Universidad de Deusto
Biblioteca

PANORMITANI

COMMENTARIA

IN DECRETALIA

3-4

Universidad de Deusto
Biblioteca

ABBATIS
PANORMITANI
COMMENTARIA
Secundæ Partis in Secundum Decretalium Librum.

Quamplurium Iurisconsultorum, qui probè hucusque aliquid ijs addidisse
apparuerunt, Adnotationibus illustrata.

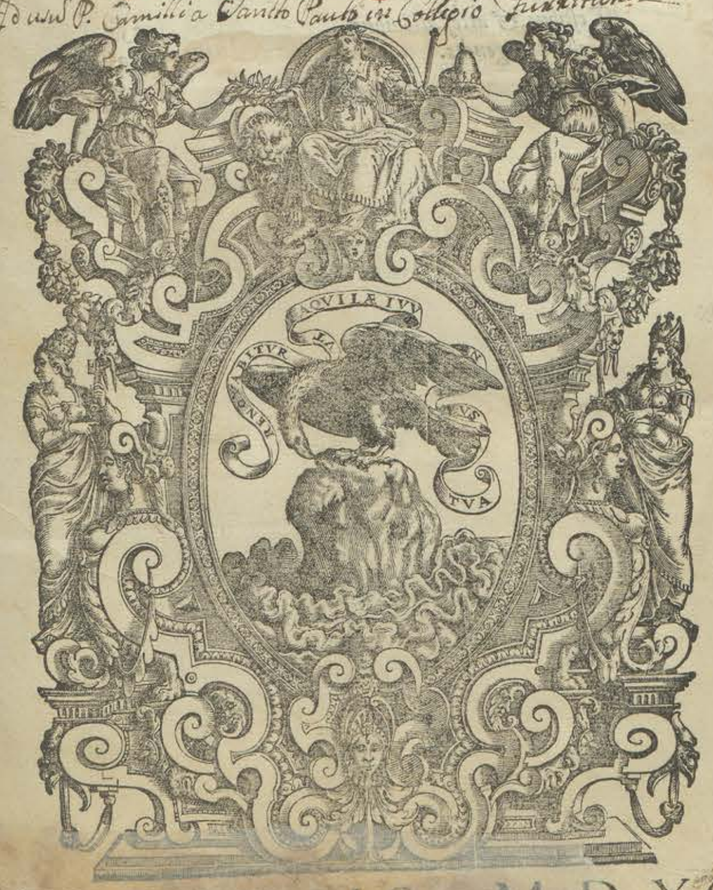
Hæc postrema verò editione recognita, atquè ab innumeris erroribus, quibus ob temporis vetustatem, & librariorum recentem iniuriam vbiq; deprauata, mutila passim, & plerisque in locis decurtata, vsque adeò deprehendebantur, vt nullus planè sensus esset, tam in textu, quàm in allegationibus, summo studio vindicata, & integritati suæ restituta.

Quibus præter eiusdem Panormitani QVAESTIONEM quandam in Parmensi Gymnasio disputatam,
REPETITIONEM in c. Per tuas. De arbitris, In Alma Bononiensi Academia editam,
Et INTERPRETATIONEM ad Clementinas epistolas, quæ tamen omnes in veteribus codicibus reperiebantur.

Profectò his nostris typis accessit Practica eiusdem Panormitani, vt Pontificij, & Cæsarei iuris studiosi Theoricam haberent coniunctam cum praxi in omnibus ferè curijs obseruari consueta.

TOMVS QVARTVS

Ad usum P. Familiæ a Sancto Paulo in Collegio Tunicitano

VENETIIS, M D XCI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rubricarum Tomi huius Syllabus.

De
- Fide instrumentorum. fol. 94
- Iureiurando. 126
- Præsumptionibus. 114
- Probationibus. 2
- Testibus, & attestationibus. 35
- Testibus cogendis. 90

ABBATIS PANORMITANI IN SECVNDAM SECVNDI DECR. LIBRI PARTEM.

Commentaria penè Diuina, quamplurium Iurisconsultorum adnotationibus illustrata.

Et hac omnium postrema Editione ab innumeris propè mendis, quibus vndique scatebant, sic purgata, vt si cum alijs editionibus conferas, nostram proculdubio diligentiam probabis.

De Probationibus. *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1. Probatio est rei dubiæ per argumenta ostensio.
2. Probatio est proba actio.
3. Confessio non est probatio, sed probationis releuatio.

AEc Rubrica satis continuata fuit superius in præcedēti rubrica; a sed magis specifice potest sic continuari. Supra in precedēti titulo visum est de confessionibus, per quas aduersarius releuatur ab onere probandi, verum tamen quia parte negante habet assueras ꝓbare, 6.q.vl.c.accusator. merito subijcit de probatio. & præmittit primo genus, vt postea facilius b descendat ad species, sic etiam fecit compilator fforum, & C. Hic Ioan. And. super rubrica format duas quæstiones, & duas oppositiones: & quia satis vtiles sunt ad illuminandum intellectum iuuenum, ideo eas annectam. Primo nanque quærit, quid sit probatio. Secundo, vnde c dicatur. † Ad primum respondetur secundum Azo. & Accur. C. eod. super rubrica, ꝙ est rei dubiæ per argumenta ostensio. Goffre. hanc diffinitionem impugnat, quia ex ea sequitur, ꝙ ꝓbatio non fiat testibus, & instrumentis, cum simpliciter dicatur in diffinitione, per argumenta, &c. nam argumentum nō comprehendit in se testes, vel instrumenta, sed sola inuestigatione inuenit veritatem: vnde dicitur argumentum, quasi argutè inuentum, vt dicit tex. in c. forus. de verborum significa. Ipse vero Goffre. diffinit sic, ꝙ probatio est rei dubiæ per testes, vel instrumenta, plerunque per indicia, & presumptiones ostensio. & dicit plerunque, quia non in omni causa sufficiunt indicia, & præ d sumptiones, vt in criminalibus, c nisi essent violentissimæ, vt dicam in cap. tertio loco, infra eod. sed Hostien. dicit, ꝙ non est hæc sufficiens, cum & multis alijs modis fiat probatio, quæ nō continentur in diffinitione Goffre. de quibus remittit ad sum. eodem titu. § fi. remitto te ad Spec. eodem tit. §. fin. & etiam remitto te ad bonum tex. cum glo. in versicu. quia nec per dicta testium. supra de restitu. spoliat. c. cum ad sedem. vnde plus placet sibi prima. & respondet ad decr. forus. super qua se fundat Goffr. quod argumentum sumitur ibi stricte, & propriè, vt Dialectici sumunt, sed in diffinitione predicta sumitur largè, pro omni specie probationis, sicut instrumentum quandoque stricte, quandoque largè sumitur. Dicit tamen, vt Goffre. satisfiat, dici posse, quod probatio est rei dubiæ legitime facta declaratio. Sed certe ista diffinitio Hostien. impugnari potest, quia nō est conuertibilis cum suo diffinito, sicut debet esse quælibet bona diffinitio, vt no. glo. super rub. sup. de summa Trin. & Instit. de obligat. in princ. sequeretur enim, quod omnis declaratio rei dubiæ esset probatio, quod est falsum, cum extra iudicium multotiens declaretur res dubia, tamen non est probatio: vnde potest diffiniri, prout propriè sumitur probatio in titulo no. quod est rei dubiæ in iudicio per legitimos modos facta declaratio. potest etiam satis sustineri prima, sed oportet impro
2 priare ver. argumenta, vt supra dictum est. † Ad secundum, vnde dicatur probatio, respondet Io. And. secundum Pla. quod dicitur a probe aduerbio, facit enim probe, ꝙ probat: manifestat enim dubium, vincit aduersarium, & euitat pœnas non probātium: vel secūdum eum dicitur probatio, quasi propalatio, vel manifestatio eius, quod est dubium: vel tertio dico, quod probatio potest dici quasi proba actio, & capitur actio prout sonat in factum, non prout iuris est secundum quod capitur, Instit. de act. in princ. & no. glo. in cap. dilecti. de iud. sed prout capitur in illa oratione, Actiones nostras quęsumus Domine adiuuando prosequere &c. vt sit sensus, ꝙ probatio est quidā probus actus, vel quod illa actio, per quam fit probatio, debet esse proba. i. legitima, & necessario concludens. infra eo. c. in presentia. Venio nunc ad oppositiones. primo oppo. de superfluitate rubr. nam ex quo author de speciebus ꝓbationum tractaturus erat statim, vt patet in sequentibus titu. superfluum fuit hoc genus præmittere, & sic est contra id, quod pollicitus est in proœmio, resecatis superfluis &c. Respondet Ioan. And. quod licet infra tractet de quatuor speciebus probationum, congrue tamen hanc rub. præmisit, sub qua id prosequitur, quod vel adaptatur alteri illarum specierum, vel spectantibus ad plures ex illis, vel includit omnem speciem probandi. De primo patet, quia tractat in nigro de probatione virginitatis per aspectum. inf. eo. c. proposuisti. & c. causam. de probatione limitum per libros antiquos famam & adminicula. ꝛ. eo. c. cum causam. de probatione filiationis, per nominationem, & opinionem vicinię. infra eo. c. per tuas. de probatione per literas ordinariorum. infra eo. post cessionē. & similibus &c. quæ non poterant congruè adaptari ad aliquam specierum, quæ subijciuntur. De secundo, scilicet de pertinentibus ad rubricas sequentes, patet infra eod. c. 2. vbi dicitur, quod qui ꝓ instrumentū probauit, seu per testes, non cogitur iurare. Ad idem c. tertio loco. infra eo. vbi dicitur quōd probatio testium, illo casu prefertur probationi per instrumentum. & sic de alijs, quæ congrue poterant adaptari rubricis sequentibus. Sed dices tu, quare hoc non reseruauit ibi? Respondeo, quia æque poterant hic, sicut ibi adaptari, fuit ergo hoc de
d arbitrarijs, d de quib. non potest reddi ratio. l. non omnium. ff. de legi. De tertio, scilicet quod hic includit in aliquib. omnem speciem probandi, & sic non ita poterat æquè adaptari ad aliquam speciem, patet exemplum in cap. 1. infra eod. vbi dicitur, quod reus non cogitur probare de iure actoris, seu sua iura exhibere, ad idem. inf. eo. c. ex literis. vbi dicitur quod in communi iudicio probant actor & reus. Item quod dubia probatio non releuat probantem. infra eo. c. in presentia. & multis alijs,
3 de quibus in nigro. † Secunda oppositio est, quod male sit hæc rubrica situata: cum enim confessio sit probationis species, d. c. cum ad sedem. de restit. spol. ex quo volebat tractare, & præmittere prius genus, debuit illam rubricam de confessis post-

ponere

ADDITIONES.

a Rubrica. Super ista rubrica vide Cy. & Ital. in rub. C. eo.
b Facilius. Super hoc vide gl. in rub. de reg. iur. lib. 6.
c Criminalibus. Vide do. Ant. in cafferte. de præsump.
d De arbitrarijs. Vide cumulata per Felin. c. fi quando. sup. de rescr. vbi ponit, q̄ in his, quæ sunt positiui iuris, sufficiat pro ratione voluntas. Sed. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ponere huic. Soluit Io. And. quod confessio, a proprie loquendo, non est probatio, sed probationis releuatio b quod bene
b no. propter statuta facientia mentionem de probatione in materia odiosa, vt non includant confessionem, facit l. eum, qui. ff. de iureiur. & c. 1. de confes. lib. 6. vbi puram, & simplicem negatiuam deduco in possessionem, quam tamen probare nō possum, vt ibi dicitur. congruenter ergo præmisit de confessione, per quam releuatur aduersarius ab onere probandi: postea submittit de probatione in genere, vt facilius pateret materia
c specierum. c Ego clarius dico sic, q̄ quia ad probationem non peruenitur, nisi in defectum confessionis, quia in confessum nullæ sunt partes iudicis, nisi in condemnando. l. 1. ff. de cōfes. 2. q. 1. nos in quēquam. merito prius præmisit de confessione, qua habita non curatur de alia probatione.

ADDITIONE.

a Confessio. Pro hoc est tex. in c. cum causa. 2. respon. de rapt. vbi probatio, & confessio ponuntur, vt diuersa, dum tex. dicit, vel probationibus viri, vel ex mulieris confessione. vnde glos. in l. fed & si possessori. §. si cum de hære. in ver. probatum esset. in fi. ff. de iureiur. & dicit hic do. Ab. quòd si statutum dicit, quòd non admittatur probatio, quòd nihilominus admitteretur confessio. An autem appellatione conuenti, contineatur confessus. glos. dicit, quòd sic, relata ad text. in c. cum ad sedem. in ver. testium. de restit. spo. Sed in contrarium facit tex. in c. nos in quenquam. 2. q. 1. & indubitanter in statutis, cum sint stricti iuris, non continetur, ut not. do. Ab. in c. vno. vltra medium, de scrut. sed probo quòd confessio sit probatio, allego textum optimum. in l. j. in fi. de interro. actio. ibi, sed tantummodo ad probationes. Et adde hic, quòd licèt dicamus, quòd confessio de credulitate æque præiudicet, sicut confessio de veritate, vt est glo. sing. in c. ex literis. de iureiur. tamen talis responsio de credulitate non est proprie confessio, sed probationis releuatio, vt not. voluit. Bald. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iura. cal. quem refert, & sequitur eius scholaris Pe. de Anch. in c. 1. in fi. de iura. cal. lib. 6. Et quod confessio non sit probatio, sed probationis releuatio, tenet etiam do. An. in c. licet causam. de probatio. & in c. fi Sacerdos. de offi. ord. & in c. in præsentia. de renun. & Pau. de Cast. in c. 1. de confes. De quo vide per Pet. de Anch. in c. 1. de confes. lib. 6. vbi est optimus tex. in 2. q. Et istud idem, quod dicit do. Ant. hic, allegat, & sequitur Lud. Rom. in repe. l. admoneudi. ff. de iureiur. Et vide Arch. 15. q. vlt. in c. accusator. circa princ. vbi dicit quòd confessio non est vera probatio, licèt probet quò ad præiudicium constitentis. Et ita dicit tenere Compo. in d. c. bonæ, de ele. Sed tu vide Bart. in l. triticum. ff. de verb. obl. vbi dicit, quòd confessio non est noua dispositio, sed probatio. Item attende, quòd idem quod dicit do. Ant. hic, dicit Bal. in rub. C. de prob. sed Sal. ibi per multa motiua tenet contra communem opi. quòd confessio sit probatio. cuius opinio sustentari potest per text in d. l. 5. fin. ff. de interro. act. & in l. fi. §. licentia. in ver. approbari, vel per tormenta seruorum &c. C. de iure delib. An autem iuramentum dicatur esse probatio Sal. in d. rub. dicit quòd sic per tex. in l. fed & si possessori. §. fi ver. petinde. ff. de iureiuran. sed ille tex. non probat per uerbum, perinde, quod est nota similitudinis. Sed pro eo alle. opt. text. in d. l. fi. §. licentiam. Sed ad istam. q. uide omnino quod notan. dixit Nic. de Mat. & ibi Bal. contra eum. d. l. fi. & in auth. ibi posita. C. si cert. per. Et quòd confessio sit probatio, est tex. cum gl. in versi. probatio. in auth. si quis in aliquo. C. de eden. Et cum d. do. Ant. hic concordat Pau. de Cast. in l. Publia. ff. depo si. & alleg. Ioan. And. hic, & in d. c. bonæ. ibi. hinc est quòd putant, de elec. Dicit tamen Inno. in c. eum contingat. de offi. deleg. super gl. in ver. indigeat, quòd illud dicitur verè apparere, quod constat per confessionem. Adde tu. An confessio dicatur probatio? Alex. consi. 35. lib. 2. & an statutum loquens de confesso, habeat locum in conuicto? uide Ful. consi. 124. ubi vide iura, quæ hoc loco non allegantur. Barb.

Circa hoc an confessio sit probatio. Dicas absque dubio uerum esse, quòd (proprie loquendo) non est probatio, sed potius releuatio ab onere probandi, ut plene per Io. An. in c. bonæ. de elec. in nouella. & in rub. de proba. & habetur in c. causa. 6. q. vlt. & uide Bald. in c. 1. §. sacramentum. de con fue. rectu feu. in vsi. feu. & Bald. in rub. ff. de proba. & per do. Alex. in l. eum qui. in fi. princ. ff. de iureiu. & in l. Publia. in §. 1. ff. depos. & uide omnino Bal. in rub. C. de proba. vbi dixit, quod probatio per confessionem, etiam iuratam, non dicitur probatio, sed potius releuatio ab onere probandi, de quo uide per Pau. de Cast. in consi. iuo. 173. & ideo in statutis, quæ debent proprie intelligi, ut in l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. & in l. 1. in §. is, qui nauem. ff. de exercitoria. appellatione probationis non ueniret confessio, quod est notandum. An. Franc.

b Releuatio. Vide Ale. in consi. 91. inci. visa scriptura. in j. volu. do. Bart. Soc. in rubr. ff. de confes. vbi tenet quòd confessio fit proprie probatio. uide de hoc art. do. Ias. in l. cum te. C. de transa. Seb. Sap.

c Specierum. Aduerte, condemnatio debet sequi confessionem, quando confessio est facta post datum libellum, & in criminalibus non habetur quis pro condemnatio, nisi sequatur sententia. Ita notanter dicit Barto. in l. 1. C. de confes. & Barto. in l. proinde. ff. ad l. Aquil. Vinc. dat consilium, ne quis ex confessione condemnetur priùs, quàm contra ipsum detur libellus, licet confiteatur, & quamuis ex præcepto non irrogetur infamia. l. quid ergo §. quantum ob hoc. ff. de his, qui not. infa. intellige de infamia iuris Infamia verò facti bene irrogatur, vt sentit gl. in d. §. quantum. Hinc banniti non sunt infames de iure. Et an appellatione condemnatorum in statutis, ueniant illi qui cōfessi sunt post datum libellum? Bar. in d. l. 1. C. de confes. tenet quòd non, & multum mandat hoc tenendum menti. Ber. de Forse.

Ad hoc adde quòd ille dicitur condemnatus, contra quem est lata sententia, quæ sit ualida, non autem per sententiam inualidam. l. 4. in §. condemnatum, & ibi per Barto. ff. de re iud. & idem Barto. in l. non putauit. §. non quæuis. ff. de contra ta. Hinc etiam venit ille, qui est condemnatus per contumaciam, ut per Bald. in l. transigere. C. de transac. & per Pau. de Cast. in consi. 296. & ideo nimirum si tales confessi etiam post libellum datum non ueniunt appellatione condemnatorum in statutis, quæ debent proprie intelligi, ut proxi. apo. dictum est. Ant. Franc.

SVMMARIVM.

1 *Princeps obligatur saltem naturaliter ex contractu inito cum subdito.*
2 *Imperator potest conueniri a subdito suo coram papa.*
3 *Imperator habet imperium a papa.*
4 *Papa habet potestatem temporalibus, habitu.*
5 *Princeps non recognoscens superiorem potest esse iudex in causa sua.*
6 *Appellatur ad papam a superiore non recognoscente superiorem.*
7 *Instrumenta communia ratione proprietatis sunt edenda. 2 ℟.*
8 *Instrumenta communia ex natura negocij, vt sunt scripta ab exercente alicuod officium, sunt edenda.*
9 *Vsurarij tenentur edere instrumenta communia propter materiam, quæ in eis continetur.*
11 *Instrumenta originalia, & communia inter partes ratione materiæ, quæ in eis continetur, sunt edenda.*
12 *Instrumenta non originalia, sed exemplata, pecunia partis, non sunt edenda.*
13 *Instrumenta propria petentis debent edi, & possunt vendicari.*
14 *Actor tenetur edere reo ad exceptionem fundandam.*
15 *Reus tenetur edere actori, si est vsurus etiam ad coadiuuandam intentionem actoris, & ad replicationem fundandam.*
16 *Reus non tenetur edere actori ad intentionem fundandam.*
17 *Actor ad fundandam intentionem suam potest compellere reum ad respondendum positionibus.*
18 *Reus tenetur edere fisco ad eius intentionem fundandam, sed nō in causis criminalibus.*
19 *Reus in matrimonio, & in alijs causis fauorabilibus tenetur edere actori ad intentionem fundandam.*
20 *Reus tenetur edere actori ad fundandam intentionem, vbi arguretur peccatum si non ederetur.*
21 *Iudex ex officio tenetur compellere reum ad edendum actori ex magna causa, puta si originalia sunt deperdita.*
22 *Tertius an compellatur edere.*
23 *Copia excommunicationis factæ in curia episcopali debet dari ei, cuius interest, & nu. 24.*
25 *Editio quo iure petatur?*
26 *Instrumenta quando debeant edi?*
27 *Instrumenta integraliter sunt edenda a persona publica, ratione interessentis.*
29 *Instrumenta integraliter sunt edenda, vt fulfit as redarguatur circa diem, & consulem: secus circa contenta in instrumentis.*
30 *Editio instrumenti debet fieri sine die, & consule, nisi reus deliberare non possit sine diei, & consulis editione.*
31 *Copiam partis necessariæ instrumenti, sufficit dare.*
32 *Originale ostenditur iudici, vt videat, sufficit tamen quod copia remaneat in iudicio.*
33 *Nomen Papæ, & Imperatoris apponitur in instrumentis hodie.*
34 *Editio statutorum qualiter fiat?*

CAP. I.

EX epistolæ. Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur, sic communiter summatur: infra tamen multipliciter limitatur. In prima parte ponit petitio. In secunda ipsius repulsio. ibi, sed ad hoc. Casus literalis. Inter Iustinianum principem, & antecessores Tancredi Regis, quædam pacta facta fuerunt, in quibus continebatur, q̄ antecessores ipsius Tancredi, & ipse, quædam obsequia debebant Imperatori, in quorum possessione erat Imperator. iste Rex Tancredus ignorabat illa pacta, vnde petijt a domino Papa Greg. vt scriberet Imperatori, vt ipse requireret pacta illa in cartophylacio suo, & faceret inde copiam, vt per hoc colligeret quid deberet facere Imperatori, & quid Imperator sibi seruare deberet. Super hoc rebus dedit Papa regi Tancredo, dicens, q̄ illud facere non poterit, quia nullj dicendum est, ea, quę ꝺ te sunt, apud te metipsum debes requirere documenta, & in medium proferre. † No. 2 primo
a singu. ex isto tex. principem a obligari saltem naturaliter ex contractu inito cum subdito, adeo etiā quod successor tenetur ad illius obseruantiam, si contractus est initus nomine dignitatis. quod tenet Cy. in l. digna vox. C. de leg. & Io. And. & cōiter sequentes

ADDITIO.

a No. primò. Ad hæc dicta, illud quod vult Bal. in l. 2. C. de ser. & aqua. ubi voluit quòd licèt Deus omnia subiecerit principibus, non tamen subiecit contractus. Recondetiam in thesauro memoriæ id, quod vult Alex. in consi. 77. & Bald. in prælud. ijs feudorum, quòd princeps transfert dominium in tradītione. quod no. ad limitationem regulæ traditionibus. C. de [illegible] & no. & signa. Et quòd omnes contractus celebrati cum Princ. [illegible] nendei, ut voluit Bald. in rub. de pace Constan. in vers. [illegible] sup. vers. [illegible] ca. Bern. de Forse.

quentes hic. facit l. Cęsar. ff. de pub. pro hoc facit, quia obło est de iure naturali, cui etiam Princeps subijcitur, cum non possit tollere ea, quę sunt iuris naturalis, vel diuini, ad hoc quod no. In nocē. in c. quæ in ecclesiarum. de cōst. vbi hoc no. sentit. ad idē ele. pastoralis, de re iu. Idem dico in Papa, maxime vt astringatur dispositioni iuris diuini ad hoc, quod dixi post Io. And. in c. significasti. 3. de so. comp. facit quod no. gl. in c. nō est. de voto.
a & in c. quāto. de iureiu. & per Inn. in c. cum inter. P. de renun. a
2 † No. 2. non minus singr. b conueniri Imperatorem posse, pro
b talj obligatione naturali a subiecto coram Papa: & dico, quod poterit conueniri. Primo ratione pacti, de iudi. nouit. & tunc p denunciationem Euangelicam, vel iudicialem, vt ibi no. Secūdo potest intelligi, vt adeatur directa via, vt Papa tanq̄ superior reddat ius manu regia, sicut olim fiebat, anteq̄ essent introductæ actiones. l. 2. ff. de orig iur. & quod no. Inn. in d. c. quæ in ec-
3 clesiarum. de const. † Et hoc procedit tenendo cōem opi. maxime Canonistarum, q̄ Imperator immediate habet imperium
4 a Papa: ita q̄ circa Papā tāquam vnicum vicarium Dei, sit potestas temporalium habitu, quam potestatem exercet in graui bus negocijs, & vbi datur defectus iudicum. ad hoc quod no. in d. c. nouit. & ibi dixi. & per Inn. in c. licet ex suscepto. de foro comp. licet aliud sentiat gl. in c. quoniam. x. dist. sed tene primū. Et per hoc limita no. per Legistas in l. vna. C. ne quis in sua cau-
5 sa. & quod dixi in c. cum venissent. de iud. vt non recognoscēs superiorem possit esse iudex in cā sua, pro quo facit l. proxime. ff. de his, quæ in test. dele. & l. hoc Tyberius, de hær. instit. iuncto tex. in c. Guilisarius. 2 3. q. 3. Et hæc procedunt, qñ superior agit contra subiectum: sed si subiectus agit cōtra dominum, potest eum conuenire coram summo Pontifice per supradicta. Et pri
6 mum ēr limita per no. & per sing. dictum Host. in c. cum loannes. de fi. instr. vbi dicit, † q̄ a superiore potest appellari ad Papā. Hęc omnia defendi possunt per ea, quæ dixi in d. c. nouit. & in d. licet ex suscepto. No. ibi, in medium, & c. quod iudicium dicitur medium, hoc ideo, quia est mediū inter actorem, & reū, ad idem. C. de iu. nulli & ita exponit Io. An. hic, & bene. Ex quo clarius colligitur, quod sup. dixi de Principe conueniendo coram Papa iudicialiter. Aliquando medium capitur pro hac vita, quia tenet medium inter paradisum & infernum (tenendo op. corum, qui dicunt, q̄ infernus est sub terra.) 23. q. 4. hęc autē vita alia non colligo, quia veniunt infra examinanda. Gl. ij. quæ rit. quid sit chartophylacium, & respōdet vt in ea patet, & dic, quòd d. a charta, & phylaterio, q̄ est idem seruare, quasi locus, vbi seruantur chartæ, alibi habetur gazophylacium, & dicitur a Gaza, quod est idem quod diuitiæ, & phylace, quasi locus, vbi reponuntur diuitiæ, vt est tex. iuncta gl. in c. 2. 90. dist. Oppo. & videtur, q̄ quis teneatur edere instrm ꝺ se, & nunc intro materiam huius capit, vt patet in l. fi. C. de eden. & l. 1. §. edenda. ff. e. & j. de fi. instr. c. G. perpetuus. Glo. 2. metu contrarij exponit q̄ nullj est dicendum. l. reo. quasi sentiat glo. licet reus non tenea
7 tur actori, actor tamen tenetur edere reo. vnde intelligit, q̄ Imperator hic erat reus, quasi secus fuisset, si fuisset actor, nihil ad hoc gl. allc. sed tex. est no. secundum communem literam, quā communiter sequitur Bar. in l. fi. C. de eden. prealle. & ita tenet Alex. & Ioan. And. hic, & ꝺ. dicam rationem diuersitatis. Exigit etiam ista gl. alios casus, vt habetur in ea, & in glo. fi. sed per hęc dicta glosse non hī plene materia huius c. latius hic attingunt Doc. Canonistę, & Legistæ, maxime Bar. in l. fi. & l. 1. §. edi
7 tiones. ff. eo. Sed clare colligendo omnia, faciunt tria membra. Quandoque enim instra sunt communia. Quandoque ꝓpria ipsius petentis. Q̄nque propria ipsius, a quo petuntur. † Primo
8 † Quandoque dicuntur communia ex natura negotij: vt quia sunt gesta ab exercente aliquod officium, vel aliquam artem, & ex consuetudine tenebat librum, vbi scribebat oīa negotia
9 † Quandoque dicuntur communia ex natura negotij: vt quia sunt gesta ab exercente aliquod officium, vel aliquam artem, & ex consuetudine tenebat librum, vbi scribebat oīa negotia
10 libros in publico, sed in secreto in domibus ad ipsorum instruc-
c tionem duntaxat, sicut faciunt isti vsurarij c exercentes vsurā, non palam cum altari, seu bancha parata, & tunc regulariter isti non compelluntur, quia sunt instrumenta propria, vt infra dicam in vltimo membro. Cessat enim illa ratio, quod videatur eis mandatum ex consuetudine, & hoc casu procedat specialitas in vsurario, de quo in d. cle. vnica, iuncta glo. † Quando-
10 que dicuntur instrumēta communia propter materiam in eis contentam, charta tamen non est communis, nec ex se, nec ex natura negotij, & ista aut sunt penes notarium, qui cōficit, aut
f penes partem. Primo casu tenetur notarius f edere, satisfacto si bi de sua mercede, q̄a ad hoc tenetur ratione officij, vt ꝺ. dixi, ad hoc c. quonlam contra infra eo. & in l. si quis ex argentarijs.
11 §. pertinere. ff. de eden. † Aut sunt penes partem aduersam, & tunc aut sunt originalia, & tenentur edere, quia illa sunt com-
12 munia. d. c. quoniam. & d. c. G. ppetuus. † Aut exemplata ex pe cunia partis, & tunc ista possunt dici propria respectu proprietatis chartæ, & de his dicam j. in vltimo membro, vbi tractabo
13 de instrumentis proprijs ipsius, a quo petuntur. † Secūdo membro principali, quando sunt propria ipsius petentis, & tunc in dubio debent edi, possunt enim tunc tanquam propria vēdicari, & potest agi ad exhibendum. l. fi. C. ad exh. no. in l. vna, C. de
14 cond. ex lege. † Tertio & vltimo membro principali, quando sunt propria ipsius, a quo petuntur, aduerte aut petūtur ex parte rei ab ipso actore ad exceptionem fundandam, & communiter tenetur, q̄ debet fieri editio, per l. fi. C. eo. & ar. in l. dissolutę C. de cond. ex l. & l. qui tabulas. de fur. facit c. accedens. 2. ꝺ. vt li. non conte. est rō, quia rei sunt fauorabiliores. Item reus sti pulatur, & non potest venire paratus sicut actor, qui appensatè venit. Item actor impugnat, reus se defendit. Item quia instrumēta sunt communiter penes actorem, q̄ habet pinguius ius,
15 ideo reo facilius subuenitur. quod no. † Aut petuntur ex parte actoris, & tunc aut reus est illis vsurus, & tenetur edere, vt l. 1. §. edenda. ff. de eden. saltem illam partem, qua vtitur, vt in c. contingit. de fi. inst. & c. cum personę. de pri. lib. 6. Aut non est vsurus, & tunc aut petit actor ad intentionem suam fundatam coadiuuandam, & tunc tenetur edere: exemplum, ego peto a te fundum Sempronianum, quem mihi vendidisti, fundaui in tentionem meam, q̄ mihi vendidisti, nunc est cōtentio in quā tum ille fundus extendit: certe quo ad adiuuandam intentionem meam probatam, cogitur reus edere sua instrumenta, cū non petam principaliter ad impugnandum, ar. in l. qui conobinam. § cum ita. ff. de le. 3. & hoc tenet Bart. in d. l. fi. & d. l. 1. C. de eden. alias in d. l. quædam. & ita tenent nostri Moderni hic. Aut petit actor a reo ad replicationem suam fundandam, vt ꝺ. dixi, & idem: sicut enim actor tenetur edere reo ad exceptionem probandam, vt supra dixi, & sic reus actori ad replicationem suam fundandam, cum replicatio sit quædam exceptio exceptionis. l. 2. ff. de excep. no. in c. a nobis. de excep. & arg. op. ad dictū principale. in fi. d. l. C. de eden. vbi hoc communiter tenetur per Doc. & tenent nostri Moderni hic. † Aut petit actor g
16 ad intentionem suam probandā, & regulariter non tenet reus edere, vt hic, & l. qui accusare. C. de eden. dēt enim venire para
17 tus, & non quærere instrumenta de domo aduersarij. † Licet secus sit in confessione, cum possit petere a reo, faciendo positiones.

ADDITIONES

a Ad dicta Inn. Vide Bal. in l. fi. C. de preci. imper. offe. adde Ro. consi. 393. Ber.
b Vide D. Ant. in c. j. & quod ibi no. de consti.
c Eis mandatum. Adde illud sequens consi. 92.
d In vsurario. Adde quod tunc est necesse, q̄ ante pronuncietur vsurarius, vt voluit Roma. consi. 226. Ber.
Adde q̄ dispositio d. clem. j. habet locū, quando de vsuris agitur, vt est tex. expressus ibi, & no. Car. in 4. not. & extenditur ad idem, quod voluit gl. ibi dē in verbo, censura, cōtra q̄d facit, quod uoluit Fran. Are. in consi. 157. incip. copiosè, & subtiliter, vbi determinat, q̄ dispositio. c. q̄q. de usur. nō habeat locum in Iudæis, quod est etiam contra id, quod voluit Lauren. de Ro dul. de Fl. in c. consuluit. de vsuris. in q. 146. ubi decidit, quòd determinatio c. quia frustra, de vsuris. habet locum in Iudæis. & d. cle. j. habet etiam locū in his, qui carius vendunt merces sub credentia, qui sunt etiam vsurarij, iuxta no. in c. in ciuitate. in ver. debitores, de vsur. & in c. nauiganti. eo. tit. Ber. de For.
e Vsurarij. Adde hic Bal. in l. dissolute, C. de cond. ex lege. vbi dicit, q̄ sicut vsurarius tenetur edere libros rationum, ita publicanus. Sed an hoc sit verum, vide Roma. in l. quantæ, ff. de publica. vbi bonus tex. Et uide omnino, quæ no. in cle. j. in verbo, cęterum. de vsur.
f Tenetur notarius. Adde vt per Fed. consi. 260. & Rom. consi. 78. Ber. de For.
g Actor. Vide omnino do. meum do. Ale. de Imo. in l. fi. C. de eden. vbi ad hanc regulam tradidit. 18. fallentias.
Et quid c contra, an actor teneatur edere propria instrumenta reo, videndum hic per omnes, & per Bart. & alios in fi. & per eundem in l. post quam. §. si dies. vt legat. nom. caue. & Bald. in d. l. fi. in repe. Paduana. & dom. de Rota. decis. 33. inc. ita u m libello. & Bal. in l. fi. C. de præci. imper. offe. & in l. qui stipendia. in fi. C. de procur. vbi limitat hoc, & per eundem in l. 1. §. editiones, ff. e. & per Spec. in tit. de instru. edit. §. nunc dicamus. in pluribus ver. illius. §.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sitiones. Ratio aũt diuersitatis no.per Io. An in c.1.de confess. lib.6 nam respectu confessionis partis non potuit venire patratus, cum non sit in ptate sua, sed respectu instrii sic, cum potuerit a principio sibi præcauere: & ideo sibi imputandum est, si non fuit diligens cum vigilantib. & nõ dormientibus iura subuenant, de præscript.c.vigilanti.†Fallit in fisco; cui licet actori, tenetur reus edere propria instra ad intentionem suam fundãdam, vt l.no quisquam.ff. de eden.& hoc in ciuili. In criminali vero non cogitur priuata persona edere contra se, ẽt fisco, quia valde durum esset in criminali exigere probationes de domo rei. iste est rex.fm vnam lec quam approbat, & sequitur Bar.in l.2.§.diuus ff.de iure fisc.& de editione a fisco, vel ꝫ cum fienda, distingue, vt legi.& no.in l in fraudem §.neque.& §. præcedenti.& in l 2.præall.ff.eod.†Et per hoc arguit Io.And.idem esse in cã matrimoniali, a super quo remittit ad no. per eum in addit. Spec.in tit.de instru.edi §.videndum.ver.ex præmissis.in fi vbi refert hoc fuisse dispvtando terminatum, videlicet, q si ego cõtraxi cum illa, quæ dr habere alium virum. & pronoco eam ad diuortium, possum petere, vt exhibeat instrumenta primi contractus, vel instrumenta dotalia, quæ scitur habere, vel verisimiliter præsumitur, quia si hoc est spãle in fisco, fortius idem erit in cã matrimoniali, vbi sunt multa spãlia, & maxime cum vertatur in ca periculum animæ, quod bene no.& credo, q etiam possit excipi cã ecclesiæ, quæ non minus est priuilegiata, quam fiscus, vt in simili no.Doc.in c.fi.de iud.& in c.venerabilis.eod. tit.& c.1.de rest.in inte. Idem posset dici, fm D. An.in dotibus, in alimentis, in legatis ad pias causas, in ecclesijs, in hospitalib. & alijs fauorabilibus, saltem vbi non adest copia probãdi.† Idẽ fm eum, vbi manifeste arguitur peccatum in retentione instri, & aliqua fides potest fieri de retentione instrumenti, vt tunc saltem possit agi per viam denunciationis euangelicæ. Ego puto hęc omnia procedere, qñ non potest haberi copia probandi. Si autem est presens notarius habens originale, non video bonã causam violandi regulas iuris, & extendendi ita priuilegium, contra.c.sane.de priuil. Cessat enim tunc rario peccati, cũ possit de facili ab eo copia haberi, & omnia procedunt ad petitionem partis.†Sed nunquid iudex b ex officio suo possit reum ad hoc compellere? Inn.vf hic dicere, quod sic, si magna æquitas eum mouet, vt puta, quia originalia sunt perdita. Dicit th postmodum, quod reum non cogeret edere propria instrumenta, nisi ex magna causa, & vf limitare dictum precedens, puto qđ de mente Inn.fuerit, q si originalia communia sunt deperdita, & exempla sunt penes reum, licet illa sint sua, quia proprijs pecunijs redemit: nihilominus, quia contenta in eis sunt communia, index ex officio suo compellet ad editionem, quod satis placet.alleg.l.1.C.de eden.in fi.fed si sunt propria ipsius rei, etiam quo ad contenta, licet in aliquo possit actor fundare intentionem suam: tunc enim nisi ex causa magna iudex non faciet exhiberi, pro quo facit quod notant do. de Ro. decis.208. vbi hoc c videntur tenere, c licet sint varij inter se, videtur tamen conclu dere, quod supra dixi, quia licet pars non arctetur edere parti, iudex tñ ex officio suo facit illa exhiberi, vt ex eis colligat iustitiã, quod etiam videtur placere hic D.Ant.qui dicit magnam causam fore, si alteri parti periisset copia probandi, maxime si nulla culpa potuisset imputari. & allega. Specu.in dicto §. videndum. versicu. ex premissis. vbi inuenies satis de hac materia. ibi Spec. videtur in hoc tenere dictum Innocen. Ego multum dubito, an hoc dictum sit verum. Primo per istum text. vbi iste reus nullam habebat probationem, & maxime excusabatur ex antiquitate facti, cum fuissent illa pacta inita inter prædecessores suos: & tamen Papa negauit officium impartiri. Item iura ciuilia videntur hoc simpliciter denegare. l.qui accusare. C.de eden.cum si. Nec procedit id, quod dr de iudicis officio, quia non oportet impartiri officium suum ad commodum priuatũ, vt no.Inn.in c.ad nostram.2.de iureiur.facit l.4.§. hoc autem iudicium.de dam.inf. Item ista iura redderentur quasi inutilia, cũ nunquam petantur a reo, nisi quando non possunt haberi aliũde, fateor tamen, q vbi subesset causa, in qua exuberaret iudicis officium, posset procedere illud dictum, vt in simili no.& in c.cum nobis.in fi.de ele.& in c.oblatæ.& in c.constitutus, de appel.& d.§. hoc autem iudicium: in causa autem priuata nõ video, quomodo hoc possit practicari, etiam per viam denunciationis euangelicæ, cũ ex quo ignoratur tenor instrumenti, non possit detinens conuinci de notorio peccato, & q teneatur ꝫ scĩam, qđ requiritur in hac via procedendi, iuxta no.per Inn.in c.nouit.de iud.de quo tñ dicendum, vt ibi no. vnde Bar.de hoc casu non vf aliquid cogitasse in locis prealleg. & hoc bene no. †Hæc tñ procedunt, qñ agitur inter ipsas partes: si aũt litigio vertente inter duos, petitur ex causa instrm consistens penes tertium, non ꝫ eum, sed vt fidem in aliquo faciat inter litigantes, tunc fieri dẽt editio, qa cessat rõ huius c. sicut.n.quis dicere cogitur testimoniũ.l.fi qñ.C.de testi.& ſ. de test. per totum. ita & instrm edere. Fallit in fisco, ꝫ quẽ non edũtur instra a tertio, nisi sint ꝓpria ipsius petentis.l.in fraudẽ.§. neque.ff. de iure fisc.

& hoc tenet do.Ant.hic, pro hoc facit, quia vt dixi, cessat hicrõ constõnis, cum non dicatur sibi, vt edat ꝫ se: & hoc no. de quo tñ satis põt dubitari ex quo ipse nõ mãdauit tacite, vel expresse illa confici, vt l si quis ex argentarijs.§.pertinere. ff. de eden.& sentit Bar.in l.qdam.ff.eo.vt subiicia in seq.dist.seu q. Nec obst. quod dr de testimonio, qa ad testificandum quis compellit potest per rõnem, quã supra tetigi in confessione, sed in editione instri cessat ista rõ, cum sit quid sibi imputetur, quare sibi a principio non prouiderit. Item aduerte, qa reperio hoc dictũ dom. Ant.originaliter posuisse gl.in l.in fraudem.§. neque. prealll.ff. de iure fil.& sensisse Bar.in l.1.§.editiones.ff.de eden.vbi no.di c cit se putare indistincte, q ois ille, cuius interest, v põt petere, vt fiat sibi copia actorum publicorum, per tex.in d.l.is, apud quẽ C.de eden.qui generaliter loquitur.& per l.in fraudem.§.neq; præall.vbi ponitur spãle, q ꝫ fiscum non eduntur a tertio, sed ꝫ 23 quẽlibet alium sic.†& per hoc infert ibi Bart. q si aliquis est excõicatus in curia epi, ad mei petitionem, q copia illius excõicationis dẽt dari ei, cuius interest, qa respectu alterius probat, ar.l. ex ea.ff.de postu.& qđ ibi no.& ita simpr transit ibi Bar. sed certe nimis generaliter fuit ibi locutus, & aliter vf hoc limitare in l.2.§.diuus.ff.de iure fis.& in §.neq;, prealle. vnde dico, q ꝫ hoc dictum Bar.& An.vf tex.in l.quædam.in fi.& in l si quis §.pertinere.ff.de eden. vbi clare patet, q ille, q non mãdauit per se, vel per alium, nec succedit in ius mandantis instra confici, non põt petere editionem. & gl.in d. §.neque. cum qua transit ibi Bart. intelligens finaliter per illum tex. q tertius põt, si vult, edere, q alium, sed non compellitur, si nõ vult; sed in fisco est spãle, quia eriã tertius si vult, non põt ꝫ fiscũ, vt ibi dr. Itẽ fiscus non tenetur edere tertio: & si vult edere, dẽt recipere cautionẽ, de qua ibi, vt non vtatur illis ꝫ fiscũ. & in his no. specialius in fisco, vt voluit 24 ibi gl.& Bar.post eam.†Verumtamẽ Bar.in d.l.2 §.diuus.vf limitare dictũ suũ generale in d.§. editiones dicit enim ibi, q a quocunque officiali possunt peti a quoliber de populo acta, q sunt ptinentia dãnationẽ, bãna, infamiam, excõicationẽ, & similia, q̃ afficiunt plonã, qa ista faciunt fidem quo ad oẽs, arg. in d.l.ea. & sic vf lentire, secus in aliis actibus. Itẽ adhuc in aliis afficiebus personam, dubito an illud dictũ sit verũ, cũ nullibi ꝓbetur, & in ꝺ̃rium faciunt iura superius preall. forte tñ iudex ex officio suo poterit facere, vt no.in d.l.1.fm vnum intellm. Nec ob. qđ faciunt fidem quo ad oẽs, quia in multis aliis actib. ciuilibus fiunt fidẽ quo ad non mandantes, & tñ illi non põt petere, nec tertius compellitur, aliter velit, vt no.glo.in d. §.neque. equ tñ habet vt ex iudicis officio postulentur, si acta sint publicata sed inter alios ꝓfecta: sed de instris ꝓfectis non in iudicio, sed in re priuatorũ forte iudex non posset officium suũ impartiri, ar. in d.l.qdam.in fi.d.§ pertinere.& hoc singulariter no.in primo casu duntaxat procedit generalitas illius.l.is, apud quẽ. † Quaro, nũc, supra visum est, an & qñ possit peti editio instiforũ: nunc f q̃ro, quo iure peti dẽat? f Rndeo, q Inn. & Io.And. post eũ tangũt hic aliqua, sed imperfecte; sed tu distingue notabilius post Bar.in l.qdam.ff de eden. Aut.n. ꝓtendit quis interesse rõne ꝓprietatis, & petit actione ad exhibendũ. l.3.§.scienduꝫ.ff.ad exhi. dico ẽt q porerit agi rei vendicatione, quę datur rõne dñii, vt no.gl.in l.dissolutę. C.de ꝺd. ex lege. Si aũt dicit instfm esse suũ ꝓparte, tũc agit fam.erc.ff.fam.erc.l.si q̃ sunt, hoc dictũ intelligo, qñ dicit esse suũ pro parte rõne communis hereditatis, quia tunc datur illa actio famil.ercil.& ita loquitur illa. l. si quę sunt. sed si esset cõmune instrumentum alio modo: tũc daretur alia actio

ADDITIONES.

a Matrimoniali. Vide Bal.nouellum in tract.de dote.in 9.par.in 11.speciali. Rot. in l.1.ff.sol.mat.& in auth.similiter.in 3.speciali.C.ad l.Falc. Ad idem vide Lud.in auth.similiter.in 5.priuilegio piæ causæ, circa iudicis. C.ad l.Falc.

b Nunquid iudex. Vide Rota.in tit.de prob.deci.5.in nouis. Ant.de Bu.in cas a nobis.& in c.cum nuncius.inf.de test.cum all.per Alex.in l.fi. C.de eden.

c Tenere. Et hæc opinio dominorum de Rota, mihi placet, ꝓ qua allegatur secundum viam lec.in l.1.C.de eden.vbi tex.dicit, ex causa ad iudicis officium pertinere, & non dicitur de magna, nec de parua.

d Copia. De hoc minime dubitandum per tex.in l.si quis ex argentarijs.§.fi.ff. de eden.& l.veluti.in prin.vbi casus.ff.eo.tit. Adde quod Ro.consi.3.alle.sequitur d.de Ro.& D. Ant.hic, q ꝓbatur iuramento, quando perijt copia probationis.

e Cuius interest. Adde quod voluit Ro.consi.24. Ber. Cuius interest. Vide Bal.in l.præcipimus.§.in his. C. de app. vbi dicit, quod notarij debent dare copiam actorum partibus, & si negant, cogi possunt. Si idem dicit Bal.in l.2.C.vt lite pen.& hoc etiam procedit in criminalib. quia debet dari copia inquisitionis, & articulorum, secundum Alex.in consi.47. vol. in vol.& Bar.Vero.in consi.66.inci.decreuit.& And.Sicul.in consi.47. vol. Vide quod plenissime. super hoc facit tex. in l.is apud quem. C.de eden. & adde in simili quæ notaui post d.Abb.in c.1.de lib.obla.& idem quod hic allegant. Icum sæpe. C.de eroga.mil.lib.12.& in l.4.& fi.ff.fi.reg. Sed et alitur tex.in fi.in verbo.& expensis secundum quantitatẽ, &c. C.de bonis qui. iud. poss. Seb.Sap.

f Debeat. Adde Fed.alle.consi.170.

actio secundum naturam communitatis. Quandoque petitur ratione alterius interesse, quàm proprietatis, & tunc si quidem sunt instrumenta pertinentia ad contractus, & ad actus inter vos, distinguendum est, q aut sunt confecta ex necessitate alicuius contractus, vel quasi contractus præcedentis, & agitur actione descendẽte ex eo contractu, vel quasi, Exemplum, ego tutelæ ago contra procuratorem, & agam actione mandati, & ego contra tutorem, vt edat libros tutelæ, certe agam actione & sic de similibus de quo dic vt leg.& no.in l.quędam. præalle.& in l.1.§.officium.ff.de tute.& rat.distra. Si vero talis contractus nõ præcessit, & tunc aut ille, qui illa instrumenta, vel rationes habet, confecit me mandante tacite, vel expresse ex natura alicuius officij, & cogitur mihi edere ex edicto de edendo, vt l.prætor in l.si quis ex argentarijs.§.pertinere.ff.eo.facit cle.1.de vsu. secundum vnum intellectum, intelligendo q nõ ponat casum specialem, vt sup.dixi.aut hoc non confecit me mandante, sed alio modo apud eũ sunt, & tunc si quidem per alium me mandando fuerunt confecta, ita q ad me pertinent, & possum petere, q mihi edantur vtili actione in factum. d. l. quædam.§ his autem, versi. quod si dolo. Si vero me mandante confecta non fuerunt, sed in eis aliqua mea vtilitas ꝓtinetur: & tunc aut hoc quis petit ab extraneo, ita quod non a parte, cum qua litigat, si bi edi, & non potest petere. d.l.si quis ex argentariis. §. pertinere. fallit in fisco, secundum Bar.in d.l.3.ff.eod.& no.quia ꝓ hoc aperte sentit contra illum dictum D.Ant. de quo in præceden ti dist.in fi. vt a tertio non possit peti, licet in testimonium tertius vocari possit: aut hæc petunt inuicem actor & reus, & tũc distingue, vt sup.dixi. Aut ad intentionem fundandam, & coadiuuandam, aut exceptionem & replicationem probandam, & dic, vt sup. Si vero sunt instrumenta pertinentia ad vltimas voluntates, tunc petuntur per interdictum de tabu. exhi.vel p edictum, quemad.test.aper.vt no.gl.in d.l.quædam. Sed opp.contra prędicta, vf. n. q nunquam petatur editio per tit.de eden. qa ego non possum petere editionem, nisi mandauerim instrumentum confici per me, vel per alium, seu successerim loco illius, vt d.l.quædam.Sol.vt no.in d.l.quædam.per Nic.Mat.But. & Bar.mandatum semper esse gratuitum.l.j.§.fi.ff.man.& ideo rõnes conficiuntur ab eo, qui sponte suscepit mandatum, hẽt locum actio mandati, vt in procuratore, licet si conficiantur ab argentario, & hodie a notario (quia isti faciunt ex necessitate of ficij) non datur actio mandati, vt sup.dictum est, sed per edictũ 16 de edendo.†Sup.visum est, an, & qñ, & qualiter, seu qua actione instra debeant edi: nunc quero, quo tempore instrumenta sunt in iudicio producẽda? Inn. hic, dicit, q aut actor facit de instro mentionem in libello, aut non. Primo casu debet edi ante li.cõ. test.a Exemplum, ego peto centum, quæ mihi debes ex tali instro &c. si enim hoc casu non fieret editio ante li.conte. nõ posset reus deliberare, an velit cedere, vel contendere, ar.C.de edẽ. auth.si quis in aliquo. & in c.2.de fide instr. dicit tamen, q si nõ fuerit illud instrumentum in præsenti, procederetur ad vlteriora, licet non exhibeatur. Secundo casu, quando non facit mentionem in libello, non cogitur edere, nisi vtatur eo, de quo in Spe. de instrum.edi.§.nunc dicamus. versic.quid si quis. Bartol. limitat primum dictum in l.si legatum. ff.de edend. per illum text. & latius in l. edita. C. de edend. vbi dicit, quòd quandoque in libello fit mentio de aliquo instrumento, non per modum limitationis, sed per modum cuiusdam assertionis probationis. Exemplum, dicit actor, q Titius vendidit mihi talem rem pro tanto pretio, & q de hoc rogatus est talis Notarius, vel q de hoc apparet publicum instrumentum manu talis Notarij, & tunc cum reus posset deliberare ex illo libello, absque eo, q videat instrumentum, cum non fiat mentio de instrumẽto ad limitandum contenta in libello, sed solũ vt ostendat quod contenta in illo libello probare poterit, non est necesse, q in principio fiat editio, & hoc casu non procedit dictum Inn. Quandoque fit mentio in libello de instrumento limitatiuè, vt quia declaratat, & limitat libellum. Exemplum, dico in libello, q Titius vendidit mihi fundum pro tãto pretio, prout apparet in instrumento confecto manu talis Notarij, & tunc aut reus verisimiliter non est informatus de illo instrumento, quia ad eum non pertinet, & debet ei fieri copia ante li.conte. quia alias delibera re non posset, & in tali casu procedit dictum Inn. Si vero est tale instrumẽtum, de quo verisimiliter reus est instructus, Exemplum, petit legatarius legatum ab hærede, prout continetur in testamento, & tunc non debet fieri copia, quia apud hæredem præsumitur esse testamentum, & præsumitur esse instrumentum, etiam cum agitur contra hęredem, sed non edi quia faciendum est, q respectu probationis fiendæ producitur de perito, vt probatur in l.2.ff.eod. Nec obst. l. postquam. §. dicas.ff.vt leg.no.ca. vbi etiam hæredi instrumentum editur, quia faciendum est, q respectu probationis fiendæ producitur instrumentum, etiam cum agitur contra hęredem, sed non edi tur respectu deliberationis: ad hoc enim vt obtineat condemnationem oportet, quod fundet intentionem suam. Ego puta, q etiam in primo casu, cum simpliciter fit mentio de instrumento in libello debeat fieri editio: aut n. contra. ff. eit tale

b instrumentum, b de quo reus verisimiliter non est informatus, vt quia dixit, quod fuit contractum cum defuncto, cuius reus fuit hæres, ar.op.in d.l.si legatum, & sic credo Innoc. intellexisse. Sdd aduerte, quia hæc dicta procedunt in instrumentis, quibus actor est vsurus, sed quæstio nostra (vt bene sit proportiona bilis materiæ c.) procedit vbi petitur generaliter instrumẽtum edi: quare dico, quòd si petuntur propria, vel communia, possunt peti quandocunque etiam ante iudicium, seu citationem fiendam, vt sic actor possit deliberare, an debeat litem mouere, arg.d.l.si quæ sunt.ff.de fam. hęrcis. Si vero petuntur aliena, tunc reus, vel actor poterit petere tempore condecenti, nam actor eo casu, quo petere potest, auditur, vt puto, etiam ante iudicium. Exemplum in fisco, nam poterit narrare, q intẽdit mouere litem contra tale ratione iuris, super quo ipse habet instrumentum, vnde vt possit bene venire instructus, petit illum cõpelli ad edendum.ar.in l.fi. C.de eden.hoc intelligendo, q hic fuisset iste admissus, si fuisset priuilegiatus, vt fiscus. In reo vero ad fundandam suam intentionem, credo quod poterit petere post receptum libellum. In actore vero non priuilegiato, qui petit quo ad adiuuandam intentionem suam, poterit petere post quam fundauit intentionem suam. Si ad replicandã, tunc postquam reus excipit, quia alias recte non posset respondere exceptioni ipsius rei: omnia enim debent suis temporibus conuenire. arg.in l.nimis propere. C.de exce.rei iu. & 22.q.4.c.si ec 27 clesia. † Vltimo, vt plene habeatur huius c. materia, quæro de vna quæstione, quam gl.nostræ in multis locis attingunt, & minus perfectè examinant, quia supra visum est de tribus principaliter. Primo, an, & quãdo debeat fieri editio instrumẽtorum? Secundo, quo iure petatur? Tertio, quo tempore debeant instrumenta exhiberi? nunc congruenter cr estat videre de quarto, videlicet, quomodo debeant edi, an integraliter, vel solum illa pars, de qua est qõ, & an totum cum die & consule? de hac quæstione, est gl. satis plena, & bona, in l.1.§.editiones.ff.de edẽ. & per Bar.post eam. Et clare prosequendo distingue sic: q aut peto editionem a persona publica ratione mei interesse, quia me mandante confecit, vel successit ei, qui mandauit, & tunc integraliter debent edi, ad hoc l.quędam.in fi.& l.si quis ex argentarijs.ff.de eden. Et hoc dico q acta iudicialia debent vtriq; parti ttr exhiberi, cum principaliter cuiuslibet interfit, tũ quia sunt cõia, tum quia integraliter sunt exhibenda coram iudice appellationis.l.is, apud quem.C.de eden.quod tenet gl. & Bar. 28 in d.§.editiones.& optime facit c.quoniam ꝫ, ꝫ.cod.† Aut peto ab alio, & tunc si peto instrumenta communia, debẽt integraliter exhiberi.ar.in l.si quę, cum l.prec.ff.fam.erc. & tenet glo.in d.§.editiones. Bar. ibi limitat, quãdo sunt communia respectu proprietatis, vt puta quia sunt de hęreditate cõi, si autẽ essent communia respectu vtilitatis tantum, seu contenti, vt puta, instrumentum emptionis, & venditionis factæ inter te, & me, cũ pecunia mea redemi illud a notario, tunc enim non dr cõe, vt teneatur edere cum die, & consule, alle. Inn. hic. hoc tñ Inn. tangit hic specifice, sed tantũ dicit, q iste, qui sua pecunia redemit, non tenetur edere tanquam commune, quod dictum satis placet. Dic ergo de tali instrumento sicut de alieno, vt statim subijciam. Quandoque peto instrumenta mea propria, & tunc in dubio debent integraliter edi, quia possum illa vendicare, seu agere ad exhibendum: & non tantum vt detur copia, vt no. in l.dissolutæ.C.de cond.ex le.& l.fi.C.ad exhib.vt sup. dixi. Qñ que peto instrumentum alienum, & tunc cõsiderandа est causa petendi: aut enim peto, vt quia illud volo redarguere de falso, aut vt deliberem, an faciat pro producente, aut ad intentionem meam fundandam, aut ad coadiuuandam, aut exceptionem, vel replicationem probandam. †Primo casu, cum volo illud redarguere de falso, dẽt edi integraliter cum die, & ꝫsule. l. 29 optimã. C.de ꝫh.& com.stipu.qđ procedit, fm gl. prealll. quando volo redarguere de falso circa diem, & ꝫsulẽ, secus si circa ꝓtenta in instro, tunc enim superflue ederetur dies, & ꝫsul: nam ex editione diei, & ꝫsulis posset administrari materia fabricãdi falsum aliud instrumẽtum, simulãdo illud fuisse prius editũ, vt dixit tex.in d.c.editiones. & iõ dicit ibi gl. q petẽs editionẽ dẽt interrogari solemniter circa quã partem vult instfm redargue re de falso: & dicit Spec.in §.videndum.ver.facienda est, in tit.de instr.edi. q iudex poterit exigere iurm a parte, q credit instfm se posse redarguere de falso circa diem, & cõsulem; & etiam innuit, q debet subscribere se ad pœnã talionis, antequam fiat sibi editio, facit l.fi.C.de fi.instru. approbat Bal. in d.§.editiones. †Secundo

ADDITIONES.

a Ante litem contest. Adde Fed.consi.111.lib.2.

b Tale instrumentum. Notandum tamen, q vbi fit editio ante litem contestatam, opus est, q adhuc producatur illud instrumentum editum post litem contestatam, si super eo actor vult sumere probationes. Ita tenet Fed.de Se. in consi.160.in cip.casus talis. Ale. in l.fide.ver.idem circa sextum, ff. de re iud.& in consil.37.incip.viso. in 2.vol. Prima enim editio fit ad deliberandum: secunda fit ad probandum. Seb.Sap.

c Conuenienter. De hoc vide in d.clem.5.Imo. de vsur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

†Secundo caſu principali, quãdo petitur editio, vt deliberetur,
3a an faciat pro producente, debet fieri ſine die & conſule. a vt in
d.§.editiones.& fiet tantum in illo capitulo, ſuper quo eſt qõ,
licet debeat coram iudice integraliter legi, ne forte in fine cor-
rigat, vel limitet præcedentia, vt probatur in c.cum perſonę.de
priui.lib.6.& c.contingit.de fi.inſtr.putat tamen Bar.in d.§.edi-
tiones,q̃ ſi nõ poteſt deliberare, niſi edantur dies & conſul (pu
ta,vnius creditor agit contra alium hypothecaria,vnde vult in
formari authoritate obligationis, ſi oportet, q̃ ſciat diẽ inſtru-
menti) q̃ debet tunc edi cum die, & conſule; ſed ne detur ſibi
materia fabricandi aliud prolato die, tunc dicat prius diẽ obli-
gationis ſuæ, & poſtea petat copiam ab aduerſario, quod ſatis
placet,arg in d.l.1.§.rationes.ff. de eden. Idem dic in omnibus
ſequentibus caſibus, vt vbi eſt fienda editio alieni inſtrumenti
(quod quando fiat ſupra dixi)fiat ſine die,& conſule. d.§.editio
nes.niſi talis eſſe materia inſtrumenti,q̃ nihil prodeſſethabere
copiam ſine die, per ſuprascripta. In effectu omnia prædicta ſic
breuiter concludo,q̃ editio alieni inſtri,vbi fienda eſt,ſolũ ne-
ceſſario ſit reſpectu partis, de qua eſt controuerſia, vt in d.c.cũ
perſonæ.& c.contingit.&ſit ſine die,& conſule,niſi circa diem,
& conſulem velit aduerſarius illud redarguere de falſo,vel niſi
inſtrumenti copia nihil ſibi prodeſſet ſine die confecti inſtru-
31 menti,& conſule.† Ad duo tamen aduerte.primo,q̃ vbi petitur
editio alieni inſtrumenti,non eſt neceſſe originale tradere,
niſi ad perlegẽdum coram iudice, ſed ſufficit dare copiam par
32 tis neceſſariæ,vt d.c.cum perſonæ.& d.c.cum contingit.†Idem
vſ, ſi quis illo vtitur, vt ſufficiat oſtendere iudici ad videndum
& perlegendum, ne ſit falſum,vel in fine ſe corrigat; ſed poſtea
ſufficit relinquere copiam in iudicio,& eſt hoc cautum,ne per
dantur originalia,ad hoc illud c.cum perſonæ. quod no.Cy.in
l.ſancimus .C.de diuer.reſcr.& Inn.in c.cum in iure. de off.del.
33 in fi.†Secundo etiam ſcias,q̃ hodie non apponitur in inſtrumẽ
b to nomen conſulis, b ſed apponebatur olim, cum Roma rege-
retur per conſules; ſed ſufficit hodie apponere nomen Papæ,
& Imperatoris,vt dicit glo.no.in c.quoties. 1.qõ.7.& no illam
glo.inquantum dicit,de nomine Papę,nam in Auth.vt prępo.
nomen Imperato.ſolum dicitur de Imperatore: ſed de hoc dic
vt no.in prooe huius compi. ſed ſicut olim fiebat editio nomi-
nis conſulis,ita & hodie fiet editio iſtorum Principum, qui ſuc
cedunt loco illorum conſulum, & hęc no. bene tu Canoniſta:
34 maxime qa hẽs hãc materiam plene,& clare diſcuſſam.†Qua-
c liter autem debeat fieri editio ſtatuti, can debeat produci totũ
volumen, an ſolum vnum capitulum, vel pars capituli, ſuper
quo eſt queſtio?Dic vt no.Bar.ſuper rub.de noui oper. nunc.&
omnino per eum in Lomnes populi. ff. de iuſt.& iu.ibi in effe-
ctu vult, quod ſi allegatur ſtatutum alterius ciuitatis, ſeu loci,
& tunc etiam ſi ſit publicum, debet produci ſaltem illud ſtatu-
tum, non autem totum volumen: aut allegatur ſtatutum illius
loci,& tunc ſi eſt publicè notum, quia incorporatum in volu-
mine ſtatutorum,nõ eſt neceſſe producere,quia ius loci eſt no-
tum:aut non eſt in volumine,puta, eſt reformatio facta ad ius,
quæ probabiliter poteſt ignorari, & debet produci: quod ſatis
placet.& facit ad hanc diſt.quod ipſe no.in l.cum prolatis. ff.de
re iud.& c.ſæpe.de app.in princ.iuncto c.paſtoralis,cum ibi no-
ta.de fide inſtrum.

ADDITIONES

a Et conſule.Vide Bal.in l.fina.C.de precibus Impera. offeren. in l. 2. §. fina. ff.
quemadmo.teſta.aper.& Aug.in conſi.114.incip.ſuper facto prædicto. Seb.
Sapia.
b Nomen conſulis.Adde late Ang.conſi.178. Ber.
c Statuti.De hoc per D.Ant.in c.contingit.de fi.inſtru.vbi late per eum. & etiã
per Bar.& Bal.in d.l.in ciuile.ff.de legib.vbi eleganter dicit Bal. q̃ iſta quæ-
ſtio de productione ſtatuti non habet locum, niſi quando allegatur ſtatutũ
alterius ciuitatis, quia non eſt neceſſe producere ſtatutum,vbi litigatur,qa
quilibet tenetur ſcire. Et vide Io.de Lig.in repe.c.cum dilectus, de conſue.
vbi eleganter examinat hunc paſsum.Et adde quod no Bar.in l.præſcriptio
ne.circa fi.ver.no.ſecundo q̃ licet circa.C.ſi cõtra ius,vel vti.publ. & an ſta
tuta,vel reformationes ciuitatis,in qua litigant,ſint edenda in iudicio>vide
late Iac.But.in l.2. C.quæ ſit lon.cõſue. ad quẽ in hac qõne ſe remittit Ang.
in l.cũ prolatis.in fi.ff. de re iud.Et adde hic quod no. Doct.in l.1.circa prin.
de ver.ſig.lib.6.& vide Dom.in c.1.in ver.item no. arg.x. diſt.& in c.ſi Ro-
manorum.19.diſt.

SVMMARIVM.

1 *Reus poteſt licitè recuſare iuramentum ſibi delatum, actore non pro-
bante.*
2 *Conſuetudo introducens ſuperflua remedia, tanquam irrationabilis non
valet,*
3 *Conſuetudo exigens ſine cauſa iuramentum,ſeu aliquid vltra plenam proba-
tionem non valet,ſed cum cauſa ſic.*
4 *Conſuetudo facit validam probationem alias inualidam.*
5 *Conſuetudo valet,Principe etiam ignorante.*
6 *Conſuetudo rationabilis derogat legi non habenti clauſulam derogato-
riam.*
7 *Caſus,in quibus uni creditur.*
8 *Conſuetudo damnata per legem ex noua cauſa,uel ex meteri non deteſta, po-
teſt induci iterum.*
9 *Statutum,quod ualeat teſtamentum cum duob.teſtibus ualet.*
10 *Conſuetudo, pactum,uel lex reſtringens facultatem probandi ad certam ſpe-
ciem probationis,non ualet, & talis conſuetudo non excludit in totũ aliam
probationem,& nu.11.*

CAP. II.

a SIcut conſuetudo. a Actor,qui plene pro
bauit, nõ debet com-
pelli iurare.vel ad idem ſic. Non valet conſuetudo,
vltra probationem plenam exigens iuramentum,
ego ad intellectum ſummo ſic. Non valet conſuetudo exigẽs
ſine cauſa rationabili vltra plenam probationem iuramẽtum,
ſeu aliquid aliud. Primo narrat conſuetudinem, quã ſecundo
improbat,ibi, nos,cum tunc demum. Caſus literalis.Conſuetu
do eſt in quadam terra, q̃ ſi aliquis intentionem ſuam funda-
uerit teſtibus, vel inſtrumentis, nihilominus deferebatur ei ia-
cramentum,quod ſi prẽſtare noller,fides probationib.ſuis non
habebatur. Dicit Papa,quod ad huiuſmodi iuramentum recur
rendum eſt tunc demum, cum alię legitimæ probationes de-
eſſe noſcuntur, vnde talem conſuetudinem reprobat.Bar.No.
intendit.No.1.q̃ iuramentum quandoque appellatur ſacramẽ
tum,non tamen intelligas q̃ ſit de ſeptem ſacramẽtis eccleſiæ,
de quibus per glo.in c.veniens.de tranſ.ſed dicitur ſacramentũ
large,quaſi ſacræ rei ſignum. No.non valere conſuetudinem ir
rationabilem, preſertim contra ius diuinum, etiam inquantũ
1 concernit prẽiudicium hominis.†Vltimo no.vnam licitã cau-
ſam recuſandi iuramentum iudiciale.ſ.quando pars plene pro-
b bauit, idem eſt ſi actor b nil probauit, & iuramentum defertur
reo: poteſt enim licite illud recuſare,vt no.in c. fi.de iureiuran.
quia ſicut actore plene probante debet reus cõdemnari: ita eo
prorſus deficiente,debet reus abſolui;d.c.fin. & l. qui accuſare.
c C.de eden. ſed actore ſemiplene c probante, ſeu prẽſumptionẽ
habente, locus eſt delationi iuramenti, vt in c.fi. prędalleg. & ſic
intellige,& diſtingue hunc tex. poteſt etiam colligi, q̃ ad Papã
pertinet tollere conſuetudinem irrationabilem laicorum, ma-
xime quando deuiat a iure diuino, & eſt peccati nutritiua: ad
hoc c.ex parte.de conſue.Nunc intrando intellectum.c. op. nã
conſuetudo derogat legi, & canoni l.de quibus. ff.de legi.& c.
ſi.de conſue.ergo iſta conſuetudo debebat valere hic,Sol.gl.ſi.
q̃ contrarium procdit,vbi conſuetudo eſt rationabilis: ſed hic
obuiabat rationi. Et ex gl. poſſunt colligi tres irrationabilitates
conſuetudinis huius.c. Primo, quia erat contra ordinem iudi-
ciorum,& non declarat in quo: forte in hoc, quia actore pro-
bante,reus abſque alio debet condẽnari, quia in ore duorũ &c.
& teſtes,& inſtrumenta parem vim obtinent, c.cũ Ioannes,de
fide inſtr.ſed conſuetudo hic habebat oppoſitum Secundo vi
debatur hęc conſuetudo introducta per errorem: forte enim
putabant iuramentum indiſtincte deferendum, & hoc errore
ducti introduxerunt conſuetudinem: ideo eſt extirpanda.l.qđ
vero.ff.de leg.no.plene in c.ſi.de conſue. Tertio, quia ex quo ſe
mel erat iuratum de calumnia, non erat amplius iurãdum. C.
de iur.cal.auth.hoc ſacramentum Hęc vltima ratio non valet,
quia iſta ſunt diuerſa iuramẽta, nam primum eſt de calumnia,
& ſecundum erat de veritate dicenda, & hæc iuramenta bene
poſſunt in eadem cauſa concurrere, vt eſt tex. in c.1.de iur.cal.
lib.6. Item hęc concurrunt quotidie, vbi non eſt plene proba-
tum.Io.And.reddit tres bonas rationes probandi. Prima, quia
erat contra naturalem rationem, quę non admittit ſuperflua.
Deus.n.& natura nihil faciunt fruſtra,& ſuperfluis remediis nõ
eſt vtẽdum.l.hęc ſtipulatio.§.diuus.ff.vt le.no.ca. & in hoc no.
2 iſtum tex. quod conſuetudo † introducens ſuperflua remedia,
cauſa non ſubſiſtente legitima, non valet tanquam irrationabi
lis:quod enim ratione caret,extirpandum eſt, vt dicit tex. in c.
cor epiſcopi.68.diſtinct.& fortior eſt ratio, quam conſuetudo.
8. diſt.c. veritate. Secunda ratio,quia erat contra ius ſcriptum
vt patet ex præcedentibus. Tertia ratio, quia erat contra ius di-
uinum,ſecundum quod non iuratur,niſi ex cauſa. ſic conſuetu
do peruerſa reprobatur, ſcilicet facta plena probatione, reus
debeat abſolui ſi iuraurit.j.eo.ad noſtram, & per iſtam decre.vi-
detur probari ſecundum Ioann. And. non valere conſuetudi-
nem neceſſario ad probationem requirentem tres teſtes: ſi
enim non valet cõſuetudo,quæ ad plenam probationem duo-
rum teſtium addit neceſſario iuramentum partis, ergo non va
let, quæ addit neceſſario tertium teſtem. Aduerte, quia ſecun-
dum

ADDITIONES.

a Pro intellectu huius decre.vide omnino, quod ſcribit Ro.ſin rep.l.admoneo-
di.ver.item an valeat conſuetudo,de iureiu. Item vide quod ſingulariter ſ
iſtum tex.dicit Bal.hic.Item limita iſtum tex.vt per Dom. in c.i.ver.no.con-
ſuetudinem.de iuram.calum.lib.6
b Actor.Vide Spec.qui idem tenet in tit.de iura.dela.§.1.late Abb.in c.ſ
circa prædicta quærtur.inf.de iureiur. Seb.Sap.
c Semiplene.Adde quando dicatur ſemiplene probatum, vt poſſit defer
mentum.Alex.conſi.51.lib

dum hoc extendimus terminos huius c.ad aliam ſpeciem pro
bationis,vt non valeat conſuetudo exigens ſuperfluam proba
tionem.Hinc examinabo tria.primò,nunquid valeat conſuetu
do exigens ſuperfluam probationem; ſecundo, nunquid vale-
ret detrahens legitimæ probationi: tertio, quid ſi reſtringit fa-
cultatem probandi poſtulans certam ſpeciem,puta inſtrumen
3 torum duntaxat,vel teſtium?† Ad primum Ioan.And.ſentit vt
ſupra dixi,conſuetudinem non valere,pro hoc iſtum tex indu-
cendo,vt ſupra:ſed ipſemet Ioan.And.apertiſſimè ſentit oppo
ſitum in addit.Spec.in tit.de inſtrumen.edi.§.compẽdioſe.ver.
4 ſed nunquid.mouetur,quia † ſicut conſuetudo,inualidam pro
bationem facit validam,vt probatur in c.cum dilectus.de fide
inſtrumen.ſic ecõtra validam inualidam facere poteſt,ad hoc.
cum olim.de cler.coniug.cum ibi no.oppoſitorum enim ea-
dem eſt ratio.de iureiuran.c.intellecto.Do.Anto.dicit ſe puta-
re,q̃ ſi conſuetudo, cauſa non ſubſiſtente, addit probationem
iuramentalẽ plenę probationi vel aliam probationem proba-
tionis,non valet,vt hic,ſed cauſa ſubſiſtente valet:ſi eſt dubium
de exiſtentia legitimę cauſæ,ſubdiſtinguit,quod aut ex eo quia
non admittitur legitima probatio per teſtes, vel inſtrumenta,
contingit alium ditari cum iactura alterius, & non valet cõſue
tudo ſaltem de canonica æquitate. Si autem ex hoc,non con-
tingit alium ditari cum iactura alterius,valet cõſuetudo,& ni-
ſi ad hoc membrum allegat, & certè puto vltimum eſſe fal-
5 ſum:a quia ex quo conſuetudo iſta eſt cõtra ius, præſumitur pri
ma fronte irrationabilis: vnde oportet,quod ſtans pro ea,pro-
bet rationabilitatem, alias ſuccumbit, vt in c.3. de eo qui mit.
in poſſ.cauſa rei ſer.& no.in c.fi.de conſue.Ad hoc enim,vt cõ
ſuetudo præiudicet iuri debet eſſe rationabilis.in c.fin.de con-
ſuet.& ſic oportet, quod probetur illa qualitas rationabilitatis:
& dubia probatio non releuat probantem,in c.in præſentia.de
proba.Gaſ.de Cal. & dom.Card.poſt eum,dicunt quod conſue
tudo non poteſt indifferenter exigere iuramẽtum, vel aliquid
aliud vltra plenam probationem,quia & lex hoc facere nõ poſ
ſet,cum eſſet ex toto tollere ius diuinum: non autem interpre
tari,contra no.in c.fi.de conſue.ſed in aliquibus cauſis hoc poſ
ſet introducere conſuetudo,ſicut & lex,vt videmus in teſtamẽ
tis.de teſtam.c.cum eſſes,C.de teſtam.l. ſi vnus. 2.q.4.c.præſul.
no.glin c.licet.de teſti. vnde dicunt quod hoc non valuit,quia
indifferenter in omni cauſa, exigebat iuramentum vltra plena
probationem:& hanc opi. fuſi ſæpe ſecutus:ſed nunc cogitaui
diutius,& viſa fuit mihi theorica falſa. Primò,quia hæc conſue
tudo non erat vniuerſalis per totum orbem, ſed localis: vnde
eam eſſet tollere ius diuinum inducendo conſuetudinem,vel
ſtatutum in certo loco,vt probatio duorum teſtium nõ ſit ſuf-
ficiens,ſed quod præſtaretur iuramẽtum, vel aliquid vltra,pu-
tà tertium teſtem:remanet enim ius diuinum in ſe validum,&
obſeruandum,vbi cauſa violandi, vel interpretandi nõ ſubeſt.
Quid enim ſi i certo loco homines ſint ita deprauati vt facilli-
me corrũpantur duo teſtes, dicemuſne quod non valeret con-
ſuetudo,vel ſtatutum exigens firmiorem probationem?Certe
nemo ſanę mentis hoc diceret cũ &ipſe Deus hoc faceret caſu
ſuperueniente: ſicut enim in teſtamẽtis illud fuit immutatum,qa
ſæpe fallitas fuit detecta in numero duorum teſtium: eodẽ mo
do dicendum in omnibus cauſis alicuius loci,vbi falſitas in ta
li probatione indifferenter perpetuaretur, quia cadẽ ratio,quæ
eſt de parte quo ad partem,debet eſſe de toto quo ad totum.ff.
de rei vendi. l. quæ de tota. & c.paſtoralis.§.ſed cum totum.ff.
ofi.deleg.& quod fortius eſt, idem putarem de vniuerſo orbe,
ſi ad hanc fraudem committendam homines ſic eſſent depra
uati;cum illa regula iuris diuini, in ore duorum vel trium &c.
non ſit præceptum morale, ita vt ex tranſgreſſione incurratur
mortale peccatum iudiciale,fundatum ſuper certa ratione,qua
deficiente,quia veritas non reperitur nunc in duobus, ſatis mu
tari poteſt iuris diſpoſitio,ad hoc tex.opt.in arg in l.ſi hominẽ.
ff.man.& quod no.Innocen.in c.quod ſuper his.de voto.& l.ex
facto.ff.de vulga.& pup. ſed vbi cauſa rationabilis hoc ſtatuen-
di,vel conſuetudinem inducendi non ſubſiſteret,ſatis puto nõ
valere conſuetudinem,ſeu ſtatutum, nec in toto, nec in parte:
& hoc caſu intelligo iſtum tex.hic enim non apparet de ratio-
nabilitate conſuetudinis,nec aliqua allegabatur, merito ex ra-
tionibus prædictis poſt gl.veniebat reprobanda.facit quod no.
Innocen c.plerique.in fi.de immu.eccle.& cap.quæ in eccleſia
rum.de conſti.per Legiſtas in l.ſi.C.ſi contra ius,vel vti. pub.&
3 in tertio ſummario, b quod non valet cõſuetudo, vel ſtatutum
exigens ſine cauſa iuramentum, ſeu aliquid, aliud vltra plenã
probationem:ſecus autem cauſa legitima,vel rationabili ſubſi
ſtente.† Tertio nunc ad ſecundum,an valeat ſtatutum, vel con-
ſuetudo detrahens legitimæ probationi,vt puta,vt ſtetur dicto
testium, vel inſtrumento alicuius priuati, vel quid ſimile:
Ioan.And.addit Spec.in loco p[illegible]g.ſentit, quod ſic, vt ia-
cet glo.dicat ex dictis iuris ſupra recitatis, & videtur probari in
hoc c.fi.de inſtrumen. Dispe[illegible]tat etiam in loco præ-

c alleg. Ioan. And.an conſuetudo c poſſit facere, vt valeat teſta-
mentum cum duobus teſtibus, & in hac quæſtione, concludit
d q̃ non, quia lex expreſſe in hoc derogat conſuetudini d ſecun-
dum

ADDITIONES.

a Eſſe falſum.Contrarium ſentit Are.conſi.23.incip.in præſenti conſultatione
circa fin.vbi dicit quod conſuetudo, quæ eſt contra ius poſitiuum,in dubio
præſumitur rationabilis. & hoc procedit ſine dubio in conſuetudine tanti
temporis, cuius initij memoria non exiſtit, vt per Gem.& Car.Alex.in cap.
fruſtra.8.diſt.& per Abb.in conſi.7.in 2.vol.
b Vide do.Ant.in c.dilecti.ver.item no. quod ſtatutum.de iud.Et de ſtatuto ad
dente ſolemnitatem iuri communi in teſtamentis,vide Ang.in conſil.86.&
quod ipſe Ang.no.in conſi.127.
c Conſuetudo.Vide Bal. in conſi.353. inci.in puncto iuris communis.in 4.uol.
Ang.conſi.27.incip.teſtamenti facto. Seb.Sab.
Adde quod hoc dictum Io.And.refert,etiam D.Ant.in ſi.de conſue.in repet.
& de hoc vide late per Bar.in l.cunctos populos.C.de ſum.Trin.& per Bal.
in l.ſi.C. de teſtam. & per Bal.& Ange.in l.3.ff.de teſtam.& vide Bald.in l.ſi
non ſpeciali,uer.item no.in hac.l.C.de teſtam.vbi dicit, quod valet conſue
tudo,vt fiat teſtamentum ſine ſolemnitate iuris.Vnde dicit quod valet cõ-
ſuetudo, quæ eſt Venetijs, vt fiat teſtamentum coram ſolo ſacerdote.Et ad-
de hic Bal.in l.ſi.C.de teſtam.ver.quid ſi ſtatutum dicit,quod in teſtam.&c.
vbi dicit,quod ſi ſtatutum dicit, quod poſſit fieri teſtamentum cum duobus
teſtib.idem erit in donatione cauſa mortis.Ité ad hoc adde Bal.in l.nõ poſ-
ſunt.ff.de leg.ubi dicit, quod ſtatutum diſponens,quod valeat teſtamentum
cum duob.teſti.intelligitur etiam non rogatis. Et idem dicit Pau.de Caſ.in
auth. quod ſine. C.de teſta.alleg.Bal.in d.l.non poſſunt.Secus dicit Pau.de
Caſt.ſi ſtatutum diceret, quod valeret teſtamentum cum quatuor, vel quin
que teſtib.quia tunc debent eſſe rogati.& eſt ratio, quia primo caſu ſtatu-
tum reducit rem ad ius gentium,quo non requiritur, quod teſtes ſint roga
ti:alio vero caſu non, ſed dicit quod tantum contra dictum Bald.facit text.
cum gl.in l.diuus.de mili. teſtam.ubi lex priuilegiat militem, ut poſſit teſta
ri cum duobus teſtibus tantummodo,& tamen debent eſſe rogati.Adde tu
quod dic.Io.And.quo ad primum,fuerunt originaliter Old.conſil.105.ubi
patet quod quo ad obtinendum beneficium legitimitatis ſecundum ius cõ
tra conſuetudinem loci in quo debet decidi quæſtio, dicitur illegitimus,
vel non bene legitimatus. Et an ualeat conſuetudo Venetorum, quod quis
poſſit teſtari coram duobus teſtibus. ſimiliter fuerunt verba Oldra. conſi-
lio 248.& uide Bald. conſilio 243.2. lib.Et an teſtes debeant eſſe rogati,vi-
de Roma.conſilio 306.vbi inter alia allegando Lapum tenet,quod in teſta-
mento ad pias cauſas debent eſſe rogati.Et quo ad primò dicta vide Matth.
nota.ſuis fol.3.
An ualeat conſuetudo Venetorum quod teſtamentum . factum coram duob.
teſtib.ualeat,& an tales teſtes debeát eſſe rogati:primo dico,quod conſue-
tudo populi dicitur eſſe ius ciuile,ut per Bal. late in l.certum. C.vide cog.
& per nouiſſimos in repe.l.de quibus. ff.de legi. Et quando conſuetudo eſt
tanti temporis, quod non ſit memoria in contrarium,illa habet vim priui-
legij principis.l.2.§.ductus aquæ. ff.de aqua quotid.& æſti. & eſt gl.in c.ſu-
per quibuſdam in §.præterea.in uer.memoria, de uerb.ſignific. & habetur
in c.hoc quippe.4.q.6.& in c.conqueſtus.8.q.3.& in c.mos antiquus 65.diſ.
& no.Bald.in c. 1.quæ ſint regalia, in vſib.feud. & in c.ſolemnibus.C.de fi-
de inſtrumẽ.& in l.3.C.de naut.fœno.Sed clarum eſt,quod ſi Princeps vel-
let tollere,uel mouere ſolẽnitatẽ teſtium, & alias, quæ ſunt introductæ de
iure poſitiuo,& reducere nos ad ius diuinum, quod illud facere poſſet,qa
eſt ſupra ius poſitiuum, ut vulgaribus iuribus:ergo per talem conſuetudinẽ
tandiu obſeruatam inducitur priuilegium cõtra ius diuinum, prout etiam
voluit Inn.in cap.1.in gl.1.in fi. de apoſta.hæc enim conſuetudo tandiu ob
ſeruatur & priuilegiata reducit nos ad ius diuinum ſeu ius gentiũ,ut in ore
duorum,uel trium ſtet omne uerbum,ut in cap.cum eſſes.de teſt. & in cap.
in omni negocio.de teſti.Et hæc conſuetudo ſeruari debet,etiam in caſtris,
& villis ipſi ciuitati ſubiectis,ut per Bar.in l.ex ea,in fi.princi.ff.de poſt.ubi
ſe remettit ad plene no.per eum.in l.cunctos populos, C.de ſum.Tri.etiam
hic allega.Licet enim ſit uerum,quod conſuetudo iuri communi contraria
non ſit ſeruanda , ut per Barto. in l.omnes, C.de decur.lib.10.& plene not.
in l.2.C.quæ ſit longa conſuetud. tamen illud eſt uerum,& procedit,niſi ta
lis conſuetudo ſit rationabilis , legitima, & præſcripta, prout uidetur eſſe
iſta,ſecundum gl.in cap.cum cauſam, de re iudic. & plene per Alexan.poſt
alios.in l.de quib.præalle. Et in ſpecie de iſta conſuetudine teſtandi coram
duobus teſtibus habetur per eundem Alex.poſt Bald.& Doct.in l.ſi non ſpe
ciali.& in l.ſi.& ibi per Pau.de Caſt.C.de teſtamen.& habetur per Bart.in l.
ſi arrogator.in fi.de adop.& in l.1.in 7.quæſt.C.de ſumma Trin. & ibi etiam
per nouiſſimos,late, ubi concluditur talem cõſuetudinem ualere,quod be
ne tenementi. Ant.Fran.
d Conſuetudini.Et idem dicit Bald.no.in repet.l.de quibus.ff. de legibus.ubi
cunque conſuetudo inducitur contra authoritatem ſuperioris, quod eſt in
lege expreſſe derogante conſuetudini,non poteſt induci ſine cõſenſu Prin
cipis.& ita proprie eſt in caſu hic poſito de teſtamento.Et quod in conſue-
tudine requiratur expreſſus Principis conſenſus, quando lex derogat cõ
ſuetudini,tenet Do.in 11.diſt.in ſumma, circa finem, allegando Io.An.in d.9.
compendioſæ,uer.ſed nunquid de inſtrumẽ.edi. Adde quod ſi lex ciuilis ſi
ſtatutum diſponat aliquem actum non poſſe probari niſi per quatuor te-
ſtes, vel quinque, ſi iuramentum fuerit interpoſitum ſuper illo actu,pote-
rit iuramentum ipſum ſuper tali actu interpoſitum , maxime coram iudice
eccleſiaſtico per duos teſtes probari , ſiue iuramentum fuerit implicitè,ſi-
ue explicitè præſtitum in illo actu.Et an ipſius iuramentum per duos teſtes
probari poterit coram iudice eccleſiaſtico ſaltẽ, prædicta omnia ualde ſin.
decidit Imo.in repetiti.c.cum contingat.de iureiu.
Adde an conſenſus Principis requiratur in conſuetudine.Alex.conſi.6.1.lib.
& conſi 227.4.lib.
Tu dicas, quod in inducenda conſuetudine requiritur expreſſus conſenſus
superioris,vel populi non recognoſcentis ſuperiorem, vt per Inn.in c.1.de
conſuet.& per ballan l.de quib.ff.de legi.& per Bar.in l.omnes populi.ff.de
iuſt.& iu.per Floria.in l.uenditor.in §.ſi conſtat.ff. communia prædi. & ha-
[illegible]ene per Io.And.in c.ſi.de cenſi.lib.6.& uide D.Abb.in c.ſi.in uerſ.quarto
requiro.poſt gl.lib.de conſuetudine.& in c.cum ex officij. de præſc.in qui
bus locis plene traditur de materia. Ant.Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum eum, per l.fi.C.de testa. nisi consuetudo sit inducta de cõsensu principis:& sic etiam videtur hic transire D. Ant. immemor, vt arbitror, eorum, quæ tangit Bart. in l.cunctos populos.
5 C.de sum.Trin.in ver.tertio quæro.† Vbi Bar. recitat sententiã Iac.de Are.& determinat contrarium, cõcludens, q̃ statutum, & consuetudo valeant Principe ignorãte: mouetur primo per hoc simile ad hoc vt testamentum factum prosit, requiritur publicatiõ.C.de testamen. l. publicati. & ff. quemadmodum test. app.l. 1.§.si quis ex signatoribus,& ibi no. sed illa solemnitas publicandi potest per statutum, & consuetudinem minui,& immutari, vt l. 2. C.quemad.test. ape. ergo &c.Mouetur secundo hac ratione, pater potest inter liberos cum duobus testib.dispone re, vt l. hac cõsultissima §. ex imperfecto, C.de testam.& l.fi C.famil.erci. ita debet patria posse disponere in subditos, cum eius potestas æquiparetur potestati patris.l.veluti. ff.de iustit.& iu.Tertio mouetur, quia non reperitur prohibitum tale statutum fieri: ergo videtur permissum.l.omnes populi,ff.de iust.& iu.Ad l.fi.C. de testam.respondet quod ibi consuetudo præterita limitaturnon autem futura prohibetur,&ita ibi videtur Cy. sentire,secundum eum:& in l.dudum.C.de contrah.emp.vult dicere,quod Imperator ibi non prohibet hanc cõsuetudinem induci, seu limitat consuetudinem ibi inductam per prius,vt procedat in terris, vbi peritorum copia non adest.Non obstat aliud motiuum, super quo se fundabat Iaco.de Are. quod talis consuetudo est temeraria,quia imo secundum Bar. est vtilis,& bona,& fauorabilis,inducta tam fauore testantis, sicut iura statuunt in militãtibus,quam etiam ratione eorum, quibus relinquitur, sicut iura faciũt inter liberos,etiam ration e testium,ne à suis negociis auocarent.d.l. 1.§.si quis ex signatoribus.ff.quẽadmo.test.aper. Quid dicendum? certè.l.fi. multum prima frõte facit pro opin. Ia. de Are.& Ioan.And.quod ibi reprobatur consuetudo ista:& si non apertè, saltem optimè facit in ar.cum consuetudinem ibi inductam approbat nõ tamen per omnia: nam respectu testium limitat, vt saltem intereuniant,quinque testes, si non reperiuntur in locis communiter viri literati,vt in villis,pro hoc tex.ibi in ver.ita tamen.iuncta glos.ergo dam-
6 nat ibi consuetudinem,quæ est contenta minori numero.†Cõcludo totam materiam sic.quod aut consuetudo,aut statutum detrahit legi respectu probationis legitimæ non habenti clausulam derogatoriam ad consuetudinem, aut illa lex cui derogatur habet clausulam talem derogatoriã.Primo casu,aut non subest causa rationabilis,& non valet, de consue.c.fin. & l.2.C. quæ sit longa consue.4. dist.c. erit autem lex,nisi forte in leuib. vt in l. 1.ff.de ven.inspi.in fin.& sentit Iac.de Are.& Io. And.in loco præalleg. quod no. aut subest euidens necessitas,vel vtilitas,& tunc valet:nã præsumendum est quod etiã Princeps hoc statuisset propter necessitatem,vel vtilitatem subiectorum,argum.in l.ex facto. ff.de vulg. & pup. facit optime præalleg.c.cũ dilectus. Nec hoc est contra ius diuinum, in ore duorum, vel trium &c. quia illa regula procedit, nisi ex causa aliud inducatur:sicut enim ex causa requiri possunt plures, & ita etiam numerus illorum minui,ad hoc † quod no.in gl.in c.nuper. de te-
7 stib.vbi notantur aliquicasus, in quibus statur dicto vnius:& p Innocen.super rubr.de consecr.eccle.vel alta.& per glo.in c.licet vniuersis,de testib.& 30.casus ponit Spec.eo.tit.§.restat.versic hoc tamen fallit.vide gl.& Ioan.And. in c.omnis vtriusque, de pœn.& re.& Allego alium tex.singu.in materia,secundum intellectũ Inno.quem ponit in d.c.nuper.videlicet.in.q.1.c.quicunque.vbi Imperator statuit, vt in causis vertentibus in ciuili prætorio crederet testimonio solius episcopi, adeo vt alias non audiatur in contrarium: habes ergo illum text. singul.in num. testium,respectu instrumentorum, habes alium text.sing.in d. c.cum dilectus.ad prædicta vide tex.expressum, secundum lectu. Host.in c.1.de app. vbi de consuetudine creditur testib.de-
a ponẽtibus de credulitate, & fama loci: ideo ibi copulatiuè tex. mandat inquiri veritatem per testes idoneos,& famam loci.& vide quod ibi dicam. Secundo membro principali quãdo lex habet clausulam derogatoriam ad consuetudinem, Iac.sentit apertè,& Ioan. And.post eum in addi. præalleg. q̃ consuetudo non potest induci contra talem legem: idem sentit Bart.in l.de quibus.ff. de legi.& in l.omnes populi,præalleg. & pro hac opi. adduco hanc rationem, lex semper,loquitur.C. de hær.l.Arriani.ergo semper lex reprobat consuetudinem,& per consequẽs de nouo induci non potest:hoc idem sentit Pau.& Io.de Lign. in clemen.si vno.de reb.eccle. non alie.sed ego allego tibi tex. coniuncta gl.fi.in versi.consuetudine.de elect.in cle.statutum.
8 vbi aperte probatur quod consuetudo semel damnata per legẽ potest iterum induci.† Sed reducendo ad concordiam prædictas opin. dicerem q̃ ex causa noua verisimiliter non cogitata per legem damnantem consuetudinem, vel ex antiqua tunc non directa, quæ tunc si fuisset, verisimiliter Princeps non dãnasset consuetudinem, potest consuetudo semel damnata induci de nouo,ar.opt.in l.si hominem.ff.mand. & quod ibi no. Bar.vbi ex tali causa noua procurator, generalis inhibet specia
li,ne procedat ad iniunctum sibi mandatum:ad idẽ quod not. Bal.in l.omnes populi.ff.de iust.& iu.facit optime.c.nõ debet. de consang.& affin.non enim debet reprehensibile reputari,si secundum varietatem temporum statuta mutentur humana. Item mens, seu ratio legis est ipsa lex, non autem verba.C.de legi.l.non dubium.& in reg.fi.de reg.iu.lib.6. & ibi per Dy.sed inspecta ratione legis non est verum dicere, q̃ ista consuetudo damnetur per legẽ antiquam, quia non est illa, sed alia, ex quo non inducitur noua ratione, tunc non considerata, si verò inducitur ex antiqua, ratione, seu noua tunc verisimiliter,cogitata, non potest de nouo induci: & hoc casu procedat contra-
9 ria opin.& hoc quo ad secundum.† Nunc infero quo ad aliam
b specialem quæstionem, an valeat b consuetudo, vel statutum disponens,vt valeat testamentum coram duobus testibus,si.n. tenemus.l.fi. C. de testa. non habere tacitè,vel expressè clausulam derogatoriam ad contrariam consuetudinẽ,vt voluit Bar. tunc valebit per prædicta. Aut tenemus contrarium, vt sentit Ioan.And.post Iac.de Are.(quod videtur prima fronte verius, per ea.quæ supra, dixi) & tunc dicendum, quod ex noua causa tunc nõ existente, poterit induci. pone in illustri ciuitate Venetiarum,vbi subest hoc statutum.forte inductum, quod non est memoria. quod falsitas aliquando fuerit commissa circa testamenta in numero testium, & quod graue erat semper habere septem testes,cum homines intrẽdant suis mercimoniis, & forte ex defectu testium multa testamenta deficiebant: nam certè ipse Princeps ex his causis reuocasset statutum suum,cum non subsit causa recedendi abilla regula iuris diuini, In ore duorũ, vel trium &c.& quia ex obseruantia legis annullatur sine causa voluntas legitima defuncti,contra.l. 1.C.de sacrosanc.eccle.tacit ad prædicta d.c.non debet de consangui. & affin.& hæc bene no. quia non legi alibi ita discusse.†Venio nunc ad tertium:
10 c nunquid valet consuetudo c restringens facultatem probandi ad certam speciẽ probationis:de hac quæstione vide Specu.in tit.de proba.§.fi.ver.sed pone in instrumento,vbi tractat qd in pacto, nunquid valeat, & tacitè in statuto ponit varias opin.& tãdem videtur residere cum Vberto de Bon. vt pactum,lex,& consuetudo valeant ex causa, ita tamen,quod vbi requiritur probatio instrumẽti, non ex toto excludatur probatio testium.sed sit arbitrarium ex qualitate testium productorum, vtrũ admittatur,quod placet hic Do. Ant. maximè de equitate canonica, ne contingat contra iustitiam alterum cum aliena iactura ditari.mihi satis placet causa subsistente vt prædixi, cum videam, quod in multis casib.iura requirant scripturam, de quibus per gl.in c.1.de censi.lib. 6. In illis tamẽ casibus non requiritur scriptura ab substantiam probationis, sed ad essentiam, & validitatem actus:vnde scias, quod vbi ad validitatem actus requiritur scriptura, si illa interuenit in actu, & postea fuit perdita,potest probari tenor per duos testes, vt est rex. no.in l.testium.C. de testib.& ibi per Cy.& in cap.sicut.infra de re iud.iuncto.c.fi. de re iud.lib.6.sed magis ad propositum nostrum facit prædicta l.testium. vbi in certo casu exigit probationem per instrumentum, sed loco, instrumenti deficientis requiritur probatio per quinq; testes idoneos,&est tex.valde singularis:iudicio meo,q̃ quem dico in quæstio.nostra.q̃ tale statutum, vel consuetudo
d seu d pactum valet:sed in defectum instrumenti debent produci quinque testes, vt in d. c. sicut, & limito illud dictum Speculi quinque testes, vt in d. c. sicut, & limito illud dictum Specu. nam duo indistincte non videntur sufficere propter rationem statuti,& hæc bene no.Et secundum prædicta limito glo.in Authen. vt sine prohibitione ma. & in ver. senatusconsul. quæ videtur velle simpliciter,tale pactum non valere.

ADDITIONES.

a Quando lex. Quod consuetudo non valeat contra legem derogantem consuetudini,tenet Bar.in l.de quib.in 9.& 10.opp. vbi D.Ia.ff. de lega.1.cum multis allegatis per Alex.in l.fi mihi &tibi.§.fi.ff.de leg.1.& in l.fi non speciali.C.de testam.Alex.in consi.195.incip.viso testamento,in 3.vol.& in consultatione sua,incip.Sigismundus.Sed limita quinque modis,vt elegantur tradit præceptor meus Dom.Rochus Curtius in cap. fi.supra de consuetud. Seb.Sap.

b An valeat.Vide Old.in consi.248.incip.præsupposita consuetudine.in 2.col. Io.de Imo.in l.3.ff.de test.Alex.in l.fi non speciali.C.de test.Ange.in consi. 333.incip.in causa prædicta.& in consi.allegato paulò supra vbi etiam Bagaui Bal.consulentem. Seb.Sap.

c Consuetudo.Vide de hac q.Alex.in consi.36.incip.viso processu.in princip. 5.vol.& in consi.incip.in causa,& lite.eo.vol.And.Sicu.in consi. 19.in 1.col. Seba.Sap.

d Consuetudo seu. Adde quod ibi ex statuto non admittitur probatio contra instrumentum,tamen admittitur probatio per quinque testes.Hoc limitat dictum Cy.in l.optimum.C.de contrah.& commit.stipu.quem refert,& sequitur Abb.in c.cum Io.de fide instrum.pro quo ipse allegat tex.in l.fi.C.de test.Sed circa quæstionem hic tactam per D.An. vide gl. in ver.antico,in c.cum medicinalis.de sen.excom.lib.6. & vide Bald. in l.quoniam.fi.ff.de proba.& quod quando contra instrumentũ non potest admitti probatio nisi per aliud instrumentum,tamen contra præsumptionem,quæ resultat ex instrumento, admittetur probatio per testes.Ita dicit gl.in l.fi.de gentium.§.quod fere.in ver.approbet.ff.de pact.& Bar.in l.fi.ff.de lib. xj.& in l.sciendum.de ver.obl.& Bar.in l.generaliter.C.de nup.Sed contra illud dictum facit, quia idem deberemus iudicare vbi

præsumptiue surgit ex instrumento, quod iudicamus de eo,quod expresse continetur in instrumento:nam dicit no.Barto.in l.ad probationem.la 1.C. de probat.quod si statutum dicit,quod instrumentum guarentigiatum habeat executionem paratam,non solum quod expresse continetur in instrumento,habebit executionem paratam,sed etiam illud,quod tacitè ex præsumptione sumpta ex instrumento. Et ita dicit se consuluisse;& dicit quod fuit primum consilium,quod tradidit vnquam ad requisitionem iudicis de hoc habitantis. Et idem dicit D.Ant.in c.cum olim.in not. vlti.de censi.Sed contrarii dicit D.Ant.in proœ.Greg.in 12.col.pro ista ẽt parte facit, qd accessorium naturam principalis sequitur, vt reg.accessorium lib.6.cum sim. Item no.multos casus, in quibus reprobari potest testamentum per testes, quando de iure communi, vel statuto, vel alio modo instrumentum nõ admittitur pro bono, nisi per aliud instrumentum.Vide elegantissime per D. Ant.in d.c.cum Io.ver.ad primum. de fide instr.vbi ponit singularia verba, quæ omnia vide.Et adde hic,quod si dicit statutum, quod a certa quantitate vltra non possit probari debitum per testes, tamen si producitur instrumentum,& testes simul se inuicem coadiuuãt, bene admittuntur testes.Ita dicunt Iac.But.& Bal.in l.certi condictio.§.quoniam.ff.si cer.pe.& sequitur Pau.de Cast.in d.§.quoniam. circa prin.vbi vide Bar.& ponunt exemplum, si quis vellet probare promissionem per publicum instrumentum de centum, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

sent, q ego, qui sum reus, debeo absolui: & tamē clerici, q stant p accusatore sunt idonciores, & sic videtur, quod modicus excessus in testibus actoris, non tollit reo hoc priuilegium, quod bene not. Et no. illud q promptiora sunt iura ad absoluendum, quam ad condemnandū, q sic debent facere iudices, vide tex. opti. semper menti tenendum. 26.q.vlt.c.allegant. qui dicit in ter cætera, melius esse propter misericordiam rationem redde re, quam propter crudelitatem: vbi enim paterfam. largus est, dispensator non debet esse tenax: si Deus benignus, vt quid sacerdos eius austerus vult apparere; & est tex. sancti Ioan. Chryso. & ita semper solemus consulere nouitijs, qui vadunt per officia. Not. vlr. quod possessori non incumbit regulariter onus probandi, non enim tenetur possessionem reddere, nisi probāti de iure suo. C. de rei vend. l. fi. & aliquid infra dicam. Oppo. & videtur, q canonici non possunt inuicem litigare de præbēdis quia non sunt clericorum, sed ecclesiæ. Gl. nihil ad hoc allegat, sed ego allego ad hoc text. not. ponentem originem præbendarum. 12.q.1.c.res. cum c.sequē vbi dicitur, q licet bona ecclesia rum fuerint diuisa per præbendas, non tamen canonici ea possunt possidere, vt propria, sed vt procurationem quandam, qua tenus ex eis necessaria sibi administrent, si quæ vero supersunt, in communes vsus ecclesiæ expendent. & facit sing. tex. ille cō tra gl. in c. præsenti. de offic. ord. lib. 6. quæ dicit, q isti canonici administrationem nō habentes, faciūt fructus suos, quod tamē largissimè profequor in repetitione c. cum esses. de testamē. & facit ista glos. cap. præsenti. pro his quæ dixi, q canonicus non possit agere sine mandato ecclesiæ, cum non habeat administrationē bonorum præbendæ, sed ipsa ecclesia videatur habere. ad idem. c. requisiti. in fi. & c. relatum. 1. de testam. in fi. & patet, quod canonicus non videtur habere successorem in præbenda, sed omnia deuoluuntur ad ecclesiam, cuius sunt bona, pro hoc vide bon. gl. in c. quod sicut, de elect. in ver. consentire, & quod ibi no. Habes nunc contrarium, quod sentit gl. ista prima, multum fortificatum: ad quod gl. ista respondet, quod licet non habeant proprietatem, tamen habēt vsumfructum in illis,
2 ratione cuius agere possunt. l.4.§.finium. ff. fi. reg.† No istam gl. quæ sentit, canonicos habere non nudum vsum tantum, sed vsumfructum: de quo remitto ad plenissimè per me tractata, in d.c.cum esses. & aliquid no. in c.fi. de pec. cle. sed quo ad princi palem quæstionem dicit Ioan. And. gl. veram, quando canonici inter se agunt, ita quod nil deperire a potest ecclesiæ. q.d. non
a interesse, vt possideat ille canonicus. vel iste, quia quisq; habet nomine ecclesiæ, cui posset aliquid deperire. l. si succumberet canonicus. Innoc. vero in prin. gl. fue intelligit canonicos posse agere, & conueniri pro præbendis suis, quando ex consuetudine, vel constitutione, vel ab episcopo, vel ab alio iudice ordinario, potestatem receperunt administrandi, & hanc reputant legis administrationem. C. de iuram. calum. l. 2. §. 2. nam qui habet generalem administrationem a domino, rem in iudicium deducere potest. ff. de pact. l. nam & nocere. secundum Innocē. Aduerte, quia aliud videtur postea sentire Innoc. in alia glo. sua vbi sentit hanc opin. videlicet, quod ille canonicus non potest aliquo modo agere, quia non interdicto, vti possidetis, qa alius occupauerat, vt dicitur hic in tex. & sic perderet possessionē: nec interdicto, vnde vi, quia nō fuerat spoliatus, sed forte a principio sine violentia partem præbendæ istius occupauerat, nec reu vendicatione, cum proprietas nō esset sua, sed ecclesiæ, nec nomine ecclesiæ agere poterat, cum ipsa possideret æqualiter omnes, præbendas. Hæc etiam videtur ratio sufficiens secundum eum, quare nec superioribus interdictis iste egit, præsupposito quod competerent, vt no. infra de præben. c. relatum. 2. in prin. vbi patet q ipsa ecclesia dicitur habere bona præbendarum, vt supra dixi. Innocen. fol. hoc modo. & aduerte ad modū soluendi: quia videtur recedere a primo dicto supra per eū posito: dicit enim sub dubio fortè posse dici canonicum posse agere nomine præbendæ suæ, sicut solus Abbas agit nomine suæ dignitatis, cum habeat bona discreta à cōuentu suo, de quo in
b c. edoceri. de rescrip. & expedit agere b nomine, præbendæ suæ secundum eum, quando agit contra canonicos, vel laicos, q no mine ecclesiæ se possidere dicunt, vel ius habere, contra alios, autem extraneos, qui non nituntur iure ecclesiæ, melius videtur agendum nomine ecclesiæ, dicit tamen, quod nomine ecclesiæ vult agere, oportet quod habeat procuratorium canonicorum, vel Præpositi, quorum nomine agit, & si diceres quomodo agit nomine præbendæ, cum præbenda nihil habeat, vel
3 possideat? Respondet Innoc. † quod imo præbenda potest habere iura sua, & possessiones, sicut episcopatus, abbatia, hospitale, vel quæcunque alia domus, vel dignitas, vel administratio adeo secundum eum quod si concurret procurator, ecclesiæ & ipse præbendarius, videtur, quod ipse præbendarius præferē dus est in agendo, iuxta no. de restit. spol. c. olim causa. hæc sunt verba Innocen. per quæ videtur innuere plura. Primo, quod p̄bendarius potest agere absque alia consuetudine, vel constitutione, pro iuribus præbendæ suæ, nomine ipius præbendæ, ii-
cut quilibet administrator etiam contra extraneum, licet tunc sit melius, vt agat nomine ecclesiæ, non tamē dicit hoc esse necessarium, quod est contra id, quod dixi supra, secundum eum, & contra illam opin. Ioan. And. super ista glos. Secundo sentit, quod procurator generalis ecclesiæ, potest agere pro iuribus p̄bendarum. Tertio quod p̄bendarius, habeat legitimam administrationem super iuribus præbendæ, sicut alius in dignitate cōstitutus, quod no. nam videtur contra communiter no. in c. fi. ne præla. vi suas. Doct nostri sequentes transeunt multi ficco pede, recitando hęc dicta Doc. aliter non ponderādo, nec ad concordiam reducendo, quinimo sparsim hæc dicta recitā
4 do.† Ego, meliori iudicio semper saluo, puto hoc nouum attentari posse, vt dicamus, q aut fundus aliquis seu aliqua temporalitas assignatur canonico, loco p̄bendę, vt inde viuat, ità q̄ non constituitur, vt sit beneficium perpetuum, nec aliter vnitur canonię, vt sit efficiatur vnum ius spirituale cum illa, iuxta ea, quę habentur in ca. dilecto. de p̄ben. sed assignatur tantū, vt inde viuat, sicut sit quandoque in ecclesiis collegiatis, in quibus licet omnia bona sint communia, tamen causa murmurationis euitandę, assignatur cuilibet certū quid, vnde viuat, juxta no. per Inno. in c. insinuante. qui clerici. vel vouen. & per Ioan. And. in reg. non est obligatorium. de reg. iur. lib. 6. in mercu. & tunc procedat primum dictum Inn. & illud Io. And. quæ simul iungendo dico hoc casu sic, quod si ex consuetudine, vel statuto, vel aliter habuerit iste canonicus super tali fundo legitimā administrationem, poterit agere, & cōueniri, sicut quilibet habens administrationem a iure, vt voluit Inn. quod bene not. in
5 c. fi. ne præ. a. vi. suas. † Aut non fuit consecutus legitimam potestatem administrandi, & tunc procedit dictum Io. And. vt ad inuicē possint agere, quia nil deperit ecclesiæ, sed aduersus extraneum: non videtur enim habuisse hoc casu illum fundum precario, & remansisse in possessione ecclesiæ, sicut cætera bona, pro hoc tex. in c. clerici. 16.q.3. & in c. possessiones. ea. causa. qō. 1. & hoc casu rectè dicitur canonicum non habere administrationem p̄bendę suę, & quod aliud est in locatione, quam talis canonicus facit respū successoris, quam in alio administratore ecclesiastico, pura Abbate, rectore ecclesiæ, & si. vt not. in d.c.fi. ne præla. vi. suas. Aut ex bonis ecclesiæ sunt constituta p̄bendæ perpetuæ, ita quod sunt solidæ p̄bendę datæ in beneficium firmum, maximè si vniuntur canonicatib. sicut in plerisque ecclesijs fit, & tunc procedit aliud dictum Inn. vt dicamus quamlibet præbendam habere iura sua, sicut alia dignitas, seu
6 administratio, & quod p̄bendarius † habeat legitimā administrationem, & facultatem agendi, & defendendi, sicut alius rector ecclesiasticus non enim apparet ratio, quare ille non debeat hīe administrationem p̄bendę, ex quo hēt beneficium perpetuum, & legitimè, & perpetuo constitutum, sicut quilibet alius habens beneficiū, vt sing. sentit hic Inno. in 2.gl. & optimè ad hoc facit iste tex & hæc sing. no. sunt maximè ad materiam illius. c. fi. ne præla. vi. suas. licet Doct. ibi simpliciter per omnes dicant, canonicum non habere administrationem bonorum p̄bendæ, sed ego limito per supradicta, nec alias hoc cogitaui, sed nouissime in mentem accidit. & per hoc reduco ad concor. dicta Innoc. & saluo dictum Io. And. & limito dicta Doct. in d. c. fi. & pro hoc vltimo facit c. res. 12.q.1. iuncto cap. vlt. cum gl. in ver. procuratori. vel saluando dictum Inno. & Io. And. hic, & in d. c. fi. ne prælat. vi. suas. potest sic dici, q canonicus habens distinctam præbendam potest agere & conueniri
7 pro iurib. p̄bendæ, & quantum ad hoc dicitur habere legitimam administration, em, vt hic in tex. & per Inno. † Sed non dicitur habere administrationem simpliciter, vt possit obligare locando, vel contrahendo ipsam præbendam, seu bona ipius vltra tempus vitæ suę, sicut potest alius prælatus, seu rector qui habet legitimam administrationem, vt voluit Inno. in d.c. fi. & Ioan. And. post eum, & communiter alij Doctores. ibi, & potest esse ratio diuersitatis, quia p̄bendæ datur canonico tanquam vsufructuario, seu vsuario, datur enim principaliter, vt inde viuat, non vt procuratori, seu administratori, vt probatur 12.q.1.c.res. cum c.sequen. ideo tanquam vsufructuarius, vel vsuarius non potest rem vltra ipsius vitam iure suo locare, vt in quis domum. ff. eo. finitur enim tale ius morte. Inst. de vsufruc. §. finitur. ita accidit in canonico, nā proprie nō dicit habere de
c cessorem, nisi in præbenda, seu canonia, c licet in aliis iuribus succadit capitulum, ad quod pertinet proprietas præbendarū,

ADDITIONES.

a Deperire. Idem tenet Car. in consi. 23 1. incip. videndum est. & Lapus allegat. cip. dicebatur in effectu.

b Agere. De hoc vide per Spec. in tit. de actore. §. 1. ver. canonicus autem regularis. & vide quod no. D. Ant. in c. edoceri. de rescr. Et vide D. Ant. in c. olim. de rescri. & Lap. alleg. 1. vbi late.

c Canonia. Canonicus proprie non dicitur hīe successor, ponit Fel. in c. quia omne bonum. Per. de Anchar. reg. priuilegium. ver. sed quæro. quæro. de reg. iur. Seb. Sap.

& eius canoniæ, sic intelligas c. relatum, 2. de testa. & glo. no. in c. quod sicut. de elect. in ver. consentire. in fi. quæ vult successorem prælati posse agere de contemptu prædecessoris, quia successit in honore, & onere, non sic in successore canonici, & latius vide ibi per Innoc. & secundum prædicta intellige gl. in c. presenti. de off. ord. lib. 6. quæ vult canonicum dici simpliciter, & personaliter beneficiatū: dicitur enim simpliciter, quia non habet curam animarum, dicitur personaliter, quia proprie non habet successorem, sed capitulum ad quod pertinet proprietas, succedit, sed non canonicus, nisi respectu præbendæ, vt prædixi & quod illa gl. intelligatur de canonico, patet ex iurib. quæ alle gat. & quia sic videntur eā intelligere tam Host. quam Io. And. qui fuerunt authores illius dicti in c. relatum. in ver. morientis. & c. requisiti. eo. tit. & sentit Io. And. in c. 2. de dec. & in reg. ne
8 mo potest. lib. 6. in merc. & idem videtur velle gl. ord. in c. Ponrifices. 12. qō. 3. Quæ dicit, q † si aliquid relinquitur canonico a propinquo, vel extraneo, non acquiritur ecclesiæ per d.c. requisiti. in fi. vbi dicitur, quod relictum factum clerico non habet administrationem, non acquiritur ecclesiæ, & sic vult, q canonicus non haberet administrationem, scilicet, vt prælatus.
9 † Nāc quæro, qualiter a hic vtraque persona sustinet vices duo rum? Respondet gl. 2. quia hoc iudicium finium regundorum. a est duplex, cum quilibet sit actor, & reus, & hinc est, q quilibet debet præstare duplex iuramentum calumniæ, &c. vt in gl. fate b tuamen, q ille sit principalis, qui primo ad iudicium b prouocauit. Aduerte ad declarationem tex. & gl. q in hoc iudicio finium regundorum, ideo, quilibet dicitur actor & reus, quia q libet agit, & conuenitur, vt terminiantiquitus positi, vel de nouo ab eo, qui habuit possessionem terminandi, obseruentur. ff. fi. reg. 2. in fi. & l. eos. ideo quilibet iurat de calumnia, vt actor, & vt reus. s. q non calumniosè agit, nec calumniosè excipit, & sic præstabit iuramentum vnum sub duplici forma, vt in gl. Itē quę contendit possidere, & proprietatem terminorum habere hoc casu practica procedendi colligitur ex l. 3. iuncta glo. C. de proprietate, tertio mittet agrimensorem ad mensurandum vbi quilibet prætendit certa iugera, seu mensuras terræ, quartò per suam sententiā statuet terminos, habet enim iudex in hoc iudicio potestatem statuendi terminos de nouo, si euidentiori lignis statui possunt, vt cuitentur scandala, etiam tollendo alterius, & faciēdo sibi pecuniam refundi ab alia parte est tex. no. in stit. de offic. iu. in fi. & dic vt ibi, & in casu præ dicto, q̄s quilibet prætendit se possidere vsq; ad certes termi nos, recte procedit hoc iudicium finium regundorum. † Quia quilibet debet probare de possessione, & iure suo, & in hoc differt hoc iudicium commune, ab alijs, quia in alijs singularibus & simplicibus iudicijs non tenet reus aliquid probare, nisi ve
10 rum an, & quando debeat admitti si velit voluntarie assumere onus probandi, dixi plene in cap. 1. de ordin. cognit. Si vero alter tantum possidet, & reliquus dicit, quod per vsurpationem, quę si prouocatus ad iudicium etiam instat, vt termini antiquitus positi obseruentur, adhuc vterque probabit de proprietate, quia in proprietate vterque, est actor & reus, & sic intelligitur text. vel dic, quod iste archi qui possidebat, allegabat præscriptionem, ideo in ea probanda erat actor, infra de præscrip. cap. illud. quandoque pronocatus nihil petit, sed solum dolo negat narrata per actorem, & tunc non credo, quod necessario reneatur aliqui aliquid probare, sed actore non probāte, reus debet absolui, vt in cap. fin. de iureiuran. & hic. & sic erit idem, quod in simplicibus iudicijs, respectu oneris probandi: poterit etiam, si vult, quia mos ei gerendus est, l. circa ff. de prob. Gl. ista secunda parte c colligit argumen. ex text. quod vna persona rem duarum sustinet, allegat multas concord. adducit postea no. bene. Vltimam. D. Ant. dicit, q si officia sunt compatibilia, & puta, q in istis non pōt dari certa doctrina, sed secundum qualitatem, & varietatem factorum, & persona rum. ac officiorum quis potest, vel nō potest fungi vice pluriū. generaliter tamen pro aliquali introductione dicerem sic, q auctoritate contentiosa non potest quis sustinere vices plu rium, vnde non potest esse aduocatus, & assessor, seu iudex. l. qs. de postula. l. nemo. C. de assess. vel iudex, & testis. 4.q.4.c. de verb. signific. forus. vel iudex, & notarius causæ, licet alias c. cum a nobis. de testib. videtur probari in c. quoniā notarius, vt no. Bar. post Gul. in l. iubemus. C. de sacrosan. ec. clesiarum. & Bart. in auth. nisi breuiores. C. de sen. tentijs. & ibi no. Ang. & inno. l. nemo. C. de assess. quod sing. no. pro istis vi-

ADDITIONES.

2 Nunc quæro qualiter. Adde q in his iudicijs duplicibus procurator cogitur præstare duplicem cautionem, s. de rato, & iudicato soluendo. tex. est in l. si defunctus. in fi. ff. de procu.
Circa istam materiam cautionis de rato per procuratorem præstandæ, vide quæ habentur in l. non solum. in §. si status. ff. de procu. & per Bal. in l. obseruare. in §. proficisci. ff. de off. procon. & leg. dicit Bar. in d. l. non solum. in §. est & alius. q̄ in causa restitutionis in integrum debet præstari cautio de rato, & de iudicato soluendo, & eodem modo debet præstari in iudicijs duplicibus in causa status, & vbi tutor accusatur de suspecto, & in iudicio reivend. & in spiritualib. omnib. debet præstari duplex cautio, secundum Do. Cardi. in cle. 1. in 2o. q. de proc. Et adde q̄ si cautio rati non fuit petita ante lit. contest. non potest peti post, neque debet præstari, nisi ab eo, qui intercessit post litem contest. vt in l. Pomponius. in §. rati. ff. de proc. & per Barto. in l. 3. in fi. C. de confor. eius. lit. Et adde, q̄ cautio rati præstita in prima causa, potest peti, & debet præstari etiam in causa appellationis, vt per Bar. in l. 2. C. de procu. Ant. Fran.

b Iudicium. Adde quod in simili q. no. gl. magna, & ibi. d. An. in c. quoniam Abbas. de offi. deleg. Adde hic Imo. in l. homi. §. fi. de leg. 1. vbi dicit quod quādo est dubium super facto, nunquam recurritur ad iudicium sortis: sed tūc demum, quando factum est certum, sed ius est dubium, & de hoc d. gl. sing. in l. 1. C. vti. possi. de.
Circa illud, quando sit recurrendum ad iudicium sortis: dicas quod sors dicitur iudicatio diuinæ voluntatis in ambiguitate humana, vt in cap. sors non est. 26. q. 2. & ibi gl. quæ dicit, quod sors ideo est prohibita, non quia sit in se mala, sed ne propter affiduitatem quis trahatur ad idolatriam. Et adde q̄ sortis iudicio locus est, & est permissum tale iudicium, etiam si fiat sors per taxillos. l. si duob. & ibi per Bar. & Alex. post Bal. C. communia de leg. & per Bar. in l. si duo. ff. vti possi. vbi dicit, quod est iudicium fortunæ, & fieri potest sine peccato, maximè in diuisionib. faciendis inter habentes bona communia, puta inter fratres, aut alios. Et adde quod tale iudicium sortis in ca sib. permissis non patitur appellationem, vt per Bald. in d. l. si duob. C. eōia de leg. Adde tamen, quod aliquæ sunt sortes licitæ, & aliquæ illicitæ, de quibus, uide bonam glo. in sum. 26. quæstio. 2. & ideo dicas, quod iudicium sortium, quod fit per per incantationes, vel diuinationes, est prohibitum, nec fit sine peccato, de quo in capit. 1. & 2. de sortile. ubi habetur, quæ sit pœnalis sortilegij, & habetur in l. nullus. C. de malefic & mathe. & vide plene in capitu. fina. de sortileg. & per glossi. in Litinere. ff. de seru. rusti. præd. Anto. Franc.

c In secunda parte. Et vide Specu. in tit. de leg. §. vidimus. ver. illud. & in tit. de assess. §. fin. ver. vltimo. no. & in hac materia uide tex. quos tamen non alleg. glo. licet sint quotidiani, in cap. cum ad nostram. de institt. & in cap. per nostras. de iure patro. & in cap. debitum, de baptis. & quando quis habet duo officia, ad quæ consueuerint duo deputari, debet habere ambo salaria, secundum Bald. l. binos. C. de aduo. di. iudic. & l. qui duos. ff. de condit. & demonstratio. per tex. in §. illud. in auth. vt iudic. sine quoquo. fussra. & in ista materia, an quis possit sustinere vices plurium personarum, vide bonum tex. in l. si plures. ff. de pact. & in l. licet in popularibus. §. si plures. ff. de procura. est verum, quod in ista materia non est multum insistendum, quia est via brocardica, quod patet dum glossi. ista dicit, prima regula caufalis est, quia quando glossi. vtitur isto uerbo, illa, semper materia est brocardica. Et adde hc quod not. domi. Anton. in capitu. cum nuper, & ibi latè nota. de censi.
Adde tu, quod vbi quis habet duo officia, quod habeat habere duo salaria, eundē Bal. consi. 263. & an quis possit esse iudex, & tabellio, & an quis possit esse de duob. collegijs. Et vnum singulare vide per Ro. sing. suis, & idem vide, an collegium possit constituere procuratorem superiorem, & ipse superior authoritate sibi possit. Et dicit Bal. consi. 148. 3. lib. q̄ prælatus potest sibijpsi mutare. Et an notarius possit esse testis de actis coram se, vide Fulg. consi. 163. Et an pater possit authoritatem præstare filio volenti donare sibi patri, vide Ro. consi. 625. Alex. consi. 97. 1. lib. vbi multa notabilia ponit in hac materia. Ber.
An quis possit fungi vice duarum personarum, fungendo forsan duplici officio, dicas regulariter, quod non, vt in l. hac parte & ibi glossi. & Bald. C. de prox. fac. scri. lib. 12. & in l. 1. de præp. ag. in reb. cod. lib. & habetur in l. si cō sul. ff. de ado. & per Spec. tit. de iuram. calum. in §. 3. ver. quid si aliquid. quod tamen intellige vetum, nisi posset vtrique officio deseruire, & ambo essent compatibilia, secundum Bart. in d. l. a. & habetur per Bal. in l. 1. §. idemque. C. de no. Cod. fac. Imo ex causa posset q̄s triplici officio fungi. l. fi. & ibi Bar. C. de execu. art. lib. 10. & habetur per Spec. in tit. de iur. cal. in §. 3. ver. q d si aliquid. & in ti. de censi. in §. 2. Et adde, q̄ si vnus eligitur ad plura officia cō patibilia, debet habere duo salaria, sicut gerit duo officia. ita Bal. in l. binos. in fi. de aduo. di. iu. & per eundem in c. 1. de feu. guar. in vs. feu. & habetur p Pau. de Cast. in l. si eadem. ff. de off. assess. & vide Ang. in Auth. vt deter. sit nu. cle. & in §. illud. in Auth. vt iud. fine quoquo suff. per apertillantem hic allega. ubi dicit, quod deputatus ad duo officia debet tenere familiam p vtroq; officio, & debet stare ad duos syndicatus, & alias consului apud ciuitatem Pistorij, quod cum quidam testator ordinasset, quod in ea ciuitate legerentur duæ lectiones, vna ordinarie in mane, & alia sero, & statuisset salarium pro vnaquaque lectione, & fuisset deputatus ad legendum vtranque lectionem quidam excellens doctor cum dubitaretur, an deberet habere vtrunque salarium, consului quod sic, existens Ferrariæ, cui consilio se subscripserunt clarissimi, & excellentissimi. DD. Ioan. Maria Riminaldus Ferrariensis, & Bulgarinus de Bulgarinis Senen. qui ambo legebant ordinariam de mane in iure ciuili. & vide ad propositum bonum text. in cap. si quis iusto. in §. porrò. de elect. li. 6. ubi habetur quod quis potest habere duas uoces in electione, unam nomine proprio, & aliam tanquam procurato r alterius. Est tamen uerum, quod talia uota non potest diuidere, quia qua ratione, & qua conscientia vnum eligit, debet alium eligere & eodem modo potest quis esse delegatus, subdelegatus ac delegatus, non tamen potest diuersas ferre sententias, ut in c. super quæstionum. in §. si uero. de off. deleg. & habetur in c. sicut non sine. 46. dist.
Quæ dicatur causa brocardica, seu uia brocardici, dicas, quod quando sunt iura in utranque partem diuersa, quæ cum difficultate, & uix possunt concordari, tunc dicitur esse brocardica, ad quod uide d. Card. in cle. 2. in §. ab olim. de sep. Ant. Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

carijs castrorum, qui etiam scribunt acta, vt in istis modicis eorum scripturis credatur, etiam si alias non sint notarij. In iurisdictione voluntaria potest quis sustinere vices plurium, dummodo exercitium vnius actus non præstet impedimentum exercitio alterius; quo casu appello officia incompatibilia, arg. opt. in d.l. quisquis. & in l.1. ff. de coll. ill. exemplum primi dicti, in l. si consul. ff. de ado. vbi dicitur quod si filiusfa. est præses, potest se metipsum apud seipsum emancipare, vel in adoptionem dare; exemplum etiam in l. vna. ff. de offic. cons. vbi consul potest apud se metipsum manumittere seruum suum, & sic repræsentat personam domini & personam consulis. ad idem capit. postulasti. & quod ibi no. de conc. præb. Pone aliud exemplum
a bonum in notario, a qui si alias est iudex potest scribere, vt notarius, & authoritatem præstare tanquam iudex in istis voluntarijs; sic intellige glos. no. in l. iubemus. C. de sacros. ecc. & ibi per Barto. Exemplum secundi, quando no sunt compatibilia, vt esse de duobus collegijs, quorum exercitia mutuo se impediunt, vt quia est de collegio vnius artis, vt no. Innocen. in ca. dilecta. de excess. præla. plenius per Barto. in l. fi. de colle. illi. secus si nõ se mutuo impediunt, vt quia est de collegio disciplinatorum, & de collegio vnius artis. hinc est, quod non potest quis habere duo beneficia curata, vt in capitu. de multa. de præben. & olim etiam non poterat esse pluralitas in beneficijs simplicibus, quia quodlibet exigebat residentiam, de cleri. non residen. capitu. conquerente. & impossibile erat residere in diuersis beneficijs, vt nota. in c. non potest. de præb. lib. 6. & ex se patet. & multa alia exempla potes colligere ex iuribus hic allegatis in glo. & per glo. in d.l. nemo. & vide glo. in d.l. fi consul. quæ ponit vltimam theoricam huius glos. † Vel do aliam do-
12 ctrinam breuiorem, quia tam in iudicio, quam extra, potest qs sustinere vices duorum, nisi impediatur, aut propter impotentiam facti, quia non sufficit de facto exercitium vtriusque, d.l. nemo. & de præben. capitu. quia in tantum. & c. de multa. & l. 1. ff. de colle. illi. aut propter impotentiam iuris, exemplum in iudice non valente iudicare in facto suo, ita quod non potest esse iudex, & actor, cum non possit sibiipsi imperare, ar. l. penul. ff. de arbi. C. ne quis in sua causa. l. vnica. nec esse testis & iudex, cum non posset seipsum examinare; & sic in similibus: quãdo. quæ impeditur propter præsumptionem, seu suspicionem affectionis amicitiæ, vel inimicitiæ, vnde non potest esse iudex, vel aduocatus, & procurator, & testis. 2. quæst. 6. c. statuendum. de testi. ca. fin. lib. 6. cum si. Ex prædictis potest colligi quæ sunt officia compatibilia, vel incompatibilia, & per consequens, an & quando quis potest sustinere vices plurium, aliæ glos. sunt facilcs. † Extra glo. quæro de pœna turbantium fines. Ioan. Andr.
13 post Host. dicit, quod in hoc non est pœna arbitraria, sed splendidiores personæ si euulserint terminos, relegantur: humiliores verò castigantur, & ad opus biennio dantur, sed & si criminaliter agatur ex lege agraria, pœna quinquaginta aureorum est statuta; & si seruus sit, pœna est capitalis. ff. de ter. mo. l. 1. 2. & 3. & cum hac breui distinctione transit hic Do. Anto. sed certè hæc distinctio non est perfecta, cum iura variè loquantur in hac materia; quare tu latius distingue post Cy. in l. 1. C. de accu. Aut. n. quis amouit terminos ignoranter, aut scienter; si ignoranter, vt quia credebat alios lapides furari, tunc potest peti, vt amouens terminos verberibus cædatur. l. 2. in fi. ff. de ter. mo. & nihilominus secundum eum tenetur furti, quia diuersi sunt effectus delinquendi, pro hoc bo. text. in l. si stuprum. ff. de iniu. Si scienter, aut amouit gratia occupandi confines, & punitur temporaliter: relegatur enim habita consideratione ætatis, vt d.l. 2. aut amouit non gratia occupandi confines, & tunc refert: aut fecit gratia obscurandarũ ꝓfiniũ finaliũ quæstionũ, & sicut præstaret materiam litium, & punitur corporaliter, vt d.l. 3. in fi. Si verò amouit nec gratia obscurandi, nec gratia occupandi, tunc punitur pecuniariter, vt d.l. 1. in princip. secundum Cy. de quo etiam videas per glo. in d.l. 3. Sed aduerte, quia Cy. non videtur facere differentiam inter splendidas personas, & humiles; quã tamen sentiunt Ioan. And. Host. & Barto. in d.l. 2. & satis hanc differentiam videtur ibi innuere ille tex. Item secundum illam opi. Cy. in l. 2. solum prouideret in splendidis personis, & nihil de humilibus; & sic fuisset iurisconsultus diminutus. Item fecisset contra illas regulas iuris, cum communiter a nobilioribus verbera aliena sint. 24. q. 1. cap. qui contra ecclesiæ pacem. cum ibi no. secundum Cy. intellectum etiam nobiles punirẽtur verberibus, si animo obfuscandi terminos corrupissent. V si ergo clarè expediendo prosequor tria membra, aut quis corrumpit terminos occupando aut causa obfuscandarum finalium quæstionum aut nec causa occupandi, nec causa obfuscãdi. Primo casu, si est persona splendida, relegatur ad tempus, habito respectu, an sit iuuenis, an senex, secundum quod distinguitur in l. 2. in princi. ff. de ter. mo. si verò est persona humilis, castigatur, & ad opus biẽnio datur. vt in ca. l. 2. in fi. Sedo casu qñ causa obfuscandi, est plectendus pœna, secundum qualitatem personæ, & facti, & violentiæ, vt l. fi. in fi. ff. eod. Tertio casu, quando nec causa occupandi, nec causa obfuscandi: tunc subdistingue, aut dolo malo hoc fecit, & punitur pena quinquaginta aureorum, vt d.l. agraria aut p ignorantiã, seu fortuito, vt qa non credebat confinia corumpere, & verberibus cædetur, vt d.l. 2. sed intelligo hoc vltimum in humilibus, quia de eis tantum loquitur illa lex in secunda parte; non autem potest finis referri etiam ad splendidas personas, quia cum ille non puniantur pœna verbe rum, cum fecerint animo occupandi aliena confinia, fortius non debent tali pœna puniri, cum hoc fecerint ignoranter. in eis ergo erit pœna arbitraria, arg. in d.l. 2. in princi. & mitior im ponitur pœna, quàm quando scienter fecerunt, vt patet ex illa l. 2. in secunda parte ipsius, & per hoc habes intellectum om-
14 nium legum illius titu. de ter. mo. † Cui autem applicabitur illa pena pecuniaria, de qua in d.l. 3. dic quod acculatori, vt vult ibi tex. & est secundum Barto. ibi speciale, aliàs autem vbi ius producit accusationem, pœna applicatur fisco; sed vbi producit actionem applicatur parti, si autem impersonaliter loquitur, in
b dubio videtur producere accusationẽ, & sic applicatur fisco, ni si in aliquo istorum membrorum aliud specificè iure dispona-tur. hæc sunt verba no. per Bart. in d.l. 3. ff. de ter. mo. quæ latius retuli sub rub. de iud & hæc valent ad multa.

ADDITIONES.

a In notario. An quis possit esse iudex, & notarius, vide per Decium in consilio. 42. versi. descendo ad septimum. Et an quis possit habere plures dignitates, tangit Bald. C. de nouo C. o dice confir. §. 1. Et an quis possit fungi duplici officio, ponit Roman. in consil. 25. inci. viso facto. Lapus alle. 99. Inter commune Florentiæ. Baldus. in l. fi consul. ff. de adoptio. Sebastianus Sapia.

b Et sic. Hoc tamen intellige, & limita, vt per Do. Ant. in c. cum contingat. de rescrip. ver. ad primum oppono.

SVMMARIVM.

1 *Iuramento non creditur, si ex aduerso contrarium probatur.*
2 *Virginitas qualiter probetur?*
3 *Iudex, quando recurrat ad iudicium peritorum?*
4 *Peritis in arte standum est sine iuramento. 12.*
5 *Periti debent plures adhiberi in causa ardua.*
6 *Vnus peritus sufficit in paruo pr. eiudicio, & vbi non exigitur magna industria.*
7 *Vnus peritus sufficit in re magnæ industriæ, sed parui præiudicij.*
8 *Doctores quot requirantur in approbatione scholaris, & præsentantes eum putantur in nu. 9.*
10 *Peritus in arte, est eligendus per iudicem.*
11 *Sententia lata per dicta peritorum non retractatur per peritores affirmantes contrarium.*
12 *Doctores examinantes, & præsentantes scholarem debent iurare, & non ro 13.*
14 *Sex requiruntur ad magisteriam dignitatem.*
15 *Doctoratus est dignitas.*
16 *Mulier potest intrare religionem inuito marito, si matrimonium non est consummatum.*

CAP. IIII.

PRoposuisti. In virginitate probanda, attentio matronarum assertioni præfertur. Vel summa sic. Non creditur marito asserenti etiam cum iuramento, vxorem cognouisse, vxor per matronas attestantes per ipsius corporis aspectum. Contrarium communis diuisio. secunda ibi, videtur. Cabat contrarium. communis diuisio. secunda ibi, videtur. Caliteralis. Inter O. virum & S. mulierem coram delegatis iudicibus matrimonij quæstio vertebatur, coram quibus mulier ponebat se necã viro cognitam, nec potuisse cognosci, quod tam proprio iuramento quam iuramento. 7. mulierum probuit, quæ per aspectum corporis eam esse virginem asseuerarunt, viro per suum iuramentum in contrarium asserente. quæritur cui sit potius fides adhibenda? Respondetur quod iuramento puellæ, & testimonijs illarum septem mulierum est
1 credendum. Ber. † No. 1. ex tex. iuncta glo. 3. cum iuribus allegatis in ea, & maximè capi. continebatur. de desponsa. impub. quæ
a vbi a ex aliqua dispositione statur iuramento alicuius, illi pro-
b creditur, si ex aduerso probatur contrarium. b quod no. in statutis, quæ quandoque disponunt, credendum iuramento officialis in aliqua re: procedunt enim, nisi ex aduerso probetur legitime contrarium: hoc apertissime probatur hic, iuncta continebatur. & ratio est, quia iuramentum vnius non est gra probatio. inf. de testibus c. licet vniuersis. l. iusiurandi. C. de merito si afferatur ex aduerso, ꝓbatio integra debet admitti. & præualere probationi minus integræ, ar. in l. admonendi. ff. de iurei-

ADDITIONES.

a Quòd vbi. Vide Alexan. in l. qui bona. §. qui damni. ff. de dam. infec. & in 9. si absens. si ex noxa. cau. aga. & in consilio. 114. incip. in causa, & in 4. volum.

b Probatur contrarium. Tu pondera, quia hic loquitur de probatione per oculis conspicitur, quo casu fuit doctrina Azo. C. ad l. Aquil. vide Bal. contra negantem. C. ad l. Aquil. & vide quæ remissi ad Bal. in l. 1. C. de cal. vide Ange. & plenius Iaso. de Imo. in l. qui bono. §. qui damni. ff. de dam. infec. Zac.

iureitur. & qno. in c. fi. co. ti. q sentit Gas. de Cal. in c. ꝓtinebaꝫ.
2 præalleg. † No. bon. tex. ad instrumendũ, quaꝫ sit ꝓbanda virginitas. & qualiter testes habeãt super virginitate deponere: ꝓbaꝫ enim q matronas, seu mulieres in hoc instructas, quæ deponũt eam virginem, quia eã viderunt, & inspexerũt in locis, vbi deprehendit virginitas. concord. c. cãm matrimonij. ꝛ. eo. nec est necesse, q magis specificè reddant cãm scientiæ, & vide ad ma
a dea & c. sec. quarum prima instruit partem puellæ ad docendum se fuisse prima nocte virginem, si maritus dicit eam nõ re periisse virginem, videlicet per aspectum linteaminum sanguinolentorum. Alia verò glossa docet partem mariti ad probandum eam non fuisse virginem, faciendo ꝓbationem ꝛriam, sci licet q linteamina primæ noctis nõ sint sanguinolenta, & hæc remedia fue. ũt inuẽta in veteri testamẽto, & hoc pp defectum probationum in tali re secreta, aliàs aũt satis dicerẽtur vilia, & fallacia; tamen vt dicit Archid. in d.c. hæc imago. mulier cogni
3 ta millies de facili sciet inuenire remedia ꝛria. † Vltimò iste tex. inducitur ad duo; primò q vbi, ꝓbanda est res, in qua iudex non est instructus, nec instrui põt, siue qa huius rei inexpertus est, siue qa honestas nõ patitur, recurrendum est ad iudiciũ peritorum in illa arte, & f m illorum testimonium iudex ꝓfert sententiam: si enim dubitatur de virginitate, recurritur ad matronas in hoc instructas, vt hic, & c. cãm ꝛ. eo. & l. 1. ff. de ventre inspiciendo. vbi hĩ, quãdo dubitatur, an mulier sit prægnans, vel si dubitat an vulnus sit lethale, aut mortale, recurrit ad iudiciũ medicorum, vt in c. significasti, il secũdo, de homic. Si de peritia scholaris, recurrit ad suũ Doctorem. l. nemini. C. de aduo. diuers. iudic. vide tex. cum glo. in c. 1. 12. q. 1. si de finibus, ad agrimẽsorem. ꝛ. de prescrip. c. quia indicante. l. 3. C. fin. regun. & sic de
4 simili † Inducitur secũdo iste tex. q istis peritis in arte sine iura-
5 mento creditur. b ad hoc ponderat Io. And. ver. testimonio, po tius in litera: sunt enim testimonia sine iuro prolata. de coha. eric. & mulier. c. tua. de quo tamen remittit ad notata ꝛ. de fri gidis. c. fraternitatis. Nunc discutiamus vtrunque dictũ, qa ma-
6 gistro, c nũquid sufficiat attestatio vnius periti in arte illa, an re
7 quiratur plures? & vt q plures, d vt hic, & in c. significasti. de homic. vbi in plurali dr peritorum iudicio medicorum, & sic requiruntur plures. 4. q. 3. c. fi. §. vbi numerus. ad idem c. matrimonij. ꝛ. eo. & de frigid. c. fraternitatis. cum simi. facit illud ge-
8 nerale, dictum vnius, dictum nullius, c licet vniuersi. de testib. & iusiurandi. C. eod. in ꝛrium facit c. quia iudicante. de præscri. ibi agrimensoris diffinitione &c. l. 3. C fin. regun. Bart. hoc tacit in l. 1. §. 1. ff. de ven. inspic. & in 1. constitutione Digesto-
9 rum, & in vtroque loco ꝓcludit, quod si in eodem loco reperiũ tur plures, debent plures adhiberi, aliàs sufficit vnus. alle. tex. in Auth. de non alie. §. quod autem, ver. vt neque. & est ille tex. notatus not. hoc dictum optimè probans, idem sequitur Do. Anto. hic. † Ego potius inuestigandæ veritatis causa, q̃ reprædicarem peritorũ, puta vbi agitur de vita hominis, an vulnus fuerit mortale, vel non, & tunc licet in loco nõ reperiat nisi vnus, nihilominus mitteretur alijs vicinis, seu existentibus in loco vi cino, cum in istis ardnissimis debeãt esse probationes luce clariores, & maxime in hoc casu vbi periti deponunt de credulita
10 te, & non de certa scientia, vt infra dicam, pro hoc d.c. significa
11 sti. demus enim in simili, q si in depositione clerici, non sunt
12 quinque epi in sufficienti numero, vocantur de locis vicinis, arg. ꝛ. q. 8. c. suggero. facit c. fi. in fi. 65. d. ſt. Item videmus in si
13 no. q pro testib. in sufficienti numero recipiendis, remittitur ad loca remota. de fideiussor. c. constitutus. & l. si quando. C. de testib. fit idem forte eisdem rationibus, & iuribus posset dici, quando agitur de graui præiudicio in damnum alterius, & isti
14 habẽt deponere tanq testes, qa intantum debent esse numero plures, in quantũ nõ deponũt de certa scientia, sed de cre-
15 dulitate, & estimatione, ad hoc c. præterea. de testib. & c. presul. vnum intellectum. 2. q. 4. Nec obst. mihi dictũ. §. quod autẽ. per quo se fundat Bar. qa in casu illo periti nõ veniunt ad testificandũ, vt testes in prætioso iudicio in ꝓiudiciũ alterius, sed tanq veri & boni instructores, ad ꝓseruandum indemnitatẽ eccle
16 siæ, & sine eis illud fieri põt, sicut hodie fit, qa non obstante illa solemnitas, cũ ecclesia alienat directũ, vel vtile domini. vno. in c. 1. de reb. eccl. nõ alie. lib. 6. † Aut nõ agitur de gra
17 præiudicio, & tũc si imminet explicãda res facilis, in qua nõ exigit magna industria, nec venit tanq testis ad deponendum
18 præiudicium alterius, puto vnũ sufficere, ẽt si in loco reperiã
19 tur plures, & sic intelligo d.c. qa indicante. ꝛ. de prescri. cũ sim.
20 ilibus. Et hoc magis grauior, quæ non ita de facili percipitur per
21 periti tanq instructores. & tunc adhiberem
22 plures, si possint haberi, alias non
23 adhibeant plures, si possint haberi, alias non
24 adduc. ad qõnem quoniam an appo-
25 randi requiruntur septem ꝛ. doctores ad
26 in. ibi magistros. C. de pfess. & med. l. o. Ioan.

And. in c. 1. de cele. miss. qui habent deponere, tanquam periti in arte illa, de sufficiẽtia scholaris apud Cãcellariũ studij, vt sentit Bar. in d. loco, si in proœmio florum. Quid si in loco studij nõ reperiuntur septem in illa facultate, vt sæpe vidi accidere infacultate artistarum, & medicorum, nunquid sufficiunt præsentes, & saltem vnus sufficiat? vidi in practica ad maiorẽ cautelã
f mitti ꝓ vicinis: a nã ista quæstio põt habere duo capita. Primò, nunquid illi septẽ requirantur, tanq maior pars illius collegij decurionum, seu Doctorum, qui solebant esse 12. an reqrantur præcisè septem tanq singulares: nã primo casu sufficeret vnus, cũ iura collegij possint residere in vno solo, si alij deficerẽt. l. si cut. ff. qd cuiusq; vni. no. in c. gratũ. de postu. pla. si vt testes singulares, hẽret locũ qõ nãa: & f m illã theoricã Bar. deberet sufficere ẽt vnus, si non reperiuntur plures in loco: cuius ꝛrium sentit ipse in l. magistros. C. de profess. & medi. lib. x. Credo q isti septẽ Doctores requirant, vt singulares, nõ vt maior pars collegij, quod optime vẽ probare tex. in l. si qs. C. eo. tit. de profes. &c. vbi dicitur, quod debent conuenire ad probationem septem de his, qui reperiuntur in collegio, quod etiam sentit Bartol. in d.l. magistros. vbi dicitur, q civitas Perusina, seu illud studiũ habet ex priuilegio Romani Pontificis, vt sufficiant quatuor Docto-

ADDITIONES.

a In versicu. vnde. Adde quod illam glo. Alexand. de Imo. in l. item apud Labeonem, §. si quis virgines, ff. de iniur. dicit esse sin. ad hoc, quòd virginitas per aspectionem linteaminum sanguinolentorum probatur. And. Barba.

Quomodo probetur virginitas? vide per Alexand. in l. item apud Labeonem. in §. si quis virgines, ff. de iniur. & vide Do. Cardina. in clem. 1. in xv. q. de consang. & affinit. & in c. fraternitatis. de eo, qui cogno. consanguineam vxoris suæ. vbi dixit, quòd mulier cognita carnaliter, quæ est arcta, debet censeri virgo, nisi reperiatur prægnans: de arctitudine habetur in c. fraternitatis, de frigi. & malefi. Et hoc, quia secundum eum, semen transfusum extra claustra pudoris, postea reintrauit claustra, vt dixit fuisse in Francia compertum: & memini audiuisse à quodam clarissimo præceptore meo in canonibus, D. Anton. Rosello, dum allegaret illam glossam, in c. hæc imago, quòd quando mulier incipit pati menstrua, ex caliditate sanguinis, qui emittitur ex menstruo, corroditur pellicula, quæ est in vase mulieris, ita quod cum maxima difficultate potest cognosci, an sit virgo. Dicit tamen Bald. in l. si quis aliquid, in §. qui nondum, ff. de pœnis, quòd pupilla stuprata non potest perdere virginitatem, sed adulta sic, irrecuperabiliter, & talis virginitas corrupta non potest restitui, quod etiam voluit Salycetus in l. unica, C. de raptu virgi. & ideo violator virginis nondum maturæ, secundum Baldum in l. si quis non dicam rapere. C. de episco. & cleric. debet decapitari. Tamen text. in di. §. qui nondum, dicit quòd debet poni in exilium. Nisi concordando dicas, quòd si venerit in fortiam iudicis, debet decapitari, alias debet poni in exilium. Et hoc modo vtrunque dictum poterit sustentari.

b Sine iuramento creditur. Potest fortè dici, quòd istæ matronæ non teneantur iurare in aliquo, quia non inducuntur prout testes, sed tanquam peritæ, non ad probationem, sed ad præsumptionem, cui standum est, donec contrarium probetur. Pro hoc facit glossa in simili, in c. cum olim, el primo, de priuileg. Secundò text. in c. veritatis, de dolo, & contumacia, ibi, cum nulli prælati, &c. maximè cum hic text. dicat, testimonium, quod intelligo de non iuratis, vt est text. in cap. tua, de coh. cler. & mul.

c Quæro. Vide latè per Alex. in consilio 35. incipiente, priuata scriptura, in 1. vol. & in cons. 48. incipiente, in causa equi empti. in 2. volu. & Ro. in consi. 20. inci. viso puncto.

d Quod plures. Tu pondera, quia loquuntur de vno, quando non reperitur alius in loco, quòd debeat mitti extra locum, dico fore falsum. & adduco leg. final. C. de administrat. tutor. in argumentum, vbi loquitur de tutore, qui debet mittere frumentum extra locum, licet ibi plus valeat. Nam data peritia vnius, ad quid opus est recurrere ad plures extra locum? quia ita iudicabit vnus benè peritus, sicut multi, vt l. scire oportet. §. fina. de excusatio. tuto. Item pondera, quia Do. Card. hic dicit, quòd ideo loquitur hic de septem matronis, quia factum erat arduum, ergo idem erit in arduis alijs. Et sic dictum Domini Abba. fuit Dom. Card.

e Reperiuntur plures. Ad hoc facit quod not. Bart. in l. 1. §. fin. de verbor. oblig. & Bald. Instit. de verborum obligationibus. in fin. prin. vbi dicunt, quòd iudex Latinus in examinatione Theutonici, si non habeat notarium interpretem, debent adhiberi duo interpretes, & si ibi non possit reperiri nisi vnus, ille solus sufficit. Facit quod not. Bartol. in l. si in rixa. in fin. ff. de sic. vbi illud, quod dicitur de vulnere, debere stari dicto medicorum, est verum, vbi sunt plures medici, sed fi non est nisi vnus solus, eius dicto stabitur. Aduerte tamen, quòd licèt quis asserat se peritum in arte, ex hoc tamen si aliud appareat, non præsumitur peritus in arte, secundum Bald. in cap. 1. §. si instrumentum in titu. de natu. feu. Pro quo no. glo. in cap. si forte, de elect. lib. 6. Et vide Angel. in l. 4. in princ. ff. de dam. infe. ubi dicit, quod si statutum vult, quòd debeat adhiberi iudicium medicorum, an de vulnere si remanitura cicatrix, si sit notorium, quòd sit remanitura, non debet adhiberi iudicium medicorum. And. Barb.

a Mitti pro vicinis. An debeat mitti pro doctoribus extra locum, si non sunt in numero sufficienti, vide tex. in l. si quis. C. de profes. & med. lib. 10. ubi dicit, septem iudicantibus, quia ego dubito an illi septem debeant esse cõcordes ad doctorandum, nemo hic enucleauit, de hoc ego dubito. per tex. vbi dicit, septem iudicantibus, quasi velit dicere debere esse cõcordes. sed Oldra. ait, q si quatuor dicunt doctorandũ insufficientẽ, & tres doctoresa de nouo vocati, stante illis quatuor, valet Nic. de Neap. in l. 1. in prin. ff. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Doctores: non enim esset necessarium priuilegium, si sufficeret maior pars collegij, & etiam credo q̃ propter arduitatẽ negocij non sufficiant minus septem: licèt in loco non sint tot, vt videntur innuere illa iura, & sentit Bar. in d.l. magistros, & facit quod dixi supra in quæstione principali. Mittatur ergo pro vicinis, si tot non reperiantur in loco, vt in similibus fit, de qui
a bus supra. Et ſæpe etiam dubitaui, a nunquid Doctores præsentantes possint computari in numero septem? & videtur q̃ sic, per l. nemini. C. de aduo. diuer. iudi. vbi Doctor attestatur de peritia scholaris. ad idem tex. cum gl. 12. q. 1. c. 1. Ꝟrium sentit Bar. in d.l. magistros. vbi dicit, q̃ promouendus ad gradum doctoratus debet prius præsentari, & Doctores præsentantes debẽt iurare de sufficiẽtia, p d.l. nemini. Secũdò, dẽt à Doctorib. examinari, & approbari. Tertiò, debet interuenire authoritas superio
9 ris, vt d.l. magistros. & in clem. 2. de magi. † Ego crederem posse sustineri, maximè necessitate instante, eos posse in numero se-
b ptem computari, b ex quo sunt de illo collegio Doctorum, per l. si quis, præalleg. vbi tex. solum requirit, vt approbet à septem illorum, qui reperiuntur in collegio, & vt dixi, nemo põt magis reddere sufficiens testimonium de doctrina scholaris, quã Doctor proprius, qui satis approbat eum præsentando, & postea in actu ipso. Non obst. d.l. nemini. loquitur enim in alio casu, quando quis scilicet subrogatur in locũ aduocati deficiẽtis, tũc examinabitur nõ à collegio, sed ab alio magistratu, & Doctor suus deponet prius de sufficiẽtia. In practica tñ seruat̃, q̃ præsentantes nõ dent voces: sed satis credo de iure posse sustineri, quod ,pximè dixi, maximè ad pplendum numerũ septem requisitorũ, vide ad omnia prædicta de omnibus istis peritis, & etiam de Doctore circa discipulum, per spec. eodem tit. §. fin. ver. hoc quoque notandũ. vbi inter cætera dicit, q̃ semper credendum est magis peritis. ad hoc c. in nostra. de testi. per quem tex. dico q̃ non debet attendi ad numerum peritorũ, data inter
c eos discordia, c sed potius ad peritiam, cum super ea fundetur ipsorum testimonium, & debẽt esse isti periti bonæ opinionis, & fide digni, & experti in illa arte. ad hoc bon. tex. in c. fi. de frigid. & malefi. & quod non attẽdatur ad numerum, sed potius ad peritiam, optimè facit tex. in l. 1. ver. sed neque. C. de vet. iu.
10 enucle. & quod no. Io. And. in c. 1. de consti. † Secũdo, circa hoc
d quæritur, per quem eligentur isti peritiꝭ Io. And. in addi. Spec. in tit. de homi. §. 1. ver. de facto quæritur. refert Guido de Suza. in proœ ſforum, teneriſſe q̃ ſi partes concordent in aliquẽ, illũ iudex deputabit, aliàs ipſe iudex aſſumet. alleg. in ſimili, q̃ cauetur in plurib. tutoribus volẽtibus adminiſtrare per vnũ, ſed nõ concordant in perſonam: tunc enim iudex interponere debet partes ſuas. Inſti. de ſatiſda. tu. §. ſinautem. ego hoc puto verum in facto dependente à plena facultate partiũ, aliàs iudex ex officio ſuo illos deputabit. ad hoc c. fi. de frigid. & maleſi. & c. cãm
11 matrimonij. j. cod. † Tertiò, circa hoc cadit dubium e notabile
e valde, & quotidianum, nunquid ſententia lata ad dicta peritorum veniat retractanda, ſi producantur poſtmodum peritiores aſſi-mantes contrarium: & pone in terminis, iudex ad dictũ medici deponentis vulnus Titij fuiſſe mortale, cum plures vulneraſſent occiſum, condemnat Titiũ de occiſo, qui Titius dicens medicum ſalium dixiſſe, petit ante ſepulturam occiſi peritiores medicos adhiberi: nunquid debeant aſſumi, & ſi dixerint Ꝟrium, an retractabitur ſententia prius lata? Ioã. And. in addi. Spec. præalleg. refert dictum Guid. de Suza. in loco iam dicto, tenuiſſe q̃ ſic, ſicut retractatur ſententia lata p falſos teſtes, vel inſtrumenta. C. ſi ex falſ. inſtru. l. falſam. & l. ſi. ff. de re iudic. & l. diuus. & de excep. c. cũ venerabilis, & ſic trãſit Io. And. hoc dictum expreſſe approbat hic Do. Ant. adducit l. admonendi. ff. de iureiur. & quod legi. & no. in c. 2. de purga. vulg. in quibus retractatur ſententia lata per probationes non plenas, ſeu integras, ſuperuenientibus probationibus integris. Ex hoc dicto in-
f fert ipſe, q̃ omnis ſententia lata cũ atteſtationib. de credulitate, vel ad conſilium ſapientis, repertis teſtibus melius informatis, vel ſapientioribus, conſulentibus oppoſitum, poterit retractari: & hæc dicta, licèt dubitãdo, hactenus fui ſecutus: ſed nũc in lectura, habito tẽpore maturius inueſtigandi, viſa mihi ſunt
g hæc dicta non vera. g vnde credo q̃ nec de rigore, nec de ęgtate, talis ſnia veniat retractãda, ex quo appellatũ nõ extitit. De rigore patet, quia publicatis atteſtationib. maximè lata ſentẽtia,
h quæ trãſiuit in rem iudicatam, nõ poſſunt alij teſtes adduci ſuper articulis directe contrarijs, prout in c. fraternitatis. de teſti. & in cle. 2. eo. ti. Timetur ẽt ſubornatio teſtium, ẽt peritorum, cũ in hoc iura non diſtinguant, imo pariter oẽs repellunt, vt in iurib. præalleg. ẽt vbi apertè pars vult probare falſitatem, quod plus eſt: nam prætextu veræ falſitatis, non retractatur ſententia iam lata, niſi ,pbaretur indirectè, vel adijceretur articulus corruptus, vt ſic non ſit articulis directè contrarius, vt patet ex no. per glo. in d. cle. 2. & per Ioan. And. & alios in c. licet. inſt. cod. & fictollit illud ſimile Guido. de Suza. & primũ motiuum. Item ex alio tollitur apertius: iura enim alleg. per eũ loquuntur, cum verè, & apertè ,pbatur falſitas: ſed in caſu noſtro hoc ceſſat, cũ ẽt ſecunda probatio per peritiores, ẽt fundetur ſuper præſumptione, & credulitate, & poſſibile eſt, q̃ licet iſti ſint peritiores,
i nihilominus primi potuerunt dicere melius veritatem, i vt eſt tex.

ADDITIONES.

a Dubitaui. Tu põdera, q̃a ſi debet approbari a ſeptem, vt d.l. ſi quis vir excadi pũtantes, qui non approbant, ſed deponũt illũ ſufficiẽtẽ antequam examinentur, & ſic vir illũ approbaſſe, ergo nõ debent intereſſe examinationi.

b Computari. Adde pro hoc quod voluit idem Abb. conſi. 25. 1. lib. And. Barb.

c Inter eos diſcordia. Inter peritos in arte, quib. magis credit, vide Bal. in c. 1. in tit. qui. mo. feu. amit. & per Bal. in proœ. ſforum, in prin. per Ro. in l. 1. & 6. de ver. obl. vbi alleg. ad hoc glo. fin. in' c. vt veterũ. 9. diſt. Icẽan iſti periti in arte cõpellantur arbitrari ſi noluit, ſicut teſtes, vide per D. Ant. in c. cũ dilecti. el piccolo. de purg. can. Item q̃ magis ſit credendũ teſti peritо in arte, quã alijs, tenet Spec. in eo. tit. de prob. §. 1. ver. hoc quoque non eſt de medico, vbi ẽt ponit de campſore, qui Ro. percuſſit ſcholarẽ cum falcaſtro. & vide Bal. in l. ſi in rixa. ff. ad l. Iuliam de ſicar. Item adde q̃ iudex quãdocunque poteſt ex officio ſuo, ẽt parte non petente, corrigere dictũ deponentiũ de peritia. Ita no. ſing. Bar. in l. arbitrario. ff. q. ſatiſd. cog. Item adde, q̃ ẽtiã tuto, appellatione medici, venit medicus nõ doctoratus, ſeu nõ graduatus ſcdm Bar. in l. ſcriendũ. §. deinde. ff. de ædi. edic. q̃ bene no. ad ſtatuta volentia ſtari dicto medicorum, ſed ſi ſtatutum dicit, q̃ debeat ſtari dicto peritorum, ſi non ſit ibi niſi vnus peritus, eius dicto ſtabitur. Et q̃ hoc dicto fauet quod no. Bal. in l. 1. C. vnde vir, & vxor. vbi dicit, q̃ ſtante ſtatuto, quod aliquis non poſſit contrahere ſine cõſenſu duorũ propinquorum, ſi mulier nõ hẽt niſi unum propinquum, ille ſolus adhibetur, ſed cõtrariũ dicit. Bal. in c. quoties. inf. tit. 1. dicens, q̃ cum illo propinquo adhibetur unus. Et ita gat ad hoc Bar. in l. 1. de leg. 1. pro cuius dicto, vide Bald. in l. conſentiens. C. de nup. tex. & ibi Bal. in c. 1. in tit. de contro. inueſt. & de q. hic formam per do. Ant. vide per Bar. in l. bonorũ. ff. de bo. poſſ. & per Bal. in l. ſi ver. obſtrãtia. C. qui admit. & in terminis eleganter per Ro. in l. 1. ſ. fi. de ver. obl. Adde tu Alex. cõſi. 15. 1. lib. & ibi vtrum medicus debeat eſſe doctor. & præſumatur pro teſte dicente ſe peritum, vide Fran. Are. conſi. 50.

d SEB. SAP. Iſti periti. Vide allegata per Alex. in l. de die. in prin. ff. qui iurecog. in l. iuſiurandum & ad pecunias. §. qui iuſiurandum. ff. de iureiur.

e Dubium. Vide allegata per Alex. in l. ab hoſtib. §. ſi vir. ff. ſol. matrimo. Ioan. Ana. in c. ſignificaſti. inf. de homici. Alex. in conſi. 149. incip. cã equa. in vol. Alberic. in proœ. ſforum. & in 1. conſti. C. do. Ias. in repet. admonuer. ex ſupradictis omnib. ff. de iureiurando, vbi ẽt latè per do. Franc. Cur. Rom. in conſi. 228. inci. pro plena diſcuſſione. ad finem.

f Omnis ſnia. Adde quod no. do. Ant. in c. ſi. de iureiu. & in c. cũ venerabilis. in ſi. inf. de excep. ubi dicit, q̃ ſnia lata prætextu ,pbationis nõ omittegræ, retractat ſuperuenientib. legitimis ,pbationib. in contrariũ, & per dic, q̃ ſi per ,pbationes unius teſtis cũ delatione iuri in ſupplementũ, & per rit lata ſnia, ſi ſuperueniãt legitimæ probationes in cõtrariũ, & per tunc retractabit ſnia, ubi omnino vide, quia multa addidi ad propoſita hic. Et pro hoc, optimè facit tex. in c. ſi qui adulterij. C. de adult. vbi ẽt dicit, q̃ ſnia lata prætextu præſumptionis, retractatur ſuperueniente confeuehemẽtiori pſumptione. Et quod ſnia lata per probationes de credulitate nõ tranſeat in rem iudicatã, tenet Rom. in repe. l. admonendi. ver. vbi ta. ff. de iureiur. Et audiui allegari dictum Io. And. in c. ſignificaſti. de frigi. & quòd ſnia medicorum declarantiũ, vtrũ de illo vulnere ſit remanſura cicatrix, non tranſit in rẽ iudicatam. Et illud ponit Spec. in tit. de homici. in ſi. ſed pone. Et idẽ dicit Bald. in l. ſi ab hoſtib. §. 1. ff. ſolu. mat. & Ilo. in l. ſeruum. cum l. ſeq. ad fi. ff. ad leg. Aquil. & Rom. in repe. l. admonendi. ver. vbi reiu. uer. ſeptimò ſi lata. Idem dicit Ang. in l. quod ſi nolit. §. ſi mandatum. de ædil. edic. pro quo uide quod no. Bal. in addi. Spec. in tit. de homici. in l. ſi quis teſtib. C. de teſti. adhoc ut dictum teſtis deponentis de peritia leat, uelut medici deponentis an vulnus ſit mortale, vel an ſit remanſura catrix, neceſſe eſt q̃ dicat, quod diligẽter facta iquiſitione, dicit q̃ vulnõ eſt mortale. Et ideo cautũ eſt, q̃ notarius ſcribat, quod talis medicus ſta ęta diligẽti inquiſitione, taliter deponit. Ita no. determinat Bar. in l. hẽt per illũ tex. C. de re mili. lib. 12. An aũt teſtes deponẽtes, neceſſario requitur reddere cãm dicti ſui? vide per do. Ant. poſt Inno. in d. c. cãm. dilecti. Adde dominum Præpoſitum in c. fraternitatis proxime allegand. vbi an ſententia poſſit dicto peritorum retractari. Et quod ſententia lata dum conſilium ſapientis poſſit retractari, tenet Rom. cõſi. 28. ſecundo Ant. hic, & Io. And. ubi aliud notabile uerbum uide. Ber.

ANT. FRAN. An ſententia lata ex dicto peritorum poſſit retractari: pondicas, q̃ qñ cauſa eſt commiſſa conſilio ſapientis, ſeu peritis, illa poſt pro dicẽ finiri & expediri, ẽt cõſilio nõ expectato, ſecũdum Bar. & Ang. principem. ff. de app. & hĩ per Bal. in l. ex illo. C. eo. & adde q̃ dicit rũ faciunt præſumptionẽ pro ſnia ferenda, licèt nõ neceſſitetur. ſententiandũ, ut no. in c. ſicut. de re iud. Et adde, q̃ tales periti nõ dicrare de veritate, ſed q̃ non deponẽt de gratia, uel odio, vt menti gl. Inſti. de rer. diui. eſt verũ q̃ ſi factũ pot perfectè ſciri, vt mentiras per agrimenſorem, vel quid ſimile, debent iurati deponere. de quo Bar. in 1. cõſtitutione. ff. in prin. & qñ periti diſſentiunt inter ſe, ẽt ritioribus, ſecũm Bal. in d. proœ. ff. per l. diui. de iure pat. & hĩ per la 1. in ſ. fi. de uerb. obl. & per eundem in l. ſi in rixa. ad fi. ff. de iniignorãtia. C. qui admit. Et tene mẽti q̃ periti malè iudicites, ten lo & leuiſſima culpa. De quo per do. Abb. in c. quia iudicantes. de

g Non vera. Tu pondera pro communi opi. caſum ſing. quem ad hanc adduxi multis iam annis, & ſunt iam anni 26. q̃ dixi D. Abbatem ex diui fratres. ff. de iu. patr. ubi eſt caſus for. & auiduxi l. ſiquis adulter. adul. & dicebat chariſſimus cõpater meus D. Simon conſiculus mo doctiſſimus, q̃ niſi fuiſſem ego, opin. D. Abb. hodie eſſet cõſilio tur per d. l. diui fratres. tene menti. And. Barb.

h Teſtes adduci. Tu põdera, q̃a iſti nõ ſũt verè teſtes, ſed ſunt peritites de peritia: vnde non eſt timor ſubornationis, quia oportet, q̃ diſputationis demonſtretur ueritas, & ſic nõ præſumitur ſubornatio. tunc ſtatur, quatenus ratione demonſtrati mouebantur. And. Barb.

i Melius ueritate. Tu põdera, q̃a ex quo ſecundi ſunt peritiores, q̃ verius dicat ar. in c. cũ hoſtia. de teſtib. Item nõ eſt ueriſimile, q̃ nior, & inde ſtior præſumatur ſcire melius quam doctor, ſed ſi ſtantia C. de ꝑx ti. lib. 12. licet Deus magis aperiat mẽtes ſapientiũ

De probationibus. 9

tex. valde no. in d.l. 1. §. ſed neque ex multitudine. C. de vete. iu. vbi dicitur, q̃ ſæpe ſententia vnius forſan & deterioris, plures & meliores in aliqua parte ſuperare poteſt: quare ergo debet retractari prima ſententia, quæ poteſt eſſe iuſtiſſima, maximè cũ fuerit ſilentio partium confirmata? de re iud. c. quod ad conſultationem, & per hanc rationem patet, quiaæquitas nõ patitur illam retractari, maximè ne proceſſus ſit in infinitum, cum poſſea poſſunt adhuc alij peritiores adduci, & ſic iterum retracta retur ſecunda ſententia, quod eſt ridiculum dicere, argum. c. 2. de reſcrip. lib. 6. & per hoc etiam tollo aliud motiuum D. Ant. de l. admonendi. & c. 2. de purg. vulg. illa enim iura ponunt caſum ſingulariſſimum, & loquunt quando prima ſententia fuit lata per probationes non integras, & à iure reprobatas, vt d.c. 2. vel ad iuramentum parti delatum per iudicem, quo caſu ſi poſtea apparet probatio integra & plena, retractatur, quod cer te ceſſat in caſu noſtro, cum ſecunda probatio non ſit plena & integra, & cum peritiores etiam deponant de credulitate, ſicut primi, vt ſupra dixi: vnde ille caſus non debet extendi ad caſum non habentem conſimilem rationem, vt no. in fin. per Io. An. in c. 2. vt lit. pen. lib. 6. vbi voluit, q̃ etiam ex identitate, rationis non debet extendi caſus, qui valde innitur æquitati cõtra alias regulas iuris. Item d.l. admonendi. loquitur in inſtrumentis non uiter repertis contra iuramentum præſtitum per partem, & ſic ibi apparet clarè de contrario, nec eſt timor ſubornationis teſtium, quæ omnia ceſſant in caſu noſtro: omnia hæc militant etiam in ſententia lata ad conſilium ſapientis, & ideo idem dicendum in ea. & hæc bene no. quia puto veriſſima. Venio nũc
j ad ſecundum principale, quod fuit: an iſtis peritis in arte a credatur ſine iuramento: b ratio dubitandi eſt, quia non deponũt de eo, quod percipitur ſenſu corporeo, ſed iudicio intellectus, cui ſubſunt periurium, ſi iurarent, argu. l. Marcellus. §. 1. ff. renumamot. & propter hoc ſunt opin. inter gloſſatores iuris ciui lis, & ſequaces, de quo per glo. in l. 1. ff. de vend. inſpic. & l. iuſtus. in d. l. de teſtib. vbi no. quod non debent iurare, ſed contrariũ no. in l. nemini. C. de aduo. diuer. iudi. vbi Doctor attestatur iureiurãdo de peritia diſcipuli. mihi hoc placet, & optimè facit tex. in l. ſi qui adulterij. C. de adult. vbi ẽt dicit, & in dubio credo, quod debeant iurare, & arbitror, quod iurabunt ſicut deponentes ſuper conſanguinitate, quæ non percipitur ſenſu corporeo. de quo eſt bonus text. in c. quoties. inf. de teſtis. & forma erit, quod non priuato odio, neque amicitia, & c. & quod id, quod deponunt, perceperunt ſecundum peritiam artis eorum, & credunt ita eſſe, vt colligitur ex d. c. quoties. & dicit, quod ibi dicam. † Ex prædictis poteſt colligi, an, & qualiter debeant iurare Doct. apud Cancellarium ſtudij, qñ examinaue nient ſcholarem promouendum ſentit enim Bar. in dicto loco, q̃ debent iurare, & idem dic de præſentantibus. pro hoc bon. tex. in d. l. nemini, & credo quod iurabunt ſecundũ formã quã præmiſi. Et aduerte, q̃ ante doctoratũ, ter debet approbari. primo à præſentantibus, ſecundo in examine priuato à Doctorib. collegij, tertio in publico, quãdo doctoratur, quia vt pro aliquo recte præſumatur, ter debet in exercitio alicuius actus approbari, ſicut in ſimili legitur de athletis in l. vnica, C. de athle. lib. 10. & ibi de hoc per Barto. quod not. contra illos, qui per vnicum examen conſequuntur priuatim licentiam publicam. & idem Archi. in c. quibuſdam. 27. diſt. vbi ẽt per illam l. vnum dicit, q̃ non approbatur à Doctorib. corruptis, nõ gaudet priuilegio doctoratus. Item not. q̃ non ſolum pp defectum ſcientiæ, ſed etiã morum, põt ſcholaris reprobari, vt probatur in l. magiſtros. C. de profeſ. & medi. lib. 10. & 11. per Bart. † Et ſex requiruntur ad promouẽdum ad magiſteriam dignitatem. Primo, peritia docendi. Secundo, facundia differendi. Tertio ſubtilitas interpretandi. Quarto, copia dicendi. Et hæc colliguntur ex l. vna. C. de profeſſ. qui in vr. Conſtan. lib. 12. Quinto, morum excellentia, vt d. l. magiſtros. Sexto, virtus fortitudinis, vt ſciat reſiſtere aduerſis vim fortunæ, vt l. reddatur. C. de profeſ. & me. lib. 10. & ibi Bart. & ideo pauci digne attingunt dignitatem Doctoratus, vt dicit Bar. poſt Cy. in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iu. † Et dixi dignitatem, quia doctoratus, dignitas eſt, c vt eſt pulcher tex. ſecũ ferens intellectum, in c. quanto. de magi. ſentit Bar. in l. ſi. C. de iude. & in l. omnes. C. de decu. lib. 10. vide per eundem in proœ. ſforum. licet aliud ſentiat in l. ex eo. ff. de mili. teſtam. nigerit per eo. annos, d. l. vnica. de profeſ. ſed dic concordanter eo ipſo, quod incipit ſingere, aſſumit quandam dignitatem, cum ſtudium ſuum ſit iuridic. et in auth. habita. C. ne ſi. pro pa. ſed continuatio eiusdem lectuꝛæ per 30. ann. adipiſcitur maiorem dignitatem, vt d.l. vna. ſed hęc vltima rõ cõcludit in doctore legente, ſed in non legente poſſet dubitari. Bar. tamen in d. Lomes. ſentit quod idem, dum ibi dixit, & in d. l. ſi. C. de Iu. q̃ Iudęi non poſſunt doctori, quia doctoratus eſt dignitas, poſſet dici, q̃ licet non legat, conſequitur tamen poteſtatem legendi per doctoratũ, & efficitur magiſter ſaltem habitu. & hoc inſerere volui propter Canoniſtas, qui non habẽt alibi hãc materiam pulchram & quotidianã. Vltimo hic quæro pro declaratione text. quare hic ponderatur, ſeu capitulatur ex parte mulieris, q̃ non fuerit cognita, nec à viro potuerit cognoſci. Sol. vt ſentit. 1. glo. forte agebatur ad diſſolutionem matrimonij, propter impotẽtiam mariti, quo caſu non ſufficit, quod vxor non fuiſſet cogni
16 ta, ſed etiam quod non potuerit cognoſci: non tamen hoc ſolũ ſufficit ad diſſolutionem matrimonij, ſed dic, vt leg. & no. in c. laudabilem. & in c. fi. in c. 1. de fri. & male. † Secundo poteſt intelligi, quod hæc ponderantur ad effectum. c. is qui. & c. fin. deſpon. an ſponſalia tranſiuiſſent in matrimonium per carnis copulam. vel tertio, quia forte mulier volebat intrare religionem quod ei licebat inuito marito, ſi matrimoniũ non erat cõſummatum, vt in c. expublico. de conuer. coniu. ſed tunc ſuperfluę ponderatur, quod non poterat cognoſci. d. c. ex publico.

ADDITIONES.

a Peritis in arte. An periti in arte debeant iurare, vide Bal. in proœ. ſforum ver. certaui, vbi dicit q̃ ſi deponũt vt teſtes, dñt iurare, ſecus ſi deponunt vt æſtimatores. Ad quod vide oino do, Ant. in c. veniens. el 1. inf. tit. 1. & vide oino remiſ. Rom. in l. 1, 5. fi. ff. de ver. ob. De hoc ẽt per Bal. in l. veniens. circa fi. C. de aduo. di. iud. & in Leõparationes. C. de ſi. inſtr. & per Ang. in ſ. non autẽ. in Auth. de non ali. tex. meliorẽ. de iure in Auth. de nau. vſuris, prope prin. quem Nic. de Neap. in l. 1. §. 1. de ven. inſpi. allegat, ubi oino ẽt vide Bar. & p Ang. in l. ſi vacantia. C. de bo. vac. lib. x. Alibi dicit gl. in c. ois ætas, 1. q. 1. q̃ magiſter atteſtatur de doctrina diſcipuli. Item q̃ omnis, qui hẽt deponere de peritia, deponat de credulitate, vide Bar. 1. tra. de teſte. ner. teſtis dixit ali qua vera eſſe, quia creditur &c. pro quo eſt tex. in d. l. 1. in prin. & ibi Bar. de vent. inſpicien. & in l. ſemel. C. de re mili. lib. 12. & facit q̃ no. Bart. in l. ſolũ. in ver. quid ſi teſtis reddit cãm. C. de teſt. Et idem dicit Ro. in l. 1. ſ. fi. de ver. ob. Sed Ang. in l. ſi uacantia. C. de bo. vac. li. 10. dicit, quod doctor deponẽs de peritia diſcipuli ad doctoratũ dẽt iurare de veritate: Sed ſecus dicit eſſe in medico deponẽte, an ſit remanſura cicatrix, vel in obſtetrice deponẽte an mulier ſit prægnans, quia ſufficit, quod illi iurent de credulitate. & etiã an debeat credi dicto unius periti in arte tñ, vide per Bar. in proœmio Digeſtorum. in fi. prin. & ẽt per lect. in l. quoties. C. de ponder. auri. lib. 10. per Bal. in l. comparationes. in 6. q. & ibi per Sal. C. de fi. inſtr. & per Bal. in l. dire ctas. C. de teſta. manu. per Bal. in l. iudices. C. de ſen. per Ang. in Auth. de nõ alie. in ſ. quod autem, & in Authẽ. ut præpon. nom. impe. in fi. Quod ſi unus tñ eſt in ciuitate peritus, nõ ſit neceſſe ire ad alium locum, eſt de mẽte Bar. in l. demque. per illum tex notabilẽ, in uerbo, facilẽ. ff. pro ſocio. & in tract. ſuo de teſt. in uerbo, lata culpa. Aduerte tñ quod licet quis aſſerat ſe peritũ in arte, ex hoc, ſi aliud appareat, non præſumatur peritus in arte, fm Bal. in c. 1. in ſ. ſi inſtrm, ut in tit. de nat. feu. Pro quo bene facit q̃ no. gl. in c. ſi for tẽ. de ele. lib. 6. Et uide Ang. in l. 4. in prin. ff. de dam. infec. ubi dicit, quod ſi ſtatutum vult quod iudex debeat hre iudicium medicorum, an de vulnere ſit remanſura cicatrix, ſi notorium eſt, quod ſit remanſura, nõ dẽt adhibere iudicium medicorum. Et adde hic qđ no. do. Ant. in c. Quintauallis de iure iuran. ubi dicit, quod ſnia arbitratoris non tranſit in rem iudicatã. Iſti em æſtimatores, uel periti de quib. hic dicit, ſunt quaſi arbitratores. Et uide Bar. in trac. de teſti. uerſic. teſtis, qui dicit uera eſſe, quia credit, ubi dicit quod periti artis, qui aſſumuntur, non ut teſtes, ſed magis, ut iudices aſſumuntur ad illum articulum.

Adde in hac materia videndum Ro. conſi. 20. ſup. etiam allegato.

b Iuſo. Vide Ang. in l. comparationes. in 4. no. C. de ſi. inſt. ubi concludit, quod ſi tem debent iurare de credulitate. Aduerte tñ, quod ſi dñt falſum non excuſantur a falſo teſtimonio, ſecundum Bal. in l. data, opera. C. qui accu. non poſſunt. Bald. tamen hic vult, quod ſtatutum puniens falſum teſtem, nõ cõprehendat medicum, uel obſtetricem. Refert laſ. in rub. ff. de iureiu. uer. ſu præſcriptam regulam. Seb. Sap.

Not. An debeant iurare, uide quæ dixi. hic in recollectis. & pondera unum, quod uidetur nouum, quod propter multa hic non interuenit iuramentum matronarum. Primo, quia erant multæ, quia ſeptem, quo caſu præſumitur, quod uerum dicant, ut l. ſi. C. de fidei com. Secundo, quia interuenit iuramentum uxoris, & ſic non interuenit duntaxat teſtimonium illarum, nec gloſſ. nec Doct. intendunt quod iurent, quando interuenerũt tot matronæ vel iuramentum partis, quo caſu, ut hic dicit Bal. datis iuramentis contrariis, præfertur illud, quod eſt roboratum teſtibus. And. Barb.

c Dignitas eſt. Vide Alex. in conſi. 27. incip. in cauſa & lite in fi. in 2. uol. And. Sicu. in conſi. 57. in 1. uol. Seb. Sap.

Adde tu plene per Iac. Rebuf. in l. curiales. nu. 1. & ibi in Apoſtillis Celſi. C. de decu. lib. 10. Et ibi qualis ſit dignitas, Bar. & Alex. in 1. conſti. digeſtorũ. & in l. ex eo tempore. ff. de teſt. mil. Cal. in cle. 1. & 2. de magiſt. Alex. omnino conſ. 93. uol. 1. Quibus adde, quod no. in apoſtillad iſtum in c. clerici. nu. 3. in uer. ſit dignitas. ſup. de iudiciis. Zac.

Adde hic c. quod interrogati. 17. q. 2.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio rei eccleſiæ probatur etiam per ſcripturam priuatam ſigillo epiſcopi ſignatam.*
2 *Clerici eccleſiæ poſſunt teſtificari in facto eccleſiæ, etiam in eius fauorem.*
3 *Reus poteſt uti pluribus defenſionibus.*
4 *Negatiua confeſſata ad certas perſonas, poteſt per indirectum probari.*
5 *Collegium in facto collegij adminiſtratur in teſtes.*
6 *Papa poteſt conuenire de crimine per duos teſtes.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 *Indicium accipitur pro plena probatione, pro violenta præsumptione, & pro notabili signo maleficij.*
8 *Reus condemnatur ex indicijs indubitatis, ex dubitatis vero torquetur.*
9 *Indicia indubitata, quæ sint.*
10 *Maleficium est notorium, si malefactor deprehenditur in ipso delicto, uel in actu propinquo.*
11 *Iudex inducitur per quatuor gradus ad fidem, & ad credulitatem.*

CAP. V.

TErtio loco. Probatio testium præfertur instrumẽto, sic communiter summatur: sed hæc summatio parum vtilitatis affert, per capit. cum Ioannes. infra de fide instrumen. vbi hoc latius discutitur: vnde ego summmo aliter, & sic. Singulares de vniuersitate possunt ad commodum, vniuersitatis reprobare instrumentum falso confectum nomine vniuersitatis. Primo ponit quæstio. Secundo responsio, ibi, sed quoniam. Casus literæ. Quidam canonicus reg. sub nomine capituli sui fecit quãdam alienationem quorundam rerum immobilium ecclesiæ cuidam amico, suo, & instrm alienationis signauit sigillo capituli: per qđ instrm ille amicus habebat in iudicio intentionẽ fundatã: procurator monasterij asserebat instrm illud de cõsensu capituli non fuisse confectum, & adulterinum, vel furtiuum fuisse sigillum: & ad hoc probãdũ induxit fratres illius vniuersitatis in testes, ꝙ iurati dixerunt, ꝙ quoties de hoc inter fratres mentio erat, consiliũ totius conuentus, & vox fuit vnanimis, ꝙ nolebant alienationem illarũ rerum: sed illas integras seruare volebant: sed contra hæc pars aduersa nihil probauit. Quare cui probõni sit standum? Rñd. ꝙ f m assertionem
1 testium iudicandum est. B. † Not. 1. ꝙ alienatio rei ecclesiæ etiã immobilis põt probari, ẽt per scripturam, priuatam sigillo ecclesiæ sigillatam: nam hic nõ interuenit scriptura publica, alias ipsa sola fecisset ẽt fidem sine sigillo, vt no. Inno. in c. inter dilectos. de fide instr. nec ex hoc tex. hoc comprehendi põt, & pro hoc dicto facit. c. 2. de fi. instr. & cle. 1. de procu. & d. c. inter dile
2 ctos. No. 2. ꝙ vbi factum affirmatiuum est coarctatum a ad certas personas ẽt collegialiter põt negatiua probari per illas personas singulariter deponentes, dũmodo non sint singulares in dictis suis, aliàs obstaret c. cum dilectus. de ele. de quo aliqd inf.
2 † No. ꝙ clerici ecclesiæ possunt testificari in facto ecclesiæ, & in ipsius fauorem, ẽt deponendo super facto, vel non facto ab eis collegialiter, quod est bene no. † Not. ꝙ sigillum b appositũ qñ
3 que est adulterinum, qñq; furtiuum. Et dr adulterinum, f m Io.
b And. qñ est aliud sigillum simile. Furtiuum verò dr, qñ est verum sigillum furtiuè appositum, vt qua sine consensu conuẽtus. Et no. ꝙ valet hoc casu, exceptio alternatiuè facta, c tum qa
c in qualibet parte alternatiuę concluditur mens excipientis. de resc. c. ex par. 1. & quod ibi no. tum quia reus potest diuersis exceptionibus vti, de quo in reg. nullus pluribus. de regu. iu. in vi. tum quia redditur excipiens incertus ex facto aduersarij, iuxta no. per Inn. in c. constitutus. de resti. in integ. & facit l. quæ de tota. §. incertæ. ff. de rei vendi. Not. vlti. exquisitum & singularem modum probandi falsitatem instrumenti confecti nomine alicuius collegij, vt illi de collegio deponant, ꝙ collegium nunquam voluit consentire, quãdo illius rei mentio habebatur, & sic debent se fundare super facto collegij, non autem super facto eorum: dicendo, ego non consensi, nec ego &c. quia sic essent singulares in testimonijs suis, non facerent plenam fidem, de elect. c. cum dilectus. de testi. tam literis. inf. eod. c. licet. cum
4 similib. † Contra hoc, & ℨ tex. opp. isti enim de ecclesia satagebant probare negatiuã, quæ est improbabilis, scilicet, quod non consenserant. de elect. c. bonæ. ibi ergo debebant succumbere, vt ibi. & in c. cum ecclesia. de causa poss. & proprie. Sol. dicit gl. 1. quod directè probari non potest, vt in contrario, sed indirectè sic. de testi. c. ex tenore. Loptimam. C. de ℨhen. & commi. stipu. & ita indirectè probabant. hic Innoc. primò tenet, ꝙ indirectè probentur hæc, post ea dicit ꝙ hic non probatur negatiua, sed tantum præsumptiones pro negatiua, quibus statur, nisi probetur ℨrium, & probabiliter, potest dici f m eum, ꝙ vbicunq; agitur de falsitate instrumenti per eos, qui inscripti sunt, vel nõ inscripti in instrõ, probatur fides instrumenti, infra de fide instru. c. cum Io. C. de fal. l. vbi. Io. And. dicit, quod si isti fratres concordarent de die, & loco ℨctus, possunt directè probare negatiuã, sicut affirmatiuam, per ea quæ no. in d. c. bonæ. Aduerte, an negatiua possit directè, vel indirectè probari, non est materia nostra, sed plenè no. in d. c. bonæ. Item generaliter, qualiter reprobetur instrm per testes inscriptos, vel non inscriptos, plene dicetur in c. cum Ioannes. infra de fide instru. & aliquid inf. dicetur. hic autem solum tractamus de probatione instrumenti, confecti nomine collegij, singulis de collegio deponentibus, collegium non cõsensisse in forma, de qua in tex. quo casu dixit hic Innoc. vt supra dixi, negatiuam hic non probari, sed tantum pũsumptiones pro negatiua. gl. verò dicit, ꝙ probatur negatiua indirectè, & cum his duabus solutionibus transeunt hic communiter Doct. Contra solutionem, seu intellectum Innocen. facit, quia per præsumptiones non debet recedi à probatione perfecta, cum tandiu standum sit instrumento, donec probetur contrarium. l. cum precib. C. de probat. & cap. cum Ioannes. præallegat. cum enim versetur in dubium, num instrumẽtum per claras probationes reprobari possit, vt in glo. magna, & in d. cap. cum Ioannes; fortius ergo ꝙ præsumptiones nõ dẽt euacuari fides instrumenti: contra autem solutionem, seu lect. glo facit, quia isti solum deponebant, quod quoties de hoc inter fratres
a aliqua erat mentio, concilium totius conuentus fuit in contra
rium, & c. hæc enim probatio non concludit directè nec indirecte, quod instrumentum istud non emanauit à capitulo, cũ potuerit capitulum congregari inscijs illis testibus, & consentire, oportet enim ad hoc vt probatio, negatiuę valeat, vt necessariò concludat rem aliter se habere non posse, vt in d. cap. hoc
nę. in glo in ver. singulares. Item isti testes, non deponebant ꝙ
d dictionem capituli interuenisse, die & loco contentis in instrumento, ergo non debet reprobari instrumentum, vt in d. capit. cum Ioannes. & fortè propter has rationes fuit motus Innocen.
hic, ad dicendum, quod negatiua nõ probatur etiam indirectè hic, sed per præsumptiones negatiuę, tantum & ex his remanet intellectus huius c. dubius. Ego pono intellectum clarissimũ, quod hic omnes fratres ecclesiæ, fuerunt producti in testes, qui dicebantur aliàs consensisse illi alienationi, vt patet ex illa inde
finita, cũque fratres. & c. vel saltem maior, pars, sine quibus capitulum non poterat valide congregari. 10. q. 2. c. hoc ius pote
rant. C. de proba. & per Bar. in l. senatusconsultum. ff. ad Turp. † Et per duos testes potest etiam Papa conuinci de crimine, vt est gl. sing. 2. qõ. 4. c. præsul. sed indicium non sufficit ad conuincendum, licet quandoque sufficiat ad torturam: b nam & vnus testis facit indicium, vt no. gl. in l. 3. C. ad leg. Iuliam mai. & in c. fi. de iureiur. plene. de indicijs per Bald. in l. fi. ff. de qõ. & ibi tex. ꝙ indicia non sufficiunt ad conuincendum, sed ad tor-
b turam, quid dicemus? † Aduerte, nam indicia, in lata significatione, possunt sumi pro plena probatione, & dicuntur tunc ab indicando, quia indicant aliquid factum, vel non factum esse, inde enim, vbi factum non est notorium permanens, non potest adduci ad veram scientiam alicuius facti, sed adducitur ad credulitatem ex probationibus: vnde respectu iudicis, cui non plat. an sic fuerint facta omnia, possunt dici indicia. & sic vno modo possunt intelligi illa indicia. Secundo modo potest intel
ligi, vt capiantur ibi indicia, pro præsumptionibus iuris tãtum, nec iuris & de iure, vel præsumptionib. violentis, quæ sufficiũt ad ferendam sententiam diffinitiuam, infra de præsump. c. af
fere. & sic videtur ibi intelligere. Cyn. iste enim præsumptiones æquales testibus, & instrumentis, & possunt dici indicia largo modo, quia præsumptiuè indicant factum, de quo quæri
tur. Quandoque tertio, indicia sumuntur in stricta & propria significatione, & tunc sumuntur pro aliquo notabili signo manifesti, vel alterius ad veritatem habendam, & dicuntur etiam ab indicando. l. solent. ff. de præscrip. verb. non quod plenè indicent, sed quod dant signum, & viam an plenam veritatem habendam, & de istis indicijs sic propriè sumptis, intelligi debent iura, quæ dicunt, indicia non sufficere ad conuincendum. † Et de his vide aliqua bona dicta, quæ ponit Io. And. in addi. Spec. in tit. de proba. §. fi. ver. 12. qui post quendam, Tho. de Piperata dicit quod indiciũ oritur ex his, quæ vrgere debent iudicis animum ad credẽdum maleficium, vel rem aliquam, de qua agitur, euenisse: saltem ea credulitate, quæ eum moueat ad torturam, & dicit quod effectus indicij est, vt ex indubitatis indicijs
c puniatur reus, ex dubitatis torqueatur. † De primis ponit exem
plum, c cum de camera, d habente vnum aditum & egressum, egreditur aliquis pallidus, cum gladio sanguinolento, & ibi inuenitur homo mortuus, & de his intelligit l. sciant. C. de prob. vbi per indicia potest quis cõuinci de crimine, palliditas enim & trepidatio est vnum indicium, ar. ff. de quæstio. l. de minore. & pen. delatio gladij, potest dici aliud indicium, quod lex præmit ad malum. C. vt ar. vsus. l. vii. lib. 11. & in Authẽ. de armis. sanguinolentia gladij est aliud indicium, ex quo capitur coniectura, sicut & alias. ff. de donatio. inter vi. & vxo. l. vtrum. sed qa talia indicia sunt verissima, ponebat dictus Tho. aliud exemplum magis leue, occisus est Titius in vinea, vel fundo, nec sunt testes, ꝙ Seius occiderit asserunt bene de inimicitia, e & vibratione gladij contra illum, & ꝙ viderunt eum effugientẽ de loco, vbi maleficium fuit cõmissum: idẽ de voce & fama, f ꝙ Titiũ occidi fecit Seius, sed ꝓbat, ꝙ ipse Seius erat inimicus Titij, & tempore occisionis erat in loco, item quod receptauit occidentem,

ADDITIONES.

a Vbi factum negatiuum est coarctatum. Adde tu de hoc plene per Bart. in l. & ibi Iac. Rebuf. C. de cano. tru. vt. Rom. lib. 12. & in l. 1. C. de secun. nob. ge. in Auth. de hær. & fal. §. hinc nobis. in fi. & Alex. in l. 1. ff. si cer. pet. & nomine per eum consi. 13. uol. 4. Zac.

b Sigillum. Nunquid credatur sigillo: vide Fely. in cap quod super. uerbo, glo. in uerbo, ignota, infra de fide instrumentorum. vide Alexand. in l. dotis. in fi. ff. sol. mat. Ang. in l. consentaneum, C. quomodo, et quando. Sebast. Sap.

c Alternatiue facta. Ita no. Card. in clemen. sæpe. §. j. quæstione 8. de verbor. significat. Bal. in l. si quidem. C. de excep. Arch. in cap. qualiter. el 2. notabile. accus. Zacharias.

d Sentit. Et ita firmat Alex. in consi. 68. incip. uiso. et discusso. uer. nec obstat 2. uol. et in consi. 126. incipi. in causa, eo. uol. Seb. Sap.

e Instrumento. No. duos testes reprobare instrumentum, quia posset esse quando testes inscripti in instrumento non adhibuerunt vim vocę, secus si adhibuerunt vim uocę, de quo tamen latius in c. cum Ioannes.

est clara. Goffred. in c. cum à nobis. inf. de testi. vt hic refert Ioã. And. dicit iudicem debere considerare qualitatem tabellionis inf. de præscri. c. ad audientiam, & conditionem testium 4. q. 3. cap. si testes. & secundum hoc alterum alteri præferri. l. instrumẽtum, vel testes. Si verò omnia sint æqualia, & sint probationes obscuræ, absoluet reum. sup. eo. c. ex literis. cũ si. & vide de hac materia gl. pleniorem 4. q. 3. in d. c. si testes. Ego hanc materiam plenissimè examinaboin d. c. cum Ioannes. vbi melius cadit, & communiter examinatur. Vltimum tamen dictum Gof. q data paritate inter conditionem notarij, & testium, absoluatur, reus si placet, quia ex quo testes sunt idonei sicut notarius, debent duo testes viua voce deponentes præualere dicto notarij, quia dicta probatio testium est vera, & naturalis, & iuri di uino consona, in ore duorum &c. Ista verò probatio, quæ fit p instrumentum, est extraordinaria, & artificialis, & quodammodo miraculosa, vt credatur pelli animalis mortui, alijs non loquentibus, vt no. per Inn. in c. cum P. & c. cum Ioannes. de fide instrumen. vbi plenius tangam. Vlti. not. bene vnum incidentactum in gl. quod indicia a habent æqualem vim cum testibus, & instrum entis, alleg. bonum tex. in l. indicia. C. de rei ven
a di. contra hoc facit, quia testes, & instrumenta faciunt plenam probationem, etiam in criminalibus, de quo per Ioan. And. in reg. semel malus. de regu. iur. lib. 6. in mercu. vbi tractat, an crimen possit probari per instrumentum. vide etiam per Cy. in l. fi. ff. de testi. & per Bar. in l. senatusconsultum. ff. ad Turp. c. de proba. & per Bar. in l. fi. ff. de qõ. & bona fama elidit indicium cãtum à mala fama. & p Bal. in l. fi. C. de prob. & per Alex. in l. fi. ff. de qõ. vbi dñc, ꝙ non solum elidit indicium sumptum ex mala fama, sed elidit indicium quodcunque sit, quia tale indicium tunc non sufficeret ad torturam contra personam honestam, & grauem, sed cõtra vilem sic. qđ ẽt tenet Ang. in l. milites. C. de q. & vide per Ang. Are. in trac. male. in gl. in uer. fama publica præcedente. & ibi per apostillantes. Anto. Fran.

c Exemplum. Hoc etiam exemplum tradit Bal. in l. neque natales. C. de prob. & dicit Barto. in l. 2. ff. de fur. quod tale homicidium est manifestum. Cum quo transit Alex. in consi. 14. incip. ponderatis. in 4. vol. Nunquid autem tale indicium sit potens, vt quis condemnetur capitaliter, vide Gand. in tract. malefi. sub rub. de præsump. & indubitatis indicijs. Pau. de Cass. in consil. 219. incip. visa inquisitione. in 2. par. Bartho. Vero. in consi. 6. incip. veritas primi dubi. Seb. Sap.

d Camera. Istud idem dicit Bald. in l. neque natales. C. de prob. ubi etiam dicit, ꝙ si reperiatur scholaris in camera cum puella, non præsumitur, quod diderint Pater noster. Et uide omnino Bald. in l. sciant cuncti. C. de proba. Et vide omnino Petr. de Ancha. in regula. semel malus. in ver. ex quibus uidetur lib. 6. Et adde Imo. in l. fi. ff. de hæred. instit. & uide in tract. de alluuio. super uer. quoquo momento temporis. & uide omnino Bal. in l. fi. C. de hæred. instituen.

Adde an ex indubitatis indicijs quis possit damnari. Ro. cõsi. 451. Pau. de Ca. consi. 152. in antiquis. Cęp. consi. 27. & 28.

Indicia indubitata sufficiunt etiam ad condemnationem, vt si sit inuentus aliquis vulneratus, vel occisus in domo, & fuerit quis visus exire de ea domo cum gladio sanguinolento, de quibus indicijs indubitatis habetur in c. afferte. de præsump. & per Bar. in l. 2. ff. de fur. & per Specu. in tit. de probat. in §. 2. in ver. 13. & ibi per Io. And. in add. & per Imo. in fi. ff. de hæred. instituen. & per Bald. in l. sciant cuncti. C. de proba. & in l. quicunque. C. de sepulc. Dicit tamen Bal. in l. neque natales. C. de probat. & in l. fi. eod. titu. quod iudex facit litem suam, si iudicat secundum indicia indubitata. Et Paul. de Cast. in consi. 196. dicit quod indicia indubitata sufficiunt ad condemnandum in pœnam pecuniariam, non autem in pœnam mortis. In crimine autem adulterij potest quis ex præsumptionibus cõdemnare. per l. fi. qui adulterij. C. de adul. De quo etiam per Bar. in l. fi. ff. de offic. procon. & leg. & per D. Abb. in 6. tertio loco, de præsum. & per Gand. in trac. malefi. in rubri. de indicijs, & præsump. ubi dicit plura esse indubitata indicia. Et vide etiam per Alex. in l. absentem. ff. de pœn. ubi dicit, indicem corporaliter puniri, si condemnat aliquem ex præsumptionibus, quod intelligit ad pœnam mortis, alias autem non, per supradicta.

e Inimicitia. Quid autem si si quis fuerit minatus Titio mortem, & Titius post paucos dies reperitur mortuus, an ex hoc præsumatur ille Titium occidisse, uide Bal. in l. metum. C. quod metus cau. & D. Abb. in recollectis. in c. literas. de præsumptio. ubi etiam ponit aliam similem quæstionem. Adde Cap. consi. 29. Bal. consi. 70. ubi dicit. sæpe minus faciunt homines, qui magna minantur. Ant. Fran.

Si quis reperitur mortuus, an præsumatur occisus ab eo, qui de proximo est minatus sibi mortem, dicas quod huiusmodi minę absque dubio faciunt indicium contra minantem ex qualitate personæ minantis. ita Saly. post Cy. in l. 1. C. si quis Imperatori maledi. Quod est verum, si minans consueuit minas executioni mandare, vt per Specu. in titu. de præsump. in §. 2. uersic. sed pone, quod minatur. Et an minæ inducant iustum metum, dicas quod si fiant à tyranno, aut à persona verisimiliter timenda, uel a persona potente, & consueta mala facere, inducunt iustum metum, alias secus, ut per Bar. in l. 3. ff. ex quib. cau. maio. & in l. metum. hic alle. ff. quod metus causa. Et absque dubio includunt iustum metum ad petẽdam cautionem de non offendendo. Ita Bal. & Ang. in l. fed & si fusceperit. in §. 1. ff. de iudi. & per Gul. de Cun. & Bartol. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de off. præsi. & in l. famosi. ff. ad leg. Iuliam male. Et tene menti notabi. dictum Bal. in l. 1. C. quando licear se sine iudice vindicare: vbi dicit, ꝙ minas mortem alicui, potest impune occidi ab ipso, cui minatur, in ipso actu minandi. Ant. Fran.

f Et famosa fama non est sufficiens indicium ad torturam. Et istud dictum refert etiam Comi. Auto. in cap. ueniens. el primo, in quinta columna. infra tit. proximo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eldentem, & q occidens erat familiaris, & domesticus eius, p batur fama, item q Scius iactauit se, q faceret eum occidi, & q erat homo ad id potens, & q inter eos offensa præcesserat, & de his & dicit posse intelligi sup. d.l.sciant. † Sed ego addo vnū notabile dictum Bar. in l.fur. ff. de fur. vbi non vult requiri tanta indicia, seu præsumptiones, sicut dicit Tho. & Io. And. Imo. dicit, q vbi quis deprehenditur in ipso delicto, seu in aliquo propinquo ad ipsum delictum: tunc tale maleficium efficitur notoriū per d. l. fur. Ex quo infert, q si aliquis visus est fugere cum gladio euaginato, & ibi reperitur aliquis mortuus, ex hoc est indicium manifestum, q ipse facit homicidium. Idem dicit, si quis deprehendit in domo alicuius, vbi pulchra mulier est: hoc. n. facit indicium ad adulterium manifestum. & ita dicit debere intelligi. l. capite quinto. ff. de adul. hoc vltimum a mihi nō placet, quia iste non est actus propinquus adulterio, quia fortè intrauerat nesciente muliere, vt sæpè repertum est: sed procederet hoc dictum, q̃n reperitur cum muliere in actib. venereis, puta osculando, vel consabulando in loco secreto, & ita vī velle gl. & idē Bar. in d.l. capite quinto. & sic limito etiam dicta Tho. & Io. And. De secundis indicijs. s. dubitatis, quæ solum sufficiūt ad torturam, remittit ibi Ioā. And. ad no. per eum post dictum Tho. in tit. de no. cti. §. vt autem. & sc. & ibi inter cætera dicit, q argumentum, præsumptio, & suspicio sunt indicia. alleg no. in l. 1. C. de fal. & in l. absentem. ff. de pœ. ī l. 1. in fi. de qō. cū multis si. & ego de his vltimis indicijs, & an, & q̃n sufficiant ad torturam, & quando sufficiat vnum indicium, & an requirātur plura, & quæ indicia sint sufficientia, & an sufficiat q probentur p vnum testem, remitto ad no per Bar. in d.l. fi. ff. de quæstio. non est enim verum, quod præsupponit dictus Tho. quodlibet indicium sufficere ad torturam, vt no. per Bar. in d.l. fi. pondera tamen, q dictus Tho. dicit præsumptionem esse indicium, & qđ per indicia quis potest conuinci de grauissimo crīe, si sunt vrgētissima. & sic f̄m hūc intellectum posset intelligi d. l. indicia. & ista gl. in proprijs indicijs, sed mihi plus placet, quod prædixi, q illa non sint propriè indicia, sed magis præsumptiones violētę, & vrgentissimæ, quæ hñt iudicis animum inducere ad credulitatem, & sic impropriè ponitur per indicia, in d.l. sciant. No. tñ dictum Tho. & Ioā. And. qđ satis posset sustineri: nec est curandum de vocabulis, ex quo idem resultat effectus: nam vt dicit Inn. in c. quia verisimile. de præsum. disputatio de vocabulis est pertinacib. relinquenda. † Et vide Bart in l. admonendi. qui vtīr vocabulis. Dicit enim q per tres, vel quatuor gradus, iudex adducitur ad credulitatem, & fidem. Primo enim in cā introducitur per actorem, & negatio sequitur per reum, iudex adducitur in dubitationem, quia non p̄sumit adhuc, nec pro actore, nec pro reo. Secundo, ex aliquo leui indicio, vel argumento, inducitur ad suspicionē, & hæc appellatur suspicio. Tertio, si argumēta insurgunt fortiora, incipit opinari, & appellatur opinio, nec tñ sufficit ad fidem, & credulitatem, sed parum deficit. Quartò si aliqua adhuc magis exhibentur in causa, adducitur ad credulitatem, & fidem: ita, q̃od iudex poterit ferre sententiam. Dic ergo, quod in iure habemus multa vocabula, vt indicīū, argutum, suspicio, & præsumptio. & alia appellatur leuis, alia vehemens, alia probabilis, alia violenta &c. de quibus in c. literis. & in c. quanto. infra de præsump. Item habemus opinionem, credulitatem, scientiam, & fidem, nec possumus de omnibus illis prædictis dare certam doctrinam: sed iudex habet ex arbitrio suo examinare, an sint talia, quæ inducere debeant animū suū ad torturā vel semiplenam, vel plenam probationem. & ideo dicitur in l. 3. ff. de testibus. §. cius. quod nullo, modo, diffiniri possunt, quæ sufficiant ad probationem: sed iudex ex suo ingenio debet hoc ex multis arbitrari: & vide ibi text. pulcherrimū ad idem c. ex literis. sup. eo. & in c. nostra. & c. præterea. inf. de testi. cum si. Et extēdi me in prædictis vltra, quam fortè. materia subiecta patiatur: sed non sunt hæc aliena à ritulo nostro, & aperiunt intellectum ad infinita iura. & hæc sufficiant hic, &c.

ADDITIO.

a Hoc vltimum. Vide August. de Arimi. in addi. ad Ang. de maleficijs, in verbo, che me hai adulterato la mia donna. ubi etiam plura per Angel. Sebastianus Sap.

SVMMARIVM.

1 *Verba de futuro inducunt sponsalia de futuro, nisi verba de futuro sint executiua matrimonii, quo casu inducuntur sponsalia, vel matrimonium de præsenti.*
2 *Allegans impedimentum potest esse testis, ubi non vertitur interesse suum.*
3 *Ius quod procedit limitatiuè ad regulas iuris, potest extendi data paritate rationis.*
4 *Publicatio processus tunc impedit ne admittantur amplius testes, quādo sententia potest transire in rem iudicatam, alias secus.*
5 *Sententia transit in rem iudicatam, quando vitium sententiæ est per partes remissibile, secus si non.*
6 *Sententia non transit in rem iudicatam, vbicunque veritate non detecta imminet peccatum.*
7 *Publicatio non impedit quo minus alii testes producantur.*

CAP. VI.

Io. And. summat hanc decre. dupliciter

TVrauit. secundum gl. primo sic. Etiam in causa matrimoniali, publicatis attestationibus, super co. artic. testes produci nō possunt. & respicit hæc summatio, secundum eum, ver. partibus publicatam. Secundo sum mat sic. Contra dicta plurium testium vnicus testis admitti nō debet. & hæc summatio colligitur ibi, quidā alius &c. & tantū qua decr. Sed mihi hæ summationes non placent. Prima enim est contra. c. cū in tua. inf. de test. & contra id, quod ipsemet Io. And. tenet in c. feries. eo. tit. Secunda est indubitato: ideo sequēdo verum intellectum summo sic. Vbi agitur de matrimonio contrahendo, probato impedimento, & publicatis attestationibus, alij testes super defectu impedimenti admittēdi non sunt, hoc dicit no. Communis diuisio. secunda ibi, quia verò. Cuius literalis. Quidam iurauit quod quandam acceperat in vxorem quam cum vellet traducere, iuramentis, secundum morem in iudicio legitimo exhibitis, alij probauerunt, illos quinto gradu consanguinitatis adinuicem attinere: testibus partibus publicatis, quidam alius volebat probare, quod nullo consanguinitatis gradu se attingunt, quæritur quid in hoc casu sit agendum?

1 Respondetur, quod standum est probationi priori. Bern. † No. quid importent hæc verba, quæ communiter solent poni in instrumento. Talis promisit se ducturum, seu accepturum talem in vxorem, denotant enim sponsalia duntaxat de futuro, hoc enim denotant verba hic sequentia ibi, cum vellet traducere, & c. quasi primo contraxerat per verba de futuro, nunc vole-
2 bat cōtrahere per verba de præsenti. a Aduerte quia si illud verbum traducere, denotat factum, i. quod de facto volebat ad domum traducere, tanquam vxorem, tunc notabile istud nō cōmunis regula iuris, q̃ publicatis attestationibus &c. quia cessat ligeretur ex text. est tamen verum in se, quia ex quo verba ratio exceptionis: sed in secundo casu subest periculum, si con-
nant in futurum, vt promitto me ducturum, vel accepturum, traherēt stante impedimento: ideo debent admitti testes, sicut vel de sponsaturum, vel quod accipiam, vel per verba similia, in matrimonio contracto. & hoc casu procedit dictum Hosti. semper contrahuntur duntaxat sponsalia de futuro: secus si ver- vt non sit differentia inter contractum & contrahendum: & ta
ba sunt de præsenti, vt accipio te in meam vxorem, vel dico te a tis optimè loquitur iudicio meo a † Et ex hoc no. quod vbi vnū
vel per similia verba. hæc probantur clarissimè in c. sicut ex li- b ius b venit exceptiuè, seu limitatiuè ad communes regulas iu-
teris. & c. pen. infra, de sponsa. & idem dic vbi sonant verba in- ris, fit extensio illius per idētitatem rationis: iura. n. quæ admit-
turum, sed sunt executiua matrimonii, quia tunc tacitè præ- tunt testes publicatis attestationib. loquuntur, cū agitur de ma-
ponunt matrimonium de præsenti. exemplum, si dico, promit- trimonio iam contracto. inf. de testi. c. feries. & d.c. cum in tua.
to, quod tenebo te pro legitima cōiuge, vel promitto illum in c cum si. & nihilominus extenduntur e ad sponsalia: quoniā sub-
virum habiturum, vel similia verba executiua matrimonii, tale est ratio peccati. alleg. ad hoc tex. not. qui bene hoc probat, in c.
enim tacitè contrahitur matrimonium de præsenti. tex. est no. cum dilecta. de confir. vti. vel inut. idem quod Cal. sequitur hic
in c. ex parte. de sponsa. & est ratio, quia qui vult cōsequens, vult d D. Ant. licet eum non nominet. † Dic ergo faciendo regulam,
& antecedens. & no. in c. cum M. de constitu. de quo plenius in q vbicūque in causa matrimoniali sententia transit in rem iu-
d.c. ex parte. & hæc no. pro instrumentis nuptialibus. & vide gl. dicatam, ibi obstat publicatio attestationum. † Et quando dica-
2 no. Io. And. in sum. sua de spon. † No. 2. quod in causa matrimo- tur transire, vel nō transire in rem iudicatam, colligitur ex hac
niali allegans. impedimentum, ad matrimonium, impedien- regula, vbicunque vitium sententię est per partes, contra quas
dum potest esse testis, & sic idem potest esse denunciator, & te- fertur, remissibile sententia transit in rem iud. ratio est, quia trā-
stis. Idem puto esse dicendum omni casu, vbi non comparet p situs in rem iudi. causatur ex approbatione partium. infra de re
interesse suo: sed ad peccatum impediendum, quia tunc tolli- iud. c. quod ad consultationē. C. quomo. & quando iud. l. adeo.
tur omnis suspicio falsi, & sic est casus no. In quo non repellitur d Ad propositum ergo, tam in sponsalibus, q̃ in matrimonio b si
testis tanq̃ suspectus, licet vltrò, & sponte se obtulerit. ad hoc vitium snię est remissibile per partes, sniа transit in rem iud. &
c. in omni negocio. & quod ibi not. de test ex quo satis probat obstabit publicatio. exēplum in sponsalibus, q̃n probatum est
& defenditur hoc notabile facit. c. præterea. 2. de spons. No. ibi impedimentū: possunt enim partes, omni sniа cessante, dissol-
secundum morem &c. quod etiam in causa matrimoniali ad- uere sine aliquo peccato sponsalia, etiam iurata. d. c. 2. ita & ta-
tenditur consuetudo. de hoc dic, vt plene no. in c. 2. de sponsa. citè poterunt sibi præiudicare, patiendo publicationem atte-
& loquitur hic de more, seu consuetudine, quæ hodie est red- stationum super impedimento, vel non, appellando a sniа la-
cta ad ius commune, vt in c. fin. de clande. despons. & dicit ibi ta contra sponsalia. exemplum in matrimonio, si publicatio at-
No. quod olim non poterat matrimonium contrahi in quinto testationum est facta, vel sniа lata pro matrimonio, vt quia ab
consanguinitatis gradu, hodie verò prohibitio non excedit quar- actore dicebatur contractum; a reo verò negabatur, nullo alio
tum consanguinitatis, vel affinitatis gradum, vt in cap. non de- impedimento allegato: nullum enim subest peccatum si non
bet. de consang & affin. & dic vt ibi. No. quod quilibet de populo admittuntur testes de nouo ad probandum, q̃ non fuerit con-
b lo b admittitur ad impediendum matrimonium, probando il- tractum, cum possit reus de nouo contrahere, & sic potuit sibi
gitimum impedimentum, de quo in c. fi. qui ma. accus. po. & in tacitè præiudicare. Si verò vitium sniæ non est remissibile per
c. videtur, eo. tit. Vltimo no. tu iuuenis quod dixi in vltimo lau- partes, tunc nec sniа transit in rem iud. nec ob. publicatio atte-
mario, ex quo limitatur illud commune dictum, quod in causa stationum, exemplum in sponsalibus, si probatum non est im-
matrimoniali, nō ob. publicatio attestationum, quo minus alii pedimentum, vt sup. dixi post Cal. exemplum in matrimonio,
testes produci possint, & quæ sit specialitatis ratio, stat im vi- impedimentum, vt sup. dixi post Cal. exemplum in matrimonio,
bis cum gl. Opp. & videtur, q̃ quando non ob. publicatione at- idem quod in sponsalib. vel si probatum fuit impedimentum,
testationum, possunt alij testes produci, vt in c. cum Ioannes per quod matrimonium venit dissoluendum: potest enim pro
de fide instrum. gl. in prin. respondet, q̃ super eisdem articulis, barē contrarium non obstante publicatione, quia nec sniа ob-
vel directè ꝺrijs, recipi non debent, vt hic. & in d.c. fraternitatis. staret hoc casu, quod plus est. inf. de re iudi. c. tenor. & c.
de testi. sed super nouo articulo dependente ex priori, recipi- 6 consanguinei. † Concludo ergo bī hanc materiam, & multas
tur, & hoc casu loquitur ꝺrium. Sed contra hoc iterum opp. & alias confimiles, q̃ vbicunq; imminet peccatum, veritate non
videtur enim, q̃ super eisdē articulis, sed directè contrarijs pos- e manifestā, nec sniа transit in rem indicatam, e nec obstat publi-
catio attestationum, quominus possint alij testes pduci super
eisdem capitulis, vel directe contrarijs, de sniа probatur in d.c.
lator. & ibi hoc expresse tenuit Hosti. vbi dicam latius, & aliqd
in c. consanguinei. eo. tit. q̃ non obstet publicatio, etiam in ca-
dem instantia, expresse voluit gl. in d.c. feries. vbi infirmat istū
articulum ad hoc capitulum. in gl. fi. Sed aduerte, quia Ioan.
And. in d. c. feries. voluit limitare omnia prædicta: dicit. q̃ in
hoc est tanq̃ matrimonii, quia cum in alijs causis non liceret
probare falsitatem directe priorum testium, q̃a hoc esset red-
arguere testes super articulo directe contrario, c licet, vt in cle-

ADDITIONES.

a De præsenti. Vide Ro. in sing. 338. incip. tu scis. vbi dicit, quod si præcedūt verba de futuro, inducuntur sponsalia: licet subsequantur verba de præsenti. Sed vide Abb. distinguentem in c. ex parte. inf. de spons. Seb. Sap.

b Quilibet de populo. Adde, quod per vnum testem potest probari impedimentum, vt no. per Hosti. in c. super eo. & respon. in fi. de testi. & præterea el 2 c sponsa. & vbique est bonus tex. Zac.

sunt testes recipi, vt in c. feries. infra de test. vbi probata cōsanguinitate, & publicatis attestationib. recipiunt testes ad eas improbandas. Gl. ponit quatuor solutiones. Prima, q̃ illa decre. series, nō tenet secundum Vinc. sed vt dicit Io. An. & benè, Vin. hoc dixit olim, quando adhuc illa decr. non erat in ista compilatione: sed hodie non, posset hoc dicere per id, q̃ habetur sup. in proœ. resecatis superfluis & c. quare ipsemet Vin. postea mutauit sententiam in secundo, apparatu, & dedit alias solu. ad illud. c. feries. quas ibi referam, quæ communiter tenentur ideo non curo hic referre. Secunda sol. gl. est q̃ contrarium loquitur, quando impedimentum est probatum ad separandum matrimonium iam contractum: tunc enim in fauorem matrimonij admittuntur testes ad probandum contrarium, quia est maximum periculum in separando matrimonium, legitimè contractum. de testib. c. licet ex quadam. in fi. hic verò loquitur proba to impedimento contra sponsalia de futuro: quo casu, nullum subest periculum, si non contrahant: ideo debet obseruari regula iuris, quia publicatis attestationibus &c. Hosti. hanc lect. impugnat, quia hæc diuersitatis ratio, inter contractum & contrahendum reprobatur, secundum eum: infra de sponsa. cap. præterea. 1. & 2. & infra titu. prox. c. cum in tua. vult fortè allegare illa iura, quia peccatum imminet, non perficiendo sponsalia, secū dum promissionem: maximè vbi iuramentum interuenit, vt hic in prin. Calde. sequitur gl. dicens ea procedere probato impedimento, secus verò non probato impedimento, quia tunc admittuntur testes publicatis attestationibus, ad probandum impedimentum. Ratio diuersitatis est, quia in primo casu non subest periculum, si non contrahant; cum sponsalia possint dissolui pari consensu. de sponsa. cap. 2. & ideo obseruanda est communis regula iuris, q̃ publicatis attestationibus &c. quia cessat ratio exceptionis: sed in secundo casu subest periculum, si contraherēt stante impedimento: ideo debent admitti testes, sicut in matrimonio contracto. & hoc casu procedit dictum Hosti. vt non sit differentia inter contractum & contrahendum: & ta
a tis optimè loquitur iudicio meo a † Et ex hoc no. quod vbi vnū
b ius b venit exceptiuè, seu limitatiuè ad communes regulas iu-
ris, fit extensio illius per idētitatem rationis: iura. n. quæ admit-
tunt testes publicatis attestationib. loquuntur, cū agitur de ma-
trimonio iam contracto. inf. de testi. c. feries. & d.c. cum in tua.
c cum si. & nihilominus extenduntur e ad sponsalia: quoniā sub-
est ratio peccati. alleg. ad hoc tex. not. qui bene hoc probat, in c.
cum dilecta. de confir. vti. vel inut. idem quod Cal. sequitur hic
d D. Ant. licet eum non nominet. † Dic ergo faciendo regulam,
q vbicūque in causa matrimoniali sententia transit in rem iu-
dicatam, ibi obstat publicatio attestationum. † Et quando dica-
tur transire, vel nō transire in rem iudicatam, colligitur ex hac
regula, vbicunque vitium sententię est per partes, contra quas
fertur, remissibile sententia transit in rem iud. ratio est, quia trā-
situs in rem iudi. causatur ex approbatione partium. infra de re
iud. c. quod ad consultationē. C. quomo. & quando iud. l. adeo.
d Ad propositum ergo, tam in sponsalibus, q̃ in matrimonio b si
vitium snię est remissibile per partes, sniа transit in rem iud. &
obstabit publicatio. exēplum in sponsalibus, q̃n probatum est
impedimentū: possunt enim partes, omni sniа cessante, dissol-
uere sine aliquo peccato sponsalia, etiam iurata. d. c. 2. ita & ta-
citè poterunt sibi præiudicare, patiendo publicationem atte-
stationum super impedimento, vel non, appellando a sniа la-
ta contra sponsalia. exemplum in matrimonio, si publicatio at-
testationum est facta, vel sniа lata pro matrimonio, vt quia ab
actore dicebatur contractum; a reo verò negabatur, nullo alio
impedimento allegato: nullum enim subest peccatum si non
admittuntur testes de nouo ad probandum, q̃ non fuerit con-
tractum, cum possit reus de nouo contrahere, & sic potuit sibi
tacitè præiudicare. Si verò vitium sniæ non est remissibile per
partes, tunc nec sniа transit in rem iud. nec ob. publicatio atte-
stationum, exemplum in sponsalibus, si probatum non est im-
pedimentum, vt sup. dixi post Cal. exemplum in matrimonio,
impedimentum, vt sup. dixi post Cal. exemplum in matrimonio,
idem quod in sponsalib. vel si probatum fuit impedimentum,
per quod matrimonium venit dissoluendum: potest enim pro
barē contrarium non obstante publicatione, quia nec sniа ob-
staret hoc casu, quod plus est. inf. de re iudi. c. tenor. & c.
6 consanguinei. † Concludo ergo bī hanc materiam, & multas
alias confimiles, q̃ vbicunq; imminet peccatum, veritate non
e manifestā, nec sniа transit in rem indicatam, e nec obstat publi-
catio attestationum, quominus possint alij testes pduci super
eisdem capitulis, vel directe contrarijs, de sniа probatur in d.c.
lator. & ibi hoc expresse tenuit Hosti. vbi dicam latius, & aliqd
in c. consanguinei. eo. tit. q̃ non obstet publicatio, etiam in ca-
dem instantia, expresse voluit gl. in d.c. feries. vbi infirmat istū
articulum ad hoc capitulum. in gl. fi. Sed aduerte, quia Ioan.
And. in d. c. feries. voluit limitare omnia prædicta: dicit. q̃ in
hoc est tanq̃ matrimonii, quia cum in alijs causis non liceret
probare falsitatem directe priorum testium, q̃a hoc esset red-
arguere testes super articulo directe contrario, c licet, vt in cle.
2. de test. In matrimoniali tamen hoc licebit, vt in d.c. feries. & expressius in c. cum in tua. eo. tit. Item in cā matrimoniali, sup capitulo, super quo deposuerunt testes, si non probauerunt, poterunt alij produci, publicatione non obst. quod in alijs causis non liceret. & not. sing. hoc vltimum, quia alibi non probatur hoc dictum in eadem instantia, nisi per argumenta à simili, vt patet ex prædictis, sed omnia prædicta limitat, in eo qui stat pro
7 matrimonio. † Et no. sin. hanc limitationem, quam non memini alibi legisse, sentit. n. per hoc, quia publicatio non obstat in causa matrimoniali, & per consequens nec sniа transit in rem iudicatam in præiudicium illius. s. qui stat pro matrimonio, secus contra eum, qui stat contra matrimonium, quod est valde sing. sed nihil allegat Io. Cal. in d.c. feries. quem sequitur D. An. qui tenet idem esse in eo, qui staret contra matrimonium, vt si allegaret aliquod impedimentum perpetuum, cū tūc subsit ea dē rō, vt cuitetur periculum animæ, adducit no. in c. lator. de re iudi. quia æquè fauor est dissoluere matrimonium contra legē Dei ꝺctum, sicut legitimum cōsolidare. & hoc dictum plus mihi placet, q̃ opi. Io. And. quia spālis prouisio non est fundata sup fauore matrimonij, sed potius pp periculum aīę. ad hoc not. p Io. And. & Hosti. in d.c. lator. vbi dicunt istud. c. procedere, vbi vertitur periculum aīæ. & apertè sentit gl. in d.c. feries. dico ergo, q̃ siue stet pro matrimonio, siue contra, habent prædicta locum pro primo, vide tex. in c. cām matrimonij. inf. eo. pro secū do, vide tex. iuncta gl. in c. 1. de consang. & affin. Adde tū vnam limitationem, quam credo verissimam, vt publicatis attestatio nib. admittatur stans pro matrimonio, vel contra, ad probandum, q̃ non probauerat alias directè, contrarium, præmissa tñ aliquali causæ cognitione. Non. n. indistinctè est audiendus, ne hoc faciat, vt corrumpat testes, vel causa vexandi aduersariū, vel cā differendi negocium, seu illudendi iudicū, quia vbi periculum magis vertitur, ibi cautius est agendum. de elect. c. vbi periculum. lib. 6. facit. c. 1. de iur. cal. li. 6. sed dēt examinari, quare istos testes prius non produxerat, & quales sunt. & si videt legitimā cām, admittet, aliàs secus: nam in c. cum in tua diœcesi. & in c. feries. de testi. habuit legitimam cām producendi, vt ibi no. pro hoc facit no. dictum Inn. in c. tenor. de re iud. vbi idem dicit in eo, qui vult admitti post sniam, appellatione non suspēsa. & sic limitat illa capitula, lator, tenor, & consanguinei: & per hoc habes declarata multa iura, & verificatam secundā lec. gl. Tertio, gl. ponit tertiam solutionem, q̃ in c. feries. nō potuit reus ex articulis, productis per partem informari super probatione contraria, quia posuit articulum nimis generalem, & cō fusum, quod illi erant consanguinei, sed testes deuenerunt ad specialitatem, ponendo. A. & B. in primo gradu: vt. de, visis attestationibus fuit instructus super probatione cōtraria, ideo ad missus fuit post publicationem quia non est sibi imputandum, quare prius non probauit, sed gl. non persistit in hac solutione, dicens, quod ex quo pars dicit illos esse consanguineos, satis potuit pars probare contrarium, sed certè gl. malè reprobat hanc solutionem quia difficillimum, & prope impossibile est, probare, quod aliqui non sint consanguinei, nisi probatio consanguinitatis restringatur ad certas personas, quia tunc indirecte potest probari contrarium, & licet hæc solutio non sit necessaria ad c. feries. quia speciale est in matrimonio: tamen in se est vera & valde no. & eam tenet Inn. in c. ex tenore. inf. de testi. vbi latius attingam. Quarto soluit gl. q̃ ibi producebatur vnus testis contra probationem plurium: sed hæc solutio est indubitabilis & de modico seruiret. Extra gl. ponuntur duæ aliæ lect. quæ nihil valent, ideo non curo recitare. tene secundam lecturam declaratam & suppletam, vt per eam dixi.

ADDITIONES.

a Iudicio meo. Adde ad hoc pulchram gl. in l. fi quis. C. de fur. Item vide Doc. in auth. quas actiones. C. de sacrof. ecc. & vide Bar. & Cuma. & D. Bar. Socinum, subtilitatum principem, in l. 2. ff. de leg. 1. in 2. no. Et omnino vide amplam apostillam Alex. ad Bar. in d.l. fi quis. Ber. Force.

b Vnum ius. Vide Alex. in l. fi constante, ver. item in quantum, ff. fol. mat. Fel. in c. quoniam frequenter, supra, ut lit. non conteſt. Dec. in c. cum dilecta infra de confirma. vti. uel inuti. Seb. Sap.

c Extendunt. Adde quod idem Abb. consi. 60. consuluit, quod si testator dispo nat, quod executores matrimonio collocent filiam, quod poterunt illam p sponsalia collocare.

d Quam in matrimonio. Et uide omnino quæ super hoc latè scribit Do. Ant. in c. fraternitatis, de test. & in c. feries. eo. tit.

e In rem iudicatam. Quando sententia in causa matrimonij transeat in rem iudicatam, uide Paul. de Cast. consi. 166.
Adde quod voluit allegare consi. 268. quod inci. videtur dicendum non vale re, ubi etiam ponit, an talis sententia faciat, filios nascituros censeri legitimos. Pro quo facit textus, in c. lator. & ibi. Deo duce posit eum dicemus inf. de re iud. Zach.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarij appellantur episcopi, & etiam inferiores.*
2 *Excommunicatus repellitur ab officijs, & beneficijs.*
3 *Procurator dicitur habere officium.*
4 *Tempus delationis, & assumptionis inspicitur, vt quis sit capax officij.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 *Literæ ordinariorum sigillatæ authentico, sigillo cum testium subscriptione probant indistincte.*
6 *Literæ ordinariorum sigillatæ sine subscriptione testium probant in leuibus causis.*
7 *Literæ delegatorum in remissione causæ sibi commissæ probant, vt superior possit procedere.*
8 *Literæ delegatorum, quod fuerit processum sic, vel sic non probant.*
9 *Literæ delegatorũ sigillatæ authentico sigillo probant de modico præiudicio.*
10 *Literę arbitrorum non probant.*
11 *Excommunicatus obligat, & obligatur, sed exercitium non habet.*
12 *Delegatio facta per consulem ante ingressum prouinciæ, non valet, sed consulatur tempore ingressus, proconsule in voluntate durante.*
13 *Procurator absoluens ab excommunicatione ex tacita voluntate constituẽtis potest acceptare iterum procuram.*
14 *Excommunicatio, sine tempore constitutionis siue assumptionis, siue vtroq;, impedit validitatem procurationis.*
15 *Procurator excommunicatus repellitur ab exercitio procuræ.*
16 *Reus excommunicatus potest esse in iudicio.*
17 *Gesta cum procuratore excommunicato sunt nulla.*
18 *Procurator datus ad substituendum, vel nudus minister, non potest alium substituere.*
19 *Deportatus non amittit potestatem eligendi.*
20 *Excommunicatus non potest esse procurator, etiam pro consorte.*

CAP. VII.

POst cessionem. Per literas ordinarij probatur quis excommunicatus, nisi contrarium doceatur. ita summat Ioan. And. veruntamen hæc summatio nimis generalis est, vt patebit ex infra dicendis: ideo summo sic. Si per literas ordinarij probatur quis excommunicatus, à procuratione repellitur.h.d.& hæc summatio conuenit tex.& titulo:& nullam patitur calumniam:nam D.Ant.summat aliter,& eius summatio nec congruit titulo, nec attingit principalem materiam c. dicit enim sic. Procurator excommunicatus tempore assumptionis mandati ab agendo iudiciliter, repellitur.Hæc summatio potius congrueret tit. de senten.ex cõmunic. vel tit.de iudicum nullam mentionem faciat de probatione.maxime quæ fit per literas, super quarum effectu pendet principaliter prolixa & subtilis materia huius. c. & ideo tene præcedentem.Diuiditur compendiosè in duas partes,in prima ponit repulsionis causam in secunda repulsionem,ibi,ipsum. Casus literal.Aliqs dum erat excommunicatus, erat constitutus prætor in quadã causa:ille comparuit in iudicio & obiectũ fuit ei,q̃ non erat admittendus cum eo tempore, quo datus erat prætor excõmunicatus erat:& hoc probatum fuit per literas ordinarij sui quia literis ordinarij standum est, donec probatur contratrarium, D.
2 Papa istum tanquam patronum non admisit.Ber.† No.ibi,iudicis ordinarij.q̃ non solum literæ episcoporum faciunt fidẽ,maximè in sententia excommunicationis, vt in c. curæ.11.q.3.& in c.1.de treu.& pac.sed etiam literæ cuiuslibet ordinarij,vt hic: hoc enim verbum, ordinarius non solum comprehendit episcopos,qui sunt generales ordinarij.de off. ord. c. cũ episcopus. lib.6.& c.1. eod.tit.sed etiam inferiores,& speciales ordinarios, vt est tex.iuncta gl.no.in c.ordinarij.de offi.ord.lib.6. facit. cap. cum ab eccłesiarum,eo.tit.quod sentiunt hic communiter Docto.quod est not. pro dispositionibus facientib.mentionem de ordinarijs.Et no. ex hoc, & ex text. q̃ quilibet habens ordinariã potestatem,potest dici iudex,ex quo infero, q̃ poterit fuam iurisdictionẽ iudicialiter , seu in figura iudicij exercere,& ad hoc quod no. in d. c. cum ab ecclesiarum. dixi plene in c.cum contingat.de so.comp.No.de ver.stãdum,q̃ licetcommuniter ponatur,vt differat ab eo, qui sedet:hic tamen, & multis alijs locis ponitur pro fide adhibenda , quasi non sit vltra quærẽdum,seu procedendum;sed illis standum, & quiescendum.aliquãdo aliter ponitur,vt in c. intelleximus.de iud.cum si.No.quod plena probatio potest reprobari. concor.c.tertio loco.supra eod.& c. cum Ioan.infra de fide instrum. & l.cum precib. C.de proba.vide quod no.gl.in c.ferrum.50.dist.& quod no.in c. is qui.inf.de
a spon.† No.quod excommunicatio repellit excommunicatum nedum a beneficiorum ecclesiasticorum adeptione.inf. de clc. excommunica.min.c.postulastis.leg.& not.in c.cum bonæ.de æta.& quali. item ab honorabili officio, & publico.in c.decernimus.de sen.excom.lib.6. sed etiam ab officio vili& oneroso, vt est officium procuratoris, ad quod etiam infames saltem de iure ciuili promouentur.Instit.de excep.in fi.dixi plene in c.Imperatorum.de iurꝰ calum.& hoc in odium sui,quia posset esse sibi vtile.Item vt facilius respiscat, & vt cuitef aliorum periculum in cõione,vt in c.pia.de exce.lib.6.Et bene no.existo tex.q̃ excommunicatio existens tempore assumptionis mandati,nedum repellit ab exercitio procurationis, sed etiam reddit eum incapacem,vt nulla potestas, etiam habitu, transeat in eũdem, sicut in simili impedit acquisitionem beneficij ecclesiastici,&
3 aliorum officiorum publicorum, dictis intib. statim alleg.† Et no. ex hoc.& ex tex. q̃ procurator dr̃ habere officium,& largo modo,quodlibet ministeriũ, quod necessario est explicãdum potest dici officiũ vt probatur in c.cum in cunctis.§.in inferiora. de elect.iuncto c. 1. de consuet.lib.6.& dicit Tullius,officiũ esse, quod natura,aut legibus necesse est adimplere.&dicitur secundum Io.Cal.ab efficiendo,a quasi efficium:sed propter
a monis decorem mutata est litera.c.in o.vel dic quod dr̃ officiũ ab efficiẽdo,per ℨrium, quia officium nemini dẽt officere,seu esse damnosum.de elect.c.cum non deceat, li.6. facit.14.q.5.c. denique.sicut licus dr̃ a luceo per ℨrium,& hoc no.propter ha
4 tuta facientia mentionem de habentib.officium.† Vltimo no. ibi , assumpsit &c.q̃ ad hoc, q̃ alicui officium valide acquirat,
b requiritur capacitas b personæ,nedum tempore delationis,sed ẽt tempore assumptionis : quia eo tempore ius sibi acquirit in re.de præben.c.si tibi absenti.lib.6. pro hoc bonus tex.in simili. in §.in extraneis.Insti.de hær.qua.& diff.si ergo tempore collationis,seu collationis beneficium officij quis est habilis, sed repore acceptionis est inhabilis, nihil sibi acquiritur, vt hic, item paliter diuiditur in duas partes.In prima tractat de fide adhibenda literis iudicum,tam ordinariorum, q̃ delegatorum,& arbitrorum,qui sunt quasi iudices.l.1. ff.de arb.& ista pars expeditur cum gl.1. Secũda pars tractat de effectu excommunicationis circa procurationis officium, & ista expedietur cum glo.a. Venio ad primam partem,& quæro,quia hic adhibetur fides literis ordinariorum in probanda excõicatione, nunquid ista sit regulare in alijs actibus probandis? Gl.1.alleg.primò q̃ sic,
c opi.gl.Prima c fuit opin.Hug. dicentis, q̃ semper stetur scripturæ,sigillo episcopi sigillatæ, quia vicẽ habet publici instrumenti,per iura in prin.gl. alleg.hanc opi.secutus est Hostien. & multi alij, dicentes, quod literis d episcoporum,& aliorum ordinariorum creditur, sigillatis eorum sigillis. pro hoc ifud c.& inf. de fide instr.c.2.& alia iura hic alle.in prin.glo. & in c. pen.de pur.can.& dicit Host.mirandum de tenentibus contrarium.nã si officium tabellionis,concessum foret vili& abiectæ personæ, facit scripturã authenticam multo fortius officium episcopalis dignitatis,& ordinis, cum in sua consecratione solemniter profiteat, & iuret se canones seruaturum.sicut ergo creditur instrumento tabellionis cum testium subscriptione, sic & fortius credendi est literis epi cũ sigillo, cũ fides epi videat ꝓponderare fidei tabellionis,de fi.instr.c. pe. & vlt. facit & quasdã alias pluasiones ad

ADDITIONES.

a Ab efficiẽdo. Adde, quod ante Cal.ita dixit S. Ambrosius in aureo libello suo offic. lib. 3.c.3.in fi. vbi dicit, Quando quidem officium ab efficiendo dictum dicamus quasi efficium: sed propter decorẽ sermonis,vna immutata litera officium nuncupari, vel certe, vt ea a gas , quæ nulli officiant, sed prosint omnibus.

b Capacitas. Vide Bal.in rub. C.de cõd.ob turpem cãm,circa fi. vbi dicit quod si bannitus non pòt esse de priorib. si tpe imburſationis sit bannitus,licet tpe extractionis fuerit rebannitus, non tamen potenit esse de prioribꝰ. De quo etiam Bar.in l.vſusfructus.in fi.ff.de stipul.seruo.

c Prima. Vide tñ Ang. in l.consentaneum.in gl.in ver.commonefacto.C.eo.& quan.iud. vbi dicit quod ex solo sigillo absque aliqua scriptura,arguitur & probatur voluntas eius,cuius est sigillum. & subijci q̃ creditur nuncio venienti cum sigillo solo, & hoc procedit ad præiudicium illius,cuius est sigillum.Alias sigillo simpliciter non est ſtandum vt per Felyn.in c.quod ſuperius infra de fide instru.

d Literis.De hoc,an credatur literis sigillatis sigillis eorum vide gl.in ver.maximè.& ibi aliquid per Cyn.& Bald.in l.3. C. de epiſc. & cler.& per Ioan. But. & Bal. post Gul. in l. si qua.C.de epiſco.& cler. & in l.si procuratorem ff.de procura.& in l.si publicanus. §. 1.ff.de publc.& in l.1.§.si quis negquemad.test.ape. per Bal.in l.1.ad fi.C. de procu.& in c.1.in ver. figillo. pace Constan.per Ioan.And.in addit.Spec.in tit. de instr.edi.§. nunc videndum,verſic.ſupplementum in addi.mag.Et facit quod no. Bar. in l.quæsitum fi.cum fim.fi.fol. matri.Item adde hic tex.cum glo.in c.ad probandum in ver.per metropolitani literas.de re iudic.Item vide de hoc Bald.in l.exemplo.in pen.q. C.de fide instrumẽ. Item adde omnino,hoc quod no.Ioan. Io.And.in c.seculares.de foro compet.lib.6. & Bald.in extraua.de pace. ſtantiæ.in fi. princ. Ad quem autem de collegio ſpectet facultas figillandi no.Ioan.And.& Abb.antiq.in c.inter dilectos. de fide instru. & Bald.in c. circa prin.de contro.inueſt.& an credatur ſigillo legati de latere, vide Spec. in tit.de leg.§.ſuperest. Et an ſigillum episcopi faciat fidem, vide Ost.de fi.173.& ſequen.& vide D.Ant.in c.1. circa finem,de fide instrum. Et de titulo hic posito per do.Ant.vide omnino per Dom.poll Arch.in c.vt clerici. §.1.ver.& existo infert. de elect. in 6. vbi etiam ponit,quid de literis ſigillatis rum prælatorum.Et an credatur ſigillo legati de latere,vide per Spec. de legat.

Adde an credatur literis ordinarij, Cal.c.3.de fide instr.& in literis ſigillatis rum,per Lapus 27.

ad c.quoniam infra e. quod vſ suæ conclusioni obstare rñdet, q̃ loquitur, qñ literæ non apparent ſigillo epi ſigillatæ:sed ipse viua voce dicit,q̃ ita processit:vel loquitur ſm eundem,qñ iudex hoc extendit in chartulario manu publica,seu per duos viros idoneos confecto:sed hic loquitur,qñ apparent literæ ſigillatæ.Nec ob.secundum eum aliud motiuum,quod dignior est viua vox,cui non creditur ẽt si esset epꝰ,vt in c.placuit.& c.si totum.6.q.2.quia illud est verum,qñ ℨrium probatur per plures. inf.de testi.c.cum a nobis,vel dicit rñdendum per no.sup.eo.in tertio loco.q.d. q̃ non ſemper viua vox est dignior, vt ibi no. nã videmus, qd voci viuæ tabellionis non creditꝰ,& tñ instꝰo ip sius sic: ita nec viuæ voci epi sed ipsius lris sigillatis sic licet hęc opinio,quæ hẽt,quod indifferenter credatur literis epi,& aliorum iudicum sigillatis, cõiter reprobatur per Doc.notantes diuersitatem inter ſcripturam publica manu confectam, & literas sigillo episcopi sigillatas: nam vt dicit Io.And.si instrumentum fallum ſcribatur sub nomine notarij, hoc facile per cõparationem literam depræhẽdi poterit,sed si verum sigillum furtiuè subtractum falsis literis apponatur, deficiet probatio. Vnde cum facilè possit à cancellario, forsan dormiente, surripi sigillum:à notario verò in possibile est surripi actũ ſcribendi,salua pace Host. videtur notanda differentia inter notariũ, & episcopum,seu alium ordinarium. Item secundum Io.Cal.officiũ tabellionis est ſcribere, non ergo mirum si suæ ſcripturæ credi turmon sic iudicis, quia officium iudicis non est inuentum,vt ſcribat,licèt qñque ſcripturæ authoritatem pꝫtet. inf. de fi. instr. c pen.& vlt. nec ſequitur,pꝫtat authoritatem, ergo suæ ſcripturæ est fides adhibẽda ista enim sunt diuersa aliquid facere, & facto authoritatem præstare, quia in proprio facto quis non põt authoritatem præstare.in cle.si vna.de reb.eccl. non alie. l. 1.ff. de auth. præstan. & tamen potest nomine proprio ℨhere:& sic actum facere.Adde.c.pe.de pur.cano.quod allegat Host. respõder Cal. q̃ ibi, non dicitur, q̃ illi relationi ſtetur ſuper illis,quæ in ea continentur:ſed non apparebat de contrario, vnde pro illis præſumebatur.inf. eod. c.quoniam.Item ibi,ſtatur relationi contra producentem, & loquitur de delegatis,de quibus est dicẽdum,vt inf.ſubijcitur:ex quibus apparebit intellectus huius & decr.cum à nobis.sup.tit.prox.quam Host. & multi alij adducunt ad illam opi.probandam, facit potius contra exponendo,seu intelligendo illum ver.nec ſcriptum,vt ibi intelligit Innno,vel exponendo dictionem,niſi pro quamuis:vt quidam ibi exponunt, vt ibi gl. & ſuper ea:vel aliter põt intelligi in casibus ſpecialibus,vt in quibus literæ iudicum faciunt fidem,de quib. infra: & ista reſponſio melior est, & procedit ſine impropriatione aliqua,de quo dicetur plenius in d.c. cum a nobis. Decr. 2.de fi.instr.etiam facit potius contra,si rectè intelligatur:nam cunda fuit opinio quorundam secundum, glo.tenentium fere oppoſitum primæ opi.ſ.q̃ chartæ,seu instrumento quantuncũque ſigillato non credatur, niſi sit redactum, in publicam formam.in Auth.vt nulli iud.& hoc verò.& in l.in donationib.C. de dona. niſi ſaltem duobus concurrentibus.ſ.q̃ habeat ſubſcriptionem testium,& q̃ ibi deſit vſus tabellionis. arg.16.qõ. 3.c. placuit.§. hæc de prælcriptionib. ver. is autẽ. & hanc opi.tenuit Hiſpa.& adducebat l.4.§.finautem.C.de arbit.fallit ſecundum cum ſi literæ eſſent redactæ in actis per tabellionem. in d. in donationib.& inf. de fi.instr.c.inter.vel ſi habeat testiũ ſubſcriptionem.16.qõ.3.d.ver.is autem.& l.vt perfectius.C.de anna. excep.Vinc. etiam ſecutus fuit hanc opi. excipiebat tamen tres caſus.ſ. cum literæ epiſcopi habent ſigillum capituli,per c. ſtatuimus.1.q.3.de electꝰ.c.cum inter.vel quando apparent ſigilla plurium epiſcoporum. de cle.per.c. 1.vel cum ordinarius delegat cauſam per ſuas literas, quia iudicium redditur in inui cem.nec video eam approbari à Doc. videtur enim mihi q̃ ſit ℨ ius ſolius ordinarij, nec aliquid dicitur de ſubſcriptione testiũ, ſeu ſigillo capituli,vel defectu tabellionis.ad idem.c. 1.de ſent. excom.lib.6.& c.ad probandam.de re iud. quæ omnia probant de ſententia excommunicationis: multaque alia iura reperiuntur ſuper aliis actib.vt 18.diſt.c.1. & c.ſi epiſcopus.& 19.q. 2.c.1. & 3.& de temp.or. c.nec epiſcopi: cum multis ſimi.Item exceptiones Vinc.ſunt nimis generales,vt indifferenter credatur literis ſigillatis epiſcopi , & capituli, ſeu plurium prælatorum: cum hoc nullibi caueatur,excepta authoritate Papæ, de probatis & extraiudicialia, vt primo caſu nõ credatur ſigillo epi ſcopi & extraiudicialia, vt primo caſu nõ credatur ſigillo epi ſcopi, ſeu aliorum iudicum, niſi habeat teſtium ſubſcriptionem per c. quoniam infra eo.ſecundo caſu credatur prælatura ſententia excommunicationis, vt hic, & in

gl.vſque ad fi.& hæc fuit opi.Io.And.& vide gloſſ. in d.c.curæ. hanc opi.tenuit Inn. hic: videtur tamen in primo diſcrepare in iudicialib.ſentit enim per c.quoniam, infra eo.q̃ in eis non creditur literis iudicis, etiam cum ſubſcriptione teſtium:ſed oportet, quod acta ſint deſcripta per notarium, vel duos viros idoneos.per d.c.quoniam:poſtea in alia gl.videtur recedere in totum (iudicio meo) ab hac opi.gl.maximè in extraiudicialib.dicit enim ſuper ver.per literas.quoſdam tenere, q̃ hodie nõ credetur iſtis literis, de quibus in text. in tantum, vt quis vitetur in iudicio, tanquam excommunicatus, per d.c.quoniã.nec eſt contra.d.c.curæ.11.q.3.quia ibi,ſecundum eum,non dicitur,q̃ vitetur per tales literas in iudicio, ſed in eccleſia tantũ,quia nõ eſt hoc ei præiudiciale,ſed ſalutiferum,& medicinale:dummodo non contemnat.11.q.1. c.multi.per quod ſentit,q̃ ſi epiſcopus mãdat, excommunicatum a ſe in iudicio vitari, literis ſuis non parebitur, ſed oportet, q̃ aliter doceatur de excommunicatione,ſecus ſi mandat eum vitari extra iudicium.Et hoc,vide tur ſentire per rationem ſuam , q̃ literis epiſcopi , etiã de geſtis per ſe extra iudicium, non creditur in graue præiudicium alterius.Alij,vt hic refert Io.And.circa articulum excommunicationis,ponunt aliam limitationem,videlicet,q̃ literæ epiſcopi probãt excommunicationem oppoſitam in vim dilatoriæ,ſed non in vim peremptoriæ:huius diuerſitatis ratio eſt , quia minus afficit, ſeu lædit primo modo oppoſita , quam ſecundo:nã primo modo arctaturexcipiens ad probandum infra octo dies, ſecundo verò caſu debet dari tempus longius,vt no.in c.pia.de excep.lib.6.facit quod leg. & not. in clem.vna.de excep. Ioan. And.non videtur,hoc placere, ſed potius, eſſe diſtinguendum ſecundum eum , in forma literæ , vt ſi ſit purè teſtimonialis,ei non ſterur vt quando epiſcopus ad petitionem partis ſcribit ei, quod excommunicauit talem,ſi verò ſit promulgatoria ſententiæ,tunc ei ſtetur ad primum,facit,q̃ no.4.q.3. teſtes,hæc opin. tertia non videtur vera,vt indiſtinctè credatur in extraiudicialibus,corruit enim ex rationibus ſupra alleg.contra primã opi. graue enim eſſet dicere, q̃ epiſcopus per ſuas literas ſuo ſigillo ſigilitas,poſſet nocere cuicunque , ſcribendo vt vult.& facit apertè in contrarium,illud c.2.de fide inſtrumen.intelligendo vt ſupra.item apertè facit in contrarium,c.quoniam.infra eod. licet enim illud loquatur in iudicialibus,idem videtur in extra iudicialibus, in quibus poſſet quandoque imminere maius periculum, quam in iudicialibus, ergo idem dicẽdum,ad hoc qđ no.Ioan.And.in c.diſpendia. de reſcrip.lib. 6.in nouel.& quia in iudicio quaſi contrahitur.l.3.§.ſiné ſcribit.ff. de pecu.ſi vero in quaſi contractibus non creditur literis epiſcopi,ſeu cuius libet iudicis,vt in d.c.quoniam, ſecundum verum, & communem intellectum; ergo multo minus in veris contractibus,in qb.minus exuberat ptãs iudicis.Et no.hãc rõnẽ,ga nemo tãgit, q̃ meminerim:& latis vrget ℨ primã.& iſtã tertia opi.Quid aũt
b dicendum reſpũ excõicationis,an ꝓbetur per literas qualeſcũque,& qualitercũq; opponaꝫ. inf. dicam. Quarta opi. ponit hic per Gof.& Per.dicentes,per iura alle.in 2.parte glo.q̃ epo aliqd ꝓtentioſe dicenti,&ꝓſtituenti ſe partem,non credit:ſi aũt aliqd ſcribit iure ordinario , tunc creditur ſibi, vt iudici, de eo, qđ ſit coram eo,vel ꝑ eum,vt in d.c.curæ,hæc opi. corruit, per c.qñ. inf.eo.& per ℨ.dicta.Item ipſemet Gof. in q.14. vt hic refert Io. And.tenuit id,quod hæc gl.qđ ẽt vſ tenere Spec.in tit.de prob. §.fi. ver. 10.ibi enim refert curiam tenere,non credi ſigillo epi, niſi ſit authenticum.de fide inſtr.c.2.de ſcn.exc.cum medicinalis.lib 6.de fide inſtr.cum dilectus.& hic.vnde dicit ſigilla epoꝝm, & officialium ſuorum, & ꝑcipuè Abbatũ exemptorum, & notariorũ iuriſdõnem habentium, fidẽ facere, ẽt in negotijs alienis,inferiorum verò non,niſi in eis,quæ ſunt ſuę iuriſdõnis. & dicit hoc placere.Inn.de fide inſtr,c.1.& 2.no.bene hanc op. Host.in practica: ſunt enim viri magnæ authoritatis, ſed profecto non vſ indiſtincte vera,per rõnes ſuperius tactas,& inf.tangendas:nec eſt verum q̃ Inn.hoc ſimpliciter tenuit , vt ipſe allegat,imo vt patet ex dictis ſuis, vt in c.1.de fide inſtr. poſuit in hoc tres opi. quas ẽt hic recitauit Io. And.& ſtatim per ordinẽ
4 dicam,ſicut ſupra pollicitus fui.† Quinta opi. ponitur per Inn. in d.c.1.vt colligitur ex prin. magnæ gl. q̃ litera dr̃ authentica,
c qñ habet ſigillum authenticum c eum ſubſcriptione teſtiũ, niſi in leuib. in quib. creditur ſine ſubſcriptione teſtiũ, cũ non ſint multum præiudicialia.11.qõ.3.c.curæ.7 1.diſt.& 62.per totum. 98.diſt.nobiliſſimus. ſed Hoſt.ibi dicit,q̃ aliqua ex eis ſunt præiudicialia multum,& in aliquibus ex eis requirunt plura ſigilla de

ADDITIONES.

a igillo epiſcopi. Adde de hoc dicendum, vt no.in apoſtil.ad iſtum in c.in præſentia nu.5.in uer.prælatorum.ſupra de renun.

b Probetur per literas. Vide Cardi.in clemen.1.qõ.10.de excep.& quod poſui in apoſtil.ad iſtum.in cap.prudentiam.num.11.in uer. per literam.ſupra de offic.delcg. Seb.Sap.

c Sigillum authenticum. Quod in leuibus ſigillo ſtetur, tenet Specu.in tit.de renũtiationibus.§.utile.uer. ſed numquid remiſſio. Bald.in l.pacta noniſſima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de cle.peregri.c.1. sed opi.Innoc.iudicio meo multum est propinqua equitati, & veritati, vt infra latius dicam.Sexta opinio ponitur per eundem Inn.in loco statim alle. in medio illius gl. vbi dicit,q an credat literis Abbatis,vel Archidiaconi,vel aliorum prælatorum de his, quæ extra iudicium fiunt,& quantum eis credatur,ideſt vſque ad quam ſummam, & inter quas gentes,totum relinquitur conſuetudini: nam & conſuetudo tales ſcripturas publicas facit.de inſtru. c. cum dilectus.C.de eman. libr.l. 1. & 9. qõ. 3. conqueſtus.Nec obſt.ſecundum eum hoc cap.curę. & c.1.de treu.& pace.quia poſſunt dici ſpecialia in ſententia excommunicationis propter participationis, periculũ, de rap.c.1.& 2.aliàs conſtat,q̃ epiſcopo,vel alteri dicenti talem ſententiam dedi, vel talem citaui, non creditur, niſi aliter probetur.infra eo.c.quoniam.No.bene,quia ſentit c.quoniam.habere locum vniuerſaliter,ceſſante conſuetudine, hæc opi.quatenus videtur ſe fundare ſuper conſuetudine (vt aliter literæ non probent) poſſet procedere in multum præiudicialibus,ſecus videtur in leuibus:& ſic concordabit cum præcedenti opi. aliàs non eſſet vera: cum in multis leuibus credatur literis prælatorum,ceſſante etiam conſuetudine,vt ſupra dixi,& latius in fra.Septima opi.colligitur ex dictis Inn. in fi.illius gl. prælleg. vbi dicit,q̃ creditur literis cuiuslibet prælati, de his, quæ ratione ſui officij facere debet,vel poteſt, vt Archiepiſcopo vocanti ſuffraganeos ad concilium, vel ad alium ſuffraganeum conſecrandum. 18.diſt.c.ſi epiſcopus.62.diſt.c.non debet:vel in ſubſidium extraneos, quos etiam vocat ſimpliciter epiſcopus,8.q. 2. c. pontifices. vel quando capitulum vocat canonicos.de electio.c.cum inter vniuerſas.& in c.ſtatuimus.19. qõ. 1.& c.curæ. prælleg.& 2.diſtin. per totam.Item reditur quandoque ſecundum eundem, licet ad officium ſcribentis non ſpecter,vt in literis teſtimonialibus, de ordinibus, vel minoribus alicuius.de cleri.pereg.c.1.Item in procuratore, a ad impetrandum,& cõ-
a tradicendum conſtituto, & in omnibus aliis,vbi nullum, vel modicum præiudiciũ alij generatur: nam in prædictis caſibus, & ſi non conſtet ſigillum eorum eſſe, qui ſcribunt,vel etiam ſi homines modicæ authoritatis ſcribant. creditur ei,ſecundum Innocen.in prælleg. cap.1. in fin.de fide inſtrum. Aduerte,gaper fin.glo.ſuæ poteſt reſtringi id,quod ſupra dixi in prin.huius opi.vt intelligatur hæc opin.in his,que ſunt modici præiudicij, & non in aliis, licet ſpectent ad officium ſuum,& tunc concordabit cum prima opi. & limitabit eam, & non notabitur de tãta diuerſitate: attamen ipſemet Imo. in c.2. de fide inſtrum.videtur multum à prædictis diſcrepare,dicens q̃ ſigillis inferiorũ prælatorum ab epiſcopo non creditur, niſi hoc habeat conſuetudo.d.c.cum dilectus.de fide inſtrum. niſi forte habeant iuriſdictionem,quia tunc in his, quæ ſunt ſuæ iuriſdictionis, inſtrumenta,cuiuslibet iudicis ordinarij,vel delegati, reputarẽtur authentica.arg. infra de teſtam.c.cum a nobis.Hæc opi.poſſet ſaluari,& reduci ad præcedentia,intelligendo quando inſtrumenta habent teſtium ſubſcriptionem,vel in caſibus ſpecialibus,in quibus procedit capitu. cum a nobis. ſuper quo ſe fundat. aliàs Innocen.redargueretur de contrarietate, de qua ſatis in prima dictum fuit. Octauam opinio. poſuit Archidiac.in capitu. circa.de elect. libro ſexto. & 1.quæſtio.2.c. placuit.quòd litera epiſcopi non probat,niſi habet ſubſcriptionem,vel niſi hoc habet conſuetudo.ad hanc opi. videtur hic accedere Io. And.qui dicit,q̃ requiritur ſubſcriptio teſtiũ: & videtur velle,q̃ ſubſcriptio debeat fieri manu ipſorum teſtium ſubſcribentium, quia aliàs per ſubſcriptionem non eſſet plene prouiſum fraudibus, cum poſſet apponens furtiuum ſigillum ſubſcribere,ſeu inſcribere teſtes nunc mortuos, & tempore datæ ipſius ſcripturæ viuos:& ſic non poſſet reprobari,ad hoc quod no.in c.ex tenore, de teſtib.Nona opi.eſt Ioan.Cald.hic,qui dicit ſe credere,q̃ literis epiſcopi.vel cuiuſuis ordinarij etiam ſigillatis,ſi non habent teſtium ſubſcriptionem,non creditur, ſed ſi ſigillum eſt authẽticum, & habet ſubſcriptionem bene creditur.& hoc per c. 2. de fide inſtr. inductum,vt ſupra per rationes alleg.pro hac parte.fallit quod dictum eſt non credi,ſecundum eum, in quibuſdam caſibus.Primo in leuibus, & non præiudicialibus:vt cum ſcribitur de moribus, & ordinibus clericorum, & huiuſmodi, de quibus 3.in dubio tamen.an ſint leuia,vel non,diſcernat iudex diſcretus.ſecundum eum, & non is, cuius ſunt literæ, quia eſſet ſuſpectus.facit infra tit.1.cap.præterea.& cap. in noſtra.Itẽ fallit ſecundo in excommunicatione, vt hic, & ſimilib. & hoc in literis promulgatorijs. Quid autem in teſtimonialibus?multum inſtat Cald.tandem in fi. videtur tenere generaliter,q̃ nõ probant,ſalua conſuetudine,& ſaluis leuib. & non præiudicialibus. Tertio fallit contra producentem, vel ſigilla concedentem.infra de ſol.c.ſi quorundam.ff.depoſi.l.publia.1.q.7.c. quoties.de procu.cle.1. Quartus caſus, cum hoc habet loci conſuetudo.d.c.cum dilectus.de fide inſtrum. aliàs dicit tenendum,literas quorumcũque, ordinariorum non probare ſine teſtium ſubſcriptione.& in hoc ponderat tex. c.2. de fide inſtr.vbi text. voluit prouidere, non ſolum locis, vbi eſt vſus tabellionum,vt per eos conficientur inſtrumenta, ſed cũ teſtium ſubſcriptione: ſed etiam in locis, vbi non eſt tabellionum vſus, vt apponere ſigillum authenticum, tamen cum teſtium ſubſcriptione.Item põderat.c.quoniam. infra eodem. vbi duo viri idonei æquiparãtur fidei tabellionis, cuius ſcriptura ſufficeret quoad acta ſine teſtium ſubſcriptione.vt ibi no.quaſi velit dicere Cal. q̃ iudici noluit credere, ſed in defectu notarij voluit hẽre duos viros idoneos:& tacitè videtur velle, quod cum ſubſcriptione duorum teſtium creditur ſcripturæ iudicis ſigillatæ, quod etiã no.in d.c.quoniam,& ſatis placet mihi per d.c.2.& per d.c.quoniam.in fi.aduerte,q̃ hæc opi.Cal.reſpectu regulæ videtur incidere cum opi. Arch. nec loquitur clarè,an requiratur ſubſcriptio manu teſtium, ſicut voluit Io. And. an verò ſufficiat inſcriptio facta per ſcribentem literas, ſeu inſtrumentum,quãquam D.Ant.hic dicat Io.Cal.tenere, q̃ ſufficiat inſcriptio per c.2.de fide inſtr.& c.1.de procu.ſed ego non video q̃ Io.Cal.hoc apertè dicat, imo potius poſſet innui contrarium ex verbis ſuis:cũ vtatur verbo,ſubſcriptione,ipſe tamen D.Ant.videtur tantùm licet in hoc dubio poſſent fieri multa argumenta,& allegari
b dine totius orbis, quia reputatur ſigillum epiſcopi authẽticũ, quam etiam ſeruat palatium Apoſtolicum in his, quæ ſpectant ipſius, officium, & quę inter ſuos, ſubditos extra cauſam eius,propriam fidem faciunt: dummodo non procedat, vt iudex,quia tunc ſecus, vt in c.quoniam contra.infra eo.& c.cum à nobis.infra de teſti. fuit per omnes Dominos terminatum & concluſum, q̃ in caſu prædicto literæ epiſcopi faciant plenam fidem: dummodo prędicta omnia in ſua litera cõtenta cõtineant eo,& per eum vno & eodem tempore facta, & completa conſtant,aliàs non faceret fidem niſi de vltimo actu ſuo, vel parte prout not.per Inn. in c.quoniam.prę all. Ratio prædictæ concluſionis patet per ſupradicta, quia omnia, & ſingula præmiſſa ſpectant ad officium ſuum, & inter ſubditos ſuos, extra iudicium per eum expediuntur.de renunc.cap.admonet.de re.permu. quæſitum.& c.1.co.tit.lib.6.pro qua concluſione faciunt exiſtẽtia not.p Inn.& Hoſt in c.1.& 2.de fi.inſtr.& per Hoſt.hic.Non obſtat ſtylus palatij, quo cauetur, q̃ non creditur literis epi ꝫ apoſtolicum impetrantem,in quibus eps̃ diceret ſe primo contulisse beneficium, quam Papa,ſeu executor: hoc enim contingit, q̃ ſigillum eius non ſit authenticum, quia imo eſt, vt prædixi, eſt,ſed propter fraudem, quæ timetur, quia ſæpe,imo frequenter,accidit, q̃ epiſcopi, vel eorum cauſa cancellari contra apoſtolicos impetrantes anticipant datas,& quia fraus,& dolus ſtolicos impetrantes anticipant datas,& quia fraus,& dolus,re mini debent patrocinari,& vt in malitijs obuietur,de reſcri des,& c.ex tenore.ff.de rei vend.l.in fundo. & eſt iſtud in nutio apoſtolico inuẽtum,in quo etiam ſeruatur,quod literæ ꝫ ſcopi in cauſa propria fides nullatus, adhibeat.C.ne quis in ſua cauſa.in rubro, & nigro. & 4.q.3. c ſi teſtes. §.nullus.ſed in hoc caſu videlicet vltimæ collationis factæ per epiſcopum contra apoſtolicum impetrantem, quodammodo epiſcopus videtur facere teſtimonium in cauſa propria,vt ipſe collationem ſuam propriam factam forſan in perſonam fratris, neporis, vel conguinei,aut familiaris,collationi apoſtolicæ factæ alteri perſonæ ſibi extrancæ,præferret,& ita ſolebat ſemper dicere,in conſiſ reuerendiſſimus Pater,do.de Foſonato,ſanctæ R.o.eccle.Card. nalis,dum erat in Rota. Præterea etiam poſſet aſſignari alia ratio diuerſitatis, quare in primo caſu creditur literis epiſcopi,& non in ſecundo,quia in primo caſu non poteſt fieri collatio dammodo illa collatio eſt neceſſaria, quia de neceſſitate non poteſt fieri alteri. In ſecundo vero caſu, eſt locus gratioſi. & poteſt conferri cui vult.vt leg. & not.de præben.c.cum rum.& c.tibi qui.de reſcrip.lib.6.ſed prælati modernis, temporibus plus ſequentes carnalitatis affectum, quàm iudicium tionis, ſæpè ex in ordinata affectione prmouent ſuos,de preiudc. graue. & machinantur omnes fraudes, quas poſſunt, contra apoſtolicos impetrantes,de renun.c.2.lib.6.de conſt.primo c.2.eo.lib.hæc ſunt verba illius deciſionis,quę eſt in ordine in quo

ADDITIONES.

a Procuratore. De hoc vide per Dominos de Rota.decif.157.ſecundum eum. Et an per ſolum ſigillum domini credatur dicẽti ſe procurarem eſſe illius, abſque alio mandato, vide per Dominic.poſt Arch.in.
b Authenticum.Quod vsus conſuetudo q̃ credatur ſigillo, tenet Gemi. quamuis.de pro.in 6.cuius meminit præceptor noſter D.Roches Curtius c.ſi uer.ex pr[illegible]to morabuti.lib.de consue. Sapi. Sap.

in qua videntur velle dñi, q̃ etiam in præiudicialibus creditur literis epiſcopi ſine ſubſcriptione, in ſpectantibus ad officium ſuum:& in hoc videntur accedere ad ſeprimam opi.ſupra recitatam,& deuiare ab opi.Archi.& Ioan. An. & Cal. de quibus nullam faciunt mentionem,& multa alia poſſunt colligi ex diſtis ipſorum,quæ infra ſtatim ponderabo. Ego vero licet inter tantos,& tales doctores, non deberem calamum apponere:tamen vt non captiuem intellectum, & vt maiorem viam poſtris ad veritatem inueniendam præbeam, ponam pro decima opi.vniam concluſionem reſpectu prolixitatis materiæ nõ longam,ſed compendioſam.xj.compræhendentem,quæ talis eſt.
1 † Literis a epiſcopi, ſeu alterius ordinarij authentico ſigillo ſi-
a gillatis,& teſtium ſubſcriptorum manu propria roboratis, creditur,tam in ſpectantibus ad officium ſigillantis,quã in alienis negotijs;& tam in leuibus quam in arduis, ſiue ſint promulgato rię diſpoſitiuę; ſiue teſtimoniales: atteſtãtes tamen factum de præſenti,ſecundum datam literarum,ſiue contineant extraiudicialia,ſiue iudicialia:ſine ſuſcriptione vero non creditur,niſi in caſibus ſup.exceptis per Ioan.Cal.in quibus,creditur etiam ſi ſint teſtimoniales atteſtantes factum de præterito; ſine ſigillo vero, & ſubſcriptione, etiam in prædictis caſibus exceptis non creditur,ſi alias nõ cõſtat eas eſſe ordinarij.Declaro nunc ſingulas partes huius concluſionis. Primo enim requiro vt literę ſint ſigillatę ſigillo authentico.hoc dico per c.ij.de fi. inſt. & c ſi canonici.de of.ord.lib.vi.cum ſi. Ceſſante ergo ſigillo literæ cenſentur omnino priuatæ: ex quo non ſunt manu tabellionis ꝓfectæ; & ſic non facerẽt fidem.d.c.2. de fi.inſtrumen.l. ſcripturas.C.qui po.in pig.habeã.l.comparationes.C.de fi. inſtrum.niſi in leuibus, ſi conſtat eas eſſe ordinarij. vt inf. dicam in fi.concluſionis.Secundo requiro,q̃ literæ ſigillatæ, ſint ſubſcriptæ manu ꝓpria ipſorum teſtium. Moueor primo per motiua Ioan.An.ſuperius recitata.Item per c.j. in fi.de procu. f.m vnum intellectum;licet quidam adducãt illud pro opi.contraria:ſed certè potius facit pro;cum facait mentionem de ſubſcriptione, & verbum,ſubſcriptio, compræhendat proprie, & ſecundum communem vſum loquendi, ſubſcriptionem factã manu teſtium;vnde dr̃ ſubſcriptio, quaſi ſubtus ſcriptio, item cum in literis priuatis requiratur ſubſcriptio ipſorum teſtiũ. d. l.ſcripturas. no. plene in c.2.de fi. inſt. ergo & in iſtis,cum magis attrahantur ad naturam priuatarum, q̃ publicarum: cum iudex non ſit perſona publica in ſcribendo. item facit.c.quoniam.inf.eodem. vbi tex.in defectu notarij requirit inſcriptionem ſeu ſubſcriptionem duorum virorum idoneorum: ergo eadem ratione idem dicendum in extraiudicialibus,vt nõ creditur literis epiſcopi, ſeu ordinarij in præiudicium alterius, ſi non habeãt ad minus ſubſcriptionem duorum. pro hoc quod ſupra dixi,inducendo illud c.quoniam.& inf.tangam.mouecor non minus;imo principaliter,per hanc rationem:voci epiſcopi nõ creditur in præiudicium alterius. 6. q.2.c.ſi tantum. &c. placuit.xj. q.4.c.ſi is forte.& d.c.quoniam. ergo nec literis ſuis: cum is,qui inducitur ad falſum dicendum, non minus induci poteſt ad ſcribendum,ſigillum ſuum apponendum, & inſcribendum teſtes, qui nunc mortui ſunt, tempore tamen datę literarum, viuos; omnia enim iſta pendent a voluntate ſua, & pauperi innocenti deficit probatio negatiuæ;& ſic erit in facultate iudicis deſolandi,& quodammodo necandi, & ſpoliandi omnes ſubditos ſuos, faciendo literas modo prædicto; quod eſt contra omnem ęquitatem,& ſi iura deficerent, non deficit ratio,& aperta mens.d.c.quoniam.& c.ſi tantum. & c.placuit. præall.Nec ob.illa ratio Inn.idem eſſe in notario,cuius voci nõ creditur,& tamen eius ſcripturæ creditur: quia ratio diuerſitatis eſt in promptu:nam notarius appoſuit teſtes, per quos poterit cõtrarium probari:ſed epiſcopus ſolum appoſuit ſigillũ ſuum, quod eſt in facultate ſua:nec poteſt reprobari.Et ſi diceres,etiã epiſcopus poteſt apponere teſtes ſicut notarius:reſpondeo, q̃ notarius eſt ad hoc officium electus,& approbatus:nec eſt verſimile, q̃ committat falſum;cum ſit perſona media: ordinarius vero non eſt ad hoc deputatus. item non eſt perſona medium plerunque propter multa imminentia,capiat odium ſubditorum actiue, & paſſiue. de accu.c. qualiter.el ſecundo. & ſic quandoque vellet vlciſci, quod non eſt permittendum. Item officium notariorum eſt exorbitans, & ſupernaturaliter ſcriptura ſua facit fidem,iuxta no.per Inn.in c.cum.P.tabellio. de fi.inſtr.ergo non debet hoc extendi ad ordinarios. ſatis eſt, q̃ ipſi habeant officium iudicandi: non enim cum hoc debẽt habere officium atteſtandi.articu.in capitu.forus.de verſi.ſig. & quarta quæſt.4. capit.j.non ob.c.2.de fide inſtrumentorum. vbi text. facit mentionem de inſcriptione, & non de ſubſcriptione,dico enim,quod verbum,inſcriptio,largo modo ſumi

b d.c.cum pro nobis.ver.nequam.hoc ponunt domini b de Rota dec. 302. vbi dicunt, q̃ etiam in præiudicium apoſtolici expectantis facĩt fidem tales literæ a teſtib. vel notario ſubſcriptæ. Et no.q̃ vtuntur verbo ſuſcriptione. facit pro his, quæ dixi in præcedenti articulo.Dixi quarto,q̃ faciunt fidem tam in leuibus, quam in arduis:hoc probant, quæ ſtatim dixi in præcedentibus,quæ generaliter loquuntur. Dixi quinto, q̃ probant, ſiue ſint promulgatoriæ, ſeu diſpoſitiuæ: promulgatoriæ ſunt literæ,quæ aliquid promulgant,ſeu diſponunt,exemplum in literis promulgantibus excommunicationem.item in literis citatorijs,ſeu ſententiam aliquam continentib. & ſi. & hoc probatur hic, & in c.2.de dila.& in c.quoniam.in fi. ſecundum intellectum, quem ſtatim dabo ad illud c.& in d.c.cum a nobis. & c.2.de fi.inſt.dum generaliter loquuntur.Dixi ſexto,idem ſi ſint teſtimoniales, atteſtantes tamen factum de præſenti ſm
c datam literarum.a dicuntur teſtimoniales: quia atteſtantur aliquid factum:vel non factum,puta,q̃ Titius permutauit beneficium cum Sempronio,vel q̃ mutuauit illi decem,vel ſimile hoc probatur in præal.iur.generaliter loquentibus.& ſentiunt D.de Ro. decl.311. præal. maxime probatur in d.c. 2. vbi tales literæ inſtrumento publico æquiparantur. Septimo dicitur in concluſione, ſiue contineant iudicialia, ſiue extraiudicialia. iſtud probatur per.d.c.quoniam,in fi.dum præſupponit,q̃ per notarium,& duos viros idoneos,poſſunt acta probari per legitima documenta:ſed tales literæ ſic ſigillatæ,& ſubſcriptæ obtinent vim publi.documenti,vt in d.c.2. ergo &c.non tamen credo ſufficere,literas ſigillatas ſine ſubſcriptione teſtiũ:quod etiam aperte ſentiunt Do. de Rota. decl.311. licet quidam tenęant contra.ſed primum eſt verius per rationes, quas ſup.dixi in ſecunda parte cõcluſionis,& ex mente illius.c. quoniam. dum notat falſam aſſertionem iniqui iudicis, quæ ſatis adeſſe poteſt in literis,remota ſubſcriptione teſtium.Octauo dicitur, q̃ ſine ſubſcriptione teſtium non credatur: hoc probatur per ea,quæ ſup.dixi in ſecunda parte concluſionis. Nono dicitur, quod fallit in caſibus ſupra exceptis per Io. Cal. nam vt patet in eis,ſubſcriptio teſtium in illis non requiritur. Nunquid autem hoc ſit indiſtincte verum,in ſententia excommunicationis ſtatim dicam, declarata prius tota concluſione. Decimo dicitur in concluſione,q̃ in caſibus exceptis creditur ſine ſubſcriptione,etiam ſi ſint literæ teſtimoniales de ꝓterito.hoc probatur in c.curæ.11.q.3.& in c.1.de treu.& pac.& de rap. c.1.72. & 73.diſt.per totum.in literis de ordinibus, quæ ſunt de præterito,vel de bona conuerſione in præteritum, & ſimilibus, quæ ſunt modici præiudicij. Vndecimo,& vltimo dicitur, quòd ſine ſigillo, & ſubſcriptione non creditur, etiam in caſibus exceptis; niſi aliter conſtet eas eſſe ordinarij: hoc probatur per id,quod dixi ſup.in prima parte concluſionis:ſed ſi conſtat eas eſſe ordinarij propter modicitatem præiudicij, creditur, nam ſigillum apponitur, vt detur fides, q̃ ſcriptura ſit ſigillantis;ſi ergo aliter conſtat,non eſt vis,quid ex æquipollentibus fiat.de teſti.

ADDITIONES.

a Literis.De hoc,an & quando credatur literis epiſcopi, vide plene per A[illegible] in c.qualiter.7.q.1.Et vide Arch.poſt gl.in c.curæ.11.q.3.& gl.in c.teſtis.5.3. q.9.Et an ſit credendum literis de credentia,vide per D. Ant. & Abb.in c. fraternitatis.de cle.nõ reſi.vbi diſtinguit poſt Bar.in l.Lucius,ff.de fide inſtan ſint literæ generales,& eis non eſt credendum, nec obligat ſcribẽtem: an ſint ſpeciales,& tunc ſecus.Et de hoc articulo an credatur literis epiſcopi vide omnino per Do.de Rota.decl.12.ſecundum ordinem meum nouiſſimum.Et vide Arch.in d.c.teſtes.4.q.9.vbi dicit, q̃ creditur literis epiſcopi de excõmunicatione,nõ in aliis.Et dicit,q̃ de hac materia plene no. In. & Hoſt.in c.1.de fide inſtru.Et de iſto arti.quando credatur literis epiſcopi,vide per Arc.6.q.1.c.placuit,vbi refert,& ſequitur dicta Inno.in d.c.j.de fide inſtr.& in hac materia vide no.d.ſtum,quod poſuit D. Com.poſt Arc. in c.qui in aliquo,prope finem.51.diſt.
An literæ epiſcoporũ ſigillatæ fidem faciant in extraiudicialibus,vide Bal. vltra hic dicta per Inno.& Do.Abb.in Leam quam, C.de fideicom.Et dicas q̃ literis epiſcopi ſigillatis,ẽt ſine teſtibus, creditur in concernentib. eius officium,vt p Do.de Rota in decl.22.incip. fuit dubitatum. in nouis. & in decl.363.Et an huiuſmodi literæ epiſcoporum probent in curia ſecnlari vide Bal.in l.ſi qua per calumniam. C.de epiſ.& cle. Et an literæ officialium ꝓbẽt ſine teſtib. vide Bar.& Ang.in l.ſi publicanus,in §.de rebus,ff.de pub, & vide Do.Abb.in c.cum a nobis,infra de teſti.vbi dicit, q̃ in cõcernentib. officium ſuum,probant:quod videtur eſſe ex mente gl.in c.1.de fid.inſtru. Bar.tamen in l.cõgruit,ff.de of.præſi.dicit ſimpliciter, q̃ probant. Tamen D.Abb.in c.cum a nobis,de teſti.præalleg.dicit, quòd literis ſigillatis dero gatur per duos teſtes: de que vide Pau.de Caſt.in conſi. ſuo 33. Ant.Fran.
b Ponunt domini.Et vide omnino D.de Ro. decl.341. in ordine meo nouiſſimo,vbi hoc ampliat.Et an credat literis epiſcopi dicentis ſic inſtituiſſe aliquem in beneficio ad præſentationem talis patroni, vide per Do.de Rota decl.404.in ordine meo nouiſſimo.
c Literarum.Et an credatur literis epiſcopi in factis beneficiorum,ſi narrat ſo[illegible] lemnitate ꝓſentationis præcedẽte,vide per Ro.in l.iciẽdum,in x.q.prin. incip.quæro quid ſi conſtat ſcientiam per epiſcopum,ſi.de verb.obl.Sed an verba enunciatiua probent contra proferentem,vt quòd non,per tex.in l. [illegible] epiſtolis.C.de prob.Sed pro ſolutione vide ibi Bar. Et dato quòd pri[illegible] vel ſecreti, tamen nõ præiudicat eius hæredi vt eſt tex. ſed ſm vna le[illegible] tamen l.rationes,de probat. niſi iurauerit,vt in auth.quod obtinet.c.ti

Universidad de Deusto
Biblioteca

testib.licet ex quadam.l.certum.ff.si cer. pet. Sed tunc quero, a nunquid indistincte credatur literis sigillatis sine subscriptione testium, vt vidistis.s.opi. p gl.& Io.And.& Io.Cal.videntur acquiescere illi opi.vt indistincte faciant fidem, si sint promulgatoriæ, siue opponantur in vim peremptoriæ, vt puta quia an nullant actum ea probata, vt quia collatio beneficij fuit facta causa pendente; siue opponatur in vim dilatoriæ: quia apponitur ad effectum rpellendi actorem in iudicio, secus si sint testimoniales. Do. Ant. etiam videtur tandem tenere, vt indistincte probent, siue tractetur de leui, siue de modico præiudicio: satis enim est, q̃ id quod principaliter continet, non est in se magni præiudicij: quia excommunicatio est medicinalis, licet aliquo accidenti considerato posset esse magni præiudicij. Debemus enim secundum eum attendere id, quod principaliter submittitur in literis, non quod in consequentiam venit accidentaliter. l.1.ff.de auth.tut.& hoc in promulgatorijs. In testimonialibus autem de præterito, Inn.tenet, q̃ faciant fidem in extraiudicialibus, vt supra dixi. do. Ant. dicit quod in his, in quibus exigitur qualisqualis præsumptio, creditur istis literis testimonialib. puta, vt vitetur excommunicatus extra iudicium. & sic procedit opi. Inn. in alijs vero procedit alia opi. †Ego indistincte tenerem, quod supra dixi in conclusione, vt si tractetur de modico præiudicio, credatur literis sigillatis sine subscriptione, alias secus, licet contineant excommunicationem, pondero enim rationem, quare non creditur sine subscriptione, quæ militat etiã in excommunicatione, si producitur in facto arduo. Quid.n. si ordinarius volens cassare electionem factam de inimico suo, facit produci literas suas promulgatorias excommunicationis falso confectas, dicemus ne illis fidem esse adhibendam, si negetur, maxime si cõcludatur irregularitas illius, vt quia dicitur celebrasse post datã illarum? certe nulla æquitas hoc patitur, & multum resistit mens illius c. quoniam. hoc enim c.& d.c.cure.& c. i.de treu. & pa. & consimilia loquuntur in actu modici præiudicij. & hæc sufficiant quo ad literas ordinariorum. † Venio nunc ad literas delegatorum, nunquid credatur ipsorum sigillis? vide Host. in c.pen.de pur.ca.& Comp. in c.capitulum. de rescrip.& c. 1.de elec.li.6. & maxime vertitur dubium super remissione causę sibi commissæ, quam faciunt Doct. nostri. vt Io.Cal.& do.An.communiter sequuntur dictum Guil.in Spec. in tit.de remiss.§.vtile.ver.sed nunquid.vbi dicit, q̃ super remissione facta creditur, vt sic superior possit procedere ad vlteriora? †Super processu vero ibi facto, vt q̃ sic, vel sic fuerit factum, non creditur, si illud fuerit iudiciale: sed oportet, q̃ illud cõstet per legitima documenta. ℣.eod.c.quoniam. nisi in literis Papæ dicerctur, quicquid autem super hoc feceris, nobis per literas tuo sigillo sigillaras, referas &c. tunc enim creditur non virtute literarum, sed virtute commissionis factæ. fa. de test. c. cum clamor. †Si vero fuerit extraiudiciale, puta, quia executus fuit mandatum q̃bi commissum, & sibi creditur, ex quo constat de sigillo suo: quia agitur de modico præiudicio; q̃a partes possunt coram superiore iustitiam prosequi, & dicit q̃ sic seruat curia. Breuissime dicerem, q̃ in omnibus casibus, in quibus sup. dixi, nõ creditur ordinario: multo fortius nec delegato. ar. in c. quoniam, ℣.eo. In casibus, in quibus dixi credi ordinario, dico credendum delegato, si habet sigillum authenticum: & hoc in spectantibus ad officium suum: in alijs autem censeri debet priuata persona. ar. in l.1.ff.de offi. eius, cui mand. est iur. & de of. del. c. sane. †Venio ad literas arbitrorum, quibus secundum cõmunem opin. fides non adhibetur, nec habet dubium, secundum Ioan. And. quo ad casum nostrum: cum arbiter ex voluntate aditus, ex compromissaria potestate excommunicare nõ possit: vt no. in c.i. de off. or. idem dicit quo ad alios casus per l. ne in arbitris C. de arb. nec mirum secundum cum; cum etiam infamis possit esse arbiter. ff. de arbitr. l. Pedius. alias parui. & ſ. quæstio. 7. c. infamis. §. tria. & talium literis credere absurdum esset. Nec ob. ℣. de test. c. præsentata. quia ibi factum narratur, quod satis placet: quia arbiter non est publica persona, nec gerit officium publicum: ideo idem dicendum de eo, sicut de literis priuatorum, de quorum literis plenissime dicetur in c. 2. de fide instr. Quid autem si iudices sunt plures, nunquid eis credatur? dic vt no. & dicam in c. quoniam. ℣. cod. & c. cum a nobis. ℣. de test. Et quid de literis Papæ? dicendum, vt in cle. vna. de proba. aliquid dico in c. fi. de suc. ab inte. Nunc veniamus ad secũdum passum principalem huius c. videlicet ad effectum excommunicationis circa procuratoris actum. Et circa hoc gl. fin. colligit duo ex tex. satis leuia. primum, q̃ tempus procurationis factæ attendendum est. Secundum colligit arg. q̃ excommunicatus ad impetrandum non est admittendus &c. de hoc vltimo dic, vt hodie habes in c. 1. de reser. lib. 6. circa primum non videtur gl. ponderasse tex. qui ponderat tempus assumptionis mandati, non autem constitutionis, sed vt materia habeatur simul attendenda sunt quatuor tempora. Primum, quãdo erat excommunicatus tempore constitutionis, sed tempore assumptionis mandati & exercitij erat absolutus. Secundum e contra, quãdo tempore constitutionis non erat excommunicatus, tempore vero assumptionis sic. Tertium, q̃si erat excommunicatus tpe constitutionis, & tempore exercitij, erat absolutus. Quartum, quando vtroque tempore erat absolutus, sed tempore exercitij erat excommunicatus. Venio ad primum. Ber. & Ioan. And. post eum dicit non valere, cum consideremus initium, b vt in gl. pro hoc facit, quia capacitas, & habilitas requiruntur respectu acquisitionis fiendæ, etiam respectu ipsius delationis tẽporis, seu susceptionis, vt in §. in extraneis. Inst. de hær. qual. & dif. & in c. dudum. de elec. & in c. si eo tempore. de rescrip. lib. 6. & c. auditis. de elect. & in cap. si eo tempore. de rescript. lib. 6. & c. auditis. de elect. cum multis sim. Sed circa hoc pro declaratione huius art. & totius materiæ, quæritur, an excommunicatio vitiet ipso iure actum constitutionis, vt sic nihil acquiratur cõstitutio: an vero requiratur exceptio tpe exercitij. Innoc. sentit hic, q̃ requiratur exceptio, alias tenent omnia gesta, sicut tenerẽt cum actore excommunicato ante repulsionem. vt in c. pia. de excep. lib. 6. Spec. in tit. de proc. in prin. tenet processum non valere, cum excommunicato tempore constitutionis: licet lecus si fuisset excommunicatus post: & hoc videtur tenere Ioan. And. D. Ant. Cald. & communiter Doc. & iudicio meo de hoc videtur hic casus; nam hic, non dicebatur quod esset excõmunicatus tunc: sed q̃ esset excommunicatus tempore assumptionis officij: quia tunc non tenuit procuratoris substitutio, & ideo tunc non debet admitti; licet nunc sit absolutus: & sic gesta cũ isto non debent tenere, sicut nec gesta cum falso procuratore. de rescrip. c. ex parte decani. de procura. c. ex insinuatione. & in cap. in nostra. l. licet. ff. de iudic. cum simil. † Et hęc singu. no. quia multum limitant no. in c. veritatis. de do. & contum. ibi enim conclusum fuit, q̃ excommunicatus potest alij obligari, & alium sibi obligare, licet exercitium actionis sit sibi interdictum tempore excommunicationis: & tamẽ vides hic, q̃ licet procurator obligetur alteri, & alium sibi obliget; nihilominus non tenet actus: & hoc ideo, quia hic defertur sibi officium fatem publicum authoritate. ff. de proc. l. 1. cuius non videtur expax, vt plenius dixi sup. in quodam notabili. †Sed cõtra hoc, & contra tex. opp. intelligendo, q̃ tempore assumptionis mandati esset absolutus. d c. licet. de proc. lib. 6 vbi patet, q̃ si procurator constitutus semel dissenserit, nihilominus potest postea consentire, domino in eadem voluntate permanẽte, ad idem. l. obseruare. §. fi. ff. de off. procon. vbi delegatio facta per proconsulem ante ingressum prouinciæ, quæ tunc non valuit, convalidatur tempore ingressus ipsius, proconsule in eadem voluntate manente: ergo idem dicendum in casu nostro, q̃ licet impedimentum esset tempore constitutionis, ex quo nunc erat absolutus tpe assumptionis, constituente in eadẽ volũtate manente, debet constitutio convalidari. & idem erit dicendum, quando erat excommunicatus tempore cõstitutionis, & assumptionis, ex quo nunc est absolutus, domino in eadem volũtate manente. Vinc. Pet. Abb. Io. And. & Spec. in tit. de proc. post principium tenentes primam partem, respondent ad contraria, q̃ in d.c. licet. actus constitutionis tenuit a principio, nec desiit valere per dissensum procuratoris; merito, domino in eadem volũtate manente, confirmatur. Ad l. obseruare. respondent, q̃ delegatio non fuit ibi ex toto nulla, quia procõsul ibi ante ingressum prouinciæ habebat iurisdictionem, saltem in habitu; vnde potuit illam transferre, ad hoc quod no. in c. pastoralis. §. 1. de fer. scrip. per ingressum ergo prouinciæ assumit exercitium iurisdictionis, & illud delegato participat, si illum nõ reuocat ex vi precedentis habitus. Sed in casu nostro actus cõstitutionis fuit nullus; cum incapacitas esset tempore dilationis, vel vtroque tempore. ſ. dilationis, & susceptionis. ac iura superius allegata item dic clarius, & melius ad d.c. licet. q̃ ibi voluntas constitutis non fuit erronea: ideo data perseuerãtia, potuit ille accepta re quandocunque. arg. eorum, quę le. & no. in c. si tibi absenti de preb. lib. 6. Sed in casu nostro fuit erronea, aut respectu facti, q̃a credebat illum nõ excommunicatũ; aut respectu iuris, quia putabat excommunicatum posse constitui procuratorem, vt de superueniente absolutione, cõstituens vt perdurare in priore cõsensu erroneo, merito ex sola noua susceptione nil agitur, vt ha-

ADDITIONES.

a Quæro. Vide Bal. in rub. C. de fi. instr. ver. secundum supplemẽtum, vbi dicit, q̃ si Priores Perusini sigillant scripturam, in qua contractus alicuius conficitur, non probatur contractus: dicit tamen q̃ creditur huiusmodi literis, etiam sine testibus, de eo, q̃ spectat ad officium sigillantis. Seb. Sap.

b Initium. Vide Spec. in tit. de iudice deleg. in §. 1. in prin. Et ad hoc, quod initium spectari debeat, vide pulcras quæstiones, quas ponit Alb. de Rom. in l. 1. ff. de orig. iuris. Vide etiam ad hæc Bal. in l. præcipimus, §. fi. C. de spec. Car. & Imo. in c. fi. de rescrip. Seb. Sap.

c Et alium sibi obligare. Ego salua istius pace, tenerem q̃ excõicatus, licet possit alij obligare, & in hoc conueniunt omnes doctores, non tamen alium possit sibi obligare, vt iste sentit, vt per Spec. in tit. de proc. §. fi. veri. quia excommunicatus. Gem. in c. j. §. j. in prin. c. & ibi in apo. C. l. de iure patro. & plenissime per Alex. in l. si quis arbitrario in prin. de verb. oblig. 2 col.

vt habetur in c. 1. & in c. proposuit. de coniu. ser. & no. in c. 1. de
13 eo, qui dux. in ma. † Et per no. in dictis iuribus videtur inferendum, q̃ si constituens nunc certificatus de absolutione perseueraret in sua voluntate, iste potest acceptare de nouo, quod satis puto verum, etiam sine expresso consensu, licet do. Ant. videatur hic requirere patientiam, & expressum consensum post absolutionem: sed tunc nullum esset dubium, vnde puto sufficere tacitum modo prędicto, facit quod dixit Innoc. in c. ex parte decani. de reseri. Idem dic si perseuerans in consensu erroneo
14 ex post facto ratum habuit gestum per istum nomine suo: quia quis potest ex postfacto ratificare gesta suo nomine, vt in regu. ratihabitionem, de reg. iur. lib. 6. & l. licet. C. de proc. & l. licet. ff. de iu. quod hic voluit Io. Cald. † Et ex prędictis nunc patet deci sio ad omnia membra prędicta: siue ergo sit excommunicatus tempore constitutionis, siue tempore susceptionis, siue vtroq; tempore, impeditur validitas procurationis, quia causatur ex consensu vtriusque: data ergo incapacitate in altero, non valet.
15 facit. c. ei cui. de pręb. li. 6. & d. §. in extraneis. nisi ratificet ex voluntate continuata modo prędicto. & ita communiter tenetur hic. † Vltimo membro, quando tempore constitutionis, & tempore assumptionis erat non ligatus, sed tempore exercitij repetitur ligatus, dicit Ioã. And. & bene. procuratorium valere, sed quandiu sic ligatus manet, non procederetur cum ipso: sed cũ fuerit absolutus, vtetur primo procuratorio: repellitur hoc ergo casu propter communionis periculum, sed non propter de-
16 fectum procuratorij. de excep. c. pia. lib. 6. † Sed dubium est nũquid hoc procedit indistincte, siue sit pro parte rei, siue pro parte actoris, videtur enim, q̃ excommunicatus possit esse procurator pro parte rei, cum ipse reus possit esse in iudicio de iudicio. intelleximus. sed cõmuniter tenetur oppositum, vt indistincte repellatur: quia reus est necessarius, non mirum si admittitur, quinimo secundum vnam opi. debet tunc respondere per
17 procuratorem. d. c. intelleximus. saltem de necessitate, vt ibi, procurator vero est voluntarius: quo casu cessat ratio. c. intellexi-
18 mus. † Sed annecto quæstionem notabilem, nunquid gesta cũ isto procuratore excommunicato sint indistincte nulla? vnde excommunicatio superueniat post actum perfectum constitutionis & assumptionis, tunc puto valere gesta, antequam repellatur per c. pia. præal. quia in isto non defuit potestas, sed solum potuit repelli propter communionis periculum. Dubium vero est eo casu, quo constitutio non valuit, impediente excommunicatione. Ioan. Andr. sentit hic post Specu. in loco præall. quod non tenent, & supra tetigi. sed Ioan. Calder. hic aliter distinguit, dicendo, quod si erat publice excommunicatus, non valuit constitutio, nec ea, quæ postea fecit. de re iud. c. ad probandum. Idem si erat occultum; a sed constituens sciebat eum excommunicatum quantum ad ea, quæ tenderẽt in fauorẽ ip
19 sius scientis. si autẽ ignorabat, & ille erat occulte excõicatus, tũc tenent gesta ratione publici officij. arg. in d.c. ad probandum. & l. Barbarius. ff. de offi. prætо. & sic dicit se intelligere no. in c. de proc. hoc non placet hic do. Ant. quia officium procuratoris non est publicum, sed priuatum, ideo non debet esse differentia inter publicum & occultum. de dolo & contu. c. veritas. de elec. c. nihil. allegat pro hoc vltimo, expressam theoricã Imo. in c. cum dilectus. de consue. & Ioan. And. in c. 1. de reser. lib. 6. & ideo indistincte putat do. Ant. gesta non valere, quod mihi satis placet. pro hoc alleg. bo. rex. cum materia sua in l. si quod cum fal. tut. vbi patet, q̃ gesta cum falso tutore, qui putabatur verus, non habentur rata, nisi iudex a principio aliter cognoverit, quod an procedat in procuratore, ibi no. per Bart. Ex his singulariter no. q̃ id, quod dicitur de gestis ratione publici officij valere, procedit in officio publico authoritate, & vtilitate: secus si esset publicum authoritate, & vtilitate priuatum, vt officium tutelę, procu. & similium: quod no. diceres tu, quare valent gesta cum actore excommunicato, antequam repellatur. d. c. pia. & non sic cum procuratore excommunicato? respondeo, quod in ipso domino non deest potestas agẽdi, sed potest repelli propter communionis periculum. Si ergo non repulsus tenent gesta, sicut si de facto contraxisset, vt no. in c. veritatis. sed in excommunicato, qui fuit constitutus procurator, deficit potestas agendi: cum non valuerit cõstitutio, vt sup. dictum est. † Sed quæro de quęstione non minus dubitabili, nũquid excommunicatus de facto, constitutus procurator cum posset substituendi, possit valide alium substituere? b Io. Andr. sic, & in gl. in cle. religiosus. de procu. videtur concludere, q̃ eo casu, quo constitutio est nulla propter incapacitatem constituti, non potest etiam substituere, vt d. cle. religiosus. secus si esset procurator, licet propter excommunicationẽ potuerit repelli ab agendo, vt quia fuit excommunicatus post as-

ADDITIONES.

a Occultum. Nunquid gesta per excommunicatum occultum ualeant, tradit Fel. in c. Rodulphus, ver. aduerte tamen. §. de reser.

b Alium substituere. Adde pro hac quæstio. Bal. an add. ad Spe. in tit. de procur. ver. 1. & Card. in cle. 3. 16. q. eo. tit. Zach.
Vide Bal. in l. quamuis, in 5. q. C. de procur. cum allegatis per Alex. in l. 1. §. item acquirimus, ff. de acq. pos. vbi late de hac materia. Seb. Sap.

c Nominandum. Et adde quod no. Bar. in l. institutio talis, in fi. ff. de cond. inst. vbi ponit vtrum valeat constitutio procuratoris, cum dominus dicit, constituo illum, quẽ Titius nominabit, & ille, qui habet nominare, est inhabilis. Adde tu pro opi. Cald. quando fuit constitutus nudus minister, facit quod voluit Ro. consi. 409. Fed. consi. 293. Pe. de Anch. consi. 203. vbi voluit quod licet executor esse non possit religiosus; tamen possit eligere alium executorem.
Circa hoc de executore, dicas primo, quod executor debet dari, qui sit idoneus, alias potest remoueri. l. fi. & ibi per Bar. C. de sportu. & eius loco potest alius per episcopum subrogari, vt per Ang. in Auth. de eccl. tit. §. fi quis ædificium. & per Bal. in l. 2. in §. fed & si quis. C. commu. de leg. & vide Bal. in auth. hoc amplius. C. de fideicom. vbi dicit, quod executor suspectus, potest per sententiam iudicis ecclesiastici remoueri, de quo per Spec. in titu. de instrum. edi. in §. 10. in ver. quid si executor. & per do. Car. in cle. 1. in 23. q. de testa. de quo vide etiam per Bal. in l. id quod pauperibus, in 24. q. C. de epis. & cler. Et adde quod electio executoris non potest conferri in alienũ arbitrium, puta, si detur executor, quem Titius elegerit, vt per Ray. in l. nulli. de epis. & cler. & per Bal. in l. id quod pauperibus. tit. uenio ad quartũ, eo. tit. & per Io. And. & Ge. in c. j. de proc. lib. 6. & in c. si pater, de test. eo. lib. Et adde quod executore dato in testamento mortuo succedit episcopus in facultate faciendi, vel alius ab episcopo subrogatus, vt per Spec. in titu. de instrum. edi. in §. 14. in ver. si moriatur, & in ver. fed pone, & in uer. fed quid erit si sunt, & ibi per Bald. in add. & executore impedito exequitur episcopus, ut ibi per Spec. & Bal. in l. 2. §. fed & si quis. C. commun. de leg. Et adde quod executor non potest sibi substitutum facere, uel dare in officio suo, p no. in c. Ioannes. de test. & per Arch. in c. fi. de test. lib. 6. ubi dicit, quod cum ipse sit datus sub nomine proprio, non admittitur substitutus, de quo per Io. An. sing. in c. ut circa, de elec. lib. 6. & habetur per Old. in consi. 95. & per Pau. de Ca. in consi. 146. ubi dicit, quod si est executor ad piam causam, & ipse inceperit agere, etiam ante lit. conte. potest substituere. Et uide Bal. in l. nulli, C. de epis. & cler. ubi dixit, quod executor non potest alteri committere officium suum, sed solum suæ declarationis executionem: religiosus uero executor datus potest substituere cum licentia sui superioris, quia do est datus ad erogandum certæ personæ, alias non, secundum Arch. in c. 2. de testa. lib. 6. & per do. Car. in cle. 3. in fi. de procu. & uide Io. And. in c. 1. de proc. lib. 6. ubi dicit, quod executoris electio non potest alteri committi, & ibi plus dicit, quod executor non potest subrogari loco alterius mortui, etiam a testatore. Adde Bal. in l. vt in epistola. C. de fideicom. & in d. l. id quod pauperibus, & in l. executorem, C. de exec. rei iud. & per eundẽ Bald. in l. 1. & ibi etiam per Bar. ff. de leg. 2. Et an, & quando procurator possit substituere alium loco sui, uide quæ habentur in d. cle. 3. de proc. & in c. 1. de proc. lib. 6. Ant. Fran.

d Excommunicatus. De hoc uide per Imo. in d. cle. religiosus.

SVMMARIVM.

1 *Dejecit quis donare se, & omnia sua bona monasterio, vt efficiatur conuersus, & non monachus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum facta eccleſiæ valet.
3 Alliciens quem ad ingreſſum religionis propter bona ſua, non debet ex hoc commodum habere.
4 Fundanti ſe ſuper actu eſt ſatis actum probare, licet non probet habilitatem perſonæ.
5 Probatio dubia de per ſe non releuat probantem, & nu.6.
7 Exceptio, quæ reddit dubiam petitionem actoris, ſi poteſt interuenire delictum, eam excludit, & nu.8.
9 Probatio in genere non prodeſt, ſi quælibet ſpecies in genere non conſequitur ad effectum, qui proponitur.
10 Probatio generalis non declaratur ſecundum ſubiectam materiam, vel intentionem proferentis.
11 Minor 14. annis alienat bona ſine curatore & decreto, intrando monaſterium.
12 Minor quando poſſit alienare in pias cauſas ſine ſolemnit.
13 Naturalis, an, & quando excludit ſubſtitutum. 14. & nu. 18.
15 Conditio ſi ſine filijs &c. in perſona, quæ ſine peccato non poteſt habere naturales, non intelligitur de naturalibus.
16 Conditio ſi ſine filijs deceſſerit ex ſuo corpore, in perſonam illius, qui habere non poteſt ſine peccato, reijcitur.
17 Filiorum appellatione veniunt naturales ſi expreſſe vel tacite apparet de uoluntate teſtatoris.
19 Spurius non excludit ſubſtitutum.
20 Adoptiuus non excludit ſubſtitutum.
21 Naturalis an excludatur a ſucceſſione matris per ſubſtitutum.
22 Statutum quod ſuccedat naturalis non valet.
23 Baſtardi an veniant ſub ſtatuto puniente illos de familia vel domo.
24 In emphyteuſi data alicui & filijs ſuis veniunt naturales ex tacita mente contrahentis.
25 Naturales non veniunt appellatione filiorum in emphyteuſi eccleſiaſtica.
26 Hæredum appellatione in re tranſmiſſibili veniunt extranei: niſi aliqua iniquitas reſultaret.
27 Emphyteuſi legari poteſt etiam irrequiſito domino.
28 Conceſſio emphyteuſis ſimpliciter facta intelligitur uſque ad tertiam generationem.
29 Emphyteuſis eccleſiæ extenditur in perpetuum vbi alienatio valeret.
30 Rogatus filius vel nepos reſtituere pure, non tenetur reſtituere ſi habeat poſtea filios.
31 Bona quæ ſubiacent reſtitutioni non poſſunt per ſe dari monaſterio.
32 Allegans ætatem debet probare.
33 Solemnitas reſultans ex actu probato, tollitur per contrariam probationem, niſi in ætate & ſana mente præſumpta.
34 Probatio ambigua interpretatur contra probantem.
35 Index poteſt iterum ex officio interrogare teſtes obſcuros: ſecus ad petitionem partis.
36 Subſtitutio expirat per religionis ingreſſum, niſi ſubſtitutus ſit locus pius.
37 Eccleſia detrahit falcidiam delegato eccleſiæ.
38 Priuilegiatus in cauſa præfertur priuilegiato in genere.
39 Priuilegiatus habens potentius priuilegium præfertur alteri priuilegiato minus potens habenti.
40 Priuilegiatus non vtitur priuilegio contra priuilegiatum paris potentiæ.
41 Subſtitutio non euaneſcit, ſi inſtitutus non ingreditur monaſterium, ſed ipſum inſtituit.
42 Conditio impediens matrimonium reijcitur.
43 Subſtitutio non euaneſcit ſi ſubſtitutus ſit tantum clericus. & nu. 44.
45 Subſtitutus non excludatur per monachationem factam in fraudē, & fraus probatur & per comminationes. 46.
47 Statutum quod pœna applicetur hæredibus offenſi, habet locum in profeſſo offenſo, & applicabitur, vel filio, ſi erit hæres, vel monaſterio, ſi erit hæres.
48 Subſtitutus excluditur, ſi inſtitutus ſub conditione, ſi deceſſerit ſine filijs ex ſuo corpore natis, ingreditur monaſterium.
49 Volens ingredi monaſterium poteſt teſtari, vt miles.
50 Teſtamentum non rumpitur per ingreſſum monaſterij fratrum minorum.
51 Teſtamentum rumpitur per ingreſſum monaſterij & traditionem bonorum ex interuallo.
52 Teſtamentum rumpitur per ſimplicem ingreſſum monaſterij.
53 Pater volens ingredi monaſterium non poteſt priuare deſcendentes vel aſcendentes legitima.
54 Prodigus & furioſus tunc non conſiſtentes in furore poſſunt teſtari ſine curatore, volentes ingredi monaſterium.
55 Filius non poteſt relinquere pro anima ſua ſine conſenſu patris.
56 Filius per ingreſſum monaſterij perdit medietatem vſusfructus in aduentitijs.
57 Pater per ingreſſum monaſterij perdit medietatem vſusfructus.
58 Aſcendentes & deſcendentes, qui debent aliquid capere, debent expectare mortem ingreſſi monaſterium.
59 Legitimā debetur filio, ſtatim quod eius pater eſt ingreſſus monaſterium.
60 Ingreſſus religionem fratruna minorum non poteſt reuocare teſtamentum.
61 Ingreſſus monaſterium quod habet in communi teſtando inter liberos poteſt reuocare: inter alios vero non.
62 Bona ingredientis religionem minorum veniunt ad ſuccedentes ab inteſtato.
63 Fratres prædicatores & alij, qui non ſunt aſtricti tantæ mendicitati poſſunt capere bona ingredientium, & ea ad victum vendere.
64 Bona profeſſorum ſunt ſub diſpoſitione epiſcopi.
65 Bona profeſſorum in genere ſubalterno ſunt totius ordinis.
66 Bona profeſſorum in ſpecie applicantur illi monaſterio, quod eſt ingreſſus, niſi illud alteri ſubiaceat.
67 Monachus clauſtralis vnius monaſterij ſi efficitur prior alterius monaſterij, acquirit prioratui.
68 Bona morientis infra annum approbationis, an acquirantur monaſterio.
69 Feudum non tranſit in monaſterium, ſi ſeruitium eſt incertum, alias ſemper tranſit.
70 Emphyteuſis tranſit in eccleſiam per ingreſſum niſi dominus reuocet.
71 Feudum receptum pro ſe & filijs non tranſit in monaſterium.
72 Vſusfructus tranſit in monaſterium per ingreſſum.
73 Bona, quæ alienari non poſſunt, tranſeunt in monaſterium.
74 Monaſterium habet dominium & poſſeſſionem bonorum, ſtatim cum quis factus eſt monachus.
75 Monaſterium non venit iure hæredit. in bona ingreſſi.
76 Bona delata poſt ingreſſum melius capit monaſterium, quam monachus.
77 Hæreditas non adita per monachum tranſmittitur in monaſterium.
78 Libellus concipitur contra monaſterium non contra monachum.
79 Bona collata monaſterio reuocato ingreſſu reuocantur a monaſterio.
80 Quis poteſt eccleſiæ ſeculari omnia bona dedicare, & poteſt condere teſtamentum.

CAP. VIII.

IN præſentia. Dubia probatio non releuat probantem. ſic ſummatur. Quamuis ter, ego ſummo pinguius, euacuando, & euacuādo totū tex. Si rogatus reſtituere totā hæreditatem, eo ſine liberis decedente, intret monaſterium, euaneſcit a fideicommiſſum, & hæreditas applicatur monaſterio. a nec ad inualidandum ingreſſum ſufficit probare minorem ætate pore ingreſſus, ſi ex aduerſo geminatus probetur ingreſſus intelligendo, ꝙ fuit hæ ſubſtitutio fideicommiſſaria: ſi vero fuit directa, ſumma ſic: ſubſtitutio facta filio, eo decedente ne liberis, euaneſcit per ingreſſum monaſterij: & tunc adeo quod eſt in primo ſummario, ibi, nec ad inualidandum ingreſſum &c. vſque ad finem. & vterque intellectus eſt verus in Dico tamen, ꝙ primus intellectus eſt verior, ꝙ hic fuit fideicommiſſaria: licet do. Ant. hic dicat, ꝙ fuit compendio b ſa: & ꝙ illud ſit verbum directum, b deuolueretur &c. ſed primo

ADDITIONES.

a Applicatur monaſterio. Et quando legatur monacho cum hoc, ꝙ nulla ma quæratur monaſterio, vide Bal. in l. i. C. de his, quæ pœn. no. & in l. Mæ §. tres hæredes, ff. de pac. And. Barb.
Quicquid acquirit monachus, dicitur acquirere monaſterio, ſine de ſu abbatis acquirat, ſiue ſimpliciter, vt in c. cum ad monaſterij, de fi & ideo dicebat Bar. in l. ſi libertus, ff. de ſtipul. ſer. quod etiam ſi mona de mandato meo ſtipuletur, acquirit monaſterio. Et Bal. in l. 1. §. 2. C de leg. dixit, quod monachus recipiens aliquid ſimpliciter, videtur re re pro monaſterio ſuo. Et ideo dicebat Alex. in l. 1. in prin. de verb. ob l. 1. poſt Bar. C. de ſtip. ſer. quod ſi monachus ſtipulatur, acquirit monaſte ſicut ſeruus acquirit domino. Et habetur per gl. & Bar. in l. cum hæred §. fi. ff. de acq. poſ. & per Inn. in c. cum olim, de priui. & adde quod acq monaſterio, deducto tamen ære alieno, ſecundum Ioan. And. in c. 1. de ad ratioci. in Nouel. & per Bal. in c. j. qui ſuece. tene in vſibus feu. Et hāc cebat Inno. in d. c. cum olim, quod mouachus poteſt prodelle, & bona ſu ſe monaſterio. Et idem Bal. in l. ſeruus, C. de pact. Vide legatum ſibi fa non recipit ſine licentia abbatis, vt per do. Abbatem in d. c. cum ad mona ſterij, & ideo ſi ſibi relinquatur, cū hoc, quod nihil monaſterio quæra non valebit legatum, vt plene traditur in d. c. cum ad monaſterium. dicimus, quod monaſterium agit ad legatum factum monacho, etiam legatum alimentorum, vt per Bar. in l. cum hi. §. eam, ff. de tranſa. & p in c. 1. in §. perſona, per quos fiat inueſt. in vſib. feu. Ad quod vide glo nonnulli, de reſcr. Ant. Fran.

b Directum. Quot modis dicantur verba directa, vel obliqua, vide per Bal l. 2. circa prin. C. commu. de leg. Et de hoc do. Ant. in verſi. no. vnam cam, ibi, mere directam. & idem videtur ſentire do. Ant. in c. Raynutius teſtamen. dum dicit, quod dicitur ſubſtitutio directa, non cuilibet verba ſubſtitutionis ſonant, quod ſubſtitutus a ſe capiat, non ex mente cuius: ſed hoc verbum, Deuoluatur, hic poſitum videtur tale. Sed Bal Centurio. circa fi. in ver. ſeptimo dubitatur. ff. de vul. & pup. dicit, quod bum, Deuoluatur, eſt commune verbum. Et idem tenet Bald. in l. Lucius prin. ff. de vulg. & pup. & Pet. de Anch. in repe. circa prin. & Bal. in l. de uul. & pup. & adde hic, quod iſta verba, ſequatur, reuertatur, ueniat tur, non ſunt verba mere directa. Ita dicit Ang. in l. 1. in fi. ff. de dolo. & iſto verbo, deuoluatur, vide omnino Bar. in l. 2. ad ff. de ali. & cibo. & de illis, & ſimilibus verbis, quæ ponuntur in inſtitutionibus, an ſint verba uel communia, vide plene per Bal. in l. ſi. de ſacrof. eccl. & latiſſime per & Mod. in d. l. Centurio. Et in iſta materia tene mentē hanc doctrinam, quod cunque perceptio habet fieri de manibus alicuius, nunquam ſubſtitu citur directa, ſed fideicommiſſaria ſecundum Bar. in l. ſi quis, in fi. ff. de

fructu leg. Et vtrum per iſta verba, ſi filius meus deceſſerit, bona mea dentur, & diſtribuantur inter pauperes Chriſti per tales fideicommiſſarios meos intelligatur facta ſubſtitutio directa, vel obliqua? vide per Bart. in d. l. Centurio, & ibi latiſſime per Imo. & per Bart. in l. fundi Trebatiani. in fi. ff. de vſufr. leg. Et quando teſtator dicit. Et ſi Deus faceret aliud de filio meo, volo ꝙ bona mea perueniant ad talem, an dicatur ſubſtitutio directa, vel obliqua? vide per Bar. in l. Publia. in prin. ff. depo. Item adde, quod verbum commune, ſecundum Bar. in l. tale pactum. §. fi. circa prin. ff. de pact. Item ad quod verbum, volo, eſt verbum directum, ſecundum Bart. in l. quoniam indignum. C. de teſt. Ant. Fran.
Adde quæ verba dicantur directa, quæ communia, quæ obliqua. Ful. conſi. 42. de verbo, mouetur. Ro. conſi. 159. de ver. peruenire. vide Ale. conſ. 11. 3. lib. & latius ponam vbi congruentius tangitur.

primo dicto alle. tex. apertum in l. hæredibus. §. 1. ff. ad Trebel. vbi hoc dicit Ray. & idem dicit tenere Hoſt. in ſum. de teſta. ex quo aliquis eſt inſtitutus: ſecus ſi nullo inſtituto quis diceret, volo ꝙ bona mea deuoluantur ad talem: & de hoc ibi latius. Diuiditur principaliter in tres partes. In prima proceſſus narratio. In ſecunda, ibi, dilectus, authoris diffinitio. In tertia, ibi, nos, diffinitionis confirmatio. Prima ſubdiuiditur in quatuor. Nam primo ponitur actoris petitio. ſecunda, ibi, verum, rei reſponſio, & recōuentio. tertia, ibi, ad hæc, actoris replicatio. quarta ibi, verum, rei duplicatio. Caſus literalis. Inter G. & B. fratres ex vna parte, & monaſterium Caſſen. ex altera, vertebatur quæſtio ſuper bonis Q. A. fratris Dictorum G. & B. Datus fuit eis quidam Cardinalis auditor, coram quo dicti fratres proponebant, ꝙ cum A. frater ipſorum conderet teſtamentum, M. filium ſuū hæredem inſtituit, & ei præcepit, vt ſi abſque liberis decederet, ad ipſos bona deuolucrent ipſius: vnde poſtulabant oia illa ſibi reſtitui, quæ monaſterium ex bonis illis detinebat, & petebant monaſterium ad illud compelli, vt de cętero ipſos ſuper bonis illis non moleſtaret. Syndicus vero monaſterii propoſuit ex adverſo, ꝙ prædictus M. ſe, & ſua obtulerat monaſterio: vnde petebat oia, quæ de bonis ipſius M. inuaſerant, reſtitui monaſterio, & ſuper alijs ſilentium imponi. Ad hoc dictorum fratrum pars replicabat, ꝙ dictus M. oblationis ſuæ tēpore fuerat minor annis, & illud fecerat ſeruore infirmitatis, & poſt conualeſcentiā, quod fecerat, reuocauit: vnde cum ſine liberis deceſſiſſet, ad ipſos erant bona ipſius deuoluta. Ad hoc rñdit. Syndicus monaſterii, ꝙ licet dictus M. de monaſterio receſſiſſet, eidē poſtmodum obtulit ſe, & ſua, firmans proprio iuramento, ꝙ vlterius contra oblationem ſuam non veniret. Vnde cum idem M. bis obtulerit ſe, & ſua bona dicto monaſterio, nec ex aduerſo probetur, ꝙ tempore vtriuſque oblationis fuerit minor annis, talis probatio monachorum probationem nō elidit; quia ſi fuit minor annis tempore primæ oblationis, tempore ſecundæ maior potuit extitiſſe. Prætereā verbum illud, Minor annis, duob. modis poteſt intelligi. Vnde verbum dubium intentioni monaſterii non nocebat, cum intra 25. annos teneret donatio, maxime info firmata. Nec intelligendus erat dictus M. decedere ſine liberis, qui monaſterium ſibi inſtituerat hæredem. His & alijs cō ſideratis H. Sancti Euſtachij Diaconus Cardinalis, videns ꝙ Syndicus monaſterij plene fundauerat intentionem ſuam, & ex aduerſo nihil probatum fuerat de mandato domini Papæ ſuam promulgauit, prædictis G. & B. ſilentium imponens ſuper bonis, quæ a monaſterio poſtulabant: & cōdemnauit eoſdem ad reſtitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. occupauerāt. & dom. Papa hanc ſuam confirmauit. B. † No. 1. ꝙ conſortes a eiſdem litis poſſunt eodem libello reum conuenire, & conſequenter totus proceſſus iudiciarius ſimul ſuper vtroque pōt fundari. No. 2. ſecundum vnum intellectum, ꝙ procedat iſte libellus, peto omnia bona, quæ tibi obuenerunt ex hæreditate taliter bona non ſpecificando, hoc procedit indubie ſi intelligatur tex. quod iſti agebant petitione hæreditatis: quia cū hæc ſit actio vniuerſalis, non eſt neceſſe aliquid exprimere, nec in principio, nec in progreſſu iudicij, ſed tantum executionis tempore. l. 4. ff. de per. hær. dixi plene in c. 2. de libel. oblat. ſi autem intelligitur, ꝙ agebatur rei vendicatione, & petebant bona illa reſtitui reſpectu dominij, tunc eſſet iſte tex. in hoc valde no. & decideret no. per Inn. in c. certificari, de ſepul. vbi hoc diſputat. No. tertio, reum poſſe dare in cā reconuentionis libellum dire ctum contrarium libello actoris, vide ad materiam no. per Inno, in c. ex conqueſtione. de reſt. ſpol. & in c. cum contingat. de off. Iudel. No. quarto quem poſſe donare ſe, & omnia bona ſua mona terio, per modū conuerſionis, licet aliter non fiat monachus, & erit iſte conuerſus monaſterij, ſecundum gl. fing. in c. vt lex continentiæ. 17. q. 1. Item iſte talis eſt magis aſtrictus monaſterio, quam monachus, cenſetur enim quaſi ſeruus monaſterij, adeo ꝙ etiam cauſa maioris religionis non poteſt inde diſcede re, ſecundum illam gl. fing. quidam tamen in hoc vltimo con- [illegible] ibi Ang. † No. quinto ex hoc, & ex tex. calum ſim [illegible] quis poſſit in via ſe priuare facultate teſtan- [illegible] & omnia bona ſua loco religioſo. Pro hoc ar- [illegible] ter Bar. in l. ſi. C. de pactis, quod valendo [illegible] omnium bonorum facta eccleſiæ præſentium, & futuro-

rum; & ſic in fauorem eccleſiæ poſſet ſe priuare facultate teſtādi, licet non intret religionem: quia ſicut poteſt fauore eccleſiæ dare ſe, & omnia bona ſua; ita & bona ſua ſine ſe. Et nota ſingulariter illud dictum: quia Bartolus de illo dicto nullam mentionem facit in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborū oblig. vbi tractat plene hanc materiam. Poſſet tamen illud dictum morderi: quia quando confert etiam ſe, videtur tunc mori, cum per ingreſſum fingatur mortuus. 16. q. j. c. placuit. l. Deo nobis. C. de epiſc. & cle. ideo non mirum, ſi poteſt donare præſentia, & futura: quia etiam ſi expreſſe non donaret, tacite tamē tranſeunt in monaſterium, ſi aliter prius non diſponit. 19. q. vlt. c. quia ingredientib. & in c. ſi qua mulier. & in c. nunc autem. & in auth. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccl. ſed hæc ratio ceſſat, quādo non intrat ipſe monaſterium. Sed pro hoc dicto Bart. quod eſt ſatis pium, & fauorabile eccleſijs, ego allego gl. quæ hoc ſentit c in d. c. vt lex continentiæ hanc materiam latius attingamein c. 3 fi. de ſuc. ab inte. † No. quem licite oblationem ſuam poſſe iuramento firmare: nec ex hoc oritur præſumptio contra recipientes tale iuramentum, ꝙ hoc fecerunt allicientes eum propter ſua bona temporalia habenda. Hoc dico propter tex. valde ſin. 20. q. 3. c. conſtituit. vbi dicitur, ꝙ ſi religioſi alliciunt aliquem ad religionis ingreſſum, propter ſua bona temporalia habēda, nullum inde commodum conſequi debent. No. ibi, cum conſter, quod actus in dubio non præſumitur geminatus: ideo, quia d facta d non præſumuntur, niſi probentur. facit c. cum in iure. de offic. deleg. & probatur in c. cum Ioannes. de fi. inſtr. & hoc verum, niſi ſubſit cauſa vrgens preſumendi, vt eſt tex. in c. cum 3 tu. de teſti. vbi dicitur plenius. † No. ſing. ex iſto tex. ꝙ fundanti ſe ſuper certo actu, ſatis eſt probare fuiſſe bene illum actum geſtum, licet aliter nō probet habilitatem perſonæ ad illū actum exercendum. Hic enim, ſyndicus monaſterij duntaxat probauit, illum obtinuiſſe ſe, & ſua; & ex hoc præſumitur illum fuiſſe idoneum reſpectu ætatis, & iudicij ratione, ideoque proferē ri contrarium incumbit onus probandi, & quod plus eſt, non ſufficit probare aliquid præſumptiue cōtra iſtam præſumptionem, ſed oportet, ꝙ probatio concludat neceſſario, ſicut apparet hic, ꝙ aduerſus illam preſumptionem, quod erat idoneus ætate, non profuit illa probatio generalis, quod erat minor 25. annis: quod facit ad no. per Innoc. in c. innotuit. de eo, qui fur. or. rece. per Bar. in l. ſciendum. ff. de verborum obliga. No. vlterius ex hoc, & ex tex. quod ſicut ꝓbatio ex parte actoris debet concludere neceſſario, vt eſt tex. no. in l. matre. C. de prob. ita & exceptio ex parte rei, vt hic. & concordat. c. auditis. de præſcri. & poteſt dici vtrunque dictum probari hic, cum propter recōuentionis actum iſti fratres carnales eſſent actores, & rei: nec ad aliquem effectum ſufficit illa probatio generalis, ꝙ erat minor annis. Immo probata oblatione ex alia parte ſuccubuerūt tam in cauſa conuentionis, quam reconuentionis. quod not. 4 † Item ex prędictis, & ex tex. colligo vnam notabilem limitatio c nem, ad illud dictum vulgare, dubia probatio e nō releuat &c. † pro-

ADDITIONES.

a Conſortes. Quomodo debeant formare libellum cōſortes eiuſdem litis, tradidit ſignanter Ful. in conſi. 184. inci. viſis. vbi dicitur. quod ſi peterent primo expreſſis eorum nominibus proprijs, deinde adderent clauſulam, & q libet eorum inſolidum, non valet libellus, quia contineret repugnantiam, vt ibi per eum. Seb. Sap.
b Teſtandi. Vide Ang. in conſi. 179. inci. viſis prædictis inſtrumentis. & in diſputatione ſua inci. in refulgenti. & Rom. in auth. ſimiliter. in ſecundo ſpeciali in contractibus. C. ad leg. falc. Maria. Soc. in trac. oblationum. in ver. libello. Pet. de Anch. in conſi. 232. incip. de primo dubio.
c Latius attingam. Adde quod idem Abb. conſi. 102. latius exorditur: & vide p eundem conſi. 48.
d Facta. Vide Alex. conſi. 138. 5. vol. vbi alle. Abb. hic. quando pluralitas actuū præſumatur, tradit do. Ia. in l. 2. C. de bonorum poſ. ſecundum tabu. Seb. Sapia.
e Probatio. Adde, ꝙ illud quod dicitur, ꝙ dubia probatio non releuat probantem, eſt verum, quando probatio nihil concludit: ſed quando neceſſario alterum duorum concludit, quorum alterum ſufficit, tunc releuat. Ita dicit D. Ant. in c. plerunque. in fi. de reſcript.
Adde ꝙ dictum teſtis debet de neceſſitate concludere. l. non hoc. C. vnde cog. & in c. in præſentia. de prob. Et ita hæc duo iura in quadam pulchra. q. alle. Bar. per ea decidendo quæſtionem, in l. de minore. §. tormēta. uer. quæro quid ſi teſtis dicat hoc andiui. ff. de quæſt. pro hoc optime facit, quod ſingu. dicit Bal. in l. vnica. C. de confeſſis. de cuius dicto late ſcripſit. d. Bart. de Bel. poſt Imo. in elem. 1. de hoīa. Item adde Bar. in l. 2. in fi. ff. de duobus reis. vbi dixit, ꝙ verba dubia teſtis ſemper intelliguntur contra proferentem. De quo dicit ſe plene dixiſſe in l. inter ſtipulantem. Et vide D. Ant. in c. cauſam. circa fi. de reſcr. Et vide quod no. dom. Bar. de Bellenzi. poſt dom. An. in c. cum clamor. circa principium. de teſt. vide etiam D. de Ro. in antiquis de ci. 220. quæ inci. item no. alle. Inn. hic, ꝙ dictum teſtis interpretatur contra producentem. Et id em dicit Ioan. de Lig. in c. cauſam. de reſcr. Et vide bonam gl. in c. cum clamor. de teſt. Sed contra iſtud facit, quod no. gl. in l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoque. de uer. obl. quæ dicit, quod uerbum, teſtis, ſumitur [illegible] ſignificatione, ut proba pro producente. Et vide quod no. in [illegible] de verb. ſig. Et ad primum vide Bal. in d. c. cauſam. de reſcr. [illegible] Soc. ſpe. ſu. tit. de ſtatu bonorum. 19. & propter hoc dicit Dom. notan- [illegible] 18. quod ſi teſtis depoſuit teſtatorem tempore, quo fecit teſtamen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ꝙm, esse insanum, non probat concludenter: quia insanus potest intelligi, videlicet, de insania mentis, quo ad intellectum, & de infamia non regulata ratione iuris positiui. & alle. istum tex. Et pro his faciunt optime, quæ scribit dom. Ant. in c. ex parte. de rescr. Item adde quod cum do. Ant. in d. c. pleruncque. concor. Dom. in c. j. ver. no. bene, de pact. in 6. do. Ant. in d. c. ex parte. de hoc allegans tex. an c. per tuas. qui fil. sint leg.

Adde quæ posui in apost. ad Bar. in impressione de Tortis. Et an dubia probatio releuet probantem, vide Ful. const. 19. & 89. & 184. Et an verba testis interpretentur contra producentem. vide Alex. consi. 110. 1. lib.

Circa hoc de probatione dubia, an prosit, & releuet probantem, dicas regulariter ꝙ non, vt hic, & in l. neque naturales C. de prob. & in l. non hoc. C. vnde cog. cum ſi. Quod intellige tam ex parte actoris, quam rei, vt in l. matre. C. de prob. & hī per gl. in l. 2. ff. de pet. hær. & in l. eum actum. ff. de neg. gest. & in ele. fi. de rebus eccleſiæ non alienan. & per Bal. in l. pe. C. de ſen. quæ ſine cer. quant. prof. & in l. j. C. de fur. Tamen probatio dubia potest coadiuuari per confessionem rei, vt est glo. sing. in c. 1. de rescr. lib. 6. Et adde etiam ꝙ vno casu probatio dubia sufficit, ſi dico, quod tu deterioraſti rem eccleſiæ, & quod rem alienaſti, vel deterioraſti, ſi probo alternatiuè, quod alienaſti, vel deterioraſti, possum obtinere: quia per quemlibet illorum actuum eccleſia potest rem petere. Et licet probatio non concludat per ſe in vno, vel duobus, deductis, & allegatis, nihilominus valet. ita notanter dixit Gemi. in c. 1. de pact. in vi. & habetur per Inn. in c. ex parte abbatiſſæ. de priui. & per Bald. post Cyn. in l. filius. ſ. ſi quis per illum tex. in verſi. item facit. ff. de liber. & posthum. & habetur per Alex. in l. 1. ſ. fi. ff. de itin. actuque priua. Ant. Fran.

5 † procedit enim quando ꝓbatio est dubia in ſe, & ex facto ſuo: ſecus autem ſi offuſcatur ex probatione exceptionis aduerſarij. declaro, hæc probatio facta per iſtos fratres, ꝙ ille oblatus erat minor annis, erat in ſe ſine facto aduerſarij dubia: quia nō concludebat neceſſario intentionem iſtorum, ideo merito nō profuit eis: ſed negari non potest, quin aliquatenus offuſcauerunt, & reddiderunt dubiam probationem monaſterij, ſuper oblatione facta, cum poſſibile potuerit eſſe, quod iſte erat minor annis tempore ſecundæ oblationis; & tamen hoc non ſufficit ad tollendam probationem perfectam monaſterij: quia, vt dixi, illa in ſe erat perfecta, licet aliquatenus offuſcata ꝓ probationem penitus non elidit. Et ſic probat iſte tex. deciſionem gl. ſing. de reſcr. & concordat c. auditis. de præſcr. tenet Bar. in l. non ſolum. §. ſed vt probari. ff. de no. ope. nun. vbi ſing. videtur hoc dictum limitare, vt procedat vbi non præſumitur delictū.

6 Si autem præſumeretur delictum, † tenet quod exceptio reddens probationem actoris, ſeu accuſatoris dubiam, eam pœnitus exc udit. Ponit exemplum, ſtatuto eſt impoſita pœna nobili intranti palatium, niſi tempore conſilij generalis, accuſatur nobilis, quod de menſe Maij intrauit palatiū, & probatur, reus probat quod die 15. Maij fuit factum conſilium generale, & ſic ex cauſa permiſſa potuit de mēſe Maij intrare palatium. Cōcludit ibi quod probatio accuſatoris tollitur per hāc exceptionem dubiā: cū nō probauerit, ꝙ illa die, qua intrauit, fuit factū ꝓſilium generale: potuit. n. eſſe qđ intrauit prius, vel poſtea, ſed qa ex ꝓrio ꝓſumitur delictum, vt euitetur hoc, dēt preſumi, ꝙ

8 intrauit tpe licito, a qđ eſt valde ſin. & ponit ad hoc multa exēpla, & iura multa allegat, & facit illud, quia in pœnis mitior interpretatio eſt facienda. l. pe. ff. de pœ. reg. in pœnis. de regu. iuri. 6. in c. cum tu. de teſti. præſumptio enim bonitatis, quæ eſt ꝓreo. de præſump. c. fi. facit præſumi actum eſſe geſtum tempore

7 licito. † Ego addo aliam limitationem, quod etiam in ciuilibus quieſcēte præſumptione delicti tollitur perfecta probatio actoris, ſi rei excꝯptio reddat illam æquiuocam. Exemplum ī terminis huius c. monaſterium probauit Titium Sempronij obtuliſſe ſe, & ſua monaſterio tali tempore, reus probat, quod illo tēpore erant duo, qui vocabantur hoc nomine. Certè ex hoc tolleturilla probatio actoris, niſi aliter declaretur. argu. l. duo ſunt Titij. ff. de teſta. tut. & c. inter dilectos. de fid. inſtr. & ꝓdicta ſunt

8 bene no. † No. vlterius aliud bonum dictum, quod probatio in genere facta, non prodeſt, quando quælibet ſpecies generis nō cōſequitur illum effectum, ad quem proponitur. Declaro, hic fuit facta probatio, quod oblatus erat minor annis tempore oblationis, dicit tex. hic hoc non ſufficere, cum dupliciter poſſet dici minor annis. & ante 25. annū, & ante 14. In hoc vltimo intellectu, ſeu in hac vltima ſpecie probatio concludebat, ſed in alia non, quia minor 25. maior 14. poteſt relig. intrare. de reg. in c. 1. lib. 6. & idem dic in articulando, ſeu excipiendo, vt congatur à principio ſpecificare ſic & ſic, non in genere proponere, vt eſt tex. no. in c. pia, de excep. li. 6. & ibi no. glo. Si autem à principio fuerit in genere admiſſus ad excipiendum, ſeu probādum, debet inſpici poſtea probatio. Si. n. eſt generalis, non prodeſt, vt hic, ſi autem eſt ſpecialis, admittit, vt no. Inn. in c. cæte-

9 rum. de iud. † Et ex his, & ex tex. no. ꝙ probatio generalis nō declaratur ſecundum materiam ſubiectam, ſeu intentionem artículantis. Idem dico, quando genus eſt ſimpliciter prolatum, in telligitur a iure in potiori ſpecie, vt ſi illud genus proferatur a teſtibus, non capiatur in illa ſpecie, ſed in nullo habeat releuare probantem: ex quo in alia ſpecie non concludit intentum articulantis. Exemplum, excipio cōtra actorem, ꝙ eſt excommunicatus, & ita generaliter probo excommunicationem per teſtes, certe non relquor, quia poſſibile eſt, ꝙ ſit excommunicatio minor, vt d. c. pia. & in teſtibus non facimus interpretationem illam, ſicut ſi a iure illud verbum profertur, vel a luriſperito. pro hoc tex. iuncta gl. no. in l. 1. de vſur. † Vl. no. ſecundum

10 Io. And. hic expreſſe, bꝙ minor 25. annorum, bona ſua ſine curatore, & decreto alienat, intrādo tantum monaſterium: ſecus tamen eſſet, ſi non intraret monaſt. l. ſi quidem, & l. ſi prædiū.

11 C. de præd. min. ſine decr. non alie. & qnaſi per to. † Etiam ſi vel let alienare in alias pias cauſas, ar. in l. 2. de polli. quod bene no. Pro hoc facit quia ingredies monaſterium ſingꝫ mori tēpore ingreſſus. l. Deo nobis. C. de epiſc. & cle. & 16. q. j. c. placuit. ſed tempore mortis poteſt pubes ſine alia ſolēnitate diſponere de reb. ſuis. l. qua ætate. ff. de teſt. & preſertim ingrediens relig. haber liberam, & integram facultatem diſponendi de reb. ſuis. in Auth. de mon. ſ. illud. 19. q. vlt. c. ſi qua mulier. & c. quia ingredientibus. Quę rōnes ceſſant in eo, qui vult alienare bona ſua

12 non intrando relig. ſed ad pias cauſas. † Nunc primo expediam gl. noſtras iuxta morem, demum veniam ad glo. Inno. & alio-

c rum. & glo. j. c. in prin. alle. aliquas concordantias. & ſecūdo formabo ordinem. 5. q. & ſoluit. Primo enim quærit, an ſubſtitutio facta, ſi deceſſerit ſine liberis, euaneſcat per natiuitatem naturalis tantum? Glo. reſpondet ſimpliciter, ꝙ ſic, per l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Treb. cum ſi. alle. Io. And. remittit ad ibi no. D. Ant. etiam ſimpliciter tranſiuit. & certe minus bene expediunt hunc paſſum pro Canoniſtis. Ideo aduertas, nam glo. no. in clem. 1. de baptiſ. ſentit contrarium, ꝙ appellatione liberorum non veniunt naturales tantum, vbi agitur de ipſorum commodo, & honore, per l. cum legitime, ff. de ſtatu hom. vbi dicitur, quod filij ſpurij ſequuntur matrem, non patrem, ad idē l. quia ſemper. ff. de in ius voc. Sed hanc opinionem gl. noſtra ſequitur

ADDITIONES.

a Tempore licito. Quomodo illud dictū procedat, declarat Io. de Ana. & Ant. in c. cum dilecti. in ſeptimo no. inf. de accu. & Fel. ſequitur in c. 1. infra de reiud. Aliter declarat idem Fel. in c. auditis. ver. obl. 3. inf. de præſcr. & in c. b nulli. §. ſunt & alij. ſ. de reſcr. aliter Doc. hic. Seb. Sap.

Vtrum minor 25. an. ingrediens monaſterium poſſit transferre bona ſua de-

neauthoritate curatoris, vide quod de hoc late ſcribit Petrus de Anch. in repet. c. acceſſorium. ver. ſed incidenter. iuxta prædicta, de regulari in 6. & de hoc vide in terminis per Spe. in tit. de ſtatu mona. ver. 45. & Lap. alle. circa medium, &c.

Adde an minor ingrediendo religionem poſſit bona ſua alienare, late An-

Sic. conſ. 60. vide tamen quod voluit Rom. conſ. 199. circa finem.

b Expreſſe. Vide late per Alb. de Ro. in auth. ingreſſi, in 2. col. C. de ſacroſanct. & Lap. alle. inci. diſputat primo. Seb. Sap.

c Glo. j. Similem glo. vide in c. Rayn. in ver. deſcendentes, de teſt. & facit glo. no. in c. ſtatutum. il 2. de hær. lib. 6. & vide glo. in cle. j. de bapt. hic allegat. Abb. & quod ibi late per Pet. de Anch. in rep. c. canonum ſtatuta, de conſtit. in 6. prin. quæſito, in 38. col. illius quæſiti. Et vltra prædicta adde omnino id no. poſt gl. & Bar. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus, ff. ad Tre. all. in gl. vbi pono melius, quam alibi.

Adde an appellatione filiorum veniant naturales, maxime cum ab eccleſia

filij nominantur, vide Ang. conſi. 36. & 91.

An autem filius legitimatus excludat ſubſtitutum, vide late per Imo. in l. facto. in prin. in 7. colum. ff. de vulg. & pup. qui tenet, quod non. Et idē dicit tenere Sal. in l. generaliter. §. fi. ff. de inſt. & ſub. Et uide de hoc per doctores in rep. c. per uenerabilem, qui fil. ſint leg. An & quando ſit mentio de filij legitimis, & naturalibus comprehendantur legitimati? uide Ang. in conſ. ſuo 70. Et de illa quæſtione, an legitimatus excludat ſubſtitutum, uide per Ang. in q. ſuaſinctp. no bilis quidam genere. ad quē in hac quæſtio. fe remitto. Imo. in l. ſi quis poſthumos. in prin. ff. de lib. & poſth. ubi dicit, quod ſi pater ſubſtituat filio ſuo in facris ordinibus conſtituto, ſi deceſſerit ſine liberis, tunc ſpurius natus ex filio in facris excludit ſubſtitutum, quia de eo cogitaſſe uideretur pater, cum filius in facris non poſſit niſi filiū ſpurium procre-

re. Sed contrarium ibi tenet Imo. dicens ita tenuiſſe etiam Ang. poſt Bar. in l. hæredib. §. fi. ff. ad Trebel. ſaluo, niſi iſte ſpurius eſſet legitimus: nam dicit quod tunc bene excluderet ſubſtitutum. Item de articulo illo, an in diſpoſitione ſtatuti appellatione filiorum contineatur filius naturalis, uide Bar. in l. ciuile. ff. de iuſt. & iu. & in l. quod uero. ff. de leg. & in l. parentē. ff. de in uoc. tex. Cy. & Bal. in l. libertinum, in, C. de interd. mat. & omnino Dom. in ſtatutum, il 2. de hære. in 6. poſt Ang. in ſuis conſi. Io. And. in add. Spec. in qui fil. ſint leg. in 2. q. Bal. in l. generaliter, §. fi. C. de inſt. & ſubſt. & clarius me, & ſubtiliſſime per do. meum Fran. de Are. in hoc capite. Et adde Bal. in l. filium, ff. de his, qui ſunt ſui, &c. ubi dicit in fine, quod baſtardi non ſuccedunt in emphyteuſi eccleſiæ. Adde hic Bal. in l. ſi. C. de his qui uen. ætat. ubi per illum tex. dicit, quod ſi quis recuperit emphyteuſim pro ſe, & filiis, tranſibit ad legitimatos. Et de illa q. an appellatione filij contineatur legitimatus, uide per Bal. in l. cum acutiſſimi. C. de fideic. & in l. ſi quis ita, de ſtatutis. an ſtatutum loquens de filiis legitimis, & naturalibus habeat locum in legitimatis? uide Petr. de Anchar. in repe. c. canonum ſtatuta. in ſexto principali quæſito, uer. quid ſi ſtatutum loquitur de conſtitutione. Et de illo articulo legitimatus excludat ſubſtitutum, uide omnino per Imo. poſt Bal. in l. cum §. ſi eius, in fi. de lib. & poſth. & per Io. And. qui tenet. quod ſic, in add. Spec. in tit. de ſucceſ. ab inte. §. fi. in add. ult. Item uide Bal. in l. cum quam. ſecundo nuo quæro. C. de fideic. ubi dicit, quod filius naturalis ſuccedit in feudo conceſſo pro ſe, & filiis procreatis, & procreandis, ſi dominus temporum ceſſionis ſciebat illum habere filium naturalem.

Adde an legitimatus excludat ſubſtitutum, Alex. conſi. 2. & 20. 77. & 90. ibi uide an retineat iura agnationis; de quo etiam per Io. de Ana. conſi. 8. Et an appellatione fratris ueniat frater illegitimus, & an tales retineant iura agnationis, uide per eundem conſi. 85. et uide quod voluit Bal. conſi. 8. li. Pet. de Anch. conſi. 287. Pau. de Caſt. conſi. 75. Seb. Sap.

ſequitur gl. in c. Raynaldus, de teſtamen. in ver. videtur etiam. vbi dicitur, quod ſi adijcitur verbum, Legitimis, tunc intellige retur de legitimis & naturalibus, ſecus ſi tantum dixit, Sine liberis. Quid dicendum? aduerte, quæſtio iſta eſt ſatis dubia, vtrū appellatione filiorum, ſeu liberorum, veniant naturales tantum, ſiue hoc verbum proferatur in vltima voluntate, ſiue inter viuos in contractibus, ſiue in ſtatutis: & eſt materia quotidiana, & neceſſaria, maxime Canoniſtis: ideo hic aliquātulum inſtabo vltra alios. Et primo, quantum ad quæſtionem gl. an fi-

a lius naturalis excludat ſubſtitutum venientem in defectu liberorum? diſtingue poſt Bar. in l. ex facto, §. ſi quis rogatus. prę-

b alle. quod aut naturalis eſt natus in ſeruitute, aut non. † Primo casu ſi eſt natus in figura matrimoniali, excludit ſubſtitutum, alias non. alle. Inſt. de cogna. ſer. in prin. ff. de leg. 2. l. Lucius. in fine. & l. fi. ff. de iure delib. dicitur autem natus in figura matrimonij, quando matrimonium ſit contractum inter ſeruos, vel inter liberum & ſeruam, inter quos de iure ciuili matrimoniū non contrahitur, ſed de iure canonico ſecus eſt, vt j. de coniu. ſeruo. per totum. Aduerte tamen, quia illa iura allega. per Bart. aperte non probant principium huius diſtinct. nam prima alle gatio loquitur de ſucceſſione legitima, an, & quando ſeruorū filij ſuccedant patri, adepta libertate. Alia vero duo iura non diſtinguunt inter naturalem conceptum ex matrimonio, licet nullo, & alium natum ſine vllo matrimonio: imo potius videtur loqui i natis ſine vllo matrimonio, vnde plus placet, quod

c ſequitur in ſeq. diſtin. & poſt eam dicam. † Aut nō fuit natus in ſeruitute, & tunc aut illa verba, Si deceſſerit ſine liberis, reſeruntur ad perſonam, quæ non poteſt habere niſi naturales tantum, vt ad furioſum non habentem vxorem, & ſic naturalis ex

d cidit ſubſtitutum, quia de eo videtur cogitatum, vt in l. hæredibus. §. j. ff. ad Trebellianum. ſecundum vnum intellectum.

e Aut † referuntur ad alium, qui non poteſt ſine peccato habere niſi legitimos, vt ad clericum in ſacris, vt intelligatur de eccleſia, & ſic de filio legitimo tantum: non autem ratione prædi

f cta ſit intelligi de alijs. hoc eſt nota. dictum Bar. in d. l. heredib. † Et ſi fuit dictum, Sine liberis ex ſuo corpore deſcendentibus, habetur hæc conditio pro non adiecta: quia inuitat metu perditionis bonorum ad illicitum coitum; ſicut non valet illa, quę

g adiecit viduitatem, vt, Si non nupſerit. ff. de cond. & demon. l. ſi tale. ita no. dicit Bar. in d. l. heredibus. † Aut illa verba con

h tinentur in perſonam, quę poteſt habere legitimam, & naturalem prolem, & tunc ſi poteſt tacite apparere de voluntate deſignatis, quia in aliqua parte teſtamenti fecit mentionem de naturalibus, ar. l. qui filiab. ff. de leg. 1. & naturalis excludit ſubſtitutum, ar. in d. l. fi. ff. de iu. delib. † Aut non poteſt ſic approbare ex verbis b teſtamenti, & ſi erat ipſe qui rogauit homo politus in dignitate, neque inhoneſtę conuerſationis, & venerabilis homo, & tunc naturalis non excludit ſubſtitutum: quia nō eſt ve-

i riſimile, ꝙ talis homo voluerit ſubſtitutum excludi per talem naturalem. ar. in l. generaliter, in fi. C. de inſtit. & ſubſti. & d. §. ſi quis rogatus. Alias ſi non eſt talis, qui rogauit, ſubſtitutus exclu-

k detur per naturalem, vt ibi. Hoc verum in filio naturali. † ſecus c in ſpurio nato ex damnato coitu, c qui non poteſt eſſe vxorius: talis enim nullo caſu excludit ſubſtitutum. ar. in auth. ex complexu. C. de incest. nu. † Idem in filijs adoptiuis tantum, l. ſi ita. §. fi. de leg. 2. Hæc vera, ꝙ naturalis in dictis caſibus nō excludat ſubſtitutum; niſi ſubſtitutio fieret fœminæ. Ratio, quia ma-

l talis filius ſuccedit, niſi ſit illuſtris. l. ſi qua. C. ad Orfi. & Inſtit. de ſucc. co. §. vulgo. Et ideo in fœmina non eſt recurrendum ad

m ꝓdicta, ſed indiſtincte naturalis excluderet ſubſtitutum. Ita dicit Bar. in d. §. ſi quis rogatus. & pro eo all. tex. ſecundum vnā

n eſt. quam ponit ibi glo. in d. l. hęredibus, hoc reprobat, quia in illis principaliter inſpicitur voluntas teſtatoris, vt in d. §. ſi quis rogatus. ſed non videtur conſonum voluntati teſtatoris, ꝙ in fœmina indiſtincte ſenſerit de filijs illegitimis, cum magis ſit horridum fœminis, quam maſculis habere filios illegitimos, ar. ſi qua illuſtris, preall. & hoc mihi plus placet. No. tamen ex

o dicto illius gl. ar. op. ꝙ vbi in loco eſt ſtatutum, ꝙ naturales ſuccedant ſicut legitimi; & tūc indiſtincte naturalis excludet ſubſtitutum: quia propter diſpoſitionem legis municipalis videtur

p de tali filio cogitatum. † An autem valeat d tale ſtatutum? vide quod no. in d. c. per venerabilem. qui fil. ſint leg. & per Fed. con

q ſi. 275. vbi tenet, ꝙ non valeat, quia dat materiam peccādi. Idē

r Bar. in l. teſtamenti factio. ff. de teſt. Nunc attende, quia ſi bene ponderas omnia prædicta vnā cum iuribus preal. fundantur ſu

s per tacita voluntate teſtatoris, ſeu diſponētis. Ex his infero vnā concluſionem, ꝙ vbicunque poteſt apparere de tacita vo-

t luntate diſponentis, ſiue ex verbis poſitis in diſpoſitione, ſiue quia eadem ratio in filio legitimo & naturali, ſemper appella-

u tione filij venit filius naturalis tantum, etiam ſi tractetur de pę-

v nis, ſeu de commodo, ſeu de diſpoſitio ſit in vltima voluntate, ſi ſit in legum. ſiue in ſtatutis, vel in aliis contractibus. Hęc pro-

x batur ex pluribus, & per no. plene per Cy. in l. quisquis. C. vel

y leg. ſui. maior vbi tractat, an in diſpoſitione illa pœna incurſa

tur filiorum appellatione ſpurij. iunctis not. per eum in l. quę que. C. de ſer. fug. vbi tractat, an & quando ſtatutum debeat extendi ex identitate rationis. Adde etiam alium modum coniecturandi voluntatem diſponentis ex no. per Bar. in l. pronūciatio. ff. de verb. ſign. & l. fin. C. de fideic. ꝙ aut diſpoſitio loquitur per verba ſignificantia naturalitatem, & veniunt naturales: ſecus ſi per verba ſignificantia agnationem. † Et in vtroque loco videas per Bar. an baſtardi dicantur de familia, vel de domo nobilium, & ſic comprehendantur ſub ſtatuto puniente certo caſu illos de domo, vel familia nobilium. Si vero ex prædictis nō poteſt apparere de tacita voluntate diſponentis, & tunc eſt magis dubium. Crederem tamen, ꝙ vbi agitur de filiorum commodo, ꝙ veniāt naturales ex quadam humanitate, & benignitate: ar. opt. ex l. generaliter. §. 1. C. de inſt. & ſubſt. vbi tex. op. ad materiam. Quod intelligo in naturali, nato ex coitu non inceſtuoſo, ſeu ſimili. Tales. n. non venient, qa non debent dici filij, maxime hoc caſu, vbi tractatur de ipſorum honore, & commodo. vide bonū tex. in c. vno, 35. q. 7. Si vero tractet de odio maxime pęnali, tūc nō intelligerē naturales, qa nō apparēte rōne diſpōnis ſeu tacita voluntate diſponētis, iſti naturales veniūt potius ex quadam benigna interpretatione, quàm ex propria ſignificatione, d. l. generaliter. & eſt bonus text. in l. filium. ff. de his qui ſunt ſui, vel alie. iur. quæ interpretatio ceſſat in odioſis, & maximè in ſtatutis, de iniuri. c. in noſtra. l. 3. ff. de nego. geſt. & reg. odia, de re. iur. lib. 6. & vide in materia bo. glo. in l. filij. ff. de ver. ſi. quæ reſtringit verbum, filij, in materia odioſa. & ſecūdum omnia prædicta diſtingue, & intellige glo. hic. & in d. cle.

24 vna, de baptiſ. † Et per hoc deciditur quæſtio, quam ponit hic Ioan. And. de emphyteuſi data alicui, & filijs ſuis, an includantur filij naturales. De qua quæſtione remittit ad Specul. in titu. de loca. §. nunc aliqua. verſicu. 72. & verſicu. 73. vbi omnino videas omnia motiua Specu. pro & contra, non ſolum in vltima voluntate; ſed etiam in contractibus inter viuos, vt in terminis quæſtion. & tandem Specu. videtur concludere in hac quæſtione, ſicut ſup. concluſum exiſtit in vltima voluntate, vt cōiecturemus tacitam voluntatem contrahentium, & videtur velle, quod in fęmina indiſtinctè veniant filij naturales, quia matri ſuccedunt, ſicut legitimi, de quo tamen dicendum, vt habes glo. no. in l. ſi qua illuſtris, præalle. Et no. hoc quia facit pro concluſione mea ſup. poſita, vt in qualibet diſpoſitione ponderemus mentem diſponentis. Sed Barto. in d. §. ſi quis rogatus. videtur hoc reprobare alio reſpectu, quia pater ſtipulando non potuit quærere filio naturali, cum non ſit in ſua poteſtate, nec etiam mater filiæ. Vide ad hoc, quod plene no. in l. quodcunq;. & l. quod dicitur. ff. de ver. ob. & l. debitor. in fi. ff. ad Tre. Sed aduerte, quia reperio Bar. aperte ſenſiſſe contrarium in d. l. quod dicitur. ff. de ver. obl. & l. debitor. in fi. vbi in propriis terminis dicit, ꝙ ſi mater capit emphyteuſim pro ſe & filijs ſuis, ꝙ acquirtur filijs ex ſtipulatione matris. Ratio quia ſtipulatur ſuper re ipſius, vel futura ipſius, ratione vtilis dominij, quo caſu etiam quilibet extraneus poſſet alteri ſtipulari. l. quoties. C. de do. q̄ ſub modo. Et ſic videtur, ꝙ ex prędicta ratione, quia naturales non ſunt in poteſtate patris, vel matris, non debuit reprobari

25 dictum Spec. † Tamen vnum dictum no. ponit Bar. in d. §. ſi qs

c rogatus. ꝙ in emphyteuſi e eccleſiæ nunquam veniunt naturales appellatione filiorum; quia non eſt veriſimile, ꝙ eccleſia de talibus ſenſerit, quia de iure diuino & canonico nō poſſunt haberi ſine peccato, quod ſingulariter not. quia facit ad multa. quæ diſponuntur cum eccleſia, vel per eccleſiam. Debes enim ſcire, quod ſimplex fornicatio, & etiam concubinatus eſt prohibitus de iure diuino, & canonico. 21. q. 4. ca. nemo. & c. meretrices. vide per Ioan. And. in reg. ſi ne culpa. de re. iur. in Mercuria. Et hæc omnia bene not. quia plenius hic, quam alibi habes hiunc articulum declaratum. & Docto. noſtri tranſeūt hic multum lente. Venio nunc ad ſecundam partem glo. quæ quærit, nunquid in terminis literæ euaneſcat ſubſtitutio, ſi etiam inſtitutus habuerit filium, ſed ante eum deceſſerit? Reſpondet glo.

& bene,

ADDITIONES.

a Filius. Vide Alex. in conſi. 2. inci. circa primum dubium, in 1. vol. latius in cōſi. 2. incip. viſis codicillis. eo. li. Seb. Sap.

b Ex verbis. Hoc etiam tenet Alex. in conſi. 94. inci. conſideratis, colum. 2. in 1. volu. Seb. Sap.

c Coitu. Idem tenet Are. Inſt. de iure natiu. in prin. & Nic. de Vbal. in tract. ſucceſſio. in 5. char. vide tamen Are. in cōſi. 67. inci. reuocatur. ubi aliter ſentit. Seb. Sap.

d An autem ualeat. An ualeat ſtatutum uel conſuetudo, quod ſpurii ſuccedant patribus vide Bal. in conſi. 216. in 3. par. Pa. de Caſt. in conſi. 227. ſecundum antiquam impreſſionem, & Pet. Rauennaten. in tract. de conſue. col. 6.

e In emphyteuſi. De emphyteuſi, ꝙ non tranſeat ad filios naturales, tenet Ioan. de Imo. in 3 col. in 1. vol. plenius in conſi. 28. inci. conſideratis. col. 12. cum

conſi. 406. inci. circa primum quæſtum. Rom. in conſi. 25. inci. viſa

Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& bene, ꝙ non, quia satis est, si tempore mortis decessit sine liberis, vt in iuribus alleg. in glo.& hoc clarissimum est. In tertia parte gl. quærit, qd si fuit dictum. Si decesseris sine hærede, substituo talem, qui veniant appellatione a hæredis, ad hoc vt euanescat substitutio? Gl. respondet, ꝙ soli filij intelliguntur, l. ex facto. §. vltimo, ff. ad Treb. Et est ille casus notab. in quo appellatione hæredum soli filij intelliguntur: & fit illa stricta interpretatio, vt cuitetur absurdum, quia est quasi impossibile, ꝙ quis possit decedere sine hærede proprie intelligendo ex testamento, vel ab intestato. Fatetur tamen glo. quod si non habeat filiū, sed nepotem ex filio, cuanescit substitutio, vt in iuribus allegatis in ea. Aduerte circa primum dictum. Nam ex prædicta ratio
b ne arguit glo. in d. l. ex facto §. fi. ꝙ si concedo feudum, b vel prędium emphyteuticarium tibi, & heredibus tuis, ꝙ videtur de filijs intellectum: alias sequeretur dicta absurditas, quod duraret sine fine etiam in emphyteusi. Idem tenet Spec. in tit. de loca. alias de emphyteu. §. nunc aliqua. ver. 113. si concessio fiat ab ecclesia, vt tunc intelligatur de suis tantum, & non extraneis. per §. emphyteusim. in Auth. de non alie. secus si concessio fit a priuato. facit glos. Accur in l. etiam. ff. sol. matr. Sed attende, quia reperio Spec. cod. titu. & §. alleg. ver. 6. tenere, quod hodie ecclesia potest concedere in perpetuum rem in emphyteusim. & quod. §. emphyteusim. sit correctus per §. licentiam. in Auth. de ali. & emphyteu. sed posset responderi, vt dicit hic Ioan. And. qui videtur sequi primum dictum, vt corrigatur ille §. quo ad tempus, & numerum successorum: non autē quo ad qualitatem ipsorum. Declaro hæc pro puris Canonistis. §. emphyteusim continebat duo. Primo, ꝙ res ecclesiæ non possent dari in emphyteusim, nisi in vita accipientis, & duorum hæredum suorum. Secundo exigit, quod isti hęredes sint de suis, vt sic extendatur ad filios, vel filias, & ad nepotes, vel neptes, & sic ad descendentes. Superuenit postea Auth. de alic. & emph. §. licentiam. vbi vr̄ dari licentia concedendi in perpetuum. Nunc oritur difficultas vtrum corrigat in totum, an vero quo ad tempus, & numerum successorum tantum? Ioan. And. vult, ꝙ non corrigat quo ad qualitatem successorum. q. d. quod concessio potest fieri in hęredem accipientis in perpetuum, dummodo sint de suis descendētibus, vt sic id, quod disponebat olim qualificando illos duos successores, procedat hodie etiam in vlterioribus. Vnde hic sunt examinanda duo. Primo, qui veniant
c appellatione hæredum? c quod glo. hic tangit. Secundo inferemus ad decisionem quęstionis tacitæ, an emphyteusis ecclesię
d transeat ad hæredes extraneos? Ad primum distinguit d Bart. in l. Gallus. §. etiam. ff. de lib. & posth. ꝙ quandoque ver. suis hęredibus, conferuntur in tempus vitæ illius, cuius hęredes appellantur: & intelliguntur de filijs: non enim potest intelligi de extraneis: quia hæreditas non est viuentis. l. 1. ff. de hęred. vel act. vend. & sic intelligi debet d. §. & etiam quandoque illa verba, suis hæredibus, conferuntur in tempus post mortem, & tūc sic proferuntur super re sui natura non transmissibili ad hæredes extraneos, & dicēdum est idem, vt propter materiam subiectā restringantur verba ad filios. Exemplum in feudo concesso alicui, & suis hęredibus. Ad hęc de succes. feu. c. 1. col. 10. & no. in d. l. ex facto. §. fi. & per Dy. in l. in conuentionibus. ff de ver. obl.
26 licet aliqui dicant vt no. Cy. in l. liberti. C. de oper. lib. † Quādoque illa verba proferuntur super re, sui natura transmissibili ad extraneos hęredes, & tunc aut verba exprimuntur a recipiēte, aut a concedente. Primo casu intelliguntur etiam de hæredib. extraneis. l. stipulatio ista. §. si quis. ff. de verb. obl. & l. si pactum, ff. de prob. Secundo casu quando proferuntur a cōcedente, puta a testatore, vel ab aliquo domino, idem, vt transeat concessio etiam ad extraneos hęredes. l. in annalib. C. de leg. & l. sciendum. de verb. sig. Hoc verum, nisi aliqua iniquitas resultaret cōtra mentem testantis, vt in casu huius gl. & hæc no. Per hoc infertur ad decisionem secundæ quæstionis. Quid si verba proferantur in contractu emphyteutico, & si proferantur in re priuati, vel ciuitatis? Capiuntur proprie, & concernunt etiam extraneos hęredes, quia ex sui natura possunt talium res concedi in emphyteusim perpetuam. l. 1. C. de iure emph. l. 1. & 2. ff. si ager
27 vect. vel emph. pe. † Vnde plus sing. dicit Spec. in d. ver. 113. ꝙ ēt
c legari potest extraneo, c domino irrequisito, quia ex quo donatur

ex proprio corpore, puta, quia sunt nepotes vel vlteriores in gradu, vide latè examinatum per Sal. in auth. sed & si quis. C. de secun. nupt. Et si concessum, sit aliquid alicui pro se & posteris, intelligitur de descendentibus ex filijs masculis, non fœminis. Hoc dicit Bar. in l. 1. ff. de iure immu. & facite. vbicunque, de pœn. 6. Sed si dictum esset pro se & filijs masculis & fœminis, dicitur ad fœminas viduas. secus si essent maritatæ. secūdum Bar. in l. quoties. de priuil. scho. lib. 10. Et adde Ang. consi. 182. vbi ponit vnam quæstionem ad propositum, & ibi etiam an & quando filius non hæres succedat in feudo. Et adde Bal. in l. Gallus, §. nunc de l. quem sequitur. Imo. ff. de lib. & posthu. vbi dicit, ꝙ si quis recepit emphyteusim pro se & descendentibus per virilem sexum, poterit succedere in emphyteusim neptis ex filio, licet non possit succedere nepos ex filia. Et adde hic Bal. in l. sed si hac, §. liberos, ff. de iure voc. vbi dicit, qd si fit cōcessū alicui feudū ꝙ se & liberis suis, filia fœmina succedit in feudo. Et ibi dicit, & qd fœmina ipsi succediti feudo a stirpe, quia si succedat dño feudi. De ista q̄one vide ēt per In. in l. si ita scripsit. ff. ad l. falc. 2. & in l. qd' ff. in vlt. char. ff. de ver. ob. & p Bal. in l. 2. C. de usu. emp. Sed Imo. in c. potuit. in fi. commen. de loc. dicit, quod si quis stipuletur emphyteusim pro se & filijs suis, non succedit filia fœmina. & alle. Arch. in c. si quis sindem. 17. q. 4. Et adde hic Ang. consi. suo 218. vbi dicit, quod si quis recipit emphyteusim pro se, & filijs masculis, & vna femina, si recipiens habuit plures fœminas filias vitiatur stipulatio quo ad filiam. Nec ob. matri, quod inuestitus de illa non senserit. Et ibi dicit, quod inuestitus de emphyteusi, potest ipsam vni filiorum assignare, alijs exclusis. Et si dicitur, Concedimus tibi, & tuæ soboli, vel tibi, & tuæ progeniei, de quo verbo, progenici, vide p. Do. in c. dominus, in 5. no. 61. dist. vel, tibi, & tuis posteris, quid importent illa verba, etiam de his omnibus, & quamplurimis alijs huiusmodi verbis, vide omnino per Ro. plene in l. 1. ff. ad Sil. Et quando quis recipit emphyteusim pro se, & filijs suis, vel nepotibus, an succedere debeant filij, vel nepotes non hæredes, vide per Imo. post Bal. in l. Caius, in 3. col. ff. solu. ma. & si quis recipit emphyteusim pro se, & filijs, & nepotibus, an hoc casu appellatione nepotis contineatur filius fratris, vide omnino per Imo. in l. si decem. ff. solut. mat. & de multis similib. verbis, quæ apponuntur in concessione emphyteusis, vide plene per Imo. in l. ex facto, §. si quis rogatus, il 1. ff. ad Treb. & per D. Bened Capram in repe. c. si pater. in pe. char. de test. in 6. Item de recipiente in emphyteusim pro se, & filijs, vide Imo. post Bal. in l. apud Iul. §. si quis alicui. de leg. 1. Qui autem veniant appellatione aliorum de cognatione mixime in materia pœnali, vide late per Do. in c. quicunque. de pœn. 6. Et adde Arch. 17. q. 4. in c. si quis suadente. in pe. col. vbi dicit, quod si est concessum pruuilegiū mihi, & filijs meis, vel mihi & posteris meis, extenditur ad filias fœminas. Et ad materiam adde no. per Imo. & Mod. in c. si quis præsbyterorum. de re. eccl. non alie. Item adde, quod q̄n dico, Concedo tibi, & tuo, non veniunt bastardi, quia non dicuntur esse de genere, secundum Bal. in l. fi. circa med. C. de nat. li. Item de prædictis vide omnino per D. Nic. de Flo. in trac. suo de banni. in 1. par. in 9. q. Item in feudum concessum alicui pro se, & filijs masculis, non intelligitur concessum fœminis ad exquantum, videlicet deficientibus filijs masculis, secundum Bal. fin. in c. cæterum. in pe. circa de iud. & ibi etiam dicit sin. quod si contingat tres filias succedere in feudo, quarum vna moriatur relicto filio masculo, alia moriatur sine hærede, succedat masculus, & præfertur tertiæ sorori superuenienti. Adde amplius phyteusi concessa pro se, & filijs includūtur naturales, Alex. cōs. 88. & 120. 1. lib. Et an pater possit in feudo, vel emphyteusi præiudicare filio, cum hic acquisita pro se, & filijs, vide Pet. de Anch. consi. 124. & 320. Alex. consi. 1. lib. & cum dicit, Ex suo corpore, an veniat natus ex filia, vide Bal. consi. 1. & 3. 5. lib. Et an fœmina succedat in feudo, & quando, vide Ro. consi. 1. & 3. 4.

an appellatione nepotis veniat filius fratris, vide Fed. consi. 35.

b Feudum. Vide Ang. in consi. 350. inci. clarissime frater. & in consi. 218. incipit. ctissima. Card. in consi. 54. inci. quod domina. col. fi. Jul. in consi. 218. incipit. tram. & D. Abb. in consi. 3. inci. nitar. in 3. dub. in 2. vol. vbi concludunt, qd in feudo appellatione hæredis non veniunt extranei. Seb. Sap.

c Appellatione hæredum. Et ad illud si habeatur loco filii monasterium, pōra gl. in §. ea. l. in quantum dicit iure suorum. Pondera, quia tex. ille non probat, quia pars monasterii istud hic allegat, & uerba apposita a litigante partis non faciunt ius, ut per Io. An. in c. dilecto, de præb. Nec uidetur tulit sententiam, fundauit se in hoc, sed solū, quod probatio ætatis erat in bia, ut patet ex litera. Istud colligitur hic ex dictis do. Ant. Ponderadum do. Pet. quia hic erat minor, qui non poterat habere ueros filios, ergo nec fictos, vide Io. de Imo. in l. Lucius. ff. de hær. inst. And. Barb.

No. bonam doctr. & dist. qui comprehendantur appellatione hæredum. & de hoc latissime per Paul. de Cast. in d. l. Gallus, §. etiam. Et adde, quod duce regulariter appellatione hæredis contineatur hæres hæredis, tamen si ceps concedit alicui priuilegium pro se & hærede suo loquendo in singulari non in plurali, puta tibi, & hæredi tuo, istud priuilegium non transbit, nisi ad primum hæredem. ita sing. concludit Bar. in l. 1. ultra medium. de const. prin. Item de hoc, qui contineantur appellatione hær. vide per Abb. in c. quibusdā, super gl. in uer. ad hæredes, de pæ. Item adde, quod substitutio facta si decesseris sine hærede, non euanescit etiam decedendo filiis naturalibus, licet appellatione hæredis contineantur filij. ita do. Bal. minat Io. An. post Iac. de Are. in add. Spec. in tit. de test. §. fi. in add. magis. est & alia q. Item adde, quod habens filium ex filia, non dicitur sine filiis ut est tex. in l. 1. C. de cond. infer. Eodem modo ille, qui habet filios filias hæredes, ut l. filiusfamilias, §. cum quis, ff. de le. 1. de quo vide omnino gl. in l. ex facto, §. fi. ff. ad Treb.

Adde, appellatione hæredum, qui veniant Ale. consi. 56. 1. lib. & lacius adin tabula consil. suorum, & in l. Gallus, in 2 poſt. meis in imprel. de Tour.

d Distinguit. Vide Old. in consi. 21. inci. thema tale est. post Pet. de Anch. consi. 121. inci. pro & contra. cum alleg. per D. Iaf. in l. 2. char. 20. in 15. q. C. de emph. ubi ponit, quid si quis stipulatus est emphyteusim pro se, & suo, uel hæredibus suis, an intelligatur de primo hærede. Seb. Sap.

e Extraneo. Hanc esse communem opi. attestatur Alex. in consi. 120. num. 2. eo, quod quæritur, in ult. col. in 1. uol. de quo uide D. Iaf. in l. 3. col. 7. uer. cessiue iuxta prædicta quæro, C. de iure emph. Seb. Sap.

Extraneo. Adde, quod si conceditur feudum alicui pro se, & quibus hæredibus suis, transit hoc feudum in legatarios. Et hoc dixit Bal. in l. fi. prin. de proh. feu. alie. per Fed. & vide Bal. in l. 1. in 34. q. ff. de re. dub. ctum Bald. in d. c. 1. de proh. feu. alie. per Fed. alle. & sequitur Ro. in d. pus, §. in re legata, ff. de usuc. secundum contrarium tex. Item Bald. in donare, qualt. olim feu. ali. po. Dixit etiam Ro. in d. §. in re legata, quod appellatione successoris intelligatur de successore immediate, ut in l. §. ff. de eden. tamen si fuerit concessum feudum, vel emphyteusis pro sese successoribus. suis qualitercunque, transit in particularem successorem. Pro cuius dicti veritate dicit videndum, quod no. Bar. in l. vt iurisiurandi, §. liberi. ff. de oper. liber. & quod no. Bal. in l. fi liberti, C. de ope. lib. Quod autem appellatione sui non solum intelligatur de successore particulari, sed vltra tex. in l. quædam. §. is autem, ff. de eden. Firmat etiam Bal. in l. emptori. C. locati. Sed in contrarium est textus, & ibi bona gl. in l. fluminum. §. adiicitur, de dam. infec. & in l. etiam in rem, ff. de iureiur. Sed primam partem firmat Imo. in l. quod dicit, ff. de verbo. obl. dicens quod uerum est, quod non comprehenditur successor particularis, tamen si concedat aliquid alicui pro se & suis hæredib. & suis successorib. per uerbum, hæredib. intelligitur de uniuersaliter succedentib. de iure ciuili, per uerbum autem successorib. intelligitur de vniuersaliter succedentib. de iure prætorio. Et ratio diuersitatis esse potest, quia prætor nō facit hæredem. in §. quos autem. inst. de bo. pos. Ad prædicta tamen uide unam quæstionem, quam ponit Ang. in d. §. adiicitur. circa fi. Qui autem ueniant appellatione proximorum & necessariorū, uide optimum tex. in l. fi quis adulterii. 3. de adul. Et quod sub tali appellatione non ueniat uxor, optime probatur in l. cum aliena. C. de leg. Seb. Sap.

natur in vltima voluntate non pertinet ad alienationem, & sic non hēt locum c. fi. de loc. uide tamen Bar. in l. fi. C. de iu. emph. & in l. in quentionalib. ff. de ver. obl. vbi videtur sentire contrarium, cum distinctione tamen. Si autem concessio fit ab ecclesia, tunc insurgit dubietas propter dictos §. emphyteusim. & §. licentiam. Vidistis sup. Spe. uarium. & dixi. Item Ioan. And. & gl. in d. §. emphyteusim. & in authenti. si quas. C. de sacrosanct. eccl. tenet ꝙ concessio hodie potest fieri in perpetuum Sed illæ glos. possent reduci ad opi. Io. An. Aliter distinguit Cy. in dicta auth. si quas. Reperio in hoc Bar. varium, nā in l. quod dī, ff. de uerb. obl. & in l. fi tibi decem. §. si pactus, ff. de pac. videtur velle emphyteusim ecclesiæ non transmissibilem ad extraneos hæredes, sed in dicta authen. si quas. videtur tenere simpliciter, ꝙ ille §. emphyteusim, sit correctus per §. licentiam. Dicit enim ꝙ potest dari in perpetuum, i. quandiu soluitur pensio. D. An. distinguit, ꝙ si concessio fit ex causa necessitatis, vt quia res a est ruinosa, uel urgent debita ecclesiæ, vel ex causa utilitatis, quia res est modici redditus, ꝙ eo tempore permittuntur cōcessiones in perpetuum: quia in his casibus permittitur alienatio dicti dominij: fortius vtilis tantum. ad hoc de re. eccle. nō alie. cad aures. & 10. q. 2. c. 2. §. perpetua. Si autem fit sine causa, ut puta qñ ecclesia cōsueuit talem rem dare in emphyteusim, puta ꝙ cessante consuetudine possit concedi perpetuo quo ad descendentes, sed quo ad extraneos nō: & hoc casu procedat opi. Ioan. An. † Limita tamen prædicta, ꝙ si concessio fieret simpliciter, etiam vbi possit fieri in perpetuum, non debet intelligi, b quod tertiam b generationem, per dictum. §. emphyteusim. & credo, ꝙ hoc uoluit Specu. in d. uer. 113. ne sit sibi contrarius in his, quæ dixit ver. 7. præal. Hæc dicit uera do. Ant. nisi cōsuetudo ecclesiæ sit, ut locet in perpetuum, etiā quo ad extraneos: quo casu uerba intelligentur, ut sonant. Et attende ad unum dictum ipsius in practica. Dicit enim ꝙ si res est præciosa nō aūt c ruinosa, vel modici redditus, ꝙ non est sufficiens causa c concedendi in perpetuum, quia potest haberi parum plus dando in emphyteusim, quàm locando particulatim: quia maius esset præiudicium alienationis vtilis dominij, quam esset illa modica utilitas, quæ adiicitur vltra solitum. ideo iura pouderant stabilitatem rei, aut magnam utilitatem redditū. Ego in hoc dubio aliter sentio, & miror de nostris prædecessoribus. ita instantib. super intellectu istarum authēticarum, cum dispositio, maximeillius §. emphyteusim, nullo modo debeat obseruari: cum lex ciuilis specifice disponens super reb. ecclesiæ, præsertim pbibendo, uel certam solemnitatem dando, etiam in fauorem ecclesiæ, non teneat: cum non habeat potestatem, ut in c. eccle sia §. Matiæ. de const. No. Ioan. An. in c. constitutus. de reli. do. d. Ioan. Cal. in c. 1. de nou. oper. nun. dico plene in repetitione c. ec clesia, præalle. uide bo. gl. & Inn. in c. 1. de reb. ec. non alie. li. 6. Li cet lex principis generaliter disponens debeat obseruari quo ad ecclesias, vbi canonibus non contradicit, ut d. c. 1. de nou. ope. nun. secus tñ qñ specifice disponit de ecclesia, seu reb. suis, vt facit d. §. emphyteusim. & § licentiam. vnde habuit Imperator potestatem impediendi alienationem rerum ecclesiasticarum, uel postmodum dandi licentiam simpliciter alienandi, & ad ponendi falcem in messem alienam, contra c. nouit. sup. de iud. 96. dist. c. duo sunt. Hoc ēt expresse sentit Bar. in l. cūctos populos. C. de sum. Trin. in ver. pmisso. & maxime hoc casu dictę legis non dēt obseruari, vbi hēmus spālē puisionē de iure canonico. & respectu solētatis adhibēdæ, vt elegāter dixit Inn. & gl. in d. c. 1. de reb. eccl. nō alie. li. 6. In iure. n. canonico prohibet eccl. nō alien. Alienatio uero permittit spāliter ex quatuor causis de qb. per gl. no. 12. q. 2. in fum. ut cā necessitatis, pietatis, utilitatis, & incommoditatis, vel minoris vtilitatis, seruata solem

ADDITIONES

a Qui comprehendatur appellatione hæredum in substitutione. Adde ꝙ licet appellatione hæredum, regulariter contineatur hæres hæredis, vt est tex. in l. quidam, C. de hær. inst. & in l. pater. ff. de vul. & pup. & gl. apud canoni. in c. fi. de sepul. tamen in legato vlusfructus ap. hæredis intelligitur de primo hærede tantum. tex. est in l. antiquitas. de vlufr.

Et vide per Bal. in l. etiam. ff. sol. mat. Et adde vnum fin. quod dicit Bal. in l. ex facto. la 2. ff. de hære. insti. vbi dicit, ꝙ si conceditur alicui feudum pro se & hæredibus, ꝙ si testator instituit vnum in ltima, ille succedet in feudum, prata letinæ. Et de hoc vide Pau. de Cast. in l. quoties. C. de hær. inst. Et eandem q̄onem ponit Bal. in l. 1. in 49. q. ff. de rer. diui. Et quando alicui est concessum feudum, vel aliquid aliud pro se & hæredib. ex suo corpore descendentibus, an extendatur ad descendentes hæredes, qui non descenderunt

ADDITIONES.

a Res. Vide omnino Bal. in auth. perpetua, C. de sacrof. eccl. circa prin.

b Adde quod subtiliter ponit Ang. in l. qui in aliena. §. 1. ff. de acq. hære. & Imo. ibi in 1. col. & vide Ang. in l. male agitur. C. de præscrip. 30. annorum. Et adde contra dictum dom. Ant. hic, ꝙ dispositio d. §. emphyteusim. est approta de iure can. per tex. in c. nonnulli, de rebus ecc. non alie. vbi papa approbat constitutionem Leoninam. Et quod emphyteusis ecclesiæ nō transeat in extraneos, tenet Bart. in l. si tibi. §. si pactus. ff. de pact. per d. §. emphyteusim. Ex quo no. decidit ibi ad fi. quod si quis recipiat emphyteusim ab ecclesia pro se & filijs, quod ista emphyteusis transibit æqualiter in omnes filios: licet sint instituti ex diſparibus partibus in testamento patris. Et ibi etiā dicit, ꝙ licet filius repudiauerit hæreditatem paternam, tamen succedit in emphyteusi. Et adde ꝙ eadem ratione dico, quod licet filius sit exhæredatus a patre, tamen succedit in tali emphyteusi ecclesiastica. Ad prædicta tamen vide, quod plenissime scribit hic do. Franc. de Are. in 7. 9. & 10. char. & plenissi. per Bal. in auth. si quas ruinas. 2. col. C. de sacrof. eccle. Item quando fit concessio alicui vsque ad tertium gradum, an nepos, qui propter mortē patris intrat locum patris, secundum l. Gallus, dicatur obtinere primum gradum, vel secundum, quo ad effectum concessionis, tangit Bal. in c. 1. in commento, in pe. col. de iud. Et vide etiam cir. prædicta latissime & melius, quā alibi, ꝙ non potest dari in extraneos, nec in descendentes, nisi vsque ad tertiam generationem. Dicit etiam, quod si simpliciter conceditur, ita videtur concessa, de quo etiam vide per Bal. in l. fin. C. de hær. inst. & facit quod no. Bal. in c. 1. §. fin. de feudo da. in vicem le. com. & in l. 1. circa med. C. de iure emph. vbi dicit quod præscribens emph. ecclesiasticam, intelligitur præscribere vsque ad tertiam generationem tantum. Adde hic Pet. de Anch. in cōs. 133. & latius uide quæ posui in l. etiam. ff. sol. mat. in impressione de Tortis. Adde hic quod no. Azo. in sum. de sacrof. eccl. in fi. De hoc vide per Ioan. de Lig. in c. potuit. de loc. in uer. sed attende. Et vide pulchre per Bal. in l. etiā, ff. sol. mat. Et an res ecclesiæ possint dari in emphyteusim, vide per Arch. in c. apostolicas. 12. q. 2. vbi dicit, quod sic, si expedit ecclesiæ, alias secus. Et de hoc dicit haberi per Spec. in titu. de loca. §. nunc aliqua, ver. 7. quæritur. Et vtrum emphyteusis ecclesiastica transeat ad heredes extraneos, vide per Io. de Imo. post Bar. in l. quod dicitur. ff. de uerb. obl. & in d. l. etiam, ff. sol. matr. & aliquid per eum in l. insulam. in prin. ff. sol. mat. & aliquid per do. Ant. in c. fi diligenti, de præscr. & quod res ecclesiæ possit dari in emphyteusim, est tex. in c. hoc consultissimo. circa prin. de reb. eccl. non alie. lib. 6. Et quod emphyteusis ecclesiæ non transeat ad hęredes extraneos, tenet Bal. in c. literæ, de dila. de quo vide per Bar. & Bal. in l. fi. C. de hæred. inst. & auth. defuncto, C. ad Tert. Bar. in l. quicunque. per illum tex. C. de omni agro deser. lib. 11. & in l. si tibi. §. si pactus. ff. de pac. & in l. Gallus. §. quidam certe. ff. de libe. & posthum.

Qui veniant appellatione filiorū, siue hoc verbum proferatur in nu. plurali, vel singulari, siue sumus in materia stricta & odiosa, siue in materia larga & fauorabili, an contineantur bastardi, spurij, naturales, & alias illegitime nati, & an veniant adoptiui, & legitimi tantum. Et si in dispositione sit mentio de liberis, an veniant liberi primi gradus, vel etiam vlteriores descendentes. & quid in materia feudali, vel in materia emphyteuticaria, an veniant tam masculi quam fœ. dicas quod hæc est materia, in qua oporteret reuoluere omnes iuris can. & ci. libros: ideo quia etiam apostillatores hic multa dixerūt, ut ex inspectione apparet, paucis admodum remissionibus ero cōtentus. Primo vide Bar. in l. si quis ita, ff. de testam. tut. & in l. qui filiabus. in §. 1. ff. de leg. 1. & in l. Gallus. in §. instituens. ff. de libe. & posth. & in l. 1. §. sed & incertum. ff. de ven. in possel. mit. & in l. liberorum. ff. de verb. sign. & per Alex. in cons. 170. in 2. par. & per Pau. de Cast. in consi. 177. Et vide quæ habentur in l. filium diffinimus. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iu. & uide Bal. in l. precibus, in 9. col. C. de imp. & aliis subst. vbi inter reliqua dixit, quod filiorum app. venit non tantum, qui est natus, sed etiam qui est in utero in materia fauor. de quo in l. 2. in §. fi filius, ff. ad Tert. & in l. qui in vtero, ff. de statu ho. & uide Pau. de Cast. in consi. 356. & in consi. 77. ubi tractatur de substitutione facta alicui, & uide Alexan. in consi. 13. in 4. par. consi. & per Andr. Sic. in consi. quid inci. specialis, quod est post cons. Ale. in 4. par. consi. ubi ēt ponit, quid si fiat mentio de filijs in contractu emphyteutico. & vide Io. de Imo. & do. meum Io. de Prato post ipsum in l. cum anus, ff. de cond. & de mon. Et an ueniant spurij, uel ltimati, aut aliàs illegitimè nati, vide quæ habentur per Bar. & utrū que Imo. in l. ex facto. §. si qs rogatus, ff. ad Tre. & in l. generaliter. §. cū aūt. C. de inst. & sub. sub cond. fac. & in l. cū acutissimi, C. de fideic. & auth. nisi rogati, C. ad Treb. & uide quæ hīr in l. cū adoptiuum. C. de decur. li. 10. & in l. si ita quis. in fi. ff. de leg. 2. & in l. adoptiuum. ff. de ius uoc. ubi p Ale. post alios, qui ponit quid si in lege, vel statuto, uel priuile gio, vel cōtu fiat mentio de filiis, an ueniant adoptiui, & sic ltimi tantum, & qd in cōtractu feudali, & an ēt ueniāt posthumi, uide Bal. Ang. & Imo. in l. si quis posthumos. ff. de li. & posth. & per Spec. in tit. de emphy. in §. 1. in ver. 37. Et quid de fratribus, vel filiis fratrum, quando fieret mentio de agnatis, vel de hæredibus, & maxime quando esset communis vsus loquendi, qd tales ēt transuersales comprehenderentur, & non solum liberi primi gradus vide quæ habētur in d. l. liberorum. ubi per Alex. ff. de uer. sig. & l. si filius. & in l. si filium, ff. ad Maced. & vide etiam per Inn. in c. si vero. de sent. exc. ubi ēt p d. Abb. & alios, & p Alex. in l. si tibi, in §. si pactus. ff. de pa. & uide Ale. in cōsi. 128. ubi ponit, nūquid veniant hæredes extranei, qñ est facta mētio in contractibus, & maxime in contractu facto ab ecclesia, de quo per gl. & Doc. tam antiquos, quam modernos, in l. etiam, ff. sol. ma. Et an veniāt nepotes ex filia fœmina, uide Bald. in l. 1. in uer. quæro cum interdum. in antiqua lect. C. de cond. infer. & uide tex. in c. statutum. de hære. lib. 6. & per Bal. l. maximum uitium, C. de lib. præte. & per Rom. in l. patris. in 4. col. ff. de in ius voc. vbi dicit, quod statutum de compromisso fiendo inter patrem & filium, intelligitur etiam de filio naturali tantum, de quo habetur per Bal. in l. libertinum, C. de interd. matrimo. & hæc sufficiant remissiue quantum ad istam materiam. Ant. Franc.

c Sufficiens causa. Not. tamen, quod quando fundus est sterilis & datus est in emphyteusim vsque in tertiam generationem, si fundus ille ex opera & arteficio emphyteutæ fuit factus melior, transit vltra tertiam generationem etiam ad hæredes extraneos. Ita dicit Bart. in 1. quinque. per illum tex. de omni. Et o deser. lib. 11. & sequitur Rom. in repe. sub. de arb. col. 9. Sed re. p Bar. idem Ro. in l. etiam. in prin. ff. sol. mat. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habentur 10.q.2.c.perpetua,cum seq.c. & plene per Spec.in d. §.7.& sic concedet in perpetuum,vel ad tempus,prout sibi videbitur.Ad hoc quod no.Arch.& Io.And. in c.2.de rebus ecc. non alien.lib.6.& bo.tex.iunctis no.per Innoc. in c.ad aures,de rebus eccle. non alien.Si autem concessio fieret simpliciter,vt puta, Titio & hæredibus suis (intelligo de omnibus hæredibus etiam extraneis,quia hoc importat natura illorum verborum. l.in annalib. C.de leg.)& hæc res transmissibilis est ad hæredes extraneos,etiam in perpetuum,ex quo prætenditur causa legitima, ex qua etiam directum dominium alienari potest: non enim apparet cã restringendi. Hoc dico,nisi aliud haberet consuetudo , quæ attendenda est, & subintelligenda etiam in contractib.ad hoc bo.tex.in l.quod si nolit. §.qui assidua. ff.de ædic.& per Bar.in l.nemo est,qui nesciat. ff.de duob.reis .& per Inn.super rub.de consue. Et per hoc habes hunc vtilem articulum plenissime declaratum.In quarta parte gl.quærit, an rogatus alij restituere hæreditatem,possit aliquid de dicta hæreditate alienare? Gl.ꝙ non.C. communia de leg. l. vlt. nisi in casibus qui nota.in auth.ibi posita,quæ incipit, res quæ. Et aduerte, ꝙ melius diceret glo.qui habentur,quam qui non, quia illi casus exprimuntur ibi in tex.& sunt duo, videlicet causa dotis,& donationis propter nup. & loquitur ibi tex. in liberis, & sic secus videtur in extrancis.de quo dic,vt ibi plene no.per Doc.Potest tamen rogatus retinere sibi quartam partem per Treb. &c. vt in glo. Si autem esset rogatus restituere quicquid superesset de hæreditate,tunc ad minus quarta seruabitur instituto, vt in authen.contra cum rogatus. C.ad Treb.Dic tamen ꝙ in quatuor casibus ibi positis posset alienare etiam quartam partẽ in causa dotis, vel donationis propter nupt. vel propter alimoniam, vel redemptionem captiuorum,si sua substantia non sufficiat.

30 de quo dic vt plenius ibi no.† Vltima gl. quærit,quid si pure rogatus fuit quis restituere hæreditatem , nulla mẽtione facta de filijs , nunquid teneatur ad restitutionem post mortem suam, si habeat filios,vel nepotes ex filio? Glo.dicit ꝙ non, sed euanescit substitutio,vt in iuribus alleg.in ea, quæ hoc bene probant. Quod intellige secundum Ioan. And.quando substitutio est facta filio,vel nepoti.q.d.secus in extraneo . Et bene loquitur, ga hoc casu loquuntur iura alle.in gl.Et est ratio, quia non est veri simile testatorem voluisse præferre alienam sobolem suæ po-

31 steritati: q̃ rõ cessat,cum substitutio est facta extraneo.† Quæro iste contulit se,& sua, nunquid valuisset vnum fine alio? glo.in ver.se,& sua obtulit.dicit,quod non: quia sua non poterat sine se conferre,cum subiacerent restitutioni.Dic melius,& credo, quod fuit de mente gl.quod sufficiebat dedicare se . Nam tunc per consequentiam transiuissent bona in monasterium.in Authen.de sanctiss.epis.§.sed & hoc præsenti. & C.ad Treb.authẽ. nisi rogati.Sua autem sine se non poterat donare,s.quæ subiacebant restitutioni: alia vero , quæ non subiacebant restitutioni, vt debita.pars iure naturæ,& quarta per Treb. bene potuissẽt si

32 ne se donare,ætate non impediente,vt supra dixi. † Sed quæro, quomodo monasterium hoc obtinuit vigore oblationis , cum non probauerit eum tunc fuisse maioris ætatis? Gl.in ver.secundæ respondet,quod iste præsumitur maior, nisi probetur cõtrarium.Ex quo colligitur quem præsumi maiorem,nisi probetur contrarium.alle.iura sua.Hoc dictum gl.communiter reprobatur per Cano.& legistas.Nam dicẽs aliquem maiorem, & principaliter fundans se super ætate,hoc probare debet. quod not. etiam si præsumeretur maior. ff.de mino.l.de ætate. & l. minor 25.annorum.& ideo vide gl.meliorem in c. presbyter. 78. dist. glo.& Bar.in l.de ætate.præal.per Spec. in tit. de actore.in prin. & maxime in ver.si ergo excipis.per Cy.in l.cum te. C. de proba.aliquid per Arch.in c.si eo tempore.de rescrip.lib. 6. Et bre-

a uis conclusio est hæc.Fundans se super ætate maiori,vel mino

b ri,habet probare , [b] quod est suæ intentionis causa. Hoc est verum,nisi iudex ex aspectu transfundat onus probandi in alium vt l. minor 25.annorum ex aspectu.ff.de min. & ideo isti patrui succubuerunt,quia fundabant excep.suam super minori ætate, quam necessario non probauerunt. Dices tamen . Quare monasterium obtinuit,cum non probauit maiorem ætatem,super qua se fundabat? Respondeo, quia principaliter non fundabat se super maiori ætate , sed super oblatione , quam probauerat: ætas autem allegabatur implicite ad actum,quæ præsumitur ꝓ bato actu , sicut aliæ solemnitates intrinsecæ præsumuntur , vt no.in l.sciendum,ff.de verb.obl.per Bar.& in c.innotuit. de eo

33 qui fur.or.rece.per Inno.† Et per hoc habes vnum casum notabilem,in quo ætas præsumitur, quando,s.venit accessorie ad actum probatum,qui solum maioribus conuenit,& adeo præsumitur,ꝙ probatio minoris ætatis eam non excludit, nisi necessario concludat minorem ætatem: vnde non sufficit qualisqualis probatio,vt hic sing. probatur. & nescio quod alibi ita bene probetur,& multum limitat no.per Inno.in c.innotuit,de eo q fur.or.rec.vbi dicit,ꝙ quãdo solemnitas præsumitur ad actum, de facili tollitur i.la præsumptio per contrariam præsumptionem,arg.in c. quia verisimile, de præsump. Hoc enim dictum non procedit in idoneitate personæ,respectu temporis,& sanamentis , quæ præsumuntur ad actum ; sed oportet, ꝙ defectus plene probetur,vt hic. Ratio autem prædictæ conclusionis est, quia cum ætas varietur super cursu temporis , ius non præsumit nec ꝓ maiori, nec pro minori ætate,licet probetur,ꝙ olim fuit minor.facit quod no. Ioan.And.in c.cum inter R. de elec. Sed contra illud,quod statim sup.in no.tetigi,ꝙ ætas idonea ꝓsumitur ad actum probatum,multum ob. vnum dictum Ioan. And.in c.fraternitatis,in 4.q.3.de test. vbi dicit,ꝙ ætas inest pro

34 fessioni,sicut pubertas matrimonio.de reg. c.1.de despõ. imp. c.1.lib.6.adeo ꝙ probans professionem, vel matrimonium nõ haberet necesse probare ætatem, vel pubertatem,nisi negetur. Et sic ex hoc vltimo sentit,ꝙ probanda est ætas per probantem professionem,si ætas negetur,& sic ex quo patrui negabãt,monasteriũ debebat probare,vel debebat succumbere. Licet Ioan. non alleget iura pro dicto suo,ego allego c.cum nobis.de elec. prope fi.vbi instanti pro electione fuit necesse probare ætatem legitimam,& quia non potuit probare,fuit repulsus. Ad idem c.attestationes,& c.fi.de despon. imp. facit in simili l. matrem. C.de probat. Contrarium est difficile, sed potest respõderi duobus modis . Primo, ꝙ monasteriũ erat hic in possessione illius professi,seu oblati:ideo omnia debent præsumi legitime intercessisse: & ex contrario præsumeremus delictum in se recipiendo tibus non legitimo tempore. Secus vbi monasterium directe ageret contra oblatum, vel professum, vt ille negaret legitimã ætatem:tũc enim monasterium hꝛet probare, vt in 3ꝛiis: & tũc multum restringeretur hoc c. & oĩa supradicta . Secũdo potest dici,ꝙ dictum Io. And. non est verum , nec iura superius allegata probant 3ꝛium.Nam c.cum nobis.no.dicit, ꝙ alio negã-

34 te, habeat electus probare idoneam ætatem, sed ꝙ iudex officio suo processit ; ga in electione multum exuberat officium iudicis.Et pro hoc optime facit c.dilectus.co.tit. vbi in fi.innuitur ꝙ negãti ætatem electi, incumbit onus ꝓbandi. & facit c. 1.de ele.li.6.& qđ no.Io.And.in reg.infamib.in Merc.Alia iura supius alle.hoc nõ ꝓbant,si bñ ponderẽtur.† Opp.vi.n.ꝙ illud ver.dubiũ , ꝙ erat minor annis, debebat interpretari in favorem actoris,& 3ꝛeum,l.si quis intentionem ambiguam, ff. de inoff. cum si.Gl.in verbo dubium,respõdet, ꝙ hoc ꝓtingit religiosæ fauore,pro qua multa contra iuris regulas constituta sunt, vt sunt personę.ff.de relig.& sump.fune. Hęc sol.non est bona:ni-

35 quia ex litera patet,ꝙ sñans fundauit se super mero iure, ergo quia propter fauorẽ religionis non dꝛemus alij iniustitiam facere,argum. in c.ex tenore,de foro compe. Ideo glo. transit ad aliam

ADDITIONES.

a Fundans.idem tenet Cald.in consi.4.incip.quòs habeat probare in ti.de prob. Imo.in consi.25.incip. in casu præmisso.Bal.in consi.264.incip. Habetale.circa fi.in 1.parte.Alex.in consi.146.incipiin casu proposito.col. pen. in 5.volumi. Seb.Sap.

b Habet probare.Adde quis debeat ætatem probare, & qualiter probetur.Bal. consi.incip. ser Simon. Et quid fiendum cum dubitatur an sit minor per Alex.consi.21.lib.1.& si per statutum inducatur certa forma probandi ætatem,in alia forma fit exclusa,per Pau.de Cast. consi.141.Et quando quis impugnat contractum ratione minoris ætatis,sit præsumptio,quod fuerit habilis,vide Aret.in consi.54.

Circa probationem ætatis,dicas,ꝙ debet probari per eum, in quem iudex ex aspectu transtulit onus probandi,alias debet probari per illum penes in maiore vel minore ætate fundat siue agendo,siue excipiendo, vt in l. te minorem. & ibi per Bar.Bal.& Doc.C.de proba.& vide Bal.in l.de ætate. ff.de interro.ac.& in l.de ætate.ff.de mino.& in l.1.in fi.ff. de excep. & in eadem oratione,ff.de fer.vbi Bar.vbique dicit,iudicium esse adeuadi. Cpronũciet super ætatem.Et vide Io.de Imo.in l.3.in §.duæ causæ,ff.ad Cbo.Bal.in l.data opera.C.qui accusa.non possin 15.col.& vide glo.c.proByter.78.dist.& per Spec.in tit.de actio.in ver. quid ergo , & vide glo.c.per Alex.in l.de ætate.de minor.Et adde, quod ætas probatur per instrumentum matrimonij, non autem per instrumentum dotis promissæ propter matrimonio iam contracto,sed pro contrahendo sic, præsumptiue tamen,vt per Bal.in addi.Spec.in tit.de in integ. resti.in ver.per instrumentum matrimonij,& vide Bal.in l.neque natales,in 2.col.de prob.vbi ponũt de isto modo probandi ætatem per instrumentum matrimonii. Et adde quod probatur extraordinariis modis,videlicet per priuatas scripturas,per indicia, & per testimonia domestica,ut per Bal.in l.2.C.de his qui veniam ætatis impetr. gl.Bal.& Bar.in l.2.in prin.ff.de excu.tut. vbi dicitur quod probatur per scripturam natiuitatis factam per patrem,quod ẽt voluit Bal.in rub.de Bfitrum.in 4.colum.& de modo probandi ætatem per Spec.in tit.de probat. §.1.in ver.restat,in 3.uer.4.5.& pen.& qualiter probetur uide etiã per Pau. de Cast.in consi.138. & 139. ubi etiam ponit an possit probari ætas impedo,quam modo tradito a statuto , & dicitur quod sic.sed per modos ibi approbatos,& uide Bart.in l.minor 25.ann. ex aspectu.ff.de minor. Pone etiam probari per matrem,licet non plene,secũdum Bar.in l.etiam. de probat. & per eũdem post gl.in l.2.ff.de excu.potest etiam probari per patrem ut in l.de tuto.& ibi per Bald.C. de in integ.resti.& per connectos, & probari per compatrem, qui baptizauit,utiper Bar.in consi.inci.in q. vti inter D.Simonem,& etiam per uicinos,& obstetrices, quæ uiderunt eum nasci tali tempore.Et tene menti,ꝙ ætate minor non potest probare se legare se maiorem,secundum Pau.de Cast.in d.consi.138. Et adde etiam quod sententia lata super ætate intra aliquos, non facit ius inter omnes cundũ Bar.in d.l.de ætate.in 4.q.de minori.& uide Bal.in fi.C.de iure Bgi.& adde etiam quod ætas non probata est prima causa restitutionis. ibi Bar.C.si minor se maiorem dixerit. Ant.Fran.

aliam sol.ꝙ uerbum actoris ambiguũ, bene est pro eo interpretandum:sed verbum ambiguum restium suorum 3ꝛ eum, & in fauorẽ rei, vt hic. Et est rõ , quia qui ꝓbat clare,debet probare, alias succũbit,vt hic, & in c.inter dilectos,de fi.instr. & hęc sol. melior. Declara tamen, vt plene dixi in c.cum ad sedem.de ref-

35 sol.† Sed opp. & aliter, quia iudex saltem debuit iterum testes interrogare,vt verbum dubium declararent. Gl.ista rñdet,ꝙ iudex bñ potuit hoc facere ex officio suo , sed non ad instantiam partis.No.bene glo ad duo.Primo,quod iudex potest ex officio

a suo quandocunq; a interrogare, [b] etiam testes,vt declarent ver

b ba obscure prolata.Idem no.gl.in c.per tuas. & in c. cũ clamor. 3.de testi.quod limitat secundum no. per Inno.in c.cum Ioannes.de fide instr.vbi dicam.& hæc no.ad limitationem. c. præterea,de test.cogen. No.2.ex glo.ꝙ ad petitionem partis nõ debet index iterum examinare testes , qui obscure deposuerunt: quia timetur verisimiliter de subornatione . Hæc intellige, si

36 fuerint prius debitè examinati,alias secus,vt le.& no.in d.c.per c tuas,& dic vt ibi. † Quæro,vtrum indistincte per religionis ingressum expiret substitutio c facta in defectum liberorum? Glo. dicit,ꝙ aut substituitur persona priuata,& euanescit,quia hoc casu ingressus monasterium fingitur habere hæredem , vt hic. & in Auth. de sanct. epis.§.sed & hoc præsenti.Si autem substitutur ecclesia , seu locus religiosus , vel iubetur expendere in pias causas, tunc non expirat substitutio, seu fideicommissum per religionis ingressum, vt in d. §. sed & hoc præsenti. vbi hæc distinctio,seu differentia probatur.Et est diuersitatis ratio,quia quod expiret substitutio per religionis ingressum , inductum est contra propriam significationem verborum, in fauorẽ piæ causæ. Vbi ergo substitutio,seu fideicommissum debet expendi in piam causam , cessat dicta ratio : cum non debeamus impropriare verba in fauorem piæ causæ religionis, in præiudicium alterius religionis,seu piæ causæ.ad hæc c.cum causa . de præb. Priuilegiatus enim non vtitur priuilegio contra pariter priuilegiatum, vbi pariter concurrit priuilegium vtriusque,vt d.§.sed & hoc præsenti.& plene per Bar.in authẽ. quas actiones. C.de sacrosanct.eccle.Et per hanc glo. & d.§. sed & hoc præsenti. consu-

37 luit quidam solemnis Doctor,Fran.de Albe. † ꝙ licet de legato ecclesiæ facto priuatus hæres non detrahat Falc. priuilegio ecclesiæ,vt in auth.similiter. C. ad leg.Falc.plene no.in c.si pater.

d de testam.lib.6.secus si ecclesia d est hæres, quo casu concurrit priuilegium cum priuilegio, & sic conquassatis priuilegijs vtriusque iure communi,ad hoc l.assiduis.C.qui po.in pig. ha.& hoc

e cõs.placet,licet gl.hoc non bene non firmauerit, in c. pontificalis.12.q.3.Sed dices tu. Nonne ecclesia petit restitutionem cõtra aliam ecclesiam? de in inte.rest.c.auditis, cum si.minor contra minorem?l.verum.in fi.ff.de min. & sic priuilegiatus vtitur priuilegijs contra pariter priuilegiatum? Solu.hoc casu non est priuilegiatus quiliber respectu causæ,de qua agitur, licet in genere sint pariter priuilegiati: nam si minor,vel ecclesia læditur, in hoc casu lesionis solum reperitur priuilegiata persona læsa. Et quoniam iste articulus est quotidianus,subijcio hic quędam

c bona dicta Bar.in authen.quas actiones.præalle. vbi sic distinguit. Cum quæritur, an priuilegiatus e vtatur priuilegio contra pariter priuilegiatum, ꝙ aut quæritur vtrum priuilegiatus possit vti priuilegio contra priuilegiatum,eo casu,quo ab ipso priuilegiato aduersario suo priuilegium consequitur: & ista pro-

38 prie non est materia nostra,tractatur in l.fin. C. de fruc.& li.expen. † Quandoque quilibet est priuilegiatus principaliter, & nunc quandoque quis generaliter est priuilegiatus , & in genere, sed non in ea causa , de qua agitur, sed vnus tantum est ibi priuilegiatus , & tunc vtetur priuilegio suo contra alium priuilegiatum, vt est casus in l.vlt.ff.ex quib.cau. ma.& c.auditis.Licet enim vtraque ecclesia sit priuilegiata in genere; tamẽ in ca-

39 su, de quo agitur, est priuilegiata solum ecclesia læsa , seu cõtra quam præscribitur,non altera,quæ præscribit,seu quæ est in lucro.Simile in duob.absentibus.d.l.fi.† Si vero vterque est priuilegiatus respectu eiusdem causæ, quæ agitur, & tũc, si quidem vnus habet priuilegium potentius altero, ille præfertur. Et potest esse potentius,quia ille certat de damno, alter de lucro,vel

40 quia causę concedendi priuilegium sunt fauorabiliores,vt l.ve rum.§.fi.cum l.seq.ff.de min. † Si vero causæ priuilegiorũ sunt pares,vel priuilegia sunt paris potentiæ,& tunc cõcurrunt ambo,& pariter admittuntur, vt l.priuilegia. ff.de priuil.cre. & in-

ter se fortios potior est condõ possidentis.l.si seruum.§. sequitur. ff.de verb.obl.& in regula, in pari causa.de reg.iur.lib.6.Et hæc no.per quæ potes allegare pro,& contra,ad q.sup. decisam.No.

f 2.principaliter ex princ.glo.ꝙ monasterium fungitur loco hęredis. Alii dicunt,quod loco filij,vt no. in Authen.nisi rogati. C.ad Trebel.& in Authen.si qua mulier.C.de sacrosanc.eccle. Bartholus in vtroque loco tenet contrarium : quia sequere-

tur quod monachus haberet monasterium in sua potestate, quod est falsum de electo c.si religiosus.lib.6. Vnde dicit, quod non est in mundo,vel decr.quæ hoc probet . Ad hoc c.recolendæ in d.authen.nisi dicetes , ꝙ solum probat, quod habens

loco hꝛdis.Sed certe, si illa alio,q̃ ponitur in tex.dũ facit mẽtionẽ de hꝛde,esset vera,vt sentire vꝛ Bar.tũc bñ ,pbaret tex.iste,ꝙ hꝛ loco filij,ga verbũ,heredis, capit hic stricte pro liberis.Patet, quia in substitutione fuit facta mentio duntaxat de liberis , videlicet, si sine liberis, &c. Allegabatur pro parte monasterij,ꝙ non dicitur decedere sine hęrede, qui monasterium sibi hęredem instituit : & debet exponi, sine hærede.i. sine liberis.alias ista allegatio non concluderet intẽtum allegantis,propter verba substitutionis.Si ergo vis saluare dictum Bart. oportet dicere,ꝙ illa fuit allegatio partis,quæ nullo iure probatur:nam decisio huius decr. sumitur ex Auth. de san. epi.§.sed & hoc præsenti.vbi non dꝛ,ꝙ monasterium habeatur loco filij , vel hꝛdis, sed ꝙ omnes istæ condones , si nupserit . Si habuerit liberos,& similes,appositę in persona instituti,ad faciendum locum substituto,tolluntur,& habentur pro non adiectis, si institutus intrauerit monasterium : & hoc ideo ne timor restitutionis fiendæ retraheret ur a vita contemplatiua , & de hoc aliquid infra

tangam

ADDITIONES.

a Quandocunque.Adde Rom.consi.20.& 359.

b Interrogare. Adde,quod etiam interrogare potest post publicatas attestationes,vt no.Bal.in l.in bonæfidei.C.de rebus cred.& dem. Abb.in c.fraternitatis,inf.de testi.vbi d.Maria.Soc.in 12. col. & Bal.in c.1.§. fi enim domino. col.3.quid sit inuestitura.in vsib.feud. Seb.Sap.

c Expiret substitutio.Adde Bar.eius consi.1.Are.consi.53. Seb.Sap.

d Ecclesia.Vide Rom.in auth.similiter,in 40.speciali,in vltima volũtate . C.ad le.fal.Alex.in l.1.§.ad municipum.ff.ad l.fal.& in l.Marcellus. in prin. col. 4.vbi etiam Rom.ff.ad Treb.in quibus locis tenent contra Abbatem hic. Sebast.Sap.

e An priuilegiatus.Adde Rom.consi.360.

An & quando priuilegiatus possit vti priuilegio contrà pariter priuilegiatum,vide quæ habentur in c.ad aures.de refer.& Bal.in l.uberius . in 1.no. C.ad Treb.& vide Pau.de Cast.in consi.317.& Bar.in l.verum,in §.itẽ quæritur si minor.ff.de mino.& in l.1.C.si aduer.fi. & hꝛ per Ale. in l.si apud,ff. de mino.Et conclude , ꝙ si priuilegia sunt omnino paria, conquassantur & confunduntur,& vtuntur priuilegiati iure communi, vt per Bar.& Doc.plene in authen.quas actiones.C.de sacrosanct. eccle.& in auth.habita, C.ne filius pro patre,alias debet attendi potentius priuilegium, de quo per Alex.in l.si apud.ff.de mino.Et conclude,ꝙ si priuilegia sunt omnino paria,conquassantur & confunduntur,& vtuntur priuilegiati iure communi, vt per Bart: & Doct.plene in authen.quas actiones. C. de sacrosanct. eccl.& in auth.habita, C.ne filius pro patre,alias debet attendi potentius priuilegium,de quo per Alex.in l.si apud.ff.de minorib. Ant.Fran.

f Loco.Vide Bal.in auth.nisi rogati.C.ad Treb.& ibi etiam dicit, quod licet testator dixerit se velle,quod monasterium nõ possit excludere substitutum, reijciatur condicio tanquam turpis . Et adde , quod si testator dixerit, Si filius meus decesserit sine liberis,substituo Sempronium, & adiecit, volo,ꝙ verba testamenti seruentur de verbo ad verbum,tunc monasterium habebitur loco filij.Ita dicit hic singulariter Bal. in 4.col. Et si dixerit etiam testator,Substituo ei Sempronium, si decesserit sine liberis ex se procreatis,tũc monasterium non excludit substitutum.Hoc fuit dictum Abb. antiqui in c. Raynutius. de testam.quem refert & sequitur Bal. in sua Margarita ad Inn. in litera S.versi.substitutio.& idem credo, si facta substitutione per uerbũ, Decesserit sine liberis , testator adiecit , quod volebat verba testamenti sui seruari ad literam,argum.eorum, quæ in simili ex defensione sentẽtiæ, no. Bal.in l.si.in pen.col.C.de his,qui si.dist.

Dicit tamen,quod in litera dicitur, Quæ oculo uidetur,non quæ solo intellectu percipitur . Et vtrum si ille, cui facta est substitutio fideicommissaria, decesserit sine liberis legitimis naturalibus,vel intret religionem Fratrũ Minorum,sit locus substitutioni,vide Ang.in consi.88. & vide etiam Ange. in consi.38.& de isto ar.quando per ingressum monasterij excludatur substitutus,vide omnino per Inno.post Ang.in l.in pupillari. circa fi.ff.de vul. & pup. Et quod monasterium habeatur loco filij ex proprio corpore nati, tenet Lapus alleg.29.de quo vide omnino in terminis per Bal. in l.Deo nobis.in 1.col.C.de epis.& cler.Et adde hic Bal.circa fi.c.1.in 1.col.de eo,qui sibi,vel hæredi.mal.in vsib.feu.vbi dicit,ꝙ nascentes siue per masculos,siue per fœminas,dicuntur descendere ex corpore primi parentis . & de hoc dicit esse ibi tex.no.Ad idem uide omnino quæ hic scribit Bal. Item de prædicta quæstio.videlicet, an monasterium succedat loco filij ex proprio corpore nati in substitutione,vide per Io.de Lig.in c.Raynaldus. de test.& Inno. post Bar.in d.l.ita quis.§.si cui.ff.de leg.2.

Adde tu quando monasterium habeatur loco filii, Fulg.consi.33.& quando etiam loco mariti,& quando euanescat substitutio.

Circa istum passum,an,& quando monasterium excludat substituturum, quã do substitutio est facta per illa verba, Si institutus decesserit sine filijs,uel liberis,ultra hæc dicta per apostillatorem, & vltra ea, quæ allegata sunt sup. in apostil.mag.dicas quod hoc,quod monasterium excludat substituturum,& habeatur loco filij,ett fauore piæ causæ, non tamen contra mentem testatoris,imo ex præsumpta eius mente,sed ubicunque per uerba testatoris clam apparet,quod non uoluit monasterium excludere substituturum , nec uoluit illum esse loco filiorum,non puto,quod contra uoluntatem testantis monasterium admittatur, quia uoluntas testatoris semper est attendenda , & desterium admittatur, quia uoluntas testatoris semper est attendenda , & debemus illam,in quantum possumus, seruare.d.1.C.de sacrosanc. eccle.Imo dicimus,quod ultimæ uoluntati semper est fauendum,& per Bart. & Alex.in l. cum hi,in prin.ff.de transa.& in l.si pars,ff.de inoff.testa. & per Ioaun.And. in c.Ioannes.de testa.sed quãdo ex uerbis testatoris, ex quibus datur nobis intelligi eius mens,ut in l.Labeo.ff.de supel.leg.non debemus ab illa recedere.l.non aliter,ff.de leg.3.Si ergo testator noluit,quod monasterium excluderet substituturũ , uel quod solum substitutus excluderetur, per filios natos ex proprio corpore substituti,non uideo quomodo possit dici salua mente testantis,quod monasterium debeat admitti, quia cum simus in casu certo & claro,non habemus conjecturari ex coniecturis,qualis fuerit mẽs testatoris,ut l.ille.§.cum in uerbis.ff.de leg.3 .& l.continuus, §.cum ita,ff.de verbo.obl. Ant.Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tangam latius: hæc enim sufficiant ad declarandum illud verbum, hæredis, positum in tex. & in gl. No. vlterius ex glo. substitutionem, a vel fideicommissum nō euanescere, si restitutio est fienda loco religioso, vel ecclesiæ, vel ad aliam piam causam debeat expendi: nam loquitur magis clare hęc gl. quam text. in d. §. sed & hoc præsenti. quod placet hic do. Anto. quia cum ille §. sit exorbitans a iure, sufficit locum substitutum esse pium, licet non sit æqualiter pius cum monasterio, quod institutus ingreditur. quod satis placet ꝑ supradicta. † Ex prædictis decisam puto quæstio. quam ponit hic Io. And. nunquid euanescat substitutio, si institutus non ingrediatur monasterium, sed ipsum hæredem instituat? Glo. in d. auth. nisi rogati, ꝙ non. & idem tenent communiter Doct. licet quidam contra, quorum opi. est æquior, secūdum Host. licet prima sit communior, sed tene primam, vt veriorem, & æquiorem: nulla enim æquitas debet surgere ad spoliandum alium fauore religionis. arg. 11. qō. 4 c. fin. hoc enim casu cessat ratio illius §. sed & hoc præsenti. cum non impediatur vita contemplatiua. Nec debet ille §. sic exorbitās in præiudicium aliorum extendi, arg. in l. quod vero. ff. de legi.

† Alia etiam quæstio deciditur per præmissa, quid si substitutio est facta de aliquo sub conditione, si non ingrederetur monasterium? Communiter tenetur, ꝙ talis conditio habetur ꝓ non adiecta: nam si conditio indirecte impediens, seu retrahens a vita contemplatiua, habetur pro non adiecta, vt hic, & in d. §. sed & hoc præsenti. fortius & ista, quæ directe impedit religionis ingressum. Item conditio similis non impedit matrimoniū carnale, l. cum tale, ff. de cond. & dem. l. 2. C. de ind. vid. toll. multo minus matrimonium spirituale, cum sit magis bonum. facit c. 1. & fi. de cond. app. † Quæro vlterius prosequendo hanc glo. fi. quid si rogatus restituere hæreditatem, vel legatum, fiat clericus, nunquid euanescat substitutio? Gl. respondet, ꝙ sic, duobus tamen interuenientibus, videlicet, ꝙ perpetuo remaneret in ecclesia, & relictum expendatur in pias causas. Aduerte quia glo. loquitur nimis generaliter, & aliquantulum obscure, & cōtrarium prima fronte videtur determinare. ℣. in fi. vlt. q. & glo. est sic locuta; quia sic generaliter de clerico loquitur tex. in d. §. & hoc præsenti. nec Doct. aliter hoc declarant. Ideo pro declaratione scias, ꝙ tex. in d. §. loquitur de intrante religionem, & de eo, quī fit clericus. Vnde insurgunt duo intellectus ad illū tex. vt ibi no. in glo. Quidam enim intelligunt, vt loquatur in eo, ꝙ efficitur clericus secularis, vt sic duobus interuenientibus euanescat substitutio. Et pro hoc intellectu facit, vt differat ab eo, qui ingreditur, vt fiat monachus, de quo præmiserat. Alius intellectus est, vt loquatur de ingrediente monasterium, vt ibi sit monachus, & clericus. & sic sit sensus, ꝙ siue ingrediatur, vt sit conuersus monasterij, siue vt sit monachus, & clericus, semper euanescit substitutio: ex quo in ecclesia perpetuo est ꝑmansurus, & bona expenduntur in pias causas. Et iste intellectus videtur placere ibi glo. & satis mihi placet, tanquam magis consentaneus illi literæ. Ad quid enim pōderaret, vt perpetuo maneret in ecclesia, si efficeretur clericus secularis? & facit quod ibi subijcitur in glo. fi. † Insuper quæro, quid si institutus ingreditur monasterium, sed monachatus non tenuit? Respondet gl. ꝙ per hoc nō euanescit substitutio: oportet enim, ꝙ fiat monachus. Per hoc dicit Vin. ꝙ si moriatur antequam teneat monachatus, substitutio non euanescit. Idem secundum eum si intrauit, & ante tempus probationis exiuit: non enim per hoc præiudicatur substituto, arg. ℣. de regulari. c. statuimus. † Sed circa prædicta oritur dubium, quid si intrauit, & tenuit monachatus, sed hoc fecit in fraudem substituti? Abb. dicit, secūdum magistrum suum, substitōnem euanescere: quia fraus, & dolus, &c. de rescrip. c. sedes, de sepul. c. in nostra. & bene facit de test c. offi cij. & c. requisiti. & c. fin. † Et dicit, ꝙ probatur fraus, probando comminationes factas per hæredem ipsi substituto, arg. de renunc. c. 2. lib. 6. quod placere videbatur Doc. communiter hic. Ego allego ad hoc tex. sin. 30. q. 3. c. fin. vbi inductio facta causa bonorum impedit acquisitionem ipsorum. Idem & fortius, qñ fit in fraudem alterius. Vltimo gl. hic quærit, vtrum euanescat substitutio, si institutus se, & sua dedicauit ecclesiæ seculari, faciendo se oblatum illius ecclesiæ. Goffre. tandem concludit, ꝙ non, quia non debet extendi dispositio illius §. sed & hoc præsenti. ad alium casum. licet quidam contra. Et no. bene finem huius gl. vt dispositio illius §. non extendatur ad alium casum. & refert hic Io. And. dom. suum do. Mar. simile tenuisse, nec ad alios terminos debet extendi. Ex quo inferebat, quod cum ille §. ponat terminos, quando alius est conditionem apponens, & alius, in cuius personam apponitur, vt puta hæres, vel legatarius, ꝙ si mutantur termini, non habeat locum ille §. puta, quia vnus de se loquens dando, vel legando, apponeret conditionē, si decesserо sine liberis: tunc enim intelligeretur de veris liberis, ne esset locus illi Authen. de quo per Ioann. And. in Specu. de statu monachorum. super versic. 15. vbi duo ponit motiua Mar. pro dicto precedenti. Dicebat enim primo, quod loquens de seipso, videtur intellexisse de liberis naturalibus: ergo condi-

tio est tenaciter obseruanda. ff. de alim. leg. l. 3. §. conditio. Item, quod monasterium habeatur loco filij, procedit ex quadam honorabili, & speciali interpretatione contra propriam significationem vocabuli, ergo nō debet extendi: quia improprietates sunt restringendæ, non trahendæ ad consequentiam, l. quod vero. ff. de leg. & quod no. in reg. quæa iure. de regu. iur. lib. 6. & in c. propterea. vbi no. de verbo. signifi. † Et hæc faciunt ad vnā notabilem decisionem Ioan. Paglarensis, quam ponit Fede. de Sen. consi. 174. vbi dicit, quod si statuto bloci pœna offendentis applicetur hæredibus offensi, & professus habens filium naturalem in seculo, fuit interfectus, quod pœna applicabitur filio naturali, & non monasterio: quia monasterium est ciuilis hæres, & non naturalis, sicut filius: & verba statuti debent intelligi in casu vero, & naturali, proprie, & stricte appellatione hæredis in telligitur de filio. d. l. ex facto. §. fin. ff. ad Trebellianum. Sed aduerte, quia idem Fede. consi. 34. vbi plenius hunc articulum disputat, tenet, quod applicatur monasterio, etiam si filium instituit hæredem. Mouetur principaliter, quia quicquid acquirit monachus, acquirit monasterio. 18. q. 1. c. vno. sed hoc lucrum, seu pœna prouenit ex iniuria illata monacho, ergo &c. Secundo, quia monasterium est isti hęres ab intestato, quia tanquam miles cœlestis militiæ potest pro parte decedere testatus, & pro parte intestatus; & plenius ibi circa hoc instat. Ego in hoc articulo sic dicerem, quod aut instituit monasterium & filium hæredes, & tunc lucrum applicabitur eis pro portionibus hæreditarijs. Aut instituit filium in totum, & tunc applicabitur filio: vero instituit monasterium, instituto filio in re certa, & tūc applicabitur monasterio: quia filius sic institutus in re certa habetur loco legatarij. l. quoties. C. de hęre. instituen. in summa. Fetur loco legatarij. l. quoties. C. de hęre. instituen. in summa. Fego dic, quod applicabitur ei, qui est hęres, idest, qui succedit ius defuncti: quia ille est proprie hæres. ff. de verborum signi. l. hæredis appellatione. Non obst. motiuum Feder. quod quicquid acquirit monachus, acquirit monasterio, & c. quia fatemur quando ipse directe acquirit: sed in casu nostro statutum defert hæredi, & institutus per defunctum est verus hæres ipsius. Nec obst. ratio Ioan. Pagla. quia stricte capiendo, filius est hęres, quoniam hoc non est verum: quia l. ex facto. in fi. loquitur in casu speciali ideo ibi restringitur nomen hæredis, vt super ij. glo. plenissime dixi, & sic reduco ad concordiam dicta eorum. Plus ciunt etiam prędicta ad aliam quæstionem satis no. † Quid si testator dedit substitutum sub conditione, si institutus decederet sine liberis ex se legitime descendentibus, vel ex corpore suo nascentibus, nunquid euanescit substitutuio per ingressum religionis? Hæc quæstio satis pulchra, & quotidiana est: & dicit potest dici, quando testator per alia verba, continentia naturam litatem, fecit substitutionem. Docto. sunt varij in hac opinione. Iaco. de Bel. disputauit hanc quæstionem, & posuit in dicto & sed & hoc præsenti. & concludit substitutionem dicto modo conceptam non expirare per ingressum religionis: quia rettor per illa verba elegit naturalitatem, nec relinquit voluntem suam interpretationi iuris: secus quando locutus fuit grosraliter, vt si sine liberis decesserit &c. tunc succedit iuris interpretatio, quæ cessat in casu certo, quia in incertis, non cessat opus est coniecturis. de reg. iu. c. estote. In hac opin. accedere videntur Mart. similiter. & Host. & Ioan. And. vt no. per eos c. Raynaldus. de test. Contrarium tenuit Bagarotus, dum esset Bononiæ, cum hæc quæstio ibi esset de facto. & Dy. fequitur in l. si ita quis. §. fina. de lega. 2. & Ricardus Malum. & Barto. in authen. nisi rogati. & in l. si ita si quis, prælleg. & sic postmodum eleganter cōsuluit in quæstione facti. Primo per rationē, quam faciebat Dyn. Expressio eorum, quæ tacite insunt, nihil operatur. ff. de lega. 1. l. 3. & c. significasti. de elect. Sed hæc verba, si filio suo cor pore, vel, ex se legitime natis, insunt in illis verbis, si filio ne liberis decesserit; ergo nihil operatur expressio. Quod insint, patet etiam, quoniam per illa verba, si fine liberis &c. non veniunt filij legitimi tantum, vt in d. l. si ita quis. §. fi. ergo intelligitur de naturalibus, & tamen fauore monasterij operarat talis substitutio per religionis ingressum. Secūdo moueper

ADDITIONES.

a Substitutionem. Vide nouam limitationem datam ad istud capitulum, quę infertur ex hoc dicto, quam ponit do. Bar. Soc. in repe. l. cum auus, col. 2. & col. 64. ver. circa secundum, ff. de conditio. & demonstratio. Sebast. Sapia.

b Statuto. Et de hoc vide late per Pet. de Anch. in repeti. capituli, canonum, in constit. in vi. princip. quasi in 14. col. illius quæsiti. uerfic. procedo ulterius. Seb. Sap.
Statuto loci. vide Rom. in fin. 450. anci. statutum urbis uereris, Pet. de Anch. in c. 1. char. 44. uer. sic procedo ulterius. 3. de const. faciūt no. per Bar. & Bal. in l. 4. 3. charta. ff. de uerb. ubi. Seb. Sap.

c In hac opi. Istam esse communem opi. attestatur Alex. in consi. 55. incip. in contentis. in 3. uol. & in consi. 121. anci. uisa themate. in 2. uol. tenet. Arg. consi. 80. anci. hæc quæstio subtilis. Seb. Sap.

per rationem Rich. Malum. Istud fideicommissum. seu institutio, si decesserit sine liberis. &c. reprobatur, & pro nō scripta habetur, non ideo, quia monasterium non haberetur loco filij; sed quia præbet impedimentum vitæ contemplatiuæ, seu retrahit a vita contemplatiua eligēda. Nam institutus timens, ne bona sua cogaf restituere, si decederet sine liberis, inducit ad contrahendum matrimonium, & remouctur a proposito religionis, & castitatis: & ideo Imperator tale grauamen voluit haberi pro non adiecto. & hoc voluit tex. in d. §. sed & hoc præsenti dum dicit tales conditiones inualidas, & pro non scriptis habendas. Sed hæc conditio, de qua in quæstione nostra, est multo plus contraria vitæ contemplatiuæ, castitati, & religionis q̄ illa, de qua in d. §. sed & hoc pñti, & hic, ergo fortius debet illa haberi pro nō adiecta. & ita etiam refert, & tenet Cy. in d. auth. nisi rogati. Tertio probat a simili illud, quod relinquitur causa a dotis, a de necessitate intelligitur pro matrimonio carnali, sine quo non potest dici dos, vt l. 3. ff. de iure do. & c. fi necesse. de do na. inter virum & vxo. nam pro introitu monasterij non datur dos. de simo. c. non satis, & c. veniens. & tamen illa cōditio, seu causa, remittitur in instituto, seu legatario intranti monasterium, licet non posset dici, ꝙ ciuiliter impleatur, vt in d. §. sed & hoc præsenti. ergo licet in casu quæstionis nostrę non posset dici impleta conditio ciuiliter, ꝙ monasterium dicatur ex se natum: nihilominus ratione prædicta debent bona apud monasterium remanere. Idem deber, & potest dici de eo, quod relinquitur causa donationis propter nuptias, vt habetur in d. §. Quarto. ꝓbat sic, Inter monasterium, & monachum non dicitur matrimonium spirituale, cum solus Abbas dicatur sponsus, de elect. c. quia propter. Sed si fideicommissum relinquitur sub cōditio ne, si nuptias contraxerit, & ille grauatus monasterium ingrediatur, nō tenetur ad fideicommissum, vt in d. §. sed & hoc præ b senti. Ergo apparet, ꝙ non est ideo, ꝙ videatur defecisse conditio fideicommissi; sed ideo, ꝙ tale grauamen habetur pro non adiecto, & pro non scripto; cum vitæ contemplatiuæ contrarie tur. ergo idem dicendum in quæstione nostra. Quinto, & vltimo probat istō modo, Ego video, ꝙ si aliquid relinquitur mulieri cum onere restituendi, si nupserit, quod non tenetur restituere, si nupserit. l. quoties. ff. de cond. & dem. & l. cum ita legatum. cum l. seq. ff. eo. quod tamen limita prout no. in auth. cui sillicum. C. de indic. vi. toll. ergo multo magis non valet istud grauamen, de quo in quæstione nostra, cum sit impedimentū religionis, & vitæ contemplatiuæ, quæ longe melior est, quam adiuta. & hæc opi. placet do. Ant. licet non alleget ꝓsiliū, & monetur Bar. quæ multum mihi placent, b & ipsam veritatem continere vīr. Pro hac concl. vide bo. tex. in l. Titiæ si non nupserit. ff. de cond. & dem. vbi dicit, ꝙ si testator reliquit Titiæ ducentum, si non nupserit; & si nupserit, reliquit centum; si Titia elegerit nuptias, debet habere ducentum, & tamen non impleuit conditionem, sed illa habetur pro non adiecta, quia retrahit a matrimonio carnali contrahendo. Idem & fortius, si a spiritua li. Et per hoc clarissime patet intellectus illius §. sed & hoc præsenti. & huius c. Obtiner ergo hic monasterium, non quia hęredis, sed quia habetur pro non adiecta, si voluit intrare monasterium. Et infertur ad decisionem quæstionum. sup. tractatarum, & multarum aliarum similium. Expeditis, & suppletis gl. ex q̄ bus patuit clarissime intellectus huius c. & multorum iurium ciuilium, & canonicorum, descendam ad aliam non minus vtilem materiam extrinsecam huius c. quæ versatur circa bona ingredientium religionē, condito, vel non condito per eos prius testamento. Et primo veniamus ad causam testamenti; quia cessante causa intestati, quamdiu hęreditas potest adiri ex testamento. l. quamdiu. ff. de acq. hær. & 12. q. 1. c. fi. † Quæro igitur nunquid ingredies religionem possit condere testamentum de bonis suis, & disponere, prout sibi placuerit? Dic, ꝙ sic. tex. no. vide tur. 16. q. 3. c. quia ingredientibus. & c. pen. §. nunc autem. Sed melior tex. est, & multum sing. in Authē de mona. §. illud. vbi dī, ꝙ ante ingressum potest de bonis suis disponere, vt voluerit. Et per istum tex. iuncta l. 1. ff. de mil. test. no. dicit Bar. in authē. si qua mulier. C. de sacrosc. eccl. ꝙ sicut miles, cui datum est priuilegium, vt possit testari quo voluerit, vt d. l. 1. potest filios præterire, & exheredare, & sine legitimo numero testium testari, & potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, & similiter ita & volens ingredi monasterium, licet de monasterio nullam mentionem fecerit in testamento, monasteriū non pōt̄ oqueri: quia permissum est sibi testari, quomodo voluerit. Item si pretererit, vel exheredauerit filium, non poterit rumpere testamentum; poterit tñ legitimam petere vigore illius auth. si qua mulier. canonizata. 19. q. 3. si qua. Et idem dicendū in similibus solemnitatib. circa eum. Si enim hoc permittitur militi armatę militię, qui pugnat pugna corporali, multo magis debet permitti militi celestis militiæ, qui pugnat pugna mentis & contemplatiua. Et hęc opi. multum placet, attēto maxime illius Auth de mon. & 16. q. 1. c. qui vere, & p hęc decisa remanet quæstio, in qua varie sensērant gl. & Doct. sequentes, an rumpatur c testū prius ꝺditum per religionis ingressum: vnde testor reliquisset aliquid monasterio iure institōnis? tunc cōiter tenetur, ꝙ non rumpatur testū per religionis ingressum, vt no. hic, & in d. auth. si qua mulier. † Si vero milī est relictum, & intrauit monasterium frarrum Minorum, idem dicendū, ꝙ non rūpitur, imo, sicut morte naturali confirmatur, de cel. mis. c. cū Marthæ. ita & hic morte ciuili: quia post ingressum non pñt fratres Minores disponere de bonis ingressi, vt in cle. exiui. de paradiso. de ver. sign. hoc tenet Bar. in d. auth. si qua mulier. & in tract. Minor. iuxta fi. sequitur hic do. Ant. Hoc dubium remanet, qñ nil reliquit monasterio, & intrauit monasterium, cui poterat bona cōicare, quo casu multæ sunt opi. quas seriatim hic non ꝓsequor, quia hoc c. est materia satis prolixa oneratū. Vnde expediam satis succincte remittendo, & concludēdo. Et idē faciā in alijs quæstionibus, quas inf. tractabo. Vide ergo de materia 19. q. vlt. c. fi qua mulier. vbi ꝺriæ opi. tractantur, sicut ēt recitant hic Inn. & Io. And. & non eligunt. Bar. post alios ꝓlixe ꝓsequitur in d. auth. si qua mulier. & tandem ꝓcludit hoc mō, ꝙ aut ille, qui fecit testū, cogitauit de ingressu, & tunc non rumpitur testū, vt vī casus in d. auth. si qua mulier. & Auth. de mon. §. illud. frustra enim permitteret disponere, nisi valeret dispositio. Aut fecit testū simpliciter, non cogitans ingredi monasterium, & tunc per ingressum rūpitur, tanquam per nouam collationem, seu voluntatem: cū. n. oīa bona sua dat expresse, vel tacite monasterio, vī reuocare primum testū, sicut primum tollitur per fm, vt in l. sancimus, C. de testa. D. Ant. distinguit inter expresse conferentem ꝑbona sua tēpore ingressus, nulla tñ mentione facta de testō, & tacite conferentem; vt in primo casu distinguatur, an incontinenti post testamentum conditum bona sua tradiderit, an ex interuallo. Et primo casu non vī reuocasse, sed potius contulisse ad tps vitæ suæ: non enim est verisimile, ꝙ ita incontinenti voluerit mutare animum suum, argu. l. non ad ea. ff. de cond. & dem. Secundo casu, quando ex interuallo, tunc præsumendum est voluisse mutare, & licet de hoc videatur dubitare, tamen in hoc vī magis persistere. † Secundo casu principali, quando tacite contulit, tenet indistincte, ꝙ non videatur reuocasse: quia, ex quo aliter expresse nō disponit, videtur velle illud testamentum remanere. Et subiungit, ꝙ licet monasterium debeat habere portionem, poterit tamen illam con sequi aliter, quam rumpendo testamentum. Vnde prima dist. D. Ant. mihi plus placet, quam distinctio Bar. quia rīr testamētum non tollitur tractu tpis, sed opus est noua dispōne. C. de testa. l. sancimus. quæ hic nō interuenit, nec debemus presumere opi. mutatā. de bapt. c. maiores. & l. cum, ff. de prob. Sed inquātum sentit D. Ant. ꝙ monasterium debet hīe portionem suā, illud non placet: ga nullo iure probatur, imo potius innuit ℣riū in d. §. illud. vbi dī, ꝙ ꝑt de bonis disponere prout vult, & quod aliis non ꝑfert, remanet penes monasteriū. Ad idem d. auth. si qua mulier. vbi monasterium tenetur connumerari in numero filiorum, quando intrauit non disponendo prius de bonis in

ter

ADDITIONES.

a Dotis. Adde hic statutum de lucranda dote per maritum, non habet locum in dote vxoris, quæ de consensu mariti ingressa est monasterium, secūdum Lapum. alle. 129. in 11. col. & vide gl. in c. placuit, il 2. 16. q. 1. quod ibi nota. Adde Pet. de Anch. consi. 278.
An statutum vel pactum de lucro dotis, hēat locum vxore ingrediente monasterium: dicas, quod ingressus religionis, & mors naturalis vīr æquiparari, vt in l. insulam, & ibi per Doct. ff. sol. mat. & in l. Deo nobis. in princ. C. de epis. & cle. & ibi per Bar. & per Alex. in l. si decesserit. ff. qui satisd. cog. Quod est verum in casibus a iure expressis tantummodo, vt no. per nouissimos in c. suscepturn, de rescr. in 6. & in c. si episcopus. de sup. neg. prælа. & per D. de Ro. dec. 379. quæ inci. fuit dubitatum. Dicas tamen in proposita quæstione, quod istud nō hēt locum in statuto de lucro dotis per mortem vxoris, si ipsa vxor ingrediatur monasterium, scīm Io. An. in c. fi. an fin. princi. de dona. inter vi. & uxo. & uide Alex. in l. si cum dotē. in prin. in 3. char. ff. sol. mat. ibi alle. glo. in c. placuit. hic all. faciendo ex illa regulam, quod ubicunq; mors ciuilis non inducit eundem effectum, quem inducit mors naturalis, vbi etiā æquiparatur alteri. Et idem dicit esse in pacto de lucrando dotem qd non hēt locum in morte ciuili, & sic in ingressu monasterij facto per ipsam mulierem, per tex. in l. 2. de pac. do. quod dicit esse menti tenendum. Ant. Frā.

b Placent. Contrariam partem defendit Ful. in consi. 4. incip. quoniam. & late An. Sic. in consi. 23. inci. clementissimi. in 1. uol. Seb. Sap.

c An rumpatur. Vtrum per ingressum monasterij rumpatur testū, de hoc vide late per Imo. in l. 1. de test. & per eundem in l. filius a patre. §. 1. ff. de libe. & posth. & plenissime, & melius, quam alibi per Bal. poīt. liar. in authen. si qua mulier. in 2. col. uer. modo ueniamus ad quæstionem, C. de sacrosc. ec. Adde, an per ingressum monasterij rumpatur testamentum. late Ro. consi. 337.
Circa hoc, an per ingressum monasterij rumpatur testū in prius factum, dicas omnino uidendum Sal. & Paul. de Ca. in auth. si qua mulier. hic alle. & Alex. in l. si ex cā. in §. Papinianus. ff. de min. & in auth. ex cā. C. de lib. prætе. Et ad de, quod testū nō cōfirmatur ꝑ ingressum monasterij, uel ꝑfessionē, sicut confirmatur morte naturali, iuxta tex. in c. cum Marthæ. de cele. mis. nisi monasterium sit tale, quod habere nō possit proprium in communi, nec in particulari, ut per Bartol. in l. prima. in 3. colum. in uerſicu. quæro, dicitur hic. ff. de testam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter filios: secus enim si prius ante ingressum disponit. Item mo
nasterium non debet duci spe bonorum temporaliu ad reci
piendum aliquem in monachum: alias.n.esset simoniacum, si
quis præcise teneretur aliquid conferre monasterio pro ingref
su, etiam si hoc fieret in dispositione legis, seu statuti, vt no. di-
cit Inn.in c.cum M.de const.facit c.quoniam c.veniens.& c.pe.
de simo.Et hoc vt sentire Bar.in d.auth. si qua mulier. licet ali-
ter ibi gl.sentiat in d.auth.canonizata. 19.q.vlt.Sed primum abs
que dubio verius est per rationes prædictas.†Item ex dictis a in
a in 1.quæstione deciditur, an pater in testamento possit priuare
descentes,vel ascendentes legitima sua,quæ debetur iure natu
re.in Auth.de hær.ab intest.veni. Dic,q si non relinquit eis ali-
quid, per hoc testamentum non rumpitur, per ea quæ sup.dixi.
Sed dubium est, vtrum possint petere legitimam? & de descen
tibus clarum est, q possunt condictione d. authen.qua mulier.
Sed de ascendentibus, descendentibus non extantibus est ma-
gis dubium. Glo. dubitauit in d.auth. si qua mulier.sed Bart.&
Cy.ibi determinant contrarium,& nostri Docto.communiter
hic,vt Inn.& Ioan.And. & alij,quia non est verum,q monaste-
b rium habeatur per omnia loco filij, b vt super gl.fi. fuit plene di
ctum, & ideo descendentibus non extantibus,ascendentes de-
bent admitti.ff. de inoff.test.l.nam & si.alle.tex. sin.in materia,
iudicio mee, in auth. præsbyteros. C.de epis.& cler. vbi specifi-
ce fit mentio de ascendentibus non extantibus descendentib.
& licet loquatur in clericis, idem eadem ratione dicendum est
54 de religionem ingredientibus.†Sed nunquid minor,prodigus,
vel furiosus possit testari, vel aliter de bonis suis disponere, in-
c trando religionem, c etiam sine auth.curatoris,si quem habet?
Communiter tenetur, q sic, dummodo tempore dispositionis,
& ingressus non fuerit furiosus.hoc aperte sentit Ioã. And. hic,
vt dixi,in vlt.no.& plene prosequitur Lap.alleg. 26.vbi videas.
Fundamentum huius dicti est, q ingrediens relig. habet liberã
facultatem de rebus suis disponendi,vt in d.§.illud, in Auth.de
monachis. Item quia in istis specialibus nõ curamus de patris,
vel curatoris authoritate,vt in c.si annum.de iud.lib.6. & 20.q.
2.c.1.& 2.& no. Io. And.in c. 2. de reg.Sed dubitatur de filiosa.
non dico de psona, quia certum est, q potest ingredi monaste.
d inuito patre, ex quo est pubes, & eripitur d per ingressum a pa
tria potestate,vt no.glo.c.1.20.q.2. & in l.si ex causa. §. Papi. ff.
de mino. vbi etiam Bar.& Fed.cons. 14.sed dubitatur de bonis.
Et de hac q.& per Cy.in auth.ingressi. C. de sacrosan. eccle.vbi
dicit,quod de bonis castrensibus,vel quasi,non est dubium, qa
filius de illis potest disponere,sicut paterfa.l.pen. C. qui test. fa.
pos. Nec etiam de profectitijs est dubium, de quibus non po-
test disponere: quia illa sunt patris. Dubium ergo remanet in
bonis aduentitijs,quia regulariter de illis disponere non potest
in vita patris, nec etiam de consensu patris testari, iuxta ea, q̃
le.& no.in l.pe.C.qui testam.fa.poss.,Pet.& Cy.in d.auth.tenẽt,
in monasterium bona transire,ar.l.Deo nobis C.de epi. & cle.
55 †In contrarium alle.D.And.in c.licet.de sepul. lib. 6. vbi filius
fam. non potest etiam de aduentitijs aliquid relinquere,p ani-
ma, sine consensu patris.Ideo videtur, quod cum ista allega-
tio,de qua quæritur, trahat originem à principio voluntatio,
non valeat,patre nõ ꝓsentiẽte.Putat tñ ipse,qd patri remaneat
vsusfructus illorũ bonorũ in vita sua, sed post mortẽ eius hæc
bona transeãt ad monast. quia cuilibet ꝓceditur de ꝓprio testa
mẽti factio,volẽti intrare relig.d.§.illud. Ego aliter dicerẽ, † q
56 aut quæriẽ de bonis,aduenientib.ingresso,aut de bonis, quæ an-
te ingressum obuenerunt.Primo casu,illa indistinctẽ acquirun
rur monasterio,tum quia amplius nõ est filius in potestate pa-
tris,vt sup.dixi, & sic non acquiritur vsusfructus patri; tum qa
clerici, & personæ religiosæ sunt priuilegiatæ super bonis aduẽ
titijs,vt habeant plenam ipsorum ad ministrationem, ita q id,
quod est laicis aduentitium, clericis reputatur castrense, vel
e quasi,e vt est tex.no.in auth. præsbyteros,C. de epis. & cle. &
not.in c.quia nos. inf. de test. Et hac ratione forte idem posset
dici in bonis acquisitis prius, vt statim per ingressum gaudeat
illo priuilegio,auth. præsbyteros . & sic priuabitur pater vsufr.
illorum bonorum, etiam in vita sua. Et est pulchra considera-
tio,& noua, & intelligo,quando filius hoc expressè disposuit,
alias autem stabo dispositioni,auth.si qua mulier. Non obst.c.
licet,alle.per do. Anto.quia illud loquitur in laico, sed nos in
clerico,seu religioso.Et per hoc etiam deciditur quæstio de li-
bris collatis filiof. per patrem.q postea ingreditur relig.Cyn.in
d.aut refert Iac.de Are. tenuisse, q cẽsentur quasi castrensi bo
f na.f & sic transirent in monast.secũdum dispositionem ingre-
dientis,vt sup.dixi.Pet. hoc admittit in libris collatis Magistris
artium,vel Doctoribus legum,secus si scholaribus, argum. in
l.fin.ff.de inoff.testamen.Hoc idem videtur sentire Barto. in l.
filiæ,C.fam.erci.& in l.5.§.nec castrense,ff.de colla. bo. vbi ple
nè reperies. Mouetur enim principaliter, quia quandiu filius
fam.est in studio,non dicitur exercere aliquam professionem
militarem,vel quasi:ideo non potest dici habere castrense, vel
quasi castrense peculium. Secus si iam erat aduocatus, vel Do
ctor.Et dic de hoc, vt ibi plenius no.& hæc satis placent, maxi
mè inspecto animo paterno,qui videtur donasse,non vt liberè
disponat, sed potius vt proficiat, & redeat ad proprios lares.
57 †Sed circa hoc cadit alia quæstio,g ecce sup.vidimus de ipsis bo
g nis aduentitijs,quãdo filius intrauit religionem: sed quid ipa
ter effectus est monachus, nunquid vsusfructus in vita ipsius
intrabit monasterium, an redibunt bona ad filium remanen-
h tem in seculo? h De hoc vide gl.in auth.idem est.C.de bo. quæ
lib.quæ videtur velle, q vsusfructus non extinguatur viuente
patre,sed nil boni allegat.Bar.ibi dicit, quod pater perdit dimi
diam vsusfruct. & sic sola dimidia applicabitur monasterij in
vita patris.Mouetur hac ratione. per ingressum monasterij fi-
lius remanens in seculo liberatur à patria potestate; nam cum
ipse pater efficiatur alterius potestatis, non potest alium habe-
re in potestate,ut ff. de adul.l.sic euenit.no.etiam Bar.in l.pa-
tri,ff. de adul.Sed quando patria potestas perimitur absque fa-
cto patris,tunc clarum est,q vsusfru.non extinguitur,ut plene
no. in l.2. C. de bon.ma. Quandoque vero patria potestas extin
guitur patris facto,& tunc ipse debet habere medietatem vsu-
fructus,& medietatem perdit,vt l.1. & l. cum oportet. § cum
aũt,C.de bo. quæ lib.Sed in casu nostro,qñ pater monachatur
58 perditur patria potestas facto suo, ergo videt, q pdat dimidiã
vsusfructus, quod no. †Sed quia supra visum est, quod ingre-
diens

ADDITIONES.

a Ex dictis.An ingrediens monasterium teneatur relinquere quartam ascen-
dentibus.Et adde quod glo.19.q.3.c.si qua mulier. tenet quod non. Et de
hoc vide omnino per Spec. in tit.de sta.mo.& ad materiam huius Decr. &
de quibusdam quæstiones, quas notaui post do. Abb.in clem.1. circa pen.
de relig.dom.
Circa hoc de quarta,seu legitima relinquenda ascendentib. per ingredien
tem monast.dicas omnino videndum esse Bald.& Alex. in auth.si qua mu-
lier.C.de sacrosan.eccl.& in auth.nouissima, C.de inof.testa. fi.n. monas-
terium est loco filij, prout hic dicitur, non videtur esse necessarium, q ista
legitima, siue quarta relinquatur in casu,quo filius testari possit, qa in ista
cessionibus prima causa est filiorũ, vt Insti.de hære.quæ ab intesta.in § .1.&
in Auth.de hær.ab inte.in §. 1.& ió sup hoc puto multũ cogitandũ.a nostris.
b Filij. An & quando monasterium habeatur loco filij,declarat do.And.Sici.
in rep.l.cum acutissimi,C.de fideic.& latissime Fel.hic.
c Religionem.Adde And.Sicu.consi.60.vbi late Lap.alle.26.
d Et eripitur.An filius ingrediens monaste.desinat esse in potestate patris? Do.
q sic,inquantum patria potestas esset onerosa monasterio.Secus in quan-
tum esset ei fauorabilis . Ita dicit Bal. post Gul.& Iacob.But.in l. Deo nobis, C.
de epi.& cle.idẽ Pau.de Cast.in l.sub cõditione , ff. de lib. & posthum. Ad
hoc optime facit qd no.Bar.in l.ite.in potestate.ff. de his, q sunt sui. & ibi
in l.nepotes, ff.eo.tit.& facit ẽt ad hoc,quod no. Bald. in l.1. C. de in lib.
10.& vide in Spec.de statu mo.versi. 12.ad quem locum se remittit. Spec.
tit.de actore,§.1.ver.52.quod filius, q ingreditur monasteriũ debitor al-
suus,& qd nepos ex eo, tanquam suus debet institui,vt succedens in bo
patris.Quod dictum non placet Bal.in auth.si qua mulier,C.de sacr. eccle.
An patria potestas soluatur per ingressum monasterij, hf per Barr. in l.pen.
furioso,& in l.si ex causa,in §. fi.ff.de mino.vbi etiam per Alex. in casu in
§.Papi.& per Bal.in l.apud hostes, C.de suis & legi. vide Spec. in tit. de sta.
in §.3.in ver.sed quæritur, & per d.Car.in cle.eos,in 11.q.de reg. vbi contra
muniter tenetur,quod sic,quia ingressus religionis liberat ingredientem
a quocunque peccato,quod videtur esse maius , quam liberare quam a pa
tria potestate.Et quod talis ingressus tollat omnia peccata, est gl. in c. fer
pturæ,de vo.& i c.admonere, 33.q.2.pro quo facit, quia si reparatio digni
tas,vel consularis,aut senatoria,liberat filium a patria potestate, vt in l.
§.necessitate,& ibi per Bal.C.de bon. quæ li. & in auth. sed episcopalis dig
nitas,C.de epis. & cle.& in c.per venerabilem,qui fi. sint legi.& per Io.
in c. indecorum, de æta.& qual.eodem modo, & longe magis debemus di
cere , quod ingressus religionis habeat filium liberare a patria potestate.
Et in dictis locis etiam habes, an si pater ingrediatur relig. habeat filios in
testate, ipse filius liberetur a potestta paterna .Adde tu, an filius fam. pos
testari de aduentitijs,etiam ad pias causas,Pau. de Cast.consilio 202.in pri
mo impressis. Anto. Franc.
Dicas,quod filius fa.non testatur etiam de consensu patris,nisi eligendo se
pulturam,vt in l.quæ in potestate, ff.de testa.iuncto c.licet , de sepultu.
in 6.& habetur in l.lenium, C.qui testa. fa. pos. & in l.fi. §. filijs autem, &
per Bald.ple.C.de bo.quæ li.& habetur per Spec.in tit.de instrumen. edi.
in §.12.versi.3.& versi.15. in princip.& per Barr.in auth.in successione, &
de suis & leg.in quibus locis habetur,quod etiam de aduentitijs non valet
tur.Ant. Franc.
e Vel quasi.Vide cautelam quæ ex hoc elicitur, quam ponit do.Bar.Vero.con
tela 156.quod quando filiusfa.vult testari,inuito patre, efficatur clericus,
& sufficit prima tonsura, quam cautelam multum commendat D. Inf. in d.
liæ licet,col.2.circa fi.C.de colla.
f Castrensia bona.Tu vide de hoc Bald.in auth. ex testamento , col.6.de colla.
vbi videtur cum Pet.sentire,& Bar.in alle.l. filiæ cuius, & omnino per Bal.
in l.in donatione,col.3.vbi in fi.refert Nico.de Mat. tenere contrarium, &
Pa.de Cast.consi.182.de quo plene per Card.in cle.2.q.6.de magistr.
g Alia quæstio.Vide Spec.in tit.de sta.mon.§.1.quæstio.47.Abb.in c.fi.iunct.
inf.de reg.Io.de Imo.in l.cum filio,ff.de leg.1.
h In seculo,Podera ad illud,an possit cõcedi ꝑpetuo,vt trãseat, qa alias dicit
& forte nõ male,in fauorẽ Fratrũ Montis Oliueti,qd si ecclesia vult q̃ trã
seat,& est sibi vtile,qd tũc trãsibit, quia in fauorẽ vsusfructus, & medie
tẽ ecclesiæ est inductũ,vt nõ transeat,ergo sequitur in fauorẽ transitus re
cit qd hf in l.2.C.de iure emphy.qñ emphyteuta nõ soluit canonem, qui
cadit,si dãs vult.facit quod hf in simili in c.admonet,de renũn. An. Bart.

a diens a monast.potest condere testamentum, ita q salua debet
esse legitima descendentium,seu ascendentium, nunc quæro,
an hæres filij,legatarius , & similes, qui aliquid debent capere
ex testamento,vel sine testamento,vt descendentes, seu ascen-
dentes debeant expectare mortem naturalem istius testantis,
an vero debeant habere immediate post ingressum ? Facit du-
bium,quia ingressus monasterium habetur pro mortuo. 16.q.
1.c.placuit. 2.l.Deo nobis, C.de epis.& cle Cy.& Bar.tenent cõ
b trarium in d.auth.si qua mulier.b Bart. autem distinguit,q aut
quandoq; ista mors ciuilis,quæ inducitur per ingressum mona
sterij,habet omnino, quo ad bona, eundem effectum, quẽ ha-
bet mors naturalis,vt puta, si quis ingrediatur relig.Fratrum Mi
norum,qui non possunt aliquid habere,nec in particulari, nec
in communi,& tunc hæres habebit omnia incontinenti, ar. in
præal.l.Deo nobis in prin.Sed quando talis mors ciuilis nõ ha-
bet omnino eundem effectum:quia saltem in communi illa re
ligio potest bona retinere, tunc hæres institutus debet expecta-
re mortem naturalem, & sic per consequens alij legatarij, & in
terim dispositio testatoris erit in suspenso,seu in pendenti:pote
rit enim ante mori hæres,quam testator,arg.l.Statius, §.fi.ff.de
iure fis.& C.de don.inter vi.& vxo. l.res . Et idem in alia quæst.
dicit Bar.de filijs,vt demum post mortem naturalem possit pe
tere legitimam, & non ante:quia interim ipse habet potestatẽ
dividendi prout vult, prout colligitur ex d. auth. si qua mulier.
Item portio legitima filio nõ debetur,nisi post mortem natura
lem.l.1.§.si impuberi, ff.de col.bon.Item est possibile, q iste fi-
lius moriatur antequam pater.ergo & c.ff.de iure fis.l.Statius.§.
fi.secundum Bar.habebit ergo iste filius interim alimẽta a mo-
nasterio,secundum Cy.& cum hac opi.transit hic do. An.licet
10 specifice non attingat legitimam filiorum . † Mihi satis placet
conclusio prædicta,respectu hæredum,& legatariorum,ar in l.
cum pater.§.hæreditatem,ff.de lega.2. vbi per deportationem
non tenetur quis restituere,quod debebat in casu mortis; ita q
expectatur mors naturalis: cum illa mors ciuilis non habeat ef
fectum totalem mortis naturalis, maxime quia posset contin-
gere, q illud collegium destrueretur, & sic mendicaret in vita
lia,vel quid simile posset sibi accidere,ideo satis cõgruum est,
vt expectetur mors naturalis . Sed respectu legitimæ filiorum,
non placet illa opi.per tex.sin.in c.cum simus. j. de reg.vbi aper
tissime probatur , q filius in vita patris potest legitimam pete-
re.nisi velis diuinare,q pater fuerat ibi mortuus: tex.tamen ibi
innuit contrarium,vt ibi sentit Io.And.& clarius d.Pe.de Anc.
& d. Card.& Bart.& Bal.in d.auth.ingressi. & sic saltem condi-
tione illius c. poterit filius petere legitimam post professionẽ
patris , licet monasterium sit capax bonorum. Hoc etiã suader
11 æquitas maxima:ex quo.n.pater eum abijcit a cura sua, æquissi
mum est,vt non habeat mendicare alimenta a monasterio. ad
idem adduco illam auth.si qua mulier.licet Bart.eam adducat
pro se.s.n.filius non posset petere legitimam in vita patris in-
trantis monast.ad quid daretur ibi facultas patri diuidendi sub
stantiam post ingressum inter liberos, cum ius esset acquisitum
monasterio retinendi illam legitimam toto tempore vitæ pa-
tris?Sed quia filij poterant petere,& debebat pater ante ingres-
sum bona diuidere, ideo fit illa specialis gratia, vt possit diuide
12 re inter liberos post ingressum: & quicqd sit , maximam habet
hæc opi. æquitatem . † Et ex his decidituralia quæstio, c an post
13 ingressum monasterij possit reuocari per istum monachũ.
testamentum antea ꝓditum Pet.& Cy.in d.auth.si qua mulier.
simpr. tenent , q sic.Bart.distinguit,vt sup.qd qñ fuit ingressus
monast. Fratrum Minorũ,nullo mõ pot reuocari:qa sicut post
mortẽ naturalem testm ꝓfirmatur irreuocabiliter ex parte testa
toris,ita per ingressum huius religionis. Itẽ quia Fratres Mino-
res non pñt post ꝓfessionem factã aliquid disponere de rebus
humanis,vt in d.cle.exiui.de ver.sig. quare cedidit in eis nõ ha
bere locũ illã auth.si qua mulier.quæ permittit post ingressum
disponere inter liberos. Secundo casu , qñ fuit ingressus aliam
relig.putat,q pt ipse reuocare testm,donec viuit,& vt tex.in si-
milib,m cum,in l.res vxoris,C.de don.inter vir.& vxo. & cum
hac opi.Bar.trãsit hic do. Ant.qui ex hoc ꝓcludit,q licet primũ
vel trib.de test.c.relatum.& c.cũ esses, quia nunc actus subijcit
testm fuerit ꝓditus cũ septem testibus, valebit tñ m cum duob.
non sit elapsum decennium, sicut exigitur in l.sancimus. C.de te
14 stib.Ego inuestigandæ veritatis gratia,tenerem ꝑium, q excep-
to casu auth.si qua mulier , nullo mõ posset amplius de bonis
disponere,per tex.no.in d.§.illud.in Auth.de monach.qui iudi
cio meo hoc bene probat: ibi.n.dr, q volens intrare monast.pt
prius,quo voluerit,disponere,postea vero nullã habet facultã
tẽ disponendi, & grauiose fuit ꝓcessus casus auth. si qua mulier.
Quero disponit liberis existentib.tũc possit inter eos dispone
re.prout ibi dr, non aũt datur sibi facultas disponendi inter alios.
vnde arguendo ex illo tex.per locũ a speciali,vt optime hoc ꝓ
si qua mulier. Facit ẽt rõ,ne noterur proprietas in eo sic dispo-
nendo de reb. tpalibus ad libitum, cum iã post ꝓfessionem sit
mortuus mundo. d. c.placuit. 16. q. 1.& amplius non hẽt uelle,
aut nolle.de ele.c. si religiosis. lib.6.nec testm pot dependere a
voluntate tertij,l.pe.eũ ibi no.C.q test.fac. poss. & ff. de her.in-
stit.l.illa institutio,& l.captatorias.& per hoc tollitur,si diceret,
q cũ Abbatis consensu hoc facere posset. Item adhuc obstat iu
ra superius allegata.Ex his infero ad decisionem alterius q̃nis,
d an possit testari post ingressum? d & certe inter liberos & mo-
nasterium, potest, iuxta auth.si qua mulier . Intellige, qñ prius
non dispositum,vt ibi, aliter autem disponendo inter alios,nõ pt
in forma testamẽti,fm Cy.in d.auth.si qua mulier. Sed ad hoc,
vt valeat donatio,poterit consentiente Abbate, & Capitulo,de
mobilib.tantum,nã immobilia non pñt alienari sine debita so-
lemnitate.Ego nõ video,q ipse amplius,tanquã ipse, possit ali
quid disponere de illis reb. cũ iã transierint in ius monasterij,
& nullã amplius in eis facultatẽ hẽat vt apertissime dicit tex.in
d.§.illud . sed noie monasterij poterit illas res concedere , quas
posset monasterium,nec tunc dr facere ipse,sed monasterium.
Nũc venio ad causam intestati,& retractabo ẽt aliqua cõia cãæ
testati. Quæro ergo,si quis ingrediatur monastetium prius nõ
condito testõ,cui applicabuntur bona ingressi? Sol. regula est,
q applicantur monasterio suo, si non hẽt descentes vel ascen-
tes,vt in d.Auth de monac.§.illud.& 19.q.vlt.c.quia ingredien-
bus.& § nũc ãt.Si aũt hẽt descendentes,vel ascẽdẽtes, seruia qd
legi.& no.in auth.si qua mulier.canonizata 19.q.vlt. vbi sup. vt
dixi in ꝑcedentib.q̃nib. Verum tñ in aliquib. remanet dubie-
tas.Et primo dubitatur de bonis ingredientium monasteriũ,q-
bus non licet hr̃e immobilia, sicut sunt Minores,Predicatores,
& similes mẽdicantes, quo casu variæ sunt opin. Quidã enim
dicunt,vt referunt Innoc. & Io.And.q immobilia habentur ꝑ
derelicto,& sic occupanti ꝓceduntur, ff. pro derelicto.l. 1.2.&
3.Et alij dñt,q debent venire ad succedẽtes ab intestato. Tertij
dñt,qd cũ talis nõ sit tñ monachus monasterij,qd ingredit,sed
ẽt ipsius diœcesani, qd bona ipsius debẽt venire ad ipsum diœce
sanũ,ex quo monasteriũ capere nõ ꝑt,ar.16.q.1.c.q vere,& 18.q.
j.c.vno,& 27.q.1.c.de viduis,il 1.vbi de hoc,de decr. c. qñ. C.de
epi.& cle.l.nulli,§.qd si testẽr.Alii aliter, & vide Cy.l 1.Deo no
bis,C.de epi.& cle.Et cũ hodie isti Mẽdicãtes sint exẽpti, & Pa
pa sit eis loco diœcesani,hæc bona venirẽt ad Papã,fm hãc opi.
& fm Gaf.de Cald.q tñ dr,qd Io.Papa 22.in extrauag.q̃ incipit,
Ad ꝓditorẽ,renũciat oĩno, qd sibi reseruauerat Nic. 3.in bonis
oblatis,qualitercũq; obuenientib.Fribus Minorib.& vide hãc re
uocationẽ ꝑ Io.de Lig.in rrac.Minor. post Bar.vide ẽt ad mãm
Spe.in tit.de sta.mo.§.1.ver.3.& in gl.in c.vnico,de relig.do.li.6.
62 †Cõcludo fm communem opi.q̃ mihi satis placet,breuibus,q ꝓ
bona

ADDITIONES.

a Ingrediens: Vide Per. de Anch.in consi.442.inci.in his,in 5.dub.& in consi.
439.inci.ego autem. Alex.in l.fi cum dotem,in prin.col.10.ff.sol.matri.& in
consi.13.inc.circa primum dubium,in 2.col.in 3.vol.& in consi. 136.inci.vi
so themate,in 2.vol.
b Mulier.In 5.col.ver.tanquam,& vide gl.in ver,mortem,in l.1.ff.de testa. quæ
dicit,quod per mortem naturalem impletur testamentum, non per ciuilẽ,
& uide Bar.ibi & ibidem per Bal. & Pau.de Cast. qui ponunt quæstionẽ istã
in terminis. & uide Bal.in l.cum pater,§.hæreditatem,hic all.& in d.l.ex fa-
cto,& in l.Statius.§.Cornelio,de iu.fif.Cy. Bal.& Sal.in l. Deo nobis,de epi.
& cler.& vide latissime per Imo.in d.l.1.de testa.
c Alia quæstio.Vide Ang.& Imo.& Are.late in l.1.col.12.ff.de test.Ant.de But.
consi.69.inci.condidit testamentum.
d Ingressum.V trum ingrediens monasterium possit testari post ingressum,vide
etiam per Arch.in c.pe.§.nunc autem. 19.q.3. vbi ponit.an possit testari in-
tra annum probationis. Et concludit hoc pendere ex futuro euentu, qm si
profitebitur , eius testm non valebit, cum non appareat,q tunc voluit esse
monachus,alias secus:& dicit,q si contingat eum mori intra annum proba
tionis,valebit eius testm,& vide do.Ant.in c.de his circa fi.de sepult.vbi in
alia q.vf ponere pro constanti,q ingressus possit testari intra annum proba
tionis,de quo vide per Doc. in c. non solum. in 4.col.de reg.in 6. ubi refert
Lap.in alle.item adde hic q.quam ponit Lap.alle.7.in fi.& Bal.in auth.si qua
mulier,in antep.col.ver.3.principaliter quæritur,C.de sacrof.eccl.& quod
ingressus monasterium possit testari intra annum probationis, tenet Bal. in
l.generali,circa prin.C.de sacrof.eccl.& ad hoc alle.Io.An in no.in c.bene-
ficium,de reg.in.lib.6.Sed tu vide Spec.in tit.de sta.mon.ver.53.ubi conclu
dit,q poterit testari inter filios sed nõ inter extraneos, etiam si sunt filij na
turales.Sed ipsemet Spec.in eo. tit. ver.55.dicit, quod licet ingressus possit
testari inter filios , tamen eis non poterit facere substitutionem pupillarẽ,
cum eos non habeat in potestate,arg.l.is qui, ff.de iudga. & pup. Item vide
Spec.in tit.de sta.mo.ver.57.ubi dicit , quod sicut monachus non potest te-
stari,ita nec potest confiteri de dote vxoris suæ,nec contrahere. Item quod
nouitius potest testari intra annum,tenent Doct. post Io.An. in c.beneficiũ
in 3.col.de reg.in.in 6.Et quid si ingressus monasteriũ,cui bona sunt acquisi
ta,confitetur recepisse certam quantitatem nomine dotis ab uxore , vel se
recepisse nomine vsurarum,quas vult restituere? Dic, qd non potest,nisi hoc
faciat de consensu Abbatis,secundum Bal.in auth.si qua mulier. circa prin.
C.de sacrof.eccle.vbi ad vtrunque dictum alle. Et si pater professus religio
nem instituit filium in dimidia bonorũ,& de alia parte nihil dicit, reliqua
pars applicatur monasterio secundum Bal.in auth.si qua mulier.in pen.col.
ver.quæritur,ponamus per illum tex. quod tene menti, quia est pulchra li-
mitatio ad multa iura.Adde tu, an existens intra annum probationis habea
tur pro laico,uel religioso.Pet.de Anch.consi.44. & an ingrediens religio-
nem possit testari uide Lap.alle.26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a bona a ingredientis religionem Minorum, veniunt ad ſuccedē
b tes ab inteſtato, ipſi enim Fratres b non poſſunt capere bona, ni
ſi prout habetur in cle. exiui de paradiſo, de verb. ſign. & dicen-
dum. vt ibi. Hoc voluit Bar. in tract. ſeu libro Minoric. & Fede.
conſi. 26. ad hoc. ff. de his, quæ pro non ſcrip. ha. l. ſi metallum,
C. de hær. inſt. l. 1. ff. ſi tab. teſt. nullæ exta. l. 1. ff. de teſta. mil. l. ne-
63 que. † Fratres vero Prædicatores, & alij mendicantes, qui non
ſunt aſtricti tantę mendicitati, poterunt capere, nō vt bona im
mobilia, ſeu vt iura perpetua ſibi retineant, ſed vt vendant, &
ſe alant. Ita ſeruat glo. in d. c. vnico, & Cy. in d. l. Deo nobis, &
Specu. vbi ſup. & Feder. de Sen. conſil. 12. & 26. Ad vnum ta-
men aduerte, quod licet iſti fratres poſſint capere, vt vendant,
dicit tamen Gaſ. de Calde. ſe obtinuiſſe in iudicio, q ad hæc bo
na conſequenda non habeant actionem: non enim poſſunt vē-
dicare, cum nō poſſint habere dominium rerum immobiliū,
vt c. vno, de reli. do. lib. 6. ſed implorabunt in hoc officium iu-
dicis. Irem dicit in alijs bonis relictis fratribus iſtis, aliter, q per
religionis ingreſſum, & etiam Minoribus, vt poſſint capere, vt
vendat ſeu permutent, ex quo non ſunt incapaces propter de-
lictum; ſed propter zelum Dei. l. apud Iulian. in l. ſi. cum l. ſeq. ff.
de leg. 1. Hoc verum, niſi modus, per quem relinquitur, ſit con-
trarius regulę eorum. Exemplum, ſi relinquo hęredem meum
aliquod hoſpitale, quod legatis onerari ad dandum in perpe-
tuum Fratribus Minoribus, vel Prędicatoribus, centum, hoc. n.
non valet: quia non poſſunt habere annuos redditus in perpe-
tuum, vt in clemen. exiui. de paradiſo, de verborum ſignif. § . cū
que annui redditus. nec poſſunt petere æſtimationē, propter
modum, & voluntarem teſtatoris, de quo vide latius per Ioan.
de Lign. poſt Bar. in lib. 2. Minoric. in c. interdum. per Fed. con
ſi. 12, & ſeq. Secus ſi teſtator aliquem annuum redditum dimi-
ſiſſet iſtis Fratribus. Tunc enim potuerunt capere æſtimatio-
nem, de quo dic. vt pleniſſime no. in locis præall. Secundo du-
c bitatur e de quæſtione no. quid de bonis ingredientium aliquā
religionem particularem alicuius ordinis habentis patrem Ab
batem, qui poteſt, & ſolet transferre monachos de loco ad lo-
cum, ita q omnia monaſteria illius ordinis ſunt quaſi membra
ſub vno capite; nec intrantes particularem locum promittunt
ſeruare regulam ſecundum ſtatuta ordinis, ſicut proprie vide-
tur in monachis Montis Oliueti. Ita credo, quod ſeruent iſti alij
mendicantes, & ſcias hanc vnionem potius procedere ex ſtatu
tis ordinis, confirmatis per Papam, quam a iure communi, vel
ex diſpoſitione regulæ S. Benedicti: quia ſecundum regulam
& diſpoſitionem iuris communis, quodlibet monaſterium re-
cognoſcit caput de per ſe ſcilicet Abbatem, vel Priorem, & Epi
ſcopus eſt ſuperior, tanquam diœceſanus. ſic habetur 18. qō. 2.
quaſi per totum. In hac quæſtione conſuluit Gaſ. de Cal. vt hic
refert dom. Anto. qui in effectu dicit quoſdam profeſſos in ge-
d nere generaliſſimo, d aliquos in genere ſubalterno, quoſdam
64 in ſpecie † In genere generaliſſimo dicit profeſſos iſtos, qui pro
fitentur in manibus Epiſcopi, vel qui vouerūt ſe ſeruaturos tria
ſubſtantialia regulæ. 27. diſtin. c. quod interrogaſti. 20. q. 1. c. quē
progenitores. 27. quæſt. 1. c. vidua, cum ſim. Item 15, qui profite
tur regulam Prędicatorum, vel minorum ante annum proba-
tionis, de reg. c. non ſolum, & c. conſtitutione. lib. 6. obligantur
enim iſti religioni in genere, & nō in ſpecie, & de iſtis qualiter
obligentur, dic vt no. Innocen. in c. porrectum, de reg. De bo-
nis autem iſtorum non ponit expreſſe hic dom. Anto. ſed ego
credo, q ſint in diſpoſitione Epiſcopi, qui eſt eis loco Abbatis,
65 quod ſentit Fed. de Sen. conſi. 20. † Venio ad ſecundos, ſcilicet
profeſſos in genere ſubalterno, & iſtos vocat illos, de quibus in
terminis quæſtionis noſtræ. & iſtorum bona dicit, q acquirun-
tur non monaſterio recipienti, ſed toti ordini: quia ex quo to-
tus ordo ſentit onus iſtius ingreſſi, naturale eſt vt ſentiat com-
modum: alle. Spec. de ſtatu mo. ver. 19. & glo. quam dicit ſing.
27. q. 1. c. de viduis. il 1. quæ dicit bona eſſe in poteſtate, & diſpo-
tione illius, q eſt ſuperior in ordine, vt ſic diuidat, & diſtribuat
prout ſibi videtur. Putat tamen dom. Ant. quod ſi eſſent plura
monaſteria ſub vno capite, & profeſſio determinaretur ad lo-
ca particularia, quia monachi de particulari loco nunquam re
mouentur, quod tunc bona applicabuntur ad particularem lo-
cum, vbi ingreditur, quod ſatis placet; quia ceſſat cauſa prædi-
cta, & eſt cauſa, quare bona ingreſſi aggregantur monaſterio,
66 ſecundum onus monaſterij imminens. 16. q. 6. c. de lapſis. † Bo-
na vero eorum, qui profitentur certam regulam in ſpecie, vt
ſunt iſti, qui profitentur regulam, & in certo monaſterio alij
non ſuppoſito, modo prædicto applicantur illi monaſterio, &
ſic intelliguntur iura communia, vt iſtud c. & auth. ingreſſi, &
67 auth. ſi qua mulier, cum ſi. † Sed in iſtis oritur dubium. Quid ſi
monachus clauſtralis vnius monaſterij efficitur Prior alterius
prioratus, reuocabilis tamē ad nutum Abbatis, vel ſuperioris,
vtrum hæreditas ſibi delata, vel bona aliunde ſibi obuenientia
acquirantur monaſterio principali, aut prioratui? Vide plenif
ſime per Fed. conſi. 24. vbi determinat, quod prioratui, ſi bona
prioratus ſunt diuiſa a bonis monaſterii. Et hoc habes, q licet
bona adueniētia per actum profeſſionis acquirantur monaſte
tio, vbi ingreſſus facit profeſſionem, alia tamen bona acquirun
tur dignitati, cui præſidet acquirens, vel vbi translatus eſt; licet
ſit inde remouibilis ad nutum, quod multum limitar c. vnū,
18. q. 1. vide motiua pleniſſime per Fed. vbi ſupra. Et ad aliud
dubium magis forte, vtrum hæreditas acquiratur loco, vbi re-
ligioſus erat tempore delationis, uel additionis. Vide pleniſſime
per Fed. conſi. 26. vbi videtur concludere, quod loco additionis,
& faciunt no. per Arch. in c. 11. 8. q. 1. Sed in contrarium faciunt
no. per Innoc. hic, ubi dicit, quod omnia iura ingreſſi, inconti-
nenti applicantur monaſterio, adeo quod ſecundum quoſdā,
mortuo monacho additionē, pōt monaſteriū adire hſditatem,
c de quo inf. ſubijciam. Aliud e dubium no. circa idem eſt, quan-
do tēpore delationis hæreditatis monachus, uel frater erat mo-
naſterio incapace, ut puta inter minores, ſed tempore additionis
erat translatus legitime ad ordinem S. Benedicti. Vide Fed. con
68 ſi. 20. † Item eſt dubium, quid ſi ingrediens monaſteriū moria-
tur

ADDITIONES.

a Quod bona. Et quod fratres incapaces bonorum poſſint capere, ut uendant,
& ex illis pecunijs in neceſſarijs ſibi prouideant. tenet pulchre examinādo
Arch. in c. quia ingredientibus. 19. q. 3. & dicit ſe de hoc dicturum in c. de ui
duis, 27. q. 1. & dicit idem Imo. in l. apud Iul. 9. ff. in fi. ff. de leg. 1. allegando
gl. in d. c. 1. de reli. do. in 6. Item adde, quod monaſterio incapaci bonorum,
poteſt relinqui pro alimentis. Ita dicit Ang. in l. ſi Stichum, §. ſtipulatio, ff.
de uerb. oblig. De quo uide per Bar. in l. ſi ſeruos, ff. de ali. & cib. leg. & uide
tex. & ibi Bar. in l. legatum, ff. de capi. dimi. & in l. ſi metallum. ff. de his, quæ
pro non ſcrip. haben. Item uide Arch. in c. de uiduis. 27. q. 1. circa medium no
dicit, quod quicquid dicant hodie talia monaſteria incapacia bonorum no
lunt habere bona ingredientium, non ut retineant, ſed ut uendant, ſed ſub-
iungit Arch. quo iure iſta faciunt, generaliter enim pretium ſuccedit loco
rei, ut ff. de uſuf. l. quia qui pretio, & ff. de trib. l. procurator. §. plane item ad
de, quod frater minor eſt incapax emolumenti & tituli, unde ſi inſtituatur,
eſt perinde, ac ſi homo mortuus inſtitutus fuiſſet ſecundum Bar. ibi. cam
quam, in 2. col. & 3. col. C. de fideicō. ubi ponit de multiplici incapacitate,
item frater minor non excludit ſubſtitutum, ſecundum Bal. in l. cum acutiſ-
ſimi, C. de fideic. Adde, an Fratres Minores ſint capaces relictorum per eum
dem Abb. conſ. 46. 2. lib. quis ſuccedat fratrib. Minoribus, uide Romā conſi.
296. & an ipſi ſuccedere poſſint, per eundem conſi. 277. Quid autem de fra-
trib. S. Auguſtini, uide per eundem conſi. 235. & Cald. conſi. 10. quid de Fra
tribus de monte Carmelo. uide Lap. alle. 6.

An bona ingredientis monaſterium omnino incapax bonorum, applicētur
monaſterio, uel cui dicas, qd ſi monaſteriū eſt capax, abſque dubio illi ap-
plicantur, ut in auth. ingreſſi, & ibi plene de materia, C. de ſacroſanc. eccl.
Sed ſi monaſterium omnino eſt incapax, ipſa bona debent uendi, & in ue-
ceſſitatē monaſterij conuerti, ut per Spec. in titu. de ſtatu mona. in ver. 5. &
per Bal. in ad di. & per do. Card. in cle. exiui de paradiſo, in § prouide. in 4
de ver. ſig. Vltra autem neceſſaria, & pro indigentia monaſterij, applicantur
bona uenientibus ab inteſtato. Et ideo dicebat do. Card. in d. clem. exiui. in
§. cum uero, de uerb. ſign. quod bona ingreſſi religionem S. Francisci, quæ
eſt incapax, & in particulari & in communi, applicantur uenientibus ab
ſtato, non autem eccleſia, uel monaſterio, quod ille eſt ingreſſus.

b Fratres. Quod fratres Minores ſint incapaces, tenet Card. in conſi. 102. ibi
ſuper dubijs, in 2. dubio. Abb. in conſi. 17. incip. dubium ſuper quo. col. 2. in
1. vol. Rom. in conſi. 268. incip. in caſu propoſito, & in conſi. 216. incip. in du
clarationem. De Mendicantibus vero vide Card. in conſi. 66. incip. in dubio
præmiſſo, circa fin. cum alleg. per Alex. in l. apud Iulianum. §. conſtat. col. 2.
ff. de leg. 1. Pet. de Anch. in conſi. 55. inci. Ioan. And. & Raph. Cuma. in conſ.
fil. 159. incip. viſo. Et Alexandrum in conſi. 83. incip. eximio domine, colu
in 1. volumi.

c Secundo dubitatur. Pō dera quia videntur duo dubia. Primū an poſſit conce-
di in extraneos. Secundo, an videatur conceſſum, ſi verba hoc important,
vidi dubitari de vxore, eo caſu, quo verba comprehendunt etiā extraneos,
& hoc per d. §. emphyteuſim. And. Barb.

d Generaliſſimo. Adde Cald. conſi. 23. de reg. vbi etiam de inf. dicen. Et ad
quem ſpectent de iure communi bona ingredientis monaſteriū, vide Lan-
alleg. 129. & cui acquirantur bona tranſeuntis ad aliud monaſterium, vide
per eundem alleg. 62.

Circa hoc, an applicentur bona ingreſſi monaſterio ſi liberetur ab iſto mo-
naſterio, & aliud forſan ingrediatur, iuxta formam capitu. licet, de reg. vel
ſi forſan ſit expulſus a monaſterio, an ſint ſibi bona reſtituenda, vide Bald.
in addi. Specu. in tit. de ſtat. mona. in ver. 4. & Spec. in verſ. 7. & uer. 25. vbi
dicit Spe. quod bona remanent monaſterio, a quo eſt expulſus. Sed Bald. in
addit. de qua ſup. dicit, quod bona ſunt ſibi reſtituenda. Tamen vide d. Can.
in cle. 1. in §. quia vero, in 3. q. de ſtatu monac. vbi dicit, quod talia bona
ſunt applicanda monaſterio, ad quod accedit, vel illi monaſterio, in quo ſi
eſt expulſus a primo petatur per diœceſanum, & vide Specu. in tit. de ſtatu
mo. in 2. ver. 2. ver. 23. & vide do. Abb. in c. quanto, de offi. ord. & per Card.
in c. quod a te, de cle. coniug. Ant. Fran.

e Aliud. Item adde quod Frater Minor qui eſt incapax, licet officiatur epiſco-
pus, vel alias capax bonorum, pp hoc nō recuperat bona ab his, qui fuerē
ferunt patri ingreſſo pp ipſius fratris minoris incapacitatem. Ita determi-
nat Bar. in tract. minori. in 4. lib. in antepen. quæſt. Pro quo faciunt, quæ le-
tiſſime ſcripſit poſt do. Anto. do. Bar. de Bellenzi. in c. quia diligentia de cle-
ctio. Et vtrum ſi filius efficitur frater minor, deinde exijt monaſterium ſibi
& intrauit monaſterium capax bonorum, an ſuccedere poſſit patri? Vide
Bar. in d. tra. min. in 4. lib. in pe. q. Et q d ſi inſtitutus & ſubſtitutus in teſto. ſi
ne inſtōnis reperitur capax, & ante euentum inſtōnis ingreditur monaſte-
rium mendicantium incapax bonorum, tandem tpe euentus ſubſtitutus ha-
te ex diſpenſatione Apoſtolica eſt Ab. vel monachus in monaſterio capaci
bonorum, an poſſit ſuccedere ex ſubſtitutione? Bal. in l. ex facto, §. ſi per fi-
lium tex. ff. de vulg. & pupil. concludit quod ſic.

Adde quod uoluit Ro. conſi. 263. ſup. alleg. Ang. conſi. 91. etiam alleg. Vide
Abb. conſi. 111. inf. alleg.

a tur intra probationis annum? a Cy. & multi alij in auth. ingreſſi. C. de ſacroſ. eccle. tenent, q ipſius bona ſpectant ad monaſte-
rium, quia moriendo ibi, videtur mori voluiſſe, vt monachus.
Item dom. Ant. dicit ſe putare, q illa bona pertineant ad mona
ſterium ratione vltimæ voluntatis, quia illa bona videtur con-
tuliſſe monaſterio, ſi ibi remaneat. Bar. in auth. ſi qua mulier, in
fi. dicit, quod pro monaſterio videtur caſus in c. fi. de ſucc. ab in-
teſt. dicit tamen hoc relinquendum canoniſtis. Certe illud c. ſi.
b hoc non probat. Ego dicerē, ſic q aut iſte intrando probationis
cauſa, b expreſſe bona ſua cōtulit ipſi monaſterio, ita, q fecit ra-
tione tranſitus: & tunc, cum ſimus clari de intentione, q data
perſeuerātia volebat ea eſſe monaſterij, nec amplius in vltima
voluntate ea reuocauit, poteſt ſubſtineri prædicta opi. Aut ex-
preſſe non contulit, ſed ſimpliciter intrauit cauſa probationis,
& tunc non video, quo iure ſaluetur illa opi. Cum enim iſte nō
fuerit religioſus cum effectu, de ſent. excom. c. religioſo. lib. 6. &
ſic bona nec tacitè, nec expreſſe tranſiuerint ad monaſterium,
& adhuc habeat facultatem condendi teſtamentum, ergo de-
ceſſit ab inteſtato, & per conſequens venient proximiores. Vide-
mus enim in clerico ſeculari, qui magis eſt aſtrictus eccleſiæ,
quam exiſtēs intra probationis annum, tranſmittere bona ſua
in conſanguineos, ſed in defectum in eccleſiam ſuam. in c. fin.
12. q. 1. fortius ergo iſte, qui non eſt clericus, nec religioſus cum
effectu. d. c. religioſo. & facit c. beneficium. de reg. lib. 6. † Nunc
dubitatur de quibuſdam rebus. An tranſeant, vel tranſire poſ-
ſint in monaſteriū ex teſtamento, vel ab inteſtato. Et primo, de
c bonis feudalibus. c Io. And. hic dicit, quod ſi feudalia d talia de-
d bent ſeruitia, quæ poteſt monaſterium per ſe, vel alium exhibe
re, tranſibunt in monaſterium, argum. C. de Epiſc. & cler. l. quiſ-
quis. & l. ad ſimilitudinem. Si verò talia ſunt ſeruitia, quæ p mo
naſterium exhibere non poſſunt, redibunt ad dominum: argu.
C. de cad. toll. l. vna. §. ne autem. ff. de ſolu. l. inter artifices. & re-
mittit ad Spec. de ſtat. monac. verſic. 45. Cy. in auth. ingreſſi. di
ſtinguit, quod aut feudum habet annexum ſeruitium reale, aut
perſonale. Primo caſu tranſit, quia non eſt proprie feudum, vt
in vſib. feud. de forma fidelitatis. Secundo caſu, ſi eſt tale ſeruiti-
um, quod clericus poteſt honeſte præſtare, tranſitin monaſte
rium. Si autem incertum ſeruitium eſt præſtandum, tūc ſen
e quod nō tranſit, quia videtur electa induſtria perſonæ. Et ſe
cundum hanc diſt. credo limitandum, & reſtringendum tex. in
§. qui clericus. in vſib. feud. ſi de feu. fuc. controuer. vbi ſim-
pliciter dicitur, q ſi feudatarius efficitur clericus vel monachus
amittit feudum. Et miror, quod Doc. de illo tex. nullam fecerūt
mentionem. † Quæro quid de emphyteuſi, nunquid tranſeat
in monaſterium? Io. And. tenet, quod ſic. argum. l. peto Luci Ti
tij. §. 1. ff. de leg. 2. Et licet, ſecundum eum, ſit arg. in contrarium,
in Auth. de alic. & emphyt. § . 1. colum. 9. remittit ad Spec. de lo-
ca alias de emphyt. § . nunc aliqua. ver. 120. vbi plene reperies.
& in verſ. ſeq. Bar. in d. Auth. ingreſſi. dicit q de hac quæſtione
eſt tex. in d. Auth. de alic. & emphyt. § . 1. vbi dicitur, quod tran-
ſit in eccleſiam, niſi dominus reuocet: ſed ſi dominus vult, po-
teſt reuocare, ſecundum eum. Et idem tenet Spec. in loco præ-
alleg. & ibi dicit Ioā. And. q de hoc non eſt quæſtio ſecundum
Dy. quia in d. auth. eſt caſus. Et h. d. verum, & æquum, maximè
ponderatis pactis, quæ ponunt de non alienando in eccleſias,
milites, vel potētes. & idem ſentit Spec. eodem §. ver. 116. quia
f uior efficeretur conditio domini, ſi tranſiret in eccleſiam, q
non ſic de facili perdit ius ſuum. † Quid autem ſi recipit in feu
dum pro ſe & ſuis, nūquid intrando monaſterium tranſeat cū
eo? Vide ple. in Spec. in §. prælleg. a. ver. 153. & ſeq. vbi videtur
g velle, quod tranſeat in eccleſiā, & quāto tempore, ibi, vide. D.
Anto. putat contrarium, quia monaſterium nō eſt verus filius,
verba contrahentium ſtricte debent intelligi, l. quicquid aſtrin
gendæ. ff. de verb. oblig. quod ſatis placet, ne contrahentes de-
f cipiantur fauore religionis. de do. c. per tuas. † Quæritur, quid
de vſufructu f exiſtēte apud ingredientem, nunquid tranſeat in
mona-

ADDITIONES.

a Probationis annum. No. de eo qui moritur intra annū profeſſionis, vide Raph.
Fulgo. d. auth. ſi qua, vbi tenet contra Iac. Pet. & Cy. vide Io. de Imo. in c. 2.
de teſt. vbi idem ſequitur. Vide do. Pet. in d. c. 2. vbi ſequitur Cy. & cap. cum
eſtatum, de cle. & in ſua diſputatione, quam fecit Paduæ, & in d. c. 2. de teſt.
& in conſi. 15. ego tenui contrarium per noua motiua in d. c. vide ibi omni-
no. And. Barb.

Hoc caſu de eo, qui moritur intra annum probationis in monaſterio, cui
eſt applicanda eius bona, putarem aliter eſſe diſtinguendum, quia ſi certū
eſt, quod iſte intrauerit ſimpliciter ex cā probationis & morte præuētus pē
dente tpe probationis, nullam facit profeſſionem, crederem bona applica
ri ſeruientib. ab inteſtato, ſi nullam fecit diſpōnem, quia ex quo erat in mo
dum ad profeſſionem, non poſſumus dicere, q ante profeſſionē
fecerit vel expreſſam, bona ſint acquiſita monaſterio, quæ non acquirunt
ſimpliciter ingreſſum, ſed per profeſſionem, vt in auth. ingreſſi, & in
plesier, nō declarato, q illud fuerit ingreſſus cā ſtandi in probōne, & hoc
ſi quis uniuerſaliter. C. de ſacroſ. eccl. Si verò eſt ingreſſus monaſterium ſim
pliciter, ſi quis iura concedant ſibi annum ad p̄bandum, vt in c. licet, de re-

tunc ſi moriatur ante lapſum anni probationis nulla facta diſpōne de bo-
nis ſuis putarem q habuerit animum permanendi in religione, & per cōſe
quens, quod bona ex tali ingreſſu, qui vſ factus animo permanendi in reli-
gione, applicarentur ipſi monaſterio, per not. in d. auth. ingreſſi. ideo puto
multum fore cogitandum ſuper hoc.

b Probationis cauſa. Cum Abb. tranſit do. Benedictus Capra, in conſil. 145. in-
cip. punctus, quidam iuuenis. de quo articulo, vide plene per And. Sicul. in
c. 2. inf. de teſt. Sep. Sab.

c Feudalibus. Vide Bal. in l. cæterum. in vlt. col. de iud. vbi dicit quod in ſucceſ-
ſione feud. monaſterium non hſ loco filij. Item vtrum monachus vel cano-
nicus reg. ſuccedat in feudum. vide Io. de Lig. in c. ſi. de conſtit. in vlt. col. Et
adde ad hoc ſing. dictum quod ponit Bal. in extrauag. de pace Conſt. in ver.
libellariæ. in fi. vbi dicit, quod mutus, ſurdus, & furioſus, & ſimiles ſuccedūt
in feudo, ſi feudatarii non tenentur præſtare operam, vel ſeruitium perſo-
le, ſed commodum pecuniarium, puta ſpallam porcelli, niſi pactum vel cō-
ſuetudo patriæ aliter diſponeret, quod firmat do. Ant. in c. cum apud, circa
fi. de ſpon. & remittit ad materiam feudi. in auth. Epiſcopum vel Ab. §. mu-
tus. & eſt vltra eum tex. i c. 1. in ti. an mutus vel aliter imperfectus, vbi eſt ēt
tex. an remaneat feudum paternū. & circa illud, quod dixi de monacho. Ad
de omnino gl. in d. l. de quib. ff. de leg. vbi dicit, quod ſi de cōſuetudine mo
nachus non ſuccedat in feudo, extenditur ad canonicum regularem. Et de
monacho an ſuccedat in feudo, vide gl. in l. 1. C. de legi. Et adde, quod Mod.
hic tenent indiſtincte, quod feudum non tranſeat in monaſterium, quia p
hoc fieret deterior condō domini, cum feudum nunquam poſſit redire ad
dōm p p mortem vaſalli, quia eccleſia nunquam moritur, quod forte cōti-
giſſet ſi transferrētur in eccleſia & de quæſtione, hic poſita, vide per Bal. in
c. quæ in eccleſiarum. de cōſti. vbi etiam ponit quid econtra, ſi dns feud. in-
grediatur monaſterium. Item de iſta q. in teris, videlicet an feudum tráſeat
in monaſterium vide per Arch. in c. ſi qua mulier. 19. q. 2. vbi tenet idē, quod
no. Inn. hic & per Hoſti. in ſumma de immu. § . in quantum. 4. col. ver. ſed nec
illa immunitas. per Bal. in auth. niſi rogati. C. ad Treb. & late per eum in ſua
repe. l. de quibus. ff. de legib. Itē ad prædicta vide Bal. in c. 1. circa fi. ſi de feu
do fuerit controuerſia.

Adde an feudum tranſeat in eccleſiam. Fran. de Arc. conſi. 14. Cal. conſi. 4. de
feu. vide etiam Ang. conſi. 273.

An feudum per ingreſſum monaſterij reuertatur ad dominū, vel tranſeat in
ipſum monaſterium, vide Bal. in l. qui ſe patris. in 10. col. C. vnde lib. & in c.
1. de eo qui arma belli. depo. in vſi. feu. vbi tenet quod non tranſit in mona-
ſterium. & pro hoc facit, quia feudum etiam per omnia relinqui nō poteſt.
c. 1. § . donare. quæ feuda olim poterāt alienari. vbi per Bal. & hſ in c. de co-
gni. feu. in vſi. feu. vbi per Bar. Cœp. Veron. in 23. diffe. & per Bal. in c. 1. in 6.
col. de pace iuramen. firman. vbi vſ eſſe caſus de hoc, q eſt verum ét de cō-
ſenſu filiorum vaſalli legantis ſm Bal. in c. 1. in 6. col. de prohi. feu. alie. per
Fed. & idem tenet Iac. Aluarot. in c. 1. an agna. vel ſi. & vide Spec. in titu. de
feu. in § . quoniam. in ver. 19. & per Bal. in auth. niſi rogati. C. ad Treb. & in l.
2. C. cōia de leg. & per Pau. de Caſt. in conſil. 151. Eſt tamen verum, q feudū
poteſt cōcedi monacho, & ſi illud concedatur ei, tale feudum bene acquiri
tur monaſterio. imputatur enim domino quare ipſum feudum monacho ꝓ-
ceſſit, ut no. uoluit Bal. in l. cum oportet. in vlt. col. C. de bo. quæ lib. ſciebat
enim vel ſcire debebat, quōd quicq d acquirit monachus, acquirit ipſi mo-
naſterio, vt in auth. ingreſſi. C. de ſacroſ. eccl. & in c. cum ad monaſteriū. de
ſta. mon. Et ad prædicta vide Bar. in l. 1. in 2. q. C. de leg. vbi dixit, qd feudum
non debetur monacho, ſi ingreditur monaſterium poſt inueſtituram acce-
ptam. & per conſequens patet, quōd non tranſit in monaſterium, & ad præ
dicta vide etiam Alex. in conſi. 30. & 136. in 1. parte conſiliorum.

d Feudalia. Vide late per Alex. in cōſi. 10. incip. viſo inſtrumento. in 5. col. Old.
in conſ. 224. incip. factum tale eſt. Seb. Sap

e Quæro quid de. Et an ad iſtam qui de Bar. in auth. niſi rogati. C. ad Trebel. &
quod tranſeat, tenet Arch. in auth. ſi qua mulier. vltra mediū. 19. q. 3. de quo
vide omnino per Bald. in authen. ingreſſi. in 6. columna. ver. quid in em-
phyteuſi.

f Vſufructu. Quod vſusfructus tranſeat in monaſterium per ingreſſum religio
nis. tenet Arch. in d. c. ſi qua mulier. 19. q. 3. Et an vſusfru. quem habet patet
in bonis aduentitijs filii, finiatur, ſi ipſe pater ingrediatur monaſteriū, vide
omnino per Bal. poſt gl. in auth. ingreſſi. in 5. col. uer. 7. quæro. C. de ſacroſ. ec
cl. ubi dicit, quod vſusfr. inſeparabilis non tranſit in monaſterium, ſed tran
ſit vtilis vſusfr. ſeu commoditas. Adde, quod bona offerentis ſe eccleſiæ ſe-
culari, vel alicui hoſpitali vel capellæ, non acquirunt illi loco, niſi ſe offe-
rēs ea offerat, ſecundum Bal. in auth. ingreſſi. in 1. col. ver. 3. op. C. de ſacroſ.
ecc. & ibi in, ſeq. co. ver. vlt. op. Idē dicit de intruſis in monaſterium propter
delictum, quod bona ſua non acquirantur monaſterio. Et de iſtis qōnib. an
per ingreſſum monaſterij feudum, emphyteuſis, vel vſusfr. amittatur: habes
per gl. Cy. & Doc. in auth. ingreſſi. C. de ſacroſ. eccl. Bal. ponit in tit. ſi de feu.
contro. cap. 1. § . qui clericus in fi. & in l. ſi quis presbyter. C. de Epiſc. & cleri. tex. & ibi per Bal. in c. 1. circa princ. de mil. vaſal. qui belli arma depoſuit.
Et quanto tempore retineat feudum monaſterium quando vaſallus ingre-
ditur monaſterium, vide per Spec. in tit. de loc. §. nunc verò aliqua. ver. 55.
ad quem in hac quæſtione ſe remittit Do. in c. 1. de immu. eccl. in 6. Item ad
materiam adde, quod per ingreſſum monaſterii nō transferuntur in mona
ſterium iura collegij, ſecundum Io. An. in c. beneficium. de reg. in 6. & ſequi
tur ibi Do. in 5. col. Adde an emphyteuſis tranſeat in monaſterium, Petr. de
Anch. conſi. 421.

An vſusfructus, qui debetur monacho ante ingreſſum monaſterii, per ingreſ
ſum finiatur, uel debeatur monaſterio ex perſona ingreſſi, vſque ad quod
tempus. Dicas, quod tranſit in monaſterium, & apud monaſterium perma-
net vſque ad mortem naturalē ipſius monachi, ut uoluit, gl. in auth. ingreſ-
ſi. & ibi Bar. in fi. col. & Bal. in 1. col. C. de ſacroſ. eccl. Et idem Bal. in auth. ex
cipitur, in uer. quærit gl. nunquid ſi pater. C. de bo. quæ li. & in l. 2. C. de bo.
ma. & in l. ſi. C. de uſu, & ha. & luxori uſumfructum. ff. de uſuf. leg. & habe-
tur per Spec. in tit. de ſtatu mona. ver. 17. & per Bald. in c. 1. §. qui clericus. ad
fi. de cōro. feu. Et quid ſi uſusfructus relinquatur monacho poſt ingreſſum,
an ſibi uel monaſterio acquiratur. Dicas, quōd acquiritur monaſterio, & nō
monacho, ad uitam tamen ipſius monachi, ut eſt gl. in auth. ingreſſi. not. gl.
magna & no. Doctor. in d. cum ad monaſterium. Tenet Bar. in d. auth. ingreſ
ſi. in ult. col. & uide Bal. in l. quicquid. in 1. q. C. de bo. mater. ubi dic. quod ſi
uſusfructus eſſet relictus monacho contemplatione monaſterii, etiam mor
tuo monacho, remaneret penes monaſterium, neque finiretur morte natu-
rali ipſius monach. Anto. Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

monasterium? Ioan. And. quod sic, & durabit secundum eũ in vita ingredientis tantum, Inst. de acqui. per arro. §. vsus etenim & vsusfruct. & seq. de vsufru. §. finitur. Vide hoc per gl. 9.q.vlti.c. si qua mulier. & idem tenet glo. & Spec de statu mona. ver. 46. idem tenet gl. in auth. idem est. C. de bo. quæ lib. Idem Bar. & alij in auth. ingressi. & hoc teneas. † Quæro, qd de bonis collatis ingredienti ea lege, vt alienari non possint? Ioan. And. dicit, q transeut in monasterium, argumen. ff. de fun. do. l. 1. ff. de leg. 3. l. pater. & in eo, quod legitur, & not. de iu. pat. c. ex literis, licet sit argumen. contra ff. de leg. 2. l. peto Luci Titi. §. fi. cui cõtrario quidam adhærent. Cy. tenet primum in authen. ingressi. quod satis placet, quia hæc est alienatio legis, & accessoria ad p sonam ingredientis, facit quod legi. & no. in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verborum oblig. † Sed quæro, quia sup. vidimus de bonis, quę acquiri possunt monasterio ratione ingressus, tam ex testamento, quam ab intestato, nunc quæro, quo iure hæc bona acquirãtur monasterio? Et scire debes, quod quæstio ista potest esse duplex. Primo ratione bonorum, quæ proueniunt tempore ingressus. Secũdo ratione eorum, quæ obueniunt post ingressum, ratione tam ẽ ipsius ingressus: vt hæreditates legitimę vel testamentariæ, seu donationes, vel similia. De primis sentit Innocen. q monasterium venit iure hæreditario Dicit enim q differentia est inter monasterium hæredem, & alium, quia mo
a nasterium habet dominium, & possessionem a omnium bonorum, quam cito factus est monachus, argumen. in l. si adoptauero, ff. de preca. & est expressum de dominio in l. fin. C. de sacrosan. eccl. facit quod leg. & not. in c. 1. a. de consue. aliàs autem hæres non fit dominus, quousque adierit hæreditatem, quantuncunque tamen adeat, non intelligitur possidere ipsa bona, nisi rerum ipsarum hæreditariarum corporalem possessionem nactus fuerit. l. cum hæredes, ff. de acq. pos. quod no. in eo, quod vult monasterium incontinenti acquirere nedum dominium sed etiam possessionem bonorum ingredientis religionẽ. Nec intelligas hoc generale esse in omnibus, quorum monasteriũ est hæres, quia resisteret no. in c. 1. de consue. & in d. l. fi. Sed p cedũt in bonis ingressi, quia ex quo monasterium acquirit possessionem personæ ingredientis, per consequens acquirit possessionem omnium, quę habet ingrediens, quia non potest ille aliquid possidere, ex quo transit in potestatem alterius. Sicut dicimus in eo, qui per arrogationem transit in potestatẽ alterius, d. l. fi adoptauero. Et idem vult glo. no. 29. q. vlt. c. si qua mulier.
75 Hoc etiam vult Bart. in d. auth. si qua mulier. † Sed discrepat à dicto Inn. in hoc, quod sentit monasteriũ succedere iure hæreditario, quod etiam voluit gl. in d. auth. præalleg. Dicit enim ip se Bar. q ex quo monachus viuit, & potest adhuc conueniri de gestis prius, ita q datur libellus contra eum, in auth. causa, quæ fit cum monacho. C. de epis. & cler. non potest dici, qd habeat iure hæreditario, sed pertinent ad ecclesiam iure naturalis acquisitionis. Sicut dicimus de bonis eius qui arrogatur, Institut. de acqui. per arrog. per totum. hoc placet. Nec obst. iste text. dum dicit, Non dicitur decedere sine hærede, &c. quia hæc fuit allegatio partis, nec est vera, vt supra gl. fin. vbi plene dixi. Item hoc consideratur hic respectu fideicommissi, quod veniebat restituendum post mortem istius instituti, & tunc ille institutus de cesserat cũ monasterio, quod faciebat euanescere substitutio-
76 nem. Prima tamen solutio subtilior, & verior est. † De secundis bonis, quæ obueniunt, post ingressum occasione ingredientis, dicit Inn. quod ipsa bona delata monacho melius capit monasterium, quàm monachus. No. sin. hoc dictum. quia ex hoc sentit, quod nedum bona existẽtia tempore ingressus acquirũtur statim monasterio, sed etiam omnia iura competentia eidem monacho in specie, vel competitura, acquiruntur ipsi monasterio. Et per hoc soluitur quæstio Io. An. qua quæritur, quis adeat hæreditatem monacho delatam ex testamento, vel ab intestato? Nam secundum hoc adibit ipsum monasterium, & nõ monachus. Circa hoc tamen sunt duæ aliæ opp. Quidam, enim cõ
b parant monachum filiofam. b qui adit hæreditatem sibi delatã iussu patris: & si non vult adire, potest adire ipse pater. ff. de acqui. hæred. l. si quis mihi bona. §. iussum. iuncta. l. cum non solum. C. de bo. quæ lib. A lij comparãt cum seruo, qui potest nolle adire, & potius pati se excoriari, & sic nihil acquiritur domino: nec ipse dominus potest adire, l. cum proponas. C. de hære. instit. Et quod æquiparetur filiofam. tenet Bar. in l. 1. colum. 5. ff. de vulg. & pup. Tertij dicunt, quod si monachus vult adire, sed monasterium vult repudiare, præfertur monasterium secundum Iacob. de Aren. ff. de succes. ed. l. 1. §. per seruum. Hæ omnes intricationes cessant, secundum Ioan. And. si dicamus sic, velle & nolle monacho deficere, quod hæc omnia per monasterium sint agenda, per quod etiam solueretur hæc quæstio se-
77 quens. † Moritur monachus, hæreditate sibi delata non adita, quo casu dicit prædictus Iacob. quod si hæreditas erat ascendẽtium, trãsmissa est in monasterium, quod habetur loco filii. C. de his, qui ante apertas tab. l. 1. in Auth. de sanct. Episc. §. sed & hoc præsenti. Si verò erat hæreditas extrancorum, dicit ipso iure excluſum monasterium, sed poterit restitui, sicut minor. C. de sacrosanc. eccl. l. fi. ff. de acquiren. hæred. cum quidam. de minor. l. ait prætor. Ioan. And. dicit, & bene, quod ista omnia cessare videntur, si dicamus vt supra potius monasterio, quã monacho delatam hæreditatem, quod videtur etiam placere hic do. Ant. & bene facit c. pen. 19. quæstio, vlt. alleg. per Inn. vbi patet, qd licet ante ingressum potuisset qs suis demeritis exhæredari, post ingressum tamen hoc non licet, quasi monasterium hoc casu puniretur. Pro hoc allego etiã hic in d. §. illud in Authen. de mona. vbi indistincte dicitur, quod post ingressum nõ debet aliquo modo iste habere rerum administrationem. Et g hoc puto Fed. non bene dicere consi. 20. vel 26. vbi dicit, quod si tempore delatæ hæreditatis, quis erat monachus, & postea ta decisio esset optima, vt Inst. de leg. §. ex diuerso. vbi patet, quod seruus hæres institutus non acquirit ei, in cuius potestate est re pore delatæ hæreditatis, sed ei, cuius est tempore additionis: vide tamen motiua Fed. & quod scribit Archi. in c. vno. 18. quæstio. 2. vbi ponit, quid si monachus fuit institutus hæres sub cõditione, & tempore conditionis extantis est translatus ad alium lo cum. Concludo ergo, quod omnia acquiruntur monasterio, & monasterium ager pro illis rebus his actionibus, quibus egisset
d sterium, d in quantũ in ad ipsum peruenit de bonis ingressi, se
e cundum Inn. & Ioan. And. ff. de adop. l. si arrogator, & idem ex vbicunque patrimonium alicuius ad aliquem peruenit. l. 2. C. de

ADDITIONES.

a Possessionem. Monasterium acquirit possessionem bonorum ingressi absque aliqua apprehensione, &c. ita idem tenet do. Ant. hic, & in c. ex literis. de cohab. Host. & Pet. de Anch. in cas. de test. de quo per Archi. in c. si qua mulier. 27. q. 1. gl. ibi. 18. q. 3. p Spec. in tit. de sta. mon. §. 1. uer. 61. & per Bal. & Sal. in d. auth. ingressi. per Bar. in l. qui autem varias. §. aut si is. & l. cum hæredes. 5. ff. ubi etiã hoc tenet Rom. de acq. poss. & in l. si adoptauero. ff. de preca. Et per Ioan. de Lig. in c. cum simus. de reg. iu. vbi dicit, quod monasterium nõ potest agere in terdicto recuperandæ, quoc præsupponit possessionem, quia eam nunquã apprehendit in bonis ingressi. & uide Pet. de Anch. in rep. reg. fine posterior. ne. in 37. col. & alleg. Ioan. And. in hoc c. presentia. & Bal. in d. auth. ingressi. in 3. colum. uer. 3. op. Adde, an monasterium debeat adire, Alexan. cons. 88. 2. lib.

Possessionem. Vide Abb. in consi. 4. inc. succincte & conclusiue, col. 2. & Ioan. Alex. in l. cum hæredes. in pri. n. 3. de acq. pos.

b Vtrum monachus æquiparetur seruo, uel filiofam. Et adde, quod monachus æquiparat seruo, in c. cum olim, il. 2. de priui. ubi omnino uide Bart. in 20. colum. uer. quo ad decimum & ult. C. qui admit. Concludit, quod monachus æquiparatur seruo uel filiofa. prout uertitur utilitas monasterii. uide Bart. in l. 1. ff. de stip. ser. Et quod monachus æquiparetur seruo, etiam Paul. de Cast. in l. 1. ff. de iur. de lib. allegando Inn. in d. c. cum olim. circa fi. & gl. in c. non dicatis. 12. q. 1. Sed Ro. in l. quicquid. ff. de acq. pos. dicit, quod æquiparat seruo, uel filiof. prout occurrit utilitas monasterii. Et dicit quod de hoc plene dixit in ea l. qui hæres. §. 1. eq ue filius. & in his potest adde seruus. ff. de acq. hær.

Adde, an monachus æquiparetur seruo, &a n, i, ipso inuito, Abbas possit adire hæreditatem: Ang. consi. 91. consi. 133.

An monasterium æquiparetur seruo uel filio, ca. uide Bar. & Imo. in l. 1. in fi. ff. de usufructuarius. ff. de stip. seruo. Ant. Franc.

c Adibit monasterium. Tu vide plene de hac q. & seq. iunctis præced. Bal. in l. q. 10. C. qui admit. ad bo. pos. & Paul. de Cast. in consi. 1. Zach.

An monasterium possit adire hæreditatem delat. um monacho, quando monachus non vult, uel non pot adire, quia sit absens, uel furiosus, uide Bar. in tit. de sta. mona. in uer. si hæreditas. & Bal. in l. 1. 1. o. q. C. qui admit. & Bar. in l. 1. in 1. q. in 5. col. ff. de uulg. & pup. & Cy. in l. 1. in. C. de bo. quæ lib. uide Bal. in l. Deo nobis. §. hoc etiam, in 2. col. C. de epis. & cle. & Bal. in l. fi. C. de bo. quæ lib. Et quid si monachus, cui delata est hæreditas, mor. tur, uel hæreditas pus ante aditam, uel repudiatam hæreditatem, quis tunc possit adire, Bal. in d. l. 1. 10. q. C. qui admi. Ant. Fran.

d Monasterium. Nunquid in aditione monasterii requiratur consensus monachi, uide Fel. in c. ex rescripto in 1. col. infra de iureiur. Et an quid Abbas possit repudiare hæreditatẽ inuito monacho, tradit Bal. in l. bonorum. in. 2. col. C. qui admi. in l. is, qui hæres. §. fi. ff. de acq. hær. Ang. in consi. 8. & consi. 9. & Ias. in l. legatum, ff. de leg. 1. Et nunquid mortuo monacho a quo fuit possit adire hæreditatem, uide Bal. in l. inde Neratius, ff. ad legem Aquil. est uerum, donec permanserit monachus in illo monasterio: na in fine monasterium, non esset amplius obligatum creditoribus, ut dicit. Bart. in adul. §. fi. ff. de adul. Quod ego intelligo, quando monasterii monachus bona sua bona restituisset, quod quando fit, plene habes in c. quod a te. de consanguineis. Seb. Sap.

e Et adde Bar. in l. fi. ff. de adop. ubi dicit, quod monasterium subijt omnes onera ingressi, & ideo dicit Bar. in l. fi quis a liberis, §. item rescriptum. ff. de ag. quem retulit do. Abb. in c. transmissa, super gl. in uer. quæstio mota. & filiofint leg. quod monasterium tenetur alere filios ingressi, licet oblatus uideatur dicere Bar. in tractatu de alimentis. in pen. col. & uide hic per Ant. qui dicit, quod monasterium tenetur soluere debita ingredientis de qualitate bonorum, quę transtulit in monasterium. Item adde hic per Ro. in l. quod seruus. in fi. ff. de acq. pos. ubi dicit, quod si monasterium habet bona iniuste quæsita per monachum, poterit monasterium cogi ut satisfaciat illis, a quibus monachus iniuste quæsiuit. Et hoc dicit Bal. se not. spec. in tit. de statu mona. §. 7. 48. & uer. 50. Item uide quod Bal.

78 de impubl. & aliis substitutio. † Et per hoc sentiunt Docto. hic, quod libellus concipietur contra monasterium. Legistæ verò sentiunt, quod contra monachum, vt in d. Auth. causa, quæ fit cum monacho. Hæc opin. Docto. nostrorum plus placet, q
79 d. §. illud. † Vltimo, vt nil ad materiam subiectam deficiat, potest quæri, quid si non teneat ingressus, vel reuocatur legitimè ex post facto, nunquid reuocentur bona tacitè, vel expressè col lata? Vide per Canonistas in c. quod a te. de cle. coniu. per Bar.
80 in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccl. † Item quid de bonis clericorum tam ecclesię regularis, quàm secularis? Vide gl. no. cum no. 27. q. 1. c. vt lex continentiæ. & plenè per Bar. in d. authẽ. ingressi. vbi sentit, quod potest quis dare omnia bona sua eccle siæ seculari, cui se dedicat, vt nihil sibi remaneat: nihilominus potest facere testamentum, non tamen in præiudicium ecclesiæ, sed hæredis, qui poterit, si voluerit hæreditatẽ damnosam adire. Nã hæreditas potest esse sine aliquo corpore, cum sit nomen iuris l. hẽditas. ff. de pet. hær. Et no. quia hoc facit pro his, q ipse no. in l. fi. C. de pac. & contrarium no. per eum in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. oblig.

ADDITIO.

Balan. 3. colũ. ver. sed quid ecce. Et de hoc vide p Imo. in cle. ne in agro, 16. col. ver. deinde quærit, de sta. mo. Item vide sanctum Tho. in 4. sen. distin. 38. q. 2. arg. 3. circa medium, vbi dicit, quod si ingredientes monasterium intendunt statim obligari, non possunt amplius exire, & monasterium tenetur soluere debita sua. Sivero non intendebãt statim obligari, possunt exire monasterium, & soluere debita sua, de quo vide omnino per Doc. in c. præter ea. & Bar. in l. in arrogationem, per illum tex. ff. de pecu. & plene per Bald. in d. auth. ingressi, in 5. col. ver. quæro sexto, C. de sacrosan. eccles. Adde, an monasterium teneatur ad debita Abb. consil. 111. Et an de male acquisitis, vel possessis per monachum ipso existente in seculo, & illo transferente in monasterium, possit monasterium conueniri. Et an stetur confessioni factæ in vltima voluntate per ipsum monachum, vel religiosum, vide Angel. consilio 233.

An monasterium teneatur soluere creditoribus monachi, vel illis dimittere bona ingressi, vt ei satisfiat, vide Bal. in addit. Spec. post Spec. ibi in tit. de bona. in ver. quæritur, & vide Cy. in l. si peculium. ff. de pe. leg. & Inno. de ob. ad rat. ubi concluditur, quod sic, quod est verum, si fe & sua obtulit monasterio, sed si se obtulit, & non sua, non tenetur, Bald. singu. in l. 1. C. de her. vel ac. ven. & in addi. Spec. in tit. de reo, in uesir. monachus, an possit. Et vide D. Car. in cle. 3. in 6. q. de procu. Et an teneatur monasterium ex cõtractu, vel delicto Abbatis, vel monachi, uide gl. in c. cum dilectus de ord. cog. Inno. in c. cum olim, de priui. & Bal. in auth. ingressi, in 6. q. ubi etiã per C. de sacrosan. eccl. & ibi concluditur, quod sic, quod etiam uoluit glo. in d. l. si peculium, in §. 1. de pecu. leg. tamen nõ tenetur monasterium vltra quã habuerit de bonis monachi. Quod etiam voluit Bar. in auth. si qua mulier, C. de sacrosanc. ecc. & tenet Car. in d. cle. 3. & uide eundem in cle. 1. in §. item rescripto. ff. de statu. mona. ubi dicit, quod mona. non tenetur nisi fit fa ctum locupletius, uel nisi quatenus sit uerum in utilitatẽ monasterii. Et ad quod monasterium tenetur ad omnia onera monachorum, & ad collationẽdas pro ipsis monachis, ut uoluit Bal. in l. onera, & in l. fi. ff. de adop. per Alex. in l. is, cum quo, ff. de aq. plu. arc. Et an monasterii teneatur alere filium ingressi inopem, habetur per Dy. & Bar. in l. si quis a liberis §. item rescriptum. in fi. ff. de lib. ag. & per Spec. in tit. qui fi. sint leg. in §. 1. uersicu. quod si interest.

SVMMARIVM.

1 Quid sit territorium bonor. & districtus.
2 Quod spectat ad aliquem de iure speciali, dicitur illud spectare de iure.
3 Item terminus potest præfigi ad duos actus, eodem tempore concurrentes.
4 Actio probatoria dicitur peremptoria.
5 Testis prius falsitatis cum, corruptione potest opponi post publicatas attestationes & sententiam.
6 Presumptio leuis non excludit quem a facultate opponendi peremptoriam, uel quasi.
7 Infamia infamia facti non excluditur a testimonio in causa ciuili.
8 Leuis opinio, quæ sit.
9 Testis testium, quæ magis congruunt iuri communi, creditur.
10 Quasi possessionem alterius, dicitur aut violentiam committere, aut iniuste possidere.
11 Copula apposita tempori, a quo probatur possessio, denotat continuationem possessionis usque ad tempus præfinitum, secus ubi copula non apponitur.
12 Probatio euidentissima est, quæ fit per indubitata instrumenta.
13 Dominus pro hominibus suis potest agere, quamuis tales homines sint liberi.
14 Dominus non potest agere pro furto commisso subditis suis.
15 Iudex potest ex officio statuere terminum & si non petatur, & non statuit, non tenetur in syndicatu.
16 Citatio iudicis non valet, nisi fiat ad petitionem partis.
17 Probatio partis, dilatione a iudice non data, valet.
18 Renunciatio & publicatio attestationem non excludunt probationem fiendã per instrumentum & allegationes.
19 Confessio, causa excludit instrumentalem probationem.
20 Testis, quod testis sit iuratus in termino.
21 Testis potest accusari post sententiam & regulariter probatur indirecte.
22 Probatio falsitatis testium non retractat sententiam, quando iudex non fuit secutus eorum dicta.
23 Sententia lata ex falsis allegationibus, vel dolo contra absentem, vel contra minorem, vel ecclesiam, est nulla.
24 Corruptio testium sola sufficit ad retractationem sententiæ.
25 Retractatio sententiæ, quę non tenuit ob falsitatem, fit officio iudicis, quod durat triginta annis.
26 Retractatio sententiæ ob falsitatem quę tenuit, & directe fuit petita, fit per in integrum restitutionem.
27 Excipiens de falsitate, auditur perpetuo.
28 Agens contra testem ciuiliter ad interesse, agat intra 30. annos.
29 Agens criminaliter de falso, auditur intra 30. annos de iure ciuili, sed de iure cano, perpetuo.
30 Sententia erronea in crimnali potest retractari.
31 Proponens factum qualificatum, ad vtrunque probandum videtur se astringere, secus si non est qualificatum.
32 Probans factum sine qualitate, non probat id, quod intendit.
33 Duo, ad quæ non fuisset quis admissus distributiue, debet vtrunque probare deducens in libello.
34 Astringere potest quis se ad plura probanda in suum præiudicium, non autẽ in præiudicium publicum.
35 Interdictum, vti possidetis, datur quandoque contra possidentem & molestantem.
36 Practica pronunciandi super interdicto, uti possidetis.
37 Quæstio facti non dirimitur forte.
38 Sententia potest fieri contra dominum, & contra administratorem, si administrator est generalis.

CAP. IX.

Licet. In interdicto, vti possidetis, obtinet qui iustiorem titulum probat. ita communiter summatur. Sed certè hæc summatio est nimis generalis, & videtur requirere titul. in hoc interdicto contra id, quod habetur insti. de interdict. §. retinendæ. ideo summo sic. Si actor & reus in interdicto retinendæ possessionis probãt, obtinet is, qui antiquiorem possessionem probat, titulo maximè iustificatam, vel meliores probationes respectu possessionis adduxit. h. d. no. & probatur satis hoc summarium in ver. ex præmissis. ponderato ver. maxime. Diuiditur Decr. ista In quinque partes. In prima processus decisa narratio. In secunda ibi: Porro. Fauen. exceptio contra testes ecclesiæ, & ipsius ecclesiæ responsio. Papæ interlocutio, & interlocutionis ratio. In tertia ibi. Post. hoc corruptionis & falsitatis noua exceptio, ipsius probationis & reprobationis commissio. In quarta ibi: Quanquam testes Fauentinorum impugnat. primo probatorios, secundo reprobatorios. In quinta ibi: Ex præmissis. allegando concludit pro ecclesia. Casus liter. Inter Archiepiscopum Rauen. ex vna parte, & commune Fauentiæ ex altera quæstio vertebatur super iurisdictione, honore, & districtu, in villa S. Petri, & quibusdam castris, & terris alijs, quæ de iure ad Rauen. ecclesiam pertinebant. Procuratores vtriusque partis propter hoc ad sedem Apostol. accesserunt, Lite contestata super prædictis per procuratores prædictos, & iuramento calumniæ præstito, quia vtrique parti erat, plurimum onerosum testes producere coram papa, mandauit papa, Epõ Placentino, vt intra tres menses reciperet, quos vtraque pars tam super principali negotio, quam in personas testium duceret producendos, statuendoque partibus terminum, in quo cum attestationibus apud sed. Apostol. se præsentent. Tandem partes cum attestationibus comparuerunt coram papa, attestationibus publicatis, Syndicus Fauentinorum proposuit se velle in personas testium ex parte altera productorum quædam objicere, & probare: Syndicus archiepiscopi econtra respondit illud fieri non debere: Papa interloquendo decreuit ipsum non audiendum, cum intra tres menses, vt in literis domini Papæ mandabatur, id facere non curauit. Post hoc Syndicus prædictus obiecit in testes productos, qd corrupti falsa dixissent, Papa dicit, quod talis exceptio non solum, ante sententiam sed etiam post, potest opponi, quamuis crederetur, quod talis exceptio per excogitatam malitiam ad differendum negocium proponeretur, dam admisit: mandans quibusdam iudicibus, vt testes, quos super hac exceptione pro curator Fauentinorum duceret producendos, reciperent intra mensem. Indulto ex tunc altero mense procuratori ecclesiæ Rauent. infra quem ad reprobationem illorum testes produceret coram eis; iudices prædicti receptis testibus prædictorum, attestationes ad dominum papam remiserunt, prout receperant in mandatis. Post hoc domin. papa examinauit testes hinc inde productos. Et quamuis procurator Fauent norũ multos testes produxerit super negocio principali, vix tamen ex illis sex tantummodo remanserunt, quorum quidam sibimet contradixerunt in seriem sui dicti, & quidam alii sibi in suis testimonijs singulares. Et alii, qui inducti fuerant ad reprobandum testes ecclesiæ Rauen. plures reprobantur, quia sibi inuicem contradicunt, & alii, licet pauci numero, malæ famæ sunt & opinionis, & ex alia causa repelluntur, quia non pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bant id, ad quod eorum Syndicus se adstrinxit, videlicet, quod corrupti falsa dixissent. Qui & si de corruptione aliqua videantur dixisse, de falsitate nihil dicunt. Ex prædictis apparet euidenter, q ecclesia Rauen. per testes plures, quibus potius lux veritatis assistit, sufficienter probauit, quod a quadrag. annis & citra, supradicta loca possedit. per quod patet, quod si Fauen. a 50. annis citra, vt testes sui videntur deponere, aliqua perceperunt in locis prædictis, illa inceperunt recipere sine iusto titulo, cum duo insimul, & eodem modo in solidum eandem rem possidere non possint, & Fauentini titulum non ostendunt. Sed ex privilegijs Imperatorum, & Roma. Pontificum cōcessis ecclesiæ Rauen. colligitur manifeste possessionem ecclesiæ in prædictis iustam fuisse, & ita per consequens apparet, quod Fauētini minus iuste & sine titulo aliqua in locis prædictis occupauerunt. Quia vero syndicus eccleſię Rauen. petijt commune Fauentię a vi turbatiua, seu inquietatiua super præmissis prohiberi: papa videns in hoc casu non esse locum interdicto, vti possidetis, ita possideatis, cum probationes eccleſię Rauen. longe sint potiores, & ideo sit in interdicto superior, condemnauit commune Fauentiæ ipsi ecclesiæ super iurisdictione, honore, atque districtu, & aliis generaliter pertinentibus ad hoc in locis prædictis, quo ad possessorium iudicium, quo tantummodo actum est, sibi perpetuum silentium imponens; & prohibens eisdem, vt neque per se, neque per alios super prædictis præsumant aliquatenus ecclesiam molestare. Ber. Notabilia nomine, & facto.

1 possunt ex hoc tex. multa colligi. † Et primo, quod in loco temporali possunt ecclesiæ competere tria iura separata, videlicet iurisdictio, honor, & districtus. Iurisdictio potest capi largo modo, vt sumitur in l. 2. & 3. ff. de iurisd. omn. iud. & per glo. in clem. vna. de for. comp. Honor, quia illi de loco vocabant ecclesiam dominam, & ita, vt dominam honorabant eam, occurrendo

a nuncijs suis, eorundemque mandatis parendo. Districtus a idē est, quod territorium, vt in cle. ne Romani, de elect. Et territorium dicitur a terrendo. l. pupillus. §. territorium. ff. de verborum signifi. ita quod habebat potestatem exercendi iurisdictionem, nedum in incolas loci, sed etiam in omnes delinquentes, sinf. districtum, seu territorium. Qualiter autem ecclesia exerceat iurisdictionem temporalem, dic vt habetur in cap. fina. ne

2 cle. vel mo. lib. 6. † No. 2. ibi: De iure ad se spectare, &c. quod certum quid competens alicui de iure speciali, potest dici de iure spectare ad eum, nec vitiatur libellus, si illud non competat de iure communi, quod est valde not. facit, si potestas datur alicui a principe, vel a partibus terminandi aliquam controuersiam de iure, vt possit & debeat, vt commissarius, habere respectum etiam ad iura specialia. Debet enim illud verbum generaliter intelligi, maxime quando materia subiecta non subijcitur dispositioni iuris communis, vt hic erat, concor. bon. tex. in ca. 2. vt lit. pen. & c. 1. de eo, qui mit. in possef. vbi aliquid dixi, etiam tetigi super rub. de consuet. & vide per do. Anto. in c. Quinta-

3 uallis, de iureiuran. in fi. † Not. 3. ex hoc principio iuncta decq uæ ponitur in c. cum causam. infra. de testibus, quod idem ter

b minus b potest a principio præfigi ad producendum testes probatorios & reprobatorios, & sic est in facultate iudicis admittere testes super principali, ac reprobatorios simul. de quo dicam plene post Ioa. And. in c. ex parte, de test. & no. bene hoc, quia habes casum, in quo idē terminus potest præfigi ad duos actus. Quod procedit, quando illi actus possunt simul concurrere in eodem tempore, vt hic, alias si ordine successiuo essent expediendi, secus esset. vide glo. no. in c. sæpe, de verborum signi. in

4 versi. post dationem. † No. 4. ex versicu. porro, iuncto d. ca. cum causam. de testa. quod omnis dilatio probatoria censetur perē-

c ptoria, cita quod non apparente impedimento, non debet dari secunda dilatio. concor. l. fina. ff. de fer. & dilatio. cum ibi no.

5 faciunt no. in c. 2. de dila. vbi bon. glo. † No. 5. quod exceptio falsitatis testium cum corruptione potest opponi & directe probari post publicatas attestationes. Et hoc ideo, quia videtur articulus nouus propter attestationem corruptionis, de qua prius non fuerat capitulatum. de quo infr. & per glos. in cle. 2. de test. Et no. bene, quod huic exceptioni & probationi non obst. lapsus trienni præfixi ad probatorios & reprobatorios testes producendos, & hoc in odium falsitatis, quæ etiam post sententiam

6 potest opponi, vt hic. † No. 6. ibi, Nonnulli crederent, &c. quem non debere excludi a facultate falsitatem proponendi, & probandi exceptionem peremptoriam, vel quasi, propter leuem præsumptionem ortam contra opponētem. Secus dic, vbi præsumptio de malitia esset vehemens, de quo vide no. per Innoc. in c. post electionem. de concess. præben. vbi hoc concludit, & hic bon. tex. pro eo. In excludenda vero dilatoria, non exigitur tam vrgens præsumptio propter modicitatem præiudicij, vt ibi no. per eum. facit c. pia de excep. lib. 6. No. 7. ibi: De singulis circunstantijs subtiliter, &c. quod etiam parte non dante interrogatoria, iudex potest ex officio suo testes de causis & cir-

d cunstantijs singulis subtiliter interrogare, d & hoc ideo, quia hæc tendunt ad veritatem inuestigandam & habendam, & ad hoc iudex debet laborare 30. q. 5. c. iudicantem, & l. vbique. ff. de interro. ac. inf. de fid. instru. c. cum Ioan. de test. c. cum causam. Et not. tu canonista, quod subtilitas tendens ad veritatem eliciendam commendatur de iure canonico, concor. c. capelanus. de ferijs. & quod no. in c. dilecti. de iudi. No. 8. hic multa detrahentia fidei testiū. Primo, si contradicant sibi ipsis. i. quod quilibet testis contradicit sibi, secus si plures pluribus, etiam ab eadem parte productis, de quo dic, vt no. in c. nostra. inf. de test. Secundo, si sint singulares in dictis suis. inf. de testa. c. tam literis. & de electio. c. cum dilectus. Tertio, si sunt male famę. Quarto, si sunt leuis opinionis. & de istis vide in c. testimonium. de

7 test. & c. omnibus. 2. q. 5. † Et no. sing. secundum vnum intelc ctum, quod infamia efacti non repellit in toto a testimonio in causa ciuili, sed pendet ex iudicis arbitrio, considerata qualitate & quantitate infamiæ. Et ita potest intelligi tex. ibi. Nulla, vel modica, &c. Potest etiam referri, versicu. Nulla. ad versicu. Malæ famæ. & ver. Modica. ad ver. Leuis opinionis. & tunc probaretur, quod infamia facti ex toto repellit etiam in ciuili, de quo

8 dicam plene in c. testimonium præal. † Leuis opinionis dicuntur dupliciter secundum Abb. hic, vel quia quotidie mentiuntur, licet nullum lædant: vel dic, quia facile omnibus omnia credunt, vt no. glo. in d. c. omnibus, & tene menti, quod talis dicatur leuis opinionis. Quinto, si non probant clare id, ad quod sunt inducti, seu ad quod se adstrinxit producens. Sexto, si sint corrupti. Septimo, si sunt falsi. vide ad hoc tex. in c. testimonio. de testib. No. 8. ibi. Se adstrinxit. secundum verum intellectum, quod proponens duo, quorum vnum venit qualificatiue ad aliud, ita quod est vnum dictum qualificatum, videtur se in dubio adstringere ad vtrunque probandum, nec sufficit probare alterum, licet illud per se alias sufficiat, quod tenet Barto. in l. Diuus. ff. de re iud. & inf. latius dicam. Licet secus sit in mandato qualificato, quia distribuitur in duo mandata. in c. cum diligenti. de dolo & contu. & l. Celsus. ff. de arbi. & in capitu. fina. de restitu. spo. Quanquam posset dici, quod ibi tenetur mandatarius ad vtrunque, si vtrunque potest explicari, vt in d. capi. fi. & sic nulla videtur differentia. Sed pars præsumitur posse, ex quo se adstrinxit; & imputetur sibi, si non potuit. Ideo dicit Ioa. An. bonum consilium esse, vt in fine articulorum seu capitulorum protestetur pars, quod non adstringit se ad probandum nisi id quod necessario sibi incumbit; & sic faciūt boni practici, quod no. No. 9. ex ver. Ex præmissis, quatuor, quorum quodlibet de-

9 stributiue sufficit; & fortius si concurrunt omnia simul, adiudiciendam alterutram partem obtinere in interdicto, vti possidetis, probata possessione per vtrāque partem. Primo, pluralitas testium, vt quia altera pars plures testes produxit, facit. infra. de

f test. c. in nostra. Secundo, dictorum qualitas, f vt quia sunt apti ra. & verisimiliora negocia, facit c. præterea. iuf. de test. & cau-

9 ditis, de præscrip. vbi per Innocen. † Qui inter cætera notanter dicit, quod data paritate testium dicentium contrarium, plus creditur illis, quorum dicta consonant iuri communi. facit l. de test. & vide glos. sing. in ca. 1. de præscrip. li. 6. Et quando sint

g aptiora, vel verisimiliora g negocia, arbitratur iudex ex variis coniecturis, ar. illius l. 3. & cap. præterea præalle. Tertio possessionis prioritas, & hoc bene no. Quapropter dicunt hic doct. & principaliter Innocen. quod sola probatio anterioris possessionis sufficiebat huic ecclesiæ ad obtinendum in hoc interdicto, vti possidetis. Facit quod no. Barto. in l. Celsus. ff. de vsuc. & per innocen. in capi. sæpe, de restitu. spolia. vbi reperies bona dicta ad hoc. Hæc omnia videtur sequi Barto. in l. si duo. ff. vti possid. ad hoc alle. istum test. & potest esse ratio, quæ aperte colligi-

10 ex hac litera. † Et no. etiam Ioan. And. hic in ver. Temeritate, videlicet, ex quo enim constat aliquem rem aliquam possidere intrans possessionem illius, dicitur aut violentiam commisisse, aut iniuste possidere, nisi probet, quod iuste possideat. per hoc l. conquerebatur. C. vnde vi. & quod no. Innocen. hic, & Bar.

ADDITIONES.

a Districtus. Vide Fel. in c. Rodu l. col. 10. ver. districtus, sup. de rescrip. vbi Seb. Sap.

b Idem terminus. Vide allegata per Alexan. in l. 2. circa fina. ff. de re iudica. Sapia.

c Peremptoria. Adde eundem consi. 64. lib. 2.
Adde tu melius per Lanfran. de Oria. in capitulo. quoniam contra, & allegationes, in princi. verficu. omnis autem dilatio probatoria, infra, de probationes, Zacharias.

d Interrogare. Adde quod voluit Alex. consi. 41. li. 4.

e Infamia facti. Adde hoc limitandum, vt per Ro. sing. suis, fo. 15. incip. dubitio est magna.
Infamia. Vide Alexan. in consi. 52. incip. viso processu, col. 4. in 5. not. Ioannes de Ana. in c. j. inf. de accus. & Alex. in consi. 111. in c. circa primum, in prima. 1. vo. Seb. Sap.

f Dictorum qualitas. Vide Alexan. in consi. 27. inci. in causa & lite, in fin. in 2. vol. & in consi. 86. inc. visis in fi. e. vol. Pet. de Anch. in consi. 254. inc. in questione presbyteri, circa fin. & in consi. 189. inc. tribus de caulis. colum. 2. Seb. Sap.

g Verisimiliora. Adde Alex. in consi. 81. lib. 4. quod dictum testis non vitiatur si est suspectus, vide eundem consi. 102. li. 2.

Bar. in locis prælle. quod no. sing. in practica. Et licet dicat hic Ioan. And. hoc intelligendum de rebus corporalibus, quæ non possunt eodem modo a pluribus possideri, secus in incorporalibus secundum eum, adducit no. in cap. 1. de iure pat. ego puto idem esse in incorporalibus, quantum ad effectum, vt hic aperti-

tissimè probatur. Quarto probatio melioris tituli. Ex quo nor. q licet in interdicto, vti possidetis, non sit necesse probare titulum, vt insti. de interd. §. retinendæ. est tamen multum vtilis titulus, quia data paritate probationum obtinet is, qui melioré titulum probat, quare testes sui præferuntur super possessione,

11 tanquam deponentes verisimiliora, ex quo habet titulum concurrentem cum dictis eorum, vt hic no. probatur. † No. 10. & tenementi, q copula apposita temporia quo probatur possessio, denotat cōtinuationem possessionis ab illo tempore vsque ad

a tempus præfinitum. Secus vbi copula a non apponitur, q a tunc potest verificari possessio in vno momento. Declaro hoc, text. cum hic, secundum Docto. & bene, ideo in probatione eccle-

b sia apponit copulam, & quod possederat a 60. annis, & citra, b & in probatione Communis nullam copulam, apponit, sed di citur quod possederat a 50. annis citra, q a ex parte ecclesiæ fuit probata continuatio possessionis quod importat illa copula, &; sic non sic fuit probatum ex parte Communis. Et ideo clara & bona practica est, vt in articulis ponatur illa dictio, &, ad denotandum continuationem. & melior, & clarior practica erit, vt articuletur, q per 60. annos, & per totū illud tempus possedit. Quomodo autem probetur continuatio, dixi in cap. cum ad se

dem. de restit. spoliator. per Bar. in l. Celsus. ff. de vsuca. No. 2. il-

12 lo generale, ad quod quotidie allegatur hæc litera, quod duo insolidum eandem rem simul. &c. † No. 12. ex ver. Et ex priuile

gijs, q probatio, quæ elicitur ex priuilegijs, seu instrumentis indubitatis, dicitur euidentissima. Facit ad statuta exigentia certum probationem euidentissimam, seu euidentissima docu

menta, sicut in simili loquitur text. in c. pia, de excep. li. 6. quod no. Innoc. in c. insinuatione, in fi. de app. & vide tex. no. in l. licet imperator. ff. de lega. 1. vbi potest dici euidens, quod elicitur ex coniecturis. No. 13 formam libellandi, & pronunciandi in hoc interdicto, vti possidetis. Aduerte tñ qđ potuisse petere interesse molestationis de præterito: vñ dicit hic Io. An. post Hosti. quod imputet sibi ecclesia, inquantum non petijt sibi Commune cō-

demnari super interdicto, quanti sua interesset pacifice nō possesse, quæ condemnatio facta fuisset secundum eos, si de hoc

constitisset actum, & interesse constaret ff. vti poss. l. si duos. §. fin. qđ

13 Ex dic formalius, q tria possunt deduci in libello, & condemnatione, videlicet, vt desistat a molestatione de præsenti, & vt non molester in futurum, & vt condemnetur ad interesse pro molestatione de præterito, vt colligitur ex l. 1. ff. vti possid. & ibi per Bar. & practica erit, vt parret se possidere, & qualiter, & ad veritatem molestare, & qualiter, & interesse ex hoc illatum, & posse concludere, vt supra dixi. Et an debeat apponere locum

c tempus, & sim. vide plene not. in d. l. 1. & in l. si duo. maximè per Bar. † Vltimo no. secundum Ioan. And dominum pro hominibus suis quamuis liberis, agere posse. e Nam ex forma sen-

d tentiæ potest colligi, quod fuit petitum, vt homines non molestentur, vt patet in fi. tex. Non enim debet pronunciare super petito, imo fatuus est ille iudex. l. fi. C. de fideicommil. lib.

e scipit. licet Hely. de sim. A ssignat Ioan. And. rationem primi dubij, qua i molestatione hominum intelligitur dominus mo-

dari, & interesse domini habere subditos locupletes, vt in au-

f thentico. iudic. sine quoquo suffrag. §. cogitatio, colum. 2. Et cer

g he c. ratio est nimis generalis. d Nam secundum hanc ratio nem posset agere de furto pro eis commisso, quod non est verum, iuxta no. plene per Inno. in c. dilecti, de app. & per gl. in c. authoritate. de priuileg. lib. 6. & de materia dic plene, vt in illis locis no. & hic poterat agi, quia per molestationem hominū

h dissipatur ecclesia in possessione sua, cum Commune vole

i re in hominibus possidere, quæ tunc possidebat ecclesia. Et hoc patet ex eo, quia hoc venit in hoc interdicto, vt possidetis, vera sint & notabilia, & per ea multū bene declaratur iste tex.

k Nunc venio ad gl. & prima colligit ex tex. iudicem ex officio posse terminum prefigere productioni testium, & ponit multos alios casus, in quibus iudex supplet ex officio suo. Et no. sin-

l gulariter primum dictum gl. iuncto tex. Hoc plene examinat Bart. in l. C. de dila. vbi tandem concludit, iudicem hoc posse, si vide

m at expedire, puta, quia videt partem negligentem in producē dos testes, nec curare in petenda dilatione. pro hoc allega. l. pro-

n cedendum. §. 1. C. de iud. dum dicit, Nemo credit tam audax, vt possit iudice inuito, litem protelare. Ego puto satis iudicē hoc

o facere, vt patet probatur hic iuncto cap. cum causam. infra de testib. quod est pars istius, sed credo iudicem ad hoc nō arctari, nec

p hoc posse fieri, si non fecit, nisi sit talis causa, in qua tenetur supplere ex officio. Tunc enim potest, & debet. Ad hoc allego tex. in cap. oblatæ, de app. versi. superior. Et ideo si statuto

q apponit pœnam iudici non terminanti causam intra terminum sibi præfixum, dico iudicem non incidere in pœnam, si non fuit requisitus a partibus, quia non tenetur impēdere officium suum ad vtilitatem priuatam, nisi requiratur a partibus, vt l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. & quod ibi not.

16 Bar. Quinimo † nec valet citatio iudicis, nisi fiat ad petitionem partis, vt no. Bar. in l. ad peremptorium. ff. de iudi. dixi in cap. 1. eo. tit. facit quod no. Inno. in c. ad nostram, 2. de iureiuran. vide gl. no. in cap. fin. de re iudi. & quod no. in l. sancimus. C. de iudic.

17 † Sed circa hoc quæro, quid si pars probauit, dilatione non data? Vide Bart. in l. in crimine, ff. de adul. vbi per illam legē tenet valere probationem. Idem tenet in l. fin. ff. de fer. Dicit enim, q totum tempus instantiæ cedit probationi fiendæ, nisi iudex aliter statuat dilationem. D. Ant. dicit, quod probare poterit vsq; ad conclusionem in causa non post, supra, de procur. c. auditis,

18 & infra de fide instr. c. cum dilectus. † Ego dico, quod quiescente dilatione iudicis, quidam sunt termini iuris excluſiui probationis. Nam renunciatio & publicatio attestationum impediūt testes

ADDITIONES.

a Vbi copula. Vide Alexan. in consil. 110. incip. visis, columna 4. in 1. volu. & in consi. 108. incip. in causa, & lit. columna 4. in 2. vol. & consi. 118. incip. in causa. colum. pen. eo. volum. & moder. Taur. in repet. l. Cel. char. vlt. ff. de vsuca. Seb. Sap.

b Et citra. Adde Alex. consi. 108. lib. 2.

c Agere posse. Vide Bart. in l. 1. §. fi. ff. de iniur. Bal. in cap. 1. §. iniuria, colum. 1. ver. quæro si iniuria, de pace iura. firm. & Card. in clem. 1. in 2. q. de relig. & vene. sanct. Sap. Sap.

d Nimis generalis. Adde quod Dom. de Rot. dec. 388. incip. præpositus, dicunt quod dominus potest tantum agere pro turbatione & molestatioue subditi. cum sua interest.

e Officio. Vtrum iudex possit assignare terminum ad probandum, parte nō petente, vide dict. Barto. in l. 1. C. ut quæ desunt aduo. quem refert & sequitur Pau. de Ca. in l. 1. §. ait prætor, ff. de iure delib. circa prin. Et de hoc vide plene per Ang. in l. 2. in 1. col. C. de temp. ap. & in l. debitoribus, circa prine. ff. de re iud. & quod possit dari dilatio parti, ea inuita, vide per Bal. in c. præterea, in prin. pen. col. de dil. Et an iudex possit ex officio suo, non solum assignare primam dilationem, sed etiam secundam, & tertiam, parte non petente, Bald. in l. fina. in repor. antiquis, de fer. arguit pro & contra, sed non firmat.
An iudex ex officio possit assignare terminum ad probandum, etiam si non petatur. Dicas quod quando iudex videt negligentiam partis, potest ex officio assignare dilationem, & terminum ad probandum, vt deueniatur ad finem litis ita Bar. no. in l. 1. C. de dila. Ita etiam d. Abb. in c. finem litibus, in prin. de dolo & contu. & maxime, quando videret instantiam perire, q a etiam ad istam facit ex officio partes citari, vt per d. Abb. in c. pe. in vlt. col. de do. & contu. & per do. Alex. in l. 4. in §. hoc autem, ff. de dam. infe. Imo iudex potest ex officio compellere testes ad iurādum, etiam si partes remisisent sibi iuramentum. ita Bald. & Alexand. post eum, in l. 1. ff. de fe. & tenet, Specul. in titu. de testi. in §. sequitur, in versicu. & not. Potest etiam iudex ex officio etiam partibus non petentibus, & prorogare, & abbreuiare terminum, & dilationem ad probandum, vt plene traditur in cap. consuluit, de off. deleg. Ant. Fran.

f Posse syndicari. No. non posse syndicari iudicem ex eo, quia nō suppleuit ex officio suo, vide Bar. in l. consentaneum C. quomo. & quando iudex, Spec. in tit. de off. iud. §. impedit, post prin. Do. Ant. in c. super hoc, de renun. Bal. li. ff. de magi. conue. And. Barba.
Nota bene hoc dictum. Et adde, quod idem dicit ipsemet Pa. in capit. penul. in penult. colum. supra de iudic. & Pan. de Cast. in l. properandum, in princip. in 2. colum. & Do. Alexan. in l. 3. C. de iudic. Ad idem facit, quod scribit Panorm. in cap. fi. in penult. colum. supra de rescrip. vbi dicit, quod id, quod dicitur, quod iudex non condemnans partem in expensis, teneatur refarcire de suo, habet locum, quando expensæ fuerunt petitę a parte, per glo. fina. ibi in fi. Et adde, quod sufficit vnica interpellatio, secundum Bart. in l. mora. in princip. ff. de vsu. & in l. Titia Seio, §. vltimo, ff. de leg. 2. & Feli in capit. ex literis, de consti. in 9. colum. circa medium. Confirmo dictum Panor. hic, per aliud bo. simile, quia stante statuto, quod Capitaneus teneatur ferre sententiam secundum consilium sapientis, quia vt plurimum sint ignari literarum intelligitur, si pars petierit, alias secus secundum Doct. in c. fina. de rescrip. & dom. And. in d. capit. penult. de iudic. & dom. Alexand. in consil. 264. incip. viso processu vtriusque causæ, in vlt. col. Adde, quod stante statuto, quod iudex teneatur remittere causam ad consilium sapientis intra certum tempus, debet intelligi si cum importunitate a parte fuerit petitum, secundum Ang. consi. 140.
Adde quod iudex negligens, potest syndicari de negligentia, licet tunc quica tur scrupulosa indagatio. l. si seruus in prin. ff. de l. a. 1. nisi esset talis negligentia, quæ esset dolo proxima, sed debet syndicari de culpa cōmissa in faciendo, l. mancipia, C. de fer. fug. l. j. ff. de off. præsid. l. iudices, C. de decur. li. 10. & habetur in cap. dominus, 23. q. 1. & per do. Card. in clemen. 1. de foro competen. Et quomodo puniatur iudex negligens in officio, vide per Ang. in l. si vacantia, C. de bon. vacan. lib. 10. & per Alexan. in c. fi iudex, ff. de var. & extraor. cog. Ant. Fran.

g Statutum. Vide Fel. late in c. fi autem col. 3. supra, de rescr. & dominum Ias. in l. admonendi, in lec. in quinto not. ff. de iureiur. Et nunquid quod venit expediendum officio iudicis, arctet iudicem ad illud expediendum, vide late Fel. in c. exceptionem, col. 3. cum seq. inf. de excep. Sep. Sab.
Et de hoc. Vide aliquid per D. Ant. in c. vltra tertiam, in x. col. de test. & adde Bal. in 1. a. in fi. ff. de test. in apost. vbi dicit, q datio dilationis probatorię, nō est de ordine formalis iudicii, & vide Barto. in l. unius, §. cogniturum, ff. de quæstioni. vbi per illum tex. dicit, quod valet defensio sine termino. Et idē tenet Imo. post Io. de Lign. in clem. sæpe, in 36. colū. versi. quæro, de verbo. signifi. Et quod valet probatio sine dilatione, tenet Bal. in l. pridie, ante fin. de fer. in apost. in l. duobus locis, & Bar. in extraug. ad reprim. in ver. figura, in pen. colum.
Adde Bar. consi. 97. & vide quæ posui in d. l. fi. ff. de fer.

Universidad de Deusto
Biblioteca

testes producendos super eisdem articulis, vel directe contrarijs, non autem super capitulis nouis, infra de testib.c.cum causam.c.cum venissent, & capit.fraternitatis, cum multis similib. Isti tamen duo termini non excludunt probationem siendā
19 per instrumenta. † Sed illa probatio instrumentalis, excluditur solum per conclusionem in causa, vt in cap.cum dilectus, præalleg. Illa enim excludit probationes, & etiam allegationes cōsistentes tam in iure, quam in facto, vt ibi no. & in cap.pastoralis, de causa possessio. & propriet. per Innocen. Ad prædicta vide bonum simile. li tis contest. est terminus exclusiuus omniū dilatoriarum, vt in cap.inter monasterium, de re iud. C.de excep tio.l.fi. tamen iudex causa abbreuiandæ litis potest præfigere, terminum ad omnes dilationes proponendas, vt in d.cap.pastoralis, infra, de excep.ita in proposito suprascripti sunt termini exclusiui probationum. Potest tamen iudex causa abbreuiādæ litis præfigere terminum certum pro testibus, seu probatio nibus producendis. Sic & videmus in causa appellationis, datur enim a iure annus, & ex causa biennium ad prosequendam & finiendam appellationem, de appellat. cap.ex ratione. & clemen. sicut. de appellat. Sed iudex potest præfigere terminū ad prosequēdam appellationem, statuendo breue tempus, de appellat.cap.cum sit Romana. & cap.personas, cum similib. & c.
20 a oblatæ. † Vlterius quæritur, a nunquid in isto termino dato ad testes probatorios, vel reprobatorios, sufficiat testes fuisse iuratos, licet non sint examinati in termino, sed post? R?i. terminus potest multifariam præfigi. Quandoque enim prefigitur ad testes producendos, quandoque ad producēdum & faciendum eos examinari quandoque ad probandum, & ad probatum habendum per omne genus probationis. Primo casu satis est ꝓ duxisse testes, & fecisse eos iurare, quia in effectu, tunc dicuntur testes produci & recipi ad hoc, l.fi quando. C. de test. & c.2. cotit. de quo vide per Spe.in tit.de teste.§.qualiter.ver.debet quoque, vbi de hoc.& idem ibi Io.And.in add. Secundo casu tenet Spec.ibi, quod non sufficit produxisse, nisi etiam examinati fuerint, quod videtur sequi Io.And.Anch. hic refert Iacob.Bu.fensisse, quod etiam hoc casu sufficiat testes iurasse, cum non sit in parte examinario, sed in iudice. Satis ergo, est, quod pars fecit, quod in. co erat. De hoc vide per Archid.in c. pia, de excep.lib.
6 Do. de Ro ponunt tertiam opinio.quæ potest esse concordātia duarum præcedentium. Dicunt enim sufficere, quod testes iurauerint in termino, & quod pars adhibuerit aliquam diligētiam, vt intra terminum examinarentur, & hoc, quia examinatio non est quid facti, quæ potest committi notario, & sic est in iudice, & non in parte. Credo indubitanter hanc esse differentiam inter primum casum & secundum, vt primo casu, quando simpliciter fuit datus terminus ad testes producendos, sufficiat productio facta coram iudice, etiam si fiat in vltima die termini, quia satisfactum est termino: ad hoc quod no.idem Spe. in tit.de dilatio.§.1. versi.sed quid si infra, & sic non exigitur petitio, vt examinentur. Secundo casu oportet, quod testes producant ita, vt ante lapsum termini vel verisimiliter possint examinari intra terminum, & ꝙ detur aliqua diligentia p partem, vt examinentur: alias nihil operatur illa statutio termini ad examinandum, &c. Hoc probo apertissimè per simile. Prosequi appellationem est in parte, finire vero non solum dependet ab ea, sed a iudice, nihilominus datur parti annus ad prosequendum, & finiendam appellationem, vt in cle. sicut. de app. Et intelligitur, vt finiat quantum in ea est, vt in c.ex insinuatione, de app. & no. plene in c.ex ratione, co. tit. Ita dico in proposito, si detur terminus, ad producendum & faciendum eos examinari, debet pars vtrunque facere, quantum in ea est, & adhibere diligentiam cum effectu, vt fiat, & producendo ita ante terminum, vt possint per iudicem recipi & examinari in termino parte instante, & postulante, sicut obseruatur in cā appellationis. facit. l. 2. ff. si quis cautio. & quod no. Inn. in c.ex transmissa. de præsc & rationes Spec. in præalle. ver. quid si intra. Tertio ea
b su principali, quando fuit datus terminus, b ad probandum, dicit Butrig. in Authē. fi dicatur. alias si testis. C. de test. ꝙ sufficit, ꝙ iurauerit intra terminum, quia dictum testis trahitur ad diē iuramenti, vt d.l. si qñ. Fingitur enim tunc examinatus. Sequit hoc Do. Ant. & ita dicit tenere Arch. & Io. An. post eum in d.c. pia. Ego crederem. ꝙ eriā hoc casu requiratur, diligentia ex parte habētis probare cum enim habeat terminum ad probandū, certè ex sola, productione testium non probat cum effectu, ga sola productio nil probat. Nam vt dixi sup. eo. super rub. probatio idem est quod propalatio, seu manifestatio, quæ non fit sola productione. Item si sufficeret sola productio, posset fieri vltima die termini, & sic nihil effet probatū in termino, multa impedimenta possent accidere, propter quæ non possūt postea examinari. Et sic per hoc daretur materia protelandi iudicia. Facit quod no. Spec. in d. verfic. quid si intra. & maxime hoc pro-
c cedit, quando datur terminus ad probandum apertissimis documentis, de quo per Specu. in d. ver. & d. cap. pia. præallega. & ita reperi postmodum apertè tenere Barto. in l. damni. §. Sabini ff. de dam. infec. vbi vide. Quarto casu, quando fuit datus terminus ad probandum, & probatum habendum: communiter tenetur, vt non sufficiat sola productio, sed etiā requiratur examinatio in termino, quasi illa verba, denotent omne complementum, probationis, & sic quod sint examinati, de quo per Ioan. And. in d. cap. pia. & But. in Authen. si testis. C. de testibus. Puto tamen, quod etiam hoc casu sufficiat partem adhibuisse diligentiam, quia actus examinationis nō pertinet ad partem, sed ad iudicem, pro hoc quod supra dixi, quando expresse dat
d tur terminus ad examinare faciendum. Quinto d & vltimo casu fuit mota quæstio falsi, aut non. Primo casu non admittitur, secundo sic. Et dic latius, vt in prin. gl. Cōclude latius sic: ꝙ aut quæstio falsi nūquam fuit mota, aut sic. Primo casu potest post sententiam citra appellationem, & in causa appellationis proponi dummodo indirecte probetur. Directe autem publicatis attestationibus probari non potest, quia esset producere testes super articulis contrarijs directe, quod non licet, nec in causa principali, nec in causa appellationis, vt in capit. fraternitatis. & c. cum venissent, cum simi. de test. & clarius in clemen. 2. eo. tit. ver. & gl. principaliter tangit hunc articulum falsitatis. Idem Ioan. hic, licet non ita specificè loquatur. Hoc verum nisi addatur articulus corruptionis. Vel secundum Inno. quod alias dolose testis falsum testimonium dixit, puta odio, vel amore. C. de fals. nec exemplum. Nam tunc etiam directe admittitur proba tio, quoniam ratione illius additionis, videtur nouum capitulum, vt probatur, &. no. in dicta clemen. 2. vel nisi sit causa privilegiata, puta causa matrimonialis, vel vbi imminet peccatū, vt plene dixi in c. iurauit, supra eo. & sic intellige omnia iura, ꝙ dicunt de falso posse agi, etiam post sententiam, licet Legistæ in hoc nullam differentiam faciant, sed simpliciter dicant probationem admitti, vt no. in l. diuus. ff. de re iudi. & in l. 1. C. si ex fal. instrum. sed minus bene dicunt, vt patet ex prædictis. Si vero quæstio falsi fuit mota in prima instantia, & ea non obst. fuit sententia, & tunc amplius non admittitur, l. 1. C. si ex fal. in strum. Potest tamen appellari, & peti illam sententiam corrigi, quam iniustam. Sed oportet, quod falsitas post publicatas attestationes probetur modo prædicto. Et ex hoc habes primā questionem declaratam. Venio ad secundam, an sufficiat probare solum falsitatem, ad obtinendam retractationem sententiæ. Gl. ista ponit opi. contrarias, & inhæret secundæ opin. quod sufficiat, sicut sufficit probare instrumentum fuisse falsum, cui
e vtho hoc sufficiat, si probetur iudicem fuisse secutum dicta falsorum testium: arg. infra de re iud. c. cum I. & A. † Concludelatius sic: ꝙ aut iudex nō fuit secutus dicta falsorum testium, vt quia iudex fuit motus ad sententiam aliunde, quàm ex dictis testiū, & tunc clarum est, ꝙ non sufficit testes dixisse falsum, d. c. cum I. & A. & ratio, ꝙa non probat hoc esse, quod ab hoc contingit esse c. c. de transla. Episco. l. neque natales. C. de proba. † Aut iudex fuit motus ex dictis testium, vt puta, quia dixit in sententia, vel in attestationibus, vt no. dicit Spec. in tit. de proba. §. fina. verficia in summa. alias puto secus, per rationem c. causam quæ, & de renuncia. c. in præsentia, quia non semper ad vnā probationis speciem &c. l. 3. ff. de testib. & hoc casu quando fuit
f iudex motus ex dictis falsorum testium, dic, ꝙ si sententia fuit lata contra absentem dolo, a & falsis allegationibus partis præsentis, & tunc sententia est nulla. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iud. no. Bar. in l. Diuus. ff. de re iud & hoc casu in dubio sufficiat probare solam falsitatem. Puto tamen, ꝙ post publicatas attestationes nō debet admitti ad eam probandam, nisi prout ff. di c. in primo articulo, alias posset timeri timor subornationis te tes, publicatione non obst. de quibus aliquid supra & aliquid c. series, infra de testi. Aut fuit lata sententia contra præsentē, & tunc si contra minorem, sententia est nulla fauore minoris ætatis: no. Bar. in d. l. Diuus. & in l. 1. C. si ex fal. instrum. prælle. & idem dicam in sententia tali modo lata contra ecclesiam, ar. ff. eo. l. de in integ. rest. Et no. ꝙ poterit falsitas probari modo præfacto. Si vero contra alium, & tunc sententia renet, sed vere retractanda, vt infra dicam. sed oportet, ꝙ probetur, vt supra dixi. Et per hoc est declaratum aliquantulum vltimum dubium. † Venio nunc ad tertiam quæstionem, e an sufficiat probare solam corruptionem absque falsitate Gl. ista finaliter vide tur concludere, ꝙ sic, si iudex fuit secutus dicta corruptorum, alias secus, per illud c. cum I. & A. Finaliter hanc opin. videtur tenere Bar. in d. l. diuus, si probatur testem fuisse corruptum pecunia, vt testimonium diceret in hac causa, licet expresse non fuerit actum, vt referret iniustum & falsum. testimonium, quia secundum eum hoc ipso probatur falsum, l. 1. ff. ad leg. Cornelia de fal. Ioan. An. videtur hic distinguere, ꝙ ante sententiam sufficit probare solam corruptionem, quia agitur solum ad testes repellendos, qui profecto repellendi sunt, cum sint periuri, ga contra iuramentum receperunt precium. Sed post sententiam non sufficit probare nudam corruptionem, quia tūc agitur ad sententiam retractandam, non ad testes repellendos. Potest esse ratio, quia non sequitur, fuit corruptus, ergo dixit falsum. D. Ant. transit cum doctrina Bar. Do. Card. tenet opin. Ioan. And. dicit enim quod licet ex corruptela probetur testis falsus quo ad hoc, vt puniatur de falso, vt d. l. 1. ff. de fal. nō tamen per hoc sequitur, ꝙ dixerit falsum, & ex hoc solo possit retractari sentētia. Fallit secundum eum, in causa matrimoniali, vt in c. sicut, de rest. Ego ibi latius dico super intellectu huius c. & pono nouas opi. Prima, ꝙ aut testis recepit pecuniam, vt diceret falsum testimo-

---

ni ff. de dam. infec. vbi vide. Quarto casu, quando fuit datus terminus ad probandum, & probatum habendum: communiter tenetur, vt non sufficiat sola productio, sed etiā requiratur examinatio in termino, quasi illa verba, denotent omne complementum, probationis, & sic quod sint examinati, de quo per Ioan. And. in d. cap. pia. & But. in Authen. si testis. C. de testibus. Puto tamen, quod etiam hoc casu sufficiat partem adhibuisse diligentiam, quia actus examinationis nō pertinet ad partem, sed ad iudicem, pro hoc quod supra dixi, quando expresse dat
d tur terminus ad examinare faciendum. Quinto d & vltimo casu fuit mota quæstio falsi, aut non. Primo casu non admittitur, secundo sic. Et dic latius, vt in prin. gl. Cōclude latius sic: ꝙ aut quæstio falsi nūquam fuit mota, aut sic. Primo casu potest post sententiam citra appellationem, & in causa appellationis proponi dummodo indirecte probetur. Directe autem publicatis attestationibus probari non potest, quia esset producere testes super articulis contrarijs directe, quod non licet, nec in causa principali, nec in causa appellationis, vt in capit. fraternitatis. & c. cum venissent, cum simi. de test. & clarius in clemen. 2. eo. tit. ver. & gl. principaliter tangit hunc articulum falsitatis. Idem Ioan. hic, licet non ita specificè loquatur. Hoc verum nisi addatur articulus corruptionis. Vel secundum Inno. quod alias dolose testis falsum testimonium dixit, puta odio, vel amore. C. de fals. nec exemplum. Nam tunc etiam directe admittitur proba tio, quoniam ratione illius additionis, videtur nouum capitulum, vt probatur, &. no. in dicta clemen. 2. vel nisi sit causa privilegiata, puta causa matrimonialis, vel vbi imminet peccatū, vt plene dixi in c. iurauit, supra eo. & sic intellige omnia iura, ꝙ dicunt de falso posse agi, etiam post sententiam, licet Legistæ in hoc nullam differentiam faciant, sed simpliciter dicant probationem admitti, vt no. in l. diuus. ff. de re iudi. & in l. 1. C. si ex fal. instrum. sed minus bene dicunt, vt patet ex prædictis. Si vero quæstio falsi fuit mota in prima instantia, & ea non obst. fuit sententia, & tunc amplius non admittitur, l. 1. C. si ex fal. in strum. Potest tamen appellari, & peti illam sententiam corrigi, quam iniustam. Sed oportet, quod falsitas post publicatas attestationes probetur modo prædicto. Et ex hoc habes primā questionem declaratam. Venio ad secundam, an sufficiat probare solam falsitatem, ad obtinendam retractationem sententiæ. Gl. ista ponit opi. contrarias, & inhæret secundæ opin. quod sufficiat, sicut sufficit probare instrumentum fuisse falsum, cui
e vtho hoc sufficiat, si probetur iudicem fuisse secutum dicta falsorum testium: arg. infra de re iud. c. cum I. & A. † Concludelatius sic: ꝙ aut iudex nō fuit secutus dicta falsorum testium, vt quia iudex fuit motus ad sententiam aliunde, quàm ex dictis testiū, & tunc clarum est, ꝙ non sufficit testes dixisse falsum, d. c. cum I. & A. & ratio, ꝙa non probat hoc esse, quod ab hoc contingit esse c. c. de transla. Episco. l. neque natales. C. de proba. † Aut iudex fuit motus ex dictis testium, vt puta, quia dixit in sententia, vel in attestationibus, vt no. dicit Spec. in tit. de proba. §. fina. verficia in summa. alias puto secus, per rationem c. causam quæ, & de renuncia. c. in præsentia, quia non semper ad vnā probationis speciem &c. l. 3. ff. de testib. & hoc casu quando fuit
f iudex motus ex dictis falsorum testium, dic, ꝙ si sententia fuit lata contra absentem dolo, a & falsis allegationibus partis præsentis, & tunc sententia est nulla. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iud. no. Bar. in l. Diuus. ff. de re iud & hoc casu in dubio sufficiat probare solam falsitatem. Puto tamen, ꝙ post publicatas attestationes nō debet admitti ad eam probandam, nisi prout ff. di c. in primo articulo, alias posset timeri timor subornationis te tes, publicatione non obst. de quibus aliquid supra & aliquid c. series, infra de testi. Aut fuit lata sententia contra præsentē, & tunc si contra minorem, sententia est nulla fauore minoris ætatis: no. Bar. in d. l. Diuus. & in l. 1. C. si ex fal. instrum. prælle. & idem dicam in sententia tali modo lata contra ecclesiam, ar. ff. eo. l. de in integ. rest. Et no. ꝙ poterit falsitas probari modo præfacto. Si vero contra alium, & tunc sententia renet, sed vere retractanda, vt infra dicam. sed oportet, ꝙ probetur, vt supra dixi. Et per hoc est declaratum aliquantulum vltimum dubium. † Venio nunc ad tertiam quæstionem, e an sufficiat probare solam corruptionem absque falsitate Gl. ista finaliter vide tur concludere, ꝙ sic, si iudex fuit secutus dicta corruptorum, alias secus, per illud c. cum I. & A. Finaliter hanc opin. videtur tenere Bar. in d. l. diuus, si probatur testem fuisse corruptum pecunia, vt testimonium diceret in hac causa, licet expresse non fuerit actum, vt referret iniustum & falsum. testimonium, quia secundum eum hoc ipso probatur falsum, l. 1. ff. ad leg. Cornelia de fal. Ioan. An. videtur hic distinguere, ꝙ ante sententiam sufficit probare solam corruptionem, quia agitur solum ad testes repellendos, qui profecto repellendi sunt, cum sint periuri, ga contra iuramentum receperunt precium. Sed post sententiam

ADDITIONES.

a Vlterius quæritur. Adde videndum, Rom. consi. 453.
b Terminus. Vide Gemi. in cap. 1. §. fi quis. de excep. t. in 6. Abb. in consi. 2. consilium. in fi. in 2. volum. Alexan. in consi. 42. incip. in causa. colum. 3. in 2. volum. Seb. Sap.
c Terminus. Si assignatur terminus ad producendū testes vtrū sufficiat q̄ iuerint in termino, vide de hoc per Bar. in l. si qñ. C. de test. & ibi plenissime Bal. & per Bar. in l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infe. & per Imo. in cle. un. in col. de off. deleg. & faciunt tacta hic per D. Ant. ad quæstionem de testi. est habilis tempore depositionis, vel econtra, quod tempus inspiciatur, de qua quæstione plene per Ioā. And. in reg. factum legitime, in mercur. & in Specu. de test. §. 1. in 9. colum. versic. quid si testis erat, cum dicit, & refert, & sequitur Arch. in cap. constituimus. 3. quæstio. 5. & per Bal. & per Doct. in l. ad testium. §. conditionem. ff. de test. per Bal. in l. si vero. ff. de testi. & in l. Antistius. in princi. ff. de acquiren. hæred. & per Angel. post in consi. 316. quod incip. in Dei nomine, &c. in propolita quæstione, vtrum fuisset multum eleganter &c. & aliquid per Bal. in l. 3. in princip. ff. de testi. ibi etiam aliquid per dom. Flo. Et de quæst. hic posita per do. Ant. vide. Baldan l. 2. C. vt lit. pend. & in rub. C. si ex falsis instrumen. vbi videtur dicere veritatem huius passus. & vide Bald. Ange. & Imol. in l. quibus diebus. in princip. ff. de conditio. & demonstra. Bald. Ange. & Imol. in l. si quis. ff. eo. Et vide. Bal. in apost. in l. 1. ff. de test. in fi. 1. colum. vbi dicit, quod testis dicit, si iurasset ante terminum, & depositisset post terminum, & in tertio die iuramenti, quando testis deposuit intra terminum assignatum, erat bannitus tempore iuramenti & cancellatus de banno tempore depositionis, valeat eius dictum, vide Alb. in 3. par. sta. q. 60. Item vide Baldan. C. de sacrof. eccl. ubi dicit, ꝙ non solum dies depositionis trahitur ad diē iuramenti, sed etiam locus depositionis trahitur ad locū iuramenti, & ad omnino, quæ late notauit post D. An. D. Bar. de Bel. in cle. 1. de off. deleg. & vide Do. in d. c. pia. §. 2. col. 1. de excep. li. 6. in cāi nomine Dominus. & de test. Et ꝙ late scripsit D. Bar. in suis recollectis. in c. 1. de feria. Adde illud, quod dicitur sufficere testem iurare in termino, licet deponere terminum, est verum in termino hominis, secus est in termino legis, contra ipsum debet iurare & deponere. Ita singulariter dicit Bald. in d. nomine Domini, in penult. colum. ubi etiam ponit quando testis deponuit in termino, an postea cum deponit, pars sit iterato citanda. Vide no ibi per eum, si præfigitur terminus ad probandum, & probatur habendum, non sufficit testes iurasse in termino, nisi deposuerint. Et de hoc Innoc. in clem. 1 de off. deleg. in 3. col. Et quando est solum præfixus terminus ad probandum, an sufficiat, ꝙ iurauerint in termino, vide per Bal. in 1. in princi. de test. in apost ubi refert. di. can. sed eam non videtur. quod non sufficiat testes iurare in termino, quado est præfixus terminus probandum, & probatum habendum, tenet Bald. in 1. 2. in vlt. colum. & item facit aliud. C. ut lit. penden. & Ang. expresse in l. damni. §. Sabini. ff. dam. infe. de quo vide etiam per Bald. in l. si quando. in princ. in pen. col. C. de test. Adde quo tempore consideretur inhabilitas testium, vide Alexan. consi. 178. & 133. lib. 2. Et an valeat dictum testis iurati die feriata, vide Alexan. consi. 110. lib. 2.
d Quinto. Vide Rom. in l. admonendi, colum. 38. in versic. quo ad. ff. de testi. vbi videtur tenere contra Abb. Sed op. Abb. sequitur ibi Ang. col. 8. & in c. fi. col. 9. ver. ied quid si fuit statutus terminus, supra de excep. & Cast. in l. fi. ff. de test.

a dex suppler ex officio, statuendo terminum, a sed relinquendū est Summistis. Gio. 2. in effectu prosequitur quatuor. Primò an indistincte quæstio falsi possit proponi post sententiam. Secundo ibi, Et not. prosequitur, an sufficiat probare testes falsum dixisse absque eo, ꝙ aliquid probetur de corruptione. Tertio ibi, Sed nunquid, an sufficiat corruptionem probare absque falsita
te. Quarto ibi, Item no. nunquid sententia lata per falsos testes,
b vel instrumenta falsa, teneat. & si teneat, quibus remedijs, & in
c quantum terminum b possit retractari. † Venio ad primū. videtur enim ꝙ post sententiam nō possit moueri quæstio falsi. Si ex falsis instr. l. 1. & 2. Gl. respondet, ꝙ aut in prima instantia fuit mota quæstio falsi, aut non. Primo casu non admittitur, secundo sic. Et dic latius, vt in prin. gl. Cōclude latius sic: ꝙ aut quæstio falsi nūquam fuit mota, aut sic. Primo casu potest post sententiam citra appellationem, & in causa appellationis proponi dummodo indirecte probetur. Directe autem publicatis attestationibus probari non potest, quia esset producere testes super articulis contrarijs directe, quod non licet, nec in causa principali, nec in causa appellationis, vt in capit. fraternitatis. & c. cum venissent, cum simi. de test. & clarius in clemen. 2. eo. tit. ver. & gl. principaliter tangit hunc articulum falsitatis. Idem Ioan. hic, licet non ita specificè loquatur. Hoc verum nisi addatur articulus corruptionis. Vel secundum Inno. quod alias dolose testis falsum testimonium dixit, puta odio, vel amore. C. de fals. nec exemplum. Nam tunc etiam directe admittitur proba tio, quoniam ratione illius additionis, videtur nouum capitulum, vt probatur, &. no. in dicta clemen. 2. vel nisi sit causa privilegiata, puta causa matrimonialis, vel vbi imminet peccatū, vt plene dixi in c. iurauit, supra eo. & sic intellige omnia iura, ꝙ dicunt de falso posse agi, etiam post sententiam, licet Legistæ in hoc nullam differentiam faciant, sed simpliciter dicant probationem admitti, vt no. in l. diuus. ff. de re iudi. & in l. 1. C. si ex fal. instrum. sed minus bene dicunt, vt patet ex prædictis. Si vero quæstio falsi fuit mota in prima instantia, & ea non obst. fuit sententia, & tunc amplius non admittitur, l. 1. C. si ex fal. in strum. Potest tamen appellari, & peti illam sententiam corrigi, quam iniustam. Sed oportet, quod falsitas post publicatas attestationes probetur modo prædicto. Et ex hoc habes primā questionem declaratam. Venio ad secundam, an sufficiat probare solam falsitatem, ad obtinendam retractationem sententiæ. Gl. ista ponit opi. contrarias, & inhæret secundæ opin. quod sufficiat, sicut sufficit probare instrumentum fuisse falsum, cui
e vtho hoc sufficiat, si probetur iudicem fuisse secutum dicta falsorum testium: arg. infra de re iud. c. cum I. & A. † Concludelatius sic: ꝙ aut iudex nō fuit secutus dicta falsorum testium, vt quia iudex fuit motus ad sententiam aliunde, quàm ex dictis testiū, & tunc clarum est, ꝙ non sufficit testes dixisse falsum, d. c. cum I. & A. & ratio, ꝙa non probat hoc esse, quod ab hoc contingit esse c. c. de transla. Episco. l. neque natales. C. de proba. † Aut iudex fuit motus ex dictis testium, vt puta, quia dixit in sententia, vel in attestationibus, vt no. dicit Spec. in tit. de proba. §. fina. verficia in summa. alias puto secus, per rationem c. causam quæ, & de renuncia. c. in præsentia, quia non semper ad vnā probationis speciem &c. l. 3. ff. de testib. & hoc casu quando fuit
f iudex motus ex dictis falsorum testium, dic, ꝙ si sententia fuit lata contra absentem dolo, a & falsis allegationibus partis præsentis, & tunc sententia est nulla. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iud. no. Bar. in l. Diuus. ff. de re iud & hoc casu in dubio sufficiat probare solam falsitatem. Puto tamen, ꝙ post publicatas attestationes nō debet admitti ad eam probandam, nisi prout ff. di c. in primo articulo, alias posset timeri timor subornationis te tes, publicatione non obst. de quibus aliquid supra & aliquid c. series, infra de testi. Aut fuit lata sententia contra præsentē, & tunc si contra minorem, sententia est nulla fauore minoris ætatis: no. Bar. in d. l. Diuus. & in l. 1. C. si ex fal. instrum. prælle. & idem dicam in sententia tali modo lata contra ecclesiam, ar. ff. eo. l. de in integ. rest. Et no. ꝙ poterit falsitas probari modo præfacto. Si vero contra alium, & tunc sententia renet, sed vere retractanda, vt infra dicam. sed oportet, ꝙ probetur, vt supra dixi. Et per hoc est declaratum aliquantulum vltimum dubium. † Venio nunc ad tertiam quæstionem, e an sufficiat probare solam corruptionem absque falsitate Gl. ista finaliter vide tur concludere, ꝙ sic, si iudex fuit secutus dicta corruptorum, alias secus, per illud c. cum I. & A. Finaliter hanc opin. videtur tenere Bar. in d. l. diuus, si probatur testem fuisse corruptum pecunia, vt testimonium diceret in hac causa, licet expresse non fuerit actum, vt referret iniustum & falsum. testimonium, quia secundum eum hoc ipso probatur falsum, l. 1. ff. ad leg. Cornelia de fal. Ioan. An. videtur hic distinguere, ꝙ ante sententiam sufficit probare solam corruptionem, quia agitur solum ad testes repellendos, qui profecto repellendi sunt, cum sint periuri, ga contra iuramentum receperunt precium. Sed post sententiam

ADDITIONES.

a Terminum. Qñ præfigitur terminus ad probandum apertissimis documētis, an requiratur ꝙ in terio attestationes sint publicatæ, vide per Pet. de Anch. in d. c. pia. de excē. lib. 6. & per Pau. de Ca. in d. l. ad testium. §. condōnem, in fi. ff. de test. & ibi vide per Imo. quòd terminus probōnis non pōt prorogari de cōsensu partium, nisi ex noua causa, secundum Bal. in l. peremptorias. circa prin. C. sen. rescin. non posse, qui dicit ita tenere Spec. in tit. de sent. §. nunc videndum. ver. quod vero. quia quotidie occurrit de facto. Item adde quod testis examinatus, seu receptus a iudice post terminum non probat, sed facit indicium, secundum Bar. in l. 2. circa fi. ff. de app. rec. quē sequitur Bal. in l. 2. C. de epis. audien.
b Terminum. An post terminum peremptoriū assignatū ad probandū possint produci instrumenta, vide per Specu. in tit. de dilationibus. §. videndum, in fi. 1. colum. uersi. quid si data. & ibi immediate post in ner. quid si datus, ponit, quod si datus est terminus ad producenda omnia instrumenta, quib. in tendit vti in causa, audiatur producens instrumēta post terminum, de quo etiam vide in ner. quid si post terminum datum. Item adde hic Bal. in l. properandum. in prin. 11. colum. C. de iud. Item adde, quod quando per statutum post certum terminum excluditur, non poterit iuramentū deferri, nec etiam pars interrogari ad partis petitionem. Ita singulariter dicit Nic. Mat. in l. fi. in authen. ibi posita. C. si cert. peta. licet Bald. ibi contra. Item adde, quod quando quis non fuit admissus ad probandum in termino, potest probare post terminum, etiam si sit conclusum in causa, ita singu. dicit Angel. in cap. tam literis. de testibus. circa princ. per gl. in cap. ex conquestione. de restitu. spoliat. Item adde hic, quod quando a iudice est assignatus terminus peremptorius ad probandum, vel excipiendum, nunquam per lapsum termini præfixi excluditur, nisi monitus fuerit bis a iudice, vt probaret, vel exciperet. Ita dicit singu. Ange. in §. si quis autem. in penult. colum. in Authen. de hære. & fal. in princip. nouiter dicens de hoc ibi esse casum. Ad qd vide, quod not. idem Ang. in §. si quis pro redemptione. in auth. de eccl. tit. item adde hic quod not. Do. in cap. frequens. §. solet. circa princip. de restit. spoliat. ubi ponit de termino dato ad iudicium finiendum. Et adde hic do. de Rota. decis. 70. secundum ordinem meum nouissimum, ubi dicunt, quod si præfixus est alicui terminus ad recipiendos, & examinandos testes, sufficit quod intra terminum sint recepti, & adhibita fuerit aliqualis cognitio de examinando eos. item adde hic quod not. Baldan §. qui autem. In fi. Instit. de excus. tut.
Adde, an post terminum possint produci instrumenta, vide Rom. consil. 225. Et an post conclusum in causa, per eundem consi. 176. Et an possint produci parte absente per eundem consil. 508. Et an instrumentum possit uerbo produci, & an post conclusum in causa, vide Fulgo. in consi. 139. Et quæ probari possunt post conclusum in causa, vide Roma. singu. suis. fol. 5. Et an bis debeat moneri a iudice ille, cui statuitur terminus ad agendum, vide Alex. consi. 118. lib. 3.
c Sententia. Vide Bal. in l. falsam. C. si ex fal. instr. Mod. in l. Diuus. ff. de re iudi. vbi plura de hac materia. Seb. Sap.
d Absentem dolo. Vide Alexand. post Imo. late in l. qui Romæ. §. duo fratres, colum. 39. ff. de verb. oblig. & in l. si is, ad quem, colum. 3. ff. de acqur. hær. Sep. Sab.
e Et ad hoc vide bon. gl. in l. 1. C. sen. rescind. non poss. & gloss. in l. pen. C. si ex fal. instru. hic alle. in gl. quæ tenent, quod sufficiat probare solam falsitatem. Sed Bart. in auth. qui semel. C. de probat. dicit quod post didicita te ſtificata non possum probare solum falsitatem testium directam, nisi vellem probare falsitatem cum corruptione, & alleg. d. cle. 2. de test. Et idem dicit Bal. in l. si quis testibus, in 2. colum. C. de test. & ita dicit tenere Canoni. Dicit tamen, quod quando opponitur falsitas cum corruptione post sententia, oportebit probare iudicem eorum dictum secutum, vt l. 2. C. si ex fal. instrumen. & in c. cum I. & A. de re iud. Sed Spec. in tit. de test. §. satis vtiliter. in 2. col. versi. 4. fallit. dicit, quod in crie falsi publicatis attestationibus, possunt produci testes. Et vide do. Ant. in c. fraternitatis. de testib. 44. colū. sed quod publicatis attestationibus nō potest opponi sola directa falsitas, tenet Spe. in tit. de test. §. qualiter. in pen. colum. ver. sed opponitur. ad id quod supra dictum est. Et idem dicit d. Ant. in c. series, in 4. col. de test. reprobando glo. ibi positam, & in c. ex tenore, in fi. 3. col. de test. Sed tu limita hoc esse verum nisi articulus fuisset ita confusè, & non specificè positus, vt pars super dicta, vel contraria falsitate probāda non potuisset bene instrui, vt pura generaliter opposita contra instrumentum de falso, & postea probaui, quod ille, qui dicebatur confecisse instrumentum mortuus erat ante confectionem instrumēti. certe aduersarius, etiam si sint publicatæ attestationes, poterit probare, quod ille tunc viuebat. Hoc eleganter dicit Io. An. in add. Spe. in tit. de teste. §. sæpe. in 1. col. ver. ad falsitatem directam. d. Ant. post Io. And. in c. ex tenore. in vlt. colum. uersi. plus dicit. de testi. Et adde hic Archid. in c. si quis testibus. 4. quæstio. 3. ubi dicit, quod reſcinditur sententia probata falsitatevt in l. 1. & 2. C. si ex fal. instrumen. multo fortius poterit probari falsitas, licet sint publicatæ attestationes, cum multo minus præsumatur subornatio ante sententiam, quam post. Quod publicatis attestationibus non liceat directe probare solam falsitatem, sed solum indirecte, tenet & firmat Paul. de Cast. in l. Diuus. ff. de re iudica. ante me. idem dicit Do. in cap. filii. in fin. de hæred. in 6.
Adde, quod testis, qui recipit pecuniam, ut testificetur pro aliquo, potest cō tra ipsum testificari, & potest etiam testificari pro illo, qui dedit pecuniam, dummodo non specialiter proferendo testimonium, ita Roma. singul. 5. folio 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

testimonium, & sic promisit extra iudicium, & tunc, cum præsumptio sit, q̃ sic dixerit: arg. c. per tuas. infra eod. l. generaliter, ff. de non num. pec. per c. inquisitionis, in fi. infra de accusa. deber, hoc ꝑbato, retractari sententia: quia satis probatur præsumptiue, etiam falsitas, & procedit dictum Bar. Aut probatur simpliciter, q̃ testis recepit pecuniam, vt testificaretur: & tunc procedat opi. Io. And. & hæc opi. esset æqua, saltem pro opi. cõcordandis. arg. c. cum tu. de testi. Alia opi. quæ mihi videtur verior est, vt indistincte sufficiat probare corruptionem, per tex. sing. in d. c. sicut. Nec est verum, q̃ ponat casum specialem in matrimonio, & minore, vt quidam ibi volunt. Hoc probo per fi. huius c. cuius ratio, sup qua fundatur decisio, est generalis ad omnes causas, & ibi solum fundat se tex. super corruptione, dicens q̃ testimonium istorum corruptorum, cum sint periuri, nõ est aliquatenus admittendum. Et dic admittendum si. cum effectu, vt sustineatur sententia, cum sententia esset ibi lata. & ibi dico latius cu̇acuando materiam illius. Et quicquid sit, saltem equitas maxima suggerit, vt non sustineatur sententia lata ad dictũ corruptorum, & periurorum, cum videam retractari sententiam latam ad dicta conspiratorum, qui tamen verisimilius potuerunt dicere veritatem: nec saltem sunt periuri, de quibus tamen dicendum, vt d. c. cum I. & A. vbi de istis conspiratorib.

25 Et hoc quo ad tertiam quæstionem. † Ad quartam q. gl. respon
det q̃ sententia lata per falsos testes, seu falsa instrumenta, bene
tenet, sed est retractanda, per l. Diuus. prælleg. Contrarium tamen tenuit gl. in c. cum venerabilis, de excep. scilicet q̃ sententia a non tenet, & ponit glo. hic aliquos modos retractationis, sed non loquitur perfecte. Vnde conclude sic capiendo dictũ Io. And. in d. cap. cum venerabilis de excep. vbi melius tangit, quam hic, & Bar. in prælle. l. Diuus. Et primo nunquid teneat, dic, vt coniligitur ex supradictis, in 2. q. Qualiter autem retractetur, dic q̃ in casibus, in quibus sententia non tenuit, potest peti retractatio de facto, sicut de facto processit per officium iudicis & sic vsque ad 40. ann. si tamen victor fuit conscius falsitatis, tunc cum sit in peccato, puto q̃ de iure canonico potest semper viam denunciationis Euangelicæ, quia tenet cum peccato rem. Ad hoc quod in simili no. Inn. in c. ad aures, de præscrip. & in c. quia plerique, de immu. eccle. Licet enim istæ actiones personales, vel officium iudicis, quod datur loco actionis, præscribatur regulariter spatio 30. ann. l. sicut, C. de præscrip. 30. ann. seus tamen est, vbi directe agitur de peccato, & ius agendi fundatur super peccato, vt est tex. iuncta gl. no. in c. admonere. 33.
26 q. 1. & infra aliquid tangam. † Vbi vero sententia tenuit. & peti
b tur directe retractatio ex vitio falsitatis, oportet venire ꝑ beneficiũ restitutionis in integ. vt d. l. Diuus. & sic intra quadriennium, quia tanto tempore clauduntur istæ restitutiones, in c. 1. & 2. de restit. in integ. & in clem. vna, eo. tit. quod habet locum, nõ solum in ecclesijs, & minoribus, sed et in maioribus, vt l. fi. C. de tempo. in integ. restit. in casibus, in quibus maioribus cõpetit beneficium restitutionis in integrum ex iusta causa, vt ibi. Et idem est, vbi deducitur per viam replicationis ad eundẽ effectum, vt quia actor vult intentare actionem prius intentatam, in qua succubuit ex falsis probationibus, reus excipit de re iudicata, actor replicat de vitio falsitatis, certe inepte agit, nec admittitur talis replicatio, quia vult infringere sententiam sine beneficio restitutionis, quod non licet, d. l. Diuus. Hoc tamẽ limitat notab. Io. And. in d. c. cum venerabilis, quando excipitur de
c re iud. contra actorem intentãtem primam e actionem, in qua
27 succubuit. † Secus si iste sit alius, puta, Peto electionem tuã cassari propter crimen, vel defectum; excipis de sententia absolutoria; replico de ipsis nullitate & falsitate: Putat ipse, q̃ procedet replicatio, & erit perpetua, & q̃ competat quandocunque excipitur. Et idem dicit de duplicatione, vt si petis electionem confirmari, excipio de crimine, replicas de absolutoria, duplico de ipsius nullitate, & falsitate ,ꝑcedet duplicatio & sine tpis præiudicio. Certum est enim, secundum cũ, q̃ ego contra quẽ modo fuit sententia principaliter formata, nõ teneor petere restitutionem contra illam. Hoc dictum seu limitatio ad l. Diuus, non placet mihi, quia cum ista sit actio popularis, consumitur vnã cum agente. Ad hoc, quod no. in c. cum dilectus, de ele. in gl. pen. quæ est nota. Ideo opus est petere restitutionem, nisi in casib. ibi no. Aut vult quis de falsitate excipere aduersus petentem executionem sniæ, & perpetuo audietur, si cõem opi. in d. l. querelã, C. de falsi. & per Bar. in d. l. Diuus, & per Doct. hic, & in d. c. cum venerabilis, per l. pure, ff. de doli excep. & l. g agnitis, ff. de excep. Et sic non est opus in modum exceptionis venire per viam restõnis in integ. quia nonpetit hic retractatio snię,
28 sed solũ ad repulsionem executionis excipitur. † Aut vult succumbens agere cõ testem falsum, vel cõ producentem. Et si vult agere ciuiliter ad interesse, aget intra 30. annos absq; alia ratione, quia intentat actionẽ in factum ad interesse, nec petit principaliter retractationem sniæ: post vero agere non pot, quia tãto tpe tolluntur actiones personales. d. l. sicut. & sic intelligitur gl. hic, & qđ no. in d. l. querela. & l. Diuus. facit l. qui nomine, ff.

29 de fal. † Aut vult agere criãliter, & audietur intra 20. annos, vt
l. querela, præall. & cum hac dist. intelligo d. c. cum venerabilis. Nã ibi ponitur falsa allegatio facti ex male intellectis no. in d. l. querela. Hoc vltimum procedit de iure ciuili, de in. aũt canoni
co dubitatur nunquid criã præscribatur tpe, & dicit hic Vin. q̃ secundum canones actio criãlis non claudit tpe. 14. q. 3. c. cccc.
d vbi dr̃, q̃ vbicunque crimina delauerint, punienda sunt. † Et ex
30 hac rõne dixit Ber. Cõp. Doctor antiquus, iudicem ẽt post centum annos posse reuocare suum errorem, quia si̇m canones vique ad centum annos, & vltra posset accusari, ergo & erronea sniam retractare. & sic volunt isti, q̃ sine præscriptione tpis posset de iure canonico snia erronea reuocari, & accusatio criminis
stitui, quæ sing. no. in practica. & facit gl. in prælleg. c. admone
re. iuncto tex. Inn. tñ hic refert quosdã tenere, q̃ per directã accusationem de falso nunquã retractabit, snia, sed punietur falsarius, l. Cornelia, de fal. & clarius hoc sequitur D. An. hic, dicens q̃ ex quo snia transiuit in rem iudicatam, & sublata est facultas petendi restõnem, amplius non audietur, & sibi imputet, q̃ restõnem intra legitimum tps non petiit, & per hoc limitat primum dictum, seu corrigit. Secundum vero dictum limitat, decens se putare, q̃ inquantum agitur ad pœnam naturalem delicti, solet obseruari dispositio d. l. querela, quasi sentiat, sed vbi agitur ad pœnitentiam. Ad hoc, quod not. in c. admonere. Ego quo ad primum dictum puto dicendum, q̃ ex quo snia est talis, ex cuius obseruantia non imminet peccatum, saltem nõ remissibile per partem, q̃ non audietur quis post tpa legitima, deg
bus sup. arg. c. quod ad consultationem. inf. de re iud. & eorum quæ no. per Inn. in c. quia plerique, de immu. eccl. Secus autem vbi immineret peccatũ, quia tunc semper posset, docto de errore, reuocari, vt in c. lator, & c. consanguinei, & quod in eis no. inf. de re iud. Quo ad secundum de ꝑscriptione respectu falsitatis accusandi, distinguo, an sint crimina, quę impediãt ordinem executionem, vel retentionem beneficii, etiam post peractam pœnitentiã, & in istis non obstabit præscriptio tpis. Deuiant enim in istis accusationibus a regulis iuris, vt in c. inquisitionis de accus. Et rõ in istis satis est euidentissima. & in hoc casu in
telligo primam opin. & potest ꝑcedere gl. in d. c. admonere. Licet enim peccata, nedum non alleuiantur tpe, imo efficiuntur grauiora, de consang. c. fi. In aliis vero non sic impedientibus, non
tur directa accusatio tpis præfixi a iure ciuili, cum non repugnans contrarium de iure canonico, arg. c. 1. de no. oper. num. & c. authoritate. de concess. præben. lib. 6. Sed respectu pœnitentiæ agendæ, semper potest impeti, & sic potest intelligi gl. in c. admonere. secundum alium intellectum, & quia crimina non debent remanere impunita. de collu. dete. c. crimina. de foro. com. c. vt famæ, 25. dist. c. qualis. & quod no. in c. super literis. de rescrip. & per hoc sit expedita hæc gl. cum materia sua. Glo. in ver. reprobationem, Not. tres reprobationes posse fieri in causa. Ioã. And. dicit, quod melius diceret tres probationes & dicit vt plene dicetur in c. licet dilectus. alleg. in glo. Glo. in ver. Iuuis opi. quę sit quomodo constitit, quod isti tres erant Ieuis. Respondet, quod potuit constare dupliciter, vel per alios testes reprobatorios, vel per relationem iudicis, qui examinauit testes; habet enim referre quãta fides sit testibus adhibenda. Nobene ex hac glo. examinatori credendum, si in actis redegit testes esse leuis opin. vt quia forte hoc deprehendit in actu depositionis. Item Innocen. in cap. quoniam, infra eo. vbi aliquis dicetur. Glo. in ver. se adstrinxit opp. de cap. significauit, in fine de app. & de præben. cap. cum iamdudum. cum similib. in quib. sufficit probare alterum ex duobus, etiam copulatiue narratis, si quodlibet illorum concludit intentum proponentis. Secus in casu nostro sufficiebat ad testes repellendos probare corruptelam, vel falsitatem, vt supra dictum est, ergo &c. Glo. respondet fatẽdo, quodlibet istorum sufficere de per se, quod patet ex verbis tex. dum ponderat, quod iste se adstrinxit ad vtrunque probandum, quasi sufficisset alterum, si se non adstrinxisset, nec quidam dicant contrarium, & minus bene. Ad contrarium formatum gl. respondet, q̃ hic se adstrinxit, ideo nõ sufficit pro

ADDITIONES.

a Et vide super hoc latissime scripta, de Fran. de Arc. post do. Abb. in c. licet vlti. char. inf. de testi.

b Adde hic glo. in c. dicenti. §. & si non cognitio. 25. q. 2. quæ dicit, quod sententia per falsa instrumenta lata, est ipso iure nulla. sed illam glo. alibi notabat Arc.

c An ipso iure audiatur, an ope restõnis. Vide Arch. in c. sicut, circa 2. c. & dicit, q̃ quando sententia fuit lata per falsos testes, vel instrumenta, quod dicitur quis ipso iure, quia sententia, sic fuit nulla, ut in la. diuo Pio, ff. de iud. solum auditur petita resti. in integrum, & de hoc vide bo. gl. in c. venerabilis, in gl. pe. & ibi late do. Ant. de excep.
Et vide quod de hoc scribit do. Abb. post Io. And. in c. cũ haberet, de eo, qui duxit in matri. & quod sin. scribit idem do. Abb. in c. fi. circa prin. de purg. no. per illum tex.

d Crimina. Vide R. o. in sing. 182. incipien. tu scis, q̃ crimen falsi. & Bal. in l. col. pe. C. qui accu. non pos. vbi vult, quod in pœnis spiritualib. nulla currit præscrip. Sch. Sap.

tra alterum probare: secus si se nõ adstrinxisset. Et hoc sentit gl. quod expresse iste se adstrinxit. & apertius tenet hic Hostien. & ideo secundum eum non profuit probatio alterius, allegat similem in l. fi. C. de fideiuss. Aduerte, quia Ioan. And. super tex. alter refert Hosti. dixisse. dixit enim, secundum eum, q̃ se adstrinxit eo ipso, q̃ hæc duo, de quibus in textu, sic cõnexe proposuit. Et idem secũdum Io. And. si copulatiue, secus si disiunctiue. Remittit ad nota. in c. inter cætera. de rescri. ideo cauti aduocati ita
g fiunt protestationem in fin. articulorum, q̃ non adstringunt se
29 ad aliquam probationem superfluam, vt sup. recitaui in notabi
li. † Et Bar. in l. Diuus. ff. de re iud. aliter dixit, & notabilius iudicio meo, & cum videtur hic sequi D. Anto. q̃ quandoquea ponuntur duo copulatiue, vel disiunctiue in eadem oratione, vnum tamen non venit qualificatiue ad alterum, & tunc non videtur in dubio se adstrinxisse ad vtrunque probandum, vt in contrariis. Quandoque vnum venit qualificatiue ad alterum, & tunc cum vnicum sit factum, licet qualificatũ, videtur se ad vtrunque probandum adstrinxisse. sic intelligit hoc c. & d. l. Diuus. & hoc satis placet. Reddo rationem vtriusq; dicti. Nam cũ verba debeamus semper latissime interpretari in fauorem proponentis, vt l. si quis intentione dubia. ff. de iu. & quod ibi not. Bar. dixi in c. cum ad sedem. de rest. spo. Non est verisimile, q̃ superfluis probationibus vellet quis in dubio onerari: argu. l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. de proba. maxime, cum sæpe in iure copulatiua resoluatur in disiunctiuam, ex quo altera pars sufficit; & econtra, disiunctiua in copulatiuam, quando altera pars nõ sufficit, vt plene no. in c. ex parte. & c. inter cæteras, de rescrip. & l. sæpe. de ver. sig. Ita in dubio debemus interpretari istum propositum, si iste duo copulatiue. Sed in secundo casu, aliud est, quia q̃ vnum venit, vt qualitas ad alterum, vnum est factum in effectu, licet qualificatum. † Vnde si probat factum sine qualitate, non probat id, quod proposuit sed est aliud factum, iuxta not. p
30 Cy. in fi. l. 1. & 2. C. de probat. merito non obtinet. Sed dices tu. Quare non obtinuit hic. Commune cũ per testes probauerit corruptionem, & sic per consequens falsitatem? Respondeo, q̃ testes non plene probauerunt hic corruptionem, vt patet ibi, Videantur aliquid dicere, &c. Vltra gl. dicit hic Vinc. q̃ potest probari falsitas per dicta aliorum testium iam productorũ antequam publicationem, vel per propria dicta ipsorum testium, si sibi contradicunt. Et hoc intelligo secundum no. in c. in nostra. de testi. Vel tertio secundum cum poterit probari per instrumenta. No. bene hoc vltimum, q̃ situr instrumentum potest reprobari per testes, in c. cum lo. de fide instrumen. ita & testes possunt reprobari per instrumenta, probando per ea directe contrarium. Sed hoc intelligo inspecta qualitate facti testiũ, & notariorũ, iuxta no. in c tertio loco. sup. eo. & prælleg. c. cum loãnes No. etiam, q̃ directa contraria probatio per instrumẽta, admittitur post publicationem attestationum, vide inf. tit. 1. c. series. & quod ibi dicam. Secundo ista gl. sentit tacite oppo. q̃ nõ deceat hic admitti probatio contraria publicatis attestationib.
31 in clemẽ. 2. de testi. cum multis si. Respondet, q̃ poterit falsitas indirecte probari. Et nota bene hanc gl. pro his, quæ sup. dixi, q̃ falsitas directe probari non potest, publicatis attestationibus ratione prędicta. Et quando dicatur indirecta probatio, dic, vt no. in d. c. ries. & c. ex tenore. de test. Vel secundo, secundum glo. poterit probari, q̃ corrupti fuerunt, inde precium recipiendo. Et no. bene gl. quia sentit illam, opi. Bart. q̃ corruptus pecunia presumitur fallus, & satis ex hoc probatur falsitas. & not. bene propter authoritatem huius gl. Vltimo, gl. quærit, quid si ad plenum fuisset probatum alterum istorum, s. corruptela, vel falsitas, nunquid iudex feret sententiam contrariam, sequendo dictum corruptorum, vel falsum? Rñdet, q̃ sic in cã priuata. Sibi enim imputandum est, qui ad vtrunque se obligauit, secus dicet in causa, in qua vertitur, fauor publicus, quia tũc iudex suppliet ex officio. Et no. fi. gl pro qua facit gl. in c. si forte, de elect. lib. 6. & in c. cupientes. §. cæterum, in ver. excludentes. & in c. cũ dilectus. in fi. de ele. & quod no. Io. And. in reg. infamib. de reg. iur. lib. 6. Sed contra primum dictum gl. adducit D. Anto. dictũ Innocen. in c. cum olim, de censi. vbi inter cætera dicit, q̃ dato, q̃ quis non posset se fundare ex eo, q̃ improbauit, si tamen iudex videt illud facere pro parte, admittet probationem, & sententiam promulgabit pro parte, ex quo est probatum. Et huius dicti occasione tenet do. Anto. hic contra primam partem huius glos. vbi expresse se non adstrinxit, ad probandum, & sic faltem ex æquitate iudex monetur ad ferendam sententiam ꝑ parte. Mouetur, etiam, quia ex probatione facta resultat notorium, in quo suppleri iudex sine parte, vt not. in c. cum dilectus. de consuetud. & de post. præla. c. bonæ. il 1. Item, q̃ vbi euidens iniquitas, vt sententia feratur cum damno & iactura alterius, potest pars, licet de rigore iuris repellatur, ex æquitate inci
b pere officium iudicis, vt æquitatem eligat. l. plane. & in l. fi. ff. de
32 pact. hær. vbi autem se adstrinxisset bad probãdum vtrunq; tunc conuentio ei obst. secundum eum, quia mos ei gerendus fuit. l. circa. ff. de probat. Et sententia iustificatur ex conuentione par-

ADDITIONES.

2 Qñque. Pro hoc dicto Bar. adduco qđ in simili no. Bart. in l. apud Labeonẽ. §. sed qđ adducit ff. de iniu. vbi dicit q̃ quando exprimuntur duo verba iniuriosa, quorum vnum venit qualificatiue ad aliud, non vr nisi vna iniuria ex illis composita. & dat exemplum in eo qui dicit, interfecisti hoiem proditorie. Et adde hic oio Bal. in l. fi. in 3. col. ver. modo ego quæro, quod si ex falsis instrũs, ff. de re iud. dum distinguit, an ponantur duo qualificatiue: & vide Bar. in auth. at qui semel, in pen. col. C. de prob. Bal. in l. si quis testibus in 2. col. C. de testib. vbi ponunt quando falsitas cum corruptione opponitur post dicta testificata, vel post sententiam, an admittatur exceptio. super quo vide domi. Ant. in c. fraternitatis, de testi. in 35. col. & adde hic Bart. in l. denunciasse. §. quid autem, ff. de adul. & Bal. plene in l. 1. C. de condem. de
contra Bar. in d. l. Diuus. Et adde hic Bar. in l. Fulcinius, §. cũ hoc, circa prin. ff. ex quib. cau. in pos. ea. vbi concludit, q̃ quando duo ponuntur qualificatiue, est necesse vtrunque probare, secus si proponerentur non qualificatiue per illum text. Et quod dixi ponuntur qualificatiue, in tantum est verũ, quod ẽt si protestaretur, quod non vult se adstringere ad non necessaria, ta
lis protestatio non iuuat. vt dicunt Doc. in c. ab eo. cit. prin. de ele. in 6. Et de illa clausula, quę consueuit communiter apponi in fi. articulorum, videlicet Non se adstringens ad probandum, nisi necessaria, vide per do. Ant. in rep. c. cum M. Fer. de consti. de qua etiam vide per do. Ant. in c. 2. in pen. colũ. de reser. & per Bar. in l. circa, ff. de proba. & do. Card. in c. qualiter, il 2. de accu. & Sal. in l. in causis, C. de app. Et quid operetur in libello dicta clausula. Nõ se adstringens, &c. vide per do. Ant. an c. dilecti, in fi. in antepe. col. de iu. & vide quod de ista appositione falsitatis, cum corruptione qualificatiue posita, scribit do. Ant. hic in 24. col. Et adde, quod ẽt quando illa duo qualificata ponuntur, non sufficit vtrunq; probare, si falsitatem & corruptionẽ, tũ, q̃ bent testes ad hoc esse corruptos, ut contra me deponerent, ita nõ determinat Bar. in d. l. Fulcinius. §. quid aũt sit latitare. circa prin. ff. ex quib. cau. in pos. ea. & facit tex. in l. hæredes palam. §. in testamentis, ff. de testi. quod no. quia hoc posset esse valde vtile in practica ad eliudendas probationes, tanquam non concludentes. Sed vt, quod ista doct. Bar. in d. §. quid aũt sit latitare, non sit vera, quia imo dato, quod aliquando corrupti fuissent contra alium, & contra alium falsum dixissent, hoc idem non sufficeret ad repellẽdum eos a testimonio, quia cum testes iurent non dicere testimonium precio. vt est tex. in c. quoties, de test. & gl. in c. fraternitatis, de test. Itẽ cũ iurẽt nullam admiscere falsitatem, ut est tex. in c. nullam. 2. q. 4. & in c. cũ dilecti. de acc. sequitur, q̃ isti testes nõ possunt repelli a testimonio saltem, vt periuri, vt in c. testimoniũ. de test. Sol. dictũ Bar. in §. qui autem, potest intelligi, q̃ si quis non repellitur, ut simpliciter criminosus, sed vt corruptus, qui falsum dixit in hac cã ꝑ me. sed si repellereretur simpliciter, ut criminosus, periurus non posset repelli, nisi antea fuisset sniãtũ, cum fuisse criosum in illo crie, ut est tex. 4. qõ. 3. c. si testes. §. item leg. Iul. Sed ista solutio non militaret iure canonico, quæ sufficit ad repellendum a testimonio, q̃ nunc possit conueniri de crimine, ut est tex. in c. super eo. il 1. & c. testimoniũ, de test. Et ideo soluo aliter, & dico, q̃ si quis vellet repellere testem, ut simpliciter ꝑ iurum, haberi necesse opponere crimen a prin. ut in auth. si dicatur. C. de testi. & in c. in præsentium. de test. Et illud esset, quando probaretur ipsos corruptos falsum dixisse contra alium. Sed dictum Bar. in d. §. quid autem, intelligitur, quando quis opponit falsitatẽ, cum corruptione post publicatas attestationes, quo casu tunc demũ habeo primilegium, vt possim opponere eã post publicatas attestationes, & post conclusionem in ca, si probem specifice, q̃ corruptio fuit contra me. Cogita tu bene, quia ista est noua considera
tio. Sed dico, q̃ isto casu bene sufficit probare corruptionem esse factã contra me specifice. Sed contra illum, in cuius locum succedo, non solũ iure hereditario uel testamentario, quia hæres repræsentat personam defuncti, ut est tex. in §. fi. inst. de hær. qua. & dif. uel iure cessionario, quia surrogatus capit naturam. & c. ut in c. cũ ecclesia Vul. de ele. sed etiam alio iuris priule. Ad hoc alle. tex. in l. 2. ff. de cef. bo. & in l. si ventri. §. fi. de priu. cre. q̃ tenemen
ti, quia multum limitat dictum Bar. in §. quid autem.
Circa istam clausulam appositam in libello, non me adstringens, &c. quid operetur, dicas, q̃ ista clausula omissa facit succumbere istum, qui non probat omnia simpliciter deducta, quia vt agens, seu excipiens ad omnia narrata se adstringere, l. hẽbat. & ibi Bar. ff. de insti. Sed si apponatur, operatur, ut plura proponẽs non teneatur omnia probare, ut no. Inno. in c. ex parte, de priu. & no. in l. scire. ff. de excu. tu. & in l. interpositas. C. de transi. & hẽ ꝑ Bar. in l. Diuus. in 1. q. ff. de re iu. & in l. propter li. de exc. tu. Et ideo dicebat Bal. q̃ quando quis plura proponit, appposita ista clausula, sufficit unum tantũ probare. Ita Bal. in l. fi. 5. q. C. de edic. diui Adria. tol. Et de hac clausula vide Spec. in tit. de libel. concep. in §. fi. in uer. pe. Ant. Fran.

b Adstrinxisset. Vide no. per Bar. & alios in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de ope. no. nun. Bal. in l. si quis non dicã rapere. col. 3. C. de Epi. & cle. Ro. in cõsi. 154. incip. inquisitio. circa prin. Alex. consi. 3. incl. in cã & lite. col. 4. 2. uol. & in aliis plurib. consiliis relatis per Marsi. in §. si quis cum quæstio, colũ. 26. uer. ulterius ante quam exeam. ff. de quæst. ubi multa accumulat ad propositum, & multa etiam accumulat Fel. in c. 2. colũ. 12. uer. restringitur quinque modis. sup. de rescrip. Ant. Franc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cesserat protestatio iuxta ea,quæ habentur in c.præsentium,in-
fra de test.& hæ considerationes faciunt etiam contra secundã
35 seu vltimam partem gl.† Quapropter ego distinguerem sic,q
aut aliquid fuit deductum in libello,vel art.qualificato. Exem-
plum in tex.Vel pone aliud si dico, q Titius Sempronium per-
a cussit cum effusione sanguinis, vel q insultauit eum cũ armis.a
Aut plura fuerunt deducta, non qualificatiuè,sed copulatiuè,p-
sertim in eadem oratione. Primo casu credo,q nec in causa pri
uata,nec publica, seu vbi vertitur commodum publicum,suffi
cit probare factum sine qualitate, vel ipsam qualitatem sine fa-
cto,quia istud probatũ nunc, non est illud qd fuit deductũ in li
bello,vel art.sed aliud,vt l.denũciasse.ff.de adul.& in c.fi. de rest.
spol.& eleganter per Cy.in l.2.C.de probatio.vbi dicit,q si per
accusationem, vel inquisitionem fuerit processum contra ali-
quem super insultu cum armis, vel percussione cum sanguinis
effusione,& solum fuit probatus insultus,vel percussio sine ar-
mis, non debet sequi condemnatio, quia hoc est aliud factũ.Et
posset,vt credo,attentari, q ẽt in alio processu non faciant fidẽ
illæ probationes,ẽt super nudo facto, qa testes deposuerunt ex-
tra articulum, & sic non iurati,de test.c.de testib.& ideo voluit
simpliciter hic text. q probatio alterius non sufficiat.Secundo
casu subdistinguo, quod aut illa plura in eadem oratione dedu
cta erant talia,ad quę fuisset admissus quis a principio,etiam di
spositiue, aut non.Si non,tunc puto,q non sufficiat alterutrius
probatio,quia presumitur,q in fraude vtrunque deduxit:vnde
puto, q si publicatis attestationibus quis capitulauerit,quod te
stes fuerunt corrupti, & falsum dixerunt, & postea probauerit,
solum falsitatem directam, hoc nõ sufficit, quia vt in fraudem
capitulasse de corruptione, vt liceret probare directe falsitatẽ,
testium,vt sup.dixi, & quod vna via prohibẽt altera via non de-
bet admitti:de proc.c.tũę. & fraudib.obuiandum est, de diuor.
c.quanto.facit optime quod leg.& no.in c.vt circa.de ele.lib.6.
34 †Aut fuisset admissus distributiue: & tũc aut expresse se adstrin
xit ad vtrunque probandum: & procedat d.gl.quo ad hunc ca-
sum:Nam in causa priuata non sufficeret, quia potuit sibi præ-
judicare,arg.opt.in l. si conuenerit.de re iud.& de re.c.ad Apo-
stolicam,sed in concernente fauorem publicum,non potuit se
adstringere in damnum ipsius, sed ad exclusionem ipsius pro-
proponentis sic, vt in fi.glo. & in iuribus,quæ supra allegaui ad
corroborationem ipsius. Si autem se non adstrinxit aperte,suffi
cit alterum probare, ex quo illud sufficit ad victoriam,vt dixi in
princip.gl. & no.has considerationes nouas, quas puto verissi-
mas.Gl. in ver. Sed quare, op. in eo.quod text.ponderat,Com-
mune non probasse aliquem titulum. Duplici enim rõne non
debebat vrgere ad probandum titulum,tum, quia possessor nõ
tenetur regulariter ostendere titulum suæ possessionis, tũ etiã
quia in hoc interdicto, Vti possidetis, obtinet ille, qui nec vi,
nec clam, nec precario possidet, tempore lit.contest.Insti.de in
terd.§.hodie. & sic ad obtinẽdum sufficit probare nudam pos-
sessionem. Gl.instat, finaliter mẽs eius est,quod vbi altera pars
probaret possessionem, altera nihil,vel parum probante,pro-
cedit contrarium.Sedvbi vtraque pars probaret possessionem,
& sic iura sunt dubia,debet tunc probare titulum, quia sic præ-
sumitur,quod probantis iura sunt potiora,& dic, vt supra dixi.
Ho.clarius soluit,quod ex eo,quod Archiepiscop. primo posse
derat, & titulum probauerat, orta erat præsumptio contra Fa-
uentinos, quod violenter illam possessionem occupauerãt,& ad
hanc præsumptionem tollendam, vtile erat probare titulum.
Item requirebatur titulus, secũdum eum,propter seruitia,quæ
sibi deberi dicebat,ad quæ non sufficit tempus probare,de cẽs.
c.peruenit. De hoc vlti.die plene, vt ibi no.de primo,supra tetigi
in notabilib.Opp.contra tex.in eo, q innuit hic non fuisse lo
cum interdicto,vti possidetis, cum Archiepiscopus solus vera
citer possideret.& sic ob.l.si duo.ff. vti pos.vbi patet, qđ hoc in-
terdicto agere potest ille,qui possidet contra molestantem,&
contra inquietãtem. Gl.magna sentit hic contrarium,in princ.
Sol.quod bene locus est interdicto, cum vnus possidet,& alter
inquietat, nec hic dicitur contrarium,sed nõ est locus,vt iudex
pronunciet,vti possidetis,ita possideatis.quia non cadit hoc ca
su ista pronunciatio,cum alter non possidcat.hoc vult iste text.
35 †No. hoc dictum gl. quod hoc interdictum non semper datur
b inter duos, qui contendunt se possidere, sed quandoque inter
possidentem & molestantem, b licet glos.senserit contrarium
in cap.cum dilectus.de causa poss. & propriet.Sed primum di-
ctum sequuntur communiter Doct.ibi,& hic.& dico hoc pro
36 bari apertissime per istum tex.† Sed quæro de practica pronun-
ciandi, de hoc interdicto, Vti possid.Sol. dicassignando men-
tẽ huius glo. magnæ, quod quandoq; vnus probauit se possi de
re tantum, quandoque vtrque, sed diuerso modo, & diuerso
iure,quandoque eodem modo,& eodem iure.Primo casu pro
nunciatur solum pro eo,qui probauit,& practica pronunciandi
est hic:nam præcipitur ei, vt desistat a molestatione de præ-
senti, & vt non molestet in futurum, & poterit condemnari ad
interesse, molestationis de præterito, si hoc fuit petitum,vt sup.
plene dixi.Secundo casu, quando vterque probat possessionẽ,
diuerso iure, iudex pronunciabit pro vtroque, nõ tamen sic in
confuso, vti possidetis, &c. sed distingue qualitates possessio-
num,prout quisque probauit,vt puta. Quia tu probasti te habe
re possessionem proprietatis ciuilem,ego pronuncio te ita pos
sidere, vti possides,& c. vt in gloss. Et secundum Innocen. debet
addere,in sententia, Et circa istam possessionem , vim tibi fieri
prohibeo.Hoc semper iudex debet addere, cum de hoc inter-
dicto pronunciat.C.vti possidet.l.vna secundum cum,& bene.
Et dicit ibi Cy.q debet addere ad illa verba. Pronuncio te pos-
sidere, vt ꝓprietarium , & liceat tibi facere omnia,quæ spectãt
ad proprietarium:& de altero potest dicere.Pronuncio te possi
dere,vt vsufructuarium, & liceat tibi facere omnia,quæ spectãt
ad vsufructuarium & sic de similib.& omnia ista debent simul
coniungi ad maiorem dilucidationem rei. In tertio casu quan
doque vterque probat eodem iure, & eodem modo se possidẽ
re.Gl.dicit,quod si alter melius probauit, puta probando ante-
rioritatem possessionis, vel meliorem titulum , vel per melio-
res testes ipse solus obtinebit, & pro eo pronunciabitur, vt ipsi
ma practica dixi , seu primo modo, & probatur hoc, vt dixi in
no.Si vero probationes per omnia sunt æquales, fertur senten-
tia contra eum , qui in iudicio prouocauit, & absoluetur pro-
c uocatus,qui tenet locum rei,sup.eo.c. ex literis. Si simul ad iu-
dicium prouocauerunt,& sic oĩo sunt paria. Gl.ponit tres opi-
niones. Quidam enim dicunt,q iudex debet pronunciare in c-
fuso,Vti possidetis,ita possideatis.quia non placet gl.quia cõ-
tinet impossibilitatem cum impossibile sit, vtrũque eãdem rẽ
eodem modo possidere.Item dicit, quod poneret arma in ma
nibus contendentium,contra l.æquissimum.ff.de vsufru.Idẽ
alij & secundi,dicunt iudicẽ debere super sedere, quia in re-
certa non deberet certam sententiam ferre.31.q.3. c.graue.Et
facit pro hac opi.secundum Io. And.vt partes tædio affectæ co
ponant inter se, vel per communes arbitros. Sed contra hanc
opi.facit,quia ex dilatione sententiæ,partes contendentes infe-
lidum possidere,de facili venirent ad arma, & his escandalis in
37 dex debet occurrere.d.l. æquissimum. † Tertia opin.est,vt hæc
dubietas sorte dirimat.l.sed cũ ambo.ff.de iud.& hoc iuxta C.
& de ꝓsuetudine approbatur,ſm Host. Sed Acut. tenet ꝓxime C.
vti poss.l.1.qa iudiciũ sortis non hẽt locũ in facto incerto. Idem
d Bar.in l.si duo. præall.quia licet qõ iuris sorte qñq; dirimat,ideo
cta l.cum ambo.qõ aũt facti non,vt l.duo sunt Titii.ff.de rebus
tu.Io.And.vt transire cũ hac tertia opin. gl. dicens eam debere
intelligi, nisi vtraq; partium resistat iudicio sortis, tunc enim
tuo se impediunt,ſm eũ. Adducit no.in c.fin.de sortilegiis,vnde
vterq; consentiat iudicio sortis, qõ non vꝫ mihi dubia, cum ita
hoc partes conuenire possint,ar.l. si conuenerit.ff.de re iudi.si
autem vterque,vel alter dissentit, placet mihi contraria opi. vt
non recurratur ad sortes,ne iniuria fiat alteri.Ad hoc quod no.
super rub.de spon.duo.Sed,vt saluetur hoc casu gl.intelligo sic,
vt sorte dirimatur, quis debeat sustinere partes actoris, cũ ar-
bo simul ad iudicium prouocauerint.Hæc enim est quæstio re-
ris,vt probatur in d.l. sed cũ ambo. Non aũt dẽt dirimi sorte q
dicat possessor,quia est quæstio facti,& sic hẽs tertiã lectã & glo.
in prima

ADDITIONES.

a Cum armis.Adde Bar.in consi.inci.accus.fuit insti.Alex. consi.73.& 121.lib.
Cum armis.Vide Ab.in c.examinata.col.3. sup.de iud. & Mar.Soc.in c.cõgre
stus.ad fi.sup.de fo.comp.Bal.in l.in causis.sup.de accus.
b Molestantem.Adde Anch.consi.75.Alex. consi.76. lib.5.&in alijs consi.vti
bula demonstrat.
Molestantes.Vide Ang.Are.in §. quadrupli.col.antep.insti.de act.Alex.lib.
si.136.inci.in causa.& lite, col.2.in 2.vol.Pract. Pap.in forma libelli tuito-
tæ possessionis,in verbo præsentialiter. Seb.Sab.
c Et his.Et ideo dixit Bar.in l.q iussit, in prin.ff. de re iu. q si sint duo habites
guerram,iudex potest præcipere, quod vnus nõ vadat ad domum alterius,
per tex.in l.1.§.fi.ff.de of.præf.vrb.& vide notab.verbum Bal.in l.1.§. quos
in vlt.col.ff.de of.præf.vrb.
Ad istud die, quod iudex dẽt semper prouidere, ne partes veniant ad arma,
quia eius officium est,partes concordare,si sunt discordes,compellendo e-
eas ad electionem arbitrorum,vt per Bar.in l.de die.ff.qui satisd. cog & no.
obseruãdum.ff.de iu.& per Alex.in l. Athletas.§.item si quis.ff.de his q no
infam.& vide gl.in c.1.de mutuis pe. Et ideo iudex potest partibus inhibere
ne accedant ad possessionem, quando est suspicio rixæ inter ipsas partes.l.
æquissimum,& ibi per Alex.ff. de vsuf. l. fin.ff.de of.proc.Cæsa.uide Paulũ
Cast.in consi.336.& Bar.in l.1.C.de fideic.lib. Ant.Fran.
d Sorte quandoque dirimatur.Adde Iac.Rebuf.in l.2.nu.4. & ibi remittit ad
Cel.C.quando & qui.quar.pars.& ibi,in quibus permittitur iudicium so-
tis,& quando illi stetur.& quod in calib.permissis a tali iudicio,non appel-
letur,nec restitutio in integ.detur, Zach.
Circa hoc de iudicio sortis, dicas quod est iudiciũ fortunæ l. si duobus.ff.
& ibi Bal.cõia de leg.ubi etiam per Alex.& per Bar.in l.si duo.ff.vti poss.&
per istum iudicium multoties etiam inter priuatos fit diuisio,ut per Spec.in
tit.de iud.in §.4.ver.& scias.& de tali iudicio habetur in l.2.C.de his qui de-
deferunt.& habetur per gl.in c.fi testes.4.q.3.& in c. sors, 26.q.2.& tale iu-
dicium non patitur appellationem, secundum Bal.in d.l. si duob.in 1.vers.
per eundem in l.fi.in prin.C.commu.de leg. nisi forsan esset enormis lesio,
quia tunc posset appellari, ut per eundem Bal.in l.maiorib.C.commu. de
iud.& in l.aut prætor.in 6.plane.ff.de mino. Ant.Fran.

in prima parte declaratam. Extra gl.ponit Vin.quartam practi-
a cam, seu, opinionem.Poterit, enim iudex a secundum eũ pro-
nunciare vtrunque possidere medietatem pro indiuiso,donec
de proprietate constabit. Et quanqnam hæc opinio non place-
ret in hoc, quia non fuit petitum, & sic obstat cap. licet Hely.de
simo.Bart.tamen in l.si duo.ff.vti. possid.hanc opinionem te-
net:licet non alleget hoc dictum Vincen. Probat hac ratione:
si enim duo sunt fructuarij in fundo, quia cuilibet est fructus re
jectus insolidum, faciunt sibi partes per cõcursum,& vterq; erit
in possessione pro medietate.l.fi.in prin.ff. vti possi. Idem vide-
mus in duob. legatariis, quib. eadem res insolidũ est legata:nã
si quilibet probat se possidere,& q possideat medietatem pro in
diuiso,tunc faciunt sibi partes per concursum, l.plane.ff.de le.
1.Ita in proposito videtur dicendum,q ex quo ostendunt titu-
lum æqualem , vel nullũ ostendunt,cum habeant saltem titu-
lum a iure gentium, quasi occupauerint rem vacantem,iudex
pronũciabit vtrunque istorum possidere communiter, & pro
indiuiso.& hęc satis mihi placet,& sic vterque obtineat,arg.bo
num hic hic a contrario.Et ad dictum seu impugnationem In-
no.respondeo,q satis vtraque pars hoc petiit,dum quilibet pe
teret alium a molestatione compesci.Debet enim iudex vtriq;
præcipere,ne alterum molestet,quo minus medietatem pro in
diuiso possidere liceat.Dicit enim ibi Bar.q poterit iudex di-
uidere, si vult. Hoc ego puto verum, si vtraque , vel altera pars
instat,alias non debet iudex super non petito tacite,vel expres-
se se impedire: arg. in l.fi.C. de fideic.lib.& l.4.§. hoc autem iu-
dicum,ff.de dam.infec.Nunc quæro,quia sup.visum est de pra
tica pronunciandi super hoc interdicto,vti possidetis,pro qui
bus reb.competat? Respondet hic glo. q locũ habet pro posse-
sione sola retinenda.ff.vti poss.l.1.§. 2. Datur etiam pro iuribus
incorporalibus & vsufructu.ff.vti poss.l.vlt. Et dicit Goff.& be-
ne, q datur pro iuribus , quasi vti possidetis. Dic,q datur vtile
interdictum,vti possidetis, sicut ĩ simili de interdicto, vnde vi.
Dicit Inn. in c. querelam. de elect. & dixi vtile interdictum,ga
mens legis cõgruit, sed non verba , de quo plene notatur p Cy.
in l.ex placito.C. de rerum permu. Et datur hoc interdictum ẽt
possessori, vt in gl.& in tex. Pro rebus vero mobilibus, compe-
tit interdictum vtrobique,& expone,vt hic in gl.quam no.& vi
de Spec.in tit.de pe.& pos.§.1. ver. nota tamen.vbi dat consiliũ
in apprehendenda possessione, & priuando aduersarium,cum
credit probationes esse æquales super possessione. Gl. vlt.opp.
contra tex.in eo,q sententia fuit hic lata contra commune, cũ
tamen syndicus Communitatis fuisset in iudicio,& cũ eo fuis-
ser lis contestata, vt patet in c.pen.de iuram. calum. vbi narra-
tur idem factum,& sic obst.l.i. C.de sen. & interloc.om.iudi.&
& no.in c.querelam.de elect Gl.remittit ad ibi no. Secundo di-
cit, q ecclesia non multum curat de hac solemnitate. & sic nõ
fit vis,an feratur contra dominum, an contra procuratorẽ. Idẽ
no gl.in c.suscitata, de in integ. resti.Io. And. refert hic quosdã
dicere,quod commune iniuriose exegerat ista seruitia,& q cõ-
tra iniuriantem debuit sententia ferri. C.de iniur.l.vlti.& cum
hoc transit hic D.Ant.Sed certe hoc non procedit, quia hic nõ
agebatur actione iniuriarum , quæ infamat sed interdicto, Vti
38 possidetis,quod non infamat,sicut nec alia interdicta.l. neque
vnde vi.ff.de vi & vi arma.& sic cessat ratio, l.fi.† Dic ergo me-
lius non ponendo in hoc specialitatem in ecclesia,q vbicunq;
administrator generalis est in iudicio, potest sententia ferri,&
in personam procuratoris, & in personã domini. & ita fuit hic,
& in d.c.suscitata,vt no.Bar.in l.stipulatio ista.§.si stipuler, ff.de
verb.oblig. Secus est vbi simplex procurator interuenit in iudi
cio.Ratio diuersitatis est , quia in iudicio quasi contrahimus.l.
3.idem scribit,ff.de pecu.no.in c.pia, de excep. lib.6.Sed pro-
curator non habens generalem administrationem directe con
trahendo , verba concipit in personam suam, & non in perso-
nam domini,vt no. in l.multum interest.C. si quis alte.vel sibi:
ideo sententia ferenda est in personam procuratoris, qui quasi
contrahit,sed generalis administrator,vt tutor,curator,œco-
nomus,seu syndicus,vel accusator, potest etiam contrahendo
concipere verba in personam domini , & illi acquirit vtilem a-
ctionem,vt l.eum qui.§. si actori.ff.de consti.pec. Sic & in qua-
si contractu , vt in iudicio, possunt verba concipi in personam
domini , vt hic. Et sic in hoc non notatur diuersitas inter ius
canonicum,& ius ciuile.& bene no.hanc rationem,quia Doc.
nostri simpliciter transeunt cũ gl. Et de hac materia dic, vt ple-
ne no.in d.c.querelam.vide etiam Bar.in l.1.C.de sen. & inter.
om.iud.Vlt.scias q Inn. hic posuit gl.mag. & intricatam, refe-
ram tamen id,quod est vtilitaris.Oppo.ergo contra tex.ex quo
enim Archiepiscopus probauit se possidere dicta loca cũ om-
ni iurisdictione, honore,& districtu, & commune probauit de
quibusdam seruitijs duntaxat,debebat sententia ferri pro vtro-
que,& sic dicta testium erant ad concordiam reducenda, arg.
c.cum tu. inf. de testi. Nam respectu istorum seruitiorum,quæ
commune perceperat,cessabant rationes literæ, quia duo can
de rem,&c.& quia Archiepiscopus melius probauerat, qa istæ
probationes reflectebantur ad diuersa, & non ad idem. & possi-
bile est, q aliquis habeat generalem iurisdictionem in loco,&
q alter percipiat ibidem aliqua iura, arg.c.cum olim,de prescr.
no.Innoc.in c.conquerente,de offi.ord. Solu.Innoc.multũ in-
stat,vt supra dixi. Sed vera & clara sol.est q Commune prætẽde
bat hic habere non illa seruitia specialia duntaxat,quę probaue
rat,sed omnem iurisdictionem , honorem, & districtum, sicut
asserebat, & prætendebat etiam ecclesia. & ad hoc probãdum
probauit,q illa seruitia perceperat, & sic istæ probationes refle
ctebantur ad idem merito succubuit Commune, & obtinuit ec
clesia, quia probauit melius de iure suo , & duo eandem rẽ eo-
dem modo possidere non possunt,vt in litera. & sic militant ra
tiones hic allegatæ. Et satis hic intellectus congruit literę, nec
debuit iudicari pro Communi,quo ad ista seruitia,quia ea non
petebat,vt predixi.Nunquid autem obtinuisset,si specifice egis
set pro istis seruitiis? Innocen. variat,sed Host. videtur sentire,
quod non, quia ex quo ecclesia probauit de antiquiori posses-
sione generaliter præsumitur Commune illa occupasse violen
ter, & illicite,vt in litera. Ego puto rem hoc dictum procedere,
si hęc seruitia includerentur sub generali iurisdictione ecclesię,
secus si essent alia seruitias,alias non debita ecclesiæ,tunc enim
potuisset Commune illorum possessionem acquirere& etiam
præscribere , ecclesia etiam inscia ; quia non ageretur hoc casu
de præiudicio ecclesiæ,sed subditorum, vt nota. voluit Innoc.
in ca.conquerente,præall.& ibi videas.& hæc sufficiant.

ADDITIO.

a Poterit enim iudex.Vide pract.Pap.in præall.forma libelli turbatæ possessio-
nis.in verbo, quare cum prædictis.col.2.Ang. Are.in §.quadrupli,col.pe.In
stit.de actio.vbi plura ad hanc materiam. Seb.Sab.

SVMMARIVM.

1 *Natus ex adultera præsumitur natus ex legitimo partu, non adultero.*
2 *Natus ex concubina præsumitur natus ex concubinario.*
3 *Bastardus dicitur esse de consanguinitate patris, quo ad impotentiam contra hendi matrimonium.*
4 *Matri asserenti filium non esse natum ex suo marito, non creditur.*
5 *Extraiudiciale dictum & primum præponderat secundo iudiciali, & cum iuramento.*
6 *Neptis appellatione, venit filia fratris ex vsu loquendi, qui præfertur propriæ significationi vocabuli.*
7 *Papa nominans aliquem nomine dignitatis scienter, non videtur illum approbare.*
8 *Confessio de filiatione directe facta in iudicio, vel nominato præsente, constituit nominatum in quasi poss. filiationis.*
9 *Nominatio & communis reputatio, excludunt nominantem dicentem contrarium, etiam cum iuramento.*
10 *Confessio prima cum solemnitatibus, excludit confitentem ad dicendum contrarium.*
11 *Testis dicens oppositum in iudicio eius, quod dixit extra iudicium sine iuramento, probat.*

CAP. X.

PEr tuas. Si qui nominent aliquem filium,& ita communiter reputatur, non creditꝰ postea alteri eorum iuranti contrarium.h.d. Communis diuisio. Secunda ibi, Quia, Casus literalis. Quidam ciuis Tiburtinus,T.nomine, quandam concubinã tenuit per septennium: nec interim prolem suscepit ex ea: postmodũ vero ab ipso recedens, ad ipsum non post multum tempus est reuersa,& in domo ipsius filium peperit,dicens se illum suscepisse ex eo,ipse ta men dicebat,quod filius eius non fuisset,cum per septennium stetisset cum ea,nec concepisset;tandem deuictus instantia mulieris, filium recognouit. Cum autem dictus filius,R. nomine, ad ætatem virilem peruenisset, subarrhauit Sophiam neptem ipsius T. & carnaliter cognouit eandẽ: postmodum mater ipsius cœpit coram multis publice confiteri,iurans quod R.filius eius Sophiam nulla ,consanguinitatis linea attinebat,affirmans per idem iuramẽtum se illum de alio,quã de prædicto T. suscepisse. Quærebatur , an dicto mulieris esset standum, vt sic idem R. Sophiam valeat habere in vxorẽ? Rsidit Papa , quod cum mulier illa primo asserierit se dictum R. de præfato T.suscepisse,& idem T.ad instantiam illius suum filium recognouerit , & filius illius communiter noiatus fuerit, & habitus ab vtroq;,iuxo illius in ꝛtium postmodum præstito non est standũ, quia nimis indignum est, vt qđ quisq; vocę, dilucida protestatus est,in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare: vnde per ꝑns apparet,q dictus R. Sophiã neptem d. T. cuius prima facie præsumitur consobrinus, hñe non possit aliquatenus in vxorem.B.No. 1. q quẽadmodũ natus in domo ex vxore prẽsumit filius mariti,l.si vicinis scientib. C. de nup.ff.de in ius voc.l.ga semper. Quod intellige, si tpe conceptionis maritus erat ꝑns, secus si absens.l.si filiũ, ff. de his,q sunt sui, vel ali. iur.Ira natus ex concubina in domo, præsumit filius

Universidad de Deusto
Biblioteca

a concubinarij, vt hic. & vide gl. no. magis claram in c. Michael, de fil. presbyt. Et plus probatur hic, q̃ ēt præsumitur filius, licet multo tpe per prius, prolē ex ea habere non potuisset, & ab eo q̃nque diuertisset, quod no. † Et pro hoc alleg. tex. valde no. in l.
1 miles, §. defuncto, ff. de adult. vbi probatur, q̃ licet probet vxorem fuisse adulteram tpe conceptionis filij, ex quo ēt illo tpe ia cebat cum marito, præsumitur potius filius mariti, q̃ adulteri,
2 fauore filiationis. † Ita dicerem ēt in concubina, vt licet illo tpe cognosceretur ab alio, ex quo ēt iacebat cū concubinario, potius præsumit filius concubinarij, q̃ alterius, quia fauorabilius, & honorabilius hoc est filio, q̃ q̃ dicatur vulgo conceptus. arg. in auth. licet, C. de nat. li. & Inst. de hær. quæ ab inte. post prin. & qđ no. in c. tanta, qui fil. sint leg. & in cap. nisi, de renun. ergo ita est præsumendum, arg. Insti. de iure perso. prope fi. & satis bene
3 facit hęc litera in ar. qđ bene no. † Not. 2. q̃ bastardus dr̃ esse de
b consanguinitate, b patris, quo ad impotentiam ꝯhendi matrimonium cum aliqua de consanguinitate patris. Et sic quo ad prohibitionem coniugij non interest, ar. sint producti ex coitu vxorio, an fornicario, quod bene no. Et idem per hunc tex. no. gl. super arbore consanguinitatis. sic ēt affinitas contrahitur p illicitū coitū, vt in c. diſcreptionē, de eo, qui cog. cōſan. vx. ſuæ. Et facit ad q. an bastardus sit de domo, vel familia patris: de quo per Bar. in l. fi. C. de ver. sig. & l. pronunciatio, ff. de ver. sig. Not. 3. q̃ filiatio, pbatur præsumptiue, vere aūt ſaltē ex parte patris probari non pōt, l. Lucius, ff. de cond. & demōſ. & satis patet ad
c sensum, mr̃ aūt certa est, l. quia, ff. de in ius voc. Et not. qūo probatur filiatio, c quia per cōem reputationē. & notationem parē tum & aliorū de quo in c. transmiſſę, qui fil. sint leg. & hoc puto verum, qñ non pōt probari de necessitate, alias aūt, ex quo quis natus est in domo mariti ex vxore sua, adeo præsumit filius mariti, vt non admittatur, volens illum dicere suū nō esse filiū, nisi probet secum tpe conceptionis filij non concubuisse, vel pp absentiā, vel infirmitatem, vel quid aliud, text. est no. in l. filium, ff. de his, qui sunt sui, vel ali. iur. facit in l. si vicinis sciētib. C. de nup. Idem puto in nato ex concubina retenta in domo, vt est gl. no. in d. c. Michael. facit gl. iūcto tex. in l. fi. ff. de prob. Sed quia hæc diuerteret a concubinatu, & sic non fuit semper retē ta in domo ponderaī communis reputatio & tractatus, qui in
4 tali casu debet attendi, vt dicit illa glo. not. in d. c. Michael. † Et
d hæc faciunt ad quęstionem, d quam ponunt Legistæ in d. l. filiū, & l. si vicinis, vbi referunt fuisse quandam Reginam, quæ susceperat filium ex quodam milite, sed communiter reputabatur filius Regis, & tanquā filius Regis successit in regno post mortem Regis demum Regina veniens ad mortem dixit filio, q̃ nō erat filius Regis, quare ad dictum solius matris cessit regno. An autem tenebatur sibi credere, dicunt Docto. communiter ibi, quod non. Et de hoc dico casum hic, & in d. l. filium, & l. fi. iuncta gl. ff. de proba. & hoc procederet, etiam si ambo parentes negarent, vt probatur in c. transmiſſæ. in fi. iuncta glo. in ver.
5 iudicij. qui fil. sint legi. † Not. & tene menti, q̃ potius statur primo dicto extraiudiciali, etiam sine iuramento, quam secundo
e iudiciali, e etiam cum iuramēto, quod satis puto indistincte verum, quando secundum dictum venit in fauorem confitentis, seu id præsumitur appetere, sicut mulier hic, vt filius euitaret mortem comminatam nisi illam puellam, quam prius illicite cognouerat, duceret in vxorem, vt colligitur hic ex facti qualitate, & sic loquitur l. generaliter. C. de non num. pec. vnde fuit sumptū illud, Qđ quisque sua dilucida voce &c. Quid si secundum dictum iuratum tendit in fauorem vel damnum alterius, vt est in teste? Profectò est pulchra quæstio, ideo latius. inf. tan-
6 gam. No. † q̃ appellatione neptis, venit filia fratris. / Sic e in c. accedens, de accu. & hoc est ex communi vsu loquendi. Nam proprie appellatione nepotis venit filius, filij, vel filiæ, vt not. dixit tex. in l. iurisconsultus. §. nepos. ff. de gradi. sed communis vsus loquendi attendendus est, etiam in dispositione odiosa, vt no. de nepote dicit Io. And. in c. fundamenta. de ele. lib. 6. in nouel. Licet in contrarium, & minus bene iudicio meo, dixerit Fede. in consi. suis. Sed pro primo dicto facit, quod no. Bartol. in l. omnes populi, ff. de iust. & iu. & Inn. in c. olim, de ver. sig. & gl. in c. nonnulli, de reser. vt in qualibet dispōne etiam statutaria, communis vsus loquendi præferatur proprię significationi vocabuli, quod no. Venio nunc ad gl. & opp. videtur enim q̃ sola nominatio non facit eum filium, l. non nudis. C. de prob. Sol. gl. 1. fatendo contrarium, q̃ hic non fuit sola nominatio, sed ēt tractatus, vt in litera. Host. dicit q̃ nec tractatus facit quem filium, licet inducat præsumptionem pro, vel contra filiationem. l. etiā matris, ff. de prob. qui fil. sint leg. c. per tuas. & c. transmiſſę, cū sim. Credo, q̃ nec gl. senserit contrarium, licet impropriē fuerit locuta. Dico etiam, q̃ nominatio & tractatus requiruntur, quando filius non fuisset natus ex concubina, vel vxore domi retēta, alias autem sufficit sine nominatione & tractatu, q̃ fuerit natus in domo, vt no. dicit gl. in d. c. Michael, per l. filium, ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iu. d. l. fi vicinis scientibus, & sup. latius dixi. Item icias, q̃ etiam in nato extra domum, sola nominatio, etiam incidenter facta, constituit quem in quasi possessione filiationis, donec contrarium probetur, q̃ sit in actu, qui magis conuenit filio, quam extraneo, vt puta, si dixit. Bene veniat filius, quem volo habere, & tenere res meas. Ita no. dixit Bar. in l. 1. §. Iulianus, alias l. 2. §. 1. ff. de liber. agnosc. l. quidam,
7 ff. de proba. Et videtur eum sequi D. Ant. † Sed ego non credo hoc dictum procedere, per tex. no. in cle. si summus Pontifex. 2. respon. de sen. ex com. vbi dicitur, q̃ si Papa nominet aliquem,
g seu quouis modo tractet titulo alicuius dignitatis, g etiam scīter, nō per hoc videtur eum approbare in illa dignitate. Addide les, C. de probationib. † Confessio tamen de filiatione directe facta in iudicio, bene constituit nominatum in possessionem filiationis, vt no. in §. Iulianus. & idem puto in confessione extrajudiciali directe facta, nominato præsente, ar. l. cœterum. §. ligs absente, ff. de confes. cum materia sua, & quod no. in c. fi. supra de confes. & facit a contrario l. non nudis, & l. non epistolis. de prob. quæ loquuntur in confessione, seu nominatione propter aliud facta, & sic in verbis enunciatiuis propter aliud prolatis, secus in verbis directe & propter se prolatis, arg. in d. cap. si Papa, & l. ex hac scriptura, cum materia sua, ff. de donat. & quod no. in c. fi. de succes. ab intest. & hæc no. quia aperiunt multum intellectum huius c. Opponitur, & videtur, quod potius debuit hic iudicari contra filiationem, quàm pro, quia in contrarium concurrebat prima assertio paterna, dum volebat istum recipere pro filio, nec præsumendum est sine legitima ratione fuisse motum. Item concurrebat secunda assertio materna iurata, & plus debet credi secundo dicto iurato, q̃ primo sine iuramēto, arg. c. de testibus. inf. de testi. Glo. 2. format in effectu ista contraria. & sol. prope fi. quod hic concurrebat fauor filiationis, & communis opinio, & nominatio vtriusque parentis. Ponderabene gl. quia sentit, quod vbi cessasset nominatio, & communis opinio, potius starctur secundo dicto iurato, quàm primo. Item, quia hic concurrebat fauor filiationis. Contra hanc rationem surgit Host. dicens, quod huic proli, cum non esset legitima ne nor non debetur, vnde assignat ipse duas rationes, quare statur potius primo dicto. Prima, quia præsumebatur matrem nunc dicere contrarium, vt euitaret mortem filij, vt dixi, arg. l. illicitē dem, ff. quod metus causa. Secunda ratio quia primum dictum contrarium secundo dubitationem inducit, & in dubio via retio est eligenda, quæ non erat, in non cōtrahendo. Io. And. dicit, q̃ si hæc litera intelligitur in matrimonio iam facto, prout magis colligitur ex facti qualitate, illa ratio Host. non est bona, sed potius praedicit; quasi tutior via esset tunc, vt non dissolueretur matrimonium, arg. c. licet ex quadam, in fi. inf. de testi. & loco simpliciter tenendū, q̃ posuit in summario, quasi velit, q̃ hic cum primo dicto concurrebat nominatio, & communis reputatio. & hoc est, quod voluit gl. hic in fi. sic etiam transit hic dic-
9 Ant. † Ego habeo pro indubitato, vt secundo dicto non stetur dum, licet iurato, vbi cum primo concurrit communis reputa
h tio, duabus rationibus. Prima, quia ex nominatione & communi reputatione & tractatu plene, pbatur filiatio eo modo, quo probari potest, à qua plena probatione durum, esset recedere parte contra Bar. audiui conclusiue consuluisse Bal. & incipit consertionē vnius, licet iuratam: alias enim sequeretur absurdum, filium. Licet assessores. & tenuisse in d. l. eos; ac Ang. eum secq̃ parentes possent ad eorum beneplacitum filios proprios ab- uum. & vide no. in Spec. in titu. de teste. §. 1. ver. quid si idem. Pu eorum cura, & successione repellere, negando filiationem pro- to tamen, si primum dictum fuisset iuratum, quod non valeret prio iuramento, contra c. transmiſſæ, in fi. qui filij sint legi. cum secundum, quia conuincitur necessario de periurio, ponendo glo. fua, & l. fi. iuncta glo. de proba. vbi est casus, & l. filium, facit inter duo contraria iuramenta. de iureiuran. cap tua. & quod his, qui sunt sui, vel alie. iu. Secūda ratio, quæ ponitur hic in re- ibi no. facit d. c. literas, de præsum. & sic cum iuramento posset quia nimis iniquum esset, quod quisque sua dilucida voce, &c. saluari theorica, quam dat ibi Bart. cum timetur de variatione Ex his habes clarissimas rationes decidendi in c. nostro. Sed ad- testium, vt prius faciat extra iudicium coram testib. cōfiteri cū bium iuramento. Sed prædictis ob. iste text. & d. l. generaliter. vbi etiā

ADDITIONES.

a Concubinarij. Adde Ang. consi. 191. vbi dicit, q̃ licet naturales sint in quasi pos. filiationis, spurij tamen non sunt.
Concubinarij. Vide Abb. in c. transmiſſæ, qui fil. sint legi. Pet. de Anch. in col. 126. incip. videtur prima facie. col. pe, & Capram in consi. 2. incip. cum vide in 2. dubio. Alex. in consi. 157. incip. circa primum. in 2. dub. in 5. vol.
b De consanguinitate. Adde Ang. consil. 30. vbi vide quot sunt genera. Bellon. dorum.
c Filiatio. Adde qualiter probetur, Alex. consi. 51. 1. lib. & 74. 2. lib.
d Ad quæstionē. Vide Alex. in l. neque professio. C. de test. & in l. fi. posth. Seb. Sap. cum gl. in verbo probetur. ff. de lib. & posth.
e Quam secundo iudiciali. Adde eundem consi. 52.
f Fratris. Vide Abb. in consi. 79. inci. illud de iure in 1. vol. Ang. Are. in §. quarto gradu. Initi. de gradi. C. Corn. in consi. 135. incip. placet. in 2. vol. Socin. in l. vir. ff. de cond. & demon. Seb. Sab.
g Dignitatis. Adde Lap. alleg. 7. Et q̃ confessio patris apud acta conferentia de legitimum, probet, aliis concurrentibus, tenet Bal. consi. 172. 2. lib.
h Ex nominatione. Vide Ful. in consi. 138. inci. visis, & Ang. in consi. 87. incip. decisionem. in fi. & Alex. in consi. 51. incip. viso. in 2. volu. & in consi. 74. incip. totum. in 2. vol. & in consi. 23. col. 1. in 4. volum. ibi late, quomodo probetur filiatio. Seb. Sap.

b bium esset extendendo & ampliando terminos literę. † Quid si cū primo dicto non cōcurreret communis reputatio, & tractatus, nunquid præualeat secundum dictum cum iuramēto? Ex dicto gl. & communi lect. videretur dicēdum q̃ sic. Ego adhuc dicerem oppositum, si prima concessio emanasset cum suis solemnitatibus, & principaliter propter se. quia tunc nō debet ad mitti ad dicendum contrarium, etiam cum iuramēto, vt apertissime probatur hic iuncta gl. generaliter, C. de non nu. pecu. Iniquum. n. nimis esset, quod quisque sua dilucida voce confessus est, &c. vt hic, & in d. l. generaliter. & sup. aliquid dixi. Et pro
11 ista op. facit quod no. Bar. in l. eos, ff. de fal. Ad idem l. vbi repugnantia. ff. de reg. iu. & c. solicitudinem, de app. & c. literas, de p̃ tum. † Et hæc faciū t ad quæstionem: quidam extra iudicium dixit & asseruit certum quid vno modo, demum productus in testem in iudicio dixit oppositum, seu alio modo, nūquid sit cre
a dendū secundo dicto a iurato in iudicio, an primo extraiudicia litine iuramento? Hæc gl. in fi. videtur sentire, q̃ potius sit standum secundo cum iuramento. Bar. in d. l. eos. ff. de fal. apertissimè tenet contrarium, dicens, q̃ nedum non creditur dicto secundo, quinimo potest de falso puniri, per d. l. eos. 2. nō. quæ pro ferlo lex non probat, quia loquitur de his, qui varia & cōtraria testimonia protulerunt D. Ant. in d. c. cum in tua, de test. vbi refert hoc dictum Bar. dicit se putare, secundum dictum non variare contra primum, maxime si primum trāsiuit in tractatum. alle. hoc c. quia ex primo dicto iuncto secundo saltem conuincitur mendax, & sic in peccato. dixit tamen, q̃ per hoc non inciditur falsitas, vt voluit, Barto. Possibile neim est, quòd prius dicerit mendacium, vt complaceret partib. Sed nunc dixit verum, & non omnis mendax punitur pœna falsi, l. 1. ff. de fal. Pu
b rat tñ, q̃ sit suspectus de falso. Ego simpliciter dicerem standū secundo dicto, b licet aliqualiter ei detrahatur ex priori dicto ꝯ nio, arg. c. præterea, de test. cog cum ibi no. per Innoc. Moueor, principaliter, quia ad hoc, vt credatur testi, defertur iuramentū vt tiamore iuramenti cogatur dicere veritatem, d. c. de test. inf. deceſt. & 4. q. 3. c. si testes, § item iurisiurādi, quapropter præsumendum est, q̃ nunc dixit veritatem, & non prius. Vide simile in eo, qui vnum dixit ante torturam, & contrarium dixit post torturam. Statur. n. secundo testimonio, quia tunc metu tortu- tę præsumitur dicere veritatem, vt in l. si postulauerit. §. sed & si negauerit, ff. de adult. Idem no. Bart. in d. l. eos. Ita dicendum in proposito, cum iurm sit quædam tortura spiritualis, nec de- bet præsumi immemor suæ salutis, maxime in hoc vbi non tra- hatur de suo damno, vel commodo. 1. q. 7. c. sancimus. Secundo de hoc vt bonus tex. in c. inquisitionis, ver. aut ēt, de accusa. vbi si quis dixit se inimicum alicuius extra iudicium, credit ni- hilominus sibi postea testificanti contra illum in judicio. si præ sumatur primo dixisse in fraudem, vt non testificaretur contra illi. & sic mendacium simplex non repellit indistincte a testimonio. Ita in proposito præsumēdum est, q̃ primo id dixit, vt parti- bus moremgereret, sed postea timore iuramenti dixit verū. & hæc experientia, efficax rerum magistra comprobat. Tertio, vide gl. opt. quæ hoc sentit in c. cum causam quæ, inf. de testi. & est gl. fi. in fi. quæ dicit plus, q̃ primum dictum contrarium non obstat secundo, etiam si primum fuit receptum in forma testimonij, dummodo ex aliqua causa non valuerit attestatio recepta, puta, quia recepta a iudice nō suo, quod no. & pro ista parte contra Bar. audiui conclusiue consuluisse Bal. & incipit consilium. Licet assessores. & tenuisse in d. l. eos; ac Ang. eum secundum, & vide no. in Spec. in titu. de teste. §. 1. ver. quid si idem. Pu tamen, si primum dictum fuisset iuratum, quod non valeret secundum, quia conuincitur necessario de periurio, ponendo inter duo contraria iuramenta. de iureiuran. cap tua. & quod ibi no. facit d. c. literas, de præsum. & sic cum iuramento posset saluari theorica, quam dat ibi Bart. cum timetur de variatione testium, vt prius faciat extra iudicium coram testib. cōfiteri cū iuramento. Sed prædictis ob. iste text. & d. l. generaliter. vbi etiā cum iuramento non potest quis venire contra confessionem suam. Sed respondeo, vt sup. dixi, q̃ procedit, quando quis confitetur, seu negat in facto proprio, vel quasi, seu qñ asserit secūdo id, quod præsumitur appetere, tunc. n. ob. sibi confessio sua. Secus autem, quando assumitur in facto alieno: durum. n. esset q̃ ex simplici assertione posset præcludere viam veritatis inda gandæ. Simile in tortura, vt supra dixi, & in d. c. inquisitionis. & hoc bene no. quia habes intellectum ad multa.

a Secundo dicto. Adde quæ posui supra in no. & Ro. melius consi. 405. vbi alle. D. de Ro. declarando articulum, de quo per Bal. consi. 44. 5. lib. per Ang. consi. 323. Fran. de Are. consi. 13.
Adde, q̃ licet Bar. in l. eos, ff. de fal. Ant. de But. in c. cum in tua. inf. de test. Pe. de Anch. in cle. 2. circa fi. ver. vero econuerso, eo. tit. & ibi Car. alle. pro eadē opinione tex. & isle in c. inquisitionis, §. 4. inf. de acc. tenuerunt, q̃ iterum pri mo dicto extraiudiciali, etiam non iurato, contra secundum iudiciale iuratum, communis tamen opi. est in cōtrarium, quam primo visa est tenere gl. in d. c. cum causam. & ibi Io. And. qui dicit tenere communiter Canonistas contra Bar. inf. de test. Bal. & Barb. hic, Sal. in anth. si testes. C. de test. Bal. in l.

nullum, in prin. eo. tit. & in c. 1. §. fi. n. domino, in tit, quid sit inuestit. in ver. seu. Vbi dicit esse casum expressum contra Bar. Idem tenet in consi. 168. incipit assessores euntes post Bar. sicut cæci. vol. 1. Io. de An. in allegat. c. inquisitionis, §. 3. de acc. Ro. in l. qui bona, §. fi quis stipulatus, ff. de dam. infec. & consi. 505. incip. cum testis extra iudicium, & notaui. per Fel. in c. cum in tua, vbi refert & sequitur istam, inf. de testib. Zach.
b Secundo dicto. Hanc esse opi. magis communem attestatur Alex. in consi. 74. incip. viso testamento, col. 4. in 1. vol. & in consi. 221. inci. visa facti narratione. col. 5. in 2. vol. Calcane. in consi. 119. incip. quia causam. col. fi. & Bar. Veron. in consi. 61. incip. super primo dubio. col. fi. vide late per Ang. de Are. in tra. maleficiis. in uerbo falsario. colum. 3. & Fel. in c. cum in tua, infra de test. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Negatiua, quæ habet inclusam affirmatiuam, non est proprie negatio.*
2 *Negatiua, an possit probari.*
3 *Relationi iudicis creditur, vbi datur potestas iudici, vel arbitro, vt procedat sine scriptis.*
4 *Acta iudicij debent stare penes notarium.*
5 *Sententia venit appellatione actorum.*
6 *Transgressores alicuius, constitutionis non incurrunt pœnā, si finis, ad quē tendit constitutio, non violatur.*
7 *Extraordinarium iudicium quid sit.*
8 *Instrumenta producta in iudicio non sunt de actis, sed productio sic.*
9 *Sententia lata in fauorem absentis non citati, non valet.*
10 *Nuncio publico & iurato creditur.*
11 *Processus contumaciæ punitiuus, vel fundatus super contumacia, non valet. & si iudex eam ignorat.*
12 *Relatio nuncij potest fieri notario, vel iudici, etiam non sedenti pro tribunali.*
13 *Recusatio iudicis danda est in scriptis.*
14 *Recusatio non venit appellatione exceptionum strictè, sed lege sic.*
15 *Interrogationes, & positiones, quomodo differant.*
16 *Taciturnitas non respondentis, habetur pro confessione.*
17 *Productio instrumenti, postquam est conclusum in causa, an releuet.*
18 *In foro conscientiæ tenetur quis ad emendam damni, dolo, vel lata culpa dati secus si leuissima.*
19 *An & quando præsumatur pro iudicis sententia, & processu.*
20 *Solemnitas probatur per illum, qui stat pro solemnitate, & non per excipientem, vbi ius requirit scripturam.*
21 *Iudex si dicat in sententia, Per A. & B. fuit bene probatum, præsumitur pro eius sententia, si non retulit se ad acta.*
22 *Iudex debet sententiam retractare, constito sibi de iniustitia, etiam si iniustitia fuit detecta per vnum admissum de facto ad respondendum.*
23 *Sententia potest retractari, quam pars, pro qua fuit lata, dicit iniustam esse.*
24 *Antiquum factum quomodo accipiatur.*
25 *Appellatio non suspendit censuram, sed bene præsumptionem ipsius, restitutio iustitiæ, & processus.*
26 *An præsumatur pro processu iudicis, si iudex illum recitauit in sententia.*
27 *Instrumentum non facit fidem, nisi de eo, quod potuit interuenire illo die, quo factum fuit instrumentum.*
28 *Præsumitur pro laudo, nisi pendeat reclamatio.*
29 *Iudicibus an sit credendum.*
30 *Iudex potest deputare notarium ad recipiendos testes.*
31 *Receptiones testium, depositiones, & confessiones, vbique possunt fieri, dummodo fiant de mandato iudicis.*
32 *Quando plures sunt adhibiti ad scribendum, sufficit quod vnus scribat, & alij subscribant.*
33 *Iuramenta testium, debent scribi per notarium.*
34 *Iudex videns testes vacillare, debet facere scribere in actis, quanta fides sit eis adhibenda.*
35 *Notarius mandato iudicis debet scribere vacillationem.*
36 *An instrumenta semel producta, & exemplata in iudicio, sint iterum producenda.*
37 *An post litis contestationem, teneatur iudex docere de sua iurisdictione, an procurator de mandato.*
38 *Testes & confessiones partiū, veniūt appellatione legitimorū documentorū.*

CAP. XI.

QVoniam contra. Istud cap. est valde fa- mosum, & hoc dicit in summa: Iudex debet habere notarium, vel duos viros idoneos, qui scribāt acta iudicij, alias si quid difficultatis emerserit, per superiorem punietur, nec credetur ei sup per processu, nisi inquantum per acta, vel aliās per legitima documenta constabit. Diuiditur in tres partes. In prima ponitur constitutionis causa. In secunda cōstitutio, ibi statuimus. In tertia pœna, ibi, iudex autem. Casus lit. Quia iudices aliquando in præiudicium alterius partis aliqua asserebant iniquè, & litigator veram negatiuam contra assertionem iudicis probare non poterat, ne ergo falsitas præiudicet veritati, statuit concilium, vt tam in ordinario iudicio, quā extraordinario, iudex habeat semper aut publicam personam, si potest, aut duos idoneos viros, qui fideliter vniuersa iudicij acta conscribant: videlicet citationes, dilationes, & omnia, quæ in litera per ordinem expli cantur, designando loca, tempora, & personas, & omnia sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

con scripta partibus tribuãtur, ita ꝙ originalia penes scriptores vel iudices remaneãt, vt si super processu iudicis orta fuerit dubitatio, per acta possit veritas declarari, ita videlicet, vt sic honestis & discretis iudicib. deferatur, ꝙ per improbos & iniquos innocentium iustitia non lædatur. Iudex vero, qui constitutionem istam neglexerit obseruare, si propter ipsius negligentiam aliquid difficultatis emerserit, per superiorem pœna debita castigetur, nec pro ipsius præsumetur processu, nisi quatenus in cã legitimis constiterit documentis. B. Nota ibi, iniqui iudicis. Iudicem dici iniquum, cum male se habet i officio suo, & hoc ideo, quia iudex debet vti æquitate. 4. q. 4. c. 1. Vnde secundum Io. And. falsitas proprie est in teste, qui debet vti veritate, de cri. fal. c. 1. ii. q. 3. c. quisquis. Iniquitas in iudice, qui dẽt vti æquitate, dicto c. 1. Quod nota pro forma, & practica formandi processum contra testem, vel iudicem. Nota secundo ibi, verã negationem, &c. ꝙ negationum qnædam est vera, quædam non vera. & appellat Host. veram illam, quæ est pura, simplex, & indeterminata. Io. An. intelligit tex. in vera determinata. Nã si dicatur, ꝙ citatus tali die, & sic sit determinata, nihilominus põt desicere probatio de contrario, & ideo tex. hic dixit, Qñq;, qua
2 si aliqñ probari possit. a † Ego dico, ꝙ vera negatiua est illa, quę
x non habet in se inclusam affirmatiuam, siue sit determinata, siue non, sup. de renunc. c. super hoc, in fi. vbi no. Si. n. habet in se inclusam affirmatiuã, illa non est propric negatio, vt si dico, ꝙ non consensi spontè, includit enim, ꝙ per metu m consensi. &
2 hoc est affirmatiuum, quod directe probari potest. † Sed negatiua vera nunquam directe, probari potest, vt patet ibi in text. nulla sit directa probatio, licet aliud senserit, & minus bene Io. And. in c. bonæ, de ele. & dic, vt ibi plene no. Sed qñque impossibilis est ꝓbatio, vt qñ non est restricta, seu determinata ad certum locũ, seu ad certas personas. Qñque probatur, sed difficulter, vt ga indirecte, vt qñ est restricta modo prædicto. ideo text.
3 hic dicit, Qñque. † No. tertio acta b scribenda, tam in ordinario
b iudicio, q̃ extraordinario, & hoc intellige, nisi sit causa modica: tunc. n. nulla scriptura requiritur, nec respectu sententię, nec respectu processus, sed credit simplici informationi iudicis, vt est tex. no. in Auth. nisi breuiores, C. de sent. ex brc. reci. & ibi p Bar. qui hoc tenet expresse, & clarius facit tex. in auth. vt iud. si no quoquo suffra. §. necessitatem. 2. coll. Nam si in istis modicis creditur relationi nuncij, l. ea quidem. C. de accu. no. in c. cum pãrati. de ap. fortius creditur simplici assertioni iudicis: facit ad prædicta tex. in c. si quis cum clerico. 11. q. 1. vbi opt. tex. iun. glo. Et vide quod not. glo. in c. 1. de lib. obla. & quod super ea dixi. Et idem dicit in criminib. leuib. vt l. leuia. ff. de acc. quod ibi no. in d. auth. nisi. Et pro hoc no. dicit Bart. in d. auth. nisi breuiores: ꝙ
c vbi datur ptãs arbitro, seu iudici, cui procedat sine scriptis, vñr partes voluisse, vt ipsius simplici informationi, & relationi credatur, quod bene no. pro limitatione eorum, quę dixi in c. post cessionem. sup. eo. Quæ autem dicatur cã leuis, dic hoc arbitrarium respectu qualitatis personarum & causæ, vt no. in d. auth. nisi. vide gl. in c. fi. de re iu. lib. 6. & prædicta limitant multũ hũc tex. & adde per D. Anto. in c. Quintaullis. inf. de iureiur. in 26. col. vbi limitat hoc dictum Bar. in actis ordinarijs, secũs in decisuis, quia hoc esset valde periculosum, quando ex eis dependet decisio iustitiæ. Pro hoc quod ipse Bar. no. in l. societatem, §. arbitrorum, ff. pro soc. vbi vult, ꝙ per testes possit probari factum arbitrorum, cum coram eis nõ requiratur scriptura. No. ibi pu-
d blica persona, d &c. ꝙ notarius dr publica persona, & hoc ideo, quia gerit officium publicum. Et ideo qñque appellatur seruus publicus, quia seruit publice exercendo officiũ suum. ff. rẽ pub. fal. fol. 2. in fi. & c. 2. de vsuf. li. 6. qñq; dr scriniarius. sup. de resc. c. ad audientiam. & de hær. cap si aduersus. Qñque dr tabellio. inf. de fi. instr. c. pen. Item & notarius. de simo. c. 1. Item tabularius. C. qui testa. fac. possl. hæc consulti ssima. §. sed quia tabula. in l. 1. C. de tab. lib. 10. Dicitur etiam scriba, vt ibi, no. in rub. de diuer. nom. & off. eorum. Et ex prędictis no. ꝙ qñq; vnum, & idẽ hẽt diuersa nomina, & hoc pp diuersos effectus. Dr. n. notarius, quia redigit in notas: seruus publicus, qa seruit publice, &c. Sic limita l. si idem codicilli. C. de codic. vbi videtur innui ℨrium. No. ibi, aut duos viros idoneos, &c. ꝙ vnus, quantuncunq; idoneus, non æquiparatur notario, quia ille est approbatus, & gerit off. publicum, & sic collige, ꝙ in pertinentibus ad officium
e alicuius, plus debet sibi credi, q̃ alteri, quãtuncunque idoneo. e Facit c. ad audientiam, de præscr. & vide no. in c. cum parati. de app. Sed duo testes bene ęquiparantur notario, vt hic, & in c. cũ Io. de fi. instr. & in l. in exercendis. C. de fi. instr. No. ꝙ officiũ notarij in eã versatur circa tria duntaxat. Primo, vt vniuersa iudicij acta conscribat, secundum iudicis ꝑceptum, apponendo locum, & tps scripturæ. Et ꝙ requirat iudicis ꝑceptum, seu authoritas, facit iste tex. ibi, iudex semper adhibeat, &c. & inf. aliquid dicam de loco & tempore, vide tex. cum ibi no. in c. Abbate sane, de re iud. lib. 6. vbi declaratur, quare ista inseruntur. Secũdo vt actorum exempla tradat partibus. Tertio, vt actorum originalia penes se retineat, vt si quid difficultatis postea emerserit,
4 ad ipsa habeatur recursus. † Et per hoc est expedita quæstio qua quæritur, quid si iudex dicat, ꝙ velit acta remanere penes eum, & notarius velit, ꝙ penes se, certe præferendus est scriptor, per istam literam. Item quia si de sua scriptura dubitaretur, posset fi bi periculum imminere, vnde sua interest, vt penes eum remaneãt. Nec ob. c. fi. inf. eo. quia ibi de facto acta remanserunt penes iudicem. & hoc tenet Io. An. hic & facit iusm, quod ipse notarius præstat, de quo in c. sicut, ne cler. vel mo. Dicit tamen Io. And. ꝙ de facto seruatur ꝙ si notarij sunt officiales Episcopi, Comitum, vel Rectorum, qui ciuitatibus præsunt, coguntur finito ipsorum officio dimittere acta in camera officij, quod gel
f serunt. Et pro hoc more bene facit secundum eum, c. ad audientiam, de præscr. & quod leg. & not. inf. eo. c. cum cãm. Dicit tñ
5 æquum talia duplicari, vt penes vtrosq; remaneãt, qđ fatis mihi placet, & sic consulat & officio, qđ gesserunt, & ipsi notarii,
g & iura varia reducentur ad concordiã. No. ex prædictis, & rex. vide quod no. Spec. in tit. de dila. §. 1. ver. & no. & pondera, ꝙ hic inter

ADDITIONES.

a Possit. Adde Fran. Are. consi. 83.

b No. tertio acta. Adde in quantum sentit iste textus, in ver. adhibeat. f. quod iudex hẽat eligere notarium, qđ post quam elegerit, non potest eũ mutare vsque in fi. causæ. Ita dicit Bal. in l. 2. C. qño & qñ iud. cir. fi. ver. sed numquid possit, vbi idem dicit de nuncio. Et adde Bal. in l. fi. in 2. col. ver. quæro si notarius, C. de iud. vbi dicit, quod si notarius, qui cœpit scribere acta, febiliter tauit, alius pot mandato iudicis redigere scripturas in publicam formã. Secus si primus notarius esset pñs, arg. l. si longius, ff. de iu. Et vide ad illã q. dicit in Auth. de hær. & fal. §. si vero absunt, quæ dicit, quod ille notarius, qui cœpit scribere acta, debet perficere vsq; ad fi. causæ. Itẽ adde hic Bal. in l. 2. ca prin. C. de rela. ubi, dicit, quod tabellio causæ, consensu partiũ & exfis vtriusq; partis dẽt constitui. & alle. no. in Auth. de trien. & semil. & pe. super uer. artificii. Ad qđ adde tex. & ibi no. per Ia. de Bel. in Auth. de fen. ci. §. deinde eos. col. 3. iste tamen tex. hic. & de ele. c. notii. nou faget tionem aliquam de partium consensu, sed de iudice tñ. Adde hic Bal. in l. C. de spo. vbi dicit, quod si unus notarius cœpit scribere acta unius processus, non pot scribere alius acta illius processus, nisi contingat primum mori, pediri, qa ut dic. Bal. in Auth. sed iudex. C. de epi. & cle. ille notarius, qui cœpit primo scribere, debet complere, & quod iudex non possit postmodum git, amplius mutare notarium in causa, tenet Pau. de Cast. in Lectura C. de test. ubi et idem dicit de nuncio, allegando Bal. in fraudem, §. quoniam ver. manu commentariensis, ff. de iu. fi. quam dicit Bal. confuetudine allegare. Sed de primo art. videlicet, an iudex possit mutare notariũ, uide et per Bal. in l. cum sententiam. C. de sen. & inter. om. iu. & per Inn. in c. cum in iure. & pe. fi. de offi. deleg. ubi uidetur sentire, quod sic. Et an in lenibus actis debeant. vide Ant. de Rut. consi. 33. Alex. consi. 61. 2. lib. Et an notarius cœpit scribere acta, debeat perficere, uide Ro. consi. 281. ubi dicit, quod de consensu partium alius substitui potest, & uide Barto. in consi. 31. alleg.

An notarius vel nũcius semel electus possit mutari, dicas, quod sic, secundum gendi per iudicem, quod intellige siue ordinarium, siue delegatum, per Bal. in l. 2. C. de spor. in c. pastoralis. de off. dele. & per Bart. in extra. de rescri in uer. per nuncium. & Ange. Are. in tra. malefi. in uer. publico nuncio. potest eligi etiam per arbitrum in causa compromissa. l. sed interpellamus. §. arbiter. & ibi per Bal. ff. de arb. Et semel electus non põt, nec debet remoueri, nisi ex cã superueniente, propter quam remoueatur, ut per Spec. in de cita. in §. j. in uer. sed nunquid. & habetur per Bar. Bal. Ang. & Sal. in l. denunciationes. C. quomodo & quan. iud. & in l. consentaneum. eo. tit. per Io. de Imo. in l. ex consensu. §. fi. de app. & per Ange. in l. si vacantia. C. de Bo. vacan. Ant. Fran.

c Seu iudici. Vide Alex. in l. sciendum, col. 6. ff. de uer. ob. & Ant. de But. cons. 24. incip. quæstio hæc. col. pen. Seb. Sap.

d Publica persona. Ideo dicit Rom. sing. fol. 9. quod rogatus potest cogi a fisco ad ista. Vide Bal. in l. 1. C. de fi. instr. & in l. fi. C. de ed. Bal. in l. pub. q. 8. & in l. nostra. col. 4. C. de test. Seb. Sap.

e Idoneo. Vide Capram in consi. 77. incip. cum viso. & Dec. in consi. 120. col. cum seq. Seb. Sap.

f Super exemplari. Vide Bar. in l. Semp. Proculo. ff. de leg. 2. in l. fi quis ex 25. ff. ff. de eden. Bal. in l. pub. q. 8. & in l. nostra. col. 4. C. de test. Seb. Sap.

g Hic. Non sit mentio de publicatione attestationum, tamen dubitatur an adsit de substantia. Et gl. dicit, qđ sic, in l. prolatam, C. de sen. & interlocu. Sed contrarium sentit Inn. in c. cum Bar. de re iudi. Sed uide omnino, quæ ibi notaui sup. Abb. Et ex his dubitatur quid de captura, an sit de necessitate, qđ sit, est tex. in cle. 1. cir. fi. de hær. & no. Pet. de Ancha. & Card. in cle. 1. excel. pr. el. Sed ego dicerem pro nunc, qđ illa cle. loquitur de captura, de qua in criminalib. aũ sententiam. sed si pro causa ciuili fieret captura posset fieri tiam, dicerẽ, qđ cum ipsa sñia non dicatur de processu, multominus capra, quæ debet fieri post sententiam. Et de deer. iudicis, an couentur ad latione actorum, uide per Bal. in l. 2. cir. prin. uer. sed an decr. C. ut lit. pen. Anaũ datio libel. dicatur de processu, uide Bar. & Bal. in rub. de in ius vo. Quæ autem proprie dicantur acta ponit gl. in l. acta. in princi. ff. de re iud. An autem ex quo instrumentum est productum in iudicio, dicatur ipso actis, Inno. in c. cum in iure. in fi. de off. deleg. dicit, quod instrumentum dicatur de actis, sed bene ipsa ꝓductio. Sed subiicit, quod aliqualiter non dicatur fi. conte. Adde hic Bal. in l. 2. in fi. C. de app. ubi dicit, quod non est exceptio exceptionis propositio non instrumentum, sed ipsius instrumẽti productio. dñr de actis, & all. Inno. in isto c. quoniam contra. Item adde hic, quod est Io. An. in c. quamuis. cir. fi. in uer. actis. Inn. de ele. lib. 6. Et quod sola productio instrumenti non sit de actis, tenet Bal. contra Inn. hic, & in l. ad de probationes. & in l. presbyteri. C. de epi. & cle. & quid contineatur appellatione actorum. vide gl. in l. illud. in uer. actor. & quod ibi Bald. no. C. de sacrosan. eccle. tex. cum gl. in l. gesta. C. de re iud. Et vltra sup. alle. an sententia continetur appellatione actorum. vide Bal. in l. interrogatam, de li. cau. per Inno. in c. consuluit. cir. prin. de off. deleg. vbi etiam no. dixit, ꝙ delegatio iurisd. non dicitur de actis. Et idem dicit Arch. & Ioan. And. in c. fi. a subdelegato, de off. dele. lib. 6. De materia per Spec. in tit. de dilat. §. 1. versic. sed pone iudex. & per Bal. in auth. clerici. circa 3. col. de epi. & cle. Sed pro parte, ꝙ appellatio ne actorum contineatur sententia, facit text. in c. cum æterni. ver. vt in oib. quæ in causis, &c. & ibi aperte do. de re iud. lib. 6. Et quod aperte tenet Bar. in Lis. apud quem in fi. C. de eden. Item de hoc qđ dixi, an libelli obla. sit de processu, vide per Bal. in l. 1. qđ li. prin. da. & l. 1. ff. de in ius voc. Item adde, ꝙ consilium sapientis interpositum in ea, dicit esse de actis, secundum Iac. de Are. in tract. de suo consilio. Lapientis cir. fi. & prædicta tene menti, an ista nulla annullatio totũ processum, nisi per notariũ banchi scripta fuerint oĩa acta causæ. Et vtrum sententia dicatur esse de processu, alle. tex. in c. prudentem. de off. deleg. in prin. ibi, procedere in cã sine calculo, &c. & ibi D. Ant. & tex. in c. decer. cir. fi. de imm. eccl. lib. 6. & tex. in cle. 1. cir. fi. ver. eorundẽ autem. de fo. cõp. & ad istam q. pondera tex. in c. inter monasterium, de reg. iu. Et pro opi. ꝙ sententia dicatur esse de actis, est tex. in l. actorum. de re iu. & hoc expresse firmat Bal. in l. 2. cir. prin. C. vt lite pen. respondẽdo ad tex. illum, qui vr innuere contrarium. de hoc etiam vide hic per Imo. & Pau. de Cal. in d. l. actorum. Et an appellatione actorum contineatur sententia absolutoria ab obseruatione iudicij, dicitur haberi per Inn. in c. consuluit. de off. deleg. & Ang. in d. l. actorum. dicit hoc haberi per Ioan. And. in tit. de sent. in addi. Spec. §. species. in princip. & vide D. Ant. in cap. ab excommunicato, in princip. 6. colum. de rescrip. ubi dicitur, quod stricte sumendo, sñia non dicitur de actis. Et de hoc vide per Bar. in l. in fraudem. §. neque instrumenta. in fi. post gl. ibi, ff. de iu. fi. per Ioan. And. in capit. in præsentia, de rescrip. & per Guid. de Suza. in l. 2. C. de edend. & per Bart. in cap. cum l. & A. de iudic. in prin. 3. colum. Et de hoc, an appellatione processus continea tur sententia, unde omnino per Do. post Io. And. in c. super. in 4. col. de app. lib. 6. & quod de hoc latissime scripsit in suis recollectis d. Bar. de Bellen. in c. fi. cir. prin. de fer. & ad partem negatiuam vide tex. in l. pe. C. de sen. quæ si cer. quan. & tex. in capitu. ne aliqui. quem ponderat ibi Do. vlt. no. de prisuleg. lib. 6.

Adde, quod sententia sit de actis. Bal. consi. 338. sup. alleg.

inter acta non fit mentio de sñia, & sic videtur, ꝙ sñia non sit de actis, seu processu iudicij, & sic fa. vt appellatione actorũ, aut processus non comprehendatur sententia. Contrarium tenet hic Io. And. super ver. processu, remittens ad not. per se in c. in præsentia, de ren. & vide per eundem in addi. Specu. super rub. de sen. prol. vbi latius disputat concludens, ꝙ est actus. Ad hũc tex. respondet, ꝙ hic intendit tantum prouidere, ꝙ acta describantur. vnde non erat opus exprimere de sententia, cum de illa iam per prius erat prouisum. Hæc responsio mihi non placet, quia licet foret, puisum, vt ferretur in scriptis. C. de sen ex brc. rect. per totum. 2. q. 1. c. in primis. de re iud. c. fi. lib. 6. non tamen erat prouisum, vt redigeretur in actis publicis, sicut hic dicitur de actis, seu processu vnde satis erat olim, ꝙ sententia ferretur in rescriptis, licet inde non fieret publicum instrumentum, vel in actis publicis non redigeretur, vt est casus, secundum cõmunem. & verum intellectum in c. Albericus, de test. Et ideo dico, ꝙ ille tex. potius ꝓbat, ꝙ sit de actis, & quod debet redigi in scriptis, sicut alia acta. Ad hoc induco literam, ibi cõclusiones, &c. vnde pondera ver. Et cœtera. cum sequentib. quę aperte innuunt quod est sententia redigenda in scriptis, cum illa sequatur post conclusionem. Et idem de appellatione a diffinitiua. Nã sup. tãtum sentit de appellationib. ab interlocutoria, quia illud verbum sequitur verbum, interlocutiones. Alias. n. quid opera rentur illa verba, Et cœtera, quæ occurrerent competenti ordine conscribenda: cum post, conclusionem non sperentur alia acta præter sententiam, & appellationem? Ad hoc. c. cum dilectus. de fide instr. & quod no. Inn. in c. pastoralis. de cau. poss. & ꝓop. ꝙ sententia sit de actis, facit c. cum æterni. de re iud. lib. 6. & c. cum inter. de re iud. Et optimè in alio facit iste tex. per ar. a maiori. Nã si sententia interlocutoria quæ etiam fertur ex actis, debet redigi i scriptis publicis, vt hic: fortius diffinitiua, quę est maioris præiudicij, & hoc no. Et hanc opi. ꝙ sit de actis, a sequitur etiam Cald. in c. cum dilectus. de cau. poss. & proprie. in ver. sententia. Et pro hac dictione, Et cœtera, facit quod no. in l. Gallus. idem credendum, ff. de lib. & posth. † Vlt. hic no. ꝙ quando constitutio continet aliquid, nõ propter se principaliter, sed ad finem alicuius mali euitandi, transgressores nõ illaqueat ad pœnam si finis, ad quem principaliter tendit cõstitutio, nõ vio latur. Et idem puto respectu peccati mortalis: b dummodo cõstitutio non cõtemnatur. Vide quod pulchre not. Arch. post B. Tho. in c. vrinam. 73. dist. Vides. n. ꝙ acta mandantur describi, ne innocens lædatur: vnde si constitutio ista non seruatur, non punitur iudex, si nulla difficultas ex commissione constitutionis emergat, quasi tunc cesset finis huius cõstitutionis. facit qđ no. Inno. in c. quia plerique, de immu. eccle. Et hoc bene no. ga multa sunt statuta præsertim in ecclesia, quæ non ordinantur principaliter propter se, sed sunt instructiua bonorum, vt præcepta indicentia ieiunia, & simili. Veniamus nunc ad examinationem gl. iuxta morem. Et primo quæritur in gl. 1. quare dixit tex. ꝙ negatiue non est directa probatio? R ñde, ꝙ indirecta be. ne potest probari. directa autem non. hoc declara prout. in d. c. ex tenore, alleg. in gl. Ioan. And. hic dicit, ꝙ etiam directe probari potest per confessionem aduersarij. de tẽp. ord. c. dilectus, de æta. & qualit. c. vlt. de confess. e. 1. lib. 6. Sed dic melius, ꝙ

per confessionem non probatur proprie negatiua, quia cõfessio non est probatio, sed probationis releuatio, vt ipse met Ioã. And. voluit sup. eo. super rubr. vbi dixi, & sic stat proprie & vr
7 iste tex. ꝙ nulla est directa probatio. † Quæro secundo, quod dicatur iudicium extraordinarium, de quo tex. hic facit mentionem. Gl. dat duos intellectus. Primo, vt intelligatur de iudicio instituto sine accusatore, vt quando iudex procedit per viam inquisitionis, vel denunciationis. & no. vtrunq; intellectum ꝑ intellectu statutorum. Item no. & tene menti gl. ꝙ processus gestus per viam inquisitionis, dr extraordinarius, & idem vr sentire Inn. in c. cum oporteat, de acc. Sed contrarium no. in c. dilecto, de sent. excom. lib. 6 ꝙ fit via ordinaria, vide tu, quod dixi sup. super rub. de iud. Vel dic & tertio, secundum Vin. & communiter Doct. hic, ꝙ iudicium agitatũ corã arbitro, potest dici ordinarium, cum arbitria sint redacta ad instar iudiciorũ. ff. de arb. l. 1. & in scriptis proceditur. C. de arb. l. pe. Nec verbo arbitri creditur. l. ne in arbitris. C. eo. & hoc limita, vt sup. dixi. & qulibet istorũ itellectuũ saluari potest, nisi aliud appareat, quo ad hoc vltimum, de voluntate partium. per sup. dicta. Vide tñ multos casus, in quibus acta non requiruntur, per Doct. in c. 1. de lib. obla. vbi dixi. Glo. 3. primo colligit, ꝙ tabellio æquiualet duobus testib. qñque trib. vt in iurib. alle. in glo. & facit l. 1. iun. l. Domitius, ff. de test. & l. hac consultissima. C. qui test. fa. poss. dic vt plene no. in c. cum Io. de fi. instr. & c. cum a nobis. de test. Secundo colligit gl. ꝙ plus creditur scripturæ tabellionis, q̃ scripturæ Epis. dic vt plene dixi in c. post cessionem, sup. eo. Tertio opp. ꝙ scripturæ tabellionis non debet credi sine testium subscriptione, in Auth. de hær. & fal. §. sanctimus. cuius ℨrium innuitur hic. Gl. respondet, ꝙ contrarium procedit in contractib. sed
c in iudicijs creditur circa acta solius tabellionis scripturę, e vr hic, vbi de testib. nulla fit mentio. fatetur tamen, ꝙ tutius est testes adhibere, si haberi possunt. No. bene hanc gl. & quicquid dicatur, satisfacit iste tex. & l. in donationib. C. de do. secundum Cõmunem intellectum, quem videt sequi ibi Bar. adducit ad hoc illam l. valde no. & idem Goff. & Inn. hic in c. post cessionem. sup. eo. Host. dicit hoc verum, vbi non vertitur in dubiũ de scriptura notarialias non creditur. in Auth. de inst. cau. & fide. §. si quis igit. & §. si vero. Ad l. in donationib. nititur respõdere, sed minus bene. Io. And. dicit communiter seruari, ꝙ in lit. conte. & interlocutionib. scribuntur testes, in alijs non. Apud aliquos vero obseruatur, ꝙ in diffinitiua tñ scribũtur, cum illa sit finis & terminus actorum. ff. de re iud. l. 1. & vbi maius periculũ vertitur, ibi caurius est agendum, de ele. c. vbi periculum. lib. 6. Ipse tamen Io. And. videtur velle, ꝙ de iure non requirantur testes, cum debeat credi scripturæ tabellionis, qui testem sine præsentia testiũ examinauit in secreto. Sed Host. dicebat illud speciale ꝙ examinatio debet sic fieri in secreto. inf. de test. c. venerabili. Sed ego dico, ꝙ hæc nõ est bona responsio, quia bene possunt adhiberi testes, sed ipsi testes non debent examinari simul, vt ꝑ batur in cap. vt officium, de hær. lib. 6. vbi propter grauitatem facti, iubetur duas religiosas personas adhiberi in examinatione testium. Et hoc est consilium in qualibet causa, vt testis possit conuinci de falso. Ad hoc quod no. Inn. in c. Albericus. infra tit. 1. & quod dicam in c. sicut. eo. titu. Et sic arguendo ex d. c. vt officium, per locum a speciali, satis probatur, ꝙ in actis iudicia
8 libus non sit necesse testes adhiberi, tene ergo primum. † Et adueręte, quia non omnia, quæ scribuntur in actis, probantur per solam scripturam notarij, sed oportet, ꝙ sint de actis: vnde tenet Lap. sua alle. 88. ꝙ instrumentum probationis, vel delegationis, non probatur per solam scripturam tabellionis, absque inscriptione testium, quia ista non sunt acta iudicij, secundum eum, quod no. bene. & videtur eum sequi D. Ant. hic. Ego allego Innoc. in cap. cum in iure. in fi. de offi. deleg. vbi no. dicit, ꝙ sola productio instrumẽtorum, est de actis. Et sic, de productione, scriptura tabellionis, facit fidem duntaxat, & sic intelligit. Tenorem aut instrumenti nõ probat, nisi aliter solemniter fuerit exemplatum. Refert alios tenere contrariũ. de hoc vltimo, aliquid inf. in practica tamen cautum est seruare consuetudinẽ regionis, & vbi de ea non apparet, testes debent adhiberi omnibus actib. prædicialibus, propter opi. cõtrarias. & propter no. in d. l. in donationibus. Gl. in ver. citationes, primo quærit, quare citationes scribunt, & ponit aliquos effectus, vt patet i ea, sed non ponit meliores effectus. Ego dico, ꝙ citatio est fundamentum

ADDITIONES.

a De actis. An sententia sit de actis, vltra alleg. hic per Fely. uide Bald. in consil. 137. in 3. uol. Seb. Sap.

b Mortalis. Vide plene per Felyn. in capit. 1. in 11. colum. ver. fallit sexto. de cõstitu. vbi ponit, quando lex humana requirit in actu solemnitatem ad certum finem, an valeat actus, si omissa solemnitate nõ contraueniatur illi fini. Sep. Sab.

c Scripturæ. Illud cõmuniter teneri, atteſtantur Bal. & Sal. in d. l. in donationib. C. de dona. & examinat Bal. in rub. C. de fi. instr. col. 1. ver. sed dubitat. Ang. in l. post mortem. de adopti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rata iudicij. Insti. de pœnis temere litig. in fi. Et omnia quæ fiũt in præiudicium absentium sine citatione, non valent, vt c. omnia, & c. caueant. 3, q. 9. c. quinimo. † Et sententia lata in fauorẽ absentis non citati, non valet, vt est gl. no. in l. ea, quę. C. qũo & qñ iud. facit l. furioso. cum ibi not. ff. de re iud. Et ideo, vt appareat validitas actus, describuntur citationes. † Sed contra hoc, & contra tex. opp. gl. Nam si creditur nuncio citanti, fortius debet credi iudici, & sic non debet esse opus scribere. Sol. hęc gl. q̃ hodie non credatur ẽt nuncio, nisi sit iuratus, & hoc secundum cõsuetudinem Longobardorũ: sed authoritate, & dispositione huius c. non debet credi etiam tali nũcio: sed, oportet, q̃ legitimè constet, vt hic in fi. Vult gl. q̃ hodie etiam nuncio nõ credatur, & hoc etiam tenebat Io. vt hic refert Io. An. dicebat hoc tamẽ sub dubio, forte; vel secundum eundem Io. saltem quo ad hoc creditur nuncio, vt negans cogatur iurare se non citatum, sup. de rest. in integ. c. ex literis. Sed Inn. & Host. sentiunt contrariũ dicentes, q̃ ius non vetat nuncio credi, sed iudici. Et ratio diuersitatis est, quia officium iudicis nõ est citare: quinimo debet habere notarium, qui sua gesta conscribat, sed officium nuncij est citare: non ergo mirum, si sibi creditur. Item graue esset etiam partibus, si nuncius haberet ducere secum notarium in citationis actu. Aliam rationem inter nuncium & iudicem addit Gof. dicit enim q̃ frequẽtius oritur altercatio inter iudicem & partem, quàm inter nuncium & partem, & ideo minus creditur iudici, quam nuncio. Et transit Io. And. hic super ista gl. Sed super tex. refert opi. Host. qui dixit credi nũcio, si est iuratus, sicut creditur tabellioni. f. prima facie. Nam si negatur citatio, non conuincitur negans per solam assertionem nuncij. & ideo vtile est secundum eum, vt testes adhibeat in actu citationis, arg. in c. facto, de sent. excom. & in c. ex literis, de in integ. rest. Secundum hoc dictum intelligendum, quod no. de app. cap. cum parati. de do. & contum. c. cum dilecti. Ego remitto te ad no. per Cyn. & alios in l. si quis de curio. C. de fal. & plene dicam in cap. cum parati. de app. Nec placet mihi indistincte hæc opin. vt non possit
a negans citationem, conuinci per nuncũ. a Ad quid enim nuncius haberet officium publicum? Magis enim debet sibi credi, qui deponit super pertinentibus ad officium suum, & in facto non proprio, quàm parti neganti ad commodum proprũ. arg. hic, & in c. ad audientiam, de præscrip. Et licet dicatur nuncius vilis fortunæ, tamẽ satis est, q̃ fuit approbatus in illo officio, arg. in c. preterea, de test. cogen. vbi bo. text. Dicam latius in d. c. cũ parati. Et concludendo aliqua dicta Inn. super tex. quæ faciunt ad materiam huius gl. dico, q̃ literis sigillatis sigillo iudicis cõtinentibus citationem, etiam sine scriptura tabellionis, debet stari, & citatus debet credere, secundum tamen ea, quæ plene dixi in c. præterea. de dilatio. & cap. post cessionem. supra eo. Et tenent Host. & Inno Idem est de literis, quibus iudex dat potestatem nuncio citandi, quia istæ literæ non sunt de actis. Quid ergo debet scribere notarius? Dicit Innocen. & Hostiẽ. q̃ debet scribere citationes, i. relationes nunciorum citantium, seu literas citatorias porrigentium & præsentantium, vel citationes. i. præcepta imposita nuncijs de citando. Et hoc cõmuniter non seruatur, secundum Ioan. And. hic, & male. Vnde dico non disiunctiue, vt loquuntur Doct. sed copulatiue, q̃ debet notarius in actis describere commissionem nuncio factam de citando, & relationem ipsius nuncij, qualiter citauit, & hoc sentit Host. Hoc probo ratione. Nuncius non potest aliquem citare, nisi receperit speciale mandatum iudicis de citando, nec sufficit licẽtia generalis, in qua fuit officium sibi commissum. arg. in l. fin. C. de exhib. reis. & hoc ibi expresse tenebat Bar. licet alleget Inno. in contrarium hic. Sed certe potest intelligi ita, vt non sit ɔrius. Et plus dico, q̃ non debet iudex citare, nisi ad petitionem partis, alias non valet citatio, vt no. idem Bar. in l. ad peremptorium, ff. de iud. dixi in c. 1. sup. de iud. Item per hanc commissionem, non probatur partem fuisse citatam, & sic non includeretur validitas actus, ar. in clem. 2. vt lit. pendẽ. ideo vtile & quasi necessarium est, vt notarius scribat, qualiter iudex ad petitionẽ partis iniunxit nuncio, vt citaret Titium, & q̃ nuncius reuersus retulit se citasse. Et in multis locis fit citatio cum schedula notarij, & per hoc fit expedita hæc gl. Gl. in ver. dilationes. quærit ad quid scribuntur dilationes. Reddit tres rationes. Prima, vt sciatur, quantum contineat vnaquæque dilatio si fortè postea negaretur. Secunda, vt sciatur, an fuerit peremptoria, vel non. Nam prima non debet esse peremptoria, nisi ex causa. de dilat. c. 1. & in hoc gl. dupliciter male loquitur. Primo, quia c. 1. de dila. loquitur de dilatione deliberatoria, vel probatoria. Item & citatoria potest esse peremptoria etiam sine causa, dummodo non sit nimis breuis, & sic loquitur c. 1. de dila. ad hoc 33. q. 3. c. de illis. & l. contumacia. ff. de re iud. Deliberatoria vero, vel probatoria semper intelligitur peremptoria sine qualibet alia causa, etiam si non exprimatur, vt patet 3. q. 3. c. fi. §. offeratur. & l. fi. ff. de fer. dixi plene post glo. in cap. 1. de dila. Tertia ratio, secundum glo. vt sciatur, quãdo quis possit puniri, vt contumax, quia non debet quis excommunicari, vel missionem pati, nisi post tertiam citationem, vel vnam tantum peremptoriam: in expensis tamen factis per aliter partem poterit condemnari ex contumacia in prima citatione. No. bene hanc gl. ad plura. Primo, q̃ nõ debet missio fieri, nisi præcedẽte trina citatione, vel vna peremptoria, & q̃ postea non requiritur alia citatio in actu missionis, sicut obtinetur in excommunicatione, vt in c. sacro, de senten. excom. & in c. 1. de iu. Hoc etiam voluit gl. in l. si finita. §. Iulia. ff. de dam. infec. vbi per Bart. vide quod dixi in c. 1. de iud. & c. quoniam. & in alijs, vt lit. non contest. Secundo no. q̃ ex prima citatione licet non possit procedi ad pœnam contumaciæ, potest tamen procedi ad condemnationem expensarum, quas fecit præsens. Idẽ no. in c. querelam. de procu. vbi plenius de hoc. Hoc tamen limita secundum ea, quæ dixi in c. cum dilecti. de do. & contu. vbi omnino vide. Tertio not. ex gl. iudicem non debere contra
b macem condemnare, nisi prius constet b de p̃tumacia, ad hæc 11 2. q. 6. c. si quis. † Et aduerte ad vnum no. dictum Bar. quod repetitur in duob. locis, in l. si finita. §. Iul. ff. de dam. infec. & in l. multum interest. ff. de cond. & demon. vbi dicit, q̃ etiam præsupposita contumacia, si tamen iudex eam ignoraret, non valet processus contumaciæ punitiuus, seu fundatus super contumacia, quia ignorat id, quod est causa, & fundamentum sui processus. Dicit de hoc casum in l. hæc autem. §. 1. ff. ex quib. caus. in poss. ea. & alleg. Innocen. in cap cum contingat, de offi. deleg. vnde dicit se reprobasse semel quẽdam processum, in quo prius erat facta condemnatio contumaciæ, & postea erat facta relatio per nuncium de citatione. Idem dicit cautelam esse, vt iudex dicat visis citationibus, relationibus, contumaciis, & toro processu, &c. Et dic, q̃ licet sit tutum, non tamen credo necessarium. Satis, n. est, q̃ ex actis pareat contumacia, & sic constat iudicem instructum, facit c. 1. de sent. excom. & hoc bene no. quia Doctores
12 stri non ponunt. † Nunquid autem sufficiat, q̃ nuncius retulerit notario? dicit Bar. in præalleg. §. Iul. q̃ sic, quia per notarium potest fieri fides iudici, sicut & instrumenta possunt produci in li notario. l. cos. §. super his. C. de appellatio. Ex quo concludit nõ esse necesse, quod commissiones de citando, vel relationes nunciorum fiant, iudice sedente pro tribunali argu. l. sed hoc pellatur. ff. de arb. Et vide quod dixi in c. 2. de dila. & quod not. in l. a procedente. C. de dilat. q̃ bene not. pro intellectu huius.
13 † Gl. super ver. recusationes colligit, q̃ iudicis recusatio danda est in scriptis: alleg. in ar. inf. de app. c. secundo requiris. Dicunt Host. & Io. And. q̃ in hoc non egemus argumento, quia est expressum. C. de iu. l. apertissimi q̃ recusatio danda est in scriptis. A duerte, fateor. n. q̃ danda est recusatio in scriptis, per l. apertissimi. & l. cum specialis. C. de iud. & ibi gl. format libellum recusationis. & tenet Spec. in tit. de recu. §. fi. ver. nideo. sed dicog hoc non colligitur ex isto tex. hic. n. solum præcipitur, vt acta digantur in scriptis per notarium causæ. nihil. n. disponitur per partẽ, an &, quando debeat aliquid facere in scriptis. Et regulariter præter sententiam, & recusationẽ, & libellum, nil dandũ est per partẽ in scriptis. & de libello adhuc sunt op. vt no. in c. 1. de lib. obla. tenet etiã Bar. in d. Auth. nisi breuiores. & facit gl. finem dicam seq. gl. Sed quæro, ad quid scribitur recusatio? Glo. ista secundo respondet, q̃ quoad effectum iudicandi validitatem, & inualiditatem processus, quia proposita recusatione, iudex non debet procedere super principali, & si processerit, cassabitur quicquid facit post app. Not. & pondera gloss. quia
a sentit apertissimè, quod nisi appelletur, a valet processus gestus
b post propositam recusationem. b Idem tenet Inno. in c. cũ speciali. de app. & ibi dicam, an hoc sit verum indistinctè: melius enim ibi cadit, quam hic. Gloss. in ver. exceptiones, colligit in prin. q̃ exceptio danda est in scriptis, & redigenda est in actis. Host. dicit, quod de necessitate non est exceptio porrigenda in scriptis, sed redigenda tandem in actis per notarium causæ, & bene loquitur. declara, vt dixi in glo. precedenti. An autem sufficiat scribere exceptiones, & offerre scripturã iudici absq; alia verborum expressione, vide gl. in c. appellatio. de ap. lib. 6. quæ concludit, q̃ sic. & facit ibi tex. in ar. Sed op. contra text. de superfluitate. Nam sup. præmisit de recusatione, nunc iterum submittit de exceptione, cũ recusatio non sit aliud, q̃ exceptio. Glo. ista respondet, q̃ exceptiones propriæ sunt illæ, quæ ꝓpo-
14 nuntur contra aduersarium, vel contra rescriptum, recusatio vero contra iudicem, & sic nulla superfluitas. † No. bene glo. q̃ proprie & strictè recusatio non comprehenditur sub ver. exceptiones. Et sic videtur, q̃ in materia odiosa verbum, exceptio, non comprehendit recusationem, sed in materia larga & fauorabili sic. quod no. propter statuta imponentia pœnam excipiẽti, vt non extendantur ad recusantem iudicem. Alia dicta glo, sunt clara. Et in fi. adde, quod plene no. in c. inter monasteriũ, de re iud. & in c. pastoralis. de excep. Gl. in ver. petitiones quæsit, quare petitiones debent dari in scriptis: & respondet, vt in ea patet. Sed aduerte tu: quia, vt dixi in alijs glo. præcedẽtibus, hic non probatur, q̃ petitio, siue libellus debeat dari in scriptis, sed q̃ debet redigi in scriptis per notarium causæ; & hoc videtur semper necessarium in causis, etiam quæ expediuntur simplici ter & de plano, sine strepitu, & figura iudicii. de quo dic, vt dixi & no. in cle. sæpe. de verbo. signi. Et generaliter an valeat iudicium sine libelli oblatione, dixi in c. 1. de libel. oblatio. Not. tamen ex rationibus, glo. q̃ non solum interest partis libellũ offerre, sed etiam iudicis, qui habet formare sententiam secundũ formam libelli. Ex quo infertur partem nõ posse remittere inuito iudice confectionem libelli. de quo tamen dicendum, vt no. in d. c. 1. & in d. cle. sæpe. Gl. in ver. responsiones, quærit quare responsiones redigantur in scriptis. Respõdet, vt appareat conte. esse factam &c. vt in gl. Quæro, quia text. mandat hic interrogationes scribi; de quibus interrogationib. intelligitur? Respondet dupliciter. Primo intelligendo de positionib. quas facit actor, super qb. vult aduersarij cõfessionem habere; vnde exponit interrogationes. i. positiones. & ad istas positiones reus respondet, aut per verbum Credit, si solum fuit iuratum de calumnia, aut per verbum assertium, puta Concedo, si fuit iuratum de veritate. Et ex hoc & ex tex. glo. colligit differẽtiam inter responsionem, quæ fit ad libellum, & illam, quæ fit ad positiones. Nam prima appellatur responsio, secunda appellatur confessio; vt in litera. Secundo intelligit gl. tex. in interrogatio
c nibus proprie sumptis, quæ f. fiunt a iudice ex officio suo. 30. q.
d 5. indicantem. Dicit etiam q̃ pars potest interrogare partem & aduocatũ ẽt, & valet responsio, per iura allega. in ea. † No. ex gl. plura. Primo q̃ largo sumpto vocabulo interrogatio potest
e dici positio: sed propriè & strictè est differentia c inter interro-
d gationem & positionem. quod no. propter statuta. Et differunt in hoc, quia positiones fiunt assertiue, ita quod ponens d confitetur contenta: de iureiu. in c. cum in positionib. & c. 2. de test. lib. 6. sed interrogationes fiunt interrogatiue, ita q̃ interrogans
e, vt dixi in c. 1. de confes. Item positiones fiunt a partibus, vt in c. 2. de confes. lib. 6. & in cle. sæpe, de verbo. signi. Interrogationes vero fiunt a iudice. l. 1. ff. de interroga. acti. & quod ibi no. Et de his differentijs vide bonam gl. in d. c. 1. de confes. & ex hoc dico limitando istam glo. fi. dum dicit, q̃ etiam pars & aduocatus possunt interrogare. Dic enim quod licet valeat responsio de facto emanata, pars tamen non tenetur ad talem interrogationem respondere, vt no. glo. in d. l. 1. & l. sine interrogatione, ff. de interro. act. no. glo. in c. pen. de iura. calum. vbi habes bon. glo. de his interrogationibus, & ibi aliquid dixi. Vide etiam gl. in c. iudicãtem, præalle. quæ no. dicit, q̃ si pars vult interrogare, oportet, quod prius ponat. f. faciendo positionẽ, & sic confitẽdo, ne videatur calumniose interrogare, sed aliud
e, cum iudex interrogat. Remediũ ergo est, vbi pars non vult confiteri, quod imploret officium iudicis, e vt ipse interrogect, vt not. dic. l. 1. De materia positionum vide in cap. 1. & 2. de confes. lib. 6. & in clem. sæpe. & per Inn. in cap. dudum. 2. de elec. & per legistas. C. de iura. calum. l. 2. § quod obser. aliquid ratigin c. præall. Secundo not. ex hac glo. q̃ responsio, quæ fit ad libellum, non est proprie confessio. Nam tex. ponit hic ista, vt diuersa. Quid autem releuet confessio, ex quo reus confessa negauit contenta in libello, no. in d. cle. sæpe, ver. & quia, in

a Conuinci per nuncium. Adde, an credatur nuncio iurato. Pau. de Cast. cons. 275. Rom. consi. 496. Et ibi, an præsumatur commissio, & an citatio præmatur facta ad instantiam partis, vide per Are. consi. 36.
Adde tu, quod nuncio soli in concernẽtibus, suum officium creditur, ita p̃ nissime no. Fel. in c. 1. col. 6. ver. quarta conclusio, sup. de iud. inferens, quod licet credatur nuncio dicenti se citasse, non tamen ei creditur, si dicat sibi cem sibi commisisse. refert Bal. hic & in l. his solis, C. de reqo. dona. Circa hoc dicas quod licet sit credendum nuncio referenti se aliqui fecisse tamen potest contrarium prob. secundum Pau. de Cast. in l. 2. C. de reuocau. aga. & habetur per Bal. in l. 1. C. de re iudic. & in tract. Schismatici. colum. & uide quæ habentur in cap. cum parati, de ap. Et adde, quod non potest non credere, si sibi constet de contrario, puta si dicat se habuisse missionem de aliquo faciendo a iudice, & iudex dicit non dedisse talem missionem. Fuit dictum Azo. in sum. Ad leg. Aqui. quod repetit & sequitur Bal. in l. contra negantem. eod. tit. & in l. 1. C. si aduer. li. pe. & in l. fi. ff. de fi. C. in qui. cau. rest. in integ. nõ est necef. Et adde quod nuncius faciens relationem citationem, vel relationem tenetur de falso, vt per Bar. & Alex. in nomine, ff. de fal. & in l. Diuus. ff. de re iudic. & vide Spec. in tit. de exec. in versi. sed quæritur, & tene menti vnum, quod dicit Bal. in alle. C. 2. de reqtu. quod vbicunque nuncius fecit falsam relationem, potest velle iudex sine processu remouere ab officio, & etiam tenetur parti ad interesse, vt ibi ne per Cy. Bal. & Sal. in l. fi. C. de requi. reis. Et an magis credendum sit nuncio, quam notario, uide quæ plene habentur per Cy. & Bal. in l. fi quis de curio. C. de fal. Ant. Fran.
Per nuncium. Vide Ang. Are. in §. quadruplici. col. 5. insti. de act. & Ro. in c. fi. 497. incip. diligenter per scrutatis. col. 1. Alex. consi. 52. incip. considerabilis in 3. uol. & ibi qualis debeat esse relatio nuncii. Sep. Sab.
b Conset. Adde Ro. consi. proxi. alleg. & ibi nide, an relatio nunciconcedi iudicis requirat.
Conset. Vide Pau. de Cast. in l. si quis postea quam. ff. de iu. Bal. in l. si debitetur, ff. de acq pos. cum infinitis accumulatis per Marsi. Bononien. & vel marito. ver. viterius scias. colum. 9. cum duabus seq. ff. de querela. & fert dicta Fely. hic, & multa addit. uide etiam And. Sic. in consi. 47. colu. in 1. uol. Sep. Sab.

glo. 2. in fin. & vide in Spec. in tit. de po. §. 3. ver. sed patronus.
16 † Vltimo inquantum glo. dicit, quod aduocatus interrogat, limita vt sup. Item intellige, quando clientulus hoc habet ratũ: vide quod leg. & no. in c. cum causam. de app. Quæro, quia texmandat inscribi confessiones, quid si pars noluit respondere, sed tacet? Gl. in ver. confessiones dicit, q̃ debet scribi ipsa taciturnitas, f. q̃ pars interrogata tacuit. Nam ex hoc habetur pro confitente, ff. de inter. actio. l. de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil. Item dicit Io. And. quod si negat, debet scribi negatio, & bene, eadem ratione, qua scribitur confessio, & taciturnitas. Subnectit tamen glo. quod huiusmodi confessiones, quæ fiunt post li. conte. possunt reuocari, si docetur de errore. Et no. quod glo. loquitur de confessionibus factis post. lit. contest. de antea factis nil dicit. Dic tamen plene de hac materia, vt dixi in c. fi. de confess. Glo. in ver. productiones instrumẽtorum, quærit, quare scribuntur istæ productiones, ex quo instrumenta reperiuntur in iudicio? Respõdet, vt sciatur an fuerint producta tempore competenti, quia post conclusionem in causa, produci non
17 possunt, de fide instru. c. cum dilectus. † Nota bene gl. quia vult, quod si de facto admittatur productio instrumenti post cõclusionem in causa, illa non releuat. Contrarium sentiunt Do. de Ro. dec. 5. vbi iudex sciens conclusionem, admisit aliqua, quæ
f non debebat admittere, videtur enim tunc reuocare f conclusionem, arg. c. 3. cũ renunciatur. 32. q. 1. Admissio enim vnius contrariorum est alterius exclusio. facit quod no. glo. in simili. in c. 1. de ele. lib. 6. Ego puto hoc uerum indistinctè, vbi causa legitima suberat, quia tunc potest reuocare suaminterlocutoriã, de appel. c. cum cessante, & facit c. pastoralis, in fi. de cau. poss. & proprie. quam satis tacite reuocauit per actum contrarium. arg. c. ex parte. ii. de appel. & ca. cum M. de const. Si autem causa legitima non suberat, adhuc puto idem, si aduersa pars fuit præsens, & non contradixit. arg. l. quod iussit. ff. de re iud. & sibi imputari potest, arg. l. acta. ff. de re iud. & quod leg. & no. in c. cum causam, de test. in fi. Si autem pars ignorauit, vel sciuit, & contradixit, ac appellauit, non credo, quod proficiat admissio solius iudicis, per no. in d. c. cum cessante. & per Inno. in c. quæ relam. de ele. & in c. sacro, de senten. excommu. & Barto. in d. l. quod iussit. Glo. in ver. interlocutiones quærit, an per hoc interlocutoria sit in scriptis ferenda. Respondit, q̃ nõ, quia hic tãtum dicitur, q̃ redigatur in actis, non autem quod feratur in scriptis. Nota bene hanc glo. quæ facit pro his, quæ dixi sup. super glo. recusationes & rectius loquitur hęc glo. quam fecerit ibi, & in glo. seq. Aliud dicit glo. indiffinitiua. Illa enim ferenda est in scriptis, non tamen ex dispositione huius c. vt sup. dixi, sed aliorum iurium. 2. q. 1. c. in primis. adde c. fi. de re iud. lib. 6. & l. 1. C. de sentent. ex. breui. reci. Glo. in ver. appellationes. & seq. sunt claræ, & no. ex glo. illa in ver. renunciationes, quod per conclusionem in causa excluditur via nõ solum probationibus, sed etiam allegationibus, quæ consistunt in iure & in facto. vide Inno. in c. pastoralis, de causa poss. & proprie. & glo. in c. cum dilectus, de fi. instru. Gl. in ver. loco & tempore, quærit de quibus locis & temporibus intelligatur. Text. respondet, q̃ de his, in quibus hæc acta confecta sunt, & de loco & tempore inserendis instrumentis, & quare inserantur, vide text. cum ibi no. in c. Abbate sane, de re iud. lib. 6. ad fin. & in fin. glo. vide circa hoc, quod plene dixi in c. 1. sup. eo. tit. In glo. in ver. negligẽ tiam in fi. No. bene tu iuuenis, hanc glo. quod etiã in foro animæ hãc pœnam, quæ partis est interesse, metuere iudex debet, quia negligẽtia, vel dolo suo hoc damnũ prouenit parti: quod sentiunt hic doc. vt infra dicam. & vide latius in c. calumniam. de pœn. Et idem in aduocato, vide glo. in c. 1. de cõfes. li. 6. † Vide tamen omnino sing. dictum Inn. in c. sicut dignum, de homi. circa fi. vbi vult, quod in foro animæ g qs teneatur ad emendam damni, quando fuit in dolo, vel lata culpa, quæ æquiparatur dolo. l. quod Nerua. ff. depositi. secus si fuit in leui, vel leuissima culpa. Licet enim tunc posset agi ad emendam damni in foro

ADDITIONES.

a Nisi appelletur. Vide latissime per Ale. in l. quia poterat, ff. ad Treb. & in cõsil. 89. incip. diligenter consideratis. in 1. uol. & Peru. in c. cum parati, infra de app. Seb. Sap.
b Post ꝓpositã recusationẽ. Vide latè Ro. cõs. 220. ubi multas opiniones refert.
c Est Differentia. Adde Pau. de Cast. consi. 228. in primo impressis.
d Quod ponens. Hanc differẽtiam etiam tradit Bart. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iura. calum. in l. 1. ff. de interro. act. No. tamen cautelam, quod si interrogationes fiunt post li. cont. ad probandum & ad decisionem causæ, nõ tenetur interrogatus respondere, sed debet petere, quod actor ponat assertiuè. Ita no. do. Abb. in c. pe. col. 5. uer. quarto dicit, sup. de iur. cal. sequitur d. Fr. Cure. in trac. positionum. in quarto. Seb. Sap.
e Officium iudicis. Adde quod uoluit Bal. consi. 132. 5. lib.
f Reuocare. Adde Alex. consi. 72. 2. lib. & 88. 4. lib.
g In foro animæ. Vide Ro. in fin. 105. inci. pridie fui interrogatus Fel. in d. c. fi cut dignum. Et D. And. Sicu. in rep. c. Ray. n. 114. cũ seq. de test. ubi tenet cõtra communem, quod imo, quis teneatur in foro conscientiæ ad damnũ illatum ex leuissima culpa. Vide Dec. in c. 1. in 2. dec. in c. col. ver. 5. adde, supra de const. & Corie. in fin. ver. forum conscientiæ. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

foro cõtentioso leg. Aquilia, quæ tendit ad conseruationem patrimonij, vt in l. Aquilia. ff. ad l. Aquil. Setus in foro animæ, sed imponetur pœnitentia, iuxta modum culpæ, arg. 15. q. 1. c. inebriauerunt, quod perpetuo no. Et adde glo. fi. in c. fraternita tis. 12. q. 2. quæ dicit, ꝙ mera pœna non habet locum in foro pœnitentiali. Sed quæro ad declarationem materiæ huius gl. quid si iudex non est soluendo? Dicit Hostien. super tex. ꝙ alia pœna mulctabitur ad arbitrium superiorum. alleg. ℣. de male. c. 2. & de dolo & contu. c. fi. facit pro dicto huius, cap. c. de multa, ver. is quoque, de præb. & pro dicto Hostiē. facit hæc litera cum remissionibus supra factis. Et credo per verbū castigetur, hic posi tum, ꝙ non solum punietur ad interesse partis, sed etiam arbitrio iudicis, secūdum modum culpæ. Ad hoc bonus tex. in simili. in c. sacro. de sen. excom. Et idem videtur tenire hic Inno. in ver. animaduersione, & alleg. Insti. de oblig. quæ ex quasi delic. in prin. Sed quæro, quando iudex dicitur ꝓmittere hanc negligentiam, vt sic sit locus pœnæ Solu. dicit Host. quando negligit habere tabellionem, vel duos viros idoneos, vel negligit ad uertere quid scribatur, & propter hoc aliquod falsum ꝓmittit, quod forte postea reprobatur, & sic oportet de nouo procedere, & grauatur pars laboribus. & retractatur processus in cum. No. bene hæc dicta Host. ꝙ locum habeat pœna, etiam si non diligenter animaduertit ad id, quod scribit notarius, & ꝙ hoc induco literam, ibi qui fideliter vniuersa, &c. Glo. vltima in effectu facit duo. Nam primo opponit, & duas solutiones tradit, vnam in prin. aliam prope finē. Secundo principaliter quæ-
49 rit de vna qōne, & soluit. Secunda ibi, sed pone. † Oppo. igitur
a ℣ tex. in fin. in eo, quod dicit, pro iudicis sententia [a] & processu non præsumendum, nisi quatenus constat per legitima documenta, quare obstant multa iura, supra de ele. c. bonæ. de renūc. in præsentia, cum alleg. in prin. glo. Sol. glo. primo secundum Ioan. qui dixit, præsumendum pro iustitia sententiæ, si de ea cōstat, ſ. ꝙ sit recte & iuste lata: sed non præsumitur de rectitudine processus, scilicet ꝙ ordo iudiciarius fuerit obseruatus, nisi probetur per legitima documenta, vt hic. Et idem sentit glo. in sententia excōicationis. Et licet in ea sit speciale, ꝙ probetur per literas episcopi. sup. eo. cap. post cessionem, tamen non præsumi tur, ꝙ recte lata fuerit, si negetur, sed oportet, ꝙ per iudicē, vel aduersarium probetur, ꝙ legitimo modo fuerit lata, per cap. fa ero, de senten. excom. Prædicta procedunt secundum Io. And. nisi acta sint deperdita, quia tunc sufficit probare perditionē, vt in c. cum olim, de priui. vt probetur ꝓcessus per testes. Alia fuit opin. Inno. 4. & loquitur de commentatore, qui fuit Papa, & fecit lecturam, qua quotidie vtimur, distinguens inter sentēziam latam præsentibus partibus, vel earum procuratoribus, a qua non fuit appellatum, & illam, quæ non fuit prædicto modo lata, vt primo casu, ex quo constat de sententia, in tantū præsumitur pro ea, ꝙ si aliqua partium vellet ipsam impugnare, ratione processus, nō deberet audiri, ex quo tempore sententiæ nil dixit, nec appellauit: alias secus. Hæc opi. non placet glo. quia si sententia est nulla ex defectu processus, non potuit conualidari ex taciturnitate partium. Hoc dictum glo. placet Io. And. dicit tamen se putare hoc etiam fuisse de mente Inno. vt ipse exprimit in c. cum in iure. de offic. dele. ſ. ꝙ præsentia & taciturnitas operetur, vt transferatur onus probandi in tacentem, non aūt, ꝙ habeat conualidare sententiam, vel inducere præsumptionem iuris & de iure. Et si dicas, qualiter debetur? Dicit, ꝙ per acta causæ, quibus productis, si ex eis non apparet lis contestata, habetur pro non contestata, nisi victor probet contrarium. Ad hoc adducit c. cū ad sedem, de rest. ſpol. de priui. c. cū olim. Vult ergo Io. And. ꝙ post lapsum decennij præsumatur etiam pro rectitudine processus, sed nihilominus admittitur probatio in contrarium per aduersam partem, super defectu processus substantialis. Et intellige secūdum hoc multa, quę hic & alibi scribuntur, & maxime per do. Ant. qui more suo solito plurima inculcat. Ego in effectu comprehendendo omnia, & clarissime expediendo, facio tria membra. Aut enim a sententia fuit appellatum, aut non fuit appellatum, sed sumus intra terminum appellandi, vel si fuit appellatum, appellatio est nulla, seu deserta. Primo casu, quando fuit appellatum, & pendet ap-
b pellatio, breuiter dico, ꝙ non præsumitur [b] pro processu: sed oportet ꝙ probetur per stantem pro sententia, vt hic, & in c. cū inter. in fi. a contrario. infra de re iudi. Nec etiam præsumitur, ꝙ iustitia sententię, quia ipsa sentētia, & ipsius virtus est extincta, vel suspensa per appellationem, vt in c. venientes, de iureiu. & in c. pastoralis. § præterea, de offi. dele. l. 1. § fina. ff. ad Turp. & ff. nil nouari app. pend. l. vna, §. integ. Vnde is, qui habebat probare in prima instantia, habebit probare nunc, & probabit producendo prima acta, vel alia de nouo, vt in c. cum ad sedem. de re stit. ſpol. in c. cum Io. de fi. instr. & l. per hanc. C. de temp. appel. Hæc est communis doct. conclusio in c. in præsentia, de renun. & vide Inno. & clarius Io. Cald. hic, & idem Inno. in d. c. cum in iure. Et nisi sententia iustificetur ex prioribus actis, vel alijs legitime fiendis, retractabitur talis sententia per iudicem appellatio nis, vt in d. c. cum ad sedē, & vide omnino, quæ dicam in c. causam, de re iud. & hoc quoad primum. In secundo membro, si non fuit appellatum, sumus tamen intra terminum appellandi, cōcludo sic, ꝙ respectu rectitudinis processus non præsumitur, & ideo si citra appellationem quis diceret nullam esse sententiam ex defectu processus substantialis, non præsumeretur pro eo, sed oporteret, ꝙ probaret per legitima documenta, vt hic. Et probatur a contrario, in d. c. cum inter, in fi. inf. de re iud. vbi bon. tex. respectu vero iustitiæ sententiæ, credo, ꝙ præsumatur. Hoc probo per c. in præsentia, de renunc. vbi tex. apertissime fundat super authoritate iudiciali, vt propter officium & authoritatem iudicis præsumatur, ꝙ iuste processerit, donec probetur cōtrarium. Ad idem c. in nostra, de proc. vbi præsumitur pro iudicibus, maxime literatis & peritis. Nec obst. dicta superius in primo membro, quia ibi fuit appellatū: & sic fuit extincta, vel saltem suspensa virtus sententiæ authoritate iuris, vt in iuribus hic alle. Sed in casu nostro, licet possit appellari, satis tamen est, ꝙ non sit appellatum, & sic non est suspensa virtus sententiæ authoritate iudiciali. Et no. bonum intellectum ad illud c. in præsentia. Sed diceres tu, quare aliud est respectu processus, vt pro eo non præsumatur, licet non fuerit appellatum? Respondeo, ꝙ iura respectu processus volunt scripturam adhiberi, vt hic, & sic oportet, ꝙ fiat probatio per scripturam, & de tali hoc potest fieri, adhibendo notarium, vel duos viros ido-
20 neos, vt hic. † Vide in simili no. dictum Innoc. in c. super his, de accu. ante fi. vbi dicitur, ꝙ si excipitur cōtra aliquem, quod non est clericus, ipse ordinatus habet probare, quia iura mandāt ita per hoc literas fieri. 2. q. 1. c. legum. Idem not. glo. 2. q. 1. in summa. vide etiam Inno. in c. innotuit, de eo, qui fur. or. ſus. vbi dat hoc pro regula, ꝙ vbi ius exigit scripturam, debet solemnitas probari per eum, qui stat pro solemnitate, & nō per excipientē, quod bene

ADDITIONES.

a Sententia: An præsumatur pro sententia, uide omnino, quæ no. scribit Inno. in c. 1. circa fi. ver. item plus dicimus, de confir. vti, uel inu. & per Inno. in c. cum in iure. in prin. de offi. deleg. Item adde, ꝙ si per inspectionem alicuius partis defectus alicuius solemnitatis iudicialis, talis inspectio elidit præsumptionem, quæ virget, quod præsumi debeat pro solemnitate actionis, tex. est quem ibi alle. Do. Ant. circa prin. in ver. no. hic apertum, in c. cum delicti conte. Sed tu dicas, quod ideo non præsumitur pro earum solemnitate, quia ibi nondum lata fuerat sententia, quæ est illa, quæ facit præsumptionem de. in. 6. vbi dicit quod non est præsumendum pro sententia iudicis, quæ procedit parte non vocata, & eius defensione non admissa. Et hoc dicit etiam Bal. post glo. in l. fi. C. de legi. An præsumatur solemnitas citationis de D. Ant. & quod ibi no. in c. quod sicut, in 5. colum. de ele. Item de hoc an præsumatur pro sententia iudicis quoad solemnitatem processus vide per Imo. in l. ex hac scriptura. ff. de dona. & in l. 4. §. cō demnatum. ff. de iud. & in l. fi cum nulla, eo. tit. Ang. & Imo. in l. de unoquoque. ff. eodem. Bar. in l. acta. eo. tit. & in l. fi. ff. quando appel. fit. Bald. in l. 1. C. ne fil. mulie. ea. cau. ter. prōuo. & in l. emancip. post Cy. ibi. C. de fi. instr. Barin l. ultimo. di. uer. quæro, quid si reperiantur dicta, ff. de iureiu. & cum dicto Barin. l. C. de sen. ex breui. reci. & in l. sciendum, circa fin. de verb. obl. in illo titulo. sententia præsumatur lata concor. Bartol. & Ang. in l. quicunque. ff. de pub. & Bal. in l. fideicō. §. 1. ff. de leg. 3. & Bald. in l. fi is. ff. de rest. in l. 1. in 2. col. C. de sen. ex breui. reci. & Bal. in l. 1. in vlt. char. C. de fi. instr. Idem Bal. in l. ordi. art. an quando constat de sententia, pro solemnitate processus præsumatur, uide latissime & melius, quam alibi per Ro. in rep. fur. 1. sciendum, ff. de verb. obli. in 24. col. ver. succedit post prædicta, vbi reassumitur omnia de dicta in hoc passu per D. Ant. hic. Item adde, quod quando petitur confirmatio sententiæ, non præsumitur pro sententia, sed ille, qui petit confirmationem tenetur docere de eius validitate. Ita dicit sing. Innocē. in c. 1. de confir. vtiel inuti. Et uide, quod ibi no. & tene menti, quia est sing. dictum in multis. Item adde, quod quando ille, contra quem allegatur sententia, negat sententiam latam, si postea probabitur sententiam latam in præsumptionis, non solum præsumitur pro sententia, sed etiam pro omni eius qualitate. Ita fin. sentit Bal. in c. 1. circa fi. in titu. quomodo testes sint necessarii. etc.

Et quod præsumatur pro sententia, etiam quoad processum, quando petitur confirmari, vt hic, & sic oportet, ꝙ fiat probatio per scripturam, & de tali hoc potest fieri, adhibendo notarium, vel duos viros idoneos, vt hic. † Vide in simili no. dictum Innoc. in c. super his, de accu. ante fi. vbi dicitur, ꝙ si excipitur cōtra aliquem, quod non est clericus, ipse ordinatus habet probare, quia iura mandāt ita per hoc literas fieri. 2. q. 1. c. legum. Idem not. glo. 2. q. 1. in summa. vide etiam Inno. in c. innotuit, de eo, qui fur. or. ſus. vbi dat hoc pro regula, ꝙ vbi ius exigit scripturam, debet solemnitas probari per eum, qui stat pro solemnitate, & nō per excipientē, quod bene

b Non præsumitur. Vide Imo. tenentem contrarium in c. in præsentia, de renun. tex. supra de renun. Seb. Sap.

bene no. Rō, qa est præsumptio fraudis, si scriptura non exhibetur: sed respectu iustitiæ iura non mandant sic scripturas fieri. cum etiam impossibile esset, scripturam semper fieri, quoniam quandoque argumentis, quandoque ex præsumptionib. iudex fundat motum animi sui, & ex similibus. vt l. 3. & l. ob carmen. ff. de test. & vide tex. opt. in c. causam. ℣. de re iud. merito hoc ca su præsumitur pro iudice, & non sic in alio. Et no. bene hanc diffentiam, quia credo, ꝙ nemo specifice eam attingat, ꝙ videnim, & credo esse verissimam. Et habes rationem multorum iurium, & hoc quoad secundum articulum. Venio ad tertium, quando. f. non fuit appellatum. &c. Et in hoc subdistinguo, ꝙ quandoque quis impugnat sniam respectu iustitiæ: qñque respectu processus. primo casu, aut error contra ius scriptum, est expressus in sententia; & non præsumitur pro ea, nec omissio appellationis purgat hoc vitium nullitatis, vt in c. 1. ℣. de re iud. cum inter. eo. tit. l. si expressim. ff. de appel. & l. 2. C. qñ prouo. non est necef. Hoc intellige quando solum erat expressa causa
a contra ius; a secus si esset expressa etiam alia non cōtra ius, licet sit contra ius litigatoris, tunc snia est nulla ex hoc capite, vt no. tenuit Inno. in c. in præsentia, de renunc. Et hoc casu dicendum, dicit quando nulla est cā expressa; de quo infra dicam. Quādoque talis error contra ius, non est expressus: sed alias continet notoriam iniustitiam: & tunc adhuc puto sententiam esse nullam, nec præsumitur pro snia, licet intra decendium nō fuerit appellatum. vt tenet Inno. in c. fraternitatis. de frig. & male. vicetur bo. tex. fm vnum intellectum in c. inter cętera. ℣. de re iudi. vbi latius dicam. Quandoque non continet notoriam iniustiam, sed allegatur error patens ex actis: & in hoc sunt opin. quam Cy. in l. 1. C. de erro. calcu. indistincte videtur concludere sententiam nullam, & ipsum impugnantem admittendum ad probandum talem errorem; quia snia iustificatur ex actis, cum ad ea semper sententia referatur. facit c. cum ad sedem, de rest. Sol. ℣ Inno. & Host. hic post eum sentiunt oppositum. Dicit. n. hic Inno. ꝙ si iudex dicit in snia, Per A, & B, fuit probatum, nihilominus præsumitur pro snia, licet ex actis nihil appareat per eos probatum: ar. in c. in præsentia, de renun. & de re iud. c. causam. ff. de re iud. l. cum prolatis. Nec ob. secundum Host. si dicat errorem fuisse expressum in sententia, quia iste est error contra litigatoris, quod ideo imputandum est ei, qui intra decendium non appellauit. Nec ob. c. 2. de purg. vul. quia, secundum eum, ibi notorium erat, sniam non tenere. cum quia reus fuerat condemnatus per probōnem a iure improbatam: tum quia fuit expertum publice contrarium eius, quod videbatur fuisse pronunciatum, ideo potuit sententia retractari, de ap. c. solicitudinem. & vero. Et no. bene casum illius c. 2. Sed attende, quia ipse Inn. dicit contrarium in c. cum Bertoldus, ℣. de re iud. vbi dicit sentiam retractandam etiam circa appellationem, si iudex dicit per A, & B. fuisse probatum, vt patet ex actis, postmodum ex inspectione actorum, non reperitur per illos probatum. Sed cō corda, ꝙ aut iudex non retulit se ad acta, sed simpliciter dicit, per A, & B, fuisse probatum, & procedit dictum Inno. & Host. Aut retulit se ad acta, puta dicendo sic. Per A, & B, fuit probatum, vt patet ex actis, & tunc procedat illud dictum Inno. & in veritate loquitur ibi. & hoc sentit do. Anto. hic, & clarius in cum Bertoldus, de re iudi. Et ad hanc distin. esset reducenda dictum Cy. in d. l. 1. & dictum do. de Ro. deci. 334. vbi dicentiam nullam, quando error patet ex actis. All. dictū Fan. de re iud. in c. pastoralis, in cle. & Arch. de sen. excom. c. Romana, lib. 6. Et hanc reddit rationem pro diuersitate casuum. Quando enim expresse retulit se ad acta, tunc clarissime patet de errore iudicis, quia videtur expressum in sententia, quando constat ex actis, ad quæ expresse se retulit, vt patet in simili, in l. pe. C. de sent. quæ sine cer. quan. & quod no. Inn. in c. fi. de libel. obia. Ergo talis sententia nulla, sicut quando iudex errauit in calculo in ipsa sententia, vt d. l. 1. C. de erro. cal. & l. 1. ff. quę sent. sine app. rescin. sed in alio casu, quando expresse non retulit se ad acta, non patet necessario de errore iudicis. Forte. n. aliquid ab testes dixerunt postmodum interrogati per iudicē vtua vo. ce. arg. c. cum Ioan. de fi. instr. & licet præsumptio sit in ℣rium, tamen alia præsumptio, quæ oritur ex authoritate iudicis, & trā in rem iudicatam, ex taciturnitate partis in non appellādo, tanquam fortior elidit illam præsumptionem minus fortem. Et fatis est, ꝙ notorie & indubitanter non constet de errore. Sē tentia enim facit ius inter partes. l. ingenuum. ff. de sta. hom. & c. cum inter, de re iu. facit illud dictum Inn. in c. in præsentia, de renunc. Et hoc not. Quandoque non allegatur error patens ex actis: sed simpliciter allegatur iniustitia, & petitur acta produci ad probationem, vel aliter, & tunc in dubio obstat isti exceptioni, quid si de facto b fuit admissus ad disputandum de iustitia, vel iniustitia, & constitit de ea tunc? Inn. in c. cum dilecta, de rescriptis, & in c. cum Bertoldus, de re iu. tenet iudicem debere illam retractare, quia de qua re iudex cognouit, &c. l. de qua re. ff. de re iud. & c. cum super, de cau. poss. & prop. & impugnā-

23 dum est parti non opponenti per prius except. rei iud. † Et dicit fin. Inn. in c. quia plerique, de immu. eccl. ꝙ si pars, pro qua lata est ista snia, fatetur illam iniustam, debet illa retractari, argu. in auth. sed iam necesse, C. de donatio. ante nup. Sed in contrarium facit, quod no. glo. in cle. fi appellationem, de appel. Non enim possunt partes renunciare huic transitui in rem iudicatā, & dare iurisdictionem iudici ad quem. D. Ant. hic concordat, ꝙ aut de iniustitia fuit disputatum coram iudice, quod non potrat adiri nisi remedio appellationis; & procedit hoc vltimum, nisi prius pronunciauerit se iudicem. Aut isti scientes & volentes prorogauerunt iurisdictionem illius. Aut fuit actum corā iudice, qui poterat adiri per viam querelæ, & procedet primū dictum. Et mihi placet: quia præsumptio primæ sententiæ concluditur per secundam. Nec credo Innoc. aliter sensisse. & hoc quoad primum membrum subdistinctionis. Scdo vero membro, quando impugnatur sentētia ex defectu processus, aduerte, quinque enim opi. principales reperio. Primam Ioan. quam videtur gl. hic sequi: vt nunquam præsumatur pro processu, sed oportet probari per legitima documenta, vt hic. hanc videtur tenere etiam Spec. in tit. de sen. prola. §. iuxta. ver. sed pone, ꝙ attesta. publicatis. Secunda est opi. Innoc. hic in add. quam refert hic gl. vt si fuit lata contra præsentem, & appellantem intra decendium, præsumatur pro processu, & neganti incumbit onus probandi. & cum hac opi. vī transire Io. An. hic. Et hanc opi. repetit Inn. in c. cum in iure, de off. del. licet non multum firmet pedes. Sentit enim aliam, vt inf. subijciam. Tertia opi. est Host. in c. cum inter, de re iud. quam recitat Io. An. ibi, & cum ea simpliciter transit distinguens, an sententia sit lata de recenti. &
c non præsumitur pro processu: an de antiquo, & præsumitur. [c] & dicitur factum antiquum quoad hoc, secūdum Host. si lapsum est biennium: arg. c. ex ratione, ℣. de app. Quarta est opi. Cōpo. in cap. bonæ, de elect. quam recitat Ioan. Calder. vt non appellans, amplius non audiatur, volens sententiam infirmare ex ordine, quia non appellando, confirmauit iudicium, l. fin. C. de sen. quæ sine cer. quan. sed quia difficillimum est omnia acta recensere, ideo hanc reprobauit Cal. per rationem d. l. fi. quia taciturnitas partis non validat sententiam nullam. l. si expressim, ff. de app. Posset tamen saluari secūdum eum, in facto antiquo,
24 licet super hoc non sit ius expressum. † Et dicitur factum antiquum aut tempus biennij, quod datur ad prosequendam & finiendam appellationem, d. c. ex rōne: aut rempus 20. ann. ar. c. cum venerabilis, de except. alias relinquendum est arbitrio iudicis. Omissio ergo appellationis, solum transfundit onus probandi defectum in opponentem, secundum eum. Quinta est opi. supradicti Inn. quā posuit in c. bonæ, de elec. & sentit in d. c. cum in iure, & hoc antequam feciſſet additionem, vt simpliciter distinguamus, an transiuerit in rem iud. † per lapsum decē-
d tem distinguamus, an transiuerit in rem iud. † per lapsum decēdij, an non, vt primo casu præsumatur pro ꝓcessu, secundo nō. Hanc opi. expresse tenet Spec. in tit. de prob. §. 1. ver. sequitur, & in tit. de sent. prola. §. vt autem, ver. & no. vbi latius & clarius Io quitur, quam in alio loco superius all. Hanc opi. vt non distinguatur, an sit lata ℣ ꝓsentē, vel absentē tenēt D. de Ro. deci. 297. cū limitatione tū, vt, ꝓcedat, qñ est in ꝓtem, vel absentem, verū ꝓtumacem, secus dicunt, qñ est lata in præsumptum, vel fictum contumacem, quod tunc non præsumatur. Ratio diuersi tatis est, quia vera contumacia absentis, suppletur Dei & iudicis præsentia, de do. & contu. c. veritatis, de arb. c. 2. lib. 6. C. de iudi. l. properandum. D. Ant. simpliciter sequitur præcedentem opi. Inn. vt etiam prolata in absentem contumaciter, præsumatur. Et pro hac opi. dicit esse casum in c. bonæ, il 1. de elect. Nec ob. si dicatur, ꝙ ibi erat notorium: quia tex. ibi assignat duas rationes differentes. & ideo sufficit alteram adesse. Inst. de nup. §. affinitatis. Et quia hæc præsumptio oritur ex authoritate rei iu-

quæ

ADDITIONES.

a Contra ius. An & quando sententia lata contra ius sit nulla: vide Ias. post Bar. & alios in l. pe. ff. de iusti. & iu. Alex. in l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 40. ff. de verb. obl. & in l. fi is ad quem, ff. de acq. hær. & de sententia, quæ continet notoriam iniustitiam, ꝙ sit nulla, probat opt. tex. in l. si pars iudicantium, in prin. vers. finiti aperte. ff. de inoff. test. vbi Ang. declarat, quando dicatur continere notoriam iniustitiam, de quo etiam per Peru. late in c. dilecto. in 5 q. ver. 2. aduerte. de app. Seb. Sap.

b De facto. Vide Ro. in consi. 184. incip. ampliſſime Doc. in fi. Arch. in consi. 73. inci. diligenter, col. 2. Alexan. in consi. 77. incipien. in causa & lite. colum. fi. in 2. vol. & in consi. 212. inci. viso, in princ. eod. vol. & in l. iudex post quam. ver. 6. fallit, ff. de re iud. vbi etiam tradit, quando pars confitetur sententiam iniustam. de quo etiam scribit idem Alex. in l. si feruus plurium, §. 1. ff. de lega. 1. Seb. Sap.

c Et præsumitur. Idem dicit do. Ant. in c. cum inter vos, in fi. de re iud. Et vide quod no. dom. Ant. in c. veniens, il 1. in pen. col. de test. & quod ibi no. Bal. in c. 1. §. sancimus, in tit. quo tempore mil. iusta fi. Et adde hic, quod solnia præsumitur in his, quæ ipse exercet per viam contentiosæ iurisdictionis.

d In rem iud. Limitantur singulariter ista omnia, quod pro processu præsumitur, et pro sententia, quando transiuit in rem iudicatam, vt non procedatur, quando petitur confirmatio sententiæ coram iudice superiore. vide Fel. ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ ita a deest, quando est lata in contumacem, sicut q̃si in præsentem, vt in c.sicut, de re iu. Et hoc dicit tenendum de rigore. Satis mihi placet illa opi. Sed de æquitate saluando, & concordando opi. dicerem sic. q̃ aut sententia fuit lata in præsentem, & non fuit appellatum intra decendium, & præsumitur ꝓ processu, quantumcunque de recenti sit lata. adduco tex. apertum iudicio meo, in c. cum inter, in fi. in ver. rite. ℣. de re iud. vbi dicit tex. q̃ ex quo sententia transiuit in rem iud. omnia præsumuntur rite gesta, non obstante assertione contrariæ partis aduersæ. Pondera ergo primo illum tex. qui simpliciter fundat se super transitu in rem iu. & non super antiquitate, vt ex suo capite voluit Host. ibi. Item pondera verbum, Rite: nam denotat solemnitates iudicij, vt no. in l. 2. ff. de inof. test. Si tamen pars vult probare contrarium admittetur, quia probando nullitatem, tollit per consequens transitum in rem iud. d. c. cum inter, & c. in nostra, de proc. & credo eam admittendam ad probãdum, donec sit huic actioni agendi de nullitate præscriptum; quia contrarium reperitur in iure: licet aliter sentiat Cal. post Comp. quod non placet, arg. c. super eo. & quod ibi no. de cri. fal. & eorum quæ no. ibi, & dixi in c. licet, ℣. eo. Aut sententia fuit lata in absentem, & de antiquitate; & præsumetur pro ea, ar. d. c. cum inter, vbi non distinguitur an in absentem, an in præsentem lata fuerit. Aut est lata de recenti, & æquissimum esset distinguere, an fuerit lata in verum contumacem, & præsumitur pro ea, aut in fictum seu præsumptum, & non præsumitur, ex quo inconti-
nenti cum sciuit sententiam esse latam cõtra eum, querelauit, ar. opti. adduco pro hoc vlt. tex. cum gl. in l. ab eo. C. quomo. & quan. iud. & sic saluo alias opi. An autem præsumatur sententia lata in absentem, vel præsentem: vide Inn. in c. cum in iure, de offi. dele. per Spec. in tit. de sen. prola. §. vt autem, ver. & no. per
25 Io. And. in add. Spec. in tit. de empt. & ven. super secũda forma.
a col. 8. per Fed. consi. 163. † Prædicta omnia procedunt etiam in sententijs a censuræ, quanquam enim non suspendantur per appellationẽ, vt in c. pastoralis, de appel. & c. is cui, in fi. de sen. excom. lib. 6. & super earum potestione credatur literis ordinarij sigillatis, vt in c. post cessionem, cum ibi no. ℣. eo. non tamen præsumitur pro iustitia earum, nec pro ordine, sed oportet, q̃ iustificentur per iudicem, vel aduersarium, ad cuius instãtiam latæ fuerunt, arg. in c. sacro, de sent. excom. no. gl. & Inn. hic. Et idem Inno. in c. bonæ, de elec. Ex quo sin. no. q̃ licet appellatio non suspendat sententiam censuræ, suspendit tamen ipsius præsumptionem, & respectu iustitiæ, & respectu processus. Vide alios effectus no. per gl. in c. ad repri. de offi. ord. & quod no. su-
26 per ea. † Nunc quæro, an in casibus, in quib. non præsumitur ꝓ processu indicis, maxime tenendo alias opi. de quibus sup. saltem probetur processus, si iudex illum recitauit in sententia, vt
b solet fieri: vt puta, quia dixit, Visis citationibus, & responsionibus, lit. conte. de positionibus testium, &c. pronunciamus &c. præsumatur pro processu: tenet Inno. q̃ non. Imo plus dicit, q̃ si instrumentum sententiæ est confectum per tabellionem narrantem singula acta interuenisse: & in fi. narrat se interfuisse, nõ intelligitur loqui, nisi de his, quę in eodem loco, & die corã ipso fuerunt acta, & sic clausula illa, tantum ad prolationem sententiæ illa die habitæ est restringenda, & reliqua narrata non probantur, facit c. si Papa. de priui. lib. 6. & quod no. de censi. c.
c ret, Tali die, c & loco fuit oblatus libellus, & lis contest. adhuc non probarentur prędicta per illud instrumentum; quia quantum ad illa, vt tantum testimoniale. & vide de materia in Spe-
27 de instr. edi. §. restat, ad fi. ver. in summa. † Et ideo no. fin. hoc dictum Inn. quia quotidie allegatur pro istis instrumentis multa recitantibus, vr nõ faciant plenam fidem, nisi respectu eorum, quę potuerunt interuenire die confecti instrumenti, de quibus notarius tunc fuit rogatus. pro hoc Auth. si quis in aliquo documento, C. de eden. & ibi per Bar. vide gl. in cap. Abbate. ℣. de ver. sig. Sed quantum ad materiam nostram Host. hic tenet cõtrarium, ex quo notarius posuit in instrumento, vbi, & quãdo, & coram quibus, & q̃ in præsentia sua fuerunt acta omnia, postea in fine se subscribens singulis se interfuisse dicat, tale enim instrumentum est testimoniale, secundum eum, nec apparet quare fides sibi non sit adhibenda. arg. c. translato. de const. Secus dicit vbi instrumentum esset simplex recitatorium, actorum, quia tunc posset procedere dictum Inn. & no. bene hoc dictum Host. in practica, quando vis, vr instrumentum faciat fidem de alias gestis nunc narratis: licet doct. transeant hic simpliciter cum d. Innoc. sic limitato. Ego tamen all. no. dictum ipsius Inn. in c. cũ in iure, prope fi. de offi. dele. vbi seipsum sitare videtur, vbi dicit, quod ad maiorem cautelam faciat iudex oia acta describi in sententia, & si per alium notarium scribatur sententia, q̃ acta facta sunt, tunc iudex præcipiet illa acta describi in sententia, & publicationi authoritatem præstabit. & ad hoc vide Bar. in l. cos. §. super his, C. de ap. Si autem idem esset notarius, qui fecit acta & iniam, tunc sine aliqua solemnitate publicationis, acta ipsius sententiæ scribet secundum eum, & sic cla-
d rissime sentit, q̃ vbi est idem notarius, qui scribit acta, & sententiam, satis est q̃ actis recitatis, dicat se singulis interfuisse, quod no. licet cautius sit seruare theoricam Host. Adde etiam hic opi. Bar. in auth. si quis in aliquo documento, in fi. per l. 1. C. de rela. vbi latius ponit dicens, q̃ licet acta simpliciter recitentur in sententia: ex quo tamen sinia fuit lata præsentib. partibus & non contradicẽtibus, probantur ipsa acta per sniam, per tex. illius l. 1. C. de relat. Ex quo infert generaliter, q̃ quando iudex aliquid facit, seu dicit præsente parte, si sibi displicet, debet contradicere: alias videtur consentire, arg. ibi, quod dicit perpetuo
menti tendum. facit quod no. Inn. in c. ex parte Decani, de rescri Dicit tamen Bar. q̃ in sententijs diffinitiuis & interlocutorijs, vbi appellationi locus est, non videtur pars consentire, nisi taceat per decem dies, vel per alium actum citius consentiat, ar. l. ad solutionem. C. de re iu. & l. ab eo, C. quomodo & quan. iud. quod no. Dic ergo, q̃ aut præsente parte fertur sententia, in qua recitantur acta, & probantur acta ipsa per sententiã, ex quo non fuit appellatum, siue idem notarius scripsit acta, & sniam, siue non, quia semper subest eadem ratio, siue factum sit antequam, siue recens. Aut fuit snia lata in absentia: & cessat tunc
28 rõ Bar. sed seruatur tunc quod sup. dixi post Inno. & Host. quos tu videas: quia dicta eorum faciunt ad materiam. † Circa præmissa

ADDITIONES.

a In sententijs. Vtrum in sententijs, quæ non transeunt in rem iud. præsumatur pro processu, vt sunt sententiæ censuræ. & de hoc vide per Rom. in d. l. Titius dum. in 30. col. ver. quod in sententijs censuræ, q̃ præsumatur pro sententia censuræ, nisi sit appellatum, tenet d. An. in c. in præsentia. in antepenul. de renun. & in suo consi. quod incipit, quæstio est dubia.

b Visis. Vtrum probent verba narratiua, quæ dicit iudex, Viso libello, nisi lis conte. &c. vide gl. in ver. fundatur in cle. literis. de prob. Et adde mirabilem effectum, quem habent talia verba expressa in sententia, quæ ponit Do. Ant. in c. licet causam. in 16. col. eo. tit. Et pro illa practica, vt in sententia expressa mantur illa verba, Viso libello, & visa lit. cont. vide glo. in ver. libello in Clem. de sent. ex breu. rec. Et an talia verba prolata in sententia probent ut vide per Bar. in l. 1. circa me. C. de rela. & de hoc vide per Spec. in tit. de sent. §. videndum restat. ver. sed pone iudex in sententia, per Iac. But. in l. 1. C. de contrah. & comm. stip. & per Inn. in c. cum in iure. circa medium. Et circa finem vlt. gl. de off. dele. Et vide Bar. in l. acta. circa fi. prin. ff. de re. vbi dicit, quod talis narratio in snia probat solemnitatem processus. Et Inn. in d. c. cum in iure. & Spec. in tit. de sen. prol. §. restat. ver. in summa. alias est, §. nunc autem. ver. & no. secundum quosdam; & dicit, quod talle. pro casu. l. fi. C. de rela. Sed tu vide de hoc Io. And. in add. Spec. in hoc reg. iu. vbi recitat longissimam disputationem Guid. de Suza. in l. fi. & Bar. in Authen. si quis in aliquo. C. de eden. Et adde hic Balan. c. 1. fi. col. ver. quæro quid si valet. in tit. de mil. vas. qui cont. est, quod probat in aliqua snia multum antiqua dicitur, quod pars fuit citata, quod probatur citatio. & ita dicit tenere Inno. in c. Albericus. de test. Et de quo hic posita per do. Ant. vide in terminis per Bal. & ibi Raph. in l. fi. & quæ ap. fit. & vide Ang. in l. si præses, cir. prin. C. quomodo & quan. iud. quæ tur concludere, quod uerba appositа in sententia non probant, nisi quatenus apparet ex alijs. Vide Ang. in l. proiatam. C. de sent. vbi dicit, quod iudex in sententia dicat, Visis actis. quod illa verba nihil operantur, nisi ciet impossibile propter temporis brenitatem. Et adde quod no. Ang. in c. conquerente. circa prin. ver. veniamus ad sententiam. de off. or. ordi. tex. Item vide in termino per Spec. in tit. de instr. edi. §. restat. in prin. ver. ubi concludit, talia uerba iudicis in sententia prolata non probare. Et ita dicit Ang. quem vide originaliter in l. sciendum. circa med. ff. de cond. Sed tu vide plene & elegater de hoc per D. An. in c. 1. in vlt. col. de off. & per Imo. in l. 4. §. condemnatum. de re iu. & in l. si cum nullis. eodem tit. de hoc vide Lap. alle. 44. &c. Adde an si in sententia dicatur, Viso libello & c. præsumatur pro sententia, Alex. consi. 41. lib. 4. Seb. Sap.
An & quando præsumatur pro actis & pro sententia vide plenissime ꝓ Io. in l. sciendum. in repe. ff. de uer. obl. Ant. Fran.

c Tali die. Vide late p Fel. in c. licet, col. 17. uer. intellige. inf. de rei iud. Socin. in fi. 166. inci. in cã. uer. primũ decidit. in 2. par. & in cõs. 131. inci. in fi. & in Cur. in cõs. 77. inci. super motiuis ubi etiã ponũt quid in snia arbitri. &c.

d Qui scribit. Ad hoc uide Bal. in l. fi. circa fi. C. de re iud. & Bar. in l. sciendum. ff. de uerb. obl. & Bal. in l. non idcirco, C. de iur. & fac. ign. ubi all. Innoc. in c. cum in iure, de off. dele. & uide Bal. in l. ex his uerbis, C. de testa. ca me. ubi ponit, an notarius hodie possit conficere instrumentum, quod, quod tu hodie mutuasti mihi, ubi adde Innoc. hic. Item adde hic. no. do. Ant. in c. fraternitatis. in ult. col. de test. Adde hic d. Ant. in c. sionem. in 13. col. uer. sextus casus. ℣. eo. ubi dicitur, quod non creditur rio attestanti aliquid de prætorto, quia non datur ei fides, nisi de his, sunt edita tpe confecti instrũ. Adde hic Ang. in l. hi, qui ad ciuilia. in app. ubi dicit quod snia lata in pñtem nõ cõtradicentem, oia enunciata snia præsumuntur uera, licet tunc interuenire non potuerunt, & ita tenere Inn. in d. c. quoniam cõtra. Adde hic Ang. in l. Imperatores, & ita dicit cre. ubi dicit, quod renũciationi factæ in instrumẽto nũquam standum iudicium tertii, quãdo enũciata nõ potuerũt interuenire tempore cõfi instrumẽti licet ita fertur in ꝓiudicium cõtrahẽtium. Et hoc dicitur esse Io. An. in hoc c. quoniã. Sed de hoc uide elegãter per eũdem Ang. in mam. in pe. col. C. de cõtrah. & comm. stip. ubi etiam ad hoc all. Ang. hoc c. quoniam cõtra, & uide Ang. circa me. l. sciẽdum, ff. de uer. obl. & late per Rom. in d. l. sciẽdum, in 30. col. uersi. quo ad tertium item adde quod no. Bal. in c. causam, ad fi. de re iud. & quod scribit Imo. post Bal. ff. de test. Et adde quod fin. scribit do. Ant. in c. cum dilectus, in pe. circa suc. ab int. & in c. ea nolcitur, & qd ibi no. de his, quæ fia præl. Item adde hoc quod multum sin. no. do. An. post do. de Ro. in c. solicite, in 6. & ibi no. de reñ. spol. ubi uide pulchra circa uerba narratiua.

e tur quæritur, a nunquid sicut præsumitur pro sententijs iudi-
b cum, ita præsumatur pro dicto, seu laudo arbitri, b vel arbitrato
rum? Dy. consi. suo 13. quod incip. Ptolomæus consuluit, q̃ sic. Et hoc dictũ recitat Io. An. in add. Spe. in ti. de arb. §. sequit. ver. quid actum fuerit in compromisso. all. l. ab ea parte. ff. de probatis. & insti. de fideiuss. §. fi. Insti. de inut. stipu. §. si scriptum. Et
c dicit hoc verum, nisi pendeat reclamatio. Ex his putat do. An. quod pendente e reclamatione, seu petitione, reductionis ad arbitrium boni uiri, non præsumatur pro laudo, quia vel hæc præsumptio surgit ab authoritate rei iudicatæ, ga hic nõ adest, vel ex partis præsentia, quæ non videtur consensisse, ex quo nunc reclamat. Et satis mihi placet, vt hoc casu non præsumatur nec pro iustitia, nec pro processu, quia cessat auctoritas iudicialis, super qua se fundat c. in præsentia, de renũ. Nam & infamis potest esse arbiter, l. Pedius, ff. de arbi. 4. q. 7. c. infames, versi. cognitores. & vide Bar. in l. societatem, §. arbitrorum, ver. quæro, quando examinatur, ff. pro soc. & facit qd dicit super glo. 2. In alijs autem gestis extraiudicialiter, nũquid
d præsumatur a solemnitas debita, vide Inn. in c. innotuit, de eo, qui fur. or. susce. & Bar. in l. sciendum, ff. de verb. oblig. Vltima pars glo. quærit, an contra hãc scripturam tabellionis, vel duorum virorum, admittatur probatio in contrarium. Et respon-
e det, q̃ sic, & est clara. Nunc gl. expeditis, expediam aliqua hic
f per docto. ta cta, quæ veniunt ad declarationem materiæ hu-
g jus cap. † Et oppo. primo contra tex. & videtur, q̃ iudicib. sit credendum, vt in c. cum dilectus. inf. de accusa. & de exceff. prælat. c. inter dilectos. §. præterea. & argum. in c. 2. de arbi. & c. cum dilectus, de electio. Sol. Inn. q̃ vni iudici non creditur, vt hic pluribus vero sic, vt in contrario. Et sic seruat curia Romana, secundũ eum, licet aliqui cõtradicãt. Ex hoc infert Inn. quod ex quo creditur duob. iudicibus, vel duob. scriptoribus, ergo uni iudici, & vni scriptori: & sic duobus credendum est, quod placet Hostien. quia in ore duorum, vel trium, &c. inf. de testib. c. in omni, de testam. c. cum esses, & c. relatum, ff. de testib. vbi numerus. & ita communiter transeunt doctores hic. Sed aduerte tu, ne decipiaris. Nã Hæc dicta intelligenda sunt, quando plures iudices assumuntur in testes super gestis coram alieno tamen iudicio, non coram se, quia in eadem causa non possunt esse indices, & testes. 4. q. 3. c. 1. de verb. sig. c. forus, sicut. proxi. c. dilecto. Et eadem ratione vnus iudex etiam potest esse testis coram alio, licet sibi ratione singularitatis non videretur, in c. licet. inf. de test. Et hoc satis sentit Ioan. And. in ea apost. quæ est in ver. ipsius. Intelligo ego proprie hanc literam, vt si oritur difficultas super processu coram iudice uno, & pluribus, coniudicibus, non sit standum eorum assertioni, et vellent iurare, ratione prædicta, quia non possunt esse iudices & testes, quia sequeretur, quod vbi essent plures coniudices non esset necessario obseruanda hæc constitutio; quod repugnat menti huius cõstitutionis, & etiam uerbis. ut patet in ver. quatenus, &c. ibi, Sic discreris, & honestis deferatur iudici dicit. Et sic loquit in plurali, & ibi, Per improuidos, & iniquos, & sic tollitur cõsideratio Inn. & aliorũ, q̃ põderabãt principium, dum loquitur in singulari. Dico etiam, q̃ non indifferenter iudices admittuntur in alio iudicio ad testificãdum de gestis coram se, vel si ex facto, uel nõ facto coram eis, laus, uel superium eis ascriberetur, ideo nõ sũt idonei testes saltẽ ad plenã fidem faciendã. ar. c. fi. de testi. lib. 6. solet notari in c. cũ nobis. inf. de testa. in c. inter dilectos, de fi. inst. & in c. 2. de testi. Et ratio patet e ad sensum. facit optime quod leg. & no. 2.
h quic. statuendum. Nunc quæro, an iste notarius, seu duo viri idonei, possint indifferenter scribere omnia fienda per partes, vtrũ eis, vel eorum scripturis credatur? Inn. dicit, q̃ non, sed oportet q̃ scribat ea quę fiunt coram iudice, vel coram alio per ipsum ad hoc deputato. Et sic transeunt communiter Docto. Sed ego dico, quod aliqua leuia sunt, quæ ipsi soli notario fieri possunt, & per ipsum intimabuntur iudici, ut relatio nunc cij super citatione facta, vel instrumentorum productio, & si. lia, ut no. Bar. in d. l. finita. §. Iulianus, ff. de dam. infe. ad hoc i Leos. C. de app. & sup. dixi. Ad unum tamen notabile dictum hic per Inno. aduerte, & tenementi pro practica quo ad duos viros idoneos deputare ad vtrunque officium, scilicet receptionis testium, & scripturarum, & hoc habet secundũ eum generalis consuetudo, quæ optima est legum interpres, & de leg. 1. minime, & l. si de interpretatione, sup. de consue. c. confessiones, vbique recipiuntur, & scribuntur, siue in ꝓsentia, siue in absentia iudicis. Et dummodo fiant de iudicis mandato, inter acta iudicij computantur, & valent, quia reputantur facta coram iudice, ex quo ipsius mandato facta sunt, secundum eum. Et hoc placet Host. secundum quem, sanum cõ
k silium est, quod de authoritate iudicis, siue commissione per eum data fides fieri possit, non per illum solum, cui committi fuit, quia sibi tanquam in facto proprio non crederetur, arg. C.
de mand. prin. l. 1. C. de testi. l. omnibus, C. de iure fi. l. prohibitum. lib. 10. sed si cõtingat super hac commissione instrumentum manu alterius notarij, vel sigillo authetico sigillatum, secundum eum. No. bene plura ex prædictis, & nõ tradas vnquã
30 obliuioni. † Primo, q̃ notarius causæ potest deputari ad officiũ
f receptionis testium, f & sic vti duplici officio in eadem causa. Facit ad no. per me in c. ex literis, sup. eod. vbi vide. Ego tãmen considero, q̃ hoc dictum potest dupliciter intelligi. Primo vt deputetur nudus minister in receptione testium, ita q̃ non efficiatur iudex, vt puta, quia examinatis articulis, interrogatorijs, & approbatis personis testium per iudicem, fit commissio notario super receptione, quo casu efficitur proprie examinator, non autem iudex, nec proprie receptor, vt dicit glo. in cle. vna, de offic. delega. Et hoc non dubito posse fieri, quia non habet officium contentiosum, vt dixi in d. c. ex literis. Potest secundo intelligi, vt commissarius, efficiatur iudex in receptione, vt qa examinare habet capitula, interrogatoria arctare, & compellere, seu punire testes, &c. vt in d. clem. vna, iuncta gl. & istud credo nõ posse committi notario, vt sic sit notarius, & delegatus, quia tunc obstaret mens huius c. & multa alia quæ no. & dixi
31 in d. c. ex litteris, & sic restringerem hic dictum Innoc. & aliorum. † Secundo not. q̃ receptio testium potest fieri vbique, & sic extra iudicium, & sic intellige de positionib. & interrogatoribus,

ADDITIONES.

a Quæritur. Vide Alex. in l. sciendum, col. 1. ver. item fallit in laudo, ff. de verb. obl. & in cons. 129. inci. titulus quæstionis, col. 5. & fi. in 2. vol. Cal. in cons. 5. sub titu. de arb. & Card. in consi. 240. inci. respondemus ad præmissa, in 2. dubio.

b Arbitri. Vtrum præsumatur pro sentẽtijs arbitrorum, vel arbitratorum, sicut pro sententijs iudicum. Et de hoc vide per Ro, in l. sciẽdum, in 27. col. uer. dixit etiam. Ex his infertur ad quæstionem, vt in ea. l. pe. col. vbi dixit etiam Lud. post Ang. quod si apparet, quod arbiter tulit sententiam præsentibus partib. licet aliter non appareat de compromisso, tunc præsumitur compromissum præcessisse. Et quod præsumatur pro sententia arbitri, tenet D. Ant. in c. in præsentia. in pen. colum. de renun. Et idem in sententia arbitrorum, tenet Bal. in conclusionib. Spec. in titu. de app. col. 15. pro quo est tex. melior de iure, secundum Do. Card. Imo. & Do. Ancto. in c. nisi essent, circa prin. de præb. Et quod præsumatur pro sententijs arbitrorum, tenet Bal. in l. unde si Neruæ. per illum tex. ff. pro soc. Et ita etiam dicit tenuisse Dy. in illo consi. quod incip. Ptolomæus, & vtrum præsumatur pro iudice in causa appellationis, vide per D. An. in c. ut debitus, in 7. col. de app. Adde, an præsumatur pro sententijs arbitrorum Ant. de But. consi. 54. Bald. consi. 100. 5. lib. Pan. de Cast. consi. 73. in primo impressis.

c Pendente. Pendente reductione ad arbitrium boni uiri, nõ præsumitur pro laudo dato. Et idem tenet D. Ant. in cõsi. suo, quod inc. quæst. hic dubia, &c. & in c. Quintauallis, in 41. col. de iu. iur. & in c. in præsentia, in antep. cõsu. de renun. & facit quod no. Bal. in l. nam postea, in prin. de iureiur. quod iimita, ut per Do. Ant. in d. c. in præsentia, in pen. colum. de renun. Sed contrarium huius videtur determinare Bald. in conclusionib. Specu. in titu. de appel. in 15. col.
Circa hoc, an pendente reductione, præsumatur pro sententia arbitri. Dicas quod non præsumitur, quia sicut appellatio suspendit vires sententiæ, & facit quod pro illa non præsumatur, ut in l. 1. ff. ad Tur. ita & reductio petita suspendit uires sententiæ arbitri. Ita Bar. in c. 1. §. fi. in 1. col. quo tempmi. in usi. feu. & uide eundem Bald. in l. tale pactum, in §. qui prouocauit, in repe. ff. de pac. Et per Lanfran. in tract. de arb. in 7. par. in 20. q. Dicas tamen, quod reductio nõ impedit executionem laudi, si prætiatur cautio de restituendo solum in casu succumbentiæ. Ita sing. uoluit Ang. in consi. suo, quod inci. executio laudi impeditur, & Bar. in consi. suo, quod inci. statuto cauetur, quod lauda. & per Lanfr. in d. tract. de arb. in 38. q. & habetur per D. Card. in c. exposita, de arb. ubi indistincte tenet, quod non possit peti exceptio, cum per ipsam reductionem sit suspensa sententia, & eius vires, & propterea nullo modo possit ꝓ eti executio, sicut nec pendente appellatione, vt in tit. C. nil no. app. pend. Ant. Fran.

d Præsumatur. Vtrum præsumatur pro gestis per iudicem extraiudicialiter, ui de Rom. in d. l. sciendum, in 32. colum. versi. item expresse, & uer. item quid si constat quem promotum, & do. Anto. in c. cum innotuit, circa fi. de eo, qui fur. or. susce.
An præsumatur pro iudice aliqnid extraiudicialiter agente, uide Bald. in l. iubemus, in §. sane, in ult. colum. C. de sacrosan. eccl. & eundem in l. 2. ff. ubi pu. edu. deb. ubi dicit, quod præsumitur pro facto iudicis etiam in his, quæ non requirunt figuram iudicij. de quo etiam per eũdem Bal. in addi. Spec. in tit. de appel. in 6. col. & per Alexan. de Imo. in l. sciendum, in 7. col. ff. de uerb. obl. Et vide Spe. in tit. de instru. edi. §. restat, in uer. quid si dum attestationem. ubi dicit, quod in dubio præsumitur pro quocunque publico officiali, & ideo præsumitur etiam pro notario, tanquam publica persona, l. quoties, in prin. ff. de hære. instit. Et de præsumptione, quæ resultat ex facto iudicis, uide, quæ habẽtur in c. in præsentia, de renun. & in c. cum inter, de re iud. & c. bonæ, de ele. & per glo. in c. quoniam contra de proba.
Adde, an præsumatur pro his, quæ fiunt extraiudicialiter, Cald. consi. 1. de præsump. Alex. consi. 1. 4. lib. & consi. 202. 2. lib.

e Patet. Adde, an iudex possit esse testis in causa, in qua iudicauit, & quid de aduo. Are. consi. 13.

f Testium. Adde quod uoluit Bal. consi. 415. lib.
Testium. Vide late per Alex in l. hac consultissima, §. si quis autem, C. de testi. & Feli. in c. cum causam, col. fi. infra de testib. Et quod de ipsa commissione facta notario per iudicem non possit ipsemet notarius esse rogarius, tenet Bal. in l. iusiurandi, uer. quæro vni testi, col. ult. C. de testi. in l. iudices, in fi. C. de fide instru. Abb. in c. fraternitatis, in fi. infra de cleri. non resid. Ang. consi. 194. & in Auth. ut sponsa. largi. §. & hoc insuper, col. 4. Alex. in consi. 212. inci. uiso, col. 3. in 2. uolu. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus recipiendis super eis, quod no. in practica. & videbo. glo. in d.cle.vna, de offi.dele. vide in c.1. de fer. Tertio no. bene istud dictum Host. vt notario non credatur, seu ipsius scripturæ, sup commissione sibi facta: & sic videtur, q notarius nō possit scribere instrumentum procurationis, si ab aliquo constituatur procurator. facit c. nobilissimus, 97. dist. cum ibi no. & in c. cum in iure, de offi. del. An autem notarius constitutus procurator possit vti instrumento faciente ad causam, confecto tamen per ipsum notarium, vide Io. And. in reg. cum quid vna via. de regu. iur. lib. 6. in merc. Circa personas istorum duorum virorum, q assumuntur loco notarij, quæritur quales debeant esse, sol. tra. hic dicit, q debent esse idonei; & nullam aliam qualitatem reg rit. Ex hoc tamen verbo inferunt Io. An. & Host. q debent esse honesti, & bonæ famæ, de quibus nō sit verisimile, q aliquam falsitatem committant. & ideo requiruntur duo, secundum Host. quia nec iurati sunt, nec eis hoc publicum officium cum solita solemnitate, iniunctum est. No. bene hoc dictum Host. quia vult, q isti sint priuatæ personæ. nec iurabunt in assumptione officij. Hic dicebat Abb. non esse iure cautum, q iurent; tamen dic cautum esse, q iurent; & mihi satis placet, q iurent. Et credo, q licet expresse non caueatur in iure, tamen satis est de mente iuris, cum isti sint quasi testes: arg. l. Domitius Labeo, ff. de testa. & optime facit in simili c. peruenit, ī. de testi. cog. &

32 quod dixi in c. proposuisti. 3. co. † Sed quæro a nunquid isti duo
a viri debeant ambo scribere? Goff. q sic. Non enim sufficit secūdum eum, alterum scribere. Sicut in simili dicitur de pluribus arbitris, quod aut omnes pronunciabunt, aut nullus, ff. de arbi. l. item si vnus, §. item si plures, de quo in c. 1. de arbi. lib. 6. Host. dicit, & melius, sufficere si vnus scribat, & alter subscribat, & testificetur coram eo, sic fuisse actum. Pro hac parte facit in c. cū ab vno, de re iu. lib. 6. quod videtur tollere ar. Goff. vbi vnus p nunciat nomine suo, & aliorum. Et plus dicit hic Innoc. q non solum per vnum ex se subscribere pūt, sed etiam p quemlibet extraneum. Ille tamen, qui propria manu se non subscribit, dēt per sigillum authenticum, vel subscriptionem, vel alio legitimo modo, notum facere, hoc sua authoritate factum fuisse, ar. d. c. cum ab vno. & de offi. dele. c. significasti. & c. pastoralis. Et sic secundum Inn. quilibet tabellio chartis per alium factis authoritatem præstare potest, in Auth. de tabel. coll. 4. Host. autē hoc vltimum reprobat per id, quod legi. & no. in c. pe. & vlt. de fi. in str. Item ex quo iudex elegit industriam & fidelitatem tabellionis, vel duarum personarum, non videtur, q extraneo id committere possit sine iudicis authoritate. Ad hoc c. fin. §. is autem, de offi. dele. Sed pro dicto Innoc. quod est no. & bene menti cōmendandum, facit sing. c. inter dilectos. inf. de fi. instr. vbi videtur casus a contrario, iudicio meo. Ibi enim ponderatur, q tota scriptura instrumenti erat vnius manus, & subscriptio erat alterius manus: sed notarius in subscriptione dicebat, q totū propria manu scripserat. & hoc erat indicium falsitatis. Sed secus si non dixisset, q propria manu scripserat. & sic innuit, q per aliū subscribere potest, dummodo ipse se subscribat, authoritatem præstando; & de hoc ibi dicas latius. Item facit pro Inn. quia nō qualitas scripturæ, sed fides notarij est electa, quæ satis habetur ex subscriptione, ex quo attestatur de prædictis fuisse rogatum. No. tamen ex primo dicto Inno. q vbi plures notarij ex forma statuti requiruntur ad certum actum, nō est necesse, q omnes

b scribant gesta, sed sufficit scriptura b vnius cum subscriptione
33 alterius, seu aliorum, quod tene menti. † Quæro hic vlterius, ga dicitur hic, q debent scribi testium depositiones, quid de iuramentis ipsorum testium? Dicit Io. And. q scribi debent, cū præcedunt ipsorum testium depositiones, ī. de test. c. fraternitatis, in fi. Idem dic de iuramento calumniæ, licet tacite possit omitti, in c. 2. de iura. calum. lib. 6. Et idem eadem ratione dic de toto processu iudiciali, vt probatur in tex. ibi, vniuersa iudicij acta conscribunt. & ibi, nec pro ipsius præsumatur processu &c. Et

34 hæc faciunt ad qōnem notabilem. † Quid si iudex reperit testes
c vacillare, c seu trepidare, ita q fides integra non sit eis adhibēda iudicio iudicis, nunquid hoc debeat redigi in actis? Inn. hic val de no. dicit, q debet is, qui testes recipit, & dicta in acta redegit, scribere, seu scribi facere secundum suam sanam æstimationē, quanta sit eis fides adhibenda. arg. ī. tit. 1. c. cum causam, quæ. & in c. constitutis. 1. & 2. & in c. constitutus, de fideiu. in fi. Et nisi apponatur, tale periculum secundum eum poterit accidere: q, quamuis iudex, qui prius fuit in testium receptione, & noluit ipsos vacillare, bonam sententiam ferat ī ipsorum dicta testium; tamen iudex superior, qui per appellationē, vel alio modo cognosceret, ferret sententiam iniustam secundum dicta testiū, reuocando iustam sentētiam, & hoc quia vacillationem ignorabat, & sic sibi non poterit imputari, arg. de fi. instr. c. cum Ioā. ad fin. Et ille, per cuius negligentiam hoc accidit, etiam in foro animæ potest sibi timere, secundum Io. An. cum læsus sit proximus suus propter culpam: quia nō adhibuit diligentiā, quam in officio suo adhibere debuit. Facit ī. co. ad fi. de offic. Archid. c. ea quæ. Et negligentia quæ in proprio facto culpanda est, in alieno est vituperanda, ff. sol. mat. l. si constante. §. si maritus. Et nota bene prædicta: quia ex his infertur, q nisi sententia in causa appellationis iustificetur ex actis, est retractanda, nec est procedendum iudicem fuisse motum ex aliqua causa ad non ferendum iudicem fuisse motum ex aliqua causa ad non ferquendum acta, & depositiones testium. Contrarium tamen videtur innuere. c. causam. ī. de re iud. & Doct. ibi, sed vide, quod ibi dicam. Nam placet mihi hoc dictum Inn. hic, per c. cum ad sedem. de rest. spol. & per no. in c. in presentia, de renū. & quod no. dicit Io. And. de rest. in foro animæ, dic vt plenius sup. reni

d si, & dixi. Subiungit ēt circa hoc Inno. q hanc vacillationem, s
ipso teste, vt sic sit illi contradicendi facultas; partem autē non oportet esse presentem, secundum eum, nec de eo aliquid iudicare, donec processus sit publicatus; ne propter ipsius contradictionem impediatur causarum processus: nec mirandum, sed dum eum, si testium presentia requiritur: & ipsius cōtradicto audiatur, quasi sua interesset: cum per hoc sit puniendus: vt ī. de penis, c. super his. & l. nullum. C. de test. Nec ob. c. cum dilectus, ad fi. de ord. cog. vbi nulla pena ingeritur testi: quia ibi reus est proprio dicto non conuincitur, sicut in casu nostro, sed absens per alios testes reprobatur. No. bene hoc dictum, q in causa cum dilectus, in fi. nulla pena testis punitur, cum reprobatur ab sens per alios testes. & adduco c. i. de exce. vbi probatur per textum, Sufficit. & ibi dico latius: & dixi in d. c. cum dilectus. No ex variatione seu vacillatione punitur solum pena extraordinaria, vt sentit gl. in d. c. nullum. & clarius Bar. in l. infamem. ff. de publ. iud. Videtur tamen aliquibus, & non male, secundū hoc, q etiam teste absente, & penitus ignorante, hoc scribi posse, quod satis placet Host. tum ne per ipsum testem secreta iudicij reuelentur ante attestationum publicationem, contra l. fal. C. de fal. tum ne ex hoc rancores, odia, litigia, vel bella oriantur, quæ etiam vitanda sunt. ff. de vsufru. l. æquissimum. tum ne ex hoc, qđ occultum est, infametur testis, arg. 6. q. 1. c. ex multa, & c. deteriores. tum, quia solus iudex, & non alius habet notā sui animi informare. ff. de test. l. 3. & l. ob carmen. Hæc dicit Io. And. dummodo nullam pœnam iudex testi infligat, nec infligere intendat: alias seruetur, quod dictum est. No. bene pro

e dicta ad intellectū l. nullum. e C. de test. & c. 1. de excep. Quātō

autem debeat facere vacillationem describi, dicit Innoc. q nisi faciat describi, dum testis testimonium suum profert, postea scribi non faciat, nec credatur in hoc ei. Hoc placet Host. quādo ex eo intenderet testes punire, vel quando illud scriberetur post magnum interuallum; alias si hoc vult absconderе ipsi testi, nihil scribet eo præsente, sed ex quo ille exiuit incontinenti; & antequā alius intromittatur, vel ad alia diuertatur. argu. inf. de ritu. 1. cap. præterea. Sed dices tu, si prædicta sunt vera, certe datur hoc tāta potestas iudici, q quasi semper poterit, ad velle suū iustificare, vel condemnare, dicit Host. esto, q sic sit, tamen hoc facere non poterit sine graui pœna, de re iudi. cap. 1. lib. 6. Dicit

35 etiam, q ꝓsumptio est pro iudice. de procu. c. in nostra. de præ-
ben. c. nisi. de præscr. c. ad audientiam, cum si. † Sed circa hoc quæritur, nunquid tabellio debeat scribere hanc vacillationē, si ipsam non deprehendit. Inno. primo dicit videri, q non debet hoc in actis scribere, nisi ipse primo bene videat & cognoscat, q vacillet. Refert alios dicere, q si solus iudex dicat in receptione testis, testem vacillasse, q sibi credendum est: & tabellionem hoc debere scribere ad mandatum iudicis, etiam si ipse tabellio nil de titubatione vel vacillatione perpendat. Prima ratio est: quia tabellio non habet authoritatē in teste recipiendo, sed in scribendo tantum; iudex vero habet authoritatē examinandi, etiam & vinculandi ipsos testes, seu aliter punien di, si sibi videtur, vt in iuribus præal. & in tormentis ponendi, & de quæstio. per totum. inf. de re. iu. c. cum in cōremplatione. & in c. 1. de depos. Alia ratio, quia iudex superior est: unde magistabellio iudici, quam e contra credere debet. Tertia ratio melior est, quia tabellio circa scripturam intentus, non potest ita percipere titubationem, vel variationem, faciei ruborem, pallorem, vel mutationem, sicut iudex. Licet enim ipse iudex dicat, semper tamen potest oculos ad testem habere: ergo ei magis credendum est, qui veritatē nouit: qui matrimo. accus. post. c. videtur, & facit, secundum Host. quod no. in sum. de testi. § quis possit esse testis. sub §. & cum causa. ver. dabit autem. Fortamē tabellio cū bona cōscientia sic scribere, s m Innoc. Et iudex mihi tabellio dixit vt scriberem, quod testis vacillabat: sed efficacior esset scriptura, si adderet. Et sic mihi videtur, q vacillaret; & hoc si sic habet veritas. Non autem debet hoc dicere, q sibi non videtur: & debent quantum possunt, cum veritate testis, exprimere vacillationē. Et hoc diligēter no. in practica. Habes enim ex prædictis quatuor. Primo, an iudex debeat scribere vacillationem, & quid si non scribit. Secundo, an dēat scribi ipso teste, vel parte, audiente. Tertio, an debeat scribere immediate, vel ex interuallo. Quarto, quid si notarius, vacillationem non deprehendit, vel sic: & multa alia bona incidenter. Nota. Vlterius de quæstione quotidiana, & notabili: dicit hic, q instrumenti editiones debent describi, nunquid sit opus amplius ipsa a originalia parti edere, vel in iudicium producere? Adde ad quædam verba notabilia Innoc. dicit enim hic, q ex quo producta sunt instrumēta iudici, vel etiam coram alio de ipsius mandato, exemplata: & tunc nō agitur ad editionem instrumentorum propriorum, ad quæ nisi raro, agi nō potest; sed agitur ad editionem actorum, ad quæ semper agi potest, vt no. c. c. 1. Prima enim instrumenta translata sunt in acta. Et idem est, secundum eum, si non sint exemplata; sed tātum scripta sint in actis, talis produxit instrumentum, cuius principiū est tale, & finis talis. Nam ex tunc illud instrumentum, vel eius tenor in actis computandus est. Et per hoc dicunt quidam, secundum eum: q etiam rescriptum procurationis, & delegatio nis inferendum est in actis. Idem tamen Inno. fatetur hoc vtile esse, & tutum, sed si non inseratur, post lit. contest. non oportet procuratorem probare mandatum, ex quo admissus fuit vsque ad lit. contest. ff. de procu. l. Pompo. §. ratihabitio. Nec iudex cō missionem sibi factam probare tenetur post li. conte. Sed postquam Inn. a prædictis recedit, dicens. Vel dic, & melius, q be ne debet probare rescriptum commissionis & procurationis exhibitum in iudicio, & scriptum in actis, sed non tenetur mōtum Inn. a prædictis recedit, dicens. Vel dic, & melius, q be
ne debet probare rescriptum commissionis & procurationis
exhibitum in iudicio, & scriptum in actis, sed non tenetur mō-
dum in originalia, nec tenorem eorum probare, sed si non
fuerint in actis scripta, cum probare oportet. Sicut enim hic innui
tur de ipsa

Universidad de Deusto
Biblioteca

opponenti semper incumbat onus probandi: quia quilibet præ
sumitur legitimus. cap. 1. de præsump. & l. 1. ff. de procura. & c.i.
de test. cum ibi no. Quandoque potest esse in iudicio pro se,
a sed non pro alio: vt mulier, miles, minor, & similes: a & tunc
dēt opponi ante li. conte. vt l. ita demum. C. de proc. & no. in d.
c. in nostra. eo. tit. Secundo opp. exceptio de persona constituen
te, de hoc no. in l. non eo minus. C. eo. tit. Tertio oppo. ratione
causæ, vt puta in causa criminali, in qua non interuenit procu
rator. Et dic, vt plene no. in c. veniens. de accu. & in c. 1. de iud.
lib. 6. & in l. pe. §. ad crimen, ff. de publ. iud. Quarto opp. de cau
tione non præstita; & ista debet opponi ante lit. conte. l. Pomp.
§. rati, præalle. Quinta est exceptio, Tu non es procurator. & est
materia nostra, & ista quandoque oppo. ab eo, contra quē pro
curator litigauit, quandoque op. ab ipso domino, cuius nomi
ne litigauit procurator. Primo casu, si quidem ab initio conten
b gitimum, & de cętero non potest opponi, ar. in l. 2. C. si ex fal.
instru. & quod no. in c. licet, ī. eo. Idem, si instrumentum procu
ratoris fuit in iudicio productum, & approbatum, vt no. hic In
noc. sed intelligo ego, vt supra dixi: Si vero de hoc nūquam fuit
cognitum, nec disputatum, vtrum haberet mandatum vel nō,
c & tunc potest opponi quandocunque c secundum eum: quia
hæc exceptio reddit iudicium retro nullum, de procu. c. in no
stra. Et sic non obstat retardatio, cum reddat cont. lit. inualidā.
Dicit tamē, q vt supradictum est, postquam est determinatum,
q est procurator, opponi non potest, hoc verum, nisi opponēs
velit in se assūmere onus probādi istam negatiuam, quam pos
set probare, probando mandatum reuocatum, vel instrumen
tum falsum. Et sic in hoc videtur sentire, cum hac vlt. opi. Inn.
Et pro hac opi. ego adduco, q cum singuli actus iudiciales sint
distincti & separati; & defectus iurisdictionis, vel procurationis
concludat quælibet acta, licet non opposuerit, & præiudicaue
rit sibi in aliquibus, non tamen sequitur, q in omnibus teneā
tur, & debeat sibi præiudicare. Vide Doc. in simili in c. nonnul
li, de rescrip. & no. gl. in cle. sæpe, prope fi. de verb. sign. in versi.
partibus, quam omnino vide. Fateor tamen q opi. gl. in d. c. 1.
de cle. lib. 6. est multum æqua, sed iure nō probatur. Vltimo ca
su, quando opponitur exceptio falsi procuratoris ab ipso domi
no, cuius nomine agitur? Dic, q semper hoc potest dicere, nisi
doceatur de mandato, & pro hoc tex. in c. in nostra, de proc. Ad
38 de no. per Inno. & alios in c. ex parte decani, de rescrip. † Vlt. hic
quæritur, quia in fi. dicitur, q non præsumitur pro iudicis pro
cessu, nisi quatenus constiterit legitimis documentis, quæ sunt
ipsa legitima documenta? Sol. Inno. dicens, q licet ipsa acta nō
scribantur per tabellionem, vel viros duos idoneos, valent tñ,
si pñt probari per confessionem partium, vel per testes, vel alio
modo. Et no. q dicit de confessione partis, ad hoc all. tex. sing.
in c. fi. ī. eo. tit. vbi dicam. Host. sequitur Innoc. quia appellatio
ne documentorum, continentur testes, ff. de fide instru. l. 1. & in
c. peruenit, ī. tit. 2. Goff tamen dicebat, q hic appellabantur le
gitima documenta ea, quæ sunt confecta per tabellionem, vel
duos viros idoneos. V trunque dictum potest coniūgi, iudicio
meo, vt dicamus, q assertioni iudicis non est standum: & ad
hunc finē emanauit hæc constitutio, vt patet in prin. Sed opor
tet, q probentur acta per legitima documenta: quæ sunt legiti
ma documenta? Dico, q omnes probationes legitimæ: & fic sa
tisfactum est menti huius constitutionis. Et ex hoc deciditur
q̄, nunquid sufficiant literæ iudicis, saltem cum testium sub
scription e? Dic, vt plene dixi in c. post cessionem, de proba. Fa
teor tamen, q licet possit fieri probatio aliter, quàm per scriptu
ram tabellionis, vel duorum virorum idoneorum, tamē iudex
non euadit pœnam, ex quo ex sua negligētia oritur difficultas
probandi. Et hoc iudicio meo apertissime voluit hæc litera, in
ver. iudex autem. iuncto ver. nec pro ipsis præsumatur, &c. quę
venit continuate ad præcedentia.

ADDITIONES.

a Et similes. Adde quod voluit Ro. consi. 384. Seb. Sap.
b De cętero. Vide Alex. in consi. 59. inci. viso processu, col. 2. ver. secundo respō
deo. in 2. vol. & in consi. 102. inci. viso processu, col. 1. in 5. vol. & in consi. 61.
inci. viso, col. 1. eo. vol. 5. Seb. Sap.
c Quandocunque. Adde Ro. consi. 384. Ant. Fran.

SVMMARIVM.

1 Clerici possunt vti in eorum fauorem lege vel consuetudine laicorum, si est fauorabilis.
2 Princeps non potest inducere legem, vel consuetudinem irrationabilem.
3 Negatiua quomodo probetur, quando est probata affirmatiua, & quomodo admittatur huiusmodi probatio.
4 Clericus potest se purgare per duos laicos, etiam si contra eum probatum est per duos clericos.

5 Testes ex parte rei quando præferantur, licet testes actoris, seu accusatoris, sint aliquantulum idoneiores.

CAP. XII.

Ad nostram. Si probari potest reum deligi-
se, eius status probatio, q nō delique
rit, non est admittenda. Primo ponit prauam con
suetudinem, quam secundo seruari prohibetur. Ibi:
Volentes. Casus literalis. In regno Dacię lex talis, siue consuetu
do, seruabatur, quod si aliqui de criminibus accusabantur, quæ
per legitimos testes probari poterant contra ipsos, reputabātur
immunes, dummodo valerent se purgare. Quandoque vero
sacerdotes & clerici Daciæ huic legi innitebantur. Peruenit
hoc ad notitiam dñi Papæ; ipse volens, vt hæc mala cōsuetudo,
quæ est ꝟria omni iuri, extirpetur a clero; mandat quatenus in
probatione huius negatiuæ nullus audiatur, dum tamen ex ad
1 uerso possit affirmatiua probari. B. † No. 1. secundum D. Anan.
pro & contra, q statutum loci ligat ecclesiasticas personas, etiā
inquātum cā tractatur coram iudice ecclesiastico, dummodo
sit alias iustum. quasi sentiat, q irrationabilitas istius cōsuetudi
nis, seu statuti, fuit causa impediendi illius effectum. Sed hoc di
ctum sic collectum non placet, quia est de directo contra ec-
clesia S. Mariæ, de const. intelligendo vt ibi dixi, & plenedixi in
c. quod clericis, de foro cōp. V nde vt saluetur intellectus a con
trario sensu huius tex. no. aliter, & sic, q lege seu consuetudine
laicorum merè priuilegiatiua, possunt clerici vti in suum fauo-
a rem, a dummodo alias sit rationabilis. b Et satis colligitur hic a
b contrario sensu, & est verum, intelligendo secundum ea, q ib
xi in d. c. quod clericis. Nam hęc lex, de qua in tex. non ligabat
se i erat priuilegiatiua, & hoc tenc menti sic intellectum. No.
text. ibi, vt hæc pestis contraria omni iuri. q lex contra bonos
mores, seu peccati nutritiua, amittit nomen legis, & appellatur
pestis. Non. n. habet subſtantialia legis, cum lex debeat esse ra-
tionabilis, & c. 4. dist. c. erit autem lex. Et ideo rectè dixerunt
1 no. & Host. † q̄ ēt princeps non possit inducere hāc legem, ro
talem consuetudinem roborare. 12. dist. c. illa. de consuet. c. fin.
Idem Bar. in l. omnes populi, ff. de iust. & iu. vbi dicit non va-
re legem continentem aliquod inhonestum, facit l. leges lasciui
tissimæ, C. de legi. Ex his infertur, q etiam respectu laicorum
non valebit hæc lex, seu consuetudo; quod satis innuunt verba
literæ. Et ad verbum, A clero: supple, Maxime. Vel hoc dicit, q
forte a laicis non poterat de facto illam euellere: de iure autem
poterat, tñe peccati: secundum Host. & benè. de iud. c. nouit.
& secundum hoc no. q consuetudinem peccati nutritiuam
inter laicos, potest Papa tollere, & non mirum, cum ex hoc
modi cā emendet legem scriptam, etiam ipsius principis, de
præscr. c. fi. cum ibi no. & per gl. in reg. possessor. de reg. iur.
facit, de consue. c. ad nostram. & c. pen. No. q purgatio per tri-
mentum purgandi, est subsidiaria. Nunquam. n. admittenda
c quandiu probationes c legitimæ adsunt, ad hoc c. accedens. de
acc. & c. de hoc, de simo. cum fi. & vide Spec. in tit. de inquis. §.
nunc tractemus. ver. sed quid si reus. & ibi in add. Quarto, q
intendit litera, dum dicit, q isti poterant se quoquo modo pur
gare, & c. Respondet gl. 1. exponendo tex. Quoquo modo, id est
viles, & sui similes, quod esse non dēt, secundum glo. colligit tex
esse isti compurgatores bonę famę, &c. Ex hac glo. colligit, q ra
rō decidendi ad tex. quod non valebat ista lex, seu consuetudo
quia admittebat compurgatores inhonestos: secus ergo si fuis
sent honesti. Sed ꝟtra hunc intellectum facit litera in ver. Ad
damus, q̄ apertissime innuit, quod quandiu p̄t probari actio
tiua, non dēt quis admitti volēs probare negatiuam. Et hoc
3 aptissime sentit hic gl. fi. † Tu sic ꝯclude totā materiā, quod ad

ADDITIONES.

a Fauorem. De statutis laicorum, an ligent clericos, vel clerici alias posse
vti, est ampla materia, de qua in c. ecclesia S. Mariæ. hic alle. & habentur
priuilegia, C. de sacrosanct. eccl. Adde tamen, q statuta facta ab inferiore non
valent ad limitationem, seu prætiudicium iurisdictionis superiorum, vt
Bal. in auth. sed nouo iure. in 2. col. C. de ser. fug. & habetur per Bal. in l. 1.
tori. & ibi etiam per Alex. C. de pact. & per Inn. in c. veniens. de accu. &
per Alex. in 1. omnes populi. in 5. col. ff. de iu. & vide Inno. in c. 1. de iud.
vbi dixit quod possunt fieri statuta a laicis, si modo cōfirmentur per ec-
alias non, per d. c. ecclesia S. Mariæ. Et adde etiam, quod statutum facta
tra ius canonicum, potest fieri a populo subdito ecclesiæ Romanæ. Sic
temporalem iurisdictionem. de quo vide per D. Abb. in c. quod clericis.
vlt. char. de fo. compe. & per Alex. in consi. 176. inci. redemptoris. Sed
uocato, uiso themate, &c. Sed vide plene de materia i d. c. ecclesia S. Ma-
b Rationabilis. Ad hoc istum tex. all. d. Abb. in c. fi. de coh. cle. & mul. Vide
ta per do. And. Sic in rep. rub. C. qui admit. col. 7. Seb. Sap.
c Probationes. Et ideo dicit D. Ant. in c. fin. in 11. col. de iureiur. quod
probationes sunt incompassibiles, semiplena probatio contra quem
bationem nihil operatur, secus si essent compassibiles, cum pondere
ramentum in supplementum illius semiplenæ probationis. Et adde
Ant. & inf. hoc eo. c. in finalibus uerbis. Et inquantum D. Ant. dicit
hoc uide Spec. dicit, quod oblatio purgationis non facit fidem de re
uel inquisitionem, uide plene glo. & ibi d. Abb. qui clare tradidit hanc
riam in c. ex tuarum. de purg. can.

apparente ꝓbōne super affirmatiua, reus vult negatiuā ꝓbare
ꝑ ipsius iurm, & aliorum compurgatorum, iurantiū solū de cre
dulitate, iuxta formam c. quoties. §. porro, de purga. can. & non
dēt admitti: qa ista non est sufficiens probatio, vbi pōt ꝙstare de
veritate per ītimas probōnes. & iste est casus proprius huius c.
Ad idem c. accedens, de accu. & c. de hoc, de simo. & ver. quo-
quo modo, ponitur hic ad maiorem detestationem huius con-
suetudinis. vnde idem esset, si per testes idoneos iurātes modo
prædicto vellet se purgare. Aut vult probare negatiuam indire
cte per testes deponentes, non de credulitate, sed veritate: & de
ber admitti. ar. in c. ex tenore, de testi. & hic in gl. fi. in hoc casu
4 non loqtur iste tex. † Ad hoc vide gl. no. in c. clerici. 81. dist. q̄ di
cit, q si duo clerici probant, me commisisse fornicationem ta-
li die, & tali loco possum, ēt p laicos, probare ꝟriū indirecte, q
illa die ſp fui in alio loco: & debeo absolui, qa non sum reus. ar.
ex literis. ī. eo. qd no. bene, maxime in q̄tum dicit de testibus
5 laicis, q nō sunt respectu ordinis æquales cleri. † Ex quo infero
ad vnū sing. q testes ex parte rei p̄feruntur, licet testes actoris,
seu accusatoris, sint aliquantulum idoneiores, faciunt no. in c.
ecclesia. 2. de elect. & in c. in nra, de testib. Q̄nque, & tertio, non
apparent legitimæ probationes supe. affirmatiua, sed ꝟ reū, est
vehemēs suspicio, vel infamia, seu graue scandalum: & tūc ad-
mittitur, & ēt exigitur purgatio p iurm cōpurgādi, & aliorum
compurgatorum; iuxta formā d. c. quoties. §. porro, de quo ibi.
& c. inter, eo. tit. Vide tñ gl. 2. q. 5. in c. præsbyter. & in c. 1. & 2. de
purg. can. cum sim. & hoc voluit rex. hic a ꝟrio, ibi, Dum tñ pos
sit, &c. debēt tñ compurgatores esse honesti, &c. vt in c. consti-
tutus, de purg. can. Quæro in quo hæc lex, vel consuetudo erat
iuri ꝟria? Gl. 2. instat & minus bene, iudicio meo, qa tñ exēplis
cat de iure positiuo. Ego dico, q erat ꝟria iuri diuino, naturali,
& positiuo. Contrariabatur. n. illi regulæ diuinæ: In ore duorū,
vel triū, &c. hic. n. excludebatur iurm duorū, vel triū pistā pur-
gationē. Secundo erat aduersa iuri naturali, qa iste purgandus,
erat tēmus testis in facto suo, & ꝓualebat legitimis testib. cui ꝓ
fecto, rō naturalis repugnat. Nam vt recitat hic Host. hæc con-
suetudo erat in Saxonia, q si fur tenens rē furtiuā in vna manu
sub tunica, volebat cum altera manu iurare, q rem illam nō ha
bebat, nec sciebat vbi esset, absoluebatur, nec audiebatur agēs,
petens vt inſpiceretur, qd habebat in altera manu, & dicebat
hanc legē sibi datā a Carolo. Et intellexi a plurib. scholarib. il-
lius patriæ, q ēt hodie est, & viget ibi hæc lex, seu ꝙsuetudo. Erat
tertio ꝟria iuri positiuo, vt in iurib. hic all. in ista gl. merito hęc
ꝙsuetudo erat impręscriptibilis, quia ꝟ rationem, & ꝟ ius diui-
num, cuius transgressio inducit peccatum, vt in c. fi. de consu.

SVMMARIVM.

1 An credatur libris antiquis, historiis, Chronicis, scriptis in lapidibus, vel scripturis ex archiuo publico productis.
2 Probationes imperfectæ tendentes ad vnum, coniunguntur, secus si tendunt ad diuersa.
3 Spiritualia non possunt occupari, licet vacantia, & nudus possessor potest per indicem molestari. Secus vero in profanis, vbi possessor non potest mo-lestari: nec possessionem tenetur alteri tradere, nisi probanti proprietatem.

CAP. XIII.

Vm causam. Fines diœcesis, probantur per
libros antiquos, adminicula, te
stes & famam. Communis diuisio. Secunda ibi, Man-
damus. Casus litera. Cum inter Colubrien. & Aegita
nē. Episcopos, quæstio verteretur super limitatione suarū dioe.
cesum, Papa commisit causam illam quibusdam iudicib. man
dans eisdem, quatenus in negocio ipso procederent secūdum
diuisiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo melius pro
barentur per testes & famam, & per alia quæcunque adminicu
la. No. 1. ibi: per libros antiquos, &c. text. valde no. q istis libris
1 antiquis ecclesiarum creditur in probandis finibus diœcesium,
vel parochiarum. Et idem ꝑsimili ratione vī dicēdum in alijs,
quæ sunt modici præiudicij. & dic, vt plenius infra dicam cum
gl. 1. & nil mirū. Nam hęc probantur per verba enūciatiua con
tenta in antiqua scriptura authentica, vt est gl. no. in c. cū olim.
a de cens. No. 2. ibi, testes q fines a diœcesis, possunt probari per
testes. Sed aduerte cū tex. iste loquatur in facto valde antiquo,
vt patet per illa verba, libros antiquos, &c. & illa, fama, &c. vī
intelligendus iste tex. de testib. deponentibus de auditu, & cō-
muni opinione. Nam facta sic antiquata, de quorum initio me
moria nō existit, pbanī per tale testimoniū; de quo plene p In-
no. & Host. in c. venieris. de ver. sig. lib. 6. & per gl. fi. de pscrip. c.
vlt. lib. 6. Dñt. n. isti, q sp viderunt fines huius diœcesis protēdi
2 uig. ad talem locū, & nunq audierūt dici ꝟrium, &c. put no. in
iurib. præal. Et hoc in terminis nostris tenet Arch. in c. inter. 16.
q. 3. facit. I hoc iure, §. ductus aquę, ff. de iti. actuq. pri. V lt. no. q
diuersæ species probationis, q per se non sufficiunt, coniungun
tur, & immiscētur ad faciēdam plenā probōnem, & sic hēt locū
illud vulgatū, q q̄ nō ꝓsunt singula, multa iuuant. & quotidie
ad hoc all. c. istud. facit opt. l. 3 ff. de test. & 4. qō. 3. c. si testes. sed
intellige, & limita, vt dicā super gl. fi. Gl. 1. colligit vnum no. ex

tex. & postmodū annectit multa ſiſta. Primo colligit, q scriptu-
ra antiquorum librorū facit fidē. alle. c. ad audientiam. de pscr.
vbi hī de libro cēsuali. Secūdo adiunge alia ſiſta, de quib. in gl.
Host. & Io. And. in fi. gl. dñt, q licet glo. ponat ſpecies plurimas
ſcripturarū, non tñ oēs distributiue faciunt plenam fidē, sed illę
solūmodo q reseruatæ sunt sub custodia publica, & fideli. Aliæ
vero non faciunt plenā fidem, licet adminiculentur. Quid. n. si
reperitur scriptū in aliquo libro ecclesiæ, q domus talis, vel vi-
nea dēt soluere certū censum: an hoc ꝓbet? Arbitrabitur bonus
iudex ꝓsideratis iurib. p̄dictis. Nam forte iam sunt centum an-
ni, q sacerdos potuisset ſcribere, q tota ꝓuincia, vel parochia
erat ecclesiæ, non ergo dēt tali ſcripturę de facili credi sine aliis
adminiculis. ar. c. fi. de fi. instr. No. bene hęc dicta doct. Sed exa-
minemus nunc plenius gl. Primo. n. dicit, q scripturā antiquo-
rū librorū, facit fidē. Host. & Io. intelligunt hoc procedere in li-
b bris reseruatis in custodia publica, & fideli. b Et ꝓ hac restrictio-
ne, optime facit tex. in d. c. ad audientiam. & dñt ibi do. q satis
faciunt fidem, si reperiuntur in camera Cardinalis, vel Epi. Ego
hæc dicta nō admitterem indistincte. Quid. n. si Eps prætendēs
aliqđ castrū per aliū detentū ptinere ad ecclesiā suā, ſcripsit i li-
c bro antiquo ecclesiæ, illud castrū ptinere ad ecclesiā; & c successi-
ue multis tpib. ille liber fuit detētus ī camera epi, dicem³ ne, q
ꝓbabit dñiū castri cū grauissimo ꝓiudicio possessoris? ꝙ c. iter di
lectos, de fi. instr. vbi nō credit antiq ſſimis priuilegijs eccliç, si ſi-
1 gillaꝝsūpta sūt, vt enormē fractură patiūt. † Dic ergo, q aut agit
de nulliꝰ ꝓiudicio, & tūc ſcripturę librorū non authenticorū,
d vel ſcripturę lapidūđ faciūt fidem, qa tunc ſufficiunt probatio-
nes

ADDITIONES.

a Quod fines. Adde, quod confines probantur per instra, quæ ad alium finem principaliter sunt facta. Ita dicit gl. no. in c. cum olim. de cens. & in c. fi. pa. de priuil. in 6. quas gl. all. D. Ant. in c. cum dilectus. de suc. ab intest.
Circa hoc de probatione confinium dicas, quod confines antiqui probantur per testes etiam de auditu. Ita Bal. in l. conuenticulam. in 7. col. C. de epi. & cle. Item probantur per authores terminorum, si eorum non interest, ſm Bal. vbi ī. Item probantur per instra, vt in l. Celsus, ff. de prob. Probantur p indicia, & per famam, vt per gl. in c. cum causam, de prob. vt per Bal. in l. cū aliquis, & ibi ēt per do. Pau. C. de in. deli. vbi ēt gl. tangit. Et de probatione horum confiniū, vide per Inn. & Io. de Imo. in c. veniens. de test. Ant. Fran.
Quod fines. Quomodo possint probari fines diœcesis, tradit no. Are. in con
si. 42. inci. viso consi. & Alex. post Bar. in l. cum aliquis. C. de iure del. vbi plu
ra ad materiam huius Decre. vide etiam per Mod. in l. 1. ff. fi cer. pet. Se. Sap.
b Et fideli. Vide Ro. in consi. 165. inci. liber registri. Pet. de Anch. in consi. 14. in
ci. primo de iurib. Cor. Perusi. in consi. 142. inci. videtur, col. 3. Seb. Sap.
c Ad ecclesiam. Vide Bal. in l. exemplo. C. de prob. And. Bard.
d Lapidum. Item adde, quod corrumpens talia scripta in lapidib. tenetur leg. Iul. peculatus, tex. est in l. qui tabulam, ff. ad l. Iul. pec. Item adde, quod ualet ꝓbatio per Chronicam, gl. est in ver. non magis. quam communiter sequi-tur Doc. ibi in c. inter dilectos, de fi. instr. Et vide glo. in ver. patris tui, in fi. in c. quanto. de iureiu. quæ dicit, non credi inscriptionib. sepulchrorum, & ibi Io. And. reuertitur ad c. fane. hic alle. quod vī probare. Et idē dicit, quod ille tex. non loquitur assertiuè, sed sub dubio, fortè. Ego respōderem, quod posito, quod loquatur assertiuè, sit speciale in crimine hæresis, sicut est ſpe-ciale, quod in ꝓbanda hæretica prauitate admittuntur testes singulares, vt sin. voluit Bal. in l. j. C. qui num. tu. & fuit dictum Iac. de Are. in l. testiū, C. de testi. Et de probatione per chronicā, all. gl. in ver. millesimo. in c. post app. §. forma. 2. qō. 6. Et de ſcriptura in marmore, qđ aperte ꝓber, adducas qđ no-do. Ant. in c. 1. in 3. col. de fi. instr. ubi dicit, quod instrm pōt ſcribi in tabulis ligneis, cereis, marmoreis vel eburneis. & adde hic gl. in ver. transtulit, in c. venerabilem. de elec. & uide D. Ant. in c. proposuisti. in fi. 1. col. de consec-eccl. vel alt. & ibi etiam clarius per D. Abb. qui refert ad istud propositum Innocentium. & uide Ro. consi. 384. Ant. in c. ad audientiā. cir. prin. de
spon. Et an ſnia possit ſcribi in charta rasa, vide per Bal. in apo. in l. quædam.
in fi. ff. de eden. Et vide qđ no. Io. An. & Pet. de Anch. in c. fin. de re iud. in 6.
vbi dñt, quod ſnia pōt ſcribi in pariete. Et adde hic gl. in ver. ſcriptura, in c.
ſolēnitates, de consē. dist. 1. quæ dicit, quod ꝓbatur confectio ecclesiæ,
ſi ita inueniatur in libris ecclesiæ, vt ēt in lapide. Item vide glo. in l. in testō,
ff. de cond. & dem. Et qđ probetur legitime p libros antiquos, vel p scriptu
ras antiquas in lapidib. uel colūnis sculptas, uel per libros censuales, tenet
Spec. in tit. de prob. §. videndum. in 3. col. ver. non per libros. Item uide Do.
in c. quamuis, ante fi. 2. ri. dist. ubi dicit, quod in factis antiquis ſtatur libris hi
ſtoriarū, & alle. no. in c. cum causam. Item nide, quod de qōne hic posita no.
Bar. in l. j. ff. de albo scrib. Item qñ reperiuntur scripturæ antiq ſſimæ ꝟriæ,
qb. potius fit ſtādū, uide qđ sin. ſcripſit post D. Ant. in c. tam lris, de testi. Vi-
de Bar. in l. vel quod. ff. de reli. & sump. fun. Et quod ꝓ libros cēſuales anti-
quos, ꝓbatur, tenet Arch. in c. ab eo. xi. dist. Flor. in l. census, ff. de prob.
Adde, quod literis ſculptis in marmorib. de antiquo sit danda plena fides,
tenet Bal. consi. 345. inci. an patronatus. Et quid de libris censualib. uide Ab.
consi. 146. Io. de Ana. consi. 84. Ro. consi. 127. Et quid de libris archiui publi-
ci, uide per eundem consi. 105.
De hmoi scripturis factis in tabulis marmoreis aut alijs, quid & quantū, ꝓ-
pet. ubi ēt hī, qđ de Chronicis antiquis. De libris aūt cēſualib. canonicorū,
uel aliorū, qui nō sunt scripti manu publica, uide p gl. & Inn. in c. ad audien-
tiā, de pscr. & uide Io. An. in add. Spec. in tit. de instr. edi. §. nūc dicendū, &
p Bal. in rub. C. de fi. instr. in pe. col. & per Pe. de Anc. in cōſ. suo 12. inci. cir-
ca primā dubitationē, ubi arguit ad utrāq; parte, et uide Bal. et Sal. in l. exē
plo, C. de prob. q dicunt, qđ tales libri censuales probāt cōtra subditos, nō
ꝑ alios, et uide Bal. in l. fi. C. fine censu. ubi dicit, qđ ſi in libro cēſuali reperī
ſcriptum sic esse confuetū per decē annos, non est aliud quærendū, et p ta-
lē libruin probatur consuetudo, et uide etiam per Spec. in tit. de prob. in §.
3. in uersi. 9. et uide Flor. in l. census, ff. de prob. Et an libri fiscales probeur,
uide per Bar. in l. illare, ubi etiam per alios. C. de fi. instr. Ant. Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes non plenæ,ita intellige quod no.hic in glo.& in c. sane.il 2. 24.q.2.& aperte no.Inno.super rub.de conse.eccl.vel alt. Pone exemplum: si dubitatur an ecclesia fuit consecrata, vel infans baptizatus,vel quid simile. Idem puto, si factum est antiquissimum,& agitur de modico præiudicio,ar.opt. ex isto tex. & pōt dici hic expressum. Non.n.mandatur hic de libris repertis sub custodia publica,& fideli: sed indistincte per libros antiquos, &c.quia cum agatur de modico præiudicio, nec versetur interesse bursale,non est verisimile,q̄ quis scripserit falsum: vel q̄ illa scriptura tanto tempore fuisset tolerata, si non cōtinuisset veritatem. Modicum aūt est præiudicium, an habeat iste ep̄atum,vel ille:ar.c.cum apostolica, de his, quæ si. a præl. Q̄ngue agitur de magno præiudicio: & tunc aut est talis liber, vel scriptura,cui ab antiquis nostris communiter creditum est: vel reperitur in loco,vbi solum reseruantur scripturæ authenticæ, & tales faciunt plenam fidem,vt est tex. no.in d.c.ad sententiam, de præscrip.facit l.census.ff.de prob.no.Bar.in l.1.ff.si cer.pe. Et ex his infero,q̄ istis libris historialib.seu chronicis,quib.a maioribus nostris fides communiter adhibita est, credere debemus. no.Bar.in d.l.1.vide bo.glo.in c. inter dilectos, de fi. instrum.in versicu. magis, & in capitu.venerabilem,de elect.in ver.transtulit. Hinc etiam est,q̄ dicta Arist. Hippo. & similium, fidem faciunt:quia communiter in omnibus studijs recepta sunt. ad hæc l.septimo mense,ff.de sta.homici.& l.si pater,ff.de solu.no. Bar.in d.l.1. Aut est talis liber,seu scriptura, cui communiter a maioribus nostris creditum non est, nec reperitur in loco, vbi solum seruantur scripturæ authenticæ, & talis scriptura, seu li-
a ber facit adminiculum,a seu præsumptionem, non autem plenam probationem. Hæc probantur a contrario in d.c.ad audiē tiam; & fuit de mente Inno.in loco præalle. super rub. de consecr.ecclesiæ,vel altar.quam sic intelligo,& vide ad materiam, quod no.gl.in d.c.audientiam,& in d.c.habeo.1.distin.Secūdo dicit ista gl.q̄ creditur instrumēto producto ex archiuo publico.allegat multa iura,& est archiuum locus, in quo reponūtur scripturæ publicæ,& facit pro hoc d.c.1.ʒ.eo.& c ad audientiā, præal. Tertio dicit gl.q̄ creditur scripturæ sculptæ in aliqua columna, vel lapide. Intellige hoc,vt dixi, vt in non tendentib. in alicuius præiudicium,faciat plenam fidem: in alijs vero adminiculatur secundum qualitatem loci,vbi reperitur,& secundū quantitatem præiudicij.d.c.sane. Plenam autem fidem non faciunt, vt l.monumentorum, C. de reli.& sump.fun.vbi dicitur, q̄ scripturæ monumentorum,seu sepulchri, non probant proprietatem ipsius,& dic de intellectu huius legis, vt ibi plenius no.Vlt.dicit gl.q̄ scripturæ,quæ olim fiebat in albo prætoris,fides adhibebatur. Erat.n.locus dealbatus ante ostium prætoris, in quo describebantur prętoria edicta:& vide de hoc tex. iūcta glo.in ver.in albo,in cle.1.de iudi. Ex his habes plene declaratā primam gl.Gl.2.colligit, q̄ per testes vtriusque parochiæ possunt probari fines diœcesis,& per famam: dicit tamen, q̄ fama plene non probat,sed adminiculatur.No.bene gl.quia vult per famam solam,finem diœcesis non probari. Archi.in hoc non firmat pedes,in c.plures.16.q.1.& vide per eum de materia huius c.in c.inter memoratos.16.q.3. Tu dic plene, an & quando fama plene,vel semiplene,vel nihil probet,vt no.Bar.in l.de minore,§.tormenta,ff.de quæst.dicam in c.veniens.il 1.ʒ.tit.pxi. Gl.vlt.colligit,q̄ adminicula,& si non plene probent, coadiunant tamen plenas probationes.Ex quo colligit illud, Quę non
2 prosunt singula &c. † Sed circa hoc quęro, vtrum hoc sit verū
b indistincte,vt probationes imperfectę coniungantur b ad faciē dum plenam & perfectam probationem? Videtur, q̄ non. Vi demus enim q̄ testes singulares nihil probant,in cap.cum dilectus,de elect.& c.licet.ʒ. eod. Et multa imperfecta non faciunt vnum perfectum,vt in c.quorundam,cum glo.1.23.dist. Solu. aut probationes diuersæ tendunt ad vnum,aut ad diuersa. Primo casu sunt cōmiscibiles, & si sunt sufficientes ad iudicis animum inducendum ad plenam credulitatem, inducunt etiam ad plenam probationem,iuxta ea,quæ dixi in c.tertio loco.ʒ. eo.Et hoc procedit, siue istæ probationes sint eiusdem generis, vt in duobus testibus,siue sint diuersi generis, vt vnus testis cū fama,iuxta no.in c.de app.& c.veniens,ʒ.tit.prox. Et hoc casu, quo fama facit semiplenam probationem;quod quando sit, dicam in prealle.c.veniens Item in alijs præsumptionibus, & adminiculis concurrentibus cum vno teste de visu, vel pluribus de credulitate, vt hic probatur, & etiam in d.l.3. ff. de testib.&
c 4.q.3.c.si testes,& c.causam quæ,de re iud.& dixi c in d.c. tertio loco. In secundo casu cum tendunt ad diuersa, tunc non sunt commiscibiles. Exemplum in pluribus testibus singularibus. Idē videtur, si aliq testes deponūt de mutuo, sed nō pfecte: & aliq de confessione mutui,ēt non perfectè:vt nō coniungātur ad faciendam plenam fidem:quia mutuum, & confessiō mutui sunt diuersa,neq; tendunt ad faciēdum vnum totum, cum sępe sit vnum sine alio.Simile ad hoc quod leg. & no. in l. 2.§. 1.ff.de excul.tut.l.j.C.quando mul.off.tut.fun.facit d.c.licet.ʒ. eo.Hæc sunt de mente Bar.in l.1.§.idem Cornelio.ff.de quæst. & l.admonendi,ff.de iureiur.& Cal.in c.veniens, prę all.Nunc ergo extra glo.opponitur, & videtur, quod ad istā admiculā non sit recurrendum in diuisione diœcesis,sed defendēdus est possessor,donec plene fuerit probatum de proprietate per contrariam partem.l.fi.C.de ꝓba. Nec possessor debebat arctari ad docendum de titulo suæ possessionis.2.q.5.in prin.l.cogi. C.de pet.her.& c.ex literis.ʒ.co.Ex dictis Inno.& aliorum potest triplex solutio colligi.Primo,q̄ procedat iste tex.quando non cōstat de firma possessione alterius,alias procedit ʒrium.Pro hoc allego bo.tex.cum ibi no.in c.1.de relig.do.Secunda sol.q̄ contra possessorem erat hic vehemens præsumptio iniustitię,cum ibi non probauerit eam habuisse a Papa, vel ab alio habente in hoc potestatem,nec præsumptio poterat iuuare,cum de nouo hęc loca fuissent ad fidem conuersa;& sic talis possessio non re
3 leuat.100.dist.c.contra morem. † Et no.hanc solutionē, ex qua infero,q̄ spūalia iuste non possidentur, co q̄ possidētur,vnde nudus possessor potest per iudicem molestari, vel si est presumptio iniustitiæ contra eum;nisi doceat de proprietate,facit c.ordinarij,de offi.ord.lib.6.& quod no.glo. in reg. beneficium, de reg.iur. libr.6.secus est in aliis rebus profanis: quia in illis iuste quis possidet,nec tenetur tradere possessionem, nisi probanti proprietatem.d.l.fi.Rationem diuersitatis puto hanc:hęc temporalia vacantia licet sine alicuius iniuria & pacto occupare, quia quod in nullius bonis est, hoc naturali ratione occupanti conceditur:Inst.de rer.diuis.§.feræ igitur,& 1.dist.c. ius naturale.Præsumitur enim res illius,qui eam possidet,nisi ab alio deceatur contrarium.Sed spūalia non possunt occupari, licet vacantia:sed debent hīi a vicario Christi, vel alio deputato ab eo, seu authoritate canonis,vt dicit hic Inno.in fi. facit quod no.in c.conquerente,de offic.ord.& quod dixi in c.olim, il 3.de reli. spol.merito non recurritur ad libros antiquos,&c. Tertia sol. q̄ quilibet Episcopus hic occupauerat, inquantum poterat, & constabat de occupatione;& ideo Papa mandat quæstiones decidi,vt in tex. Vlt.opponitur, q̄ non poterat ex illo esse conclusio hic de finibus,quia diœceses fuerunt limitatæ,& ēt prouinciæ,longe ante aduentum Christi: & secundum traditionē gentium,& collationem suorum præsidentium, Apostoli posuerunt cōstituerunt Primates, Archiepiscopos,& Episcopos,quos fuerunt diuisæ. Tertia sol.q̄ licet fuerit facta diuisio,in processu temporis potuit mutari,& offuscari.sæpe enim tradita corporis mutatur,& perditur,seu ignoratur rei & loci origo. 12.q. 2.c.longinquitate.ff.fi.reg.l.in fi.& in c.ex literis.sup. eo.& hæc bona & vera. Quarta sol.ad idem tēdit,& est ēt vera, & propter multas varietates,quę quotidie fiunt,potuit insurgere illa dubitatio.Nam propter delictum populi, priuatur ciuitas dignitate episcopali, 25.quæst.2.c.ita nos.Ita sępe duo episcopatus per Papam vniūtur,& vna ecclesia sæpe erigitur in cathedralē & dantur sibi noua diœcesis.Et ex his & multis similibus, potest oriri confusio limitum,quæ dēt determinari,per ea,quę habent hic. & ad

ADDITIONES.

a Adminiculum.Idem tenet Abb.in consil.74.incip.duo.in 1.dubio.in fin.in 1. vol.& D.Anto.de But.in c.2.col.3.ver.tertius casus. infra de fi. instrumen. Seb.Sap.
Adde Fel.Idem tenentem in l.Census, ff.de prob.Meo tamen iudicio talis probatio plenam fidem non facit.

b Coniungantur.Adde an probationes imperfectæ coniungantur,Ro.consil.5. & 61.Alex.consil.21.4.lib.
Dicas circa hoc,quod probatio perfecta, siue plena,fit ex pluribus singulāribus,etiam si sint plura indicia;vt per Bar.sing.post gl.in l.2.in prin.in 2.col. de excul.tut.Et habetur per gl.in c.cum causam.de prob.Et adde etiā quod per duas semiplenas,puta per vnum testem,& famam eo casu, quo fama facit semiplenam probationem,vel per vnum testem,&per confessionem absentę partis,vt de etiam per Bar.in d.l.2.& in d.l.admonendi.in 10.col.ff.de iureiu.& per eundem in l.si finita.in §.Iulianus,ff.de dam.infe.& vide gl.in c.cupientes, de elec.lib.6.in ver.plena,& vide D.Abb.in d.c.cum causam,in 3.col.Et adde,quod in causis breuibus dicitur plena probatio, etiam quæ fit per testes, vide Bar.in l.de minore.in §.tormenta,ff.de quæstio.& per eun.Ant.in cap. veniens.il 1.de testi.et per Bar.et Bal.in auth.nisi breuiores.C.de fer.et feriis. & vide Spec.in titu.de off.om.iud.in §.postremo.in ver.sexto quæritur dum. Ant.Fran.

c In d.c.tertio loco.Vide Ro.in consil.333.inci.quo ad primum.in fi. et do.Ias. in repe.l.admonendi,char.24.in 3.col.cum seq.ff.de iureiur. And.Sicul.in fi.6.col.1.et consi.29.in prin.in 1.uol.Alex.in consi.128.inci.pondera.in 4.uol.et consi.123.eo.uol.et in consi.79.inci.in causa,col.3.eo.uol.& consi 176.inci.uiso,col.3.eo.uol. Seb.Sap.

& ad c.plures.16.q.1.quod videtur aliud modum præfigere in diffinitione huius quæstionis. Multipliciter respondent Doct. Licet mihi illa,vt ista dispositio addatur ad illam,& sic nō sunt duo remedia successiua. Non sunt hic alia.

SVMMARIVM.

1 *Mulier nondum a uiro cognita,an sit uiro restituenda, cessante causa monachatus.*
2 *Priuilegia uirginitatis,quæ sint.*
3 *Monachi,uel monniales defenduntur per syndicum monasterij.*
4 *Ad ui tuto ingressu, bona collata monasterio,reuocentur.*

CAP. XIIII.

Qvsam. Possunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.h.d. Communis diuisio.Secunda ibi,mādamus.Casus in terminis.Quædam puella contraxit matrimonium cum quodam iuuene,& traducta ab ipso, tādem recessit ab eo,& intrauit monasterium,se virginem,& monacham asseuerans.Iuuenis prædictus repetebat eandem dicens, q̄ eam carnaliter cognouisset:illa econtra virginem se esse, ac monacham asserebat. Mulier propter hæc educta fuit de monasterio. Et induxit quasdā mulieres ad probandum per aspectum corporis virginitatem. Tandem vir volebat reprobare mulieres illas,quæ inductæ fuerunt contra ipsum:mulier vero dicebat, q̄ timebat violentiam sibi fieri ab illo.Consultus Pap.super hoc negocio, respōdens, mandat,quibusdam iudicibus, quatenus puellam illam ponāt interim in illo monasterio,quod intrauit,vt ibi vsque ad finem causæ valeat secure morari, recepturi postmodum non solum probationes viri, quas inducere voluerit ʒ mulieres illas,quas induxit puella ad probandum virginitatem,verum etiam alias probationes hoc negocium contingentes, quas vtraque pars duxerit producendas,quia dicit canon, q̄ manus & oculus obstetricum sæpe fallitur. Mandat adhuc, vt honestas matronas, & in hoc prudentes deputare procurent ad inquirendum,vtrū dicta puella virginitatis priuilegio sit munita.Ber. No. ex principio,ibi. Et G. puellam &c. q̄ cum agitur contra monachum
4 vel monacham,& reuocatur in dubium de ipsius ingressu,ācō cipiendus est libellus in personam ipsius monachi, & non monasterij,vt hic probatur aperte.Quid autem vbi non reuocatur in dubium ingressus, sed agitur ratione contractus, vel delicti ipsius initi, vel commissi?Dic vt leg.& no.in auth.causa, quæ fit cum monacho, C.de epis.& cle.& aliquid tetigi, in c.in præsentia,ʒ.eo.No. 2.q̄ publicatio attestationum non impedit in causa matrimoniali productionem nouorum testium; etiam si tē dat in præiudicium matrimonij spiritualis. Hoc enim fit non tantum in fauorem matrimonij carnalis,quantum vt euitent peccatum imminens in dissolutione legitimi matrimonij de quo dic,vt plenissime dixi in c.ii.tauit,ʒ.eo.Vel no.sic secundum alium intellectum,quem do ad istum tex.non ponēs aliquam specialitatem in matrimonio, q̄ vbicunque causa est decidenda per iudicium peritorum, ita q̄ testes nō possunt deponere de veritate, sed de credulitate, secundum peritiam artis,possunt testes peritiores, publicatione priorum non obst. recepti,quia primi de facili potuerunt decipi. Pro hoc ratio tex. ibi,sępe manus fallitur,&c.quod posset procedere, quando reperitur,vel iudicis officio,vt hic,vel ad partis instantium,cui nihil possit imputari,quiare illos prius non produxit: arg.c.fi.q. 1.ac.pos.& vide omnino,quæ dixi in c.proposuisti,ʒ.eo.No. producto in testes super peritia artis eorum posse tāquam criminosos,& inhonestos reprobari.Et no.ibi:Honestas prouidas & peritas,&c.quales debeant esse periti in arte, vt eorum testimonium sit in omni parte validum. Non enim sufficit sola peritia,sed etiam honestas requiritur. adhoc l.magistros studium C.de profess.& medi.lib.10.No.vlt.q̄ virginitas dicitur habere priuilegium.i.prærogatiuam & dignitatem quandam spectantem,quam paucissimi habent;cum,vt ait Grego.pauci sine vitio incontinentiæ reperiantur. 50. distin.c. quia sanctitas tua. Multi enim habent corporis integritatem,sed non ipsam virtutem virginitatis.Quod declara,vt no.in c.nisi cum pridem, de renun.in glo.in ver.virtutum flore, & facit quod le. & no. in c. nec solo.32.q.2. Insuper potest hic notari vnum bonum dictū, q̄ in causa, in qua exuberat iudicis officium, potest etiam iudex, parte non exclusa, testes ex officio suo producere, vt probat tex.ibi. Curetis, &c. Et sentit loā. And.hic super isto verbo, Curetis.& facit quod habetur in c.constitutus, & c. oblatæ.de app.& quod no.in l.3.§.hoc autem iudicium. ff. de dam.infec. Opp.& videtur,q̄ hic ante omnia mulier erat marito restituenda,vt in c.ex transmissa,& c.ex conquestione,de restit.spoliato. sed glo.1.q̄ hic ista tatebatur se virginem,& monacham: vnde si erat virgo,tenuit monachatus; & per consequens non debet restitui.de coniug.coniug.c.1. & c.ex publico,& pendente isto dubio,non debet restitui,nec corrumpatur ab eo. † No. & pondera glo.quia tenuit, quod cessante causa monachatus, sit mulier restituenda marito; licet nondum ab eo cognita fuerit,loā. And.videtur sentire contrarium, per illud c.ex transmissa,quia quia vt ibi patet, non habetur hoc casu possessio sine copula.& dicit addendum,quod dicit in c.dudum,de coniug. coniug.& sic simpliciter transit hic do. Ant.Sed tu dic,q̄ si habuit possessionem coniugis sine copula,fiet restitutio quoad cętera, dempta copula,& si timeatur de corruptione, nec possit sufficiēter per cautionem prouideri,vt probatur in c.literas. de resti.spol. Sed in isto casu non fiet, quia allegando ingressum religionis, negat spoliationem,& sic ante restitutionem debet finiri quæ-
b stio,prout dicitur hic.de materia b vide,quod plene dixi in c.ex parte.de resti.spol. Quęro, ad quid volebat iste inducere testes contra mulieres prius ductas ad probandum virginitatem? Gl. 2.respondet q̄ volebat eas repellere a testimonio,tanquam criminosas,&c.Et no.bene glo.quales debent esse testes, qui assumuntur ratione peritiæ,& dixi super tex. Vel secundum Inno. dic,q̄ forte volebat eas probare fuisse corruptas,vel volebat cōtra eas inducere alias matronas honestiores, & plures asserentes contrarium;quibus standum est,vt c.in nostra. ʒ. titu. proxi. Dic etiam,quod si non sint plures, dummodo sint peritiores, prævalent dictis aliorum,licet plurium, arg. in d. c.in nostra,& tetigi,in c.proposuisti,ʒ.eod. Glo. vlt. inter cętera colligit arg.
c ex tex.q̄ in causa matri.capertis attestationibus, alij testes recipi possunt.Contra quod opponitur d.c.iurauit,ʒ.eo.Dic plene ad contrarium illius c.vt ibi dixi.Et dic hoc esse verum in se,volendo ponere specialitatem in matrim. sed aliqui volentes hic ponere aliquam specialitatem, vt gl. dicunt, q̄ hic loquitur de quadam speciali extra ordinem probationis,in qua ratio legis de pereunctatione attestationis, vt ne aliquid addatur, minuatur,vel corrigatur,locum non habet secundum eum. Vnde dicebat hic Vincē. q̄ reiteratur probatio hic, vt euigilet bonum considerationis. Item in aspectione instrumentorum. C. de fide instrum.l.vlt.& in aspectione finium. ff. fin. regun. l. si irruptione. §. ad officium. quasi velint isti dicere, q̄ hic non est timor de subornatione,quia non habent alia facere, nisi diligenter inspicere & referre. Sed certe hæc ratio non mihi satisfacit, quia videns se succumbere in causa, posset corrumpere testes, vt referant se diligenter examinasse, & reperisse illam corruptam,vel virginem,secundum appetitum corrumpentis.Dico ergo q̄ aut est speciale,vt in gl. Aut procedit, quando causa decidituir iudicio peritorum,qui de facili possunt decipi,vt in tex. & super eo dixi. Aut procedit ex officio iudicis, vt supra dixi,in quo cessat subornationis timor,vt no.in c.venerabili, & c.cum clamor,ʒ.tit.prox. Aut loquitur, non facta adhuc publicatione aliorum testiū.Nam possunt testes, quandoque reprobari,non publicatis eorum dictis,vt c.licet.ʒ.eod & no.plene in c.ex parte Adæ,de testib. & sic multipliciter in hoc potest intelligi iste
2 tex.† Vlt.glo.quærit,quæ sunt priuilegia virginitatis: & colligit multa, & inter cętera dicit,q̄ virginitas est sola, quæ potens aſt Deo animas ꝑsentare.in Auth.de leno.&c. Non intelligas gl.q̄ aliæ virtutes hoc non possint, & sic quod verbum sola,habeat excludere alias virtutes;quia male diceret,per capit. firmiter.§. fi.sup.

ADDITIONES.

a De ipsius ingressu.Vide Abb.in c.venientes.in gl.1.de conuer.coniug.& in c. dudum,1.no.eo.tit.& Bal.in Auth.causa,C.de epis.& cle. Seb.Sap.

b De materia.Vide Pau.de Cast.in consi.272.inci.quia per primum, in 2.dub. in prin.vbi dicit,quod maritus non dēt audiri, si petit se restitui ad oscula. Seb.Sap.

c Causa matrim.Adde hic gl.fi.circa fi.in c.cum ad monasterium, de sta.mon. & gl.fi.c.1.de voto.Et ad intellectum huius gl.vide do. Ab.post gl.in c.Rex pacificus.in 2.col.in prooe.Greg.Item dicit Aug.in lib. de virginitate,vt refert B.Th.2.2.dist.28.q.6.art.6. quod neque ipla virginitas,quia virginitas, sed quando Deo dedicata eſt,honoratur. Item vide 4. pulchras quæstiones de calitate,quas ponit B.Tho.2.2.q.8.in omnibus articulis illius quæstionis.Itē adde,quod status religiosorum præfertur virginitati, vt dicit B.Th. 2.2.q.186.art.8.circa fi.& ita dicit tenere Aug.in li.de virginitate. pro quo facit tex.in 3.ex parte.fi.2.de conuer. coniu.Item quæ sit competens diffinitio virginitatis,ponit S.Tho.in 4.sent.dist.34.art.1.& in ea.dist.2. q.art.3.potnit vtrum virginitas sit maior aliis virtutibus.Itē vide 4.quæstiones de continentia,quas ponit B.Tho.in 2.2.q.65.in omnibus art.illius quæstionis. An status religiosorum præferatur virginitati,dicas,quod sic,imo ēt martyres præferuntur, vide B.Tho.2.2.q.152.art.4.vbi etiam ponit quomodo virgines sequuntur agnum quocunque ierit & vide eundem in q.184.art.4.& in d.q.162.art.3.ubi ponit quo sine ea habentur cęteræ uirtutes, & an virginitas possit per pœnitētiam recuperari, & quo miraculo por recuperari. & vide tex.in c.fi.Paulus.22.q.1. vbi hī, quod virgines fatuæ, de quibus in Euangelio,dicuntur illæ,quæ seruant virginitatē carne, & non spiritu, prudentes vero quæ seruant vtroque modo. Et quod sit præmium virginitatis in cœlo,no.in c.nuptiarum.27.q.1.& vide glan c.cauſam,de proba.quæ dicit,quod habent laureolum,quæ datur etiam martyribus. Vide Io. And.in capit.1.in vlt.glos.de summa Trinit.& in c.nnotuit, de elect.& vide quæ habentur in c.ancognitus.32.q.1.& de huiusmodi priuilegiis uirginitatis p B.Tho.in 4.& ibi per Rich.dist.49.& tene mēti, quod sola uirginitas replet paradisum,& potest animas Deo præsentare,& est principium aliarum virtutum,de quo vide glan c.causam matrimonij,in ver.priuilegio. & ibi per do.Abb.in 2.col.de prob. Et adde quod virgo gaudet priuilegio calatæ patris.ita par.no.in l.quoties.C.de priuil.scholi.lib.12. Ant.Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fi.ſup.de ſum.Trin.vbi dicitur, q̃ non ſolum virgines & continentes, ſed etiam coniugati poſſunt virtuoſe viuendo, vitã eternam acquirere. Sed intellige, q̃ illa ſola per ſe eſt ſufficiens ſine operibus aliarum virtutum: non tamen intelligas, q̃ ſit alias vitioſus, ſed q̃ etiam haberet alias virtutes, acceſſorie tamẽ, licet non principaliter. Nam impoſſibile eſt habere vnam virtutem ſine aliis, ita inuicem ſunt colligatæ, vt in d.c.niſi cum pridem. cum gl prælleg.& facit 22.q.1.c.cum renunciant, & c.defleat peccator, de reg.iur. Secundo dicit gl.q̃ ſolum virgines habent laureolam. Dicit hic Hoſti. q̃ etiam martyres, & prædicatores
a habebunt laureolam, a vnde dicit q̃ Ioan. Baptiſt. habuit triplicem laureolam, fuit virgo, prædicator, & martyr. Ideo dicitur in hymno ipſius: Sexta terdenis, &c. Dicit Ioan. And. q̃ laureola eſt quidam ſplendor præcipuus, qui prædictis confert, quo ab aliis Sanctis diſtinguũtur: & dicitur laureola ab arbore, lauro, quæ nunquam viriditatem deponit, & olim victores coronabantur ea cum laude. Eſt enim hæc laureola corona laudis. Dic etiam, q̃ poteſt nũcupari aureola, & dicitur ab auro de-
g riuatiue propter ipſius ſplendorem. † Vlt. extra glo. quæro qualiter defendet ſe hęc mulier: ex quo dicebat ſe monacham. Dicunt Goffred. & Hoſtien. q̃ cũ iſta mulier ſit in poſſeſſ. monachatus, defendetur lite pendente per ſyndicum monaſterij, & habebit expenſas a monaſterio, cum non videatur habere proprium. de accu. cap. ex parte. & c. olim. & ſi apparebit cognita, educetur de monaſtetio cum rebus eam ſequentibus, nõ cum his, quas ſeparatim obtulit: facit ſecundum Ioã. And. quod no. de cler. coniu. c. quod a te, & in cap. licet. de reg. & ſic etiam trã-
h ſit But. & Innocen. † Videntur iſti ergo velle, q̃ vitiato ingreſ-
b ſu, b non reuocantur bona collata monaſterio ſeparatim ab ingreſſu, ſed tantum illa, quæ tranſeunt ad monaſterium acceſſorie ad perſonam. Tu vero dic melius, licet gl. in Auth. ingreſſi. C. de ſacroſanct. eccle. & in corpore, vnde ſumitur, & in Authen. de mona. §. illud. ſentiat id, quod hic Goffred. & Hoſt. Bar. tamen aliter in d. auth. ingreſſi. Vnde diſtingue poſt cum ſic, q̃ quando quis obtulit ſe, nec aliquam mentionem fecit de bonis, ita quod bona tranſeunt acceſſorie ad perſonam, iuxta no. in authen. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. & in c. in preſentia. ſup. eod. & tunc ſecundum omnes, vitiato expreſſe ingreſſu, vitiatur tacite bonorum tranſitus. Quandoque quis obtulit ſe, & expreſſe etiam contulit ſua; & tunc ſubdiſtingue, aut credebat ingreſſum tenere, aut ſciebat non tenere. Primo caſu bona recuperat, licet expreſſe collata, quod probat Bart. primo per l. ſi pater, & l. nec apud, C. de hæred. inſtituen. vbi ſi aliquis credit aliquem fratrem, vel filium, & hac contemplatione telinquit ſibi bona ſua: reperto contrario, illa bona auferuntur ab eo, cui fuerant per errorem relicta, & veniunt ad ſuccedentes ab inteſtato. Et de hoc vltimo eſt tex. no. in d. l. nec apud. Ad idem pro primo dicto adduco. l. ſi n. ff. de hæred. inſtitu. facit 17.qõ.4. in c. fin. adducit etiam Bart. l. non omnis. ff. ſi certum pet. vbi ſi quis donauit, & tradidit cauſa mortis, donationem reuocat, conualeſcentia ſuperueniente. Ita in propoſito, iſte, qui intrauit religionem, videtur donaſſe cauſa mortis mundanæ, cum ſit mortuus mundo. l. Deo nobis. C. de epi. & cler. cap. placuit. 16.qõ.1. cum ergo non ſit mortuus, debet poſſe reuocare, ad idem, ff. & C. de condi. ob cauſam da. & cauſa non ſec. per totum. Et hanc opin. expreſſe ſentit glo. in dicto c. quod a te. Hæc opi. mihi placet quando ex coniecturis apparet, quod ratione ingreſſus illa bona contulerit, vt puta, quia tempore ingreſſus dedit omnia ſua. Non enim eſt præſumptio, q̃ dediſſet omnia ſua vel maiorem partem ſine ſe. argum. illius. cap. fin. 17. quæſt. 4. de renunc. c. ſuper hoc. Vel ſimiliter, ſi non dedit omnia, vel maiorem partem, aliqua tamen expreſſit, ex quibus apparet de tacita intentione ſua, argum. l. licet, ff. de lega. 1. Vel dedit in ipſo puncto ingreſſus. Secus autem vbi ex interuallo aliqua donaſſet, vel ex aliis coniecturis præſumi poteſt, quod non cauſa ingreſſus donauerit, quia perfecta donatio non reuocatur, in cap. fin. de donat. & C. de don. quæ ſub modo fiunt, l. perfecta donatio. Secundo caſu, quando ſciebat ingreſſum non tenere, non reuocat, ſecundum Bart. & bene, quia videtur libere donaſſe, argum. l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. & l. Campanus. ff. de oper. lib. Ceſſat enim hoc caſu dicta præſumptio, quod fecerit cauſa ingreſſus, &c. Nic. Abb.

ADDITIONES.

a Laureolam. Adde hic tex. & ibi Arch. in c. & ſi ad tempus. 11.q.3. Item adde S. Tho. in 4. diſt. 8. q.1. art.2. circa medium. vbi dicit, quod laureola non cuilibet datur, ſed illis tantum, qui ſunt in ſtatu perfectionis. Item vide infinitas quæſtiones de laureola, quas ponit B. Tho. in 4. ſententiarum, diſt. 48. q.5. ar 1. 1.2.3.4. & 5. vbi ponit vtrum laureola a fructu ſit aliquod aliud præmium ab eſſentiali, & vtrum laureola differat a fructu. & vtrum fructus debeatur ſoli virtuti continentiæ, & vtrum conuenienter aſſignenter tres fructus tribus continentiæ partibus, & vtrum ratione virginitatis debeatur laureola, & vtrum martyribus, & vtrum Chriſto, & utrum Angelis, & vtrum ẽt corpori, & vtrum conuenienter aſſignentur tres laureolæ, & utrum unus laureolam virginitatis de materia excellentiori habeat. Has omnes quæſtiones vide pulchre examinatas per S. Tho. in loco ſup. alleg.

b Ingreſſu. An vitiato ingreſſu, vel monacho quocũque exeunte de primo monaſterio & tranſeunte ad aliud monaſterium, cui applicentur bona, & anil la tranſeant in ſecũdum monaſterium, vide quæ plene habentur in cliter. Bar. in l. ſi communis. in fine. ff. de ſtip. ſer. & in l. 1. §. ſi fructuarius, eod. tit. per Pau. de Caſt. & Alex. in l. cum fundus. §. 1. in fi. ff. ſi cer. pet. & per Bar. in l. quidam elogio. 15. col. C. de iure delib. & vide Ang. in auth. de epiſc. & cle. §. ſi monachus. & per Spec. in titu. de ſtatu reg. in §. 6. in uer. 12. & 24. & ſeq. & vide Bal. in l. 1. C. de inge. & vide do. Card. in clem. 1. in §. quia uero, de ſta. mo. Seb. Sap.

Ingreſſu. Vide Bal. in l. 1. C. de ingen. & manu. & in d. authen. ingreſſi. C. de ſacroſ. eccle. in 3. q. ubi uidetur contrariari his, quæ dicit Dom. Abbas hic. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Acta originalia ſi reperiuntur apud iudicem de facto, non per hoc fidei ſunt rum vacillat.*
2 *Confeſſioni partium ſtatur, ſi acta ſubſtantialia ſunt deperdita, vel ſi dilapidatur, an interuenerint.*
3 *Reſcriptum directum alicui, vt faciat ſibi exhiberi acta in una cauſa, an poſſit dici ſurreptitium.*

CAP. XV.

CVm bonæ. Acta etiam litis ordinatoria, & faciunt coram ſecundis. h. d. de eodem facto, de abbit. c. cum tempore. Proprie non diuiditur. Ponit. cuiuſdam commiſſionis formam bimembrem, & ſecundum membrum, ibi, Alioquin. Caſus in terminis. Inter Epiſcopum Masburgen. ex parte vna, & Abbat. & conuentum Pigamen. monaſterij, ſuper ſtatu ipſius monaſterij, & quibuſdam ſpoliationibus contra Abbatem factis a prædicto epiſc. quæſtio vertebatur. ſuper his cauſa commiſſa fuit quibuſdam iudicibus, coram quibus lit conteſta. facta fuit, prout partes confitebantur, & proceſſum in cauſa; ſed non determinauerunt, eandem ipſam certis de cauſis ad papam remittẽtes. Præterea papa eandem commiſit iudi cibus iſtis, mandans eiſdem, quatenus acta originalia, quæ apud priores iudices remanſerunt, debeant inquirere diligenter, & ipſa ſi potuerint inueniri, & ſi qua alia partes duxerint proponenda, in ſcriptis redacta, ad ſuam præſentiam remittant. Si vero acta inueniri non poterunt, cũ non reuocetur in dubium de cõteſtatione litis ſuper ſtatu monaſterij, & ſpoliationibus prædictis, recipiant probationes partium de nouo, & audiant, ſi partes voluerint tractare de compoſitione, & quod ſuper hoc inuenerint, & cauſam ſufficienter inſtructam, ad dominum papam remittant. Ber. No. ſingulariter. pro conſuetudine quorundam iudicum: maxime rectorum & poteſtatum aliquorum locorum, qui finito officio retinent apud ſe originalia actorum geſtorum, ſeu officii. Contrarium tamen innuit tex. in c. quoniam. 3. eo. debent enim remanere apud ſcriptores, vt ibi dixi. Ioan. An. ibi intelligit, quod de facto potius, quam de iure remanſerunt hic apud iudices.
1 Et ſecundum hoc colligealiud notabile ſic. † Nota, quod licet acta originalia cauſæ debeant remanere apud notarium cauſæ, tamen ſi reperiantur de facto apud iudicem, etiam finita li-
2 menti. † Not. 3. & tene ſemper menti, quod actis perditis, non præſumitur pro conteſtatione litis, vel alijs actis ordinatoriis vel deciſiuis, niſi aliter probentur interuenisſe, puta per teſtes, vel partium confeſſiones. Ex hoc & ex text. no. vnum ſingula-
a re, quod licet acta ſubſtantialia a iudicij non dependeant a partium conſenſu, vt illa poſſint omittere, vel nulla ratificare. de

ADDITIO.

a Acta ſubſtantialia. Licet partes non poſſint expreſse renũciare, quod eorum iudice ordinario, vel delegato procedatur ſine ſubſtantialibus iudicij, ut no. glo. in c. ſi. de re iud. lib. 6. & habetur in c. 1. de offic. deleg. & vide Abb. de Imo. in l. ſi conuenerit, circa prin. ff. de re iudi. tamen ſi dubitetur an ſolemnitates interuenerint in iudicio, ſtatur confeſſioni partium, quod ſolemnitates factæ. Caſus eſt ſingularis hic, & vide quod ita firmant hic Ioan. And. & dom. Ant. & ad idem vide Abb. in recollectis, in c. cum cauſam. 11. circa prin. de teſtam. Sed contra hoc facit, quia quando quis non poteſt renunciare ſolemnitati alicui, non ſtatur eius confeſſioni, quod ſolemnitas non interceſſerit, ut no. Ioan. And. in c. quoniam contra. ſuper glo. in 5. col. de probatur in l. qui teſtium. ff. de proba. & in l. cum quis decedens, §. Titia. ff. de leg. 3. Et ideo dicit Ioan. And. in add. Spec. in rub. de reb. eccl. non alien. quod non ſtatur confeſſioni prælati, quod ſubſit legitima cauſa alienandi bona eccleſiæ, cum huic ſolemnitati renunciare nõ poſſit prælatus, vbi ego ſuper hac difficili contrarietate conferrem cum domino meo domino Fran. de Are. ipſe dicebat, quod in caſu huius decret. bene ſtatur confeſſioni partium, quia erat præſumptio, quod li. conteſt. & alij actus iudiciales interceſſiſſent, ita circumſcripta confeſſione partium. Cogita bene ſuper hac materia geminandi rubricam, ſubijcit hic de atteſtationib. Et no. quod dictum teſtis appellatur atteſtatio, quandoque depoſitio. d. c. cum cauſam.

ADDITIONES.

a Per teſtes. Et de inuentione modi probandi per teſtes, & eius cauſa, vide per B. Tho. in 2.2.q.70.arti.1.
An ſtetur confeſſioni partium de interuentu actorum, dicas, quod acta præſumuntur in dubio interuenisſe, niſi contrarium conſtet, vel ex inſpectione ipſorum actuum, & proceſſus, vel alio modo. Ita Bart. in l. hi qui, C. de app. Imo dixit Bal. in l. ſi. in antep. co. C. de re iud. quod acta præſumuntur iuſta, & valida, ſicuti etiam præſumitur ſententia, de quo plene in l. ſciendum, ff. de verb. obl. Vide Bar. in l. illud, ff. de acq. hær. & Pau. de Ca. in conſi. 3. Et an ſtetur dicto ſplati, q̃ ſubſit legitima cauſa alienationis rei eccle. Dicas, quod prælatus non poteſt alienare res eccl. niſi cum ſolemnitatibus, de quibus in c. nulli, & tot. tit. de reb. eccl. non alien. & in c. ſine exceptione, 12.q.2. Et hodie non poteſt talis alienatio fieri, niſi cum ſolẽnitate, de qua in conſtitutione Pauli. 11. ſub rub. de rebus eccl. non alie. & ſi diceremus, quod prælatus poſſet dicere ſubeſſe legitimam cauſam, & ſtaretur eius dicto, facile poſſet eccl. præiudicare, quod non eſt aliquo pacto dicẽdum, ideo puto ſuper hoc eſſe multum cogitandum. Ant. Fran.
Per teſtes. Vide vnum, quod ex hoc nouiter infert do. Anto. Sic. in rub. de fi. inſtrum. col. 1. in rep. ver. ex quo infero vnum, quod tibi videbitur nouum. Seb. Sap.
b De teſtibus. Quare autem appelletur teſtis, & vnde dicatur, & quod ſit eius officium, ponit Arch. in c. teſtes, circa principium. 3. q. 9.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis productus a parte ſine aliqua citatione, tanquam ſuſpectus nõ poteſt recuſari.*
2 *Actus explicandi a ieiunis, qui?*
3 *Idoneus teſtis, & omni exceptione maior eſt ille, contra quem nulla exceptio legitima poteſt opponi.*
4 *Teſtis quando teſtificatur, an neceſſario debeat eſſe ieiunus?*
5 *Concilium, cętus, & conuentus idem important.*

CAP. I.

PLacuit. Breue eſt, continens tria dicta, & communiter non ſummatur, ſed pro iuuenib. ſummo ſic. Pretio non debent teſtes ad teſtificandum induci. hoc primo. Quiſque fidelis ad teſtificandum induci poteſt. niſi probetur indignus. hoc ſecundo. Nemo niſi ieiunus teſtimonium dicere põt hoc tertio. Et partes patent. Caſus liter. per ſe patet, per illud, quod hic dſ. B. No. primo ibi, Precio &c. Nihil enim dicit de præce. Ex quo argue, ſecũdum Hoſtien. quod preces interuenire poſſunt, dummodo ceſſet corru
1 ptio, quo caſu loquitur 3. eo. e. quoties. † No. bene hoc dictum, quia licite rogatur quis, vt teſtimonium perhibeat veritatis, ex quo argue, q̃ teſtis productus a parte ſine alia citatione nõ po-
a teſt tanquam ſe ingerens, & ſuſpectus recuſari, a quia precibus partis producentis potuit induci, vt hic. Quod bene no. & ſic non debet dici ſe ingerere. & ſic reperi concluſiſſe dom. de Ro. deciſio. 36. & aliquid ſubijciam in c. ſeq. Quare autem preces, & nõ precium interuenire poſſunt? Dic, q̃ citius corrumpitur
b precio, b quam precibus. Cito enim, dicit canon, violatur iuſtitia auro. in c. pauper. 11. qõ. 3. In collatione tamen ſpiritualium etiam preces ceſſare debent. 1. q. 1. ſunt nonnulli. De quo dic, vt legitur, & no in c. tuam, de æta. & qual. No. ſecũdo, quod edi
c ctum e de teſt. eſt prohibitorium, ſcilicet certarum perſonarũ: & permiſſorium regulariter. Quilibet enim admittitur, niſi expreſſe reprobetur. No. vltimo vnum actum, qui explicãdus eſt a ieiunis, ſcilcet actus teſtificandi. An hoc ſit de neceſſitate, an de honeſtate, dicam cum gl. Plures alios actus a ieiuno explicandos vide per gl. in c. ſacra. de conſecr. diſt. 1. & vltra illos addit Hoſt. hic vnum, ſcilicet prædicare verbum Dei: honeſtius enim ſit a ieiuno. Vide pulchrum tex. Hierony. in cap. eccleſiæ Principes. 35. diſtin. Tamen ſecundum Io. And. ſeruatur quandoque contrarium: quia poſt prandium plerunque habetur populus melius, & per prædicationem tunc factam retrahuntur homines a peccatis, vel ſaltem tunc deſiſtunt, & interrumpuntur, alias nullum tempus impedit conſilium ſanæ mentis. C. de tranſact. l. non minorem. Saluo quod no. de offi. deleg. c. conſuluit. §. fi. Dic, quod iſtud non fit proprert defectum rationis, & ſanæ mentis contingentem poſt prandium, ſed vt deuotius, & ſobrius recitet verbum Dei. Nam tempore ieiunij facilius quis compungitur, & eleuatur ad contemplationem Dei, iuxta illud præfationis, quæ cantantur in Miſſa tempore Quadrageſimali. Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas,

ADDITIONES.

a Recular. Adde Alex. conſi. 68. lib. 2.
b Precio. Adde limitandum, vt per Ro. ſin. ſuis. fol. 9.
c Edicium. Hoc idem voluit gl. in l. quoniam. C. de hæret. probatur in cap. cum apud. vbi Abb. in primo notab. inſ. de ſponſa. & in l. mutus. §. cum quæritur. ff. de procura. Contrarium tamen tenet dominus Nellus in tractat. de teſte in princ.

De teſtibus, & atteſtationibus. Rub.

Rubricæ huius continuatio patet ex continuatione facta in præcedenti tit. Vel magis ſpecifice continuando ad rubricam proximam præcedentem, continuatur ſic. Supra viſum eſt de probationibus in genere, merito, vt materia magis clarefcer, ſubijcit de ſpeciebus probationum, plures enim ſunt ipſius
a ſpecies. Nam quandoque probatur per teſtes, a quandoque per inſtrumenta, per præſumptiones, & per iuſiurandum, ideo de his omnibus tractat in ſequentibus, & quia probatio, que fit per teſtes, eſt efficacior alijs, cum fiat viua voce, 3 de fide inſtrumen. eo. cum Io. cum ibi notatis, ideo prænittit tractatum de teſtibus, & poſtea ſubmittit de alijs ſpeciebus. Sed pro declaratione, quæritur de duobus: Primo, quare dicit de teſtibus in plura
b locum in C. & ff. ſolum fiat mentio in ſing. Secundo, quare ſubiicit de atteſtationibus, cum ſufficiebat dixiſſe de teſtib. b ſicut fit in C. & ff. Ad primum dicit Io. And. hoc eſſe de arbitrarijs, quæ pendent a Principum voluntate, de quibus non tenemur rationem reddere, l. non omnium, ff. de leg. no. in c. ſi quando, de reſcr. vel poteſt dici, ſecundum eum, quod ideo dicit in plurali, quia regulatiter in qualibet cauſa duo teſtes requiruntur, 3. eo. c. licet. c. 1. & 2. & c. veniens, cum multis ſimilib. Primum tamen plus ſibi placet, quod vt probari per rubricas ſequentes, in quibus dicitur in plurali; & tamen non requiruntur plura, vt patet de fide inſtru. de præſumptio. & de proc. vbi dicit in plurali, quia in nigro tractat, quot teſtes requirantur, qualiter prætalcant alijs, qualiter reprobentur, &c. vnde fere totus tractatus eſt in plurali. Ad ſecundum, quare dixit de atteſtationibus, remittit Ioan. And. ad no. per eum ſuper rubrica de homi in ſecunda obiectione. Secũdo ſoluit, q̃ tractatus atteſtationum eſt
c perſe, de quibus tractant ſpecifice aliqua iura, vt in c in cauſis, c præſentium. c. cum cauſam, cum multis ſimilibus, & hoc plaet. Tractaturus. n. author de teſtibus, & perſonis eorum, & numeri requiſitione, ac de ipſorum depoſitionibus, ſeu dictis, ne

ADDITIO.

a Partium confeſſioni. Quod regulariter non ſtetur, tenet Bar. in l. ſciendum, tol. 1. ff. de verb. oblig. Bal. in l. videmus, C. de iud. vbi dicit, quod partes nõ poſſunt diſponere contra formam legis, & no. Ang. in l. ſed & ſi quis, §. quæſtum, ff. ſi quis cautio. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eleuas, &c. Quis autem dicatur ieiunus, vide bo. glo. in d. c. ſacramenta. & nō. in c. ſi conſtiterit. ī. de accu. Et breuiter poteſt dici ieiunus perfecta digeſtione, etiam ſine dormitione. de cōſecr. diſtin. 2. c. tribus. licet quidam cōtra reſpectu dormitionis. Quæro, quid ſi precio teſtes fuerunt inducti? Reſpondet glo. 2. teſtimonium non valere, quia corrupti ſunt. & dic, quod poſſunt accuſari de falſo. l. 1. ff. de fal. no. Bar. in l. Diuus ff. de re iud. vide qđ dixi in c. licet. ī. tit. prox. Et no. q̄ alio non probato, præſumitur corruptus. Et intelligo iſtum tex. de pecunia non recipienda p̄ actu teſtificandi. Debet enim dictum teſtis eſſe gratuitum. 14. q. 5. c. non ſane. Nam pro expenſis in veniendo, ſtādo, & redeundo, licite datur pecunia. de quo dic, vt in c. ſtatutum. in fi. de reſcr. lib. 6. & 4. q. 4. c. ſi teſtes. §. item liberi. ver. venturis.

3 †Vlterius quæritur, quis dicatur idoneus teſtis. Dicit gl. 3. quod quilibet præſumitur idoneus, niſi expreſſe reprobatur. de pſum. c. fi. No. gl. iunctotex. q̄ ille dr̄ idoneus teſtis, qui nulla exceptione legitima repelli pōt. Talis etiam dicitur omni exceptione

4 maior, in c. 1. de conſang. & affi. vbi no. † Item quæro nunqd teſtis debeat eſſe neceſſario ieiunus? Glo. dicit, q̄ non. Ad iſtū tex. reſpondet, q̄ loquitur de honeſtate, alleg. 22. q. 5. c. honeſtum. Io. And. ſuper rex. dicit, q̄ ſalua gl. poſſet dici hunc tex. procedere in locis, vbi ſunt homines impotentes, vel indiſcreti poſſ po tū. Contra hoc facit illa dictio vniuerſalis negatiua, nullus, &c. Et ſic compræhendit omnes tam potentes, q̄ impotentes: qua propter non eſſet abſurdum dicere, vt indifferenter teſtes examinentur ieiuni: quia ſunt magis ſobrij. Sed propter has opinio nes ℣ras eſſet ſtandum conſuetud. quæ eſt optima legū interpres, de conſuet. c. cum dilectus. & l. ſi de interpretatione. ff. de leg. Poteſt etiam quæri, quid denotet litera ibi conuentui. Ioā. And. exponit. i. concilio. hæc expoſitio ſatis probatur ex ſuprà-

5 ſcriptione. † No. ex hoc, quod non ſolum conuentus dicitur re-

a ligioſorum congregatio, a ſed etiam concilium generale. Dicitur enim a conueniendo in vnum. vnde, Cœtus, Conuentus, Synodus, & Concilium, idem important. Et de his, & quibuſdam aliis, vide bo. tex. in c. 15. diſt. Vltimo no. inquantum text. hic videtur repellere infideles, excipe caſum c. contra Chriſtianos, de hære. lib. 6. vbi bo. tex. cum gl. Abbas.

ADDITIO.

a Congregatio. Vide cumulata per Fel. in c. capitulum S. Crucis. col. 1. ī. de reſcrip. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis debet adſtringi iuramento, vt teſtificetur pro vtraque parte.*
2 *Admonitio iudicis habetur pro trina citatione.*
3 *Vna citatio communiter ſufficit in meritis cauſæ.*
4 *Actus depoſitionis teſtium refertur ad tempus iuramenti.*
5 *An lex quæ prohibet actum fieri: apponendo pœnam, videatur actum etiam annullare.*
6 *Quæ requirantur ad hoc, vt teſtes dicantur idonei.*
7 *An ſemper pars debeat citari ad videndum iurare teſtes.*
8 *Pars debeat citari ad videndum publicationem teſtium, quando proceditur per inquiſitionem.*
9 *Iudex poteſt facere ad inſtantiam partis, vt teſtes examinentur clandeſtine, quando timetur potentia aduerſarij.*
10 *An ualeat receptio teſtium, ſi pars citata noluit comparere.*
11 *An receptio teſtium ualeat, ſi pars citata non potuit comparere legitime impedita.*
12 *Teſtes, qui potuiſſent repelli ab initio. ſi ſint examinati, faciunt iudicium. 15.*
13 *An quando teſtator mandat ſtari dicto vnius informati de uoluntate ſua, poteſt ille examinari abſque eo, quod pars citetur.*
14 *Teſtificatio teſtis ſine ipſius citatione valet.*
15 *Articuli, quando admittuntur, pars non eſt citāda, ſed quādo producūtur ſic.*
16 *Depoſitio teſtium, an valeat ſi citatus eſt dominus qui non comparuit, & procurator non eſt citatus.*
17 *Perſona procuratoris inſpicitur in his, quæ ſpectant ad ordinem litis, in his uero, quæ ſpectant ad peremptionem litis, inſpicitur perſona domini.*
18 *Conſtituti ſi ſunt duo procuratores, ita, quod conditio vnius præoccupantis, non ſit melior, vnus præoccupat, alter producit teſtes, an productio tenetur.*

CAP. II.

a IN nomine Domini, a Nulla eſt receptio teſtium facta contra non citatum. Diuiditur in tres partes. Nā primo ponit dictum. Secundo probat per legē. Tertio concludit. Sed̄a ibi, Ne poſtea. Tertia ibi, Ecce. Caſus literal. Eps quidā dicebat, quod eo abſente vilißimi teſtes recepti fuerunt contra ipſum, vnde non debent ſibi præiudicare. Vnde q̄queſtus fuit domino Papę, & ipſe reſpondet, q̄ ſi eſt ita, nullius momenti eſſe huiuſmodi teſtes, & iſtud probat per legem, vbi dr̄, quod ne poſtea obijciatur teſtibus, quod per vnam partem geſta ſunt, oportet vt teſtimonia dētur aduerſario a iudice monito, vt veniat, & audiat teſtes. Si vero venire noluerit, iuſto impedimēto ceſſante, valebunt, ac ſi vtraque pars præſens fuiſſet. Ex qua lege argumentatur Papa, aduerſarium ſemper eſſe admonendum, vt veniat ad audiendum teſtes, & quia hoc hic omiſſum eſt, firmitatem non obtinet. Et cap. iſtud loquitur de materia illius Dec. 2. queſtio. 1. cap. in primis. Bern. No ex principio. nomen Domini: in actionibus noſtris inuocandum. con cord. 23. diſtin. cap. in nomine Domini. vide pulchrum text. in c. non liceat. 26. quæſt. 5. vbi dicitur, omnia quæcūque facitis in verbo, aut in opere, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite gratias agentes Deo. & habētur illa verba originaliter, actuū

17. &

ADDITIONES.

a In nomine Domini. Vide quod no. do. de Ro. deci. 125. ſecundum ordinem meum nouiſſimum. & in eo. ordi. deciſ. 167. Et adde, quod in caſu huius decret. ſufficit vnica citatio ſine peremptorio, ſecundum do. Ant. poſt Io. An. in c. conſuluit. in 5. col. de off. del. Sed Bal. in l. ſi qñ. in 2. col. C. de teſt. tenet contrarium, q̄ imo exigitur per peremptoria, quia in teſtibus conſiſtit tota vis iudicij. Et quod non requiratur peremptoria, tenet do. Ant. in c. paſtoralis, in 7. col. inf. de excep. Et vtrum ſit neceſſe, quod qui citatur ad videndū iurare teſtes, citetur perſonaliter, an ſufficiat citari ad domum, vide plene per do. Ant. in c. ſi de eo, qui mit. in poſſ. in antep. col. & plene per Io. And. in reg. iur. præſumitur. lib. 6. in Mercu. & per do. Ant. in c. ſignificauit. in pe. col. ver. vlt. gl. inf. eo. ti. & per Bar. in auth. ſed ſi quis ab aliquo. in vlt. col. C. de teſti. Et adde, quod qñ examinandus eſt teſtis, cui certum eſt nihil poſſe opponi, non eſt neceſſaria præſentia partis. Iſtud dicit do. Ant. in c. veniens, il 1. in 3. col. inf. eo. Et qñ datus eſt terminus ad probandum, vtrum, ſi pars velit producere probationes intra terminum, alia pars ſit citanda? vide per Bal. in l. 6. in fi. 1. col. C. qui adm. vbi dicit, quod ſi probationes producūtur in termini aſſignati, non eſt neceſſe citare partem. Secus ſi producerentur alias intra terminum, vt dicit Bart. in l. 2. ante medium. C. de tempo. appel. Sed idē Bal. vī aliter diſtinguere in ſi. q. in Auth. ei, qui. circa prin. C. de tempo. appel. an ſit aſſignatus terminus ab homine, & non requiratur citatio, vt cl. pe. de appel. Aut a iure, & tunc requiritur. Vide tamen eundem Bal. in d. l. ſi quando. C. de teſt. An autem quando vna pars ſit citanda? dic, quod aut q̄ producit ad effectum notificationis, & non eſt citāda. Ita dicit Bal. in d. l. ſi, in fi. per tex. in c. charta. 3. q. 9. Et adde hic Bal. in Auth. hodie. circa prin. C. de iura. cal. vbi dicit, quod licet ſit citanda pars in examinatione teſtis, tamen ſi prius teſtis depoſuit, & modo velit declarare dictum ſuum, nō eſt iterato pars citanda.

Sed an ſit nulla examinatio teſtium facta parte non citata? dic, quod ſic, ſecundum Bar. in auth. at qui ſemel. in 5. col. verſi. quæro quid ſi publicatio. C. de prob. Et idem dicit do. Ant. inf. eo. c. fraternitatis, in 26. col. ver. idem dicit. Et adde, quod ſi notarius ſcripſit, Et talis teſtis iuratus depoſuit, non tñ ex hoc præſumitur partem fuiſſe citatam ad videndum iurare teſtes. h. d. do. Ant. in c. fraternitatis, in vlt. char. inf. eo. & vide quod ibi no.

Et de illo articulo, qñ eſt aſſignatus alicui terminus ad probandum, an & qñ vult producere probationes, debeat facere eitari aduerſarium. vide Bar. in l. qui ante Calendas. ff. de vet. obl. & in extraua. ad repri. in ver. de plano. circa medium, conjuncto eo, quod ſcribit Bart. in l. fi. illius ver. Et ad videndum iurare teſtes, quod ſufficiat vnica citatio ſine peremptorio, tenet dom. Ant. in c. qñ frequenter. §. in aliis. in 4. col. ut li. non cōte. Et adde hic, quod teſtis examinatus, parte non citata, facit indicium, ſecundum Bar. in l. hæreditarias. ff. de crim. expil. hæred. Adde hic caſum, in quo teſtes recipiuntur, parte non citata, videlicet in caſu c. præterea. il 2. de ſpon. ſecundum vnam lect. quam refert hic do. Abb. Et de hoc, an ſit neceſſaria citatio partis, quādo ſtatutum præfigit terminum ad producendum, vide Bal. in l. 1. in fi. de fideicom. dimi. & Bal. in l. ſi ea. in fi. C. qui accuſ. non poſſ. & in l. 1. §. fi. ff. de fer. Extex. huius Decr. in nomine Domini. Limita valde mirabiliter per Bal. & Paul. de Caſt. poſt Guil. de Cu. in l. ad egregias. ff. de iureiu. quam quam eius dictum non ſit verum, quia eſt contra caſum apertum in l. 2. §. finautem, vel dignitas. C. de iura. cal. Item adde, quod in tñ neceſſaria eſt citatio ad videndum recipi teſtes, quod ſi papa ſimpliciter delegat receptionem teſtium, vel datis partis citandi partes ad videndam receptionem teſtium. tex. eſt in c. conſtitutus. & ibi no. do. Ant. in 1. col. inf. de app. Item, quod ſufficiat unica citatio ſi ne peremptorio, ad videndum iurare teſtes, firmat Bar. in l. ſi finita. §. Iulia. circa prin. ff. de dau. infe. & in l. conſentaneum. C. quom. & qñ iudex. Dicit enim Gul. de Cun. & Bar. in d. l. ad egregias quod qñ mittitur ad mulierem pro teſtimonio, non dēt pars citari, ut ueniat ad uidendum iurare mulierē. Secus diceretur, ſi mitteretur ad aliam perſonam priuilegiatam, quia tunc dēt citari pars, ut uadat cum tabellione ad domum priuilegiatæ perſonæ, ut uideat ipſam iurare, per tex. in Auth. vt liti. iuret. §. ſi uero. Sed unde quod ſcripſi poſt do. in c. 2. §. 1. de iu. lib. 6. ubi hoc perfectiſſime declarat. Item uide Dom. in c. multis. in 2. no. 44. diſt. ubi per illum tex. dicit, quod mulier dini teſtium non creditur ſine partis citatione.

Adde, an ſufficiat citatio ad domum, cum teſtes examinantur ad æternā rei memoriam. Alex. conſi. 203. lib. 2. & qñ citatio partis non ſit neceſſaria, cum certum eſt mihi poſſe opponi, unde Ro. conſi. 208. Et an pars citata ſit denuo, cum teſtis uult declarare dictum ſuum, per eundem Rom. cōſ. 42. Et an præſumatur iuſm, cum notarius ſcripſit T. iuratus depoſuit, unde Alex. conſi. 42. li. 4. Inquantum hic addens reprobat limitationem Bal. & Paulæ Ca. dic, quod fuit reprobatio Rom. ſing. Iuis. fol. 10. inci. fuit unus ex nobis.

An citatio peremptoria requiratur in teſtib. dicas, quod ad iuramenta teſtium, vī requiri peremptoria citatio, ſed non ad pub. proceſſus, ſecundum Bal. in l. ſi quando. in 3. col. C. de teſti. ſed Bar. in l. conſentaneum. in 3. col. in princ. uideturr tenere contrarium, quod non requiratur citatio cum peremptorio. Et iſtud credo uerius: tamē citatio teſtium peremptoria requiritur non ad uim probationis, ſed ad multandos teſtes, ſecundum Bal. qui ita ſe ipſum declarat in d. l. ſi quando. in uer. uenio ad materiam utilem. C. de teſtib. ubi dicit, quod ſemper requiritur peremptoria citatio ad multandos teſtes, & alios citatos. Sine autem citatione ipſorum teſtium, & partis ad uidendum deferri iura, putarem non ualere depoſitionem, quia uideretur teſtis ultro ſe ingerere, & ſponte ad teſtificandum uenire, niſi uenirent citati, & per conſequens redderetur ſuſpectus, ut in d. l. ſi quando. C. de teſtibus. Et faciunt quæ habentur in materia l. de unoquoque. ff. de iudi. & l. nam ita Diuus. ff. de adoptionib. Ant. Fran.

In nomine Domini. Extende, ut per Abb. in c. ſignificauit, in 2. no. inf. eo. extende etiam ad productionem inſtrumentorum. ut per Ang. & Alexan. & Mod. in l. properandum, §. ſinautem reus. C. de iud. Seb. Sap.

15. & facit 1. q. 1. c. cum Paulus. † Vide aliquas concordantias in hoc de inſtr. edi. §. 1. in prin. No. 2. cauſas decidendas, & inſtruēdas, & ordinandas ſecundum ius ciuile, ex quo cauones nō obſeruant. vide plene in c. 1. de no. oper. nunc. Et generaliter, an & quando valeat lex ciuilis reſpectu eccleſiarum, & perſonarum eccleſiaſticarum, dico plene in repet. c. quæ in eccleſiarum. de conſtit. † No. quod teſtes a debent eſſe communes, & deponere pro vtraque parte, & non pro producente tantum. 14. q. 5. c. nō iune. & ad hoc iutamento adſtringi debent, vt no. gl. in c. frater

1 citatis. ī. eo. No. ibi, † a iudice, aut defenſore, & c. q̄ iudex poteſt monere, & citare partem per ſe, & per alium, ſcilicet defenſorem i. nuncium: quinimo plus dico, quod etiam vbi requiritur vna citatio, ſufficit vnica monitio iudicis, quia illa habet vim vnæ citationis, vt in l. 2. C. quomodo & quando iudex. & vide q̄ in c. conſuluit. de offic. deleg. in ver. terminum. † Item no. ſufficere vnicam citationem ad actum receptionis teſtium, & cōmuniter in medijs cauſæ ſufficit vnica citatio. vide plene p Innoc. & alios in d. c. conſuluit. aliquid per eundem in c. ad petitionem. de ac. No. ibi, ſed etiam ipſo præſente facta fuiſſent &c.

2 q̄ diens contumaciter hī pro præſente in ſui præiudicium, & eius eo abſente explicatus perinde valet, ac ſi eo præſente facta fuiſſet, conc. c. veritatis. de dolo & contum. & c. 2. de arbi. in 6. No. q̄ temporaliter impeditus non tenetur venire, nec p ium comparere; & actus geſtus eo abſente, licet citato, perin de quo ad effectum inualidatur, ac ſi nulla citatio fuiſſet facta, de quo aliquid inf. & in l. quæſitum. ff. de re iud. Item no. ibi, Et non ex incuitabili quadam neceſſitate, &c. quod quælibet neceſſitas excuſat. ideo alibi dicit tex. quod leuis febricula, & ve-

3 as quartana non excuſat. d. l. quæſitum. & no. glo. in c. placuit. 4. diſt. vide generaliter no. in c. querelam. de proc. † No. ibi: Ad audiendos teſtes, & c. in gl. quod teſtis videtur recipi, & depone

5 ſ quando iurat. b Actus enim depoſitionis refertur ad tempus iramenti. Adhoc l. ſi quando, C. de teſti. & tetigi in c. licet. de probatio. † Vlti. not. quod actus geſtus contra legem eſt nullus. concor. 10. diſtinct. capitu. vides. & regu. quæ contra ius. de reg. iur. lib. 6. & l. non dubium. C. de legi. Et antequam vltra progrediar, quia hoc eſt ſatis vtile canoniſtis, quæro an hoc ſit verum indiſtinctè, maximè vbi pœna eſt appoſita? Diſtingue: Aut diſpoſitio eſt non pœnalis, aut pœnalis. Primo caſu actus regulariter eſt nullus, vt hic, & in iuribus ſuperius allegatis. Quod in

6 relige quando lex habet perpetuam cauſam prohibitionis. i. ratio prohibendi eſt perpetua. Secus ſi temporalis, quod declara, vt no. in c. tua. de ſpon. c. duo. vbi glo. & 10. diſt. d. c. vides. Et eſt bona gl. declarans hoc primum membrum, quando diſpoſitio non eſt pœnalis in regu. quæ contra ius fiunt. præall. quam omnino vide. Sed difficultas maxima eſt in ſecundo membro, quā diſpoſitio eſt pœnalis, in quo varij varia ſenſerunt, vt no. per

7 giſtas. in l. non dubium, præalle. vbi plene. & per Bar. in l. præ in prin. ff. de noui oper. nun. Quidam enim ſimpliciter dixerunt, quod per appoſitionem pœnæ ſuſtinetur actus, quia lex videtur tunc ſimpliciter prohibere, ſed vltra proceſſit, apponendo pœnam. Hoc verum, niſi lex inducat vltra pœnam, etiam actus nullitatem, ſicut facit tex. in l. iubemus. C. de ſacroſanct. eccl. & in c. quia propter. de elect. Hæc opin. non videtur

8 facere Bar. in d. l. prætor. al. d. l. iubemus. & multa alia iura, quæ vltra pœnam inducunt nullitatem actus. c Sed certe poſſet reſponderi, q̄ in illis iuribus lex fuit cōtenta pœna extrinſeca, ſed etiam voluit inducere nullitatem actus. Iſte tamen Bar. multū inſtat in d. l. prætor. & in effectu vult, quod aut nullitas actus tēdit in præiudicium facientis contra legem, & habebit locum vtrunque. ſ. actus nullitas, & pœna appoſita in lege; & hoc in

9 odium ipſius, qui voluit actum gerere cōtra dictam l. iubemus. Si vero nullitas actus tenderet in præiudicium alterius, qui nō fecit contra legem, & tunc actus remanet validus, & pœna cōmittitur. Iaco. de Ra. & multi alij aliter, & probabilius diſtinxerunt in d. l. nō dubium. quod aut lex pœnalis eſt ſeparata a lege ſimpliciter prohibente, & tunc inducitur actus nullitas reſpecta legis pœnalis, aut non reperitur lex ſimpliciter prohibens, ſed ſolum reſpectu pœnæ, & valet actus, quia ex eadem diſpoſitione pœnæ generalis, non compatitur ſe cum ſpeciali, vt in

10 Sanctio legum. ff. de pœ. Sed ex diuerſa lege bene compatitur, ſecundum eum do. Bald. dicit, quod quandoque nullitas actus non eſt pœna, vt puta, quando lex detrahit poteſtati dantis, vel adminiſtrantis, vel delictum præſumit, & tunc ſpecialis pœna in lege non facit actum valere; quia ſua natura prohibetur, & habet nullitatem intrinſecam. Si autem nullitas, proprie loquendo, eſt pœna, tunc habet locum conſideratio Iacobi & aliorum. Et hoc inducit ad ſtatutum, quo cauetur, q̄ nullus cōtrahat, quin ſoluat gabellam de contractu, & ſi non ſoluerit gabellam, ſoluat centum nomine pœnæ: hoc enim caſu, vt patet

11 ex prædictis, valet contractus, ſecundum eum, quia lex vltra procedit, imponendo pœnam diuerſam a pœna nullitatis, vt in præallega. l. ſanctio. & hoc mihi ſatis placet. & ad primum rationem diſtinctionis Bal. facit, quod no. gl. in cle. de iurepatron. quam vide. Ad ſecundum, & ad dictum Iaco. & aliorum ſatis faciunt iura, quæ vltra pœnam annullant actum. Nam ſi inducerentur actus nullitas, fruſtra iura illud exprimerent. Ad vnum tamen aduerte, quod limitat vtrunque membrum; non enim ſemper ex non obſeruantia legis inducitur nullitas ipſo iure, ſed quandoque præſtat cauſam irritandi, quandoque ipſo facto irritatur. Scire tamen debes, quod quandoque lex iubet aliquam ſolemnitatem adhiberi tempore contractus, & tunc ſi aliter fiat, contractus eſt nullus ipſo iure, vt in c. ſine exceptione. 12. q. 1. & 10. q. 2. c. ea enim, §. hoc ius porrectum. & d. l. nō dubium. & c. auditis, cum ibi no. de ele. & C. de teſta. l. hac conſultiſſima, circa prin. Quandoque lex iubet aliquam ſolemnitatē adhiberi poſt contractum, vel alium actum perfectum, tunc ſi illa ſolemnitas non interuenit, non inducitur actus nullitas ipſo iure, ſed non valet in effectu, quia debet annullari, niſi aliud expreſſe caueretur in diſpoſitione. Et hoc notabiliter videtur probari in l. vniuerſa. C. de precib. Impe. offer. & ibi per glo. & pone exemplum. dicit ſtatutum de quolibet contractu ſoluatur gabella 10. ſolidorum pro libra, certe ſi non ſoluitur, contractus remanet validus, licet poſſit annullari. quod procedit ēt, ſi lex dicat, alias non valeat: debet enim intelligi, non valeat. ſ. in effectu, vt in d. l. vniuerſa. Secus ſi diceret, non valeat ipſo iure, vel ipſo facto. vide ad hoc glo. in reg in pœnis. de reg. iur. lib. 6.

6 & hoc no. † Quæro, qa hic excipiebatur, teſtes fuiſſe viliſſimos, quæ debent conſiderari de teſtibus ad hoc, vt dicantur idonei? Glo. 1. ponit verſus, quos ſic declara. Conditio. i. an ſint ſerui, an liberi: debent enim eſſe liberi. 4. q. 3. c. ſi teſtes. §. liberi ad fi. Ibi: Sexus, vt. ſ. ſit maſculus, non fœmina. Hoc intellige, vt no. in c. forus. de verbo. ſigni. ibi, Aetas, vt ſit maior. 14. annorum, ſi deponit in ciuili, in criminali vero maior 20. 4. qō. 3. c. 1. & c. ſi teſtes. ver. in teſtimonium, & vide Spec. eod. tit. §. 1. ver. item excipitur, q̄ eſt impubes. Ibi, Diſcretio, vt quis ſit diſcretus, & mentis compoſ. adhoc 3. q. 7. c. infamis. §. tria. Ibi Fama, vt non ſit in famis. ī. eod. c. teſtimonium. Ibi, Fortuna. Vt non ſit pauper, de quo dic, vt no. ī. eo. c. ſi qui teſtium. Ibi, Fides, vt non ſit infidelis. ī. eo. c. 1. cum ibi no. Alij ponunt alios verſus, ſed non eſt curandum, & vide Spec. eo. tit. §. iam de interrogatorijs, ver. quid ſi vnus. Opp. & videtur, partem non citandam, vt veniat ad audiendum teſtes, cum debeant deponere in ſecreto. ī. eo. c. venerabili. Glo. in ver. audire, dat duos intellectus. Primus vt audiat teſtes, ſ. iurantes. & iſte eſt bonus intellectus, & credo de mēte literę. q̄ poſt publicationem poterit videre atteſtationes. Secūdus intellectus, vt intelliigatur, quando teſtes recipiuntur in cā publicationis. i. ad æternam memoriam, vt in c. quoniā. §. ſunt & alij, vt li. non conte. & ſic dicit intelligendum. §. & hoc vero in Auth. de teſti. vnde hæc verba, quæ ſunt in tex. ſumpta ſunt. & tunc expone, ſecundum glo. ad audiendum teſtes, ideſt, depoſitiones teſtium. Sed certe iſte intellectus in ſe non eſt verus, quia tunc teſtes ſunt examinandi in ſecreto, licet poſtea publicentur ad futuram memoriam. Tene ergo primum intellectū. Dicit tamen Io. ut no. j. q. 1. c. in primis. quod quælibet partium poteſt intereſſe depoſitioni teſtium, tamen nō poterit poſtmodum ſuper illis capitulis teſtes producere. Sed Bar. Brix. ibi, contra quod videtur verius, ſecundum Ioan. And. ut liberius teſtimonium dicant. Et contra rationem, qua mouebatur Io. And. ſcilicet, q̄ pars præſens melius ſciret interrogare, habemus remedium, ſecundum Io. And. ut interrogatoria det in ſcriptis, ut in c. 2. eod. tit. lib. 6. ſecundum quę teſtes examinabuntur. ut ibi, & ſic etiam ſeruat generalis conſuetudo, ut no. Accur. C. eod. l. ſi quando. & Spec. eodem tit. § nunc tractandum. in prin. quod ſatis mihi placet, & uidetur de mente omnium iurium.

7 † An autem ſit hoc indiſtincte uerum, ut pars debeat citari ad uidēdum iurare teſtes. Certe regulariter hoc eſt uerum, ut hic. & l. ſi quando. C. eod. Excipit do. Ant. tres caſus, Primus ubi factum eſt notorium, & iudex ad ſui inſtructionē recepit teſtes. Adducit no. per Innocen. in cap. bonæ. 1. de elect. Tu intellige hoc ſecundum no. per eundem Innocen. in capit. tua, in fin. de cohab. cler. & mul. per glo. in c. ad noſtram. il 3. de iureiuran. Secundus

ADDITIONES.

a Quod teſtes. Vide Bal. in l. 2. in 1. co. C. de eden. vbi dicit, quod ſi teſtis, qui deposuit pro vna parte, interrogatus pro alia parte, noluit reſpondere, tollitur fides ſuo teſtimonio, uide multa cumulata per do. Iaſ. in l. præſcriptione col. 2. 2. notab. C. ſi contra ius, vel vtil. publ. vide etiam Abb. an c. cum dilecti, inf. de accuſ. Seb. Sap.

b Quando iurat. Quando teſtes dicantur recipi, quando iurant, vide Fel. & Archi. in c. licet cauſam, ī. de proba. vbi exponit tanquam diuerſa, recipere, & examinare, & idem no. Abb. in c. cum cauſam. in prin. in 4. no. infra eodem. Seb. Sap.

c Nullitatem actus. Quando actus contra legem ſit nullus, vide Alexand. in conſil. 37 in prima colum. in 1. volum. & Dec. in conſil. 17. verſicu. de notario matriculato. Iaſ. in Lomnes populi, colum. 8. circa medium, ff. de iuſtitia & iure.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cundus casus, vbi agitur de informatione personæ, an sit habilis ad dignitatem, adducit no. per Inno. in c.fi. de transla. præla. in fi. vbi hoc ponit. & intellige hoc, quando procedit extraiudi-
8 cialiter, parte absente, quo casu cessat dispositio huius c. † Ter-
a tius casus a est, quando proceditur per viam inquisitionis, addu-
cit no. in c. qualiter, & quando. §. debet. de accu. Sed ego nō cre-
do hoc fuisse de mente literæ. Nec puto verum in se, quia gene-
raliter exiguntur partem aduersam citandā ad testium receptio-
nem: nec distinguunt inter processum inquisitionis, & alium,
vt hic, & in d.l. si quando. Item si in ciuilibus, in quibus nō agi-
b tur de tanto præiudicio, citatur pars, vt nullo modo supplante-
tur, fortius debet citari, vbi agitur de crimine, b licet per viam
inquisitionis. Nam posset ingeri pœna corporalis, quæ censetur
maior qualibet pecuniaria. l. in seruorum. ff. de pœn. Fateor ta-
men, q tex. illius. §. debet. multum facit pro contraria parte, in
eo qđ dicit, q non solum dicta, sed etiam nomina ipsorum te-
stium tradenda sunt inquisito. Et sic videtur, q non sit necessa-
ria citatio ad videndum eos iurare, cum tunc sit necesse, q no-
mina tradantur. & sic colligit ibi Io. And. illud dictum, q in cau
sa inquisitionis non est necesse inquisitum vocari ad videndum
iurare testes; fatetur tamen, q practica est in contrarium. Ego,
vt dixi, non possum mihi persuadere hoc, cum nullam rationē
diuersitatis videam: & reperio Bar. in l. fi. ff. de quæstio. in fi. aper
te tenere citationem fiendam, etiam si prius illi testes fuerint
recepti in inquisitione generali, cum ignorabatur persona, quę
commiserat maleficium, iuxta no. per Inn. in c. bonę. ī. de elec.
21 c Et sic intellige illud dictum Inno. c Ad tex. c. qualiter. posset re-
sponderi, q vltra citationem ad videndum iurare testes, requi-
ritur, vt nomina tradantur inquisito, vt si personæ sint sibi inco
gnitæ, possit interrogando de illarum qualitate se informare.
Posset enim alia pars promouens inquisitionem, vel ipse iudex
ex officio suo adducere testes incognitos, nec esset satisfactum
inquisito videre eos iurare, nisi nomina sibi tradantur, vt sic p
traditionem nominum possit peruenire ad cognitionem per-
sonarum. Inst. de leg. §. si quis in nomine. Excipio ego a dicta re
gula casum notabilem, de quo in c. fin. de hære. lib. 6. videlicet
in casu hæresis, cuius timetur potentia inquisiti, tunc enim no-
9 mina subticentur. † Adde alium casum, qui potest sub se com-
prehendere multos, videlicet, quando quis non audet alicui, ēt
in ciuilibus, mouere quæstionem propter illius potentiam, qa
timet ne interim moriantur testes: potest enim petere a iudice,
vt clandestinè recipiat testes ad futuram rei memoriam, vt no-
tanter dicit Host. in c quoniam. vt lit. non conte. & facit in arg.
20 d.c. fi. † Quæro, quid si pars citata non curat ire ad videndum iu
rare testes? Dicit gl. in ver. noluerit, q nihilominus testes reci-
pient, & valebit depō, ac si pñs fuisset. Hoc tñ litat, si is est cōt.
alis nō p c. qñ, vt li. nō pt. Pōdera duo ex gl. Primo, q est in optio
ne citati, an velit ire, vel non; quia in hoc tractatur de suo præ-
iudicio tantum. & de hoc videtur text. hic. Sed tu limita hunc
tex. & glo. secundum notabilem tex. in c. constitutus. de fideius.
& ibi per glo. Nam quandoque constringitur ad eundum, ve-
lit, nolit, vt ibi. Secundo limita hanc glo. quod ad validitatem
depositionis testium requiritur li. conte. scilicet, nisi in casibus,
in quibus potest procedi li. non conte. de quibus legitur, & no.
31 in cle. dispendiosam. de iud. † Quæro, quid si pars citata venire
non possit? Respondet gl. in ver. inuitabili, q tunc non debet
reputari contumax, & depositio eo absente facta non valet, si
constiterit de impedimento; Io. And. hic dicit, q talis receptio
nō est ex toto nulla, ex quo pcē sit citatio. Sed non valet quoad
hoc, quin possit absens in personas testium obijcere, sicut po-
tuisset si fuisset præsens. & sic audietur, secundum eum, vltra
casus Decre. prælentium. ī. eod. super quo remittit se ad no. per
cum super regu. præsumitur. de regu. iur. lib. 6. in Mercu. in fi.
d quæstionis. Ibi enim concludit, d citatum personaliter, qui ve-
nire non potuit ad opponendum contra personas testium, resti
tuendum ad facultatem opponendi in personas testium ea, q
tunc potuisset opponere, non obstante, q non præcessit prote-
statio, iuxta formam c. præsentium. ī. eo. Et idem concludit in
citato ad domum, qui non comparuit, vt in casibus, in quibus
citatio ad domum sufficit in receptione testium, valeat recep
tio eo absente facta, sed ipse allegans citationem ignorasse, au
dietur nunc contra personas testium, licet non seruauerit for-
mam c. præsentium, sicut auditur fictus contumax appellans.
l. ab eo. C. quomodo, & quando. & no. in cle. vna, de dolo & cō-
tum. Sed vbi non sufficit citatio ad domum, receptio erit nul-
la. Et an, & quando sufficiat citatio ad domum in testium rece
ptione? vide ibi plene per Ioan. And. & quod dixi in c. causam,
de dolo, & contum. & in c. fi. de eo qui mit. in pos. Aduerte, ego
fateor dictum Ioan. And. verum in receptione facta contra fi-
ctum contumacem, eo casu, in quo valet receptio in fictum
contumacem: quia hęc receptio est legitime facta, & nil suadet
ad retractationem, argumen. regu. factum legitime. de reg. iur.
lib. 6. Sed in alio casu, quando citatus venire non potuit, & vult
probare legitimum impedimentum, credo quod dictum Ioā.
And. non sit indistincte verum. primo, per istum tex. a Tertio, ibi,
Et non ex ineuitabili necessitate. quę verba apertissime innuūt
testimonia tunc non valere, quando venire non potuit ex ine-
uitabili necessitate. Item & secundo, nos habemus regulam, q
acta contra absentem, qui venire non potuit, sunt nulla, seu de
bent retractari, docto de impedimento, in c. cum Bertoldus. de
re iud. & l. 4. §. si forte. ff. de dam. infe. & c. querelam. de procur.
12 † Tertio probo sic. Citatio fit ad testes recipiendos, non solum,
vt possit obijcere in personam, cum ad hoc habeat facultatem
vsque ad tempus publicationis, vt in d. c. præsentium. sed vt vi-
deat eos iurare in debita forma, & si opus erit, eos repellere
ex toto, vt non examinentur, iuxta no. in capit. ex parte Adæ.
& in c. cum causam. ī. eo. & maximum præiudicium est, si cita-
minati fuerint, vbi prius potuissent repelli a principio; qa tunc
facient qualequale præiudicium, licet exceptiones iūnæ præ
tur contra ipsos, vt no. Bar. in l. maritus. ff. de quæstio. quapro-
pter non videtur sibi plene satisfactum, si solum admittitur ad
facultatē excipiendi: cum forte non iurauerit, vel non in debi-
ta forma: nec tenetur credere iudici, nec notario, cum ipse de-
buisset esse præsens, vel forte ex toto eos repulisset a principio,
vt supra dixi. Talis ergo receptio damnosa forte absenti, qui ve
nire non potuit, non debet valere, vel saltem est retractāda. Vi
de di-

ADDITIONES.

a Tertius casus. Adde alium casum, qū testes examinādi essent omni exceptio
ne maiores, & fide digni, quib. aliquid opponi non posset, & quorum dicta
esset standum: hunc casum ponit Alex. in cons. 130. incip. difficultas. hanc
circa med. in 1. col. in 1. vol. Et dicit hoc esse de mente Bart. in l. Theopom-
pus, ff. de dote prælega. Seb. Sap.

b De crimine. Casus, in quibus proceditur ad receptionem testium sine citatio
ne partis; sed hos & complures alios enumeratos, vide per Ro. in suo Repe-
no. quod incipit regula est, qđ ad receptionē. vbi eius vide. Et sic licet Inno.
tex. cir. fi. dicat, q semper est admonendus aduersarius, tñ hoc patitur limi-
tias. Item ad casus hic positos adde, quod etiam qñ recipiuntur testes ex of-
ficio, est necesse vocari partem, sc̄dm Io. And. in addi. Spec. in tit. de testi. §.
nunc tractandum, in prin. Et dicit, qđ fuit dictū Gui. de Suz. in suis addi.
C. de testi. Item non est necesse vocari partem, qñ certum est, qđ testis non
potest opponi, secundum do. Ant. in c. ueniens 1. in 3. col. inf. eo. Item adde
alium casum, in quo nō est vocanda pars, qñ testes pp potentiam eius, con-
tra quem producitur, non auderent deponere, tex. est in c. fi. de hæret. li. 6. &
inf. proxi. p Panor. Qđ an sit verum indistincte, vide plene p D. Abb.
in c. præterea. 2. circ. fi. de spon. & per do. Ant. in c. qñ frequenter. ī. de Abb.
vt lit. non contest. & quod ibi no. cuius dicta refert, & sequitur do. Abb. hic.
adde alium casum, qñ quis vult probare periculum suo colocio in hoc
tia, quia pōt recipere, vel examinari facere testes, qui interfuerunt pactis
lo partis, parte nō citata, quia forte est multum remota. Hoc dicit Bart. in
2. C. de naufra. lib. 11. Et adde hoc no. dictū Io. An. in c. 1. de homi. lib. 6. vbi
dicit, qđ qñ timet periculum, possunt recipi testes parte non citata. & ibi
contest. Quod dictum refert, & appellat sing. do. Abb. in c. cum inhibeas,
ne, ante medium. de iu. pro eo allegans tex. in d. c. fi. de hære. in glo. adde,
qđ qñ agit de probanda consuetudine introducta a populo eiusdē contra
tis possunt recipi testes, parte nō citata. Ita dicit do. Ant. in repe. c. fi. in 3.
char. in vlt. col. illius chartæ, ver. ad primum redacta, de cōsue. Item adde, q
vbicunq; procederetur inspecta æquitate naturali, & iuris gentium, etiam
requirens citatio ad uidendum iurare testes, secūdum Bar. singulariter in
l. 2. C. de nauf. li. 11. ita intelligit tex. in l. scire oportet, §. sufficit. ff. de exco-
tu. Sed in hoc aliter vī Bar. in l. filius, ff. de don. Et adde, qđ vbicūq; iudex p
cedit ad informandū se de absentia rei, non requ rit citatio ad videndū iura-
re testes. Ita tenet fin. Bar. in extraua. ad tepriméd̄ū, in ver. p edictū. & no.
Auth. de exhib. & intro. re. §. sancimus. Item adde hic aliū casum, qui potest
Panor. inf. hoc eo. ti. c. 11. ver. sed q̄ro quid si pars nō fuit citata ad videndum
iurare testes &c. Ité adde, qđ qñ partes dederūt licētia iudici, vt possit rece-
pere testes in absentia ipsarū, nulla req rit citatio ad videndū iurare testes,
sc̄dm Bal. in l. si qñ, in 2. col. C. de testib. Ité adde, qđ vbicūq; lex in actu no
exigit plenā probationem, sed cōtentat̄ solis articulis, ibi pōt recipi testes
parte nō citata. Ita fin. dicit Do. post Host. in c. p humani. §. fi. in antep. col.
de hom. in 6. & ibi Host. dicit, vbi subest periculum, pōt recipi testes, parte
non citata. quod dictum refert, & sequitur ibi Dom. in §. fin. in antep. col.
Pro hoc optime facit elegans dictum, quod ponit Do. An. in c. imputatū in
princ. pen. col. de fid. instrumen.

c Hoc idem est de mente Inno. in c. cū in tua, in gl. sup ver. de piano. de fide.
& ibi uide do. Ant. in fi. post Inno. & Io. An. in c. 1. in 3. col. ver. ad sc̄dm con-
trarium. de postu. præla. & hoc uide per Dom. in c. fi. forte, in vlt. col. ver.
vlt. q̄ro, de ele. in 6. post do. de Ro. dec. 260. sc̄dm ordinem nouissimum. Ité
circa hoc vide Bal. in l. congruit. in fi. ff. de off. præfi. & in c. 1. §. homicidia
de pa. iur. fir. & facit quod no. Bal. in addi. Spe. in tit. de inq. tex. iuxta finem
quē alle. hic do. Ant. in c. qualiter in 2. §. dēr, de acc. nō probat, qđ post
dum crimen p. viā inq sitionis possint recipi testes, parte nō citata, sed pro-
bat, qđ ad p̄bādū famā, mediate qua possit deuenire ad inq sitionē, vide ibi
cipi testes. Et aduerte, qđ ille tex. intelligit parte nō citata, vt dicit ille tex.
in ver. ne propter surreptionem nominum infamādi &c. & ideo dicas id
non est uerum, quod hic dicit do. Ant. de inquisitione, quod etiam improba-
bat hic do. Abba. pro quo contra do. Ant. hic. est casus secundum do. Fran.
de Aret. in l. diuus, §. cum autem, ff. de off. præs.

d Concludit. Qñ ille, contra quem absentem & citatum recepti fuerūt testes,
docet de legitimo impedimento, si iudex ignorauerit impedimentum, vt
let receptio, sed pars absens restituitur ad opponēdum in personas testiū
prout prius potuillet opponere, per auth. si dicatur. C. de testi. Sed tu nota
opi. do. Abb. hic, qui per istum tex. & per pulchras alias rationes tenet, qđ
non solum restituetur ad opponendum contra testes, sed aduertus ipsum
receptionem.

a de dicerem sic, quod aut iudex sciebat impedimentum a partis & ipso iure non valet receptio, vt l. quæsitum. ff. de re iudic. de app. c. fi duobus. & no. in c. querelam. de procu. Aut ignorabat, & talis receptio est retractanda, si hoc postulauerit aduersarius, vt not. in d. c. querelam. & d. l. quæsitum, saltem vbi testes pos-
sunt de nouo examinari. argumē. optim. in c præsentia, & c. cū causam. in fi. infra eodem: facit quod no. Innocen. in d. c. bonæ.
est Bar. in l. fi. ff. de quæstio. & sic salua, & distingue hanc glo.
17 † Sed quid si pars non fuit citata ad videndum iurare testes? Re-
spondet gl. receptionem non valere, & hoc probatur hic ī prin
cip. & in fin. & excipe casus sup. notatos, in quibus non requiri-
tur citatio partis. Et adde ad huc alium casum, quem ponit Bar.
in l. Theopompus. ff. de dote prælega. vbi dicit, quod si testatos
mandauit super aliquibus stari dicto alicuius, quem dixit infor
matum de intentione sua, ille poterit deponere super intentio-
ne defuncti absque eo, quod pars citetur, quia persona sua iam
est approbata a defuncto, & sic nil potest, obijci, nec contra p-
sonam, nec contra dictum, cum defunctus approbauerit perso
nam, & voluerit stare dicto eius, & sic præsentia partis nil ope-
raretur cum non posset illum trahere ad contrariam sententiā,
nec eius personam, reprobare. Secus secundum eum in teste, q
habet deponere secundum sensum proprium. Ego hoc non ad
mitterem, quoniam citatio fit vt veniat ad videndum iurare te
stes. vt hic & c. constitutus. de fideiuss. Cum ergo iste habeat iu-
rare, ex quo deponit super voluntate defuncti, vt probatur in d.
l. Theopompus, ergo debet citari pars de cuius præiudicio agi-
tur. Item licet non posset reprobare personam directe, poterit
tamen reprobare indirecte, dicendo hunc non esse illū, de quo
testator sentit, argum. l. duo sunt Titij. ff. de testam. tu. Item, vt
dixi, non tenetur stare verbo iudicis vel notarii, q iurauerit, cū
debeat esse præsens. † Sed circa prædicta quæro, nunquid saltē
b hæc dicta testium, parte non citata, receptorum faciant aliqua
de indicium? Bar. post gl. in l. res hæreditarias, ff. de cri. expi. hær.
quod sic. sed idem Barto. latius examinans materiam in l. mari-
tus. ff. de quæstio. vbi generaliter tractat, an testis examinatus,
c qui examinari non debuit, faciat indicium; b dicit quo ad ca-
sum nostrum, q non facit etiam indicium per l. si quando, C.
de R. dec. 360. vbi concludunt valere, ex quo in præsentia par-
tis iudicis deposuit: non enim præsumitur se ingerere, sed po
tius a parte productus: nam vt dicit Spec. satis est, q iudex assi-
guet certum terminum parti ad producendū testes: tunc enim
pars potest intra terminum absque alia citatione eos produce-
re, vtipse nota. in titul. de teste. §. qualiter. ver. iudex. & vide la-
tius in deci. prælegat. pro hoc dicto ego allego c. constitutus.
il. infra eo. vbi videtur probari. Ad idem c. licet. de proba. & c.
cum causam, in prin. infra eod. & facit, quod dixi in cap. proxi.
d Format hic quæstionem do. Ant. quam dicit esse dom. de Ro
ia. vtrum ad articulos dandos vel portigendos sit pars citanda.
Sed certe do. de Rot. non sic loquuntur, sed dicunt, q̄ iudex ad-
mittens articulos, parte non vocata, nō grauat eam, si ante fuit
citata ad dicendum contra, & dixit cōtra, & sic apertissime sen
tiunt, q a principio quando porriguntur in iudicio, pars debet
citari, cum possit opponere aliquos esse impertinentes, & non
admittendos, & habeat facere sua interrogatoria ad testes exa-
minandos super articulis datis per partem aduersam, vt in c. 2.
de testib. lib. 6. & vide ibi gl. quid sit articulus. Sed dubium do-
minorum de Rota est, si bene ponderetur, quando iudex vidit
articulos productos per partem, & audiuit exceptiones aduer-
se partis contra illos, sed tunc vult admittere illos, non obstanti
bus exceptionib. aduersæ partis, puta voluit illos articulos mit-
tere ad partes, vt super illis examinentur testes, vel ipsemet iu-
dex vult recipere testes super illis articulis, & sic eos vult admit
tere, non obstantibus exceptionibus aduersæ partis: nūquid in
hac admissione debeat pars citari, & hæc est propria ipsorum
quæstio, & videntur ipsi velle, quod non. Mouētur, quia iste est
actus iudicis, nec interest amodo partis aduersę, ex quo semel
exceptiones suas dedit, licet ab huiusmadi admissione, tanquā
iniqua, & suarum exceptionum repulsione possit pars appella-
re, de app. c. dilecto, & c. ex parte. Refert ibi Collector decisio-
nem Aegi. tenuisse contrarium, quia huiusmodi admissio est
quædam interlocutoria, ad quam est pars vocanda. de acc. c. ad
petitionem. & ibi per Innocen. & de appel. c. si a iudice. lib. 6. de
finit. delega. c. cum contingat. Hæc enim admissio, secundum
eum, est quædam declaratio pertinentium articulorum, & per
consequens admittendorum. Sed collector respondet, q inter-
locutoria potest ferri parte absente, etiam non per contuma-
ciam, secundum Innoc. in c. auditis, de procur. Præterea, secun-
dum eum, siue per appellationem, siue de speciali mādato, cau-
sa fit in curia: tamen si in curia partes citatæ sunt ad totam cau-
sam & singulos actus vsque ad diffinitiuam sententiam inclu-
siue, q citationes, quæ fiunt postea in curia, potius sunt, & fiunt
ex quadam vrbanitate, quàm ex necessitate, c. 1. de elect. lib. 6.
per Innoc. in c. auditis, de procu. de do. & contum. c. fi. do. Ant.
putat opi. Aegi. veram, nisi præcesserit hæc citatio generalis. &
dicit dictum Inno. sup. alleg. non esse verum, vt no. de appella.
c. ex ratione, per Hosti. Videte, multa sunt tacta sup. per Do. de
Rot. quę non sunt indistincte vera. Ego dicerem, q citatio bene
debet fieri, cum producuntur articuli, & exceptiones cōtra eos
audiendæ, vt supra dixi, sed in admissione non video citationē
necessariam, quia eo ipso, q iudex procedit ad vlteriora, vide-
tur eos admittere, ideo opus est appellare, alias tenet actus, li-
cet citatio non expresserit. de hoc est text. in c. ex parte 1. inf. de
ap. vbi hoc probatur generaliter in qualibet exceptione. Et idē
Bar. in l. a procedente. C. de dila. Nec curo, si præcesserit citatio
generalis, vel non. Nam ibi citatio generalis tollitur per pri-
mam comparitionem. de quo dic, vt dixi in c. fin. de dilat. Nec
est verum indistincte dictum Collectoris, dum dicit interlocu
toriam posse fieri in absentia partis, per c. omnia, & c. caueant.
3. q. 9. & c. 1. de causa poss. & propriet. Dic, vt dico in c. 2. de pro
17 cur. vbi de hoc. † Quæro de notabili quæstione, & quotidiana.
Dicitur hic partem citandam ad videndum iurare testes: quid
si citatus fuit dominus, & non procurator, qui contestatus fue-
rit litem, nec dominus citatus comparuit? Hæc quęstio c fuit di
c sputata per Dom. Lamber. de Rampo. & refert hic Ioan. And.
& Bar. in l. furioso, ff. de re iud. Et attende, quia quæstio habet lo
cum in quolibet articulo, maxime post lit. contesta. Et ad partē
quod actus valeat, inducit, quia causa est proprie domini & ad
eum spectat damnum & emolumentum. C. de procu. l. qui sti-
pendia. 2 q. 6. c. biduum, ver. palam. Item dominus iurat de ca-
lumnia, producit testes, exceptiones opponit, ff. de inoffic. test.
l. si iuspecta. facit, de procu. cap. 2. lib. 6. Item ad esse potest causæ
fiuæ, ff. de procu. l. Paulus respondit vide tex. de iure canon. in c.
2. de procu. lib. 6. Item domino soluitur, ff. de sol. l. hoc iure. Ité
dominus transigit & pacisci tur, & iuramentum defert, & non
procurator, ff. de procu. l. mandato generali. & c. qui ad agendū
eo. tit. lib. 6. Item contra dominum fit executio sententiæ, ff. de
procu. l. Plautius. Satis, ergo fuit dominum citari. In contrariū
facit hæc Decr. & l. si quando. C. eo. vbi dicit partem citandam.
Procurator autem, qui cōtestatus est litem, facit partem, & est
dominus instantiæ, in c. 2. de procu. li 6. ergo ipse citandus erat.
Item ad quid dominus citaretur, cū causam ad se assūmere nō
possit inuito procuratore? ff. de procu. l. post litem. 1. distin. c. 2.
18 † Soluendo, dicebam actum non valere, d procuratore non ci-
d tato, quia in his, quæ pertinent ad litis ordinatiō.em, regulari-
ter inspicimus personam procuratoris. Contraria vero proce-
dunt in his, quę inspiciunt peremptionem litis, vel effectū cau
sæin quib. regulariter inspicimus personam domini. Quod dili
genter notabis, quia facit ad multa. Et hanc decisionem aper-
te probat Bar. in d. l. furioso. allegata: nam ex quo dominus ele-
git litigare per procuratorem, non compellitur comparere in-
uitus, nisi ex causa, vt l. fi. C. de procu. Item si posset compelli ad
comparendum per se, frustratorium esset consilium iuris in l.
furti. §. qui alieno, ff. de his qui no. infam. Dicit tamen Bart. q si
sponte dominus comparuit, valebit actus, licet procurator nō
fuerit.

ADDITIONES.

a Impedimentum. Et ex hoc, quod dicit hic do. Ab. & do. Ant. collige notabili
ter, quod scia iudicis de impedimento legitimo partis reddit istam nullā
non solum diffinitiuam, sed et quemlibet actum processus, prout est hic in re
petitione testium & pro hoc est casus. in d. c. fi duob. in fi. quem hic alle. do.
Abb. & est de mente Bal. in c. 1. in pe. col. in tit. de mili. val. qui contr. est. vbi
dicit, quod regulariter scientia impedimenti ligat manus iudicis. Sed con
trarium expresse vult Bar. in l. fi. circa prin. 2. co. ff. de rest. in inte. ubi vult, q
scientia impedimenti habet solum annullare diffinitionem, non autē inter
locutoriam, etiam si esset interlocutoria magni præiudicij vt missio in poss.
ex primo decre. Sed credo veriorem esse opi. dom. Anto. hic, & Abb. per su-
perius dicta.

b Faciat indicium. Adde, quod non sufficit, quod iudex ipse recipiat indicia &
examinet testes super ipsis indiciis, sed est necesse, q̄d ad hoc, ut vigore in-
diciorum receptorū possit venire ad torturam contra reum, quod quando
examinat testes, faciat citare ipsum reum, ut sit præsens ad iuramentum te-
stibus deferendū. Ita declarat Ang. Are. in tract. maleſi. in uerbo fama publi
ca. char. 2. uer. quæro qualiter probetur. Et istud uoluit Alex. in consi. 65. in
cip. habita super contentis. in 1. uol. & no. idem Alexan. in l. fi. in apost. C. de
quæst. Seb. Sap.

c Hæc quæstio. De ista quæstione, uide per Bal. in l. si quando, C. eo. in pen. col.
ver. 7. quæro. & in l. 1. C. de sent. Item ad hoc uide Doct. in c. 1. §. 1. in prin. de
procu. in 6. Sed de isto articulo, uide copiose & subtilissime per dom. Fran.
de Are. hic.

d. Actum non valere. Vide do. Barth. Vero. in cautela. 165. incip. si tu aduocatus
vis causam vincere. & Bar. in l. procuratoribus, C. de procu. & l. pen. C. si ad
tier. remitt. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuerit citatus, quia licet procurator sit dominus instantiæ directo, tamen dominus est dominus vtiliter, vnde potest vti iure instantiæ sine aliqua cessione.l.in causæ,in fi.ff.de procu. & sufficit procuratorem non contradicere,secundum cū,l,quæ omnia, ff. eo. Ego puto de hoc vltimo fore casum,maxime iuncta gl.in c.si quem.1.respon.de procu.lib.6.vbi dicit tex. q si dominus constituit procuratorem simpliciter & postea comparuit p se,videtur eo ipso reuocare procuratorem,nisi aliud fuerit protestatus, vel per coniecturas aliud appareat.Probat ergo text.ille,dominum posse valide per se comparere, & tacite reuocare procuratorem.& satis est,vt procurator non contradicat,vt dicit ibi gl.An autem a principio possit citari procurator, & non dominus, vide quod dixi in c.causam, de do.& contu.Vltimo
1 ponit hic loā. And quæstionem similem prædictæ,quam dicit disputasse dominum suum in legib.f.Marsilium. In quadā causa dati fuerunt duo, procuratores insolidum cū clausula,q occupantis melior conditio non fieret,quorum alter contestatus est litem,& alter produxit testes qui depositerunt. Quærebatur, an valerent depositiones, seu attestationes. Pro parte negatiua inducebat illum contestantem fuisse dominum litis. C. de procu.l.quamuis.& in c. 2. eo.tit.lib.6.Neque debet reus cogi cum plurib.litigare. ff.de exer.act.l.1.in fi.& l. 2.Nec continentia causæ debet diuidi, de seque.poss.& fru.cap.1.C.de iud.l.nulli.In ꝫ rium inducebat illam clausulam . Quod non sit melior conditioo ccupantis,quæ clausula debet aliquid operari, de procu.c. si duo,lib.6 Item aduersarius tacens, consentire videtur,& cōsensu partium aliquid iuris relaxatur. Item si iterum producerentur testes,sæpe auocarentur a suis negotiis, quod esse nō debet.ff.quemadmo.testam.aper.l. fi quis ex signatorib.Item procurator producens,fingitur loco primi.l.filiæ.§.1.ff.de cond.& demon.nec vtendum est superfluis productionib.l.hæc stipulatio.§.diuus,ff.vt leg.no cauc.facit c.Abbate,in fi.de reg.iur.lib. 6.Soluebat distinguēdo,q aut dominus vult valere productionem,& reus non,tunc si reus fuerit præsens, valet.alleg.l.filius fam.§.veterani,ff.de procu. secus si erat absens, vt præalleg.l. 2. ff.de exer.actio. Si autem econtra reus vult valere, & dominus non vult,exauditur reus, quia reus est fauorabilior: & quia dominus oppositi clausulam. Quod non esset melior cōditio occupantis. Vbi vero ambo concordant valere & non valere,casus est indubitabilis secundum eum,& sic secundum eum transit Io. And.hic nihil addendo. V nde vnus casus primo est excludendus,tanquam indubitabilis, videlicet, quando alter procurator produxit testes, seu alium actum fecit, eo procuratore,q præoccupauit negocium,impedito,vel prosequi nolente,quia tunc alter procurator datus cum illa clausula, potuit reassumere negocium, alio subsistente ab illo non comparente, vt clare probatur in d.c.si duo de proc.lib.6.Casus ergo dubitabilis est, quando ille, qui occupauit,non erat impeditus nec aliter apparebat de voluntate sua,quo casu certum est,quòd aliter non poterat se impedire de lite illa, vt d.ca.si duo. Sed dubium nūc est, an actus reddatur ipso iure nullus,an vero sit opus prius exceptione. Sentit enim dictus disputans, q opus erat exceptione.& sic si reus non excipit, actus remanet validus . Idem sentit Do. Ant. Tres videntur causæ, quare admitti non debet alter. Prima, quia nō est dominus litis,sed hanc dominus potuit supplere,quasi videatur suppleuisse apponendo illam clausulam.Secunda,quia negocium est præoccupatum, adhuc istam potuit supplere dominus. Tertia, quia interest rei,ne in plures aduersarios distinguatur, & huiusmodi suppletio pendet a potestate rei.Si ergo fuit præsens,non potest amplius contradicere,si absens,poterit contradicere Firmat ergo do. Ant. solutionem disputantis Mihi videtur decisio satis dubia. Plus tamen placet p dicta solutio,quā contraria opi. Moueor per illud c.si duo. si. n. alter procurator desineret esse,pcurator, altero prɋoccupante negocium, non potest reassumere causam sine nouo mandato altero impedito, quia semel extinctum non reuiuiscet,de cō sc.distin. 4.c.quæris.Cum enim causam posset assumere,altero nolente,vel impedito prosequi,vt d.c.si duo, ergo clare colligitur, qd est procurator, licet per exceptionem posset repelli nō dato casu negligentiæ,vel voluntatis.Si ergo non fuit exceptū, valet actus. Simile videmus in milite, aliena procurante, contra quem non fuit exceptum, d. §. veterani. & l.ita demum.C. de procurat.not.in cap.in nostra præsentia, eo. titu.Item in domino, qui post lit. contesta. non potest procuratorem reuocare,vt leg.& nor.in cap.2. cod. titu. lib. 6. & tamen si assumit in se causam , & non excipitur contra, eum, censetur procuratorem reuocare , & actus cum eo gestus tenet. in cap.si quem. 2. respōso.eodem tit.lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Laicus & etiam fœmina admittitur in testem contra clericum, quando de crimine agitur ciuiliter.*
2 *Mulier non admittitur in testem de iure canonico, quando de crimine agitur criminaliter.*
3 *Socij criminis,an admittantur in testes.*

CAP. III.

QVoniam. Mulier testificatur contra clericum, cum de crimine agitur. h. d. Calisus in terminis. Quidam sacerdos infamatus fuit de quibusdā mulieribus,nunciatū fuit hoc domino Papæ.Man
dat Papa defensori Sardiniæ, vt cuncta diligenter inquirat,& & mulieres illas, cum quib.dicitur deliquisse, seu alios, qui de hoc aliquid scire dicuntur,ad dominum Papam adducat,vt de
1 prædictis excessibus inquiratur.B.† No.1.q licet laicus non admittatur in testimonium ꝫ clericum, cum agitur criminaliter, vt inf. eo.c.de cætero:secus tamen vbi agitur ciuiliter ētde crimine,siue agatur per viam denunciationis,siue exceptionis.Imaphroditus his casibus,quibus repellitur mulier:Dic vt lega. & no.4.q.3.c.si testes.§.Hermaphroditus,& l.quæritur.ff.de testam.fortius vbi agitur de vita hominis. Sed Ioan. And. ibi dicit, q sic communiter practicatur contrarium in foro ciuili,& quod habet veritatem , vbi per masculos veritas haberi non potest:& certe satis hoc probat l.ex eo.ff.de test.canonizā, vbi sup. Quid in Hermaphroditis, nunquid admittatur Hermaphroditus his casibus,quibus repellitur mulier?Dic vt lega. & no.4.q.3.c.si testes.§.Hermaphroditus,& l.quæritur.ff.de testam.fortius vbi agitur de vita hominis. Sed Ioan. And. ibi dicit, q sic communiter practicatur contrarium in foro ciuili,& quod habet veritatem , vbi per masculos veritas haberi non potest:& certe satis hoc probat l.ex eo.ff.de test.canonizā, vbi sup. Quid in Hermaphroditis, nunquid admittatur Hermaphroditus his casibus,quibus repellitur mulier?Dic vt lega. & no.4.q.3.c.si testes.§.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.quoties, ff. de off. præfe. vrb. & l. Ieuia. ff. de accu. non tñ creditur in delictis grauib. vt no. Bart. in d. l. diuus. Et rõ naturalis facit, vt isti non computent in numero testium, quia veniunt puniendi, nisi probent denũciata. d. l. diuus. vnde vt euitarent pœnam, de facili deuiarent a veritate: nã video, ꝙ aduocatus, a vel
a procurator in eã principali, non admittũ in testem in cã appellationis pp affectionem, ꝙ hẽt ad cãm, vt in c. fi. co. tit. lib. 6. fortius isti non dẽnt cõputari in numero testiũ, cũ ex non probõ-ne timeant pœnã, facit c. 2. de cal. Et ad c. præterea, quod vr̃ aliquantulum obuiare, dic, vt ibi dicam. Hæc tñ lect. esset vera in minorib. delictis, iuxta no. in præalle. l. diuus. Pone ergo quartã lect. saluando gñaliter tex. quantum fieri põt, cum a verbis non sit recedendum, nisi quatenus de mente constat, per l. nõ aliter, ff. de leg. 3. & c. fi. de verb. sig. seu resultat absonus intellectus, vt procedat in omni negocio, vbi principalis persona non est reportatura aliquod commodũ, vel damnum, laudem vel vituperium, nec aliqua affectione notatur. Tunc enim non subest aliqua ratio, quare non debeat computari in numero testium. Intelligo tñ, vt non agatur de præiudicio alterius, saltem grauis & sic saluo dictum Vinc. Nam vbi ageretur de graui præiudicio, secus esset dicendum. Ratio, quia in istis grauib. non est recedendum a cõi forma iudiciorum, fm quam idem non debet esse accusator, seu actor, & testis. 4. q. 3. c. 1. & c. forus, §. in omni. de ver. sig. Et ratio huius vltimi est, quia præsumptio est contra illum, qui instat, vt graue damnũ, seu grauis pœna alteri infligatur. 2. q. 7. c. fi. quis. ergo non vr̃ idoneus testis. Ad prædicta facit c. præterea 2. & c. cum in tua, de spon. cum sim. Et hoc videtur sentire. Io. And. in c. 2. de vsu. lib. 6. super glos. quia magis, in nouella. Et per hoc concludo, ꝙ litera hęc non sit restringenda, quando agitur de stricta denunciatione, in qua oporter monitionem præcedere, sicut communiter videntur Doc. intelligere, licet diuersificent in modo, seu substantia probãdi, sed intelligo gñaliter, vt prædixi, quod satis probat vltima authoritas in fi. c. posita, & d. c. præterea, & c. cũ in tua. Vbi tñ ageretur pure per viam denunciationis, posset quis esse nedum actor & testis, vt hic, sed ẽt iudex, vt probat in c. præcipue. 11. q. 3. & no. Io. And. hic. Poterit enim iudex facere istas denunciationes, & cõputari in numero testium, si erit necesse, & finaliter procedere, vt d. c. præcipue. Cum enim non agatur ad pœnam, sed ad pœnitẽtiam, sufficiunt probõnes minus sufficientes, vt no. gl. 2. q. 1. c. nauli, vide tñ quod dixi in c. at si clerici, de iudi. super glo. 1. Item aduerte hic, quia litera verificatur non solũ, in actore, sed ẽt in reo, qñ. deficientib. plenis probationib. se purgare debet. Nam tunc computatur ipse in numero testium, arg. c. quoties, de purg. cano. Vnde dicit hic. Host. & post eum Ioã. And. ꝙ prima authoritas huius c. congrue adaptatur denuncianti, secunda vero purganti, qui perhibet testimonium de seipso: Nã Christus purgauit se aduersus falsas assertiones Iudæorum. Puto tñ, ꝙ licet dictum sit in se verũ, non tñ ꝓgruat huic literæ, vbi principaliter disponitur sup̃ actu probandi. Nam reus se purgando, proprie non probat, sed se purgat. Pone & quintam lecturã magis generalem, fm quam saluo magis gñalitatem, seu generalem disp̃onem huius c. videlicet, vt procedat in omni negocio, seu agatur per viam denunciationis: siue nõ: siue agatur de præiudicio alterius, siue non; siue agatur de directa actione, siue non; siue iudiciis officium imploretur, vt deficientib. probationib. deferatur iurm principali p̃sonæ. i. actori hñti pro se vnum testem, nisi aliud suadeat qualitas, negociorum, seu personarum, vt probatur in c. fi. de iureiu. iuncta gl. fi. & in l. in bonę fidei, C. de reb. cred. & iureiu. Nam tunc ipse computatur in numero testium, cũ nulla cã terminetur dicto vnius testis tñ, vbi tangitur alterius præiudicium, vt in c. licet vniuersis, in fin. inf. eo. tit. & tunc oĩa plana sunt. In quib. aũt causis sit locus delationi iuramenti in supplementum probõnis, dicam plene in d. c. fi. Et per hæc habes expeditam materiam huius c. intrinsecam, & primam partem gl. Nam in secũda parte gl. intrat materiam non ꝓgruentem titulo nostro, quæ satis ad plenum fuit
5 expedita in c. nouit, sup. de iu.† Quærit nãque, vtrum infames b
b & criminosi admittantur ad denunciandum aliorum crimina, & concludit, ꝙ non. Sed dic, hoc nõ procedere indistincte, sed plene dicendum, vt no. in d. c. nouit. Dicit tñ hic Hosti. quod in casib. in quib. infamia repellit a denunciando, si tñ denũciatus est infamatus aliter, quam ex dicto illius denunciatoris, Ecclesia inquiret. alle. de præsum. c. cum in iuuentute. Et no. quia sentit, quod infamia orta ex persona inhabili, non prestat facultatẽ inquirendi. vide quod dixi, in c. qualiter & qñ. 2. inf. de accu. Gl. 2, quærit, nunquid hęc authoritas. Si peccauerit in te, &c. extendatur ad oẽs, vt sic oẽs teneãtur denunciare, vt hic dr̃. Gl. respõdet, vt patet in ea. Hosti. aliter. Sed tu dic, vt pleniſſime dixi in c. nouit, de iud. Vltimo opp. hic dr̃, quod in ore duorum, vel triũ, & c. & sic sentit, quod per plus nõ possit fieri probatio: vnde ob. c. licet, de prob. vbi innuitur ꝑium. Sol. gl. vlt. metu ꝑii, vt arbitror, dicit illam authoritatem exponẽdam negatiue, s. in ore duorum, vel trium, & non pauciorum. q. d. quod plures possunt adhiberi, sed pauciores nõ, & idẽ dicit in c. licet vniuersis ꝛ. co. Ego non credo, ꝙ hęc fuerit mens illius allegate authoritatis, sed solũ voluit innuere, qđ ois cã possit instrui p duos, vel tres testes, ita ꝙ necessario nõ exigant plures, nõ tñ negat, quin plures possint adhiberi, & hoc ꝓprie volunt illæ authoritates petitę in litera, & maxime scda. Nã hic nõ dubitatur, ꝙ pauciores duob. non facerent fidẽ, sed Christus voluit ondere, qđ duo sufficerẽt, nec necessario plures requirerent. Et fi dicerẽs. Qũo ergo in aliquib. casib. requirunt vltra duos? vt plene not. per gl. in
6 d. c. licet vniuersis. † Rñdet, qđ illa fuerunt inducta ex diſpẽsatione principis, ꝙ potuit ex cã ius diuinũ litare, & interpretari, iuxta no plene p Inn. in c. quæ in ecclesiarũ, de ꝓbi. & plegiatis. maxime Bar. in l. fi. C. si ꝛ ius vel vti. publ. Sic ꝙq; ex cã minus sufficiens probatio admittitur, iuxta ea, quæ plene dixi in c. sicut, de prob. & casus, in quib. sufficit vnus testis, dicam, saltem remando, in c. nuper, inf. eo. aliquid tetigi in d. c. sicut.

ADDITIONES.

a Aduocatus vel procurator. Adde an tales possint esse testes ꝛ dim, dicta qđ agitata. Ro. consi. 420.
Circa hoc de procuratore aduocato an possint esse testes ꝛ dim, dicta qđ & non, si eis sunt manifestata iura partis, nisi forsan pars velit, vt per Spec. tit. de testi. in §. 1. ver. quid si aduersarius. Imo si quis sint aduocatus vno articulo causæ, non põt esse aduocatus in eadem cã, in residuo cãs, contra eandẽ partem, vt per Spec. in tit. de aduo. in §. nunc tra ctemus, in ver. sed quid. Vide Bar. in l. proxi. in fi. prin. ff. de his, quæ in test. delen. ubi dicit qđ aduocatus non põt compelli reddere consilium in cã, in qua fuit aduocatus ꝛ clientẽ suũ. Ant. Fran. Adde no. Tu reputabis menti, qđ ubi testimonium ex testimonio suo posset assequi laudẽ, uel opprobrium posset euitari, de fides ei non adhibetur, dictum est elegans Io. And. in add. ad Spec. in tit. test. §. 1. uer. fed pone. Et de hac materia uide Bar. in l. deferre, §. de decreto. runt, ff. de in. fil. Inno. in c. ex literis, de rranf. & Bar. & Bal. in l. omnibus, de test. & Bal. an l. dilectantib. C. de test. & vide apo. do. Alex. ad Bar. in l. deferre §. idem decreuerunt. Ber. For.

b Infames. Adde pet. de Anch. consi. 217.

SVMMARIVM.

1 *Duo testes probant in actibus grauissimi præiudicij.*
2 *Consanguinei præferuntur aliis testibus, in consanguinitate probanda.*
3 *Defunctus consanguineorum ex parte patris, supplebitur ex parte matris stante statuto &c.*
4 *Odium priuatum, & non publicum, repellit quem a testimonio.*
5 *Amicitia carnalis, & non charitatiua, detrahit fidei testis.*
6 *Testimonium de credulitate valet, vbi credulitas est proxima scientiæ recipitur veritas.*
7 *Testimonium de credulitate admittitur, vbi admittitur testimonium de ditu.*
8 *Confessio de credulitate, præiudicat confitenti.*
9 *Testis assignans causam scientiæ sufficientem, si in fine dicat, quod credit probet.*

CAP. V.

QVoties. Dicit quales esse & qualiter iurare debeant qui super ꝓsanguinitate deponũt. & dicit dicta, fm, ibi Probõ. Casus lit. Qñ aliqui volunt parari pp ꝓsanguinitatem, consanguinitas ille debet probari per duos, vel per tres testes de illa consanguinitate, vel affinitate. Doctorquædam carnalis, quæ corruptionem inducit; sanguinei non supersunt, dẽt probari per meliores & antiquiores illius loci, qui iurabunt, qđ non odio, vel amore, vel alio commodo, qđ habuerint, vel qđ hñt, vel habituri sunt, ad iurm accedunt, & sicut ipsi dñt, rei veritatem, acceptãt, & c.
1 ſiorib. suis, & credere, ita esse. B.† No. 1. qđ ẽt in actib. grauib.
a præiudicii duo testes a faciũt plenam fidem, seu probationem. Patet hoc, vbi agitur ad separationem matrimonii propter
b sanguinitatem. Nam separatio est res grauissima, & vt inc. ex quadam, in fin. eo. & in c. debitum, sup. de big. Ad hoc vide gl. in c. præsul. 2. q. 4. quæ dicit, duo testes sufficere ad probandũ crimen contra Papam. Et no. quod procedit hoc etiam, vbi nõ potest haberi probatio necessario concludens ex natura rei, vt sufficiant duo testes ad probationem rei eo modo, quo probari non potest, sicut patet hin consanguinitate, quæ directe per testes percipi non potest, sed admittitur in parte testimonium de credulitate, vt hic. & d. c. licet ex quadam. facit c. præterea. inf. eo.
2 No. 2. casum, in quo consanguinei præferuntur alijs testib. scilicet quando agitur de consanguinitate probanda. Ipsi enim ꝓmunt melius, quam extranei genealogiam propriam scire. Ad hoc, c. videtur, qui ma. accus. possunt. Secus vbi ageretur de delicto probando, in c. super eod. infra eo. & in c. in literis. No. 3.
3 ꝓpteris paribus plus creditur a senioribus facit l. si chorus. ff. de leg. 3. Quod puto verum, vbi agitur de antiquitate probanda, quia antiquitatem melius præsumuntur antiqui scire. secus puto in actu recenti, cum iuuenes habeant sensus acutiores, & videtur iudicantis, qui ex varijs circunstantiis alios præfert. argum. l. ff. eo. & in c. in nostra, infra eo. † No. ꝙ in defectum consanguineorum, requiruntur seniores. Quid autem si non supersit, nisi vnus consanguineus? Dic, quod iste producetur cum alio testi. ad hoc tex. in l. Stichum, qui meus erit. ff. de leg. 1. Et facit illam quæstionem, statuto cauetur, ꝙ mulier non possit contrahere, nisi cum consensu duorum consanguineorum ex parte patris, & si tales non supersunt, capiuntur ex parte matris. Contingit ꝙ mulier non habet, nisi vnum ex parte patris, nunquid capiet duos ex parte matris? an illum vnicum paternum cum vno materno? Et communiter concludunt legistæ, quod debet capere paternos, quatenus habere possit, & in defectum recurrere ad maternos. Idem no. Bar. in d. l. Stichum, qui meus erit, per illum tex. & Bal. in l. in copulandis C. de nup. No. quod consanguinei dicuntur propinqui, & sic venient appellatione propinquorum. b † Not. ibi, Priuato odio, &c. quod non omne odium repellit a testimonio, sed priuatum tantum, secus ergo publicum. Priuatum est secundum Ioan. And. familiare & 4 capitale. Publicum, cum odio habetur quis, quia peccator. alle. 5 dist. c. odio. & sic videtur, quod licite habemus peccatores odio. Et per hoc illud Psalmistæ, Odisti omnes, qui operãtur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Text. tamen in dicto c. odio, videtur innuere contrarium. Dicit enim quod habeantur peccata, & non homines, sed corripiantur. ad quod c. duo ista nomina. 24. q. 4. Sed potest dici, quod non sunt peccata odii, vt eis ob hoc noceamus, sed odẽdi sunt propter peccata eorum. Hoc tamen spectat ad Theologos, & quod tunc odium odio, † idem dic de amicitia. Est enim duplex, vt dicit hic Doctor quædam carnalis, quæ corruptionem inducit; 5 de alia intelligitur iste tex. ad hoc c. de parentela. 35. q. 6. Quę dicit charitatiua, & hæc non impedit testem, de quo in Specu. vbi in prin. Hoc probo. Nam secundum legem diuinam, debemus diligere proximum, sicut nosmetipsos, & Christus dixit in Euangelio, Nemo maiorem charitatem habet, q̃ vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Non debet ergo quis repelli a testimonio, adimplendo legem diuinam. Et proprie charitatis, 6 amicitia est, quando, diligimus proximum non propter alias vtilitates nostras, non propter speranda beneficia, vel accipienda non propter affinitatem, seu consanguinitatem, sed propter hoc tantum, quod est naturæ particeps, & virtuosus: vide istum tex. in c. charitas. §. proximos, de pœn. distin. 2. Idem di 7 cas, ꝙ amicitia c carnalis non repellit ex toto, sed minus credi- vel patrum, secundum qualitatem, & quantitatem amici- quo videbon. glo. in cap. in literis, infra eo. & per Cyn. in c. eo. & per Ioan. And. in Spec. in loco præalleg. Adde no. 8 repellantur, de accus. & 3. quæstio. 5. in sum. & c. 1. Et hæc culpæ. §. amicos, de verborum signifi. Vlti. not. casum, quo valet testimonium de credulitate. Ad idem cap. licet ex dam, infra eod. & cap. literis, de præsump. Et plus videntur probare hæc iura, vt non solum tale testimonium de credulitate admittatur, sed etiam sit necesse, vt deponatur his casibus de credulitate. † Sed quero generaliter, an, & quãdo valeat tale testimonium de credulitate, & vide notabile dictum Cyn. in l. testi. C. eo. post Iaco. de Are. cuius sententiam recitat, & sequitur Io. And. in addi. Spec. de testib. §. opponitur. ver. item quod depo-

ADDITIONES.

a Duo testes Sunt cũ multi casus, in quib. duo testes non sufficiunt, vnus sufficit. Ang. in §. quanta, in arth. quo oportet epist. videlicet si statutum loquatur de aliquo existente malæ conditionis & famæ. Non. n. sufficit probare illud per duos testes. Alium casum ponit Ro. in rep. l. si uero, §. de uno, ff. de fideic. fol. mat. & Alex. in l. si quid, ff. si cer. pet. videlicet, qñ agitur probando excellentiã uiri, per quam derogetur reg. iu. Alium casum ponit in l. testiũ, C. de testi. uidelicet qñ agitur de probando solutionem emphyteutici, de quo per Ias. in l. 2. col. 77. C. de iu. emphy. Alios casus nunt Mod. in rep. l. admonendi. ff. de iureiur.

b Grauissima. Adde, quod Ro. sing. suus, fol. 21. dicit, quod ad separationem trimonii, testes debent esse rogati, per gl. in c. non ꝓpter, 30. q. 5. Adde, quod voluit allegare sing. Ro. in nu. 21. quod incip. an ad solemtem. alleg. gl. fi. in c. nostrates, per compilatorem meum hic, allegatum. tex. Zacha.
De separatione matrimonii, dicas qđ de iure canonico, matrimonium matum non dissoluitur, nisi per mortẽ. c. 2. de transla. epis. imo & ex tractũ cũ frigida & impotente ad procreationem, non dissolueretur talem impotentiam. Idem no. gl. in c. fi quis acceperit. 33. q. 1. & no. mulier, in 2. col. c. de ꝓpon. dicas tamen, qđ multa sunt impedimenta dientia matrimonium ꝑhi, & aliqua ẽt, ex quib. qđ contractum dirimitur probanda talia impedimenta, uel ad dirimendum contractũ, uel dum contrahendum, non ut requiri rogitus testium, dummodo de impedimento fumo deponant, & sufficientem rõnem deducant, quæ habent in c. 1. & toto tit. de ma. contr. contra inter. ecc. & no. dẽt. de cõsan. & affi. in c. fi cuitatis, de fri. & malef. in c. literas, de rei

b Qui veniant appellatione propinquorum. Et adde, ꝙ iste tex. probat, ꝙ non solũ veniũt agnati, sed ẽt cognati. de quo vide per Bal. in repe. c. fi pater, de test. li. 6. vbi pro decisione qõnis alle. tex. in l. officiales. C. de epi. & cle. & in l. ẽt. C. de acc. & de hoc vide p Pet. de Anch. in consi. fuo inci. in qõne, quæ vertitur in ciuitate Trigesti, vt habetur in l. 1. C. vnde vir. & vxor.
Propinquorũ. Qui veniãt appellatione propinquorum, vide Pet. de Anch. in consi. 194. inci. in qõne, quæ vertit, ubi dicit, ꝙ veniũt oẽs illi, qui veniũt ad successionẽ de iure. Refert And. Sic. in repe. l. cum acutissimi. char. 24. C. de fideic. Qui aũt veniant appellatione consanguineorum, late traditur p Bar. & alios in l. cum quidã. §. qđ dr̃. ff. de acq. hær. vide Bal. in consi. 269. inc. viso themate. & consi. 56. incip. filia. in 4. vol. Nic. de Neap. Instit. de leg. agn. succes. in princip. vbi ponit pulchram quæstionem. & Fel. in consi. 119. inci. proponitur. & consi. 152. incip. suppositio. Et quomodo accipiatur verbum, Consanguinei, prolatum a teste, vide Alex. consi. 72. inci. in causa vertente. in 1. vol. Seb. Sab..

c Amicitia. Vtrum amicus admittatur pro amico ad testificandum. Et de hoc, vide Bal. in l. eos. C. de te. vbi dicit, ꝙ sola amicitia nõ repellit a testimonio. & dicit de hoc esse casum expressum in l. sciendum. ff. de vsur. Sed gl. tenet contrarium. 4. q. 5. in sum. pro quo facit tex. in §. item testiũ fides. 4. q. 3. Sed Ro. in quodam suo cõsi. quod incipit, omnipotentis Dei implorato suffragio, distinguit, an grauis, an leuis sit amicitia. & alle. gl. expl̃am, in c. infinuã te, de off. dele. Adde gl. 2. q. 5. c. 2. De inimico autem an repellatur a testimonio, uide quæ plene notaui post gl. & Ab. in c. cum oporteat, de acc. Et adde hic Bal. in l. fi quis testib. in vlti. col. C. de testi. vbi dicit, ꝙ amicitia nũquam repellit a testimonio, nisi ꝑ accidẽs. l. qñ per amicitiam vnius resultat odiositas alterius, quia amicitia est virtus, odiositas vitiũ, & illud odium repellit testem. Sed super hoc vide bonum tex. in l. 3. in princ. ff. de test. & ibi de hoc vide per do. Flori. ubi dicit ꝙ putat ꝙ nulla amicitia repellat à testimonio, sed detrahit bene de fide, secundũ qualitatem amicitiæ. Et de hoc vide per Bal. in l. 1. circa fi. de test. Et ad prædicta facit quod no. do. Ant. in c. accedes, il 2. in prin. vlt. col. vt lit. non contel. Item vtrum amicitia sit specialis virtus, & vtrum uirtus sit pars iustitiæ, uide per Beatum Thom. in 2. quæstio. 104. artic. 1. & 2.
Adde, an inimicus occultus possit esse testis, & uide Alex. consi. 130. & quid de amico, per eundem. consi. 43. 4. lib.

d Credulitate. Vide quæ late congerit do. Ias. in rubric. ff. de iureiuran. ubi ponit plures casus, in quibus admittitur testimonium de credulitate. Sebastianus Sap.
Credulitate. Adde, ꝙ in causis, in quib. depõ de credulitate nõ, ꝙbat sniapp eam lata non transit in rem iud. hoc no. do. Ant. in c. proposuisti, de ꝓb. Et circa hoc adde, qđ ipse ibi no. & adde ẽt qđ no. d. Abb. post Io. And. in c. inquisitionis. §. ult. inf. de accu. Et adde, ꝙ non valet conclusio, ꝙ testi. deponentib. de credulitate plene credatur eo casu, quo alias nõ probaretur, fm do. Ant. in c. 1. de app. uide do. Ant. in c. 2. in 3. colũ. de iur. cal. Item adde hic quod no. do. Ant. in c. cum cãm, in 3. col. ver. quæro an testis inf. eo. & uide per Pet. de Anch. in c. 1. in 2. col. de iur. cal. lib. 6. Et adde, ꝙ in his, quæ nõ ꝑsit sciri, nisi per credulitatem, si testis dicit. Scio quantum possum, vel quantum humana fragilitas nosse finit, probat. Tex. est, quẽ ibi no. do. Ant. in c. 1. de scruti. Et de hoc articulo hic posito ẽt per do. Ant. uide per Bar. in tra. de teste, in 5. col. uer. testis dixit aliqua uera esse, quia credit. Et adde hic Bal. in l. testium, in vlt. col. uer. itẽ quærit. C. de testi. ubi dicit, quod testis deponens de credulitate probat, si sit credulitas iũcta sensui, & munita rõne. Et quod testis deponens de credulitate non ꝓbet, est gl. in l. diẽ proferre. §. si plures. in uer. consenserũt, ff. de arb. Et de hoc uide per Bal. in l. hæredes palam, in fi. in prin. ff. de test. & de isto articulo, uide qđ no. do. Ant. in c. literis, in 2. col. de præsum. & in c. quosdam, in fi. eo. tit. & uide Ang. in authẽ. de hær. & fal. §. hinc nobis, in fi. 2. col. uer. 2. no. ubi dicit, quod testes dẽnt testificari sic esse, uel non esse, non aũt de credulitate. Et idem ur̃ dicere glos. in uer. & uidisse, quæ est in §. si uero absunt, in ea. auth. Item uide D. Ant. in c. cũ ad sedẽ. in 3. col. de rest. spol. ubi dicit, quod nõ ꝓbat testis, qui rndet de credulitate, in perceptilib. solo sensu. Itẽ, an ualeat dictum testis deponẽtis de credulitate, uide der Ro. in l. 1. §. fi. in 2. colũ. ff. de uer. ob. qui alle. multa ex sup. alleg. & ultra ea in q. 5. remittit ad Bal. in l. ob hæc uerba, ff. de his, q̃ no. infra. & in l. 1. ff. de excus. tut. & in l. solam. C. de test. & per Bal. in l. 1. ff. de uen. inspi. Et dicit, qđ posuit in l. quid tamẽ. §. fi arbiter. ff. de ar. Sed tu uide do. Ant. in e. proposuisti, in pen. col. de prob. Item uide Pau. de Cast. post gl. in rub. in fi. de iureiur. Et ad id, quod dicit hic do. Ant. quod si testis deponit per uerbum, Scio, in his, quæ non subiiciuntur naturali, & proprio sensui, testis dicitur subire anceps periurium. Tu in contrarium uide tex. cũ gl. & quod ibi no. do. Ant. in 2. col. uer. oppo. quod non ualet, in cap. præterea. inf. eo. tit. & quod ibi latissime notaui. Et limita hoc elegãter, ut per do. Ant. in c. fi. in 4. col. de iura. cal.
Adde an testis de credulitate probet, Ang. consi. 4. Fran. Are. consi. 153. Ale. consi. 61. 2. lib. Rom. consi. 20. Alex. consi. 134. & 248.
An testis de credulitate deponens, probet, dicas regulariter, qđ non, qa nihil ur affirmare ita deponendo, ut est gl. citer approbata in l. testium. C. de test. & uoluit Inn. in c. 1. & in c. adhæc, de testi. & per Alex. late in consil. 6. in 2. par. & in 1. consi. 69. & consi. 95. in 4. par. & Bar. in consi. suo incip. Raynutius. Pet. & Bal. in l. sue possidetis. C. de prob. & Alex. post Ro. in rub. de iureiu. Quod intellige uerum, nisi addatur uerbum, Firmiter, quia dicat testis, Firmiter credo, quia tunc probat, secundum Bal. in l. 1. in antiqua lect. C. de fal. cau. adie. le. Quod dictũ refert Lanfr. in c. quoniam contra, in uer. confessiones. Et idem dicas, si addatur uer. Bene, Puta si dicat, Bene credo, fm Bal. in l. si seruus. §. qui quinque, de leg. 1. Et eo. modo si addatur rõ concludens, puta, quia dicat: Credo, quia uidi, uel interfui, ut per Bal. in d. §. qui quinq. & in l. fi. in 9. col. C. de edi. di. Adr. tol. & in l. solam, in 5. col. C. de testi. & in l. conuenticulam. C. de episc. & cler. in l. data opera. C. qui accu. non possi. & per Alex. in consi. 3. in 4. par. consi. Item dicas hoc uerum, nisi testis deponat uerisimilia, puta quia dicat, quod credit Titium cognouisse Bertã, quia uidit solum cum sola in loco secreto, secundum dom. Abb. hic. Et adde quod si testis deponit de peritia artis, etiam si deponat per uerbum, Credo, probat, ut in c. fraternitatis, de frig. & malefi. & in c. proposuisti, de probatis. & in c. literis, & in c. tertio loco. de præsum. & in l. hac edictali, in §. his illud, C. de secun. nup. & in l. 1. ff. de uen. inspi. & l. semel. C. de re mili. lib. 12.
Quod adeo uerum est, ut etiam, si statutum, uel consuetudo sit in contrarium, testis deponens per uer. credo, extra casus supradictos, non probet, secundum Host. & do. Ant. in cap. 1. de app. & tenet Rom. singul. suus, uer. testis, in uer. quæro.

ex quadam, in fin. eo. & in c. debitum, sup. de big. Ad hoc vide gl. in c. præsul. 2. q. 4. quæ dicit, duo testes sufficere ad probandũ crimen contra Papam. Et no. quod procedit hoc etiam, vbi nõ potest haberi probatio necessario concludens ex natura rei, vt sufficiant duo testes ad probationem rei eo modo, quo probari non potest, sicut patet hin consanguinitate, quæ directe per testes percipi non potest, sed admittitur in parte testimonium de credulitate, vt hic. & d. c. licet ex quadam. facit c. præterea. inf. eo.
2 No. 2. casum, in quo consanguinei præferuntur alijs testib. scilicet quando agitur de consanguinitate probanda. Ipsi enim ꝓmunt melius, quam extranei genealogiam propriam scire. Ad hoc, c. videtur, qui ma. accus. possunt. Secus vbi ageretur de delicto probando, in c. super eod. infra eo. & in c. in literis. No. 3.
3 ꝓpteris paribus plus creditur a senioribus facit l. si chorus. ff. de leg. 3. Quod puto verum, vbi agitur de antiquitate probanda, quia antiquitatem melius præsumuntur antiqui scire. secus puto in actu recenti, cum iuuenes habeant sensus acutiores, & videtur iudicantis, qui ex varijs circunstantiis alios præfert. argum. l. ff. eo. & in c. in nostra, infra eo. † No. ꝙ in defectum consanguineorum, requiruntur seniores. Quid autem si non supersit, nisi vnus consanguineus? Dic, quod iste producetur cum alio testi. ad hoc tex. in l. Stichum, qui meus erit. ff. de leg. 1. Et facit illam quæstionem, statuto cauetur, ꝙ mulier non possit contrahere, nisi cum consensu duorum consanguineorum ex parte patris, & si tales non supersunt, capiuntur ex parte matris. Contingit ꝙ mulier non habet, nisi vnum ex parte patris, nunquid capiet duos ex parte matris? an illum vnicum paternum cum vno materno? Et communiter concludunt legistæ, quod debet capere paternos, quatenus habere possit, & in defectum recurrere ad maternos. Idem no. Bar. in d. l. Stichum, qui meus erit, per illum tex. & Bal. in l. in copulandis C. de nup. No. quod consanguinei dicuntur propinqui, & sic venient appellatione propinquorum. b † Not. ibi, Priuato odio, &c. quod non omne odium repellit a testimonio, sed priuatum tantum, secus ergo publicum. Priuatum est secundum Ioan. And. familiare & 4 capitale. Publicum, cum odio habetur quis, quia peccator. alle. 5 dist. c. odio. & sic videtur, quod licite habemus peccatores odio. Et per hoc illud Psalmistæ, Odisti omnes, qui operãtur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Text. tamen in dicto c. odio, videtur innuere contrarium. Dicit enim quod habeantur peccata, & non homines, sed corripiantur. ad quod c. duo ista nomina. 24. q. 4. Sed potest dici, quod non sunt peccata odii, vt eis ob hoc noceamus, sed odẽdi sunt propter peccata eorum. Hoc tamen spectat ad Theologos, & quod tunc odium odio, † idem dic de amicitia. Est enim duplex, vt dicit hic Doctor quædam carnalis, quæ corruptionem inducit; 5 de alia intelligitur iste tex. ad hoc c. de parentela. 35. q. 6. Quę dicit charitatiua, & hæc non impedit testem, de quo in Specu. vbi in prin. Hoc probo. Nam secundum legem diuinam, debemus diligere proximum, sicut nosmetipsos, & Christus dixit in Euangelio, Nemo maiorem charitatem habet, q̃ vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Non debet ergo quis repelli a testimonio, adimplendo legem diuinam. Et proprie charitatis, 6 amicitia est, quando, diligimus proximum non propter alias vtilitates nostras, non propter speranda beneficia, vel accipienda non propter affinitatem, seu consanguinitatem, sed propter hoc tantum, quod est naturæ particeps, & virtuosus: vide istum tex. in c. charitas. §. proximos, de pœn. distin. 2. Idem di 7 cas, ꝙ amicitia c carnalis non repellit ex toto, sed minus credi- vel patrum, secundum qualitatem, & quantitatem amici- quo videbon. glo. in cap. in literis, infra eo. & per Cyn. in c. eo. & per Ioan. And. in Spec. in loco præalleg. Adde no. 8 repellantur, de accus. & 3. quæstio. 5. in sum. & c. 1. Et hæc culpæ. §. amicos, de verborum signifi. Vlti. not. casum, quo valet testimonium de credulitate. Ad idem cap. licet ex dam, infra eod. & cap. literis, de præsump. Et plus videntur probare hæc iura, vt non solum tale testimonium de credulitate admittatur, sed etiam sit necesse, vt deponatur his casibus de credulitate. † Sed quero generaliter, an, & quãdo valeat tale testimonium de credulitate, & vide notabile dictum Cyn. in l. testi. C. eo. post Iaco. de Are. cuius sententiam recitat, & sequitur Io. And. in addi. Spec. de testib. §. opponitur. ver. item quod depo-

ADDITIONES.

a Duo testes Sunt cũ multi casus, in quib. duo testes non sufficiunt, vnus sufficit. Ang. in §. quanta, in arth. quo oportet epist. videlicet si statutum loquatur de aliquo existente malæ conditionis & famæ. Non. n. sufficit probare illud per duos testes. Alium casum ponit Ro. in rep. l. si uero, §. de uno, ff. de fideic. fol. mat. & Alex. in l. si quid, ff. si cer. pet. videlicet, qñ agitur probando excellentiã uiri, per quam derogetur reg. iu. Alium casum ponit in l. testiũ, C. de testi. uidelicet qñ agitur de probando solutionem emphyteutici, de quo per Ias. in l. 2. col. 77. C. de iu. emphy. Alios casus nunt Mod. in rep. l. admonendi. ff. de iureiur.

b Grauissima. Adde, quod Ro. sing. suus, fol. 21. dicit, quod ad separationem trimonii, testes debent esse rogati, per gl. in c. non ꝓpter, 30. q. 5. Adde, quod voluit allegare sing. Ro. in nu. 21. quod incip. an ad solemtem. alleg. gl. fi. in c. nostrates, per compilatorem meum hic, allegatum. tex. Zacha.
De separatione matrimonii, dicas qđ de iure canonico, matrimonium matum non dissoluitur, nisi per mortẽ. c. 2. de transla. epis. imo & ex tractũ cũ frigida & impotente ad procreationem, non dissolueretur talem impotentiam. Idem no. gl. in c. fi quis acceperit. 33. q. 1. & no. mulier, in 2. col. c. de ꝓpon. dicas tamen, qđ multa sunt impedimenta dientia matrimonium ꝑhi, & aliqua ẽt, ex quib. qđ contractum dirimitur probanda talia impedimenta, uel ad dirimendum contractũ, uel dum contrahendum, non ut requiri rogitus testium, dummodo de impedimento fumo deponant, & sufficientem rõnem deducant, quæ habent in c. 1. & toto tit. de ma. contr. contra inter. ecc. & no. dẽt. de cõsan. & affi. in c. fi cuitatis, de fri. & malef. in c. literas, de rei

A DDITIONES.

No. ꝙ testimoniũ senis præfert testimonio iuuenis. Et ad idẽ est tex. in l. ex quadam. inf. eo. & in c. 1. 35. q. 6. & gl. in ver. nũc autem, cir. fi. 60. dist. & in c. de teste. §. post qua. ver. porro. Et de hoc uide ẽt glo. in l. cum qui ꝑ. ff. de testa. §. nouum. ff. si cer. pet. Illud autem scias, ꝙ Spec. in tit. de teste. §. quandõ, prope fi. dicit, ꝙ in testimonio visus magis creditur iuueni, quia iuuenis perspicacius videt. Adde statute statuto, de quo hic, si ad iuuenis, an sit satisfactum statuto. Bal. consi. 168. 3. lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

depoſuit de credulitate. Et concluſio eſt hæc, quod vbi credulitas eſt proxima ſenſui, per quem percipitur veritas, valebit teſtimonium tale, ſecus ſi remota a tali ſenſu. Exemplum primi, ſi dicit teſtis ſe vidiſſe nudum cum nuda in eodem loco, per qđ credit eos adulterium commiſiſſe: talis enim teſtis probat, vt in d.c. in literis, & c. præterea, ff.eo. Vide aliud exemplum, teſtis dicit, q talis puer fuit natus in domo talis, & ex hoc credit, q ſit filius illius viri, qui habitat illam domũ, ad hoc l. ſi vicinis ſcientib. C. de nup & l. filium, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. Exemplum ſecundi, qſi credulitas eſt remota a ſenſu, per quem veritas percipitur, dicit teſtis, q vidit virum & mulierem confabulantes, & q ex hoc credit, q ſe cognoſcant carnaliter: Vel q vidit aliquem de ſero cum armis, & ex hoc credit, quod interfecit illum, qui repertus fuit mortuus de mane. Certe talis teſtis non probat, quia talis credulitas eſt nimis remota a ſenſu, vel actib. per quos veritas percipitur, ſuper qua deponit. Oportet ergo, q illa credulitas eliciatur ex actib. ex quib. homines communiter aliquid præſumunt, & veriſimiliter credunt, ſicut in ſimili no. Bar. in infamia probanda, vt ad hoc quod probet, requiratur, quod ex veriſimilibus coniecturis procedat, alias poſſunt dici voces vanę populi, & vana credulitas, de qua non curatur, vt in c. Oſius, de ele. No. Bar. in l. de minore, §. tormenta, ff. de quæſtio. Facit quod no. Inno. in c. cum oporteat, de acc. Et credo, quod in his caſib. in quib. valet teſtimonium de credulitate, ſit ẽt neceſſe, vt deponatur de credulitate, quia ex quo nõ deponit directe ſuper ipſo facto, ſed ſuper ſtrictis coniecturis, debet adijcere de credulitate, argum. opt. hic, & in d. c. licet ex ex quadam, & c literis, de præſump. & dicto c. præterea. & hæc
7 diligenter no. † Admittitur etiam hoc teſtimonium de credulitate, vbicunque admittitur teſtimonium de auditu, vt hic, & dicto c. licet ex quadam. not. Spec. in d. ver. item q depoſuit de credulitate. & hoc, quia credulitas adijcit ad teſtificationem de auditu, vel de credulitate, vnde ſic deponens nõ dicitur verus teſtis, vt no. gl. in l. in ſumma. §. Idẽm Labeo, ff. de aqua plu. arc. & Spec. vbi ſup. & vt etiam tex. in c. teſtes. 3. q. 9. & d. l. teſtium, facit c. cum cãm. inf. eo. Quod dicatur proprium teſtimonium
8 de auditu, vide bo. gl. in c. hoc videtur. 22. qõ. 5. † Quatenus tamen agitur de præiudicio conſitentis, equẽ præiudicat confeſſio de credulitate ſicut de veritate, vt dicit notab. in c. ex literis, de iureiur. & Cy. in l. 2. §. quod obſeruari. C. de iur. cal. & Specu. in tit. de depo. § 6. ver. hoc autem. Et ſecundum prædicta, limi. Spec. in ti. de teſte. §. iam de interrogatorijs, in fi. vbi dicit, quod iudex nõ debet etiam ad petitionem partis aduerſæ interroga-
re teſtem in fi. depoſitionis, an credat ea, quæ dicit, ne ſi dixerit ſic, videatur annihilare teſtimonium ſuum. Et idem racitat Io. And. in c. inquiſitionis, inf. de accu. Debet enim intelligi in his,
9 in quib. non valet teſtimo. de credulitate. † Item etiam in his ca
a ſib. in quib. non valet tale teſtimonium, putat do. Ant. dictuma Spec. procedere, qñ teſtis primus nullã aſſignauit cãm ſcientię vel aſſignauerat promiſcuã, ad ſcire, vel credere. dicẽdo enim ſe credere, inficit teſtimonium ſuum. Secus autẽ dicit, ſi prius reddidiſſet ſufficientem cãm ſcientiæ, ſeu depoſuit per verba, quæ ſapiunt certam, & veram ſcientiam. Tũc enim, licet dicat ſe credere, non inficit dictum ſuum, quia non eſt veriſimile, qđ incontinẽti voluerit corrigere dictum ſuum, arg. l. nam ad ca. ff. de cond. & demon. Item, quia qui ſcit, pot. ſi credere, vt in c. cum olim, de re iud. Ego puto hoc dictum do. Ant. procedere, largo modo capiendo, Credere, ſed ſtricte capiendo, ſecundũ ſuam naturam, ſeu propriũ ſignificatum, puto, quod ſuper eodem non poſſint concurrere ſcire, & credere, & quod in ſic dicente ſit quædam contrarietas. Nam ſcientia in his, quæ ſunt facti habetur, quando illam capimus per proprium ſenſum, vt quia vidimus, vel guſtauimus, &c. & iſta ſcientia requiritur in teſte, vt in dicto c. teſtes. 3. q. 9. Credulitas vero, cauſatur ex coniecturis, & ſic ibi non eſt vera ſcientia, vt no. Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. dixi plene in c. literas, de iura. calum. Nam credulitas, ſeu fides eſt medium, inter ſcientiam & neſcientiam, quæ ſunt extrema, vt no. in l. admonẽdi. Scire ergo ſe habet ad certum, credere vero ad dubium, facit c. f. miter credimus, de ſum. Trin. & ſi. cath. Non poſſunt ergo concurrere in eodem facto, quia ſi credo, excludo, veram ſcientiam & certitudinem, & ſic ſi teſtis in fine dicit ſe credere, videtur quod non habet indubitatam ſcientiam de his, quæ dixit. & hoc eſt forte, quod voluerunt Spec. & Io. And. in locis præalleg. Sed quia teſtes rudes, non capiunt iſtas ſubtilitates, & ſæpe dicunt ſe credere illud, quod ſciunt, & quia largo modo, credere, referri poteſt ad ſcientiam, vt dicto c. cum olim. ſatis poſſet ex quadam æquitate, tolerari dictum do. Ant. quod ſi prius reddiderit veram cauſam ſcientię, non inficiatur primum dictum, ſi poſtea dixerit ſe credere, argum. opt. ex his, quæ leg. & no. in l. ſtipulatio iſta, §. hi quoque. ff. de verbo. obliga. per gl. & Bart. vbi verba ruſticorum capiuntur groſſo modo, vt diſpoſitio valeat, & hoc diligẽter no. Nunc oppo. contra tex. in eo, quod dicit. Propter cogna-
b tionem propinquitatis, b &c. præſupponit. n. quod ſit cognatio ſine propinquitate, quod eſt impoſſibile. Gl. 1. metu contrarij dicit, quod litera exponitur tranſitiue, vt patet in cad. Hoſt. autem exponit cognationem, ideſt, coniunctionem, q. d. conſanguinitas non eſt, quod de facili nõ poteſt eſſe, niſi ſint in primo gradu, vel ſecundo, inf. de diuor. c. porro, ſecundũ Io. And. Glo. vltima eſt facilis: hodie eſt dicendum ſuper conſanguinitate p banda, vt habetur, inf. eodem c. licet ex quadam, per quod ſuppletur iſte tex. in aliquibus. Extra gl. opp. videtur enim quod ne dum ſenes, ſed etiam iuuenes admittantur ad teſtificandum, ſi alias ſunt idonei, dicto c. licet, & quod no. infra tit. proxi. cap. 1. Docto. fatentur contrarium, & ſupplẽtad text. Maxime, quod dixit de ſenibus, quia melius præſumũtur ſcire antiquitates, vt ſupra dixi. Vel dic, quod ſi haberi poſſint ſenes, illi ſunt producendi, ratione prædicta, ſed in defectum admittentur inuenes, ſicut admittuntur extranei in defectum conſanguineorũ, & ſic plana eſt litera. Nico. Abb.

ADDITIONES.

a Dictũ. Et adde Bal. i apoſt. in l. 3. circa pri. dicti. ff. de teſt. ubi q deponit de ſcia non debet poſtea interrogari de credulitate. & alle. Spe. in loco hic alle. per iſtũ, & uide eundẽ Bal. in apoſt. in l. 7. in fi. ff. eo. ubi dicit, quod ſi teſtis dicit ſe ſcire, poſtea dicit ſe credere, non valet eius dictum. & alle. Io. And. in d. c. inquiſitionis, ubi uide do. Abb. in §. quæſiuiti, circa prin. Adde, an teſtis qui dicit, Scio, & Credo, recte deponat. Fran. Are. conſi. 13.

b Propinquitatis. Circa hoc de cognitione ſpuali, an repellat a teſtimonio, hi p Bal. in l. parẽtes. C. de teſt. & uide Spe. in tit. de reſc. pri. §. rõne aũt in ſecũ Sed an pro canonico. ubi dicit, quod fortior eſt cognatio ſpuális, quam cognatio ſpiritualis. Et uide gl. 27. q. 2. c. qui dormierit, & per Alex. in conſi. 143. Et quãdo ter contrahat cognatio ſpiritualis, & quib. modis, & quando impediat matrimonium contrahendum, uel dirimat contractum, uideas Spe. in tit. de cogn. ſpiri. per totum, & 30. q. 3. per totum, & in tit. inf. de cogn. ſpirituali. Ant. Franc.

SVMMARIVM.

1 *Religioſi poſſunt eſſe procuratores in cauſis eccleſiarum ſuarum.*
2 *Clerici, & illi de vniuerſitate, an, & quando poſſint eſſe teſtes in cauſis talibus eccleſiarum, vel vniuerſitatis.*
3 *Illi de vniuerſitate non poſſunt eſſe teſtes in fauorem vniuerſitatis in cauſa criminali.*
4 *Illi de vniuerſitate poſſunt eſſe teſtes in cauſa criminali, quæ vertitur contra illos, qui ſunt de illa vniuerſitate.*
5 *An prælatus vnius eccleſiæ, quæ non habet collegium, ſed ſolus habet administrationem, ſit idoneus teſtis.*
6 *Epiſcopus an ſit idoneus teſtis in cauſa menſæ eccleſiæ, vel in cauſa totius eccleſiæ.*
7 *Canonicus non eſt idoneus teſtis in cauſa ſuæ præbendæ.*
8 *Procurator, an, & quando poſſit eſſe teſtis in cauſa, vel negotiatione, quã habet vel habuit.*
9 *Legatarius, an, & quando ſit idoneus teſtis in teſtamento, ex quo habet legatum*
10 *Venditor an poſſit eſſe teſtis in cauſa emptoris.*
11 *Proxeneta, non eſt idoneus teſtis in cauſa, in qua fuit proxeneta.*
12 *Donator, an ſit idoneus teſtis in cauſa donatarij.*
13 *Cedens, an ſit idoneus teſtis in cauſa ceſſionarij.*
14 *Socius, an ſit idoneus teſtis pro ſocio.*
15 *Solicitatores & adhærentes cauſæ, non ſunt idonei teſtes.*
16 *Vaſallus, nunquid ſit idoneus teſtis pro domino ſuo.*

CAP. VI.

Ensuper. Prælatus & clerici, qui cãm, eccleſiæ non procurant, teſtificari poſſit in ea. d. Primo ponit dictũ, qđ poſtea determinat, ibi. Domodo. Caſus in terſis. Prior & Fratres Sanctæ Trinitatis petierũt vtiliceat, pducere de Fratrib. ſuis in teſtimonium in cauſis eccleſiæ ſuæ. Statuit Papa, q liceat eis hoc facere, dummodo vnus, aut duo inſtituant ad agendũ, & rũdendum, quod teſtimoniũ in cauſis, in quib. inſtituti ſunt, non dẽt admitti. Bene No. primo ibi. Liceat vobis, &c. iuncta ſupraſcriptione, in qua loquit Prior, & Fratrib. q non ſolum clerici eccleſiæ, ſed & prelatus, põt teſtificari in cã eccleſiæ ſuæ, dummodo per ſe non
a moueat cãm illam: & nil mirum Nam põt eſſe iudex a in cã eccleſiæ. 2. q. 7. c. ſi quis erga, & qđ ibi no. in c. cum perſonæ, de priuil. lib. 6. fortius ergo põt eſſe teſtis, cum facilius repellatur quis a iudicando, quam a teſtificando, vt legitur & no. in c. ſi R. de
1 off. delega. Et de hoc ẽt j. dicet. † Nota ſecundo, qđ ẽt religioſi poſſint in propriis perſonis proſequi cauſas eccleſiarum, ac militum procuratores, ſeu ſyndici eccleſiarum. Facit c. cũ deputati de iudi. de honeſtate iñ deberent inſtituere alios, & ſe nõ, inquiunt, ſtrepitib. iudiciorũ, ſic intelligo c. vnũ, de ſynd. & vide quod ibi no. No. plures procuratores poſſe inſtitui in eadẽ cauſa, & quaſi liter tunc admittentur, dic, vt habetur in c. ſi duo, de procu. in
b 6. No. quod procurator dicitur idoneus, b dum conſtituitur ad agen-

ADDITIONES.

a Eſſe iudex. Aduerte tamen, quod poteſt recuſari, ut ſuſpectus, vt no. Abb. in c. cum veniſſent, ſupra de iud. Seb. Sap.

b Idoneus. Quid autem ſi conſtituatur procurator ad agẽdum ſingulariter, & agendum cum dictione taxatiua inde cumulata per do. Ia. in l. a. circa fi. de procur. Seb. Sap.

dum, & reſpondendum, concor. de procur. c. accedens, & conſtitutis. Gl. huius c. ſunt multum faciles, nec Do. hic attin gunt materiam cap. ſed melius attingunt in c. cum nuncius. in fauorem. Et materia ſic ſparſa inducit difficultatẽ, vt ſup. in proœ. propter hic inſeram totam materiam, multa in varijs locis ſparſa colligendo. † Quæro igitur a primo, nunquid indiſtinctus clerici poſſint teſtificari in cauſa eccleſiæ? Iura huius voluminis, communiter videntur diſponere, q ſic, quod probatur per præmiſſa, & in c. cum nuncius, & in c. nuper inf. eo. & c. & ſi Chriſtus. & in c. cum nuncius, & in c. nuper inf. eo. & c. & ſi Chriſtus. Contra de iureiuran. cum multis ſimilib. Veruntamen cap. ſuper prudentia. 14. q. 2. videtur hoc reſtringere ad cauſas ciuiles, ſecus in criminalibus. Aliam reſtrinctionem videtur text. innuere in d. c. & ſi Chriſtus in fi. vt admittantur in ciuilibus, alijs teſtibus deficientibus, & nõ aliter. Item aduerte, quia iura in hoc non faciunt differentiam, vtrum ſint clerici ſeculares, vel religioſi. Et concorſi, vt in iuribus ſuperius alleg. pluries, ſed indiſtinctẽ omnes admittuntur, & hoc quia damnum, vel lucrũ quod pertinet ad eos proprio nomine, & ſic non poteſt dici cau ſa ſingulorum. 2. qõ. 6. c. biduum, ver. palam. Ex qua ratione innotuit idem fore dicendum in hominibus vniuerſitatis ſeculas, vt in cauſa vniuerſitatis admittantur ſinguli de vniuerſitate. ſed. & 11. q. 2. c. epiſcopus. §. qui manumittitur. Et ſentiũt Do. in cap. cum nuncius. Sed bene proſequẽdo tam de ſingulis religioſis eccleſiaſticis, quam ſecularibus, diſtingue, quod aut agitur de cauſis ciuilibus, aut criminalis. Primo caſu, dicit Ioan. And. in cap. cum nuncius, q aut quæritur de his, quæ aguntur in Capitulo, & tunc ſingulares de capitulo poſſunt teſtificari, infra eo. Nouenis. C. de rep. l. conſenſu, §. pen. Alias ſecundum eũ poſſunt facere probatio, & bene facit infra eo. tit. c. vlt. ſecundum Ioan. And. Hoc membrum intelligerem, quando damnum vel lucrum non venit applicandum ipſis ſingulis de vniuerſitate, vt ſtatim dicam in ſequenti membro, licet aliud ſenſerit Io. And. Non enim videtur rationabile, vt propter inopiam proximum quis admittatur, ad teſtificandum ad commodum conſequendum, vel damnum euitandum, cum iuris regula vi deatur in contrarium, C. eo. l. omnibus. canonizata. 4. q. 3. cap. ſi Dns. §. omnibus. Poteſt enim hoc caſu dici, deficit tibi probatio ergo ius. l. duo ſunt Titii, ff. de teſtam. tuto. & imputetur eis, a principio non produxerunt teſtes. Nec obſt. iura alleg. Ioan. And. q licet in defectum probationum admittantur non omnino integri, vt in illis iurib. non tamen probant debeant admitti illi, de quorum commodo, vel damno tra Si vero quæritur de his, quę extra Capitulum agũtur, di Ioan. And. in d. cum nuncius, q ſi vtilitas illius negotij ſingulariter ſingulis de collegio, non admittuntur quia in re propria &c. vt d. §. omnibus. Si vero non ſinter, ſed vniuerſo collegio obuenit vtilitas, admittentur. communiter, & §. qui manumittitur, prędalleg. Et per hoc ſoluitum cum, quod ſæpe quæritur de vniuerſitate terra & villarum, quæ litigant de paſcuis, vel de nemoribus, in quib. ſingulorum beſtiæ paſcuntur, & ſinguli ligna ſcindunt, & ſecant teſtimonium hominum de villa non ſit admitten per præmiſſa, & remittit ad no. in l. parentes. C. eo. tit. Pri membrum diſtinctionis non videtur mihi vſquequaq & per conſequens, nec ſolutio huius vlt. quæſtionis. Liſingulis aliqua vtilitas obueniat ſingulis, nihilominus cauſa uniuerſitatis, & vniuerſitas poteſt commutare vſum nemo ſingulariter diſponere de re illa, ſuper qua contendit. Nõ ergo ſinguli indiſtincte ex toto repilli, a teſtimonio propter vtilitatem, quæ conſecutiue obuenit ſingulis. Do inſtanrebus eccleſiæ, de quibus ſinguli viuunt, & tamen repelluntur a ferendo teſtimonio ſuper illis rebus, vt hic, & cum nuncius, inf. eo. cum ſi. vide Arch. 14. q. 2. in princi. videtur velle. Vide aliam inſtantiam magis claram, ſi dicitur de validitate teſtamenti, ſeu iuris inſtituti, admitgatarij in teſtes, licet ex validitate teſtamenti legata p tunt. Inſtit. de teſtamen. §. legatariis, quia principaliter conditur de iure eorum. Simile. ff. de auth. tut. l. j. vbi tu interponit authoritatẽ in re principaliter ſibi profutuin conſequentiam. & licet ſit dubium in legatarijs, vt dicam, tamen ipſemet Ioan. And. hoc tenet propter iſtã, que ſecundario eis obuenit, ne ex toto repellantur, commoda fides adhibeatur. Facit quod not. Archid. poſt hanc vtilitatem, quæ ſecũdario obuenit ſingulis de ſingulis, non repellantur ex toto a ferendo teſtimonio in qualitatem perſonarum, & quantitatem lucri. arg. c. quod commodum, nunquid poſſit cognoſcere in dujuriſdictio, infra de appel cap. ad audientiam, vbi ſecundum membrum diſtinctionis, Ioan. And. di admittantur ſinguli de collegio, ſi ipſis de col

legio obuenit vtilitas. Dicit Archid. in loco præalleg. q licet ad mittantur ſinguli, tamẽ minus eis creditur, cum bona ſint vniuerſitatis ipſorum, & ſic aliquam vtilitatem conſequantur: & ſic ſentit poſt Lanfran. q iſti non ſunt teſtes integri: & ſic videtur, q duo non facerent plenam probationem. Hoc dictum putat verum domi. Anton. in cap. cum nũcius, quo ad vniuerſitatem laicorũ, ſed nõ quo ad eccleſiã, quia res vniuerſitatis plus ſpectant ad ſingulos, quam res eccleſiæ ad ſingulares clericos de eccle. Pro hoc dicto facit, quia ipſi diſponunt de rebus vniuerſitatis ad libitum, vt no. in cap. dilecta, de excef. præla. & per Bart. in l. fi. de colleg. illici. non ſic poſſunt facere clerici de bonis eccleſiæ, vt 12. q. 2. c. ſi ne exceptione, cum ſi. Ego putarem hoc dictum procedere, quando per aduerſam partem produce rentur alii teſtes in contrarium, ſed vbi non adſunt niſi teſtes p vniuerſitate, ſatis putarem eis plenè credendum, ſaltem in defectum aliorum teſtium, dummodo alias idonei ſint Hoc pro bare videtur tex. in c. ſuper prudentia, 14. qõ. 2. Quod c. licet loquatur in clericis, ratio tamen eſt generalis, & vendicat ſibi locum etiam in laicis vniuerſitatis ſecularis, ad idem l. in tantũ, §. 1. præalleg. Item non eſt veriſimile, q quis velit deierare propter iura vniuerſitatis conſeruanda, cum ſoleat negligi, quod communiter poſſidetur. l. 2. C. quando, & qui. quar. pars debea tur. An autem admittantur iſti de vniuerſitate in defectũ duntaxat aliorum, an indifferenter? Spec. eod. titu. §. 1. ver. ſed nunquid in cauſa, videtur velle, q in aliorum defectum, quia videtur affecti ad cauſam. Pro hoc dictum c. & ſi Chriſtus, in fi. Sed Hoſtien. & communiter Doc. ibi ſentiunt oppoſitum, & ad c. & ſi Chriſtus, ſupplent. Maxime. Nam iſti de vniuerſitate ſunt melius informati, quam forinſeci, & experientia docet, q ſæpe teſtes dicũt ſe ſcire, & poſtmodum neceſſario non concludũt. Et hoc ſatis mihi placet, cum iura aliqua hoc permittant indiſtincte, & maxime facit ratio d. c. ſuper prudentia. Et ad c. & ſi Chriſtus, do aliam ſolutionem magis coloratam. q ibi religio ſi habebant conſcientiam iurandi: vnde, vt ſaluarent ſuam cõſcientiam, quantum poſſent, Papa ibi indulget eis poteſtatem iurandi, aliis deficientibus, & ſatis hæc ſolutio colligitur ex ſine illius literæ, & per hoc habes primum principale membrũ expeditum, an in ciuilibus admittantur ſinguli de vniuerſitate
3 ad teſtificandum. † Venio ad ſecũdum membrum: quid in criminalibus. In quibus dic, q illi de vniuerſitate non ſunt idonei teſtes in fauorem vniuerſitatis. Caſus eſt apertus in d. cap. ſuper prudentia. & rationem ponit ibi tex. quia in criminalibus, tanquam arduis, non debent domeſtici ad probationem admitti, ſecus in ciuilibus, vbi agitur de paruo præiudicio. Sicut in ſimili videmus, q conſanguineus non repellitur in ciuili, ſed in criminali ſic, vt in c. 1. iuncta gl. 3. q. 5. & maxime hoc procedit, qñ eſt tale crimẽ, propter qđ ipſa vniuerſitas venit deſtruẽda, iuxta no. per Bar. in l. aut facta, §. fi. ff. de pœn. per Inno. & alios in c. grauem, de ſent. excommu. & c. dilectus. Hæc procedunt, quãdo quæritur, an poſſint teſtificari in fauorẽ vniuerſitatis. † Nun
4 quid autem poſſint teſtificari in fauorem eorum, qui ſunt pariter de vniuerſitate ipſa? Diſtinguit pariter inter criminalia & ciuilia, vt in ciuilib. poſſint, vide bo. gl. in c. cum R. de offic. dele. & 3. q. 5. c. accuſatores, & d. cap. ſuper prudentia. Credo tamen, q plus vel minus eis credendum ſit, ſecundum quantitatẽ affectionis & familiaritatis, quæ inter eos eſt, iuxta no. per gl. in c. in literis, infra eo. & in d. c. accuſatores, & facit quod dicam in ſequen. membro. In criminalib. vero non admittuntur, ſecundũ Doct. in d. c. cum nuncius, & per d. c. ſuper prudentia, & c. accuſatores, quia in eis repelluntur domeſtici & familiares, quales ſunt iſti de vniuerſitate inter ſe, & facit c. repellantur, de accuſ. & vide per Spec. eod. tit §. 1. ver. ſed nunquid in cauſa, vbi temperat hoc verum, niſi in defectum, argumen. c. ſi. inf. tit. prox. & in c. & ſi Chriſtus, in fi. de iureiuran. Ioan. And. in d. c. cum nuncius, dicit, q nimis large locuti ſunt Do. Sed reſtringenda eſt eorum opinio ad iura, quæ allegant, quando videlicet, eſt ita parua vniuerſitas, q illi de ipſius corpore cadũt in nomen, domeſticorum, vel cohabitantium, vt d. c. ſuper prudentia, & d. c. repellantur. Quod ſatis placet. Hæc procedunt, quãdo volunt teſtificari contra extraneum, ſed ſi inter illos de vniuerſitate, tũc
d admittũtur, d quia par affectionis cauſa omnem, ſuſpicionem excludit.

ADDITIONES.

a Qnæro igitur. Adde in hoc videndum Alexand. conſi. 41. 4. lib. vbi etiam ponit, an teſtis, de aliqua uniuerſitate ſit idoneus ad probandam conſuetudinem illius artis.

b De uniuerſitate. An in cauſa uniuerſitatis admittãtur ſinguli: vide Bal. & Cy. in l. parentes, C. eo. & ibi no. ad Bal. And. Barb.
De uniuerſitate. An pro uniuerſitate unus de uniuerſitate poſſit eſſe teſtis, uide Alex. in conſi. 44. in 7. col. in 2. uol. & in conſi. 169. in 3. col. in 1. uol. & late in conſi. 69. in 2. col. & 7. col. in 2. uol. & conſi. 195. in 6. columna, in eo. uol. & multa cõgerit Marſi. in l. 1. §. ſeruus municipum, per totũ, ff. de q. S. S.

c Non ſit admittendum. Adde Alex. conſi. 42. lib. 4. & Ro. conſi. 7.

d Admittuntur. Vide Maria. Soc. in c. cum oporteat, inf. de accu. & Fran. de Cremo. in ſing. 49. incip. nemo cogitur. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

excludit.l.non solum,ff.de ritu nup.no.gl.in d.c.cum R.& cap. postremo,de app. & d.c. accusatores. Hinc dicunt Doct.in d.c. cum nūcius, q̄ accusato prelato ab aliquo de vniuersitate,alij de vniuersitate recipiuntur in testes,arg.2.q.7.c.lator, & inf.de accus. c. ex parte,de elect.c.per inquisitionem.Non enim sunt magis domestici accusantes, quam accusati,quod no.† Sed circa prædicta,& circa tex.contingit dubitari de aliquibus.Et primo,quid de prelato vnius capellæ, qui non habet collegiū,sed solus habet administrationem ecclesiæ, nunquid admitti debeat in causa ecclesiæ?Ioan.And.in addit.Spec.eodem tit.& in ver.sed pone,quod administrator,videtur sentire,quod omnino non admittatur,per capitulum relatum.2. infra de testamē. Aliter illud c.non inducit, sed credo, q̄ voluit sic inducere:Ibi enim dicitur,quod vbi est congregatio, seu collegiū, bona spectant ad congregationem, seu collegium:vbi tantū est vna persona,ille solus habet disponere de bonis ecclesię,& videtur iste testificari in facto quodammodo suo,cum omnia bona spectēt ad mensam suam:Secus in congregatione,quia illud,quod spectat ad vniuersitatem, non spectat ad singulos, vt in iurib. prælleg.& optime facit ad prædicta, cle.2.de re.eccle.non alie.iun cto c.expositi,de præben. Et quia dictum suum placet, reddo aliam rationem.Vbi collegium constituit syndicum,nemo potest dici principalis, merito quilibet testificatur, exceptis procuratoribus ad illam causam,vt hic. Sed vbi prælatus [a] solus cōstituit procuratorem , ipse dicitur principalis , licet procurator agat, vt in c. 1. in fi.sup.vt lit. non contest. merito non potest esse testis,ne sit principalis & testis, vt hic. Itē est affectus ad causam, cum constituēdo ad illam procuratorem,videatur declarasse motum animi sui.l.prætor.ff.de iurisd.om.iud.Et per hæc, & ea , quæ statim subijciam in sequenti quæstione. credo dictū Ioan. And. limitandum, quando ipse solus constituit procuratorem.Si autem ecclesia haberet œconomum generalem constitutū authoritate Episcopi, vel egeret ipse Episcopus, tanquā generalis administrator,iux.no.in c.fi.de succes.ab intesta.tunc arbitror istum prælatum seu Rectorem capellæ admittēdum, quia cessat ratio statim allegata.Et si diceres,non per hoc cessat argumen.sumptum ex d.c.relatum. Dico, q̄ illa sola ratio non sufficit, vt ex toto repellatur. Vide simile in prælato,qui potest esse iudex in pertinētib. ad ecclesiam, seu iurisdictionem suam vt in cap. cum personæ, in fi.iunct.gl. de priui.lib.6.Item bona ecclesię non ex toto cedunt menīæ prælati, sed & alijs necessarijs ecclesiæ,& vsui pauperum,vt cap.pastoralis, de his,quæ fi.a præla.sine consen.c.& in c.fi. 16.q.1. Quare dico hunc admittē dum,& sibi fidem adhibendam iuxta quantitatem affectionis, quam habet ad causam. Quid enim si ecclesia habet multa alia bona,& contentio solum est de parua vinea,dicemus ne,q̄ iste velit, deierare, cum sine ea iste percipiat necessaria, ab ecclesia?sed si viuit ex illa vinea tantum, tunc habeo eum aliquantulum suspectum.Bonus ergo iudex arbitrabitur,l.3.ff.eo.& in c. in nostra.infra eo.tit.† Ex his infertur ad quęstionem, an prælatus ecclesiæ collegiatæ, maxime episcopus, debeat admitti in te stem in causa ecclesiæ suæ. Innocen.hic instat in episcopo. Hostien.cum impugnat, dicens , cum indistincte admittendum. Io.And.hic reducit ad concordiam hoc modo, q̄ agente oeconomo, vel vicedomino episcopi causam singulariē mensę episcopalis, & per consequens singularem, & propriam episcopi, verum dicit Innocen.vt non admittatur episcopus in testem. Si vero agant causam ecclesię, vel communem, verum sit,quod dicit Hostien.& remittit ad no.per eum , post eos, in c. præsentium,eo.tit.lib.6.Et no. bene illa verba Ioan. And. q̄ causa mēnæ prælati,videtur propria ipsius vt sic repellatur a testimonio, facit 2. q. 6. c. biduum.† Ex quo infero, q̄ canonicus [b] non potest esse testis in causa præbendæ suæ, cum illa sit deputata solū pro mensa sua.Et hoc satis placet, quando causa est mensæ prælati, ita q̄ bona sua sunt sperata a bonis ecclesiæ. Sed dubiū est, quid si causa est totius ecclesiæ. Dic, q̄ si prælatus, & Capitulū constituerunt simul syndicum, casus est clarus , q̄ prælatus potest esse testis.tex.est hic,iuncta suprascriptione, & tenent communiter Doctor. in d.c. præsentium.& Archid.14.q.2.c.super prudentia. Si autem solus prælatus constituit, & tunc sunt opi. Innocen.in cap.presentium,tenet,q̄ non potest esse testis,quia ipse est principalis defensor. Host.ibi tenet contrarium,quia ,p curator contestando litem,efficitur dominus litis.dictum Inn. sequitur Archid.in c.1.14. q.2.& D.Ant. hic,& satis placet per id,quod supra dixi in prælato capellæ.† Sed circa prædicta quę ritur, quid de eo , qui fuit administrator [c] in ea re,de qua nunc agitur,& desijt nunc esse administrator,nunquid possit esse testis?Ioan.And.tangit in d.ver.sed pone,q̄ administrator,& tandem concludit,q̄ pro contraria parte bene potest adduci,quia nil repugnat;sed in fauorem illius,pro quo gessit, dicit,si laus, vel vituperium , vel damnum potest sibi ad scribi ex assistentia, vel non assistentia actus, pro quo testificatur, non admittetur,alias secus.ar.eorum,quæ no.in cap.fi.co.tit.lib.6. Quod placet hic [d] dom.Ant.Putat tamen,talē in subsidium admitti, all. de elect.c.cum dilectus.cum gl.sua,de do.& cont.c.cum olim. de prob.c.tertio loco,cum sim. Vide Bart. in l. deferre.§. ijdem decreuerunt,ff.de iu.fis.vbi generaliter prosequit,an, & quando procurator sit admittendus : & venit etiam ad declarationē materiæ huius cap. Et concludit sic, q̄ aut est procurator ad iudicia,& non potest produci in testem,etiam per aliam partem, quia sicut persona principalis non producitur in testem cōtra se,ita nec procurator,potest tamen interrogari super negocio, vt in c.2.eo.tit.lib.6.Aut est procurator ad negocia, & producitur in testem super his, quæ gessit: & tunc si ex hoc sentiret cōmodum vel incommodum, non debet admitti. Exemplū. Volo probare, q̄ tibi mutuaui, x. & induco in testem illum,q̄ dico tibi transmisisse.Nam si ille diceret contrarium,ipse remaneret obligatus,ideo nō est idoneus testis.Aut non sentit cōmodum,vel incommodum,& tunc de consensu partium admittitur,alias secus:sicut dicitur in proxeneta, vt in Auth. de testi. quoniam vero:allegat gl.quæ hoc voluit,in c.fi.eo.tit.lib.6.Mihi in hoc plus placet dictum Ioan. And. vt inspiciatur terminus litis.Si enim nullam affectionem præsumitur habere, debet admitti,etiam inuita altera parte:argumen.l.1.ff.eo.Si vero fuit procurator in alia causa, tunc debet admitti in ista , quia nil repugnat: & satis probatur in isto c. Et vide Do. de Rot. ad materia nostram decisio. 122. Et plus dicit Inno.per istum tex.q̄ si duo constituūtur procuratores, vnus in aliquibus negotiis, alius in alijs,vnus poterit esse testis, vbi alius est procurator. Item dicit, q̄ si constitutus procurator procurationem non recipit, potest esse, testis.argumen.inf.eo.c.dilecto. Idem secundum quos si receperit,& postea renunciauerit,& dicit hoc procedere,cum inter laicos.Satis est enim q̄ non reperitur prohibitum,arg.l.1. ff.de testi.Ioan.And.dicit posse distingui, an procurator illa assumere possit causam,iuxta Decretalem, si duo, de proc.lib. 6.& eo casu repellatur, an non possit , & tunc admittatur. Postea dicit satis esse,q̄ non possit reassumere. Item licet prædicta possit reassumere,tamen admittitur, vt hic patet. Et hoc placet & credo , q̄ si semel testificatus est , non possit amplius reassumere causam , ne reperiat in eadem causa testis, & procurator. vide tamen quod no. Ioan. And. post Hostien. in cap.2. eod.tit. lib.6. † Ex prædictis infertur ad decisionem multarum quæstionum. Et primo, nunquid legatarius [e] possit esse testis in causa testamenti? Tex.videtur apertissimus,q̄ sic,in §.legatarius. Item dicit.de test.Et reddit ibi tex. rationem, quia nō iuris successores sunt,sed rei:secundum gl.ibi,Et sine onere,q.d. q̄ non contenditur de iure eorum, sed de substantia testamenti, & sic de ipsa hæreditate,quæ est quoddam ius vniuersale. Dubium facit,quia in consequentiam sunt habituri commodum legati, quia sit testamentum non subsistit,non debent regulariter legata,vt ibi,& no.in l.eam quam,C.de fideicom. & sic ratione huius commoditatis & affectionis, non deberent admitti. In contrarium facit,quia illi de ecclesia admittuntur in causis ecclesiæ,licet vt sic non habeant de bonis ecclesiæ, vt hic satis est dictum. Item non debemus

ADDITIONES.

a Prælatus. Vtrum prælatus possit testificari in cā ecclesiæ suæ,in qua agenda constituit procuratorem.Et adde,quod opi.Inn.hic relata per Do. quitur Spec.in tit. de teste.§.3.6.col.ver.sed nunquid rector.quod mihi placet.An autem prælatus possit testificari in cā sui capituli, vide Bal.in l.fi. tes.in vlt.col.C.de test.Et de articulo hic posito, vide per Inno.in c.fi. circa fi.prin.ff.de test.& q̄ possit prælatus esse testis,tenet Spec.in tit.de cu.§.rōne quoq; constituentis, cir.prin.ver. item q̄ constitutus et ab bate.de quo vide Pet.de Anch.in d.c.præsentium.in prin.ule.col. de.c.fi. 6.& per Do.post Pau.in c.iudex ab apostolica,in fi.1.col.de of.dele.lib.6. plenius per Do.in c.præsentium.in prin.4.col.

Adde,an prælatus possit esse iudex in causa ecclesiæ suæ, Oldr. consil. 198. Cal.consi.6.de iu.Et an religiosus possit esse testis in causa sui monasterii de Fulg.consi.5.

b Quod canonicus.Vide Cal.tit.de iud.consi.6.& do.Abb.in c.cum venerabilem sup.de iud. Seb.Sap.

c Administrator.Adde,an proc.& salariatus possit esse testis, Ro.cō.428.Alb. consi.46.Ang.consi.233.Quid de colono,& mercenario, per Alex.cons. & quid de administratore vide per Fulg.consi.174.

d Hic.Et istam doctrinam magistralem recitat etiam D. Ant.in c.2.in pe.col.de arb.& in c.cum a nobis.pe.col.inf.eo.

An legatarius admittatur ad testificandum in cā testamenti. Et de hoc per gl.& Bal.in c.in omni.sup.eo.& vide tex.& gl.1.& ibi Pau.de Cal.per nissime in l.qui testō,in prin.ff.de test.& per gl.in l.nullus,ff.de test.& vide de omnino Flo.qui posuit quædam uerba singularia,& vide plenissime Inn.in d.l.qui test.& vide tex.& gl.in l.fi quis ita scripserit.& de rebus in l.dictantib.C.de test.Item, quando ex testificato,de sententia lata acquireretur ius testificanti,tunc repellitur a testificando, locus fit mediate,sed mediate, & in consequentiam acquireretur ius. Hanc tem & magistralem doctrinam tradit Bal. in rub.de re.du. in 3.etiam quinto autem.Per quam doctrinam redditur ratio,quare legatarius tatur ad testificandum in testamento.Per hanc doctrinam etiam multæ quæstio.ad materiam Decretalis nostræ.

Adde Ang.consi.174.ubi quid de substituto.

e Legatarius.Vide Io.de Fa.in §.legatarii.inst. de test.cum multis alle per d.Bar.Soc.in l.fi quis ita.fi.de reb.dub. Seb.Sap.

rius attendere ad id,quod venit in consequentiam,sed ad id,q̄ principaliter fit.l.1.ff.de auct.tut.Dubium est pulchrum, & subtile, maxime, quia videmus q̄ sola affectio ad causam sine alia commoditate,repellit quem a testimonio,vt in c.fi.eo.tit.lib.6. & 2.q.6.c. statuendum, alias statutum. facit c.personas, j.eo.cū fortius deberent repelli legatarij , qui sunt affecti ad cām testamenti propter commoditatem, quā ibi habituri sunt:& ideo in hoc dubio sunt opiniones. Quidam enim dicunt,vt Inno.in c.sup.eo.eos admittendos in causa testamenti,quia non principaliter commodum sentiunt, nec eorum nomine tractatur causa. Potest enim deberi legatum, licet non valeat testamentum.C.de lib.præte.auth.ex causa. Nec indistincte legatum est prælandum,esto q̄ testamentum sit validum.C.ad leg. Fal.l.3. & 1.ttum.Et hæc opi. est verissima,inquantum in omnē euēntum legatum est præstandum: sed vbi in alterum casum tantū, non videtur procedere, quia licet principaliter nō tractetur de eorum commodo, tamen admittuntur ad causam propter cōmodum item,quę eis prouenit accessorie.Spec.in tit.de instr.edi. §.fin.vsque ad illum §.legatarijs, & in d.l.qui testamento. & d.dictantib.Et rō admissionis est multiplex. Primo,qa non est principaliter de iure eorum,vt d.§.legatarijs.Scdo,quia nō præsumitur de facili corruptio in septem testib. Insti.in loco p. Terō,quia habēt secum præsumptionem scripturæ, manu publicæ,& sigillorum,quę olim imprimebantur.Sed vbi est scriptura , ita q̄ suam essentiam capit totaliter testamentum ex dictis testium,tunc puto illorum dicta non sufficere,qa suspecti sunt , sicut notarius est suspectus, cum scribit sibi legatum in testamento,C.de his,qui sibi in test.adscri.l.si quis legatū, §.fi.Et hoc intellige, quando in alterum euentum tātum sunt habituri legatum. Nam si in omnem euentum indistincte possunt esse testes,cum qō est inter alios, quia nil tunc ibi reputant.† Alia questio est in venditore, nunquid possit esse testis in causa emptoris.Inno.sup.c.3.& glo.in l.nullus,ff.de testi.sentiunt q̄ non,vbi tenetur de euictione, alias secus.do.Ant.putat etiam vbi non tenetur de euictione admittatur, sed dictum est integrum, si admittatur : quia verisimile est, q̄ affectat id,quod egit,sicut dicitur in proxenera, vt in Auth.de te quoniam vero,& no.in c.1.& fi.eo.tit.lib.6.de quo in Spec. §.1.ver.quid de venditore. vbi idem sentit Io. And.& Ia. de Ra. Satis posset dici, q̄ sibi adhibeatur fides secundum qualitatem personę & causæ,ar. eorum, quę no.in c.in literis, infra eo.tit. Quid de amico,vide 3.q.5.c.1.& per Cy.vbi sup.plene per Spec.in loco præll.vbi vide. Quid autem de iudice, aduocato,& notario causæ dicam in c. cum a nobis.inf.eo.

a in donatore.a Quidā dīt,vt hic refert Io.And.q̄ sit idoneus testis,ga non tenet de euictione.ff.de do.l.Aristo.§.fi.C.de eui.l.2. Quidam ꝯ,vt Pla.& Iac.de Are.q̄a non est idoneus testis,cuius interesse pōt. Sed istius interest, qđ patet,quia personale pactū transmittitur in donatariū.ff.de pac.l.si tibi.§.pactū.Itē donans affectat valere qđ agit. Et hęc rō, si repellit proxenetam,fortius

13 dēret repellere donatorem. † Et hac rōne dīt præfati do.q̄ ee-

b dens b non testificat pro cessionario, facit.ff. ne vis fi.ei.l.2.Et fm Do.dicit Io.An.inutile esse ꝯsilium,qđ dat Spec.in tit.de p-cu.in fi.vbi dicit,q̄ ille qui nō hēt super debito suo, nisi vnum testē, cedat actionem , & cū illo testificet pro cessionario.Ego distinguerē in vtroq; dubio, prout dixi in c.præced.vt si nullū interesse prætendit,sit arbitrariū, quanta sit fides ei adhibenda fm qualitatem personarū.arg.in c.& si qōnes de simo.& eorū,

14 quæ no.Do.in c.cum parati.de app.† Dubitatur ēt in socio,can

c possit testificari pro socio?Inn.in c.3.sup. eo.& Ioā.And.hic distinguunt, q̄ aut est socius oīum bonorum,& non admittitur, quia eius interest. Si aūt est socius, respectu partis tm̄,tunc pōt testificari super parte socij,quia ex hoc nullum commodū sentit.ff.si pars hær.pet.l.1. Quinimo ego dicerem hoc procedere, inquātum habetur respectus , an interfit ipsis principaliter,vel secundario:sed respectu dilectionis,& affectionis, distinguerē, vtrum sit societas talis , quæ faciat eos simul habitare , vel erat maxima familiaritas inter eos: & tunc credatur plus vel minus pro socio,fm qualitatem amicitiæ, vel affectionis,& vtrum sit cā criminalis,vel ciuilis,vt sup.distinxi in qōne vniuersitatis. vt

15 legi.& no.in c.super prudentia.14.qō.3.† Quæritur vlterius, hic hī de procuratore ad cām, vt non possit esse testis.quid de solicitatore:quid de adhęrente?Dic,q̄ repelluntur, quia omnes afficiuntur ad cām.inf.eod.c.fi.lib.6.cum ibi no. & tenent Do.de

16 Rot.dec.373.& 159.† Vltimo quęritur,quid de vasallo,nunqd

d admittatur in cā domini ? Quidam,q̄ non, arg.c.accedens,d vt lit.non conte.de quo in Spec. eo.tit.§.1.ver.sed nunquid vasallus.Io. An.ibi in add. dicit considerandas qualitates domini,& vasalli.Et secundum hoc, quandoque cessabit suspicio, qnque non.Forte enim dominus est potens, & solet fæuire in eos,qui non dicunt rem sibi gratam, & sic de similib. Multas consimiles quęstiones, in quibus versatur affectio testium, vide in Spec. eo.tit.§.1.per Cy.in l.eos.C.eo.& l.etiam. eod.tit.versic.quid de vxore & marito. Itē quid de subditis alicuius domini, vel mercenarijs,& sic de similibus: vide aliquid per gl.in c. in literis,in fra eo.tit. Quid de amico,vide 3.q.5.c.1.& per Cy.vbi sup.plene per Spec.in loco prælł.vbi vide. Quid autem de iudice, aduocato,& notario causæ dicam in c. cum a nobis.inf.eo.

ADDITIONES.

a Donatore.An donator possit esse testis pro donatorio.Et de ista q. uide p Sal. in l.& ad te,in fi.C.ad leg.Corn.de fal.

b Cedens.Vide Alex.in consi.13.in 1.uol.& consi.18. in vlt.col.in 1.vol.& nun quid creditor possit esse testis in causa debitoris, tradit idem Alex.cōs.159. in 2.parte & in consi.69.in 1.col.& consi.78. in 1.vol. Seb.Sap.

c Socio.An socius admittatur ad testificandū pro socio,&de hoc est gl.in l.qui liberi,C.de test.&ibi late per Spec.& ibi Io.An.in add.in ti.de testi.§.1.in 3. col.ver.sed nunquid socius . Et de hoc uide p Ang.in l.fi duo rei.in prin.ff. si quis cau. Et vtrū amicus admittatur pro amico ad testificandum,uide do. An.in c.quoties.in 2.col.sup. eo. qđ socius meus,cū quo cōtinue uersor,nō possit testificari pro me. Probatur, nam domesticus meus, qui stat in domo mea,non potest pro me testificari, ut in c.in literis.inf.eo.sed assidua cōuersatio extra domum æquiparatur habitationi in domo,ut dicit gl.no.secundum unum intellectū.Io.And.in c.ad hæc.de Iudæ.ergo &c.uide de hoc ar. per Spe.in eo.tit.§.1.sup.all.in 2. col.ner.nunquid ergo socius.& p Spe.in l. nullus.ff.de test.& per Io.An. in sum. de test.circa prin.ité repellitur quis a testimonio rōne societatis, ubi oīno uide. Et an fideiussor possit testificari pro debitore super fideiussione,uide per Spe.in ti.de testi.§.1.uer.33.& uer. quid de fideiussore.& per Bal.in l.nullus, in apost.ff.de testi.qui dicit C.y.tenere,quod sic in l.dictantib.C.de testi.Et de hoc ēt uide per Bar. in l.si cui le getur.§.fi.ff.de leg.j.& ibi ēt de hoc uide per Ang.& Im.qui indistincte concludunt, quod fideiussor non pōt esse testis pro principali, secundū Bal.in l.si quis ita scripserit,ff.de reb.dub. ubi ēt dicit, quod correus possit testificari pro correo.quod tenet Cy.& Bal.in præd.l.dictātib.Item creditor testificatur in cā creditoris,ut l.non solum.§. quæritur.& ibi per Ia.Bu.ff.de ꝑc. Et circa id, quod dixi de correo,adde, qđ Bal.in 5.q. in terminis,in c.1.circa prin.sup.eo.tenet quod non,sed postea subiicit,quod in contrariū facit. l.creditor.in prin.ff.man.de quo dic dicendū,ut per Cy.in l.omnib.C.de testa.& de fideiussore ēt uide Flo. in d. l.dictantib. Adde an socius possit esse testis pro socio,fideiussor pro principali, Ang.consi.195.Et quid de uendē te,&cessionario,per eundem consi.173.licet Ro.contrarium teneat repro bato.Spec.loco hic alleg.eius consi.382.

Adde pro primo quæsito,quod ego teneo,quod socius omnium bonorum, aut maioris partis, non possit esse testis pro socio , maxime si sua interfit,ut no.Lanf.in supra allegat.c. quoniam contra.§. testium depositiones.nu.88. uer.an socius,& ibi in apost.Bened. Va.in eo.uer. sup.de prob. Zach.

d Accedens.Et ibi uide do.Ab.& Flo.in d.l.idonei.ff.eo.,& per Bal.in c. ego N. in vlt.col.de iureiu.Adde Bal.consi.289.3.lib.

SVMMARIVM.

1 *Clericus,cuius pater administrauit beneficiū,vel qui detinet concubinam,iuste priuatur beneficio.*

2 *Laicus admittitur in testes, quando contra clericos agitur ciuiliter vel de crimine ciuiliter.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 *Conuictus de periurio in vna causa probatur periurus in qualibet causa.*
4 *Confirmatio Papæ, alicuius sententiæ corruit, cassata illa sententia.*
5 *Clericus an, & quando possit accusari per laicum patronum parochianũ, vel simpliciter laicum.*
6 *Exceptio, Tua non interest, est dilatoria.*
7 *Procurator in causa criminali, non potest interuenire, sed ad certum articulum bene potest.*
8 *In arbitrio iudicis est, an primo admittat testem, an exceptionem testium, ex ceptis quatuor casibus.*
9 *An iustificetur appellatio ob reiectam probationem, uel exceptionem, adeo ut non requiratur amplius probatio exceptionis.*
10 *Iustificata appellatione, uel non, per quos iudices uenit examinanda.*

CAP. VII.

EX parte. Hæc Decre. reputatur fortis: & est, secũdum Io. And. & dicit, q̃ quædam gl. eã transiuerunt, quasi eius dubia non viderent. Aliqui nil glossauerunt in ea vt Bonaguida, Aretinus. D. Anto. dicit, q̃ nec ipse Io. And. intellectum Dec. penitus diluciduit, quicquid sit, Decretalis hæc habet aliquos notabiles articulos, vt inf. patebit: & ſtatim, Deo duce, videbimus, quis melius attingat dubia. Decr. Et primo scias, q̃ Abb. summat sic Decre. Exceptio contra testes, est post publicationem dictorum testiũ proponenda. Io. And. dicit hanc ſummationem falsam. Nam licet probatio possit differri in illud tempus, propositio tamẽ exceptionis contra personas non, sed debet fieri ante publicationem, vt in c. præsentium, inf. eo. Ipse autem Io. An. ſummat sic. Probatio exceptionis propositæ cõtra testes differri potest post publicationem attestationum. Ego multum miror de hac ſummatione Io. An. quæ, licet sit vera in se. in nullo ſummat literã: cum in ſummario de contentis in tex. nulla fiat mentio. & admirari non sufficio, cum ipse Io. And. longe & melius alijs soliti sit compendiose, & eleganter ſummare tex. adeo, vt cõiter Doct. sequentes soleant cum suis ſummarijs transire. Sed nemo põt esse lob, vt non erret in dictis suis, vt ipsemet Io. And. dicit in prooe. nouellæ, super 6. D. Ant. secundum intellectum, qui si bi videtur verus, ſummat sic. Appellatio quò ad finẽ exceptionis consequendæ, non iustificatur solo exceptionis obiectu, vel probationis oblatione, quò ad finem autẽ deuoluendi, sic. Hæc ſummatio vera est in se, & melius probat ex his, quæ leg. & no. in c. interposita, inf. de app. cui melius congruit, quam hic. Nam nil attingit de materia huius ti. nec discutitur hic principaliter virtus appellationis, sed exceptionis ꝓta testes propositæ, ideo ſummo sic breuiter. Si exceptio legitima oppositã p̃ personas testium, non admittit, licite appellatur. h. d. f̃m lect. Io. An. quæ hodie communiter approbatur. Vel aliter f̃m lec. quam pono. Si probatio exceptionis oppositę contra testem productũ, non admittitur anteq̃ dictum testis recipiatur, in casu, in quo admitti debuit, appellatur. h. d. Diuiditur Decre. principaliter in duas partes. In 1. ponit querela. In ſecunda mandatũ, ibi Mandamus. Prima facit quinque. Prima nanq; cãm iustificat. Secunda ibi: Miles, ponit formã impetrati rescripti, vitia notanter exprimẽdo. Tertia ibi, Tãdem, ponit processum postea ex eo secutum. Quarta ibi: Nihilominus, narrat ſniam. Quinta ibi: Quam nũc, ponit euentum post ſniam. Secũda principalis subdiuiditur in tres. Primo instruit iudices, si narrata per presbyterum sunt vera. Secundo, si non sunt vera, ibi, Si vero. Tertio ponit clam consuetam p̃ personas testium, ibi, Testes. Casus in terminis. Quidam nomine A. quãdam ecclesiam canonicè adeptus est, vt dicebat, & eam 30. annis & amplius possedit in pace. Tandem q̃dam miles, tacito q̃ esset laicus, impetrauit literas p̃ ipsum ad quosdam iudices, si constaret, q̃ dictus presbyter filius fuisset illius, qui proxime in eadẽ ecclesia ministrauit, vel q̃ publice haberet focariam, ipsum a prædicta ecclesia remouerẽt. coram q̃bus presbyter per procuratorem militis tractus fuit in causam, qui quosdam testes infames, & notabiles in testimonium produxit: sacerdos, asserebat illos non esse recipiendos p̃ eo, q̃ quidam eorum erant latrones, & raptores manifesti, dicens se hoc probaturũ. Iudices nihilominus, talib. testib. receptis, post appellationem a dicto presbytero interpositam, priuauerũt ipsum præscripta ecclesia, quam quidam filius Dapiferi ipsius miles detinebat occupatam, quo facto presbyter cõquæstus fuit dño Papę. Vnde mandat quibusdam iudicib. quatenus si constiterit eis, q̃ dictus presbyter non fuerit per testes idoneos spoliatus dicta ecclesia, cassata sententia prædictorum iudicũ, non obstantib. etiam literis confirmationis, si quæ super ipsa ecclesia impetratæ fuerant, restituant ecclesiam presbytero præfato, nec cum permittant exinde molestari. Si vero non sunt vera, quæ sacerdos narrauit, s. q̃ iudices non processerint taliter contra ipsum, causam audiant, & debito fine decidãt, & testes, quos ille A. nominauerit ad testimonium producendos, moneant, vt coram eis testimonium perhibeant veritatis. Bern. No. ibi. Canonice fuisset adeptus & cæt. quòd sicut libellus in possessorio non alteratur propter narrationem proprietatis, vt in c. ex parte B. de so. compe. & quod ibi dixi. ita libellus super reuocatione attentati post appellationem. Nam iste narrabat se ecclesiam fuisse canonice adeptum, ac eam 30. anno. pacifice possedisse, nec per hoc grauatur onere probandi. No. 2. & tene mendi, q̃ literæ impetratæ per laicum contra clericum, vt priuetur beneficio ratione defectus, vel delicti, non sunt ipso iure nullæ, ac etiam valebit iudicium inter eos super hoc agitatum. Nunquid autem, a principio potuissent elidi exceptionis conflictu,

1 dicam, cum gl. 1. † No. duas causas sufficientes etiam distribui ue, vt clericus priuetur beneficio suo. Prima si pater clerici immediate administrauit in illo beneficio quantuncunque legi time, ne videatur notari successio in ecclesia Dei: secus si alia p̃sona fuit intermedia, & hic casus est clarus. De quo dicendum, vt in cap. transmissa, de fi. presbyt. Secundus casus notabilis est, cum publice detinet concubinam, facit optime. 32. dist. c. nullus, & c. præter. & inf. de coha. cle. c. vestra. Quid autem si occultate detinet, vel committit simplicem fornicationem? Vide glo. in cap. Maximianus. 81. distin. quæ dicit communiter teneri cle-

a ricum non deponendum pro simplici fornicatione. a Sed in cõtrarium vide tex. apertum in c. à multis, de æta. & qual. & plene

2 dixi in c. at si clerici, de iud. dic, vt ibi. † No. 3. bo. tex. a contrario,

b q̃ licet laici non testificentur contra clericum, b cum agitur criminaliter, vt in cap. de cætero, inf. eod. secus tamen est, cum agitur de crimine ciuiliter, etiam si agatur ad priuationem beneficii. c Facit optime c. tam literis, infra eo. & quod leg. & no. in c. quoniam, supra eo. hic enim non repelluntur isti, quia laici, sed quia infames, & notabiles. i. habẽtes notam criminis. Et ex hoc & ex tex. no. quod infames etiam in infamia facti repelluntur a testimonio. Quod an procedat indistincte, aliquid tetigi in c. licet de probat. Dicam latius in c. testimonium, infra eo. tit. No. q̃ la-

d trones, & raptores differunt a furibus nam fures, d proprie dicuntur, qui furantur in occulto, & sine violẽtia, auth. sed nouo iure. C. de fer. fug. Latrones, qui in publico stantes, in stratis publicis grassantur. l. capitalium. §. famosos. ff. de pę. Raptores dicuntur qui rem rapiunt violenter, siue in publico, siue in occulto. ff. vi bo. rap. p tot. vnde omnis raptor est fur, sed grauius peccat ratione violentiæ. vide bo. tex. cum gl. 14. q. 5. cap. pœnale, &

3 Insti. de vi bo. rap. in prin. † Not. ibi: In cã alia e fuissent conuicti de periurio, & c. quod conuictus de periurio in vna causa, potest. batur periurus in qualibet alia, nec admitti debet amplius ad re stimoniũ, vide bo. tex. in c. paruuli. 22. q. 5. facit c. testimonium, eod. Et pro primo dicto vide Fed. cons. 23. vbi hoc apertè exprimit Innocen. in cap. qualiter, & quando. 2. de accusa. in vlti. colum. Ex hoc habes, casum, in quo acta in vno iudicio faciunt fidem

f in alio, etiam inter alias personas: & hoc ideo contingit, q̃ hęc sententia f est corporis afflictiua, vnde sequitur ipsum corpus, cui lepra leprosum. 1. quæstio. 1. cap. cito turpem: vide in fi. Lingenuum. ff. de stat. homi. & plene per Innocen. in cap. cauſam, qui fil. sint legi. No. de verbo, Abiudico, nam cũ scribitur, cũ fi. idem importat quod priuo, vel aufero, si vero scribitur cum d, vt adiudico importat contrarium intellectum, de relig. do. cap. cum venerabilis. Not. ibi: Cassata sententia &c. quod verbum, Cassata, quandoque refertur ad actum nullum, & vetificatur tunc in cassatione facti, vide bon. text. cum gl. in cap. accedens, vt lit. non contest. Hic enim sententia erat nulla, data legitimate appellationis, vt in c. non solum, de ap. lib. 6. No. vlt. q̃ cassata sententia, corruit etiam confirmatio Papæ, ratione illius sententię, emanas. Quod intellige de cõfirmatione facta in forma communi, de qua in c. quia diuersitatem. & ibi gl. de concel. præben. Alia concernentia effectum apptonis non colligo, qa sunt

4 dubia, & infra patebunt in discussione materiæ. † Nunc venio ad examinationem materiæ. Et primo quæro, nunquid istæ literæ impetratæ per militem p̃ clericum valuerint, ita vt ẽt excetptione elidi non potuissent. Quod est q̃rere, an clericus posit

g accusari per laicum gde crimine, saltem ciuiliter, ad priuationẽ beneficij, ex quo suam, vel suorum iniuriam non prosequitur

tres

ADDITIONES.

a Simplici fornicatione. Adde Alex. consi. 72. lib. 1.
b Contra clericum. Adde Alex. consi. 117. 2. lib.
c Ad priuationem beneficii. Quia tunc ciuiliter videtur agi, & non criminaliter, tex. in c. per literas, 1. de simo. & in c. cum, & ibi dixi in apost. in verbum agitur, sup. eo.
d Fures. Hanc differentiam inter latrones & fures, ponit gl. 1. C. de pœ. & in l. cum duobus. §. damna. ff. pro soc. Ang. in l. prætor. §. aduerſus, ff. de sep. vio. Seb. Sap.
e Alia causa. Adde Alex. consi. 14. 2. lib.
f Hæc sententia. Hac ratione excõicatus in vno loco, censetur excõicatus vbi que, vt tradit Abb. in c. 1. in 3. not. de treu. & pa. & in c. 1. ad reprimendum, in 2. no. sup. de of. or. Hac ratione procedit, quod no. Bar. & Bal. in l. 1. in fi. char. C. de sum. Trinit. q̃ mulier damnata ad ignem, si aufugiat, vbique est ferua pœnæ, & intestabilis, hac ratione etiam procedit, quod no. Ang. in l. ex ea. ff. de postu. quod exul, unius ciuitatis de famoso crimine, nullibi potest exercere patriam potestatem in filios. Seb. Sap.
g Per laicum. Adde Oldr. consi. 144. & quid de parochia, uide not. per Lap. alle. 11. Fed. consi. 104.

res opi. Quidam n. dñt, q̃ erant surreptitiæ. ideo in litera ponderatur, q̃ miles tacuit, q̃ esset laicus. & sic vult hæc opin. q̃ laicus non possit accusare clericum de crie, ẽt ciuiliter, vt priuet beneficio. Alij concedunt hoc procedere rr̃ sed in casu nostro, vbi agebatur de publica fornicatione, dicunt laicum debere admitti. Sicut enim licet laico, hoc casu vitare clericum, infra. de coha. cle. & mu. c. vestra, ita accusare. Et ratio istorum communiter reprobatur per Doct. quia non sequitur, possum vitare, ergo accusare. Cape instantiam in excommunicato, qui debet vitare alium excommunicatum vel concubinarium notorium, & tamen non potest illum accusare, de excep. c. a nobis, & ind. c. intelleximus. Dicit tamen D. Ant. dictum esse in se verum, quia si clericus est infamatus, eo q̃ publicum est delictũ, laico accusari potest, alleg. gl. in c. cum P. de accusa. Credo D. Ant. tunc de proximo non videſſe gl. in d. c. cum P. Nam illa gl. loquitur in criminibus exceptis, vt simoniæ, læſæ maiestatis, & similium, in quibus admittitur laicus contra clericum infamatum, etiam si agatur criminaliter, vt not. ibi, & in c. in primis. 2. q. de quo dic, vt plene no. in d. c. cum P. & vide bo. gl. 2. q. 7. in summa. Tertia opi. quæ placet gl. est, q̃ regulariter laicus nõ admittitur ad impetrandum, vel accusandum, quia sua non interest, & tamen non potest accusare, & denunciare rectorem, vel fallit in patrono, vel parochiano, quia eorum interest habere bonum rectorem: vnde saltem admittentur ad denunciandum, 17. quæstio. 7. cap. filiis. Et ideo hic ponderatur istũ tacuisse, q̃ erat laicus, quia sua non intererat: vnde si a principio fuisset exceptum, non fuisset admissus, sed nunc non poterit repelli, quia illa exceptio est dilatoria. † Nota bene hoc vltimum dictum gl. q̃ hæc exceptio, Tua non interest, est dilatoria, a & sic

a Et opponi tempore dilatoriũ, vide plene per Inn. in c. super his, inf. de accu. vbi idem finaliter concludit. No. 2. ex hoc dicto laicum non esse omnino incapacem accusationis clericorum: vnde si a principio non repellitur, non potest amplius repelli. Tertio nõ. q̃ literæ surreptitiæ impetratæ ad lites, ẽt respectu prioritatis fiendæ, non sunt nullæ ipso iure, sed elidibiles per exceptionem. De quo in c. ad audientiam, de resci. Sed attingendo principalem materiam huius gl. sciendum est, q̃ variæ reperiũtur opi. Et primo Damasius & Phi. posuerunt hic istam q̃nem, an laicus possit clericũ ciuiliter b impetere super crie. Et q̃ possit, allegabant hanc Decr. item inf. eo. c. tam literis, vbi ad testimoniũ admittitur, cum de aliqua irregularitate agitur ciuiliter ꝑ clericum: ergo ad agendum admittitur. Item interest ec clesiæ habere plures defensores: sicut de re publica dicitur. ff. de

b. ope. nuncia. l. nam reipublicę, cui comparatur ecclesia. l. fi. c. de sacrosanct. eccle. Poterit ergo quilibet contra malum prę sum agere, vt ab administratione remoueatur. In cõtrarium allegabant, quod ad agendum non admittitur nisi cuius interest, quia actio est ius prosequendi in iudicio, quod nobis debet. Inst. de actio. in prin. Ergo cuius nil interest, & cui nil debetur, non admittetur. ff. de var. & extraor. cog. l. vlti. Item q̃ ciuilis actio in aliquo hẽt vim, accusationis, quia per eam perditur beneficium, inf. de simo. c. per tuas. ergo laicus non admittetur. soluendo dixerunt, q̃ non dẽt admitti. Et ad istam Dec. rñde tant, vt sup. in gl. dictum est, q̃ hic non fuit obiectũ: & cum diuersiformiter transit hic Io. And. Gl. in c. Maximianus. 81. distinctio, fortè excipit patronum respectu crĩs dilapidationis, quia nunc sua interest, cum habeat defendere res ecclesiæ. d. c. Gl. in c. constitutum. 16. q. 1. dicit patronum laicum posse accusare clericum criminaliter de dilapidatione, cum suam in eadem tunc dicatur prosequi, secus dicit in alio non patrono p

c. 2. q. 7. in sum Sed glo. in d. c. filiis, dicit de patrono, & quolibet parochiano, vt possint accusare, & denunciare rectorem, vt si fit rector ecclesiæ collegiatæ, alle. hoc c. & 63. dist. c. plebis. Vide gl. 1. in fi. de accu. in c. qualiter & q̃n. il 2 quæ dicit hoĩem

c. dicæ. vel parochiæ impetrantem inquisitionem, vel denunciationem ꝑ clericum, non debere audiri, quia non præsumitur bono zelo venire, cum sua non interſit. allegabat hoc c. verbo, Tacito, & c. & idem tenet ibi Gof. & Spec. tit. de inqſi. §. 1. ver. fed nunquid extraneus. Gl. in c. venerabili, de off. deleg. loquendo de crie dilapidationis, dicit, q̃ admittitur quilibet de illa parochia ad denunciandum, quia interest eorũ, ne ecclesia perueniat ad malum statum, ar. 16. q. 1. c. vlt. Et sic vides, quantum variauerunt glosſatores in dictis, & alijs locis. Gof. in c. q̃d Deus timorẽ, de sta. reg. g̃naliter loquens de malo prælato, dixit, Parochianos admittendos ad petendum resiõnem prælati, qa eorum interest, ne sub malo prælato patiãtur famẽ & sitim verbi Dei. 8. q. 1. c. audacter. Sed Host. hoc restringit ibi ad parochia nos patronos. Reliqui aũt, qui non sunt patroni, nõ debent ad nutum fm̃ cum, quia non debẽt se impedire de istis, vel alijs specialib. vt de ele. c. Osius, & in c. contingit de arb. cum si. Fed. de

d. cernit patronum admittendũ ad accusationem prælati ciuiliter, vt remoueatur a bfficio, vt ponit consi. 103. Idem dicit de Parochiano, vt possit petere illum remoueri pp crimen, vel vt compellatur ostendere titulum suæ promotionis, si de ea non

pstat, vt plene prosequi consi. 98. Idem dicit in cõsi. 23. & licet ibi formet q̃nem in parochiano, vt tñ cõcludere idem in quo libet laico, quia ista non est proprie accusatio, ex quo non agitur ad depõnem, sed vt remoueatur a beneficio, vt hĩ in d. c. p tuas, de simo. ar. c. tam literis. inf. eo. & c. q̃n, sup. eo. & hic vide Lap. alleg. 11. vbi tenet patronum, seu parochianum posse petere, vt rector declaretur priuatus vigore iuris cõis, seu alicuius dispõnis particularis. D. Ant. dicit, q̃ si agitur de crie præcedente promotionem, quod inducit priuationem ipso iure, admittetur quilibet de populo, quia eius interest, ne anima fratris miserabiliter decipiatur. Si vero agitur de crie commisso postea, vel non inducente priuationem ipso iure, tunc admittuntur tantũ parochiani: nihil tamen allegat. Sed contra primum membrũ sue distinctionis, vide gl. & Doct. in cap. dudum, 2. de ele. in verdeceptæ. Ego dicerem sic, q̃ aut quæritur, nunquid laicus possit accusare clericum de crimine criminaliter. & dicendum est q̃ non. Fallit cum prosequit suam vel suorum iniuriã, vt in c. de cætero, inf. eod. Item fallit in criminib. exceptis, de quib. dic, vt leg. & no. in d. c. cum P. de accu. & 2. q. 7. in ſum. Aut quæritur,

c nunquid possit excipere cõ promouendum: & dico, q̃ sic, si est parochianus, vel patronus, vide bo. gl. in c. vt circa, de ele. lib. 6. in ver. aliqui. plenius per Inn. in c. super his, inf. de accu. vbi discutit, nunquid hoc casu admitti debeat quilibet laicus, & intercętera ponit vnum notabile dictum, dicens, q̃ Reges & Principes admittuntur ad excipiendum contra promouendũ, si hñt eum verisimiliter suspectum de proditione terræ, vel consiliorum suorum, quia interest eorum: & idem dicẽdum est de quolibet, qui potest prætendere speciale interesse. Aut quærĩ, nunquid possit laicus denunciare, vel accusare ciuiliter clericum. & respectu denunciandi propter crimen dilapidationis, admitterem quemlibet laicum, iuxta no. in c. si quis presbyterorum, de rebus eccle. non alie. verſatur enim in hoc ius publicum, qđ consistit in sacris sacerdotibus, & magistratibus. 1. dist. c. ius publicum. De hoc tamen dicendũ, vt plene no. in d. c. si quis presbyterorum. Aut quæritur respectu alterius criminis, vel defectus, & admitterem patronum, & parochianos, quia eorum interest hr̃e bonum prælatum. arg. in c. audacter, & c. qualis. 8. q. 1. & 51. dist. c. nullus. bene facit tex. cũ gl. 62. dist. c. 2. Si. n. admittit laicus prosequens suam, vel suorum iniuriã, fortius dẽt admitti, q̃n instat pro salute animæ suæ, & ne ecclesia vergat in peiorem statum, maxime cũ parochiani teneãtur alere Rectorẽ, in defectum, vide bo. gl. in c. omnis Christianus, de cons. dist. 1. & quod no. in c. 1. & c. de his, de ecc ẽdi. Alios aũt laicos, quorum specialiter non interest, non admitterem, tum quia, cum hic

d agatur ciuiliter, non dẽnt admitti, d nisi quorum specialiter interest.

ADDITIONES.

a Exceptio, Tua non interest, est dilatoria. Ideo opponi debet ante li. contest. Et idem dicit Bar. in l. posthumus, §. si quis ex his, ff. de inoff. test. Et idem dicit do. Abb. in c. 1. de accu. in prin. Et adde, quod de illo. d. c. super his, singulariter exclamat Imo. in Lille a quo. §. fi de testõ. ff. ad Tre. sed de hoc vide Bal. in l. qui nõ iusto, ff. de col. dete. qui arguit, quod talis exceptio, possit opponi post lit. conte. sed non firmat. Et adde hic Bar. in l. cum putarem, ff. fa. er. vbi dicit per illum tex. quod hæc exceptio, Tibi non competit ius agendi, non potest opponi post sententiam, nec reddit iudicium retro nullum. Itẽ illud, quod dicit hic gl. & do. Ant. limitatur multum singuliter per Io. And. in add. Spe. in tit. de accu. iuxta fi. Idem quod hic gl. videtur velle. Bar. in l. fi vnus. §. ante omnia. ff. de pac.
b Clericum ciuiliter. Vide gl. in cap. illa, de accusa. & ibi per dom. Abb. And. Barbat.
c Possit. Quando laicus admittatur ad excipiendum contra prælatũ. adde hic, quod dato, q̃d uera esset illa q̃, quod illi quorum non interest, admittatur ẽ ad excipiendum contra prælatum, tamen non admittuntur contra eũ, ad impediendum executionem sententiæ, nisi eorum interſit, ut d. D. Ant. post Inno. in c. veniens, il 2. in 2. col. uer. op. q̃ no inf. eo. not. quod dicit ibi Do. Ab. no. pro intellectu materiæ. Et adde hic q̃d Arch. in c. qualiter, circ. prin. 7. q. 1. ubi dicit, q̃d laici ciues admittuntur ad denunciandũ crimen lui epi, sicut & possunt petere prælatum. Itẽ adde hic q̃d latissime, & diffusissime scribit super hoc Do. in d. c. ut circa. §. 1. de elect. lib. 6. Et an laici admittantur ad excipiendũ contra prælatum petentem consecrationem, inde Arch. in c. qui eps. 22. dist. Item adde hic quod no. Inn. post Lap. in cle. constitutionem, de elec. 28. col. Item adde hic, quod excipiens contra electũ in prælatum, non repellitur prætextu cris, vel infamiæ, & põt constituere procuratorem, cum actio non sit popularis, sed quasi popularis, ẽt si ipse electus nil petat, nec ẽt confirmationem. Ita dicit Imo. in c. dudum ecclesia Rothomagensis, de elect. in 1. colum. Item adde hic glo. in cap. Maximianus, 81. dist. glo. in cap. constitutum. 16. quæstio. 1. & in c. filius ac nepotibus. 16. q̃. 7. Itẽ vide omnino quod notaui post dom. Abb. cap. super his, de accu. & vide Archid. post gl. 2. q. 7. in ſum. Item adde hic quod no. Lapus in suis alleg. 11. Et omnino quod de quæstio. hic posita scripsit Dom. in capit. qui episcopus, in vlt. col. 23. dist. & in c. illud. in fi. ea. distin. & subtilissime per d. Fran de Are. hic. Item vide, quod plene scribit D. Ant. post Inn. in c. cum Bertoldus. in 7. col. cum duabus seq de re iu. & do. Abb. in c. conquerente. in vlt. no. de elec. non resident.
d Admitti. Adde, quod licet laicus, ẽt non possit esse testis contra clericum in causa criminali, si tamen examinetur, facit indicium cõtra clericum ad torturam. ita sing. dicit do. Abb. in c. de cætero. inf. eo. & sequitur Feli. & dom. Alex. in l. maritus. ff. de quæst. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tereſt.1. qõ. 6.c.non ſolent:tum quia præſumuntur non bono, zelo ꝓcedere, cũ laici clericis oppido ſint infeſti.1.q.7.c. laicos & c.laici.maxime propter rationes d.c.laicos.Nec obſt.tex.a cõtrario,inf.eo.c de cætero,quia dico,ꝙ quatenus proceditur ad priuationem beneficij, habet quandam ſpeciem accuſationis, cum ex hoc nullum commodum applicet accuſanti. Nec obſ. iura, que admittunt laicos hoc caſu ad teſtimonium,quia in teſtibus ceſſant, rationes prædictæ: cum veniant aſtricti,nec pro intereſſe proprio. & forte eſſet magis honeſtum dicere,vt etiã patroni, & laici non admittantur, ad accuſandum per ea,quæ habentur in d.c.laicos,vt ſentit iſta gl. Hæc procedunt in denũciatione canonica, ſed in Euangelica,quæ ſolum tendit ad pœnitentiam, admittetur quilibet laicus non criminoſus, de quo dicendum, vt plene no.in cap. nouit,de iudi.&c.ſi peccauerit. 1.q.1.& per hoc habes hunc arti. plenius expeditum hic,quam alibi. † Oppo.& videtur, quod per procuratorem non potuerit
7 iſte miles cauſam criminalem agere,vt in c. veniens, de accuſ. l.pen.§.ad criminalem,ff.de pub. iud. Sol.gl.3. ꝙ hic agebatur
a ciuiliter ſolum, vt remoueretur ab eccleſia. No.quod ciuiliter[a] dicitur agi, licet veniat imponenda pena priuationis beneficij. pro hoc videtur text.in c. per tuas,de ſimo.Et dicitur pro tanto agi ciuiliter, quia non agitur ad pœnam naturalem delicti.ſ.ad depoſitionem ab ordine, ad quam eſt inſtituta vera accuſatio, vt c.qualiter,& quando, de accu.non tamen eſt cauſa omnino ciuilis, cum pœna priuationis beneficij non applicetur priuato:habet enim quandam, ſpeciem accuſationis, ideo appellatur accuſatio, & non actio.ideo laici non debent admitti,vt ſupra dixi Faciunt no.per Inno.in d.c.qualiter & quando,in ſi. Inno. dat aliam ſolutionem,ꝙ h c datus erat procurator ad certũ
b articulum,ꝰ non ad totam litem,puta ad productionem teſtiũ vel videndum illos iurare, vel videndum publicationem illorum,vel aliquid ſimile;quod de iure poteſt fieri, etiam ſi criminaliter agatur.allegat præalleg.decr.veniẽs. & 5.q.1.c.1.§.reos. Plus mihi placet opi. gl.tum quia hic non agebatur criminaliter,tum quia veniebat hic imponenda pœna minor relegatione,quæ eſt exequibilis,in abſentem. Dictũ tñ Inn. eſt verum in ſe.& de materia dicendum eſt,vt plene no.in d. c.veniens,& §. ad crimen, præalle.Venio ad gl.in ver.infames,cum qua expediam ſecundum principalem arti huius c.Pro cuius expedõne opp.Videtur enim,ꝙ hanc appellationem Papa nõ debuit ad
c mittere, cum non eſſet interpoſita ex iuſta cã.Exceptio c enim contra perſonas teſtium , non debet examinari ante receptionem teſtium,ſed debet reſeruari in tempus, publicationis & diſputationis.Satis enim eſt,prius præmittere proteſtationem,vt in c.præſentium,infra eod.Videmus enim,ꝙ ſpeciale eſt,vt admittatur prius, quando habet teſtis cãm criminalem cum parte,in Auth.ſi teſtis producẽtis.C.eo.tit.Item quando malitioſe opponitur exceptio, tunc.n.iudex ad obuiandum prorogationi litiũ, poteſt recipere probationes a principio, vt in cap.licet, ſup.de prob. Regulariter ergo non eſt prius exceptio examinãda. Hæc gl.inſtat,& inuolute loquitur, dando in effectu tres ſolutiones. Prima fatendo hãc exceptionem non fuiſſe oppoſitã debito tpe:ideo valuit hęc exceptio teſtium,& ſnĩa lata quouſque teſtes fuerunt reprobati,appellatione non obſt.Sed contra hanc ſol. facit, ſi appellatio a principio non fuit legitima,non debet iuſtificari ex conſequenti gratuamine,ſ.per receptionem poſtea factam de indignis teſtibus,vt in c.dilecto,inf.de app.& cle.appellanti,eo.ti.Et cum appellatio ſua eſſet manifeſte friuola,non debebat amplius audiri, etiam appellans, vt in cle.vna, de do. & contu. & tamen hic auditur presbyter ſuper appellatione ſua.& ideo hæc ſol.non eſt bona.Secunda ſolu. eſt ꝙ con trarium eſt regulare & ordinarium, licet aliter de facto cõtigerit.Sed non apparet,quid gl.velit in hac ſecũda ſol.Poteſt enim intelligi,ꝙ de facto ſic contigit, ſed de iure non; & forte voluit intelligere,quod gratioſe iſte fuit auditus,vt ſentit in gl. pe.Sed non procedit,quia non apponitur hic aliquod verbum ſapiens gratiam huius intellectus,& intellectus iurium non debent trahi ad gratiam intellectus noſtri,vt dicam ſuper gl.Secundo poteſt gl.intelligi, ꝙ in facto ſic contigit, quia erat caſus ſpecialis, ſed non colligitur ex text.Tertia ſol.eſt, quod hæc exceptio fuit oppoſita poſt receptionem teſtium,& ſic tempore debito,merito ex reiectione potuit appellari.Hæc ſolu. eſt contra text.ibi, Non eſſe recipiendos &c.& ibi.Nihilominus iudices talibus recepti, &c.quæ verba ſatis innuunt exceptionem fuiſſe propoſitam ante receptionem teſtium,niſi ſoluendo velis dicere,ſecundum Io.And.ꝙ dicta verba tex.concernunt effectum receptionis.Tunc enim videntur recipi, quãdo ad dicta illorum iudex pronunciat.ad hoc ſupra c.proxi.c.ex literis, & de renunc. cap. ſuper hoc.tamẽ hoc non congruit literæ, cum immediate poſtquam miles produxit teſtes,fuit per presbyterum exceptũ. Extra gl.reperiuntur principaliter quinque opi. Prima Ioan.& Vinc.in decr.cum cauſam.infra eod. vbi tenent per hanc Dec. exceptionis probationem ſemper a principio admittendam, niſi in caſibus,vbi ius exprimit illam reſeruandam.Inducunt et vltra hanc Dec.l.ad probõnem,C.de prob. ſed dicit Io.And.ꝙ illa lex poſſet induci in ℑrium. Vide illam l.in effectu dicit quẽ non debere admitti ad probandum , quod probatum non reluat.Facit enim pro opi. vt prius admittatur probatio reprobationis,quia facta reprobatione,depoſitio non releuat.Sed in ℑrium facit,quia poterit eſſe,ꝙ iſte teſtis nil diceret, vel per alies qui non reprobantur, illud idem probabitur: ergo non dẽt admitti prius hæc reprobatio, quia poterit eſſe,ꝙ nõ releuabit,& pro hoc qđ inf.dicetur.Secunda opi. colligitur ex verbis Inn.ꝙ ſit recipienda probatio. & quod dr de reſeruatione fienda rpe diſputationis poſt publicationem,vr intelligere de publicatione ipſius reprobationis reprobatoriæ. Prius enim dẽt publicari,quam diſputetur,inf.eo.c.in cauſis.Quarta eſt opi.Gul.eo.ti. §.1.ver.ſed quid ſi dicitur,& ſeq. vbi vr velle, ꝙ probatio exceptionis ſit differẽda,niſi mora periculum afferat,vt quia teſtes, per quos vult reprobare,ſunt infirmi,vel receſſuri, vel bellum, vel mare intraturi,tunc enim reciperetur dictum illorum. Ioã. And.ponit quintam,dicens, ꝙ exceptio legitima contra teſtes ſempet a principio eſt recipienda,inf.eo. c.præſentium,alias ad quid tempore productionis citaretur is,contra quem producitur?quod tamen omiſſum,vitiat productionem. ℑ.eo.tit.c.2.& putat,ꝙ iudex non recipiendo exceptionẽ.grauat,intantum ꝙ
8 locus eſt appellationi, & forte ſic contigit hic, ſ m cũ.† Sed recre probõnem exceptionis ſtatim, vel differre in tps publicationis,dicit eſſe arbitrariũ, đ ad hoc inf.eod.c. cum cauſam,& ſup.
d tit.1.c.licet.Exceptis duob.caſib.quos excipit gl.& tertio de excommunicatione,cum opponitur contra teſtem,ꝙ eſt excommunicatus.Tunc enim propter periculum cõmunionis,tenet Io.And.probationem incontinenti recipiendam, ar.c.decernimus,de ſen.exc.lib.6.& remittit ad Spe.loco præall.Adde quæ tum caſum.ſ.cũ opponitur teſti, ꝙ eſt ſeruus, & ille dicit ſe libe rum, ꝙ non admittit niſi prius oſtendat chartam manumiſſionis, vt in Auth.ſi teſtis producẽtis. dicatur ſeru.C.eo.Et tres caſus ex ꝓdictis ponit gl.in c.cum cauſam.præall. Caſum autem ſpẽlem,ſ.quando imminet periculum mortis,de quo ſup.in 4.op. putat Io.And. non eſſe ſpãlem: & ſic non recte excipi a regula. Nam fatendum eſt, ꝙ ꝓp talem timorem ſtatim reciperet,ſed per hoc differtur receptio teſtis,ℑ cuius pſonam excipitur vt de potuerunt eodem tpe recipi. Et iudex in arbitrando,& inſtr mando motum animi ſui, conſiderabit hic plura. Primo an id, quod excipitur, habeat parem equitatem cum caſib. exceptis, Et ſic no. ex hoc dicto Io. And. ꝙ caſus exceptus extenditur ad alium caſum habẽtem paritatem rõnis. Pro quo allego tex.no. in c.cum dilecta,de confir.vti.vel inuti.vt eſt gl.in l.1.C.de con di.inde.Item conſiderabitur ſecundum eum, an ſit publicum, quod excipitur, & an ꝓſumptio ſit contra excipientem,ꝙ hoc faciat cauſa differendi,& an teſtib. qui producũtur ſuper principali, imminet periculũ mortis, vel cauſa abſentiæ,cum ve-

nerint

ADDITIONES.

a Ciuiliter. Vide quæ traduntur late per Mod. in rub. ſup.de iudi.vbi traditur, quod ſit iudicium criminale,ꝰ& quod ciuile. Seb.Sap.

b Articulũ. In cã criali põt conſtitui procurator ad certum articulũ. Et de hoc vide per Spe. in tit. de proc.§.1.in 8.col.ver.ſed nũquid,ad media cauſe,& pleue ꝓ Bal.in l.reos,8.col.ver.quæro circa iſtam partem, C.de accu.ꝙ Iaſo. in l.pe.§.ad crimẽ,ff.de pub.iu. & late per Sal.in d.l.reos,in 14.col. ver.quæro,an ſaltem ad vnũ articulũ,& facit quod no.Spe.in ti.de le.§.exc.col.vers. quod ſi certis articulis cauſæ non requiritur qđ in delegato ſit qualitas, qua in c.ſtatutum,§.i.de reſcr. li.6.Item ad hoc ẽt facit quod no.Inn. c.graue,de præb.Item facit quod no.Io.An.in c. vt inquiſitionis,i.no. ſuper verberdictum,& quod ibi late poſt eum notaui in tex. de hæret.in 6.Adde an in criminali poſſit proc.conſtitui,Cal.conſi.3. de accuſ.

Adde cum dicitur,& regulariter in criminalib.cauſis,non comparet ꝙ per ꝓcuratorẽ,ꝙ intelligitur ante cõclusum in cauſa, qa poſt permittitur.Ita no.Ao.Corſe.ſin.233.in ver.procurator,alle.caſum,& ſing.in 1.quæſtio in dubitati,C.ad leg.Iul. de adul. Zach.

c Exceptio. Vtrũ iudex dẽat incontinenti admitti probõnem crĩs obiectiẽ ſtiv el in tempus diſputationis reſeruare,quod eſt no. pro intellectu auth.ſi teſtis producẽtus dicatur,C.eo.vide Arc.3.q.5.in ſum.ſuper ver.dicendum, vbi ſub dubio forte dicit,qđ illa auth.ſi teſtis ,producẽtus, inquãtũ dicit reos odioſum nõ recipiendũ,ſed reſeruari eius approbõnẽ in tps diſputationis, nõ hẽt locum de iure cano.& dicit qđ de hoc no.in iſto c.ex parte.Et de intellectu d. auth. ſi teſtis producẽtus dicaſ, vide quod no.ſcribit D.Ant. Io.An.in c.in nõe domini,in vlt.col.ſup.eo.ti. & qđ late ſcribit D.Ant. gl.in c.cum cãm,in col.1.inf.eo.& ad intellectum d.auth.ſi teſtes,cũ multis limitationib.vide eleganter & melius,quam per alium examinatum per Fran.de Arc.hic cui adde,qd in iudicio,quod agitur ſummarie,nõ poteſt obijci exceptio in perſonam teſtium. Ita ſing. determinat Abb.antiquus,& Io.An.in c.veniens,il 1.inf.eo.& ſequitur ibi do.Ant. in 7.col.ſed intelligo prout ibi dixi.Item pro intellectu d.authẽ. ſi teſtis producẽtus dicatur,vide quod no.do.Ant.an c.præſentium,inf.eo.

d Arbitrarium. Et hanc opi. Io.An.credit hic in addi.do.Barto.de Bel.eſſe vtiorem.

ſerint de longinquo. Et ſecundum hoc,& alias circunſtantias plurimas arbitrabitur, an expediat prius recipere probatorios, vel reprobatorios, & ſi eligat prius recipere probatorios, non poterit excipiens conqueri. Nam parcitur in hoc laborib. ſuis, & expenſis: Forte enim teſtis nil deponet, dicendo nil ſcire.vel ſi deponet, multi alij non, reprobabiles idem deponent, & ſic non expediret, vel non prodeſſet illum reprobaſſe, imo expedirect, & prodeſſet non reprobaſſe,cum fruſtra hoc caſu feciſſet expenſas. Si vero prius recipit reprobatorios, non poteſt excipiens conqueri:licet forte voluiſſet differre in tempus publicationis, quia ex quo excipit illum teſtem non recipiẽdum, ſatiſfecit iudex deſiderio ſuo,ſtatim recipiendo probationem contra illum.& ſi volebat,ꝙ ſtatim reciperetur probatio,non debebat excipere contra teſtem. Et idem dicit ſuper dictis reuolutis an producentem teſtem, contra quem excipitur,vt nõ habeat cãm querelæ,ſi iudex eligit ipſum teſtem prius recipere,vel reprobationem aduerſarii prius admittere. Nam ſi prius recipit illum teſtem, habet producens,quod petit. Si autem vult prius recipere reprobationem, poterit hoc eſſe vtile ipſi producenti, quia exceptione probata, nõ expediebat illum produxiſſe,imo expediebat non produxiſſe. In dubio vero vbi facti circunſtantiæ non mouent,videtur eligẽdum ſecundum eum, quod differatur reprobatio, tum per ſupradicta, tum quia adhuc poſſet reprobatio reprobari, & ſic eſt ſuſpicio de longiori tractatu.infra eod.cap.licet.Et hoc dicit ſecure tenendum, quia rationem habet, & æquitatem. & contrarias op. ꝓcordat reductas ad caſus diuerſos. Hæc opi. Ioan. And. eſt ſatis æqua,& communiter tenetur. Ego tamen adderem, quod vbi iudex recte non arbitratur in admittendo prius teſtem in principali, vel exceptionẽ probationis, quod poterit appellari, quia hoc non relinquitur conſcientiæ ſuæ,ſed arbitrio.Ideo, ſi non arbitrabitur tanquam
a bonus vir, poterit appellari,a vt in cap. 1. de dila.cum ibi not.& per gl.in c.ſuper his,de accuſ.& per gl.& Bart.in l.ſi qua pœna. ff.de ver.ſig. Finge enim quodexcipitur in caſu ſimili excepto, dicemus ne iudicem ad libitum poſſe arbitrari cõtrarium? Certe minime.arg.c.cum dilecta,præall. Vel finge,ꝙ habet probationes inconinenti paratas contra teſtem, & factũ eſt quaſi publicum, nec imminet aliqua circunſtantia in contrarium.Et ſi dicerẽs, quod etiam his caſibus non habet probabilem cãm, appellãdi,quia forte nil probauit,vt ſupra dictum eſt,dico hoc nõ ſatisfacere.Nam ſi releuat, ꝙ probatio exceptionis prius admitteretur, ad quid iura in certis caſibus probationẽ prius admitterent:Item dico, ꝙ intereſſe poteſt prætendere excipiens, vt teſtes prius nõ admittantur , quoniam ſi poſt depoſitionem reprobentur, tamen eorum dicta faciunt aliquale indiciũ.l.ꝙ ℑ timo,in fi.ff.de pœ.No. Bar.in l.maritus.ff. de quæſt.dixi in c.
2.ſup.eo.Quare concludo cum Io. And. ꝙ extra quatuor caſus exceptos, eſt in iudicis arbitrio,an prius admittat teſtem, an ꝓbationem exceptionis, ſed ſi non arbitrabitur, ſicut bonus vir, poterit ab eo appellari. Et ex his infero ad alium intellectũ huius Doc.vltra intellectum Io.And.& Doct.ꝙ hic fuerit appellatum, quia recipiebatur probatio exceptionis, & ꝙ ĩ hoc fuerat iudex male arbitratus,cum presbyter diceret,ꝙ quidam ex teſtibus eſſent latrones,& raptores manifeſti,quidam in alia cauſa fuerant conuicti de periurio,quod erat quaſi notorium.ar.c. cum veſtra, & c.ſi.de cohã. cle. & ſe hæc dicebat probaturum. Debebat.n. iudex prius recipere probationem exceptionis, cũ ſciret de facto publico,& offerret probationes.Et hæc lect. eſt magis literæ amica, quam lect.Ioã. And.qui vult,ꝙ hic fuit appellatum,quia exceptio non fuit admiſſa. Nã presbyter non ſimpliciter excipiebat contra perſonas teſtium,iuxta formam
b ꝓſentium,infra eo. ſed etiam dicebat illos non recipiẽdos, vt in litera. & hoc not. † Sed contra hæc,& contra tex.op.videt enim,ꝙ ex quo exceptio legitima fuit oppoſita, & eius oblata ꝓbatio,ex ſola reiectione fuerit iuſtificata appellatio,vt ſic non ſit neceſſe probare veritatem exceptionis, vt probatur in c.interpoſita, ℑ. de ap. Et tertium nunc attingo difficilem articulũ huius c. Gl. in ver.per teſtes, ga aliæ gl.ſunt faciles attingit hoc dubium in ver. præterea. & ſoluit dupliciter. Primo,ꝙ contrarium procedit in exceptionibus dilatoriis , per quas non elidit principale negocium , ſecus in peremptoriis , vel quaſi. Nã hæc exceptio contra perſonas teſtium eſt peremptoria, b ſaltẽ, per obliquum. & ſequentes hanc ſol. inducebant pro diuerſita te hanc rationem.Si enim peremptoria haberetur pro probato ipſo,ꝙ iudex probationem oblatam non admiſit, de facto & facit quod no. Spec.de app.§.qualiter, ver. ſunt quoque.Sed Io.And.dicit hoc nihil eſſe, quia licet peremptoria c habeatur pro probata, quo ad iuſtificandum appellationem, non tamen quo ad conſequendum ipſius effectum , imo quo ad hoc erit neceſſe eam probare.Et idem in dilatoria, & idem dicit tenendum,licet Pet. Abb.& Gul. dixerint illam exceptionem ex pro bationer epulſam haberi pro probata,per quam non ſit præiudicium intentioni actoris,ſecus ſi per eam fiat præiudicium ꝓpetuum, vel temporale.Sed tene primum dictum Io.And.quẽ communiter in hoc ſequuntur Doct.pro hoc adduco hanc rationem.In appellatione ab interlocutoria ſolum agitur, de iniquitate iudicis , vt d. c. interpoſita:ergo non debet hoc nocere parti,quæ non fuit in culpa.facit reg.delictum perſonæ, de reg. iu. lib. 6. & iniqua conditio non debet alteri per alium inferri. Quare autem dicit gl.hanc exceptionem contra teſtes eſſe peremptoriam per obliquum? Dic, ꝙ ideo,quia exceptio peremptoria proprie eſt illa, quæ directe venit ad perimendam actionem,ſeu intentionem aduerſarij.Inſtit. de excep. in prin.qualis non eſt iſta , quæ proponitur contra perſonas teſtium:ſed quia teſtibus meis reprobatis, deficiente probatione, ſuccumbo,in c.ſæpe.de reſti. ſpol.& l. duo ſunt Titii.ff.de teſt.tu. dicitur per-
d emptoria per obliquum,id eſt,indirecte, d quia in effectu perimitur intentio mea.Et habes hic duas gl. conſimiles,vna eſt in c.1.de excepti.alia in c.1.de teſtib. inf. eo. Sed illa dicit,ꝙ eſt peremptoria,ſed intellige indirecte,proprie tamen non eſt dilatoria,nec peremptoria. Dilatoria non eſt, quia nõ differt iudiciũ. Item neceſſario non proponitur , & probatur ante litem conteſt.vt in c.præſentium,inf.eo. Peremptoria proprie non eſt ratione præcta,quia indiſtincte non admittitur poſt li.conte.in c. præſentium. præall. & tamẽ regulariter quælibet peremptoria poteſt proponi, & probari poſt lit.cont. vt in c.ſi.iup.de dolo &
e cont.vbi dixi,eſt.n.anomala. Ex quo infero, e ꝙ in diſpoſitione reſtringibili nõ veniat hæc exceptio apppellatione peremptoriarum,per ea,quæ no.in c in noſtra,de iureiur.Regulariter tamẽ magis trahitur ad naturam peremptoriarum, & delatoriarum:vnde ex hoc dicit gl.no. in c.1. de exce. ꝙ hæc exceptio ꝑt proponi in cã appłonis , ſi prius fuerit omiſſa, ſicut obſeruat in aliis peremptoriis.& ſic lim. prin. huius gl. Qđ puto verum indiſtincte,ſi ante publicationẽ atteſtationũ de ea fuerit proteſtatum,alias non vr admittenda in cã appłonis, niſi prout dr in d. c.præſentium, quia ꝑſumptio eſt ℑ non proteſtantem d.c.præſentium,q̃ non tollitur per appłonem. Et per hoc hẽs primam ſołonem huius gl.non eſſe veram, & hẽs gol.expeditam vſque ad ver.præterea.Inde incipit ſecunda ſoło,ꝙ d.c.interpoſita,ꝓcedit,qñ iudex poſt reiectam probõnem oblatam non ꝓceſſit ad ſnĩam;ſi aũt proceſſit ad ſnĩam, non dẽt retractari, niſi probetur veritas exceptionis.Rõ,quia ſi fieret retractatio,& poſtea non probaretur veritas, iterum feretur eadem ſententia,vt ergo euitetur circuitus, probari debet prius veritas exceptionis. Hæc ſol.non placet Io. And.quia iura loquentia de renũciatione attentatorum,generaliter loquuntur. Quicquid poſt appellationem,& c.de reſcr.c.ſignificante,& c.Rodulphus. de iud.c. exhibita.de lib obl.c.2.& 3.cum ſi.Secunda rõ impugnãtis eſt, quia ratio,quare reuocantur attentata, eſt ſuſpenſio iuriſdõnis iudicis,a quo fuit appellatum . Si ergo defectus iſte vitiat ꝓceſſum,non apparet ratio, quare non debeat vitare etiam diffinitiuã. Tertia ratio, licet de diffinitiua deſit caſus expreſſior iſto, tamen de ſententia excommunicationis exiſtunt multi caſus, de off.deleg.c.cum olim.& c.cum contingat,de ſen. excom.& c.per tuas,cum multis ſimilib.Et tamen maior eſt effectus ſententię excommunicationis, quam diffinitiuę; quod patet,qa primam non ſuſpendit ſequens appellatio,ſed ſecundam,ſcilicet aliam ſententiam,ſic ergo concludendum eſt, ſecundũ eũ, quicquid factum ſit poſt appellationem iuſtificatam,reuocandum eſt per viam nullitatis,etiam ſi lata ſit diffinitiua,nil enim excipit,qui omnia dicit,de maio.& obe.ſolue. 19. diſt.ſi Roma norũ.& hoc ſatis placet.& bene probat in c.nõ ſolũ.& c.ſi a iudice,de ap.li.6.Nec ob.motiuũ gl.ꝙ erit modici effectꝰ reuoca-

tio,

ADDITIONES.

a Appellari.Hoc tamen non eſt verum indiſtincte,ut apparet ex notatis copioſe per Fel.in c.exceptionem.col.2.& 3.inf.de excep. Seb.Sap.

b Peremptoria.Vtrũ exceptio in perſonas teſtium, dicaſ peremptoria,uide ad hoc do.An.in c.vltra tertiã.in 15.col.inf.eo.ubi tenet quod eſt quaſi peremptoria.& idẽ dicit in c. exceptionẽ. in 12.col.uer. quod de exceptione.Sed Imo.in cle.conſtitutionem.in 5.col.de ele.dicit, qđ hæc exceptio eſt perẽptoria.& uide Lap.all.73. in vlt.colum.vbi dicit, quod eſt peremptoria per obliquum.

c Peremptoria. Vide Marſi. Bono. in l.1.§.diuus Anto. in fin. ff.de quæſtio.ubi alleg.ad hoc tex.in capit. licet cauſam, ibi, Vide quia talis excepꝰ.ſupra de probatio. Seb.Sap.
No.magnam reſtrictionem ad c.interpoſita.in prin. de ap.& idem dicit do. Ant.hic, & in c.1.prox.in 10.col. uer.tu dic,&c.inf.eod.tit.& quod ibi no. An exceptio contra perſonas teſtium, dicatur peremptoria,dicas qđ vr eſſe peremptoria,& poteſt opponi vſque ad ſnĩam incluſiue, non aũt poſt,niſi in cauſa matrimoniali,ut eſt glo.& ibi per do. Abb.in c.1.de excep.& poteſt etiam opponi,& probari in cauſa app.ut per glo.& Do.in c.cum l.& A. de re iud.quod tamen dicunt omnes eſſe uerum,in d.c.cum l. & A.ẽt ſi fuerit oppoſita in cã principali,& iudex proceſſerit ad diffinitiuam,uigore teſtium non idoneorum, quia in cã app. poterit diſcuti de idoneitate teſtiũ, ut per do.Abb.in d.c.cum l. & A. Ant.Fran.

d Indirecte.Vide Lap.alleg 82.in 2.col.Ant.But.in cap.ultra tertiam, colum.4 infra eod. Seb.Sap.

e Infero. Nunquid dipoſitio loquens de dilatoriis exceptionib.uel perempto riis,excludat miſtas.Vide Fel.in c.paſt.col.4.uer.& dum dicit.inf.de excep. poſt Abb.ibi col.4.uer.ſed circa pradicta. Seb.Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio, nisi probetur veritas exceptionis, quia dico, ꝙ licet hoc possit contingere, satis est, ꝙ satisfacit iuri, vt leg. & no. in simili in cle. quia regulares de ista.reg. nam & idem est reperire, quando sententia deficit in solemnitatibus, retractatur enim, licet postea eadem sententia seruatis solemnitatibus ferenda sit, vt ca. vn. de li.conte.c. dudum. de elec. cum si. Item eadē ratio est in processu, & nihilominus fit retractatio, ergo &c. Ex prædictis habes duas sol. ad c. interposita, ambas reprobatas. Tertia solu. extra gl. est Goff. qui in ver. ꝙ si iterit, dicit, ꝙ non est necesse probare grauamen, sed propter oblatam probationem constat eo ipso, ꝙ non constat contrarium, seu eo ipso, ꝙ probat se obtulisse probationes ad repellendum testes, & se nō fuisse admissum. Quarta solutio ponitur per eundem, ꝙ iste sacerdos voluit huiusmodi probationē facere, & ad hoc se onerare, de iure enim non tenebatur per dictum c. interposita. Quinta solutio ponitur per Guliel. Nam quando iste presbyter in vno grauatur, in alio releuatur; grauatur in eo, ꝙ non sufficit probare probationes obtulisse; releuatur, quia probata veritate vlterius aduersarius non auditur contra eum, vt patet in responsione Papę. Sexta sol. ponitur per Phil. ꝙ licet Papa sub conditione committat, vt presbyter probet exceptionem suam, oppositam contra testes; tamen isti secundi iudices in omnem euentū cognoscunt de principali, & hoc voluit tex. ibi, si vero, aliter &c. & sic nullum contrarium. Septima sol. datur p Host. Aegi. & Guil. quod presbyter, se bene dixit probaturum, sed non obtulit probationes. Octaua lect. ponitur per Host. super tex. ꝙ hic presbyter iterum appellauit a diffinitiua, quam nunc prosequebatur. Nona sol. ponit Io. And. ꝙ contrarium procedit, quando offertur probatio, quam iudex tenebatur, recipere, & sic tempore debito & necessario. Sed hic iudex non tenebatur probationem recipere, sed poterat differre in rēpus publicationis testium, vt sup. dictum fuit in præcedenti glo. debet ergo iustificari appellatio prætextu exceptionis non admissæ, & non prætextu oblatæ, probationis. Decima sol. per eundem confirmando opin. suam, de qua in præcedenti gl. & etiam saluando lect. & opin. illorum, ꝙ dicunt, ꝙ debuerūt iudices probationes admittere. Dicit enim ꝙ quamuis qui offerat probationes & exceptiones, opponat; si tamen appellat propter exceptiones non admissas, & non propter probationes oblatas receptas, non iustificabitur ipsius appellatio, quamuis probet se obtulisse: vnde potest dici secundū eum, ꝙ hic non fuit appellatum propter probationes oblatas non admissas, sed propter non admissam exceptionem. Et ideo habet iustificare appellationem probando exceptionis, veritatem. Et hoc bene notabis, quia multum limitat & restringit dispositionem c. interposita. Et habes practicam appellādi, cum probata oblatio non admittitur. † Sed nunc contra præmissos
10 intellectus, & eorum quemlibet, oppono, & intro nunc quartum difficilem articulū huius c. Aut enim tenetur intellectus, ꝙ ex reiectione oblatæ probōnis fuit iustificata appellatio, & tunc frustra ad effectum reuocandi attentata, mandat Papa inquiri de veritate excep. cum per illam appellationem fuerit suspensa iurisdictio iudicis d.c. interposita. Aut non fuit iustificata appellatio, & tunc debebat cā remitti ad priores iudices, exceptione non probata, vt in c. vt debitus, de ap. Vel melius, debebat Papa mādare sententiam confirmari, cum esset diffiniti ua iam lata, & licuit procedere, appellatione existente non legitima, vt in c. 2. de dolo & contu. lib. 6 Cuius contrarium innititur in ver. si vero. vbi Papa mādat cām de nouo audiri. Solu. super intellectu illius ver. dātur multæ lecturæ. duæ p gl. pe. & plurimę extra gl. & dimitto nunc gl. præcedentem, quæ congruentius expedietur. Primo, ꝙ illa verba, Si vero res aliter se haberet & c. aduersantur omnibus præcedentibus sic, s. ꝙ non fuerit lata sententia, nec iuste fuerit conuictus per testes non idoneos. Et tunc ad 3ꝝ respondetur, ꝙ de gratia Papę cā iterum per istos secundos iudices examinat. Sed iste intellectus nō placet
a Io. An. & communiter Doct. quia fugiendæ a sunt lecturæ, quæ
b contra naturā suā, iura deducunt ad grarias. b Secundus intellectus est, ꝙ ista verba, Si vero &c. solum referātur ad testem, vt quia testes nō fuerunt idonei, sententia tamen lata fuit. Sed hic intellectus non placet gl. quia secundum hunc, Papa debuisset mādare sententiam confirmare. Tertius intellectus colligit ex dictis Inn. vt dicatur, Si vero aliter. s. cum non apparet sententia tum, vel si non essent testes male recepti. Et si diceres, Si testes non fuerunt mali, sententia erat confirmāda, vel cā nō erat vlterius examinānda. Respondet ipse, ꝙ primo Papa mādat inquiri de malis testibus, quia ex illa cā fuerat appellatū, & illud sufficit probare, vt cassetur sententia, sed illa cā cessante, appellās ad aliam poterat habere recursum, cum etiam a diffinitiua appellasset, de app. c. constitutus. §. fi. vel ex quo sententia erat secuta, appellatio trahitur ad illam: vnde potest tunc alias causas prosequi, ac si a sententia appellasset, secundum Abb. Aduerte quia ex dictis Inno. & Abb. possunt colligi tres diuersæ varię lectu. Prima, vt ver. Si vero &c. intelligatur quando sententia nō fuit lata, tamen testes fuerant male recepti, & tunc mandat auditi causam. s. principalem. Secundo potest intelligi, quando testes fuerant idonei, sed iste appellans vult aliam inquitatem prosequi, & tunc oportet dicere, Causam audiatis, s. appellationis, & oportet præsupponere, ꝙ fuerit appellatum a diffinitiua. Sed iste intellectus non valet, quia tunc Papa ante omnia mandaret reuocari spoliationem factam post sententiam, & omnia attentata reuocari, vt in c. non solum, de app. lib. 6. & c. veniens, de iureiur. quod etiam videtur sentire Io. And. & facit gl. in ver. Constiterit. Tertius intellectus, retentis eisdem terminis, non tamen fuit appellatum a diffinitiua, quo casu potest aliam causam prosequi, quia appellatio trahitur ad diffinitiuam, ex quo secuta est. Et hunc intellectum sentit Abb. post Innoc. sed non procedit, quia appellatio, ab interlocutoria non potest iustificari, nisi ex causis deductis expresse in appellatione, vt in clem. appellanti, de app. Et imputandum est sibi, quare non appellauit a diffinitiua. Ad hoc vide, quod le. & no. in clem. vna, de dolo, & contu. Quartam lec. sentit Inn. in alia gl. vt in ver. Si vero, audiatur iste p beneficium rest. in integ. vt quia ex aliqua causa probabili fuit absens, & sic iudex excipit testes criminosos cōtra absentem non contumacem. Sed hæc lect. non est vera, ga in sola causa, appellationis iste erat absens, & sic ea non iustificata, debuit processus valere. Ex prædictis habes sex. lect. septima lect. est Host. qui multa inuoluit, & in effectu vult, vt exponatur tex. ibi. Cām audiatis. i. sententiam cōfirmetis, ex quo appellatio non iustificatur: sed hæc lec. est nimis extorta: vt etiam fatetur Io. And. non enim tunc auditur causa, sed confirmatur sententia. Octaua lec. ponitur per eundem Host. vt ver. Si vero, intelligatur, quando iudices in nullo processerunt post appellationem, sed quia detulerūt appellationi, cognitio fuit ab eis abdicata, de app. c. cum appellationib. lib. 6. Et licet Io. And. dicat hanc lect. posse admitti, ego dico, ꝙ diuinat. Item oportet intelligere, ꝙ solum intelligatur facta delatio in casu ver. Si vero. Si enim intelligatur facta delatio etiam in ver. præcedenti, tunc debuisset Papa mandare, vt omnia a principio reuocarentur, quia illico fuit ab eis abdicata iurisdictio. d.c. cum appellationibus. Nonam lect. ponit Phil. vt intelligatur iste ver. Si vero, &c. quando non probat veritatem exceptionis, tamen iustificat appellationem, probando ꝙ obtulit, sed non fuit admissus, vt in d.c. interposita. Hanc in effectu tenet do. Ant. vt inf. dicam, licet eam amplier. Sed Io. And. hanc improbat, quia ex reiectione probationis oblatę, non debuit Papa istum arctare ab probādum veritatem exceptionis, sicut facit in ver. Mandamus. Ioā. And. ponit decimam lect. vt ille ver. Si vero. nō aduerterur ad singulas diffinctiuas probōnes oīonis præcedentis, sed solum respectu snię vt intelligatur, qñ testes non idonei fuerunt recepti, sniā tamen non fuit lata; quo casu cum iustificata esset appellatio, debent secundi procedere in causa principali, cū subrogentur loco priorum iudicum. inf. de app. c. vt debitus. Et fm hunc intellectum silet omne contrarium, & adducit in arg. li. fi is, qui ducenta. §. vtrum, ff. de reb. dub. Et hunc intellectum sentit Inn. in prima lect. prout eam declaraui. Sed do. Ant. hunc intellectum impugnat, quia ver. Si vero, non aduersabitur cum omnibus præcedētib. sicut deberet facere omnis dispositio aduersatiua, vnde intelligendo, vt aduersetur ad præcedētia, tam respectu sententiæ, quam respectu testium, intelligit hunc ver. Si vero. quando sententia non fuit lata, nec constitit testes non fuisse idoneos. Et ad contrarium sup. formatum, ꝙ cā debuit tunc remitti ad priores iudices, respondet ipse, ꝙ appellās a grauamine potest prosequi app. respectu, grauaminis tantū. Item respectu iniustitiæ tantum. Item pōt prosequi vtraq; via, & respū grauaminis & respectu iniustitiæ: si prosequitur respū. grauaminis, satis est probare grauamen absq; eo, ꝙ probet alter iniustitiā, exemplum in eo, qui app. pp probōnem oblatam non admissam. Satis enim est hoc probare ad iustificandum appellationem, respectu finis deuoluendi negotium ad superiorē absque eo, ꝙ probet veritatem exceptionis, vt in in d.c. interposita. Si prosequaē applonem, respectu iniustitiæ, dēt probare veritatē exceptionis, vt sic iustificet ēt iniustitiā. Et si in hoc c deficit
c tatē exceptionis, vt sic iustificet ēt iniustitiā. Et si in hoc c deficit potest

ADDITIONES.

a Quia fugiendæ. Fugiendi sunt intellectus, qui reddūt Dec. gratiosam. & hoc dictum Io. And. quotidie allegatur. & idem dicit do. Ant. in c. eam te. in 4. col. de rescrip.

b Ad gratias. Sed tu pondera, quia ideo forte voluit, per istos fecūdos cuiusm decidi, quia erat res grauis prætiudicii, & aliquod odium oriebatur ex illa appellatione, ideo Papa non remisit ad priores iudices. & sic non fuit gratia. And. Barb.

c Et si in hoc. Sola oblatio probōnis sufficit ad finem reuocationis attentatorum, non ad finem iniustitiæ prosequēdæ, & grauaminis, & est verus & bonus intellectus huius Decreta. qui fuit do. And. & idem dicit do. Ant. hic in 2. col. allegando Io. And. in addi. Spec. in tit. de rest. §. qualiter, vers. fun. quoque. Et idem dicit do. Ant. in d.c. interposita, in prin. 6. col. infra de appel. & Io. An. in c. non solum. super ver. verum, de app. in 6. in no. in c. Ro. §. ꝙ si. per vlt. de app. lib. 6.

potest illam iustificare respectu grauaminis, probando, scilicet probationem oblatam fuisse reiectam. & sic accidit hic secundum eum. Iste enim presbyter narrauit, ꝙ testes fuerunt criminosi, & quod contra eos excepit, & probationem obtulit, & nō fuit admissus. Et hæc omnia probare volebat, non solum ad finem iustificandi appellationem respectu deuolutionis, sed etiā ad finem consequendi finem exceptionis, vt in futurum dicebatur in pace. Ideo Papa gerendo sibi morem, primo mandat inquiri de iniustitia, vtrum testes fuerint criminosi, quo constito mandat, vt dimittatur in pace, ex quo desunt aliæ probationes, vt probatur in ver. Mandamus, quod nō fuisset iste contentus iustificando appellationem ex solo grauamine spretæ probationis, sed iterum de causa cognoscere tur Si autē iste decideret in hac via iniustitiæ, Papa redit ad viam grauaminis, vt ei iustificata est appellatio, spreta probatione oblata, quod sufficit ad deuolutionem causæ, debeant isti secundi iudices causam audire, & sic procedit ver. Si vero. & hanc dicit esse veram lect. huius c. Sed certe iudicio meo, quanquàm hæc lectura videatur prima fronte continere veritatem, tamen ex multis puto eam non procedere. Et primo, quia oportet præsupponere, ꝙ hic fuerit iustificata appellatio ex oblata probatione, qđ a non puto verum, quia ad iustificandum appellationē a ex oblata probatione, oportet, ꝙ aut interfit realis probatio, vt puta, ga habeat secum testes, vel instrumenta, secundum opi. Io. And. b in d.c. interposita. aut ꝙ dixerit se velle b probare incontinenti intra modicum, tempus secundum opin. ipsius do. Ant. quam tenuit hic, & in d.c. interposita. & videtur probari per c. literas, de restit. spol. & facit c. frequens, de restit. spoliat. lib. 6. quorum neutrum interfuit hic. Sed iste iactauit se tantum, ꝙ volebat probare, & idem tacite facit quilibet excipiens. l. 1. ff. de excepti. Vide non obtulit probationem realiter, nec obtulit se probaturum incontinenti, & sic non potest dici, ꝙ ex hoc iudex eum grauauit, cum forte ex iusta causa noluit suam exceptionē admittere. Et quod ex tali iactatione non releuetur quis ab onere probandi veritatem exceptionis, probatur in cap. exhibita, de iudic. & etiam hic, si litera ista bene ponderetur, cum nullibi Papa fundet se super oblatione probationis, vt infra dicam. Secundo non placet hæc lect. quia hic ver. Si vero, non aduertitur omnibus præcedentibus, quod facit contra impugnationem suam ad lect. Io. And. cum enim in versi. Mandamus, nullam faciat mentionem de oblatione probationis, nec affirmative, nec negatiue non debemus hoc intelligere in ver. Si vero, qui venit aduersatiue ad præcedentia. Nam secundum lect. suā fuit mutarer casum, quia loqueretur quando fundat se super probatione oblata, & tamen de hoc nulla fit in tex. mentio. Præterea, & fortius, si procederet iste versi. in probatione oblata. Papa mādasset de hoc inquiri, vtrum probationem obtulerit, nō enim est standum simplici assertioni partis: & tamen Papa sim pliciter mandat causam audiendam, si res aliter se haberet. Vltimus contra hanc lect. facit, quod ipse ponit post lect. Goffred. in præcedenti arti. vbi dicit, ꝙ reiectio probationis oblata iustificat appellationem, nisi offerēs voluntarie assumat in se onus, probandi veritatem exceptionis, & deficiat in ea probanda, qa tunc apparet iudicem cum non grauasse in non admittendo ꝙ probationem concludentem. & sic dicit se obtinuisse in facto qđ ei valde notandum & valde rationabile, quia ista iustificatio ꝙ oritur ex sola præsumptione, quę cessat, apparente veritate in probatione oblata, vt in c. veritate manifesta. 8. dist. Et licet hæc in iustificatione lect. suæ dicat Do. Aut. ꝙ forte poterat probare tempore oblatæ probationis, & non nunc, & sic non constat clare, iudicem cum nō grauasse, dico ꝙ ex quo de hoc fuit protestatus, sed voluit nunc probare, sicut ex tunc, & deficit, satis præsumitur, quod etiam tunc defecisset. arg. cap. præsentium. infra eo. & glo. ex presenti præsumitur circa prætenta. 34. q 2. cap. cum per totam, propeh. no. gloss. in c. scribam, de præsumpt. Idem sic dicam in qualibet exceptione, etiam sine probationis oblatione, vt ꝙ forte tunc, tempore exceptionis præpositæ poterat probari veritas, sed non nunc, quod est falsum. d.c. interposita. non tenebatur. facit quod leg. & no. in c. 1. de rest. spol. Quid ergo dicendum? Dico primo, ꝙ satis probabiliter potest teneri prima opin. Io. And. vt totaliter intelligatur iustificata appellatio, probando veritatem exceptionis. & versi. Si vero, aduersetur tantum præcedētibus respectu sententię. Satis enim, potest dici rem aliter se habere, si non est per omnia, vt narrabatur p illum appellantem. Ego pono alium intellectum magis clarū, & litere consentaneum, vt ver. Mādamus intelligatur, vt iacet, ꝙ quando iustificatur appellatio, probando veritatem exceptionis, quia sic erat necesse, ex quo interuenit oblatio probationis, omnia attenta reuocari, ac iste presbyter dimitti in pace. intelligo in quo Papa mandauit, ꝙ si res aliter se hēt, deberēt iste respectu illorum testium criminosorum. Postea sequit. ver. Si vero, audiatur iste p beneficium rest. in integ. vt quia ex aliqua causa probabili fuit absens, & sic iudex excipit testes criminosos contra absentem non contumacem. Sed hæc lect. non est vera, ga in sola causa, appellationis iste erat absens, & sic ea non iustificata, debuit processus valere. Ex prædictis habes sex. lect. septima lect. est Host. qui multa inuoluit, & in effectu vult, vt exponatur tex. ibi. Cām audiatis. i. sententiam cōfirmetis, ex quo appellatio non iustificatur: sed hæc lect. est nimis extorta: vt etiam fatetur Io. And. non enim tunc auditur causa, sed confirmatur sententia. Octaua lect. ponitur per eundem Host. vt ver. Si vero, intelligatur, quando iudices in nullo processerunt post appellationem, sed quia detulerūt appellationi, cognitio fuit ab eis abdicata, de app. c. cum appellationib. lib. 6. Et licet Io. And. dicat hanc lect. posse admitti, ego dico, ꝙ diuinat. Item oportet intelligere, ꝙ solum intelligatur facta delatio in casu ver. Si vero. Si enim intelligatur facta delatio etiam in ver. præcedenti, tunc debuisset Papa mandare, vt omnia a principio reuocarentur, quia illico fuit ab eis abdicata iurisdictio. d.c. cum appellationibus. Nonam lect. ponit Phil. vt intelligatur iste ver. Si vero, &c. quando non probat veritatem exceptionis, tamen iustificat appellationem, probando ꝙ obtulit, sed non fuit admissus, vt in d.c. interposita. Hanc in effectu tenet do. Ant. vt inf. dicam, licet eam amplier. Sed Io. And. hanc improbat, quia ex reiectione probationis oblatę, non debuit Papa istum arctare ab probādum veritatem exceptionis, sicut facit in ver. Mandamus. Ioā. And. ponit decimam lect. vt ille ver. Si vero. nō aduerterur ad singulas diffinctiuas probōnes oīonis præcedentis, sed solum respectu snię vt intelligatur, qñ testes non idonei fuerunt recepti, sniā tamen non fuit lata; quo casu cum iustificata esset appellatio, debent secundi procedere in causa principali, cū subrogentur loco priorum iudicum. inf. de app. c. vt debitus. Et fm hunc intellectum silet omne contrarium, & adducit in arg. li. fi is, qui ducenta. §. vtrum, ff. de reb. dub. Et hunc intellectum sentit Inn. in prima lect. prout eam declaraui. Sed do. Ant. hunc intellectum impugnat, quia ver. Si vero, non aduersabitur cum omnibus præcedētib. sicut deberet facere omnis dispositio aduersatiua, vnde intelligendo, vt aduersetur ad præcedētia, tam respectu sententiæ, quam respectu testium, intelligit hunc ver. Si vero. quando sententia non fuit lata, nec constitit testes non fuisse idoneos. Et ad contrarium sup. formatum, ꝙ cā debuit tunc remitti ad priores iudices, respondet ipse, ꝙ appellās a grauamine potest prosequi app. respectu, grauaminis tantū. Item respectu iniustitiæ tantum. Item pōt prosequi vtraq; via, & respū grauaminis & respectu iniustitiæ: si prosequitur respū. grauaminis, satis est probare grauamen absq; eo, ꝙ probet alter iniustitiā, exemplum in eo, qui app. pp probōnem oblatam non admissam. Satis enim est hoc probare ad iustificandum appellationem, respectu finis deuoluendi negotium ad superiorē absque eo, ꝙ probet veritatem exceptionis, vt in in d.c. interposita. Si prosequaē applonem, respectu iniustitiæ, dēt probare veritatē exceptionis, vt sic iustificet ēt iniustitiā. Et si in hoc c deficit

qualitercunque res se habeat aliter. Sed causam audient, & terminabunt sine debito, idest, secundum dispositionem aliorum iurium. Verba enim generalia rescripti debēt reduci ad terminos iuris, in c. causam, de rescrip. & quod ibi no. Innoc. Facit c. cum dilectus, de consue. Et sic si res aliter se habeat, quam fuerit narrata, iustificata tamen appellatione, causam principalem audient, & decident. Si vero aliter se haberet, quia etiam appellatio non iustificatur, causam audient. s. appellationis. Et si est lata sententia, non eam confirmabunt; si ferenda, remittent partes ad priores, iudices secundum dispositionem iuris, infra de ap. c. vt debitus: & sic nullum resultat contrarium. Cum enim hic Papa loquatur ad querelam appellantis, non est verisimile, ꝙ voluerit ius nouum condere, sed quod fuerit locutus secundum iura iam condita, seu posita, & sic generaliter locutus, ꝙa noluit discurrere per singulos casus, in quibus hęc causa poterat esse sita, sed dedit mandatum generale, quod potetat adaptari omni casui occurrenti, ne haberet materiam iterum scribendi. & vide in simili bo. tex. in cap. ex insinuatione, in fin. iuncta gl. in versi. Audiacis, infra de appel. Et hunc puto verum intellectum huius cap. & silet omne contrarium, secundum quē hoc ca. redditur facillimū, quod solet difficile reputari. & in veritate est potius propter varietatem lecturarum, quam propter seipsum, & sic habes duos vlti. artic. huius cap. clare expeditos. Nunc venio ad gl. in versi. Molestari, quam serioſe omisi, vt cōtexeretur melius tota materia præcedēs, quę gl. quærit, quia Papa mandat istum mitti in possessionem, & missum defendi, nū quid quilibet delegatus possit non solum in possessionem mittere, sed etiam missum tueri? Soluit ponendo duas opi. Lanfrā. dixit, quod non possit defendere missum, nisi ei specifice mandetur, vt hic. Tancr. dicit, quod ante sententiam semper potest sed post sententiam durat sua potestas vsque ad annum. Rationes sunt in gl. vide gl. in c. 2. vt lit. non contes. in glo. 4. ar. in cap. 1. de do. & contum. in gl. 2. plenius per Doct. & glo. in cap. quę renti, de offic. deleg. quorum nonnulla ponit dom. Anto. hic, sed ego remitto te ad ibi no. tum quia materia, melius conuenit d. cap. quærenti, tum quia hoc cap. satis est oneratum in materia sua. & hic sit finis.

ADDITIONES.

a Appellationem. Vtrum ad iustificandum appellationem requiratur oblatio probationis realis, uel sufficiat verbalis, de hoc vide per do. Ant. in c. interposita, in prin. in vlt. col. de app.

b Velle. Et vide, quod no. d. Ant. in c. cum I. & A. in 7. col. de re iu. ver. quærit gl. an sufficiat, & Arch. 2. q. 6. c. ei qui, §. appellatore.

SVMMARIVM.

1 *Articulus receptionis testium, an sit delegabilis in criminali, vel ciuili causa.*
2 *Pars aduersa debet citari ad videndum iurare testes in casibus, in quib. mittitur ad domum testium.*
3 *Testis, si commode ad præsentiam iudicis venire potest, compellitur venire, secus si incommode.*
4 *Iudex, an teneatur mittere ad examinandas egregias personas.*
5 *Doctor, & presbyter, est egregia persona.*
6 *Clericus productus in testem coram laico, debet iurare coram clerico, & deponere.*
7 *Senes, an compellantur ferre testimonium, & qui dicantur senes.*
8 *Pauper propter paupertatem non repellitur a testimonio, & ad eum debet mitti, si propter paupertatem uerecundatur exire domum.*

CAP. VIII.

a SI quis testium. a Iudex mittere debet examinatorē discretum ad testes recipiendos, qui ad eum commode venire nō possunt, & non diuiditur. Nota. 1. argumen. per locum a speciali, quod testes regulariter possunt compelli, vt accedant ad præsentiam iudicis. vide quod dicam plene infra eo. cap. cum causam. Nota. 2. quatuor qualitates personarum a communi regula exceptas, videlicet valetudinarios, scilicet infirmos, senes, debiles, & pauperes. Et no. bene, quod isti nō simpliciter excipiuntur, sed demum si tales sint, ꝙ ad præsentiam
1 iudicis commode accedere non possint. † Nor. vlti. ꝙ articulus receptionis testium est delegabilis, vide tex. cum gl. in cle. vna, de offi. deleg. Sed quero, nunquid hoc procedat in causa crīali. Doct.

ADDITIO.

a Si quis testium. Vide Dom. de Rot. decisio. 207. secundum ordinem meum nouiss. Et pro intellectu huius decret. vide Ro. in suis not. in litera P. in dicto, quod incipit, Priuilegium. Ad personas egregias. & in litera, C. in dicto, qđ incipit, nō compellitur persona egregia. Et adde, quod priuilegio d. leg. ad personas egregias, non potest renunciari, secundum Cy. in l. nec honorem, C. de epis. & cler.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Doct.a hic communiter tenent,quod non, sed tantum in ciuili.Facit quod no.de iud. c.at si clerici,in gl.1.& in d.clemē.vna. Dic hoc procedere regulariter, vt in Auth. apud eloquentissimum.C. de fi.instr.Si autem talis est iudex, quem non decet ire ad domum testium;& testes ita grauantur,vt non possint accedere ad præsentiam iudicis, poterit tunc iudex mittere ad eos, licēt causa sit criminalis,vide tex.cum gl.in c.mulieres. de iud.
2 lib.6.† Sed quæro, nunquid his casibus, quibus mittitur ad domum testium,debeat pars aduersa citari, vt vadat ad domū illorum ad videndum eos iurare?Bar. in l. ad personas egregias,ff.
b de iurciu.q sic,per l.generaliter,C.eo. quod satis placet, b quia iura in hoc loquūtur generaliter,sup.eo.c.2. & quod ibi no.Dicit tamen ibi notabile dictum post Guil. q hoc fallit in muliere,quæ poterit in domo deponere, parte non citata,quasi sit inhonestum partem ire ad domum mulieris . Hoc est satis æquū sed de rigore iuris non admiterem. Sicut enim ad eam mittitur notarius,seu alius delegatus,vt in c.mulieres, prællega.ita & parti quia tractatur de præiudicio suo, ideo licitum esse debet.Opp.& videtur,q non solum ad istos,de quib.in tex.sed ad alios mitti debet, vt ad alias egregias, & honoratas personas.d. l.personas egregias.Sol.gl.i.fatetur contrariū,&ideo supplet ad literam, q etiam ad has personas mitti debet . Item si personæ sunt absentes,habet iudex aliud remedium, vt scribat iudici loci,quatenus illos recipiat,& attestationem remittat.de fideiuss. c.constitutus , cum aliis iuribus allieg.in gl. Aduerte,duo enim hic tanguntur. Primo, quādo testes sunt in loco iudicis,sed excusatur, vt non veniant ad iudicis præsentiam.Secundo, quan-
3 do sunt absentes.† Circa primum, si commode ad præsentiam iudicis venire nō possunt,iudex mittit ad eos, vt hic,& d.c.mu-
4 lieris . † Si autem possunt venire,sed eos decet propter honorē
c personę,vt quia sunt honestę & egregiæ personę,c tunc gl.videtur velle,vt idem sit.Sed Ioan.And.hic post Goffred. & in cap. significauit,de offi.ord.in gl.2.dicit,q de gratia mittit iudex ad egregias personas, nō autem tenetur, si non vult.per l.2.ff.si qs ordi.in bon.poss.ser.§.si præses.Sed certe ille tex. hoc non probet. & in contrarium facit text.in d.l.ad personas egregias. vbi ponitur verbum, Oportet.Puto sic dicendum, q si est talis cau
d sa,in qua testis debeat deponere in præsentia iudicis,d puta criminalis, vel ciuilis ardua, & tunc potius debet ire egregia persona ad præsentiam iudicis, quam econtra,argum.in d.§.si præses.Nisi velit sibi facere gratiam, vel sit mulier, vt in d. ca. mulieres. Aut est causa,in qua non est necesse testem ire ad præsentiam iudicis, & tunc iudex debet mittere ad egregias personas,
5 d.l.ad personas egregias.†Et dicit gl.in d.l.q Doctores dici possunt egregiæ psone:vnde eis scribit,Egregio.&c.Idē de psbytero,vt dicit Spec.in tit. de teste.§.sequitur,ver.quid de presbyte-
6 ro.†Vel etiam dicit,q vbi est clericus,qui producitur in testem coram seculari, non iurat coram eo,sed coram Episcop. Et dic quod etiam coram eo,vel illo,cui ipse commissit, deponere debet,& non coram seculari, vide bon.tex.cum glo.in cap.quanquam. 14.q.2. De secundo,scilicet,cum testes sunt absentes,di-
7 cam infra eodem cap. cum causam.† Sed queritur nunquid senes sint compellendi ad ferendum testimonium? Glo. concludit, q de iure ciuili non compelluntur,secus de iure cano.ratione peccati.Et no.bene hanc glo.& vide q no.per Hostien. in c.
c 1.de test.cog.Sed quæro,qui dicuntur senes?e Sol. dic,quod generaliter dicuntur senes a 50.anno.vsque ad 70. abinde incipit senium,& decrepita ætas, vt not glo. magna in proœ.lib.6.Sed quo ad casum nostrum dicuntur senes maiores 70. annorum, quia ante non excusantur a muneribus, & tutelis,& similibus, nec sufficit, quod sint in 70.sed quod sint maiores,vt l.maiores ff.de iur.immu.& vide bo.gl.4.qō.3.c. si testes.§.inuiti.cessante ergo necessitate, tunc peccatum, & potcrunt vti priuilegio.Si autem volunt sponte testificari, vel subest necessitas, seruia in
8 eis hoc cap.† Opp.& videtur, q licet producendus in testem, sit pauper,nihilominus non debet ad eum mitti, cum possit se conferre ad iudicem.Sol.gl.vlt.quod forte verecundatur accedere,quia alias nobilis,seu psona honesta est.Et nota bene glossam vt pauperes,alias personæ nobiles, excusentur a munerib. publicis, quæ palam explicanda sunt, si propter paupertatem stant in domibus.Sed contra tex.oppo. videtur enim q pauper tas,repellat a testimonio.2.q.1.cap.in primis.& 4.q.3.c.si testes. Sol.gl.quod contratium procedit in suspectis. No. bene glo.q pauper alias honestus,non repellitur a testificando,imo habet priuilegium, vt ad eum mittatur, si verecūdatur exire propter
f nimiam paupertatem, f & idem quod hęc gl.tenet etiam gl.in d.c.si testes.§.testifi.& vide in Spec.eo.tit.§.1.ver. item quod est pauper.Aduerte tamen,quia Tancr. videtur hic intelligere iura,quę repellunt pauperem a testificando in criminali.Et idem dicit in accusatore, qui repelluntur prætextu paupertatis.2.qō. 1.c.in primis.Ego non video causam restringēdi illa iura. Paupertas enim reddit testem suspectum, quia timetur, ne fuerit corruptus ex parte producentis, causa militat etiam in causa ciuili. Puto autem pauperem admittendum in testem, sed iudex secundum qualitatem personæ, & causæ arbitrabitur quanta fides sit sibi adhibenda.Et sic proprie loquitur prælleg. §.testifi. ad idem.l.3.ff.eo. Sed Vincen. dat alium intellectum ad literā. scilicet posse intellige de producente, cum est pauper,ita q nō potest testibus venturus expensas ministrare, vt tenetur 4.q.3. cap.si testes.§.venturis. & in cap.statutum.in fi. de rescrip.lib.6. Nec ipsi tenentur venire expensis suis, merito mittitur ad eos. Hæc tamen lect.est impropria.Et ipse Vinc.dicit, q iudex ordinarius, dabit expensas, quia tenetur pauperib. prouidere,vt in Authen.de man.princip. §. sit tibi. infra de excel. præla. cap. sicut vnire.Aliud forte in delegato,in quo satis est, qp nil exigat de vi.& honest.cler.c.cum ab omni.& vide de hoc quod no.in d.c.statutum,& quod dixi in c.olim. 2.de rest.spol.

ADDITIONES.

a Doct.Adde,quod mihi videtur, quod tanti patres dixerunt cōtra casum,maxime iuncta ibi gl.in ver.prohibente, in c. mulieres, de iudi.in 6.Et addę quod dictum Doc.ibi sequitur do Abb. in c.cum causam,circa prin.inf.eo. vbi dicit hoc tenere Io.And.in d.c.mulieres.Ego vero crederem in hoc articulo fore distinguēdum, quod aut loquimur in personis, quæ propter reuerentiam non coguntur venire ad iudicium, vt testificentur in criminali. Ratio,quia concurrente reuerentia harum personarum, & honore iudicis, qui aliter cogeretur ire ad domum eorum,cum non possit delegare,vt præferendus honor iudicis,cap.vt debitus,de app. Si vero loquimur de personis priuilegiatis,vt non veniant ad iudicium causa testimonii, non rōne existentiæ,seu inhonestatis euitandæ,vt sunt mulieres,& tunc crederem dictū Doct.non habere locum,sed habebit locum tex.in d.c.mulieres,de iud.lib. 6.Ratio, quia licet simus in causa criminali , tamen cessat ratio impotentiæ vt supra dixi. Et hæc mihi videtur æqua opi. ita ad literam dicit do. Bart.de Bel.hic in addi.

b Placet.Vide Do.& do.Bar.de Bel.c.mulieres. de iud.lib.6.& Pau. de Ca.in d.l.ad personas egregias.

c Personæ.Adde,quod idem dicit Host.in d.c.significauit.quē sequitur ibi do. Ant.adde hic, quod si auditor sacri palatii est necessarius in testimonio,ad eum mittitur tanquam ad egregiam personam.Ita dicunt Do.de Rot. dec.88.secundum ordinem meum nouiss. Et idem dicendum est de aduocato, ideo dicit exercere aduocationis officium,vt not.Barto.in l.2.C. de aduo.diuer.iu. di.facit quod de hoc scribit dom.Anto.in procœ.Gre.& ibi late scripsit do. Barto.de Bel.Item aduerte,quia dictum Dom.Anto.& Hostien.in d.examinā. significauit,non est verum, secundum d.Barto. de Bel. qui simpliciter sequitur Abb.hic.

d In præsentia iudicis. Vide Gem.in c.præsentium,ff.de testi.in 6.Ro.dec.450. & do.Ant.de But.in c.significauit.de off.ord.nunquid aūt egregia persona, si velit ire ad iudicem, possit.Vide Ro.in fing. 166.incip.tu audiuisti.Ad personas egregias.vbi ponit, quod egregia persona potest renunciare priuilegio d.l.ad personas egregias.de quo p Alex.in l.alia.§.eleganter,ff.sol.matr. per Mod.in l.pen.C.de pac. Seb.Sap.

e Quomodo intelligatur senes.Vide late per dom.Anto.in c.quoniam frequenter in prin.ut lit. non contel. & quod no.post do.Abb.in c.quod fedam,de fri.& malef.

Quis dicatur senes.Vide Spec.in tit.de test.§.1.in ver.sed quos, in 6.testimōpulsionem,in prin.vbi dicit,quod hi, qui sunt annorum 70. qui excusantur a tutela,dicuntur senes,l.1.ff.de excu.tu.l.1.C.qui æta.se excu.lib.10.& l.fi.eo.tit.Item qui sunt centū annorum,ad quod vide gl.in l.2.in ver.senili. C.de his,qui non imple.stī.lib.x.Et adde, qd senex 70.annorum non compellitur ad testimonium.l.inuiti.& ibi gl.in ver.senex,ff.de test.& ista pro cedit de iure ciuili,sed de iure can.secus est,vt in c.quilquis, 23.q.3.& in c. 2.de crim.tal.Sed si propter senium non possunt venire ad iudicium,debet ad eos mitti tabellio, qui recipiat depōnem suam, secundum gl.& Doc.ibi, & videas Do.de Rot.in dec.136.incip. senex. in no.vbi dicunt,quod senex 80.annorum non tenetur comparere coram iudice, nisi sit robustus.& vide Inn.& Io.And.in c.quoniam frequenter, ut lit. non contell.& Flo.in l.lege Aqui.§.si delatum,ff.ad l.Aqui.vbi dicunt,quod est in arbitrio iudicis,q sit catur senex,ad effectum, ut possit quis eximinari ad perpetuam rei memoriam ante lit.contest.& debet de hoc summarie cognoici.Et probatur senectus riam ex aspectum corporis,secundum Bar.in l.1. C.de mend.va.lib.11.& p ēius per aspectum corporis,secundum Bar.in l.1. C.de mend.va.lib.11.& p Ang.in authē. de quæstore,cit.fi.ubi dicit quod probatur senium ex eo,q sit quis sit canus in capillis,& barba. Et adde, quod senex præsumitur hic non tem sanam & perseuerantem, nisi contrarium probetur, l.senium,& ibi per Bal.in princip.C.qui test.face.poss.ubi dicit, quod plus ualent uerba iuuenis quam enfis iuuenis.Pro quo facit tex.in c.1.de renunc.& vide Bal.in l.quo antiquioribus.in pen.colum.C.de iur.delib.vbi dicit,quod senior in regno & in gubernatione status , est commodior populis, quam iuuenis. Seb. Sap. Stianus Sap.

Adde qualiter intelligantur testes senes,Oldr.consil.93.Adde hic gl.finā ver.subiitantiam,in Auth.de hær.& fal.quæ dicit,q ille nō est idoneus testis,qui hēt bona tanti valoris, quāti est causa super qua testificat.Et de hoc an pauper repellatur a testimonio, uide per Specu.in tit.de testes,§.1.in 2. col.uer.item quod est pauper,& uide tex.in l.3.in prin. & ibi gl. quæ singu. no.quod pauper.& ibi Flor.ff.eo.& adde hic Ioan.And. in fua fum.de rebus in prin. ubi dicit , quod quis repellitur a testificando propter uimam paupertatem,si de subornatione potest haberi suspicio. & uide eleganter per dom.Fran.de Are.hic.

Adde,an paupet repellatur a testimonio,Rom.consilio 383.Alexand.consil. 153.lib.

Quis dicatur pauper,ad hoc,ut possit repelli a testimonio,Dicas hoc esse in arbitrio iudicis,considerata qualitate testium,& personarum,in cā integre nientiū,& considerata magnitudine causæ,de quo uide per Ro. & per Bal. plene in l.fi constante,in prin.ff.sol.mat. Ant.Fran.

f Paupertatem.Vide Aret.in consi.12.incipiente, vlso diligenter theutare,quomodo intelligatur pauper in materia testium. Seb.Sap.

SVMMARIVM.

1 *Primum dictum testis in iudicio , non inficitur per secundum extrajudicium.*

1 *Testis corruptus , uel falsum dicens,tenetur de periurio , & de omni malo, quod sequitur ex dicto suo.*
2 *Adulterium toties committitur,quoties reiteratur copula.*
3 *Penitentia, quæ imponatur pro periurio , & peccato mortali.*
4 *Varius delinquens,qualiter puniatur.*
5 *Primum sententia lata retractetur.probata corruptione testium.*
6 *Sententia lata ad dicta eorum,qui sunt periuri, potest retractari,licet constet ex post facto esse periuros.*
7 *Beneficio huius c.habet locum , siue sententia sit talis, quæ transeat in rem iudicatam,siue non.*

CAP. IX.

Sicut nobis. Corrupti & periuri ad testimonium non debent admitti. ita communiter summant do.Sed hæc summatio nil noui affert, cum totum corpus iuris de hoc plenū sit,& maxime in c.testimonium, infra eo. & 22.q. 5.cap.paruuli. vbi probatur, quod semel periurus non debet amplius ad iuramentum admitti,nisi veniat in suum præiudicium,vt in c.cū in ecclesijs,de ma.& obed. Ego vero summo tex.vt reponat casum sing.secundum lect. quam infra teneo, & sic.R.retractanda est sententia,si constat eam fuisse latam ad dictum corruptorum. Primo ponitur consultatio. Secundo distinguens responsio.& secundum membrum distinctionis,ibi. Si vero,primum ibi:Super duo.Casus literalis.Quidam pro pecunia falsum tulerunt testimonium in causa matrimoniali,& propter illorum testimonium sententia diuortij lata fuit; postea vero priuatim accesserunt ad iudicem, asserentes nullam consanguinitatem esse inter eos;& dicebant se corruptos perhibuisse testimonium falsitatis. Quæritur vtrum ad dictū istorum debeat sententia reuocari? Respondetur, q si vir & vxor, aut alter eorum ad secunda vota transierit, pœnitentia debet imponi testibus de periurio,& adulterio vno,vel pluribus, qui huius causam dederunt,& diligenter inquirendum est,corā quibus talis corruptio intercesserit.Et si tales exhibeātur, per quos veritas dictæ corruptionis possit probari, recipiendum est eorum testimonium,& sententia est reuocanda:dictum vero prę dictorum testium,cum periuri sint, non est aliquatenus admittendum.Bern.No.primo,quod si testis dixit vnum in iudicio, & cōtrarium eius extra iudicium,statur primo dicto, 2 nec incitur primum per secundum contrarium; maxime si per priorem sententia lata sit,vt hic aperte probatur, facit l. generaliter,C.de non nu.pecu.& c.per tuas,de proba.no.Bart. in l. eos, C.de his,qui non imple.stī.lib.x.Et adde,qd senex 70.annorum non compellitur ad testimonium.l.inuiti.& ibi gl.in ver.senex,ff.de test.& ista pro cedit de iure ciuili,sed de iure can.secus est,vt in c.quilquis, 23.q.3.& in c. 2.de crim.tal.Sed si propter senium non possunt venire ad iudicium,debet ad eos mitti tabellio, qui recipiat depōnem suam, secundum gl.& Doc.ibi, & videas Do.de Rot.in dec.136.incip. senex. in no.vbi dicunt,quod senex 80.annorum non tenetur comparere coram iudice, nisi sit robustus.& vide Inn.& Io.And.in c.quoniam frequenter, ut lit. non contell.& Flo.in l.lege Aqui.§.si delatum,ff.ad l.Aqui.vbi dicunt,quod est in arbitrio iudicis,q sit catur senex,ad effectum, ut possit quis eximinari ad perpetuam rei memoriam ante lit.contest.& debet de hoc summarie cognoici.Et probatur senectus riam ex aspectum corporis,secundum Bar.in l.1. C.de mend.va.lib.11.& p ēius per aspectum corporis,secundum Bar.in l.1. C.de mend.va.lib.11.& p Ang.in authē. de quæstore,cit.fi.ubi dicit quod probatur senium ex eo,q sit quis sit canus in capillis,& barba. Et adde, quod senex præsumitur hic non tem sanam & perseuerantem, nisi contrarium probetur, l.senium,& ibi per Bal.in princip.C.qui test.face.poss.ubi dicit, quod plus ualent uerba iuuenis quam enfis iuuenis.Pro quo facit tex.in c.1.de renunc.& vide Bal.in l.quo antiquioribus.in pen.colum.C.de iur.delib.vbi dicit,quod senior in regno & in gubernatione status , est commodior populis, quam iuuenis. Seb. Sap. Stianus Sap.

Adde qualiter intelligantur testes senes,Oldr.consil.93.Adde hic gl.finā ver.subiitantiam,in Auth.de hær.& fal.quæ dicit,q ille nō est idoneus testis,qui hēt bona tanti valoris, quāti est causa super qua testificat.Et de hoc an pauper repellatur a testimonio, uide per Specu.in tit.de testes,§.1.in 2. col.uer.item quod est pauper,& uide tex.in l.3.in prin. & ibi gl. quæ singu. no.quod pauper.& ibi Flor.ff.eo.& adde hic Ioan.And. in fua fum.de rebus in prin. ubi dicit , quod quis repellitur a testificando propter uimam paupertatem,si de subornatione potest haberi suspicio. & uide eleganter per dom.Fran.de Are.hic.

Adde,an paupet repellatur a testimonio,Rom.consilio 383.Alexand.consil. 153.lib.

Quis dicatur pauper,ad hoc,ut possit repelli a testimonio,Dicas hoc esse in arbitrio iudicis,considerata qualitate testium,& personarum,in cā integre nientiū,& considerata magnitudine causæ,de quo uide per Ro. & per Bal. plene in l.fi constante,in prin.ff.sol.mat. Ant.Fran.

f Paupertatem. Vide Aret.in consi.12.incipiente, vlso diligenter theutare,quomodo intelligatur pauper in materia testium. Seb.Sap.

SVMMARIVM.

1 *Primum dictum testis in iudicio , non inficitur per secundum extrajudicium.*

tur per sequēs,sed de vtroque punitur.No.ex hac gl. vnum intellectum ad illud c.vt committens delictum in ebrietate, c licet non crederet delictum,punitur de ebrietate,& de alio de licto commisso,hunc intellectum ponit etiam glo. in d.c. inebriauerunt;& addit duos alios. Secundus est,ut puniatur ibi de incestu,sed non tantum quantum meretur,si ex deliberatio ne processisset.Tertius intellectus est, quod nullo modo puniatur de incestu:sed tantum de ebrietate,quod est veniale peccatum,vt videtur tex.no.in c.vnum.§.alias.ea demum.23.dist. Sed de hoc vltimo dic melius,vt no.in c.clerici, de vi.& hone. cler.& per Arch.35.dist.cap. sexta die. Et pro secundo intellectu vide bo.tex.in l.omne delictum.§.qui se vulneraverit.ff. de re milit.& l.respiciendum,in fin.ff.de pœn. vbi patet quod punitur de delicto commisso in ebrietate, sed pœna minuitur. vnde pro homicidio non punitur pœna mortis, quod bene notabis . Et satis hoc potest procedere in omni delicto, in quo vere requiritur dolus, qui excluditur per ebrietatem, facit l. 1.ff.de sic.Et distingue ad materiam, put no. Bar.in simili.l.quod Nerua.ff.depositi.& per do. An.in c.cognoscentes.de const.Vlterius opp.contra rex.in eo,quod videtur facere differentiam,vtrum isti diuisi per sententiam transierint ad secunda vota , vel nenam indistincte debet sententia retractari,ex quo constare potest,ecclesiam fuisse deceptam,? de re iud.c.tenor.& c confan-
6 guinei.†Gl.pa.fatetur contrarium; & supplet ad tex. Maxime. Ioan.And.dicit hoc dictum gl.procedere,si probaretur falsitas priorum testium; sed iste tex. loquitur de corruptione tantum, ideo facit differentiam, vtrum transierint ad secunda vota, vel non.Et sequendo & limitando opi.suam in c.licet,? de probat. dicit quod regulariter non sufficit probare corruptionem post sententiam,ad effectum retractandi sententiam, quasi per hoc non probetur falsitas.de quo tamen dic,vt plene dixi in c. licet. Sed in causa matrimoniali , quia sententia non transit in rem iud.est distinguendum,vt colligitur ex tex.vt si non transierint ad alia vota,reuocetur sententia, alias secus. Et ita putat in qualibet sententia , quæ non habet vigorem rei iudicatę, vt puta,si ab ea fuerit appellatum. cum hac opin.transit hic dom. Ant.Sed gl.istam sequitur do. Card. quia sententia non transit in rem iudicatam; & sic nubendo alijs, commisserunt adulterium.Hæc non est sufficiens ratio ad impugnandum dictū Ioā. And.Sed procederet vbi clare constaret de errore sentētiæ,sed per solam corruptionem non probatur falsitas , secūdum opi. Io.And.in d.c.licet.Ego pono tres intellectus ad hoc c.Primus, vt sufficiat probare solam corruptionem,etiam ad effectum retractandi sentētiam:quia præsumptio est, q corruptus falsum dixerit iuxta opi.Bar.in l.diuus.ff.de re iud.dixi in c.licet, præal. Et hoc videtur probare hæc litera, vbi papa solum mandat inquiri de corruptione,vt patet in ver.si vero.Si autem ex corruptione non præsumeretur falsitas,non retractaretur sentētia;etiam si ad secunda vota non transissent. Eadem ergo ratio militat in illis transeuntibus ad secunda vota. Et quod præsumatur falsitas,etiam quando transeunt ad secunda vota,patet quia testib. imponitur pœnitentia de periurio,& de adulterio,vno vel pluribus,quibus causam dederunt:& sic presumitur,q dixerint falsum,alias non dicerentur adulterium commisisse, transeundo ad secunda vota.Secundus intellectus est,vt distinguatur, vtrū pecunia fuerit data,vt diceretur falsum,vel vt simpliciter diceretur testimonium.Primo casu sufficit probare solā corruptionem,prædicto modo intereueniente, secundo non . Et pro hoc facit iste tex. vbi ponderatur, q isti testes dicebant se corruptos falsum

ADDITIONES.

a Primo dicto.Vide dom.Pet.in clemen.2.de testi.vbi loquitur aliter. Andreas Barba.

b Toties.Vide Bal.in l.quicunque.colum.2.C.de ser.fug. Card.in clem.1.versi. si qui.in 2.opp.de priui.Ioan.de Ana.in c.in tantum. 6.colum. infra de coll. Seb.Sap.

c In ebrietate.Vide Ang.de Are.in trac. malef. in versi.scienter, & dolose.col. 3.vbi late Ang.Arim.& late per Car. Alex. in c.denique.col.24.dist.& in c. venter.35.dist. Seb.Sap.

d Circa hoc quod dicitur de ebrio delinquente,dicas quod ebrietas nimia,attenuat delictum,non autem in totum extenuat, sed si est parua ebrietas,illa non excusat a pœna,etiam capitali,secundum Bal. in l.data opera, ff.qui accu.non poss.& hoc modo puto intelligendum Bar.& Alex. in d.l.respiciē dum,in §.delinquunt.& Sal.in l.1.ff.de fica.qui hoc c.all. & vide gl.in l.fi.in §.fi.C.de repud.quæ dicit quod ebrietas est leuis culpa.Quod intellige de parua & non continuata, sed quæ est rara, alias est,peccatum mortale,vt in c.vnum orarium.§.ea demum.25.dist.& no.do.Abb.in c.fi conflite.de accu. licet Car.in clem.1.in prin.de hom.dixerit esse venialc peccatum, per §.criminis.25.dist.sed intelligo quando est parua & rara.Et adde,quod ebrietas in clerico facit eum suspendi,& deponi, vt in c.episcopus.35.dist.nisi forsan fit vnica & parua, quia tunc non suspenditur , neque deponitur, vt tenet Spec.in tit.de accu.in §.3.in ver.& no. Eo enim casu debet a communione summoueri triginta diebus,aut aliter arbitrio Episcopi puniri. c.fi. & c. ante omnia.35.qō.1. Et adde, quod magna et frequentata ebrietas faceret clericum priuari beneficio.quo etiam deberet priuari,si celebraret non facta digestione, vt plene per dom. Abba.in capitu.fi constiterit, de accusat. Ant.Franc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

falsum testimonium perhibuisse, & sic posset moderari præcedens lect. & dictum Bar. Plus tamen mihi placet dictum præcedens. Tertius intellectus est, vt reuocetur sententia probando solam corruptionem, qualitercunque sit illa sententia, per rationem positam in fine literæ, dum dicit sententiam reuocãdam, quia testimonium illorum, cum sint periuri, non est aliquatenus admittendum. Pondera ergo, q̃ tex in fi. dum ponit rationem non fundat se super falsitate vera, vel præsumpta, sed tantum super periurio, quod ex corruptela processit, cum iurauerint, q̃ non prætio, &c. ℣. eo.c. quoties, & no. ℣. c. fraternitatis.

7 Et no. verbum in fi. positum. s. Aliquatenus, per quod videtur inferri. q̃ dictum periurorum, non debet habere effectum sisi, si constat eos esse periuros ante sententiam, siue postea. Hic. n. retractatur sententia, quia constat illos, ad quorum dicta lata fuit sententia, fuisse periuros, quasi sententia lata fuerit per probationes reprobatas. facit quod legi. & no. in c. 2. de pur. vul. Et

8 cum hæc ratio in fine posita sit generalis, † dicam dispositionẽ huius c. procederes, siue sententia sit talis, quæ transeat in rem iudicatam, siue non, attendenda enim est ratio, quæ extendit, & stringit dictum ad limites ipsius rationis. l. cum pater. §. dulcissimis, ff. de leg. 2. & c intelligentia, de verb. sign. no. Dy. in re. fi. de reg. iur. lib. 6. & Cy. in l. non dubium. C. de le. Et hæc lectu. multum mihi placet, ex qua generaliter posset inferri, q̃ sententia lata ad dictum eorum, qui sunt periuri, venit retractanda, licet ex postfacto constet, eos periuros esse, saltem q̃n periurium fuit commissum in eadem cã, vt hic fuit. Ex dictis Inno. colligitur alius intellectus, q̃ ex sola corruptione possit agi contra reparatos, vt integretur matrimonium per beneficium restitu. in integrum, vel per condictionem ex canone, quod dicit procedere etiam si transierint ad secunda vota. Et ad tex. supplet, Maxime. dicit tamen, q̃ eo casu ageretur cum maiori maturitate, seu cum maiori discussione procederetur, quàm quando res est integra. No. hunc intellectum, quia iudicio meo non ꝙtruit rationi huius c. sicut præcedens.

SVMMARIVM.

1 *Simonia committitur in iure patronatus.*
2 *Donatio alicuius rei multo tempore facta, inducit in ecclesia obligationem in futurum.*
3 *Parochiani, an, & quando debeant dare quid loco beneficij, pro administratione diuinorum ecclesiæ.*
4 *Plena probatio requiritur in crimine simoniæ, etiam quando agitur ciuiliter.*
5 *Clericus potest remittere debitum ecclesiæ, quando illud concernit utilitatem remittentis.*
6 *Remittere, an sit dare.*
7 *Socius criminis, an & quando admittatur in testem contra socium.*
8 *Fama, an, & quando faciat plenam, vel semiplenam probationem, & quando nil probet.*
9 *Statutum, q̃ fama probet, intelligitur de fama, quæ traxit originem a quibusdam indicijs, quæ mouerunt populum.*

C A P. X.

VEniens ad nos. Socius criminis, & muneris nõ testificatur, etiam in crimine simoniæ. & vnius testimonium non sufficit ad condemnationem. Primo ponit petitionem presbyteri. Secundo illam exaudit ibi; Et nos. Casus literalis, Obiectũ fuit cuidam presbytero L. nomine, q̃ in ecclesiam Ouen. canonice non fuit ingressus, quia promisit vnicuique parochianorũ suorum remittere quinque barillos vini, qui pro beneficio dari consueuerunt sacerdoti in ipsa ecclesia deseruienti, & ad hoc probandum duo fuerunt testes inducti, qui iurati deposuerunt prædictum præsbyterum talem fecisse promissionem, quorũ altercum dicto presbytero fecit dictam promissionem. Iudex, qui de causa cognoscebat, dictum presbyterum absoluit, quo facto presbyter ad Dom. Papam accedens, prædicta omnia ei exposuit cum ipsa sententia. Papa rescribit eidem iudici confirmans sententiam ipsius ex eo, q̃ ille qui eodem erat infectus crimine contra illum testificari non potuit, & nulli de se cõfesso aduersus alium est credendum. Et dictum vnius testis non sufficit ad condemnationem alicuius. B. No. 1. bo. ar. ex litera, q̃ parochiani admittuntur ad accusandum, & testificandum contra rectorem, cum agitur de crimine ciuiliter. & facit ad no. ℣.

1 eo. c. ex parte Adæ. † No. 1. simoniam committi, nõ solum cum pro temporali obtinetur ius mere spirituale, vt est institutio, vel electio, sed etiam cum obtinetur ius connexum spiritualibus, vt est præsentatio, quam facit parochianis patronus. Isti enim parochiani habebant ius præsentandi, & receperunt illam pro missionem pro præsentatione fienda. aliud enim ius laici non possunt habere, ℣. de ele. c. Messana. & c. sacros. Et q̃ in iure pa-

a tronatus committatur simonia, a vide bo. tex. in c. præterea, ℣. de transa. No. 3. q̃ simonia committur, non solum dãdo temporale pro spirituali, sed etiam in remittendo debitum temporale. Ex quo infertur ad id, de quo in glo. q̃ remittere idem est,

2 quod dare. l. quin etiam, ff. de calum. † No. ibi, Consueuerat pro beneficio dari, &c. q̃ parochiani possunt compelli ad soluẽdũ quod dare consueuerunt presbytero eorum. Ex quo notabili-

b ter infertur, q̃ donatio b alicuius rei multo tempore continuata, inducit in ecclesia obligationem in futurum, vt singulis annis sic donetur more solito, facit optime c. ad Apostolicam, de simon. & vide omnino quod no. in c. peruenit, de cen. vbi plene dico, maxime examinando dicta Bar. in l. cum de in rem verso.

3 ff. de vsu. † Et no. ibi. Pro beneficio, &c. q̃ vbi ecclesia non habet sufficientem dotem ad sustentationem presbyteri, licite dant parochiani loco bñficij aliqua tpalia pro administratio diuino rum. quinimo ad hoc possunt compelli, iuxta no. in c. ois Christianus, de conse. dist. 1. quod intelligo, quando facerdos nescit aliter vitam ducere, alias secus. ar. c. clerici victum. 91. dist. ca. 1.

4 de celeb. misſ. † No. vlt. q̃ in crimine simonię, etiam cum agitur ciuiliter, requirit plena probatio: vnde non sufficit vnus testis, etiam cum præsumptione, quæ oritur ex dicto alterius, qui fuit delicti particeps, nec datur iuramentum in supplementum probationis, cum cã sit non leuis. Ad hoc quod no. gl. in c. tam literis, infra eo. vbi aliquid tangam in c. fi. de iureiur. Et q̃ ex dicto de se confessi, oriatur aliqua præsumptio, tenet expresse hic in-

5 noc. quod no. pro his, quæ plene dixi in c. 1. sup. de consess. † Sed quæro, quid si presbyter feciſſet remissionem post præsentationem, seu electionem? Sol. dicit Io. And. q̃ tunc fuisset simonia, non tamen valuisset, nisi ad vitam remittentis, allegat de tran. sact. cap. de cætero. & de donat. c. 2. Hoc dico verum, nisi prius conueniſſet, vt reciperetur & eligeretur promittens. q̃ postea faceret remissionem, de quo vide tex. in c. Artaldus. 8. qõ. 3. Et no. dictum Io. And. q̃ sacerdos potest aliquod debitum ecclesiæ remittere in vita sua. Et hoc intelligo, quando illud concernit vtilitatem ipsius remittentis, vt quia inde viuere debet, secus si alias vtilitatem ipsius ecclesiæ concerneret. arg. in c. alle-

6 in integ. restit. & c. cum venissent, de insti. † Gl. i. colligit, quod re-

c mittere, est dare. c In contrarium facit l. fin. ff. quæ in fraud. credit. & l. 1. §. cum creditor. ff. quibus mod. pig. vel hyp. fol. Sol. q̃ quandoque ex eo, quod remittitur, nullum commodum parti applicatur, & tunc non dicitur dare, vt pura, si remittitur exceptio declinatoria fori, vel similis, facit l. si fideiussor. § quædam. ff. man. Nam dare, est rem accipientis facere. Instit. de actio. § si iraque,

ADDITIONES.

a Committitur simonia, si datur, vel remittitur aliquid temporale pro inuestendi in ecclesia. & idem tex. in c. præterea. il 1. hic alleg. Adde Rochus. fi. 358. Seb. Sap.

b Donatio. Vide Io. Fab. & Ang. Are. in §. patronum, Inst. de rer. diuis. vbi notat q̃ de eo, qui solebat quotannis offerre cæreum capellano, an possit cogi a capellano: Et ibi etiam ponunt de colono, qui erat solitus dare par capponum, de quo multa per Mod. in l. si certis annis. C. de pactis. Ad idem est no. in fundum. §. Titio, ff. de leg. 1. interdum tamen licitum est remittere, & non dare, vt no. gl. in c. statutum, §. notarium, in ver. remissione, de resti. in 6. Sed cum hoc tex. & gl. concor. tex. in l. si quis de legauerit, ff. de don. & vide de. An. in c. si quorundam, in fi. 1. col. de fol. Sed de hoc die per Bar. & maxime ibi Bal. in l. si mulier. & in l. si quis accepto, ff. de cond. ob cau. vbi Bal. in hac materia plura bona dicit. & vide Bal. in l. pactum quod dotali. ver. loquitur. C. de colla. & quod no. Doct. in c. mediatores, de test. lib. 6. in fi. col. & ibi de. Et hoc intellige, ut per Bar. in l. transactio. C. de transl. Et pro conclusio huius gl. est tex. in l. in ædibus, in prin. ff. de dona. Et ideo, licet in donatione ultra quingentos aureos requiritur insinuatio, sic in remissione. vt dicit gl. in l. si quis obligationem, ff. de re iud. quæ etiam respõdet ad Modestinum ff. de don. quæ videtur dicere cõtrarium, de quo latius scripsi in §. de Inst. eo. de don. de Bellen. Seb. Sap.

c Adde, quod aliud est remittere, quam dare. Nam nos habemus, quod in conuentionibus liberatorijs non requiritur causa, sed in conuentionibus dotalibus secus. Ita concludunt Alex. Ful. & Sal. in l. creditori tuo, C. de pac. Et ob hoc dicit Io. And. in add. ad Spec in §. porro, in pen. col. q̃ si liberatoria contentio excedat quingentos aureos, non requiratur insinuatio, & ita tenet Sal. in d. l. creditori tuo. Contrarium tenet Bal. & An. in l. contra iuris. §. Item tale pactum. in l. si vnus, §. pactus. ff. de pac. & per Bart. in l. Modestinus. ff. de don. Ber. Forc.

An in remissione liberatoria excedente summam quingentorũ aureorum requiratur insinuatio, iuxta formam l. san cimus. & l. si quis argentum. C. de donat. Videtur in d. c. 1. † Quæro nunquid per vnum testem & famam, potuisset iudex istum condemnare de hoc crimine? Glo. P. adducit alle. pro, & contra; & tandem concludit, q̃ licet in ciuilibus sufficiat vnus testis cum fama; secus tamen in criminalibus, in quibus debent esse probationes luce clariores. Idem videtur velle Spec. in tit. de no. cri. §. fama. ver. quid si agenti. & vide glo. in c. 1. de app. & 4. q. 3. c. si testes. §. item sæpe. quę vo cant famam & vnum testem probare in ciuilibus. do. Ant. hic addat, & inter cętera ponit duo, quæ mihi indistincte non placent. Primo, quia in his, quæ sunt modici præiudicij, fama plene probet. Secundo, q̃ in factis antiquis, excedentibus memoriam hominum, quod est quando excedit spatium 100. annorum, fama a plene probet, b etiam in præiudicialibus, allegat. ff. proba. l. si arbiter, & l. in summa, §. idem Labeo, ff. de aqua arcen. & Inno. de verb. sign. c. veniens, & c. quid per nouarum. † dictum mihi non placet, quando fama non habuit ex probabilibus coniecturis, tunc enim potius dicũtur voces populi, quæ non sunt audiendæ in c. 2. de elec. & l. seuerionum, C. de pœn. voluit Bar. in l. de minore, §. tormentum. & quæstio. Secundum dictum, non placet indistincte. Nã

d quando fama est parti, quare a principio sibi non prouidet. Di cendum ne bonam, & sufficientem probationem, si per famam. Probo. q̃ iam sunt mille anni, q̃ domus tua fuit ecclesia consecrata. Certe non puto hanc probationem sufficere ad dotem assignandam, quia communiter iura volunt, vt fama nõ inducat plenam probationem, cum sæpe fallax sit, de præsum. c. cum in auentute. Et probationes debent concludere necessario. de prob. c. in prætentia, & facit quod dixi in c. cũ ad sedem, de test. spol. Nec obstant iura allegata per do. Ant. quia loquun tur quando est probanda præscriptio tanti temporis, cuius initij memoria non existit. Vnde dicit no. Inn. in c. quid per nouam. q̃ illa probatio, quę fit, quod memoria non existat &c. solum habet locum, quando in iure exprimitur vt probetur præscriptio tanti temporis, cuius initij non est memoria. Procedit ergo dictum do. Ant. in istis casibus, non autem generaliter in omnibus facto antiquo. Et concludo hanc materiam huius gl. post Spec. in d. § tormenta. Aduerte, variæ enim reperiũtur opi. Quidam enim volebant famam facere plenam fidem, vt no. glo. in l. qui natura, §. cum me, ff. de negoc. gest. & C. de prob. l. 4. & ibi do. & in c. cum causa. ℣. de prob. Alibi gl. videtur dicere, q̃ faciat semiplenam probationem, vt no. in l. 3. ff. de testa. & l. in bonæfidei, C. eo. Alij videtur dicere, q̃ fama nullo modo probat, sed probationes iam factas confirmat. Vnde si

e quæ pars plene probaret, obtineret illa, quæ haberet vltra istam partem, famam. d. l. 4. & d. §. item sæpe. 4. quæst. 3. dum dicit, Confirmiat &c. Idem dicunt, q̃ fama non probat cũ uno teste, cum solum confirmet probationem iam factam. Sed dicit vnus testis, non est probatio, ideo non potest confirmari. Et hanc opi. tenet Iac. de Are. & An. de Pis. Et Ia. de Bel. idem tenet. Præterquam in causis breuioribus, ar. Auth. nisi breuioratus. tut. & Cy. in l. fi. C. de test. & in l. 4. de probat. tenent, q̃ stet vnus testis hic alleg. in glo. Bart. dicit in d. § tormenta, q̃ in ciuilibus probet cum vno teste, non autem in criminalibus. Cum autem requirantur probationes luce clariores, vt in iuribus hic alleg. in glo. Bart. dicit in d. § tormenta, q̃ non sit, & tunc sufficit probatio famæ, vt l. Barbarius, ff. de offi. præfec. & l. 1. C. de testam. & l. si arbiter. C. de senten. Adde 3. q. 6.

ADDITIONES.

a Vtrum fama plene probet. Et vide quod no. do. Ant. in c. cum causam, in fi. de proba. & in c. 1. de app. Et an valeat statutum episcopi, vt per solam famam quis probetur vsurarius, vide Pet. de Anch. in repe. c. canonũ statuta. de cõsti. in 3. prin. quæsito. in 14. col. illius quæsiti. ver. acceda t. Et adde quod de iure sola fama non est sufficiens indicium ad torturam, secundum opi. Io. And. in add. Spec. in tit. de prob. §. videndum. in ver. 13. quam refert & sequitur, do. Ant. in c. tertio loco, in 6. col. ℣. de prob. Et quid probet fama, vide p glo. in versi. confirmet, & ibi Bal. in l. 3. §. eiusdem. ff. de test. Per quot autem testes probetur fama, vide per tex. & ibi do. Abb. & quod ibi post eum nota ui, in c. tertio loco. de præsump. Et an fama cum vno teste probet, vide per dom. An. inf. eo. in c. præterea, in pen. col. Et an fama cum testimo. de auditu proprio, vel auditu auditus plene probet, vide gl. 1. & ibi do. Ant. super ea, in c. tam literis, inf. eo. & quomodo probetur fama, ponit Bal. in l. si quis patrem, ff. ad Maced. Qualiter autem debeant dicere testes deponentes super fama, ponit Bar. & Bal. in l. 3. §. eiusdem. ff. eo. Et an per famam probetur quẽ est e notarium, ponit Spec. in tit. de probat. §. 1. ver. item etiam, quam refert do. Ant. in c. 1. in 3. col. de fi. instrum. Item in hac materia vide duas quæstiones, quas ponit do. Ant. in c. cum causam, in 3. col. ver. quæro quid si testis, inf. eo. Adde hic Arch. in c. fi testes. §. item sæpe. 4. q. 3. vbi dicit, q̃ si agenti opponitur excommunicatio, nõ poterit probari per famam cum vno teste. all. c. sciant cuncti. 2. q. 8. & Spe. in ti. de no. crimi. §. fama est. Ego allego pro eo meliorem tex. in c. pia. in ver. apertissimis documentis. de exce. in c. adde hic Bal. in l. conuenticulam. C. de epis. & cler. & in auth. quas actiones, C. de sacrof. eccl. quem refert Ro. in l. 2. §. idem Labeo. in 2. col. ff. de aqua plu. arc. vbi dicit q̃ papa potest communi fama probare se esse dominum ciuitatum eccle. licet illud non probet alijs instrumentis, quia fama in factis, quæ excedunt hominis memoriam, facit plenam probationem. Et adde, quod fama non facit semiplenam probationem in iudicio in criminalibus, secundum Bal. in apo. in d. l. 3. ff. eo. qui dicit, ita no. Cy. in fi. C. de que. Item adde, quod no. do. de Ro. deci. 219. secundum ordinem meum nouissimum. Item quod fama cum vno teste probet, tenet gl. in c. 1. de app. & glo. in ver. possessionis in c. placuit. §. prælectionem, 16. q. 3. Item vide Pet. de Anch. in c. mediatores. circa fi. pen. col. de test. in 6. vbi dicit, quod per famam cum vno teste non probatur crimen. Item adde, q̃ iudex se informat de fama sine ordine iudiciario & sine testibus, vt dicit Inn. in d. c. cum in tua, in glo. fua, quæ est super verbo, de plano. de spon. & sentit do. An. ℣. eo. c. 2. in vlt. col. Item, an fama cum vno teste æquiualeat probationi duorum testium, vide do. Abb. post Vinc. & d. Car. in c. 1. de clande. d. spon. Item, quam probationem induc at fama, vide Arch. in c. fi duo. 35. q. 5. vbi inter cætera dicit, quod licet fama cum vno teste probet in ciuili, tamen secus est in crimi. & ita dicit tene re Spec. in tit. de no. cri. §. fama. Cui adde, q̃ idem dicit Arch. in d. c. sciant cũcti. 2. q. 8. & ita dicit tenere Ho. hic idem quod in causa vsurarum, existente fama, defertur iuramentum in supplementum probationis, casus est in. secundum vnam lec. in c. ex literis. de iureiur. Item quod fama cum vno teste non probet in criminalibus, tenet Old. consi. suo 182. vltra mediũ. Item ad id, quod retigi sup. qualiter debeant deponere testes deponentes super fama, vide Bar. in l. de minore. §. tormẽta. ff. de q. in pe. col. ver. quæro qualiter probabitur fama. in quo. §. melius, quàm alibi reassumpsit materiam famæ, cuius omnia dicta per ordinem sequitur Sal. in l. ea quidem, in vlt. par. rep. C. de acc. item vide do. An. in c. cum causam. circa fi. de prob. Et Bal. in c. suborta. ultra me. de re iud. Item gl. hic ponitam singulariter limita, vt per Do. in c. 1. §. 1. in prin. vlt. col. de vsu. in 6. Item de prædicta quæstione qualiter debeant deponere testes super fama, & quam rationem debeant reddere, vide latius per do. Maria. in repe. c. qualiter & quando, in 29. q. cum 11. seq. 11. q. prin. de accus. Et ibi etiam vide per eum 45. q. prin. quid probet fama & quantum, & de eius effectu. Adde an fama probet, Rom. consi. 7. Ale. cõsi. 66. & 83. 3. li. Et an sit indicium ad torturam, per eundem consi. 5. Et an cum vno teste sit sufficiens ad condemnandum, per Bar. consi. incip. an fama cũ dicto syndici. Et an, & quando admittatur probatio per famam, vide Card. consi. 103. Et an in ciuilibus probet plene cum vno teste, vide per eum consi. 61. & qualiter probetur fama, vide Alex. consi. 73. lib. 1. Franc. Are. consi. 73. & vide Cal. consi. 1. de prob.

b Plene probet. Vide Matt. in no. 2. inci. no. quod in iudicijs possessorijs. vbi dicit, q̃ ex quo in iudicio possessorio tractatur de leui præiudicio, probatio per famam habet uim plenæ probationis. De quo etiam per do. Ias. in repe. l. admonendi. col. 73. dictum est, ff. de iureiur. & ibi d. Bap. de S. Seuerino. in char. 18. ver. nona conclusio, dicit quod etiam istud procedit, quando negotium principale est magnum. sed illud, super quo principaliter agitur, est parui præiudicij, vt in iudicio super restitutione dotis, quando maritus vergit ad inopiam. Nam licet causa dotis sit magna, non tamen cognitio, an vergat ad inopiam, vt ibi per eum, & ideo fama plene probat, quod vergat ad inopiam. Seb. Sap.

c Et ista opi. do. An. videtur optime confundi per tex. singu. in c. fi duo. 35. q. 6. vbi est casus, q̃ etiam in gradibus antiquis excedentibus memoriam hominum sufficit probatio per famam. Sed respõdeas subtilissime, vt per D. Fra. de Are. hic in suis recollectis. Et de hoc, an in factis antiquis sufficiat probatio per famam, vide tex. in c. cũ causam, ℣. tit. 1. Bal. in auth. quas actiones. circa fi. C. de sacrof. eccl. & post Imo. in d. c. veniens. de verb. sig. & Bal. in l. non ignorat. in 6. col. C. qui accu. & Bal. in l. comparationes, C. de fi. instr. & in l. conuenticulam. in vlt. char. post Bar. ibi, C. de epis. & cler. & Bal. in l. 2. C. de prob. & opi. do. An. quæ est communis, tenet etiam Ang. in l. at qui uatura, §. cum me absente, ff. de neg. gest. & do. Ant. in c. quid per nouale, de verb. sig. de quo vide per Spec. in tit. de prob. §. 1. uer. & no. & per Io. An. in tit. de notorio cri. §. fama, in prima add. ad Specu. iuxta fi. Et dicitur factum antiquum, quod excludit spatium centum, uel quadraginta annorum. sed uide quæ no. do. Bar. de Bel. in cle. 1. de reb. eccl. non alie. Et idem in his terminis proprie dicit Inno. in c. ueniens. in 2. col. de uer. sign. uer. quidam dicunt. Et quando dicatur quid consuetum ab antiquo, uide Ang. in l. in totum, C. de edi. priu. Item adde, quod illud dicitur factum in proximis diebus, quod est factum post multos annos. tex. est in l. qui fundum, in prin. ff. de contrahen. emptio. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

q.6.ca.infamis,§.tria,ver.verum tamẽ.In his enim iuribus non requiritur veritas,sed sufficit famam subesse. Quandoque requiritur veritas,quòd ita sit,& quædam tunc sunt,in quibus ipsa fama,seu communis opin.veritatem faciunt,& inducunt,& tunc sufficit probatio famæ,vt l.Labeo,ff.de supel.leg & l.cum de lanionis,§.afinam,ff.de fun.instruc.cum simi.Nam ibi sufficit probare per famam,quòd aliqua verba habeant certum intellectum ad inferendum,quod disponẽs intellexit. Quædam, in quibus communis opini.seu fama non inducit, sed inducitur ad aliquid probandum, & tunc si quidem probatur fama simpliciter ex voce populi,non probata aliqua præsumptione, ex qua dicta opi.seu fama originem traxerit,& non probat, qa tunc magis dicitur vana vox populi, quæ non est exaudienda. d.l.decurionum. Licet autem non probet secundum eum, tamen adiuuat probationem iam factam.d.l. 3.§. eiusdem quoque.Si vero probatur fama,& cum hoc,q traxerit originem ex probabilibus coniecturis,& tunc dicit Bar.q̃ in quibusdam casibus facit plenam probationem, ut puta in his, quæ sunt modici præiudicij.& sic intelligatur glos. in d.l.vbi, in qua sufficit probare per famam,q̃ maritus male utitur substantia sua ad effectum,vt restituat dotem.Item quandoque habet effectum secundum eum, vt transferat onus probandi in aduersarium, ut quando quis communi opin.habetur pro libero, ut l.si mater, C.ne de sta.defunct.& vide quod no.in cap.uno.vt eccle.bene. sine dim.conser. aliter ista fama non facit plenam probationẽ, secundum eum.An autem semiplenã,ita q̃ plene probet cum vno teste,dicit,q̃ debemus considerare indicia, & præsumptiones,ex quibus fama ipsa traxerit originem, an multum vrgeãt, an non. Et secundum hoc arbitrabitur,an fama faciat semiplenam probationem,vel non;& sic dicit debere intelligi gl. in d.
9 l.excusantur,ff.de ex. tu. & in d.l.3.§.eiusdem. † Et ex his infert ad quæstionem, statutum disponit, q̃ in aliquib.casibus sufficiat probare maleficium per publicam famam.Dicit enim debere intelligi de fama, quæ traxit originem ex pluribus causis, quæ inducunt populum ad sic dicendum vel credẽdum, alias
a non esset fama,sed magis vana vox a populi, de qua non est curandum,vt sup.dixi.Debet enim intelligi statutum de fama legitima,secundum eum:quæ verba sunt multum notanda.Et faciunt pro hoc vlt.not.per Inn. in c. cum oporteat, de accu.vbi dicit, q̃ testes deponentes super infamia, debent reddere causam sufficientem sui testimonij.Non enim sufficit dicere,q̃ populus habet illum suspectum. Ad materiam uide, quod ponit Io.And.in addi.Spec.super §.fama,de no.crim. vbi ponit duas opi.contrarias antiquorum. Sed ne captiuem intellectum proprium,simpliciter referendo aliorum ingenia,subiiciam in effectu,quod mihi videtur in hac materia satis difficili.Aut enim fama processit ex inimicis, & de ea non est curandum, ut in c. cum in iuuentute,de præsump. & c. licet ex quadam,de testib. & c.qualiter, & quando,il 2.de accus. Aut non constat, q̃ processerit ex inimicis;& tunc aut versatur in his,quæ sunt in assiduo & publico vsu,& proficit in duob.Primo ad declarandum uocabulum dubium,vt in d.l.Labeo,& l.cum de lanionis,§.afinam.præall.cum si.Secundo proficit, vt vtilitate publica suadẽte,ex quo non agitur specifice de præiudicio alterius,teneamus communem opin.pro veritate,vt d.l.Barbarius, & in d.§. tria. Aut versatur in alijs;& tunc,aut non redditur causa rationabilis,vnde processerit fama, & non facit aliquem gradum probationis,vt sup.dixi post Barto.sed coadiuuat probationem perfectam. Aut redditur causa probabilis & probatur; & tunc possent esse ita stricta indicia & coniecturæ, vt etiam plene probaret in ciuilibus; sed tunc probatio solum fingitur ex indicijs, & nõ ex fama,iuxta ea,quæ plene dixi in c.tertio loco, de probat. Aut non probantur ita indicia stricta, & tunc puto, q̃ si agitur ex contractu,vel rei vendicatione,vel quasi,seu alia actione,fama nõ facit gradum probationis,sed tantum coadiuuat, ita loquitur tex.in d.l. 3. & d.§ item sæpe. Et est ratio, quia probationes debent concludere necessario,vt in c. in præsentia, de probat.l.non epistolis,C.eo.& l.cum res,eo.tit.Fama enim sæpe fallax est,vt experientia docet,& de iure etiam diuino requiruntur ad minus duo testes,vt sit plena & cõcludens probatio, vbi agitur de præiudicio alterius,ut legi.& not.in c.licet vniuersis, de test.& hoc voluerunt quidam antiqui,vt recitat Ioan.And. in loco præal.Idem puto,vbi non agitur ex cõtractu,si est præiudicij non modici,vt probatur in c.tam literis,inf.eod. vbi fama, & aliqui testes singulares non sufficerent ad effectum cas-
b sandi electionem electi.Si vero agitur ad alium effectum,b tũc probat in his,quæ sunt modici præiudicij,& quæ de facili plene probari non possunt,vt in probando mortem alterius lõge absentis,vel q̃ maritus male vtitur substantia sua,uel in probandis finib.dicœcesium,ut in c.cum causam,infra eo.& in similib. Hoc uerum, nisi in casibus,in quibus iura exigunt præscriptionem tanti temporis,de cuius initio non est memoria. Tunc.n. necesse est probare per famam, seu communem opi. quia aliter impossibilis esset probatio, ut sup.dixi. Et an sit differentia inter famam,& communem opi.uide per Io.An. in d.§.fama.

c In criminalibus e uero quandoque præstat materiam inducendi purgationem.2.q.5.ca.presbyter.& c. si a plebe, & inf.de accus.c.accedens,cum si.Quandoque dat materiam inquirendi, ut de accus.c.qualiter & quando,il 2.Quandoque suspendit ab officio,& beneficio,distinguendo tamẽ prout leg.& no.in cap. inter.de purg.can.& per Io.An.in c.1.de accu.lib.6.Quandoq; coadiuuat probationes iam factas,seu alia adminicula, ut in c. præterea,inf.eo.Sed gradum probationis non facit,quia probationes in criminalibus debent esse luce meridiana clariores,C. de proba.l.sciant cuncti,canonizata.2.q.8.c. sciant.& in c. Epiphanium 5. q. 6. Et probatur in d.c.tam literis,ubi non facit letiplenam probationem, etiam si agitur de crimine ciuiliter. fortius ergo si agatur criminaliter, & hoc no. Et hic cadit quæstio,an probationes diuersæ specici debeant misceri ad faciendam plenam probationem, de qua plene dixi in ca. cum causam,de probat.

ADDITIONES.

a Vana vox.Vide Bal.in consi.245. incipien. fama viciniæ. ante fin.in 3.parte. Seb.Sap.

b Alium effectum. Et in his,quæ sunt difficilis probationis, quod fama plene probet,tenet Bal.consi.37.inci.casus talis,in vlt.col.in 1.parte.Roman.consi.75.inci.in causa nobilis viri,col.3.Per.de Anch.in consi.31.incip.ares-olo mini.col.2. Seb.Sap.

c In criminalibus.In criminalibus,an fama faciat probationem, vide Alex.in consil.143. inci.quoniam abunde.in 1.vol.Io.de Ana. in consil.50.inci.visa inquisitione.col.pe.Old.consi.152.inci.viso diligenter. Et plene de materia vide Ang.Are.in tract.malef. in verbo,fama publica. Seb.Sap.

SVMMARIVM.

1 *Acta ordinatoria causæ,non perempta instantia,coram surrogato iudice,vel iudice appellationis, faciunt fidem, secus coram alio iudice alterius tribunalis.*
2 *Testes recepti in vno iudicio faciunt fidem in alio, quamuis non publicati.*
3 *Acta in causa prosunt omnibus,quibus profuisset res iudicata illius causæ, si acta facta sunt contra præsentem, secus contra contumacem.*
4 *Acta in vna causa contra extraneas personas, faciunt aliqualem præsumptionem.*
5 *Confessio facta in uno iudicio, ratione publicæ utilitatis, faciunt fidem in alio.*
6 *Acta facta in una causa, an faciant fidem inter easdem personas in alia causa, quando super eodem agitur, vel super dependentia a prima causa.*
7 *Acta facta in una causa,faciunt fidem in alia prorsus separata inter easdem personas.*
8 *Acta litis ordinatoria,perempta instantia,pereunt,secus acta respicientia litis ueritatem.*
9 *Effectus actorum respicientium litis ordinationem, perempta instantia, manet, nisi renunciatum sit instantiæ.*

CAP. XI.

Causam,quę. Attestationes in uno iudicio receptæ fidem faciunt in eadem causa,& inter easdem personas coram alio iudice. Hoc dicit,& non diuiditur. Nota q̃ acta concernentia merita causæ non restringuntur respectu effectus, quoad personam iudicis,coram quo acta sunt,sed operantur effectum suum,etiam coram alio iudice. Et idem videtur dicendum de actis concernentib.ordinationem, ut de li.conte.& simili.b.probari uĩ in c.fi.3.de probat.Sed quæro nunquid ille hoc uerum indistincte? Inn.hic instat,& uide gl.in cle sæpe. de uer. sig.latius p Bar.in l.cum lite.ff.iud.fol. & aliquid in l.cum apud eo.ti.Et ut clare concludam materiam, aduerte prius, q̃ acta fiunt in iudicio,sunt triplicis qualitatis. Quædam.n.concernentia ordinationem iudicij,ut citatio, libelli oblatio, lit.contestatio, satisdatio,& similia : quæ alio uocabulo appellantur acta iudicij, seu iudicij ordinatoria. Quædam concernunt indagationem ueritatis,ut sunt attestationes,seu depositiones testium,cõfessiones,& similia,quæ alio uocabulo dicũtur acta litis,seu causæ. Quædam concernunt decisionem negotij,ut sniæ, quæ ferunturin
1 cã.Et de hoc ult.nõ tractaĩ hic,sed est materia ti.de re iu.& ma
a xime in c.pe.& c.cum super.& c.cum inter. eod.ti. † Hoc pre-
b misso, a cum quæritur,an acta b in uno iudicio faciãt fidem in alio.

ADDITIONES.

a Hoc præmisso. Vide super hoc formatam regulam cum suis limitationibus per do.Bar.Soci.in tract.fallentiarum in 7.fall.& de materia vide per eum c.præsentata.inf.eod. Seb.Sap.

b An,& quando acta coram uno iudice, faciant fidem coram alio,de quo bene per Bal.in l.is apud quem,in pe.col.C.de eden.ver.quærit gl.utrum, & de etiam late per Bar.in 5.co.uer.vlterius quærit hic glo.& do.An.in c.per quisitionem,in vlt.eo.de ele.Et adde quæ scribit do.Ant.in c.cum causam il j.in antep.co.inf.eo.& ibi elegãter per do.Abb.circa prin.vers.modo ro,C.de re iud.ubi ponit,an & quando attestationes factæ in uno iudicio faciant fidem in alio.& perempta instantia,acta illius instantiæ,prosunt secunda,de quo uide per do.Ant.in c.per tuas,in antep.co.inf.e.Item adde, ternitatis,in 44.colu.uer.uenio ad quartum. Item adde,q̃ attestationes generali inquisitione faciunt fidem in speciali.hoc dicit Iuno.in c.licet j.in gl.sua,super uerbo.Notoria,de ele.quem refert & sequitur do.

grate,de præb.vbi etiam ad hoc alleg.Bart.in l.fi.ff.de quæst. vbi Bart.in fi. resciuit contrarium,nec ei contradicit Inn.in d.c.bonæ,quia non loquitur prout refert do.Abb.in d.c.graue. sed dicit,q̃ testes,qui fuerunt examinati in generali inquisitione,iterum examinabuntur in speciali,de quo vide Abb.in c.ad petitionem.in j.col.de acc.Adde Bar.in l.1.§. qui excusãtur,ff.de ua.mu. vbi dicit, q̃ acta in vna causa non prosunt in alia in his, quæ cursu temporis mutantur. Adde Bartol.in l.prætor,§.hoc edicto, ver. quæro utrum.& uer.quid si ille,ff.ut bon.rapt. Vide Bal.in extraug.de pace.Item uide Bar.in l.admonendi,in 14.co.uer.quæro,quid si dicta testiũ, quæ curia temporis mutantur. Adde Bartol.in l.prætor,§.hoc edicto, ver. quæro utrum.& uer.quid si ille,ff.ut bon.rapt. Vide Bal.in extraug.de pace. Consil.in uer.in causis,in pe.& vlt.col.Et uide Bar.in l.si superatus,ff.de iureiu.do.An.in c.fin.in 10.col.inf.de iureiu. Item an acta facta corã iudice seculari faciant fidem,si de eo agatur coram iudice ecclesiastico. uide per do.An.in c.at si clerici,in prin. in 6.col. de iu. Item adde,quod ipse in cab excom.in 2 co.de resc.Item adde,q̃ ipse notauit in ca.significatum vlt.col.inf.e.tit.Itẽ de ista materia,qua ponit hic do.An.vide Bar. in addenate.in antep.colum.ff.de minor.item uide,quæ latissime ultra prædicta scribit do.Alex.de Imo.post Doc.in d.l.is apud quem,ff.de eden. super glo.Item an probationes super grate,factæ coram iudice laico in causa remotionis,faciant fidem coram iudice ecclesiastico in causa matrimoniali, nec quid &c,secundum Bald.in l.ult.in apo.ff.de feriis.per tex.in c.2.de exc.lib.6. Item adde hic,quòd probationes factæ in tela exceptionis, non ponuntur in tela officii iudicis,secundum do.Ant.in c.cum dilectus.9.fi.in 3. col.de or.cog.Et de hoc an acta in priori iudicio,faciant fidem in alio,quãdo perempta est prima instantia,uide etiam per Bal.in d.l.gesta.& uide do. Ant.eo.in c.per tuas,in antep.col.Et quando non perit instãtia, sed fuit pronunciatum nulliter,an possit de nouo cum eisdem actis iudicare, uide super do.Ant.in ca.in literis.in antep.col.de off.dele. Itẽ adde hic, quod do.Ant.in c.dilectus.in 11.col.de cap.mo.vbi dicit,quòd licet perempta instantia pereant acta litis ordinatoria,tamen non pereunt acta litis decisoria.Ita dicit tenere gl.in c.pe.de iudi.Item quæ acta iudicij pereant,per circumductionem edicti,uide per do.Ant.in c.consuluit.in 2.co.de of.dele.Et adde,quod acta facta inter alios,seu testes inter alios recepti,faciunt semiplenam probationem, si testes non possunt iterum examinari, quia forte sunt mortui,secundum Bar.in l.admonendi.in 10.col.ver.quæro quid si di ta testium.ff.de iureiurã.Sed cõtra hoc videtur casus in §.inter dilectos. Item porro.de li.inst.vbi factum erat antiquum, & tamen tex.dicit, quòd nullum facunt præiudicium.Secundo contra hoc uidetur casus in l.nam & po ita.§.fi.ff.de iureiu.& in l.sed & si possessor.§.fi.e.ti.arguendo de iuramen to.l.2.& l.non erit,§.dato,ff.de iureiura. Tertio, quia testes saltem quoad certum reperiuntur recepti,parte non citata, & sic faciunt indicium, secundum Bal.in l.maritus,ff.de quæstio.

Sed distingue, quod aut quæritur, an semiplenæ probent quo ad fauorem testi,qui non fuit in iudicio contra eãdem personam, quæ fuit in iudicio. & dicendum est,quòd sic.Et ita intelligitur dictum Bar.in d.l. admonendi. & d. An.in d.c.fi. Aut quærit, an faciant semiplenam probationem contra eandem personam,quæ non fuit in iudicio, contra quam non fuerunt recepti.Et ita intelligitur tex. in d.c.inter dilectos. de fide instrumen. cum suis concordan.Et ita in hoc passu distinguit Bar. in l.2. de eden. licet prædicta non alleget. Sed huic vltimo membro distinctionis fortiter videtur obstare tex.in la sententia,in prin.& in l.si pro iusorio. in prin. ff. de appel. Sed nota quod licet ibi posset appellare tertius,qui non fuit in iudicio, tamẽ ei non præiudicabitur,quod innuit tex.dum dicit,quod tertius ille bene erat admissus absque remedio appellationis.In isto tamen articulo do. An. in pen. col.huius c.causam,simpliciter tenet,quod acta inter alios facta, solum faciant aliqualem præsumptionẽ. Adde tu,an acta facta in uno iudicio faciant fidem in alio,Fulg.consi.183.Et an acta facta perempta instantia, faciant fidem in causa appeli.per eund.consi.175.& vide Ang. consi. 248. Et an acta facta in causa conuentionis,probent in causa reconuentionis, uide Alex. in l.2.ff.ut lib.Et an acta facta cum possessore ciuili, probent cum possessore naturali,vel econtra,uide Ful.consi.184. Et de eo quòd hic addens in fi. uide Rom. consil.342.Et an sit uera regula,cui non nocet sententia, innocent acta,uide Are.consi.82.Et quid de testi.recep. inter alios, uide Bertrand.consi.164.

Ciuili passum,an acta facta in uno iudicio faciant fidem in alio, peremptainstantia inter easdem personas, vel inter diuersas, Adde tantum modo,quia materia est longa & prolixa,& multa attinguntur hic per apostil les,ea,quæ habentur per Bar.& Sal.& Mod.ac etiam nouissimos in l. fi. C.de testi.vbi hæc,& alia multa inuenies. Ant.Franc.

lio Distingue, Aut instantia iudicij non est perempta, aut sic, pura per lapsum triennij de iure ciuili,vel per absolutionem fatisdatio,& similia : quæ alio uocabulo appellantur acta iudicij, seu iudicij ordinatoria. Quædam concernunt indagationem ueritatis,ut sunt attestationes,seu depositiones testium,cõfessiones,& similia,quæ alio uocabulo dicũtur acta litis,seu causæ. Quædam concernunt decisionem negotij,ut sniæ, quæ feruntur in
1 cã.Et de hoc ult.nõ tractaĩ hic,sed est materia ti.de re iu.& ma
a xime in c.pe.& c.cum super.& c.cum inter. eod.ti. † Hoc pre-
b misso, a cum quæritur,an acta b in uno iudicio faciãt fidem in alio.

ADDITIONES.

a Hoc præmisso. Vide super hoc formatam regulam cum suis limitationibus per do.Bar.Soci.in tract.fallentiarum in 7.fall.& de materia vide per eum c.præsentata.inf.eod. Seb.Sap.

b An,& quando acta coram uno iudice, faciant fidem coram alio,de quo bene per Bal.in l.is apud quem,in pe.col.C.de eden.ver.quærit gl.utrum, & de etiam late per Bar.in 5.co.uer.vlterius quærit hic glo.& do.An.in c.per quisitionem,in vlt.eo.de ele.Et adde quæ scribit do.Ant.in c.cum causam il j.in antep.co.inf.eo.& ibi elegãter per do.Abb.circa prin.vers.modo ro,C.de re iud.ubi ponit,an & quando attestationes factæ in uno iudicio faciant fidem in alio.& perempta instantia,acta illius instantiæ,prosunt secunda,de quo uide per do.Ant.in c.per tuas,in antep.co.inf.e.Item adde, ternitatis,in 44.colu.uer.uenio ad quartum. Item adde,q̃ attestationes generali inquisitione faciunt fidem in speciali.hoc dicit Iuno.in c.licet j.in gl.sua,super uerbo.Notoria,de ele.quem refert & sequitur do.

& no.super rub.de consue. & hoc quoad primum membrum,
2 quando instantia non est perempta.†Circa hoc tamen dubitatur. Primo, quid si depositiones testium non fuerunt publica-
a tæ coram iudice recipiente,nunquid facerent fidem corã alio iudice? Et hæc quæstio etiam cadit in alio membro, quando instantia est perempta,vt patet ex infra dicendis. Iac.de Are.in l. gesta.C.de re iu.tenet,q̃ non facient fidem.Et pro hoc facit ille tex.dum requirit,q̃ sint redacta in publica monumenta, & idẽ sentit gl.in l.properandum. C.de iu.& in c.fi. de prob. sup ver. alioquin.Bar.in d.l.cum lite,tenet, q̃ faciant fidem, & petetur publicatio ab illo iudice alterius instantiæ, coram quo producuntur.Ad hoc allegat Inno.in c.Albericus, ĩ.o. D. An.tenet, q̃ est in optione partium, an velint illis fidem adhiberi, an de nouo eosdem testes producere,per c.cum cãm.ĩ.eod. in fi.nisi testes illi essent mortui.arg.c.præsentata.ĩ.eod. Ego puto,q̃ coram iudice surrogato,siue sit eiusdem tribunalis, siue appellationis,in dubio facient fidem,quia censetur idẽ index.d.l.mortuo.& l.proponebatur.ff.de iu.& d.l.is apud quem. alias sequeretur,q̃ sniã lata sine publicatione testium, non posset confirmari per iudicem ad quem, nisi de nouo producerẽtur testes, qd non est dicendum,cum ad validitatem sententiæ non requiratur publicatio attestationum, vt no.Bart.in l.prolatam. C. de sen.& interloc.Sed coram alio iudice non surrogato posset dubitari,sed nihilominus credo,q̃ facient fidem,& sequor in hoc Bar.& Inn.& pro hoc bo.tex.in c.constitutus.ĩ.eo.Item facit c. quoniam contra,de prob. vbi notarius scribit depositiones testium ad perpetuam rei memoriam,non ergo requiritur publicatio ad fidem faciendum,cum authoritas notarij pro fide habeatur,& non publicatio, vt patet in d.c.quoniam cõtra. Item publicatio non fit ad præstãdam fidem ipsius depositionis, sed vt disputetur super eorum dictis,vt in c.qualiter, & quando.§. debet,ĩ.de acc.& in c.præsentium ĩ.eo. Non ob. illa l.gesta. qa non requirit publicationem fiendam.s.per iudicem, sed vt publica manu conscribantur.Non ob.c.cum causam,ĩ.eod,quia non annullantur ibi testes ex defectu publicationis,sed potius ex alio defectu,vt ibi no.Inn & communiter Doc. ita q̃ nullibi
3 aperte probatur opin.contraria.† Secundo dubitatur circa hoc membrum,& etiam sequens,inter quas personas faciãt fidem hęc acta.Sol.dicit hic Inno.quem sequitur Bar. in d.l.cum lite, q̃ valerent non solum inter easdem personas, inter quas facta sunt,sed etiam inter eorum hæredes, dum tamen ad idem,& eodem modo agatur,vt d.c.Albericus:& C.de libe.cau.l.iubemus. Imo plus videtur, secundum cũ q̃ oĩa acta facta respiciẽtia causam, esto q̃ sententia non sit lata, prosunt non solum,producentibus, & eorum hæredibus, sed etiam omnib. quibus res iudicata prodesset. Exẽplum, aliquis,a quo petebatur fundus, probauit per testes,q̃ suus erat, postmodum vendidit illum Petro,certe proderunt attestationes Petro,sicut prodesset ei sniã lata pro venditore.ff.de exce.rei iu.l.si a te,§. 1.& §. Iulia. & bene facit c.inter dilectos.§.nec attestationes.de fide instru. arguẽdo per locum a speciali. hoc tamen notanter limitat Bar. quando testes, seu alia gesta sunt contra præsentem.Si autem contra absentem & contumacem;tunc licet noceat contumacia,non tamen alijs personis,quibus alias præiudicasset, si fuisset actum contra presentem.Sicut dicimus de sniã,vt non noceat illi quibus alias nocuisset, si fuisset lata contra præsentem, quasi tunc videatur per iniuriam suam condemnatus,ad hoc l.Papi.§.me miniss e.& l.qui repudiantis.ff.de inof.testa.l.preses. C. de pign.
4 facit c.fi.de emp.& ven.†Inter personas autem omnino extra-
b neas nõ faciunt fidem,sed aliqualem præsumptionem,bvt no. Bar.in l.a sniã.ff.de ap.& no.in d.l. si duo patroni, ff. de iureiur.
5 & per Cy.in l.is,apud quem.prealĩ. † Aliam limitationem ponit D.An.dicens,q̃ non faciunt fidem inter alias personas, quã do agitur ad vtilitatem priuatam, secus si ratione publicæ vtilitatis vult iudex moueri ex officio suo, ratione confessionis habitæ inter priuatos in alio iudicio.Exemp.ũ,actore agente contra beneficiatum, & nihil probante, reus sponte fuit confessus defectum iuris sui,licet non prosit cõfessio, vt sniã feratur pro actore,ex quo nihil probauit de iure suo, nec vt reus priuetur, cum ad hoc non fuerit actum:tamen iudex eo officio suo potuerit postmodum, inchoando nouam instantiam, contra illum procedere virtute confessionis in alio iudicio inter alias personas,all. Spec.de act & pet.ver. sed quid si reus. Ego alle. Comp. & Io.An.in c.mandatum.de resc.Et aduerte,quia idem voluit Innoc.

ADDITIONES.

a Publicatæ.Quid autem si publicatæ fuerunt attestationes in una instantia,an possint produci in alia tendente ad eundem effectum, vide Alex.in consil. 5 1.inci.viso processu.in 3.col.in 2.uol.& Felin.in c.fraternitatis.col.6. inf.eo. Seb.Sap.

b Præsumptionem.An acta facta cõtra te debitorem,probent contra fideiussorem,uide Alex.in l.de unoquoque,ff.de re iu.& in l.decem.col.3. ff.de ver. oblig.& in l.sæpe.col.6.in fi.in 5.no.ff.de regu.iu.Ang.Are.in §.item si quis in fraudem,Inst.de act. Seb.Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inno c.in d.c.qualiter & quando.in fi.in aliis actis factis, dū age
retur ciuiliter de crimine, vt possit iudex postmodum super il-
lis se fundare, quod non placet, quia multa forte opposuisset ꝺ̄
testes, si credidisset ꝙ adducerentur ad tantum præiudicium,
secus in confessione propria. In illa enim non cadit excusatio,
vt no.idem Inno.in c.per inquisitionem.de ele. & contra illam
opi.Inno.reperi glo.in l.si quis ad se fundum.C.ad leg.Iul.de vi
6 pub.& Bar.in l.a.ff.vi bo.rap.† Item dubitatur, nūquid inter eas
dem personas acta faciant fidem in alia cā.Inno.hic, ꝙ non, di-
cit enim ꝙ solum faciunt fidem in alia causa, quando ad idem
a agitur, a vel etiam ad aliud, quod tamen pendet ex principali,
quale est, si attestationes sint super matrimonio, non valebunt
ad probādum legitimationem filiorum, ꝛ.eo. Albericus refert
alios dicere, ꝙ valent hoc casu vltimo, quoad præscriptionem
tantum, & non quoad probationem. Bar.in d.l.cum lite.simpli
citer transit cum primo dicto, vt valeant cum ad idem agitur
tantum, sed aliter loquitur in l.2.ff.vi bon.rapt.vbi dicit, ꝙ si ꝓ-
bationes sint factæ in ciuili principaliter circa delictum, non fa
cient fidem in criminali, vt no.gl.in d.l. si quis ad se fundum. &
probatur, secundum eum in l.3.ff.de rest.§.idem Diuus.ibi, Te-
stibus, non testimonijs, &c. Et ratio quia in criminalibus, requi
runtur probationes luce clariores. Et adde rationem, quam su-
pra dixi, & intelligit, ꝙ non faciunt fidem.s.plenam, tamen ad-
miniculantur, secundum eum, arg.l.quæro, in fi.ff.de adul. Aut
probationes sint factæ in causa ciuili super aliquo adminiculo
ad crimen, & faciunt fidem in criminali, vt l.1.& l.præses. C. de
plagia. Aut probationes sunt factæ in criminali, & prosunt in ci
uili, intelligit tamen inter easdem personas. allegat c.veniens, ꝛ.
eo. & l.is apud quem & ibi no.præal.l.cum antea. in fi. C. de ar-
bi. Idem dicit inter alias personas, quibus præiudicaret senten-
tia, arg.eorum quæ ꝛ.dixi. Allegat in contrarium c. veniens, ꝛ.
eo. vbi distinguitur, an agatur ad eundem finem, an ad alium.
primo casu faciunt fidem, secundo non ad idem quod no.Inn.
in c.2.de ord.cog.vbi dicit, ꝙ probationes factæ super exceptio
ne, non faciunt fidem super actione. Ipse respondet ꝙ illa diffe
b rentia, b an agatur ad eundem finem, an ad alium, sibi non pla
cet in quæstione proposita, sed putat sic dicendum, ꝙ aut pro-
bationes fuerunt primo factæ in causa, vbi sufficit summaria
probatio, vel fuerunt factæ non seruato iuris ordine, vt ante li-
conte super aliqua dilatoria; & tunc non faciunt fidem in alia
causa, etiam inter easdem personas, & hunc dicit esse casum in
d.c.veniens. & sic dicit intelligendum præmissum dictum Inn.
ibi enim probationes fuerunt receptæ seruato ordine iuris, &
plene ad hoc, quod no.Inno.in c.fi.de ord.cog. Et hæc sunt be-
ne notanda. & placet multum responsio ad illud c.veniens. Nā
tex.ibi ponderat, ꝙ li.non cont. fuerant illæ probationes rece-
ptæ in alio iudicio. Sed attende, quia Bart. loquitur quando sup
eodem agitur, licet ad alium finem, vt quia de eo primo fuit
actum criminaliter, nunc ciuiliter. Nam ratione connexitatis,
seu vnitatis subiecti, satis admitti pōt, vt probationes in vna in-
stantia, faciant fidem in alia. arg.c.1.de causa possess. & proprie.
7 † Sed magis dubium est, nunquid faciant fidem inter ealdem
personas in alia causa prorsus separata. Et primo videtur, ꝙ nō,
argu in c.inter dilectos, §.nec attestationes, de fi instru. vbi im-
pugnabantur illæ attestationes, duabus rationibus. Prima, quia
inter alias personas. Secunda, quia in alio iudicio receptæ fue-
rant non ergo sufficit si inter easdem personas agatur, & in alio
iudicio, quia ad alium finem receptæ fuerant, Inst.de nup. §.af-
finitatis. vbi patet, ꝙ non sufficit vnam causam cessare. Sed in
contrarium facit c.cum olim, de ver.sig. vbi leg.& no.ꝙ acta in
ducunt notorium. Item instrumētum quandoque facit fidem
super eo, super quo principaliter non fuit confectum. l.optimā,
C. de cōtrah.& commit.stip.& de præsump.c.illud. facit quod
no.glo.2.in c.cum olim, de censi.& hæc pars tanquam æquior
plus mihi placet. Non enim debemus opprimere & angustare
veritatem, cum his vanis subtilitatibus arg.u.c.ecce.44.q.3.& in
8 c.Abbate sane.in fi.de re iudi.lib.6.† Venio nunc ad secundum
membrum principale, quando est peremptа instantia in quo
dic, ꝙ per instantiæ peremptionem solum perimuntur acta li-
tis ordinatoria, quæ alias appellantur acta iudicij, vt citatio, li-
belli oblatio, li.con. fatisdatio. & similia non autem perimūtur
acta causæ, tendentia ad veritatis indagationem, vt depositio
testium, confessio partium, &c. vt probatur ex l.cum lite mor-
tua, præall.iuncta l.cum antea. C. de arbi. & l.iubemus, C. de li-
bera. causa. & l.fin. ff. de testi. no. in l. properandum. C. de iud. &
hæc est conclusio Inno. hic, & Barto. in d.l.cum lite. & vide gl.
in cle. sæpe. de ver sig. ver. defensiones. Ratio diuersitatis est, ga
acta respicientia decisionē causæ, non sunt acta iudicij, sed cau
sæ, quæ non perijt, vt in c.examinata, de iud. Ideo & ipsius acta,
& acta iudicij ordinatoria in tantū pereunt, ꝙ nō valet postmo
dum sententia lata, quia reperitur lata sine tela iudicij, & sub
stantialibus debitis, vt no.glo.in d.l.properandum. §. 1. in versi.
triennij. Nec prodest consensus partium & iudicis, per l.nemo
potest. ff. de leg.1. & c.vnicum, de li.cont. Acta vero causæ, perē
pta instantia, faciunt fidem in eodem, vel in alio iudicio, secun
9 dum quod plene dixi in membro precedenti. † Sed circa hoc ie
cundum membrum dubitatur, nunquid peremptа instantia,
pereat omnino effectus actorum peremptorum? In. hic & Bar.
in l.cum lite, ꝛcludunt, ꝙ horū actorum iudicij, duplex est effi-
ctus. Quidam est de futuro, vt per ea, & super eis feratur senten-
tia, & ipse perit, vt sup. dixi. Alius est effectus iam perfectus de
præterito ante peremptionem instantiæ, & iste remanet. Exem
c plum, per lit. contesta. quis efficitur malæ fidei possessor. cl. ne-
mo, C. de acqui. poss. & l. certum, ff. de rei vend. perpetuata a-
ctio, vt l. fina. C. de præscrip. 30. vel 40. annorum, tes efficitur liti
giosa, C. de liti. auth. litigiosa. & sic de aliis. Talis autem effectus
non perimit, peremptа instantia, quia effectus iam est pfectus.
Pro hoc d.l. properandum, & qđ ibi no. §.1. licet aliud sentiat gl.
in l.1.C. de fru. & li. expen. Sed primum dictum cōiter tenetur.
sed vide gl. inf. co.c. significauerunt, quæ vī sentire oppositum.
Sed ꝑ illa gl. vt saluetur, intelligi, quando quis renunciat instā-
tiæ, & sic loquit. tunc.n. quia videtur diffidere de iure suo, tolli-
tur effectus ēt productus; secus tamen, si perit ex iure vel iudi-
cis dispositione, vt sic potius subueniatur ei, qui est in necessita
te constitutus, argum.c.ab arbitris, de offi. del.eg. lib.6. Prædicta
omnia procedunt, siue acta sint gesta coram ordinario, siue co
ram delegato, vt in c.fi.su. de proba. sine coram arbitro, vt d.l.
cum antea. In arbitris tamen limita, vt habetur in c. præsentia,
inf.eo. & l.fi.C.eo.titu. Et no.bene vnum dictum Host. hic sen-
tit enim, ꝙ acta factum respicientia, valeant, licet perimatur in
stantia propter ineptitudinem libelli; & sic valēt probationes
factæ super libello inepto. Quod intelligo, dummodo non fuit
sit aliud vitium, & facit hoc dictum, vt valeant acta ad alium fi
nem inter easdem personas, de quo sup. dixi, &c.

ADDITIONES.

a Ad idem agitur. Adde Jul. consi. 161.
Adde, quid de factis corā arbitro, an faciant fidem coram alio in locum pri
mi defuncti electo, & c. ꝙ sic, vt per Bal. in c. præsentata, inf. eo. Iac. Bu. & Do
cto. in l. fi. C. eo. tit. no. in 1. pe. C. de arb. Nō tñ faciunt fidē coram iudice, nisi
parte volente, ita no. in prox. all. l. fi. & Spec. in tit. de li. cōt. §. nūc tagamus.
in fi. & in tit. de confess. §. nunc videndum. ver. quid de confessione. Zach.
De actis factis coram arbitris, an faciant fidem coram iudice, vel aliis arbi-
tris electis in loco primorum arbitrorii, dicas, ꝙ si sunt in scriptis relecta,
& publicata faciunt fidem secundum Bar. in l. ne in arbitris. in 3. no. & Bal.
1. col. ibi, decimo. C. de arb. Ant. Fran.

b Illa differentia. Vide Bar. in l.2.§.1.ff. de vi. bo. rap. quem refert, sed reprobat
Mar. in no. 192. inci. no. singulare dictum Bar. Seb. Sap.

c Malæ fidei possessor. Vide Abb. in consi. 5. incip. in quæstione quæ vertitur
2. no. Alex. consi. 58. inci. visa petitione. in 2. vol. & vide etiam do. Bar. Ven.
in can. 187. incip. qui pacisc itur. & Fel. in c. illud, col. 9. ver. & sentias. de prætic.
Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Cessante causa una de pluribus causis simul consideratis ad dispositionem aliquam, cessat dispositio, secus si causæ distributiue considerentur.*
2 *Clericus inductus in testem pro ecclesia sua, ita debet contra ecclesiam testi ficari, sicut pro ecclesia, ad quod compellitur in defectu aliarū probationū.*
3 *Clericus, an possit cogi testificari in causa secularium, & coram quo iudice debet testificari.*
4 *Monachus & fratres minores, an possint testificari sine licentia superiorum. Et an illorum testimonium sit validum, & a iure approbatum, vel reprobatum.*
5 *Episcopus an etiam compellatur ferre testimonium, & an solius Episcopij iu-stimonium sufficiat.*

CAP. XII.

CVm nuncius. Clerici non sunt a ferendo testimonio ex causa concilij
suæ, sine rationabili causa, repellēdi. hoc dicit. Quæ
ro, quæ possit esse rationabilis causa repellēdi? Dico,
ꝙ multiplex est, vt excommunicatio, crimē graue, periuriū,
infamia, &c. ꝛ.eo.c.testimonium, & ꝛ.c.ex parte A de cum mul
1 tis simil. † Et no.ex hoc, & ex textu, ꝙ habilitatus a ad certū actū
a respectu vnius causæ, videtur habilitatus solum respectu illius,
& non

ADDITIO.

a Et sic facit iste tex. ad no. in c.at si clerici. de adult. sup. de iud. in q. de eo ꝙ cō-
cessum est priuilegium dispensandi cum spurio & incestuoso, an possit
dispensare cum spurio & incestuoso simul.
Circa istam quæstionem, an habens facultatem dispensandi super vno defe-
ctu, possit dispensari cum patiente duplicem defectum, dicas quod ista spe-
dependet ab illa, an dispositio facta in casu simplici comprehendat casum
mistum. In qua dicendum est, quod si super vtroque simplici emanauit dis-
spositio, seu fuit concessa facultas dispensandi, poterit dispensare cū patiē
te utrunque defectum, puta quia est concessa facultas dispensandi cū spu-
rio de per se, & ēt dispensandi cum incestuoso, si quis patiatur utrunq; de-
fectum, poterit secum dispensare, ex quo habet facultatem dispensandi cū
vtroque simplici, quia talis concessio comprehendet etiam casum mistum,
alias secus, ut per Bal. D. Alex. & alios. & ibi dixi alias legendo illum tex. in
l. Titiæ textores, ff. de leg. 1. & pro hoc facit, quia priuilegium ipsius Princi-
pis concedentis, est latissime interpretandum, vt in l. beneficium. de cens.
prin. & in l. nec anus, & ibi per Pal. C. de emanc. lib. & per Inn. in c. cum ad
lecti, de don. Adde tu, ea quæ scripsit Ro. consi. 398. Ant. Fran.

& non respectu aliarū pariter impedientium, pro hoc c.ex tua-
rum. de auth. & vsu pal. & l.si domus. ff. de serui. vrb. prēd. quod
no. gl. in c. statutum. in prin. de reser. lib. 6. Sicut cessante vna cā
ex pluribus pariter impedientibus, nō cessat dispositio, vt in §.
finitatis, Inst. de nup. Secus puto, vbi plures causę distributiue
non sufficiunt, sed simul consideratæ, tunc enim cessat dispo si
2 tio, a vna cessante, vt probatur iudicio meo, in c. quoniam fre-
quenter. §. porro. iuncto §. si autem, vt lite non conte. quod no.
3 4 Gl. i. facit duo. Primo tractat, an clerici possint libere ferre te-
stimonium in causa ecclesiæ, vel vniuersitatis: quam q. plenissi
me tractauit in c. insuper, ꝛ.eo. vbi expediui etiam tacta ꝑ Doct.
hic, ideo dic, vt ibi. Secundo quæritur, nunquid possit compel-
li ad petitionem aduersarij ad ferendum testimonium contra
ecclesiam. & alle. pro & contra, finaliter ponit duas opi. Prima,
vt non compellantur, sed si velint testificari pro ecclesia, debēt
ferre testimonium, vt no. in c. fraternitatis, ꝛ. eo. Secunda opin.
quam sequitur gl. est, vt indistincte compellātur, quia cā eccle-
siæ nō est proprie ipsorum clericorum, & tacere veritatem est
peccatum. Inno. approbat hanc vlt. opin. non existentibus aliis
testibus, quia tunc militat ratio glo. & placet Host. dummodo
non sint isti clerici liberti ecclesiæ, quia isti plus aliis adstringū
tur ecclesiæ, vt ꝛ. de ser. non ord. c. eo libentius. & ꝛ. de succ. ab
intest. c.2. & de testam. c. requisisti, in fi. Satis mihi placet, ꝙ si ec-
clesia producit pro se, teneatur etiam testificari contra eccle-
siam, quia testis consistit pro vtraque parte, vt in c. nō sane. 14.
q.6. no. gl. in c. fraternitatis, ꝛ.eo. Si vero non adducit pro se, aut
deficiunt alij testes, & non compellentur clerici: tum per ra
tiones huius glo. tum etiam per tex. opt. in c. quanquam, 14.q.
2. Aut non subsunt alij testes super hoc verisimiliter informa-
ti, & compellentur, quia in defectum probationum cessat onē
ris priuilegium, vt in d.c.quanquam. & no. ꝛ.eo.c.si qui. & ꝛ. de
offi. cog. c.1. & per hoc tollitur contrarium sup. formatum de
5 iu. & delictum de testibus est prohibitorium. l.1. ff. eo. Hoc puto
verum, nisi sint clerici promouentes illā causam ecclesiæ. Nā,
contra non admittuntur in fauorem ecclesiæ, vt in c. insuper, ꝛ.
eo. Et non fortius, nec contra eam. Non enim debet procurator
suus ad testificandum contra dominum in eadem causa: licet
possit interrogari. Item placet limitatio Host. in libertis eccle-
siæ, ne de domo ecclesiæ exquirat aduersarius, ꝓbationes suas,
vt l. de proba. & C. de eden. l. qui accusare. † Præterea adduco
6 quæstionem, nunquid in causis priuatorum, clerici b possint
testificandum? Vide in hac materia tex no. in c. quam-
quam. 14. q. 2. vbi dicitur, quod in secularibus negocijs non de-
bent clerici adhiberi in testes in instrumento, nec etiam in iu-
dicio, si transeūdo aliqua viderint, vel audierint, nisi vbi testes
alios non reperiuntur. c Tunc enim in defectum admittuntur,
b cum alius, vt bonus æstimetur, & veritas occultetur, quo casu
etiam in proui dentia proprij Episcopi, vt aut coram se, & compe-
tentibus iudicibus, aut aliter honorifice testificentur, vt dicit
Host. Sed oritur dubium circa illum tex. vtrum possit testifi-
cari in præsentia iudicis secularis, coram quo vertitur quæstio,
aut coram Episcopo tantum? Laud. ibi sentit ꝙ poterit coram
iudice seculari, per verba illius tex. ibi. Aut aliter, &c. Sed cōtra
facit. n.q.1.c. testimonium, ibi: Nisi in ecclesia, &c. 2 2.q.vl.
colligas ex ecclesiastico. & vide omnino, quæ dixi in c.1. de iu.
vbi examinaui intellectum illius c. nullus. Arch. & Hug. in
c. quanquam, dicunt per illum tex. ꝙ est in optione Episco-
pi, ipse examinet testem per se, vel per alium, & depositi-
onem remittat per rabellionem, vel sub suo sigillo ad iudicē
suum, vel faciat examinari per illum iudicem causę: & ita intel
ligit verba illius c. Vel aliter honorifice testificentur, &c. Iu
xta vt c.1. de iura. calum. & hoc placet, & sic obseruatur, quan
do testes sunt in alieno territorio, vt in c. cōstitutus, de fideiuss.
Quidam enim potestatem potest habere iudex laicus in perso-
nam clerici, de foro compe. c.2. & c. vnico, de cler. coniug. li. 6.
Quid si vacillat, dum deponit coram iudice seculari? Vide
quod dixi in c. verum, de foro comp. Sed nunquid valeat depo
nere, & ponte deponit sine licentia sui prælati coram iudice se-
culari, vel alio iudice non suo? Credo, quod sic, quia hoc nullibi
7 reperitur expresse prohibitum, ex quo ponte deponit. Et ad c.j.
Arram. cal. dic, vt ibi dixi. Et pro hoc facit iste tex. & c. insup,
c. quoniam multis sim. vbi dicitur, ꝙ clerici possunt ferre testi-
monium in causa ecclesiæ suæ, & nil dicitur de licentia episco-
pi. & facit quod dicam in sequenti quæst. Item præsupposito, ꝙ
8 fecerint, in non habendo licentiam ab Episcopo; non ta-
men per hoc sequitur, ꝙ testimonium non debeat valere; quia
contra est quoddam accidentale, non autem de substantia te-
stimonij. & facit c.1. ꝛ.eo. & ff.eo.l.1. & multa prohibentur, quę
9 non fiunt. Et circa quæstionem, nunquid religiosi possint esse testes. Spe.co.ti.
de test. excipitur, ꝙ est monachus, & in ver. quid de mo-
nacho. tenet ꝙ sic. Et idem de Fratre Minore, & conuersis, & si-

milibus religiosis, quia non reperiuntur prohibiti, imo potius
permissi, vt in c.nuper, ꝛ.eo. & hic, & c. si Christus, de iureiurā.
cum sim. Idem no. gl. in Auth. de monac. §. cogitādum. & Bal.
in auth. ingressi. C. de sacrof. eccle. & sentit Spec. quod valeat te-
stimonium, etiam sine licentia Episcopi. Ego credo, ꝙ a princi-
pio debet habere licentiam prælati, cum etiam literas. non de-
beant legere sine licentia prælati. 12.q.1.c. non dicatis. sed si te-
stificati

ADDITIONES.

a Cessat dispositio. Adde tu plene de hoc per Iacob. Reb. in l.si quis, la 2. &
ibi in apost. Cels. i. C. de decu. lib. 10. Dy. in reg. decet, in fi. & ibi in apos. fi. de
reg. iur. lib. 6. & quod dixi in apost. ad istum, in c. post translationem. §. cæte-
rum, nu. 17. in ver. cessat, ꝛ. de renun. Zach.
Cessat dispositio, vide late per Dec. in c. cum cessante, eo. in ver. quarta con-
clusio, fallit. inf. de app. Seb. Sap.

b Vtrum clerici possint inter laicos testificari, vide de hoc per Bal. in apost. in l.
3. in 5. col. de test. Item vide D. Tho. 2.2.q.70. art.2. in fi. vbi dicit secundum
ordinem ministri altaris, non possunt compelli ad ferendum testimonium
in cā sanguinis. Et vide Spec. in tit. de teste. §. sequitur. ver. sed quid de pres-
bytero. Et D. An. an c. si qui testium, ꝛ. eo. & gl. fi. & ibi D. Abb. in d.c. fi. de iu.
calu. Sed cum clarum sit, ꝙ clericus non potest testificari contra laicum in
causa criminali, vt in d.c. testimonium. 11.q.1. quæro vtrum possit testificari
pro laico in cā criminali, & videtur ꝙ sic, quia sicut laicus prohibetur testi
ficari contra clericum in cā criminali, vt in d.c. de cætero. cum si. inf. eo. ad-
mittitur tamen pro clerico in cā criminali, vt est gl. fin. in c. clerici. 81. dist.
ergo ita vī dicendum in hoc casu. Contrarium credo hac ratione, ne clericus
pp suum testimonium faciat acculatorem deficere in probatione, quia
punitur pœna talionis, arg. eius, quod in simili dixit gl. no. in c. aliquantos.
51. dist. & do. Ant. in c.1. de postu. Cogita, quia non reperio hanc quæstionē
tactā per aliquem. Et adde hic Arch. 11.q.1. in c. testimonium, vbi dicit, ꝙ
in ciuili denunciatione testificatur contra laicum, & licet iudex contra eum
ad grauiorem sententiam processerit, non propter hoc clericus erit irregu-
laris, arg.c. prælatis de hom. lib.6. An autem aliquo casu clericus possit testi
cari contra laicum in causa criminali, vide per do. Ant. in c. dilectorum. in vl
ti. col. inf. tit.1. & dicit do. Abb. in d.c. de cætero. inf. eo. ꝙ tunc admittitur te
stimonium clerici contra laicum, quando delictum est commissum in loco,
in quo verisimiter non posset probari per laicos, quia hic clericus admittē
in subsidium. nisi ex iudicio criminali committatur pœna sanguinis.
An clericus testificetur contra laicum in cā criminali, vel ciuili, & econtra:
Dicas ꝙ in cā criminali non puto clericum aliquo modo posse compelli cō
tra laicum ꝓp periculum irregularitatis, quam posset clericus facile incur-
rere, iuxta ea, quæ hīr in c. sniam sanguinis, ne cler. vel mo. sed in cā ciuili
puto eum posse admitti ad testimonium, dummodo testificetur cum licen-
tia sui superioris, & iuret in manu sacerdotis, ut per Spec. in tit. de teste. §. 1.
uer. si. item excipitur, quod est monachus, & per Bald. in l. qñ. in 1. no. C. de
testi. & per Alb. de Ro. in auth. si testis productus dicatur. C. de testi. Et intel
lige, quod isto casu clericus, vel debebit examinari per iudicem ecclesiasti
cum, cui subest, vel per secularem, de commissione ipsius episcopi, per gl. &
Arch. in c. quanquam. 14. q. 2. vbi dicit Archi. esse in electione Episcopi, an
ipse examinet, vel alteri committat, & puto quod si committit examinatio
nē iudici seculari, quod cautius & honestius sit, quod iuret clericus in ma-
nu alterius clerici, quia clericus non potest iurare de iure can. in manu iudi
cis seculatis & laici, ut in c.1. & ibi per Inno. de iura. cal. ut uoluit ēt Bar. in
l. cum clericis. C. de epis. & cler. hī per Alexā. consi. 56. in 2. par. consi. Dicas
tamen, quod si aliter veritas haberi potest, non cogitur clericus testificari
pro laico, ut uoluit Host. in sum. de testi. in §. post Gof. in sum. & habetur per
gl. in c. super eo. de testib. cog. & plene per Io. de Imo. in c. dilecto, hec eod.
titu. vbi ēt dicit, quod episcopus cogeretur testificari in defectum aliorum
testium, ne veritas pereat. Adde tñ, quod dicunt Ang. Ge. & Imo. in c. dile-
cto, quod producens testes, dēt ipse probare, quod aliter veritas haberi nō
possit, nisi per testes clericos. De laico autem ut possit cōpelli testificari con
tra clericum, nisi alia causa in contrarium subsistat, non puto dubitandum,
quia testes regulariter inuiti coguntur iurare, & deponere. l. leg. Iul. ff. de te
sti. Fallit tamen in auditore Rotæ, ut in decis. Ro. dec. 94. inc. ad auditorem.
in no. de quo per Io. An. & do. Ant. in c. significauit. de off. ord. quod tamen
iam aliter non decido, sed me remitto ad ea, quæ habentur in d.c. significa-
cit. & in c.1. de testi.

c Reperiuntur. Vide do. Abb. in c. dilectorum. inf. de test. cog. & Fel. in c.1. col. 2.
uer. item in quantum dicit hic Host. co. ti. vbi ponit, quod priuilegiati, ut nō
teneantur testificari, non gaudent tali priuilegio, quando veritas aliter ha-
beri non potest. Seb. Sap.

d Vide omnino ibi gl. quæ dicit, quod per hoc non vitiatur actus, licet clericus
non perat licentiam iurandi ab episcopo, & tenet hic Ab. Sed in contrariū
facit, quia quando in actu requiritur licentia, necessario debet præcedere
actum, vt no. do. Ant. in c. cū consuetudinis. cum concor. ibi signatis. de con
suet. Sed dic, quod forte ista est leuis causa, ideo non vitiat. argu. in l.1. in fi.
ff. de uen. inspic.
Adde tu de veritate eorum, quæ scripsit hic Abb. uidendum Fran. de Aret.
in terminis eius consilio 160. in 9. argum. ubi allegat, etiam Ange. consi. al-
leg. ibi Ber.
An clericus debeat habere licentiam iurandi & testificandi a suo superio-
re, vide Spec. in tit. de teste. §. 1. uer. item excipitur. & Bal. in l. qñ. in 1. no. C.
de testi. & Alb. de Ro. in auth. si testis productus dicatur. eo. tit. de test. & hf
in c. monachi. 16. q. 1. & c. 1. de postu. & concluditur, quod si examinatur per
iudicem ecclesiasticum, non est opus habere licētiam, sed si per secularem,
debet examinari de commissione & consensu Episcopi, vel sui superioris,
cui est subiectus. c. quanquā, & ibi per gl. & Arch. 14. q. 2. Et dicas, quod est
in electione episcopi, an ipse examinet, uel committat examinationem lai-
co. Dicas tamen, quod licet non debeat deponere sine licentia sui superio-
ris, valet tamen testimonium, etiam sine illa, ut no. Inno. & reliqui post eū,
in c.1. ne cle. vel mo. & Bar. in Auth. de nup. §.1. & in Auth. de monac. in §.
cogitandum. & habetur per Lanfr. de Ori. in c. quoniam contra, in uersi. te-
stes. de prob. Ant. Fran.
Adde tñ, quod clericus non potest iurare in actibus iudicis laici, uel secu
laris, etiam de cal. ut per Inn. in d.c.1. & per Bar. in l. cum clericis. C. de epis.
& cler. Rebuffus per Alex. in concor. 2 par. consi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fisicati sunt, valet testimonium per supradicta, facit l. cum pater. §. hæreditatem. ff. de lega. 1. Et satis est, ꝙ non reperitur tale testimonium a iure prohibitum, seu reprobatum: & potius est interpretãdum, vt res valeat, quàm pereat, in c. Abbate, de veri. sign. & l. quoties. ff. de verbo. oblig. Allego ad prædicta no. tex. in c. veritatis, ℨ. de dolo & contum. vbi extra causam monasterij etiam in causa criminali admissi fuerunt in testes Abbates, Priores, Præpositi, & alij religiosi, nec aliquid ibi dicitur de superioris consensu, seu licentia, & habes ibi bonum tex. de prælatis inferioribus citra episcopum. & vide quod no. in c. cũ pastoralis, in gl. 3. q. 7. ‡De episcopis dic, ꝙ quãdo opus est, ad eos mitti debet pro testimonio ferendo: tamen non compelluntur dicere testimonium, sed sponte possunt, vt in l. nec honore, cũ Auth. seq. quæ incipit, seu iudex. C. de epis. & cle. cum gl. sua canonizata 11. q. 1. c. testimonium. §. nec honore. facit c. fi. de iura. cal. Credo tamen, ꝙ in defectum aliarum probationum poterit etiam Episcopus compelli ad ferendum testimoniũ, p suum tamen superiorem, quia hoc casu, vt dixi, cessat omne priuilegium. & facit c. dilecto, ℨ. eo. vbi ob hanc causam deponitur iudex a iudicando, vt ferat testimonium, & in foro seculari, testimonium solius Episcopi sufficit, secundum singulare priuilegium Episcopis ab Imperatore tributum. 11. q. 1. secundum lec. Innoc. in c. nuper. ℨ. plene dixi in c. sicut. ℨ. de prob.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum non confirmatur, si postea reperiatur inhabilitas testium: & idem in sententia.*
2 *Acta facta in vno iudicio, respicientia habilitatem, vel inhabilitatem personæ ad vnum finem faciunt fidem in alio.*
3 *Condemnatio de iure ciuili, repellit a testimonio ferendo, de iure canonico sufficit, quod possit conuinci.*
4 *Lex canonizata contraria canonibus, non est seruanda.*

CAP. XIII.

SVper eo. Crimen nunc probatum repellit testem, alias de illo crimine non damnatum. Communis diuisio. Secunda ibi: Respõdemus. Casus liter. Testes recepti sunt in aliqua causa criminali, vel ciuili, & opponuntur eis crimina, vt a testimonio repellantur. Quæritur quid iuris sit? Respõdet papa, quod si de criminibus illis non sunt conuicti, vel confessi, dummodo inde conuincantur, non sunt in testimonium ad mittendi. Quod dicitur hic, intellige prout traditur ℨ. eo. c. testi monium admittẽdi. Quod dicitur hic, intellige prout traditur ℨ. eo. c. testimonium. Ber. ‡No. ꝙ testis, quantuncunque toleratus tempore productionis, potest prætextu criminis obiecti, repelli, non solum in criminali, sed etiam in ciuili, secus si fuit descriptus in instrumento tempore tolerationis. Nõ enim reprobatur instrumentũ, si postea appareat inhabilis. a l. 1. C. de testi. Et idem potest dici, quando ad dictum testium inhabiliũ sententia fuit lata, vt non reprobetur, licet postea offerantur probationes super inhabilitate, vt in c. præsentium. inf. eod. tit. nisi fuerit appellatum. Nam tũc in causa appellationis possunt crimina obiici, vt est glo. no. in c. 1. de excep. super ver. sententiã, vel si probetur corruptio, seu periurium secundum ea, quæ dixi in c. sicut, sup. eod. Quid autem in iudice, nunquid possit repelli prætextu criminis, siue sit delegatus, vel ordinarius, vide plene no. in c. sciscitatus, sup. de rescrip. & aliquid per Innoc. in c. cum venerabilis, de excep. sed plenius per eundem in c. sciscitatus, præal. ‡Not. ꝙ conuictio, vel confessio facta in vno iudicio quoad certum finem, facit fidem in alio iudicio, quatenus agitur de habilitate pſonæ. Et est ratio, qui a quatenus b sententia, vel confessio inficit personam, sequitur eam, quocunq; se vertit, sicut infamia infamẽ, & lepra leprosum. 1. qõ. 1. c. cito turpem, & in l. ingenuum. ff. de sta. ho. & vide Fed. consi. 23. & plene per Inno. in c. causam, qui fil sint leg. facit c. testimoniũ, inf. eo. Secus quando alia acta, seu confessio non respicit persona, sed priuatam commoditatem alterius, tunc enim non faciũt fidem quoad alium. l. fi. ff. de interro. act. & in c. inter dilectos. §. nec attestationes. de fid. instru. & l. cum quæritur, cum duabus sequen. ff. de except. rei iudi. Oppo. contra text. & videtur non sufficere, quod alias non fuerint conuicti, vel confessi de crimine saltem in ciuili, vt in cap. testimonium, infra eo. Sol. secundum glo. 1. intellige hoc quando perseuerant in crimine, & distingue in materia, prout ibi plene not. ‡ Oppo. 2. & aliter. videtur enim, quod si perseuerent in crimine, nõ sunt repellendi, ex quo hactenus non fuerũt de crimine nũc obiecto condemnati, c ff. eo. l. 3. §. lege Iul. canonizata. 4. q. 3. c. si testes. §. item leg. Iul. & facit l. athletas. §. calumniator. ff. de his q no. infam. vbi dicitur, ꝙ calũniator notatur infamia, ita demũ si calumniæ causa damnatus fuit, nec sufficit calumniatũ fuisse. Sol. glo. quod secundum leges repellitur criminosus, ita' demum, si fuisset damnatus, vt in contrarijs, secundum canones autem satis est, ꝙ nunc possit conuinci, vt hic, & in c. testimonium, inf. eo. ‡ Ex quo no. ꝙ lex canonizata d contraria canonibus, nõ est in foro canonico obseruanda; & hoc ideo, quia Gratianus incorporãdo illam canonibus, non potuit præiudicare canoni, cum ad hoc non habuisset potestatem a Papa, iux ta not. in c. 2. de rescrip. Et dicunt hic Ala. & Vinc. ꝙ de iure canonico non sufficit omne crimen, sed oportet ad minus, ꝙ sit tale, ꝙ a promotione repellat, & tunc eum eo non fuerit dispensatum. Ego hanc materiam respectu vtriusq; iuris plene profequar in c. testamentum, inf. eo. dic, vt ibi. Extra glo. oppo. de c. parte Adæ, sup. eo. cum ibi no. vbi patet, ꝙ non repelluntur testes prætextu criminis obiecti, quin saltem possint recipi coram iudice seculari accusare, & testificari contra laicum, al. leg. 6. q. 6. 2. c. 1. Credo etiam, quod in crimine seculari, vbi non agretur ad pœnam sanguinis, posset clericus ferre testimoniũ contra laicum in defectum testium, ne malus, vt bonus repute tur arg. opt. in c. quamquam. 14. q. 2. & illud c. testimonium, intelligit gl. in c. 1. 51. dist. quando agitur ad vindictam sanguinis. Nec ob. prædicta, quia laici excluduntur, quando præsumuntur infesti clericis. 2. qõ. 7. c. laicos. & c. clericos. Quæ ratio cessat in clericis, cum præsumantur sanctiores, & patres spirituales ipsorum laicorum. 11. queſt. 3. c. absit. 12. quæst. 1. c. duo sunt genera.

SVMMARIVM.

1 *Clerici contra laicos non admittuntur in testes in causa, in qua venit imponenda pœna sanguinis.*
2 *Laici non admittuntur in testes in causa criminali contra clericos.*
3 *Laicus admittitur in testem contra clericum, vbi crimen clerici non potest probari, nisi per laicum.*
4 *Laicus admittitur in testem contra clericum, quando eius delictum est notorium.*
5 *Laicus testificans contra clericum in crimine, saltem facit indicium.*
6 *Laicus admittitur in testem contra clericum, quando agitur de crimine clerici, & in exceptis criminibus.*
7 *Qui ueniant appellatione suorum.*
8 *Iniuriam propriam, & suorum etiam criminaliter quis licite prosequitur etiam de iure canonico.*

CAP. XV.

DE cętero. [a] Laicus in criminali non testificatur contra clericum, accusat tamen pro sua, vel suorum iniuria. Primo ponit regulam a qua secũdo excipit. ibi: Nisi, & exceptionem determinat ibi, Nec tũc. Casus literalis. Quæritur vtrum laici recipiendi sint in testimonium, vel ad accusationem contra clericos. Respondetur, quod secundum canones, non sunt aliquatenus admittendi, nisi suam vel suorum iniuriam prosequantur, & tunc ad testimonium non sunt admittendi, 1 sed ad accusationem possunt admitti. B. ‡Not. 1. vnam regulam quod vbi agitur de crimine criminaliter, nõ testificatur cõtra cleri-

ADDITIONES.

a Appareat inhabilis. Adde Alex. consi. 70. 1. lib.
b Quia quatenus. De sententia, quod quatenus agitur de habilitate personæ, faciat fidem in alio, late prosequitur do. Alex. an l. sæpe. col. 12. cum plurib. seq. ff. de re. iu. vbi multa circa intellectum. l. ingenuum. ff. de sta. ho. & de æquiparatione, quam facit do. Abb. hic de sententia ad confessionem, vide Bar. in l. 2. in fi. C. de eden. vbi vult, quod in omnib. casib. in quib. sententia facit fidem in alio iudicio, ita & confessio. Seb. Sap.
c Cõdemnati. Tu vide ibi gl. in ver. vinculis, quæ per illum tex. dicit, ꝙ ex criminosus, nondũ cõdemnatus, repellitur a testimonio. Et adde Spec. in tit. de ſte. §. 3. in 8. col. ver. item opponitur quod est criminosus. Et licet adhoc, vt testis, repellatur a testimonio propter crimen, sufficiat, quod sit condemnatus, vel conuictus de crimine, vt dicit tex. in l. 4. §. leg. Iul. ff. de testi. tamen ad hoc, vt accusator repellatur ab accusatione, oportet quod sit condemnatus de crimine, ita dicit glo. fi. & ibi Bar. in l. qui iudicio. ff. de actiõ. & vide gl. in ver. mors. in l. 2. ff. de pub. iud. Adde etiã quod indigniter non recipere tertius, antequam sententia sit lata super indignitate, sed solum licitus, secundum Bal. & Imo. in l. ex facto. §. fi. ff. de vulg. & pu. qui dicunt esse ad hoc glo. fin. in l. his consequenter. §. 1. ver. pertinere. ff. fam. ercti.
Adde tu Alex. consi. 87. 2. lib. Et quid si appellauit condemnatus, an prædicte appellatione potest testificari? vide per eundem consi. 37. 3. lib.
An testes criminosi admittantur ad testificandum, dicas quod nisi exprimatur de crimine, contra episcopum admittuntur, & debet specifice exponi de tali crimine, ut per Bar. & Alex. in l. 3. in §. leg. Iul. ff. de test. & per Bald. in l. 1. in 2. q. C. de testi. & no. in c. 3. de test. li. 6. & est no. gl. in c. ipsi. & Bald. li. 2. q. 7. & habetur per Inn. in c. cum P. de accu. & per Bald. in auth. si contra ductus dicatur. C. de testi. & plene traditur in c. teſtimonium, hoc cod. tit. & intellige, quod repellit etiam si fit emẽdatus, ut per gl. in c. ipſi. quia dicas tũ, quod non omne peccatum mortale repellit a testimonio, vt per Abb. in c. inquisitionis. de acc. & habetur p Io. And. & Arch. in c. præsentium, de test. lib. 6. Et adde, quod sola pendentia processus super crimine, etiam si non sit cõdemnatus, habet eum repellere in alia causa, ut per Bar. in l. Barbarius, in gen. col. fi. de offic. præsid. ubi dicit, quod testis contra quem pendet processus de falsitate, non potest esse testis in alia causa, per glo. in l. C. de reis post. lib. 10. & uide quæ ple. traduntur per Spec. & ibi per Bal. in tit. de teste. in §. item quod est criminosus. Ant. Fran.
d Lex canonizata. Vide late per Fel. in c. 2. colum. 8. ver. leges incertæ, supra de rescrip. ubi ponit, an leges infertæ in decretis, censeantur approbatæ. Sed Sapia.

ADDITIO.

a Adde, quod ista Decre. habet locum etiam in clerico, qui habet solam primam tonsuram, vt contra eum in causa criminali ad accusandum vel testificandum non admittantur laici. Hoc probatur optime per istum tex. dum dicit clericum. iuncto. c. cleros. 21. dist. & hoc aperte tenet Dom. in c. sacerdotes. in q. 7. Et adde hic, quod laicus potest deponere pro clerico in causa criminali. glo. est 10. in c. clerici. & 1. dist. pro qua facit tex. cum glo. 18. quæ. 2. c. si vero. Pet. dicit, ꝙ in illis casibus poterit accusare, quibus sine pœna poterit verberare, q hñr in d. c. si vero. Io. And. in addi.
e Spec. in d. §. 3. dicit, ꝙ oẽs sunt sui, e pro quibus põt postulari, q sunt de tertio ordine nõ postulant, & enumerantur. ff. de post. l. 1. in fi. cum l. seq. Quod putat verũ, exceptis vltimis duobus ibi enumeratis, & enumerantur ibi hæ personæ, patroni, vel patronæ, & eorum liberi, frater, soror, socer, vxor, socrus, gener, nurus

clericum, & vide tex. no. iun. glo. in c. testimonium. 11. qõ. 1. qui ponunt regulam conuersam, quod nec admittuntur clerici cõtra laicum, cum criminaliter agitur. & allegat ibi glo. istum tex. qui tantum facit per casum conuersum, vt sicut laici non testificantur contra clericos, ita per identitatem rationis, nec clerici contra laicos, quod no. & satis bene facit ille tex. Dicit tamẽ Host. quod de crimine ecclesiastico poterit clericus, etiam coram iudice seculari accusare, & testificari contra laicum, al. leg. 6. q. 6. 2. c. 1. Credo etiam, quod in crimine seculari, vbi non agretur ad pœnam sanguinis, posset clericus ferre testimoniũ contra laicum in defectum testium, ne malus, vt bonus repute tur arg. opt. in c. quamquam. 14. q. 2. & illud c. testimonium, intelligit gl. in c. 1. 51. dist. quando agitur ad vindictam sanguinis. Nec ob. prædicta, quia laici excluduntur, quando præsumuntur infesti clericis. 2. qõ. 7. c. laicos. & c. clericos. Quæ ratio cessat in clericis, cum præsumantur sanctiores, & patres spirituales ipsorum laicorum. 11. queſt. 3. c. absit. 12. quæst. 1. c. duo sunt genera.

1 ‡ No. 2. principaliter, quod etiam laico prosequente iniuriam propriam contra clericum, non admittuntur laici ad testificandum, nec aperit iste tex. si sint alij testes, vel non, sed potius indistincte videtur excludere per illud verbum, Aliquatenus, & c.
2 Et quanquam Doc. alicubi non tangant, qđ memincrim: ‡ ego tamen soleo limitare hoc c. quando delictum, de quo clericus accusatur, fuit commissum in loco, in quo est clericorum copia. Quid enim si in villa, vbi esset vnus clericus? Certe impossibile est hoc casu probare delictum, & sic intelligendo hunc tex. indistincte remanebit impunitum, & dabitur clerico materia delinquendi, quare intellige, quod tunc admittantur laici in defectum ad testimonium. Nam ex hac causa admittuntur alias inhabiles, a vt probatur in c. fi. ℨ. tit. proxi. facit c. uenieus, in fi. ℨ. eo. vide bo. tex. iuncta glo. in ver. & si tres, ℨ. de elec. c. cum dilectus. saltem, quando ex numero & qualitate testiũ non sit præsumptio, ꝙ velint dicere falsum, vt in simili dicit tex. in c. in fide fauorem, de hær. lib. 6. Et vbi non potest haberi vera probatio, admittitur pæsumptiua, vt in c. præterea, ℨ. eo. & in c. tertio loco, & c. literis, ℨ. de præsump. cum sim. Multum tamen facit in contrarium l. prospexit. ff. qui, & a quibus. Sufficit enim ita scriptum esse. 6. q. 3. c. scitote. sed respondeo cum materia testiũ reperiatur a iure limitata modo prædicto, debemus & nos in casu nostro sic limitare, argum. l. non possunt. ff. de le. & c. cum dilecta. de confir. vti. vel inut. Et ineptum est regulam non falle re, vbi ratio naturalis suadet, vt est tex. iuncta glo. in Auth. vt si. prohi. ma. debi. & facit l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusa. tut. vbi tex. arguit ex naturali iustitia. ‡ Secundo limito hoc cap. vt non procedat, quando delictum clerici dicitur notoriũ, & tũc etiam laicos admitterem ad testimonium. tex. adduco. no. in c. cum dilectis. de purg. can. ‡ Tertio limito, vt laici nñr nõ admittatur. l. ad plenam, pbõnem faciendam, sed ad indicium facien
3 dũ, c saltẽ vt subijciantur torturæ. ar. in l. capite 5. cũ ibi no. p Bar. ff. de adul. & ibi gl. & in l. quæro. ī fi. ff. de ædi. ædic. & quod no. in c. 1. ℨ. de pba. & sentit Inno. in c. qm̃, sup. eo. ‡ Quartam limitationem sentit hic Host. vt pcedat, quando agitur de crimine criminaliter, vt dixi: secus si ciuiliter, per c. 3. super eo. & hoc
4 dc. pcedere etiam si agatur ad priuationem beneficij: nam & nunc dicitur agi ciuiliter, per c. 3. ℨ. eod. & in c. per tuas. ℨ. de fide. & quia proptie accusatio tendit ad depositionem ab ordine, vt in c. qualiter, & quando. 2. de accu. Et pro hac limitatione est bon. tex. ℨ. eo. c. tam ex literis. Item si agatur per viam inquisitionis, vel denunciationis, argu. in d. c. tam literis, & c. qm̃, sup. eod. & sentit hoc Fed. consi. 23. & facit, quia his casibus nõ agitur ad pœnam naturalem delicti, vt d. c. qualiter & quãdo.
5 Quinquid autem his casibus admittantur laici ad accusandũ, d ad testificandum? vide quod dixi in c. ex parte Adæ. ℨ. eo. Quintam limitationem sentit gl. 2. hic vt admittantur laici in exceptis criminib. sed tu respectu accusationis clericorũ, dic, vt plene no. in c. cum P. de accusa. & 2. q. 1. c. in primis. & 2. q. 7. in fin. respectu uero testimonij, an admittantur laici cõtra clericos in exceptis criminibus, dic, vt ple. le. & no. in cap. per tuas, ff. ℨ. de fimo. vide in cap. in fidei fauorem. de hær. lib. 6. ‡ Vltimo limita hic, quia tex. admittit hic laicos ad accusationem clericorum, cum prosequuntur suam, vel suorum iniuriam, qui comprehendantur hic, appellatione suorum. Sol. vario modo exponitur per Do. in casu nostro non reperitur hoc a iure determinatum, & ad alios effectus multifarie exponitur. Nam secundum Acc. illi dicuntur sui, qui de eo testificari non possunt, vt no. C. ad Tur. l. pen. in fi. & vide per Spec. in tit. de accu. §. 3. in prin. Hostien. dixit illos suos, de quibus habetur. ff. de accu. l. 1. & 2. Goffre. intelligit suos omnes illos, pro quibus agere potest quis actione iniuriarum, quasi iniuria videatur sibi illata, ut ser
6 uus, filij, vxor, inſt. de iniur. §. patitur. ff. de iniur. l. item apud Labeonem, §. ſponsum. Item si quis defendit mortem propinquorum. l. hi tamen. ff. de accu. & sic intelligitur. 3. q. 11. cap. negant. Abb. vero dicit hoc posse intelligi de omnibus constitutis in potestate, vel non, dũmodo sint in j. gradu, alle. de sen. excõ. c. si vero. Pet. dicit, ꝙ in illis casibus poterit accusare, quibus sine pœna poterit verberare, q hñr in d. c. si vero. Io. And. in addi.
e Spec. in d. §. 3. dicit, ꝙ oẽs sunt sui, e pro quibus põt postulari, q sunt de tertio ordine nõ postulant, & enumerantur. ff. de post. l. 1. in fi. cum l. seq. Quod putat verũ, exceptis vltimis duobus ibi enumeratis, & enumerantur ibi hæ personæ, patroni, vel patronæ, & eorum liberi, frater, soror, socer, vxor, socrus, gener, nurus

ADDITIONES.

a Alias inhabiles. Adde, quod imo infames admittũtur, vbi aliter ueritas haberi nõ põt. Exemplũ ponit Sal. in l. ea quidẽ. in 1. col. ver. ad quintam quæst. C. de accu. qñ quis ludebat in postribulo, & fuit deceptus ob taxillos falsos hoc ẽt poterit probari per lenones, & infames pſonas, qđ dictum sequitur Alex. in consi. 64. inci. Viso themate in 1. vol. & Ang. Aret. in tract. malefi. in verbo, meritore di mal dadi. col. 1. Seb. Sap.
b Ibi, cuius uniuerſæ uicinæ populus, & hoc ẽt tenet ibi do. Abb. & idem dicit do. An. in c. cum non ab homine, in 7. col. & ibi ẽt do. Abb. de iu. Item ſcias, quod laici sunt idonei testes ad probandum infamiam contra clericum. h. d. D. Ant. post Io. And. in c. tam literis, in vlt. col. inf. eo. Adde de hoc Spec. in tit. de teste. §. 1. in 30. col. uer. item quod est laicus, cum seq.
c Optime facit quod no. Bar. in l. fi. ff. de in lit. iur. ubi uult, quod quotieſcũque priuilegiata probatio plene ꝓbat in ciuilibus, in criminalib. faciat indiciũ sufficiens ad torturam. sed ciarum est, quod in ciuilib. testimonium laici cõtra clericum plene probaret, ergo &c. In contrarium facit quod testis, qui prohibetur examinari pp̃ eius reuerentiam, contra quem producitur, examinatus nullum facit indicium, vt l. 2. & ibi Bar. ff. de quæſt. & tenet Bart. in l. maritus. eo. ti. & gl. in tit. C. de quæſt. sed una ex rõnibus, quare laicus prohibeat in crimine testificari cõtra clericũ, est propter reuerentiam, vt quia non est paris conuerſationis, uel gradus, ut in d. c. laicos. 2. q. 7. ergo &c.
Adde qualiter intelligatur, quod testes minus idonei admittantur propter defectum probationis Alex. consi. 64.
d Et generaliter an prohibitus accusare sit prohibitus testificari, uel cõtra, vi de plene per gl. 4. q. 3. in summa, quæ est magistra. Nã vĩ dicendum, quod sic per tex. in c. fi. inf. eo. & in c. ipſi Apoſto. & c. testes. 2. q. 7. Sed tu ad hoc uide tex. & gl. in c. licet, cir. fi. de fimo. facilius tamẽ pp̃ crimẽ repellitur testis a testificando, quam accusator ab accusando, vt no. gl. fi. & ibi Bar. in l. qui iudicio, ff. de accu. cuius uerba ſcripſi ſup. c. proxi. Et adde, quod ſicut minor 20. an repellitur a testimonio in causa criminali, ut est tex. 4. q. 3. c. si testes. §. item in testimonium, ita & minor 20. an. repellitur ab accusando, ut dicit gl. in l. libellorum, in uer. pupilli, ff. de accu. & Bar. in l. qui accuſare, eo. tit. Sed nunquid, ſicut laicus, qui prohibetur accuſare clericum, admittitur, ſi proſequatur ſuam iniuriam, vt est tex. hic, ita clericus, qui prohibetur accuſare laicos, vt in c. ſicut ſacerdotes, 2. q. 7. admittatur ſi ſuam, uel ſuorum in iuriam proſequatur? Dic quod non, glo. est ſing. in c. laicos. 2. q. 7. quod est uerum, niſi proteſtetur, quod non intendit ad uindictam ſanguinis, ita dicit Io. An. in nouel. in c. prelatis, ſuper ver. querelam, de ho. in 6.
An clericus poſſit accuſare laicum de crimine ẽt cum proteſtatione, quod non procedatur ad pœnam ſanguinis, uide quæ plene habentur in c. ſentẽtiam ſanguinis, ne cler. vel mo. & in c. repellantur. & ibi per Ioã. de Ana. de acc. & vĩ, quod magna ſit ſuſpicio, quia inter eos vĩ eſſe inimicitia, & vt plurimum ſolent eſſe adinuicem infeſti, vt ſentit text. in uer. infeſtationes, in prælle. c. repellantur. Dic, ut ibi plene tradi ſolet.
c Qui ueniant appellatione ſuorum, in caſu huius decret. Adhoc uide glo. 1. in l. ſi fœmina, quæ eſt l. pen. C. ad Turp. hic alle. p do. Abb. qui, dicit, quod illi intelliguntur, de quibus in d. c. ſi teſtes, ℨ. item, leg. Iul. q. 3. Et idem dicit Bar. in l. 1. C. qui accu. non poſſ. & Pet. de Anch. in repe. c. canonũ, in 6. prin. q. 1. 46. col. illius. q. uer. ſolet dubitari, ſup. de confeſſ. pro quibus ego allego caſum neque ab eis, neq; ab aliquo canoniſta põderatũ, ln c. de crimine, iunct. c. de certis. 15. q. 3. ſed Bald. in l. neganda in fi. C. qui accu. non poſſ. dicit, quod qñ ſit mẽtio de ſuis, intelligit de ſuis cõiunctis uſque ad quartum gradũ. Pro quo facit l. ad petitionem. C. de aduo. diuer. iud. & auth. ſententiam. C. de epiſ. & cle. & glo. in c. requiſiuiſti. de teſta. & gl. in c. 1. 12. q. 3. Sed Flo. in l. lege iu. ff. de teſt. ubi refert Bu. dicere quod appellatione ſuorũ, cõtinentur illi, qui nõ coguntur teſtificari uſque ad quartum gradum, &c. Et qui ueniant appellatione ſuorum, uide tex. in c. fi. de verb. ſign. lib. 6. & Do. poſt gl. in c. ſtudeat, cir. fi. 50. diſt. Item adde hic quod no. Bar. in l. fin. in ver. ſed qui dicuntur extranei, ff. de priua. deli. Quæ aũt dicantur ſuæ eccleſiæ, uide gl. & do. An. in c. pro illorum, & quod ibi no. de præb. Qui aũt ueniãt appellatione proximorũ, uide opt. tex. in c. quãuis, de adulterij. C. de adult. ita ad literã do. Bar. de Bel. hic. Ego addo circa prædicta, unam notabilẽ regulam, quod ubicũque in aliqua l. vel diſpoſitione fit mentio de ſe, vel de ſua perſona, uel ſimilibus uerbis, quod talia uerba cõprehendũt, nedũ pſonam propriam, ſed ẽt alios, quos circa ſe neceſſario habet, puta uxorẽ, & filios, & ſimiles, tex. eſt de hoc no. & forte quem nunquam audiuiſti alias in l. 3. §. ſed qđ diximus. ff. de pe. le. & iſtam reguiam didici a do. Ial. de Mayno Mediol. præceptore meo, dum Papiæ legeret, l. vt vim. ff. de iuſt. & iur.
Adde q ueniãt appellatione ſuorum, do. de Ro. deciſ. 460. de renun. in nou.
Qui ueniãt appellatione ſuorũ. Dicas, quod in hac materia accuſationis, de qua hic tractatur, ſui dicuntur, parentes, patroni, patronæ, & eorũ liberi, frater, ſoror, ſocer, uxor, ſocrus, gener, nurus, utricus, nouerca, & priuignus, qui oẽs dñr ſui in materia accuſandi, uel ꝓſequẽdi iniuria ſuã, uel ſuorũ. Itẽ amicus intimus, uenit appellatione ſuorũ, ut ſin. dicit Bal. l. 1. in 22. col. C. qui accu. non poſ. de quo uide p Alex. in l. 1. in fi. ff. de pub. iu. & in l. 2. ff. de accu. In alia aũt materia, qui dicãtur ſui, puta in materia ſucceſſionis, & tranſmiſſionis hæreditatis, illa non adita, uel non agnita, dicas, quod ſui dñr, qui ſunt in poteſtate teſtatoris, ſiue eius, de cuius ſucceſſione tractatur, ut Inſti. de hære. qua. & diffe. §. ſui autem hæredes. & §. ſed his ꝑmittit prætor. & in Iunica. C. de his, qui ante aper. tab. Et generaliter q ueniãt appellatione ſuorũ, uide per Bar. in l. cũ ſuæ. ff. de leg. 3. & in l. ſi ita, in §. ea. l. in uit. col. ff. de uerb. obli. ubi ponit quid de eccleſia, & uide per Spec. in ti. de accu. in §. 3. in prin. an & quando deſunt filii appellatione ſuorũ ueniãt fratres, uel agnati, uide Pau. de Caſt. in conſi. 351. & uide tex. in cle. cauſam iunct. gl. in uer. ſuorum, & ibi per do. Card. in 1. q. de cle. ubi dicit, quod ueniunt etiam procuratores & factores ad effectum, ut dicatur locus non eſſe tutus propter metum talium perſonarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nurus, vitricus, nouerca, priuignus, pupillus, furiosus, & fatuus. Mihi placent omnia, præter istas tres personas vltimas, quia isti non possunt dici sui, ex quo sibi non attinent. licet alias illis sit
8 miserendum, & fauendum. † Et no. ex hoc, & ex tex. q licite ēt de iure cano. quis prosequitur etiam criminaliter iniuriam ꝓpriam, & suorum. facit c. & qui emendar. 45. dist. & vide quod no. in c. si is qui prælatus. 23. quæst. 4. & per Doct. in c. olim, de iureiur. & in c. grauis, de rest. spol.

SVMMARIVM.

1 *An illud capitulum debeat intelligi, quod vltra tertiam productionem non possint quarto producitestes, nisi cum solemnitate, an vero post tertiam dilationem?*
2 *In concessione secundæ & tertiæ & quartæ dilationis, seruatur solemnitas capituli, ultra tertiam, & debet probare se fuisse impeditum in alia dilatione.*
3 *Testes producti in quarta productione, concessa sine solemnitate, probant, si non fuit contradictum, uel appellatum.*
4 *Testium receptio facta post conclusionem, nulet. si pars non opponit.*

CAP. XV.

a EN causis. a Legitur principaliter duobus modis secundum lectu. communem, & verbis congruentem. h. d. In causis ecclesiasticis & ciuilibus possunt fieri tres productiones testiū, quarta autem non admittitur absque solemnitate legali. hoc primo. Super dictis testium pōt post ipsorum publicationem publice disputari, hoc secundo. & duo sunt dicta, secundum ibi Et super. Nor. 1. ꝙ causarum quædā sunt ecclesiasticæ, quædam ciuiles. Ecclesiasticæ possunt dici dupliciter, vel quia spectant ad ecclesiasticum forum, vel secundo dicuntur ecclesiasticæ spirituales & criminales. Ciuiles autem dicuntur illę, quæ aguntur in foro seculari. Item quæ aguntur de rebus temporalibus. & vide bon. glo. & plenam. ii q. 1. in summa. No. 2. ꝙ regulariter causæ ecclesiasticæ regulantur in iudicio ad instar ciuilium, facit per locum a speciali, clem. dispendiosam, de iu. & c.
b 1. de iura. calum. lib. 6. No. 3. ibi: In legibus, &c. quod causę tā ecclesiasticę regulantur in iudicio secundum leges ciuiles, ex quo non contradicunt canonibus, &c tam in ordinādo, quam in decidendo, attenditur ius ciuile, iuri canonico non contrarium. Et pro hoc dicto est tex. in c. 1. & 2. de no. ope. nunc. adeo, q vbi ius ciuile expresse non disponit, potest tamen adduci per simile, vt notanter probatur in c. authoritate Martini, de ꝓcess. præben. li. 6. & loquitur de illa solemnitate legali, quæ habetur in c. vltra tertiam, j. co. & originaliter in auth. eod. tit. §. quia vero. Vlt. no. quod licet testes recipiantur in secreto, in c. venerabili. j. co. de dictis tamen eorum postea potest publice disputari, vt hic. Simile in electionis scrutinio, quod fit in secreto, postmodum tamen publicatur, & super eo publice disputatur, vt in c. quia propter, cum ibi no. 3. de elec. & hæc potuit esse ratio dubitandi. Nam videbatur, quod deberet secrete disputari de dictis, sicut recipiuntur in secreto. Sed alia ratio imminet in receptione, quia primo casu dubitatur de falsitate, 3. eod. c. 2. secun-
1 do vero non. † Oppo. & videtur, q plures productiones possint fieri in causa: cum dilatio data ad productionem testium, cedat commodo debentis producere. Nam dilatione pendente, iudicis officium quiescit, j. de app. c. significante. & l. siue pars, C. de dilatio. Glo. metu contrarij, vt arbitror, exponit tex. ibi. Productionem, i. dilationem. Et sic intelligendo de quarta dilatione, vnde intra primam, secundam, & tertiam dilationem, potest quis toties testes producere, quoties voluerit, sed quartam dilationem nō habebit, nisi cum omni solemnitate, de qua j. eo. c. vltra tertiam. Et hoc verum secundum glo. nisi obstet renun-
c ciatio e productionis testium, vel si multitudo testium est producta, tunc enim nedum quartam non habebit, sed nec etiam tertiam, nec secundam, j. eo. c. significauerunt, & c. cum venissent, cum si. Deinde ponit gl. secundum intellectum, vt intelligatur in productione, secundum ꝙ verbum sonat, videlicet vt in cā non possint fieri vltra tres productiones testium, nisi cum solemnitate legali: dicit tamen primum seruari de facto. & illud dicit Ioan. And. tenendum. Host. plus placet iste secundus intellectus, vt tres productiones fiant in vna dilatione, ar. ff. de verb. sig. l. ter enixa. vnde ibi litera non dicit dilationem, sed ꝓ-
d ductionem, q quæ sunt diuersa. Tres ergo fiēt productiones intra vnam dilationem, quarta fiet cū solēnitate. Et dr prima, cū quis colligit testes, quos pt habere, & præsentat iudici eos, cum vero colligit alios, & eos præsentat, dicitur secunda, & sic de tertia. Solent etiam a principio testes producendi nominari, secundum eum, quia forsan ei non est possibile sic simpliciter præsentare, sed productiones postmodum debent fieri de nominatis. & videtur sentire Host. ꝙ intra quamliber dilationem, potuerunt fieri tres productiones testium. do. Ant. aperte, non eligit, sed videtur sentire cum primo intellectu gl. ille tamen intellectus, si bene iura ponderantur, non videtur procedere. Primo, quia non in omni casu procederet. Finge enim, quod pars fuit impedita intra primam, secundam, & tertiam dilationem, ita quod nullos testes produxit, dicemus ne, quod non habet quar-
tam dilationem, nisi cum solemnitate legali? Certe falsum est, quia frustra tunc iuraretur, quod nō didicerit testificata &c. patet ex forma c. vltra tertiam. prælleg. Tamen ista vltima litera simpliciter denegat quartam sine solemnitate legali, ergo non debet intelligi in dilatione. Item intelligendo tex. in dilatione, sequeretur quod tres dilationes simpliciter, & sine difficultate possent dari, tam in causis ecclesiasticis, quā in ciuilibus, quod etiam est falsum, vt patet ex l. oratione. & l. fi. ff. de fer. & ex notatis in c. 2. de dila. vbi vide per glo. & ideo credo tex. intelligē-
dum, prout iacet, & nedum intra vnam dilationem, sicut sentit Hostien. sed etiam in tota causa, non possunt fieri vltra tres productiones testiū, nisi cū illa solēnitate legali. Et ita proprie loquitur iste tex. nullā faciēs mētionē de dilatione: habens ergo vnā
dilationē, vel plures ex cā, nunquā admitteretur ad quartā, quæ
ctionē, nisi cū illa solemnitate legali. Et est ratio, ga ex iterata to-
ties, productione est prēsumptio, q fuerit per cuncta tus dicta testium, & ga forte illi non probabant, est inductus ad productionē aliorum, illos prius subornando, iō exigitur iuramētum huius psumptionis purgatiuum. Et ex hac ratione infertur, qđ si fecit plures, productiones testiū, si adhuc non fuerūt examinati, non hēbit locū dispō huius c. quia cessat rō subornationis, & dictorū pcuctationis. Idē si fuerunt examinati, sed fecit istas, productiones in actu ptinuo, ita qđ non potuit scire dicta illorū an te, productionem, quā nūc vult facere. arg. in l. ptinuus actus ff. de verb. obl. intelligatur ergo tex. de trib. productionib. cum effectu factis. & ita pprie loqtur tex. in auth. eo. §. quia vero. vnde sumpta fuit hæc decr. & qñ interuallo facto post tres productiones, & receptionē, productorū, vult facere quartā. Quid aūt si noīauit multos testes; nō tñ, produxit oēs sit, sed fecit tres, productiones, nūc vult facere quartam? Die, qđ non admittetur sine vlla solēnitate, ga eadē est rō, licet in veritate non oīno, & hoc iō, ga potuit malitiose plures noīare, & figmētis dandus non est locus, de cuius c. quāto. Et ꝓ prædicto intellectu facit auth. at qui semel, licet non mouetur ꝓdictis rōnib. Ex his hēs clare intellectū huius c. & eius rōnem. Et infero, qđ si habuit tres dilationes, & impeditus, nō potuit facere nisi vnā, vel duas, productiones testiū, & in nūc, phādo ipedimētū, petit quartā dilationē, qđ illa dabit absque illa solēnitate legali, ex quo non fecit tres productiones testiū. Nā, vt dixi, iure cauet de ista solēnitate adhibēda solum in
2 quarta, productione, & non dilatione, & rōnem ꝓdixi. † Sed ꝓp. nūqđ dabit ista quarta, productio, seruata dū taxat solēnitate illius c. vltra tertiā? Inn. dr, qđ nō, sed oportet, qđ ꝓbet se impeditum
c fuisse, & idē dr i ꝓfessione sdæ, & tertiæ, ga licet prima det ingrādi cognitione cāæ, tū secus in secda, & tertia. Aduerte hoc dictū Inn. ꝓcedere capiēdo, productionē ꝓ dilatione, sed capiendo verbū sonat, cessat hęc suppletio Inno. Ex quo. n. est adhuc intra dilationē sibi ꝓcessā, pt facere quartā, iurādo solūmodo, put ibi dr, & ex hoc apparet, q iste secds intellectus probabilior est, cū iura canonica, & ciuilia, nō reqrant in hac quarta productiōe, nisi illā solēnitatē, vt patet hic, & in c. significauerūt, & c. vltra tertiā, j. eo. & auth. at qui semel. prælle. & tamen in ꝓcessione

ADDITIONES.

a Materiam huius decret. vide examinatam per Legistas in auth. qui semel. in 3. col. C. de prob. & si est commissa alicui examinatio testium nominatoꝝ, & ipse semel examinauit nominatos, nō poterit iterum eos examinare. Ita dicit do. Ant. in c. licet vndique. in fi. de off. delega. & ita dicit determinat per gl. & Do. in c. in causis, de off. deleg. Item de intellectu huius c. & vltra in tertiam vide multum latissime per Host. in summa. de dila. §. & quibus cirea prin. ver. vī tñ q in ciuilib. & sequentib. Item vide, quod late tetigit Lap. all. 82. fm quotam meam, vbi ponit latissime, an dispositio huius decr. habeat locum in causa matrimoniali.

b Quod causæ. Vide Alber. de Ros. in 1. par. statutorum. q. 9. & Gem. in c. 1. 10. de testib. Pet. de Anch. in c. 1. 6. char. versi. his itaque præmissis, supra de constit. Seb. Sap.

c Vtrum sola renunciatio in cā impediat quartam productionem cum solemnitate, do. Ant. hic concludit q sic, licet Innoc. contra. Sed vide Specia. in de teste. §. qualiter, in 3. colu. ver. quarta autem productio. Et de hoc vide Bar. in auth. qui semel. in 4. col. ver. circa secundum. C. de proba. vbi distinguit, an ante renunciationem, vel conclusionem potuit testes producere, & tunc non admittatur: aut non potuit, vel ignorabat se posse produ. et tunc admittetur ad producendum cum hac solemnitate.

d Quomodo sumatur hoc verbum, productio, vide plene per do. Anto. in extra tertiam. inf. hoc tit. in 4. col. ver. venio ad secundum, qui concludit cum gl. & Bar. in auth. at qui semel. C. de prob. & intelligitur, pro vt verbum sonat, quod tamē intellige, vt ibi. Et vide gl. 1. in c. induciæ. §. spacium, ro vero judicantes, & ver. qui semel. 3. q. 3. vide Io. And. in fua fum. de teft. in ver. tra quot dilationes sunt testes producendi. & de hoc vide multum late Archid. in d. §. spacium, in 2. col. vbi videtur tenere, q in casu huius decr. tantum debeat dari vna dilatio, sub qua multæ fiant productiones, sequendo Phal. Gof. & Host. in hoc c. Sed poltea refert, q Tho. in suo libello in tit. de dila. tenet q dabuntur plures dilationes. & de hoc vide per Bal. in 1. in 1. co. C. de dila. vbi dicit, qđ secundum canones intelliguntur tot dilationes, sed secundum leges intelliguntur multæ productiones sub vna dilatione. & vide gl. mag. uerfus fi. in 1. in pecuniarijs. ff. de ferijs.

e Fuisse. Vide Lap. alle. 82. incip. in cā matrimoniali, vbi dicit, q quando testes non sunt examinati, nō impedit quarta productio. vide de hac materia Georgium Natā. in rep. cle. sæpe, de uerb. sign. Seb. Sap.

sione secundæ dilationis requirant aliam causæ cognitionem, vt in d. l. oratione, & l. fina & no. in d. c. 2. de dila. ergo debent intelligi hæc iura de quarta productione, & non de dilatione, cum super dilationibus sit specifice prouisum, argumen. in l. 1. & si capitur productio pro dilatione. † Quæro, qđ si detur quarta productio sine solemnitate, nunquid valent attestationes? In
nocen. refert opin. Quidam dicunt quod non, argumen. c. 2. supra eod. in fi. Secundi dicunt contra, nisi fuerit appellatum, inf. eodē, significauerunt. Tertij dicunt, quod licet contradicatur, & appelletur, iudex tamen sine solemnitate ista, vel cum causa, potest concedere quartam, & quintam, nisi sit conclusum & renunciatum testibus, & dicta ipsorum alteri parti sint edita. Sic aliter seruari debet hæc solemnitas, per d. §. quia vero, vnde extrahimpta hæc decre. Dicit tamen Innocen. quod licet hoc videatur verum, tamen securius est iudici nunquam dare quartam sine solemnitate, & dicunt isti vltimi, quod concurrentibus prædictis. s. conclusione, renunciatione, & editione, attestationum, non dabitur etiam secunda sine hac solemnitate: nam eadem est ratio, ergo &c. de const. c. translato. Dicit tamen Innocen. quod prædictus §. quia vero, non videtur facere vim in conclusione, vel renunciatione, sed solum in editione facta alicui parti, vt tunc si seruanda illa solēnitas. Aduerte, quia Innocen. & alij, quos refert, solum considerauerunt illum §. quia vero, ad corticem, & non aduerterunt ad iura canonica, quæ magis specifice prouident super hac materia, & declarant intrinsecam materiam illius §. quia vero. Vnde considerandum est, quod in iure, maxime nostro, habemus aliquos terminos in duo exclusiuos productionis testium, vt est conclusio in causa: nam post conclusionem in causa, etiam instrumenta produci non possunt, fortius nec testes, vt probatur in c. cum dilectus. 2. de fid. instrumentor. nihil enim amplius potest produci, quod consistat in iure, vel facto, vt ibi no. & in c. pastoralis, de causa poss. & propr. Ex quo infero, quod etiam si pars vnam, vel nullam testium productionem feciſſet, ex quo tamen permisit in causa concludi, non est amplius locus productioni testium, etiam cum solemnitate legali, & sic male dixerunt prædicti do. quos refert Innocen. vt supra dixi, Idem dico de publicatione attestationum facta de consensu partium, vel renunciatione, vt amplius non sit locus productioni testium super eisdem, si pars, vt no. plene in c. fraternitatis, inf. eod. & c. cum venisset. Quandoque vero isti termini non interuenerunt in causa, sed data fuit dilatio pro testibus producendis, & tunc si tenes primam lect. dic, quod non debet dari quarta dilatio sine illa solemnitate legali, quia est præsumptio, ex quo habuit tot dilationes, & intra eas aliquos produxit testes, quod fuerunt eorum dicta percuncta, vt colligitur ex c. vltra tertiam. infra eod. & idem dic, si tenes secundam lect. vt hæc præsumptio oriatur ex
3 sæpe iterata productione testium, interuallo postmodum interueniente, ante petitionem quartæ productionis, vt sic non admittatur quarta productio sine illa solemnitate legali: nec curā dum est, an editio actorum fuerit facta alteri parti, vel non. de hoc enim non curat ille tex. nec super hoc se fundat c. significauerunt. & c. vltra tertiam. inf. eo. sed solum ex sæpe iterata productione. Et ad §. quia vero, dic, vt ibi factum narratur, sic casu accideret, vbi vltra tres productiones factas per alteram partem, altera pars habuerat copiam dictorum testium, sed idē est, si copiam altera pars non habuisset, dummodo petens tres productiones prius fecisset, vt patet ex ratione illius §. qui hoc ponderat, in prin. & ex isto c. & c. significauerunt, & capitu. vltra tertiam. inf. eod. titu. Nunc veniendo ad quæstionem principalem supra positam, an valeant attestationes receptæ in quarta productione data sine solēnitate legali. Breuiter concludo, quod si non fuit contradictum, & appellatum, valent. videtur enim receſſum ab illo termino excluſiuo, sicut in simili, & forsan casu dicimus, quod valet testium receptio facta post conclusionem, si non fuerit contradictum, vt no. domi. de Ro. decidit am in dicto c. cum dilectus. Item de communi consensu partium possunt acta incidi, & de nouo omnia ꝓduci, vt l. acta. ff. de reind. Facit c. cum causam, inf. eo. & quod no. inf. eo. c. præterea. Et hæc sunt etiam de mente do. Anto. hic: si autem fuit contradictum, & appellatum, non tenebunt attestationes, quia deest legitima causa appellandi, si denegatur quarta productio cum solemnitate d. c. significauerunt, ita & fortius videtur legitima causa appellandi, si concedatur sine solemnitate, cum hoc dicat, &c.

ADDITIO.

a Attestationes. Vide hic do. An. in ver. 3. quod valeat productio testium facta publicatis attestationib. si pars non opponit. Et idem dicit do. Ant. inf. eo. c. vltra tertiam, in 5. col. ver. si autem, vbi limitat hoc dictum. & ad idē est glo. in ver. producere, in cle. j. de test. & vide do. Ant. inf. e. c. fraternitatis. in 24. col. verſ. fallit quarto. An autem valeat productio testium facta post terminum assignatum, parte non opponente, vide per Bart. in l. ante sententiam, circa fi. ff. de app. & per Bal. in l. 2. C. de epiſcaud. vide ad hoc Imo. in c. fraternitatis, inf. e. ti. qui idem dicit q do. An. hic, & est ratio, quia taciturnitas in iudicialibus, pro consensu hꝫ, vt est tex. in l. cum ostendimus. §. fi. ff. de fideiuſ. tut. & in c. 2. de acc. in 6. Sed tu contra istam opi. instare potes virgentib. rationibus, prout tradit hic do. Fran. de Are. in suis recol. sed tandē post longissimam disputationem, tenet opin. communem pro qua adducit rex. in clemen. constitutus. in fi. de ele. iuncto c. vt cir. eo. tit. in 6. Adde Alexan. consi. 72. 3. lib.

SVMMARIVM.

1 *Vniuersitas non debet excommunicari, sed omnes de uniuersitate bene possunt.*
2 *Testes deponentes contraria circa actum iterabilem & per multiplicationē actus, si possint reduci ad concordiam sunt reducendi, nisi per confessionē partis, uel testium apparet de unitate actus.*
3 *Concordia circa testes est facienda, etiam ubi pars produxit plures & meliores testes.*
4 *Testes producti ab una parte, & instrumenta, uel priuilegia, & unus testis tantum, semper reducendus est ad concordiam.*
5 *Testes, an reducendi sint ad concordiam, ut probent, an ut euitent pœnam periurij.*
6 *Iudicandum est pro reo in dubijs.*

CAP. XVI.

a Cum tu. a Si fieri potest, ꝓcordanda sunt dicta testium, quæ videntur ꝓtraria. Vel summa specialib. sic
Si

ADDITIO.

a Cum tu. Pro intellectu huius decr. vide omnino, quæ notauit dom. Bar. de Bel post do. Ant. in c. in nostra, in 3. colum. inf. eo. vbi ponit an testes reducantur ad concordiam, quando sunt in numero impari. Item vide sing. cautelā ad saluandos testes à periurio, quam tradit glo. fi. in c. Artaldus, in versi. me sciente. 8. q. 3. & vide quod ibi notant. & quod no. do. Anto. in c. cum ecclesia. §. nos igitur, in 5. col. de causa pos. & proprie. & vide in materia huius decre. notabilia verba, quæ scribit Imo. post do. Ant. in cle. 1. super gl. in ver. simul. de app. & vide gl. fi. quæ est in verbo pariter. & quod no. do. Ant. in c. bonæ, il 1. de ele. Item vide tex. & gl. in c. nihil obstat, de verb. sign. & gl. in verbo veritas. in c. dudum, de cōuer. coniu. & tex. in c. quotidie, de consec. dist. 2. Adde hic in materia quod no. Bal. in 1. item videndū, ff. de peti. hære. Ang. in 1. antiqui. ff. si pars hæredi. peta. gl. in 1. ān operis, ff. locā. Bar. in l. si plures, ff. de inoff. Cy. in l. testium, in 5. col. de testi. ubi etiam Bal. dicit, quod si unus testis dicat aliquem fuisse præsentem, & alter neget, reducuntur ad concordiam, ut unus intelligatur de præsentia corporali, & alius de præsentia intellectuali, & ibi etiam vide Bal. in 3. col. uer. modo hic insurgit dubium. Et idem dicunt Bal. Ang. Imo. in l. hæredes palam, in princi. ff. de testi. Imo. in c. cum oportet, de accu. Item scias, q si testes deponunt, & unus per uerbum adfuit cum d. & alius abfuit cum b. gratia contrarietatis euitandæ, fiat concordia, ut ille qui deposuit per uerbum Adfuit, intelligatur depoſuisse per b. fabfuit, ita dicit Bar. in l. quoties. C. de digni. li. 12. Item scias, q si unus testis dicat homicidium fuisse tali die commiſſum, alius alio die, inducuntur ad concordiam, ut unus intelligatur de die, in quo fuit manualiter commiſſum, alius de die, quo fuit habitus tractatus homicidij. tex. est fing. in c. periculose, de pœni. dist. j. & ibi gl. quem tex. etiam alleg. gl. hic. Item si unus dicat, quod Titius erat frater Sempronij, alius dicit, q erat filius fratris, propter euitandam falsitatem, reducentur ad concordiam, quia propter euitā dam falsitatem filius fratris poterit dici frater, secundum Bar. in l. Lucius, §. quæsitum, de leg. 3. Et pro hoc dicto facit quod late sumendo, filia fratris mei, dicitur soror mea. tex. est in c. quæritur. 22. q. j. Item si instrumentum dicit, q fuit actum die 11. Ianuarij. & testes probant quod eadem die partes aberant, an saluetur, ut dicatur actum fuisse die 11. Ianuarij. f. exeūte Ianuario, non intrante, vide pulchre p Bal. tactum in extrauag. de pac. Constan. super uer. die Lunæ exeunte Ianua. & vide eundem in eadem extrauag. super uerſi. opizoni in fi. ubi omnino vide. Et adde, q si testes deponunt filiū institutum in maiori, filiam in minori, & alii tres dicant eos æqualiter instituros, reducuntur ad concordiam, ut illud uerbum æqualiter, intelligatur de tempore, quo fuerunt instituti, & sic referatur ad tempus, non ad quantitatem portionis, ita dicit Bar. in l. finita. §. Iulianus, ff. de dam. infec. & vide omnino in hac materia concordiæ testium. Bal. in 1. constitu. C. §. quibus, & But. in l. optimam. C. de contrahen. & commit. stipu. & vide Bar. in l. stipulatio ista. §. hi quoque. ff. de uerb. oblig. Facit ad hanc materiam tex. cum glo. in uerb. iuri communi. in c. cum dilectus. de consuetu. Item adde quod no. do. An. in c. translato, in fi. 2. col. uer. no. pro concordia, de constitu. & in c. 3. col. uer. no. ut salues testes, & qualiter concordentur testes, quorum unus dicit, quod fuit infra annum, alius intra annum, uide do. An. in c. plerunque, in pe. col. uer. no. pro concordia, de referip. Et de ista geminatione actus propter concordiam testium, uide quod no. do. An. in c. eam te, in 3. col. in uerſi. expediam, de reſcri. Item adde hic Bar. in l. si statuta, ff. de iniu. ubi dicit, q si unus ex testibus productis dicit, quod fuit factū in ostio, alius dicit, quod fuit factū iuxta ostium, reducuntur ad concordiam exponendo uerbum, in, ꝓ uerbo, iuxta, & ille qui dicit factū in ostio, intelligatur, idest iuxta ostium. Item adde hic quod no. Imo. in l. diuortio, in princ. ff. sol. matrimonium loquitur de testibus deponentibus factum fuisse tempore guerræ. Ité si testis deponit, quod Sempronius poſſedit agrum Titii tali tempore, non propterea uriatur eius dictum, licet alii testes dicāt, quod illo tēpore ager non erat Titii, quia saluatur dictum illius testis, dum dicit agrum Titii, f. qui modo est Titii, licet tunc temporis non esset. Ita determinat do. Anto. in c. omnes. in ult. col. 1. dist. Item adde in hac materia concordiæ testium, quod no. Bar. in l. 1. in prin. j. col. ver. & pro hoc poteſt sustineri, ff. de oper. no. nūc & Do. 20. dist. in sum. in fi. & ipse idem Do. in c. quamuis ultra medium. 2. dist. & quod no. idem in c. lator, in fi. 23. dist. Item vide qđ no. do. An. in c. dilecti, in prin. ult. col. de excep. & in c. cum Viuonien si, in prin. pen. col. de elec. ubi ponit de concordia testium, quando unus dicit, quod fuit primus, alter dicit, quod fuit tertius. Item adde, quod testes probant, licet in modico inuicem discordent, ita determinat do. An. in c. 2. circa fi. de reg. Item ad dē, quod si unus testis dicit, quod percussit cum petra, alter dicit, quod cū saxo, illi testes sunt concordes, ut no. Do. in c. si quis uiduam. 30. dist.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si quis probat actum gestum post appellationem, & aduersarius probat, q̃ ante, præfertur prima probatio, & actus iudicatur non tenere, nisi secundus probet, q̃ ante omnem appellationem Primo decisè narrat factum. Secũdo diffinit ibi: Cum constet. Casus litera. Quidam præpositi, & canonici sui ex vna parte, & Archiepiscopus ipsorum ex altera, super quadam sententia excommunicationis causam habebant adinuicem: ex vtraque parte testes producti fuerunt, tandem causa delata est ad dom. papam, vnde ipse, testibus examinatis, dicit, q̃ testes cappituli iurati dixerunt, quòd sententia excommunicationis lata fuit post appellationem. Et testes Archiepiscopi simpliciter iurati dixerunt, q̃ sententia excommunicationis lata fuit ante appellationem. Papa vero dicta testium volens interpretari benigne, ne periurij notentur reatu, decreuit sententiam illam non tenere, quia vtrunque esse potuit, scilicet quod & ante sententiam ex citit appellatum, & super illa deponant testes Capituli. Et post eandem sententiam iterum fuit appellatum, & super illa deponunt testes Archiepiscopi, & sic diuersum tempus impedit cõ-
1 tradictionem testium. B. †No. q̃ licet vniuersitas non debeat excommunicari. c. Romana § in vniuersitatem, de sentẽ. excom. lib. 6. in singulos tamen de vniuersitate ferri potest, licet nemo excipiatur, vt puta. Excommunicamus omnes canonicos talis ecclesiæ. Ratio diuersitatis colligitur ex c. si sententia, de sentẽ. excom. lib. 6. intellige tñ q̃ omnes, & singuli sint capaces. hoc
2 dico propter no. in d. §. in vniuersitatem. † No. 2. vnam bonã & notabilem regulam, q̃ vbi testes actoris & rei videntur deponere contraria circa actum iterabilem, & per præsumptionem multiplicatis actibus, possunt reduci ad concordiam, reduci debent, & tunc præsumitur actus multiplicatus. & sic intelligendi sunt testes deponere super diuersis actibus, vt hic. quod intelli ge, nisi constaret de actus vnitate per confessionem partium, vel ex dictis ipsorum testium. Primum probatur in c. cum Ioãnes, de fide instr. vbi est bo. tex. Secundum probatur ex dictis illorum testium, qui deposuerunt contra Susannam. Nam ex eo, q̃ deponebant a de eadem hora, colligebatur vnitas actus, ideo a diuersitas in loco commissi adulterij inducit contra eos præsumptionem falsitatis, nec facta fuit præsumptio multiplicatis actibus. De hoc vide glo. no. 11. quæstio. 11. c. nihilominus. Et ex illa glo. colligitur, quòd similis concordia sit fienda, alioquin obstante, in testibus eiusdem partis, quod aperte sentit Io. An. in addit. Spec. eod. tit. §. iam de interrogatorijs. ver. quid si vnus testis. quod no. Item no. q̃ si testes vtriusque partis reducuntur ad concordiam, intelligendo q̃ deponant super diuersis actib. non solum euitant periurium, sed etiam probant illos diuersos actus, super quibus præsumptiue deponunt, ex quo super quolibet actu datur plena probatio, vt hic aperte probatur, dum denunciatur excommunicationem nõ tenuisse propter appellationem præcedentem. Ex quo infertur, quod si per duos testes probem, q̃ commisisti adulteriũ in tali loco, per alios duos probem, quòd commisisti in alio loco, probatum est adulteriumbis fuisse commissum, quod aperte sentit Ioann. Andr. in loco præallega. in Specul. Not. quod in dubijs semper fienda est benigna interpretatio. & illa dicitur benignior, per quam quis euitat pœnam, seu delictum. Hoc intellige, nisi immineat periculum animæ; quia tunc illa est benignior, quæ est tutior animæ, vide bonam glos. & not. in capit. vno, de scru. facit capitu. iuuenis, de sponsa. & de hoc aliquid. infra. Venio ad gl. quæ primo colligit argumen. pro testibus concordandis, saltem quoad sensum, si non possunt concordari quoad literam, vt hic optime probatur. Non enim reducuntur ad concordiam respectu diuersorum, & vide in hoc bonam glo. in c. dudum. de conuer. coniuga. super ver. substantia, & ff. de verb.
3 oblig. l. stipulatio ista. §. hi quoque. † Sed contra hoc opp. videtur. n. q̃ data contrarietate testium non debet præsumi actus ge
b minatus, cum facta non præsumantur. b de off. deleg. c. cum in iure. cum sit potius standum melioribus, seu plurib. testibus, vt in c. in nostra, ẽo. Sol. glos. 1. in c. 1. cum contingat, ẽ. de offic. deleg. & mirabiliter limitat, & restringit istum tex. quando pro
c bationes sunt omnino pares. c Si autẽ alia pars haberet plures, vel meliores testes, tunc procederent contraria. Idem ibi sentit Innocen. licet nõ multum firmet. Sed Bar. sequitur in l. 2. §. creditum, ff. si certum peta. & dom. Card. hic. Sed glo. in dicto cap. in nostra, sentit contrarium, vt indistincte fiat concordia, si fieri potest, sed in defectum recurrendum est ad qualitatem testium, idem tenet glo. no. 4. q. 3. c. si testes, & sequitur dom. Anto. hic. Et hoc plus mihi placet, tum quia litera ista loquitur indistincte, tum quia ratio literæ, ne testes periurij reatu notẽtur, semper militat, siue testes alterius partis fiat plures, siue meliores. Non obst. si dicatur, quod actus pluralitas non præsumitur, vt in contrario. Fateor enim, quod non præsumitur, vt in contrario. Fateor enim, quod non præsumitur simpliciter, alio nõ apparente, sed hic oritur præsumptio ex probationibus factis. Et pro hoc text. ibi. Quia vtrunque esse potuit, &c. & ad hoc
d ego d allego tex. no. in c. cum Ioannes, de fide instrumen. Ibi enim probationes erant inæquales, & nihilominus facta fuisset concordia per geminationem actus, nisi per cõfessionem partis constitisset de ipsius vnitate, vt ibi patet expresse. Ex his habes modum reducendi testes ad concordiam. Sunt & alij modes non ita difficiles, puta intelligendo vnum testem proprie, di non alium impropric, vt quia vnus deponit de possessione alius de detentione, intelr enim q̃d ille deponat super possessione impropriæ dicta, i. super detentione, vt no. in d. §. hi quoque. & facit optime c. cum dilectus, de consuetu. Quandoque fit concordia, eximendo partem a toto. Exemplum in l. 1. §. sed & quod. ff. de his, qui deie. vel effu. Quandoque per repetitionem. Exemplum. Titius depositi Sempronium esse debitorem Martini in centũ, interrogatus quo scit, rñdet, q̃ tali die promisit quinquaginta, & tali die centũ. intelr enim, ne sit sibi contrarius, quod promisit sibi centum repetitis illis quinquaginta, & sic de istis. & vide Bart in l. 2. §. creditum, ff. si cert. peta. & aliquid in l. La-
4 beo. ff. de suppel. leg. † Sed nunc quæro vtrum hæc concordia, maxime per geminationem actus, sit fienda circa testes vnius partis tantum, si adinuicem discordant? Dic, quod sic, vt aperte sentit glo. in d. c. in nostra, & 4. q. 3. c. si testes, & apertius in d. c. nihilominus. 3. quæstio. 11. quæ notabiliter dicit, quod illi duo testes, qui deposuerunt contra Susannam, & discrepauerunt in loco, fuissent reducti ad concordiam, præsumendo geminationem actus, nisi deposuissent de eadem hora, ita quod non potuisset fieri in diuersis locis. Idem vult aperte Ioann. And. in additio. præalleg. vbi dicit, quòd si volens probare matrimonium contractum, induxi duos testes, & vnus dixit, quod fuit contractum in vno loco, alius dicit, quod in alio, est præsumptio, q̃d deponant de diuerso contractu, ne periurij reatu notentur. Facit quod supra dixi, vt intelligatur dictum vnius proprie, & dictum alterius improprie. & notatur in d. §. hi quoque. Item scn per subest ratio huius literæ. Et idem credo in priuilegijs, & instrumentis ab eadem parte productis, licet Ioann. Andr. aliud
c hic dicat per l. scripturæ, C. de fide instrumen. Sed certe præmum est verius, ex quo possunt ad concordiam reduci, vt est tex. apertus in c. inter dilectos, de fide instrumen. & tenet dom. Ant hic, & ad l. scripturæ. & ad c. imputari, Inst. de fide instrum. dicit, quòd loquuntur in aperta repugnantia. Facit c. nihil obst.
f infra de verborum signif. Idem dic f de dicto vnius testis, vt reducatur ad concordiam, si fieri, potest per rationem huius literæ.

ADDITIONES.

a Deponebant. Aduerte, quod Are. in consi. 71. incip. diligenter, in pen. colu. dicit, quod Docto. hic volant, quod quando vnus testis a literi contradicit, non stat vnus enernat dictum alterius, sed etiam vterque punitur de falso, & istam opin. dicit esse communem, tamen dubitat, ut ibi per eum. In contrarium tamen vide Bal. & Alex. in l. duobus, §. fi. ff. de iureiur. & Alex. in consi. 180. in vlt. col. in 2. vol.

b Non præsumantur. Quod non præsumatur pluralitas actuum, vide do. Salin l. 1. col. 3. C. de bon. poss. secun. tabul. Seb. Sap.

c Omnino pares. Vtrum a diuersa parte producti reducantur ad cõcordiam, si inter eos est dispar numerus. Adde, quòd opi. glo. in d. c. cum contingat, sequitur Innoc. ibi & Car. ibi, & Bal. in 1. consili. C. §. quibus. & Bartol. in insulam. §. fructus, ff. solu. matri. & eam reprobat hic sequẽdo do. Anto. sed Imo. in l. inter stipulantem. §. 1. de verbo. obliga. dicit, quòd in practica seruatur opin. Inno. in d. c. cum contingat. sed de iure contraria est ueritas. Et idem dicit ipsemet hic subiungens vnum verbum, quod mihi plus placet, quam omne, quod ab aliis dicitur. Dicit. n. quòd etiam, quando est disparitas in testibus fiet concordia non solum quo ad euitandum periculum falsi, sed ad probationem faciendam, pro parte tamen, quæ producit paciores, non fiet talis concordia, & ita intelligatur gl. in d. c. cum contingat. Et ita qui plures produxerit testes, obtinebit, & omnes hinc inde producti excusabuntur a periurio, & hanc opi. crede verissimam. & adde hic Balin l. insulam, in prin. ff. solu. mat. vbi sequitur dictum Inno. in c. cum contingat. & uide etiam Imo. in d. l. insulam. & illam opi. Inn. in d. c. cum contingat. sequitur Paul. de Cast. in l. 2. §. creditum, ff. si cer. peta.

d Adde, quando testes reducantur ad concordiam Ro. cõs. 301. Pet. de Anch. consi. 207. Ro. consi. 157. vbi quando non sunt reducendi ad concordiam, nec vt probent, nec vt falsum euitent.

De huiusmodi concordia testium, dicas videnda esse, quæ Barto. posuit, & post eum Alex. in l. 2. §. creditum, ff. si cer. pet. in illa q. de testib. deponentibus aliquid esse factum ante guerram, & aliqui etiam deponunt, quòd fuit factum post guerram, & nihilominus testes concordantur, sed non ad finem, ut probent, sed ad finem, vt euitent falsum, pro quo etiam uide Balin l. testium. C. de testi. in illa q. quando testis dicit actui, de quo testificatur, fuisse præsentem Titium, & Titius examinatus negat se fuisse præsentem, an testes dicantur contrarij, ita ut non possint concordari, & concludit, quod possunt & debent concordari, non ad finem, vt probent, sed vt euitent falsum. probare autem non possunt, quia ex eorum dictis primo aspectu contrarijs, redditur probatio dubia, quæ non releuat probantem. c. in præsentia, de proba. l. neque nateles. C. eo. titu. Et hoc tenet expresse Bald. in l. in exercendis, in 1. col. C. de fide instru. & pro ista q. adducebat subaliter do. Franc. de Are. tex. sing. in c. licet causam, in versic. per quod, &c. cum gl. singtit. 1. Ant. Franc.

e Vtrum diuersæ scripturæ contrariæ reducantur ad concordiam. & quod sic tenet Bar. in l. fi. §. Lucius, ff. de cond. indeb.

f Et adde hic tex. in §. qui falso, vel varie. 4. q. 3.

a ræ, a vt fiat benigna interpretatio, & vt periurij reatu non notẽtur, & sentit glo. præalleg. & Bar. in d. l. Labeo. facit glo. in d. §. fi quoque. Aduerte tamen ad vnum notabile, quod licet fiat concordia inter testes vnius partis, & alterius, non tamen fit in ter ductum testium, & confessionem producentis, vnde si dicta testium sunt nimis generalia, necessario non concludentia intentum partis producentis: tamen non sit reductio ad confes
b sionem partis, b quia pars non potuit in suum fauorem consiteri. 13. quæst. 2. in princ. Ita dicit Innocen. in cap. cum contingat, de offic. dele. & sequitur Bar. d. l. 2. § creditum. Ad hoc ego allego tex. no in cap. in præsentia, de proba. Dico tamen, quod cum confessione partis aduersę in his, in quibus potuit sibi præ
3 iudicare, bene fit, concordia, vt aperte probatur in c. cum Ioannes, præalleg. † Sed est notabile dubium, nunquid testes per geminationem actus reducantur ad cõcordiam, etiam vt pbent, an vt euitent tantum periurium. Glo. hic in ver. item est hic argum. videtur sentire q̃ non. collegit enim argum. ex tex. scilicet quod dubia probatio non prodest ei, qui eam induxit. Certe hoc dictum procedit, non respectu Archiepiscopi, sed respectu canonicorum. Hæc glo. est contra tex. cum per suam probationem & interpretationem, quæ fit, pronuncientur non excõmunicati, & sic obtinent intentionem suam. Sed forte habuit respectum ad eum, qui stat pro actu, cui incumbit necessitas probandi. Nam glo. intelligit istum tex. vt patet ex sequẽtibus, quod Archiepiscopus erat actor, vnde sua probatio tanquam dubia non sibi profuit. Sed aduerte quicquid senserit gl. in hoc sint dubitationes, maxime propter dicta legistarum in d. capit. creditum, & dom. Anton. multum hic instat, sed breuiter puto sic dicendum, quod per reductionem testium ad diuersitatem actuum, non remanet integra probatio super quolibet actu, & tunc fit reductio, non vt probent, sed vt euitent periurium, vt
4 no. Ioan. And. in addit. Spec. c præalleg. & Fed. consi. 162. Exemplum, quando testes remanent singulares, ad hoc cap. licet, de proba. & c. cum dilectus, de elect. vt sup. dixi. Aut remanet integra probatio super quolibet actu, & tunc si est certa, & clara probatio super quolibet actu, sit reductio etiam, vt probent, tex. est
d hic, & sentit Ioan. Andr. in prædicta addit. Si vero probatio d est æquiuoca, seu uecessario non concludens intentum producentis, & tunc non probat, ad hoc c. in præsentia. supra de prob. & optime probatur in c. inter dilectos, præall. §. cęterum, vbi priuilegium, quod videbatur contrarium, fuit reductum ad concordiam, non tamen in aliquo profuit producenti, ratione præ
e dicta, idem dic in testibus eadem ratione, & per hoc habes hãc materiam clare expeditam. † Vlterius ex glos. ista colligitur argum. quod in dubijs pro reo iudicari consueuit. Et ex hoc sentit, vt prædixi, Archiepiscopum hic fuisse actorem, quasi procurauerit ad iudicium, petendo suam sententiam confirmari, vel aliquid simile. Et hoc placet Goff. Sed Hostien. contradicit, dicens se habere notitiam facti, scilicet quod canonici procurarunt super iniusta excommunicatione. Sed ego quoad intellectum huius c. nullam vim in hoc facerem: nam, vt paret per prædicta, in quolibet intellectu procederet dispositio huius c. nec papa fundat se super fauore rei, sed ne testes reatu periurij notentur, & canonici obtinuerunt hic, non quia essent rei, vel actores, sed quia patuit excommunicationem latã post appellationem. Sed oppo. nunc contra prædicta, & contra tex. & videtur, quod in dubio papa potius debuit interpretari hos excõmunicatos, quia illa pars erat tutior propter periculum animæ euitandum. Glo. hic in vltima sui parte instat multum, & concludit hoc fuisse factum, ne testes reatu periurij notarentur. Ex communicatis enim potest prouideri, impendẽdo eis postmodum absolutionem ad cautelam. Hæc solutio glo. impugnatur per Docto. quia eodem modo euasissent periurij, si pronuncia fuisset bis sniatũ & semel appellatũ, & quare ergo psumpsit bis appellatũ, semel sniatum, quã e ẽ? Io. An. soluit duob. modis, vel secundum Host. & Tan. fuit hoc in odium irregularitatis, quia canonici postea celebrauerant, & licet forte excommuni sio fit fauorabilis, irregularitas tamen odiosa. Vel secundum Innocen. & Abb. hæc benigna interpretatio, vt excommunicatio potius non tencat, est fienda in foro iudiciali, contrarium procedit in foro animæ. Ex prædictis habes varios modos interpretandi in facto dubio. Primo, vt quamuis factum sit odiosum & pœnale, recurramus ad id, quod est verisimile, facit c. li terras, de præsump. Secundo, vt euitetur delictum, facit c. abbr. 11. q. 6. §. Item no. quod in dubio debemus interpretari, vt quis non incident in irregularitatem, est enim pœna iuris positiui, facit c. is qui, de sentẽ. excom. lib. 6. plene per Innocen. & Hostien. in c. audientiam, de homicid. sed respectu excommunicationis e est dubium. Nam ex verbis Host. & Tan. infertur, vt in dubio potius interpretemur eam tenere. Innocen. videtur hoc velle in foro animæ, sed non in iudicio. Ego credere, quod quatenus agitur de pœna excommunicationis, vt puta, an valeat collatio beneficij medio tempore facta, vel an sit dignus pœna, quia non eam seruauerit, vel quid simile, sit vera opin. Innocen. quia in pœnis mitior interpretatio, & c. regu. in pœnis, & regu. odia, de regu. iur. lib. 6. facit cap. dilectis, in fi. de appell. Sed quatenus agitur solum de ipsius vinculo, an tenuerit vel non, dico q̃ interpretamur eam tenere, quia hoc casu nullum periculum est in hac parte, cum possit petere absolutionem sine difficultate, & in alio posset periculum imminere, quia forte in hac interpretatione tutus, nunquam peteret absolutionẽ, ergo accipienda est hæc pars tutior, vt videtur de hoc, casus in c. illud, de cler. excomm. mi. facit cle. exiui, de verb. signif. & c. illud, de præsum. 11. q. 3. c. sententia pastoris, & c. vnicũ, de scru. & hoc sentit glo. dum dixit, quod est medicinalis. Secus ergo vbi esset pœnalis, vt præcedenti membro, vel vbi aliter imminueret delictum, seu pœna, vt hic secundum intellectum glos. dom. Anton. ponit aliam solutionem ad principale contrariũ. dicit enim quod ex quo canonici probauerunt excommunicationem latam post appellationem, fundata fuit eorum intẽtio, & licet per reprobationem Archiepiscopi, qui erat reus, probatio vtriusque partis redderetur dubia, nihilominus pronunciatum fuit pro actore, cum probatio sua non sit elisa, iuxta no. per glo. in clemen. fi. de rescr. & Bart. in l. non solum, ff. de noui oper. nunc. vide circa hoc, quod plene dixi in cap. in præsentia, de probatio.

ADDITIONES.

a Huius literæ. Idem sentit Bar. in l. 1. in prin. col. 1. ff. de ope. no. nuncia. vbi reducit ad concordiam dictum vnius testis, qui primo dixerat in palatio episcopi, postea dixit in hoc palatio. vide ibi Alexan. & Mod. Seb. Sap.

b Ad confessionem partis. Vide Abb. in c. cum Ioannes. infra de fi. instrum. late Fel. in c. cum contingat. 5. de offic. deleg. Alexan. in l. inter stipulantem, ff. de uerb. oblig.

c Ibi Spec. dat vnam cautelam, vt volens quod testes non possint reduci ad cõcordiam, faciat, quod iudex interroget partem, vtrum actus, de quo quæritur, fuerit tantum semel gestus, & si confiteatur de unitate actus, non potẽrit postea concordia fieri per iterationem actus, per tex. in c. cum Ioã. de fide instrumen.

d Si uero probatio. Alia doctrina per Bal. in l. de quibus. colum. pen. ff. de legi. & in l. 2. C. de bono. possess. secundum tabu. & per Abb. in cap. cum Io. infra de fide instrumen. uidelicet, quod quando dicta testium possunt reduci ad concordiam congrua interpretatione uerborum, non solum euitant periurium, sed etiam probant. Si uero reducitur incongrua interpretatione, solum euitant periurium. Alia doctrina colligitur ex no. per Bald. in rubr. C. si ex fal. instrum. videlicet, quod si uerba testium reducuntur ad concordiam capiendo uerba improprie, non solum excusant a periurio, sed etiam probant, si uero improprijssime, solum euitant periuria. Et quæ sit improprijssima interpretatio, declarat Ang. in l. item uidendum, ff. de pet. hære. uidelicet illa, quæ tamen inepta, non seruaretur, allegata ratione recti sermonis. Seb. Sap.

e Excommunicationis. In foro conscientiæ, in casu dubio, facienda est interpretatio, ut quis sit excommunicatus; sed secus est in foro contentioso. ad hoc optime facit quod not. dom. Abb. post Innocen. in cap. ad audientiam, de homic. & de hoc uide glo. fin. in capit. consulti, de reg. & uide quod no. domi. Abb. in cap. nauiganti. in 2. colum. de usu. & pro hoc uide Archid. 8. quæst. 4. in summa. cuius dictum retuli post dom. Abb. in c. latores, de cler. excom. mini.

SVMMARIVM.

1 *Testis qui in eadem causa iterum producitur, iterum debet iurare, nisi super tota causa iurasset a principio.*
2 *Testis non præsumitur suspectus, aut inimicus ex iterata depositione.*
3 *Testes post publicationem, & in causa principali, & appellationis super eisdem articulis, vel contrarijs non possunt recipi.*
4 *Casus, in quibus recipiuntur testes post publicationem super eisdem articulis.*
5 *An sola publicatio sufficiat ad impediendum productionem testium.*
6 *Actus factus, qui fieri solet post litis contestationem, excludit dilatorias exceptiones.*
7 *Ratio quare timeatur magis de subornatione post publicationem, quam prius.*
8 *Articuli noui, dependentes, antiqui, contrarij, directe & indirecte, & quid sit articulus.*
9 *Excipiens de excommunicatione, si succubuit, potest postea probare de publica excommunicatione.*
10 *Qualitates, quæ de necessitate facti non includuntur in articulis, licet possent includi, non uidentur deductæ.*
11 *Testes super articulis contrarijs possunt recipi, vbi est timor subornationis.*
12 *Testes examinati super tota causa, non possunt amplius examinari, quia examinarentur super antiquis capitulis.*
13 *Testis debet iurare, quod in secreto tenebit dictum suum, & qualiter debet iurare, & an præsumatur iurasse tactis scripturis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XVII.

a ERaternitatis. a In causa appellationis super nouis & veteres producuntur, iuramento secundũ morem prius recepto. In prima parte ponitur consultatio. In secunda responsio, ibi: Diximus, &c. consultatio est bimembris. Secundum membrum ibi, Et an. Casus literal. Sententia lata est in causa, in qua renunciatum fuit testibus vtrinque, & conclusum in causa, appellatum fuit ab illa sententia, quæritur vtrũ in causa appellationis noui testes recipi possint super quæstione iudicata. & vtrum testibus in prima causa receptis, liceat aliquid de nouo proponere super ipsa quæstione? Respondet papa, quod si in causa appellationis noua capitula oriuntur, super quibus partes voluerint testes de nouo producere, vel p iam receptos aliquid probare, bene sunt recipiẽdi solummodo super nouis capitulis, delato eis primo iuramento, f'm formã recipiendorum testium. B. Not. 1. quod vbi duplici quæstioni potest satisfieri per vnicam responsionem, non est separatim respondendum, simile in cap. prudentiam, de offi. deleg. No. secundo, quod renũciatio productionis testium facta in prima instantia, non se extendit ad causam appellationis, quando super nouis capitulis, delato eis primo iuramento, f'm formã recipiendorum testium. B. Not. 1. quod vbi duplici quæstioni potest satisfieri per vnicam responsionem, non est separatim respondendum, simile in cap. prudentiam, de offi. deleg. No. secundo, quod renũciatio productionis testium facta in prima instantia, non se extendit ad causam appellationis, quando super nouis capitulis possunt testes produci. Idem tamen videtur respectu eiusdem instantiæ, vt in ca. cum venisset. §. j. intra cod. & dic plenius vt ibi no. No. quod secundum latã significationem omnia, quæ in iudicio proponuntur, dicuntur emergere in causa; & sic comprehendit hic tam incidens, quã emergens, non autem hæc differunt, sicut in cap. primo, de or. cog. No. eundem testem posse etiam in eadem causa cõtra me pluries produci, nec ppter hoc præsumitur inimicus, maxime cum venit necessitatus ex iudicis officio, seu præcepto. de hoc

1 infra cum glo. † No. quod si idem testis iterum b in eadem cau-
b sa contra me producitur, debet iterum iurare. c Quod intellige
c quando producitur super articulis nouis, ad quæ ie non extendebat iuramentum; vnde si prius iurasset super causa tota dicere veritatem, & rãtum fuit interrogatus de aliquibus, si iterum producitur, vt super alijs spectantibus ad causam interrogetur, non videtur quod debeat de nouo iurare, argun. cn. in capitu. cum dilecti, inf. a de accus. & infra eod. capi. de testi. Iuramentum enim debet esse necessarium, vt in cap. & si Christus. infra de iureiuran. No. quod in causa appellationis possum non opposita opponere, & non probatum probare, dummodo faciat ad causam. infra de fide instrumen. capitu. cum Ioann. & l. per hanc. C. de tempor. appel. Not. ibi. Super nouis duntaxat, &c. quod super antiquis capitulis, in quibus fuit facta productio & publicatio testium, non possunt testes, nec antiqui, nec noui produci, neque in causa appellationis. Timetur enim ne videns se succumbere, fuerit inductus ad testes subornandos, vt in clemen. 2. eod. titu. vbi tex. no. & magis clarius, quam iste. Hoc videtur fallere, cum sit articulus super notorio, licet contineat antiquum capitulum, vt notabiliter probari videtur, in capitu. dudum, il 1. de elect. Cessat enim tunc præsumptio subornationis, arg. in capi. cum dilectis, de purg. can. Not. ibi. Prius, &c. quod testis debet prius iurare, quam deponat. Quid autem si iuret postmodum, dic, vt dicam in c. de testi. infra eod. Antequam attingam intrinsecam materiam huius cap. cum gl. quæro pro intellectu literæ, cum hic fuerint formatæ duæ quæstiones, in quo differat prima a secunda, & quare papa disiunctim non respondit ad vtranque quæstionem. Sol. multis modis variatur, in hoc, intellectus c. sed tene hunc intellectum, qui communiter approbatur, & est verus in se, & satis literæ consentaneus. Primo quærebatur, an testes noui, qui alias producti non fuerunt in causa prima, possint produci in causa appellationis, nec distinguebat quærens, an capitula essent noua, vel antiqua. videbatur enim quod cum instantia appellationis esset alia ab instantia iudicij, quod indifferenter testes noui possent produci. Secunda quæstio fuit super testibus iam productis in priori instantia, nunquid possent reproduci in causa appellationis, vt aliquid noui adderent, & videbatur quod sic, quia in causa appellationis habet locum illud vulgatum, Non oppositum, opponam, & non probatum probabo, & c. vt in iuribus præallega. nec distinguitur inter nouos testes, & antiquos. Et quia vtraque quæstio vnica solutione soluebatur, ideo papa non disiunctim respondit, sed vnicam regulã posuit, ex qua vtraque quæstio remanet soluta, videlicet quod si in causa appellationis aliqua capitula fiant de nouo; dependentia tamen ex antiquis, vt infra disseretur; produci possunt super eis duntaxat testes noui & antiqui, & per istam dictionem restrictiuam, Duntaxat, innuit quod super antiquis non possunt produci, nec antiqui, nec noui. Quod clarius hodie probatur in d. clemen. 2. & sic clare patet resp̃õsio ad bimembrem consultationem factam. & iste intellectus sufficiat. Venio nunc ad glos. per ordinem recitandas, annectendo eis materiam intrinsecam c. Et primo opponO, & videtur, quod non solum sit consideranda renunciatio productionis testium, sed etiam publicatio attestationum. Illa enim per se sufficere videtur absque renunciatione ad excludẽdam facultatem iterum producendi testes, vt in c. proxi. & seq. cum multis simil. Glo. 1. soluit supplendo ad text. maxime. q. d. quod etiam si nunquam intercessisset renunciatio, sola publicatio attestationum sufficeret. Vel dic melius, euitando hanc impropriationem, quam fecit glos. ad tex. supplendo Maxime. nam bene sciuisset querens hoc dicere, si voluisset. Videbatur enim quærenti, quod publicatio attestationum non haberet impedire in causa appellationis, cum sit alia instantia. Nec obstant iura alleg. in glo. quia loquuntur in instantia principali. & pro hoc faciunt opin. de quibus in glo. 2. Sed de renunciatione magis dubitatur. Sed tu aduerte ad responsionem papæ, in qua non fundat se super renunciatione, sed generaliter loquitur. Et quid iuris sit in hac publicatione, quoad vtranque instantiam,

2 dicam plene in glo. 3. † Glo. 2. opp. contra tex. in eo, quod permittat eundem testem posse repeti in eadem causa contra eundem. vnde obstat 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali. videtur enim suspectus & inimicus, ex iterata depositione contra eum. Solu. glos. quod contrarium procedit in criminali. Sed certe hæc solutio non est bona, quia ex quo testis se sponte non obtulit, non potest præsumi in eo inimicitiæ causa. argum. in l. quæ omnia. ff. de procu. & in c. cum non debeat, de elect. lib. 6. Nam & iudex pluries iudicando non præsumitur inimicus, ita vt repelli possit tanquam suspectus, nisi aliter probetur grauamen, iuxta no. in c. ad hæc, & c. proposuit, j. de app. fortius nec testis, qui tantum deponit super facto. facit c. inter dilectos. & quod ibi no. de fide instrum. vnde intellige contrarium in eo, qui mala testimonium dixit, vt no. gl. in d. §. item in criminali. & vide de hoc in Spe. eod. tit. §. 1. ver. item q̃ in alia. Vel intellige illũ tex. quando vult deponre super eodem articulo, super quo depositit: non enim potest, nisi incontinenti faciat, iuxta no. in c. præterea, j. tit. prox. vt sentiunt Host. hic, & Io. And. vide tamen do. rer. ad corroborationem prædictorum, j. tit. prox. in c. præterea. † Opp. vlterius, capiendo gl. 3. nam videtur, q̃ super nouis capitulis nõ possint testes produci in causa appellationis, quia iudex ad quem, non habet se impedire de nouis quæstionibus, cum officium suum sit pronunciare prouocationem dũtaxat esse iustam vel iniustam. 2. q. 6. in fi. Gl. vt arbitror, metu contra gl intelligit tex. de nouis capitulis non omnino, sed de dependentibus ex antiquis, & q̃ ex his oriuntur. Exemplum, in c. cum Ioannes, de fide instr. Dicit tamen gl. hoc non esse speciale in cã appellationis. Nam idem est in instantia principalis causæ, vt non obstante publicatione, possint testes produci super capitulis nouis. j. eo. c. causam, & c. cum venisset. Sed immediate glo. opp. contra hoc, & contra tex. videtur enim q̃ super antiquis capitulis etiam possint testes produci in causa appellationis, qa in ea licitum est probari non probatum, vt l. eos, §. 1. & 2. C. de app. & d. l. per hanc. Respondet gl. q̃ quidam doct. legum stant pro contrario, & sic obseruatur in iudicio seculari, per Authẽ. de testi. §. quia vero. quæ vult, q̃ postquam partes didicerint testificata, nequeant testes super eisdem articulis producere. Re-

a spondetur, q̃ loquitur in causa principali ante diffinitiuam sen a tentiam; & leges contrarias intelligunt in causa appellationis. Sed hoc non placet glo. nostræ, quia auth. illa loquitur indistincte, & eadem ratio, f. timor subornationis, q̃ est in causa principali, militat in causa appellationis, pro hoc tex. ille. Et aduerte extra gl. licet Ioan. And. & do. An. qui commentauerunt hoc c. varias opiniones antiquorum referant circa hoc, ego tamẽ nõ curauit referre, quia esset inuolucre & occupare intellectus, maxime inuenum. nam hodie maxime habemus tex. apertissimũ corrigentem illas opiniones antiquorum, in cle. 2. eo. tit. vbi vi de tex. & glo. ibi enim clare disponitur, q̃ testibus publicatis, fiet non licet in causa principali super eisdem capitulis, vel dire cte contrarijs, cosdem, vel alios testes inducere, ita in causa appellationis, cum in hoc ista instantiæ a pari iudicentur, vt de. 2. Sol. Io. And. hic in 9. qõ. & dicit q̃ non, & ponit multos casus ab hac regula, phibitiua exceptos. Et primo in causa matrimoniali, de quo tamen no. in c. feries. j. eod. dic, vt plene dixi in c. tua uit, de proba. Secundo, secundũ quosdam, vbicunque non obstat exceptio rei iud. l. cum quæritur, ff. de excep. rei iud. de. f. instrum. c. inter dilectos. Tertio secundum Legistas in causa appellationis, sed de hoc dic melius, vt sup. dixi. Quarto, vbi perit instantia, qua quis absoluitur propter petitionem ineptã, de. f. iud. l. properandum. §. 1. & §. cum autem. Quinto, quando datur perdita testium dicta, j. ti. prox. c. fi. Et de isto casu, vide plene per Doc. in c. auditis. j. de in integ. rest. Et idem interdum in Spec. eo. tit. c. satis vtiliter. ad fi. Sexto cum inter alias personas agit. j. eo. c. ɔstitutus. Septimo, cum variatur modus agendi. j. eo. c. veniens. Octauo, cum restituitur minor, vel ecclesia, per restitutionem maioris ex clausula generali, Si qua iusta causa, &c. vt no. in c. proxi. inf. facit c. ex literis. de in integrum rest. Nono, in inquisitione, quæ procedit ex officio. inf. eod. c. cum clamor. vbi de hoc. Quid si alius inquisitionem promouit, dic, vt ibi no. Decimo, cum quis vult probare directe falsitatem testium, cum corruptione, de quo dictum fuit in c. licet, de probã. & vide gl. in cle. j. eo. ti. Vndecimo si inscia, vel inuita parte & indifferete facta fuit publicatio. Idem, secundum quosdam, si facta fuit discrete probatio, seu publicatio, sed pars adhuc tenebatur non didicit, de quo no. inf. eo. c. constitutus, in antepẽ. penult. Duodecimo in casu c. præsentata, inf. eod. Tertiodecimo in casu cap. cum causam, in fi. inf. eod. in vlt. glo. Decimoquarto, cum aliqui testes b fuerunt interrogati non plene, prout habetur in c. per tuas, inf. eo. Decimoquinto, secundum Ioan. And. in c. de testibus. inf. eod. in causa criminali, in qua, secundum eum, idem testis interrogari potest super eodem articu. ff. de casu. reo. l. diuus. & de quæstioni. l. 1. §. vlt. & l. repeti. Decimosexto, si de partium voluntate processerit, secundum Io. And.

cum fauore partium hæc probatio sit indu cta. & ex ipsarum facto hæc prohibitio processerit, quare publicationi cesserunt. & sic videtur q̃ huic fauori renunciare poterunt, argum. c. ad apostolicam, de reg. maxime cum hoc nõ habeat infallibilem prohibitionem, vt patet ex prædictis. Et tenet Host. inf. eod. ca. præsentia, pro & contra, faciunt not. in c. cui, j. eo. Decimoseptimo etiam f'm Ioan. And. fallit, cum testes fuerunt prius recepti ad æternam rei memoriam, vt in casu c. significauit. & c. Albericus, inf. eo. nam tunc recipiuntur ad alium finem, & vide Spec. in d. §. satis vtiliter. vers. 17. Decimooctauo, quando testes non fuerunt producti, licet articuli essent dati. inf. eo. c. cau

c sam, & authen. eo. §. illud, vbi ponderatur testium productio. c † Sed

ADDITIONES.

a Ad materiam huius Decr. fraternitatis. Adde Ang. in l. per hanc, in vlt. col. C. de temp. app. vbi refert Innocen. tenerẽ hoc c. quod si testes producti iuraverunt plene dicere veritatem, nec in causa principali, nec in causa appellationis possunt examinari testes super nouis capitulis, sed illud dictum Innocen. intelligit ibi verum Ang. quando vellet probare per eosdem testes, secus si per alias probationes, & idem dicit ibi in vlt. colum. si ad probandum effet assignatus terminus peremptorius, quia tunc publicatis attestationibus, non possunt produci testes super nouis articulis, non vigore publicationis, sed termini peremptorij. Item adde hic do. Anto. in attestationes in 4. col. de despon. impub. vbi dicit, quod publicatis attestationibus, vbi non variatur in substantia, & seruaretur modus facti, ad idem concludendum possunt super eisdem articulis testes produci, & ita intelligit illum tex. & dicit, quod scholares non audiuerunt tale verbum in tit. de testib. vbi tantum clamatur de ista publicatione. Item, an publicatis attestationibus admittatur tertius comparens pro suo interesse, volens producere testes super eisdem capitulis, vide late Domi. Anton. post Innocen. in cap. per. in 23. colum. & ibi notatu. infra eod. titu. Item adde hic tres pulchertimas limitationes ad istam materiam, quas tradidit Dom. Anto. in 2. at. fi. colum. rici, in princi. 8. colum. de in. Item adde hic Imo. in clem. ſæpe in 2. colum. de ver. sig. vbi dicit, quod etiam in causis summarijs non possunt recipi testes post didicita testificata. Et idem dicit Bar. in extrauag. ad reprime. vers. figura, in vlt. col.

b Vtrum testis iterato productus, debeat iterato iurare, vide per Do. Ant. in c. præterea. inf. ti. j. & quod ibi late scripsi. Et adde, quod testis qui iurauit plenam, & meram dicere veritatem, secũdum formam c. cum dilecti, de accusationibus, si deponat per famam, eius dictum non probat, secundum glo. magnam in l. bone fidei, in ver. fed fi interfuit, C. de rebus cred. quoad hoc alleg. Bal. in sua marga. ad Innoc. in ver. testi. in 58. q. Item adde hic circa materiam Innocentius c. & ad id, quod dicit do. Anto. in 4. quæst. vtrum casum, in quo testimonium valet pro vna parte tantum, quem ponit glos. sing. in c. quoniam frequenter, in princ. in ver. valent, vt li. non conteit. Et alium, de iuris fictione ponit glo. in ver. compellas, in c. cum causam. inf. eod. Et adde, si testis primo deposuit pro vna parte, postea interrogatus pro alia dicit, Nolo repondere, ei nulla adhibetur fides, quia præsumitur dolo supprimere veritatem & præsumitur dolosus & criminosus, ideo ei non adhibebitur fides. Ita tenet glo. in auth. de testib. cognita. Et ibi Bal. in l. is apud quem, C. de eden. in 1. colum. quod perpetuo tene menti. Item adde in quantum ista glo. hic loquitur quod debet iurare, quod nec prece, nec pretio, &c. quod licet non valeat dictum testis corrupti, tamen si ille, contra quem fuit corruptus, petat eum examinari, valebit eius dictum. Ita no. inquit Bal. in c. j. in fi. primæ colum. in ti. de in integ. ter dom. & val. lis ori. fed in contrarium videtur esse elegans doctrina, quã tradit Bal. super hoc in l. si quis testibus, C. eod. Item circa hoc de testes, qui corruptus pecunia dixit meram veritatem, vide quæ plene no. in capitu. cum causam. 1. in penul. col. infra eod. Item alium casum, in quo dictum testis valet pro vna parte tantum. vide in capitu. si hær. 2. q. 7. sed glo. ibi videtur destruere illum tex.

De corrumpente testes, & de teste corrupto dicas, q̃ corrumpens testes perdit causam, quia dicitur subtrahere probationes parti, secundum Cy. in l. uidendum, C. de apost. & Ang. in l. satis aperte, C. de fal. & tener do. Anto. in c. cum causam, hic alleg. de quo per Bar. in l. si falsa, in fi. C. si ex fal. instrum. & in l. in fraudem, §. quoties, ff. de iu. fi. Adde, quod talis corruptus punitur pari pœna cum ipso teste deponente falsum. vt per Spec. in ti. de teste in §. j. in ver. quid si is qui tulit testimoninm. & adde, quod ille dicitur corruptus quomodocunque commodum aliquod bursale consequatur. l. j. §. j. & §. pecuniam, & ibi per Bar. ff. de cal. & tene menti, quod attentans corrumpere, punitur sicut corruptor l. Imperator Seuerus, ff. de in. fif. & no. Bal. in l. in §. 2. in prin. ff. de cal. & adde, quod corruptio facit, vt non sit confidendum de eo, qui confueuit corrumpi, vel corrumpere, vt per Spec. in tit. de probatis. fen. ver. fi. item no. Ant. Franc.

Adde dictis Abb. videndum Franc. Are. consi. 110. & 140. & inquantum in fin. additionis præscriptæ ponitur de teste corrupto, vide Rom. sing. 619. folio 9.

c Iterum iurare. Hoc intellige non procedere, quando producerentur ad declarandum primum dictum, vt no. Bar. in l. hæredes palam. §. si quid post. ff. de test. Bal. & Sal. in l. fi. de testi. Alexan. in l. qui bona. §. si quis stipulatur. in fi. ff. de dam. infec. imo tunc non requiritur, q̃ pars citetur secundum Rom. in consi. 482. inci. in casu præmisso. cir. fi. & And. Sicu. in consi. 7. inci. visis dubijs. in 1. colum. in 3. volum.

ADDITIONES.

a An in causa appellationis liceat producere testes publicatis attestationib. in prima instantia, de hoc vide late per Bal. post gl. in l. eos, §. fi quid autem. C. de app. vide de hoc per Spe. in d. §. satis vtiliter, in 3. col. ver. 4. dñ nouus, &c. Et an renunciatio in cã principali præiudicet in cã appellationis, vide per D. Ant. post Inno. & quod ibi notaui in c. cum venisset, inf. eo. & de articulo hic posito, in uer. uenio ad fm articulum principalem. & vide Ang. in cõ. fi. suo 153. ubi dicit, q̃ de iure ciuili possunt produci testes super eisdem capitulis in cã appellationis. secus vero est de iure canonico. & dicit, quod quæliber opinio seruatur in foro suo, vide Bal. in c. 1. §. fi enim domino. cir. fi. in tit. quid sit inuestitura. in usi. feu. ubi dicit, quod regula ista hẽt locum, q̃n testes in principali subtraxerunt se a testimonio prece, pretio, timore, uel odio, uel ubi in principali fuerunt male examinati. Item adde quod no. D. Ant. post gl. in c. ad audientiam, il 2. de rescr. ubi dat no. limitationem ad l. per hanc, C. de tempo. appel. Item adde hic Ang. in d. l. per hanc, in 8. col. ubi dicit, quod licet in cã appellationis possint produci testes super nouis articulis dependentib. ex antiquis, tñ hoc non pot fieri pendente appellatione ab interlocutoria, quia illa non iustificatur ex alijs causis, ut in clem. appellanti, de app. uel ẽt a diffinitiua, & sit cã electionis Epi, in cle. quamuis, de elec. in 6. & dicit, quod si iudex in prima instantia interrogasset de titulo, in cã appellationis non posset fieri nouus articulus de titulo. & allegat Inn. in hoc c. fraternitatis, & similiter dicit, quod non potent fieri nouus articulus, si testes producti iurarunt plenam dicere veritatem. Et adde hic Bal. in c. 1. in prin. fi de inuest. inter do. & vas. lis ori. Item adde hic Arch. in c. Ofius. 6. q. 4. vbi dicit, quod in cã appellationis non licet producere testes, vel ꝓbationes super capitulo omnino nouo, nec super ueteri. Et resp̃õdet ad c. cum olim, de priuil. il 2. quod ibi oino in ca appellationis admissus fuit per uiam rest. in int. quia ibi capitulum erat omnino nouum. Et de hoc articulo hic posito, vide solemniter, & melius quam alibi, per Bart. in addit. Spec. in tit. de app. vltra medium, in uer. inci. casus talis est, &c.

Addè, an in causa appellationis liceat producere testes publicatis attestationibus. Alex. consi. 60. 2. lib.

b Aliqui testes. Quod publicatio testium nõ impediat testium productionem, quando non fuerunt plene interrogati, & rite examinati, tenet do. And. Sicu. in ca. fi quando. char. 3. sup. de rescrip. & in consi. 3. incipien. illud referam. colu. penult. in 3. volum. Specul. in titu. de teste. §. iam de interrogatorijs. vers. item caute. late Marian. Soci. hic in sua repe. col. 10. Seb. Sap.

c Adde hic, quòd publicatis attestationibus, post quam pars didicit testificata, admittitur probatio per aspectum rei, ita dicit not. Bal. in l. fi quis testib. in fi. C. eo. Et dicit, quod cũ occurrisset quæstio, fuit exhumatum corpus, vt videretur an haberet vulnus. & idem dicit Pet. de Anchar. in c. causam. sup. e. & facit quod no. do. Ant. in c. causam, in fi. sup. de proba. vbi dicit, quòd publicatis attestationibus admittitur probatio per aspectum cõmunem, vel instrumentorum. Item scias, quòd publicatis attestationibus possunt produci testes, qui inducuntur ad solam præsumptionem, prout esset in causa criminali. ita dicit no. Inno. in c. cum dilecti. de accusa. & sequitur Ang. in l. fin. C. de testi. quia testis examinatus post publicatas attestationes facit indicium, f'm Bar. in l. 2. cir. fi. ff. de appel. reci. Item adde, q̃ publicatis attestationibus, possunt produci testes super articulo partim antiquo, & partim nouo. h. d. no. do. Ant. in c. licet causam, in 14. col. sup. tit. 1. quod est contra illum tex. in ver. nobis duntaxat. Item vbicũque aliquid habet probari per probationem non ordinariam, vt per matronas deponentes super virginitate, vel prout essent Medici, qui deponerent super vulnere, tunc publicatis attestationibus admittuntur testes. Illud dicit no. do. Ab. post gl. in c. causam, cir. fi. de proba. & illam credo esse rationem, quia tunc c cum probationib. non obstaret sententia, ut no. do. An. in c. proposuisti, sup. de proba. & in c. fi. cir. fi. de iureiur. multominus obstare debet publicatio. Item quando agitur de probatione monachatus, publicatis attestationibus possunt produci testes. h. d. no. in ver. patrem. in c. præsens clericus. 20. q. 3. Item publicatis attestationibus possunt produci testes super habilitate impetrantis. maxime ad informationem iudicis. Hoc dicunt dom. de Ro. dec. 6. secundum or dinem meum nouissimum, de quo vide in terminis, secundum do. Anto. in c. auditis, in 4. col. de proba. Et iam publicatis attestationibus possunt produci testes mittim cum instrumento. Casus est sing. secundum lecl. do. Ant. in c. feries. inf. eod. & sequitur Ro. in rub. ff. de arb. & notaui etiam in c. feries. Item publicatis attestationibus possunt produci testes in causa criminali. h. d. Bar. in d. l. diui fratres. ff. de pœnis. & in l. fi non defendantur, c. ti. & in l. 1. §. fi quis ultro. ff. de qõ. & in l. 2. §. fi publico. vltra mediũ, vel sic. vtrũ. ff. de adulte. Sed in veritate Bar. in dictis locis non dicit, q̃d possint ꝓduci, sed q̃d pñt recipi. & sic vr dicere, q̃d iudex ex offo possit recipere, de quo nullus dubitat, per c. cũ clamor. inf. e. Ad quod vide in teris Bar. in l. 4. §. hoc ãt iudiciũ, in pe. col. ff. de dam. infe. Sed ipsemet Bar. in auth. at qui semel, in 5. col. ver. hoc est vetũ. C. de prob. hoc apertius dicit dicẽdo, q̃d renũciatio, uel cõclusio nõ obstat ꝓductioni in cã criminali, per tex. in l. inrisgentiũ. §. si pacisc. ff. de pac. Sed ipsemet Bar. in ea. auth. in ult. col. uer. quæro nũqd in cã criminali restringit quod superius dixerat, dicens, q̃d didicita testificata in cã criminali obstat ꝓductioni partis, sed non receptionì, qã fecit ipse iudex ex offo, & vide Spec. in ti. de teste. §. satis vtiliter. ver. hoc ẽt no. vbi enumerat 35. casus, in q̃b. publicatis attestationib. possunt ꝓduci testes. Itẽ publicatis attestationib. pt ꝓduci tabellio, ut uiua uoce deponat ad cor

Universidad de Deusto
Biblioteca

rob orationem ſui inſtrumẽti. Ita dicit Bar. in l. ampl orem, cir. fi. prin. C. de app. vbi idem dicit de teſtibus productis ad corroborationem inſtrumẽti. Item publicatis atteſtationibus poſſunt produci teſtes, ſi cõſuetudo hoc dicẽtet. Ita dicit no. do. Ant. in c. ſeries, in fi. 1. col. inf. eo. dicens hoc tenere Spe. in tit. de excep. §. dicto. ver. ſed nunquid publicatis. Sed glo. mag. in fi. c. per tuas. inf. eo. dicit, q illa conſuetudo eſt contra ius, vt etiam notaui in d. c. ſeries. Item publicatis atteſtationib. poſſunt produci teſtes ſuper directo contraria probatione, quãdo ante publicationem articulis fuit ita generaliter, confuſe, & non clare poſitus, q pars ſuper directo contraria probõne non potuit inſtrui. Ita no. dicit Io. And. in add. Spe. in tit. de teſte. §. ſæpe, in 1. colum. ver. de falſitate directe, quod refert & ſequitur do. Ant. in c. ex tenore, vlt. col. ver. plus dicit. inf. eo. Item quando dati fuerũt articuli iudici per partem ſuper examinatione teſtium per vtrãque approbati, & iudex omiſit ſuper aliquo ex illis articulis interrogare, pars, quæ dedit interrogatoria, etiã poſt publicatas atteſtationes poterit petere, vt iterum interrogentur ſuper articulis illi datis, ſuper quibus non fuerunt interrogati, qui forte articuli non erant circunſtantes ad illos antiquos. h. d. Spec. in tit. de teſte. §. iam de interrogatorijs. cir. fi. in ver. item caute. facit & ſequitur do. Ant. in c. p tuas. in fi. 2. col. & in c. cum cauſam. ij 1. in 7. col. ver. ſed iudex. inf. eo. Item adde, q pupillus & ruſticus publicatis atteſtationibus poſſunt producere teſtes ſuper eiſdem capitulis, vt dicit Gul. de Cu. in l. vbi exigitur. ff. de eden. & ibi Bal. in apoſt. Sed illud dictum improbat ibi Ang. Vide etiã multos caſus, in quibus licitum eſt ſuper antiquis capitulis producere teſtes publicatis atteſtationib. enumeratos per Imo. & Zenze. in clem. 2. ſuper gl. in ver. producere. de teſtib. Item ſcias cautelam, quam tradidit Bal. in l. fi. in fi. prin. C. de appel. dicit ſe dare nouum modum, per quem ſemper poterunt produci teſtes publicatis atteſtationibus, videlicet, vt ille, qui vult producere teſtes ad deponendum de cauſa in iudicio, tradat eorum nomina iudici, & ſe abſentet, & poſtea iudex eos examinabit ex officio ſuo. Sed iſtam cautelam per rationes & iura reprobat Ro. in l. 4. §. hoc autem iudicium. in 2. col. ff. de dam. infe. Et adde Flo. in l. cum de indebito, prope fi. prin. ff. de prob. vbi dicit, qđ ille, qui produxit teſtes ad probandum præſcriptionem, poteſt poſt publicatas atteſtationes eos repetere, vt interrogentur de tit. vel de continuata bona fide, quia eos prius de hoc interrogare ſpectabat ad iudicem, & allegat Inn. in c. per tuas, inf. eo. Itẽ adde hic duos alios no. caſus, in quibus publicatis atteſtationib. vel poſt didicita teſtificata poſſunt produci teſtes ſuper eiſdẽ articulis, quos ponit Bal. in c. 1. §. item ſi vaſallus, circa prin. in tit. de contro. inueſt. adde hic Ang. in l. per hanc, in 8. col. C. de temp. appel. vbi dicitur, quod in cauſa hæreſis, non obſtante publicatione, proceſſus, poſſunt produci teſtes, & alle. c. fin. de hære. lib. 6. & idem dicit Dom. in c. ut officium, §. verum, de hær. in 6. Adde an publicatis teſtibus, alij poſſint produci, Alex. conſi. 210. 2. lib. & an valeat conſuetudo, quod teſtes recipiantur publicatis atteſtationibus. vide Rom. fol. 4. Et an publicatis teſtibus poſſint alij produci cum inſtrumento, per eund. fing. ſuis, fol. 221. Et ibi an teſtes examinati dudicitis teſtificatis faciant præſumptionem de eo, quod hic in fine poſuit hic addens allegando reprobationem Rom. in l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de dam. infe. dic tu, quod Roma. conſi. 479. in fi. ſequitur dictum Bal. & dicit illud mirabile. Ber.

5 †Sed circa prædicta dubitatur, nunquid ſola publicatio impediat productionem, an autem requiratur cum hoc, q pars vide rit, ſeu didicerit teſtificata. Gl. in d. c. conſtitutus, j. eo. tenet ſolam publicationem non ſufficere. alle. tex. in auth. eo. §. quia vero. Idem Spec. eo. tit. §. ſatis vtiliter. ver. quid ſi publicatæ. Dicit tamen, q Clemens defendebat contrarium. ad hoc c. cauſam. & c. de teſtibus. & c. cum veniſſet. j. eo. tit. & contra hanc glo. tenuit Hoſt. in ſum. eod. tit. § & vtrum. ver. dicas igitur, q placet Io. And. in d. c. conſtitutus, dicit dictum gl. procedere poſſe, quãdo iudex parte inſcia, vel inuita publicationem faceret. Itẽ Bar. in auth. at qui ſemel. C. de prob. dixit idem, ſi publicatio nõ valuit, puta, quia facta die feriata, vt tunc admittatur, cum publicatio atteſtationum non valuerit. & dicit ibi, q publicatio atteſtationum poteſt ſumi dupliciter. Primo, quãdo publicatur ſcriptura de dictis teſtium, vt faciat fidem. l. geſta. C. de re iud. Secũdo, quando fit publicatio partibus, & tunc publicatio idem eſt quod partibus manifeſtatio, & ſic ſumitur in d. auth. eod. Iſti tamen duo actus ſiunt ſimul & ſemel, quia iudex pronũciauit atteſtationes eſſe publicatas & apertas, & vt pro publicatis & aptis hãantur, & verbũ, publicatio, refert ad primũ, & verbũ, Aptura, refertur ad ſm, quod bene no. do. Ant. multum inſtat, dilatando materiam, & trahendo materias alibi diſcutiẽdas more repetentium. Ego vero ponam in locis ſuis, ſed quantum ad hunc articulum attinet, concludit ipſe, q ſi certum ſit partem non didiciſſe teſtificata, & hoc probari poſſit, non impedietur pars ex ſola publicatione teſtium, per tex. in d. auth. eo. tit. Fatetur tamen, quod præſumptio eſt contra partem, q teſtificata didicerit, ex quo facta fuit publicatio. Et ita reſpondet ad iura, q̃ ponderant publicationem. Quod hoc ponderant propter præſumptionem, quæ inſurgit ex ipſa publicatione, q teſtificata, partes didicerint. Mihi placet dictum Ioã. And. Bar. & Hoſtien. & aliorum, ex quo enim pars acquieuit publicationi teſtium, videtur tacite renunciare productioni ſuper illis articulis; & ſic licet non ſit ſubornationis timor, cum certum ſit partem teſti
6 ficata non didiciſſe, ſubeſt tamen tacita renunciatio. † argu. eorum, quæ no. in c. 1. §. 1. de elect. lib. 6. de eo, qui actum geſſit, qui ſolet fieri poſt conteſtatam litem, vt habeatur pro conteſtatione litis, quoad excludendas dilatorias, facit glo. in c. cum cauſam. de appell. Videmus enim quod ſola renunciatio expreſſa ſine ſcia teſtificatorum, inducit hanc prohibitionem, vt in c. de teſt. in fi. j. eo. ergo & tacita renũciatio, quæ inducitur ex publi tione. facit pro hoc, quia iura canonica communiter ponunt publicationẽ ſolã pro termino excluſiuo productionis teſtiũ, vt in multis c. huius tit. Item, vt hic dicit Io. And. publicatio nõ præcludit viam productioni teſtiũ, ex ſolo timore ſubornationis, ſed vt aliquis ſit productionum finis, & quanquam multi alij ſint termini excluſiui, iſte tamen vnus eſt ex illis. Et multũ moueor ego ex tacito conſenſu. Ad qd enim publicationi conſenſit, ſi intendebat teſtes producere? Fateor a tamen, q vbi ſup
a uenijſſet cauſa, veriſimiliter non cognita tempore conſenſus præſtiti, q petẽdo nouam dilationem poterit admitti, ſicut admitteretur ex cã poſt dilationem poterit admitti, ſicut admittetur ex cã poſt dilationem. l. oratione, & l. fi. ff. de ferijs, & arg. in c. licet, de prob. Nec erit timẽdum de ſubornatione, ex quo
7 certum eſt, teſtificata non didiciſſe. † Sed circa hoc dubitatur, quare timetur magis de ſubornatione poſt publicationẽ, quã primo, cum ſemper a principio potuerint partes ſubornare. argum. in c. ſicut. 3. eo. & c. licet, de prob. Sol. dic poſt Io. And. q ante publicationem non eſt tantus timor, cum pars veriſimiliter ſperet poſſe probare intẽtionem ſuam, vel aduerſarium defecturum in probando contra eum, ſed poſt publicationem de poſitionum, cum videat ſe ſuccubiturum, quia non probauit, vel qa aduerſarius plene ꝓbauit intẽtionẽ ſuã, facilius inducit ad teſtium corruptionem, cum videat ſe deſtitutum omni ſpe. Item ante depoſitionem non poterat aliter prouideri, cum neceſſario teſtes eſſent producẽdi ad inſtructionem cauſæ, & practicam publicandi depoſitiones, vide per Spec. & Io. And. in ad ditio. co. tit. §. ſatis vtiliter, in prin. ver. eſt practica. Satis tamẽ eſt ſeruari, quod ſup. dixi, ſecundum Bar. Sed nunc quæro, quæ dicantur noua capitula, ſuper quibus teſtes produci poſſunt, publicatione non obſtante. Aduerte, quia ex iſto tex. & ex prin. huius glo. pen. colligũtur tres ſpecies capitulorum, ſeu articulorum. Quidam ſunt articuli omnino noui, quidam noui dependentes tamẽ ex veteribus, quidam antiqui. Adde alias duas ſpecies, quæ colliguntur ex tex. & gl. cle. 2. eo. ti. Nam quidam ſunt articuli directe prioribus contrarij, quidam indirecte contrarij. Et vt tu iuuenis intelligas, ſcias, q capitulum & articulus capiuntur in materia noſtra, vt ſynonima, idẽſt idẽ ſignificãtia. Et dr articulus pars intentionis, continens aliquid, quod pars gbat re intendit. Hoc probatur in c. 2. eo. tit. lib. 6. iuncta gl. in verbo, articulis, & ſuper huiuſmodi articulis producuntur teſtes. Exẽplum, volo probare, q beneficium S. Petri pertinet ad me, facit ſic articulos, vt teſtes ſciant explicite & directe respondere, ac ꝓcludere intentionem meam. Primo pono, q prãs conferendi beneficium S. Petri ſpectat de iure ad talẽ prælatum. Itẽ q prælis prælatus erat in poſſeſſione ꝓferẽdi tali tpe. Item, q eodem tempore vacabat illud beneficium p mortẽ talis. Itẽ q ille prælatus mihi tunc contulit. His articulis, ſeu capitulis, probatis, fundata eſt intẽtio mea. Et idẽ dic in reo, quoad fundandam ſeu probandam exceptionem ſuam, vt puta, reus vult probare in caſu præſcriptionis tibi non cõpetere ius in illo beneficio. Articulabit enim ſic. Primo, q collatio bñficij S. Petri pertinet ad eum. Itẽ q ille ꝑlatus, qui aduerſario meo contulit, non erat tunc in poſſeſſione conferendi. Item q erat excõicatus, & c. Iſti ſunt articu
8 li, ſeu capitula, de quib. fit mentio in text. noſtro. † Venio ergo
b ad primum ſcilicet, qui dicantur articulib omnino noui, ita q non uiter dic, q illi, q ſunt oĩno impertinentes in cauſa, ita q non concludunt, nec coadiuuãt intentum articulantis, & ſuper his non

ADDITIONES.

a Fateor. Quod ex cauſa de nouo ſuperueniente poſſint teſtes produci poſt publicatas atteſtationes, tenet Ang. & Mod. in l. admonendi, ff. de iureiur. quæ licet loquatur in inſtrumentis nouiter repertis, habet etiam locum in teſtib. & alijs probationibus. Idem tenet Pau. de Caſt. in l. oratione, ff. de fer. Bal. in conſi. 335. inci. ſuper eo, quod quæritur, in 5. parte, & in l. 1. col. j. ver. 4. quæro, C. de cond. indeb. & in l. mancipiorum, ff. de optio. leg. & hanc opinionem per infinita Mar. Bon. in l. 1. §. ſi quis vltro. col. 1. ver. item alio casu, ff. de quæſt. Seb. Sap.

b Quis dicatur omnino nouus articulus, vide per Spec. in titu. de teſte, §. ſatis vtiliter, ver. an autem, & adde, quod licet ſit renunciatũ productioni in cã, ſi reus facit capitulum quomodo actor eſt filiusfam. & dicit iudicium nullum, quia litigauit ſine conſenſu patris, ſuper hoc producere poterit teſtes, quia hic eſt nouus articulus, ita dicit Spec. in tit. de actore, §. 7. in 22. colum. ver. quid ſi poſt quam. Item quis dicatur nouus articulus, vide per Bal. in l. per hanc, C. de temp. ap.

Qui dicantur articuli noui, ultra ea quæ habentur per Bar. in l. per hanc hic alle. vide per Bal. in add. Spec. in tit. de app. in ver. nouum, & in ver. egi contra colonum, & in marga. eiuſdem Bal. ad Inno. in ver. articulus, & quando dicantur plura capitula, ſeu plures articuli, vide Bar. in l. Aurelius, in §. ſi ſæ quæſiuit. ad fi. ff. de lib. leg. & Bal. in l. 2. in 2. col. C. de re iudic. & adde, quod ſemper capitulorum copia eſt danda parti, ut poſſit opponere de impertinentib. & non admittendis, tamen etiam ſi non detur, non irritatur proceſſus propter hoc, vt per Bal. in dicta margarita ad Inno. in ver. 1. & in verſic. terrogatoria, & in l. 2. in 2. col. C. ut li. pen. & hr per Inno. in c. inter, de probcan. & quæ differentia ſit inter poſitiones, articulos, & capitula, vide per Bal. in l. generaliter, in §. ſed iuramẽto, C. de reb. cre. & vide no. in c. præſentib. de teſti. lib. 6. & per Alex. in l. inter ſtipulantem, in prin. ff. de verb. obl. & vi de per do. Ant. in c. ſi de confeſ. et per Ioan. And. in c. cum in poſſeſſionibus de iureiur. lib. 6. Ant. Fran.

nõ admittuntur teſtes, ſiue aliorum ſint publicatæ depoſitiones, ſiue non, quia non debet quis admitti ad probãdum, quod probatum non releuat, de offic. delc. c. cum contingat, & l. ad probationem, C. de proba. ideo iudex à principio debet corrigere, & etiam delere poſitiones & articulos impertinentes, vt
11 no. glo. in c. 1. de confeſſ. lib. 6. Secunda eſt ſpecies articulorum dependentium tamen ex antiquis, & qui ſunt iſti, lo an. And. proſequitur per exempla: Domi. Anto. hic late, & gloſ. & Barto. in l. per hanc, præal. Sed breuiter concludo, quod ſunt illi, qui fundant, ſeu coadiuuant intentionem articulantis in ea dem cauſa de nouo formati. Exemplum in c. cum Ioannes, de fide inſtrume. oporteret tamen, quod ſaltem tacite non comprehenderentur in articulis antiquis, quoad neceſſitatem facti & probationis. Debes enim ſcire, vt fuit de mente Innocen. & Ioan. And. hic, & magis explicite per Barto. in d. authen. at qui semel, de probatio. quod quædam tacite includuntur ſub prioribus capitulis ſeu articulis quoad neceſſitatem facti & probationis. Exemplum quando articulatur ſuper tali præſcriptione, quæ de neceſſitate requirit titulum, vt puta, ſi dico, quod præſcripſi rem contra ius commune, vt in c. j. de præſcrip. lib. 6. vel contra priuatum me præſcripſiſſe 10. annis, licet enim explicite non fuerit in articulo mentio facta de titulo, intelligitur tamen tacito quoad factum, & quoad onus probandi, quia alter non eſſet præſcriptio, nec obtinuiſſet articulans; & hoc caſu poteſt ſuper titulo de nouo, articulari, quia in effectu poteſt dici antiquum capitulum. Et hoc in effectu voluerunt hic Imo. & Ioan. And. per multa verba, & pro hoc Authent. de te. §. quia vero, in verbo, additamento. Quædam comprehenduntur ſub priori articulo de neceſſitate facti, ſed non de neceſſitate probationis. Exemplum: articulaui, q mutuaui tibi centum, de neceſſitate facti ineſt tempus, quia oportet, quod mutuum ſit factum in tempore, ſed non ineſt de neceſſitate probationis. Poteſt enim probari mutuum, abſque tempore. l. teſtiũ, C. eod. iſto caſu admittetur, publicatione depoſitionum nõ obſtante, articulus ſuper tempore, & noua probatio ſuper eod. facitur optime c. ex tenore, inf. eo. ſecundum vnum intellectum, & dicite hæc ſenſerunt Inno. & Ioan. And. hic. Quædam ſunt, quę non comprehenduntur de neceſſitate ſub prioribus, poſſunt ta men comprehendi, & non comprehendi, vt aliquæ qualitates, quæ poſſunt adeſſe, vel abeſſe circa contractum. Et iſto caſu poſſunt fieri ſuper illis comprehenſibilibus noua articulatio, & no productio, argum. in c. veniens, inf. eod. † Et ex hoc deciditur quæſtio, quam ponit hic Io. And. & dicit eam fuiſſe D. Boati. de Mantua. Contra ſententiam, vel collationem opponebatur excommunicatio iudicis vel executoris, qui præbendam contulerat, vel ſententiam tulerat: ſuccubuit excipiens, quia non probauit illam excommunicationem publicam, iuxta ea, quæ leg. no. in c. ad probandum, de re iu. appellauit, & in cauſa appellationis formauit capitulum ſuper publicitate excommunicationis, quæritur nunquid debeat admitti. Dicit Boat. in q. facti dubitabilis obtentum, quod non, quia non eſt nouum capitulum, ſed idem cum priori primo inſufficienter, & indiſcrete propoſito. Hoc non placuit Ioan. And. ex quo qualitas publicationis non fuit deducta in priori articulo, ſicut videmus in ſimili, quod admittitur ad probãdum ſe fuiſſe canonice electum, qui prius probauit ſe electum, inf. eo. c. veniens. Poſſet tamen ad illud c. reſponderi, quod prima probatio fuit ibi facta in ſummario. & ad aliud agebatur poſtnodum, vt ibi dicitur in text. Dat tamen Io. And. hic aliud exemplum. Nam qui probauit rem valere vltra 10. admittitur poſtea ad probandum quantum valuit vltra. Idem eo. c. cum cauſam, & qui probauit iniuriam, probat eam neceſſariam. inf. de of. deleg. c. 1. lib. 6. Fatetur tamen Ioan. And. q male fecit iudex recipiendo probationem exceptionis, quę nõ admittere exceptionem in genere, quando quælibet generalis non includit intentum excipientis, ne vagetur cum iniuria alterius, vt c. vt quis duas, de ele. lib. 6. & l. prætor, ff. de cap. Hanc determinationem ſequitur do. Anto. dicens, quod licet articulus ſecundum ſubiectam, materiam vt obſtet, deberet intelligi de excommunicatione publicata; tamen articulus non declaratur à natura ſubiectæ materiæ; ſed intelligitur ſecundum ſubiectam, vt iudici proponitur, ideo ſi pono de excommunicatione, non intelligitur de qualificata, licet hoc velit ſubiecta materia. Ad hoc c. in præſentia, de proba. vbi articulus, q erat minor annis, non intelligitur de minori 14. licet hoc ſpectet ſubiecta materia. † Idem dic, vt elicitur ex theorica Bar. ſup. q dictæ quaeſtiones, quę nõ includuntur ex neceſſitate facti, licet poſſint includi, non videntur deductę: vnde appellatione excommunicationis neceſſario non includitur qualitas publicationis, licet poſſit includi. Et per hoc aperit intellectus ad multa in hac materia. Et ſic faris per predicta declaratur tertia ſpecies articulorum, videlicet qui dicãtur articuli antiqui, cum enim noui, & antiqui ſint contraria, declarato vno ex contrariis, remanet declaratũ

aliud. l. 1. ff. de his qui ſunt ſui, vel alie. iuris. Dic ergo breuiter antiquos articulos eſſe, qui explicite comprehendebantur in prioribus. ſuper quibus teſtes fuerunt producti, & publicati. Idẽ ſi comprehendebantur, implicite quo ad neceſſitatem facti &
11 probationis, vt patet ex prædictis. † Quarta ſpecies articulorũ, quando ſunt directe contrarij, vt ſi primo fuit capitulatum de legitimitate nũc publicatis atteſtationibus, volo capitulare de illegitimitate, vel primo de minori ætate, nunc de maiori, primo de ſana mente & nunc de inſana, & ſimilibus. Et in iſtis dic, quod non admittuntur regulariter tales articuli publicatis atteſtationibus, vt ſup. dixi etiam in cauſa appellationis, quia ſub eſt timor ſubornationis, vt in d. clemen. 2. & hic, & no. Bart. in l. per hanc. Hoc limita, niſi aliquid de nouo addatur, per quod tollatur timor ſubornationis, ſaltem preſumptiue, vt puta, quia corrupti falſa dixerunt, vel quod doloſe, puta odio, vel amore, vt in cap. licet, de probat. no. glo. in clemen 2. infra eod. tit. facit lex, nec exemplum, C. de falſ. Nam non poſſum probare, quod falſa dixerint, niſi probem directe contrarium eorum, quæ dixerunt. Sed quia addo qualitatem corruptionis, vel odij, tollitur illa præſumptio ſubornationis, cum hoc ſit nouum capitulum, & idem dic in ſimilibus. Et per hoc poteſt ſaluari vnus intellectus, qui datur ad cap. ſeries, infra eod. vt publicatis atteſtationibus admittantur teſtes ſuper directo contrarijs, quando cum teſtibus producitur inſtrumentum publicũ. Ex quo enim concordat inſtrumentum, tollitur præſumptio ſubornationis teſtium. Sic etiam ſalua dictum notabile Innocen. in cap. cum clamor, infra eod. & ſentit glo. in cap. ex tenore, eo. tit. vt publi-
a catis, a atteſtationibus, admittantur teſtes ſuper eiſdem, quãdo veniunt ad coadiuuandum priores teſtes meos, vt ſi probaui p duos teſtes intentionem meam, tu probaſti contrarium, poſtero poſtea plures teſtes producedere, quia non eſt, quid imputetur, ſi plures non produxi, cum eſſem confiſus de duobus. Vnde non eſt preſumptio, quod alios velim ſubornare, cum concordent cum prioribus productis ante publicationẽ, quod no. Vltima ſpecies articulorum eſt, quando ſunt indirecte contrarij prioribus, & tunc in dubio admittitur probatio indirecte contraria, vt in capitu. ex tenore, infra eodem. & notatur ind. clemen. 2. Sed oportet intelligere, ſecũdum quod plene nota. in d. capit. ex tenore, ſcilicet quando ante publicationem pars aduerſa non potuit inſtrui ſuper probatione directe contraria, quia articulus fuit generaliter productus, ſed teſtes ſpecifice de
12 poſuerunt. Quod declara, vt plenius ibi dicetur. † Omnia prædicta limita, vt ſuper nouis articulis liceat teſtes producere, q̃ teſtes fuerunt primo producti ſuper certis capitulis. Si autẽ nõ fuerunt editi certi articuli, ſed ſimpliciter ſuper tota cauſa fuerunt producti, & ita iurauerunt, non poſſunt poſtea iterum pro duci, quia non poſſunt dici noua capitula, ex quo comprehenduntur in petitione, ſuper qua teſtes generaliter fuerunt examinati, vt patet ex rationibus prædictis, & ita voluerunt hic communiter Doct. & Bar. in d. auth. at qui ſemel, C. de probat. & per hoc ſatis declarata eſt materia huius c. Alia, quæ tanguntur hic
13 per aliquos, dicentur in locis ſuis. † venio nunc ad glo. fin. quę ponit quinque capitula iuranda per teſtes. Dicit Ioan. And. q additur ſextum capitulũ de facto, ſcilicet, quod ſecrete teneant dictum ſuum, vſque ad publicationem, & per hoc vide bo. tex. 4. quæſtio. 3. cap. ſi teſtes, §. qui falſo, vbi dicitur iudicem debere punire eos, qui partibus prodiderunt ſua teſtimonia, ſcilicet ante publicationem, & vide hoc in Spec. eod. tit. §. ſequitur. Et aduerte qualiter debent iurare b teſtes, debent enim iurare teſtes,
b tactis euangelijs, vt eſt tex. in cap. hortamur, 3. qnæſtio. 9. Et idẽ fere

ADDITIONES.

a Publicatis. Adde generaliter, q poſt publicatas atteſtationes, non impeditur productio aliorum teſtium, quando non producuntur teſtes ad nouam probationem, ſed ad declarationem retro agitatorum, vt tradit Bal. in l. bonæ fidei, C. de reb. cre. & in c. 1. §. ſi enim domino, col. 3. quid ſit inuestitura, in vſib. feud. Alex. in apoſt. ad Bar. in d. auth. at qui ſemel, do. Ant. in c. ex tenore, in fi. inf. eo. Seb. Sap.

b Iurare. Qualiter habeat iurare ille, qui vult teſtificari, vide per glo. in l. iuſurandi, ff. teſtib. & adde hic vnum ſingulare verbum Arch. in c. nullus laicus, 2. q. 7. quod refert do. Ant. in c. conſtitutus, vlt. circa prin. de appel. Et adde hic do Ant. in c. cuis, in pen. col. uer. quæro an aliter, inf. eo. vbi ponit cõplures ignotos modos, quib. teſtis adſtringitur ad veritatem dicendam, aliter, quãper iurm. Sed eius dicta ibi improbat Ab. per tex. in c. hortamur. 3. q. 9. qui requirit tacturam Euangeliorum, niſi aliter dictet conſuetudo. Et qualiter dẽat iurare iſte teſtis, ponit Io. And. in ſua ſummula de teſt. in uer. quomodo teſtes debeant iurare, & uide Arch. in d. c. nullus, in fi. 2. q. 7. ubi dicit quod vltra ea, quæ continẽtur in hac gl. teſtis iurabit aliud capitulum, videlicet quod nettri parti manifeſtabit dictum ſuum, antequam fuerit publicatum, & alle. c. vltra tertiam. inf. eod. & l. qui falſo, vel varie ff. de teſt. & ita dicit tenere Hoſt. hic, & uide Bal. in l. presbyteri, C. de epii. & cle. cir. prĩ. ubi ponit formam iuramenti teſtium. in uer. quarto no. &c.

Circa hoc, quod teſtis dẽat iurare, & qualiter. Dicas, quod teſtis dẽt iurare in iudicio, alias non probat l. 3. in §. Sabino, & ibi gl. vnica, ff. de teſt. dẽt iurare in manu iudicis, non aũt notarii, niſi de commiſſione iudicis, ita Bart. in l. ex lnia, ff. de teſt. tut. & Bal. in l. iudices, C. de fi. inſtru. in no. cum non dicatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur testis iurasse, nisi iudex intelligat & approbet eius iusm, saltem tacite, sm Bal.in d.l.fi.in 1.col.C. de compen. & debet iurare dicere puram & meram veritatem, ita Bal.in c.1.in 3.col.in uersi. no. formam iuramenti, in tit. Si inter do. & val.lis ori. in vii.feud. & nihil potest addere vel immutare, qđ fit, ut in c.cum dilectus, & ibi Innoc.ad fin. de accu. Et debet iurare dicere veritatem super tota causa, non solum super articulis productis, vt no.Inn. in c.per tuas, hoc eo.tit.& no.Bar.& Bal.in l.si duo patroni, in §. idem Iulianus, ff.de iureiur.& ideo dixit gl. quam ibi etiam Bar. sequitur.& Bal.in authen.sed iudex, C.de epis.& cle. quod testis debet deponere, & interrogari per iudicem super tota cā, in qua debet testificari pro vtraq; parte, quod etiam uoluit Bal.in l.2.in 1.colum. C.de eden.& in addi.Spe.in tit.de teste, in §.fi.uer.testis productus, & uide per Alex.in l.2.in pe.col.ff.de iur.om.iu. Ant.Fran.

fere dicendum in iuramentis omnibus quæ deferuntur a iure, de quo vide gl.no.in clemen.1.§.porro, de hæret.quę etiam no. dicit, quod hodie apud Italicos de consuetudine receptum est, vt sufficiat tangere quamlibet scripturam, quod bene no. Cessante autem consuetudine, non videtur valere actus, vbi ius pro solemnitate exigit tactu ram Euangeliorum, si prętermittitur. vide de hoc glo.no.in c.vt circa, de elec.lib.6. Iuramentum tamen de se est validum sine tactura, vt in c.& si Christus, de iureiuran. vide glo.22.quęstio.1.in sum. sed tactura, maxime Euangeliorum, exigitur ad maiorem terrorem & quia magis peccat transgrediēs, quoniam tanto magis peccat quis, quanto super sanctiori re fit iuramentum. 22.questio.1. cap.mouet.& no.Innocen.in cap.& si Christus, de iureiur. An autem in dubio præsumatur testem attigisse scripturam: b cum in actis dicatur solum quod iurauit. Ioan. And. remittit ad no. per se in Spec.eod. tit.§.sequitur, super ver.& not.& ibi in effectu concludit, quod sic. propter authoritatem notarij, & iudicis, & taciturnitatem partis non opponentis. quod satis placet ar. eorum. quæ no. Innocen. in cap.1. de clerici pere.& c. innotuit. de eo, qui fur. or. su. & per Barto. in l. The[illegible]mpus, ff. de do. præ. & l. sciendum. ff. de verborum obligatio.

a Cessante. Vide Alexan.l.3.§. iurari, ff. de iurciu. Abb. in c. laudabilem, de frig. & malefi. Bal. in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. & Corsin repetit. de iureiu. Seb. Sap.

b Scripturam. Si apparet de iuso testis, utrum præsumatur de tectura. Et adde Bal. in c. constitutus, inf. eo. in 2. col. uersi. sed depone, quod in actis, ubi dicit, quod si notarius scripsit, Talis iuratus deposuit, non solum præsumetur iurm, sed qualitas iuramenti. Et uide Bal. in l. si. C. si ex fal. instr. ubi dicit, qđ præsumitur qđ testis iurauerit corporaliter, tactis scripturis per locū a consuetudine generali. super hoc tamen remittit se ad no. in c. ut circa, de elec. in 6. & idem quod dicit hic do. Ant. in 41. colū. repetit in c. tuis, in 2. col. inf. eo. Item ad hoc facit, quod not. Ro. in l. sciendum, in 7. q. fi. de uer. ob. ubi dī quod si repertur partem iuraſſe, non præsumitur ex hoc delationem aduersarij præcessiſſe, & ita dicit tenere Bal. in l. ait prætor, in prin. ff. de iureiu. per doctrinam Innocen. in cap. innotuit, de eo, qui fur. or. su. Item ad hoc facit quod no. do. Ant. in c. sicut, in 5. col. uer. ex his decidit ur, quod si instrumenta, inf. eo. de re iud.

Adde an si scriptum reperiatur, Titius iuratus deposuit, præsumantur omnia solemniter acta, Old. consi. 323.

SVMMARIVM.

1 *Testis iurans de non testificando contra aliquem, non ligatur iuramento.*
2 *Testes an possint produci post publicationem, per restitutionem in integrum.*
3 *Iurans alicui non reuelare secretum, si producitur in testem, debet reuelare, & non peccat.*
4 *Subtrahens probationes aduersario, an debeat perdere causam.*

CAP. XVIII.

ENtimauit. Qui iurauit testimonium non dicere, testificari compellitur, si attestationes publicatæ non sunt. hoc dicit. In prima parte conquestio. In secunda prouisio, ibi, ideoque. Casus literal. Quidam R. nomine habebat causam cum V. clerico. idem V. suum capellanum, & alios quamplures iuramento astrinxit, cp contra ipsum V. prædicto R. non ferrent testimonium, nec consilium, vel auxilium præberent eidem, vnde dictus R. conquestus fuit dom. Papę. Mandat Papa, cp si testimonium illorum testium productorum non est publicatum, nec abrenunciatum testibus, iudex recipere non postponat illos, q
1 sunt iuramento astricti, & alios, si necesse fuerit. Ber.† Not. 1. cp
a iuramentum a præstitum de non præbendo testimonium, consilium, vel auxilium contra aliquem, non ligat iurantem, quominus productus in testem teneatur cōtra illum ferre testimonium. Ratio est, quia ferre testimonium est munus publicum, ad quod compellitur quis etiam inuitus. l. si quando. C. eod. & inf. tit. prox. per to. 11. q. 3. c. quisquis de cri. fal. c. 1. nō potuit ergo iste suo, capitaneo iuramento ab hoc onere se absoluere, argumen. c. si diligenti, supra de foro compet. & de hoc inf. latius. & idem dic respectu auxilij non præstandi, debet enim intelligi in dubio de auxilio iniusto, secundum Ioan. And. alleg. c. petitio, de iureiur. de his quæ fi. a mai. par. cap. c. 1. & inf. de excess. præl. c. graue. Secus dicit de auxilio iusto, puta fauore patrię, nō enim potuit iste se obligare contra dispositionem iuris, cū iuramentum non liget ad illicita, & contra ius, in c. quanto, de iureiur. No. 2. cp etiam testes, quos aduersarius nixus est subtrahere, recipi non debent post publicationem aliorum testium, vel renunciationem. Et no. cp sola publicatio ponderatur, & nō dicere testificata. facit ad ea, quæ dixi sup. c. prox. Opp. contra literam de contrarietate, in eo quod primo dicit, cp isti testes erant iuramento constricti &c. & postea præsupponit, cp iam deposuerant, vt patet ibi, Si testimonium eorum. Gl. j. metu cōtrarii exponit & bene, intelligendo ver. ideoque & c. de dictis aliorū testium, non istorum, qui iurauerant non testificari. Ex quo infert, cp si dictum aliorum testium fuisset publicatum, non reciperentur, nec isti qui iurauerāt, nec alij, vt satis colligitur ex tex.
2 † Sed aduerte ad mirabilem limitationem, quam ponunt hic Inn. Host. & Io. And. dicunt enim istos, qui iurauerant, non recipiendos, post publicationem seu renunciationem, de iure cō
b ex clausula generali, c Si qua mihi iusta cā &c. ff. ex quib. cau.
c ma. l. 1. bene recipientur, publicatione, vel renunciatione non obstante, maxime præstito a petente iuramēto, qđ hoc malitio-
se non

ADDITIONES.

2 Iusm. Vtrum ille, qui iurauit non testificari, possit propria authoritate venire contra illud iusm. Vide Spe. in ti. de teste, §. de testium compulsione, ver. qđ si quis iusto: vbi vī cōcludere, cp sit petenda absolutio a iusto ad cautelā. Sed Pet. de Anch. hic dicit, cp iusm ipso actu hoc casu apparet temerarium, nec expedit implorare absolutionem. & iltam partem teneo per tex. in c. continetur, il grande, inf. eo. vbi dī, cp tale iusm non tenet. Nec obstat tex. in verbo necesse &c. qui contrarium vī sentire, quia rīdeo, cp verba illa nō referunt ad illos testes, quib. delatum fuerat iusm, sed ad alios, quod innuunt. primā dicendo illi, quib. delatū fuerit iusm. q. a præsumitur, qđ detulerit iusm illos qui melius sciebat veritatē, ne veritas occultaret: merito illi prius sunt examinādi, vt in c. vī. qui mat. accu. poss. quib. examinatis, si postea vīsum fuerit necesse, etiam alii possunt examinari. & ista proprie mihi videtur mens Bar. ius decre.

Adde, an ille, qui iurauit non testificari, possit propria authoritate venire? iuramentum, quod voluit Old. de iurante non reuocare testamentum eius. consi. 160. & 127. & quod voluit de iurante non iurante fideiubere. c. 6. & quod voluit de Abbate iurante non creare monachos, consi. 97. Et an testis, qui iurauit aliquem tenere secretum, possit probare absque libro perri. uide do. Car. consi. 32.

An propria authoritate possit quis prætrauenire iuso temerario, quo iuramentō testificari, uel deponere in cā. Dicas primo qđ iusm temerarium non pellit testē a testificando, uel ab accusando, neque ex tali iuro inducit infamia. ita Spec. in tit. de teste, §. 1. uer. item excipitur, qđ est infamis. Et per Inn. in c. intimauit, & in c. cōstitutis, hoc eo. tit. Et adde, qđ huic iuso de cā testificādo in cā, uel contra aliquem, non pōt contrauenire proprio authoritate, ut per Spe. in ti. de test, §. 12. in uer. quid si quis. & in ti. de excep. & replī. in §. 3. in ver. sed quid si gratia. Et an qui iurauit non reuelare secretū, si an si sit clericus, vel laicus, dicas, qđ reuelās credētias iuratas, non efficitur perjurus, si reuelat cū licentia eius, cui promisit nō reuelare, neque tenet ad pœnam. Ita Bal. no. in c. 1 in fi. de no. for. fi. in vfi. feu. sed si reuelat sine licentia dēt priuari suo offō, tex. est no. & ibi Bald. in §. credentia, in fi. de pa. Con. adde qđ reuelans secreta alicuius, tenet, & si ei damnū nō inferat. Bal. in c. 1. in ver. nota reuelationē, quib. mod. feu. amit. & tenet ei, cuius secreta reuelat, actione in factū ad interesse, & actione iniuriarū, si inuriat. Et quid si fiat. l. 7. §. sed & si quis. ff. ad leg. Aquil. & ibi per Flo. Et adde, qđ quis teneat secreta ex iusta cā, & si iurauerit non reuelare, puta si producat in testem, ut uoluit Inn. & do. Abb. in c. qualiter, il 1. de acc. & idē do. Abb. in c. facerdos, de off. ord. ubi dicit hoc esse uerum, & si fit facerdos, cui fit dicta in pnia. & non in confessione, quia si esset dictum in confessione, no posset illud deponere, ut testis, sed ut Deus, & ideo non deferet reuelare, & si fit vel Papa mendet, alias reuelans punitur per do. Ab. in c. dilectus, de excess. præla. & no. in c. ois, de pœ. & re. & per Spec. in tit. de prob. in §. probatio, col. 8. Et adde ēt, qđ reuelans factū iuratum in consilio, est periurus, vt per Bal. in l. nullam. in 1. col. C. de test. ubi ponit qūo probet factum esse in consilio, si est iurata credentia, de quo uide per Inn. in c. litteris, il 2. de præsumpt. cas tñ, qđ reuelans crimē læsæ maiestatis, ēt qđ iurauerit nō reuelare, peccat illud reuelare, si pōt probare, alias non, sc̄dm Bal. in consi. suo, qđ incipit quam allegata sint multa. & hī per Ang. Are. in tract. malefi. in uer. Che hai della tua patria, in 2. col. & si p ōt probare, & non reuelat, ipse tenet ex crīe læsæ maiestatis. l. quisquis. C. ad legē Iuliam ma. sed si reuelat, cū vīsus dignus, ut per Bar. in l. 1. in §. occisorum, ff. ad Syl. ubi dicit Ro. se cōcordare contra Bar. pro opin. Bal. in ciuit. Florentiæ. Ang. aūt in l. ff, ff. ad l. Pomp. de parricid. dicit se vidisse decapitari plures ciues, qui non reuelauerunt tradi ciuitatis suæ, & non fuerūt participes illius, & male, quia debuerūt reuelari, sicut filius sciens, & non reuelans patris mortē. Item dicit ibi Ang. Rom. in rep. rub. de arb. char. 8. col. vlt. Faciunt no. per Alex. in l. quidā, col. 5. ff. de iureiur. ubi dicit, quod ex clausula, Si qua mihi iusta cā &c. restituitur ad producendum instrumenta post sententiam, quando non misit negligentiam. Seb. Sap.

se non petit, ar. opt. in auth. eo. titu. §. quia vero multi. vbi dicitur, secundum eos, cp etiam post conclusionem admittuntur. & conclusio plus deberet impedire, quam sola renunciatio, ar quad idem. ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. fin. & l. seq. Alij tamen dicunt hoc posse fieri solum per beneficium restit. in integ. speciale. de quo sup. de in integ. restit. per to. primum tamē dictum plus eis placet. Vel tertio, qđ hic dicitur de publicatis vel renūciatis, refertur ad illos testes, de quibus hic fit mentio, non autem ad istos iuramento dolose astrictos. Sed hoc vltimū non placet, quia est destruere hanc literam. Secunda vero solutio seu limitatio, est vera in se; sed procedit iure speciali in exclesijs minoribus, & similib. priuilegiatis. Nec restringo hoc beneficium in his testibus dolo subtractis, sed idē dico in alijs, legum. c. auditis, & c. 2. de in integ. rest. per quod dico hanc limitationem nō cadere hic. Prima limitatio, cp audiatur aduersarius ōbficio generali ex clausula, Si qua mihi iusta causa, &c. non placet mihi indistincte, sed distinguerem sic, cp aut ex substractione aduersarij fuit impeditus hos testes producere, ante renunciationem seu publicationem aliorum, puta quia interrogauit illos testes, an sciuissent aliquid in illa causa; & illi mali more, vt non producerentur, dixerunt cp non, quib. iste credens, consensit publicationi aliorum, vel productioni renunciauit; & tunc audietur per beneficium restitutionis, ex clausula generali, ex quo fuit certioratus de iuramento per eos præstito post confessum renunciationi, vel publicationi præstitū. hæc enim iustissima causa admittendi, tum maxime in odium aduersarij sui, alias reportaret ex dolo suo malitiam, contra c. & si necesse. de do. inter vir. & vxo. post diuor. resti. aut ante cōsensum publicationi seu renunciationi præstitum sciuit de hoc iuramē
2 to, & nihil dixit, vel non curauit eos producere; & tunc non auditur, quia non subest aliqua iusta causa audiendi eum; & sic procedit ista tex. simpliciter productionem post publicationē vel renunciationem prohibens; & sic limito hunc tex. & dicta Host. hic. Opp. 2. & videtur, quod isti qui iurauerant non deponere, non debent compelli, nec admittendi sunt ad deponendum, quia contra iuramentum proprium nemo debet compelli, vt c. debitores, & in cap. & si Christus, & c. quanto, de iureiran. Item si diceres iuramentum non valuisse, ergo isti iuran
3 do peccauerūt, & sic peccatum debet eos reppellere à testimonio, inf. eo. c. testimonium. Sol. glo. 2. ponendo duas lec. ad tex. primā, quod isti, testes compelluntur deponere super principali, sed solum ad detegēdum illam fraudem aduersarij, & hoc innuit tex. in c. peruenit, inf. tit. proxi. Hanc vltimam lec. tenuerunt hic Lau. Tan. & Vin. qui dicebant iuramentum seruandum, ex quo sine interitu salutis ęternę potest seruari, quia. Gotofredus aliter subueniri, illi cuius testes fuerunt corrupti. allegat 22. q. 4. c. fi §. vlt. Sed Innocen. & Ioan. Andr. communiter consentes, tenent primam lect. nam secundum vltimam lect. contra ponderasset Papa publicationem aliorum testium, quia non hæc fraus esset nouum capitulum, potuissent induci isti & alij testes, vt in c. iup. prox. & inf. eo. c. cum venisset. Item dico, quod de hoc est casus in cap. quia plerique, de offi. or. lib. 6. & c. dim. inf. de accu. & in c. constitutus, inf. eod. vbi denunciantur iuramento non teneri. & facit qđ sup. dixi in no. 1. †. Et pro hoc facit quod no. dicit Innocen. in c. qualiter & quādo, illi. de accu. vbi dicit, quod si quis iuramento promisit alicui non reuelare secretum a sibi dictum; si tamen producitur in testem, debet illud reuelare, quia, aut cogitauit istum casum, quando iurauit, & est illicitum iuramentum, ideo non seruandum. de iureiur. ca. quanto. aut non cogitauit istum casum, & non extēdit ad istum casum. 22. q. 5. c. humanæ aures. si tamen dixisset in pœnitentia, non tenetur illud reuelare, de excess. prel. c. dilectus. Aduerte tamen, quia tunc dicitur in pœnitentia dictum, quando quærebat salutem animæ; secus si causa lasciuiæ: sic no. Innocen. in c. omnis. de pœni. & re. tunc enim non tenet eum Dei. Fit ex hoc intellectu sic defensato, collige duo. primo, quod iuramentum temerarium non repellit a promotione. & cum do, quod licet quis subtrahat testes aduersario, non tamen per hoc debet perdere causam; alias frustra fuissent hic recepti testes super principali. Sed circa primum dic latius, quod isti temere iurantes non pœnituerunt, vt quia compulsi venirent ad testimonium, & admittuntur contra talem, qui eos ad iurandum induxit, quoniam ipse non potest contra hos recipere de hoc delicto, cum fuerit actor, & sic facile repellitur reconfessans. vxo. nec iudex debet hunc repellere ex officio, in
4 odium illius, qui hunc inducit ad iurandum, & vt dolus illius

b non noceat alteri parti, licet alias iudex b ex officio repellat testes indignos. ff. de post. l. quos prohibet. 2. q 7. c. si qui sunt, & cap. quærendum, & quod ibi no. fortius admittitur iste, si pœnituit; & sic intellige doctor. hic. Aut producuntur isti testes cōtra alium, & tunc repelli poterunt, si ipsos non pœnituit. argu. c. testimonium, inf. eo. Aut egerunt pœnitentiam, & admittentur tūc, tum quia modicum fuit delictum, tum etiam quia egerunt pœnitentiam. Et eandem distinctionem adhibes, cum qāritur, an temere iurans repellatur à promotione. ad hoc adduco bon. glo. 81. dist. c. 1. & tex. in c. testimonium. inf. eo. & ibi per
4 Hostien. & Io. And. † Circa ista quæritur, an debeant perdere causam illi, qui aduersarijs subtrahunt copiam probandi? Hic videtur tex. in argum. quod non. In contrarium facit c. peruenit, inf. titu. proxi. & sentit hic Innocen. in prima solutione. Sed circa hoc vide quod no. inf. eod. capitu. cum causam. in glos. in verbo, Compellas. & tex. in capitu. constitutis, il 1. infra eod. & quod in eis not.

ADDITIONES.

a Reuelare secretum. Vide quæ no. Ang. de Are. in tract. malefi. in ver. Che hai tradito la patria tua. vbi ponit de sacerdote, cui fuit sibi aperta proditio patriæ, an teneatur reuelare.

b Iudex. Index potest ex officio repellere testes indignos, & criminosos, licet pars non opponat. vnde gl. & do. Ab. & quod ibi notaui in c. nulli, de accu. Sed tu dicas quod illud dictum nō est omnino verum. Et ideo vide do. Ant. in hoc passu eleganter distinguentem in ca. bonæ, il 1. in 6. col. de post. præla. & plenius per eundem in c. cum dilectus, in 10. col. de consue. & per do. Abb. in c. cum causam, il 1. super gl. in ver. de causis, inf. eo. dum tractat de illo articulo, an testis teneatur repōndere iudici de proprio crimine. & vide gl. in c. alieni, 2. q. 7. & de ista quæstione vide per Ro. in l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de dam. inf. Sed quod iudex ex officio possit repellere testem in habilem, tenet Bal. in d. l. quos prohibet. ff. de postul. & ad hoc alleg. gl. in l. j. §. fi præses, ff. de magist. conuen.

An iudex possit testem non idoneum ex officio repellere, etiam parte non petente, vltra Inno. hic videas Lanfr. in c. quoniam contra, in ver. testes, de proba. & est conclusio, quod sic. Quod tamen intelligę verum, si constat ex actis de inhabilitate testis. Ita Ang. notabiliter in Auth. de testi. in prin. & in l. si parēs, de inof. testa. & habetur per Bal. in l. j. in §. si curatores, ff. de mag. conuen. & vide gl. in l. 3. ff. de testi. & per Bar. & Ang. in l. 4. §. hoc autem, ff. de dam. infe. & habetur per Bal. in l. cum mulier, col. 24. ff. sol. ma. & per Ioan. An. in addi. Spec. in ti. de teste, in §. j. in vers. quid de domestico, & vide Alex. in d. l. 3. de testib. & habetur per do. Ant. in c. cum dilectus, de consue. quod adeo verum est, vt iudex ex officio possit repellere testem infamem, producta contra aliquem infamen, quamuis ille, contra quem producitur, non possit opponere contra testem de infamia, cum etiam ipse sit infamis, vt per Bar. in l. arenam. C. de inof. testa. & per Alex. in d. l. 4. §. hoc autem. ff. de dam. infec. Seba. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium, vel rescriptum contra solitum morem priuilegiorum, vel rescriptorum, est de falsitate suspectum.*
2 *Publicatio, vel renunciatio attestationum, non excludit probationem testiū circa noua capitula dependentia, vel circa antiqua, super quibus testes non fuerunt examinati.*
3 *Princeps concedendo motu proprio priuilegium, inscius de iure tertij, non videtur tertio præiudicare.*
4 *Motus proprius Principis excludit omnem surreptionem, & non aliud.*
5 *An sola commissio causæ, vel notificatio, vel citatio faciat rem litigiosam, ut priuilegium lite pendente ualeat, uel non ualeat.*

CAP. XIX.

CAusam. Publicatio, vel renunciatio testium in certis capitulis, non præiudicat volenti testes producere in alijs, h. d. quoad titulum. Habet enim alia dicta, quæ non faciunt ad titulum ideo illa non sumantur, sed inf. declarabuntur. Communis diuisio. secunda ibi. Iudicibus. Casus liter. Inter monachos de Martura ex vna parte, & Plebanum & clericos eiusdem loci ex altera, quæstio vertebatur, quæ fuit commissa quibusdam iudicibus, coram quibus testes fuerunt hincinde recepti, & renuncia tum productioni testium, & attestationes etiam publicatæ. Tādem monachi quoddam priuilegium impetratum lite pendēte produxerunt in medium, per quod iuri alterius partis, generari præiudicium videbatur. Iudices super hoc dubitantes, con suluerunt d. Papam super hoc scribit papa ipsis monachis, dicens, quod ipse mandauit iudicibus, vt recipiāt testes idoneos, qui producti fuerunt super alijs capitulis, si qua fuerunt alia ab his, super quibus testes recepti fuerunt, & eorum attestationes publicatæ, non obstantibus aliquibus capitulis nouiter impetratis per nuncios monachorum, quæ continentur in priuilegio, vel alijs literis sibi concessis, postquam causa ipsa eisdem iudicibus commissa fuit, quæ videbantur præstare impedimentū alteri parti, & causam ipsam concordia, vel iustitia mediante decidant. In fi. mandat monachis, cp priuilegium illud per nun cium suum, ad præsentiam suam transmittant. quia Florentinus episcopus significauit D. Papa, cp quædam capitula contra rationem erant ibi inserta. B. No. cp non solum in cā appellatio nis, possunt testes, pduci super nouis articulis, seu capitulis, publicatione vel renunciatione nō obstante, sed etiam in cā principali. De primo pater in c. fraternitatis. sup. eo. de secūdo patet

hic,

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic,& in c.cum veniſſent, infra eo.Intellige prout dicetur in d. c.cum veniſſent.Secundo no. ibi:In hac cauſa &c.q priuilegiũ impertratum,lite pendente, non videtur omnino nullum,licet de lite pendente non faciat mentionem, ſed illi liti non præiudicat. Valebit ergo reſpectu alterius inſtantiæ,tamen iſte text. poteſt induci in contrarium, quia non dixit de inſtantia, ſed in hac cauſa: vnde licet inſtantia pereat per ſententiam , cauſa tamen eſt eadem,iuxta no.in c.1.de proc.lib.6. Sed vide quod latius circa hoc dixi in cap.fin.vt lite penden.& infra aliquid tan-
1 gam. † Vltimo tene ſemper menti hunc text. q priuilegium
a obuium,ſeu contrarium rationi, & cõtra ſolitum b curſum pri
b uilegiorũ,eſt de falſitate ſuſpectum, propter quod debet remit
ti vnà cum præſentãte ad Papam. & idem dic in reſcripto,vt in
c.2. de reſcrip. Non debet ergo ordinarius eſſe facilis in execu-
tione horum priuilegiorum, ſed conſulere Principem,& expe
ctare ſecundã iuſſionem. Vide tex. op. in c. ad noſtram,& in c.
porrecta, de confir.vti.vel inuti.facit c. cum adeo, cum ibi not.
2 ſup.de reſcrip.& c.in memoria. 9.diſt.† Quæro, de quibus capi
tulis intelligitur iſte tex.gl.1. ponit duos intellectus. Primus,vt
intelligatur de capitulis nouis, dependentibus tamen ex anti-
quis,iuxta ea,quæ dixi ſup. eo.c. fraternitatis.& ſecundum hũc
intellectum colligit,quod etiam in cauſa cõſultationis,poſſunt
teſtes produci ſuper nouis capitulis. Et dicit in cauſa cõſultatio
nis , quia iudices hic conſuluerunt Papam ſuper iſtis dubijs,de
quibus hic in text.dicit. Dic tamen, quod hoc non eſt multum
ponderandum, quia de hoc fuit facta conſultatio , & ſic perin-
de eſt,ac ſi cauſa non fuiſſet remiſſa conſuleda. Si enim viſis iu-
ribus partium, iudices remiſſent deciſionem cauſæ conſulen
dam per Papam;tunc non poſſent amplius produci ante ſentẽ-
tiam,quia talis relatio haberet vim concluſionis in cauſa,iuxta
no.in c.intimaſti,inf.de appel.& in l.1.& 2.C.de rela. Secundus
intellectus,ſecundum gl.eſt, vt intelligatur de capitulis antiqs,
ſuper quib. teſtes non fuerunt producti, & publicati. & hic in-
tellectus plus placet gl. & eũdem intellectum ſequitur hic Ho-
ſtien Sed Lau.& Tan.ſequuntur primum. Dic vtrunque intel-
lectum verum in ſe. Neutro enim, caſu obſtat renunciatio,vel
publicatio ad certa capitula reſtricta,vt ſupra dixi,& dicetur la
3 tius,infra eod. c. cum veniſſet.† Secundo,quæritur quare Papa
mandat hanc cauſam decidi, priuilegio alterius partis non ad-
miſſo , cum inſtrumenta poſſint produci vſque ad concluſio-
nem in cauſa.infra de fide inſtrumen.c.cum dilectus.Gl.2.taci
te reſpondetquia fuit impetratum non facta mentione de lite,
ex quo colligit non valere priuilegium lit. pend. impetratum.
c Idem c tenet Hoſt. ſi proprio motu Principis priuilegium eſſet
conceſſum, vt non præiudicet parti aduerſę. Si autem priuile-
gium nil noui concederet in præiudicium aduerſarij, tunc be-
ne valeret,ſecundum Tan.& Goffred.Et no.bene ex hoc dicto
Hoſti.q princeps, concedendo motu proprio priuilegium,in-
ſcius alterius iuris,non videtur velle illi præiudicare,facit capit.
ſuper eo.de offic. delega.& l.2.§.ſi quis a principe.ff. ne quid in
4 loco publico † Ad idem vide bonam gl. in cle.ſi Romanus.de
d præben. quæ dicit,q motus proprius excludit duntaxat ſurre-
ptionem,nec aliud operatur vltra intentionem ſcribentis,& ſic
non validat gratiam contra intentionem ſcribentis, & vide p
Ioan.And.in c.ſi motu proprio,de præben lib.6.& per dom.de
Ro.dec.45.& aliquid dico in c. cum dilectus, de iure patro.De
intentione autem principis in dubio non eſt velle alteri præiu-
dicare, non certificatus de iure illius: vide tamen quod dicam
5 in ſeq.gl.† Gl.in verbo,commiſimus,colligit q poſtquam cau-
c ſa eſt commiſſa,e iudicibus, res videtur eſſe litigioſa, ita vt non
valeat priuilegium poſtea impetratum. & hoc tenuit Lau.Ho-
ſtiẽ.vero dicit hoc poſſe procedere præſentatis literis commiſ-
ſionis.infra de app.cap. ſuper eo.il 2. & citatione ſecuta. arg.de
offic.deleg.c.gratum. vel ſaltem poſt notiam aduerſarij. de ap.
c.meminimus.& de ali.iud.mu.cauſa fac. c.1. Ioan.Cald.vide-
tur ſimpliciter ſequi gl.vt ſufficiat ſola commiſſio ſine notitia
literarum,& ſine citatione,per cap.cum olim,de re iud.D. An-
to. diſtinguit, q ſi agitur prorſus de nullitate reſcripti ex vitio
ſurreptionis,ſufficiat ſola commiſſio cum notitia abſque cita-
tione: ſi vero agitur de nullitate reſcripti ex vitio pendentis li-
tis,tunc exigitur citatio,vt in clemen.2.vt lit.pendẽ.de quo per
Ioan.And. in c.1.de priuileg lib.6. Ego diſtinguerem ſic, q aut
priuilegium præiudicaret ei, cui Papa ſciebat veriſimiliter præ
iudicaturum,& tunc non corruit aliquo caſu ex vitio ſurreptio
nis,non obſtante q proceſſerit commiſſio in forma iuris,quia
ſi Papa

b Solitum.Iſtam gl. allegat notanter do. Ab.in c.ex parte il 2. cir.fi. de of.dele.
eo. modo, quo ipſe appellat.Et hic eam appellat ſingularem do.Ab.dicens
eam probare, q de eo quod priuilegiũ continet aliquid contra curſum pri
uilegiorum præſumitur falſum.Ad idem ego alie. tex.in c.ex parte de cap.
mona.Imo dico,q ex iſta præſumptione, q in priuilegio ſit clauſula incon
ſueta,poterit puniri, de falſo. caſus eſt ſin.in d.c.porrecta.de cõſtr.vtil. vel
inu.Et vide do.Ab.in c.ex parte.il 2.cir.fi.de of. dele.Itẽ ſi priuilegiũ,vel re
ſcriptum in modo narrandi, habet ſtylum inconſuetum,præſumitur falſi,
tex.eſt in c.quam graui, de cri.fal. Et ſi inſtrumentum habet clauſulas incõ
ſuetas.præſumitur de falſo contra notarium,gl.eſt no.ſecundum Bal.ibi in
l.ſi ſub conditione.ff.de cond.inſt.ad quod do.Pet. de Ancha.ffic ponderat
hanc gl.Et ſcias,q in dubio quando aliquid obtinetur contra ius cõmune,
illud in dubio intelligitur ambitioſe obtentum, gl.eſt no.in c.ſi.de translat.
epi.quod eſt verum, quando obtinetur ad poſtulationem, ſecus ſi motu p
prio,vt dicit Bal.in l.cum de conſuetudine.ff.de leg.vbi dicit,q ſi notarius
rogatus eſt, vt conficiat inſtrumentum intelligitur licito & cõſueto modo,
quia inſolita ſunt ſuſpecta,ut no.in l.6.de cond.inſti.
An ex clauſulis inconſuetis reddatur inſtrm ſuſpectũ de falſo, & dicas, q
inſtrm, uel priuilegium eſt ſuſpectum de falſo, ſi in eo deficiunt ſolemnita
tes requiſitæ,ſecundum Bar.in l. nulli.C.de non nume.lib.12.vel ſi eſt lite-
ra noua in charta raſa,vel antiqua, vt per Inn. in c.cum Ioannes.de fi.inſtr.
& per Bal.in l.ſi veritas.C.de fideicom. Reſultat etiam inſtrumẽs ſuſpectũ,
ſeu priuilegij ex interlineari ſubſcriptione, & raſura.l. ſi vnus. & ibi Bal.C.
de teſta.& per Spec.in ti.de inſtr.edi.§.poſtremo. ver.item excipitur,quod
eſt vituperatum.& per Alex. in l.ſi. C.de edicto diui Adr. tollen.Et adde
quod inſtrm, ſeu priuilegium redditur ſuſpectum ex perſona ſcribentis,vt
ſi ſcribens eſt perſona vilis,quod adeo verum eſt, quod ſi ſcribens eſt con-
demnatus & priuatus officio, non poteſt fideiuſſione ſuaari,etiam vna te-
ſtium depoſitione,ſecundum Bal.no. in l.iubemus. in fi.C.de prob.Et que-
bus modis reddatur inſtrm ſuſpectum, & quib. caſib. teſtis contra illud no
admittatur,& quot teſtes contra illud admittantur, vide per Spec.in ti.de
inſtru.edi.in §.8.Et an ex clauſulis inconſuetis inducatur ſuſpicio falſitatis
inſtrumenti, vel priuilegij. dicas quod quemadmodum conſuetudo poteſt
derogare ſolẽnitatibus inſtrumenti,ita clauſulæ in conſuetæ apponitæ red-
dunt inſtrumentum ſuſpectum, vt per Inn.in c.1.in vlt.col.in ver.item no.
quid ſi priuata ſcriptura, de ſi.inſtr. & per Bal.in marga.ad Inn.in ver.con-
ſuetudo.in verſic.2. & vide etiam,quæ habentur, & no.in l.Barbarius.ff.de
offi.prætor. Ant.Fran.
Adde quod operetur motus proprius Ro.in cõſ.337.Et an notarius debeat
apponere clauſulas conſuetas, vide Alex.conſi. 27.& 88.1.lib.
De clauſula motus proprii,dicas, quod illa nõ tollit effectũ perſonæ,gl.eſt
no.in cle.ſi Romanus, in ver.quantuncunque , de præb.nec operatur extra
mentem concedentis prius declaratam.no.Io.And. in c.cum dilectus, de in
re pat.& vide do.Ab.de effectu huius clauſulæ, in c.cum olim, in fi.col.de
re iud.Car.in d.cle.ſi Romanus , & in cle.2.de præb.vbi dicit,q tollit ſur-
reptionem,ſed non ampliat gratiam, nec operatur in his,quæ non fuerunt
poſita.vide do.de Ro.in dec.335.in no.vbi dicunt, quod motus proprius non
poteſt probari per teſtes.de quo per Alex.in l.3. in prin.ff. quod quiſq; iur.
& vide Card.in cle.2.in 4.q̃.de offi.ord.vbi dicit,quod facit præſumptio
nia rite facta per partem, & uide de materia in c. ſi motus proprio.de reſcri.
in 6. Ant.Fran.
c Idem.Aduertenam ſi uellet aliq̃n princeps præiudicare,non poſſet,quia
Princeps,non poſſet res alienas uendere, uel obligare,gl. eſt ſin.in l.1.C.de
fiſcon.conſue.cir.med. gl.magnæ. Hinc eſt,q̃d q̃n princeps,uel ciuitas facit
legem,quæ ſolũ concernit ſingulares perſonas,non ualet, obſtante excep-
ptione doli,quæ põt opponi.l.1. in fi.ff. de excep.do.& ita tenent Canoni
ſtæ in c.cum oẽs.de conſti.& Abb.in rub.Bar.in l.oẽs populi.in 5.q̃ princ.
de iuſt.& iu.& ẽt Bar.in l.ſi.ff.de ap.reci.do.Alex.& Ang.in l.2.ff.q̃d quiq;
iu.Bal.in l.quiſquis.C.quorum ap.non reci. ubi notabiliter determinat q̃d
ſi ſtatutum, uel cõſtitutio eſſet generalis quoad uerba, ſed quoad effectum
ſpecialis, non ualeret. Facit ad hoc id,quod iuſt Per. de Ancha.in c.cum
ſtatuta.de conſtit. ubi concludit, quod ſtatutum ciuitatis Spoleti,quamuis
generale quoad uerba, quia tantum reſpiciebat moiendina, quæ habebat
ibi Archiepiſcopus,non ualet,& illud ſequitur Alex.in conſi.209.in 2.uol.
Ber.Forc.
An ualeat lex facta a principe,uel ciuitate, quæ concernit ſingulares perſo
nas,dicas q̃d leges dẽt eſſe gẽales,iuſtæ,honeſtæ,& poſſibiles,ut in c.cum
aũt lex 4.diſtin.& dicit Anius Gallius lib.9.c.20.q̃d lex eſt generalis iuſſio
principis,ſiue gẽalis iuſſus populi,rogãte magiſtratu factus. & inde no.
xi.per Ang.Are.in §.ſed & quod prin. Inſt. de iure natu.ideo dicebat Bal.
l.tam mandatori.in 3.col.C.de non nu.pe.quod lex edita de certa perſona
dicitur potius reſcriptum, quam lex. Ant.Fran.
d Motus proprius.Vide plura,quid operet motus proprius,p Lud.Ro.in conſi.
327.incip.iſtæ ſunt.& infinita per Fel.in c.ad aures.col.4.uer.quinta excep-
fio,ſup.de reſcr.& Car.in conſi.88.incip. Papa uniuit quidam Abbatiam.&
Pet.de Anch.in conſi.184.incipiẽs.iuſtis conſiliis. Seb.Sap.
e Cã eſt commiſſa. Quoad impetrationem priuilegii, dr lis, pendere per lite-
gationem cæ,ut hic per do.Ant. Sed Do. in c.ſi.in antep.col.ut lite pend.
cit,q̃d hoc caſu p citationem dr lis pendere.& Ang.in conſi.fino 130.quod
incipit.In Dei noie, cuiuſq; matris Virginis Mariæ. ordinamentum facit.&
uide D.Ant.in c.1.in ult.col.ut li.pen.& melius p do.Abb.& uide D.de Ro.in
dec.202.ubi dñt,quod non hẽt locum in curia Ro. Irẽ uide D.de Ro.in dec.
uis dec.220.Item adde hic quod no.in c. quoniam.cir.princ.uer.no.quod fa-
lus,de immu.eccl.lib.6.& uide D.Ant.in c.tenor.in fi.de re iud. Adde q̃ vi-
catur lis pendere,Ro.conſi.338.
Dicas, quod lis dicitur pendere plurib. mod. primo per oblationem libelli
factam iudici.l.1.C.ut lit.pend.Secundo per appellationem, ut in tit. no.
app.pend.Tertio per relationem, uel conſultationem factam ſuperiori,per
iudicem.l.ex illo.C.de appell. Quarto per iudicis recuſationem.C.ſecundis
requiris.& c.cum ſpeciali.de appella.l.apertiſſim.C.de iud. Quinto per re-
integ.reſtitu.intentatam,ut in l.1.C.de in integ.reſti.poſtu.nil no.Sexto
per libelli porrectionem factam principi.l.1.& 2.quando li.prin.da.Septi-
interpretationem iudicis.ſuggeſtum.de app.& per Car. in cle.2.ut lit.pend.
in 3. op.ubi etiam dicit, quod per commiſſionem cauſæ poteſt dici lis pẽ-
Et an per ſolam citationem,ſeu citationis commiſſionem,dicatur lis pẽdere,
re, uide in c.relatum.& in c.gratum.de offi. deleg.& in l.& quia.ff. de iudic.
om.iudic. Ant.Fran.

ſi Papa tollit ius,fortius videtur tollere reſcriptum conceſſum
duntaxat ad illius iuris executionem. Exemplum,contentio
erat inter rectorem parochiæ & monaſterium ſuper quibuſdã
decimis prædialibus , facta commiſſione ad petitionem recto-
ris, vt ſieret ius, monaſterium impetrauit exemptionem illarũ
decimarum, certe non apparet hoc caſu quare eſſet fienda mẽ
tio de miſſione, vel de iure rectoris, cum eximendo monaſte-
rium ſatis facit mẽtionem de iure rectoris, nec præiudicatur ex
hoc iti,cum nulla adhuc ſubeſſet.d.clemen.2.vt li.penden.nec
de iure communi erat fienda mentio, cum aliter non eſſet pri-
uilegium.& quod Papa bene ſciuit decimas prædiales pertine-
re ad rectorem parochiæ . & ſic videtur, quod de hoc iure non
erat fienda mentio. & ad hoc quod not.in cap.1. de conſtit.lib.
6.Sautem præiudicaret ei, de quo Papa veriſimiliter ignora-
bat,& tunc fateor,quod corruit ex ſurreptione, niſi faciat men
tionem de iure alterius.ad hoc quod no.in cap. dudum,de pri-
uileg.& cap.2. de dec.lib. 6.vide per glo. & ſic intellige illud c.
cum olim.de re iudic.alleg.per Ioan.Calde.ibi enim Papa præ-
tendebatur circũuentus, cum veniſſet contra ſententiam ſuam
interlocutoriam, & dic vt ibi. Sed ſi quæritur,nunquid corruat
priuilegium reſpectu lit.penden. dic, quod ſi ante citationem
factam,prout dicitur in d. clemen. 2. fuit impetratum,non ob-
ſtante pendentia litis , vt ibi; ſi vero poſt citationem, tunc impe-
trantur vires priuilegij ſolum ad tempus, ſcilicet reſpectu illius
inſtantiæ, quia non fuit de intentione Principis, præiudicare li-
tiquam ignorabat,Authen.in me litis.fac.iuſ.non fie.& d.cap.
cum olim.vt lit.penden.ſed in alia lite valebit,quia,vt dixi, non peccat
de ſurreptione reſpectu iuris indulti, ex quo Papa ſciebat,quod
habet alterius præiudicaret, ſed ſolum reſpectu iſtius inſtantiæ li-
tis.& vide quod dixi in d.cap.fin.Vltimo nota bene glo.fina.&
adde quod dixi in vltimo notabili.& vide vltra prædicta tex.in
cle.quod ſuper his.infra de fide inſtrumen.vbi plenius de hoc
videre poteris.

SVMMARIVM.

*Laborans eodem vel ſimili aut diſſimili delicto, repellitur a teſtimo-
nio.*
*Teſtis an poſſit teſtificari, ſi habet conſimilem cauſam illi, in qua teſtifica-
tur.*

CAP. XX.

Perſonas. A teſtimonio repellitur ſimili morbo laborens. hoc dicit. Sic pone ca-
ſum, ſecundum, quod loquitur hæc decre. Vacat
aliqua eccleſia, filius prælatus decedentis, vel vica
rius etiam alius cum prælatus, ad quem ſpectat inſtitutio ec-
cleſiæ,dicat ſe ius habere in eccleſia,appellat,ne prælatus ordi-
nem eccleſiam. Dicit Papa, quod ſi etiam coram iſto epiſcopo,
qui etiam alio huiuſmodi negotia ventilentur,non vult, vt ali-
qui morbo conſimili laborantes(& hoc certum ſit, aut proba-
bile) in teſtimonium admittantur, ti ab alterutra parte ad-
duci fuerint. Per illud verbum, Huiuſmodi,qđ erat in antiqua
dicebat hæc dec.locũ hñe in ſimilib.cauſis.Sed in iſta Dec.
non eſt illud verbum, Huiuſmodi, ſed ſimpliciter dixit negotia.
Vnde videtur intelligenda Decret. in omnibus cauſis, vt qui-
cunque habet ſimile negocium , non admittatur in teſtimo-
nium ſimilis cauſæ. Bernar.Not. quod per verbum,Nolumus,
videtur de iure. vide gloſſ.in clemen.2.de offic. ordin.No.
quod non omne probabile, eſt certum: hic enim ponuntur
due diuerſa.Et exponit Ioan.And.certum.i.notorium, quod
non egeat probatione, de fil.presbyt capit. quoniam.Probabi-
le ero, quod probari poteſt difficulter, quod not.pro ſtatutis.
Semper tamen probabile eſt certum naturæ, licet nobis incer-
tum ſit.ſi pater.ff. de ſolu.†Sed quæro dicitur hic. Quod ſimi
li morbo laborans.&c.Qualiter ſumiter hic morbus? Glo.vide
hic intelligere de peccato, vt ſic ſit ſenſus.quod laborãs co-
dem delicto, repellitur a teſtimonio. & iſte intellectus eſt ve-
rus.ſi ſic nec oportet tunc neceſſario ponderare conſimilitudi
nem ſeu conformitatem delicti, quia etiam diſſimile repellit,
ut in capit. teſtimonium , infra eodem. Sed nec etiam oportet
laborare de delicto, cuius, ſcilicet impugnantis, vel producen-
tis, debet eſſe conſimile, prout quidam voluerunt hic ex anti-
quis. Satis enim eſt cum eſſe criminoſum. Nam & criminoſus
poteſt excipere contra criminoſum, quia criminoſo non eſt de
neganda defenſio, vt legitur & not. in capit.a nobis, de excepr.
in capit.cum inter. eodem titu. & pro hoc facit tex.ibi ab alte-
ro. Et ad text. hic, qui ponderat conformitatem delicti, dic
quod ita accidit hic in facto,quia producebantur complices &
ſic non tamen ſequitur, quin aliter & criminoſi debeant re-
cipi vt capit. teſtimonium. infra eodem . Ad predicta faciunt
ff. de confeſſ.& 15. quæſtio.3. capitu. nemini.† Sed quæri-
tur, nunquid poſſit verificari deciſio huius caſus in identitate

a cauſę, aut ſic aſſumatur ſimilitudo morbi, pro ſimilitudine cau
ſæ. Gloſſ. iſta aperte non aperit, ſed videtur tacite hoc ſentire
in eo, quod deduxit ſimilitudinem in iudice, quia repellitur, vt
ſuſpectus,ſi habet vt priuatus cauſam conſimilem ſibi, vt iudi
ci commiſſam, vt in capit. cauſam quæ. de iu. Sed apertius hoc
tenet Specu.eodem titu.§.1.ver.item quod habet.Hoſtien.con
tra . Dicit enim eſſe abſurdum , quod vnus emptor non poſſit
eſſe teſtis in cauſa alterius emptoris, & dicit Decre. intellegen-
dam de ſocio,& participe,ſecundum quod loquitur l.qui libe-
b ri.C.eod.Ioan.And.b dicit idem dicendum in teſte,prout dixit
in iudice. dict. capitu.cauſam quæ.de iudic. & ſic videtur velle,
quod ſi ex deciſione cauſæ ſuæ, in qua teſtificatur, concludit ad
deciſionem cauſæ ſuæ,repellendus eſt & ſic poterit ſecũdo mo
do iſte text. intelligi,non autem quælibet ſimilitudo cauſæ,ſal-
tem in genere repellet, & ſic poteſt ſaluari dictum Hoſtienſ.
Hoc dictum Ioan. And. non placet domi. Anton. ſed plus ſibi
placet dictum Hoſtien.indiſtincte,quia teſtis non habet atteſta
ri ſuper iure,ſed ſuper facto,& nunquam ſecundum eum,ex di
cto teſtium ſolo poteſt concludi ad deciſionem cauſæ priuate:
ſecus in iudice, qui habet decidere ſecundum ius. Non credo
eam bene dicere,quia etiam ex dicto,ſeu ſententia iudicis,non
infertur ad deciſionem cauſæ neceſſario,quam habet vt priua-
tus, quia alius iudex non habet ſequi ſuam iniuſtam ſenten-
tiam,cum legibus,non exemplis ſit iudicandum.l.nemo.C.de
ſent.& not.in capit. de quibus. 20.diſtinct.ſed repellitur,ne du-
ctus affectione cauſę ſuę, quam iuſtam putat, ſic iudicet in
cauſa alterius.Idem proprie ſæpe poteſt cõtingere in teſte.Po-
ne enim quod ſit quæſtio,vtrum certa conſuetudo ſit in loco,
producitur in teſtem ille, qui habet cauſam, in qua allegat il-
lam conſuetudinem.certe de facili deponet de conſuetudine,
cum eam aſſerat in alio iudicio in cauſa propria. Aliud exem-
plum , producitur quis ad teſtificandum , quod Titius ſit pu-
c blicus vſurarius:e & ille idẽ q producitur in cauſa alterius, præ-
tendit in cauſa ſua illum fuiſſe publicum vſurarium. Certe iſte
non debet admitti,quia nõ eſt liber teſtis,propter affectionem,
quam habet ad cauſam. ar.capit.repellantur, infra de accuſa.&
quod no.in l.quoniam liber.C.eod. tit.hoc idem videtur ſentire
Federic.conſil. 62.in fin. Itelligo ergo ſimilitudinem modo
prædicto,& non in qualibet ſimilitudine, in qua non concludi
tur affectio, & ſic poteſt ſaluari dictum Ioan. And. Ad idem fa-
cit quod not. gloſſ. in d. l. quoniam liberi. quæ quærit nunquid
ciuilibus repellatur, ſocius partis. Et reſponder, quod non, ſi ius
ſun nullo modo lęditur, alias ſecus, ſi eſſet ſocius omnium bo-
norum. In caſu, autem noſtro infertur prejudicium ſaltem re-
ſpectu præſumptionis , quę oritur contra eum, propter quod
euitandum licitum eſt tertio, appellare a ſententia lata contra
eum vt in l.a ſententia.ff. de appella.Obſtare videtur prædictis,
quod habetur de legatariis teſtificantibus in cauſa teſtamenti.
Inſtit.de teſtib.§. legatariis.Sed dic,vt plene dixi in capitu.inſu-
per.ſupra eodem.Et per hoc habes duos intellectus ad tex.Poſ-
ſet tamen non abſurde dici, quod admitti poſſunt; ſed quanta
fides ſit eis adhibenda, ex varijs circunſtantijs arbitrabitur bo-
nus iudex. argumen. eorum,quæ leguntur,& notantur in dict.
capitu. inſuper.& gloſſ.in ſimili, capitu. in literis. infra eodem.
Nec obſtat capitu.cauſam quę,de iudic.quia facilius repellitur
iudex, quàm teſtis, vt not.gloſſ. in dict.capitu.cum R.de offic.
delegat. erunt ergo teſtes non omnino integri . & tunc dic ad
text. quod non admittuntur in effectu, ſcilicet quo ad plenam
probationem.Et pro hoc facit quod not. per Hoſtienſ. & alios
Docto.in dict.capitu.inſuper.

ADDITIONES.

2 In identitate cauſæ.Adde tu de hac quæſt.per Celſ.in apoſt.ad Lanf.in c.quo
niam contra.§.teſtium depoſitiones,nu. 55.uer. pro declaratione in apoſt.
in uer.& ſimilib.ſupra de prob. Zach.
An ſimilitudo cauſę repellat teſtem,uide quę hñr in c.cum R.canonicus.de
offi.dele.ubi etiam habetur,an ſi non repellantur teſtes ex cauſæ ſimilitudi
ne, ſaltem reddantur ſuſpecti,ita ut iis minuatur fides, quod tamen puto ar
bitrarium,conſiderata qualitate cauſę,& perſonarum, iuxta ea quæ haben
tur in l.3.ff.de teſt. Ant.Fran.
b Io.And.Hanc opinionem tenent hic.do.Ant.& Imo.
c Vſurarius. Vide Bald.in l.dictantibus.C. de teſtam.Roma. in ſingu. 355. in-
cipien.nolo probare. Lau.de Rodul. in tracta. uſurarum.quæſt. 117.allega.
Felyn.in capit.ueniens.inf.eod.colum.pen.& gloſſ.in uer.confeſſio,ſup.eo.
Seb.Sap.

SVMMARIVM.

1 *Papa in concernentibus decorem Chriſtianæ religioſis habet in laicos iuriſ-
dictionem.*
2 *Iudæi ratione humanitatis a Chriſtianis ſunt fouendi.*
3 *Iudæus an poſſit excipere contra Chriſtianos,eos repellendo a teſtimonio,et
ab accuſatione.*
4 *Iudæus non poteſt eſſe Doctor.*

CAP.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXI.

a IVdei. [2] Christianus contra Iudæum in testem admittitur. Primo ponit dictum. Secundo addit pœnam. ibi, Et anathemate. Tertio addit causam, ibi. Cum eos christianis. Casus literalis. Dicitur quod testimonium recipiendum est in qualibet causa, cum ip si iudæi aduersus christianos, suis testibus vti præsumant Et qui iudeos volūt Christianis in hac parte præferre, sunt excommunicandi, quia iudæi debent subiacere christianis. B. Not. primo christianum admittendum in testem contra iudæos, & contra infideles impetrantes priuilegia, vt non possint conuinci per christianos. & est hodie prouisum in cle. 1. eod. titu. & ibi vide.

1 † No. secundo, quod in concernentibus decorem christianæ religionis, Papa habet iurisdictionem, etiam super laicos: vnde excommunicat præferentes christianis infideles. pro hoc vide bonum tex. in c. 1. de homi. lib. 6. No. tertio, quod iudæi debent esse subiecti christianis, vnde alibi dixit tex. quod iudei debent saltem pectum operis, se illorum seruos cognoscere, quos Christi mors, liberos, & illos seruos effecit, no. in c. & si iudæos. de iud. vnde dicunt hic Docto. quod debent christianis subiacere, tanquam serui, & sic inducitur seruitus de iure canonico, sicut alias inducitur. 25. q. vi. c. cum multæ. & de iudæis. cap. ita quo-

2 rundam. † No. vltimo, quod ratione humanitatis, sunt Iudæi à nobis fouendi; sunt enim proximi nostri, cum sint naturæ participes. & idem dic de alijs infidelibus. vide tex. cum glos. de pœ-

3 nit. distin. 3. c. charitas est. § item proximos. † Oppo. & videtur innuere iste tex. quod iudæi possint testificari contra Christianos, sicut econtra, quod videtur contra c. non potest. & capitu. si hæreticus. 2. q. 7. Glos. 1. respondet quod contraria procedunt

b de iure: [b] quod hic dicitur, procedit de facto: & bene loquitur. vnde pondera verbum textus, dum dicit præsumunt. sonant enim in malam partem. vt no. in capitu. 1. de vita & hone. cleri. Vltimo hic quæritur an iudæus possit excipere contra christianum de crimine, vt sic repellat eum à testimonio vel accusatione. Hostiens. primo arguit, quod sic c. cum inter. de exce. & de viu. c. quia frustra. dicit demum posse distingui. an id, de quo excipitur, sit peccatum vtraque lege veteris & noui testamenti: & tunc admittitur; aut lege veteris testamenti tantum; & tūc non admittitur, aut noui tantum, & tunc repellitur etiam in pena sui erroris. Vel secundum eum, potest dici hoc casu eum admittendum, cum secundum legem romanam illos iudicare debeamus; & sic secundum illam excipere possunt. C. de iudæ. Item videmus, quod etiam excommunicatus excipit, de exce. c. cum inter. nec debet claudicare iudicium, vt ibi. Et ex omnibus prædictis no. quod iudæi non possunt vti munere testifican-

4 di inter christianos. † Idem dic de alijs muneribus publici, vt in c. cum sit. inf. de Iudæ. sed inter se possunt habere, vt l. generaliter. § fina. ff. de decur. & ibi no. per quod arguit ibi Barto. & in l. fina. C. de iud. quod iudæus non potest esse doctor, cum sit præeminentia magna, infra de magis. c. quanto. & qđ ibi dico.

ADDITIONES.

a ¶ Iudæi. Adde ad materiam. q. Iudæus regulariter non admittitur ad testificandum, tex. in c. 1. sup. eo. & in c. placuit. 4. q. 8. & de hoc vide late per Spec. in ti. de teste, § j. in 24. col. uer. item, quod est Iudæus. Sed dicas hoc esse verum non solum si est nunc Iudæus, sed etiam si nouiter a iudaismo vel hæresi ad catholicam fidem est conuersus, ut est tex. sing. ad hoc in c. non potest. 2. q. 7. & facit tex. in simili. in c. 1. & 2. 49. distin. & idem forte posset dici si non de nouo, sed iam longo tempore elapso fuisset conuersus, dummodo habet à filios vel uxorem Iudæos, quos neglexit ad fidem Christi conuertere cuius est sing. cum gl. in c. qui crimen. 6. q. 1. Item scias, q. Iudæus est idoneus testis in testamento, tex. est nota. in l. quoniam, C. de hær. vbi text. dicit, quod iudæus vel hæreticus in quocunque contractu inter uiuos est idoneus testis. Et pro hoc videtur tex. in ca. si hæreticus. 2. q. 7. Item Iudæus est idoneus testis ad probandum interruptionem præscriptionis, secundū Rom. in l. pactum quod dotali. de colla. dicens de hoc esse casum sing. in gl. d. l. quoniam. Item in iudæi admittantur ad testificandum in exceptis criminibus. gl. valde dubitat, & uidetur dicere, quod non, in c. paganis. 2. q. 7. & & idem dicit domi. Ant. in 1. c. sup. eo. & facit c. in fidei fauorem. de hær. in 6. Item scias, quod quando Iudæus admittitur ad testificandum, non debet super Euangelis, sed super suam legem iurare, vt dicit Imo. in clem. 1. circa. prin. de test. & etiam D. Ant. in proœ. Grego. in 3. col. Adde, quod quando catholicus litigat cum hæretico, potest adducere hæreticum in testem contra hæreticum in testimonium, sed si adducatur hæreticus contra Catholicum non valet eius dictū, nisi quatenus deponit pro catholico, tex. est no. in cap. si hæreticus, 2. q. 7. gl. tamen ibi videtur destruere illum text. Et uide omnino ad eandem materiam quæ singulariter scripsit dom. Bar. de Bellē. post do. Ant. in c. ventens. l. 2. in 8. col. inf. c. in apost. magna. & intellectū d. l. quoniam, de hær. vide bene declaratum per Bal. in d. l. cūctos populos. in lec. fi. 5. op. C. de fum. Tri. Adde ad id, quod Iudæus, qui est factus Christianus non potest esse testis, ito. in fing. 150. Sed contrariam opinionem semper tenui, & tenuit idem Abb. in c. cū te. inf. de rescr. in ult. no. & idē Abb. in c. at si clerici, § de adul. in pe. col. sup. de iu. facit tex. in c. fidelior. & in cā sanctitas nu. 50. 61. Et uide omnino gl. in c. obeuntibus. in fi. in glo. magna, ad fi. 93. edit. quæ vult, quod emendatus præferatur illi, qui fuit semper bonus. Quod iudæus non possit esse Doctor, adde Bar. in l. 05. C. de defen. ciuit. li. 12. in l. generaliter, § fi. ff. de decurion. & in l. fi. C. de post. & Bal. in l. 2. C. ne rei domi. vel templo. Et an Iudæus possit esse tutor Christiani, uide pulchre & plene examinatum per do. Ial. May. in rubric. ff. de iudi. & iur. Bel. Forc.

¶ Circa ea, quę hic dicuntur de Iudęo, dicas, q. Iudæus contra Christianum non admittitur in testē, sed inter se indistincte admittuntur, ut per Alex. in prima const. Digest. & per Spe. in ti. de teste, § fin. ver. item q. est Iudæus. & per Card. in cle. 1. in 3. quæstio. de test. Factus autem Christianus ab iis, da bio credo, quod possit esse testis, quia per baptismum liberatur a seruitute Iudaica. 28. q. 1. c. Iudæorum. & ibi per gl. & c. Iudæi, de Iudæ. Vtrum autem Iudæus possit Doctorari, aut aliam dignitatem consequi, uide Bal. in l. 1. C. ne rei do. uel templo. ubi dixit, q. non. & vide no. per Car. in cle. 1. de test. in 3. notabili. & do. Abb. in c. cum sit. de iud. & habetur per Bar. & Alex. in lege neraliter. in § fi. ff. de decur. & vide gl. fi. & Bar. in l. fi. C. de Iudæis, & Ang. in authen. iusiurandum, quod præstatur ab his, § 1. & vide glo. in l. spadonem, § iam autem, ff. de excus. tu. Et adde quod Iudæi non admittuntur ad publicum officium. l. fi. C. de Iudæis. 54. di. c. cōstituit, 17. q. 4. c. pe. de Iudæis quod est verum, etiam si sit baptizatus. præl. c. constituit, & habetur p. Ro. in suis sing. in ver. Iudæus. ubi dicit, q. est sacrilegium, eis credere publica officia. Dicas tamen, quod si iudæus est medicus, potest esse testis super cicatrice, an mansura sit, vel non, quia deponit de experientia artis. ita Bald. in cons. suo incipiēn Christi nomine amen, stante statuto, quod super dubio. Ant. Franc.

b ¶ De iure. Quod Iudæus non possit esse testis contra Christianum, etiam si de proximo fuerit effectus Christianus, voluit gl. in c. constituit, 17. q. 4. vide Ias. in rub. ff. de iust. & iu. col. 1. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Mater admittitur in testem pro filijs, vbi agitur de matrimonio contrahendo. vel vbi reuocatur in dubium matrimonium cōtractum, vbi esset æqualitas. & c. 8.*
2 *Duæ mulieres sufficiunt ad perhibendum testimonium super contrahendo, vel dissoluendo matrimonio.*
3 *Mulieres nobilitantur ex personis virorum suorum, & talem honorem retinent etiam in viduitate.*
4 *Donatio facta sponso, & sponsæ collata in tempus matrimonij, valet si sponsus est inferior.*
5 *Quatuor qualitates superioritatis, videlicet diuitiæ, nobilitas, potentia, & honor.*
6 *Vnus testis deponens super facto, facit iudicium, sed non super iudicio.*
7 *Vnus testis probat, vbi agitur ad impediendum peccatum, & de iure tertis non minuitur.*
9 *An mater sit idonea testis, vbi filia sua excellit in vno, & vir in alio.*
10 *Testimonium matris, non est ita suspectum in sponsalibus, sicut in matrimonio spirituali.*
11 *Parentes an admittantur in testes in matrimonio spirituali.*

CAP. XXII.

SVper eo. Testimonium matris est suspectum, vbi filia petit in virum aliquem se maiorem. hoc primo. Ad dictum solius matris, de impedimento deponentis, impeditur matrimonium contractum non dissoluitur. duo sunt dicta, & quodlibet subdiuiitur, vt per se patet. Casus literalis. Aliqua mulier petit aliquem in virum; vir negat, q. non contraxit cum ea, mulier vult probare intentionem suam per matrem, & aliam mulierem. Quæritur vtrum mater sit admittenda in testimonium pro filia? Respondet Papa, Mater diligere videtur incrementum & honorem filiæ suæ. Et iō vbi vir superior est diuitijs, nobilitate, & potentia, vel honore, suspectum est testimonium eius. & idē non est aliquatenus admittendum. Secundo ponitur alia quæstio. Aliqua mulier vult contrahere cum aliquo, mater alterius dicit, q. sunt consanguinei. Quæritur an sint coniungendi, vel non propter solum dictum matris. Respondet papa, q. si mater

1 monium non est contractum inter eos matre asserente illos esse consanguineos, non debent coniungi. Si vero iam contractum est matrimonium, non debent separari sine iuramento plurium personarum. B. No. primo de verbo, Affidare, idem enim importat quod dare alicui fidem super aliquo facto, & hic fertur quod negabat sibi dedisse fidem, seu secum cōtraxisse matrimonium. Nota secundo vnum casum, in quo mater testificatur pro filia, seu filio. scum agitur de matrimonio ꝺhendo, vel contracto, & cessat suspicio ꝺ matrem ex qualitate contrahentium. Et aduerte, quia admittitur in testiomonium, non solum si agatur de consanguinitate probanda, vel improbanda, vt in c. videntes. inf. qui ma. accu. possed vbi agitur, seu reuocatur in dubium de ipso contractu matrimonij. quod alibi ita bene non probatur. quod videtur admissum fauore matrimonij, cum alias regulariter in criminalibus causis, & contractib. parentes & liberi non admittantur adinuicem, vt in d. c. videtur. & ibi bonus tex. In

2 fi. & 4. q. 3. ca. si testes. § testis idoneus. † No. tertio. argu. opp. & quasi expressum in tex. q. ēt ad matrimonium coniugendum, vel separandū sufficiunt duo testes, non solum masculi, sed & fe minę. Hic enim fuit quæsitum de duabus mulieribus, & Papa remouit matrē dūtaxat certo casu. Pro primo, q. sufficiant duo facit tex. hic in 1. parte, & in 2. in fi. iuncta reg. pluralis locutio de reg. iu. lib. 6. Itē regulariter duo testes sufficiunt ēt ꝺ papa, vt dicit gl. no. 2. q. 4. c. ꝑlul. & nullibi cauct ꝺriū in cā matrimoniali. imo expśse, ꝑbat, q. dixi in c. licet ex quadā, ꝑ. c. vbi sufficiunt duo, ēt qñ deponunt de auditu, q. plus est. Sedm, q. sufficiant duo lieres, ꝑbat hic p arg. nā remouēdo mī em certo casu, vt puta se aliā mulierē. de qua ēt ꝙrebat, cū vno ex duob. illatis ꝙ casu alterū ꝓcessum videat, de ꝑium. c. nonne. 25. dil. c. qualis. Item mulier regulariter admittitur in testem, 16. quæst. 3. c. ex codē hoc tenet expresse Hostien. nisi ex nimia familiaritate, vel uicinitate, vel aliter sit suspecta. infra eo. in cap. in literis, quod no. No. quarto bonum argumen. & limitationem ad multa inra, q. ubi ex contractu cum filia, seu filio, honor, vel incrementum non accrescit filio, mater testificatur in causa filij, cessat enim causa iuspicionis. † Not. quod honor, & incrementum est mueris. si nubit se potentiori, vel nobiliori, seu ditiori, nobilitātur eum mulieres ex personis maritorū. l. fi. C. de incol. lib. 10. & l. eminæ. ff. de senā. Et hunc honorem retinet mulier, etiam soluto matrimonio, dum remanet in viduitate, vt in cap. is qui. §. uenter. de sepul. li. 6. † Et hoc facit ad quæstionē, quā ponit Bart. in pluribus locis, a q. valet donatio facta sponsę, vel sponso spe futuri matrimonij, seu collata ad tempus matrimonij, quando ille qui donat, est inferior, cum non videatur donasse affectionis libidinis, seu coniugalis affectus, sed vt acquirat illum honorem & parentelam alterius, vnde non est donatio simplex, quę prohibetur inter cōiuges, sed remuneratiua, vt ipse plenius no. vbi ita fuit ꝓlatus. §. si ribi nupsero, & l. si diuortio. ff. de verbo. oblig. & l. 1. de do ante nup. † No. b quatuor qualitates superioritatis, vt respectu diuitiarum, nobilitatis, potentiæ, & honoris. his verbis no. plura. Primo, q. diuitię exaltant hominem, & facit eum non sunt reprobatæ. Intellige cum sint quæsitæ cum bonis operibus, vide pulchrum tex. in c. hęc autem scripsimus. 30. q. 1. & in c. habebat. 12. q. 1. & gl. in in c. clericus. eadem causa, & ratione. vnde ecclesia narrat diuitias Iob. & Psal. dicit, Diuitiæ affluant, nolite cor apponere. Secūdo collige ex verbo no bilitatis, q. quidam ēt secundum, canones sunt nobiles, & quidam ignobiles, & quidem nobiles prehonorātur, pro hoc c. de nobilitate in fi. & in c. pe. de præb. vide bo. tex. cum gl. in c. qui ɔ pauperes. 55. q. 1. & pleniſſime per Bar. in l. 1. C. de dig. lib. 12. vide ta men contra nobilitatem generis, & pro nobilitate respectu virtutum, pulchrum tex. in c. nunquam. 55. dist. & in d. c. pe. & gl. c. quoniam vetus, 24. q. 1. Tertio no. de potentia, & dic potentes camicorum, vide tex. cum gl. in c. constitutis. 2. de app. & qđ notat Hosti. facit c. officij. de ele. Quarto no. de preeminētia honoris. & exponunt Doct. quando est iudex, baillius, Doct. cō tra tius Principis, vel magni viri. Ex quo not. q. doctoratus est honor. & potest dici dignitas, vt sentit Bart. in l. fi. C. de iudę. & ibi no in l. 1. C. de nouo Cod. comp. vide pulchrū tex. in c. quanlic mag. & quod ibi dico, & in l. 1. § ff. de var. & extraor. cog. vi quatuor qualitates, quibus dicitur quis maior natu. 2. dist. c. No. in ver. super, q. dictum vnius c facit præsumptionē nō dicam, ideo sufficit ad torturā, vt est gl. in l. 2. C. ad l. Iul. ma. Intellige, quando deponit super facto, secus si super iudicio. nec enim non probat iudicium, vt eleganter voluerunt gl. & in l. fi. C. de iudæ. facit quod habetur per eundem in l. fi. ff. quæstio. † Vlt. not. casum, in quo dictum vnius d facit plenā probationem. f. cum agitur ad matrimonium impediendum. Item præterea. de sponf. Et per rationem huius, literæ ponam istam regulam, q. vbicunque agitur ad pactum impediendū, non diminuitur ius alterius, sufficit dictū vnius: facit quod not. ibi super. inf. co. & de conse. di. 1. c. solemnitates, & 2. q. 1. c. satis sup. in notabilibus declarata. No. tamen eam, inquantum dicit, quod vbi esset æqualitas, inter filiam & virum, qui petitur, vel modica excellentia, quod tunc admitteretur testis ad testificandum super contractu, & satis probatur in contrario, in d. c. videtur. & licet illud c. loquatur, cum agitur de matrimonio, respectu impedimenti consanguinitatis, tamen in fi. loquitur generaliter. Et gl. istam sequitur Host. Plus dicit Tancr. & Lau. q. etiam in casu huius c. admitteretur pater, si esset valde honesti. Hic dicit Host. q. quicquid scriba dicit est arbitrarium, ff. eo. l. 3. inf. eo. c. preterea. & in c. in no mine. possent enim esse circunstantię, propter quas iudicarentur suspecti, puta quando nobilis diligebat multum plebeiam mulierem, quam habere non poterat nisi cum ea contraheret, & parentes alias sunt honesti. cessantibus vero circunstantiis, æqualitas facit testimonium parētum suspectum, alias de facili probaret plebeia se desponsatam per Regem Francię, vel quod se desponsasse Reginam. s. adducēdo parentes, ꝓprios. Sed Spec. eo. tit. § 1. ver. 2. ad fi. 1. colum. vbi dicit, quod etiam in omnibus paritate, adhuc erit arbitrarium, an admittantur parentes. Sed ego intelligo, nisi iudex moueatur ad repellēdum aliqua probabili causa, alias ab eo poterit appellari, cū hoc casu admittant parentes, vt hic, & in d. c. testimonium. Idem est de alijs consanguineis, prout hic dicitur de Host. in sum. eo. ti. § 2. ver. vbi ante, q. sic. Puto, q. nō sint suspecti, sed creditur plus, vel minus, secundum quantum affectionis, & secundum quod sibi attinet, iux. not. per me in literis, c. inf. eo. † Sed quero quid si mulier excedat in æqualitate, puta in nobilitate, vir in alio, puta, quia est plebeius ditissimus? hic dicit Ioan. And. quod bonus iudex arbitrabitur, an testimonium matris sit suspectum, & inspiciet consuetudinem regionis, de quo in Spec. eod. tit. § 1. in fi. 1. colum. quod satis pla

10 cet. † Vlterius quæritur, quid si agatur de sponsalibus probandis, an testimonium matris sit suspectum, concurrentibus istis qualitatibus? Hostien. dicit quod sic. Ioan. And. dicit se credere, quod non sit ita suspectum, sicut quando dicitur matrim. contractum, quod plus placet, q. multa sunt remedia contra sponsalia de iureiuran. cap. quemadmodum. & cap. sicut, de sponsa.

11 † Quero nunquid parentes admittantur in matrimonio spirituli? Vide tex. cum glo. in cap. præsens, 22. quæstio. 3. vbi innuitur, quod sic, etiam vbi agitur ad matrimonium spirituale dissoluēdum. & idem sequitur hic dom. Ant. ego credo hoc arbitrariū, vt supra, dictum fuit. Quid enim si parentes sunt auidi, vt ingrediatur monast. vel tempore ingressus habebant alios filios, qui omnes decesserunt, vel quoddam simile. Vide de materia. 3. quæstio. 5. in sum. & cap. consanguinei. & 2. quęstio. 7. cap. quęritur. in Spec. de fide instrumen. § instrumentum. ver. item qđ

f domesticum, vbi tractatur, an filius f possit cosicere instrumentum in causa paterna.

ADDITIONES.

a Pluribus locis. Vide Bar. in l. si voluntate, C. de do. promis. & Bal. in l. 1. § fi. ff. si cer. pet. cum multis alle. per d. Ias. in l. ex hoc iure. col. 11. versi. tertius esse eius est. Seb. Sap.

b No. Multos modos, quibus quis dicitur supra alios. Et quomodo intelligatur maior, puta. si dictum fuit, quod hæreditas debeat deuenire ad maiorem de do. no, an intelligatur de maiore ætate, vel statura, vel diuitiis, vel si aliter est maior reputatus, vide per Pet. de Ancha. in rep. c. canonum. in 6. principali quæsito. in 45. colum. illius quæsiti. ver. consuluit etiam Bal. de const. Et adde hic gl. sing. in c. fedes, de rescr. in gl. mag. quæ dicit, quod statur arbitrio iudicis, quæ dicatur maior persona. Adde, quod appellatione maiorum intelliguntur omnes ascendentes a tritauo sup. Iurisconsultus, § parentes, ff. de grad. & est gl. in c. nam & ego. de verb. sig. Interdum tamen appellatione maiorum cōtinentur pater & auus. Ita dicit Host. in c. is qui cir. fi. prin. de sepul. lib. 6. & in c. cum quis. in prin. de sepu. eo. lib. qui tex. dicunt debere sepeliri in loco maiorum, coniuncto c. Ebro. 23. quæstio. 1. Item de multiplici maioritate, qua dicitur maior alio, vide per do. Anto. in cap. statuimus. cir. prin. de maio. & obed. latius per Archid. in c. quāquam, cir. prin. 3. q. 7. Item adde, quod dicuntur maiores illi, quorum consilio conuentus regitur. glo. in uer. maiores, in c. veniens, de filio. Adde quis veniat appellatione maioris, cum testator dixit, quod maior natu semper succedat, Ale. consi. 4. lib. 4.

Quis dicatur superior alteri, vide per Bar. in l. cum quis, in § Seiam, ff. de se. 3. & quomodo quis dicatur esse maior altero, dicas, quod quilibet qui præest minoribus, reputatur maior, ut est glo. in c. statutum, de rescr. lib. & uide Innoc. in c. feries. de testi. ubi ponit multos modos, quibus quis dicitur maior altero. Et dicas, quod quando fit mentio de maiore, in dubio intelligitur de ætate, nisi ratio subiectæ materiæ aliud suadeat, per l. pater, § fi. cum l. seq. de adopt. & per l. eum qui. in princip. ff. de inter. & rele. & uide text. in cap. maior. 23. quæstio. 1. & uide etiam tex. in l. iurisconsul. in §. parentes, ff. de gradi. & in l. quicunque, in §. parentes, ff. de in ius voc. ubi dicitur, quod maiores dicuntur omnes ascendentes, & uide per Alex. in consi. 4. in 4. parte consi. Ant. Fran.

c Vnius. Dicas, q. regulariter requiruntur duo testes in omni negotio, l. ubi numerus, ff. eo. c. cum esses, & cap. relatum, de test. Multi autem sunt casus, qui bus sufficit unus testis, quos enumerat Berth. de Fir. in suo reper. in uer. testis in uer. testes quot & quales, in uer. 73. illius uer. testes quot, qui possunt ibi uideri. Ant. Fran.

d Vnius. Vide 30. casus, in quibus dictum unius testis facit plenam probationē enumeratos per Specu. in tit. de teste. uersic. hoc tamen fallit. & plures enumerat Ias. in repetit. l. admonendi. col. 24. & qui sunt casus, ff. de iureiuran. Seb. Sap.

e In literis. Vide gl. 1. q. 5. in summa.

f Filius. An filius notarius possit conficere instrumentum in causa patris. vide quod no. Bald. in l. instrumenta. in fin. C. de probatio. & Barto. in l. quod dicimus, § fi pater. ff. de auct. tut. & in consi. incip. filiusfam. notarius. & ad hoc vide per Barto. in l. si pater. ff. de fal. Hoc idem dicit Flor. in l. testis idoneus. ff. eod. & Dyn. in l. quod dicimus. in fin. de autho. tuto. & uide quod notaui post domi. Anto. in cap. 1. in 10. colum. de fide instrum. Et an econtra, pater notarius possit conficere instrumentum in causa filii, vide Barr. in l. si pater, ff. de fal.

An filius possit scribere instrumentum pro patre dicas, quod si est emancipatus potest, alias non l. si pater, & ibi per Bar. ff. de pact. l. qui testamento, in § 1. & ibi etiam per Barto. ff. de test. & in l. fi filius emancipatus. in principio. ff. de fal. & in l. ex hoc titulo. & in l. impuberem, ff. de fals. & vide Bald. in trac. de tabel. in 20. quæstio. & per Specu. in titu. de instrum. edi. in §. 9. & per Ioan And. in addi. in uer. quid ergo, & per Bald. in l. instrumenta dome stica, C. de probat. & per Alexan. in l. ciendum, in 3. colum. ff. de uerb. obl. & in d. l. si pater. de fal. Et an pater sibi, & filio scribere possit. & quid de matre, vide Bald. in addit. ad Specu. in titu. de instrumen. edi. in uer. notarius potest. & uide per Pau. de Cast. in suo consi. inci. filia in potestate, & vide Pau. de Ca. in l. quædam, § nihil, & in l. si quis ex argentariis, in § cogentur, ff. de edend. Et an filius notarius possit publicare instrumentum partis mortui, vide ibi etiam per Ang. & an filius notarius rogatus de testa. patris, possit sibi aliquid adscribere, nel rogatus de testamento extranei possit sibi, uel matri adscribere, uide in l. 1 in §. ex illa quoque, ff. de fals. & in l. 1. & toto tit. de his qui in testi. sibi adscri. & ibi per Saly. & adde, quod filius notarius non potest esse actuarius in causa, in qua pater est procurator, quia suspicio est in eo. Lanfran. in c. quoniam cōtra. in uer. sententias, in 11. col. de proba. Ant. Fran.

SVMMARIVM.

1 *Lucidiores debent esse probationes contra clericum, quam contra laicum.*
2 *In decisionibus causarum potest allegari ius diuinum.*
3 *Ius diuinum potest limitari per ius positiuum.*
4 *Causæ, quę requirant ultra duos testes.*
5 *Causæ, in quibus sufficit testimonium unius.*

CAP.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXIII.

2 LIcet. a Iudæus nil potest, probare minus, quàm p duos testes fideles, & honestos. Vel summa sic. Ad decisionem causæ, maxime pro parte Iudæi, non sufficit regulariter minus testimonium, quàm duorum probatæ vitæ, & laudabilis conuersationis. h. d. Et facit quatuor præmittit causam dicti, ponit dictum, ibi. Mandamus, qđ ꝑbat authoritate, ibi. Iuxta. soluit obstaculum, ibi. q̃a Casus lit. Dr in hac decretali, q̃ nulli Christiano, & multo minus Iudæo, licitum est causam suam probare per vnum testem: vnde si quæstio aliqua emerserit inter aliquos, non minus quã duorum vel trium testimonium admittatur, qui sint probatæ vitæ & fidelis conuersationis, quia vt Dns dicit, In ore duorum, vel trium testium, stet omne verbum. Tñ quedam etiam sunt, quę plus quàm duos requirunt. Sed nulla est, quæ vnius testimonio quantuncunque legitimo terminetur. B. No. q̃ Iudæus non debet gaudere maiori prærogatiua, q̃ Christianus, concor. sup. eo. c. Iudæi. Et no. quod prohibitum superiori, censetur prohibitũ minori. & sic valet ar. a maiori. ſ. de elec. c. cum in cunctis, & in
1 auth. multo magis. C. de epi. & cle. † No. q̃ contra Christianum maxime clericum, non admittentur testes, nisi sint Christiani probatę vitę. Et no. ex dictione, Maxime, posita in tex. q̃ lucidio res debent esse probationes contra clericum, quàm ꝯ laicum, duo tamen probatę vitę, & omni exceptione maiores sufficiũt etiam contra Papam, vt est gl. not. 2. q. 4. c. præsul. Et no. q̃ testimonium duorum non sufficit, indistincte, sed oportet, q̃ sint omni exceptione maiores. ſ. probatæ vitę, & fidelis conuersatio nis, vt sic nulla exceptione possint repelli. vide gl. in c. 2. de con
2 san. & aff. & in c. 1. sup. eo. † No. q̃ ad decisionem causarum possunt allegari authoritates iuris diuini. pro hoc inf. de acc. c. quali er & quando. 25. qõ. 1. c. sunt quidam. † No. hic expressum, q̃
3 ius diuinum etiam morale, potest distingui, & limitari per ius positiuum, vt patet hic in numero testium: vide Inno. in c. quę in ecclesiarum, de consti. & in c. fi. de consue. & p̃ Bar. in l. fin. C. si contra ius, vel vti. pub. No. opp. tex. q̃ iura ciuilia requiren-
b tia in certis causis plures testes duobus, nõ sunt irrationabilia, b sed potius approbata per ius canonicum: vide omnino quod dixi in repeti. c. cum esses, de testi. Nunquid procedat indistincte ius ciuile requires præcisæ septem testes in testamento: dic
4 vt ibi. † Quæ autem sint causæ, quæ requirunt vltra duos testes. Gl. magna prosequitur hic: & dicit gl. procedere de iure ciuili, non de iure canonico, & maxime ad pias causas. dic, vt in d. c. cum esses, & c. relatum, co. tit. & per Bar. in l. 1. C. de sacrof. eccl. in eo, quod gl. inter exceptos casus ponit casum c. præsul. 2. q. 4. quod videtur requirere 72. testes ad conuincendum Episcopũ Cardinalem, dic q̃ loquitur in testibus non integris, alias vero sufficerent duo testes, vt dic. Grat. in cap. fi. in ead. causa, & q̃st.
c & idem Host. c hic. Vel, secundum eum, loquitur de rigore d iu
d ris, qui seruandus nõ est. & vide de materia gl. in summa illius quæstio. & infra de reg. iu. c. pluralis locutio, lib. 6. & in Spec. eo.
5 tit. §. restat de numero. † Opp. & videtur, quod sufficiat testimonium vnius, vt de conse. dist. 4. c. cum itaque. & c. paruulos, & l. Theopompus. ff. de do. præleg. Gl. fi. respondet, contrarium ꝑcedere, vbi non agitur de alterius præiudicio, puta, quia dubita
c tur, an aliquis fuerit baptizatus, vel ecclesia consecrata, c vel an sint consanguinei, ad effectum impediendi matri. contrahend. In l. Theopompus, testator voluit, vt staretur dicto vnius ad declarandum voluntatem ipsius testatoris, & ita non tractabatur de prejudicio alterius, vide gl. in c. nuper, inf. eo. & quod dixi in c. sicut, de prob. per Spec. in d. §. restat. eo. tit in ver. hoc tñ fallit: vbi ponit 30. casus, in quibus creditur vni &c.

ADDITIONES.

a Licet. Inquantum iste text. appellat Iudæum crucis Christi inimicũ, adde, q̃ alibi Iudæus appellatur blasphemus Christi. text. est in c. 1. & in c. cum sit nimis, de Iudæ. Dicit tamen gl. no. in c. sicut, in uer. cæmeterium, inf. de Iudæ. q̃ licet Iudæi sint hostes fidei, nõ tamen sunt hostes nostri. imo a nobis debent foueri, ut dicit tex. in c. Iudæ. sup. eo. & est scriptum, q̃ reliquiæ Israel saluæ erunt, dicit gl. in c. Iudæorum. 24. q. 1. Adde an Iudæi dicantur hostes nostri, uel amici. Per. de Anch. consi. 222.
Dicas, q̃ Iudæi licet sint fouendi a Christianis rõne humanitatis, & naturæ, ut in c. Iudæi, hic alle. & ibi plene per do. Abb. tñ dñr subditi Christiano rum, sed non serui vendibiles, ut per Alex. in consi. 61. in 2. par. consi. Dicas tñ, quod non debent cum Christianis habitare. c. ad hoc, omnib. de Iudæi. & 2. q. 8 i. c. sæpe. & seq. Et adde quod licet Iudæi dicãt se esse maioris conditionis, quàm sint Christiani, quia ipsi nunquam vexantur a dæmonibus, sed Christiani sic: tamen verum dicunt, q̃ non vexantur, quia diabolus diabolos non uexat. ita Arch. in c. clerici, 33. dist. multa circa materiam Iudæo rum, uide in tit. de Iudæ. & per Spec. in tit. de Iud. ubi dicit, quod conuersatio Iudæorum est euitanda a Christianis, in quãtum potest quia sunt inimici Christianorum in forma specifica.

b Irrationabilia. Vide Fel. in c. quæ in ecclesiarum, col. 3. uer. prima conclusio, sup. de const. & ibi. col. 8. Seb. Sap.

c Host. Et qđ tex. in d. c. præsul. intelligatur de Ep̃is & presbyteris, uel clericis Ecclesiæ Ro. tenet B. Th. 2. 2. q. 70. ar. 2. in fi. ubi ad hoc assignat tres rõnes. Et istum intellectum Host. & Io. An. in d. c. præsul. sequunt Io. de Fan. & do de Sancto Ge. in d. c. præsul. & Ro. in rep. d. Auth. similiter, C. ad l. Fal. in uer

34. Tu adde his Spec. in tit. de teste. §. restat, in princ. ubi enumerat 27. casus in quibus requiruntur plures, quam duo testes. An aũt de hæresi possit quis conuinci per duos testes: uide late per Io. An. in c. ut officium. §. 1. in uer. testium. de hær. lib. 6. ubi uidetur ualde dubitare, & ibi uide omnino per Do. de hoc. Item 8. casus, in quibus requiruntur plures, quam duo testes, uide enumeratos per Arch. 2. q. 6. in sum. Et de hoc an sufficiat duorum, uel trium testimonium, uide per B. Th. in 2. 2. q. 70. ar. 3. Quid in instrumento, uide tex.
d Rigore. Sed Arc. in d. c. præsul. intelligit illum tex. de clericis subdiaconibus uel presbyteris curiæ Ro. quib. datum est hoc priuilegium propter insolentiam aliquorum, qui nitebant Papã, & Car. accusare, & ponere alios in eorum loco. & hoc dicit uerum de his, quæ committunt postquam sunt priuilegiati. Sed de his, quæ commiserunt ante, non habent hoc priuilegium, per l. 1. ff. de pœ. secundum eum.
e Consecrata. Hęc ex aliis approbat D. Ia. ſ. in rep. l. admonendi, col. 75. ff. de in-
reiuran. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Affinitas contrahitur per illicitum coitum, potens ad dissoluendũ matrimonium post contractum, secus si ante.*
2 *Quæ domi aguntur, possunt probari per seruos, quando agitur inter virum & vxorem.*
3 *Familiares repelluntur, etiam ad faciendam qualem qualem præsumptionem.*
4 *Persona addita personæ per carnis copulam, mutat genus, non gradum.*
5 *Qui dicuntur familiares, & domestici, & an indistincte admittantur in testimonium.*
6 *Testes si non sunt vlterius familiares & deponunt de eo, quod viderunt in familiaritate, admittuntur.*
7 *Idem si tempore contractus non erant familiares, sed tempore depositionis sic.*

CAP. XXIIII.

IN literis. Non sunt idonei testes, quos adter Respondemus. Casus lit. Quidam nobilis contraxit matri. cum quadam muliere, cum qua fere per septennium cohabitans, consobrinam patris ipsius mulieris, antequam eam duceret, se asseruit cognouisse, vnde petebat se parari ab ipsa, ad quod probandum adduxit tres testes de familia sua. Queritur an tales testes sint admittendi. Reſpon. Papa. Resita se habet, pro illorum testimonio ab vxore separari non debet. Nec aliqui admittantur, nisi sint probatæ vitæ & opinionis, de quibus non sit verisimile, quod debeant delerare. Bern.
1 †No. quod affiniras, cõtrahitur etiam per illicitum coitum inter virum & consanguineos mulieris, & illam mulierem & consanguineos viri, potens ad impediendum & dirimendum matrimonium post contractum, secus vbi affinitas superuenit contracto matrimonio, vt in c. discretionem, de eo, qui cog. cõsan
2 vxo. suæ. † Not. 2. quod licet fornicatio occulte committatur, non potest tamen probari per famulos viri, seu mulieris ad effectum dirimendi matrimo. legitime contractũ, quod videtur prima fronte contra l. cõsensu, C. de rep. vbi dicitur, quod adulterium, & similia, quę domi agũtur, possunt probari per seruos, & ancillas, quia per alios facile probari non possunt. Potest dici illud speciale, cum agitur inter maritum & vxorem de his, quę domi acta dicuntur: & est casus notabilis & specialis, quod non
3 contingit hic. † Not. regulam, quod hi, qui sunt de familia producentis, non admittuntur in testes: & credo quod capitur de familia pro seruitoribus, siue sint liberi siue serui, ex quo sunt in domo ad seruiendum, l. 2. §. familiæ. ff. vi. bo. rap. & ſ. pronunciatio, §. 1. ff. de verbo. signifi. vbi plene habetur, quid veniat appellatione familię. & vide bonum tex. 4. questio. 3. cap. si testes. §. idem, & §. testes. vbi dicitur. Testes, quos accusator de domo sua producit, interrogari non placuit. Et nota quia dicit, interrogari, & sic non debent, recipi, etiam ad faciendam qualemcunque ꝓsumptionem. Not. vlti. vnam generalem doctrinam, quales debent esse testes: debent enim esse probatæ vitæ, & opinionis, & quod nulla sit verisimilitudo, quod debeant delera
a re. a & not. hoc, vltimum. † Quæro ꝓs upposito quod ille consobrinus patris vxoris suæ, quale erat illud impedimentum? Respondet gl. 1. quod erat inter eos impedimentum
4 uisset consobrinam patris vxoris suæ, quale erat illud impedimentum? Respondet gl. 1. quod erat inter eos impedimentum affinitatis in primo genere & in tertio gradu, & bene loquitur nam vxor istius attinebat consobrinę patris in tertio gradu consanguinitatis: ergo isti viro attinebat in tertio gradu affinitatis, quia persona, addita persone per carnis copulam mutat genus, sed non gradum: & declara hoc vt plene no. in cap. non debet, de consang. & affinita. super arbore affinitatis. Glos. 2. colligit, quod illi, quos actor, seu accusator de domo sua producit, non sunt in testes admittendi, vt hic, & in l. pen. ff. co. idem dicit de
domo.

ADDITIO.

a Deierare. Vide ad hoc quod no. do. Abb. in c. clericis, infra de cohab. clericor. & mul. ubi dixit, quod non est deferendum iuramentum his qui verisimiliter deierarent, & propterea subdit debere prouideri, quod scholares non cogerent obedire rectori, quia de facili contrauenirent ad quod faciant, ex per Fel. in c. Apostolicæ. in 2. col. inf. de excep. Seb. Sap.

1 domesticis, vt in l. 2. C. eo. † Sed quærit gl. qui dicantur familia-
2 res, & qui domestici, & an indistincte omnes isti repellantur a testimonio? Et respondet in ver. dicuntur, omnes, & in fine concludendo dicit, q̃ domestici dicuntur omnes, quibus imperari potest ratione patriæ, vel dominicæ potestatis, & isti indistin
3 cte repelluntur, & tales pura, istos, de quibus in text. fuisse. Familiares vero appellat consanguineos, colonos, b & adscriptios, mercenarios, & non tamen omnes repelluntur a testimonio indistincte, sed illi, quibus imperari potest omnino non ad nutum, alii vero admittuntur: sed iudex secundum qualitatem familiaritatis arbitrabitur, quanta fides erit eis adhibenda, & ita dicit Hug. 3. q. 5. & in sum. & in c. 1. quod semper no. Hanc enim qui dicantur domestici, & qui familiares: & verbum, familiares, est magis latum, quam verbum, Domesticus. & vide q̃ no. Cy. & alii in l. 2. C. eo. vbi hoc examinat. Et quod confinio gl. sit vera, probatur, 4. qõ. 3. capit. testes. §. idoneis, testes quos vbi probat q̃ illi quib. põt imperari, non dẽnt examinari, quia non sunt liberi testes, & tales sunt serui, seu seruientes pro pretio. Consanguinei vero, qui licet largo modo sint nobis familiares, tum quia tunc habent nobiscum familiaritatem, tũ quia sumus de eadem familia, iuxta l. pronunciatio, §. 1. ff. de ver. sig. tamen quia eis imperari non potest, debent in testimonium admitti, sed propter affectionem uon sunt omnino intgri. vt in c. consanguinei, iuncta gl. 2. qõ. 5 facit c. literas, de præsum. vbi frater admissus fuit ad purgandum fratrem. & opti. facit Inſti. de test. §. pater. vbi consanguinei heredis admittuntur in testimonium in causa testamenti, nisi sint fratres hæredis, & sub eadem potestate, quia tũc videretur causa communis. Sed contra prædicta, & contra tex. opp. glo. de c. super prudentia. 15. q. 3. & d. c. insuper, & c. cũ nuncius, 5. c. vbi illi de vniuersitate, q̃ sunt familiares vniuersitatis, admittũt ĩ cã vniuersitatis. Rñ. gl. dupl. Primo, q̃ fauore ecclesiæ illi admittũtur. & no. hãc solutiocem. quia facit ad ea, quæ dixi in d. c. insuper. Secundo respõ det, q̃ illi non ferunt testimonium pro aliquo singulari, sed ꝓ corpore vniuersitatis. & hæc sol. infert, vt etiam illi vniuersitare possint testificari in causa, vniuersitatis. Sed hæc sol. mihi non sat facit, quia licet non testificentur pro aliquo singulari, testificantur tamen pro ipsa vniuersitate, cui sunt domestici & familiares. ar. in c. 2. de pœn. & aperte probatur in d. cap. super prudentia. Ideo dico, quod isti possunt dici domestici, & familiares vniuersitatis, non tamen subsunt ratione patriæ, vel dominicę potestatis, ideo admitti debent. & in ecclesia faciẽt ple
4 nam fidem fauore ecclesię: in aliis crederetur eis secũdum circunstantias, vt in d. c. insuper. & dic vt ibi, cum quæritur, an singularis de vniuersitate testificetur ꝓ ipsa vniuersitate. Sed ext. gl. pro declaratione materiæ quæro, quid si super contractu nõ fuisset testificatus, nisi familiares meos, qui mecum sunt in seruitio? Dic quod consilium, est, vt eos expellam a seruitio uneo, & post potero eos producere in testes: satis enim est, q̃ tempore testimonii, c nõ sint mihi domestici. l. 3. §. 1 ff. eo. Ita firmat Cy. in d. l. & Spec. eo. tit. §. 1. ver. quid si olim. vide Bart. in l. qui testatorio, ff. de test. & melius per eundem in l. 1. §. idem Mummio, d. de qõ. vbi etiam, quærit, quid econuerso, si tempore contractus aliquis nõ erat mihi domesticus, sed tpe testimonii est domesticus? Et concludit, q̃ admittitur, dummodo hoc continuetur facto meo, dic plenius, vt ibi per eum. † Quæro quid de
5 uxore, d an admittatur in testem in cã mariti, quid ecõtra: vide
per

ADDITIONES.

a Familiares. An ille, qui desijt esse domesticus, possit pro olim domestico testificari. uide late per Sal. in l. seruus C. de quæst. Item quis dicatur familiaris, vel domesticus, uide late per Dom. in cap. fi. in 5. col. de uer. sig. in 6. Item ad de. Do. in c. regulæ. 29. di. Ité adde, quod in actione iniuriarum, indistincte consanguineus repellitur a testimonio in cã consanguinei, secũdum Bart. in Alex. Cor. in princ. de iniu. An autem frater possit testificari in causa fratris, dcpsi late post do. Ant. in c. literas, de præsump. ubi do. Abb. late hoc examinat. An autem dispositio l. parentes, C. eo. habeat locum in filio spirituali. uide per do. Ant. in c. cum nuncius. in pen. col. & quod ibi late scripsi, supra eo. tit. Et in hac materia, quando domesticus possit testificari pro domino, gl. mirabiliter, uide Ang. in consi. 1. & uide bonum tex. in c. constituimus, & in c. accusatores, il 3. q. 5. An autem uasallus possit testificari pro domino, gl. dicit quod non, c. de forma. 22. q. 5. & de hoc vide per Spec. in tit. de teste, §. 1. in 6. col. ver. sed nunquid uasallus, & per do. Abb. in c. accedens, il 2. ut li. Bal. in Lexam, C. eo. ubi dicit quod familiares honesti, & bonæ famæ, reciperantur ut familiares Episcopi, uel Abbatis, uel alicuius magni domini, q̃ non confuerunt tenere in honestas personas, secus dicit si sint pauperes, & uiles, ut familiares scholarium, uel cerdonum, uel birrorarii, q. stant cũ aliquo officiali, & alle. Inn. in hoc c. in literis. & in c. insuuante, de of. dele. Et an subditi alicuius Regis uel tyranni, possint pro Ep̃o, Rege, uel tyranno testificari, uide per Bald. in l. eos, C. eod. & adde quod innocentia põt ꝓ per domesticos, & cubicularios. h. d. Flo. in l. testis idoneus. ff. de test. & dicit quod de hoc est sing. dictum Spec. in tit. de inquisi. §. sed nunquid cos. Sed pro hoc allego tex. in c. cum pastoralis. 2. q. 7. & q̃ illi alias non sunt idonei, admittantur ad probandum, innocentiam, ut est tex. in c. 3. 18. q. 2. ꝓpter. & etiam Flo. in d. l. testis idoneus. An compater possit testificari pro cõpatre? & dicit quod sic, cum non reperiatur prohibitus. & de hoc an familiaris admittatur ad testificandum pro familiari, uide plene per eundem Flo. in l. pen. ff. de test. ubi ponit omnia ad literam, quæ dixerat Bal. in d. l. etiam, & alle. Inn. hic, & in c. insinuante. de off. dele. Item quis dicatur domestica persona, uide per gl. in §. in testi. in uer. in ea re, Insti. de test. & 3. q. 5. in sum. & per Io. An. in sua sum. de test. in prin. uer. item domestici prohibentur. Itẽ adde hic Bal. in apo. in l. testimonium, ff. eo. ubi dicit q̃ testis, qui repellitur a testimonio, quia est domesticus, si examinetur, non facit indicium & alle. Spec. eo. tit. §. 1. uer. item quid si testis domesticus. Et adde pro intellectu huius dec. quod no. Ang. in consi. 11. ſcdm ord. meum. Et addo q̃ testis affinis parti repellitur a testimonio ꝓp affinitatem, tex. est in c. absens, il 2. 3. q. 9. & facit tex. similiter. 3. q. 5. & adde hic Ang. in l. 4. ff. de cõe. ubi dicit, q̃ ad excusandum quem, q̃ non commiserit homicidiũ, admittunt testes parentes, & consanguinei, forte probandoq̃ ille homo uiuat, ad quod facit, qđ no. Bal. in d. l. parentes, C. eo. & in apost. suis in l. ubi numerus, ff. eo. cuius uerba retuli post do. Ant. in c. ueniens, sup. eo. Et de ista qõ. an domesticus sit idoneus testis, vide per Do. in c. fi. de hær. in 2. col. Et quod ille, qui fuit domesticus meus, licet defierit esse domesticus, non sit factus idoneus in causa mea, tenet Bar. in l. viuus, §. seruus, ff. de quæstio. Et de illo, q̃ expulit famulum, qui locauit se cũ alio, an possit pro primo testificari, uide per Bart. in l. viri mulieri, per illum tex. ff. de do. inter vi. & vxo. Et qđ domestici admittantur ad testificandum, tenet Arch. in c. regulæ. in fi. 29. dist. Sed postea remittit ad no. 3. qõ. 5. in summa. & in c. 1. Qui proprie dicantur familiares, & an fr admittatur pro fratre, vide quæ plene no. inf. de præsumpt. c. literas. Et de fratre, & generaliter de consanguineo, uide quod pulchre scribit d. Ab. in c. cum oporteat. super gl. 2. inf. de acc. Et adde hic elegans dictum Pet. de Anch. in c. super eo. il 2. supra eo. ubi dicit, quod si mittum est inseparabiliter commodum cum incommodo ipsius domestici, pro quo debet ferri testimonium, testificari potest domesticus pro domestico, & hanc dicit esse rationem, quare etiam testificatur pro filia in causa matrimoniali, quando inter coniuges est paritas affectionis. Dubitatur de famulo mercenario, an admittatur ad testificandum pro domino, de hoc uide per Bald. & do. Abb. hic, & per Bal. Insti. de test. §. pe. & per do. Ant. in c. insinuante, de of. deleg. vbi ét latius per Imo. & per Spec. in tit. de test. §. 1. uer. item excipitur, quod est domesticus. Et adde unum sing. quod id, quod dicitur de famulo, q̃ non potest testificari, habet locum in salariato, secus si non esset salariatus, ita singulariter dicit Spec. in tit. de teste, §. 1. in fi. col. uer. sed quid de mercenario, quod dictum refert & seq. Ro. in quodam suo consi. quod inc. omnipotentis Dei postulato suffragio. Et ad id, quod dicit hic D. Ant. quid si nisi septennio, ibi per septennii, tu dicas, q̃ imo ista fuit ratio, q̃ domesticus non fuit admissus, quia matrim. durauerat septem annis, propter quod præsumebatur contra testem, & hunc intellectum ad istum tex. tenet glo. 14. qõ. 2. in sum. Alias sequeretur grande contrarium, & c. quoties, & c. super eo, & d. c. videtur. qui ma. accu. pos. cum hic ageretur ad dissoluendum matrim. Cogita super hac solutione quia per Doct. non tangitur. Et circa, id, quod dixi de olim famulo in apost. magna. optime facit quod notant Dom. de Rot. in nou. decisi. 65. Adde an consanguineus possit esse testis pro consanguineo. Alex. consi. 19. lib. 4. Et id quid de proxeneta, & mediatore. consi. 12. li. 2. Et An possit esse testis frater pro fratre quantum ad defendendum, per eundem consi. 202. lib. 6. Et quid de domestico uel mercenario, & an gener pro socero, per eundem consil. 78. Et an compater pro compatre, per eundem consi. 90. Et quid de domestico, & olim famulo, per eundem consi. 500. lib. 1. Et quid de familiaribus Episcoporum, an possint contra ipsos testificari Old. consi. 145.

b Colonos. Quod familiares non possint esse testes. & domestici, uide Ale. in prisi. 24. col. 4 in 2. uol. & consi. 98. in 4. uol. & in consi. 5. in 5. col. in 1. uolu. & in consi. 13. col. 1. 2. & consi. 73. in 4. col. eo. uolu. 1. Et qui dicantur familiares, & & domestici & adhærentes, & complices, & similes, ponit late Feli. in rub. de treu. & pa. col. 6. & 7. Seb. Sap.

c Testimonii. An ille, qui desiit esse domesticus, possit pro olim domestico testificari, uide late per Sal. in l. seruus, C. de qõ. Et qđ olim familiaris, possit ꝓ me testificari, tenet Bal. in l. ét, cir. fin. C. eo. & Io. de Fan. in c. consanguinei. 3. q. 5. nisi in fraudem eum a me repulissem, quod præsumitur, si statim post quam tulit, testimonium eum recipio, secundum Bar. in d. l. in §. si seruus, ff. de qõ. & Io. de Fan. in d. c. consanguinei. Et de illo, qui expulit famulum, qui locauit se cũ alio, an possit pro primo testificari, uide per Bart. in l. vir mulieri. ff. de do. inter vi. & uxo. per illũ tex. Et an famulus olim, quem nũc ep̃s expulit propter scelera possit testificari contra ep̃m, uide Io. An. in addi. Spec. in tit. de teste, uer. tertio quærebatur, ubi uide. Et de olim famulo, uide quod no. Do. de Ro. in nouis, dec. 65.
Testimonii. De hoc art. uide Bal. in l. dictantib. C. de test. in l. qui testõ. §. quecunque, ff. de test. in l. 1. C. de epis. & cle. Alex. in consi. 5. incip. in causa inqsitionis. col. 9. in 1. uolu. Et de famulo, qui habet salarium a domino, q̃ possit testificari, uide Ro. consi. 420. incip. præposita quæstio. Marsi. in fin. 5. incip. regula est. Seb. Sap.

d De uxore. An uxor possit testificari pro marito, gl. dicit q̃ nõ, in l. 1. §. si vir, aut uxor, ff. ad Syll. & in l. sed & si quis, §. præterea, ff. si quis cau. in uer. domestico, quia uxor est domestica uiri, ut dicit glo. 3. q. 5. in sum. & in c. sicut §. necesse, in uer. domesticis, 47 di. & gl. in l. 2. C. de test. & ibi Bal. in fi. ponit quid de concubina, Et qđ uxor sit domestica uiri, tenet glo. in l. præsenti, §. fane, in uer. domestico, C. de his, q̃ ad eccle. confu. Sed de hoc uide late per Spec. qui uſ concludere contrariũ in tit. de teste, §. 1. in uer. sed quid de uxore. Et nunquid compellatur testificari contra maritum, uide Spec. in d. tit. §. pe. uer. sic. sed nunqd uxor. Et de primo articulo, an olim famulus possit ꝓ dño testificari, uide per Bar. in l. seruos. C. de quæst. per eundem Bar. in l. j. §. seruum. ff. de quæst. Adde Abb. consi. 52. & Ang. consi. 52.
An uxor testificetur pro viro, vel cõtra virum, dicas, qđ non credo qđ possit pro viro testificari, quia non solum sunt domestici, & ideo eis est prohibitum testimonium, vt in l. oibus, & in l. ét, C. de testi. sed dñr socii diuinæ, & humanæ, domus possessionũ, C. com. vtri. in. Contra uirũ puto, quod non possit cogi testificari. ne mutuo amore se spolient, & detur inter eos causa inimicitiæ, & rancoris, iuxta ea, que plene hñr in tit. de don. inter vi. & vx. de concubina aũt dr quod potest, quia amica, per l. Massurius, ff. de ver. sig. ſcdm Ang. in 1. 1. in §. si uir. ff. ad Sylla. & per Doct. in l. parentes, & in l. ét, C. de test. tamen Bal. an d. l. etiamin fi. dicit contrarium, & ibi Sal. eum sequitur, quia æquiparatur uxori in affectu, non in honore, & ideo repellitur a testimonio, sicut uxor, de quo, etiam per Lanfr. in c. quoniam contra, in uer. testes, de prob. Ant. Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per Cy.in d.l.1.per Spec.in d.§. j. vbi prosequitur multas similes quæstiones.Glo.4.q.3.d.§.idonei.dixit vxorem non admitti, quia sibi imperare potest, cum sit sibi subiecta.argu.33.q.vlt, c.mulierem.Sed Spec.& clarius etiam Cy.vbi sup.vñr concludere,quod inspiciamus qualitates viri,vel vxoris.si autem talis est vxor, vt verisimiliter timeat maritum , non debet admitti. Et idem dicendum in marito,respectu vxoris; alias secus,cum nullibi hoc prohibeatur,nec est simpliciter verum, quod vxor sit sub potestate mariti,vt patet l.si vxori. C. de cond. inser.nisi ordine naturę,& quoad quædam seruitia,vt dixi in c.literas,de rest.spo.Sed crederetur plus, vel minus secundum circunstantias,vt hic in gl.An autem compellatur vxor testificari contra maritum,vel maritus contra vxorem:Cy.in d.l.2.in fi. videtur velle,quod non:quia non debet compelli ad testificandum cõtra domesticum,& eum,cum quo est vna caro,de biga. c.debitum.quod placet.argum.4.q.3.c.si testes,§.lege Iulia.vbi patet, quod etiam contra socerum non compellitur quis testificari. hoc fateor, nisi in defectum testium , quia tunc cessat priuilegium,vt dixi in cap.si qui,supra eod.& nota.in capitu. 1. inf.de testi.cogen.

SVMMARIVM.

1 *Appellans faciens actum coram iudice a quo , videtur suæ appellationi renunciasse.*
2 *Producuntur testes facta publicatione attestationum.*
3 *Morte iudicis delegantis,an extinguatur iurisdictio.*

CAP. XXV.

CVm venissent. Donec attestationes fuerint publicatæ,& eis renunciatum,produci possunt testes , postea vero non super eo.capitulo.sed super alio sic.h.d.quoad titul.Habet enim aliud dictum in principio , quod non facit ad materiam,& potuisset hoc committi.& sunt duæ partes.In prima parte, quæstio. In secunda,dat iudices, ibi: Mandamus. quibus tria mandat. secunda,ibi, Quæstiones, tertia , ibi , Si quæ vero.Casus lite. Inter Abbatem de Sicolanem . ex vna parte, & magistrum Martinum ex altera, controuersia sup pluribusarticulis vertebatur, quam Lucius Papa commisit quibusdam iudicibus fine debito terminandam.Iudices tulerunt sententiam super quibusdam articulis,pro mag.stro Mart.Dicebatur,quod sententia non valebat,cum esset lata post appellationem interpositam,occasione mortis delegantis. Respondebatur ex parte magistri Marti. quod appellatio non impedit, quo minus sententia debeat confirmari, cum post illam appellationem egerit,& respondent,& testes produxerit. & sic appellationi renunciauerit, & citatio iudicis mortem delegantis præuenerit. Mandat papa,quatenus si sententia fuit canonice promulgata, iudices illam confirment,non obstante appellatione prædicta, cum post illam appellationem egerit,respondent,& testes produxerit, citatione facta ante mortem delegantis. Alias vero q̃stiones,super quibus testes producti fuerunt. & publicatæ attestationes,vel etiam si renunciatum sit hincinde testibus,nullis alijs receptis super eodem articulo ab alterutra parte , secundũ tenorem illarum attestationum , debeant terminare. Et si aliæ quæstiones fuerint,super quibus testes non fuerint recepti , vel
1 renunciatum eisdem, audiant hincinde partes, quæ proponere voluerint,finem debitum imponentes eisdem Ber.† Not.1. quod comparens,& respondens,seu actum positiuum faciens super eo,super quo appellauerat coram iudice a quo,videt,suæ appellationi renunciare,ad hoc.sup.de of.dele. cap. gratum.Et dic,vt legi.& no.in c.si à iudice.de appel.lib.6.& c. 3.de eo qui mit.in pof.No.2.argum.quod morte delegantis re integra non expirat ipso facto iurisdictio , sed opus est exceptione ; vnde si non excipitur,valet processus.ita tenuerunt quidam per hunc tex.& quasdam alias rationes,quod puto vetum vt inf. dicam. Et dic,quod ibi ponderatur tacitus consensus partium,ad effectum concludendi appellationem super qua pars aduersa se
2 fundabat ad impediendas vires sententiæ.† No. in §. quæstiones,quod publicatio attestationum, impedit vtranque partem producere testes super eisdem capitulis,vel directe contrarijs, quod est expressum in cle.2.e.ti. No. ar. quod commissa causa, possunt iudices super aliquibus capitulis prius testes recipere, publicare,& postmodum facere transitum super alijs. nec publicatio in certis impedit productionem super alijs. Item no. ꝙ publicatio , vel renunciatio facta super certis capitulis non impedit testes producere super nouis dependentibus à veteribus.& hoc secundum aliam intellectum. Potest enim iudicio meo,iste §.intelligi dupliciter. Primo quod ista erant capitula antiquitus producta,sed super his nõ erat facta productio, nec renunciatio,sed super alijs.Secũdo potest intelligi,quòd de nouo fuerunt producta rangentia tantum causam,prout dixi in c. fraternitatis,sup.eod.& vterque intellectus est verus in se,& potest ad hanc literam applicari. Venio nunc ad materiam,& sicut sunt duo principalia dicta,ita duo sunt discutienda, & vtrũ que applicabo ad gio.Et primo videtur tex.iste innuere, quod mortuo mandatore,re integra, iudices possunt procedere de consensu partium.Sed contra hoc facit,quia per mortem mandatoris,re integra,iurisdictio extinguitur ipso facto,vt in c.gratum,& c.licet,de offi.deleg.ergo partes non potuerunt dare iurisdictionem non habenti , quia consensus priuatorum &c. de for.comp.cap.significasti. facit capit.significantibus.de offi.de
3 leg.cum si.† Glo.2.hic assumit disputationem super hoc articulo.ponendo duas opi. Quidam enim dixerunt iurisdictionem non expirare ipso iure,sed opus esse exceptione,& hanc opi.tenuerunt hic Gof. Phil.& expresse Inno.in c.licet,de offi.delegando adducit istum tex. in arg. & Barth. Brixi. in quæstione venereali,quæ inc.quæritur vtrum morte.Inno.vero hic non loquitur ita assertiue,sicut fecit in d.c.licet:sed refert quosdam dicere,quod iudices delegati, etiam post mortem delegantis iurisdictionem habent;licet possint exceptione elidi,& si non excipiatur contra ipsos iudices,tenet quod faciunt.Et est ad hoc ar. secundum eum,quod tempus datę in speciendum est,sup.de rescrip. c. eam te.Item quia sola præsentatione rescripti , iurisdictio perpetuatur,vt postea non valeat rescriptum impertratum contra illud,vt no.supra de rescri.c.plerunque.Item quia super ipsis Personis & rebus in libello expressis, statim habet iurisdictionem delegatus.supra de rescrip.capit.pastoralis.§.1. Refert tamen alios tenere contrarium. illud tamen constat, secũdum Innocen.ꝙ partes possunt iurisdictionem prorogare per suum consensum,vt hic.& de of.del.c.sane.Et sic Inno. non bene firmat hic pedes,nisi in hoc vltimo.f.respectu prorogationis fiendæ:videtur tamen magis inclinare in primam partem; vt ipso iure non expiret iurisdictio. Secundam opi. contrariam firmat hic glo.& ex toto contra dicit opi.Inno.dum dicit, quod etiam partes non possent in hoc consentire , quia consensus priuatorum &c.& hanc secundam opi.tenuit Vin.in c.licet, de of.delleg.& Host.hic & Gul.in Specu.de iud. dele. §. restat.verũtem mortuo.alias inci.quid si delegatus.Et refert.Boa.in c.gratum, quod hæc quæstio de facto contingens, fuit missa Bononiæ cõsulenda,& consultores,inter quos fuit Aegid. consuluerunt.p hac parte.& hæc opi.placet Io.An.hic,& Bart. in l. & quia.ff.de iurisd.omn.iu.& Butr.in l.eius qui in prouincia, ff.si cert.pet.& in l.j.de iu.om.iud.& cõiter Mod.hic, licet aliter senserit Archi. in c.si à subdelegato,de offi.dele.li.6.vbi tenet opi. Inno. quod opus sit exceptione, per illum tex. Sed præcedentem opi.puto longe veriorem.Nam multa sunt iura quæ disponitiuè loquentia, aperte innũt, iurisdictionem expirare ipso facto, & nullum ius aperte dicit oppositum.ad hoc tex.in c.gratum & c.licet.pro alle.vbi nulla fit mentio de exceptione, & magis expressium videtur,in capi.fi.§. officium.eod. titu. lib. 6.vbi ipso iure expirat officium,conseruatoris,qui habet delegatam , vt ibi no.in c.eod.tit.& lib.Et dixi de conseruatore,quia in eo videbatur magis dubium,cum daretur non ad certam causam certo tempore expediendam,sed opus esset conseruare ius impetrantis.Item videmus regulariter,quodlibet mandatum,re in regra,euanescere,ipso iure.Inst.manda.§.item si adhuc integro. Habemus enim regulam pro ista parte,cui standum est, nisi aperte probetur oppositum,vt no.gl.super rub.de iureiu.in 6. & probatur in c.2.de coniug.lepro.in fi.Non obst.iura alleg.pro contraria parte, nec rationes.Et primo ad hoc c.respondetur dupliciter, primo intelligendo,quod hic præcesserat citatio,vt dixit gl. Sed hæc solutio non placet,tum quia diuinat,tum quia esset de indubitato d.capitu.gratum.Melius ergo dicendum,quod solum hic tollitur appellatio,vt patet ibi,Nec appellatio,&c.Non enim potest pars impedire confirmationem sententiæ, fundando se super appellatione,cum illi renunciauerit agendo coram iudice a quo, post appellationem,vt supra dixi. Non enim per hoc infertur,quin nullitatis via potuisset pars se defendere aduersus sententiam.ad hoc quod legitur & no.in c. licet , de sentenc.excommu. lib. 6. & in c. fæpe. & in c.dilecto, inf.de appel. Et per hoc no.ꝙ non solum renunciat appellationi,qui comparet coram eo,qui non habet iurisdictionem, sed ẽt si comparet coram illo,cuius iurisdictio in veritate est extincta, ex quo hoc debitatur.Ad c.si a subdelegato.dic,quòd ibi fuit exceptum,& appellatum,vt euitaretur grauamen facti.Ibi enim non dicitur,q̃ fuerit necesse appellare,simile in d. c. dilecto, & in c.exhibita de iu.cum multis sim.Non ob.rationes Inn. ꝙ debebat inspici tempus datæ, & ꝙ iurisdictio imprimitur à tẽpore præsentationis &c.quoniam licet iurisdictio imprimatur tunc, exercitium tamen non est perpetuum,& radicatum in eo, nisi vt incepta ideo si moritur mandans, sicut iurisdictio euanescit in periona illius,ita & persona mandatarij. Vnde imprimitur potestas exequendi,& nihilomus morte mãdatoris ipso facto extinguitur mandatum,re integra existente,ad idem c.j.de off.vica. li.6. vbi extinguitur,seu suspenditur iurisdictio vicarij , extincta vel suspẽsa iurisdictione Episcopi, quia tota iurisdictio est in episcopo,& ab eo derivatur in vicarium,ita est in delegante, & delegatore existente integra,argum.in l.1.ff.de offi.eius, cui mandata est iurisd. & c.sane. de offi.del. Alias si diceremus contrarij ad

aliquid tunc iura ponderarent mortem mandatoris re integra.† Venio nunc ad secundũ passum, & quæro, quid si fuissent
4 producta aliqua capitula, & aliquibus testibus receptis, vel non receptis, fuisset facta renunciatio, nunquid liceret amplius testes producere? Gl.fi.concludit ꝙ non, quia cuilibet,iuri suo,re nunciare licet &c.vt in gl.Aduerte latius post Inn.quandoque renunciatio productionis testium fuit restricta ad certa capitula,quandoque fuit generalis. Primo casu vult Inn. quod nec in principali, nec in causa appellationis liceat amplius super illis testes producere arg.a contrario.inf.eod.c. constitutus. il 1.sed super nouis bene licet,& in principali,& in causa appellationis vt hic,& sup.eo.c.fraternitatis.Ego fateor, quod in causa principali,nõ licet,nisi per beneficium restitutionis in integrum speciale, si est ecclesia , vel minor, vel generaliter ex iusta causa,si ei maior,iuxta ea,quæ dixi in c. intimauit,sup.e.Sed dubito an hoc dictum procedat in causa appellationis. cum renunciatio simpliciter facta in causa principali rescindatur per sententiã, sicut & alia acta vsque ad litem contesta. vt in l. ita demum. &
a quod ibi no.C.de procu.Hoc patet in cõclusione a facta in causa principali,quę habet vim renũciationis,b vt c.cum dilectus, de fide instrum. & tamen non extenditur ad causam appellationis, vt in c. cum Ioannes, de fide instrum.& facit quod dicã in seq. membro. Et hoc intellige,vbi obstat timor subornationis.vt quia super illo c.aliqui fuerũt testes producti,si vero fuit renunciatio generalis,& tunc vñ velle Inno.vt non extendatur ad cãm app.quæ est alia prima.Nec credẽdum, ꝙ de hoc intellexerint, nisi expresse dixissent, ꝙ renunciebãt ẽt respectu causæ app.Fatetur tñ Inn.ꝙ sicut renuncians potest excipere,ita te des super exceptione producere:arg.hic,& sup. eo.c.causam.2. primum membrum mihi placet, & facit ad ea, quæ dixi in præcedenti membro, sed dictum est generale.quare puto,ꝙ super exceptione poterit testes ,producere, sed capitula de nouo ad fundandam intentionẽ suam facere nõ poterit in cã principali,obstante renunciatione generali, vt patet. Hæc oĩa prædicta limita,quando in causa fuerunt facta capitula, si autem non fuerũt tradita capitula, sed super libello, & sic super tota cã fuerint,producti testes, non licet amplius post publicationem, seu renunciationem producere testes, quia nõ est dare capitula noua,iuxta ea,quæ dixi post Doct.in d.c.fraternitatis,&c.

ADDITIONES.

a Conclusione.An facta in cã principali intelligantur facta in cã appellationis,uide per Bal.ine.fraternitatis, in vlt. col.supra eo.Et an,& quando sola renunciatio impediat reproductionẽ testium,adde qđ no.per gl. & D.Ant. in c.constitutus,il 2.inf.eo.& vide eundem in c.vltra tertiam.inf.eo.& in c. causis, in 4.col.sup.eo.& vide quod no. inf.eo.vlt.col. & adde gl. in auth. si qui semel.C.de prob.quæ dicit, ꝙ sola renunciatio non impedit productionẽ.Et de ista qõne an impediatur in cã appellationis propter renuncia-
tionem in causa principali,uide Imo.in cle.2.in 2.colũ. ver. deinde tractat. & per Bar.in auth.at qui semel. in 4.col. ver. quæro vtrũ renunciatio facta simpliciter concludit,quod nõobstet in causa appellationis,nisi in renunciatione hoc fuisset expressum.& alleg.Spec. in tit.de renun.& concl.§.1.in 1.col. ad hoc scias,& Inn.in c.intimauit.de test.vbi ẽt ponit in ver.quæro qđ remanet,vtrum renunciatio vnius præiudicet alteri, & concludit,quod non, vt ibidem no.C.de iud.An autem conclusio in causa principali, præcludat ius,& facultatem in causa appellationis, uide do. Ant.in c.cum dilectus. circa fi.de fide instru.Et de hoc articulo , uidelicet an renunciatio in causa principali,extendatur ad cãm appellationis,uide per Bal.in l.2.ff.e.in apo. refert dictum Inn. & de isto termino exclusiuo facultatis probandi,videre renunciationem,uide plene per Bal.in d.auth. iubemus.in pen.col. C.de ind.& D.Ant.aliquid tangentẽ supra eo.c.fraternitatis.in 8.col.Et ad quod illud dictum Inn.hic,videlicet quod renunciatio,uel conclusio in causa principali non obstant in causa, appellationis,alle. & dicit esse multum no.dictum D.Ant.in c.cum olim,in 12.col.de censi. Et idem dicit Bar. in l.ij.accusatorib.C.de acc. de quo vide per Bal. in sua marg.ad Inn.in ver. renunciatio.in 7.q.ubi idem dicit de conclusione,uide D.Ant.in c.pastoralis.in 3.col.de cau. posſ.& proprie.

b Circa istam materiam,de conclusione in cã,dicas, quod conclusio in cã facit quod ipse partes iudicis in iudicando. Et p̃pea dicebat Inn.in c.pastoralis.de cau. posſ.& prop.quod impediebat allegationes fieri,tam in iure,quã in facto, quod tñ non vī procedere quantum ad allegationes iuris, quia ilsemper post conclusionem in cã fieri possunt. & ita seruat cõis practica, secundum D.Card.in cle.1.in 12.q.de cau. posſ.& propr. Adde tñ,quod iuxta

Universidad de Deusto
Biblioteca

strumentum. Hosti. sentit ℨrium.dicit enim ꝙ instrumentum
forte de natalib. fuit confectum, in quo continebatur, quis &
ex qua talem susceperat,& quo anno,& die nata, seu natus fue
rat,alle. C. de inge.& manu.l.pen.& l. isti quidem,ff.quod met.
cau.quæ iura hoc non probant. Vnde dicit do. Ant. se non vide
re,quomodo scriberet notarius,a qui nō fuit præsens actui par-
a tus, nisi forte fuisset presens, quod satis vī verecundum, vel ni-
si scripsisset circunstantias actus vel si hoc audiuisset a testibus,
sed tunc esset instrumentum de auditu. Ego credo, ꝙ respectu
patris non posset,nec instrumentum scribi nec p testes probari
in d.l. Lucius, & in d.c. per tuas. Posse tamen scribi præsumptio,
quæ iuris dispositione probat filiationem, quia natus fuit ex ta-
li muliere coniuge talis, &c. l. si vicinis scientib. C. de nup.& l.
filium. ff. de his qui sunt sui, vel alieni. iur. Sed respectu matris
bene posset probari, quia mater semper certa est l. quia semp,
ff. de in ius voc. Sed oporteret, ꝙ notarius esset præsens, vel scri
beret actus circunferentes partui, quod de facili non cōtingit.
3 † Secundo habes ex gl. multum no. ꝙ verba enunciatiua instru
menti, confecti non principaliter propter se,sed propter aliud,
faciunt fidem,quod videtur contra cap. si Papa, de priuileg. lib.
6. & in l. ex hac scriptura, ff. de do. sed intellige glosſ. quod fa-
ciunt fidem, non tamen plenam: sed coadiuuant alias probationes. Pro hoc quod legitur. & no. in capitulo fi. de succeſſ. ab
intesta. vbi plene nota de istis verbis enunciatiuis. Et vbi agereт
b de modico præiudicio, faciunt plenam fidem, b vt est text. iuncta glo. no. in cap. cum olim, de censi. facit quod leg. & no. in c.
cum causam, supra de probatio. & vide bo. tex. cum glo. in cap.
4 illud, de præsump. & hoc no. † Tertio no. ex glos. in fi. sui, intel-
lectum ad cap. cum dilectus, de fide instrumen. vt instrumenta possint produci vsque ad conclusionem in causa post publi
cationem attestationum, etiam si sint contraria attestationib.
alterius partis. & sentit gl. i. 2. quæst. 3. in fi. quia non est ita timē
dum de subornatione in notario & testib. sicut in solis testib.
5 Oppo. contra tex. & videtur † quod hæc consuetudo, de qua in
tex. non sit iuri contraria, vt innuit iste tex. in fi. imo potius sit
iuri consona, cum iure satis cautum sit, vt publicatis attestatio-
nib. aliis testes super directo contrario non recipiantur, sup. c.
prox. & clarius in clem. 2. eo. tit. Sol. gl. fi. sentit quatuor intellectus ad tex. Primus fuit Vin. acquiescentis contrario. & ad istū
tex. respondentis, quod non est decretalis, sed hoc reprobat gl.
& bene. Nam olim forte antequam hæc decretalis esset hic in-
corporata, potuisset hoc dici, sed hodie non, vt patet supra in
prooe. & profecto hoc dicit Vincen. tunc, vt refert Ioan. And.
Hodie autem in secundo apparatu aliter dixit, vt infra subijciā
post glo. Secundus intellectus gl. est, quod speciale est, cum ad-
uersarius vult probare falsitatem testium. Nam illa probari po
test etiam post sententiam, vt in iuribus, alleg. in glo. Iste intellectus non est verus simpliciter, quia licet possit agi de falsita-
te, etiam post sententiam, non tamen debet probari directe ad
effectum obtinendi, seu reprobandi sententiā, quia esset produ
cere testes super articulis directe primis contrarijs, quod nō licet propter timorem subornationis, vt in d. clemē. 2. eo. tit. sed
debet probari indirecte, vel cum adiectione corruptionis iuxta no. in cap. licet. de proba. Tertius intelle. quod iste erat articu
lus nouus, vt sentit glo. ibi, Quando super eodem capitulo &c.
Et clarius ponit hoc Innocen. hic dicens hunc esse nouum art.
pendentem ex veterib. Sed certe hoc non procedit, quia licet
sit nouus, est tamen directe contrarius antiquo: nam cum fuisset probatum A, & B. esse fratrem & sororem, & iste nunc vole
bat probare, quod nō erant ff & soror, ergo volebat probare
directe contrarium, quod non licet, vt in d. clemen. 2. Quartus
intellec. est quod ponit casum specialem in causa matrimonia-
li. Sicut enim in illa licet probare contrarium, etiam post sentētiam, cum non transeat in rem iu. ita & fortius post publicatio-
nem. Nec ob. c. iurauit, sup. de prob. quia secundum gl. hic, non
poterat omitti hæc, probatio sine periculo animæ, cum ageretur de matrimonio iam contracto, ibi vero nullum suberat pe
riculum in non contrahendo. No. bene hanc rationem gl. quę
fundat se super peccato, & non sup fauore matrimonij. Ex quo
infertur vnum verum, & norandum, quod tunc in causa matri
c moniali e publicatis attestationib. recipiunt testes, cum versat pctm non remissibile per partes. Infertur ratio secundo, ꝙ vbi
cunque versat pctm, non obstat publicatio productioni testiū.
vide in hoc quod plene dixi in d. c. iurauit, & qđ no. in d. c. lator, ℨ
& c. consanguinei, de re iud. Hanc vlt. lec. sequitur Host. & dicit eam tenendam, quicquid alij scribant. & hanc opi. sequitur
Io. And. hic, & dicit eam probari in c. cum tua, inf. eo. Et in hoc
est duplex fauor matrimonij, ℓm cum. Primo, quia in aliis causis non licet probare falsitatem directe priorum testium, qa esset producere testes super articulo directe contrario, quod nō
licet, vt in d. cle. 2. sed in causa matrimoniali licet, vt hic. Secundo, quia in causa matrimoniali super capitulo, super quo depo
suerunt testes, si non probauerunt, poterunt alij produci, qd in
alijs causis non licet, in d. cle. 2. Et vult dicere in effectu, ꝙ in cā
matrimoniali pñt produci testes, publicatione non obstāte, su-
per eodem capitulo, vel super directe ℨrio. Sed aduerte, quia re
stringit hoc in eo, qui stat pro matrimonio, secus in illo, qui stat
ℨ matrimonium. Sed Io. Cald. hoc vltimū reprobat, dicens idē
esse in eo, qui stat ℨ matrimonium, allegando impedimētum
perpetuū, cum sit eadem rō. s. pctm euitandi. Item fauor est dif-
soluere matrimonium ℨ legem Dei ℨctum, sicut consolidare
legitimē ℨctum. & hoc sequit Do. Ant. hic, & est dictum verisimum, & facit bene c. 1. cum gl. sua. inf. de consan. & affi. Et dic
pleniſſime, vt dixi in d. c. iurauit. Hanc lect. dico veriſſimam in
se, licet Gof. in c. sicut, inf. de spon. & in sum. huius tit. in pe. col.
tenuerit ℨrium, dicens ꝙ admittere testes super eodem capitulo, nō est augere fauorem, sed viā falsitatib. aperire: vt in Auth.
de testi. §. quia, & nititur rndere ad istum tex. & ad c. ex tenore,
& c. cum in tua. infra eo. & vī non recte rndere, adducens pro
tum facit ℨ rō illa, quā sentit; timor. n. subornationis impedit
productionem testium sup eodem capitulo, vel directe ℨrio,
vt d. cle. 2. sed in hac causa matrimoniali non est minus hic ti-
mor præcauendus: ar. c. 1. de iuram. cal. lib. 6. Itē vbi maius peri
culum vertitur, ibi cautius est agendum, in c. vbi periculum, de
ele. lib. 6. sed in casu nrō vertitur periculum maius ℨ in aliis, er-
go cautius est vitandum falsitatis periculum. Ego rnderem du
pliciter. & primo sic, ꝙ in causa impeditiua nō est timor subornationis duntaxat, sed ēt concurrit culpa non producentis an-
te publicationem, & tacita renunciatio, quæ oritur ex publica-
tione. Itē vt litium sit finis, nec licet in infinitum testes produ-
cere, vt colligi potest ex no. per Ioan. And. & per me, in c. frater
nitatis, ac ēt in cā mrimoniali, licet subsit periculū subornatio-
nis,

ADDITIONES.

a Notarius. An notarius possit conficere instrumentum super natiuitate alicuius maxime quando non vidit partum exeuntem de ventre matris, & a quo tunc rogari debeat notarius, vide per dominum Anton. in capitulo primo in fin. 8. colum. de fide instrumento. Et de quadruplici scriptura natalium vide Bald. post Nic. de Mat. in l. neque natales, C. de probat. & de Alexand. consilio 119.

Dicas quod notarius non potest rogari, neque conficere instrumētum, nisi de his, quæ vidit, vel audiuit, & de his quæ fiunt in sui presentia; vt p Host. in capitulo fraternitatis, de hæret. & per Baldum in rub. C. de fide instrum. torum. & in l. cum precibus, C. de proba. & in Auth. sed nouo iure, C. de Ca-pet. & per Inno. in capitulo primo, de fide instrumen. & per Paul. de Castr. consil. 46. & ideo non potest conficere instrumentum super natiuitate alicuius, nisi ipse, & testes in instrumento descripti vider int illum nasci, vel de morte alicuius, nisi vidissent illum mori, vel de vulnere illato alicui, nisi & notarius, & testes vidissent. de mandato tamen iudicis posset instrumentū conficere, faciendo in instrumento mentionem, de tali iudicis mandato, vt per Paul. de Castr. in l. prætor ait, §. primo. in fin. & ibi per Alex. ff. de edēn. & Bal. in titu. de pa. Constan. in §. possessione, in 2. colum. & in l. Imperator, ff. de stā. ho. & in rubr. C. de fide instrum. in 3. colum. & in l. nec patales. C. de prob. ubi dicit, quod tale instrumentum sic factum de mandato iudicis, nō probat, sed facit aliquale indicium. & vide Io. And. in addi. Spec. in tit. de instrumen. edi. in §. postquam, in additione quæ incipit, hanc materiam. Anto. Fran.

Notarius. De quibus notarius possit conficere instrumentum, vide Felyn. in capit. 1. colum. 7. uersicul. item requiritur. infra de fide instrumentorum. Seb. Sap.

b Plenā fidem. Adde, quod etiam fauore dotis inducunt plenam probationem. no. Rom. sin. suo 436. incip. uerba enunciatiua. Et de uerbis de futuro consensis, an, & quando disponant per eundem Rom. sing. 453. incip. quid si dixit testator. & generaliter, an & quando probent, uide per Bald. in prælu. 5. char. uer. & circa hoc dubitatur. Barto. in l. gerit, colum. 33. & sequen. de acquiren. hæred. & Alexan. in l. ex his. ubi multas remiss. alleg. C. de testam. mili. Zachar.

Circa uerba enunciatiua, primo quæ dicātur uerba enunciatiua, uide Bald. in l. 1. in 1. col. in uer. vlt. alleg. & in 2. col. in uer. quæro quidem, C. de fideican. adie. leg. & an probent in dote seu pro dote, dicas, ꝙ saltem probat simplene, & plene, cum iuramento uxoris, uide Bar. sing. in cons. 33. incip. dictum sic se habet, Titius & Seius. ubi etiam dicit, ꝙ pro dote quandoq; plene probant. l. 1. cum gl. C. de dot. promis. & uide Pau. de Ca. in cons. 3. incip. Titius de Bellanis. & uide d. Ant. in c. fi. de iureiu. & uide p Alex. in Lex hac scriptura, ff. de do. & an probent in contractu, & uide in l. optimam, C. de phen. & commit. stip. & uide Bar. in l. fi forte, de caltren. pec. & per Alex. in rem alienam, ff. de pig. act. & in l. donatione, C. de colla. & an, & quando probent, uide per Bar. in l. Lucius. in §. filiam, ff. ad Tre. uide per Bal. & Angel. in l. cum aliquis, C. de in. delib. & per Bar. & Alex. in l. non epistolis. C. de p ba. & per Alex. in l. emptorem §. ancilla, de rei uen. & an, & quando differnant in vltimis uoluntatibus, in contractib. & in statutis uide in d. l. ex his verbis, C. de test. mil. ubi ponuntur multæ remissiones per Bar. & Alex. in l. ex hac scriptura. de do. Adde tamen, ꝙ in testamentis ad piam causam sponunt. casus est singu. secundum Card. in cap. iudicante. de testa. & uide barto. in l. 1. in 2. quæstio. 6. princip. quæst. C. de sacrosan. eccle. in 12. colum. Ant. Fran.

c In causa matrimoniali. Imo ubi suadet æquitas, videtur, ꝙ post publicatas attestationes possint de nouo testes produci, ut generaliter sentit D. Anto. in c. supra de iud. ubi dicit, ꝙ post conclusum in causa possunt produci instrumenta, quando æquitas suadet, & ita dicit de facto obtinuisse. Hinc etiam quando sunt testes legalissimi, possunt produci post conclusionem in causa, ut per Alexan. in Auth. sacramentum. C. de iudi. quod saltem procedit de allegata æquitate canonica, secundum do. Anto. in capit. 2. in fi. supra de probationes sic, intelligendo prout leg. & no. in c. præsentis, inf. e. ti.

nis, aliæ tñ rationes non concurrunt per ea, quæ leg. & no. in c. consanguinei, & c. lator, de re iudi. Secundo potest responderi sic, ꝙ licet subsit timor, tamen propter præsumptionem, cui po
test iudex caute prouidere, non dēt impediri via veritatis habendæ ad euitandum periculum animarum. Nā plus pondera
tur rō peccati, ꝙ timor subornationis: quod patet expresse in c. lator, & c. consanguinei, vbi pars admittitur, etiam post sententiam, & hæc no. Sed quanquam hæc lectu. sit vera in se, non tñ congruit multum huic literæ, tum quia nō fundat se super matrimonij fauore, tum quia nullam facit mentionem de publica tione. Vnde legitur quinto secundum Vin. ꝙ hic nō erat facta
a publicatio, sed index a simplr dixerat reo, probatum esse impedimentum, & propter hoc iudex nolebat eum admittere ad p-
bandum contrarium, quod non erat fiendum, cum non didicisset plene testificata, nec sciuisset formam, & circunstantias depositionum. Vel sexto, secundum eundem, erat de consuetudi
ne prouinciæ illius, vt pars interesset depositioni testium; & p-
pter hoc iudex volebat excludere partem, ꝙ non est fiendum, ꝙ no. Item septimo, secundum Vin. iudex indiscretē b publicatis testes, & ideo non fit præiudicium parti, quominus alios p-
ducat pro hoc no. Spe. eod. titu. §. satis vtiliter, vers. 10. & dixi in c. fraternitatis. Istæ tamen tres vlt. lec. licet sint veræ in se & no-
c tabiles, diuinant tamen ad istum tex. Octauam lec. c sentit hic D. Anto. ꝙ productio instrī elidebat præsumptionem subornationis testium. Hæc lec. mihi placet in se. vide ad hoc, ꝙ in simili no. Inn. in c. cū clamor, inf. eo. & ꝙ dixi in c. fraternitatis, sup. sed non puto conuenire huic literæ, maxime In fi. dū dicit, ꝙ hæc ℨuetudo erat iuri ℨria, sed nullibi hoc cauetur expresse, vt
d productio instrumentorum, maximè quoad verba enunciatiua, aperiat viam productioni testium. Nona lec. est, vt procedat
ille tex. qñ pars non potest ante publicationem attestationum instrui super directa vel indirecta probatione ℨria, ideo non est
e sibi imputandum. iuxta ea, quæ leg. & no. in c. ex tenore, inf. eo. & fm hunc intellectum tertio summaui. & sentit Io. And. hic in quadam apost. super tex. & sic declara. Instans ptra matri
monium simpliciter proposuit consanguinitatem in casu, phi
bito, nec in suis articulis distinxit gradus, sed testes sui postmodum producti distinxerunt gradus, ponentes illos I. & A. in primo gradu. Publicatis attestationib. pars aduersa voluit, pbare illos non esse fratrē & sororem. certè debuit admitti, quia non est, quid sibi imputetur, quare primo nō probauit, cū hoc ignoraret. ad hoc qd no. in gl. 4. q. 3. c. fi testes. §. fi qs testibus. & Inn. in d. c. ex tenore. Ponitur decima lect. q̄ in veritate magis quę
sit literæ, q̄ aliqua ꝓcedentium: videlicet, ꝙ hic non erat publi-
catio attestationū facta, sed erat hæc ꝓsuetudo, d ꝙ ex quo actor probauerat consanguinitatem, nō deberet aduersa pars admit-
tiad, pbandum ℨrium; & satis erat iudici hoc esse notum. & for
te fuit inducta consuetudo ad euitandum periculum falsitatis;
& sic sola cōsuetudo erat cā prohibitiua, non aūt ius cōe, vt cla
te colligitur in vers. & tu. non esse consuetudinem, sed papa
dicit eam esse iuri contrariam, ideo non obstante ea, &c. Et
profecto erat iuri contraria, quia ex quo non erat facta publi-
catio attestationum, debebant testes ℨrij recipi, vt veritas ma-
e gis eluceſceret, inf. e. c. in nostra, & in l. circa, ff. de probatio. † Ex
istis notabilem, & nouum intellectum, vt non valeat ꝓsuetu
tudo impediens productionem testium fiendam per reum, li-
cet actor prius probauerit intentionem suam, ex quo reus ad-
huc nō didicit testificata alterius partis, & sic quarto loco sum-
mauit. valet tamen consuetudo, per quam licet producere testes, etiam publicatis attestationibus sicut recitat hic D. Ant. te
here Io. An. in add. Spec. in ti. de excep. §. dicto. ver. sed nūquid
attestationib. publicatis. Sed certe hoc non dicit ibi Ioan. And.
sed loquitur in alia qōne. nunquid reo liceat, publicatis attesta-
tionibus nouam exceptionem proponere, & probare, & sic nō
loquitur de eisdem capitulis, vel directe contrarijs. Dictum tñ
puto verum in se, quia si partes pñt hoc communi consensu, vt
f fraternitatis, sup. eo. multo fortius hoc poterit induci de con
suetudine, quæ est fortior, quod no. † Vlt. extra glo. quæro, per
quot testes reprobari pñt testes inducti pro aduersa parte? Dic
breuiter sic concludo, quod aut volo reprobare personas ip so-
rum testium, aut dicta, vt primo casu sufficiant duo, etiam ad re
probandum centum: secundo casu requirūtur numero plures.
g Ratio diuersitatis est, quia in primo casu, testes non deponunt super eodem, nec isti testes sunt soli ad reprobationem illorū testium. Sed non est credendum cuilibet illorum dicenti es ido
neum, quia etiam solus, & in facto proprio. Item isti duo sunt p
testes, & deponunt in facto alieno, sed in scāo casu deponunt super eodem: ideo si sunt contrarij, standum est plurib. nume-
ro, nisi alij præualerent meritis. de quo tamen dicēdum, vt plenius in c. in nostra, inf. eo. & in l. 3. ff. eo. Et sic habes vnam diffe
h rentiam, an testes deponant contra personas aliorum testium, an ℨ dicta. Alia dria, quia ℨ dicta non admittuntur testes publicatis attestationibus, nisi fm ꝙ no. in d. c. licet, de ꝓb. sed ℨ per-
sonas sic, intelligendo prout leg. & no. in c. præsentis, inf. e. ti.

ADDITIONES.

a Iudex. Publicatio verbalis iudicis sola non impedit productionem testium, & ita tenet D. Ant. hic in vlt. col. versi. conclude aliqua ex prædictis. & hoc idem dicit D. Ant. in c. fraternitatis, in 24. col. sup. eo.

b Indiscrete. Publicatio attestationum indiscrete facta, volente, vel inuita parte, non impedit productionem testium. & ad hoc vide hic D. Ant. in vlt. col. ibi. quædam est publicatio, & in c. constitutis, il 3. circa fi inf. e. & in d. c. fraternitas, in 23. col. sup. eo.

c Octauam lect. Publicatis attestationibus possunt produci testes mistim cum inst. & istū intellectū singula. quem quotidie allegant aduocati, sentit etiā d. Anto. hic infra proxi. 3. colum. versi. vel dicas & apertius, infra eo. capitu. in fin. vlt. col. & sequitur Roma. in repe. rub. ff. de arbit. sit facit ad hoc quod no. Iaco. Butr. & Bald. in l. certi condi. §. quoniam, ff. si cer. peta. vbi dicunt, quòd si per statutum non potest fieri probatio per testes à certa quantitate supra, si tamen ad probationem debiti producantur testes, & instrumenta se inuicem coadiuuantia, admittitur illa probatio, licet adsint testes, & facit ad hoc, quod no. Do. Anto. in c. auditis, in 2. colum. ver. no. 6. de restitutio. in integr. vbi dicit, quod illud, quod non potest probari, nisi per scripturam, potest tamen coadiuuari & certificari per testes, & de hoc dicit ibi esse casum, qui alibi non reperitur.

Adde, quod testes produci possunt vnà cum instrumento, publicatis attestationibus, Roma. sing. suis. fol. 9.

d Consuetudo. Sed dicit glo. mag. in fi. in c. per tuas, in fi. inf. eo. quod illa consuetudo est contra ius commune. Quod valeat ista consuetudo, tenet etiam Spe. in ti. de teste. §. satis vtiliter, in 2. col. ver. quid ergo si peto.

SVMMARIVM.

1 *Testes, licet vnus post alium viderint virum super mulierem, probant adulterium.*
2 *Testes videntes virum & mulierem in latebris inuicem se osculantes, probant fornicationem.*
3 *Sola uicinia fama, non probat copulam carnalem.*
4 *Testimonium de auditu proprio cum alijs adminiculis probat copulam carnalem.*
5 *Depositiones de auditu, cum fama, & alijs adminiculis, probant ad omnes effectus, etiam ad separationem matrimonij.*
6 *Cæcus & ille, qui fuit retro cortinam, si habet uoces contrahentium notas, potest deponere de contractu.*
7 *Adminicula, quæ sunt in casu istius capituli.*
8 *Vnus testis cum alijs adminiculis, est sufficiens probatio in factis antiquis.*

CAP. XXVII.

PRæterea. Carnalis copula probatur per coniuges testimonium de visu. Idem in testimonio auditus, quod adminicula & fama coadiuuant. Communis diui. Secunda ibi, respondemus. Casus lit. Aliquis accusatur, quod ipse cognouit aliquam mulierem, quæritur an testes, qui ad hoc probandum inducuntur, sint interrogandi de visu, vel etiam sufficiat sola viciniæ fama, vel vtrum sit credendum testibus, qui carnalis copulæ dīt se esse conscios, sed de visu nihil dicunt. Respondet papa consultus, quod si testimonium conueniens reddatur de visu, vel etiam de auditu, & præsumptionem violentam fama consentiens subministret, & alia adminicula legitima adsint, standum est testimonio iuratorum, quibus omnibus consideratis iudex informabit motum animi sui ex argumentis & testimonijs, q̄ negocio comperierit aptiora, & sic formabit sententiam. B. No. quod per solam famam non probatur carnalis copula, nec etiā
a per testimonium a de auditu, nec per sola adminicula, sed hæc simul iuncta probant. Ex quo collige, ꝙ diuersæ species probationum simul iungūtur ad faciendam probationem perfectā. Ad idem l. 3. ff. e. & quod dixi in c. cum causam, sup. de prob. vbi de hoc. Not. 2. quod vbi datur testimonium de visu, non requiruntur alia adminicula, etiam ad probandum carnalem copulam. & pondera tex. dum dicit, Conueniens: non. n. requiritur, quod omnino perceperint concubitum; sed satis est, ꝙ percepe
rint illud, quod cōuenienter in talib. percipi potest. De quo inf. dicam. No. ibi, circunspectus iudex atq; discretus, qualis debeat esse iudex. Item, quod commissa arbi. iud. vīr commissa, tanq̄ arbit. circunspecti & discreti viri, ideo si non facit tanquam cir cunspectus & discretus, potest ab eo appellari, vt in c. j. de dila. & quod ibi dixi. facit quod no. Bar. in l. fi qua pœna, ff. de verb. signifi. No. ibi, Motum animi sui &c. quod non potest dari certa doctri. cir. probationem complendam, sed oportet, quod ita vrgeant, quod aīum iudicis inducant ad credulitatē, de quo vide p Bar. in l. admonendi, ff. de iu. iu. facit l. 3. eo. ti. & no. ibi, rei aptiora &c. quod illæ probationes magis stringunt, quæ sunt aptiores, & verisimiliores negocio, de quo agitur. Ad quod 4. q. 3. c. si testes, & per Innocen. in c. auditis, de præscr. & per glo. in c. 1. cod. titu. lib. 6. Nunc vt clarius habeas intellectum huius cap. & glo. quæro quot quæstiones fuerint hic formatæ, & qua
1 liter ad illas rndeatur. Dic, ꝙ qōnes fuerūt tres. † Prima, an in p-
banda

ADDITIO.

a Testimonium. An per dicta testium deponentium de auditu probetur copula, adde in hoc quod scribit D. Ant. plene in c. ex literis. inf. eo. & in c. ex literis, sup. de consuet. & in c. fi. de succ. ab inte. in quibus iuribus plene habetur, quando valeat testimonium de auditu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

banda carnali copula sint testes interrogandi de visu? Et ad istā q. ñdetur, q sic. & magis late respondetur, q̃ fuerit queſitū. Dicitur enim, q conueniens testimoniū de visu, sufficit, & sic nō solum sunt interrogandi, sed etiam sufficit tale testimoniū, qa satis est, q sit conueniens, vt in tex. Et pro tanto dicit Papa conueniens, quia vt dicit Io. And. sufficiens testimoniū in hoc red di non potest: licet. n. testes viderint virum supra mulierē, non per hoc necessario infertur, q illā cognouerit. Forte. n. vir erat frigidus, vel maleficiatus, vel non potuit tunc coire, licet alias esset potens, quia forte erat mulier arcta: hæc tamen dispositio sufficit, quia nō potest iste actus carnalis magis stricte, & neces-
a 2 sario percipi. † Imo plus dico, q licet testes non viderint virum & mulierem cōmiscentes præcise eodem tēpore, sed interpollatim, continuo tamen vnus post alium, hoc sufficit, quia per foramen viderunt successiuē illos coeuntes, quia cū iste actus sit successiuus, non videntur deponere super diuersis fornicationibus, sed super vna tantū, ita no. dixit glo. in c. nihilominus.
a 2.q. 9. & Cy. in l. testiū, a C. eo. Adhuc plus dico, q probata erit
b fornicatio, b si viderunt virum, & mulierem in latebris se oscu lantes, & amplexantes, quia isti sunt actus propinqui ad actum. Vnde alibi dixit Bar. q deprehēsis viro & muliere in huiusmodi actib. propinquis, reddit adulterium, seu fornicatio notoria. Ita no. in l. 2. ff. de fur. & l. capite quinto, ff. de adul. Facit l. si quis non dicam rapere, C. de epi. & cle. canonizata, de pœ. dist. 1. c. si
3 quis, & hęc quo ad 1. q. † Secunda qō huius tex. fuit, an sola vicinę fama sufficiat ad copulam carnalem probandā. Et ad hāc tacite in tex. respondetur, q̃ nō. Ex quo. n. requiritur cum fama testimonium de auditu, ac alia adminicula, satis innuit famam solam nō sufficere. & pro hoc facit, quia fama, tanq̃ sæpe fallax, non probat, facit inf. c. tam literis, 4. q. 3. d. c. si testes, §. item sæpe. & hic tamen vide quod plene dixi in c. veniens, sup. eo. & p Bar. in l. de minore, §. tormenta, ff. de qō. Et quantū ad propositum, dic hoc procedere, cum agit ad plenum præiudiciū inferēdum, alias enim sola fama q̃nq; sufficit, puta quoad impediendum matrim. Ꝫhendum, vt in c. super eo. inf. de consang. & aff. Item quo ad suspendendum infamatum, donec se purgauerit, vt 2. q. 5. c. presbyter, & inf. de purg. can. c. inter. Item quo ad facultatem inquirendi de veritate, vt in c. qualiter, & qñ. il 2. de
4 ac. & die plenius, vt no. vbi sup. remisi. † Tertia qō huius tex. fuit vtrum sit credendū testib. iuratis, qui dñt se carnalis copulæ cōscios, sed de visu nihil affirmant, & ad istam qō. Papa nō ñdet hic, f̃m Inn. Sed Host. dicit, q ñdet inf. in ver. vel ēt de auditu, &c. & satis puto cū verū dicere, & mens est litere, iudicio meo, q si testes dñt se conscios. f. q audiuerunt eos commiscentes, sed nihil viderunt, & cum hoc occurrat fama publica, & alia adminicula, satis erit probata copula, aliter non. Et licet Papa dederit hanc instructionē, tñ postea in ver. etenim circunspectus &c. Papa ñdet magis gene. aliter, f̃m Hostiē. & bene, q in hoc non pōt dari certa & inuariabilis, doctrina. Sed circunspectus iudex, & discretus habebit examinare, qñ prędicta, vel similia sufficiant, vel non: & hæc est responsio tertię qō. Capitur ergo hic testimonium de auditu proprio, vt quia audiuerunt eos cōmiscentes, non aūt pro auditu alieno, quia id nō est proprie testimonium, vt dicit gl. 2. l. in summa, §. idem Labeo, ff. de aqua plu. arc. & sic facit ad propositum qōnis formatæ. Istud aūt testimonium de auditu proprio, licet alias sit per se sufficiens, 14 q. 2. c. q̃q. no. gl. in d §. idem Labeo. tñ hoc per se non sufficiebat, quia actus copulæ non percipitur sensu auditus tantum, sed visus. Ideo requiruntur hic alia adminicula, & per hoc habes de-
5 claratam primam gl. Sed quæro nunc expediendo cum tex. to tam materiam, & gl. fi. nunquid sufficiant tales depositiones. f. per testimonium de auditu, famam & alia adminicula, quo ad omnes effectus, ēt si agatur ad matrim. Ꝫctum dissoluendū pro pter affinitatem prius Ꝫctam? Gl. alleg. pro & Ꝫ, & tandem dat tres intellectus, ad quos causandos sufficit tale testimoniū. Primo, si agitur ad matrim. impediendum per viam denunciationis, & sic dicit posse intelligi hunc tex. Sed certe hic intellectus non procedit, quia ad hunc effectum sufficeret sola fama, vt supra dixi, & tamen iste tex. requirit hic vltra famam, testimoniū de auditu, & illa adminicula. Secundus intellectus gl. est, vt sufficiat quo ad probandum exceptionem adulterij, & ad repellē dam actionē institutā ad thori separationē. Tertius intellectus est, si agat de probanda copula ad effectū separandi matr. quo, ad thorū. Nam in istis casib. agit de modico piudicio, ideo sufficiunt tales probōnes, secus si ageret ad separādum matrimonium, vel ad aliud graue præiudiciū, & sic multū restringit intellectum huius c. Ioē. And. non placuit huius gl. restrictio, sed intelligit text. generaliter, vt sufficiat probare copulam modo prædicto ad quemcunq; effectum agat, ēt si venit ad dissoluēdum matri. iam contractū, intelligendo tñ de audito proprio, & non de auditu auditus, vt dixi. Mouet, qa oportet illā probō nem recipi, ex qua violēter id præsumat. sicut obseruat in simili in probanda paternitate & filiatione. c. per tuas. sup. tit. proxi. & c. transmissæ, qui fi. sint leg. cum cōcor. ibi positis. Aliter, f̃m eum, possent dici iura superflua, quę de impedimento affinitatis tractant, quasi velit dicere, q de facili non pōt probari carnalis copula, nisi modis prędictis, cum multum cautè expleat & sensus visus modicū plus operetur, cū necessario nō possit probari ꝓcubitus, vt sup. dixi & hoc satis mihi placet, tum p rōnes prędictas, tum qa iste tex. loquit gñaliter, & sic debemus eū
6 intelligere quo ad oēm effectū. † Nam videmus in simili, q ęc-
c cus e & ille, qui fuit retro cortinam, vel tenuem parietē, hūs vo ces Ꝫhentium notas, potest deponere super Ꝫctu seu verbis prolatis a tertio, vt est gl. not. 3. q. 9. c. testes, d. §. idem Labeo: & idē ibi Bar. & per Cy. in l. testium, C. eo. & per Doct. nostros, in c. 2. de consue. licet antiqui dicant, vt Ang. in l. si non speciali, C. de test. q tales non faciunt talem plenam probationem, quia decipi potuerunt in voce. Ita dico in proposito, ex quo prius vide runt virū & mulierē in eadem camera, & postmodum audiuerunt eos cōmiscentes, faciunt presumptionē maximam, licet non plenā probationē, quia potuissent decipi in audiendo, sed cum

ADDITIONES

a In l. testium. Et idem dicit ibi Bal. cir. fi. & Io. And. in addi. Spec. in tit. de teste, §. iam de interrogatoriis, in antep. col. ver. quid si unus, in add. q̃ inciādē, in quouis actu. Et adde hic Bal. in l. neq; natales in fi. in 1. col. C. de probat. ubi dicit, q probatur aliqua meretrix non probato actu, sed probatis circunstantiis, ut plurimum uerisimilib. ut quia intrant & exeunt scholares de domo, de die, & de nocte, & dicit, q quando scholaris loquitur cum puella, non præsumitur dicere, Pater noster. Et ista duo ēt ad literam dicit Petr. de Anch. in reg. semel malus, in 6. char. lib. 6. Et adde hic Bal. in d. l. testiū. C. eo. in prin. vlt. col. ubi dicit, quod si testes, qui uiderunt iuuenem cum puella in uencula in lecto, deponunt eam esse corruptam, magis eis creditur, quam aliis dicentib. eam virginem. & de hac q. & per quæ signa dicatur copula p bari, uide gl. fing. secundum Ang. ibi in l. 1. ff. de uar. & extraor. cog. gl. in l. quod aūt, ff. de adul. & ideo dicit gl. in c. dixit Dns. 32. q. 1. c. quod per lusionem probat fornicatio. Et ideo si maritus fuit diu absens, uel pus, sed ita firmus, & reperiat uxorem hfe filium anniculum, ex hoc est probata fornicatio, ut dicit tex. in l. filium, ff. de his, qui sunt sui, uel ali. iu. Vide gl. in uer. discreta, & in c. inquisitioni, de sen. exc. & adde, quod testes, qui inducitur ad probandum adulterium, non probant, nisi reddant eām dicti sui, quia hoc non pōt plene videri, nec sentiri. Ita Bal. in l. fola, in 2. col. C. eo. Et adde de hic tex. cum gl. in uer. concubitus, & in c. nec aliqua. 27. q. 6. a adde quater probetur adulterium, R. o. cons. 367. & qualiter probetur carnalis copula, per Are. consi. 13.

Circa probōnem copulæ carnalis, dicas, quod illa præsumitur ex confessione unius cōiugis, licet alter neget, uide Inn. in c. ex parte, in gl. mag. de vel. spol. & uide eundem in c. continebatur de desp. impu. ubi dicit, quod probatur per iuramentum allegatis illam interuenisse, quia in dubio præsumitur interuenisse, secundum Bal. ibi. & sue possidetis, C. de coll. & uide quæ habentur in c. ex literis, de præsump. Et uide per Bal. in l. Deo nobis, C. de epis. & cler. ubi multa dicit ultra ea, quæ hic tanguntur per gl. & Doc. circa illam probationem copulæ.

b Fornicatio. Vide quod dixit Bal. in c. tuæ, de procu. ubi sentit quod adulter probetur ex eo, quod uisa fuit mulier osculari, & ponere manus ad minalas, & ideo ex talib. signis sedm eum ita priuatur dote, sicut ex adul. de quo uer. decimo, in rub. sup. de iud. in 1. lec. col. 1. uide ēt quod no. Bal. in l. negnatales, C. de proba. ubi dicit, quod probatur meretrix ex eo, quod probat scholares ad eam passim accedere. Et de hac materia late ponit And. de Are. in tract. maleficiis, in uersic. Che me hai adulterata la mia donna, columna 17. Seb. Sap.

c Cæcus. Dicit hic Imo. quod gl. huius c. est fin. in iure can. qđ qñ agitur de probanda copula ad effectum impediendi, non probabit copula per testes, qui audiuerunt pariete intermedio, uel cortina. Et sic in hoc solo sequitur glo. & in reliquis cōem opi. & sic ista gl. fin. in l. summa, §. ide Labeo, ff. de aqua plu. ar. quæ dicit, quod testes, qui habent notas uoces contrahentium, probāt, licet audiuerint pariete uel cortina intermedia, restringitur ut habeat locum regulariter in contractib. præterquam quando agitur ad dirimendū matrimonium. Quod regulariter ualeat testimonium de auditu, ꝓprio, cui tina uel pariete intermedio, tenet Arch. in c. hoc vī. 22. q. 5. in 2. colū. qui ab hac regula excipit octo casus, quos oino uide. Et ultra illos adde, quod præ dicta regula non habet locum in testō, unde non sufficit, quod testes audiuerunt testatorem cortina intermedia, hoc dicunt Cy. & Bart. in d. l. non speciali, his alle. C. de test. Pro illa gl. in d. l. in summa, est bona gl. in c. testes 3. q. 9. in uer. quæ uiderint, quæ dicit, quod cæcus pōt esse testis, si habet notas uoces contrahentium. Item quando agitur de probanda copula ad effectum impediendi, non probatur copula per testes, qui audierunt pariete intermedio, ut hic. Item adde, quod in crialib. nunq; valet tale testimonium de auditu per cortinam intermediam, uel tenuem parietem, ut tenet Imo. in d. l. 1. in fum. §. idem Labeo, ff. de aqua plu. arc. Pro quo optime & generaliter in quocunque casu huius casus tex. in Auth. de instr. ca. & fi. in §. fi. q. Item de hac matcria uide per Ang. in l. si speciali, C. de testa. Item adde, q de testimonio auditus late scribit D. Ant. in c. tam literis, & quod ibi latius me dixi infra eo. Adde an ualeat testimonium de auditu, Alex. cons. 41. lib. Fran. Are. consi. 37.

An, & qñ testis de auditu probet ultra hic alle. dicas, quod testis debet deponere de his, quæ cadunt in sensum ipsius, uel de auditu, uel de uisu, uel de tactu, f̃m subiectam materiam, & sedm quod conuenit sensui, per quem deponit, ut per Bal. in l. conuenticulam, C. de epi. & cle. & per eundem in testium facilitatem, C. de test. & per Ang. in Auth. de instr. cau. & fide. in 1. col. per illum tex. in uer. præsentibus. Et in auth. de tabell. in prin. in 1. col. Et ad testes, quorum unus deponit de uno sensu, & alter, de alio, cōiungantur ad fi. ut probent, & quando deponunt de actu perceptibili duobus sensib. probent, uide quæ habentur in cap. 2. de consue. & in c. fi. de suc. ab intest. & per Bal. in l. 1. in 7. col. de confess. & uide per Alex. in l. quod meo, in §. fi. uersus torem, ff. de acqui. posse. & uide Ioan. de Imo. in c. tam literis, his allegatis tenet contra dom. Ant. & uide eundem Alexan. in l. non speciali, his alleg. Ant. Franc.

a cum fama a & alijs adminiculis faciunt plenam probationem, maxime iunctis not. per Barto. in d. l. capite quinto, & l. 2. de q-
7 bus supra dixi: & iste est verus intellectus totius cap. † Si autem quæris quæ dicantur adminicula in casu nostro: dicit Hostien. quod sunt tactus, visus, risus, iocus, missio nunciorum, & iocalium, cohabitatio, amplexus, osculum, & similia, & vide quod habetur in cap. tertio loco, & c. literis, de de præsum. & d. l. capi
8 te quinto, & de adulte. † Adde prædictis no. dictum Iaco. Bald. quod recitat & sequitur hic Hostien. qui dixit, quod si est vnus testis de visu cum fama, & alijs adminiculis certis, & probabilibus, sufficiens est probatio in factis antiquis, de quibus non est memoria, & in delictis quæ occulte fiunt, ad hoc faciunt in argumentum multa iura. 23. quæstio. 1. cap. dixit Dominus, C. de adulte. authen. si quis ei, & ff. de aqua plu. arcen. in l. in summa. Idem Labeo. & ff. eo. l. 3. §. 1. & 2. & c. cum in dicec. de visu. & cle. vna. eod. tit. Vide ad confirmationem illius dicti Iac. Bald. quod ponit Lap. alleg. 55. & facit. l. indicia. C. de rei vend. & vide omnino, quæ dixi in c. tertio loco, de prob.

ADDITIO.

a Cum fama. Quando fama cum alijs adminiculis faciat plenam probationem, late traditur per Bar. & alios, in l. admonendi, ff. de iureiu. Et quando probationes diuersi generis coniungantur ad faciendam plenam probationē, vide Alex. in consi. 128. incip. ponderatis. col. si. in 2. vol. & in consi. 150. in ep. in causa & lite, col. fi. in 5. vol. & in consi. 13. incip. viso diligenter, col. 8. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Vbi, etiam legato Cardinali, non creditur in præiudicium tertij Papæ, vero sit, & an Papæ, Cardinali Episcopo, & iudici credatur.*
2 *An scriptum iudicis faciat fidem, & possit per testes, & quot reprobari.*
3 *An instrumentum possit reprobari, & per quot per testes.*
4 *An aduocatus, uel procurator possit esse testis.*

CAP. XXVIII.

GVm a nobis. a Vnius iudicis verbo non credit, scripturę vero eius p testes reprobari possunt. Fallit hoc in Papa. Ita communiter summatur, & satis placet. infra tamen latius declaratur: & secunda pars ibi, ne scriptum, tertia ibi, salua. Casus lit. Quærebatur vtrum dicto, seu verbo vnius iudicis sit credendū in causa &c. Dominus Papa respondendo inhibet, ne vnius iudicis, quantuncūque fuerit authoritatis, verbo credatur in causis, siue super testamentis, siue quibuslibet alijs contractib. quæ illo agitur; nec scriptum eorum, nisi testiū adminiculo fulciatur, eam oblineat firmitatem, quin ei possint, & debeant duorum vel triū testium bonorum testimonia præualere, salua in omnibus sedis Apostolicæ authoritate. Ber. No. ibi canonica, & cunilia iura &c. pro communi vsu allegandi. Nam leges seculum appellantur ius ciuile, pontificum vero, ius canonicum. & hic no. quod verbum Canon late intellectum compræhēdit in se omnem constitutionem papalem, seu vniuersalis Ecclesiæ. Quandoque sumitur, vt species constitutionis, de quo dic, leg. & not. in sum. 3. distin. Quandoque ius ciuile appellatur sic humanum, canonicum vero ius diuinum, vt in cap. 1. de iudicium. & dic, vt ibi dixi. No. 2. ex eod. versi. quod licite alle gantur iura ciuilia in foro ecclesiastico, etiam vbi in eadem dispositione concurrunt canones. & sic tempera glos. in cap. si in authorum. 10. distin. † No. pulchrum tex. iuncto princ. cum fi. quod excepto Papa, non creditur in præiudicium alterius ver sus cuiuscunque, quantæcunque fuerit authoritatis. Ex quo. n. tex. in fin. excipit papam solum, videtur includere omnes, citra eum. Nam exceptio firmat regulam in alijs. 3 2. q. 7. c. dominus. & c. 2. de coniu. lepro. Ex quo infertur, q etiam Legato Cardinali, non est credendum in præiudicium alterius: vide bonam gl. quæ hoc tenet: in c. sicut, de sen. exco. No. ex hoc, & ex tex. q
1 generaliter excipit Papam ab omnibus supradictis q non dum literis Papę est credendum, sed etiam verbo suo, & sic literæ Papæ, & ipsius verbum nudum, videtur æquiparari, quod tenet hic Host. in fi. & no. q videtur hoc procedere, siue quæstio sit de spiritualib. siue de reb. profanis, ēt si de contractibus instrumentis, quod est valde. no. maxime pp no. per Inn. in c. quisitionis. de sen. exc. facit c. quicunque, 11. q. 1. siue intelliga tus id in summo Pontifice, vt intellexit hic Hosti. siue intelligatur in quolibet ejo inferiori, & tunc facit, arguendo per loca a maiori. No. in ver. nec scriptum, q scriptura iudicis facit fidem, non tamen tantam, quin possit reprobari per testes, & ponderea. Ex co. n. quod dicit, posse per testes reprobari infertur q ex se, sine alio adminiculo facit plenā fidem, quod profecto non procedit in iudicialibus, per c. quoniam, de prob. vbi secū dum vbi no. in extraiudicialib. debet limitari, secundū not. in c. post cessionem, de prob. & dic plene, vt ibi dixi. † Quæro, quia loquitur de vno iudice, quid si sint plures, nunquid eis credendum sit: Gl. 3. videtur concludere, q si aliquid asserūt in ipsa infantia, vbi sunt iudices, non est credendū, nisi quatenus cō stet legitimis documentis, per d. c. quoniam, sed in causa appellationis eis credetur duabus circunstantijs concurrentib. f. q non, sint alij testes, & sic in defectū. Ité si deponunt sup processū, nam super principali causa non possunt esse testes, per c. statuendum, alias statutum. 2. q. 6. Ita concludit hæc gl. De hac materia vide per Innoc. in c. 2. de arb. & per Do. Ant. qui late prosequitur, sed intricate & per Io. Cal. Sed clare prosequendo dic, q aut quæritur de literis Papæ, & dic, vt plene leg. & no. in cle.
b literis. de prob. Aut de verbo ipsius, & si perseuerat in eo, sibi
c credendum est, c vt hic. Nemo enim illi contradicere potest, se cundum Hostien. alleg. 19. distin. c. in memoriam. 9. quæstio. 3. c. cuncta per mundum, & c. per principalem. & supra de offic. delega. cap. ex parte, il 2. potest tamen ei dici, secundum eum. Salua maiestatis reuerentia, algd est, de quo non recordamini, quia plerunque nos fallit obliuio. 23. distin. cap. præterea. & ipsum decet patienter audire, & quod cum humilitate proponitur, exaudire. supra de rescrip. c. si quando. de rest. in integ. cap. tum ex literis. Ego credo hoc verissimum in his, in quibus Papa habet liberam potestatem, vt in beneficialibus, spiritualibus & similib. Sed dubito, quid de alijs, puta in causis laicorum pro fanis, & in alijs, in quibus non potest vti potestate absoluta, iuxta no. per Innocen. in d. c. inquisitioni. nunquid sit credendum nudo verbo suo, in præiudicium aliorum? Et quod non credatur, facit, quod habetur Ioan. 8. c. transumptiue. in cap. 1. 2. qō. 4. vbi Christus noluit, quod sibi crederetur, sed voluit se conformare legi diuinę dicenti, In ore duorum &c. inquit, si duorum hominum testimonium verum est, quare testimonium meū, & patris mei non accipitis? Ad idem facit in simili. 2. quæstio. 1. cap. Deus omnipotens: vbi dicitur, quod Deus noluit punire peccata Sodomorum, licet sciret tanquam Deus, nisi prius eos conuinceret, tanquam iudex. Item in lege diuina nullus casus est exceptus, nec alibi reperitur contrarium. & ad istum text. posset dici, quod loquitur in his, in quibus habet plenam potestatem, posset tamen argui de cap. quicunque. 11. quæstio. 1. sed illud est priuilegium Imperatoris, vt not. Innocen. in c. nuper. infra eod. & loquitur, quando deponit in forma testimonij. co-
d gita. Aut loquitur in Cardinali, & tunc si est legatus, creditur verbo suo in his, quæ sunt non multi præiudicij, d iuxta ea, quæ leg. & notan. in cap. nobilissimus. 97. distinct. & per glo. in cap. sicut. de senten. excommunica. in alijs secus, vt hic. Et vide per Ioan. And. in cap. 1. de offic. deleg. lib. 6. & quod not. in cap. constitutus. in princip. de appella. vbi de hoc. Si autem esset non legatus, regulariter non debet credi in alterius præiudicium, vt hic, nisi aliud habeat stylus curiæ, de quo in d. cap. constitutus. De literis vero Cardinalium, dic vt plene dicam in capit. quod super his, de fide instrumen. Aut quæritur de Epi copis, seu l'tę latis, vel iudicibus inferioribus: & respectu literarum, siue habeant sigillum, siue subscriptionem: dic, vt plene dixi in capit. post cessionem, de probat. Quo ad nudum verbum eorum aduerte, quod aut voluit deponere non in forma testimonij, & eis non creditur in præiudicium aliorum, etiam sub ditorum, vt in cap. si tantum, & c. placuit. 6. quæstio 2. facit, cap. si sacerdos, de offi. ordi. & 2. quæstio. 7. cap. plerunque, & maxime hoc procedit in iudicibus, vt in c. quoniam. supra de proba. possent tamē haberi dicta eorum, vt instructiones. de cōfir. vti. vel inu. c. cum dilecta. in prin. vbi per Doct. facit cap. innotuit. de elect. not. Innoc. in capit. 2. de arbit. Aut volunt deponere in forma testimo-

ADDITIONES.

a Cum a nobis. Materiam huius decr. vide plene & eleganter per Dom. Anto. in c. non sine. in pen. & vlt. col. de arb. vbi examinat, an iudex arbiter, assessor, vel aduocatus, possint testificari de his, quæ coram eis acta sunt.

b Aut de verbo. Et hoc est verum etiam de his, quæ gessit ante papatum tex. est in cap. querelam. in princ. de ele. vel quæ ab aliis gesta sunt, tex. est in cap. tum ex literis, de resti. in integ. & in c. 1. de renun. lib. 6. & c. ad Apostolicæ. de re iud. lib. 6. & vide ad hoc bo. tex. in cle. 1. de reli. & venera. in antep. gl. ver. intelleximus autem. licet gl. ibi in ver. releuatur, videatur aliter loqui. Et vide glo. in ver. promisissent, in d. c. ad apostо. Item pro limitatione eius, quod dicit Dom. Ant. hic vide sing. limitationem, quam ponit D. Ab. in cle. 1. de prob. circa fi. quam etiam reperit hic in lect. Adde hic, quod dicit Bal. in Liusiuran. in 2. colū. C. eo. vbi dicit, q licet credatur dicto Papæ, tamen si non recordatur, licitum est salua maiestate reducere sibi rem in memoria, ne perseueret in errore. Papa enim bene potest errare. tex. est in c. tum ex literis, de in inte. rest. & in c. præterea. 23. dist. & in c. sententia. 36. q. 6. & vide tex. & gl. in ver. emendare. in c. fin. de reser. lib. 6. quod patet, quia mutat interdum suam sententiam. & est tex. in c. alma. in prin. de sen. ex com. in 6. sicut enim mutauit Aug. in c. certe. 12. q. 1. & facit c. qualiter, il 1. de accu. ad hic do. de Rot. in ant. decis. 225. Adde Ro. fing. suis 10. incip. sanctissimus Eugenius Papa, vbi alle. gl. in c. 1. de ren. & in c. ad apost. de re iud. & dic q ita fuit iudicatum.

c Credendum est. Vide Pe. de Anchar. in consi. 238. incip. vltra alia, quod alle. Fely. hic. Sed ad illud consi. vide eundem Fel. in c. caulam. quæ in 7. col. sup, de resc. Seb. Sap.

d Non multi præiudicii. Limita duob. mod. ut per Ro. in consi. 50. inci. ad discutiendum, in 4. dubio. & vide Bar. contrarietatem in l. vnica. C. de superind. lib. 10. & do. Ias. in rep. l. admonendi. col. 75. ver. adde etiam pro di. 10. Car. ubi plura alleg. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

testimonij, a & tunc aduerte, aut volunt deponere in eadem
instantia, in qua sunt iudices, aut in alia. Primo casu nō possunt,
b quia non debent esse iudices & testes simul; bcum alius debeat
esse iudex, alius testis, & alius examinator, alius examinatus. 4.
q.4.capitu. 1. de verbo. sign. c. forus. de insti. capi. fina. probatur
aperte in c. dilecto. inf. eod. vbi repellitur iudex ab officio iudi-
candi, vt sit testis. Et sic intellige glo. istam in princip. dum facit
differentiam inter primam instantiam, & instantiam causæ ap
pellationis. In alia verò instantia, in qua non est iudex, dic, quod
aut nō iudicauit in illa causa, vt quia causa vertitur coram alio
iudice; vel fuit remotus ab officio, vt ferret testimonium, & po
test testificari, sicut quilibet alius testis, nisi aliud obstet, vt d. c.
dilecto, & sic intellige l. ob carmen. ff. de testi. non tamen crede
retur vni soli, vt in cap. licet ex quadam, infra eod. & not. Innoc.
en. in capi quoniam contra. præal. Aut iudicauit, & subdistin-
gue, aut vult testificari super ipso negocio principali, aut super
actis iudicialibus; puta, quia nunc contenditur coram iudice
appellationis, vel agitur de nullitate coram alio iudice, vel est
causa restitutionis in integrum, vel consimilis. Primo casu sunt
opin. Glos. hic tenet, quod non potest, per ca. statuendum, alias
statutum. 2. q.6. Hostien. contra & ad tex. d.c. statuendum, vbi
dicitur quod in causa, in qua fuit iudex &c. supplet ipse, & ad-
huc est: Vel, secundum eum, oportet dicere, quod illud capi. in
hoc est correctum, sicut & in alio, in quo dicit non cogendum
clericum ad testimonium. 14.q.2.c. super prudentia. Io. Cald. se
quitur istam glos. Præsumitur enim secundum eum, quod ha-
beat affectionem ad causam, ex quo in illa iudicauit, vt senten-
tia sua effectum habeat, sicut dicitur de aduocato. C. de assesso.
l. vlt. in fin. ff. cod. l. penul. & in capitu. Romana, eod. titu. lib. 6.
Nec placet sibi dictum Hostien. de correctione, quia contra-
rium tex. non habemus; & quia d.c. statuendum. iuuatur ratio
ne prædicta. Et hoc dictum huius glos. communiter approba-
tur, & satis placet, & no. glo. in capitu. statuendum. Et idem vi-
detur sentire Innocen. in d.c.2.de arbi. vbi dicit, quod iudex, ad
uocatus, assessor, & executor non possunt esse testes, per d.c. sta
tuendum, & alia iura superius alle. sed sunt consulendi de fa-
cto suo. all. c. cum dilectus, inf. de accu. & per hoc videtur senti-
re, quod loquatur in instantia etiam vertente coram alio. Aut
quæritur, nunquid possit esse testis super actis, & in hoc consi-
dera: aut in actis gestis coram se, aut per se. Primo casu glo. vide
tur hic velle, quod sic, sed in defectum. Io. Cal. simpliciter dicit
sibi credendum, tanquam testi. Sed concorda, quod aut ex illo
actu, de quo agitur, sequitur dedecus, vel laus, vel vituperium
& in alterum casum posset adscribi iudici, & non debet sibi cre
di, nisi saltem in defectum, & sic posset saluari hæc glos. & pro
hoc bo. tex. cum glo. in c. cum dilectus, de cle. Aut nullum inte
resse potest iudex prætendere; & sic est omnino integer testis. &
sic intellige Cald. Hoc. n. casu non testificatur super eo, in quo
iudicauit, nec habet affectionem ad causam, sicut alias sentit
Io. And. in add. ad Specu. §. opponitur. versi. sed pone, quod ad
ministrator. facit quod dixi in c. super, sup. eo. Aut de gestis per
se, & tunc putat Cald. ipsius testimonium non esse idoneum,
nisi contra se deponeret, vel quantum ad præsumptionem; &
sic dicitur fore intelligendum. d. capitu. 2. de arb. Sed aduerte,
quia Innocen. ibi sentit contrarium. dicit. n. se credere, quod si
arbiter post laudum confiteretur coram iudice turpitudinem
suam, non deberet per hoc reuocari arbitrium, per c. sicut, sup.
eod. & cap. veniens. & 15.q.3.c. memini. Satis crederem distin-
guendum, vt sup. dixi, quod si nec laus nec vituperium posset
adscribi iudici, possit esse testis: alias non, nisi forte in defectum
aliorum testium. ad hoc c. inter dilectos, de excel. pla. & d. capi.
cum dilectus. & c. 2. præal. Et in casu quo deponeret contra se,
diceremus, quod aut est tale quid, quod reddit eū criminosum,
& non debet credi in præiudicium alterius, nisi iuxta not. in c.
1. de confes. & in d.c. sicut. Aut non reddit eum criminosum, ta
li crimine, quod repellat à testimonio sed forte ostendit eum
fuisse criminosum, aut negligentem, & tunc secus. & sic con-
cordo Innocen. & Calde. & hoc no. Quando vero iudex non
testificatur, sed vult interpretari sententiam suam, nunquid pos
sit? Aliquid tangit Innocen. in d. capitu. 2. Sed tu dic, vt plene
leg. & no. per glo. & Barto. in lab executore. ff. de appel. & per
hoc habes declaratam hanc glos. & primam partem. c. an, &
quando sit credendum verbo iudicis, cuiuscunque authorita-
tis sit. Nunc venio ad secundam partem. s. ad versicu. nec scri-
ptum, contra quem (expediendo omnes glo.) faciam tres op-
po. Primam sentit glo. in versicu. scriptum, adducendo tria iu-
ra, videlicet c. post cessionem. & c. curæ 11. q. 3. & c. 2. non ta-
men ea inducit, quomodo faciant in contrarium, sed possunt
induci quoad corticem dupliciter. Primo in eo, quod dicit iste
tex. scripturam iudicis posse reprobari. Secundo, in eo, quod re-
quirit adminiculum testium. Glo. non sol. sed dic, quod si bene
ponderētur, potius concordant. Nam c. post cessionem, dicit,
quod standum est literis Episcopi, donec contrarium probe-
tur, nec contrarium dicitur hic, imo idem præsupponitur. item
hic non requiritur adminiculum testium ad substantiam pro-
bationis; sed ad hoc, vt per duos testes reprobari non possit. &
3 hoc vltimum intellige, vt statim dicetur in seq. contrario. † Op-
po. 2. glo. contra eundem versicu. nec scriptum, sequendo opi-
nuam damnatam, de qua in c. tertio loco, sup. de proba. vbi te-
c nuit, quod instrumentum c non possit reprobari, nisi ad minus
per quatuor testes, cuius contrarium innuit ista litera in fi. Et in
hoc contrario multum inuoluit se glo. in versi. scriptum. cum
seq. & in effectu sentiunt ambæ duas solutiones. Prima, quod
dictio, nisi, non stat hic exceptiuè, sed potius corroboratiuè, &
affirmatiuè. s. Quamuis, & tunc est sensus, q̄ quàmuis scriptum
iudicis fulciatur adminiculo testium, nihilominus potest re-
probari per duos, vel tres testes. Et tunc ad contrarium respon-
det glos. quod loquitur in instrumento publico. Illud vero in
scriptura iudicis, quæ non est tantæ authoritatis. Secunda solu-
intelligendo dictionem, nisi, propriè: & tunc dicit, quod text.
non negat, quin possit talis sciptura reprobari, sed nō per duos
testes, vel tres, sed ad minus requiruntur quatuor, sicut in in-
strumento confecto per manum publicam. Sed, vt dixi, funda-
mentum glo. communiter damnatur in d.c. tertio loco. & in c.
cum Ioannes, de fid. instr. & tenetur communiter, quod regu-
lariter quodlibet instrumentum possit per duos testes reproba
ri, vnde tunc fortiter obst. hæc litera, duobus modis. Primo in
eo, quod præsupponit à contrario sensu, quod scriptura iudicis
testium adminiculo fulcita, non possit reprobari per duos, vel
tres testes. Secundo in eo, quod tacitè infert, scripturam iudicis
sine testium adminiculo facere plenam fidem, licet possit re-
probari per duos, vel tres testes: quod videtur esse contra c. quo
niam. sup. de proba. & ca. 2. de fid. instru. & plenè no. in d. post
cessionem. Et circa hæc multa hic scribuntur, per quæ inuolui-
tur intellectus huius ver. Sed tu dic breuiter & clare, & primo
quoad primum, vt non intelligatur tex. cum scriptura iudicis
est testibus subscripta tantum, sed cum est testium adminiculo
fulcita. s. deponentium viua voce, & adiuuantium illam scri-
pturam. Tunc enim non reprobatur per duos, vel tres testes,
sed oportet, quod sint plures reprobantes scripturam, cum ibi
sit authoritas iudicis, & testium depositio, iuxta no. in d. capitu.
cum Ioannes. & hunc intellectum sentit Hostien. in quadam
apost. parua. Oportet enim sic intelligere. cum enim contrarium
colligatur per sensum contrarium elicitum ex text. oportet
quod

ADDITIONES

a Testimonij. Quando credatur indici testificanti in causa, quam ipse tradi-
vel tractauit, adde quod no. Innocen. in c. cum dilectus, super ver-
responsione. de accu. & vide glo. & ibi Barto. in l. ne in arbitris, C. de arbi.
& Barto. late examinat, vtrum arbiter possit esse testis de his, quæ coram eo
acta sunt, de quo per Domi. Anto. in c. cum dilecti, & in c. Quintauallus
16. col. de iureiuran. & vide de articulo hic examinato per Domi. Anto. in
c. cum dilectus. in 8. col. de ele. vbi satis succincte, & pulchre expedit istam
passum. Et vide hoc, videlicet an ille, qui est, vel fuit iudex, vel arbiter in
causa, possit in eadem causa testificari, late per Flo. in l. quoties. §. fina. de
prob. & Do. Anto. post Innocen. in d.c. non sine. de arbi. Et vide de hoc per
Archi. in d.c. de consilijs. 18. distin. vbi dicit, quod index, vel arbiter possit
testificari de his, quæ coram eo acta sunt, dummodo alijs non fiat præiudi-
cium. Item de hoc vide per do. de Rota deci. 86. secundum ordinem meum
nouissimū. & de ista q̄e vide per Bar. in d.l. ne in arbitris in 2. col. ver. dicta
prædicta quæro. C. de arb. adde no. per Barto. in l. iubemus. 1. col. C. de facto
Ian. eccle. & Do. in d.c. de consilijs, in fi. 18. dist. An autem solicitator possit
esse testis in causa, in qua fuit solicitator, ad hoc vide, quod no. D. An. in c.
insuper, in vlt. col. ver. de adhærente. sup. eo. & vide Do. in c. Romana. de te
sti. li. 6. vbi dicit, quod solicitator etiam datus à procuratore non est idō-
neus; & vide Ang. cons. 31. vbi dicit, quod solicitator etiam sine mandato
tor, non potest esse testis idoneus in causa, de quo vide per Do. de Rota de-
cil. 158. secundum ordinem meum nouissimum, quod habetur in fine. Ale.
in litera T. incipiente, quæritur, an solicitator, & fuit cons. do. Thoma de
de Senis, subscriptum per do. Io. de Ana. & vide etiam Ro. incōsin. c. omne
potentis Dei. Et adde omnino, quod no. D. An. in c. bonæ, il. de politi. prę-
& per eundem in ca. ex literis. in 2. no. de transa. vbi videtur dicere singulā-
re verbum, loquendo de proxenetis. Vide etiam de proxe. vnum verbum
quod ponit in c. insuper. in 5. col. sup. eod. vbi dicit, quod licet testimonium
proxenetæ admittatur, tamen non est integrum testimonium, & idem vide
tur dicere Barto. uno verbo. in l. omnibus C. eo. & vide Spe. in titu. de testi.
§. 1. & vide quod no. D. An. in c. cum dilectus. in 7. col. de ele. vbi dicit, quod
proxeneta admittitur ad testificandum in negocio, cui ipse fuit mediator,
in subsidium, quando aliter probari non potest. Sed de hoc, an proxeneta
sit sufficiens testis, vide pulchre per Bal. in d.l. omnibus circa fi. C. eod. Si vi
de glo. & quod ibi no. post Io. An. & D. Ant. in d.c. delictorum, de testi. Ange-
gen. Et de officio proxenetæ, vide quod no. Bal. in l. multum. C. si quis alte-
vel sibi. & vide de hoc quod subtiliter scribit D. Frā. de Are. in de. insuper.
circa fi. c. vbi ponit D. An. quid de administratore, & vide quod habetur in
l. si is, cui pecuniam. C. de furt. Adde, an index possit esse testis de his, quæ
coram ipso acta sunt, Fran. Are. cons. 13. Rapha. Cu. cons. 137. & ibi quid de
arbitro, & procuratore.

b Et testes simul. Vide copiose per D. An. in cons. 29. in c. quæstio hæc dubia. &
per Pet. de Anc. in cons. 173. in c. visis, & diligenter. Bal. in l. iubemus. 1. §.
fine, C. de sacrof. ecc. Seb. Sap.

c Instrumentum. Per quot test possit instru. reprobari, latè tradit Fel. in capitu.
cum Io. col. 11. versicu. 1. conclusio. inf. de fid. instru. post Abb. & alios no.
Seba. Sap.

quod reducatur ad terminos aliorum iurium. Nam speciale
est in scriptura Papæ, vt non possit reprobari, vt d. clem. literis,
de proba. Item si per duos vel tres testes reprobatur scriptura
tabellionis subscripta testibus, qui habet officium scribendi,
fortius scriptura iudicis, cuius officium non versatur in scriben
do; iuxta no. in d.c. post cessionem. Intelligatur ergo tex. modo
prædicto. s. de testibus deponentibus viua voce pro scriptura.
Et hic intellectus nullum habet scrupulum. Circa secundum
Innocen. hic multum instat & confuse, tandem dicit, quod nul
lo iure cauetur, vt scripturæ iudicis, etiam cum subscriptione
testium credatur. Et ad hunc tex. respondet, quod non loquitur
de scriptura iudicis, sed tabellionis. vnde debet exponi secun-
dum eum, Nec scriptum eorum s. tabellionum. Nam si intelle-
xisset de iudice, posuisset in singulari. Scius, propter singulare iu
dicis, quod præmiserat. Item veritas est, secundum eum, quod
apud Beneuentum, quo Decretalis dirigitur, nomina iudicum,
& tabellionum sunt promiscua. Sed hoc est destruere literam,
nec est verum, quod dicit Innocen. iure non caueri, vt credatur
scripturæ iudicis cum subscriptione, quia imo cauetur in capi.
2. de fide. instrum. quinimo etiam sine subscriptione in multis
casibus creditur, vt in c. post cessionem. & c. curæ. præal. Ideo
sine scrupulo dic, quod creditur scripturæ iudicis sine subscri-
ptione in multis casibus: & in illis verificatur hæc litera, vt li-
cet probet, potest tamen reprobari, vt legitur & no. in d.ca. post
cessionem, & ibi etiam plene dixi. An, & quando probet, etiam
cum subscriptione? dic, vt ibi. Nam hic non datur regula, vt sem
per probet, sed tamen dicit, quod non est tantæ authoritatis,
quin possit reprobari. s. in casibus in quibus probat. & qui sint
illi, no. in locis suis, & maxime in d. capitu. post cessionem. Et
per hoc declaratur apertissime hoc capit. Nunc venio ad vlti-
mam oppo. facilem, quæ colligitur ex glo. fina. Innuit enim iste
tex. quod litera papæ emanant sine subscriptione, cuius contra
rium probatur in d. capitu. cum redemptor. 12. q. 2. Glo. fin. sol.
quod in priuilegijs papæ bene subscribunt se Cardinales, & sic
loquitur contrarium, sed in alijs literis non, & sic potest proce-
dere, quod innuitur hic. & vide quod no. glo. in d. capi. cum re-
demptor. Et dic, quod hodie etiam in priuilegijs non scribunt
se Cardinales, & vide quod in simili not. in l. sacri affatus. C. de
diuer. rescript. † Vltra glos. posset quæri, a quia, sup. vidimus de
iudice, an & quando possit esse testis, quid in aduocato, & in
procuratore? b vide in aduocato, quod legi. & no. in capitu. fin.
inf. cod. lib. 6. & capitu. dilecto. inf. cod. & in Specu. eod. titu. §.
opponitur. versi. quid si aduersarius. & in versi. item quod fuit.
& in ver. quid si aduocatus. & per Cy. in l. quoniam. C. eo. titu.
& per gl. in l. fi. ff. c. De procuratore tam ad iudicia, quam ad ne
gocia, vide quod dixi in c. insuper, sup. eo.

ADDITIONES.

a Dubitat quæri. Quid autem de proxeneta, tangit Feli. hic in fin. vide Alexand.
in consi. 96. in 1. volum. & in consi. 128. in 2. volum. & in cons. 145. 5. volum.
Seba. Sap.

b Procuratore. An ille, qui est, vel fuit procurator in causa, possit in illa testifi-
cari, vide do. Ant. hic & in c. insuper. sup. eo. circa prin. & in c. literis. in 4. co
lum. de transa. Et de isto articulo, uide per Bal. in l. omnibus, C. de testi. ubi
pulchre loquitur, & per Pe. de Anc. in c. Ro. de testi. in 6. & ibi Domini. & la
tè per Flor. in l. fi. ff. de testi. & do. de Ro. decis. 22. secundum ord. meum no-
uissimum. De aduocato an possit esse testis in causa, in qua fuit aduocatus,
vide tex. & D. An. in c. ex literis, in 3. col. de transa. & uide Bal. in d. l. omnib.
C. ubi dicit quod aduocatus repellitur à testificando in illa causa, siue du
rer, siue finita sit sua aduocatio, quia eius interest suam ignorantiam non
detegi, uide Domini. in d.c. Ro.
Adde Ale. cons. 64. 2. li. Ful. consi. 219. & 174.
Vide plenius eundem Alexand. cons. 122. col. 5. uo. j. & cons. 78. col. 5. eo.
uol. Et quid de procuratore ad negotia, uide eundem cons. 19. col. 8. uol. 4.
Zachias.

SVMMARIVM.

1 Dictum testis sine iuramento, vel etiam quando iurauit super articulo certo
& extra illum deposuit, non valet.
2 Testis inductus ab aduersario meo ad certum articulum, potest peti à me, vt
examinetur super alio, nisi contrarietas resultet, vel iuris ordo per-
turbetur.
3 Testis inductus super dilatoria, opposita ante, vel post litem contesta-
tam super peremptoria oppo. in uim dilatoriæ, non debet audiri super princi
pali.
4 Producentes testes, uel ille qui petit eos examinari super toto negotio, non po-
test testes reprobare.
5 Exceptio peremptoria, uel exceptio opposita contra personas testium, potest
produci, & probari, etiam post publicatas attestationes.
6 Testis productus super uno articulo, potest peti quod iuret super illo articu-
lo, si is super causa, potest compelli, ut iuret super tota causa, etiam quod
pars non petat.
7 Renunciatio non impedit productionem, quando est facta ab utraque
parte.
8 Dictum testis an ualeat, si prius deposuit, & postea iurauit.
9 Dictum testis sine iuramento potest redargui de falso.
10 Testis scribens id, quod uoce poterat deponere, an probet.

CAP. XXIX.

DE testibus. Testi super dilatoria inducto, nō creditur super principali nec cogitur deponere, secus si super peremptoria. Tunc enim cogi potest, vt iuret deponere super toto. h.d. In secunda responsio, ibi, Consultationi. & responsio est bimē-bris. Secundum membrum prosequitur ibi. Si vero. Casus li. Aliquis trahit aduersarium suum in causam, reus objicit exceptionem dilatoriam, induxit testes ad eam probandam iura-mento præstito, altera pars petit eos compelli, vt deponant su-per negotio principali, quæritur vtrum sint adhoc cogen-di? Respondet papa, quod si testes inducti sint, solummodo ad exceptionem dilatoriam probandam, cum super illa tantum iurauerint dicere veritatem super negocio principali, non de-bent audiri, nec compelliad testimonium perhibendum, quia deponerent, non iurati. Si vero inducuntur ad exceptionem peremptoriam probandam, & altera pars petat, vt super negotio principali deponant, & iurent super illo dicere veritatem, sunt sine dubitatione ad hoc cogendi, nisi forte sufficiens pro-ductio super principali iam sit facta, vel nisi sit renunciatum productioni testium, vel nisi depositiones testium sint publica-
1 tæ. Bern. † No. 1. quod non valet dictum deponentis sine iura-mento, non solum quando nullo modo iurauit, sed etiam quā-
2 do iurauit super articulo certo, & deposuit extra. † No. 2. quod testes inducti per aduersarium meum ad certum articulum probandum, possunt peti à me examinari super alio articulo, seu super tota causa, dummodo non resultet contrarietas, vel iuris ordo perturbetur. Et vtrunque resultaret, si inductus super dilatoria probanda, compelleretur deponere super principali, nam dilatoria indicat non procedendum in principali, si ergo simul deponerent super principali, resultaret contrarietas, su-pra de iudi. c. exhibita. Item turbaretur enim ordo iuris, quia lite nō conte. testes non sunt recipiendi super principali, supra vt lite non conte. per totum. Sed si inducantur super peremptoria, omnia prædicta silent; cum dilatoria cohæreat principali, & lis iam sit contesta, & testis debet esse communis vtrique parti, li-cet per aliam tantum producatur, vt in c. non sane. 14. q. 5. no. glo. in capitu. fraternitatis. sup. eod. Et ex hoc habes rationes de cidendi ad vtrunque membrum huius c. No. 3. testem cogen-dum ad deponendum pro vtraque parte. Nota tres terminos exclusiuos productionis testium. Primus, si sufficiens produ-ctio facta est in causa. Secundus, si renunciatum fuit productio ni testium. Tertius, si attestationes publicatæ sunt. Et no. quod in his casibus impeditur, non solum directa productio, sed etiā indirecta, vt nō examinetur super principali, etiam productus
3 per aduersarium super peremptoria. † Venio nunc ad glos. a &
2 primo quæro, quare tex. iste dicat, quod testis productus super dilatoria, non debet audiri super principali, quia deponeret nō iuratus, hoc enim videtur falsum cum quilibet testis iuret. sup. eo. c. fraternitatis. & inf. eo. c. tuis. Sol. gl. 2. quod licet iuret super dilatoria, non tamen super tota causa, & ideo extra illum articu
b lum b deponeret non iuratus. c Sed quærit glo. in secunda par-
c te, quid si pars aduersa petat vt iuret? Respondet, quod si produ-
citur

ADDITIONES.

a Ad gl. An testes inducti ad deponendum super dilatoria, uel peremptoria, possint deponere super tota causa. Et materiam huius glo. uide plene exami natam, & forte melius, quam alibi per Specula. in titu. de teste. §. j in 24. col. uersi. item quod deposunt super alio. & in eo. ti. §. sequitur. uer. illud autem non est, ubi examinar, an ualeat dictum testis examinati, sed extra articulū deponentis. De quo uide per Bar. in l. 3. §. Diuus. il 3. ff. de quæstio. & in d.l. si duo patroni. §. idem Iulia. ubi plene, ff. de iureiurand. uide Bar. in l. si quis legatum. in fi. prin. ff. de fal. ubi dicit quod testis deponens extra articulum, non dicitur peccare in forma.

b Extra illum articulum. Quando dicatur deponere extra articulum, declarat Barto. & alij in l. si patroni, §. idem Iulianus, ff. de iureiu. & in l. j. col. 2. ff. si cert. pe. Lanfr. de Oria. in rep. c. quoniam contra falsam. in uerb. testium. col. 16. uer. si quæro nunquid illud sit uerum, de prob. & Ias. in re. l. admouē di. col. j. ff. de iureiu. Seb. Sap.

c Et uide hic do. Ant. in 4. col. ubi dicit, q̄ si testis inductus, super possessione, de ponit de proprietate, non probat. Et idē dicit gl. fi. in 1. momentanæ. C. q. leg. perso. Sed tu contra hoc uide no. dictum Inno. in c. pastoralis. post prin. de excep. ubi dicit, q̄ si testes inducti ad probandum unum, deponunt sup alio, quod contingit principale negotium, ad quod sunt inducti, probāt. Et ideo dicit, quod si testes inducti ad probandum debitū, dicunt deberi, sed in diem, ista dilatio proderit reo, licet actor ad id testes nō induxerit. Et p isto d. Inn. opti. facit quod no. do. Ant. post Inn. in 6. col. & melius in eod. c. in 16. colum. incip. cum olim. de censib. & quod not. domi. Anto. in capitu. Quintauallis, in uer. 22. differentia de iureiu. Et contra illā gl. uo. dictū Bal. in l. peremptorias, circa fi. uersi. quæro actor. C. sent. rescid. non poss. Vbi dicit, quod si testes inducti ad probandum mutuum, dicunt fuisse factum pactū de non petendo, quod ex hoc erit probata defensio rei, licet ad hoc non essent producti testes, cum cōtingat negocium principale. Igitur in p posito, cum q̄stio, super proprietate absorbeat quæstionem possessionis, & faciat causam momentaneam, ut in c. j. de cau. pos. & prop. & in c. cum dile
ctus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctus. eo.tit.videtur quod valeat dictum testis super proprietate ueponētis, tanquam contingentis negotium principale. Contrarium huius sentit Ioā. And.in add.Spec.in tit.de teste.§.1.27.col.ver.hoc autem certum. in addit. quæ incipit:nec ob.ver.&c. Quare in hoc articulo do. Ant.crederem distinguendum. qđ aut quæstio proprietatis & possessionis simul tractantur, & tunc si testes inducti ad probandum super possessione, deponunt super proprietate,valet eorum dictum, tanquam deponentium super re contingēte, etiam principale negotium,ad quod sunt inducti, & facientes illam quæstionem esse momentaneam. Aut versatur solum quæstio super possessione, ad quam probandam sunt inducti testes,& tunc crederem, quod non valeret dictum eorum,ſ deponerent super proprietate.cum tunc forte non dicatur proprietas prætudicialis possessori, & eam non videatur contingere. Cogita, quod in tantum est vera ista regula, quod testis non possit deponere extra articulum,ad quem probandum est productus, quod dixit no.Bar. in Auth.at qui semel.in pen.col.versſ.& ex prædictis apparet, quod si testis productus super vno articulo,deposuit etiam super alio, quod non continebatur in primo in necessitate probationis, quod non impeditur pars post dicita testificata testes producere super illo articulo, super quo prius deposuit primus ad id non productus, quia ex quo deposuit nō productus, dictū fuum non nocet, vt etiam dicit Bal.in l.quoniam liberi, circa princ.C.eo.Et illud idem quod Bar.in d.Auth.at qui semel.tenet etiam do.An. in c.fraternitatis.in 27.col.ſup.eo.dicens hoc verum.quando vnus testis iurauit super vno articulo tantum, & deposuit & super alio, secus dicit, ſi iurasset super tota cā. Adde hic quod no.do.An.in c.cum causam.il 1.inf. eo.in 2.col.versſ. inducit Io.And.vbi dicit q̄ non valens deponere super non contentis in li bello poterit tamen deponere super circunstātijs ad petita in libello. Et adde hic omnino do.Ant.in c.ſuper hoc, de renunc. in 6.col.versſ.ex quo habes.vbi limitat hanc decr.de testib.& vide Inn.in c.inquisitionis. in gl. ſua magna.quæ est super ver.asserunt in ſi.de accuſ.& quod pulchre scribit do. Ant.in c.cum causam.il 1.19.col.ver.tertio est dubium. inf.eod.Item adde hic quod no.Bar.in l.1.ff.ſi cer.pet.& ibi ēt vide Pau.de Ca.qui vltra Bar.alle.tex & ibi.Ang.in l.iam dubitari, circa med.ff.de hær. inſt. Item adde hic Bal.in ſ.pen.col.de confeſ.vbi dicit post Inno.quod testis iurans dicere veritatem, intelligitur iurare ſuper omnibus contingentibus negotium. Item adde, quod ad dictum testis producti ſuper fama, qui deposuit ſuper veritate criminis, non potest fieri condemnatio.tex. est ſecundum vnum intellectum in capi.inquisitionis,§.tertiæ.& ibi glo.in verbo,ſuper illis, de accuſ. Item quod testis qui iurauit dicere veritatem ſuper principali, videatur iurasse ſuper dependentibus & connexis,& per consequens ſuper eis deponendo,non videatur deponere citra articulum, firmat Ang.in l.2.ff.de iur. om.iud.de quo vide quod no.post Inno.in d.c.2.de cōfeſ. Bal. in l.testium. in 9.col.uer.circa tertiam.C.eo.Item, an testis deponens falſum extra articulum, ſuper quo eſt iuratū, puniri debeat de falſo. vide eleganter per Bal. in c.cum venerabilis.in pen.col.de excep.vbi alī.Cy.in l.1. C.de ſepul.vio. Adde tu,an testis deponens extra articulum pro.Ang.conſi.69.Alex.conſi. 5.1.li.Et an ſi iurauit dicere veritatem in præſenti causa, intelligatur de tota,vide Are.conſi.141.& an puniatur,cum dixit falſum extra articulum,vide per eum conſi.60.

testationes publicatæ vel non, & vtroq; casu admittit testes ad perēptoriam probandā. Adducit ſiſe in reprobatione teſtium qui licet ſit peremptoria, ꝑt tamen fieri poſt publicationē,&re putat iſtud ſtulrum, qñ qs vult illam peremptoriā probare ante publicationē. Aduerte circa duo. Et primo circa primum dictū, an & qñ perēptoria poſſit ꝓbari poſt atteſtationū publicationē. Die vt plene dixi de or.cog.c.1. Circa ſm inquātū glo.dī, q̄ exceptio ꝺ̄ pſonas teſtiū, ē perēptoria, vt latius dixi ī c. ex par
6 te Adę, ꝺ̄.c.ti. in reliqs gl.ē clara.†Extra gl.opp.& vī, q̄ ēt parte aduerſa non petente, testes ſunt interrogandi ſup tota cauſa 14. q.5.c.non ſane, & iurare debent pro vtraque parte dicere veritatē.no.gl.in c.fraternitatis,ſup.e.Sol.dic poſt Hoſt. Aut ꝓducitur teſtis ſup toto negotio,vel ſimpliciter in cā, & tunc ēt parte non petente,cogitur iurare ſup toto negocio, vt in ꝺ̄ijs.& facit inf.de priui.c.qa circa,cū ſuis ꝺ̄cor. Aut producitur teſtis ſuper certo articulo, & tunc non iurat, niſi ſuper illo, & quatenus tangitur ille articulus,dēt deponere veritatē pro vtraq; parte, vt d. c.non ſane. Sed ſi aduerſa pars petit illū examinari, ſuper toto
7 negotio,ſerua q̄ dī.†Quæro pro declaratione literæ in ſi ēn nunciatio impedit productionem teſtium? Dicunt doct. quando eſt facta ab vtraque parte; nam pars quæ renunciauit, poſſet testes producere. Ideo cauti aduocati non patiunt, alteram partē renunciare, niſi aduerſarius ēt renunciet, quod plene di
s xi in c.cum veniſſent, ꝺ̄.co.† Vlterius inducitur hæc lra ad q.nā
a q̄ valeat dictū teſtis, ſi prius depoſuit, & poſtea iurauit, a Goſſ. in ſum.huius ti.ante ſi.tenet, q̄ non, qa prius debuit iurare, quā deponere.4.q.2.c.ſi teſtes.§.item iuriſiu.& c.fraternitatis, in fi. Bar.Brix.in qō.venerea.46.tenuit ꝺ̄rium, quia iſte non eſt oriō ſubſtantificus, ſ.vr prius iuret. dicit tñ, q̄ Tanc.tenuit primum tutius tñ eſt ſm eū, q̄ poſt iurm deponat ſecūdo. Hoſt.in ſum. huius ti.§.ſuper quib.ver.ſed quid ſi teſtis, cōcor.cum Bar.Spe. tractat, & nil approbat eo tit.§ ſequit, ad ſi. Arch.in d.ver.item iuriſiu.& 22.q.2.omne, tenet primū. &allegat hoc c.vbi ponderatur, q̄ dictum iſtorum non valeret, qa deponerent non iurati.& hoc ſequitur do. An.hic quia iurm vī de ſubſtātia teſtimonij. Gaſ.ponit hic duas opiniones,quas dicit poſſe iſſe Io.Cal.primum ſuū. Prima, q̄ aut pars petijt,quod prius iuraret, & non valet,alias ſecus. Scda, q̄ ſi incontinenti poſt depoſitionem iurauit, valet, qa q̄ incontinenti fiunt, videntur ineſſe, de elec.conſti cij, & l.lecta, ff.ſi cer.pet. Ego puto, q̄ aut remittitur iurm, falē vt in principio non iuretur ab vtraq; parte, & valet, vt in c.tuis. ꝺ̄.co. Aut nō interuenit remiſſio,& non valet, quia iura cōtra exigunt. vt teſtes priūs iurent, vt in c.fraternitatis, in ſi.& de hic, & in d.§.itē iuriſiu.& 3.q.9.c.hortamur. & hic ordo vī ſtātificus, vt timore iurī dicat veritatē, ſi.n. prius depoſuiſſet, poſtea nō ꝓdeſſet tñ iurm, qa timeret reuocare, ne puniret ꝑ falſi cē, arg.l.nullū.C.de teſt.& c.ſup his:de pę. & dixit falſum fore credēs nō iurare. Pro hoc vide bonā gl.in ſiſi ī c.vt circa, de elec. lib.6.in ver.corporali.q̄ ꝺ̄,qđ vbi diſpō exigit iurm cū tactura, nō ſufficit, ſi iurat ſine tactura,qa non ita adſtringit ad veritatē dicendā ſine tactura,ſicut cū tactura,argum. 22.qu.ſtio.j.cmo
9 uct,& q̄ no.Innocen.ī c.& Chriſtus, de iureiu.†Aduerte tñ, q̄ licet iurm ſit de validitate teſtimonij ex diſpōne iuris, nō tñ de ſubſtātia falſi teſtis. vnde ſi qs ex obliuione ſi iurauerit, deposuit tñ falsū, punīr ꝺ̄ falſo,a cū teſtimoniū valeret, ex quo depo
b suit ī forma teſtimonij, vt plene diſputat, & ꝓcludit Io.And.ī reg.

ADDITIONES.

a Iurauit. Vide Cy.& alios, in l.iuſiurandi, C.de teſt. vbi tenent, quod nō valet dictum teſtis, de quo latiſſime tradit Mar.Bon.in rep.l.ſi. C.de proh.Sab.

b Io.An. Adde do.An.inf.eo.c.cum cauſam, in vlt.co. Et quid ſi apparet dicta teſtis receptū legaliter, ſed non apparet quod ipſe iurauerit, an valeat dictum, vide do.Ant.in c.ſi.in 6.col.de iureiu. Adde etiam, quod hęc dicta teſtis non iurati non probet, facit tamen præſumptionem, glo.eſt in c.cum olim.il 1.in uer.quorundam.de priui.& de q.hic poſita per D.Ant.in 2.col. uide omnino per Bal.in l.iuſiuran.circa prin. C.eod & facit optime ad hoc quod pulchre no.Do.in c.ut circa.§.1.in ult.col.poſt gl.in uer. præſtito.de elec.in 6.& in terminis Bal.in c.fraternitatis.in 2.col.uer.no, ſup.eo. Adde, etiam quod licet dictum teſtis non iurati non probet, facit tamen præſumptionem, gl.eſt in c.cum olim,il 1.uer.quorundam, de priui.& de q.hic poſita per Ant.in 2.col.uide omnino per Bal.in l.iuſiu.circa prin.C. & facit apte adhoc quod pulchre no.D.in c.ut circa.§.1.in vlt.col.poſt gl. in uerſi. præſtito.de elect.in 6.& in terminis Bal.in c.fraternitatis, in 2.col. uer.3.no.ſup.eo.

De teſte deponente extra articulum dicas, quod non probat, quia non ut detur deponere iuratus, quoniam teſtis dēt deponere cum iuramento, ut in l.iuriſiur. C.de teſt.et dēt iurans dicere ad plenum veritatem, ſecundū Bal.in l. 1. 2. col. ſi inter do. & uaſal.lis ori. Imo non præſumitur iuratus ex uerbis notarij dicentis,talis iurauit,uel talis iuratus,& c.ut per Feo.de Sen. in conſi.208.inci.quæritur an domina Margarita.imo teſtis deponens, tenetur ad tempus iuramenti,ut per gl.in cle.1.de offi.dele.& per Bar.in l.ſabinus,in ul.col.& ibi per Alex.all.multas concor.ff.de damn.inf. Imo dicimus quod teſtis habilitatus,inſpicitur tpe iuramenti,ut per Bar.in l.1.in fi. op.C.de teſt.ad l.teſtium.§.conditionem,de teſt.& vide Ang.cōſi.fiſcalis, plene loqtur de hac materia,imo teſtis debet iurare in iudicio, & in manibus iudicis,niſi forſan de cōmiſſione iudicis in manibus notarij, aliat non probat,eſt gl.in l.3.§.Sabino,ff.de teſti.& ideo ex quo deponit extra articulum, dī deponere falſum,ne que facit aliquā præſumptionem, aut indicium, non eſt ſine culpa, de re.iur.li.6.in Mer. & Bar. poſt Ricar.
a Malū. in l.ſi quis legatū,ff.de fal.† Vltimo hic quæritur quid ſi teſtis ſcripſit teſtimoniū, & tradidit ſcripturam a iudici, an valeat Gaſ. hic,q̄ non, quia iudex debet cōſiderare vocem,cōſiantiam,& trepidationem,ff.de qō.l.de minore.§.ii. & 5. q.2. c.relatum, & 3.q.9.c.teſtes. Et hæc vera in illo, qui verba loqui poteſt,ſecus in muto. de quo in Spec.eo.tit. §. nunc tractandū. verſi.quid de muto. Sed aduerte, quia Bart. in l. Theopompus. ff.de dote præle.dicit,q̄ teſtis poteſt dictum ſuum ſcribere, & tradere iudici,& valebit, per illum tex. licet iudex poſſit compellere teſtem ad referendum viua voce, vt facilius comprehendat veritatem. Ego puto hoc dictum Bar. eſſe de directo ꝺ̄. c.teſtes, vbi expreſſe dicitur, q̄ teſtis non debet teſtimonium ſuum deponere per ſcripturam, quare puto, q̄ altera partium poſſit contradicere,& contradicendo, annullare teſtimoniū. Nec ob.d.l.Theopōpus. tum quia ibi non loquitur in vero teſte, ſicut hic loquitur:tū quia pars ibi nō cōtradicebat, nec partes poſſent etiam iuramētum remittere, vt in c.tuis, inf. eo.tit.

ADDITIO.

a Atteſtiſſe poſſe deponere per ſcripturam, vide omnino text. & do. Ant. in c. licet ex quadam, infra.eo.Et circa articulum hic poſitum, vide text. & do. Abb.& quod ibi late apoſit.in c.a nobis.inf.qui matrimo.accu.poſſ.

Archiepiſcopus poſſit deponere in ſcriptis,& valeat eius dictum, prout communiter ſtatur in iſta cauſa. Contrarium, dicas quod poteſt deponere materia propria in ſcriptis, & dare iudici, niſi iudex vellet ipſe inſpicere qualitatem & vultum teſtis, vt poſſit videre quo vultu,& quo palore loquatur. Ita voluit Bar.in l.Theopompus,in vlt.col. ff. de dote præleg. de quo vide per Bal.in l.bonæfidei. in 3. col. C.de re. credi. vbi etiam per Alex.& vide Spec.& ibi per Io. And.in addi.in ſ. nunc tractandum. in ver. quid de muto. tit. de teſti. & vide quæ habentur in l.a diuo Pio,ff.de re iud. & vide Ang.in l.iuriſiu.in 1.col.C.de teſti.& per Lanf.in c.quoniam contra, in ver. in 2.col.de prob. Ant.Fran.

SVMMARIVM.

Tertius comparens pro intereſſe ſuo, admittitur ad iudicium, ſed non ad petendum, vt teſtes publicentur.

Idem teſtes non ſunt in eadem cauſa ſuper eodem articulo examinandi, niſi atteſtationes ſint deperditæ.

Depoſitio atteſtationum facta penes partem, excludit illam, quo minus poſſit alios teſtes producere. ſi atteſtationes non ſint ſigillatæ.

Dignitata coram conferente, vel eligente, an noceant ei, cui facta eſt collatio, &c.

Atteſtationes minus validas poſſunt partes ratas habere.

CAP. XXX.

Conſtitutus. Atteſtationum publicatio non fit ad petitionem tertij, & pars, apud quam depoſitæ ſunt atteſtationes, non poteſt vlterius teſtes producere. Vel ſumma ſic, ſecūdum eum intellectum. Dicta teſtium non ſunt ad petitionem terminis publicanda. hoc primo. Is, qui produxit teſtes coram certis iudicibus, non poteſt ad eundem effectum coram iudicib. illos producere,ſed illorum atteſtationibus debet eſſe cōtentus. h.d. Prima pars proceſſum narrat. Secunda interloquitur, & interloquēdo commiſit. Secūda ibi. Nos autem. & quia fuerat multum inuoluta, pone ſic caſum in terminis. Decanus & Capitulo Ebora. fuit conceſſum priuilegium, vt Archiepiſcopus eorum perſonam inſtitutam per eum in dignitate, & præbenda vacante, deberet preſentare Decano & Capitulo per Decanum deberet inſtallari, & ſi hoc modo non cōpleret intra ſex menſes a tempore vacationis, liceret Capitulo eum inſtituere. Contingit, q̄ Archidiaconatum vacantē con
1 tulit Archiepiſcopus magiſtro Honorio,& ſcripſit dūtaxat Caſulo elapſis ſex mēſib.a tempore vacationis; Decanus & Capitulum prætendentes collationem eſſe deuolutam ad eos, tū auctoritate Latera. Concilii.i.c.2.de concel.præben. tum priui legatione,quia nulla in literis fuerit facta mentio de Decanatu,dictum archidiaconatum contulerunt magiſtro Rogero, eum introduxerunt in poſſeſſionem. Ratione huius inſtitutionis,quam archiepiſcopus dicebat nō canonicam, orta fuit contentio, & lis inter Archiepiſcopum & illum magiſtrū Rogerium, tandem per capitulū: Legatus, coram quo fuit motus quæſtio,commiſit cauſam epiſcopo & Decano Lincon. & Archidiacono de Norbano; coram quibus teſtes fuerunt producti per vtranque partem. Hac lite pendente coram eis, ille honorius prouiſus per Archiepiſcopum videns cauſam agitari, immiſcuit ſe litī, & ſecundum vnum intellectum produxit ibi teſtes pro ſuo intereſſe ad probandum ſuam inſtitutionem canonicam, & alterius minus iuſte. Procedente lite, magiſter Honorius ſpoliauit dictum Rogerium poſt appellationem per eum interpoſitam ad Papam, ille ſic ſpoliatus literas ad delegatos ſuper reſtitutione ſua, a quib. ſibi dictus Honorius appellauit, & literas reuocatorias impetrauit, forte ex aliqua cauſa volebat reſtitutionem fieri non ſuccedebat etiam exiſtens in curia, poſtulauit a papa vt facerēt aperiri & publicari illas atteſtationes receptas inter Arch. & illum Rogerium, vel ſaltem liceret ſibi illos teſtes producere in hac cauſa. Procurator illius Rogerij cōtradicebat, quia cum illi teſtes non fuiſſent inducti in hac cauſa, ſed inter alias perſonas, non debebant publicari ad petitionem huius, nec etiā debebat admitti ad producendum alios teſtes, cum ipſe produxiſſet teſtes ſuper eodē capitulo coram illis iudicibus, & atteſtationes fuerat percunctatus, cum fuiſſent depoſitæ apud eū, & hoc ſecundum vnum intellectum. Secūdum alium volebat reproducere illos teſtes, quos ipſemet produxerat coram alijs iudicibus;& Papa fuit interlocutus: vt patet in litera in ver. nos & reſponſio, ſeu interlocutio papæ habet duos intellectus. Primus, quod ſi iſte Honorius produxit teſtes coram illis iudicibus,& atteſtationes, fuerunt apud eum depoſitæ, non admittātur amplius ſuper illo articulo. Secūdus intellectus, qđ ſi ipſe produxit ibi teſtes, & atteſtationes ſunt ſaluæ, qa fuerūt depoſitæ apud eū, ſ.legatum delegantē, quantumcunq; non fuerint publicatæ, nō debet admitti ad producēdū eoſdem teſtes, ſed dēt eſſe illis atteſtationib. contētus, cū poſſit illas producere corā iſtis vltimis iudicib. nō tñ negat q̄n poſſit alios teſtes ꝓducere alio impedimēto nō obſtāte, & vterq; intellectus eſt verus ſ.e. Et p hochēs clare intellectus huius c.ſine quib. male & difficulter poſſet intelligi. Caſus liter. Vacāte Archid. Richimū diæ, Archiep. Eborac. ad quē ptinet collatio eiuſdē, tūc abſens, hoc audito ꝓtulit Archidiaconatū illū magiſtro Honorio. Decanus & Capitulū Eborac. credētes ptātē cōferendi deuolutā ad eos tū authoritate Later. Cōcilij, tū ēt authoritate priuilegij ſui Archidiaconatū ipsū ꝓtulerūt magro Rogerio, & ipsū induxerūt in poſſeſſionē ipſius. Sed magiſter Hon. poſt appellationē ſpoliauit eūdē, pp q̄ magiſter Roger. ad do. Papā accedēs, ſup reſtōne ſua ad iudices lras ſpetrauit. Sed magiſter Honorius ac ceſſit ad curiā, & literas reuocatorias impetrauit. Vñ procurator Rogerij ad do. Papā accedēs, ex parte Roge. ꝓpoſuit. Inter alia ꝑdictus Hon. poſtulauit, vt do. Papa qualdā atteſtationes faceret aperiri, q̄ in eadē cā fuerūt receptæ. Procurator Rogerij reſpondit illas non eſſe aperiendas, cū teſtes illi non fuiſſent inducti in hac cauſa, ſed in illa cā, q̄ inter archiepiſ. Eboracen. & eundem Roge. vertebatur. dom. Papa noluit eas aperiri, ſed cauſam commiſit quibuſdam iudicibus, ita ſcilicet, q̄ ſi cōſiterit eis dictū Hon. teſtes pro ſe coram alijs iudicibus delegatis produxiſſe, ſit contentus atteſtationibus illis depoſitis apud ipſum; alioquin, ſi nullos produxit, eo nō obſtante, q̄ teſtes illi, quorum dicta Hon. petijt aperiri, producti fuerint cōram iudicibus illis, ſi pro di. Hon. producti fuerunt, ad teſtimonium ad
2 mittantur. Ber.†No.1.vuum notabile dictum, quod colligitur ſm vnum intellectum, quod licet tertius cōparens pro intereſſe ſuo admittatur ad iudiciū, vt in c.veniens, ꝺ̄.co.& c.cū ſuper, de re iud.& l.ſi ſuſpecta.ff.de inoffi.teſt. non tamen poteſt petere, vt atteſtationes receptæ inter partes principaliter contendētes aperiantur & publicentur, vt ſatis probatur hic. Et per hoc amplio dictum commune hic, vt ad petitionem tertij atteſtationes non ſint publicandæ; ēt ſi ille tertius non ſit omnino extraneus, ſed habeat aliquam cōitatem in illa cauſa, ēt teſtes pro
2 ducendo, quod no.†No.2.ſecūdū vnum intellectum, q̄ iidem teſtes non ſunt in eadem cauſa iterum producendi ſuper eo. artic.& inter eaſdē perſonas, licet cōtingat iudicum mutatio. Ex quo.n.atteſtationes illorum non ſunt deperditæ, debent corā iſtis ſecundis iudicibus produci, ſecus autem vbi eſſent deperditæ. Et vtrunque probari videtur in c.fin.de proba. ſatis enim eſt, quod ſemel fuerint producti. argum.ca. ſignificauerunt in fin. infra eod.& per hoc atteſtatur ſuſpicio & periculum falſitatis,&
3 corruptionis, facit quod no.Bart.in l.eos.ff. de fal.† Secundum aliū intellectum not. q̄ ex quo atteſtationes fuerunt depoſitæ
a penes partem,* etiam non facta publicatione ſolemni, non poteſt pars depoſitaria ſuper illis articulis, vel directe contrarijs teſtes producere,& hoc eſt, quia præſumitur teſtificata didiciſſe, pro hoc c.vltra tertiam. inf.eod. quod eſt verum, ſm Hoſt. niſi atteſtationes clauſæ & ſigillatæ apud cū depoſitæ fuiſſent,& ſic eas reſtitueret. facit c.cū olim, de offi.dele. No. ex hoc,& ex tex. q̄ atteſtationes poſſunt ex cauſa deponi apud partem. Nam & quan-

ADDITIO.

a Penes partem. Adde tu Lanfran.de Or.in c.qm̄ contra. §. teſtium depoſitiones, nu.33.ver.uiſo de uno termino.& ibi in apoſt.Bene.Vad.in uer. atteſtationum.ſup.de proba.de quo per Fel.in c.ultra tertiam.in prin.inf.eo.Alex. de Imo.conſi.102.uol.1.& conſi.65.uol.3.& Paul.de Caſt.conſi.10.inci.clarum eſt in iure.col.2. Zacharias.

Quando dicta teſtium ſunt depoſita penes partem, quamuis non ſint publicata an poſſint alij teſtes produci, putarem eſſe diſtinguendum, an forte talia dicta ſint depoſita clauſa & ſigillata,& tunc poſſet dici arguendo a ratione ceſſante, quod ex quo non poteſt eſſe ſuſpicio, quod pars didicerit teſtificata, quod tunc poſſent adduci alij teſtes, quia ceſſat timor ſubornationis iuxta materiam c.fraternitatis.& c.ſeries, hoc eod.tit. Sed ſi dicta teſtiū non fuiſſent depoſita ſigillata, putarem non poſſe admitti ad talem probationem faciendam propter timorem ſubornationis, vt in iuribus præalleg. & ideo puto ſuper hoc multum cogitandum. Ant.Franc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quandoque quælibet pars remittitur ad superiorem cum suis attestationibus & actis, vt in c.dudũ.il 1.de elect.No. quod attestationum publicatio non nocet tertio, quin possit super il lis articulis vel directe contrarijs testes pro suo iure producere, etiam si non sit omnino certus, sed habeat aliquam communi
4 tatem in illa causa.† Vltimo notant quidam arg. hic, ꝙ agitata cum conferente, vel eligente non prosunt, vel non nocent ei, cui facta est collatio, licet sit disputatum super iure eligẽdi, vel conferẽdi. Tu vide gl.no.quæ hoc disputat in c.denique. 6. q.3. Et de materia dic, vt plenissime no.in c.cum super, de re iudi.& ad istum tex.dic, ꝙ solum facit, quando prouisus vel electus nõ tacet, sed instat pro suo iure defendendo. tunc enim non debẽt illa agitata sibi nocere, ex quo non patitur aliquem experiri de iure suo, sed ipsemet vult agere, vt d.c.pen.& l.sæpe. ff.de re iu. Quid autem si taceret, & pateretur illũ agere? Dic, vt no.in locis præal. Glo. per prædicta sunt claræ, præter glo. in ver. Apud eum depositis, quę quærit, nunquid sola depositio attestationũ apud partem sine alia publicatione excludat partem deposita riam à productione testium? Glo. ponit opi. & videtur tandem concludere, quod non, sed requiritur etiam publicatio, & sic legit literam cum suppletione. Sed tu tene quod dixi, aut quod fuerunt depositæ, & redditæ sigillatæ, & procedit hæc glo. Aut apertæ, & procedit contrarium. & per hoc iste tex. simpliciter ponderat depositionem apud partem. Glo. in ver. Alioquin, q̃rit de intellectu huius verbi, Alioquin. f. in quo aduersetur præcedentibus. & respõdet, vt patet in ea. Tu dic clarius & melius, vt colligitur in positione casus. Potest enim dupliciter aduersari præcedentibus, secundum quod duo intellectus applicantur ad præcedentia, de quibus supra. Vltimo hic quæritur, quid si vtraque pars consentiret, vt illæ attestationes inter Archiepiscopum & illum Rogerium receptæ, facerent fidem in hac causa inter eundem Rogerium, & istum? Dicit Host. quod tunc fieret publicatio illarum, arg. C.de fideiuss.l.j. C.de arbitris.l.pen.&
5 C.eo.l.fi.inf.eo.c.præsentata.† Aduerte, illud clarum est, ꝙ attestationes minus validas possunt partes ratificare, vt in c.cum causam, & ibi no.inf.eo. Sed nunquid debeat fieri apertura attestationum aliarum personarum ad petitionem tertij, contradicente illa persona, ad cuius petitionem attestationes receptæ sunt? & credo, quod non, argum. capi. 1. de proba. sed ea consentiente, sic.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio contra personas testium, non est nec dilatoria, nec peremptoria.*
2 *Publicatis attestationibus, non potest opponi contra personas testium. Et per iuramentum tollitur suspicio, quod quis non fecerit malitiose, & non suspicio subornationis.*
3 *In dependentibus a conscientia alicuius, standum est suo iuramento.*
4 *An & quando protestatio faciat, quod quis possit producere testes post publicationem, & an cum protestatione requiratur iuramentum.*
5 *Quod quis de nouo didicerit ea, quæ nunc post publicationem proponit, iuramento probatur.*
6 *Producens testes, an possit eos reprobare, vel dicta ipsorum.*
7 *Approbans vnum ad aliquod officium, non potest illum reprobare ad aliud, vbi requiritur eadem idoneitas personarum.*
8 *Approbans testes in vna causa, potest illos in alia reprobare.*
9 *Producens instrumenta, non potest illa reprobare.*
10 *Si instrumentum arguitur de falso, an possit producens, vt euitet pœnam falsi, dicere se nolle vti illo instrumento.*
11 *Iuramentum malitiæ, toties est præstandum, quoties uisum fuerit iudicibus.*
12 *Protestans se uelle reprobare testes, an possit uti eorum testimonio pro se, & an possit renunciare protestationi.*
13 *Iurans se malitiose non proponere, si deficit in probationibus, an excusetur ab expensis.*

CAP. XXXI.

PRæsentium. [a]Publicatis attestationibus, nõ opponitur in personas testiũ. Tres casus excipit, & ad secundum determinationem subdit. secundus casus ibi: Nisi forsan. tertius, ibi: Vel ostendere, determinatio ibi: Cæterum. Casus liter. Quia post publicatas attestationes, frequenter obijciebatur in personas testium malitiose, causa differendi negocium, statuit pap. vt si aliquis post publicatas attestationes in personas testium aliquid obijcere voluerit, tunc demum id ei liceat, si iuramento firmauerit, quod ad hoc ex malitia non procedat, nisi ante publicationem illud fuerit protestatus, vel nisi ostẽdere potuerit, quod post publicationem didicerit, quod obijcit in personas. Sed si aliquis fuerit protestatus se velle repellere personas testium post publicationes ipsorum, si quid pro ipso dixerint,
1 de facili non credetur. Ber.† Nota primo, quod exceptio [a] con-
2 tra personas testium non est proprie dilatoria, nec peremptoria, nec mere sapit naturam alterius. Nam dilatoria non est, gã nõ differt processum super principali, sicut facit dilatoria, simile de iud.c.exhibita. nec sapit naturam eius, quia non est necesse eam proponere ante li.contesta. sicut debet proponi dilatoria, inf. de re iudi.c.inter monasterium. & l.fi.C.de exceptio. Peremptoria non est directe, quia exceptio peremptoria est actio nis exclusio: concernit enim directe actionem in iudicio deductam.l.1.& 2.ff.de exceptio.& Inst.eod.post prin.no. in c.excepționem.inf.de excep. hoc autem non facit exceptio contra personas testium. Nec etiam sapit ex toto naturam peremptoriarum, cum non possit opponi post lit.contesta. secundo, quia & si non directe, saltẽ tamen indirecte perimit intentionem actoris, quia reprobatis testibus, ius suum perdit in effectu. sup. de restitu. spo. c. sæpe. & argu. in l. duo sunt Titij. ff. de test. tut. vide gl.
2 no. in c. ex parte Adæ, sup. eo. quæ dixit, quod est peremptoria per obliquum. & vide quod ibi dixi.† Not. 2. regulam, & eius rationem. Regula enim est, quod post publicationem attestationum non potest obijci in personas testium, s. eorum qui depofuerunt. Ratio huius colligitur tacite ex tex. quia est præsumptio, quod malitiose velit eos nunc reprobare, postquam vidit, quod deposuerunt contra eũ, quasi veniat nunc ad fallum obji ciendum prouocatus, sicut dicimus in simili, quod timetur iudex ornatio in productione testium super eodem articulo, vel dicte contrario, publicatis attestationibus, vt plene dictum fuit in c. fraternitatis, supra eodem. hoc colligitur ex eo, quia hæc præsumptio tollitur per iuramẽtum de malitia, vt hic in tex. Et no. quod facilius tollitur ista præsumptio, quam illa de subornatione, ad illam enim tollendam non sufficit iuramentum, sicut ad istam; & forte hoc ideo, quia non est tantum periculum hic, cũ poterunt isti probari boni testimonij & famæ, iuxta ea quæ dixi in c. quoniam contra falsam, supra de proba. & in c. 2. supra de ord. cog. Non sic posset de facili sustineri contractus, si probaretur per falsos testes contrarium. Nota tertio tres casus excep-
b reprobare. Tertius si [b] protestatione non facta vult nunc proba-
3 re, quod de nouo didicit, quæ nunc obijcere vult.† Et primo ca
c su no. quod in dependentibus [c] a conscientia alicuius, standum
d est suo iuramẽto. facit c. si vero, inf. de iureiu. & c. nulli. de elect. lib. 6. Hoc tamen non procedit indistincte, sed limita, vt habes bonam gl. in cle. si quis suadente. de pœ. in gl. in ver. commode. de

ptos a regula suprascripta. Primus, si post publicationem iurati, quod malitiose ad hoc non procedit. Secundus, si ante publicationem fuit protestatus, quod volebat testes post publicationẽ

cle. si clc. præsenti. in vers. non negotiandi. & vide tex. in c. 4 tua infr. de sponsa.† Circa secundum casum quæritur, qualis de beat esse protestatio ista ad hoc, vt admittatur post publicationem. Dicit Innocen. quod hęc protestatio, ꝙ licet dicere in personas testium, non est admittenda; nisi iudex in hoc cũ advertatio consentiat, quod fiat probatio post publicationem testium, quia cum hæc protestatio sit contra ius commune, non valet, nisi ex iusta causa fiat, vel interueniat consensus iudicis vel aduersarij. iuxta no. in ca. cum M. de constit. & in c. Cumana. de elect. Aduerte, quia hoc videtur prima fronte cõtra tex. qui permittit protestationem non facta mentione de cõsensu iudicis, vel aduersarij. Nec est hæc protestatio contra ius, imo secundum ius, cum permittatur hic. Sed dic, colligendo mentem Innocen. & huius c. quod aut quis protestatur, vt licitum sit dicere in personas testium post publicationem, specificatio ea aliter nõ facta, & procedit dictum Innocen. Non enim per hoc debet admitti post publicationem, quia est nuda protestatio, & contra ius commune; cum simpliciter velit admitti post publicationem. Per hoc enim non satisfacit præsumptioni iuris. Aut protestatur, quod vult testes repellere tanquam non idoneos, & procedit iste tex. & hæc protestatio sufficit. nec requiritur consensus iudicis, vel partis. Et est ratio, quia hoc casu dicit se velle reprobare, & sic tollitur præsumptio malitiæ, & hoc casu loquitur proprie tex. iste, vt colligit in versicu. cæterum. & notabis hoc bene, quia est contra communem practicam, cum solum fiat protestatio generalis, salua facultate opponendi in personas testium. Non enim hoc sufficit, vt prædicta, quia per hoc non dicit testes malos, sed solum vult sibi reseruare facultatem opponendi contra ius commune. Et aduerte, quia a principio non est necesse aliter specificare delicta, vel de fectus: sed postmodum nõ debet admitti ad producendum testes probatorios, nisi prius specificet ea, quę probare intendit. & de hoc est tex. in c. 2. cod. tit. lib. 6. & sic concorda istum tex. Et attende, quia in hoc secundo casu text. ille non requirit iuramentum, sicut in primo, cuius cõtrarium videtur in hęc. c. præsentium. in fi. cod. tit. lib. 6. vbi indistincte exigitur iuramentum malitię a volente reprobare testes. Sol. Innocen. quod illud est generale, illud vero procedit in eo, qui vult reprobare testes super aliorum reprobationibus inductos, quare plus præsumitur contra eum. Et dicit seruandum, vbicunque iudex debet suspectum producentem ex aliqua causa, quo casu, etiã iam protestatione exigitur iuramentum, secundum cum, & ibi bonam glo. & tex. in c. 2. in fi. de iura. calum. li. 6. vbi habetur, ꝙ iuramentum malitiæ potest exigi in quacunque parte iudicii, si hoc iudici expedire visum fuerit, & sic non solum a reprobare volente reprobatorios, sed etiam probatorios, potest dari exigi iuramentum malitię, præmissa protestatione, vel nõ, vt hic hoc approbauerit.† Circa tertiũ casum excẽptum, quæ
3 quomodo probabitur, ꝙ de nouo didicit ea, quę tunc proponit post publicationem? Dic, ꝙ per iuramentum; alias difficile esset probari. & hoc vult hic gl. in ver. didicerit, vide bonam. Et similiter, in c. nulli, de elect. lib. 6. & c. vt circa. eod. tit. & licet cap. innotuit, & quod ibi not. eod. titu. de elect. Glo. 1. dicat quas oppo. & duas quęstiones. Primo opponit hic, tex. videtur præsupponere, quod liceat indifferẽter parti reprobare testes, contra quod facit, quia producendo testes, adeo apparet personas eorum, vt postea illos reprobare non possit. l. fi. C. fi testes. §. si qs testibus. Gl. metu cõtrarij restringit tex. quia non potest reprobare dicta, non tamen personas. Rationẽ diuersi videtur in gl.† Aduerte, quia aut quæritur de producente, aut de eo contra quem producitur. Primo casu dic, ꝙ producens non potest amplius reprobare productos ex causa vel defectu existenti. Hæc enim est approbatio personarum, quę extenditur etiam respectu aliorum, & in alia a causa, vt probatur per quis. C. eo. canonizata. vbi Iup. Et ex hoc no. vt licet quali
4 ficiens & inquinans personam, sequitur personam quo-
que se vertat, vt in c. testimonium, inf. eod. q. v. c. cito turque & no. Inno. in c. qualiter & quando. 2. de accu. ita & hæc probatio personalis.† Quinimo plus dicit Innocen. in c. cũ
5 notabilis, de excep. ꝙ approbãdo vnum ad certum officiũ, non possum eum reprobare ad aliud officium, vbi iuxta ea idoneitas personarum. Et hoc quod sup. dixi, procedit et producens non sit visus testibus, quia non potuit, vt not. Gui. 6 ma. §. fepe testes, ver. quid si. & versi. seq. & idem tenẽt Per. 7 Cfi. in d. l. si quis testibus. Sed vti voluit. Semper enim subest ratio d. approbationis personę, quę cauiatur ex sola pro ductione ad iudicium. Limita tamen prædicta duobus modis. Nisi velit reprobare personas ex delicto tunc verisimiliter incognito. 8 Pro hoc bon. tex. in c. nulli. de elect. lib. 6. 9 Electores opponunt crimina, vel defectus contra electum, verisimiliter ignorabant tempore electionis, & statur in hoc iuramento illorum. Secundo limita, si vult eos reprobare ex facto procedente a producente illos in alia causa, vt puta, indu

xi patrem tuum in testem in causa, quæ erat inter me & Sempronium, nunc in causa, quę est inter me & te, si vis producere eum pro te, potero eum tanquam suspectum repellere. ita no. Innocen. in d.c. cum venerabilis. Dicta tamen testium potest producens reprobare, quia respectu dictorum, non potuit diuinare, sicut videmus, quod quis appellat a sententia illius, quẽ in iudicem impetrauit, in ca. cautam, de re iud. & in l. ex consensu, ff. de app. In eo vero, contra quem testes fuerunt producti, dic quod poterit eos, & eorum dicta reprobare, nisi aliquo modo eos approbauerit, quia tunc idem in eo, quod in produ-
8 cente, vt dixi in c. de testib. sup. eod.† Sed est dubium, quid si in vna causa illos non approbauit, nunquid poterit illos in alia causa reprobare? Dic ꝙ sic. Non enim ex hoc illos approbauit, licet ergo ex tunc renunciauerit facultati reprobandi in vna causa, non tamen per hoc videtur renunciasse in alia. per hoc bon. tex. in simili in l. voluntariæ. C. de excu. tut. & quod no. Doct. in c. dilectus filius. inf. de reser. & gl. in d. cle. sæpe, de verbo. signif. & hoc tenet Ioan. And. post Iac. & Bal. in Spec. eod. titu. § sępe. vers. sed quid si eum. Opp. gl. 2. contra prædicta de hoc tex. in fin. & in hoc gl. loquitur nimis succincte, nec inducit contrarium, nec soluit. Sed potest adduci finis cap. hoc modo. si reprobare me velle personas testium dixi, videor reprobasse dicta. vnde illis pro me testificantibus, de facili postea non creditur. ergo eodem modo dicendum est, si approbaui personas, videor approbasse dicta. & sic non debeo posse etiam dicta reprobare, cuius contrarium innuit hic gl. & tex. in d.l. si quis. & quod ita voluerit inducere glo. colligitur aperte ex gl. fin. post prin. Solue duobus modis. Primo, ꝙ aliud in reprobatione, quã in approbatione. Nam si damno personam, videor damnare eius dicta, de hære. ca. fraternitatis. imo plus est in facto nostro, quia hic damnat expresse personas, vt inficiar dicta. Sed quando approbo, producendo eum, vt dicat veritatem pro vtraque parte, 14. q. 5. c. non sane. si reperio, ꝙ veritatem non dixerit, post sum illud dictum reprobare, cum illud non approbauerim. Plus enim tollit negatio, quam ponat affirmatio, vt in simili no. in c. cum dilectus, de consuetu. Secundo dic, ꝙ tex. non dicit, ꝙ nullo modo credatur, sed ꝙ de facili, de quo in gl. fi. vnde non debet credi de facili. Sic in casu cõtrario, si approbaui personam, creditur sibi; nec creditur mihi postea reprobanti, sed
9 oportet, ꝙ plene probẽ reprobationem dictorum.† Tertio glo. quærit, nunquid idem sit in producente instrumenta cõtraria, vt sic possit dicere contra illa, sicut contra dicta testium productorum

ADDITIONES.

a Quod exceptio. Vide Iap. alleg. 72. col. 2. Ioan. de Imo. in cle. constitutionale col. 5. de ele. cum alleg. per Fel. in c. j. col. 1. versi. dum dicit glo. inf. de excep. vbi dicit, quod exceptio in personas testium regulatur, vt peremptoria. Seba. Sap.

b Adde tu alium casum, in quo obijcitur exceptio in personas testium post publicatas attestationes, imo post sententiam. f. quando per iudicem fuit suppositus opponere. tex. est secundum intellectum gl. in ver. iuramentum. in fine cum I. & A. de re iu. Nec est mirum, quia etiam exceptio dilatoria, quę non opponi debet ante lit. conte. eo casu admittitur post lit. conte. vt dicit gl. c. ex conquestione. de resti. spol. Et adde hic duas limitationes ad illa tria quas ponit Bal. in l. si quis test. C. eo. & in quantum dicit debere præstari protestationes, intelligitur quando ille, contra quę producuntur testes, est præsens, secus si esset absens, qa tunc non est necessaria, eo quia absens intelligitur consentire. l. 2. in fi. ff. fol. mat. licet Nic. de Neap. dicat, vt tenetur gatur quando exceptio poterat opponi contra testẽ mero fauore partis, quia erat inimicus, vel quia erat consanguineus aduersario. secus si potuit opponi fauore publico, puta, quia erat criminosus, quia tunc non esset necessaria protestatio. Vtrum autem exceptio in personas testium, quæ non fuit opposita in causa principali, possit opponi in causa appellationis, vide Adæ. in vlt. char. sup. eo. & formam huius protestationis ponit Spec. in tit. de teste. §. fæpe. in prin.

c Et primo in dependentibus à conscientia, standum iuramento alicuius, vide pastoralis. inf. de exce. & gl. pulchram. in c. proposuisti. 82. dist. in gl. magna vult ꝙ ignorantia probetur per iuramentum, & scientia etiam, vt vult gl. multru no. in l. atqui natura. §. cum me absente. ff. de neg. gest. vide gl. in C. ad leg. Corn. de sicar. quæ vult, ꝙ ad probandum, ꝙ quis dolo non fecerit, vt aliquem casu vulnerauerit, probatur iuramento. Sed multum contradat istam regulam, ꝙ quoties contra aliquem est aliqua præsumptio, ex tuf suo simplici iuramento, quod est in casu dictæ gl. per illam l. j. cogi. & per istam limitationem Bar. reprehẽditur dictum no. Bal. in l. 2. §. penul. & qs cautio. vbi voluit, ꝙ starur simplici iuramento meo dicentis, ꝙ ea quæ dicta ad domũ meã, ad meã notitiam non peruenerit, quia quilibet præsumitur scire denunciatum. gl. est multum notabilis in l. si tutor. C. de pact. Aduerte etiam, ꝙ tantum iuramentum istud defertur, quãdo persona non de digna. Secus si est psona vilis, vel infamis. vt voluit gl. obliuioni non tradenda, in c. significasti, de ho. & Bal. in l. falsus. in 4. col. ff. de furtis. Pro quo facit quod vult notãter Ang. in l. qui in iudicio. ff. de accu. vbi determinat, ꝙ tunc ſtatur iuramento damnũ passi per formam statuti, quãdo est ſtatur iuramento mercatoris. per id quod vult Bal. in l. j. C. de constit. cũctos populos. C. de summa Trin. & fide cathol. Bern. Force.

d In dependentibus. Vide Ias. post gl. ibi. in §. sed iste, col. 20. Insti. de actio. & Ias. in repeti. l. admonendi. char. 30. col. 2. ff. de iureiur. Io. de Ana. in cons. 44. Fel. in c. fi diligenti. col. 3. inf. de præscrip. vbi limitat istud, quod dicit Ab. hic non procedere, vbi præsumptio iuris est in contrarium. Quam limitationem etiam ponit Are. hic. Seb. Sap.

a Alia. Et hoc est verum, nisi testis fuisset prius approbatus in iudicio summario, quia non posset opponi exceptio in iudicio plenario, tex. est in c. veniens. inf. eo. & ibi vide do. Ant. in 7. col. Quid aũt econtra, si femel reprobatus testem in vno iudicio, & fuit pronunciatus inhabilis, an possim eius personam approbare in alio iudicio? Dic ꝙ non. Sed do. Ant. contra, in c. cum olim. in 8. col. de censi. qui ad hoc alle. Inno. in c. cum venerabilis, de excep. Sed ego hoc limitarem, nisi esset talis inhabilitas, cuius habilitatio pendet a potestate partis, per doctrinam elegantem, quam tradit Do. post Archid. in d.c. si qui vero. 32. dist. Quid autem in eo. iudicio, an possit testis pro parte recipi, & pro parte reprobari? vide per Bal. in c. cum dilectus, in vlt. col. de consue. & Do. in d.c. si qui. &c. Et vide do. Ant. hic in 3. col. ver. inquantũ tamen gl. vbi dicit, ꝙ si produxi vnum testem in vno iudicio, licet non fuerit examinatus, non potero in alio iudicio eius personam reprobare. & hoc dictum ponit Flo. in l. produci. ff. de testi. & alle. Spec. in isto tit. in §. fxpe. & valde eum commendat.

b In alia causa. Facit quod no. Bal. in l. si quis testib. C. de test. vbi voluit, quod si produxi instrumẽtum manu cuiusdam notarij, alias inhabilis, nõ possum postea reprobare aliquod instrumentum contra me productum, scriptum manu illius notarij. & quod no. Bal. in l. data opera. col. 15. C. qui accusi. non poss. Quod ô feci citare aliquem in testem in iudicio, non possum postea illum reprobare. Quod etiam volnit Bal. & Inno. in l. ad testium. §. conditionem. ff. de testa. vide etiam ad hæc Bar. Vero. cau. 205. inci. si facis. Fel. in c. a pitulum S. Crucis, col. 13. sup. de reser. vbi tradit, quando quis possit reprobare, quod semel approbauit.

c Qui approbat aliquem in vno officio, vt ipsum approbare in alio. vbi consimiles personæ requiruntur: secus si requiruntur dissimiles. & ideo dixit hic D. Abb. quod approbatus in rectorem scholarium, non censetur approbatus in Doctorem, quia rectoratus non ita exigit peritiam, sicut doctoratus. Et vide ad hoc quod no. do. Ant. in c. cum venerabilis, de excep. in 11. col. ver. quid si admitto. vide do. Ant. in c. dilecto, in vlt. col. ver. quæro, an remoto. inf. eo. potè glo. ibi, in ver. testis defectum super quo vide oino do. Abb. ibi, qui ponit verba ad propositum, & ponit ad suprà dictam qõ. de rectore scholarium. Et adde hic Arch. in §. si quis testib. 4. q. 3. ubi dicit, quod qui ad mittit aliquem ad aliquod offim, non pôt eum remouere ab alio, ubi consimiles personæ requiruntur. Secus si requiruntur dissimiles, ita dicit tenere Inn. in c. cum ue nerabilis, de excep. Et adde hic Old. in consi. 8. quod plene ponit Specu. in tit. de leg. §. fi. quod incipit. postremo. in 1. 2. & 3. col. ubi ponit quamplures optimas qõnes ad hoc propositum, & uide Inn. in c. dilectus. & quod ibi notauit, de ætа. & qual. & facit adhoc quod no. do. Ant. in c. at si clerici. §. de adul. in 4. col. de iud. & ibi plenissime. no. do. Bar. de Bel. in illo articulo, an dispensatio exter. datur ad cõsecutiua, super quo etiam plenissime notauit post do. Abb. in c. cum ex iuncto. in fi. de hær.

d Sibi incognito. Faciunt nõ. per Fel. in c. super his, col. 8. inf. de accu. & in c. prælatoralis. inf. de excep. ubi dicit, quod faciens citare personam inhabilem, ut detur approbare, nisi ignorabat defectum, propter quem citatus poterat repelli, quæ ignorantia probatur per iuramentum, ut ibi per eum. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctorum. Et concluditur, q̃ non. Rationem vide in glo. & vide per Inno.in c.cum olim. j.de censib. Nam producendo instrumenta, videtur fateri contenta in instrumento.non mirum ergo, si postea reprobare non potest, sed producendo testes non videtur fateri ea, quæ dicturi sunt.† Quarto & vl.gl.quærit, nun quid si instrumentum a productum redarguitur de falso, b possit producens dicere se nolle vti instrumento. Et dic, q̃ sic per l. 3. C.de fi instr. In hoc tñ aduerte, qđ aut opponit, q̃ produces falsificauit ĩstrũm, et nõ sufficit desistere ab vsu, qa ex delicto falsitatis puniendus est, vt in l.si falsos. C.de fal. Aut opponitur solum respectu vsus, vt quia instrumentum est falsum, ideo non valet, & tunc procedit glo. in d. l. 3. vt sufficiat desistere ab vsu, nec poterit amplius in illo instrumento vti, cum ex hoc reddatur iuspectum, etiam quoad aliam causam, vt in d.l.3. Si tamen non desistit ab vsu, & instrumẽtum probatur falsum, punietur de falso, quia commisit falsum in vtendo, vt dict. l. si falsos. Ex hoc tradit ibi Barto. cautelam: cum testes deposuerũt falsum, vt producens dicat se nolle vti illis attestationibus, quod intelligit, quando ipse non approbauit articulũ falsum, quia approbando videtur induxisse testes ad probandum falsum: & sic nõ est locus pœnitentiæ, cum simul cum testibus commiserit falsum, argum. l. qui ea mente. ff. de fur. & l. non prodest. ff. vi bo. rap. Si autem in primo casu vtitur attestationibus, potest accusari de falso cum testibus. arg. in d. l. si falsos. quod no.† Op. & videtur, q̃ istud iuramentum, de quo in tex. dicitur, non sit præstandum, cum semel fuerit iuratum de calumnia, & hoc iuramentum non est in causa iterandum, in auth. in isto iuramẽto. C.de iur. cal. Glo. 3.c multum instat. Sed dic hodie non instandum, cum iuramentum malitiæ, de quo loqtur iste tex. toties potest exigi, quoties iudici fuerit visum expedire, vt in c. 2. in fi. eo. tit. lib. 6. Contrarium enim loquitur in iuramento calũniæ, quod plura capitula sub se continet, iuxta no. in c.1. de iura. cal. sed hoc iuramentum malitiæ solum cõtinet id, quod verbum sonat. Glo. fi. primo quærit de ratione decidendi in fi. cap. Respondet, q̃ protestando videtur noluisse adhibere fidem dictis illorum contra se, ergo non debet recipere pro se.† Secũdo opgl. contra hoc, & contra tex. q̃ licet reprobem personam, non per hoc videor reprobare dicta, vt sup. dictum fuit. Item licitũ est desistere a proposito, quandocunque ante sententiam. l. Papinia. §. meminisse. ff. de inofficio. testament. & sic sola protestatio non debet obesse. Solut. gloss. ponit in effectu duos intellectus. Primus, vt intelligatur tex. quando protestans perseueranit in sua protestatione quantum in eo fuit, sed reprobatio non habuit effectum, & tunc debet exponi tex. De facili non creditur, idest nullo modo creditur. Et pro hoc facit regula, ex eo. de reg. iu. lib. 6. & c. cum olim, de censib. Secundus intellectus, vt intelligatur, quando non solum fuit protestatus: sed in protestatione perseuerauit, donec testes deposuerunt. Et hoc casu de facili nõ creditur, si aliquid dixerint pro protestante, quia est præsumptio, q̃ timore protestationis deposuerunt pro eo. Expositi tamẽ hoc casu illud verbum, De facili, dupliciter, vt non credatur de facili .i. indistincte, sed debet haberi respectus ad qualitatem testium. Secundo, vt non credatur de facili, & sine alijs adminiculis. Quidã tamen, vt referunt hic Doct. tenuerunt primam opin. glo. vt procedat tex. quando protestans persistit in protestatione, secus si renunciauit. Nam sicut appellans potest suæ appellationi renunciare: 2.q.6.c.ei qui. §. si quis libellos. ita & protestans debet suæ protestationi posse renunciare. Quidam alij, vt hic refert Innoc. limitauerunt hanc opin. vt liceat renunciare, dummõ non intersit aduersarij propter expensas & labores. ff. de regul. iur. l. nemo. Nisi illud inter esse vellet remouere satisfaciendo de expensis & alijs, vt debet. & sic vult hæc opi. vt licitum sit renunciare huic protestationi, & redire ad ius pristinũ. Inn. dicit hoc fixũ tenẽdũ esse, q̃ postquam induxerit testes ad reprobationem testium, vlterius non poterit pœnitere. Nam cum testes pro vtraque parte iurent, 14.q.5.c.non sane. potest esse, q̃ ea dicerent, quæ potius facerent ad cõfirmationem suorum testium, quam ad reprobationem. Si autem per instrumenta vellet reprobare etiã post productionem potest destere, si secundum eũ, quod intelligit Ioã. And. nisi forsan scriptura faceret contra ipsum. inf. de censi. c. cum olim. quod debet procedens sibi imputare, argum. inf. de fide instrum. ca. imputari. Refert tamen Innocen. quosdam dicere, q̃ ex quo coram iudice obtulit se probaturum exceptionem contra testes, vlterius reuocare nõ potest, quin super hac exceptione iudicetur, cum de qua re cognouit iudex, & c. ff. de iu. l. de qua re. & quia iam ex tua exceptione quæsitum est ius parti, vt testibus pro te non credatur. Dicit tamen Innoc. q̃ tacite huic protestationi renunciatur, si protestans mandat illos testes interrogari super capitulis suis: arg. 4. quæst. 3. c. si testes, §. si quis testibus. Quidam tamen dicunt, vt ipse refert, q̃ inuito eo, qui produxit capitula protestando, audiendi, seu interrogandi non sunt: cum, & si pro eo deponerent, eis non crederetur. Sed plus placet Innoc. vt interrogentur, quia & si non faciunt ad plenam probationem, faciunt tamen ad præsumptionem. Habes ex prædictis primam opinionem multipliciter limitatam, & variatam. sed inf. subijciam quid tenendum. Alia opin. ad intellectum tex. refert Innocen. hic, vt nõ credatur his testibus in fauorem protestantis, si aduersarius vult habere ratam ipsius protestationẽ, alioquin, si vult vti testimonio eorũ pro se, tenetur admittere, & contra se 3.q.8 ca. cuius in agẽdo. nec debet eadem res duplici iure censeri. 12. quæst. 2. c. cognouimus. Hostien. ponit hic aliam opin. quæ videtur hic placere. Ioan. An. vt sit arbitrarium, an, & inquantum his testibus contra quos processit protestatio, sit credendum in fauorem protestantis. & de materia vide in Spec. eo. tit. §. 1. ver. item q̃ is q̃ quo. & sequentib. tribus versi. Abb. tamen dabat hic cõsilium, vt hæc protestatio fiat post depositionem testium & ante publicationem, quia tunc cessabit suspicio, q̃ timore obiectionis dixerint pro protestante. Ioan. And. dicit sibi non placere, sed non exprimit causam. Aduerte, distinguo sic, aut quis fuit protestatus post depositionem & ante publicationem, aut ante depositionem. Primo casu Abba. dixit, quod protestatio non impedit, ex quo non processit ad vlteriora. Et videtur hanc opin. sequi hic Anto. & dicit se non videre causam, quia hoc non placuit Ioan. And. Ego credo, quod Ioan. And. non intendit, quod hoc casu minuatur fides istorum, sed quod talis protestatio post depositionem factam non releuat, quia sentit hic post Gofr. esse fiendam tempore productionis testium. Et hoc mihi placet. Nam ex quo pars citatur a ad videndum iurare testes, & præsens non excipit cõtra personas eorum, videtur illos approbare. argum. c. ex parte Adæ. sup. eo. Aut fuit protestatus tempore productionis, & tunc aut processit ad actum reprobationis, & obtinuit, & non creditur in fauorem alicuius, vt in d.c. ex parte Adæ. Aut deficit in probando, & tunc domi. Anton. te net indistincte, vt credatur in fauorem producentis, sed non in fauorem protestantis. Ego dicerem, quod aut dicta testium cõmentur vnum factum inseparabile, & tunc si producens, vult p se, oportet quod recipiat contra se, vt in simili no. Innocen. in cap. cum olim. de censibus facit quod no. in l. Aurelius. §. idem iuris. ff. de lib. leg. & in c. 1. de confes. lib. 6. Neque obst. quod dicit, quantum in se fuerit, illos reprobauerit, quia reprobatio non habuit effectum. argum. in ca. mulier. inf. de iureiur. Item hoc contingit ratione indiuiduitatis. argu. in l. si communem. Item ad. fer. ami. Aut factum protestantis est separabile à facto producentis, & potest procedere alia opi. vt in nihilum cre dat pro protestante, argu. l. Papinianus. §. meminisse. Aut pro testans non processit ad actum reprobationis, vel saltem ante quam testes deponerent, renunciauit huic exceptioni: & tunc tentio cum Hostien. & Ioan. And. vt sit arbitrarium, an & inquantum credatur pro protestante, habebit enim considerare qualitatem testium. Item moram, in qua sterit protestando, & similia. Fateor tamen, vt etiam hic voluit do. Anton. quod semper poterit huic protestationi renunciare, antequam testes deponant, quia semper agitur de fauore suo. sed per hoc non tollitur iudicio meo, quin relinquatur iudicis arbitrio, quantum credendum pro eo, cum à principio illos, quãtum in se fuit, reprobauerit. Sic in simili dicimus in approbatione. d. l. si quis ibus. & maxime, quia hæc materia testium est arbitraria. l. 3. eo. & inf. c. prox. vnde iste tex. non dicit, quod non credatur, quod non de facili est credendum: vnde committitur hoc iudicis arbitrio.† Extra glo. quæro, quid si quis iurauit se malefice non opponere contra personas testium, tamen postea dicit in probando, nunquid excusetur a condemnatione expensarum? Ioan. And. dicit, quod sic, propter onus iurandi quod fecit, & remittit ad Spec. eod. titu. §. 1. versic. sed quid si admisit. D. Anto. putat eum condemnandum, quia talia iuramenta non excusant a condemnatione expensarum. Ego dico hic quod disceptari, an sit fienda ista condemnatio statim cum deponentes, in probãdo: an in fine litis; & an habuerit probabilem causam opponendi, vel non, quæ omnia declara secũdum ea, quæ alibi dixi in c. fi. de dolo, & contuma.

ADDITIO.

Nota hoc etiam qui facit citare inhabilem, videtur personam suam approbare vt per Bar. in l. de pupillo. §. nam & si seruo. ff. de ope. noui nunciatio. Item mulier, col. 2. ff. fol. ma. & Ioan. de Ana. in c. intelleximus, inf. de adul. Item Decones in cautela 105. incip. si facis. Seb. Sap.

ADDITIONES

a Si instrumentum. Vide Bal. in l. 1. col. vlt. C. si ex fal. instr. & Gandi. in tractat. maleficiis. sub rub. de falsis. Sep. Sapia.

b Falso. Vtrum producens falsum instrumentum, euitet pœnam falsi, si dicat se nolle eo vti. Et de hoc vide meliorem tex. de iure in l. si falsos. C. de fal. & ibi est gl. fin. secundum Sal. q̃ vtens solum falso instrumento, minus debet puniri, q̃ falsificans. Sed ei concordat alia gl. in l. 2. C. de fid. instrum. & bene facit tex. in c. ad falsariorum, de cri. fal. Sed contra istas gl. vt ceatur in §. item lex Cor. de fal. dũ dicit tex. recitauerit. inst. de pub. iu. sed de hoc vide per Bal. in l. iubemus. §. sane, il. 1. ad fi. C. de sac. san. eccl. Et facit ad quæ expendés scienter falsã monetã debeat puniri, acsi ipse falsificasset, de quo do. Abb. in d. c. ad falsariorum. & in c. quanto. de iureiur. Et de illo, qui protestat se nolle vti falso instrumento, vide Bald. in l. si aduersarius. cit. med. C. de fide instr. vbi alleg. d. l. si. falsos. Et adde quod no. Bal. in l. quicunque. in prin. 2. col. ver. item facit quod ille. C. de ser. fugi. Item adde his plures q̃ quas ponit Sali. in d. l. si falsos. & vide eundẽ in l. eũ q̃. C. de fal. Adde q̃ vtens falso instrumento, vel expendens falsã monetã, in dubio præsumitur hoc facere ignoranter, secundum Ang. in l. maiorem, in fi. C. de fal. Item q̃ vtens falso instrumento possit pariter accusari, sicut falsificans, est tex. in fi. vt proponis. C. si reus, vel ac. mor. su.

Adde an vtens falso instrumento teneatur falsi, & qualiter euitet pœnam. Rapha. Cum. consi. 125. & de falsificante monetam per eundem consi. 130. Ale. consi. 103. 1. lib.

An vtens falsis testibus, vel falsis instrumẽtis teneat pœna falsi, & si sic quo produxerit, vel si illes, & illa produxerit, teneatur pœna falsi. vide per Bal. in l. si veteris. vbi bon. tex. C. de fide instr. & vide Bar. in l. si falsos. C. de fal. Bar. & Bal. in l. 3. in fi. C. de fide instr. & ibi Bar. ponit cautelam ad hoc. tũ, quòd fiat protestatio per producentem testes, vel instrumenta, quòd se intẽdit vti eis, nisi veritatem contineant. Et dicas, quòd accusatio falsi, vel instrui contra producentẽ falsũ instrumentũ a se fabricatum, & si dicat se nolle vti. Secus si ꝓduxerit falsũ fabricatũ ab alio, ita Bar. post gl. in d. l. si vbi ẽt p Saly. C. de fi. instr. de quo per Ang. in Auth. de nõ alien. §. ea vero. & per Bal. in l. iubemus, in §. sane, C. de sac. san. eccl. & per Alex. in 1. ff. de fal. Et de expendente, seu fabricante falsã monetã, primo dicas, q̃ fabricans falsã monetã dr̃ cõmittere crimen proximũ crimini læsæ maiestatis, vt in l. 1. C. de fal. mone. Et dicas quòd moneta cudi non pot̃ nisi tibus sine licentia principis, vt in l. si. & ibi per Bar. C. de vete. numis. potelt. li. 11. & in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. & per Bald. in tit. quæ sit regalia, in vsib. feu. Et adde, quòd cudens monetam ẽt bonã extra locũ publicũ ad hoc à principe deputatũ, teneat̃ de falso, secundũ dũ gl. in l. sacrilegij. ff. de Iul. pec. & no. in c. quanto, de iureiur. hic alleg. & hẽ per Alex. in l. 3. in fi. col. ff. si cer. peta. Et adde, quod moneta, ad hoc, vt sit bona, debet tũ valere formata, quantum in massa, vt per gl. in l. 1. ff. de contrah. emp. & per Bal. in l. qui falsam ff. de fal. & per Io. de Imo. in l. Paulus, ff. de sol. & dicit Bar. in 1. ff. de aur. & arg. lega. & in l. 2. in §. mutuũ, ff. si cer. pet. & in d. l. 1. C. de te. numis. po. quod moneta debet cudi expensis publicis. de quo etiam per Canonistas in d. c. quanto. De expendente vero scienter, quomodo punitur, vide Bar. in l. lege Corne ff. de fal. & in l. faccularij, de extraord. crim. vbi dicit, quod expendens nummos plũbeos, vel stanneos, teneatur de falso. Secus si alias sit moneta falsa, puta, quia sit cussa extra locum publicum, vel habeat defectum in pondere, quia tunc punitur extra ordinem, quãdo ceat se ab alio habuisse considerata qualitate personæ, quæ ipsam monetã expendit, si sit honesta, vel vilis. Et adde, quod crimen falsę monetæ admittit socium criminis ad accusandum, & testificandũ, & condemnatus de falsa moneta non appellat, vt per Spe. in tit. de acc. in ver. item repellitur. Item adde tit. de app. in §. 2. ver. 29. Et adde, quod falsificator monetæ, potest iudicare per quemcunque adductũ in iudicium sine aliquo præcepto iudicis, vt per Spec. in tit. de accu. §. 1. ver. hoc tamen. Et accusator falsæ monetæ colligitur immunitatem pœnæ, vt per Spe. in tit. de lib. concep. §. 10. ver. 3. Item bes tamen fabricans falsam monetam non punitur de crimine falsę monetæ, vt per Spe. in tit. da dona. in ver. quid si. Quo autem puniatur falsa moneta, vide gl. Cy. & Doct. in l. si quis. C. de fal. mone. & in l. 1. & ibi per Bart. C. de fal. & in l. fi. C. de vete. numis. po. sup. alle. & vide gl. & Io. And. in cle. uel. in d. c. quanto. & per Spe. in tit. de cri. fal. in §. 1. vbi cõcluditur, quòd tunc netur de falso. Et adde quod non dr̃ quis feciſſe falsam monetam, qui tantum incepit cudere, sed non impressit formam, quia non debet punire tanquam delictum consummauerit, sed alias extra ordinem, vt per Bal. in l. 3. de nau. fœno. & per Bar. in d. l. qui falsam, de fal.

c Iudicio meo. Hæc glo. male loquit, nã Cõpo. & Host. in c. quod ficut, de elec. & do. Ant. in repe. c. cũ M. in 9. col. de cõsti. & do. Abb. c. pastoralis, de excep. fing. dñi, qđ superueniẽtia notitię exceptionis peremptoriæ post terminum p iurm probari non pt. Sed certe ista exceptio in personas testiũ peremptoria, vt dr̃ de excep. & in c. ex parte Adæ, de testi. ergo cũ sit peremptoria, eius superueniẽtia notitiæ non poterit probari per iuramentum, contra illum qui

SVMMARIVM.

Quæ tria per quæ testes testibus præferuntur.
Testis sibi ipsi contrarius non probat, nisi se corrigat incontinenti.
Duo vnus testis contrariatur alteri, neuter probat, nisi alter melior sit, vel nisi iudicem ad deferendum iuramentum in defectum &c.
Quæ tria facienda est, quando plures testes contrariantur pluribus.
Quæ petunt vnam vxorem, & æqualiter probant, quis debeat obtinere?
Quæ testium præferenda sit numero, & magis creditur duobus testibus quam centum negantibus, & quando.

CAP. XXXII.

In nostra. Si testes à diuersis producti deponentes cõtraria, sint æqualis honestatis, statur maiori parti, numero, alias prævalere poterit paucorũ authoritas. Vel summa sic. Si actores testes contraria deponunt, fidem sibi non derogant, prævalent digniores,a & verisimiliora deponentes, & si in his est disparitas, præfertur numerus. h. d. Præmittit factum, diffinitionis causam. Secunda ibi: Mandamus. dat mandatũ cognitionis. Secundum ibi. Si vero. Casus liter. Quidam Archiepiscopus habebat controuersiam cum quibusdam monachis, de quibus commissa fuit quibusdam iudicibus. Lite contest. plures testes hinc inde recepti fuerunt, quibus examinatis iudices dubitarunt, qualiter deberent ferre sententiam. consuluerunt super hoc papam, remittendo sibi attestationes. Do. Papa diligenter examinatis, scribit iudicibus illis, cum plures testes tã de parte archidiaconi, quam ex parte monachorum sint producti, non solum diuersa, sed aduersa penitus testimonia cõtinentes, & ea non solum diuersa, sed aduersa penitus testimonia cõtinentes, non tantum ad multitudinem testium respicere oporteat, sed potius ad qualitatem testium, & ad dicta ipsorum, quibus potius lux veritatis assistit, ex quibus iudex motum animi sui debet informare, & mandat papa iudicibus, quatenus si testes vtrinque sint eiusdem honestatis, & æstimationis, pro Archi. sententiam proferant. cum plures testes archidiaconus produxerit, quam monachi. Si vero testes monachorum tantę præeminentiæ fuerint, quod authoritas eorum aliorum sit multitudini præferenda, absoluant monachos ab impetitione archidiaconi. Ber. No. 1. quod data contrarietate inter actoris & rei testes, nõ iudicatur indistincte pro reo, licet sit fauorabilior actore, sed recurritur primo ad qualitates testium dictorum, & ad maiorem numerum, sed vbi cætera sunt paria, tunc fertur sententia pro reo, b vt in capiru. ex literis, de prob. & hic in glos.

b

1 † No. 2. ex hoc & ex tex. tria, ex quibus testes testibus præferuntur. Primo ex eorum authoritate, quia scilicet sunt honestiores, ditiores, & melioris famæ. Secundo ex depositorum qualitate, vt quia sunt iuri cõmuni consona, vel aptiora negocio, de quo agitur. 4.q.3.c.si testes. & in c. licet, de prob. per Innocen. in c. auditis, de præscr. Tertio ex eorum multitudine, vt quia sunt plures numero. Et dic primo recurrẽdum ad authoritatem. Nam

c vt dicit Host.c possent esse centum ribaldi ex vna parte, & viles; & ex alia parte duo tales, & tãtę honestatis, quod eis potius staretur, quam multitudini, quod est notandum. Secundo ad verisimiliora, argum. c. quia verisimile, de præsump. & de renun. in c. sup hoc. de restit. spol. c. solicite. Tertio ad multitudinem, vt hic. Adde quartam considerationem, vt inspiciatur persona producens, secundum Hostien. Nam ex qualitate producentis, præsumetur testium corruptela. In his tamen non puto posse dari certam doctrinam, sed ex varietate & qualitate factorum informabit iudex motum animi sui d. c. si testes. & l. 3. ff. eo. tit. No. quod probationes debẽt esse tales, vt moueant iudicis animum ad credulitatem. Glo.d 1. est notabilis, & habes fere similem in d. c. si testes. 4.q.3. Et diuiditur hæc glos. principaliter in tres partes. Nam in principio & in fi. prosequitur contrarietatẽ testium directe seu indirecte productorum. Secundo prosequitur contrarietatem testium ad instrumentum. Tertio ponit q. dubitabilem, & so. Prima pars subdiuiditur primo dicit quid iuris, quando vnus testis est sibi contrarius, vel pro parte dicit falsum. Secundo quid, quando vnus contradicit pluribus. Tertio, quando plures contradicunt pluribus? Veniamus nunc ad singula membra, declarando, & supplendo, prout fuerit opportunum. Et pro ingressu glo. oppo. & videtur, quod ex contrarietate dictorum testium, dicta corruant ex toto, vt in c. pura. 3. q. 9. & c. licet, de prob. Sol. secundum glos. Quandoque vnus testis contradicit sibi ipsi, & tunc procedit contrarium. Et est huius dicti ratio, quia ex contrarietate redditur testis suspectus, & per iurus, cum iurauerit dicere veritatem: & contraria simul non possunt esse vera. 32.q.1.c.cum renunciatur. 32. distin. capit. ho spitiolum. Et eadem ratione verificatur dictum sequens in glo. quando testis pro parte dicit falsum. nam annullatur dictum in totum, & de hoc vlti. vide Innocen. in capi. fraternitatis, de hære. vbi etiam prosequitur quid in instrumento, in quo aliquid reperitur falso scriptum. Et pro primo dicto vide Innocen. in capitu. præterea, de test. cogen. vbi prosequitur, quando testis dicitur sibi contrarius, & quando varius, vel vacillans, & per illum text. limita hoc dictum glo. nisi testis corrigat incontinenti suam contrarietatem. nam tunc excusatur. facit quod no. gl. in capitu. cum impositionibus, de iureiuran. lib. 6. in verbo. iusta

ADDITIONES.

a Digniores. Adde de hoc per Ro. sin. suo. 362 incip. duo testes. & Ant. Corse. sin. 252. in Ver. testis. inci. etiam duo testes. Zach.

b Pro reo. Vide Bald. in l. qui accusare. in fin. C. de eden do. & dom. Iaf. in l. non est nouum. eod. titu. & Abb. in c. examinata, columna tertia, sup. de iud. Sebast. Sapia.

c Ista opin. Hoc procedit quãdo ex vna parte sunt pauci testes idonei, ex alia parte multi inhabiles, & indign. Sed si ex vna parte essent multi testes idonei, & ex alia pauci, qui tamen essent idoneiores, tunc procederet distinctio huius gl. secundum Inno. hic, cuius distinctio mihi placet.

d Pro intellectu huius gl. vide gl. fi. in d.c. ecclesiail 2. de ele. & gl. plenissimã. iu §. nunc autem quæritur. 63. dist. & gl. in d.c. si testes. 4.q.3 circ. prin. in veueritatis. & vide gl. in c. ego solus. 9. disti. Et adde hic, quod si adducuntur plures medici ad iudicandum, an vulnus sit mortale, statur dicto paucorũ peritorum, licet cõtrariũ dicatur à pluribus imperitis. Ita determinat Spe. in ti. de homi. §. j. uer. sed pone, quem refert & sequi Ro. in l. j. §. fi. in 3. col. de uer. obli. & do. Ant. in c. proposuisti. in pen. col. uer. plus dicit de proba. Item adde hic quod no. Dom. in c. ego solus. 9. dist. in fi. Itẽ adde, quod licet regulariter stante paritate meriti & depositionis, stetur maiori numero testium concordantiũ, tñ si reperiantur contrahentiũ scripturę autiquissimæ inter se contrariæ, licet pro una parte sint plures scripturæ, q̃ pro alia, non propterea statur maiori numero. Et ad hoc dicebat do. Fran. de Are. se ponderare tex. ualde sing. in l. 2. in 2. respon. ff. de offi. q. Item an testes deponentes super indefinita præferantur deponentibus super uniuersali, uel deponentes super ipẽ, præferantur deponentibus super genere, uide multum eleganter per d. An. post Inno. in c. auditis. in 3. col. de præscrip. Adde an stetur maiori numero peritorum, cum in contrarium sunt multi imperiti, Alex. consi. 149. 2. li. & quando stetur pauciori numero, per eun. consi. 27. 2. lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſta cauſa. Item dic dictum glo. procedere, niſi poſſit reduci ad concordiam, arg. c. inter dilectos. §. ceterum. de fide inſtrum. di
a xi in c. cum tu. ſ. eod. vbi vide. & habes a primam partem glo.
3 †Sed omittit gl. aliud membrum, quando vnus teſtis contradicit vni. In quo caſu dicit hic Vinc. ꝙ vtriuſque dictum annullatur, niſi alter eſſet melior, b & dignior, ꝙ prouocet iudicem ad
b iuſiurandum deferendum. C. de reb. cre. l. in bonæfid. Et hoc dictum ſingulare notabis pro intellectu c. fi. de iureiur. Et defendo dictum hac ratione. ſicut plena probatio nō confundit pleniorem contrariam, vt hic, ita nec ſemiplena firmiorem. Quidam tamen tenuerunt contrarium, exemplo duarum præſumptionum oppoſitarum, ſed non procedit, quia vna elidit aliā, cum eſt fortior, vt probatur in c. literas. de præſump. Quando-
c que & ſecundo, vnus c teſtis contradicit pluribus, & talis contrarietas non ob. ſecundum glo. & adduci poteſt ratio ad hoc præcedens. Sed intellige, quando vnus teſtis ex toto contrariatur pluribus. Si āt vtrūq; dictū eſſet poſſibile, vt quiaduo teſtes ex parte actoris deponunt ſuper mutuo, vnus teſtis ex parte rei deponit ſuper reſtitutione mutui, tunc poſſet deferri iuramentum ad dictum vnius, iuxta no. in c. fi. de iureiur. & Bar. in l. ad-
4 monendi. ff. co. & dic, vt plenius ibi no. † Quandoque & tertio plures contradicunt pluribus. Glo. reiecta opi. quorundam, tenet, ꝙ primo, ſi fieri poteſt, iudex reducat ad concordiā. ſi etiā non eſt poſſibile, dicit primo recurrendum ad authoritatem, ſecundo ad veriſimiliora dictorum, tertio ad multitudinem. & no. bene in hoc gl. Idem per omnia tenet glo. ꝙ licet teſtes per omnia non ſint pares, tamen prius ſunt reducendi ad concordiam, ſi fieri poteſt. Nam contrarium ſentit gl. in c. cum contingat. de off. dele. & ibi idem Innoc. & Bar. in l. 2. §. creditum. ff. ſi cert. pet. Dicunt enim ꝙ tunc fienda ſit reductio [d] ad concordiam, quando teſtes ſunt omnino æquales. Sed tu tene primū per rationem c. cum tu. ſ. eo. vbi vide. & facit c. nihil obſtat. de verb. ſign. & de pœn. diſt. 1. c. periculoſe. vbi bo. tex. cum gl. Secundo no. prius recurrendum ad veriſimiliora, quam ad multitudinem. & ſatis hoc innuitur in tex. in prin. Et vltra ea, quæ dixi in tex. pone exemplum, teſtes vnius partis deponunt, illum poſſediſſe quadragin. an. & etiam deponūt de titulo, teſtes plures numero alterius partis deponunt ſolum de poſſeſſione. Nā illi ꝓferuntur, arg. c. licet. de prob. & voluit gl. in d. c. ſi reſtes. Limita hoc dictum glo. quando teſtes contrarij deponunt in eadem inſtantia, ſeu cā, ſecus in diuerſa, ſeu ad alium effectum, vt eſt bon. tex. in c. cum in tua, inf. eodem. Et per hoc etiam dic, quod teſtes poſſunt reprobare centum, quia non concurrunt ſuper eodem, ſed iſti duo ſoli deponunt ſuper indignitate illorum centum. Ad hoc c. licet, & quod ibi no. de proba. Si vero teſtes per omnia ſunt æquales, vel ſimpliciter, vel facta compenſatione excedentium, & exceſſorum, dicit glo. tunc ferendam ſententiā pro reo, niſi in caſibus exceptis. & ſi neuter eſſet reus, diuidenda eſt res, vel gratificet iudex, cui vult, ſi res eſt indiuiſi
c bilis, vel ſorte e diuidatur. Tu dic, vt dixi in c. licet, de prob. poſt gl. vbi vide. Hæc procedunt, quando teſtes directo contrarij ſuper eodem art. inducti fuerunt. Sed eſt dubium, quid ſi ſecūdo inducantur teſtes ad probandum indirecte cōtrarium, vt in caſu c. ex tenore. inf. eo. Glo. in fi. quæ hoc congruentius expedit, concludit idem dicendum, quod ſup. vt habeatur reſpectus ad dignitatem & multitudinem, & vbi omnia ſunt paria, ſtatur potius primis, quia præſumitur potius ſubornatio in ſecundis, quod eſt valde notandum. Sed gl. multum no. in c. clerici. diſt.
81. videtur ſentire oppoſitū. Dicit enim ꝙ ſi duo clerici deponūt me commiſiſſe fornicationem certa die, & tot laici dicunt me fuiſſe cum eis tota illa die, præponendi ſunt laici, quia ſtāt pro reo Et ſic vult ꝙ probantes indirecte præferantur, ſi ſtant ꝓ reo, licet alij ſint idoneiores, vt ſunt clerici reſpectu laicorum. Sed credo illam gl. procedere cum duplici limitatione. Primo, quando modicus eſt exceſſus in teſtibus actoris. Secundo quādo fuerunt producti ante publicationem aliorum teſtium, tūc enim ceſſat præſumptio ſubornationis, ſup qua ſe fundat hæc gl. vrile eſt ergo producere plurimos teſtes, etiam pro notorijs cauſæ. V enio nunc ad ſecundam partem principalem gl. Quid ſi teſtes contradicunt inſtrumento? Glo. diſtinguit, tu in vtroq; membro vide plenius per Innoc. in c. cum Ioannes. de fide inſtru. & ibi dicā †In tertia & vltima parte glo. quærit, quid ſi duo
5 eandē perant in vxorem, & æqualiter ꝓbant. Et reſponde, vt in ea habes. Hæc qō rariſſime contingit, quia fere ſemper danda eſt dīa inter probationes. Nec placet deciſio gl. quia poſſet cō tingere ei, qui nō eſt maritus, vt qa poſtea ℈xit, licet probari nō poſſit, arg. l. duo ſunt. ff. de teſt. tut. Et vide de hac q. per Innoc. ſuper rub. de ſpon. duo. vbi inter cętera dicit ſententiam diffe-
f rendam, f donec de anteriori tempore probetur. & hæc opin. ſecurior eſt, & facit c. graue. 11. q. 3. & compelletur hoc caſu mulier continere non ſine cā, nec. n. caret culpa in ℈hendo cum
6 duobus. arg. in c. quoniam. vt li. non conte §. ſi autem. † Glo. vltima quærit, an authoritas teſtium indifferenter præferenda ſit numero? Et dicit, ꝙ non, ſed tunc tantum, quando in modico
g excedit. g Hoſt. dicit gl. in hoc eſſe contra tex. qui dicit ad multitudinem non reſpiciendum, ſed authoritatem multitudini ꝓferen-

ADDITIONES.

a Pro intellectu huius gl. in 1. parte vide omnino per Io. And. in l. cum de ma-
te. ff. de prob. vbi plene examinat eius intellectum, & vide late ſcripta p Io.
And. in lua ſūmula, de teſti. in ver. quid ſi teſtes ſunt diuerſi. Et adde hic cō.
dictum Bar. in l. 1. §. non autem. in fi. ff. de bo. poſ. ſecundū tab. vbi dicit, ꝙ ſi
duo teſtes deponunt, ꝙ Titius occidit Seium de menſe Aprilis, alij duo de-
ponunt, ꝙ Sempronius occidit Seium de menſe Maij, cum illi teſtes ſint cō-
trarij: neutris ſtabitur, vel eligētur digniores. Sed ſi nullius ex teſtibus gra-
ctis deponit de certo tempore, tunc & Titius & Sēpronius puniētur de ho-
micidio, cum verificari poſſit dictum omniū teſtiū, quia intelligetur, quod
Titius & Sempronius ſimul interfecerunt Seium. Item ad materiā huius gl.
in terminis vide multum elegāter poſt beatū Tho. in 2. 2. q. 70. artic. 4. circa
medium. &c. Adde an dicta teſtium contrariorum corruāt, Alex. conſ. 124.
2. lib. & conſi. 44. 4. lib.
Teſte legaliori producto, qui contradicit teſti, non ita legali ab aduerſario
producto, poteſt deferri per hoc producenti iuramentum in ſupplementū.
Et idem dicit Io. An. in addit. Spec. in tit. de teſte §. poſtquam. cir. prin. verſ.
quid ſi aliter. & vide quod no. do. Ant. in c. fi. in 11. col. de iu.
b Ex his poteſt colligi doctrina, quod illud qđ dī, teſtes reduci ad cōcordiā,
vt probent, eſt verū, qñ ſunt pares numero. Secus ſi ſint impares, vt qa vnus
eſt ex vna parte, & duo ex alia. ad quod audiui alleg. Vin. & Io. And. hoc c.
tenet Fed. conſi. 146. & Imo. poſt Bal. in 1. in inſula. §. fructus. in fi. fol. ma.
ad hoc alle. Inno. in c. cum contingat. de offi. dele. de hoc vide Imo. in lite-
ſtipulantem. §. 1. ff. de ver. obl. & idem dicit Bal. in c. cū tu, de teſti. & alleg.
Innoc. in d. c. cum contingat. Adde quando teſtes reducantur ad cōcordiā,
Anch. conſi. 386. & 399. Alex. conſi. 123. Et an dictum vnius ſit reducendū
ad concordiam, per eundem conſi. 81. 1. lib.
c Vide ibi do. Ant. & quod ibi ple. no.
d Reductio. Vide Bar. & alios in l. Gallus. §. ille caſus. ff. de liber. & poſtum. lo-
te per Alexand. in l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verbo. oblig. & Felin. cap.
cum cōtingat. ſup. de offic. deleg. & in ca. ex literis, colum. 2. ſup. de proba.
Seb. Sap.
e Vel ſorte. Not. quod qñ eſt queſtio iuris, nunquam recurrimus ad iudicium
ſortis, vt voluit Bar. in l. ſi duo. 1 prin. ff. vti poſ. & ē gl. no. in l. vni. C. vti pro-
ita tenet Bal. in c. licet cauſam. ſup. de prob. Imo. & alij moder. in l. huiuſmo
di. §. fi. ff. de lega. 1. & Ang. in l. ſi ambo. ff. de iudi. Ber. force.
De iudicio ſortis, quot & quibus modis capiat, vide Io. An. in ver. ſortis, in
proœ. cle. & vide gl. 13. q. 2. in ſumma. Et q ſint ſortes licitę & illicitę, vide
gl. c. ſummę. 26. q. 2. Et adde, quod iudicū ſortis dī iudicium fortuna. & ſic
habet locum in: q. facti, non iuris, vt per Bal. in l. ſi duobus. C. communia de
in 1. no. & per Alex. poſt Bar. in l. ſi duo. ff. vti poſ. & vide in c. 1. & tota tit.
de ſortilegiis. Ant. Franc.
f Sententiam differendam. Vide Io. de Ana. in c. 1. de ſortilegijs. vbi referēdo.
Sebaſt. Sap.
g In iſta materia vide & adducas duos optimos tex. ſ. tex. in l. maior. ff. de pe-
ctis. & in l. fi. C. qui bo. ced. poſ. & qđ no. Bar. in l. 4. §. Cato. in fi. ff. de teſti.
oblig. Sed qđ ſi teſtes hinc inde ſunt pares? dicitur recurrendum ad multi-
perſonæ. modo pone, ꝙ ex vna parte ſūt duo Doct. plebeij, & ex alia parte
ſunt duo nobiles, q debebunt præferri? & ſimiliter q̄ iſta pōt occurrere in
prælati ele. & vī ꝙ pterendi ſint Doct. plebeij. arg. eius, qđ dicit Bal. in l. De-
mini. C. de aduo. diuerſi. in. vbi ſentit, ꝙ Doctor plebeius ſit ꝓferendus. De-
nobili imperito, in contrariū facit tex. ex ordine ſcripturę in fine. ibi. Ho-
mes tamen & literatos. & c. de prœben. Ego dico, ꝙ hoc erit in arbitrio iu-
cis, qui habebit conſiderare, quis ſibi videatur dignior. Et adhoc adde q̄
elegans dictum Spe. in tit. de teſti. §. j. in 6. col. ver. ſed quid ſi vir & vx. & q
ſcribit do. Ant. poſt Io. An. in c. ſuper eo. il 2. in 2. col. fi. p. eo. tit. Super hoc
dubio debebit interpretari in partem benigniorem, arg. d. l. maiores. ff.
tñ tex. ex ordine ſcripturæ ꝓbare in d. c. ſuper eo. dum dicit. Diuitis nobi-
tatibus. &c. quod teſtimoniū diuitis ꝓferaē dicto eius, q eſt in dignitate
alibi tñ nobilis, & dies nō nobilis, ęquiparantur, tex. in l. nobiliores. Cap.
ua vec. impo. nō poſſe. Et adde hic Bal. in l. teſtium. in pen. col. C. de teſti.
dicit potius credēdum eſſe duobus teſtibus nobilibus, quā multis ciuib.
Et adde, quod ſi dictū non integri teſtis concurrit cū dicto teſtis, qui eſt ſa-
liſſima perſona, ſuſtentatur dictum teſtis non integri ꝓp dictū legalitatē
perſonę, hoc fuit fin. dictū Ang. in conſi. ſuis conſ. j. adhoc alle. tex. in l. ſi
ex argētarijs §. j. ff. de eden. Et circa id qđ ſup. dixi de paupere Doctore,
ignobili, adde gl. i. l. ſocietas q̄ eſt bona. ff. pro ſoc. q̄ dicit, quod bene
ti debent recipi in canonicos ſicut nobiles, & ad hoc facit gl. in c. nuper. de
diſt. facit qđ no. in proe. Inſti. i fi. vbi dicit, quod ſciētia ciuilis nobilitat
diſcentes eam, & exhibet magiſtratus, & honores cō duplicat. Et vt vno
omnia fatear, iurium profeſſiones per orbem terrarū facit ſolēniter pa-
pari, & habere ſedem in aula imperiali, vide etiā gl. 1. de prębēn. c. de nup.
ta. & adde qđ no. Bal. i l. viduę. cir. prin. C. de nup. vbi dicit, quod nobilitas
& virtus morū, ꝓfertur diuitijs. & ibi vide. Et quod ignobilis ꝓferatur no-
parē nobili imperito, eſt bonus tex. in l. ꝓuidēdū. i prin. C. de poſtul. & no-
de hac Bal. in l. fi. C. cōmina. vel epi. vbi dicit, quod ſi inter teſtes veriſimi-
ductos eſt oīno diſſimilitudo, tūc relinquit arbitrio iudicis, quos ꝓferre
lit. Idem dicit Bal. in l. cū magiſtratus. in fi. C. quando prouo. non eſt ne-
dicens, quod tñ iudex in actis debet facere ſcribi cauſā fuę adhæſionis. Ad
adde hic Archid. in c. ex multis. 1. q. 4. vbi ꝓ illum tex. & ex ordine ſcrip-
cit, quod mores præferūtur ſcientię. Item adde hic gl. in l. nec ei perniti-
tur, §. fi. ff. de adop. quę dicit, quod ad fidem exhibenda plus valeat gra-
vel benignitas morum, quā facultates. Itē adde, quod in dubio ſtatur ca-
bus, rei, licet teſtes actoris ſint aliqualiter legaliores, vt qa ſūt clerici, & te-
ſtes rei ſint laici. Adhoc eſt gl. ſi. in c. clerici. 81. diſt. quam ad hoc brigāt
ter alle. do. Abb. hic & in c. ex literis. de ꝓba. Et adde quod duo teſtes de
liones ꝓferuntur duobus alijs teſtibus, ām Bal. in auth. ſed cū teſtatur. in
col. C. ad l. fal. qui alle. gl. ſi. in auth. de hęr. & fal. §. ſi vero. Item ſcitas, quę
duo teſtes reddentes cauſam ſui dicti, prę ferunturduobus alijs, non red-
dentibus rationem, etiam quando ſumus in cāſibus, in quibus valet dictū
teſtis non reddentis rationem, ſi non ſit interrogatus. ſiſtud dicit no. Bal.
l. presbyteri. cir. fin. C. de epi. & cle.

ferendam. Nam pōt eſſe, ſm eum, ꝙ centum viles, & ribaldi eſſent pro vna parte, & duo honeſti pro alia, quibus ſtaretur, & hoc plus placet. iudex ergo totum arbitrabitur. Nec obſt. iura allegata in gloſ. Dico enim quod loquuntur in habentibus ius eligēdi, qui nō præſumuntur viles; licet alij poſſent eſſe digniores ętate, dignitate, ſcientia, vel ordinibus. Adde ad prędicta, ꝙ no. Inno. in c. ſuper hoc. de renunc. vbi dicitur, quod plus credi-
a tur duobus [a] teſtibus affirmantibus, quam centum negātibus, ſed intellige quando negatiua non eſt reſtricta, & coarctata, ꝓ-ut no. in c. bonæ. il 2. de elect. vbi de hoc.

ADDITIO.

a Duobus. Nota limitationē ad gl. & no. il. diē, ꝓferre. §. ſi plures. ff. de arbitris.

SVMMARIVM.

1 Clericus iudex poteſt excommunicare impedientem productionem teſtium coram ſe fiendam.
2 Electus confirmatus ſed nondum conſecratus, poteſt dici prælatus, ſed non epiſcopus.
3 Inferior, an poſſit relaxare ſuſpenſionem, vel excommunicationem factam a papa.
4 Falſificantes literas, qualiter puniantur.
5 Teſtis de auditu auditus non probat, ſed de auditu ſuo ſic.
6 In cauſa criminali, an ſit deferendum iuramentum in defectum probationis.
7 Criminoſus & infamis admittitur ad excipiendum, & exceptionem producendum, ſed ipſe non poteſt probare.

CAP. XXXIII.

IAm literis. [a] Ad probanda impedimēta electi laici, etiam fœminæ admittūtur. Adde, ꝙ teſtes de auditu, & fama, ſufficienter non probant. Primo ponit, ꝙ probauerunt teſtes ℈ electu m. Secūdo proſequitur articulū bigamiæ: ibi. Quia vero. Tertio ponit pēnā archipresbyteri, & ſacriſtæ, ibi. Archipresbyteri. Caſus liter. Eccleſia Lucana vacante, quidā electus fuit in ēpm, ℈ iſtam electionem Archidiaconus Lucanus, & G. ſacriſta, & quidam alij ſe opponebant. Vnde denunciauerunt quædā impedimenta domino papæ contra electum, quòd cōtraxerit matrimonium cum vidua. Do. Papa ſuper his commiſit inquiſitionē. Item archidiaconus & G. ſacriſta, ꝓdictas literas ſub
nomine maioris partis Capit. ℈ electum miſerunt do. papæ. Capitulum hoc intelligens, ſignificauit do. papæ literas illas de cō
ſcientia capituli non emanaſſe, ſed ꝙ falſæ erant, Et de hac falſitate papa mandauit inquiri. Iudices ſuper his receperūt teſtes, & dū vellent recipere teſtes ſuper eo, ꝙ electus matrimoniū di
cebatur ℈xiſſe cum vidua, appellatum fuit ad ſedem apoſt. ne laici, vel fœminæ reciperentur ℈ ipſum in tali articulo. Vnde iu
dices atteſtationes ſuper aliis articulis receptas miſerūt ad do. papam cum literis ſuis, papa examinatis atteſtationibus illis, re
ſcribit iudicibus, dicens, ꝙ tam ꝓ literas ipſorum, q̄ per depoſitiones teſtium, intellexit nihil eſſe probatū ℈ electum prędictū
niſi de auditu & fama, & ſi illis videantur aliqua eſſe probata, teſtes vel ſunt ſoli, vel ſunt tales, quod non potuerunt illa probare. Sed quia ſuper matrimonio, propter appellationem præfatam, teſtes non fuerunt producti, mandat quatenus teſtes
ſiue laicos, ſiue fœminas idoneas, qui ad hunc articulum probandum producti fuerint, recipiant, & examinent diligenter,
& communicantes illos, qui eos impedire præſumpſerint, quo minus teſtimonium perhibeant veritati, quibus publicatis, ſi ir
regularitas probata non fuerit, indicent electo purgationem ſuper obiectis per ſeptem canonicos maioris eccleſiæ, vel prio-
res & presbyteros ciuitatis Lucanæ, qua recepta prefigāt ei ter
minum, quo ſe cras purgandus ad do. papam accedat. ſi vero irregula
ritas probata fuerit, vel ſi non fuerit ꝓbata, & intra terminū cō
ſtitutum purgationem non ꝓſtiterit, illum remouēant a prælatione Lucanæ eccleſiæ, mādantes Capitulo, vt de alio ſibi ꝓui-
deant in paſtorē. In fine dicit, ꝙ archidiaconus & ſacriſta, q̄ no-
mine maioris partis Capituli do. papæ ℈ electum literas deſtinauerunt, ab officio, & beneficio denuncient eſſe ſuſpenſos, do
nec meruerantur a domi. papa indulgentiam obtinere, cū per atteſtationes prædictas cōſtet maiorem partē Capituli huiuſmo
di literarum ꝓciam non fuiſſe. Ber. No. 1. ꝙ electus & ꝓfirmatus appellatur ſimpliciter electus. Quod n. iſte fuiſſet confirma
tus, colligitur ex eo, ꝙ inf. ſtatuitur terminus ad ꝓſecrationē requiſitam, & ſi ſuccumbit, amouetur a prælatione, ad idē c. tua.
de his, quæ ſi. a præla. No. 2. ꝙ mulieres admittūtur ad teſtimonium, cum agitur de irregularitate clerici. Idē ſi agitur de cri-
mine ciuiliter, vt in c. quoties, ſup. eo. ſecus ſi ageretur crimina
liter, vt in c. forus, inf. de verb. ſig. & dic vt ibi. † Not. 3. iudicem eccleſiaſticum poſſe excommunicare omnes cuiuſcunque cō
demonis, impedientes teſtes produci coram ſe. Poteſt ēt compelle
re ipſos laicos ſubtrahentes fea teſtimonio. inf. ti. prox. per totū. Et hoc eſt caſus, in quo iudex eccleſiaſticus exercet iuriſdictionē
in clericos in caſu præmiſſo, vt in c. quamquam. 14. q. 2. & 11. q.
1. teſtimonium. Nota purgationem poſſe induci non ſolum in cauſa delicti, ſed etiam ſuper irregularitate proueniente ex
defectu ſine aliquo delicto. facit ca. accedens. de pur. cano. No.
ꝙ electus in ēpm, & confirmatus neceſſario non ſe purgat per epiſcopos, vel conſimiles electos. c. cum in iuuentu. de purg. ca
2 no. †No. ibi A prælatione &c. ꝙ electus ꝓfirmatus nondū cōſecratus, ꝓt dici prelatus, licet adhuc non vocetur epūs, de auc. & vſu pal. c. niſi. No. ꝙ ēt principaliores de eccleſia non poſſunt impune ſcribere literas ſub noīe Capituli ſīcio Capitulo. Ad
3 idē c. quanto. de his, q̄ ſi. a præla. & no. tales ſuſpendendos. † No. vlt. ibi. Donec, ꝙ ſuſpenſus authoritate papę nō reſtituitur per inferiorem. & ſic vī aliud in excommunicatione, vt in c. nuper de ſenten. excommu. Sed tu in ſuſpenſione vide gl. ſi. in cle. 1. §. pen. de hęre. in ver. excommunicationis, quæ vult, qđ aut ſuſpēſio lata authoritate iuris, habeat terminum annexū, & nō relaxatur ꝑ inferiorem, ne fruſtretur ipſius effectus, & in hoc caſu ītelligo gl. no. in c. cupientes §. cæterū, in ver. ſuſpenſo, de elect. li. 6. Aut non habet tempus determinatū, & ſi ſuperior reſerua
uit ſibi abſolutionē, idē dicendum, vt hic, & d. c. nuper. Aut nō
reſeruauit, & ꝓt, arg. illius c. nuper. Sic diſtinguit gl. illa. que licet
b cōiter approbetur, mihi non placet, [b] ſed diſtinguo ſic. Quod
c aut ſuſpēſio [c] fit in pœnam, aut pp contumaciam. Primo caſu inferior non ꝓt ſuſpenſionem relaxare, quia non debet remittre pœnam inflictam authoritate iuris, arg. 2. q. 3. c. ſi quē. §. notā
dum. niſi forte vellet diſpenſare in caſibus ſibi conceſſis, iuxta materiam c. at ſi clerici. §. de adul. de iu. Nec obſt. c. nuper. qa loquitur in excommunicatione, quæ nō eſt pœna, ſed medicina, nec eſt perpetua, ſed fertur quodammodo ſub ꝓditione tacita, donec ſatisfecerit. vnde eps relaxando cum ſatisfactione, nil nouī facit, ſed potius ius commune exequitur, ſed in caſu noſtro remitteret pœnam. Et paria ſunt quę ſuſpendere pp delictum perpetuo, vel ſimpliciter, vt in l. ſeruus C. de pœ. No. Inno in c. ex literis. de conſt. & hoc caſu bene militat ratio gloſ. in d. c. cupientes. Si vero fuit ſuſpenſio pp contumaciam: tunc procedet ęquiparatio ad excommunicationem, vt in d. c. ex literis. facit pro hac differentia, ꝙ no. Inno. in c. j. de exceſ. prela. p hoc dico Inn. non bñ dicere in c. 2. de ſo. qui ſimpliciter ſentit idē eſſe in ſuſpenſione, ꝙ in excommunicatione & hoc no. Et inteliigo inferiorem in caſibus prędictis poſſe, qñ excommunicatio, vel ſuſpenſio eſt lata a canone, ſecus ſi ab homine, ar. c. cum ab eccleſiarum, de offi. ordi. no. Ioan. And. in c. ex frequentibus, de inſti.
4 & Arch. 17. diſt. in ſumma. † Opponitur ℈ hoc, & ℈ tex. vī enim ꝙ aliter, & acrius debuiſſent iſti falſarij puniri, vt in c. ad falſarios rū, de cri. fal. & in c. ad audientiam. Sol. Doc. aperte non tangūt, ſed dicunt iſtos nō fuiſſe ſuſpenſos ipſo facto ratione falſitatis, ſed ſuſpendendos prius, & poſtea denūciandos; & fit hęc ſuſpēſio authoritate papę, aliter fieri non debuiſſet; cum ad hoc non fuerit actum. de hoc, de or. cog. capitu. 2. ſed papa punit crimina, vndecunque clarueriut. 4. q. 3. c. ecce. Vel dicendum, vt no. in c. 2. de confeſ. & c. per inquiſitionem, de cle. ita dicunt Hoſtien. & Ioan. An. Sed tu dic latius, & formalius. Aut enim falſa
d uit quis literas d papæ, & habet locum pœna c. ad falſariorum. Aut literas alterius principis inferioris, & procedit c. ad audiētiam, aut capituli, aut alterius prælati, & ſic procedit ꝙ hic dī, puto tñ, quod hoc caſu pœna ſit arbitraria, cum hæc pœna ſuſpenſionis non fuerit ordinarie impoſita, cum nō agereturad ad hoc, vnde puto, quod ſm qualitatē prelati, aut Capituli, cuius ſigillū, vel literæ falſantur, & ſm qualitatem negocij, ſi quo falſitas committitur, iudex arbitrabitur pœnam, arg. c. olim. de reſcri. & de offi. deleg. c. cum olim, il 2. vbi imponitur alia pœna, quam contineatur hic. & vide bonum tex. in capit. ſi epiſcopus. 50. diſtin. vbi falſanti chartam, imponitur depoſitionis pœ
5 na. † V enio ad gloſ. & primo colligit teſtimonium de auditu cū
b fama plene non probare, [b] allegat in contrarium cap. præterea. ſup.

ADDITIONES.

a Tam literis. Pondera hunc tex. vt per Abb. in c. reprehenſibilis inf. de appel. colum. 1. Seb. Sap.
b Non placet. Adde viden. Fed. conſi. 154.
c Aut ſuſpenſio. Aliam differentiam inter ſuſpenſionem, quę fit in cōtumaciā, & ſuſpenſionem, quæ fit in pœnam, ponit nouiter Abb. in c. ſępe. col. 7. inf. de appella. Seb. Sap.
d De falſificante literas, qua pœna puniatur ponit etiam Bart. in l. Paulus. in l. fi. ff. de fal. & ꝑ Bal. in rubri. C. de fid. inſtr. in 19. colu. in ver. quæro de illo, qui falſat &c. & per Bar. in l. Titio cum eſſet. ff ad mu. in vlt. coium. & in l. 2. ff. ad l. Cor. de fal.
Adde Fed. conſi. 219.
De falſificante literas papæ, vel alicuius principis, vide quæ hūr in c. ad falſariorum, de cri. fal. & quo hæc falſitas deprehēdatur, vide ibi plene per D. Ab. & in c. ad hoc. de ſenten. excom. Dicas tñ, ꝙ falſitas literarum nō debet de facili præſumi, de quo vide plene ꝑ Pau. de Caſt. in ſuo cōſi. 146. & quo cognoſcatur falſitas bullæ, vel reſcripti, vide ple. ꝑ Spe. in tit. de reſcri. præſen. S. igitur. vbi ponit plura, ex quibus talis falſitas deprehenditur, de qui bus in præal. c. quam graui. de cri. falſ. per do. Abb. & Doct.
e Non probare. Circa teſtimonium de auditu, quando probet, vide Alexand. in conſſ. 187. inci. in hac cauſa. in 2. vol. & Are. in cōſi. 37. inci. fequēdo ordinem, vbi ponit, ꝙ ad probandum parentelam, admittitur teſtimonium de auditu. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sup.e.& c.dixit. 32.q.j.& solum respondet ad cap.dixit. Dic clarius colligendo dicta a doct. quod quandocunque actus subijcitur sensui auditus tunc valet testimonium de auditu proprio, in c.2.de consue. Sed de auditu alieno secus. & ita loquitur hic. Nam talis non esset proprie testis, vt no.gl.in l.in summa.§.idē Labeo.ff.de aqua plu.arcen. Et est ratio, quia testis debet deponere de eo, quod gestum est, vel dictum in præsentia sua, vt in c. testes.3.q.9. Ad c. præterea, dic, ꝙ ibi loquitur non de auditu alieno, sed de proprio, vt quia audierunt illos commiscentes tenui pariete distante. Et de intellectu illius c.dic, vt ibi plene no. An autem fama cum teste idoneo faciat plenā probationem, putat hic Goff. quod sic, alleg.4.q.3.c.si testes.§.itē sæpe. Tu dic vt latius dixi in c.veniens, sup.co. Et generaliter per quem sensum habet testis deponere, dic, vt no.in d.c.2.de consue.& in c.

6 cum causam, inf.eo.† Opp.& uidetur, ᵇ ꝙ cum pro actore fuissent hic testes singulares, debuit sibi deferri iuramentum in supplementum probationis, cum ad hoc vnus testis, vel alia præsumptio sufficiat. inf.de iureiu.c.fin. Sol.gl.2. quod contrarium procedit in causa ciuili, non autem in criminali etiam ciuiliter mota, ut hic, quod bene no. Hostien. dicit glo. veram, si ageretur ciuiliter ad pecuniæ cōdemnationē, & remittit.ad c.fi. Io. And. post Abb. dicit idem iudicium esse in utroque casu, l.siue causa sit mere ciuilis, siue criminalis. Nam in ciuili defertur iuramentum ei, qui melius creditur veritatem scire. ita hic, cum nemo alius præsumatur melius scire, quam iste electus, an contraxerit cum vidua; ideo sibi fuit delatum, iuramentū vero purgationis adiungunt propter infamiam. Tu vide de hac quæst. latius per Bar. in l. maritus. ff. de quæst. & in l. 3. ff. de iureiu. & in

c l.eum qui,§.in popularibus, eo.tit. Dicam plene in d.c. fi. an,& quando ᶜ in causa criminali criminaliter, vel ciuiliter mota, sit deferendum iuramentum in supplementum probationis. Glo. in verbo, soli. quærit, quare isti testes dicuntur soli, cum nō sit de substantia, ꝙ sint sociati, & satis est, ꝙ sint plures numero 4.q.3. c.si testis.§.vbi numerus. & c.venerabilis, inf.eo. Gl. metu contrarij, vt arbitror, exponit, Soli, i. singulares. & die singulares, qa non erant contestes, vt in c. cum dilectus, de elec. Deponebant. n. simpliciter super diuersis factis. Alij intelligunt, ꝙ dñr soli, qñ sine adiectione causæ testimonium ferunt. & pro hoc vide tex. bo. cum glo.4.q.3.c.solam. & vtraque expositio est bona.

7 Quæro, tex. dicit, ꝙ isti testes erant soli, vel tales, ꝙ non debuerunt admitti, qñ dñr tales. Glo. in verbo. Tales. exponit tales, i. criminosi, vel malæ famæ; pro hoc, secundum Inno. quia licet tales non repellantur ab excipiendo, repelluntur tamen a testimonio, ēr super exceptione. quod no. Alij tamen contradicentes, ꝙ sicut admittuntur ad excipiendum, ita ad exceptionem probandā criminosi admitti debent. Hic aūt dicunt istos fuisse repulsos, quia cōspiratores, vel inimici, vel aduersarij in hac cā fuerūt. Primum dictum tñ placet Inn. & est verius. Dic ergo, ꝙ aut quæritur, nunquid criminosus admittatur ad probandum exceptionem criminis, & dicendum, ꝙ sic, quia non prodesset excipere, nisi admitteretur ad probandum exceptionem, vt in c. cum inter, de excep. sed debet probare per testes idoneos, nō vles: quia regulariter testes debent esse idonei sup. cap. j. Rō diuersitatis est, quia criminosus admittitur ad excipiendū, & nō ad deponendum super exceptione, quia primo casu se defendit, sed in testificando secus. Non.n. debet credi vilibus 2.q.7.c. non potest. No. gl. in verbo. Siue fœminas. & dic de materia, vt dixi in c. de cætero, & in c.qñ. sup.e. & inf. de acc. c. cum P. No. practicam gl. vlt. & eam tene, licet aliter sentiat hic Host. Ioan. And. sequitur gl. vt non credatur testib. singularibus, sed oportet, ꝙ deponant de conscientia Capituli per modum hic traditū. & vide no. in c. ter tio loco, de prob. Et no. in fi. gl. inquantū dicit, ꝙ isti puniuntur, tanquam falsarij. ergo sola pœna suspensionis non vr pœna ordinaria, & condigna. arg. in l.j. in fi. ff. de fal. & facit ad ea, quæ sup. dixi in tex. Extra glo. oppo. & vr ꝙ ex quo testimonia hic fuerunt publicata, vt colligit ex principio, non debuerunt testes iterum recipi, vt in c. fraternitatis, ℨ. e. Sol. f̄m Inn. hic fuerūt testes recepti super aliis articulis: nam super irregularitate, nō fuerunt testes recepti, & ad hoc c. cām. ℨ. co. Et de materia dic, vt dixi gñaliter in d.c. fraternitatis, dic ut ibi.

a Quando testimonium de auditu plene probet, & quando non, vide hic plene per do. Anto. in 2. col. ver. op. quòd valeat testimonium de auditu, vide tamen quod no. gl. or. in c. testes. §. de his. 3. q. 9. & pulchre per Bal. post glo. & Dy. in l. si arbiter. ff. de prob. & vide gl. in l. testium. C. de testi. in ver. præsto fuerit. & adde quod no. do. Ant. in c. quoties. in fi. sup. eo. vbi dicit, quòd testis de auditu non est uerus testis, & ad hoc alle. gl. in l. in summa. §. idem Labeo ff. de aq. plu. arcen. Item scias illum tex. fin. in præal §. de his, qui dicit, quòd quotiescunque in ciuilibus testis fuit rogatus, valet testimonium de auditu. & de hoc articulo eundem in 2. colum. ver. oppono, quod non valeat, vbi no. dicit post Io. And. quòd illud quod dicitur, quòd in causa matrimoniali admittitur testimonium de aditu, cit verum quando agitur de probanda consanguinitate, secus si ageretur de probando, vel improbando matrimonio respectu alterius impedimenti, vel defectus, quod cit ver-

bum singulare, & mirabile. Sed contrarium dicit Spec. in tit. de teste. §. 1. in 10. col. ver. quid ergo si iuro. Item facit quod no. in c. videtur. qui mat. accusare. per gl. & Do. & per gl. 3.q.5. in summa. ver. item consanguinei. ubi maior admittitur in causa matrimoniali pro filio, non solum cum agitur de vinculo consanguinitatis, sed ét de alio impedimento, vel étad probandū contractum. Item quòd regulariter in causis quibusliber non sit sufficiens testimonium de auditu, est tex. in c. licet ex quadam. in prin. ibi, pp cōem formam, &c. in c. tua nos ibi, Quod quia est nimis validum. de consan. & affi. Et adde, quod si testis deponat de auditu non sequitur, quòd intelligat nisi præsumptiue, vt dixit do. Anto. in c. auditis. in 2. no. de elect. ad quod fiunt no. per Bart. in l. diem proferre, §. coram, ff. de arbit. & in l.j. & 2. de auct. & ad hoc ultimum, quod dixi, uide do. Ant. in c. auditis in 1. no. de ele. etiam facit tex. in l. compromissum. ff. de arb. Item. de isto testimonio auditus, uide tex. & gl. in c. in primis. in ver. vtrum testimonium ex auditu dixerit. 2.q.1.& vide Spe. in ti. de teste. §. nūc tractādū, in 5. col. uer. de auditu quoque. Et adde, quòd illud dicitur esse notum, quòd scitur per auditum, tex. est cum gl. in c. omnibus, in prin. 2.q.5. & dicit Cicero de republica, qd nullus in nobis hebetior sensus est, quā sensus auditus. & Plautus dicit, qd plus est oculatus testis vnus, quam auriti decē. & de illo passu an ualeat testimonium de auditu, uide per Bar. in tract. de testi. in 4. col. uer. testis dicit aliqua vera esse, quia audiuit. ubi inter cætera dicit, quod si scriptura continens dicta testium deperiret, & extarent testes, qui dicerent se audiuisse aliquos idoneos iurare, & solemniter examinari, qui tunc dixerunt se vidisse, standum est dicto istorum deponentium de auditu. Et adde quod no. do. Ant. post Inno. in c. significauit. in pen. col. in uer. nota hoc dictum inf. eo. ti. sequitur ibi do. Abb. vbi dicit, quod fi in examinatione testis, quæ ſt ad perpetuam rei memoriā, interfuerunt alii testes, quod ei crederetur super examinatione, & ét super dicto testis, licet deponant de auditu. Etiam dicit ibi Imo. alium esse casum fin. & mirabilem, in quo admittitur testimonium de auditu iudicis authoritate, & illud dictum iatelligitur, quando primi testes deposuerunt super re non perceptibili sensu auditus, vt puta, qđ res esset alba, alias illud dictum nō esset no. Et de hoc, qñ valeat testimonium de auditu, maxime pariete, vel cortina intermedia, vide late per Ro. in d.§. itē Labeo, & vide Io. And. in summa de testi. uersi. quando recipiendi sunt testes de auditu, & quod regulariter in actu non sufficiat testimonium de auditu videtur tex. in c. super prudentia. ibi. Quorum auditu, & uisu. 14.q.2. Sed in contrarium videtur tex. in c. quamquam ea. causa, & q. ibi, Et aliud videtur & audierint. Et adde hic do. de Rota decis. 113. vbi dicunt, quòd in possessorio iudicio valet testimonium de auditu eius, qui possedit rem spoliatā, de quo agitur. & hoc dicunt in ordine meo nouissimo, & uide hic An. in Auth. de hæred. & Falc. §. hinc nobis, in 3. col. & idē vult gl. in verbo & videlicet, quæ est in §. si vero absunt. in eadem auth. Et de hac materia uide per Bal. in Lodouicum. al. in pen. col. C. de Epis. & cler. do. Ant. inf. eo. c. cum causam. ii. in 9. col. & in eo. c. 13. col. ver. per hoc patet quid de. Et adde, quod licet in facto antiquissimo testes de auditu probent, ut hic dicit, tamē scripturæ antiquissimæ de auditu non probat. ad hoc est tex. cum gl. in uer. referre in ff. de off. quæsto.

Adde, an testis de auditu probet Arch. cons. 45. & 154. Alex. consil. 81. & consil. 1. & in alijs suis consilijs.

b An probanti per unum testem in causa criminali ciuiliter intētata, possit deferri iuramentum in supplementum probationis. Et qđ nō possit, tenet Do. de Anc. in c. mediatores, ver. no. 3. de testi. lib. 6. & alleg. hāc gl. Sed contrarium tenet Bar. in l. in bonæfidei, C. de reb. cred. sed distinguo, vt per Bar. in l. maritus, ver. vlt. quæro, an in criminali, ff. de quæstio. Et quod in causis criminalibus non deferatur iuramentum necessarium in supplementum probationis, est communis & uera conclusio, quam tenet gl. in uerbo, agunt, & ibi Do. in l. 3. in prin. ff. de iureiur. gl. & Bar. in d. l. maritus, & gl. in c. fin. inf. de iureiuran. Spe. in tit. de iur. dela. in princip. versi. vt autem plenius istruatis. Hostien. in sum. titu. de iureiuran. §. vt super, uersi. quid si criminaliter.

Arch. in c. si quis presbyter. 2.q.5. Bar. in l. fin. ff. de in litem iur. cum aliis cordan. de quibus in d.c. cum olim. pro intellectu huius decr. cum materia, vide Lap. all. 51.

An, & quando deferatur iuram. in supplementum probationis in causa criminali, & in aliis etiam causis ciuilib. famosis, vt est causa furti, vel iniuriārū, quæ sapiunt materiam criminalium, uide Spe. in tit. de iureiur. in 5. col. ver. & vt plenius, & vide Bal. & Do. in l. in bonafidei. C. de reb. cred. & alle. Ale. in l. 3. in prin. eo. tit. vbi dicit, quod regulariter nō deferur, sed fi accusator esset persona honesta, & factum probasset plus quam semiplene, posset tale iuramentum deferri, de qua materia uide, quæ plene habentur in c. fi. & ibi plenissime scripsi ultra alios, de iureiur. Ant. Fran.

c An, & quando. Vide Bal. in l. iudices, C. de iudic. in l. in bonæfidei, C. de reb. cred. in l. fi. in prin. C. si minor se maio. dixe. Pe. de Anch. in c. mediatores, ita uer. 3. not. de testi. in 6. Alex. in cons. 66. incip. viso processu, in 1. col. vbi dixit communiter teneri, quod in criminalibus non defertur iuramentum in supplementum probationis, nisi in causa criminali, in qua agitur de pœna pecuniaria, vel in causa criminali ciuiliter intentata. Sebast. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus datus ad causam instruendam, potest citare ad audiendam voluntatem, in remissione causæ.*
2 *An & quando particularis de ecclesia, possit agere pro iuribus ecclesiæ, & multa ad intellectum cap. nostri.*
3 *Agens pro ecclesia sine mandato in casu permisso, debes concipere libellum nomine ecclesiæ.*
4 *Sententia lata contra particularem personē ecclesiæ parit exceptionem rei iudicatæ, quominus alius admittatur.*
5 *Monachus potest agere pro Abbate incarcerato, vt liberetur.*
6 *Decanus & capitulum, an possint agere pro singulis beneficiatis in ecclesia.*
7 *Testes lit. non cont. possunt recipi, fauore libertatis.*
8 *Sententiæ appellatione venit diffinitiua.*

Testes

1 *Testes recipiuntur lite non contesta. quando procceditur per viam inquisitionis.*
2 *Contradicens alicui contractui celebrando a Capitulo, auditur postea a superiore sine appellatione, & litis contestatione.*

CAP. XXXIIII.

Vm olim. In causa liberali contra contumacem, etiam lite nō cōtestata, testes recipi possunt. hoc dicit, secundū cōem intellectum, & no. lecturam. Prima pars decisæ narrat factum. Secunda ibi, Mādamus: dat iudices, quibus committit receptionem testium, & prouidet quid per eos agendum, reo contumace. Casus liter. Ecclesia Menē. olim fuerat archiepiscopalis, quam Archiepūs Cantuarien. tenebat pro sua suffraganea. Archidiaconis ipsius ecclesiæ mouit quæstionem super statu, seu libertate ipsius Cantuarien. ecclesiæ ℨ archiepiscopum in præsentia Dom. Papæ. vnde causam commisit quibusdam iudicibus, mandans eisdem, quatenus nisi Archiepiscopus, Archidiaconus prædictum possit repellere ab agendo, per aliquam ex ceptionem, conuocatis partibus, vel eorum procuratoribus ad locum idoneum, & securum, & lite legitime cont. testes vtriusque partis recipiant diligenter, quos duxerint producendos. Sed si archiepiscopus legitime citatus non comparuerit per se, vel per procuratorem idoneum, aut litem noluerit contestari, nihilominus recipiant testes maxime senes, & valetudinarios, quos archidiaconus duxerit producendos, non obstante appellatione, & depositiones eorum studeant ad sedem apostolicam destinare, statuentes partibus terminum peremptorium, quo per se, vel idoneos procuratores coram do. Papa se præsentent, sententiam recepturæ. Ber. No. 1. ꝙ in cā liberali. cum agitur de statu ecclesiæ, potest interuenire procurator ex parte actoris, & rei. Not. 2. quòd lis est contestanda, cum agitur de statu ecclesiæ, data præsentia vtriusq; partis. No. 3. quòd testes de necessitate non sunt deducendi de longinquo ad præsentiam iudicis, sed possunt recipi in eorum loco, de quo vide, quod dicam in c. cum causam, inf. eo. No. Archiepiscopū posse litigare personaliter, & sic non arctatur constituere procuratorem. Ad idem cap. fin. de iur. cal. vide quod leg. & no. in c. fi. 5.q.2. No. quòd ad sniam a, ſaudiendā, citant partes peremptorie. non ergo sufficit vna citatio. secus in causis summarijs, vide tex. cum glo. in cle. sæpe, de verb. sig. in ver. peremp. & qđ no. in cap. consuluit, de off. deleg. † Not. quòd delegatus datus ad causam instruendam, potest citare ad sniam audiēdam in remissione causæ. Sed hoc fuit expresse dictum. Quid autē si Papa nil dixisset? vide Inn. in c. fi. de accu. vbi vr concludere, quòd idem. Gl. 1. ponit casum ſfalem, vt in ea patet. Hosti. potest alio modo, & sic. Vacante ecclesia Menen. Archiepiscopus Cantuarien. volebat concedere beneficia vacantia, spectantia ad collationem Epi Menen. & ꝑsentatos instituere, & custodiam vacantium ecclesiarū habere, sicut in illis partibus mos est. Forte vult dicere, quòd archiepūs habet omnia supra dicta sua in dicecesib. ſuffraganeorum suorum, sede vacante. Archidiaconus Menen. se opposuit, dicens, ꝙ nec illa ecclesia sibi subesse dēbat, quia erat sedes archiepālis, & præcat oībus ecclesiis Galliæ iure metropolitico. Item quod prędicta ecclesia semper fuit libera a prædicta seruitute, & ꝙ ipse archidiaconus hoc iure fuerat vsus ab antiquo, ipsa vacāte sede, quare non ad archiepm, sed ad ipsum spectabant ꝑdicta. Et per hunc modū negādi dic iſtam decretalem planam. Item, f̄m eum, pōt esse, ꝙ archidiaconus asserebat, ꝙ vacante ecclesia Menen. spectabat ad ipsum custodia ēpatus, & ecclesiarum suarum; & ꝙ hēbat nutridōnem ēpalem in oībus exercere, in quorū possessione se fore dicebat. Sed archiepūs asserebat ℨriū, dicens hæc oīa ad se, non ad archidiacon. pertinere, & possessionē illorum hēre, & sic erat vterque quasi reus, & actor, & quasi, Vti possidetis ad inuicem intentantes. Super quibus mandauit Papa in forma inquisitionis procedi. & dicit secundum hoc, planam decreta lem, &c. quare sic dicat Hostien. videbitur ſtatim in primo contrario. † Oppo. & videtur, ꝙ iste archidiaconus non debuerit admitti ad agendum pro iuribus ecclesiæ sine mandato Episcopi, & Capituli, vt in c. 1. de procur. Glo. 2. soluit fatendo contrarium, quod forte hanc exceptionem reseruat hic Papa contra archidiaconum. Sed hoc non placet glo. dicens, ꝙ istud est speciale, cum particularis de ecclesia prosequitur iniuriam ecclesiæ, ne trahatur ad peiorem ſtatum, &c. vt in glosſ. allegat. in cōtrarium, l. si quis hac leg. §. quoties, ff. qui & a quibus ma. non fi. Vbi vero agit vnus ex patronis, vt libertus ingratus reuocetur in seruitutem sine mandato aliorum. Glo. non soluit. Sed soluatio est, quia hic agitur de libertate, ibi de seruitute. Item cā ibi est communis, vt singulis, hic vt collegio; & ideo conſuldit hæc gl. quòd defectus mandati, non poterit hic opponi ℨ Archidiacono, sed de alia exceptione dēt tex. intelligi. Adiuerte latius, & clarius, colligendo dicta Inn. & aliorum, dico, ꝙ iste tex. potest intelligi dupliciter, ſ. ꝙ ista ecclesia Menē.

vacabat. Secundo, quòd iste Episcopus viuebat: secundum primum intellectum oportet intelligere secundum lect. Host. de qua sup. quòd archidiaconus agebat hic principaliter pro suo interesse proprio; quare dicebat hæc iura pertinere ad eum, sede vacante, & ius ecclesiæ deducebat in quandam consequentiam; & sic non ob. defectus mandati ecclesiæ, cum non ageret principaliter pro eius iuribus. Nec obstat vacatio ecclesiæ ratione prædicta, quia non deducebat iura ecclesiæ in iudiciū, sed propria ipsius archidiaconatus. Si autem voluisset archidiaconus agere pro ecclesia, non fuisset admissus, secundum omnes, saltem illa ratione, quia vacabat ecclesia, vt in cap. 1. ne se. vacan. Item, quia illo tempore non potest dici prælatus negligens, arg. cap. quia diuersitatem, de concess. præben. Neque ex dilatione immineret ecclesiæ periculum, cum se. vacan. non currat præscriptio, vt in cap. 1. & in cap. de quarta, de præscrip. Nisi forte velles dicere, quòd Papa ex officio, volens occurrere præiudicio, saltem facto ipse ecclesię Menen. ne interim sede vacan. archiepiscopus exerceret illa iura, voluit cōmittere negocium per viam inquisitionis, confidens de solertia archidiaconi, qui fuerat actor in deferendo negocium ad Papam. sicut enim prælato non valente ex aliqua causa agere, Papa prouidet ecclesiæ ex officio, vt in cap. cum venissent, in fi. de instit. ita potuit ecclesia vacante, cum paria sint inutilem prælatum, & nullum habere, vt in cap. 2. de transla. episcopi. & sic limita dicta Do. hic. facit ad hunc intellectum quod infra dicā. Si autem vis intelligere, quòd hic Episcopus viuebat, secundum alium intellectum; & tunc potest tex. habere triplicem intellectum. Primus est ille Host. quòd archidiaconus agebat hic pro iuribus proprijs, licet in consequentiam allegaret iura ecclesiæ, dicendo eam esse liberam; & silet contrarium. Potest enim agere pro iuribus suæ dignitatis sine mandato Episcopi, & Capituli, arg. in d.c. cum venissent, & in c. literæ, de dilat. cum simil. Iste intellectus, licet planus sit, non tamen multum congruit litere, quæ dicit, quòd erat contentio super statu ecclesiæ Menen. & sic status ecclesiæ principaliter deducebatur in iudicium. Secundo potest intelligi, quòd principalis quæstio erat de statu ecclesiæ, vt litera sonat. Et intelligit glo. 1. quæ ponit satis apertum casum ad tex. Et tunc dic, quòd Papa ex officio commisit inquisitionem. vnde archidiaconus non agebat hic tanquam actor, sed prosequebatur inquisitionem commissam per Papam, & hanc lect. sentit Innoc. & pro hoc facit, f̄m eum, ꝙ fertur sniā lit. non contest. vt colligitur hic ex tex. Non obstat, si dicatur hoc non cōuenire lię, quę dicit archidiaconum posse ex cā legitima repelli ab agēdo; & sic præsupponit, ꝙ erat actor. Item hic requirit li. conte. saltem data partium præsentia; ergo nō procedebatur per viam inquisitionis, cum tunc non sit, cum quo lis contestetur, sup. vt lit. nō conte. c. qñ, §. sunt & alij. Item archidiaconus constituit procuratorem; quod non esset, si procederetur ex iudicis officio. Nā vt eleganter dicit Inn. non repugnat iuri, vt promotor inquisitionis possit repelli ab inquisitione, in c. cum dilectus, de accu. neque, quòd constituat procuratorem, & quod cū eo li. contestat, maxime si agatur de iure alicui dando, vel crescendo; secus vbi ageretur de crimine. Item secus vbi papa ex officio suo ꝓcedit, intellige sēper sine ꝓmotore inquisitionis, qđ bene no rabis. iste tñ intellectus licet sit verus in se, non tñ iudicio meo cōgruit huic litere, q̄ dicit archidiaconū, ꝓposuisse qōnē super statu illius ecclesiæ. Itē hic repellit ab agendo, nō tñ ab inquisitione promouēda; & nullū verbum est in textu sapiens inquisitionem, &c. Iō dat tertius intellectus, & notabilior, ꝙ archidiaconus directa via agebat hic ℨ archiepiscopum sup statu ecclesiæ, & admitti debet etiam sine mandato, secundum Inno. ga

b episcopus b erat negligens. Et hanc potestatem agendi hēt qui libet particularis de ecclesia etiam contradicentibus Epō, & alijs.

ADDITIONES.

a Vide hic do. Ant. in vlt. no. vbi dicit, ꝙ contumax in processu. iterato est citandus ad audiēdam sententiam. & idem dicit Ray. post Iac. de Are. in l. statuliberos, §. Stichus annua. ff. de ſta. lib. per illū tex. Et dicit, ꝙ de hoc no. Spe. in fi. & Are. & Io. Mo. in c. 2. de dol. & contu. lib. 6. & in cap. 2. de confes. eo. lib. Et dicit etiam Ray. se de hoc dixisse in l. de vnoquoq;, ff. de re iu. & in l. iudices, C. de iud. Sed tu de hoc vltra ista vide, q̄ late notaui post gl. in d.c. eum qui. de do. & contum. in 6. & vide Bar. in d.§. Stichus annua. Et prędict. intellige nisi citatus fuisset primo ad totā causam, vt patet ex his, quę not. do. Ant. post Inno. in c. consuluit, in vlt. col. de off. deleg. quod quando ꝓcedat plene scripsi post do. Abb. in c. exposuit, de dila. Et vide Bal. in l. gnaliter, §. 1. in 1. col. C. de reb. cre. Hoc tamen, ꝙ hic dicitur, Limita, nisi actus sic cundus esset connexus ei, ad quem primo citatus fuit contumax, quia etiā ad illum actum non est citādus, tex. est no. in c. fi. & ibi gl. Et ibi apertissime Do. circa prin. & in fi. de concess. pręb. lib. 6.

b Quia Episcopus. Vide Bar. in l. nec quicquam, §. fi. ff. de off. procon. & leg. vbi ad hoc allegat bonum tex. in §. fin autem, in Auth. de eccl. titu. quē adducit Are. hic, & reputatur sing. per Ro. i auth. similiter. car. 4. 2. col. C. ad l. falc. & in l. fi cum dotem, §. fin autem, col. 6. ff. fol. ma. vide And. Sic. in cons. 8. col. 8. in 1. vol. & in cons. 12. col. 18. in eo. vol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 aliis. 21.q.3 c.non liceat. a de reb.eccleſię non alienam. c. ſi gs
presbyterorum. Nec erit iſte,curator,ſm Inn.ſed procurans,ſi
cut ſi pr̃ ageret pro filio,conuincitur aũt negligentia eṗi hoc ip
ſo,q̃ nõ ,ṗlequitur ius eccleſiæ ſuæ,ſm Inn.vel p̃mittet de hoc
ſummaria cognitio ſm eum,vel ſecundum Hoſt.quia ter mo-
nitus ab archidiacono ipſum ius eccleſiæ proſequi non curat.
Dicit tñ in alia glo.q̃ quicq̃d dicatur in hoc caſu, & ſimilibus
tutum eſſe,vt hoc ſignificetur Capitulo,antequam archidiaco
nus,vel alius admittatur,ne poſtea veniens,& allegans ignorã
tiã,vel p̃uaricationẽ,litem ſuſcitare poſſit,& ga magis idoneus
in talib.eligẽdus eſt,& quia nec eṗs ſuper talib. ſine cã litigat.
Quidam tñ,vt hic refert Inno. hunc intellectũ non admittũt,
negãtes particularẽ de eccleſia poſſe agere ,p ipſius iurib. ſine
mandato,ẽt aliis negligentibus.Ẽt dñt,q̃ iura ſuperius allegata
loquunt in reuocatione male alienatorũ tm̃,vbi eſt ſpãle,& ex
ſpeciali cã illud ꝓceſſum eſt ſingulis clericis ɔ̃ ius cõe.Capitula
vero,q̃ hñt.21.q.6.c. quapp.& ſequentia,licet non reſtringantur
ad reuocationẽ male alienatorũ,non tñ dant clericis ſingulari
bus facultatẽ agẽdi,ſed renũciandi exceſſus ꝓlatorũ. Et ad iſtud
c.dñt intelligendũ,q̃ papa cõmiſit inquiſitionẽ ad inſtantiã ar
chidiaconi,cũ multa audiuiſſet de ſtatu eccleſiæ.Et ſic non fir-
mando pedes,tranſit hic Innoc.Sed allego ipſum in alio loco,
vbi aperte firmat pedes,tenendo hãc lect.& vr̃ quaſi tex. ſ.in c.
dilecti.de ma.& obed.loquit tñ ibi de Capitulo.& dicit notãdũ
ex illo tex.Capitulũ ,ṗſequi iura epiſcopatus,q̃ñ epiſcopus in p̃-
iudiciũ aliquid facit.Et idem intelligendum ſm eum,ſi ſit ne-
gligens.arg.12.q.2.c.non liceat.& dicit ibi no.dignũ,q̃ Capitu-
lũ non ſolũ appellat pro iurib.eṗatus,ſed ẽt ſuper eis cãm proſe
quitur.Et hąc eadẽ rõne,quia ſpiritualia, & dignitates eccleſiæ
ſunt cõia,& cõiter tenẽt ab eṗo,& Capitulo;licet eṗs ſit caput.
inf.de verb.ſig.c.cũ clerici.& q̃q̃ loquatur in Capitulo,eadẽ rõ-
ne puto idem in particularibus,negligãte ẽt Capitulo. Sicut n.
Capitulũ agit,negligente ẽt eṗo, vt ibi;ita & Capitulo negligẽ
te agit particularis,cum iura Capituli deuoluantur ad vnũ,alijs
negligentibus.arg.no.in c.cũm nobis,& c.quia pp,de ele.& de
his,quæ fiunt a ma.par.cap.c.1.Itẽ ius publicũ ꝓiſtit in ſacris.1.
diſt.c.ius publicũ.Tene ergo hanc lect.q̃ eſt valde no.& cã ſeq-
tur do.Ant.hic,& do.Card.& vide Lap.alleg.52.vbi firmat ,q̃
qũ ab eccleſia fuit res ablata,p̃t de ea agi,ſicut de re male aliena
ta;& quia ſatis p̃t dici male alienata.ad hoc qđ no.Inn. in c.epi.
de reb.eccl.non alie.& in Spe.in ti.de reſcrip.præſen.§. rõne for
mæ.verſi.itẽ,q̃ in reſcripto.Itẽ ex prædictis collige,q̃ vbi præla
tus.& Capitulũ non ſunt negligentes,non admittitur particu-
laris de eccleſia ad agendũ ſine mandato:ſecus ad defendẽdũ
De quo tñ dic,vt no.per glo.& doc.in c.1.de proc.Quod intel-
ligo,niſi intelligatur de re male alienata,tnnc.n.non exigerem
negligentiam prælati,& Capituli,cum indiſtincte detur in iſtis
poteſtas agendi,vt d.c.ſi quis presbyterorũ.& c.non liceat. Fa-
teor tñ,q̃ ſi concurrerent ad agendum,præfertur prælatus tan-
q̃ dignior,& idoneior,& cuius magis ſpecialiter intereſt,arg.ff.
de acc.l.ſi plures,& c.edoceri,de reſcr.Ex prædictis potes colli-
gere,an & qñ particularis de eccleſia admittat̃ ad agendũ,p ec-
cleſia,& habes claros intellectus huius capituli,q̃ p alios inuo-
luũtur.† Sed nunc q̃ritur,ban in caſibus,in qbus admittitur par
ticularis de eccleſia ſine mandato,debeat libellũ conficere no
mine proprio, e an eccleſię?Inno.vr̃ hic variare,in vno loco di-
cit,q̃ agit noĩe proprio,& non eccleſiæ,ſicut in populari actio-
ne,ſed logtur ſpecifice,qñ agitur pro re male alienata, ſed poſt
principiũ loquens generaliter,alijs negligentibus,dicit,q̃ libel
lus concipietur nomine eccleſiæ,& ꝓſequetur reſtitutionẽ no-
mine eccleſiæ,vel aliter iudicabitur pro eccleſia,ſm petitionẽ
& hæc opi.vr̃ tutior,vt qualitercunque agat pro iuribus eccle-
ſiæ,agat ipſius nomine:q̃ tenet Lap in d.alleg.Ex quo.n.autho-
ritate iuris agit pro eccleſia,debet agere nomine illius: ſucce-
dit.n.loco ipſius eccleſiæ,ergo eodẽ iure cenſebitur, arg. c.lite-
ræ,& q̃ ibi no.de dila.& ,p hoc vide Spec.in ti.de proc. §. 2.ver.
4 quid ſi.& q̃ ibi no.in addi.& no.Inno. in c.ex literis, de prob.†
d Sed nunquid ſnĩa lata d contra particularẽ de eccleſia præiudi-
cet eccleſiæ,vt ſic de cætero alius non admittatur,obſtãte excep-
tione rei iud.Dicit Inno.q̃ ſic,ſicut contingit in accuſationib.
popularibus.l.cũ qui.§.in popularib.ff.de iurciur.vide glo. in c.
cũ dilectus, de elec.niſi primus fuiſſet ꝑuaricatus. de quo vide
q̃ plene no.in c.de his.inf.de accu.Nec ſm doc.tenet iſte particu-
laris ſatisfdare,vel defendere eccleſiã,ſi recõueniatur, cũ hoc
ei ꝓcedatur à iure,alias huius timore ſæpe retraheretur ab agen
do.arg.ff.de iu.l.2.§.ſed & ſi.& tenet Gul.in Spe.de reconuen.§.
2.ver.qđ ſi canonicus,q̃ hoc caſu p̃t ipſe particularis de eccle-
5 ſia p̃ſtituere ,ṗcuratorem,ante li.conteſt.† Ad prędicta vide q̃
ponunt do.de Ro.dec.335.vbi dñt monachũ poſſe agere ,p Ab
bate capro,& incarcerato,vt liberetur a carceribus, & reſtituat
regimini Abbatiæ.Cũ enim agat pro electione Abb.de ꝑſue.c.
cũ dilectus,de reſcrip c.cũ dilecta, fortius poterit agere ,p iam
c ꝓfirmato. Itẽ cũ agat pro re male alienata, vt ſupra dictũ eſt,
fortius aget ,p alienatione ꝑſonæ,arg.12.q.1.c.ꝓcipimus.facit,
c.ex parte.de accu.& habebit expenſas a monaſterio:de quo di
6 cendũ,vt no.in d.c.ex parte.& c.olim,eo.ti.† Nunquid aũt De-
canus,& Capitulũ poſſint agere pro ſingulis bñficiatis in eccle
ſia.do.de Ro.deciſi.406.q̃ non,ga hoc prælato ſoli eſt permiſ-
ſum,de reſcrip.cle.j.& de iu.c.cum deputati.Do.An.putat hoc
verũ inquantũ tangeretur duntaxat præiudiciũ beneficiati,vt
puta,quia diſputatur de titulo,vel obuẽtionibus ſpiritualibus,
ſecus ſi tãgeret ꝑiudiciũ eccleſiæ,vt quia ageretur de poſſeſſio-
nibus præbendarũ:tunc enim negligentib.canonico,& præla-
to,deberet audiri quilibet,ẽt vicinus de eccleſia,quia q̃ deperit
ꝓbendæ,deperit eccleſiæ.Vnde ſi loquimur de præbẽda, & bũ-
ficijs eccleſiæ cathedralis , ꝑcedat hoc dictũ do. Ant.nec puto
do.de Ro.ſenſiſſe oppoſitũ.Et pro hoc dictũ Inno. in præalle.c.
dilecti.de ma.& obed.q̃ ſup.recitaui.Si vero loquimur de ꝓbẽ-
da,vel bñficijs eccleſiæ inferioris,tũc eſt dubiũ per no.in c.li.de
ſucceſſ.ab inteſt.nec de iſtis vr̃ ſentire.do.An.ex rõne ſui.Sed ni-
hilominus puto,q̃ prælato,& rectore negligẽtibus, poterit Ca
pitulũ agere,arg.opt.d.c.cum clerici.de verb.ſig.& per rõnem
Inno.in d.c.dilecti.Et poſſet dici,q̃ Capitulo ẽt negligente,po
7 terit agere ẽt particularis de eccleſia,puta canonicus; quia ſuc-
cedit negligẽte prelato,& Capitulo,vt ſup.dixi.& hoc no.† Op-
& aliter ɔ̃ literam.cum n.li.non conte.teſtes recipi nõ poſſint,
nec diffinitiua ſnĩa ferri,ſup.vt li.non cont.per totũ.male fecit
papa,mandando ɔ̃rium,& citando ad ſnĩam audiendam. Sol.
gl.ſi.ponendo principaliter duos intellectus. Primo, vt dicũt
Maxime,poſita in tex.ſtet pro,Tm̃,& tunc eſt ſenſus , q̃ ſenes,
& valetudinarij teſtes duntaxat recipiuntur,maxime iuxta for-
mam c.qñ frequenter,in prin.e.ti.Non obſt.q̃ dicit de ſnĩa,ga
dẽt intelligi de ſnĩa interlocutoria. ſ. miſſionis in poſſeſſionẽ.
Item poteſt intelligi litera de aliijs teſtibus,ſed non ſuper princi
pali,ſed ad effectũ pueniendi ad admiſſionẽ.Iſte intellectus no
placet Tanc.nec finaliter vr̃ placere gl.licet multũ tituḃet tũc,
quia de natura huius dictionis,Maxime,eſt,vt ponat idẽ in alio
caſu,vt d.c.quoniam.§.j.in ver.Maxime.Itẽ in antiqua compila
tione non erat verbũ,Maxime,ſed ſimpliciter mandabatur re-
ſtes recipi.Nec ad faciendũ miſſionẽ ſolent teſtes recipi,nec eſt
8 veriſimile,q̃ papa reſeruauerit ſibi ſnĩam interlocutoria.† Itẽ
hic ſimpliciter citatur pars ad ſnĩam audiendã, ſed appellatio-
f ne ſnĩæ intelligitur de diffinitiua.Ex his colligitur,q̃ oēs teſtes
indifferenter hic recipiunt,& ſnĩa diffinitiua fertur. Ad ɔ̃ium
vero dicit,ponẽdo ſm intellectũ,q̃ hic ponitur caſus ſpecialis
g fauore libertatis.& hæc lect.notabilis eſt , & communiter te-
netur,q̃ ponit hic Tanc.& placet Goff.& Hoſt. & ſentit Innoc.
Et hoc inducit periculũ animarũ,ſm Hoſt.facit c.qñ.§. porro,
& ſeq.

ADDITIONES.

a Vide ibi Arch. ubi repetit q̃dam ex dictis Inno.& hic etiam dicit, quod actor
agens non ſatisfdabit pro eccleſia, quia quaſi populare iudicium eſt.& dicit
fuiſſe obtentum in curia,quod agens hoc modo,poterit conſtituere procu
ratorem ante lit.conte.Et adde, quod iſtud idem quod dicit do.Ant.repe
tit ipſe idem in c.edoceri. in 2.col.de reſcr.& nide do.Anto.ibi in ult.col.
ubi dicit, qđ canonicus eccleſię,cui ꝑmittit agere ,ṗ reb.eccleſię alienatis,
poteſt ad hoc conſtituere procuratorem, ẽt ante lit.conte. & ita dicit tene
re Paul. in cle. j.de reſc.& alle.Spec.in tit.de proc.§.j.ver.nunquid cano-
cus.& inde dicit Innocen. poſt Do.cle. 1.poſt 7. colum.dicentem hoc eſſe
mirabile dictum.
Adde quod non ſolum canonici illius eccleſiæ, cuius erant bona male alie-
nata,poſſunt agere pro rebus male alienatis,ſed etiam canonici ſuperiores
eccleſiæ,cui illa eccleſia,cuius bona ſũ alienata, eſt ſubiecta.Ita dicit Inno.
poſt Pau.& do.Ant.in cle.1.in 7.col.de reſcr.quod dicit eſſe ſatis no. Item
vide Bal.poſt gl.in l.iubemus la 2. §.ſane.C.de ſac.ſanct.eccl.i.col.de hoc
etiam vide per Inno.poſt Pet.de Anch.in c.quæſiuit uer.uit. ubi do. Pe.col
ligit, de his,quæ fiunt a ma.par.ca.
De huiuſmodi cautione per quem prſtaretur, & an debeat prſtari per ꝑ-
tem nomine eccleſię,uel per canonicum agentem nomine eccleſiæ,& quid
debeat hęc caucio continere,& an ſit prſtãda à prælato agente ſine cõſen
ſu capituli, vide per Spec.in tit.de accu.in §.2. in uer.ſed pone aliquis hic
dicit , quod canonicus illam nõ prſtat agens ,ṗ eccleſia, & eundem Spec.
in tit.de ſatiſ.in.§. expedito.in uerſ.hæc autem cauto.& in tit.de procura
§.ut autem.in uer.& no.& eundẽ in eo.§. ut authen.ubi ponit quid dep
tur agente, & uide eundem in titu.de acto.uer.ſed pone, & uide ſi habet
tur in l.Pomponius.in §.rati.ff.de procur.ubi habetur quod talis caucio nõ
poteſt exigi à procuratore poſt litem conte. quia incepit iam meritа per
tractare,de quo uide etiam per Bar.in l.2.in fi. C. de conſ.eiuſ.litis.
b Quæritur.Vide Io.de Imo.in cle.1.col.7.de reſcr.& vide no.per Fel.in c.ſi.de
gl.1.de prob.& in c.edoceri.ſup.de reſcr. Seb.Sap.
c Proprio,Vide Arch.in c.ſi licet Papæ.12.q.2.vbi dicit, quod agit ſuo ꝓprio
nomine,& non nomine eccleſiæ.
d Sententia lata.Et vide Arch.in d.c.non liceat,12.q.2.vbi tenet q̃ ſic,ſi eccle-
ſia ſciuit eum agere,& q̃ prædicet,tenet Imo.in cle.j.in 2.col.de reſcr.
e Male.Probatur in c.in venditionibus circa prin.per illum tex.17.q.4.& ꝓ c.
cum veniſſent.de inſt.& c.non liceat 12.q.2.Sed dic,quod tunc debebit ha
bere expenſas à monaſterio.
f Appellatione.Sed in contrarium vide gl.in uer.ſententias,in cle.1.de re iud.
& quod ibi no.de abbate, & quod ibi apoſtillaui. & vide quod de hoc late
notaui in meis recollectis in rub.de re iud.
g Fauore.Quando agitur cauſa libertatis, teſtes poſſunt recipi li.non conte. &
ꝑcedi ad diffinitiuam ſnĩam.Sed tu dicas,q̃ idem eſt in quacunq; cã ſtatus
vt dicit Bal.in l.1.in fi.C.de teſt.Et adde gl.in c.Chriſtianis.12.q.1.

&ſeq.vt li.non cont.& cle.diſpendioſam,de iu.Tertiam lec.po
nit Inno.ſecundum quoſdã, q̃ hi Archiepiſcopus diffamabat
eccleſiam,ſeu ipſius ſtatum,dicendo illam ſibi ſubiectam,ideo
ꝓfigitur hic terminus,intra quem probet ius ſuũ,alioquin dif
finitiue ei præcipietur,ne vlterius inquietet eccleſiam.C. de in
1 ge.ma.l.diffamari. a Not.hunc intellectum.& dicitur ferri dif-
finitiua,inquantum præcipitur,ne ulterius inquieter.& de hac
ſententia,& eius effectu vide per Bart.in l.Titia.ff. de acc. Non
tamen placet Inno.quoad tex.quia Archiepiſcopus hic poſſi-
debat,quare non eſt veriſimile,quod diffamauerit eccleſiam.
2 ¶ Vnde ponit quartam lectur.quod hic fuit proceſſum per viã
inquiſitionis,vt ſupra dixi,& ex hac lectur.notabis ſemper, qđ
quoties proceditur per viam inquiſitionis,interueniente acto-
re, & procuratore inquiſitionis, fit cum eo lit. conteſt ſi eſt
preſens. ſic intellige capit. cum I.& A.de re iudic. & capitu.
cum dilectis.de pur.cap.Si autem par eſt contumax, procedi-
tur, non obſt.defectu conteſtationis,ad receptionem teſtium
& ad diffinitiuam ſententiam.Et vide quod dicam in ca. cum
clamor,infra eod.Hæc tamen lectu.mihi non multum placet
3 per ſupradicta,eſt tamen uera in ſe,& notabilis.† Et ponit Inn.
hic aliũ caſum notabilem,in quo procedi poteſt lit.non con-
teſt.Dicit enim quod ſi aliquis de Capitulo contradicit alicui
contractui celebrando per eccleſiam,audietur poſtmodum a-
gens.ad illiud retractationẽ coram ſuperiore, ſine conteſt.& ſi
ne appellatione.argumen.hic,& in cap.j.de his,quæ fiunt a ma
jo.par.cap.quod bene notabis.

ADDITIONES

1 Quando agitur condictione ex l.diffamari.C.de inge.ma.teſtes poſſint reci-
pi li.non cont.Et de intellectu huius l.diffamari,vide quod plene no. in ca.
cauſam.il 2.infr.qui fil.ſint leg.& vide Pet.de Ancha.in c.frequens. in pen.
col.de reſt.ſpol.lib.6.vbi poſt Io.And.dicit, q̃ ſcholaris volens repatriare,
ꝑt inſtare apud iudicem,vt prefigat terminum creditori,differenti agere,
donec velit aſcendere equum,ut impediat diſceſſum,poſt quem terminum
non audietur,& hoc per l.diffamari.C.de inge.& ma.& cum eodem cõcor.
ſpean tit.de actore.§.j.in fi.& gl.in l.j.C.vt nemo inuit. agere, vel accuſ.&
ga.magna in fi.in d.l.diffamari.Item adde hic,q̃ quando agitur condi. ex l.
diffamari,debet agi coram illo iudice,coram quo ageretur diffamante agẽ-
te,ut no.do.Ant.in c. Quintauallis.in 40.col.verſ.venio ad quartum. de iu-
rein.Item quando intenditur conditio ex l.diffamari.vide omnino per Bal.
in ſua margarita.ad Inn.in uerſ.filentium in j.q.Item quando ſtatuitur ter-
minus ad agendum diffamanti,ſecundum formam.l. diffamari. & ſecundũ
Formam gl.in d.leg.1.C.vt nemo inuitus.
An actor,ſeu diffamans audiri debeat agendo poſt terminum,ſi in præfixio
ne termini fuit ei ſimpliciter præfixus terminus ſine adiectione clauſulæ,q̃
vltra terminum non aget.Ang.in l.quandiu.la 3.ff.de acq.hær.dicit,q̃ debe
bit audiri poſt termin:ũ, niſi in præfixione termini iudex tuliſſet interlucu-
toriam,q̃ ſi intra terminum non egerit,ex tunc pronunciat eũ vlterius nõ
audiendũ.Et ad hucalle.Inn.in c.Iator,qui filii ſint leg.ſed ɔ̃riũ vr̃ tenere In
no.in c.cũ in tua.qui ma.ac.poſſ.de quo vide ꝑ Imo.in d.l.quãdiu,l.3.in an
no.col.Item pro intellectu huius.l.diffamari.uide qđ no.d.Ant.in c. ꝙque-
rele.in 5.& 6.col.de off.ord.& do.de Ro.in antiq.deciſ.317.& Bar.in l.Titia
ff.de ac.& Aug.in l.ſi ea.ff.qui accu.nõ poſ.& vide Hoſt.in ſumma,de
obla.§.vtrum poſſit.ver.contra credo.& Bal.in d.l.1.C.vt nemo inuitus
agere.&c.& vide Bal.in auth.adhoc.in prin.pen.col.uerſ. quæro nunquid ſi
ego diffamo.C.de uſu.ubi ponit pulchrã qõnem,quã uolui practicare,non
multi menſes.Item adde,q̃ reus in tentando condictionem ex l.diffa-
mari,poteſt compellere aduerſarium etiam excõicatũ agere . ita firmat do.
Ant.in c.exceptionem.in 4.col.de except.& uide quod ibi leg.& no.
Dicamo; remedio.l.diffamari.de quo hic,& de modo,& forma illud inten
ditur vide per Spec.in ti.de natis ex libe.ven.in uer.quarti dicunt, & quid
ſit diffamatio in propoſita materia,vide Bal.in l.diffamari,in prin.hic alleg.
vbi dicit,q̃ diffamare aliquẽ,eſt in uulgo ꝓdicare,vel coram iudice dicere,
non ſũ in figura iudicij.Et dñ quis aliquem diffamaſſe,qñ protulit aliqua
verba contra aliquem,etiam,quæ non tenderent ad iniuriam, ſed ad dam-
num,puta,quod eſſet debitor ſuus;& quod talem fundum, vel talem rẽ poſ
ſidet,quam dicit ad ſe ſpectare:tunc poteſt adiri iudex , & intentari reme-
dium dictæ l.diffamari.quo mediante, quamuis alias quis inuitus agere nõ
compellatur,ut in tit.C.vt nemo inuitus age.vel accu,coga. tamen hoc ca-
ſu compellitur agere, per d.l.diffamari.& habetur per Bar.in l.ſi fic.in fi. in
uerſ.quæro uides,ff.de lega.v.Et an talis terminus ad agendum poſſit Præſi
dis iudicem,& quomodo debeat præfigi,uide Spec.in tit.de dilatio.in §.1.
Adde quando quis compellatur agere,Fede.conſi.134. Ro. conſ.53. Oldr.
conſ.24.& nouiſſime Cagnol.in repe.ipſius.l.diffamari.vbi practicam,& q.
Bal.ibi pulcherrimas.
Diffamari.Multa ad intellectum illius l.diffamari,cumulat do.Geor. Nat.
in cle.1.ꝑe.in prin.col.42.cum pluribus ſequq.de ver.ſig.& vide Alex. limi
tatem in conſi.97.cir.fin.in 1.vol. Sebaſt.Sapia.

SVMMARIVM.

Sponſalia de futuro cum carnali copula,inducunt matrimonium.
Teſtes ſe reſtringentes ad certum tempus, & locum, reprobantur probata
abſentia a loco & tempore.
Teſtes debent deponere de tempore & loco, quando hæc ſunt neceſſaria ad
concludendum intentum articulantis.
An & quando allegans turpitudinem ſuam debeat audiri.
Publicatis atteſtationibus,an & quando teſtes ſint recipiendi.
Ad corroborationem priorum atteſtationum, poteſt actor poſt publicatio-
nem proceſſus teſtes producere.
Priuilegio iuri contraria non valet.

CAP. XXXV.

EX tenore. Publicatis atteſtationibus, falſitas priorũ teſtiũ poteſt indirecte proba-
ri. ſic cõiter ſũmatur.Sed hæc ſummatio non cõtinet
vſquequaq; veritatẽ, vt ex infra dicendis apparebit.
& iõ ſummo ſic.Publicatis atteſtationibus, admittitur aduerſa
rius ad probandũ contrariũ,ſi ante publicationẽ ſuper hac pro
batione contraria inſtrui non potuit.Et eſt caſus ſingularis, ſe-
cundũ quẽ parũ refert, an velit ,ṗbare contrariũ directe, vel in-
directe,vt infra patebit.Cõis diuiſio. ſecunda ibi, nos. Caſus li-
teral.Inter R.militẽ & M. mulierẽ cã matrimonij corã qbuſdã
iudicibus delegatis vertebatur,corã qbus mulier proponebat,
qđ dictus miles corporaliter præſtitit iuramẽtũ , qđ ipsã duce-
ret in vxorẽ,& poſtmodũ carnaliter cognouit eandẽ, & tradu-
xit in domũ.Miles vero inficiabat oĩno, adijciens, qđ & ſi hæc
vera ẽnt,eã tñ de iure nõ poterat habere in vxorẽ, eo, qđ aliã
tunc viuentẽ duxerat in vxorẽ.Ad probandã ſuã intentionem,
pars vtraq; teſtes ,duxit.Teſtibus publicatis,ꝑ teſtes militis vi-
debatur eẽ probatum , qđ ipſe ante feſtũ Purificationis Beatæ
Mariæ Virginis.B. mulierẽ acceperat in vxorẽ. Et cũ teſtes mu-
lieris diceret, qđ in ſeptimana paſchali ſequẽte feſtũ prædictũ,
de ea ducenda corporaliter præſtitit iuramentũ . Dictus miles
petebat ab impetitione ipſius mulieris abſolui.ex parte mulie-
ris fuit replicatũ,qđ eo tẽpore,& ẽt ante,quo teſtes militis dixe
rant eũ cũ alia contraxiſſe,fuerat sẽper in Eborac. prouincia cõ
moratus , cũ teſtes ipſius militis , dixiſſent hoc longe extra di-
ctã prouinciã actũ eẽ,determinantes tẽpus & locũ,& hoc erat
parata ,ṗbare ꝑ teſtes.Sed ɔ̃ fuit ex aduerſo reſponsũ,q̃ cũ atte-
ſtationes iã eẽnt publicatæ hincinde, iã nõ erat locus ,pductioni
teſtiũ.Dubitauerunt iudices, vtrũ teſtes mulieris eẽnt ſuper
hoc admittendi.Rũdet Papa conſultus,qđ teſtes mulieris ſunt
1 ad ,ṗbandũ illũ articulũ admittendi.Ber.† No.1. qđ ſpõſalia de
futuro cũ carnis copula ſubſequẽti, inducunt matrimoniũ, ẽt
ad impediendũ matrimoniũ,& dirimendũ cũ alia poſtea con-
tractũ.& eſt caſus in c.is,q̃ fidẽ. de ſpon. No.2. qđ aliud eſt ɔ̃here matrimoniũ,aliud traduecre in domũ.Nã ſm ẽ facti:primũ
iuris , qđ not.pro ſtatutis faciẽtibus mentionem de traductio
2 ne.† No.3.quod tpe paſchali ualent ſponſalia contracta , licet
tps illud ſit ad matrimonium contrahẽdum feriatum . de quo
dic,vt plene not.in c.capellanus,de ferijs,vbi dixi.No.unũ mo-
dum bonum probandi falſitatem teſtium , ut ſi reſtringunt ſe
ad certum locum & tps contractus,probetur eo tpe abſentia a
loco.Dicit tamen Io.And.quod teſtes deponentes ſuper abſen
tia,dẽnt dicere,qđ viderunt illum cõtinue in tali loco cõmorã
tẽ,ita quod intra interuallum tpis,quo eum videre deſierunt,
nõ potuiſſet ire ad locũ, vbi dr̃ fuiſſe prius,& rediiſſe, aliter non
probarent ſecundum eum,quod not.Et eſt ratio, quia teſtes de
a bent concludere a neceſſario, vt in c.in præſentia,de prob.vide
in

ADDITIONES.

a ¶ Quia teſtes debent neceſſario concludere,&c.& ideo oppo. contra tex. ꝙ
in caſu huius decret.teſtes non videbantur admittendi , eo quia dicebant
ipſum non potuiſſe ɔ̃here matrimonium, quia ſemper fuerat in Eboracenſi
prouincia commoratus.Nam iſti teſtes non concludebant.bene enim pote
rat contraxiſſe per procuratorem.argu.c.ſi.de proc.in 6.Iſtud eſt forte con-
trarium,nec credo aliter poſſe ſolui, niſi dicatur quod teſtes a marito indu
cti dicebant eum perſonaliter contraxiſſe , Oppo. ſecundo quod iſti teſtes
deponentes pro muliere in dicta probatione eſſent falſarij. Nam dicebant
ſemper ſe vidiſſe maritum,quod erat impoſſibile,cũ aliquando neceſſe fue
rit eos dormire.Sol.uerbum,ſemper prolatum a teſte,intelligitur ideſt,ho-
ris competentibus,vt dicit Spec.in tit.de teſte.§.poſtquam.uerſi.quid ſi plu
res.pro quo facit gl.in cap.ſacroſan.22.diſtin.&in c.nunquam.de conſe.di
ſtinct.5.Et quod pulcherrime ſcribet domi.Ant.in c.Rex pacificus, in prin.
in 2.colum.in proœ.Grego.& ideo verbum ſemper intelligitur,quod vide
runt eum continue,ita quod intermiſſione viſus nunquam fuit factum in-
terualłum,vt potuiſſet ire ad partes,in quibus dicit ſe matrimonium con-
traxiſſe.
¶ Dicas circa hoc de dictione,Semper,quod regulariter denotat temporis
continuitatem per tex.in l.1.& ibi per Bar.Ang.& Doct.ff.ſol.ma. & eſt tex.
in l.ſemper,ff.de iure immu.& per Ang.in Authen.de hær.& fal.in 3.col.in
princ.ibi dum dicit tex.ſemper.& in verſ.teſtes deponunt. Et quando hoc
uerbum profertur a ſtatuto,quomodo intelligatur,habetur per Bar. in l. ſi
quis ita.ff.de cond.& dem.& quando hoc uerbum profertur a teſte , debet
intelligi horis competentibus,& tempore congruo,vnde ſi teſtis dicat , qđ
eccleſia ſemper percepit decimas, non debet intelligi,ut importet cõtinu
tatem temporis,ſed temporibus congruis,quibus ſoluuntur, vt per Specu.
in tit.de teſte in §.poſtquam.in uer.quid ſi plures.& per eundem Spe. in ti.
de in integ.reſtitu.§.1.quod tempus.in ver.contra prœmiſſa . pro hoc facit
quod dicimus de uerbo uniuerſali,omnibus,& de ſimilibus uerbis, quia ta
lia verba reſtringuntur ab habilitatem, vt in l.j. in §.omnibus,ff.de no.ope.
nunc.& in l.1.§.generaliter,ff.de lega.præſtan.Et ideo dicebat Bal. in l.ad-
uerſus.in verſ.uit.no.C.de vſu.quod dictio,ſemper, verificatur etiam in his
quæ habent temporis interuallum & aliquando verificatur in triennio . ſi-
cut etiam dicimus de uerbo,in perpetuum,ut in l.1.§.qui pepetuum,ff.ſi a-
ger vecti.vel emphy.pe. Ant. Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in simili gl.no.in c.clerici.86.distinct. q̃ dicit, q̃ si duo testes dicunt me cõmisisse aliquod maleficiũ tali die, & alij dicunt me fuisse cũ eis illa die, pferẽt isti. Et intellige, qd isti restringũt se, vt supra dixi, ita qd concludunt necessario, qd non potuissem cõmisisse maleficiũ, qn ipsi vidissent. vide circa hoc qd dixi in c.in nostra. sup.e.†No.vltimo ibi, Tẽpus & locũ, q̃ testes debẽt deponere de tempore & loco. Sed intellige, qñ hæc sunt necessaria ad concludendum intentũ articulantis, vt hic erat, qa miles fundabat se super anterioritate temporis: alias secus, vt patet in c.cũ Ioannes, de fide instrumen. vbi testes dixerunt se nõ recordari de anno, mense, & die contractus, & nihilominus fecerunt fidem. Dicit tñ Hostien. hic verisimiliter præsumendũ contra testes, qñ oẽs rñdent eodem modo. Sed contra hoc facit d.c. cum Ioannes. nec ipse Hostien. vf in hoc persistere, sed dr hoc arbitrarium, & hoc verius. & vide quod no. Inno. in c.qualiter & qñ. 2. de accusa.†Oppo. & vr, quod miles iste nõ debuerit audiri, allegando turpitudinem suam, q̃ tẽpore contractus cum hac muliere aliam haberet vxorem, vt in c.cũ super quæstione, de consuet. præb. Sol.gl.4 quod speciale est, vbi vertitur periculum a animæ. quod no. Et de materia, an & qñ audiri debeat allegans turpitudinem suam, dixi plene in c.cum super. vide per Bart. in l.iusiurandum, quod ex conuentione. §. procurator. ff. de iureiu.†Opp. 2. q̃ publicatis attestationib. non debeãt testes recipi, vt in c.fraternitatis, sup. eod. Solu. glo. fi. quod hic recipiuntur super nouo articulo, contrarium loquitur iuper veteri. Sed hæc solu. nõ est bona, quia volebat mulier probare cõtrarium eius, quod miles probauerat. qd non licet, vt in cle. 2. de test. Hostien. dat secundum intellectum, quod hic opponebatur falsitas testium, quæ potest obijci, & probari etiam post sententiam, vt in ca. licet, sup. de proba. Hæc lect. non procedit, quando pars vult probare directe contrarium, nisi adijceretur qualitas corruptionis, vt dicto c. licet. & quod legi. & no. in d. cle. 2. Tertia lectura, quod hic indirecte volebat mulier probare cõtrarium probando absentiam a loco tempore allegati cõtractũ, secus si directe voluisset probare cõtrarium; & sic de directa probatione contraria, loquitur tex. in d. cle. 2. & sic glo. legit ibi istum tex. Sed in contrarium facit identitas rationis. Nã ita timeri potest subordinatio testium in indirecta probatione, sicut in directa. possunt enim testes ita de facili induci ad deponendum super absentia a loco, sicut ad pbandum directe contrarium. Ergo eadem debet esse prohibitio, in c.cũ dilecta, de confir. vti. vel inuti. & l.non possunt. ff. de leg. Et iõ dicebat hic Vin. quod sicut directa, ita indirecta probatio contraria excluditur, publicatis attestationibus, & pro hoc gl.no. 4. q. 3. c. si testes. §. si quis testibus. Quartam lecturam multum notabilem sentit hic Inno. dicens hanc mulierem fuisse admissam publicatis attestationibus, quia post publicationem apparuit de loco & tempore contractus, quæ prius non fuerunt declarata. Hic enim non dixit miles in articulis quo tempore contraxit cum priori, sed simpliciter, quod prius contraxit cum alia. vnde non poterat mulier prius probare absentiam a loco: cum nõ restrinxisset se ad certum tempus, & locum: & sic non fuit ei imputandum, si ante publicationem, hanc absentiam non probauit. si autem prius in articulis hæc fuissent expressa, non fuissent post publicationẽ isti testes admissi. Et licet iste intellectus approprietur Inno. tamen in veritate est gl. in d. § si quis testibus. Dicit tamen illa gl. quod si fuisset capitulatum de loco & die, audiretur post publicationem, si fuisset tunc protestata de absentia, quasi sentiat, quod per hanc protestationem excludatur præsumptio subornationis. Hoc tamen vltimum non placet hic Ioan. And. nisi fuisset protestatio conuentionalis. i. quod pars aduersa consensisset, per not. in c. fraternitatis, sup. eo. quod satis placet.†Quia hoc non dependet a voluntate partis, seda iuris dispositione, ergo protestatio solius partis non prodest, alias de facili eluderetur in hoc iuris dispositio. argumen. in l. alimenta. C. de neg. gest. nisi velis dicere, prout. inf. tangam. Sed primum dictum Inno. & gl. expresse approbat, & ampliat Ioan. And. in addi. Spec. in titu. c. §. iæpe, in prin. & vers. porro. vbi dicit, quod etiam directa probatio contraria admittitur, publicatis attestationibus, quando articulus non fuit debite specificatus. Exemplum, si contra instrumentum objicio in genere, quod est falsum: testes inducti deponunt, q̃ tempore confecti instrumenti notarius erat mortuus, certe poterit aduersarius attestationibus publicatis probare, quod erat viuus, licet hoc sit directe cõtrariũ. Nã nõ est sibi imputandũ, quare prius non probauit, cũ nõ posset diuinari qd testes eẽnt dicturi: indebita ergo specificatio admittit probationem, etiam directe contrariam sicut debita repellit probationem etiam directe contrariam, & hoc videtur subtilissimum & tenendum. & satis probatur per istum tex. secundum hanc lectu. & per rationem naturalem, quæ satis allegari potest in cap. 2. requiris, de appel. & in l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excu. tu. Et secundum hunc intellectum summaui, & secundum hoc est limitandus, & restringendus Vinc. qui nimis generaliter voluit excludere probationem contrariam publicatis attestationibus. quamquam posset attentari, q̃ vbi allegatur absentia a loco, non debeat ita de facili timeri, & præsumi subornatio: cum in facto quasi notorio nõ sit tanta præsumptio, vel suspicio, argumen. c. euidentia. de accu. Sed tene primum, quia alias possent confingi multæ fraudes, quæ satis patẽt speculanti. Alij tñ voluerunt ponere quintã lectu. q̃ procedat tex. in cã matrimoniali. & iste intellectus a verus in se, iuxta no. in c. iurauit, de proba. & in c. series, supra eo. sed nil noui afferret nobis iste tex. nec est proportionabilis 7 literæ, quæ minime fundat se super fauore matrimonij.† Vltimo quæritur, pone quod mulier probauerit absentiã militis, nunquid possit probare miles de nouo præsentiam? Glo. ista fi. quod sic, quia est alius modus inducendi, & ad aliud inducitur nunc, quam primo. q. d. quod primo induxit testes miles tu per presentia ad pbandũ principaliter matrimonium, nunc vero vult inducere ad probandã presentiã ɔ probationẽ mulieris. Sed aduerte, quia hic soluit contrariũ, inquãtũ objicitur de publicatione suorũ testiũ, sed non soluit inquantũ probat directe cõtrariũ probationi mulieris, qa illa, pbauit absentiã, & iste nunc vult, pbare psentiã, ɔ cle. 2. eo. tit. Ideo potes dicere, q̃ admitteretur miles ante publicationẽ attestationũ mulieris, potest & tolerari, si vult probare ẽt post publicationem, per notabile dictũ Inno. in c. cũ clamor, inf. eo. qa ista vltima probatio venit ad confirmationẽ prioris. & sic non præsumitur subornatio, maxime, qa satis potuit confidere in priori probatione, sed qa nũc deprehendit contrariũ, dẽt admitti ad confirmationẽ primæ probationis. Et per hoc habes aliam limitationem notabilẽ ad iura prohibentia productionẽ testiũ post publicatiõnẽ. Dicit tñ Host. q̃ mulieri nõ licebit, pducere testes tertios ɔ hos secũdos, argum. c. licet. 1. inf. c. qñ no. Et vide quare post in strumẽtũ licebat, pducere testes in ɔtiũ, & non sic post attestationes publicatas, per glo. no. in d. §. si quis testibus. 4. q. 2.

ADDITIO.

a Periculum animæ. Idem tenet Abb. in c. 3. loco. in 3. not. de præsump. & gl. in c. inter dilectos. inf. de don. Sebast. Sapia.

SVMMARIVM.

1 *Commissa causa ad instantiam actoris super possessione & proprietate: potest iudex super alterutro procedere, & actor inchoare, quam velit.*
2 *Interdictum, vnde vi, datur heredi.*
3 *In iudicio possessorio, potest appellari, tam super diffinitiua, quam super interlocutoria.*
4 *Alia inducunt notorium, quando de causa plene liquet, & quando dicatur de causa liquere.*
5 *Petitorium an suspendatur, an vero in totum tollatur cumulato possessorio.*
6 *Litis contestatio constituit in mala fide reum, & actorem respectu restitutionis fructuum.*
7 *Renunciatio petitorij, tollit effectum lit. contest. respectu restitutionis fructuum.*
8 *Non auditur reus super possessorio condemnatus, si vult agere super petitorio, nisi refectis expensis, & restitutis fructibus idem econuerso.*
9 *An super iusta causa, in denegando quartam productionem testium, requiratur causæ cognitio.*
10 *An teneat appellatio sub ista forma, Peto quartam productionem testium, & si eam denegaueris, ex nunc appello.*
11 *Excommunicatio conditionalis, quamuis non debeat fieri, facta tamen tenet.*
12 *Grauatus non censetur renunciare facultati appellandi, acceptando dilationem datam ad aliquid probandum, pendente grauamine.*

CAP. XXXVI.

SIgnificauerunt. Si fine causa neget quarta dilatio petita cum solennitate legali, põt appellari. vel summa sic. Indilegenda est in causa quarta productio testium petita cum solennitate legali, causa legitima non refragante, alias legitime appellatur. In prima appellantis decisa narratio. In secunda appellationis commissio. ibi. Mandamus. Cassus liter. Inter monachos S. Dionysij ex vna parte, & Abbatissam, & moniales de Forcellis ex altera, tam super possessione, quam proprietate prioratus de Argentolio corã iudicibus delegatis q̃stio vertebat. Moniales super cã proprietatis primitus iudiciũ sunt ingressæ, & testes produxerunt in illo, postmodum iudicio petitorio suspenso, possessionis iudicium sunt ingressi, super quo testes ab vtraq; parte sunt producti, ita quod publicatio testium fieri iam debebat. Sed monachi quartam, productionem testium cum iuris solemnitate petierunt super iudicio possessorio, quã cum iudices denegassent, ipsi ad sedẽ Apostolicam appellarunt, ab ipsorũ interlocutoria, quib. peracti iudices processum suum do. Papa significauerunt. Mandat Papa quibusdam iudicibus, quatenus, si constiterit eis Abbatem, & monachos, quartam productionem testium cum iuris solemnitate super possessorio petijsse, & propter hoc intra decem dies appellasse, post interlocutoriam iudicũ, ad quartã ꝓductionẽ testiũ eã solẽnitate iuris admittãt eosdẽ: nisi forte iudices quartam productionem negauerint, vt effrenatam multitudinem testium refrenarẽt. Et si in probatione appellationis defecerint, in expensis legitimis parti alteri condemnentur, & causam possessionis, ad quam mutuales habuerunt recursum, primitus debeant terminare, nisi esset in petitorio processum, intantum, q̃ possit de proprietate liquere, & tunc q̃nem determinent simul vtranque. Quod si de proprietate ad plenum adhuc non 1 fiet, procedant super ipsa, iudicio possessionis finito. Bar.†No.1. q̃ commissa causa ad instãtiam actoris, tam super possessione, quam super proprietate, pt actor super alterutra inchoare iudicium, prout sibi videbitur, quinimo potest suspendere iudiciũ proprietatis prius inchoatum, & intrare iudicium possessoriũ. procedit ergo c. pastoralis, de cã pol. & ꝓprie. tam coram ordinario, q̃ coram delegato. Et ratio omnium prædictorum est fautor spoliati, & odium spoliantis, in cle. 1. eo. ti. quæ non alterantur ex iudicis qualitate. No. 2. quod iudicium in causa monaste fierij, fundatur in persona Abbatis, & conuentus, & abbatissæ, & monialium. An aũt solus Abbas, seu abbatissa possit agere & conuenire? Dic vt plene no. in c. edoceri, de rescrip. & c. continet, de transac.†No. 3. q̃ successor vniuersalis potest agere possessorio pro violentia illata defuncto. & sic interdictum, Vnde vi, datur heredi, concor. l. j. §. hoc interdictum. ff. de vi, & vi arma. & vide quod dixi in capitu. quia. sup. de iud. No. 4. ibi Suspenso petitorio. quod potest transitus fieri ad possessorium, licet ex toto non renũcietur iudicio proprietatis prius inchoato, pt ergo duntaxat susspendi, quod clarius probatur in fine litꝛ, vbi mandat vtrunque iudicium simul terminari, si constat coram iudice a quo, non probant, quod probare volebant, nõ 2 Per hoc est minus iustificata appellatio. Dẽt ergo intelligi text. dum dicit, si in probatione defecerint. f. super principali negotio, & non super iustificatione appellationis, & sic litera est clara. Et sic tacite hanc solutionem sentit Ioan. And. super glo. ꝓpe 3 sed † Quæro, tex. c mandat vtriusque iudicium simul terminari, & si de proprietate liquet, quando dicitur de causa liquere? Glpenul. notabiliter dicit, quod nisi sit renunciatũ, & conclusum in causa, non dr liquere, quin possint adhuc fieri probationes, 4 q̃ bene notabis. Ex hoc infero, quod ex prioribus actis non caluntur notorium, cũ sint in pendenti vsque ad cõclusionem. d & sic no. volunt domi. de Rot. decisio. 385. & sic intellige c. cum olim, de ver sig. vbi dr, q̃ acta inducunt uotoriũ. Sed tunc opp. Nam intelligendo tex. f̃m hanc gl. infert, q̃ petitoriũ fuit suspẽsum post conclusionẽ, q̃ est contra capi. pastoralis, de cau. pos. & proprie. Innocen. hic non soluit, sed dicit hoc posse fieri; & tunc debet simul vtrunque negocium terminari. Sed saluando potest intelligi, quod suberat iusta causa admittendi possessionem, quo casu fieri potest, vt ibi. & tunc no. quod vtrunque iudicium simul terminatur, secundum Innocen. Secundo potest intelligi, q̃ potuit in cã concludi, pendente iudicio possessorio, vel forte nunc dñi actores, se nihil amplius velle probare in iu- 5 dicio ꝓprietatis, & idem rei; & sic nõ ob. ɔtium.† Quæro, fi sentẽtia veniret pro actore in possessorio, & pro reo in petitorio, quid iudicabitur de fructibus a tempore deiectionis, vsque ad sententiam percepti: Glo. fi. attingit, & dic, vt in ea, ex quo no. plura. Primo, quod secundum leges non suspenditur petitoriũ accumulato possessorio, sed ex toto debet renunciari; secus secundum

ADDITIONES.

a Quod appellans. Vide Bal. in auth. hodie, in prin. de app. Spe. in ti. de instru. epi. §. nunc dicamus, versi. sed pone. Card. in cle. 1. in. 5. col. de do. & contu. Seb. Sap.

b Interlocutoria. Glos. Ad intelligentiam tex. & gl. in versi. liquere. quãdo dicatur liquere, vide hic do. Ant. in 9. colum ver. quærit glo. Et adde omnino hi, quod no. Ab. in c. cũ olim, de verb. sig. Et circa hoc vide gl. in c. decernimus. 3. q. 9. & plene, & eleganter per do. Ant. in c. prout, in pen. col. de dolo & cõtu. vbi vide. Itẽ illud dicitur liquide cõstat per testes. tex. est quem ibi no do. Ant. in c. quoniam aliqua. sup. e. Item illud dicitur cõstare liquidissimis probationibus, quod cõstat per violentam probationem iuris. glos. est sing. in l. si tutor. C. de peri. tu. quã alle. pro signo. Flor. in l. pronus, ff. de ꝓb. & Innocen. in l. quæsitũ, ff. de re iu. & do. Ale. in l. frater tuus, C. de test. mil. Et q̃ dicatur liquere de causa, quando est renũciatum, sentit Inno. in c. pastoralis, in gl. sua, q̃ est super verbo renunciatũ, de cau. pos. & ꝓp. vide Ange. in auth. qui seme, in fin. C. quomodo & quando iu. vbi dicit, q̃ tunc dicitur liquere, quãdo est cõclusum in causa, & alleg. Inno. hc. & cum hac gl. concor. do. Ant. ind. c. pastoralis, in 16. col. de cau. poss.

Ad hoc, quãdo aliquid dicatur esse liquidum, vel dicatur de causa liquere, vide gl. i. l. si vnus ex plurib. ff. de re iu. & in l. si de meis, in §. fi. ff. de arb. vbi gl. dicit, q̃ licet actor nõ probet, tamẽ dicitur de causa liquere, ad effectum vt iudex ferat sententiam absolutoriam, iuxta materiam l. qui accusare, C. de edẽ. Et quę dicatur liquida probatio. aut debitum liquidum, vide no. ꝓ Doc. in c. sup quæstionum, §. intentionis, de off. deleg. vbi illud dicitur esse liquidum, qd cõstat ex verbis intellectis à rectè intelligentibus, neque requiritur, q̃ illud omnes intelligant. Et adde, q̃ interpretrando voluntatem defuncti præsumptiones, & coniecturę debent esse liquidissimę probationes, vt in l. licet Imperator, & ibi plene per Ale. ff. de leg. 1. Illud etia dicitur esse liquidum, quod cõstat ex instrumentis, quæ per formam statuti habent executionem paratam. de quo per Bart. in l. proinde, in §. fi ff. ad leg. Aq. Dicas tñ, q̃ liquidatio, q̃ fit per instrumenta, pt ẽt fieri ex connũctione duorum instrumentorũ. l. fi. & ibi ꝓ Bar. C. de fal. ca. adie. leg. & hæc liquidatio, q̃ fit per instrumenta, dẽt fieri parte citata. secundum Bald. in l. 2. C. de exec. rei iudi. & habetur per Bar. in l. 3. in 3. q. prin. C. de pigno. Anto. Fr.

c Quæro tex. Adde tu gl. fin. de iure ciuili in auth. eo. §. quia vero. & aliam fin. de iure can. in c. cum dilectus, inf. de fi. instru. quæ gl. volunt, quod tantũ dicatur conclusum in causa, quando partes renunciauerunt attestationibus, & voluerunt amplius aliud probare hoc notabiliter dicit Bal. in l. fi accusatoribus. ff. de accu. quod idem est renunciare probationibus, & concludere in causa, & potest concludi super vno arti. Bal. in auth. iubemus, in vlt. col. C. de iud. vide gl. fin. in cle. fæpe, de verb. sig. quæ vult, quod iudex in certis partibus possit concludere in causa. & ita tenet Bal. in c. j. si de inuest. feu. lis inter do. & vasal. oriatur. Ber. Force.

Circa hoc de conclusione in causa, quando dicatur fieri, & per quem actum fiat, vide Ioan. And. in c. fi. de in integ. rest. in nouel. ubi dicit, quod fit ꝓ renunciationẽ actorũ amplius non faciẽdorũ. & vide per Spec. in ti. de renũ. & conclu. in §. j. uersi. & no. & per Inn. in c. pastoralis. in 1. col. de cau. pos. & propri. & vide gl. & Ang. in Auth. de testi. in §. quia uero. in uersi. concluserunt. Et vide gl. in c. cum dilectus. in uer. conclusum, de fide instru. & vide gl. in c. quoniam contra, in uer. renunciationes. & ibi per do. Abb. in 10. col. de proba. & per Bal. in l. nec causas, C. de app. ubi dicit, quod fit ẽt per lapsũ termini peremptorij ad proponendas peremptorias exceptiones, & ad ꝓponendum omnia iura. Et vide Bar. in l. error, in 2. col. in fi. C. de iur. & fact. ignо. ubi dicit, quod fit etiam per præceptum de soluendo, factum a iudice & vide do. Card. in cle. 1. in 12. q. de causa pos. & prop. & vide gl. & Bal. ibi. in pe. col. in l. post quam liti. C. de pa. ubi dicit, quod si una pars hodie renũciat probationibus, & altera renunciet cras, dicitur esse conclusum in cã, q̃ uis non simul & semel renuncient. Et an conclusio in causa sit de substantia iudicii, vide per gl. & do. Car. in cle. fæpe, in §. & quia, in 19. q. de uerb. sig. ubi dicit, quod ẽt potius de consuetudine, quam de substantia, ẽt in iudiciis ordinariis. quod ẽt ut tenere do. Bar. in c. cũ I. & A. de re iu. Et adde, quod conclusio in cã facit nullas esse partes iudicis, nisi in iudicando. & iõ impedit allegationes fieri tam in iure, quam in facto, ut per Innoce. in d. c. pastoralis. non tamen impedit fieri posse citationem ad sententiam, secũdũ Bal. in Marg. ad Inn. in uer. 2. in uerbo cõclusio, neque impedit probationẽ fieri ꝓ confessionẽ partis, licet tollat alias probationes. ita Bal. fin. quem ibi sequitur do. Pau. in rub. de prob. in 3. col. & tenet Ale. in l. Publia, in §. 1. ff. depo. dicit tamen do. Pau. ibi illud esse uerum in spontanea confessione, qd etiam uoluit do. Ant. in c. licet causam, de prob. nec etiam impedit ꝓbationem, quæ fit per inspectionem oculorum, quia nulla certior probatio, quã illa, & excludit omnem suspicionem subornationis, aut corruptionis, l. ii ar biter, ff. de prob. Et adde, quod talis conclusio non impedit interrogationẽ fieri posse per iudicem, etiam ad partis instantiam in cã summaria, ut est gl. sing. in d. cle. fæpe, in uerbo interrogabit, ut tenet Spe. in d. ti. de renũ. & cõclusio. in §. 1. & idem uoluit Ro. in l. admonendi, ff. de iureiur. ubi dicit illa gl. sing. & uide do. Ant. in c. 1. de iud. & multas cõcor. alle. ad hoc nouissimi, in d. l. admonendi, in 49. col.

d Vsque ad conclusionem. Quod post conclusionem in causa dicatur de causa liquere, facit quod qñ est conclusum in causa, periode est, ac si esset iudicatum, ut no. Bal. in l. error, col. 4. C. de iur. & facti ign. & Ang. Are. in §. appellatur, in 4. col. Insti. de except. Roma. in cons. 255. incip. quoad primum. circa fi. & do. Iac. in reper. l. admonendi, col. 22. uersi. dicitur autem conclusum in causa, & col. 26. uersi item adde, ubi facit mentionem de hac glo. ff. de iur.

Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cundum canones, ſed tu dic melius, vt dixi in d. c. paſtoralis.
6 †No. 2. quòd lit. conteſt. conſtituit in mala fide reſpectu reſtitutionis fructuum, non ſolum ipſum reum, ſed etiã actorem in caſu, in quo fructus ex aliqua cauſa peruenerunt ad eum. Pone exemplum in caſu huius glo. quod no. pro intellectu. l. certum. C. de rei vend. & eorum, quæ no. in ca. grauis, de reſtit. ſpoliator. † Tertio not. quod renunciato iudicio petitorio, tollitur
7 effectus li. conteſt reſpectu fructuum reſtituendorum. quod videtur durum, vt effectus cauſatus, auferatur per peremptionẽ inſtantię, contra no. in c. cauſam, quæ ſup. eod. & in l. cum lite mortua, ff. iud. ſol. niſi aliud dicatur in renunciationis actu. vide quod no. in iurib. prælleg. No. 4. quod licet ſententia feratur pro reo in petitorio, ſententia tamen lata pro actore in poſſeſſorio, dicitur habere executionem reſpectu fructuum; licet reſpectu rei principalis, petitorium abſorbeat poſſeſſorium, & ſic limita c. cum dilectus, de cau. poſſeſ. & propri. Sed in contrariũ facit, quia ex quo fructus extant, debentur proprietario per condict. ſine cauſa. iuxta ea, quæ plene dixi in c. grauis. præall. niſi dicas hoc ſpeciale in odiũ violenti. circa quod vide quod dixi in c cum ſuper, & capit. paſtoralis, de cau. poſſ. & proprie. vbi etiam tetigi, an actor qui obtinuit in poſſeſſorio, cogatur redire ad petitorium ſuſpẽſum. dic, vt ibi, per quæ declaratur ma
8 teria huius glo. †Et vide no. dictum dom. de Rot. decil. 314. vbi dicunt, quod is, contra quem actum fuit poſſeſſorio, ſuſpenſo petitorio, nõ auditur, lata ſententia contra eum in poſſeſſorio, volens procedere in petitorio, niſi prius reſtituãt rem cum fructibus perceptis à tempore deiectionis, & omnes expenſas. ſecus dicunt in caſu econuerſo. Nam ſententia lata in poſſeſſorio contra actorem, audietur actor volens redire ad iudicium petitorium, licet prius non ſatisfaciat de expenſis. Et eſt ratio, quia hoc vltimo caſu non reperitur iure cautum; ag er ergo ipſe reus pro expenſis, non autem de his poteſt excipere. ſed in illo caſu, illud fuit inductum in fauorẽ ſpoliati, & odium ſpoliatis. Non enim tenetur reſpondere ſpoliatus ſuper proprietate, niſi integre fuerit reſtitutus, vt in c. 2. & ſi. de cau. poſſ. & pro pr. quod no. pro intellectu illorum iurium. & tetigi in d. ca. fin. Sed contra hoc oppo. quare fuerunt hic auditi monachi producentes teſtes in poſſeſſorio ante reſtitutionem monialium, contra prælle. iura. Solu. dic, quod non produxerunt teſtes ſuper proprietate, ſed defendendo ſe ſuper poſſeſſione, quod non eſt prohibitum, vt in d. c. fin. & argumen. in d. cap. cum inter, de excep. Forte enim, vt dicit hic Goff. monachi volebant probare, quod iam poſſederant continue per quadraginta annos, & ſic ante ſpoliationem prætenſam, & ſic volebãt excludere violentam poſſeſſionem, non enim potuiſſent duo eandem rem eodem modo inſolidum poſſidere, vt in cap. licet. de prob. Et ſi vtraque pars probaſſet poſſeſſionẽ, dic, quod cæteris paribus, fuiſſet abſoluti rei. de proba. c. ex literis. & dic plene prout not.
9 in d. ca. licet. †Sed attingendo nunc materiam poſt Doct. quæro, quid ſi pars ſimpliciter petit quartam productionem, a ſeu
a dilationem, non adiecto, quod cum ſolennitate legali id fiat? Solu. dicit Innocen. quod iniuſta eſt petitio, & iuſta eſt denegatio. & ſi propter hoc appellaretur, non valeret appellatio. Probat ratione, quarta productio teſtium ſimpliciter, non ſeruata ſolennitate, de qua infra eodem in cap. vltra tertiam, eſt a iure prohibita, vt ibi, ergo iniuſta eſt petitio. Secus dicitur, ſi petitur cum ſolennitate legali; nam tunc petitio eſt iuſta, & denegatio iniuſta, niſi allegaretur cauſa rationabilis in cõtrarium, vt hic. Imo plus dicit Innocen. quod non ſufficit ad euitandum iuſtã appellationem allegare cauſam rationabilem; niſi etiam præmiſerit ſuper ea cauiæ cognitionem. Ratio, quia iura indulgẽt quartam dilationem cum ſolennitate legali. infra eod. c. vltra tertiã. ergo iudex grauat, niſi exprimat cauſam, & de ea cognouerit. Dicit tamẽ, quod quidam contra Hoſtien. dicit, quod licet primum dictum ſit ſubtilius, iſti tamen, q tenent cõtrariũ, dicunt verius, & in hoc multũ inſtat, & cõcludit in effectu, qđ ſi iuſta cã denegandi in veritate ſubeſt, põt iudex denegare, nõ præmiſſa cauſę cognitione, nec etiam tenetur tunc exprimere, quia ſi in veritate cauſa ſubeſt, non grauat partem in denegando, maxime, quia periculoſum eſt hoc caſu exprimere cauſã, ne pandat aliquo modo motũ animi ſui in ſententia ferenda, contra l. vbi, C. de fal. Nam ſi diceret, Nolo dare, quia ſufficienter probaſti, tunc partes inſtruerentur ſuper ſententia ferenda. Satis enim eſt, quod coram iudice appellationis approbetur iuſta cauſa; vel exprimat, cũ denegat appellationem recipere; & maxime præmittere cognitionem non tenetur, quia hoc relinquitur arbitrio ipſius iudicis. argumen. hic; licet ſi male arbitraretur valeret appellatio. Pro hoc adducit ſimile, cum appellatur a prætenſo grauamine; non enim ſufficit probare ad iuſtificandam appellationem, ob iuſtam cauſam fuiſſe appellatum, niſi doceat illam eſſe veram, dicto c. interpoſita, quia iudex potuit moueri ex aliqua iuſta præſumptione, vt ibi no. Ita in propoſito, ex ſola negatione, nõ iuſtificatur appellatio, ſi poteſt deceri de iuſtitia negationis, maxime ſi fuit expreſſa, licet nõ fuerit de ea cognitum. Et hanc partem puto veriorem, & iudicio meo eſt tex. hic, vbi in denegatione quartę productionis petitę cum ſolennitate legali, non apparet quod fuerit expreſſa cauſa; & tamẽ Papa dicit ex denegatione fuiſſe iuſtificatam appellationem, niſi iudex voluerit multitudinem effrenatam compeſcere, & non dicit, niſi iudex expreſſerit. ſatis eſt ergo cauſam in veritate ſubſiſtere. Præſumendũ. n. eſt prima frõte pro facto iudicis, vt no. in dicto c. interpoſita. & per Innocen. in cap. poſt electionem, de conſeſ. præben. in fin. Conſiliũ tñ eſt, vt iudex exprimat cãm ita caute, vt non pandat animũ ſuũ, vt ſic trahat
10 partem ab appellando. †Sed quæro, quid ſi iſti appellaſſẽt ante denegationẽ ſub hac conditione, Petimus quartã dilationem cũ ſolennitate legali, & ſi eã denegaueris, ex nunc appellamus. Innocen. quẽ cõiter ſequũtur hic Docto. dicit hanc appellationem, ẽt ſecuta poſtea denegatione, non valere, niſi poſtea geminetur, ſecuta denegatione. Ratio, ſm eum, quia a futuro gravamine non appellatur, ſed a præterito, ſeu ſaltem præſenti, vt inf. de app. c. conſuluit. 2. & c. ex parte. 2. & c. debitus. & ca. cum ceſſante. & c. dilecto. Secus dicit, ſi iudex prius denegaſſet ſimpliciter, & monachi ſic appellaſſent, Petimus reuocari grauamen, & ſi ipſum nõ reuocauerit, appellamus. ga non eſt hæc appellatio a futuro grauamine, ſed a præſenti. Nec ob. ſi dicat, q imo a futuro, per verbũ, Niſi reuocaueritis, qđ extenſiuũ eſt, ff. ad Ter. l. filij mater, in fi. & futurum ſubiunctiui modi, quia reuocatio, q̃ petitur, & quę eſt de futuro, non eſt grauamẽ, ſed illa denegatio præcedens fuit grauamen, a quo potuit appellari, ẽt ſine verbo extẽſiuo, ſcđm Inno. Fuit n. Hoſtien. illud poſitum ad cautelam & reuerentiam iudicis, q reuocationem gravaminis poterat de iure per ſe ipſum facere. d. c. cum ceſſante. Et quę dubitationis tollendæ cã inſerta ſunt, ius cõe non immutant l. qui mutuam, ff. mand. Et hoc dictũ Inno. ſolet allegari p notabili ab oĩbus. Mihi placet multũ hoc dictum, vt poſſit appellari a grauamine ſine petitione reuocationis, & q̃ petito reuocationis non immutat ius. ad hoc alle. bo. tex. cũ gl. in c. ſi
11 a iudice. de app. lib. 6. & in cap. 1. de dila. & quod ibi dixi. Sed primum dictum forte non eſt verum, ſi recte & diligenter ponderetur, quoniam non appellatur ſimpliciter a futuro grauamine, ſed potius a præterito, quia appellatio eſt conditionalis, ſi denegaueritis, &c. & trahitur ad diem ẽtantis conditionis. arg. opt. in cap. ſi prote. iuncta gloſ. de re-
12 de reg. iur. lib. 6. † Vltimo ponit hic Hoſtien. q. quid ſi pendente grauamine ante lapſum decem dierum iudex dat dilationem grauato ad aliquid faciendum, an acceptando dilationem, videatur renunciare facultati appellandi. Et concludit, quod nõ, quia iudicium redditur in inuitum. l. inter ſtipulantem. §. ſi Stichum. ff. de verbo. obligat. Tu vide latius Ioan. And. in c. fi. de appel. li. 6. & per domi. de Rot. deci. 288. & per Innocen. in clo licitudinem. inf. de appel. vbi dicam. Nicol. Abbas.

ADDITIONES.

a Quartam productionem. Adde videndum Lap. alle. 92. Ro. conſi. 222.
b Sub conditione De ſententia excommunicationis conditionali, quem effectum habeat, ponit Pet. de Anch. in conſi. 153. inci. ex narratis in vltimum. vbi dicit, quod excommunicatus poteſt impetrare reſcriptum ante eventum conditionis, quod non eſſet, ſi excommunicationis ſententia eſſet pura. Vide Fel. hoc referentem in c. ſi. col. 2. verſ. fallit tertio. inf. de excep. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Tripliciter poteſt ſe gerere iudex circa recipiendos teſtes probatorios, & reprobatorios.*
2 *Teſtis de auditu, fama, & credulitate inducit præſumptionem.*

1 *Iudex ſecundum qualitatem cauſæ, poteſt quandoque plures quandoque pauciores teſtes admittere.*
2 *Generalis reſponſio teſtis ſuper generali articulo famę, qui ſolet in fine poni, refertur ad omnes articulos, intellige ſuper quibus teſtificatus eſt.*
3 *Quiſquis que teſtis de per ſe debet examinari, ſed duo alij poſſunt adhiberi quando examinatur, dummodo illi alij non habeant examinari ſuper illa cauſa.*
4 *An, & quo caſu teſtimonium ſine cauſa ſcientiæ valeat.*
5 *Iudex omittens interrogare teſtes in cauſa ſcientiæ, tenetur parti ad intereſſe.*
6 *Quæ ſit ſufficiens cauſa ſcientiæ in teſte, & ſenſus viſus eſt generalis ad omnes ſenſus.*
7 *An cæcus poſſit eſſe teſtis in re perceptibili auditu, & quid ſi non eſt cæcus, & audiunt contrahentes, ſed eos non vidit.*
8 *Quæ ſint circunſtantiæ, de quibus iudex interrogat ultra cauſam ſcientiæ.*
9 *Notarius atteſtatur tantum de duobus, de viſu, & auditu.*
10 *Notarius non poteſt conficere inſtrumentum de facto ſuo, ſed de eo, quod faciunt partes.*
11 *Teſtis an teneatur reſpondere de ſuo crimine, vel quod ſit talis, quod nõ poſſe eſſe teſtis.*
12 *Grauandus tenetur omnino prodere ea, quæ impediunt ordinis executionem.*
13 *Quæ quis ſit, & an repellatur a teſtimonio.*
14 *An teſtis ad hoc, vt valeat eius dictum, requiratur, vt habeat notos contradictores.*
15 *Teſtes ſunt interrogandi de tempore, & loco, ad videndum ſi concordant, vel diſcordant.*
16 *Impediens teſtem, ſi impedimentum ceſſare non poteſt, an perdat cauſam vel an teſtis habeatur pro producto.*
17 *An ex facto amici, vel conſanguinei, præſumatur conſenſus partis.*
18 *Partes poſſunt ratificare atteſtationes nullas, licet nõ poſſint ratificare acta nulla, quæ ſunt de ſubſtantia iudicij.*
19 *Teſtis ſecundo inductus, ſi dixerit contrarium eius, quod primo dixit, an probet.*
20 *Iudex inferior a Papa, an poſſit alteri committere examinationem teſtium.*
21 *Teſtis dicens aliud, quàm quod ſcripſerit notarius, nunquid ipſi ſit credendũ, an notario.*

CAP. XXXVII.

Vm cauſam. Diligenter examinandi ſunt teſtes, & puniendi, qui eos impediunt. & ipſorum teſtium multitudo eſt per iudicem refrenanda. hoc dicit, & habet tria dicta, vt patet ex ſummatione. Secũdum ibi. Quod ſi. Tertium ibi. Volentes. Ca-
literal. Inter archiepiſcopum Rauennatem, & Cõmune Placentiæ vertebatur quæſtio ſuper iuriſdictione quorundam eorum, de qua habetur ſupra de probatio. c. licet cauſam. illa delata fuit ad domi. Papam, lite conteſt. & præſtito iuramento vtraque parte de calumnia, quia difficile fuit vtrique parti
10 præ producere coram Papa, mandauit epiſcopo Placentino, quatenus reciperet teſtes, quos vtraque pars tam ſuper principali, quam in perſonas teſtium duxerit producendos, & eos diligenter examinaret, & de ſingulis circunſtantiis diligenter inquireret, ſcilicet de cauſis, loco, & tempore, & de auditu, vi-
15 & ſcientia, & de omnibus ad negocium pertinentib. Quod & fecit. Fauentini, vel alij, teſtes, quos Archiepiſcopus duxerit producendos, præſumpſerint impedire, ipſos ab huiuſmodi præſumptione repellat. Vt autem effrenata multitudo teſtium
20 refrenetur, præcepit, vt hincinde quadragenarium numerum recipere non permittat: ita, vt ſi Fauentini depoſitiones teſtiũ habere ratas habere, quæab epiſcopo Ferrarien. & Abbate Pomposiano receptæ fuerint teſtes illi computentur in numero
25 præfixo, alioquin cum atteſtationes illæ ſint clauſæ, ijdem teſtes, ſi neceſſe fuerit, iterum producantur. Bernar. No. 1. quod teſtes ſunt longe diſtantes, poteſt iudex ipſorum receptionem in partib. committere. & hæc eſt vna cauſa legitima & ho-
30 nesta committendi teſtium receptiones: ad idem capit. conſtitutus, de fideiuſſo. & quod infra ſubijciam latius. † Not. 2. iudicem poſſe a principio recipere omnes teſtes, tam probatorios, quam reprobatorios, & ipſorum validitatem reſeruare in
35 tempus diſputationis, de quo diſputat gloſ. 1. Sed tu dic, vt late dixi in capit. ex parte Adæ, ſupra eodem. per quæ declaratur tota illa gloſſ. quam aliter non attingam Sed dico iudicem triplicem poſſe habere in receptione teſtium. Poteſt enim a prin-
40 cipio recipere omnes teſtes, tam probatorios, quam reprobatorios, & reſeruare validatem illorum in tempus diſputationis, vt hic, & in capit. licet, de probatio. Secundo, poteſt a principio admittere exceptionem reprobationis, & ſecundum eorum di-
45 ctum reprobationis, ſed differre examinationem teſtium poſt publicationem probatoriorum, quæ omnia declara, prout dixi, in dict. capit. ex parte Adæ. Not. Iudicem ex officio ſuo debere inquirere, & examinare teſtes, nedum ſuper petitis in libello, ſed etiam de cauſis ſcientiæ, & de omnibus circunſtantijs, de quo vide quod leg. & not. in capit. per tuas, infra eodem. No. iudicem debere inquirere de fama, & ſic videtur, quod fama aliquid addat. Ad hoc quod leg. & not. 4. quæſtio. 3. capit. ſi teſtes. §. item ſæpe. & facit pro communi obſeruantia: nam hodie in fine articulorum ſemper ponitur articulus de fama. & quantũ probet, vide quod dixi in capit. veniens, ſupra eod. & per Bart.
2 in d. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtio. † No. quod teſtes inquiruntur de credulitate, an ſcilicet credant ea, quæ deponunt. Et dicit hic Goffred. quod de auditu, credulitate, & fama inquiritur ad præſumptionem, non ad plenam probationem, quod plene notabis. Sed vide ea, quæ dixi in capit. quoties. ſupra eod. & cap. tam literis. Not. iudicem eccleſiaſticum habere iuriſdictionem in omnes impedientes teſtes producẽdos coram eo.
3 † Not. ad officium iudicis pertinet prætaxare certum numerũ
a teſtium. a & quamquã in iſta cauſa Papa præfixerit numerum quadragenarium, iudex tamen in alijs cauſis poteſt ſecundum qualitatem cauſæ, & perſonarum, quandoque plures admittere, quandoque pauciores. argumen. cap. 1. 29. diſtinct. & cap. de teſtibus, in fin. & cap. ſignificaueruntſupra eod. & ſic inteliige Ioan. And. hic. Eſt enim hoc arbitrarium, quod no. ad cautelã ſeruandam per iudicem in refrenatione teſtium, ne pandãt animum ſuum circa merita cauſę. vide per Specu. in titu. eod. §. reſtat de numero. ver. hoc etiam. & in ſumma per Hoſtien. de dila. §. ex quibus. Et quod ſupra dixi, quod quadragenarius numerus teſtium non ſit ordinarius, firmat Ioan. And. in additio. Spe
4 cu. eod. tit. ſuper rub. ver. quærebatur ſecundo. † Sed circa prædi
b cta, b & circa tex. dubitatur, quid ſi teſtis, & deponens ſuper articulis, dixit ſe nihil ſcire, exceptis paucis: deinde interrogatus
c ſuper articulo generaliter de fama, quæ ſolet poni in fine articulorum, reſpondet verum eſſe, quod eſt fama: an hęc reſponſio ſit referenda ad omnia contenta in articulis, aut ſolum ad ea, ſuper quibus dixit ſe aliquid ſcire? De hoc in Specu. in 3. parte, de no. crim. §. vt autem, in fine. & quidam dixerunt, vt ibi refert, dictum illud generale reſtringendum. Alij quod generaliter debet intelligi, ſicut generaliter ponitur. Nam reſponſio debet eſſe conformis interrogationi. Inſtit. de inuti. ſtipu. §. præterea. Nec per illud videtur ſibi contrarius, quia poteſt eſſe, quod aliquid neſcit in veritate, & tamen eſt de illa publica vox, & fama. Aequum tamen eſt, vt teſtes interrogentur iterum. vt declarent dictum ſuum. & ſic dicit fuiſſe obtentum inter Archiepiſcopum Rauennẽ. & Commune Forliuij, in quadam cauſa. & ad materiam vide quod not. Ioan. And. in additio. Specu. co.
5 titu. §. nunc videndum, ad fin. † Venio ad gl. & quæro qualiter ſint teſtes examinandi? Reſpondet gloſſ. 2. quod ſigillatim per ſe, aliter non valeret receptio: quod not. Et idem tenet Specu. eodem titu. §. nunc tractandum. in princip. in ver. ſed pone, pro duxi. & intellige gloſſ. quando duo teſtes ſimul examinarentur: nam tunc eſt periculum, ne vnus inſtruat alium, nec poſſet falſitas deprehendi exemplo Danielis: ſecus ſi aliqui extrinſeci adhiberentur in examinatione, maxime, ſi vocarentur, vt teſtes. Ad hoc capi. vt officium, de hæret. lib. 6. vbi in examinatione teſtium in cauſa hæreſis adhibentur duo religioſi. & eſt cautum hoc obſeruare in omni cauſa graui. Pro hoc quod dixi in cap. ſicut ſupra eod. & quod ibi no. Hoſtien. in cap. Albericus, ita dicit dicta teſtium poſſe probari per alios teſtes tunc adhibitos.

ADDITIONES.

a Teſtium. Adde hic Flor. in l. 1. ff. eod. circa fin. ubi dicit, quod iſta multitudo effrenata teſtium dicitur etiam ſecundum æſtimationem iudicis, & allega. Innocen. hic. & dicit Bald. quod ſi ſtatutum imponit pœnam incedenti cum multitudine armatorum, non incurrit pœnam ſtatuti, qui incedit cum multitudine quadraginta armatorum ad aliquod caſtrum expugnandum.
Adde, quod additio Ioan. Andr. hic allega. per Abba. fuit Oldra. conſilio 145.
b Prædicta. Adde hic Ange. in l. Pomponius, quæ alias incipit, ſi uni. in princip. ff. de re iudica. ubi dicit audiendum eſſe teſtem, qui prius dixit, ſe nihil ſcire. & ita refert dicere Rayn. Item adde ad id, quod dicit hic Dom. Anto. in queſtione hac, quod decidit Salyce. in l. ea quidem in penulti. char. uerſicu. 12. quæro. C. de accuſat. & Barto. in l. de minore. §. tormenta. in penulti. colum. uerſicu. quærit quid ſi teſtis. ff. de quæſtio. de quo vide in terminis per dom. Maria. in repeti. in capitu. qualiter & quando. in 44. quæſtio. princ. de accuſatio.
c Interrogatus. Vide aliqua ſimilia poſita per Iaſ. in l. ait prætor. §. iurari, in fin. ff. de iureiur. ubi ponit de teſtib qui dixerunt aliquid geſtum in præſentia Titii, & Seij, & poſtea interrogati, quibus præſentib. dixerunt, nullis. Item de teſtib. qui interrogati, quib. præſentib. reſponderunt nullis, poſtea fuit probatum, quod erant aliqui præſentes. ſaluantur enim talia dicta, ut ibi per eum. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 bitos.† Quæro, dr̃ hic testem a interrogandum de cã scientiæ,
a quid si non reddit causam sui testimonij? vt puta, quia dixit verum esse simpliciter, ꝙ Titius mutuauit Sempronio mille. Gl. 1.ver. de causis, distinguit, ꝙ aut fuit interrogatus de causa, & eam non reddit; & tunc non valet testimonium. Aut non fuit interrogatus, & valet. & idem Accut. in l. 3. ff. eo. Non enim secundū eum, debet esse verbosus: ideo excusat, si non fuit interrogatus, ar. in l. fi. C. de prec. imp. offe. & ampliorem. C. de ap. & idem gl. Io. in § item solam. d. c. si testes. 4. q. 3. Inno. & Host. hic, & Spe. eo. ti. § j. ver. item ꝙ interrogatus. qui plus ibi videtur vel le, secundum aliquos, ꝙ si non reddit causam interrogatus, nō valet, nec quoad probationem, nec quoad præsumptiou. m.
b b Et idem dicit, si reddidit, sed inutilem, quia paria sunt non red dere, & inutilem reddere. de transla Epi. c. 2. quod not. Hoc tñ vltimum vr̃ ꝛrium dicto gl. de quo in notabilibus. Sed dic, ꝙ secundū qualitatem causæ, iudex assumet quantitatem præsumptionis, ar. in l. 3. ff. eo. vt ibi. tu magis scire potes &c. Inno. tñ hic tradit vnam theoricam, q̃ solet ab oĩbus approbari, dicens, ꝙ in perceptilib. aliquo sensu corporeo, potest procedere illa distinctio, aut fuit testis interrogatus, vel nō, vt 3. dr̃. sed pceptibilib. iudicio tñ, est necesse ꝙ reddat cām; alias nō valet testimoniū, & si nō fuit interrogatus, qa de his deponere nō ꝓpriè spectat ad officiū testis. Exemplū: si dicit talē esse dñm talis rei. Nā dñium non peipitur sensu corporeo, iō oportet, ꝙ reddat cām, per q̃ inferatur ad verba iuris per eum ꝓlata, vt quia verba iuris adūgit, quia emit lanā, & fecit illud vestimentū, vel qd̄ simile. Hoc dictū Inn. approbat Bar. in tractatu de teste. & dicit ꝓcede re in his, q̃ pcipiuntur magno discursu rōnis. Secus in his, q̃ pcipiuntur facili discursu, ita, ꝙ vẽiat per sensum corporis ad intelligentiā faciliter; & valde supinus esset, ꝙ nō intelligeret. Exēplum in numerōne pecuniæ nā testis non vidit nisi colorē, sed mente, & corde, vel rōne percepit: an fuerit argentea, vel aurea Io his. n. valet testimoniū, cā nō reddita, si de ea nō fuit interrogatus. Hoc ēt dicit forte de mente Inn. ꝙ satis placet. Per hoc dicebat hic D Car. ꝙ testis deponens simpliciter super fama, vel notorio, cā non reddita, si de ea non fuit interrogatus, valet; qa ista percipiuntur modico discursu. Sed hoc non placet, neq; similia per eum ꝓsita, per c. consuluit, inf. de appel. vbi dicitur, multa dici notoria, quæ non sunt: vt dicit Io. 2. q. 3. c. manifesta. De notorio loquimur, & quid sit notorium, ignoramus. Item disputatur multum inter scientificos, quādo dr̃ infamia, vt no. in d. c. inquisitionis, de accus. Quomodo ergo credendum est, ꝙ rudis testis hoc comprehendat modico discursu; quia forte ēt cū magno discursu nescit discernere? Oportet ergo, ꝙ sint talia, quæ ex communi hominum intelligētia capiantur sine magna solertia, vt voluit Bar. Per hoc etiam puto do. Ant. nō bene dicere, eo quod reprehendit quosdam, qui ex dictis Inno. in capitu. cum oporteat, de accu. colligebant causam esse reddendā in probatione infamiæ. dicit enim ꝙ intentio Innoc. fuit ibi de clarare causas, quibus concluditur infamia; non autem arctare testē ad exprimendā cām, si non interrogat. Ego dico, ꝙ Inno. habuit contrariam mentem, si bene ponderet: & si nō ēt illud dictū Inn. idem nihilominus ēt dām per ꝓmissam rōnē. & vide Bar. in l. de minore. § tormenta, ff. de q̃stio. in ver. q̃ro qualiter probetur. & vers. quæro, statutū. & vers. vl. quæro. vbi tenet, ꝙ depositiones super fama, causa non reddita, non inducunt plenam, nec semiplenam probationem; sed alias probationes coadiuuant. sic debet intelligi l. 3. ff de testi. & 4. q̃. 3. c. si testes. § item sæpe. Et ex dictis Inn. hic potest colligi alia rheorica. dicit enim ꝙ vbi testes deponunt super his, q̃ possunt trahi ad iudicium rōnis, & ad sēsum corporis, debemus intelligere dictū testis, quatenus cadat in sensum corporis. Exemplum ponit in teste deponente, ꝙ Titius possidebat. debet enim exponi, i. de facto tenebat. Nam possessio, prout est iuris, non cadit in sensū corporis, sed percipitur iudicio intellectus; secus prout est quid facti. Et idem sentiunt gl. & Bar. in l. stipulatio ista §. hi qui. ff. de ver. obli. Per hoc habes limitatum vno modo membrū distinctionis gloss. Alio modo limitat hic Io An. dicit enim ꝙ si pars petijt testē interrogari de cā sciæ, & interrogatus non fuit, non valet dictū eius, sed poterit iterum interrogari de cā. Ad hoc d. c. ꝙ tuas. if. e. cū ibi no. Sæpe. n. experientia docuit testes aliqd asserere, cuius sufficientē sciæ cām nō reddūt. Pro hoc dicit bonū consiliū eē, vt pars semper det interrogatoria sua, saltem de causa scię, & petat super illis examinari, & in actis redigi. Proce dit ergo dictum gl. quādo pars non petijt, & iudex non interrogauit, vt tūc valeat dictū in perceptibilibus sensu corporeo, vel
7 modico discursu rationis.† Circa quod notabiliter q̃ritur, an iudex,

& vide glo. in l. cum hi. § in causa. in ver. audiat. ff. de transg. l. in prin. ff. de no. ope. nunc. Et de hac materia vide Bal. in l. 3. in 1. col. ff. e. ubi refert dicta hic per Inno. Et adde, ꝙ testis deponens super valore, non probat, nisi rōne sui dicti reddat: quia illud consistit in intellectu. Ita dicit Bar. in trac. de teste, in 3. col. uer. testis dixit fundum valere. & idem dicit D. Ant. & Abb. in c. cum cā. inf. eo. Idem dicit Pau. de Cast. in l. precia rerū, ff. ad leg. fal. de quo vide per Bal. in l. fi. ad fi. C. de iu. do. impe. Ad quod vide qd̄ no. per Bal. in l. 2. circ. fi. C. de rescin. ven. vide Bar. in repe. l. 1. ad fi. C. de sent. quæ pro eo, ꝙ d interest. & vide Ro. in l. mortis cā. ff. de dona. cā mor. Et vide ibi qd̄ substituter tangit D. Flo. in l. fernum meum. ff. ad leg. aquil. Item vide Bal. in l. per circa fi. C. de sen. quæ sine cer. quan. vbi dicit, ꝙ dictum testis deponentis super iurisdōne, districtu, uel territorio, vel sup. iure decimādi, nō valet, nisi reddat cām dicti sui, qa hæc magis rōne, quā sensu corporis percipiuntur. Et dicit de hoc esse no. & multum vulgatum dictum Inno. hic. Item scias, ꝙ his casib. quib. valet dictum testis non interrogati de cā scientiæ, si testes inducantur ad reprobandū tabellionem, non valet eorū dictum, nisi reddat cām dicti sui. h. d. not. Bal. in l. presbyteri. in vlt. col. ver. iuxta prædicta. Cde epist. & cle. in fi. vbi dicit, ꝙ his casib. in quib. testis nō interrogatus, nō tenetur reddere cām dicti sui: duo testes reddentes rōnem præferūtur duob. contrarijs cām non reddentib. Quod dicit esse not. & se nunqā inuenisse, ut si in vno loco. sin quadā disputatione Iac. But. q̃ incipit, ꝙ talis est: Idē dicit Ro. in repe. rub. de arbit. in 11. col. Item scias, ꝙ ad dictū unius testis non redentis cām sui dicti, & quando non est interrogatus, non pōt deferri iuramentum in supplementum probationis, ēt in his, in quib. non tenetur reddere cām dicti sui. Dictum est Bald. in c. sacrm. in 2. col. de coniuc. recit. Item de hac materia vide per Bal. in l. his qui, ff. de tu. & cu. da. ab his. Bal. in l. pe. ad fi. ff. de prob. in recollectis. & aliquid per Bar. in l. 1. circa medium. fi cer. pe. Item si testes interrogatus super uita & morb. alicuius deponit, & assignat cām; quia sum eius uicinus, an sit sufficiens causa, Dic, ꝙ sic, sm Inno. in tract. de teste. in 3. col. uer. testis dum de vita. Similiter testes deponens super vita & moribus alicuius, non probat, nisi reddat causam dicti sui. Ita dicit Bal. in l. solā, in pen. col. uer. modo hic quæritur, de teste & allex. vero rabili. inf. eod. Item de illa materia uide per Bal. in apo. in l. 1. in pen. col. eo. An autem testis deponens super consuetudine, teneatur reddere rōnem dicti sui, vide per Bal. in repe. l. de quib. in 21. col. ff. de legi. & ibi in 24. col. dicit no. verbum, uidelicet, ꝙ si uterq; litigantium producat unum testem, ille, qui reddit rationem dicti sui præfertur non dicenti. Imo singulariter dicit, ꝙ testis non reddens rōnem dicti sui, non debitat dictum testis reddentis rōnem, quin ei qui producit illum vnicum testem reddentem rationem dicti sui possit deferri iuramentum in supplementum, probationis. An aūt reddat sufficientem causam testis, qui dicit sic est, quia mihi testis sic videtur, & dicit: sic est, ut mihi uī. Imo. in cle. 2. col. 4. de rescr. dicit ꝙ non. & vide ibi de hoc ibi no. Sed tu de hoc uide per Bar. in l. quid tū. § fi arbiter, ff. de li. Et per Bar. in tract. de teste in 2. col. uers. testis super aliquo interrogatus. per eundem in l. fratres, ff. de liber. cau. Adde, ꝙ testis deponens super testerio, tenetur reddere rationem, etiam non interrogatus, quia hoc continet in iudicio rōnis. h. d. Bal. in d. l. solam. in 3. col. Item de eo ꝙ quod dixit. testis deponens super valore rei, teneat reddere cām dicti sui, etiam non interrogatus? vide p. Bal. in d. l. solam. in 2. col. ver. quæro nunquid. ubi videtur, an sit res, in cuius æstimatione requiratur magna & diligens inquisitio, ut esset super pretio domus, vel fundi? tūc. n. tenet reddere cām. Aut tūc ea requiritur inquisitio, ꝓ ut esset super ualore ornamenti, & aliorum huiusmodi, & tunc non tenetur reddere. Et si testis deponens super his, quæ sunt ꝓ percepibilia sensu rationis, reddat rationem, dicendo: Dico sic etc. quia vidi, cepi per sensum corporis, an ista sit sufficiens rō? Dic, ꝙ non, quia ista causa est nimis generalis, ideo reddit obscurum dictum testis. h. d. Bal. in l. 3. ff. de testi. An autem testis deponens super valore rei, teneatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnibus,sicut testis, cum sit quidam testis, l.Domitius.ff.de te
sta. Vide in Speculat. de instrumen.edi.§. restat. ver.sed quero,
vbi dicit,quod attestatur solum de duobus.s. visu, & auditu.&
idem ibi loan. And.reliqui enim sensu conueniunt testi, & nō
notario,secundum cum.Per quod dicitur, q notarius, qui gu-
stat rem amarum, vel odoratur fœtidam, non potest de hoc p-
ficere instrumentum, licet possit conficere instrumentum de
de dicto eius,qui gustauit,fatetur tamen, q sua assertio iuuaret
dictum asserentis, vt si diceret,tale vinum dulce fuit,vt talis in
præsentia mea,& testium dixit,& ego gustaui, & sic erat.Et hoc
idem sentit in simili quæstio. Inno.in cap.quoniam, sup.de pro
12 ba.quod bene notabis.† Et vide notabile dictum a Fede. consi.
a 193.qui dixit,notario credi de gestis coram eo, non ab eo.argu.
l.omnibus C.co.tit.per quem dicit,q si notarius in instrumen-
to dicat se certioratum mulierem vel minorem de beneficio si-
bi competenti,ei nō creditur,quod satis mihi placet.Et p vtro-
que dicto adduco hanc rationem.Notarius conficit instrumen
tum non de facto proprio, sed de gestis inter alios,in Auth.de
tabel. & de instrum. cau. & fide. Sed reliqui tres sensus consu-
nunt factum proprium,puta,quod gustauit,odoratus est,& te-
tigit.Sed dices tu, quare testes de illis attestantur, & non nota-
rius,qui computatur in numero testium?d. l. Domitius.Respō
deo,vni testi non creditur, & eodem modo nec notario. Item
officium notarii versatur in attestando dicta, vel facta ab aliis,
b non autem a se.An autem possit notarius b scribere instrumē-
tum de his,quæ gesta sunt inter homines diuersæ linguę,ad in-
13 terpretis dictum, vide Io.And.in addi.loco præalleg.† Nunc ca
pio secundam partem huius gl. in ver.Sed nunquid testis,& q-
ro, cum hic dicatur interrogandum testem de omnibus circū-
stantiis an teneatur respondere, vtrum sit criminosus, vel talis,
q non possit esse testis. Et in hac quæstione ponam sex opi.suc-
cincte. Prima est opi. huius gl. quæ concludit testem arctari ad
respondendum solum de his, quæ habentur 4.q. 3.c.si testes,cū
seq.Secunda est opi. Hostien.qui dicit, q de ibi expressis debet
iudex exquirere apud semetipsum, & ab aliis, non autem a te-
stibus.& sic intelligit illa iura, & dicit, q de noto præsumit bo-
num,in c.fi. de præsum. de ignoto diligenter exquiret,& nisi ap
probetur,non credet ei,maxime in criminalib. Tertia est opin.
Io. 2. q. 7.c. quærendum,qui dicit,q a teste non debet iudex que
rere de crimine in specie, quia nemo illud fateretur,sed in ge-
nere potest quærere,dicendo, Es tu talis, vt possis esse testis?ar.
l. 1.§ qui quæstionem.ff. de quæstio. Quarta est Spec. in tit.eod.
§. iam de interrogatorijs,ante fi. ver. porro, vbi videtur conclu
dere, q ad omnia tenetur respondere,quæ reddunt eum inha-
bilem ad testificandum.si non requiritur de crimine, & ibi po-
nit multas interrogationes, quę hodie sunt in vsu.& ibi vide,p
practica. Quinta est Inno. qui hanc materiam tetigit in c.dudū,
2. de elec.& in c.2. de confess.& in c. inquisitionis, infra de acc.
& in istis locis simpliciter concludit, testes non tenere ad pan-
dendum crimen,vel conditionem suam,quia exceptio contra
testem,potius concernit producentem,quam eum,si tamē re-
spondet,credit sibi quia sunt de circunstantijs testimonii. Aliud
c dicit in parte,c scilicet,vt teneatur respondere positioni crimi-
nosæ, si de illo crimine infamatur. Et de hoc vltimo dic plenius
vt no.per eum in d.c.2. Sed in c.dudū,dixit,q peracta pœnitē
tia non tenetur testis respondere, quia sine pacto potest testifi-
cari,in c.testimonium.infra eod. Et dicit aliud in ordinando,in
14 d.c.inquisitionis, ratione periculi animarum.† Item ordinan-
dus venit voluntarie, testis inuitus, nec ordinandus tenet om-
nia prodere,sed ea,quæ impediunt ordinis executionem,& de
eo vide bo.tex.cum gl.in c.ex pœnitentibus. 50. dist. Sexta,& vl-
ti.opi.est Io.And.post Guil.de Suz.in addi.Specu.in loco proxi.
alleg.concludens, q de omnibus potest interrogari, & respon-
dere tenetur ad ea,quæ suam turpitudinem non detegūt, ad ea
vero, quæ suam turpitudinem detegunt,respondere non tene-
tur, vt de infamia, excommunicatione,vel crimine alio,secus
dicit de paupertate.Hæc opin.mihi placet, facit pro eoquod di
d xi de paupertate,quia paupertas non est de genere malorum,d
15 vt in capit.illa,15.q6.1.† Quis autem dicatur pauper,e vide per
c Bar.in l.si constante, ff. sol. mat. & dicam vbi melius cadet.Sed
ad repulsionem testis quis dicitur pauper, dic qui minus habet
in bonis,quam 50.aureos.Et idem in accusatore,vide tex.cum
gl.in c.prohibentur.2.q.1. Intellige, nisi alias sit bonæ famæ,vt
16 ibi no.& probatur in c.si qui testium.sup. eo. vbi de hoc.† Ter-
f tio hæc gl.f quærit,an testes debeant cognoscere eos,a quibus,
& contra quos inducuntur?Et dic,quod sic.Plenius hoc prose-
quitur gl.in l.3.§.1.ff.co.& adhuc plenius Ioan.And. in additio.
Spec.co.tit.§.1.ver.testimonium autem vbi distinguit inter eos,
qui describuntur in instrumento, & inter eos, qui deponūt vo
ce viua inter litigantes. Primo casu dicit q ad validitatē instru-
g menti non requiritur necessario,quod testes sint noti.g ad hoc
Auth.eo.§.si vero ignoti.Fallit in inuentario, in quo requiritur
quod sint noti, C.de iure delib.l.fi.§.finautem.& in Authen.de
hær.& fal.§.si vero.Item in instrumento in scriptis confecto ab
imperito literarum,in Auth. de instrum.cau.§ in his,& §.opor
tet.Hunc tamen casum intelligo,vt leg.no.in d.§. oportet,log-
tur enim, quādo fit scriptura nomine imperiti sine tabellione.
Nam tunc debent esse testes noti:vt scribant nomine contrahē
tis.Si autem tabellio interueniret, tunc non est necesse, q sint
noti,vt ibi colligitur per dictionem, Maxime,iuxta gloss. Fallit
etiam, vbi est statutum, quale est Bononiæ secundum eum,vbi
in omni instrumento oportet saltem vnum ex testibus in scri-
ptis cognoscere contrahentes. In secundo casu dicit, q aut id,
quod super quo deposuit, recipit effectū ex parte vtriusq; partis, aut
alterius tātum,aut neutrius. Primo casu necesse est, vt vtrang;
partem cognouerit,& hoc clarum est. Secundo casu sufficit il-
lum cognoscere,dato q aduersarium,cōtra quem producitur,
non cognoscat, vt si volo,pbare me possidere rem, super qua
inquietor,vel me possedisse,seu emisse, vel quid simile.Et hæc
duo voluit gl.in præal.l.iij.§ 1. dicēs, q ī personali actione,te-
stis dēt cognoscere vtrāq; psonam; secus autem in reali. Ergd
dictum est in personali,dic intelligendum quoad testes,qui de
principali deponunt.Nam si in personali incideret quæstio ta

tis,

ADDITIONES.

a Notabile dictum.Idem sequitur do.Ant.in c.qm̄ contra, col.5. de prob.Ind.
Ro.in l.sciēdum,vbi late Alex.ff.de ver.ob.col.16.& Alex.in consi.142.inc.
maturè,in vl.col.in 1.vol.Old.in consi.192.incip. an negocio,col.vlt.& Pe-
de Ancha.consi.302.incip.viso diligenter, Ro.in consi.136.incip.honora-
de domine,& Alexan.in consi.267. incip.super hac dubitatione,in 2.vol.
Seb.Sab.

b Notarius.Vtrum notarius possit conficere instrm,ad dictum interpretis
diatoris,inter duos diuersæ linguæ contrahentes. Et de ista q.no. per Bart.
in l.1.§.fi.circa prin.ff.de uerb.obl.per Bal.insti.eo.tit.in fi.Et cum eo,quod
dicit hic dom.Ant.post Ioan.And. in addit.Spec.concordat etiam Feder.in
consi.143.in princip.lex differentiæ.de quo vide etiam Pet.de Anchā.cle.
1.de magill.

c Parte.An notarius possit conficere instrm inter homines diuersæ linguæ,me
diante interpete.Dicas,quod sic.imo isto casu creditur vnico interpreti,vt
per Bar.Ang.& Alex.plene inter alios, in l.2.in fi.de verbo.oblig.hic allegā
Quod est uerum, etiam si interpres sit consanguineus,qui potest interpre-
tari signa,& nutus,secundum Bar.in l.mutum.ff.de acquir.hær.Et vide Aug.
in Authē.vt præpo.no.Inpe.in princip.ubi dicit,quod unus Græcus potest
inter Latinos interpretari linguam Græcam, & unus Hebræus linguam He-
braicam.Dicit tamen Alex in d. l.1. ff. de verb.oblig.quod plures interpre-
tes debent adhiberi, & non sufficeret unus, & dicit se ita consuluisse,& vi-
de Alex.consil. 178.in 2. par.consi.& in consi.35.in prima par.quod est no-
consi.& vide Bald.in l.directas,C. de manu. testamen.ubi dixit,quod inter-
pres adhibitus in contractu, habetur pro teste.Et ideo sicut vnus testis non
sufficeret, sed requirerentur saltem duo, ut in cap. in omni negotio,& de te-
stib.& in l.ubi numerus, ff. eo. Ita etiam videntur esse necessarij duo inter-
pretes.Et adde, quod in sententia ferenda per iudicem Latinū inter duos
Græcos,aut alterius idiomatis, debent adhiberi interpretes.ita Bal.in l.si
dices,C.de senten.interlocut.omn. iudic.Et ideo in testamento quando tes-
tes sunt diuersæ & linguæ ab ipso testatore debet interpres adhiberi.ut
per Bald. plene in l. hac consultissima, in §. illud, C. de testamen. Alex.
Franci.
In parte.Vtrum pars,contra quam opponitur crimen,compellatur respon-
dere positioni, an commiserit illud crimen. Et de hoc uide per glos. ordi-
& ibi Pet.de Ancha.& quod latissime notauit dom.Bart.de Bel.in cap.2.de
confess. in 6.

d De genere malorum.Vide Are.consi.13.incip.diligenter, in 10. colū.ascen-
ex prædictis, ubi vult, quod admittatur pauper in testem, tamen si con-
currat cum aliis testibus diminuitur de fide. Et quis dicatur pauper in
hac materia, ponit Ias. in l. 2. in princip. colum.1. ff. qui facilla. cogunt.
Seb.Sap.

e Quis autem dicatur pauper. Dicas quod istud relinquitur arbitrio iudicis,&
cundum subiectam materiam,de quo vide plene per Ro. & Lanfr.de Ora-
qui multa ad propositum allega.in l.si constante,in princip.hic allegā. An-
to.Franc.

f Hæc glo.An testes necessario cognoscere debeant litigantes, distinguo,aut
Bar.in l.fi.in prin.C. de iur.delib.Et de hoc uide per Bar.in l.Iolam, in 3.co-
lum.C.eo.ubi dicit,quod quando testes deponunt super homicidio ad ci-
uincendam negligentiam iyndici, qui non denunciauit homicidium cui
est necesse quod testes cognoscant, neque interfectorem, neque interfectos
& alleg glo.fing.2.q.8.c.per scrip.§. liberorum.& de quæst.huc posita, ad
gl.in uer.cognoscantur,& ibi per Bar.in 20.col.in l.fcimus.§. finautem.C.
de iur.delib.& aliquid per Bar.in rub.C. de fide instrumen.in 6.col.ubi
ca tertium membrum. Item adde quod non est necessarium, q aliqui ex
partibus cognoscat testes, qui producuntur,Spec.in tit. de testes, §. 2. in 2.
colum.in fi.uersic.opponitur exceptio.Item adde hic Flor.in l. ob carnem
§.fi.ff.eod. ubi dicit quod non est necesse testem deponentem super homi-
cidio,uel vulnere cognoscere hominem interfectum, vel vulneratum, sed
sufficit,quod cognoscat, quod sit corpus hominis.Et de hoc, dicit etiam glo.
sin.2.q.8.d.§.libellorum.Item adde Arch.in §.testium fides,4.q.3.circa fi.
stes,qui dici q. testis debet cognoscere partes, inter quas deponit.Sed dic,
quod vbicunque testis non testificatur de facto eius, contra quem produ-
tur,potest ferre testimonium etiam ignotus.Et an notarius,qui conficit in-
strumentum,necessario debeat cognoscere partes.Vide per Bald. in rub.C.
de fide instrumen.in princip.Et de quæstione hic posita per Bald. in rub.C.
de Ange.in Auth. de hæred. &fal.§.hinc nobis.in 3.colum.uer.& nec tamen.
Quid autem in teste,qui est persona ignota,an admittatur ad testificandū,
nide glo.in cap.canonica, 3.q.5.& ibi nide Areh. qui dicit,quod testis non
admittitur in criminali,nisi primo approbetur, sed secus dicit esse in cau-
bus. Et ita dicit tenere Inn.in c.inquisitionib.de acc. Item uide aram.&
minorem,in fi.C.de transac.

g Sunt noti.Vide do.Ias.in l.non minorem, circa fi.C.de transact. post Bartol.
alios ibi. Seb.Sap.

ēt,vt quia dicitur,q fuit minor tempore oblationis,satis est te-
stem,qui super illa deponit,habere illum notum, licet aduersa
rium non cognoscat,& idem in simili.In tertio vero casu,non
est necesse,q alterum cognoscat.In terminis casus, petit actor
areo morosio decem corbes frumenti,& quanto plus valuerūt
a tempore moræ.super tali estimatione deponere testes possunt,
pariibus ignotis,& idem in similibus.Hæc sunt verba formalia
Io.An.in loco præallc.quæ satis mihi placent, & verissima sunt
in secūdo mēbro principali.Sed quoad primū mēbrum de de-
emptis in instrumento,ego dico, q testes debent cognoscere
partes,inter quas conficit instrumentū, dico cognoscere prius,
sed ālterem tunc qū ⁊dus celebratur.alias aūt nō video quomo
do possent esse testes;maxime cum rogantur,vt audiant,l.here
des palam,§.in testamentis,ff.de testa.& 3.q.9.c.testes.§.si debi
tibus a iure expressis.& sic intelligo Io.An.& iura per eū alleg.
† Venio ad gl.quæ est sup verbo,tempore,& quæro,quid inten
dit litera,dum dicit,De tempore & loco,&c.Rūdet gl.duplici-
ter.Primo,vt quæratur de loco & tempore,in quibus actus,de
quo quæritur,fuit gestus.Nā si in his testes essent diuersi, a non
valeret eorū testimonium,vt in c.nihilominus.3. quæstio. 9.&
videbi gl.no.ad huius dicti limitationē.Item dic, q aūt actus
non est iterabilis,vt homicidiū.Aut iterabilis,vt adulteriū.Si di
cordant primo casu,in tempore,aut loco, non valet testimo-
nium,si non remanet integra probatio in aliquib.eorū, quia oēs
sunt singulares.Secus vī,si aliqui cōcordant in oībus, iuxta no.
per gl.in c.in nostra,sup.eo.Secundo casu,cum actus est iterabi
lis debent indifferenter reduci ad cōcordiam,vt euitent periu
rium,& vt probent,dummodo in aliquibus eorum remaneat
integra ꝓbatio,iuxta ea,que plene dixi in c.cum tu,sup.co.Et vi
de no.Spe.in ti.co.§.iam de interrogatorijs,ver.quid si vnus,
& ver.item de tempore,& ver.seq.& dic, vt ibi de materia hu
ius gl.Secundo intelligit de tēpore.i.ex materia temporis,vt pu
ta quia est tardus in deponendo.Et licet hæc expositio non cō
ueniat literæ:est tū vera in se,& vide bo.gl.5.q.j.c.vlt.q̄ dicit, q
testis repentine loquens,vī mendax;morosus vero, dubius.eli
gere ergo medium. 50.dist.c.ponderet.† Quæro, qa tex.mandat
impedientes cpōesci,quid si de facto impedimentū cessare nō
poterit?Rūdet gl.in verbo, Compellas, q debet testis haberi ꝓ
producto;quia ꝑsumitur,q pars faciat,vel cōsentiat, & c.no.bn
⁊rium opponit de c.quia præsulatus,& nō soluit.ibi enim
sanguinei cuiusdam præsbyteri contemplatione ipsius erue-
runt oculos aduersarij sui;nec factū illorum imputatur presby
tero, ex quo sine ipsius consilio fecerunt. Host.dicit, q si princi
palis,vel alius,co mandante,hoc faciat,habetur testis pro pro-
ducto,arg.ff.si quis cau.l.2.§.simili modo. Idem si fiat per aliū
b cum principalis,ipso tacente & dissimulante,arg. inf.de si-
mo.sicut tuis,& c.nobis.secus si hoc fiat ab inimico, vel ab a-
mico ipso,sine fraude ⁊dicente,vt ibi,& in d.c.quia præsulatus,
c per qui.can.in pos.ea.l.2.§.pe.quod no.inf.eo.c.constitutus, il
lud erit in effectu tenet Cy.post Ricar.Malū. in l. prouidendū.
c de postul.alleg.C.de prodatio.l.si de possessione.vnde dicit,
q aliquis mihi subtrahit probationes,b testes corrumpendo,
cum eis hac de causa inimicitias ⁊hendo,causam perdit.ff.
de iureiur.& potest extraordinarie puniri,inquantum elu-
dit & contemnit iudicis authoritatem.ar.in c.accedens il 1. vt
lite non contesta.& sic potest intelligi.d.capit.peruenit.& l.pro
pter impediat per se,siue præsumptiue per alium, debet testis
haberi pro producto,c vt not.hic glos.& in capitu.peruenit. fa-
cit quod not.in capitu.si quis,de clericis.12.quæstio. 2.& capit.
ad hæc.in fi.ff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione, præsumendum est, q eo prohibente cessaret impedimẽtum, vel delictum. & in eo casu intelligo d. cap. constitutus. Nõ enim caret scrupulo societatis occultæ, qui cum potest, manifesto facinori desinit obuiare, de senten. excommu. cap. cum dilectus, lib. 6. Poterit tamen per aliquas coniecturas hanc præsumptionem elidere. argumen. cap. sicut, & cap. nobis, de simo. no. glo. in d. cap. constitutus. Et hæc no. quia sunt quotidiana, & per alios non bene discussa. Glo. pen. notabiliter sentit testium quantitatem moderandam, secundum qualitatem & magnitudinem causæ. Et idem Innocen. & communiter Doct. Vnde Vincen. reprehendit dicentes hunc numerum quadragenariũ testium ordinarium a iure statutum cuilibet producenti testes. Dicit enim, q nisi iudex moderetur potest, p ducere quot vult; post moderationem vero, quos melius scire credidit, vide in
20 Specu. eo. tit. §. restat, in fi. & quod sup. dixi de hoc † Oppo. contra fi. c. videtur enim q testes alias producti debeant computari in numero aliorum, cum attestationes faciant fidem in eadẽ causa, vt in c. fi. de prob. Sol. gl. fi. duplicit er, sed perseuerat ī prima solutione, scilicet, q tex. iste debet intelligi secũdum distinctionem. c. præsentata. infra eo. Forte enim secundum Io. And. & Vinc. iste Epis. & Abbas fuerunt arbitri, vel si fuerunt delegati, duo processerunt sine tertio, vel alter eorum fuerat recusatus, & si attestationes de iure non valebant, merito requirebatur hic consensus partium. Et tenendo. q attestationes erãt hic nullæ ex aliquo defectu, quod satis innuit litera, colligit Inno. dictum notabile, & multum allegabile, quod attestationes, q̃
a non valent, ratificantur a per consensum partium. b & facit cap.
b tuis. infra eo. Secus dicit in re iudi. li. conte st. & aliis, quæ sunt de substantia iudiciorum, quia illa non possunt ratificari, vt not. in c. prudentiam, de offic. deleg. Licet enim secundum eum, talis receptio testium non valeat, tamen neutra pars potest contradicere, obstante sibi exceptione pacti. Dico tamen q licet partes non possint ratificare acta nulla, quæ sunt de substantia iudicij, si tamen dubitabitur, an talia acta interuenerint, standum est confessioni partium, vt est tex no. in c. fin. de prob. & ibi dicit. & pro primo dicto facit cap. sequens. Do Ant. c dat aliam lect. ad fi. c.
c vt intelligatur de attestationibus a suo iudice receptis, sed nondum publicatis, quæ non faciunt fidem coram aliis iudicibus, nisi partes consenserint, vt hic, sed in attestationibus publicatis procedit contrarium, licet aliud senserit Barto. in l. 2. ff. iud. sol. Tu de hoc vide, quod plene dixi in c. causam. sup. eod. & plus placet mihi præcedens intellectus. & sentit Ioan. Andre. super tex. in ver. clausæ, qui supplet maxime, per c. præsentata. inf. eo.
21 † Glo. in sequenti parte in versic. sed si quis quærit, quid si testis secundo inductus dixit contrarium eius, quod prius dixit. Et respondet, vt patet in ea, quam gl. no. & de hac materia vide glo. in c. sequen. & in c. cum causam, infra eod. & in c. cum in tua. & Spec. eo. tit. §. 1. versi. quid si idem testis, & sequenti. facit gl. 2. in clem. testi. eo. tit. Tu vide quod plene dixi in c. per tuas, de pro-
22 ba. & dic, vt ibi. † Vltimo extra gl. quia Papa commisit hic extra curiã receptionem testium, volens in hoc prospicere laboribus partium in producendo testes ad curiam, quæro, an iudex inferior possit testes ad suam præsentiam euocare, aut debeat committere, sicut facit hic Papa. Ego vltra alios sic distinguo, q aut causa est criminosa, & non debet fieri commissio, quia in tali causa testes sunt in præsentia iudicis exhibendi, & examinandi, vt cum res exegerit, tormentis subijciantur, vt in Authen. apud eloquentissimum. C. de fide instrum. & in auth. eo. §. & quoniam. no. gl. in clem. vna, de offic. deleg. & in c. at si clerici, de iudic. Et puto, quod in hac causa, etiam de extra prouinciam, sunt euocandi, peritura superius allegata, licet Io. An. post Ioan. Mona videatur sentire, q etiam in criminali non sint euocandi de extra prouinciam, per l. 3. ff. eo. & hoc ponit in c. Romana. §. contrahentes, de foro compe. lib. 6. Sed illam legem restringuo ad causas ciuiles, & per hoc gl. no. ī c. testes. 3. q. 9. quæ dicit, quod in causa criminali, semper testes debent esse presentes, sed in causa ciuili debet seruari consuetudo regionis, & alleg. præalleg. l. 3. Et sic sensit, quod tantum loquitur in ciuili, & gl. videtur apertè relata ad tex. in c. constitutus, de fideiu. in versic. transmittentes. & comperi idem sentire Cyn. in d. Authen. apud eloquentissimum, vbi dicit, q nullo modo debet iudex committere receptionẽ testium in causa criminali, etiam si iudex loci, vbi sunt testes examinandi, noluerit mittere ad locũ, vbi sunt testes, refert tamen quo ad hoc vltimum, alios tenere contrarium, tamen posset limitari hoc membrum secundum ea, quæ habentur in c. 2. de iud. lib. 6. Aut causa est ciuilis. & tunc standum est consuetudini, de quo loco sint vocandi, vt est tex. in d. l. 3. vnde euocari possunt vbicunque sint, si hoc foueat cõsuetudo. Quod etiam no. glo. in l. fed si quis ex signatoribus. ff. quemadmodum test. aper. & in d. c. testes. Si vero in hoc nulla est consuetudo, tunc si sunt alterius prouinciæ, non sunt inuiti euocandi, quia non sine magna captione a rebus nostris reuocamur, vt in præalleg. l. fed tunc iudex committet examinationem, vt in iuribus præalleg. & facit cap. constitutus, de fideiuss. & c. peruenit, eo. tit. & hic. Si vero sunt eiusdem prouinciæ, est in facultate iudicis an inuitos faciat coram se testes exhiberi. q in facultate iudicis an inuitos faciat coram se testes exhiberi, q. i. si quando. C. eo. An committat in loco ipsorum examinationem. Nam propter suspicionem ipsorum testium vel magnitudinẽ causę, debet ipsos coram se euocare, vt præsentia illos terreat. & sic intellige §. illud, in Auth. vt defuncti, seu ipso, funeral. colla. 5. alias potest committere, vt in Auth. eo. §. & quoniam, & l. iudices. C. de fide instrum. & quod hoc casu sit in facultate iudicis, tenet Accur. in præalleg. §. & quoniam & c. Archidiac. in c. 1. inf. eo. tit. lib. 6. Ad egregias tamen personas debet mittere, vt ipsorum dicta recipiantur: vt in Auth. eo. §. & quoniam. & in l. ad personas. ff. de iurei. Dic de his, vt dixi in c. si qui testiũ sup. eo. & hoc in ciuilibus. In criminalibus vero debent venire ad præsentiam iudicis per iura superius allegata, quod tenet Io. And. in præalleg. c. 2. eo. tit. lib. 6. allegat præalleg. capi. testes. & hoc no. De mulieribus, & monialibus, etiam in causis criminalibus, tene quod habetur in capit. mulieres, de iud. lib. 6. Aduerte tamen pro limitatione prædictorum: nam quod sup. dixi distinguendum, an sint eiusdem prouinciæ, hodie non videtur q cedere. cum singulæ ciuitates habeãt regimina, sicut olim singulæ prouinciæ: vnde hodie satis est, q sint diuersæ ciuitates, vt
d non possint trahi ad aliam ciuitatem, d vt in simili no. gl. singu-
e laris e in l. fi. C. de præscrip. lon. temp. 10. vel 20. anno. super rec-
tradit Alexand. & Ias. in l. 1. in princip. colum. 3. post Barto. ibi. ff. de fer. Seb. Sap.

tius credendum instrumẽto tabellionis sine testibus & præsentia iudicis, quam testi a negantis? Spec. hanc quæstio. ponit eo. tit. §. versic. sed pone, & tandem determinat, q de facto creditur tabellioni, licet de iure secus videatur, sed si iudex fuit præsens, nunc crederetur, etiam de iure instrum ento, secundum eũ. Dico tamen, q si testis accusaretur de falso, & ipse negaret se sic dixisse, vt notarius scripsit, nõ crederetur tabellionis instrumẽto, quia in criminali requiruntur probationes luce clariores. C. de prob. l. sciant cuncti, quod est notandum. & vide quod scripsi in cap. sicut, supra eodem. & ad primum dictum, vt credatur notario, vide, quod legitur, & notatur infra de præscript. c. ad audientiam.

ADDITIO.

Quæro testi. Adde Alex. consi. 70. 1. lib. Ber.

SVMMARIVM.

† Tertius comparens pro suo interesse, potest prosequi appellationem ab alio interpositam & potest impedire, ne sententia lata mandetur executioni in suum præiudicium.
Testes possunt approbare attestat. productas in alia causa, & ad alium effectum.
Sententia diffinitiua, lata post appellationem ab interlocutoria non est exequenda.
Quæ in capitulis aguntur, possunt per forinsecos probari.
Excommunicati non admittuntur ad testimonium, licet excommunicatio sit nulla, nisi absoluantur.
Tertius comparens pro suo interesse, an admittatur ad impediendum execution.
Remedium legis, is, a quo. ff. de rei vendicatione, habet locum in spiritualibus.
Tertius comparens, potest prosequi ius suum coram iudice delegato.
Tertius comparens habet summarie, probare de interesse suo, vt admittatur, & non sufficit iuramentum.
In summaria probatione tertij comparentis pro interesse suo, non admittitur reprobatio testium, nec circa dicta eorum, nec circa personas.
Vsque quantum tempus tertius comparens admittatur ad probandum interesse suum.
Attestationes facta in iudicio summario, non faciunt fidem in plenario.
Quinquid attestationes, quoad substantiam probationis, & ad modum procedendi plenarie receptæ, faciant fidem in plenario, vel alio iudicio.
Sententia lata cum electoribus, præiudicat electo, si sciebat.
Publicatio facta de attestationibus productis in iudicio summario, non impedit productionem testium in iudicio plenario.
Attestationes facta in uno iudicio, faciunt fidem ad probandum in alio iudicio, secundum dictum primo contrarium.
Clericus privatur beneficio, si exercet officium aduocationis, vel procurationis contra ecclesiam suam. secus si testificatur.
Excommunicatus indultus in testem, an, & quando debeat absolui ad causam.

CAP. XXXVIII.

VEniens. Vbi variatur modus agendi, publicatis attestationibus, super eodem capitulo, testes producere licet. Vel summa latius sic. Attestationes receptæ in summario, nõ faciunt fidem in plenario iudicio, & illarum publicatione non obstante, idem, vel alij testes super eisdem capitulis recipi possunt. Tres sunt partes. Primo ponit ordinem processus, & disputamentum partium super exceptione testium. In secunda Papa in consequit. ibi, Nos igitur. In tertia causam committit, ibi. Quo facto. Casus literalis. Vacante decanatu Claromonten. Archidiaconus eiusdem ecclesiæ electus extitit in Decanum, quidã oppositum fuerunt se illi electo, Causa commissa fuit quibusdam iudicibus, qui tulerunt sententiam super decanatu pro Archidiacono, & in parte mandauerunt illã executioni. Sed quia ex parte capituli ab illa sententia fuit appellatum, non fuit in totum executioni mandata, propter quod Archidiaconus, & procurator Capituli sedem Apostolicam accesserũt. Archidiaconus in presentia Papæ petebat, sententiam pro se latam in totum executioni mandari: procuratores Capituli dicebant sententiã non esse executioni mandandam, quia erat contra iustitiam, & post Appellationem esse latam, vnde erat cassata. Archidiaconus dicebat illos non esse audiendos, quia efficit excõmunicati. Dum hoc proponeretur, P. Subdiaconus domini Papę se opposuit ex aduerso, asserens se in Decano Claromonten. canonice electum, vnde dictus Archidiaconus in sua petitione non erat audiendus, quia decanatus ipse erat ad illum, sed ad se potius pertinebat. Tandem interlocutus est Papa, vt dictus, P. si posset, incontinenti suam intẽtionem probaret. Ipse vero super hoc testes & instrumenta produxit. Quo audito Papa interlocutus fuit, q sua intererat, vt se posset opponere Archid. prædicto, lit. contest. inter illos, tam super electionem quam super sententia: quæritum fuit ab Archidiacono, vtrũ admittere vellet hoc iudicio attestationes primo receptas in
a præiudicio, a concordat d. c. cum super, & l. Titia, ff. sol. mat. debet tamen incontinẽti de suo interesse docere, & de hoc latius infra. No. quod etiam in beneficialibus non admittitur quis ad impediendum executionem sententiæ, nisi sua interfit speciali ter, & de tali interesse prius fidem faciat incontinenti. Quid autem respectu facultatis excipiendi contra petentem confirmationem electionis, vel consecrationis, an debeat prætẽdere speciale interesse, an vero admittatur quilibet de populo, vide Inno.
2 in c. super his, inf. de accu. † No. q partes possunt communi consensu approbare attestationes productas in alia causa, & ad alium effectum. concord. c. prox. in fi. Nec mirum, cum possint conuenire de certa sententia ferenda, vt l. si conuenerit. ff. de re iud. & remittere iuramentum testibus. inf. eo. cap. tuis. Ista enim quæ non sunt substantialia iudicij, & quæ mere concernunt partium commodum, possunt a partibus remitti. Not. q vbi attestationes publicatæ fidem non faciunt in causa, q̃a sumaria, vel ex alia causa legitima, possunt testes de nouo recipi super eisdem capitulis, publicatione non obstante, sic limita c.
3 fraternitatis, & similia iura. sup. eo. † No. ex eo, quod procuratores Capituli probabant illam sententiam non debere exequi, tanquam latam post appellationem interpositam ab interlocutoria, q sententia diffinitiua lata post appellationem ab interlocutoria, & ea pendente, nõ est exequenda, quia pendet eius validitas ab euentu interlocutoriæ. Si enim tenuit appellatio ab interlocutoria, non valuit diffinitiua, quia lata a iudice, cuius iurisdictio erat suspensa, de appel. c. fi a iudice, & c. non solum, lib. 6. Et probatur aperte per locum a speciali, in clemẽ. j. de re iud. Nam ibi ponitur speciale cum tres sententię diffinitiuæ latæ sint contra aliquem, cautum tamen est, q appellans ab interlocutoria, appellet iterum a diffinitiua, & poterit prosequi, quã volet, iuxta ea, quę habentur & no. in cle. 1. de dolo & contu. & per
4 hoc est expedita gl. 2. † No. ibi, Non facile, q ea, quæ aguntur in Capitulo, possunt per alios forinsecos probari, licet probatio, non contingat de facili, quia raro admittũtur extranei, si tamẽ admitterent possent p illos, pbari, quod tenet Io. An. hic, & facit cap. vt iuxta, de offic. ord. & quod no. in cap. quia propter, de
5 elect. & de cã poss. & proprie. c. cum ecclesia Sutrina. † Not. vlr. quod excommunicati non admittuntur ad testimonium, quãtumcunque dicãt excommunicationem nullam, nisi prius ab-
b soluãtur ad cautelam, b † vel probent illam excommunicatio-
6 nem nullam. de offic. deleg. c. cum contingat, & c. venerabilibus, prope fin. de sent. excom. lib. 6. Quero primo, quare procuratores Capituli non fuerunt admissi: Gl. 3. respondet, quia dicebatur eos fuisse cõstitutos a canonicis excommunicatis, vt colligit ex fine literæ. Hanc rationem impugnat Inno. & communiter Docto. quia excommunicati possunt se defendere, maxime per alios, vt in c. cum inter, de except. & in c. intelleximus, de iud. Forte etiam apponebatur, secundum Doct. quod isti procuratores erant excommunicati, vt in cap. post cessionem, de prob. vel illegitime constituti, vel non faciebant fidem de mãdato, nec cauebant, vel quid simile nec est vis, cum hoc nõ disputetur

pars aduersa respondet, q attestationib. illis vti nolebat, cũ non super principali negotio, sed super incidẽti articulo fuissent. lit. non contest. receptæ, vnde super toto negocio, & illos, & alios volebat producere testes. Pars autem aduersa respõdit, q cum testes illi, tam super sententia, quam super electione dixissent, & eorum dicta publicata fuissent in iudicio, nõ licebat illi, post quam testificata didicerat, super eisdem articulis testes producere. D. Papa pronũciauit, q testes essent super toto negotio recipiendi, quos vtraque pars duceret producendos, vnde mandat quibusdam iudicibus, quatenus receptis testibus, & rationibus partium intellectis, causam ipsam tam super principali, quam etiam super incidenti fine debeant canonico terminare. In fine dicit, illa, quæ in Capitulo aguntur, non posse de facili probari, nisi per canonicos. Vnde mandat, vt ad cautelam absoluant eosdem, vt vocati ad testimonium libere possint pro vtraque parte testificari. Bern. Not. 1. executionem sententiæ per partes factam, non vitiari, non est ergo de his, quæ vno con textu impediri debent, vt electio & testamentum, de elect. cap. quia propter, & c. cum post petitam, & C. de testam. l. cum antiquitas. † No. 1. q tertius ɔparens pro suo interesse potest prosequi appellationem a reo interpositam, & hoc colligitur intel ligendo, q iste Petrus vellet prosequi appellationem interpositã a Capitulo. Quod satis colligitur ex eo, quia fuit lis postmodo contestata super sententia lata inter Capitulum & Archidiaco
1 num actorem. dictum tamen est verum in se, vt probari videtur in l. a sententia, in fi. & l. si prolusorio, ff. de app. no. Inn. in c. cum super, de re iud. & Bart. in dictis iuribus, & de hoc aliquid. inf. No. 2. q tertius comparens pro suo interesse, potest impedi re, ne sententia lata contra reum, mandetur executioni, cũ suo

ADDITIONES.

a Ratificantur. Attestationes inualidæ possunt etiam tacito consensu partium validari. sed contrarium dicit Innoc. in cap. significauit. inf. eo. prout refe-
do. Ant. in 6. col. uer. fatetur quod primum tenet Ro. in l. naturaliter, & communiter. in 9. col. uer. 3. potes intelligere, ff. de acq. pos. Et idem dicit de
de Ro. dec. 158. secundum ordinem meum nouiss. & alle. Inno. hic, & in antiquis ponunt dec. 173. & in nouiss. dect. 71. de quo vide per Barat. l. in
med. ff. de ferijs. ubi alle. istum tex. etiam similiter facere possunt partes de suo consensu, quod probatio semiplena habeatur pro plena, nec. dic. Ang.
post glo. in c. cum dilectus. §. nos igitur. in pen. col. de or. cog. & inde Barat. l. mutari. ff. de proc. circa princ.
An consensu partium dictum testis inualidum, possit validari, vide Innoc. hic, & ultra eum vide Bartol. in l. fina. in 1. not. C. de test. & dom. Abba. ar. constitutus, in fi. hoc eod. ti. & intelligit Inno. hoc esse verum de consensu
partium principalium, secus autem de consensu procuratoris, secundum Bal. super marg. ad Innoc. in verbo consensus, in versi. pen. Et hoc sine ab aucontra sint receptæ probationes, siue a iudice, vt per gl. ind. l. fi. C. de testib. Aut autem consensus partium possit validare sententiam nullam ex defectu
risdictionis, vel ex alio defectu, vide gl. in cap. significasti, de foro compe. quæ dicit, quod non, & vide etiam tex. cum glo. in c. cum dilectus. de consti. vti. vel inuti. quod intellige verum, vt valeat in vim sententiæ. sine fundo in vim pacti, vt per gl. in l. 2. C. communia vtr. iu. & per Bar. in l. 2. in vi. C. quando prouo. non est ne. Ant. Fran.

b Partium. An attestationes inualidæ possint consensu partium ratificari, tra-

c Do. Ant. Vtrum attestationes factæ in vno iudi. si nondum publicatæ fuerint, ciat fidem in alio, etiam inter easdem personas, uide, q̃ not. Bartol. in l. peratus, ff. de pign. Et adde hic, q testes recepti in vno iudicio inter certas personas, faciunt semiplenam probationem inter alias personas. Ita dicit Bar. in l. admonendi. in 3. col. uer. quæro quid si dicto testium. ff. de testibus. do. Ant. in c. fi. in 10. col. inf. de de iudi. Item quando testes examinati in instantia, possint vel debeant examinari in alia super eisdem art. vide Bar. in l. prætor. la 1. §. hoc edicto. ver. quæro quid si ille. ff. vi bon. rap. & de gine hic posita per gl. & do. Ant. vide per eundem latius in c. cauſam. ti. a. col. & ibi plene scrip. sup. eo. tit.

d Aliam ciuitatem. Adde quid siendum, cum testes examinantur extra prouinciam. Fran. Aret. consi. 82.
Vtrum testes cogantur deponere extra iudicium, uide dom. Abb. qui dicit quod non, in capitu. cum olim. hoc eod. titu. Et uide quæ habentur, & notantur in capitu. statutum, de rescript. lib. 6. Adde tamen, quod licet non compellantur in causa criminali, tamen possunt excommunicari impune, tes eos testificari, secundum Abb. antiquum in capitu. constitutus. hoc eodem titu. & per Bald. in margari. super Innocen. in uerſic. testis in 2. colum. Anto. Franc.

e Glos. singularis. Ad illam glos. uide dom. Anton. Sicul. in capitu. fina. colum. 2. supra de iudic. & omnino dom. Ioan. Baptistam de S. Seueri. nota. in repetitio. l. diem, functo. in 1. quæstio. ff. de offic. assess. & Aret. in consi. 83. Sebastianus Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

disputetur hic principaliter. Gl. 2. colligit, q̃ sententia lata inter te & me, non est executioni mandanda, vbi ius alterius lęditur. Aduerte, quia nunc expediam aliqua pulchra dicta Innoc. aliquibus additis, & declarabitur pro maiori parte intellectus huius cap. † Opp. contra hanc a gl. & tex. de cap. cum super. inf. de re iud. ubi tertius comparẽs pro suo interesse, non impedit executionem sententiæ, nisi probet se legitimo tempore a sententia lata contra reum appellasse, & appellationem debito tempore prosecutum. Sol. distingue b sic: quandoque tertius appellat pro suo interesse a sententia lata contra reum, & sic potest, appellationem prosequendo, impedire executionem sententiæ, & est de hoc casus in d. c. cum super. Nam pro interesse suo, potest quis appellare a sententia, vt l. si proclusorio. ff. de app. & vtrobique per Bar. & per Inn. in d. c. cum super. Q̃nq; tertius appellat, sed vult prosequi appellationem per reum interpositã, & potest, vt est casus hic, secundum vnum intellectum. Et probatur in dictis legibus, & no. Inno. & Bar. in iuribus proxime alleg. Quandoq; reus principalis non appellat, nec potest appellare ex aliqua causa, nec tũc potest ille tertius, qui prætendit ius in cã illa, & tunc si sciebat cãm illam agi, & non appellauit, nõ auditur volens impedire executionem sententiæ, & iste est casus in d. c. cum super. An autem fecerit sibi præiudicium in totum ex sua taciturnitate, ita ut etiam super proprietate de cætero non audiatur, dic plene, vt ibi dicetur. Si ergo iste Petrus sciuisset, & non appellasset, nec appellationẽ a Capitulo interpositam prosecutus fuisset, non impediuisset executionem sententiæ, per d. c. super quod no. Bar. in d. l. si proclusorio. vnde intelligunt docto. hic, quòd iste ignorabat, & est necesse sic intelligere, si iste non prosequeretur appellationem hic interpositam a Capitulo & habenti illã appellationem prosequi, nõ est necesse præsupponere ignorantiam, quia per appellationem suspensa est executio sententiæ, & hanc appellationem tertius potest prosequi, vt sup. dixi. Quandoque tertius non appellat, neque reus, sed iste ignorauit causam illam agi, nunc autem allegando interesse suum, nititur impedire executionem sententiæ, dic, q̃ aut fit executio in rebus non adiudicatis, & admittitur ad docendum de interesse suo, vt in l. a diuo Pio. §. si super reb. ff. de re iud. no. Inno. in d. c. cum super, prope fin. quod procedit, etiam, si sciuisset causam agi inter alios. Et est rõ, quia nõ agebatur de illis rebus, vnde non est sibi imputandum, si non contradixit, sed nunc capiuntur in causa iudicati, ideo satis est tradicere nunc. Quandoque retentis eisdem terminis, petitur executio in rebus adiudicatis per sententiam; & tunc capiẽdo dicta aurea Innoce. hic, quem Bar. sequitur in d. §. si super rebus; aut bona illa sunt vacantia, & admittitur tertius contradicẽs pro suo interesse. si vero bona illa possidebantur ab alio, nõ valet tertius contradicere ad impediendam executionem, arg. in l. is a quo & l. seq. ff de rei vend. vbi habetur, q̃ si duo petunt eandem rem a tertio, sententia mandatur executioni pro eo, q̃ prius obtinuit, præstita cautione reo de indẽnitate contra alium. Et est ratio diuersitatis, secundum Inno. inter primum casum & secundum. Nam in primo fieret magnum præiudicium tertio, si sententia in id iudicatur executioni, quia facilius obtinebit bona vacantia, quàm a tertio possessa. sed in alio casu non fit sibi præiudicium, quia ita possideri potuerunt ab isto, qui obtinuit sententiam, sicut ab alio, quod est valde notãdum. Sed ego per hanc rationem puto, q̃ vbi petens executionem esset lõge durioris conditionis, quam possidens, q̃ tunc posset tertius impedire executionem, cum possit prætẽdere præiudicium in habendo duriorem aduersarium. argum. bon. in cap. Pisanis, de restispol. nisi forte possit subueniri remedio cautionis. argu. in
7 d. l. is a quo. † Et nota, c q̃ remedium illius legis habet locũ ẽt
c in beneficialibus, ut no. Inn. & Io. And. in c. i. de concel. præb. & hoc not. Dic ergo, q̃ Decanatus hic vacabat. An autem iste tertius possit producere testes super eisdẽ capitulis, publicatis attestationibus. Iuno in c. cum super, præal. dicit q̃ non, si vult q̃ sequi causam ab alio inchoat im, quia debet prosequi in terminis suis. Secus vbi de nouo vellet omnia incipere, q̃ priora acta præiudicarent, vt puta, quia ignorabat agi. Sed Bar. in d. l. si prolusorio, tenet simpliciter oppositum, quia sicut non præiudicãt sibi acta per ignorantiam, ita nec publicatio, & hoc dictum mihi placet, vt possit producere testes de nouo ad sui fauorẽ dum taxat, argu. optim. hic, & facit quod no. in l. si suspecta, ff. de inof fic. testam. & vide in Spe. in ti. de teste. §. satis vtiliter, vers. quid si a sententia, & Inn. in c. veniens, de sponsa. Sed aduerte. nã ista procedunt in dubio, quando petitur executio sententię latæ in
d petitorio. Quid aũt d si sententia fuit lata in possessorio recuperandæ, nunquid tertius comparens pro interesse suo possit impedire restitutionem in casibus, in quibus supra dixi cum debere audiri? Innocen. in cap. veniens, inf. de sponsa. sentit, quod non. Dicit enim quod si vxor petit restitutionem mariti, non poterit alia mulier prætendens se veram coniugem, comparẽs pro suo interesse, impedire restitutionem in casibus, in quibus supra dixi. Et solet illud dictum Innoc. restringi, quando ius tertij est ita connexum cum iure spoliationis, quod nõ potest subueniri tertio, quominus subueniatur spolianti. vnde sicut spolians non potest allegare proprietatem ad effectum impediendi restitutionem: ita nec tertius. Si enim non esset ita connexũ, posset bene allegare proprietatem ad effectum impediendire. stitutionem. Ita dicunt domi. de Ro. decis. 154. & sequitur do. Anto. in c. literis, de resti. spol. & ibi plene dixi. Sed hoc dictum mihi non placet, quia odium spoliantis nõ debet obesse tertio, qui non fuit in culpa, & iura communiter excludũt ipsum spoliantem, vt non possit allegare proprietatem, vt in cap. frequẽs de restitutio. spoliat lib. 6. & in clemen. vna, de causa possess. & proprieta. & in capit. fin. de ordi. cogni. vbi dixi, & maxime hoc esset admittendum, cum petitur restitutio vxoris, quæ non potest restitui sine maximo dedecore, & præiudicio veri mariti, & facit pro his aliqualiter iste tex. Nam ista dilatio executionis proderat aliquo modo Capitulo, quod cõtradicebat isti Archidiacono, & nihilominus fauore tertij differtur executio ad idẽ dictum capi. cum super. dic ergo idem in possessorio, quod in
8 petitorio. † Sed nunquid iste tertius possit ius suum proponere coram delegato. Inn. in præall. c. veniens, q̃ sic, licet aliter nõ sit eius iudex. Et hoc ratione connexitatis iuris sibi commissi ar. gum. ff. de quibus re. ad eun. iud. ea. per totum. & hoc no. pro extensione cap. P. & G. de offi. dele. An autem iste tertius compa
rens sit præferendus eis, qui principaliter agebant, vide Inno. in d. c. veniens. plenius per Bar. in d. l. si proclusorio. & collige not.
9 in c. cum super. & c. pen. de re iud. † Nũc restat quærere qualiter probabit iste tertius suum interesse ad effectum, vt admittatur ad dicendum. Solu. dicit Inn. sufficere, quod probet se electũ. Nor. n. requiritur, vt probet canonice se electũ, quod bene no. Et est ratio, quia hæc causa est summaria: nõ enim agitur de tali præiudicio, sed solum ut admittatur ad contradicendum, ad effectum impediendi executionem, non tñ hoc casu sufficeret iuram partis, ut patet hic. Dic ergo, quod quandoque cã sum maria est nulli[a], vel modici piudicij, vt puta, vt res exhibeat & sufficit

ADDITIONES

a Oppo. contra hanc. An tertius a sententia inter alios lata impediat eterninem, vide Bar. in l. a sententia. ff. de appell. & in l. si proluforio. §. j. eiidem
Et de ista materia vide aliquid in l. ita tamen. §. quoties, ff. ad Trebel. & re
de quædam pulchra, quæ de isto tertio comparente notaui post domi. And.
in cap. super eo, de of. delega. ubi tex. est sing. in hac materia. Item adde hic
quod quando est præsumptio contra opponentem se pro suo interesse, ad
admittitur ad impediendum executionem, est gl. sing. secundum Bal. & Abb. in cap. super eo, in ver. tenebit, de offi. dele. quam limitat ibi do. Abb.
nisi vellet incontinenti probare. Et quando clericus comparet pro suo interesse coram iudice laico, an possit petere causam remitti ad iudicem ecclesiasticum, vide Pet. de Ancha. in reg. ea quæ, in 19. q. princ. ver. occurrit
men mihi dubium, &c.

b Diffingue. Not. plenam distinctionem in materia tertij comparentis pro suo
interesse, an habeat impedire executionem. & vide Inno. in cle. 1. de re iudi.
in 5. colum.
An tertius comparens pro suo interesse, possit impedire executionem sententiæ, dicas, quod non, secundum Barto in l. si parentes, in fi. C. de exhi.
Adde, tamen quod potest appellare pro suo interesse, & per viam appellationis facere suspendi executionem, capit. cum super, & ibi per Inno. de re
iud. & habetur per Old. in consi. 254 incipien. contra promissionem, & per
And. Sicu. in capitulo super eo, de offic. deleg. & per Car. in clem. 1. in pri.
de causa. posse. & proprie. & uide Barto. in l. a sententia, ff. de ap. Et videtur
tum est, q̃ tertius, cuius interest sententiam non exequi, habeas notitiam
de tenore sententiæ, statim appellet ad impediendum ipsam executionem.
Et quomodo appellans pro suo interesse, debeat formare libellum vide
per Inno. & Doct. in c. cum super, de re iudi. Et uide Bart. in l. cum ideo. § a
no. de peti. hæred. & in l. a diuo pio, in §. si super rebus, de re iudic. & in l.
proluforio, in fi. ff. de app. ubi uidetur tenere, quòd tertius superueniens
non impedit executionem. Quod intellige, nisi per viam appellationis, ut
sup. Dicas tamen, quòd si conflaret de præsumpta calumnia, posset a iudice
repelli, non ob. appellatio. ut per glo. & do. Abb. in d. capi. super eo, de offi.
deleg. ubi dicit hoc esse uerum, etiam si offerat se probaturum incontinenti. Et adde quod tertius pro suo interesse potest appellare, non ob stante
appellatione remota, apposita in rescripto, secundum Barto. in l. 1. in fi. C.
in uersi. quæro imperator, & sequen. ff. a qui. ap. non licet. & habetur de
c. super eo. uide per An. Sic. in consil suo, quod in c. possit ecclesiasticus
in 14. col. quod est post consi. Ale. 103. in 4. par. consi. vbi all. ad hoc do. Ant.
in c. vt debitis, de appel. Ant. Fran.
Diffingue. Quando tertius comparens possit impedire executionem sententiæ, vide Bald. in l. consentaneum, ver. quæro nunquid ad impediendum. C.
quomodo & quando iud. & in l. 2. in 2. quæstio. ff. si ex noxa. cau. agatur. Pet.
de Ancha. in consi. 206. inci. de iure communi, & Bar. & alios in l. a diuo pio.
§. si super reb. ff. de re iud. & Cal. consi. 9. inci. an in causa, sub titu. de re iudi.
Seb. Sap.

c Et no. Aduerte, nam remedium l. is a quo. tunc habet locum, quando est lata
sententia pro uno, & illa res petatur ab alio, tunc debet res restitui illi pro
quo lata fuit sententia cum cautione, & ita in hoc nostro c. tenet Bal. sic vult Bar. in l. si alienam, ff. sol. mat. quamuis Bar. in l. si proluforio. teneatur
aduertenter contrarium.

d Et an ille, qui non comparuit in prima, nec in secunda sententia super prima
appellatione, qua fuit appellatum, si compareat ante tertiam sententiam, debeat admitti pro suo interesse, vide Old. in consi. 255. & adde hic Barto. in l.
pen. ff. de peti. hære. vbi refert in art. hic posito distinctionem. Inno. hic videlicet, an possessio sit vacans, vel non.

sufficit iuramentum partis. l. thesaurus. ff. ad exhi. Q̃nque infertur maius præiudicium, puta, quod differatur executio: & non sufficit iusm, sed requiritur alia probatio: puta testium, vel instrorum, vt hic: sed non requiritur, q̃ sit multum stricta & necessario concludens, sed tantum apparens pro hoc, quod not. Spec. in tit. de off. iud. in §. postremo. ver. 7. & Bar. in d. §. si super
e reb. † Hinc notabiliter dicunt hic, Pet. & Abb. & sequitur Ioã. And. q̃ in ista summaria non admittitur reprobatio testiũ, nec repectu personarum, nec dictorum: ad quod facit l. fi. C. de edi. dini. Adr. & de re iud. c. cum Bertoldus, & c. ex literis, de in inte. rest. Ex prædictis, no. quod in causa summaria non fit lit. conte. & ulterior exigitur probatio, quàm in principali. & vide plenius de hoc per Spec. in loco prælleg. † Vlterius quæritur, dicitur, hic, q̃ incontinẽti debet iste interesse suum probare, intra quãdam tempus hoc debeat facere: Dicit Inn. hoc relinquendum arbitrio boni iudicis: a forte secundum eum vsque ad octo dies, vel plures, non autem expectabitur, vt poducat testes de vltra montes. argum. in c. literis, ad fi. de resti. spol. Bar. in l. si is, a quo. ff. vt in poss. leg. quem sequitur do. Ant. hic, qui videtur velle, f quod generaliter omnis summaria b cognitio, quæ opponitur executioni, debet expediri intra illud tempus, intra quod expedietur ipsa executio. Sed mihi hoc nõ placet, & videtur reprobari hic. Nam executio hic erat fienda in reali iud. quo casu in executione nulla requiritur summaria cognitio, vt no. Inno. in d. c. cum super, de re iud. Bal. in d. §. si super rebus, & tamen opponenti datum fuit hoc tempus ad producendum testes & instrumenta. Dico ergo sequendo Inn. quod tempus erit arbitrarium, c considerata qualitate, & quantitate causæ, & interesse probandi. arg. in l. 1. ff. de iur. delib. & cap. de causis, de off. dele. & per hoc sit expedita glo. sequens. † Opp. & videtur, quod nõ debuit inquiri ab archidiacono, an vti vellet istis attestationib. quia iudicium redditur in inuitum. l. inter stipulantem. §. fi Stichum, ff. de verb. oblig. & cap. intelleximus, de iud. Sol. glos. in verbo, vellet admittere, quod ideo fuit interrogatus, quia non poterat ad hoc cogi: cum ad probandum aliud fuissent illi testes inducti: sed ex consensu communi valuissent. Idem tenet Hostien. contra quem patet, quod partes minus sufficientibus probationibus se submittere possunt, ad hoc. insta. eodem cap. Rixori. & quod ibi not. Sed contra hoc facit, quia ex quo iste P. Subdiaconus vsus fuerat istis attestationibus in hoc iudicio, nõ poterat amplius pœnitere. argumen. 4. quæst. 3. cap. si testes. §. si quis testibus. 19. distin. cap. si Romanorum: tamen ex quo archidiaconus, erat, tunc contentus, non poterat iste P. resilire. Sol. triplex est, secundum Inno. Primo, ad hoc enim vt valeant in isto, vel in alio iudicio: non sufficit cõsensus vnius partis, sed ambarum consensum interuenire necesse est. Item & secundo potest allegari aliquid ex illis attestationibus, non vt plene probent, sed ad præsumptionem faciendam. Et no. hanc solutionem q̃ attestationes receptæ, ad vnum finem faciunt præsumptionem, cum agitur ad alium finem. Tertio potest dici, secundum eum, quod falsum dicebat Archidiaconus, quia nũquam debuit aliquid allegauerat Archidiaconus in hoc iudicio. & ex prædictis potest solui contrarium, quod formari potest de Decr. præsentata. infra eodem, vbi optio approbandi attestatio nis non datur producenti, sed ei contra quẽ fuerunt producti: iam dicit Hostien. quod illud loquitur, quando super principa li & lite. contest. fuerunt testes producti, hic super incidenti, & ante lit. cont. Et ratio est diuersitatis, secundum eum, & Io. Andr. quia primo casu, mero iure tenet receptio, quo ad ferendã diffinitiam: in secundo non. Item cum primo procederetur summarie, leuior sufficiebat probatio, quàm in principali. Et ex his tribus duas rationes, quare attestationes receptæ in summario, idem non faciunt in plenario, tum propter defectum lit. contest. quæ non præcessit has attestationes, tum quia non fuerunt plene examinatæ, cum ageretur de modico præiudicio, q̃d no. g Quare reuoco d in dubium, quid si istæ attestationes fuissent receptæ plenariæ, quoad modum procedendi, ad substantiam probationis, nunquid facerent fidem in plenario, seu in alio iudicio, vbi ageretur de eadem re? Inn. & Doc. hic licet aperte nõ negant, tamen tacite sentiunt, q̃ non, propter tertiam rõnem quia ad alium finem testes ibi fuerunt producti: vnde sicut sententia nõ obstat, ad alium finem si agitur. l. cum quæritur, cum Hostien. ff. de excep. rei iudi. ita dicẽdum in attestationib. Pro quo facit canter dilectos, ver. nec attestationes, de fide instru. Sed cõtrarium tentit Bar. in l. 3. ff. vi bo. rap. & vide omnino, quod circa hoc dixi in c. causam quæ, sup. co. & facit quod infra dicã super gl. seq. Opp. & videtur, q̃ non oportebat istum P. litigare super sententia contra Capitulũ, quia res inter alios acta &c. Sol. per gl. in c. causam quæ, sup. co. & facit quod infra dicã super gl. seq. Opp. & videtur, q̃ non oportebat istum P. litigare super sententia contra Capitulũ, quia res inter alios acta &c. Sol. triplex est, secundum Inno. Primo, ad hoc enim vt valeant in isto, vel in alio iudicio: non sufficit cõsensus vnius partis, sed ambarum consensum interuenire necesse est. Item & secundo potest allegari aliquid ex illis attestationibus, non vt plene probent, sed ad præsumptionem faciendam. Et no. hanc solutionem q̃ attestationes receptæ, ad vnum finem faciunt præsumptionem, cum agitur ad alium finem. Tertio potest dici, secundum eum, quod falsum dicebat Archidiaconus, quia nũquam debuit aliquid allegauerat Archidiaconus in hoc iudicio. & ex prædictis potest solui contrarium, quod formari potest de Decr. præsentata. infra eodem, vbi optio approbandi attestatio nis non datur producenti, sed ei contra quẽ fuerunt producti: iam dicit Hostien. quod illud loquitur, quando super principa li & lite. contest. fuerunt testes producti, hic super incidenti, & ante lit. cont. Et ratio est diuersitatis, secundum eum, & Io. Andr. quia primo casu, mero iure tenet receptio, quo ad ferendã diffinitiam: in secundo non. Item cum primo procederetur summarie, leuior sufficiebat probatio, quàm in principali. Et ex his tribus duas rationes, quare attestationes receptæ in summario, idem non faciunt in plenario, tum propter defectum lit. contest. quæ non præcessit has attestationes, tum quia non fuerunt plene examinatæ, cum ageretur de modico præiudicio, q̃d no. g Quare reuoco d in dubium, quid si istæ attestationes fuissent receptæ plenariæ, quoad modum procedendi, ad substantiam probationis, nunquid facerent fidem in plenario, seu in alio iudicio, vbi ageretur de eadem re? Inn. & Doc. hic licet aperte nõ negant, tamen tacite sentiunt, q̃ non, propter tertiam rõnem quia ad alium finem testes ibi fuerunt producti: vnde sicut sententia nõ obstat, ad alium finem si agitur. l. cum quæritur, cum Hostien. ff. de excep. rei iudi. ita dicẽdum in attestationib. Pro quo facit canter dilectos, ver. nec attestationes, de fide instru. Sed cõtrarium tentit Bar. in l. 3. ff. vi bo. rap. & vide omnino, quod circa hoc dixi in c. causam quæ, sup. co. & facit quod infra dicã super gl. seq. Opp. & videtur, q̃ non oportebat istum P. litigare super sententia contra Capitulũ, quia res inter alios acta &c. Sol. triplex est, secundum Inno. Primo, ad hoc enim vt valeant in isto, vel in alio iudicio: non sufficit cõsensus vnius partis, sed ambarum consensum interuenire necesse est. Item & secundo potest allegari aliquid ex illis attestationibus, non vt plene probent, sed ad præsumptionem faciendam. Et no. hanc solutionem q̃ attestationes receptæ, ad vnum finem faciunt præsumptionem, cum agitur ad alium finem. Tertio potest dici, secundum eum, quod falsum dicebat Archidiaconus, quia nũquam debuit aliquid allegauerat Archidiaconus in hoc iudicio. & ex prædictis potest solui contrarium, quod formari potest de Decr. præsentata. infra eodem, vbi optio approbandi attestatio nis non datur producenti, sed ei contra quẽ fuerunt producti: iam dicit Hostien. quod illud loquitur, quando super principa li & lite. contest. fuerunt testes producti, hic super incidenti, & ante lit. cont. Et ratio est diuersitatis, secundum eum, & Io. Andr. quia primo casu, mero iure tenet receptio, quo ad ferendã diffinitiam: in secundo non. Item cum primo procederetur summarie, leuior sufficiebat probatio, quàm in principali. Et ex his tribus duas rationes, quare attestationes receptæ in summario, idem non faciunt in plenario, tum propter defectum lit. contest. quæ non præcessit has attestationes, tum quia non fuerunt plene examinatæ, cum ageretur de modico præiudicio, q̃d no. g Quare reuoco d in dubium, quid si istæ attestationes fuissent receptæ plenariæ, quoad modum procedendi, ad substantiam probationis, nunquid facerent fidem in plenario, seu in alio iudicio, vbi ageretur de eadem re? Inn. & Doc. hic licet aperte nõ negant, tamen tacite sentiunt, q̃ non, propter tertiam rõnem quia ad alium finem testes ibi fuerunt producti: vnde sicut sententia nõ obstat, ad alium finem si agitur. l. cum quæritur, cum Hostien. ff. de excep. rei iudi. ita dicẽdum in attestationib. Pro quo facit canter dilectos, ver. nec attestationes, de fide instru. Sed cõtrarium tentit Bar. in l. 3. ff. vi bo. rap. & vide omnino, quod circa hoc dixi in c. causam quæ, sup. co. & facit quod infra dicã super gl. seq. Opp. & videtur, q̃ non oportebat istum P. litigare super sententia contra Capitulũ, quia res inter alios acta &c. Sol. triplex est, secundum Inno. Primo, ad hoc enim vt valeant in isto, vel in alio iudicio: non sufficit cõsensus vnius partis, sed ambarum consensum interuenire necesse est. Item & secundo potest allegari aliquid ex illis attestationibus, non vt plene probent, sed ad præsumptionem faciendam. Et no. hanc solutionem q̃ attestationes receptæ, ad vnum finem faciunt præsumptionem, cum agitur ad alium finem. Tertio potest dici, secundum eum, quod falsum dicebat Archidiaconus, quia nũquam debuit aliquid allegauerat Archidiaconus in hoc iudicio. & ex prædictis potest solui contrarium, quod formari potest de Decr. præsentata. infra eodem, vbi optio approbandi attestatio nis non datur producenti, sed ei contra quẽ fuerunt producti:

rum sit coniunctum: & connexum, vide tex. cum gl. in cap. hęc quippe. 3. quæstio. 6. Et dic, vt not. in d. cap. pen. & cap. cum super, eodem tit. Vel dic & aliter, quod cum iste P. prosequeretur appellationem interpositam per capitulum, potuit producere probationes ad probandam nullitatem sniæ, vel iniusttiam: vt sic ẽt respũ præsumptionis illa snia sibi non officiat. ar. l. à snia, ff. de app. † Iterum eadem gl. in ver. præterea, opponit. Cum. n.
15 testes fuissent hic recepti, & depositi essent tam super snia, quam super electione, non debuissent alii testes recipi sup eisdem articulis, istorum attestationib. publicatis, vt c. fraternitatis, cum si. sup. eo. Sol. glo. quo ad aliũ finem non recipiuntur. q. d. tunc obstat publicatio, quando ad idem agitur. Et dic, quod primo agebatur, ad probandum, quod sua interesset, ad effectum vo
c lendi contradicere, nunc vero agebatur, vt res petita ad iudicata retur. vnde quemadmodum non obstat sentẽtia e cum ad aliũ finẽ agat, vt s dixi, fortius nõ obstat publicatio. Irẽ dicit, qd cũ hic attestationes receptæ sup incidẽti fidẽ nõ facerẽt sup principali, durũ ẽt dicere, q̃ testes ijdẽ nõ possent induci, cũ nõ sit cã
16 sine probõnib. relinquenda. † Sed vltimo gl. ista q̃rit qd si illi ijdem testes, qui deposuerunt in summario, dñt nũc ꝟiũ in plenario?

ADDITIONES.

a Boni iudicis. Vide Fel. in c. præterea. col. pen. ver. in gl. fi. supra eo. tit. post Ab. vbi ponit quomodo capiatur aliquid fieri incontinenti, & dicit, quod communiter intelligitur arbitrarie. Seb. Sap.

b Summaria. Illa dicitur esse summaria, quando non exigit plus temporis, quã exigeret executio. Et idem dicit Imo. in cle. 1. in antep. col. de re iu. de quo vide per Bar. in extraua. ad repri. in ver. summarie.

c Arbitrarium. Idem dicit Imol.

d Reuoco. Vide hic D. Ant. in 4. col. & in c. cãm. i. 1. in antep. col. sup. eo. vbi dicit, q̃ dictum But. loquitur quãdo probões receptæ in summario iudicio fuerunt plenarie receptæ, quia illæ postea faciunt fidem in plenario. Et vide D. Ant. sequentem d. Bu. in c. fraternitatis in 44. col. sup. eo. Sed iterũ cõtra dictum But. vt obstare multũ iste tex. qui dicit q̃ de interesse fuit dictũ per testes, & instra, quæ sunt plenæ probões, & tamen, non faciunt fidẽ in plenario. & ideo dicit Bar. hic, q̃ dictum But. intelligitur, quando probões fuerunt plenariæ, non solum quoad substantiam sed ẽt quo ad modũ procedendi. Sed ego saluo aliter, licet. n. iste tex. loquatur de testib. in instris, tamen non dicit q̃ plene probarent. Poterant. n. forte esse tales testes, vel talia instra. quæ inducant solam præsumptionem. & sol. d. Abb. non vt posse stare, quia si attestationes fuissent in primo iudicio plenarie receptæ quoad modum procedendi: illud iudicium diceretur plenarium, non summariũ, prout loquitur Bu. nisi soluamus dicendo singulariter, q̃ intelligitur, quando fuit obseruatus plenus ordo iudiciarius a principio, donec receptæ fuerunt illæ plenæ probões, & in alio processu non fuit seruatus solemnis ordo iudiciarius, quod est licitum in istis summariis, vt dicit text. in cle. fæpe. in fi. de ver. sig. & in c. Quintauallis. de iureiur. & est bo. tex. & ibi aperte Bal. in l. 3. de mil. test. Nam tunc iudicium illud diceretur summarium, & tunc illæ probationes essent plenariæ receptæ, quoad substantiam probõnis, & quoad modum procedendi. Et per hunc subtilem modum saluaturintellectus d. Abb. qui habuit istam sol. a D. Ant. in d. c. cum cãm. s. eo. in antep. col. Et quod probões factæ in summario iudicio probent in plenario receptæ, tenet Ro. in in Lnaturaliter. §. nihil cõe. in col. 2. de act. pos. Et dicit qd̃ de hoc habemus vnam tñ authoritatem But. in §. sed quod simpliciter. Sed dicit q̃d Bal. expresse tenet contrariũ in l. quod tpe, C. de test. mil. Cui ego addo, quod Bal. ẽt tenet ꝟiũ eius quod dixerat But. in l. 2. C. de ed. & d. An. in c. cum dilectus. §. fi. qui inci. verũ de ord. co. ubi reprobat do. Bu. in §. sed q̃d simpliciter. & illud dictum But. ẽt Ang. in l. 1. ff. de his, qui sunt sui. secundũ illam doct. But. in d. §. sed quod simpliciter. secutus fuit Ray. n. in d. l. quod tempore, & Inno. in clemen. constitutionem, de elec. & sequitur ẽt ipse Inno. in c. cum ex literis in 18. col. de resti. in integ. pro quo facit quod no. in l. 2. C. de ord. iud. & quod no. Bar. in l. a diuo Pio. §. si super reb. in 2. opp. ff. de re iud. & gl. & Bal. in l. pen. de his, qui sunt sui, & facit gl. in ver. absens in l. 2. C. de contra. iud. tute. Et hoc videtur voluisse Bart. in extraua. ad reprim. uersi. summarie. dum quærit, an si iudex in sententia lata in summario iudicio, dicit se habuisse plenariam causæ cognitionem, an illa sententia faciat ius in alio iudicio: vide etiam Bart. in l. 2. §. 1. uerfic. quæro vtrum probationes factæ, ff. vi bon. rap. Item adde, quod illud dictum But. in d. §. sed quod simpliciter alleg. sequitur, & dicit non esse alibi. D. Ant. in c. per inquisitionem. in vlt. col. ver. nunquid autem. de ele. & sequitur limitando. d. Anto. in c. cum dilectus. §. nos igitur, in princi. vlt. col. de ordin. cog. Et ad idem vide Bar. in d. l. pe. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iu.
Adde tu, an probationes factæ in iudicio summario, faciant fidem in plenario. Ant. de But. consi. 37.
An probationes factæ in iudicio summario faciant fidem in plenario: & generaliter, an probationes factæ in vno iudicio, faciant fidem in alio. vide Bal. & Doct. in l. fi. C. de testam. Et adde, quod in iudicio possessorio sufficit summaria, probatio, & per vnicum testem. ita nota. Innocen. in capit. quoniam contra, de proba. & Barto. in l. 1. in penulti. colum. C. quorum appella. non reci. & in l. 2. in §. fin. C. ubi in rem actio. Et adde, quod probatio summaria sufficiat actori, si reus nihil opponit, quando non offert se probaturum exceptionem incontinenti. ita Bal. in l. 1. C. vt in poss. leg. in ver. sed q̃ro. Et adde quod summaria probatio sufficit in causa filiationis. & valet ẽt par coniunctos, & coram iudice laico. Ita Bald. in l. 2. C. ad Carb. & Bald. in l. 1. circa princip. C. quorum bo. Et tene menti, quod probatio summaria l. 1. circa princip. C. quorum bo. Et tene menti, quod probatio summaria sufficit in iudicio præparatorio alterius iudicii intentandi. Ita Bald. in l. quo tempore. C. de testa. milit. & in l. 2. in vlt. col. C. quando fil. vel princ.
Ant. Franc.

e Sententia. Vide do. Dec. in cap. at si clerici, in princip. colum. 7. uerfic. secunda conclusio supra. de adulte. ubi dicit, quod acta coram iudice seculari nõ faciunt fidem coram ecclesiastico, quando variatur modus agendi per istũ tex. Et ibi late de materia, quando acta in vno iudicio faciant fidem in alio. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nario? Respondet, q̃ non valebit illorum dictum, licet aliud sit in dicto, quod est valde notandum. & vide in hoc quod dixi plene in c. per tuas, de prob. Et ex hac particula gl. & ex superius dictis habes, quod attestationes receptæ ad vnum fidem, faciunt fidem quo ad qnid, nõ quo ad totum in alio iudicio. Nam quo ad sententiam ferendam fidem non faciũt, secus quoad reprobandum secundum dictum primo contrarium. Sed ꝺ̃hoc facit, quia qua ratione non faciunt fidem in principali, eadem rõne non debent facere in reprobatione, quia vna & eadem res non debet duplici iure censeri: de deci. c. cum in tua. Item & secundo, si non possunt dicere contrarium eius q̃ primo dixerũt, ad quid inducuntur in hoc iudicio, superfluis enim non est vtendum, l. hæc stipulatio §. diuus. ff. vt leg. no. caue. & circuitus vitandus est. de rescrip. cle. auditor. Sol. vt colligitur ex dictis Inn. nã alia ratio est in principali, alia in reprobatione; nã in principali non faciunt fidem, quia testes non fuerunt ad hoc inducti, sed ad alium finẽ, oportet ergo, vt prima causa incipiat, & postmodum instruatur. Non enim prius debet esse probatio causę, quã inchoatio: sed ad reprobationem eorundem testium sufficiũt attestationes postea receptæ, quia per eas notorium iuris est ipsos testes esse periuros & falsos, quasi velit, q̃ in præiudiciũ eorum testium attestationes inducant notorium: & vide in hoc Bar. in l. eos. ff. de fol. & quod dixi in d. c. per tuas. Et sic diuersitas rationis inducit diuersitatem iuris. Sed aduerte, quia per hanc rationem Innoc. posset argui in contrarium, quod vbi testes fuissent recepti solemniter & plene, deberent fidem facere inter eosdem personas, licet ad aliud nũc ageretur, quia prima solemnitas sufficit, vt inducatur notorium. Adducentur ergo nunc, notorium facientes. Pro hoc, notabile dictum Inn. in ca. qualiter & quando. 2. infra de accus. prope fi. vbi vult, q̃ sententia lata ad vnum finem, possit adduci, vt notorium inducens ad alium finem & facit quod ponit Feder. consil. 23. & vide in hoc, quod dixi in d. capit. per tuas. Ad secundam obiectionem superius formatam respondet Innocen. quod testes isti non inducuntur, vt dicant idem, nec contrarium, sed vt dicant veritatem, quam sciunt: & sicut contingit, quando inter diuersas personas de eadem re ageretur, ita quãdo agitur inter easdem ad diuersum finem. Item dic possibile esse, quod nũc recognoscerent conscientiam, & aliter testificarentur. Et licet non valeret hoc secundum dictum; tamen vtile erit parti, contra quam testificantur, nec primum valet in hoc iudicio. Item forte declarabunt, & excusabunt primum dictum, ac etiam per hoc iuri satisfit, quod disponit testes recipiendos lite contesta. & plenarie quo ad substantiam probõnis. Et ex his habes declaratum intellectum huius cap. quoad materiam principalem. Venio nunc ad glo. fin. quæ attingens quãdam materiam extrinsecam, tria formatat contraria. Primo enim opp. cap. in literis supra eodem, vbi testes familiares & domestici repelluntur, a testimonio, & hic admittuntur isti de Capitulo. glossa non soluit. Ioan. And. dicit, quod contrarium soluitur in d. cap. in literis: vbi habes gl. Vel dic, quod hic non testificantur pro Capitulo, sed principaliter ferunt testimoniũ inter istos duos prendẽtes, nec sunt magis domestici vni, quam alteri, argumen. in l. non solum. ff. de
17 ritu. nup. † Secundo oppo. de cap. fi. de postul. vbi clericus priuatur beneficio, si procurationis, vel aduocationis officiũ exercet contra ecclesiam. Respondit gl. q̃ illud non procedit in officio testificandi, quia illud est necessarium, cum testes nõ possunt in his, quæ aguntur in Capitulo, de facili haberi. q. d. q̃ prędicta duo officia non sunt voluntaria. & dicit Host. hoc verum, q̃ assumendo alterum illorum officiorum voluntariorum clericus debet priuari, nisi ex causa ad hoc cogeretur; quod quando sit, remittit ad summam de postu. vide quod no. in d. c. fi. Et an, & quando compellantur clerici testificari contra ecclesiam suam, dic vt plene not. in c. cum nuncius, sup. eodem. Et potest dici ad istum tex. q̃ non facit pro, nec contra, vt sup. dixi, nõ testificarentur contra ecclesiam, sed inter istos duos contendentes. Vltimo oppo. ex quo isti canonici erant excommunicati, non debebant absolui ad cautelam, sed pure & simpliciter, cũ absolutio sit necessaria excommunicatis, etiam post mortem, vt in cap. a nobis. 2. de sent. exc. Soluit gl. q̃ isti allegabant excõmunicationem esse nullam tanquam latam post appellationẽ, ideo absolutio sit ad cautelam alias fieret absolutio simpliciter, & dicit gl. valde notanter, q̃ ex isto tex. non debet sumi regula, vt excommunicatus quilibet absoluatur pp munus testificãdi
18 quia hic absoluuntur ad cautelã pp necessitatem, cũ per alios
a non poterat fieri probatio. † No. 1. ex gl. q̃ nunq̃ a excõmunica-
b tus b absoluitur ad cautelam, nisi quando excõicatio allegatur proba-

ADDITIONES.

a Nunquam. Vide Gemi. in capitu. solet, de senten. excommunicat. in 6. & Abba. in capitu. ab excommunicato, columna fina. de rescrip. & in capit. significauit, de eo, qui duxit in matrimonio, quam polluit per adulterium. Sebast. Sap.

b Excõicatus. An & quando excõicatus absolui possit pro officio testificandi, adde quod delegatus etiam possit absoluere, vt dicit Ioan. And. in additio. Specu. in rub. de relig. ver. super dicta, & quis possit facere hanc absolutionem, vide per Oldra. consi. 14. Et quod excommunicatus non admittatur ad testificandum, est text. clarius, in capitu. decernimus, de senten. excommunica. lib. 6. & probat. tex. in capit. nullus. in 3. quæstio. 3. de quo vide per Specu. in titu. de teste. §. 1. in 21. colum. versicu. item quod est excommunicatus. Quod limita, primo, nisi excommunicatus fuerit descriptus testis, in instrumento, quia tunc probat, vt not. Innocen. in capitu. pia. circa fin. de except. libro 6. Quod intellige prout ibi late notaui. Secundo limita, nisi fuerit adhibitus testis in testamento, cum reputaretur non excommunicatus, vt dicit Bald. in l. 1. versicu. quæro quid de infamę, C. de testi. Tertio limita, nisi esset excommunicatus excommunicatione minori, tantum, quia illa non repellit, nisi a perceptione sacramentorum ecclesiæ, vt in capitu. si quem. de sentent. excommunicatio. & in capitu. Engelbrudam. 3. quæstio. 4. Et quia dato, quod excommunicatus excommunicatione minori dicatur esse in peccato mortali, per capit. fi. qui matri. acc. tamẽ peccatum mortale non repellit a testimonio, vt est text. melior de iure, secundum d. Abb. in capitu. inquisitiones. §. 3. in fin. ibi. (Forsan ante iuramentum in dicto capitu. decernimus. nisi forte hoc casu dicemus contrarium retione iuramenti, quod debet præstari a teste, quod est sacramentum. Sed posset, responderi, quod capit. si quem loquitur, de sacramentis, per quæ confertur gratia, vel aliis inductis ab ecclesia, de quibus per glo. in cap. veniens de transa. quale non est iuramentum, quia tale non appellatur sacramentum, vt patet in tit. eo. ff. de iureiur. vbi patet, quod tẽpore iuris consultorum, qui fuerunt ante Christum, præstabatur iuramentum, super hoc tamen est cogitandum, quia non reperio bene declaratum. An autem excommunicatus possit testificari contra excommunicatum, Ioan. And. in d. capit. decernimus, tenet, q̃d non. de quo vide in Spe. in ti. de teste. §. 1. in d. versic. quod est excommu. An autem excommunicatus indistincte post absolutionem admittatur ad testificandum: vide late gl. 4. q. 1. in summa. sed Archid. ibi dicit, quod ante fuerat excommunicatus pro contumacia, & admittitur post absolutionem, aut pro crimine, & non admittitur, si potest de illo crimine accusari. Sed tu vide de hoc multum late per Innocen. in capitu. testimonium. in glos. sua, quæ incipit, quid dicemus de excommunicato. infra eodem, cuius dicta sequitur Archi. in d. cap. decernimus. Sed videtur quod non sit semper verum, quod excommunicatus repellatur a testimonio, maxime contra excommunicatum, per tex. in l. quoniam. C. de hæredi. conscindo capitu. excommunicamus, eodem titu. & confirmari videtur per tex. in capi. si hæreticus, qui videtur velle, quod dispositio illorum iurium non habet locum de iure canonico, sed potius dicit, quod text. in d. l. quoniam, & in d. capit. si hæreticus loquuntur in hæreticis, qui non sunt vere hæretici peccantes directe contra articulos fidei: sed alias habẽtes pertinaciam, de quibus loquitur glos. in clemen. 1. de vsur. quia cum istis mitigatur, prout singulariter scribit Do. in capitu. si Papa 40. distinct. in vltimo. nam ex tales non sunt ipso iure excommunicati, quia capitu. excommunicamus, de hæreti. loquitur de illis hæreticis, qui peccant in articulis fidei. mirum ergo, si tales hæretici largo, modo, habentes pertinaciam dogmatis repelluntur a testimonio. Et ita est propria mens. d. l. quoniam. C. de hæredi. Videtur voluisse gl. secundum primum intellectũ in c. si hæreticus. Et si hoc esset verum, daremus magnam & singularem limitationem ad text. in d. c. excommunicamus. §. credentes, vt habeat solum locum in hæretico litigioso qui peccat in articulis fidei; non autem in hæretico large, qui habet pertinaciam dogma: sed dato, quod in puncto iuris, quilibet hæreticus ꝺ̃ largo modo sit excõicatus, non credo quod dispositio dictæ l. quoniam. de hæredi. procedat in hæreticis, qui non sunt vere hæretici, nec etiam ciuili, cum simus in materia peccati, in quantum illa lex dicit hæreticos admitti in testes in testamento, quia ad testamentum pro solemnitate requiratur, quod testes sint rogati, vt habetur in d. §. in testamentis. ff. de test. quis cogeretur necessario peccare, dicit Bald. in l. 1. versicu. quæro quid de infamę, C. de testi. quod non licet rogare testem excommunicatum, vt interesset testamento, quod non est dicendum, nisi dicamus, quod ille tex. loquitur quando testificatur in testamentis Iudæorum, sed hæc est diuinatio, vel possumus dicere, quod est singularis responsio, quæ est de mente illius literæ in d. c. quoniam. & ille tex. loquitur, quando non possunt haberi alii testes, & instat pericu nec adest tempus, quo excommunicatus faciat se absolui. quo casu, communicatus poterit admitti ad testificandũ in testamento, & in quocunque contractu, quia cessat ratio peccati communicationis cum excommunicato, quia non peccat cum excommunicato communicans in necessitate, in cap. si vere, de senten. excommunic. Dico, quod etiam omnis contrarius mundi, in quo testis non requiritur rogatus, nec ad solemnitatem, sed ad probationem, potest celebrari præsente excommunicato, & erit legitimus testis, dum tamen postea se reperiat absolutum, si contingat eum deponere in iudicio testimonium. Ad hoc optime adduco, quod in simili q. fertur ab Anton. in capitu. fina. cum his, quæ late notaui post eum, de senten. excommunica. Aduerte tamen, quod illi solutioni, quam dedi ad tex. in capit. quoniam: videlicet quod loquatur in casu necessitatis, quando non possunt haberi alii testes. Fortiter ob. uerba tex. in d. capitu. quoniam. in fin. dum discit sine ulla: distin. Et ex ista. doct. domi. Anton. & Docto. hic collige quæ pulchras. limitationes, ad quas, Docto. hic non aduertunt. Prima, quod ab lud quod dicitur excommunicatum ab homine non posse absolui, sed excommunicatore, vt habetur in capitu. ex frequentibus. infra de iudi. & bet locum in absolutione perpetua, sed absolutio ad tempus potest fieri ab alio, quam ab excommunicatore, vt hic: & collige aliam limitationem ad id, quod dicit Innocen. in d. capitu. de cætero. de senten. excommunica. & domi. Abba. in capitu. nuper. eod. titu. ubi dicunt, quod ubi superiori nõ reseruatur absolutio excommunicationis maioris, intelligatur permissa ipso copo, non autem inferiori prælato: quia illud est uerum in absolutione perpetua, sed secus est si fiat absolutio ad tempus, vt hic, &c. Adde an infamis, qui tamen reputabatur bonæ famæ, possit esse testis, Alexand. consi. 137. & quid de existente in peccato mortali, per Federic. consilio 120. & an quis possit absolui ab alio, quam a suo excommunicatore, per Rom. consilio Seb. Sap.

Ex isto tex. cum gl. sua coniuncto eo, quod no. Barto. in l. fi. C. de in ius vocando, probatur, quod iuramentum non est de substantia in teste, ad quod etiam facit quod not. Barto. in l. quamuis. ff. de in ius vocan. in fin. ibi. Legitima non habent tex. quod iuramentum possit remitti testi: sed alleg. glo. ibi. Iaso.

randi. C. eod. glo. in l. 2. §. sed quia veremur. C. de iur. calu. Bar. in l. filiusfami. in princip. in 2. colum. ff. de donatio. & vide glos. in l. 1. post princip. de fer. Bar. in l. fi quis legatum. in princi. ff. de fal. Item adde hoc domi. Anto. in repe. c. fina. de consue. in pen. char. in vlt. colum. illius char. versicu. ad primum si redacta, vbi dicit, quod si agitur de probanda consuetudine introducta a populo illius eiusdem ciuitatis, creditur testibus, etiam non iuratis. Item adde huc, quod no. Specu. in titu. de testa. §. sequitur, circa fin. versicu. quid ergo si testes. vbi, dicit quod si testis noluit iurare, tenetur refarcire parti damnũ & interesse. Item adde, quod in informatione super fama, vel notorio, creditur testibus iniuratis, ita dicit domi. Anto. post Innocen. in c. cum in tua. in fin. de spon. Item vide quod no. domi. Abba. post Innocen. in c. 1. prope fi. de post. prælato. vbi dicit, quod vbi agitur de informatione fa mæ promouendi ad dignitatem, creditur testibus non iuratis. & ibi vide etiam domi. Anto. in 4. colum. versicu. secundum contrarium. Item quando facerdos deponit super pœnitentia alicuius, an teneatur iurare, vide per domi. Abba. Adde, quòd si sit multitudo testium, eis non creditur, nisi iuratis, vt no. Do. in 2. no. per illum tex. 34. dist. Item adde, quod ille cui est data potestas pronunciandi nulla iuris solemnitate seruata, non potest pronunciare per dicta testium non iuratorum, secundum Bal. in l. milites. C. de militi. Et idem firmat Imo. in l. filiusfami. ff. de do. licet Barto. ibi dixerit contrarium. Item adde, quod etiam in causis summariis testes debẽt iurare, ita tenet Imo. post Io. de Lig. in clemen. sæpe, in 36. colum. versicu. fina. Item ad de, quod iudex, seu arbiter habens potestatem procedendi de facto, & pro cognoscendi de iure tantum, potest recipere testes non iuratos, secundũ Bal. in consanguinei. in fi. de re. iu. Item vide Bal. in l. presbyteri. in vlt. col. ver. quæro pone. C. de epis. & cle. vbi dicit quod potestas habens arbitrium pro cedendi sine solemnitate, non potest procedere ad condemnationem, vel absolutionem, propter dicta testium non iuratorum.

An iuramentum possit remitti per partes, dicas, quod iuramentum potest remitti parti, vel tegi, de consensu alterius partis. ita Bar. post gl. & Doctor. in l. 3. in §. 1. ff. de fer. & no. in l. quoties ff. de iureiuran. Quod intellige vers, quando iuramentum respicit commodum partis, secus si respiciat Dei reuerentiam, vt per do. Car. in clem. 1. in 13. quæst. de vsu. Et adde, quod iuramentum remissum habetur pro præstito. l. fi itaque. & ibi per Doct. & per Alex. ff. de iureiur. Et adde, quod iuramentum præstitum potest remitti per præstantem ad effectum, vt iurans vrgeatur a periurio. l. fi. ff. qui & a quib. & maxime quando remittitur antequam incurratur periurium, puta si est præstitum creditori de soluendo ad certum tempus, & creditor illud remittat ante tempus. Ita Bar. in l. Labeo. ff. de iureiu. & habetur per Spe. in ti. de iureiur. versi. & no. Sed non potest remitti periurium commissum, ut per Bald. in auth. quod ei. C. de nupti. Et adde, quod si statutum disponit, quod alicui certæ personæ credatur, non uidetur ei remissum iuramentum, imo debet intelligi, quod ei credatur cum iuramento, l. Theopompus. ff. de dote præle. & habetur per Ange. in l. si uacantia, C. de bon. uacan. li. 10. in uersic. sed incidenter opponi.

probabiliter nulla, puta, quia lata post appellationem: tunc n. est necesse, quod constet appellationem præcessisse, licet adhuc non constet de legitimitate appellationis. Nam si de ea constaret, non fieret absolutio, sed pronunciaretur nulla. Et de hoc vide bonum tex. cum glos. no. in ca. venerabilibus, de senten excommu. lib. 6 & ad plenum vide materiam per Ioan. in c. soler. co. titu. & lib. Sed circa principale dictum glos. Innocen. ponit tria. Nam primo dicit, quod glo. hic vult, quod excommunicatus vocatus ad testimonium, non debet pp hoc absolui, sed isti fuerunt absoluti, quia erant excommunicati post appellationem, vt dicit patere in registro. & ecclesia consueuit tales absoluere ad cautelam, vocatis tamen his, pro quibus fuerunt excommunicati, & audientur, si dicant qđ pro manifesta offensa fuerunt excõitati. de quo dic vt plene legi. & no. in d. c. solet. Secũdo dicit, q̃ forte fuit ista vna specialis prouisio, scilicet præponendo, quod isti essent vere excõicati. & sic gratiose processit papa. vnde non est trahendum ad consequentiam, arg. c. in causis. de re iud. Vel & tertio refert alios tenere, q̃ hoc procedit, q̃n alię probationes deficiunt. Host. dicit, q̃ de consuetudine curie est, tales indifferenter absoluere ad tps, ita q̃ illato testimonio, statim reincidant ipso facto in eandem sniam. & dicit tales absolutiones potius verbales quoad homines, quã reales quoad Deũ, cum eos nõ pœniteat, nec ex corde petant veniã, nec conterantur qua pp tex. dicit tales absolutiones de rigore iuris non faciendas. 11. q. 3. c. cum aliquis. D. An. dicit se putare, q̃ sicut excommunicatio p̃t fieri ad tempus, ita & absolutio ad tempus fieri potest. Et q̃ de iure tollatur vinculum excommunicationis, licet non vinculum peccati, ex quo datur pœnitentiam ab excommunicatione p̃t absolui inuitus & impœnitens licet secus in vinculo peccati, iuxta no. in c. ab excommunicato. de resci. Sed contra prædicta arguo sic. licet præsupponatur vinculum excommunicationis tolli in non pœnitente; si remanet peccatũ non modicũ, tum pp cõtumaciam & inobedientiã in non satisfaciendo. 8. q. 3. c. sciendum: tum pp perseuerantiam in excommunicatione, de qua non curat liberari, q̃ inducit præsumptionem hęresis, in c. fi. cum ibi no. de pœ. ergo perseuerantia in tali delicto dẽt hũc reddere inhabilem ad testificandum, vt in c. testimonium, inf. co. & 2. q. 7. c. si qui sunt, & quicquid habeat consuetudo, dico de iure aduertendos tres quia post appellationem lata, & hoc probatur; licet non cõstet de legitimate causæ, nec aduersarius se offert ad probandũ, q̃ manifesta offensa fuerit excõicatus, & tunc in dubio, post absolutionem ad cautelam, licite fert testimonium, quia negat hic delictum. & sic non constat de vinculo peccati, nec excõicationis post absolutionem ad cautelam, q̃ iuste impeditur per supradicta. & de hoc est easus hic fm istum intellectum. Secundus casus, qñ allegatur iniustitia excommunicationis, de qua potest probabiliter dubitari. & tunc satis p̃t practicari opi. Host. vt absoluatur, donec tulerit testimoniũ. obstat tñ, quia non petendo absolutionem, vt contemnere, in c. per tuas, inf. de sent. excommu. vnde posset teneri vlt. opi. Inno. vt hoc casu non absoluatur, nisi in defectum aliorum probationum. arg. eorum, q̃ no. gl. in fine c. cum dilectus, de elec. Tertius casus, qñ non negatur iustitia excommunicationis, vel de ea constat. & tunc puto, q̃ non debet fieri absolutio, quia non posset ẽr absolutus testificari, pp perseuerantiam in peccato, de quo non conteritur, sed perseuerat in eo, & maxime excommunicatio, quæ non infertur, nisi pro graui excessu, 11. q. 3. c. nullus, & c. nemo. Et no. ex prædictis, & ex tex. q̃ ad cautelam fit absolutio, & nõ relaxatio. relaxatio enim fit, seu renocatio, qñ constat sententiam esse in iustam. & sic intelligitur c. Odoardus, de sol. & c. sacro. de sen. ex com. à suspẽsione tamen fit relaxatio. & sic loquitur c. olim de accu. secundum Host. & Ioan. And. in c. Odoardus, præl. vnde etiam si ad tempus remittitur excommunicatio, debet fieri absolutio, & non relaxatio, vt sentit hic Hos. & bene. Et no. de absolutione fienda ex causa ad tempus.

SVMMARIVM.

1 *Qui dicantur conuersi, oblati, seu donati.*
2 *Iuramentum, an sit de solemnitate testimonij.*
3 *An iuramentum, quod defertur testibus, vt remittatur à partibus, requirat consensum iudicis.*
4 *In remittendo iuramentum testibus, requiritur consensus vtriusque partis.*
5 *An partes in causa criminali possint remittere iuramentum testibus.*
6 *Iuramentum calumniæ potest tacite à partibus remitti, sed non expresse. & quæ sit ratio differentiæ inter iuramentum calumniæ, & illud, quod præstatur testibus.*
7 *Testis, an aliter possit astringi ad ueritatem dicendam, quam per iuramentum.*
8 *Si non appareat, an iuramentum fuerit remissum, nec præstitum, an præsumatur præstitum.*

CAP. XXXIX.

TVis quæstionibus. Religiosi ad testificandum nõ admittuntur absque iuramento, nisi a partibus remittatur, ponit, dictum, a quo casum excipit, ibi Nisi. Casus literalis satis patet in tex. Ber. † No. primo, quod alij
1 sunt conuersi monasterij, & alij monachi, & sic appellatione monachorum non veniunt conuersi. facit c. non dubium. de sen. excommu. Alij etiam dicuntur oblati, seu donati, vt in cle. 1. de deci. Et dic, quod monachi dicuntur illi, qui sunt clerici, & literati. Conuersi, qui deuouerunt se, & sua, & non sunt clerici, assumpserunt tamen habitum disparem professis, & literatis, seu clericis. Oblati & donati dicuntur, qui donauerunt se & sua monasterio, habitu tamen non mutato. ad hoc quod no. in d. cle. 1. & vide de istis, quod no. glo. in c. vt lex cõtinentiæ. 18. q. 1. omnes enim isti possunt in causa monasterij testificari, quia largo modo omnes possunt dici conuersi. & vide ad materiam
2 quod plene dixi in cap. insuper sup. eod. † Nota. 2. ibi. Proprijs.
3 quod causæ monasterij debent dici proprie monachorum. †
a Not. 3. quod iuramentum non est de solemnitate formali a testimonij, cum possit à partibus remitti. Posset tamen dici contrarium per c. de testibus, supra eo. vbi legitur & nota. quod nõ valet testimonium sine iuramento. Vnde dic, quod est solemnitas formalis, & substantialis; sed si concernit fauorem partium principaliter, potesta partibus principaliter remitti, secus, si concernit principaliter fauorem publicum. argum. l. nemo potest. ff. de leg. 1. & in c. vno, de lit. contest. Glos. 2. quærit, vnde insurgat hæc potestas, vt partes possint remittere hanc solemnitatem iudicialem? Respondet, quod ex eo, quia quilibet potest renunciare iuri in fauorem suum introducto, de reg. capitu. ad apostolicam. nam principaliter est introductum hoc in fauorem partium, vt prædixi, nam partes possent conuenire, vt staretur verbo alterius duntaxat. vt ff. de fideicom. l. fi. no. glos. Sed an valeat pactum a principio, vt de omnibus damnis & expensis stetur nudo verbo partis, vide quod dixi in capitu. finem, de dolo & contuma. & per Barto. in l. fina. ff. de præto. stip. Quid si testator dixit, vt super aliquo stetur dicto tertij, an ille habeat iurare? Vide Barto. in l. Theopompus. ff. de do. prælega. plene dixi in capitul. 2. sup. eod. vbi vide. Sed contra prædicta, &

ADDITIO.

a De solemnitate formali. Vide Bal. in c. consanguinei, circa fi. inf. de re iudic. ubi dixit, quod iuramentum testis est de ordine, non de substantia, quod examinat Ioan. And. in regul. non est sine culpa, col. 2. uersi. in contrarium, de regu. iur. in 6. in mercur. refert Fely. in c. cum dilecta, col. 12. uersi. limita hæc, supra, de rescrip. & uide Ang. in l. nemo potest. in 8. & 9. col. ff. de leg. 3. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cta,& tex.gl. opp. Cum enim hoc iuramentum concernat etiã fauorem iudicis, vt veritas detegatur, & ſua authoritas non cir cumueniatur,non videtur quod poſſit remitti a ſolis partibus. Reſpõ. quod hæc remiſſio fiet authoritate iudicis. & ſic ſentit, qđ iudice reſiſtente non poterit remitti. & ſic ſimpliciter tranſeunt hic Doct. Sed aduerte,ꝙ pro gl. facit l. acta ff. de re iud. vbi patet, quod acta iudicij non deſtruuntur, niſi procedaꝫ ex partium & iudicis conſenſu: ergo idem dicendum in caſu noſtro. Sed in contrarium adduco l. ſi conuenerit, ff. de re iud. vbi dicitur, ꝙ ſi partes conueniant, vt iudex ferat certam ſententiã, debet iudex talem ferre. Nam iudex ad nihil aliud intendere debet, niſi vt partes ad ꝓcordiam adducat l. 1. §. inde quæritur. ff. de noui ope. nunc. Item iuramentum debet eſſe neceſſarium, de iureiu. c. & ſi Chriſtus: ſed neceſſitas ceſſat, ex quo partes, de quarum fauore principaliter agitur, remittunt, facit c. ſignificaſti, de electio. Et per hoc puto conſenſum iudicis non neceſſarium, vbi cauſa eſt mere priuata hoc eſt, quod iſte text. nullam facit mentionem de iudice. Non obſtat l. acta. quia procedit in intereſſe, quod poteſt iudex prætendere ex deſtructione actorum, vt ibi notat Bart. † An autem ſufficiat conſenſus aduerſarii tantum. tex. iſte videtur velle, quod ſic, cum de eo ſolum faciat mentionem: ſed Ioan. And. intelligit, ꝙ etiam conſenſus ꝓducentis interuenire debeat, cum teſtis iuret pro vtraque parte teſtificari, & ex falſocius teſtimonio poſſit vtrique parti præiudicium generari, ergo vtriuſque partis debet cõſenſus interuenire, ad quod de reg. iur. lib. 6. c. quod omnes tangit. &c. Et hoc placet: & ad tex. dico, quod ideo non facit mentionem de parte producente, quia producens hic nolebat, quod conuerſi, & fratres iurarent, & iuramentum ſic inferebat conſenſum. † Quærit no. gl. an in cauſa matrimoniali poſſint partes iuramentum teſtib. remittere? Et concludit, ꝙ non, ſi agitur de contracto diſſoluendo, ſecus ſi de coniungendo, & ſic loquitur, quaſi primo caſu negotium non conſiſtat in libera voluntate partium, ſed in ſecundo ſic, & idem communiter ſentiunt Doct. Et pro hoc c. ſicut. de ſpon. & atteſtation. es, de deſpon. impub. in quib. iudex ex officio exigit in hac cauſa iuramentum. Et per hanc rõnẽ dico generaliter, ꝙ in cauſa, quæ non dependet a libera partium voluntate, non habet locum hoc, quia non renunciat gs, niſi iuri in ſui fauorẽ inducto. ꝓ hoc cap. ſi diligenti de fo. cõp.

† Quærit ſecundo gl. an iuramentum calumniæ poſſit remitti a partibus, ſicut iſtud iuramentum teſtium, & ponit varias opi. Dic vt hodie habetur in c. 1. de iur. cal. lib. 6. vbi deciditur, quod tacite poteſt remitti: ſed non expreſſe, vnde iudex poteſt exigere ex officio ſuo, & ſic approbatur opi. Io. & Bar. & ſequacium poſita hic in gl. Et reddit Hoſt. rõnem diuerſitatis inter iurm calumniæ, & teſtium. Nam ſine periculo animæ non poteſt committi calumnia, in quo Deus offenditur, reſpublica læditur, & Eccleſia ſcandalizatur, ſed ſine teſte poſſum tibi de meo dare, ceſſantib. prædictis. Aduerte, quia dictum Hoſt. procederet, qſi ſine depoſitione vellet pars, acquieſcere: ſed quando teſtes ẽt deponit ſine iuramento, poſſunt concurtere multa, ſicut cũ re mittitur. iuramentum calumniæ. Nam teſtis falſidicus eſt obnoxius Deo, iudici, & parti, vt in c. 1. de crim. fal. Tenetur enim teſtis pœna falſi, acſi iuraſſet, vt no. Io. And. in reg. non eſt ſine culpa in merc. dixiin c. 2. ſup. eo. ergo illa non eſt bona rõ. Quare ego redderem hanc diuerſitatis rõnem. Pactum expreſſum de non iurando de calumnia, aperte videtur inuitare partes ad delinquendum, & protelandum lites in præiudicium iudicis, & boni publici; ergo non valet pactum, vt in l. conuenire. ff. de pac. do. & in c. quemadmodum, de iureiu. Sed pactum, vt teſtes non iurent, eſt conforme iuri diuino, vt credatur proximo, de elect. ſignificaſti. nec inuitat ad delinquendum, cum prædixi, teſtis habeat timere pœnam falſi, ſi aliter quam res ſe habeat dixerit. Itẽ hoc iuramentũ teſtium concernit mere fauorem partium, licet multos offendat, dicendo falſum. Sed iuramentum de calumnia concernit fauorem partium: & publicum bonum & iudicem, ne vexetur ex calumnioſa lite, & vt non proteletur plus debito, continet. n. in ſe multa capitula, vt no. in c. 1. de iur. cal. † Quæro extra gl. an a teſtes poſſint aliter adſtringi ad veritatem dicendam, quam per iuramẽtum? D. An. ꝙ ſic, vt Per baptiſmum, per fidem Chriſti, per eius iudicium, in vera obediẽtia te adiuro, vt dicas veritatem. 25. q. 1. c. ſi duo. Item in periculo lo baïæ tuæ, inf. de fridig. & malef. c. fraternitatis, & ſimilib. modis. Sed tanti viri reuerentia ſalua, hoc dictum non eſt verum, licet enim fateat, quod multa ex prædictis adſtringant, vt iuramentum, pro quo vide tex. in c. conſtitutis, 2. de app. iuncta gl. in verſ. adiurauit. tamen in teſtibus non ſufficit ſimplex fidei ꝓſtatio, vel iuramẽtum, ſed debet eſſe præſtitum tactis ſacroſanctis Euangelis, vt eſt tex. expreſſus in c. hortamur. 3. q. 3. vnde ceſſante contraria conſuetudine, non valeret dictum teſtis Euangeliis non tactis, quantuncunque iurauerit, quia non eſt iuri ſatisfactum. Pro hoc vide gl. in cle. 1. §. porro. de hær. in ver. tacta, & facit gl. no. in c. vt circa, de elect. lib. 6. Videntur enim hæc iumenta corporalia magis obligare, & tanto plus, quanto ſup re ſanctiori præſtantur, vt in c. mouet. 22. q. 1. notat. Inn. & in c. & ſi Chriſtus, de iureiu. prȩall. dicit tamẽ illa gl. in cle. 1. de hær. & ſi Chriſtus, de iureiu. prȩall. dicit tamẽ illa gl. in cle. 1. de hær. ꝙ apud Italicos præſtatur conſuetudo, vt ſufficiat quemlibet ibrum, ſeu ſcripturam quamlibet tangere. Sed dic, ꝙ vbi habet cõſuetudo hoc, põt ſuſtineri, cum in totum iuſm poſſet remitti conſenſu partium, ergo fortius ex conſuetudine gnali poſſet remitti tactura Euangeliorũ, ſed vbi cõſuetudo nil diſponeret in contrarium circa tacturam Euangeliorum, nõ valeret diſpoſitio præſtito iuſo ſine tactura. Et idem eſt, vbicũque a iure, ſeu ſtatuto requireretur iuſm corporale, vt no. in d. glo. quod bene no. & hoc, quia vt prædixit, talia iuramenta magis adſtringunt. Et vide ad prædicta gl. in c. fraternitatis. ſup. eo. & quod ibi not.

† Vltimo quæritur, quid ſi non apparet iuramẽtum remiſſum, nec præſtitum, nunquid debet præſumi, quod fuerit præſtitum? Dic, quod non, quia hęc eſt ſolemnitas extrinſeca, quæ non ꝓſumitur, l. quęcunque. §. 1. ff. de pub. & c. dudum. 2. de elect. in ver. non inuenimus eſſe factam & c. no. Bart. in l. ſciendum. ff. de ver. obl. & in l. Theopompus. ff. de do. prȩleg. imo ſi in actis diceret, qđ talis teſtis iuratus ſic depoſuit, licet tũc probet iuſm præſtitum, qa poterit interuenire tpe depõnis, & ſic verba enũ ciatiua faciunt fidem, ſm theoricã in c. quoniam ℨ, de proba. & gl. in l. 1. C. de fide inſtr. lib. 10. non tamẽ probatur, ꝙ pars fuerit præſens in actu iurandi, vt no. in d. l. Theopompus. & vide qđ dixi in c. 4. ſup. eo. & c. poſt ceſſionem. de prob. & per Fed. cõſ. 192. Conſilium bonum eſt, vt in actis deſcribatur qualiter teſtis iurauit in prȩſentia partis. Nico. Abb.

ADDITIONES.

a An. Nota multos modos, quibus teſtis poteſt adſtringi ad dicendum veritatem aliter quam per iuramentum. Et adde, quod plus obligatur, qui iurat per Deum, quam qui iurat ad ſancta dei Euangelia, tex. eſt in cap. ſi aliqua. 22. quæſt. 1. dom. Abb. hic reprobat iſtos modos, vt hic per eum. Sed de quibuſdam extraneis modis iurandi ponit Plau. in Comœ. captiui duo. dum dicit primo parafito, qui iurabat Egioni, μὰ τῶν ἀ'σ'υλλων, καὶ τὴν Ἑρμοῦ, καὶ τὴν ἐνυαλίου ἀλαζονίαν. Et dum antiqui iurabant per caput filii sui. Vnde verg. per caput hoc iuro, per quod pater ante ſolebat. Item addit, qđ ille, qui in actis dixit, Sic Deus me adiuuet. ſi contra facit, eſt periurus. & extra protectionem Dei, & eccleſiæ. ſecundum Bal. in c. ego. N. in 2. colũ. de iureiu. Et de illo, qui dicit Teſtis eſt mihi Deus. vel coram Deo loquor, quod per Deum, quod idem eſt vide b. Tho. in 4. q. 89. ar. 1. in fi. Item addo, quod paria ſunt quem iurare per ſalutem ſuam, & iurare per Deum, nil quando iuramentum aperte parti fuiſſet delatum, ut iuraret per Deum, tex. eſt in l. qui per ſalutem ff. de iureiur.

b Periculo. Ille, qui dicit promitto dicere veritatem in periculo animę meę, de iurare. & idem dicit Do. poſt Io. An. in c. & ſi Chriſtus. in prin. in 2. col. de ſepul. in 6. & Inn. in d. & ſi Chriſtus. circa medium &c.

c Non eſt verum. Vide Abb. in capitulo laudabilem. infra, de frig. & malef. & Bald. in capitu. 1. §. ſacramenta. de pace. tenen. & in repetitio. l. 2. chart. 1. de iureiuran. Alexan. in l. 3. §. iurari. eodem titu. & Felyn. in cap. fraternitatis, in fi. ſupra eod: Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 Fœmina eſt capax iuris conferendi præbendas, etiam ſacerdotales ex priuilegio.
2 Fœmina eſt capax iuris præſentandi.
3 Præbendæ ſacerdotales ſunt, quæ habent onus celebrandi annexum.
4 Diſpoſitio capituli noſtri, habet locum, etiam ſi pars habet duos teſtes.
5 Diſpoſitio cap. noſtri habet locum etiam in cauſa criminali.
6 Iudex delegatus, qui iurat ſe nihil ſcire in cauſa, à qua petitur remoueri, non remouetur a teſtimonio dicendo.
7 Iudex impetratus, qui volebat eſſe meus aduocatus, non remouetur.
8 Iudex delegatus ſi antequam incipiat cognoſcere, committat totam cauſam, an teneat commiſſio, & an poſſit teſtificari in cauſa coram ſuo ſubdelegato.
9 Iudex a quo, ſi efficiatur iudex ad quem committit alteri cauſam.
10 Papa propter ſuſpicionem eommittit alteri cauſa propriam.
11 Ordinarius, an poſſit produci in teſtem coram ſuo vicario, vel officiali, vel iudice foraneo.
12 Maior iudex falſum deponens, an poſſit a minore iudice puniri.
13 An aduerſarius poſſit opponere contra iudicem remotum, quando ipſe ingeſtrauit iudicem.
14 Diſpoſitio capituli noſtri, habet locum etiam in uno iudice, & perſona ingerantis.

CAP. XL.

Dilecto. Delegatus, neceſſarius in teſtem, remouetur a iudicando, & alius ſurrogatur. In prima ponitur impetrantis querela. In ſecunda ꝓponitur impetrati querela. Inter Præpoſitum Arien. & Comitiſſam Flandren. queſtio vertebatur ſuper hoc, quod ad probandum crimen contra teſtem, iudex remouebatur. ego remitto ad dicenda in d. cap. dilectorum. † Tertio & vlt. hæc gio. quærit, quid ſi iudex vellet iurare, quod nihil ſcit de cauſa illa? Reſpondet, quod non remouebitur, quod placet Innocen. Nam ſi fides inæ ie committit pars, vt dicat teſtimonium ſuper principali, fortius debet ei credere, cum iurat ſe ne ſcire. C. de teſtib. l. penul. & 4. quæſtio. 4. cap. ſi teſtes. § ſi quis teſtibus. & de dona. inter vir. & vxo. cap. per veſtras, quod placet communiter Doct. Imo plus dicit Innocen. quod is, qui petit

cauſa ipſa procederent, Decano excluſo, vel ſuperſederent negotio, quouſque dom. Papa alium ſubſtitueret loco ſui. Sed iudices poſtulationem ſuam admittere noluerunt, imo poſt appellationem a collatione prædictarum ipſarum ſuſpenderũt eundẽ Præpoſitũ. Præpoſitus hęc, oĩa Papæ ſignificauit: ne ergo propter defectum teſtium iuſtitia Præpoſiti valeat deperire loco ipſius Decani dom. Papa ſubſtituit Abbatem Vrſicampi, mandans eidem, quatenus ſi eſt ita, relaxata ſuſpenſione Præpoſiti. procedat in cauſa iuxta prioris mandati tenorem. Bern.

† No. primo, quod mulier eſt capax a iuris conferendi præben, dasetiam ſacerdorales. Et ſi vis intelligere: ꝙ verbum, Donatio ponitur in textu, ſtet pro collatione, pro quo facit cap. fina. de offic. lib. 6 tunc ſtat quod dixi, ſed intellige, ꝙ habeat ex priuilegio Papæ. Pro hoc bo. tex cum gl. in c. Mennam. 2. q. 5. & 63. dilin. c. Adrianus: alias non poſſet, iuxta no. in c. 3. de iudi. nec ex conſuetudine poteſt hoc licere laico, etiam per tantum tẽpus de cuius initio memoria non eſt, argumen. in c. cauſam, de præſcrip. no. Ioan. And. in cap. 2. de præben. lib. 6. † Si vis intelligere tex. in præſentatione. tunc poteſt procedere ſine diſpenſatione, ſeu priuilegio. Et quod poſſit ſic intelligi, probatur in cap. ſi de conſeſ. præben. vbi præſentatio appellatur donatio, & loqui tur ille text. de iſta Comitiſſia Flandren. & ſic poteſt intelligi de eodem facto cum iſto. Vnde verius puto, ꝙ hic erat contentioſus per iure præſentandi. Et ex hoc, & ex tex. collige, quod ius patro. cadit in fœminam. Et quanquam iſte tex. loquatur in fœmina habente dignitatem, idem tamẽ dic in priuata. b Pro hoc facit iſte tex. iuncta gl. in c. quoniam inueſtituras. 16. qõ. 6. vide Doct. in clemen. 2. de iurepatro. qui notabiliter ſentiunt, ꝙ hæredes maſculi, & fœminæ, pariter ſuccedunt in hoc iurepatro. & ſatis eſt hoc iure non prohiberi ipſis mulieribus. & vide qđ no in cap. ſi. de concef. præben † No. 1. quod præbendarum quæ dam ſunt ſacerdotales, quædam non, & poſſunt dici ſacerdotaleſ illæ, quæ habent onus celebrandi annexum: argumen. c. ſignificatum. de præben. & vide tex. iuncta gl. 1. in cap. cui de non lacerdotali, de præben. lib. 6. Et intellige hoc de ſpeciali diſpoſitionem nam de iure communi non eſt diuerſitas in prædictis, nec requirunt conſtitutum in ſacerdotio, vide tex. cum gloſſ. in clemen. vt hi, qui, de ęta. & qualit. & quod no. in c. 2. de conſtit. No. 3. ꝙ in eadem cauſa non poteſt eſſe quis iudex, & teſtis. 4. q. 4. c. 1. Item no. quod officiũ teſtificandi eſt magis neceſſarium, quam officium iudicandi. Nam repellitur quis a munere iudicandi propter actum teſtificandi, vt hic. & hoc quia, facilius reperiuntur centum iudices, quam vnus teſtis. hinc eſt, ꝙ facilius recuſatur iudex, quam teſtis, vt legi. & nota. in capit. cum R. de offic. deleg. alia notabilia clara ſunt. Quæro, quid intendat litem dicit. ꝙ Præpoſitus propoſuit citra lit. conteſt. Reſpondet gl. 1. ꝙ fuit proteſtatus, ꝙ per illa verba non intendebat litẽ conteſtari. Sed dic melius, ſecundum Hoſtien. & Ioan. And. ꝙ talen nõ erat neceſſaria aliqua proteſtatio, quia per verba hic expreſſa non reſpondebatur petitioni: vnde dicit, nulla fuit facta proteſtatio, ſed illa verba, citra lit. conteſta. denotant tempus exceptionis propoſitæ. Et ponderatur hoc, quia poſt litẽ conteſtatam non potuiſſet petere alium ſurrogari. 3. quæſtio. 1. cap. indue. & offeratur. de offic. deleg cap. inſinuante, niſi ex noua cauſa, vt ibi. Nam conteſtando litem coram illo tanquam coram iudice, viderentur renunciare ſuo teſtimonio, niſi nouiter perciſſet illum fuiſſe & eſſe de cauſa informatum, quia tunc eſſet ſubueniendum, etiam poſt litis conteſt. ar. cap. præſentatum, ſupra co. & quod no. 3. q. 6. c. ſi quis Epiſcoporum, vbi bo. plan fi. † Gl. in effectu format tres q. Prima, nunquid diſpoſitio c. habet locum, ſi pars vltra iudicem habeat duos teſtes: ex concluſit ꝙ ſic, ſecus ſi haberet plures. rõnem vide in gl. Sed hoc vltimum limitat gl. in fi. niſi fradulenter aduerſarius impetraſſet illum iudicem, quem volebat producere in teſtem. Nã nunc remouebatur, etiam ſi haberet plures teſtes, quod placet. Nam forte alii non ſunt idonei, vel repelli poſſunt, & fraus non debet fraudoloſo prodeſſe de reſcrip. c. ſedes. † Secundo quærit an idem ſit in criminali, concluđit, ꝙ ſic, quia licet teſtes in hac cauſa non compellantur, poſſet tamen iudex remotus, precib. inducì. dicit tamen ꝙ ſi omnino nollet teſtificari, non remouebitur. Mihi hoc vltimum placet: nam iudex non remouetur, niſi ob defectum teſtium, vt hic, quo caſu etiam in cauſa criminali teſtes compellunturr. & ſic non ſufficit, ſi iſte iudex dicat ſe, nolle teſtificari. Ad hoc quod no. in cap. dilectorum, infra titu. probatur. ego remitto ad dicenda in d. cap. dilectorum. † Tertio & vlt. hæc gio. quærit, quid ſi iudex vellet iurare, quod nihil ſcit de cauſa illa? Reſpondet, quod non remouebitur, quod placet Innocen. Nam ſi fides inæ ie committit pars, vt dicat teſtimonium ſuper principali, fortius debet ei credere, cum iurat ſe ne ſcire. C. de teſtib. l. penul. & 4. quæſtio. 4. cap. ſi teſtes. § ſi quis teſtibus. & de dona. inter vir. & vxo. cap. per veſtras, quod placet communiter Doct. Imo plus dicit Innocen. quod is, qui petit iudicẽ remoueri, & alium ſubrogari. non eſt ſtatim audiendus ſed deberet præmitti aliqua cognitio veriſimilis coniecturæ, ſuper duobus, quod ille ſit neceſſarius, & quod de illa re veritatem ſciat. Nam ſi ad recipiendum teſtes non datur dilatio ſine cauſæ cognitione. 2. quæſtio. 3. d. cap. induciæ. §. ſpacium, & l. a procedente. C. de dila. fortius in hoc caſu, vbi qualequale præiudicium. generatur alteri parti habenti iudicem gratum. Item grauatur ſaltem in expẽſis factis in impetratione, & hoc ſatis placet. Et dico, quod hic videtur tex. Nam iſte propoſuit, quod iſte iudex erat ſibi neceſſarius, & Papa fundando ſe ſuper defectu probationum, ſubrogat alium cum clauſula, Si eſt ita Et ſic oportet, quod conſtet prius de neceſſitate allegata, ſaltẽ veriſimilitudinarie, quod no & facit quod in ſimili no. Innocẽ. in c. tenor, de re iudic. gloſ. in verſi. excluſo dicit, quod illa petitio præpoſiti, vt procederetur illo iudice excluſo, habet locũ quando clauſula, Quod ſi nõ omnes, &c. ponitur in reſcripto. Vult dicere, quod vbi ſimpliciter eſſet facta commiſſio & facta pluribus, & vnus eſſet neceſſarius in teſtem, non poſſunt alii illo excluſo procedere, per cap. vno delegatorum, & capit. cauſam matrimonii. de offic. deleg. Sed habet tunc locum allegatio ſecundæ partis alternatiuæ, ſcilicet, vt ſuper ſederetur negotio, donec delegans alium loco illius ſubroget, ſecus quando ponitur illa clauſula impotentię, quaſi ſit purificata cõditio ex quo alter legitime non poteſt intereſſe quod no. quia extendit multum virtutem illius clauſulæ: & facit cap. ſuſcitatus. de reſcrip. Glo. in verbo Admittere reculſatis: facit quinque. Nã primo fortificat litem, dicendo quod male fecerunt iſti iudices in non admittendo iſtam petitionem ipſius Prȩpoſiti. Nam & ipſe, prætor, qui eſt ordinarius ſuum teſtimonium dicere debet. 4. queſtio. 1. cap ſi teſtes §. ſi tres. & ff. de teſt. l. ob carmen. §. 1. Intelligo hoc, quãdo producitur in teſtem in ea cauſa, i qua non eſt iudex. Nam in eadem cauſa in qua eſt, vel fuit iudex, teſtis eſſe non poteſt, vt hic, & 2. quæſtio. 6. cap. ſtatuendum, alias

7 ſtatutum. dixi plene in d. capit. cum a nobis. ſupra eodem. † Secundo quęrit, quid ſi impetraſti iudicem illum, qui volebat eſſe aduocatus meus? Reſpondet, quod non remouebit, niſi hoc feceris in fraudem, & hoc tenet Ioan. And. quod maxime procedit, ſecundum eum, ſi ille erat generalis aduocatus eccleſiæ, beneficio ſibi collato ab eccleſia, de iureiuram. cap. breui. Tertio, hoc dubium fortificando, quærit: ecce concluſum eſt ſupra quod non debet remoueri, ceſſante fraude ex eo, quia volebat

c eſſe aduocatus alterius. c Sed quid ſi ob hanc cauſam, quia volebat eſſe aduocatus meus reuelem ei ſecreta cauſæ? Concludit, ꝙ etiam non ſufficit, quia iudex habet iudicare, ſecundum allegata, vt in c. iudicet. 3. quæſtio. 7. & plenius in cap. paſtoralis. de

8 offic. deleg. §. quia vero. † Quarto quærit, quid ſi iſte iudex delegatus antequam peteretur remoueri ob munus teſtificandi, cõmiſit in totum cauſam ſuam alteri, nũquid teneat comm. iſſio? & ſi tenet, an poterit coram ſubdelegato teſtificari? Glo. ponit opin. Ioan. ꝙ non, ſed poſtea concludit cõtrarium, arg. huius. c. nam iſte fuit ſemel iudex: & tamen ſubmotus a cauſa perhibet teſtimoniũ. Primam opi. tenet hic Inn. ẽt ſi commiſitin totũ ea rõne, ga delegatus fungit vice delegãtis. l. 1. §. vlt. ff. de of. ei⁹, cui manda. eſt iuriſd. Hoſt. tenet ſecundam opi. & facit ad hoc, ſecũdum Io. And. c. iudex, de offi. deleg lib. 6. Sentit etiam Abb. qui dicit, ꝙ ſi impetraui mihi conſanguineum meum in iudicem, qui recuſatus eſt, bene potero ipſum in teſtem inducere, quia licet remoueatur a iudicando, non tamen a teſtificando, de præſum. c. literis. Ego dicerem, ꝙ aut ante ſubdelegationem iudex proceſſit ad aliquam ſententiam, ita vt ex hoc preſumatur affectus ad cauſam, non poterit eſſe teſtis, ratione ſuſpicionis, quia non debet in eadem cauſa eſſe iudex & teſtis, vt in d. c. ſtatuendum. 2. quæſtio. 6. facit quod no. glo. in l. ob carmen. §. 1. ff. eod. tit. Aut commiſit in principio cauſę, & tunc ſi erat delegatus, & commiſit in totum, non video aliquid rationabile reſiſtens officio teſtificandi. Hoc enim caſu ceſſauit ratio opi. contrarię, cum non fungatur iure ſubdelegantis, cum ille deſierit eſſe iudex, nec põt am plius reaſſumere cauſam, nec ad eum appellari, de offi. deleg. c. ſuper qõnum. §. porro, & in c. ſi delegatus. co. tit. lib. 6. Nec põt dici, ꝙ hẽat affectionem ad eãm cum in ipſius principio ſubdelegauerit. & ſic ceſſat ratio c. ſtatuendũ. ad hoc d. c. iudex:

ADDITIONES.

a Mulier capax. Quid poſſit mulier, & quorum iurium ſit capax, & quorum incapax, late proſequitur Dec. in reper. l. fœminæ. ff. de reg. iu. Sebaſtianus Sap.

b Idem tamen dic in priuata. Ego contrarium dicerem per ea, quæ no. abunde Iac. Reb. in rub. C. de iure fiſci. nume. 4. & ibi remiſ. in apoſtil. Cel. ad ipſum libro 10. Zach.

c Aduocatus alterius. Vide Felyn. in capitu. irrefragabili. in 1. colum. ſupra de offic. ordina. vbi vult, quod aduocatus non poſſit in eadem cauſa eſſe iudex, quando pars propalauit animum ſuum, ſed pro limitatione ſubiicit, quod ego non poſſum recuſare illum, qui fuit meus aduocatus, licet propalauerim ei omnia ſecreta, quia hẽt iudicare per allegata & ꝓbata, ut hic per glo. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

d.c.index.vbi cessat hoc casu omnis suspicio. Aut subdelegauit non in totum, vel erat ordinarius,qui potest subdelegatum re mouere quandocunque, p l.iudicium soluitur, ff.de iud.& tūc est maius dubium,& tunc puto,ꝙ de rigore non testificabitur, cū remanserit iudex, & possit causam reasumere ad libitum, & ad eum sit appellādum.d. ca.sup quæstionum.vnde semper claudicaret in partem, pro qua tulit testimonium.Sed de æquitate,quæ satis iudicio meo poterit seruari, admittitur, quia ex presse non reperitur iste repulsus.& edictum de testibus nō est prohibitorium.in l.j.ff.eo.Nam iura repellunt iudicem actuali ter, vel eum,qui fuit, ne utatur in causa duplici officio incompatibili,sed iste non fuit actualiter,nec est iudex. Nam separatū est eius tribunal a tribunali subdelegati.quod patet ex eo, quia ad eum appellatur a subdelegato,quod fieri nō posset, si idem esset tribunal.de consue.c.2. li. 6.nec in eadem cā erit iudex & testis;quia non ipse,sed subdelegatus iudicabit.Nec poterit amplius reassumere causam ad effectum iudicādi, quia officium testificandi reddidit eum incapacem.& appellabitur ad cū, nō vt ipse cognoscat,& diffiniat,sed vt causam alteri deleget,sicut obseruatur in illo,qui existens suspectus,causam delegauit. Nā appellatur ad eum, vt alteri deleget,nec per hoc suspectus iudi
9 catur,vt plene dixi in c.si quis ꝯ clericum.de so. comp.† Itē si iudex a quo,efficitur iudex ad quem,pendente appellatione, cōmittit alteri cā,vt no.glo. in c.quærelam. de elec.& l.eos, C.de
10 vsu.nec per hoc dī esse iudex,etiam in causa appellationis.† Itē papa ad euitandum suspicionem committit propriam cām,vt no.in c.cum dilecta.de confirma.vtil.vel inuti.& in c. ex parte. de ver.sign.Nec per hoc dī iudex & pars,ita dico in proposito, ꝙ committendo cām,& testificando in ea,non dī esse iudex & testis.Nā in suspicione euitanda consideramus non habitū iurisdictionis,sed actum, vnde satis est, ꝙ actualiter respectu exercitij iste non fuit,nec erit iudex.& hoc est fauorabilius, ne peat probandi, facultas.Et hæc no.quia per alios non sunt digesta.& & ꝙ hęc habes notabilem practicam , ꝙ si ordinarius causę est tibi necessarius in testē,obtineas primo,vt cām alteri cōmittat,
11 & coram illo produces eum in testem.† Vltimo glo.quærit,an ordinarius possit,ꝙduci in testem coram suo officiali,seu vicario? & concludit,ꝙ sic.Idē sentit Vinc.& plus dicit, ꝙ coram iu dice,cui est commissa causarum vniuersitas, is, qui commisit, potest esse testis,arg.ff.de iurisd.om.iudi.cum. l est receptum. Et sic infero,ꝙ Episcopus potest esse testis,non solum corā suo vicario generali,cum quo facit idem cōsistitorium , vt d c.2.de ꝙ sue.in vi.sed etiam corā officiali foraneo,ꝙ est delegatus ad vniuersitatē causarum,vt no.in el.2.de rescriptis.Et in istis non est tantum dubiū,sicut in præcedenti qōne.Nā officialis generalis habet ordinariam,& sic iudicat iure suo,vt no.in c.licet, de offici.Vica.li.6.Foraneus vero seu delegatus ad vniuersitatem cārum, censetur quasi ordinarius,vt no.gl.in c.cum cām, de appti possent fieri obiectiones prædictæ in præcedenti qōne.Nam ab isto,cui est delegata vniuersitas cārum,appellatur ad ipsum delegantem,vt no.gl.in d.cle. 2.Item pt ordinarius vicario suo interdicere,ne cognoscat de certa cā,& illam in se assumere,vt nō.Inn.in c.Romana.de ap.li.6.& nihilominus pt esse testis in eadē cā corā illo,vt vult hic gl.nec doc.in hoc ꝺicunt,ergo idē dicendum ꝙ in præcedenti q.Sed dico , ꝙ in quęst. &d. Vinc. obseruabitur, ꝙ dixi in præcedenti qōne circa appellationem
12 & potestatem reassumendi cām,& sic limita ꝓdicta.An aūt maior iudex corā minori testificans,& falsum deponens,vel aliter vacillans,possit ab isto minori puniri,vide varias opi.quas recitat Spe.eo.tit.§.j.ver.qd si is,q,in 8. col.Et credo,ꝙ si iste maior habet iurisdōnem in minorem,iste nō poterit ab eo puniri , de
a maio.& obe.c.cum inferior,[a] & per Doct.in c.2.de const.li.6.in nouella.& in c.j.de rap.& in reg.cui licet,de reg.iu. li. 6.in mer. sed habebit recursus ad superiorē. Aut est maior respectu potestatis,sed non respectu iudicis, & tūc poterit ab eo puniri, quia hoc casu reputatur priuata persona.ar.in l.3.ff.de of.præsi.& co
13 rum,q̄ no.in iur.pre.† Gl.antep.q̄rit,pone, ꝙ iste remoueatur, vt in causa deponat,nunquid aduersarius,qui eum impetrauerat in iudicem,poterit obijcere in personam crimina, vel defectus,vt sic eum repellat a testimonio? Et respondet,qđ nō, quia eum semel approbauit.Idē Inno.hic,& multi alij. Sed tu distinguе,vt no.Inno.in c.cum venerabilis.de excep. & ibi se remittit Io.And.Nam hoc procederet, si vellet obijcere tale quid, ꝙ etiam repulisset ab officio iudicandi,alias secus. Et dic, vt dicet plenius,& vide de materia huius c.in Spe.ti.§.j.versi. quid si impetres,& quatuor seq.Op.& videtur, ꝙ non erat opus relaxare hanc suspensionis sententiam,cum esset lata post appellationē legitimam,in c.per tuas,de sent.excommu.Gl. fi.sol.ꝙ ad factū refertur hęc relaxatio,quod no.quia verbum , Relaxatio, non semper refertur ad ius. Vel secundum Host.dic,ꝙ stat proprie, quia appellatio nō potuit impedire ipsius vires, cum causa fuisset cōmissa,appellatione remota,& antequam emanaret hæc Decr.casus iste non erat decisus,& sic non poterat appellari , ꝙ c.pastoralis, de ap. sed superioris officio debuit relaxari grauamen,vt ibi.quod no.Tenet ergo excommunicatio lata post appellationem in se iustam,ex quo non est iure expresse approbata appellatio,& causa fuit commissa app.re.quod no. pro intrelectu c.pastoralis.præal.Et faciūt hæc ad similem quæstionem, quare causa ista remittitur ad priores iudices,a quibus ratione grauaminis fuit appellatum,contra c.accepta. de appell.Inno.
b dicit,ꝙ hoc processit de voluntate partium.loan.[b] And.sentit ut prædixi , ꝙ hoc fuit propter probabile dubium huius casus, qui non erat hactenus determinatus. Qđ placet, & est notabile verbum.Nam causa non remittitur propter timorem suspicionis ex præcedenti grauamine tm̄ quę ratio cessat, vbi casus
14 est dubitabilis,ar.in l.regula ff.de iur.& fac.ign. † Vltimo quærit,nūquid esset locus dispositioni huius c.si vnus tantum esset datus iudex? Host.ꝙ sic.Quod satis placet eadem ratione.& dicit ꝙ hanc subrogationem posset petere illemet,qui illum impetrauit in iudicem,si probabili errore ductus in iudicē petiit, vel si corruptus fuisset eius procurator, qui illum impetrauit, quod placet.

ADDITIONES.

a Inferior.Aduerte,ꝙ illa regula,quod maior nō potest puniri ab inferiore, non procedit, quando maior se subiicit iudicio minoris.ca.peruenit.11.q. j.c.mādatis.& cap.auditum 2.q.5 Item si maior deliquit in territorio minoris.auth.qua in prouincia. C. vbi de crimine. agi oportet. & ita prædictam regulam declarat.Gof.in summa.tit. de iudi.in j. col. Ex quo ut dicendum, ꝙ maior testificans falsum corā minore,possit ab eo puniri.quia videtur le subiicere,& quia delinquit in sua iurisdictione. Seb.Sap.

b No.sing. ista uerba aurea.& pro hoc, quod dicitur de casu dubio, beneficij, quod no.in fin.Bar.& Ang.in l.ff.de pœ.iud.qui ma.iud.& gl.infi.de obli. quæ ex quasi delict.in prin.Itē no.hic duas singulares limitationes & peregrinas ad id, quod habetur per glo.ord.& Docto.in capitu. ut debitus.de app.vbi dicitur, quo si iudex appellationis pronūciat bene appellatum ab interlocutoria,ad eum deuoluitur cognitio super toto negotio principali. Nā hoc fallit.Primo nisi iudex a quo , male pronunciasset in casu valde dubio , per papam non decilo , quia tunc licet pronuncietur bene appellatum, non deuoluitur cognitio totius causæ ad iudicem ad quē.Secundo fallit,nisi postquam appellatū est a iudice a quo,ei sit adiunctus nouus officialis,puta quia ubi erat unus officialis ad idē tribunale, modo facti sunt duo, nam licet pronūcietur bene appellatum,sit remissio ad illos iudices, a quorum uno fuerat appellatum, secūdum D.Ant.hic.Sed forte idem erit, si dus officialis est iudici a quo adiunctus,sed ei soli alius officialis est subrogatus, & ipse,a quo est appellatum, desist esse officialis,quia tūc licet pronūcietur bñ appellatum,sit remissio ad primum tribunal,a quo est appellatum.Et hoc videtur approbare tex.in c.dilecto in fi.per quem si hoc est verum, dic tur singularis limitatio,cæteris omnibus elegantior & præstantior, ad quā in d.capitu.vt debitus,quam tertiam limitationem credo veram, quia cum appellatio ab interlocutoria iustificetur, non tantum ex iniustitia, quæ ex ipsa culpa & iniquitate iudicis,vt no.Bar.in l.per hanc.circa princ.C.de tempo.appel.& do.Anto.in c.ex parte.circa princip. fup. eod. tit.hic est ratio præsumptiuæ futurę iniquitatis seu culpæ iudicis in iudice fubrogato,quæ militabat in illo iudice,a quo fuerat appellatum,propter præcedentem culpam in interlocutoria prius adhibita.Sed secundam limitationem.do.Anto.hic de adiuncto iudici a quo , credo veram , quia licet adiungatur alius officialis,non propterea cessat ratio , qua præsumatur iudicem a quo grauare in futurum in toto negotio propter culpam & grauamen adhibitum in præcedenti interlocutoria , ex quo etiam ipse cum suo collegā ei nouiter adiuncto habet iudicare, quod forte procedit, non solū si ei adiungatur vnus officialis,sed etiam si adiungerentur plures,quia posset cæteros homines trahere in suam sententiam. l. si in tres. ff.de ædil. edict. dictum D.An.hic potest sustentari,si iste officialis , qui nouiter adiungitur indici a quo,præsumptionem futurę culpæ in toto reliquo negocio remoueret ob reuerentiam,quam habebit ad collegam suum,si tanta sit honestatis,quam ita non habent alij collegæ.ad hoc all.tex.in Auth. si uero committerit.C.de iure.cogita tamen bene,quia ista sunt noua & cōsideraza ad hoc passu. Seb.Sap.

SVMMARIVM.

1 *Ex sola fundatione ecclesiæ acquiritur ius patronatus , quod transfunditur in hæredes.*
2 *Testis ,tunc videtur recipi,quando admittitur ad iuramentum.*
3 *Differentiæ inter capitu.nostrum,& capitu.quoniam frequenter.ut lite non contesta.*
4 *Remedium capi.nostri,an competat reo,vel actori,& qualiter procedat.*
5 *Ecclesia potest agere triplici via contra illum,qui eam ædificauit, & remisit ius patronatus.*
6 *Vnum remedium extraordinarium non tollitur per aliud.*
7 *Practica probandi,uel reprobandi instrumenta antiqua, & qualiter probatur,quod scriptor fuerit notarius.*
8 *Denunciatio,de qua in cap.nostro,an personaliter,an domi sit facienda.*
9 *Attestationes receptæ secundum formam c.nostri,an ualeant,si is qui produci,agit contra alios.*
10 *Coram quo iudice examinentur testes ad perpetuam rei memoriam.*

CAP. XLI.

Significauit. Ne ꝓbationis copia pereat,cōsanguineo aduersario recipiunt, & publicant testes,quos reus induxit.h.d.In prima parte petitio,i fcda iudicis datio,ibi, Quo circa. Cas' literalis.Quidā nobiles fundauerūt ecclesiā S. Nic. Sabi.dic.& libera est se volentes,tempore fundationis, dixerunt se nihil iuris retinere in ea. Sacerdos illius ecclesiæ, cum super tali libertate nulla instrumenta facta fuissent, timens ne processu temporis prę-
1 tionis copia deperiret, petit a Do. Papa sibi prouideri. Vnde Papa mandat iudici Sabi. quatenus testes idoneos, quos idem ꝑsonos duxerit præsentandos,examinet diligenter, & eorum dicta in publica instrumenta redigi faciat,denunciatione premissa fundatoribus antedictis, vel eorum hæredibus,vt receptioni testium interfint,si velint,& super tali denunciatione fiat publi
1 cum instrumentum. Bern.† Nota. primo, quod ex sola fundanone ecclesiæ , a acquiritur ius patronatus , licet fundator hoc ius expresse non retinuerit. Sufficit enim quod fundationis tēpore illud ius non remiserit,vt hic bene probatur. Facit cap.nobis,de iure patro.& 16. quæstio. 7. cap. decernimus, quod quidem ius transit etiam ad hæredes , licet expresse fundator non dixerit,argumen.hic. vbi citantur hæredes in examinatione testium: nam si eorum non interesset, non citarentur,facit capit. filiis.16.quæstio. 7. No.2.ꝙ pars, contra quam producuntur testes citari debet, non solum quando producuntur testes diretem causa iam in iudicium deducta; vt in c. 2. supra eo.sed ēt quando producuntur indirecte quadam via extraordinaria ad futuram rei memoriam, vt hic.& in Auth sed & si quis. C.eod. secūdum vnum intellectum:eadem enim est ratio in vtrisque. semper enim debet præmitti citatio , vbi agitur de præiudicio absentis.3.q.9.c. caueant,& c.omnia.Not. , ibi, Confici facias, ꝙ pars aduersa non præsumitur citata in examinatione testiū, oportet enim ad testimonij validitatem, quod constet de citatione.Pro hoc,quia solemnitas extrinseca non præsumitur.l.q̄
2 cunque. ff. de public.& dixi in c.tuis supra eodem.† Nota.4.ibi Receptioni , ꝙ testis videtur recipi,quando recipitur ad actum iuramenti.habetur enim tunc testis pro recepto l.quādo.C.eodem.facit ad ea, quæ dixi in capit.licet,de proba.loquitur enim hic, vt intersint,non examinationi, cum fiat secrete, vt in c.venerabili,infra eod.sed vt videant illos iurare.sup.eo.cap.2.& faciant interrogatoria, si velint, vt in c.1. infra eo.tit.lib.6.& hoc vltimum no.quod expresse voluit hic Ioan.And.Oppo.contra ter.de.cap.quoniam,in princ.sup. vt lit.non contc. vbi ante lit. contest. recipiuntur solum testes, de quorum morte, vel absentia timetur.hic autem recipiuntur omnes ꝙ instincte.† Gl.2.ta cite soluēdo,dicit, qđ multiplex est differentia inter casum huius capituli, & illius, & ponit quinque differentias, & quartam impugnat. Examinemus primo has differentias, quæ faciūt ad intellectum vtriusque c. & demum inferam ad verum intellectum vtriusque. Prima differentia,secundum glo.est illa, quam præmisit,ꝙ hic recipiuntur indifferenter omnes testes,ibi solū tenes & valetudinarij, &c. Secunda quia hic statim dicta testiū publicanē ad æternam rei memoriam, ibi non publicantur,sed differtur publicatio fienda cum aliis recipiendis post litis cont. debito tempore fiendam.Spec.eo.tit.§.nunc tractemus.ver.in hoc autem,tenet publicationem non fiendam, etiā in casu huius cap.& c.Albericus, inf.eo.Mouetur, quia cum hæc receptio fiat in fauorem rei,non debet redundare in eius præiudicium,quod fieret,si dicta publicarentur,cum non liceret postea alios testes producere.Et ad hoc cap.&c. Albericus.respōdet,quod dicta testium publicantur.i.in publicam scripturam redigentur : sed primum dictū communiter hic tenetur:& sequitur Bar.in d.Auth.sed & si quis,& expressius Io.And.in loco prædicto.in addi.in ver.sed quos.Nec valeret ratio Spec.secūdum eum , cum reus possit omnes testes ab initio producere, & omnes præsentes non sunt potest differre.Et idē in actore, in casu, quo agere potest , quod quando sit, inf.dicetur.Et hoc ideneas.Posset tn̄ dici,ꝙ aut pars producens petit dicta publicationem,& debet fieri publicatio, quia succedunt loco publici instrumenti,vt satis colligitur hic. & inf. eo.cap. Albericus.Ideo eodem iure censeri debet,argu.cap.eccl'esia,vt lit.non conte.Aut inflat, vt non fiat publicatio, & non publicabūtur.Est enim qd imputandum actori,quare agit.Tertia differētia est,quia in casu quoniam non valent post annum,nisi intra annum produ cens agat,vel denuncier illi, ꝫ quem inducti fuerunt, isti aūt potuerunt valebunt,tanquam publicum instrm. Hęc dicta mihi nō placent:nam denunciatio ibi requiritur,qñ fuit facta receptio in partis absentia,sed hic loquimur, qñ denunciatio præcessit:vnde si ibi præcessisset,non, esset necesse intra annum agere,vt satis colligitur in tex.& gl.& die de hoc,vt ibi plenius no. Quarta differentia, contra illos potest obijci, in personas, contra istos non constat de denunciatione sibi facta. Intellige, ꝙ tunc nō oppositit,& hoc tenuit Vinc.Sed hoc non placet gl.nec vī placere Docto.hic: nam licet pars requisita non venerit,vel venerit,& tunc non opposuerit,non tamen per hoc infertur,ꝙ amplius opponere non possit. Solum enim est statutum contra non venientem,vt testes recipi possint,ac si fuisset præsens,in c. 1.supra eod. non ergo debet infligi alia pœna iure non expressa,licet, vt non possit deinceps excipere contra personas testium. Ad hoc quod in simi.glo. in c.fin. de iure patro. & vide glo.no.in c.2.de dolo & contumac. lib.6. quæ dicit,quod licet, quis sit contumax in vno actu, non per hoc censendus est contumax in alio : & videtur in terminis nostris esse quasi casus in cap.accedens, il 1.vt lit. non contest.Nec obst.si fuit præsens,& non opposuit. Per hoc enim sibi non parat præiudicium, cum sciat facultatem opponēdi competere etiam post receptionē testium, vt in cap.præsentium , supra eodem.Sed aduerte,quia Vincē. potuit dicere verum certo casu,scilicet post publicationem. Nam hic recipiuntur & publicantur, ergo postea non licet opponere cum præsumatur malitiose facere, si a principio non fuit protestatus,vt in d. cap. præsentium.Ideo concordarē has opin.hoc modo: quod ante publicationem licitum est opponere, siue fuerit præsens in actu receptionis,siue absens.& ꝙ cedat dictum glo. Post publicationem autem non licet , nisiin casibus cap.præsentium,& procedat dictum Vincē. & hoc credo verissimum, licet Doct. communiter videantur reprobare dictum Vincen.& non bene iudicio meo. Quinta differentia, hic producuntur testes,vbi nō mouetur,nec timetur lis in præsenti:ibi secus, quasi cessaret hoc remedium extraordinarium, ex quo de proximo sperat lis , in qua ordinarie poterunt testes produci.Expedita est glo.vsque ad ver.& not. & ibi examinat vsque ad fin. an remedium huius cap. competat actori,an
4 reo tantum.† Et Ioan.dicit,quod reo tantum. Nec obst. text.in l.leg.Aquilia,vbi ex parte actoris recipiuntur testes ad lit.contest.ne tractu temporis facultas probandi pareat , quia testes sibi confignantur.Et sic intelligebat dominus Azo. illam l.secūdum glos.& dic confignantur.i. sigillo claudūtur,& publicātur demum post lit.contest. quasi loquatur in casu cap.quoniā in princip.vt solum recipiantur testes,de quorum morte vel absentia timetur,vt ibi no glo.secundum vnum intellectum.Sed glo.hic concludit contrarium , dicens hoc habere locum in actore quandoque, per d.l. in leg. Nam ibi dicta publicantur,sicut hic, & sententia fertur, sed solum differtur condemnationis examinatio in euentum, conditionis. Hoc ideo dicit , quia debitum erat ibi condictionale.Fatetur tamen glo.quod testes in cap.quoniam,non publicantur. Et idem in Authen. eo.titu. secundum vnum intellectum : & si vis intelligere, quod d.authen.loquatur in casu huius cap.scilicet,quod testes ibi recipiātur ad æternam rei memoriam,tunc dicta publicātur,hoc vult in effectu gl.ista vsque ad fi.Et licet habuerit bonum intellectū, vt arbitror, tamen non recte soluit ꝫrium in prin.formatū,sed assignando alias differentias inter casum huius c.& dicti c.quoniam,multiplicat inconueniētia.Nam de hoc quærimus,quare in casibus huius c. aliud obseruatur, quàm ibi , nec apparet, an,& qñ dispositio huius c.locum habeat in actore, sed simpliter dicit,quod quandoque habet locum in actore,& non dicit quādo.Inn.enim clarius hic loquitur. Dicit enim ꝙ forma huius c.competit,& quando quis est in possessione alicuius iuris, quod dicit suum , sed dubitat morientib. aliquib. testib. ꝙ sunt huius iuris conscii , ꝙ aliquis posset sibi mouere quæstionem, & obtinere, deficientibus sibi probationibus.Est enim iustum secundum eum,quod hic statuitur,quia nisi inuentus esset iste modus prouisionis,deperire posset ius talium personarum possidentium,cum ipſę agere non possint,cū possideant,nec alios possint cogere ad agendum , C. vt nemo inuit. per to. Merito enim statuitur,secundum eum, ꝙ omnes testes recipiantur,& publicentur eorum dicta perpetuo valitura. Si tamen esset aliquis in possessione,& haberet actionem contra alium, vt inter dictum, vti possidetis vel confessoriam , tunc non haberet locum,secundum eum,forma huius cap.sed illius cap.quoniam. Nec obst. illa lex. in l. Aquilia, quia lex procedit secundum tenorem illius Decre.quoniam, in princip. ex quibus verbis clare videtur velle in summa,quod cap.quoniam, procedat in eo, cui competit facultas agendi,vnde non debet sibi succurri per hoc remedium extraordinarium, sed tātum recipiuntur testes, de quorum morte,vel absentia timetur.Hoc vero cap. seu eius forma,procedit,quando nullum ius agendi competit possessori.Nam nisi sibi prouideretur,posse ius suum deperire,mortuis testib. sui iuris conscīis.Hoc vult in effectu Innocen.sed contra dictum suum aperte facit iste tex.iuncta gl.pen.Nam hic competebat isti presbytero confessoria,quæ datur in istis iuribus in corporalibus possessori,vt in l.& si forte,ff. si serui.vend.not.gl. in capit.in examinata,de iudic. capitu. cum ecclesia Sutrina.de cauſ.poſſ.Et idem Innocen.in vtroque loco.& nihilominus cō petit sibi remediū huius c. Host. qui aperte sentit istum potuisse agere.vt dicitur in glo.seq. rīdet, aliam lecturam ponendo. Dicit enim sub dubio hoc procedere,cum vterque potest agere,quasi dicat,ꝙ si iste q petit executionem testiū, solus potest agere,

ADDITIO.

a Ecclesiæ.Quod sola fundatione acquiratur ius patronatus,etiam ꝙ fundator sibi non reseruauerit,tenet Io.Cal.in consi.5.tit. de iure pat.Card.consi.11. incip.quædam societas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

agere non audiẽ petens, prout hic dicitur, quia habet remediũ ordinarium, aut vterque potest agere & tunc secus. Et hunc intellectum precisè ad istum tex. ponit Bar. in d. auth. sed & si gs. C. eo. nullam tamen mentionem facit de hoc dicto Hostiẽ. sed vt habeas clare totam materiam, distingue sic post Bart. in præalle. loco, faciendo tria membra, q aut testes petũtur examinari ex parte actoris, aut ex parte rei, aut ex parte illius, qui potest esse actor & reus. Primo casu, aut actor põt statim agere, & non auditur intentando hoc remedium extraordinarium, sed habet locum regula, quod lit. non contest. testes non repiciuntur, nisi pro vt habetur in d.c. quoniam. Et est ratio, quia non debet prius cã instrui, quam inchoetur. Si vero actor non potest de p̃senti agere, & tunc aut facultas agendi non potest competere, nisi post examinationem testium, & debent tunc oẽs examinari, prout hic dicitur, quia non est quod sibi imputet, quare non agat. Pone exemplum, vult quis petere bonorum possessionẽ, oportet, quod faciat prius fidem de testamento. de quo prius facere non potest, nisi per testium examinationem, quia non fuit factum in scriptis, ad hoc l. publicati. C. de test. & C. de bon. pos. secundum tab. l. 1. & 2. & ff. quemadmo. test. aper. l. 2. Aut possibile est ius agendi superuenire testibus non examinatis, & non auditur indistincte, sed tãtum respectu testium, de quorũ morte, vel absentia timetur, secundum dictum Bart. in d. auth. sed si quis. & sic videtur intelligere dictam l. in lege Aquilia. Ex hoc videtur sentire, q̃ si debitum est conditionale, vel in diem, ex quo conditio, vel dies potest extare ante mortem testium, non dẽt fieri examinatio testium, de qua hic. Sed gl. sentit hic contrarium, allegando illam legem, & ideo dixit. Quandoque. Idẽ contra opinionem Bar. aperte sentit Innoc. in d. c. quoniam. in princip. in ver. absens. & Ioan. And. in addit. Spec. in loco superius alleg. sequitur do. Ant. hic, & hanc partem puto veriorem, & magis consentaneam literæ illius l. in lege Aquilia. & æquitas maximè illam suadet, cum enim non possit agere de præsenti, & nihil incertius hora mortis, æquum est ei subuenire, prout hic dicitur, cum nullum in hoc, sed in contrarium, periculũ esse possit. Item facit gl. no. in d. c. quoniam, in prin. super verbo, subtrahantur. quæ dicit, q̃ si dubitatur, an testes varient dicta sua propter moram, sunt recipiendi. cum ergo in tempore conditionis, vel diei existentis, possent testes dicta sua variare, vel fortuitis casibus non superesse, est merito prouidendum, prout hic dicitur. Venio ad secundum membrum, quando testes petuntur examinari ex parte rei, quo casu secundum omnes in
a differenter testes sunt recipiendi, & publicandi, a cum non sit sibi prouisum de alio remedio, ad hoc d. auth sed & si quis. & hic fm vnum intellectum. In tertio membro, qui is, qui petit, pt esse actor & reus, dicendum est idem, vt hic, fm vnum intellectum, quem. sup. latius declarauí. Licet enim iste posset agere, nihilominus, & aduersarius potest agere. Imputetur ergo illi, q requisitus non exhibet se promptum ad agendum. Nam isti sa cilius est intentare hoc remedium, quam agere, agat igitur ille, si in hoc prætendat præiudiciũ. & per hoc habes clarissime in-
5 tellectum istorum iurium, & diuersitatis rõnem. † Quæro acci
b piendo gl. b pe. an aliud e remedium poterat competere huic
c presbytero contra hunc patronum? Rñdet, q̃ sic: nam poterat agere, vt faceret ecclesię chartã libertatis, sicut pro apocha agit is, qui soluit, vt l. plures, C. de fide instru. & libertus agit contra patronum, q̃ faciat ei chartã manumissionis, quod no. hoc tamen est remedium ordinarium. † Ex quo nota. dq̃ vnum reme
6 dium extraordinarium non tollit per aliud. Nam licet com-
d petat remedium de quo in gl. nihilominus etiã competit istud, de quo hic in tex. & vide gl. in l. de pecorib. C. ad l. Aquil. & qđ no. in c. fi. de collu. & Insti. fi qua. pau. fe. di. in fin. & in Specu. de instr. edi. § postquam, versi. quid si debitor. & per Bar. in l. si fini ta. §. eleganter. ff. de dam. infe. vbi generaliter tractat, an, & quãdo reus agere potest, & quomodo, & quando faciendum sit in strumentum. Die ẽt extra gl. q̃ potuisset presbyter etiam agere via ordinaria, intentando confessoriã, vt sup. dixi, dicendo hoc ius libertatis ecclesię competere, & sic petere pronunciari. Cui autem competet data libertate, ius præsentandi? Dicit Vincen. quod si ecclesia est collegiata, collegium libere, eliget, alias cessante collegio, Episcopus libere proui debit, sicut in alijs, sup. de elect. c. 1. & 16. q. 7. c. omnes basilicę. Dic ergo, q̃ ecclesia ista re manet libera in dispositione iuris communis, si ius patronatus non competeret. Gl. vlt. est clara, sed contra eam, & contra tex. opp. videtur enim, q̃ denunciatio fienda patrono probari possit, nedum per instrumentum, sed etiam per testes. Item per sigillum authẽticum, iuxta ea, quæ habentur, & no. in c. fi. de fide instru. & c. licet vniuersis, de testi. Doc. fatentur cõtrarium, sed quia testes isti æque possent deficere, sicut in principali, quos recipi mandat, merito consulitur, vt de hoc fiat instrumentum. Et si diceres, nonne etiam probatio instrumenti potest antiqua ri? Item post centum annos negari poterit scriptorẽ instrumenti fuisse tabellionem. Respon. Host. quod in primo casu prouidebitur per secundam publicationem, & reuocationem, de
consir vti. vel inuti. c. cum dilecta. In secundo forsan extabunt plura instrumenta eiusdem manus, per quorum comparatio-
7 nem poterit roborari C. de fide instru. l. comparationes. † Nonsingulariter hoc dictum, ex quo potes sumere practicam probandi, & impugnandi hęc instrumenta antiqua. & vide Inn. in c. veniens. de ver. sig. in 6. vbi tractat qualiter probetur, q̃ scrip-
8 tor instrumenti fuerit notarius. † Sed quæro, vbi fiet hæc denũciatio, de qua in tex. Host. dicit, q̃ ad domum, si absens est, arg. de cle. non resid. c. ex tuæ. & sup. de eo, qui mit. in po. cau. rei ser-uan. cap. fin. Innocen. putat, quod data illius absentia, debet expectari, si sine periculo hoc fieri potest, donec personaliter citetur, argumen. ff. quę senten. sine appella. rescind. l. 1. §. item cum ex edicto. dicens notabile verbum quod iura, quæ dicunt sufficere citationem ad domum, ponunt casus speciales, & remittit ad no. in cap. fi. de eo, qui mit. in poss. Vide de hoc, quod plene dixi in cap. 2. supra eod. & est veritas, quod requiritur citatio personalis, ex quo nunquam fuit in iudicio, nec imminet periculum: secus si præcessisset contumacia, secundum dom. Antchic. Sed posset dici, vt arbitror, quod cum hoc casu non agatur de graui præiudicio, poterunt testes recipi citatione facta ad domum, si principalis se absentauit, procuratore non dimisso. Nã hoc casu proceditur ad missionem in possessionem ex primo decreto, ex citatione domi facta, iuxta no. in d. ca. fi. Sed si esset præsens, deberet citari personaliter, & non ad domum, cũ hæc sit prima citatio, vt in cap. causam quæ, & quod ibi not. de dolo & contumac. Vide tamen, quod scripsi in prælegatis iuri-
9 bus. † Vlterius quæro, an attestationes receptæ secundum formam huius Decreta. valeant, si is, qui produxit, agat cõtra alios Innocen. & bene, quod non: Secus dixit, si alius agat contra eũ. & hoc ideo, quia res inter alios acta, &c. de fide instrumen. cap. inter dilectos. Hoc limitat verum, nisi alius succesisset in ius il-
lius,

ADDITIONES.

a Et publicãdi. Hoc non vt verum, quia est prouisum, vt possit petere, q̃ imo natur silentium actori, vt tradit Bar. Ang. & Pau. de Cast. in l. si contendat. ff. de fideiu. facit l. diffamari. C. de ing. manu. Sed vide solutionem per Fab. in col. pen. respondentem, q̃ prædictum remedium competit ex æquitate, & fic est extraordinarium, vnde sequitur illud, quod dicit Abb. hic, q̃ vna remedium, extraordinarium aliud non tollit. Seb. Sap.

b Not. istam gl. in fi. sui, quia sentit, q̃ quando secundũ leges ciuiles datur cognitio ex lege secundum canones intentatur officium iudicis, & a doctrina dicto ex lege secundum canones intentatur officium iudicis, & a doct. hoc non ponderatur.

c Aliud. Vtrum debitor soluens possit cõpellere creditorẽ, vt sibi faciat instrumentum liberationis, vide hic per do. Ant. in 7. col. & p gl. & ibi latius per Ioan. & Barqui alleg. hanc gl. in l. 2. in prin. ff. sol. mat. Et ad hanc materiam, vide bo. rem in c. longi inquitatem. & c. fæpe. 12. q. 2. & vtrum possit compellere debitorem vt faciat mihi instrumentum de debito conditionali, vide Paul. de Cast. in l. omnibus. ff. de iud. & vide Pau. de Ca. in d. l. 2. vbi alleg. quædam alia notabilia. Et dicit, q̃ de hoc est gl. in l. chirogra. de admi. tut. & in l. pupillus. ff. de pupil. Et dicit, q̃ de hoc habetur plene per Bar. in l. 4. §. nũc de effectu. ff. de iudic. & in l. si finita, §. eleganter, ff. de dam. infe. hic alleg. per do. Ant. & Abb. & vide ad idem Paul. de Ca in l. si mulier. ff. de condi. ob cau. Et ad hoc operame facit, quod no. do. Ant. in c. sinuantem cir. fi. de restr. & quod ibi notatur & de quæstio. hic posita, per do. Ant. vide per Inn. in l. huiusmodi. § fi. ff. de iure patronatus. Item facit, quod no. Bar. in l. 1. ff. de fideiussor. & quod ibi notatur. Item facit, quod no. Bar. in l. si pecuniam. ff. de pig. ac. Vel potero pro recuperatione apochæ agere condictione ex lege, vel officio iudicis, vel l. diffolutæ, & quod ibi no. C. de cond. ex lege. Et si solui debitum creditori, & ipse non vult mihi facere instrm quietationis, uel liberationis, possum ipsum compellere vt faciat, & castet instrm debiti. Ita sing. no. Bar. in auth. cassa. in fi. C. de sacrosanctis. Adde, quod nunquam possum compellere aliquem, vt faciat quietationem generalem, secundum Bar. in l. cum Aquilia. ff. de transa. Item vide Bar. in l. si ita fuerit. 1. ff. de manu. testa. ubi dicit, quod iussus reddere rationem, redere tenetur volumina rationum.

Adde, an creditor teneatur facere quietationem debitori de recepto, Bald. consi. 349.

Circa hoc, an debitor soluens creditori, possit petere à creditore, q̃ faciat instrm debiti, vt ra hic dicta, dicas, q̃ potest petere, & facere sibi instrm obligationis, per no. in l. nihil interest, C. de sol. & per no. in l. Lucius. ff. de pign. Et adde, q̃ soluens creditori, apud quem pro eo intercessit fideiussor, est liberatus, & pignus dederat, potest a fideiussore pignus repetere l. fideiussor. in fin. ff. de fideiuss. Et si pignus est penes creditorem, soluens creditori, pignus repetit a creditore, & si soluerit partem, potest etiam partem pignorum repetere. l. quamdiu. & ibi Bart. & do. no. C. de distrac. pig. & l. si necessarius. § 1. vnus. ff. de pign. act. Et adde, quod debitor habens duas quietationes vnius tantum debiti, potest repetere a creditore vnam solutionem, tãquam indebitã casus est singula. in l. ne casus. C. de discussio. lib. 10. secundum vnum actu. quam posuit Bal. in l. seruo. in § fi ab impubere. ff. de leg. 1. & nide Lud. Ro. in fing. suis in uer. gemignata. in uer. quæro quidam &c. ubi dicit hoc tex. singulariter notandum. Ant. Frar.

d Ex quo nota. Vide circa istam materiam Bal. in l. 1. §. per hanc & ibi gloss. & de rei vend. & Bal. in l. prouinciali. ff. de no. ope. nun. vbi multum eleganter loquitur, & vide omnino Pan. in c. ex parte. de resc. & Docto. in 9. præsumptionibus. Insti. de actio. Ber. Force.

lius, contra quem testes fuerunt recepti. de quo vide plene per Ioan. And. in addi. loco prælle. Si autem testes fuerint recepti in terminis c. quoniam. 1. resp. dicit Inno. q̃ si attestationes aperuntur de consensu partium, etiam ante lit. contest. valebunt ad eternam rei memoriam, siue ille agat, qui eos produxit, siue ille cõtra quem producũtur, quia isto casu forma illius Decre. conuertitur ad istum, qđ no. Sed si aperiantur parte altera nesciente, tunc non valerent, nisi tunc postea accederet consensus partis, & hoc qa non debent aperiri, nisi post litem cõtestatam tempore suo. † Vltimo quęritur, coram quo iudice debet fieri
a hęc examinatio testium ad ęternam rei memoriam? a Dic, q̃ coram iudice principalis causæ. Si enim hæc causa mouetur p fundatorem, ageret contra ecclesiam coram iudice ecclesiastico, merito testes debent recipi per eundem iudicem, cum hoc sit pars causę principalis. Et idem dic, vbicunque testes recipentur super aliqua exceptione, antequam causa moueatur, vt not. per Feder. consil. 230. per Bartol. in l. societatem. §. arbitrorum, ff. pro so. vide quod dixi in c. si quis contra clericum, de fo. compe. & hæc sufficiant.

ADDITIO.

a Memoriam. Vide Bar. in l. cum hi. §. transactionem, ff. de transa. & do. Ant. in c. Cognita uallis, in 4. col. vers. venio ad quartum. inf. de iureiur. Item, quãdo habeat locum ista examinatio, de qua in hac decre. & in q̃bus casibus, vide late per Bal. in sua Marg. ad Inn. in vers. silentium, in 1. q. Item pro illo dicto Bar. in d. §. transactio. vide eum in simili q. idem tenentẽ in Lna & postea §. fi minor. ff. de iureiur. & in l. societatem. §. arbitrorum, in 5. col. ff. pro so. Itẽ adde, qđ fieret si talis reus, cuius exceptio nõ erit, pbãda p testes, sed alio mõ, et timet, ne pereat sibi probatio, quid erit fiendum, cum non possit hoc fieri pub icata super deceptione. Et respondetur, q̃ sic, quia ista est noua materia, & licet habeant partem inclusam de anequa, non oportebit iterum probare monasterium fuisse decepcum, sed de nouo nunc determinabitur quãtitas deceptionis. & sic cessat timor subornationis, cum ratione adiuncti vitiatur nouum capitulum. sicut in simili vides cum additur, q̃ fuerit subornati falsium dixerunt, iuxta not. in c. licet, de probat. & per gl. in clem. 2. de testi. Hęc colliguntur ex hoc cap. & c. cũ causa. inf. de emp. & vendi. quæ in eodem facto loquuntur. Not. ex hac casus positione, q̃ agens alternatiue, vt rescinda tur venditio, vel supplcatur iustũ prętium, non adstringitur ad probandum verum valorem rei; sed satis est in genere probare deceptionem vltra dimidiam iusti pretij: hæc enim probatio facilior est, quàm determinare certum, vel iustum pretiũ. sufficit enim, q̃ res valeat vltra dimidiam, per vnum Bonon. vt dicit glos. in d. c. cum causa, hæc enim probatio sufficit ad re scindendum contractum. Sed si emptor dixerit se velle supplere iustum pretium, poterit de nouo probari determinatus valor rei, vt hic. No. 2. q̃ verus valor rei[a] potest per testes proba-

SVMMARIVM.

Agens alternatiue, vel quod rescindatur venditio, vel quòd suppleatur iustum pretium, non adstringitur ad probandum verum valorem rei.

In eadem causa, si vnus producitur contra alium plures, non præsumitur inimicus.

Testes inducti ad probandum valorem rei, qualiter deponant in causa scientiæ.

Exceptio inter contrahentes, an sit permissa de iure poli.

CAP. XLII.

Vm causa. Post publicatas attestationes, nouũ capitulum probari potest, etiam p testes antiquos. Ita communiter summatur. Sed secundum hoc nihil induceret de nouo hoc c. cum habeatur in c. fraternitatis, & in c. cum venissent, cũ multis sim. in. co. Ideo summo notabilius sic. Si in materia antiqui capituperitur aliquo addito, quod subijciatur necessitati probanpossint testes, etiam antiqui, publicatis attestationibus prodicti. d. In prima parte ponitur decisa petitio. In secunda cõmissio, ibi. Cum agitur. Et pone casum literalem, vt colligitur ex glo. 2. Monasterium S. Martini de Monte vendidit quædam tenementa cuidam Viterbien. postmodum sentiens se læsum vltra dimidiam iusti pretij, egit contra dictos ciues emptores condictione cap. cum dilecti, de emp. & vendi. seu l. 2. C. de rescin. vend. vt rescinderetur venditio, vel supplerent iustum pretium. Probauit monasterium in hoc iudicio se fuisse deceptũ vltra dimidiam iusti pretij, sed nõ determinauerunt testes; quã tamen illa læsio. & hæc probatio sufficiebat, si emptores vosuissent emptionem rescindere: sed quia dicebãt se velle iustũ pretium supplere, fuit dubitatum, nunquid monasterium possit de nouo probare quantitatem excessus, cum dicta testium sint pub icata super deceptione. Et respondetur, q̃ sic, quia ista est noua materia, & licet habeant partem inclusam de anequa, non oportebit iterum probare monasterium fuisse decepcum, sed de nouo nunc determinabitur quãtitas deceptionis. & sic cessat timor subornationis, cum ratione adiuncti vitiatur nouum capitulum. sicut in simili vides cum additur, q̃ fuerit subornati falsium dixerunt, iuxta not. in c. licet, de probat. & per gl. in clem. 2. de testi. Hęc colliguntur ex hoc cap. & c. cũ causa. inf. de emp. & vendi. quæ in eodem facto loquuntur. Not. ex hac casus positione, q̃ agens alternatiue, vt rescinda tur venditio, vel supplcatur iustũ prętium, non adstringitur ad probandum verum valorem rei; sed satis est in genere probare deceptionem vltra dimidiam iusti pretij: hæc enim probatio facilior est, quàm determinare certum, vel iustum pretiũ. sufficit enim, q̃ res valeat vltra dimidiam, per vnum Bonon. vt dicit glos. in d. c. cum causa, hæc enim probatio sufficit ad re scindendum contractum. Sed si emptor dixerit se velle supplere iustum pretium, poterit de nouo probari determinatus valor rei, vt hic. No. 2. q̃ verus valor rei[a] potest per testes proba-
ri: hoc pro tanto dico, q̃ verus valor non deprehenditur sensu corporeo, sed iudicio intellectus. Qualiter autem probabitur,
2 dicam, inf. cum glo. † No. ibi: Eosdem &c. q̃ in eadem causa põt idem pluries produci contra vnum; nec ex hoc præsumitur inimicus. Item potest produci super materia antiqui capituli, addito aliquo nouo, quod subijcitur necessitati probandi, & vtrũque facit ad materiam c. fraternitatis, sup. eo. Glo. 2. facit quatuor. Nam in prima parte ponit quasi casum, & declarat. & dic latius, vt sup. dixi in prin. in secunda parte ibi: Sed illi, Opp. videtur, quod primi testes non debuerunt nunc admitti. Aut enim tunc depositi erunt, & habemus intentum. Aut interrogati de vero valore, responderunt q̃ nesciebant, & non debent vlterius admitti, ne sibi contrarientur. Glo. sol. dupliciter, & bene, quod non fuerunt interrogati, nisi in genere de deceptione vltra dimidiam. Secundo, q̃ præsupposito, q̃ tunc dixissent se ne scire. nunc possent esse de nouo informati: & sic cessat contrarietatis. No. hanc solutionem, q̃ vbi factum habet causam permanentem, & non momentaneam, quis potest ex diuersitate temporis scire, quod aliquando nescivit, nec per hoc dicitur sibi contrarius, facit ca. ponderetur. 50. dist. Tertio opp. q̃ publicatis attestationibus non debuerunt testes de nouo produci. Respondet glo. q̃ super alio articulo non producuntur. Et dic, q̃ licet materia antiqui capituli nunc repetatur in genere, nihilominus in eo, q̃ additur de pretio determinato, videtur nouum capitulum; & sic cessat timor subornationis, quod declara, vt sup. dixi, & ponit Io. And. ad maiorem claritatem simile. Promisi tibi dare equum valoris decem florenorum, si sit maioris pretij, promisi vendere. agis, vt donem: satis est mihi ad intentionem tuam excludendam probare, quòd valet vltra decem, licet quantitatem non exprimam. Si autẽ agis ex parte secunda, quia vis, vt vendam, tunc per illos, & alios testes potero probare verum pretium. ita in proposito est dicendũ. Vlt. quęrit glo. qualiter probabitur pretium rei, & ponit quatuor theoricas. Primo, quòd ex quantitate redditũ, &c. vt in ea patet. Et no. vltimum, quòd non debet ęstimari ex affectu singu-
3 lari, sed communi æstimatione, vt l. prætia, ff. ad l. Falcid. † Ex
b hoc determinatur quæstio. Testes inducti a ad probandum valorem rei, dicunt, quòd res valebat centum, quia tantum ipsi dedissent, nunquid ipsi probẽt? Certe si apparet, quòd propter vicinitatem loci, vel aliquam aliam affectionem speciales, illud pretium dedissent, non probant; quia res est ęstimanda. secundum quod valet communi æstimatione, vnde Nic. de Ma. faciebat tria membra in hac materia, vt refert hic Ioan. Cald. Aut enim apparet testes, ex aliqua affectione speciali tantum velle dare; aut constat, q̃ non ex affectione deponunt, aut dubitatur. Primi duo casus sunt clari, quia in primo non probant, in secundo sic, in tertio dicit valorem probatum, quia ex quo de affectione dubitatur, standum est regulę, q̃ res tantum valet, quantum vendi potest, ff. de condic. fur. l. si seruus. 2. Vnde contraria loquuntur, quando de affectione constat ẽ saltem ex coniecturis. vnde dicit præfatus Nic. q̃ ęstimatio rei potest probar

ADDITIONES.

a Verus valor rei. Adde ad probandum verum valorem rei, quę requirãtur, & quæ admittatur probatio, sufficiatque, vide per Lanfr. de Oria. in c. quoniã contra. §. testium depositiones, nu. 92. vers. quæro secũdo. cũ duobus num. seq. sup. de proba. de qua per Alex. de Imo. consi. 85. Maria. Soc. consi. 8. incipiens, vers. & stant ista ibi, quinimo singulariter. vol. 1. Zach.

Quomodo probetur verus valor alicuius rei, vide Bal. in l. 2. in vlt. colum. C. de rescin. vend. vbi dicit, q̃ probatur per communem æstimationẽ. & ibi Bar. etiam post gl. dicit, q̃ probatur ex qualitate rei, & quãtitate redditũ. de quo etiam per Bar. & Bal. l. fi fundum per fideicom. in prin. ff. de leg. 1. & vide domi. Alex. in consi. 90. in 4. par. consi. & vide Bar. in l. filius, in §. fi quid alicui, ad fi. ff. de leg. 1. vbi dicit, q̃ probatur per vicinos dicentes, q̃ omnes communiter emerent rem, de qua agitur pro tãto pretio. Et adde, q̃ valor rei non probatur per testes, quorũ vnus deponit rem valere 10. & alter de ponit rem valere 25. quia tales testes dicuntur singulares. ita Bar. in l. fi. §. q indiuisam, ff. de leg. 2. & vide Bar. Ang. & Ale. in l. cum furti, ff. de in litem iuran. nec etiã probatur valor per instrumenta venditionũ pluries factarũ diuersis personis, & diuersis temporibus, secũdũ Bal. in l. 1. in vlt. col. C. de sen. quæ pro eo, quod inter. profe. Addas tamen, q̃ quando non probat valor per partes, iudex põt suo arbitrio ęstimare valorem, vel eligere ęstimatores, qui ęstiment, secundum Bar. in l. fi quod ex Pãphila, ad fi. ff. de leg. 2. & per Bal. & Bar. in l. 2. in vlt. col. C. de rescin. vendi. Et dẽt probari p testes ponentes de tpe presenti, & nõ de tpe preterito. Ita Bar. in l. cũ emptor, in §. fi. ff. de dam. infe. & in l. non intelligitur. in §. diui, ff. de iure fi. Et vide ad materiã, q̃ hãr in l. pretia rerũ. ff. ad l. Falc. & deniq; adde, q̃ pbat valor rei per æstimum cõis, qa pro tanto fuit posita in ęstimo l. hi qui. & ibi Bar. not. C. de prædi. nauicu. lib. 11. cuius contrarium tenet Bal. in l. 2. C. de rescin. vend. Et istud forsan ẽ uerius, nisi probaretur, quòd in æstimo communis, res esset allibrata, & æstimata pretio communi, quia tunc posset procedere dictum Bartol. alias apud me redditur multum dubium, quia solent in ęstimo communi res æstimari minoris, quam ualeant communi pretio, ideo cogitandum relinquo. Ant. Fran.

b Testes inducti. Vide Ang. Are. an §. fi quis agens, col. 3. Institu. de act. ubi late, quomodo probetur ualor rei, de quo etiam per Alex. in cõi. 85. in 3. col. in 2. uolum. & Maria. Soc. in consi. 8. incip. usis, uers. & stant ista, in 1. par. & ibi quomodo debeant formari capitula, seu articuli. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bari per teſtes, & per inſtrumenta, & per confeſſionem, & de
lationem iuramenti, per inſpectionem oculorum, per con-
iecturas, & per accidentia, ſicut eſt qualitas, fructus quan-
titas, communis venditio rei, & ſimilia, quæ faciunt ad æſti-
mationem communis pretij, opportunitas loci, & temporis.
Et dicit, quòd iudex ex talibus debet, cum videt rem con-
demnandum, æſtimare perſe, ſi nouit, vel ſi neſcit, per ſæ-
ſtimare, debet adhibere perſonas habentes rei notitiam, &
per eas facere æſtimare prius præſtito ſacramento. ad hoc ſup.
quod met. cau. cap.ſi. vnde male facit iudex, ſecundum eum,
& Calde. qui abſoluit reum, propterea, quia non eſt æſtimata
quantitas æſtimationis, vel intereſſe; ex quo conſtat eum con
demnandum, ſed dubitatur in quantum, faciet ergo, quod
eſt dictum, ad hoc de iureiur. cap. ex literis. Hæc ſunt eorum
verba, quæ licet ſint notanda, & inſtruant iudicem qualiter
ſe debeat habere, tamen non declarant, qualiter debeant te-
ſtes aperte deponere. Vnde aduerte tu clarius poſt glo. & Bar.
in l. 2. C. de reſcin. vend. & l. pretia rerum. ff. ad leg. fal. & ali-
quid per eundem in tractatu de teſte, quòd cum æſtimatio re-
rum, non comprehendatur ſenſu corporeo, ſed iudicio intel-
lectus, oportet quòd teſtis reddat cauſam ſui teſtimonij, etiam
ſi non interrogetur, alias non valebit dictum ſuum, per ea quæ
a dixi in cap.cum cauſam, ſupra eod. & ideo puto, quòd ſi teſtis a
dixit, Talis res valet tantum, quia tantum dediſſet: non valet
teſtimonium, quia non ſequitur, tantum dediſſet ipſe, & alij
teſtes; ergo tantum valet communi æſtimatione; nam poſ-
ſunt decipi pretio. Nec ſequitur: poterat iſtis pro tanto ven-
di, ergo tantum valet. Nam ſæpe aliqui decipiuntur in pretio,
vt in cap.cum dilecti, de emp. & vend. pro hoc gloſ. no. 10 q.
2.cap.ea enim. §. hoc ius, in verbo, vt plus. quæ dicit, quòd ſi
aliquis offert eccleſiæ pro re ſua plusquam valet, non debet
recipere id, quod eſt vltra iuſtum pretium. Et idem no. in ca.
1. de emp. & ven. Oportet ergo, quod teſtes reddant cauſam
concludentem communem æſtimationem, quæ cum variatur ex tempore, & ex loco vt in d.l. pretia, debet ſe reſtringere
ad locum, vbi res eſt, & ad tempus venditionis. vnde ſi res
produxit fructus, vel redditus, debent teſtes dicere, quòd ta-
lis res ſita in tali loco, tanti redditus, ſolebat vendi tali tem-
pore communiter pro tanto. Nec nocet, immo prodeſt, ſi
adderent, & nos etiam tantum dediſſemus, ſi fuiſſemus em-
pturi. & ſi iudex æſtimatores deputat, debent ſe informare ſe-
cundum prædicta. Si autem eſt res mobilis: tunc dicerent te-
ſtes ſecundum Bar. quòd valet tantum, quia pro tanto potuiſ-
ſet vendi, vt d.l. ſi ſeruus, ff. de condi. fur. Sed ego credo, quòd
idem ſeruandum ſit in re mobili, ſicut in immobili, omitten-
do quod dixi de redditu. Nam licet res potuiſſet vendi pro
tanto, non ſequitur, ergo tantum valebat communi æſtima-
tione. Nos enim debemus conſiderare communem æſtima-
b tionem. Debet ergo dicere, b quòd talis res tempore tali, &
loco, ſolebat communiter vendi pro tanto, vel communiter
reputabatur, quod valebat tantum, & pro tanto fuiſſet ven-
4 dita. & hoc notabis. † Oppo. vltimo, quòd pro deceptione
non competit remedium, quia licitum eſt cõtrahentibus, &c.
vt in gloſ. fin. quæ reſpondet, & illud licet vſque ad dimidiam
iuſti pretij, & non vltra. Aduerte, non intelligas, quòd ſit li-
citum, ideſt, quòd ſine peccato fieri poſſit. non enim eſt veri-
c ſimile, quòd lex, c maxime canonica, permitteret deceptio-
nem, argumen. opr. 14. q. 4. cap. quicunque tempore meſſis. &
in l. bonam fidem. C. de act. & oblig. Item ex alio, non debet
intelligi de deceptione doloſa, quia vbi dolus dat cauſam con
tractui, vel incidit in contractum, competit remedium contra
doloſum, prout no. in cap. cum dilecti, de emp. & uend. & l.
& eleganter, ff. de dolo. Vnde Innocen. in quadam additi. quã
fecit in cap. in ciuitate, de vſu. dixit quod illud habet locum iu
re fori, ſed non iure poſi. i. iure cœli, ſeu Dei. i. in foro peniten
tiali. Sed die clarius, quod aut interuenit deceptio re ipſa ſine
dolo, aut facto partis, & non datur aliquod remedium citra
dimidiam iuſti prætij, nec etiam credo, quod aliquod pecca-
tum ſubſit. Nam ſi nutritetur peccatum, tunc ius canonicum
daret remedium etiam in foro contentioſo, argum. in cap. fi.
de præſcrip. Aut interuenit deceptio re ipſa, dolo partis, quia
induxit doloſe ad uendendum pro minus iuſto pretio, & com
petet remedium etiam citra dimidiam iuſti pretij, ſecundum
not. in d. cap. cum dilecti. Aut interuenit deceptio ex re ipſa,
& ex propoſito, non tamen interuenit dolus partis, & procedat dictum Innocen. vt in foro contentioſo toleretur, ſed non
in penitentiali, quia non debebat pati proximum decipi, quẽ
debet diligere ſicut ſe ipſum, de pœn. diſt. 2. cap. charitas. §.
proximos. Si autem vterque ſciebat verum valorem rei, tunc
nullum ſubeſt peccatum, licet res ſit vendita pro minori pre-
tio, ar. in l. cuius per errorẽ. ff. de reg. iur. Et vide ad hanc mate-
riã quod no. Io. Cald. in c. nauigãti, de vſur. & hoc bñ notabis.

ADDITIONES

a Teſtes induſti. Vide Ang. Are. in §. ſi quis agens, col. 3. Inſtitut. de act. vbi late

quomodo probetur valor rei. de quo etiam per Alex. in conſ. 85. in 3. col. in 2. vol. & Maria. Soci. in conſi. 8. incip. viſis, verſic. & ſtante ſtila, in 1. par. & ibi quomodo debeant formari capitula, ſeu articuli. Seb. Sap.

b Ergo dicere. Adde quomodo debeant deponere teſtes de valore rei, Alexã. conſil. 97.

c Quod lex. An liceat cõtrahentibus ſe decipere, vide Ia ſin in §. ſed iſtæ, col. 15. Inſti. de act. Aret. in l. ſi quis cũ aliter. col. pe. ff. de verb. oblig. & in conſ. 95. incip. viſo legato, & practi. Papi. in forma libelli, in cauſa venditionis. ia verſ. pretio florenorum. & Bar. Vero. in tract. de ſimulatione contractuum, in tertio caſu principali, in ſecunda præſumptione. col. 3. Dixi late in l. 2. in 1. not. c. de reſcin. vendi. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Quæ ſpectant ad dignitatem epiſcopalem, poſſunt præſcribi ab inferiore ab epiſcopo, & ſede vacante ſpectant ad Capitulum.*
2 *In cauſa matrimoniali, an ſit ferenda ſententia in ſcriptis.*
3 *In receptione teſtium, qui interfuerunt ſententiæ, licet ſententia non appareat in ſcriptis, citanda eſt pars, dummodo non immineat periculum.*
4 *In actu, vbi interuenit ſcriptura, & eſt deperdita, qualiter examinãtur teſtes.*
5 *Qualiter facienda eſt exemplatio inſtrumenti, vel priuilegij.*
6 *Facta publicatione, an præſumatur facta parte citata.*
7 *Inſtrumentum exemplatum a notario ſine authoritate iudicis, de conſenſu partium, facit fidem.*
8 *Qualiter facienda eſt iſta publicatio teſtium, de qua in c. noſtro.*

CAP. XLIII.

ALbericus. Recipiuntur, & publicantur teſtes, qui interfuerunt ſententiæ, vbi per ſcripturam de ſentẽtia non apparet. In prima ponitur partis petitio: in ſecunda prouiſio, & iudicis datio. ibi. Ideoque Calus literal. Inter Albericum mil-
tem, & C. mulierem vxorem ipſius, coram Capitulo Rauenna
ten. matrimonialis quæſtio vertebatur, tandem ſententia di-
uortij lata fuit inter eos, ſed ſententia non fuit redacta in ſcri-
ptis. Poſtmodum vero contraxit cum alia, de qua filios ſuſce-
pit. ipſe vero timens ſibi, & filijs præiudicium generari, quia ſẽ
tentia non fuit redacta in ſcriptis, petijt a do. Papa vt teſtes, qui
interfuerant ſententiæ, reciperentur, & depoſitiones eorum in
1 ſcripturam publicam redigerentur † Ber. No. q̃ licet cauſa ma-
trimonalis ſit dignitatis epiſcopalis, vt in cap. accedentibus. de
exc. prælato. & ca. de conſang. & affini. nihilominus poteſt præ-
ſtari coram capitulo, vt hic. Quod intellige de iure ſpeciali, pro
ta ex priuilegio, vel præſcriptione. de quo vide bonam glo. in
c. literas. de reſtitu. ſpoliat. & quod ibi dixi. vel ſede vacante ſe-
cundum Doct. argumen. inf. de hereti c. ad abolendam. Ex his
a nota duo. Primo, q̃ ea, quæ ſpectant ad dignitatẽ epiſcopalẽ, &
non dico ordinem, poſſunt præſcribi per inferiorem epiſcopũ.
Secundo, quod nedum in iuriſdictionalibus ſimpliciter, ſed in
ſpectantibus ad dignitatem epiſcopalem, ex quo iuriſdictionalia
ſunt, tranſeũt in capitulũ, ſede uacãte. No. q̃ acta iudicij inter-
ptis publicis nõ redacta, poſſũt p teſtes ꝓbari. ad hoc c. q̃m ſin-
fi. X. de ꝓba. No. 3. q̃ ad ꝑpetuãdã memoriã alicuius actus, fuit
ẽ, q̃ teſtes, q̃ actui ſterfuerũt, p iudicẽ examinẽt, & eorũ dicta
2 in ſcripturã publicã redigant. † Oppo. ȝ ꝓdicta, & ȝ text. vt. q̃
hęc ſententia non tenuit, ex quo in ſcriptis lata non fuit, 2. q.
c. in primis & in c. fin. de reg. iur. lib. 6. C. de ſen. ex peri. recip.
to. Et per cõſequens nõ debet in ſcripturam publicam redigi,
ut in c. inter dilectos, de fide inſtrumen. Sol. glo. 1. q̃ hoc eſt ſpe-
b ciale in cauſis b matrimonialibus, ſicut ſeruatur in cauſis hę-

ADDITIONES.

a Epiſcopalem. Vide Cald. ſub rub. de præſcr. conſi. 2. vbi dicit q̃ inferior poteſt præſcribere cognitionem cauſarum matrimonialium, de quo etiam per Alber. in c. auditis. colu. vlt. inf. de præſcr. vbi Fel. quem ſequitur Roman. Franc. Bald. in tract. præſcr. in 1. par. 5. partis principalis. q. 9. Seb. Sap.

b Vtrum valeat ſententia lata in cauſa matrimoniali ſine ſcriptis. Et quod ſic, leat, tenet Arch. in c. ſtatutis. cir. me. 2. q. 1. & ita dicit tenere Gofr. in hoc c. Alber. & vide glo. in c. ſi. de re iudi. in 6. Qualiter autem deponere debeãt teſtes, qui volunt probare ſententiam in ſcriptis latam, vide pulchre per Bar. in l. fin. 4. colum. verſi. quæro qualiter. C. de re iud. Et quod teneatur tentiæ probari poſſit per teſtes, eſt text. not. in capitul. ſicut, de re iudic. Adde, an ſententia poſſit probari per teſtes. vide do. de Ror. deciſ. 100. in nouis, de re iudi. Et an pro iure ſuo quis poſſit petere, vt examinentur teſtes ad æternam rei memoriam, & coram quo iudice, vide Franc. Arzo. in conſil. 143.

Circa hoc, an ſententia in cauſa matrimoniali poſſit ferri ſine ſcriptis. Dicas, quòd regulariter ſententia debet ſcribi, & legi, & alias non valeret, ſ. & 2. C. de ſen. ex peri. recl. & ibi per Bar. in 1. no. & per Bald. in 1. colum. & per Bald. in l. prolatam. de ſen. & interlo. om. iu. Et per eund. in l. fin. in 9. quoties. ff. deleg 3. In cauſa tamen matrimoniali, valet etiam ſententia lata ſine ſcriptis, ſecundum Innoc. hic, & Bal. in ſua margar. ad Innocen. in ver. ſententia. in 4. colum. & vide glo. in cap. fi. in verſi. illuſtrium, de re iudi. lib. 6. In cauſis etiam ſummarijs, & breuibus valet ſententia, etiam non ſcriptis lata, per illam gloſ. in cap. fi. & habetur in auth. niſi breuiores. C. de ſen. ex peri. reci. Valet etiam ſententia ſine ſcriptis ſuper expenſis. Ioannes dum Bal. in l. patris, & filij, in fi. ff. de vulg. & pup. & tenet Ro. in tract. de re iud. in 20. colum. Valet etiam ſine ſcriptis lata, etiam nullo verbo adhibito cis, ſuper quæſtione incidenti, vel emergenti, ſecundum Bal. in l. 2. in fi. C. de ſept. ex peri. reci. & eſt ex mente Bar. in l. defendente. ff. de ſtatu. Valet etiam in notorijs ſententia lata ſine ſcriptis, ſecundum Bal. in auth. presbyteri. in 2. col. C. de epiſ. & cleri. Ant. Franc.

niſſimis, & inter clericos, vt in authen. niſi breuiores. C. de ſen-
ten. ex peri. reci. & 11. q. 1. capitu. ſi quis cũ clerico. Dic hoc non
procedere, vt clare colligitur ex cle. diſpendioſam, de iud. iun-
cle. ſæpe. de verb. ſigni. ex quibus clare colligitur, quod ſen-
tentia in hac cauſa, & alijs, quæ tractantur de plano, & ſimplici
ter, debet ferri in ſcriptis. Et ad iſtum tex. dic ſecundum Ioan.
And. quod potuit in ſcriptis recitari, & de ea publicum inſtru-
mentum non fieri. Vnde pondera tex. qui ſolum dicit, quod
non fuit in ſcriptis redacta, non dicit recitata. & in fine mandat
redigi in publicam ſcripturam, quaſi prius nõ interuenijſſet pu-
blica, ſed priuata. Et no. bene ex hoc, quod licet de ſolennitate
ſubſtantiali ſententiæ ſit, quod pronuncietur in ſcriptis, vt in d.
cle. fina. non tamen eſt neceſſe, quod illa ſcriptura ſit publica, ſed
ſufficit priuata manu, iudicis fortaſſis, ſcripta. ſed poſtea, vt fa-
ciat fidem, oportet, quod notarius redigat in ſcriptis publicis,
& c. quoniam contra. Et de alijs caſibus hic enumeratis in glo.
3 dic, vt plenius dixi in cap. 1. de libel. obla. † Sed quæro. nunquid
in hac teſtium receptione ſint citandi, hi, quos negocium tan-
gri. Glo. 2. dicit, quod ſic, per c. ſignificauit. ſup. eo. quod no. Idẽ
tenet hic Innoc. alleg. Auth. de inſtru. cau. §. quibus. ff. de adop.
iuam ita, & C. de accu. l. vlt. cum d. c. ſignificauit. Idem D. de
Ro. deci. 13. & hoc teneas. Sicut enim non valet receptio teſtiũ
parte non vocata, quando lis eſt de præſenti, vt in c. 2. ſup. eo. &
in Auth. de teſte. §. & hic. multo fortius quando recipiuntur ad
perpetuam rei memoriam, cum in primo caſu non ſit tantum
periculum, cum poſſit excipere tempore publicationis tam in
perſonas, quam in dicta, & probationes de facili exiſtant. In ca-
ſu vero noſtro poſt longum tractum temporis poſſit perire co
pia teſtes reprobandi, vel dicta. ad hoc c. quoniam. 1. reſpon. vt
ſe. non conte. Limita tamen glo. quando ſine periculo pars ab-
ſens vocari & expectari poteſt, alias poterunt teſtes recipi, & p-
duci ſecundum diſpoſitionem d. c. quoniam. ſ. vt intra annum
denuncietur parti. Ita notanter dixit Innocen. in c. ſignificauit.
in fi. ſup. eo. quod notabis. facit bo. tex. in ſimili in c. cum dilect.
de confir. vti. vel inuti. Nunc extra glo. expediendo glo. mag. In
4 de fide inſtrumen ſi vero non eſt idem notarius, qui fecit inſtru-
mentum: tunc oportet, quod recurratur ad iudicem, vt in d. c.
& quod citetur pars, cuius intereſſe poteſt. Nam in hac exem
platione ſubeſt magnum periculum, & non minus, quam quã
teſtes examinantur. imo maius, cum inſtrumentum ſeu pri
uilegium poſſet eſſe falſum latenter: & iudex, & notarius de fa-
ctis non dependerent, cum non ſint de materia informati. Ideo
debet vocari is, cuius intereſſe poteſt, vt ſe opponat, ſi velit, a-
lias exemplum non valebit. Hoc tenent Doc. communiter hic
& Bal. in fi. & legiſtæ maxime Barto. in d. auth. ſi quis, & Specu.
in titu. de inſtrumen. edi. §. oſtenſo. & do. de Ro. deciſi. 13. bene
5 dicit. Qualiter facienda eſt exemplatio inſtrumenti, vel priuilegij. Circa
iſtam materiam de exemplatione inſtrumenti, an in illa requiratur ci-
tatio partis, dicas quod regulariter ſemper pars eſt citanda, vbi prætende-
re poteſt aliquod præiudicium. l. de vnoquoque. ff. de re iudi. l. nã ita Diuus.
ff. de adop. Tamen vide Bald. in addi. Specu. in titu. de inſtrum. edi. in verſi.
publicatio. & in auth. ſi quis in aliquo. in penul. colum. hic, alle. qui dicit,
quod exemplatio inſtrumenti mandati, poteſt fieri etiam parte non citata.
Et de materia iſtius exemplationis, quomodo fiat. & ad quem finem, & ad
cuius inſtantiam, & an probet, vide plene. per Specu. in titu. de inſtrumen.
edi. §. 3. in princip. & in verſi. vbi autem. & leq. & in §. 4. per totum, & in §. 7.
& in 9. verſicu. item quod non eſt. Adde, quod exemplatio debet fieri de
uerbo ad uerbum, nihil addendo, uel minuendo, ita Bald. in l. ſi. C. de preci.
impe. offe. & debet inſeri totus tenor inſtrumenti exemplati, vide Card. in
clem. ſi. in princi. de ſepul. & debet fieri cum die, & Conſule, & teſtibus, &
nomine notarij, & loco, de quo per Specu. in titu. de teſte. in §. qualiter, uer
ficu. eadem quæſtio. & vide glo. magiſtram & ibi per Dom. Alexan. in l. 1. in
§. editiones. ff. de eden. & vide Bald. in l. fina. C. ſi ex fal. inſtrum. & in c. per
tuas. hoc eod. titu. & vide Ioan. And. in addi. Specu. in rub. de inſtrum. edi.
Ant. Franc.

6 liuio. 23. diſtin. c. præterea. † Sed quæro, nunquid facta publica-
d tione, ꝑſumatur, d quod pars fuerit vocata, vel q̃ edictũ emana
uerit,

ADDITIONES.

a Inſtrumẽtum perditum. Adde tu plene per Lanfran. de Oria. in ſæpe alleg. c. quniam contra. in princ. nume. 12. verſic. quid ſi acta fiant. Zachrias.

b Teſtes vide Alex. in conſi. 196. inci. viſo teſtamento col. 2. cir. fi. in 2. vol. Feli. in ca. ſicut. col. pe. & ſeq. inf. de re iudi. & Ale. conſi. 122. incip. in diſcuſſi. col. 3. in 1. volum. Sebaſt. Sapia

c Nũquid in hac publicatione, ſiue exemplatione ſcripturæ neceſſario ſit vocã da pars. & vide de hoc per Bar. in auth. ſi quis in aliquo. C. de eden. ubi alle. Inno. in c. ſi. inſtrum. qui concludit, quod ſic. & idem dicit Barto. in l. 2. cir. prin. ff. de fi. inſtrum. de quo vide per do. Abb. in c. venerabilis. de conſi. vti. vel inuti. & ple. per do. de Ro. deciſ. 10. ſecundum ordi. meum nouum. & vi-
de Flo. in d. l. 2. Item, quod in ſinuatione ſeu exemplatione inſtrumenti, non requiratur citatio partis, quam tenor inſtrumenti tangit. tenet Archi. in c. contra mortem. in 1. colum. 100. diſtin. quam ſententiam dixit expreſſe corroborari per illam doctrinam in fin. quamuis magni iuri contrarium di cant. Sed quod ſint citandi, tenet Bald. in apo. l. fina. ff. de fide inſtrumen. Et ita dicit tenere Specu. in titu. de inſtrum. edi. §. reſtat, verſicu. penul. Et vi de quod de hoc notaui poſt do. Abb. in d. capitu. fina. in antepe. colum. vbi ſing. loquitur per Bald. in d. authen. ſi quis in aliquo. & ibi omnes do. per Guliel. de Cu. & Alber. in l. nam ita Diuus. ff. de adop. & in l. chirographis. ff. de admi. tu. & in l. fina. circa vlt. colum. ff. de tab. exhi. per Barto. in l. 2. C. de teſt. & ibi per Bald. in 6. q. & aliquid per Bald. in l. ſi quis argentarijs. in fin. C. de eden. & Bald. in l. ſi C. de eden. Et quod pars ſit vocanda, in terminis, tenet do. Ab. poſt Hoſt. in c. Abbate. in vlt. col. de ver. ſig. & idem tenet Odo. prout refert Spe. in titu. de inſtrum. edic. §. oſtenſo. 7. col. ver. porro. ibi. Ab ſentes. Sed Spe. ibi videtur tenere contrarium, dicit tamen, quod tutius eſt, quod citetur.

Adde, an citatio requiratur in exemplatione inſtrumenti Areti. conſi. 36.

Circa iſtam materiam de exemplatione inſtrumenti, an in illa requiratur ci-
tatio partis, dicas quod regulariter ſemper pars eſt citanda, vbi prætende-
re poteſt aliquod præiudicium. l. de vnoquoque. ff. de re iudi. l. nã ita Diuus.
ff. de adop. Tamen vide Bald. in addi. Specu. in titu. de inſtrum. edi. in verſi.
publicatio. & in auth. ſi quis in aliquo. in penul. colum. hic, alle. qui dicit,
quod exemplatio inſtrumenti mandati, poteſt fieri etiam parte non citata.
Et de materia iſtius exemplationis, quomodo fiat. & ad quem finem, & ad
cuius inſtantiam, & an probet, vide plene. per Specu. in titu. de inſtrumen.
edi. §. 3. in princip. & in verſi. vbi autem. & leq. & in §. 4. per totum, & in §. 7.
& in 9. verſicu. item quod non eſt. Adde, quod exemplatio debet fieri de
uerbo ad uerbum, nihil addendo, uel minuendo, ita Bald. in l. ſi. C. de preci.
impe. offe. & debet inſeri totus tenor inſtrumenti exemplati, vide Card. in
clem. ſi. in princi. de ſepul. & debet fieri cum die, & Conſule, & teſtibus, &
nomine notarij, & loco, de quo per Specu. in titu. de teſte. in §. qualiter, uer
ficu. eadem quæſtio. & vide glo. magiſtram & ibi per Dom. Alexan. in l. 1. in
§. editiones. ff. de eden. & vide Bald. in l. fina. C. ſi ex fal. inſtrum. & in c. per
tuas. hoc eod. titu. & vide Ioan. And. in addi. Specu. in rub. de inſtrum. edi.
Ant. Franc.

d De hoc, an præſumatur citationem præceſſiſſe. vide glo. & do. Anto. in capi.
ea noſcitur. de his, quæ fin. a præla. & quod ibi pleniſſi. notaui, & vide dom.
Anto. in cap. præſentia. in penul. colum. uerſicu. uenio ad ſecundum. de re-
nun. ubi alleg. dictum do. hic. Item de quæſt. hic poſita, vide do. Anto. in c. j.
in penul. colum. uerſi. nunquid autem præſumatur, de fid. inſtrum. Item ad-
de, quod ſi commiſſa eſt citatio nuncio. ut citet perſonaliter uel ad domum
& notarius poſtea ſcribat, quod nuncius in omnibus, & per omnia fecit ut
ſibi commiſſum fuit: citato non comparente poſtea, præſumitur in hoc du-
bio, quod nuncius citauerit ad domum, & non perſonaliter, quia cũ agitur
de procedendo contra contumacem potius debet præſumi culpa, quam do
lus. Ita fing. determinat Bal. in l. properandum. §. & ſi quidem. cir. fin. 3. col.

ff. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

ff.de iud.quem refert.& sequitur Pet. de Anch.in cle.fi.ante, qu.dic. & contum.quod tene mẽti. quia no.arij ita scribunt.Item ad prædicta vide quod elegan.ter scribit Bal.in c.1.§.fi instrumentum. in titu.de notis feu. & adde hic Flor.in l.3.ff.de fide instr.vbi dicit, q̃ si producatur instrumentum longo tempore sumptum ab originali,licet non appareat de citatione partis, præsumitur partem fuisse citatam.& alleg.Io.And.hic.Et vtrum in facto an tiquo ex diuturnitate temporis præsumatur solennitas extrinseca interuenisse,& q̃ præsumatur, tenet Ange.in l.fi.eiendum.ff.de ver. oblig.dicens esse casum singularem in l.fi filius.C.de petit.her. Item dicunt Bal. Ang.& Innoc.& Ro.in l.qui in aliena.in prin. per illum tex.ff. de acq. hæred.Idem tenet do.Ant.in c.peruenit.post glo.in pe. col. de emp. & vend. de quo vide ibi latius,& idem tenet do. Ant.in c.i.lod in 7.col.de præsum.& in c.noscitur in vlt.col.de his.quæ fi.a præla.Contrarium tenet Bal. in l. 2. C. de legi hær.cum quo transit Rom.in d.l.fciendum. Sed primam opi. vide licet q̃ præsumatur solennitas extrinseca in facto antiquo,tenet do.Ant.in cap.in præsentia.in vlt. col. de renun.

uenit,cum tractu temporis obijciatur, quòd nõ fuerunt vocati quorum intererat? Innocen.infert hic duas opin.Prima, quòd præsumi debet omnia solenniter facta,l.1.& l.optimam, C. de contrahen.stipu.Secunda,secundum alios,q̃ si in publicatione continentur eos vocatos, præsumitur,alias secus.argum. in d.l. optimam.Host. ponit tertiam opi. distinguentẽ inter tempus, & tempora. nam si publicatio fuit facta ita de recenti, q̃ vtens ea potest de facili solennitatem probare,sibi incumbit onus probandi,nisi exprimatur in publicatione,quod solennitas fuit seruata. Si autem factum, est ita antiquum, vt impossibilis reddatur probatio,tunc omnia præsumentur solenniter acta a.l.si arbiter. ff. de proba. Ego arbitror indubie, q̃ isti omnes non bene dicant. Primo enim dico,q̃ quantuncũque in publicatione dicatur,quod pars fuit citata,non statur his verbis enunciatiuis, quia quando aliquid enunciatur in instrumento, quod non potest interuenire tempore confecti instrumenti, verba enunciatiua non faciunt fidem, vt in auth. si quis in aliquo præalleg. & ibi Bart.no.Innocen.in c.quoniam contra,de prob.Item solennitas extrinseca non præsumitur, etiam si tempus longissimũ sit præteritũ, nisi alia præsumptio adsit.l. quæcunq; ff. de publi.& qđ not.in c. peruenit,de emp. & vend. potuit enim quis clam facere publicari instrumentum falsum,& semper illud tenuit in arca.non est enim quid parti imputetur, si non cõtradixit,per hoc quod in simili no.Bar.in l.Theopompus.ff.de dote præle.& dixi in c.2.& c.tuis.sup.eod.Ad idem gl.no. tex. in l.1. C.de fide instrum.& iure hastę.lib.10.Nec obst.l.optimam.præalle.quæ loquitur,quando aliquid enunciatur inter partes. tũc enim in præiudicium partium,illud enunciatum probatur, ex quo est de substantia actus qui agitur. sed in casu nostro altera partem non apparet fuisse præsentem.Secus si in publicatione diceretur, quod pars fuit præsens, quia tunc tractu temporis præsumeretur citatio, ex quo fuit præsens publicationi,& non cõtradixit:iuxta ea quæ plene dixi in c. quoniam, prealleg. & per Innocen.in c.innotuit de eo,qui fur.or.rece.Nec obs.prædictis ratio impossibilitatis, quã facit Hosti. quare debuit de requisitione facere confici instrumentum, prout dicitur in c.significauit.sup.eo. & tenere illud sicut exemplatum, iuxta gl.notabilẽ in c cum in iure,de ossic. deleg. vel seruare in publicatione ea,
7 quæ dixi in d.c.quoniam contra.†Aduerte tamen, quod si notarius exemplaret de consensu partium confitentium vera esse,quæ continentur in illo instrumento,tunc etiam sine authoritate iudicis fidem faceret inter partes, saltem tanquam confessio,& pactum,& sic non,vt scriptura publica;cum notarius non fuerit rogatus de contentis in dicto instrumẽto, iuxta no. per Bar.in d.auth.si quis,& per Doct. in c.fi.de fide instrum.& per Spec.de instrum.edi §.restat.vers.pen. & in §. fin. ver.2. qđ
8 no.& sic limita d.c.fin.† Quæro qualiter fiet hęc publicatio attestationum,de qua in tex.Innoc.primo dicit,quod postquam testes recepti sunt,& dicta eorum scripta, debet fieri dictorum publicatio, iudice ordinario sedente pro tribunali, & vocatis, quorum interest:si adesse volunt, in Authen. de instrum. cau. §.de quibus,ff.de adop.l.nam ita, de accu.l.fin.C.& d.c.significauit,& vocabit notarium, qui scripsit dicta testium, quos solus tabellio receperat,& non adhibeatur sibi fides sine subscriptione testium coram alio iudice,nisi coram illo, qui eos receperat,in Auth.de hęre.& fal.in §.fancimus.Est enim adhuc priuata scriptura, secundum quosdam, sed ex quo sic subsequitur publicatio per iudicem,fides sibi adhibebitur. Sed ipse Innocen.contrarium credit.Nam secundum eum, ex quo acta scripta sunt per tabellionem, creditur eis inter easdem personas sine alia publicatione.C.de don.l.in donationib.sup.de prob.ca. quoniam contra.ff.de iureiuran.l.sed & si possessori.§.vlt.cum l.seq.Si autem attestationes inueniantur apud iudicem,sed nõ authenticatæ per tabellionem,necessaria est hæc publicatio, secundum eum.No.bene hanc opin.Inno.nam primo sentit, q̃ in examinatione istorum testium,qui recipiuntur ad perpetuã rei memoriam, non est opus, vt testes adhibeantur, sicut nec quando lis pender de præsenti, & sic in actu quasi iudiciali puro.de quo aliquid vidistis in d.c.quoniam contra,& c.post cessionem,de proba.Secundo sentit,q̃ testes possunt adhiberi, & maior fides adhibetur tunc scripturę notarij. pro hoc quod dixi in cap.cum causam.sup. eod. Tertio quod de necessitate dicta istorum testium non sunt publice manifestanda: sed satis est,q̃ per notarium redigantur in publicam formã. Et hoc vtimũ singulariter notabis.nam vult, q̃ faciant fidẽ etiam corã alijs iudicibus inter easdẽ partes, sine qualibet alia publicatione,sed vide circa hoc, qđ plene dixi in c.cãm q̃.s.c. Vltimo ponе,sed vide circa hoc, qđ plene dixi in c.cãm q̃.s.c. Vltimo ponе,
b hic q̃ri,corã quo iudice fiat ista publicatio respectu testiũ recipiendorũ. Dic, vt dixi in c. significauit. ꝑalle. Respectu scripturæ exhibendæ,dic, vt plene dicetur in dicto c.fi. de fide instrumen.

ADDITIONES.

2 Solenniter acta. Vide Are.idẽ tenentem in consi.36.inci.casus talis est. in fine dubio , vbi defendit testũ cuiusdam Cardinalis, quod erat de antiquo. & opponebatur q̃ non interuenerant solennitates requisite , refert, & sequitur do.Ias.in l.publicati.col.2.in fi.C. de testa. Seb. Sap.

b Coram quo iudice. Vide do. Ias.in d.l. publicati, colum.3. verl. in prima par. C.de testam. vbi ponit, quòd publicatio potest fieri coram ordinario,& coram delegato. Sebast. Sapia.

SVMMARIVM.

1 *Accusator,proprie est, quando agitur criminaliter.*
2 *Tunc magis creditur duobus testibus affirmantibus,quam mille negantibus, quando negatiua non est coarctata.*
3 *Nunquid admittatur testis deponens,Ita ego depono, prout in alia depositione dixi.*
4 *Si testes examinati in summario iudicio sint mortui , an eorum dictum debeat valere.*
5 *Centum testes si deponunt pro matrimonio,duo contra, qui præferantur.*
6 *In causa matrimoniali,publicatis attestationibus , licitum est producere testes.*
7 *Protestatio facta tempore publicationis,non releuat.*
8 *Actori ad confirmandam probationem, etiam in iudicio summario secundam , publicatio processũ, licitum est reproducere illos primos testes, non nouos.*
9 *Quomodo probet testis , qui secundo productus dicit contrarium eius quod primo dixerat.*

CAP. XLIIII.

GVm in tua. Potest dupliciter summari. Primo quod contineat id quod continetur in tua.
veniens.s. sup. eod. & secundum hunc intellectum h.d. Variato fine agendi,publicatis attestationibus licet producere testes. Aduerte: hæc lectu. procedit si habetur respectus ad secũdam productionem, vel ad tertiam respectu primæ;quia prima productio fuit facta extra iudicium, dummodo cederetur secundum formam c.fi.de clande. despon. vt matrimonium posset contrahi, non obstante forte infamia in cet.arium;sed secunda,& tertia fiunt in iudicio,dum direcẽ agitur ad matrimonium separandum propter cõsanguinitatem.Sed quoad tertiam productionem nouissime fiendam respectu cundæ iam in iudicio factæ,non procedit hic intellectus, quia in eodem iudicio agitur, & tertia probatio est directe contraria secundæ; & sic non deberet admitti publicatis attestationibus,clem.2.eod.tit.Ideo legitur aliter,& communius tic. Publicatis attestationibus in causa matrimoniali , super eodẽ capitulo,vel directe contrario,testes produci possunt. Et hãc specialitatem in causa matrimoniali probat litera melius quam bet alio iure. Ego tamen sic , secundum alium intellectum notabiliorem, non ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali . Publicatis attestationibus, possunt produci testes super eodem articulo,vel directe contrario, qui prius fuerunt producti in iudicio summario,seu extra iudicium; & sic expone tex.in fi.ibi.In hoc casu,s. cum testes alias producti reproducantur. Communis diuisio. Secunda ibi . Quanquam. Casus liter. Quidam vir,& mulier volebant contrahere matrimonium:dicebatur,quòd erant consanguinei. Ad hoc,vt omnis suspicio tolleretur, 11.vel 12. de antiquioribus , & melioribus de consanguinitate vtriusque , iurauerunt , illos non esse consanguineos , distinguendo personas , & gradus illorum, a quibus descenderunt,& sic matrimonium contraxerunt. Postea contractum matrimonium quidam accusauit matrimonium illud,& induxit tres testes,vel quatuor,per quos parentela probata fuit,queritur vtrum propter dicta illorum trium,vel quatuor posteriorum,derogetur fidei priorum vndecim,vel duodecim , qui prius in contrarium iurauerunt , vel primi potius præferantur. Respondet Papa, quòd licet ad aliud iurauerint primi,quam secundi: cum in secundo iudicio tres personæ inductæ fuissent,& iurati deponerent illa eadem , quæ primo iuraxerunt, sine dubio prætenderẽt dicta illorum , & sic , matrimonium non separaretur.Per quod datur intelligi, q̃ si illæ personæ non fuissent inductæ in secundo iudicio, prætenderent dicta istorum trium,vel quatuor, & sic separaretur . Nec possunt repelli eo prætextu,q̃ partes testificata didicerint, quia talis obiectio locum non habet in hoc casu.Ber.No. tertium pro intere matrimonium inter alios contractum , respectu consanguinitatis, vel alterius impedimenti, licet nullum præcedat in

tereſſe priuatum, sed respectu peccati, vel boni publici. adhoc
c literis,& cap.tertio loco,de presum.Et no. quod talis imperitus potest dici accusator, licet solum agat ciuiliter ad separationem matrimonij.Sed dicit Ioan.And. q̃ improprie dicitur accusator, cum non sit quæstio criminalis , sed mixta , sicut in c. inde procur.Et dicit,q̃ agitur de crimine incestus, qui committitur inter consanguineos.36. q. 1. c. lex illa.§.cum ergo.& hoc respectu dicitur accusator,sed non proprie,vt dixi, quia nõ agitur ad vindictam,sed ad separationem thori duntaxat. † Ex quo no. q̃ appellatione accusatoris , a solum venit proprie is, qui agit criminaliter.quod not.propter statuta.Et quando dicitur agi criminaliter, dixi.sup.de iudi.super rub.No. 2. quòd probatio facta extra iudicium summarie ad certum effectum non impedit probationem faciendam in iudicio plenarie,quoad illum effectum, vel etiam ad effectum contrarium , & hoc procedit considerata secunda probatione respectu primæ. Not. 3.
d testes , vel quatuor testes deponentes super consanguinitate, & super affirmatiua , non præferuntur pluribus in eo.iudicio deponentibus super non consanguinitate, & sic super negatiua. Cuius contrarium sentit Innocen. in cap.super hoc , de re-
1 nun.vbi dicit,†q̃ magis creditur duobus affirmantibus, quam centum negantibus . Sed dic illud procedere in negatiua non coarctata, quæ vere probari non potest : secus in coarctata , ut hic.Tunc enim idem dicendum,vt in affirmatiua , vt est casus hic quod no. & tenet Ioan. And.in d.c.super hoc, de renun.& ie cõnæ,de electio.Not.q̃ propinqui,& consanguinei, nõ solem admittuntur , cum agitur de consanguinitate in fauorem matrimonij, sed etiam præferuntur alijs extraneis , si sunt numero plures,vt hic.& facit c.videtur, inf. qui matri. accu. poss. & dicit Innoc.quod in casu huius cap. præferuntur isti consanguinei , etiam si essent numero pares cum alijs , quia stant pro matrimonio.de proba.c. ex literis.sed Hosti.intelligit, & bene, quod plures præualent , nisi ex qualitate testium aliud iudicetur.de quo satis dictum fuit,sup.eo.cap.in nostra. Nor. bonum modum respondendi , cum quæritur de quęstione minus dubitabili,vt respondeatur ad quæstionem dubitabilem,quæ potest oriri ex materia quæstionis ; & sic indirecte respondeatur ad quæstionem propositam,sicut fecit hic Papa.quod declara, e in glos. 2. No. quod etiam in spiritualibus habet locum illa iuris subtilitas,vt probationes factæ ad vnum effectum, vel exa iudicium, non faciant fidem ad aliũ effectum , seu in iudio, quod notabis.concordat cap.veniens.sup.eo.†No.ibi : Illa dem, &c.quod testis secundo inductus super eodem ad aliũ
f effectum potest dicere , ego dico illa eadem b quæ dixi in prima depositione.& hoc est cautum , ne notetur de contrarieta-
g te.& vide Bar.in l.eos,ff. de fal. vbi dicit, quòd non reperit istã quæstionem tactam , & quòd iudice acquiescente valebit tale testimonium,sed iudex potest non admittere, vt audiat testẽ , videat qua constantia,seu trepidatione loquatur,argumen. de minore.§.tormenta.ff.de quæstio. & tunc consulit testi, vt sibi exhiberi primam depositionem, vt de dicenda veri
h tate possit informari, vel si non faciet sibi exhiberi , quòd protestetur in fine depositionis,quod tunc non ita recordatur,sed fuit per omnia dixisse,vt primo, quia tunc melius recordabatur. & sic per hanc relationem euitabit vitium contrarietatis. dicit quod in simili not. Innocen.in c. cum venerabilis, de exi.Glo.2.facit quatuor.nam in prima parte ponit quasi ca
i sum,declarando literam. & dic vt supra dixi in princ. Secundo oppo.nam cum hic essent publicatæ attestationes,non debuerunt alij testes induci,vt in iurib. vulgaribus.Sol.quòd diuersus modus agendi hoc inducit.Tu dic, vt latius dicetur cum glos. k Oppo.tertio,quòd non respondet Papa ad quæstionem proportam,quia hic quærebatur, an tres vel quatuor secundo loco nominandi, deberent prevalere. 11.qui primo deposuerunt. Et respondet Papa,quod si illi 11.de nouo deposuerunt, &c. Dicit glo.& bene,q̃ indirecte respondet.& dic, q̃ hoc fecit Papa, quia ingenio proposita erat parum dubitabilis, quia primi testes fuerunt adducti extra iudicium ad effectum, vt matrimonium cõtractum, cum esset forte suspectũ de consanguinitate; nunc directe agebatur super cõsanguinitate, ad effectum separandi matrimonium de facto contractum. Et sic testes recepti in
l iudicio extra iudicium, non debebant facere fidẽ in iudicio, ma
m gistratu plenario.d.c.veniens. Et intelligo, q̃ isti admittuntur de
n iure contra matrimonium indistincte, sed iuxta dispositionẽ
o c.inf.q̃ matrimo.acc.poss.†Sed est dubiũ, qd si primi testes sũ
p mortui recepti,essent nunc mortui,an eorum dictum nunc debeat valere.Et vr, quòd sic,per c. præsentata, inf.eod.C.de testi.
q Sed Inn.Host.Ioan. An.& cõuniter,Scribentes, tenent contrarium, q̃ nulla est in hoc iudicio vox illorũ, & illa iura in contrarium allegata non tangunt hunc casũ. Nã ibi ad idem agitur,quia iudex ordinarius, seu delegatus succedit loco arbitri,sed quia si ille arbiter fuisset iudex, non reciperentur iterum testes,sed qa arbiter nõ est tãta authoritatis, dat optio in testibus inuentibus. Sed in casu nro iste nõ succedit loco primi iudicis

necad idem agitur, vt in litera. quòd benè no. Quarto glos. opp.videtur enim q̃ isti tres,vel quatuor non debeant præferri 11.qui prius deposuerũt. Sol.q̃ hoc inducit diuersitas causę, q.d.q̃ in ista causa,quæ nũc agitur,illi non habentur pro productis.pro hoc quod supra dictũ est.† Sed pone extra gl. q̃ de nouo multi,forte centũ ,ꝓducant in fauorẽ matrimonij,an p tres, vel per quatuor poterunt reprobari? Host.q̃ sic,alle. 3. e.c. ex tenore.hoc tñ arbitrabitur bonus iudex ſm eum sup.eo. c. in nostra.Sed tu aduerte,quia prima fronte hoc vr contra hanc literam. nam si illi 11. iterum deponebant, non reprobantur per illos tres,vel quatuor.Ideo dic,& credo,q̃ fuit de mente Host. q̃ aut quæritur de reprobatione personarum,& duo possunt re ꝓbare centũ,qa isti duo deponunt super diuerso articulo a primis.Aut de reprobatione dictorũ indirecte fienda.& dic, vt dixi in c.in nra.sup.eo.vbi gl.tangit. Aut de reprobatione directe fienda,vt qa tu probasti maiorẽ ætatẽ,& ego volo probare minorem ætatem,& non procedit dictũ Host. quia cęteris paribus.
6 statur plurib. de quo dic, vt plene legit.& no.in d.c. nostra.& hoc satis sentit Io.And.in c.series,sup.eod.vbi dixi.† Opp. vlterius,cum.n.per attestationes secundorum testium esset probata consanguinitas,& publicatio esset facta, vt patet in prin. qua re papa ꝓmittit q̃ illi 11.testes de nouo possint ꝓduci ad probãdum 3rium, 3 cle. 2. de testi. Glos. vlti. soluendo 3rium , ponit quatuor int ellectus ad tex. Primus, q̃ hoc est spãle in cã matri-
7 moniali;& iõ exponit tex. in hoc casu, i. in hac cã. † Secundus. est, secundum Io.q̃ aut pars fuit protestata ante publicationẽ, q̃ valebat probare 3rium,& admittitur,alias secus . Et hoc intelligebat Io.generaliter in omni causa,sed hoc non procedit, cũ hoc factum dependeat ex iuris dispõne,& non a voluntate partium,& sic protestatio sua non hẽt alterare iuris dispõnem. l.alimenta.& quod ibi nota.C.de neg.gest.& in c.cum M.de cõsti.& plene hoctetigi in c.fraternitatis,sup. eo. Tertius intellectus,qui videtur magis placere gl.est,quod hoc ꝓcedit,qñ agitur de probanda falsitate priorũ testium.Nam falsitas potest ꝓbari etiam post sententiam,in c.licet,de prob. & c. cum venerabilis,de excep.Sed hic intellectus videtur aperte contra cle. 2.nam hic directe volebat pars probare contrarium.Et ad id q̃ dicitur de falsitate,respõde prout plene fuit dictum in d.c.licet,de prob.Quartus intellectus,quod aliter agebatur nunc in isto iudicio,& aliter in primo,sed hoc non valet quo ad tertiã productionem respectu secundę,vt sup.in prin.dixi.Ideo Ioan. And.Host.& cõiter Doct.tenent primum intellectum,vt spãle sit in causa matrimoniali.Sed tu hunc intellectum intellige,&
8 restringe,vt plene dixi in c.iurauit,sup.de proba. & aliquid dixi in cap. series.sup. eod.† Potest & quinto legi secundum D. Ant.quòd publicatis attestationibus,licet super eodem, vel directe contrario artic. testes producere , quando probatio venit non solum ad reprobandam secundam probationem partis contrariæ,sed ad confirmandam primam, etiam in iudicio summario factam.Non enim potest imputari parti , quare non produxit ante,cum esset confisa de probatione prius facta per

ADDITIONES.

2 Accusatoris.Vide do.Ias.institu.de act. in prin. colum.5. Et no. quòd quandoque dispositio loquens de accusatore habet locum in reste. & est glos. in l.qui iudicio,ff.de accu.quam dicit sin.And. Sicu. in c.1. inf. de accusat. Et ad hoc quod no.Spec.in rit.de teste.§.qualiter, in 2. col. versf. cæterum. vbi dicit,q̃ ille,cui sunt fãcte positiones,potest respondere, Credo prout continetur in hoc instrumento , si hoc instrumentum est penes se, vel adueꝛsarium.& idem dicit Bal. in l.2. §. quod obseruari, iſi fin.C.de iur.cal. Et de quæstione hic tacta, an testis repetitus possit dicere , Dico prout dixi in alio iudicio,vide per Bal.in l.fi.C.de test.& in l.fi.in 2. colum.ver.modo pone.C.de re iud.& per Bart.in l.legata inutiliter. ff. de legat. 1.& in l. eos,ff.de fal.& per Flor. in l.1. ff. de testib. vbi dicit quòd iudex potest aduertere tale dictum.Sed dicit , q̃ consulitur testi , q̃ petat sibi exhiberi copiam primi dicti. Et de hoc an sufficiat, quòd testis se referat ad cõtenta in chartula,vide Ang.in consi.272. Item de quæst.hic posita vide omnino per Bald.in cap.literas,in 3.colum.de præsump.vbi dixit, quòd potest dicere : Dico idem,quod prius dixi. & postea supponit cautelam, quam super hoc tradidit Bart.in l. eos, ff. de fal. quem videtur improbare Flo. in l. qui falso,vel varie.ff.de testa; de quo vide eleganter per Bald.in cap. per tuas , in prin.vlt.col.de prob. Et adde, quòd idẽ,quod Bal.in d.c. literas, in terminis,dicit Ioan.de Fran.in c. testes, in 5.col. 3.q.9. vbi refert,& sequitur dicta Bar.an d.l.eos.& do.Ant.hic.

b Adde an testis referens se ad id qđ alias dixit,probet, Alexan.consi. 62.a lib. Circa hoc , an testis referens se ad id, quod alias dixit in alio iudicio,vel in alia testificatione, probet. Dicas regulariter, q̃ non, sed dabit ei terminus ad deliberate deponendum. ita Bal. in l.iurisiurandi, in prin.vbi oino per Sal.& in l.fi.C.de testi. & hẽ per Alex. consi. 67. in 2.par. & vide etiam per Bart.in l.eos,in vlt.col.vbi ẽt per Alex. ad fi.ff. de fal.& per Alex.in l.legata inutiliter,hic alle.in 4.colum.post Angel. vbi alleg. multas concor.de leg.1.& vide ẽt Bal.in l.fi.in 2.col.C.de re iud.& uide Pau.de Cast. in consil.206.Et tene menti, quod hic dicit do. Abb. q̃ pũt iudex,si uult,non admittere dictum testis taliter deponentis,sed tunc est cautela semper menti tenenda, quòd testis faciat sibi legi dictum suum,alias protestetur, quod vult dixisse , vt in primo dicto , & per istum modum euitabit contrarietatem,& ualebit depositio , ſm Bart. in d.l. eos , & hẽ per Pau.de Cast. & ibi etiam per Alex.in l.qui per salutem,ff.de iureiur. Ant. Franc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per plures testes. Ad hoc quod no. Innocen. in c.cum clamor. inf.eod.& quod no.in cap.ex tenore.sup.eodem. Hæc lect. satis mihi placet.nam satis excluditur timor subornationis, producendo illos eosdem testes,quos prius produxerat, cum illa eadem dicant,quæ prius dixerunt,& sic non potest cadere subornatio.& sic intelligendo,hæc lect.est verissima.Sed dubium est,quid si vellet producere alios,seu nouos testes:nam,si bene ponderabis,tex.iste solum facit mentionem de prioribus testibus,de quibus, vt dixi,non est subornationis timor; sed nihilominus idem crederem in causa matrimoniali,per no. in d.c.iurauit,sed in alia causa forte esset aliud dicendum,cum scire debebat,quod illæ primæ probationes non facerent fidem in hoc iudicio.& sic nō debebat in illis spem ponere, sed probationes suas facere.& sic pnto restringendum dictum do.An. Nec obst. dictum Innocen.in c.cum clamor. quia loquitur, cum prima
9 probatio erat facta prius in eodem iudicio,de quo poterat cō-
a fidere,secus ergo si erat facta in alio iudicio. † Vltimo a hic quę
b ro:pone, b quod testes isti,qui fuerunt primo producti, dicunt contrarium eius, quod dixerunt. Glos. ista vlt.in fi. dicit, quod non valet dictum eorum,argum.hic,& in c.per tuas,sup. de.p-ba.No.bene hoc dictum, quod si testis in iudicio plenario dicat contrarium eius,quod dixit in summario, non valet dictū suum.Sed colligendo omnes casus,in quibus testis sibiipsi potest contrariari,distingue post Bar.in l.eos.ff.de fal.vbi prosequitur hanc materiam a liquibus additis:quod aut testis contraria tur sibi in eadem instantia , inter easdem personas:& tunc aut primum dictum fuit cum tormentis, secundum sine tormentis,& valet secundum,argumen.in l. si postulauerit.ff.de adul. Idem credo, si primum dictum processerit calore iracundiæ. argum.in c.ex literis, de diuor. & in l. quicquid calore iracundiæ.ff.de reg iur.Aut vtrunque fuit sine tormentis, & si secundum dictum fuit animo corrigendi,valet secundum,vt in cap. præterea.inf.titu.prox.alias neutrum dictum valet,& conuincitur testis de falso, vt l.eos , in princip.præall.sentit Barto. ibi,& expressius domi.Anto.hic.Ego aliter dicerem , quod aut testis in eadem depositione dixit contraria,non animo se corrigendi,& procedit primum dictum,& sic intellige c.licet , de prob. Aut ex interuallo dixit contrarium , & tunc valet primum dictum,licet debilitetur per secundum contrarium , vt not.dicit Inno.in d.c.præterea.& facit ille tex.Quandoque testis dicit cōtrarium in diuersis instantijs,cessante omni timore; & tunc testis conuincitur de falso,vt in d.l.eos. 3. respon.& neutrum dictum valet,secundum domi. Anto. hic. Sed hoc non puto verum,sed teneo,quod sup.dixi,quod valet primum , licet debiliter per secundum contrarium.argum.in c.per tuas.de prob. & vide quod no.Specu.cod.titu.§. 1.versicu.quid si idem testis. & seq.Quandoque testis dicit vnum in iudicio nullo , & aliud in iudicio valido.Glo.in c.cum causam,quæ. sup. eod. dicit, q valet secundum in iudicio valido,quasi primum sit pro non dicto.Tu dic melius,quod si fides sit primo facta in iudicio nullo, idem dicendum,ac si primo fuisset facta extra iudicium , & secundo in iudicio, nam non debet minus operari confessio in iudicio nullo facta,quam facta extra iudicium,iuxta ea, quæ dixi in c.at si clerici,de iud.Et in hoc casu quid dicēdum? Dic plene, vt dixi in d.c.per tuas. Quandoque primum dictum fuit in iudicio,& secundum extra iudicium , & si sententia fuit lata per primum, non reuocatur,vt in c.sicut,sup. eo. Si autem sententia non esset adhuc lata,detraheretur primo per secundum.argumen.eius quod no.in d.capitu.præterea. & satis testis posset ex hoc subijci tormentis. argumen.in l. capite 5. cum ibi not. ff.de adulte.

ADDITIONES.

a Vltimo. Vide Car.in c.veniens.il 2.col.pe.sup. eo. Bal. in l.fi.col.3.de re iu.& Ro.in consi.55.inci. cum testis.vbi ponit de teste,qui primo dixit se non recordari , postea deposuit super illo , de quo dixit se non recordari , quod etiam tangit Alex. consi.56.incip.viso processu.in 4. colum. 2. volum. vide ad hæc etiam Ang.in consi.308.incip.factum tale est, Christoforus. Sebast.Sapia.

b Pone.Quando testis dicit vnum in iudicio,& cōtrarium extra iudicium, vel in alio iudicio, quod sit præferendum, vide quod no.D.Abb.in c.inquisitionis,§.3.de ac.uide tex.in c.dilectus.de tempor.Et in hac materia adde opt. tex.in c.sicut,sup.eo.Et adde Bal.in l.fi.in 3.col. uer. sed fi uariant. C. de re iud.ubi dicit, quod si testis dicit,unum in uno iudicio,& cōtrarium in alio, semper solemniter deponēdo,quod neutrum dictum valet;secus si in uno iudicio deposuisset personaliter,& sine iuramēto,quia tunc ualebit illud, q dicit iuratus.& alleg.Bal.in c.cum causam.de test. Et de q. hic posita per D.An.uide per Spec.in titu.de teste.§. 1.in 26.col.uer.quid si idem testis.Et adde Bal.in l.nullum.cir.prin.uer.sed si extraiudicium.C. de test. ubi dicit, quod si quis dixit unum extra iudicium, nunc dicit contrarium in iudicio, standum est ei,quod dicit in iudicio.& alle.glo.in d.c.com causam.sup. eod.adde hic Inno.in c.præterea.inf.ti.1.Et adde,quod si testis semel productus dicit se nescire, uel non recordari.modo iterato productus deponit super negocio,ualet eius dictum,quia modo potest scire id,de quo tunc non recordabatur.h.d.gl.in c.cum cā,quæ inter œconomum.in gl.2.sup.eo.& hoc idem probat tex.sing.secundum Bal.in c.1.§.notandum, de notis seu. Et idem dicit Ang in l.quidam tabularium,per illum tex.ff. de fur. Et idem concludit Ro.in l.quæ bona.§.si quis stipulaturus.ff.de dam.infec. ubi etiam de hoc p Bar.Et uide Bal.in apoll.in l.qui falso,uel uarie.ff.eo.ubi dicit, q si testis de posuit unum coram iudice incompetenti,& contrarium postea deponit coram idoneo iudice,quod ualet secun. & alle.Spec.in d.§.1.Et adde hic.in consi.23.1.ubi dicit,quod si in dubio testificatur contrarium eius , quod dixit extraiudicium, fidei suæ detrahitur aliquantulum,nō autem punitur de falso,contra Bart.Et uide Ang.consi.296. ubi dicit , quod si testis dicat unum in iudicio,& postea extra iudicium,dicat se dixisse falsum in iudicio, stabitur ei,quod dixit in iudicio.& uide de hoc per Bal.in c.1.§.cum autē. in fi.de contro.inue.Et adde quod in causa hæresis si testis productus dicit illum esse innocentem,si postea iuramento, productus , dicat contrarium, eius ultimo dicto statur.tex.est in c.cum accusatus. §.licet de hære.in 6.Hic adde hic do.de Rom.decis.281. secundum ordinem meum nouissimum. & quando liceat testi.uariare,uide Barto.in l.quicquid altringendæ. cir. fi. de uerb.oblig.Item adde hic Barto.in l.prætor.1.§.hoc edicto. uer.quæro,q si ille.ff.ui bo.rap.

Adde an testi credatur,qui dixit unum in iudicio , & aliud extra iudicium, Abb.consil.53.Alexan.consil.222.2.libro.Et an testis , qui dicit se non recordari, & iterum productus deponat, probet , uide Franci.Areti.consil. 71.Et an credatur testi,qui dixit se deposuisse falsum,uide Bald. consil. 55.libro.

Adde quod ex hoc no.Bald.in l.1.C.si qua.præ.pot.ubi alleg. hoc c.Et quod factum a coniuncto circa res coniunctı , præsumatur factum ex uoluntate coniuncti,si fiat eo sciente,est opt.tex.in l.si seruus communis.ff.de do.inter uir.& uxo.& facit l.procura.ff.de proba.

SVMMARIVM.

1 *Testis productus à parte sine citatione iudicis, præsumitur suspectus.*
2 *Iuramentum de non testificando,etiam in causa criminali,non tenet.*
3 *Delictum seu impedimentum,habens causam successiuam commissum a consanguineo,seu amico,præsumitur,quod fiat ex uoluntate amici uel consanguinei,si eius si delictum sit momentaneum.*
4 *Temerarie iurant,an admittatur in testem.*

CAP. XLV.

CONstitutis. Excommunicari possunt, qui per cendis,& denunciandi sunt testes , non teneri iuramento de ueritate non dicenda , & si consanguinei impediunt testes actoris, punitur reus,de cuius voluntate hoc fieri præsumitur.Et tria sunt dicta. Secūdum ibi. Illos.Tertium ibi.Si quis.Casus liter.M. canonicus Surrentinen. in præsentia domini papæ accusabat de crimine simoniæ archiepiscopum suum,& protestatus fuit ab initio,quod consanguinei ipsius archiepiscopi,multa impedimenta præstiterunt per suam potentiam dicto M.quominus copiam probationum secum haberet, iuducendo quosdam ad iurandum,ne aduersus archiepiscopū aliquid dicerent,& alios minis,& terroribus a testimonio ferendo nitēdo. Do. papa ex officio suo volens super hoc prouidere mandat cuidam iudici,vt generaliter proferat sententiam excommunicationis in omnes,qui aliquod impedimentum præstare præsumpserit in testibus producendis,& illos, qui iurauerunt non ferre testimonium contra archiepiscopum, denunciet iuramento huiusmodi non teneri.Et si aliquis de consanguineis archiepiscopi aliquem de testibus M. præsumpserit impedire , eundem Archiepiscopum ab officio pontificali suspendat,& faciat manere suspensum,donec à tali præsumptione desistat,quia non est uerisimile,q eo inuito talia fiant.& sic hoc non caret scrupulo societatis occultæ,eo, quod si uoluerit poterit prohibere.vnde debet experiri iudicis authoritatem.Et No. Iusam,qui defensionis copiam subtrahit aduersario suo. Et No. 1.canonicum posse accusare proprium episcopū de crimine in moniæ.Idem dic in alijs criminibus.inf.de accu. c. veniens. & c.ex parte.& c.olim,cum si.No. 2.ibi.In nostra præsentia &c. in causa criminali testes sunt producendi coram iudice, etiam si sint extta prouinciam. vide in hoc, quod plene dixi in
1 causam quæ.sup.eod.† No.ibi.Secum haberet, quod testis productus per partem sine aliqua citatione iudicis non inducatur suspectus , etiam in causa criminali, non enim uidetur suspectus se offerre, sed potius a parte stimulatus. & sic cessat ratio, quæ omnia.ff.de proc.& de hoc vide quod no.do.de Ro. decis. 220. & quod dixi in c.2.sup.eod.Not. ibi.Ex officio , quod iudex ex officio suo prouidere debet, vt salua sit rerum probatio, & iudex ecclesiasticus potest excommunicare etiam laicos, vel quoscunque impedientes partes in explicandis his, quæ sunt iudicio necessaria.Et no.practicam, vt feratur excommunicatio ge-
2 neralis,ex quo ignorantur impedientes.† Not. ibi. Non tenet quod non valet iuramentum de non testificando contra alios etiam in causa criminali; non tamen potest se iuramento astringere ad non testificandum, quia est contra bones mores, & quia potuisset precibus induci. facit l. si ita stipulatus. ff. de verb.obliga.facit c.ga plerique.de off.or.li.6.& c.intimauit. in c.No.& tene mēti casum,in quo quis punit ex veritimili finaptione de delicto. Vide quod no.Inno.in c.quia veritimile, de

2 præsum.& qđ dixi in c.tertio loco,de prob.† No.vlt.& a & tene
3 menti,q delictū, seu impedimentū hūs cām successiuā & cō-
missum seu adhibitum a consanguineo, seu amico in fauorē alterius, præsumitur fieri de uolūtate illius,de cuius fauore agitur.& ipso constringi,& arctari pōt ēt per pœnæ appositionem, ut faciat delictum,seu impedimentum cessare. Et sic intelligo hunc tex.procedere duob.concurrentib.s q fiat a cōsanguineo seu amico,& q impedimentū,& delictum sit successiuū;secus
4 puto in actu momentaneo.Et sic intelligo c.quia præsulatus & allegin gl.licet gl.hic aliter intelligat.& vide in hoc, quod plene dixi in c.cum cām sup.eo.super gl.in ver.compellas.† Gl. in prin.est clara & in fine colligit, q temerarium iuramētum non repellit aliquem a testimonio.Inn.dicit hoc procedere in odiū Archiepiscopi,qui hoc creditur procurasse ad minus in eius fauorem procuratum est;alias autem secus esset. 11.q. 3.c. quisquis.& sic apertissime sentit Inno.quod temerarie iurans, non admittitur contra alium.Ego puto distinguendum, q aut perseuerat in illo temerario iuramento;& tunc debet contra alium admitti,quia perseuerat in delicto,inf.c. ca. testimonium.& sicut fuit inductus ad præstandum hoc temerariū iuramentum, ita posset induci ad deferendum;sed contra illum, in cuius fauorem iurauit, compellitur indistincte in illius odiū, ut dic.& in d.c.intimauit.& hoc casu intelligo dictum Innoc. Non enim potest aduersarius excipere de crimine, cū ipse fuerit in causa,& in dolo,illum inducendo ad temere iurandum, cuius causa fuit procuratum.Aut est emendatus de delicto,& sic puto, q ēt admittatur ℨ alium.ad hoc c.testimonium.inf. eo.Et quia non omne delictum videtur repellere, vt in c.inquisitionis,inf.de acc.& videtur hoc tenere Hosti d.c.testimonii. generaliter in quolibet temerario iuramento,quod no.& vide quod in hac materia dixi in c.intimauit,sup.eo.ti.

ADDITIONES

a Sup.titi.An,& quando delictum factum per consanguineos vel amicos,præsumatur factum de uoluntate illius,de cuius fauore agitur,uide Old. consil.92.incip.Rex habebat.cum multis allegatis per Fed.in c.Petrus,colū.1. & fin.inf.de homici.vbi facit mentionem de hoc tex. & dicit esse singulare. Sebast.Sap.

b Adde hic glo.in ver.compellas.& do.Anto.in c.super eod. & c.cum causam. sup.eo.ti 1.

SVMMARIVM.

1 *Dicisse testificata,quādo discutitur super processu causæ matrimonialis,excludit alias productiones.*
2 *An idem testis possit sæpius induci super vna causa.*
3 *Publicatio sola, etiam ante didicita testificata, excludit productionem testium.*
4 *Renunciatio simplex attestationum,habetur pro publicatione.*

CAP. XLVI.

CONstitutis. Qui testificata nō didicit,nec renunciauit testib. producendis super antiquis articulis,seu capitulis,testes ēt alias ,pductos producere pōt.Prima pars ponit formā processus,& grauamen appellantis.Secunda dat iudicem,ibi.Mandauit.Casus li.Inter Principem Boemorum,& vxorem eius,sororem nobilis viri Marchionis Misinen.matrimonialis qō ver
a tabatur ad petitionem ipsius Principis. eps Pragen.citauit vxorem ipsius pro cā illa:& dum vellet ad ipsum accedere,vt suas proponeret defensiones,ipsa fuit prohibita bis,vel ter a seruiēdomipsius Epi,q prohibuerunt ei ingressum ad ipsum , pp quod ipsa Archiepiscopi,qui hoc creditur procurasse ad minus in eius fauorem procuratum est;alias autem secus esset. 11.q. 3.c. quisquis.& sic apertissime sentit Inno.quod temerarie iurans, non admittitur contra alium.Ego puto distinguendum, q aut perseuerat in illo temerario iuramento;& tunc debet contra alium admitti,quia perseuerat in delicto,inf.c. ca. testimonium.& sicut fuit inductus ad præstandum hoc temerariū iuramentum, ita posset induci ad deferendum;sed contra illum, in cuius fauorem iurauit, compellitur indistincte in illius odiū, ut dic.& in d.c.intimauit.& hoc casu intelligo dictum Innoc. Non enim potest aduersarius excipere de crimine, cū ipse fuerit in causa,& in dolo,illum inducendo ad temere iurandum, cuius causa fuit procuratum.Aut est emendatus de delicto,& sic puto, q ēt admittatur ℨ alium.ad hoc c.testimonium.inf. eo.Et quia non omne delictum videtur repellere, vt in c.inquisitionis,inf.de acc.& videtur hoc tenere Hosti d.c.testimonii. generaliter in quolibet temerario iuramento,quod no.& vide quod in hac materia dixi in c.intimauit,sup.eo.ti.

ADDITIONES.

a Pro intellectu huius gl.vide no.per dom.Anto.in c.fraternitatis.in 24. colū. sup.eod.& Bald.in c.iurauit,in fi.in 2.colum.de probat.& de hoc uide per Bald.in l.peremptorias.in prin.11.colum.versi.quæro,qualiter,C.sente. rescin.non possi.

b Opi.Io.And.videtur sequi glo.in auth.at qui semel.C.de prob. & ibi clarius Bar.in 5.colum.vbi etiam dicit,quod publicatio nulla, vt puta , quia facta die feriata,vel parte non citata,non impedit productionem, nisi pars didicerit testificata,quia tunc impedit non ratione publicationis , sed quia didicit.Et pro opin.Ioan.And.bene facit,quod no.dom.Ant.in c.Series,in vltim.col.ver.qnædam est publicatio.sup.eo.& in c.fraternitatis,in 24. colū. sup.eo.& in terminis.in 8.col.in d.c.fraternitatis. Adde , an non didicitis testificatis obstet publicatio testium:Pet.de Anch.consi.197.Et an publicati nulla impediat productionem testium,vide. dom. de Rot.in antiq. decision.267.

SVMMARIVM.

1 *Testimonium de auditu proprio valet, vbi res est perceptibilis sensu auditus, secus de auditu alieno.*
2 *Testimonium de auditu admittitur super consanguinitate probanda.*
3 *Ad probandum id , quod excedit centum annos,sufficit testimonium de auditu.*
4 *Statutum Papæ, vel Concilij,dicitur ius humanum,non diuinum.*

vbi

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 *Vbi in matrimonio contrahendo, vel diriuahendo, allegatur impedimentum iuris diuini, & probationes rei, vel actoris sunt dubiæ, sententia ferenda est pro reo.*
6 *Testis non potest iurare per procuratorem.*
7 *Quæ dicantur graues personæ.*
8 *In testimonio auditus sufficit, quod plures audiuerint a duobus, licet duo audiuerint ab uno.*
9 *In testimonio auditus super probanda affinitate, uel consanguinitate, an sufficiat, quod unus audiuerit ab uno, & alter ab altero.*
10 *An probatione consanguinitatis sufficiat, quod duo testes probent de uno latere, alij duo de alio latere.*
11 *Testis probando singulariter actus Missæ, probant Missam.*
12 *In probanda consuetudine, an sufficiat probare actus pro parte, ut duo probẽt de uno actu, alij de alio, &c.*

CAP. XLVII.

a Propter multa dicta summationem. sed generaliter summatur sic. Ponit concilium 12.res, sine quib.ad probandam consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. Diuiditur. Nam primo ponit sex, quæ respiciunt personas. sed o alia sex, quæ respiciunt dicta. secunda ibi, Testes autem. Casus lite. Olim constitutum fuit ex quadã necessitate, vt in computandis gradib. consanguinitatis, & affinitatis, valeret testimonium de auditu; cum pp breuem hominem vitam. testimonium de uitu ꝓponere non valerent vsq; ad 7. gradum, Sed qa ex hoc circa ltia coniugia, multa pericula proueniebãt statuit Concilium, ne super hoc reciperentur testes de cẽtero, de auditu; cũ prohibitio copulæ coniugalis, quartum gradum nõ excedat: nisi forte personæ tales fuerint, qb. sit fides merito adhibenda, & ante litem motã testificata didicerint ab antiquioribus suis, non ab vno, cũ ille si uiueret, nõ sufficeret; sed a duobus ad minus, nec ab infamib. & suspectis, sed fide dignis, qa ab surdũ esset illos admitti, quorũ repellerent authores. Et si vnus audiuisset a plurib. nõ dẽt admitti: vel infames, licet ab hoibus bonæ opinionis audiuerint, nõ debẽt admitti, qa ifamib. actus lti sunt interdicti. Et testes adijciãt in suo iuro, ꝙ odio, vel amore, timore, vel commodo, ad ferendum hoc testimonium non peedunt, designando psonas exꝑssis noib. vel circunlocutione sufficienti, & ab vtroq; latere singulos gradus distinguãt, & iuramento suo adijciãt se intellexisse a suis maioribus. qđ deponũt, & credunt ita esse. Sed nec tales sufficiũt nisi iurati deponãt se vidisse psonas, vel saltem in vno gradu ꝑdictorũ constitutas ꝙ sanguineis se hñe. Tollerabilius est. n. aliquos ɔ statuta hoium relinquere copulatos, q̃ ꝓiunctos ltĩe ꝓtra statuta Dei ꝙparare.

b B. No. ex principio, ꝙ pp necessitatẽ [b] receditur a cõi forma, &
i iuris regula, vt in rſa, qđ non est licitum. inf. de re iu. † Not. 2. ꝙ testimoniũ de auditu est ɔ, seu ꝓter regulã iuris, & formã; nec dẽ proprie testimonium, ut no. gl. in l. in summa. §. idẽ Labeo. ff. de aq. plu. are. Dẽt, n. testis testificari de eo, qđ nouit, & qb. interfuit. 3. q. 9. c. testes, §. de his, 11. q. 1. c. testimonium, §. sed iudex & l. testiũ, C. e. Et intellige de auditus, i. de auditu alieno. ubi aũt res esset perceptibilis auditu, & testis audiuisset proprio sensu, bene valeret testimoniũ de auditu. de consue. c. 2. & sup. eo. c.
2 cũ cãm, quæ. † No. ibi, gradibus cõputãdis, ꝙ testimoniũ de au
c ditu admittitur solũ cum agitur de consanguinitate, vel affinitate probanda: secus ergo, si agitur de alijs impedimentis, licet cã sit mrimonialis, qđ tenet hic Io. An. & satis probat in tex. Nã hæc spalitas fuit inducta pp impossibilitatẽ probandi per testimoniũ de visu, q̃ cessat in alijs impedimentis, puta si ꝓponeret
3 ꝙ sunt cõpatres, vel qđ simile. † No. ibi. Propter breuem hoim vitã, & c. ꝙ ubi agit de probando aliqd, qđ hoĩs vita capere non potuit, vt puta, quia excedit tps cẽtũ annorũ, ar. l. fi. C. de sacrof. ec. admittit testimoniũ de auditu auditus, qđ tenet hic Io. An. & Host. Nam licet iste tex. loquat de consanguinitate, vel affinitate, ꝓbanda, eadẽ tñ rõ est in alijs factis antiqs, de qb. testes hẽri non ꝓnt, adhoc l. ii. arbiter, ff. de proba. & ff. de aq. plu ar. l. j. §. fi. l. in summa. § idẽ Labeo. & ff. de aqua. quot. & æsti. l. hoc iure. §. ductus aquæ. Nam lex non fundat super impssibili. l. fi. ff. q̃ sẽ. sine ap. rescin. & in regula, nullus plurib. de reg. iu. li. 6. Vt tñ Io. And. & Host. requirere vltra testimonium de auditu famã cũ alijs adminiculis, & allegãt duos bonos tex. sup. eo. c. ꝓterea. & c. cũ cãm. sup. de ꝓb. qđ satis mihi placet. Nec obst. iste tex. sed potius facit pro. nã hic non sufficit testimonium de auditu duntaxat, sed requiruntur duodecim, de quibus in litera. item limitarem ego dictum hoc, qñ factum fuit natura est improbabile per testimonium de uisu, seu auditu proprio, vt in casu nro; secus vbi factum fui natura erat probabile per testimonium deuisu: sed pp negligentiam, seu dilationem in agendo, orta sit difficultas probandi, ut in probando dominium alicuius rei, vel qđ simile. Pro hoc vide quod dixi in c. veniens. i. sup. eo. & in c. cũ adsedem, de rest. spol. Nec est subueniendum ei, qui se angustauit. l. 2. ff. si quis cau. facit c. fæpe de restit. spol. Requiruntur etiã alia, quæ satis ex tex. & ex inf. dicendis colliguntur. & hæc no.

Item no. quòd vbi admittitur testimonium de auditu, non sufficit ꝙ quis audiuerit post motam litem, quia præsumitur locutio contestationem litis facta. Idem dicerem, vbi agitur de fama probanda, nec ꝙ testes audiuerint ab vno, nec a pluribus suspectis, & malæ famæ. Item oportet, quòd isti testes sint bonæ famæ, & ꝙ asserant se illud credere, quod audiuerũt. & hoc vltimum no. & uide in hoc consimilem tex. in c. quoties, in fi. sup. eo. & quod ibi dixi. No. ꝙ dictum minus non sufficit, licet sit in magna dignitate constitutus, vide bo. tex. & quod ibi dixi, supra. eo. c. cum a nobis, & 6. q. 2. c. si tantum, & c. placuit. Li
mita f̃m no. inf. eo. c. nuper. & dixi in d. c. cum a nobis. Not. ibi
Vel demonstratione, &c. quòd propria sunt aliqua exprimino
mine proprio, vel demonstratione, val circumlocutione. facit
4 l. certum, ff. si certum pet. & cap. tua, de consan. & affin. † Not. ibi. Contra statuta hominum, &c. quòd statuta Papæ, & concilij, dicuntur esse hominum, & non Dei. & notabilis hoc perpe
tuo; quia licet Deus videatur promulgare iura per ora Principum. 8. dist. c. quo iure. & quòd Spiritus sanctus præsumitur loqui per os eorum, qui sunt in concilio generali. 50. dist. c. fille. & Christus dixit in Euange. Lu. 10. Qui vos recipit, me recipit, qui vos contẽnit, me cõtemnit. ad hæc. 2. q. 7. c. accusatio. tamẽ ius diuinum magis stringit, quàm ius humanum, vt hic c. & li
teras, de resti. spo. Item ius editum a præsidentibus in ecclesia militanti, nõ dr proprie diuinum, sed humanum. Pro hoc est bon. tex. in prin. 1. dist. & vide omnino, quæ dixi in c. 1. de iu. cal. Item ius diuinum est de necessitate salutis: non sic ius humanum. Hinc sing. dixit Arch. in c. vtinam, 76. dist. ꝙ licet veniens ɔ ius diuinum, semper peccet mortaliter, non tñ sic ligatur ve
niens contra ius humanum. Nam potest cuitare mortale, si ha
beat aliquam causam rationabilem contraueniendi. & dicit ibi latius per eum. & dico in c. nam concupiscentiam, de con
stit. No. quòd fere omnes gradus sunt prohibiti lege humana, & non diuina. Pauci. n. sunt prohibiti lege diuina. de quibus g
d glo. in cap. literas, de restit. spol. & ibi dixi. Not. vlt. d quod vbi a
gitur de impedimento a canonibus inducto, iudicãdum est in
5 dubio semper pro matrimonio, ad idem cap. fi. de re iud. † Sed hic formo dubium non tactum hic post doc. Pone, quòd alicui impedimentum iuris diuini: probationes vtriusque partis sunt dubiæ, qualiter sit ferenda sententia? Nam in contingentia singularitatis testium, vide per Bal. in l. obligationes. C. de bo. poss. secundum tab. & in tit. de no. feu. c. 1. §. fi instrumentum in fi. 10. col. & per Ioa. in suã summa. de testi. in uersi. quæ diuersitates noceant testib. Et vide de hac materia etiam per Bal. in l. cum carmen. in apost. in vlt. col. vbi inter cætera dicit id, quod sup. dixi, quod ad probandum hæreticam prauitatem admittũntur testes singulares, puta, si vnus dixit se audiuisse eum dicentem credere Christum non fuisse natum de Virgine Maria. Alius dicit, audiuit eum dicẽtem, se non credere Christum esse verum Deum: isti testes probant. Sed hoc limitat esse verum, quando testes inducuntur ad probandum hæresim in genere, secus in specie, quia tunc testes singulares non probant. Et adde hic Ang. in cons. suo 159. vbi dicit, quòd testis dicitur singularis, quando aliquis allegat, vel adducit contestem, cuius dictum repellitur, vel circunscribitur. Item adde quod de duplici genere testium singularium scribit Bal. in c. 1. in prin. in 1. col. de contr. innesti. vbi dicit, quod quædam est singularitas ɔ rũ, & quædam non con trania. Et quòd per testes singulares probetur hæreticalis prauitas, tenet Bal. in c. cum omnes. de consti. Item de eo, quod sup. dixi, an valeat statutum, quòd per testes singulares probetur quem esse vsurarium, vide per Bal. distinguentem post Collect. in c. cum omnes. de constit. ad terrorem requirit proprium iuramentum, ſto cum Doct. Et sic in cons. 257. Bald. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iur. & in l. consulta. C. de testi. & Ang. in q. sua inct. Assensis miles in 7. q. & Bald. consil. ex hoc infero, quòd vbi: a iure, seu speciali statuto requiritur ꝓ forma proprium iuramentum, non sufficit iurare per procura torem, etiam habentem speciale mandatum. argu. hic, & casus
7 quod no. gl. in c. ut circa, de ele. lib. 6. † Venio ad glo. & primo no. gl. in ver. Personæ graues: quę declarat, qui testes, seu personæ dicantur graues. & facit ad statuta, quæ in multis casibus requ
8 quirunt graues personas. † Gloss. in verbo utique ab uno. tres
c quatuor. In primo reddit [c] rationem, quare non sufficit, ꝙ plures

ADDITIONES.

a Istum tex. declara, vt no. per Do. in c. prisci. vltra me. ver. quæro an ista consuetudo. diffin.
b Propter necessitatem. Vide cũmulata per Fel. in c. querelam. in fi. inf. de iurisdict. iuran. And. Sicu. in rub. sup. de ferijs. Ias. in l. principalibus. ff. si cer. pet. Sebast. Sapia.
c De auditu. Vide Are. in consi. 397. incip. in c. sequendo ordinem. Ale. in consi. 182. inci. in hac causa, in 2. vol. Sebast. Sap.
d No. vltimo. Vide Car. Alex. in c. continebatur, circa fi. inf. de spon. impu. Adde quando testes singulares probent, Alex. consi. 175. 2. lib. & consi. 97. 3. q. 9. & in c. a nobis, qui. ma. accu. poss. secundum gl. Ioan. & do. Ant. ibi. Et de hoc per Arch. 5. q. 2. c. relatum, & per Do. plene in c. de testi. sup. eodem. Sebast. Sap.
De hoc, an valeat dictum testis per scripturam deponentis, vide positum sup. in c. de testi. sup. eo. Ant. Fran.
d Item quæro. Vide Rom. in fin. 8. inci. an iuramentum testis. Bar. & Alex. Ioan. in l. qui bona, §. qui adde no. ff. de dam. infe. Gemi. late in c. vt circa, § pro
de elec. lib. 6.
e Reddit. Not. hic de singularitate testium, de qua vide plene per Bal. in repe. l. de quibus, in 12. colum. ff. de legi. in vers. fed an testes. Et adde dictum Ant. hic, quòd ad probandum hæreticam prauitatem, admittuntur testes singulares, vt no. voluit Bald. in l. 1. C. qui nume. tur. Et de materia singularitatis. testium, si uis videre plene, vide Bald. in l. testium, in 3. col. ver. si de, quòd decem modis, C. de testi. vbi ample, & diffuse profequitur hanc materiam. Et de ista materia remissiue per Moder. in l. inter partes, ff. de iud. Et adde gl. §. de his, 3. q. 9. quæ dicit, quòd si duo interfuerunt actui, & unus recordatur de uno actu, alij de alio, & c. quorum vnus est surdus, alius cęcus, quòd per istos non probatur actus. Et de ista materia vide gl. & Arch. in c. nullus. & c. nihilominus. 3. q. 9. & per Spec. in tit. de teste. §. iam de interrogatorijs. in 6. colum. versi. quid si vnus testis. & ibi Io. And. in Addi. & uide tex. & quod ibi no. in c. bonæ. il
1 de ele. ein c. cum dilectus. eo. tit. & in c. licet causam. de prob. Et an valeat statutum, vt quis probetur vsurarius per testes singulares, vide plene dispu
tatum per Pet. de Anch. in repet. c. canonum. de consti. in 3. prin. q. in 10. co
lumnilius, ver. accedit quæstio disputa. Et rationem, quare testes singulares probent, vide plene per Bal. in l. iurisfuras. C. de testi. ver. deinde no. ratione. Et circa id, quod sup. dixi de proban. hæretica. prauit. adde quòd idem dicit Bal. in l. actor. C. de probat. & fuit originaliter dictum Iac. de Are. in l. testium. C. de testi. Sed in contrarium aperte tenuit Io. And. in c. vt officiũ §. 1. super ver. testium. de hære. lib. 6. & do. An. in c. qualiter & qñ 12. de accu. vbi reprobatur dictum But. tenentis contrarium. in Lob carmen. ff. de testi. & in hac materia singularitatis testium, vide amplissime scripta per D. An. in c. fi. de consue. in antep. col. uer. hæc procedunt, & vide glo. fi. & ibi uide Bal. in l. ob carmen. §. 1. ff. de testi. & vide do. Ant. in c. veniẽs. il 1. in vlt. col. ver. ex hoc patet, sup. eo. tit. In hac materia singularitatis testium, vide elegantissime, & diffusissime scripta per Bal. in l. 1. in 5. col. ver. 8. quæro. C. de testib. vbi examinat quæstionem hic infra examinatam per do. Ant. & fere omnia, quæ examinantur in remissionib. hic sup. scriptis. 16 ibi vide, & maxime in illa de probatione vsurarij per testes singulares. Et adde hic Bal. in l. 2. ff. ver. moueo dubium. C. qui. res iud. non nocet. vbi si vnus dicit factum de nocte, alter inter diem & noctem, quod isti testes non probant, qa sunt singulares, credo tñ ꝙ tales testes excusentur a periurio, nisi ambo diffident maleficium, illius manu fuisse commissum; quia reducuntur ad con
cordiam, vt vnus intelligatur depositisse illum de iisquisse, vel interfuisse mandato, alius intelligatur de maleficio manibus commisso. per tex. fing. in c. periculose. de pœ. dist. 1. Et adde in hac materia unum singulare verbum, quod dicit do. Ant. & do. Ab. in c. nihil obstat. de verb. sign. vbi dicit, quòd quando testes habent probare de uerbis testatoris, si vnus testis dicit testatorem dixisse, Sempronium hæredem facio: Alius dixit, quod testator dixit, sempronius hæres esto. non probant, quia licet sint concordes in substantia, tamen sunt discordes in forma deponendi, quod est supremum dictum. Idem dicit do. Ant. in c. cum ecclesia Sutrina. de cau. poss. 10. col. Et de hac materia vide do. Ant. in c. cum Io. in 12. col. cum duobus seq. vbi subtili ter loquitur, de fide instr. & vide Bal. in repe. §. vlt. in fist. de iure natu. gent. & ciui. in 18. col. ver. fed pone, quòd duo testes ubi repetit fere omnia, quæ dicit do. Ant. in d. c. fi. de consan. Et adde quod no. do. Ant. in c. cũ causam. 1. in 13. col. sup. eo. uer. quid si duo testes attestentur. Et vide etiam eundem. inf. eo. c. in 31. col. Et vide de hac materia Fed. cons. 157. Et de ista materia singularitatis testium, vide per Bal. in l. bonorum. C. de bo. poss. secundum tab. & in tit. de no. feu. c. 1. §. fi instrumentum in fi. 10. col. & per Ioa. in suã summa. de testi. in uersi. quæ diuersitates noceant testib. Et vide de hac materia etiam per Bal. in l. cum carmen. in apost. in vlt. col. vbi inter cætera dicit id, quod sup. dixi, quod ad probandum hæreticam prauitatem admittũntur testes singulares, puta, si vnus dixit se audiuisse eum dicentem credere Christum non fuisse natum de Virgine Maria. Alius dicit, audiuit eum dicẽtem, se non credere Christum esse verum Deum: isti testes probant. Sed hoc limitat esse verum, quando testes inducuntur ad probandum hæresim in genere, secus in specie, quia tunc testes singulares non probant. Et adde hic Ang. in cons. suo 159. vbi dicit, quòd testis dicitur singularis, quando aliquis allegat, vel adducit contestem, cuius dictum repellitur, vel circunscribitur. Item adde quod de duplici genere testium singularium scribit Bal. in c. 1. in prin. in 1. col. de contr. innesti. vbi dicit, quod quædam est singularitas ɔ rũ, & quædam non con trania. Et quòd per testes singulares probetur hæreticalis prauitas, tenet Bal. in c. cum omnes. de consti. Item de eo, quod sup. dixi, an valeat statutum, quòd per testes singulares probetur quem esse vsurarium, vide per Bal. distinguentem post Collect. in c. cum omnes. de constit. Item vide plene per Bal. in l. iurisfuras. C. de testi. ver. deinde no. rationem. Et circa id, quod sup. dixi de proban. hæretica. prauit. adde quòd idem dicit Bal. in l. actor. C. de probat. & fuit originaliter dictum Iac. de Are. in l. testium. C. de testi. Sed in contrarium aperte tenuit Io. And. in c. vt officiũ §. 1. super ver. testium. de hære. lib. 6. & do. An. in c. qualiter & qñ 12. de accu. vbi reprobatur dictum But. tenentis contrarium. in Lob carmen. ff. de testi. & in hac materia singularitatis testium, vide amplissime scripta per D. An. in c. fi. de consue. in antep. col. uer. hæc procedunt, & vide glo. fi. & ibi uide Bal. in l. ob carmen. §. 1. ff. de testi. & vide do. Ant. in c. veniẽs. il 1. in vlt. col. ver. ex hoc patet, sup. eo. tit. In hac materia singularitatis testium, vide elegantissime, & diffusissime scripta per Bal. in l. 1. in 5. col. ver. 8. quæro. C. de testib. vbi examinat quæstionem hic infra examinatam per do. Ant. & fere omnia, quæ examinantur in remissionib. hic sup. scriptis. 16 ibi vide, & maxime in illa de probatione vsurarij per testes singulares. Et adde hic Bal. in l. 2. ff. ver. moueo dubium. C. qui. res iud. non nocet. vbi si vnus dicit factum de nocte, alter inter diem & noctem, quod isti testes non probant, qa sunt singulares, credo tñ ꝙ tales testes excusentur a periurio, nisi ambo diffident maleficium, illius manu fuisse commissum; quia reducuntur ad conc

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia isti non probant frequentiã actus, ex qua resultat consuetudo, a licet probent partes requisitas. Submittit tñ D. Ant. sub dubio forte, pro cordia aduertendũ qualiter deponant. Nã si producant ad partes probandas, eis probatis bñ ꝯcluditur totũ sed si ꝓducantur ad ꝓbandum totũ. & in cã rñdeant per partes non ꝓbant quia nullus concludit sufficientẽ cãm, vt si interrogantur testes de ꝯsuetudine, vel de consanguinitate, vel Missa, & ipsi rñdent deponendo sup actu singulari, & alius super alio actu singulari, ego simpliciter inhæreo dictis Io. An. qualitercũque. n. testes producantur: nõ habent deponere per verba iuris, sed facti. vt no. in c. cũ cãm. sup. eo. Sed iudex ex varijs causis facti, hẽt iudicare per iudicium rationis, vel ex eis elicere ius, vt no. in d. c. cum causam. vnde ex quo per testes probantur singuli gradus, licet non dicant illos, de quibus est qõ, esse consanguineos, dẽt tñ iudex ex illis elicere ius. Sicut in simili ꝓbat aliqd meum esse, & per consequens probatur tuum non esse, l. cum quærebatur. C. vnde vi. & l. fine possidetis. C. de proba. 14. q. 5. c. si quis inueneris. & c. multi. & l. Pomp. §. sed & is. ff. de procu. Itẽ videmus in simili, ꝙ probatio nõ resultat ex dicto vnius testis tñ, sed ex dictis omnium, & sic, habitis dictis omnium, iudex elicit quid iuris. Et pro prędictis induco bo. tex. in c. licet. de ꝓb. in verſ. ex præmissis. vbi papa ex probatione diuersorum elicit vnum expresse non de positum per testes alleg. tex. valde optimum in c. cum lo. inf. de fi. instru. in versicu. verum. vbi primo fuerat capitulatum simpliciter illam venditionem fuisse condicionalem, non tamen testes expresse deposuerunt de illa vendicione, quæ continebatur in instro, quia non recordabantur de tpe. Sed qa vtraq; pars interrogata cõfessa fuit vnam vendonẽ fuisse celebratam, Papa elicuit ex dictis testiũ, & cõfessione partium illam venditionem cõditionalem, vnde nec testes per se, nec confessio sufficiebat ad probandum articulũ iam deductũ sed simul cõiuncta sufficerunt. Ita dico in proposito, fateor tñ, ꝙ testes deponentes super partib. nõ possunt dicere totum, sed pars ꝑt allegare, & iudex eliciendo iudicare, & sic videmus in alio simili, si duo deponunt de titulo, & alij duo de traditione, satis est probatum dominium. arg. in l. j. C. de acq. poss. & hæc ꝓcedunt, vbi testes super partibus deponunt per propriũ sensum sed vbi deponunt de auditu, cum hoc testimonium non sit integrum, vt sup. dixi, merito est restringẽdum. Intelligatur ergo iste tex. vt ab vtroque latere computent personas, ne nimis sit vagum eorum testimonium.

ADDITIO.

a Consuetudo. An testes deponentes super particularibus & diuersis actibus, probent consuetudinem, vide late per Do. Anto. in rep. c. fi. in antep. col. de consue. Et videtur quod ad probandum consuetudinem, non sit necesse testes deponere de singulis actibus, per id quod no. dicit Bal. in recollectis. in proœ. Instituta. §. cunque hoc Deo. vbi per illum tex. dicit, quod ad probandũ legalitatem hominis, sufficit quod testes dicant, quod in multis actibus per experientiam sic viderunt, licet non specificentur aliqui actus. Sed contrarium credo, quod deponere de consuetudine, vel legalitate hominis, consistat in iudicio rationis, super quo testis simpliciter non potest deponere, vt no. sup. eo. c. cum causam ii. 1. Et adde huc Ang. consi. 231. vbi dicit, ꝙ testes deponentes super articulo concernente genus, vel quid vniuersale, non sunt singulares, licet deponant de diuersis speciebus. Et vide Ang. & Imo. in l. ex facto. §. item quæro. ff. de vulg. & pup. quod testes inducti ad probãdum hoc integrale. f. recollectionem fructuum, probant, licet unus testis dicat, quod recollegit 10. corbas, alius dicat de 8. & idem dicunt, si ageretur, de probando quem decessisse in pupillari ætate, si unus testis dicat, quod habebat 10. annos, quando mortuus est alius dicat, ꝙ habebat octo. Hoc idem dicit Ioan. An. & Inno. in c. 1. de arbi. li. 6. &c. Et quando quis uult probare famã, & producit testes, quorum unus dicit se audiuisse ab uno, alius ab alio; uel uult probare, ꝙ quis hẽt merum imperium, & unus deponit de uno actu, alius de alio, an probent, uide Spe. in ti. de inquisi. §. 1. uer. quid si unũ, & Spe. remissiue in ti. de re. produ. in quo Bar. tenet ꝙ sic. in l. de minore §. tormenta. in pen. col. uer. quid si testes. ff. de qõ. De ista q. in terminis ui de ꝓ Sal. in l. ea quidem. in pe. char. uer. 9. iuxta præmissa. C. de acc. ubi dicit, quod tutius est dicere, quod non probent, nisi quilibet dicat se audiuisse, aut quod inducunt semiplenam probationem famæ.

SVMMARIVM.

1 *An testes semel examinati possint se corrigere, & an, & quomodo possint repeti.*
2 *An sit danda copia capitulorum, & interrogatoriorum parti aduersæ.*
3 *Qualiter iurabunt testes, si capitula producta per partes.*

CAP. XLVIII.

a Post publicationem, ad petitionem producẽtis interrogari non debent testes, nisi qñ dolo, vel negligẽtia examinatorũ, super oĩbus capitulis interrogati nõ fuerunt. Cõis diuisio. Scda ibi. Nos igitur. Casus li. Inter canonicos Sãcti Petri ex vna parte, & G. Sancti Simonis ex altera corã iudice delegato super ꝙbusdam possessionib. qõ vertebatur. G. tribus mensib. post testium publicationẽ elapsis, petijt iterũ interrogari testes suos. qsiuit iudex qd sibi super hoc esset agendũ: Rñdet papa illũ non esse de cætero audiendũ, nisi forte sup certis articulis a principio petijsset illos interrogari, & iudex id negligenter, vel malitiose prætermisisset. B. No. primo vnã regulã in materia testiũ, ꝙ testis semel productus & examinatus, non dẽt iterum super capitulis publicatis interrogari. Quid autem, si dictum testis non fuerit adhuc publicatum? Dicam inf. super gl. No. ibi, Sug certis capitulis, ꝙ pars potest super negocio in iudicium deducto certa capita, seu certos articulos facere, & super illos petere testes examinari. & si sint ad causam pertinentia, non debet iudex illa vel illorum aliqua omittere, alias repetẽtur, facta publicatione. & de hoc infra latius. Nor. 3. quod malitia, seu negligẽtia iudicis in causa, non debet obesse parti. Et no. casum, in quo malitia & negligentia equiparantur, alias differunt vbi agitur de puniendo dolosum, vel negligentem, vt in c. super literis. de
1 rese. & c. ad falsariorum. de crimi. falſ. †Quæro autem primo de ratione decidendi in hac litera, quare post publicatas attestationes testes non ꝑsit iterato repeti? Et prius aduerte, nec æquinoces. hic. n. non tractatur de nouis testibus examinãdis super antiquis capitulis. Hæc. n. materia satis plene expedita fuit in c. fraternitatis. sup. e. sed tractatur hic de antiquis testibus iterum repetendis, & quando liceat, traditur hic regula, quod post publicationem non debent repeti. Rationem decidendi ponit glo. in prin. dicens, quod quemadmodum propter timorem subornationis noui testes prohibetur produci, publicatis attestationibus, ita & antiqui repeti. An aut hoc sit verum indistincte, glo. in effectu videtur ponere tres casus, in quibus testes possunt repeti. Primus quando ante aperturam attestationum testis vult iterum dicere, vel etiam se corrigere, dummodo hoc faciat incontinenti, vt in c. præterea. inf. ti. prox. Secundus, quando post publicationem iudex ex officio suo testem vult iterum interrogare, forte, quia obscure deposuit, vt in c. cum lo. de fi. instr. Tertius, si testis petitur repeti super capsis nouis. Quartus casus colligitur ex tex. quando pars petijt interrogari testes a principio super certis capsis, & dolo, seu negligentia fuit omissum. Et prædera, quod materia huius capitu li procedit quando deposito facit fidem in iudicio, sed petitur repeti, vt addat, vel corrigat. Et per hoc decido multos casus, quos posuit hic D. Ant. tangens non facientes ad propositum. Item tertius casus, excepta per glo. non facit ad materiam nostram, quia de capitulis non sit nihil hic deciditur, sed satis fuit dictum in d. capitu. fraternitatis sup. eod. Instemus ergo principaliter solum circa duo. Primo, an ante aperturam attestationum possint testes repeti super eisdem capitulis, vt addant, vel se corrigant. Secundo, an licet post publicationem. Circa primum glo. videtur velle, quod dummodo non sit in mora faciat ergo incontinenti. Et quando dicatur incontinenti, no. in d. c. præterea. Sed gl. fi. in c. cum causam. supra eod. dicit, quod quandiu attestationes istæ fæ, possunt iidem testes iterato induci, vt addant, quia forte habebant omnia in memoria. in auth. eod. §. quia vero innouauit & arg. ff. de qõ. l. repe. sed se corrigere non possunt, nisi hoc faciant incontinenti. d. c. præterea. Do. Ant. vt velle, ꝙ testibus motu ꝑt se repetere etiam corrigendo, dummodo faciat incontinenti. Et sic sentit, ꝙ addere non potest ex interuallo, & sic tenet velit addere; iudex vero ex officio quandocunque potest interrogare, ẽt post publicationem. Ad instantiam alterius partis non possunt, nec incontinenti, nec ex interuallo, sive vadant, sive vt corrigant, sive vt declarent, repeti, quia ꝑ hoc esset mor subornationis. & sic transit hic d. An. Sed ipse met circa pnmum membrum tenet ꝓrium post Inno. in d. c. præterea. Nam ibi dicit Inno. ꝙ si testis vult addere, & non corrigere, admittendus est, ẽt postq̃ potuit loqui partibus, sed minor fides ei adhibetur, q̃ si incontinenti addidisset. ar. in Auth. de testi. §. quæ vero. Et hoc placet. non n. reperitur hoc prohibitum, nisi in materia correctionis; & memoria hominis labilis est. 23. dist. c. penultima. & hoc quoad primum mẽbrum. Venio ad fm. f. qñ potest in tota causa. C. de pact. l. postquam. & sup. eo. cap. tuis. fa
poſſet in tota causa. C. de pact. l. postquam. & sup. eo. cap. tuis. fa
cere. & hoc quoad primum mẽbrum. Venio ad fm. f. qñ potest post publicationem, & dic, ꝙ aut nihil ꝑt imputari examinatori, & non debent iterum repeti, vt hic per rõnem, q̃ sup. dixi. Aut aliquid imputari, puta, qa omisit interrogare super capitulis per partem concernentib. substãtialia negocij, vel super clusis & connexis in ipsis capitulis, vt qua fuit capitulati de scriptione, in materia, in qua requiritur titulus, & iudex omisit interrogare de titulo; & debent iterum interrogari, vt hic, & ꝙ dixi de connexis, & inclusis, expresse tenet hic Inn. & ponit casum. Docto. dicunt vtile, vt formentur capitula, ut sic fiat di
ligens examinatio. & bonum est dare interrogatoria, cum partes magis caute procedant in facto proprio, quam iudex. & sic habet hodie communis consuetudo iudiciorum. iudex tamen in omnibus supplet, vt in dicto capit. cum causam. vbi de hoc. 2 Vltimo quæritur qualiter iurabunt testes, si capitula sint producta per partes. Dixit Hostien. quod iudex faciet testes iurare nedum super articulis datis, sed etiam super tota causa, ne aliquid dicant extra articulos, videantur deposuisse non iura
ri. & sic nõ valeret dictum, ut in c. de testib. s. eo. & idẽ Gul. in spe. eo. ti. §. sequit. ver. aliud. quod not. & vide latius per Iac. de Arc. & Cy. in l. fi. C. qui leg. pso. quorum dicta refert hic Io. An. Dicunt enim, ꝙ aut testis deposuit super alia re, vel causa, & nõ valet. Ad hoc allegãt multa iura alleg. sup. c. de test. in gl. j. Aut dic, de qua agitur, sed aliter, quã dicãt capitula; & tũc si iurauerit super capitulis tantum, non valet, vt sup. dictum est. Si vero iurauerit super tota causa, valet; & ideo fis cautus in pract.

ADDITIONES.

a Sed quæro. vide Ang. in l. non quicquid. ff. de iudi. cum alleg. per Dec. in c. 1. colum. 3. verſ. nunc conclusio supra facta. sup. de prob. ubi late, quę acta edi debeant. Sebast. Sap.

b Prædictorum. An copia articulorum sit danda partibus, & de hoc vide per Bal. in l. 2. in pe. col. ver. deinde ex illo verbo. C. ut li. pe. vbi etiã ponit quid de copia positionum. Item an admittatur articulus dubius, dic ꝙ sic, secundum D. Ant. in c. dilecti. in 8. col. de iud. qui dicit hic per tex. in c. accedens de proc. & in c. licet cãm. de proba. Quid aũt de articulo præsumptuo, an debeat admitti, vide per Bar. in l. neque natales, C. de prob. An aũt admittatur articulus alternatiuus, vide per Spe. in tit. de teste. §. nunc videndum. An copia articulorum debeat dari parti, vide Bal. in addi. Spe. in tit. de test. in uerſ. copia. & eundem in marga. ad Inno. in ver. interrogatoria. & in l. 2. in 2. col. C. vt li. pen. vbi etiam dicit ꝙ copia interrogatoriorum non debet dari parti, ne instruat testes super eis. tñ si non detur copia articulorum parti, nihilominus valet processus, fm Inn. in c. inter. de pur. cano. Et si iudex dat interrogatoria parti, non peccat, secundum Inn. in c. per tuas. hoc e. tit. de test. Et vide Ro. in fin. fuis. in ver. allegationes in scriptis. Et adde, quòd ubicunque copia aliquorum istorum danda esset parti, iuxta ea, quæ habentur in l. 1. §. edenda sunt omnia. & in §. editiones. ff. de eden. & in l. 2. & ibi per Bal. in 1. col. C. de eden. debet intelligi semper, quòd dẽt dari de mandato iudicis, & soluta competenti mercede notario. in l. argentarius. i prin. ff. de eden. & habetur per Pau. de Cast. post Bart. in d. l. 2. C. de eden. & per Bar. in l. præcipimus, C. de app. Ant. Franc.

c Interrogatoriorum. An copia interrogatoriorum sit danda parti aduersæ, quæ testes produxit. Et istud dictum Inn. alle. Ang. in l. non quicquid. ff. de iud. Et de hoc vide per Bal. in l. 2. cir. me. uer. deinde ex illo uerbo. C. ut lit. pen. Et quòd non sit danda copia interrogatoriorum parti, tenet Spe. & ibi Io. And. in addi. in tit. de teste. §. iam de interrogatorrjs. in prin. & idem sentit gl. in uer. si eo præsente. in c. in primis. 2. q. 1. quam ad hoc alle. Bald. in l. data opera. an 18. col. C. qui accu. non pos. Et de dfia inter cap. seu articulos & interrogatoria, uide gl. in uer. articulos. in c. pñtium. de test. in 6. Et quis dicatur proprie articulus, uide Bal. in l. gñaliter. §. 1. in 1. col. C. de re. cre. & uidi plurtes de hoc dubitari inter scholares. Et de differentia inter interrogatoria & posiriones, uide per Bal. in l. 1. cir. fi. ff. de inter. act. & depositioni bus uide gl. magistram. in c. 1. de confes. in 6. Item an copia indiciorum danda sit parti, dic quòd sic secundum Bar. in J. fi. in pen. q. ff. de q. & Ang. in l. si uacantia. in 38. col. C. de bo. uac. lib. 10. Et idem dicas de copia inquisitionis, & articulorum super fama. secundum Bal. in l. is apud quem. C. de edẽ. adhoc facit tex. in c. qualiter. il 2. de accu. & c. 1. de accu. lib. 6.
An indiciorum copia sit danda reo, uel eius aduocato, uide gl. & Bart. in l. custodias. ff. de pu. iud. & uide per Alex. post Bart. in l. fi. ff. de qõ. tñ si non detur copia, non uitiatur processus ipso iure, de quo uide plene p Ang. Aret. in trac. malefi. in uerſic. quod fama. & ibi per apost. & uide do. Anto. & Doc. in c. qualiter. & quando. il 2. de accu. Ant. Franc.

SVMMARIVM.

1 *Non est licitum reprobare testes reprobatorios reprobatoriorum.*
2 *Dispositio c. nostri, non solum habet locum circa personas testium, sed etiam circa dicta.*
3 *Quando agitur de reprobatione instrumenti, an admittantur duæ reprobationes, vel plures.*
4 *Dilatio debet dari breuis, & causa cognita super reprobatione, & facienda est reprobatio ex causa.*

CAP. XLIX.

a Nouũ est, quod iducit hęc decre. prius nullo iure apertę prouisum. & h. d. in summa. Testes super principali productos reprobare licet, & reprobatorios iterũ reprobare, & vlterius nõ est reprobationi locus. Vel summa clarius sic, cõprehendẽdo vtrunq; intellectũ. Testes ꝓbatorios & reprobatorios probatoriorũ reprobare licat, sed reprobatorios reprobatoriorũ nõ. In prima ꝓcessus narratio; in secda cãæ cõmissio. Scda ibi. Mãdamus quatenus. Casus liter. Inter Burg. eꝑm ex vna parte, & clericos S. Mariæ de Castro ex altera corã Card. tit. S. Crucis qõ vertebat, ꝓcurator eꝑi proposuit se adhuc velle dicere ꝯ personas testium productorum in negocio principali. Mandat papa quibusdam iudicib. quatenus recipiant te stes, quos partes voluerint, ꝓducere ꝯ personas testium productorũ super negocio principali. Et si rursus illos pars altera, vel vtraq; voluerit reprobare, ꝯ illos probationes admittant, ita ꝙ vltra nõ liceat partib. ad reprobationẽ testium aspirare, ne diutius negociũ, ꝓget. si, ꝓducendi quartos ꝯ tertios, & sic deinde, licẽtia tribuat. B. † No. hic fm do. An. ꝙ cuilibet parti licet facere vnam reprobatoriam testium, sine probatoriorũ, sive reprobatoriorũ, non vltra. Ex quo patet fm eum, ꝙ inter ꝓbatorios, & reprobatorios licet partibus facere duas productiones, & nõ vlterius. Sed certe hoc iudicio meo præcise est contra istũ
1 tex. vbi patet quãlibet partiũ hre duas reprobatorias, & vnã ꝓbatoriã in principali. Nã posũ reprobare testes suos sup principali, ꝓductos. Itẽ testes reprobatorios meorũ testiũ, quos iduxi sup principali. Idẽ potes facere tu de testib. meis. Sed d. D. Ant. ꝓcederet, qñ testes nõ essent inducti super principali, nisi ex vna parte, vt ga tu actor iduxisti sup principali, quos ego reꝰ reꝓbaui, tu denuo reprobasti reprobatorios meos, nõ licet amplius mihi, tu denuo reprobasti reprobatorios meos, nõ licet amplius mihi

ADDITIO.

2 Licet dilectus. Dispositio c. licet, non habet locum in causa summaria, vt dicit sing. do. Ant. post Doct. in c. veniens. in 7. col. co. tit.

ADDITIO.

2 Per tuas. Extende istum tex. vt per Pau. de Cast. in consi. 369. incip. in causa quo quæritur, in vlt. col. Item extẽde, vt per Ioan. An. in c. cum causam. de inter archiepiscopum. sup. eo. quem sequitur Ale. in consi. 84. incip. circa primum. in vlt. col. in 5. vol. vbi extendit procedere, etiam quando iudex non examinauit testes super interrogatoriis sibi datis per partem adversam. nam enim valet dictum istorum testium, nisi examinentur super illis interro

Universidad de Deusto
Biblioteca

bi reprobationẽ facere, quia esset reprobare reprobatorios re-
a probatoriorum: [a] & sic esset processus in infinitum, quod non
licet. Sed tex. noster non loquitur in hoc casu, sed in priori, licet
& in hoc casu cum simili rõne verificetur. & vtrunque intelle
ctum ponit gl. 2. hic. & videtur probari in c. 2. e. ti. lib. 6. vbi cla-
rius. Sed contra hunc intellectum opp. in iudicijs debet esse æ-
qualitas, vt in reg. non licet. lib. 6. & in c. 1. & 2. de mu. pe. Sed se
cundum hunc intellectum, actor habebit duas productiones
testium, s. probatoriorum, & reprobatoriorum; reus vero habe
bit solum vnam, s. reprobatoriorum. Respondet glo. quod im-
putare debet sibi reus, qui non produxit testes in principali. Nã
si produxisset, fuisset æqualis cum actore, vt hic. Vel dic clarius,
q̃ semper seruatur æqualitas. Nam aut reus probat in principa
li, & in dubio seruatur æqualitas, vt hic. Aut solus actor produ-
xit testes in principali, & etiam seruatur æqualitas respectu fa-
cultatis reprobandi, quia quælibet pars habet vnam duntaxat
reprobatoriam, & in potestate rei fuit producere testes in prin
cipali: potuit enim in hoc sibi præiudicare Nam & idem vide-
mus in reo, quando ipse solus producit testes super exceptione
sua. Actor. n. habebit solum vnam productionem probatorio-
rum, & reus habebit duas productiones, s. probatoriorũ, & re-
probatoriorum: & sic quocunq; ter vertas, inuenies æqualita-
tem. Hoc tene firmiter. q̃ nõ licet reprobare reprobatorios re-
probatoriorũ, ne processus sit infinitus; quia hæc reprobatio, tã
quam odiosa, fuit merito restringenda. arg. in c. cum in multis
de rescrip. lib. 6. & in reg. odia restringi. de regu. iur. lib. 6. & per
2 hoc habes gl. declaratam. †Sed pro declaratione
b materiæ, su-
b bijciam duas notabiles qõnes. Prima, an quod hic dicitur, q̃nõ
licet reprobare reprobatorios reprobatoriorum, habeat locũ
in reprobatione dictorum? Io. And. dicit. q̃ non, quia tex. loqui
tur in reprobatione personarum, vnde bis in tex. hoc repetitur
& remittit ad no. per se in c. 2. eo tit. lib. 6. in gl. no. s̃m Inno. in
nouella. Et ibi primo vt aperte fouere hanc partem. Mouetur
principaliter, quia testis criminosus posset dicere verum, vnde
a iure in multis casibus admittitur, vt in c. per tuas. & c. licet
Hely. de simo. & de hær. c. in fidei fauorem. lib. 6. cũ simili. Sed
falsitas nunquam approbatur, cum sit contra Christum dicen
tẽ. Ego sum veritas. merito difficilius reprobatur persona, quã
dictum. Item & secundo, testes possunt reprobari ante aperturam dictorum, si iudex præfigit prius terminum, vt patet in c.
licet. de prob. & c. cũ cãm. sup. eo. & in d. c. 2. Dicta vero nõ pos
sunt reprobari, nisi post publicationem, q̃n pars ignorat, quid
dixerit. Non ergo debet pars repelli ab hac reprobatione, quia
reprobauerit prius personas, cum ignorauerit dicta illorum
prius. Itẽ & tertio. falsitas potest probari post sniam, ergo mul-
to fortius post duas reprobationes personarum. Sed postea idẽ
Io. And. vt dubitasse. Dicit. n. quod licet hic multum habeat æ-
quitatis ratio, tamen dispõ huius cap. volens his imponere li-
mitem, multum obstat. Eadem enim vt ratio in dictis, ergo idẽ
ius. de consti. c. translato, & sic transit ibi Io. And. Ioã. Cald. hic
tenet vltimam opi. vt idem sit in dictorum reprobatione: tum
per rationem prædictam, tum quia reprobatio dicti, etiam no
tat personam de mendacio, vel periurio; & sic est quedam tacita reprobatio. & tanquam odiosa restringenda. inf. titu. proxi. c.
dilectorum. Item dicto criminosæ personæ non statur, quia nõ
præsumitur verum dicere. j. cod. c. testimoniũ. Sicut igitur nõ
admittitur tertia reprobatio personæ, ita nec reprobatio dicti.
& idem sentit Host. sup. eod. c. ex tenore. Nec obst. quod iste tex.
loquitur de reprobatione personarum, quia in hoc factum notatur; sic enim contingit hic. vnde non dicit, quod non sit idem
in reprobatione dictorum; imo potius contra. arg. u. l. non pos
sunt, ff. de legi. Ad aliam rationem dic, quod per hoc nõ approbatur falsitas, sed non præsumitur, quod testes reprobatorij falsum dicant. argu. ca. fi. de præsum. Item secundum illam rationem sequeretur, quod ius approbaret personas criminosas, qđ
est falsum, vt patet hic, vbi non admittitur tertia reprobatio p
sonarum. Nec obst. q̃ falsitas probetur post sententiam, quia illud est verum, quando plures probationes non præcesserunt.
Nec obst. quod non est sibi imputandum, cum adhuc non viderit acta, quia nec hoc esset imputandum in tertia, vel vlterio
ri reprobatione; & tũ vt infinitas euitetur, & odium restringat,
c ℣rium hic statuitur. c & hanc opin. teneo, licet Pau. aliter sense
rit, & do. Ant. inf. eo. c. testimoniũ. & idem do. Ant hic. nam se
cundum ℣riam opin. nunquam esset reprobationũ finis. & hoc
3 quoad primam q. † Secunda quæstio est, quid si agitur de re-
probatione instri, an solum admittatur duæ reprobationes, an
plures. Io. An. putat, q̃ reprobatio instri p̃ testes habeatur pro
prima probatione: poterit ergo contra illam fieri, & secunda re
probatio. Plene ergo vult hæc litera, q̃ contra testes, pbatorios
quicquid probent, fiat prima reprobatio, & contra illam fiat se
cunda, & non vltra. Casus ergo non prouisus relinquatur cõi-
bus regulis, super quo remittit ad no. in c. fusceptum. de rescri.
lib. 6. Et eadem rõne dicit, q̃ secundorum reprobatoriorum re-
probatio licet non posset fieri per testes, posset tũ fieri p instru-
menta; cum litera ista satis aperte ostendat, q̃ verba gñalia præ
cedentia intelligantur de tertia reprobatione fienda per testes.
Et est simile, quia post publicationem attestationum licet non
producantur testes, instrumenta tamen pñt produci. de fid. in-
stru. c. cum dilectus. & quod no. ibi gl. 1. hæc sunt verba Io. An.
quæ notabis. Et pone exemplum in primo dicto. Probasti per
instrumentum, q̃ talis domus fuit tibi vendita tali die. Ego pro
bo per instrumentum, q̃ tali die venditor erat in alio loco. si tu
reprobas testes meos, ego potero reprobare tuos; quia prima
probatio mea habetur pro probatione in principali; & sic quil
bet habet vnam reprobatoriam testium. Ex secundo dicto no-
ta, q̃ licet largo modo appellatione instrumentorum veniant
testes, ut in c. peruenit, inf. de testi. cogen. tamẽ in materia odio
sa, prohibita probatione per testes, non veniunt instrumenta,
4 vt hic. & facit l. testium. C. eo. & 3. q. 9. c. testes. §. si debitum. Vl
timo scias, q̃ per hunc tex. qui videtur innuere reprobationes
testium esse odiosas, dicunt Inno. & Host. q̃ cum grandi causa
cognitione debent dari hæ dilationes, & breues. pro hoc. sup.
de proba. c. licet. in prin. Nam si secunda, & vlterior dilatio nõ
datur in alijs sine causæ cognitione. 3. q. 3. c. induciæ. §. spacio
fortius cognitio est adhibenda in ista, quod placet, arg. reg. odia
restringi. de re. iu. in 6. & in c. fi. de do. & contum.

ADDITIONES.

a Reprobatoriorum. Vnde allegatur iste tex. q̃ lex fæpe abhorret infinitatem,
vt hic per Fel. adducentem plura; & maxime, quòd si data, est arbitro pote-
stas prorogandi semel atque iterum, non intelligitur data vsque in infini-
tum. de quo vide do. Ias. in l. veluti. §. hæc vox. ff. de eden. Alex. cons. 2. in 2.
volu. Sebast. Sap.

b Declaratione. Vide hic do. Ant. in versi. quæro an legitimatio. vbi dicit, quod
ista decretalis non habet locum, quando opponitur contra dicta testium,
quia tunc vltra secundam probationem admittuntur etiam aliæ probatio-
nes. & scias quòd duo testes possunt reprobare personas mille testium pro-
ductorum, secundum D. Ant. in c. series. in 2. col. sup. eo. Et adde, quòd illud
quod dicit hic do. Ant. tenet Pet. de Anch. in c. præsentium §. testes. in pen.
col. ver. no. quinto. de test. in 6. vbi vide pro intellectu huius Decr.

c Statuitur. Limita tu tamen, vt per Gemi. in c. 2. de test. in 6. quando quis re-
let reprobare dicta testium per instrumenta, quia posset, cũ prohibitus ex-
ponere alios testes, non prohibeatur opponere instrumenta. de quo hic per
Fel. Sebast. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Compromissum factum a prælato super iure prælaturæ, transit in successo-
rem: licet de eo non sit facta mentio.*
2 *Compromissum soluitur per mortem, & per longæuam arbitri absentiam.*
3 *Qui testes coram arbitro productos vult coram iudice reproducere, debet
suis expensis reproducere.*
4 *Optio, de qua in tex. nostro, solũ datur parti, contra quã testes producti fue-
runt.*
5 *Testes recepti coram arbitratore, non faciunt fidem coram iudice.*
6 *Foram arbitratore nullum est iudicium, vel quasi.*
7 *Acta respicientia factum causæ, facta coram arbitro, faciunt fidem coram
iudice.*
8 *Confessio facta coram arbitrio, facit fidem coram iudice.*
9 *Acta ordinaria facta coram arbitro, an faciant fidem coram iudice.*
10 *Testes reproducti coram iudice, si dicunt contrarium eius, quod dixerunt co-
ram arbitro, an probent, & quod dictum attendatur.*
11 *Testes reproducti coram iudice, debent iurare, quamuis iurauerint coram
arbitro.*
12 *Nunquid clericus, per superuenientiam dignitatis, possit cogi sententiare, si
per compromissũ.*
13 *In personas testium mortuorum potest obijci.*

CAP. L.

a Præsentata. [a] Attestationes receptæ per ar-
bitrum, fidem faciunt in iudi-
cio, si testes mortui sunt; si viuunt est in optione ju-
dicis, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de nouo deponere. Adde etiam, si
attestationes publicatæ sint. & hoc vltimum non est in l. fi. C. eo.
vbi ponitur casus huius c. Diuiditur. nam in prima ponitur pe-
titis petitio, in secunda causæ commissio, ibi. Discretioni. Calis
lite. Inter archidiaconum Suessionẽ. ex vna parte, & Capitulum
Sancti Petri Sessionen. ex altera, super iurisdictione, quam idẽ
archidiaconus se habere in dicta ecclesis ratione archidiaconatus dicebat, quæstio vertebatur. Tandem vt ad concordiam pe-
uenirent, Cancellarium Parisien. & magistros R. Remen. & I.
Britonẽ. clericos super qõne illa arbitros elegerũt, & cũ iniam
pferre dẽrẽt, vnus illorũ decessit, & alius in archiepm Ebrodu-
assumptus est, q̃ distat p 12. dietas, & amplius ab ipsis; & sic arbi
triũ expirauit, cũ alter solus in ipso arbitrari nõ valerer. Petit ar-
chidiaconus sibi sup hoc, puideri. Mãdat Papa qbusdã iudicibus
quatenus causam ipsam fum acta coram arbitris habita, diligẽ
terminare, reseruata Capitulo optione, vel, vt recipiat depo-
tiones eorum testium, productorum, qui superfunt ℣ eum, vel si
eas admittere noluerit, consentiat, vt iidem testes iterũ admit-
rantur.

ADDITIO.

a Præsentat. Pro intellectu huius decre. vide Inno. in c. ex parte. cir. fin. col. 1.
ver. acta vero habita. de arbitr.

tantur: saluo iure, q̃ in vtroque casu competit ipsi Capitulo, tã
b in personas testium, q̃ in dicta. Bern. † No. 1. ibi. Prædecessorum
a & c. q̃ compromissum a factum p prælatum super iuribus præla
turę transit in successorem; licet de successore expresse nõ ca-
ueatur in compromisso, quod tenent hic doctores; si de autho
ritate superioris compromissum fuit, alias secus, vt in c. de cæte
ro, & c. veniens. de transac. & hoc ideo quia nomine ecclesiæ
vt factum, quæ non moritur. de rescrip. c. si gratiose. li. 6. & 12. q.
2. c. liberti. Et sic non ob. c. fi. sup. de arbit. q̃ not. & facit quod in
simili no. Inn. in c. significauit, de resci. & q̃ no. in c. dilecti. de
foro cõpet. No. 2. q̃ super iure spirituali pt compromitti in cle-
a ricos, sup. de arbit. c. cum contingit, & c. per tuas. † No. ibi. Per
duodecim dietas, & c. q̃ sicut per mortem vnius arbitrorũ, ita p
b absentiam longæuam, & diuturnam [b] expirat compromissum,
vel saltem potest alia pars impune recurrere ad iudicem ordi-
narium, compromisso non obstante. Nam sicut pars hic impe
trauit delegatum, ita consimili rõne potuisset recurrere ad or-
dinarium inferiorem, quod ẽt hic tenet Host. arg. l. pe. C. de arb.
q̃ no. ibi: iuxta huiusmodi acta. q̃ acta facta corã arbitris, fa-
ciũt fidem coram iudice. In attestationibus tñ distinguitur, vt
hic, & in d. l. fi. C. e. Et hoc clarissimum in actibus concernenti-
bus factum, vt attestationes, & confessiones, per l. pen. C. de ar-
bit. in fi. In actis vero ordinatorijs dubitari pt, cum iste tex. loqua
3 tur indistincte. sed dic, vt inf. dicetur. † No. ibi. Respuentes, &c.
q̃ pars, ℣ quã testes fuerunt coram arbitro producti, si non vult
stare attestationibus dictorum testium, non tenetur illos repro
ducere, sed satis est dicere, q̃ illis stare non vult. Ex quo infero
duo. Primo q̃ si is, qui eos produxit coram arbitro, vult iterum
coram iudice illos reproducere, hoc faciet expẽsis suis, licet do.
Cal. hic voluerit ℣rium. alle. 4. q. 3. c. si testes. §. item si liberi. ver.
venturis in ver. postulasti. & vt non ponderasse hunc tex. Nam
sentit, q̃ testes reproducantur ad petitionem partis, contra quã
fuerunt producti. Primo, q̃ non dicit hæc litera, imo potius ℣
rium. Sufficit enim respuere illas attestationes, & consentire, vt
iterum admittantur. Alia ergo pars postulat, vt iterum admit-
tantur, & sic ipsa dẽt soluere expensas, per dictum ver. venturis.
4 † Secũdo infero, q̃ optio, de qua in tex. solum datur ei, ℣ quem
agitur, & sic non vtrique parti. quod videntur tenere commu-
niter Doct. hic, & Bar. in d. l. fi. & vt probare litera illius l. & hu-
ius c. licet secus sit, cum attestationes ex aliqua causa fidẽ non
faciunt, quia tunc requiritur consensus vtriusque partis, vt in c.
5 veniens. il 2. & c. cum causam, sup. e. in fi. Et est ratio, quia iudex
hic succedit loco arbitri. vnde si in fauorem illius, contra quem
agitur, fit, vt iterum non reproducantur, maxime publicatis atte-
6 stationibus, potest ergo huic fauori solus renunciare. † Sed for-
c mo quotidianam qõnem, an e quod hic dicitur, vt attestatio-
nes receptæ per arbitrum faciant fidẽ coram iudice, habeat lo-
cũ in arbitratore? D. An. dicit q̃ sic, si testes fuerũt recepti in for
ma iuris, quia videntur tunc recepti coram quasi iudice; secus
si non in forma iuris. Et hæc fuit opi. But. & Bar. in l. fi. C. eo. alle.
l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Et per §. illum, dicit hic
do. meus Card. idem esse qualitercunque testes fuerint recepti
per arbitrum, quia textus ille appellat arbitrum, etiam arbitra-
torem. & tex. iste, & illius l. fi. loquuntur in arbitro simpliciter.
Ego vero puto totum ℣rium, quod qualitercũque processerint
arbitratores, nunq̃ in eis hẽt locum quod hic dr, siue testes sup
sint, siue decesserint. Moueor, quia arbitrator proprie est quidã
bonus vir assumptus ad componendum inter partes. in Auth.
vt diffe. iudi. nec coram eo est iudicium, nec aliqd quasi iudicia
6 le sed procedit extra iudicium ad sui instructionẽ. † Vnde sin-
gulariter dicit Inno. in c. Quintauallis, de iureiur. q̃ non est vis,
vtrum arbitrator fecerit litem contestari inter partes, vel si sen-
tentiam in scriptis pronunciauerit, vel simpliciter nudo verbo
quod sibi visum est, dixit; quia coram eo non est iudicium, nec
quasi iudicium, sed totum in sua positum est voluntate, & præ
dictarum solemnitatum obseruatio non est nisi coram iudice,
vel arbitro; & ita non potest dici coram arbitratore sententia,
vel litis contest. secundum cum. Per quæ clare patet. Inno. vol-
uisse non esse differentiam, an arbitrator processerit iudiciali-
ter, vel extra; quia coram eo nunquam est iudicium, vel quasi.
adidem facit institu. de emptio. & vendi. §. pretium. Arbiter ve
to procedit iudicialiter, & coram eo est quasi iudicium, velit,
nolit; vnde tenetur seruare ordinem iudiciarium, vt l. 1. ff. de ar-
bi. & l. penulti. C. eod. l. omnes. C. de ferijs. Hinc est, quod in
facto proprio potest quis esse arbitrator, & non arbiter, vt l.
penulti. ff. de arbi. coniuncto capitu. Quintauallis. & c. veniẽs.
de in rein. quia arbiter tenet locum iudicis. arbitrator vero non
qualitercunq; procedat, multæque sunt differentiæ inter arbi-
trum, & arbitratorẽ, quas ponit Inno. in d. c. Quintauallis. Per
quod notabiliter dicit, q̃ si compromittitur simpliciter, tanq̃
in arbitrum, ille non est arbitrator, & si tanquam in arbitratorẽ,
ille non est arbiter. Vnde ad propositum, licet valeãt attestatio-
nes factæ coram arbitro, non tamen coram arbitratoribus, cũ
coram eis non sit iudicium, nec quasi, vt sup. dixi; & sic per con
sequens non potest dici, q̃ iudex succedat loco arbitratoris, ma
xime cum ille sit amicabilis compositor. & iste est verus iudex.
In habentibus enim symbolũ, facilior est transitus, quam in pe
nitus diuersis, iuxta no. in c. quod in dubijs. de consc. eccl. vel al-
ta. & in c. cum Matthæ. de celebra. miss. Item probatur alia ra-
d tione. testes recepti d in summario non faciunt fidem in plena
rio, quia ad aliud fuerunt recepti, etiam si mortui sint, vt in c.
cũ in tua, & ibi no. per Inno. in c. veniens. il 2. sup. eod. Sed testes
recepti per arbitratores fuerũt recepti ad finem cõponendi in-
ter partes, maxime quando fuerunt recepti extraiudicialiter. er
go & c. Non obstant prædictis, quæ dicuntur in d. §. arbitrorum
quia ibi sumitur verbum, arbitri, generaliter. Non. n. potest su-
mi eodem modo hic, propter rationes prælle. quæ concludũt
in arbitro, non in arbitratore. Nec debet intelligi ille. §. ita gene
raliter. alias diceremus, quod omnia disposita in arbitro haberent locum in arbitratore, quo nihil absurdius, & contra l. j. ff.
de arbi. & plene nota. in d. c. Quintauallis. Aliud dubium nota-
bile est, an omnia acta, etiam litis ordinatoria, facta coram arbi
c tro, faciant fidem coram iudice. e Innocen. videtur velle, quod
non, dicit enim, quod confessiones, & alia acta, factum respiciẽ-
tia, facta coram arbitro, valent in iudicio ordinario. C. de arbit.
l. pen. §. vlt. vbi bonus tex. in testibus tamen cõstituitur aliquid
speciale, vt hic dicitur. Sed lit. contesta. facta coram arbitro, nõ
valet coram iudice, quia sententia non habet vigorem, multo-
minus lit. contest. nisi quoad interrumpendam præscriptionẽ,
vt dicit tex. in d. l. pen. Pet. & Abb. latius hic hunc articulum p
sequuntur, dicentes, quod cum sententiæ arbitri non stetur, ni-
si metu pœnę. C. de arbit. l. 1. si pars non consentiat, necesse erit
de nouo libellum formari, & deliberatorias dari, & de calũnia
iurari, & dilationes repeti, & his similia saluo, quod contesta-
tio valet ad interrumpendam præscriptionem, vt sup. dictum
est. Pro hoc adducunt istum tex. vbi datur optio parti in testi-
bus, qui viuunt. ergo idem in alijs solemnitatibus Non obst.
hæc litera, in qua Papa mandat causam decidi secundum illa
acta, quia processit hoc ex plenitudine potestatis. Fatentur ta-
men attestationem semper valere cum distinctione, quæ hic
ponitur. Ista enim factum respiciunt. & idem in confessioni-
bus. d. l. pe. in fi. & cum his dictis transit Ioan. And. si bene pon-
dero, videtur velle in effectu, q̃ acta litis decisoria, seu instructo
ria, fidẽ faciunt coram iudice in attestationibus tamẽ distingui
tur, vt hic, an testes sint mortui. &c. Acta vero ordinatoria fa-
ciunt fidem, quoad effectus præteritos, vt quoad interruptio-
nem præscriptionis, sed non quoad futuros, puta, vt sententia
possit ferri super illis per iudicem. Secus vbi pars consentiat. ar-
gumen. hic, & sic sentiunt partis consensum sufficere, sicut in
attestationibus. quod an sit indistincte verum. inf. subijciam.
Spec. in tit. de li. conte §. nunc tangamus, in fi. tenet simpliciter
nulla facta distinctione, quod li. contest. facta coram arbitro fa-
cit fidem, & valet coram iudice. Sed refert Vbertum tenuisse
contrarium, vt super tali contestatione non possit ferre iudex
sententiam. Examinemus duo. Primo, quid in actis factum con
cernentibus. Secundo, quid de ordinatorijs, vt libello, lite con-
7 test. & sim. † Circa primum dico, quod regulariter omnia acta
factum respicientia, fidem faciunt coram iudice. tex. est in d. l.
penul. Fallit in attestationibus eorum, qui supersunt, in qui-
bus adhibetur distinctio, de qua hic. Quare autem fit ista di-
stinctio, cum in actibus coram iudice non fiat? vt in capitu. fi-
na. de proba. no. Innocen. in capitu. significauit, sup. eod. & Bar-
to. in l. fina. C. eod. Doct. non aperiunt, sed pro his, & inf. dicen-
dis, vt habeas rationem decidendi hic, dico, quod de mero, &
stricto iure, acta coram arbitro, non deberent ualere, vt acta iu-
dicialia, quia arbiter non habet iurisdictionem, sed quandam
notionem. l. 1. C. de arbi. & l. ait prætor. in princi. ff. de re iud. Et
est

ADDITIONES.

a Compromissum. Vide de hac materia per Abb. in c. fina. sup. de arbi. Seba. Sapia.

b Diuturnam. Vide Car. in consi. 54. incip. in examinatis. ubi alleg. ipsum text. & alia iura, ad hoc, quod mors & longæua absentia æquiparantur. Sebast. Sapia.

c An. Vtrum testes recepti coram arbitratore probent in iudicio ordinario. de quo vide per domi. Anto. in capit. Quintauallis. in 24. colum. de iureiurando. & per Bald. in l. reprobatorio, in addi. ad Innocen. in litera. & no. quod incipit factum. & alleg. ad hoc Innocen. in d. cap. Quintauallis. & per Bald. in l. fina. C. de test. in penul. colum. vbi concludit, quod non, nisi adesset consensus partium. Et quod non faciant fidem, tenet etiam hic, vt uides domi. Aba. etiam si arbitrator seruasset ordinem iudiciarium. cuius opin. mihi placebat etiam antequam eum uidissem. Adde, an testes examinati coram iudice ad æternam rei memoriam, possint examinari coram arbitro. Bald. consi. 44. 5. lib.

d Recepti. An testes recepti in summario, faciant fidem in plenario, uide Bald. in l. 1. col. 3. C. de ord. iud. & Bal. in l. si iudex. ff. de his, qui sunt sui, uel alien. iur. Abb. consi. 50. inci. circa quæstionem uertentem. in 1. uol. & late Deci. in consi. 96. c. 5.

e Coram iudice. Adde Alex. consi. 13. 1. li. & 19. 4. lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ratio,quia partes compromittentes,cum sint priuatæ perso
næ,non poterant dare iurisdictionem non habẽti,vt in c.signi
ficasti,de foro compe.& in l.priuatorum.C.de iurisd om. iud.
Sed lex habens respectum,q̃ partes elegerunt arbitriũ,& quẽ
dam bonum iudicem,& q̃ graue esset,q̃ ista acta factum respi
cientia,perirent;cum nõ possent de facili haberi, & q̃ corã ar
bitrio,licet non sit stricte iudicium,est tamen quasi iudicium;
cum arbitria sint redacta ad instar iudiciorum,hinc est,q̃ arbi
ter tenetur obseruare ordinem iudiciarium,vt legi.& no. in d.
l.j.ff.de arbit & Spc.in d.§.nũc tangamus,in fi.statuit, q̃ in actis
factum respicientibus, pssunt partes vti iudicio ordinario,vt d.
l.pen.in fin.Sicut in simili statuit,q̃ peremptа instantia non pe
rirent acta ista causæ,seu litis, ut plene dixi in c.cãm quæ.su.eo.
& no.Bar.in l.2 ff.iud.sol.In attestationibus autem eorum,qui
viuunt, cessat ratio prælleg.cum de facili possint haberi. Ideo
noluit lex recedere a stricte iure;sed dedit facultatem parti,cõ
tra quã producti fuerunt,ut in tex.dicitur.Et ideo dico, qđ hoc
procedit ex noua prouitione legis,quod satis innuit text. in d.l
pen.in fi.dum dicit, Sancimus, & non dicit, Declaramus. facit
8 quod no. in c.decernimus,de iud.& c.† Et per hæc decido aliã
quæstionem,an confessio facta corã arbitro, valeat coram iu
dice. Docto. prædicti simpliciter tenuerũt, q̃ sic.& videtur tex.
in d.l.penult.Sed Cyn.in l.j.C de confess.plene hoc tractans cõ
cludit post Petr.quod valet facta tanquam extra ius, sed non tã
quam iudicialis;etiam si arbitrium sit emologatum, quia corã
arbitrio non est proprie iudicium. & sic cum hac opin. transit
Io.And.in addi.Spc.in tit.de confes.§.nunc videndum. verific.
quid de confessione.Refert tamen Cy.ibi quoddam distingue
re,an arbitrium sit emologatum,aut non. Primo casu valeat,
vt iudicialis:secundo non.Alij distinxerunt inter arbitrium,&
arbitratorem.Sed ipse post Pet.concluſit, ut supra dixi Bar. in
l.j.in fin dicit,quod hodie arbitrium emologetur authoritate
iuris,vt in d.l.pen.videtur idem esse in omnibus,quæ fiunt co
ram arbitro eadem ratione, vt in confessione,& similib. Sed
Barto.aperte non declarat animum suum, vtrum requiratur,
quod arbitrium sit emologatum ad hoc, vt confessio dicatur
iudicialis.Ego putarem per rationem prædictam,& text.in d.l.
pen.q̃ licet talis confessio non sit proprie iudicialis; tamen iu
ris authoritate poterit pars eam allegare,sicut iudicialem,& sic
poterit iudex,ea habita,ferre sententiam.nec requiro q̃ habeat
requisita ad confessionem extraiudicialem, sed sufficit quod
habeat requisita ad confessionem iudicialem.iuxta.no.in cap.
fi.de confes.Nam nulli dubium erat, q̃ valeret tanquam extra
iudicialis, iuxta not.in simili in cap.at si clerici,de iudi.vnde su
peruacuum fuisset quoad hoc,vt l.pe.vteret verbo.Sancimus.
Item videmus, quod attestationes mortuorum, valent, tanquã
receptæ in iudicio,& lite vere contesta. Ita dicendum in con
fessione, quæ de facili forte non posset iterum haberi a parte.
Vnde dictum Cyn. procedit ex mero & stricto iure,sed dictum
meum procedit ex æqua & noua prouisione legis. Vnde cre
do,q̃ licet nunquam tequatur arbitrium;ista tamen acta, factũ
respicientia,facient fidem modo prædicto coram iudice, sicut
in simili videmus,q̃ valet confessio, licet iudicium ex aliquo
sit frustratorium,iuxta nota.per Inn.in cap.fi.de resti.spolia.&
9 hoc quoad primum.† Venio ad secundum,de actis ordinato
riis.vidistis quid Doct.sentiat.Ego distinguo sic,quòd aut vtra
que pars consentit,vt valeant coram iudice,aut neutra, aut al
ra tantum.Primo casu,aut loquimur de actis substantialibus,q̃
non dependent à voluntate partium,vt est li.contest,& nil ope
rabitur,iudicio meo consensus partium,quicquid dixerit Ab.
argum.in cap.causam,sup.eod.facit l.nemo potest, ff.de leg.1.
Nam huiusmodi acta sunt nulla per recessum ad alium iudicẽ
alterius tribunalis.ad hoc quod legi.& no.in l.cũ apud. ff. iud.
solu.& l.1.cod.titu.Sunt enim ista acta iudicij,& nẽ causæ,me
rito deficiunt ex mutatione tribunalis omnino separati; & ma
a xime in casu nostro,quando fuerunt acta coram arbitro, a qui
non est proprie iudex. Nec occurrit hic illa necessitas,de qua
sup.dixi,per quam oporteat recedere reg.iur.Et videtur hoc ex
pressum in d.l.pe.in fi.vbi solum statuitur,in actis factum respi
cientibus.Ad illum tex.respõdeo dupliciter.Primo, quod hoc
processit ex speciali mandato Papæ,secũdo, ut intelligatur de
actis causæ,& non iudicij & sic concordabit & cum d.l.pen.&
cum l.fi.C.eo.Aut loquimur de aliis actis non substantialibus,
& sufficit partium consensus.Illa enim validantur ex partium
consensu,vt in c.cum causam,sup.eo.& ibi tenet Inn.Secundo
casu dico simpliciter,quod non valent in iudicio, ratione præ
dicta,quia pereunt mutatione tribunalis; & quia non fuerunt
facta in vero iudicio:dicitur enim iudicium, quasi iurisdictio,
vt in c.forus, de verb.sign.Sed arbiter non habeat potestatem
ius dicendi:cum non habeat iurisdictionem,vt sup.dixi,Et per
hoc decido tertium casum,vt nõ sufficiat plenius alterius par
tis:sumus in extra casum huius capituli.& sic data nullitate,re
quiritur plenius vtriusq; partis,vt d.c.cũ cãm,& c.veniens.Hic
enim datur optio alteri parti tantum,quia de quadam æquita-

te debuissent valere indistincte,cum attestationes respiciant fa
ctum,& põt satis timeri de variatione,sed qa poterat iterũ hri
ius,statuit mediũ,vt detur optio ei,c̃ quem fuerũt receptі.sed
acta ordinatoria ex toto sunt nulla mutatione tribunalis,iõ re
10 quiritur vtriusque partis consensus.†Sed cadit hic alia qõ non
minus notabilis,quid si isti testes iterũ inducti aliter dicãt,quã
coram arbitrio dixerint?Io.Cald.vult elle in effectu, quod aut
dictum fm potest reduci ad concordiam cum primo;& fiat re
ductio,pura, quia melius est nunc instructus; & iõ plura dixit,
vel declarat seipsum.facit quod no.in c.cum causam.sup.eod.
Aut non potest reduci ad concordiam;& non valet fm dictũ,
uf mihi dubia,& non usquequaq; uera: unde fateor primum
membrum,per ea quæ plene dixi in c.cum in tua.& per Bart.
in l.eos.ff.de fal.Sed ultimum membrum,ut data contrarieta
te,ualeat primum dictum in fauorem primi producentis,non
puto uerum.Nam cum a iure detur potestas & optio parti,cõ
tra quam producunt testes,ut possit illas attestationes respue
re;& solum consentire,ut iterum admittatur:ergo primæ atte
stationes,eo nolente,fidem non faciunt,alias uana esset hæc o
prio.Item,ut supra dixi,de stricto iure non debent ualere in iu
dicio.unde ex quo iterum fuerunt admissi ad testimonium,ex
piraueruntprime attestationes quoad faciendum fidem, ut q̃
dam confessio ꝯ ipsum testem,ut per eas probetur periurus,si
uariauerit,ut in d.l.eos.& sup.eo.c.cum in tua,& melius p Inn.
in c.ueniens.2.sup.eo.Et si uis tenere opi.Cal.quæ tñ mihi nul
lo modo placet,dic,quòd primũ dictũ deliberatur ex fcõ.un
de non ualebit tũ primum,sicut si fm ꝯrium non succeſſisset,
ut in sim.no.inf.tit.proxi.c.præterea.† An aũt isti testes debeãt
11 iterum iurare.Io.And.refert Goff.tenere in d.c.præterea,quòd
non, per c.ueritatis,de iureiu.& idem Aegi.hic.Sed tu dic con
trarium.Primo per gl.quæ hoc tenet aperte in casu nostro.in
l.fi.C.eo.Secundo,quia peremptа instantia,quæ satis perijt,ut
b sup.dixi,ex mutatione tribunalis,pereunt oĩa ista or
dinatoria,quæ restringuntur ad illam instãciam.d.l.cum apud.
ff.iudi.sol. pro hoc iuramento uide bo.text. in l. qui bona §. si
quis stipulaturus,ff.de dam.infec.ubi hoc uidetur tenere Bart.
post Dyn.&allego bo.tex.in c.2.de iur.cal.in 6.vbi in cã appel
lationis,iterum iuratur de cal.quod non est pp aliud, nisi quia
iurm concerait instantiam,in qua fuit præstitum; vnde tollit
sublata illa instantia,sicut qñ est accessorium ad statutũ, vt no.
in c.dilecto,de præben.& in c.1.de his,quæ fi.a ma.par.cap.Ve
nio ad gl.quæ satis sunt faciles.Prima quærit,quare partes non
prosequebantur coram Archiepiscopo,& alio arbitro,quia im
pereat?Expediendo primam & secundam gl.dic,qđ ex quo fue
rat factus Archiepiscopus post acceptationem compromissi
nõ poterat amplius cõpelli ad pnunciandũ per l.nõ distingue
mus.§.sacerdotio.ff. de arbi. Itẽ alia consideratione, qa vbi fuit
cõpromissum in tres,mortuo vno,alij procedere non possunt
expirat compromissum,vt in c.non delegatoſũ, sup.de off. de
le.& in l.itẽ si vnus, ff. de arb.Aduerte,scda rõ est vera,nisi fuis
set dictum in cõpromisso,vt duo possent ꝑcedere,quo casu est
examinãdum,an in casu nostro cõpromissum recederit in istis
duobus

ADDITIONES.

a Arbitro. Vide hic do.Ant.in pen.col.& idẽ D.Ant.in c. Quintauallis.in 35.
col.ver.13.de iureiu.Et vide Bal.in l.1.C. de confes.vbi plene examinat,an
valeat confessio corã arbitro. Et dicit,quod confessio coram arbitratore,
nunquam valet nisi extraiudicialis.& idem ipse ponit in 22. col. Sed quod
confessio coram arbitro,probet coram ordinario,probatur. Na facilius in
secundo iudicio admittitur probatio per confessionem factam in primo,q̃
quam admittatur attestatio testium,quod probatur per tex.in c.veniens.si
2.sup.eo.iuncto d.Inno.in c.cum dilectus de ord.cog. dum loquitur de con
fessione facta in iudicio summario,sed attestatio, vel receptio facta coram
arbitrio facit fidem coram ordinario,vt est tex.hic & in d.ff. C.de test. ex
go multo fortius debet valere & probare confessio facta corã arbitro.Item
adde hic Bal.in l.cum autẽa,in fi.C.de arbitr.vbi dicit,quod confessio facta
coram arbitro, non per omnia habet vim confessionis iudicialis, de quo
quo uide gl.in l.fi.in fi.glo.in verſi.iudicem.ff. de interro.actio.
An confessio facta coram arbitro habeat vim confessionis iudicialis,dicas,
quòd nec dicitur facta in iudicio,nec habet vim confessionis facte in iudi
cio.l.pen.& ibi Bald.in fin.C.de arbi.Sed Bart.tenet contrarium in l.fin.ff.
C.de confes.sed vide Alexan.in consil 18.in 4.par.consi.vbi tenet opi. Bar.
tol.quando sententia arbitri esset emologata, alias dicit procedere, opin.
Bald.& vide D.Ant.in cap.fi.de confes.sed facta coram arbitratore, valet vt
confessio extraiudicialis,secundum Ale.in consi.præal.& uide eundem Ale
xan.in consi.14.in 1.par.consi. Ant.Franc.

b Ex mutatione.Vide Bart. in l.3.colum.1.C.de eden.ubi dixit Bal.quòd nota
instantia requirit noua acta.Quod tamen limita non procedere quando pa
pa disponeret contrarium,ut hic per Fely.Item nisi interueniret consensus
utriusque partis.unde do.Bar.Soc.in tract. fallentifallentia.8.de quo dicit
at Abb. in c.pe.de iud. Seb Sap.

iuod ex quo alter fuit promotus in Archiepiscopum. Glo. 2.
sentit, quòd non,quia nõ poterat compelli ad pronunciandũ.
& sic licitum est parti recedere impune ab illo compromisso.
Pet. & communiter Docto. sequentes sentiunt oppositum.
Nam §.sacerdotio,loquitur in laico, postea facto sacerdote: &
sic,cum mutauerit forum, per iudicem laicum compelli non
poterat.quæ ratio hic cessat. Alia est ergo ratio secundum Io.
Andr.quam sentit Inno. super tex. videlicet, quod propter ni
miam istius Archiepiscopi a loco distantiam, expirat compro
missum.Nam nisi aliud sit expressum in compromisso,non po
test arbiter citare extra locum, vbi factum fuit compromissũ,
seu iuxta illum locum, vt in sescessibus, si talis erat arbitri con
suetudo, vt in l.si cum dies, §. si arbiter, ff. de arbi. Alij tñ dixe
runt,q̃ per duas dictas potest arbiter citare partes,argum.cap.
quia nonnulli,de rescrip. quod non placet Innocen. nec com
muniter scribentibus. † Ex prædictis habes duas conclusiones.
Prima, q̃ si clericus receperit, vel acceperit compromissum,
potest agi ad compromissum pronunciandum; nec liberatur
per superuenientiam maioris dignitatis. Examinemus primo
istam,si dignitas non superuenit,certum est,quod cogi potest,
ex quo erat clericus tempore acceptationis,vt est tex. in d.§. sa
cerdotio.ad idem bon.tex.iuncta glossin ver.districto, infra de
appel. cap. cum speciali. i. resp. Si autem dignitas superuenit,
glo.tenet hic,quod non est compellendus, sed Docto. sentiũt
contrarium,vt sup.vidistis. Sed ego credo non esse condemnã
dum ita de facili iudicium huius glossꝰ. Nam non est verum,
quod dicit per rationẽ illius §. sacerdotio. esse; quia laicus mu
tauit forum; & sic per iudicem laicum compelli non potest.
Imo miror de eo, quod hic dixit,non ponderato prius illo tex.
fundauit enim ille tex.se apertissime super alia ratione,scilicet
quod sacerdos habet nunc vacare sacris,ideo in fauorem Diui
næ Maiestatis non debet compelli. secus dicit si post clericatũ
acceptauit. Vnde si bene consideramus, in promoto ad archi
episcopatum illa ratio concurrit. habet enim nunc vacare cir
ca maiora longe,quam prius.argum. 8.q. 1. cap. qui episcopa
tum. & in cap. in scripturis, & melius in cap. ante omnia. 40.
dist.vnde fauore onerum cultus diuini superuenientis compel
li non debet; cum magis debeat versari in sacris promotus de
clericatu ad episcopatum, quam de laicatu ad clericatum: &
ideo magis excusãdus.arg.in Auth.multomagis,C. de episco.
& cle. & in cap. cum in cunctis, de ele. & in cap. cum Mar
thæ.de celeb.mis.in versi. cæterum. Et hanc opin. sequor. Et
collige contrariam conclusionem, vt per superuẽientiam epi
scopatus non possit clericus compelli ad pronunciandum.Se
cunda conclusio, quod si arbiter se absentauit ad remotas par
tes, nec separatur rediturus in breui, expirat compromissum.
vnde pars impune potest ad iudicem habere recursum.Et pro
pter hoc in tex.ponderatur magna distantia istius Archiepisco
pi & intelligе quando commode compelli non potest ad re
deundum, & officium suum explendum. Nam illud dicimur
posse,quod commode possumus.l. nepos Proculo. ff. de verb.
11 sign.† Vltimo.gloss.fin.quærit,an in personas illorum,qui mor
tui sunt, possit obijci ? Respondet, quod sic, quod mihi satis
placet, quia non agitur de puniendis eis;& sic cessat oppositio,
quod crimina morte extinguuntur.23.distin.capit. quorundã.
Sed vt altera pars illorum testimonio non vtatur; & sic potius
videtur opponi contra partem aduersam, iuxta not. per Inno
cen.in c.verum, de foro compe. Et sic ad alios effectus, quam
de crimine post mortem,vt in cap.2.de prescrip.lib.vj.cum ibi
not.Et dicit hic Hostiens.quod soluta erat hæc quæstio per tex.
in litera,Vtroque casu, quasi velit exponere illud verbũ, quod
siue testes sint mortui,siue viui, & reproducantur;alias non po
test obijci in personas eorum. Dictum est in se verum, sed non
multum congruit literæ.& de hac repropatione testium,an &
qñ possit fieri,dic, vt in c.præsentium, sup.eo. & hæc notabis.

SVMMARIVM.

1 *Princeps potest statuere, vt vni testi credatur in certis causis.*
2 *Imperator non potest aliquem priuilegiare, in præiudicium canonum.*
3 *Episcopo soli non creditur in foro ecclesiastico;seruus in seculari.*
4 *In dubio non præsumitur professio, licet probetur ingressus; & monaste-*
rium non potest agere possessorio,nisi probet professionem.

CAP. LI.

NVper nobis. Non creditur testi, etiam reli-
gioso, qui sine iuramento de-
posuit.hoc dicit. Communis diuisio, Secunda ibi,
Respondemus.Casus literalis. Quidam presbyter
A.nomine, ordinem Fratrum Minorum intrauit
causa probationis, & postmodum nulla facta professione, in-
trauit annum exinde exiuit,sed Fratres ipsum super hoc moleſta-
bant, vnde petiit à Papa sibi super hoc prouideri misericordi-
ter. Mandat Papa Episcopo Penensi, vt si res taliter se haberet,
denunciaret illum ad obseruationem illius ordinis non tene-
ri.Coram Epo custos Fratrum ad probandũ, quod idem pres-
byter professionem feciſſet,quoslda testes de ordine suo indu-
xit,qui deposuerunt super hoc non iurari,contradicente supra
dicto presbytero,vnde presbyter illud significauit dño Papæ,
& ipse rndit Episcopo, quod nõ est credendum testimonio ali
cuius,quantuncunq; religiosus existat, in præiudiciũ alterius,
nisi sit iuratus.Ber.No.q̃ frater Minor potest esse testis in causa
sui ordinis.& idẽ dic extra cãm sui ordinis. quod procedit etiã
in alijs religiosis. vide Spc.eo.ti.§. 1.ver.itẽ excipitur,q̃ est mo
nachus:& apertius in ver.quid de monacho.tenet gl. in Auth.
de mona.§.cogitandum.& idem Bal.in Auth.ingressi.C. de sa
crosanct.eccl.vide in hoc quod plene dixi in c.super,s.cod. tit.
No.2.q̃ custos ecclesiæ,& sic prælatus Fratrum Minorum,põt
esse in iudicio,repetendo Fratrem sui ordinis.Et idẽ dic in aliis
Prælatis,respectu subditorum,vt in c.1.quod met.cau.29.q. 8.
c.præsens.vide meliorem tex.19.q.2.c.Abbates,in fi.de reg.Si-
cut ergo pater vendicat filium, vel dñs seruum.l.1.ff. de rei vẽ.
sic superior monachum suum.§4. di.c.multos.No. quod p.p-
fessionem professus obligatur monasterio;& professio põt ꝓ-
bari per illos de cõuentu;licet monasterium repetat professũ,
quia cã non est singulorum,sed monasterij; & sic non dr testifi
cari in facto,proprio.Et ex hoc,& ex tex.no.q̃ scriptura profes-
si non est de substantia professionis,sed ad bene esse.pro hoc vi
de bo.tex.cum gl.in c.vidua, 20.q.j.& in c.porrectum,de regu.
No.q̃ solus custos, põt agere nomine conuentus. vide qđ leg.
& no.in c.edoceri.de rescri.& p Inn.in c.fi.de ma.& obe. Et di-
cit hic Vinc.q̃ custos cum repetebat de mãdato maioris; alias
non posset,fm eũ.allegat c.ex parte. inf.de acc.Io. An. remittit
ad no.in c.cum deputati.de iud.Forte hoc dicit Vinc. quia cu-
stos non dicitur habere officium ad hoc:secus in alio Prelato,
2 vt in iurib.præalle.Vltimo no.regulã, q̃ testib.a fine iurõ non
credit,quantuncunq; sint religiosi;& licet cã sit spãlis & eccle
siæ,ut hic,Vñ infero,q̃ ẽt Epo non credit,vt testi sine iurõ,exi-
gitur tñ,vt non tangat,sed iuret propositis tñ euangelijs, vt in
c.fi.de iuram.cal.& vide qđ ibi dixi.Gl. 1.est facilis & no.eã. Se
cunda quærit,quid si iste presbyter voluisset, & consensisset?
Respondet,q̃ tunc bene ualeret testimonium,sup.eo.c.tuis.&
dicit hic Ho.non sufficere,q̃ pars aduersa non contradicat,ar-
gum.in c.de testibus,sup.eo.dũmodo non consentiant expres
se,ex quo no.q̃ requiritur consensus partium expressus. facit l.
filiusfamilias.§.inuitus.ff de proc.& in l.qui vas.§.uetare, ff.de
fur.& quod no.Inno.in c.in genesi,de ele.Quæro,text.dicit,q̃
nullius testimonio creditur sine iuramento,nunquid credatur
vni cum iuramento?respondet glo.quòd non,quo ad probatio
nẽ,sed bene quoad ꝓsumptionẽ. b vel vbi cã sit nõ ꝓiudicialis;
qa tunc ex quo nõ agit de ꝓiudicio alterius,credit vni soli.& in
hoc no.gl.& idẽ Inn.sup rub.de ꝓsec.eccl.vel alr.& gl.in c.licet
vniuersalis.ẽ.c.& uide 22.casus ĩ gb.credit vni testi, quos ponit
Spe.e.ti.§.restat,ver. Hoc aũt fallit.vide qđ no.Bar.in l.Theopõ
pus.ff.de dote ꝓleg.Sed extra gl.ꝯ hoc dictũ opp.de. c. qcunq;.
11.q.j.vbi credit soli Epo c in quacũq; cã.Soluit Inn.q̃ illud nõ
c tene-

ADDITIONES.

a Testib.Vide Fel.in c.literis,in 1.col.ad fi.inf.de præsump.Dec.in cons.120.n
1.col.& in cons.120.in 3.colum.in fin. Seb.Sap.

b Præsumptionem.Casus in quibus creditur vni,vide enumeratos per D.Ia.in
rep.l.admonendi,col.88.ver.venio ad quartum casum.ff.de iureiu.& vnum
ponit idem Ias.in l.2.§.si absens,ante fi.ff.fi.ex nox.cau.aga. alios ponit Fe-
li.in c.veniens,col.7.sup.eo. Seb.Sap.

c Episcopo.Statur dicto solius.Epi producti in testẽ corã iudice seculari inter
laicos iudicante.Et ite est sing.intellectus ad illud c.oẽs.Attñ cõiter tenet
quòd illa lex sit abrogata.Et istum intellectum qđ sit abrobata,tenet ibi gl.
in c.nouit,de iud.& gl.in verſ.deponat,in c.cum dilectissimi. 12.q.4.Sed su
stinendo istud mirabile dictũ Inn.põt rideri, quod cum istius c.quicunq;.
priuilegium transfuerit tam in priuilegium,vel contractũ non subditi,non
potuit abrogari in præiudicium Eporum,per id,quod no.dicit Do.An.in c.
1.in fin.1.col.de const.post Inn.in d.c.dilectus de temp.or. Sed datur alius
intellectus ad c.quicunq;,communiter per alios relatum,vt loquatur de sũ
mo Episcopo.i.Papa.& hunc intellectum ponit D.An.in c.cum a nobis, in
fi.1.col.verſ.oppono,quod de dictis vnius,sup.eo.Attamen intellectum In
no.hic sequuntur oẽs scribentes.Nec est mirum,si Imperator dedit Epis ta
le priuilegiũ,qa Epi dicunt precones veritatis,vt dicit tex.in c.sicut.7.q.1.
Circa hoc,an credatur soli Episcopo,dicas,quod regulariter unus testis,
quantæcunque sit dignitatis,non facit plenam fidem.Requiruntur enim sal
tem duo.l.ubi numerus,ff.de testi.in omni negotio.hoc eo.ti.c.cum esses,
de testi.tamen sunt multi casus,in quibus creditur vnico testi,puta in can-
sa parua,si testis est honesta persona.Ita do.Ant.in c.veniens.il 1. hoc eo.ti.
& idem ipse in c.1.de app.Secundus est,quando testator mandat stari dicto
vnius,fm Bar.in l.Theopompus,in prin.ff. de do. præle. Item statur dicto
vnius reualantis insidias factas Papæ.c.si quis. 79.d.6.q.1.in §.verum.Item
statur dicto vnius Doct.practici de consuetudine & stylo,fm Bar.in l.de q
bus in 4.q. prin.in rep.ff.de legi.& per do.Abb.in c.ex publico, de consuet.
coniu.Item statur dicto solius Papæ,etiam de his,quæ vidit ante Episcopa-
tum,gl.est in c.1.de renun.in 6.& in cle.1.de testi.& c.ad apostolicæ, de re
iudi.in 6.& vide Bal.in d.l.iusiurandi.C.de test.Item creditur soli Cardina
li,vt per Bal.in d.l.iusiurandi.in 2.col.&habetur per Inno.in c.cum olim,il
1.de priuil.& in capit.cum dilectus,de accu.tamen vide domi. Abb. in dic-
to cap.cum olim.post gl.maxime quando tractatur de præiudicio tertij;
quia tunc videtur esse valde dubium,an sibi soli credatur.de quo etiam vi-
de per gl.in c.nobilissimus,98.distin.& per Bar.in l.2.C.de superindi.li.10.
de per gl.in c.nobilissimus,98.distin.& per Bar.in l.2.C.de superindi.li.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& per Bal.in l.si qua causam.in vlti.colu.C. de epi. & cle.creditur soli Regi. ita Bald.in l.i.C.de off.præfe. præt.& in l.i.in §.eodem.& vide.Pau.de Cast. in consi.suo 37.inci.priusquam.Item soli Episcopo, vt hic,& per do.Ab.in c.cum nuncius,in fin.hoc e.ti.& in c.sicut, de prob.Item creditur soli sacerdoti deponēti de penitentia facta de peccato. Ita Arc.in capit.50.dist.& in eipsi 2.q.7.Item creditur soli imperatori, ita Bal.in l.ex his,in vlt.colum.C. de test.mil.& vide Pau.de Cast.in cōs.33.& in l.quęro in fi.ff.de edil.edi.vi de do.Car.in cle.2.in 2.q.de re iu.Et de hoc ar. an & quando credatur uni testi, vide Host.in c.licet,hoc eo.ti.& vide per Spe.in ti. de teste,in §.restat de numero,in ver.hoc tamē fallit,vbi ponit 30.casus in quibus unus solus testis probat.Et adde, qđ in concernentibus fidē, creditur soli Ioanni Euāgelistæ,ut per D.Car.in cle.1.in §.hæc est, de sum.Tri.& vide plene per notarios.Scriben.in admonendi,ff.de iureiur.

tenetur,quia continet priuilegium Imperatoris; & derogatur ei per canonem. Vel secundum eum, illud est speciale priuilegium,quod concessit Imperator Episcopis in causis, quæ mouentur in iudicio seculari, quia in causis. quæ mouentur in foro ecclesiastico, non potest concedere priuilegium. Ad quod all.Hostien.de reb.ecc.non ali.c.fi.de deci. capitu. tua. & quod
1 no.inf.ne cler.vel mona capitu.sicut.& no.bene hoc dictum. † Nam primo habes,quod Princeps potest statuere ex causa,etiā
a priuilegium conferendo, vt vni testi credatur[a] in certis causis,
b [b] vel certa qualitate personarum inspecta;& sic recedere ab illa regula iuris Diuini,in ore duorum,vel trium, &c.sup. cod.c. licet vniuersitatis.& vide omnino quod dixi in c. sicut.de proba.& in capitu.cum a nobis,sup.cod.† Secundo notabis, quod
2 Imperator non potest aliquem priuilegiare in foro ecclesiastico,in præiudicium canonum.† Tertio nota, quod soli Episcopo non creditur in foro ecclesiastico, secus in seculari, secundum vnum intellectum illius capitu. quicunque. quod alias incip.omnes licet credam hoc non obseruari de consue-
4 tudine in foro ciuili. † Vlt. de professione istorum Mendicantium,an possint profiteri intra annum probationis.Dic, vt habetur in capitu.non solum. & in c. constitutionem. de reg.lib. 6.Et no.vnum ex tex.& ex dictis Doc.quod in dubio non censetur quis professus, licet probetur,quod ingressus fuerit ordinē, sed oportet quod probetur[c] per monasterium, ex quo alter ne-
c gat.facit cap. statuimus. inf. de reg.Item quod egrediendo de monasterio, non tenetur petere licentiam de necessitate, sed potest exire ad libitum,ex quo professionem non fecit, nec tenetur redire, nisi probetur contra eum professio, vt hic, quod bene notabis.Vnde credo,quod monaste.non possit agere possessorio,nisi probaret professionem:quia liber homo possideri non potest,sine causa,vt in l.cum hæredes,in fin.ff.de acq. poss. Ideo oportet,quod probetur illa causa possidendi, sicut in simili obseruatur,quando maritus petit restitutionem coniugis; de quo dicendum,vt legi & no.in c.ex parte.& c.transmissa.de testi.ipo.& puto,quod illa materia posset obseruari in casu nostro.quod no.

ADDITIONES.

a Vt uni testi credatur. Adde hic,quod no.posui in apostil.ad istum in c.cū contingat,in ver.dictum unius, supra de resc.& in c.post translationem,in fi.in ver.numero testium.& vtrobique remiss.vbi allegaui duo singularia Ro.supra de rerum. Zach.

b In certis causis.An autem valeat cōsuetudo,q̄ uni testi credatur, vide Matt. Matth.in no.51.inci.no.quod consuetudo. Ias.in l.de quibus, colū.17.ff.de legi. vbi aliqua ac propositum. vide etiam Abba. & Mod. in c. 2.de proba. Seb.Sap.

c Quod probetur.Adde,si non possit probari professio, & an,& quādo p̄sumatur animo profitēdi intrasse religionem,q̄ sunt idonei testes hoc casu, per Lanf.in c. q̄m contra.§. testium depositiones,nu.60.in quatuor tamen sallit casibus,de proba. Zach.

SVMMARIVM.

1 *Quoad canonizandum aliquem, requiritur probatio bonæ vitæ, cum miraculis.*
2 *An commissarij possint subdelegare examinationem testium, ad aliquem canonizandum.*
3 *Quilibet testis de per se debet examinari,non præsente conteste.*

CAP. LII.

VEnerabili. Diligenter,& sigillatim examinā di sunt testes,supple; etiā si agitur de vita & miraculis alicuius canonizandi. h. d. In prima parte ponitur petitio.In secunda testium recipiendorum commissio.ibi, Discretioni.Casus literalis.Multi Episcopi,& Abbates,& alij viri religiosi apud Cistercium,in generali Capitulo congregati,do.Papæ significauerunt,quod meritis bonæ memoriæ.M.quōdam Abbatis monasterij S. Martini ordinis Cisterciēn.Corīpoten.diœcesis,a domino multa miracula apparuerunt:vnde supplicauerunt eidem, vt ipsum in cathalogo Sanctorum faceret annumerari. Vnde mandauit papa quibusdam, vt diligenter veritatem inquirerent super vita & miraculis dicti Abbatis,& ea sibi significarent. Ipsi recepe-
runt multos testes,& eos do.papæ remiserunt.D. Papa inuenit ex relatione ipsorum inquisitorum, quod testes illi non erant recepti secreto & sigillatim,cum ea diligentia,quæ solet in testibus adhiberi;vnde non adhibuit fidem eorum dictis. Vnde mā-
dat Episcopis præsentibus,quatenus testes,quos & monachi & Abbas Sancti Martini Cisterciēn. super vita & miraculis piæ memoriæ.M.monasterij supradicti Abbatis,duxerint producēdos,sigillatim,& secrete examinare procurent cum ea diligentia, quæ solet, & debet in receptione testium adhiberi. Not.t. quod etiam religiosi, licite instant pro canonizatione alicuius Sancti,si fuerit de ordine ipsorum.Nam omnes isti, de quibus in princip.capituli,instabant, & preces porrigebant prosti-
a Abbatis canonizatione, a ad quorum petitionem papa com-
misit testium receptionem super vita, & miraculis illius. Et ex
1 hoc,& ex tex.no.† neminem canonizādum,nisi prius diligenter per depositionem testium fide dignorum, constet de illius vita optima,& miraculis. Non enim sufficit vita sine miraculis.Intelligo ad finem canonizationis obtinendæ.non enim ad finem beatitudinis.Nam ad esse sanctitatis,non requiruntur necessario miracula,vt no.in c.1.de reli.& vene.sanct.& in c.vno. eod.titu.lib.6.Sed non debet canonizari,quia ignoramus sine miraculis an fide vitam duxerit,an fuerit dignus ira, vel misericordia.ad hoc c.fi.& quod ibi no.de pur.capit.Nec sufficiunt miracula,sine vita,quia sæpe fiunt ex scientia, & non ex dono Dei;vt in glo.ā.§.sępe & ex dono Dei sine merito vitæ, & tales punientur magis:quia Sanctis vsi sunt non sanctē.vide tex.no. in c.prophetauit. 1.q.1.& in c.dictum ea.causa & q. & in c.solet de consē.dist.4.vbi Aug.infert,quod tanta potest esse miraculo fides sine charitate, vt quis transferat montes de loco ad locum.Et hoc bene notabis pro aliquibus vetulis,quæ sine meritō vitæ videntur facere miracula, & prædicere futura:possunt enim habere spiritum prophetię,ex dono Dei, sine merito vitę, vtī dictis iuribus, licet nōnulle faciant ex deceptione diabo-
li.argum.29.q.5.cap.Episcopi,& q.3 cap.sciendum. Et quæ requirantur,vt dicatur miraculum,vide bo.glo.in c.vnico,& per Innocen.in d c.1.vbi dicetur.No.ibi.Quod Abbas &c.quod in inquisitione,potest quis assumere ministerium partis,authoritate iudicis,& illam promouere,etiam si fiat ad inuenienda miracula.Idem si agatur ad crimina inuenienda,de quo sup.c. prox.No.quod testes debent examinari sigillatim.Et sic fecisse Ioan.An.dic,sigillatim,i.quilibet de per se,non duo simul, alib ter,non[b] valet testimonium secundum eum,de quo vide glo. in c.cum causam.sup.cod.& ibi dixi, qualiter hoc esset intelli-
2 gendum † No.quod cum agitur de canonizando aliquo, non est necesse,vt testes producantur de longinquo ad curiam Ro. sed licite fit commissio in partibus. Et an isti commissarij possint subdelegare, Bonaguida putat,quod non, propter arduitatem negocij,& industriam electam, argum. in c.fi. de offi. deleg.& distingue,vt ibi no.in glo. No.vlt. quod testes debent examinari diligenter,debet enim iudex inquirere de singulis circunstantijs,vt in c.cum causam, sup. eo. & omnia dili-
3 genter percunctari. † Glo.sunt faciles. Not. tamen glossam
c quare testes examinantur sigillatim.Ioan.And. addit aliam ra-
tionem.

ADDITIONES.

a Canonizatione.Dicas, quod solus papa p̄t Sāctos canonizare, & referte Panormitano.p gl.in c.i.de reli.& vene.sanc.in 6. & vide Host.in sum.de reli. & vene. sanct.&.vide Spec.in ti.de le.in §. nunc ostendendū.Et vide B. Th.in tract. de quolibet.in 8.q.vbi dicit,quod nullus canonizatorum est damnatus. Ant.Francisc.

b Non valet. Non valet examinatio testium, si iudex simul examinat duos testes.& idem dicit Spe.in ti.de teste,§.nūc tractandum,uersus.sed pone pro-
duxit in causa.Et idem sentit in eodem,§.in prince.Sed in contrarium videtur casus apertus in c.2.de causa pos.sed potest respōderi, q̄ ille tex. loquitur in testibus,qui successiue recipiuntur,quia largo modo latius dicitur pro cipi,ar.eius,qđ no.gl.3.q.9.in c.nichilominus.vel dic,q̄ dicto Panormi.ibi non determinat numerum testium,sed pluralitatem causarū,quia testes simul possunt deponere,de po.& prop.& ēt vide qđ no.D.Ant. in d.c.1.vbi col.de causa pos.& prop.

c Glossam 1.An autem quando testis examinatur, debeant adhiberi testes, vt interfint depositioni. Gl.in l.curent, ff.eod.dicit, quod sic, nisi cum iudex examinante adsit notarius.Sed Bal.in l.nullam in 2.co.ver.4.not.C.eod.re fert Nico.Ma.dicere,q̄ consilium est,vt in factis arduis tecte,deponant, nettis personis & dignis præsentib. Circa istam quæstio. vide do.An.in c. cum causam,il.1.in 2.colum.versicu.an solus,supra eod.& ibi etiam do.Ab. sup.glo.2.Adde tamen casum,in quo licet cum iudice adsit tabellio iudex debeat examinare testes coram duabus personis idoneis, scilicet cum recipiuntur testes in causa ha resis tex.est sing.in capitu.vt officium.5.de hære.in 6.Et adde glo.in l.Iolam, C.de test.Sed contra hoc,facit tex.in l.Iulianus,versicu.vel interacta manifestauerit,C.de testi.vbi æquiparatur, ac si aliquid fiat coram idoneis testibus, vel interacta. Et vide quod no. Dominus Anto.in c.quoniam contra,in 17.colum.versicu.oppo.quod non credatur, de proba.

Circa hoc,10 in examinatione testium, debeant alij testes adhiberi, Dicas, primo,quod testes non debent deponere & examinari simul, licet possint simul iurare.sed debent examinari sigillatim & separatim,adhibito tamen notario.De quo vltra hic allegata,vdie Specu.in titu.de teste.in §.1. in ver. sed pone ecce.Potest tamen per iudicem ordinarium, vel delegatum principis committi notario,vt ipse examinet, vt in Auth.apud eloquentissimum C. de fide instrum. secus autem si delegatus inferior committeret notario vt

examinet,nisi forte esset auditor camere Apostolicæ,vel Do.Papæ, qui committeret talem examinationem, vt per Specu.in titu.de delegato, in §. 1.in uersicu.sed nunquid,& ibi per Bald.in additionibus Et quod talis examinatio testium debeat fieri secreto,& non in præsentia partium, habetur per glo.in l.minime.& ibi per Paul. de Cast. & Docto.ff. de legibus & per Specu.in titu.de teste,in §.id tractandum,in ult.colum.& habetur per glo. in l.laudabile,C.de aduoc.diuer.iudi. Dicas tamen, quod in causis arduis bonum consilium est,quod testes examinentur coram aliquibus testibus, qui aurent non reuelare dictum testis,donec fuerit publicatum, ut illud fit secretum partibus,& etiam aduocatis & procuratoribus ne examinator ēt si suspectus partis, ut per glo.& Barto.in l. custodias, ff.de pub.iud.& per eundem Bar.in l.si postulauerit.in §. quæstioni.ff.de adul.& per Pau. de Ca. in l.legis uirtus.ff.de legi. Anto.Fran.

tionem:ne forte ipsius adinuicem discordāribus,vox contradictoria de foris audiatur. argu.sup. de elec. cap. causis.Et sic partes discant testificata,quo casu non esset amplius locus productioni testium,inf.eo.c.vltra Prima ratio glo.plus mihi placet, nec est verum dictum Ioan.An.quia non potest pars ita diligēter percunctari ex sola contradictione,ut per hoc excludatur a productione aliorum testium, ut dicetur in d.c.ultra testium. Est tamen casus, in quo omnes coadiuuātur.f.in publicatione testamenti solēnis. C.de test.l.plubicari. Quis autem possit canonizare? Dic, quod nemo, præter papam,ut in c.j. de reliq. & vene.sanct.

SVMMARIVM.

1 *Iudex potest ex officio, publicatis attestationibus, testes recipere, non ad petitionem partis, & si non vult repetere, non cogitur, licet obscure deponant.*
2 *Publicatis attestationibus,potest actor ad corroborandam probationem suā testes producere.*
3 *An indistincte liceat publicatis attestationibus,cum proceditur per inquisitionem,testes de nouo producere, vel aliquos repetere.*

CAP. XLV.

CVm clamor. Iterum examinandus est testis qui obscure deposuit, supple, iudicis ex officio.In secunda mandatum, ibi, Mandamus. Casus literalis. Archiepiscopus Acheronti nus in per simonia,& alijs criminibus, erat apud domi. papam multipliciter infamatus, vnde frequentibus clamoribus excitatus,dedit duobus episcopis in mandatis,vt super his, diligenter veritatem inquirent,& sibi quod inuenirent, rescribent diligenter.ipsi super simonia & alijs excessibus testes receperunt, & eorum attestationes remiserunt domi.Papę apertis attestationibus L.& G.super simonia ita confuse deposuerunt, q̄ ex dictis eorum veritas non poterat declarari. Vnde iterum mandat papa, quatenus testes illos iterum examinent, & alios qui super hoc sciuerint veritatem, & dicta illorum & aliorum, quos receperint, sub sigillis suis do.papę remittant.Not.ibi. Apertis attestationibus,quod testis p̄t repeti, vt dictum suum declaret,etiam post publicationem.quod intellige, ut dicetur cū
1 g.No.q̄ obscurum a dictum habetur pro non dicto, quad iu-
ris effectū.vltimo, casum, in quo idem testis repetitur super antiquis capitulis, ēt post publicationem.vide ad materiam, q̄ dicit in c.per tuas tuas,sup.eo.Contra hoc,& contra tex. oppono. Videtur enim, q̄ duplici ex capite non debeant testes iterum examinari.Primo,quia si obscure deposuerint,fienda est interpretatio contra eum,qui illos produxit, vt in c.in præsentia, de prob.& in reg.contra eum,li.6.Secundo,quia est timor subornationis post publicationem,in c.fraternitatis sup.eo. Sol.gl.2. antes attingat solutionem, in contrarium opponit de l. si quis intentione.ff.de iud.vbi fit interpretatio. in fauorem proponē tis,& non soluit,sed illud p̄cedit in actore,in eo, quod dixit in prin.causæ.Et declara latius intellectum illius legis,vt in c.cum adsedem, de testi. spo. Sed attingendo solutionem principalis fissionis, dicit gl.q̄ istud,quod hic dicitur,procedit, quando iudex mouetur ex officio suo,non ad instantiam partis, & p̄cipue cum p̄cedit per inquisitionem, vt hic procedebat: & maxime in crimine simoniæ.Nam iudex potest interrogare quandocūque sibi visum fuerit 30.q.5.c.iudicantem.& l.vbicunque.ff.de interroga. act. † No. bene hanc glo.vult enim iudicem[b] posse ex officio suo testes obscure deponētes interrogare, etiam vbi processit inter partes.Et idem no.glo.in c.in præsentia, de probat.& in c.per tuas,supra eod.vide gl.30.q.5.d.c. iudicantem, & in hoc prodest multū haberet iudicem fauorabilem. Nam iudex potest sine iniuria alicuius testes obscure deponentes iterū interrogare,& absoluere reum,per reg.cum iura partium obscura,li.6.& per dictum c. in præsentia. Item potest interrogare ad animi sui claritatē,graue est.n.super re incerta,certum ferre sententiam. 11 qō.3.c.graue, & d. c.indicantem. & l. vbicunque.ff.de interroga.actio.Sed ad petitionē partis,non te
3 netur hoc facere, quia timetur de subornatione, nisi in casibus in quibus dixi,in c.per tuas,supra eo.† Et vide quod no.Inno.in c.cum Ioannes, de fide instrum. Dicit tamen hic singulariter Ioan.quod etiā ad petitionē partis post Publicationem, possunt

c testes de nouo recipi, c non ad declarandum dicta aliorum obscura,sed ad confirmandum priorem probationem ipsius producentis.Ponit exemplum,per duos testes probaui me emisse tali die,aduersarius probat me alibi fuisse illa die quam in loco celebrati contractus:Possum etiam post publicationem , alios producere ad cōfirmandum priora dicta, scilicet q̄ eadem die fuit præsens,& emi,quia nō est timor subornationis pp,p bationem,nec dēt mihi imputare,quare prius nō probauerim: quia poteram confidere de mea priori probatione.vnde satis cū iuramento de malitia debeo admitti,q̄ no. & hoc latius attigi in
3 c.cum in tua,& c.ex tenore.sup.eod.& in capitu. seriem † Nunc
d quæro[d] extra glo.an indistincte, cum proceditur per inquisitionem

ADDITIONES.

a Obscurum dictum,pro non dicto habetur.ut dicit gl.4.q.3.capit. si testes. §. item ir. testibus.& est gl.in qui.Episcopus.in uer.simplicibus.23.distī.& tex. in l.de ætate.§.si interrogatus.ff.de interro.act.Adde, quod testes deponentes super quantitate mutui,non probant, quia nimis generaliter, & nimis obscure deponunt, saluo nisi per alios testes probaretur aduersarium antea ex modico interuallo petisse ex mutuo.Ita dicit do.Anto. in c. prima 9. colum.inf.de iureiuran.ubi uide,quæ plene no.Et de hoc an ualeat dictum testis obscure deponentis,uide bonam glo.4.q.3.ca.si testes,§. item in testibus.& uide Spec.in ti.de teste.§.1.in 18.colum.uer. item quod testis obscure.& uide Bald.in l.1.C.de emend.Insti.C.ubi dicit, quod fides testis dicitur uacillare propter nimiam obscuritatem.Alibi tamen dicitur, quod uerbum dubium,seu obscurum testis,interpretatur contra producentem, ut est gl.in c.in præsentia,de prob.& uide quod ibi late no.post do.An.in pen. char.Adde hic Bar.in l.repeti.ff.de quæstio. ubi dicit, quod iudex dēt repetere testem,ut dictum suum declaret, uel rationem dicti sui reddat. & no. Archi.post glo.in c.graue.35.q.8.ubi dicit,quod testes qui dubie, uel confuse dixerunt,possunt iterato produci,ut dicta sua ualeant declarare, quia obscure dictum pro non dicto habetur.& dicit quod de hoc not.Gosfre.in sum.de testibus §.super quibus,uersicu.sed nunquid teneatur, cum uersicu.sequen.Item adde hic quod not.domi.de Rota.in nouiss.decisio.32.Ad de quod testium dicta obscura & incerta declarantur & ratificantur & instrumentis productis.ut no.do.Anto.in capitu.ad audientiam,in 2.colum. de referip.

b Iudicem.Vide Bar.in l.repeti,ff.de quæstio. Sebst.Sap.

c De nouo recipi.Vide Bal.in c.1.§.fi.n.domino.col.3. uer. quid si inuestitura, in usib.feud.Bal.in l.bonæ fidei.C.de reb.cred.Ale.in Auth.at qui semel,in apostil.C.de proba. Seb.Sap.

d Quæro.An & quando promotor,uel prosecutor inquisitionis,publicatis attestationis,possit producere testes adde quod de hoc scribit Archi.in capitu.si testes,§.idem ia criminali.4.q.3.Et uide Arch.in c.uotum.2.q.2. ubi dicit,quod si inquisitor ex officio suo procedit publicatis attestationibus, de uno potest ab aliis testibus inquirere,sed non sic,quādo inquisitor ,p̄cedit aliquo adiuuante inquisitionem. Ita dicit not. Gof. in c. qualiter & quando §.debet in gl.1.de acc. Host.in summa de accu.§. videamus, & uide per Bal.in apo.in l.3.in 4. colu. de testib. vbi refert dictum Inno. hic, & ipsum limitat.& uide Bal.in l.eos,§.si quid autem.circa fin. princip. C. de appel. vbi dicit, quōd inquisitor potest post dedicita testificata ,producere testes in quacunque causa, & all. Inno. hic. Et adde hic Bal.in l.ampliorem, prope fin. princ. C. de appel.vbi dicit, q̄ iudex didicitis testificas, potest interrogare testes,quia in iudice aliquid ex officio faciente vel supplente, non timetur subornatio.& alleg.Inno.hic. item vide Arch. in c. placuit 4. q. 4. vbi dicit,q̄ est speciale in inquisitione,quæ ex puro, & mero officio fit, ut non attendatur ibi testium publicatio,quātum ad hoc, quia semper testes producerentur cum ibi cessiet subornationis timor. & dicit quod forte hæc dilucidatio non est facienda ad petitionem partis: sed officio iudicis.& alle. Innocen. hic.Sed tu vide, quod latissime, & melius, quam alibi scribit dom.Maria.in repe.c. qualiter, in q.114. q. 9. princ.de accu.& per Do. post Archi.in cap. per hoc.§.1. de hære.in 6.& per Ang.in repe. l.fi vacantia.in 8.char.C.de bo.vac.lib.x. Adde hanc cautelam. quam ponit Bald. in l.fi.in fin. prin. C. de app. vbi dat cautelam, per quam semper poterunt produci testes publicatis attestationibus, quod tradat eorum nomina, & se absentet, & postea iudex examinabit ex officio, & dicit esse nouum modum.& istam cautelam probat Rom.in l.4.§. hoc autem iudicio,ff. de dan. infe.in 1.colum.Item an iudex ex officio suo possit recipere, seu examinare testes super casu, nullo producente eos, Bald. tenet quod sic in l.3. C. de adul.& in l.eos.§. si quid autem in fin.C. de appel. Sed uide de hoc melius per Bal.in l.is apud quem,circa fi.j. colum. ver.item argumētum quod iudex.C.de eden.Item adde hue quod not.do.Ant. in c. auditis. in 4.colu. de procu.& Arch.inc.iudicantem.30.q.5. circa fin. Item uide gl. magnam, & Bar.super ea.in d.l. is apud quem. C. de eden. Item an iudex possit recipere testes ex officio, vide per Bald. eleganter in l. presbyter. circa fin.inf. colum.1.uersic.dictum nota.C.de episco.& cle.& eundem Bal.in c.j.§.porro q̄ fuerit prima cap.beneficiali. ami. Et q̄ iudex in criminalib. possit recipere testes, publicatis attestationibus, tenet Barto. expresse in l.2.§.si publico, vltra medium.ver.ultetius testes ff.de adul.

Adde quod cautelam Bald.hic relatam per addentem, sequitur Ro.consil. 470. Et an in criminali publicatis attestationibus possint recipi testes, vide Fran.Are.consi.147.

An & quando publicatio testium impediat productionem,& examinationē aliorum testium,dicas regulariter quod sic.Et vide vltra hic alle.Spec.in ti. de testib.in §. satis vtiter & per totū.§.& per Doc.in Auth.q̄ semel. C. de proba.& in Auth.de testib.in §.quia vero.& vide Alex.in consi.58. & 212. in 2.par.consi.& in consi.64.in 4.par.consi.dicas tamen,quod in causibus, in quibus nunquam sententia transit in rem iudicatam,pura in causa matrimoniali,iuxta materiam.c.lator.& c.conianguineos.de re iudi.publicatio testiū non impedit quominus alij possint produci,ut per Ang. in 9.quia vero, in ver.ulterius oppono.in Auth.de testib.& vide glo. in ca. causam matrimonij,de prob.Et si uis ad saturitatem,& ultra,uidere de materia,unde per Io. Berthachi.de fi.in suo reper.in uersi.testes post publicationem, ubi scribit per 5.col.& ultra. Ant.Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem,liceat post publicationem attestationum testes de nouo producere,vel antiquos repetere, vt declarẽt dicta sua.Inn. ponit duas opi.Prima,q̃ sic.Et pro hoc iste tex. vbi videtur vtra que probari, ibi, Tam eorum quam aliorum &c.Et est ratio secundum Inn. quia iudici semper sunt publicata dicta testium, siue per se receperit, siue per tabellionem, & sic non causatur in iudice, timor subornationis propter publicationem attestationis.Nam p̃opter hunc timorem statutum,fuit vt post publicatas attestationes non liceret testes de nouo producere, vt in clem. 2. eod.tit. quæ ratio cessat in processu inquisitionis,eum nullus alius sit ibi pars, nisi fama,vel iudex,cui semper fuerunt
a nota dicta testium. a Idem credit Inno.si aliquis fuisset specialiter deputatus ad ministerium inquisitionis, & illi fuissent publicatæ attestationes.Nam licet sit minister inquisitionis,nõ tamen habet ius in inquisitione. Sicut procurator, quia non potest remoueri post lit. conte. nisi cã cognita, ff.de procur.l.post lit.& c.2. eo. tit.li.6.& iste promotor inquisitionis semper mutari potest.inf.de accus.cap.olim. Nec videtur,q̃ talis possit appellare in processu inquisitionis, quia sua non interest, nisi forte appellaret nomine superioris, qui inquiri mandauit.Refert alios tenere,q̃ inquisitor,seu promotor habet ius in inquisitione, ita q̃ mutari non potest, ex quo cœpit,& poterit appellare, sicut qui agit populari actione. & postquam sibi fuerint publicatæ attestationes, nõ poterunt testes produci, nisi probaretur collusio,infra de collu.c.fi.& l. eum,qui § in popularib.ff.de iureiu.& l.fi cui.ff.de acc.Ad hanc Dec. respondet,q̃ hic nõ erat specialis executor inquisitionis. Vel secundum Inn. nõ dicitur hic,q̃ de nouo interrogentur aliqui, vel noui inducantur propter specialitatem inquisitionis, sed propter obscuritatem ipsorum pertinet ad officium iudicis,vt ipsi se exponant.& forte secundum eum, hæc dilucidatio non est fienda ad petitionem partis,sed ex officio iudicis, vt no. infra de accu.c. cum dilecti. Nec repetuntur,vt addant,vel vt mutent,vel si prius nihil dixerunt,nunc dicã;quia subest timor subornationis,sed vt obscu-
b re dicta declarent. Sed contra est tex. hic: nam non solum testes hic repetuntur,vt se declarent, sed etiam alii de nouo recipiũtur,nisi forte velles dicere, q̃ recipiuntur super nouis capitulis, quod est diuinare.vel q̃ hic nõ erat executor inquisitionis Host.concordando satis notabiliter, distinguit,& nota hæc verba,quia alibi non habentur ita late. Quandoque enim iudex ꝑcedit ex officio suo mero sine promotore, inquisitionis,quandoque cum promotore. Et hoc dupliciter, quandoque ipse ex officio suo deputauit illum executorẽ ad eum iuuandum,quãdoq; fuit ille deputatus a sociis,vel solus ipse sua spontanea voluntate illum promouet,vt quia forte illum impetrauit a papa. Primo casu non obstante publicatione, potest testes etiam de nouo recipere, vt supra dictum est, secũdum Inn.& tenet Spe. in tit.de inquisitio.§. nunc tractemus.ver. sed nunquid publicatis.Pro hoc tex.iste.& 2.q.1.c.in primis.& ea.causa, & q.5.c.habet,& c.Mennam. & hoc verum, nisi inquisitor se suspectũ redat, malitiose differendo negocium, recipiendo nunc vnum testem, & publicando,& nunc alium, &c.Hoc enim casu,potest reus recurere ad superiorem iudicem , & facere terminum sibi statui,intra quem inquisitionem, cœptã expediat,quo lapso inquisitum absoluat, si prius non fuerit expeditus.ad hoc allegat quod legitur,& no.in c.oblatæ,de app.§.pe.de rest.spol.c. frequens.§.solet.lib.6.& quod not. inf.de app.c.dilecto.meliusfacit,iudicio meo, cap. lator.inf. qui filii sint legitimi.Secundo casu , cum adest promotor inquisitionis deputatus per iudicẽ, idem dicit Host.quod sup.in præcedẽti membro, quia vere loquendo, iste nõ est vere pars, sed quasi pars similitudinarie,gatalis.nullum libellum offert, nec lis contestatur. & in hoc casu potest saluari & intelligi prima opi. Inn. In tertio casu,quando executor datus est socius, vel ipse se obtulit, ita , q̃ se promouet & prosequitur inquisitionem,vt vera pars,tunc procedat secũda opi. quam refert Inn. de qua sup. vnde tanquam pars habebit libellum offerre,litem contestari,& alia facere in iudicio expedienda, de purg.can.c.cum dilecti, de iud.c.exhibita.& sic ꝑt intelligi, de accusatione c. veniens. & c.cum dilectus,& sic nõ poterit iste publicatis attestationibus alios testes producere.Dicit tamen Host.q̃ si iudex videt ex probabilibus coniecturis,q̃ non expedit ecclesiæ talem prælatum habere, poterit non ad iniustitiam partis, ex quo attestationes sunt publicatæ, sed ex puro & mero officio melius veritatem inquirere.Ad hoc sup. eodem c. per tuas. Vel secundum eum, iustius est & melius q̃ illo absoluto ab instãtia primæ inquisitionis, aliam incipiat de nouo: vel purgationẽ illi indicat : quæ verba multum notabis. Nam habes, quando in processu inquisitionis debeat libellus offerri,& alius iudiciarius ordo obseruari, & quando non,& vide quod dixi in c. cum olim, sup.eo. Et quanquam solum prosequatur.Host.an,& quando sit facultas testes de nouo producendi in causa inquisitionis, idem per omnia ego puto quo ad repetendos testes antiquos,vt declarent obscure dicta Nam ad petitionem illius, quem dixi vere partem censeri,non debet fie ri hæc interrogatio , quia timeri potest subornatio, sicut in noua productione testium,sed ex officio iudicis poterat hoc fieri, vel ad instantiam, illius, qui vere pars non est, vt quia deputatus per iudicem ad eum adiuuandum . Et quanquam aliqui, nentes iterum interrogandos , quando ita obscure dixerunt,q̃ nullum habẽt intellectum,secus si diuersimode possint intelligi , quia tunc si habet aliquam interpretationem,illam habebit.ff.de leg.l.minime,de consue.c.cum dilectus,alias quod bignius est interpretabitur.inf.de ver.sig.c. Abbate. Alii aliter, plus tamen placet Host. quod dictum suum debeat indistincte declarare,& hæc mihi plus placet,& sentit Bar. in l.si quis intetione.ff.de iudi.vbi dicit, quod si dictum testis est ambiguum, potest iudex, si sibi videbitur facere per testem declarari.alleg. quod leg.& no.in Auth.de teste.§.quia vero.& hoc in isto cap. Sed aduerte ad illam opi.quam sup.retuli secundum Inn.nam potest adduci, q̃ si iudex deliberat non interrogare testem,debet intelligere dictum , secundum consuetudinem intelligen-
c di.c Si autem nõ apparet de certo intellectu, tunc capiet,quod est benignius. Quod mihi non placet, quia dico, q̃ intentio ponentis debet clare ac dilucid e& explicite probari.ideo si batio, vel dictum testis est dubium,interpretatio fit contra pro bare debentem,quia non probat clare vt debet,adhoc alle.rea apertum in cap.in præsentia,de probat. & do. Bar.in d.l.si quis intentione,vbi hoc videtur tenere. & vide quod dixi in c.cum ad sedem, de restit. ꝑpol. vbi declaraui intellectum illius l.fi gs intentione . Ad omnem autem dubitationem tollendum,ser uet inquisitor cautelam hic per Host.traditam, vt prius examinet dicta testium,quam illa publicet. & si videat non probanda, vel per tales probatum, quos suspiciatur posse repelli, non publicet,si sperat alios habere posse.

ADDITIONES

a Dicta testium. Quod in criminalibus non impediatur productio testium post publicationem,tenet Rom.in repet. rub.de arbi. colũ.14. Ang.in Authen. de tabel.in prin.& in Auth.de litigiosis.& Ang. de Are.in tract. de malef. in verbo, qui iudex dictum processum publicauit.col.1. & Fed. de Sen.consil. 153.& Ange.Are.in præalle . tractatu,in uer. comparuerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum,colum.penulti.uersic. quæro an post publicationem, ubi vult, quod publicatis testibus ad offensam possint alii testes examinari, quod qualiter intelligi debeat, declarat Salyc.in l.fina.C.de quæstio. Sup. bast.Sup.

b Obscure. Adde hic quod no.do.de Ro.deci. 72.in nouis.quæ incipit,filius qui obtinuit beneficium,ubi ponunt quãdo pars produxit testes, qui deponunt aliquem contraxisse tempore, quo racemi in incipiunt maturari, qui prius produxerat possit eosdem post publicatas attestationes producre ad declarandum, quod sit tempus,in quo racemi incipiunt maturari, concluditur,quod non.

c Intelligendi. Interpretatione , dicti testis potius attenditur communis usus loquendi,quam propria significatio vocabuli, ut dicit hic do.Ancia ibi.n. lũ. Et idem dicit Inn.in d.c.cum causam. i.circa medium, supra eodem tit. duo dicta Inno.simul alleg.Rom.in suis singul.& idem dicit in l.fi.ff.de fi. cum autem plures.ff. de dam.infect.allegando Innoc.in d.c.cum causam. & idem dicit Rom.in l.sciendum.in 3.colum.ff. de uer. oblig. & alleg. ꝑ illud dictum Inn.de quo vide per Bal.in l.Lucius,ff. de his, qui no.infa. de quo late notaui post do.Ab.in c.intelligentia,de uer.sig. vltra quæ vide in l.4.ff.de leg.1.

An dictum testis debeat intelligi secundum communem vsum loquendi. Solet dici , quod communis intellectus præponderat significationi vocabulorum,secundum Bar.in l.fi.in 14.q.C.de hær.insti. de communi vsu loquendi, quando sit attendendus. Vide duæ habentur per Barto. & Decium in l. heberorum. §.quod tamen Cassius.ff.de lega.3. & vide Barto.in l.Labeo.ff. de supe.leg.in 2.col. & in c.1.in pen.col. C.de dig. lib.11. ubi dicit, quod tam communis usus loquendi inducitur ex cursu longi temporis, de quo vide per Bar.in l. cum delanionis. in §.afinam.ff.de fundo instru.& uide Bal. in l.talis scriptura,in 2.col.ff.de leg.1.& in l.omnes populi in 3.q.7. ibi de iust.& iu.ubi dicit, quod communis usus loquendi præualet cuilibet constitutioni.Dicas tamen , quod usus loquendi non potest alterare proprium vocabuli significationem l.12.ff.de usufr.ea.re.quæ usu consu.& uide Bal.in l.liberorum.ff.de uer.sig. Ant.Fran.

SVMMARIVM.

1 *Emendatus de crimine,non remanet omnino integer.*
2 *Quis dicatur emendatus de crimine.*
3 *An omne peccatum mortale,repellat a testimonio.*
4 *An criminosus repellatur ab officio iudicandi.*
5 *Quid si aliquis erat criminosus tempore depositionis, & non tempore delicti,valet econuerso,an admittatur in testem.*
6 *Infames de iure,vel de facto, quibus casibus admittantur ad testificandum, & quibus repellantur.*
7 *Periurus, an sit infamis, & an quilibet periurus repellatur a testificando.*
8 *Conuictus in crimine,& etiam emendatus, repellitur a testimonio in causa criminali.*
9 *Acta in vno iudicio faciunt qualemqualem præsumptionem in alio iudicio etiam inter alias personas.*
10 *Excommunicatus etiam absolutus, an à testimonio repellatur.*
11 *Confessus crimen in uno iudicio,repelli tur in alio à testimonio ferendo.*
12 *Qui potest conuinci de crimine obiecto per exceptionem, etiam emendatus repellitur a testimonio in criminalibus.*

1 *Filius ingressus monasterium propter, ingratitudinem commissam in seculo non potest a patre exheredari.*
2 *Quomodo, probetur , q̃ quis sit emendatus, & cui incumbit onus probandi emendationem, & sacerdoti credatur.*
3 *Emendatus per dispositionem,an repellatur a testificando.*
4 *Testis, cui obiecta sunt crimina, non potest obijcientem repellere exceptione criminis,potest tamen probare se innocentem.*

CAP. LIIII.

TEstimonium. a Perseuerans in crie , ẽt in ciuili repellitur a testimonio;emendatus vero non infamis admittit̃ in ciuili,& ẽt in crialı, cã mota ciuiliter. Fallit in periuro, qui in criali repellit̃. Et sunt duæ partes. Prima tractat de criminoso perseuerante. Secunda vero de emendato, ibi, Si vero. Secunda subdiuidit̃. In prima tractat de emendato, qui producit̃ in cã ciuili , vel crialı mota ciuiliter. Scdo de illo, qui producit̃ in crialı, mota crialiter, ibi, In crialı. Casus liter. Testis inductus est in aliqua cã ciuili, vel crialı, ab aduersa parte opponitur crimen ipsi testi, vt a testimonio repellatur, probatum est crimen ipsum, quæritur, an valeat testimonium eius. Dicit Papa, si testis adhuc in crie perseuerat , siue cã ciuilis sit, siue crialis, testimonium eius non valet. Si vero sit emendatus de crie, & eum comitetur infamia, nõ dẽt repelli a testimonio in cã ciuili, nec in crialı, cum ciuiliter de crie agat, præterq̃ pro reatu periurij, quia periurus nullo casu ad testimonium admittit̃. In crialı vero cã, si quictus fuerit de crie, in alio iudicio, instituta ꝺ ipsum accusatione, vel ꝓcessus,vel si nũc per exceptionem exinde cõ uincatur, vel si grauata sit eius opinio,q̃ eo,q̃ q̃q; fuit tali modo repulsus, põt remoueri a testimonio, licet egerit pniam. Sed in hoc casu vltimo , si sit grauata eius opinio, non repellit̃ in cã ciuili. Nota. primo ex isto tex. septem casus, in quib. qs repellit̃ in cã crialı.& tres ĩ quib. repellit̃ in ciuili. Venio primo ad illos septem, quorum primus est,si perseuerat in crie,& an oẽ crimẽ sufficiat, dicã cũ gl.1. Ex quo infero q̃ clericus ꝓcubinarius non põt esse, testis, ẽt in ciuili, cũ in eo ꝓcubinatus sit graue crimẽ. 31.dist.c.nullus, & c.prẽter,& c.accepimus,de æta. & qual.c.vetera,& in fi.de coha.cler.Et forte idẽ in laico, per tex.no in c.ne quo sibi blandiatur. 32.q.4.facit qd̃ inf.dicam super gl.j. Sed̃s ea quis fi est infamis ifamia iuris. Quid de ifamato ifamia facti. ꝺ dicã certius.si est periurus, q̃ an procedat in trãsgressore cuiuslibet ari, maxime temerarii. ꝺ dicam. Quartus,si ali a instituta accuꝺ eum, sunt de crie quictus, licet nunc sit emẽdatus. Nõ sum q̃ desit adhoc , vt admittat̃ in cã crialı crialiter mota. Hoc probatur in ver. licet,qui venit aduersative ad §. præcedentẽ,in quo emendatus admittitur in ciuili. Quintus,si fuit alias de crimine in iudicio ꝓcessus,non sufficit emendatio, vt sup. Sextus, q̃ modo per exceptionem. Nam si posset cõuinci, q̃ hodie perseuerat, idem esset in ciuili, vt sup.in princ. dẽt ergo sic intelligi,vt ponat spãle,cum crialiter,agitur: & idem Inn.& Ioan. And.sicut ff.in eos repellerẽt confirmatus,ꝓcrationem petẽs. quo in c.dudum. 3.de ele.& c.super eis,de accu.Septimus,si grauata sit eius opinio pro eo,q̃ tali modo.s.per viam exceptionis fuit q̃que repulsus. Casus vero in quib.in ciuili repellitur, est cum de crimine ciuiliter agitur, sunt hi. Primus,si perseuerat in crimine,secũdus,si est infamis, tertius si est periurus. No. secundo ex his duob. proximis casib. & ex litera, q̃ non omnis periurus est infamis ẽt de iure canonico, quod probat hic in litera. Nam vt dicit Io. And.& bene,si omnis periurus esset infamis,frustra tex exciperet periurum cum ꝺ.excepisset infamen, ad hoc sit verum generaliter, inf. dicam.† No. pulchrũ tex. in c.quicunque.6.q.fi. Ant.Fran.

ADDITIONES.

a Testimonium. Pro intellectu huius Decr. vide, quæ late scribit Alb. in 4.part̃ stat.q.71.Item adde hic, quod Papa põt dispensare, seu constituere, q̃ periurus, seu existens in peccato mortalis admittatur ad testimoniũ . Idem dicit Arcã c.paruuli.22.q.5.de quo vide per Spe. in tit.de teste.§.1.in 20.col.ver. sed quæritur vtrum Papa. Item adde hic,qd̃ periurus admittitur ad testificandum in cã hæresis.tex.in c.accusatus.§. licet, de hære.in 6.Item adde hic gl.fi.in c.qui sine peccato. 3.q.7. vbi Vide Archi. qui dicit,quod post pniam bene admittitur, præterquam in periurio.Item adde hic Arch.in c.quicunque,in fi.7.q.1.vbi dicit post Hugutium, quod temerarie iurans non repellitur a testimonio postquam punitur.& ita dicit notari in hoc c.testimoniũ. Et adde hic gl.in c.simpliciter.in ver.denuo. 14.q.8.Item pro intellectu huius Decr.circa hoc crimen periurii, vide omnino Arch.in d.c.paruuli.circa princ.22.q.5.qui plene hoc determinat.

An periurus possit esse testis.Dicas,quod rẽ non põt, l.Lucius, ff. de insa.l. qui cum uno.ff.de re mil.& not. plene Bal.in Auth.si testis productus dicatur.C.de test.& Vide Bal.in l.si veteris, in pen.q. C.de fi.instr.vbi dicit quod periurus repellitur a testimonio,&si non sit condemnatus.Vtrum autem ex dispen. Pa. admittat̃ ad testificandum, sicut iste dr, vide Spec.in tit.de teste. in §.1.in uer.sed quæritur,& tex.in c.cum l.& A.de re iudi. & concluditur, quod põt cum eo dispẽsare, sicut dispensat in multis ẽt grauiorib. iuxta gl. in c.quod translationem.de offi. leg.& hr per Spec.eo.tit.de teste.in §.dicẽdum, & adde, quod periurus repellitur quando iurauit super eo, quod est de futuro, quo casu contraueniens est infamis,secus si iurauit,super eo, qd̃ est de præsenti, vel de præterito, quo casu nõ est infamis in l.fi quis maior. C.de trãf.& no.An.in d.l.Lucius. de inf.& adde, qd̃ piurus peracta pnia po test esse testis.limperialib.in §.1.& ibi per Bar. C.de nup. Et idẽ voluit Bal. in sua marg.ad Inn.in ver. testis.in 1. col.sed gl.videtur tenere contrarium in c.fi.de iurei.lib.6.de quo ẽt vide per Ianf.in c. quoniam contra.in ver.testes.ĩ ver.subsequẽter de ꝓb.& vide gl.in l.3.in §.1.1.Iul.ff.de test.& p Spe. in tit.de teste in §.1.in uer.itẽ excipitur qd̃ est infamis.& in ver.item,quod est periurus & no.in c.literas de præsum. & vide Ofd. in consi. 180.& vide tex.in c.quicunque.6.q.fi. Ant.Fran.

b Emendatus Contrarium facit gl.in c.obeuntib.§.fi.in gl.mag.ad fi.63.di.quæ vult,quod emendatus præteratur illi, qui semper fuit bonus , tenet Abb.in c.at si clerici,§.de adulteriis.co.pe.supra de iu. Ias.in ru.ff. de iusti.& iu.col. 1.Sed vide Fel.i c.eã te.co.8. uer.infidelitas ꝑcdens non nocet.sup.der elc.

c Peccatum mortale. Adde Fed. Seb.Sab.

d Mortale. An existens in peccato mortali repellat a testimonio, uide gl.& Bar. in d.l.2.in §.le.Iul.ff. de test.ubi dicit, qd̃ hic, nisi pœniteat, & uide Spec.in tit.de test.in §.1.in uer. sed quid in crie hæresis, in uer.item opponitur, qd̃ est criminosus, ubi ẽt dicit,qd̃ probat̃ pœnitens p sacerdotẽ,cui confessus, est per c.nemo,de pœnit.& per c.in capite.50.dist.& uide gl.in c.ipsi.Apostolo per c.nemo,de pœnit.& per c.in capite.50.dist.& uide gl.in c.ipsi Apostolo est per c.nemo,de pœnit.& per c.in capite.50.dist.& uide gl.in c.ipsi Apostolo li,2.q.7.& gl.in c.præceptum.35.q.2. Adde tamen qd̃ non oẽ peccatũ mortale repellit,quem a testimonio, puta si quis mendacium dicat,puta si testis diceret,quod esset inimicus vnius partis, ut euitaret onus testificandi, cum tamen id non esset uerum. Ex tali enim mendacio , licet mortaliter peccaret,ut in c.ne quis. 22.qõ. 2.tamen ex hoc non repelleretur a testimonio.& tex.fing.secundum do.Ab.in c.inquisitionis, de acc.dixit tamen Spec.in ti. de teste.in §.1.uersi.sed quæritur , quod ex dispensatione Papæ existens in peccato mortali potest testificari per ea, quæ habentur in eccum l.& A.de re iudic. Ant.Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inf.de accu.ergo non oē peccatum repellit.Do.Card.inſtat,tā dem concludit, ꝙ cū de iure ciuili non repellatur teſtis pp crimen, niſi ſit de eo damnatus.inf.eo.c. ſuper eo. nec dānatus de quolibet crimine repellitur. ſed tñ qñ damnatus eſt in iudicio publico.ff.eo l.3.& 4.qō.3.c. ſi teſtes. §. item lege Iulia. in quo damnatus ſit infamis.ff.de pub.iudi.l.infamē.& de his q no.in famia l.athletas. §. calumniator. De iure aūt canonico non expedit,ꝙ ſit damnatus, ſed ſufficit,ꝙ nunc probetur crimē. ſup. eo. & hic. Nec in alio, ſm eum, reperimus receſſum a iure ciuili. Remanet ergo ius ciuile. Saluum in alio, vt non ſufficiat exci pere de quolibet crimine, niſi ſit tale, de quo poſſit accuſari in iudicio publico. Sed aduerte, ꝙ hoc dictum ſentit hic Inn. & la tius proſequitur. vult.n. in effectu, ꝙ de crimine, qđ nō irrogat infamiam condemnato, non poſſit excipi contra volentē accu ſare, vel teſtificari ꝛ laicum; ſed cōtra clericum ſic, ga ex quo crimen eſt tale, ꝙ impedit eū promoueri ad ſacerdotium, non pōt teſtificari, vel accuſare ſacerdotem. facit v.q.vii.c.ipſi Apoſtoli. Et ſi hęc forent vera, cēt maxima reſtrictio ad iſtū tex. Sed ego credo, ꝙ de mente iuris canonici fuit repellere quēlibet p. ſeuerantē in quocunq; peccato mortali, vt ſentit Abbas. nā oē peccatum mortale pōt dici peccatum, graue, cū pro eo, ſi non datur pœnitentia, Deus punit ęternaliter, perpetuo igne, vt c. vnum orarium in §. alias ea demum. 25.diſtin. Probatur ēt in §. criminis. ea diſ.in fi. vbi peccatū mortale; licet nō ſit de grauio ribus, appellatur criminale. Dicit.n. ꝙ peccatum veniale affici
a tur criminale ex conſuetudine, & continuatione. [a] Item credo ꝙ perſeuerantia in qualibet peccato mortali, excludat quem a promotione, arg. 25.d.c.fi. Eſt.n. ſpēs ſeu præſumptio cuiuſdam hæreſis, perſeuerare in peccato mortali, habet n. eum Eccleſia quaſi pro infideli, cum non velit acquieſcere præceptis eccleſiæ. argum. 8.q.1.c. ſciendum. & 81. diſ.c. ſi qui ſunt presbyteri. nam veniale efficitur mortale, ſi datur ī eo perſeuerantia, vt ꝛ. dixi. fortius mortale multū aggrauatur ex perſeuerantia. Item vſ hoc probari in c. forus in fi. de ver. ſig. nā vt ibi clare colligit, in idoneitate teſtificandi, ſolū inſpicitur innocentia, & integri tas vitæ. non aūt publicatas crimin s. Dicit.n. ibi tex. pulcherri mus & pœnitus deſtruens theoricam contrariam, ꝙ ſi bona vita defuerit in teſte, ſide carebit. Non.n. pōt iuſtitia cum ſcele rato homine habere commercium. ad idem. 2.q.6.c. non pōt vbi dī, ꝙ non pōt hominibus cē fidelis, q Deo exiſtit infidelis, quod contingit ex perſeuerantia in peccato mortali. Item de iure canonico, omne peccatū pōt dici publicum, vt no. gl. in c. j. & 2. de collu dete. & 2.q.1.c. ſi quem. §. p̄uaricator. Si aut peccatum fuit momentaneum, licet mortale, ex quo non perſe uerauit diu in illo, ſatis poteſt dici, ꝙ ad hoc, vt habeat locum, §. in criminali. non ſufficit quodcunque peccatū mortale, ſed debet eſſe de grauioribus, quia tex. in illo §. referendo eum ad principium, loquitur quādo fuit alias cōuictus, confeſſus, vel repullus, quia perſeuerabat in crimine. vbi autem non probat perſeuerantia, non aggrauatur tātū peccatum, quinimo non amittit nomen iuſti is, qui ſtatim ſurrexit, vt in c. ſepties de pœ. diſt. 3. & ſuper illo ver. in principali. eſt poſita illa gl. Inno. Glo. tamen no. in c. ipſi Apoſtoli. 2.q.7. dicit ꝙ ex quo quis ſemel in cidit in peccatum mortale, nō admittitur amplius ad teſtimo nium in cauſa criminali, quantuncunque ſit emendatus. facit iſte tex. in pe. caſu. & forte hoc verius: ſed primum æquius. Hāc opi. p̄dictam ſatis ſentit Hoſ. dum dicit, ꝙ temerarium iuramē tum repellit a teſtimonio, ſi iurantem non pœnituit, & tamen non eſt crimen publicum, nec de grauioribus peccatis, vt colligitur ex tex. & gl. 21.q.3. c. qui ſacramento. Hoc, idem ſentit Inn. in c. intimauit, ſup. e. Ad idem bonus tex. maxime iunc. gl. quæ eſt in verbo, compellendi. 6.q.1. c. illi, qui cum præcedenti. Nam perſeuerans in peccato mortali, notatur infamia canonica, & repelli debet etiam ab accuſatione, vt in iurib. præal. Non ob. c. inquiſitione, præal. quia nō eſt ibi mortale. Dicebat enim illud, vt teſtificando cuitaret inimicitias. Item & melius, illud eſt in odiū ipſius teſtis, qui volebat ſubtrahere a teſtimonio, dicēdo falſo ſe eſſe inimicū alterius partis, & ſi diceremus contrarium, q libet ſe hoc mō poſſet ſubtrahere a teſtimonio. Facit quod dicit Inn. in c. intimauit, ſup. e. per hoc c. licet, ſup. de proba. cum ibi no. vbi patet, ꝙ is, qui eſt leuis opin. puta ſecundum Doc. ille, qui eſt ſolitus dicere quotidiana mendacia, licet nullum lædat, non tamen admittitur in teſtem, vel ſaltē modica fides ſibi adhibetur. fortius ergo dēt cum cā repelli, is qui dicit mēdacium, an iactura alterius, & p̄ſeuerat in illo. Et vi de ad materiam quod no. glo. 2.q.7.c. ipſi Apoſtoli. & tex. in c. infames. 6.q.1. vt in c conſtituimus. 1.q.5. Concludo ergo, ꝙ in foro canonico, ſeruabiť quod ſtatim dixi, tā ꝛ clericos, quā laicos, ſed in foro ciuili ſeruabitur ius ciuile, cum Papa intendat illud in ſuo foro corrigere, vt ſatis colligitur in d.c. ſuper eo. & hæc eſt theorica gl. in reg. poſſeſſor. li. 6. Nā princeps debet habilitare criminoſum ad facultatem teſtificandi, vt ſatis colligitur in c. p tuas. de ſimo. & in c. in fidei fauorē, de hęre. li. 6. ſicut legitimat quoad ſucceſſionem, quod tenet hic Vin. & Spe. eo.

4 ti. §. j. in 2. char. in verſ. ſed quæritur vtrū Papa. † Aduerteb tamē,
b qđ licet criminoſus repellatur a teſtificando, c non tamen re-
c pellitur ſic indiſtincte ab officio iudicandi. ſed de hoc vide ple ne per Inn. & alios in c. ſciſcitatus, de reſcrip. vbi dicam, & per Io. An. in c. fi. de cler. excōmu. mi. Hinc dicit hic Vinc. ꝙ licet canonicus criminoſus repellatur a teſtimonio, & ab ordinib⁹,
d non tamen ab eligendo, d quia ſuum officiū exequitur. Sed ſi capitulum faceret illum electorem, vel ſcrutatorem, poſſet re pelli; ga nō eſt dignus ꝛ. de elec. c. quia propter. Et no. hoc quia facit ad multa. prædicta omnia ſic ſtrictē nō accipiuntur in his quæ veniunt ad aliquem purgādū, ſed dic in illis, vt habes tex. in c. conſtitutus, de pur. cano. iuncta gl. pe. Cui autem incūbit onus probandi perſeuerantiam, vel emendationē, colligere ex
5 his, quæ dicā ſuper gl. fi. † Circa hunc e caſum q̄ritur, quid ſi cri-
e minoſus erat tpe depoſitionis, ſed non tpe iuramēti, vel ęconv. de Arch. 3.q.v.c. conſtituimus, & Spe. eo. tit. §. opponitur. veri. quid ſi teſtis. & ibi per Io. An. in addi. & per eundē in reg. facti legitime. li. vi. in mercu. Et dic non ſufficere, ꝙ tēpore iuramen ti fuerit non criminoſus, quia fides requiritur, ēt tempore de poſitionis, vt probatur in d.c. forus, in fin. Aliud dicit in caſu ꝙ
6 uerſo; nam ſi erat criminoſus tempore iuramenti, & non tus. & hoc tene. † Venio ad ſm caſum, qui eſt, ꝙ quantumcun-
f que quis eſt emendatus de crimine, ex quo eum comitatur in famia, repellit ſa teſtimonio, circa quē quæro de qua infamia

intercl.

ADDITIONES.

a Continuatione. Vide Abb. in cap. ſi crapula, infra de vi. & ho. cle. qđ expe-
ſeuerantia delictum aggrauatur, eſt tex. in l. vnica, C. de ſuper exac. li. 11. cum multis allegatis per dominum meum D. Rochum Curtium in repe. fina. in 1. not. ſupra de conſue. Seb. Sap.

b Vide Io. An. in c. ſi quando, ſuper gl. fi. de ele. in 6. vbi vult, ꝙ criminoſus &
repellatur a iudicando, ſicut a teſtificando.

c A teſtificando. Vide multa congeſta per Feli. in cap. ſciſcitatus. col. 1. verſ. et
men non repellit. ſup. reſcrip. Sep. Sap.

d Vtrum canonicus criminoſus repellatur ab eligendo, & ad hoc vide aliqua
per Io. An. in c. ſi quando ſuper gl. fi. de ele. li. 6. Sed tu vide Arcan. cap. fin
poteſt. 2. q. 7. ubi dicit, ꝙ ſi vacante ſede Capitulum vult deputare ali-
criminoſum ſcrutatorem eligentium, ſi ei opponatur, repellitur, ſed ſi poſt
electionem factam adhuc opponatur ex hoc ſic poterit peti, quod electi
debeat electio. & ita dicit tenere Vinc. in cap. in Geneſi. de elect.

e Si teſtis non erat criminoſus tempore iuramenti, ſed tempore depoſitionis,
vel econtra, an valeat eius dictum, vide glo. in cle. 1. de of. dele. & quod ad
notaui. ſuper Abb.

f An & quando infamia repellat a teſtimonio, adde hic Imo. in l. cum
ge ff. de teſt. vbi dicit, ꝙ in actu extraiudiciali, vel teſtimonio, teſtis non
repellitur a teſtimonio propter infamiam, niſi de ea notorie conſtet. ut
cus dicit fore in iudicio. Et de hoc dicit eſſe glo. valde not. & forte de
de hoc, an & quando infamia repellat a teſtimonio, vide egregie, & multa
eleganter per Bal. in lec. in l. cunctos populos. in 2. char. verſi. quinto opo.
C. de ſum. Tri. Et adde, ꝙ teſtis deponens contra Cardinalem, repellitur a
teſtimonio, quamuis ſit infamis ſola infamia facti. hoc optime probatur
detur tex. in c. præſul. in fi. 2.q.4. dum tex. dicit, ſiue aliqua ſit infamia. Et
hoc an infamia iuris repellat a teſtimonio, vide Bald. in repe. l. cuncto
pulos. in 1. char. ver. ſed de infame infra. C. de ſum. Tri. An autem infamia
famia facti repellatur a teſtimonio, vide Flo. in l. 3. in prin. de teſt. Item vi
de Arch. in c. ſpi Apoſtoli. cir. fi. 2.q.7. vbi dicit, ꝙ infamia facti tantum re
pellit teſtem in cauſa criminali. Itē adde hic Arch. in c. accuſatores. 3. quę
agendo. cir. princi. 3.q.8. vbi dicit criminoſum bene repelli a teſtimonio ad
prætextu infamiæ ciuiliter non poſſum repellere eum a teſtificando, nec
non reputaui infamem in iudicando. Item adde Bal. in c. ad noſtra. de
de prob. vbi dicit, ꝙ infamia facti non ſolum repellit a teſtimonio in cau
ciuili ardua, ſed etiam ſi eſſent plurimi teſtes. Et de h. d. eſſe caſum ſingula
licet cauſam, §. quidam vero, de prob. Item adde hic in c. 1. in fi. quod ad
ſint neceſſarii ad probandum ingratitud. vbi dicit, ꝙ quando ius requirit
actu teſtes integrę opi. ſi ſint infames in famia facti, tunc repellunt, ſecus
infamiam facti. & alleg. 1. ſi quis ex argentarijs §. 1. ff. de eden. ſed de hoc
hic poſita per dom. Anto. vide hic plene Bar. in l. Caſſius. ff. de ſenato. & de
to, ꝙ infamis nō poſſet teſtificari, dico ꝙ ſi condēnatus de infamia, vide
te appellatione teſtificatur, licet poſtea per de ſententiis ſententiam ſit re
firmata, & ſic inf. ſit retractata, tñ non vitiatur illud teſtimonium. ita ſe
gāter decidit Bar. poſt Gul. de Cu. in l. furti. in prin. ff. de his, q notā. Bal.
Adde, an infamis poſſit eſſe teſtis, Alexand. conſi. 87. 2. libro. Rom. Bog. c.
fol. 13. & quid de infame, qui reputatur bonæ famæ, per Alex. conſi. 1.
Circa iſtam materiam de infame, an & quando repella a teſtimonio. Dicit
quod ad ſui præiudicium poteſt eſſe teſtis, quoad ſemiplenam probā. &
etiam ad inducendam præſumptionem, de quo vide gl. in l. mater. C. de fal
lum. & habetur per Pau. de Caſt. in l. 2. §. 1. ff. ſi ex nox. cauſa. agā. & ibi
etiam ꝙ infamis teſtificatur etiam de his, quæ vidit antequam eligeretur
de quo per gl. & Bar. in l. 3. in §. duæ cauſæ. ff. ad Carb. & hſ per Bal. in c.
de ſent. & vide Bal. in c. 1. in ti. quot teſtes ſint neceſſ. ad plan. inſtan. in fi.
feu. vbi multū vſ de hoc dubitare. Adde tñ ꝙ poteſt eſſe teſtis 22
dam calumniam, ſecundum Spe. in ſ. de calum. vbi ēt per Bal. in addi. &
1. Et adde, quod poteſt eſſe teſtis in teſtamento ſcripto manu teſtatoris, &
cundum Bal. in c. 1. in ti. qui pares eſſe deſi. in vſib. feud. & vide ea, quę
l. 1. C. de ſumma Trin. & poteſt eſſe teſtis infamis, quando habet alios te
teſtes idoneos, ſecundum Iac. But. & Doc. ſingular. & maxime Bal. in l.
ex argentarijs, in prin. in §. p. nad fi. de eden. & hſ per Salic. in l. bene
15. col. C. de reb. cre. & vide Pau. de Ca. in conſi. 93. inc. non ſequendo
nem. ad fi. vbi etiam dicit, qđ affinis, qui alias repelleťa teſtimonio non
ne affinitatis ſimul cum alijs admittitur. An. Fran.

intelligit. Hoſt. Pet. & Abba. dicūt, ꝙ de infamia iuris. Nec ob. qđ dī in ver. quamuis. q. d. qđ infamia facti repellit in criminali duntaxat. vt in d. ver. quāuis. & vide ad hoc quod no. in Spe. e. ti. §. i. ver. gd de portantibus. & verſ. itē, ꝙ eſt infamis. Io. An. di cit, ꝙ infamia facti tñ repellit in criminali; in ciuili vero ſi eſt infamatus de crimine, etiā repellitur. Ad hoc, ſup. titu. i. c. licet ver. quidam vero. & ſup. eo. c. licet primo, & ſecundo. & c. in li teris. & inf. tit. prox. c. præterea. & de excep. c. 1. qđ intelligit, qñ infamia facti, ſeu infamatio cauſa a crimine, ita ꝙ crimen ſit, p ima cā infamię, vbi vero infamatio, vel opinionis grauatio, nō cauſatur a crīe, ſed ab alio medio, pura ꝙa incarceratus fuit, vel a teſtimonio alias repulſus, putat locum hr̄e qđ hic dī, vt aggra uatio opinionis non repellat in ciuili, ſed in crīali ſic. Vel aliter ſm eum, infamatio facti cauſata a crīe, de quo pſtat quē emen datum, non repellit in ciuili, vt hic in fi. & ſi de emēdatione nō conſtet, repellit, vt in prædictis iurib. in crīali vero repellit ſem per, vt hic. Hæc ſunt verba formalia Io. An. quæ no. Bar. in l. cū ctos populos. C. de ſum. Tri. Et ſic diſtinguit, ꝙ infamia iuris in diſtincte repellit, in ſubſidiū tñ admittunt cum tormentis l. ob carmen. §. pę. ff. de teſt. facit l. qui vltimo. ff. de pę. Infamia facti in crīali repellit, vt hic, niſi in ſubſidiū, vt ſup. dictū eſt in ciuili, admittuntur, ſed minus eis creditur, & ſic non ꝓcedit gl. in d. l. 1. & qđ not. in l. 2. §. quæ aūt ſunt cauſæ. ff. de Carb. edic. Pñt tñ teſtes eſſe ita ignobiles, & infames, ꝙ non admitterent ſine tor mēto, vt ſup. Parum differt hęc opinio a dicto Io. An. ſed illud plenius, & ſubtilius. Sed Bal. in d. l. 1 late in hoc inſtat, ꝓcludens in effectu, ꝙ infamia facti repellit in crīali, & in aliis cauſis gra uioribus. in gb. reqrūtur teſtes omni exceptione maiores. No. bñ hoc vltimum, ga limitat iſtū tex. allego pro hoc c. licet ex qua dam ꝛ. eo. c. 1. de conſan. & aff. & vtrobiq; per gl. vbi licet cauſę eſſent ciuiles, tñ requiruntur teſtes oī exceptione maiores. & ſic nō infames infamia facti, ga tales non admittuntur. In aliis vero cauſis admittuntur, nō vt per eos pueniatur ad ſniam diffinitiuā, ſed val ent ad inſtructionē, & fundandā inquiſitionem & vt is, ꝺ quē deponunt, ſubijciatur torturę. no. hoc. Sed in ꝺriū addnco tex. in c. quaſr & qñ 2. de acc. & in c. cū in iuuētute, de p̄ ſump. vbi patet, ꝙ dicta nō integrorū non ſufficiunt ad fundan dā inq̄ſitionem. D. Car. tenet, ꝙ infamia iuris vel facti indiſtin cte repellit, tam in crīali, q̄ in ciuili. Mouetur, quia iſta litera lo quit gnaliter in principio: & appłone infamiæ intelłr tam infa mia facti, q̄ iuris, nec reperitur ius ꝺrium probans. Ad hoc qđ no. Dy. in reg. infamib. lib. 6. Nō obſt. ſm eum iſte tex. in ver. in crīali, ga non loqtur infamia facti, ſed in grauatione opinionis, quę in minus ſe hēt, q̄ fama, allegat ad hoc gl. not. in c. ſuper eo. de ſpon. & aff. Ego in hac materia dico, ꝙ triplex eſt infamia, q̄ dam iuris, quæ dī ciuilis, q̄dam canonica, & q̄dam infamia fa ctī, q̄ potius dī infamatio. Prima. ſ. iuris indiſtincte repellit, ſm eos. Et p̄batur, hac rōne, ga fundīt teſtimonij eſt fides, vt in d. c. forus, in fi. ſed iſte caret fide, cū eius ſtatus ſit diminutus & ma culatus iuris diſpōne. Et dī ifamia iuris illa, q̄ irrogatur p ſniam vel ipſo facto in caſib. in quib. iure cauetur dūtaxat, de qb. vide tex. & gl. bonā. 1.q.7.c. infames. §. porro. & l. athletas. §. calūnia tor, cum §. ſeq. & l. 1. ff. de his, qui no. inf. Et tene hanc regulā, ꝙ ex eos infames ſm leges ſunt infames ſm canones, hoc probat tex. no. in c. oēs vero. 6.q.1. no. Inn. in c qualiter & qñ, 2. pal. Quis dixit poſſit iſtā infamiam tollere, & reſtituere priſtine famę: dic vt plene no. in c. cum te. de re iud. & in l. 1. §. de qua, ff. de poſth. & vide Bar. in l. infamem. in fin. ff. de pub. iud. vbi q̄rit an ciuitas poſſit reſtituere famæ. Admittuntur tales infamati a ad teſtifi candū in ſubſidiū, vt iudex ex eis eligat aliq̄ præſumptionē. d. l. 6. carmen. & in l. 9 vltimo ſupplicio. præalle. Scda infamia. ſ. ca tonica, eſt illa, q̄ cauſatur ex quolibet peccato mortali, vt ī c. in- ames. 6.q.1. & ibi p gl. Et illa, ſi datur p̄ſeuerantia, repellit ab ac ſtatione & teſtimonio de iure canoni. & hoc in dubitatū eſt, q̄ datur perſeuerantia in crīe, vt ſup. dixi: nā ſolum crimen p̄ti ſum ſufficit vt p̄dixi. Sed an ſublato peccato remaneat effe- ctus illius infamiæ: Cōiter tenetur, ꝙ non, vt no. in iurib. ꝑalle. gl. ſ. cilli qui. 9.q.1. & Inn. hic, & inf. dicetur. Tertia. ſ. infamia facti, in crīalib. indubie repellit. & idē in cauſis grauioribus. b vt p̄. dixi fm Bal. niſi quoad præſumptionē. In alijs vero puto, ꝙ ad- mittantur, ſed plus, vel minus, vel nihil creditur, ſm qualitatē, vel quantitē infamiæ. de hoc vſ tex. non cauillando literā in d. c. de prob. vbi dī, ꝙ quidā ex illis teſtib. erant ita malæ fa ciei, & leuis opinionis, ꝙ modica, vel nulla eis erat fides adhibē da. & ſecundo intelligendo alternatiū, Vel, proprie, vſ ibi de hoc ca ſu. facit ēt ad hoc tex. in c. ſi. ꝛ. eo. inducēdo, vt ibi dico. Itē pro- bo iſtum text. qui in ver. in crīali, ponit ſpāle in cā crīali, ergo diſtincte in ciuili non repellitur. Non ob. ſi dicatur, ꝙ loqua- tur in grauatione opinionis, ga dico, ꝙ grauatio opinionis non differt ab infamia facti, vt no. Dy. ī reg. infamib. Hoſt. & Io. An. & ſentit glo. hic in ver. grauata opinio, in fi. allego tex. ſatis bonū hoc probantē, in c. tantis Daniel. 81. diſt. Nec ob. c. ſup eo q̄ allegat D. Car. q non loqtur in grauatione opinionis: ſed in maiore. Rumor vero bene ī minus ſe hēt, q̄ infamia, ſeu fama

vt no. in gl. in d. c. ſup eo. & aliā allego gl. in c. ſi duo, 35.q.1. Nec ob. ꝙ iſte tex. loquatur ī principio indiſtincte de infamia, qa di co. ꝙ neceſſario oportet intelligere de infamia iuris, & nō facti. Nā infamia facti tollitur ſaltē quoad iuris effectū p emendatio nem, cū tollatur p purgationem, qđ minus eſt, vt eſt tex. in c. de crīe. 15.q.4. & in c. Mennā. 2.q.5. & c. cū in iuuentute, de p̄ſum. Cum ergo hic excipiat infamiā ab eo, qđ dixerat de emēdatio ne, neceſſario ſeqtur, ꝙ non loqtur de infamia facti: cū nō dēat plus operari prælumptio infamiæ, q̄ veritas: ſed ſi vere cōmiſiſ ſet delictū, & fuit emendatus, nō repelleretur in ciuili, ergo for tius, qñ fuit infamatus tñ. Loqtur ergo de emendato, reſpū de licti, q remāſit infamis ex iniа, vel ipſo facto, qñ tale erat crimē, puta qa palam exercebat vſurā, vt in l. improbū fœnus. C. de his qui no. infa. & 3.q.7. d.c. infames, §. porro. & hoc quo ad ſm ca ſum. An aūt infamia repellat ab offō tabellionatus, ſicut a mu nere teſtificandi, vide no. per Bar. in l. eadē, ff. ad leg. Iul. repe. ali
7 quid p Bald. in d.l. 1. C. de ſum. Tri. † Venio ad tertiū caſum. Dī enim hic, periurus quantuncunq; ſit emendatus non admitti tur in teſtem. Et aduerte qa loquitur, iſte tex. ēt eo caſu, quo per iurus non eſt infamis, alias non recte exciperetur a caſu præce denti. Circa hunc caſum q̄ro, an procedat in hoc quolibet trā ſgreſſore iurī? Hoſt. inſtat: tandē ipſe & Io. An. ꝓcludūt diſtinguē do inter licitum & illicitū iurm, vt violans licitū iurm, indiſtin cte repellatur a teſtimonio ſiue iurauerit de p̄ſti, ſiue de futuro, ſiue de p̄terito. & p hoc facit, qa iſte tex. repellit quemlibet per iurū. Siue ergo iurauerit falſum, ſiue nō, ſi non ſeruauerit iurm, periurus eſt. Si vero iurm fuit illicitū, ꝓcludunt, q̄ nō repellit a teſtimonio nec infamat. Et dicit Hoſt. cōiter teneri p doc. ꝙ re merarium iurm non repellit a teſtimonio, ſicut nec a dignita te, de iureiu. c. ſicut nr̄is. & vide de hoc gl. in c. Flor. alias, Archi. 6 c. diſt. qđ ipſe Hoſtiē. putat verū in eo, quē p̄nituit. & remittit ad ſummā. eo. tit. §. 2. ver. fama. & ver. excipitur. & hoc placet, & eſt no. vt ꝛ. dixi. Si aūt eſt dubium, an iurm ſit, licitū, vel illicitū, dicit idem, ꝙ ſi fuſſet licitū, ga non debuit venire ꝺ, propria au thoritate, de ele. c. venerabilem. Et no. bene, ꝙ talis hī ꝙ per iuro. Et ſi diceres. Vnde eſt iſta ſpālitas in periuro, cū ſecus ſit in alijs criminib. grauiorib. Sufficit n. ꝙ quis ſit emendatus, vt in prin. Dicit Io. An. poſt Gof. ꝙ in teſte pura & ſimplex regritur veritas. 2.q.4.c.1. & iurm eſt ꝓfirmatio veritatis. de iureiu. c. & ſi Chr̄s. Sed nil ita veritati ꝺrium, ſicut falſitas, q̄ eſt eius immuta tio. in Auth. de inſt. cau. in prin. Itē periurus quodam reſpū vin cit homicidam. 22.q.5.c. ille, q. Itē dicit hoc maxime, ꝓcedere,
c qñ qs commiſit piurium c in teſtificando. Nā ex quo ſemel de liquit in illo off. ſuſpectus eſt ſp in illo, vt in l. ſi aliquid. C. de ſu ſce. & ar. lib. x. & eſt tex. in teris nr̄is in c. gcunque ſciens. 8.qō. 3. Sed ꝺ hunc caſum opp. de ſuperfluitate. Sufficiebat. n. excipere
d infamem, cum q libet periurus ſit infamis, vt in c. infames. 9.q. 2. & in c. conſtitui. in fi. 4.q. 5. vbi expreſſe h. d. Vin. & Goffr. hic dñt, ꝙ ſm canones q libet periurus eſt infamis, vt in ꝺrijs. Secus ſm leges, ēt ſi fuerit dānatus, ff. de crim. ſtell. l. vlt. niſi in caſu l. ſi qs maior. C. de tranſ. vbi tex. loqtur de veniente ꝺ tranſa. iuratā. Sed p hoc non ſoluit ꝺrium, cū hic loquamur de iure can. & ni hilominus infertur ꝺrium. Io. An. aperte non tangit ꝺrium, nec ſoluit, ſed ex tex. aperte colłr, qđ ꝛ. dixi, videlicet periurū nō eſ ſe infamem. & cū illa opi. tranſit D. An. qa putat periurū eſſe in famem infamia canonica, q̄ repellit a dignitatib. d. c. infames. & ſic dicit ſe intelligere, Fed. ꝺſi. 24. & 60. & 18. quo ad infamiā iuris,

ADDITIONES.

a Tales infamari. Idem tenet Sal. in l. ea quidem. col. 1. ver. ad 5.q. C. de acc. vbi ponit exemplum in lenonib. de quo etiam per Alex. in conſi. 64. incip. viſo thema. in 1. col. in 1. vol. Seb. Sab.

b Grauiorib. Quod in cauſis grauiorib. repellatur a teſtimonio infamis infa mia facti, tenet Bal. in c. ad noſtram. in prin. ſup. de prob. & in c. 1. in prin tit. an rem. deb. teſtes. in vſib. feudo. Et ad hæc no. dictum Ang. in l. qui. iudi cio, ff. de acc. vbi dixit, quod ſi ex forma ſtatuti debet credi accuſatori dam ni dati, vel alterius criminis, non tamen crederetur, ſi iple accuſator ſit in famis infamia facti. Seb. Sab.

c Periuriū. Quod periurus præſumatur iterū falſum iurare, voluit gl. in c. par uuli. 20.q.3. vnde ſemel periurus perdit beneficium iurandi, ut no. Bald. in auth. & qui. in prin. C. de bonis auc. iud. poſ. Fed. de Seſin conſi. 23. inc. Titu lus electus, & in conſi. 255. incip. dominę Alex. & Fed. poſt Abb. in c. ex par. col. 2. ſup. eo. & And. Sic. in c. 1. inf. de acc. & Lud. Rom. in 1. admonendi. ff. de iureiu. vbi dixit, quod illi, qui ſunt periurus non defertur iuramentum. Se baſt. Sap.

d Periurus. Vtrum periurus ſit in famis & quod ſit, tenet Hoſt. in ſum. de vſu. §. pen. uer. quid de notarijs, quem refert & ſequitur Arch. in c. ficut viri 40. di. ſed ipſe idem Arch. in c. paruuli. 22.q.5. dicit, quod periuri ſunt infames de iure canonico, non autem de iure ciuili, niſi in caſu. d. ſi quis maior. C. de trā ſa. Et quod periurus non ſit infamis, niſi in caſu d.l. ſi quis maior, tenet Bal. in l. ob ſeruare. §. proficiſci. ver. 23. quæritur. ff. de of. procon. Et de hoc vide per Imo. in cle. 1. 17. col. de iureiu. & per Pau. de Ca. poſt Gu. de Cu. in l. iuſiu randum, quod ex conuentione. §. procurator in fi. ff. de iureiurā. Item vide Arc. in c. quicunq; circa medium, 6.q.1. ubi dicit, quod non obſeruans ſacra mentum, quod habet ad rei obſeruatiā, puta, quia eſt de futuro, & conſiſtit in dando, vel faciendo, eſt infamis, alias non. Et die, quod de hac materia no. Gof. in ſumma, de iureiu. §. quæritur, an periurus. Sed tu de iſta q. vide etiam per Arch. in cinter cætera 22.q.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuris. Secus vbi veniat ℨ iuſm firmans pactū. & hoc caſu loquitur d.l.ſi qs maior, q̃ cum ſit pœnalis, dēt reſtringi. Nec eſt verū ſm eum, qđ quidam dixerunt. ſ. iuſm in ſe hr̃e pactum. Ad hoc qđ no. in c. debitores, de iureiu Do. Car. tenuit indiſtincte, q libet periurus, eſt infamis, infamia ciuili ſm canones per iura ſuperius alleg. Nec ob. iſte tex. quia non facit, niſi per ℨrium ar. qđ ceſſat cum habemus iura ſuperius allegata in ℨrio. Ego dico q̃ illa iura, ℨria dñt intelligi de infamia, canonica, qđ patet ex eo, quia oēs, mortalib. criminib. irretitos appellant ēt infames, qđ ſonaret in abſurdum, ſi intelligeretur de infamia ciuili. Nā ſequeretur ex hoc, q̃ ſemel notatus aliquo peccato mortali, nū q̃ amplius poſſet celebrare, neque officium ſuum exercere, niſi reſtitueretur famæ per papam, quod eſt falſum, vt in c. fin. de temp. ord. Et q̃ intelligantur illa iura de infamia, canonica, no. gl. in c. quicunque. 8. q. 1. facit gl. in c. illi, qui ea. cā & qō. q̃ quidē infamia tollitur per pn̄iam, vt ℨ. dixi. Non ob. glo. in c. querelā, de iureiur. & in c. peruenit, de fideiuſ. quia relatæ ad tex. ſolum probant de eo, qui venit ℨ pactionem iuratam. Dic ergo, ſm leges, q̃ aut quis iurauit de præterito, vel pn̄ti, & non efficitur infamis, licet falſum iurauerit. Exemplum in eo, qui falſum teſtimonium tulit, ſi tſi in hoc vlt. caſu cōdemnaretur, efficeretur infamis, non tam rōne iuſi, quam rōne falſitatis. Si vero iurauit de futuro, & non ſeruauit, & tunc ſi iurat ſibi, vel Deo, non efficitur infamis, ſecus ſi iurauit ei, cum quo ℨxit: & ſic loquitur d.l.ſi quis maior: nam hoc caſu plus deliquit, quia fefellit Deū & proximum. Hoc voluit in effectu gl. & Bar. poſt eam in l. Lucius, ff. de his, qui no. infa. Ita Io. de Lig. ſentit hic, & vide Arch. in c. authoritate 15. q. 6. & in c. paruuli. 22. q. 5. Idem per oīa dic de iure can. qa non reperimus ℨrium, quia materia eſt pœnalis, imo potius, probatur ℨrium hic, ſi vis literæ, non infertur. Fruſtra. n. excepiſſet de periurio, ſi quilibet eſſet infamis ſm canones. † Quartus caſus, cum alias, inſtituta accuſatione fuit de crie conuictus. Intellige, licet nunc ſit emendatus, vt ponat aliquid ſpeciale in cā cri. vt ſupra dixi. Pondera hunc caſum, non enim requiritur, q̃ fuerit condemnatus, ſed ſatis eſt, q̃ fuerit ꝓuictus, fortius ergo procederet iſte caſus, ſi fuiſſet condemnatus, vt dicit hic Io. An. & bene. † Ex hoc no. q̃ atteſt. factæ in iudicio crim. faciunt fidem in alio iudicio ēt inter alias perſonas. Sed hoc procedit, vbi non agitur de magnopræiud. vt hic, alias ſecus, ad hoc qđ no. in c. per inquiſi. de cle. & in c. inter dilectos de fide inſtr. Ex quo ēt colligę, q̃ acta in vno indicio faciūt qualemqualem fidem in alio, ēt interueniente alia perſona. † Et faciſt iſte caſus ad quæſt. nunquid ſufficiat probare aliquem fuiſſe excōicatum ad hoc, vt etiam abſolutus a teſtimonio repella tur. Ar. q̃ non 4. q. 2. & ibi ſatis de hoc in ſumma. Inn. hic inſtat multum, & in effectu ponit duas opi. Prima vr̃ ſua, vt non obſtet excōicatio, ex quo ſecuta eſt abſol. niſi propter crimen propter quod fuit excōicatus. Ratio, quia potuit iniuſte, & ſine cauſæ cognitione excommunicari. Item potuit eſſe iuſta excommunicatio, & excommunicatus extra culpam, puta, quia iudex excommunicauit non comparētem in termino aſſignato, ſed ille fuit legitimo impedimento detentus, quod non conſtabat iudici. Nec ipſa excommunicatio debet obeſſe, quia eſt medicina, vt in c. i. de ſen. excom. lib. 6. ideo ea ceſſante, non debet aliqua infamia remanere. Secunda eſt opinio quorundam, vt ipſe refert, q̃ niſi excom. fuiſſet lata, expreſſa cā legitima, q̃ tūc probatur culpa, nec eſt neceſſe aliter illam probare, puta q̃ fuit ex com. quia erat cōtumax in parendo ſuper crimine, de quo fuerat condemnatus, alias ſecus. Inn. vr̃ hanc opi. limitare, vt procedat, q̃ſi tale crimen fuiſſet expreſſum in ſnīa, quod ipſo facto infamaret. In alijs autem criminalib. ſecus, quia acta pœ. ceſſat infa. cano. & in hoc obſcure loquitur, ſed vult dicere, q̃ cum ſecuta abſolutione, dicatur emendatus de illo crimine, non dēt amplius obſtare, vt hic, in prin. Sed nimis loquitur generaliter, cum in cri. non ſufficiat eū fuiſſe emendatū, vt hic, in criminali. do. Ant. & Hoſt. vñr ſequi hanc vltimā opinionē, q̃ licet excōicatio de ſe non repellat, ex quo fuit ſecuta abſolutio, tñ obſtat crimen exp̄ſſum in ipſa excōicationeqđ probatur p ſnīam. Sed aduerte tu, quia ſm hoc hodie ſp obſtaret excōicatio ꝓterita in cauſa criminali, cū excōicatio nō ferat ſine expreſſione cauſæ, alias relaxatur tanq̃ iniuſtat, vt in d. c. i. de ſen. exc. lib. 6. qđ eſt valde graue, cū iura repellant ſolū excōicatum de pn̄ti, vt in d. c. decernimus, co. tit. lib. 6. vbi de hoc per Arch. & nunq̃ aliqui dñt excōicato in præteritum. Itē cum excōicatio poſſit fieri extraiudicialiter, & ſine cāæ cognitione, graue eſt dicere, q̃ probet crimen in ea expreſſum. Obſtant & multa alia, q̃ colligi pñt ex ſequentib. Vñ ego diſtinguo ſic, qđ aut excōicatio fuit lata pro tali cā quæ non ſufficere, ēt ſi expreſſe probaretur, ad repulſionē teſtis, puta pro ſimplici ꝓtumacia, in qua diu nō perſeuerauit, & non, ſufficit probare excōicationem poſt abſolutionem. Nam præterita excōicatio non obſtat rōne prædicta, nec cā ēt ſi vera eſſet: ergo &c. & hoc caſu nullo modo procedunt dicta Doct. Aut cā eſt ſufficiens, & tunc aut nō fuit expreſſa in ſnīa, & non obſtat, qa præſumitur, q̃ fuerit iuſta, maxime hodie, vt in d. c. i. Aut cā fuit aſſignata in ſnīa, & ſi intra tēcennīū præfixum ad appellandū obtinuit abſolutionem, non prodeſt de ea obijcere poſt abſolutionem, niſi aliter vere probetur crimen: in auth. ſi quis in aliquo, C. de eden. Item, qa ante decennium, ēt excōicationis ſnīa non præſumitur iuſta, niſi aliter ꝓbetur, vt notanter dicit Inn. in c. q̃ſi ℨ, in fi. de proba. & in c. bone. ſup. de cle. Nec ob. q̃ petijt abſolutionem, qa hoc potuit feciſſe ex bona conſcia, quia bonarum mentiū eſt timere peccatum, & c. 5. diſt. cap. ad eius vero. & de homi. c. exhibita. Nec abſolo præſupponit neceſſario vinculum, quia pōt impetrari ad cautelā, vt no. Inn. in c. venerabilem, de cle. Aut non appellauit, & poſt lapſum decennij fecit abſolui, vel ſi appellauit, appellatio nem deſeruit, & tunc magis dubium: vr̃ tñ, q̃ ſufficiat probare excōicationem ad probationem criminis ad effectum, vt re pellatur a teſtimonio ēt poſt abſolutionem, quia non appellando, vr̃ acquieuiſſe ſnīæ. Et licet non tranſeat in rem iudicatam, quominus poſſet peti abſolutio, trāſit tñ quoad certos effectus & inter alios eſt, vt præſumatur iuſta, vt notanter dicit Inn. in c. bonæ, & c. q̃n ℨ. & Io. And. in c. venerabilib. de ſen. exc. lib. 6. vbi talis repellitur in iudicio, & extra, niſi probet, q̃ iniuſte ſuerit excōicatus. Niſi dicas, q̃ ibi perſeuerabat in excōicatione ſed idem vr̃ poſt abſolutionem quoad effectus præteritos. Hęc intelligo vera, q̃n excōicatio fuit lata in præſentem, ſecus ſi in abſentem & ignorantē, quia tunc non vr̃ acquieſcere. ad hoc. apoſtoliçe, de cle. exc. miniſtra. & per Inn. in c. innotuit, de eo, qui fur. or. ſuſce. Hęc procedūt indiſtincte, ſi in ſnīa fuit expreſſum tale crimen, quod damnato irrogat infamiam: nā tunc repellitur indiſtincte. In alijs aūt criminib. obſtat probatio excōicationis, vbi non ſufficit emendatio, vt in periurio, & in criali. Sed vbi ſufficit emendatio non obſtat excōicatio præterita, qa probatur emendatio per abſolutionem, & hæc, tene, licet alias nō conſiderata, quicquid ſentiant hic Doct. & gl. 5. q. 3. in ſumma. Et ex prædictis poteſt ēt inſtrui, an, & q̃n excōicatus debet abſolui, vt ferat teſtimonium, de quo ēt dic, vt dixi in c. reniens. 2. ſup. eo. & maxime ad prædicta facit iſte text. ſeu caſus prædictus & ſequens, in quib. ſufficit probare, qđ fuerit cōuictus vel pfeſſus, vel qđ alias fuit repulſus, & ſic ſufficit præſumptiua q̃ fuit in priſtinū ſtatū. 2. q. 7. in fi. Sed in diſpenſatione, dico conſi deranda verba diſpenſationis. Nā poſſet fieri ſolū ad effectum, vt non deponatur, vel puniatur pœna delicto cōdigna. ad hoc. §. indulgeuria. ea cauſa, & q. vide de hoc q̃ dixi in c. at ſi clerici. §. de adult. de iud. † Vltimo gl. quærit, an teſtis, cui crimen obijcitur, poſſit repellere obijcēdo exceptione, ſeu replicatione criminis. Et tandem concludit, & bene, q̃ non: quia obijciens ſe defendit, ideo non pōt repelli prætextu criminis. Nec ob. c. perſonas, ſup. eo. de quo glo. oppo. & non ſoluit. nam ibi ſimilitudo de quo vide per gl. & Bar. in l. ictus fuſtium. ff. de his, q̃ not. infa. † Sexus caſus, q̃n nunq̃ de crīe fuit accuſat⁹ ſed nunc ꝓcerto nem pōt conuinci. & ſufficit ad repellendū. & intellige, vt ℨ. dixi. nunc eſſet de crīe emendatus, vt ſic ponat aliquid ſpāle, cū aliter ſit in primo caſu. Et no. hoc, qa eſt valde durum, vt ſemel delinquens, quantuncunq; ſit emēdatus remaneat ſuſpiciosus, vt non admittatur in teſtē in cā crīali. Puto, q̃ ſi intraliter pro modum religionem, ſublata eſſet oīs cā ſuſpicionis, ſi. & pe. 18. q. vlt. † Vbi dr̃, q̃ non licet parentib. filios factos monachos, exhęredare, q̃uis dū eſſent in ſeculo inciderint in crīa ingratitudinis facit d. auth. de monachis. ver. humana. Septimus caſus, q̃n non probatur crimen de pn̄ti, neque fuit ꝓtinus, cū cōfeſſus, ſed q̃ aggrauata ſit ipſius opinio eo, qđ alias fuit repulſus ab actu teſtificandi. Et declara hanc grauationem opinionis, vt ℨ. dixi. & vr̃ velle tex. q̃ ſi non eſt grauata ex hoc ſua opinio, licet alias fuerit repulſus, non ſufficit ad repulſionē. Vnde ad gl. q̃ oēs ſunt faciles, & ℨ. declaratæ & limitatę ꝓter finalem q̃ eſt in principio facilis. In ſcda parte q̃rit, qualiter probabitur q̃ quis ſit emendatus, b de crīe? Rñdet, q̃ pōt probari per facti notorietatem, vt ſupra dixi, & no. gl. Hoſt. & Io. And. dicens, q̃ per facti notorietatem poteſt probari confeſſio, & pœnitentiæ iniunctio, & econtra. Et ſufficit ſatisfactio occulta, ſi crimen fuit occultū, ſi vero fuit manifeſtum, debet eſſe pœnitentia manifeſta, licet non ſolu-

nis.

ADDITIONES.

a Monachos. Tu vide glo. in verbo maculam, in d. Auth. de mo. quæ dicit, qđ de iure ciuili, per ingreſſum. monaſterij non abſoluitur cauſa ingratitudinis, ponunt Cyn. & Bald. in l. Deo nobis. C. de epiſcop. & cleri. quamuis per ingreſſum monaſterij filius dicatur legitimari, vt dixit ſingu. Gulhel. de Cu. in l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ibi refert & ſequitur Bald. in lectura. Iumna.

Adde, tu quod Rom. ſing. ſuis fol. 14. dicit, quod caſus eſt ſing. 19. q. 1. c. non liceat, & quod miratur quod Doct. imbratant.

Voluit allegare Roma. in ſuis ſing. in nume. 481. incip. gloſſ. in l. Deo nobis. Zacharias.

b Emendatus. Adde pulchre Rom. conſi. 225.

ris. 2. q. 1. capi. ſi peccauerit. 45. diſt. c. ad illud 50. diſt. c. in capite ſecundum Inno. † No. bene hoc dictum, ſentiunt enim iſti, q̃ non ſufficit quem eſſe contritum & confeſſum, & actu deſtitiſſe a peccato ad hoc, vt dicatur emendatus, ſed requiritur ſatiſfactio exterior, quæ tñ pręſumitur, ſecundum Inno. ſi crimen fuit occultum, confeſſionem probando de delicto per ſacerdotem. Sed ſi peccatum fuit manifeſtum, non præſumitur ex ſola confeſſione, ſed oportet, q̃ probetur. Aliter diſtinguit gl. in d. c. i. Apoſtoli. 2. q. 7. Dicit enim, q̃ in ciuili præſumitur qs emendatus. ſi crimen fuit occultum, qđ in nō præſumitur immemor ſuæ ſalutis, ſed ſi crimen fuit manifeſtum, ꝓbabit ſe egiſſe pœnitentiam per ſacerdotem. In crīali vero ſiue crimen ſit occultū, ſiue manifeſtū, ſiue egerit pn̄iam, ſiue nō, repellit⁹, vt hic. Et hāc opi. tenet. Spe. e. ti. §. j. vr̃. item opponit. Ego ſequor primā opi. quia ex quo nō fuit ita occultū, quin nunc probetur per teſtes, dēt probari emendatio, ſaltem p̄ facerdotem modo prędicto. a Nā ſemel malus amittit pręſumptionem bonitatis. a & præſumitur ſemper malus, niſi probetur bonus, vt in reg. ſemel malus. li. 6. Ex his colligitur, q̃ onus probandi ſe emendatū incumbit ei, ℨ quem probatur crimen. An aūt ſuper confeſſione ſit credēdum ſimplici verbo ſocerdoris ſine iuramento? Dicit Inno. quibuſdā videri q̃ ſic, ſm Hoſt. Facit q̃ ſic, quia gerit vicem Dei, ſupra de of. ord. c. ſi ſacerdos. vnde ſicut à Deo non exigere iuramentum, ita nec ab eius vicario, facit 93. diſt. c. pen. Dicit⁹ Hoſt. aliquos dicere ℨrium, qa licet in foro confeſſionis ſit vicem Dei, in contentioſo vero, in quo producitur, ſecus. ad hoc ſup. e. c. nuper. Dicit Ioan. And. qđ primum æquius. Secundum verius, q̃ placet. Et hic no. caſum, in quo creditur vni teſti, & hoc pp̄ facti qualitatem, qđia confeſſio ſit in ſecreto. inf. de pœ. diſt. 1. c. quem pœnitet. † Aduerte vnum no. dictum, q̃ potnit hic Io. An. poſt Vin. ſuper gl. 3. Dicit enim q̃ ſi quis fuerit emendatus per diſpenſationem, hoc ei proderit quoad oēs quę ſtiones, ſcilicet tā ciuiles, q̃ criminales, all. ſup. de ſil. præsby. c. ex ma. & inf. de ſchiſma. c. fraternitati. & no. Inno. hic in ver. in crimine. Ego hoc dictū admitto in reſt. in integ. quia illa reſtituit in priſtinū ſtatū. 2. q. 7. in fi. Sed in diſpenſatione, dico conſiderandа verba diſpenſationis. Nā poſſet fieri ſolū ad effectum, vt non deponatur, vel puniatur pœna delicto cōdigna. ad hoc. §. indulgeuria. ea cauſa, & q. vide de hoc q̃ dixi in c. at ſi clerici. §. de adult. de iud. † Vltimo gl. quærit, an teſtis, cui crimen obijciturpoſſit repellere obijcēdo exceptione, ſeu replicatione criminis. Et tandem concludit, & bene, q̃ non: quia obijciens ſe defendit, ideo non pōt repelli prætextu criminis. Nec ob. c. perſonas, ſup. eo. de quo glo. oppo. & non ſoluit. nam ibi ſimilitudo de quo vide per gl. & Bar. in l. ictus fuſtium. ff. de his, q̃ not. infa. † Sexus caſus, q̃n nunq̃ de crīe fuit accuſat⁹ ſed nunc ꝓcertonem pōt conuinci. & ſufficit ad repellendū. & intellige, vt ℨ. dixi. nunc eſſet de crīe emendatus, vt ſic ponat aliquid ſpāle, cū aliter ſit in primo caſu. Et no. hoc, qa eſt valde durum, vt ſemel delinquens, quantuncunq; ſit emēdatus remaneat ſuſpiciosus, vt non admittatur in teſtē in cā crīali. Puto, q̃ ſi intraliter pro modum religionem, ſublata eſſet oīs cā ſuſpicionis, ſi. & pe. 18. q. vlt. † Vbi dr̃, q̃ non licet parentib. filios factos monachos, exhęredare, q̃uis dū eſſent in ſeculo inciderint in crīa ingratitudinis facit d. auth. de monachis. ver. humana. Septimus caſus, q̃n non probatur crimen de pn̄ti, neque fuit ꝓtinus, cū cōfeſſus, ſed q̃ aggrauata ſit ipſius opinio eo, qđ alias fuit repulſus ab actu teſtificandi. Et declara hanc grauationem opinionis, vt ℨ. dixi. & vr̃ velle tex. q̃ ſi non eſt grauata ex hoc ſua opinio, licet alias fuerit repulſus, non ſufficit ad repulſionē. Vnde ad gl. q̃ oēs ſunt faciles, & ℨ. declaratæ & limitatę ꝓter finalem q̃ eſt in principio facilis. In ſcda parte q̃rit, qualiter probabitur q̃ quis ſit emendatus, b de crīe? Rñdet, q̃ pōt probari per facti notorietatem, vt ſupra dixi, & no. gl. Hoſt. & Io. And. dicens, q̃ per facti notorietatem poteſt probari confeſſio, & pœnitentiæ iniunctio, & econtra. Et ſufficit ſatisfactio occulta, ſi crimen fuit occultū, ſi vero fuit manifeſtum, debet eſſe pœnitentia manifeſta, licet non ſolu-

8 *Prouinciæ continentes, quæ dicantur.*

9 *An in exceptionibus probandis, ſit locus quartæ dilationi.*

CAP. LV.

VLtra tertiam. Quarta ꝓductio nō eſt danda ſine ſolemnitate legali, de qua hic. Primo ponit regula: ſecdo, exceptio, ibi. Niſi. Caſus ſit. Aliquis habuit tertiā ꝓductionē teſtiū, ad huc petit quartā, q̃rit, vtrū debeat audiri? Rñdet Papa, q̃ nō, niſi pſtito iuramēto, q̃ neq; p ſe, neq; p aliū teſtificata didicerit; nec p dolū, nec aliq̃ machinationē quartā petit ꝓductionē, ſed qa illos habere nō potuit, quos nunc ꝓducere intendit. No. ibi. Productionē. q̃ ſuper eodē nō dēnt fieri vltra tres ꝓductiones teſtiū, niſi cū ſolēnitate, de qua hic. Et aduerte, qa licet glo. hic capiat productionem, pro dilatione, vt ſit ſenſus, q̃ quarta dilatio, & non productio hic prohibetur, qđ ēt ſentit gl 3. q. 3. c. inducię. §. ſpaciū, q̃ dicit intra vnā dilationē poſſe fieri mille ꝓductiones: tñ iſte tex. & c. ſignificauerunt, & c. in cauſis, 3. c. & Auth. ar q̃ ſemel, C. de ꝓb. loquūtur & vtuntur verbo Productionis, & non dilationis, & vide ad ītellectū huius c. qđ plene dixi in d. c. in cauſis. No. ibi, Neq; per ſe, neq; p aliū q̃ nō refert an faciat qs p ſe, vl̃ per aliū, vt idem reſultet effectus, qđ procedit ēt in penalibus, vt in c. ſi quis ſuadēte, 17. q. 4. iūcto c. mulieres, de ſent. excommunica. & vide qđ ibi dixi. Nota, ibi, Subtraxerit, q̃ eo ipſo, q̃ ſubtraxerit teſtificata, p̄ſumitur, qđ fuerit per cunctatus. Preſumitur. n. ℨ cū ex delicto, arg. in l. ſi de poſſeſſione, C. de prob ſm Inn. & Hoſ. Nota, ibi, Teſtificata, q̃ nō diſtinguit inter teſtificata ſua, & alterius partis. Ex quo colligit, q̃ ſiue ſubtraxerit teſtificata p ſe, ſiue alterius partis, vel fuerit percunctatus, nō admittit ampli⁹ ad ꝓductionē teſtiū, licet qđā ℨ. Sed primū plus placet Inn. & cōiter Doct. Et intellige, q̃ impediat, ac ſi publicatio fuiſſet ſolēniter facta, & nō vltra. Hoc dico, qa ſicut publicatione nō obſtāte, admitteretur ſuper nouis capitulis, vt in c. eueniſſet. ℨ. c. ita & fortius, ſi fuiſſet priuatim teſtificata percunctatus. facit c. cōſtitutus. ℨ. e. in fi. No. ibi Artē. q̃ hoc verbū, Artē, q̃n que ſumitur in malā partē. ad idē. 22. q. 1. c. quacunq; arte. & 46. diſt. c. ſicut. Qunadoq; ſumitur in bonam partē. 9. d. c. clericus. † Vltimo no. pōdera verbū & Percūctatus, q̃ nō ſufficit quælibet inſpectio momēt anea actorū ad hoc, vt excludatur qs à productione teſtiū: ſed requiritur, q̃ fuerit percūctatus, quod idem eſt, ſecundum Doct. q̃ diligēter cunctatus, ſeu valde ſcrutatus. Nā dictio, Per, auget, vt in l. vrbana. §. perno ctare. ff. de verbo. ſig. & no. in cap. ſi conſtiterit, de accu. Et per a hoc decidunt Docto. hic duas quæſtiones. Prima, a an is, qui vide- b rit b teſtificata, tamen non plene examinauit, prohibeatur à quar-

ADDITIONES.

a Prima. Vide Bal. & Imo. in l. a. §. inſpectio. ff. quemadm. teſta. aper. vbi dicūt, q̃ dicta teſtium non dicūtur didicita, niſi ſint intellectualiter & mature viſa, & dicit Ge. in c. ſciendum, in fi. 29. dii. q̃ diſcurrens teſtes, non poteſt dici eorum dicta percunctatus, quod refert & ſequitur Fely. in gloſ. in rub. procem. huius libri, colum. pen. verſ. adde prin. glo. Seb. Sap.

b Viderit. An & q̃ſi p p didicita teſtificata excludatur pars à ꝓducendis teſtibus, adde quod notat Bal. in l. ius ciuile ff. de leg. vbi dicit, q̃ ſi pars ceperat legere teſtificata, & ſuperuenerit notarius, qui de eius manibus abſtulit atteſtationes, ex hoc non dr̃ percunctatus dicta teſtium, ió non repellitur à productione. Ad quæſtionem hic poſitā adde quod no. do Anto. poſt alios in c. conſtitutis ii 2 in gl. fi. ſup. eo. Scias vnum in hac materia, q̃ notarius q̃ pādit atteſtationes alteri ex partibus, ante quam fiat publicatio, tenetur pęna fal. Idē dicit Bal. in c. publicatione, in penulti. col. de elec. li. d. ēt no. Bal. in l. fi. in 8. col. ver. extra quæritur, de editione, C. de eden. per tex. in l. ſi qs aliquid. §. inſtantia, ff. de pœn. Et ad hoc vide tex. in l. qui falſo. vel varie, ff. de teſti. qui tex. pōt itelligi, ēt in teſte reuelante. & vide Bar. in l. 2. §. qui in rōnib. ff. de fal. Imo ego dico, q̃ in hoc caſu erit perurus, q̃a dr̃ veniſſe contra vnū ex capitulis iuratis in creatione ſua, q̃ enumerat D. Ant. poſt Hoſt. in c. ſicut, in ver. quæro hæc habeantur ibi. Sed o qđ decreta, ne cie. vel mo. Sed tu de hac q. vide per do. Abb. in c. cū olim, il 2. de of. deleg. & adde hic gl. in antep. co. in Auth. ar q̃ ſemel, C. de prob. q̃ dicit, qđ ſola ſcientia teſtificatorū impedit productionem teſtium. & alle. text. in cor. de teſt. ſecus dicit in renunciatione. Et illud idem de didicitis teſtificatis, tenet ibi Bart. in 5. col. verſ. venio ad quartam. & ibidem in ver. quæro quid ſi publicatio, dicit, q̃ ſi publicatio atteſtationum fuerit nulla, puta, quia facta die feriata, tñ ſi pars didicit teſtificata, iſta ſcientia impedit ꝓductionē, ſed ipſemet Bart. in ea. Auth. in vl. col. in ver. q̃ro, quid ſi prior. Dicit, q̃ ſi examinatio teſtiū ſit nulla, licet pars didicerit teſtificata, non impedit de nouo teſtes produ cere ſuper eiſdem c. & vide do. Ant. in c. fraternitatis.

Adde tu, quòd ille q̃ didicit dicta teſtiū ab ipſiſmet teſtibus, pōt iterū pro ducere. Ro. in ſuis fol. 23. & quòd publicatione non facta poſſint de nouo teſtes produci Do. de Ro. deciſio. 193. in nouis incipien. non obſtante.

An notarius reuelans dicta teſtium ante illorum aperturam teneatur pœna falſi? dicas, quòd ſic. tex. eſt in l. 1. §. is qui inſtrumenta. ff. de fal. & l. 1. i prin. & in l. ſi qs aliquid, in §. inſtrumenta, & 10 §. j. ff. de pœnis. & in l. ſaccularij. in §. j. ff. de extraord. cri. & habetur per Bal. in l. ſi. in 10. colum. C. de eden. vbi plene, examinat. Ant. Fran.

Vtrum publicatio teſtium non rite facta, puta, quia fit facta, parte non citata, vel die feriata, impediat, ꝓductionem aliorum teſtium. Vid. Bar. cino in aut. at qui ſemel. C. de, ꝓb. in ver. ſed hic eſt dubitādū, vbi dicit, quòd non valet, nec impedit, ꝓductionem aliorum teſtium. & vide Spe. in ti. de teſte, in §. latis vtiliter. vbi ponit formā qualiter fieri debeat, an hoc, vt valeat & impediat productionem aliorū, iuxta materiam, c. fraternitatis. & c. cleries, hoc eod. tit. & vide Bal. in i. fin. in 2. col. in verſi. quæro qualiter fiat iſta publicatio. C. de reiud. Ant. Fran.

SVMMARIVM.

1 *Qui vidit teſtificata, ſi non plene examinauit, non prohibetur a quarta productione.*

2 *Qui intellexit à teſtibus productis id, quod teſtes depoſuerunt, non prohibetur a productione aliorū teſtiū; niſi fuerit præſens, quādo teſtes depoſuerit.*

3 *Iuramentum malitiæ ſemper poteſt exigi, quamuis iuratum ſit de calumnia.*

4 *Iudices poſſint dilationes datas a iure abbreuiare, vel prorogare.*

5 *Tempus medium inter primam dilationem & ſecundam non computatur*

6 *Videndum, an iſtæ dilationes datæ excedant tempus trium menſium.*

7 *Quando incipiunt dilationes currere.*

8 *Iu. qui habuit dilationem trium menſium pro teſtibus in eadem prouincia existentibus, an habebit aliam dilationem ſex, vel nouem menſium pro teſtibus in longinquo existentibus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a quarta productione. Dicant communiter Docto. quod non, per prædicta, & quia ceſſat finalis cauſa prohibitionis, ex quo non vidit illa taliter, quod poſſit alios per id ſubornare, de renũcia. c. poſt translationem. c. cum ceſſante, de appel. Conſulit tamen Hoſtiẽ. q̃ quam cito perpendit atteſtationes eſſe ſuas, deſiſtat a lectione illarum. † Secunda quæſtio, quid ſi non vidit atteſtationes, ſed à teſtibus productis diligenter exquiſiuit, & ipſi recitauerunt depoſitiones, quas fecerant, an prohibeatur deinceps producere teſtes: Doctor. communiter dicunt quod non, tum quia non eſt iure cautum. ff. eo. lib. 1. & ſupra eod. c. 1. tum quia nec ratio, nec æquitas hoc ſuadet: cum per viuam vocem non potuerit plene inſtrui, facit de priui. c. cum perſonæ, lib. 6. Addit Hoſt. aliam rationem, quia poteſt eſſe quod teſtis falſum referat, de acc. c. inquiſitionibus. §. fi. quia nõ vult complacere, vel quia non recordatur. Et not. hanc rationem: facit. n. ad ea q̃ dixi in cap. per tuas, de prob. quod ſi teſtis extra iudicium dixit vnum, & in iudicio aliud, ſtetur ſecundo dicto iurato. Et not. q̃ vbi quis ſubtraxit teſtificata, vel fuit percunctatus, non ſolum excluditur à quarta productione, vt hic, ſed etiam a ſecunda, ea dem ratione, qua excludatur a quarta, ſcilicet pp timorem ſubornationis, ad hoc, dictum c. conſtitutus. in fi. ſupra eodem. vbi probatur. Hinc dicit gl. no. 2. q. 1. c. in primis, in verbo, Si eo præſente, quod ſi pars interfuit examinationi teſtium, non debet admitti amplius, volens alios producere, & ſic limita quod ſupra dixi. Item ſcias, quod hæc quarta productio non datur indiſtincte, etiam ſeruata ſolemnitate, de qua hic, ſed oportet, ſecũdum Inn. quod petatur intra tempora ſtatuta, de quibus. 3. q. 4. d. c. inducias. §. ſpacium & l. 1. C. de dilat. Nam, vt ibi habetur, p̃ producendis teſtibus, qui ſunt in eadem prouincia, non datur vltra tres menſes, ſi incontinenti prouincia, nõ datur vltra ſex; pro vltramarinis, non vltra nouem. & illud tempus eſt præfixũ non vt non poſſit abbreuiari, ſed vt non, poſſit elongari ſine, maxima cauſa, vt ibi. Si ergo pars, habuit breuiorem dilationẽ ibi contentam, admittitur ad quartam productionem, ſeruata ſolemnitate, de qua hic, dummodo non excedat tempora ibi ſtatuta, alias autem non admittetur, niſi per beneficium reſtitutionis. Ego non credo neceſſarium beneficium reſtitutionis, ex quo non eſt facta publicatio, nec lata ſententia, ſed ſatis eſt adhibere ſummariam cognitionem & ſi reperit cauſam vrgentiſſimam dandi dilationem vltra illa tempora, poteſt iudex concedere, & ratione trium productionum factarum ſeruare ſolemnitatem, de qua hic. De hoc enim videtur tex. in d. l. 1. & in d. §. ſpacium. Et facit quod infra dicam poſt gloſ. in 1. quæſtio. Et ſi vis inſtrui, quo ordine dentur dilationes, & quoties ad productiones, vide quod dixi in cap. 2. de dilatio. & in d. cap. de cauſis. Et tractauit hic Innocen. & Ioan. & alij quædã, quæ non ſunt de materia huius cap. vide primo expediam gl. ſecundo aliquid dicam. Opp. & videtur, quod ex quo ſemel in cauſa eſt iuratum, de calumnia, non debeat iterum iurari, vt in
4 Authen. hoc ſacramentum, C. de iuramen calum. † Gloſ. 2. reſpondet, quod iſtud iuramentum differt a iuramento calumniæ, quia primum eſt de veritate, vt hic patet, ſcilicet, quod nõ didicit teſtificata, ſed iuramentum calumniæ, eſt de credulitate. &c. vt in gloſ. Hoſtien. non videtur hoc placere. Dicit enim quod iuramentum calumniæ extenditur ad illum, qui dilationem petit ſuperfluam: vnde dicit Ioan. And. quod hoc iuramẽtum calumniæ exigitur ad tollẽdam præſumptionem, quę eſt, quod quamuis ſit iuratum de calumnia, petatur malitioſe hęc dilatio. Dic clarius, quod hic non eſt iuramentum de calumnia, ſed malitiæ, quod non eſt ita generale, ſicut calumniæ. Et iſtud poteſt peti, & geminari in quacũque parte litis iudex præſumat malitiam, vt in cap. 1. in fin. de iuramẽ. calum. lib. 6. Item poſſet dicit, quod iuramentum calumniæ non extenditur ad hunc caſum, quia non petit hanc dilatio. em ſuperfluo, vel vt lis tardetur, ſed vt vere producat teſtes, ſed probabiliter timetur, ne corrumpat teſtes, ſi teſtificata didicit. Gloſſ. fina. eſt clara. † Nunc extra glo. vt aliquid expediam de tactis per Innocẽ. & Ioan. And. quæro, dixi. ſup. quod ſup. tempora ſunt limitata
a pro teſtibus producendis, quæ licet poſſint abbreuiari, a non tamen elongari. 3. quæſtio. 3. d. cap. inducię. §. ſpacium. Quid ſi pars petat ſuſpendi a receptione teſtium, vel cauſæ diffinitione, donec poſſit habere teſtes vltramontanos captos, vel infirmos? Hoſtien. & Ioan. And. dicunt, quod non debeat audiri vltra tempora ſtatuta, poterit tamen ei poſt aperturam atteſtationum, vel etiam poſt ſententiam, præmiſſa cognitione ſummaria, ſubueniri per beneficium reſtitutionis in integrum. de in integ. reſtitutio. cap. 2. & c. ex literis. Et ſi dicęſe, nonne melius eſſet differre, quam poſt publicationem, & ſententiæ prolationem ſubuenire? Reſpondet Ioan. And. quod non, ne detur materia malignandi. Si enim propter hoc, & ſimilia hęc publicatio differretur, poſſet quilibet inuenire tot vias diffugij, quod liteſ fierẽt immortales: & ſi proceditur, ad vlteriora nullum, vel modicum eſt præiudicium, ex quo per reſtitutionis beneficiũ ſubuenitur, fatentur ta mẽ prædicti Doctor. quod iudex ex magna cauſa poſſet vltra tempora ſtatuta aliquam dilationem dare, vel prorogare. argumen. ff. de re iudic. l. 2. & ff. de iudic. l. non nunquam, in fin. ſed non immoderatam, argumen. ff. de iudic. l. ſi longius. & facit cap. conſuluit. de offic. deleg. Et hoc norabis pro his, quæ dixi, ſcilicet iudicem poſſe ex magna cauſa concedere quartam dilationem, vltra tempora ſtatuta ſine beneficio reſtitutionis. facit quod not. Barto. in d. l. 1. vbi notabiliter dicit, quod ſi index ſine cauſæ cognitione dedit dilationem vltra illa tempora non valet dilatio. Probatur, quia lex dicit iudicem ad hoc non habere poteſtatem. Secus vbi hoc fecit cum cauſæ cognitione, vt ibi, & in d. cap. inducię. §. ſpacium. vbi eſt illa l. canonizata. Secus etiam dicit, vbi iudex b dedit ſecundam dilationem intra illa tempora, quia prima & ſecunda non excedũt illam dilationem ordinariam. Tunc enim valet dilatio, licet in ea danda non adhibuerit cauſæ cognitionem, quia videtur ſup pleuiſſe in ſecunda, id, quod defuit in prima. & hoc allegat Innocen. qui hoc ſentit, vt infra dicam. Et not. hoc pro pluribus, qui dicunt, quod ſecunda dilatio non eſt danda ſine cauſæ cognitione, vt not. in cap. 2. de dilatio. & in l. 1. ff. de fer. Sic etiam intelligas aliud not. dictum Barto. in Authen. atqui ſemel. C. de probat. vbi dicit, quod ſi iudex admiſit quartam productionem ſine ſolemnitate legali, valet productio in tellige tamen, niſi appelletur per partem aduerſam, quæ in hoc ſatis grauatur. de quo vide, quod dixi in cap. ſignificauerunt, & cap. in cauſis, ſupra eodem. vbi ſatis tractatur materia huius c. Eſt etiam aduertendum pro intellectu prædictarum legum, ſecundum Innocen. & Ioan. And. quod illa l. canonizata, vbi ſupra, dicit amplius quam tres menſes non dari. Per quod datur intelligi, quod ſi in prouincia, vel extra, teſtes ſint propinqui, dilationes illæ minorabuntur. & ita obſeruatur in facto, & ſatis hoc text. dictorum iurium, innuit. & facit cap. cum ſit Romana, de appel. & C. de dilat. l. ſiue pars. Nec credas, quod immediate ſit credendum parti aſſerenti ſe habere teſtes vltramarinos, quia ſæpe hoc proponeretur in fraudem ad litem differendam. Sed credo, quod iudex ſuper hoc debet præmittere ſummariam cognitionem, quod videtur ſentire hic Innocen. dicit, prudenter partem aduerſam facere, ſi conſentit, quod aduerſarius habeat nouem menſes, quando ſummaria cognitione præmiſſa ordinatum eſt, quod inſtructionem ſuam habeat de partibus vltramarinis. Item dicunt Innocen. & Hoſtiẽ. quod partiquæ habuit minorem dilationem, quàm trium menſium vel ſex, vel nouem, ſecundum diſtinctionem illius. l. 1. de fer. dabitur alia, dummodo ambæ ſimul iunctæ non excedant dilationem illam trium menſium. &c. & hoc voluit Bart. vbi ſupra & alleg Innocen. hic, quod no. † Dicit etiam Innocen. in his tribus menſibus non computabitur tempus mediũ ſine primę dilationis vſque ad principium. Secundo, intelligo hoc dictum præcedens, quando iudex abbreuiauit illam dilationem, & ea finita dedit ſecundam. Nam ad conſideranda an prima & ſecunda ſimul iunctæ excedant illam dilationem ordinariam, computabitur interuallum, quod fuit poſt finem primę, vſque ad principium ſecundæ, quod dicit Innocen. procedere, ſiue producens fuerit impeditus, ſiue neglexerit. Nam imputet ſibi aduerſarius, ſi ex hoc prætendit damnum, quare ibi non prouiderit, faciendo citari aduerſarium, quia vigilantibus, & non dormientibus iura ſubueniunt. ff. ex quibus cauſis ma. l. non enim. Et licet ſareantur Innocen. & Hoſtien. quando que has dilationes, vtile eſſe abbreuiare, dicunt tamen, quod ex abbreuiatione dubitationes, occurrunt, & diffugia ſæpe procurantur. & dic, quod hodie iſtæ dilationes communiter lucrantur. & dic, quod hodie iſtæ dilationes communiter lucrantur.
6 arbitrariæ, vt dixi plene in d. capit. 2. † Sed quæro quando incipiunt currere iſtæ dilationes? Dicunt prædicti Doctores, ſtatim poſtquam ſunt aſſignatæ: vnde caute facit producens, ſtatim impetret literas, & vadat, vel mittat pro teſtibus producendis, vel mitti faciat, vt ibi reperiantur. Et dicit Innocẽ. quod iſtud tempus eſt continuum, non vtile, adeo quod nec dies feſtus lemnes, nec recreationes teſtium, recipiẽdorum, vel iudicum, deipſo tempore deducuntur, dummodo recreationes non ſint malitioſæ, vel tales, per quas producens impediatur producere teſtes ſuos: quod placet. & facit l. ſed & ſi per prætorem. ff. ex quib. cau. ma. Et quod nota glo. ff. de diuer. & tempo. preſcrip. ſuper rubr. quæ dicit, quod regulariter omne tempus eſt continuum, niſi aliud ſpecifice caueatur. Ex prædictis no. quod ſubueniſſe parti, ſi fuit impedita per negligentiam examinandi
7 rum, ſeu teſtium facto, quod hic expreſſius tenet Innoc. † Item quæri-

ADDITIONES

a Abbreuiari. Adde Lanf. de Oria. in c. quoniam contra. §. recuſationes, in red. finaliter unum omnino, ſupra de proba. Zach.

b Vbi iudex. Hoc dictum Innocen. tenet Salyc. in l. fina. §. & hæc quidem, per glo. ubi. in verbo ſæpius. C. de iure deliber. Paul. de Caſt. poſt Bartol. in l. C. de dilatio. Sed reprobat Barto. in l. 1. ff. de re iudic. & in l. fina. ff. de fer. & vtrobique Alexand. & idem Barto. in conſil. 97. incipien. ex facto proponitur, quod in cauſa pecuniaria, in ſecundo dubio. vide late de ueritate per Ab. in conſil. 64. inc. caſus in effectu talis eſt, quod a Senenſi ſtatuin 7. vers. S.

quæritur, nunquid is, qui habuit tres menſes pro teſtibus in eadem prouincia exiſtentibus, habebit poſtea ſex, ſi dicit ſe velle producere teſtes de continenti prouincia, & denique nouem, ſi dicit ſe velle producere teſtes vltramarinos. Inn. ſentit hic, q̃ ſic, & vt hoc velle. l. j. canonizata vbi ſup. Et quia per hoc, cauſa plus debito, progatur ſæpe, dat ipſe conſiliũ, q̃ is q̃ quem ſit producto, faciat dilquiri ab initio a producente, & reſponſionem in actis ſcribi faciat, an intendat cãm ſuam inſtruere de partib. vltramarinis, an de continentibus prouincijs, an de eadem. Eſt enim valde vtile, ſi certum locum elegerit: nam habebit ſolum vnam dilationem. Quaſi velit Inno. q̃ ſi habet teſtes in eadem prouincia & continentibus, ſolum hẽt ſex menſes, ſi dicit, q̃ in continentibus & vltramarinis ſolũ habebit. 9. Sed aduerte, quia ſm hunc intellectum Inn. ſæpe contingeret, qđ darentur. 18. menſes pro teſtibus producendis, quod eſt inconueniens, ſecundum Ioan. And. cum per hoc ampliaretur dilationum materia, contra mentem illorum iurium. Vnde recitat ipſe Pet. de Bel. Pert. q̃ ponit Cy. in d. l. j. qui tenuit, q̃ tempus debet in tempore computari, vt ſi prius habuit tres menſes pro eadem prouincia, & poſtea petat teſtes de prouincia continenti, non dabuntur ſex, ſed tantum tres. Si vero poſt primam de tribus mẽſibus petat tertiam ſcilicet vltramarinam, habebit ſolum ſex menſes, & ſic non habebit in effectu, niſi nouem pro omnibus diſtantijs locorum. Et idem ſi dixerit, quòd vult producere teſtes de omnibus tribus locis. Vtile tamen eſt ſeruare conſilium Innoc. quia ſi eligit ſibi certum locum, tunc non habebit niſi vnam dilationem ſtatutam pro illo loco. Sed dato, q̃ interrogatio à principio facta non fuerit, putat Ioan. An. q̃ ſi pars vult producere teſtes ſup principali, vel eiſdem articulis, vel alijs q̃ a principio prouideri potuerunt, procedat opi. Pet. ſi vero ſuper exceptione, vel replicatione improuiſa pereretur noua dilatio, procedere p̃t tam opi. Inno. quam Hoſti. Et adducit no. in c. cupientes, de electio. li. 6. in gl. pe. primæ partis. Hæc videtur bona conſideratio, ſed nihilominus puto, q̃ totũ hoc conſiſtat in bono iudicis arbitrio. Pone enim quod produxi quoſdam articulos in cauſa, habeo teſtes in prouincijs cõtinentibus, habui ſex menſes, ſed poſtmodum in alijs articulis, licet prouiſis, oportet producere teſtes vltramarinos, ad quos itur prorſus per diuerſam viam, quã ad continentem prouinciam, dicemus ne, q̃ ſolum habebit tres menſes? certe durum eſt dicere. Dico ergo, q̃ bonus iudex hoc arbitrabitur, vt innuit tex. in d. l. j. ſed in formã do arbitrium habebit aſpectum ad prædicta. † Quæro, quid in materia iſta teſtium appellabimus continentem prouinciam? Putat Inn. q̃ non Archiepiſcopalem, ſed prout exponitur in l. notionem. §. j. ff. de verb. ſig. quod declarat Hoſ. ſicut Italia, Gallia, Hiſpania, Prouincia, Sicilia, & ſimiles. Pro prædictis adducit Io. An. q̃ male induciæ illæ eſſent à iure limitatæ, ſi in prouincijs Archiepiſcopalibus, & in cõtinentibus tot menſes dari deberent, cum quandoque parum diſtent abinuicem. ad hoc de elect. c. coram, & quod ibi notatur. Et videmus hodie, quod in multis locis vnus Archiepiſcopus non diſtat ab alio per tres
9 dietas, vt in Florentino, & Piſano. † Vltimo hic Ioan. And. remittit ad Spe. an in exceptionibus probandis ſit locus quartæ dilationi, ſeu productioni, & per conſequens etiam poteſt quę ti. an debeant dari tres dilationes, an ſolum vna. & vide Spe. eo. ti. §. qualiter, ver. ſed cum ſuper. vbi Spe. videtur tenere ſequendo oppo. Gul. q̃ non debentur tot dilationes in exceptionibus per c. prudẽtiam. §. ſexta, de of. dele. Nam ibi dicitur, q̃ intra terminum competentem, & c. ad idem c. pia de excep. li. 6. & c. frequens, de reſ. ſpolia. eo. li. Nam tales exceptiones ſunt odioſæ, & non tanti præiudicij, ſicut principale negotium. Io. An. in addit. dicit hoc procedere in exceptionibus odioſis, quæ differunt, & non perimunt, quo caſu non dabitur niſi vna dilatio, vt in iuribus præallega. In peremptorijs autem, in quibus eſt maius periculum, dicit ſecus. Nam vt patet ſupra eo. c. de teſtibus, quando que teſtes deponunt ſuper principali & peremptorio ſimul, & dic videntur iſta q̃quata. Idẽ tenet Lap. de Caſt. alle. 82. vt nume
10 quartæ dilationis detur in exceptionibus, etiam quaſi perẽptorijs, vt exceptio teſtium reprobatoria, prout dixi in c. ex parte Ade. ſup. eo. Et idem dicit in cauſa matrimoniali, & alijs ſum marijs. Nam licet in illis dilationes ſint reſtringendæ, neceſſarietã non ſunt reſecandę, vt dicit tex. in cle. ſępe. de verb. ſig. & ſequitur d. An. hic. Sed profecto mihi non placet hæc diſtinctio inter principalem & exceptiones dilatorias, cum nullibi hoc probetur, nec iura ſuperius allegata hoc probant. ſimpliciter enim dicunt exceptionem eſſe probandam intra competentẽ terminum, ſed idem eſt in principali, & in exceptione peremptoria. Dicunt enim iura, q̃ in cauſis ciuilibus non dẽt dari niſi vna dilatio pro inſtructione, vt in l. oratione, & l. fi. ff. de fer. & di cognitione. ita dicendum in propoſito. Nam durum eſſet, q̃ intra terminum mihi aſſignatum nequiui ſine culpa mea, ex ceptionem meam probare, quòd debeam excludi propter deſectum alterius termini, maxime, cum in hoc iura loquantur indiſtincte, & iura ſuperius allegata loquantur, quando ex culpa non probauit quis exceptionem ſuam. Patet, quia punitur ibi non probans, ſaltem in expenſis. Et quod debeat habere aliam dilationem, optime facit tex. in d. c. 1. fateor tamen, quod ſunt magis reſtringendæ habenæ in exceptionibus, quam in principali, ſeu peremptorijs, propter paucitatem præiudicij & negotij.

SVMMARIVM.

1 *In cauſa ciuili admittitur teſtis notatus infamia facti.*
2 *An propoſita exceptione contra teſtem, in totum teſtis repellatur.*
3 *Accuſatus de crimine in cauſa ciuili, admittitur in teſtem.*
4 *Accuſatus de crimine admittitur in teſtem in exceptis criminibus.*
5 *Accuſatus de crimine, ſi appellauit, an admittatur in teſtem.*
6 *Denunciatus, vel inquiſitus de alio crimine, an poſſit eſſe teſtis.*
7 *Diſpoſitio huius c. an habeat locum in inquiſito, & denunciato.*

CAP. LVI.

NOn debet. Accuſatus criminaliter non admittitur in teſtem contra alium in cauſa criminali ſua accuſatione pendente, niſi in exceptis criminibus. Primo ponitur regula. Secundo exceptio. ibi. Niſi. Caſus lit. Aliquis accuſatus eſt de crimine, pendente accuſatione contra ipſum, petitur in teſtimonium in alia cauſa criminali, quæritur, an debeat admitti. Reſpondetur, q̃ non, niſi forſitan in exceptis, quia etiam accuſati ab accuſatione & ordinum ſuſceptione repelluntur, niſi prius ſe, pbauerint innocentes. B. No. 1. qđ ex pendentia accuſationis criminalis, grauatur opinio accuſati, vt interim non dicatur integri ſtatus, Hinc eſt, q̃ repellitur ab ordine, & teſtimonio. Et per hãc
a rationem puto, q̃ in omni actu, vbi regritur integritas a ſtatus, talis accuſatio repelleretur. Idẽ puto, vbi ex forma ſtatuti, vel iuris communis, requireretur teſtis omni exceptione maior. Ad
1 hoc quod dixi, ſup. cod. c. teſtimonium. † No. 2. ex prædictis, & ex tex. arg. opti. q̃ in cauſa ciuili admittitur teſtis notatus infamia facti. Nam iſte, de quo pendet accuſatio, re ipſa ex iuris depoſitione de facto notatur. & nihilominús, quia adhuc non cõſtat de veritate, non repellitur, niſi in criminali. Fortius non debet repelli ille, qui ſolum eſt notatus ex vulgi opinione, nã de facili populus decipitur, de elec. c. Oſius. Maior enim eſt præſũptio contra aliquem, cum deuentum eſt ad accuſationẽ, & maxime cum accuſator adſtringit ſe ad pœnam talionis, q̃ cum vicinia loquitur de aliquo, cum hoc ſæpe procedat ab æmulis. &
2 facit quod no. hic in prin. gl. † No. 3. caſum, in quo per exceptionem propoſitam contra teſtem, ex toto teſtis non admittitur. Io. An. remittit ad no. in c. ex parte Adæ. ſup. eo. & ibi plene dixi. Sed ad propoſitum noſtrũ puto tex. iſtum poſſe intelligi duobus modis. Primo, vt admittatur a principio probatio pendentiæ accuſationis, & de ea conſtito, non recipiatur dictum teſtis, & tunc dic hoc procedere, quia exceptio non poteſt eſſe notoria, ex quo in iudicio contenditur, merito non debet ipſius probatio differri, iuxta no. in d. c. ex parte Adæ. Secũdo poteſt intelligi, & ſubtilius, quod non debet admitti ad teſtificandum. ſ. in effectu, quia non faciet fidem dictum ſuum, ſi tempore ferendæ ſententiæ pendeat adhuc accuſatio, ſed nihilominus poterit dictum ſuum recipi, & exceptio reſeruari in tẽpus proferendæ ſententiæ. Nam ſi ante ſententiam reperitur abſolutus, ſatis patet, quod tempore teſtimonij erat integri ſtatus. Pro hoc facit, quod teſtis ſolum repellitur, quia præſumitur nocens, vt in c. forus, in fi. de ver. ſig. ſed nunc conſtat, quod erat innocens. facit quod in ſimili no. Io. An. in c. omnipotens, de accu. Primus intellectus videtur magis conuenire literæ, ſed ſecundus eſt rationabilis. No. 4. bonum argum. quod contra teſtem poteſt excipi de crimine, etiam non publico. & probatur ex eo, quia teſtis, & promouendus, ſeu ordinandus hic æquiparantur. Sed certum eſt, quod notatus crimine priuato repellitur ab ordine, ergo etiam à teſtimonio. ad hoc 34. d. c. fi. & 81. diſti. c. j. facit ad ad ea, quę dixi in c. teſtimonium, ſup. c. No. vlt. q̃ accuſatus aliũ accuſare non poteſt. hoc intellige iuxta ea, quę habentur & no. in c. neganda. 3. qõ. 12. & plene per Bar. in l. is qui reus. ff. de pub.
3 iu. † Venio ad gl. quæ facit principaliter quatuor. Nam in prima parte ponit rationem decidendi ad tex. & eſt clara. In ſecunda parte q̃rit, an iſte accuſatus admittatur in ciuili: & concludit q̃ ſic. dummodo ſit emendatus de crimine. & in hoc gl. inepte loquitur. Ex quo enim adhuc non ꝓſtat de crimine, non requiritẽ emendatio, licet enim pendente accuſatione grauetur ipſius opi.

ADDITIO.

a Integritas. Vide Bar. in l. admonendi. col. fi. ff. de iureiur. vbi vult, quod infami & vili perſonæ non deferatur iuramentum, quia ille, cui defertur, debet eſſe maior omni exceptione. vbi videas domi. Saſ. col. 104. in repe. ver. 36. & ibi vult quod vbicũque admittitur probatio irregularitatis, oportet quod teſtis ſit omni exceptione maior, & propterea repellitur vilis perſona, & infamis, vt ibi per eum. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

opin, vt in princip.glo. tamen hæc aggrauatio sufficere non videtur in ciuili, vel cum agitur ciuiliter, vt satis probatur hic, & in cap.testimonium, in ver.in criminali, supra eo.& faciunt similia, de quibus in gl.& vide de hoc, quod no.glo.in ç.ipsi Apostoli.2.quæstio.7.† Tertio, gl.opp.quod etiam in exceptis crimi
4 nibus non debeat iste admitti. argumen.1.quæstio.2.cap.in primis, & in cap.per tuas, de simo. vbi tam in accusatore, quam in teste distinguitur, an accusatus sit bonæ famæ, an malæ. Sol.gl. dicit text. istum, intelligendum secundum distinctionem illorum capitulorum. Et hanc solutionem videntur hic sequi Ioã. And. Innocen. & Abb. qui dicunt, ç propter hoc tex. iste dicit forsan, q.d.quod indistincte non admittitur. Sed potest dari alia solutio, quod illa iura procedunt, quando constat de crimine contra testes, hic vero, quando tãtum est accusatus. Et hoc forte voluit ista gl. dum postea dicit, quod licet iste accusetur, nihilominus remanet in statu suo, quasi adhuc non constet, quod sit criminosus. Sicut enim admittitur in ciuili, ita etiam in criminali, similiter exceptio in odiũ criminis, & hoc plus placet, cum tex. iste loquatur in distincte. Quæ autem sint crimina excepta, vide Spec.in tit. de accu. in fi. vbi enumerat crimen læsæ maiestatis.6. quæstio. 1.ca. si quis. de hær. d.cap. vergentis. Itẽ crimen hæresis. d.c. vergentis. & in cap. in fidei fauorem. eo. tit. lib.
5 6. Itẽ crimẽ simoniæ, d.c. per tuas, & similia, & dic, vt ibi, † Vlt. gl. quærit, quid si accusatus condemnatus appellauit, an admittatur in testem? Dic, vt in ea, quam notabis ad consimiles quæstiones, & vide quod in simili no. gl. in c. fæpe, de appel. Extra gl. opp. contra tex. ex hoc capitulo datur materia malignandi. Facile enim erit accusato vel timenti accusari subtrahere aduersario testes, quibus timet conuinci, faciendo scilicet eos accusari, vel prius accusando, & sic aperitur via malitijs, contra c. quanto, infra de diuor. Soluit Ioan. And. quod hæc malitia non est præsumenda, & vbi de ea esset præsumptio, posset prouideri secundum decreta. frequens. de restitu. spol. lib. 6. scilicet, præfigendo terminum intra quem probetur accusatio, vel dictum testis recipi, reseruata fide ipsius, in euẽtum finitæ accusationis, ad hoc supra eod. cap. ex parte. Et no. hunc intellectum: nam vt sup. dixi, non esset malum indistincte hoc obseruare, nec tex. iste contradicit, intelligendo, vt sup. in notabilib. dixi, & facit quod ipse Ioan. And. in d. cap. omnipotens vbi dicit, quod pendẽte accusatione, quis potest eligi, sed cõfirmatio debet differri, ne in fraudem procuretur accusatio. † Vltimo queritur, an dispositio
6 huius cap. habeat locum in inquisito & denunciato. Innocen. & Hostiẽ. quod sic Ioan. And. fatetur hoc in inquisitione, cum illa non fiat super veritate criminis, si non præcedat infamia, de accusa. capit. qualiter: merito tanquam infamatus repelleretur in criminali: sed in denunciatione videretur distinguendum secundum eum, an denunciatio sit euangelica, an iudicialis, an canonica, an regularis, & si est iudicialis, an denunciatus sit infamatus, necne, & sic cum his verbis transit Ioan. And. quasi velit dicere, quod nunquam repelleretur denunciatus, nisi in iudiciali, dummodo sit notatus infamia. Et cum hoc dicto transit Ioan. An. sed non video qualiter fundetur hoc dictum: nam idem per omnia esset in alijs denunciationibus, si denunciatus esset infamis infamia iuris vel facti per rationem, quam supra dixi in inquisito. Item negari non potest, quin contra denunciatum, inchoato processu, oriatur suspicio, & grauetur opinio ipsius, d. cap. omnipotens. & 81. distinct. cap. tantis Daniel. Sicut ergo interim non promouetur, vt in iuribus prælleg. ita nec ad testimonium in criminali admitti debet, cum isti parificentur, vt hic, nec debemus habere respectum, quod agatur ad pœnitentiam in denunciatione, quia repulsio non fit propter pœnam futuram, sed propter præsumptionem malæ vitæ, quę nõ minus oritur contra denunciatum, quàm contra accusatum, q nimo si recte velimus considerare, maior præsumptio oritur contra denunciatum, quia denuncians præsumitur moueri ex sola charitate, cum non agat ad pœnam, sed accusatus, mouetur quandoque malo zelo: vnde accusatio appellatur illaudabilis intentionis. 2. quæstio. 7. cap. si quis episcopus.

De testibus cogendis. Rub.

Quia officium testium, quasi publicum est: & ad illud interdum inuiti coguntur, ideo post tractatum de testib. & c. sic continuat Ioan. Andreas.

No. tu ex hac cõtinuatione, ç officium testium est quasi publicum, sed vide latius per Inn. in c. nihil, ad fi. de elect. vbi dicit quod officium testis in se est publicum. ad hoc l. i. ff. de test. Sed testis non fert testimonium, tanquam habens officium publicum h inc est, quod per exceptionem eris repellitur, nec ꝓdest toleratio, sicut in alijs officijs publicis. ẽ. tit. prox. c. testimoniũ, & ç no. Inno. in c. fcisitatus de rescr. Ego continuo sic. Visum est vt sup. de testib. sed quia posset dubitari vtrum ad testificandum possint compelli, merito subditur ista rub.

SVMMARIVM.

1 *Iudex potest committere examinationem testium, etiam in causa matrimoniali, & quo nomine appelletur ille, cui est commissa talis examinatio?*
2 *Tacere veritatem. an sit peccatum.*
3 *Accusans, negando veritatem, peccat mortaliter*
Condemnatus ad mortem iuridicè, & fugiens è carcere peccat mortaliter.
Confitens falsum contra seipsum, metu tormentorum, peccat mortaliter.
4 *Priuilegiati a ferendo testimonio, an, & quo casu possint compelli, & quando peccent non testificando.*
5 *Eo ipso, quod testis non vult ferre testimonium in causa ciuili præsumitur contra ipsum, secus in causa criminali.*
6 *Testis subtrahens se a testimonio, præsumitur suspectus, & contra ipsum potest iudex inquirere.*
7 *In causis criminalib. non mittitur ad examinandos testes, sed debet personaliter comparere, etiam si sint egregiæ personæ.*

CAP. I.

CAusam. In causa, matrimoniali cogendi sunt testes ferre testimonium communiter summatur, sed non placet, inquã tum ponit specialitatem in matrimonio, quia sic loqui videntur iura in alia materia ciuili. Ideo generalius summo sic In causa ciuili, mo nendi, & inducendi sunt testes ad testificandum, & si se subtra hant odio, gratia & c. compelluntur. In prima, parte, ponit causæ commissionem. In secunda prouidet partibus ibi. Idequæ. Casus literal. Quedam causa matrimonialis vertebatur in ter M. mulierem, & virum suum: commissa fuit iudicibus. Mandat Papa, Papien. Electo, quod moneat testes ad ferendum testimonium, quos vtraque pars sibi duxerit nominandos. Si vero, amore, vel timore se subtraxerunt, quoad ferẽdum testimonium coram prædictis iudicibus, vel nuncio, quem ad hoc mittant, & inducas, quod per hæc verba non designatur p ibi, Moneas, & inducas, quod per hæc verba non designatur p cissa compulsio. Patet, quia in fine mandat compelli, si indu non possunt: vide de hoc quod no. in capit. 2. de sponsa. Nota. quod etiam in causa, matrimoniali non debet iudex testes principio compellere, seu cõtra eos sententiam fulminare, prius monere & inducere, quod puto verum, nisi necessarium sit illorum testimonium, quia aliter probari non posset, vel nisi iudex sit remotus a partibus. Tunc enim, quia de facili nõ test iudicium iudicis geminari, poterit iudex a principio procedere, & sub conditione censuram ecclesiasticam fulminare. & sic iudicio meo intelligi potest cap. j. prox. † No. iudicem posse committere testium receptionem, etiam in causa matrimoniali. Et no. quod talis commissarius potest nuncius appellari. & dicit Ioan. And. quod iste quandoque vocatur executor, quando que auditor, vel cognitor, quem potest iudex quilibet ad certa arti. deputare, de offi. deleg. cap. super quæstionum. §. 1. & vbi rum. Ego credo, quod quando iudex prius examinat capitula, & interrogatoria, & postmodum mittit notarium, vel aliũ ad examinandum testes, iste sic missus potest dici nuncius. Sic appellatur, quia mittitur ad ipsos testes, & quandoque nullam habet iurisdictionem, sed nudum ministerium, iuxta no. in clem. vna, de off. delega. & videtur tex. in c. 21. de iud. lib. 6 & sic loquitur hic, vt patet, ibi, Quem ad hoc miserint, &c. Quandoquidem iudex simpliciter receptionem testium, & tunc ille non habet appellatur nuncius, sed iudex, seu cognitor, vt clemẽ. iudex cis, de offic. deleg. cum ibi nota. Oppo. videtur enim quod non erit opus scribere ordinario, vt compelleret testes producendos corã delegato Papæ, qa ipsemet hoc facere poterat cum omnia videantur esse commissa, sine quibus causa commode expediri non potest, de off. delega. c. præterea, & c. prudentiam Sol. Vincẽ. fatetur, quod delegatus hoc posset, & committere Docto. post eum, sed scriptum fuit ordinario, quia forte plus timebatur in loco, quod placet, similiter quando mandatur ordinario, vt ex quatur sententiam delegati. A postolici. cum & ipse per se exequi posset, de off. deleg. c. in literis, c. significasti, & c. querenti. Gl. 1. querit, quare testes compelluntur, cum regulariter quis non compellatur de suo facere beneficium. vt. q. c. precariæ. Respondet, ç duplici ex capite. Primo propter bonũ publicum, ne veritas occultetur, & malus, vt bonus ſtimetur, & facit, licet gl. non alleget, l. cum qui nocentem, ff. de iniur. & c.
a vt famæ, de sen. excomm. Secundo, quia tacere veritatem a peccatum a mortale. xj. quæstio. 3. c. quisquis. † Contra hæc opb po. dupliciter: videtur enim primo hoc esse falsum. s. ç tacere veritatem sit peccatum mortale: nam Christus interrogatus à Pilato, quid est veritas? non respondit, vt habetur in Euangelio. Glin d. c. quisquis, dicit, ç primum dictum procedit: cum producitur in testem, alias bene potest, & debet quis quandoque tacere veritatem, vt in c. 1. & c. ne quis. 22. qõ. 2. & vt habetur in contrario. Si enim quis quæritur ad mortem, non teneor respõdere, vt in iuribus prælleg. Et licet D. Ant. hic instet, ego breuiter dico post Archid. & Bea. Thom. vt not. in c. item quod dicitur 22. quæstio. 1. quod in casibus, in quibus iudex potest de iure interrogare, non respondendo, sed negando, vel celando veritatem, quis mortaliter peccat, quia debet quis obedire suo superiori in spectantibus ad officium suum, de maior & obed. c. 1. & cap. qui resistit. xj. quæstio. 3. secus vbi interrogat in nõ spectantibus ad officium suum. † Et per hoc soluetur quæstio nobilis. an peccet accusatus, si timens condemnari negat veritatem. Conclusio est quod sic, b per prædictã rationem. Ita in simili concludit Bar. in 1 relati. ff. de pœni. Dicit enim, ç condẽc natus c iuridice ad mortem peccat, fugiendo, carcerem. Secus dicit, vbi carcer esset violentus & iniustosus. ad hoc, quod leg. & no. in clc. pastoralis, in gl. in verbo, per violentam, de re iud. Idẽ puto scilicet, quod peccat mortaliter, qñ quis potest proximo prodesse, & non vult, negando veritatem, argumen. c. 1. de fal. Nam quisque tenetur diligere proximum, sicut seipsum, de poen. distin. 2. c. charitas. il 2. §. proximus. Idẽ dic, si quis falsò de ponit cõtra seipsum, vt est no. tex. in c. si non licet. 25. q. 5. per quod argue contra istos, qui timore tormentorum cõfitentur contra se. † Secundo oppo. d ad idem, nam multi sunt iure ciuiliter priuilegiati á ferendo testimonio, vt habetur 4. quæ. 3. c. si teſtes. §. item lege Iulia. iudiciorum. no. in c. si qui testium. supra tit. prox. Quod non esset, si esset peccatum, non testificari, cum nulla lex, vel priuilegium, seu Princeps excusare possit à peccato, vt in c. fi. de præscrip. & in c. Iulianus & c. si dominus. xj. q. 1. imo nec prætextu pietatis excusatur quis in peccato, vt in c. super eo, de vsu. Sol. notabiliter Host. ç priuilegium prædictum non excusat ex toto, sed tunc solum cum alij testes haberi possunt: vnde dicit, ç inter priuilegiatos & non priuilegiatos hęc differentia notari potest, vt non priuilegiati cogantur, etiam si per alios fides fieri possit, ex quo moniti testificari recusant. Priulegiati vero non cogantur, nisi vbi palios veritas haberi non possit, quo casu procedit, quod dicitur de peccato. Not. bene hanc solutionem, quia per ea habes limitata iura, quæ dicunt solum parentes, & similes non compellie debẽt enim intelligi, quando per alios veritas haberi potest. Secundo no. quod non priuilegiati possiint compelli, licet veritas aliter haberi possit, & de hoc vide in glos. seq. alias enim nullum esset priuilegium illorum priuilegiatorum, contra capit. statuendum. alias statum, in fi. 1. quæst. 6. & c. quanquam 14. q. 4. vbi dicitur, quod clerici nõ debent ad testimonium vocari, nisi in aliorum defectũ. † Gl. 2. quærit, hic dicitur testes compellendos, quando gratia, vel timore se subtrahunt. & idem in ca. super eo, infra eodem. quomodo probabitur, ç taliter se subtrahant? Respondet nota biliter, ç eo ipso, ç requisiti nolunt ferre testimonium, præsumitur cõtra eos. nisi constaret, ç per alios veritas haberi & cõprobari posset. Pondera bene hanc gl. Dicit enim duo. Primo, ç præsumitur contra testem, eo ipso, ç testificari recusat. Idem no. in c. super eo. & c. caterum. & c. dilectorum inf. eo. Io. Andr. Inn. & Host. dicit procedere in ciuilibus, in quibus peccatum est tacere veritatem. Et hoc verum secundum eum, nisi hanc præsumptionem elidat alia, vt puta, quia religiosus est, q non in damnum proximi, sed obtentu religionis iurare renuit: argum. sup. tit. 1. c. super. & inf. de iureiur. c. & si Christus, in fi. vel subest alia si milis causa. In criminalibus vero & in alijs, in q̃bus non est peccatum, veritatem celare, non est præsumendũ, secundum eum, ç is qui testificari renuit, malitiose se subtrahat, & ideo non est cogendus, nisi manifeste appareat de malitia. sup. eo. c. peruenit. † No. bene hoc, & videtur, & videtur iudicio meo hoc probari. inf. eo. in ver. constiterit. Et dicam latius in c. dilectorum, inf. eo. vbi expediam hanc materiam. & hoc procedit vbi veritas aliter haberi potest. Si autem aliter haberi non potest, tunc dicit Ioan. And. post Inno. per dictam decretalem, peruenit. 2. quod in criminalibus & in causis, in quib. alias testes non coguntur, nec cogentur etiam si non se subtrahant gratia, odio, vel timore. Idem Host. nam, secundũ eũ, videmus ç hoc casu compellitur clericus d. cap. quanquam, qui alias est priuilegiatus, vt non compellatur. d. ca. statuendum, in fi. Non obst. quod prohibitum sit iuramentum, sine quo testis non deponit, quia hoc verum, nisi in casibus, quorum ille est vnus. Et in casibus vide gl. in cap. nullus. infra de iureiurã. Prædicta no. & expediam latius in d. c. dilectorum. Secundo videtur hæc gl. pernum dictum limitare, vt præsumatur, quod gratia, & capit. quando veritas aliter haberi non potest. Quod non videtur, ꝓcedere, nisi in priuilegiatis, vel in criminalib per prædicta. Et

ADDITIO.

a Tacere veritatem. Vide Do. Ias. in l. præscriptione in 2. no. C. si contra ius vtil. publi. vbi tangit, quod ita punitur testis, tegendo veritatem, ac si falsum dixisset, de quo etiam per Ang. de Are. in tract. malef. in verbo Calumnia. Seb Sap.

ex prædictis deciditur tacite alia quæstio, cui incumbat onus ꝓbandi, quod veritas haberi aliter non potest, quam latius & explicite attingam, infra eo. cap. super eo, & vide ad confirmationem prædictorum no. dictum Barto. in l. 1. §. 1. ff. de fal. vbi dicit quod si quis subtrahit se à testimonio, reddit se suspectũ de falsitate, seu corruptione, videlicet, quod gratia, seu commodo se subtrahit, ex qua præsumptione iudex poterit inquirere contra eum, secundum Barto. quod est menti tenendum, sed debet limitari secundum prædicta, quando scilicet, non subest alia præsumptio hanc elidens. Ex omnibus prædictis possunt elici tres conclusiones. Prima, quod priuilegium super testimonio non ferendo concessum, cessat deficientibus aliis probationibus, siue sint laici, siue clerici. Secunda conclusio, quod in causis ciuilibus, præsumitur quis corruptus, si requisitus testificari, recusat. & ad hoc compelli potest, & contra eum inquiri de corruptione, nisi alia in contrarium præsumptio subsit. Tertia conclusio, in criminalibus causis testes non compelluntur, nisi in aliis probationibus deficientibus, nec præsumitur corruptio, si quis testificari recusat, nisi aliter probetur, quod casu fiet compulsio, licet aliter veritas probari possit. Hæc conclusio probatur in capitu. super eo. iuncto capitu. peruenit 2. eodem titu. De iure vero ciuili aliud videtur, de quo vide text. cum ibi not. infra eod. & cap. super eod. in fi. Glos. † fin. est clara, & notabis causam, quod in causis criminalibus non mittitur etiam ad egregias personas, sed omnes compelluntur venire ad prælentiam iudicis. Hoc limita secundum tex. no. in cap. 3. de iud. lib. 6. vide circa hoc quod plene dixi in cap. cum causam. supra tit. 1.

ADDITIONES.

2 Peccatum. An sit peccatum non testificari, vide etiam aliquid per S. Tho. 22. q. 7. ar. 1. cir. fi. ubi dicit, quod testificari est de necessitate salutis, supposita testis idoneitate, & ordine iuris, alias secus. Item, an, & quando sit peccatum mortale, cælare veritatem in iudicio, vide dom. Anto. in cap. 1. in 1. colum versicu. 20. non compelli. supra de probatio. & vide Abb. post Innocen. & quod ibi late no. post eum in c. 1. circa princip. infra de crimi. fal. Et de isto argu. vide eleganter per bea. Thom. in 2. 2. quæstio. 7. art. 1. ubi concludit, ç si requiritur testimonium alicuius subditi, authoritate superioris, cui requisiti, in his, quæ ad substantiam pertinent, obedire tenentur, non est dubium, quod tenetur testimonium ferre in his, in quibus secundum iuris ordinem testimonium ab eo exigitur, vt puta in manifestis, & de quibus præcessit infamia, sed de occultis, & de quibus non præcessit infamia, non tenetur testificari. Si autem non requiritur eius testimonium à iudice superiori, sed ab alio, & tunc aut ad hominem liberandum ab iniusta morte, vel falsa infamia, vel a pœna quacunque, & tunc tenetur testificari, imo si eius testimonium non requiritur, tamen tenetur facere, quod in se est, ut veritatem denunciet alicui, qui ad hoc possit prodesse. Super his vero, quæ pertinent ad condemnationem, non tenetur quis ferre testimonium, nisi cum a superiore compellitur, secundum ordinem iuris, non attento, quod immineret periculum accusatori, cum ipse sponte in hoc periculum sit ingressus.

b Quod sic. Scias, quod inquisitus, qui respondendo ad inquisitionem iurat non fecisse, si postea appareat contrarium, non per hoc punitur tanquam periurus. Istud est dictum solemne, quod pauci sciunt, de quo per Alexand. in addit. ad Barto. in l. 1. ff. de bo. eo. qui sibi mor. consci. vide omnino unam apostil. ad Abb. in c. is, qui, in 2. not. in apostil. mag. in fin. infra de sol. Et ita videtur posse limitari dictum Abb. hic, ut procedat in foro fori. Aeneas de Falco.
Circa hoc, an inquisitus iurans contenta in inquisitione non esse vera, si postea appareat contrarium, teneatur de periurio, dicas, quod inquisitus tenetur respondere cum iuramento inquisitioni contra eum formatæ de crimine, hoc est, an deliquerit, vel non; & vide Spec. in tit. de depos. in §. 7. in uersi. 19. & in tit. de inquisitio. in §. 4. Nec dicitur ex hoc incurrere per iurium, quod uoluit Iaco. But. in l. quod sæpe, in §. fi uero, ff. de contrahend. emp. de quo uide per Alex. in 1. 1. ff. de his, qui mor. sibi consci. hic allega. de quo tamen multum dubito, quia non debet quis deierare pro quocunque commodo personali & temporali, ut in c. 22. quæst. 1. imo potius debet omnia mala temporalia pati, quam consentire malo animæ. c. suscepimus, de homi. & 32. q. 5. cap. ita ne. & uide Spec. in tit. de actio. & pet. in §. 4. uersicu. quod si forte. Ant. Fran.

c Condemnatus. Vide D. Ias. in Ladmonendi, colum. 65. in materia fugæ. ff. de iureiuran. Seb. Sab.

d Secundo opp. Et adde, quod istæ personæ, non dicuntur inuitę testificari, licet fuerint citatæ ad iudicium pro testimonio, si postea testificantur. Ita dicit Bal. in l. fi quando, in 1. colum. C. de test. Et idem dicit, ubi etiam iam oppposuit exceptionem priuilegii, in l. parentes, in vlt. colum. C. de test. ubi dicit ita se consuluisse. Item uide Archid. in c. statuendum. 7. qõ. 5. ubi dicit, ç in ciuili causa, ubi aliter veritas haberi non potest, compelluntur etiam testes priuilegiati, de quibus in c. si testes, §. item lege Iul. 4. q. 3. & dicit, quod ita consuenit concludi in cap. dilectorum. de test. cogen. Adde Rom. singu. suus, folio 8.

e Compelli. Vide Bar. in l. lege Iulia. ff. de testib. & Marsi. sing. suo 76. incip. plures sunt, & in l. fi. char. 8. cir. princ. C. de prob. & Firmia. in repertorio suo in verbo, testes, ver. testium coactio. Seb. Sap.

f Gl. Vide gl. 3. quæst. 9. c. testes, ubi est gl. sing. iudicio meo, in uer. sed præsentes, quod non valet consuetudo, quod examinatio testium in crimalib. detur, & ad hoc eam nunquam audiui allegari. Et adde hic Specu. in legari possit, & ad hoc eam nunquam audiui allegari. Et adde hic Specu. in titu. de teste. §. nunc tractemus. & uide Bald. in d. Authen. apud eloquentissimum, ubi concludit, quod etiam in criminalibus potest delegari receptio, si testes sunt in alia prouincia. Et adde. quod licet receptio testium in causa criminali non possit delegari, tamen potest delegari receptio instrumenti, tex. est in capit. contingit. & ibi do. Ant. circa fi. uer. non penul. de fide instrum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

instrum. Et generaliter quando possit committi examinatio testium ponit Dy. in l. scire oportet §. j. ff. de excus. tut. & Spec. in titu. de teste. §. nunc tractandum, ver. nunquid ad officium. ad quos remittit, Bal. in l. 3. §. idē quod Diuus. ff. de test. Et adde, quod istam regulam, quæ dicit causam criminalē non posse delegari quoad receptionem testium, limitat no. tex. in d. c. mulieres. de iud. esse veram, nisi ex parte testis concurrat, quod sit persona priuilegiata, quæ non cogitur testificari in iudicio, vel ex parte iudicis non concurrat magna honestas, vt quia episcopus, tunc enim posset delegare. & hoc dicit Pet. de Anch. circa fi. Sed quod in causa criminali receptio testium possit alijs committi, videtur casus apertius in c. vt officium, §. verum, ibi, alij, quos ad hoc duxeritis deputandos. de hære. in 6. nisi respondeatur quod ille tex. loquitur in nuda examinatione, cum iam testes iurassent coram inquisitoribus, vel dicatur, quod sit speciale in crimine hæresis, sicut multa alia. Item adde, quod vbi agitur de crimine in modum exceptionis, potest committi examinatio testium. Ita dicit Pe. de Anc. in c. præsentium, §. testes, in prin. de test. in 6. item vide quod no. Arc. in d. c. præsentium, §. testes in vl. col. ver. quæro post Io. And. Item adde, quod papa indistincte potest committere examinationem testium in causa criminali. Ita determinat Spe. in tit. de test. §. nunc tractandum in 3. col. ver. in criminali vero. arg. c. ille gladium, 33. q. 4. dicit tamen, quod quando papa tradit articulos delegato, iniungat ei sub interminatione diuini iudicij, & sub periculo animæ iux, quod debeat bene & legaliter, super quolibet ar. secundum ipsam interlocutoriam examinare. & adde hic Lap. alle. 46. An autem in causa criminali possit delegari receptio testium, vel in alia causa speciali, vide tex. in c. significauit. de of. or. & quod ibi no. Adde, quod in causa criminali non potest delegari examinatio testium, Ro. fi. in. fuis. fol. 12. An examinatio testiū possit committi, & qualiter committatur, maxime in criminalibus. Et an iudici alterius territorij, & an debeat pars aduersa moneri, & citari ad comparendum coram iudice, cui committitur talis examinatio: & de forma faciendi talem commissionem, vide Bald. Salic. & Doc. in l. iudices. C. de fi. instru. & in auth. apud eloquentissimum. eo. ti. & vide Bart. in l. cum ab initio. ff. quemad. test. ape. & vide omnino Ang. in Auth. de test. in §. & quoniā 2. & vide Innocen. in c. quoniam contra, de prob. & in c. cum Bertoldus, de re iudi. & in c. 2. de iureiur. & vide omnino per d. Car. in cle. 1. in 6. quæstio. de offi. del. Ant. Fran.

SVMMARIVM.

1 *Testis nolens comparere, potest suspendi, deponi, & excommunicari, & iudex potest incipere ab excommunicatione.*
2 *Iudex potest in primo præcepto imponere mulctam contumaci.*
3 *An requiratur vna citatio, an duplex, an triplex, ad hoc, vt iudex possit mulctare.*
4 *Citatus ad certum tempus hora diei non expressa, debet tali hora comparere, vt possit explere officium suum.*
5 *Citatus certo die ad faciendum electionem, debet mane comparere.*
6 *Iudex excommunicauit testes non comparentes in termino præfixo, & testes in dicto termino fuerunt impediti, nunquid sint excommunicati.*

CAP. II.

Vm super. Per excommunicationis, suspensionis, & depositionis sniā cogendi sunt testes. Vel summa generalius sic. Vbi testimoniū est necessariū, compellendi sunt testes ad illud ferendum, ēt per suspensionis, excommunicationis, & depositionis sententiā. h. d. Tria facit. Primo præcipit. Secundo punit contemnentē. Tertio aggrauat. Secunda ibi. Si vero. Tertia ibi. Et si. Casus liter. Mandat papa quibusdā presbyteris, quatenus ad p̄sentiā suā accedant, perhibituri testimoniū veritati sup cā, quæ vertitur inter episcopum prænestinum, & Abbatē Sublacensem. Si vero non venerint, sciant se ab officio, & bñficio suspensos. & si nec venerint, excōicationis sententiam poterūt formidare. Ber. No. 1. q. vbi testimoniū est necessarium, non p̄mittitur monitio, sed à principio p̄t testib. mandari, vt veniant, ēt si sint præsbyteri, vt hic, iūcta suprascriptione. Et no. q. testes possunt compelli ire ad curiam Romanā de longinquis partibus, expensis tū producentis, vt in c. statutum, prope fi. de reser.

1 li. 6. & 4. q. 3. c. si teste. §. venturis. † No. bonam practicā procedē di ꝫ testem, vel alium absentem, vt in eadem citationis litera, si non venerit in termino præfixo, fulminetur suspēsio. & si intra alium terminum non venerit, eadem litera præfixa feratur excōicatio, si nō venerit in tertio, comminetur depositionem. Et sic vī Host. intelligere literam. & hic intellectus est verus in se, licet ex litera aperte non colligatur, q hic fuisset lata excōicatio, sed potius innuitur, q solum comminata. Credo tū, q quilibet terminus debeat esse peremptorius, alias non deberet fieri suspensio, vel excōicatio. ad hoc, c. sacro. de senten. excom. & q no. Inno. in c. j. de excess. prel. vide practicam per tex. iuncta gl. in c. constitutionem, de senten. excom. li. 6. Et ex hoc, & ex tex. innuitur iudicem debere vltimo loco reseruare excōicationē, & prius incipere à suspensione, q est f'm do. Ant. contra practicos nostri temporis, qui incontinenti incipiunt ab excommunicatione. Ego dico, q licet cæteris paribus hoc sit honestū, nō tū necessarium. Iudex enim p̄t incipere ab illa, quæ magis timetur, vt in c. quoniam, in fi. vt lit. non contest. & in c. 1. de iud. vbi pro prima contumacia fuit lata excōicatio. Vnde alibi dicit gl. q quælibet minima contumacia, est excōmunicatione digna. & q tanto maior est, quanto ex minori re surgit. ita dicit gl. no.

2 in c. duo sunt. 96. di. vide bo. tex. in c. tuæ, vt li. non conte. † No.

3 & tene menti, q iudex a potest in primo p̄cepto apponere mulctam nō parenti. Et facit, q iudex possit præcipere aliquid sub certa pena. de quo vide per Spe. in ti. de sen. prola. §. 2. versic. sed nunquid iudex. Et ibi videtur concludere, q sic, si euidenter p̄sumit contumaciam. Et idem deberet obseruari in excommunicationis prolatione, vt probatur in c. Romana. §. caueant, de senten. excom. li. 6. sed pp viarum distantiam, cum sit difficile geminari præcepta, satis poterit obseruari prima vice, quod hic dicitur. Nam ex causa rationabili, potest pro futuris culpis sub conditione excōicatio ferri, vt ibi. Scēo facit, q post primaciā possit iudex sine noua citatione infligere mulctā, de quo dic,

3 vt plene dixi in c. j. de iud. † Opp. contra hoc, & contra tex. videtur enim q ex prima contumacia non possit iudex mulctare, iuxta no. in c. 2. de proc. Vinc. dicit, q isti puniuntur, quia hoc fuit in citatione expressum. No. hanc solu. ex qua innuitur, q si iudex præcipit simpliciter aliquid fieri, non debet illico infligere mulctam non parenti, sed geminare præceptum. Sed credo posse dici tres citationes requiri ad causam principiandam, & sic loquitur l. ad peremptorium. ff. de iud. & no. per Innocin c. ad petitionem, de accu. Sed vbi fit præceptum aliud, vt hic, nō est opus geminare citationem. arg. in l. 1. ff. si quis ius di. non obtempe. primum tamen æquius. No. tū ex dicto Vin. q iudex licite exprimit pœnam ex prima contumacia. facit pro allegato dicto Spe. Opp. videtur enim q hæc citatio nō arctabat, cū esset sine termino. Gl. j. metu contrarij supplet, q hic fuit terminus constitutus, & q isti debebant comparere ea hora, qua possent expedire officium, ad quod erant vocati. Dic, q etiam sine

b certo termino valeret citatio. b & intelligitur, vt citatus veniat,

4 quam citius potest, vt plene dicam in c. cum parati, de app. † Secundo collige ex glo. q citatus ad certum terminum, hora dici non expressa, tenetur comparere tali hora, q possit explere officium, seu negocium, ad quod citatur. Et facit quod in simili

5 no. Innoc. in c. cum nobis, de elec. vbi dicit, q citatus, vt comparet, certa die ad electionem faciendā, dēt comparere de mane, quia tali tpe fit electio pp Missam Spiritussancti. Hinc Vnc. in secunda solutione dicit hic, q dēt venire tali tpe citatus pro testimonio ferēdo, q deponat iciunus. 22. q. 5. c. honestum. & sup. titu. prox. c. 1. Vel, f'm eum in prima solutione, satis est, q ex die iuret. Nam pro actu depositionis p̄t testis teneri per ij. dies, vt l. pen C. de testa. Cōclude ergo, q citatus ad certū diem sine hora dēt comparere tali hora, qua expedire posset id, pp q videatur. In dubio satis est, q veniat ante noctis tenebras, quia tūc dies sibi cedit, de quo in c. consuluit, de offi. deleg. & c. cum nobis. Op. 3. de c. cum non ab homine, sup. de iud. vbi fit primo depositio, & postea excōicatio, & hic econtra. Sol. gl. 2. q ibi sufficit, cedit, vbi processus fundatur super contumacia. nam tunc inducitur a mitiori pena. ꝫrium, q cedit, vbi fundatur super crimine & dic vt ibi plenius no. Gl. 3. colligit, q in vna citatione possunt fieri plures citationes, de hoc dic, vt leg. & no. in c. constituit quæstionem quotidianam. Iudex excommunicauit testes,

6 nem, ad quod sup. remisi. † Gl. fi. in prin. est facilis, postea formauit quæstionem quotidianam. Iudex excommunicauit testes, nisi comparerent in termino præfixo, in termino testes fuerūt

c impediti, quæritur nunquid sint excommunicati. c Conclusio, q quoad Deum nō sunt excommunicati, tū quoad Ecclesiam sic. tamen docto de impedimento absoluentur sine difficultate. Idem tenet gl. in c. vno. 3. q. 5. super verbo, occurrerit. Sed attende, quia contra istam gl. videtur esse communem. Nec obst. si dicatur hanc sententiam continere intolerabilem errorem, quia, vt dicit Inno. in d. c. P. & G. hic error non est patens ex verbis sententiæ, licet ex mente sit reducibilis ad errorem, talis autem error non inducit nullitatem sententiæ, vt ibi no. Ego in hac quæstione soleo sic distinguere, q aut ex tenore sententiæ apparet, q iudex voluit omnino ligare non comparentem in termino, siue esset impeditus, siue non, & talis sententia non tenet, tanquam continens errorem intolerabilem, de sen. excom. c. per tuas. Aut non constat ex tenore sententiæ, quia iudex simpliciter excommunicauit non comparentem in termino, & aut ex aliquibus verbis potest iudicis mens deprehendi, vt quia dixit, si contempseris, vel si distuleris in termino comparere; & non erit excommunicatus, quia qui non potest, non contemnit, nec differt, vt no. glo. in c. quā sit, de elect. lib. 6. in ver. distulerit. Aut non potest deprehendi, & tunc non est, excommunicatus quo ad Deum, ex quo non deliquit, de re iud. c. 1. lib. 6. Sed quia quoad ecclesiam excommunicatio iniusta, ligat maxime, quando est apparenter iniusta, poterit fieri absolutio saltem ad cautelam. Plus tamen in subtilitate placet opi. Hosti. & Spec. vt dato, & probato impedimento facti, nulla indigeat absolutione, quia non videtur verisimile, quod iudex voluerit eum ligare. argumen. c. vt nostrum prodeat, vt ecce. benefi. Et per hæc puto idem dicendum in sententia Papę, & fortius, quia sententia hoc casu nō infringitur ex defectu potestatis, sed potius voluntatis, quæ voluntas potius debet præsumi in Papa, tanquam iustior, quam in alio, argum. 40. dist. c. 1. facit c. in causis, de re iud. Ad §. idem, allegatum per Io. And. potest responderi, q loquitur, quando excommunicatus allegabat impedimentum, sed non probabat, tunc à principio absoluitur prestita cautione, vel ille volebat p̄tendere de nullitate, facit c. cum olim, de re iudi. vbi sententia Papæ interlocutoria decernitur nulla, si ex circunstantiis appareat eum fuisse circumuentum, vel immemorem.

SVMMARIVM.

1 *Notorium non inficitur, licet pars aduersa negauerit factum.*
2 *Testis non cogitur ferre testimonium in criminalibus, nisi à parte aduersa subtrahatur.*
3 *Testes de iure ciuili indistincte cogendi sunt.*
4 *Testes præsumuntur timore aduersæ partis nolle testificari, quando requisiti nolunt testificari.*

Cui incumbit onus probandi, cum quis dicit quod per alios testes probari nō possit, nisi per illos, quos adducit.

CAP. III.

Vper eo. Testis, qui timore aduersę partis se subtrahit, testificari compellitur. Ad de. tiam in criminali, secundum communem intellectum, vt sic aliquid addat ad c. 1. sup. co. & c. dilector. inf. eo. In prima decisa consultatio: In secunda respōsio, ibi. Consultationi. In quo distinguit, & secundū membrū prosequitur ibi. Verum. cuius respōsio moderatur ibi, Nisi. Demum quærentem instruit ibi. Licet. Casus literalis. Aliquis conuenitur de aliquo facto coram iudice, ille factum negat: quæritur, an illi, qui interfuerunt negocio, cogendi sint ferre testimonium veritati? Respōdet Papa, si factum notorium est, nō sunt necessarii testes, cum talia probationem, vel ordinem iudiciarium non requirant. Si vero non est notorium, q is, qui conuenitur, factum negauerit testes qui interfuerunt, monendi sunt, non cogēdi, nisi forte timore aduersę partis, à ferendo testimonio reuocentur. De iuris rigore tamen indistincte sunt cogendi. B. No. notorium non indiget testib. hoc intellihe prout plene no. in c. vestra, de cohab. cler. & mulie. & 2. q. 1. c. manifesta.

1 Not. 2. q in facto notorio non distinguitur, an neget pars, vel

2 confiteatur. Ex quo infero, q negatio partis [2] non inficit notorium, nec reddit rem dubiā, vt hic clare probatur, licet soleat ad hoc allegari dictum Inn. in c. tua, de cohab. cle. No. 3. q in facto notorio per negationem partis res efficit dubia, vnde deue

3 tari oportet ad instructionem causæ. † Nota bonam limitationem ad iura, quæ dicunt, q in criminalib. testes non compelluntur. Non enim procedit, quādo timore aduersę partis se sub trahunt. Nam tunc in odium partis compellūtur, vt hic. Et idē dicit Inn. si aliter malitiose per partem aduersam a testimonio retrahantur, inf. c. prox. Et idem cōiter Doct. quod placet eadē ratione. Secus dicit Abb. si amore partis se subtrahunt. Nam ista licentia nullam mentionem facit de amore. quod no. sed tunc cōpelluntur, deficientib. aliis probationib. vt dixi supra c. 1. Et q ista procedat in criminalib. tenent cōiter Doct. quia loquitur de notorio. & cōiter delicta, & non ꝯctus sunt notoria, ad quod no. Inno. in c. tua, præalleg. & probatur hoc procedere in criminalib. etiam, inf. cap. proxim. No. ibi. Constiterit, q malitia partis non præsumitur ex eo, q testis in criali testificari nō vult,

3 sed oportet aliter probari. & vide quod sup. dixi in c. 1. † No. ibi. Passim, q de iure ciuili non fit distinctio in compulsione testiū inter causas ciuiles & criminales, & an res aliter probari possit vel ne: & an impediatur per aduersarium, vel non; sed indistincte possunt cōpelli: & notabis hoc, quia clare in ciuili iure hoc non probatur. Nam l. si quando. C. eo. tit. & auth. ibi posita, loq videntur in ciuili, sed idem videtur in criminali, vt hic. Videtur tamen, quòd primo monendi sint, vt sentit hic Hostien. ff. de tab. exhib. l. locum. §. exhibere. Gl. 2. quærit, nunquid saltem sententia sit necessaria in notorio. Et respondet, quod sic. Alii addunt etiam citationem. Ego remitto ad not. in d. cap. vestra.

4 & aliquid dicam in c. cum olim. de re iud. † Glo. fi. quærit, quomodo constabit, q timore aduersæ partis se subtrahunt. Respōdet, hoc præsumi eo ipso, q requisiti testificari nolunt. no. glo. & eam allegaui supra c. 1. & declara & restringe, prout ibi dixi. Sed Ioan. And. post antiquos formatur hic vtilem quęstionem, cui incumbat onus probandi, quod veritas aliter probari non

b possit. b Et vt clarius intelligas vtilitatem huius quæstionis, scire debes, quod vt concluſi supra c. 1. priuilegiati non compelluntur, nisi quando veritas, aliter probari non potest, & idem in criminalibus regulariter. Pone nunc in terminis partem dicere rem aliter probari non posse, nisi per illos testes, quos adducit, testes dicunt oppositum, quis habebit hoc probare? Allegatur contra actorem primo, q ipse probet, quia ipse dicit, ergo &c. de renunc. c. super hoc. Nam si diceremus, q testi incūberet onus probandi, effet res in magno circuitu, si quilibet testis haberet hoc probare. In contrarium allegatur, quia qui dicit per alium rem posse liquere, excipit, probet ergo ipse. ff. de prob. l. in exceptionibus. & l. ff. de excep. facit c. cum ecclesia. de causa poss. & proprie. & sic transit Ioan. And. Putat do. Ant. quod in ciuili onus probandi incumbat testi, quia fundata est præsumptiue intentio producētis nisi testis sit priuilegiatus. In criminalibus vero probet actor, quia oportet actorem ostendere causam compellendi, quod satis placet. Et credo posse dici, quod vtroque casu staretur iuramento ipsius testis, an res per alios possit probari, quia sicut producēs submittit se super principali iuramento ipsius testis, ita debet se submittere super isto præambulo. facit quod in simili no. in c. dilecto. 3. tit. proxi. Itē posset capi media via, vt iudex summarie iformaretse sup hoc.

ADDITIONES.

1 Negatio partis. An & quando per negationem res efficiatur dubia, uide Barto. in l. 4. C. de procur. ubi Do. Ias. colum. fi. & quod in notorio negatiua non faciat rem dubiam, uoluit idem Ias. in l. post rem. ff. de transact. Sebastianus Sapia.

b Non possit. Vide hanc q. in terminis positam, & decisam per Lanf. sæpe alleg. c. quoniam, & §. testium depositiones. num. 28 uer. sed modo stat difficultas. sup. de probat. Zac.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione instrumentorum, an veniant testes.*
2 *Conflito de malitia subtractoris, testis est etiā super causa examinandus.*
3 *Propter malitiam subtractoris, testis etiam in criminali est cogendus.*

CAP. IIII.

a Perueni. Compellitur testis a illius fraudem detegere, qui aduersario probationis copiā subtrahit. Sic communiter summatur: sed ego summo notabilius secundum vnum, & communem, intellectum. Compelluntur testes, etiam in criminali causa, quos accusatus malitiose accusatori subtraxit. hoc dicit. communis diuisio. secunda ibi: Nos. Casus literal. Quidam nomine I. de S. Laurentio, accusatus coram iudice suo de simonia, & adulterio, adstrinxit per iuramentum quendam, qui contra eum ducendus erat in testimonium, quod contra ipsum non deponeret, dubitauit iudex qualiter aduersus eum sit procedendum, & an testis ille sit cogendus ad testimonium proferēdum, quęsiuit a Papa quid iuris sit. Papa considerans, q nemo debet aduersario instrumenta subtrahere, quorum appellatione testes continentur, & q ille, qui hoc facit, & qui parem copiam aduocationis subtrahit aduersario suo, iniquā a se litem foueri ostendit. Respondet ipsum testem, compellendum esse ad detegendum commentum tantæ calliditatis & fraudis. Bernar. Not. 1. quod etiam in criminali non possunt testes constringi iuramēto, vt non deponant. ad idem capit. constitutis, sup. tit. prox. Est enim contra bonos mores inducere aliquos ad tacendum veritatem, cum expediat reipubli. peccata nocentium esse nota, vt in l. eum, qui nocentem. ff. de iniu. & cap. vt famæ, de senten. excommunicatio. vnde licet aliter testes non compellantur, tamen

ADDITIO.

2 Testis. Sed qualiter compelluntur testes de iure ciuili, ex quo non possunt imponi istæ pœnæ, dic, q compelluntur captis pignoribus. Ita dicit glo. in l. si quando. C. de testi. Sed de hoc uide Spec. in tit. de testium compulsione. uer. sed qualiter coguntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

men malum est eos iuramento ad testificandum constringere. & hoc probat tex.versic.nemo debet. & clarius prælallega.cap.
1 constitutis. † Not. 2. a quod appellatione instrumentorum, ve-
a hiunt testes. Nam instruunt causam, merito appellari possunt instrumenta: ad idem l.i.ff. de fide instrumento. & capit. forus. infra de verborum significatio. quod procedit in lata significatione, secus vbi materia esset stricta, cum aliud instrumenta sint, aliud testes. Vñ videmus, quod post publicõnem attestationum, possunt instrumenta produci: testes vero non, vt in cap.
b cum dilectus, de fide instrumen. Ex hoc b infertur, quod si datur terminus ad productionem instrumentorum non possunt pro
c duci testes. c facit l. testium. C. eodem titu. & vide Specu. in tit. de dilat. §. videndum, versic. item not. vbi hoc tenet, & Pet. hic. Sunc enim hæc diuersa, vt in capit. cum Ioannes, de fide instrumento. & in capit. forte, in fin. 24. quæstio. 4. No. eum puniendum, qui probat ones, & aduocatos aduersario subtrahit. con-
a cor. d. capit. constitutis. † Quæro nunquid testis iste, qui iurauit non testificari compellatur ad proponendum super principali, an super malitiosa subtractione, seu inductione facta per aduersarium. Gl. fi. ponit tres opiniones. Prima, q debet seruare iurm deponendo duntaxat super fraude: sed fraude manifestata, hñ pro producto. No. q isti solum sentiunt, vt habeatur pro producto, & sic, si haberet alium testem in cã, obtineret. Sed hoc placet Vin. sed forte secundum eum deferetur iuramentũ in supplementum probationis, de proc. c. ex insinuatione: quasi sentiat, q non debet haberi ex toto pro producto. & dixit hic Phi. q licet ex hac subtractione oriatur suspicio contra subtrahentem, q iniquam causam foueat, nõ tamen ex hoc debet perde-
d re causam, d si iustitiam fouet, quod nota. Tu in hoc vide quod plene dixi in d.c. constitutis. & dic, vt ibi. Secunda opi. est, q ẽt super principali debet compelli ad deponendum. Tertia opi. gl. vt non compellantur deponere super principali, per c. dilectorum. inf. eo. sed super fraude sic, qua manifestata, denunciabitur iuramento non teneri, & postea si solucrit, poterit depo-
n re super principali. Ego dico tenendo secundã opin. q compellatur super vtroque, prius tamen debet constare de malitia subtractoris, & hoc in odium fraudulenti. quod multum bene probat hæc litera, & sic intelexit hoc c. sup. Inno. c. proxi. Nam detegit commentum, deponendo super ipso crimine. De iuramento non est dubium, q ipsos testes non stringit, tanquam ꝺ bonos mores præstitum, vt prædixi, & probatur in d.c. constitu-
4 tis. & quod ibi dixi tetigi etiã in c. intimauit. sup. tit. prox. †
4 Sed hoc c. etiam inducit de nouo, vt testes compellantur in criminali propter malitiam partis, vbi alias non compellerentur. & tetigi in c. 1. ꝺ. eo. vbi compelluntur in criminali, si timore aduersę partis se subtrahunt. Fortius hoc dicendũ si ex aduersarii malitia hoc contingit, de confir. vti. vel inuti. c. cum dilecta, & hæc bene notab.

ADDITIONES.

a No. 2. Ad hoc vide Bar. plene in l. in fraudẽ §. neque. ff. de iu. fis. in ver. fi. Sed appellatione tekium iam non comprehenduntur instrumenta, ut est text. in cle. sæpe, ver. eo saluo, de ver. sig.
Dicas circa hoc, an ap. testium veniant instrumenta, quod licet testes, & instrumenta, parem vim habeant l. in exercendis. C. de fide instr. dicas hoc verum, nisi in probatione facti antiqui, & facti perplexi, & dubii, ut per Spec. in tit. de prob. in §. 3. Et etiam, quando scriptura esset de substantia actus. de quo vide per Bal. in l. 2. C. si mi. le. ma. di. Et per Docto. in l. emptor, in §. Lucius, ff. de pact. & in l. optimam. C. de contrahen. & committen. stipu. & vide per Spec. in ti. de instrumẽ. edi. in §. 3. restat, ver. fed si alii. Et cõclude, quod quando producuntur ab eadem parte, æquiparantur, secus autem si procederent à diuersa parte, & adinuicem contradicerent. de quo vide per Cy. Bal. & Doct. in l. si quis decurio. C. de fal. & per do. Abb. & alios in c. cũ Ioannes, inf. de fi. instr. Ant. Fran.
b Ex hoc. Si statutus est terminus ad producenda instra, poterunt produci testes. quod intelligit uerum hic Imo. quando est statutus post publicatas attestationes, secus si ante. Sed vide Bal. in l. si ex falsis. C. de transact. & ponit hic Pet. de Anch. si statutum imponit fabricanti falsum instrumentum pœnam, ao habeat locum in corrumpente testes. Et determinat, quod non, de quo per But. & Sal. in l. 1. ff. de fide instr. & per Imo. in rubr. inf. tit. proxi. sit et utrum appellatione documentorum, contineantur testes. Vide text. in l. Celsus. ff. de testi gl. in ver. alibi, in c. cupientes. §. ad hoc, de elect. in 6. & gl. in c. coram, de in integ. restit. Quid autem contineatur appellatione documentorum, uide bo. tex. in c. plerumque. 2. q. 7. & quod no. D. Ant. in c. quoniam. contra in 24. colum. de proba. uide Bal. in l. pen. C. de transa. Item adde, quod cũ eo, quod dicit hic Imo. de testib. publicatis, ut sup. retuli, in terminis concor. Do. in c. eos, in prin. 3. colum. de sent. excommu. in 6. Item an delegatus datus ad recipiendum testes, & instrumenta, possit recipere confessiones partium. uide plenis. per Do. post do. de Rot. in c. præsentium. §. testes, in 2. col. de test. lib. 6.
c Produci testes. Vide Rot. dec. 28. ubi vult, quod post conclusionem in cã non possint produci testes, licet possint produci instrumenta. Refert Ias. in rep. l. admonendi, col. 35. ff. de iureiur. uide etiam Fely. in c. cum dilectus. inf. de fide instrum. Seb. Sab.
d Cãm-Sed quod imo hoc casu debeat perdere causam, tenet Inno. in c. intimauit, de testib. refert, & sequitur Ang. in l. 1. in §. si reus, ff. de eo, per quẽ fac. est. Et si quis lacerat instrumentum aduersę partis, utrum debeat perdere causam, & qua pœna debeat puniri, uide per do. Ant. post Io. And. in c. accepimus. inf. de fide instrum. & uide quod ibi no. Et an ille, qui corrumpit testes aduersarii, vel contrahit inimicitias, uel subtrahit copiam probandi ad uersario, ex hoc solo debeat perdere causam, uide per do Ant. post gl. in cum causam, il 1. in 22. col. sup. tit. 1. & uide gl. fing. in uersi. coꝛpella, in d. c. cum causam. Item adde hic, quod no. in l. si de possessione. C. de proba. & quod no. Bal. in l. §. ille casus. C. de la. li. tollen. & uide de hoc not. per Bal. in c. intimauit. sup. tit. 1.
An subtrahens probationes aduersario, puta corrumpendo testes, debeat perdere causam, uide Cyn. in l. prouidendum. C. de postul. & Ang. in l. siats aperte. C. de fal. & Bar. in l. fal. in fi. C. si ex fal. instr. ubi dicunt, quod perdit causam, & punitur etiam pari pœna cum ipso teste falso, de quo uide Spec. in tit. de teste, in §. 1. in uer. quid si is, qui tulit testimonium. Et eodem modo dicas de corrumpente notarium actoris, ut debeat perdere causam, ut in l. in fraudem, §. quoties, ff. de iur. fisc. & in l. si quis obrepserit, ff. de fal. & uide Bal. in l. fin in 1. col. C. de pœna iudi. qui male iudi. & uide Bar. in l. 1. in §. sed &, ff. de calum. ubi etiam dicit quod corrumpens aduocatum partis aduersæ nõ perdit causam, quamuis teneatur parti ad interesse. Quid autem de corrumpente arbitrum. Vide gloss. in laudenales, C. quando prouo. non est necess. & habetur per Cynum in l. sed & si in seruum, in §. fin. & alii. ff. de arbitris & late habetur per Lanfran. in tracta. de arb. in 14. colum. Ant. Franc.

SVMMARIVM.

1 *Testis reddens causam scientiæ, quia fuit præsens. probat.*
2 *Multæ lecturæ ad textum nostrum.*

CAP. V.

PEruenit. Super probanda iniuria clerico illata, cogendi sunt testes. Ego summo generalius, secundum aliam lect. notabiliorem sic. Si res aliter probari non potest, etiam in causa criminali, compellendi sunt testes. Communis diuisio. Secunda ibi. Consultationi. Casus literal. Laici frequenter enormem, & intolerabilem iniuriam inferunt clericis multis præsentibus, & videntib. Iniuriantes in causam tracti, negant se tale facinus commisisse, clericus per illos, qui præsentes erant desiderat sua intentionem probare, sed illi nolunt testimonium perhibere, quæsitum fuit Papa, quid iuris esset, & ipse respondet, dubitãte, q hi, qui pro ecclesiasticis testificari recusant, si aliter veritas haberi non potest, ad illud per censuram ecclesiasticam co-
1 pellendi sunt. B. No. 1. ibi, Multis adstantibus, & videntib. q testis in reddendo causam sui dicti, non sufficit, a q dicat se fuisse
a præsentem, nisi etiam dicat se vidisse, quod tamen non est ve-
b rum, quia non dicitur quis actui præsens, nisi etiã intellexerit quid ibi ageretur, vt l. coram. ff. de ver. sig. & l. diem proferre. & coram, ff. de ar. leg. & no. in c. eorum. n. q. 3. vide Io. An. in c. presentium, de test lib. 6. Ad istum tex. dic, quod verbum, adstantibus, largo modo capitur pro his, qui exhibent corpus, & nõ tam corporeum, quod non est sic capiendum, quando à principio testis dixit se scire. No. 2. clericum posse conuenire laicum qui iniuriam corporalem sibi intulit, etiam coram iudice ecclesiastico. Pro hoc c. cum sit generale, & quod ibi no. de foro competen. & quod est plus, laici ad testimonium adduci possunt, & per censuram ecclesiasticam ad testificãdum compelli. † Oppo. & videtur, quod cum hæc causa esset criminalis, non debebant testes compelli, infra eod. capitu. dilectorum. Glo. hic ponit duas lect. ad tex. Primo fatendo contrarium, & ad hoc respondet, quod potius probat cõtrarium. Nam cum Papa fuerit consultus de iniuria, & ipse respondeat, quod in rebus ecclesiasticis compelluntur testes, dat directe intelligendum, quod super iniuria non compelluntur. Secũdus intellectus est, quod hic Papa satis respondeat ad quæsitum, quia profecutio iniuriæ clerici, satis potest ratione personæ dici res ecclesiastica, fed debet intelligi, quod agebatur ciuiliter de iniuria pro suo interesse, puta ad impensas factas, & operas amissas & hanc lectu-
ram videntur tenere Pet. & Abb. Tertiam lectu. sentit Ale. quam videtur intelligere, quando testes gratia vel odio se subtrahunt, & tunc ad text. in ver. clerico. supple, maxime. Quartam lecturam ponit hic Innocen. quod hoc sit introductum in fauorem clericorum, & ne laicorũ iniuria remaneat impunita. Ego pono quintam lecturam, quam ad istum tex. sentit Innocen. in eodem. cap. 1. post principium, quod loquitur quãdo agitur criminaliter, & aliæ probationes desunt. Tunc enim ne crimina remaneant impunita, compelluntur testes, & pro hoc tex. ibi. Si aliter veritas, &c. & ad tex. ibi: De reb. eccl. supple, maxime, quia idem in aliis, sed maxime in istis, de quibus quærebat, & secundum hanc lecturam habes hic casum notabilem.

ADDITIONES.

a Non sufficit. Vide Bal. renentem contrarium in l. testium, col. 4. C. de testib. dicit, qd quando testis adducit rõnem, scio quia præsens fui, subintelligitur. & intellexi. Et si dicatur, quod põtesse præsens, & non intelligere. respondet Bal. quod hoc non potest esse, quia contrarium asseueraret. & sequitur Fely. alia adducens in rub. procemii Gregoriani, col. pen. ver. Item in quantum dicit do. Abb. Seb. Sap.
b Nisi etiam intellexerit. Adde Ant. Corse. sing. 360. inf. in uer. minor. quod ex aliis remiss. allegaui in apost. ad istũ. sup. in proœ. post Berian. compositum. in uer. sine eo, quod legan. Zac.

SVMMARIVM.

1 *Testes in causis spiritualibus sunt cogendi.*
2 *Causa consanguinitatis quando dicatur spiritualis.*

CAP. VI.

GOeterum. Super consanguinitate probanda cogendi sunt testes. Sed mihi nõ placet hoc summarium, quia si bene ponderatur finis c. nullum speciale ponit in consanguinitate probanda, cum exigat, quod odio, gratia, &c. Ideo potest summari, prout summaui. c. 1. supra eodem. Casus literalis apparet ex tex. Nor.
1 quod consuetudo potest concurrere cum iure communi. † Secundo no. secundum Inno. in spiritualibus causis testes esse cogendos, & notabis bene hoc dictum, quia vult extendere istũ tex. ex identitate rationis ad omnes causas spirituales. Dicit Io. And. quod hoc dictum procederet, si hic ageretur de consanguinitate probanda ad matrimonium coniungendum, vel di-
e iungendum. † Si autem quæratur de cõsanguinitate ad succedionem seu tutelam deferẽdam, vel iudicem recusandum, vel his similes, tunc cessat hoc dictum. quasi dicat, quod tunc non esset causa spiritualis, & per consequens nõ recte extenderetur ad causas spirituales. Ego dico quod etiam si ad primum effectum fuisset hic actum, non tamen colligitur hoc dictum Inn. quia si bene tex. ponderetur, non dicitur simpliciter hic testes in causa esse cogendos, sed loquitur conditionaliter, sicut fecit in c. 1. sup. eo. & in alijs iuribus, scilicet gratia, vel odio, &c. & sic nullum speciale in effectu inducitur hic sed de consanguinitate mentionem fecit, quia sic fuit in facto quæsitum. No. tamen glo. 3. quæ dicit, quod eo ipso, quod se subtrahit, præsumitur, quod odio, sed intellige, prout latius dixi. sup. in c. 1. Vltimo no. glo. fi. in quantum ad id, quod dicitur de odio, exẽditur etiam ad odium iuramenti, vt sunt multi, qui habent solum iuramentum odio. Secus dic, vbi facerent ob reuerentiam, sicut multi boni viri religiosi, vt dixi in c. sup. eo. & facit c. nuper. sup. ti. pxi.

SVMMARIVM.

1 *Capitulum sede vacante, vel quando præscripsit. potest cognoscere super causa matrimoniali. 2.*
3 *Testis, qui testificatus est in vna causa, non compellitur testificari coram alio iudice.*
4 *Testis incontinenti se corrigens, non habet docere de errore suo, & idem est in parte corrigente confessionem suam.*
5 *Testis synodalis, dicitur proprie denunciator.*
6 *Qui possunt denunciatores constituere.*
7 *Denunciatoribus an plene credatur.*
8 *Denunciator, an admittatur in testem in causa, quam denunciauit.*
9 *Denunciator non potest denunciare illas personas, contra quas non potest esse testis, vel illas non potest accusare.*
10 *Denunciator, an compellatur coram alio iudice deponere, vel denunciare.*
11 *Superior inhabilem assumens ad aliquod officium, an videatur cum eo dispensare de inhabilitate.*
12 *Testis quando dicatur corrigere dictum suum incontinenti, & quando incontinenti potest primo dicto addere.*
13 *Incontinenti, quid importet.*
14 *Quis dicatur sibi contradicere, quis variare, & quis vacillare.*

CAP VII.

PRæterea. Testis synodalis, qui coram ordinario super matrimonio depositum, non compellitur iurare super eodem coram delegato. hoc primo. Et propter superuenientem infamiam a testimonio repellitur. hoc secundo. Potest tamen, si errauit, in continenti, non ex interuallo, dictum suum corrigere. hoc tertio. ita communiter summatur. Et quia varijs modis ittelligitur, posset aliter summari. sed quia hæc summatio generalis potest conuenire cuilibet intellectui, transeo pro nunc cum communi summario. Nam ex inf. dicẽdis clare patebit intellꝰ. tres sunt partes, quæ per se patent. Casus lit. Cum Episcopus visitat parochiam suam, conuocato populo, facit aliquos honestiores de plebe iurare, quod ipsi diligenter inquirent, si aliqui consanguinei matrimonialiter sunt coniuncti, vel si aliqui tales coniungi velint, quia denunciabunt Episcopo, vel eius misso. Testes isti dicuntur synodales, de quibus legitur. 35. q. 6. c. Episcopus in synodo. & hoc secundum consuetudinem alicuius loci, vt hic dicit. Quos tua ciuitas nuncupat synodales, secũdum hoc sic ponne eatum. Testes isti coram Episcopo, vel Capitulo semel tulerunt testimonium in aliqua causa. si illa causa postmodum per hinc ad aliquem delegatum super eadem causa, non debent compelli iterato iurare, dummodo delegatus veritatem aliter intelligere possit, nisi forte articulus nouæ quæstionis emergat. Secundo dicit, q si testes isti postquam in communi iurauerunt. infamiam contraxerunt, debent a perhibendo testimonio non remoueri. & si testes isti in suo testimonio errauerunt, sed non studiose, & incontinenti se correxerunt reprobari non debent, secus autem erit, si suæ correctioni interposuerunt interuallum. B. No. 1. quod quidam sunt testes publici, qui alio vocabulo dicuntur synodales & pro horũ intellectu scire debes, q quilibet Episcopus debet constituere in synodo sua aliquos viros idoneos per totã diœcesim: quos debet iuramento adstringere ad denunciandum sibi, vel per eum misso, quicquid perpenderint fieri ꝺ voluntatem Dei, & rotam Christianitatem, q pertineat ad iurisdictionem ecclesiasticam, vt habetur in c. Episcopus in synodo. 25. q. 6. Hinc appellantur synodales, quia constituebantur in synodo. publici vero, quia reipub. seruiũt, cuius interest, ne crimina remaneant impunita, de senten. excõi. c.
1 vt famæ. † No. 1. ibi. Vel tuo Capitulo, &c. quod Capitulum potest iudicare super causa matrimoniali, cõtra quod videtur tex. in c. accedentib. de exc. prel. & in c. 1. de consang. & affin. vbi dicitur, quod hoc pertinet ad dignitatem episcopalem, propter quod Docto. intelligunt istum tex. sede vacan. inf. de hære. c. ad abolend. vel quando hoc habeat consuetudo prescripta, & cõ-
2 cor. sup. titu. proxi c. Albericus. † No. bene hoc dictum, q Capitulum succedit sede vacante, etiam in cognitione causæ matri-
a monialis. Item, quod ex consuetudine præscripta a potest hoc spectare ad inferiorem Episcopo, licet Hostien. in hoc vltimo senserit contrarium in c. literas, ref. spo. Sed glos. ibi tenet primum, sed vide quod ibi dixi, tenendo primum dictum hic, &
3 idem Doct. sup. titu. proxi. c. Alber. † No. ex tex. secundum vnũ intellectum, arg. optimum, q ex quo quis semel tulit testimonium in vna cã, non dẽt iterum compelli ad testificandum coram alio iudice, nisi in defectum probationum, & hoc ne incurrat plures inimicitias, & forte ne incidat in ꝺrietatem, iuxta illud Salo. In multiloquio nõ effugies peccatum. Ex quo habes vnum casum, q recusando testificari, non præsumitur hoc facere odio, timore, &c. & sic limita q dixi in c. 1. sup. e. No. vlterius ar. bo. & quasi expressum, q ad denunciationẽ istorum testium synodalium, nõ fertur sententia condẽnatoria. Nam si sic esset, non oporteret, q iterum tanquam testes deponerẽt, sed primæ attestationes facerent fidem, cuius contrarium hic innuitur. Et hoc idem no. in c. nullus, §. aliqñ. 4. q. 4. & in l. ea quidem, C. de acc. & inf. latius dicam. No. ex secũda parte, in §. huiusmodi, q propter infamiam quis repellitur ab officio publico, vide tex. in c. inter dilectos, de excel. prel. & in reg. infamibus, de re. iur. libr. 6 Quod in notorio, vide Bart. in l eadem, ff. ad l. Iul. repe. Not. quod testis non potest ex interuallo corrigere dictum suum, & est in hoc valde no. & quotidie allegatur per legistas,
4 & canonist. † Item no. bene, & tene menti, quod si testis corrigit dictum suum incontinenti, non habet docere de errore, Idem puto in parte reuocante incontinenti confessionem suam, vide gl'o. no. in capi. apud. 32. q. 1. & in capi. cum in positionibus. de iurciuran. lib. 6. Et sic limita c. fina. de confes. & l. er-
b ror, b C. de iu. & fac. ign. Probo ratione. difficilius testis corrigit errorem suum, quam pars confessionem suam, & hoc propter timorem subornationis. arg. hic, iun. d. c. fi. Sed testis potest incontinenti, non docto de errore, ergo fortius pars, facit c. ex literis, & q ibi no. de diuor. & de pe. dist. 1. c. diuortium. Dicit tñ multum no. hic Innocen. circa dictum testis, q iudex debet diligenter attendere modum, & causam correctionis, inf. de acc.

c. cum

ADDITIONES.

a Ex consuetudine præscrip. Adde ad hoc Iano. late in c. literas, in prin. in gl. in ver. in tua, sup. de rest. spol. Zach.
Præscripta. Vide Abb. in cauditis, col. 6. in 6. no. inf. de præscr. vbi etiam Feli. & eund. in c. cum ex officii, col. 1. de præscri. & Cald. in consi. 1. sub titu. eo. de præscr. Seba. Sapia.
b No. diligenter ad limitationem l. error, &c. q quælibet erronea confessio, siue facta in iudicio, siue extra, potest absque aliqua alia probatione erroris reuocari, dummodo incõtinenti reuocetur; secus si ex interuallo. Sicut etiam testis potest incontinenti reuocare, vt est pul. gl. in uer. iusta, c. cũ in positionib. hic alle. per istum, quam sequuntur ibi Doct. no. Bal. ad literã in repe. Padua. l. edita, C. de eden. in pe. col. ver. sæpe accidit, q quis vult ei dare positio & idem Bal. in l. 1. in vlt. col. in versi. & no. quod interdum. C. de fur. Intellige tñ, quod confessio erronea pt incontinenti reuocari, vt fit singul. verum, nisi confessio erronea talis fuerit expresse acceptata per partẽ, tunc. n. non poterit amplius reuocari absq; probatione erroris. Ideo in practica cautela est, quod pars semper acceptet confessionem. Ita fin. determinat ad literam Bal. in l. Gallus, §. quidam recte, ff. de li. & posth. in 2. col. sequitur Lud. Ro. in l. 1. §. fi quis simpliciter, ff. de ver. obl. & do. Alex. de Imo. cõsi. incip. fere omnis vis istius consultationis, &c. refert, & seq. do. meus do. Ias. de May. in d. l. error, in 2. col. vbi mandat esse bene menti tenendum, quia est pulchra deci. Adde quando confessio erronea possit reuocari. Roconsi. 3 4 6. & 391.
Circa hoc, an & quando confessio non sit acceptata per partem, noceat, vel non. primo dicas, quod non acceptata nõ nocet. Ita. vbi per Cy. in 2. q. C. de confe. & ibi per Sal. in 15. opp. & vide Bal. in l. 4. C. de rep. hære. quod adeo verum est, vt non sufficiat dicere confessionem esse factam, parte præsente, nisi etiam dicatur, & acceptante, vt per Alex. in consi. 19. in 4. par. consi. & hĩ per Sal. in Iubemus, C. de lib. cau. & in l. generaliter, C. de non nu. pe. & vide gl. & Doct. in l. hominus, ff. de leg. j. vbi hĩ, quod cõfessio facta per partem, si fuit acceptata per aliquem pro absente, non nocet, de quo per Bar. in l. 1. C. de conf. & per do. Pau. in l. rale pactum, ff. de pact. & in consi. suo 81. Ant. Fran.
In eadem causa. Pondera hunc tex. vt ponderat do. Abb. in c. cum P. Manconella. inf. de accu. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

c. cum dilecti. Et nisi cognoscat eum probabiliter se posse corrigere, incidit in suspicionem, vel vacillationem. ff. de test. l. testibus. & eadem ratione, & per d.c. cum dilecti. Idem puto dicendum in parte confessionem suam incontinenti corrigente, & hæc bene no. Vlti. no. quem posse in eadem cā, a nedum in di-
a uersa, deponere pluries contra eundem, nec ex hoc præsumitur inimicus, vt sic hoc prætextu possit repelli. & quanquā iste text. loquatur in ciuili: tamen idem puto in criminali, cum isti testes, seu officiales constituantur principaliter ratione delicti euitandi, & per hoc vide bo. gl. 4. q. 5. c. si testes, §. item in criminali. & quod dixi in c. fraternitatis, sup. tit. proxi. hoc dico pro-
5 pter no. in c. meminimus, de acc. † Opp. antequam descendam ad gl. vt declarem naturam istorum testium synodalium, qui hodie, vt plurimum, constituuntur in partibus Tusciæ, per potestates seculares in qualibet vicinia: videtur enim q isti nō debeant dici testes, cum iurent in absentia partium, contra c. 2. sup. tit. prox. Sol. Inno. vt arbitror metu contrarij, q isti non repræsentant proprie officium testium, sed officialium denūciatorum, alle. ad hoc. C. de acc. l. ea, quidem & ff. de reb. eo. qui sub tu. l. magis puto, §. non passim, ver. eius officio, & sic communiter transeunt hic Doct. Ego latius attingens hanc materiā post Bar. in l. diuus. ff. de custo. reo. dico, q proprie iste talis denūciator non est accusator: hinc est, q in denunciatione, seu denunciationis prosecutione non inscribit se ad pœnam talionis, vt in l. ea quidem, C. de accu. & in c. super his, de acc. Nec est proprie testis: patet ex eo, quia iurat prius absente parte. Item si esset testis, non produceretur iterum, vt testis, coram delegato, sed sufficeret attestatio habita coram ordinario, ad hoc c. fin. de prob. & c. cum cām, sup. tit. proxi. sed est potius denūciator hūs officium publ. ad denunciandum, & potest subijci iuribus disponentibus de denunciatore, seu denunciatione, quia trahitur ad illorum naturam nisi quatenus habeat officium de publico,
6 quod ex multis sentit Bar. in d. l. Diuus. † Et de isto denunciatore quæro de pluribus. Primo, quis possit tales denunciatores p̄stituere? Dicit Bar. in d. l. Diuus, q quilibet iudex vel vniuersitas, quæ habet merum, vel mistum imperium, ad hoc l. §. quies, ff. de off. præfc. vr. & d. l. ea quidem. Ex quo infero, quod licet cap. Episcopus in synodo. 35. q. 6. dicat Episcopum constituere in synodo tales denunciatores, nihilominus constituere potest extra synodum prout, & idem in legato Papæ, argum. in cap. 2. de offic. leg. lib. 6. Et idem in quolibet ecclesiastico iudice habente ex iure communi, vel speciali, merum, aut mistum imperiū. Nam isti constituuntur quasi ad coadiuuandum officium iu-
7 dicis, vt in d. §. quies, quod no. † Secundo quæro, an istis denunciatoribus plene credatur: Gl. in d. l. ea quidē, dicit, q sic si denuncient notoria, si vero aliud crimen, non creditur eisnisi probēt, alleg. l. curiosi, C. de curio. & statu. lib. 12. Sed glo. apertissime tenet contrarium in d. l. ea quidem, C. de acc. debet enim saltem probari notorium, & idem gl. sentit in d. l. decurio. Cy. in d. l. ea quidem, multas recitat opi. sed tandem breuiter ipse cōcludit, q huic officiali, seu nūcio creditur de facto suo sibi commisso. Puta, si dicit se aliquem citasse, vel fecisse aliquid ex mādato iudicis, & sic intelligit omnia iura, quæ vīr cōtraria. Sed si refert maleficiū alterius, sibi non creditur, nisi probet, vt in d. l. Diuus, & l. curiosi. Bar. in l. 1. §. quies, ff. de off. præfe. vr. hanc opi. tenuit, licet ī d. l. Diuus, vbi latius attingit materiam, aliter distinguat. Dicit. n. quedam esse maleficia grauia, & in istis nō creditur denunciatorib. & sic loquuntur l. Diuus, & l. ea quidem, & l. curio si, præalle. Quędam sunt maleficia non grauia, & tunc aduertēdum: quandoq; constituitur denunciator ad denunciandum illud, quod re ipsa inuenit. Exemplum mittitur aliquis per ciuitatem ad scrutandum ludentes, vel portantes arma, vel quid simile, & tali officiali referenti se sic inuenisse, creditur. Ita loquitur, secundum eum, l. 1. § quies præal. facit l. leuia, ff. de acc. Si vero officialis non mittitur ad referendū id, quod videt, sed aliud quod reperit ex auditu & fama aliorum, tunc istis officialib. nō creditur, sed prodest, vt perueniatur ad inquisitionem, vt probat tex. in d. l. Diuus. Mihi placet primum, & vlti. membrū, sed secundum non vsquequaq;. Nullibi n. probatur, q officiali credatur de facto alterius, maxime si est vnus, cum vox vnius, sit vox nullius, quoad condemnationem, vt in c. licet ex quadam supra, tit. prox. vbi dī, q vni testi non creditur ēt si p̄sidiali p̄ fulgeat dignitate: nec iura alle. per Bar. hoc probant quo ad hoc vt iudex possit ad pœnam peruenire ex sola denūciatione. Posset tamen dici, q vbi concurrerēt duo, s. q crimina essent leuia & isti officiales essent plures, q crederet. Et sic vī iudicio meo velle glo. no. iuncto tex. in l. ictus fustium, ff. de his, qui no. infaque per alios ad hoc non alleg. Secundum prædicta puto temperandum dictum Archid. in d. c. Episcopus, qui simpliciter te-
8 nuit, q istis officialib. non credat, nisi probent. † Sed formo hic aliud dubium no. nunqd isti officiales, seu denunciatores possint esse testes in crimine denunciato? Archi. in d. c. episcopus, vī velle, q qui denunciat, non possit testificari, sed alios officiales poterit vt testes adducere. Sed in contrariū aperte facit hæc litera, vbi isti producuntur coram delegato, licet prius denunciassent ordinario. Bar. licet hanc quæstio. principaliter non tra-
9 ciauerit in d. l. 1. tamen incidenter sentit, q sic. Dicit enim q si iudex processit per inquisitionem super denūciato, potest denunciantem admittere in testem. Et in hoc differt ab accusatore, quia ipse non admitteretur in testem, de simo. c. licet. & hoc idem videntur tacite sentire Doctor. Sed hoc indistincte sentire, mihi videtur maxima iniquitas. Nam testes, maxime in criminali, debent esse sine omni suspicione, vt in c. fi. de test. lib. 6. & l. sciant cuncti, C. de prob. canonizata. 2. q. 8. c. sciant. Sed isti, qui denunciant, non carent suspicione magna, cum veniāt puniendi, si non probant, quę denunciarunt, b vt in d. l. 1. C. de decurio. lib. 12. fac. tex. in c. fi. de calu. & tenet Bar. in d. l. Diuus. Nā licet se non inscribant ad pœnam talionis, vt dictis iurib. puniū-
b tur tamen pœna extraordinaria, vt in iurib. præalle. Quomodo ergo credetur eis, cum pretendant interesse maximū: facit qđ dixi in c. insuper, sup. de test. & quod no. Bar. in l. deferre, de iurisd. Ideo dicerem sic, q in causa, in qua proceditur vigore denūciationis eorum, illi, qui denunciauerunt, non possunt esse testes, sed alii sic, qui carent dicta suspicione, & sic procedit dictū Archi. Sed in alia instantia, puta, quia tunc agitur coram delegato', vel alio iudice, non vigore huius denunciationis & tunc, admittuntur testes, cessat enim tunc suspicionis causa, & ita iudicio meo loquitur hic multum no. iste tex. Et licet videatur aliqualis suspicio contra eos vigore denunciationis præcedentis, tamen illa confunditur ratione publici officii, cuius p̄textu fecerunt, nec nunc expectant pœnā, si delictum non probatur. Nam, vt sup. dixi, in leuib. creditur, si sunt plures. Ita nūc debet eis credi in magnis, si ferunt testimonium coram alio iudice. Potest enim quis ferre testimonium in diuersis instantiis, vt in c. in tua, supra tit. proxi. & hęc bene no. quia hactenus pen-
alium non sunt discussa. Et cum hoc temperamento puto intelligenda no. in c. in omni, sup. titu. proxi. vbi denunciator admittitur in testem. non enim ea videntur procedere, vbi denunciator veniret puniendus, si non probaret. † Vlti. scias hic antequam descendam ad glo. quod Bar. in d. l. Diuus, posuit in hac materiam magnam restrictionem. Dicit enim q isti denunciatores possunt deunciare illas personas, contra quas testimonium non ferunt, seu quas accusare non possunt, quia hæc denunciatio habet vim accusationis, vt d. c. in omni. Ego non puto verum, qa prædixi, hęc proprie non est accusatio, vel testificatio, nec faciunt hoc sponte, sed necessitate ex debito officii. Fateor tñ, q ex circunstantiis minor fides eis adhibebitur, puta, si essent inimici. Dictum tñ Bar. est æquū vt sicut non tenentur testificari ℨ partem, vel similes personas, ita nec denunciare de no. tñ dictum Bar. in practica, maxime pro limitatione d. c. Episcopus. Nunc venio ad gl. & primo quæro, quare isti tres non iurent coram delegato, cum nulli sit credendum sine iuramento: Gl. 2. respondet, q eo, quia iuramentum primo præstitum extenditur ad totam illam causam, coram quocunque tractetur. Et ex hoc sentit gl. q isti bene debent deponere coram delegato, sed non compelluntur iurare. In contrarium facit text. sequens, qui dicit: Dummodo aliter fiat fides, &c. Ex quo infertur, q vbi aliter fides haberi non potest, compelluntur iurare, q non esset, si iuramentum extenderetur ad totam causam. Gl. sequens supplet, maxime. dicit enim q sicut testis, qui semel iurauit, non pellitur amplius iurare, licet iterum deponat, ita & isti testes pu-
10 blici. † No. primo ex similitudine gl. q testis semel iurans, non
c debet a iterum in eadem causa iurare, licet deponat coram alio iudice. do. Abb. notabiliter hic dicit contrarium, argum. l. cum apud,

ADDITIONES.

a In eadem causa. Pondera hunc tex. vt hunc ponderat do. Abb. in c. cum P. Marconella. inf. de accus. Seb. Sab.

b Denunciarunt. Quod denunciatores si non probent, debeant puniri, tradit Bal. in l. 1. in princi. C. de erro. addo. vbi limitat, vt ibi per eum: vide Ang. Are. in tract. male. in verbo, nec non ad denunciationē, col. 6, late Ang. Are. & Fel. in c. sicut olim, c. pe. inf. de ac. ubi plura de materia denunciationis. S. S.

c Non debet. Vtrum iterato producūs, iterato debeat iurare, & videtur quod sic per tex. in c. fraternitatis, in fi. de test. ubi vide dom. Ant. in vlt. no. & hoc tenet gl. in l. fi. C. de test. & ibi vide per Bal. in ult. col. sed contrarium dicit Bar. in l. hæredes palam, 5. si post, in fi. ff. de testi. & Bal. in d. l. fi. C. de test. dicit, quod aut producuntur testes iterato coram eodem, sed super nouo articulo, & compelluntur iterato iurare. & sic possunt intelligi prima iura aut iterato producuntur coram eodem iudice non super nouo arti. sed ad declarandum, & non compelluntur iterato iurare, & ita proprie loquitur Bal. in d. l. hæredes palam. & vide hoc per Bald. in d. auth. hodie, cir. prin. C. de iure calum. ubi dicit, quod iterato producūs in eadem causa debet iterato iurare. & vide hoc per Bal. in apost. in l. 3. in 4. colum. ff. de test. ubi dicit, quod testis iterato producitur super eo. c. non debet iurare, secus si super alio. ita dicit tenere Inno. in d. cap. fraternitatis, nisi a principio iurasset super tota causa. vide Bal. in c. 2. cir. prin. de contro. inueſt. sed do. Abb. in c. fraternitatis intelligit istum tex. quando testis, qui modo examinatur, super rotis capitulis, prius in alia depositione iurauerat deponere super certis articulis, sed fi iurasset deponere super tota causa, licet modo producatur iterato ad per nouis capitulis, sua in eadem causa appellationis, non compelleretur iterare eadem causa iurare.

apud, ff. iud. sol. vbi dicitur, q cautio de stando iuri, præstita coram vno iudice, non extēditur ad alium, si mutetur iudicium. Procedit ergo gl. secundum eum, qñ coram eodem deponit, secus si coram alio, quod satis mihi placet. & ad hoc allego gl. or. quæ hoc sentit in l. fi. C. de testib. dixi plenius in c. præsentata, su pra tit. proxi. Sed redeo ad intellectum c. intelligit ergo glossā dele-
lor coniungendo. 2. gl. 5. & 4. q̄ isti debent iterū deponere corā delegato, sed non iurare, nisi oriatur nouus articulus, ad quem iuramentum prius præstitum non extendatur. Inno. ponit hic istos intellectus, vnum qui concordat cum glo. alium, q̄ isti testes publici, ex quo semel denunciauerunt, non compellantur amplius super eodem nec iurare, nec testimonium dicere in publico, nisi quando alij testes nequeunt inueniri. Et hoc ideo fit, eum, ne per redditionē testimonij sibi inimicos plures acquirant. Hoc vī placere do. Ant. & addit aliam rationem, quia
12 periculum posset esse testi toties super eodem deponendo, ne d incidat in contrarietatem. Sed tu ad hoc vitandum, vide quod dixi in c. cum in tua, sup. tit. px. Tertiam lect. princ. ponit Host. qui dicit hanc esse mentem literæ, q̄ testis synodalis, qui semel testimonium suum tulit, alio modo non cogitur super eo iurare, nec testificari, dummodo aliter fides haberi possit, alias cōpelleretur testificari, sed non iurare; nisi forte nouus sit articulus, non comprehensus in primo iuramento, quo casu compellitur non solum testificari, sed etiam iurare. Et hoc videtur placere Io. And. & do. Ant. Mihi non placet sequendo dictū Abb. de quo sup. nam cum testificentur nunc in alia instātia coram alio iudice, primum iuramentum se ad hunc casum non extē dit, vt plenius dixi in d. c. præsentata. Item probo alia efficaciss. ratione. Isti testes publici non sunt proprie testes, vt sup. dixi, sed denunciant, tanquam officiales. Cum ergo nūc coram delegato deponant, vt testes, debent iterū iurare; quia se, ad hunc casum, primum iuramentum non extēdit; maxime quia testes debēt iurare coram parte, vt in c. 2. sup. tit. prox. Et pro hoc vide no. dictum Inno. in c. bonæ, de elect. & Bar. in l. fi. ff. de quæstio. vbi dicunt, q̄ testes, qui deposuerunt in inquisitione generali,
4 in qua fuit aliquis nominatus, non faciunt fidem postea in inquisitione speciali ℨ illum; sed oportet, q̄ iterum iurent, a & deponant, parte citata. Ad idem bo. tex. in Auth. de fide instrum. §. in hoc, vbi dicitur, si vertitur in dubium, an instrumentū in iudicio factum fuerit confectum per tabellionem assertum, dēt il le notarius sub iureiurando recognoscere suum instrumentū; & sic non sufficit primum iuramentum. Inhæreo ergo prædictæ opi. & lect. Inno. latius declarando, q̄ si officialis semel denunciauit, non compellitur coram alio iudice, nec deponere, nec testificari rationibus prædictis, sed in defectum aliarum p̄bationum compellitur iurare, & deponere. Et hoc vltra prædicta probat apertissime iste tex. in vers. dummodo, qui venit ex eo, quod dixerat de isto, & capitur ibi iurm pro de positione iurata, argu. in l. si qñ, C. de testi. & c. 2. eo. tit. & habes
e declaratam primam partem c. Venio ad secundā partē, & quęro, quare isti testes publici repellantur pp infamiam sequentem, & non præcedentē? Gl. nititur rīdere in ver. Propter infamiam, dicens, q̄ infamia superueniens non potest inficere testimonium alias legitime præstitum, quia quod legitime fa-
ctum est & c. Aduerte, licet hoc dictum sit verum in se, non tñ satisfacit literæ, quia litera latius loquitur. Dicit enim q̄ pp infamiam præcedentem non possunt repelli a testimonio perhibendo, si fuit ante assumptum officium contracta, quod est cō tra c. testimonium. sup. tit. prox. Inno. in hoc multum instat, & inter cætera dicit, q̄ differentia inter infamiam præcedentem & sequentem causatur ex eo; quia ex quo fuit ad officium infamis assumptus, videtur dispensatum super infamia præcedente, ideo non debet amplius reprobari, arg. in l. Pōponius, ff. de proc. & c. horrendus. 32. q. 5. quæ tō cessat in infamia contracta post officium assumptum: imo grauius delinquit ratione officii, argu. 11. q. 3. c. præcipue. & de voto c. magnæ. † No. bene hoc dictum Inno. vult. n. q̄ superior assumēdo aliquem inhabilē b ad aliquod officium, videatur secum dispētasse, & idem sentit in c. diuersis fallaciis. de cle. coniu. Sed contrarium tenuit in c. veniens, de filijs presbyt. Ioan. in gl. fuis, fuit etiam sibi contrarium vnum tenuit in c. si qui sine. 81. dist. & aliud in c. qui aliquo. 51. dist. Host. hic videtur approbare dictum Inno. hic in notorio, vel saltē famoso; secus in occulto, quia tunc vī imputandum testi, qui hoc tacuit, argu in eo quod legitur, & no. in c. expositi, de corpo. vitia. & de præb. c. cum non ignores. hoc vlt. q̄ imputandum est ei, qui assumitur ad officiū publicum, si non detegit inhabilitatē suam occultam. Et clarius
c patet hoc tenere Bar. in l. 2. C. si ser. aut liberi, ad decu. aspi. li. cerio & dicit, q̄ ex hoc potest puniri per illum tex. quod no. & vide quod dico in c. fsciscitatus, de rese. Sed quoad primum, an vi dentur dispensatum, no. sing. opi. Host. qua possumus limitare cum Io. And. & aliorum in c. 2. de schisma. qui dicunt, quod ratione præmissi causæ cognitio, videtur dispensatum; alias secus. quia hoc posset procedere, vbi inhabilitas esset notoria, vel fa-
moſa, & pro hoc alle. gl. sing. q̄ hoc tenuit in d. c. qui in aliquo; licet gl. teneret contrarium in d. c. si qui sine. Sed pro primo dicto multum bene facit iste tex. & l. Barbarius, cum ibi no. ff. de offi. præto. quod habeo pro indubitato quoad principem promouentem; sed quo ad inferiorem distinguerem, an subesset causa dispensandi, & videtur dispensasse, ne præsumamus delictum. aut non subesset, & secus, pro hoc quod no. Inno. in c. cū ad monasterium, de sta. reg. prope fi. Glo. antep. colligit, q̄ infames repelluntur a denunciando. Tu distingue plenius, prout dixi in c. nouit. sup. de iudi. & no. 2. q. 1. c. si peccauerit. Et ad hūc tex. dic, q̄ non probat dictum gl. sed solum probat, q̄ infames repelluntur a testimonio, vel q̄ ecclesia non debet habere officiales infames. Nam isti, qui constituuntur, debent esse veraciores, iustiores, & honestiores totius parochiæ, vbi constituitur, vt in c. episcopus in synodo. 35. q. 6. Glo. vlt. querit, † quan-
12 d do testis dicatur dictum suum corrigere incontinenti? d Et dat tres sol. Prima, q̄ hoc faciat antequam loquatur partib. Secunda, q̄ hoc est considerandum ex qualitate personæ. Tertia remittit ad l. continuus, ff. de verb. obl. & ad l. quod ait. ff. de adul. Et videtur hoc sentire, quando nullum actum contrarium interposuit. Alij ex gl. posuerunt quartum intellectum, dicentes, q̄ hoc potest vsq; ad sniam, sicut principalis; quod non placet Goff. & bene, quia principalis hoc non potest, nisi probet errorem, vt in d. c. fi. de confes. & l. error. præal. Quinto Inno. notabiliter distinguit, an testis velit corrigere dictum suum, an addere. Primo casu hoc facere potest antequam exeat conspectū iudicis, seu partibus loquatur. Si autem fecerit postea, stabitur primo dicto, argu. in c. sicut, de testi. debilitatur tamē primum per contrarium fm, quod bene no. Si vero vult addere, hoc faciat, antequam exeat conspectum iudicis, & licitum est, vt hic. Si autem hoc faciat, postquam potuit partibus loqui, audiēdus est; sed minor fides sibi adhibetur, argu. hic, & in Auth. de testi. §. quia vero, & notabis bene hanc differentiam. Et vide circa hoc, quod dixi in c. per tuas, sup. tit. prox. Host. vī inhærere secundæ opinioni gl. Dicit. n. quicquid circa hoc dicatur, putat ipse hoc esse arbitrarium, considerata qualitate personæ, & quantitate interualli, colloquio partium, & reliquis circunstantijs; & iudex ipse secundum hoc qñq; correctionem admittit, quādoque non; hæc opinio satis mihi placet. Quid. n. si cā est inter vi-
c les, & episcopus vel alia notabilis persona e producitur in testē, qui ex interuallo corrigit dictum suum, quia melius recordabatur, debemus ne dicere, q̄ præsumatur corruptus à vili rusti-
co? Minime, argu. in c. & si qōnes, de simo. & maxime per illā reg. tu magis scire potes, quanta fides sit testibus adhibenda, de testi. l. 3. & 4. q. 1. c. si testes. Glo. in fi. oppo. ℨ tex. de c. q̄ quis cōmisit. 35. q. 9. Rīde, q̄ non tangit hoc, & d. hoc vide quod no. ibi in gl. a. Illud enim loquitur secundum Io. And. in alienatione rei ecclesiasticę indebite facta, quæ reuocatur etiā ex interuallo, & per successorem: Illud in teste, qui propter timorē subornationis. ex interuallo se non corrigit, tu dic, vt sup. dixi post
13 Host. † Postremo scias, q̄ Inno. ponit hic quis dicatur sibi contradicere, variare, vel vacillare, vide hic per eum, & quod not. Bar. in l. eos, ff. de fal.

ADDITIONES.

a Iterum iurent. Quid autem si testis vult declarare dictum suum, an debeat pars citari; Bal. in auth. hodie, C. de iura. calum. tenuit, q̄ non, sed contrarium sentit Bar. in l. ab executore, col. 3. versic. quæro, qñ fiet. ff. de appel. Sebast. Sapia.

b Inhabilem. Vide Abb. in c. fraternitatis, in col. 2. inf. de schif. & Mod. in l. quidam consulebant, ff. de re iud. Fel. in c. nonnulli, col. 16. versi. confirmatur ista quarta fallentia, sup. de reseri. Cald. in consi. 8. inci. an existens, sub titu. de rescrip. & in consi. 21. incip. papa reseruat, sub titul. de reg. cum multis alleg. per eundem Felin. in cap. postulasti, in 15. columna, sup. de rescripr. Sebast. Sapia.

c Potest puniri. Adde Ro. consi. 77.

d Incontinenti. Gl. vero in d. c. apud. 32. q. 1. videturvelle, q̄ diceretur incontinenti corrigere, si corrigat antequā redigatis in scriptis. postquam ītō est redacta in scriptis per notarium, secus esset, & reputatur ad hoc sing. mihi non placet.
Adde, an testis possit errorem suum corrigere, Ro. consi. 49.

e Notabilis persona. Facit quod dicit hic Bal. in c. iuraut, in 3. colum. de prob. q̄ ille, qui est bonæ, & spectatæ fidei, potest corrigere dictū suum, & post aperta, & didicita testificata nouos testes producere, quia in eo cessat timor, & suspicio subornationis testium.

CAP. VIII.

SVper his. Cum de fama, vel vitio falsitatis inquiritur, cogendi sunt testes. Ita sum̄at Io. And. sed nimis restringit, iudicio meo. non enim apparet, quare his casibus, & non alijs cogantur testes; ideo lege tu, & summa, vt ex inf. di cendis apparebit. Casus liter. Quidam electus fuit in episcopū Lucan. quidam canonici oppoluerunt se, dicentes, q̄ erat male famæ, & q̄ matrimonium contraxerat cum vidua, & literas contra ipsum nomine capituli ad dominum Papam miserūt. Super his articulis commisit papa inquisitionem. Dubitabat, an ad hæc probanda essent compellendi testes. Rīdet Papa, q̄ testes, qui ad hæc probanda nominati fuerint, compellantur.

B. Not.

Universidad de Deusto
Biblioteca

B. Nor.q contra eos procedi potest, qui nomine Capituli præsentant literas, quarum Capitulū, vel maior pars est insecia. Et intellige hoc per ea, quæ habentur in c.tam literas.sup. ti.prox.& in c.quanto, de his, quæ si.a præla. Opp.contra tex.de c. dilectorum.inf.eo.v bi testes in criminali non compelluntur. Gl.remittit ad ibi no. Extra glo. dantur quatuor intellectus. Primus, s'm V in.q hoc procedat, cum de causa aliter non potest liquere, 3. c.peruenit,& sit hoc, s'm eum, quia ciuiliter agebatur. Secūdus intellectus, secundum Inn. quia in modum inquisitionis hic q cedebatur, & not. hunc casum, quia est multum generalis. Tertius secundum eūdem, quia delictum commissum fuit lite pendente, vnde fit hoc fauore iudicum, ne ipsorum iurisdictio elidatur, no. etiam hunc casum generalem. Quartus, quod est speciale, ne indignus in episcopum præficiatur, & quilibet potest sustentari, sed generaliter dic, vt in contrario dicetur.

SVMMARIVM.

¶ *Intellectus ad istud capitulum.*

CAP. IX.

VM contra. Super crimine falsi, cogēdi sunt testes. sic summat Ioan. An. sed certe non elicitur hoc simpliciter ex tex. quia mandat sub conditione, si se gratia, odio, &c.& sic nō ponit speciale in crimine falsi, quia sic logtur in alijs causis criminalibus, sup.eo. Communis diuisio. Secunda ibi. Nos. igitur. Casus literal. Magister Rodulphus impetrauit literas à sede Apostolica. Dum ipse per se, vel procuratorem illis literis vteretur, obiectū fuit ei, q essent falsæ, quod cum ipse negaret, pars aduersa voluit hoc probare, petens, ut testes, quos adhoc probandum nominaret, compellerentur quæsiuit Archiepiscopus, vtrū testes super articulo falsitatis huiusmodi essent compellē di. Respōdet papa, q si se odio, amore, vel timore subtraxerint vt veritati testimonium perhibeant, compellat eos. Ber. Gl. op. de c. dilectorum, inf.eo.& remittit pro solutione ad ibi no.& videtur sentire ibi, q de iure ciuili non compellantur testes in criminali, cuius contrariū sentit in d.c.dilectorum, & apertius hoc probatur in c.super eo, sup.eo. vbi dixi. Sed gl. hic loquitur argumentatiue. Inno. ponit hic vnum intellectum, q loquitur, cum agitur de falsitate ciuiliter, ne. s. quis per falsas literas fatigetur, & perdat ius suum, & pro tanto videtur peccatum tacere veritatem istarum, † Ego dico, q nullum speciale ponit hæc litera, quia siue criminaliter, siue ciuiliter ageretur, loquitur determinate secundum alia iura, vt patet in c.j.& c.super eo. sup. eo.& ideo debet intelligi secundum quod ibi dixi.

SVMMARIVM.

1 *In casibus, in quibus testes cogendi sunt censura ecclesiastica, compelluntur per iudicem ecclesiasticum, per iudicem vero secularem imponitur mulcta.*
2 *An & quando testes sint cogendi, tam in causa ciuili, quam in criminali, tā de iure ciuili, quam canonico, & nu. seq.*
3 *Mediatores uel proxeneta quo casu compellantur ad testificandum.*

CAP. X.

DIlectorum. Nō sum matur, nec diuiditur, & merito, propter varietatem lect. Casus liter. Inter Capitulū Vulteranum ex parte vna, & episcopum eorundem ex altera, sub diuersis articulis per conuentionis & reconuentionis modum, quæstio vertebatur. Procuratoribus vtriusque partis in præsentia papæ constitutis, lite cōte st. mandat papa quibusdam iudicibus, quatenus testes, qui fuerint nominati, si te odio, gratia, vel timore subtraxerint, præterquam super criminibus, per censuram ecclesiasticam compellant testimonium veritati perhibere. No. hic tex. apertum, quod causæ criminales, & ciuiles non per omnia regulantur eisdem regulis, maxime in compulsione testiū.

1 †Secundo, no. quod ec clesia,[a] compellit testes, qui se à testimo
a nio subtrahunt per censuram ecclesiasticam. Ex quo infertur, quod peccant mortaliter, argumen. 11.q.3.c.nemo,& c.nullus. Iudex autem secularis, secundum Vinc. hoc casu indicit multam, ff.si quis ius di.non obtem.l.j. vel capit pignora, sicut in tu toribus, & curatoribus nolentibus satisdare, quorum officium est publicum, sicut testium Insti. de satisf. tu.§. pen. & de excu. tu. 1. respon. Sicut etiam parens nolens filium alere. ff. de lib.
2 agno.l.si quis a liberis.§. si quis. † Oppono,& videtur, quod iste tex. generaliter disponens, vt in criminalibus testes non compellantur, sit contra c.super eod.c.peruenit, c.super his,& capicum contra sup.eo. Solutio. glos. nostra, ad quam quotidie fit remissio. multum laborat in declarando, an, & quando testes sint compellendi, & principaliter prosequitur duo membra. Primo quid iuris in causa ciuili. Secundo quid in causa criminali. In primo glo. ponit regulam, & duos casus exceptos. Regula
3 est, †quod si requisiti nolunt testificari, compellūtur. Fallit pri-
b mo in mediatoribus, qui alias proxenetæ[b] appellantur, qui non compelluntur, nisi de consensu partium, secundum glos. Secundo fallit in personis priuilegiatis, vt non testificentur. Tu de hoc vltimo dic melius. vt dixi 1 c.j.3.c. Et de mediatoribus dic vt no. gl. in Auth. de teste. §. quīn. q ex mente illius literæ colligit trés casus. Primus, si partes consentiunt, vt testificentur, & tunc compelluntur. Secundus, quando partes ambę consentiunt, vt non testificentur, nec compelluntur. & isti duo casus sunt clari. Tertius, quando altera pars tantum consensit; & tunc possunt testificari, sed non compelluntur indistincte, vt dicit ibi gl. quia præsumptio est, q sint affecti ad causam, tum propter lucrum, quod habuerunt, vel quod sunt habituri, tum quia præsumitur velle, vt res per eos inchoata habeat effectum. Dicit Io. An. hic, q hęc ratio concludit, eos etiam non admittendos, si volit altera parte non consentiente. Aliter hic Io. An. non dicit, quasi tacite sentiat, q non debeant admitti, nisi vtraque parte consentiente, quasi tunc admittantur, & compellantur, & non aliter. Idem videtur velle gl. in c.j. de test. li. 6. in versi. ciuiliter. Sed certe hoc videtur contra mentem illius § quoniam. & aperte contra gl. ibi positam. Ideo dicerē, q altera parte consentiente admittuntur, si volunt. sed quanta fides eis sit adhibenda, iudex considerabit ex circunstantijs, & qualitate personarum, & causæ. Circa primam regulam prædictam dic, vt inf. dicam. In secūdo membro. s. quid in causa criminali. gl. latius instat, primo allegando pro & contra. Secundo ponit vnam opi. in versi. sup hoc. Tertio illā reprobat, ibi. Sed huic distinctioni. Quarto ponit opinionem suam, ibi. Idcoque. Quinto respondet ad cōtraria, ibi: Qualiter respondebis. Sexto redit ad opinionem primā, quam reprobauerat, dādo alium intellectum ad istum tex. ibi. Sed supradictis. Septimo in fine ponit opi. Inno. commentatoris. Et per hanc diuisionem habes gl. declaratā, quæ in effectu po-

ADDITIONES.

a Ecclesia, Qualiter compellantur testes testificare, vide Spe.in ti.de teste, §. ne ftium compulsione, ver. sed qualiter cogūntur. Et adde quod testis, qui non vult iurare, tenetur parti ad interesse, vt dicit Spe.in ti.de teste. §. le quitar, in fi.& de q.hic posita per do. An. vide Flo.in l.1.ff.de test. vbi recitat quandam doctri. Barto.in l.1.§.1.ff.de fal.quæ dicit, quod iudex debet tunc formare inquisitionem de falso contra testem, ex quo accepit pecuniam, vt non testificetur, & debet condemnari de falso, & per hoc ille timore, ne cō demnetur, cogetur testificare, sed Flo.in d.l.1.non sequitur illam doc. Bart. Adde q illam cautelam Bar.in d.l.1.§.j.ff.de fal. multum commendat, & ibi quid do. Maria.i rep.c.quatter, ti 2.in 95.q.10.q.prin.cir.prin.de accu. sed vu Vide q eleganter scribit Bal. in l. presbyteri, in prin. vlr. col. ver. deinde hic videtur, C.de epi.& cle. vbi dicit, quod licet testis occultans veritatem non possit puniri de falso, nisi prius alias sumpserit officium testificandi, vt no. Inno.in c.j.de cri.fal. tamen iudex potest eum punire crimine stellionatus, vel ciuiliter tenebitur parti actione de dolo, arg. eorum, quæ no. Cy.in l.1. C.de sepu.vio. sed Fl.in d.c.1.de test. dicit quod isto casu melius esset talis pena extraordinarie puniri propter cōumaciam. Item, quando esset talis pena testis, quod in eum non posset indici mulcta, vel non posset capi pignora, neque extrahi de domo, prout contingit in mulieribus, quæ raro exeūt domum, tunc iudex ad compellendas eas poterit practicare doct. Bar.in d. l.1.ff.de fal.& doct. Bal.in d.l.presbyteri. Poterit etiam ad compellendas eas venire ad testificandum, practicare doct. Barto. per quam in causa quis inuitus extrahitur de domo, quam ipse ponit in l.cum eo.ff.ad leg. Iul. pecul. Item adde hic, quod quando testis fuit compulsus venire ad iudicia, si testis postea testificatur, dicitur sponte testificatus, secundum Bal.in l.parrentes, in ult.col. C.de test. vbi dicit se ita consuluisse, & idem dicit Hug.in l.lege Iul. ff. de test. Item an ualeat dictum testis, qui fuit attractus per capillos, dic quod sic, secundum Bal.in l.si quando.cir.prin.uer.no. etiam hic C.de test. Item pro eo, quod dixi testem, qui non uult testificari, teneri ad interesse parti, facit quod no.do. An.in c.cum cām. 1.in 6.col.sup. eo.& q no. referendo dictum Ray.in sum. Item uide Bal. in d.l. presby. in fi.& c. de epi.& cler. ubi dicit quod testis uel notarius non solum tenetur ad interesse parti ratione falsitatis commissæ, sed etiam ratione erroris, quia error in notario, & in teste dī culpa lata, secus tamen dicerem de oblitione testis, quod dictum iudicio meo non solum procederet in foro iudiciali, sed etiam in foro conscientiæ per ea, quæ scribit Inn.in c.sicut dignum, uersus fi.de hom. sed in contrarium inquantum dixi de teste, allega. tex. in c. homines de fal.& c.is autem, & quod ibi no.in tex.22.q.2.

An testis nolens testificari, possit puniri, dicas quod testis compellitur, multa indicta, & captis pignoribus ad deponēdū, ita Bal.in l.in quibus dicit.in prin.in uer.no.illud prin.ff.de cond.& demon.& hī per Inn.in c.1.ubi etia per gl.& Doc.de testi.cog. Porro testis nolens testificari præsumitur fauoratus ab aduersario, & tenetur parti ad interesse, etiam si latitat, ut non examinetur, ita Bar.in l.1.ff.de fal. Ita Ang.& Pau.de Cast. ibi, & per Ale. in argentarius, in §. cum autem, ff. de eden.& uide Bald. in l. presbyteri 2. tot. C. de epis.& cle. ubi dicit eum teneri de crimine stellionatus, & etiam debere extraordinarie puniri, tamen Inno. quem omnino uide in c.1.de fal. dicta, quod tenetur pœna fal. Ant. Fran.

b Proxenetæ. An proxeneta possit esse testis, & quando, dicas, quod de consensu utriusque partis nedum potest esse testis, sed etiā cogitur testificari. Nec tra uero parte nolente repellitur ex toto, altera tamen parte nolente, potest esse testis uolens, nō inuitus, ut per Ang. plene in §. quoniam uero, potest de testibus & uide bon. gl. in c.1. in ueri. mediatores, de test. in 6. quæ dicit esse speciale, ut admittantur in crimine simoniæ. & uide etiam gl. in uer. teste, in c. Romana, de testi. in 6. & uide per Alex. in consi. 17. in 4. par. consi. & per Spe. in ti. de teste, in §. 1. uer. quid de proxeneta. & uide omnino Ale. in consi. 128. in 2. par. consi. & in l. deferre, ff. de in. ff. ubi inter cætera dicit quod non repellitur officio iudicis, sed tantum parte opponente, de quo et per do. Ant. in c. cum dilectus, de consi. & per Alex. in l. 4. §. hoc autem uisum, ff. de dam. infe.

ponit tres opi. Prima, q si agatur directe in modum accusatio nis, non sunt testes compellendi. Si vero agitur de crimine ciui liter in modum exceptionis, denunciationis, vel inquisitionis, tunc compelluntur. Secunda opi. q super criminibus testes cōpellendi nō sunt, siue directe, siue indirecte agatur de crimine, vt hic. & contraria iura ponunt casus speciales, vt in hac gl. Tertia opi. q si non est peccatū tacere id, super quo testes inducun tur, non compelluntur, alias secus. Et hæc est opinio Inn. quam ipse posuit, non hic, sed in c.1.sup.eo. vbi latius eam prosequit. & ibi dat primum exemplum, qñ nō est peccatum tacere. s. qñ agitur criminaliter, vel ciuiliter excipiendo, vel alio modo ad pœnam tm̄; quia tunc peccatum non est, sed meritorium, cela re crimen fratris, argu. 2.q.1.c.si peccauerit, quod dicit verum nisi perseuerauerit in crimine, quia tunc essent cogendi testes, vt pœna, reuocet à malo, quem Dei timor à malo nō reuocat, arg. c. vt clericorum, de vita & hone. cleric. 22.q.4.c. hoc vī. Et hoc in manifestis; in occultis vero non compellerentur, nisi cri men occultum esset periculosum, sicut hæresis, dilapidatio, & similia, & quæ sine periculo dissimulari non possunt. Idem dicit ibi Inn. si dicatur, quis condemnatus de crimine; tunc. n. sūt cogendi testes, quia cum per sententiam sit notorium, peccatum est hoc celare. Idem de fama, vel infamia probanda. Quid de silia excom. dicit, q cogēdi sunt testes ad eam probandam, cum illa non sit crimen, cum possint sine peccato excommunicari, de sent. excom. c. inquisitioni, & latius ibi prosequitur. Aliam theoricam, seu opi. ponit Inno. sup. c. proxi. licet videat eum præcedenti. Dicit enim q ubicunq; ex probatione criminis quis consecuturus est sententiam lucrosam, vel vi caturus est damnosam, semper cogendi sunt testes; ga tunc peccatum esset in alterius præiudicium tacere veritatem; & sic habes opin. quartam. Quintam opin. iudicio meo, possumus colligere ex dictis eiusdem Inno. in d.c.j. sup.eo. vbi dicit, q deficiē tibus alijs probationibus, semper cogendi sunt testes, etiam in causa criminali, per c.peruenit. il 2. sup.c. Sextam opi. ponit Ho fien. qui tenuit præcise in criminali testes cogendos, vbicunq; crimen venit puniendum per depositionem, priuationem, vel alter. Et ad istam decr. respondet, q loquitur de compulsione non fienda, qñ probato crimine, criminosus ex eo non punire tur, sed solum de facto infamaretur; vt in crimine probato 3 tecum, vel accusatorem. tunc enim non cogerentur testes, secūdum eum, nisi magnum præiudicium fieret parti, vt inf. c. pxi. & hoc dicit ipse de mente iuris, quicquid habeat consuetudo ecclesiæ Romanæ, & 3tia opin. multis rationibus impugnatur secundum eum. Nam per eam Deus offenditur, resp. lædituri proximus corrumpitur, materia delinquendi, & corrumpendi testes ministratur, mens vtriusq; iuris peruertitur, obediens, q remunerandus esset, opprimitur, & punitur; inobedientes, qui pœna debent affici, de sua malitia gloriantur. Ad has ergo abarbitrates euitandas, & vt criminosi, & crimina puniantur, cō didit ipse, testes in criminibus compellendos. Nec obst. secundum eum, q quædam iura dicunt testes in ciuilibus compellē di; quia supletur per alia, quæ idem dicunt in criminalib. Et hoc opin. suæ dicit illam secundam opin. Inn. fauere, quia per probationē criminis, accusator est vitaturus damnosam, & cōsecuturus lucrosam sn̄iam, s. euitando pœnam talionis, si non probaret, nec est fauendum reo in occultatione veritatis. Septimam opin. posuit Ioan. de Amelia in opere suo de testi. vt hic refert Io. And. vt testes compellantur in criminalibus, etiam quando agitur de pecuniaria pœna, vt fit per statuta, si vero agāt ad pœnam corporalem, non. Vnde dicebat etiam hic Host. q vbi agitur ad pœnam sanguinis, etiam coram tpali vicario epi, qui quemque habet gladium, non essent compellendi testes, quia non respectat hoc ad officium iudicis ecclesiastici. inf. ne cle. vel non. c. sententiam. Dicit Io. And. quod hoc est clarum, de cle Sed quid de laico, qui forte aspirat ad clericatum, & ideo non vult deponere in causa sanguinis. Honestum esset secundum eum non cogi, etiam in foro ciuili. Nota, quia non dicit Bal. quæ sententia, & sic sentit, q in foro ciuili laicus possit compelli in causa sanguinis. Et dicit Io. And. quod ex prædictis potest formari vtilis distinctio, quam postea Ioā. Cald. secutus est in prædictorum, formauit. & omissis alijs opin. antiquo iure, quæ latis colligi possunt ex his, quæ dixi in c.super his, & contra eum, & c.peruenit. sup.eo. submitto, quæ talis est, vide licet testes nominantur super causa mere ciuili, aut super criminc. Primo casu, aut non sunt personæ priuilegiatæ, & tūc testes ibi compelli debent, vt in hoc ti. quasi per totum, & C. testes. § item in criminali, & c.seq §. item leg. Iulia indi duobus vers. seq. & tales secundum leges non compelluntur, vt in dictis iuribus, volentes tamen admittuntur. 3. De mediatoribus dic, vt sup. Sed secundum canones æquiparatur, secundum Host. Aut per alios veritas a potest, & tunc non compelluntur. Aut per alios haberi nō potne, aut directe proposito, aut per exceptionē opposito. Primo casu, aut ā illo agit ciuiliter, aut criminaliter. Primo casu sūt cō pellendi, sup.c.c.sup his. & sup.c.puenit. il 2. Si crimina liter, aut agitur in foro ecclesiastico, aut seculari. Primo casu indistincte compelli debent. sup.c.proxi. & c.peruenit. il 1. Si agitur in foro seculari, aut quoad pœnam pecuniariam, forte per statuta, vel aliter, aut corporalem. Primo casu debent compelli laici, vt in d.c.peruenit. il 2. sed clerici non sunt cōpellendi, si per alios veritas haberi potest. Si autem per alios veritas haberi nō potest, compellentur etiam clerici testificari: tamen iurabūt in manibus alicuius clerici, & fit compulsio per ecclesiasticum iudicē ipsorum clericorum, & non per secularem, vt in c. quanquā 24.q.2. Si autem coram ecclesiastico iudice agitur ad pœnam corporalem, tunc laici compelluntur. sup.eod. in fi. Sed clerici non compelluntur, etiam coram iudice loci, qui est de temporali iurisdictione prælati ecclesiastici, pp irregularitatis timorē, d.c. sententiam, & de rapt. in c. in archiepiscopatu. & melius 11. q.1.c. testimonium. Item secundum Ioā. And. honestum esset hoc casu non cogere laicum, qui intenderet clericari etiam in foro ciuili. Si autem de crimine excipitur, tunc aut probato crimine punitur is, contra quem excipitur, puta, quia repellitur à promotione, vt inf. de accuf. c. super his, & tunc sunt compellē di, sup.eo.c super his. aut non puniretur, vt puta, quia excipitur contra accusatorē, vel testem, vel procuratem, sup. de or. cog. c. 2. & hoc casu non debent compelli testes pp odium talis reprobationis, ex qua sola infamatio sequitur, & ita intelligi dēt hæc decr. Hoc verum secundum Host. nisi magnum fieret parti præiudicium, quo casu essent compellēdi. inf. c. prox. Hæc sunt verba Cal. quæ in effectu, licet per alia verba, sequi videatur d. An., hic tñ si bene considerabis, vt plurimū sunt extracta ex dictis Host. hic, & sup.eo.c.j. Et omnia prædicta possunt ad hanc breuē distinctionē reduci, q in cā ciuili indistincte compelluntur testes, tā de iure canonico, quā de iure ciuili; nisi personę sint in hoc priuilegiatæ, q tñ cōpellunt alijs probationib. deficientib. In criminali vero, vbi agitur directe de crimine siue criminaliter, siue ciuiliter, compelluntur in vtroq; foro: clerici tñ non cōpelluntur in cā sanguinis, & honestum est idem seruare in laicis, qui velunt esse clerici. Si aūt de crimine excipitur, aut sequit aliquis effectus punitionis, puta, quia repellit a promotione, & compelluntur testes; secus si nulla punitio inde sequatur, vt puta, quia repellit tantum a testimonio, vel ab accusatione, quod intellige, nisi magnum parti fieret præiudicium. hoc voluit in effectu tota distinctio Cald. Sed certe hoc indistincte tenere, est peruertere totum istum tit & maxime ea, quæ dixi in d.c.j. & c. super eo, sup.eo. videntur enim ibi concludere, q tunc solum in crimine non compellārur, cum excipitur ad nudum finem repellēdi, quod aperte est ꝫ c. super eo, vbi agebatur directe de crimine, s'm cōem intellectum ibi traditum: & tñ dicit ibi tex:. q testes monendi sunt, non cogendi, nisi cōstiterit, quod odic, &c. vt ibi. & sic faciendo ibi exceptionem, firmat regulam in ꝫ rium, in c. dominus 32.q.7. Item s'm hanc opin Host. & Cal. nulla esset differentia in hoc inter ius canonicum & ciuile; & tñ tex in d.c. sup eo, voluit in hoc aperte differentiā denotare, ut ibi dixi. Item in ciuili tex. in c.1. sup.e. ponderat, si se subtrahunt timore, & odio, &c. & tunc dicit testes compellendos, & facit quod dixi in d.c.1. Item tex. inf.c.prox. ponderat defectum probationem, & tex. in c.peruenit. il 2. sup.eo. ponderat, q testimonium erat ibi necessarium. Ridiculosum ergo est dicere, quod tam in ciuili, quam in criminali indifferenter testes sint compellendi. Vnde puto de iure canonico sic dicendum, q in causa ciuili testes primo sunt monendi, & si requisiti testificari nolunt, sunt cogendi, quia præsumit, quod timore, vel gratia, &c. nisi sint priuilegiati, vel nisi alia præsumptio hanc elidat. Hoc verum, nisi aliæ probationes deficiant: quia tūc indistincte omnes sunt compellendi. hoc declara, vt dixi in dicto c.1. sup. eo. in criminali vero si veritas aliunde haberi non potest, dico idē, vt in c. fi. inf. eo. sup. e.c. peruenit. il 2. Expedit. n. reipublicæ peccata nocētium esse nota, & vt crimina puniātur, saltem ad alio rum terrorem. ff. de iniu. l. eum qui nocentem. & infra de sententiam. excommu. c vt famæ, & vt multis grassantib. locus sit exēplo, l. aut facta. §. fi. ff. de pœnis, vnde saltem respubl. est consecutura lucrosam sententiam, quæ est magis fauorabilis, quam persona priuata, ff. sol. mat. l. j. & quod ibi nota. de postu. prælat. c. bonæ. Et puto hoc procedere, etiā si de crimine excipitur contra testes. nam si testes criminosi admittantur, cū præsumptio sit contra eos de falsitate, vt no. sup. proxi. c. testimonium, reus reportabit iniuste damnosam sententiam, & sic punietur inno

cens,

ADDITIO.

a Veritas. Sic etiam cogitur laicus dicere testimonium contra clericum in cā criminali, quando aliter veritas haberi non potest, ut not. fin D. Abb. in c. de cætero, vbi do. Fel. sequitur, supra de testa. & sequitur etiam Alex. in l. maritus, in apost. ff. de quæstion. & ibi dicunt, q tale dictum huic facit indicium ad torturam contra clericum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cens, quod sonat in absurdū. maior enim est fauor, vt innocens non puniatur, quam vt puniatur nocens. Nam vt dicit l. absentem, ff. de pœnis, sanctius est nocentem impunitum relinquere, quam innocentem damnare, facit c. sacris, de sepul. Si ergo compelluntur testes, quando agitur, vt puniatur reus, fortius quando reus certat, vt iniuste nō damnetur. Si vero adsunt aliæ probationes, tunc non coguntur, nisi constet, quod malitiose reus subtraxerit testes, vt in c. peruenit. 1. sup. eo. No. Inn. in d. c. super eo. vel nisi timore aduersæ partis se subtrahant, vt in d. c. super eo, & quod ibi dixi. Ad hanc distinctionem puto reducēda omnia iura, quæ obuiare videntur. Ad hoc c. potest responderi, quod non constabat alias probationes deficere, vel, vt sentit Host. excipiebatur hic de crimine contra testes, & leue p̄iudiciū inferebat parti ex nō compulsione: secus si magnū, vt p̄dixi. Promptum enim est iura iuribus cōcordare, de ele. c. cum expediat, lib. 6. & per hoc tollitur p̄riū, quod formari posset de p̄rio intellectu huius literę, dum innuit testes in criminali non cōpellendos, ēt si se subtrahant odio, timore, &c. vacat hic arg. a p̄rio, quia iura dicunt communiter in hoc oppositum.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit coniuratio, & conspiratio.*
2 *Ex defectu probationis legitimæ ex natura criminis, admittitur probatio minus legitima.*
3 *Relaxatio iuramenti illiciti, non est necessaria.*
4 *Conspirantes contra episcopum, vel facientes tumultum cōtra aliquem, qua pœna plectantur.*

CAP. II.

VEnerabilis. Ad detegendam veritatem cō iurationis coguntur socij, & iuti. Diuiditur. Nā in prima parte ponitur iusta petitio. In secunda ipsius exauditio, ibi. Ideoque. Casus liter. Ciues Ceruicenses, cum duobus M. & L. quōdam clericis ecclesiæ Rauēnatensis, quandam fecerunt coniurationem contra Archiepiscopum Rauennatensem, dātes eisdem clericis quandam pecuniæ quantitatem. & ad hæc eçlāda se iuramenti vinculo adstrinxerunt. Archiepiscopus super his, & quibusdam alijs articulis contra ciues & clericos prædictos ad Bononien. Episcopum, & eius cōiudices impetrauit literas. vnde cum intentionem suam probare non posset, nisi testimonio ciuium prædictorum, supplicauit do. Papæ, vt sibi prouide re super hoc dignaretur. Ne ergo pro defectu testium sua iustitia deperiret, mandat Papa eisdem iudicibus quatenus monitione præmissa, per ecclesiasticam censuram compellant illos, quos viderint compellendos; aut ab huiusmodi iuramento absoluant illos, quos Archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos, nihilominus, si illi se gratia, odio, vel timore subtraxerint, simili censura compellant eosdem ad perhibendum testimonium veritati. † Not. 1. q̄ is, contra quem fuit coniuratum, potest agere contra coniurantes ad pœnam eis imponendam, vel ad satisfactionem iniuriæ. Et dī coniuratio, quasi conspiratio facta cum iurō contra aliquem in damnum illius. Et dī conspiratio, quasi simul spiratio, quia simul spirant, & tēdunt contra illum, & de hoc in c. conuerlationum, &c. conspirationum. 40. q. 1. per Innoc. & Doct. in c. cum I. & A. de re iudi. & c. exhibita, de iudic. Scias tamen, quod aliquando fit ex parte bonam, ut cum fit contra prælatum dilapidatorem ad sibi restendum, vel quid simile, ad hoc c. sane. 16. q. 7. not. in d. c. cum I. & A. Prima tamen fronte præsumitur illicita, secūdum Vin. vbi supra, quod no. † Not. 1. & tene menti, q̄ in defectum a probationum, cum s. ex negocij, seu criminis natura, non pōt haberi probatio legitima, admittitur probatio minus legitima, & alias insufficiens, & vide bon. tex. cum gl. in c. cū dilectus, de cle. & in c. præterea, supra de testi. & no. etiam in hac glos. 2. in fi. Nam admittūtur hic in testes, criminosi, & participes delicti, & de se confessi, contra c. 1. de confess. & vide quod leg. & no. in c. j. de test. lib. 6. Tertio not. q̄ in criminibus compelluntur testes, non simpliciter, sed in defectum aliarum probationum, & no. quod si se subtrahunt gratia. &c. † No. quod vbi iuramentum est illicitum ex parte recipientis, potest compelli recipiens ad illud relaxandum; & si ille non vult relaxare, iudex hoc faciat. Sic intelligas hūc tex. in ver. nihilominus, secundū Inno. & idem no. in c. debitores, de iureiure. & ibi dicam, & in c. j. eo. tit. Hic tamen non erat necessaria relaxatio, sed fit potius ad cautelam, secundum gl. 2. & bene, quod probo duplici ratione. Prima, quia illud iuramentum non poterat seruari sine salutis interitu, ideo non obligat, de iureiur. c. quāto. 12. q. 4. per to. Secunda, quia iuramentum simpliciter præstitum de non reuelando certum quid, non obligat, si iurans producitur in testem; quia non extenditur ad illum casum, si fuit simpliciter præstitum; & si fuit cogitatum de hoc casu, fuit illicitū, quia ad hoc non pōt quis se obligare, cum non sit in sua facultate. Nā officium testificandi est publicum in se, vt dixi supra super rub. & sic concludit no. Inno. in c. qualiter, & quādo, inf. de accu. † Gl. 1. quæstit qua pœna sunt puniendi coniurantes cōtra Episcopū a proprium? Rūdet, quod si sunt clerici, deponuntur, & traduntur curiæ seculari per iura alleg. in ea. Intellige tu hanc gl. quando sunt incorrigibiles; & sic debent intelligi iura in ea alleg. & ad hoc quod no. in c. nouimus, ā verb. fig. Et dic vt plenius dixi in c. cum non ab homine, & c. at si clerici, de iud. laici vero excōicantur, &c. Addit Io. And. pst Host. quod etiam sunt singuli in vna libra auri condemnandi, vt in constōne Fe. de pa. tenen. l. hac edictali, § conuenticulas. Et si quis tumultum cōtra aliquē fecerit, vel seditiosas voces emiserit, capitalis est pœna, C. de his, qui ad eccle. confu. l. denunciamus, C. de sedi. l. j. & 2. & ff. de pen. Laut facta, j. respon. & C. de epi. & cle. l. conuenticulam, & ff. de vi publ. l. qui cœtu. Et in his reperies, quod nec cœrum, nec turbam debet quis congregare, quia omnia hæc, & similia sunt prohibita, nisi reperiantur concessa, ff. de colle. illi. quasi p to. Glo. 2. est declarata per prædicta. & quia opp. de c. venerabilem, de elect. & non soluit; dic, quod procedit, quando iuramētum est dubium. tunc enim illud est seruandum. Sed nos loquimur hic, vbi est certum, illud esse illicitū, & de iure non seruandum, sed tunc ad cautelam propter opin. vulgi fit absolutio.

ADDITIONES

a In defectum. Vide do. Ias. in lect. Pad. C. de fum. Trin. & fid. cath. Seb. Sap.
b Minus legitima. Adde Alex. consi. 34. lib. 3.
Adde de ista reg. remissiue, & ad nauseam vsque, per Hipp. de Mar. singu. 65. incip. plures sunt, & ibi multum no. qualiter debeat intelligi prædicta regula, quōd in defectum probationis legitimæ, admittatur probatio minus legitima. Zach.
c Et participes. Quod participes delicti admittantur in testes, quando aliter veritas haberi non potest, tenet Bald. in l. quoniam, C. de testam. & Areti. consi. 61. inci. in causa illorum, in fi. Seb. Sab.
d Contra Episcopum. Adde Ro. sin. suis, fol. 21. & sic habet feudum, cui appellet, vide Old. consi. 17.
Adde præmissis, quod no. in apo. ad istū, in c. at si clerici, nu. 34. in apo. in ver. deponi, vt supra de iudi. Zach.

De fide instrumentorum. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum capitur stricte, large, & largissime.*

Continuata est hæc rub. secundum Io. And. sup. in rub. de testib. Vel dic tu sic. Supra visum est de vna specie probationis, quæ s. fit per testes. nunc subiicit de alia, quæ fit per instrumenta. Et dicit Io. And. hic, q̄ instrumentorum appellatio comprehendit omnia, per quę instruitur causa, sup. tit. prox. c. peruenit. il 1. Sed tu dic hoc verum, late sumpto vocabulo, vt ibi dixi. nō autem semper. Et dictum Io. And. simpliciter hic recitatum apparenter confunditur hic ex diuersitate huius tit. & supra dicetur in rubro & nigro, in quo tractatur etiam de scriptura priuilegium, siue cōtractum, siue depositionem, siue quicquid aliud, ex quo fit ad fidem faciendam in futurum ad instructionem causæ, vt probatur in nigro iuncto rubro, & vide Bar. in l. si quis legatum, ff. de fal. qui appellat instrumētum ipsam chartam scriptam contractū vero, qui agitur inter partes, vnde partes dicuntur contractum facere. Princeps dat priuilegium, vel quid simile, notarius vero habet facere instrumētum. Et idem in qualibet scriptura, quę fidem facit, vt prædixi, & hoc notatis pro statutis.

ADDITIONES.

a Fundus exercetur. Adde Franc. Are. consi. 160.
b Scriptura priuata. Adde Roma. consi. 22. Franc. Aret. consi. 51. vbi quid in tuto.

SVMMARIVM.

1 *Princeps non potest dare fidem ex postfacto scripturæ non authenticæ de plenitudine potestatis ordinaria.*
2 *Quæ sit publica, quæ priuata, & quæ authentica scriptura.*

Quæ requirantur ad hoc, vt sit instrumentum publicum.
Notarius à quibus debeat esse rogatus, vt instrumentum valeat.
Instrumentum facit fidem in fauorem alterius ex mandatoribus.
Notarius qualiter debeat esse rogatus.
Notarius an teneatur scire iura.

CAP. I.

QUI scripturam. Breue est, & summā sic, f̄m ipsius mentem. Instrumenti exemplum non solemniter sumptum, fidē non facit absq; originali. Casus liter. faciliter ex litera patet. B. No. quod scriptura faciens fidem, dī authentica, secus si fidem non facit, vt j. c. prox. & hic. † Not. 2. quod ēt princeps nō p̄t dare fidem ex postfacto scripturæ nō authenticæ in præiudicium alterius a partis. Nam, vbi negatiua præcedit verbum, p̄t, denotatur necessitas, vt dicit gl. no. in reg. 1. de regu. iur. lib. 6. Et hoc puto absolute verum in his, in quib. princeps non habet liberam facultatem. ar. in cle. pastor. de re iud. in alijs vero procedit dictum de ordinaria potestate, non aūt de absoluta, arg. in c. propositū, de concef. præb. facit q̄ no. gl. in c. constitutus, de rescrip. & per Inno. in c. j. de consir. vti. vel inut. Venio nunc ad declarationem materiæ, in qua est aduertendū, q̄ hæc litera hēt duas partes, quoad intellectū. In prima parte tractatur de scriptura auth. In secunda de exemplata ab auth. Prima glo. intrat primam partem, secunda secundā. † Quæro igitur capiēdo primam partem, quæ scriptura dicatur auth. Gl. ponit exempla, & aliter non declarat, nec ex ea potes bene instrui. Sed ponit Inn. aliquid hic, & in c. seq & nititur ostendere differentiam inter publicam, & authenticam. sed iudicio meo nō bene declarat, sed multū intricat materiam, ideo dicta sua in hoc omitto. Et breuiter dico, q̄ scriptura publica est illa, quæ confecta extitit a publica persona, scilicet a notario cum solemnitatib. requisitis. Hoc probatur infra c. seq. iuncta glo. in ver. publicam manum. Auth. vero dī, quæ per se fidem facit, siue ex appositione sigilli authētici, siue alio modo, ita q̄ ad fui validitatem non requirit aliud adminiculum, vnde p̄t dici authentica, quasi ex se authoritatem habens, hoc satis p̄t probari per c. seq. Ex hoc, infertur, q̄ eis scriptura publica est authentica, sed non oīs authentica, est publica. habēt enim se, vt superius, & inferius. Ex hoc ēt infero, q̄ scriptura priuata, anteq̄ sit confessata, vel per testes iurata, nō p̄t dici authentica, sed postea sic. Itē infertur, q̄ scriptura perfecta per aliquē officialem super pertinentibus ad officium suū, licet sit authentica, non tū est publica, quia non est confecta a notario cum solemnitatibus requisitis. hoc vltimū sentit Bart. in l. quędam, in §. numularios, cum l. seq. ff. de eden. Idē dico de scriptura, quę reponitur in archiuo publico, vt si non habeat fidem non facit, antequam fides sibi imponatur, pōt dici priuata, quia non publica, nec authentica, quasi a priuato, idest, non habente officium publicum conscripta. Ex his habes breuiter, & clare, q̄ dicatur scriptura publica, [b] & quę priuata, & q̄ authen. Et f̄m predicta debes limitare, & restringere exempla posita in gl. j. licet Inno. hic, & inf. c. proxi. & Spec. eo. tit. §. nunc videndum, in prin. aliter sentiat, & maxime ponēs sex modos, quib. scriptura dī publica, sed non placet. & vī ibi Spec. quasi p̄parationes, versi. sed dic cum ista gl. & vide bon. tex. in l. cōparationes, versi. sed notandum modo, C. eo. vbi aperte probatur, quod scriptura priuata, & testibus subscripta, & approbata, non dī publica, licet possit dici publice conscripta, vt in prin. huius l. Et ibi etiam probatur iuncta auth. seq. q̄ scriptura alias non confecta per tabellionem non dī publicum instrumentum, licet producatur ex archivo publico, licet si auth Nam si esset publica, frustra illa auctoritas, hoc adiecisset de nouo, cum in l. antiqua præcedenti fuisset facta mentio de publico instrumento. & hoc aperte tenet glo. dicta auth. ad hęc. licet aliter, & minus bene d. An. post Inno. hic, & in d. c. seq dicat. Et scias, q̄ scriptura q̄ne conficitur a iudice, seu prælato, vel ipsius authoritate cum sigilli appositione, & testium subscriptione, vel sine his. Et an & q̄n faciat fidem in c. post cessionem, de probat. & aliquid in c. cum a nobis, supra de testi. Q̄ne fit a priuato, & inter priuatos, & an & quando talis scriptura faciat fidem, dicam inf. c. seq. Quandoque & quotiens scriptura est facta, vel exemplata a tabellione, & de hoc aliquid, pro instructione saltem generali, dicemus, hic. nam longum esset in hoc tractatus. vnde prosequemur q̄dam generalia, quæ requiruntur ad hoc, vt talis scriptura fidem faciat, & primo de originali, secundo de exemplato. † Dēt n. in se continere multa, quæ enumerat glo. in l. generali, C. de tab. lib. 10. & spec. eo. ti. f. de instru. edi. in prin. Et primo secundum Specu. dēt continere inuocationem [c] nominis Domini, dicendo, in nōie Domini, vel similia verba. Vī hoc tū limitare in arduis & ppetuis instrumentis. In minoribus vero non est necessariū, licet decens. Ego vero dico, q̄ de iure hoc non p̄batur, ēt in magnis, vt sit de necessitate, sic, q̄ alias non valeat instrumentū, sed honestū est sēp ponere, & p̄ hoc vide bon. tex. Actuū 17. & in c. nō liceat 26. q. 5. vbi ponitur dictū Apostoli. Oīa q̄cunque facitis in verbo, aut in opere, in nōie Dñi nostri Iesu Chri facite. Et p illū tex. iuncta p̄suetudine, q̄ viget hodie, vt apponatur in oī instrumento, posse dici instrumentū publicū, [d] aliter non valere, ad hoc q̄ inf. dicā de annis Dñi. Secundo exigitur, [e] vt apponatur annus Domini, f̄m Spe. vbi sup. Dīt tū quidā, q̄ potius de p̄suetudine, q̄ de iure apponitur. Fatentur tū, q̄ si non apponatur, non valet instrumentum pp consuetudinem, hoc tenet glo. in Auth. vt præpo. no. Impe. in prin. Et quidā alij, vt refert Spe. vbi sup. Sed ipse Spe. dicit hoc de iure induci per c. in nomine Domini. 23. dist. quod no. Ibi enim inuocatur nomen Domini, & apponitur annus eiusdem. ibi tū non dī, vt sic fiat. Sed p̄t dici, q̄ consuetudo est ibi de iure approbata. Tertio nomen Imperatoris, vel papę, vel Regis illius loci, vt in Auth. vt p̄po. no. Impera. Quatenus dicit de noīe Regis, vel Papę, intelligo in loco, vbi papa, vel Rex hēt iura imperij. Pro hoc q̄ in simili no. Bar. j l. in famē, ff. de publi. iud. & vtile est, vt apponatur nomen vtriusq;, & dies coronationis, seu annus imperij, seu papatus, q̄ idē est, & hoc est necessariū, vt in dicta Auth. vt prepo. nomen Imper. Quarto nomen Consulis anni illius, secundum d. l. generali. Sed dic, quod hodie non seruatur, vnde non est necesse ponere, vt no. in glos. in capitu. quoties. 1. q. 7. Quinto debet apponi [f] locus contractus, f vt in c. abbate sane. de re iudi. lib. 6. & ibi no. quare.

ADDITIONES.

a In præiudicium alterius. Adde Ro. sing. suis, fol. 21. & vide quod voluit Old. consi. 73.
In præiudicium alterius vide not. per Abb. in c. cum a nobis, col. 1. supra de test. & ibi do. Fel. tangit, an papa possit facere, quod scriptura non auth. probet, & de consuetudine, an valeat, traditur in c. cum dilectus, inf. eo. vbi dicetur. Sebast. Sapia.
b Scriptura publica. Adde Rom. consi. 77. Alex. consi. 65. 4. lib. Et an instrumentum antequam sit publicatum, dicatur publicum, vide Io. de Ana. consi. 33. Ant. de But. consi. 11.
c Inuocationem. Vide latissime per do. And. Sicu. in repe. rub. de fi. instru. col. 19. cum pluribus seq. & ibi prosequitur omnia, quæ requiruntur in instrumentis. Seb. Sup.
d Publicum. Facit quod no. Bal. in rub. de pa. Const. vbi dicit, quod si in instrumento non interueniant solemnitates requisitæ de consuet. non valet instrumentum. Seb. Sap.
e Exigitur. Adde hic Dom. in c. vt officium, §. ad compensandas, in fine. de hære. in 6. vbi dicit, quod quando extenditur instrumentum, debet in instrumento apponi dies rogationis, & non extensionis. Item adde hic glos. mag. in princi. in §. item verborum, insti. de inu. stipul. Item adde hic, quod no. Specu. in titu. de inst. edi. §. instrumentum. vide Bald. in l. si quis, §. 1. ff. de vulg. & p̄sp. vbi dicit, quod si notarius cæpit scribere instrumentum die iouis, & perfecit scripturam die veneris, debet in instrumento dicere se rogatum fuisse die veneris, quia attenditur tempus perfecti instrumenti. Et quod requiratur dies in instrumento, tenet Ang. in l. oppti. cir. fi. C. de contrah. & com. stip. nam. Bald. in d. l. si quis eum, §. 1. pro suo dicto alleg. Innocen. in c. consuluit, de offic. dele. sed pro ipso optime facit quod no. Bald. in l. testamentum, C. de testam. & circa hoc de die, vide bon. glos. in c. si qua beneficia, 25. q. 2. Et si instrumentum fuit factum de nocte, an vitietur, si notarius scribat fuisse factum tali die, cum ipse intelligeret de die naturali, vide do. An. post Innocen. in c. consuluit, in 4. colum. de of. deleg. & per Bald. in l. non minorem, C. de tranfact. Et an valeat consuetudo, quod in instrumentis non apponatur dies, dic, quod non, secundum Dom i. de Ro. decisiua 65. in nouis, quæ incip. vtrum valeat. Et quid si notarius in vno instrumento apponit diem & consulem, in sequentibus vero non. Et quid si in vltimo ponit, & non in præcedentibus, vide plene per Barto. in l. si quis ex argentariis, §. si initium, ff. de eden. vbi ponit aliquas pulchras quæstiones circa hoc. & scias, quod in epistola non requiritur dies, de hoc est pulcher tex. in l. cum taber. §. idem quæritur, ff. de pig. & ibi Bald. plene examinat, an in instrumento requiratur dies. Et si statuto cauetur, quod in instrumento apponatur nomen diei, puta die martis, vel die lunæ, & si non fuerit appositum, vitietur instrumentum, vide Alber. in prima parte statut. q. 155. Et an in scriptura priuata sit necessarius dies, vide eleganter, & multum solemniter per Bal. post Iac. But. in 1. constitu. C. §. quibus. 2. col. Adde tu quomodo solemnitates requirantur in instrumento, Ang. consi. 273. Et adde etiam, q̄ Bal. consi. 63. 5. lib. consuluit, quod valeat statutum Cortonen. disponens q̄ instrumentum non vitietur, licet non fit indictio, nec dies, & quod soli notario credatur absque loco, & testibus.
f Locus contractus. De hoc, an locus sit de substantia instrumenti, vide per Arch. in c. cum redemptor, 12. q. 2. vbi videtur concludere quod sic. Et idē dicit glo. 1. in data sexti. & vide per Bal. in l. contractus, in 4. col. uersic. modo quæritur, C. de fide instrumen. Et quod requiratur locus in instrumento, tenet Ang. in d. l. optimam, circa fi. quod in instrumento debeat poni locus loci, tenet Domini. 23. dist. 2. in nomine domini, in 10. col. Et adde hic ad materiam Ange. in consi. 228. ubi dicit, quod si in protocollo notarii nō est indictio, neque locus generalis vrbis, castri, villæ, nec signum notarii, & in eo apparet notarium non esse rogatum, nullius est momenti, neque ex eo potest leuari publicum instrumentum. & vide quod no. Bart. in l. 1. §. ubi autem, ff. de ui & ui arma. ubi dicit, quod in libello accusationis non debet inscribi locus loci.
Locus contractus. Hoc intantum procedit, quod non ualeret consuetudo in contrarium, secundum Rot. deci. 6. in titu de consuetu. in antiq. Sequitur Ro. in l. in illa. ff. de uerb. oblig. & And. Sicul. in consil. 3. colum. 2. uol. 3. Seb. Sapia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quare. Et an debeat poni locus loci, die, vt ibi nota. Sexto, mensis, & dies instrumẽti. Septimo, indictio, & quid sit indictio, no. in c. inter dilectos, inf. eo. Et quid si anni Domini non concordant cum indictione: not. per Io. And. in data lib. 6. & per Bart. in l. si librarius, ff. de reg. iur. Octauo, series facti. Nono, testes. Et aduerte, quia Spe. simpliciter requirit, quod testes inscribantur per notarium; nou autem requirit ipsorum testiũ subscriptionem, vt clarius ponit in d. §. j. alias 2. versi. post locum. vbi ponit practicam inscribendi testes. Sed gl. in d. l. generali, videtur subscriptionem testium requirere. Et idem dicit ibi gl. de subscriptione partium contrahentium & notarij. Fateor hoc de notario, vt in Auth. de instru. cau. sed de partibus, & testib. licet possint se subscribere, argu. c. cum inter, de re iudic. non dr̃ hoc necessarium in scriptura publica, qa nullibi probatur, sed potius inuenitur contrarium in §. sed & si instrumenta, in Auth. præal leg. & ibi glo. & hoc tenet aperte in versi. adiciatur, in prin. Dicit tñ in hoc seruandam consuetudinem, & aperte sentit Inno. in c. j. de his, quæ fi. a præia. vbi dicit, quod subscriptio proprijs manibus, nunquam est necessaria, nisi in casibus à iure expressis, & bene facit c. inf. proxi. ibi. Si testes inscripti. & c. & c. cum a nobis, sup. de test. An autem testes debeant esse rogati. Spec. in d. vers. post locum. dicit, quod non est necessarium, licet soleat dici quod fuerunt rogati, concludens, quod de necessitate non requiritur, q̃ testes sint rogati, nisi in quibusdam casibus, de quibus remittit ad titu. de teste. §. j. prope. fin. versi. item quod non fuit rogatus. Idem tenet gl. præalle. in d. Authẽ de instru. cau. in versic. adijciatur. Idem glo. in §. de his 3. q. 9. prope fin. quæ not. dicit, quod si contractus fit inscriptis, testes debent esse rogati, & sic debet intelligi authen. rogati, C. de testi. alias secus, nisi in quibusdam casibus, de quibus in gl. in §. si debitum, ea. causa & quæstio. Intellige contractum fieri in scriptis, vt infra subijciã.

a Decimo requiritur, q̃ notarius apponat signum a suum solitũ, secundum Spec. vbi sup. & idẽm glo. in d. §. sed & si instrumenta, in ver. oportet. dicitur tamen, quod illud signum nihil significat, b sed ponitur ad comparationem faciendam, s. in casu dubij, quod no. Et videtur Bar. velle in prima constit. ffforum, qđ non valet instrumentum, nisi habeat signum notarij, & vide p Gul. de Cun. in l. comparationes. C. de fide instru. Sed Io. And. in addi. Spec. in tit. de instru. edi. §. 2. in vers. in fine autem, tenet quod signum notarij non est de substantia instrumenti, qa nõ reperitur cautum iure, & sic ponitur de consuetudine potius, quam iuris dispositione. Item quia omissio modicæ solẽnitatis non vitiat, ff. de vent. in spi. l. j. §. fi. Item, quia Accu. illud omisit in d. l. generali præal. & sic transi hic D. Ant. Sed non viderũt isti, iudicio meo, Acc. qui hoc aperte tenet per illũ tex. ibi supra allegatum, l. in §. sed & si instrumenta. Vnde sequor Bart. quod vitietur istrumẽtum; tum quia tex. videtur hoc requirere in d. §. sed & si instrumenta: tum quia subest cõsuetudo, ad hoc qđ supra dixi de annis Domini: tum, quia hoc ponitur ad facilius veritatem inueniendam, maxime, quando instrumentum est de facto antiquo. Not. tamen in practica opin. Io. Andr. quia nõ est modicæ authoritatis. Aduerte tamen, quod id, quod prędixi de subscriptione testium, procedit regulariter. Sed fallit in actibus iudicialibus, de quo tamen dic, vt dixin c. quoniam cõtra, de proba. no. Spec. de instru. edi. §. restat, ver. sed cum literis: Itẽ secundum Inno. hic, vbi subesset consuetudo, argu. c. cum dilectus, infra eo. Tertio, qñ instrumentum fit coram populo in publico parlamento, & nota hoc sign. quod ponit Specu. in loco proxime alle. & dicit, quod fuit dictum V ber. arg. C. de his qui in eccles. ma. l. j. C. de testa. l. omnium, prope prin. & C. de Lati. lib. tol. l. vnica. Vbi autem testes debent scribi, quot requirãtur, dic, q̃ ad minus duo, ita not. dicit gl. in d. §. sed si instrumẽta, in verbo, adijciatur. Sed vide pleniorem dist. quam ponit in auth. eadem, prope fin. in verbo, sanctum, & omnino vide Bar. & gl. in auth. sed nouo iure. C. si cer. pet. & Ioan. And. in reg. pluralis locutio, de re iud. li. 6. vbi reperies plenissimam, & notabilem glo. in materia. Vndecimo requiritur ex parte solemnitatis extrinsecæ, q̃ scriptura confecta per notarium; sit coram partib. lecta, alias non valeret instrumentum, secundum Ioã. And. in addit. Spec. co. tit. §. ostenso, versi. illud quoq;, C. de fide instr. l. contractus. Et sic recitando hoc dictum, transit simpliter hic Io. And. Sed tu dic melius, hoc dictum procedere duntaxat in contractibus, qui fiunt in scriptis, i. in quib. scriptura est de substantia ex contrahentium conuentione, & sic loquitur d. l. contractus. & hoc ponit Bart. in d. l. contractus, & l. Gallus. §. idẽ credendum. ff. de liber. & posthu. Et per illam l. contractus, notabiliter dicit ibi Bar. quod vbicunq; scriptura est de substantia, vt in sententia, appellationibus, & simili, postquam scriptura est lecta, nihil potest addi, vel minui, nec aliqd valet, nisi tota scriptura legatur, quod bene notabis. Secus dic in alijs, quæ redigẽtur in scriptis, non vt scriptura sit de substãtia, sed potius ad p̃bationem conseruandam. Tunc enim non est necesse, vt legatur coram partibus, quia contractus potest scribi abbreuiate, vt in c. cum P. tabellio, inf. eo. sufficit ergo in illis notariũ esse rogatum. Duodecimo requiritur extrinsece ex parte scribẽtis, q̃ fuerit constitutus tabellio ab habente potestatẽ. Et quis in hoc c dicatur habere potestatem, notabitur plene. infra eod. c. cum P. tabellio. Et circa hoc dubitatur, quid si non cõstat, illum, qui scribit, hãc potestatem habuisse à superiore, & sic negatur notarius? Io. And. recitat dicta Innoc. in c. veniens, infra de verbo. significat. lib. 6. quæ etiam in effectu replicat hic, quæ etiam videas in Spec. de proba. §. j. ad fin. versi. verum licet probatio, cum versi. sequentibus. Ibi tamen Inno. prosequitur duo membra. Primum, qñ q̃ õ est cum ipso notario, & tũc habet ipse plene probare, cum debeat esse de facto suo certus. Secundum, q̃ facit ad propositum, qñ de hoc est inter partes contentio; & in hoc ponit tres practicas probãdi. Primo, vt probetur per instrumentum, vel per testes, officium fuisse illi commissum per superiorem. Secundo, si probatur per testes, qđ tpe illo, quo fuit factum instrumentum, de quo contenditur, publice fungebat notariatus officio, arg. ff. de offic. prætor. l. Barbarius, & in l. 2. ff. ad Maced. Tertio, quod quasi in idem in effectu reincidit, licet varietur in facto, si apparent instrumenta multa, & diuersa, inter multos, & diuersos, per manus eiusdem cõscripta, quæ firma manent, & sine contradictione ab omnibus tãquam publica recipiuntur. Et quot instrumenta sufficiant, relinquendũ est iudicis arbitrio, secundum Host. Vide in Spec. de instru. edi. §. restat, versi. illud autem. Aduerte, quia Spec. in præalle. §. ver. quid

ADDITIONES.

a Signum. Et dicit Bal. in procc. C. in 2. col. q̃ notarius nõ potest mutare signũ suum consuetum, & si apponeret hodie vnum signũ, eras aliud, puniretur pœna falsi. & ita dicit tenere Gul. de Cu. in l. comparationes, C. de fabric. & vide quod de hoc signo notauit post do. Abb. in c. dilecta. inf. de exce. pla.

Circa hoc, quod hic dicitur de signo notarij, dicas primo, q̃ signum notarij positum in principio, vel in fine protocollorum, trahitur ad omnes contractus ibi scriptos præcedentes, vel sequentes. Ita Bar. & Alex. post cum in l. si quis ex argentarijs, in §. fi initium, in rep. in 22. col. ff. de edẽ. habetur per Bal. & Sali. in l. eo quod, in j. no. C. si cer. pet. per Alex. plene in cons. 132. in 2. par. cons. Et adde, q̃ signum notarij requiritur in quibuscunq; instrumẽtis publicis, sed non in scriptura priuata facta per notarium, alias instrumentum non valet. Ita Bar. in procc. ffforum, in 2. col. & Ang. in Auth. de tabel. in 2. col. & vide Spe. in tit. de instr. edi. in §. j. in ver. si autem. & ibi per Io. And. in addit. & vide gl. in c. ad audientiam. de præscr. & aliam gl. insti. de public. inst. in §. item lex, & maxime quando est consuetudo quod apponatur signum in instrumento per notarium, quia tunc sine eo instrumentũ esset nullum. De iure autem communi, signum non est de substantia instrumenti, per Bar. & per eundem in l. testium, in §. si quis. ff. de testi. & vide Alex. post Bar. in l. si ita stipulatus, in §. Chrysogonus, in 4. col. ff. de verb. oblig. Verum autem sigillum possit mutari, seu signum notarij, dicas, q̃ non: alias tenetur de falso, ad quod etiam vide Bal. in 1. const. C. Imo. nec valet instrumentum cum signo notari non consueto, vt per Bal. & Phil. in c. significauit, de appellat. per illum tex. & per l. fi. ff. de asseff. & vide, quæ habentur in §. videndum, in inst. de publi. iud.

b Nihil significat. Vide Car. in cons. 133. & Anch. in cons. 120. & Bal. & Imo. in l. ad testium. §. si quis. ff. de test. & Bal. in l. nõ aliter. ff. de adop. & in l. Lucius, in prin. ff. de test. milit. & in l. scripturas, C. qui potio. in pig. hab. Sed Sap.

c Negatur. Qualiter probetur quem esse notarium, vide do. Anto. post Host. in c. significauit. in pen. col. versi. item quid si post centum annos, sup. de testi. & Imo. in cle. 1. in 5 col. versi. quid etiam si renouetur, de proc. per Bald. in l. 1. C. ad Mac. vbi dicit, quod ex quo quis confecit plura instrumenta vt tabellio, licet non appareat priuilegium, seu instrumẽtum sui tabellionatus, tamen illa sua instrumẽta valent, sed de hoc ipse ibi se remittit ad id, quod dixit in l. Barbarius, ff. de off. præf. & in l. si solemnibus. C. de fide instrum. tu de hoc vide per Bal. in l. 1. in 3. col. C. de fideicõ. Bald. in l. 1. C. de testi. per Ang in Aut. de hære. & fal. §. hinc nobis. & per Ang. in l. 3. ff. ad Macedo. & ab quid per Bal. & Imo. in l. testium. §. conditionem, ff. de testi. & in d. l. Barbarius. & vide in apost. in l. fi. C. de fide instrum. vbi dicit, quod ille præsumit tabellio, qui est in possessione tabellionatus. Et qualiter Probetur notarius fuisse personam authenticam, & eius scripturas fuisse authenticas, vide pulchrè per Ang. cõsi. 238. Et adde hic Bal. in l. j. C. de mand. prin. vbi dicit, q̃ si aliquis dicit se tabellionem ex priuilegio Principis, non creditur, nisi producat instrumentum priuilegij. & adde hic Bal. in l. fi. in fi. C. de facinor. eccl. vbi refert do. Inno. in d. c. veniens, de ver. signi. Et adde, quod no. Bart. in l. Herennius, ff. de decu. vbi dicit, q̃ licet quis probet aliquem plura instrumenta fecisse, & gessisse se pro tabellione, q̃ propter hoc non probatur quem esse tabellionem, & alleg. Spec. in tit. de instru. edit. §. restat, versi. Sed. si. Adde hic Bal. in l. 1. C. de eman. lib. vbi dicit, quod si quis per centum alios reputaretur legitimus, & re vera esset bastardus, non præscribere ius legitimationis, & alleg. glo. sing. in l. nemo, ff. de vsucap. pro leg. Adde hic duas quæstiones, quas ponit do. Ant. in c. cum causam, ti. 1. in 13. col. vers. dubium est, de testibus. vbi ponit, de quibus sensibus corporis debeat attestari notarius conficiens instrumentum de gustu, & odoratu. Secundo dic, examinat, an notarius possit conficere instrumentum ad dictum interpretis mediatoris inter duos diuersarum linguarum inuicem contrahentes, & si dicit statutum, quod per notarium forensem non possit exerceri officium, sententia, de qua fuerit rogatus, erit ipso iure nulla, secundum Ang. in consil. 192. &c.

An legitimitas possit præscribi, dicas quod non, quantocunque tempore quis fuerit habitus pro legitimo, quia legitimatio a solo principe fieri potest, & ei soli conuenit, cui princeps concessit, vt per Bal. in l. j. C. de iu. au. anno. & per Pau. de Cast. in cons. 225. competit etiam secundum do. Ab. in c. per venerabilem, qui fil. sint legi. Principibus non recognoscentibus superiorem de facto, de quibus per Bart. in l. hostes, ff. de capt. & postli. reuer. & quia iura legitimitatis non præscribantur, nisi interuenerit confirmatio principis, vide bonum tex. l. qui in prouincia, in §. Diuus. ff. de rit. nup. & ex eis per illam l. hoc tenuit Bal. in l. nullo iusto, in 1. col. C. de rei vend.

quid sit is. videtur sentire contrarium quoad secundam, & tertiam practicam. Dicit enim quod communis error non potuit illum facere notarium, nec instrumentum valere, ex quo non habuit prãtem a superiore. Secus si habuisset prãtem a superiore ex aliqua causa non valuisset, puta, quia erat seruus occultus. Sic loquitur l. Barbarius, præall. Hanc matteriam latius attinger Io. And. in addi. prædicta, versic. & scias, vbi narrat Mar. de Sal. disputasse, & tenuisse, quod oportet vere probare officium fuisse commissum, nec possessio releuat ab onere probandi, nisi forte instrumentum produceretur de longinquo. & vide ibi Ioannis, & maxime in eo quod prosequitur, an per descriptionem in matricula a probetur quis notarius. & concludit, quod non, vbi videas. Do. Ant. b hic putat, q̃ si sciente, & patiente superiore sit possessionem ingressus, istud sufficit, argu. in c. consuetudinibus, de iure patron: & cum hoc temperamento dicit intelligere Spe. in tit. de prob. §. j. versi. item etiam, & Io. And. in addi. Spec. super d. §. restat, versi. quid si producatur. Ego credo, quod sola scientia, & patientia superioris nõ habeat prodesse, si constaret postmodum de vsurpatione officij; cum ex parte superioris non interuenerit aliquis actus positiuus, cum requiratur officij collatio, seu creatio, argu. c. cum iamdudum, in fin. præben. & quod no. per glos. & Doc. in c. quia circa, de constitu. & affin. & in clem. si Romanus, de sent. excomm. & bene facit c. ad decimas, de restitu. spol. lib. 6. iunctis his, quæ dixi in c. cum ecclesia Sutrina, de cau. pos. & proprie. hoc idem videt velle Inno. in c. nihil, de electio. Nec obst. c. consultationib. de vsurpatro. quod loquit de possessione, bona fide quæsita, alias nil valeret pñtatio, vt ibi no. & plenius per Inno. in c. 2. de in integ. restitu. Sed si non constat de vsurpatione officij, sed solum vocatur in dubium de potestate, prout loquitur Innoc. puto idem. verum, & eleganter dixisse cum hoc temperamento, iudicio meo, vt probetur, q̃ longo tpe fuit palam, & publice in possessione tabellionatus. Nam ex hoc præsumitur habuisse titulum, quia non est verisimile, q̃ tanto tpore fuisset sine titulo operatus. Hoc probo apertissime per no. in c. illud, de præsum. & per Innoc. in d. c. 2. de in integ. restitu. facit c. cum ecclesia Sutrina, præalleg. secundum intellectum, quem ibi dedi. Et si dicas contrarium, iuxta infinita instrumenta pertinent tractu temporis; cum moriantur notarij, & perdantur instrumenta collationis officij, & durum esset hæc omnia semper recensere, vt in simili not. in c. quoniam. de probat. Vnum tamen not. hic, qđ si producitur instrumentum in forma publica, maxime de longinquo, & nemo contradicit, nec apparet in aliqua parte suspectum, ei standum est, arg. in l. fi. C. de edi. diui Adr. ponit Ioan. Andr. in addit. præalle. & Gul. de Cun. in l. comparationes, C. de fide instru. Tertiodecimo requiritur etiam ex parte notarij, quod fuerit rogatus de confectione instrumenti, alias nihil valet instrumentum, in Auth. de tabel. §. nos autem. no. Inno. hic tam quosdam dicere, quod in dubio c præsumitur rogatus, & C. de contrahen. stipul. l. j. Institu. de fideius. in fine. Et hãc opin. tenet Accur. in Auth. de tabel. §. vos autem in versic. iniũ. Sed tu dic melius, hoc dictum procedere duntaxat in contractibus, qui fiunt in scriptis, i. in quib. scriptura est de substantia ex contrahentium conuentione, & sic loquitur d. l. contractus. & hoc ponit Bart. in d. l. contractus, & l. Gallus. §. idẽ credendum. ff. de liber. & posthu. Et per illam l. contractus, notabiliter dicit ibi Bar. quod vbicunq; scriptura est de substantia, vt in sententia, appellationibus, & simili, postquam scriptura est lecta, nihil potest addi, vel minui, nec aliqd valet, nisi tota scriptura legatur, quod bene notabis. Secus dic in alijs, quæ redigẽtur in scriptis, non vt scriptura sit de substãtia, sed potius ad p̃bationem conseruandam. Tunc enim non est necesse, vt legatur coram partibus, quia contractus potest scribi abbreuiate, vt in c. cum P. tabellio, inf. eo. sufficit ergo in illis notariũ esse rogatum. Duodecimo requiritur extrinsece ex parte scribẽtis, q̃ fuerit constitutus tabellio ab habente potestatẽ. Et quis in hoc c dicatur habere potestatem, notabitur plene. infra eod. c. cum P. tabellio. Et circa hoc dubitatur, quid si non cõstat, illum, qui scribit, hãc potestatem habuisse à superiore, & sic negatur notarius? Io. And. recitat dicta Innoc. in c. veniens, infra de verbo. significat. lib. 6. quæ etiam in effectu replicat hic, quæ etiam videas in Spec. de proba. §. j. ad fin. versi. verum licet probatio, cum versi. sequentibus. Ibi tamen Inno. prosequitur duo membra. Primum, qñ q̃ õ est cum ipso notario, & tũc habet ipse plene probare, cum debeat esse de facto suo certus. Secundum, q̃ facit ad propositum, qñ de hoc est inter partes contentio; & in hoc ponit tres practicas probãdi. Primo, vt probetur per instrumentum, vel per testes, officium fuisse illi commissum per superiorem. Secundo, si probatur per testes, qđ tpe illo, quo fuit factum instrumentum, de quo contenditur, publice fungebat notariatus officio, arg. ff. de offic. prætor. l. Barbarius, & in l. 2. ff. ad Maced. Tertio, quod quasi in idem in effectu reincidit, licet varietur in facto, si apparent instrumenta multa, & diuersa, inter multos, & diuersos, per manus eiusdem cõscripta, quæ firma manent, & sine contradictione ab omnibus tãquam publica recipiuntur. Et quot instrumenta sufficiant, relinquendũ est iudicis arbitrio, secundum Host. Vide in Spec. de instru. edi. §. restat, versi. illud autem. Aduerte, quia Spec. in præalle. §. ver. quid

ADDITIONES.

a In matricula. Et adde, quod per inspectionem matriculæ probatur quem esse de vniuersitate. Ita no. Domini. in c. quo iure, in j. col. 8. dist. & in c. clerici, cir. prin. 16. dist. & vide etiam quod no. Domini. 19. dist. in sum. cir. med. & in c. si Romanorum, in j. col. ea. di. & vide q̃ no. Bar. in l. non aliter, & in l. petitionem, C. de aduo. diuer. iudi.

b Do. Ant. vide plene per do. Ias. in l. Barbarius, col. 11. ver. sequendo communem sententiam. ff. de off. præt. vbi dicit dictum do. Anto. hic esse mirabile, & confirma, vt ibi per eum. Et vide late per do. Alex. in consi. 137. incip. opportune, in j. vol. Sebast. Sapia.

c In dubio. Vide Alex. in consi. 14. inci. ponderatis verbis testi, col. 6. in 3. volu. & in cons. 32. inci. abunde per celeberrimos Iurisconsultos, col. 2. in 2. vol. & Bar. Veron. in caut. 195. & cautela 166. & Pau. de Cast. cons. 203. cã confinium, ẽm antiquam impressionem. And. Sicu. in consi. 32. inci. scribitur præclare, in 6. col. in j. vol. Are. in consi. 33. inci. consultatio hæc, & Alex. in consil. 133. inci. viso processu, col. 2. in 2. vol. Sebast. Sap.

d Rogatus. Vide Bal. in apost. in l. fi. ff. de fi. instr. vbi dicit, q̃ notarius rogatus præsumitur rogatus, vt instrum conficiat cum clausulis consuetis, & de hoc vide per Bal. in rub. C. de fide instru. in 10. col. & etiam in 5. col. & vide Bart. in auth. rogati, C. de testi. & in l. 1. C. de fide instru. lib. 12. in 10. col. Bald. & Imo. in l. j. in prin. ff. de hære. insti. Bal. post Cy. in l. hac cõsultissima, in prin. C. qui. test. fa. pos. aliquid per Bar. in l. hæredes palã, in prin. ff. de testi. Ange. post gl. in §. nos autem, in Auth. de tabel. do. Ant. in c. licut, in 5. col. de re iuper Ro. in l. sciendum, in 14. q. ff. de ver. obli. ubi aliquas allegationes addit ad Bar. Et dicit, q̃ vbicunq; reperitur campsorem aliquid in suis libris scripsisse pertinens ad rem alterius, semper præsumitur scripsisse hoc ad illius petitionem rogatus, & dicit hoc fuisse sin. dictum Gul. de Cu. in l. edita, C. de eden. quod sequitur. ibi Bar. alleg. gl. or. in Auth. de tab. §. nos autem, de test. an præsumatur rogatus, vide per Spe. in titu. de teste. §. j. versi. sed quod in prædictis, in pen. col. & qđ ibi de illa quæstione late notaui. Adde quod opi. Bar. in d. l. sciendum, in hoc passu, an notarius præsumatur rogatus, sequitur ibi Imo. & Ang. in l. quæcunque. §. fi. ff. de pub. & Aug. consi. 206. in c. reperitur quædam imbreuiatura, &c. Sed opi. in d. §. nos autem, sequitur Bar. in d. l. Domitius Labeo, ff. de test. & circa illud dictum Gul. de campsore, seu argentario sup. relato, adde quod idem dicit Bal. in l. j. circa pen. col. C. de eden. Adde tu, quòd licet Ang. consi. mihi, 74. uoluerit, quod notarius non præsumatur rogatus. quod tamen Bal. consil. 22. j. lib. tenet contrariũ, & dicit male loqui tenentes aliam opin. an præsumatur rogatus apponens clausulas consuetas, vide Alex. consil. 36. 2. lib.

Circa hoc, quòd dr̃ de rogitu notarij, quod de tali rogitu dẽt notarius in instrumento attestari, alias non præsumeretur rogatus, de quo vltra hic alle. vide Bal. in rub. C. de fide instru. in 2. col. tamen gl. in §. nos autem, in Auth. de tabel. dicit, quod eo ipso, quòd notarius conficit instrumentum, præsumitur rogatus. De quo vide per Car. in cle. 1. in §. 1. de iureiur. & vide consil. Anto. de Prato veteri, incip. Mutinensis quidam, quod est 74. in 1. par. cõsi. Alex. vbi dicit quod si notarius viuit, & dicit se esse rogatum de instrumento, quod creditur ei, alias probatio incumbit producenti instrumentum, vt per Spe. an tit. de instrum. edi. in §. 2. versi. & no. quod tabellio. & vide Bart. in l. 1. in prin. ff. de hæred. insti. & Alex. in l. stipulatio ista, in §. si quis ita, ff. de verb. obl. vbi dicunt, quòd notarius asserens se rogatum, intelligitur rogatus a partibus de contractu, de testamento autem a testatore, tenemẽti, quod si ageretur de probando notarium fuisse rogatum, vel testes adhibitos fuisse rogatos, non sufficeret, quod testes simpliciter dicerent, quòd notarius vel testes fuerunt rogati, sed est necesse, qđ deponant, quod fuerunt præsentes, & intellexerunt dicta per partes vel testatorem, vt præalle. consil. Ant. de Prato veteri, & per Alex. in cons. 179. in 2. par. consil. Et quod notarius præsumatur rogatus apponere in instrumento clausulas consuetas secundum naturam contractus, vide gl. & Bar. in l. fi. C. de fideic. & vide no. in l. non omnibus, ff. de arb. in l. si pignore, in §. fi. ff. de pig. act. & vide Paul. de Cast. ff. de iurisd. om. iud. in l. 1. Ant. Franc.

e A q̃b. A quib. debeat rogari notarius. vt cõficiat instrũm. adde gl. in vers. huius edicti, in l. pretor ait, in prin. ff. de eden. q̃ dicit, qđ hodie tabelliones semper rogant a partib. hinc inde. Et adde vnũ verbũ hic, quod ponit Pau. de Cast. in l. hæres palã. §. in testis, super gl. j. ff. de test. vbi dicit, q̃ notarius dẽt rogari ab eo, ad quẽ actus pertinet, & alle. tex. & gl. in §. nos aut, in Auth. de tabel. & de hoc vide aliquid p Mod. in cle. j. de iureiu. circa prin. ver. nota ex tex. & est ẽt gl. ibi in ver. requisitis. Adde hic Bar. in l. sciendum, cir. fi. ff. de verb. obli. vbi dicit, qđ si notarius scribat, ego notarius rogatus scripsi, præsumit rogatus a partibus, & facit ad hoc gl. in auth. rogati. C. de testibus. Adde, an notarius debeat esse rogatus ab ambab. partibus, an sufficiat esse rogatus ab vna, Alex. consil. 10. 2. lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

guit, ꝙ aut ex illo facto producitur parti aliquis iuris effectus, vt actio, exceptio, accusatio, & similes. (Exemplum in ruina, incendio, & simili) & idem dicatur ꝙ sup. in præcedēti membro. Si vero effectus non p̄t tolli, vel induci volūtate alicuius priuati, vt est natiuitas hominis, quoad successionē patris, tunc scriptura non fiet ex mandato alicuius priuati, & facta non faceret fidem, sed dēt fieri, si videbitur iudici, ipsius authoritate: qui habet respicere ad veritatē sibi cognitam, quia hoc posset esse vtile in futurum, arg. in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsi. Et de his, quæ requirunt iudicis authoritatem, notarius non conficit instrumentū sine ipsius mādato, C. de iur. fis. l. 2. li. 10. D. An. dicit, ꝙ Bart. in l. seruus communis, ff. de stipu. seruo. tenet, quod non rogatus possit in hoc vltimo membro conficere instrumētum, quia in actibus, in quibus non sunt partes, potest iudex officium propria authoritate impartiri, vt no. in l. 4. §. hoc autem
a iudicium. ff. de dam. infect. per quæ dicit Bar. ꝙ notarius a p̄t cōficere instrumentū, si constituit aliquem suum procuratorē, & probat ad incommodum constituētis, nō ad commodum. Itē, ꝙ p̄t sibi conficere proprium testamentū, & sic simpliciter trāsit hic d. An. nihil approbando, vel reprobando. Ego dico esse duo discutienda. Primo, cum partes sunt. Secūdo cum nullius principaliter interest. In primo casu, vt vides, est discrepantia inter Inno. & Ioan. An. Ego hactenus solebam inducere, & sequi gl. in §. nos aūt, in Auth. de tabellio. quæ sic distinguit, ꝙ aut instrumentū fit gratia vtriusque, & in vtriusq; præiudiciū, & tūc oportet vtrunque mandare, & sic intelligit illum. §. nos autem. Aut fit gratia vnius tantum, & tunc sufficit cum mandare, cui fit. Forte enim aliter is nunquam mandabit, in cuius fit præiudicium, vt ff. de verb. oblig. l. inter stipulantem. §. 1. & ita dicit seruari, maxime in denunciationibus, quæ fiunt ab vno alteri ex varijs causis. Sed nouissime captata opportunitate latius inuestigandi, arbitror prædictā opi. Io. An. fore veriorem, vt in actu, qui pficitur ex voluntate, & consensu duorū, vel plurium, illorum mandatum debeat interuenire: si aūt perficitur voluntate vnius, sufficit illius mandatū. Moueor principaliter, quia si iudex non recipit probationem ℨ me, nisi prius me citato, & admonito, vt c. 2. de testi. fortius notarius non dēt de facto meo ꝑficere instrumentū ad mei præiudicium, me nō mandante. Eadem rōne idem dico de extraneo, vt ille nō possit rogare, vt de facto meo me non mādante ꝑficiatur instrumentum. Si n. alia pars vult ꝑseruare sibi probationem, agat alijs iuris remedijs, de quib. dixi in c. significauit, & c. Albericus, de testibus, & l. dissolutæ, C. de ꝺdict ex lege. Et hanc opin. reperi sentire expresse Bar. in l. seruus cōis, ff. de stipul. ser. & tenet Ioan. An. tam in criminali, q̄ in ciuili actu, in regu. semel malus, de reg. iu. lib. 6. in Mercu. Is tñ solus, de cuius præiudicio agit, mandare p̄t in vtroque, vt ibi no. De crimine, & de alio actu, probo per c. quoniam cordis. 1. q. 7. Quoad fm, scilicet vbi non sunt partes, teneo etiā cum Ioan. And. Nec est verum, ꝙ Bar. loquatur simpliciter, ꝑput alleg. d. An. imo potius sentit ibi ℨrium. Solum enim dicit, ꝙ notarius procurator potest de sua procuratione, q̄ fecit in persōnam alterius, ꝑficere instrumentum. Et idem dī in testamento; & hoc ideo, quia nulli fit præiudicium, nisi sibi scribēti, & sic non vitiat, si non fuit rogatus. Nam & persona priuata hoc posset in facto proprio, in cle. 1. de procur. & in l. quoties, ff. de hære. insti. Sed nos loquimur, vbi scriptura sit nō de facto proprio, sed alieno, & posset tertio preiudicare, quo casu dic audacter, ꝙ hoc non pertinet ad officiū tabellionis, quia notarij fides fuit electa solum ad prouidendū his, quorum interesset, & a quib. esset rogatus, vt d. § nos aūt. Hoc ēt sentit Bar. in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. vbi dicit, ꝙ de eo, ꝙ ipse notarius
b [b] percipit proprio sensu, non debet conficere instrumentū nisi sibi mandetur. Item video, ꝙ ēt de consensu partiū non potest exemplari instrumentum ad fidem conseruandam, vel testes recipere, vt in c. pen. & vlt. inf. eo. dixi in d. c. significauit, & c. Alberi. fortius non poterit ipse solus de alieno facto cōficere
5 instrumentum, licet nūc nullius specialiter interfit. & hæc notabis, quia puto verissima. †Et ex hoc infero ad alterius quęstionis decisionē, quam tractat etiam hic confuse Innocen. an instrumentum faciat fidem in fauorem alterius ex mandatoribus, & ponit varias op. vt sup. sed videtur in summa inhærere, ꝙ sic, ex quo est scriptura publica, licet tertius nō possit petere iure suo editionem. De quo tñ dic, vt plene dixi in c. 1. de prob. & credo, quod probet contenta in eo, ex quo à principio habuit sua substantialia, etiam in præiudicium tertij. Exemplum, probo contra Titium nouum possessorem fundi, ꝙ illum fundum emi à vero domino, qui mihi tunc illum tradidit. Non enim induco illud principaliter in præiudicium tertij, sed ad probandum dominium, & ius mihi competēs, ad hoc l. 2. C. de acqui.
6 pos. Vlterius circa prędicta quęritur, † qualiter notarius debeat esse rogatus. Innocen. pulchre, & prolixe tractat concludens, quod non in secreto, sed in publico, cum officium suum sit publicum, si tamen hoc non seruetur, sed in secreto rogetur, concludit, quod valet instrumentum, licet sit suspicio contra actum gestum, non tamen talis, quod faciat vacillare instrumētum, ex quo non apparet ex sui forma vitiatum, vel suspectum, ipse tamen notarius ex hoc puniendus est, secundum eum, quod no. alleg. cap. vt nostrum, vt eccles. bene. Dicit tamen Hostien. quod hæc suspicio potest tolli ex causa, puta, quando propter iustum timorem partis, vel iudicis, nec pars nec tabellio auderet hoc publicare, ad hoc c. si iustus metus, de appel. & ca-
7 pastoralis, de offi. ord. §. fi. † Et ex his infero ad quæstionem, an notarius debeat scire iura? Videtur enim quod sic, cum in multis debeat esse cautus, vt patet per prędicta. Item punitur, si confecit instrumentum de actu à iure reprobato. l. iubemus, C. de sacrosanct ecc. Glo. in l. generali. C. de tab. li. 10. dicit quod sic. Idem Specu. de instrumen. edi. §. restat, versicu. sed nunquid tabellio, in vlt colum. Barto. in l. contractus. C. eod. titu. dicit hoc verum, quoad pertinentia ad artem notariæ. Debet enim scire summam. & simi. alias imperitia sibi imputabitur, non autem tenetur esse Doctor, vel aliter accurate scire iura. Et hoc placet, quia quilibet debet habere scientiam sufficientem, & sufficiēs dicitur secundum qualitatem officij sui, vt no. Innocen. in cap.
c cum in cunctis, de elect. Et nota, quod dixi, quod de imperitia tenebitur, si parti aliquod preiudicium est illatum, ad hoc l. illi. citas, §. ficuti, ff. de offic. præs. & in c. non est sine culpa, de regu. iur. libr. 6. Quartodecimo, & vltimo requiritur, quod notarius sit habilis. Quid autem si esset excommunicatus notorie? nide plene per glo. in c. decernimus, de senten. excom. lib. 6. Quid si infamis, vel condemnatus in officio? vide pulchre per Barto. in l. eadē, ff. ad leg. Iuli. repe. Circa secundā partē c. videlicet de scriptura exēplata, nihil hic tracto, qa satis plene dixi in c. Alber. de test. & aliqd dicet in c. fi. inf. eo. vbi est ꝓprie materia. Tenet hic sententiam gl. 2. q̄ cōiter hic sequuntur Doct. & vide in Spe. de instru. edi. §. videndum, ver. sed quid ecce. vbi ponit, & sequitur dictum gl. & omnino per eundem, eo. ti. §. restat, versi. fi. seu pe. & gl. magna in c. Abbate, de verb. signif.

ADDITIONES.

a Notarius. Et vide Bar. idem dicentem, & Pau. de Cast. in l. seruus, ff. de testi. & utrum filius possit conficere instrumentum in causa patris, vide do. Anton. in c. super eo. il 2. in fi. de test. & vide omnino Bal. in l. iudices, C. de fide instrumen. Et an adhibeatur fides instrumento, quod nunc producitur notario procuratore, cum ipsemet notarius confecisset illud instrumentum pro me, antequam esset procurator meus, Ioan. And. in Mercu. in cap. cum quid vna via, de reg. iur. in 6. & per domi. Anton. in capitu. ex literis, in penul. colum. de transl. Et idem ibi, quod no. Ioan. And. dicit Pet. de Anchar. in d. cap. cum a nobis, vbi etiam ponit in terminis, & similiter dicit quæst. quam ponit hic dom. Anton. Et an notarius possit conficere instrumentum de propria commissione sibi facta per iudicem, vide pulchre per Bald. in l. ex sententia, ff. de test. tut. & vide de hoc Barto. in l. Lucius, q. de milit. testamen. & an notarius possit conficere instrumentum, quo ipse obligetur alijs, uide Barto. in l. impuberem. §. fin. ff. de fal. Item fcias, quod notarius potest conficere instrumentum pro vxore sua tex. & ibi Barto. in l. vxore, ff. de fal. Et de quęstione, an notarius possit conficere instrumentum, & id scribere vide in terminis per Barto. in l. fistulas, §. j. ff. de contrahea. empt. Et de illa quæstione. sup. tacta an adhibeatur fides instrumento, quod producitur a notario procuratore meo, qui confecerat instrumentum illud, antequam esset procurator, vide Flo. in l. fi. ff. de testi. qui fuit cum Butrig. concludit, quod non. Adde an notarius possit instrumenta cōtra se conficere, Bal. consi. 43. 3. lib.

b Ipse notarius. Vide latissime per Fel. in cap. series. colum. 2. supra de testibus. 1 b traditur, de quibus notarius non possit facere instrumentum. Sebastian. Sapia.

c De imperitia. Quod teneatur ad interesse parti, vide Fel. in capitu. cum causam, il 1. colum. 2. supra de testi. & de qua culpa teneatur, vide dom. Ias. in l. si mora. colum pen. ff. solu. matrim. Fel. in c. tua, colum. 1. inf. de homicid. Sebast. Sapia.

SVMMARIVM.

1 *Quæ dicatur authentica, & quæ priuata scriptura.*
2 *Scriptura priuata, quando non est subscripta nec à partibus, nec à testibus, quam fidem faciat.*
3 *Scriptura priuata subscripta à partibus tantum, quam fidem faciat.*
4 *Scriptura priuata subscripta a testibus tantum, quam fidem faciat.*
5 *Scriptura priuata subscripta a partibus, & a testibus, quam fidem faciat.*
6 *Scriptura reperta in archiuo publico cum causa, fidem facit.*
7 *Scriptura priuata, an debeat habere solēnitates, quæ requiruntur in publica.*
8 *Epistola confessata, vel cum sigillo scribentis facit fidem. Comparatio literarum sola, an operetur, quod epistolæ credatur.*
9 *Liber rationum non facit fidem pro scribente, sed cum admiculis facit præsumptionem.*
10 *An liber rationum faciat fidem contra scribentem, & quid si aliquid consideat pro scribente, & aliquid contra scribentem.*
11 *Liber rationum, an faciat fidem contra tertium.*
12 *Liber rationum, an debeat habere diem & Consulem.*
13 *Qualis debeat esse scriptura, de qua fit comparatio, & quod quis possit compelli ad scribendum vt fiat comparatio.*
14 *Quale debet esse sigillum, vt fidem faciat.*
15 *An sufficiat, quod sigillum sit in charta impressum sine eo, quod pars dicat se apposuisse.*
16 *Habens sigillum proprium, debet illo sigillare, & non alieno, nisi ex causa.*
17 *Episcopus, vel alius Prælatus, potest alicui honesto personæ sigillum suum committere.*

Sigillum

Sigillum appositum chartæ vacuæ, data postea authoritate commissario, vt scribat quicquid voluerit, an probet.

CAP. II.

Cripta vero. Io. And. non summat, ga breue. D. Ant. summat sic. Priuato non creditur; publico sic. Et publicum dī, si manu publica est confectum, vel sigillo authenti co sigillatum cum subscriptione testium. Hęc summatio mihi non placet, tum quia ex litera non colligitur: tū quia non puto veritatem in se continere, per ea, q̄ dixi in c. præcedēti. & infra latim aliquid submittam, ideo summo sic. Corruit instrm, si testes inscripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel a notario sit confectum. Et non diuiditur, quoad literā; sed quo ad intellectum diuido sic. Primo ponit dictū, & duos casus excipit. Casus liter. Ecce aliquis in iudicio exhibet aliquam scriptu
ram factam per manum aduersarij, vel ab alio; ita tñ, ꝙ non per publicam personam; cum subscriptione tri testiū, sed testes inscripti in illo instrumēto mortui sunt. Quæritur, vtrum scriptura illa valeat, & fidem faciat, si negetur ab aduersario? Rndet Pa, q̄ si testes inscripti mortui sunt, scripturam illam non obtinere firmitatem, nisi per manum publicā facta fuerit, vt appareat publica; aut habuerit sigillum authenticum, per quod possit ꝓbari. Not. 1. ꝙ omnis scriptura publica est authentica, vt proba tur, ex prin. iuncto ver. publica. sed nō ois authen. est publica, vt latius dixi, sup. c. proxi. Ex quo infero, ꝙ scriptura priuata habens sigillum authenticum non est scriptura publica; licet sit authentica, cuius ℨrium sentit do. An. in summario, & in quodam notabili. Mouetur per istum text. qui iudicio meo potius probat ℨrium. Nam ponit ista, vt diuersa. Item sigillum ēt non habet publicare scripturam priuatam, cum hoc nullibi reperiatur, licet habeat authenticare, quia præstatur fides rōne sigilli, sed nō efficitur publica, quia sigillum non hēt hoc officium a publico, sicut habet notarius. No. 2. quod instrm publicum facit fidem, licet testes inscripti decesserint, & idem dic ēt, si notarius obijt. Qualiter aūt procedetur, si per partem aduersam negatur illum fuisse notarium, vel instrm esse publicū, vide bon. tex. in §. sed & si instrumenta, in Auth. de instrum. cau. & quod plene dixi. sup. c. prox. No. 3. ꝙ sigillum authenticum probat cō tenta in scriptura, cui sit appositum, licet testes decesserint. An autem sigillum probet sine inscriptione vel subscriptione testium; & quid si testes sunt inscripti per eum, qui fecit scripturā & non subscripti propria manu? Dic, vt plene dixi in c. post cessionem, sup. de probatio. No. vlt. ꝙ scriptura priuata non habēs sigillum, nec testes subscriptos, vel non superstites, robur firmi tatis non haber. An autem faciat aliquam præsumptionem, ℨ. subijciam, † Oppo. contra literam de cōtrarietate. Nam primo appellat illam scripturam authenticam, quā in fi. dicit nullius esse firmitatis. Sol. Inno. multum instat in describendo, quæ dicatur scriptura authētica, de quo dic tu, omissis suis inuolutionib. vt plene, & clare dixi sup. c. proxi. Et istam literam expone, prout dixit Host. videlicet, ꝙ allegabatur authentica; sed tunc non constabat eam authenticam. Nam si vere authentica fuisset, seu constaret eam esse, mors testium non noceret, vt sequit in tex. fm Host. & bene. Venio nūc ad intrinsecam huius c. materiam. & sciendum est, ꝙ hoc c. principaliter tractat de scriptura priuata, & incidenter de publica, & authē. De publica plene diximus. sup. c. prox. & ibi etiam aliquid de authentica. Nūc vero principaliter, & plene tractabimus de priuata, quæ est materia quoridiana, & consequenter in secūdo principali membro aliquid dicemus de authentica, seu de scriptura habente sigillum. De primo, si scriptura priuata sine sigillo, habes per Bar. in l. admonendi, ff. de iureiur. & in l. nuda, ff. de don. & in auth. at si ℨctus, C. de fide instru. & l. scripturas. C. qui po. in pign. habatis plene tractatur in omnib. his locis. Io. And. post Nic. Mat. posuit magnam, & intricatam addi. in Spe. de instr. edi. §. nunc dicendum est, post principium. do. Ant. voluit hic procedere p casuum enumerationem, & iudicio meo valde legentium intellectum confundit. Ego clariori stylo prosequendo præmitto primo, ꝙ tres sunt species scripturæ priuatæ: vna, quæ vocatur apocha, vel schedula, seu apodixa, quæ scribit inter præsentes, alia vocatur epistola, quę mittitur ad absentē, vt vulgariter appellatur, missiua litera. Tertia, & vltima appellatur liber rōnū, quem cōiter solent facere exercentes aliquam professionē, seu boni, & curiosi patresfamilias. † Circa primam a speciē formo quatuor casus. Primus, qñ non est subscripta, nec a partib. nec a testib. Secundus, qñ est subscripta tātum a partib. Tertius, qñ est subscripta a testibus tñ. Quartus, qñ a partibus, & a testibus. Primo casu, aut pars confitetur, & facit plenam fidem contra scribentem confessum, vt in d. l. scripturas: sed alteri non facit præiudicium. & ideo si alter haberet obligata bona illius debitoris præferendus est isti, qui hēt scripturā priuatā, licet in data sit anterior in obligatione bonorū, nisi hæc scriptura priuata iuuaretur per testes, vt probatur in d. l. scripturas, sed alteri nō facit præiudiciū. Et est rō, quia si diceremus aliter, posset debitor ad libitum fraudare primum creditorem constituendo per literas suas priuatas alium anteriorem. Et hoc vult gl. j. dum dicit, ꝙ in reali actione, ꝓferendum est instrm publicum alterius creditoris, licet priuatum instrm sit anterius in data, nisi haberet subscriptionem testium, qui. f. adiuuarent instrm priuatum, vt inf. subijciam. Aut negat pars illam literam fuisse propriam, vel illi consensisse, si fuit ab alio scripta; & tunc per comparationē literarum, & per testes simul, qui fuerūt præsentes, qñ ista apocha fuit scripta, plena inducitur probatio. Non. n. est necesse, ꝙ testes sint subscripti in apocha, ad quā fit cōparatio; licet secus sit in apocha, ex qua fit comparatio, vt inf. subijciam. Hoc probat in auth. sed nouo iure, aliās, si quis vult. C. q potio. in pig. hab. & in corpore, de instru. cau. §. si quis igitur vult. Et intellige, ꝙ testes deponant, ꝙ illam scripturam viderunt confici a conuēto, nihil aūt deponant super contentis. Nam si deponerent de contentis, puta, quia viderunt mutuum contrahi, vel depositū, vel quid simile, non esset necessaria comparatio literarum, & sufficerent duo testes, argu. l. in exercendis, C. eo. & in c. cū Ioā. inf. eod. Sed in priori requiruntur tres testes, vt no. glo. in d. §. si quis igitur, & Bar. in l. scripturas, & d. auth. at si ℨctus, quod no. Et quanquam Spe. in tit. de instr. edi. §. nunc dicendum, in prin. versi. 4. dicat, ꝙ secundum canones sufficiunt duo testes, allegistum tex. & c. qñ contra, de proba. cum simi. Mihi tamen hoc dictum non placet, quia non reperimus contrarium de iure canonico, cum isti testes non deponāt de contractu, quo casu ēt de iure ciuili sufficerent duo testes, vt inf. dicam. Sed ꝙ illa est scriptura cōuenti, quia erant præsentes, quando illam scripsit, (Possent enim de facili errare propter similitudinem literarū) ideo ius ciuile requisiuit tres testes, vt in d. l. scripturas, in Auth. de instru. cau. §. si quis igitur. Facit quod no. glos. in reg. pluralis locutio, de reg. iu. lib. 6. & in c. cum esses, de testam. Si vero non producuntur testes ad probandam scripturā modo prædicto, vī ꝙ tunc nullius firmitatis sit, argu. hic. Nam si hoc contingit qñ testes fuerunt inscripti, & decesserunt, fortius procedet, qñ nullo modo fuerunt subscripti, nec præsentes. Bart. tamen in l. scripturas, præall. dixit. quod facit semiplenam probationem, & sic dicit se intelligere glo. in l. admonendi, præalle. & in l. in bonæfidei, C. eod. tit. quæ hoc velle videntur, & cum hac opin.
b transiuit hic do. Ant. Sed reperio eundem Bar. in l. admonēdi, b dixisse, ꝙ facit minus quam semiplenā probationem, quia nō est verisimile, ꝙ quis falsam scripturam fabricauerit, cū debuerit timere pœnam falsi; & scire debuerit, ꝙ illi soli fides nō adhibetur; ideo non debemus illius fidem omnino annullare. Et hæc vlt. opi. vt non faciat semiplenā, sed minus, plus mihi placet. ad quod probandum induco istum text. hic in fi. vbi dicit, ꝙ non habet robur alicuius firmitatis. Nō enim sic absolute dixisset: si faceret semiplenam probationem. arg. in c. fi. de iureiu. & in c. super. eo. il 2. §. j. sup. de testa. Dicerem tamen, ꝙ si probabitur per comparationem literarum, inducēt semipiena probatio, vt sic cū vno teste, vel cū iuro partis aduersę, considerata qualitate psonarū & causæ, faciat plenā probationē. Et sic multum notabiliter saluabimus gl. in d. l. admonēdi, & in l. bonæ fidei; & p d. Bar. in d. l. scripturas, hēbitur solēnis limitatio ad istū tex. Nec ob. tex. in d. §. si quis, vbi dī, ꝙ comparatio sine testium augmento, nō sufficit; quia debet intelligi quoad plenam probationem, sed quoad semiplenam, sic. Et pro hoc, quia ante ius Authen. sufficiebat sola comparatio, vt in l. comparationes, C. de fide instru. Et vī quod ēt hodie sufficiat sola comparatio; quando contractus non excedit librā auri, vt in Auth. at si cōtractus,

ADDITIONES.

a Circa primam. Circa apocham, quando probet, vide Abb. in consil. 36. inci. cir. primum dubium, in vlt. col. 2. vol. Are. in consi. 63. incip. diligenter, & mature. Bar. in auth. at si contractus, C. de fi. instr. Bal. Pau. de Ca. & Ale. in l. cum antiquitas, C. de test. Bal. in rub. C. de fi. instr. col. pen. Sebast. Sap.

b L. admonendi. Et hanc opin. tene, prout etiam tenet Iaco. de Bel. in §. si quis igitur, in Authen. de instrum. cau. tenent domi. Anto. & Inno. hic, imo fortius videtur velle Angel. in d. l. admonendi, in 3. colum. quòd talis apocha isto casu nullam probationem, nec præsumptionem inducat, & sic nec etiam aliqualem, & optime, probat tex. hic in fine, qui uult, quod non habeat robur aliquid firmitatis, nisi intelligas tex. stum quantum ad plenam vel semiplenam probationem prout declarat hic dom. Anton. in quarta colum. Stat ergo conclusio, quòd apocha nullo adminiculo suffulta non facit plenam vel semiplenam probationem. Limita singulariter, nisi talis scriptura esset antiqua & de facto antiquo, quia tunc bene facit præsumptionem, seu semiplenam probationem, quia licet priuata instrumenta non probent de per se, tamen cum alijs adminiculis bene probant l. exempla, & l. instrumenta, & l. rationes. C. de probatio. & 24. quæstio. 2. capit. sanè. Ita in terminis Ioan. And. post Nicol. de Mat. in tit. de instrum. edi. §. nunc dicendum, super versicu. quid si producens, refert & sequitur do. Ant. de But. hic in 4. colum. versic. tertius casus, quando scriptura nullo modo approbatur, &c. quid est bene no. secundum do. meum, d. Ias. in d. l. admonendi. in 73. col.
Adde videndum Roma. consil. 203. Paul. de Cast. consil. 151. in primo impressis. Franc. de Are. consil. 43. Et quid de scriptura a testibus subscripta, vide Ro. consi. 303.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 tractus,C.eo. & quod no.in d.§.si quis igitur.† Secundus casus, qñ est subscripta a partibus tantum;& tunc fere idem dico,dixi fere,quia arbitror, ꝙ faciat maiorem præsumptionem quam in primo casu. Alias frustra l.scripturas ponderaret subscriptionem partium;non tñ plene probat sine augmento testium, vt
4 in præalle.iurib.† Tertius casus,qñ est subscripta a testibus tantum,Bar. cõiter tenet, vt testes deponentes modo prędicto,per se non sufficiant ad probationem complendam, quia possent de facili errare pp similitudinem literarum. Nec comparatio p se sufficit eadem ratione,sed requiruntur ambo simul, vt videtur velle tex.cum gl.in d.§.si quis igitur. Aduerte tamen, ꝙ si comparatio discordat a dicto testium,committitur arbitrio iudicis,cui plus velit inhærere, vt sing.innuit tex.in d.§.si quis, & argu.in l.1.ff.de test.Ex quo infertur ad id,quod sup.dixi, ꝙ cõparatio sola sine testibus,facit semiplenam probationem;cum qñque faceret plenam,s.cum testes fuerunt scripti,& discrepãt a comparatione;sed tanta est comparatio,vt iudex ad eam animum firmet.Et adde hic & in præced. casu limitationes tradi-
5 tas in priori.† Quartus casus,qñ habet subscriptionem partiũ. &testium.& hoc casu Bar.tenet solam dispositionem testium modo prædicto in priori casu sufficere ad plenam probationẽ. Mouetur per l.scripturas,C.qui po. in pign. habe. vbi nulla fit mentio de comparatione literarum;& hoc ideo; secũdum eũ, quia cum sint tot subscriptiones,non possunt testes sic de facili decipi. Probatur etiam eadem ratione,sola comparatione litterarum;& hoc vltimum ponit Bar.in d.Auth.at si contractus, p l.scripturas, quæ tñ hoc non probat, vt prædixi,sed facit in arg. modo prædicto.Et licet do. Ant.sequatur hoc , mihi tamen nõ placet,quia tex. in d.§.si quis igitur,simpliciter resistit soli comparationi.Item non video quid plus afferat,respectu comparationis,subscriptio partium.Nam sicut potuit falsificare,seu cõtra facere scripturam aduersarij.ita potuit addere subscriptionẽ suam propriam. Sed in priori casu,qñ testes recognoscunt scripturam,potest subscriptio partium aliquid afferre; quia nõ sic
6 de facili testes crant.† Potes addere quintum a casum, quando
a scriptura priuata reperitur solemniter recondita in archiuo publico,i.in loco,vbi ponuntur scripturæ Authenticæ a cõi deputato. Talis enim scriptura sine alia comparatione & approbatione.fidem ratione loci facit,ad hoc, qđ leg.& no.in Auth. ad hæc, C.de fi.instru.& in c.ad audientiam,de præscr.& per lo. in add.prædicta.Omnia prædicta intellige vera,quãdo scriptura habet in se causam sufficientem,arg.c.si cautio,inf. eod.& l.
7 cum de indebito ff.de prob.† Item verſatur in dubium,an scriptura priuata debeat ad sui validitatem,diem,locũ,annos Domini,& alia,de quibus dixi sup.c.proxi.continere?Bart. in l.cũ tabernam,§.idem quæsiuit.ff.de pign.& in prima constit.ffori tenet, ꝙ non, per d.§.idem quæsiuit.idem glo.25.q.3.c.dicenti §.rescripta, ver.si qua.Iac.But.contra dicit in l.1.§.quibus,C.de no.Cod.compo.& Spe.in tit.de procu §.3. versi. sed quid sit in mandato. sentit Host.inf.eod.c. inter. ꝙ communiter tenetur primum dictum.Ego concordando opinio.distinguerem, sic, ꝙ aut agitur de solo præiudicio scribentis,& non exigitur dies nec Consul,nec similia,quæ sunt de solemnitate,ad hoc d.c. si cautio,& d.l.cum de indebito,& l.scripturas, præal.Aut agitur de præiudicio alterius,ſaltem secundario. & tũc aut dies venit necessario probanda,& requiritur.Exemplum, dico me creditorem priorem in hypotheca.tu dicis te priorem, vel æqualẽ, & producis scripturam priuatam,vbi non apparet de die obligationis. Certe ego sum præferendus,quia probatio tua tãquã incerta mihi non præiudicat.argu in c.in præsentia, de probat. quod etiam voluit Bar.in d.§.idem quæsiit.Idem puto , vbi ex non appositione diei,auferretur alteri parti defensionis copia. Exemplum producis instrumẽtum procuratorium manu priuata confectum sine die, certe nõ debet valere in præiudicium aduersarij,cum non possit probare,an tempore constõnis,procurator esset excommunicatus,vel,an sit reuocatus per constitutionem alterius procuratoris,& his casib.& similibus procedere põt opinio contraria.† Nunc venio ad secundam speciẽ,b
8 scilicet epistolam,in qua Bar.in l.nuda,ff.de dona.sic distinguit
b ꝙ aut,quæritur de effectu eius,quod in ea continetur,& dicendum, vt no.Cyn.in l.non nudis,& l.non epistolis,C. de proba. Non enim est materia nostra.Quandoque quæritur,an probet & est materia nostra proprie,in qua,dicendum,ꝙ aut epistola confessatur,& probat,vt in l.Publia in fi.ff.depositi. cum si. Aut non confessatur,& tunc si habet sigillum authẽticum , probat vt l.si quis per calumniam,& ibi per doct.C.de epis. & cle. & p Bar.in l.si publicanus,§.j.ff.de publi.Et idem dico in apocha,vi deliceet,ꝙ licet non habeat testes inscriptos,nihilominus si hẽt sigillum authẽticum,probat ẽt sine alia comparatione, vt hic, & vide alium bonum tex.in c.tertio loco,de probat.& ꝙ ibi dixi.Et puto etiam sufficere sigillum priuatum ipsius contrahentis,dummodo sit certum,vt quia hẽt certos characteres,vt litteras.Appello enim illud authenticum in præiudicium ipsius ꝟhẽtis.Et idem si sit annulus habens caracteres,vt literas,vt sentit hic Inno.& facit l.2.C.de rebus alie.non alie. Aut non habet sigillum authenticum, & tunc secundum Bart. vbi sup. debet approbari per comparationem literarum , & idem dicit de libris rationum,ita ꝙ faciant fidem, acsi essent confessata, per l. comparationes, C.de fi.instru.illa enim lex non exigebat augmentum testium,respectu scripturæ probandæ ad solam cõparationem.Quæ lex ſm eum,solum fuit mutata in apochis: nõ rationem.Quæ lex ſm eum, solum fuit mutata in apochis: nõ in alijs scripturis,Ratio,ꝙ epistola mittitur absenti,vnde non est quid imputetur,si non adhibuit testes.Si vero dareturpñti, licet in modum epistolæ, idem esset dicendũ,quod in apocha, vt sup.Item ꝙ in libris rationum nõ sit idem, quod in apocha, facit,secundum eum,quia facilius potest quis cõtrafacere vnã apocham,quam vnum librum rationum. Insuper apocha,fit pñtis,sed librum rationum,quis facit in absentia partis propria voluntate.Vult ergo in effectu,ꝙ epistola,& liber rationũ ꝓbẽ
tur

ADDITIONES.

a Quintum.Adde etiam sextum casum in scriptora priuata mariti quæ declarat & plene probat res paraphernales vxoris.l.si ergo,§.dotis,ff.de iure do. per totum.§.secundum Bald.in l.2.in vlti.colum.C.ne vxor pro marito. Et hoc verum,secundum eum,quando patet ita esse ex ipsarum rerum qualitate , quia sint vestes mulieris , & alia muliebria . Septimus casus est, in quo priuata apocha plena probat,quando in actis reperitur , quia obtinet vim publici instrumenti. Ita not. Bald.in l.ne in arbitris in 3.not. per illum text.C.de arbi.& reputat valde tenendum menti,quòd idem operatur priuata scriptura manu propria scribentis in actis facta , ficut manu publici ta bellionis. Nam secundum eum potest quis in actis scribere suam responsionem,vel confessionem.Sed Bald.in authen.offeratur,C. de litis contest. restringit dictum suum, quòd priuata scriptura, quæ reperitur in actis,plene probat, quando notarius actorum redegit in actis , & proprio testimonio confirmauit, alias secus. Pro hoc adde,quod tenet hic Do.Anto. in 2. colum.in versi.septimus casus,& ibi Imo.in 9.colum.vbi volunt quòd si priuata scriptura sit coram iudice examinata,approbata & publicata, tunc plene probat, licet sit priuata, sicut instrumentum testamenti publicati , iuxta l.publicati,C.de test.tamen istud vltimum procedit propter testes, qui in publicatione scripturæ intereuniunt ad eius confirmationem.Octauus casus, quando consuetudo loci esset, quòd priuata apocha probaret , vt est Venetijs, valeret consuetudo , & ei esset standum.cap.cum dilectus,de cõsue.secundum do.Ant.hic in 3.colum. & Imo.in 9.& ante eos tenet Inno. quem ipsi non allegant in cap.cum P.tabellio, de fide instrumen. Et subdit multum egregie dom.Anto. quòd stabit consuetudini illius loci in priuatis scripturis in illo loco factis,etiam si alibi agatur, vel in alio loco producatur,quod est diligenter no. si est verum secundum do.meum d.Jaſ.in d.l. admonendi,in 75.colum.subdentem videnda esse quæ habẽtur per Doctores in l.cunctos populos.C.de sum.trin.cum suis concord.& quæ singulariter decidit Bald.in l.2.in 4.& 5.q.C. ne ſi.pro pa.Adde de scriptura archiui publici Rom.consil. 319.& quando scriptura priuata fidem faciat, archiui de Ana.consil.33.Et an scriptura debeat habere annum,diem,& locum,vide de Alex.consi.75.1.lib.&1.05.3.lib.

Quintum casum. Vide Fely.& alios in c.ad audientiam. inf. de præscrip.& quæ ponit idem Fel.in c.cum causam,supra de prob.col.1.&2. vbi tangit quando creatur scripturis antiquis. Seb.Sap.

b Ad secundam speciem.Vide Bal.in rub.C.de constituta pecu.col.3.ver.quarto circa literas mercatorũ,& in rub.de fi. instr.col.28.quæro, qđ de literis transmissis.Ale.in consi.77.inci.cã & lite vertente in 1. col.in 1.vo.Seb.Sap. Authenticum,probat.Hoc est verum , quando talis Epistola fuit acceptata per eum,ad quem destinabatur,secus si expresse contradixisset.Ita no.Imitat Rom.in l.nuda,in 6.col.ff.de donat.Et no. quòd ille,qui simpliciter acceptat Epistolam,& retinet,si ei expresse non contradicit,videtur fateri vera esse omnia,quæ in Epistola continentur.l.fi filius.ff.ad Macedo.in clem. 1. de procura.& in l.cum tabernam.& ibi Bar.no.expresse in vltimo notabili, ff.de pignori.Idem do.Bar.in l.quo enim.§.1.ff.rem ratam haberi.Bal.in rubri.C.eo.de fide instr.in 18.col.ver.quid. de literis transmissis,& in l.fi. procuratores,ad fin.C.mand.& in l.fi.C.ad Mace.& in l.si defunctus,& in l.si. procurator,ff.de proc.& in l.si absentis, C.si cer.pe.Bal.Raph.Ful.in l. emptor,& Lucius,per illum tex.ff.de pact.do.Alc.de Imo.in consi.inci.in causa & lite vertente inter Bar.in 1.col.Ex hoc habes mirabilem modum extorquendi confessionem,vel consensum mediante scriptione literarum facta in presentia testium,qui sint informa de contentis in literis, vt in specie no. do. Matt.in no.23.& do.Bar.Vero.in cautel.24.vbi ifud sing.limitat,vt ibi per Bal.& Fulgo.Secundo limita & intellige, quod epistola probat, si peruenit ad eũ, cui mittebatur viuo adhuc mittente,secus si esset mortuus mittens ante, quam epistola peruenisset ad illum,ad quem mittebatur.Ita in specie limitat Cyn. in d.l.nuda,in pe.col.in fi.Pro quo significanter facit,quod decidit do.Ant. de Bu.in c.fi.in 7.col.de consef.vbi dicit,quod licet confessio extrajudicialis facta absente parte,fiat per epistolam,vel in scriptura libri rõnum,prauidicat confitenti non solum quo ad probandum sed etiam quo ad obligandum. l.Publia,§.fi.ff.depos.eo,quia talis scriptura semper loquitur, ut non in d.l. nuda.Tñ dicit se putare hoc verum viuente eo,qui confitetur,eo ante mortuo scriptura eius non loquitur.ideo credit scripturam eum non obligare, vel hæredem per no.in c.cum dilectus,de fuc.ab inte.Et facit optime quod decidit fio.Ian.in illo c.cum dilectus,cit.me. quod confessio extrajudicialis prauidicat confitenti eo viuo,sed eo mortuo,quia non põt dare intellectum suæ confessioni,arg.c.cum dilectus,de accu.non præiudicat, & hoc sequitur ibi D.Ant.in vlt.col.Ang.in l.1.circa me.ff.de confeſſ.Quid ad de literis commendatitijs,an obligent scribentem vide Io.de Imo.in c.fraternitatis,de cle.non resi.Bal.in l.si literas,C.manda.& in l.institor,ff.de institu. Gl.in verbi.Diœcesanis,in clem.1.de iure patro.Et ad materiam epistolæ vt de quæ no.Bal.in proœ.ff.orum,in vlt.col.& do.Jaſ.de May.in sua notabili 1.pe.l.admonendi,in 100.col.cum seq.& seq.

Adde,quando epistola probet, Raph.Comen.consil.76. & vide quæ poſt nouiſ.in l.admonendi,in apoſt.ad Bar.in impreſſis de Torris.Ale.consil. 76.1.lib.do.de Ro.decis.430.in antiquis de prob.

tur per solam comparationem literarum, si negantur. Et hanc opin.Bar.segtur simpliciter do. Ant.hic.Sed a certe si bene ponderetur text. Auth.de instru.cau. non patitur hanc restrictionẽ Bar.loquitur.n.indistincte,& maxime in princ.vbi facit mẽtionem in genere de leg.permittentibus comparationem, & postmodum subijcit rationem generalem cuiuslibet scripturæ conformem,dicens, ꝙ occasione legis permittentis comparationem sine augmento testium , homines multum adulterabantur documenta, adeo ꝙ semetipsos ad immutationem literarum exercebant.ideo volens prouidere subiectis,& obuiare falsitatib.statuit, vt sola comparatio non sufficiat, maxime, qa est ꝓbatio fallax pp similitudinem literarum. Vnde nullam rationem specialẽ induxit magis in apocha , quam in aliis, cum facilius possit quis falsificare epistolam, quæ scribitur ad absentẽ, ꝗ apochã, quę fit inter ꝓsentes.Verũ,ex quo tex.correctiuus loquitur indistincte, & rõ sua est vniformis dẽt vniformiter intelligi. 31.q.1. qđ si dormierit,& in c.maiores, de bap. Nec ob. si dicat, qđ tex.in §.si quis igitur,in ver.si tamen quisquam, videatur loqui de apoca,seu contrahente consultiue;quia dico,ꝙ facit mẽ nionem de contrahente consultiue.Non enim potuit sic cõsuere ei,cui epistola dirigitur, cum non sit in sua potestate protere absentiam.Item inquantum loquitur de contrahentibus, põt intelligi ẽt de libro rõnum,quia quandoque contractus re gitur in libro rationum, ff. de eden.l. quædam. §. nummularios. Insuper est aduertendum pro opin.prædicta , ꝙ text. in d. Auth.in correctione,non fundat se super negligentia partis in non exhibendo testes,sed potius super malitia hominum, qui sunt proni ad falsitatem, & quia illa probatio est fallax. Et postquam hanc opi.tenui,reperi Bar.in Auth.at si contractus, qui videtur hoc idem velle in epistola. Dicit enim ꝙ si negatur,debet probari,sicut apocha, & solum videtur persistere in libro rationum, vt sufficiat sola comparatio. æquitatem habet hoc dictum,licet iure non probetur. Debuit enim esse cautus a principio, quando contraxit cum illo, & sibi prouidere iuxta consilium illius Auth. & non se ex ponere fortunæ. Et sic cessat ratio Bart. ꝙ non est quid sibi imputetur, quia imo est; non dico tpe scripturæ libri,sed tempore,quo ꝟxit, & hæc bene notabis, quia non discussa per alios.† Venio ad tertiam speciem , b scilicet librum rõnum,in quo facit tria membra. Aut quæritur, nunquid probet ꝓ scribente, aut ꝟ scribentem, aut ꝟ tertium. Primo casu dic,quod in dependentibus a volũtate sua, probat ſm omnes,vt in l.Nesennius,ff.de neg.gest.facit c. fin de succes. ab intesta. Aut sumus in alijs,& reperio tres opin. Vna quod nihil probat.Idem no.gl.hic in fi.& in clem.1. de vsur. l.exemplo.C. de ꝓba.Hoc voluit Bar.in l.nuda.ff.de dona. Idem clarius dixit in l.admonendi,vbi clare dicit,quod nihil probat sed notanter limitat,nisi sit scriptura alicuius defuncti, ꝙ fuit bonus homo, tunc facit aliquam præsumptionem,ita vt cum alijs adminiculis ꝓber. Adducit l.rõnes.C.de ꝓba.in eo ꝙ dicit solas rõnes nõ probare,q.d.ꝙ per se non plene ꝓbent,secus cum alijs, facit l.q eum maior.§.pe.ff.de bo.lib.Secunda fuit opin. quorundam,vt recitat Io.An. post Nico.Ma.in addi. prædicta, ꝙ scripturæ etiã mercatorũ,ẽt ꝓ se semiplene credit, vt sit locus iuſo in supplementũ ꝓbõnis.Quæ quidem opi.cõmuniter non placet Doct. nec Cy.i l.inſtſa,C.de ꝓba.Nõ.n.põt plus operari scriptura vnius,ꝙ ipsius viua vox.sed vox viua nõt põt ẽducere semiplenã ꝓbõnẽ.cũ nõ admittat in testimoniũ ꝓ se,vt 25.q.2.in prin.9.q. c.nullus idoneus,&c.Itẽ absurdũ vr,vt detſibi iurm, cũ tunc ꝓbatio depẽderet ab authoritate sua, & sic idẽ bis ꝓputaretur,& faceret maiorẽ fidẽ in facto ꝓprio,q̃ in facto alieno. Tertia est opi.ꝑdicti Nic.ꝙ dixit,ꝙ cũ aliis adminiculis ꝓbat ꝓ scribere,ꝓ inſtſa,ꝑalle.Illa tñ lex posset intelligi alio modo, vt ibi no.Dy.ſ.qñ inducit instrm domesticũ ꝟ scribẽtẽ. Tenet opi.Bar. q. vr hic sequi D.An.nec esset malũ dicere, ꝙ ẽt pro viuente facit qualemqualẽ fidẽ,ſm qualitatẽ scribentis,& cãæ, quia non est verisimile,ꝙ bonus mercator debeat suũ librum falsificare, maxime ꝓ modica quãtitate.arg.c.ad audientiã,de præsc. & 11. rõnes,de fi.instru. quę licet loquat in libro defuncti, tñ eadẽ rõ est in viuẽte rõne ꝑdicta.†Scdo casu, nunquid faciat fidẽ ꝟ scribẽrem? Bar.in d.l.admonẽdi,simpliciter dicit,ꝙ sic,ꝓ l. quædã. Summularios.ff.de eden. & simpliciter ipsum secutus est do. An.hic.Sed idẽ Bar.latius hoc assumpsit examinãdũ in d.l. nuda. Nam vr huic dicto obstarel.certũ.§ si gs absente,ff. de ꝓbatis. cũ ibi no.Nõ.n.valet ꝓfessio ẽt viua voce absente parte facta,licet ꝓ notariũ sit redacta in actis cãæ,ergo fortius nõ dẽt valere, qñ in statione sua in absentia partis quis scribit librũ rõnis. Sol. Bar.ꝙ in ꝟtio fuit simpliciter ꝓfessio, licet esset redacta in scriptis ꝓ aliũ,vt ꝓ notariũ cãæ.Sed in casu nro fuit scriptura,q̃ sem per loqtiõ nũc,cũ puenit ad te,tibi logtur,sicut in epistola,quã tibi mitto. Et de epistola,ꝙ faciat fidẽ,ꝓbat in d.l.Publia.ĩ fi.& ex hoc dat vnam restrictionem,dicit.n.se putare, ꝙ si in libro rationum quis fecit scribi per alium,hoc non probat ꝟ se,si fuit hoc actum absente parte,sicut in confessione in iudicio facta parte absente,& in scriptis redacta,d.§.si quis absente,quod dicit notandum.Sed Bal.quem sequitur do.Ang.de Peru. impugnat hoc dictum,s.primum, dicẽs, ꝙ aliud in epistola, quæ mittitur ad absentem.quia,sic mittendo, voluit in partis præsentia confiteri,vt d.l.Publia.Sed liber confitetur in absentia ad instrũ ctionem scribentis,nec habuit animum confitendi in partis ꝑsentia;ideo illa cõfessio non deberet valere loã.Andr.post Nic, Ma.sequitur primum dictum,vt faciat fidem ꝟ scribentem,alle.l.de ætate,§.j.ff.de interro.act.quæ tñ non multum facit : qa
d loquitur in confessione facta n partis pñtia.sed ego , d cui placet

ADDITIONES.

a Sed.Et hanc opin.contra Barto.tenent etiam Bald.in fi.in 14. colum. in 5.q. & idem Sal.C.de edi.di.Adr.toll.Ange.in d.l.comparationes,& est de mente Iac.de Bel.in §.fin.in Authen.de instrumen. cau. & ista opi. etiam magis placet domino meo,domi. Iaſ.in d.l.admonendi,in 99. colum. quantum ad comparationem literarum idem sit in epistola , quod in apocha. vt nec ibi comparatio literarum plenem fidem faciat , & sic in vtroque sit correcta dicta l.comparationes. Et ad istam materiam epistolæ , quam fidem faciat, vide quod pulchre signanter decidit Specul. in titul. de obliga. & solut. §.prænotandum , in versiculo pone mercator , & per Bald. in rubrica. C. de constitu.pecca.in 3.col.versiculo modo quæro circa literis mercatorum.

b Ad tertiam speciem.Vide Bal.in l.comparationes, C.de fi.instru.Ange.in l.1. §.cum editiones,ff. de eden.Et an valeat consuetudo,quod libris,mercatorum credatur,vide Are.in consi.45.incip.visis,vbi præsupponit valere,sed vide Bar.Vero.in consi.40.incip.Lucius,in 6.dub.vbi dicit, quod non ualet talis consuetudo,quod omni scripturæ mercatorum credatur, quia esset in discreta, & tenderet ad falsum committendum , quod etiam tenet Bald.in consi.349.inci.si hoc quæritur,in 5.parte.And.Sicu.in ru.sup.de consue.colpe.Alex.in consi.3.inc.causa & lite,col.2.in 2.vol.Iaſ.in l.de quib.col. 17.ff. de leg. Seb.Sapia.

c Scilicet librum. Vtrum libris rationum sit adhibenda fides, & de hoc vide per Imol.in clemen.prima in 10.column. de vsur.Et de hoc an credatur libris rationum,vide per Bald.& Sal.in 1r. C. de edend.per Bald. in l.rationes,C.de proba.& in rub.C.de fide instrumen.in 18.colum. versicu. sequitur videre,de scripturis quorundam officialium.& vide Roma.in l.nuda ratio,ff.de donatio.post Barto.Et adde inquãtum, dicit,quod liber defuncti, qui fuit bonus homo,facit aliqualem præsumptionem pro hærede,& idem tenet domi. Anto.hic , in 5.colum.& in capitu.fina.infra de iureiurando. Idem tenet Bald.post Nic.de Mat. in l.rationes , C. de proba. & facit quod dicit Bald.in l.comparationes, in pentul. colum. in princip. C.de fi.instrumen. intellige & limita , vt procedat in libro rationum defuncti habente formam debitam rationis , & sic continente data & recepta , secus si esset simplex scriptura vnius debiti tantum,quia nihil probaret. Ita nota . limitat Bald.post Nic.in d.l.rationes.sequitur Pau.de Caſt.in d.l.admonendi,in penu.colum.& do.Alex.hic in duobus locis.s.28.col.& in 29.Et circa istum primum casum,vide omnino per d.Iaſ.de May.in sua no.repe.l. admonendi,ff. de iureiu.facientem regulam negatiuam cum sex fallentijs, in 8. col. cum 8.col.seq.

Adde,an liberis rationum sit danda fides,eundem Abba.consilio 51. 1. libr. & 93.libro 2.Rom.consilio 396. & vide quod ibi vult Paulus de Caſt. consilio 161.Alexand.consi.53.2. lib.Et quid de libris officialium , vide Alex. consi.81.2.libro.

d Sed ego plus.Imo plus dico, quod si mercator negaret scripturam , quæ reperitur in libro rationum suarum sua manu,vel sua voluntate scriptam, nihilominus plene probat contra eum , secundum Nic. de Mat. quem refert & sequ.Ioan. An.in d.§.nunc dicendum , in add.magna , posita super versicu.priuatorum,in 5.colum.de instrumen. edi. Ita expresse tenet Bald.sed Ioan.Andr.non alleg.in rubri.C.de fi.instrum. in 13.colum.versicu. sed hic quæro plene,quod in lib.mercato.Lud.Rom.in d.l.nuda,in penulti.colum. ff.de do.limitat, nisi pars tali lib. rationum primo expresse contradixisset, quia si postea in sui fauorem velit stari tali libro contra scribentem,non est audiendus,vt in reg.ex eo,in 6.Ita specifice,& bene limitat Lud. Rom.in d.l.nuda , in 3.colum. facit optime quod in simili dicimus in materia positionum,nam ex positione,quam quis semel negauit,fundare se non potest, vt no.Dom.in capitu. 1.de confes.in 6.Ange.& idem Lud.Rom.plene , in l. 1.§.si quis simpliciter,ff.de verbo.obliga.Confirmat etiam D.meus Do. Iaſ. in d.l.admonendi , per aliud bonum simile,quid si quis negat acta causæ? non potest postea ex illis se iuuare , secundum Bald. sing. 1. 1.ad fina.C.de confeſſ.sicut in simili,si reus negat contenta in libello esse vera,non potest postea ex illis se iuuare,secundum Bald.in l.cum præcum , & ibi no. Sal.C. de libe.cau.Barto.in l.generaliter,§.nihil,ff.de acqui.pos.in 6.colum.Confirmat etiam ex eo,quod sing.no.Bald.in 1.3.in 2.no.per illum tex.C.de repud.hæred.ubi no.quod qui non acceptat expresse verba aduersarij, etiam si dissimulet , non potest se ex illis iuuare , quanto minus in proposito nostro, poterit se iuuare , si expresse contradicit? Ad quod vltimum dicit esse videnda nota. per Cyn. in l. 1. in 6.q.& ibi per Salic. in l. generaliter,C.de non nu.pec.& in l.iubemus,C.de lib. cau. Floria. de S. Petro, in l. fina. ff.de interrog.actio.Secundo limita dictum Barto.& Panormi. hic in hoc secundo casu,vt procedat in libro rationum,in quo cõtinue scribuntur per mercatores data & recepta,iuxta l.si quis ex argentarijs,§.rationem , ff.de ede. secus si sit scriptum in aliquo memoriali,vel in aliqua schedula , quia dato quod illa reperiatur in libro mercatorum,tamen non probant contra mercatorem,ita Bald.in d.rub.in 12.col.in versi.item dubitatur , vtrum ista scriptura.Idem in rub.C.de consti.pecu.sequitur expresse Lud.Rom.in d.l.nuda,in 3.col.imo fortius subiungit Bal.in d.rub.C.de fi.instru. quod etiam si reperiatur scriptum in lib.mercatorum,sed non sit scriptum in forma rationis,quia forma rationis est,quod contineat data & recepta.Nam si contineret vnum actum tantum,puta vt quod vulgo dicimus vnam postam, si esset scripta absente parte, non probaret contra scribentem , & ita tenet etiam Bal.in l.rationes,in 1.col.ad fi.C.de probatio.& sequitur in simili Pau. & d. Alexan.in d.l.admonendi,& domi.Iaſ.in 72.col.qui dicit,quod est diligenter notandum.

Adde,an libris mercatorum credatur, Franc. Are.consi. 44.& si statutum disponat quod credatur,an debeat intelligi etiam de his, quæ non pertinent ad mercantiam, per eundem consi.33.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cet illud dictum, allego tex.no.in cle.vnica, de vſur.iuncta glo. no.in ver.rationum. Nam liber ibi producitur, vt fidem faciat ℨ ſcribentem, nec eſt ſpeciale in hoc contra vſurariũ, quia eius confeſſio vim, ſibi non præiudicat, ſi in abſentia partis confeſſus fuerit, vt no.in c.2.de vſur.lib.6. Nec fecit ſibi librum rõne officij, quia tunc de iure etiam fuiſſet compulſus. vt d.l.quædã, ff.de eden.& dixi in c. .de proba. ſed fecit ad ſuam inſtructionem, & nihilominus probat contra eum. Solum enim inducit ſpecialitas, vt compellatur edere proprias rationes, vbi alias nõ cõpelleretur, vt in c.1.de prob.cum ibi no. Nec debemus dicere, q̃ ſit alia ſpecialitas, ſ. reſpectu probationis ℨ vſurarium, tum quia duæ ſpecialitates non debent concurrere circam idem l.j. C.de do.promiſ.tum quia hoc nõ colligitur ex illo tex.& aperte ſentit hoc ibi glo.& facit gl.in l.inter chartulas, C. de conue. fisci debi.lib.10. Sed nunc vltra alios moueo tibi dubium. pone, q̃ liber rõnis aliquid contineat pro ſcribente, aliquid contra, &
a ſic factum concernens eandem perſonam, a nunquid poſſit illa perſona approbare librum, quatenus facit pro ſe, & nolle ſtare, quatenus facit cõtra ſe? Pone.n.in facto, q̃ mercator ſcripſit in libro ſuo, q̃ Titius depoſuit penes ſe centum; poſtea ſcripſit, q̃ ex illis reſtituit ſibi quinquaginta, vel quid ſimile. Dico, q̃ poteſt approbare pro ſe, & nolle ſtare, quatenus facit ℨ ſe, de quo vſ tex. ſecundum communem lecturã; quam etiam ſequitur Bar.in l.Publia, §.ſi ff.de poſi.& licet loquatur in epiſtola, tamẽ eadem ratio eſt in lib.Idem Bar.in alia ſcriptura, in l.Aurelius, §.idem quæſiit, ff.de liber. leg.& per Cyn. in l.1. C. de confeſſ. Non tamen pro ſe, ſicut dicimus in confeſſione viua voce emanante in diuerſis orationibus. Pro hoc facit, quia licet poſſit qs teſtificari contra ſe, non tamen pro ſe 14.q.j.in princi.& hoc tene, licet domi. Card.aliud ſenſerit in cap.bonæ, il 2. de poſtula. prælat. per c. cum olim, de cenſib. Sed iſtud poteſt intelligi in
11 inſtrumento publico, & dic vt ibi no. per Innoc. † Tertio caſu principali, nunquid faciat fidem liber rationis contra tertium? Dicit Bartol. in d.l.nuda, quod aut liber fuit confectus authori-
b tate publici b officij, ſicut olim faciebant numularij, & facit fidem, vt d.l.quædam §.nũmularios, ff.de eden. facit.ff.de adminiſt.tuto. l.Lucius. §.ſut clæ. Si vero non eſt confectum ratione publici officij; & tunc non facit plenam fidem, vt nota. in d.§. nummalarios, ſupple niſi hoc habeat conſuetudo. pro hoc c. cum dilectus, inf.eod. Dicit tamen, quòd cum hodie campſores & mercatores, qui iurant in arte ſua, ſuccedant in locum illorum, qui erant officiales publici. licet non habeant hodie officium publicum, dicendum eſt, vt eorum libris ſit credendũ, quoad ſemiplenam probationem, ſi ſint homines probati, & bonæ fidei, & famæ. per not. in d §. nummularios, & ſic poteſt intelligi ſecundum alium intellectum glo. in d.l. admonendi, & in d.l. in bonæ fidei, quæ dicũr, q̃ priuata ſcriptura facit ſemi plenam probationem. Et notabis ſing. hunc intellectum ad illas glo. nam ſupra dedi alios intellectus. Et hanc opi. approbat
c idem Bar. in d.l. admonendi, c maxime cum hoc habeat cõſuetudo, quæ in talibus multum eſt attendenda, vt no. Innoc. in c. ſup. proxi. probatur in d.c. cum dilectus. Et aduerte, quia Bart. loquitur de his mercatorib. qui ſunt approbati in eorum arte; ſecus videtur, vbi quis propria authoritate aſſumit ſibi artem: tunc enim non debet facere ſemiplenam in præiudicium alte
12 rius, cum ſit omnino priuata perſona. † Sed quæro, an iſte liber
d debeat habere diem & Conſulem. Vide Io. And d in addi. præ dicta, vbi poſt Nic. dicit, q̃ quatenus producitur ℨ ſcribentem, non eſt neceſſe, q̃ habeat dictas ſolẽnitates, vel ſimiles; ſed quatenus præiudicat alteri, debet habere ſuas ſolẽnitates, quia æqui paratur ſcripturis argentariorum vt ſup. dixi. Item debet conti
e nere ex qua cauſa recipit, vel expendit, & ſimilia; non tñ requiritur, q̃ habeat teſtes inſcriptos, ſicut nec illi argentarij ad hoc
f arctabantur. Item dicit, quod iſti poſſunt palios libros ſcribere, ſicut hodie communis vſus habet; & ipſi videntur ſcribere, quorum nomine ſcribitur, ff.de reg.iur. l.qui per alium ff.de admiſt.tut. l.ita. §.geſſiſſe. Et idem in tutoribus & curatoribus,
13 quod no. † Poſtremo in hac materia quæro, qualis debeat eſſe ſcriptura, ex qua fit comparatio? Solu. habemus quoad propoſitum duplicem ſcripturam. Vnam, ad quam probandam fit comparatio, de hac qualis debeat eſſe, & qualiter probetur, ſatis plene. ſup. dictum fuit. Alia eſt, ex qua fit comparatio. i. quæ producitur ad comparationem faciendam cum illa, quæ negatur, & iſta debet habere vnam ex quinq; qualitatibus, quæ enumerantur, in l. comparationes, iuncta Auth. ad hæc. C. eod. vt ſit ſcriptura publica, vel facta in iudicio, vel chirographum priuatum cum ſubſcriptione trium teſtium, vt prius ſibi fides imponatur, vel producta ex archiuo publico, vel aduerſariumet, tanquã propria, ea vtatur in iudicio. Ex alia vero ſcriptura non poteſt fieri comparatio, ſecundum gl. & Bar. in d. Auth. ad hæc, & in Auth. ſi contractus. Et hoc facit ad notabilem gõ
g nem, nunquid deficiente ſcriptura g qualificata modo prædicto, poſſit iudex negantem compellere ad ſcribendũ de nouo, vt ſic, poſſit fieri comparatio? Bar. in d. Auth. at ſi contractus, tc

net, q̃ non, per tex. in d.l. comparationes iuncta gl. in ver. licet in ſemetipſum, & gl. in d. Auth. ad hæc, vbi vr̃ innui, q̃ extra caſus prædictos non fit comparatio, ẽt ſi pars confiteatur ſuã eſſe ſcripturam. Do. Car. dicit, q̃ vtrunq; dictum eſt cõtra tex. illius Auth. de inſtru. cau. §. ſi quis igitur. Nam qñ pars confitetur ſuã eſſe ſcripturam, illa habet vim publicæ, quantum ad comparationem fiendam, & in præiudicium ſcribentis; & q̃ poſſit compelli ad ſcribendum, eſt tenendum ſecundum eum, ad facilioꝛem expeditionem iudiciorum, ſicut interrogat partes in quacunq; parte iudicij, vt in c. cum Ioannes, inf. eod. & l. vbicunq; ff. de interroga. actio. Ego idem puto, latius tñ materiam explicando, quam ipſe faciat. Nam fateor, q̃ ex leg. C. ſ. l. comparatio
nes. C. de fi. inſtru. non fiebat comparatio ex ſcriptura priuata, niſi haberet ſubſcriptionem trium teſtium; ſed poſtea ſuperue nit Auth. de his, qui ingre. ad appella. §. illud. quæ diſponit, q̃ ſi pars vtitur ſua ſcriptura, vt propria, poteſt ex illa fieri comparatio; & ſic tacite innuit, q̃ vbicunq; certum eſt ſcripturam eſſe, q̃ priam, poteſt ex illa fieri comparatio. Hinc poſtea ſuperuenit Auth. de inſtru. cau. vbi narratur, q̃ quidam, exorta dubitatione, fuit compulſus ad ſcribendum, vt ſic poſſet deueniri adcõparationem, quaſi innuit dubitatum eſſe, quem poſſe compelli ad ſcribẽdum. Item adduco duas alias rõnes extrinſecas. Prima, q̃ lex non debet eſſe impoſita verbis, ſed rebus, in c. cõmiſſa, de elec. lib.6. Ad quid ergo exigi debet ſubſcriptio teſtiũ, vel q̃ pars vtatur in iudicio, ex quo certũ eſt, q̃ ipſe illam ſcripturã fecit? Iſtæ.n. ſolemnitates requiruntur, vt liqueat illã ſcripturã eſſe propriã; q̃ ceſſare debẽt, ex quo clarius liquet eam eſſe propriã, vt quia confitetur, vel ſcribit in præſentia iudicis, de appell. c. cum ceſſante. Et fruſtra fit per plura, quod expediri poteſt per pauciora. Non enim debet ius vti ſuperfluis remediis, l. hæc

ADDITIONES.

a Eandem perſonam. Vide Rapha. Cum. in conſ. 136. incip. viſis inſtrumentis, col. 2. vbi vult quod ita demum liber rationum probet contra ſcribentem, dummodo etiã fides adhibeatur verꝫ vice his, quæ ſunt pro ſcribente. contrarium conſuluit. Ro. in conſ. 326. incip. in hac cauſa. ſed Marth. in no. 88. incip. no. mirabilem doctrinam, diſtinguit vt ibi per eum. vide etiam Alex. in conſ. 182. inci. lectis, in 3. col. & in 2. vol. vide etiam Ful. conſ. 135. vbi ponit, an probet pro ſcribente, qñ ſcripſit in lib. alterius? Et Pau. de Caſt. in conſ. 385. inci. in cauſa arbitrali. ſecundum antiquam impreſſionem. Seb. Sap.

b Publici. An hodie adhibeatur fides libris camſporum, vide quod ſuper hoc ſcribit Bal. in rub. C. de fi. inſtru. in 14. col. & de libris mercatorum, vide per Bal. in ſuo tract. conſtit. in 3. col. & vide do. Ant. in c. ſi cautio, in 4. col. verſ. ex his decidit. inf. eo & vide quæ latiſſime ſcribit Bal. in c. fi. in pen. & vltim. col. de confeſ. adde, q̃ ſi ſtatutum dicit, q̃ adhibeatur fides libris mercatorum, intelligitur de ſpectantibus ad ſuam mercantiam, ſecundum Bal. in l. fi. C. ad Mace. pro quo facit tex. in l. 3. §. eo. modo. ff. nau. cau. fœ. & in l. ſi ex argentarijs. §. rationem. ff. de eden. item de q. hic poſita per dom. Ant. in terminis, vide latiſſime per Ro. poſt Car. in l. nuda, ff. de dona. in 3. col. verſ. 7. inquantum, & Bar. in l. quædam. §. nummularios, hic alleg. vbi etiam ponit, an adhibeatur hodie fides libris gabellariorum. Et vide Bal. in l. cunctos populos, in lec. in pe. char. ver. vlt. quæritur. C. de ſum. trꝫ. vbi dicit, quod valet ſtatutum, q̃ credatur ſcripturæ camſporum vel mercatorum, tanquam inſtrumento publico.

Adde Io. de Ana. conſ. 54.

c L. admonendi. Idem tenet do. Ant. in c. ſi. inf. de iureiur. Idem tenent Ia. Butr. & Nico. ut refert Bald. in d. §. nummularios, niſi ſcribens eſſet perſona ſpecta. Idem ibi ſequuntur Mod. Pau. de Caſt. & Alex. pro iſta opi. bene facit, quod dicit Bal. in rub. C. de conſti. pec. in pe. col. vbi dicit, q̃ mercatores hodierni tpis quamuis non habeant publicum officium, prout olim habebant argentarij, gerunt tñ quaſi publicum officium. Et idem Bal. in rub. C. de fi. inſtr. in 16. col. dicit, quod mercatores & campſores hodierni temporis, habent magnam ſimilitudinem cum illis nummularijs antiqui temporis. Et idem Bal. in d. l. inſtrumenta, & Sali. in l. 1. in ult. colũ. circa medium. C. de eden. Sed Imo. in l. nuda ratio, ff. de don. in vlt. col. circa med. reprobat iſtã opi. prout optime refert do. meus do. Iaſ. in d. repe. l. admonendi, in 95. col. cum ſeq. Et communis opi. eſt quod, liber rationum mercatorꝫ, vel campſoris iurati, vel matriculati, ſemiplenam probationem facit pro teſte contra alium, ſecus ſi non iuratus. Limita tamen niſi perſona mercatoris eſſet infamis, vel aliter ſuſpecta. Secundo, quando eſſet liber continens formam rationis, & ſic recepta & data, ſecus ſi vnam poſtam tãtum. Tertio ita ſpectantibus ad eius exercitium, & non aliter.

d Io. And. Idem tenet D. Ant. hic in 3. col.

e Ex qua cauſa, q̃ liber rationum debeat continere cauſam debiti, ad hoc, vt probet contra ſcribentem, vide omnino Bar. in d.l. nuda, in 1. col. in fi. & ibi Lud. Ro. in 1. col. tribus modis pulchre limitantem Spec. in tit. de conſ. ſ. nunc videndum, in ver. ſed quæ eſt ratio, & verſ. ſeq. Bar. & Bald. in l. ſcripturas. C. qui po. in pig. habe. Bal. in l. inſtrumenta, C. de probatio. tex. & Doc. in c. ſi cautio, hoc eod. tit. tex. in l. non ſolum, §. an debitor, & ibi Bart. ff. de pecu. & Ang. de Are. in §. actiones autẽ de pecu. in 2. col. ultra medium in ver. 3. præmitto, Inſt. de actionib. Bal. in rub. C. de fi. inſtru. in 13. col. verſ. ſed quæro, ſi in libro mercatorum, &c. Subdit tamen ibi no. Bal. q̃ ſito caſu, quod non ſufficeret cõiecturalis probatio cauſæ propter ſcripturam libri rationum, vbi alias oportet probari de vera cauſa.

f Per alios. No. q̃ non refert, an liber rationum ſit ſcriptus manu propria, an per ſuos factores, vel alium, vt plene probet contra ſcribentem. Et idem tenet do. Anto. hic in 3. col. & idem no. Bal. in rub. C. de fi. inſtr. in 72. col. verſ. ſed hæc quæſtio, pone q̃ in li. merca.

g Deficiente ſcriptura. Vide Bal. in auth. ſi quis vult, ad finem, C. qui potio. in pign. habea. & in d.l. comparationes, colum. 4. C. de fide inſtrumen. Sebaſtian. Sapia.

Hæc ſtipulatio, §. diuus, ff. vt leg. no. c. & in c. ſicut, de probatio. & quod ibi dixi. Secunda ratio magis vrgens; video.n. q̃ iudex compellit partem ad ſtñendum poſitionib. alterius partis, ad releuandũ illam ab onere probãdi, in c.2. de teſtib. lib.6. & cle. ſæpe, de verb. ſign. cum ſimilib. ergo fortius deber poſſe cogere ad ſcribendum, vt fiat comparatio. Et dicit hic D. Car. q̃ ipſe Bart. mutauit in hoc opi. ſuam, vt reperit in quibuſdam ſcriptis ſuis, & certe ſi non mutauit, debuit mutaſſe per prędicta, quod notabis. Et ex prædictis potes colligere multas ſpecies ſcripturæ authenticæ. † Nunc venio ad ſecundum principale dictũ hu
ius cap. videlicet ad materiam ſigilli, a ex qua reſultabunt ſpẽs aliquæ ſcripturæ authenticæ; & omittam hic, quæ notauit Inn. ſup. c. proxim. & ſic an & quando credatur ſigillis prælatorum, quia plene dixi in c. poſt ceſſionem, ſup. de probat. Sed reliquã materiam ſigilli hic tactam per eum, breuiſſime concludã per quinque quæſtiones. Prima ſit, quale debeat eſſe ſigillum, vt fidem faciat. Secunda an ſufficiat ſigillum eſſe chartæ impreſſũ, an vero requiratur, q̃ ſigillans exprimat ſuum ſigillũ appoſuiſſe. Tertia, an poſſit qs ſignare alieno ſigillo, ſeu annulo. Quarta, an Epiſcopus poſſit alicui perſonæ ſigillum ſuum committere, vt vice ſua ſigillet. Quinta & vltima, an ſigillum appoſitũ ſchedulæ, ſeu chartæ vacuæ, data cõmiſſario poteſtate poſtea ſcribendi, faciat fidem reſpectu ſcripturæ poſtmodum factæ.

Quoad primam concludo poſt Inno. q̃ ſigillum debet habere certos characteres, verſic poſſit cognoſci, vel certas literas legibiles; cum aliter non probet, ut in c. inter dilectos, inf. eo. cum alia vera re, puta corrigia, quæ non ſit diſpoſita ad ſignandum, vel ſigillandum, ſigillari non poteſt. Ad hæc l. ad teſtium. §. ſignum, ff. de teſt. c. ſignificauit. inf. de ap. Item dẽt eſſe authenticum, puta Epi, vel alterius magni viri, & hoc qñ præſtat authoritatem ſcripturæ principaliter, puta quia ſigillat in facto eorũ, & ita loquitur hic. Si vero nõ præſtat authoritatẽ principaliter, ſed ſecundario; quia ſigillat ut teſtis, tunc ſufficit ſigillum ſuũ priuatum apponere, dummodo ſit certum, modo prædicto. d. l. ad teſtium. §. pen. & ff. quemad. teſt. aperi l. 2. cum ibi notatis. Idem eſt, ſi ℨhens obligat ſe ſigillo proprio, licet priuato. ff. deposi. l. publia & l. 2. C. de reb. alie. non alie. & ſup. dixi. Et quod dictum eſt de ſigillo, idem eſt in annulo, dũmodo ſit ſculptus ad modum ſigilli mõ prædicto. Nam non eſt fienda vis in nominib. arg. ff. de procur. l. petitio. Nam ſecũdum Inn. quod nos vocamus ſigillum, ius ciuile appellat annulũ, & hodie multi tales annuli reperiuntur & videbo. tex in c. in noſe patris. 72. diſt. † Ad ſecũdam qõnem, an ſufficiat ſigillum eſſe chartæ impreſſum? Iano. ponit duas opiniones. Prima, vt non ſufficiat, niſi is qui appoſuit, dicat ſe appoſuiſſe, arg. ff. de teſti. l. pen. & C. de teſta. l. ſi vnus, & l. hac conſultiſſima. Secũda opi. cui vr̃ ipſe Inn. inhærere, eſt, vt ſufficiat, ſi in charta ℨhentium, & loquentium contentorum, ſigilla apponantur, ẽt ſi non exprimant, q̃ ſigilla ſua appoſuerunt. C. arbi. tute. l. fi. & inf. eod. c. inter dilectos. Hoc tamen limita verum, ſi talia ſunt ſigilla, quibus credendũ eſt, vt ſigilla Eꝑorum, & inferiorum prælatorum, ſaltem in his, quæ ſpectant ad iuriſdictionem ſuam, reſpectu iſtorum inferiorum. Credo, q̃ Inn. non loquatur perfecte. vnde diſtinguo ſic; aut ſigilla inſerta ſunt ipſorum, quorum nomine fiũt inſtrã, & procedit hęc ſecunda opi. Nam præſumuntur appoſita ad pẽdam fidem ſcripturæ, & de conſenſu ipſorum, niſi aliud pbetur, ut in l. 2. C. de reb. alie. non alienan. & in c. tertio loco, de prob. & hoc caſu non requiro ſigillum authenticum, ſed ſufficit priuatum ipſorum contrahentium, vt ſ. dixi. Aut ſunt ſigillaliorum, & ꝓcedat prima opinio, vt non ſufficiat appoſitio ſola; ſed oporteꝫ, q̃ ipſi ℨhentes, vel is, cuius eſt ſigillum, atteſtẽ tur ad quid illud ſigillum fuit appoſitũ: alias præſumitur adulterinum in dubio, & falſo appoſitum: cum in dubio ſigillũ debeat ogruere dignitati ſigillantis, & materiæ deſcriptæ in charta ſigillata, vt aperte probatur in c. inter dilectos, infra eo. & facit quod dicam in ſeq. qõne. † Ad tertiam qõnem dicit Inno. q̃ quis habet ſigillum proprium; tunc ipſo, & non alieno ſigilla re debet, alioquin nõ prodeſt, niſi ex cauſa fiat, ut ſequitur. Nec mirum, quia nec proprium prodeſt, ſi ad aliud officiũ eſt deputatum, vt in d.c. ſignificauit, de appella. Si autem nullum ſigillum proprium hẽr, vel non hẽt præ manibus, vel non poteſt adhuc habeti de facili, tunc poteſt vti alieno ſigillo; dẽt tñ exprimere, ſecũdum eum, cuius ſigillo ſignat, & quare alieno. Et potiſſima ratio eſt, vt uidelicet diſcerni poſſit quo, & a quo, & ex qua cã ſignatum eſt inſtrm. Nam ex multis, & diuerſis cauſis, apponuntur in literis ſubſcriptiones, & ſigilla. Qñq;.n.in ſignũ conſenſus. t 12.q.2.c. ſine exceptione. & ſup. de ꝓcur. c.1. Qñque in ſignũ teſtimonij. ff. de pig. actio. in l. cuius. Qñque in ſignũ authoritatem præſantis. 12.q.2.c. ſacrorum, & c. cum redẽptor. Quandoque in ſignum confirmationis, vt inf. eo. c. inter dilectos. & multis aliis ex cauſis. Ex quo infertur ſecundum eum, q̃ ſemper debet exprimi, cuius eſt ſigillum, & a quo apponit. Et notabis hæc verba, quia quotidiana, & faciunt ad ea, q̃ dixi in præcedenti qõne. Dicit tñ Inno. q̃ ſi in litera hæc non ſpecifi carentur, non habent vitiare, dummodo ex aliis circunſtantiis poſſint hæc deprehendi. Eps tñ ſigillando cum ſigillo eccleſie non intelligit vti alieno ſigillo, ſm Inn. quod no. ad lec. c. in nomine patris. 93. diſt. & 7.q.1.c. ſcire. Q̃d ego intelligo, qñ eſt ſolitus cum illo ſigillare; ſecus, ſi tñ Capit. cum illo ſigillat, argu. in c. ſignificauit, de appellatio. † Venio ad quartam qõn. in qua
17 b dicit Inno. Epiſcopum b poſſe alicui honeſtæ perſonæ ſigillum ſuum committere, & ſecũdum poteſtatem ſibi datam poterit is, cui fit commiſſio, ſigillare de his, quæ pertinent ẽt ad Eꝑm, puta cauſas committere, citare, & cõfirmare, & generaliter oĩa alia, quæ ſibi commiſſa ſunt, poterit expedire & ſigillare, etiã ſi prælatus, cuius ſigillum eſt, eas nõ viderit ſigillare. Sic enim vidimus Papam uti. inf. de cri. fal. c. dura, & multos alios prælatos: dicit tamen, q̃ in conrractibus aliarum perſonarum nõ debet nomine Epiſcopi ſigillum teſtimoniale apponere, niſi & ipſe Epiſcopus interfuerit ipſi contractui; cum teſtimonium ſit tantum ve viſu & auditu, & de his quæ teſtis nouit. 3.q.6.c. teſtes, & ſic loquitur auth. de tabel. §. nos autẽ credimus. Si vero haberet conſuetudo, vt is, qui habet ſigillum, talia inſtrumenta ſigillaret, etiam abſque ſcientia Epiſcopi, non damnat Inno. conſuetudinem, nec etiam Hoſt. Nam videtur hoc fieri nomine ipſius, cuius eſt ſigillum, & hoc notabis, maxime in eo, q̃ Innoc. ſentit: ſigillum Epiſcopi dare authoritatem inſtrumentis ſuper contractibus & ſimilibus, licet non pertineant ad officium epiſcopi, & ſatis pro hoc facit iſte tex. & vide quod plene dixi in d.
18 c. poſt ceſſionem, de probat. † In vltima quæſtione dicit Inno. q̃ aut tradita eſt poteſtas ad certum articulum inſcribendum in huiuſmodi ſchedulis, & tunc ſi aliud inſcribat ibi, & de hoc conuincatur, poterit tanquam falſarius puniri. Aut data fuit generaliter poteſtas ad ſcribendum & quicquid placuerit, in hoc ponit tres opi. Prima, q̃ valet quicquid ibi ſcribit: etiam alium obligando, dummodo tale quid inſcribatur, ad quod conſtitui potuit procurator. Secunda opi. quòd nihil poterit ſcribere ad obligandum alium, niſi ſolum illum, cuius eſt ſigillum. Tertia opi. in qua videtur reſidere Inn. q̃ nec illum, cuius eſt ſigillum, obligare poteſt, nec aliquid ſcribere, quod de iure valeat. quoniam ille, cuius eſt ſigillum, dat authoritatem ſigillo, & ſigillũ dẽt dare fidem, ſcripturę & ſcriptura ℨtui. Sed in caſu nõ hoc non poteſt contingere, quia ex quo ſcriptura non eſt facta tempore, quo apponitur ſigillum, non eſt aliquid, cui ipſum ſigillum præſtet authoritatem, & pro hoc optime facit capit. ad audientiam, de eccl. ædifi. Item multa inconuenientia inde poſſent ſequi, quæ vide hic per Innoc. in capitu. ſecundo. de ſolu. & notabis iſta, quia ſæpe Princeps, & prælati dant eiuſmodi ſchedulas vacuas ſigillatas eorum procuratoribus, & nuncijs, vt ſcribant in eis ſecundum temporum & locorum indigentiam, ſeu exigentiam. Quandoque dant ſigillum ſimpliciter. Si enim de hoc conſtaret, non faceret talis ſcriptura fidem, nec ſcribens eſſet immunis a falſitate: cum ſcribat literas in vno loco, & in charta ſcribit alium locum, & tempus, vt literæ appareant datæ in partibus.

ADDITIONES.

a Sigilli. Not. hic pleniſſime materiam ſigilli. Quam autem probationem faciat ſeu inducat ſigillum, vide pleniſſime per Inno. in c. 1. in 9. col. ſuper glo. in ver. literis, de procur. & Rom. in repe. l. admonendi in 6. col. de iureiur. Et de iſta materia vide plene per Pau. de Leaza. in d.c. cum dilectus, inf. eo. & in c. tertio loco, de proba. Adde Rom. conſ. 343.

Sigilli. Vide Alexan. in l. pacta nouiſſima, poſt glo. ibi. C. de pact. Fel. in capi. poſt ceſſionem, ſupra. de probatio. vbi late de materia ſigilli. Rota. deci. 7. incipien. non creditur, de proba. in antiquis, & deciſ. 8. incipien. vtrum cre datur, in tit. de offic. delega. in antiq. Card. in clem. 1. in princip. de procur. Bald. in l. ſi quis per calumniam, colum. fi. verſi. quærit hic Gul. C. de epiſ. & cler. Sebaſt. Sap.

b Epiſcopum. Et de iſto ſigillo epiſcopi vide quod no. dom. Anto. in capi. poſt ceſſionem, in 9. & 8. colum. de probat. & bon. tex. in capit. peruenit, de fideiuſ. & vide Old. conſil. 83. & ſeq. An autem credatur ſigillo legati de latere, vide per Spe. in titu. de leg. §. ſupereſt, in 9. colum. verſicu. creditur quoque ſigni. legati.

Circa iſtam materiam de ſigillo, dicas, quod ſigillatio obligat ſigillantem, qui prius legit ſcripturam, quam ſigillat, alias non l. 2. & ibi Bal. poſt glo. in ver. conquiſita, C. de reb. alien. & vide Ange. Ioan. de Imo. & Alex. qui multas concor. all. in l. ſi ita ſtipulatus, in §. Chryſogonus, ff. de verb. obl. Et vide Inno. in c. quanto, de his, quæ fi. a præl. vbi dicit, quod poteſt ſigillare, de ſchedula non lecta, & vide Paul. de Caſt. in conſilio 342. incipien. in caſu præſenti. Et adde, quod ſigillatio poteſt fieri etiam cum alieno ſigillo, dummodo de hoc fiat mentio, vt in l. ad teſtium, in §. ſecundo, & ibi per Bar. de teſta. & §. poſſunt. Inſt, de teſta. Et vide per Bar. in l. ſi procuratorem, ff. de procu. & vide Spec. in tit. de inſtru. edi. in 9. reſtat videre, in verſi. item q̃ ſigillum, & in §. 13. in ver. illud. Et an ſigillum poſſit alteri committi, vide Bar. in d.l. teſtium. & Bald. in l. diſtrahente. C. de re. alie. Et adde, quod ſigillans videtur approbare, & conſentire. l. tribunus, in §. 1. ff. de teſt. mil. & no. Bart. in l. in fraudem, in §. ſicut, eo. ti. per Bal. in c. j. de pa. Conſtan. & adde, q̃ ſigillans cum ſigillo ſuperioris, aut principis, vel alterius domini, vel ẽt epiſcopi abſentis, vel ignorantis, non dicitur falſarius in dolo, ſi conſueuit ſigillare in perſona domini, quia conſuetudo excuſat eum a dolo. Ita Bald in rub. C. de fi. inſtru. in 5. col. Ant. Franc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVMMARIVM.

1 *Cancellatio non tollit dispositionem fauorabilem, quando non est facta consulto.*
2 *Quid sit rescriptum, & quid priuilegium, & facilius præsumitur falsitas in priuilegio, quam in rescripto.*
3 *An aliquis possit abradere instrumentum, si constat de errore.*
Notarius an possit abradere instrumentum.
4 *An rasura in narratione facti, & in nominibus possessionum, vitiet rescriptum.*

CAP. III.

EX literis. Rescriptum apostolicũ pp rasuram in loco non suspecto, non censetur vitiosum. h. d. f̃m mentẽ c. Communis diuisio. secunda ibi, Dicimus. Casus literalis. Inter magistrũ A. & R. vertebatur qõ super capella de Ambitoria, quę fuit commissa quibusdam iudicibus. Partibus corã iudicib. ꝓstitutis, dictus R. postulauit sibi copiã literarum ostẽdi, qui cũ eas inspiceret, cępit illas arguere de falso ꝓ eo, ꝙ in narratione facti, vbi scriptum erat, iura parochialia, &c. erant abrasa. Iudices super hoc dubitantes quęsierunt, an pp hoc debeant dici falsæ: Rñdet papa, ꝙ pp abrasionem illam, literæ non possunt dici falsæ, nec suspectæ, quia ẽt priuilegia in nominibus possessionum abraduntur, & literæ, si in narratione facti erratũ est, possunt abradi. No. ibi, Copiam, iuncta gl. i. ꝙ rescriptũ impetratum per alterã partem efficitur cõe, saltem post citationẽ, vide in hoc ꝙ dixi in c. ex cõquæstione, de restitutio. spoliat. †No. ꝙ abrasio facta in narratione rescripti, vel priuilegij, non censetur facta in loco suspecto. Quod tñ intellige, vt inf. dicã, de quo a ꝛ̃io colligitur, secus esse, si foret facta in verbis dispositionis, ꝙ procedit ẽt in alijs instrumentis, vt in c. cum venerabilis, de relig. domib. sed fallit in dispositione fauorabili, vt in legato liberationis, vt in l. prox. in fi. ff. de his, quæ in testa. delen. Vnde quantumcunque fiat ibi cancellatio, non per hoc vitiatur legatum liberationis; & hoc intellige, qñ dubitatur, an testator voluerit illud legare, an incõsulte hoc processerit, vt ibi no. Si aũt apparet de voluntate, tunc in dubio tolleretur legatum, ad hoc l. cancellauerat. ff. eo. & l. si vnus, C. de testa. vbi notabiliter dicit Bar. legatum ad pias causas, iudicandũ vt legatum liberationis, quoad priuilegium
2 supradictum. † No. ꝙ rescriptum ad lites non dr priuilegium. Est. n. rescriptum f̃m ius, ga mandat ius in petranti fieri. Priuilegium vero est proprie ꝛ̃ ius. 3. dist. c. priuilegia. de quibus vide ꝙ no. in c. olim, de verb. sig. & in l. in beneficium, ff. de const. prin. No. pen. ꝙ strictus iudicatur priuilegium, q̃ rescriptum ad lites. vnde facilius præsumitur falsitas in priuilegio, q̃ in rescripto, ad hoc. c. pen. de crimi. falsi, & ꝙ no. Inno. in c. episcopi, inf. de rebus eccles. non alien. Vltimo collige, ꝙ licite abraduntur in-
3 strumẽta in loco non suspecto, si deprehenditur error. † An aũt possit quis corrigere, & abradere, si deprehẽdit errorem. Doc. hic tenent cõiter, ꝙ nõ, quinimo si hoc præsumeretur, careret omni commodo rescripti. Vnde dicit Host. ꝙ in curia est canõ latæ sententiæ coxcommunicationis in quemcũque alium ab officialib. super hoc in curia deputatis, q̃ in rescripto bullato, vel notato aliquid, saltem vnam figuram, vel literam, vel ẽt dimidiam abraserit, deleuerit, diminuerit, compleuerit, vel mutauerit, sine illius, ad quem spectat, data licẽtia. Et dicit ꝙ sæpe hoc publicat in curia, vt non possit quis prętẽdere ignorantiã, ff. de insti. l. fed & si palam, & inf. de iud. c. ita quorundam, & 16. dist. c. quod dictis, & ita stricte hoc seruat curia, vt cum magna difficultate absoluat ligatos, posset tñ impetrans sine aliqua pęna totam literã dilaniare, ac ẽt bulla, si illa non vult vti, & no.
a hoc vltimum. Nam licitũ. est cuilibet iuri suo renunciare, a & vide de hoc, ꝙ plenius dixi in d. c. ex conquæstione. Habes etiã ex prędictis, ꝙ simplex notarius, qui literas apostolicas scripsit, non ꝑt illas corrigere, sine licentia officialis ad hoc deputati.
b Vnde facit hoc ad qõ. an in alijs instrumentis, possit notarius [b] corrigere, vel addere, si cõperit se errasse? Quod tractauit dom. An. sed tu vide plene p Ioan. An. sup data, li. 6. in nouella, & per Bar. in l. Barbarius, de off. præ. & p Archi. 35. q. 7. c. i. in Spe. de in strũ. edi. §. instrumentũ, ver. sed nunqd confecto. & ibi in addition. p Io. An. & per eundẽ c. ti. §. ostenso, ver. quid de ℨ̃tibus, & p Spe. in d. §. instrumentũ, versi. quid ergo si Innoc. Vnum tñ
c tene menti, ꝙ vbi notarius c facit vnam interlineaturã, & abra-
d sionem, si vult ꝙ oĩs cesset suspicio, attestetur [d] in fine instrumẽti, ꝙ ipse illam interlineaturam, vel abrasionẽ fecit, ad hoc Bar. & tex. in l. i. §. & ideo, ff. de his, quæ in testa. delen. & per dictum Archi. in d. c. i. & si pars corrigit, vel abradit instrumentum, dẽt puniri, de quo vide gl. in d. l. in verbo, substitutus, & tex. cum ibi nota. in c. olim, de refer. & in c. cum olim, de off. deleg. Et intelli ge qñ dolose facit circa substantialia, vel circũstantias negotij. Nam sine dolo nõ committitur falsitas, ad hoc l. 1. & 2. ff. de fal. Secus putarem, si per simplicitatem corrigeret aliquid, quod est extra substantialia, vel circunstantias negotij, vt cognomẽ, vel quid simile, & ad hoc quod no. Inno. in simili in c. fraternitatis, de hære. & per Bar. in d. l. i. Op. ℨ̃ tex. & vĩ ꝙ propter abrasionem reddat instrm̃ suspectũ, vt in l. fi. C. de edi. diui Ad. Sol.
gl. 2. ꝙ hęc fuit rõ dubitandi in tex. sed rõ decidendi in contra-
4 rium redditur in litera. Non enim procedit cõtrarium, si abrasio fuit facta in verbis narratiuis, & in nominib. possessionum. † Sed contra hoc, & contra tex. op. Nam & in verbis narratiuis & in nominibus possessionum, tam in priuilegijs, quam in rescriptis posset fieri fraus. Pone enim ꝙ priuilegio cõceditur mihi vna res parua, & illa cãcellata, rescribitur res magna. Itẽ pone, ꝙ in rescripto reposui rem magni valoris, adiecta clausula generali, vt sic possim transire ad partes, quod alias nõ licebat, vt in c. sedes, de rescri. Sol. propter hoc contrarium Inno. & Ab ba. dicunt hunc tex. non procedere in priuilegijs, seu rescriptis originalibus, sed in confirmatorijs duntaxat. q. d. suspicionem tolli in confirmatorijs per originalia. Et idem dicit tenendum, eadem ratione in instrumentis donationum, vel aliorum contractuum, & hoc videtur tenere etiã Io. And. super glo. vltima. Sed certe hæc est nimia restrictio, & nullo modo, iudicio meo, literæ huic consentanea, quinimo dic potius ex litera colligi contrarium, quia cum tex. hic arguit fortiori de priuilegijs ad rescripta, si tex. intelligeretur de confirmatorijs & veritas appareret in originalibus, nullum fuisset dubium. Item est maxima diuinatio ad tex. & maxime cũ non soleant in rescriptis emanare duo paria literarum, scilicet originalia & confirmatoria. Itẽ si veritas patuisset hic in originalibus, hoc cap. fuisset de indubitatio, nec papa respondisset per simile priuilegij, arg. in ca. cum in iure, de off. deleg. & fugiendi sunt intellectus iurium, qui reduc̃unt iura ad casum non dubitabilem, vt in l. 1. ff. ad mun. & in l. quod Labeo, ff. ad Car. Et forte ob hoc Goff. posuit. hic alii intellectum, intelligendo, scilicet tex. de modica mutatione literæ, vel syllabæ, secus dicit, si in toto nomen raderetur, argu. sup. c. 2. de do. & contum. nisi, secundum eum, constaret rasum per manum eiusdem scriptoris, quod etiam per comparationem eiusdem literæ constare poterit, ad hoc. C. eo. titu. l. comparationes. Domi. Anto. in effectu videtur hic sequi mentem Inn. & Gof. vt intelligatur litera, qñ ex ꝓcedentibus & sequenti
b ꝑstat de veritate rescripti in abrasio loco, vel qñ palã scripturã apparet de veritate, vel qñ correctio fuit facta de eadẽ manu. Hoc vltimum, ꝙ ẽt fuit Gof. mihi non placet. nam duo requiruntur, vt abrasio nõ vitiet. Primo, ꝙ in loco nõ suspecto. Secundo ꝙ reposita sit scriptura de eadẽ manu, vt no. i d. c. cũ venerabilis, de relig. do. Non ergo sufficit, ꝙ eadẽ videatur manus, si in loco suspecto est facta, quia de facili similatur litera alterius, vn de

ADDITIONES.

a Renunciare. Adde Alex. consi. 34. li. 1. Io. consi. 443.
b Posset notarius. An, & quando notarius possit corrigere errorem suum, vide Bal. in l. si vnus. C. de testi. & in l. ambiguitate. in fi. eod. ti. Et vide multa, quę circa cancellationem scribit, Bald. in l. nostram. C. de test. & de hoc arg. posito per do. Ant. vide per Bal. in l. ea, quæ. C. commi. vel epist. & q. hic positam in terminis vide per Bal. in rub. C. de fid. instrum. in 11. colum. ver. fed pone, quod tabellionis imbreuiatura. & vide quod nota. Ange. de hoc in consi. suo 288. & vide Pau. de Cast. in l. iudex posteaquam, ff. de re iud. vbi de ista q. se remittit ad Bar. in l. si librarius, vbi plenissime, ff. de re iud. & ad de Spe. in ti de instrum. edi. §. postremo, ver. sed nunquid confectum. sed vide, quæ de hoc scribit Bar. in l. diuus, la 1. §. item senatus, ff. de fal. & vide Bar. in l. edicto. §. finautem. in 1. col. C. de edi. diui Adria. & ibi etiã vide Bal. in l. fi. 5. col. ver. 4. oppo. Et de hoc etiam vide Cyn. & Bal. in l. Imperator, & ibi etiam plene Bar. ff. de ista. ho. & Bald. eleganter in l. 1. & ibi etiam plene Bar. in fin. de no. C. com. & multum late per Do. in c. abbate fane. §. finiti vi. col. de re iudi. in 6. vbi refert Io. An. in addi. Specu. Item de ista materia vi de elegantissime Bal. in c. publicato, in 1. col. de elec. vbi refert quosdam contrarium Lamber. de Rampo.
Circa hoc de errore notarij dicas, quod semper præsumitur potius errare, quam falsum commitere, secundum Bal. in l. erroris, C. de errore aduocat. & in l. errore, C. de testamen. & per Bal. in l. quoties, in §. fed hoc, ff. de hæred. inst. & per Alexan. in l. si quis obrepserit, ff. de fal. vbi dicit hoc esse verum, nisi ex coniecturis constaret de dolo, de quo per Bal. in l. 1. ff. de legi. & per Ang. in l. iuris gentium, in §. quod fere, ff. de pact. & per Alex. in l. ubemus. C. de testa. Et dicit Bal. in d. l. errore, quod notarius præsumitur scripsisse quid quid habuit à partibus in mandatis, & vide etiam Alex. in l. ubemus, C. de test. & in l. si librarius, de re. iu. Et vide de materia Alex. in consi. 74. & in consi. 17. in 2. par. conf. & vide Bar. in l. quoties, C. de hæred. instit. & Bal. in l. imperator, ff. de statu homi. & vide no. per docto. in c. ad audientiam, de rescrip. Et adde quod notarius potest corrigere errorem suum, antequam detur copia instrumenti, vel testium examinatorum parti, alias nõ, vt per Bar. in l. Imperator, ff. de stat. ho. & ibi per Ale. vbi ponitur, quando hoc debet facere de licentia iudis, & vide Bald. in ti. de pace Constan. in §. pacta, in fi. & plenius per eundem Bal. in trac. de tabel. in 8. q. Et adde quod si notarius errans non potest corrigere errorem suum, tenetur parti ad interesse, vt per Bar. d. l. Imperator, & per Bal. in l. presbyteri, C. de epi. & cle. & de ista correctione erroris facien. da per notarium, vide Io. An. in addi. Spec. vbi etiam per Bal. in ti. de inst. edi. in ver. rogatus, & ver. notarius non potest, & sequen. ti. & vide Bal. in l. fi. in pen. col. C. de eden. & vide Alex. in consi. 105. in 2. par. te consi. Ant. Fran.
c Notarius. Et ad idem vide Bar. in l. si vnus, in fi. C. de test. Et an debeat expremere causam cancellationis, vide Bal. in l. nostram. C. de test.
d Attestetur. Idem tenet Bar. in l. in fraudem, §. ficut, ff. de testi. milit. Quid autem si notarius dicat interlineaturam fuisse factam de volũtate partium, an credatur, vide Bal. Pau. de Cast. & Ang. in l. si vnus, C. de testa. late per Alex. in consi. 49. incl. usq; processu, col. 3. in 2. uol. Seb. Sapia.

dehæc probatio, [a] quæ sit per solam comparationem, est fallax vt dicit tex. in Authent. de instru. cau. in princ. per primam col. D. Car. ex alio capite impugnat dictum Gof. qui intelligit literam de mutatione literæ, vel syllabæ, quæ sit in loco suspecto, de quo nos loquimur, intelligendo prout sup. dixi. Vnde dat ip se tertium intellectum, vt litera intelligatur, tam in priuilegijs originalib. quam confirmatorijs, & in aliis rescriptis, & hoc qñ abrasio est facta in narratione facti, quia illa subiacet probatio ni. Sed certe iudicio meo hoc non tollit ꝛ̃rium eius, quod sup. formaui, maxime dum dicit litera de possessionibus. Item potuisset quis narrare falsitatẽ improbabilem, & timens carerere commodo rescripti, iuxta cap. super literis, de rescrip. abrasit illam narrationem, & aliter narrauit negotium. quis. n. negabit rescriptum esse falsum? Quare dico ponendo quartum intellectum, literam intelligendam, qñ in loco non suspecto facta est rasura; & nõ sit ita magna, ꝙ inducat præsumptionem fraudis. Hoc apertissime voluit hæc litera, dum ponderauit narrationẽ facti, cũ nõ sit verisimile, ꝙ quis falset literas de iustitia, quę faciliter obtinẽtur, vt in c. pe. de cri. fal. & ita intellige de nominib. possessionum. pone enim priuilegium concessum per hæc verba. Concedimus tibi omnes ecclesias, q̃ sunt in tali castro, quas his vocabulis duximus exprimendas, ecclesiam S. Nicolai &c. certe abrasio in nomine non habet vitiare, cum ad cautelã fuerit facta specialis mentio, cum comprehenderetur sub genera lib. verbis. Vel pone, ꝙ est tali modo concessum, ꝙ subiacet probationi, puta, Concedimus vobis oẽs ecclesias per vos constructas, quas præsentibus duximus nominib. exprimendas, ecclesiam S. Antonij, &c. Certe abrasio in nomine non vitiabit, quia oportet probare, ꝙ ecclesię fuerint per eos cõstructæ, iuxta no. in c. inter. inf. c. Et idem dicit in similibus. non enim potest in his dari certa regula; sed bonus iudex ex varijs circũstãtijs hoc
b arbitrabitur. Vltimo quæritur, pone ꝙ rasura [b] sit facta in loco suspecto; nunquid vitiabit totum instrumentum. an solum illã partem, cui inhæret? Old. tenet; ꝙ non vitiat totum, vt recitat Bal. in l. fi. in 4 contrario. C. de edi. diui Adri. toll. secus in dicto testis. Nam illud vitiatur in totum rõne partis falsæ; quia testis ex hoc redditur periurus, vt probatur in c. pura. 3. q. 6. quod no. Et intellige quando instrumentum habet plura capitula separata, ad hoc, quod no. Inno. in c. fraternitatis, de hær. allego etiã bo. tex. in c. si eo tpe, de rescri. lib. 6. vbi patet, ꝙ surreptio commissa in vna gratia, non vitiat rescriptum respũ alterius gratiæ. Et hoc satis mihi placet, si qñ rescriptũ, vel aliud instrm̃ est cancellatum in certa parte. Sed magis dubium est, qñ continet fal sitatem pro parte, nunquid vitietur in totũ? De quo vide bonã glo. hoc disputãtem. 8. dist. c. si ad scripturas, & per Inn. & alios in d. c. fraternitatis, & per Spe. in ti. de instr. edi. §. instrumentũ, versi. quid si aliquod instrumentum, & hæc sufficiant.

ADDITIONES.

a Hæc probatio. Vide Dec. post Ias. in l. fi. col. 6. C. de edict. diui Adria. tollen. & Bar. Soc. in suis fallentijs, fallentia 1. Seb. Sap.
b Quod rasura. Vide Bal. in l. iubemus, C. de test. Fel. in c. fraternitatis, col. 5. ver. Sic fallit autem ista conclusio. inf. de hæret. Ias. in l. ex falsis, circa finem, C. de tranfact. vide tamen Ias. in d. l. fi. C. de edi. Diui Adria. toll. vbi iult. ꝙ vitiat instrumentum rasura in loco suspecto, sed reprehendit Dec. ibi, & not. in d. l. si vnus, C. de testam.

SVMMARIVM.

1 *Præceptum iudicis non debet obseruari, si est difficile, vel periculosum; & potest ab eo pars appellare, & quod dicatur facile, statur arbitrio iudicis.*
2 *Præceptum Papæ, quamuis durum, est seruandum, si non contineat peccatum.*
3 *Volenti accusare de falso, potest statui terminus peremptorius, quo elapso, nõ potest accusare.*
4 *Quis lacerans literam scriptam in præsentia iudicis contra ipsum latam, tenetur ad interesse partis, & punitur arbitrio iudicis.*
5 *Prælatus lacerans priuilegia partis aduersæ, an noceat ecclesiæ.*
6 *Prælatus præiudicat ecclesiæ suæ, secundum terminos l. diffamari, de inge. manum.*
7 *An & quando instrumentum dicitur falsum, debeat iurari de calumnia, vel malitia.*

CAP. IIII.

ACcepimus. Redarguenti priuilegium de falso, iudex faciet illud exhibere coram iudice, & paucis, & in loco congruo & securo, & interim stabitur sententiæ latæ per illud. In prima ponitur partis decisa petitio. In secunda Papæ prouisio, Cum priuilegia. Casus lit. Inter archiepiscopum Cantuariẽ. & monasterium S. Augustini, orta fuit controuersia super statu & libertate ipsius monasterij. Ex parte monasterij exhibita fuit quędam priuilegia, quorum obtentu lata fuit sententia pro monasterio. Postmodum Archiepiscopus dicens illa priuilegia esse falsa, sententiam seruare nolebat. Abbas timens aggrauari, ab ipso appellauit ad sedem apostolicam, & Archiepũs tulit sententiam interdicti in ecclesias monasterij, propter quod Abbas do. Papæ fuit conquestus. Super hoc scribit Papa Archiepiscopo Eboracen. & eius coniudicibus, dicens, ꝙ priuilegia non in
2 specta, non possunt argui de falsitate; & quia difficile esset & periculosum ea apud sedem Apostolicam exhiberi, præcipit, vt exhibeantur prædicto Archiepo Cantuariensi in claustro ipsorum Fratrum, vel in alio congruo & securo loco, vsq; ad natiuitatem proximam S. Io. Baptistæ. Si vero nõ venerit, nec sufficientem responsalem miserit, imponant ei perpetuum silentium ea vlterius arguendi. interim verò non vult papa illa priuilegia vacillare, præcipiens sniam, quæ eorum authoritate lata est, inuiolabiliter obseruari, & Archiepiscopũ in inspectione priuilegiorum duodecim hominum numero faciant esse contentum. No. ꝙ etiam sniа lata secundum tenorem priuilegiorum, psit ipsa priuilegia de falso redargui, cõcordat in simili sup. de prob. c. licet. No. 2. casum, in quo quis compellitur ip
sa originalia parti ostendere palpãda, & examinanda. s. cum ea
1 vult de falso notare. † Nota ibi. Difficile sit, & periculosum, ꝙ non debet quis compelli ad producendum originale in loco remoto pp periculum; & ideo consilium est, vt prius solemniter exemplentur, iuxta materiam tradendam, inf. eo. c. fi. Et ex hoc, & ex tex. arguit Host. nil difficile, vel periculosum debere præcipi per iudicem, aliter f̃m eum posset appellare hac causa expressa, quod est bene notandum, per quod alle. bonum text. in c. ex parte. 1. de appell. & cle. pastoralis, de re iud. Et de præceptis extraiudicialibus, vide pulchre per Inn. in c. ad aures, de tẽpo. ordi. dicit tamen hic Host. ꝙ inter difficile, & facile, & inter periculosum, & non periculosum, arbitrabitur bonus iudex, argu. inf. de sponsa. c. de muliere, & ℨ, vt li. non conte. c. accedens,
2 il 2. † Ego papæ dico obediendum, etiam si mandatum sit durum: cũ ex certa scientia præcipit, vt in c. memoriam. 19. di. dũmodo non contineat peccatum; vel scandalum inde timeatur, vt no. Inn. in c. inquisitioni, de sen. excom. vide Ioã. And. in c. fi-
3 gnificauit, de of. or. & in c. cum adeo, de rescri. † No. & tene mẽti, ꝙ semel impugnanti priuilegia ad falsitatem, potest per superiorem statui certus terminus peremptorius ad probandã falsitatem, & si in termino non fecerit, imponet ei silentium in ꝑpetuum: & sic feretur sniа diffinitiua, lite non contest. cum agatur conditione ex l. diffamari, C. de inge. ma. & vide per Inno. in c. conquerente, de off. or. & in l. Titia, ff. de accu. & ibi de hoc plene per Bar. & hoc procedit ẽt, vbi infamaretur persona, vt in iuribus præalle. No. vltimo, partem non cõpellendã ad ostẽdendum originalia in iudicio, nec ẽt ad ea exhibẽda, nisi locus alias sit tutus a personarũ multitudine. Sufficit ergo, ꝙ ipsa originalia diligenter inspiciãtur, & copia partibus tradatur, vel in iudicio exhibeatur, vbi opus est, vt inf. c. prox. & vide quod no. in c. qñ contra, sup. de probat. & in c. cum in iure, de off. deleg. Sed quæro, quare archiepus non possit hr̃e secum tpe inspectio nis priuilegiorum, nisi 12. homines? Respondet Tancre. ne violentia monachis inferatur. Et dicit Host. ꝙ etiam qualitatẽ istorum 12. debet iudex arbitrari. Debent enim esse tales, de quib. non sit verisimile, ꝙ aliquam violentiam committant, argum. de off. ordin. c. ut iuxta. Item consuluit Host. vt iudex prius dili genter ipsa priuilegia examinet, voluat, & reuoluat, vt cognoscat, si nouum quid accidat. Ego do consilium prædictũ, & vt pars faciat solemniter exemplari; credo, quòd hoc casu poterit fieri exemplatio sine partis citatione, ex quo timetur de ipsius, vel suorum violentia, argu. c. quoniam, vt lite non contest. sed
4 periculo sublato, poterit fieri cum solemnitatibus debitis. †
a Sed pone, qd iste Archiepiscopus patenter, & violenter [a] in ꝑsentia

ADDITIO.

a Et violenter. Violans literam, seu instrumẽtum aduersarij, debet puniri acriter, si fiat in præsentia iudicis. Et adde quod Lud. dicit hoc singulare in suis no. Et idem dico, si aufert, licet non violaret, per tex. no. in l. si quis id, quod. §. doli. ff. de iurisd. om. iu. Et adde, quod istud dictum Io. And. refert, & dicit non esse alibi Bal. in l. fi. C. de fide instru. Sed quod diuersimode puniri debeat corrumpens, & auferens, est optima gl. in uer. condõ relata ad illum tex. in l. argentarius. §. fi. ff. de eden. Imo. vt quod subtrahens instrã aduersario, debeat perdere causam, per l. fi de possessione. C. de proba. ad quod no. post do. Ant. in c. peruenit, il 1. sup. tit. 1. Sed in ꝛ̃io facit tex. in l. fiub prætextu, C. de transa. Item adde hic Bar. in l. Paulus, ff. de falsis. vbi dixit quod qui extraxerit bullas de literis papalibus, incidit in pœnam falsi. Item adde quod pro gl. in l. argentarius, allego optimum tex. in l. furtum, §. fi quis radicitus. ff. arb. fur. Sed in contrarium opti. facit d. l. Paulus, & in d. l. 1. §. qui in rationibus ff. de fal. & gl. in c. fi quis de clericis. 1 2. q. 2. & tex. in l. eum, C. de fal. vbi furipiens, vel eglans instrumẽtum, punitur l. Cor. de fal. sicut pu niretur falsans, pro quo vide elegans verbum Bal. in d. l. eum, de notario negante se fuisse rogatum. quod dictum etiam ponit Bal. in l. qui accusare, C. de eden. sed illud dictum sing. limitat Io. And. in add. Spe. in ti. de inst. edi. §. instrumentum, in prin. Adde, an lacerans instrumentum puniatur pœna fal. pulchre Pet. de Anch. consi. 175. in ordine meo.
Ad illud, de lacerante, vel surripiente instrumentum, dicas quod lacerans scripturam de libris communis, vel fisci, debet puniri pœna l. fi quis id, qđ scripturam de libris communis, vel fisci, debet puniri pœna l. fi quis id, qđ in §. 1. secundum Bar. ibi, ff. de iurisd. omn. iud. & lacerans instrumenta aduersarij facientia contra se, quomodo puniatur, vide Bal. in l. 1. C. de fide instr. & vide Flo. in l. Aquilia. in §. qui tabu. ff. ad leg. Aquil. & dicit in l. 1. quod vltra perditionẽ causæ, punitur arbitrio iudicis, de quo vide etiam Ale. in l. respiciendum, in §. delinquunt, ff. de pœnis. Ant. Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentia iudicis literã ipsam lacerauit.dicit Host. ꝙ iudex debeat
a acriter lacerantem extraordinarie a punire,ar.ff.de publ.l.licita
tio.§.quod illicite.Et expeririri dẽt talis violẽtus iudicis authoritatem delusam,l.pęna docẽte.ar.3.ti.px.c.puenit.il 1.cum cõ
cor.suis.Ego dico hoc procedere quoad iudicis contẽptum pu
niendũ;sed quo ad interesse partis aliter procederetur.Nã credo perinde procedendum,acsi plene priuilegia probarent ꝫ lacerantem,ad hoc bonus tex.l.si de possessione.C.de probat. &
c.si quis clericis.1 2.q.2.facit c.olim,de rescri.& c.cum olim,de
off.dele.Nam de eodẽ delicto potest quis puniri ciuiliter ad interesse partis,& crimininaliter pp iudicis & reipub. contemptũ
& offensam,vt d.§.quod illicite,vide ad hoc quod notanter dicit.Bar.in 1.inter oẽs.§.recte,ff.de fur.Et hoc iudicio meo in dubio procederet,qñ ageretur de prætudicio iuris priuati ipsius
5 lacerantis.† Sed an prætudicet ecclesiæ,si cã est ecclesiæ? Text.
in d.c.si quis,facit ꝙ non;ad idem reg.delictum,de reg. iur.li.6.
In ꝫrium facit quod no.gl.in reg.delictum,prælleg.quæ dicit
ꝙ in iudicijs,delictum Prælati nocet ecclesiæ,per c.cum olim,
de censi Pro & contra facit quęstio,quam ponũt h c doctores.
Quærunt enim, an in casu quo archiepiscopus iste contumaci
ter non compareret,pro ut hic dr,an snia , per quam imponitur sibi silentium super facultate arguendi priuilegia de falso;
prætudicet suis successoribus?Et videntur primo Host. & Goff.
sentire,quod sic;dicunt enim ꝙ hic in antiqua erant illa verba,
Et suis successorib.&c.sed fuerunt detracta,secundum eos,ga
intelliguntur tacite,argu.in c.1.de solut.Vel ideo,quia si dolo
se omitteret,nõ obesset successoribus,arg 18.q.6.c.si episcopũ,
de resti.in integ.c.1.lib.6.quod verius est,secundum Host.Et ex
his verbis sentit,ꝙ cum dolus non debeat obesse ecclesiæ,non
imputabitur successoribus;& sic fortius nõ deberet obesse, qñ
priuilegia lacerauit.Contrarium facit,ꝙ non debent isti priuilegiati iure suo sic priuari sine aliqua culpa.Ego de q. illa geneli,an & qñ delictum prælati solius,vel etiam capituli noceat ec
clesiæ,dixi plene in c.1.de dolo & cont.Sed in qõne spãli dicerẽ,ꝙ aut laceratis originalibus,potest fides aliter fieri; & illud
delictum prælati,vel alterius singularis personæ, non nocebit
ecclesiæ,ad hoc allego bonum tex.in c.cum venerabilis,de exceptio.Hoc.n.delictum,sicut delictum falsitatis, oĩno est alienum a negotijs iudicialibus,arg.in l.si procurator,ff.de condi.in
deb.Sed ipse lacerans punitur in propriis facultatibus ad interesse partis,vt in d.c.si qs de clericis,vbi bonus tex.pro isto mẽbro.Aut non potest aliter de continentia priuilegiorum cõsta
re;& credo,ꝙ procederetur perinde,ac si plene continerent,ꝑ
ut pars allegabat,non ex capite,vt ecclesia puniatur ex delicto
istius singularis;sed quia presumptio est,ꝙ sic dictarent priuilegia;& probatio est reddita istis impossibilis ex facto prælati. facit quod legitur,& notatur in c.fi.quod metus causa, & in l.si
quando.C.vnde vi,& hoc habet æquitatem, quæ omnia notabis,quia non discussa hic per aliquem.† Item notabis bene ex
dicto Host. & Gof. ꝙ snia contra prælatum lata non nocet ecclesiæ;non solum,qñ probationibus factis fuit lata,& sic discusso iure ecclesiæ,sed etiam qñ prælatus noluit comparere ad docendum de iure suo,iuxta l.diffamari,C.de inge. manu. quod
non memini alibi legisse,nisi prælatus malitiose distulerit,fm
7 cos.† Glos.sunt faciles,prima tñ assumit tacite disputationem,
an volens dicere priuilegium,vel instrm falsum,teneatur iurare,ꝙ calumniose hoc non dicat.Et primo dicit,quod sic, per l.
fi.C.eo.ti.refert alios dicere,ꝙ illa l.loquitur,qñ de falso agitur
criminaliter,secus si ciuiliter,vt hic agebatur.Gl. tñ vr placere
primus intellectus:quem tñ limita,qñ de calumnia in causa iuratum non esset,& idem Hos.inf.c.prox.& sic trãseunt hic sim
pliciter Doct.Tu aduerte,nam gl.in d.l.fi.videtur tenere secundum intellectum.Sed certe principiũ illius legis facit ad vtrũque modum intelligẽdi, sed quatenus postmodum subijcit de
subscriptione,facit quod intelligi debeat, qñ agitur criminaliter.Sed posset responderi,renendo alium intellectum,ꝙ si agit
ciuiliter,subscribit se ad pœnam extraordinariam,argu.in c.tu
per his,inf.de acc.& sic vtroq; modo potest illa l.intelligi. Sed
inquantum ista gl.dicit,ꝙ si fuit prius iuratum de calumnia,nõ
debet amplius iurari,Cy.tentit ꝫrium in d.l. fi. quia hoc iusmodi
tẽdit ad decisionem alterius litigij. ſ falsi. Sed puto posse distingui,ꝙ aut deducitur qõ falsi criminaliter, & sic instituto nouo
iudicio, & debet iurari, quia est nouum iudicium;& sic procedit opinio Cyn. Aut deducitur ciuiliter per viam exceptionis
in iudicio iam inchoato,& procedit ista gl.Nã primũ iusmodi extenditur ad totã litẽ,vt in hac gl.Vel dic,ꝙ ille text.non loquit
de iusmodi calumniæ,sed malitæ,quod potest ad voluntatẽ iudicis
exigi in quacunque parte iudicij,etiam si prius fuit iuratum de
calumnia,vt in c.2.§.fi.de iuram.calum.lib.6. Ex quo infertur,
quod etiam præsupposito,ꝙ illa lex loquatur,cum de falso agitur criminaliter,nihilominus cum agitur etiam ciuiliter,potest ratione presumptionis exigi illud iuramentum malitiæ, illa
tamen lex videtur magis loqui cum agitur criminaliter, si bene per omnia ponderetur,sed quoad iuramentum non est uis
per prædicta.Vltimo notabis gl.3.quam intellige, qñ præcessit
infamatio;alias regulariter non debet quis compelli adagendum,seu accusandum,vt l.vna.C.vt nemo inu.& no.in Ldiffamari,& l.Titia,& c.conquerente,præall.Item inquantũ gl.sequens opponit de c.fi.extra de testib.& non soluit,sed remittit
ad ibi no.dic,ꝙ ẽt ibi non soluit,sed solutio est,ga tex.hic loquitur quoad effectũ consummatum.Nam snia hic erat lata,quæ
non debebat vacillare ex instõne accusationis de falso.Sed in ꝫ
rio agitur de actu futuro.l.vt reddat testimonium.Item in teste
requiritur idoneitas,respũ tpis testificãdi,vt sic testis opinio in
nullo vacillet.Hinc est,ꝙ post factũ nõ nocet detectio inhabilitatis,l.j.C.de rest.ita in casu nro.Nam tpe snię testes,siue instrumenta in nullo vacillabant,ideo,&c.& sic cessat contrarium.

ADDITIO.

a Extraordinarie,Hoc dictum dicit singulare Ro.in sing.356.incip.dum contra aliquem.vbi dicit,quod non reperitur,quod probetur contra lacerantem per iuramentum.Sed vide Bal.in l.qui accusare.C.de eden. & in l.fi de posse.C.de probatio.vide eundem Bal.in c.peruenit.2.sup.de proba.vbi dicit,quod si fiat laceratio,vt ueritas occultetur,punitur pœna falsi.alias vero punitur extraordinarie.

SVMMARIVM.

1 *Vtens priuilegio,vel alio instrumento in iudicio, non tenetur originale dimittere apud acta.*
2 *Allegans statutum,non tenetur edere uolumen statutorum, & quid in instrumento.*

CAP. V.

Contingit. Instrumẽtum,vel priuilegiũ quo quis vtitur corã iudice, aduersario integraliter legi non debet,sed solum illud capitulũ, de quo agitur,edi dẽt.Cõis diuisio.Secũda,ibi. Consultationi.Casus literalis.Abbas & Cõuentus S.
Secundi,quandocunq; litem habentes parti aduersæ cõpellebantur priuilegium suũ,quo in in iudicio vtebantur,integrali
ter exhibere;vnde accidit,ꝙ occasione vnius capituli,sup quo
conueniebantur,plurima litigia suscitarentur. vnde a domino
Papa sibi super hoc prouideri petierunt. Respõdet eis Papa,vt
quandocunq; super exhibendo priuilegio,vel indulgentia,seu
instrumẽto fuerint requisiti, præsente iudice,vel aliquib. viris
iuridice ad hoc deputatis,tantummodo recitetur,audiẽte parte aduersa.Et si pro vno capitulo tãtum qõ fuerit, id solummodo rescribatur,& parti aduersæ eius copia fiat.Nota primo,ma
1 xime iuncta glo.j.†qã vtens priuilegio,vel alio instrumento in
a iudicio,nõ tenetur originale dimittere a apud acta; sed satis est
præsentare in iudicio,psite parte ad fidem ei imponendam,&
copiam illius capituli,de quo est qõ,edere,quod bene notabis.
Et facit ad idem c.cum persona,de priuile.lib.6.1. respon. in fi.
& videtur tex.iuncta gl.fi.& ibi Bar.C.eod.l.fi.No. secũdo,arg.
quod ex simplici lectura instrumenti non præsumitur audies,
vel legens plene instrui de ptentis in eo,saltẽ eo modo,quo instructus fuisset,si apud eũ longa mora fuisset.Facit ad ea, ꝙ dixi
in c.vltra tertiã,§.ti.proxi.No.ꝙ sicut testes producuntur parte
aduersa psite,ita & instra edi & legi debent. Ex quo sumo effcax arg. quod in exemplatione instrumenti solemniter fiẽda,
pars aduersa dẽt requiri,de quo dixi plene in c.Alb.de testib.&
aliquid dicetur infra cod.c.fi.Nota,ꝙ in vno instrumento posunt multa,& diuersa priuilegia contineri.Et pone exemplum
2 in priuilegio Bonifacij,quod concessit Prædicatoribus, & Mi-
b noribus,in quo concluſit effectum quasi omnium priuilegio- & quasi
rum Ordinis,quod vocatur mare magnum.†Not.hic argum.

ADDITIONES.

a Originale dimittere.Tu adde de hoc per Lanfran.de Ori.in c.quoniam contra,numero 11.uer.attendite quod ibi literæ.ibi,& est aduertendum secundum Spe.supra de proba. Zacha.
Circa hoc an instrumenta producta in iudicio,debeant dimitti apud acta, dicas,quod non debent dimitti penes notarium actorum, sed debent registrari,secundum hoc c.& in c.1.de proc.& hr per Bal.in additio.Spec.in ti. de proc.in ver.procuratorium,& per eund.Bal.in 1.instrumenta,C.de fide com.& per eundẽ Bal.in addi.Spe.in ti.de instru.edi.in §.1.& in l.eos,in §. super,C.de ap.De quo tñ uide per Ale.post Car.in l.fi finita, in §. Iulianus, ubi concludunt,qd dẽt originale dimitti apud notariũ. Quod forte procedit qñ non registraretur apud acta,ut posset semper inspici per iudice,& partem,& vide Ang.in auth.ut sponsa.largi.in §.hoc insuper,ubi dicit,qd habens originale instrm,non auditur uolens producere copia, nisi forsan copia esset auſculata,& reperiretur esse conformis cum originali,& de hoc attestaretur notarius apud acta,ut ibi late per eum. Ant.Franc.
b Vide Bar.& Bal.in l.fi.in fi.C.de prec.Impe.offe.Et adde hic Bart.& An.in l. fin.C.de bon.auth.iud.poss.ubi dicit,quod petenti edi copiam instrumenti non debet edi nisi illa particula,quæ pertinet ad petentem. Item uide quod no.Bald.institut.de suspec.tu.§.fi.in fi.Item facit ad hoc,optime,qd de editione testamenti scribit Ang.in consi.162.& Bar.in l.Pubit.de testam. Item vide tex.in l.2.C.quemad.test.ape.Fortius,& singularius dixit Bar.in l.1.ad fi.ff.de cur.bo.dã.scitis,qd tutor, nisi confecerit inuentarũ rerum pupilli,non habet administrationem,pone,tutor aget contra unum debitorem pupilli,debitor opponit, quod nõ fecit inuentarium,oportet,quod tutor det sibi copiam inuentarij, nunquid dabit copiam inuentarij cum omnibus rebus insertis? dicit quod non, sed satis est , quod detur sibi principium.

& quasi expressum,quod allegans statutum a non tenetur edere totum volumen statutorum , sed satis est edere illud qđ facit ad materiam,de qua agitur, sicut videmus hoc obseruati in instrumento continente plura , & diuersa capitula , quod tenet Bar.de noui ope.nuncia.super rub. In hoc tamen est diuersitas, quia cum allegatur statutum, vel liber rationis,non est necesse producere totum librum statutorum, vel rationis ad inspicien
dum,sed satis est producere totam illam rationem, vel statutũ, de quo agitur, vt tenet Bar.vbi supra, & allegat tex.in l.argentarius.§.edu.ff.de eden. Sed instrumentum, quantumcunque magnum , debet totum produci ad inspiciendum, & legendũ,sed solum illud capitulum,quod quæritur,parti editur,vt hic,& hodie haberur clarius in d. c.cum personæ:& vide quod ibi notatur in gl in verbo , integraliter. Et rationem diuersitatis credo fore, quia in priuilegio, seu instrumento nonnunquam, apponitur vna clausula in fine,quæ limitat omnia præcedentia,vel saltem declarat, vt in l. si seruus plurium, & l. qui filiabus. ff.de leg.1.& in c.cum dilecti,de donat. non sic faciliter contingit in libro statutorum,vel rationum, cum quodlibet capitulum per sectum habeatur loco vnius instrumenti. Ex quo infero aliud, quod si capitulum,seu integrum statutum habet plures partes, satis est integrum statutum in iudicio producere ad legendum & parti solum fienda editio illius partis, quæ tangit materiam subiectam. Et idem dic de ratione, quod tota ratio iudici exhibeatur, sed solum edatur particula imminens.Sic intellige Bar
to in loco prælleg.& Ioan.And.hic super glosſ. fina.& vide ad materiam,quæ dixi in cap. 1.de probat.Glosſ.sunt faciles,& per supradicta declaratę.

ADDITIO.

a Allegans statutum.Vide Alexan.in consil.82.colum. 2.volum.2.Card.consil. 71.in fi.& Aret.consil. 154.colum. 1.& Fely.in c.1.colum.2.& sequen.de rescind.Et de instrumento,an sufficiat edi particula,uide Feyn.in c.1.col.15.supra de proba.Bal.in 1 in ciuile,ff.de legi.Bar.in l.omnes populi,in fi.ff.eo.ti. Seb.Sap.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus ecclesiæ collegiatæ potest agere, nomine dignitatis suę,& conueniri sine mandato capituli.*
Fructus possunt peti in genere,si accessorie petuntur.
Fractura sigilli, vel perditi, non vitiat instrumentum, quando est publicum.
Quę detrahant fidei sigilli, & faciant sigillum vacillare.
An quis possit esse Comes, & Episcopus.
Fama cum adminiculis, quæ faciant semiplenam probationem,in factis antiquis probat.
Notarius,an possit per alium scribere instrumentum, & postea se subscribere.
Fili non valet concessio,non valet confirmatio,& non valet confirmatio in strumenti falsi,etiam si Princeps vtatur his verbis,supplentes de plenitudine potestatis.
An probationem prius concessorum, an sufficiat probare confirmationem.
Confirmatio an præsupponat confirmatum validum.
Clausula, saluo iure addendi, & diminuendi,est necessaria in libello.
Donatio Constantini facta ecclesiæ valet.
Consumptio & vasio in quibus locis inducant suspicionem.
Indictio debet poni in instrumento.
Indictio quid sit, & quando probetur falsitas per indictionem,& annos Domini.
In priuilegijs facienda est mentio sententiæ,uel compositionis, si priuilegium tendit contra sententiam,uel compositionem.
Res inter alios acta alijs non præiudicat, quomodo intelligatur in terminis tex.nostri.
An,& quando conductor possit opponere de dominio locatori.
An scholaris recedens possit alium ponere in domo, uel camera ab ipso conducta.
In materia odiosa, scholares stantes in eadem domo non ueniunt appellatione forensium,secus in materia fauorabili.
Scholaris insolens potest ab alijs eijci.

CAP. VI.

Inter dilectos. Reus absoluitur, cum iura actoris sunt obscura,vt quia ipsius instrumenta sunt obscura, vel literæ, vel scripturæ sigilli deletæ. Ego summo sic,vt faciat magis ad rem. Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum,cuius literæ non sunt legibiles,vel sculpturæ delitæ,vel quod enormem patitur fracturam , non probat, & est casus quotidianus,& notabilis pro istis sigillis antiquis.Diuidi
tur in tres partes.in prima parte petitio & iura, & allegationes, aduersarij. In secunda responsiones rei,ibi, sed contra.In tertia sententia, ibi,cum autem. Casus literalis.Inter Abbatem S.Donati de Scozula ex vna parte,& Archiepiscopum Mediolanen.ex altera vertebatur quæstio super pluribus articulis.Petebat Abbas nomine monasterii sui, habens a capitulo suo mandatum, a procuratore Archiepiscopi Mediolanen. ecclesiæ restitui monasterio suo portum,Scozulæ cum honore,districtu,& iurisdictione ipsius loci, dicens hæc omnia ad monasterium pertinere.Et hoc idem dicebat de hominibus,qui habitant in curte Berunensi, & tenent res monasterii in gratia,de quibus monasterium obtinuerat in iudicio possessorio coram Episcopo Verõ. hæc omnia petebat cum omnibus fructib. inde perceptis.Ad omnia ista probanda inducebat primo priuilegium Luthardi comitis quondam episcopi Lucani, qui monasterium fundauerat, & præmissa omnia donauerat monasterio. Secundo inducebat instrumentum sententiæ Archiepiscopi Mediolanen. quam olim tulit ex delegatione Ludouici Imperatoris super prædictis contra nepotem Luithardi prædictiqui super his monasterium molestabat.Tertio priuilegia Roma. Impera.præsertim Henrici,qui omnia supradicta monasterio cõfirmabat,vel etiam conferebat. Quarto per instrumenta locationum,testes etiam super hoc induxit, per quę omnia intendebat prædicta probare ad suum monasterium pertinere.Contra prædicta fuit ex aduerso responsum . Et primo, priuilegia Luthardi, contra quod multa proponabantur: primo, quod consumptum erat in annotatione indictionis. Secundo charta vetustissima videbatur , scriptura autem recẽtior apparebat.Tertio,quia falsum sigillum videbatur appositum , & hoc apparebat per imaginẽ ipsius sigilli,& per literas ipsius, quæ proprium nomen Luthardi non videbatur exprimere, sed potius hoc nomẽ Lotharius. Itẽ cęra sigilli ab interiori parte vetustissima erat, & cęra , quę videbatur apposita ab exteriori parte,quasi ad cõseruationem sigilli,recens erat, & mollis. Quod cum diligenter inuestigatũ fuisset, repertum fuit, quod charta sub vetusto sigillo fuerat pforata,& per glutinum nouę cęrę,quæ posita erat exterius,qua si ad conseruationem sigilli, vitiose fuit ipsi chartę subiunctũ, & eadem fere specie falsitatis cætera priuilegia Romanorum Imperatorum præter priuilegium Hẽrici, vel falsa recepta sunt vel falsata . Sed priuilegium Henrici ad fidem faciendam non sufficiebat , quia non erat publica manu confectum , nec sigillum habebat authenticum,ex eo,quod erat ex media parte cõsumptũ. Nec plus de proprio nomine apparebat, nisi hæc vox, icus,cum hac adiectione, Dei gratia,ita, quod ex literis illis nõ poterat magis probari. quod essent Henrici, quam Ludouici. Instrumentum quoque sententiæ multis modis videbatur suspectum,tum quia quædam literæ apparebãt in ipso, tum quia subscriptio notarii videbatur alterius manu fuisse , quam subscriptio instrumenti,&tamen notarius confitebatur se propria manu instrumentũ scripsisse, & litera recentior videbatur,quã charta, & a qua videbatur inclaustrum infectum, vt antiquius appareret.In omnibus autem Imperialibus priuilegiis, quæ posteriora erant, nulla de ipsa sentẽtia mentio habebatur, & si instrumentum sententię legitimum esset, per illam tamen sentẽtiam nullum Mediolanen. Archiepiscopatui pręiudicium poterat generari,cum ipsa sententia inter alios lata fuerit,& res inter alios acta non nocet aliis. Nec attestationes nocebant,cum inter alias personas receptę fuissent,sed priuilegium Henrici vi debatur confirmatorium, & donatoriũ extitisse. Vnde videbatur, quod Henricus dominum rerum donatarum monasterio contulisset,quamuis ex forma petitionis,quę in ipso priuilegio continetur,confirmatorium videretur Vt ergo intelligatur eo modo, quo magis valere possit , distinguendum videbatur,vt Henricus alia donauerit, & alia confirmauerit, quia eadem nõ possunt confirmari,& donari. Confirmantur enim prius habita, & possessa donantur, quę adhuc habita non sunt,vnde illa non poterant intelligi, per priuilegium illud donata,sed confirmata,quia quod meum est, ex alia causa meum fieri nõ potest, nisi defierit esse meum.Cum ergo priuilegium Henrici confirmatorium tantum fuerit, quo ad illa,quę deducta fuerant in iudicium,si principale non tenuitnec accessorium.Per instrumẽta vero locationum non est probata proprietas, nec, possessio, cum ad probationem rei suę, siue ad defensionem, nõ sufficiat locatio facta.Postquam vero super his fueratlitigatum diutius, quia legitime probata non fuerant, quę petebantur ad monasterium pertinere,ab impetitione ipsius procuratorem Archiepiscopi dominus Papaabsoluit nomine Mediolanen. ecclesię quoniam cum obscura sunt iura partium, consueuit contra eũ
1 qui petitor est iudicari.Bern.† No.primo, quod prelatus ecclesię collegiatæ, siue sit secularis, vel regularis, potest agere nomine dignitatis suę , & conueniri etiam sine mandato capituli, & hoc tene, quicquid dixerit hæc gl.diuinando,quod Abbasiste habuerit mãdatum. Nam videmus,quod hic Archiepiscopus solus procuratorem constituit, vt dicit Hostien.super glosſ.i.& bene,& de hoc dic,vt plene no.in cap. edoceri.de rescrip.Et ex hoc,& ex tex. nota , quod prælatus nedum solus per se agit nomine ecclesiæ suæ , sed etiam solus procuratorem constituere potest.Et pro hoc facit dictum Innocen. in cap. cum l. & A.de re iudic.vbi dicit quod regulariter, qui in iudicio per se esse potest,etiam procuratorem constituere potest.Item no.quod prelatus, quantumcunque magnus, agit, & conuenitur super iuri-

bus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus ecclesię non nomine ꝓprio,sed ecclesiæ & vide circa hoc, quod plene dixi in c.3. de dilat.No.quod ad monasterium pos-
sunt pertinere aliqua loca,cū honore, & iurisdictione & distrī-
ctu,& sic monasterium monachorum est capax iurisdictionis
temporalis.Quid autem in monachis Cistercien.vide quod le
gitur & notatur in cap. recolentes. de statu regula. Et de hono-
re,iurisdictione, & districtu,vide quod legitur in c.licet,de pro-
2 batio. vbi dixi. † Not.ibi,cum honore,&c.& ibi,cum omnibus
fructibus , &c. quod satis est libellum esse certum in re petita
principaliter, in accessoriis autem libellus potest esse in certus.
Et maxime nota, quod fructus possunt peti in generare. quod
intellige. vt prędixi, quando veniunt accessorie,sed postmodū
poterunt in probatione declarari,de quo vide Innoc.in cap.tā-
ta, de excess.prelato.Bart.in l.& ex diuerso.ff. de rei vendica.& in
l.i.ff. de eden. & Cyn.in l.cum te.C.si quis sibi, vel alteri. & Inn.
in c.1.de libel. obl. & credo ibi plene dixisse,& aliquid in capit.
cum ad sedem. de restit. spolia. Et not. quod sufficit petere fru-
ctus perceptos, nec est necesse petere percipiendos post litem
contestatam, quia illi veniunt officio iudicis, secundum Hosti.
ff.de ædil. edi.l. ædiles. §.item sciendum,de offic.delega.c.cum
olim, il j.Not. quod quis potest esse episcopus & Comes,quod
est contra glo. in cap. presens.20.questio.3.quæ dicit,quod per
clericatum desinit quis esse Comes. Et primo adduco cap.fi.ne
cleri. vel monac.lib. 6.Et quod ibi notatur per Ioan.And & inf.
a dicam latius. No. quod prelatus [a] potest esse delegatus Impera
toris, concor. c.in archiepiscopatu.de rapto:vide quod nota.in
c. te quidem. 11. questio. 1.dixi plene in c. 2.de iud.Nota ibi,&
quod publica, &c.quod cautum est in fine articulorum genera
liter capitulare de fama publica, respectu omnium petitorum
seu articulorum , & sic hodie habet communis observantia,&
circa hoc vide quod dixi in c.veniens, 1.supra,de testib. & Bald.
in l.de minore.§. tormenta. ff.de quest.Ex secunda parte in ver.
sed contra nos.ibi,consumptum &c.iuncto tex.infra,in ver.in-
strumētum quoque. nota tria detrahentia fidei instrumēti. Pri
mo, si est consumptum, vel abrasum, seu subtilizatum in loco,
ex quo facilius potuisse falsitas deprehendi , vt in annotatione
indictionis, vel huiusmodi. Secundo,si charta existente,vel ap-
parente vetustissima, literę seu scriptura videatur recentior,&
ideo cautum est, vt semper capiatur charta recēs. Dicittamē no
tabiliter Innocē. quod hoc suspicionem inducit,non probatio
nem, cum & nouus contractus secundum eum in charta, ve-
tustissima scribi possit.Sed hęc. & alia quę hic præsumptiue tā-
guntur,onerant aduersarium ad probandum id verum esse.qđ
not. Tertio cum subscriptio notarii est alterius literę, quam to-
tus tenor instrumenti, cum tamen notarius fateatur se in stru-
3 mentum propria manu scripsisse. † Ex quo videtur, inferēn-
dum, notarium posse instrumentum per alium scribere,dum-
modo in sua subscriptione hoc ipsum fateatur , quod an sit ve-
rum, infra subiiciam. Adde quartum, quando fuit non publica
manu confectum , nec habet sigillum authenticum. Et dī non
authenticum , secundum Innocē. si literę non sunt legibiles, vel
non est integrum,quod bene probatur hic.dixi supra eo.cap.2.
Et ex hoc, & tex. nota singulariter, quod fractura sigilli non vi-
tiat instrumentum , si fuit a principio publica manu cōfectum
cum debitis solemnitatibus. Et clarius hoc tenet Innocen.hic.
dicens, quod si tempore donationis nō fuisset ipsa donatio scri
pta manu tabellionis, & tali, instrumento, fuisset, vt moris est,
ad cautelam sigillum appositum,valeret instrumentum habēs
subscriptionem testium , licet sigillum esset perditum. Quod
placet Hostien. nisi vbi sigillum esset de substātia,quia hoc fuis-
set a principio conuentum, argumē. in l.contractus.C.eo. Hoc
tamen raro accidit, quia semper ponitur ad cautelam,quando
4 instrumentum est publicum. † Nota quatuor detrahentia fidei
sigilli , & facientia illud vacillare. Primo, cum non congruit in
sculpturis dignitati sigillantis :non enim pręsumitur sigillum
fuisse illius,cui adscribitur, si sibi non cōuenit.Ex quo dico hic
esse casum de eo, quod dixi supra , c. 2. quod sigillum alienum
appositum instrumento,fidem non facit, si non dicitur,quare,
& a quo fuit appositum. In dubio enim pręsumitur vitiose &
falso appositum.Secundum est, cum literę sigilli sunt non legi-
biles, vel leguntur ita pauce,quod necessario non concludunt
b sigillum esse illius,cui ascribitur, [b] sed oritur ꝙpuocatio,facit l.
duo sunt Titii.ff. de testamē. tut. Et idem si sculpturæ sunt con-
sumptæ,nec aliter potest certificari, cuius sit illud sigillum.Ter
tio , quando patitur enormem fracturam , ita qđ ex residuo nō
potest clarè colligi,cuius sit. Quarto,quando charta sigilli inte-
rior est vetustissima , sed per glutinum nouę ceræ fuit chartæ
connexum. Et aduerte tu ad hoc diligēter,quia certum est om-
nia ista simul iuncta onerare , & arctare aduersarium suum ad
probandum sigillum, seu priuilegium esse verum,vt colligitur
ex tex.& expressius hic Innocen. Sed an singulariter considera
ta sufficiant, Innoc.instat,& sentit,quod enormis fractura suffi-
ciat.Idem quando deficiūt tot literæ,quod sensus variatur:alias
vero per se non sufficiunt , sed simul iuncta sic.Ego credo totū
hoc deferendum ad arbitrium boni iudicis, sicut dicimus in pa-
batione testium l.3.ff.de testa.4. quæstio.3. cap.si testes.No.ibi,
c Non erat spacium &c. quod ex qualitate c & quantitate extre-
morum, præsumitur de mediis. Vide in simili bo. gl. in cap.ac-
cedens, de conuer. coniu. ver. processu. No. quod sicut tertio nō
præiudicat sententia,ita nec attestationes.iudicantur ergo à pa-
ri. Sic econuerso , cui præiudicat sententia, & attestatione etiam
præiudicant,vt no. Innocen.in cap. causam,quæ,sup. de testi.&
Barto.in l. 3. ff. iudi.sol. Dixerunt tamen quidam, quod attesta-
tiones ideo hic non nocuerunt Archiepiscopo , quia non fue-
runt publicatę,quod est falsum, secundum Innocē.quia idem
si fuissent publicatę.publicatio enim nihil facit secūdum eum,
nisi quod prius non erat authenticum , post publicationem ef-
ficitur authenticum, & valet inter personas, inter quas actum
est,& quando ad idem agitur,quod not. Et ex hoc sentit,quod
attestationes non, publicatæ fidem non faciunt,etiam inter p-
sonas,inter quas fuerunt receptæ , ex quo aliud non est iudiciū,
cuius contrarium semel Innocen. tenuit in cap. Albericus,su-
pra, de testib.Sed tu dic vt plene dixi in d.capit.causam,quæ,in
ver.cęterum. No. bonam limitationem ad id,quod dicitur,vi-
delicet, quod ex forma petitionis interpretanda est responsio,
vel concessio,vt Instit. de inut. stipu. §. præterea. Illud enim ꝓ-
cedit , nisi ex responsione, seu concessione aliud clare colliga-
tur,procedit ergo in dubiis illa regula. Nam hic, quia ex forma
petitionis priuilegium Henrici erat pure cōfirmatorium,quia
in eo dicebatur, Confirmamus, & donamus fit interpretatio,
quod alia confirmauerit , & alia donauerit. Alia vtilia pro pri-
uilegiis colligi non possunt, sed tu iuuenis collige,quod priuile-
gium est in dubio ita interpretandum,vt potius valeat,infra de
verb.sign. c.Abbate.& ff.de ver.obl.l.quoties. Item, quod inter
donantem,& confirmantem debet esse distinctio personarum
Simile de instit. cap. fin Item , quod meum est ex vna causa,ex
alia meum fieri non potest , nisi desinat prius esse meum. Hoc
limita secundum no.per Ioan.And.in cap.cum petitionē.de pri
uileg.libro 6.super glo. vltima. Item, quod vbi confirmatio in-
nititur priori concessioni,si prima concessio ex aliquo vitio re-
peritur nulla , etiam illa confirmatio corruit,de quo infra.No.
d ibi ex eo, vel ob id , quod annullato principali,[d] corruunt om-
e nia secuta , mediate , vel immediate.Nam dictio,ex, [e] denotat
causam propinquam,dictio vero, ob, denotat causam remotā.
Vide

ADDITIONES.

a Quod prælatus.Vide Card.late consi. 6. in tit. de leg.Dec.post Abb.plenissi-
me in c.decernimus,col.8.supra de iud.Roman. in consi.405. incip.quo ad
primum,in 2.dubio.

b Cui ascribitur. Vide quod ex hoc per istum tex. dicit do. Abb.in c.fi.in 1.no.
supra de rescrip. Seb.Sap.

c Ex qualitate.Vide Matth.in no.117.inci. no. mirabilem doctrinam,Alex.in
consi.39.inci.visis scripturis,col.2.in 2.vol. And.Sic.in consi.37. incip.fer-
bitur sapienter.col.10. ver. præterea dico rationem.& in consi.55.incip.
pienter scribitur.col. 3.in 2. volu.vbi plura adducit ad hanc regulam,quod
probatis extremis probantur media. Seb.Sab.

d Annullato principali.Vide And.Sic.in consi.49.colū. 7.vol.4. & in consi.52.
col.11.eod.volu. Nunquid autem annullato principali,corruat quod venit
occasionaliter,vide Bal.in c.nam concupiscentiam, supra de consti. vbi fa-
gulariter tradit,quod non,per tex.in l. verum. ff. de fur. & vide ibi late de
hac regula. Seb.Sap.

e Dictio ex.Denotat causam proximam , & immediatam, sed dictio,ob,denō-
tat causam remotam,& mediatam.Adde tex. & ibi Barto.no.illum in l.non
dubium.C.de leg.in vlt.colum. & alii omnes ibi,& Bart. in l.1. §.si ex te-
dio.ff.de incen. rui. nau. vbi tamen dicit Bar. quod hoc quandoque fallit,&
late Bar.in l.cum filius.§.hæres.ff.de lega. 2. & in l. prætor ait.§.1.ad ff.fi. de
bonis author. iudic. pos.& quod dictio, ex , denotet causam proximam,&
immediatam,adde tex.in l.i.vbi Docto.notant,& ibi latissime Bal.de variis
dictionibus. C.si ser. exte. Bal.in l.ex hoc iure.in 6.colum.ff.de iustit.& iure.
Bar.in l.ex arrhali.C.de actio.emp. & in l.3.§. quæcunque.ff.de iureiur.vi-
de tex.cum gl.in c.auditis,de procu.& tex.cum gl.in fin.c. fi.de rerum per-
mu.can.in c.1.de ope.no.nunc.& Innoc.in c. qualiter. de elect.Item de na-
tura huius propositionis,ex,vide tex.no.in §.fine. Instit.de vi bono. rap. fa-
cientem differentiam inter prępositionem,in,& ex.Item adde idem esse in
dictione,de,quæ denotat causam proximam, & immediatā, tex.est de vsu
que valde no.in l.1.§.nunc videamus. ad fi. ff.de coniun.cum eman.lib.vbi
dixit tex.Hoc enim non, de bonis aui sed propter bona eis accrescentia.& di-
cit ibi Barto.in §.emancipatus,quod non habemus alibi tex.ita expressum
per quem decidit,no.Bal.in l.n on dubium post Iaco.Bu.in 5.no.quod statu-
te statuto , quod bannitus de homicidio non possit rebanniri,pone aliquis
mādauit fieri homicidium,& factum est, propter quod fuit bannitus,ac po
terit rebanniri,non obstante statuto, determinat no. quod sic,quia statutū
dicit,bannitus de homicidio. Pondera,quod dictio,de,denotat causam ge-
ximam,& immediatam.oportet ergo, quod ipse immediate fecerit homi-
cidium. Et no.quia pul.deci.est& per hoc refert ibi Dom.meus Dom.Jac de
May.secus esse,si statutum diceret,bannitus propter homicidium, cum de-
ctio, propter denotet causam remotam. Et ibidem confirmat per aliud,qđ
no.decicit Bal.in l. de pecoribus.C.ad lege Aquil. ubi determinat statutū
tuto,quod de percussionibus sanguinolentis non possit fieri pax, sed impo
natur certa pœna.Pone ego percussi vnum pugno & propter percussionem
cecidit in terram , & fregit caput cum sanguinis effusione , nunquid ex-
mus in casu istius statuti , determinat no. Bald. quod non,quia statutum ta
cit de percussionibus sanguinolentis, & dictio, de , denotat causam proxi-
mam,& immediatam,oportet ergo,quod immediate fecerim sanguiné.
In contrarium tamen, quod dictio,de,denotet causam remotam , alle.tex.
quem ad hoc expresse ibi no.Bar.in l.fi finita.§.j.ff.de dam.infe. Seb.Sap.
Ad dictio,ex,denotet causam proximam,& immediatam,vltra hic alle.vide
Bar.in c.iniuria.ad fi.de pace iur a.fir.in vsi.feu.& Bar.in l.1.in §. si plures.in
4.col.ff.de exerci.& in l.ex tempore.in §.seruus.ff.de pecu.& Bal.in l.maxi
mum vitium.in 3.col.C.de li.prate.vbi dicunt , quod denotat causam im-
mediatam.vide Pau.de Cast.in consi.39.& Oldra.in consi.49. vbi plene po
nunt de natura istius dictionis,& in locis prædictis etiam ponitur de dictio
ne ꝓpter,& de dictione,ob,& vide Pet.de Ancha.in c. si propter. de re-
scrip.li.6.& glo.in c.prudentiam.in §.fi.de officio delega. Et adde quod di-
ctio,ex,denotat separationem,adeo quod si dicatur,ex tali die , facit non
computari de momento ad momentum. vide per Bal.in l. fi. C.de iure dot.
inpr.& per Alex.in l.milites.in §.sexaginta.ff.de adult. Ant.Fran.

Vide Card.in l.liberorum.ff.de verb.sig.Item,quod instrumen
ta locationis nō ꝓbant proprietatem rei locatæ, nec possessio-
nem.Ratio,quia non ꝓbat hoc esse, quod ab hoc ꝓtingit abes-
se.c.2.de transla.episc.sed locari pōt res aliena,& ab ipso pos
sideri.Secundo. C.loca ergo &c.& de hoc aliquid cum glo. antep.
Vltimo not. finem cap. & regulam quæ ex illo colligitur, quæ
quotidie allegatur. antequam descendam ad glo.quæ non sunt
magnæ importantię, annectam quædā dicta doct. quę veniunt
ad declarationē prędictorū, & tex.Et primo opponitur i eo, qđ
hic innuitur,istum Luithardum fuisse Episcopū,& Comitē, nō
enim vī istas dignitates posse ꝯcurrere in eadem persona, arg.i
c.præsens. 20. q. 3.Solu.Abbas specifice nō tetigit hoc ꝺrium, sed
tacite sensit. Dixit enim,quod iste hic appellatur Comes iuxta
consuetudinem Lombardiæ,quę est,qđ si in aliquo genere fuit
vnus Comes,oēs de genere isto comites appellantur , sed sigil-
la fecilpi non dēt cum imagine comitis, nisi comitis principa-
lis,qualis iste nō erat,sed cum.Ex hoc sensit,quod iste nō fuit
verus comes, & sic cessat ꝺrium. Et tunc dic, qđ istud sigillū cū
imagine comitis erat vitiosum,quia non cōgruebat illi sed cō-
miti principali.Secundo dicit,ꝙ præsupponendo, quod iste es-
set verus comes: tū donationem fecit ecclesię, quo factus erat
ipse. Et ideo sigillum suum repræsentare debebat imaginem ēpi,
non principis secularis. Vnde cum principis secularis imaginē
repræsentaret,nō videbatur bonū priuilegium,& hunc intelle-
ctum satis innuit litera ista, quæ simul appellat hunc epm,& co
mitem,sm eum,& facit mentionem de comitatu, qa de rebus
ꝓprijs donationem fecerat, non de rebus ecclesiæ.hinc est, qđ
imperator cām istam delegauit. Hæc sunt in effectu verba ab-
batis satis bona,ex quibus sunt notanda duo. Primo, quod co-
mes pōt ꝓmoueri in epm,& sibi comitatum retinere. Secūdo,
quod si disponit in factis comitatus,non dēt sigillare sigillo re-
præsentante imaginem principis secularis,sed potius epi, qa iā
desiit esse secularis. Dic ergo, qđ litera pōt intelligi multiplici-
ter.Primo,ꝙ iste erat de genere comitum,& nō comes, eo qđ
habet comitatum,ad ꝙ vide bonam glo.24.q.1.c.fi. Scdo,qđ erat
comes rōne episcopatus,vt quia habebat dignitatē comitatus,
vt est episcopatus Parmensis.Tertio, quod erat comes ꝓprius,
nec incurrerat irregularitatem . Et iste intellectus est magis fre
quentaneus,cū appellet prius comes,q̄ eps. Et ita vidi in plo-
ra quondā Neapolitani Archiepiscopi,q̄ fuit de ꝓgenie illorū
Comitum de Rubeis in diœcesi Parmensi.Erat enim comes ra
tione ꝓtimonij. & possidebat Comitatū, & nihilominus erat
Archiepis,& vī ꝓbari posse in c.fi. ne clerici,vel mona.lib.6. iun
cto eo,ꝙ ibi no.ꝙ Ioan And.Et ad cap.præsens, alleg. in ꝺrium,
dic,quod forte ille sponte renunciauerat.Non enim dicitur ibi,
aliter non posset esse clericus.Si enim epūs,vel abbas,seu alius
prælatus ista possidere pōt rōne ecclesiæ, fortius rōne ꝓprij pa-
trimonij,vt in d.c.fin.†Secundō oppo.quia hic fuit ꝓbatum,ꝙ
publica fama habebat,hæc omnia pertinere ad monasterium,
ego debuit sufficere,cum factum esset antiquum,& ꝯcurrerēt
ista adminicula, vt in c.cum cām, sup.de ꝓba. & c. præterea, de
testi. Solu.Ioan.And.non format directe hoc ꝺrium,sed ipsum
tacitendo, dicit primo,ꝙ ideo hic contemnitur hæc probatio
famæ, ita vt de ea nulla fiat mentio, qa etiam in antiquis factis
sola fama non ꝓbat. Secūdo dicit posse dici, sm Host. ꝙ iō hic
non curatur de fama, quia alia indicia sic euidēter reprobātur,
ꝙ prætiat adminiculum ꝺ famam, quæ potuit oriri ex falsis in-
formētis, de qbus sequitur, alias suffeciſſet fama cum alijs ad-
minīculis,de quo remittit ad d.c.prēterea.Not. bene ex primo
dicto Host.ꝙ fama non relenat, qn aliæ probationes reproban-
tur.Secundo perpetuo nota,ꝙ fama cum alijs adminiculis pro
ea dominium in antiquis factis. Quod tamen ego simpliciter
non admitto, nisi saltem illa adminicula facerent semiplenam
probationem,de quo vide quod dixi latius in c.veniens. il 1. sup.
de testi.vbi tractaui effectum famæ,& per Bar.in l.de minore.§.
tormenta. ff. de quæst, & vide Inno.in c.illud.de præsump. in fi
& quod dixi in c.cum ad sedem, de rest.spolia. Tertio ad istum
hoc respondet Io.An.ꝙ hic pars nitebatur probare famam, sed
non probauit,vt colligitur ex tex.ibi, nitebatur.& per hoc cuita
ꝺrium, quare testes nō releuauerunt abbatem, cū de-
ponerunt,ꝙ a sexaginta annis,& infra &c.nam testes nō sic de
ponerit,sed abbas nitebatur sic probare. Vel dic,& quarto, vt
dixi in c.licet ex quadam lup.de testib. quod in factis antiquis,
quæ sui natura nō possunt ꝓbari, nisi ꝑ famā, tunc fama multū
operatur. Secus in alijs, quæ sui natura potuissent vere probari,
licet per negligentiam partis probatio propter antiquitatē sit
7 facta difficilis,vt in domino probando.†Oppo.1.contra vnum
a notabile,& contra tex.Innuit enim [a] iste text.in ver. instrm, qđ
b notarius [b] possit per alium,instrm scribere,ꝺ tex. in Authē. de
tabellio.§. nos autem.vbi text. videtur velle,quod notarius de-
bet per se totum complere.Soluit hic Host.quod licet tex. hoc
innuere tacite videatur,non tamen est verum, si hoc facit fieri
bi per manum prinatam,sed nec etiam per publicam,nisi iudi-
cis authoritas interueniat,vt in d.Auth.& infra eod.c.pe.& vlr.
Io.An.remittit ad Spec.de instru.edi.§.restat.ver. qđ de hoc. &
ibi Spec.nil approbat.Sed Io.An latius ꝓsequīt post Nic. Matt.i
§.instrīs.ver.itē ponitur,vbi in effectu vī velle,ꝙ si tabelliones
sunt p se sine statione,tunc ipsi,q fuerūt rogati dēnt p se instrm
totum scribere,& ꝓpere,vt in d.§. nos aūt. nisi subsit consuetu
do,vt notarius possit scribere instrm ex ꝓtocollo alterius, quæ
seruanda erit,arg.c.cum dilectus.inf.eo.& l.3.C.quæ sit lon. cō-
suetu.Si aūt in statione est magister,& discipulus, & ambo au-
diunt,tūc pōt discipulus scribere,& magister se subscribere,nec
hoc impugnat d.§.nos autem.Aduerte tamē,quia glo. ibi intel
ligit,qn etiam discipulus fuit rogatus, & credo, quod etiā fuit
de mente Io.And. in loco prælle. vbi vide latius per eum Do.
Ant.lente hic tranſit.dicit.n.se putare,quod de iure toleraretur
instrm,si ambo essent rogati, & quilibet se subscriberet, & vnus
scriberet,& sic dicit seruari Bon.Sed de hoc non dubito. nā im-
possibile est,quod scribant ambo,videtur tamen D.Ant. senti-
re,qđ regulariter notarius,q nō est magister, nō possit ꝑ alium
scribere.Idem sentit gl.in l.generali.C.de tabu.lib.x.& in c.cum
P.inf.eo.Do.Card. inf.eod. dicit se consuluisse notarium posse
per aliū ēt priuatū scribere instrm,dūmodo ipse, qui fuit roga-
tus,se subscribat,ad hoc.12.q.2.c.cū redēptor. & hoc c. inducē-
do.vt ī.& in Auth.de tabellio.§.antepe.& pe.& in Auth.de in
strū.cau.§.in his vero.Mouet hac rōne,qa industria tabellionis
non eligitur in scribendo,sed vt det fidē gestis,q̄ satis præstat,in
se subscribendo.Et hoc mihi satis placet,& in multis locis de ꝓ-
suetudine obseruatur.Nec ob.§.nos aūt.qa dico, ꝙ considerata
ipsius mente,potius facit ꝺ. Nam emanauit ibi illa prouisio,qa
ille,qui rogabatur,non audiebat verba ꝺhentiū,sed alij cōmit-
rebat, & ipse postea se subscribebat; secus ergo si ipse rogatus
fuit ꝑsens,& postea scribat per aliū, maxime eo dictante, & in
fine

ADDITIONES

a Innuit.n.Vide Alex.in l.quædam.§.nihil,col.3.ff.de eden.& in consi.12.inci;
viso tenore,in 1.num. Paul.de Ca.in consi.125.in 2.par.secundum nouissimā
impressionem. Seb.Sap.

b Notarius.An quis possit scribere instrumentū per alium,de quo vide per gl.
fi.in c.cum P.infra e.& per D.Ant.in c.qm contra,de prob.& latè in c. fi.de
offi.dele.in vlti.col.& vī ꝙ sic,dum modo se subscribat maxime per dictum
Ang.in l.fi ita stipulatus,§.Chrysogonus.ff.de verb.obli.ubi dicit, ꝙ si sta-
tutum dicitat,ꝙ scriptura priuata manu debitoris,faciat plenam fidem, ha
bebit locum statutum,si sit scripta manu alterius,& subscripta manu debi-
toris.Pro quo facit tex.in l.ne in arbitris, C. de arb.Et de qō. hic posita per
Abb.Pan.vide Bal.in l.1.§.ne autem,in 3.col.C.de cad. tol. & in l. repetita,
C.de epi.& cle.vide Bar.in l.quædam,§.nihil interest, ff.de eden.ubi dicit,
ꝙ si notarius est impeditus,longo tempore duraturo impedimento,potest
ex suis protocollis facere fieri instrumentum per alium, ar. l. si longius. ff.
de iudi.de quo vide per Bar.in l.diuus, la 2.§.item senatus.ff.de fal. & adde
ad hoc tex.& gl.in uersi.sua uice,in c.cum inter uos,de re iudi. Et de q. hic
posita vide in terminis per Bal.in rub.C. de fide instru.in 11.col.in uerl.sed
tamen hic dubitatur,& Do.in c.si propter,de rescr.in 6. ubi per illum text.
qui dicit,scripta litera,dicit,ꝙ ille,qui scribit per alium , satis dicitur ipse
scribere quod dicit facere ad statuta loquentia de scribente , pro quo alle.
optim.tex.in c.cum in positionibus, prope fi.de iureiur.in 6.An autem nota
rius possit partim scribere per se , partim per alium , dic ꝙ non, quia tunc
scriptura instrum.non diceretur munda prout esse debet,sed esset suspecta.
Ita dicit no.Bal.in l.contractus,in 5.col.uer.demum quero,si apparet.C.de
fi.instr.Item adde hic,ꝙ quando quis tenetur se subscribere in actu , si ne-
scit,uel non potest,debet facere hoc per tabelli,ad hoc solum deputatum,
tex.est in l.fi.§.fi autem dubius,C.de iure delibe.Sed ꝙ tūc sufficiæ scribe-
re per alium,probare uidetur tex.in l.libellorum,ff.de accu.Adde,an nota
ris possit per alium scribere,Alex.consi.128.1.lib.

c Circa hoc,an notarius possit per alium scribi facere instrumentum, & illi se
subscribere , quando forian est impeditus ipsamet scribere , dicas, quod si
scribens scribit de mandato notarii rogati de instrumento,de quo manda-
to notarius subscribens debet in subscriptione fidem facere,ualet talis sub
scriptio perinde,ac si ipse notarius principaliter scripsisset, quia subscribēs
se scripturæ alterius manu scriptæ de suo mandato,censetur totam scriptu-
ram scripsisse.l.fi ita stipulatus,in §.Chrysogonus.& ibi per Barto. in penu.
col.& per Ange.& Alex.ibi,ff.de uer.obliga.& habetur per Bal.in l.hac con
sultissima.& in l.cum antiquitas. in ultri.col.C.qui testa.facere pos. & habet
per Bal.in Authen.contra qui propriam.C.de non nume pecu.& per Alex.
in consi.167.in 2.parte consi.Et adde, quod subscriptio notarii archiui pu-
blici copiæ instrumenti dandæ alicui sufficit, licet testes transumptioni no
interfuerint.Ita Bar.in rub.de fide instru.i n 2.col.& de subscriptione nota
rii facienda instrumento,uel sententiæ,qualiter fiat,& quid operetur,uide
per Specu.in titu.de instrumen.edi.in §.instrumentum.in uersi.item quod
non est a tabellione.& in titu.de senten.prola.in §.ut autem.in uersi. nota-
rius. Ant.Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſine ſe ſubſcribat, vt in reg.g p aliū, de reg.iu.li. 6. & in c.mulieres. §.).de ſen.excō.vbi mandās, dr̄ vere facere quoad iuris effectū. Itē de hoc vr̄ tex.hic a ℈rio, non cauillando literā.† Quarto
8 op.p̄rōnē literæ, ℨ tex.Nā dicit litera. Qđ meū eſt ex vna cā, &c. ſed iſta nō erāt monaſterii, ga priuilegiū Luithardi erat falſum, ergo donō Imperatoris debuit valere, arg.de reſt. in integ.c.cō ſtitutus.Sol. dicit Inn.& Hoſt.poſt eū, qđ ideo non valuit factū Imperatoris, qa non intēdebat illa bona de nouo donare monaſterio, cū crederet pp dōnē p̄cedentē Luithardi, q̄ credebat tenere illa bona eſſe monaſterii. Reperta.n. falſitate primi priuilegii, corruit ipſo facto ℘firmatio. Nā in donōne intentio eſt neceſſaria, Inſti.de don.§.& in ſumma,& C.de don. l.nec ignorans. Itē ſicut nō tenet ſnīa lata ex falſo inſtrō, ita & priuilegiū ex falſa cā, vel falſo inſtrō ꝑceſſum non tenet, C.ſi ex fal. inſtr.l. 2.& 2.qđ bene notabis. Si aūt in primo originali priuilegio non apparuiſſet falſitas, vel illi nō inniteret princeps, ſed diceret. Talia & talia tibi ꝑcedimus,& ℘firmamus tūc non q̄reret, ſm Inn. q̄ ſint ꝑceſſa, & q̄ ℘firmata, qa in quib. non valet ℘firmatio, p
a ꝑnſs non valet ꝑceſſio. Hæc.n. vī Principis intentio, quaſi diceret in omnē cuentū volumus, vt monaſteriū hęc hēat, ſiue vt donata, ſiue vt ℘firmata. Et hoc verū ſm cū, niſi p ſurreptionē, a priuilegium ſit obtentū, vt inf.c.proxi.& hæc verba bene notabis, qa faciunt ad multa. Dic ēt, q in priori caſu ceſſaret interpretatio Papæ, ſi ſub ꝑdōne donaſſet, puta ſi dixiſſet. Donationem talem ℘firmamus, ſi tenuit, & ſi non tenuit, de nouo damus, vt voluit hic Io. An. & bene. Itē dico diſpōnem huius c. procedere circa prædicta, ēt ſi Princeps ℘firmaſſet, appoſita illa cła, Supplentes de ptātis plenitudine, ſi qs defectus interuenit, &c. Rō
b quia per illam cłam ſolum ſuppletur defectus b cōmiſſus circa iuris ſolemnitatē: ſecus ſi alius ſuberat defectus, puta, qa illegitimus, vel falſarius literarū, vel quid ſimile. Ita no. dicit Spec. in tit.de leg.§.nunc oſtendendū, ver.18. Sentit Hoſt.in c.de tranſa.& idem vbi eſſet defectus ptātis, vt in cle. paſtoralis,§. cæterum, de re iud. Fortius ergo, vbi eſſet defectus ꝑſenſus, vt puta, quia priuilegiū fuit falſo fabricatū, vt hic. Princeps.n. non intendit talia ℘firmare, quia nec proprie in talib. cadit ℘firmatio, cū nullum ſubſit fundū. Facit qđ no. Inn. in c. qđ ſicut, de elec. Idē dico eadem rōne, vbi confirmaſſet ex certa ſcientia. Non enim vī velle ſupplere hos defectus naturales, argu. I nec ignorans, ꝑ
9 alleg.† Et hæc poſſunt adduci ad qōnem quotidianā, an præ
c ſuppoſitæ ℘firmationis validitate, ſufficiat ad probōnem prius ꝑceſſorum producere ipſam confirmationem, an ſit opus probare aliter ipſa prius donata & ꝑceſſa, & poſtea ℘firmata? Solu. ex dictis Inn. q̄ ponit hic obſcure Io. An. vt iacent, colligi ꝑt: & credo q̄ Inn. poſuerit hæc in add. quia cōiter in originali Innocentius non rūperetur. Dicit.n. q̄ priuilegia cōfirmatoria ſunt his meliora, quę concedunt ad inſtar, qa in confirmatoriis dr̄ de re aliqua, quæ ſit donata, vel vendita, & pro tali hr̄, nec intelligitur per prædicta verba donatio ℘firmata, licet in priuilegio dicat in principio. Confirmamus oīa habita, & habenda, niſi ea, quæ dantur. vel ſtatuuntur, principaliter innitantur ℘firmationi, ita q̄ confirmatio eſt principalis cāquare ſit donatum, vel ſtatutū, & non ponitur confirmatio narratiue tm̄. & dicit repetenda, q̄ no. in ſumma, C. de fal. cau. adi. leg. Secus dicit, qn̄ in priuilegio ꝑtinetur, ꝑcedimus hoc priuilegium, ad inſtanr, quia tunc oīa, q̄ continenr̄, & ſequuntur, conceſſa intelliguntur ad inſtar: vnde, ſi ſequatur in eodem priuilegio. Et donamus vobis talē eccleſiā intelligendū eſt ad inſtar. & idē, ſi dicat Decernimus, vel ſtatuimus. Et idem ſi dicat, adiicimus, q̄ hēaris ius in tali eccleſia: vel ſi dicat, eam eximimus, quia ſemper intelr̄ ad inſtar. Et intendit per hæc verba Inn. ſm Io. And. q̄ neceſſe ſit hoc vltimo caſu probari iſtud, ad quod fit retatio. Facit inf. de preſcr. c. auditis. Hoc patet ēt ex eo, qđ ipſe Inno. ſubdit, dicens, q̄ qn̄ in priuilegio dr̄. Eximimus oēs eccleſias veſtras, quæ per vos ſunt pſerunt regulam Auguſtini, in quib. has duximus exprimēdas. hæc verba ponuntur narratiue, arg. 3.q.6.c. hęc quippe, & ideo nulla eccleſia expreſſe probatur exempta, niſi per eos probet, q̄ ſumperint regulam Auguſtini. Hæc ſunt verba Inno. quæ ad literam refert hic Io. And. quę vt vides, ſatis ſunt obſcura in primo membro. Et credo, q̄ mens Inn. fuerit diſtinguere inter privilegia confirmatoria, & illa, q̄ cōceduntur ad inſtar, vt primo caſu, ſi ℘firmatio ſit ex certa ſciētia, puta, qa narrat ſerioſe priorem ꝑceſſionem, & eam poſtea ℘firmat, tunc non ſit neceſſe exhibere primam ꝑceſſionem, ſed ſufficiat ſola ℘firmatio, ſecus vbi ita non narret prima conceſſio, vt ſi ſimpliciter, & generaliter diceret, Confirmamus oīa habita & habenda, & poſtea narratiue aliqua de donatione exprimeret. & hoc apertius voluit Spec.in tit.de edi.§. nunc aūt, in 1. col. Sed in ſcđo mēbro, vbi dicit q̄ ad inſtar talis ꝑdeceſſoris noſtri ꝑcedimus, &c. tunc .n. ſemper oportet, q̄ doceat de prima ꝑceſſione. Et idē vbicūque ꝑcedens refert ſe ad aliud, quia tūc dēt probari illud, ad qđ ſit relatio. & hæc notabis in practica. Nam quotidie impetrantur talia priuilegia cōfirmatoria, vel ad inſtar, & originalia ſunt perdita. Venio nunc ad gl. & primæ quatuor ſunt faciles, & ex-

10 peditæ per ſupra dicta.† Gl.5. quærit, an hæc clauſula ſaluo iure addēdi & minuendi, ſit neceſſario apponenda in libello? Reſpō det, ſecundum quoſdam, q̄ ſic, arg. huius literæ. Sed concludit contrarium, dicens, q̄ ad cautelam poni poteſt, ſed non de ne-
d ceſſitate, d quia ſi apponatur, vel nō, libellus mutari poteſt vque ad lit. conteſt. & non poſtea, vt l.edita. C. de eden. No. bene glo. ſ. & idem tenēt hic communiter Doctо. & Specu. in tit. de
e libe. conce. §. nunc videndum, circa fi. Sequitur Bar. e in l.edita, prælleg.

ADDITIONES.

a Surreptionem. Priuilegium confirmatiois impetratū a Papa, vel a Principe, ſi ſit ſurreptitium puta, quia ſit confirmatorīū alterius inſtri, quod erat falſum vel aliquius contractus ſimulati, & de his non ſit data notitia Papæ vel Principi confirmanti, talis confirmatio nihil penitus operatur, ēt q̄d eſt fortius, ſi in cō firmatione apponantur illa verba, confirmamus actum, ſi de ſe eſt validus, alias de nouo concedimus, imo nihil operatur, ēt ſi adeſſet, q̄d eſt fortius, tius, clauſula, ſupplentes de plenitudine ptātis oēs defectus tam iuris, quā facti, ſi qui ſunt, nam adhuc ſtantib. omnib. iſtis clauſulis, confirmatio nil valet, & nihil operatur p̄p vitium ſurreptionis, vt hic latius per iſtū, quod no. quia frequentiſſimum eſt. ad prædicta ēt facit illud, quod no. Bar. in l. 1. per gl. 1. ff. de his, qui ſunt ſui, uel alie. iur. ubi ēt alii Doct. q̄ ſi Papa confirmat priuilegia alicui eccleſiæ, uel princeps confirmet ſtatuta alicuius ciuitatis, intelligitur ſolum confirmare, quæ iuſta ſunt, &non alia. Idē dicit Bal. in c.in pſtia, in 5.col.de prob. & in l. cum oportet, in prin. poſt Cy. ibi. C. de bo. quæ li. & in l. 1. in 1.col. ff. de conſti. prin. & in c. 1. ubi oino videas aliqua pulchra ad propoſitum, in tit. per quos fiat inueſt. & in l. 1. C. de mono. & in l. 3. C. de prec. Impera. offer. Lud. R. o. in conſi. 228. inc. viſo inſtro & vit. q̄onis, in antep. col. Sicut videmus in confirmatione feudorū, quæ princeps facit quia ſolum uera & legitima feuda dr̄ confirmaſſe, & non alia, tex. eſt de hoc valde no. in c. 1. & ibi Bal. no. in tit. per quos fi. inueſt. & in aliis locis prallegatis. Et ſic vides, q̄ Papa, vel Princeps confirmando priuilegia, non ſemper intelligitur de nouo dare, ēt ſi ſint inualida. Accedat ēt illud, quod pulchre voluit Bal. in 1. o6s populi, in 8. col. ſup. de inſt. & iu. vbi elegāter dixit, quod ſi Papa vellet, poſſet expreſſe confirmare ſtatuta condita contra libertatem eccleſiæ, tſi in generali confirmatione ſtatutorum non intelligitur confirmaſſe ſtatuta contra libertatem eccleſiæ. De quo dicto, & eius ueritate, ibi vide latius per Bal. & D. meū D. Iaſ. de May. ad prædicta ēt faciunt no. p Alſmo. & latius per D Iaſ. in l. moræ, in 10. col. & ſeq. ff. de iur. om. iud.
Adde, quid operetur clauſula, ſupplentes omnem defectum, Alex. cōſ. 69. 1. lib. & vide confirmatione papæ quod ſtatuta eundem, conſi. 69. 1. lib. & vide quoad quæſtiones Abbatis, Are. conſi. 8. & conſi. 15. & 62.

b Defectus. Vide Fel. in c. poſtulaſti, col. 15. de reſcri. vbi alleg. concor. Seb. Sap.

c Præſuppoſita. Vide Car. in conſi. 119. inci. monaſterium S. Iuliani, col. 6. Gem. in c. 1. in prin. col. 4. de ſen. excom. in 6. Ang. in l. ſi donatio, C. de don. Felin. c. 2. col. 18. uer. leges incertæ. iup. de reſcri. Seb. Sap.

d De neceſſitate. Quod prædicta clauſula nil operetur, concludunt Doct. communiter in d. l. edita. Sed Iaſ. ibi col. 2. limitat tripliciter, primam tamen limitationem reprobat Dec. in c. licet cauſam, coſu. 16. uer. ſed primo limita, de prob. Seb. Sap.

e Bar. Et cum Bar. tenent ibidem alii, præſertim Sal. in 11. col. Bar. in l. non ſolum, §. morte. in 10. col. ff. de ope. no. nun. & in l. cum procurator. §. ff. de negotiis, ad fi. 1. col. eo. tit. & in l. Neſennius, in 1. no. per illum tex. ff. de neg. geſt. cum aliis concord. ibi ſignanter per do. Alex. Imo. Bene facit, quod decidit Bal. in l. tres denunciationes, ad fi. in vlt. q. C. quīo & qñ iud. confirmat illam deci. vltra alios d. Iaſ. de May. in l. edita, in antep. col. C. de ed. & per illud q̄ fing. & fortius decidit Bal. in auth. hodie, ad fi. C. de iur. cal. vbi decidit illud, q̄ poſt li. cont. non eſt licita emendatio, vel mutatio libelli, nec poſſet fieri ēt de conſenſu vtriuſq; partis, quantcumque propter ſolam proteſtationem Bal. vnius. & de iſta clauſula, ſaluo iure addendi, uel minuendi, uide cūo Bal. in d. l. edita, in rep. Paduana, in 2. coſū. pen. char. ma. in uer. item dubitatur, an clauſula ſaluo iure, &c. ubi inter cætera limitat ſingulariter decidam. Sed cōem, procedere, quando clauſula fuit concepta ſub uerbis, quibus uti uolebat Bar. ubi ſup. & Abb. Pan. hic videlicet, ſaluo iure addendi, uel minuendi, ſed tunc ēt ſi aduerſarius conſentiret, illa clauſula adhuc nihil operaretur. Ro quia proteſtans ad ius ſe retulit, dum dixit, ſaluo iure, ſecus ſi ita dicere tur ſaluo mihi arbitrio addendi, uel minuendi, tunc iſta clauſula operaretur quod poſſet emendare, uel mutare poſt lit. cont. alle. tex. in l. 3. in uer. ibi, ad ius retulit, C. de hæ. inſti. quod reputat valde no. Sed do. mens fuit dum legeret, d. l. edita, dixit hanc limitationem Bal. nullo modo ſibi placere, eo, quia arbitrium non importat, neque reſpicit meram uoluntatem, ſed iuris diſpōnem, prout declarant Bar. & Doc. in l. ſi ſic, ff. de leg. 1. Ergo illa verba, ſaluo arbitrio, regulantur ſecūm diſpōnem iuris: ergo non eſt illius uti cere, ſaluo iure, uel ſaluo mihi arbitrio. Imo plus tenuit ibi, quod ēt ſi clauſula iſta proteſtationis conciperetur per uerba importantia liberam, & ſolutam uolun. tamē adhuc iſta nihil operaretur, nec eius uigore poſſet fieri qua emendatio, uel mutatio fieri poſt terminum iuris. Hoc probat primo rōnem Bar. ubi ſup. quam refert ibi Abb. Pan. quia quando aliquid non poteſt uoluntate partium ſed ſtat in diſpōne iuris certe proteſtatio partium, quōcunque concipiatur, nihil poteſt operari. Secundo, quia ſi de conſenſu vtriuſque partis non pōt iſta mutatio, uel emendatio fieri, ut ſup. proxime dixi in uer. confirmat, quantominus poterit fieri per ſolam proteſtationem vnius partis tantum. Et ſi diceretur, quod poſtquam iam lis eſt conteſtata, & iam per lapſum termini præcluſa eſt uia, tunc conſenſus utriuſque partis nihil operaretur. Sed nos loquimur, qñ proteſtatio fit ctpe congruo, quando ſu poſt li con. & ſic poſt terminū iuris debuiſſet eſſe licita emēdatio vel mutatio, quaſi trahatur retro ad tps factæ proteſtationis, & rñdet, quod hoc nihil ualet pp duo. Primo, per reg. l. quod ſponſæ, C. de don. ante nup. quam ibi no. Bar. nunquā fallere. Secundo per aliam reg. quæ ſumit ex aureo rescripto l. bonorum. ff. rē ratā hab. gl. in reg. ratihabitionē, in 6. in prin. declarat prout fundē Bart. in diuina repe. l. ſi is qui pro empto. ff. de vſuc. Bart. in l. edita, in rep. Paduana, in 3. col. & in d. l. Neſennius, in 4. col. ff. de neg. geſt. & qđ quamuis iſta clauſula, ſaluo iure addendi, &c. nihil operetur, quia ſemper facultatem emendandi libellum, &c. operatur ſaltem iſtum effectum ſequendum eum, quod ille, qui ſic proteſtatur, non uidetur contra ire agere, uel dicere niſi m, & ideo non uidetur ad aliquid ſe adſtringere.

prælleg. in pen. col. vbi dicit quod hæc clauſula nihil operatur, & probat ratione. Mutare libellum non dependet a voluntate libellantis, ſed a legis diſpoſitione, vt d. l. edita, & in Authē. qui cumel. C. quomo. & quan. iud. ergo proteſtatio partis nil operatur, vt no. in ſi. in l. alimenta, C. de neg. geſt. & in c. cum M de cō ſti. An, & quando libellus poſſit mutari, addendo, vel minuendo, vide plene per Barto. in d. l. edita, & dixi aliud in c. 2. de lib. ſola. Quæro, quod ius deduxit Abb. in hoc iudicio? Gloſſ. 6. dicit, q̄ omne ius competens monaſterio, quod dicit patere per verbum, pertinere, a poſitum in tex. & no. in hoc gl. & Idē Inn. in c. cum eccleſia Sutrina, de cā poſſ. & proprie. Et ex hoc, & ex tex. no. q̄ in rei vendicatione poteſt actor concludere, rem reſtitui, prout petebat iſte Abb. vt pater in prin. non tamen intelligitur de nuda poſſeſſione, ſicut quando agitur poſſeſſorio. Nec miteris, quia rei vendicatio poſſeſſionem auocat, C. de alie. iudicis mutan. cauſa fa. l. vna, & tenent hic Goffred. & Io. And. & vide quod no. in c. 2. de dolo, & contu. per glo. Inſti. de actio. in prin. † Quæro dicitur hic in tex. q̄ priuilegium Henrici, confirmabat, vel etiam confirmabat. Videtur enim hoc impoſſibile, q̄ in c. ſi. de inſti. Sol. gl. in ver. vel etiam conferebat, q̄ Henricus cōferebat, tanq̄ dominus prædicti Comitis, quia ille Comes non poſſit alienare feudum, etiam in eccleſiam, ſine licentia domini. Not. hoc dictum, ſed dic de hoc plenius, & melius, vt no. in c. ſi. de rebus eccle. non alien. & in c. quæ in eccleſiarum, & conſti. Secundo ſolu. vt dr̄ in tex. q̄ ad alia reſpondetur cōmatio, & ad alia ꝑceſſio. A lii aliter dicunt, quæ referre nō curo, quia textus met hoc declarat, & ſupra aliqua tetigi circa vtilitatem huius confirmationis. Nam dicebant quidam, q̄ confirmatio reſpicit hoc caſu vtile dominium, quod habebat vaſallus, in quo transferendo licentia, domini erat neceſſaria. Colla tio vero reſpicit maius, & directum dominium, quod habebat dominus, quod tamen non placet Inn. quia non eſt credendū, q̄ dominus per hæc verba voluerit a ſe directum dominiū abdicare. Nec etiam potuiſſet, ſi voluiſſet, ſecundum Hoſt. arg. in l. legatus, ff. de off. præſi. Hoc vltimum eſt falſum, quia ſecundū hoc non fuiſſet valida Conſtantini donatio facta in Eccleſiam: cuius ℨrium communiter tenetur, & probatur in c. fundamen. q. de elect. lib. 6. cum ſim. Item dic, q̄ primum eſt ℨ hunc tex. q interpretatur donationem referendam ad alia bona, quæ cum non fuerint expreſſa, per nos exprimi non poſſunt. † Gl. in verbo conſumptum, quærit, in quib. locis conſumptio, vel abraſio adhuc ſuſpicionem? reſponde, vt in ea, quam not. Idem dicūt & Vinc. in teſtium coactione, vel in iuris narratione. Item ſe cundum Inn. & Io. And. in nominib. iudicum, 'vel partium, vel rum, ſuper quib. eſt litigium vel in data, vel in narratione, ſeu concluſione iuris, vel correctione, attеſtationum, & in multis aliis, quæ iudex diſcretus poterit intueri: & vide de hoc qđ nota ſum fuit ſupra eo. c. ex literis. Dicit tamen Inn. iudicem debere intendere, ſi contra iſtas ſuſpiciones appareant aliæ in contrarium, vt in c. pe. & vlt. de crimi. falſi. Dicit etiam, q̄ plus reddit ſuſpectum ſuſpectum raſura, quam conſumptio, per c. ſi. infra de fide inſtrumen. vti. vel inuti. in c. cum dilecta, q̄ no. † Glo. in c. indictionis, facit quatuor. Primo quærit, an indictio ſemper debeat inſeri in inſtrumento, & dicit, q̄ ſic. Addit quædam alia ſuperenda. Tu de hoc dic, vt plene dixi in c. 1. ſup. co. titu. Secundo quærit, an inſtrumentu n, debeat edi cum die & Conſule, dc. vt plene dixi in c. 1. de prob. Tertio quærit, quid ſit indictio & reſpondet, q̄ eſt quidam numerus annorum, conſtans ex tribus inſtris, &c. vt in glo. Et dic, quod quinque anni faciunt vnū luſtrum, ff. loca. l. item quæritur. §. qui impleto. Et dicitur indictio ab indicēdo, quia in ſingulis 15. annis indicebantur tributa Romanis. Nam in primis quinque annis indictionis, dabat Roma tributum in ferro pro armis, in ſecundis in argento pro expendiariis, in tertijs in auro feruando pro republi. & de hoc. vide Iuſti. Co. confir. l. vna, in fi. & per gl. in Auth. vt prepo. no. impera. in verbo, indictionis. Simile no. de triplici corona Imperatoris, quarum vna eſt ferrea, alia argentea, alia aurea, in cle. Romani, de iureiur. Quarto, & vltimo quærit gl. quomodo poſſit perpendi falſitas inſtrumenti ex falſa indictione, & p. ſapienter quærit, quomodo dignoſcatur quota indictio currente anno confecti inſtrumenti: Reſpōdet in effectu, quod deberet videri, quotus annus Domini currebat tunc, & diuidatur anni Domini per xv. & quicquid ſupereſt a xv. ita, q̄ nō ſuppleat xv additis tribus annis, talis debet eſſe indictio in inſtrumento, & ſi non eſt talis, falſum eſt inſtrumentum, ſecundū Io. Plura ex hac particula glo. primo regulam ad indictionē ſpectantem, vt diuiſis annis Domini per 15. addantur 3. anni Domini tertia erat indictio. Secūdo no. quod ſi indictio eſt dubia, puta, quia non concor. modo prædicto cum annis Domini, ſed dicitur in inſtrumentum falſum. Hoc non eſt indiſtincte verum, ſed dic, vt no. Io. And. ſuper data. 6. li. in nouella. & per Bal. in l. librarius, ff. de reg. iu. & per Spec. in titu. de inſtru. edi. §. 1. ſub prin. & §. inſtrumentum, ver. item, quod non eſt, & Arc. 23. q. 5. c. de Liguribus. Item no. tertio ex gl. q̄ anni Domini cō
c putantur ēa natiuitate. Quidam tamen computant ab incarnatione, vt in c. in nomine Domini. 25. diſt. prima tamen computatio videtur rectior, de quo vide per D. de Ro. ſua deciſ. 44. An autem dies, & Conſul, & ſimilia, debeant poni in inſtrumento priuato, plene dixi in d. c. 2. ſup. eo. per quæ decido, quæ hic notauit Hoſt. de procuratore conſtituto per literas confectas ſine die, ibi dixi. No. gl. in ver. magis, quę innuit Chronicam in iudicio probare, & vide gl. in c. venerabilem, de elec. in ver. tranſlit. & Bar. in l. 1. §. ſi cer. pet. † Gl. in ver. mentio, colligit, q̄ in priuilegiis fienda eſt mentio ſentētiæ, ſicut & compoſitionis, &c. Ego hoc credo verum, quando priuilegium eſſet contra ſentētiam, vel compoſitionem, quia princeps in dubio non intelligitur, ſeu præſumitur velle venire contra ſententiam, vel compoſitionem, de eis mentione non habita, vt in c. ex multiplici, de deci. & in c. cum olim, de præſcrip. Si autem priuilegium eſſet ſecundum ſententiam, non video ad qđ ſit neceſſe facere mētionem de ſententia, cum quis poſſit multiplicare titulos, vt in c. poſt electionem, de conceſ. præb. & inf. in glo. in verbo, quod meum, in fi. † Opp. contra tex. in ver. nec atteſtationes: & videdetur, q̄ iſte atteſtationes debuiſſent valere inter alias perſonas, vt in c. cum cauſam, & cap. conſtitutus, ſup. de teſti. Reſpondet gl. in verbo, nocumentum, q̄ partes non compelluntur tales at teſtationes recipere, vt hic, ſed bene poſſent communi conſenſu approbare, de quo vide, quod dixi in d. cap. cum cauſam. Sed ℨ hoc, & ℨ tex. opp. Vī enim q̄ ex neceſſitate iſtæ atteſtationes, & ſnīa debuiſſent prætiudicare Archiepiſcopo, cum ipſe tulerit ſnīam pro monaſterio, & ſic in fauorem monaſterij, ad hoc inſ. de re iud. c. quamuis. & l. ſæpe, ff. de re iud. ff. de pig. l. fideiuſ. §. 1. Sol. multiplex. primo ſecundum Inn. iſte Archiepiſcopus iudicauit ex neceſſitate officij, non autem voluntate. officium autem neceſſarium, non debet eſſe alicui damnoſum, de ele. c. cū non deceat. lib. 6. Iura autem ℨria loquuntur, quando quis pōt alium remouere a iudicio, & non remouit, de quo in d. c. quamuis, vel quando ſubſcripſit ſe, vt teſtis in re ſua, quæ alteri obligabatur, vt in d. l. fideiuſ. Item, quando exerceret aliud officium voluntarium, vt quia eſſet aduocatus, vel teſtis. l. antepen. ff. de inoffi. teſtam. in c. ex literis. cum ibi, no. de tranſa. Sed officium iudicandi eſt neceſſarium, ff. de mune. & hone. l. munerum, §. iudicandi. No. bene hanc ſol. quæ cōiter approbatur a Doctoribus, & relata ad tex. probat hoc dictum procedere etiam in iudice delegato, qualis erat iſte Archiepiſcopus, ſed ego dubito, an ſit vera, maxime relata ad tex. quia cā fuit hic commiſſa per Imperatorem, qui non habebat iuriſdictionem in Archiepiſcopum, & per conſequens non neceſſitabat eum, & ſic non poterat dici officium neceſſarium, ſed poterat ſe excuſare, & fuiſſet iuſta cā non acceptandi, vel alteri non ſubdelegandi, vt not. in c. paſtoralis, de offi. deleg. Item notarius hēt officium publicū, & dicitur ſeruus publicus, & tamen ſi ſcribit aliquid contra ſe, facit ſibi prætiudicium, vt eſt tex. in l. vxori, in fi. ff. de fal. In contrarium tamen pro dicto Inn. facit c. ſuborta. inf. de re iudi. Sed certe

ADDITIONES.

a Pertinere. Idem dicit Inn. in c. certificari, de ſepul. in ſimpliciter agente, vt videatur intentaſſe omne ius ſuum, vel ſibi competens, ſiue ſit ius commune, ſiue conſuetudinarium, & intelligitur illud deduxiſſe, quod ſibi plus cōferret ad victoriam obtinendam, & refert, & reputat no. Bal. in l. generaliter, in 2. col. ad fi. C. de epiſ. & cle.
Adde Alex. conſi. 121. 1. lib.

b Falſum. Vide late per do. And. Sic. in rep. rub. de fide inſtr. col. 19. Bal. in l. Imperator. 1. col. 4. ff. de ſtatu hom. Seb. Sap.
An vitietur inſtrumentum, ſi reperitur falſitas in indictione, uide do. Ant. in c. cum venerabilis, circa fi. de reli. do. & per Bar. in l. ſi librarius. in 2. col. verſi. quandoque eſt erratum, de re iudi. & per do. Ra. in l. nominatim. ff. de condi. & dem. & dicit ibi Bar. quod non vitiatur inſtrumentum, ſi notarius omiſit indictionem per errorem, de quo etiam per Bal. in l. Imperator. ff. de ſtat. homi. Et adde hic. q. quæ fuit Senis in facto. Producebatur inſtrumentū confectum Pariſijs, quod non habebat indictionem, aduerſarius oppoſuit, allegabatur, quod conſuetudo Pariſijs dictabat, quod non apponeretur in dictio, quæ conſuetudo valet, vt optime probatur in c. cum dilectus. inf. eo. Deficiebat aduerſarius probare conſuetudinem, quia difficile erat ire Pariſios pro tettib. Repertum fuit dictum ſing. Bal. in l. 1. in fi. C. ad Velle. ubi dicit, quod ſi pars uolens probare conſuetudinem, producit in iudicio ſex vel octo inſtrumenta, Pariſijs confecta, in quibus nulla eſt indictio, q̄ ſatis erat probata conſuetudo, q̄ eſt dictum eius.
Adde, an omiſſio indictionis vitiet inſtrumentum, Rom. conſi. 235. Et an ꝑbetur conſuetudo ex eo, q̄ octo inſtrumenta confecta ſunt abſque indictione, vide quod voluit idexi Abb. conſi. 53.
Circa materiam indictionis, ſ. quo dicatur, & qualiter connumeretur, & qđ annus iuriſdictionis incipiat, & quomodo apponaī in inſtrumentis, & quare ſit inuenta, uide plene per Spec. in tit. de inſtru. edi. in §. 1. in ver. poſt annos, & in uer. breuiter, & ſe. & uide gloſſ. 1. in 1. conſti. C. & aliam gl. in rub. de iud. C. lib. 10. Ant. Fran.

c Computant. Qualiter computā di ſunt anni domini, uide gl. or. in fi. in Auth. vt præp. no. Imper. quæ dicit, quod a natiuitate, ſed Imo. in l. de diuiſione, ff. ſol. mat. diſtinguit, ut ibi per eum, & uide Do. poſt Arch. in c. 1. de re. do. vbi dicit, quod anni Domini computantur ab incarnatione, & ita etiam tenet Do. in d. c. in nomine domini, in 20. no. 23. diſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

certe potius facit ꝓ, si bene ponderet. Nam loquitur in ordinario, ſtē papa ibi proteſtatus eſt de ſuo iure. Secundo ſoluit Inno. ꝙ Archiepiſcopus tulerat hic ſniam ſuper poſſeſſione tm̄, nūc aūt agebatur petitorio; merito ſibi non debebat ꝓiudicare, ff. de acq. poſſ. l. naturaliter, §. nihil. Hæc ſol. licet ſit vera in ſe: & ꝓbetur in c. fi. de cau. poſ. & prop. tñ nō congruit literæ, q̄ fundat ſe, ꝙ res fuerat inter alios acta, non qa ad aliud nunc agebatur. Tertio ſoluit, ꝙ ex nouo iure potuerunt poſt ſniam ad Mediolanenſem eccleſiā peruenire. Hæc ſol. mihi non placet, quia monaſterium ſm hoc debuiſſet obtinere, niſi Archiepiſcopus oſtēderet de iure ſuo, quia ſemel dominus, ſemper præſumitur dominus, niſi probetur ↄrium, vt in l. ſiue poſſidetis, C. de prob. dixi in c. cū ad ſedem, de reſt. ſpo. Quarto ſoluit Hoſtien. dicens cum effectu, ꝙ ſniа lata per Archiepiſcopum non potuit præiudicare eccleſiæ, quia aut Archiepiſcopus ſciebat factū, & delictum non debuit præiudicare eccleſiæ, vt in reg. delictū, de reg. iu. li. 6. & de in inte. reſt. c. 1. li. 6. Aut ignorabat, & dēt eſſe probabilis ignorātia excuſata, vt in d. c. Apoſtolicæ, de cle. excom. Cōtra hāc ſolutionem facit, quia tex. nō fundat ſe ſuper hac rōne, ſed qa res iter alios acta. vnde litera iſta magis facit ꝓ prima ſolutione Inn. niſi obſtarent ↄria ſup. formata. Sed euitando oīa, credo poſſe dici, ꝙ reſpectu eccleſiæ, cuius noīe agebatur, ſatis dī ſniа inter alios acta. Nam Archiepiſcopus tulit ſententiam non nomine eccleſiæ, vel tanq̄ eius miniſter, ſed potius vt delegatus Imperatoris, q̄ forte tanq̄ dominus feudi delegauit. Noti ſi ex prædictis cautum eſſe, ꝙ proceſſus ſubſtantialis cum ſniа publicetur, ſicut hic factum fuit. Nam, vt vides in inſtrumento ſententiæ ꝓtinebantur oēs atteſtationes, vt ſic, ſi ↄ proceſſum aliquid obijciatur, poſſit fides fieri per inſtrumentum ſniæ. Sed vt dicit Io. An. olim de facili hoc fieri poterat, quia breues erāt deſpoſitiones teſtiū, ſed hodie tanta eſt interrogatoriorū prolixitas, ꝙ hoc facile fieri nō poſſet. Gl. in verbo, valere, in fi. opponit, & non ſoluit. Io. And. remittit ad no. in reg. vtile, & in reg. ↄ eum, de reg. iur. li. 6 Gl. in ver. confirmari, op. de tribus iuribus, & nō ſoluit. ſed Io. An. dicit ꝙ in c. in ſynodo, impropriе ponit confirmatio. Ad c. in nomine Dñi, dicit, ꝙ ſpeciale eſt, cuius rō patet ſupra dē elec. c. licet. Et dic, ꝙ illud c. non facit in oppoſitum. Solum enim probat, ꝙ electus in papā adminiſtrat ante ꝓ firmationem, ſeu inſtallationem. Ad c. cū inter, dic, ꝙ ille alio iure elegit, & alio confirmauit, ſ. tanq̄ alter. vt ibi no. & in c. vt circa. de ele. li. 6. Gl. in ver. ꝙ meam. allegat primo ꝓcor. ſecūdo opponit de l. poſſideri. § ex plurib. ff. de acq. poſ. So. ꝙ licet poſſeſſio poſſit ex pluribus cauſis haberi, non tñ dñium, vt hic, ad hoc c. vt gs duas, de elec. li. 6. Bar. in d. §. ex pluribus, dicit, ꝙ ex diuerſis cauſis eodē tpe concurrentibus, ſit vna res cuius mea. l. ſi creditori, §. Marcellus, ff. de le. 1. Secus, ſi concurrant diuerſo tpe, & vide de hoc ibi plene per eū, & aliquid per Io. An. in d. c. cum perſonæ, de priui. li. 6. Tertio gl. q̄rit an debeat ſuccumbere allegans diuerſos titulos ſui dominij? Et vī velle, ꝙ ſic, ſi vultrem nanciſci, ex diuerſis titulis nō cōcurrentibus, ſecus ſi rōne vnius egit, & rōne alterius vult excipere. Et no. in hoc gl. & primum membrum vī probari in d. c. vt quis duas, vt patet, ex no. in c. poſt ceſſionem, de ꝓceſ. præb. vbi dixi. Et vide ꝙ no. in reg. nullus pluribus, de reg. iu. li. 6. Gl. in verſi. nec acceſſoriū, primo allegat ꝓcordantias: ſecundo allegat in ↄrium, de iureiu. c. debitores. vbi iuſm acceſſorium ad ↄctum non ſortitur naturam ↄctus imo tenet, licet ↄctus vſurarum ſit nullus. Rñdet, ꝙ eſt ſpeciale. Tu dic melius, vt ibi plenius dicetur. Poſtea opponit iterū
16 & ſoluit, vide ad materiam ꝙ no. in reg. acceſſorium, lib. 6. † Gl.
a in verſi. non ſufficiat facta locatio, a op. ꝙ imo locatio probet dominium. nam videmus, ꝙ ↄ locatorem agentem non ꝓt inquilinus referre qōnē dominii, vt in l. ſi quis conductione, C.
b loc. ſicut nec contra agentem commo vel pignor. Soluit b glo. quod contrarium procedit, ſi ageretur actione locati, ſed hic agebatur rei vendicatione, q̄ proponitur tanq̄ ↄ quemlibet extraneum. Ideo locatio non probat dominium, cum conductor poſſit rem conductā alteri locare, l. nemo. C. loc. & non probat hoc eſſe, & c. vt ſup. dixi in notabilibus Et dic clarius quoad caſum noſtrum, ꝙ hic non agebatur ↄ conductorem, quo caſu poſſet diſceptari, an ↄ locatorem poſſit conductor excipere de dominio, ſed agebatur rei vendicatione ↄ extraneum, & ſic oportebat probare dominium, ꝙ non probatur per locationem, per ſupradicta. An aūt & quando poſſit conductor excipere de dominio ↄ locatorem, vbi per Bar. in l. ſi quis conductionis, C. loc. vbi poſt diſcuſſionem materię, ſic diſtiguit. Aut enim locator agit cōdictione, l. ſi quis conductionis, & non excipitur nec de dñio ꝓprio, nec alieno, ſed oportet ꝙ prius res reſtituat locatori. Et fuit illud inductū in odiū illorum, qui ꝓ varias exceptiones volebant eludere locatores. Aut agit actione locati, & aut dubitaſ de locatione, & poteſt excipi de dominio, vt l. litibus, C. de agri. & cenſi. li. 6. Aut conſtat de locatione, & ſi excipit de dominio proprio, auditur, quia exceptio reſoluit contractum locationis. l. qui rem propriam. C. loca. Aut excipit de alieno, & tunc aut ille dominus aſſiſtit, & non admittitur l. bona fideſ, ff. depo. Aut non aſſiſtit, & non admittitur, quia non reſoluit ius agendi. cum non dominus poſſit locare, d. l. nemo. Aut agit locator rei vendicatione, & poteſt conductor excipere de dominio, quia agitur contra eum, tanquam contra quemlibet extra-
17 neum, vt dixit gl. & bene. † Vltimo ſcias, quod finis huius gloſ-
c ſæ adducitur ad quæſtionem, an ſcholaris ſ recedens, poſſit aliū ponere loco ſui in domo, vel camera? Et dicendum quod ſic, quia cōductor poteſt locare, & c. Sed dubium eſt, an poſſit hoc
d facere, inuitis ſocijs? Glo. d Inſt. loc. in fine, dicit, quod licet poſſit, alteri locare iure locationis, vt ſup. dixi, ratio tamen ſocietatis prohibet, quæ præualet, cum videatur electa induſtria perſonæ, Inſti. de ſocieta. §. ſoluitur. Idem Specu. in titu. de compe. iu-
18 di. ad §. 1. verſicu. circa hoc quæritur, vbi latius per eum. † Ex his no. quod iura loquentia de ſocijs, poſſunt adaptari ad ſcholares, & alios in eodem cœnaculo habitantes: quod elatius tenuit Azo per l. perceptione, ff. de his, qui deiect. vel effu. vt rec
c citat Specu. in loco prælle. vnde dicit, quod ſi ſcholaris ſ non verſatur in domo, vt deberet, poteſt contra eum agi actione ꝓ ſocio, agitur tamen vtili actione pro ſocio, vt ibi no. Et eſt ratio, quia directa actio datur, quando ſocietas contrahitur ad commodiorem vſum, & vberiorem quæſtum, & illa dicitur proprie ſocietas, de qua leges loquuntur, vt no. Specu. in prælle. §. verſicu. hoc etiam nota, Per hoc dixi in quæſtione facti, quod in materia odioſa, appellatione ſocij non veniet ſocius in domo, & ideo ſi ſtatutum dictat, quod ſocius teneatur pro ſocio, non tenebitur ſcholaris pro ſocio in domo duntaxat, quia illa proprie non eſt ſocietas. Et in odioſis debemus capere verba
19 ſtra, de iniu. † Inſuper etiam puto, quod ſi ſcholaris male verſatur in domo, nec compeſci poteſt a ſua inſolentia, poterit expelli, per l. ſi conuenerit, in fi. ff. pro ſocio, & 5. q. 4. capit. in loco. & hæc ſufficiant.

ADDITIONES.

a Locatio. Quod per actum locationis non probetur proprietas, vel dominiū vide tex. in c. cum venerabilis, de reli. domi. & tex. in l. ſolemnib. C. de rei ven. & in l. ad probationem, C. loc. gl. in ver. quodam iure, in d. cap. cum venerabilis. & glo. in l. qui vniuerſas. §. quod per co. ff. de acqui. poſſeſſio. & vide Bar. in l. quamuis, ff. eo. Item vide Domi. de Ro. in anti. dec. 103. alias, 113. Item vtrum per perceptionem penſionis probetur poſſeſſio, vide per D. An. in c. cum venirent. 14. col. de reſt. ſpo.

No. ad intellectum l. ſi quis conductionis, C. loc. Et adde, quod eius diſpoſitio habet locum in contractu commodati, & in aliis contractibus, vt dicit Paul. Caſt. in l. commodare, ff. commo. Ita dicit nota. in l. rem alienam, ff. de pigno. act. Et dicit ipſe domi. Pau. in d. l. rem alienam, quod Docto. dicunt, quod habet locum in omni alio contractu, ex quo oritur obligatio, rem reſtitui, & ibi eſt glo. volens, quod d. l. ſi quis conductionis, habeat locum in contractu precarij. ſupradicta limita & declara, vt per Pau. de Caſ. in l. qui rem ſuam, ff. depoſi.

Adde, an per locationem probetur dominium, Alexand. conſ. 10. & 12. & 93.
b De hoc, an probetur dominium per inſtrumentum locationis, dicas quod non probatur, niſi probetur titulus, & quod etiam fuit locatori ſolutum pen-
ſio. vide per Bar. in l. ad probationem, C. loc. & vide Pau. de Ca. in conſ. 351. Dicit tamen Bar. in l. non ab re. C. vnde vi, ꝙ licet non probetur dominium per talem locationem, facit tamen talis locatio locatem præſumi dominum, de quo per Ale. conſ. 10. & 12. in 4. parte conſ. Et de multis modis probatur dominium, vide per Spe. in ti. de lo. in §. 6. in verſ. 55. & ſeq. & in ver. 148. & vide etiam per Bar. & Bal. in l. cum res. C. de probatio. Ant. Fran.
c Scholaris. Et vide Pau. de Ca. in l. & hæc diſt. §. cum ſundum, ff. loc. Et ſi non poſuerit, dato quod alius ſocius, qui remanſit, vtatur tota domo, debebit ſoluere partem penſionis, quæ contingebat ſocio, qui ſe abſentauit, ſecundum Imo. in d. l. duo fratres, ff. de acq. hær.

Circa, hoc, ꝙ hic dicitur de ſocio, dicas ꝙ ſocius poteſt inuito ſocio vti re communi, vel conducta ad uſum deſtinatum, puta domo ad habitandum, naui ad nauigandum, ſylua ad incidendum ligna, ut eſt gl. 1. in l. in arbo-
bus. in §. nauis, in uer. nauigetur, ff. de uſuf. Et poteſt etiam ducere in domum communem, uel communiter conductam amicum ſuum, ſocio inuito, vt per Bar. Aug. & Alex. in l. ſi ſtipulatus fuero per te, ff. de uer. ob. Quod tamen intellige uerum, niſi uellet inducere in domum inimicum ſocij, ipſo ſocio inuito. Ita Bal. no. in l. 1. in 2. col. C. qui teſt. fac. poſ. Nec poſſet inducere, nec retinere concubinam, uel inducere meretrices, inuito ſocio, in domum. Ita Bal. in l. ſi conuenerit, ff. pro ſocio. Et adde, ꝙ ſocius poteſt alium loco ſui æque idoneū, inducere inuito ſocio, & hoc habebit iudex arbitrari, an ſit æque idoneus uel ſit honeſta pſona, ut per Bar. late in l. 1. in ult. col. C. qui teſta. facere poſ. Ant. Fran.
d Gl. Vide moderni. late in l. 1. C. qui teſt. fac. poſ. ubi Bal. dicit gl. in d. §. ſi inſtituloca. eſſe ſingularem, & de ueritate uide per Ale. in l. ferui electione, §. Labeo, ff. de leg. 2. & Ang. in l. duo fratres, ff. de acq. here. ubi ponit, an ſi plures ſcholares conducunt domū, & unus recedat, an illi, qui remanent, debeant ſoluere pro parte illius, qui receſſit. Seb. Sap.
e Scholaris. Vnde ſi unus ex ſociis ſcholaribus, qui ſimul conduxerūt domum, ita alte legit, quod impedit alium ſtudere, poteſt cōpelli utili actione pro ſocio, vt ab hoc deſiſtat, ut hic per do. An. & adde quod etiā unus ex ſcholaribus non poteſt inuito ſocio retinere meretrices in domo, ut dicit glo. in l. non aliter, ff. de uſu & habi. ſimo ꝓt repelli ſocius de ſocietate ſcholarium, ſi alias ſit rixoſu & ſcādaloſus, ut l. ſi cōuenerit, ff. pro ſocio, & eſt bona lex. in c. ex literis, de conſti. & tenet do. An. in proœ. Gre. in 5. col. & eſt bona, & ad alia ad propoſitum, quæ ibi ſcripſi poſt eum. & uide ad prædicta Ang. de Are. in §. ſi inſt. loca. in pe. col. & dicit Bal. in l. 1. C. ſi de mom. poſ. fecerit app. ꝙ ab hac ſententia non poterit appellari, quia celeritatem deſiderat, ſi tamen ſcholaris uagando in ſcholis Doctorem legendo impediret, non per hoc debebit à legendo deſiſtere, ut eſt gl. 43. dit. c. ſcimus, quam adde Ro. in l. 1. ff. ſol. ma. ſecundum Alex. ibi.

SV-MA-

SVMMARIVM.

Cardinales ex commiſſione papæ diſpenſant circa votum vltramarinum pro Terræ ſanctæ ſuccurſu.
Literæ impetratę præter ſtylum curiæ, ſunt de falſitate, vel ſurreptione ſuſpectæ.
Votum ſimpliciter, poteſt compelli pro executione voti.
Quæ quinque ignota ſigilla, uel vnum notum probent.
An ſit credendum cardinalibus, uel eorum ſigillis, uel prælatis alijs.

CAP. VII.

Quod ſuper. Non valent literæ ſuper abſolutione voti per Cruce ſignatū impetratæ, tacita veritate, vel expreſſa falſitate. Communis diuiſio. Secunda, ibi. Ad quod &c. Caſus litera. In Archiepiſcopatu Cantuarien. erant quidam Cruce ſignati. mā
1 dauit Papa Cantuarien. Epiſcopo, vt eos ad voti executionem compelleret. Et dum ipſe eos compellere vellet ad votum exſpendum, ipſi ſuper abſolutione voti redeuntes ab Apoſtolica
2 ſede oſtendebant Cardinalium ſigilla ignota, cum ſuper impedimentis, quæ exponebant non eſſet eis de leui credendū. Quę
3 dauit Archiepiſcopus, quid agere dēat ſuper his: & Papa reſpondit, ꝙ quando literas talibus concedit, reſcribit illis, qui ſciunt
4 tionas, & facultates eorum, hoc modo, vt diligenter inquirat veritatem ſuper impedimentis expoſitis ſuper hoc, quod
5 animarum ſaluti, & ſuccurſui Terrę ſanctę magis nouerint expedire, ſtatuant, prouidētes ne in fraudem voti aliquid fiat. Vn-
6 de tales literas impetrauerunt tacita veritate, vel expreſſa falſitate, ſiue ſint Cardinalium, ſiue etiam Papæ, & non ſolum du
7 bas, ſed etiam certę literæ, illæ non valent, & eis non obſtantib. debent ad voti executionem compelli. Bern. † Not. primo arg.
8 quod Cardinales diſpenſant circa votum vltramarinum, pro Terræ Sanctę ſuccurſu emiſſum. In contrarium tamen videtur
9 tex. in cap. ex multa. iuncta gl. 3. infra de voto. vbi patet, ꝙ circa hoc votum nullus citra Papam, ſine ipſius ſpeciali licentia diſpenſat, ideo intellige iſtum tex. ꝙ ex ſpeciali commiſſione Papæ, ꝙ quæ ſæpe fit Cardinalibus viuæ vocis oraculo, Cardinales
10 diſpenſant. Not. ſecundo, ꝙ ſigilla Cardinalium ſunt authentica dum tamen ſint nota. † No. tertio, ꝙ literę impetratæ præter
11 ſtylū a curiæ, ſunt de falſitate, vel ſurreptione ſuſpectæ. Ad hoc quod legi. & no. in c. cauſam quæ, il 2. ſup. de teſt. in c. quam gra
12 de crimine falſi, & in c. ex literis, de conſti. Et no. formam literarum cum ſcribitur pro abſolutione Cruce ſignatorū. Et di
13 untur Cruce ſignati illi, qui emiſſo voto pro ſuccurſu Terræ ſanctæ, aſſumunt Crucem in ſignum peregrinationis, corū pe-
14 doribus annectentes. Idem tamē eſſet, ſi emiſſo voto Crucem non aſſumpſiſſent, quia non minus ſunt obligati. No. ibi. Care-
15 volumus, &c. Ex hoc enim ego arguo, ꝙ literæ ſurreptitiæ ſu
16 per voti abſolutione ſunt ipſo iure nullæ, quod probo per c. no
17 uncta gl. fi. infra de his, quę fiunt a prela. Facit quia negari
18 poteſt, quin in alio ſint gratioſæ, ergo irritæ intercedēte ſurreptione, de fil. presbyt. c. 1. & 2. lib. 6. & quod no. in c. ad audiē-
19 tiam, de reſcrip. † Vltimo no. ex fi. literę, ꝙ vouens ſimpliciter, poteſt compelli ad executionem voti. Ad idem ca. ex parte, de
20 penſio. Simplex enim votum obligat, etiam de iure ciuili. l. 2. ff. de pollic. hinc dicit Inn. ꝙ ſi aliquis ſimpliciter vouit intrare ali
21 quod monaſterium, poteſt monaſterium inſtare, vt compellat intrare. Ita no. in d. c. ex parte, & vide per eum in c. ſcriptu-
22 re de voto. & bo. tex. in c. licet, eo. tit. † Opp. contra tex. de cap. poſt ceſſionem, de proba. vbi ſtatur vni ſigillo, donec probetur
23 contrarium, ad idem ſupra eo. c. 2. Glo. 3. hic inſtat, & in effectu concludit, ꝙ aut ſigillum eſt notum, & loquitur contrarium.
24 Aut ignotum, & non creditur ei ſoli, ſed oportet, ꝙ ad minus
25 quinque, vt in c. 1. de cleri. peregr. Vtrunque membrum li
26 tatur hic p Doct. Nā circa primum, quando non eſt votū, dicit Hoſtī. ꝙ ſi is, contra quem producitur, negat illud eſſe ve-
27 rum ſigillum eius, cuius eſſe dicitur, ex quo reputatur notum, incumbit onus probandi, vt in c. tertio loco, de proba. Poſſet
28 tamen fieri collatio cum aliis ſigillis illius, ſi habeātur, ſicut fit collatio literarum, l comparationes. C. eo. titu. Intellige tu hoc
29 tum in caſibus, in quibus ſigillum facit fidem, quod quādo
30 dixi in c. poſt ceſſionem, prælleg. aliquid ſupra cap. 2. Secundum membrum, vt ſtetur quinque ſigillis, quando ſunt ignota
31 tatur hic per Ioan. And. quando nulli fit præiudicium. Tu
32 melius, ꝙ aut ſigilla & illi, quorum nomine ſigillatur, ſunt
33 ignota, &non creditur, etiam ſi eſſent mille, quib. cadē
34 ratio eſt in mille ignotis penitus, quę in vno, vt dixit gl. no. in c.
35 28. diſt. Aut habetur aliqualis cognitio ſigillorū, vel ſigillan
36 tes, & tunc ſi non agitur de alterius præiudicio ſpeciali, credi
37 tur, & ſi ſunt quinque, & ſic intellige iura ſuperius alleg. quod ſen
38 tit no. in d. c. 2. de cle. peregr. Aut tractatur de præiudicio alte
39 rius, & non creditur, & ſic intellige limitationem Ioā. hic pro
40 hac, quia vbi agitur de præiudicio alterius, debēt probationes
41 eſſe clarę, vt in c. in præſentia, de proba. & probatur ad propoſitum, ſupra c. prox. in fi. in ratione ſui, & in reg. cum iura partiū
42 ſint obſcura, lib. 6. Sed contra prædicta facit iſte text. ſaltem a

ADDITIONES.

a Præter ſtylum. Adde Fel. in c. ſecundo, col. 10. ver. ſtylus curiæ ſupra de reſcr. nota, in apoſtil. ad iſtum in cap. ex literis, in apoſtil. in uerſic. ſtylus curiæ. ſupra de reſcrip. & in c. cum dilecta. eodem uer. numero 2. eodem titu. Zacha.
b Et ſigillis. Vide Rom. conſil. 59. incip. ad diſcutien. in 4. dub. & multa allega. per d. Ias. in repe. l. admonendi, col. 73. uer. Adde etiam, quod dicto Cardinalis, ff. de iureiu.

An, & quādo credatur literis, vel dicto Cardinalis, adde hic, quod no. poſt gl. & do. Abb. in c. ſicut, de ſen. excom. Et de hoc uide per do. Ant. in c. quoniam contra, in 28. col. & quod ibi no. de prob. Item uide quod de hoc late ſcripſit Rom. in l. ſciendum, uer. 14. deciditur, de uer. ob. ubi latiſſime hoc examinat, & dat ampliſſimas remiſſiones. Nā vltrā hic all. per d. Ant. allegat In. in c. cum dilecti, de accu. & in c. cum olim eſſemus, de priuil. Lap. all. iura 15. circa princ. & alleg. 33. vltra medium. Bar. in l. 1. C. de iud. lib. 10. Bal. in l. exemplo, in fi. C. de prob. qui alleg. Io. And. in c. ex literis, de in integ. reſti. per Bal. in l. ſi quis per cal. C. de epi. & cler. in ult. col. uerſi. deinde quæro ie-gatus. & tu etiam uide Bal. in l. iuſtur. C. de teſtib. & in l. ea quidem, in 4. colum. C. de accu. Item uide domin. de Rota. in antiquis, deciſio. 202. vbi dicunt, quod legatus, qui exigit procurationem, non tenetur oſtendere originale.

Adde, an credatur Cardinali quo ad præiudicium tertii, eundem Abb. conſi. 18. & cum aſſerat ſe habere maiorem commiſſionem, quam oſtendat, per eundem conſi. 63.
c Cardinalis. Adde Doct. relatos per Cottam, in uer. Nobilitas. Iacob. Anel.
d Nobiliſſimus. Adde, quia Spec. in tit. de leg. §. ſupereſt, in uer. quod tamen dicunt, uidetur ſingulariter ampliare illud c. nobiliſſimus, vt illud, quod dicitur de Cardinali, extendatur ad quemlibet alium notum, & non ſuſpectū, quod clarius etiam dicit Spec. in tit. de leg. §. excipitur, in 7. col. uer. item ex cipitur, quod non extendit, & pro hoc eſt gl. in c. cum olim, in gl. mag. quā ibi ad hoc no. do. Ab. cir. fi. de priu. Et uide qd ibi no. gl. Adde Ro. conſil. 59.
e Voto. Vide hic do. Ant. vbi dicit, ꝙ diſpenſatio in voto eundi ad S. Iacobum vel Romam, non eſt reſeruata papæ. Item pro hoc uide, quod not. S. Tho. in 4. ſent. diſt. 38. q. 6. 1. art. 3. ubi dicit, quod rari ſunt caſus, in quib. ſolus papa poſſit diſpenſare, ſicut eſt uotū religionis, & alia huiuſmodi nota, quæ ſunt perpetua, ſed in aliis uotis temporalibus ſicut peregrinationis ieiunorum, uel huiuſmodi, poſſunt epiſcopi diſpēſare, niſi papa aliquid horum ſibi reſeruauerit, ſicut eſt diſpenſatio in uoto terræ ſanctæ.

Circa hoc, an Cardinali credatur ſine literis papæ, uide Bar in l. 1. C. de ſuperindi. lib. 10. & Bal. in l. ſi qua per calumniam, C. de epiſ. & cle. in vlti. col. & uide Inn. in c. cum olim, il 1. de priuile. ubi dicit, quod creditur ſibi in cō miſſis ei a papa, & uide ēt Bal. in l. iuſiurandi, in 2. col. C. de teſti. Dicas tamē quod dicto Cardinalis in his, quæ concernunt alterius præiudicium nō creditur, ſicut nec dicto unius, ēt excelli uiri tantum ut, ēt gl. multum no. in c. ſicut nobis, in gl. fi. de ſen. exc. & ibi plene per d. Abb. & uide Ang. in l. quæ cunque. in §. fi. ff. de pub. ubi dicit ſe ita conſuluiſſe apud Veronam, & eſt illud conſi. Ang. in nu. 132. quod incipit mandatum principis. Et adde, quod ſi Cardinalis legatus aſſerit ſe here certas commiſſiones, puta legitimandi, reſtituendi infames, creandi notarios, & ſimilia, quamus non oſtendat literas

Universidad de Deusto
Biblioteca

teras suæ commissionis, si tamen ita publice, & communiter existimatur cũ habere talem potestatem, ualent tales actus ratione communis erroris. Ita Bal.in l.exemplo, in fi.C.de prob.& in d.l.fi qua per calumniam, & no.in c. ex literis, de resti.spol. Et adde, quod Card.in titulo sui Cardinalatus dicit habere iurisdictionem quasi episcopalem, ut no.in c. cũ in ecclesiis, de ma. & obe.c.1.eo.tit.lib.6. & no.in c.cum te, de re iudi. & ideo dicimus, q̃ non potest audire causas absque delegatione papæ, nisi sit in episcopatu uno, ut per Spec. in tit. de li.concep.in §.iam nunc, il 2.in uer.Cardinales. Et adde, quod parochia Car.habetur pro diœce.& in ea tenet locum Episcopi, quia tituli Card. comparantur ecclesiis parochialib. & parochiis episcoporũ, ut plene per do.Car.in cle.2.in §.irritum, in 3.q. de ele.ubi etiam dicit q̃ sunt præferendi Episcopis, non quia habeant maiorem dignitatem, sed quia habent maius officium, de quo etiam per Alex.in rub.de iurisd.om.iud.& habetur per Bar.in l.1.in §.si quis, ff.de app.& uide gl.in c.quanquam.2.q.7.& vide do.Abb.in c.cum ecclesia Vulterana, in pe.&fi.col.de elect.Et adde, q̃ Cardinales possunt dispensare cum infamibus, ita Bart.in l. infamem, in fi. col.de pub.iud.Quod intellige collegialiter sede vacante, non singulariter, ut per Inn.in d.c.cum te, de re iu.& per Pet. de Anch.in consi.suo, quod incipit, Reuerendissimus in Christo pater.& vide Card. in d.cle.2.in §.irritũ, & ibi etiam dicit, q̃ numerus Cardinalium debet esse, certus ad instar discipulorum Christi tamen aliquando fuerunt plures, & aliquando pauciores, & dicit Card.in elem.ne Romani, in §. porro, q̃ tempore Pontiani fuerunt 236.quod etiam dixit Arch.in c.ubi periculum, in 1.col.de ele.lib.6.& dicit Car.in cle.2.in §.1.in 5.q.de æta.& quali.quod Cardinalis, ad minus debet esse diaconus, quod etiam uoluit Host. in c.2.eo.tit. & de præroga.Card.uide per Spec.in tit.de leg.in §.4.cir.princi.& in tit.de adu. in §.nunc de exordiis, & in tit.de teste, in §.restat, de nu.cir.prin.& uide Ro. in consi.299.incipuos estis lux mundi, & uide Io.And.in c.ad liberandã, de Iudæ.& Host. in c.cum ex eo, de pœn.& remiss.& uide gl.in cap.1.in uer.sede vacante, de schismati.lib.6.Et an Cardinalis non Episcopus possit uti insignibus Episcopalib.maxime si esset presbyter Cardinalis, vide Ioan.And.in c.1.de suppneg.præla.Dicas tamen quod non possunt dispensare circa sacrum Concilium, disponens circa electionem Papæ, de quo in c.ubi periculum, de elec. li.6.& habetur plene per Bal.in trac.ischismatis, in 2.col.Et adde, quod canonici ecclesiæ Rauennat.dicuntur canonici Cardinales, de quo uide ẽt per Spec.in tit.de iur.cal.in §. restat uidere, in uer.quid si aliquid, & ibi uide ẽt per Io.And.in addi.& uide Car. in cle.1.post gl.1. in prin.de elec.ubi dicit idem esse in ecclesia Compostellana, quæ habet etiam canonicos Cardinales. Et de amplitudine & præstantia Cardinalium, & eorum, prærogatiuis, vltra ea, quæ habentur per Spec.in tit.de leg.in §.4.uide plene per And.Sic. in trac.quem fecit de præstantia Cardinalium.

rentibus de commissione, & maxime, quia hę commissiones, quotidie fiunt Cardinalibus in curia. Si tamen a aliquid attestaretur vltra generalem, commissionem in prejudicium partis, non puto ei credendum, vt sentit gl.no.in c.sicut, de sent. excõ. & facit in c. cum a nobis. supra de testib. Inferiori vero prælato hoc asserenti non puto credendũ nisi, plene doceat de mandato,[b] vt in d.c. cum in iure, de offic. deleg. & quod no.in d.cap. post cessionem. Ad idem l.unica C.de mand. prin.& q̃ no.do. de Ro.decis.284.in fi.vbi dicunt, q̃ etiam per testes probari nõ potest extra curiam Romanam de commissione facta per Papam, sed oportet probari per ipsius literas, ad hoc d.l.unica. Posset tamen dici, q̃ si esset valde illustris persona, sibi crederetur, argum. c. nobilissimus, præalleg. de stylo tamen curiæ seruatur contrarium, vt non credatur sine literis. Quandoque Cardinalis legatus, vel non aliquid asserit literis, vel verbo vltra cõmissionem generalem, vel specialem sibi factam, & de rigore iuris non est sibi credendum in alterius prejudicium, vt no.in d.c.sicut, & sic dicebat Clemens Papa, vt refert Io.And.in c.constitutus, de app. sed de consuetudine secus, ideo dixi de rigore, & facit tex.in d.c.constitutus, & vide Spec.in tit.de teste. §.1. ver.qd si aduocatus. Ego tamen non crederem in graue alterius præiudicium, per d.c.cum a nobis, maxime iuncto fine. Et vide circa hęc, quæ dixi in c. post cessionem, de prob.& quod dicam in c. fi.de confir.vti. vel inuti. Et prædicta faciunt pro dicto Hosti.in c. ecclesia.2 de elect. vbi dicit, quod Cardinalis est maior Episcopo in officio, & facit quod no.Io.Mo.in c. super eo, de hære. l.b.6. Ego allego tex.notabilem in cap.per venerabilem, qui fil. sint leg.in ver.rationibus, vide ad materiam bonum text.cum gl.in c.quanquam, 2.q.7.alia hic sunt clara.

ADDITIONES

a Si tamen. Vide quod dicit hic do.Ant.& ad idem adde dom.Ant.in c.cum in iure, in 6.col.de off.deleg.& in c.sua, de off.vica. & do.Abb.in c.quod translationem, de off.leg.& uide Ang.in consi.suo 180.ubi dicit, quod creditur dicto legati de latere asserenti se habere potestatem legitimandi & dispensandi a papa absque literis. Et idem quod do.Ant.hic in hoc tenet Lud.Ro. in l.sciendum, uer.13.decidit ur, de uer.obl. sed aliter uidetur decidere saltem de consuetudine, & stylo curiæ Lap.allega.33. & cum dicto do.Ant.hic concordat in terminis Bal.in l. si qua per calumniam, in ult.col.uer. deinde quæro, legatus, C.de epis.& cle. & Do.in c.eos, qui §.1.cir.fi. de sent.exc.in 6.pro quibus allegat tex.& meliorem de iure in uersicu.scriptis, in l.1.C.de manda.princip.

b De mandato. Hoc intellige procedere, quando princeps qui fecit mandatũ, est absens, secus si esset præsens, ut per Iaſ.in l.2.in 1.uol.ff.si quis in ius uoc. non erit, & per Fely.hic. Seb.Sap.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra extrauagantem, non est ipso iure nulla, sicut quando fertur contra ius incorporatum.*
2 *Allegans statutum, non tenetur illud producere, nec extrauagantem publice notam, sed consuetudinem debet probare.*
3 *Quando extrauagans dicatur iuri communi dissona.*
4 *Iudex an teneatur consulere superiorem.*
5 *Rescriptũ contra ius, non est seruandum nisi dicatur non obstante tali iure.*

CAP. VIII.

PAstoralis. Si de extrauaganti dubitatur, an decretalis sit authentica, aut est iuri consona, & tunc iudicatur secundum illam, aut dissona, & tunc papa consulitur, & secunda, ibi. Verũ. Catus litera. Aliquando allegantur decretales in iudicijs, de quibus decretalibus non cõstat per bullam. Quæsitum fuit a papa, quid iuris esset? Statuit papa, vt si aliqua decretalis allegatur, de qua iudex dubitet, si illa sit consona iuri communi, secundum illam non debitet iudicare, sed si iuri communi sit dissona, non iudicet secundum ipsam, sed consulat superiorem de illa. Bern.

a No. argum. q̃ vbi allegatur statutum, vel consuetudo[2] iuri cõmuni consona, non est necesse de illa fidem facere, quia iudex non tam secũdum illam, quam secundum ius procedere videtur, sicut vides hic in extrauagãti, de qua dubitatur, an sit decretalis. Not. ibi, Iuri communi, sit consona &c. q̃ appellatione iuris communis non venit stricte extrauagãs, sed id, quod in corpore iuris redactum est. No.3. q̃ quandoque non immerito du-

b bitatur de extrauagãti,[b] an sit decretalis. Et facit in hoc iste text. multum bene, q̃ ignorantia extrauagantis sit probabilis. Nam si iudex, vel episcopus merito quandoque dubitat, vt in tex. iuncta suprascriptione, fortius inferior, qui in talibus non versatur. Sed primo quæro, quando dicitur merito dubitari, respondet Inno. quando non est in compilatione approbata, vel non est sub bulla. Item non semper sufficit bullam pendere in litera, aut gum. in l.2.C.de leg. quia posset dubitari, an sit ius generale, vel speciale rescriptum respectu certarum personarum, vel locorum. His & similibus casibus, posset iudex merito dubitare. De decretalibus tamen, quę fuerunt ante istam compilationẽ Gregorianam editę, dic, vt in procemio Gregoriano: de aliis vero, quę fuerunt editæ post hanc compilationem, ante compilationem Sexti libri, tene quod habes in procę. Sexti libri. Item secũdum dubium, poterat esse in litera diuersa, & contraria, quam diuersimode habent libri. Pone exemplum de electio. c. nemo,

1 lib.6.& quod ibi no.in gl.† Et hæc faciunt ad quæstionem nostrã bilem, & quotidianam, an sententia lata contra decretalem ex

c trauagantem c sit ipso iure nulla, sicut quando fertur contra ius incorporatum. Et intellige, quando error exprimitur in sententia, alias quæstio nõ est dubitabilis, vt no.in c.j. de re iud.& 2.q. 6.c.in ei, qui, §. item sententia cõtra ius, & in l.2. C. quando prouoc. non est ne. Bar. in l.cum prolatis, ff. de re iudi. tenet, q̃ non, quia in ea est probabilis ignorantia, & est ibi text. secundũ vnã intellectum. Hanc opi. sequitur hic dom. Ant. & communiter Mod. Dicit tamen do. Ant. hoc verum quando fertur sententia, antequam papa sit consultus, secus si postea, quia tunc effert eius tus de extrauaganti. Sed ego non dubito, quin idẽ senserit Bar. Nam ipse sustinet sententiam propter probabilem ignorantiã, vt innuit tex. in d.l. cum prolatis, quæ cessat secuta responsione papæ, instr. de iur. natu. gen. & ciui. §. sed & quod principi. Sed dico, q̃ aliter est limitandum dictum Bar. s. quando in loco pro babiliter dubitatur de extrauaganti. Si autem est publice nota, & pro tali habetur, licet non sit incorporata, vel sub bulla, ennihilominus sententia contra eum lata, nulla. Pone exemplum in extrauag. execrabilis, Io. 22. ad hoc infra de post. prælat. & c. quod dicitis. 16. dist. Cessat enim tunc probabilis ignorantia. Et ratio huius literę, ibi. De qua iudex merito dubitet, &c. Et hanc limitationem sentit Bal. in l. leges sacratissimę. C. de legib. Sed contra hoc dictum insisto sic. Constitutio papę ligat per duos menses a tempore publicationis in curia Romana, licet non promulgetur in prouincia, vt est gl. no. in data 6. lib. Et hãc tenet ibi Io. Mo. q̃ quilibet presumitur scire constitutionem, vt in d.c. constitutionem, & in c. proposuisti. 82. distin. & in procem. clem. etiam si constitutio non sit redacta in volumen iuris, vt est tex. in c. si Romanorum. 19. dist. quinimo non est de substantia iuris, vt redigatur in scriptis, vt plene no. per Io. And. in reg. nemo potest, de reg. iu. lib. 6. in Merc. & per do. de Ro. 228. decisum videtur tex. in c. 1. de renun. lib. 6. Cum ergo hęc sententia lata sit contra ius scriptum, non deberet valere, per iura hoc dicentia. supra alleg. & maxime præsumitur hęc scientia in episcopo, qui tenetur indagare, an in curia Romana sit edata aliqua cõstitutio, vt in c. ego. N. de iureiu. Item & fortius vide, q̃ vbi Papa vult constitutionem suam ligare a tempore publicationis, licet ignorantes non inuoluantur culpa, tamen actus contra constitutionem gestus est nullus, licet probabiliter ignoretur, vt est gl. in cle. 2. de hær. in verbo, nunc. Fortius in casu nostro sententia debet esse nulla, quando præsumitur scientia, vt quia longo tempore præcessit constitutio extrauagans Et hæc opinio forte est verior de rigore iurislicet communis opi. sit in contrariũ, sed non probatur aliquo iure. Nam l. cum prolatis, prealleg. super qua illa opinio fundatur, hoc non probat quia nõ loquitur, quando fuit error iuris expressus in sententia, sed quando allegata constitutione, iudex putans non facere ad causam, tulit sententiã in contrarium, vel loquitur quando in intellectu cõstitutionis erat probabile dubium, quo casu non puto sententiam esse nullam, etiam, si sit ius incorporatum, de hoc l.2. ff. de iu. & fac. igno. & quod no. Innoc. in c. speciali, de app. & in cP. & G. de off. deleg. Sed si vis opinionem communem tenere, pores dicere, q̃ licet præsumatur scientia constitutionis quo ad effectum rei: tamen quo ad pœnam nullitatis sententiæ, vel vt quis puniatur de contemptu legis, non præsumitur scientia, ex quo merito potest dubitari, vt hic, & facit c.2. de consti. Sed contrarium videtur, quia retractatio actus videtur hoc casu puenire ex natura ipsius actus, qui fit contra legem, C. de legib. l. non dubium. Hæc tamen opinio, communis est æquior, & facit vt idem dicamus in statutis, vt sententia lata contra statutũ incorporatum, in volumine statutorum sit ipso iure nulla, secus si reperitur lata contra aliquam reformationem extrauagãtem, de qua probabiliter dubitatur, facit quod no. Barto. in d.l. cum prolatis, & Bal. in d.l. leges sacratissimæ, facit tex. iuncta gl.

3 in c. si in laicis 38. distinct. † Item faciunt predicta, & iste tex. ad quæstionem, an allegans a statutum in iudicio, teneatur illud producere, vel de eo fidem facere? Nam possumus dicere, sicut in allegatione iuris communis, vt si statutum sit eiusdem loci, & incorporatum, non sit necesse aliter producere, sicut nec cõstitutionem iuris incorporati. Nam statuta loci habentur pro iure communi, vt l. omnes populi, ff. de iustit. & iur. & Hinc est quod appellantur ius ciuile. 1. distinct. c. ius ciuile. Si vero sit extrauagans, puta reformatio quedam extra volumen statutorũ, aut est publice nota, & non est necesse producere, argumen. in cap. 1. de postu. præla. Aut probabiliter ignoratur, & debet produci aut hentica, sicut hic dicitur de extrauaganti. Idem dicendum de constitutione alterius loci, quæ probabiliter ignoratur, vt hic, & in cap. fi. qui ma. accu. pos. no. Innocen. super rub. de consuet. sic videmus, quod consuetudo debet probari, tanquam extrauagans, de consuetud. quasi per totum, & hęc videtur de mente Bar. in l. omnes populi, præalleg. prope fi. quæ no.

† Sed quæro, quando extrauagans dicitur iuri communi dissona, dicit Hostien. quando est contraria iuri diuino, vel canoni, infra de accus. cap. qualiter. 2. & de elect. cap. significasti, de iuramen. calum. cap. 1. vel iuri ciuili & iuri nostro non contra, de no. oper. nuncia. cap. 1. vel naturali rationi, deficiente iure. 1. distin. c. consuetudo. Instit. de iure. na. §. quod vero naturalis ratio: vel consuetudini, Instit. de iure natura. §. ex non scripto de consu. capi. cum dilectus. Sed hoc vltimo casu non puto necessarium consulere principem, quia consuetudo vincit legẽ, nisi dubitaretur de probabilitate consuetudinis. An autem iudex teneatur consulere principem, prout hic dicitur. Pet. & Io. And. quod non: vnde licet possit, non tamen arctatur, ex quo sibi non constat, q̃ sit decre. In contrarium iudicio meo facit iste tex. in fi. qui loquitur per verba imperatiui modi, ibi, superiorem consulat, &c. Vnde puto, quod aut nulla notitia habetur extrauagantis allegatæ & procedat prima opin. Doctorum, quia videtur allegata in fraudem, dilationis causa. Aut habetur aliqualis notitia, sed iudex dubitat de validitate, & tunc iudex tenetur cõsulere. Et hoc voluit iudicio meo iste tex. dum dicit, de qua iudex merito dubitet, &c. fateor tamen, q̃ si Papa non consulto, ferret sententiam non annullaretur sententia ex hoc solo, quia principem non consuluit, sed ipse veniret puniendus facit in arg. c. venerabilem, de electio. & hoc videtur sensisse hic gl. 6. fi. † Glo. 1. quærit, quid si producitur rescriptum contra ius, quanquid debeat obseruari quod hic dicitur in extrauaganti: Respondet, quod non, imo statim tale rescriptum est abiiciendũ, quia rescriptum contra ius non valet, 25. quæstio. 2. cap. dicentius. Rescripta. Hostiẽ. dicit hoc verum, nisi in rescripto dicatur, non obstante tali iure, de quo vide bonam gl. in c. 1. de constit. lib. 6. quæ incipit, est contra, & plenius notatur in cap. nonnulli de rescrip. vbi dicam, maxime concludendo aliqua not. per Ioan. And. in cap. 1. de exp. lib. 6. A lia, quæ tractantur hic in gl. sunt clara. Vl. dicit hic Host. q̃ licet in aliquo vol. Dec. si aliqua decretalis scripta, non per hoc habebitur pro decretali, nisi cõmuniter in libris aliis habeatur quod nota, quia idem dicendũ, quando litera reperitur varia, vt recurrendum sit & tenendũ, quod in voluminibus communiter habetur.

ADDITIO.

2 An allegans. Vide Are. in consil.154. colum.1. & Alexan.in consi.72.colum. 1.in 2.uol.Pet.de Anch.in repe.c.canonum statuta, charta 32.inf. de const. Seb.Sap.

SVMMARIVM.

1 *Conclusio & publicatio attestationum, non sunt de substantia, ut aliter sententia non ualeat.*
2 *Consuetudo potest dare alicui potestatem tabellionatus, & iudex ex consuetudine potest scribere acta causæ.*
3 *Casus, in quibus post conclusionem in causa possunt produci instrumenta.*
4 *An pars possit producere instrumenta ante conclusionem, si intra tempus statutum a iudice ad producenda instrumenta non produxit.*
5 *Instrumenta, quibus adhibetur fides ex consuetudine, faciunt fidem in foro ecclesiastico, & in negocijs ecclesiasticis.*
6 *Consuetudo ualet, ut credatur instrumento sine testium subscriptione.*
7 *An instrumentum confectum per notarium infamem, sit ipso iure nullum.*
8 *Per conclusionem, non solum renunciatur probationibus, sed etiam allegationibus.*
Conclusum in causa, quando dicatur.

CAP. IX.

a CVm dilectus.[a] Post publicatas attestationes, vsq; ad conclusionẽ post
b sunt instra produci. hoc primo. Consuetudo loci[b] facit instrm authenticũ. hoc secundo. Secunda pars ibi, super tertio. Casus liter. Quia appellatione instrorum continentur testes, & post publicationem testium, alij testes non pũt produci, dubitatũ fuit an post publicationem testium instra possint produci: Rñdetur, q̃ instra produci possunt vsq; ad snam antequam sit conclusum in cã. Super tertio vero articulo, Consuetudo erat in partib. Scotię, q̃ aliquis per instra Regis probabat intentionem suam in iure, dubitauerunt iudices isti, vtrum instra Regis admittere deberent in causis: Rñdet Papa consultus, q̃ si consuetudo illius patriæ obtinet approbata, vt fides adhibeatur instrumentis illius Regis, & ipsi poterunt ea in causis admittere, præsertim cum Rex ipse tantæ fuerit honestatis, qd instra sua, maxime habeantur authoritatis in partib. Scotianis. B. No. terminum exclusiuum productionis instrumentorum. f.
c conclusionem c in causa, vsque ergo ad conclusionem possunt instrumenta a qualibet parte produci, & postea regulariter nõ licet, quando dicatur in causa conclusum, dicetur. inf. cum gl. No. ibi sentẽtię calculum, &c. q̃ calculus q̃que appellatur sententia. Eodem modo capitur. in c. si inter. 6. q. 4. Quandoque capitur pro carbone. 8. q. 1. c. in scriptis, in fin. Q̃que pro ratione, seu numero C. de erro. calc. per totum. Datur versus, Calculus

1 est rõ, numerus, sententia carbo. † No. q̃ in causa fit attestationũ publicatio, & conclusio. An autem ista sint de substantia, vt aliter snia non valeat. Circa primum Bar. in l. prolatam. C. de sen. & interlo. tenet, q̃ licet sit de iustitia, non tamen de substantia. Id enim est de substãtia actus quo remoto remouet actus. Sed snia bene potest ferri sine publicatione attestationũ, vt puta, si testes

ADDITIONES

a Cum dilectus. Hanc Decr. solemniter commentauit Pau. de Ele. & adde hic Bar. in l. diui fratres, ff. de pœn. ubi dicit, quod etiam post conclusionem in causa possunt produci instrumenta in causa ciuili. & uide Do. de Ro. in antiq. dec. 172. An autem post conclusionem in cã possint produci instrumenta de nouo reperta, uide per Bar. in l. admonendi, ff. de iurei. & ibi latius per Pau. de Cast. in fi. 4. col. super distinguentem.

b Consuetudo loci. Vide Old. in consi. 105. inci. vf dicendum. & Card. in consi. 72. inci. Titius, col. 2. cum duob. seq. & Abb. in consi. 53. incip. in prædicta cã, in 2. uol. ubi dicitur, quod ad hoc ut scripturæ non authenticæ detur fides, oportet probare, q̃ tali scripturæ fides fuit adhibita. Seb. Sap.

c Conclusionem. Instrumenta & probationes non possunt admitti, vel produci post conclusionem in causa. Hanc regulam ampliat sing. Lud. Roma. in l. admonendi, in 6. col. ff. de iureiur. ut procedat non solum, quando instrumenta producerentur ad probandum, sed etiam si producerẽtur solum ad declarandum alia prius producta, quia secundum eum non possunt post conclusionem in causa produci aliqua instrumenta, siue tendentia ad probandum, siue solum ad declarandum iam probatũ. Casum dicit esse de hoc no. in c. auditis, de in integ. rest. qui tex. secundum do. meum D. Iaſ. de May. ibi in 45. col. non sufficienter probat, & in cõtrarium facit trita regula, quę habet, quòd qui solũ declarat, nihil de nouo dat. l. hæredes palam, §. fi quid post, ff. de test.

Adde, an post conclusionem in cã possint produci instrumenta, Ro. consil. 20. Et an in criminalib. concludatur in cã, & multa de conclusione in causa per eundem consi. 176. & an sententia lata omissa publicatione testium, valeat habetur per Pet. de Anch. consi. 137.

An post conclusionem in cã possint, produci instra dicas, quòd in cã principali non possunt produci, sed in causa appellationis bene possunt produci, ut per Inn. in c. cum uenissent, de testib. & uide per Inn. in c. in tua, qui mat. acc. pos. & Spec. in tit. de prob. in §. uidendum, in qui. quid si data, & Pau. de Cast. in l. oratione. in fi. ff. de fer. & per Alexã. in l. 1. in §. edenda, ff. de eden. & uide gl. in cle. fape. §. & quia, de uer. sig. & per Bar. in l. manci. de opt. leg. & uide Do. de Ro. in dec. 128. incip. item fuit dubitatum. Ant. Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

testes non fuerunt in causa producti, inf. de præsum. c. afferte. ergo non est de substantia sententiæ. Ide sentit Inn. in c. cũ I. & A. de re iu. & Io. An. in addi. Spe. de renun. & cõclu. in prin. & hoc tenetas, & vide per Bar. in d. l. prolatã, vbi prosequitur actus multos, qui sunt de substantia ordinis iudiciarij, & per glo. 2. q. 1. in summa, & in c. vxor. 17. q. 4. De conclusione vero vide gl. bonã in cle. fæpe, de verb. sig. iuncto tex. & Io. An. in addi. Spe. in loco præal. vbi sentit, q̃ non sit de substantia, Dic tñ, q̃ est de iustitia, quia speciale est in causis summarijs, vt possit iudex ad sententiam procedere, conclusione non facta, vt in d. cle. sæpe, & vide in hoc quod no. in c. pastoralis. de causa pos. & ppric. No. ex secunda parte, q̃ non creditur instrumento alicuius præsidẽtis, etiam si sit Rex. Nam creare tabellionem, spectat ad Imperatorem, de quo dicam plenius, inf. c. c. cũ P. & vide quod legi.

2 & no. in cle. literis, de proba. † No. & tene menti, q̃ valet cõsuetudo disponens circa solemnitates alicuius actus, circa Principi reseruata, concor. c. super quibusdam, de ver. sig. Nam vt hic vides, cõsuetudo p̃t dare alicui potestatem tabellionis. Et licet loquatur in Rege, eadem ratio est in alia psona inferiori, quod tenet per illum tex. Io. An. in c. seculares, de foro comp. li. 6. in nouel. quod no. Idem Bar. l. seruus communis, ff. de stipu. seruo. vbi per istum tex. plus dicit, q̃ iudex p̃t scribere acta, & ei fides adhibebitur, si hoc habet consuetudo, quod singulariter nota pro limitatione c. q̃si contra, de prob. facit quod no. Inno. sup. c. 2. Cessante aũt consuetudine, solum hoc poterit, si ẽt est notarius, & hoc fecerit in his, q̃ sunt voluntariæ iurisdictionis, vel in paruis causis, in quibus p̃t procedi sine scriptura, ad hoc glo. & plenius p Bar. in l. iubemus. C. de sa. san. ecc. facit Auth. nisi breuiores, C. de sen. ex peti. reci. Et quia gl. hic multum lente transiuerunt, expediam prius quædam pulchra pro intellectu, & li

3 mitatione vtriusque partis c. † Et primo, circa primam partem, quæro, an indistincte post conclusionem non liceat instrumẽta producere? Dic, q̃ non: imo fallit in multis casibus, quorũ ali quos notabiles hc collegi ego vltra alios doc. Et primo in casu c. pastoralis, de causa pos & proprie. Secundo in his, in quibus iudex procedit ex officio, si hoc viderit expedire. nã sibi nihil

a est præclusum, a arg. d. c. pastoralis. Hoc tenent do. de Ro. dec. 7. & vide pro limitatione, quæ dixi. sup. de testi. c. cum clamor. Tertio in criminalibus causis, cum reus vult etiam innocentiã probare, arg. in l. diui. ff. de pœn. & ibi hoc expresse tenet Bar. & in l. 1. ff. de quæstio. in fi. Plus dicit, l. q̃ etiam post publicationẽ, poterunt in prædicto casu testes de nouo recipi. post sententiam autem aliquo remedio non suspensam, soli principi licet beneficio speciali admittere probationes, etiã de nouo repertas, ad probandum innocentiam condemnati, vt in d. l. diui. notabiliter, & singulariter probatur, vide tamen in hoc, quod no. in c. a. de purg. vul. Quarto in causis communibus, i. etiam vbi procediturad instantiam, si instrumenta sunt de nouo reperta, vt l. admonendi, ff. de iureiur. secundum vnam lectu. quam prosequitur ibi Bar. Quinto, si de facto recipiuntur, tenet receptio, & vlrà conclusione recessum, eo q̃ partes non contradixerunt, vt

b no. do. de Ro. dec. 5. b Regulariter autem non possunt recipi, &

c si recipiuntur, posset altera pars appellare, c arg. hic, & in d. c. pa

4 storalis. † Nunc quæro, an liceat indistincte, producere instrumenta vsque ad conclusionem? Iste text. videtur aperte probare, quod sic. Quod indubie procedit, vbi iudex prius non præfixit terminum ad illa producenda. Si autem præfixit certum terminum, nunquid eo elapso liceat citra conclusionem. Quæstio est notabilis, & multæ sunt opi. Ioan. And. hic sentit, q̃ non liceat post terminum, & est opi. Spe. in titu. de dila. §. videndum, ver. quid si datus. Sed ipsemet Ioan. And. plenius hoc tractauit in gl. ordinaria, quam fecit in cle. fepe, præall. in ver. non obstante. & ibi renuit opi. quorundam distinguentium, q̃ aut ius aduersarij est illæsum, & tunc licet etiam post terminum. Aut læsum, vt quia perierunt testes, quibus potuisset reprobare instrumenta, si fuissent in termino producta, & non licet, & p vtroq; membro facit l. mancipiorũ, ff. de optio. leg. Tertij dicunt, q̃ indistincte hoc licet ante conclusionẽ, quia non potuit pars cogi instrumenta exhibere, anteq̃ eis esset vsurus, ad hoc iste text. & l. 1. §. eden. ff. de eden. Pau. vbi dicit, q̃ iudex nõ potest prius partem compellere, quã sit conclusum in causa, vt hic. Sed si sponte recipit terminum, sibi præiudicauit. Bar. in d. l. mancipiorũ, dicit, quod si inrauerit instrumentum ad eum de nouo peruenisse, admittetur, alias non, argumen. opt. in simili, in c. pastoralis, inf. de excep. Sed tu aduerte. nam d. l. mancipiorum, multũ facit pro opin. Ioan. And. in glo. præalle. nam ibi fuit terminus per iudicem statutus ad seruum eligendum cum comminatione, q̃ post terminum nõ audietur, & nihilominus auditur post terminum re integra, etiam sine iuramento, si præteritio diei damnum aduersario non intulit. Ad idem potest adduci c. si ti bi absenti, & quod ibi no. de præb. li. 6. quod quasi idem in alijs terminis disponit. Sed his non obst. dico, quod l. mancipiorum, habet aliam rationem decidendi. loquitur enim quando re existente integra post terminum cessat omnino causa, propter quam statutus fuit ille terminus, vt clare innuit ille tex. & sic cessante causa, cessat effectus, vt in c. cum cessante, de app. & sic etiam loquitur c. si tibi absenti, facit c. si. qui ma. acc. pos. Sed in casu nostro post lapsum terminum, etiam iure aduersarij illęso existente, non cessat omnino causa, propter quam fuit terminus statutus, quia terminus statuitur non solum, vt parti alteri sit facultas reprobãdi, sed principaliter statuitur ad faciliorem, & breuiorem exitum litis, vt patet in c. pastoralis, de exce. & cafinem, de do. & contuma. & hæc causa non cessat, licet ius aduersarij circa reprobationem sit illæsum. Et per hoc dico, quod post terminum non debet audiri, nisi in casibus, de quibus in d. c. pastoralis, de exce. Et credo per illũ tex. indicẽ posse antecclu sionẽ statuere hunc terminũ, qa boni iudicis est lites præcidere, & breuiores facere, q̃ p̃t, vt in l. quidam æstimauerunt, ff. fi cer. peta. & in iurib. sup. alleg. Nam terminus lit. contest. statuit a iure pro exclusione dilatoriarum, vt legi. & not. in capitu. inter monasterium, de iudi. & tamen potest iudex prius terminum statuere certum ad omnes dilatorias proponendas, d. capitu. pastoralis. Item vsque ad publicationem attestationum possunt de iure testes reprobari, vt in d. capitu. præsentium, sup. de testi. & tamen iudex potest per prius præfigere terminum, intra quem producantur simul testes approbatorij, & reprobatorij, vt in cap. licet, de prob. & in capi. cum causam. sup. de testi. Item ad prosequendum appellationem, & finiendum, iura præfigunt annum, & tamen iudex abbreuiare potest respectu processionis, vt in capitu. cum sit Romana, & capitu. personas, de app. & sic in multis simi. Et sic potest iudex ex causa abbreuiare dilites, hunc terminum ante cõclusionem præfigere. Et sic refert Io illam opin. Pau. & talis terminus hominis censetur loco termini iuris, vt no. Innocen. in simili in capi. ex ratione, de appel. Ideo sicut non admittitur post conclusionem, ita nec post hũc terminum. Posset tamen ex quadam æquitate dici, quod cum in mora modici temporis non sit magnum periculum, vt l. si debitori, ff. de iud. quod duobus concurrentibus, poterit admitti post terminum, c. si ius aduersarij non sit læsum, & parũ post lapsum terminum hoc petijt, arg. in d. l. mãcipiotũ, & sic posset singulariter limitari d. c. pastoralis, quod tamen loquit indistincte. Hoc verum, nisi in pœnam negligẽtis aliud statuatur, & sic in relli-

intellige c. si pluribus. de præb. lib. 6. & hæc quo ad primam partem. † Venio ad secundam partem, in qua quæro, an istis instrumentis, quibus adhibetur fides ex consuetudine, credẽdum sit in foro ecclesiastico, & ecclesiasticis negocijs? Et q̃ in foro ecclesiastico sit credendum, casus vr̃ hic iuncta suprascriptione. Apertius tenet Io. And. in c. seculares, de foro compe. lib. 6. Respectu vero negociorum dicit hic Host. q̃ creditur super ciuilibus, & temporalib. reb. confectis, secus si super spiritualib. qui remittit ad not. in c. sicut te, ne cle. vel mona. Fatetur tamen, q̃ vbi talia instrumenta in ducuntur, vt prius legia ab ipso Rege p̃cessa, vel quo ad feudalia, bene facerent fidem, de fo. compe. c. et transmissa. Pe. autem, & Abb. videtur hic sentire, q̃ indistincte credatur talibus instrumentis. Dicũt. n. q̃ dubitatio hic fuit, q̃ laici super ecclesiasticis negocijs, pt̃atem non habent, vt in c. ecclesia S. Mariæ, de constit. Sed p̃ius hic statuitur, vt vides, mi hi placet indistincte, vt credatur, quia notarius est quidam testis. l. Domitius Labeo, ff. de test. vnde sicut laicus perhibere p̃t testimonium in cã spirituali, ita & instrumenta conficere: Nec est hoc iurisdictionis contentiosæ, & sic cessat c. ecclesia S. Mariæ, sed voluntariæ, quia auditur super confectione instrumenti, facit c. 1. de procu. lib. 6. Item sicut dicimus in simili, q̃ instrumẽtum notarii confectum intra territorium constituentis, facit fidem extra territorium. (ita no. Bart. in l. cunctos populos. C. de sum. Trin. & quia circa solemnitates actus inspicitur sola consuetudo loci, vbi actus gestus est, vt l. 1. C. de emanc. lib. & not. in c. per venerabilem, qui fil. sint leg.) ita satis est istum haberi pro notario in patria sua, vbi confecit instrumentum nec curandũ, an fecerit super tpalib. an spiritualib. Et hoc teneo, quicquid alii scribant in d. c. sicut te, & vide quod no. Gasp. de Cald. in d. c. p venerabilem, & Spec. in tit. de instr. edi. §. restat, ver. & no. & seq.

† Viterius quæritur, an credatur huic instro sine subscriptione testium, si hoc habet consuetudo? Inno. & Hosti. q̃ sic, allegant no. in c. 2. sup. eo. quod no. Et hoc infero valere consuetudinẽ, vt instro notarii credatur sine testium subscriptione. † Quæro, quid si iste Rex a fuisset malæ famæ, & vilis opinionis, nunquid credieretur? Host. dicit, q̃ non, vnde verbum, Præsertim, exponitur pro, Maxime, & sic cum eo transeunt cõiter Doct. Et ex hoc vñr sentire, q̃ instm confectum per notarium infamẽ, sit nullum, q̃ non est verum indistincte. Vnde dicerem, q̃ aut in principio, antequam esset inducta consuetudo, erat malæ famæ, & non valuit consuetudo, tanquam irrationabilis, de consue. c. fi. & procedit hoc casu dictum Hosti. Aut superuenit mala fama, postquam fuit ꝯsuetudine pro notario approbatus, & tunc idẽ dicendum, qd̃ in alio notario, qui post officium assumptũ effectus est infamis, quo casu dicendum est, vt eleganter no. Bar. in l. ca. ff. ad leg. Iul. rep. qui in effectu concludit, q̃ aut cõmisit fraudem in officio, & non creditur amplius, ẽt si non sit effectus infamis, vt in l. si aliquid, C. de suisce. & archa. lib. 10. Aut commisit fraudem extra officium, ita q̃ sit effectus infamis, & tunc ad officium, quod habet in se dignitatem, promoueri non potest, pura, vt sit notarius principis, l. 1. C. mã. prin. quia infamib. dignitas non defertur. l. 2. C. de dig. lib. 12. & in reg. infamib. de reg. iu. li. 6. Nec ẽt ad aliud officium publicum, puta, vt sit notarius in bancho, & hoc, qa infamis non p̃t, aliquod officium publicũ exercere, vt dicit gl. no. iuncto tex. in l. 2. §. miles, ff. de his, q̃ no. infa. facit c. præterea, de test. cog. Aut eligitur non ad officium publicum, sed p̃sensu partium est aditus, & non valet, quia notarius est seruus publicus, nec minus desinit esse pp infamiam. Vnde. p̃t partes cõi consensu sibi præiudicare. Testis aũt esse non p̃t, quia producitur ab vna parte, altera inuita, & sic loquitur c. testimonium, sup. eo. qd̃ est singulariter notandum. Ego limitarẽ hoc verum, q̃n pars non diffideretur talem tabellionẽ fore, vel si negat, cõuincit per testes, vbi aũt omnino negat, & dicit instm falsum, nec p̃t cõuinci, q̃ rogauerit notarium, puta, quia testes sunt mortui credo q̃ instm non probabit p̃ eũ, ex quo confectum est ab infante. Tunc. n. militat rõ c. testimonium. & credo, q̃ Bar. non dixisset p̃rium, si hunc casum præsumeret. Item dico prædicta procedere in infami infamia iuris: secus si infamia facti, quia tunc creditur, licet minus per ea, quæ dixi in c. testimonium, & quæ no. in c. fisicitatus, de resc. & hoc bene notabis. Venio nunc ad gl. Et prima quærit de rõne dubitandi, & assignat in fi. duplicem rõnem decidendi, & rõnis diuersitatem inter attestationes, & instrumenta. Et notabis eã, inquam dicit, q̃ facilius deprehenditur falsitas instrorum, quã testium. Et pro hoc, secundum Io. And. in instro imponi debet locus, rps, testes, dies, de quibus. inf. de re iud. c. Abb. ad fi. lib. 6. sed de his testis interrogatus dicit se non recordari. inf. c. proxi. Sed alio respectu facilius falsatur instm, quia facilius est corrũpere vnum notarium, q̃ duos testes. Facit qd̃ no. de cle. pereg. c. Sed dic, q̃ examinatio, & approbatio notarij, tollit hanc p̃sumptionem, facit c. ad audientiam, de præsc. † Glo. 2. quærit, q̃n dr̃ in ea conclusum, & respondet, vt in ea patet. Et no. ex gl. b q̃ per conclusionem, renunciatur nedum probationib. sedẽt alle gationib. & sic non restat, nisi ferre sñiam, de quo per Inn. in c. pastoralis, de cã pos. & prop. & ibi dixi. Et intellige tex. dum dicit, q̃ post conclusionem, non licet instra producere, s. in cã, in qua facta est conclusio, secus in appellationis cã, vt inf. c. prox. & no. in c. 1. de exce. Et est ratio diuersitatis, quia p̃clusio facta in principali, nõ extenditur ad causam appellationis, r si fuisset dictũ, vt no. in Spec. de renun. & conclu. §. 1. versi. hoc autem scias. Et est ratio rationis, quia appellatio suspendit omnia, vsque ad lit. contest. Vnde peremptorie possunt opponi, vt infra c. prox. sed dilatorie non, vt l. ita demum, C. de procu. Et intellige, q̃ suspẽdit omnia, nisi alia ratio impediat, vt timor subornationis, propter quem non possunt produci testes super eisdem capitulis, vel directe contrarijs, vt in cle. 2. de testi.

ADDITIONES.

a Si iste Rex. Vide Bar. in l. ead. ff. ad leg. Iul. rep. Bal. in l. cunctos populos, in §. opp. C. de sum. Trin. & fide cath. Cald. in consi. 2. sub tit. de fide instr. & Fel. in c. fraternitatis. inf. de hæret.

b Ex gl. Et adde gl. no. §. quia uero multi, in glo. parua in uerbo, concluserunt, in Auth. de testi. quam gl. dicit esse sing. de iure ciui. Ludo. Roma. in l. 1. in 3. col. ff. de arb. Adde Spec. in tit. de renun. & conclu. in §. 1. uer. & no. & ibi ẽt ponit, an si sit renunciatum allegationi iuris, dicatur conclusum in causa? Et an renunciare, & concludere sint idem, ibi uide per eum, & dicit no. Bal. in l. si accusatoribus, circa fi. C. de accusa. quod de consensu partium potest concludi super vno arti. causæ, & non super alio, & de hoc dicit esse gloss. sing. no. in d. §. quia uero multi. Et ex hoc dicit apparere, quod idem est renunciare probationibus, & concludere in causa, alleg. no. per Io. And. in c. 2. de in integ. resti. in 6. in nouel. & quod idem sit, dicit etiam Bal. in authẽ. iubemus in vlti. colum. C. de iud. Item Adde, quod si partes, uel iudex committunt causam ad Consilium sapientis, ut tota die fit, dicitur conclusum in causa. Ita no. inquit do. Anto. de But. in cap. dudum, il 1. in 2. colum. in 3. no. de elect. quod reputat esse notandum, nil tamen allegat. Et vltra adducit dom. meus do. Ias. unam rationem in d. l. admonendi. in 48. colum. ff. de iureiu. quia quando causa esset commissa consilio sapientis, cum debeat esse plene instructa, index qui commisit, non potest alias nouas probationes recipere, tex. est no. in l. ex illo, C. de appel. & ibi per eum hoc not. Bart. & dicit esse perpetuo tenendum menti. Item nec idem sapiens, cui commissa esset causa, posset alias probationes nouas recipere. Ita no. Bart. in j. l. per illum tex. C. de rela. & in l. fina. in vlti. colum. ff. de fer. & ibi Bald. in 8. colum. & alii. Barto. in l. 1. §. quæsitum, ff. de App. & in l. in offerendis, C. de appel. No. etiam multum, quod paria sunt latam esse sententiam, uel esse conclusum in causa. Ita dicit sing. Barto. in l. si mater. §. ead. in fin. ff. de excep. rei iudi. Idem ipse do. Abb. Panor. in cap. pastoralis, de excep. Bald. in l. error. in 4 colum. C. de iu. & fac. ignor. ubi ad hoc alleg. Ioan. And. & Ioan. And. in cap. fi. C. de in integ. resti. in 6. not. Bald. in l. 1. in 3. colum. C. ne ex deli. defun. Iud. Rom. in l. si Titius. ff. de uerb. oblig. do. meus do. Ias. in d. l. admonendi, in 39. colum. ubi etiam dicit bene facere, quod pulchre inquit Bal. in l. indubitati, C. de adul. ubi tenet, quod exceptiones, quæ nõ possunt opponi post sententiam, non possunt etiam opponi post conclusionem in causa, quia ista duo parificantur.

Adde, quod Bal. consi. 177. in 1. lib. dicit, quod coram consultore possunt produci instrumenta liquida.

Dicas circa hoc, quod petito consilio sapientis donec acta sunt apud consultorem, non possunt alia de nouo produci, de quo vltra dicta per Bart. in l. ex illo, hic alleg. uide eundem Bart. in l. 1. in §. si plures, in 7. col. ff. de exer. & uide Bald. in l. 1. ff. nil nouari appella. penen. Quod intellige, vt non possint produci coram iudice, nec coram consultore, de quo etiam per Barto. in l. 1. §. quæsitum, in 1. columna. ff. de appella. & in l. 1. C. de relat. Anton. Franc.

ADDITIONES.

2 Præclusum. Iudici nunquam concluditur in causa, sed semper vniformiter tiget eius officium vsque ad sententiam inclusiue. Ita pul. in quit Ang. in consil. 295. incipien. visis attestationib. testium productorum, & c. in vlt. colum. Et licet ipse non dicat, ratio potest esse secundum domi. meum domi. Bal. in d. l. admonendi, quia conclusio in causa dicitur renunciatio probationum, quam faciunt partes, per quod vinculum, non debent manus iudicis ligari, per reg. cap. cum clamor. sup. de testi. l. si vnus. §. ante omnia, ff. de pact.

b Quæ incipit, item si post conclusionem. Idem etiam dicit ipsemet Abb. Panor. in c. quoniam contra falsam, sup. de proba. in 13. colum. sequuntur. do. Anto. de But. & Innocen. in c. auditis, in fi. de procur. do. Card. Flo. in clem. testib. in 2. colum. de testi. Bald. in l peremptorias, in 2. colum. C. sententescin. non pos. do. Alex. de Imo. in d. l. admonendi, in 14. colum. ff. de iureiu. & do. Ias. de May. in 46. col. quamuis in contrarium teneat, & male. Paul. de Cast. in 11. colum. quem in hoc ibi specialiter reprobat idem do. Ale. Item adde, quod allegatio notoria facti, vel q̃ patet ex actis, potest opponi post conclusionem in causa. vnde, si opponatur inhabilitas testis, quæ patet ex actis, potest opponi, & detegi etiam post conclusionem in causa, secundum ipsum Abb. Pan. in c. dudum, il 1. in 2. col. & seq. de ele. vbi limitat verum, dummodo sit notorium facti permanentis, secus si sit notorium facti transeuntis, vt ibi per eum. Idem etiam no. ibi do. Anto. de But. in 2. colum. vbi etiam notat. do. An. quod licet sit conclusum in causa, nunquam tamen intelligitur præclusa via allegationibus iuris, quin semper iura, & leges allegari possint, quantum ad hoc. n. nunquam intelligitur esse clausum ostium. Ita etiam no. inquit Bald. in auth. iubemus, in vlt. col. C. de iud. alle. l. quinuis indubitati, C. de adulte. & in Auth. vt cum de app. col. in prin. Et ita debet intelligi, & limitari dictum Innocen. in d. c. pastoralis, de causa pos. & propr. vbi dicit Inno. quod post conclusionem in causa nil potest allegari vel de iure, vel de facto. Nam debet intelligi, nisi allegatio consisteret in Io iure. vide etiam Abb. ipsum Pan. in d. c. pastoralis, in fi. de cau. pos. & proprieta. vbi ponit alium casum, in quo possunt fieri probationes post conclusionem in causa. Quosdam alios casus vltra prædictos, in quibus potest admittitur post conclusionem in causa, vide per Spec. in tit. de renunciat. & conclu. §. 1. versic. & scias. per Bald. in l. 1. in 1. colum. C. vt quæ delunt. adnoca. Item adde, quod iudex ex officio etiam partibus inuitis potest cõcludere in causa, seu pronunciare, quod sit conclusum in causa, quando sufficientes dilationes datæ sunt, quæ sunt transactæ, glo. est sing. in cle. 1. per. circa fi. in versi. conclusione, de verb. sign. quæ etiam ponit, nunquid de iure canonico, & in fo. cano. ita semper concludatur in causa, sicut de iure ciuili. Et an vna pars possit cogere aliam ad concludẽdum in causa, disputat Bal. & videtur concludere, quod sic, post Old. Lau. in c. 1. in 3. col. fi. de instit. inter do. & vasal. lis oriatur.

c Appellare. Adde alium casum, in quo post conclusionem in causa licet testes producere, videlicet, quando testes sunt legalissimi, Spe. in tit. de edi. §. finversi. sed pone ecce, quod instrumento. Sequitur Ale. in auth. iubemus, col. 3. in prin. C. de iudi. Alium casum ponit Bal. in c. causam, col. 1. sup. de probvidelicet, quando recipiuntur testes super cicatrice remanente, quo casu dicit Marf. in fin. 66. inci. publicatis attestationibus, alios casus enumerat ad

Marf. in l. 1. §. si quis vltra, ff. de quæst. Sch. Sap.

SVMMARIVM.

1 *In eodem libello, quis potest plura, & diuersa petere.*
2 *Vbi ex parte actoris debitum est liquidum per confessionem, rei admittitur compensatio, licet debitum non sit liquidum.*
3 *Modus largo modo potest appellari conditio.*
4 *Testimonium non utiatur, licet testes non recordentur de die, mense, & anno, quib. fuit actus gestus.*
5 *In instrumento publico non est necesse, quod testes se subscribant.*
6 *Quando testes contradicunt instrumento, pro concordia præsumitur pluralitas actum, nisi partes confessæ fuerint veritatem.*
7 *Dicta obscura testium non releuantur per confessionem, uel articulum a parte formatum, sed per confessionem aduersæ partis bene releuantur.*
8 *Iudex potest vsque ad sententiam, & post conclusionem in causa interrogare circa merita causæ.*
9 *Sententia potest pro parte infirmari, & pro parte confirmari per iudicẽ appellationis.*
10 *Venditor. si habeat facultatem rei tradendæ, compellitur præcise, si uero dolo, uel culpa desiit habere, tenetur ad interesse. Si uero neutrum interuenit, in totum liberatur.*
11 *Appellatur ad papam, si iudex, a quo, superiorem in temporalibus non recognoscit.*
12 *Appellans a diffinitiua, potest aliam causam ab illa, quam expressit coram iudice a quo prosequi, secus. si appellauit ab interlocutoria.*
13 *Duo testes de illis, qui non sunt scripti in instrumento, omni exceptione maiores probant contra instrumentum.*
14 *Testes descripti in instrumento, si per directum uel indirectum deponunt cõtra instrumentum, an faciant illud vacillare.*
15 *Testes interrogati de tempore, si uarie respondet, uel inducti ad probandum tempus, dicant se non recordari, non ualet eorum testimonium.*
16 *Si sunt descripti duo in instrumento expresso eorum nomine, & cognomine, si quis neget se interuenisse in instrumento, an tale instrumentum ualeat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 *Ad petitionem appellantis potest sententia retractari.*
18 *Causa nullitatis devoluit totam causam ad iudicem, unde poterit reformare sententiam.*

CAP. X.

a VM Ioannes. a Falsitas instrumenti, vel qđ deest instrumento, probari potest per testes. In prima parte ponitur processus causæ principalis. In secunda parte, ponitur processus causę appellationis, ibi. Cum igitur. In tertia diffinitio ipsius causæ appellationis, ibi. De consilio. Casus liter. Ioannes Eremita coram iudicib. ciuitatis Viterbij petebat a Petro conciue ipsius 30. libras Senenses ex cā mutui. Ex aduerso proposuit idem P. qđ idem Io. tenebatur eidem 170. libris pro pretio cuiusdam domus, quam ipsi Io. vendiderat: vnde petebat vt 130. sibi deberet compēsare. & residuum sibi deberet persolui. Perit insuper Io. possessionem ipsius domus sibi tradi vacuam & liberam, li. conte. super hoc, & alijs arti. & cum fuisset hincinde aliquādiu disputatum, iudices auditis attestationib. & allegationib. condemnauerunt istum P. vt eidem I. possessionem prædictæ domus vacuam & liberam traderet. Ab hac sententia dictus P. ad sedem Apostolicam appellauit. Papa dedit T. capellanū suū partibus auditorem, coram quo ex parte ipsius P. fuit propositum, venditionem ipsius domus, non puram, sed conditionalē fuisse, & ideo ipsum non teneri ad traditionem ipsius. Ad hoc probandum quatuor, testes induxit, cum esset nouum capitulum pendens ex veteri, qui iurati dixerunt se interfuisse Ƶctui inter ipsum P. & I. super eadē domo celebrato pro certo pretio, hac adiecta conditione, vt idem P. domum ipsam inhabitaret in vita sua, & post obitum suum domus illa remaneret M. & R. filiis ipsius P. nepotibus ipsius I. De anno, mense, ac die, de quo facta fuit venditio dixerunt se non recordari. Dictus I. venditionem non conditionalem, sed puram fuisse dicebat. ad hoc probandum induxit instrumentum vēditionis, & tabellionem, qui fecit instrm, & vnum de testib. inscriptis in instrumento. Dubitatum fuit, quæ probatio valere deberet. Propouebatur ex parte ipsius P. qđ licet testes & instra eandem vim obtineant in causis, non tamen instrm tanti debet esse valoris, vt præferatur depositionib. trium vel plurium testium. Ex aduerso fuit responsum, qđ cum ipse I. intentionem suam per instrm probasset, & P. venditionem non puram, sed conditionalē fuisse proponeret, nec per testes P. de certo tempore facta fuerit fides, vnde non apparebat, qđ super illa venditione deposuissent, & in instrumento certum tps adijceretur, probatio ipsius P. inefficax erat ad intētionem Ƶriam elidendam. Sed dicebatur, quod respōsio ista inualida erat, quando vtraque pars interrogata cōfessa fuit in iure, quod vnica venditio ipsius domus facta fuit, sed per testes, pbat conditionalem fuisse. & sic per confessionem vtriusq; colligitur venditionem fuisse cōditionalem, nec obstare, quod interrogatio facta fuerit, postquam in cā conclusum fuit, quia iudex ad prolationē sniē potest interrogare de facto, quoties dubitat. Istis omnib. consideratis, do. Papa de consilio fratrum, pnunciauit venditionem prædictam conditionalem fuisse, & dictum P. non teneri ad ipsius possessionis traditionem, ipsi I. super hoc silentium imponendo, sniam prædictorum iudicum quo ad hunc artī. infirmando, quamuis alias iuste pronūciauerint, quia hæc exceptio non fuit proposita coram ipsis. quo ad
g alios art. confirmauit eandem. B. † No. 1. quod in eodem libello potest quis plura, & diuersa petere. Nam petebat iste I. habere 130. libras occasione mutui & domum vacuā sibi tradi occasione venditionis. Et quanquam hoc vltimum non exprimat in litera ista, exprimebatur tn̄ i litera antiqua, vt colligitur satis hic, dum dr̄, quod iste I. in hoc fundauerat intētionem suam. Item iudex non potuisset aliter super domo pronūciare, vt in c. licet Hely. de sīmo. Fatuus est enim iudex, qui pronūciauit super nō petito. l. fi. C. de fideic. lib. Ex his, & ex tex. no. duo. Primo formā libellandi in cā mutui. Secundo, quod Ƶctu emptionis precedente, potest præcise peti rē venditam tradi, nec est necesse petere interesse, & multæ in hoc sunt opinio. vt inf. videbitis. † No.
2 3. bo. arg. pro dicto Cy. in l. fin. C. de compen. quod vbi ex parte actoris debitum est liquidum per solam confessionem rei, admittitur compensatio opposita, per ipsum reum, licet debitum suum non sit liquidum de præsenti, sed liquidādum. Hic enim constabat per confessionem de mutuo, & debitum rei protrahebatur ad litigiū, vt patet in litera, & nihilominus fuit admissa compensatio. Quanquam posset dici, quod licet super traditione disputaretur, super pretio non fiebat hæsitatio, nisi diceres, quod delata traditione rei, differebatur, & pretium. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. emp. & quod no. in l. si traditio. C. de actio. empt. Et de hac materia vide quod dicam in c. 2. depositi. vbi de
3 hoc. † No. ibi. Sed conditionalem, quod modus largo modo potest appellari conditio. Nam hic non interuenit vera conditio, quę de sui natura habet suspendere effectum actus gesti, in euētum conditionis, vt no. in c. verum, de cond. appo. & in l. i. C. de cond. inser. sed modum, qui non suspendit, sed qualificat, & cō ditionalem reddit actum gestum. Venditio enim fuit perfecta de præsenti, sed fuit appositus modus, vt in vita sua libere habi
b taret. No. quod ratione oneris b annexi, res valet minus iusto ptio, & sic onus appositum videtur pars pretij, quod not. Ad idē bo. tex. in l. fundi. ff. de contrah. empt. & facit ad materiam cap. cum dilecti. infra de empt. & vendit. l. 2. C. de rescin. vend. Not.
c argumen. quod probatur valor rei, si testes dicant, quod tantum a tali potuit habere, quasi tantum valeat res, quantum vēdi potest. De quo tamen die, vt no. plene in d. l. 2. & dixi in cap. cum causa. 2. supra de testib. Ad istum tex. posset dici, quod per hoc non probatur verus valor rei, sed inducitur ad præsumendum venditionem pro illo pretio non fuisse puram, cum potuisset ab alio habuisse maius pretium. Vnde non est verisimile, quod iste vendidisset pure pro minori. Et sic non probarentur hoc primū dictum, cū ex speciali affectione quis potuisset offere pretium vltra communem valorem rei. † No. pulchrum tex.
4 quod testimonium non vitiatur, licet testes communiter non recordentur de anno, mense, & die, quibus fuit actus gestus, quod intellige, nisi dies esset de substantia, vt no. Innocen. in c. qualiter & quando, de accus. in ver. si dictus. Not. quod tabellio, qui instrumentum scripsit, & testes in eo scripti, producti possunt in testes ad coadiuuandum instrumentum. Et est vtile pro pter not. in c. cum a nobis, supra de test. hic tamen non profecerunt, tum quia, vt patet in antiqua, testis productus dixit se nō recordari, an fuerit cōditionalis venditio, an pura, tum quia ip
5 si erant duo, & alij contra instrumenta erant quatuor. † No. ibi. Subscriptis, quod in instrumento publico testes dēnt se subscribere. Hoc enim videtur innuere verbum, Subscripti, quasi subscripti. Sed Innocen. intelligit, quod subscribuntur per notarium. Vnde exponit, subscriptis, idest inscriptis. Non enim est mors, secundum eum, quod instrumento tabellionis subscribat testes, sed in priuato tantum, & remittit ad not. supra eod. cap. 2. ego dixi in cap. 1. eod. titu. & hoc no. Si autem contractus fiet in scriptis, ita quod scriptura sit, de substantia, tunc die de subscriptionibus, vt habetur in l. contractus, C. eod. tit. No. regulam, & limitationem ad eam. Regula enim est, quod parē vim habent instrumenta & testes, vt hic, & in l. in exercendis. C. eo. Limitatio est, vt hoc procedat, quando producūtur ab eadem parte, vel si adiuersis, testes, tamen instrumento non contradicunt. Si autem testes contradicunt, tunc non obtinent eādem vim, sed prealent, cæteris paribus ipsi testes, de quo inf. latius.
† No.

ADDITIONES.

a Cum Ioannes. Quia in tex. huius cap. fit mentio de uacua possessione, ideo quando dicitur uacua possessio, uide per Ange. & Legistas in l. in conuentionalibus. §. si quis uacuam. ff. de uerborum obligatio. & per Bartol. in l. 2. §. 1. ff. de actio. empt. glo. in l. non idcirco. C. de fide instrumento. & in l. improb. & in l. 1. C. de acquiren. possess. & in l. fina. in uerb. uacuam. C. unde ui. Et quomodo interdum possessio dicatur plena, interdum uacua, uide gloss. Institu. de usucap. §. quod autem, in uer. uacante, cum duabus, sequ. quæ non est alibi, secundum Ange. in l. si me in uacuam, ff. de acquiren. possess. Et de hac materia uide per Bartol. in l. Mæuius. §. fundo. ff. de legat. 3. Bald. in l. fin. C. de pact. inter emp. & uend. & per Bald. in l. si plures, in 3. col. de condi. infer.

Quæ dicatur uacua possessio. Dicas primo, quod illa dicitur uacua, quæ nec animo, nec corpore detinetur. l. ratio, in §. 1. & ibi per Barto. ff. de actio. empt. & in l. 2. §. 1. & ibi per Alexand. eodem tit. & uide glo. in uer. uacuam. in l. fina. C. unde ui, & in l. si quis fundum, ff. de actio. empt. & uide Ange. in l. in conuentionali. in §. si quis uacuam, ff. de uerborum obligatio. & uide gloss. in l. non idcirco. C. de fide instrumen. & in l. improba. C. de acquirend. possess. ubi ponitur quando possessio dicitur tradi uacua. Et tene mentē. Institu. de usucap. §. quod autem, quæ dicit, quod possessio dicitur uacua tribus modis, de qua materia uide etiam Bald. in l. fina. C. de pact. inter emp. &c. Et adde, quod possessio uacua probatur eo ipso, quod author, uel eius successor diu rem possedit arbitrio iudicis, ut per Bal. in l. cum reo. in 2. colum. C. de probatio. ubi etiam per Alexand. in consi. 11. in 4. par. colum. & adde, quod possessio dicitur uacua, etiam si iure debeatur alteri seruitus, non tamen dicit libera, ita Bar. no. in l. Mœuius. in §. fundo, in ult. col. & ibi. ui facit. & in l. 2. §. uacua, ff. de actio. emp. Et ideo si quis tenetur tradere possessionem uacuam, & libertm debet tradere illam liberam a seruitute, cus si tantum tenetur uacuam tradere, secundum Bart. in d. l. 2. ff. de ac. emp Anton. Fran.

b Ratione oneris. Item adde, quod res minus ualet ratione mali uicini. Item fæpe. §. fina. ff. de contrahen. empt. & quod not. Barto. in l. si ita mulier. ff. de fun. instru. & quod habetur in cap. constitutus, de in integ. rest. & in capite quæstiones, de rer. permu. facit dictum Verg. in Buc. Mantua, uæ miseræ nimium uicina Cremonæ. & apud Luc. O male uicinis hæc uicinia conflata Gallis. Et de ualore rei in rebus mobilib. uide Bart. in l. pretia, in §. fi. ff. ad l. Fal. & in l. septem dieb. C. de erog. mi. an. Et de ualore rei, secundum quantitatem fructuum, uide in l. fiquidē, de eui. Et de materia, uide omnino Bar. & alios in l. 1. §. si hæres percepto fundo, ff. ad Treb. & in l. si seruus. ff. de di. fur. Ang. in l. si quis uxori. §. fi. ff. de fur. Ang. de Are. in §. si quis agens, in fi. de actio.

Adde qualiter probetur ualor, Fulg. consi. 142.

c Probatur ualor. Vide de hac regula Bart. in l. 1. §. si hæres percepto fundo. ff. ad Treb. & in l. mortis causa capimus, §. 1. ff. de don. cau. mor. Ange. Are. in §. si quis agens, col. 5. insti. de act. & Lanf. de Oria in rep. cap. quoniam contra fassam, in uer. testium, col. 28. uer. quæro, qualiter probetur ualor rei, supra de probat. Seb. Sap.

4 † No. qđ vbi testes a videntur contradicere instrumento, si fieri
a pt, debet præsumi actus multiplicatus, vt sic testes & instrumēta reducantur ad concordiam, sicut dicimus in testibus vtriusque partis, vt in c. cum tu, sup. de testib. Hic enim fuisset facta hæc interpretatio, vt innuit litera, nisi partes fuissent confessæ vnitatem actus. Et ex hoc no. bonam practicam ad excludendā præsumptionē pluralitatis actus, vt fiat interrogatio sup vnitate actus. Dicit tn̄ Inn. posse dici, qđ ēt si interrogatio facta nō fuisset, tn̄ hoc modo debuerunt instrumentum & dicta testium pcordari, b quia licet instrumentum diceret, qđ Petrus vendidit
b domum Ioanni, non negat per hoc, Ƶctum fuisse conditionalē. vnde admittenda erit probatio, quæ instrumento Ƶrio aderat. Mihi tn̄ plus placet primum dictum indistincte, quia, ex quo testes non recordantur de die, non videntur deponere super illo Ƶctu, qui ex forma instrumenti apparet purus, & non conditionalis, & hoc sentire videtur Bar. in l. 2. C. de bon. pos. fm tab. & fi quemadmo. test. a pe. l. 2. Posset tn̄ dici, qđ aut ex forma instrumenti apparet Ƶctum purum, & tunc, cum testes deponentes illum fuisse conditionalem Ƶdicant instrumento, debet præsumi actus multiplicatus, ex quo non recordantur de tempore, ne instrm, aut testes reprobētur, arg. in d. c. cum tu. Aut instrm simpliciter loquitur, & testes dicunt illum Ƶctum fuisse conditionalem, licet non recordentur de tempore, & dēt præsumi, qđ de eodē deponant, & sic intelligatur dictum Inno. Ratio, quia potuit esse Ƶctus conditionalis, & tn̄ non fuit rogatus de condi
tione, vel per obliuionem notarius omisit, & cum instrumenta & testes habeant eandē vim, debet fieri suppletio ad inuicē, sicut fit inter euangelistas in c. nihil, de verb. signif. & in c. periculose, de pœ. dist. 1. Facit optime qđ no. Inn. in c. qualiter & qñ, de accu. vbi dicit, qđ si aliqui testes deponunt de die, vel certis personis, & alij dicant se non recordari de certo die, vel personis, debet præsumi, qđ de eisdem isti deponant, facit d. c. in præsen
7 tia, de prob. † Irē no. qđ pbatio vnius partis dubia, clarificatur ex confessione alterius partis. Ex hoc sume limitationem ad dictum Inno. in c. cum ptingat, de offi. deleg. vbi dicit, qđ dicta testium obscura non releuantur per confessionē, seu articulū per partē formatū. Dēt. n. intelligi in confessione ppria, quæ nō pdest consitenti. 14. q. 2. in prin. Et pbatur clare dictū Innoc. in c. in pēsentia, de prob. Secus in pfessione alterius partis, q̄ valet Ƶ eam, vt hic. Et ex hoc, & ex tex. no. qđ vbi ad probandū vnū totū, vel quid certū, inducuntur testes, non est necesse, qđ testes deponāt super toto, sed satis est, quod ex dictis omnium testium, c & partium confessione eliciatur id, qđ erat necessario pbandum
8 vt hic notanter probatur, facit ad ea, quę dixi in c. licet ex quadam. sup. de testi. † No. & tene menti, quia ad hoc allegatur quotidie iste tex. qđ iudex pt vsq; ad sniam, & sic post pclusionē, partes interrogare ad clarificanda dubia d circa merita causæ, ēt si
d cedat ad vtilitatem priuatam Inn. tamen in addi. limitat hoc singulariter, qñ interrogat circa dubia eorum, quę acta sunt an
e te conclusionem, de alijs vero q̄rere non posset, refert tn̄, qđ alij
e Ƶ Potest tamen dici, qđ vbicūque e equitas mouet eum, potest interrogare, vt in l. vbicunque, ff. de inter. actio. & c. iudicantē. 30. q. 5. Et intellige prædicta in iudicijs ordinarijs. Nam in summarijs interrogabit testes partis, etiam ad instātiam, fm gl. no.
9 in ele. sæpe, de verb. signif. in verbo, interrogabit. & facit ibi tex. per locum à speciali. † Item in vltima parte, nota, quòd sententia pt pro parte confirmari, & pro parte infirmari. Et nota qđ in causa appellationis snia est confirmatoria, vbi bene fuit iudica
10 ta, & infirmatoria, seu retractatoria, vbi male, & pt exprimere, si vult causam retractationis, & confirmationis in sententia. Et ex hoc, & ex tex. no. qđ iudex appellationis nō tenetur simpliciter pronunciare male, vel bene fuisse iudicatum, sicut innuere vr tex. in c. vlt. 2. q. 6. sed potest distinguere, & verba dispositiua proferre, facit c. cum causam, de re iu. & qđ no. Bar. in l. cū apud. fi. iud. solu. & hęc sufficiant ad superficialem declarationē tex.
11 † Venio nūc ad gl. & quæro cum gl. 2. quid si venditio pura fuit facta, nunquid iuste condemnasset iudex ad rem vacuam tradendā Rñdet, qđ sic. No. bene in hac gl. q̄ satis bene iudicio meo pbat, maxime iuncto tex. in fi. vbi ponuntur verba papæ, empto rem posse rem emptam præcise petere, & ita venditorem esse condemnandum. nec est opus petere interesse. Hoc pro tanto dico, quia iura in hoc ciuilia varie loqui videntur, ac etiam scribentes in l. 1. ff. de act. empt. & l. exempto, & in l. si traditio, C. eod. & vtrobique per Bartol. plenissime per eundem in l. stipulationes non diuiduntur, ff. de verbo. obliga. Quidam enim volu
erunt, qđ sufficiat præstare interesse, vt in l. si quis ab alio. §. fi. ff. de re iu. Et p hoc intellectu vē facere d. l. 1. & l. si traditio, & vē
12 delle gl. d. l. 1. Sed Mar. antiquus glossator iuris ciuilis tenuit primum. l. venditorem præcise teneri, rem venditam tradere emptori, si illam habet, & p eo multū bene facit d. l. exempto. Sed fm Host. ius canonicū vē adhærere opi. Mar. vt patet hic, & in c. per tuas, de arbi. & c. r. de pact. & c. 3. eo. tit. & 1. q. 1. c. g studet. Inn. in c. cū olim, de cēsi. in prin. tenet, qđ ad rē vēditā bn̄ agit, qa res est in obligatione, vt in d. l. exēpto. Sed liberatur vēditor satisfaciendo de interesse, & sic cōcordat. l. 1. cū d. l. exēpto. Sed prima op. vē communior, vt præcise compellatur rē tradere, si facultatē habet, alias tenetur ad interesse, q̄ cōiter sequūtur doct. hic, & Bar. in d. l. stipulationes non diuiduntur, & Arch. in d. c. q studet, Ioan And. in addi. Spe. in tit. de empt. & vend. §. 1. vers. in anterioribus. vbi dicit, qđ si hēt facultatē rei tradendæ, cōpellit ad rē tradendā. Si vero dolo, vel culpa desiit habere, agitur ad interesse. si aūt non hēt sine dolo, & culpa, tunc ad neutrū tenetur. Ego allego ad hoc gl. fin. q̄ præcise facit omnia hæc mēbra, insti. de emp. & ven. §. pretiū, in verbo, tradatur. & optime ibi facit tex., p hac opi. & intellige iura Ɔria fm distinctionē pcedentē. Et vt habeas subtilius hanc materiā, scias, qđ aut qs obligat ad dandū, & pcise cōpellitur, li pt. l. vbi. §. fi. ff. de verbo. oblig. Aut obligat ad faciendū, & regulariter in obligatione hominis succedit obligatio ad interesse, vt in l. si quis ab alio. §. fi. ff. de re iu & hoc, quia videtur quædam species seruitutis, si præcise compelleretur facere, vt no. Bar. in d. l. stipulationes nō diuiduntur, vbi plenissime videas de hac materia. Est & tertia species obli
f gationis, f. rē tradi, & in hac aut obligatur ex Ƶctu f emptionis, & præ

ADDITIONES.

a Vbi testes. Vide do. Ias. in l. 2. colum. 3. ver. not. ex ista decisione. C. de bo. pos. fm tabu. vbi meminit huius tex. & Alex. in consi. 134. in 2. vol. Seba. Sapia.

b Concordari. Facit qđ dicit Bald. in d. l. 2. C. de bon. pos. fm tabu. Et nunquam obliuiscaris, qđ testes deponant super testamento, qualiter talis testator coram septem testibus fecit testamentum, in quo talem instituit hæredem, & quilibet testis particulariter deponit se fuisse præsentem tali testamento, interrogati de contestibus, qui & qnot essent præsentes, dicunt, qđ non recordantur, qđ tñ tales testes plene probant testamentū, & præsumuntur oēs fuisse contestes. Quod dictum reputat ibi Pau. de Ca. multū no. & quotidianum. Idem tenet ibi do. Alex. & in consi. 279. inci. ponderatis, in pen. col. ex hoc dicto Bal. elice, qđ si testes cōcordant oēs in dicto super quo deponūt, licet aliter nō appareat qđ oēs eodem tpe fuerint præsentes, tñ in dubio præsumuntur cōtestes, & de eo. actu deponere Et idē tenet Bal. in l. de qbus. ff. de le. in antep. col. & do. Alex. in præl. cōs.

Adde Ang consi. 2 24.

c Testium. Facit quod signanter voluit Bar. in l. admonendi, in 10. col. ff. de iureiura. vbi dicit, quod si duo testes dicunt, vidi quod Sempronius mutuauit Titio pecuniam, sed nescimus, aut non recordamur de quantitate, concluditur, quod si quantitas posset suppleri alio modo, puta, si probaretur per alios duo testes, quod Titius petijt à Sempronio decem ducatos mutuo, pistos duos deponentes, quod viderūt numerari pecuniam ex causa mutui, licet quantitatem ignorent, iudex debet deferre iuramentum in supplementum probationis. Quæ decisio est multum notāda, & eam sequitur do. Anto. in c. fi. in vlt. col. de iureiur. & do. Alex. in d. l. admonendi, in 22. col. & Ias. de May. 140. col. Alij non tāgunt, & ad corroborationem vide omnino ibi per ipsum multa pulchra.

d Dubia. Vide Car. in consi. 74. inci. Titius, & Ang. in consi. 285. inci. visis attestationibus testium prædictorum, in vlt. col. vbi dicit, quod iudici nūquam concluditur in causa, sed firmiter viget eius officium vsq; ad sententiam in clusiue. Seb. Sap.

e Vbicunque. De hoc vide d. Ant. in c. 1. de iu. in 3. col. Et quod non possit post conclusionem interrogare super nouo arti. prius agitato, tenet Spe. in ti. de posi. §. 4. versi. sed fi ante, alias est versi. quidam tamen dixerunt, & Rom. in l. 4. §. hoc autem iudicium, in 4. col. ff. de dam. infe. vbi sequitur Inno. hic. Et idem videtur dicere Bal. in l. per hanc, circa prin. versicu. dicit. C. de temp. app. Pet. de Ancha. in c. 1. in fi. 1. col. de consel. lib. 6. Sed opi. do. Ant. hic sequitur Ro. in l. admonendi, ff. de iureiu. in 28. col. vbi vide. Pro qua allego optimum casum & meliorem, qui fit in iure, adhoc à Docto. non ponderatum, in d. c. pastoralis, in fi. de causa pos. & propr. Et vltra gl. alleg. hic per istum, quam etiam Lud Ro. vbi sup. reputat singu. adde tu aliam pleniorem in c. quoniā contra falsam, in versi. interrogatus, & ibi late Doct. sup. de prob. instrantem, quod dicit d. An. de But. in c. 1. de iudi. se in contingentia facti consuluisse, quod iudex post conclusionem in causa potest facere interrogationes non solum ad declarādum dubiam probationem, iuxta c. cum Ioan. eo, & quod no. gl. fing. in §. quia uero, in Auth. de testi. sed etiam ad fundandam intentionem aduersarij per regulam dictæ l. vbicunque. hic alleg. per istum, & in l. generaliter. §. 1. C. de reb. cred. non tamen cogitur iudex istud facere. l. nō quicquid. ff. de iudi. & sequitur Imo. & ibi. & adde d. Anto. & Imo. in c. cum causam, de iura. cal. sup. in terminis. Bald. in l. ampliorem. in 2. col. de app. & & in l. per hanc, in prin. C. de temp. app. & in l. 1. §. quod obseruari, in 6. col. C. de iura. cal. & ita communiter tenetur. In contrarium tamen facere videtur gl. no. in l. filiusfa. in §. veterani, in gl. 1. ff. de proc. quæ vult, quod iudex non possit supplere vltra tempus parti cōcessum, quod bene no. facit quod no. in l. querela, C. de fal.

f Contractu. Vtrum venditor teneatur ad rem tradendam præcise emptori, de hoc vide quod no. D. An. in c. lator, de pig. & per Arc. in c. qui studet. 1. q. 1. item adde, qđ etiam in obligationib. facti ratione vltimæ voluntatis quis pcisè compellitur ad fectum, tex. est no. l. fideicommissa. §. fi. ff. de leg. 3. Item adde, quod qui vendit simpliciter fundum, non tenetur tradere liberum, sed qualis est, secus, si in venditione venditor dixisset, vendo tibi istum fundum, vti optimus maximusq; est. tex. est in l. cū venderes, ff. de contra empt. Et ad idem est tex. in l. seruo leg. §. fi fundus, ff. de le. 1. Sed tu vide gl. in d. l. cum venderes. Sed ah ille, qui tenetur tradere fundum, teneatur eum tradere liberum a seruitute, Doc. in l. stipulatio ista. §. fi quis forte, post gl. ibi, ff. de ver. obl. communiter tenet, qđ sic, excepto Raph. qui ibi tenet contrarium, per tex. vbi dicit esse casum, in l. Mæuius, §. fundo, ff. de leg. 2. sed tex. in d. §. fundo, loquitur, quādo fundus debētur ex causa lucrativa, sed si deberetur ex causa onerosa, tunc procedit communis opi. Doct. in d. §. fi quis forte. Pro quo facit tex. in l. quoties, ff. de ædi. edi. cōiūcta. l. j. §. causa, e. ti. & tex. in l. vendendo, ff. de contrahen. emp. & gl. in d. l. cum uenderes, & quod ibi no. & in l. 1. in vers. fecuritati, de actio. emp.

Adde, an uenditor teneatur præcise ad tradendum. Alex. consi. 69. 4. lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& precise compellitur, si habet facultatem, vt in iuribus superius allegatis. Aut in aliis contractibus, & sufficit præstare interesse, per l.si fundum, ff.de verborum obliga. Ratio diuersitatis est, quia in contractu emptionis, illa obligatio, rem tradi, participat de obligatione, rem dandi, & rem faciendi, quia si est venditor dominus, debet rem tradendo, facere emprorem dominum, & in hoc accedit ad obligationem dandi, quia dare est accipientis facere, insti. de actio. §. sic itaque. Si autem non est dominus, præstat tradendo causam vsucapiendi: ideo, si habet facultatem, tenetur præcise tradere, quia quasi videtur obligatus ad dandum: hæc sunt de mente Bar. in d.l. 1. de act. emp. & in l. stipulationes non diuiduntur, ff. de verb. oblig. quæ bene notabis. An autem sufficiat venditori præstare patientiam, an teneatur rem tradere, dic, ꝙ in corporalibus sufficit præstare patientiam, sed in corporalibus tenetur tradere rē, de quo dic, vt not. in d.l. 1. Et quatenus dicit tex. ꝙ debet venditor tradere possessionem vacuam, i. nō possessam legatorum, seu fideicommissorum causa, vel nomine ventris; ad hoc enim pertinet vacui appellatio, de quo vide quod leg. & not. in l. 2. §. vacua, ff. de actio.

11 emp. † Oppo. ꝙ a iudice laico non debuerit appellari ad papā, vt in c. si duobus, de app. Sol. gl. 1. vt patet in ea Host. dicit glos. procedere, ꝙ regulariter a laico non appelletur ad papam, nisi iudex, a quo appellatur, superiorem in temporalibus non recog-

a noscat, a infra qui fil. sint legi. c. per venerabilem. §. rationibus, de foro compe. c. licet, in Authē. vt diff. iudic. §. si tamen contigerit. & notabis hoc dictum singulariter, cui videtur concordare aliud dictum singulare Inno. in c. suscepto, de foro compet. vbi dixit, ꝙ deficiente potestate seculari de iure, quia non est da re superiorem, vel de facto, quia superior non potest de facto iu-

b risdictionem suam exercere, supplet Papa, barg. hic, & in d.c.p venerabilem. & facit quod plene dixi in c. nouit, de iudic. Sic limit. gl. quæ videtur contrarium dicere in c. quoniam, 10. distin.

12 † Gl. in verbo [pendebat.] quærit, quid si capitulum fuisset omnino nouum? Respondet, & bene, scilicet, ꝙ non fuisset admissum. Et est ratio, quia iudex, ad quem non, debet admittere aliqua impertinentia ad causam, cum habeat solum decernere an sit bene, vel male iudicatum. 1. q. 6. ad fin. & l. per hanc, C. de temp. app. Et quod dicatur nouum capitulum omnino, vel dependens ab antiquo, dic, vt dixi in c. fraternitatis, supra de test,

c Secundo quærit, an in causa c appellationis possum prosequi d aliam causam, quam expressam in ipsa appellatione? Et respondet, ꝙ sic, vt in l. Scio. §. fi. ff. de app. Et intelligo hoc, cum appellatur a diffinitiua, de quo dicendum, vt no. in c. cum causam. ℣. de app. in vlti. gl. Secus, cum appellatur ab interlocutoria, vt in clem. appellanti, eo. tit. vbi de hoc. Gl. in ver. [quolibet.] primo colligit ꝙ instrumentum, quantumcunque authenticum, potest per testes, vt falsum reprobari, vt hic. Secundo quærit, quot testes requiruntur. Respondet, ꝙ quatuor meliores descriptis in instrumento, seu quinque. Ratio, quia fides tabellionis æqui valet duobus, vt in c. quoniam contra, de prob. Ipsum vero instrumentum valeat tantum, quātum duo testes. Hinc est, ꝙ habes duos testes inscriptos ad minus, ad hoc l. in exercēdis. C. eo. Sed reprobatio debet fieri per plures, seu saltem meliores, vt in c. in nostra, 5. de test. ergo requiruntur quinq;. Nec ob. iste text. vbi fuerunt producti quatuor tantum, nec dicitur, ꝙ erant meliores, quia secundum gl. isti testes non reprobant instrumentū sed addunt, quod notarius omiserat, & habes nunc gl. declaratam. Ex qua no. primo, ꝙ instrumentum quantumcunque authenticum, potest reprobari prætextu falsitatis, intellige, qñ dē instrumentum ex toto falsum, secus si dico aliqua in eo contenta falsa, quia tunc aliquando non admittitur reprobatio, vt qñ inducitur præsumptio iuris, & de iure, vt in casu. l. fi. C. arb. tu. f. si vult reprobare confessionem suam, vt in casu l. antiqui. C. ad Velleia. & dic, de his, vt ibi no. Per hoc reprobatur secundū Io. And. opin. Lau. Crem. qui dicebat per testes non reprobari instrumentū, nisi esset suspectum vel ex parte conficientis, vel ex parte producentis. reddebat rationem, quia memoria hominis labilis est, nec communiter testes sunt intenti, sicut tabel-

13 lio, quare prius creditur instrumento, secundum eum. Sed minus bene locutus est, vt patet hic, & inf. latius. † Secundo nota, ꝙ quando testes addunt ad instrumentum sufficiunt duo. Tertio nota, quod quando reprobant, requiritur quinque, vel quatuor ad minus. Et hæc est vna opinio. Sed vt habeas clare materiam difficilem, hic prolixè tractatam per Doctores, cum quæritur de probatione instrumenti fienda per testes, scias, ꝙ quando que contra instrumentum producuntur testes in instrumen-

c to non descripti, quandoque hi, qui sunt descripti. c Primo casu multæ reperiuntur opiniones, sed recitabo principaliores, vt magis eluceat materia. Prima est opin. vt incipiamus a glossatore nostro, ꝙ requiruntur quinque, vel saltem quatuor, & idem tenuit in c. 3. de prob. supra vidisti rationem suā. Secunda fuit opi. Accur. in l. in exercendis, præall. qui dixit, ꝙ licet duo reprobēt instrumentum priuatum, C. de contrah. & commit. stip. l. optimam, ad reprobandum tamen instrumentum publicum requruntur ad minus tres, quia instrumentum valet tantum, quantum probatio duorum ad minus, vt d.l. in exercēdis, ergo oportet, ꝙ reprobatio per testes sit plenior. Et pro opi. Accu. facit iste tex dum dicit, trium, vel plurium. Tertia fuit opinio, quę recitatur in Spe. eo. tit. §. restat, ver. sed pone, q̄ tribuitur Azo. ꝙ ad directam reprobationem instri requiruntur tres. Ad indirectam per modum, de quo sup. de test. c. ex tenore, C. de contrah. stip. l. optimam, sufficiunt duo, & facit, quod not. insti. de inuti. stip. §. itē verborum obligatio, in gl. in ver. toto die. Quarta fuit opi. Odof. qui dixit, ꝙ vbi causa talis est, in qua requiruntur plures testes, vt in testamentis, codicillis, & similibus per plures testes, quam cā requirat, dēt fieri reprobatio. Vnde testm reprobabitur per octo, codicillus per sex, reliqua vero vbi sufficiunt duo, reprobantur per tres. Quinta fuit opi. Nic. de Mat. in suis disputationibus, qui dixit hoc esse arbitrarium, vt videat iudex, cui magis sit adhibenda fides. Tanta. n. posset esse præsumptio pro instro ex nimia legalitate notarii, vel alia de cā, ꝙ præfertur instm testib. ad hoc facit litera hæc, dum dicit, non tñ quodlibet instm. Sexta fuit opi. quorundam quos recitat Inn. hic, qui dixerunt, ꝙ in facto propinquo magis creditur testib. in antiquo vero remoto magis creditur instro ff. de prob. l. si arbiter, ff. de instro Carb. edi. l. 3. §. duę. Septima est opi. Inn. ꝙ tenuit, ꝙ stante cunque publice confecto, & quantumcunque testes habeant inscriptos, derogatur per duos testes, vel ad plus per tres, qui ꝙ bent contractum, de quo lequitur instm, non fuisse celebratū illo tempore, & illo loco, & inter illos, de quib. loquitur, cū probent ipsos, vel eorum alterum adeo remotos fuisse ab illo loco illo die, ꝙ impossibile est eos tunc ibidem fuisse & contraxisse, vt in l. optimam, C. de contrah. & commit. stip. & sup. de test. c. tenore. Hāc opi. vt sequi Spec. in tit. eo. §. restat, ver. sed quero, vbi remittit ad hoc dictum Inn & Io. hic Mouentur oēs isti, qa instm non habet fidem, nisi ab officio & authoritate notarii, cui iustū est dictum duorum præferri. Hoc verum, nisi instm per testes inscriptos, vel alios viua voce iuuetur, in auth. eo. tit. §. si tamen quisquam, & § si vero moriantur, & sequenti: tūc requiruntur plures, quam viua voce depouentes pp authoritatem instri, & testiū viua voce deponentium. Et pro hac opi. vt casus fm Io. And. in c. cum a nobis, sup. de testi. si intelligat, qd ibi dicit testium adminiculo, s. viuæ vocis. Nec obstat, ꝙ ibi loquitur de scriptura iudicis, quia ibi notarii vocantur iudices, vt potest fm Io. And. quin duos testes vacillare saltem faciant instrumentum & fidem eius. Nam hoc facit comparatio literarū, quæ minor est, q̄ assertio duorum testium. Patet, vtrung; in auth. eo. tit. l. fin. C. de probat. l. iubemus. item facit rō, quam ponit Inn. infra eo. c. cum P. vbi dicit ꝙ probatio per instrum est supernaturalis & contra ius, vt credatur pelli animalis mortui. sed probō, q̄ fit per duos testes, est naturalis fm ius diuinum

ADDITIONES.

a Recognoscat. No. ꝙ in terris imperii appellatur, ad papam, vbi iudex a quo recognoscit superiorem. Et ad hoc pondera tex. in c. exposita, de arb. vbi de iniquitate laudi Dux Venetorum recognoscit, & vide quod ibi sing. scribit D. Abb. cir. prin. post Inn. Item adde quod hoc dictum Hosti. alle. hic per D. Ant. refert, & sequitur D. Abb. in lect. in c. 1. de prob.

b Supplet Papa. Vide Fel. in c. fi duobus. infra de app. Seb. Sap.

c An in causa. Vide Abb. in c. significauerunt, col. 3. infra de exce. Gem. in dubium, ver. quandoq; 2. q. 6. Mod. in l. ita demum, C. de procu.

d Prosequi. V trum autem appellatus in cā appellationis a diffinitiua possit deducere nouum capitulum, vide hic D. Ant. in vlt. col. ver. vlt. facit vnum dubium pulchrum, &c. Et adde quod mihi vī de hac q. casus in d.l. per hanc, ibi, tam appellatori, quam aduersæ parti, C. de tem. app. pro opin. quod appellatus possit, facit optime quod no. Arch. in ver. sunt quorum 5. quando-que. 2. q. 6. ubi dicit, quod si in prima instantia actore petente certum, iudex condemnauit reum in quinquaginta, in aliis quinquaginta ab soluit, si reus appellauit ab illa sententia, & non actor, appellatus in causa appellationis coram iudice appellationis poterit iterum petere integra centum, tanquam ex eadem causa petat, secus, si ex diuersis causis non connexis, & ita dixit sentire Bar. Brix. in q. dominicali. q. 63. incipit, petebat, & vide do. Ant. in c. significauit, in 3. col. de excep.

Dicas circa hoc de appellato, quod pōt inhærere appellationi aduersarii, & illam prosequi, si fua interfit, l. fi. & ibi plene per Doc. C. de ap. Quod sic intellige verum, si ipse appellans incepit prosequi, sed si non prosequitur, & vel appellationi renunciaret, non posset appellatus illam prosequi, vt not. volut Io. And. in add. Spec. in tit. de app. 3. §. 1. in ver. 34. & vide Car. in clem. constitutionem, in 5. q. de ele. Et eundem in cle. 1. in 3. no. de ap. vbi dicit, qd appellatus potest inuito appellante vti literis impetratis per ipsum appellantem, & coram iudice appellationis potest prosequi omne ius sibi competens, & non deducta deducere, & non probata probare, iuxta materiam glossæ. l. per hanc. C. de temp. app. ita Bal. in add. Spec. in tit. de app. in ver. ocium iudicis, & in ver. an inuito. Ant. Fran.

e Descripti. Vide Bart. Bal. & Ang. in l. 1. §. si quis neget, ff. quemadmo. testamentape. vbi etiam late per Ioan. de Imol. & per Bald. & Sal. in l. in exercendis. C. de fide instrumen. & in l. 2. C. de bo. poss. secundum tab. & Pet. de Anch. in consi. 73. nisa limitata commissione, & in consi. 255. incipit in causa. Seb. Sap.

lium & humanum, ergo hæc est præferenda. Non ob. ratio hius gl. quia secundum Io. And. hic, & Bar. in l. 1. §. si quis neget, ff. quemad. test. aper. bis reassumitur idem per modum notatū, ff. de ver. ob. l. quoties in stipulationib. Nam dicendo, instrumētum æquiualet duobus, includit authoritatem notarii. postea dicendo. Notarius valet duos vel plus, quam vnus, reassumis idē: non est ergo verum, quod scriptura per se æquiualeat duobus, sed scriptura cum inscriptione testium, & authoritate officii tabellionis est, quæ æquiualet duobus. nec valet alia opi. secundū quam requirūtur duo propter testes inscriptos, & duo propter tabellionem: nam procederet, quando testes subscripsissent, & hoc constaret, sed quando solum sunt inscripti, seu subscripti p notarium, patet ꝙ sicut fides instrumenti, ita & fides subscriptionis testium dependet a notario. Item secūdum opinionem contrariam sequeretur absurdum, ꝙ si 20. testes essent inscripti ad probationem talis instrumenti, requirerentur. 22. & sic facile falsius notarius tolleret facultatem instrumenti reprobandi, sicut enim falsum scribit in cōtractu, sic facile multos testes falsos scribere potuit in instrumento. Quare Ioan. And. ex multis concludit, tenendam opin. Innocen. & quod omne instrumentum reprobari possit per duos testes, cum omnis eius fides a tabellionis fide depēdeat. Ad tex. istum supra adductum pro opi. Accurs. respondet, quod tex. non dicit, tres testes requiri cōtra instrumentum, sed quod instrumētum non præfertur trib. Ad rationem supra inductam respondetur secundum eum, ꝙ plena fides instrumenti procedit ex præsumptione publici officij, sed sicut violentam præsumptionem, per quam alias iudicare-

f tur, reprobant duos testes, (pone exemplum in c. proposuisti, de proba.) sic & hanc præsumptionem, per quam alias iudicaretur, reprobant duo testes. Item iuramentum per iudicem delatum in supplemētum probationis, plena est probatio, ex qua iudicari potest, & tamen reprobatur per instrumentū, vel duos testes, vt in l. admonendi, ff. de iureiu. Item nonne sigillum authenticum probat? iuxta no. supra eod. c. 1. & 2. de proba. c. post cessionem, & tamen, plena probatio fidei illius derogat, vt d.c. post cessionem. ita in proposito p̄t licet instrumentū faciat plenam probationem tamen reprobari, per duos testes viua voce in contrarium deponentes. Hanc opinio. sequitur dom. Anto. & expressius Ioan. Calder. in sua distinct. dicit enim quod licet sit illorum opin. æqua, qui totum hoc committunt arbitrio iudicis, qui iudicabit habita consideratione ad qualitatem tabellionis, & testium, & negocij, an sit antiquum vel recens; tamen verior videtur sibi præcedens opinio, vt duo idonei, testes faciāt vacillare instrumentum, vt non probet, nisi aliter iuuetur. Bart. in d.l. 1. & dom. Cardi. hic sequuntur opinio. Nico. Matt. quam supra tetigi, vt non sufficiant indistincte duo testes, sed iudex considerabit ex qualitate notarii, testium, & negocij, cui magis sit fides adhibenda, ad hoc l. optimam, in fi. C. de contrahen. & commit. sti pul. per quam mouetur Barto. ille tamen text. iudicio meo non probat. solū enim requirit, qd testes sint idonei, & omni exceptione maiores. Ego concordando a has opinio. in quas Docto. communiter incidunt, dicerem, quod iudex habet arbitrari, an illi duo testes sufficiant, quia oportet, quod probatio sit liquida, & manifestissima, & fiat per aliam scripturam vel per testes vndique idoneos, & omni, exceptione maiores, vt d.l. optimam. hoc autem non deprehenditur, nisi iudicis arbitrio, vt l. 3. ff. de testamen. & 4. quæstio. 3. cap. si testes. Sed si in veritate testes sunt tales, quales supra dixi & manifestissime deponunt contra instrumentum, debet iudex arbitrari testes præualere, & siv aliter faceret, licite appellaretur, quia faceret contra illam l. optimam. debet enim arbitrium suum informare se secundum leges, vt dixi in cap. 1. de dila. & quod legi. & no. in l. si qua pœna, ff. de verborum significa. & prædicta intellige in casibus, in quibus iura disponunt, vt instrumētum faciat præsumptionem iuris, & de iure, de quo dic, vt supra in princip. dixi.

g † Venio ad secundum membrum b principale, quando scilicet

h aliqui de inscriptis c in instrumento contradicunt, instrumento, quo casu multæ sunt opin. vt plene tractat Innocen. & Bart. in d.l. 1. Sed & clare concludendo veritatem, dic, quod aut testes directe reprobant instrumentum, puta quia dicunt non sic fuisse actum, sicut scriptum, & dic per omnia, vt supra in præc. membro dixi, & est de mente Innocen. hic: nam hoc casu fortius instrumentum reprobatur, quam in casu præcedenti. Aut non contradicunt ita expresse sed per quoddam medium, & tunc aut dicunt se non recordari, an interfuerint, aut simpliciter, & absolute dicunt se non interfuisse. Primo casu sustinetur instrumentum, quia cum eius probatio sit plena, non debet vacillare per depositionem incertam, & dubiam testium, quia in dubio debet fieri interpretatio benigna, de testib. capit. cum tu, & infra de verborum signifi. cap. abbate. & hoc voluit Innocen. & hoc communiter Docto. sequun. & Barto. in d.l. 1. Secundo casu subdistingue, aut vnus solus dicit se non interfuisse aut plures, quo casu aut probat per alios se nō interfuisse per modum, de quo in cap. ex tenore, supra de testib. & probatur

instrumentum falsum, vt in c. quanto. §. absentium, de his, quæ fi. a præla. nam in eo quod falsē scripsit hunc testem interfuisse, falsificatur instrumentum. in d.c. quanto, & arg. 6. distinct. ca. si ad script. sacras. 5. quæstio. 9. c. pura. quanquam contractus posset per alios testes probari. Si vero nō probatur absentia p alios, tunc sunt opin. Sed communiter distinguitur, aut est de necessariis in instrumento, & probatur falsum, quia ad hoc exhibentur testes necessarij, vt per eos possit probari, & sic intelligitur d.l. 2. ff. quemadmo. testam. aper. Aut non est de necessariis, qa vltra illum remanet in instrumēto numerus necessarius, & nō vitiatur instrumentum, quia plena probatione, quę resultat ex instrumento, confunditur dictum huius testis, argum. c. licet ex quadam, supra de testi. hic sentit, hic Innocen. & clarius Ioan. Calde. & alii Mod. & Bar. in d.l. 1. Si vero sunt plures dicentes se non interfuisse, aut probant absentiam per alios, & dic, vt sup. Aut simpliciter ipsi asserunt, & si sunt de necessariis, idem dicē dum, quod sup. si vero non sunt de necessariis, est dubium non paruum. Quidam dicunt, quod non vacillat, per hoc instrum, quia sunt testes singulares, ad hoc c. cum dilectus. sup. de elect. & sup. de testib. c. tam literis. Quidam contra, quia videntur cōtestes respectu falsitatis. Item quilibet dicendo se interfuisse, dicit etiam de aliis. Innocen. variat. videtur tamen magis inclinare, vt instrumentum vacillet, tradit tamen vnam regulā, quod in dubio magis præsumatur pro instrumento, quām contra, vt res potius valet, quā pereat. in d. l. 1. tenet instrumentum reprobari. nam dicit istos esse contestes. Omnes enim testes respectu sensus, quo percipitur possunt dici singulares, quia sensus tuus non est meus, sed respectu obiecti ad ipsum sensum, testes dicū tur contestes. Vnde quemadmodum per approximationē sensati, seu obiecti ad sensum, testes sunt cōtestes, vt accidit in actu affirmatiuo, quando simul audiuerunt, vel viderunt, ita per remotionem sensati, seu obiecti a sensu, dici debent contestes, vt quando deponunt super absentia, quia plures non viderūt. do. Anto. in hoc membro dicit aduertendum, qualiter deponunt testes. Si enim dicunt se non interfuisse, quia primo illa die fuerunt in vnum collecti, & probant, quia sensatum abstrahitur a sensibus in vnum congregatis, & sic potest intelligi c. tertio loco, de prob. Si autem quilibet dicat se simpliciter nō interfuisse, sunt singulares, & non probant. Nec obst. motiuum Barto. sicut appropinquatio sensati, &c. quia consequentia non est bona, quia appropinquatio sensati ad plures, attrahit sensus piurū in vnum. Sed abstractio non potest abstrahere nisi singulariter, quia illud, de quo agitur, nō fuit appropinquatum sensui meo, nec tuo, non autem omnibus simul. Credo hoc dictum verius, vbi testes sunt de non necessarijs, si autem de necessarijs, procedat dictum contrarium. Nam tunc contradictio etiam vnius facit vacillare instrumentum, vt supra dixi, & per hæc habes clarissime hanc materiam declaratam. Op. & vī, ꝙ licet sit probata exceptio, tamen non sententiatur pro reo, vt in c. 2. de ord. cog. Sol. gl. in verbo. In modum, format oppositionem, & non soluit. Pet. dicit illud verum in exceptione dilatoria, secus in peremptoria, qua probata bene iudicatur pro reo. Ioan. And. dicit quod sententia, qua reus absoluitur, potest procedere dupliciter, aut ex defectu probationis actoris, aut per peremptorias rei. Hic autem, & in cōtrario reus absoluitur, ratione probationis suæ, & sic concordant. Dic formalius ad contrarium, ꝙ licet ibi probata spoliatione per modum exceptionis, non restituatur reus spoliatus, absoluitur tamē rōne cuius de spoliatione excepit. hic etiam solum excepit ad excludendam intentionē actoris, vt non teneatur domum tradere. & sic absolutionem cōsecutus fuit, ex quo patet hæc iura sibi non ℥dicere. † Op. videtur

15 enim ex quo testes non deponebant de die, seu tempore cōtractus, ꝙ non debebat eorum dictum valere, arg. c. in præsentia, de prob. & sup. eo. c. inter dilectos. Gl. in verbo, de certo, tangit hanc quæstionem, seu oppositionem, & non soluit, sed solutio redditur in litera, vt ex prædictis patuit. Ex quo enim partes cōfessæ fuerant vnicam interuenisse venditionem, satis colligitur, testes de illa deponere; & sic præteritio temporis non red-

dit

ADDITIONES.

a Ego concordādo. Adde ꝙ testes possunt reprobare instrumentū, Io. de Ana. consi. 58. Alex. consi. 47. 2. lib.
Adde plenissime per Lanfr. in c. quoniam contra. §. instrumentorum productiones, nu. 26. ucrs. quæro, nunquid instrumētum, & ibi in apost. Bene. Va. in uer. per quot testes. de prob. Tu adde prædi. Bar. Soc. consi. 94. incip. præstantissimi. uer. præterea, cir. fi. uol. 2.

b Ad secundum membrum. Adde Ang. consi. 159. Raph. Comen. colū. 125. Frā. Are. consi. 98.
Secundum membrum. Vide Ange. in §. si quis igitur, in Auth. de instrumen. caute. Bald. in consi. 55. in 3. parte Alexan. in consi. 27. in 2. volum. Roma. in rubr. de arb. in 15. quæstio. Bald. in l. 1. in princip. C. de sentē. quæ sine certa quantita. Seb. Sab.

c Inscriptis. Et de hoc vide etiam per Bal. in l. in exercendis. in vlt. col. C. de fi. instr. & de ista q. in terminis vide per Spec. in ti. de instr. edi. §. instrumentū, in 5. col. uer. item quod testis inscriptus, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit depoſitionem dubiam. Et dicunt hic Goffre. Hoſti. & Ioan. And. q̃ regulariter quamuis teſtes non deponant de die, vel tẽ
porẽ, quia non recordantur, non minus valet ipſorum teſtimo
a nium. [a] 3.q.9.ca.nihilominus. Et quod ſup. dictum eſt, procedit, niſi agatur de tempore probando, vt ſup. de teſti. c. ex tenore. tunc enim non valet teſtimonium, cum non dicant id, ad q̃ principaliter inducuntur, in c. de teſt. ſup. de teſt. ſup. de teſt. & ff. de pet. hęr. l. ſi quis libertatem. §. fi. cauere tamẽ habet iudex ſm Hoſt. ne teſtes malitioſe dicant hunc prẽmeditatum ſermonem, l. ſe non recordari de tpe, vt poſtea reprobari non poſſint, & hæc notabis, & vide q̃ no. ſup. eo. c. ex tenore. Glo. in verbo. Poſtq̃. colligit duo. Sed eam limita, & declara, vt ſup. dixi, in c. cum clamor, ſup. de teſti. Glo. penul. opponit de c. j. ſup. de ord. cog. vbi dr̃, q̃ ſuper incidenti non pronũciatur. Gl. ſoluit, & male. Nam bene potuiſſet hic pronunciari ſuper principali. & ſic indirecte fuiſſet pronunciatum ſuper incidenti, ſicut fit in inſtãtia cauſæ principalis. Dic ergo, q̃ hoc fuit factum ad honorem iudicis aquo, conſeruandum, cum fuerit proceſſum ex nouis actis. Item licet non ſit neceſſarium, vt pronuncietur, ſi tamen pronunciatur, non p hoc retractatur ſententia, vt no. in d. c. 1. &
b de [b] materia dic, vt ibi plene dixi. Gl. fi. eſt facilis. † Sed extra gl. q̃
16 ro de qõne notab. Pone, quod in inſtrumẽto ſunt deſcripti A. & B. expreſſo corũ cognomine pro teſtibus. demum dr̃ inſtrumentum falſum, & producuntur duo, qui dicunt ſe vocari illis nominib. ſed negant ſe interfuiſſe, nunquid hoc ſufficiat ad reprobationem inſtrumenti? D. meus, do. Car. conſuluit, q̃ non, quia per hoc nõ eſt probatum, iſtos eſſe illos, qui ſunt deſcripti in inſtrumento, potuiſſent enim ſibi mutare nomina, arg. l. 1. C. de mu. no. Item dic, & melius, q̃ poſſibile eſt, q̃ tempore cõfecti inſtrumenti erant alij, qui vocabantur hoc nomine, qui interfuerunt contractui. Vnde hæc probatio, non concludit neceſſario, arg. c. in præſentia, de prob. Et in dubio, vt ſup. dixi, fauendum eſt inſtrumento, arg. c. cum tu, de teſt. & inſ. de præſcri. c. ad audientiam. Ad hoc ergo, vt concludant, oportet probare, q̃ tempore confecti inſtrumenti iſti, qui producunt nũc, vocabant illo nomine, & q̃ tunc non erant alij, qui vocarentur
17 his nominibus, & hæc no. pro limitatione prædictorum. † Vltimo quæritur de vrili, & quotidiana qõne. videmus. n. hic, q̃ ad petitionem appellãtis iudex ad quem, reformat ſniam, an hoc poſſit facere ad petitionem appellati, vt ſi videat detrahendũ, vel addẽdũ ſententiæ, hoc licite iudex faciat, ipſo appellato po-
c ſtulante? [c] Hanc qõnem formant domin. de Rot. deci. 351. Et rõ dubitandi eſt, quia appellatus non appellando, vr̃ acquieuiſſe ſententiæ, in c. quod ad conſultationem, de re iud. & l. fi. C. de ſenten. quæ ſine cer. quanti. ergo non debet audiri petens eam reformari. Sed hoc non obſtante, per oẽs doctores fuit ꝺ̃rium cõcluſum, quia ex quo per vnam partem fuit appellatum a tota ſententia. ipſius effectus in totum fuit ſuſpenſus. l. 1. in fi. ff. ad Turp. & c. venientes. de iureiuran. ergo ſicut per appellantem peti poteſt reformatio, ita & per appellatum. Sæpe enim quis conſequitur ex perſona alterius, quod ex ſe conſequi non poſſet. l. petendę. C. de temp. in integ. reſtitu. & c. authoritate Martini, de conceſ. prębend. li. 6. Item iudex ſupplet de facto, vbi cõſtat ei ex dictis teſtium, vel inſtrumentorum, ad hoc quod notabiliter no. Innocen. in c. j. de poſtu. præl. & no. bene hoc dictũ. Hinc alibi dicit gl. no. in l. 1. C. qui & aduer. quos. iudicem ſuppliere poſſe de ſibi noto, & notorio, per illum tex. Adde etiam ad prædictam concluſionem l. omnem honorem, C. quando prouo. non eſt neceſſ. vbi ad appellationem victi, conſequi põt victor cõdemnationem expenſarum omiſſam a iudice à quo. Non obſt. primum motiuum, quia procedit, vbi aliter etiã non appellatur; ſed per appellationem vnius, ſuſpenditur ſententia in totum. Ego limitarem prædictam concluſionem, niſi appellans reſtrinxiſſet ſe in appellando ad capitula facientia ꝺ̃ eum duntaxat. tunc enim arbitror cauſam non deuolui ad iudicem ad quem, niſi reſpectu illorum capitulorum, quæ faciunt ꝺ̃ appellantem, ſi ſunt ab alijs ſeparata, per tex. in l. ẽt, ff. de min. Tot enim videntur ſententiæ, quot capitula ſententiæ, vt ibi, & no. gl. in c. 1. de ordi. cog. in ver. eadem, in fi. Et arbitror idẽ ſenſiſſe domi. de Rot. in prædicta deciſio. dum ponderant, quod à tota ſentẽtia fuit appellatum, ſecus ergo ſi à parte. Et ex his nota bonam practicam appellandi, vt appelletur à partibus, & capitulis faciẽtibus contra appellantem. Sed bona cautela erit ex parte appellati, vt etiam ipſe appelleꝛ, quatenus facit ꝺ̃ ſe. ſimiliter theorica no. in inſtrumento producto, de qua dic, vt no. in c. cũ olim, de cenſi. Item no. perpetuo aliam concluſionem ex prædictis, q̃ nedum iudex à quo, ſed etiam ad quem, poteſt ex officio ſupplere, etiam in prolatione ſententiæ ea, quę ſibi ſunt nota, vel notoria vel ex actis cauſæ. Iudex enim ad quem, ſuccedit loco iudicis a quo, vnde debet, & poteſt facere totum id, quod dc̃uiſſet, & potuiſſet facere primus iudex, vt dicunt do. de Ro.
18 vbi ſup. † Ad prædicta vide Barto. in l. ſi expreſſim, ff. de appel. vbi dicit, quod cauſa nullitatis deuoluit totam cauſam ad iudicem, vnde poteſt iudex in cauſa nullitatis reformare ſententiam, ſicut in cauſa appellationis, & alleg. Innocen. in c. cum cõtingat, de offic. deleg. & hęc ſufficiant.

ADDITIONES.

a Teſtimonium. Vide quæ pulchre ſcribit Jaſ. in l. 2. colum. penul. C. de bo. poſ. ſecundum tabu. vbi dicit, quod teſtes varij in his, quæ non ſunt de ſubſtantia, non puniuntur pœna falſi, nec reprobatur eorum dictum. Item, quod ſufficit teſtes concordare in ſubſtantia, & in effectu, niſi producerentur teſtes ad probandum aliquid formaliter, vt ibi per eum. Seb. Sap.
b Quæro. Adde Dec. conſi. 101. Iaco. Annellus.
c Appellato poſtulante. Adde quod noluit Fede. conſi. 133. & 137.

SVMMARIVM.

1 *An ex defectu literæ, dictionis, vel ſyllabæ, vitietur ſcriptum.* 2.
3 *Si falſa latinitas reſultat ex appoſitione vnius literæ loco alterius, non vitiatur reſcriptum.*

CAP. XI.

EX parte. Defectus literæ, nõ vitiat reſcriptum, h. d. Communis diuiſio. Secunda ibi. Quia. No. quod modicus defectus ſcriptoris non
1 vitiat reſcriptum pape. † Glo. ponit rationem dubitandi, & decidendi, & in ſi. ampliat diſpoſitionem huius capitu li, vt procedat etiam in defectu ſyllabæ. Innocen. magis adhuc ampliat. dicit enim idem forte dicendum in defectu dictionis, vel orationis, dummodo deprehendatur intellectus papæ. Refert tamen alios dicere, quod & ſi aliquando ſit tolerabilis er-
a ror in litera, a vel dictione, iudex tamen, niſi vitium ſit occultũ, ſuſpectas habebit literas, cum multi ſint officiales in curia, qui examinant vitia literarum. Prius tamen dictum magis placet Innocen. cum per bullam ſatis tollatur ſuſpicio, & oculi officialium ſæpe falluntur, ſicut in ſimili legitur in c. cauſam matrimonij, ſupra de probat. Vel poſſet diſtingui, ſecundum Hoſtien. inter reſcripta gratiæ, & iuſtitiæ, argumen. de crim. fal. capitu. penul. remittit tamen ad no. ſupra eod. capitu. ex literis, & de reſcrip. capitu. ad audientiam. domi. Cardin. tenet idemin reſcrip. gratioſis, dummodo ſenſus non mutetur. quod mihi plus placet per id, quod leg. & no. in capitu. cum venerabilis. infra de relig. do. & in capitu. inter dilectos, ſupra eod. facit l. 1. & 2. ff. de his, quæ in teſt. delen. Secus dic, vbi ſenſus mutaretur, ſeu induceretur æquiuocatio. Nam tunc defectus etiam literæ
vitiaret, vt dicto capitu. inter dilectos, & tenet Vinc. hic quod
2 not. † Et ex prædictis poſſunt decidi multæ quæſtiones. b Qui-
b dam impetrauit eccleſiam Sancti Pancratij, in litera vero dicebatur, Pancretij, ita quod cap. erat mutata in e. nunquid ex hoc vitietur reſcriptum? Domi. Cardin. refert ſe obtinuiſſe, quod non. Sicut enim defectus literæ non vitiat, vbi conſtat de ſenſu, vt hic, ita & ſi litera ponatur loco alterius, vt in quæſtione noſtra, dummodo ex alijs appareat papam ſenſiſſe de illa eccleſia S. Pancratij, ſecus autem ſi induceretur æquiuocatio. Alio quæ ſtio. Papa mandabat in reſcripto impetrantem debere mitti in corporalem, & fuit omiſſum verbum, poſſeſſionem. Dicit do. Card. ſe obtinuiſſe, quod per hoc non vitiabatur reſcriptum, quia per alia verba apparebat de intentione papæ, quia ſubmit-
3 tebat, & defendas inductum. † Et hæc quæſtio ſatis decidit per dictum Innocen. hic. Idem dicit, ſi per appoſitionem vnius literæ loco alterius, induceretur falſa latinitas, ſicut accidit in facto. Dicebatur enim in quadam indulgentia papę, præſenti-
c bus perpetuis temporibus duraturas. c debebant enim dicere, duraturis, & ſic fuit mutata. i. in a. Refert enim ſe conſuluiſſe q hęc, literas non vitiari, tũ q̃a hodie curia non admittit exceptionem falſę Latinitatis, tum per ꝺ̃icta, quia ſicut defectus literæ non

ADDITIONES.

a Error in litera. Adde Rom. in conſi. 338.
b Multæ quæſtiones. Vide ſimiles quæſtiones; poſitas per Bal. in l. Imperator, ff. de ſtatu. homi. & Iaſ. in l. ſi quis mihi bona. §. ſed quid ſi mandauit, ff. de acquir. hæred. vbi ponit de notario, qui volens dicere, renunciat beneficio Velleiani, dixit Veleriani, & Falcidinia pro Falcidia, quæ etiam refert Fel. in c. ad audientiam, col. 3. ſup. de reſcri. Seb. Sap.
c Duraturas. Adde tu vnum aureum dictum, & memoratu dignum. Dy. in l. ſi in teſtamento. & ibi late per Celſ. in apoſt. ad ipſum, ff. de lega. 1. quod ſi ita falſa latinitas ſit leuis error, vel per grãmaticæ figuras, poſſit ſaluari, tunc in dubio non vitiatur reſcriptum, ita no. Bal. in 1. eam quam, col. 2. de fideicom. miſ. de quo per gl. & Doctor. in c. forus, de verb. ſign. & in c. ad audientiam, ſup. de reſcript. Zacharias.
Circa iſtam falſitatem inſurgentẽ ex falſa latinitate, dicas, q̃ illa ſi ſit leuis de-
fectus, nõ vitiat reſcriptum, vt per glo. & Doctor. in c. forus, de verb. ſignif. Sed ſi ſit magnum vitium latinitatis, ita quod non poſſit ſaluari, etiam per figuras, habet vitiare reſcriptum, vt plene traditur, in c. ad audientiã, de reſcrip. & in c. ſedes Apoſtolica, eod. titu. quid autem de falſa latinitate circa inſtrumẽtum? vide Bar. in l. Plautius, ff. de aur. & argen. leg. & per gl. & Bar. in l. Imperator, ff. de ſta. ho. vbi dicitur, quod non vitiat inſtrumentum, an autem vitiet teſtamentum, vide etiam Bar. in d. l. Plautius, & vide quæ hãc
tur per Bal. in l. in lega. C. de leg. & quid de falſa latinitate commiſſa in ſententia, vide per gl. Bal. & doct. in l. a. C. de ſen. ex peri. reci.

non vitiat, ita & ſi vna lr̃a ponatur loco alterius, q̃d mihi ſatis placet. Nam de facili hoc poteſt contingere, ſicut defectus lr̃æ. Intelligitur aũt c. ad audientiam, de reſcri. q̃n contingit falſa Latinitas apparenter, non aũt ex trãſcurſu pennæ, ſeu ex mutatione vnius literæ loco alterius, quod facilius contingit.

SVMMARIVM.

1 *Vicariorum quidam ſunt perpetui, & quidam temporales,*
2 *An vicarius poſſit agere ſine mandato pro iuribus eccleſiæ, vel pro iuribus ſpectantibus ad vnam vicariam.*
3 *Appellatus, an cogat appellantem, ut edat ſententiam, quam aſſerit iniquã, vel iniuſtam.*

CAP. XII.

PERPETUUS. Licite appellatur a iudice, qui parti hoc petenti non facit edi cõmunia inſtrumenta. h. d. In prima appellãtis narratio. In ſecunda cauſæ cõmiſſio, ibi, Ideoque. Cauſus literar. Prior & Conuentus de Lædis coram iudicibus de le gatis traxerunt in cauſam G. perpetuum vicarium de Rhecã, ſuper quibuſdam decimis. Dictus vicarius reconuenit eoſdem ſuper conſimilibus quæſtionibus, petens a iudicibus, vt cõpelle rent partem aduerſam, vt faceret ei copiam quorundam inſtrumentorum cõium, per quæ intentionem ſuam ſuper principali negocio probare volebat. Et quia hoc fieri non faciebant, idẽ ad ſedem A. poſt. appellauit. Mandat Papa, quatenus, ſi eſt ita, reuocetur in ſtatum debitũ, quicquid poſt appel. &c. Ber. † No.
1 q̃ vicariorum [a] quidam ſunt perpetui, quidam tẽporales, perpetui ſunt, qui conſtituuntur in perpetuum, [b] prout no. in c. fin. de offi. vic. & vide meliorem glo. in c. ad hæc, eo. titu. Item tex. & Doct. in c. extirpandæ, in §. qui vero, de præb. & clem. vna, cũ ibi no. de offic. vic. Temporales vero ſunt, qui conſtituuntur ad tempus, vt habetur in c. pernenit, de appella. & in c. cum ex eo, de elect. lib. 6. Dicit tamen hic Vincen. quod vicarius ad tẽpus non eſt cenſendus vicarius. quod no. Ex quo infero, quod appellatione vicarij, non comprehenditur vicarius temporalis, q̃ p
neceſſi tate temporis conſtituitur ad ſeruiendum eccleſiæ, qa talis proprie non eſt vicarius, quia titulus vicariatus eſt perpetuus, & ſuperioris authoritate conſtituitur, vt d. §. qui vero, & dicta clem. vna. An autem rector eccleſiæ poſſit ſolus cõſtituere ex cauſa vicarium in eccleſia ſua ad tempus, vide text. & ibi plenius per Ioã. And. in c. cum ex eo, prælleg. De vicario vero Epi c dic, vt leg. & no. in cle. & ſi principalis, de reſcri. vbi bon. gl. & clem. fi. de procu. No. 2. & tene menti, quod vicarius eccleſię perpetuus põt eſſe in iudicio pro ſpectantibus ad vicariam ſuã, de quo inf. latius. No. 3. quod inſtra communia poſſunt peti, vt reconuentionis. † Opp. & vr̃, quod iſte vicarius non poterat eſſe in iudicio p̃ iurib. eccleſiæ, cum eam non poſſideat nomine p̃, prio, ſed rectoris, vnde debebat dr̃m in iudicio nominare, vt li te non pteſt. cap, qm̃. §. pen. Glo. 1. circa hoc inſtat, & facit tria. Primo alleg. contra, ſecundo pro, tertio ſoluendo ponit opinionem, dicens iſtum vicarium habuiſſe mãdatum generale, vel ſpeciale a rectore, alias non fuiſſet admiſſus, cum non haberet titulum in eccleſia. Hoſtiẽ. dicit, quod iſta eccleſia erat iſtorum petoris & Conuentus, & percipiebant ibi omnia tpalia, excepetis minutis decimis, & quibuſdã alijs pro ſuſtentatione vicario reſeruatis, & tunc erat qõ inter eos, quid ꝺ̃ineretur nomine minutarum. Prior autem & Conuentus q̃uenieb̃at vicariũ, & reconuenieb̃antur ab illo, & ſm eum monachi produxerũt inſtrm continens, quid fuerat vicario aſſignatum, & quia eius copia vicario petenti fuit denegata, extitit per eum appellatũ. Ex his habes duas lect. vnam gl. quod quæſtio erat hic inter extraneum & vicarium habentem ad hoc mandatum a rectore. Aliam Hoſt. quod quæſtio erat inter vicarium & iſtos rectores eccleſiæ. Tertium intellectum ſentit Hoſt. hic ſuper verbo, decimis, dicens qõnem his fuiſſe ſuper minutis, id eſt, decimis vicario pro ſua ſuſtentatione aſſignatis, & quod rõne perceptionẽ q̃ueniri poterat vicarius non ſolum a Priore, & Conuentu, ſed & a quolibet alio, arg. ff. de rei ven. l. officium, ff. de ſer. l. fin. & ff. de offi. vica. ca. ad hæc. & inf. de præben. cap. de monachis. Sed in ꝺ̃rium op. de cap. querelam, de cle. & de re iudi. cap. cum ſper. & de p̃ſtr, vtil. c. cum dilecta. §. quia vero. Soluit, quod poſſeſſor conueniri poteſt reali, vt in primis concord. ſed non præiudicatur ſuperiori, vt in ꝺ̃rijs, niſi ſciat cauſam ſuam agi. inf. de re iud. c. pen. ſecundum eum. Aduerte, quia iſte intellectus ſatis magis ad intellectum gl. ſentit enim quod vicarius ſuper iuribus ſibi aſſignatis poſſit q̃ueniri tanquã poſſeſſor ſed ſnia ꝺ̃ eũ non p̃iudicat rectori, niſi præſciuerit cãm ſuam agi. Ego diſtinguerẽ latius ſic. cũ quæriẽ nunquid vicarius poſſit agere, vel eñ. ſeuiri, ita q̃ factũ ſuũ præiudicet eccleſiæ, aut loqmur de vicario p̃palli, vel ꝑpetuo. Primo caſu non puto eũ poſſe agere, niſi habeat mãdatum a rectore, & hoc caſu poteſt p̃cedere dictũ Bal. Ratio, qa non hẽt titulum in eccleſia, vel adminiſtrationem, licet aliquid detur ſibi pro ſua ſuſtentatione, facit p̃ locum a ſpeciali, clem. 1. de offi. vic. & quod ꝺ̃. dixi. Secundo caſu ſubdiſtinguo, quod aut vult agere vel q̃ueniri p̃ iuribus vicarię & poteſt, licet nullũ habeat mandatum ab eccleſia, ſeu rectore. habet enim titulum in eccleſia, vt d. clem. vna, & cap. extirpandæ, §. qui vero, de præb. Sicut enim agit canonicus nomine ſuę prębendæ, licet prębenda ſit eccleſiæ, vt in c. 3. & quod ibi no. de proba. ita & fortius agit vicarius nomine ſuæ vicariæ pro iuribus ipſius, & factum ſuum præiudicabit eccleſiæ, ſicut factũ alterius adminiſtratoris. Et pro hoc optime facit iſte tex. non diuinando. nec cauillando literã. Fateor tamen, quod rector poſſet ibi aſſiſtere in lite, ſcilicet ratione præiudicij, quod ſibi ex ꝺ̃rio euentu litis poſſet irrogari, cum perditis bonis vicarię, oportet p̃uideri de alijs bonis eccleſiæ, arg. de præben. C. de monachis. & pro hoc l. ſi ſuſpecta. ff. de inoffi. teſtam. & l. a ſententia. ff. de appel. Aut vul agere, vel conueniri pro alijs iuribus eccleſiæ, quæ remanſerunt apud rectorem, & non poteſt, niſi habeat mãdatum a rectore, quia in illis nullum titulum habet, & hoc etiam caſu poſſet procedere dictum glo. Ad prædicta faciũt no. in c. exposuiſti. de præben. & d. §. qui vero. Et per hoc habes clare expeditam materiam huius primę glo. Glo. fina. intrat materiam editionis, & pondera eam, quatenus dicit, quod ſicut reus non tenetur actori propria inſtrumẽta, quibus non vtitur, edere, ita nec actor reo. Tu vero de hoc & de tota materia glo. & eorum, quæ tractant hic doct. dic, vt pleniſſime dixi in cap. de proba. vbi reperies, quando inſtrumenta dicantur communia, & an in editione fienda ſit differentia inter actorem & reum.
3 † Extra glo. quæro de quæſtione, quam ponit hic Innocen. Quidam petit ſententiam latam contra ſe pro Petro ſuper tali fundo caſſari, vel quia nulla eſt, vel quia iniuſta, & ab ea eſt appellatum. Petrus reſpondet. Exhibe ſententiam. Actor reſpondet, Ego non habeo ſcriptam, quia iudex noluit mihi copiam ex ea facere, vel quia amiſi, quæritur, an reus cogendus ſit eam exhibere? Innocen. dicit, quod ſic, per iſtum tex. quaſi ſententiæ inſtrumentum ſit commune. Ideo is compellendus eſt illud edere, ſicut alia communia inſtrumenta, vt hic. Ad idem adducit l. is apud quem. C. de eden. vbi iudex appellationis præcepit exhiberi omnia acta cauſæ. Dicit etiam Innoc. [d] quod ſi reus nõ
d diceret ſententiam latam, interrogabitur, an talis ſententia pro eo lata ſit, ff. de inter. act. l. pe. & ſi negauerit, cogetur edere, vel iudex pronunciabit, ſi qua ſnĩa apparuerit p̃ Petro in tali cãſa lata, nullas vires habeat, arg. eo. tit. l. non alienũ. Nã p̃ſſioni ſuæ factæ in iudicio ſtandũ eſt. ff. ad l. Aquil. l. pinde. Si rñdere nolue rit habeť pro confeſſo, ff. de interro. act. l. de ætate. §. qui tacuit. de confeſſ. c. 2. Item contra iſtum, qui dicit nullam ſententiam pro ſe latam, prouidendum eſt actori, vt negatio ſua, ſicut & cõfeſſio facta contra ſe, authenticetur, & publicetur, quæ ſic authenticata, & publicata obſtabit ipſi reo in perpetuum, etiam in alio iudicio, C. de lib. cau. l. iubemus. 2. q. j. c. multi, & ad hoc facit quod le. & no. in c. ſignificauit, de teſti. & c. Alber. Succurritur tñ reo, ſi probabiliter deceptus falſum reſpondet, ſatisfactio tamen debet fieri aduerſario de ſuo intereſſe, ff. de interro. act. l.

ADDITIONES.

a Vicariorum. Adde Fed. conſi. pen.
b In perpetuum. Adde etiam, quod qui ad conſtituentis beneplacitum conſtituuntur, dicuntur eſſe perpetui, ita multum ſing. no. Iac. Rebuf. in l. curiales nu. 1. & ibi in apoſtil. Cel. de decu. lib. 10. Zacharias.
c Epiſcopi. An Vicarius poſſit alium vicarium dare, vide Card. in clem. 1. in 11. q. 14. & 19. de offic. vica. & in clem. & ſi principalis, in 2. q. de reſcrip. Bald in l. aliquando. ff. de offic. procon. & leg. & no. in c. 1. in 1. colum. ſup. de offi delega Seb. Sap.
d Et iſtud dictum Innoc. ſequitur Bartol. in l. 1. §. edenda, ff. de eden. & in l. is apud quem, C. de eden. uer. ſed circa hoc quæro. Et adde quod do. Ant. in c. 1. in 3. colum. ſupra de proba. dicit, quod Spec. ponit hic dictum Inno. ad literam, in titu. de inſtrum. edi. §. nunc dicamus, ver. ſed pone peto, & vide in 2. colum. & vide Bald. in l. 2. circa fin. 1. colum. ver. iuxta hoc quæro, C. vt lit. penden. vbi refert cum magna elegantia, & ſequitur iſtud dictum Inno. de quo etiam uide per Bald. in l. hi qui ad ciuilia, circa medium, ver. quærit In nocen. C. de appel. Et iſtud dictum Innoc. alleg. & ſequitur Pet. de Anch. in c. cordi, in prin. 1. col. de appel. in 6. & per Bar. & Bal. in l. ſi appellationem, in fi. C. de appella. & Bal. in l. fi. C. de eden. & Ang. in conſi. ſuo 192. circa fin. ſecundum ordin. meum nouiſ. Ad idem vide Bal. in l. noſtram, in 3. col. C. de teſt. & Pet. de Anch. in clem. 1. §. cæterum, de vſu. Et aduerte, quia Bar. in d. l. is apud quem, non uidetur bene ponderaſſe uerba Innoc. Nam Bart. ibi dicit, quod ſi aduerſarius negat ſe habere ſententiam, iudex poteſt pronunciare eſſe reum. ita ſequitur Sali. ibi. Sed Fulg. & Paul. de Caſt. in d. l. is apud quem, & Angel. ibi dicit, & recte, quod Bart. ibi non recte ponderauit verba Innoc. quia Innoc. hic non loquitur, quando aduerſarius negat ſe habere ſententiam, ſed negat ſententiam latam; & eſt verum, quia Innocen. ita loquitur, dictum tamen Bar. eſt uerum per ſuam rationem, pro quo eſt tex. in d. l. ſed & ſi per prætorem. §. ſi cum decreto, eum gloſ. ff. ex quib. cau. maio. Ita dicit hic do. Bartol. de Belu. & cum Bart. tenet ibi do. Alex. per ſuam rationem. Sed do. meus, do. Iaſ. ibi in 3. col. dicit aduertendum per regulam ſingularem, per quam dicit, quod aut fundamentum & ratio Bart. non eſt uera, aut deber multum limitari, per regulam, uidelicet, quæ colligitur ex glo. ſing. in §. ſi quis autem, qui eſt. §. 2. in Auth. de hære. & fal. quam glo. Ang. ibi in 1. colum. ad illud, no. pro ſing. & multum extollit, vide ibi per Angel.
Adde Lap. alleg. 10. & uide eundem Alex. conſi. 58.

Universidad de Deusto
Biblioteca

act.l.de ætate.§.ex causa. & hoc si poterit probare contrarium per ostensionem sententiæ, vel alio modo. Nam hoc casu probatio præualebit confessioni erroneæ, C.de iur.& fac.igno.l.error.secundum Inno.Sed contra hanc sententiam Inno.facit,secundum Io.And.c.Romana.§.si vero.de app. lib.6. vbi appellans habet probare se intra decem dies appellasse.Sed potest responderi secundum eum, q̃ prædicta procedunt in illo,qui nõ
a potest id ostendere sine culpa sua.Fede.de Sen.suo consi.203.a licet non multum firmet, videtur tamen ab hac sententia Inn. deuiare.fundat se,quia videtur hæc sententia implicare contradictionem.Nam si actor non probat appellationem interpositam debito tempore,quomodo potest iudex appellationis se interponere,cum iurisdictio sua non sit fundata? Videtur tamẽ velle,q̃ contra reum contumacem possit procedere illud dictum,per id.quod no.Compo.de rescrip.c super literis. Hoc vltimum videtur approbare Arch.in d.§.si vero,vbi dicit,q̃ si aliquis dicit se appellasse,vbi non appellauit, vel vbi lapsum erat tempus appellandi,vel non poterat appellare,quia bis appellauerat,tenet sententia lata in contumacem appellatum super principali, licet aliter non doceat actor se appellasse, vel intra tempus debitum appellasse.D.Ant.licet non loquatur aperte, videtur tamen inclinare in sententiam Inno.& dicit, q̃ eam sequitur Lap.alleg.10.in fi.& quod videtur casus in l.fi.C.de fide instru.Et non stando in verbis, illam sententiam Inno.puto ve-
b rissimam in terminis, b in quibus loquitur, s. cum sine culpa sua,appellans sententiam habere non potest.licet enim charta continens sententiam sit appellati,quia forte eam habuit a notario expensis suis,contentum tamen in charta est commune,
c ideo potest iudicis officium implorare,vt reum compellat ad producendum,ex quo aliter eam habere non potest,iuxta no. in d.c.j.de proba.Nec ob.ratio Fede.quia dico,quod ex quo iudex appellationis habet iurisdictionem in principali,habet per
d consequens in præparatorijs,[d] vt compellat reum ad exhibendum instrumentum sententiæ,argum.in l.ad rem mobilem,& l.ad legatum,ff.de procur.& in c.prudentiam, de offi. delegat. vbi bonus tex.in simili.& in c.super literis, de reseri. Puto etiã prælegatum dictum Archid.non procedere simpliciter,prout ipse,quia si in veritate non erat appellatum, vel talis fuit appellatio,quæ non habuit iurisdictionem deuoluere ad iudicẽ, ad quem, sententia,licet contra contumacem,lata reperitur, a non habente iurisdictionem,ideo non valet,ad hoc cle.si appellationem,& quod ibi no.de app.Debuit enim iudex prius pronunciare se iudicem, vel appellatum fuisse,& tunc demum ꝓcedere super principali,iuxta notab.theoricam Inno.in c.2. de dila.& per Io.And.in reg.scienti,de reg.iur.lib.6.in Mercu.& p Do.in c.super literis,de rescri.

ADDITIONES.

a Est corrupta allegatio. est enim in consi.202.
b In terminis.Idem tenet Pet.de Anch.in c.1.col.6.de appel.in 6.& Bal.in rep. l.2.in 6.char.ff.de iureiur. dubitat tamen Ias.in l.2.C.de eden.per gl. in §.si quis autem non implens,in uersi.admonitus,in Auth.de hær.& fal. vbi requirit binam monitionem,antequam quis possit priuari suo iure continenti.Sed de veritate illius gl.vide per Felin.in c.ex literis,in 6.col.sup.de constitut. Sebast.Sap.
c Intellige tamen sane,dummodo pars contribuat in expensis, quas fecit in redimendo sententiam a notario,ita dicit Fulgo.in d.l.is apud quem,C.de eden.in 2.col.sub dubio tamen forte,dicens hoc sibi videri multum æquũ. Idem tenet Pau.ibi,sed ante eos istud tenet ibi,generaliter Bal.in l.3.ad fi. in verfic.iuxta hoc quæritur,pone, quod ille a quo petitur editio, &c. ubi generaliter concludit,quod quis nunquam tenetur dare copiam alicuius instrumenti,uel actus, nisi prius contribuatur in expensis solutis notario per regulam l.cum fæpe,C.de eroga.mi.an.lib.12.& l.3.ff.fin.regun.Est verum, quod Bald.alleg.l.4.debet alleg.l.3.Idem tenet Inno.in c.1.de proba. Spec.in titu.de instru.edi.in uersi.ex præmissis.Et pro hoc, quod debeat fieri contributio in expensis,est tex.melior de iure in l.fi.C.de bon.auth.iudi. possin uers.& expensas,secundum debitorum quantitates persoluant.
d Ista solutio.Panormit.non satisfacit do.meo do.Ias.in d.l.is apud quem, in 5.col.quia dicit ipse,quod non est uerum,quod in casu nostro iudex appellationis,de cuius iurisdictione dubitatur,uideatur pronunciare de præludijs,seu præparatorijs.imo dicitur diffinire causam principalem, confidetato effectu,si post pronunciaret instrm sententiæ esse nullum & cassum,& non habere effectum, quamuis non ostendatur sententia,a qua non fuit intra legitimum tempus appellatum.Nam aliud esset, si solum pronunciaret se esse iudicem in causa appellationis. unde dicit esse uidendum Bald. qui sentit istam difficultatem in l.1.eo.tit.C.de eden.qui conatur aliter respondere,quamuis etiam solutio sibi non satisfaciat.Sed mihi uidetur, q̃ Panor.hic in fin. defendat suam solutionem ab impugnatione ipsius,& subiungit ibi do.Ias.quod placet sibi distinctio Imo.hic.

SVMMARIVM.

1 *Ex sola ostensione facta iudici absque productione instrumentorum, non dicitur instrumentum commune.*
2 *Instrumenta contraria directe,vel indirecte,sibi inuicem fidem derogant.*
3 *Quando testes sunt contrarij,statur dignioribus.*
4 *Producens vel scripturas publicas contrarias,vel priuatas,vel vnam publicam,& aliam priuatam,est contrarius,& non auditur.*
5 *An reus producendo duo instrumenta contraria ad vnum probandum, vel duas exceptiones circa diuersa, audiatur.*

CAP. XIII.

Imputari. Imputatur ꝓducenti scripturas contrarias in hoc, quia inuicem sibi derogant. Vide clarius sic. Scripturæ contrariæ ab eodem producẽte, fidem non faciunt. Ponit primo dictum. Secundo ipsius rationem,ibi. Cum in ipsius. Casus liter. Aliquis agebat contra aduersarium suum, puta petens ab eo aliquam pecuniam.ad suam intentionem probandam produxit duo instrumenta contraria,quærebatur cui illorum,vel an neutri standum esset? Respondet Papa, q̃ istæ scripturæ contrariæ fidem sibi adinuicem derogant, & sic non valent, & imputet sibi,qui eas in iudicio protulit,quia in potestate sua fuit, quam voluerit non proferre.Debuit enim eas præuidisse, & alteram protulisse.B.Not.1.a contrario sensu, quod habens scripturas contrarias potest vti illarum altera.Nam ex solo vsu illarum,si
1 des tollitur,vt patet hic in princ.& clarius in fin.† Not.2. ibi.In
a iudicio protulit,quod non dicitur quis a vti instrumẽto,antequ in iudicio sit productum.Ex quo infero,quod ex sola ostensione illius instrumenti facta absque productione iudiciali, nõ dicitur instrumentum factum commune,ita vt alia pars possit illius editionem inuito domino petere,& sic intellige nota. per gl.in l.fi.ff.de eden.Not.ibi.Cum ipsius,&c.quod quis non cogitur edere suum proprium instrm,etiam si sit ꝛium illi, quo
2 in iudicio vtitur,quod tene menti.† Gl.fi.facit tria.primo quærit,in qua contrarietate verificatur iste text. Respondet, quod tam in directa,quam in indirecta,& vtriusque ponit exemplũ. Primum tamen exemplum de directa contrarietate non placet Docto.quia non est talis contrarietas,per quam fidei alterius instrumenti derogetur. Sunt enim hæc compatibilia,qd tu promiseris mihi soluere,& ego per aliud instrumentum fecerim tibi pactum de non petendo. sed contrarietas hoc casu respicit intentionem a gentis,quia si feci tibi pactum de nõ petendo,nequeo effectualiter petere.Alij ponunt alia exempla, de quibus non curo.Satis enim est,quod vbi instrumenta sunt contraria directe,vel indirecte,vt fidem sibi derogent. Secundo gl.quærit,an dispositio huius c.habeat locum siue ab eadem,siue a diuersis partib.instrumenta ꝛia producantur? Et concludit,quod solum habet locum,quando ab eadem parte, de quo infra latius dicam.Tertio quærit,an idem sit in testibus contraria deponentibus ab eadem parte productis? Et respondet,quod non,& rationem diuersitatis exprimit. hoc voluit to ta ista gl.Sed tu colligendo dicta aliorum distingue latius,cõcludendo mentem c.& gl. quod aut instrumenta contraria producuntur in iudicio,aut testes.Primo casu,aut est vnum instrumentum ꝛium,aut plura.si vnum,derogat sibi fidem, nisi aliqua subdiuisione saluari possit,ad hoc c.inter dilectos.§. cæterum,inf. eo.l. vbi repugnantia,ff.de reg.iur.tenet Bart.in scripturę,C.eo.Si plura,aut producuntur ab eadem parte,& rollit sibi fidem,vt hic,& d.l.scripturæ, nisi per diuisionem siue interpretationem saluari possit dicta contrarietas,arg.c.cum tu,de rest.& c.nihil obstat,de verb.signi. Aut a diuersis partibus,& tunc digniori,in optimam, C. de cõtrah.& commit. stipul.& in
b l.scripturas,C.qui po.in pign.habean.de quo in Spec.de instru. edi.§.posteremo,aliàs,instrumentum,versi.sed pone producto. Si vero per omnia sunt æquales, b tunc iudicabitur contra illũ, qui probare debebat,quasi nihil probauerit, quia cum tanta fides adhibeat vni scripturæ, sicut alteri, nihil ergo est probatũ, & sic si reus habebat probare,iubicabitur contra eum. idem in
c actore,c nisi causa esset fauorabilis,iuxta ea,quæ leguntur,& notant in c.ex literis,de probat.& vide circa hoc quod dixi in c.in præsentia,de proba. vbi dicitur,an,& quando inficiatur probatio vnius per probationem alterius. Secundo membro princi-
3 pali,quando testes sunt contrarij,dicitur q̃ indistincte statur dignioribus per rationem glo.& expedias latius hunc articulum per no.in c.in nostra, sup. de testi. vbi dixi.† Sed circa prædicta quærit de duobus.Primo,an dispositio huius c.procedat tam in scripturis publicis,quam priuatis?Gl.in l.scripturæ, prælleg. videtur intelligere de publicis.Si enim vna esset publica, & altera priuata,tunc staretur digniori,per d.l.scripturas. Io. Andr. dicit se audiuisse aliquos legum doct. ibi tenentes hoc,locum habere,siue vtraq; scriptura sit publica,siue priuata,siue altera publica,& altera priuata.Aequales enim sunt quoad hoc, quãdoab eadem parte producuntur,licet differant quoad aduersarium conuincendum.Et dictum contrarium procedit,quando a diuersis partibus producuntur, & sic loquitur d. l. scripturas, & hoc mihi placet, quia respectu eiusdem producentis nulla apparet diuersitatis ratio inter publicam & priuatam, cum illa producendo videatur omnia in eis contenta cõfiteri, iuxta no. per Innocen.in c.cum olim, de censi. & sic reperitur sibi contrarius. †Secundo quæritur,an procedat iste tex. tam in actore, quam in reo? Hostien. & Goffred. videntur restringere istum tex.ad actorem. Reo autem licet producere contraria instrumenta,cum liceat sibi vti contrarijs defensionibus, vt in regula,nullus de reg.iur.lib.6.Rei enim sunt fauorabiliores.ff.de regu.iur.l.fauorabiliores. nec ad illud etiam admittitur reus sine protestatione,C.de excep.l.si quidem,secundum eos Io. And. putat etiam reo præiudicare,si ad exceptionem probandã producit duo instrumenta contraria, quæ se non compatiuntur. Nec obstat, quod contrarijs defensionibus possit vti, quia facilius sustinetur reus allegans contraria,quam probans. Ioan. de Lig.dicit,quod nec exceptiones contrariæ simul proponi possint,nec probatio contraria est admittenda, sed successiue potest quis excipere cõtraria & probare,sed certe hoc fuit de mente Ioan.And.in regula,nullus pluribus, prope finem, prælleg. Die melius, quod aut scripturæ contrariæ producuntur ad probandum certum quid,& habet locum iste tex.& sup.dicta. Loquitur enim iste tex.indistincte, & facit ratio superius allegata. Aut producuntur ad probandum diuersa, quæ in se sunt contraria, & tunc hoc dependet ab alia quæstione, nunquid liceat proponere simul contrarias exceptiones. Nam, si licet proponere,licitum est eas probare,de qua quæstione dic,vt plene no. per glo.& Dyn.in dicta regula nullus pluribus.per Bart.in l. nemo,ff.de excep.& per Iaco. de Butr. in authen. contra qui prætiam,C.de non nume.pecu.& no.in c.cum venerabilis,de excep.in glo.fi.in ver. & super ea.

SVMMARIVM.

An confessio simplex sine causa, valeat,& an in probatione indebiti requiratur scriptura, & quid ueniat appellatione cautionis.
Cautio,pactum nudum,confessio & stipulatio sine causa, non valent, fallit in libertate, & quando est facta in ultima uoluntate, in iudicio, uel in pia causa.
Fundans libellum super confessione probatiua obligationis,uel inductiua,an debeat obtinere.
Fundans se super mutuo,si probat confessionem,non obtinebit.
Confessio procuratoris de recepto,non præiudicat domino, qui constituit ipsum ad recipiendum.
Confessio facta absente parte,etiam de iure canonico,non obligat confitentem
tam in ciuili,quam in criminali,
Confessio absente parte,facit semiplenam probationem.
Renunciatio exceptionis non numeratæ pecuniæ, non valet, si fiat incontinenti.
Exceptio non numeratæ pecuniæ durat perpetuo ecclesiæ in casibus, in quibus necesse est probare,quod pecunia sit uersa in utilitatem ecclesiæ.
Ex post biennio in obligatione literarum potest opponi exceptio doli.
Exceptio non numeratæ pecuniæ tunc habet locum, quando interuenit scriptura, secus si non interuenit.
Secundo quis bis confessus fuit,non habet exceptionem non numeratæ pecuniæ,uel dotis.

CAP. XIIII.

Si cautio. a Si in instrumento debiti exprimitur causa,condemnatur debitor,nisi probet in debitum: si non exprimitur,necesse est,vt creditor probet id esse debitum. Ponit dictum, quod diuidit in duo membra,& secundum membrum,ibi.Sed si.Ca literalis. Aliquis agebat contra aliquem aduersarium suũ, petens ab eo certam pecuniæ quantitatem,ad quod probandũ, inducebat quoddam instrumẽtum,in quo reus simpliciter cõfitebatur se debere quantitatem petitam,nullam causam exprimendo,ex qua deberet, quærebat,an ex tali cautione esset reus condemnandus? Respondetur, quod actor tenetur ostendere debitum, quod in cautione illa cõtinetur. Si vero causam reus expresserit in scriptura illa, propter quam scriptura facta fuit, non confessioni stabitur, nisi probet se indebite promisisse. Bertrã. colligo more solito notabilia propter varietatem intellectum,sed per quæstiones declarabo literam, qua declarata patent notabilia,& conclusiones colligi. † Quæritur igitur primo,quid comprehendatur hic appellatione cautionis. Hostiẽ. videtur textum intelligere in promissione seu confessione debiti in scriptis publicis redacta.Dicit enim tex.istum non procedere in confessione simplici,cum quis, scilicet,confiterur se debere decem Titio,licet non dicat ex qua causa,nec liqueat de illa.Reddit rationem diuersitatis.Nam tabellio scribit instrumẽtum,vt vult,& sibi placet,de conuen.coniu.c.dudum,ideo effectualiter non probat,si causa in eo non exprimitur,quę quidem ratio cessat in confitente,cum potuerit dicere, quod sine causa promiserat,& legem apertius dicere, ff. de pact. l. veteribus, & ff.de verb.obliga.l.quicquid astringendæ. imputet ergo sibi,si hoc non fecit,arg.supra c.proxi.in fin. Nam ex quo confitetur se debere,præsumitur efficaciter, & verba cũ effectu sunt sumenda,de cleric.non resid.c.relatum. Et hoc dicit tenendũ, remittens etiam ad summam de cõfess.§.fin.& cum hoc dicto transit simpliciter Ioan.And.hic,& pondera. Nam per rationẽ suam videtur idem dicendum in scriptura priuata per confitẽtem facta,quod in simpliciter confitente.Nam latius potuit deliberare,& distincte loqui,scribendo, quam simpliciter ex abrupto confitendo.do.An.non placet hæc differentia Host.quia maiorem vim debet habere confessio instrumentalis, quæ fit a perito, quàm illa,quæ simpliciter emanat. ad hoc quod legi. & no.in l.1.C.de vsur.& in l sciendum, ff.de verb.oblig.& insti. de fideiuſ.in fi.Ego allego glo.ordinariam,quæ aperte tenet cõtra dictum Host.in l.cum de indebito.§.fi ff.de proba.quæ aperte vult tex.istum ,procedere,siue in confessio emanet in instrumẽto publico,siue priuato,siuein qualibet scriptura.Et p hoc facit tex.illius leg.& huius cap.vbi fit mentio de confess. Item confessio nocet,quando est dilucide facta,vt in l.generaliter. C. de non numera.pecu.& in c.per tuas,de proba. Non enim potest dici dilucida cõfessio,si est facta sine causa,potest tamen signari differentia,an fiat in scriptis,an sine,secundum glo.prælleg. quia quando interuenit scriptura,expressa causa,tunc oportet, quod contraria,seu indebitum probetur per aliam scripturam ad probationem indebiti. Si autem non interuenit scriptura, sufficit probare indebitum per testes,per arg.in l. nihil tam naturale,ff.de reg.iur. Attende tu Canonista circa hoc vltimum. nam licet iste tex.sit extractus ex d.l.cum de indebito.§. fi. nullam tamen facit mentionem de scriptura,respectu probãdi indebitum,sed simpliciter dicit, nisi probaueris te id indebite ꝓmisisse,&c.sed tex.in d.§.fin.requirit scripturam.Bar. ibi remittit ad no.in glo.l.generaliter.C.de nõ nume.pecu.Et per ibi no. videtur intelligere hoc procedere, quando scriptura cautionis est de substãtia, vt quia fuit actum,vt interueniret scriptura; secus si interuenit solum respectu probationis fiendæ, quia tunc admittitur probatio cõtraria per testes,C. plus valere quod agitur.l.1.& 2.& latius de hoc Bar.in d.l.generaliter.& videtur hic sequi do. Ant.alleg.Bar.in d.l.quicũque,C.de apo.publ.lib.x.Et pro hac opin.Bar.latis facit iste tex.in fi.tex.tamen in d.§.fi.exigit simpliciter scripturam in probando indebitum, sed potest distingui per illud dictum Bart.& per istum tex. Ex his concludo,quod hic appellatione cautionis venit omnis ꝓmissio, vel simplex confessio ex accidenti causa, siue sit redacta in scriptis publicis,siue priuatis, siue nulla scriptura interuenerit. Et pro hoc l.sancimus.C.de verb. signi.vbi dicitur quod appellatione cautionis, venit promissio,& iutelligitur de promissione,sine fideiussione,vel pignoribus,siue sit in scriptis redacta, siue nõ. Et de priuata scriptura,vide quod no.Ioan.And.in addit. Spec. super rub.de depositi.vbi dicit, quod si in libro nummularij reperitur scriptum, debeo Titio centum, nec exprimitur causa, non intelligitur depositum vel alia causa, & sic dicit quendam Doct.disputasse per d.l.cũ de indebito.§. fin. vbi habetur,quod dicit verum,nisi ex præcedentibus præsumatur causa,ff.de edẽ. l.si quis ex argentarijs.§.finitum,& ff.de verb.obli.l.Titia.§. idẽ
2 respondit,& idem quod sup. vult glos.1. hic† Nunc intro aliam quæstionem difficiliorem,an omnis cautio sit inefficax, causa non expressa In qua aduerte, quandoque enim cautio est omb nino nuda,quia b non interuenit stipulatio, & regulariter non habet effectum,vt hic,& d.l.cum de indebito,in fin.Et ex hoc, & ex tex.no.limitationem ad cap.1.de pac.& 22.q.5.c. iuramẽti,vt pactum nudum obliget,cum limitatione,huius cap.quãdo exprimitur causa,alias præsumitur per errorem promisisse, & sic non potest allegari cõsensus naturalis, cum nihil sit tam cõtrarium consensui,sicut error 29.q.1.c.1. & in l. si per errorẽ, ff.de iurisd.om.iud.Secus si dixerit,promitto tib donare 10.nã tunc liberalitas donandi,est causa promissionis, vt in c.j.de dona.Idem videtur,si promisit dare alicui loco pio. Nam videtur se obligare fauore piæ causæ; non enim præsumitur ibi error, arg.in c.fi.de suc.ab intest.Sed do.Anto.videtur hoc restringere,quando confessio emanaret in vltima voluntate, seu in extremis; sed tunc nulla esset specialitas in ecclesia,vt infra subijciã. Prædicta intelligo vera,vt regulariter cautio omnino nuda

non

ADDITIONES.

a Vide Bart. in materia huius cap.in 1.diuus,ff.de fal.vbi alia ponit ad materiã facientia.
b Omnino nuda.Vide Alex.in consi.18.in 3.colum.in 4.vol.& in consi.13. incipien.ex his quæ in themate,colum.12.in consi.158. incip. circa primam, in 1.colum.in 2.volumi.& in la Titio.ff.de verbo.obliga. Roman.in consi. 292.incip.pro habenda,in fine, & consil. 372. incipien. in casu proposito. Sebast. Sapia.

ADDITIONES.

a nfero.Adde Haym.de antiq.temp-fol.41.nu.5. Iacob.Anel.
b Si a diuersis producuntur diuersa instrumenta,& meritis æqualia,præferur quod factum est ad liberationem,uel pro causa fauorabili,alia reijcuntur, & iudicabitur contra illum,qui grauabatur onere probandi, ut hic per do. Ant.in ult.colum.etiam de hoc uide per do.Anto.in dicto c.in nostra, circa fin.de testa.Et adde hue do.Anto.in c.ex tenore,in ult.col. uer.quandoq; Iteræ, de reiscrip.Et uide multas similes quæstio.quas ibi no.post eum. Ricca prædicta uide Spec.in tit.de procu.§.ratione autem formæ & marcen. in 6.col uer.si aũt dicti essent.& Do.in c.fi duo.in primo in 3.col. de eo.
c In actore.Vide Bar.& Sali.in l.scripturæ,C.de fi.instrum.Bal.in l. Imperator. 1.ff.de statu.hom.& in l.cum promoueretur, ubi Ioan.de Imol.ff.de leg. 2. Sebast. Sapia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non habeat effectum, nisi in casibus, in quib. stipulatio sine cā haberet effectum. Nam in illis obligabit de iure canonico, sicut stipulatio de iure ciuili, argu. in c. 1. de pact. & quod ibi no. Et qui sunt illi casus, dicetur in sequenti membro. Fallit prædicta regula, seu iste tex. in confessione libertatis. Illa. n. valet a sine causæ adiectione, vt in l. tale pactum, ff. de pac. no. in l. generaliter. C. de non nume. pec. Fallit secundo in reali, quia si rem meam confiteor tuam, præiudicat mihi cōfessio, quia ex hoc surgit habitus pro derelicto, ff. de pro derel. per totū, & l. si qs vi. §. differentia, ff. de aeq. poss. & de hoc per Cy. in d.l. generaliter, & in Spec. de confess. §. nunc videndum, ver. in sum. & versicul. quid si confiteor rem meam. Fallit tertio in vltima volūta. nam tunc confessio sine causa valet, quia saltem inducit legatum l. cum quis decedens. §. codicillis, ff. de leg. 3. & l. 1. & 2. C. de fal. cau. adie. leg. Et de hoc plenius in c. fi. de succes. ab in intest. Idem putat hic dom. Anto. qualitercunque proferatur ab existente in extremis. Sufficit enim in talibus voluntas qualitercunq; pate facta, argumen. in c. cum tibi, de testa. Et generaliter, an & quando confessio inducat obligationem, vel dun taxat probet, seu habeat effectum inductiuum, seu declaratiuum, vide per Cy. in d.l. generaliter, per Bart. in dicto §. codicillis, per Dyn. in reg. quod semel, de reg. iur. li. 6. & quod no. in c. fin. de suc. ab intest. Fallit quarto in confessione facta in iudi
b cio. Illa enim præsumitur deliberate facta, & in iudicio quasi contrahitur l. 3. §. idem scribit, ff. de pec. ideo non exigitur causa ad sui validitatem, vt sentit glo. in c. fi. de confes. vbi dixi. no. in l. certum, ff. eod. tit. per Ioann. And. in addi. Spec. in tit. eo. §. videndum, in princ. tenet Cyn. in dicta l. generaliter per l. de ætate. §. qui interrogatus, ff. de interroga. actio. vide Dyn. in dicta regu. quod semel, lib. 6. Quandoque cautio non est omnino nulla, quia interuenit stipulatio causa non expressa, & videtur idem, quod sup. dixi in promissione, seu confessione simplici p istum tex. & in dicta l. cum de indebito, in fin. Nam hæc iura loquuntur de cautione, & appellatione cautionis venit, p missio cū solēnitate verborum, vt dicta l. sancimus. C. de ver. signif. cum ibi no. & secundum hoc videtur hic text. quod stipulatio sine cā in dubio videtur inefficax, & pro hoc vide bonū tex. in l. 2. §. circa, ff. de do. excep. vbi plene de hoc no. Bart. & alij, & p Cy. in l. generaliter, præalleg. & Dyn. in dicta reg. quod semel, per Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de cōfess. §. nūc videndum, versi. sed quæ est ratio, & die vt in dictis iurib. not. Aduerte tamen aliquos casus, in quos videntur cōuenire doctores. Primus, quando promittens, credebat causam abesse, quod poterat apparere ex coniecturis, & non valet confessio cum promissione, scilicet cū effectu. quia obstat exceptio doli, dicta l. 2. §. circa. Secundus casus, cum certum erat causā nō subesse, in dubio non præsumitur quis velle donare. l. Campanus, ff. de oper. libert. & l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. vide tamē in hoc Dyn. in d. reg. quod semel. Tertius casus, quando dubitatur, an cā subsit, vel an promittens putauerit causam subesse, non valet in effectu promissio, obstante exceptione doli, ga in dubio non præsumitur quis velle donare suum. d.l. cum de indebito, & c. super hoc, de renun. & de hoc casu videtur proprie loqui iste tex. Tertio quæritur, an ꝓcedat iste tex. indistincte, vt talis cautio sine causa nō valeat omnino, ita vt nullum
c tess. § nunc videndum, ves. sed quæ est ratio. quod causa e allega
d ta per agentem; talis cā probet semiplene, & sic dicit Mar. de Fano. tenuisse p l. instrumēta, C. de prob. quod satis placet, & facit quod in simili no. Bal. in l. admonendi, ff. de iureiu. qā inf. subijciam. Nunc venio ad glo. & primo quæro, quia tex. exigit causam in cautione exprimi, qñ dicitur causa expressa? Respondet gl. 4. quando pecuniæ promissæ cā exprimitur, vt puta, promitto tibi dare 10. quia mihi mutuasti, vel ga apud me deposuisti, vel quid simile. Si aūt causa nō exprimitur, nihil valet talis confessio, etiam cum promissione, & not. in hoc glos. quia sentit tex. etiam procedere, vbi interuenit promissio sine cā. & idē no. gl. in d.l. cū de indebito, in fi. Secūdo gl. q̄rit, quid si nō interuenit promissio, sed nuda ꝓfessio ex cā ante cedēti, vt puta ꝓfiteor me tibi debere 10. ex cā depositi, vel ex alia cā? Rñde, ꝙ idē est, acsi interuenisset promissio, & tenetur ex illa
3 cōfessione, vt no. gl. Idē gl. in d.l. cū de indebito, in fi. † Sed aduerte nūc extra gl. ad q̄nē quotidianā. Pone, ꝙ munitus tali ꝓfessione format libellū, fundans se solū super illa cōfessione, & eā probans. vt quia dicit Titiū fuisse ꝓfessum esse debitorem suū in 10. ex cā depositi. iō petit eū ꝓdemnari ad restituēdum, & ad hoc probandū inducit instrum ꝓsionis depositi, nunquid ex hoc dēat obtinere? Nico. Mar. vt refert Io. And. in addi. Spec. in tit. de teste § 1. versi. sed pone ego Ɔ te ad 10. prolixe diputando ꝓcludit, ꝙ non, & fundamentū suū est, ga actor dēt se fundare super cā inducēte obligationē, arg. in l. licet. §. ea, ff. de procu. & in l. fi. C. de fideicōmis. libert. Sed hæc ꝓfessio nō inducit obligationē, sed probat, iō nō dēt obtinere. Hoc dictum iudicio meo ꝓcedit de subtilitate iuris, sed de æquitate quadā dicēdū esset oppositū, quia allegans ꝓfessionē, allegat ꝓbationē obligationis, & p ꝓsequēs tacite allegat ipsam obligationē, & libellus dēt late intelligi in fauorē libellantis, vt l. fi qs intentione ambigua. ff. de iud. & in c. ꝓstitutus, cū ibi not. de reli. Itē intellige dictū Nic. qñ ꝓfessio est, declaratiua, seu ꝓbatoria tū, vt in exēplo præmisso; secus si est inductiua, quia tunc satis est se sup illa fundere, cū inducat tunc obligationē. Pone exēplū, si dico, ꝙ Titius in testamento fuit confessus se mihi debere 10. & ꝓbo hanc ꝓfessionē. nā ex hoc inducitur legatum, vt l.
4 And. in addi. Spec. in tit. de cōfess. §. fi. ver. quæ aūt actio. † Sed circa idē q̄ro, qd si me fundo sup mutuo, & postea ꝓbo ꝓfessionē mutui? Spec. cod. tit. §. 1. ver. sed pone egi. finaliter ꝛcludit, ꝙ nō debeo obtinere; ga nō probo id, sup quo me fundaui. Sunt enim mutuū, & ꝓfessio diuersa, qd ēt sentit Bar. in l. 2. §. appellata, & §. fi. ff. si cer. pet. Nā libellus fundat sup mutuo naturali, & ꝓbō est facta de mutuo ciuili. Cōcludo ergo, ꝙ habens ꝓfessionē, ꝓbatoriā, dēt in libello se fundare sup cā obligationis, vt puta ga depositi, & vtile est facere mētionē de ꝓfessiōe, & postea ad ꝓbationē obligationis, ꝑbare ꝓfessionē. facit l. Publia, ff. de
5 posi. & l. de ætate. §. q interrogatus, ff. de interro. acti. & hæc no-
e tabis, tāq̄ quotidiana, & vide latius i locis ꝑal. † Per hoc dicit Io-
f And. i addi. in d. §. fi. ꝙ si ꝓstitui e ꝓcurator ē ad exigēdū, & ad fidem

ADDITIONES.

a An, & quando probet confessio sine causa, uide gl. in l. fi. ff. de interrog. act. hic. alle. & Bald. in l. illud, C. de sacrosan. eccl. in penul. colum. ver. 4. & alt. circa insinuationem, in l. fi. in fi. C. si cert. pet. Bart. in l. cum talis, vbi etiam per alios, C. de in. & fac. igno. & Bart. plene in l. generaliter, vbi etiam per alios, C. de non nume. pecu. & Ang. de Aret. institu. de lit. ob. in 2. colum. in fin. Et adde, quod si confessio obligatoria sine causa fieret in instrumento confessionato, uel guarentigiato, idem operaretur, ac si esset expressa causa, ita signanter no. Bald. in l. ficut, per illum tex. in 2. not. C. de repu. hare. & Bald. in 1. 2. in 4. colum. C. de excep. rei iud. Sed alibi idem Bald. tenet de directo contrarium, & forte melius in l. fi non sortem. §. 1. ff. de condi. de. Potes concordare ex quibuldam verbis Imo. in l. fi. in verfi. 3. limita. ff. quibus app. non licet.

b Adde, an confessio sine causa probet, Alex. consi. 4. & 13. lib. 1. Et quid veniat appellatione cautionis, vide Oldra. consil. 68. Et an confessi in reali præiudicet, per Francis. Areti. consi. 38. Et quid de confessione facta coram consilio sine causa, vide Alex. consi. alleg. & quid de iudiciali, Rom. consil. 54. Et an cōfessio sine causa iurata ualeat, p cū cōsi. 374. Io. de Ana. cōsi. 5.

Adde primo quæ dicatur confessio sine causa, dicas quod dicitur quando quis confitetur se debere 10. Titio, vel quod accepit decem a Titio, nec dicit ex qua causa, uide glo. nota. & Alexan. in l. cum de indebito. ff. de probatis. & vide eundem Alexan. in consi. 4. prima parte consil. & quare ista confessio sine causa non inducat donationem, ultra hic dicta per dom. Anto. & Abb. vide plene per Alex. in d.l. cum de indebito, §. sed hoc, ff. de probatis. & per eundm. in l. Publia, ff. deposit. & in præalleg. consil. 4. & in consil. 13. in prima parte, & in consi. 84. & quod confessio sine causa ipso iure non valeat, habetur etiam in ca. in presentia, de proba. nisi forsitan sit in testacio secundum Bald. in l. ficut, in 1. col. C. de repu. hæredita. Anto. Franc.

Est verum, si acceptetur per partem, alias confessio facta ad obligandum, etiam in iudicio, & eriam in præsentia partis non præiudicat, secus ut in confessione liberatoria. Ita tenet per multa Sali. post Richar. patrum. suum in l. 1. in 15. oppo. C. de confess. & idem in l. aubemus, C. de liberali cau. & tenet ibidem Alex. in consi. 376. incip. in superiori themate, & consulendo dom. Alex. in consi. 376. incip. in superiori themate, & 5. colum. & se. vbi plenius examinat, quam alibi, & in consil. 405. incip. litera causa appella. in 1. colum. in consil. 445. incip. in causa, & lite uertente. Ita ter prouidū mercatorem & capitulum, & not. aquia est de pane quærendo.

c Quod causa. Hoc etiam firmat Lud. Rom. in consi. 373. incip. in causa præsito, ante fi. Alexand. in consil. 4. incip. circa primum quæsitum, colum. penult. in 1. volum. & in consil. 83. incipien. in causa & lite, eod. volumi. Seb. Sap.

d Idem refert, & sequitur Ludo. Roma. in d.l. admonendi, in 31. col. vbi dicit se nouiter de hoc dare casum in d.l. instrumenta, cum glo. & tamen antea Spec. met. allegat. ut hic per istum. idem simpliciter tenet idem Ludo. Roma. in l. nuda ratio, in 1. col. ff. de dona. Idem pulchre tenet do. Matthei. in nota. 14. pro hoc dicit se allegare duas glo. 1. in l. 3. §. eiscem, in uersi. pecu. ff. de tellib. aliam in l. fi. C. de conue. fil. debi. li. 10. Et dicit in practica Bellē adhoc adduci exemplum quotidianum, si in præsentia duorum testium dixi, da mihi illos decem ducatos, quos debes, non expressa alia causa, & ipse respondisti in præsentia testium, est uerum quod debeo tibi dare decem ducatos, sed uolo, quod adhuc me expectes per unum mensem. Nam & tenetur debitum probaretur per unum testem, certe simul cum ista confessione deberet obtinere in causa. Si uero nihil probat de debito, sed solum probat per duos testes istam confessionem extraiudicialiter factā sine causa, & præsentia partis, certe cum faciat semiplenam probationem, debebit deferri iuramentum in supplementum probationis, quod no. quia quotidianum.

e Si constitui. Vide de hoc artic. late per Dec. in ca. cum olim. inf. ubi etiam Feli. sup. de offi. deleg. Seb. Sap.

f Si constitui procuratorem ad recipiendum mutuum, utrum dicatur interuenisse mandatum, si confessus est se recepisse mutuum? Et istam quæstionem per dom. Abb. in c. cum olim, il 1. de off. deleg. & de ista q. uide etiam Imo. & Fime per Rom. in l. prædia, in 4. colum. uersic. 3. si constituc, ff. de acq. poss. ubi concludit, quod non præiudicat domino, tāquam excellenti finaliter dati. Et ultra omnia hic allegata, alleg. etiam Barto. in l. si debitorem, & de noua. & format aliam q. de procuratore constituto ad recipiendum, & de cuniam mutuo, & non ad confitendum se recepisse, an præiudicet dominio, si cōfitetur se recepisse ex mutuo ciuili vel ficto, cum interuenerit numeratio, vbi refert Bar. in d.l. 2. §. fin. ff. si cert. pet. tenentem, ꝙ non, sed ipse tenet contra Bar. sequendo Ang. in d.l. si debitorem. vide etiam q. quam hic ponit do. Ant. & adde quod no. Ang. in l. a diuo Pio. §. sed si emptor, ff. de re iud. vbi determinat, quod talis procurator per suam confessionē non præiudicat, & ibi vide, quia examinat alia membra, siue quæstio. similes, videlicet, an, & quando cōfessio de receptione pecuniæ præiudicet domino. Num si procurator fisci confiteretur se recepisse pecuniam a debitoribus fisci, debitores liberantur. tex. est in l. omnes, in fi. C. de quadr. præscr. & idē dicit Bar. in l. fi procurator. §. fi. ff. de iure fil. Et de artic. hic posito, vide per Paul. de Cast. in d.l. 2. §. fina. ff. si cert. pet. Item ad hoc facit quod not. Bald. in l. 1. in 7. colum. C. de inoffi. donatio. vbi dicit, quod confessio de receptione, non probat ueram numerationem, quo ad præiudicium tertij, & vide quod no. Bart. in l. Lucius. §. tutelæ. ff. de admini. tuto. & vide Iacob. de Calderin l. certum. §. sed an & ipsos, ff. de confess. Item de quæstione hic posita, vide in terminis per Dom. post Petr. de Ancha. in c. generaliter. §. fina. de procu. lib. 6.

Adde, an confessio procuratoris de recepto nocear domino, dom. Paul. de Cast. consi. vlt. in primo impressis. Rom. consi. 94. Angel. consi. 244. Rapha. Cuma. consi. 24.

Circa istud de confessione de recepto facta per procuratorem an nocear domino, vide quæ habentur in l. in contractibus, in §. sed quoniam, in fi. C. de non nume. pecu. & uide Bald. in auth. ad hæc, C. quando mul. tuto. offic. ubi dicit, quod non nocet domino, nisi reuera receperit, & vide eundem post Bar. in auth. hoc ius porrectum, in 5. col. C. de sacrosan. eccl. & eundem Bal. in l. non abstulit, in 1. q. C. de nonatio. & uide Bar. in 1. 2. in §. fi. in vlt. colum. ff. si cert. pet. & vide do. Abb. in c. 1. in 10. col. vt lite pendēn. Et adde, quod confessio procuratoris constituti ad recipiendum non habet domino nocere. ad quod etiam vide Bar. in l. certum in §. sed an ipsos, ff. de confess. Et generaliter, an, & quando factum procuratoris nocear domino, vide quæ plene traduntur in l. 1. C. de procu. Et an, & quando confessio procuratoris nocear domino, vel non, vltra prædicta vide Oldra. in consi. 116. & Spec. in tit. de procu. §. ut autem, in ver. cæterum, & seq. & in titu. de confess. in §. nunc videndum, nunquid confessio procuratoris, & in §. postea, in ver. si vero fit per procuratorem. Et an nocear confessio procuratoris de pluri debito, vide Bal. in l. 1. in 1. col. C. de plus peti. Ant. Franc.

fidē faciendū, non obstat mihi ꝓfessio ꝓcuratoris de recepto, nisi solutio aliter probetur, quia fuit constitutus non ad confitendum, sed ad recipiendum. Idem sentit Bart. in d.l. 2. §. fin. ff. si cert. pet. vbi dicit, ꝙ si constitui procuratorem ad mutuum recipiendum, non obst. confessio procuratoris de recepto, quia constitutus fuit procurator ad recipiendum mutuum naturale, & tunc probatur mutuum ciuile, quæ no. Et vide quod in simili no. idem Bart. in l. a diuo Pio. §. sed si emptor, ff. de re iudi. & Fed. consi. 3. † Tertio principaliter ista glo. 4. quærit, quid si qs confiteatur se mihi obligatum in certa quantitate, intellige cā expressa, sed absente parte? Respondet, ꝙ talis confessio nō no cet ad instar stipulationis, & idem no. glo. in d.l. cum de indebito 10. in fi. Et no. singulariter hoc dictum glo. quod etiam de iure canonico, non nocet confessio absente parte facta. Io. And. dicit videndum quod no. glo. 1. q. 7. c. quoties, vbi glo. 4. in fi. dicit se credere iure canonico me teneri, si promitto tibi, me datum 10. Titio, argu. 21. q. 5. c. iuramenti, maxime vbi interuenit iuramentum, arg ff. de consti. pecu. l. 1. nec aliter Ioan. And. declarat animum suum. Sed do. Ant. aperte dicit se putare, quod de æquitate canonica valeret confessio absente parte facta, quia sola mens debet sufficere, quomodocunque de ea cō fiet. alleg. no. in d.c. quoties, quod maxime procedit, secūdum eum, quando transit in dispositionem, quæ fit ex aliqua causa simulante conscientiam, ff. de consti. pecu. l. Titius. Sed tu adverte latius. Nam præsupposito, quod glo. d.c. quoties, esset vera, non tamen facit contra hanc glo. quia illa glos. loquitur, qñ verba dispositiua proferūtur in tertium præsentem, vt quia dicit: Promitto tibi, ꝙ dabo Titio 10. quo casu oritur obligatio naturalis, ēt de iure ciuili: secus, quando verba proferuntur in absentem, vt quia dico: Promitto tali absenti 10. Tunc enim ēt naturalis obligatio non oritur, quia non est cui acquiratur: ita no. glo. & Doct. in l. stipulatio ista. §. fi qui is insulam. ff. de verbo. oblig. & in l. 1. ff. de pact. facit l. absenti, ff. de dona. & l. qui absentem. ff. de acquir. possess. & in c. si tibi absenti, cum ibi no. de præb. lib. 6. vnde in proposito, cum confessio sit simpliciter in fauorē absentis, a puto, ꝙ de iure canonico non possit absens se exhabendare, cum absente parte non videatur facta ex certa scientia: sed potius ex abrupto, & ex aliqua occasione, sæpe. n. ad se excusandum dicit quis se debitorem alicuius absentis, cui in veritate in nullo tenetur. Et pro hoc facit ille tex. sicut enim de iure ciuili non valet confessio sine causa, quia præsumitur error, sic ita video hoc sancitum de iure canonico. Item video, ꝙ in criminali non probat confessio extra iudicium facta, vt in c. ꝙ graue, de excess. præla. & quod ibi no. per Inno. in c. si clerici, de iud. Ita dicendum in confessione facta absente parte. non. n. præsumitur deliberatè prolata, & hoc voluit glo. in c. fin. de con
fess. & vide quod no. in glo. 1. in c. constitutis; de procura. Puto etiam, ꝙ de iure canonico non poterit quis stipulari alteri per equang. de vsu. lib. 6. vbi etiam in causa fauorabili (puta in causa restitutionis vsurarum) requiritur persona publica ad validitatem stipulationis pro absentib. puto tamen ꝙ si verba proferuntur in præsentem, vt quia promitto tibi, ꝙ dabo Titio absenti 10. ꝙ per viam denunciationis Euangelicæ potero compelli ad soluendum, & sic intelligo illam glo. nnnc nouissimè scribēdo. Sed Ɔ eum directè agi non poterit. non enim per istum, cui facta est promissio, quia sua non interest, & sine actione nemo experitur. l. si pupilli. §. videmus. ff. de nego. gest. & l. stipulatio ista. §. alteri, de verb. ob. nec per illum absentem, cum illi paliū quæri non potuit. d. §. alteri. & c. si tibi absenti. Nec obst. c. 1. de pact. quia loquitur de pacto facto cum illo, cuius interest pactū obseruari; merito directè potest agere de iure canonico. Sed in casu nostro pactum fuit initum cum illo, cuius non interest. Et hæc bene notabis, quia aliàs non discussa, & ad hoc puto reducenda ea, quæ scripsi sup. in proc. Greg. concludo ergo, ꝙ regulariter non valet confessio facta in absentia partis, & hoc tenetur ēt de iure ciuili, secundum communem opin. Nam Pet. tenuit contrarium, vt recitat Cyn. in d.l. generaliter. de quo vide
7 per Bart. in d.l. certum, §. si quis absente, ff. de confess. † Et idem
c Bar. dixit in d.l. admonendi, ff. de iureiu. ꝙ talis confessio facit semiplenam probationem: vnde cum vno teste plenè probat, alleg. c. fi. de suc. ab intest. quod tamen non probatur hic. No. tamen dictum suum, & vide aliquos casus, in quib. plenè probat absente parte, in d.c. fin. de confess. vbi dixi, & in c. 2. sup. co. titu,
8 † Oppo. contra tex. ꝙ licet sit causa in confessione expressa; nō tñ per hoc plene probat, vt patet in l. in Ɔctib. C. de non nume. pecu. & in l. fi. C. de don. cau. non nu. & in auth. siue a me. C. ad Velleia. Sol. dicit glo. 5. ꝙ fallit in istis trib. casib. Primo casu, in eo, qui fuit confessus recepisse mutuum. Nam ob. exceptio nō nume. pecu. intra biennium: post biennium autem non potest
d opponi. d.l. in contractib. Host. autem limitat. d Dicit enim ꝙ pōt opponi hæc exceptio, nisi ei fuerit renunciatum, & sic no. ꝙ valet talis renunciatio. Idem no. in l. si ex cautione. C. de non
c nume. pecu. per glo. sed Bar. e tenet ibi contrarium, nisi ex interuallo fiat renunciatio, quia qua fragilitate inducitur ad confitēdum, eadem inducitur ad renunciandum, quod placet. simile
9 no. in c. si diligenti, de fo. compe. † Secundo limitat, vt hæc exceptio tollatur biennio inter laicos, & forte inter clericos proprio nomine contrahentes: Secus dicit, vbi prælatus cōtraheret nomine ecclesiæ suæ, & proipsius ecclesiæ negotijs expediendis confitetur, se mutuum recepisse. Huic enim post biennium, & in perpetuum competit contra creditorem exceptio: nisi ipse probet in vtilitatem ecclesiæ pecuniam fuisse conuersam 10. q. 2. c. ea. n. §. hoc ius: de quo remittit ad c. fi. de solu. vbi idem firmat. Tu in hoc dic melius, ꝙ aut fumus in casu, in quo necesse est probare versum, & tunc procedat præcedens dictum Host. & hoc non ea ratione, quia l. in Ɔctibus, non habet locum in ecclesia, sed quia ecclesia est priuilegiata, vt non teneatur, nisi, probetur versum. Sed in casu, in quo non est necesse probari versum (quod quando sit plene no. in c. ꝙ quibusdam, de fideiuss. & in c. 1. de depos.) tunc dico, ꝙ ecclesia non auditur vltra biennium. Ratio, quia prædicta l. in Ɔctib. non inducit præscriptionē in odium debitoris: imo inducitur priuilegium in fauorem ipsius

ADDITIONES.

a In fauorem absentis. Vide Gemi. in §. de his. 3. q. 9. Bal. in c. innotuit, in 1. col. sup. de elect. Bal. in 1. rationes, C. de proba. & in l. illud, in 1. col. C. de sacrosan. eccl. & in l. generaliter, in 10. q. C. de non num. pecu. vbi uule, ꝙ ualeat confessio fauore animæ. Sebast. Sap.

b Canonico. Et cum Panor. tenet etiam Ioan. de Imo. hic, & idem firmat Dom. Alex. in consi. 321. incip. in causa Angel. Hebræorum, in 3. col.

c Semiplenam. Confessio extraiudicialis facta absente parte semiplenam probationem facit. Adde quod ista est communis sententia, a qua non esset in consulendo, uel iudicando recedendum, quamuis sit pulcher & subtilis passus. Et adde, quod istud tenet Bar. in l. admonendi, in 11. col. in ver. expressis, quæro vtrum duæ semiplenæ, &c. Idem tenet Bart. in consi. suo incip. facium fic se habet; Titius & Seius, &c. sequitur Ant. in c. fin. inf. de iureiur. & ibi Imo. Idem tenet in 3. col. sequitur expresse Lud. Rom. in consi. 373. inci. in casu proposito, visis allegationibus, circa fin. Pau. de Cast. in consi. 82. incip. de Bellanis; & in consi. 35. inci. visis actis. sensit Bal. in 1. 2. circa 8. col. C. de confess. qui Bal. limitat singulariter, nisi in tali confessione extraiudiciali, parte absente emanata, interuenisset iuramentum, quia cum iuramentū suppleat præsentiam partis, faceret quia tunc probaret plene. Ita in terminis singulariter in quit Bal. in rub. C. res inter alios acta. Et hoc idem uoluit Bar. in duobus locis in l. cum qus decedens. §. codicillis. ff. de leg. 3. refert sic & sequitur do. Iaf. de May. in d.l. admonendi, in 110. col. in ver. circa secūdum, quod visus est velle Bart.

Adde, an confessio extraiudicialis parte absente probationē iuducat Rom. consi. 206. & 211. Io. de Ana. consi. 88. Aret. consi. 60. & ibi quid de iure canonico. Fulg. consi. 197. Alex. consi. 45. 1. lib. & 24. 2. lib. & si fiat parte presente, an necesse sit, quod acceptet, per eundem consi. 29. 4. lib. Et an valeat quoad liberandum, per Bal. consi. 118. 2. lib.

d Limitat. Confessio facta ex causa mutui, non præiudicat vsque ad biennii, quia præsumitur facta spe futuræ numerationis; quod limita tertio vltra Panor. hic, nisi hæc confessio esset facta in ultima uoluntate, quia tunc non præsumitur spes numerationis, glo. est sing. in l. 1. C. de fal. causa adic. le. quā sequitur Bal. in extraug. de pa. Constan. in uer. vasalli, & l. generaliter, & l. fi. C. de non nume. pecu. & Bald. in c. literis, de præsump. in 2. col. & Aug. in consi. suo. in ver. in fin. Adde, an confessio facta ex causa mutui præiudicet post biennium, Ang. consi. 166. Fulg. consi. 133.

e Et cum Bar. tenent communiter Doct. secundum Ang. de Aret. inst. de lit. obl. in vlt. colum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipſius. Cum enim alias non audiatur ꝯ confeſſionem propriã vt hic, & in c.per tuas, de prob. illa lex inducit, vt intra biennĩ poſſit debitor opponere exceptionem, non num.pec.ita, quod onus probandi pecuniam numeratam incumbat ipſi creditori. Si ergo eccleſia vult vti priuilegio illius legis, oportet, ꝙ recipiat cum preſinitione temporis ibi præfixi, & hoc teneas; quod
a latius dico poſt Moder.in c.fi.de ſol. † Aduertẽdum tamen pro limitatione illius leg.ad multa. Primo caſu, vt dicit hic Hoſt. & bene, licet poſt biennium nõ admittatur exceptio non nume. pecu. poterit tñ de dolo & fraude creditoris excipi, ſ.ꝙ repetit pecuniam non numeratam, & poterit hoc probari per confeſſionem creditorum, vel ſaltem propoſita exceptione doli cũ aliquib. probabilibus coniecturis, onus probandi transfertur in creditorem, ſm eum, & hoc eſt dictum valde notabile, & mẽti commendandum. Et vide ad materiam quod no. in d.l. ſi ex
11 cautione, & in d.c.ſi. de ſol. † Secundo limita vltra alios hic, ꝙ tempus biennij eſt preſinitum, qñ confeſſio eſt in ſcriptis. Si autem ſine ſcriptura, poteſt tũc in perpetuum obijci exceptio pecuniæ non numeratæ. Hoc voluit glo.ſi. in l. ſi non ſinguli. C. ſi cert.pet. ſed Bar. in l. ſi ex cautione, prælleg. tenet non eſſe in hoc differentiam: alleg. glo. in Auth. rogati. C. de teſtib. Cyn. & Pet. in d.l. generaliter, ſequuntur glo. in d.l. ſi non ſinguli. Et idẽ Iac. Butr. in d.l. ſi non ſinguli, & Ang. de Peruſi. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff. de verb. ob. Nec obſt. glo. in auth. rogati, quia loquitur in creditore confitente, non autem in debitore. Hoc dictum puto æquius, facit tex. Inſti. de liter. oblig. in prin. & in l. in ℨctibus, prælleg. vbi ponderatur ſcriptura. Sed dictũ Bart. puto verius de ſubtilitate iuris. Mouetor hac rõne ex quo confeſſio emanauit cum debitis ſolemnitatibus, ei ſtandũ eſt, donec per ipſum confitentem probetur ℨrium, vt hic, & in d. l. cum de indebito. in fi. Exceptio verò non num. pecu. indulgetur intra biennium ex quadam æquitate, quia debitores anxietate conſequendi debitum, de facili conſitentur ante pecuniã numeratam. Vnde confitens viua voce, debet aut ſtare confeſſioni ſuæ, aut probare contrarium, aut capere indulgentiam legis cum ſua limitatione, ſicut ſup. dixi in eccleſia. Tertio limita exceptionem intra biennium competere, quando debitor fuit confeſſus duntaxat. Secus enim ſi notarius ſcripſiſſet debitorẽ pecuniam recepiſſe in ſui præſentia, & teſtium, qui a tunc ceſſat exceptio non num. pec. quod voluit hic Inn. & latius per Legiſtas in d.l. ſi ex cautione. Secundo principaliter fallit in ꝓfeſſio-
b ne dotis, b quia maritus celeritate conſequendi vxorem de facili confitetur dotem recepiſſe, quam in veritate nõ recepit. Sed de hac receptione dic melius, & plenius, vt legi. & not. in d.l. ſi. C. de do. ca. Tertio fallit in Authen. ſiue a me, C. ad Velleí. qñ ſ. mulier ꝓſentit alienationi rei ſibi aſſignatæ, ꝓpter nuptias. Non enim valet primus conſenſus; ſed oportet, vt ſecundo ꝓſentiat interuenientibus alijs, de quibus ibi, & plene no. in c. peruenit,
12 de emp. & vend. † Vltimo. iudicio meo poſſet attentari, ꝙ ſi qs
c bis ex interuallo cõfiteret pecuniam, vel dotem recepiſſe, e nõ poſſet amplius opponere exceptionem non num. pecu. vel dotis, niſi vellet in ſe aſſumere onus probãdi. Moueor per l. cum
d ſcimus, & quod ibi no. Bar. d C. de agri. & cenſi. lib. 11. vbi colligitur ſingularis theorica, ꝙ vbi non præiudicat confeſſio ex de
e fectu preſumptæ voluntatis, ſi fuerit geminata, e valet, quod bene notabis, & idem dicit Bart. in verbis enunciatiuis, & hæc faciunt ad multa.

ADDITIONES.

a Exceptio non num. pecu. Quando exceptio non numeratæ pecuniæ admittatur, ponit Iaſ. in l. qui pecuniam, ff. ſi cert. peta. Et inter alia dicit, quod de æquitate canonica ſemper poteſt opponi, quod etiam voluit Ang. in conſi. 156. inci. videtur prima fronte. vide etiam Alex. in conſi. 35. in 1. volu. & do. Fran. Cur. in conſi. 7. inci. videtur iterato, vbi ponit, quod non datur huiuſmodi exceptio, quando alius fideiuſſit. Seb. Sap.

b Confeſſio ſuper receptione dotis non præiudicat, de quo vide per do. Abb. in c. 1. in fi. de adul. & quod ibi latè notaui.
Adde, an confeſſio dotis receptæ præiudicet marito, Bal. conſi. 158. Rom. conſi. 445. & latius ponam loco alleg. in proxi. apo.

c Dotem recepiſſe. Vide do. Iaſ. in l. & ſi poſt tres, in 5. col. ff. ſi quis cauti. vbi ad hoc aliqua adducit. Et hoc dictum Abb. ſequitur Marſil. Bon. in 1. 1. col. 2. ver. ſed etiam pro plena doctrina, ff. de quæſt. Et adducit aliqua de effectu confeſſionis geminatæ.

d Adde glo. in uer. pœnitus, in prin. in §. 1. in l. in contractib. C. de non nu. pec. que eſt mihi ſing. contra tamen videtur facere tex. no. multũ in l. Aurelius. §. fi. ff. de lib. leg.

e Idem tenet ipſemet Abb. Panor. in repet. c. per tuas. de arb. in 9. colum. Paul. de Caſt. in l. publica. §. fin. ff. depo. Ludo. Rom. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. fina. ff. de iureiur. & in conſi. 290. inci. in caſu propoſitæ conſultationis, breuiter dicendum dom. Franc. in 3. col. & idem Lud. Roman. in 1. nuda, in 1. colum. ff. de dona. Iaſ. de Mayn. in l. admonendi, ff. de iureiur. in 108. colum. vbi pro hoc dicit bene facere l. 1. §. 1. in ver. & ſecundis confeſſionibus. C. de plus peti.

SVMMARIVM.

1 *Quinque, quæ requiruntur, ut unus notarius publicet inſtrumentum, de quo fuit rogatus alius notarius.*

2 *An ſemper ſit neceſſaria authoritas ordinarij in publicatione per alium notarium facienda.*

3 *An protocollum faciat per ſe probationem.*

4 *An inſtrumentum probet, ſi tempore rogationis protocollum non fuit lectum coram partibus.*

5 *Notarius quomodo publicabit rogationes mortui, ſi abbreuiatur. & ſunt ſcriptæ per dictionem, & cætera.*

6 *Forma ſubſcriptionis notarij, qui publicat rogationes alterius.*

7 *Qui poſſunt creare tabelliones.*

8 *Statutum, quod credatur inſtrumento priuati, non valet.*

9 *Notarius an poſſit conficere inſtrumentum extra territorium illius, qui ipſum conſtituit notarium.*

10 *Notarius an per alium poſſit conficere inſtrumentum.*

CAP. XV.

GVm P. Authoritate ordinarij, poteſt notarius, tabellionis mortui notas, ĩ publicam formã redigere. Primo factum, ex quo quæstio. Secundo deciſio, ibi. Ad petitionem. Caſus lit. P. tabellio præuentus morte quædam inſtrumenta non perfecit, quæ redacta erat in notam per eundem. quærebatur, quid deberet fieri de huiuſmodi in notam redactis? Reſpõdet Papa I. tabellioni, q̃ ad petitionem illorum, ad quos pertinet, authoritate iudicis ordinarij, poterit illa inſtrumenta in publicam formam redigere, per hoc perpetuo valitura, ac ſi a dicto P. completa fuiſſent. Ber. No. 1. ꝙ notarius appellatur tabellio, alias dicitur tabularius. C.
a de tab. l. generali, in rubro, & nigro, lib. x. Et de multiplici a no
1 mine notarij, no. in c. quoniam contra, de proba. † Secundo no. quinque, quæ requiruntur, vt vnus notarius publicet inſtrumẽtum, de quo fuit rogatus alius notarius, quæ hic colligit Ioan. And. per ordinem. Primo, vt hoc faciat ad petitionem eorum, quorum intereſt. Ad quos autem dicatur pertinere, ſeu intereſſe, dic, vt in d.l. ſi quis ex argentarijs. §. pertinere. ff. de eden. Secũdo vt hoc b faciat authoritate ordinarij. Hoſt. hic intelligit de ordinario adminiſtrationem habente. Idem dicit delegato a ſede Apoſtolica ad hoc ſpecialiter deputato, alleg. ſup. de teſti. c. Albericus. Sed ipſe Hoſt. aliter ſentit in ſum. eo. titu. §. in prin. & refert Spec. cod. tit. oſtendo, ver. fiebat. Ibi enim tractãs de publicatione inſtrumenti, dicit eam poſſe fieri coram defen ſore ciuitatis, vt in auth. de defen. ciui. §. ſed neque, colla. 1. & coram ordinario ẽt adminiſtrationem nõ habẽte, & coram delegato, ab ordinario habẽte adminiſtrationẽ. alle. c. pe. de in integ. reſti. & ſic dicit intelligendũ iſtud c. cũ P. & c. ſi. ℨ. eo. Sed Io. And. in add. in d. ver. fiebat, dicit ꝙ vbi hoc fieret de ꝓcordia partiũ, ꝙ cederet illud dictũ Hoſt. vt ſufficeret authoritas ordinarij adminiſtrationẽ nõ habẽtis, alias ſecus, cũ ſit neceſſaria citatio, vt dic. ſignificauit, de teſti. q̃ fieri nõ. põt p ordinariũ, adminiſtratio nẽ nõ hñtem. Et an in caſu nro ſit neceſſaria citatio, ℨ. dicẽ. T.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita tamen, ꝙ decisio contrahentium vix, aut nunquam supplea tur, super quo remittit ad not.c.2.de libe.obl. & hoc dicit verũ sine noua probatione. Idem per omnia vult Spec.in præallega. ver. Sed Io. And.in addi.d.ver.quid si abbreuiatura, recirat Nic. Mat. tenuisse, ꝙ idem notarius, qui rogationes scripsit, poterit abbreuiare scripta in protocollo extendere secũdum interpretationem iuris, vel consuetudinis, seu communis intellectus, sed alius notarius hoc non poterit, quia ignorat mentem alterius, nec habet potestatem interpretandi. Et ideo dicebat, ꝙ debet in publicatione ponere, Prout reperit in protocollo. Hoc non placet ibi Ioan. And. quia nimis rigorosum, ideo tenet ꝙ sup. dictum est; consuluit tñ pro tuitione, vt in dubijs fiat decia ratio per notarium iudicis authoritate, secũdum prædicta. vbi autem non potest dari certus, & tutus intellectus, notarius ponet, Prout stat in protocollo, quia nec ipse, nec iudex scit intentionem mortui, secundum Spec.ibi. Nunquid autem hæredes poterunt conueniri, si notarius ita confuse & defectuose rogationem scripsit, ꝙ publicari non possit? Recitat ibi Ioan. And. quendam Doctorem disputando determinasse, ꝙ poterũt cõuenire ad interesse, facit l.illicitas, §. sicut. ff. de offic. præt. & vide ibi plenius. Tractauit etiam ille Doctor, an possit iste notarius supplere ea, quæ ille omisit in protocollo, & determinauit ꝙ si omisit aliqua de substantialibus, de quibus in Auth. vt prę. no. Impe. ꝙ cum tunc scriptura sit nulla, non potprit supplere: secus si circa alium defectũ omisit; de quo vide quod no. Bart. in l. si librarius, ff. de re iu. & Ioan. And. super data lib. 6. & hoc
6 no. † Quæritur qualiter subscribet se iste notarius, qui publicat rogationes alterius. Host. ponit hanc formam. Ego talis tabellio, supradictum instrumẽtum de verbo ad verbum suscepi de nota talis tabellionis mortui, qui ipsum manu propria, quã bene noui, scripserat, & hoc de mandato talis iudicis, quoad substantiam nullo detracto, addito, vel mutato, vel transportato,
7 & in publicam formam redigi, & meum signum apposui. † Vl-
a timo hic quæritur, quis possit tabelliones creare. a Inno. hic instat ponendo varias opin ipse autem in hoc finaliter resident, vt solus Principes hoc possit, s. Papa, vel Imperator, nisi aliquis habeat priuilegium a principe concessum, vel consuetudine, arg. l. 1. C. de emancipa. lib. & in c. cum dilectus, de cõsue. Quod sic probat, certum est, ꝙ officium tabellionis, est contra ius, quia chartæ animalis mortui creditur sine alio adminiculo. Sed ℈ ius naturale, vel nouum vel vetus testamentum, nulli venire propria authoritate licet. Sicut dicimus, in dispensatione, quæ est contra ius, de tempo. ordi. d.c. dilectus, sicut nec licet restituere infamem; nec legitimare illegitimos, vel arrogare, nisi Principi, & paucis aliis, quib. est specialiter concessum, vt no. infra qui fi. sint legi. c. per venerabilem, & ff. de posth. l. 1. §. de qua, ff. de adop. l. 1. & 2. no. infra de re iud. c. cum te. Sunt enim hæc quasi contra naturam, & miraculosa de infame facere bonę famæ. de illegitimo legitimum, & hominem sui iuris subijcere alteri Fatetur tamen Inno. ꝙ si aliquis habet de consuetudine, ꝙ possit facere tabelliones, ꝙ hæc consuetudo seruanda est, credit etiam, ꝙ Reges habentes supremum imperium, possent tabelliones creare. Alijs autem, qui sunt subditi Ecclesiæ, vel Im-
g perio, hoc non licet, secũdum eum. † Nec etiam pacto nudo b
b potest quis se ligare, ꝙ credatur instrumento alicuius priuatæ personæ, nec etiam statutum ab alijs, q̃ a prædictis conditum, valet, quia non licet contra ius naturale, & leges publicas statuere. Quare autem valeat consuetudo, & non statutum? Respondet Inno. quia ad hoc, vt valeat consuetudo, oportet vt interueniat consensus principis tacitus, vel expressus. Quod autẽ princeps approbat, ipse facere videtur l. 1. §. omnia. C. de veter. iur. enucl. Secus autem est in statuto, hoc voluit in effectu Inn. Sed certe hæc vltima ratio nõ est bona, quia valet consuetudo, quanquam ignorante principe inducta, vt no. glos. 4. distin. c. in istis. §. leges Host. autem reddit aliam rationem. Dicit enim ꝙ in consuetudine concurrit consensus plurium, scilicet vniuersitatis & populi, qui possunt ordinariam iurisdictionem dare, quod est maius. Ergo multo fortius possunt concedere hoc officium, quod est minus, arg. infra de decim. c. ex parte, el 3. Statutum autem inferioris a Pr ncipe, cũ solus sit, tantam authoritatem non habet, & ex hoc arguit, ꝙ sicut vniuersitas potest facere ordinarium iudicem, sic & is, qui vniuersitatem regit, de ipsius consensu tabellionem facere, quod omnino credit verũ esse, nec est ℈ ius tabellionem facere, secundum eum, imo est secundum iura, quæ volunt, ꝙ instrumento tabellionis credatur, & in hoc instat Host. & cum eo Ioan. And. transire videtur hic, & Spe. de instru. edi §. restat, ver. sed quis potest tabelliones facere, vbi plene inuenies de materia in seq. ver. Conclude tu clarius & latius materiam, ꝙ de Imperatore & Papa & alijs princi
c pibus non recognoscentibus superiorem, c saltem de facto, & ciuitatibus exercentibus iura principis, non est dubium, quin possint tabelliones constituere, & alia iura principis exercere, vt legitimare, & restituere famæ, & similia, vt voluit hic Inno. & Bar. in l. infamem, ff. de publ. iudi. videtur tex. in c. super qui-
busdam. §. 1. infra de verb. sign. facit c. per venerabilem, qui fil. sint legit. Idem dic in ciusdatib. & alijs magistratibus, seu dominis iurisdictionem habentibus respectu iurisdictionis eorum, arg. c. cum dilectus, supra eo. & in Authen. de defen. ciui. §. ex prouinciali, & hæc vult Bar. in l. omnes populi, ff. de iusti. & iur. & l. 1. de offic. procon. & l. non enim, ff. de adopt. Bald. in l. cunctos populos, C. de summa Trin & Spec. vbi supra, qui plus sen
d tit, s. ꝙ prælati in eorum iurisdictione, seu in spiritualib. pertinẽ tibus ad eos, possunt tabelliones creare. Facit c. quoniam contra, de prob. & in c. Abbate sane, & quod ibi no. de re iud. lib. 6. Sed dubium est, an vbique locorum possint prædicti instrumẽ ta publica conficere? & hæc est subtilior quæstio. † Concludo, d
d ꝙ creatus a Papa potest exercere officium in terris subiectis Papæ, & in spectantibus ad suam iurisdictionem. Et idem in creato ab Imperatore respectu suæ iurisdictionis, & territorij, sicut dixi in Papa, arg. in c. si duobus, de appella. Creatus autem a Papa nõ potest in terris Imperij, nec creatus ab Imperatore in terris Ecclesiæ, nisi per viam approbationis, seu de consensu partium. Nam potestas a principe cõcessa potest exerceri extra territorium in his, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, & potestatis, vt l. 2. ff. de offic. procon. & c. nouit, & quod ibi no. de offic. lega. alias secus, quia extra territorium concedentis censetur priuata persona. l. 3. ff. de offic. præsid. facit d. c. si duobus. Instrumentum tamen confectum intra territorium constituentis facit fidem, etiam extra territorium, quia fides iam orta est in loco constituentis. Et idem est in creato ab inferiori a Principe, ar
e Bal. & Spec. vbi supra. Si vero tabellio fuit constitutus ab alio, e q̃ a principe, tunc aut instrumentum fuit scriptum intra territorium constituentis, & facit fidem ibi, & extra, etiam si ab extraneis fuit rogatus, quia inspicimus locum, vbi instrumenti scriptum fuit d. l. 1. & quod no. in d. l. omnes populi. Aut extra territorium, & tunc aut inter extraneos, & sunt opin. Sed communis est opin. ꝙ non facit fidem, vt sentiunt prædicti Doct. in loco præal. & videtur rex. in c. Romana. §. nec, de foro comp. lib. 6. & ibi hoc aperte tenet Ioan. And. post Per. de Anc. Aut inter subditos constituentis, & idem videtur communiter prædicti Doct. sentire, excepto Bal. Mouentur, quia iurisdictio etiam voluntaria ab alio concessa, q̃ a principe non potest extra territorium concedentis exerceri, d. l. 2. de offic. procon. cum ibi no. & in d. §. nec. Bald. in d. l. cunctos populos, tenet contrarium. Mouetur, quia tabellio non exercet iurisdictionem, sed habet officium quoddã sine iurisdictione, sed tale officium nõ astringitur territorio, arg. in l. quæro, ff. de solu. Sed in ℈rium facit indicio meo, quia officium tale, non extenditur extra territorii constituentis. Dicitur enim notarius seruus publicus, in c. de vsur. lib. 6. sed constitutus ab alio, quam a Principe, non potest dici publicus extra territorium constituentis, arg. in d. l. 2. ff. de offic. præs. Et satis in hoc posset stari consuetudini, vt dicit Spe. in d. ver. scias, quod tabel ionatus, arg. c. cum dilectus, sup. eod. tit. Et circa hanc materiã vide not. in d. ca. per venerabilẽ, & in
e sicut te, inf. ne cle. vel mona. vbi tractatur, vtrũ constitutus in
e palibus possit conficere instrm in spiritualibus. † Vnum quotidianum nolo hic omittere, qđ ponit Spec. in d. §. restat, ver. qđ
f de hoc, qđ faciunt quotidie tabelliones. Nã cuiantes labores, a & quandoque forte nescienres, faciunt formam instri per aliquem contrahentium ordinari, & ipsi postea scribunt, & in publicam formam redigunt, nunqd possim? Dicit quod sic, vt 12. q. 2. c. cum redemptor, ibi. Scribendam dictauimus, &c. Ipse tñ notarius postea per se diligenter considerabit singula verba, & quod ei videbitur, emendabit, melius tamen est, si id per se fa-
g erat, cum ad hoc teneatur, secundum eum, & hęc no.

ADDITIO.

1 Cuiantes labores. Vide Alex. in consi. 152. incip. videtur prima consideratio nis dicendum, col. 3. in princ. in 2. vol. vbi dicit, quod cauti notarii ponitur, an 6. originalis, nota breuiarii mei. Tunc enim talis clausula habet vim subscriptionis, vide eund. Alex. in consi. 41. incip. viso tenore, 11. vol. vbi ponit, an notarius debeat scribere manu propria. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 Quid sit exemplatio, quid publicatio, quid insinuatio.
2 Exemplatio instrumenti, coram quo iudice possit fieri.
3 Vicarius Episcopi habet ordinariam iurisdictionem.
4 Vitia visibilia instrumentorum, impediunt exemplationem, inuisibilia non.
5 Vnus notarius sufficit, quod exemplet, & non requiruntur plures.
6 Exempla solemniter scripta, eandem habent fidem, quam habent originalia.
7 Partes cum authoritate iudicis possunt facere, quod vna scriptura priuata exempletur.
8 Consensus partium, quod scriptura priuata exempletur sine iudice, præiudicat ea ratione pacti, vel confessionis.
9 Exemplatio præiudicat præsentibus, vel contumaciter absentibus.
10 Coram quo iudice petenda est exemplatio.
11 An, & quando testamentum faciat fidem sine publicatione.

CAP. XVI.

SI instrumenta. Instrm exemplatum per tabellionem authoritate ordinarij, eandem vim hẽt cum originali. Primo ponitur qõ. Sẽdo solutio, ibi, Coram. Materiam huius c. plene expediui. in c. Albericus. & aliquid tetigi. in c. significauit, de testi. ideo hic lentè transibo. Casus liter. Aliqua instra pp vetustatem, vel aliam iustam cãm quasi consumpta sunt, petuntur exẽplari, quæritur quid fieri debeat: Rñdet Papa, quod præsentetur coram ordinario, vel coram delegato spãliter ad hoc deputato, ille postmodum inspiciat diligenter illa instra, & si in nulla parte sui vitiata sint, ꝓcipiat illa exemplari per publicam personam, & habebunt eandem authoritatem cum originalib. B. No. 1. ꝙ omnis scriptura faciens ad instructionem alicuius cauꝛæ, põt peti exemplari. Hoc colligitur hic in ver. instra, quod est verbum generale comprehendens oẽm scripturam facientem ad instructionẽ eauꝛæ, vt in l. 1. ff. de fide instr. facit c. peruenit. il sup. de test. cog. Et generaliter fm Inn. & Host. omnia, de quib. non hꝛ sufficiens documentum, & timetur probandi facultas, pñt peti exemplari & publicari, ne pereat probandi commoditas, ẽt si sint dicta testium, vt in d.c. significauit, & c. Albericus, de testi. & dixi plene, & plenius in d.c Albericus, facit l. curent. ff. de testi. & l. in l. Aqui. ff. ad l. Aqui. No. 2. ibi, Vel aliam iustam cãm, quod omnis cã iusta sufficit ad petendam hanc exemplationem & publicationem, & põt dici iusta cã omnis, per quã timetur verisimiliter, ne pereat probandi facultas, hoc probat verbũ antecedens, ibi, Propter vetustatem, iuncta illa dictione, Vel aliam. Nam dictio, Alius, facit positionem eiusdem qualitatis cum præcedentib. vt no. in c. fedes, de resc. & ponit Hostiliqua quotidiana exempla vltra glo. Pone enim qđ originalia sunt transferenda ex cã ad locum remotum, & timetur de perditione in via, vel consumptione. ex hac enim cã poterit peti, vt exemplentur. Vel forte originalia sunt scripta in papyro, de confir. vti. vel inuti. c. cum dilecta, uel sunt cõia inter hæredes, uel socios, quorum quilibet eget vno. l. quę sunt, ff. fam. erc. & de fide instr. l. fi. Nec debet iudex hoc negare, fm Host. ẽt si constet ipsum sit, ut in auth. de defen. ciui. §. sed neque. coll. 3. Et ex hoc, & ex tex. infero, quod cessante iusta cã, iusta denegatur exemplatio. Nam posset esse aliis perniciosa, cum forte originalia sint corrupta, & sic uitiuma non poterit amplius detegi, cum non sit amplius necesse originalia producere, ut in fi. tex. colligitur. † No. 1. ibi, Exemplari, quod instra, alias publica, ꝓprie pium fñ ẽt debet esse publicum, alias non faceret fidem, ut in c. 1. sup. co. Vnde dicit hic Inn. quod proprie loquendo, authentica & publica exemplantur, quod no. ut habes rectum modũ loquendi. Et dic, quod insinuatio proprie differt a prædictis. Fit enim quando iure disponente, actus geritur, & describitur actis publicis, coram iudice. Pone exemplum in donatione excedente trecentos, uel quingentos aureos, iuxta l. sancimus,

& l. si quis pro redemptione, C. de don. Et de hac insinuatione
2 vide plene per Bart. in l. Modestinus. ff. de dona. † No. h c, quod exemplatio debet fieri corã ordinario iudice, seu ipsius authoritate, vel coram delegato, ab eo specialiter deputato Et ex verbo, specialiter, infertur secundum Io. And. quod delegatus deputatus ad causam, non prestat authoritatem huic exemplationi, etiam si instrumentum faciat ad causam illam, sed oporteꝛ, vt specialiter ad hoc deputetur, quod not. Ex hoc etiam voluerunt inferre Goff. Vinc. & Host. quod per generalem vicarium Episcopi, hoc non poterat expediri, quod falsum est, secundum Io. And. & bene, quia vicarius Episcopi habet ordinariã, vt no. in c. fua, de offic. vica. & in c. perlectis. 25. dist. & in c. licet, de offic. vic. lib. 6. Sed posset dubitari de officiali foraneo, qui habet delegatam, vt no. in clem. 2. de rescr. Habet tamen eam ad vniuersitatem causarum, ex quo in aliquibus æquiparatur ordinario, vt no. glo. in c. cum causam, de appel. Sed puto per istũ tex. quod sua potestas ad iustum casum non extendatur, facit quod dicam in d. c. cum causam. An autem oporteat ordinarium habere administrationem. Host. hic, quod sic, & idem dixi sup. c. proxi. in casu illius, c. sed tu in hoc die, vt ibi dixi. No. officium iudicis adiri super hac exemplatione. Debet enim priuilegia, vel instrumenta coram eo præsentata, diligenter inspicere, & si in nulla parte vitiosa reperit, mãdare per publicam personam exemplari. non ergo sufficit eius simplex authoritas. Et ex hoc infero ℈ practicam hodiernam. nam tabellio, qui transcribit, at testatur, quod ipse diligenter inspexit & nullum vitium reperit, &c. quod est officium iudicis, & non tabellionis, vt colligit hic in tex. Et ideo deberet dicere, quod iudex diligenter inspexit, & nullo vitio reperto, mandauit sibi, vt exemplaret. Nec est damnosum. imo est vtile, si notarius vult ẽt attestari de suo sensu, quod sibi etiam videbatur omni vitio carere, sicut in simili dixi post Innoc. in c. quoniam contra, de proba. cum iudex deprehendit testem variare. Et hoc no. quia communiter in hoc erratur ex defectu non ponderandi diligẽter verba tex. An autem iudex debeat partem, cuius interesse posset, facere citari, Innocen. quod sic. Tu vide, quod latius circa hoc dixi in d. c. Al
3 bericus. † No. ibi Nulla sui parte &c. quod vitia instrumenti, si qua sunt, impediunt publicationem, seu insinuationem. Non enim debent insinuari, nisi prius decernatur, causa cognita super illis, arg. in c. cum dilecta, de ꝓbr. vti. Dic tamen secundum Host. & Io. And. quod aut vitia sunt visibilia, vt cãcellaturæ, rasuræ, & similia, & impediunt hãc exemplationem, ꝙ intellige, vt supra dixi, scilicet nisi prius tollat illa suspicio per testes, vel alio modo legitimo. Aut vitia sunt inuisibilia, vt quod instrumentum fuit cõfectum ab excommunicato, vel seruo, & similia, & non impediunt: audiretur tamen contradicens, & scribetur contradictio, & reseruaretur disputatio ad aliud tempus, in auth. de testi. §. si vero. de test. c. significauit, & de priuile. c. ex parte. Quæ iura clare hoc non probant: dictum tamen placet. Et potest esse diuersitatis ratio inter primum casum, & secũdũ. nam, si in primo casu fieret statim exẽplatio, nõ subesset postea remediũ impugnãdi, cũ nõ sit opus ꝓducere amplius originalia, i quib. dũtaxat vitia insunt. Sed in sẽdo casu nullũ subest periculũ, cũ vitiũ sit extrinsecũ, ꝙ ꝓbari põt sine ꝓductione originalium, & ideo põt distingui p alia verba, inter vitia extrinseca,
4 & intrinseca. † No. ibi, Per publicã ꝑsonam, ꝙ ad hunc actũ exẽplationis, sufficit vnus tabellio cũ authoritate iudicis. Et ꝓ hũc tex. sing. in hoc loquentem reprobat Io. And. in addi. Spec. eo. tit. §. ostenso, ver. sed nunquid; opinionem quorundam, qui tenuerunt requiri quatuor, seu tres tabelliones, quod falsum est, vt hic vides, licet hoc sit commendandum ad maiorem cautelam, maxime quando sit in partis absentia, iuxta ea, quæ dixi, in d. c. Albericus. nam, vt dicit hic no. Inno. quando aliqua instru-
a mẽta sunt in casu perditionis a propter vetustatem, vel aliquã aliam consimilem causam, & ideo est periculum imminens quod hi, quorum interest, & g absentes sunt, ꝓmode vocari, & expectari nequeant, statim possunt trãscribi, & publice exẽplari, saluo tñ secũdum Hostien. iure absentium, ut ita possint obij cere in hanc secundam scripturam, sicut & in primam poterant, arg. vt lit. non contest. c. quoniam. 1. respon. & in d. c. cum dilecta, de confir. vti. Ego tamen hoc casu dicerem, ꝙ aduenięte illo, cuius interest, deberet sibi intimatio de hoc fieri, arg. in d. c. quoniam. Et eo postulante, deberet exhiberi originale propter vitia intrinseca, & inuisibilia, alias non esset sibi cõsultum
5 ꝓ ℈. dicta. † No. vltimo ex fine literæ effectũ huius exẽplationis.

Nam

ADDITIONES.

a Quis possit creare tabelliones. de hoc vide consil. Oldra. consi. 75. & si priceps. idest Imperator concessit alicui priuilegium, vt possit creare tabelliones per totum orbem; postea quædam cõmunitas fecit statutum, quod inulius possit ibi conficere instrumentum, nisi fit creatus tabellio de consentia cõitatis, an per hoc ꝓiudicetur priuilegio prius concesso, vide per Alban. 1. par. statu. q. 72. Item, an spurius possit creari tabellio, & si fuerit creatus, an credatur eius instrumentis, vide Ang. consi. 274.

Quis possit creare notarios, vide Spec. in tit. de fide instru. in §. restat, in ver. sed quis potest, vbi dicit, quod potest a Principe creari, & etiam a quoque habente potestatem a Papa, vel Imperatore per ea, quæ habentur in l. 1. C. de emanc. libe. & vide quæ habentur in c. accedens, de concessi. prab. & per Bar. in l. Barbarius, ff. de offi. præto. & in l. 1. ff. de offi. proc. & vide Alex. in l. 1. in §. fi. ff. de uerb. obliga. Et adde, ꝙ tales sic creari possunt conficere instrumenta vbique, de quo per Bal. in l. 1. in 6. q. C. de testi. & vide per eundem Bald. in tracta. de tabel. in 1. quæstio. vbi plenè tractat istam materiam, & vide etiam Ang. in Auth. de tabel. in §. 1. & adde quod notarius a nullo creari non potest, quamuis possit aliquem adhibere ad scribendum acta in defectum notarij, ut per Bal. in rub. C. de fi. instru. in 1. colum. & per Lanfr. per illum tex. in c. quoniam contra, de prob. & vide per Bar. in l. nec ea, § eorum, ff. de adop. Ant. Fran.

b Nudo. Vide late per Aym. in tract. de antiq. tem. par. 1. fol. 31. nu. 25. cum plurib. seq. & Cottam in uer. pactum quod. Iacob. Anel.

c Non recognoscentib. superiorem. Adde uidendum eundem consi. 104.

d Hanc q. vide latissime examinatam per Boer. in dec. 42. per totum.

e Vtrum creatus tabellio ab inferiore a Principe possit conficere instrumenti extra locum uoi est creatus, de hoc vide per dom. de Ror. decis. 279. secundum ordinem meum nouũ. & per do. in d. c. Romana. §. fin. hic alleg. & per Bal. in l. 1. ff. de offi. procon. & pulchrè per Bal. in l. cunctos populos, in pulchar. uer. nunc quæro circa hic alleg.

Adde Pau. de Cast. consi. 221. in 2. impressis.

Dicas circa hoc, an notarius conficiens instrumentum extra territorium creatus, quod si est creatus a Papa, uel Imp. qui sunt domini totius orbis, ac in c. cuncta per mundum. 9. q. 3. & in l. de precario, ff. ad l. Rhod. vel ab habentibus potestatem ab eis, possit ubique conficere instrumenta, secus autem si esset creatus a populo, uel ciuitate, quia tunc non posset conficere instrumentum extra territorium creantis, per ea, quæ habentur in l. 2. ff. de offic. procon. Et habetur per Ioan. de Lig. in tract. de senten. excom. in 6. char. in uer. 2. dicebam, & faciunt ea, quæ plene habentur in l. fina. de iust. omn. iud. Sebast. Sapia.

ADDITIO.

a Vbicunque imminet instans periculum perditionis instrumentorũ, possunt exemplari instrumenta parte non citata, quod perpetuo tenet menti, & pro hoc facit, quod no. Do. post Host. & Io. And. in c. pro humani. §. fi. in antepen. col. de ho. lib. 6. Et adde, ꝙ illud dictum Innoc. alleg. pro sing. & sequitur Ang. in auth. si quis in aliquo. C. de eden.

Adde Fran. Aret. consi. 36.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Nam talia exempla solẽniter sumpta habẽt eandẽ authoritatem cũ originalib. Ex quo infero, ꝙ nõ est opus post exemplationẽ solẽniter factã, ꝓducere ipsa originalia, intelligit tñ Inno.
b & bene, ꝙ totus tenor b debet trãscribi. Aliàs assertio notarij di centis se vidisse instrm, esset potius testimoniũ reddere, q̃ vetusta exemplare, de quo remittit ad no. in c. Abbate, de verb. sign. & vide ibi, ꝙ no. in gl. ex hoc, & super ea, & quod dixi post Inn. in c. qm̃ ɔ, de ꝓba. Et per hæc no. cum pinguedine collecta, habes quasi expeditam materiam huius c. & glo. declaratas. †Sed vltra eas quæro breuissime de aliquib. Primò, quid si tam pars,
c quam omnes, quorũ interest, ꝓsentiant, qđ tabellio ⟨aliquã priuatam scripturã publicet, ita quod tali scripturæ adhibeatur fides, acsi a principio per manũ publicam fuisset ꝓfecta, nunquid talis scriptura faciat fidẽ perpetuam inter illas personas, inter quas saltem fuit quentum? Host. & Ioã. And. dicunt, quod ex vi pacti, is, q̃ consensit, poterit per talem scripturam cõuinci, si tñ pactum sic formatum fuerit, ꝙ ad hoc extendatur. l. iurisgẽtiũ. §. prætor ait. ff. de pact. & in l. si quenerit. ff. de pact. C. de tempo, app. l. fi. facit quod legit. & no. in c. 1. & 2. de pact. nõ tñ possunt partes facere, quod talis scriptura censeatur publica, nisi autho ritas iudicis interueniat, vt hic. Nam priuatorum ꝓsensus priua tam scripturam non põt facere publicam, sicut nec priuata per sona facit publicam, nec iurisdictionem alicui ꝓferre, vt in c. significasti, & ꝙ ibi no. de fo. cõpe. quod nõ. Idem sentit Inno. di cẽs, ꝙ si partes exẽplationi ꝓsentiãt sine iudice, nõ valet, vt hic licet partium cõsensus sufficeret sine iudice ad faciẽdũ instrm
7 de ɔctu, vel super cõfessione de ɔctu iam facto. †Et no. hoc vltimum de confessione, valet enim, & præiudicat talis exẽplatio sine iudice inter consentientes ratione pacti, & cõfessionis, & vide ad materiam Spec. in d. §. ostenso, & Bar. in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. & quod dixi in c. Alber. de test.
8 †Secundo quæritur, quib. præiudicat hæc exemplatio, iudicis authoritate facta. Dicit hic Inno ꝙ quantuncunque authenticum sit instrumentum, non præiudicat alijs, nisi præsentib. vel contumaciter absentibus, & contra illud potest dici secũdum tenorem. l. fi. C. de fide instrum. vbi dicitur, quod nõ sufficit instrumẽtum exhiberi in iudicio, nisi & ei fides imponatur, quin etiã denuo illud exhiberi teneatur, & hæc no. Ex hoc dicto not. ego infero, quod licet instrumentum sit exemplatũ iudicis authoritate, nihilominus ille, qui exemplationi nõ consensit, nec fuit præsens, volens postea dicere ɔ originale, potest petere, vt illud exhibeatur, & teneatur pars exhibere, nisi iuret se non habere facultatem exhibendi sine sua malitia, iuxta. l. fi. C. eo. tit. Et idem puto dicendum in eo, qui fuit præsens exemplationi, dummodo expresse originale non approbauerit, ex quo iurat, ꝙ malitiose non petit originale exhiberi, arg. d. l. fi. & sentit in
9 simili Bar. in l. 2. 1. respon. in fi. ff. quemad. test. ape. †Tertio que ritur coram quo iudice peti debet hæc exẽplatio. Dicit hic Ioã.
d And. quod coram ecclesiastico d in ecclesiasticis, in ciuilib. vero coram in ciuili iudice. Et sic potest intelligi secundum eum, C. de epis. & cler. l. repetita. C. de testa. l. consultra. & hoc est satis rationi consonum, vt ille iudex adeatur, corã quo quæstio principaliter moueri possit, arg. eorum, quæ dixi in c. si quis contra clericum, in princi. de fo. compe. In contrarium tamen facit, ꝙ non, apud ecclesiasticum, sed apud secularem, scilicet magistrũ census, hæc publicatio fieri debeat, C. de test. l. 2. & l. consulta dualia. vbi tex. dicit ꝙ opprobrium est clericis, si ad disceptationem forensium, volunt esse periti. Ioan. And. dicit hæc iura, & similia intelligenda sm prædictam distinctionem. Vel secũdo, secundum eum posset dici, leges illas loqui de religiosis simplicibus, ar. de syndi. c. vno de post. c. 2. Vel secundum Host. corriguntur leges per id, quod hic dicitur, & ɔ. de testib. c. cum esses. Item sm eum, nec illæ leges, nec aliæ adstringunt clericos, nisi veniant in fauorem, iuxta no. in c. fina. de solu. Ego non credo, quod aliquo modo leges illæ sint correctæ, cum disponant super substantia laicorum, & vt quietem præbeant clericis. Quare dico, ꝙ aut quærit de publicatione solẽnis testamẽti, vt quia testm est clausum, & sigillatũ, & petit nũc aperiri, & publicari, iuxta ea, q̃ habentur, quemad. testa. ape. ff. & C. & dico, qđ talis publicatio est fienda corã iudice seculari, ex quo testator fuit secularis, & ignoratur materia ibidem cõtenta, & sic loquunt iura ciuilia. Aut publicũ instrm petit exẽplari sm materiã huius decre. & serua prædictã distinctionẽ. Et scias, ꝙ Inno. hic multũ insistat circa hanc materiã publicationis testamẽti, quæ non est tranenda ad materiã exemplationis, de qua hic. Et inter cætera scias in summa, ꝙ materia publicationis testamenti, ꝓcedit, qñ testm est conditum cũ solemnitate, seu in scriptis, sed scriptura est priuata, iuxta materiã. l. hac ꝓsultissima, C. de test. Si autẽ tabellio scripsit, & septẽ testes signauerũt, & dixit testator, ꝙ sine scriptis nuncupatiuè testari volebat: tale testm facit omnimodam fidẽ. C. qui testa. fac. possl. l. hac ꝓsultissima, nec est necessaria publicatio, sm Host. licet vtilis sit ad cautelã, ga testamentũ amitti posset, C. de testa. publi. Et maxime hoc procedit secũdũ cano. arg. c. cum esses. de rest. facit l. in exercendis. d. e fide instr.

Ex quo dic, ꝙ ex quo hodie cõiter testa mẽta fiũt nuncupatiuè per tabellionẽ, non est necessaria alia publicatio, sed instrm tabellionis facit plenam fidem. Idem voluit Bar. in l. 2. in princ. ff. quemad. testa. aper. & sentit ibi gl. & scias, ꝙ duo articuli essent in materia examinandi. Primus qualiter debeat fieri publicatio testamẽti, & de hoc hic per Inno. in prin. & Bart. in l. 1. §. fina. ff.
10 quemad. rest. aper. †Secundus, an, & qñ testm faciat fidem sine publicatione, & iste expeditur plenius, in d. l. 1. per Bar. & aligd ponitur per eum in l. 1. C. de test. & in l. fi. C. de fideicom. Cõclusio est, ꝙ etiam si testm fiat in scriptis, ex quo tabellio illud scripsit, facit fidẽ sine alia publicatione. Sed aliqui ɔ. Sed primũ tenet glo. in d. l. 2. & Bart. in l. 1. C. de test. Idem si testamentũ fuit scriptum manu priuata, & signatum & subscriptũ a testib. sed testator corã tabellione, ꝓfessus fuit illud esse testamentũ suũ, quia scriptura tabellionis, sine alio adminiculo facit fidẽ, in c. cũ P. sup. eo. & in l. exercendis, C. eo. & hoc tenet Bar. in d. l. 2. ꝙ no. Qñque & tertio testamentũ est ꝓfectũ manu priuata, & cõ
c signatũ, & scriptũ a testib. & nõ facit fidẽ, nisi soleniter a periat & publicetur coram iudice. Nam iudex mitter ad testes, vel testes ad se vocabit, si commodè vocari pñt, vt cognoscant sua si gilla, & subscriptiones. hoc facto iudex facit redigi in scriptis, vocatis prius, quorum interest, in publicam formam. Idem puto dicendum, quando testator sine qualiber scriptura testm fecit in præsentia testium, nam poterit peti vt dicta testium recipiantur, & sic testamentum publicetur, & reducatur in publicã formam, iuxta c. significauit, & c. Albericus. sup. de test. Idem dico, si ipse notarius super hoc scripserit manu propria, & in præsentia testium legit, & dixit illam esse suam vltimam voluntatẽ, & sic de sim. & aduerte, quia his casibus, in quibus testamentum ex se sine publicatione non facit fidem, si vnus de testibus necessarijs moriturante publicationẽ, corruit totum testamentum, arg. in l. si vnus, C. de resta. no. in d. l. 2.

ADDITIONES.

a Adde, quod licet exemplatum authoritate iudicis æquipolleat originali instrumento scripto manu publici notarij de contractu rogati; & habeat executionem paratam, non habebit tamen locum in exemplato authoritate iudicis, quando non est scriptum manu notarij de contractu rogati, glos. est no. quam ibi ad hoc ponderat Bar. in l. probatorias. in ver. authenticis. C. de diuersis offi. lib. 12. ad hoc faciũt quæ no. post Do. Abb. in c. in his, de verb. sign. Adde Rom. consi. 203. & 205. Ant. Franc.

Quomodo fiat exẽplatio alicuius instrumenti, vel alicuius scripturæ, & ad quẽ finẽ fiat, & ad cuius instantiam, vide per Spec. in tit. de instru. edi. in §. 7. in prin. & in ver. ubi autẽ, & seq. & in §. 4. Et adde, quod illa proprie dicuntur exempla, seu exemplaria, quæ per aliam manum, quam per eũ, q̃ erat rogatus de instrumento, trãscribuntur ex originali, quoniam si esset per eandem manum notarij rogati facta, dicerentur originalia, de quo in auth. de tabel. in §. fi. & in l. vnum ex familia, ff. de leg. 1. & per Bart. in l. Sempronius. ff. de leg. 2. & vide Bal. in l. in bonæ fidei, in 4. col. C. de reb. cred. vbi dicit, quod exemplum scriptum per notariũ bonæ famæ sine authoritate iudicis, facit semiplenam probationem, de qua materia plene traditur in authen. si quis in aliquo documento. C. de eden. hic alleg. Ant. Fran.

b Totius tenor. Vide And. Sic. in c. cum in iure, col. 23. sup. de offic. dele. Car. in consi. 34. incip. cum inter religiosos. Pau. de Cast. in consi. 91. incip. super eo, quod quæritur. Old. in consi. 323. incip. circa primum. Alc. in consi. 11. incip. videretur, in 2. col. in 2. volu. Seb. Sap.

c Quod tabellio. vide Ang. in §. & hæc insuper, in auth. vt sponsi. Iac. Mod. post Bart. in auth. si quis in aliquo, C. de eden. Fel. in c. Alb. col. 2. sup. de test. vbi tenet post Car. ibi, quod etiam consensus partiũ tacitus posset facere, quod scriptura non authentica probet. Sebast. Sap.

d Vtrum publicatio, seu insinuatio instrumentorum, seu testamentorũ, possit fieri coram iudice ecclesiastico, & circa hoc vide no. q. quam plenè dispotat Bal. in l. testa. C. de test. & Pet. de Anch. in repe. regu. ea, quæ in 16. q. 3. capitali, lib. 6. Adde Fran. Are. in consi. sup. alleg. 36.

Circa hoc, quod hic dicitur de insinuatione instrumẽti, dicas, quod illa non põt fieri coram iudice incompetente secundum Bar. in l. consulta dualia, C. de test. Et quis dicatur iudex competens insinuationis, vide Io. And. in addi. Spec. in tit. de instr. edi. in §. porro, in ver. donatio, & in tit. de iurisdom. iu. in ver. notandum, ubi dicit, quod iudex loci contractus insinuandi, est iudex competens, de quo plenè per Alex. in l. Modestinus, ff. de dona. & per eundem post Bal. in l. testamenta omnia, hic alle. vbi etiam dicit, quod insinuatio debet fieri, coram iudice laico per statutum deputato, & ibi citandus, esset clericus, uel forẽsis. Et adde, quod insinuatio possit fieri coram iudice extra suum territorium existente. arg. l. emancipati, ff. de adoptiæ iurisdictionis, possunt fieri in quocunque loco, etiam in domo propria, quod uoluit Old. consi. suo 232. & Alex. in d. l. Modestinus, imo potest etiã fieri in ecclesia, cum non requiratur aliquis strepitus iudiciarius, vt in c. de cet, de immu. eccle. lib. 6. & potest etiam fieri coram iudice delegato, secundum Bal. in c. 1. in 3. col. de succes. feu.

e No. tamen diligenter in prædictis, quod quando exemplatio testamenti vel publicatio esset de antiquo, omnia præsumerentur solemniter acta, & pro aquitatem, etiam quod est fortius si notarius in tali testamẽto nõ enunciaret, vel attesteratur solẽnitates in exemplando, vel in publicando a iure requisitas, interuenisse, nec tunc posset opponi, ꝙ publicatio testamenti nõ fuerit solemniter facta. Et hoc pp longinquitatem tẽporis, propter quam esset impossibilis, aut valde difficilis, ꝓbatio, ita colligit ex not. per Cano. in d. c. Alberic. de test. & ita in specie consuluit egregiè D. Fran. de Are. in testamento cuiusdam Car. quod erat de antiquo, in consi. 306. incip. casus talis est, præsupponitur in facto, in 2. dubio prin. Sicut in simili dicimus in sententia, ꝙ præsumitur ꝓ sententia, quæ fuit lata de antiquo, & si solẽnitates nõ sunt in sententia enunciatæ, secundum do. Car. do. And. & alios, in c. quoniã, de prob. habetur in c. cum inter, de re iudi. Quando aũt dicatur exẽplatio instrumenti antiqui, item & quando sententia dicatur de antiquo, vide multum subtiliter, eleganter, & egregiè per do. Fran. de Are. in consi. 3. incipit. casus talis est, præsupponitur in facto, in 2. col. per totum.

Ad hoc, an ex antiquitate actus præsumatur solemnitates interuenisse, di eas, quod antiquitas facit omnia præsumi soleniter acta, nisi ex inspectione scripturæ appareret contrarium, pro quo vide pulchrum consi. D. Paul. de Cast. 48. & tenementi, quod sententia dicitur antiqua vltra biennium, vt no. Host. & Doct. in c. cum inter. de re iudi. Et adde, quod in alia materia factum dr antiquum post centum annos, ut uoluit Archi. in c. si plures. 16. q. 7. & habetur per Io. And. in c. 1. de iure patro. lib. 6. & vide Alex. qui pro ra ad hoc adducit in consi. 54. in 4. parte consi. & plenè per Ioã. de Imo. in l. sciendum. ff. de verb. obl. Et quod dicatur uiuum nouum, & uetus, vide quæ no. in Luinum, ff. si cert. pet. & in luetus. ff. de uino trit. & oleo legã. & vide Bar. in l. cum quid. ff. si cert. pet. Ant. Fran.

De præsumptionibus. Rubrica.

Quia præsumptiones qñque plenè ꝓbant, vt violentæ, quãdoque semiplenã, ꝓbationẽ faciunt, quandoque alias præsumptiones adiuuãt, vt patet ɔ. in ꝓcessu tit. ideo post tractatũ de ꝓbationib. de testi. & de fi. instr. merito author annectit hãc rubricam, in qua tractat de quadã specie ꝓbationis. Et vide ad materiã, ꝙ dixi in c. tertio loco, ɔ. de proba. & no. gl. in c. ferrũ 50. dist.

SVMMARIVM.

1 *Existens in uno territorio, si percutit sagitta existentem in alio territorio, potest, utroque loco conueniri.*
2 *Mandans in uno loco, ut fiat delictum in alio loco, debet conueniri, ubi delictum fuit commissum.*
3 *In malefactis semper præsumitur malus animus, quę præsumptio per aliam tollitur.*
4 *Qui proponit in aliquo festo carmen famosum ratione ludi, non excusatur a pena.*

CAP. I.

SIcut noxius. Ludus noxius inducit præsumptionem fraudis, vel sic. In dubio in delictis præsumitur dolus. Vel tertio, & melius. Sicut manifestè nocẽs, est pœnæ obnoxius, ita & occultus, licet postea dicat se iocosè fecisse. h. d. Casus liter. Sicut ille, qui mittit lanceam, & sagittas, vt aliquem interficiat, noxius est, ita ille, qui fraudulenter nocet amico suo, & postea dicat se iocosè fecisse. Bern. Et aduerte, quia verba tex. nõ sunt Papæ, sed Salomonis in parabolis, vt pareat in suprascriptione, & habetur originaliter in parabolis, in c. 26. sed quia tex. est hic canonizatus, facit fidem, & inducit necessitatem, sicut si editus fuisset a Papa, ga omnia nostra facimus, quibus authoritatem nostram impartimur. l. 1. §. omnia, C. de vet. iur enucle. & in c. si Apostolicæ, de præb. lib. 6. & patet, sup. in proœ. huius compilationis, & vide gl. 1. q. 1. c. in primis. in verb. lex. An autem citra canonizationem, dicta Salamonis sint approbara ab Eccl. sia, cum sint incorporata in Biblia; dic, vt d. gl. no. in c. 1. 16. dist. & idem tenet Hieron. in præfatione super lib. Prouerbiorum, & vĩ concludere, ꝙ sint apocrypha, quod est no. & tum ob hoc, tum quia Salomõ non habuit potestatem condendi canones. Pone casum litera lem, referendo consultationem ad Papam authorem huius cõpilationis, & idem debes obseruare in omnibus capitulis, quotum authores non habebant potestatem legis condendæ, & di cas sic. Quidã accessit ad Greg. 9. quærens ab eo: Pater sancte, quidam intrauit domum cuiusdam, qui reputabatur amicus suus, & clãdestinè quædam iocalia subtraxit, & recluſit sub mãtello suo: cum autem dominus domus hoc detexisset, ille ad ex cusationem suam dixit, quod iocosè fecisset. vellem scire, an ex confessione sua ille sit absoluendus. Dom. Papa respondet, ꝙ huius qõnis solutio ex dictis Salomonis in parabolis colligitur euidenter, qui inter cætera dicit, quod sicut noxius, idest nocens est is, qui manifestè nititur nocere, licet forte non fuerit secutus effectus; ita is, qui nocet occultè, licet in deprehensionis actu dicat, quod iocose fecit. q. d. quod sibi non est credendũ, ex quo actus in se est nocinus, Nunc primo no. ꝙ habẽs animũ nocẽdi, a si pueniat ad actũ exteriorem, tenet, licet effectus nõ fuerit subsecutus, nec per eũ defecerit. Hoc patet in eo, qui mittit lanceam, vel sagittam in mortem alicuius, q ex hoc solo iudicatur nocens, licet mors non fuerit subsecuta, & hoc clarius probatur in l. is, qui cum telo, C. de sica. & in l. si qs nõ dicã rape re, C. de epis. & cler. Et an ex inchoatione debeat puniri, ac si delictum, perfecisset, no. in legib. præall. dixi in c. 1. de eo, ꝙ mittit. ꝓt. †No. ex hoc, & ex tex. arg. opt. & quasi expressum pro decisione qõnis, quam ponit Io. And. in reg. in obscuris, de regu. iur. li. 6. in Merc. ea ꝙ si existens in vno territorio, b percutit sagittam, vel lapidem, quia ex hoc dr nocens, vt hic, & vbi delictum consumauit, & de hoc vltimo nõ est dubiũ,

de fo. ppe. c fi. Est ergo locus præuentioni inter iudices vtriusq;
2 loci, de quo vide latius in loco præall. † Et facit hoc ad qõnem de mandante delictum fieri in certo loco, nunquid subsecuto delicto per mandatarium, possit mandator conueniri tam in
d loco, d vbi mandauit, quam in loco, vbi delictum fuit subsecutum? vide tex. bon. in cle. pastoralis, ver. nec non, de re iud. qui optime facit in arg. iuncta gl. ꝙ nõ, in loco mandati, sed vbi delictum fuit ꝓmissum, conueniri põt rõne delicti, & vide latius per Bar. in l. si vt ꝓponitur, ff. de fideiuss. & in l. non solũ. §. si mãdaro. ff. de iniur. vbi idem videtur concludere, quia rei turpis nullum sit mandatum, & dic plenius, vt ibi ꝓ eum no. ꝙ credo
3 aliquid dixisse in c. fi. de fo. comp. † No. ꝙ in malefactis e præsu-
e mitur prima fronte malus animus, & dolus, facit l. 1. C. de sica. Hinc dicit Inno. ꝙ malum & damnum illa tum, semper præsumitur factum malo animo, nisi probetur ɔrium, vel prævaleat alia præsumptio, ff. ad l. Aquil. item si obstetrix. §. fi. & l. seq. & l. item Mela. 1. respon. & 7. de regu. iur. c. 2. Et no. hoc vltimũ, vt ɔria præsumptio tollat præsumptionem fraudis. Quod intelli ge in præsumptione vehementiori, inf. eo. c. literas. Idem quod Innoc. tenet hic Host. dicens, quod hæc præsumptio, quãdoq; in aliquibus ex variis circunstantijs tollitur, vt patet. 22. q. 2. c. quod ait, & c. ne quis, de consc. dist. 4. c. solet. Bonus ergo iudex arbitrabitur, prima tamen facie est præsumptio ɔ delinquentẽ, seu rem illicitam facientem, vt satis innuit hic tex. & voluit hic glo. fi. Sed ex varijs præsumptionib. quas probauit reus, poterit hæc præsumptio purgari. Idem sentit gl. pen. Instit. de obli. quæ ex delict. nascun. §. placuit, & plenius Bar. in l. inter omnes. §. recte. ff. de fur. vbi dicit, qđ si cõrectans rem alienam, allegat ꝙ credebat dñm consentire, sibi non credit, imo ꝓsumptio est ɔ eum tanq̃ ɔ furem, nisi ex alijs coniecturis sua allegatio corroboretur, quia in dubio dominus non ꝓsumitur consentire, vt in l. qui vas. §. vetare, ff. de fur. & in l. cum de indebito, de prob. facit c. super hoc, de renun. & vide quod dixi in c. cum dilecti, de accu. & sic intellige, quod no. in c. dudum, de elec. in glos. in
4 ver. furtũ. † Vltimo scias, ꝙ text. iste adducitur per Host. & alios contra illos, qui in aliquo festo faciunt cõtra aliquem carmen famosum, seu ignominiosum, vt propter occasionem ludi nõ excusentur a pœna, C. de famo. li. vna, & 5. q. 1. c. 1. 2. & 3. & facit 6. q. 1. c. ex merito, & c. deteriores, & ponit hic Abb. versum pro intellectu literæ: Si videor, ludo, alias sacco cũcta recludo.

ADDITIONES.

a Animum nocendi. Vide Alex. & Ias. in l. 1. §. hæc verba, ff. quod quisq. iur. circa fin. & Felyn. in tract. quando conatus puniatur, quem reassumit fere totum hic. Seb. Sap.

b Quæstionis. Ad istas quæstiones, & similes uide Hippo. in l. fina. in vlt. char. ff. de iur. omn. iud. Iacob. Anel.

c In vno territorio. De hac quæstione uide Gemin. in c. 1. §. fi. col. 3. de stat. mona. in 6. præall. in l. si quis nõ dicam rapere. col. 5. C. de epis. & cle. & in l. 2. C. ubi de cri. agi opor. Seb. Sap.

d Tam in loco. Tu uide, inf. per illum, alle. Bar. in l. non solum. §. si mandato. ff. de iniu. Bal. in l. 1. C. de ser. fug. & in l. fin. C. si a non compe. iudi. Pe. de Su. in l. hæres absens. §. pen. ff. de iud. Bar. in l. si annua, de annu. leg. Bald. in l. non ideo. C. de ac. Ang. Are. in tract. malefi. in uer. mandatorem, & in uer. existẽs Florentiæ, Ant. de But. in c. fi. de foro comp. & Gem. in c. fi. & ibi Cel. in apostil. ad ipsum circa fi. de homi. lib. 6. Zachar.

e In malefactis. Nota tamen, quod si malefactum potest aliquo modo excusari, præsumitur factum eo casu, quo licet, vt eleganter tradit Bart. in l. nõ solum, §. sed ut probari, ff. de oper. no. nunc. ubi per Alex. plura ad propositũ. Vide etiam latè per Dec. in ca. in præsentia, in 12. not. supra de probat. per Fel. in c. auditis, col. 2. 1. uer. obstat tertio, inf. de præscri. & in c. nonnulli, §. fiunt & alij, col. 6. sup. de rescrip. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Exemplis Principum recte iudicare possumus.*
2 *Confessio facta ratione tormentorum, uel renunciatio facta ratione pietatis, uel uerecundiæ, non præiudicat.*
3 *Iudex potest procedere ad diffinitiuam ex præsumptione uiolenta, non probata, nec allegata.*
4 *Quando præsumptio oritur ex facto illius, de cuius fauore agitur, debet allegari,*
5 *Sententia ualet per præsumptiones uiolentas sine probationibus, & de præsumptione facti iudex quod constet in actis.*
6 *Iudex an possit ex præsumptionibus infligere penam corporalem, uel pecuniariam, & quando agitur ciuiliter, uel criminaliter.*
7 *Si duę mulieres contendentes de filio decedant, an utrique, uel neutri, uel cui succedere debeat iste filius.*

CAP. II.

AFferte. Ex violenta præsumptione fert diffinitiua, & est casus no. Diuiditur. nam prima pars ponit factum, ex quo. Secunda diffinit, ibi, Respodit. Et aduerte, quod hæc dispositio, vel decisio non fuit originaliter Papę, sed Salomonis, & habentur hæc verba. 3. Reg. in c. 3. vnde hic in suprascriptione dr idem, & hẽt respectum ad capitulũ 3. proxi. Et pone casum literalẽ vt ibi dixi, vel specialius sic. Quidã proposuit corã Rom. Pontifice, an iudex valeat sniam diffinitiuã proferre ex sola ꝓsumptione vrgẽtissima? Rñdet Papa, ꝙ sic. ad quod ꝓbãdũ inducit authoritatẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

& exemplum Salomonis, qui ex ſola præſumptione iudicauit inter illas mulieres meretrices contendentes de filio. & vide latius hanc hiſtoriam in Biblia in loco præall. Caſus literal. Cum duæ mulieres eſſent ſimul in vna domo, & vtraque haberet filium paruulum infantem, contingit, quod alter filius mortuus eſt, & illa, cuius mortuus erat filius, accepit filium viuum alterius, & filium ipſius mortuum poſuit latenter ad latus illius, cuius erat filius viuus. poſtea illæ duæ mulieres cœperunt contendere inter ſe, illa, cuius filius erat viuus, petebat filium ſuum ab alia. Illa autem reſpondit, filius tuus mortuus eſt, meus autem viuit. Alia reſpondebat econuerſo. acceſſerunt ad Regem Salomonem, & cœperunt contendere coram Rege. Cum illa, cuius filius erat viuus, non poſſet probare, dixit Rex: Afferte mihi gladium. Allato gladio, ait; Diuidite infantem viuum, & date dimidiam partẽ vni, & dimidiã partẽ alteri. Illa, cuius filius erat viuus, dixit: Domine date illi infante viuũ, & non occidatur. Ecõtra illa alia dicebat; Nec mihi, nec tibi ſit, ſed diuidatur. Tunc ait Rex: Date, ſcilicet ei, quæ nolebat eum diuidi, infantem viuum, hæc eſt mater eius, & ita Rex ad hanc præſumptionem tulit ſententiam rectam. B.† No. quod exemplis Principũ approbatis rectè iudicare poſſumus. a & ſic limita l. nemo. C. de ſent. quæ dicit legibus, non exemplis iudicandum. vide ad hoc gl. no. in c. fi. 20. diſt. Et ex hoc, & ex tex. no. quod exemplis veteris Teſtamenti licitè iudicamus, maximè ſi ſint diuina, vt in c. qualiter, & quando. 2. de accu. 2. q. 1. c. Deus omnipotens. No. q licitum eſt iudici cauſa veritatis explorandæ, aliquid ſimulare, & fingere ſe aliquid facturum, quod in veritate facere non intendit, ſicut fecit hic Salomon in prin. ad hoc bo. tex. cum glo. 23. q. 2. c. dominus. & facit iſte tex. pro iudicibus, qui ad terrorẽ incutiendum duci faciunt reum ad locum tormenti, licet non habeant animum torquendi, ſed cauſa veritatis inueſtigandæ No. arg. quod in dubio poteſt iudex rem deductam in controuerſiam diuidere inter litigantes, & facit ad ea, quæ dixi in c. liquet, de probat. Sed hoc procederet, vbi res commodè poſſet diuidi, & probationes hinc inde eſſent omnino pares quod poteſt de facili contingere in interdicto, V ti poſſidetis, cum ambo pariter probant poſſeſſionem. Sed in caſu noſtro nõ potuiſſet de iure hoc fieri: tum quia res, ſcilicet puer, erat indiuiſibilis, tum quia probationes non erant per omnia pares, imo alterra mulier, quæ ſubtraxerat filium alterius, erat in poſſeſſione, & alia nil probabat. Sed Salomon illa verba dixit tentatiuè. vnde iudex non debet eſſe facilis ad diuiſionem, ſicut faciunt ruſtici, & contra illam ſententiam ruſticorum, vide quod leg. & no. in l. Neſennius. ff. de neg. geſt. No. quod ex dilectione, & pietate præſumitur pro paternitate, vel filiatione. Et ex non pietate in filios, præſumitur contra paternitatem: nam, vt dixit lex, nullus affectus vincit paternum. l. fin. C. de cu. fur. Et alibi dicitur, quod parentes quandoq; magis terrentur in filijs, quam in ſe ipſis. l. iſti quidem, ff. de neg. geſt. No. quod licet vera mater dixerit. Date illi, &c. tamen hæc confeſſio, ſeu litis renunciatio, ſibi non præiudicauit.† Ex quo ſentit Vinc. q ſicut confeſſio cauſa tormentorum facta non præiudicat, niſi detur poſtea perſeuerantia, l. i. ff. de quæſtio. ita confeſſio, ſeu renũciatio facta cauſa pietatis. Sed dic, q ſatis hæc mulier cruciabatur ex timore filij, d. l. iſti quidem. & melius facit, q no. in c. ex literis de diuor. vbi hŕ, q confeſſio facta calore iracundiæ nõ præiudicat.† No. vlt. & tene ſemper mẽti, iudicem poſſe procedere ad diffinitiuam ex præſumptione violenta, etiam ſi præſumptio non probetur, nec allegetur per partes. Sufficit. n. q iudex ex varijs circunſtantijs iudicio intellectus illam præſumptionem percipiat, quanquam pars credat ob probationis defectum in cauſa ſuccumbere.† Ex prædictis, & ex tex. poſſunt multa elici, primo moueri poſſe iudicem ad ſententiam ex cauſa non allegata, vel cogitata per partes. Intellige prædicta, quando præſumptio elicitur aliunde, quam ex facto ipſius, de cuius fauore agitur. ſi aũt præſumptio eliceretur ex facto partis, non deberet iudex ex ſe moueri, niſi allegaretur per partem. Sic intelligo ſing. tex. & quod ibi no. Barto. in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Imperator ver. inceſtum, ff. de adul. Et poteſt eſſe ratio, quia cum præſumptio oriatur ex facto partis, ſi non allegatur, præſumitur non vera. Nam præſumptio iuris tollitur per aliam præſumptionem, vt no. in c. requiſiſti, de teſta. in gl. in verſ. præſumitur. quæ ratio ceſſat, quando præſumptio oritur aliunde, & pro hoc vide in ſimili tex. ſecundum inteſſ. Inno. in c. Ray. §. fi. de teſta. vbi iudex fuit motus ex iure non allegato per partem. vnde ſi iudex vidit in iudicio ius competere alteri parti, licet per partem non allegetur, poteſt ſupplere, dummodo decernat deducta in iudicio, quia illa ſunt ſibi nota, vt notoria, quo caſu iudex ſupplet, l. i. & quod ibi no. C. qui, & aduer. quos facit c. cum dilectus, de cõſue. quę no.† Secundo, quod valet ſententia lata ſine probationibus ſufficit. n. q ſubſint præſumptiones violentę, etſi in actis non probatæ. Et pro hoc dico multum limitari gl. in c. Eccleſię S. Marię, de conſti. 2. q. 1. in ſumma, & Inno. in c. tua, propè fi. de coha. cler. & muli. vbi cõiter no. ſententiam non valere ſine probationibus. Debent. n. omnia reſtringi, qñ nihil agitatum eſt in cã, quia tunc præſumitur lata animo non inſtructo, ad hoc, c. cũ ex Iris, de in integ. reſt. 2. q. 1. c. nos in quenquam. Secus autem, ſi aliquid in cauſa eſt agitatũ, licet nullę probationes fuerint factę ex quibus poterat iudex moueri ex aliquibus præſumptionibus, quas ipſe ſolus elicuit iudicio intellectus, vt bene probatur hic, vnde imputandum eſt non appellanti, & ſic intellige no. per Bar. in l. prolatam, C. de ſen. Ad prędicta faciunt no. per Inno. in c. qñ ꝫ de proba. & c. cauſam, de reiud. & qđ ibi no. & in c. præſentia, in prin. de rẽ. & 4. q. 3. c. ſi teſtes. ĩ qb. iurib. dr̃, q ſi iudex ad vnã ſpecię pbõnis nõ applicat mẽtẽ ſuã, ſed ex ꝓfeſſionibus, depoſitionib. allegationibus, & alijs, q̃ in eius p̃ſentia ponũt, informat aĩ ſui motũ, tũc tãta eſt iudicialis authoritas, vt ſp. q ipſo p̃ſumi debeat, donec ꝫ ipſum aliquid legitimè cõprobet, vt dicit text. in d. c. in præſentia, & c. cauſam. Sed ad vnũ aduerte, ne circa prędicta decipiaris. ſi. n. p̃ſumptio violenta mouet ad ſniam, pterẽdã, facias ſcribi illã in actis, alias ſi appellaretur, & ex actis ſnia nõ iuſtificaretur, licet tu iuſtè fueris motus, iudex tñ ad quem, cui de hoc non ꝓſtat, iuſtè retractaret ſniam, iuxta no. per Inno. in c. qſn̄ contra, de proba. & per doct. in c. in præſentia.† Inducitur præterea iſte tex. per Innocen. & Hoſt. inf. eo. c. quia verifimi le, & Abba. hic, quod quãdo diffinitiua b fertur ex præſumptione violenta. debet iudex multum temperare ſententiam, & maximè ne condemnet, niſi raro, & modicè ad pœnam, nec pecuniariam, nec corporalem, vt colligitur hic ex ſententia Salomonis. licet. n. ex præſumptione adiudicaret vni mulieri filiũ, non iſi voluit aliam condemnare ad mortem, ad quam iuſtiſſimè erat condemnanda, ſi legitimè fuiſſet probatum ꝫ eã, quod filium alterius ſurripuiſſet, ſm Inno. ibi, quod bene no. do. Ant. dicit hic poſſe dici, q̃ non agebatur ad pœnam, ſed pro reſtitutione filij ciuiliter. Dic tu, q̃ aut agitur ciuiliter, & regulariter non infligitur pœna, ſiue procedatur ad ſniam ex præſumptionibus, ſiue ex alijs legitimis probationib. vt in c. 2. de ord. cog, & in c. 1. de exce. & l. Lucius. ff. de his, qui no. inf. Aut agitur criminaliter, & conſtat de delicto ex præſumptionib. duntaxat, & tunc aduerte ad validitatem præſumptionis. Si. n. ſunt vrgẽtiſſimæ, tunc põt infligi pœna ordinaria quantuncũque maxima, vt probat in l. ſciant cuncti. C. de proba. canonizata. 2. q. 8. c. ſciãt, & in l. iudicia. C. de rei ven. Pone exemplũ ex his, q̃ dixi in c. tertio loco, de pb. vbi plenius dixi. Aut p̃ſumptiones nõ ſunt vrgẽtiſſimæ, tũ ſunt in tñ violentæ, q̃ põt ferri ſnia ciuiliter, & tunc hẽt locum iſte tex. & in ſumma ſm earum validitatem põt iudex exaſperare ſniam mulctando, vel aliã pœnã infligendo, ad hoc tex. in c. lras, ꝫ. eo. & in c. cõſtitutis, il 1. ſup. de teſti. & qđ ibi dixi. Et de his p̃ſumptionib. vide, q̃ no. gl. ꝫ. eo. c. q̃to, & q̃ ibi dicã.† Gl. oẽs ſunt claræ, & iõ nõ indigent recitatione, excepta gl. ſi. q in fi. ſui quærit, Pone, a q̃ iſtæ mulieres ꝓtendentes de filio, deceſſiſſent lite pẽdente, an vtrique vel neutri, vel cui debebat ſuccedere iſte filius, ex quo vtraq; dicebat eũ eſſe filium? Gl. 1. arguit, q̃ vtrique, arg. ff. de re. du. l. q duos vbi dr̃, q ſi hñs duos impuberes ſubſtituit Titiũ illi, q ſupremus moriet, & ambo ſimul in naui moriũtur; Titius vtriuſq; eſt hæres. In ꝫrium addu cit, quod neutri ſuccedat, ff. de re. dub. l. ſi fuerit, vbi vr̃, quod ſi legat illi ex cognatis, qui primo aliquid fecerit, & ſimul duo faciũt, vel ei, q eſt maior ætate, & duo ſunt pares ætate, vel Sẽpronio amico, & duo ſunt æquè amici, vel ex plurib. ſeruis ciuldẽ nominis vni libertas relinqtur, neutri debetur. Itẽ ſicut ꝓfeſſio non nocet, qñ ponit aliquid impoſſibile, ſm naturam, vt in l. ꝓfeſſionib. ff. de interro. act. ita in caſu nr̃o non eſt iſte audiẽdus volẽs ſuccedere vtriq;, cũ ſit impoſſibile ſm naturã, q̃ habuerit duas matres. Tertio, ꝑpẽ finẽ obſcure ſoluit, ſed mẽs eius vr̃, q̃ debet ſuccedere illi, quę erat in poſſeſſione filiationis, & fuit opi. V in. Sed Lau. hoc expreſsè tenuit per rõnẽ poſitã in ſi glo. Goff. dicebat, qđ ſi puer vtranq; hr̃ditatem poſſidet, hẽt exceptionẽ ꝓpetentem, quis ꝓponat ꝫrium, ff. de excep. l. nemo. niſi probetur, q̃ alterius filius fuerit. Si aũt alius poſſideat vtrãq;, ſi puer vtrãque petit, repellit ſeipſum tanq̃ proponẽs ꝫria. In diuerſis autẽ inſtantijs ꝫ diuerſos auditur, licet proponat ꝫria. C. de inoffic. teſta. l. contra maiores, & poſſibile eſt eum vincere, quamuis iniuſtè ageret, dũmodo non ſit, qui ꝫ id, quod intẽdit, aliquid proponere valeat, C. de tranſact. l. vbi pactũ. Hoſt. dicit, q̃ magis placet ſibi dicta opin. Lau. cum prius animas, demum linguas fieri eruditas oporteat, vt in proœ. ff. §. antepen. in fin. Barth. Brix. in quæſt. quæ incipit, cum duæ &c. dixit eum ſuccedere ei, quæ in poſſeſſione filiationis erat. Si aũt neutra poſſidebat, & vult alteri ſuccedere, oportet q̃ probet ſe illius filiũ. Ioã. And. nihil hic eligit inter has varietates, ſed dicit, q̃ volens dilatare materiam, videat qõnem Iac. de Belui. quam poſuit ſup l. 1. C. quorum bo. in qua quærit de prole, de qua ꝑbabiliter dubitatur, an fuerit primi, vel ſecũdi mariti, & ibi in fine inuenies quod no. Doct. ff. de adi. lega. l. 3. §. ſi duob. Do. Ant. dicit ſe putare, quod ſi vna ſola eſt in poſſeſſione, illius hæreditatem obtinebit, quoad alteram dicendũ, vt in ſequenti membro. Si autẽ neutra eſt in poſſeſſione, tũc dicit diſtinguendum, vt diſtinxit Goff. c. qui optimè diſtinguit, ſecundum eum. Ego in hac quæſtione, tanq̃ conninenti raro, non multum inſiſtam, tamen illa opi. quæ ũr placere do. Aut. mihi non placet, quia incontinẽti, quod immiſcuit ſe hr̃ditati vnius, vr̃ ſe ꝫſtituiſſe verbo, & facto cognouiſſe illam in matrem, & ſic non video, quod in exciendo, vel agẽdo poſſit detinendo, vel poſſidendo hæreditatẽ alterius, dicere ꝫrium, quod eſſet allegando ſe filiũ alterius, vt in c. p tuas, de ꝑb. iuncta l. pro hærede. ff. de acq. hær. vnde placet mihi opin. Lau. & Barth Brix. quam ſentire vr̃ gl. & Hoſt. & credo, quod in caſu, in quo neutra eſſet in poſſeſſione, daret facultãs puero adcũdi alterius hr̃ditatẽ, qa confeſſio in libello facit fidẽ ꝫ confitentẽ. l. cum precum. C. de libe. cau. & quia nominauit cũ filiũ in actu, ꝓportionabili tñ filio, facit Auth. ſi gs liberos. C. de na. lib. ſed electa vna ꝑcludit ſibi viã quoad aliã, licut dicimus cũ duæ actiones ꝫriæ cõpetũt. l. quod in hærede. §. eligere. ff. de trib. & quod no. Innoc. in c. audiui, de collu.

ADDITIONES.

a Recte iudicare poſſumus. Vide Card. in c. ſanè. 9. diſt. vbi dicit, quod exẽplis eſt iudicandum, quando innituntur rationi. Aliam declarationem tradit D. Ant. & Imo. in c. cum inter, inſ. de re iu. vbi dicunt, quod inter eaſdem ꝑſonas exemplis eſt iudicandum.

b Diffinitiua. Vide Pau. de Caſt. in conſ. 199. incip. viſa inquiſitione, col. 3. in 2. parte ſm memoriã impreſſionẽ. Bar. Vero. in conſi. 6. inci. veritas primi dubij, col. 3. Alex. in conſi. 13. inci. viſo proceſſu inq; ſitionis, col. 2. in 2. vol. S. S.

c No. quod licet ex præſumptione violenta feratur ſententia diffinitiua, non tñ ſententia corporalis. & vltra hoc vide dictum, quod no. Innoc. in c. quia veriſimile, inf. eo. imò videtur ferri ſententia, quia ſi qs ſtetit in excommunicatione propter hæreſim per annum, iudicatur hæreticus per c. excõmunicamus, de hære. & c. cum contumacia, eo tit. in 6. Sed tu ad illa iura reſpondes, prout no. Inno. in c. ſicut il 1. de ſimo. vbi dicit, quod ſpeciale eſt in criminibus exceptis, in quibus per leuia ſigna quis conuincitur, dũmodo illa ſigna ſint plenè probata. Et illud dictum refert Ioan. And. in c. vt officium. §. ſuper. teſtiũ, de hær. li. 6. & ſic tunc, vt ſupradictum eſt, poterit puniri clericus per iudicem prius degradatus, vt dicit tex. in c. excommunicamus, de hær. il 2. & circa hoc vide, & adde, quod ſcribit d. Abb. poſt Car. in c. accedentibus 2. col. de accu. & D An. in c. quanto, inf. eo. & d. Abb. in c. 3. loco, in fi. de procamus. §. 1. quod præſumptio, de qua ibi, non ſolum eſt violenta, ſed violentiſſima, & vide ad hoc Flo. in rub. C. de prob. & D. An. in rub. circa medium, ſup. de proba. & in d. c. tertio loco, in 6. col. & Bal. in l. neque natales, in fi. col. C. de proba. vide etiam. Alb. in rub. C. de prob. & pro iſta opin. quod in criminalibus feratur ſententia ex violenta præſumptione, all. tex. in c. ruſtus. 11. q. 3. Item de hoc pro ea parte etiam arguo. deficiens in probatione habetur pro conuicto, vt hic, & c. de hoc, de ſim. & c. accedens, de acc. cum ſi. Sed quando quis deficit in purgatione condemnatur ex violenta præſumptione, vt dicit gl. fi. ſecundum D. Abb. in c. inſinuatum, de ſim. ergo ex violenta præſumptione profertur ſententia in criminalibus. Sed vide D. Card. in recollectis in c. conſtitutis, il grande, de teſti. Præterea, quod quis condemnatur in criminalibus ex præſumptione violenta, allego caſum expreſſum ſecundum do. An. in c. porrecta, ibi, punias tanquam falſitatis authores, de confir. vtil. vel inutil. ſed qđ doctrina D. An. hic non ſit vera, nec Inno. vt in d. c. quia veriſimile, probatur ſic. nam dolus dicitur maleficiũ, vt dicit Bald. in l. ſ. nunc tractemus, in fi. ff. de tu. & ra. diſt. vbi dicit, quod ſi ſtatutum loquitur de committente maleficium. habebit locum in committente dolũ. Item condemnatus de dolo, dicitur criminaliter condemnatus. probatur, quia condemnatus de dolo, eſt infamis, vt eſt tex. in l. j. §. j. & in l. athletas. §. fi. ff. de his, qui no. infa. quia infamia afficit perſonam, & eam ſequitur, quocunque vadat, ſicut lepra leroſum, vt eſt tex. cum gl. in l. ex ea. ff. de poſtu. Sed de dolo quis conuincitur per coniecturas, vt eſt tex. in c. 2. de renun. li. 6. & in l. filiæ. ff. ſolu. mat. Ergo prima facie doctrina hic tradita per D. Ant. non videtur vera attamen vide quod de hoc ſcribit Pet. de Anch. in reg. ſi mel malus, vt in 5. char. vbi allegat & commendat illud dictum Inno. in d. c. quia veriſimile, & ſequitur etiam idem D. Pet. in ſua repe. reg. ſi de poſſeſſione, lib. 6. Et adde, quod illud dictum Inno. in c. quia veriſimile, ſequitur Old. in conſi. 192. Item adde hic caſum, in quo quis criminaliter damnatur ex argumentis & præſumptionibus, tex. eſt in c. pro humani, circa fi. in verſi. probabilibus conſtiterit arg. quem ad hoc ibi ponderat Do. in 1. & 5. col. de homi. in 6. poſt Hoſt. Et eſt verum, quod tex. in d. c. pro humani, dicit pro babilibus conſiterit documentis. Sed contra dictum Inno. in d. c. quia veri ſimile, fortiter videtur obſtare tex. in c. de hoc, de ſimo. in verſic. in quo ſe fecerint, ſunt tanquam authores tanti ſceleris puniendi, ubi patet, quod ex præſumptionibus quis punitur de grauiſſimo crimine. Solu. dic, quod tex. in d. c. de hoc intelligitur de præſumptionibus iuris, dictum autem Inno. in d. c. quia veriſimile, intelligitur de præſumptione hominis, quæ facilius ſallitur, quam præſumptio iuris. ita no. dicit D. Abb. in c. accedens, in 2. col. de acc. Ex cuius doctrina datur ſingularis limitatio ad dictum Inn. in d. c. quia veriſimile. Item adde, quod vbicunque ex præſumptionibus proceditur ad condemnationem in criminalibus, iſta eſt ſufficiens cauſa minuendi ꝑna à iure pro illo delicto impoſitam, ſecundum materiam. d. l. quid ergo. §. puna grauior, de his qui no. infa. Ita ſingulariter vo. Bal. in d. l. ſciant, C. de epiſc. & cler. Bal. in l. Presbyteri, in pen. col. ver. quod quando, C. de epiſc. & cler.

Adde an ex præſumptionibus violentis quis poſſit damnari. Ro. cõſi. 54. lo. de Ana. conſi. 59. Ale. conſi. 15. 1. li. Cæpol. conſ. 34. & 39. Pau. de Caſt. conſ. 197. in primo impreſſis.

SVMMARIVM.

1 *Per exteriora præſumitur de interioribus.*
2 *Simplicitas, quæ eſt dolo contraria, commendatur.*

CAP. III.

EX ſtudiis. Conuerſatio in adoleſcẽtia facit præſumptionem in ſenectute. Primo ponuntur verba Salomonis in parabolis. c. 20. Secundo ponuntur verba Hierony. illa exponentis. ibi, Quemcunque, & pone caſum, vt in c. præcedentibus, referendo conſultationem ad Papam. Caſus literal. Puer aliquando præſumitur, quod bonus debeat eſſe ex actibus ſuis, quando videmus aliquem puerum bona opera facere, puta libenter audit ſapiẽtes, ſtudet virtutibus, audit mandata Dei, per iſta ſigna exteriora præſumitur, quod bonus futurus ſit. B. No. 1. quod præſumitur habitus a virtutum per earum exercitium. † Nam quod exterius agitur, interiorem mentis diſpoſitionem, & habitum repræſentat, vt in clem. exiui, de verb. ſign. No. ibi; Auditioni ſapientium, &c. quod magnum bonitatis ſignum eſt, audire, & conſulere ſapientes. vnde ait Hiero. ſuper Eſa. lib. 2. Primo beatus eſt, qui per ſe ſapit; ſecundo, qui ſapientem audit. Is autem qui vtroque caret, inutilis eſt tã ſibi, quam aliis, & Tullius. lib. 2. de officijs; Prima commendatio adoleſcentis proficiſcitur a modeſtia cum pietate in parentes, in ſuos beneuolentia. Deinde etiam in optimam partem peruenire cognoſcitur, ſi ad ſapientes & claros viros, & bene conſulentes reipub. ſe contulerit, & cum eis aſſiduus ſit. No. ibi; Maximè ſimplicitate, &c. † qđ ſimplicitas, & humilitas, maxime, inter alias virtutes commendantur. Et intellige de ſimplicitate, quæ eſt dolo contraria, non illa, quæ eſt contraria diſcretioni, de vtraque vide bo. glo. in c. ſi cupis. 16. q. 1. De humilitate vero vide gl. opti. in clem. 1. de reli. do. Opp. & videtur, quod ex operibus virtutum nõ poſſit quis dici virtuoſus, quia poſſunt fieri animo non bono, non autẽ ſatis eſt bene facere, niſi ex bono fonte procedat. 86. diſt. c. nõ ſatis. Hinc dicit glo. in c. 1. de collu. qnod Deus non eſt remunerator nominum, ſed aduerbiorum, Glo. 1. vt arbitror, metu contrarij exponit tex. ibi, inteligitur, ideſt præſumitur, quia per exteriora, præſumitur de interioribus, & bene loquitur. Vincen. autem & Abb. ponunt verſus; Intima per mores cognoſces exteriores. Ruſtice, qualis erit bos, ex vitulo modereris. Annus qualis erit, cognoſces tempore veris. Et no. de ſignificato illius verbi, inteligitur, alia ſunt clara. Et in eo, quod glo. 2. allc. dictũ Salomonis, dic vt habetur Prouer. 10. & vide aliud exemplum, ſeu ſimilitudinem de ſagitta emiſſa ad locum deſtinatum, quã ponit idem Salomon Sapientiæ 7. non ſunt alia.

ADDITIO.

a Habitus. Hunc text. ſummat Bald. hoc modo, la ſpina, che deue pungere, pungente naſce. facit ad hoc not. glo. ſi. §. pauonum, in fi. inſtit. de rer. diui. Sebaſt. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Præſumendum eſt pro eo, qui ſe offert iuſtitiæ, & contra illum, qui ſubterfugit iudicium.*
2 *An ſola fuga, uel contumacia ſufficiat ad condemnationem.*
3 *Non ſunt admittendi petentes improbè dilationes, ſed eis iuramentum eſt deferendum.*

CAP. IIII.

NVllus dubitat. Præſumitur contra illum, qui dilationibus ſubterfugit iudicium, & Abb. dicit caſum ponendum per decre. veritatis, de dolo & cõtuma. Caſus literalis. Reus, qui ex aliquo delicto, de quo cõuenitur, ſemper fugit, & nunquam vellet venire ad iudicium, ex hoc ipſo præſumitur ꝫ ipſum. & ille, qui eſt innocens, libenter quærit, vt abſoluatur, nec auſugit, & ex hoc præſumitur, quod ſit innocens. Ber.† No. præſumendum pro illo, quẽ offert ſe iuſtitiæ, ſeu iudicio, & contra illum, qui ſubterfugit iudicium. Primus enim videtur conſidere de iuſtitia, & ſecundus diffidere, pro hoc bon. tex. in c. decernimus. 3. q. 9. Oppo. primo, & videt, quod multi poſſunt dubitare de facto, an foueat quis iuſtitiam, vel iniuſtitiam ex oblatione, vel dilatione iudicij. Solu. metu contrarij, vt arbitror exponit Io. And. tex. nullus dubitat, ideſt dubitare debet.† Oppo. & vr̃, q ſubterfugiendo quis non confiteatur, imò potius oppoſitum eſt dicendum, cum impoſſibile ſit confiteri, ſi petit dilationes. hæc enim non ſunt compatibilia. Soluit gl. ſi. tex. intelligendum de confeſſione interpretatiua. Triplex enim eſt confeſſio ſecundum gl. quam in hoc no. Dicunt tũ Doct. & bene, q hæc confeſſio præſumpta non ſufficit, vt reus ſtatim condemnetur ſuper principali, ſed punitur, quãdoque pœnam patitur grauiorem. C. de iud. l. ſancimus. 11. q. 3. c. ruſtus, & c. quicũque, & de iudic. c. 1. Dic tamen, q̃ quandoque ſufficit ſola contumacia in nõ aſſumẽda purgatione. Habetur. n. tunc pro conuicto, vt eſt caſus no. ĩ d. c. decernimus. præalleg. ſm vnũ intellectũ, de quo tñ plenè dixi in c. veritatis, de dolo, & cõt. & ibi ẽt tetigi, an

Universidad de Deusto
Biblioteca

a sola fuga.[a] à loco iudicij sufficiat ad condemnationem, de quo per Bar.in l.admonendi,ff. de iureiur. & in l.lege Cornel.ff. ad Syllan. vide Io. And.in addi.Spec.in tit.de præsump.§.2.ver.vio lenta. Vide etiam ad prædicta bon.text. in c. cum contumacia, de hær.lib.6.& c.rursus,& c.quicunque.11.q.3. & quod circa illorum capitulorum intellectū dixi in c.1.de iud. Vltimo queritur, an contra istos improbè dilationes petentes, sit proditum aliquod remedium.Host.dicit, quod sic. Cum enim iudex debeat dilationis amputare materiam,C. de temp.app.l.12. potest quandocunque sibi videbitur ab excipiente, & dilationem petente, vel aliud proponente, si habet cum suspectum, exigere sacramentum,quod hoc non proponat malitiosè, de quo hodie est dicendum,vt in c.2.de iura.cal.lib.6.Ego dico, q̄ si vehementer præsumit ℑ proponentem, poterit eum nō admittere, nec curet de appellatione,iuxta no.per Innoc.in c.post electionem,de ꝓcess.præb.& p Io.And.in c.super eo,de app. vbi vide.

ADDITIO.

a Sola fuga.Si vis uidere hāc quæstionem plenissi.discussam,uide Cel. in apost. ad Lanfran.de Oria.in c.quoniam contra,§.recusationes,nu.3.ver.requiritur ergo,in apost.in uer.quia forensis,ubi nullum, quod credo, singulariū materiam fugæ,aut illius suspicionis concernentium prætermissum est, supra de proba. Zachar.
Sola fuga.Vide Ang.de Are.in tract. malefi.in uerb.fama publi.uer.an fuga faciat indicium,cum multis alleg.per do.Iaso.in repe.l.admon.col.62.uer. assumo ex ordine tertium casum de fuga.ff.de iureiu.Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Tacens,an præsumatur consentire,uel contradicere.*
2 *Si constitutio episcopi est,quod aliqua res non possit uendi sine licentia, & fiat alienatio,quod præsumatur licentia episcopi.*
3 *Si quis ingrediatur possessionem præsente domino, an dominus præsumatur consentire.*
4 *Si actus esi gestus absente domino,& ex postfacto superueniat scientia Domini,an præsumatur ratum habere.*
5 *Ratihabit io potest fieri absente illo, qui actum gessit.*

CAP. V.

NOnne benedicimus. Qui tacet consentire præsumitur.ita summat Io.And.sed hæc summatio est nimis generalis,& ℑ regu.is qui tacet,de reg.iur.lib.6. ideo summo sic.Qui ex duob.illatis alterum negat, alterū affirmare præsumitur.Et primo ponuntur verba Euangelij:secūdo verba Gre.exponentis,seu inferentis ad decisionem q̄nis. Secunda ibi.Duo quippe.Casus literalis. Duo Iudæi disputabant cum Iesu,siue contendebant,& dixerunt Iesu:Nonne benedicimus,quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus,ego dæmonium non habeo. Dicit Gregor.duo illata sibi fuerunt,per hoc,q̄ vnum negauit,de alio intelligitur confiteri tacendo.Ber.No.quod dixi in summario,quanquam enim disputetur,an tacens debeat haberi ꝓ cōfitente,an negante,vt infra plene dicetur,tamen puto,quod vbi duo impingūtur,vel inferuntur alicui,seu proponuntur,vno negato, alterum videt affirmatum,vt hic optimè probatur.Hoc idem sentit Hierony. ℑ Ioan.Episcopum,dicens qui arguitur de pluribus, & in delatione criminum aliquid prætermittit,quicquid tacuerit,confitetur.Facit c.1.de postu.præla.No.quod Christus fuit Samaritanus,idest prouinciæ Samariæ.Quidam vero,vt hic refert Ioan. And.uegant Christum fuisse de Samaria, & tunc expone secūdum Pet.Samaritanus,idest,custos. Nam sic interpretatur illa
1 dictio,Samaritanus.†Oppo.intrando glos.videtur enim, quod tacens debet haberi pro consentiente,vt in regu.qui tacet,ff.de reg.iu.& in regu.is qui tacet,eo.titu.lib.6.vbi dicitur,qui tacet,
a non fatetur,nec vtique negare videtur,&c. Glos. a vlt.multum instat in hac materia,& in effectu tradit duas theoricas. Prima, quod vbi agitur de dominio rerum admittēdo, tacens regula-
b riter non consentit. Fallit rōne vicinitatis, b & melius diceret ibi,proximitatis,vt in l.si seruus cōmunis,ff. de dona. inter vir. & vxo.vbi dicitur: Tres erant fratres,qui habebant seruum cōmunem,quorū vnus,eundem seruum alijs præsentibus & tacētibus donauit suæ vxori.& concluditur valere donationem respectu tacentium.Videntur enim consensisse in eorum præiudicium rōne ꝓximitatis,vt ibi est casus valde no. Sed ℑ hanc regulam superius traditam facit c.si seruus sciente.54.dist. vbi tacens cessante proximitate,habetur pro ꝓsentiente, & agitur de dominio serui amittēdo,ad idem l.fideiussor.§. patet,ff. de pig. Et forsan metu horum contrariorum, & similium,glos. transit hic ad secundā theoricam, quæ vī sibi plus placere, videlicet, q̄ ibi per,phibitionem meam si possum ,phibere,quod fit,& taceo,taciturnitas hī pro consensu.Si vero non possum ,phibere, tūc taciturnitas mihi nō obest.Exēplū, rem alienā qs pōt vēdere,inuito dño,nō tū fit præiudicium dño,sed ipse vēditor obligatur personaliter ad tradendū,vel ad interesse.l.rem alienam. ff.de ꝓhen.emp.Si præsens est dñs,& tacet,non facit sibi præiudicium ratione prædicta,sed rem alienam quis obligare nō potest,qa in obligatione ius constituitur in re.l.rem alienam.ff.de pignor.act.vnde dñs rei ℑdicendo impedit obligationem,ideo si præsens est,& tacet,facit sibi præiudicium.l.si sine,C.ad Velle.Hanc theoricam per hanc rōnem vī sentire expressius glin d.l.rem alienam.& l.si sine.Ioan.And. hic dicit, quod moderni Doctor.legum,dicunt in præiudicium dominorum neutrū fie ri posse,sed in præiudicium ℑhentis sic. Sicut enim valet vendi tio in præiudicium venditoris, & non domini.d. l. rem alienā, ita & pignorum obligatio,vt in l.tutor.§. ℑriam,ff.de pign.act. vbi dī,quod contra pignorantem rem alienam ignoranti, datur pignoratitia contraria. Nec fm illos Doctor. mihi præiudicatur,si me præsente rem meam obligas,per l.sicut.§.non vī.ff. quib.mod.pign.vel hypo.solu.vbi dicitur,quod si dñs rei vendidit rem alteri obligatam præsente creditore,& tacente, nullum præiudicium sit ipsi creditori, cum sciat ius suum, vbique durare.Nec obst.prædicta.l.si sine.C.ad Velleia. loquitur enim inter coniunctos,scilicet cum maritus sciente vxore dat pigneri rem ipsius, tunc enim taciturnitas ipsius habetur pro ꝓsentiente d.l.si seruus,secus inter extraneos, vt in prælleg.§. non videt, nisi taceret dominus in fraudem.l.2.C. si res alie.pig.da. fit. Et dic quod hāc opin.tenet expresse Cyn.in d.l.si sine, licet de eo Io.And.mentionem non faciat, sed loquatur modo prædicto, & sic sentit Cy.quod regulariter tacens non habetur pro consentiente-Hanc tī materiam latius ipse attingit in l.inuitus,C. de procu.Tertiam theoricam ponit Innocen.in c.in genesi,de elect.& glo.sequitur in c.is qui tacet,de reg.iur.lib.6. vbi dī, qd si agitur de re meritoria, & ꝓcupiscibili,racens habetur pro cōsentiente l.qui patitur,ff mand.Si vero agitur de re onerosa,habetur ꝓ ℑdicente,l.si filiusfam §.inuitus.ff. de procu. Hæc theorica licet sit nota,& in multis verificetur, tamen est nimis generalis,vt infra apparebit,do.Anto.videtur,hic apponere quartā, quod tacēs regulariter habetur pro ℑdicente, & ponit aliquos casus fallentiæ.Sed,vt dixi super hoc,sic asserere,est dicere ℑ regulam iuris,de regu.iur.cap.is,qui tacet, quæ dicit, quod tacēs non consentit,nec negat. Et regula præcedens dicit, qui tacet, consentire videtur.Bartol.aliquid ponit in l.quæ dotis causa,ff. solu.matrimo.sed non perfecte explicat iudicio meo,fateor tamen, hoc brocardicum habere fere infinitos sensus, ita, quod omnes casus sub distinctione comprehendi non possunt,sed secūdum factorum diuersitatem, & qualitatem terminādi sunt. Sed vt habeatur saltem in genere aliqualis notitia, dico sic,qd tacens propriè non consentit,nec contradicit,& hoc,quia tacere,tenet medium inter consentire,& contradicere, hoc aperte probat dicta regu.is qui tacet. vnde quandocūque per hoc medium,potest consequi aliquem effectum ab extremis separatum,illum sequitur,nec accedit ad aliquod extremorum, potest poni exemplum in l.1.§.scientiam,ff. de tribu. vbi aliud disponitur,cum expresse consentit dominus contractibus seruī sui,& aliud cum contradicit,aliud vero cum tacet.Cuius diuersitatem vide per glo.in d. regu. is qui tacet.vbi vero non est inuenire effectum huius medij, tunc quādoque sumit effectum vnius extremorū, quandoque alterius, fm varias coniecturas. Nam sicut dicimus in hermaphrodito, qd debeat tribui sexus in quo magis incalescit,l.quæritur, ff. de statu ho. 4. q. 3. cū testes.

ADDITIONES.

a Aliter habuit glo.suam Panor.quia nos,inquit, excipiendo Ber. nisi affinitas aliud inducat,& de uicinitate uerbum nullum.Alex. Lofeus Anil.
b Glo.Verum tacens videatur consentire,hic adde plene.no.per Do. Bart. de Bel.in regu.is,qui tacet,in 6.& quæ latè no.post D.Ant.in c.pen.de ele.Item hic adde elegans dictum Innoc.in c.1.in fua glo.quæ est super ver.obiecta, circa medium,uer.unde dicimus,de his,quæ fiunt a maio.part. cap. vbi dicit,quod si quis de eccl.eligitur ad dignitatem in ecele.& tacet,præsumitur consentire, secus si sit extraneus,quia in extraneo nō sufficit taciturnitas, sed requiritur expressus consensus.Sed illud dictum ibi reprobat Hostien. prout ibi refert do.Ant.in 3.col. uer. per prædicta. Item adde quæ latissime scribit Bald.in §.pen.instit.quib.mod.ius pat.po. fol. Item vide quod notat Doct.in c.2.in fi.de accu.lib.6. Item adde,quod in iudicialib. taciturnitas partis præsentis habetur pro consensu,& sibi præiudicat, vt est textus no.in c.2.de accu.lib.6.facit l.cum ostendimus.§.fi.ff.de fi.tut. De cuius intellectu plenè scribitur, in l.2.in prin.ff.de uerb.obl.hinc pul.dixit Bar.in l. C.de dilat.quod si iudex faciat aliquem actum præiudicialem parti præsenti, pars tacendo sibi præiudicat,ideo debet expresse contradicere,& cere in actis scribi,& hoc præsente parte, & non consentiente,sed contradicente,quod dixit Bar.esse perpetuo menti tenendum,per illum text. qui est ad hoc ualde no.secundum eum,& ita consuetudo obseruat. Hinc est quod licet secunda dilatio concessa actori ad producendos testes propter impedimentum,quod habuit in prima dilatione,iuxta c. ultra tertiam,supra de test.non se extendat, nisi ad illos testes,quos in prima dilatione producere uolebat,ut no.Bar.& alij.in l.admonendi,in 3.col.post Iaco. Bar. de iureiu.per illum tex.uer. quibus solis,&c. Si tamē alij noui testes fuerint recepti per iudicem parte non opponente,plenè probabunt, & debebit ꝓducens obtinere.Ita no.tenet Bal.in l.fi.in fect.antiqua,ff. de fer. quem fert quotidie.Alex.Imo.in l.admonendi,in 6.col.ar.c.1.de restit. spol.
Adde,an tacens, videatur consentire Raph.Comen. consi.142.& 72.& uide ad l.cum ostendimus,Rom.consi.311.Et an taciturnitas inducat cōsensum per Are.consi.14.& quod tacere sit medium inter consentire,& contradicere, vide Pet.de Anch. consi.125.& uide quæ posui in l.quæ dotis, in apost. ad Bar. de Tortis.

stes.§.hermaphroditus,ita dicendum in casu nostro, q̄ tacere sit referendum ad consensum,vel dissensum, in quo magis incalescit,fm varias coniecturas,& facit ad hoc,q̄ no.Dy. in regis qui tacet,& Bar.in d.l.quæ dotis,& in hoc casu sic distingue, quia aut agitur de obligatione personali,& tacens habetur pro ℑdicente.l.filiusfam.§.inuitus,ff. de procur.vbi dī quod si is,q̄ constituitur procurator,est præsens,& tacet, non videtur consentire.Fallit hoc fauore pupillorum in fideiussore tutoris, qui patitur nomen suum scribi,l.4.§.vlt.ff.de fideiuss. tut. Item fallit in c.vno.§.fi.de despon.impub.lib. 6.vbi filius tacens & præsens,obligat ex matrimonio ℑcto per parentes, & hoc inducit ibi fauor matrimonij,& parentum.Hoc enim non procederet in alijs,ēt consanguineis, vt no.Io.An.in nouella. Item fallit,si est contumax in respondendo,habetur enim talis pro ℑsentiēte,vel negāte,quatenus magis vertitur in suum præiudicium, de iura.calum.c.fi. & in c.si post præstitum,de confes.lib. 6. l.de ætate,§.†.qui tacuit,ff.de interrog.act.no.Bar.in loco præall.Itē fallit,& quarto,quando vltra tacere,interuenit aliquis actus po
2 situus, a vt puta recipit scienter literas, quibus constituebatur procurator,vr in cle.1.de procur.vel exhibuit reuerentiā aduersario,tanq̄ Prælato,vt in c.ex ore,de his,q̄ fiunt à ma. parte cap. Aut agitur non de obl'atione personali, sed de alio præiudicio, & tunc si est contumax in respondendo,dic vt supra. Aut non
b est contumax, quia non arctatur aliquo iure ad loquendū, & tunc si tacens b non ꝑt ℑdicendo impedire q̄ agitur,habetur ꝓ ℑdicente, & sic ꝑt intelligi.l.qui vas.§.†.vetare,ff.de fur.& quod legi.& no.in l.Caius.ff.de pig.act.& in hoc omnes conueniunt. Aut ℑdicendo ꝑt impedire, & tūc aut simulat, seu tacet in frau
c dē alterius, & facit sibi præiudicium, c ac si expresse consentiret,in l.2.C.si res ali.pig.da.fu.vbi dī,quod si te fraudulenter tacēte alius rem tuam,tanq̄ suam pignorauit, fit tibi præiudiciū. Aut non constat de fraude, & sunt opiniones. Quidam enim volunt, q̄ regulariter non fiat tacenti præiudiciū, per d.l.sicut. §.non vī,ff. quib.mo.pig.vel hypo.fol.quod voluit Cy. vbi sup. Alij tenent ℑrium,vt gl.hic,& in d.l.si sine, licet aliud sentiat,in d.l.2.Puto, q̄ si constaret,quod non fraudulenter tacuit,haberi debeat pro ℑdicente,quia in dubio non præsumitur quis velle præiudicare iuri suo, & iactare suum.l.cum de indebito.ff. de ꝓba.& in c.super hoc,de ren.facit q̄ not.in l.cum quid, ff. si cert. pet.& ꝑt constare de non fraude per coniecturas, & sic ꝑt intelligi fm alium intellectum,d.§.vetare,& pro hoc, d.l.si sine,C. ad Vellcia. vbi tex.in fine ponderat calliditatem, & commētū mulierum.Et hæc est melior responsio ad illam legē,q̄ dictum Cy.de quo supra.ad idem d.l.2.quæ facit mētionem de taciturnitate dolosa.Sed in dubio crederem præsumēdam fraudem, ex quo est præsens, & ꝑt impedire,& tacet;& sic fraude præsum itum,illum sequitur,nec accedit ad aliquod extremorum, potest poni exemplum in l.1.§.scientiam,ff. de tribu. vbi aliud disponitur,cum expresse consentit dominus contractibus seruī sui,& aliud cum contradicit,aliud vero cum tacet.Cuius diuersitatem vide per glo.in d.regu. is qui tacet.vbi vero non est inuenire effectum huius medij, tunc quādoque sumit effectum vnius extremorū, quandoque alterius, fm varias coniecturas. Nam sicut dicimus in hermaphrodito, qd debeat tribui sexus in quo magis incalescit,l.quæritur, ff. de statu ho. 4. q. 3. cū testes. Prædicta fallunt ratione coniunctionis.nam tunc tacens habetur pro consentiente,vt in d.l.si seruus communis.Hoc vltimū limitat Bar.in prælle.loco,nisi sit coniunctio habens in se reuerentiam, vt in l.1. §.quæ onerandæ, ff.quarum rer.actio non dat.& sequitur D.An.hic,quasi tunc videatur facere non rationē coniunctionis,quia velit consentire,sed potius ratione reuerentiæ,vt in seruo,seu liberto domini,vel in vxore respectu viri. d Sed hoc mihi non placet indistinctè per tex.no.in d.c.vno, de despon.impub.li.6.vbi est coniunctio habens in se reuerentiam,& magis est filius subiectus patri,quam vxor marito. Potest enim ipsum vendere, tempore necessitatis, & tamen ex taciturnitate habetur pro consentiente, etiam in actu, in quo requiritur consensus omninoliber ab omni coactione, vt in actu matrimonij,vt in c.cum locum,de sponsa.Non obst. tex.in d.§.quæ onerandæ,quia tex.loquitur cum limitatione, scilicet quod reuerentia excusabit,si causa cognita prætori liquerit,quod ob reuentiam libertus promiserit patrono &c.vt ibi.Debent ergo esse aliquæ circunstantiæ ad hoc, vt reuerentia excuset, & excludat tacitum consensum, vt quia patronus erat terribilis homo,vel vir erat terribilis vxori; vnde solebat fæuire,& acritet tractare vxorem dissentientem, & non se conformantem suæ voluntati,arg. eorum, quæ Innocen.no.in c.causam matrimonij,de offi deleg.& apertè videtur velle idē Bar.in l.ad inuidiam,& l.metum, C. quod me.cau.& secundū hoc posset solemniter limitari d.c.vnicum, vt filij non habeantur pro consentientibus,si causa cognita constiterit ob reuerentiam paternam tacuisse tempore contractus matrimonij.Dico etiam,quod vbi ex contradictione expressa verisimiliter timetur de aliquo damno,saltem de facto contradicenti infligēdo, q̄tunc tacens non habetur pro consentiente,sed pro ℑdicēte, etiam si daret verba generalia,Pro hoc allego bon. tex. in c. cū veniissent,de Inst.Item fallit fauore cultus diuini,seu religionis, & sub hoc potest optime comprehendi casus,ca.si seruus sciente,54.dist.vbi dicitur,quod si seruus ordinatur, sciente domino, & non contradicente,videtur consentire.Nam in hoc casu subest illa ratio coniunctionis,de qua supra,cum Ecclesia sit mater nostra.12.q.2.c.qui abstulerit.Aut non agitur de præiudi-
c cio c tacentis,sed de re concupiscibili,& meritoria,& haberi potest pro consentiente d.l.qui patitur,ff.manda. & l.si remune-
2 randi.§.si passus,eod.titu.ita tenet Innocen.& gl.vbi supra.† Et possunt hic applicari quæstiones,quas posuit Ioan.And.in regis qui tacet,de reg.iu.lib.6.in Merc.& vna quam posuit in reg. qui tacet,vbi concludit, quod si constitutio Episcopi prohibet alienationem fieri,sine sua licentia,quod si fiat alienatio in eī, videtur consentire,& licentiam dare, & comprehenditur magis sub eo,quod dixi,quando vltra nudam taciturnitatem, interuenit aliquis actus posititius. Prædicta omnia procedunt, quando aliqua coniectura facit præsumi consensum,aut dissensum.Ad hoc,quod legi.& no.in l.2.C.de acq.pos. facit l. quam Tuberonis, ff.de procur. Et vide specialiter circa præiudicium possessionis,quod no.Bar.in d.l.quæ dotis causa.quæ tñ pñt ad
3 prædicta reduci.† Quærit.n.quid iuris,si me pñte aliquis intrat possessionē,seu aliquid capit de reb.meis?& dicit,q̄ aut præcessit titulus,ratione cuius tenebar possessionem tradere,& præsumor consentire,vt in d.l.2.C.de acq.poss.Aut non præcessit titulus talis,& si agitur de magno præiudicio;non presumor consentire,vt no.in d.l.2.facit d.§.vetare.Si vero agitur de modico præiudicio,presumitur consensus,vt in prædicta l. quam Tuberonis.§.sunt quidam, vbi dicitur, quod dominus præsumitur consentire peculio serui,eo ipso qd scit eum habere peculium, & expresse nō admittit,& hoc vltimum potest adduci ad multa;tamen vt dixi, iudex ex multis coniecturis præsumit in alijs
4 consensum,vel dissensum.† Et aduerte,vt habeas perfectè materiam.Nam prædicta procedunt,quando datur patientia tempore actus gesti. Quādo enim actus geritur,me absente, & sciētia ex postfacto superuenit,nunquid videor per hoc actum habere ratum,maximè gestum nomine meo?Glo.in l.quo enim. ff.rem rat.hab.dicit,quod non improbare,superueniente scientia,ratihabitioni par est,quasi velit dicere,quod statim cum sciuit,debuit contradicere;alias videtur consentire. Bart. ibi melius distinguit,quod aut geritur aliquis actus pertinēs ad acquisitionem,& mei commodum:& tunc non improbare, est approbare,vt in l.si absentis,C.si cer.pe.& ibi per gl.& Doct. & hoc casu potest procedere illa gl. Quandoque geritur actus concernens meum præiudicium:& tunc aut superuenit simplex scientia,& tunc non approbare,est improbare,vt l.procurator,in fi. eo.tit. ff. rem ratam haberi. Aut interuenit scientia cum aliquo actu, vt cum receptione literarum,vel instrumenti,vt quia dominus recepit literas,seu instrumentum de actu gesto, & tunc non improbare,est approbare,vt l.si filius.ff.ad Mace. facit cle. 1.de procur.ff.fur.aduersus nau.l.1.§.fin.Prædicta fallunt secundum eum,in l.fi.ff.qui & à quibus,& in l. in sponsalibus. in fin. ff.de sponsa.† Vtrum autem quis possit habere ratum parte absente,Bar.in loco præalle.tenet quod sic,alle.no.in l. Pompon.
5 scribit,ff.de nego.gest. & per hoc habes declaratam, & ampliatam materiam huius c.

ADDITIONES.

a Actus posititius.Vide Abb.in c.cum virum, in 3.no. infra de regular. Bartol. Vero.in caute.24.& Matthæ.in no.22.inci.no.mirabilem modum, & Feli. in præc.huius libri,col.6.ver.secundus casus. Seb.Sap.
b Si tacens.Vide D.Iaf.in l.fi fundū per fideicōmissum,col. 3.ff.de leg.1. Se.Sa:
c Præiudicium.Vide Bal.in l.suus hæres, C.de repudian.hæredi,vbi dicit,quod quando quis simulat non audire,præiudicat sibi, ita vt habeatur pro consentiente. Seb.Sap.
d Respectu uiri.Hanc opi.tenet Ale.in l.interpositas,in ult.col.C.de transact. & in d.l.quæ dotis,ff.so.ma.ubi etiam D.Iaf.idem tenet,reprobata opi.Bar. Seb.Sapia.
e De præiudicio.Vide Ab.in c.in causis,col.2.& in c.quia propter, in prin.col. 6.supra de ele.& in c.2.ubi limitat hoc,inf.de his,quæ fiunt à præla. sine cōsen.capi.And.de Iser.in c.j.qui.mod.feu.amit.in usib.feud.Gemi.in c.ficut, post gl.3.de ele.in 6. Seb.Sap.

SVMMARIVM.

1 *Commissio officij an censeatur realis,vel personalis,& sic an censeatur electa persona,an dignitas.*
2 *Legatus ex quo gerit vices Papæ,an possit extendere manus circa quæ potest papa?*

CAP. VI.

MAndata cœlestia. Ex præteritis præsumimus circa futura. Quatuor facit. Primo præmittit exordium. Secūdo subdit narrationem, ibi: Proinde. Quam tertio determinat ibi. Quas non loco. Quarto rationē subiungit, Quia. Casus lite. D. Papa commisit officium legationis super omnes ecclesias Siciliæ Maximo Episcopo, nō loco, sed personæ illius episcopi, confides de eo, quod ex transacta vita illius dicit, quid de subsequenti cōuersatione ipsius præsumere possit, præ

Universidad de Deusto
Biblioteca

mittens, quod dum onera sua cum fratribus partitur, mandata cœlestia gerere comprobatur. B. No. 1. quod efficacius geritur, quod a pluribus explicatur. Item, quod prælatus debet ꝓcurare, vt secũ habeat coadiutores in officio, vide ad idem bon. tex. iij c. fi. de offic. Archipresby. No. ibi, Onera. quod officium etiã papale est onus. Alibi autem appellatur summa dignitas. 40. di stin. c. 1. quinimo etiam episcopatus appellatur culmen dignitatis, vt in c, pen. de præben. Sed dic, quod principaliter est oneris omnis dignitas ecclesiastica, vt in c. qui episcopatum. 8. q. 1. Vnde Christus dixit Petro, faciendo ipsum Vicarium suum: Pasce oues meas, de elect. c. signifi, & sic vsus est verbis denotantibus laborem & ministerium, & nõ sapientib. factum superbiæ & dignitatis. Fatendum tamen est, quod respectu huius exercitij, & contẽplatione illius, cuius vices gerit, debetur sibi honor maximus, de quo vide per Arch. in d. ca. qui episcopatum. No.

a ibi, Vices, quod legatus Papæ dr̃ gerere vices Papæ, a hinc dicit glo. no. in c. quæ de causa, 2. q. 5. ꝙ debet honorari, vt Papa, arg. bo. in c. pen. 93. dist. No. ibi, Quia nõ loco, &c. quod legationis officium, quãdocũq; ꝓceditur certo loco, seu dignitati, exercẽdum tamen per præsidentem in illa dignitate, & talis dicitur legatus natus, vt in c. 1. & c pen. de offic. leg. vbi de hoc. Quandoque conceditur persõæ, vt hic, & sic sequitur persõam, & extinguitur cum persõa, vt in regula priuilegium, de regu. iur. lib. 6. No. quod ex bonis actibus præcedentibus præsumitur de vita futura, & in hoc vltimo facit iste tex. ad tit. Et ideo, vt reducas decre. ad titulum, potes ponere casum in terminis, referendo consultationem ad Grego. authorem huius compilationis. Nam quærebatur, an ex præteritis sit præsumendum circa futura, & Grego. pro solutione inducit authoritatem Gregor. qui scribens Maximo Episcopo, dicit vt habetur in tex. ex quo colli

1 gitur solutio quæstionis ad partem affirmatiuam. † Sed quæro pro intellectu literæ, quid si Papa in commissione huius officij, non fecisset illam protestationem, quod committebat non loco, sed psonæ, an ꝓmissio fuisset realis? dicit Io. An. quod nõ, & hoc, qa scribebat expresso nomine psonæ. & remittit ad Spe. de instru. edi. §. nunc autem, ver. quid si Papa, & ad id, quod hr̃ in reg. priuilegium, de regu. iur. lib. 6. in Mercu. do. Card. tenet hic ℨrium, quia exprimebatur etiam hic nomen appellatiuũ. Item quia dicendo ℨrium, protestatio fuisset hic superflua, qđ non est dicendum in Principe, ar. 19. dist. c. fi Romanorũ. Ego dico primũ dictũ verius alia rõne, q̃ moueatur. Io. And. & primo, quia ad ꝓsiderandum, an sit contemplata dignitas, an persona, debemus prius recurrere ad coniecturas, quam ad expressionem nominis proprij, vel adpellatiui. Hoc probatur in c. requisiti, de test. No. idem Io. And. in reg. priuilegium, in Merc. vnde, si ex coniecturis videtur contemplata persona, præsumitur dispositio personalis, etiam si solum nomẽ appellatiuũ fuisset expressum, vt leg. & no. in d. c. requisiti. Sed ex verbis huius cõmissionis apparet satis psonam, & nõ dignitatem fuisse ꝓtẽplatam, vt patet ex illis verbis. Quia ex trãsacta in te vita, &c. q̃ verba ꝙueniunt nõ dignitati sed persõæ. Ex quo infero, quod etiã si solum nomen appellatiuum fuisset hic expressum, nihilominus ꝓmissio fuisset psonalis. Secundo moueor, quia vt patet in suprascriptione, fuit expressum vtrunque nomen, sed propriũ per prius, vnde posito, quod omnes cõiecturæ cessarent, & sic res esset dubia, tñ ex quo nomẽ ꝓprium fuit primo expressum & persõa erat nota scribenti, videtur persõa & non dignitas cõtemplata, vt optime probatur in l. si communis seruus. ff. de stip. ser. iuncta l. qui habet. ff. de tute. vult glo. in l. cum ita datur libertas. §. fin. ff. de condi. & demon. & de materia vide in c. qm̃ Abbas, de offic. deleg. Venio ad gl. & quæro de quibus mandatis cœlestib. loquitur hic Papa? Respondet glos. i. quod de illo, Alter alterius &c. Sed ego non credo glo. verum dicere, quia illud non refertur ad iniungentem onus, sed ad eum, qui debet onus alterius subire. Papa autem hic loquitur de se. quare arbitror, quod Papa loqtur hic de mãdatis cœlestib. sibi tanquã vicario, factis circa pascẽdũ populum Dei. Nam efficacius adimplet, assumendo multos ad hoc ministerium, iuxta illud Euangel. Messis quidem multa, operarij autẽ pauci. rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam 23. dist. c. 1. Secunda glo. colligit arg. de officijs partiendis, vt officia committantur singulis persõis. Oppo. in ℨrium de multis iuribus,

2 sed expedias hunc art. vt dixi in c. ex literis de prob. † Gl. 3. quærit, ex quo legatus gerit vices Papæ, nunquid potest extendere manum ad omnia, quæ potest Papa? Respon. glo. quod nõ, qa non potest attentare ea, quæ Papa in signum vniuersalis dominij sibi reseruabit, vt in c. quod translationem, de offi. leg. & sic sentit gl. quod reliqua non seruata possit legatus attentare, qđ clarius renet glo in d. c. quod translationem. Quod dictũ ego non puto verum, quia nullo iure probatur, imo potius probatur contrarium in d. c. dilectus, il 1. de præbend. vbi patet, quod nõ potest dare ius ad vacatura beneficia. Et colligit ibi gl. quod

b contra Conciliumb generale, legatus non dispensat. Ad idem vide glo. in c. fi. de hæret. lib. 6. quę dicit, Legatum non posse cõ

mittere causam tractandam simpliciter, & de plano, sine strepitu, &c. quia esset tollere ius superioris. Et idem Specu. quod non potest, in titu. de leg. §. superest, ver. sed nunquid potest cognoscere, & alibi dicit idem Spec. quod non potest legatus supplere defectum commissum in contractibus vel in iudicijs, vt ipse not. in titu. de lega. §. nunc ostendendum, ver. 44. & in eo. ver. legatus, ponit vnum dictum generalius, & notabilius, dicens legatum non posse omnia, quæ sibi sedes Apostolica specialiter non reseruauit, si illa sunt ardua, sed sunt ad Papam referenda, facit glos. not. in c. sicut, de sen. excom. & vide ad hoc, quod latius dicam in c. fi. de confir. vti. vel inuti.

ADDITIONES.

a Vices Papæ. Vide Rom. in consi. 131. inci. prima. Bar. in l. si filius cũ allega. per Fel. hic, & per Dec. in c. sanè. in 1. no. sup. de offic. deleg. & per Fel. in c. cum olim. 2. supra de offic. deleg.

b Concilium. Adde quando possit, Rom. consi. 325.

SVMMARIVM.

1 *Testis deponens de facto vicini, & in causa scientiæ dixit, quia vicinus probat.*
2 *Qui dicantur uicini.*
3 *Allegans ignorantiam contra præsumptionem scientiæ ob uicinitatem, an admittatur.*

CAP. VII.

Vuosdam. Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini. h. d. Et ponit casum Abb. quod fortè isti, quibus scribitur, petebant prębendas ibi, & erant ibi vicini, quos Papa voluit exaudire, cum terra ipsa satis oppressa esset a Tartaris, quod ipsi vicini melius scire debebant ratione vicinitatis. Casus literal. Hoc capitulũ, & duo sequentia per se patent. B. No. primo duo, quibus patria vastatur, mortalitate, scilicet, & languore. Not. 2. ꝙ tanto quis subtilius præsumitur scire factum alterius, quãto

1 vicinior est. † No. quod quis præsumitur scire factũ vicini sui. a

a Ex quo infertur, quod si testis deponens de facto vicini, inter-

b rogatus de causa scientiæ, respondet, quia sum vicinus, b propter hoc, quia concludit præsumptiuè præsumptione iuris, de quo

2 Bar. in l. 1. ff. si cert. pet. † No. quod dicuntur vicini hi, qui sunt de diuersa patria, non multum abinuicem distantes. Ex quo puto limitandum dictum Bar. & aliorum. in l. si tertius vicinus, ff. de aqua plu. arcen. vbi dicit, quod ille dicitur vicinus, qui alta voce clamando potest audiri. Nam debet intelligi, quando tractatur de vicinis eiusdem loci & tunc potest dici vicinus a vico, quia sunt eiusdem vicinię, seu strątæ, secus vbi tractatur de vicinitate respectu locorum: nam tunc possunt dici vicini, si nõ multum eorum loca distant abinuicem, vt hic, & in c. sed & cõ

3 tinuo, de pœn. dist. 1. † Glo. 1. quærit, an cõtra hanc præsumptionem admittatur dicens & allegans ignorantiam? Respondet, quod de facili non admittitur, alleg. iura. Ego dicerẽ, quod factum est notum in loco, & præsumitur illius habere notitiã, nec de facili audiret probando contrarium, & hoc casu loquitur iura. alleg. in gl. Puto tamen, quod vbi non agitur de grauitamentum, vide ad hoc glo. in c. propoſuisti. 32. dist. & quod

iste

ADDITIONES.

a Vicini sui. Vide latè per Fel. in c. literis, inf. eo. nide Bal. in l, is põt, col. 5. vnde videamus. ff. de acq. hær. ubi uult, quod uicini nõ præsumantur scire facta vicinorum, nisi prius constet, quod erat fama in uicinia, quod dictũ fegit ibi Aret. & multũ cõmendat, sed reprobat ibid. do. Alex. & do. Ias. fed dictum Bar. saluac Soc. in l. 1. col. 6. ff. si cert. pet. Seb. Sap.

b Vicinus. Hinc dixit Ang. in §. hinc nobis, in Auth. de hære. & Fal. in 1. col. q. paupertas & diuitiæ melius ꝓbantur p uicinos, quã per alios, vt ponit glo. in l. 2. C. qñ fisc. vel pri. per quam glo. dicunt Doct. quod si testis interrogatur, an Titius sit pauper & respondit, quod sic, interrogatus quomodo scit, dicit quod est suus uicinus, quod ratio sua concludit, & probat pauperta, uel diuitias. Alle. etiam Bar. ita tenere in d. l. 1. ff. si cert. pet.

Adde qualiter probetur paupertas. pulchre Rom. consi. 245. & allegani pertatem incumbit onus probandi, ut per eundem consi. 163.

De uicino, an præsumatur scire facta uicini, & maximè circa habilitatem, vel bonitatem, paupertatem, uel diuitias, dicas, quod sic, ut dixit Ang. in Auth. de test. in §. 1. in fi. Et intellige, quod hic non scit uicinus per ueritatem ex sensibus corporis, sed per famam, & uehementem opinionem, secundum do. Alex. in d. l. 1. in 10. col. ff. si cert. pet. Et ideo dixit Bal. in l. 1. §. cum igitur, in 6. col. C. de iu. deli. quod adeo præsumuntur uicini cognoscere uicinos, & scire eorum facta, ut sufficiat, quod notarius conficiens instrumenti, apponat testes uicinos, dicens præsentibus uicinis, & uide Bal. in l. conuenta lam, in 2. col. C. de epis. & cler. ubi dicit, quod est sufficiẽs ratio, dicere iste, quia uicinus sum. Etiam dixit Ang. in loco hic alle. & adde, quod testis deponens de hominis bonitate, uel malitia, dicitur reddere sufficientem rationem, si dicat scio, quod est bonus, uel malus, quia pluries experti sumus, qđ quod uide Ang. in Authẽ. de mona. in §. 1. in uer. & hoc facit ad quæstionẽ, & in Auth. de Ian. epis. in prin. & in §. fi quis. Tamen aduerte, quod nõ sufficerent duo testes ita deponentes, sed requirerentur plures secundum Angel. in Auth. quo opor. epis. in §. quãta igitur, & quomodo probetur pauper tas, & cui incumbat talis probatio, uide late per Rom. & Lanf. de Orta. post cum in l. § constante. in prin. ff. fol. mat. Ant. Fran.

iste tenebatur ex officio suo inuestigare, & præsumitur scientia ad hoc, c. innotuit, & quod ibi no. de elect. Aut non tenebatur indigare ex officio, & creditur sibi ignorantiam alleganti, arg. in reg. præsumitur ignorantia, de reg. iu. lib. 6. in glo. fin. de hac materia dic, vt plene dictum fuit in c. pen. de iura. calum. & vide gl. in c. 2. de testi. lib. 6. & in l. 2. de iur. calum.

SVMMARIVM.

1 *Verbum, potest, non semper importat necessitatem, licet præcedat negatiua.*
2 *Quid sit præsumptio iuris tantum, & iuris, & de iure, & quomodo cognoscatur, & quid sit opinio.*
3 *Qua dicat ꝓsumptio his, quæ an ꝓbet, iudex arbitrabit, & simale appellet.*

CAP. VIII.

Vanto, & infra. Præsumitur notum vicino loco, quod est notum in re moto. h. d. Et pone casum literalẽ f̃m Io. Forte enim Papa reprehẽdit Epm de negligentia circa correctio nem delicti subditi suicuius clamor ad ipsum Papã peruenerat: & quia Eps allegabat in hoc ignorantiam, Papa sibi scripsit, vt

1 hic hr̃. No. primo. arg. a maiori, de quo de ele. c. in cunctis. † Op. ℨtex. in eo, quod dicit, non potuit nõ peruenisse ad istos, q̃ erãt in loco vicino, ex quo peruenit ad Papam, qui erant in loco remotiori. Nam sępe videmus oppositum, ꝙ multi de loco remotiori sciunt, quod pleriq; viciniores ignorant. Metu ℨrij gl. 1. ex ponit, non potuit, idest præsumitur non potuisse. Admittit tñ probatio in ℨrium, sicut ℨ aliam iuris præsumptionem. Ita dicit hic no. gl. in sui prin. Ex qua iuncto tex. no. qđ verbum, Põt, non semper importat necessitatem, licet præcedat negatiua. Cuius ℨrium dicit gl. in reg. 1. de reg. iu. lib. 6. Sed dic illud procedere, nisi resultaret absonus intellectus. Tunc n. importat præsumptionem, vt hic, qđ diligenter no. qđ facit ad cõem vsum loquẽdi ad dictum testis. Contra prædicta, gl. opp. de c. fi qui clericorum. xj. q. j. vbi vr̃ probari, quod ℨ præsumptionem iuris, nõ ad mittitur probatio in ℨrium, & non soluit. Io. An. dicit, quod ibi soluitur. Forte hoc dicit, quia glo. ibi dicit quosdam dixisse, qđ ibi est præsumptio iuris, ℨ quam non admittitur probatio, qua si illa præsumptio sit iuris, & de iure. Ego dico, quod ille tex. nõ repellit probationem ℨriam, sed excusationem partis ℨ veram probationẽ, sicut in simili fit in c. ad nostram, de prob. Vlt. gl. q̃rit, an præsumptio sufficiat ad condemnationem? Et rñdet distinguendo tres species præsumptionis. Nam quędam est temeraria, & hęc repellitur: quędam probabilis, & hęc inducit quandoque expugnationem, quædam uiolenta, & hęc inducit qñque sufficientem probationem ad sniam. Et aduerte, quia glo. non declarat, ibi, qñ sufficiat ad purgationem inducendam, vel ad sniam. Nec declarat, qñ probabilis dicatur, & qñ temeraria, vel violenta. Io. And. ẽt transit ponendo solum quædam dicta Inn. in c. quia verisimile, inf. eod. tit. vbi vltra ea, quæ dñr hic, dicit, quod est præsumptio iuris, & de iure, quæ non admittit probationem in ℨrium. Item iuris tñ, cui statur, donec ℨrium sit probatum. Probabilis vero, qñque inducit semiplenam probationem, de sen. exc. c. inquisitioni, de restit. spol. c. olitè. Qñque sufficit ad purgationem indicendam. 2. q. 5. c. presbyter si. & inf. de purg. c. si quis de gradu. Qñque requirit probationem ℨ se, fi. quod met. cau. l. non est verisimile. Qñque nullam probationem ℨ se admittit, nisi fama, vel alia circunstantia sit ℨ ipsam, vt in Præalleg. c. quia. Qñque refundit probationem in reum, C. de prob. l. siue. & de hoc, infra, vt eccle. bene. c. vno. Q̃q; secum adducit sniam. inf. eo. c. illud. & c. literas. sup. eo. c. afferte.

Item in effectu do. Ant. hic. Item quod glo. hic, no. gl. in c. 1. & 2. 2. q. j. & c. oues. 6. q. j. & in c. dixit. 32. q. j. ibi tñ glo. vtitur verbo, Suspicio, & vr̃ velle, quod idem sit præsumptio, & suspicio. Specialius attingit, eo. tit. §. 2. a prin. vsque ad fi. dicens inter cætera, quod licet cõiter assignentur tres præsumptionum species, vt hic per gl. ipse tñ addit quartam, videlicet necessariam, & appellat illam necessariam, quæ non admittit probationem in ℨriũ, quæ magistraliter appellatur præsumptio iuris, & de iure, & sic ponit quatuor species præsumptionis, t. temerariam, probabilẽ violentam, & necessariã. † Ego aũt, ne laboremus in incerto, lafius & clarius attingendo materiam, dico, quod multa reperiũ tur vocabula in hac materia, a vt indicium. l. indicia, C. de rei vẽ di, & dixi in c. tertio loco, de prob. Argñ, vt ĩ c. forus, de ver. sig. Suspicio, vt in c. semper. 2. q. 1. & in c. dixit. 32. q. j. & l. absentem, ff. de pœn. Opinio, vt colligitur in l. 3. §. ciusdem. ff. de testi. per Bar. in l. admonendi, ff. de iureiu. Prẹsumptio temeraria, de sen. exc. c. inquisitioni. Præsumptio nõ modica, vt in c. sup eo, de te

fi. Præsumptio, ꝓbabilis, vt in d. c. inquisitioni. Præsumptio vehemens, vt in c. literis, inf. eo. Præsumptio violenta, vt hic in gl. quæ idem est, quod vehemens, jvt in c. cum ꝓtumacia, de hære. lib. 6. & d. c. literas: sed ignoramus, qñ dicatur probabilis, vel violenta: &c. Ego prius attingam præsumptionem iuris, sed ho minis. Circa primum aduertendum, qđ qñ ius disponit, aliquid statuendo super certo, quod tñ in se non est verum, illa appella tur fictio. Exemplũ in l. vna, C. de rei vxor. act. vbi ius fingit mulierem dotem sibi fuisse stipulatam, quæ in veritate non fuit sti

pulata, & hoc facit ius. Qñq; in fauorem alicuius, & de hoc ibi in gl. & per Doc. in c. is qui, de spon. Qñq; ius præsumit super in certo ex aliquib. cõiecturis, & hoc dupliciter. Qñq; enim ius ꝓsumit intantum, quod super illa præsumptione statuit aliquid, ac si verissimum esset, quod præsumit. Exemplũ in c. is qui, de spon. vbi dr̃, quod si quis cognouit carnaliter sponsam de futuro, præsumitur, qđ secum tunc voluerit ℨhere matrimonium p

b verba de pñti, nec admittitur probatio b in ℨrium. & ista appellatur magistraliter præsumptio iuris, & de iure. Vnde scias, ꝙ ista non sunt vocabula iuris, sed magistralia, vt sup. sentit Spec. vbi sup. & gl. in c. ferrum. 50. dist. Et vt plurimum, qñ ius inducit hanc præsumptionem, exprimitur, ꝙ non admittatur probatio in ℨrium. Sed idẽ dic tu, qñ non exprimit, dummodo super sua ꝓsumptione statuat, probaẽ in d. Authẽ. sed iã necesse, C. de don. añ nup. iunctis Doct. dictis ibi, & gl. ord. in corpore, vñ illa Authen. sumit. Qñq; ius præsumit aliqđ, sed super sua ꝓsumptione non firmat intrñ pedes, vt super illa certum qđ statuat, & illa appellaẽ simpl'r ꝓsumptio iuris, & ℨ eã semper admittiẽ probatio in ℨrium, vt dicit gl. & bñ in d. c. ferrum, no. in d. c. is q, qñ qne tñ ius exigit strictiorem probõnem vno casu, q̃ alio, vt in c. quia verisimile, ℨ. eo. & c. super hoc, de renun. & in l. non est verisimile, ff. qđ met. cau. Qñq; vero non ꝓsumitur intrñ, vt requirat probõnem in ℨrium, sed solũ exigit, vt indicatur purgatio. 2. q. 5. c. presbyter si. & in c. 2. de purg. can. & in hoc non põt dari certa doctrina, sed serua legẽ, f̃m qđ disponit, ar. in l. prosp exit.

3 ff. qui & a qui. & 6. q. 3. c. scriptum est in le. † Venio nũc ad f̃m, ſ. præsumptionem hominis, & appello prẹsumptionem hominis, qñ iudex ex aliquib. coniecturis aliquid, pro, vel ℨ aliquem, seu in aliqua cã presumit, vbi ius specificè aliquid non præsumit. Pone exemplum in c. afferte, sup. eo. 4. q. 3. c. si testes, & in l. 3. ff. de test. vbi dr̃, quod iudex debet sui animi motũ informare ex argumentis, & testimonijs, quę rei aptiora esse ꝓpetit, &c. facit c. cãm, de re iud. & melius c. in præsentia, de renunc. Cum enim iudex nõ possit perduci ad veram scientiam facti per aliquem sensum corporeum, nisi factum esset notorium permanens oportet, quod adducatur ad firmam credulitatem ex præsumptionibus, quæ quidem præsumptiones causantur ex multis coniecturis, & ex dictis testium. Nam iudici non constat, an testes verum dicant, & maxime quando sunt ℨrij, sed multis argumentis, & coniecturis hoc presumit. Ideo dicit lex, quod animi sui motũ iudex informare dẽt ex argumẽtis, & testimonijs, quæ rei aptiora esse cõpetit, & vero proximiora. Nec enim ad multitudinem respici oportet, sed ad sincerã testimoniorum fidem, & testimonia, quib. potius lux veritatis assistit, & hæc habentur in d. c. si testes. 4. q. 3. & d. l. 3. ff. de test. & alibi dicit gl. iuncto tex. quod si testis cito respondet, est præsumptio, qđ sit mendax: si vero est morosus, præsumitur dubitare, vt habetur, 5. q. c. qui ambulat. §. sed aliud. Et Inn. in c. quoniam contra, de proba. dicit, qđ si iudex ꝓpendet testẽ vacillare, nõ dẽt seq dictũ suũ. & Iurisconsultus in d. l. 3. dicit iudici. Tu magis scire potes, quãta fides sit testib. adhibẽda. q. d. & sup hoc nõ ꝓt dari certa doctrina, sed ex variis ꝓiecturis iudex ꝓsumit ꝑ, vel ℨ testes. Nã ꝓsumptio non est aliud, q̃ q̃dam suspicio, q̃ causat in aĩo iudicis, vel cuiuscunq; ex variis coniecturis, vel argumentis, seu indicijs, & f̃m quod coniecturæ, vel argumenta, vel indicia vrgent, causatur, vel augmentatur illa suspicio. Si. n. indicia, seu argumẽta essent temeriarꝫ puta, ꝙ fuit visus vnus clericus loq cũ mulie

c re, nulla alia coniectura existente, vis præsumere adulterium, e

certe

ADDITIONES.

a Materia. No. de multiplici genere præsumptionum, & de indiciis, vide D. An. in c. tertio loco, de prob. & de multiplici genere præsumptionum, uide per Pet. de Anch. in re. semel malus, lib. 6. Bar. in l. admonendi, in 2. char. ff. de iureiu. & D. An. in c. fi. in 6. & in 8. col. infra de iureiur. & per Arch. in c. omnes. 6. q. 1. ibi uide, ubi ponit bonum dictum quod retulit post D. Ant. in c. fin. in 10. col. infra de iureiu. & de prob. c. ex præsumptionibus, uide pulchra verba per Bar. in l. neq; natales. C. de prob. Et de qualitate præsumptionis fictio num, uide Bal. in l. non ignorat, qui accu. non poss. Item de multiplici genere præsumptionum uide per S. Thom. in 4. sent. distinct. 5. quæstio. 4. artic. 5. vltra mediũ, ubi dicit, quod triplex est præsumptio, uiolenta, ad cuius cõtrarium non admittitur probatio, sicut fi inueniatur solus cum sola, nudus cum nuda in lecto, in secreto loco, & tempore apto ad commissionẽ. Alias est præsumptio probabilis, sicut si inueniatur solus cum sola, loquens in locis suspectis.

b Probatio. Quod contra præsumptionem iuris, & de iure non admittatur probatio in contrarium, fallit quinque modis, ut hic Fely. vltra eum adde, qđ fallit, quando præsumptio iuris, & de iure, esset contra personam legalissimam, & fide dignam, quia talis persona potest probare contrarium. Ita fin guliter dixit D. Ant. in c. uidua, inf. de reg. sequitur Marsi. in l. 1. §. si quis vltro, col. 4. uer. pro quib. facit. ff. de quæstio. Seb. Sap.

c Adulterium. Vide tamen Abb. in c. estote, de reg. iu. ubi uidetur reprobare gl. in d. c. adfit, 11. q. 3. dum ult, quod clericus, si uisus est cum muliere, & amplexus fuerit, præsumitur amplecti benedicendi causa, uide Ange. Aret. in tract. malefi. in uerfi. che me hai adulterato la mia donna. & Fran. Brun in tract. de malefi. in tit. de indiciis. §. fpecies, ubi dicunt, quod a tali benedictio ne liberet nos Dominus. uide Alexan. in consi. 127. incip. uisa inquisitione. col. 2. in 4. uol.

Universidad de Deusto
Biblioteca

certe malè præsumis. Non. n. ex hoc dēt causari aliqua sinistra suspicio. ad hoc, quod no. 11.q.5.c. absit. & si de facto causaret, illa est suspicio, seu præsumptio temeraria, de quo in d. c. inquisitioni. Si vero ꝓiecturæ aliquatenus vrgent; puta qđ fuit visus sæpe secum in secreto loqui & ꝓfabulari, & vterq; est iuuenis, tunc causabitur suspicio, seu præsumptio probabilis, arg. 81. di. c. clericus solus. Non tñ ducit iudicem ad credulitatem, vt cū ꝓp hoc solum de crimine adulterij ꝺemnet, sed procedet, vt habetur in c. 2. de cōha. cler. Item possent esse aliæ ꝓiecture magis vrgentes, ita quod causar ent suspicionē, seu præsumptionē magis vehementē; & tunc procederet ad magis grauia, puta ad purgationē indicendā. Quandoq; ēt ad suspensionem a beneficio, & officio. donec se purgauerit, vt in c. inter, de purga. can. & quod no. Io. And. in c. 1. de accu. lib. 6. Quandoq; coniecturæ sunt strictissimæ, & vrgentissimæ, ita, vt vix ipse reus audeat diffiteri delictum; & tunc causatur tanta præsumptio, qđ adducit iudicem ad credulitatem, & fertur sñia ℨ eum de ipso delicto; ad hoc c. præterea, de testi. c. afferte. sup. eo. & bo. tex. in l. sciant cuncti. C. de prob. canonizata. 2. q. 8. c. sciant. Vide bona exempla per Io. And. in Spe. in addi. tit. de proba. §. videndum, ver. 13. dixi plenius in d. c. tertio loco, vbi vide. Ex quibus ꝓclude, quod non pōt dari certa doctrina, qñ præsumptio sufficiat ad sñiam, quando ad semiplenam probationē, qñ ad suspēsionē beneficij & officij, vel similes effectus; sed iudex ex suo bono & æquo iudicio ex varijs coniecturis arbitratur hoc, vt in iurio. superius alleg. & si malè arbitrabitur, corrigetur factū per iudicem appellationis, iuxta nota. in c. præterea, & per Inno. in d. c. quoniā contra. Ex his ēt ꝓcludo non curādū, qualiter appelletur suspicio, vel ꝓsumptio, an ſ. vehemens, an probabilis, an violenta, an necessaria, &c. quia hæc sunt potius vocabula magistralia, quā iuris: assumunt. n. sibi nomen, ſm ipsarum potētia. Nā appellatur violēta illa, q̃ sufficit ad sñiam, quia qua si violenter trahit iudicē ad credulitatem. Vehemens dr, quia intantum vrget, quod vehementer facit iudicem suspicari ℨ reum, ℨ. co. d. c. literas. Probabilis, quasi proba, seu recta. i. iustè causata, & non temere, vel qa reddit factum verisimile, nō tñ ita violenter, vt sufficiat ad sñiam, vide ad hoc bonam glo. in c. insinuatum, in fi. de simo. Sed vt dixi, sup. non cures tu de his nominibus, siue vocabulis. Imponas enim, quod nomen vis, sed considera qualitates, & potentias, & circunstantias ꝓiecturarum, & secundum illas iudicetur effectus. Ideo dicit Inno. in c. qa, inf. eo. in fi. quod quidam appellant violentas ꝓsumptiones, quas alij dicūt probabiles, sed in hoc non est vis, nisi in verbo, secundum eū, & disputatio de vocabulis est ꝓtinacib. relinquendā, vt ibi no. Inn. & gl. super rub. Infortiati. q.d. quod non est fienda vis, qualiter nuncupetur. Non enim habemus iura, quæ dñt, quæ ꝓiecturæ inducant ꝓsumptionē violentā, & quæ probabilē, & quæ vehemētem, nec quid operetur vehemens, quid probabilis. Nam varij effectus causantur, secundū quod ꝓiecturæ vrgent, vt colligitur ex iurib. superius alleg. quinimo glo. & doc. non ponūt vehementē ꝓsumptionē pro specie distincta, vt in hac glo. & in alijs superius allegatis, qa fortè comprehendere eam voluit sub violenta, vt sentiunt Doc. inf. eo. c. literas. Sed nos videmus, quod vehemēs non semper sufficit ad cōdēnationem, vt patet in c. inter, de pur. cano. & in c. cum contumacia, de hære. lib. 6. inf. eod. c. literas: ergo theorica illa non est bona, & sic essent quinq; species. Nec propterea potes ex iure colligere, quid operetur vehemēs suspicio: ergo dic, qđ fere infinitæ sunt species ꝓsumptionis, sicut sunt cōiecturæ, ex quib. ipsæ præsumptiones insurgunt. Ex superius dictis, & his, q̃ dixi in c. afferte, sup. eo. & c. tertio loco, de prob. potest capi satis sufficiēs doctrina circa materiam istā. Et scias, quod ꝓsumptio quandoq; sumitur ex facto de præsenti, quandoq; ex facto de ꝑterito, & vtriusq; temporis tripliciter. Nā ex præsenti circa ꝑsens, itē circa ꝑteritum, & circa futurū. Itē ex facto de præterito præsumitur quandoq; circa præterita, quandoq; circa præsentia, quandoq; circa futura; de quo vide glo. cum iurib. in ea alleg. inf. eo. & c. seq. & in c. cum per bellicam. 34. q. 2. & c. peruenit. 18. dist. & c. multis. 44. dist.

SVMMARIVM.

1 *Triplex ꝓsumptio oritur ex facto de præsenti, & triplex ex facto de futuro.*
2 *Quidā fuit minatus percutere aliquem, & ille reperitur percussus, & ignoratur a quo, an præsumatur, quod fuerit ille, qui minatus est.*

CAP IX.

SCribam. Breue est, & in effectu intendit, quod ex prēteritis ꝓsumitur circa futura. & pone casum literalem, vt dixi in precedentibus capitulis. Nota. primo, quod diu negligens in prēterito, ꝓsumitur quod erit negligēs in futuris. Ex hoc dicit Goff. quod qui negligenter fuduit in iure canonico, præsumitur quod studebit negligenter in iure ciuili, & econuerso. Secundo nota, q̃ prelatus nō tenetur assiduc monere puer sum, & negligentē, ex quo vehementer ꝓsumit se nō profecturum. Debet enim tunc tacere, ne mittat margaritas inter porcos, vide ad hoc bo. tex. in c. quando. 11. q. 1. & in c. Ephesijs, 43. dist. Tertio no. ibi, Apparet, iuncta glo. fi. q̃ id, qđ ꝓsumitur, pōt dici apparere. Ad idē bon. tex. sup. ca. proxi. & vide ad materiā quod ibi dixi. Gl. 1. ponit duos intellectus ad tex. primus est melior, & pro eo facit c. qñ, & c. Ephesijs, sup. alle. Glo. 2. ponit triplicem prēsumptionem ex præsenti, & triplicē præsumptionem ex futuro, & triplicem ax præterito. Et pro expeditione quæro, hic dicitur ꝑsumptio ex præterito circa futura. nunquid alijs modis eliciatur præsumptio? Gl. respon. quod sic. Nā
1 præsumptio quādoq; ex facto de præterito.† Primo casu tripliciter. Nam quandoq; ex præsenti circa prēsens. Pone exemplū, si quis de præsenti ēst criminosus, ꝑsumitur, quod accusar non bono zelo, ideo repellitur. 6. q. 1. c. qui crimē, & in c. 1. de accu. Quandoq; præsumitur ex præsenti circa ꝑterita. Exemplum, si mulier nupta allegans maritum captū, & mortuū, alteri nupie rit; si postmodū audito de vita primi mariti, non recedit incōtinenti a secundo, præsumitur ꝙ causa incōtinētiæ transiuit ad secundas nuptias, vt in c. cū per bellicam. 34. q. 2. Quandoq; & tertio, præsumitur ex ꝑsenti circa futura. Exēplum, si quis de ꝑsenti est negligēs, seu incontinens, præsumitur, quod talis erit in futurū, vt in c. si quis diaconus. 50. di. Secundo casu principali, inducitur ꝑsumptio ēt tripliciter. Quandoq;. n. ex præterito circa præteritum. Exemplū, si incontinenter aliqua mulier vixit, non præsumitur quod fuerit maritata. 28. dist. ca. quia sunt culpæ. Quandoq; & secundo ex præterito præsumitur circa ꝑsens, vt si quæritur de fama alicuius. Nā ꝑsumitur quis bonus vel malus, secundum vitam de præterito, vt in c. monachus ve ro nouitius. 77. di. facit quod no. in l. fin. de quæst. Quandoq; & tertio ex præterito præsumitur circa futurū, vt hic, & no. hanc
2 glo. & idem in effectu no. in d. c. cum per bellicam, præal. & c. peruenit 18. di. & c. multis. 14. dist. † Et faciunt hæc ad qōnem,
a quidam fuit minatus, a cuidam de percutiendo eū, demū fuit percussus, & nescitur a quo, quæritur, an sit præsumendum, qđ fuerit ille, qui minas intulit? & videtur, quod sic, quia ex præterito præsumitur circa præsens, vt patet ex ꝑdictis. Dic, quod benc inducitur ꝑsumptio contra eum, nō tamen sufficit ad condēnationem, quia in criminali debent esse probationes luce clariores. l. sciant cuncti, C. de proba. canonizata 2. q. 8. Dicit tamen Spe. in tit. de præsump. §. 2. circa fi. quod talis præsumptio
b sufficiet, vt supponaē torturæ, qđ not. & vide ibi latius, b & qđ no. in c. auditis, de in integ. resti. & in c. auditis, de ꝓscrip.

ADDITIONES.

a Minatus. An ex minis oriatur præsumptio, quod quis fuerit vulneratus a minante, vide plura allegata per Alex. in consi. 14. incip. póderatis, in 3. vol. Fel. in c. afferte, col. 17. vers. item licet ex minis.

b Ibi latius. Et idemmet Pan. in c. literas, in 1. col. inf. eo. & Cy. in l. 1. C. si quis Impe. male. facit gl. & ibi clare Cy. in l. merum, C. quod me. can. Bal. & Ioan. & Doct. in l. fi. C. de hæted. insti. vbi dicunt, quod si quis est minatus alicui mortem, si postea mortuus reperitur, minæ sunt sufficiens indicium, vt possit minans poni ad torturam, si erat talis, quod soleret minas suas exequi. & vide per Do. inf. c. sanè, circa medium. 9. di. An autem propter hoc Anto. in c. olim. j. sup. de rest. spol. in pen. col. Cyn. in l. 1. C. unde vi. Ang. de Aret. in §. ius autem gen. in 4. col. in ſ. Insti. de iu. na. gen. & cin. vbi distinguunt, qđ si erat talis, qui verisimiliter erat solitus mandare executioni minas, fit hæc tumālias secus, de quo vide per Bald. & Imo. limitantes, in d. l. fi. ff. de hæred. insti. Puto tamen, quod in hoc dici debeat melius, in l. 1. in fi. C. quod licet se sine iudi. vi. vbi dicit, quod quando aliquis minatur mihi, & est in actu, licitum est mihi vulnerare, vel occidere, quia non debeo expectare, quod aliquis me vulneret, vel occidat, alias propter solas minas, si minans non est in actu, non est licitum occidere.

Circa hoc, quod hic dicitur de minis, dicas, quod minæ præcedentes, secundo delicto, faciunt indicium contra minantem, ut per Sal. post Cyn. & Doct. in l. 1. ff. si quis Imp. mal. hic alle. Quod intellige cum limitatione, de qua hic, si minæ sunt illatæ ab eo, qui consueuit minas exequi. Ad quod vide Spec. in tit. de præsump. in §. 2. in ver. sed pone, quod minatur. Et idem videbat Bartol. in l. 3. ff. ex qui. cau. maior. quod si minæ fiunt a tyranno, vel ab homine pestilentioso, vel a persona verisimiliter timenda, nel potente, & consueta malefacere, tales minæ inducunt iustum metum, secundum Bartol. in l. metum, ff. quod met. cap. adeo, quod potest minatus expetere cautionem a minante de non offendendo, ut per Bald. & Ang. in l. decernimus, C. de epis. audien. & in l. sed & si susceperit, in §. 1. ff. de iudi. & per Bartol. in l. illicitas, §. ne potentiores, ff. de off. præsid. in l. famolic. ff. ad leg. Iul. maie. Et dum dicitur de minante mortem, quod potest impune occidi, dicas illud uerum in solito minas exequi, ut supra & in ipso actu minandi, secundum Bald. in l. 1. hic alleg. C. quando li. se fine iu. Secus autem si minæ fiant ab his, qui solent multa minari, & pauca facere, secundum Bartol. in l. hæc autem, ff. si cui plusquam per leg. fal. & vide Ang. Aretin. in tracta. malefi. in glo. in uersi. uerba iniuriosa. & tene memori dictum Bald. in l. 1. de ser. fugi. de quo meminit Alexand. in l. 1. C. de his quibus ut indig. ubi dicit, quod minæ faciunt præsumi mandatum. Et idem si quis minatus fuerit de faciendo aliquem occidi, & ille reperiatur occisus, non a minante, sed ab alio, præsumptio est, quod fuerit occisus per mandatum illius, maximè, quando ille, qui occidit, erat amicus, uel familiaris minantis, quæ omnia bene not. ut scias practicare, quando casus uideret, uide Specu. in allega. titu. de præb. in §. 2. in uersicu. seu pone. Ant. Franc.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *An sit præsumendum contra permutantes beneficium tenue cum pingui.*
2 *Contra præsumptiones admittitur probatio in contrarium, & debet esse clarissima, sed contra præsumptionem iuris, & de iure, non.*
3 *Contra testes deponentes contra verisimile, an sit suspicio falsitatis.*

CAP. X.

QVia verisimile. a Efficacior probatio requirit ab illoqui probare vult, qđ non est verisimile. Diuiditur. Nam primo ponit cām finalem. Scđo prouisionē. Tertio prouisionis cām impulsiuam. Scđa, ibi. Prouideas. Tertia, ibi, Qñ. Casus liter. R. Capellanus dicebat, ꝙ H. presbyter ꝓcesserat sibi personatum ecclesiæ suæ, & ab eo vicariatū ipsius ecclesiæ idem H. receperat, & hoc dicebat se probaturū, & R. molestabat eundē H. significatū fuit do. Papæ. sup hoc scribit Papa Decano Casinensi, dicens, ꝙ non est verisimile, ꝙ H. personatū ecclesiæ ꝙ cesserit dicto R. & vicariatū ipsius ecclesiæ receperit ab eodē. vnde mandat Decano, ne super hoc probōnem recipiat, nisi cōis fama loci hēat hoc, vel nisi tales personę apparent, de quibus non sit verisimile, ꝙ debeant deierare, qa sæpe ꝓtingit, ꝙ testes corrupti inducant ad falsum testimonium proferendum.
1 B.† No. 1. istum tex. ℨ permutantes beneficium tenue cum pingui. Præsumenda enim est talis permutatio fraudulenta, & simoniaca, cum non sit verisimile, ꝙ sine cā resignet quis beneficium pingue pro tenui, arg. hic, & in c. super hoc, de ren. facit
b qđ leg. & no. in c. 2. de renū. lib. 6. Puto tñ, b quod hæc sola præsumptio non sufficiat ad sñiam proferendam, sed prēstat legiti mam cām indicendi purgationem, seu aliter procedendi, arg. c. inter, de pur. ca. Sed si adessent alia adminicula, poterit sñia ferri. Exemplum permutauit quis beneficiū pingue cum nepotis iuuene hñte tenue. hic enim ꝓcurrit suspicio sanguinis, vltra tenuitatem beneficii, arg. x. qō. 2. c. huiusmodi. §. nam hæc vsus præstatio, maximè si alter erat senex, & hoc vī velle Io. And. in d. c. 2. de ren. li. 6. licet ℨ riū velit Io. de Lig. in c. 1. de cle. non resi. Sed primum puto verius, & quia valet arg. a cōiter accidentib. vt d. c. 1. & cōiter videmus, ꝙ ista fiunt in fraudem. Hæc puto vera, nisi sit alia præsumptio, istam excludens, vt puta, quia nō potterat morari in beneficio pingui, vel alia similis, arg. de renū. c. ad supplicationem, & 7. q. 1. c. pastoralis. Scđo no. & tene menti, c ꝙ licet ℨ præsumptionem iuris, admittatur probatio, vt hic, & dictum fuit sup. in c. quanto, tñ aggrauatur probans duriorib. c probationib. qñ verisimilitudo est ℨ eum: Vnde scias, ꝙ qñque verisimilitudo est tanta, ꝙ non admittit probōnem in ℨrium, in c. filii, de hære lib. 6. & hoc puto procedere, vbi ius exprimit, sicut facit in d. c. filii, vel super illa ꝑsumptione statuit, vt dixi ℨ. eo. c. quanto, alias semper admittitur probatio in ℨrium, licet exigatur strictior, vt hic. Qñque verisimilitudo est maxima, & tunc admittitur probatio in ℨrium, nisi præcedat prius aliqua causæ cognitio, vt in c. super hoc, de ren. Qñque est verisimilitudo magna, non tñ maxima, & tūc procedat iste tex. vt admittatur probatio, sed debet esse clarissima, sicut in cā criminali, vt hic, & in l. non est verisimile, ff. quod met. cā, & hoc no. facit d ēt quod leg. & no. in c. solicite, de resti. spol. † No. ꝙ ℨ testes deponentes ℨ verisimile, est præsumptio falsitatis, & sic non facient fidem, nisi sint tales, de quibus non est verisimile, quod deberant deierare, vel nisi habeant aliquam præsumptionem se eum, puta famam, vel quid simile, Oppo. & vī, ꝙ alio respectu non valuerit hęc permutatio, quia non interuenit authoritas Episcopi, inf. de rer. permu. c. quęsitum cum si. Sol. intelligendū est secundum Doct. ꝙ hic authoritas ēt allegabatur, sed non est verisimile, ꝙ hęc intercessissent, sed falso modo allegabantur.

ADDITIONES.

a Quæ verisimile. Adde, ꝙ per istum tex. no. dicit Bar. in l. cum qd. ff. si cer. pet. ꝙ ad probandum debitum, sufficit ꝙ testes uiderint tradi pecuniam, quam qa nihil dictum fuerit, nec de mutuo, nec de donato. Vbi ēt dicit de illo q dixit, tolle hanc pecuniam, an præsumatur donare, vel dare alio repetendi. de quo uide plene, & pulchre per do. Abb. in c. si cautio, in pe. char. sup. ti. j. Adde Rom. consi. 290. Seb. Sap.

b Puto tamen. Idem tenet do. Abb. in c. 1. inf. de cler. non resid. Vide Pet. de Anchā. in consi. 389. incip. in casu præmisso. Pet. de Peru. in tracta. permutationis, col. 7. & Rom. consi. 143. in antiquis.

c Diuersorib. Opponens exceptionem non verisimilem, grauatur duriori onere probandi, & ad hoc uide do. Anto. in c. si cautio, in pen. char. sup. tit. 1. & in c. super hoc, in 12. col. de renū. Sed imo ꝙ sit repellendus per ea quæ scribit do. Ant. post Inn. in c. post electionem, circa fi. de cōcel. præb. Sed dic, ꝙ est in arbitrio iudicis considerare, quanta præsumptio contra excipiētem fit, & hic sentit do. Ant. post Host. & clarius in d. c. super hoc, in 13. col.

SVMMARIVM.

1 *Sola cohabitatio maris & fœminæ, nō inducit præsumptionē in matrimonio.*
2 *Aerunt in spiritualibus potest esse in iudicio.*
3 *Signum æquinocum ad plura non probat, nec ꝓsumptionem facit pro alterutro tantum.*
4 *Delatio annuli in muliere, non est signum matrimonij.*
5 *Si maritus tenet vxorem extra lectum, & mensam, non tractat eam vt vxorem.*
6 *Solum instrumentum dotis, vel donationis propter nuptias, an probet matrimonium.*
7 *An fama, vel cohabitatio probet matrimonium carnale, vel spirituale.*
8 *An fama cum actis, proportionalibus probet matrimonium.*
9 *Si probetur per duos testes, quod uir iacuit cum una muliere, & uir intendat conseruare possessionem iuris matrimonialis, & hoc intendat mulier, an per hoc probetur matrimonium.*
10 *Maritus potest vendicare uxorem, adiecta causa de iure canonico, & de iure diuino, & datur etiam ei officium iudicis, & interdictum &c.*
11 *Dominus constituens dotem, vel donationem propter nuptias seruo, vel ancillæ, uidetur ei conferre libertatem.*
12 *Si probatur, quod maritus dederit annulum mulieri an præsumatur matrimonium.*
13 *An si probetur, tantum, quod mulier portat annulum, præsumatur matrimonium.*
14 *Sola cohabitatio sufficit de iure ciuili ad probationem matrimonij.*

CAP. XI.

ITem quoque. Per noīationem, cohabitationem, & famam, probatur coniugium, maxime si appareant instrā dotalia. Ita summat Ioā. And. Quę summatio, iudicio meo oīno non colligitur ex isto tex. nulla fit mentio de cohabitatione, nec noīatione, vltra instrā dotalia, tū qa ꝙ dictionem, Maxime, sentit Ioā. And. qđ absq; instrō dotali fuisset hic per alia posita in tex. probatū matrimoniū. Ideo magis inhęrendo literę, summo sic. Per cohabitationem, & diutinam famam de matrimonio, & ℨctibus matrimonialib. ac alia adminicula, probatur matrimonium. h. d. Cōis diuisio. Sed a ibi Verum. Casus liter. Quędā mulier libera per 10. annos, & vltra, sciēter cohabitauit cum quodam seruo, tanquā legitimo viro, & ab eo fuit carnaliter cognita, postmodum asserebat illū suū esse maritū, sed vir dicebat illam esse suam vxorē, ostendens publicum instrm, in quo se coniuges nominabāt, & per qđ ipsum donationem ꝓp nuptias fecisse eidem apparebat. Mulier asserebat instrm istud factum esse in fraudem, vt dñs seruo suo fraudaretur, insuper produxit testes, ꝙ ille plures rogatus fuerat ab amicis, qđ eam desponsaret, nec desponsasse, nec desponsaturū se ipsam, firmiter asserebat. Vir prędictum instrm producebat, & quosdam testes, qui viderant eam annulos deferentem. Ad hoc rñdebat mulier, ꝙ hoc faciebat ſm consuetudinem illarū, quę panes vendunt. Iudex super hoc consuluit Papam, & ipse rñder, ꝙ in huiusmodi dubietate, fama vicinię dēt attendi, & si fama loci hēt, ꝙ vir ipsam in lecto, & in mensa, sicut vxorem tenuerit, cogenda est mulier, vt eidem viro affectu adhęreat coniugali, ꝓcipue si dictum instrm ab eo sit factum, qui officium
a suum fideliter adimpleuit. B.† No. 1. expressum in litera, qđ sola cohabitatio maris, & fœminę, ēt diutina, non inducit ꝑsumptionem matrimonii & quod plus est, ēt si masculus sit seruus, & fœmina libera. Nā prima fronte videretur ℨrium, cum non videatur verisimile, quod libera velit cohabitare cum seruo, ꝑter affectum coniugalem, cum vix reperiatur aliqua, quę cum seruo velit, ēt matrimonialiter, cohabitare. inf. de cōiu. ser. qua si per to. Sed rō decidendi in ℨrium est, quia cum matri. sit magnum facrm, & maximi ꝓiudicii, non debet iudicari ex leui ꝓsumptione, arg. in c. litera, inf. eo. & in c. licet ex quadam, ℨ.
a de testi. & de hoc aliquid inf. super gl. in ver. vxorem. † Scđo no. casum, in quo seruus pōt esse in iudicio nomine proprio, & pro iure proprio, ſ. cā petendi vxorem suam. In istis enim spiritualibus non curatur dñica ptās, sicut nec patria, de iud. c. si annum, lib. 6. & c. 1. & quod ibi, not. de coniu. ser. & de materia in l. vix
a certis. ff. de iu. & in c. non est. ℨ. de spon. Tertio no. ibi maritus a habeat dominium in vxorem, cum rei vendicatio non compe

tat

ADDITIO.

a Maritus. Quomodo, & quib. modis debeat quis uendicare vxorē in suā, uide do. Abb. in d. c. non est, de spons.
Circa hoc, an uxor possit uendicari a uiro, dicas, qđ licet uxor non sit in dominio, neque in ptāte uiri, nisi quoad usum, & debitum carnis, & maritalis seruitia, ita quod posset dici, quod directa rei uendicatio non possit dari, quia illa non datur, nisi dño contra possessionē, ut in l. 1. C. de alien. iu. mu. cau. fac. & in c. examinata, de iu. tamen pōt uendicari adiecta cā, quia uxor, de iure cano. sicut uendicat parer filium rōne patriæ potestatis de iure Romanorum, ut in l. 2. ſ. per hanc, ff. de rei uend. Imo uxor fugiēs a marito potest reperi interdicto de lib. homi. exhib. secundum Bal. in l. fi. C. de lib. exhib. Adde tñ, qđ si uxor fugit a uiro, ēt culpa mulieris, pōt petere sibi cauēri a uiro de non offendendo, maxime si uir sit ſeuus, & sit suspicio offensionis, ut c. literas, de resti. spol. imo si iudex multum suspicaretur de offendēdo, ita quod uideret non posse præstari sufficientem cautionem a uiro, possēt illam, uel recludere in monasterio, uel recondere apud aliquam honestam personam, dicas tamen, quod non obstante tali cautione præstita per uirum, posset ipse maritus eam castigare, ut in c. ex transmissa, & ibi plene per do. Ab. de rest. spol.
Maritus. Vide de hoc Car. in c. ex parte, in 6. opp. de resti. spol. Ray. in sum. de matri. in tit. quomodo, & qualiter mulier possit petere quem in uirum, & Bal. in l. non ignorat, in 4. col. C. qui accus. non poss. & in l. ueque natales, in vlt. col. C. de prob. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tat niſi rõne dominij.l.j.&l.in rem.ff.de rei vend.& no.in c.exa minata,de iud.In ℈rium facit l.ſiꝙxor,C.de cond.inſt.vbi dr̃,ꝙ mulier eſt in ptãte patris,& non mariti,ideo dic,vt inf.latius di cam.No.hic apertiſſime,ꝙ inſtr̃m donationis pp nuptias,licet in eo renuncietur matrimonium, non tñ per hoc probat matrimonium ſine alijs adminiculis,de quo inf.latius dicam.No. ibi.Deſponſaſſe,nec deſponſaturum,&c.ꝙ licet volũtas ſemel fuerit poſita,& pluries repetita, tñ per varias probõnes,ſeu cõ
3 iecturas p̃t probari mutata.† No.ibi,More illarum,q̃ panes,&c. ꝙ præſumptio ſurgens ex ſigno,tollitur,ſi probatur illud ſignũ æquiuocum ad plura. Ex quo colligitur,ꝙ ſignum æquiuocũ ad plura,nec probat, nec præciſe preſumptionem facit pro altero tñ, facit c. in pñtia,de prob.Ex ℈rio vero,ſignum ad certũ quid reſtrictum probat, vel ſaltem preſumptionem magnã fac
4 it de ſignato,facit c.dilecto,de præb.† Itẽ ex hoc, & ex tex.not. ꝙ delatio annuli in muliere, alio non probato, non eſt ſignum matrimonij: Pro hoc 30.q.5. c.fœminæ,vbi ponitur tex.quare vxori datur annulus a marito, & quare ponit in quarto digito. No.in ver.Verum,quod in probõne matrimonij,vbi veræ probationes non ſunt,præ ceteris attendẽda eſt fama vicinæ,& ſic
5 hẽs caſum,in quo fama plurimum valeat.† No.ibi.In lecto,a &
a in menſa,&c.duo ſigna ad preſumendum matrimonium inter virum & mulierem, vt quia vir teneat eam in lecta,& in mẽſa, vt vxorem.Ex quo infert do. Ant. qd ſi maritus tenet vxorẽ extra lectũ ſuum & menſam, non tractat eam,vt vxorẽ,& poſſet vxor virum ꝛstringere,vt eã in prædictis,& alijs,tractet vt vxorem, qđ no.& ad hęc adduco c.ex parte, de ſpon.& qđ no.in c. 2.de coniu lepr.& vide gl.in c.manifeſtũ.33.q.5. quæ vult vxorem non poſſe inuito marito vouere,vt iacet de nocte cum camiſia,quod non eſſet,ſi vxor non teneret ſecum iacere,& ſi tenetur vxor,ergo & maritus,cũ quo ad carnale debitum non iu dicẽtur ad imparia, in c.gaudemus,de diuor.& facit deſcriptio matrimonii,q̃ ſequitur in litera,ibi.Indiuiduam vitę ꝛſuetudinem retinens,&c.No.ibi. Seruiat affectu coniugali,qđ vxor tenetur ſeruire marito. & alibi dicit text. qđ eſt penè famula viri, vt in c. hęc imago.33.q.5.Sed tu pondera literam,q̃ qualificat hoc ſeruitium,vt ſ.debeat ſeruire affectu coniugali,& ſic nõ ſumitur ſimpl̃r. Ad quæ aũt tenẽatur vxor,vide quod ſatis dixi in c.literas,de reſti. ſpol.Aureq̃ gl.iuxta ordinẽ attingam,expedią intellectum capituli . Quæro igitur primo, per quæ probat hoc matrimonium,cũ fiat mentio de inſtro donationis pp nuptias in quo nominabant ſe coniuges.Item de delatione anuli,& Papa rñdet,quod in talib. fama vicinię magis dẽt attendi?Et pondera verbum,Magis,quaſi ſola fama non ſufficiat.So. gl. noſtra tangit intellectum huius c.in quinq; locis.Primo in ver.Nominant,& in ver. Donationem.& in ver.Si fama.& in ver. Vxorẽ. & in ver. Preſertim. Sed nullibi iudicio meo declarat perfecte intellectum huius c.Nam in ver.Nominant, ſolum dicit,quod nominatio præſumptionẽ inducit, ſed non probõnem.In ver. Donationem, dicit, quod inſtrm donationis pp nuptias inducebat preſumptionem, ſed non plene probabat, quia non fuit factum ſuper matrimonio, per l. neque ſine nuptijs,C.de nup. In ver. Si fama, dicit, quod fama per ſe plene non probat, ſed cum alijs adminiculis, ſeu præſumptionib. valet,quia quę non proſunt ſingula, &c. ſed non exprimit qualia debeant eſſe alia adminicula, ſeu preſumptiones. In ver. Vxorem, dicit, qđ ſola cohabitatio non probat matrimonium.In ver. præſertim,dicit quod fama cum alijs ſufficit hic, ẽt ſine alio inſtro, ſed non dicit cum quib.alijs.Forte habuit reſpectum ad cohabitationem & delationẽ annuli. Alia enim nõ allegabantur præter inſtrm. Nominatio vero hic non probatur extra inſtrm.Et vr̃ glоſſator magis in iſta gl. quam in qualibet alia animum ſuum exprime re,ſed certe ſi hunc intellectum habuit,non recte ſenſit.Primo quia hęc lectu. non congruit literæ,quę licet ponat in fine ver. Preſertim:non tñ per hoc intẽdit excludere totaliter probationem inſtri, ſed innuit quod tunc maxime eſt attendendum,ſi fuit cõſectum ab eo,qui ſuum officium ꝛſueuit diligenter exercere.Item non vr̃ vera in ſe,vt ſola cohabitatio cum fama ſufficiat,quia ex hoc ſequeretur,quod ſola fama per ſe ſufficeret,cũ habitatio nihil probet. Item eſſent probationes nimis fragiles ad tũ negocium probandum, & nullibi hoc probatur: imo, vt dixi, hęc lectu. in ſi.innuit ℈rium,cum ponderat inſtrm.& hoc quo ad primum intellectum , quem ſentit gl. Sed eam ſaluãdo poſſet dici, quod ponderauit vltra famam cohabitationẽ diuti nam,nominationẽ coniugalem, delationem annuli,& hæc ſa
6 tis vr̃ ſufficere ſine alio inſtro,vt ex infra dicendis patebit.† Secundus intellectus colligitur ex dictis Inno.qui dicit,quod licet fama plurimum adiuuet, tñ per eam non iudicaretur matrimonium,ſed per inſtrm,quo cõtinetur donatio pp nuptias,in quo ſe coniuges nominabant. Donatio enim pp nuptias locum nõ habet, niſi vbi eſt matrimonium. infra de donatio. inter vir.& de dote poſt diuor. re. c. & ſi neceſſe. Nec obſtat, qđ obijciebatur inſtrumentum in fraudem conceptum, quia hoc non probatur,nec preſumitur, ex quo notarius conſueuit ſuum officiũ fideliter exercere. Hoc tamen limita ſecundum alios,& bene, ſecundum eum,vt inſtrumentum dotis,& donationis propter nuptias probet matrimonium, ſi non agitur de præiudicio alterius matrimonij, alias ſecus, cum verba ſint neceſſaria ad ℈cũ matrimonij exprimentia conſenſum de preſenti, infra de ſpõ. cap.tuę.Examinemus primo hunc intellectum antequã deſcedamus ad alios.Hoſt. dicit, quod per ſolum inſtrm b dotis,vel
b donationis propter nuptias non probatur matrimonium,ẽt
c ſi nominarent ſe ibi coniuges, alleg. l. neque ſine nuptijs,C.de nup.quam alleg. hic gl. quæ quidem in hoc tenuit idem,quod do.Ant.hic.Non obſtat,l.optimam,C.de contrah. & commit. ſtipu.vbi dicitur,quod ſi in ſtipulatione dicit, quod ſeruus Titij fuit ſtipulatus,&c. ꝙ per hęc verba enunciatiua,ex quo ſunt neceſſaria ad ſtipulationis actum, probatur iſtum eſſe ſeruum Titij.Nam ſecundũ eũ,illa verba enunciatiua probant enunciatũ ſolum quo ad probandum actum, de quo principaliter agitur, cum actus non poſſit ſubſiſtere ſine enunciato,ſecus,ſi ſimpli
d citer de enunciato ageretur.Vnde ibi probatur,ꝙ ſit ſeruus per illa verba denunciatiua quo ad validitatem ſtipulationis,cum ſine hoc valeret ſtipulatio, ſecus ſi ageretur de ſeruitute ad alium effectum,vt hic. Et dicit,quod hęc eſt ſolemnis limitatio ad illam l.optimam,ſed certe ego allego gloſſ.in verſicu.ſi ſeruus,quę aperte hoc vult, & ſic intelligit, & reſtringit illam l. per,l.cum aliquis,C.de iur. delibe.vbi videtur hoc probari.Sed aduerte,qa Bal.in auth.ſi quis in aliquo documento,C.de edẽ. referens dictum Inno.hic dicit,quod tex.ſing.vr̃ in oppoſitum in Auth.vt fra.fil.§.illud quoque,iuxta prin.vbi dicit aperte probari,quod per inſtrumentum donatio. pp nuptias in ſinuatum probatur matrimonium,ſed ipſe reducit ad concor. quod in p-iudicium partium, inter quas conficitur inſtrumẽtum,probat tale inſtrumentũ matrimonium, vt in præall.auth.ſed in præ dicium aliorum,non, & ſic procedat dictum Innocẽ.Sed certe hoc voluit in limitatione,quam poſtea fecit, & hanc opin.Bal. videtur ſequi do.Card.hic.Sed hęc opi.nunquam mihi placuit, imo de directo contra eam videtur tex.hic, quem iſti(ſeueren-tia eorum ſalua) non videtur ponderaſſe. Nam hic non agebatur de pręiudicio alterius matrimonij, & concurrebat non ſolum tale inſtrm,ſed etiã diutina cohabitatio, & annuli delatio, & tamen Papa non fuit contentus his probationibus, ſed dixit attendendam etiam famam vicinię.Si enim ſimpliciter per talẽ inſtrumentum probaretur matrimonium, Papa mandaret abſq; alia probõne illam cogi. Itẽ in fine text.aperte innuit, qđ tale inſtrumentum ſolum adminiculetur, preſertim ſi eſt cõ

fectum

ADDITIONES

a In lecto.No.ſigna tractandi aliquam in vxorem.Aliud tamen eſt tractare aliquam, vt vxorem, aliud tractare aliquam honorifice,vt vxorẽ,vt dicit Bal. in c.ego N.de iureiu.in 2. col.in uer.ex his colligę. Item adde hic quod no. Bal.in c.ex tranſmiſſa.ad ſi.1.colum.de reſtit.ſpol.& Bart.in l. ſi uxor. §. fi ea,ff.de adult.

b Solum inſtrumentum.Vide Rom.in ſing.466. incip.nunquid per inſtrumentum dotis.Bal.in l.ad probationem, col.2. uer.quæro inſtrumentum,C.loc. in auth.ſi quis in aliquo,col.3.uer.iuxta hoc quæro,C.de eden.&in vlt.col. & Ias.in prælu.feu.col.7.uer.ad contraria. Seb.Sap.

c Matrimonium.An per inſtrumentum dotis,vel do. propter nup.probetur matrimonium,adde Bal.in l.1.in pen.col.C.de priui.do.Bal.in l.neque ſine nuptiis,C.de nup.Lud. Rom.in l.1.in princ.ff. de ope.no.nunc.Bar.& Saly.in d. auth.ſi quis.C de eden.
Adde Rom.ſing.huis.fol.13.
Matrimonium.Vtrum per inſtrumenta dotalia , vel ex ſola cohabitatione præſumatur matrimonium, uide ad hoc tex.in c.aliter.& ibi gl.in verbo cohabitationis.30.q.5.& tex.optimum in l.donationes in concubinam. ff.de donat. Et uide quod notaui in d. c. noſtrates.& tex.in l.maximus.C.de nupt. Et ad hoc uide quod de inſtrumentis dotalib. ſcripſi poſt do.Abb.in c.tanta.de ea prin.qui filij ſint legi.Barth.de Bellenz.
An per inſtrumentum dotis,vel donationis propter nuptias probetur matrimonium,vide quod dicas,ꝙ illud per talia inſtrumenta non probatur , neque præſumitur quo ad vinculum matrimoniale.l.donationes in concubinam,& ibi per Dy.no. ff.de don. & Bal.in c. 1.in §.naturales.in 2.col.ſi de feu.fiue contro.& plene per Alex.in l.ſi vxor,in §.ſed ſi ea.ff.de adult.& Bart.in q.incip. quidam habens filium,& tenet Pet.de Anch. in cle.1.de prob. & Io.And. in c.ex tenore, qui fil.ſint legi.& Bald. in l. ſi filium diffinimus, ff.de his,qui ſunt ſui vel alie.iu.& in l.2.de fer.in 19.col.& in l.2.in fi.de excep. rei iud. Quod tamen intellige uerum, niſi quo ad repetitionem dotis datæ,ut in Auth.ut fra.de in prin.& per Bald. in l.ab executione, C.quorum app.non rec.& per Bald.in addi.Spec.in ti.de in integ.reſt.in ner.per inſtrumentum. Item hoc uerum, niſi quo ad filiationem probandam , ut per Flor.de ſancto Pet.in l.ſicut.§. ſed ſi quæratur,ff.ſi ſer.uen.ubi alleg.dictum tex.in Auth. ut fra.§.in primo, & ibi etiam dicit ſe credere , quod probetur per talia inſtrumenta, quod ipſos contrahentes, per ea quæ habentur in l. optimam, C.de contrahen.& commit.ſtip. Seb.

d Limitatio.Nota ad intel.& limitationem.l.optimam,ꝙ ſi in inſtrumento aliquid enunciatiue proferatur, quod ſit de ſubſtantia & validitate illius actus, tale inſtrumentum probat inter eaſdem perſonas. In iſtis terminis procedit regula d.l. optimam. Quantum autem ad alia non probatet, etiam inter eaſdem perſonas. Et hanc limitationem , ſeu declarationem do. Ant. ad l.optimam, refert & multum no. do.Mat. in no.80.& eis addę Ang.dicentem in l.iuriſgentium.§.quod fere.ff. de pac.do.Alex. in conſ.193.incip.uiſo,& examinato proceſſu,in 12.col.ad fi.cum ſeq.
Adde quod uolunt Ro.ſing.huis.fol.16.& conſi.63.

fectum ab eo,qui officium ſuum diligẽter exercebat.nec valet, ſi dicatur,quod inſtrumẽtum hoc erat vitioſum, quia hoc fuit falſum:Fuit enim allegatio partis,vt ſup.dixi. ſi. n. fuiſſet verũ, non præſtitiſſet adminiculum,nec fama aliquid probaret,cum præſumeretur orta ex falſo inſtrumento,& reprobato,vt leg.& no.in ſimili in c.inter dilectos,de fide inſtru. vnde ratione fraudis adhibitæ,fuiſſet ꝓſumptum ℈ matrimonium , quod tamen non fuit,vt hic patet.Et ꝙ de iure nõ probet,cum principaliter agitur de matrimonio,eſt tex.iũcta gl.in d.l.neque ſine nuptijs & in d.l.cum aliquid,iũcta gl.in d.l.optimam.Ad Auth. vt fra. fil.tñ deo,quod non probat id,ad quod inducitur , ſi bene ponderetur.Ibi enim ſolum probatur matrimonium quoad dationem pp nuptias,& ſic reſpectu eius,quod principaliter continetur in inſtrumento,& hoc negat nemo , cum tex. ſit in d.l. optimam,& d.l.cum aliquis.Nõ aũt probatur ibi matrimoniũ principaliter , cum non ageretur ibi de matrimonio. Et ꝙ hoc ſit de mente illius tex. primo patet ex rubro illius Auth. Nam ibi tractatur ſolummodo de modo inſinuandi donationes , & ipſas conſequendi ſolu.mat.vnde in rubro non ponit de modo probãdi matrimonium,ſed potius ponitur in auth.qui. mo.na. eſſi.le.§.quoniam.Et nigrum debet conuenire rubro, vt no. in c.ibi,qui,de reſcrip.li.6.& in c.ſi ſuper gratia,de offi. deleg.co. li.Item hoc patet ex prin.§.illud quoque,de cuius mente vr̃, ꝙ mens Imperatoris fuerit ibi conſulere,& ꝓuidere mulieribus, ne inſtrumentis confectis ſuper donatione propter nuptias per ditis, mulier non valeat conſequi donationem pp nuptias. Pater enim ibi ex §.ſeq.vnde ibi probatur matrimonium. quoad hoc,vt poſſit cõſequi donationem ſoluto matrimonio , ſeu ad illum effectum,dum agitur de ipſa donatione.Si enim ibi ageretur principaliter de matrimonio,Imperator non cõſuluiſſet mulieribus, vt facerent inſinuari inſtrumenta donationis, ſed potius,vt facerent recipi teſtes,qui interfuerũt, ad perpetuam
7 rei memoriã,vt in c.ſignificauit,& in c.Albericus,de teſt.† Tertium intellectum ſentit idem Inno.qui dicit hoc eſſe notandũ diligenter,quod ſi aliquis petit aliquam in vxorem , & probatur ꝙ per decem annos ſimul cohabitauerunt,& fama vicinię habet,ꝙ eam tenuit,vt vxorem,obtinebit. Nulla enim eque ꝓbatio eſt ita bona in his,ſicut fama vicinię.& hoc dicit fortius procedere, ſi agatur poſſeſſorio ad reſtitutionem poſſeſſionis vxoris.Vult enim in effectu,ꝙ tam reſpectu poſſeſſorij,quã petitorij ſufficiat probare duo,ſcilicet cohabitationem per decennium,& famam vicinię,ꝙ eam tenebat,vt vxorem,& per idẽtitatem rationis idem puto dicendum in matrimonio ſpirituali, a qđ ſi diu ꝙs ſtetit in aliqua eccleſia,vt clericus,vel vt rector, & probat per famam vicinię,ꝙ ita ſit, ꝙ nõ ſolum iudicabitur pro eo in poſſeſſorio,ſed ẽt in petitorio,arg.ſup.co.c.quia veriſimile.Et ſi ℈riũ diceretur,ſequeretur magna abſurditas,ꝙ oporteret ſemper quoſcunq; habere paratas probationes de ſua canonica inſtitutione.Sed ab hoc intellectu recedit finaliter Inn. dicens hanc abſurditatem admittẽdam, ne ſequatur maior abſurditas.Nam ſequeretur,ſecundum prædicta, ꝙ ſi quis probaret,ſe domum, vel poſſeſſionem aliq̃,tanq̃ ſuam aliquanto tẽpore poſſediſſe, & ſuper hoc haberet famam vicinię, obtineret etiam in petitorio ꝙ cõſtat omnino falſum eſſe, ſ̃m eum, cum habeat neceſſe legitimum titulum probare, atque dominium. Lin rem, ff. de rei vend.& C.eo.l.ſi. Quare concludit , ꝙ petenti eccleſiam, vel mulierem,nõ ſufficit probare poſſeſſionem, vel adminiſtrationem, ẽt cum fama vicinię, niſi & aliud ꝓbet, alio quin is,qui impetitur,abſoluetur,C.de proba.l.actor. Hoſt. circa hoc multum inſtat,& concluſio ſua eſt,ꝙ hoc vltimum dictum Inn.procedere p̃t in domo,poſſeſſione,& huiuſmodi rebus profanis,ſed in eccleſia,& vxore,ꝓcedat primum dictum. Ratio diuerſitatis poſſet reddi ſ̃m eum,quia i rebus priuatis,tu dices, & ſuperiores non ſolent inquirere , quale ius habeant in illis poſſeſſores,imo quandoque proprij domini negligunt,ſed in eccleſia , & vxore aliud eſt. Nam iudices eccleſiaſtici ſolent de eis ex officio inquirere,Nec conſanguinei ſolent pati, vt eo rum conſanguinea teneatur,vt concubina,ſaltem à pari, vel inferiori,arg.de re iud.c.conſanguinei.Nec ſubditi ſolent ei , qui nõ habet titulum,libenter obedire.ideoque dicit,ꝙ ex ſola poſſeſſione temporalium poſſeſſionum,ẽt cum fama vicinię, nõ ꝓbita præſumi pro poſſeſſore,ſicut in eccleſia,& vxore. In illis enim ꝑ veriſimile eſt, ꝙ ſi quis eccleſiã, vt rector, vel mulierẽ, vt maritus longo tpe tenuerit, in ea ius habeat. Dicit tandem in talibus diſtinguendum,vtrum factũ ſit omnino recens ſatis, & in hoc caſu habent locũ dicta Inno.& ꝙ ſtatim dicam,ſecundum eum,vel ſit antiquum nimis,& procedit dictum Hoſt.ſupra recitatum. Quod aũt in hoc caſu dicatur ſatis recens,vel an ſatis,arbitrio boni iudicis,ſ̃m varias circunſtantias, dicit remittendum,arg. in c.de cauſis,de offi.deleg.Et remittit ad id, ꝙ de tribus,& decem annis no.in l.ſi filius,in 2.gl.C.de pet.hę. Dicit tamen,ꝙ quamuis preſumatur pro illo , qui diu eccleſiã poſſedit,ſi tñ conſtaret de intruſione, vel alio vitioſo ingreſſu, omnino poterit remoueri,ad hoc quod legi.& no.in c.dilecto,

8 de præben.† In alia parte tex.dicit Hoſt.quod fama b cũ his duo
b bus,ꝙ in eadem paropſide,vel inciſorio ſecum comedit, ſicut vxorem induit,ad eccleſiam mittit,in lecto ſuo recipit, matrimonium preſumptum inducunt. Quando vero tenet illam vt ancillam,veſtibus vilibus,mittit ad aquã,lectum habet ſeparatum,ad quem declinat,qñ placet, nõ ipſa vero ad ſuum venit, tunc præſumitur ſtuprũ.30.q.5.c.aliter.Et ſ̃m hoc dicit, ꝙ,Magis,ꝙ ponitur in tex.ſtat comparatiuæ.Cum enim in his multũ operetur fama,ſup.c.prox.vult hic tex.eam magis. 1.præ ceteris conſiderandam,q.d.ſ̃m eum,euidentior eſt hæc probatio,quã probatio inſtrumenti,quamuis & illud coaduuet,vt in fine;& vr̃ Hoſt. velle prædicta ꝓcedere ẽt in facto recenti,ſed maxime dicit ꝓcedere i facto antiquo. Ex his dictis ergo colligo quartũ intellectũ, ꝙ fama vicinię ſup matrimonio cũ ꝓdictis adminiculis ꝓbat matrimoniũ. Qđ aũt hic dr̃ de inſtrumẽto,nõ eſt neceſſarium, quia ponderat tanq̃ adminiculans. vnde ſufficiunt adminicula alia prædicta loco huius. Et ſic declarat Hugo quartum intellectũ.d.An.dicit,ꝙ ſi probantur hæc copulatiue, l.q. eã tractauit in actibus particularibus,vt vxorem , & quod hoc habeat communis opi.& fama vicinię,indubitanter procedit dictum Hoſt.Sed litera iſta probat plus ſ̃m videlicet,ꝙ ſi ſola fama vicinię habet hoc,ꝙ eam tractauerat,vt vxorem in particularibus proportionalibus vxori,ꝙ concluditur matrimonium præſumptum,quod dicit no.ꝙ hoc dicit ſatis procedere,qñ tractatus fuit longi tps,vt decennij,vt probat litera,& ſic dicit hic caſum,in quo fama obtinet locum plenę probationis,quia probat tractatum in particularibus ad matrimonium , & tractatus probat matrimonium.hæc ſunt verba ſua formalia. Ex quibus põt elici quintus intellectus,ſed profecto hic intellectus nullo modo eſt verus,ſi intelligit,ꝙ ſola fama etiam de particularib. actibus proportionalibus matrimonio ,ꝓbet ipſum matrimonium,vt verba ſua ſonare videtur.Nam vt ſup.dixi,tex.requirit famam præ cæteris,non aũt,ꝙ ſola fama probet, vt ipſemet d. Ant.videtur velle hic in alio membro.Bene autem probat hęc litera,quod fama præ cæteris valet , non ſolum , quando eſt de matrimonio,ſed etiam ſi eſt de actibus particularibus proportionalibus matrimonio.requirũtur tamen alia adminicula , vt hęc erant,de quibus ſup.Et ſic habes dicta aliorum ordinata, q̃ hic cõſuſe per alios recitantur.Ego dico ſic,quod aut quæritur, nunquid ſola nominatio,ſ.ꝙ nominabant ſe coniuges, probet matrimonium,& dico,ꝙ nõ ſiue nominatio ſit facta in inſtrumento,vt hic,inducendo,vt ſupra,ſiue ſit facta ore proprio,qa ſæpe fornicatores,ſiue adulteri ad palliandum delictum, appellant ſe coniuges,vt no.Inno.in c.ex parte,de reſtitu. ſpoliato.& videtur probari in l.non nudis,& in l.apoſtolis,C.de prob. Aut quæritur,nunquid ſola cohabitatio ſufficiat,& dicendum etiã, quod non,vt hic,& in d.c.aliter.30.q.5.Aut quæritur de inſtrumento confecto ſuper dote, vel donatione propter nuptias, & dicendum,ꝙ plene non probat,vt hic,& ſu.plene dixi.Idem dicendum de ſola fama,quia illa regulariter non probat ea , quæ ſunt grauis præiudicij,vt ſup.dixi,& plene in c.veniens. 1.ſupra de teſt.quod probatur hic inducendo,vt ſup. Aut probatur fama vicinię, & tractatus matrimoniales.ſ.ꝙ eam tenebat, & tractabat in omnibus,vt vxorem,& Hoſt.& d.An.dicunt hoc ſufficere,quinimo d.An.videtur hoc pro indubitato habere,vt patet ex prædictis.Ego puto iſta ſola non ſufficere in facto recenti,quia fama plene non probat. Alia vero adminicula concernunt potius poſſeſſionem , quam proprietatem , & matrimonium debet vere probari, cum non ſit veriſimile , quod fuerit clandeſtinũ,facit c.ex tranſmiſſa,& c. ex parte,de reſt.ſpol. Nec iſtæ probationes famæ,& tractatus admittuntur in facto proprio,quia probationes debent eſſe claræ,ex quo factum ſui natura eſt probabile,vt no.Inno.in c.veniens,de verbo. ſigni. li.6. facit ca.in præſentia,de probat.Nam & dominium rei profanę vbi non agitur de tanto præiudicio,non probatur per famam, & huiuſmodi actus,vt dixi poſt do.de Ror.in c.cum ad ſedem, de reſtitu.ſpol.& ſequitur ibi d.An.fortius non debet ſufficere in caſu noſtro,vbi agitur de maximo præiudicio,arg. c.vbi periculum,de ele.li.6.Non obſtat iſte tex.quia vltra famam hic erat diutina cohabitatio.ſ.decem annorum, & inſtrumentum donationis propter nuptias,& annuli delatio.Et quãquam mulier niteretur has præſumptiones infringere, non tamen probauit. Et idem puto,& fortius in matrimonio ſpirituali,vt illa duo ſola non ſufficiant,præſertim cum fama facile oriatur ex poſſeſſione,

ADDITIONES.

a Spirituali.Vtrũ ille,qui diu fuit in poſſione pacifica beneficij,haberi debeat pro prælato,ſiue agat petitorio,ſiue poſſeſſorio, vide quod de hoc no.dom. Anto.& ibi notaui in c.ex frequentibus,de inſti.& quod no.domi. Anto.in c.ex inſinuatione,& quod ibi no.de proc.Et facit ad id, quod ipſe no. in c. Albericus,in 6.col.poſt Hoſt.ibi.quod ibi late no.de teſt.vide Do.in c.ſi iudex,de ſenten.ex.com.in 6.

b Quod fama.Ex quibus actibus probetur matrimoniũ,tradit Bal.in c.ex tranſmiſſa,in 1.col.ſup.de reſt.ſpo.& in c.ego N.in 2.col.inf.de iureiu. Se. Sa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sione. & Prælati hodie sint multum negligentes ad inquirendum, & sic sto cum Inn. nisi alia adminicula occurrant. Vnde dicopponendo verum intellectū huius capituli, cp diutina cohabitatio, puta decem annorum cum fama, nō solum de matrimo
a nio, sed ēt de tractatib. matrim onialib. a vnā cum alijs adminiculis, plene probat matrimoniū. nec curo an concurrat instrm dorale, vel non, quia hic ponderatur tanquam adminiculans, nec multum consideratur, vt patet in text. in ver. præsertim. Et sic idem dico, si esset instrm, & succedat aliud adminiculū, arg. in c. cum cām, de proba. Et per hoc puto, cp si probatur diutina cohabitatio, & fama de matrimonio, ac per testes probētur actus particulares matrimonij, puta quia cā in lecto, tabula, seu mensa, & alijs cōibus, tractabat, vt vxorem, cp satis probet matrimonium absque alijs adminiculis, & sic probatio actuū particularium succedat loco instrī, de quo hic. Nam hic non probabantur vere illi actus particulares, sed solum per famam, merito ponderatur etiam adminiculum instrī. Et idem dicendum in similib. adminiculis, & per hoc habes clarum intellectū huius c.†
9 Sed circa prædicta quæro, quid si quis petit aliquā in vxorem, & nihil probatur de fama, sed solum per duos, vel tres testes probatur, cp vir cum muliere iacuit, & fecit volens, vel intendens quærere, & conservare possessionem iuris, vel vinculi matrimoniali, & mulier hoc idem sciebat, & intendebat, quod vir. Inn. dicit, cp inter tales iudicabitur matrimonium, & si poliatio interuenerit, est restitutio fienda. Et quamquam Inn. hoc dixerit sub dubio, forte, Hostiē. tñ omnino putat hoc sufficere, quo ad probōnem veritatis matrimonij, dummodo habeant intentionem ipsam, & expressérint coram testib. alias non prodesset voluntas in mente in retenta l. si repetendi, C. de cōd. ob cām. nec testes possent super ea deponere, quia non pñt diuina re, in c. vt nostrum, vt eccl. benefi. nec pñt deponere, nisi de his, quæ in eorum pñtia gesta sunt. 5. q. 9. c. testes. Ex his infertur, cp matrimonium pōt ꝺi sine verbis, ēt inter eos, qui fari possunt & ex illa cōne dependet ista, & ideo de hac remitto te ad ea. q̄ notantur in c. tuæ, de spon. Opp. veniendo ad glos & vī, cp huic mulieri competebat alia exceptio, vltra enumeratas in text. videlicet quod vir erat seruus, vt in c. pposuit, de coniu. seruo. So. ꝺrium procederet, si ignoranter habitasset cum eo, sed hæc sciebat illum esse seruum, & sic non ob. ꝺrium, vt in c. proposuit, &
10 in c. fi. eo. tit. & hoc voluit in effectu gl.† Opp. secundo ꝺ tex. & vī, cp iste seruus non poterat istam mulierem vendicare, quia rei vendicatio competit dño rei rōne dominij. l. in rem, ff. de rei ven. Sed maritus non hēt dominium in vxorem, tum quia est liber a, tum qa dī socia humanæ, & diuinæ domus, ff. de ritu nup. l. 1. & no. gl. 37. q. 2. in prin. facit 33. q. 5. c. fi. Sol. gl. 2. metu ꝺrij, vt arbitror, exponit ver. vendicans. i. eam petit in suam vxorē, qua si sentiat, cp non proprie vendicabat. Inn. capit illud verbū proprie, dicens, cp maritus vendicat vxorem non proprie simpliciter, sed adiecta cā de iure canonico, sicut filius petitur per rei vendicationem, adiecta cā de iure Quiritum. i. Romanorū. Ad uerte, respectu filii, vide gl. satis plenam in c. 2. de conuer. infide. Respectu vxoris, vide Io. And. in add. Spec. super ti. qui filij sint leg. vbi Goff. dicit, cp mulier non est in pōte viri, iure Romano, sed in officio, vt l. assiduis, C. qui potio. in pign. habe. & sic non vendicat eam proprie, sed agit interdictō de vxore exhibenda, si ab alio detinetur, vel per vtile interdictum de libero homine exhibendo, si ab alio nō detinetur. Si aūt sui controuersiā vxor facit petitur officio iudicis, C. de insti. & substi. l. reprehendenda. Dicit ēt ibi Io. And. quod officium iudicis super reintegratione possessionis matrimonij pōt implorari, ēt in foro seculari, dummodo nō disputetur de titulo matrimoniali, seu de substantia vinculi, quod idem est. in omni tñ casu pōt agi corā iudice ecclesiastico, vt in c. nō est, inf. de spon. Si aūt vxor esset, in pōte viri, vt est de iure Lombardorum, bene posset vendicari, & sic cum eo transit simpliciter do. Anto. Vide, vt clarius habeas hanc materiam, rei vendicatio proprie non cōpetit, nisi ei, qui acquisiuit dñium de iuregentium, aut iure ciui. vt dicit tex. in d. l. in rem, in prin. ff. de rei vend. vnde liberas personas per hanc actionem vendicare nō possumus, licet sint in potestate nostra, nisi adiecta cā illius iuris, quo sunt ī pōte nostra. Nā per adiectionem illius causæ restringitur vendicatio, vt nō denotet simpliciter dñium, sed pōtem competentem iure expresso, vnde pōt pī vendicare filium adiecto iure Romanorū, quia illo iure fuit introducta patria pōs, instit. de patr. potest. §. ius. Eodem modo pōt Abbas vendicare monachum suum, & Prælatus clericum suum, adiecta cā de iure canonico, sicut ciuitas vendicat ciuem suum adiecta cā de iure ciui. l. de iure, ff. ad mu. & sic de similib. hoc leg. & no. in l. 1. §. p hāc, ff. de rei vēdic. Ad oppositum ergo inferendo, si vxor esset in pōte mariti aliquo iure. tunc posset vendicari adiecta cā illius iuris. De iure aūt ciu li, nō est in pōte mariti, sed sui patris, si vxor nō est emā
b cipata, nisi quo ad debitum carnis, b & quo ad operandum, qa operatur ad lucrum mariti, vt est tex. cum gl. in l. vxor. C. de cōdu. inse. & l. sicut patronus, ff. de oper. libe. & vide de hoc qđ latius dixi in c. literas, de resti. spol. De iure ēt canonico non reperitur ir. ptāte mariti, imo quo ad debitum carnis non iudicatur ad imparia, vt in ca. gaudemus, de diuor. Item vxor pōt petere maritum sibi adiudicari, vt legi. & no. in c. 1. de ord. cog. & vterque possidetur ab alio, ita cp est reciproca possessio inter eos, vt in c. ex transmissa, & c. literas, de resti. spol. Sed consic. ero, cp licet vtroq; iure non reperiatur vxor in pōte mariti, sicut filius in pōte mariti, & filius in pōte matris, tñ ex quadam larga potestate, & rōne seruitij vxor est sub pōte mariti de iure diuino, & canonico. Nam, vt hī Gen. 3. c. Deus dixit ad mulierem post peccatum. In dolore paries filios, & sub viri pōte eris. Et in canone dī. Mulier non hēt potestatem sui corporis, sed maritus, nec maritus hēt potestate sui corporis, sed vxor, & originaliter sunt verba Apostoli, vt in c. non debet, de consang. & affi. & est text. in c. diuersis, de cohab. cle. & mu. Et alibi dī, cp vxor est sub dominio viri, & pene eius famula vt ī c. hæc imago, & c. mulierem 32. q. 5. ad idem c. literas, & quod ibi no. de resti. spol. Quare rōne huius subiectionis, & seruitij puto firmiter maritū posse vendicare vxorem, adiecta cā de iure diuino, & canonico, & cut ciuitas rōne seruitiorum vendicat suum ciuem, & dñs vendicat colonum, & ascriptitium, vt no. in l. 1. prælleg. Nam magis vī adstricta vxor marito, & fortiori vinculo, quam ciuis ciuitati. Et idem puto dicendum in vxore respectu mariti, vt possit illum vendicare, eodem modo. Nam tenetur vxor assistere marito, & eum alimentare, & mutuo sibi seruire. Vnde dicit Deus, vt hī Gen. 3. c. Propter hoc homo relinquet patrē, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. & transumptiue hī in c. 1. 35. q. 10. & in c. vno, de voto, lib. 6. & in Euangelio dixit Saluator, Non licet viro dimittere vxorem suā quacunque de cā, excepta fornicatione. & transumptiue hī in c. 2. de coniug. lepro. Si ergo eam dimittit, & sibi non adhæret, iuxta præceptum dominicum, & canonum, poterit eam vendicare, adiecta cā de iure diuino, & canonico. Et pro hoc d. c. non debet, vbi dī, quod vir non habet pōtem sui corporis, sed vxor & facit c. omnes causationes. 32. q. 7. vbi dī, cp Apostoli, coniugii sarcinam considerantes, dixerunt. Si talis est cā viri ad vxorem, iam non expedit nubere. Item videmus, cp vterq; agit possessorio, & petitorio ꝺ alium, vt hic, & in d. c. 1. de ord. cog. & in c. literas, & c. ex ꝺquestione, de resti. spol. Et per hoc faluo hunc tex. & similes, in quib. dī cp maritus vendicat vxorem, & c. ꝺ diligenter nora, quia nemo ista aperit. Et aduertendum, cp licet possit eam vendicare, tñ per hoc nō cessant alia remedia, vt interdictum de vxore exhibenda, vel iudicis officium, sicut dicimus in patre respū filii, vt d. l. i. Pñt enim multa remedia simul concurrere. l. quoties. ff. de act. & obli. & quod no. Inn. in c. auditis, de colluso. & hoc iudicis officium est fm ius, non aute extraordinarium ꝺ ius, sicut illud, perquod petitur restitutio in integ. qđ nō pt concurrere cū remedio ordinario, vt i l. in causæ, ff. de min. & sic soluitur ꝺrium illius legis, vt no. gl. & Bart. d. l. i. quod no. idem in simili vult Io. An. in c. non solum, de appellib. 6. Et interdictum proprie non competit, nisi qñ ab alio detinetur, quia interdictum datur inter duo, videlicet inter agentem & eum, qui detinet, vt eam exhibeat. Officium aūt iudicis, qñ a nemine detinetur. Nam non pōt hoc casu proprie agi interdicto de vxore exhibēda, quia non est, ad quē dirigatur. Potest ēt agi rei vendicatione, vt dixi hic, & d. c. r. de or. cog. Et per hoc hēs satis bene materiam declaratam, maxime tu canonista. Et nota ex præalle. d. Io. And. cp de re spirituali, vt est matrimonium pōt agi possessorio coram iudice seculari aduersus laicum, ex quo non negatur matrimonium, vide quod dixi in c. cū sit generale, de foro comp. & c. literas, de iur. cal. Alię gl. sunt sup. expeditæ, vsq; ad gl. quæ est in ver. dñs fraudaretur. Illa colligat quos casus, in quib. dñs fraudatur seruo, sed per hoc non decidrat rex. in eo, quod dicit mulierem allegasse instrm vitiosum, vt
11 seruo dñs fraudaretur. † Quæro igitur, in quo dñs fraudatur matrimonio ꝺcto per seruum, cum tex. in c. 1. de coniug. ser. dicat, cp nihilominus serui tenentur dñis ad debita seruitia? Dicit Gof. & Ala. cp forte in instrō dicebat, cp dominis ꝺsenserat. Dicit clarius qđ fraudatur seruo in multis casib. Inter cæteros ibi iste, qđ si dñs cōstituit dotē, vel donēnē pp nuptias ancillæ, vel seruo, vī ei conferre libertatē, vt l. 1. C. de ser. fug. & in l. 1. §. fi. si quis homini, C. de Lat. lib. tol. quia hęc non fiunt, nisi inter liberos. Et forte idem dicendum, qñ domini sunt præsentes, & tacent, arg. c. si seruus sciente. 54. dist. Ad idem quod hī in Auth. de nup. §. si vero ab initio, vbi dī, cp si dñs tradit ancillā, vel seruum matrimonio, vt liberam, seu liberum, quia nullam mētionem fecit de seruitute, eripitur seruus, seu serua de seruitute. Dicebat ergo mulier istud instrm adhoc fraudulentum, quia fortefraudulenter fiebat in eo mentio de consensu dñi, vt sic consequeretur libertatem, sed hoc non probauit. Et his hēs declarator duos casus positos in hac gl. Alius est in c. licet, de ꝺiug. ser. die, vt ibi. Quartus est in auth. ꝺst. ꝺ dig. lib. a pat. pote. cir. prin. vbi dī, cp si pñte dño seruus consequitur militiam, vel aliam dignitatem ab Imperio, consequitur libertatem. Sunt & alij casus extra gl. quos non expedit prosequi. † Quero, quia hic ponderatur delatio annuli, quid significet ipsius delatio? Gl. in ver. annulos, rīdet, vt patet in ea. Tu aduerte quia qūque probatur, quod vir dedit annulum mulieri, qñque cp mulier portabat annulū. Primo casu dicendum, vt plene leg. & no. in c. fi. de despon. impu. & vide bo. gl. in c. tenor, de re iud. & in c. nostras, 30. q. 5. & in hoc varię sunt opi. & in hoc credo, qđ standum sit ꝺsuetudini. Nam in aliquib. partib. datur tpe sponsaliorum, & tūc in dubio significabit sponsalia. in alijs datur tpe matrimonij, & tunc significabit matrimonium. hæc enim signa dubia declarantur a lo ci ꝺsuetudine, arg. in l. cp si nolit. §. quia assidua, ff. de ędi. edi. & in l. si seruus plurium. §. fi. de leg. 1. & in c. ex literis, de spon. & in hunemo est, qui nesciat, & quod ibi no. ff. de duo. re. & sic intellige gl. in c. fœminę. 30. q. 5. Aut non apparet de consuetudine. q. d. vario modo obseruatum est in loco, & tunc præcisę non probat matrimonium, vel sponsalia, quia probatio est dubia, vt hic & in c. in pñtia. de prob. Qñq; nil probat de ꝺsuetudine, & tunc aut annulus fuit simplr datus mulieri, & præsumit donatio, arg. in l. qđ sponsæ, C. de don. ante nup. Aut vir posuit mulieri in digito, & præsumitur matrimonium. hęc. n. vī præsumptio iuris, vt in d. c. fęminæ, vbi dī, quod annulus ponitur in digito mulieris ad designandū, cp eorum corda iunguntur, & c. quod nō fit per sponsalia. Nam coniunctio cordium designat ꝺsensum de pñti, & in hoc casu intelligo gl. in c. tenor, de re iud. Hæc vera, nisi aliæ coniecturæ, sint in oppositum. Nam iuris præsumptio facilitèr tollitur per coniecturas, vt leg. & no. in c. requisiti, de rest. maxime iuncta gl. in ver. præsumitur. Et iste non est casus, nī, quia hic non probatur, cp vir iste imposuisset annulum mulieri, sed quod dūtaxat mulier deferebat annulum, & sic frustra in hoc gl. posuit illam considerationem. † Venio ad fm principale membrum, scilicet quando solum probatur, cp mulier deferebat b annulum, & iste est proprius casus nr. In quo puto dicēdum, cp aut solæ mulieres coniugatæ deferunt annulos, ita qđ aliis non permittitur, & tunc si mulier cohabitans viro portat annulum, tunc satis in dubio præsumitur matrimonium, quia aut imposuit sibi, & habeo propositum, per sup. dicta. Aut mulier assumpsit ex se viro vidente, & non ꝺdicente, & præsumit, cp voluerūt ꝺhere matrimonium, sicut dicimus in nouitia, quę ingerit se actib. professarum. Ex hoc enim vī profiteri, & induci ur professio tacita, vt in c. vidua, de reg. & no. in c. 2. de testa. ad idem c. dilecto, & quod ibi no. de præb. & in c. cum M. Ferrar. de consti. prędicta procedunt, nisi aliæ coniecturæ resistant, vt supra dixi, arg. c. literas. inf. eo. Aut non probatur, cp solæ coniuga te deferant, & facit tale quale indicium, sed nō probabitur matrimonium, quia communiter delatio annuli æquiuocatur ad plura. Nam qñq; designat matrimonium, vt in c. fœminæ. Qñque est signum venditionis panis, vt hic. Qñq; est signū dignitatis, aut etiam leuitatis, vt in capit. clerici, de vit. & hone. cler. Quandoque designat inuestituram, vt in c. ex ore, de his, quę fi. a ma. par. cap. Quandoque est siguum libertatis, vt in l. 1. C. de in. an. aur. & sic non probat præcisè alterum, quia non probat hoc esse, quod ab hoc contingit ab esse, in capit. 2. de transeūco. & in l. neque natales, C. de proba. † Vlti. oppo. c videtur enim, quod sola cohabitatio sufficiat ad probationem matrimonij, vt in l. in libera, ff. de ritu nupt. Soluit glo. in versic. vxorem, quod illud procedit de iure ciuili, secus de iure canonico, vt hic, & in d. cap. aliter dicit Vincen. quod etiam de iure ciuili non ꝓbatur hodie matrimonium per solam cohabitationem, vt in Auth. quibus modis. na. effi. leg. §. quoniam, col. 6. vbi dicunt, quod probari debet quod cohabitauerunt, vt vir & vxor, & per illam auth. dicit corrigi. l. in libera, prælleg. Et quicquid sit, in hoc standum est iuri canonico, in c. pen. & vlt. & quod ibi no. inf. de secun. nup. Aliæ glo. sunt sup. declaratæ.

ADDITIONES.

Quod vir. Vide Ias. in prælud. feud. col. 7. uer. ad' contraria. Seb. Sap.
Deferebat annulum. Adde an annuli traditio probet matrimonium, & an verba requirantur, Lap. alleg. 57.
Opp. An autem ad probandum in causa adulterii sufficiat probatio huius cohabitationis. vide Bar. in consi. 113. qui dicit, quod non. Iac. Anellus.

ADDITIONES.

a Matrimonialibus. Facit, quod ex diuturnitate temporis præsumuntur legitimæ solemnitates, vt late tradit Ias. in l. 1. colum. 7. C. qui admit. & in l. 1. in aliena, in princip. ff. de acq. hær. & in l. sciendum, col. 5. ff. de uerb. oblig. Seb. Sap.
b Debitum carnis. Vide Alex. in consi. 13. & in consi. 131. in 4. no. ubi ponit quo modo, & in quib. teneatur operari, & nunquid si aliquid acquiris, acquirat patri, vide etiam Ias. in l. 2. C. de leg. Seb. Sap.

CAP. XII.

a Pteris. Per violentā ꝓsumptionē a probaī carnis copula. cōis diuisio. Scda, ibi. Cōsultationi. Casus liter. Quidā Petrus noīe ꝺxit matrimoniū cū A. muliere, petens postmodū separari ab ea quo ad mutuā seruitutē, pro eo, qđ postg̃ mulier cū ꝑdicto viro ꝺxerat matrimonium, ꝓsanguineus ipsius viri, cā cognouit. Ad hoc ꝓbandum testes inducti fuerūt, q dicebant, qđ viderunt ꝓsanguineū illius viri solū cū sola, nudū cū nuda, ea intentione, vt credebant, vt eam cognosceret carnaliter, & hoc viderūt in multis locis secretis, & horis electis. Quærebaī, an pp has ꝓsumptiones deberēt separari? Rīdet Papa, qđ pp huiusmodi violentā suspicionem, fornicationis pñt quo ad seruitutē mutuā separari, ita tñ, vt vir illa mortua cū alia ꝺhat, si voluerit, mulier vero sine ꝺpiugij permanebit. B. No. primo cp matrimoniū pōt separi, quo ad thorum, rōne fornicationis, licet fornicatio non probetur aperte per testes, nec p confessionem mulieris inculpatæ.
1 sufficiunt. n. violentæ ꝓsumptiones, vt hic. † No. secundo iuncta gl. 2. vbi actus non pōt directe ꝓbari per sensum, sufficit testes deponere super actib. propinquis, dum tñ adijciant se credere ita esse. Et sic no. casum, in quo valet testimoniū b de credu-
b litate, c qñ, l. est ꝓiunctum actib. propinquis rei probandæ, & vide circa hoc, qđ dixi in c. quoties, 3. de test. Et no. qđ ad probandā fornicationē, non est necesse deponere, qđ viderūt testes, & virū, & mulierem simul cōmiscentes, sed satis est deponere super nuditate, & solitudine loci. No. cp suspicio, seu præsumptio violenta sufficit ad ferendā sñam, ēt si agitur de crīe ciuiliter, & vide in hoc, qđ plenius dixi in c. tertio loco, de proba. Et no. qđ suspicio sumiī, qñq; ꝓ præsumptione, vide qđ dixi in c. quāto 3. eo. No. cp sufficit dictum testis ꝓcludere ꝓsumptiue, qñ præsumptio est violenta, & iuridica, ad hoc qđ no. Bar. in l. 1. ff si cer.
2 pet. † Itē no. cp vbi ex codē facto insurgunt duo delicta, q̃ habēt se, vt species ꝺparatæ, pōt quis de vtroq; puniri. Nam pp adulterium ꝺparatur hic matrimonium quoad thorū, & pp crimē incestus priuatur mulier facultate ꝺhendi matrimoniū, ad hoc l. si adulterium cum incestu, ff. de adult. vide plene p Bar. in l. senatus, ff. de accu. & p Io. And. in addi. Spe. de hom. post princ. & sic limita gl. in c. virginib. 26. q. 1. Et ex hoc, & ex tex. no. cp incestuosa priuatur spe ꝺhendi matrimoniū, ēt si actū fuerit ciuiliter, & nota hoc vltimum. Vī. n. cp ista sit ipso iure pœna delicti, qualitercunq; de eo ꝺstet, arg. hic, & in c. si quis sponsam. 27. q. 2. Opp. & vī, cp pp incestum, vel aliud quodcunq; delictum, nō ꝺparetur matrimoniū iam ꝺctum, maxime carnali copula cōsummatum, vt in c. hi vero, qui vxores. & in c. hi qui matrimo
3 niū. 32. q. 7. † Gl. 1. metu ꝺrij dicit, cp hic petebatur ꝺparari quo ad thorum, & sic vī, cp hic agebatur ciuiliter, quod probat litera, dum dicit, cp petebat ꝺparari, &c. Ex quo dicendum, cp verbum, Accusatores, in litera positum, stat proprie: vnde expone secundum Ioan. And. idest procuratores mariti, vel prosecutores accusationis iā factę ab ipso ciuiliter, alias procuratores nō potuissent interuenire, vt in c. tuę, de proc. & c. veniens, de acc. nec ēt potuissent nomine ꝓprio accusare mulierē ciuiliter ad ꝺparatio-

ADDITIONES.

a Præsumptionē. Adde, quod ex facultate potestatis coeundi, præsumitur fornicatio, secundum Bal. in l. fi. C. si manci. ita fu. alie. ne prostitu. & vide quæ latiſi. scripsi post do. Anto. in c. quanto, supra eo. & uide B. Thom. in 4. sen. dist. 35. q. 1. ar. 3. cir. medium, ubi dicit, cp per suspiciones violentas probatur fornicatio, ut si inueniatur solus cum sola, locis & horis suspectis, & nudus cum nuda Bar. de Bellen.
b Testimonium. Vide Barto. in 10 l. 3. ad fi. ff. de adulte. cum allega. per dom. Ias. in rubr. ff. de iureiuran. colum. 3. uerficu. secundo limita prędictam reg. Sebast. Sapia.
c De credulitate. Vtrum ualeat dictum testis deponentis de credulitate, uide Bar. in suo consi. inci. Vanuntius, ubi ponit unum casum, in quo ualet testimonium de credulitate, quem refert, & sequitur dominus Alex. consil. 76. inci. uisa inquisitione formata contra Fortunatum &c. Adde, quando ualeat testimonium de credulitate, Ang. consi. 4. Fran. Aret. consi. 153.
Circa testes deponentes de credulitate, dicas, quod deponentes de credulitate simpliciter, non deponunt affirmatiue, ut est gl. quam Doct. ibi not. in l. testium, C. de testi. & no. Bal. in l. siue possidetis, C. de prob. & Alex. in rub. ff. de iureiu. & uide Alex. in consi. 56. in 2. par. & in consi. 69. & in consil. 91. in 4. parte consi. & eundem in consi. 160. in 1. par. & in consi. 132. in ea. par. Et hoc uerum intellige, nisi addatur uerbum, firmiter, pura, quia dicat testis firmiter credo, secundum Bal. in l. 1. in antiqua lect. C. de fal. cau. adiec. leg. & habetur per eund. Bal. in l. si seruus, in §. qui quinque, ff. de lega. 1. & idem dicas, si ultra uerbum, credo, addat testis rationem concludētem, puta si dicat credo, quia uidi, uel interfui, ad quod uide Bal. in l. fi. 10. colum. C. de edi. diui Adri. toll. & eund. in l. solam, in 5. q. C. de testi. & in l. conuenticulam, C. de epis. & cle. & in l. data opera, C. qui accus. non pos. & uide ēt Alex. in consi. 3. in 4. par. consi. Item dicas illud esse uerum, nisi testis deponat quid uerisimile, quia quamuis deponat per uerbum credo, probat, puta si dicit, quod credit Titium cognouisse Bertam, quia uidit solum cum sola in loco secreto, secundum do. Abb. in c. quoties. sup. de testi. & in c. præterea, eo. tit. Adde tamen, cp uerbum, credo, prolatum a teste examinato super peritia artis, facit probationem, ut in c. fraternitatis, de frig. & in c. pro posuisti, de prob. & in l. hac edictali, in §. his illud, C. de sec. nup. & in l. 1. de uent. inspic. l. semel. C. de re mi. lib. 12. Aut. Fran.

SVMMARIVM.

Testimonium de credulitate ualet in actibus propinquis rei probandæ, ex quæ non possunt per sensum directe probari.
Quando ex uno facto insurgunt duo delicta, quę habent se, ut species separatæ, utrumque potest quis punirī.
Separatio matrimonij, quo ad thorū, pp adulterium, uel incestū, potest fieri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſeparõuẽ thori. Solus.n.maritus admittit, cũ ipſius ſolius inter
ſit. Hinc eſt,q; pt ſibi parecere, & eã ſibi reconciliare, vt in c. que
madmodũ, de iureiu. & 32.q.1.c.ſi qs vxorẽ, & q.5. c.ꝓcpit, te-
net Inn.in c.1. de adul.& Io. And.hic alleg. Gl. ſunt claræ. Vltra
alios ẽro, an ꝓbatio adulterij, de qua hic, ſufficiat, ſi ageret de
a adulterio, & inceſtu criãliter? Puto q; ſic, a ga iſtæ ꝓſumptiones
ex ſolitudine, nuditate, loco, & ſexuũ diuerſitate, sũt ita ſtrictæ,
& violentæ, vt vix ipſa res denegare facinus audeat, & de his pt
intelligi. l.ſciãt cũcti, C. de ꝓba. canonizata 2.q. 8.c. ſciant, & vi-
de q; dixi in c. ꝑterea, de teſti. & in d.c. tertio loco, de ꝓba. & ma
xime cum iſte actus fornicationis non ſubiaceat ſenſui.

ADDITIO.

a Quod ſic. Adde Ro. conſi. 351.

SVMMARIVM.

1 *Vbi vertitur periculum animæ, auditur quis allegans turpitudinem ſuam.*
2 *Fama & notorium totius viciniæ, probatur per 7. teſtes.*
3 *Manifeſtum eſt id, quod à pluribus prædicatur, de quibus in tex.*
4 *Nunquid quælibet præſumptio de per ſe, de quibus in tex. ſufficiat ad probã dum fornicationem.*
5 *An appellatione vxoris veniat illa, cum qua contractum eſt matrimonium per verba de præſenti, & non eſt tradu&a ad domũ, nec carnaliter cognita.*

CAP. XIII.

Ertio loco. Casũ ſũmariũ pone, vt in ꝓcedẽti
c. Primo ꝓſultatio. Scẽo riſio, ibi
Nos. Caſtis liter. Quidã iuuenis ꝓxit cũ quadã p ver-
ba de ꝓſenti. a ia mulier nepris ꝓdictæ ſpõſæ, ꝓpoſuit
ex aduerſo ſe prius cognitã ab illo iuuene, q; cũ illa ꝓxiſſet, ad q;
ꝓbandũ teſtes, ꝓduxit, q; dixerunt ſe, p certo credere, q; illa dicti
iuuenis extitit ꝓcubina, adijcientes, q; eos viderunt in ſimul p
plana, nemora, vias & inuia pluries ꝓuagantes, & fama viciniæ
ſup hoc erat. Iudex ad maiorẽ certitudinem iuris vtriuſq; recep
pit, q; ꝓfeſſi fuerunt, q; carnaliter ſe adinuicẽ ꝓcognouerant, li-
cet iuuenis ab ea recedere nollet, q; deſponſauerat. Quæſitũ fuit
à Papa, qd iuris eſſet. & ipſe rñdit, q; cũ hoc non dicat occultũ,
ſed ꝓdicet à plurib. manifeſtũ, ſolutis ſpõſalib. ſeparent. B.No.
1. & tene menti q; appellatione ſponſe, qñque venit illa, cũ qua
ẽctum eſt matrimoniũ p verba de præſenti, carnali copula ad-
huc non intercedẽte. Et no. ibi. Vxorẽ, & c. q; ante traductionẽ
ad domũ ſponſi, & carnalẽ copulã ſubſecutã, licet ꝓſenſus de p-
ſenti interuenerit, nõ dr vxor, ſed ſponſa, q; an ſit verũ indiſtin
cte, dicã. ℣. No. q; ex illicito coitu, ℣hitur affinitas habilis ad im-
pediendum, & dirimendũ matrimoniũ ℣hendum cum omni
bus, cum quibus contracta exiſtit, vt ſunt conſanguinei ipſius
mulieris cognitæ vſque ad quartũ gradum, in c. non dẽt, de cõ-
ſang. & affini & in c. diſcretionem, de eo, qui cog. cõſang. vxor.
1 ſuæ. † No. q; vbi vertitur periculũ animæ, a auditur quis, licet
2 denunciet turpitudinẽ ſuã. Ad idẽ c. ꝑterea, de ſponſali. vide q;
plene dico in c. cũ ſuper, de conſeſ. præb. & p Bar. in l. poſt mor
tẽ, ff. de adop. No. ibi. Pro certo credere. q; quis pt habere certã
credulitatẽ de aliqua re, ex certis ſignis exterioribus, ad idẽ tex.
ſup. c. prox. No. q; ex loci ſolitudine, & diuerſitate ſeu diſparita-
te ſexuũ, inducit ꝓſumptio fornicationis, ꝓcor. c. 2. de coha. cle.
3 & mu. & 81. diſt. c. clericus. † No. ibi. Teſtimoniũ vicinię, q; duo
teſtes deponunt teſtimoniũ vicinię, & ſumitur hic teſtimoniũ
pro aſſeueratione extraiudiciali ſine iuramẽto, ſicut in c. tua,
de cohab. cle. & mu. Ex quo colligũt, q; per duos teſtes, pt pro-
bari fama totius viciniæ, & ſic non regritur, q; maior pars vici-
niæ deponat, ſicut exiſtimant quidã minus intelligentes. Et eſt
in hoc iſte tex. no. & ſic intelligẽ c. inquiſitionis, in fi. inf. de acc.
& hoc tenet gl. no. in § fi. 2.q. 1. & 4.q. 3. c. ſi teſtes. §. item ſæpe,
& in l. 3. §. q̃ arg. ff. de teſt. & doct. in d.c. inquiſitionis, & Bart. in
l. de minore, §. tormenta, ff. de q̃. facit c. tam literis, de teſtib. &
l. 2. C. de bo. poſ. ſecũ. tab. vbi p duos ꝓbatur inſcriptio ſeptem
teſtiũ, quinimo, & notoriũ ꝓbatur per duos teſtes, vt no. glo. in
d. §. fi. No. q; vbi agitur de ſolutione matrimonij, tutũ eſt vltra
ꝓbationes ꝓſumptiuas recipere iuramenta ipſorũ coniugum.
3 † No. in fi. literæ, q; manifeſtũ dr, q; à pluribus prædicatur. Et ſu-
mitur hic manifeſtum pro ſpecie diſtincta à notorio, & de hoc
vide q; no. in c. veſtra, de coha. cle. & mulie. & no. in hoc iſtum
4 tex. † Sed q̃ro, hic in tex. ſunt diuerſæ ꝓſumptiones. nunquid q̃li
bet per ſe ſufficiãt? Sol. aduertendũ, q; hic primo ocurrebat cre-
dulitas iſtorũ teſtiũ, afferentiũ firmiter ſe credere, q; illa fuerit
iſtius iuuenis ocubina, & hæc ſola fm oẽs non ſufficit, qa teſtes
debent deponere de his, q̃ percipiuntur aliquo ſenſu corporeo
vt in c. teſtes. 3.q. 9. & in l. teſtiũ, C. de teſti. non aũt de credulita
te, vt in c. cum cãm, eo. ti. ſed hoc faciebat adminiculũ, fm Gof-
fred. Secũdo occurrebat, q; teſtes iſtos viderant inſimul p plana,
& nemora, & vias, & inuia pluries conuagantes. Inno dicit hãc
eſſe violentam ꝓſumptionẽ, q̃ ſufficit ad ſententiam, ſic. ſup. c.
proxi. & 35.q.6. c. ab iſto. fateturtñ, q; aliq; ꝺdicunt, dicentes nul
lum ex his præmiſſis p ſe ſufficere, quibus ego magis aſſentio.
Nam non video, q; iſtud ſolũ habeat probare fornicationem,
maxime ad ſeparõnẽ matrimonij, vt hic intendebatur, cum lo
qui in via, vel ire per nemora, non ſit actus omnino ꝓpinquus
fornicationi, nec ius præſumit, niſi ꝓceſſiſſet monitio, vt nõ ꝓ-
fabulenẽ, vt in d.c. clericus, & in ca. 2. facit, C. de adul. auth. ſi qs
b ei. Et licet Bar. in l. furem. ff. de fur. dicat, q; bari adulteriũ, b ſi ali-
quis fuit deprehẽſus in domo alicuius pulchre mulieris, qa eſt
actus, q; ꝓpriꝰ, tñ ℣riũ ſentit poſt gl. l. capite quinto, ff. de adul.
vbi dicit regri ad, q; bationẽ delicti, q; fuerit deprehẽſus in actib.
venereis. vnde puto, q; ſi fuiſſet reptus in camera cũ muliere ſo
la, horis ad hoc cõmodis, hoc ſatis ſufficeret ad, q; bationẽ deli-
cti. Vel ipſam oſculantẽ, ũel ipſam tangentẽ, vel in ſimilib. actꝰ
bus, q; ings. alias ſecus. & hoc vſ, q; bare iſte tex. Nã iudex iſte, co
rã quo vertebat qõ, per ſupradictas probationes, & ẽt p credu-
litatẽ teſtiũ noluit moueri, nec papa in hoc eum reprehendit,
ſed voluit inſuper recipere iuramenta illorũ, itẽ habuit famã vi
ciniæ, imo papa vſ approbare, & oia ſimul ponderare, vt patet
in rñſione ipſius in ver. Quæ dicta ſunt &c. Cõcurrebat hic ter
tio fama viciniæ, q̃ per ſe non, q; bat, in c. ſi duo. 35.q.6. & in c. iu-
per eo, de eo, q; cog. q; ſan. vxo. ſuę. Concurrebat quarto aſſertio
viri, & mulieris iuramẽto firmata, q̃ per ſe fidẽ nõ faciebat in ꝓ-
iudiciũ matrimonij, dictis iurib. c. ſi duo, & c. ſuper eo. Ex ꝓbus
patet, q; nullũ prædictorũ per ſe faciebat fidẽ, nunquid aũt con
feſſio iſtorũ cũ fama ſuffeciſſet, ſunt op. Ego aũt remitto ad ple
ne no. in c. ſuper eo, & c. ſi duo, præalle. vbi de hoc, & ea, q̃ le. &
no. in ẽ ꝓterea, de teſt. vbi habetur de modo, q; bandi copulam.
5 Gl. oẽs ſunt faciles. † Vltra alios hic ẽro, an appellatione vxoris
veniat illa, cum qua ẽctum eſt matrimoniũ per verba de præſen-
ti, non tñ adhuc eſt ad domũ tradu&a, nec carnaliter cognita?
Et iſte tex. in prin. facit, q; non, dum appellat iſtã talẽ ſponſam,
& q̃rebatur, nunquid poſſet iuuenis illam habere in vxorẽ, nõ
obſtante affinitate ꝓſumptiue, q; bata. Et facit hoc ad gõnem ar
c duam, c in qua ꝓſului hic Senis, q̃ prẽſtirit mihi cãm latius pro-
ſequendi hanc materiam. Qõ fuit talis. Quidã A. ꝓxit ſpõſam
per verba de præſenti cum L. & ab ea recepit dotis noĩe mille,
vel aliter conſummaretur matrimonium, vita functa extitit q;
d rebat, an dictus ſponſus lucraretur[d] dimidiã dotis? Viſo ſtatuto

i nf.

ADDITIONES.

a Periculum animæ. Vide do. Ias. in l. iuſiurandum, quod ex cõuentione, §. pro
curator, col. pen. ver. adde tres alios caſus ff. de iureiur. vbi ponit regulam,
quod quis non auditur, qui detegit turpitudinem ſuam, cum ſuis limitatio-
nibus. Seb. Sap.

b Probari adulterium. Vide Ang. Are. in tracta. malef. in ver. che me hai adulte
rato la mia donna, vbi late, quomodo probari poſſit adulterium. & per Bal.
in l. neque natales, C. de proba. & ad hæc vide Pet. de Anch. in conſi. 108. in
ci. probata tanti viri ſcientia. ubi dicit, quod quando tractatur de amiſſione
dotis, oportet probare verum adulterium. Seb. Sa.

c Quæſtionem arduam. Vide Signorollum de Homod. in conſi. 246. incipit q;
ſtione verte. & Abb. in conſi. 1. in 1. vol. & eund. in conſi. 175. in 2. vol. & in
c. ſi inter virum, infra de ſpon. Seb. Sapia.

d Lucraretur. Tenet Bar. in l. nihil, ff. re. amo. & cum eo tenent Bal. & Ang. in l.
ſoles, ff. de his, qui no. infa. & Pau. de Caſt. in l. ſi donaturus, §. j. ff. de condi.
ob cauſam. vbi dicit, q; pro opi. Bar. vidit conſultum per omnes Doct. & ide
dicit d. Iaſ. in l. non tantum, C. de leg. q; vidit alias conſultum per Doctum
infinitis concor. ibi ſignatis per do. Ale. vltra quas alle. gl. in §. nuptias, in 4.
col. in Auth. de nup. Idem tenet Bal. in d.l. non tãtum. vbi ſing. inquit, quod
etiam ſi mulier ſtetiſſet momento cum marito, tamen maritus lucratur do-
tem. Et idem, quod ſufficiat matrimonium momẽtaneum, vt maritus lucre-
tur doteꝫ virtute prædicti ſtatuti, tenet ibi Ang. in fi. Flo. Alij non tangũt
ſecundum do. Iaſ. de May. ibi, qui addit, quod pro dicta deciſ. Bal. & Ang.
faceret tex. in l. 2. C. de poſtli. hær. inſti. Ad idem dicit facere, quod ſtatu-
ter decidit Bal. in c. 5. §. cum etiam, in tit. Epiſcopum, vel Ab. ad idem quod
no. decidit Bal. in l. 1. §. 1. in nouiſſimo. 2. col. C. de cad. tol. vbi quærit tertiam
communi opi. quod filius ſuus trãſmittat ex potentia ſuitatis hæreditatem
patris non aditam ad quoſcunque. l. ſi infanti, C. de iur. deliber. nuncupa.
iſtud procedat in filio infante, qui poſt mortem patris non vixit, nec per
vnam horam, determinat, quod ſic, quia momentum ſufficit, vt ibi per eum.
Subijcit tamen, licet prædicta deciſio Bal. ſit ſing. & non habeat ibi contra-
dicentem, quod uehementer dubitat, quod non debeat ſufficere momen-
neum matrimonium, quia in tali ſtatuto non poteſt aſſignari miñima mẽ-
ſura. propter onera matrimonij, l. pro oneribus, C. de iur. do. propter quæ mari-
tus dicitur habere in dote titulum oneroſum. l. 1. C. de impo. lucr. deſcri. lib.
10. & non ſolum in dote, ſed etiam lucro dotis, q; defertur ex forma ſtatu-
ti. Et ſi ſtatutum dicit, quod decedente uxore maritus lucretur dotem, licet
ſtatutum utatur uerbo, Lucretur, tamẽ lucrum dicitur habere titulo oneroſo,
glo. eſt fin. in l. ſi donaturus. §. fi. ff. de do. ob. cau. cum ergo in tali caſu non
lucrandæ dotis, non poſſit aſſignari, niſi iſta ſola ratio propter onera matri-
monii, certe habetur pro expreſſa. glo. eſt in l. quamuis, & ibi expreſſit Bal.
& Paul. C. de fideicom. Ergo quando matrimonium non durauit, nec mo-
mento, & per conſequens non potuerũt ſuſtineri onera matrimonij, & de-
ceſſat ratio ſtatuti, uidetur quod iſto caſu ſtatutum locum nõ habeat. Et ita
per hanc rationem, & alias contra Bar. opi. ſup. tenet Bal. in multis locis, ma-
xime in l. non ſine, C. de bo. quæ lib. & in l. Deo nobis, ubi per Cyn. & per
alios, C. de Epi. & cle. & multum late Sali. in l. cum te, ubi intrepide tenet
contra Bar. de do. propter nup. Pro cuius ueritate uideas etiam ipſum Pe.
diffuſe examinantem in c. tertio loco, de præſump. do. An. & alios in c. de
ſpon. & diffuſe Ang. de Are. in §. fuerat. Inſt. de ac. & ipſe recolligit omnes,
cui addo d. Pe. de Fer. Papien. ſin practica ſua in li. quo uxor ad dotem. &
in gl. uxor quondã, in 2. col. ubi dicit, quod in hac parte contra Bar. militat
conſuetudo inclinaſſe.

Adde eund. conſi. 1. Bal. conſi. 98. li. 6.

inf. ſcripto, cuius tenor talis eſt, videlicet. Si qua deceſſerit ſine
filijs, viro, cui nupta eſt, tpe ſui obitus remaneat dimidia pars
ſuarum dotium apud maritum, non computato in dicta dimi
dia lucro donationis pp nuptias, qua parte maritus priuari poſ
ſit. Poſtmodum fuerunt factę ad dictum ſtatutum aliquę addi-
tiones, in quibus ſemper fuit facta mentio de filijs exiſtentibus
vel non, & hanc quæſt. plene proſecutus fui in conſi. quod in-
a ci. facti contingentia a &c. & principaliter conſiſtit eius deci-
ſio ſuper illa quæſtione, an talis mulier dicatur nupta, & vir di
catur maritus, ex quo non fuerat facta traductio ad domum vi
ri, nec aliter carnaliter cognita. Et proſequendo hic aliqua vti-
lia ſuccincte tamen; videtur primo, q; dicaꝫ nupta, & ſic vxor,
& hoc videtur probari per tex. no. in l. cum fuerit, ff. de condi.
& demon. vbi apertiſſime probatur nuptam dici, ex quo inter
uenit ad matrimonium conſenſus de præſenti, licet nondũ fue
rit cognita, nec traducta, quia ſolus conſenſus facit matrimo-
nium, & non commiſtio carnalis, vt probatur in fine illius le-
gis, & hoc tenet gl. & Bar. ibi, ad idem c. ſufficiat 27.q. 2. Secun
do principaliter probari videtur per l. 2. ff. de dona. inter vir. &
vxo. iuncta gl. in verſi. concubinæ, vbi no. quod poſtquam in-
teruenit conſenſus ad matrimonium inter virum, & mulierẽ,
appelletur matrimonium, & ipſi contrahentes, dicantur mari
tus & vxor. & quanquam glo. ibi dicat hoc procedere de iure
canonico, tamen dico idem dicendum de iure ciuili, vt proba
tur in Auth. de nup. §. nuptias. & ibi vide bon. gl. Tertio hoc ꝓ-
bo per multa iura canonica, quæ communiter dicũt matrimo
nium verum eſſe, ſolo conſenſu de præſenti, licet aliud non in
teruenerit, vt patet in c. fin. de ſponſa. duo. & in d.c. ſufficiat, &
in c. cum initiatur, cum multis ſequen. 27.q. 2. Ad idem c. vnũ,
de voto, lib. 6. & no. per Hoſt. in c. ex publico, de conuer. coniu.
Facit etiam diffinitio matrimonij, quæ ponitur & declaratur.
27.q. 2. in prin. & ſuper rub. de ſponſali. Quarto videtur de hoc
caſus, ſecundum intellectum Bal. in d.l. Deo nobis, C. de epiſ.
& cler. intelligendo, q; ibi non interueneratꝫ carnalis copula, q;
eſt præſumendum; cum alter potuerit ingredi religionem, al-
tero in ſeculo remanente, vt in d.c. ex publico, de conuer. cõiu.
In contrarium facit iſtud c. & c. ſicut ex literis, & c. pen. de ſpõ-
ſa. Pro ſolutione aducrtendum, quod verbum, Nuptiæ, multi-
pliciter in iure capitur. Quandoque enim capitur pro ipſa me-
ra eſſentia coniugij, quæ ſolo conſenſu de præſenti interuenię-
te cauſatur, vt probatur in d.l. cum fuerit, & d. §. nuptias, & c.
omne itaque nuptiarum bonum. 27.q. 2. cum ſimil. Quandoq;
ſumitur pro ipſa commiſtione carnali, quæ interuenit contra-
cto ptius matrimonio, vt probatur in c. quod autem, & c. qui-
dam, & luce clarius in c. genuit, maxime iuncta gl. 7. quæ hoc
tenet aperti ſſime ea. cauſa. & quæſtio. & ibi aliquid per Arch.
Quandoque ſumitur pro apparatu, & feſtiuitatibus, quę fiunt
tempore, quo vxor ducitur ad domum viri, vt probatur in ca.
noſtrates, & c. fœminę. 30.q. 5. Et ſic capitur in euangelio, vbi
dicitur. Nuptiæ factæ ſunt in Chana Galileę, &c. & q; Chriſtus
ibi in conuiuio fecit de aqua vinum. & ita ſentit Gaſp. de Cal.
ſuper rub. de ſponſa. vnde in quibuſdam locis, ampliantur in
vulgari, Le nozze. Item ſciendum, quod verbum, Matrimonij
ſeu conuiuij, quandoque verificatur in matrimonio cõtracto
per verbum de præſenti, licet nondum ſit carnali copula con-
ſummatum, & vulgariter appellantur ſponſalia per verba de
præſenti, vt in iurib. ſuperius alle. Quandoque verificatur ver-
bum matrimonij, ſeu vxoris, & mariti, ſolum in coniugio car-
nali copula conſummato, vt no. probatur in c. debitũ, in prin.
& in fi. de Biga. & hic, & in d.c. ex publico, & elegantius in c. ſi
quis deſponſata 27.q. 2. vbi dicitur quod ſi quis deſponſata, &
tradita vtitur, rite coniugium appellatur, ad idẽ c. quapropter,
& c. in omni, ea. cauſa & q. Et vnde ſurgat hæc diuerſitas, ſatis
poteſt colligi ex his, quæ le. & no. in d.c. debitum, & per gloſ. in
d.c. quapropter, & per doct. in d.c. ex publico. His præmiſſis di
co, q; de proprio, & ſtricto ſignificatu verborum maritus, & v-
xor, & matrimonium appellari poſſunt, poſtquam interuenit
conſenſus de præſenti. Sponſus, & ſponſa, ſponſalia ante talem
conſenſum de præſenti, & poſt conſenſum de futuro. Nam di-
cuntur ſponſalia a ſpondeo, ſpondes, quod idem eſt, q; promit
to, promittis. inde ſponſa id eſt promiſſa. ſed poſt cõſenſum de
præſenti, non poteſt dici ſtricte ſeu proprie ſponſa, quia non ſo
lum eſt promiſſa, ſed obligata, & nupta. Sed propter ſignifica-
tionem matrimonij, ex quodã largo ſignificatu verborũ, non
poteſt adhuc dici maritata ſeu coniugata; ex quo adhuc nõ eſt
tradu&a ad domũ viri, quaſi adhuc in effectu ſit ſine iugo & ſi
ne viro, & quodãmodo promiſſa, reſpectu effectus matrimonij;
& ſic poſſunt loqui iura in contrarium alleg. Quare conclude
q; vbi agitur de materia odioſa, appellatione vxoris, vel ma
riti, ſeu matrimonij, non venient ſponſalia contracta per ver-
ba de præſenti, nec ipſa ſponſalia contrahẽtes. Si autem agitur
de materia fauorabili, veniunt etiam ſponſi, qui contraxerunt
per verba de futuro, vt in l. non ſine, C. de bo. quæ lib. vbi pul-
cher caſus. Si vero materia eſt indifferens, venient illi, qui tan-
tum contraxerunt per verba de preſenti, licet copula nõdum
interuenerit, & fortius, ſi interuenerit. In materia odioſa verba non capiuntur ita ſtricte, ſicut importare poſſunt ex pro-
prio ſignificatu verborum; maxime quando reperiuntur ha-
bere aliam ſignificationem viciniorem, ut in c cum dilectus,
de conſue. & in capit. cum in cunctis, de elect. iuncto c. ſi com
promiſſarius, eo. tit. lib. 6. facit quod le. & no. in c. ſtatutum, eo.
tit. lib. 6. & per Ioan. And. in reg. odia, de reg. iur. lib. 6. in Merc.
& per hęc poſſunt reduci ad concordiam iura ſuperius allega.
& longe plenius hanc materiam proſequor in d. conſi. ſed iſtæ
ſufficiant in preſenti paſſu.

ADDITIO.

2 Circa iſtam quæſtio. an ſtatutum de lucro dotis habeat locum, quãdo adhuc
vxor non traducta moriẽ, dicas conſideranda eſſe verba ſtatuti, & iſtud nõ
aliter proſequor, quia plene traditur per Bal. & Do. in l. ſi donaturus, in l.
cum te. & in l. Deo nobis, alle. in apo. dicas tñ quod tale ſtatutum non hẽt
locum, qñ ſimul vxor & vir deceſſiſſent, puta ex ruina domus, quia tunc
non præſumitur mulier, quãuis debilior prius deceſſiſſe. Ita conſuluit do.
Signo. de Homo. in conſi. inci. in nomine Dñi, qó præſupponitur in hac for
ma. quod conſilium refert & ſequitur ſin. Alex. in c. ſi. in vlt. char. de do. in-
ter vir. & vxo. vbi dicit idẽ eſſe, ẽt ſi vxor ingrediatur monaſteriũ. Et adde
qd tale lucrum dotis delatũ a ſtatuto, non eſt proprie lucrũ, ſed dr eſſe con
ceſſum viro ex tit. oneroſo, l. p p onera matrimonij, ſicut etiam ipſa dos, vt
in l. pro onerib. C. de iu. do. Et quãuis mulier non ſit traducta, potuit mari-
tus facere diuerſas impenſas, puta pro veſtiendo ipſam mulierẽ in iocalib.
& ſi. ad quod vide Bal. in l. hac edictali, C. de ſec. nup. & in l. ſi fraudator. §.
ſi a ſocero, ff. de his, quæ in fra. credit. Et adde ẽt, quod vir perdit lucrum ſi
bi delatum a ſtatuto, ſi non vindicauit mortem vxoris occiſæ, vt per Bar. in
l. ſequens, in fi. ff. ad Syl. & in l. ei, qui mortẽ, C. de his, qui. vt indi. & longe
magis illud procedit, ſm Bar. ibi, qñ ipſe maritus occidiſſet vxorem. Idẽ di
cas, ſi maritus non adhibuit medicos peritos in curando vxorẽ infirmam,
vt plene traditur per Do. in l. ſi cum dote, in §. finautem in ſæuiſſimo, ff. ſo.
mat. Et adde, quo tale lucrum, ẽt non aditum, vel agnitum, trãſmittitur ad
vxorem viri, ſecundũ Bal. in l. ſi arrogator, in 2. col. ff. de ado. & per Alex.
in l. cum antiquiorib. in 3. col. C. de iu. delib. Et ẽt adde, qd tale lucrũ dotis
non ſe extendit ad feudũ vxoris, quia maritus nihil lucratur de ipſo feudo,
ceſſante ẽt ſtatuto, vel conſuetudine de lucro dotis. Ita Bal. in c. 1. in §. qua
uis, de inue. de re alie. fa. in vſi. feu. & idẽ Bal. li c. 1. in 3. col. de ꝓhi. feu. alie.
ꝓ Fed. & in c. 1. qñ maritus ſucce. vxo. in bo. in vſi. feu. & in auth. res, q̃. C. cõ
mu. de leg. & vide Rom. in auth. præterea, C. vnde vir, & vxor. Ant. Franc.
Facti contingentia. Adde, quod illud conſi. Pau. hic ab eo allegatum, eſt pri
mum in ordine, vol. 1. Alex. Loſeus.

SVMMARIVM.

1 *Frater, an ſit idoneus teſtis pro & contra fratrem, & an poſſit compelli, & num. 8.*
2 *Standum eſt dicto teſtis iurati, & præualet dictum iuratum dicto non iura-
to, niſi pro dicto non iurato ſint præſumptiones.*
3 *Per præſumptionem minarum quis condemnandus non eſt de homicidio, de
quo ne ſcitur a quo factum ſit.*
4 *Cautio ſufficiens poteſt peti ab illo, qui eſt ſuſpectus de ꝓnitentia non pe-
ragenda.*
5 *Condemnatio de crimine quantuncunq; graui, poteſt fieri per præſumptio-
nem, quæ oritur ex deficientia in probatione, vel purgatione.*
6 *Epiſcopus ex officio poteſt procedere contra hæreticos, & multa ponunt ad
intelligentiam capituli.*
7 *An de cauſa criminali poſſit fieri compromiſſum.*
9 *Iuramentum non exigitur in purgatione facienda.*
10 *Dictio, Præter, an ponatur incluſiue, vel excluſiue.*
11 *Per compromiſſum ſimiliter factum, non expirat iuriſdictio delegata ſu-
per illa re.*
12 *Compromiſſum expirat, ſi itur ad iudicem ordinarium, vel delega-
tum.*
13 *Delegati, qui pronunciauerunt, vt arbitri, poſſunt pronunciare, vt de-
legati.*

CAP. XIIII.

Piteras. Propter præſumptionem, etiam uehe-
mentem, nõ debet quis de graui crimi-
ne condemnari, hoc dicit. In prima iudicum con-
ſultatio. In ſecunda reſpõſio, ibi. Nos uero, quæ ſub
diuiditur. In prima ponit motiuum mandati. In ſecunda man
datum, ibi. Quocirca. Et pone caſum literalem, ut patet ex lite
ra, iuncta gl. in uer. purgando. quę ponit partem caſus. Caſus li
teralis. Epiſcopus Altiſiodor. impetrauit literas contra quoſdã
Burgenſes de charitate, quos impetebat de hereſi, quorũ unus
extiterat G. de quo hic agitur, & ut cauſa poſſit facilius expedi
ri. utraque pars compromiſit in duos de iudicibus ſub certa pę
na, reſeruata ſibi nihilominus delegata poteſtate. Coram arbi-
tris iſtis opponebat Epiſcopus, quòd G. erat hæreticus, & periu
rus, pro eo, q; dum ipſe G. ſuſpectus eſſet de hereſi, confeſſus
fuerit hereſim ſuam apud charitatem, redeundo ad catholi-
cam unitatem, & idem confeſſus fuit de quodam fratre ſuo,
quòd eodem laborareꝫ errore. Et cum poſtmodum frater il-
le, coram Bituricen. Archiepiſcopo de hereſi conueniretur,
purgatio ſibi fuit indicta per Guil. fratrem ſuum, qui vere ca-
tholicus credebatur, ipſe G. purgauit fratrem ſuum, quem
primo hereticum aſſerebat; & ideo Epiſcopus proponebat
ipſum G. duo contraria dixiſſe. unde & periurus, & hereti-
cus dicebatur ab ipſo Epiſcopo, & in hereſim relapſus. Ig-
itur ſi uero

Universidad de Deusto
Biblioteca

se vero hoc negabat, quia licet de se cõfessus fuisset de fratre tñ nihil dixerat, sed Eps ipsum cõuicit per testes. Propter huiusmo di ẽrietates, iudices isti habuerũt G. de hæresi suspectum, vnde miserunt illum cum literis suis ad Papam. His omnib. diligenter consideratis, do. Papa habuit istum Guil. vehementer de hæresi suspectum, tum quia qđ bene dixerat, postea negauit se dixisse, tum quia vel mendacium prius dixerat in fratrem asserẽdo illum hæreticum, vel postea periurium commisit in Deum purgando illũ de hæresi, quorum vtrunq; reddit eum valde suspectum. verisimilius tñ vr̃, qp eo tpe, quo reuertebatur ad fidẽ, tam graue mendacium non dixisset in fratrem, nisi fuisset accensus zelo catholicæ fidei, vñ præsumitur, qp cũ postea purgauerit eum de hæresi, turpter deierauit. Vnde Papa mandat iudicib. pñtib. quatenus cum pp solam suspicionem noluerit illũ de tam graui crie ꝺdemnare, talem & tantã securitatem ab ipso recipiant, præter iuratoriam cautionẽ, qp timore pœnæ tpalis, debeat coerceri, districtam pñam iniungentes eidẽ, ex qua appareat, an sit vere pœnitens, an ficte conuersus, & si taliter eũ verum catholicũ cognouerint, non pmittant eum vlterius indebite molestari, alioquin tanq̃ hæreticum eum ꝺdemnent. B. No. Eps posse aliquos de hæresi impetere, iudices delegatos ĩpetrando. Scdo no. qp super cã hæresis pōt cōpromitti, ẽt in iudices delegatos, & sic pōt quis esse delegatus & arbiter, ẽt in cã crimali, qđ qualiter procedat, ỹ. dicetur. † No. qp quis pōt testificari a pro & ỹ fratrem, hoc tñ aperte non probatur, quia in primo iudicio fuit sponte confessus ỹ fratrem, in secũdo fuit vnus de compugatorib. qui in multis æquiparant testib. ad hoc qđ leg. & no. in c. constitutus, de purg. can. in gl. in ver. tollerentur. Dictum tamen est verum saltem in ciuilibus, de quo tamen dic, vt no. gl. 3. q. 5. cap. 1. & in c. si testes. §. itẽ lege Iulia, & in §. parentes. 4. q. 3. Not. qp vbi duę præsumptiones ỹriæ oriuntur ỹ aliquem, standum est validiori, & sic vna præsumptio vehemẽtior elidit aliam minus vehementẽ, & ad hoc, quotidie allegatur iste tex. & colligitur hic quia iste G. primo dum rediret ad fidem ꝓfessus fuit fratrem laborare eodẽ morbo, postea vero in alio iudicio, dum fieret inquisitio ỹ fratrem, purgauit illum cũ iuro, dicendo, qp credebat illum fuisse, & esse catholicum. Et sic aut primo dixit mendacium, aut postea periurium: sed Papa arbitratur, qp potius incidat in periurium, quia non est verisimile qp iste tpe conuersionis suæ dixisset mẽdacium in fratrẽ, erat tñ præsumptio pro scdo dicto, ga fuerat iuratum, sed prima pśum ptio erat validior. † Et ex hoc, & ex tex. sin. no. quid si ꝓcurrant duo dicta ỹria ab eodem, vnum cum iuro, b aliud sine, standũ est dicto non iurato, si coniecturæ sunt pro eo magis, q̃ pro dicto iurato. Cæteris ergo parib. potius præsumendum est pro dicto iurato, licet postea emanato, q̃ simplici assertioni prius factæ, & faciunt hic no. ad ea, quæ tetigi in c. per tuas, de proba. & fm Bar. in l. eos, ff. de fal. qp si testis prius dixisset vnũ extra iudicium sine iuro, & in iudicio dixit ỹrium cum iuro, standum est secũdo dicto, pp præsumptionem iuri, nisi subsint alię pręsumptiones pro primo dicto, sicut hic erant, quia tpe, quo dixit primum dictum, erat accensus zelo fidei orthodoxæ. i. catholicę, cum nouiter reuerteret ad fidem. Item amor fraternus, ga non est verisimile, qp falso illum dixisset hæreticũ, & hoc bene no. c ‡ No. qp suspicio non sufficit ad ꝺdemnationem alicuius, ẽt si sit ve hemens, litera tñ a ỹrio vr̃ probare, quod in criminec non, graui sufficit vehemens suspicio. De hoc tñ dic, vt plene dixi in c. quanto, sup. eo. Vnum tñ aperte probat hęc litera, qđ quanto crimen est grauius, tanto præsumptiones debent esse vehemẽtiores, quia vbi maius periculum, ibi cautius est agendum, vt in c. vbi periculum, de elect. lib. 6. & facit hæc litera in arg. fm Ioã. And. quod pp præsumptionem minarum, vel iniuriarum, non sit quis ꝺdemnandus de homicidio, de quo nescitur, a quo factum sit, & remittit ad Spec. eo. tit. §. 2. ver. sed pone. P. minatus est, vbi dr̃ velle Spec. quod hoc sufficiat ad torturam, vide ibi latius, & tetigi in d. c. scribam. Not. qđ conuersus, seu reuersus ad fidem incidens in manifestum peccatum, præsumitur relapsus vel non plene conuersus, non tñ solum sufficit ad ꝺdemnationem, vt hic. † Not. fere nouum dictum, qđ a suspecto de pnia, peragenda, potest exigi cautio sufficiens, d si. de certa pœna soluenda, si eam non egerit. Quod intellige, qñ pro peccato manifesto imponitur publica pœnitentia ab habente iurisdõnem, ẽt fori contentiosi. hoc dico, quia in foro oĩno pœnitentiali, hæc cautio non exigeretur, saltem ab initio, arg. in c. si sacerdos, de offi. ord. & c. fi. de temp. ord. † Vlt. no. ex fi. literæ, quod de crie, quantumcunque graui pōt quis condemnari ex præsumptione violenta, e quæ satis oritur ex deficientia in purgatione. facit c. excõicamus. §. 2. de hęret. & c. cum contumacia, eo. tit. lib. 6. Et ex fi. literę, & ex medio no. quod vehemens præsumptio, nõ sufficit ad condemnationem, sed violẽta sic, qp voluit hic glos. pen. facit quod no. gl. in c. insinuatum, de simo. sed dic, vt dixi in d. c. quanto. † Antequam veniam ad gl. declarabo prius aliqua textualia. Primo enim quęro, quare Eps impetrauit delegatos ỹ illos de hęresi suspectos, cum potuisset ex officio procedere ỹ istos, vt in c. ad abolendam, de hær. vbi patet in fi. qp hoc bene facit c. 1. de offi ord. quod etiam exempti tenentur in hoc obsequi Episcopo loci. facit cle. 1. & 2. eo. tit. Sol. hic non apparet quis impetrauerit istos delegatos, forte enim dum impetrarentur ab Epo, seu molestarentur extra iudiciũ, impetrauerunt ipsi istos delegatos, quib. fuit commissum, vt audirent cãm inter eos, & Episcopum, authoritate Apostolica, nec apparet hic, qualiter ageret Episcopus contra eos. Inn. dicit, quod forte Episcopus iste denunciauit crimen istorum Papę, vel petebat bona istorum pp hęresim. Host. dicit, quod agebat ciuiliter, vel ex officio impetebat ipsos, arg. in c. ad abolendam. Nam si criminaliter, non potuisset in arbitros compromitti, quod hic factũ fuit. Potes tamẽ dicere, quod forte agebatur criminaliter. Nec obst. quod fuit compromissum, quia Papa non approbat, sed recitat hic compromissum, vt dicit hic Io. And. super gl. vnde dicit, quod in hoc non est uis. In hoc enim non consistit intellectus, c. Cui enim applicentur bona clerici, vel laici de hęresi dãnat, dic, vt dixi in d. c. excommunicamus. §. damnati, & in c. cũ secundum leges eo. tit. lib. 6. quęro secundo pro declaratione fi nis literę, qũo apparebit ex iniunctione pnię, an sit verè pœnitẽs, vel ficte conuersus: Sol. fm Host. & Io. An. si paratus est præbere dignam securitatem, & pœnitentiam benigne suscipere, quam postea deuote, & efficaciter impleat, præsumptio est de vera conuersione, alioquin. i. si non vult cauere, vel pœnitentiã recipere, vel licet caueat, & pœnitentiam recipiat, illam tamen negligit adimplere, est præsumptio de cõtrario. Et hoc satis placet, & elicitur ex ipsa litera. & facit de pœn. dist. 2. c. 1. Et ex hac expositione no. quod non solũ deficiẽs in purgatione, punitur, vt no. in c. excõicamus, præalle. & vide quod dixi in c. ventatis, de dolo, & cont. † Gl. 1. facit duo. Primo instat an in iudicẽ g possit compromitti, & dic, vt in ea, & latius, vt no. in c. cum tpe, de arb. Secũdo principaliter, an de cã criminali possit compromitti, & nil boni concludit, sed potius remittit ad c. pe. de in integr. rest. vbi de hoc. Goff. hic dicit, quod agebat ciuiliter, & sic vult quod vbi de crimine ciuiliter agitur, possit cõpromitti, & idẽ tenet Host. & idem gl. & Bar. in l. non distinguemus. § Iulianus, ff. de arb. & potest dici, quod vbi agitur de solo preiudicio partium, pōt compromitti, secus in preiudicium fisci, seu reipublicę. Facit qđ no. in l. inter. § recte, ff. de fur. & l. licitatio. §. qđ illicite. Facit qđ no. in l. inter. § recte, ff. de fur. & l. licitatio. §. qđ illicite. ff. de pub. De quo tamen dic, vt plenius no. in d. c. pe. & dicto §. Iulian. hic tamen nihil probatur, vt supra dixi, quia solum refert. Oppo. & videtur quod frater h non habet admitti

f vt conuictus, sed ẽt contumax f in eam recipiẽdo, de quo tñ dic vt no. in c. excõicamus, præalle. & vide quod dixi in c. ventatis, 7 de dolo, & cont. † Gl. 1. facit duo. Primo instat an in iudicẽ g possit compromitti, & dic, vt in ea, & latius, vt no. in c. cum tpe, de arb. Secũdo principaliter, an de cã criminali possit compromitti, & nil boni concludit, sed potius remittit ad c. pe. de in integr. rest. vbi de hoc. Goff. hic dicit, quod agebat ciuiliter, & sic vult quod vbi de crimine ciuiliter agitur, possit cõpromitti, & idẽ tenet Host. & idem gl. & Bar. in l. non distinguemus. § Iulianus, ff. de arb. & potest dici, quod vbi agitur de solo preiudicio partium, pōt compromitti, secus in preiudicium fisci, seu reipublicę. Facit qđ no. in l. inter. § recte, ff. de fur. & l. licitatio. §. qđ illicite. ff. de pub. De quo tamen dic, vt plenius no. in d. c. pe. & dicto 8 §. Iulian. hic tamen nihil probatur, vt supra dixi, quia solum refert. Oppo. & videtur quod frater h non habet admitti

ADDITIONES.

a Potest testificari. Duas responsiones ad istum tex. ponit Bal. in l. parentes, C. de testi. aliam addit Fran. Are. in c. cum oporteat. inf. de acc. Seb. Sap.

b Cum iuramento. Vide Fely. in cap. cum in tua, colum. 2. uersic. 4. conclusio. Ipra de test. & ibi, an ille, qui dixit unum iuratus, aliud non iuratus, possit puniri de falso. Seb. Sap.

c Bene no. Adde eundem consi. 4.

d Cautio sufficiens. Vide quod per hoc dicunt Host. & Io. And. & do. Abb. in c. grauem. inf. de sen. excom. Seb. Sap.

e Violenta. Adde quæ posui. sup. in d. c. scribam.

f Contumax. No. quod contumax in assumenda purgatione, punitur, ut conuictus, uide tex. c. tua nos, de coha. cle. & muli. And. Barb.

g In iudicem. An, & quando possit compromitti in iudicem, alias ordinarium, & de hoc uide bonum tex. iuncta gl. in uer. coniunctionem, in Auth. si uero contigerit, C. de ind. & vide gl. in uer. in potestate, in c. in nostris, de arbi. & quod potit do. Ant. in c. expolita, eo. tit. Item uide gl. & Arch. in c. infamia, §. ria & §. fi quis vero iudex. 3. q. 7. & uide tex. in c. cum olim, & c. ex parte, de arb. & Bar. post gl. in l. sed & si seruum. §. 1. ff. de arb. & glo. in l. 1. ff. de ea, circa med. glo. magnæ.

h Frater. An, & quando frater possit testificari pro fratre, uel contra fratrem, uide de hoc etiam per Bar. & Imo. in l. qui testamento. §. 1. ff. de testam. & in l. lege Cornelia. & ibi Bal. ff. de iniur. per Spec. in tit. de teste. §. 1. uer. sed nunquid frater, per do. Ant. & Imo. in c. insinuante, de off. delega. & uide quod no. ipse Abb. in c. cum oporteat, super gl. 2. de acc. & de hoc uide pul. Bald. in §. testes, insti. de testa. & per Floria. in l. testis idoneus, de test. & Imo. in c. cum R. de off. dele. ubi dicit, quod frater non repellitur a testificando in cã fratris, si sit religiosa persona, puta si sit religiosus Cistercien. uel Carthus. uel etiam laicus, qui esset religiosa persona, & pro hoc ult. facit in fin. hon. tex. in c. literis, in fi. supra de test. & facit pro confirmatione istius dicti, qđ uoluit sing. do Ant. de But. in c. postremo. inf. de app. quod licet consanguinis, ut ibi tamen si ille coniunctus esset homo magnæ sanctimoniæ, non poterit recusari, ut suspectus, quod tene menti. Adde an frater possit esse testis pro fratre, Roma. consi. 382. & pro vlt. dicto prędecessoris apo. facit quod uoluit idem Roma. consi. 420. ubi dicit, quod licet alias famulus prohibeatur a testimonio ferendo pro domino, quod tamen si sit honestæ uitæ, non prohibetur.

An, & quando frater admittatur ad testificandum pro fratre, uide gl. Bal. & Doct. in l. parentes, C. de testib. & uide Spec. in tit. de teste, in §. 1. uersic. sed nunquid frater, & ibi per Bal. in addi. in uer. 1. & uide do. Ant. & Abbin c. cum oporteat, de accu. Et est conclusio, qp regulariter non prohibetur esse testis in causa fratris, tamẽ in multis casibus repellitur, aut saltem minuitur fides, de quibus uide Io. Ber. de Firmo, in suo reper. in uer. frater testis pro fratre, ubi etiam quando frater uel coniunctus esset uir magnæ sanctimoniæ, uel religiosus, possit testificari pro fratre, & uide etiam Saly. in l. etiam omnes. C. de test. Ant. Fran.

mitti contra fratrem in magnis criminibus, vt in l. si magnum, C. qui accu. non poss. Gl. in versi. de fratre, dicit illud regulare, sed fallit in crimine hæresis, in quo admittitur etiam contra parentes. 14. quæstio. 5. c. si audieris. Aduerte, licet Docto. hic lentetranseant. l. si magnum, alleg. in gl. loquitur in accusatione, & non in testimonio, & procedit hoc, nisi vitæ fratris fuerit infidiatus. Nam tunc, & mater contra filium, & etiam pater admittuntur ad accusationem, vt no. in d. l. si magnum. Respectu vero testimonij, dicendũ, quod aut loquitur in ciuili, aut in criminali. Primo casu tenet Specu. in titu. de teste. §. 1. ver. sed nun a quid frater, quod admittitur a pro & contra fratrem, sed creditꝰ plus vel minus, secũdum affectionem, quia nulla lex prohibet hoc. Fallit, secundum eum, nisi habeãt omnia pro indiuiso, vel sint ambo sub potestate vnius patris An autem compellatur testificari contra fratrem, remittit ad §. testium. ver. sed nunquid, eo. tit. & ibi videtur sentire, quod sic, dando regulam, quod qui libet non priuilegiatus in testimonio ferendo admittitur, & cõpellitur, si non vult, quia iura volunt generaliter testes compel li. si quando. C. de testib. & supra de test. cog. per totum. In criminali vero dicit, quod non admittuntur. 4. q. 3. d. c. si testes. §. item lege Iulia. facit 3. quæstio. 5. c. 1. Aduerte tu subtilius, nam potest dici, quod inter causam criminalem, & ciuilem, certo respectu, nulla est differentia. Aut enim quæritur, nunquid frater compellatur dicere testimonium contra fratrem, vel aliquem consanguineum, & dicendum quod non, siue causa sit ciuilis, siue criminalis. Et quod dixi de alio consanguineo, intellige vsque ad tertium gradum, & idẽ in quibusdam alijs personis enumeratis in d. l. lege Iulia. Et licet Spec. videatur illam legem intelligere in criminali, prout sentit etiam gl. in l. parentes, C. de testi. gl. tamen in l. lege Iulia, ff. eod. tenet eam procedere indistincte, prout generaliter loquitur, & cum illa gl. transit ibi Bar. quod mihi plus placet ratione honestatis, & vt charitas conseruetur inter coniunctos, nisi necessitas immineret, prout dixi in cap. 1. de testib. cogen. Aut quæritur, nunquid volens admittatur contra fratrem, & puto, quod sic, tam in criminali, causa quam in ciuili, quia d. l. lege Iulia, solum priuilegiat nolentes testificari, volentes autem non repellit, quod etiam ibi sentit Bar. Nam solum inter parentes, & filios reperitur iure cautum, vt etiam volentes non admittantur, vt d. l. parẽtes. Et intellige volentes, quando sunt a parte inducti. Nam si se offerrent, essent suspecti, vt legi. & no. in l. quæ omnia. §. 1. ff. de procu. & in l. vxori, §. 1. ff. de fal. vide quod dixi in c. 2. de test. Aut quæritur nunquid frater admittatur, pro fratre in ipsius fauorẽ, & distinguo inter causam ciuilem & criminalem, vt primo casu admittatur, sed creditur plus, vel minus, secundum quantitatem affectionis. Sic intellige gl. 3. quæstio. 5. cap. 1. & c. in literis, de testi. Nam nullo iure in totum repellitur. In secundo casu nõ admittitur, quia agitur de maiori præiudicio, in quo testes debent esse omnino integri, & idem videtur in alijs consanguineis, & domesticis, & sic loquitur d. c. 1. & fac. 13. q. 2. c. super prudẽtia. Putotamen, quod in defectu illorum, admittantur b saltem ad faciendum indicium, vt perueniatur ad torturam, arg. in c. fin. de b testi. cogen. & in c. cum dilectus, & quod ibi no. de elec. Et in his casibus puto fratrem cogendum c dicere testimonium pro fratre, quia priuilegium est, vt non compellatur aduersus fratrem c vt d. l. lege Iulia, quod cessat, cum agitur de ipsius fauore, C. de legi. & in c. necesse. infra de dona. inter vir. & vxor. Ex his patet, quod hoc c. non contradicit dictis iuribus, licet Spec. vbi sup. voluerit saluare per viam specialitatis, scilicet quod speciale sit in causa hæresis, & ita sentit hic etiam gl. Nam nulla est specialitas, cum hic non fuerit compulsus dicere testimonium cõtra fratrem, imo in ipsius fauorem purgauit, & in primo dicto, nõ per viam testimonij, nec inuitus dixit fratrem eodem morbo laborare; puto tamen, quod vbi esset necesse, cõpelleretur fratter contra fratrem in causa hæresis, nõ per istud capitulum, sed per cap. in fidei fauorem, de hær. lib. 6. Gl. in ver. purgauit, colligit primo standum ei, quod quis prius dixit, siue in iudicio, siue extra: sed hoc simpliciter non colligitur ex tex. quia, vt supra dixi multę præsumptiones concurrebant hic, quod prius uerum dixerat: sed de materia dic, vt latius dixi in c. per tuas, de proba. & in c. cum in tua. supra de test Secundo glo. hic colligit, quod vna præsumptio præponderat alteri. Opp. in contrarium de ca pi. cum inter R. de elect. vbi inuicem se elidunt. Communiter soluitur, quod aut sunt paris potentiæ, & vna non præponderat alteri, vt in contrario, & sic inuicem se tollunt. si altera præponderat, illa pręualer. An autem & quando sint paris potentię, vel altera præpõderet, discernet discretus iudex ex varietate factorũ, ex quibus præsumptiones oriuntur, vt hic, & facit quod no. in extrauagãti misse, qui fil. sint legi. & per Io. And. in c. pen. inf. de crimi. fal. Gl. pen. opp. de l. 2. C. de hær. vbi ex leui argumento quis probatur hęreticus. Sol. qđ ibi sufficit leue argumentũ, quo ad faciendam inquirendi contra eum, non vt habeatur pro confiteo. Vel dic, secundum Doct. quod ibi appellatur leue argumentum, quod de facili potest probari, vt puta, quia aperte erret in articulis fidei, vel non vult iurare, dicens hoc esse peccatum, vt in c. excommunicamus, inf. de hæret. Secundo gl. opp. de cap. dixit dominus. 32. q. 1. & sol. vt in ea. & dic de materia, vt dixi in d. c. quanto, sup. eo. Et no. gl. quod contra violẽtam præsumptionem admittitur probatio in contrarium, vt probatur in iuribus alleg. in ea. & in c. fi. de presby. non bapti. Vltimo gl. 9 quærit, † quare ab isto non exigitur iuramentum, sicut exigitur regulariter in purgatione prestanda. inf. de purga. cano. c. quoties: Respondeo, vt in ea. Sed aduerte, quia dictum gl. procedit, si dictio, præter, stat exclusiue: sed communiter Doc. tenent, qđ stet inclusiue, vt sic vltra cautionẽ teneatur iurare, & hoc plus placet. Nec ob. motiua glo. quia hoc iuramentum est oneris, & non honoris, & sic non inspicitur, quod alias deierauerit, vt in c. cum in ecclesijs, de maior. & obed. † Er de hac dictione, Præter, vide quod no. in c. dudum. 2. de elect. & c. decet, ad fi. de im 10 mu. eccl. lib. 6. & per Io. de Lig. in cle. 2. de pœn. & plenius per Pau. in clem. 1. de summa Trin. & fide catho. & per Archid. in cap. Ebron. 13. q. 2. Item frustra fuisset hic facta mentio de iuramento, si dictio, Pręter, non includeret, cum non oportuisset excludere id, quod non excludebatur. Nam exceptio debet esse de contentis sub regula, vt not. sub. rubr. de regu. iur. Et vt dicit Bar. in l. Scio. §. vxori, ff. de annu. lega. vbicunque dictio, Pręter, ponitur inter res, quarum vna non continetur sua alia, stat inclusiue, ne frustra videatur apposita, & videtur probari per illũ tex. Secus si vna comprehenditur sub altera, vt si ponitur inter d genus, & speciem, nisi aliud dicamus in odiosis, d vt velle videt Innocen. in dicto cap. dudum, quasi tunc regulariter excludat, dic tamen plenius de ipsius natura, vt no. in iurib. præalleg. Vltra gl. quæro, hic fuit compromissum in delegatos, retenta potestate delegata, quid si non fuisset hęc potestas reseruata, nunquid expirasset per compromissum, Innocen. hic, quod non. ni 11 hil allegat. No. hoc dictum, † quod per compromissum simpliciter factum, non expirat iurisdictio delegata super illa re. Ego allego cle. quandiu, de appella. & authen. si tamen, C. de temp. appella. & quod no. per glos. & Ioan. And. in cap. significantib. de offic. delega. per Pau. in dicta clem. quandiu. Quid econtra, 12 † an expiret compromissum, si itur ad iudicem ordinarium, vel delegatum, Dic, quod sic, sed pœna committitur, vt l. si quis rem, ff. de arbit. Item si itur ad alios arbitros, l. sed & si in seruũ, & in duabus sequen. ff. eod. Et est ratio diuersitatis, quia potestas arbitrorum est voluntaria & habetur ab homine; potestas vero iudicium est necessaria, l. inter stipulantem. §. si Stichum. ff. de verborum obligatio. & in c. intelleximus, de iud. & habetur

ADDITIONES.

2 Admittitur. Limita tamen, ut per Bal. in l. 1. in uersi. quinto operatur, C. de testi. ubi dicit, quod si duo fratres sunt in potestate patris uel simul habitant, repelluntur a testimonio, ita quod unus non potest testificari in causa alterius, & idem voluit Gemi. in summa, in 3. q. 1. Ang. & Salyc. in l. 1. C. de raptu virgi. Seb. Sap.

b Admittantur. Item credo, quod admitteretur ad probandum innocentiam fratris accusati, per id quod sing. inquit Spec. in tit. de inquisi. §. 1. in uersi. sed nunquid eas. vbi tenet quod licet alias testes domestici, & coniuncti repellantur a testimonio, tanquam suspecti, tamen quando producerentur ad probandum innocentiam accusati, puta ad probandum defensionẽ necessarium, plene probarent, sicut si non essent coniuncti, vel domestici. Idẽ tenet Bal. in l. parentes, C. de test. per istum tex.

c Fratrem cogendum. Sed Bald. in l. parentes. C. de testi. ubi uidetur intelligere istum tex. indistincte. And. Barb.

d Odiosis. Adde gl. sing. in cle. 1. in uersi. facere, de usur. quæ sing. dicit quod si fiat statutum de nouo, quod nullus fœnerator, nllus usurarius possit capere pro usura præter duos denarios pro libra, illa dctio, præter, nõ includit nec ponit qđ possit capere illos duos denarios quia est materia odiosa, quam gl. alle. Bal. pro no. in mille locis, in Auth. ad hæc, in 3. col. C. de usur. in l. Gallus. §. ille casus, ff. de lib. & posth. in §. quæ iniuriatum, in l. si eum, ff. si quis cau. & adde Bar. in l. actione, C. de transa. & ibi Mod. plene ponunt, an, & quando hæc dictio, præter, stet exceptiue, & quando augmentatiue, sequitur Ange. in consi. 293. inci. quoniam in ultimis uoluntatib. in 3. col. Et de natura ipsius dictionis, præter, uide etiã tex. in Auth. hoc amplius, quę ibi ponderat Bar. in 4. col. C. de fideicom. late per Alb. in dictionario suo, in uer. præter. & late etiam per Lud. Rom. in consi. 382. incip. præsens consultatio, in plura quæsita diuiditur in j. & 2. col. Quid autem in dictione, vltra, an includat, uel excludat, uide dom. Card. in c. ultra tertiam, de test. ponit Bar. in l. 5. de dote præle. & Bal. in d. §. qui iniuriarum, Ange. in consi. 108. Ang. de Are. in §. cum autem. in 1. col. instit. de adop. Adde de dictione, præter. Old. consi. 49. & ibi uide de multis aliis dictionibus an stent exclusiue, uel inclusiue.

De dictione, præter, & similib. dictionib. an stent exceptiue, uel exclusiue, uide Bar. in l. 1. ff. de pig. & in l. si tutor, in §. si tutor, ff. de pe. leg. & uide Bal. in c. 1. in §. sed & res, per quos fiat inue. in usib. feu. & uide Inn. in c. dudum, 2. de electio. ubi dicit, quod in dispensationib. non includit, sed remouet vitium obiectionis, & uide Bar. in l. Scio, in §. uxori. ff. de an. leg. ubi dicit, quod est dictio exclusiua. & uide Bal. in l. si ita legatum, in prin. ff. de leg. 1. & in l. cum ita, de do. præle. ubi dicit, quod si leganter centum præter decẽ, quod uidetur esse legata dos, & uide Car. in cle. 1. de sum. Trin. & cle. 1. in §. pen. de hær. & in cle. 3. in prin. de pœn. ubi distinguit, an ponatur post propositionem affirmatiuam, uel negatiuam. & uide Dy. in reg. peccatũ. de reg. iur. lib. 6. & uide Bar. in l. si eum, in §. fi. in 3. col. ff. si quis cau. & uide Bar. Bal. & Sal. in l. actione, C. de transac. Ant. Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tura lege, vel a Principe: merito facilius tollitur prima q̃ ſecũda. Et vide in hoc, quod latius dicam in capitu. ad petitionem, de accuſ. & vide per Spec. in titu. de arb. §. finitur, in fi. † Vltimo. quæro, pone. q̃ iſti delegati pronunciaſſent, vt arbitri, ſed pars altera noluiſſet ſtare dicto eorum, & petiiſſet procedi per eos tanquam delegatos, quod fieri poteſt, vt ſupra dictum eſt, nunquid potuiſſent pronunciare ꝺrium eius, quod ſententiauerũt vt arbitri? Videtur, quod non, arg. c. per tuas, de. pb. Item non p̃t quis ſniam reſcindere. C. ſen. reſcin. non poſſ. per totum. Dic ꝺrium, quia nunc pronunciant, vt iudices, a & tunc pronunciauerunt, vt arbitri. Item videmus, quod ex noua cauſa appellationis retractatur ſententia, in cap. Ioannes, de fide inſtrum. & l. p har. C. de temp. appel. Et idẽ iudex, à quo appellatum eſt, quãdoque audit cauſam appellationis cum alio, vt ſi appellatur ab Archiepiſcopo ad Concilium prouinciale, cui præeſt ipſe Archiepiſcopus, vt in c. multis. 17. diſt. no. gl. in c. à colla. de appel. li. 6. & facit in ſimili ille tex. in l. 1. §. ſed & ſi præſes, ff. quando appel. ſit. & hoc tenent communiter doct. Et pro hoc vide quod no. in c. cum inter canonicos, de elect. in verſic. & confirmauit. vbi concluditur q̃ præfectus eligens, vt arbiter, ſeu compromiſſarius, poteſt poſtea ex nouiter geſtis illam electionem infirmare, vt iudex. quod no. An autem potuiſſent iſti ſimul procedere vt arbitri, & iudices, dic, vt no. in c. cum ex officij, de præſcrip. & c. niſi eſſent, de præben. hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a Iudices. Facit tex. in §. ſi tutor. inſti. de inof. teſtam. & gl. in reg. ex eo, lib. 6. & adde tex. in l. ſi tutorem, ff. de his, qui. vt indig. vide ad hoc do. Anto. hic in vit. col. & in c. cum veniſſent, in 6. col. ver. no. hãc reg. de eo, qui mitãn poſ. & vide de hoc, quod pleniſſime ſcribunt domi. de Rot. deci. 319. in ordine meo nouiſſ.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitio non eſt facienda propter infamiam à maleuolis ortam, niſi de fama requiratur.*

CAP. XV.

QVm in iuuentute. Non p̃ſumitur inconrinens in ſenectute, q in iuuentute continuit, maxime ſi eſt literatus. h. d. Diuiditur in quinque partes. In prima præmittit exordium circa excuſationem Epiſcopi. In ſecunda, ibi. Licet, ponit delationẽ ipſius. In tertia, ibi. Quia tñ, ponit delationis repulſionem, & cauſam. In quarta, ibi. Qui nobis, inquiſitorum relationẽ. Caſus literal. Epiſcopus Quinquecleſienſis de Vngaria, diffamatus erat apud Regem, quod cum quadam ſua neptе perpetrabat inceſtum, propter quod Rex Vngarię miſit literas do. papæ, denũciando ſibi crimẽ ipſius, poſtulans, vt malum hoc, pernicioſum exemplo, de Vngaria remoueret. Sed quia huius ſuggeſtio non procedebat bono zelo, noluit papa fidem adhibere dictis eius, ſed voluit ſcire, vtrum hoc ex charitate procederet: ſcripſit Epiſcopo Aurien. vt prudẽter, & caute à coepiſcopis alijs inquireret, vtrum crederetur illum tali peccato reſperſum. & ipſi Epiſcopi poſtmodum reſcripſerunt do. papæ, quod ipſi credebant cum virum honeſtę conuerſationis, perſonam ipſius multipliciter commendantes. vnde ſuper hoc ſcripſit papa iſtis Epiſcopo & Abbati, dicens quod Epiſcopus idem adeo ſe maturum, honeſtum, & prouidũ exhibuit, q̃ ab Eccleſia Romana pallio meruit decorari: quare nõ eſt de leui credendum, q̃ poſtquam ad ſenilem peruenit ætatem, turpiter abiecerit iugum Domini, quia huiuſmodi labes, quæ aliquãdo in iuuentute contrahitur, in ſenectute frequenter purgatur. Præterea non eſt credendum, quod vir talis ad hoc ſe conuerteret, vt cum p̃pria nepte abhominabilem perpetraret inceſtum, quia etiam ſecundum leges naturale fœdus nihil permittit inter tales perſonas criminis ſuſpicari. B. Not. præſumendum pro illis, qui iudicio Principis ſeu populi, dignitatem ſeu honorem adepti ſunt. Nam præſumptio eſt prima fronte, q̃ eorum virtutibus exigentibus honorem adepti ſint. Pro hoc vide bonum tex. in 61. diſt. c. miramur, prope fin hunc glo. colligit ibi arg. quod electus præſumitur melior alijs. Vide ad idẽ 100. diſt. c. contra morem, vbi dicitur, Moribus indecori, pallio decorari non debẽt. Aduerte tamen, quia præſumptio iſta, oritur ex eo, q̃ promotor, ſeu honoris delator facere debet. Nam ſæpe ꝺrium contingit. Ideo alibi dicitur, multi ſacerdotes, & pauci. multi nomine, pauci re, nec facit cathedra ſacerdotẽ, ſed ſacerdos facit cathedram. 40. diſtin. c. multi, & in fin. illius c. dicitur quod non qui maior fuit in honore, eſt iuſtior, ſed q̃ eſt iuſtior, ille maior eſt, quod no. No. etiam, quod ſæpe ex priuilegio conceduntur inſignia dignitatis ei, qui illam dignitatem non habet. Nam palliũ eſt ornamẽtum Archiepiſcopale, vt ſup. de vſu pal. per to. & tamen hic fuit conceſſum Epiſcopo, ad idem c. vt Apoſtolicæ, de priuile. lib. 6. No. quod ſectator luxuriæ, dicitur abijcere iugum Domini, quia vt dicit Hierony. non poteſt corde toto habitare cum Deo, qui mulierum acceſſib. copulatur. 32. diſt. c. hoſpitio lum. No. ibi. Fœtores libidinis, contra indulgentes libidini. vnde dicit Socrates. Quis enim aliquid humani pudoris habens, his duabus voluptatibus cocundi atque comedendi, q̃ homini, & aſino cõmunes ſunt, delectatur? quaſi dicat delectari non debet. No. quod libido præſumitur diminui in ſenectute. Vnde Seneca. Cum cætera vitia cum homine ſeneſcant, ſola auaritia iuueneſcit. & Terẽ. Ad omnia alia ætate ſapimus rectius, hoc vnum præſtat malũ ſenectus, omnes acutiores ſumus ad rem, quam expediat. Nota quod magis deteſtabilis eſt luxuria in ſenectute, q̃ in iuuentute. hinc Tullius lib. 1. officiorum. Luxuria cum omni ætati ſit turpis, ſenibus maxime fœdiſſima eſt. No. præſumendũ pro viro literato, vt non ita inclinetur ad paſſiones, vt ignarus; nec peccare poteſt per ignorantiam, ſicut ille vnde alibi dicitur, ignorantia mater cunctorum errorum, &c. 38. diſt. c. ignorantia. Et alibi dicit Hierony. Ama ſcripturarum ſcientiam, & carnis vitia non amabis. No. quod inter coniunctos eſt quoddam naturale fœdus, quod prohibet carnis debitum inter eos præſumi. Alibi dicit lex, quod natura inter homines quandam cognationem cõſtituit, propter quam homi-
1 nem homini inſidiari nefas eſt, l. vt vim, ff. de iuſti. & iure, †
No. arg. quod propter infamiam ortam a maleuolis, non debet ſuperior moueri ad inquirendum, de quo per glo. in c. qualiter & quando 2. de accu. & ibi plene dico. Op. & videtur, quod litera ſit contraria ſibi. Nam primo dicit, quod non vult moueri ex maligna delatione, tamen mouetur in eo, quod committit inquiſitionem Epiſcopo Aurien. Sol. dicit, quod papa nolnit moueri ad inquirendum de veritate criminis, ſed commiſit in quiſitionem ſuper infamia, quæ eſt præparatoria inquiſitionis fiendæ ſuper veritate. Et hic etiam no. q̃ ex denũciatione facta per non idoneum poteſt iudex moueri ad inquiſitionem faciendam ſuper tali infamia, quod ſatis ſentit hic Ioan. And. & probatur clare per iſtum tex. Et ſecundum prædicta limita hic
a gloſ. penulti. quæ colligir, quod propter infamiam a maleuoliis ortam, non eſt inquiſitio facienda, vel purgatio indicenda. Debet enim intelligi de ſolemni inquiſitione, quæ fit ſuper veritate criminis, ſecus in occulta indagatione credulitatis, & fiмæ, vt probatur, ſecundum Ioan. And. hic. quod bene no. Item dic, quod etiam ſolemnis inquiſitio fieri debet ſuper veritate, quando infamia a maleuolis orta eſt apud bonos, & graues tanta, quod generat ſcandalum, vt no. gloſ. in capitu. cum dilectus, de purga. can. in verſicu. apud bonos, quam ſic intelligo, & ſic concor. cum gloſ. cap. qualiter & quando. 2. vbi plene dixi.

ADDITIO.

a Infamiam. Vide quæ ſcribit Feli. in cap. veniens. 1. colum. 17. ſup. de teſti. vbi tradit de fama, quæ habet ortum ab inhoneſtis perſonis, an probet, vide eundem Feli. in c. inquiſitionis. §. quæſiuiſti, colum. 3. verſicu. 2. no. ex tex. infra de accu. vbi dicit de infamia orta à maleuolis, non eſt curandum. Seba. Sapia.

SVMMARIVM.

1 *Omne expreſſum, quo tacito, gratia non fuiſſet obtenta, ſaltem ita faciliter, reddit literas vitioſas.*
Scholaris præſumitur facilius impetrare reſcriptum, quam alius.
2 *Rector eccleſiæ. poteſt compelli, vt recipiat clericum.*
3 *Eccleſia collegiata non poteſt compelli, vt recipiat aliquem in fratrem, ſi facultates eccleſiæ non ſunt ſufficientes.*
4 *Exceptio peremptoria, poteſt opponi in vim dilatoriæ contra reſcriptum gratioſum.*
5 *Impetrator non tenetur probare omnia contenta in reſcripto, ſi habet intentionem fundatam iuris præſumptione.*
6 *Idoneitas extrinſeca an præſumatur, & ſi non præſumatur, cui incumbat onus illam probandi.*
7 *Si papa nominet quem clericum in collatione beneficij, non eſt ſufficiens probatio clericatus.*
8 *Quando aliqua opponuntur contra reſcriptum, vel cõtra gratiam, cui incumbat onus probandi.*
9 *Si impetrans non exprimit verum valorem beneficij, gratia eſt ipſo iure nulla, & ipſe tenetur probare valorem.*
10 *Si fuit exceptum de inſufficientia facultatum alicuius eccleſiæ, cui incumbat onus probandi.*
11 *Fundans ſe ſuper negatiua, debet illam probare.*
12 *Executor ad beneficia, poteſt aſſumere partes iudicis.*
13 *Executor quo caſu tenetur ſumere partes iudicis.*
14 *An coram executore ſit lis conteſtanda.*
15 *An & quando ſit appellandum à proceſſu executorum ad beneficia.*
16 *An teneat collatio, ſi clauſula appoſita in reſcripto non verificatur.*
17 *An ſi conferatur beneficium ſcienter indigno, collatio teneat.*

CAP. XVI.

DVdum. Is, pro quo beneficiãdo ſcribitur cum clauſula, Si idoneus fuerit, nõ tenetur probare ſe idoneũ, cum idoneus p̃ſumatur, h. d. Prima pars ponit querelã. ſecũda dat iudicem, ibi. Cauſam. Caſus litera. Quidã ſcholaris, C. nomine, impetrauit literas ad Mediolanen. Archiepiſcũ, vt ipſũ faceret recipi in canonicũ, & in fratrẽ, ſi p̃ſona eſſet idonea, à p̃sbytero eccleſię S. Victoris, in qua p̃tendebat eſſe clericus, & ſacerdos. Sed præſbyter ille coram Archidiacono conſtitutus, propoſuit, quod facultates eccleſiæ duobus clericis non ſufficiebant, adijciẽs, quod idẽ C. non erat idoneus ad beneficium illius eccleſiæ obtinendũ. Dubitatum fuit, & contentio erat ſuper hac idoneitate, an deberet iſte ſe probare idoneum. Vnde propter hoc redierũt partes ad Papam, mãdat Papa iſtis iudicib. vt ex illa clauſula. ſi. Si p̃tes fuerit idonea, quæ in reſcripto erat inſerta, eidem ſcholari probandi ſe idoneum nulla neceſſitas imponatur, cum prima facie præſumatur idoneus, niſi probetur indignus. B. Not. 1.
1 q̃ † quando in reſcripto ſit mentio, quod impetrans ſit ſcholaris, an vitietur reſcriptũ ſi impetrans non eſt ſcholaris, Credo
a quod ſic, a quia facilius b obtinetur gratia, hac qualitate expreſſa, facit quod no. Inn. in c. cum in cunctis, de elect. & omne expreſſum, quo tacito gratia non fuiſſet obtenta, ſaltẽ ita faciliter, reddit literas vitioſas, vt in c. poſtulaſti, & quod ibi no. Hoſt. de reſcri. facit quod no. Spec. de reſcri. c. præſenta. §. ratione autem
2 impetrantis, ver. ſed vbi ſcribitur pro ſcholari. † Secundo no. q̃d etiam in eccleſia, non tamen collegiata, poteſt conſtitui beneficium in eccleſia, ſed oportet ſibi prouidere de redditibus eccleſiæ. Nam in hac eccleſia non erat beneficium pro clerico, nec erat collegiata, vt colligitur ibi. Facultates eccleſiæ &c. Ex hoc ſing. no. q̃ rector eccleſię, non ſolum debet habere clericum, iuxta c. vt quiſque, de vit. & hon. cle. ſed etiam poteſt compelli, vt illum ſuſcipiat in titulum eccleſiæ ſuæ, vt ſic cẽſeatur ibi beneficiatus. Et quanquam hoc c. loquatur in Papa, idẽ tamen puto dicendum in epiſcopo, arg. in c. extirpandæ, in fin.
3 & quod ibi dico, de præb. & facit quod no. in c. expoſuiſti. de p̃ben. & in c. poſtulaſti, de iure patr. & hoc not. † Si autem vis intelligere, quod hæc eccleſia fuerat inſtituta, vt eſſet collegiata, quod innuit illud verbũ poſitum in tex. ibi. In clericum, & fratrem, &c. tunc no. collige, quod prælatus eccleſiæ non tenetur aliquem recipere in canonicum, & in fratrem, ſeu in clericum, ſi facultates eccleſiæ non ſufficiunt, quia clerici nõ ſunt etiam
4 in eccleſijs collegiatis inſtituendi vltra facultates eccleſiæ, vt in c. 1. de inſt. & in c. vno, de ſta. reg. lib. 6. & ſic ipſe ſolus capiet totum. Et hoc puto procedere, ſi bona ſunt communia, ſi autẽ p̃bendæ eſſent diſtinctę, non video quomodo poſſet iſte exci
pere contra impetrantem, cum illi ſit imputandum, ſi minus ſufficiẽs beneficium impetrat, vt in c. clericus victum, & quod
5 ibi no. 91. diſt. Hic autem bona erãt communia, vt patet, ibi. Facultates eccleſiæ, &c. & ſic agebatur de præiudicio ipſius recto
6 c. cum M. de conſti. † Not. 3. quod exceptio peremptoria cõtra reſcriptum gratioſum, poteſt opponi in vim dilatoriæ. hoc probaꝫ, ibi, Declinans examen, &c. quod tenet hic Hoſt. licet aliud ſentiat Inn. ſed primum verius. Et eſt ratio, quia ſurreptio vitiat reſcriptũ, ex quo datur iuriſdictio. Poteſt ergo opponi peremptorie quatenus opponatur ad gratiam, poteſt excipi dilatorie,
7 quatenus opponatur contra defectum iuriſdictionis, & de hoc per Inn. & alios, de reſcri. c. conſtitutus. † No. & tene menti hoc
8 dictum meum, & quaſi nouum, quod impetrator non tenetur probare, & verificare omnia contenta in reſcripto, etiam ſi videantur expreſſa in forma conditionis, ſi pro illis habet intẽtionem fundatam iuris præſumptione, ſed onus probandi cõtra
9 rium incumbit neganti, vt hic ſing. probatur, & ſic limita no. p̃ Io. And. in c. 1. de lit. conte. lib. 6. Vlr. no. quod quilibet p̃ſumitur idoneus, etiam ad beneficium obtinendum, facit 1. q. 1. c. ſicut Chriſtus, & reſpectu beneficij obtinendi intelligo, dummodo ſit clericus, alias non eſt idoneus, vt in c. 2. & in c. ex literis, de inſti. ſed reſpectu, bonitatis intrinſecæ quilibet p̃ſumitur
10 bonus, c etiam ſit laicus, ſecundum Hoſti. in d. c. ſicut, facit q̃d no. Dy. in reg. ſemel malus, lib. 6. † Sed aduerte, quia fortiter nũc oppono, contra iſtum tex. nam idoneitas eſt duplex. Quædam intrinſeca, cum qua homo naſcitur, puta, q̃d ſit caſtus, ſobrius, &c. hæc p̃ſumitur, maxime poſt baptiſmum. d. c. ſicut. Quædam eſt idoneitas extrinſeca, vt quod quis ſciat cantare, legere, & ſim. quæ ſpectant ad clericum: & iſta non p̃ſumitur, Imo ſi opponitur contra aliquem defectus ſcientiæ, ſubijcitur ille exa
11 mini, vt eſt tex. cum gl. in c. ſi forte, de elect. lib. 6. Item verbum idoneitatis, verificatur in ætate, vt in c. ſuper inordinata, de p̃ben. Item vt non habeat quis plura beneficia, vt in c. is cui, co. tit. li. 6. Male ergo dicit tex. q̃ iſte prima facie eſt p̃ſumendus idoneus, niſi contrarium probetur. Sol. Dom. Ant. tacite videtur reſpondere huic contrario, dicẽs, quod ex quo aduerſarius opponit, debet probare, quia cum actũ impetrationis iſte, exerceat, p̃ſumendus eſt idoneus. Item hic fuit facta collatio q̃ Papam, vel alium, & ſic ſtatus collationis eum releuat ab onere probandi. Item fuit oppoſitum contra literas de non idoneitate, vnde p̃ſumptio idoneitatis in hoc fuit, ne impediatur p̃ceſſus ſufficiens ad aggrauandum partẽ onere probandi. Et ſic

ponit tres ſolutiones, quarum vltima eſt multũ diuerſa a duabus precedentib. tamen nulla mihi placet. Prima non valet, ga per actum impetrationis non debet p̃ſumi idoneus, cum Pa
7 pa expreſſe mandet inquiri, ſi eſt idoneus. † Ad idem quod ponit Io. And. in reg. non licet actori, de reg. iur. lib. 6. vbi dicit, q̃d ſi etiam Papa nominet quem clericum in collatione beneficij, non tamen eſt ſufficiens probatio pro clericatu, ſi vendicando beneficium allegat ſe clericum, vel aliter agẽdo. Pro hoc extragans Boni. quę incip. iniunctæ, de elect. Nec ſecunda ſol. ſua p̃cedit, quia ſi Papa contuliſſet, non mandaſſet inquiri, ſi ſit idoneus, cum ante collationem eum examinaſſet, argu. c. quando Epiſcopus 24. diſt. Item præſuppoſito, q̃ non examinaſſet, ſatis eſt, q̃d nunc mandat eum examinari per illam cl'am, Si eſt idoneus, ergo non p̃ſumit eum idoneũ. Tertia ẽt ſol. non procedit, quia Papa committit cauſam in totum, & ſic ẽt quo ad merita, & decernit, vt virtute illius clauſulę non arctetur iſte ad p̃bandum ſe idoneum. Item hęc tertia ſolutio, nimis reſtringit tex. & eſt quaſi contra duas præcedentes. Quare ego dicerẽ, q̃d tex. iſte in fi. debeat intelligi de idoneitate intrinſeca, & ſi vꝫ intelligere gl. in d. c. ſi forte: nam idoneitas extrinſeca non p̃ſumitur. In hac autem extrinſeca, cui incumbit onus probãdi, dico, q̃ aut tertius ſe opponit, & ille habet probare, vt in c. 1. & in c. vt circa, de elec. lib. 6. & c. cum dilectus, eo. tit. & c. tam literis, de teſti. cum multis ſimili. Ratio, quia excipiens, in excipiendo fit actor, l. 1. ff. de excep. Aut nemo ſe opponit, & tunc is, qui habet prouidere, ſeu electionem confirmare, debet de omnib. inquirere, etiam de his, quę p̃ſumuntur ratione bonitatis intrinſece, vt in c. cum dilectus, & c. cum nobis, de elect. & in c. nihil, eo. tit. & 78. diſt. c. quid eſt. Et ſit hęc inquiſitio, etiam ſi infamia non præcedat, cũ non agatur ad pœnam imponendam, vt
8 no. in iurib. prælleg. & no. Inn. in c. 1. de poſtu. præla. † Predicta videntur de mente Ioan. And. in reg. infamib. de reg. iu. lib. 6. in Merc. & hęc procedunt reſpectu eorum, quę opponuntur in p̃ſonam. Quãdoque aliqua opponuntur contra reſcriptum, ſeu gratiam. Et cui incumbat onus probandi, recurre ad no. per Io. And. in d. c. 1. de lit. conteſt. lib. 6. vbi videtur poſt alios velle, q̃d in expreſſis incumbat onus probandi, impetranti, qui habet probare ea, quę narrauit in reſcripto. In tacitis vero, probat opponens, quia in excipiendo efficitur actor, vt ſupra dixi. Et fa
9 ciunt hęc ad quæſtionem quotidianam. † Quidam impetrauit beneficium S. Martini, & narrauit, quod ipſius redditus, centũ Florenos non excederent. Opponitur, quod valet plus: queritur de duob. Primo ſuppoſito valoris exceſſu, nunquid ex hoc
d capite gratia ſit nulla? d Secunda cui incumbit onus probãdi, p̃ſuppoſito, quod debeat nocere? Et videtur primo, quod nõ debeat nocere, ex quo conſtat de corpore beneficij, arg. eorũ, quę no. in c. ſignificante, de reſcr. & ſic non obſt. c. cui, de p̃eb. lib. 6. loquitur enim de impetratione generaliter facta. Sed hoc non obſtante, contrarium teneas. die enim quod ſi non expreſ-
e ſerit verum valorem, e gratia eſt ipſo iure nulla, & onus probandi, q̃ non valeat vltra expreſſionem, incumbit impetrãti, cum ſit pars gratiæ ſuę. Et ſic conſuluerunt Gaſpar, & Ioã. de Fan. vt hic refert do. Card. Sed ego allego do. de Ro. dec. 282. vbi hoc expreſſe tenent, & plus dicunt, quod Vrbanus papa. 6. ordinauitvt quiſque teneatur facere mentionem de valore beneficij, quod impetrat, & etiam obtentorum, & aliter gratia facta non valeat. Et eſt ratio primi, quia citius mouetur papa ad concedendum beneficiũ modici valoris, quam magni, & exprimens minorem valorem, videtur fraudulenter feciſſe, vt citius Papa induceretur ad concedendum, non immerito gratia inficirur, vt in d. c. poſtulaſti, de reſcri. Quid autem ſi in literis ſit mentio de valore imperſonaliter, vt quia dicitur tantum ſummam, vt aſſerit, non excedit, &c. Dicit hic do. Anto. quod quędam dec. Ro. tenet falſitatem, non vitiare, quaſi hoc non referatur ad impetrantem. Contrarium tenet ipſe, quia debet intelligi, quod p̃ impetrantem, illud fuit aſſertum. Ego dicerẽ, quod aut propria verba erant concepta in perſonam impetrantis, vt quia dicebatur pro parte talis nobis fuit, inſinuatum, quod tale, beneficium

ADDITIONES.

a Quod ſic. Adde quod voluit Bal. conſi. 26. 1. lib. ubi conſuluit, quod narrans Pontifici, ſe ſtudere in iure ciuili, debet potiri gratia, licet ſtuderet in ciuitate Mediolani, non Perufij, vel Bononiæ.
b Facilius. Vide Fel. in c. in noſtra, col. 6. ver. theorica mentionum, ſupra de reſcript. Seb. Sap.
c Præſumitur bonus. Limitatur pluribus modis, ut hic per Fel. maxime quando p̃ſumere qualitatem bonitatis eſſet in præiudicium illius, pro quo p̃ſumitur, de quo uide per Alex. in conſi. 127. incip. Saluatoris, col. 3. in 3. vol. Seb. Sap.
d Gratia ſit nulla. An debeat exprimi ualor beneficii, uide do. Pet. in clem. 1. de concef. præb. And. Barb.
e Verum ualorem. Vide Cardi. in conſil. 34. incip. 1382. die 10. menſis Iulij, & Ro. deciſio. 41. incip. no. ſecundum opin. aliquorum, in antiquis, cam allegiate per Feliy. in c. ad aures, col. 3. ver. de expreſſione ualoris. ſup. de reſcri. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cium vacauit tanto tempore,&c.cuius redditus, vt asseritur,valorem centum Florenorum non excedunt, & tunc non debet intelligi, quodper impetrantem illud fuerit simpliciter assertū, sed quod impetrans dixit illud ab alijs asseri,& eo casu sufficiat impetranti probare, quod ita asseritur.Nam in generali sermone intelligitur persona loquens,vt in auth. si cui,C. de non nupecu.& in capi. petitio,de iureiuran.Aut omnia verba rescripti loquuntur vniformiter, & tunc debet intelligi,quod per impetrantem fuit facta relatio. Intelligitur enim clausula, Si preces veritate nitantur,in cap.2.de rescrip. & sic oportet impetrā tem expresse probare, & hoc nota. & vide quæ dico in dicto c.
10 postulasti,& c. ad aures, eod.titu.† Expediam primo glo.Ber.& consequenter glo.Innocen.satis notabi.& quotidianam.Glo.1. in princip.est satis clara, & supra latius expedita.In secunda parte quærit, hic fuit exceptum de insufficientia facultatum,cui incumbit onus probandi, an Rectori, quod facultates non sufficiant, an impetranti, quod sufficiant? Respondet,quod Rectori,quia ecclesia præsumitur sufficiens. In contrarium allegat l. ex persona. C. de probati. vbi dicitur,quod qui dicit alium esse soluendo, debet saltem probare,quod aliquando fuerit soluendo,quo probato præsumitur in futurum esse soluendo. Ioano. And.dic t,quod aut constat de præcedenti statu ecclesiæ, & iusta illius statum præsumitur ecclesiam esse soluendo, & asserenti contrarium incumbit onus probandi, argumen. in c.ex parte,de concessio.præben.in fin.& de rescrip.cap.1. lib.6.& quod nota.in cap.vno,vt ecclesia.benefic.in fi.Si vero non constat de præcedenti statu,debet præsumiquod saltem sufficiat pro duobus,argumen.in c.vt quisque,de vita & honest.cler. & cap.nemo,de consecra.distin.1. & dicens minus,vel vltra, habet probare, secundum eum, quod placet do.Ant. nisi ecclesia sit collegiata. tunc enim cum ad minus requirantur tres, l. Neratius, ff.de verborum signifi. præsumendum est sufficere pro tribus. hoc dictum est satis æquum, nec credo quod aliter intellexerit Ioan. And. Sed an illud sit verum de iure canonico, vt tres ad minus requirantur ad esse collegii, remitto te ad gl.c.1.10.q.1, & plene dico in c.1.de elect. Ad prædicta vide etiam glo in clene in agro, de stat.reg.§. ad hæc, in versic. seruitutes, quæ dicit sufficere, si Rector ecclesiæ tenet clericum seruitorem, & tale quid sufficit Rectori, & vni seruitori,quod non sufficeret duobus sociis, & videtur d. cap. vt quisque, intelligere in seruitore, & non in socio, & sic doctrina sua hic non esset bona, cum iste debeat recipi in clericum& in fratrem.Sed illa glo.procederet, vbi alias redditus non sufficerēt, sed a principio ecclesia debet esse sufficiens pro clerico idoneo, vt satis colligitur in d.cap.vt quisque, & capit.nemo. Et sic tene dictum Ioan.And.hic, vide
11 quod dixi in dicto cap.quisque.† Glos.vlti.in princip.est facilis, postea opp.videtur enim quod neganti impetrantem, idoneū, non incumbit onus probandi, cum negatiua sit improbabilis. Glo.remittit de hoc ad no.in cap.bone,de elect.Aduerte,nam & glo.sentit illam oppositionem propter opin.quorundam dicentium, quod negatiua transfert onus probandi in aduersarium, in cuius personam resoluitur in affirmatiuam, quod tamen est falsum, quia fundans, se super negatiua habet illam p̄bare,vt probatur in cap.1.de confess.lib.6. not.Ioan.And.in regu.sine possessione,de reg.iur.lib.6.in Mercu.& no. in d.capit. bonæ.Et si est negatiua mera, poterit facere positiones,vt dicto cap.1.de quo dicendum, vt ibi. Secundo glo.quærit,quomodo probabitur iste non idoneus? Et respondet satis bene, & vide in d. cap. si forte,& quod supra dixi. Nunc venio ad difficilem gl. Innocen. quam voluit ad breuiora verba reducere Ioan. And. in clemen.vnica,de offic.delega.in glo.sua.dom.Ant.eam valde ampliat.Ego clarius reliquis prosequor tria.Primo,quia hic sumus in materia executorum,quæro nunquid executor ad beneficia possit assumere partes iudicis, an debeat procedere extraiudicialiter:Secundo,an saltem aliquo casu teneatur procere iudicialiter:Tertio,nūquid valeat prouisio per eū facta, non
12 verificatis requisitis in rescripto :† Venio ad primum , quo Innocen. in effectu concludit , quod siue executor sit datus cum clausula impetrante monitionem , siue conditionem,(Exemplum primæ, si est idoneus.Exemplum secundæ,si est Doctor, ctor, vel similis) semper potest assumere partes iudicis,si vult, &sic citare illos, quorum interesse potest,vel iudicialiter inquirere de veritate,& idonecitate istius, recipiendo testes,& alias p̄bationes.Ratio,quia commissa prouisione,videntur omnia fibi commissa,per quę peruenitur ad illam, de off. deleg. c.præterea,& c.prudentiam, & ff. de proc.l.ad rem mobilem, & l.ad legatum. Item cum ipse delegans potuisset sic procedere,ergo & ipse delegatus,qui fungitur vice ipsius,de off.dele.super eo, & l. 1.ff.de off.eius,cui man. est iurisd. Quinimo plus dicit Inn. q̄ etiam si sine clausula executor deputetur,nihilominus potest assumere partes iudicis,quia semper subintelligitur illa clausula,Si est idoneus,vt no.in c.cum adeo,de resc. & c.causam,de elect.& sic transit cum eo.do.Ant.hic.Sed tu attende,quia Inn. in hoc vltimo sentit contrarium in c.ad dissoluendum, de despon.impu. Ibi.n.dicit, quod si executor datus est simp̄r ad cō
a ferendum,non hēt cognitionem,vnde si vellet admittere exceptiones, posset dicere,is cui p̄uisio est facienda.Non spectat ad te,quia tm̄ es executor.Idem vī sentire Inno. in c.de cætero,de re iud.vbi dicit, qđ executor datus ad conferendā p̄rbendā,si vacat,habet tm̄ cognitionem in cognoscendo,an vacet,sed cōstito.qđ vacet,remanet purus executor.Et sic sentit, qđ si datur simp̄r,nullam hēt cognitionem.Sed gl. no.in c.past.§.quia vero,de of.deleg. dicit no.executorem datum ad p̄ferendum esse ministrum, nec requirit appōnem cīę, & sic concordat cū dic. Inn.hic.Plus hoc mihi placet,quod probo rōne.Executor me-
a rus a est ille,qui deputatur post negocium plene discussum,ita qđ non restat, nisi actualis executio, l. executorem, C.de excu. rei iud.& iste merito nullam hēt p̄tātem. Exemplum in nūcio, cui committit executio sniæ,vt l.si vt proponis.C.eo. per Bart. in l.a diuo Pio,ff.de re iud.dico plene in c.de cætero,7.eo.ti.sed iste executor , q datur ad prouidendum, vel ad ꝓpellendum,est deputatus negocio prius non discusso, imo intelīr cīa,si est idoneus,vt s. dixi,ergo non p̄t dici iudex merus executor.Ergo tacite iudex,seu superior prouisionem cōmittendo, vī committere ēt iurisdōnem circa illam, & pro tanto dī executor,& non quia non deputatur inter p̄tendentes,nec principaliter ad actū iudicialem,sed ad actum , qui extraiudicialitee exerceri cōsueuit.Nec est verisimile, quod voluerit eum esse merum, cū posset alteri fieri p̄rāiudicium , & collatio possit fieri indigno,ne-
b gocio prius plene discusso, seu examinato, vt inf. dicā. Venio b
13 nunc ad secundum articulū,† an executor eteneatur assumere
c partes iudicis, saltem aliquib. casib.Inno. hic multum variauit, & in effectu ponit hic tres opiniones. Prima,quod non tenetur, siue sit datus sine cīa, siue cum cīa sapiente monitionē,seu instructionem, vt est illa,Si est idoneus,siue sapiente condōne. Fundamentum huius opi.est,quia actus conferendi, est extraiudicialis, ergo satis est, qđ ad instructionem suam se informet extra iudicium de contentis in literis. Item,qa delegatus extra iudicia-

ADDITIONES.

a Executor merus . Quis dicatur executor merus, & quis executor mistus late tradit Fely.in cap.de cætero,in prin.inf.de re iud. ubi plura in materia executorum. Seb.Sap.

b Venio.Vide Rot.dec.368.incip.si in forma communi, & Card.consi.66.incip. renerende pater. Seb.Sap.

c An Executor. De hac materia, vide etiam per Inn.in c.ad dissoluendum.inf. de despon.impu.per eund.in c.1.de concess.præb.lib.6.circa princip.& per eund.in c.de cætero,de re iud.Aliquid per do.Ant.in c.cum nostris,de concess.præb.in 7.col. per Pau. in elem.1.de concess.præb.per Inn.in cap.vlt.de tranſa.præla. & aliquid per eundem in c.dudum, il 2.de elect.& etiam in c. cum inter dilectos, de excess. prælato.per Bar.in 1.2.in vlt.colum. C.quando prouo.non est necess.per Ioan.And. in c. capitulum, de rescrip.per glin cap.pastoralis.§.quia uero,de off.deleg.per gl..n cap.sunt quorum, uerbū executore.2.q.6. & vide Imo. post Lap.in clemen.1.de re iudicata.in 7.colum. ubi dicit,quod licet executor non admittat exceptiones, tamen tenetur admittere exceptionem notoriam. & vide de hoc Archid.in cap. quatuor.12. quæst.2.ubi dicit , quod si papa mandat executori,dicendo hoc modo,conferas , uel assignes beneficium tali clerico,si reperietis cum idoneum,quod potest conferre beneficium , nullo uocato, nec aliqua informatione habita.Secus dicit,si papa mandasset per hæc uerba,prouideas uel prouidere cias. Et ibi etiam dicit, quod eo casu procederet, nullo uocato,& si ille,cui ius ius lædatur,postea compareat,auditur, & si ius habeat,cassabitur,quod factum est. Et vide Archid.in cap. dudum.18. quæstio.2.ubi dicit,quod si papa mandat alicui executori hoc modo.Mandamus tibi, ut assignes prebendam illi , si fuerit idoneus,uel dignus , uel si uoluerit residere , quod cum istæ clausulæ sonent ad institutionem & monitionem,renet quod ipse facit,sed si lædatur ius litigatoris,est appellandum,& alleg.Vincen.de mandatum,de rescrip,quem dicit ita, tenere. Et quod de hac materia sit Inn.hic.Vide Archid.in cap.1.2 1.quæst.1.ubi dicit, quod si papa dat facultatem Episcopo deputādi in sua ecclesia unum clericum, quem ad hoc idoneum esse putauerit,non poterit in ecclesia sua deputare clericum,qui habet sufficiens beneficium.Adde quod no.Ioan.And. in capit.acceptimus.de ætate & qualita.ubi ponit,an executor possit mittere in possess. non obstante libello,& dum alleg.Bald.in l.fi.ff.de consti.princ.Item,an uerba,quæ uidentur continuetur in literis apostolocis , quas dirigit ad executores,uidelicet,Si tibi constiterit , inducant conditionem, uel monitionem,uide Bald.in l.non dubium,in 10.colum. C.de legi.ubi facit mentionem de doctrina Inn.hic.Item quando papa scribit, si tibi constiterit,utrum pro ueritate iuramentum in supplementum probationis,uide singu. per Bald.in l. in bonæfidei,in penult.colum.C.de rebus credit,ubi tenet,quod non. Item adde Old.consi.227.Item an sit differentia, si in literis Apostolicis dicatur, si eum uitæ laudabilis esse reperies , uel si dicatur , si prædictus clericus effet uitæ laudabilis,uide Old. consi.suo 41. Et adde hic,quod no.D.Ant.in ex parte,de consti.in 2.col.Adde hic quod nota. Bal.in l.præterip. in 4.col. C.si contra ius, uel uti. pub.ner.uenio ad secundam , ubi ponit de illa forma,prouideas tali,si est de nobili prole,uel si sit Doctor Decretorum,& circit,quod cum tales conditiones non sint tacite,inducunt conditionem,& monitionem,& alleg.Inn.hic,secus dicit, si alias subesset de quo inde per Bar.in l.eum qui duob.§.1.ff.de acq. hær.Et adde hic Bald.in l.certum.3. C. unde cog.ubi dicit,quod si princeps mandat aliquem examinari,si de aliquo contingat, in 6.uolum. uersic.ex istis patet determinatio, de rescrip.Adde an executor teneatur assumere partes iudicis, Per.de Anch. consi.134.Ad. Pan.consi.34.Lapum alleg.15.& 61.

iudicialiter potuisset procedere. & plus videtur velle Innoc. quod non teneatur iste executor ante prouisionem admittere exceptiones alterius partis pro interesse suo comparentis, nisi opponatur de defectu potestatis, puta quod rescriptum sit nullum. Oportet enim quod primo constet de potestate,argum.l. cedere diem, ff. de verbo. signifi.secus vbi non contenderetur de fundamento iurisdictionis,argum.c.constitutus, inf. de appel.Secunda opinio.est,vt distinguatur inter clausulam sonantem in monitionem,& clausulam sapientem conditionem.vt primo casu non teneatur adhibere causæ cognitionem.Secundo casu sub distinguit,quia si alteri sit præiudicium , puta Episcopo,vel Capitulo,ad quos pertinebat collatio; & tunc debet procedere partibus vocatis.& cum causæ cognitione;alias non teneret prouisio.Aut non fit alteri præiudicium,& potest procedere sine causæ cognitione,quia videtur hoc casu sibi mandatum,tāquam bono viro,prouisio tamen erit nulla, conditio ne non purificata. In tertia opinio. videtur residere in prima opinio.cum quadam tamen limitatione,vt semper possit executor procedere extraiudicialiter,partibus nō vocatis, nisi tria concurrant.Primo,quod clausula apposita sapiat cōditionem. Secundo,q̄ inserta sit per verba sapientia cognitionem iudicialem,vtputa,si tibi constiterit, quod sit magister in Theologia. Tertio,quod alteri irrogetur præiudicium;nam,si nulli fit præiudicium,videtur commissum , vt sibi constet tanquam bono viro,& cum hac opinio.videtur tranſire glo.in d.cle. 1.de offic. dele.Sed idem Inno.clarius locutus est in c.proposuit, de concel.præb.in ver.executore.Ibi enim ponit in hac materia duas opinio. & expresse eligit alteram.Primo enim dicit, quod executor datus ad prouidendum,est purus,& merus executor, ita quod nullam habet iurisdictionem,nec dēt citare partes,nisi in literis hoc caueatur.tunc.n.est feruanda forma mandati, de rescrip.c.cum dilecta.Vnde plus videtur,secundum eum , quod si cōparet quis q velit aliquid dicere in personam eius, cui est facienda prouisio,non debet eum audire,quia purus,& merus executor est, & nullam habet iurisdictionem,allegat notata in c.de cætero , de re iud. Et idem dicit,si velit hunc executorem recusare,quod non est audiendus,de offi.deleg.c.nouit, potest tamen,secundum eum, opponi de rescripti surreptione , quia ob hanc causam reuocaretur quicquid fecisset, etiam post executionem. Refert tamen ibi alios tenere,& forte bene, secundum eum, quod licet iste executor nullum vocare teneatur, si tamē aliquis compareat,qui velit aliquid dicere in personam, debet audiri,argum.inf.de accus.capitu.accedens,quia iste executor habet iurisdictionem. Sed Innoc. approbat ibi primum dictū,dicens,quod de stricto iure magis potest sustineri, & clarius loquitur ibi post aliquas lineas, dicēs se fateri,quod si omissa cognitione summaria , & repulsis contradictorijs exequetur mandatum,quod valet,quia est merus executor ad implendum mandatum.Item,quia summaria cognitio nō est semper de necessitate,neque de substantialibus executionis mandati, fatetur tamē,quod in compulsione est necessaria causæ cognitio;& sic contradicit Innocentius his,quæ dixi sup.in primo articulo , secundum eum. Sed in dicto capitu.ad dissoluendum, prope fin.sentit aliam opinionem dicens,quod executor ad p̄uidendum simpliciter deputatus non debet admittere exceptiones contra personam, cui fienda est prouisio, quia non est iudex,nec in forma iudicij p̄cedere debet.Secus dicit, si est datus cum clausula illa,si est idoneus, vel,vt aliter compellat, tūc omnia oppositam exceptionem vel denunciationem debet admittere, & appellari potest ab eo , & cassabitur quicquid faciet post talem appellationem,si probatio fuerit oblata, infra de appella.capitu.interposita.Aliter locutus est Innocen. in capitul. de cætero,de re iudic.vbi dicit,quod quædam est executio pro parte mera, & pro parte mista , vt si mandatur alicui , vt Titio prouideat de tali præbenda,si vacat. Nam cognitionem habet in hoc,si vacat,sed postquam constiterit,quod vacat, nō habet amplius cognitionem.Iō si aliquis vellet obijcere in personam iudicis,aut illius,cui fienda est prouisio, non est audiendus, secundum eum,adducit no.in d.c.proposuit.& 25.q.2.c.dicentis.§.& si non cognitio,& de rescrip.c.cum dilecta,& sic videtur tenere ibi Innocen.per hæc verba,si bene ponderentur,q̄ si da tur simpliciter, nullam habet cognitionem,[a] si autem datur cū aliqua clausula, habet cognitionem, quatenus venit purificanda illa clausula,& non aliter.Et hæc multum differunt à præcedentibus. Aliquid de materia tetigit idem Innocen. in c. fin.de tranſa.præla. vbi dicit, q̄ is, cui mandatur iurisdictio , vt alicui prouideat,si est idoneus,extra iudicium se informat de idoneitate,nec credit esse necessarium,quod huiusmodi executor debeat aliquem vocare ad sciēdum,si velit dicere illum, pro quo scribitur,non esse idoneum;licet antequam prouideat, debeat examinare,an sit idoneus, vel ne,vt no.sup.de postu. præla.in c. 1.de concess. præb.lib.6.& c.cum olim. il 1. de prouideatur limitare omnia prædicta. Dicit enim quod licet executor,cui scriptum est vt præbendam conferat, & in possessionem inducat,& contradictorem compescat, posset præbendā conferre non vocatis his,quorum interest;tamen nullo modo deberet auferre possessionem alicui,prius non vocato, & convicto possessore,nec etiam alias statum possessionis mutare, C.si per vim, vel alio modo.l.fi. nisi primo collationem fecisset, vocatis partibus, & cum causæ cognitione in danda possessione, quia tunc datio possessionis est executio collationis primo factæ cum causæ cognitione.Nec est vis,secundum eum, in commissione papæ,siue tantum dicat,Conferas,siue adiciat , & inducas , quia semper possessionem dare potest in c. significasti,de offi.deleg. Et idem quoad præmissa videtur velle Ioan.And.in addi.Spec.in tit.de pe.& pos.§.fi.ad fi.facit q̄ leg.& no.in c.licet Episcopus,de præben.lib.6.& c.ordinarij,de offic.ord.lib.6.Hæc sunt dicta Innocen.in hac materia,in variis locis sparsa, ex quibus potes colligere difficultatem huius passus.Hostien.in c.proposuit, prælleg.tenet executorem datum etiam simpliciter ad prouidendū,arctari ad admittendas legitimas exceptiones,cum sit executor mistus.& in talib.literis semper intelligatur clausula,si idoneus fuerit,de rescr.c.cum adeo. Et no.hic,quod legitimæ exceptiones sunt semper admittēdæ, licet præcise scribatur,de off.deleg.c.ex parte.il 2.& sic tenet secundam opi.quam ibi recitat Innoc. quam sup. retuli. Clarius adhuc loquitur idem Hostien.in c.de cætero,prælleg. vbi referens dicta Inno.dicit ibi illa dicta mira & noua & quod ipsa nō intelligit concludens certa esse,q̄ cum papa scribit pro aliquo beneficiando , admittuntur exceptiones propositæ, & contra beneficiandum , & contra rescriptum , & contra executorem, vt patere dicit in eo,quod legi.& no.sup.de rescr.c.ad aures, & c.cum adeo,& c.postulasti,& c.si proponente,& in multis alijs iurib.& sup.de offi.dele.c.pastoralis.§.quia vero.Posset tamen saluari illud dictum Innocen. secundum eum , si sic intellexit, quando papa certo iudici,& pro certa persona, & de certa præbenda præcise,& ex certa scientia scribit, exprimens sufficienter in sua litera,q̄ nō vult contra hoc mandatum suum aliquā exceptionem admitti. Dicit tamen,quod vix in hoc casu saluabitur,cū papa dicat,quod nec se,nec antecessores suos credat hoc expressisse,vt leg.& no.in d.c.ex parte.il 2.de offi.deleg. Dicit etiam,quod dictum Innocen. posset saluari , quando papa, vel alius alicui sibi noto, beneficium vacans conferret , quem etiam mandat per aliquem executorem in possessionem induci.talis enim executor non habet prima facie exceptionem admittere,de quo dicit dicendum vt not. in c. cum ecclesiasticæ, de excep.& c.accedens,de accu.Io.And.ēt fuit varius.nam in c. capitulum S.Crucris,de rescrip.in pen.col.transiuit cum Com post.qui dixit Inn.mandasse seruari, quod si ante prouisionem executor vult admittere exceptiones oppositas contra rescriptum,vel personam,assumendo partes cognitoris,possit, quasi videatur sibi mādatum,quod si audiat aliqua, quæ ipsum mouent,cognoscat,si velit,de his, vel negocium remittat ad superiorem,de re iud.c.de cætero,& sup.de rescr.c.si quando,de crimal.c.super eo.Sed si repulsis legitimis exceptionibus appellet, & nihilominus prouideat executor, dicit , quod probata exceptionū veritate.cassabitur collatio,alias non cassabitur , etiam si appellans se obtulerit probaturum.cum oblatio sit extraiudicialis,ex quo executor cognitionē non assumpsit, & in extraiudicialibus non ꝑficit oblatio,vt no.in c.cū inter,de elect.& in c. interposita,de appel.Nec obst.secundum eum,de appel.c.dilecto.quia ibi per confessionem partis constabat de veritate exceptionis,vel ibi de executoris compulsione,qui sine causæ cognitione non compellit, hic loquiniur de prouisione,quæ verba no.ga faciūt ad multa.Sed idem Io. And. in c. dudum 2. de elect.in 5.col.post Inno.dicit,quod si quis authoritate rescripti, petit sibi prouideri de beneficio,non est necessaria lit. cont. gatis,cui scribitur,potius est executor,q̄ cognitor.sup.de offi.dele. c.super quæstionum.§.porro. sed exceptiones legitimas debet admittere, vt sup.de rescrip.c. cum adeo, & c.constitutus,& c. capitulum.Nihil enim p̄t petere impetrans,quam id q̄ in rescri
b pto cōtinetur,nec ex alia causa, & ideo rescriptum sufficit pro libello, [b] argum.ſ.de dila.c.præterea.& contradictio est pro responsio-

ADDITIONES.

a Cognitionem.Vide Car.in cle.1.in 2.q.de concess.præben.& in cle.1. in 3.no. de off.dele. Seb.Sap.

b Pro libello.Si quis authoritate rescrip. petit sibi prouideri de beneficio , rescriptum sufficit pro libello.& vide do.Anto.in d. c. præterea , de dil.in 3. col.vbi dicit,quod in beneficialibus citatio cum assertione rescripti habet vim libelli.& ibi etiam dicit, quod in causis summarijs , & breuioribus, in quibus non requiritur libellus,sed sufficit qualiqualis petitio iuxta cle. Iæpe,de verb.signifi.Illa citatio cum insertione rescrip.delegatorii,quam facit delegatus,habet vim libelli. Nam delegatus in citatione debet inserere tenorem rescripti delegatorii,prout consuetudo obseruat , & habetur in l. 2.ff.si quis in ius uoc.non ie.quę bene no.Et idem dicit Innocen.in c.dudū, sup.de elect.in glo.sua,in uersicu.contestatione.tenet Arc.in c. inducię.9. offeratur 3.q.3.Adde,quod in citatione sit inserendus tenor delegationis, Ang.consi.39.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sponsi one tutius tamen est,secundū eum,vt aliqua petitio offe
ratur,& lis contestetur,arg. in d.c. dudum, & c.vno, de lit.con-
test,& hoc etiam voluit Inn. in d.c. dudum, quæ verba no. Alia
verba posuit post Compost.in c.mandatum,de rescrip.in 5.co-
lum. vbi dicit,quod si est rescriptum,vt compellat,vel vt proui
deat,instandum est apud executorem vt exequatur mādatum,
vel conferendo,si ad hoc habet mandatum, vel mandando ca-
pitulo,vt illum recipiat,& si capitulum opponit legitimam ex
ceptionem,quare non teneatur recipere,auditur,de appel.c.di
lecti,& de elect.capi.cum inter canonicos. si autem nullam le-
gitimam proponat, vel proponit, sed non probat, tunc execu-
tor sine lit.contest.compellit. Videtur tamen secundum eum,
quod vbi partes iudicis assumpsit executor,sit ferenda diffini-
tiua, quę sine lit. contesta. peti non debet. Potest etiam peti ab
executore,quod pronūciet, se ad executionem mandati, vel ꝙ-
pulsionem Capituli,oppositis non obstātibus,debere procede-
re,quæ verba etiam no.quia instruunt in modo procedendi co
ram executore. Clarius loquitur idem Ioan.And.in cap.acce-
pimus,de ætate, & qualita.in versic. exceptione:nam per illum
textum,dicit,quod quando scribitur pro aliquo beneficiando,
non est necesse quod lis contestetur, nec quod libellus detur
in scriptis, sed sufficit, quod impetrans dicat executori,suppli
co, exequamini mandatum vobis iniunctum & si nil opponā-
tur, procedat secundum formam mandati,de rescrip.cap.cum
dilecta, & c. si quando. Et idem si Friuola exceptio opponatur,
de præben. cap. dilectus, il 3.de concess.præben.c.cum nostris.
Si vero aliquid rationabile opponatur, illud examinabitur,&
executio suspendetur,supra de rescript.capit. constitutus,& de
appel. cap. dilecto. Sed super exceptione opposita prius,quam
testes recipiantur, erit lis contestanda, secundum eum,allega.
cap. veniens, de renunc. & remittit ad plene no.in summa,§.&
quando, sub.§. de dilatorijs,versicu.penult.& vlti.Et sic vult in
hoc loco simpliciter, quod exceptiones sint admittendæ.& lis
contestanda super eis. Vide eundem Io. An.in ti.de pe.& post.
§.fi.in addi.mag. vbi format q.Papa mandauit executori,quod
si constaret A. tenuisse duo beneficia curata,contra decre.exe-
crabilis,Ioan.22.quod alterum conferret B. impetranti.Execu
tor processit,illo A. possessore non vocato, & postquam consti
tit sibi de facto, contulit impetranti beneficium , de quo in re-
scripto,ac illum induxit in possessionem. Possessor appellauit,
& petijt ante omnia se restitui in possessionem, cum fuerit de
facto spoliatus, iuxta no.in c.conquerente, de offi.ord. Quæri-
tur quid iuris:nam opponebatur, ꝙ executor poterat procede
re,parte non vocata,per ea quæ ponit hic Inno. sed Ioan.And.
determinat illum primo restituendum,quia executor non po-
rat recipere probationes, parte non vacata. Nec obst. not.hic,
quia procedunt,cū gratia est facta, sed in quæstione nostra gra-
tia erat fienda,prius constito, quod ille teneret beneficia cōtra
extrauag.execrabilis,sed non poterat constare illo non vocato
cum ageretur, de facto suo. Idem secundum eum præsuppositō,
quod fuisset merus executor factæ gratię, non tamen debe-
bat impetrantem inducere in possessionem, possessore nō vo-
cato, cum posset sibi ius competere. Hoc enim non licet ordi-
nario collatori,vt in c.licet Episcopus,de prēb.lib.6.fortius nec
delegato, cum ordinario potestas sit fauorabilior, vt in cap.1. &
ibi gl.de resc.lib.ar.arg.in c.fin.de re iudic.& vide ibi latius per
eum, & hæc bene no. quia multum limitant hic not.per Inno.
Habes nunc dicta antiquorum in vnum collecta, quę sparsa in
gerunt difficultatem. Dom.Anto.in effectu clarè eum recitan-
do,distinguit inter executorem ad prouidendum , & executo-
rem ad compellendum,primo casu, si in literis est clausula,vo-
a catis vocandis,a vel quod debeat citare partem,& tunc est cla-
rum,quod tenetur citare,vt voluit Inno.in d.c.proposuit.Qui-
nimo plus dicunt Do.de Rot.seu Collector decisionum,quod
taliter deputatus videtur iudex potius,quam executor,de quo
vide per eos decis.337. & sic habebit procedere in loco,vbi de-
putatus fuit per cap.statutum.§.in nullo,de resci.lib. 6.De quo
per Gul.de Mon.Lau.de rescrip. clem.1.& vide per Do.de Ro.
363.decis. Aut in literis hoc non cauetur , & tunc aut simpliciter
sine aliqua clausula purificanda mandatur prouisio, & di-
cit se credere,quod debeat admittere executiones,per quas ar-
guitur suæ potestatis defectus, & hoc voluit Inn.in pluribus lo-
cis superius alleg. Alias autem exceptiones de iure deberet ad-
mittere,sed hoc nō admittit stylus curię, vt dicit Compost. vbi
supra,vocare autem, partes non arctatur secūdum eum,nec as-
sumere partes iudicis,antequam opponatur,vt voluit Innocē.
in locis præalleg. Aut fuit deputatus cum clausula, & tunc aut
cum clausula sonante in monitionem, & non arctatur assume
re partes iudicis. Putat tamen, quod licet de iure non teneatur
citare,tamen exceptiones legitimas tenetur admittere, saltem
vt superiori referat, sed dicit, quod practica hoc non admittit,
vt dicit Compost.in d.c.capitulum. Aut sonat in conditionem,
& tunc si non tangitur præiudicium tertij, putat idem quod in
precedenti membro.Si autem tangitur præiudicium tertij, vo-
candus est ille, cuius interest, & debet partes iudicis assumere
de iure,& sic tenet secundam opin.Inn. hic, nec placet sibi dif-
ferentia illa Inno.an dicatur,si tibi consiterit, &c. vel simplici-
ter, si est de tali vita, &c. nam illud verbum ,consiterit, potest
referri ad sui cognitionem.Idem dicit,scilicet, quod debet cita
re partem , quando opponitur clausula,quę dēt purificari,quo
ad alium,antequam conferat,vt no.Ioan.And.in addi.Spec.lo
co prællega. vt puta , si consiterit,quod talis possidet duo be-
neficia curata, &c.Et dic, quod hoc membrū includebatur sub
precedenti , cum hæc clausula sonet in conditionem,& veniat
in præiudicium alterius.Secundo casu principali,scilicet in exe
cutore ad compellendum, dicit, quod aut deputatur ad cōpel-
lendum habentes potestatem conferendi, & tunc, ex quo præ-
cessit prouisio,nulla admittitur exceptio, de app.c.constitutus
de acc.c.accedens, licet possit, si velit, saltem vt referant, & sic
potest intelligi secundum eum, quod no. Hosti. in d.c.de cęte-
ro.Sed certe nimis generaliter in hoc loquitur,cum possint op
poni exceptiones,de quibus in c. accedens, infra de accu.Item
contra rescriptum . Omittit etiam membrum,scilicet quando
fuit deputatus ad hoc compellendum ordinarium ad conferē-
dum,quo casu dic,quod debent admitti exceptiones legitimę,
vt voluerunt Inno.& Ioan.And.in pluribus locis præalle.Aut
est deputatus ad compellendum possessorem beneficii,& tūc
dicit,quod tenetur citare,& iudicis partes assumere, arg.d.c.li-
cet Episcopus , & no.Innoc. & Ioan.And.vbi supra hęc proce-
dunt,quando deputatur executor ad compellendum respectu
iuris de nouo creati in literis.Si autem datur ad ius creatum an
te literas,vt in forma c.cum secundum Apostolum, de præb.&
refert duas opin.Prima, quod est iudex, & non executor,ita qđ
oportet, quod procedat , vt iudex, & exceptiones admittat,vt
dicit esse tex.in c.accepimus,de ęta. & quali. & alleg. Inn.& Io.
And.ibi.Sed certè illa decr.hoc non probat,imo potius probat
oppositum,dum dicit,ꝙmandat illos examinari,si sint idonei.
Item non dicit , quod debeat citare Episcopum, sed admittere
exceptiones illius,si quas forte voluerit opponere, nec Inn.nec
Io.hoc sentiunt , imo oppositum . Nam loquitur Ioan.And.vt
supra dixi, sumendo generaliter arg.ex tex.illo,ad alios execu-
tores.Secunda est opi.precedenti contraria: nam sentiunt Do.
de Ro.39 1.dec.& alleg.Pau. in clem.1. de concess.præb.Dicunt
enim , quod ex quo processit examinatio in ordinatione,non
videtur datus,vt iudex, sed vt executor, & purificationem gra-
tię habebit facere,se informādo extraiudicialiter,vt bonus vir,
etiam in absentia impetrantis, quia cum alias fuerit examina-
tus,non exigitur eius præsentia,sed fiet extraiudicialis inquisi-
tio de moribus,& vita,vbi fuit conuersatus, de elect.c.postquā.
Et hæc opi.mihi placet, & videtur tex.in d.c.accepimus,maxi-
me in eo,quod dicit, quod ex superabundanti mandat inquiri
iterum. Hæc possem tacere, cum tantum sint sparsa, & satis fa-
tigatus fuerim in colligendo,& fideliter recitando aliorum di-
cta,tamen ne cupientibus,& affectātibus iudicium meum de-
sit clare & breuiter dico,quod quidam sunt casus, in quib.cla-
rum est, quod non potest iudicis partes assumere, & quidam
sunt,in quibus tenetur.Remanent aliqui dubij,in quibus dicā,
quod mihi videtur.Primus casus, quando delegans non habe-
bat,iurisdictionem.Non enim potuit committere,quod nō ha
bebat , quia nemo dat , quod non habet.1.q.7.c.Daibertum.&
c.quod autem,de iure patro.quod sentit hic Inno. post prin.Ex
quo infero,quod isti inferiores habentes de iure speciali cogni
tionem,sine iurisdictione,non possunt, nec per se,nec per suos
commissarios partes iudicis, assumere,sed extraiudicialiter ad
eorum instructionem poterunt informationem sumere, sicut
faciunt arbitri , & arbitratores , etiam si in commissione dica-
tur,si tibi consiterit, &c. Nam possunt illa verba referri,& ve-
rificari in extraiudiciali instructione,tex.est no.in cap.cum cō-
tingat,de rescr.Secundus casus, quando superior delegās prius
cognouit plene de iuribus partium , etiam respectu executio-
nis fiendæ,& simpliciter mandat,vt cōferat, & inducat in pos-
b sessionem. Talis enim est merus executor, b & nullam excep-
tionem debet admittere.l. executorem , & l.si vt proponis, C.
de excep.rei iudic. no. in l.a Diuo Pio,ff.de re iud.& d.c.de cę-
tero. Tertius casus,quādo superior prouidit, seu prouideri ius-
dat alicui ex certa scientia, remouendo aperte omnes excep-
nes,& reseruando sibi cognitionem,arg.eorum,quę no.in d.c.
ex parte,de offi.deleg.& per Host.in d.c.de cętero,& in hoc est
diligenter aduertenda forma mandati,arg.de priui.c.porro.In
his.n. casibus, & similib. si qui possent occurrere, executor eti
omnino

ADDITIONES.

a Vocatis vocandis . Quomodo debeat procedere executor, qui est datus cum clausula,vocatis vocandis,vide Card. in consi.64.inci.do.noster papa,& in consi.94.incip.nobiles viri,quem refert Fel.in cap. de cætero,col.3.ver.& de clausula,inf.de re iud. Seb.Sap.

b Merus executor.Vide tame Lud.Rom.in consi.51. incip.attentis his, & Felin. c.de cætero,col.2.ver.2.conclusio. Seb.Sap.

omnino merus,& dicitur merus, quia non habet misturam iu-
risdictionis,& in istis non habet locum gl.in d.c.pastoralis.Ca-
sus vero,in quibus debet assumere partes iudicis, sunt isti. Pri-
mus,si in literis mandatur,vt citet aduersarium, vel apponitur
clausula, vocatis vocandis, &c. vt supra dixi,& bene facit cap.
exhibita,& quod ibi no.de iudi. Secundus casus, quando vult
14 dare possessionem,quam alius obtinet. Debet enim illum vo-
care,quantūcunque simpliciter scribatur, quia non est de inte
tione Principis,vt quis remoueatur a possessione sine causę co
gnitione.l.fi.C.si per vim,vel alio modo 3.q.9.c.caueant, & c.
omnia.& tenent Doct.in locis prælle.& probatur in d.c. licet
Episcopus,de præb. lib.6. Tertius casus, si executor fuit datus
cum clausula,quæ venit purificāda ex facto tertij, de cuius præ
iudicio agitur.tunc enim tacite videtur mandata cognitio, ga
causarum merita partium assertione panduntur,in c.tum ex li
teris,de in integ.rest.& d.l.fi.& hoc est,quod voluit Ioan.And.
in d.addi.Quartus casus,quando executor datur ad compellē-
dum ordinarium collatorem,vt conferat. Debet enim eū mo
nere,& citare,vt conferat.Et si ille opponit exceptiones legiti-
mas,audiendus est;vt est casus cum ibi not.in c. accepimus, in
fin.de æta.& quali.& in c.capitulum,& c.constitutus, de rescri.
volunt Doct.in locis præall. Non enim debet quis impugnari,
& defensio negligi contra c.cum inter, de excep. In his enim,
& similibus casibus executor dicitur mistus, quia habet cū exe
cutione,iniunctam misturam iurisdictionis, quia ex quo supe-
rior prius non cognouit de iure executionis fiendæ, videt suo
commissario etiam iurisdictionem dedisse,argu.c.ex literis,de
offic.deleg.& d.c.accepimus,& 25.q.2.c.dicenti.§. & si non co
gnitio.Non autem appellatur iudex , quia iurisdictio hic datur
accessorię ad ministerium exercendum, quod ex sui natura est
extraiudiciale,nec deputatur inter partes contendentes;sed ga
accessorię habet iurisdictionem, & ratione prædicta tractat ip-
sius materia,vt in c.super eo,de offic.deleg.ad denotandum,ꝙ
habet iurisdictionem delegatam,vt innuit ibi glo.& in c.tibi,q.
de rescrip.lib.6.cx his habes fundamentum huius materiæ.Ex-
a tra prædictos casus remanet dubietas,an executor a possit assu-
mere,vel non, partes iudicis, & an teneatur exceptiones admit
b tere,b vbi eligit viam meri executoris. Et in hoc concluderem,
ꝙ si vult,potest iudicis partes assumere,etiam si fuit datus sim-
pliciter, per ea, quæ dixi sup. in 1.arti.Si autem vult procedere
extraiudicialiter,dico quod etiam potest, quia cū actus sui na-
tura sit extraiudicialis,potest a principio procedere, vt vult, si-
cut ille,qui habet duas vias,potest eligere a principio quā vult,
vt not.in simili,in c.Quintauallis, de iureiur.& c. vt quis duas,
de elec.lib.6,Quod dico procedere, etiam si sit appolita clausu
la sonans in conditionem per verbum,si constiterit, quia cum
hæc verba possint referri ad extraiudicialem instructionem,vt
in d.c.cum contingat,non debet per hæc verba alterari natura
negocij.Nam si teneretur a principio citare,esset potius iudex,
quam executor.Nec curo de præiudicio alterius extrinseco, vt
puta,quia ad Episcopū pertinebat collatio,nam si superior po-
tuisset extra iudicium se informare, vtrum is,pro quo mandat,
sit de tali loco, vel magister, &c.sic poterit & iste. Sed, vbi age-
retur de iure alterius,tūc bene fateor,vt supra dixi, quod ille sit
vocandus, puta, si diceretur in literis, si constiterit Episcopum
fuisse negligentem in conferendo rem, vel si constiterit,ꝙ talis
teneat duas ecclesias curatas,&c.Nam hoc casu tacitè videtur
mandata cognitio,quia causarum merita partium , &c.vt sup.
dixi. Sed si comparet is,qui prætendit aliquod præiudicium, fa
teor,quod debeat audiri,& tūc debet assumere partes iudicis,
vt in d.c.accepimus.in fin.& c.cum adeo.& c.si quando,de re-
scrip.cum multis similib.Probatur ratione, ex quo superior nō
cognouit de iure executionis,videtur hoc mandasse suo com-
missario,argu. in d.l.a diuo Pio.& probatur hic in fi. vbi potest
presbyter itte in se assumere onus probandi istum impetrantē
non esse idoneum,& debet audiri.Et sic illud dictum Comp.in
c.capitulum,non videtur generaliter procedere. Nam ad hoc
habet iurisdictionem mistam , vt vbi expediat, assumat cogni-
tionem,quod satis videtur expedire, vbi quis pro suo præiudi-
cio se opponit,arg.opt.in d.c.ex parte,2.de offic.delega. & c. su
per eo,cod.titu.l.2.§.si quis a Principe.ff. ne quid in loco publ.
Sed dubium est,quid si quis se opponat,non ex præiudicio pri-
uato,sed publico, vt quia comparet tertius, & dicit illum non
esse idoneum,nunquid debeat audiri? Et hoc casu fortè posset
procedere dictum Compo.vt executor non teneatur cum au-
dire,cum sit executor extraiudicialis,sed agat postmodum ille
per viam denūciationis,vel accusationis , sicut nec committēs
ordinario tenebatur admittere,vt no. Innoc. in c.ad dissoluen-
dum, de despon.impub.Sed de mero iure contrarium puto ve
rum,licet enim fateor ordinarium posse,non tamen eius dele
gatum,quia in dubio debemus credere ordinarium noluisse,ꝙ
indigno fieret prouisio,arg.in l.si procurator,ff. decondi. inde.
& maximè quādo expressit illam clausulam,si est idoneus. Itē
sicut in confirmatione admittitur excipiens contra defectum
pro interesse publico,iuxta tamen no. in c.super de his, de acc.
ita in prouisionis actu, cum prouisio habeat vim electionis, &
confirmationis,iuxta not.in c. cum olim,de causa poss. & ꝓpr.
& præsumēdum est,ꝙ superior voluerit potius a principio oc-
currere,quam post causam vulneratam remedium quærere,
iuxta consilium,l.fin.C.in quibus cau.in integ.resti.non est ne-
cess.†Ex his infero incidenter ad duas quæstiones. Prima est,an
coram executore sit fienda litis cōtestatio. Videsti supra varias
c opiniones, satis credo,ꝙ vbi executor c processit cum contra-
dictoribus,sit fienda litis contestatio,quia talis contradictio ha
bet vim cuiusdam petitionis,vt not.in c.super eo,de elect. Hoc
dico saluo eo,quod hodie habetur in clemē. dispendiosam, de
iudi.secus vbi processit sine cōtradictore,& hoc satis sensit Io.
15 And.in d.c.accepimus.†Secunda quæstio est, an & quando sit
appellandum,& an necesse sit appellare a processu executoris
ad beneficia.Et in hoc concludo cum Innocen. & Doct. hic, ꝙ
aut processit sine causæ cognitione;& tunc si non fuit appella-
tum intra decēdium,poterit nihilominus obijci post, ga actus
extraiudiciales non transeunt in rem iudic.posset tamen qs in-
tra decendium appellare,si sentiret se grauatum, vt in c.concer
tationi,de appel.lib.6.ad idem,c.constitutis, 2.eod.tit.Si autem
processit cum causæ cognitione, puta inquirendo de meritis
personæ, & aliis in rescriptis contentis, tunc necesse est, vt hi,
quibus infertur præiudicium,appellent intra decendium.Vlte
rius autem non sunt audiendi,de elect.c.cum dilectus,& c. fin.
de elect,lib.6.quod potest intelligi secundum Io.And.siue fue-
rint absentes,siue præsentes,etiam non vocati,ex quo cum pri-
mo sciuerunt factam prouisionem, intra decendium non ap-
pellauerunt,ff.quæ sen.sine appel.rescin.l.1.§.item cum ex edi-
cto,quod intellige,nisi a principio fuissent specialiter vocādi.
nam tunc processus esset nullus.3.q.9.c. caueant, & dixi supra
post Io.And.in addi.Specu.si vero vocati fuissent,vt contuma-
ces,tunc non audirentur appellantes.2.q.6.c.ei qui.§. sunt etiā
quorum,& 24.q.3.c.de illicita. An autem per viam denuncia-
tionis,vel accusationis audiri possit,qs tunc comparens,vide ꝑ
Fed.ꝑsi.23.& 97.& ꝙ dico in c.cum olim,de cau.poss.& propr.
Vnum tamen quoad prædicta not. ꝙ vbi ꝺditio est notoria,or-
do non est seruandus,ſm Inn.Pro quo alleg.c.qm̄, de fil. presb.
& c.ad nostram,de iureiu.& l.1.C.qui & aduer.quos. iuncta gl.
Dicit tamen Inn.quod hoc ipsum debet exprimere,vel in rela-
tione,vel in interlocutoria,vt si verum est,non sit ei vlterius cō
tradicendi facultas,nisi appelletur.2.q.6.cap.biduum. Hoc vlti
mum puto cautum,sed non necessarium,per ea,quæ no. idem
Inno.in c.tua,in fi.de cohab.cleri.& mulie.pro hoc. c.2.24.dist.
16 †Venio nunc ad vltimum articulū.(an teneat collatio, si clau-
sula apposita in rescripto non verificatur. Innoc. hic ꝺcludit, ꝙ
aut erat clausula sapiens monitionem & instructionem,vt illa,
si est idoneus,& tenet collatio, licet in veritate nō sit idoneus,
ga cum illa clausula intelligat ipso iure,si exprimatur, non dat
nouam formam mandato,ad hoc,c.significasti,& ꝙ ibi no. de
ele.& l.3.ff.de leg.1.Vide in simili no.dictum Inno.in c.prudē-
tiam,de offi.dele.vbi dicit,ꝙ si exprimatur clausula cōcernens
instructionē circa merita causæ, quæ alias intelligebat, nō dat
nouam formam maodato.Hinc dicit,ꝙ si executor pro execu-
tione

ADDITIONES.

a An executor. Adde,quod executor,qui cœpit procedere,ut mistus,pōt desi
stere,& procedere, vt merus,ut tradit Felin.in c.cum ordinem,col.3.ver.&
dicit Pet.de Anch.sup.de reser.Et quas exceptiones debeat admittere exe-
cutor merus,& quis mistus,tradit Fel.in c.pastoralis.§.quia vero,col.2.glo.
in verbo,& fi sciat,supra de offi.deleg. Seb. Sap.

b Circa hoc de mero executore,puta nuncio , dicas, quod non cognoscit de
nullitate sententiæ,quam habet exequi , nec debet aliquam exceptionem
admittere,vt per Bar.& Doct.in l.a Diuo Pio.ff.de re iu.& per Bal. in l. & si
non cognitio.C.si contra ius,vel vtil.publ.& habetur per Do.An.in c.de cę
tero,de re iu.& per D.Card.in clem.1.in §.pen.in 5.q.de foro comp.vbi di-
cit,quod non admittit ēt exceptionem nullitatis,& vide Hostiē.in c.quod
ad consultationem,ubi etiam per Inno.de re iu.& Arch.in c.ficut.2.q.1. &
vide per Spec.in tit.de exe.sen.in §.fin.in uer.fi.vbi etiam dicit, quod si ad-
mitteret exceptionem,posset ab eo appellari,tamen dicit do.Card.in loco
præal.quod talis executor etiam merus , potest admittere exceptionē nul
litatis,non ut pronunciet,sed ut instruat se,& si viderit ueram exceptionē,
superſedeat,quod etiam uoluit do.Card.in c.pastoralis,in §. quia uero, det
offic.delega.Subdit tamen,quod si de tali exceptione nullitatis fuisset co-
gnitum,& de ea pronunciatum,etiam si sit notoria,non debet illam admit
tere,neque superſedere,quod etiam vuluit do.Abb.in d.c.de cætero,de re
iud.Et de quib.exceptionib.possit executor cognoscere vltra ea,quę dicit
Inno.in d.c.de cætero,& in c.ad dissoluendum,de despon.impu. uide Bar.
in l.pen.in fi.ff.de confe.Dicas tamen, quod executor exequēs sententiam
latam in causa criminali à iudice incompetente,si hoc est notorium, puni-
tur,ut per Bal.in l.in criminali. C.de iur.om.iud.Dicas tamen, quod execu-
tor non tenetur seruare ordinem iuris, secundum Innocen.in c.ex ratione,
de appel.& in c.ad petitionem,de accuſ.& habetur per Bald. in l.1. in pen.
colum.C.de iur.& fac.igno.& per Do.Car.in clem.1.in §.pen.de foro com-
pe.& no.Bald.in l.fi.103.q.C.de contrah.emp.& habetur per Aret.in c.sta-
tutum,lib.6. Ant. Franc.

c Vbi executor. Vide Fel.in c.causam quæ,col.14.ver. non obstāte collatione,
supra de reserip. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione mandati excommunicaret contradictores,tenet excommunicatio, quia iurisdictionem hẽt. Si vero clausula sapiebat conditionem,tunc nisi prius verificetur,collatio non tenet,qa cum daret nouam formam mandati,non licet commissario egredi formam rescripti,quod si fecerit,actus est ipso iure nullus,neque tenet excommunicatio ab eo lata, d.c.cum dilecta,
17 de rescrip.& c.venerabili,de offic.deleg.† Non enim habet potestatem, antequam purificetur conditio, vt l. cedere diem.ff. de verb.sign. Primum tamen dictum videtur Inno. hic limitare,nisi collatio fiat scienter indigno.Et no.hoc dictum sing.scien tit enim,quod collatio facta scienter indigno per executorem, est ipso iure nulla quod clarius tenet idem Inn. loquẽs expressè in commissario papæ,in c.inter dilectos,de excess.prælato.ibi tamen loquitur de collatione facta scienter notorie indigno; hic autem nullam mentionem fecit de qualitate notorietatis. In contrarium facit dictum Compost.recitatum,& non impugnatum per Ioan. And.in c.capitulum,de rescrip.in pen. col.p pe fin.vbi dicit, quod collatio facta criminoso non est ipso iure nulla,sed annullanda,alle.bonum tex.in d.c.inter dilectos.Ego in hoc essem in opin.sing.distinguerem enim sic,quod aut collatio sit incapaci,puta laico,fœminæ,infanti,vel simili,iuxta no. per Inno.in c.cum nostris,de concess.præben.& non tenet collatio,quia papa per verba generalia non intendebat secum dispensare,cum ignoret defectum.l.Barbarius.ff.de offi.præto.& quod no.in c.2.de schisma. Aut fit capaci,licet alias indigno;qa minori,iuxta ætatem requisitam à canonibus,vel actus indigno ea indignitate,quæ reddit ipsam collationem ipso iure nullam iuxta ea,quæ habentur,& no.in c.cum in cunctis,de elec. in fi.ũcto c.quanquã,in fi.co.ti.li.6.& tunc licet collatio ordinarij,vel ipsius commissarij,sit ipso iure nulla,vt dictis iuribus, iuncto c. si compromissarius,co.ti.li.6.secus puto per collationem factã per commissarium papę,quia iura inducentia nullitatem,sunt pœnalia,& loquuntur in ordinarijs,& ideo non debent extendi ad papam,vel ad suum commissarium.l. Princeps, ff.de leg. & in c.innotuit,de elect.Hoc enim nullo iure cauetur, & pœnę non debent extendi ad casus non expressos,de pœn.dist.1.c.pœnæ,no.glo.in c.fi.de iure pat.Pro hoc gl. not.in cle. si de beneficio, de præb.in verbo Episcopi, quæ dicit, quod licet executor differat conferre beneficium vacans intra sex menses, non per hoc perdit potestatem conferendi.Nam c. 2.de concess. præb. loquitur in ordinario.Idem ergo dicendum in proposito,quãdo contulit indigno.Fateor tamẽ, quod propter indignitatem ille poterit priuari,seu collatio cassari.Vide ad hoc d. c.inter dilectos,quæ no.Nec obst.si dicatur,quod papa mandauit conferri,si est idoneus,quia vt supra dixi, illa clausula, sapit monitionem,& non condirionem.

De iureiurando. Rub.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit iuramentum,sacramentum,& iusiurandum.*
2 *Super quo est iurandum.*

Quia in defectum probationum,recurritur ad iuramẽtum, infra eo.c.fi.supra de procu.c.ex insinuatione; ideo post tractatum de probationibus,tam in specie,quam in genere, merito
a subditur a hæc rub. Est enim iuramentum, b maximum litium
b expediendarum remedium,l. 1.ff.eo Et alibi dicitur,quod omnis cõtrouersiæ finis,est iuramentum,infra eo.c.& si Christus. Vide ad materiã gl.22.q.1.in sum.q̃ ponit,quid sit iusm,quid iurare,q̃ fuit cã institutionis iuramenti.item formam iurandi, &
c pœnã periurij. c Prosequamur hic primum,ne ædificemus sine fundamento.Nã ignoratis principijs,oportet ignorare ea,q̃ sequunt.1.q.1.c.cũ Paulus.Gl.præal.dicit,q̃ iurare est aliquid Deo teste dicere.Iusm est vox ipsius iurantis,vel actus ipse,vel ipsũ, q̃ iuratur.Host.in sum.eo.ti.§.1.dicit,quod est assertio,vel negatio de aliquo honesto, licito,& possibili, sacræ rei attestatione
d firmata.d Cy.in auth.sacramenta puberũ,C.si aduer.ven.dicit, quod est affirmatio, vel negatio verbis expressa cum vera reli-
e gione. e Tamen postea non persistit in eo,quod dixit de expressione verborũ,concludens,q̃ expressio verbalis non est de substantia iuramenti.Nam non reperitur,secundum eum, contractus aliquis,ad cuius esse verba requirantur, nisi contractus stipulationis,l.1.ff de verb.obl. Quælibet diffinitio prædictarum
1 potest tolerari.† Item scias,quod iuramentum,& iusiurãdum, sunt synonima, idest,idem significantia', quoad materiam nostrã.De primo & tertio patet hic in rubro, & nigro. Nam in rubro ponitur de iureiu.& in nigro tractatur de iuramento,patet etiam in iusiurandum,ff.eo.De secundo patet in d.auth.sacramenta.Quandoque tamen aliter accipitur sacramentum, sup.de sac.non ite.per glo.c.veniens,de transl.& 1.q.1.c. multi. Quare autem appelletur iusiurandum, dicunt quidam, vt no. in d. Authen. Iacramenta, quod ius ponitur pro expressione verborum, quod non placet ibi Pet. & Cyn. Et dicunt, quod ponitur,quia multa sunt necessaria,vt iuridicè iurerur,quasi sit
f sensus,de iureiurando, a idest de iurando iure, idest iuramento

ADDITIONES.

a Meritò subditur.Istam continuationem reprærhendit Petr.hic,quia nimis restringit illum tit. vbi tractatur principaliter de iuramento præstito super actu, vel contractu, vide hic, per eum. item quia continuatio est in genere,sed debet fieri ad proxima.l.2.ff.de sta.ho.ergo debet fieri ad ti. de præsumptionibus.Bald.hic dicit,viso de præsumptionibus,sed quia iuramentũ præsumitur verũ,ideo videndũ est de iureiur.Posset sic summari indicio meo, viso de speciebus probationis,vt de teste, instrumentis, & præsumptionibus, & quia iuramentum est species probationis, quia ex delatione eius fertur sententia, vt l.non erit, §.dato, ff.eo. c. fin. infra eo. cum simideo sequitur de iureiu.Vel sic, viso. de probatione ordinaria, videndum est de probatione subsidiaria. sed vbi deficit probatio ordinaria recurrimus ad iuramentum,vt est glo.in cap.si vero,de sentent.excommu.instituta act.§.aliæ,cum sim.ergo.Et ista est ratio, quare ponitur post præcedentes titulos,quia est remedium extraordinarium.Pondera etiam, quia iuramentum dicitur probatio legitima,vt cap. sicut, de proba.ergo debuit incipere a iuramento, & non a præsumptionibus, quia præsumptio propriè non est probatio,vt not.glo. & Barto.in l.1.C.de fid. instrum. & iur. habẽ fil.lib.10.dic, quod ex quo iuramentum est probatio subsidiaria, ideo postponitur. And. Barb.

Qualis virtutis sit actus iuramẽti,vide beatum Th.in 2.2.q.69.art.4.per Ang. de Aret.& D.Ias.de May.in §.item si quis,Inst.de act.

b Iuramentum.Vide glo.in c.super hoc, supra de renun. quæ vult, quod hoc etiam procedat in iuramento præstito,non in figura iudicij,& eam ad hoc not.ibi. D.An.& Io.de Imo.vide Bar.& alios, in l.nam postea, in princ. ff. de iureiu. Sebast. Sapia.

c Et an periurium semper sit peccatum mortale,vide beatum Thom.2.2.q.89. arg.2.& 3.& ea.q.art.1. ponit latè, an periurũ possit cõmitti sine falsitate.

d Firmata.Ponderandum dicit,Sacrę rei,quia Iac. in sua canonica dicit. Non iurare, nec per cœlum, nec per terram. & nunc qualiter præstatur iuramentum sine attestatione rei sacræ. Item in veteri testamento præstabatur iuramẽtum. Viuit aia mea,& sic sine attestatione rei sacræ.And.Barb.

e Religione. Item pondera, quia apud Liuium de secundo bello Punico. in princ. scribitur, tactis scripturis iurabant.Ecce qualiter sine vera religione præstatur iuramentum,facit c.mouet te..22. qõ.1.Sed quid si reperitur, quod Tytius iurauit,an præsumatur tactis scripturis ad sancta Dei Euangelica .Ioan.de Imo.consi.86.concludit, quod sic. Et idem dixit, si notarius iurauit,&c. And. Barb.

Super qua materia sit præstandum iuramentum, & de forma secundum quã debeat iurare, dicas non refert super qua materia iuretur , dummodo iuretur. Nam dicit Barto.in l.qui per salutem, ff. de iureiur. & Bald.in auth. sacramenta puberum.C.si aduer.ven.quod valet iuramentum præstitum per Euangelica, corporaliter tamen tactis quibuscunque scripturis, aut etiam ipsis Euangelijs, vt in auth.vt omnes obed.iud.prouin.in §.1.& habetur per Ioan.And.in c.vt circa, de elect.lib.6.in nouell.& per Spec. in tit. de iuradela.in §.1.& vide Bald.in c.2.in tit.quid sit inue.& in cap. item sacramenta,de pace iura.fir.in vsi.feud. & vide Cyn.& Bald.in l.testium. in 1.q. & in l.iusiurandi.post glos.C.de testi. Et vide glos.& domi. Card.in clem.1.in §. porro, de hær.vbi etiam ponit de iuramento præstando, tam a parte, quam a testibus,& etiam ab Imp.iurãte fidelitatem Papæ, & ibi etiam dicit post glo.quod non sufficit præsentia scripturæ, nisi illa tangatur ad hoc, vt iuramentum ualeat. Et vide plenè per Alex.post Pau. de Cast.in l.3.§.iurari, ff.de iureiur.vbi etiam dicit,quod iurans simpliciter , intelligitur iurare p Euangelica,vel secundum Bart.in d.l. qui per salutem, intelligitur iurare p Deum. Et adde, quod iuramentum non præstatur sine verbis ab eo,qui loqui potest , secus autem , si præstetur a muto , quia sufficit iurari per nutum, vt per Alex. in l.1.in princ.& in §.1.ff. de uerb.obliga. & in l.qui iurasse,§.in princ.post Dom.omnes ibi,ff.de iureiu. & per Pau. de Cast. & Ro. in l.3.ff. de iureiu.& per Do.Anto.in c.cum apud,de spon.De multiplici autem forma iuramenti præstandi per Iudæum habetur per Bart.in l.iusiurandum, in §.ait prætor,in fin.ff.de iureiu.& vide quæ habentur in ca. mouet.22.q. 1.hic alleg.& in c.qui studet.11.q.1.& vide Spec.in titu.de jura. cal. in §.restat, versi.pe.Et adde, quod iuramẽtum Iudæi per Euangelia vel per Iesum Christum, non valet, secundum Bart.in l.ait prætor,in §. iurari, & ibi per Alex.de iureiu.& in l.spadonem,in §.iam autem,ff. de excu. turo. Nec etiã valet,si iuret per Virginem, cogitur tamen seruare tale iuramentum, nec peccat Christianus , qui taliter illud recipit a Iudæo , secundum Barto. & Alex.in prima constitu.ffforum,in princip.& habetur per Ang. in Auth. sacramenta puberum,quod præstatur ab his, in §.1.Et adde etiam,quod iuramentum testis scriptum in actis,præsumitur tactis scripturis & solemniter , quando fuit præstitum parte præsente, & iudice deferente, vt per Ioan.And.in addi.Specu.in tit.de testib.in §.sequitur,uer. & not.& per Dom.Anto. in c.fraternitatis,de testi.& per dom.Abb.in ca.tuis,in eo.tit.& per Bald. in l.iubrandi,C.de testi.& in cap. 1.& in §.1. quid sit inuest. in vsi. feu. & per Alex. in l.nam postea , in §.1.& in l. idem est.ff.de iureiur.Et adde, quod iuramentum præstitum per illa verba, Deus sit mihi testis, valet, & obligat per text. in auth.quibus mod.natura.ff.leg.in §.quoniam, & per Ale. post Ro. in l.3. in §.dato , in fin. ff.de iureiuran. Et adde , quod iuramentum Episcopi, fit per solam propositionem lib.Euangelici absque tactu scripturarum.c.fin. de iuram.calu.& ca.testium.§.Episcopus non flagitetur. 11.qõ. 1.& videtur per Specu.in titu.de iur.calum.in §.pe.& per Cardi. in clem. 1.in §.porro, præalleg.Et sub qua forma iuret Abb.vide in ca.ne Dei, de fimo. & videtur c.nullus hoc eod.tit.et per Card.in clem.quia contingit,in 1. col. de religiodo. Et sub qua forma iurent clerici,non beneficiati,inde in c.cum in ecclesijs,de maio.et obed.Et de forma iuramenti præstandi per tutorem, et curatorem,vide glo.et Card.in clem.quia contingit,in §.ille, et per Specu.in tit.de tuto.in §.1. Ant. Fran.

f De iureiur.Tu pondera, quia ideo dicit de iureiur. quia adhuc non est præstitum , vnde loquitur de iuramento, adhuc non producto in esse, & loquitur in genere, et bene, quia omnis nostra cognitio incipit a genere, postea uenit ad individua.l.1.ff.si cer.pet.l.1.ff.de iusti.et iur. Philosophus in 1. ethi. And. Barb.

to iure facto,& dicit Hostien. in d.§. 1. quod melius diceretur de facto iurato,vel de iureiurato. Si autem quæris de etymologia nominis, dic, quod dicitur sacramentum, quasi per sacra astringimentum. Iuramentum vero dicitur quasi iuris astrin
2 gimentum. † Super quo autem sit iurandum, idest super qua materia, an super Euangelijs, an super reliquijs, an super corpore Christi. vide gloss. not. semper menti tenendam, in clemen. 1.§. porrò,de hær.in ver.tacta.Et dic,quod ad substantiam iuramenti non requiritur tactura,vt patet ex diffinitione, & patur in c.& si Christus, infra eo. Sed quia fortius stringit iuramentum corporale,igitur iura communiter exigunt corporale iuramentum.3.q.9.c.hortamur, de electio.c.vt circa, lib.6.& d.clem.1.cum multis similib.Hinc dicit Ang not.in c. mouet. 22.q.1. Quanto id,per quod iuratur, magis sanctum est, tanto magis est pœnale periurium,& no.Innoc.in d.c. & si Christus, & hoc quia videtur magis contemnere in transgressione. Hic est,quod quandoque iuratur per Deum omnipotẽtem, & qua tuor sancta Euangelia,vt in c.quoties cordis.1.q.7.Quandoque super sanctorum reliquiis, vt in c.habemus.22.q. 2. Item scias, quod vbi dispositio pro solemnitate actus requirit iuramentũ corporale,seu cum tactura,non est iuri satisfactum ex solo ver
3 bali iuramento, a vt dicit glo.no.in c.vt circa, præalleg. De fide autem, qualiter multipliciter sumatur, vide bo.glo.in d.c. mouet. Et an magis adstringat iuramentum, quam fidei interpositio,dico plene in d.c.ad aures,quod met.cau.vide Arch. in c.1. de sepult.lib.6.

ADDITIO.

a Verbali iuramento.Pondera, quia §.sed neque plenè,loquitur de authoritate Iacobi in sua canonica, dum dicit, Nolite iurare, &c.& sic loquitur de iuramento verbali,&non corporali,tamen realiter,& formaliter requiruntur verba,vt ibi decidit tex.Cum autem debet deferri muto,potest dici,vt dicit glo.in l.cum nouissimi,C.de præscrip.30.anno.quod requiruntur verba in matrimonio contrahendo in ualentibus loqui , ita dicamus in iuramento. And. Barb.

SVMMARIVM.

1 *Ex iuramento super vsuris soluendis præstito , obligatio saltem secundaria acquiritur parti suscipienti.*
2 *Ex puro iuramento oritur parti suscipienti obligatio saltem naturalis.*
3 *Iuramentum continens turpitudinem ex parte suscipientis tantum, est obligatorium.*
4 *Si ille,in cuius fauorem iuratur , obligationem remittit , non indiget iurans alia absolutione.*
5 *Iudex ex officio suo potest occurrere peccato futuro.*
6 *Quæ remedia competant,quando quis iurauit simpliciter soluere usuras.*
7 *An remedium,quod creditores compellantur remittere iuramentum, sit subsidiarium.*
8 *Quæ remedia competant iuranti soluere usuras, & nullam quæstionem mouere.*
9 *Quæ remedia competant,quando vsuræ sint solutæ,& quis iurauit non repetere,& nullam quæstionem mouere.*
10 *Numquid in absolutione à iuramento sit citanda pars.*
11 *Filij legitimati succedunt una cum legitimis ex alia uxore postea natis.*
12 *Et sic nota, quod legitimatio non uitiatur per superuenientia filiorum.*
13 *Vbi iuramentum uallat contractum, sublato iuramento , non propterea reformitur contractus.*
14 *Absolutio an teneat parte non citata.*
15 *Quid ueniat appellatione dictricti onis ecclesiastice.*

CAP. I.

EX administrationis. Creditores compellun tur relaxare iuramentum de vsuris sibi soluendis,hoc dicit,quo ad literam, sed quo ad intellectum,generalius sic. Agi potest ad relaxationem iuramenti,cuius implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis, & est casus not. Casus li-
1 cet per verba tex.lucidè apparet,ideo per Ber. aliter non expri-
mitur.† No.1.quod ex iuramento præstito super vsuris soluendis obligatio saltem secundaria acquiritur parti suscipiẽti. Cuius contrarium tenuit Do.Ant.in c.debitores,infra eo. sed con
2 tra eum iudicio meo est casus hic. Nam si nulla obligatio acquireretur parti non compelleretur ad relaxationem iuramenti.a Nam relaxatio præsupponit vinculum,infra de despon. impu. cad dissoluendum,& l.decem,ff.de verb.obliga. Nec esset iste
3 casus turpis ex relaxatione solius partis, cum nemo dare possit, q̃ non habet.1.q.7.c.Daibertum,& c. quod autem,de iure pa-
4 tro. †Not.2.ex hoc,& ex tex.q̃ ex puro iuramento oritur parti
5 suscipienti obligatio,b saltem naturalis. Non enim hic ponderatur pactum præcedens, & præsupposito ;quod præcessisset, nullam obligationem induxisset,infra eo.c.debitores.solum ergo iuramẽtum fuit hic obligatorium,quod videtur cõtra Bar. in l.si quis pro eo.ff.de fideiuss.vbi dicit, quod ex iuramẽto extraiudiciali, nulla obligatio, etiam naturalis parti acquiritur p illum tex.sed licet fortè procedere posset de iure ciuili, secus de iure canonico,argu.opt.hic,& quia iurans parti,intendit illi p
6 mittere,licet ad confirmationem adducat religionem iuramẽti,& de hoc aliquid dicetur, infra eo. ca.cum contingat, habet
3 enim iuramentum pactum interclusum. †No.3.quod iuramẽtum continens turpitudinem, & peccatum ex parte suscipientis, est obligatorium. Satis enim est,quod ex parte præstantis, turpitudinem non continet,alias non valeret,vt in c.si vero,in fra eo.22.q.4.per totum.Ex quo infero,quod promittens soluere vsuras non peccat,concor.infra eo.c.debitores,sed tu hoc limita,& restringe,prout no.Inno.in c.super eo.inf.de vsu.No.4. iudicem ecclesiasticum habere iurisdictionem in laicos ratione iuramenti, non solum quando agitur ad obseruantiam ipsius,vt in c.fina de foro compe.lib.6.& in c.nouit, de iud.sed ẽt vt compellat suscipientes ad relaxationem eius,quod turpiter
4 receperunt.†No.vlt.quod licet iuramẽtum c principaliter obli
c get Deo,infra eo.c.debitores, tamen si ille, in cuius fauorem iuratur,obligationem remittit,non indiget iurans alia absolutione, quia Deus videtur etiam remittere,cum ad vtilitatem alterius iuramentum receperit.Ad idem de sponsa.c.1.secus si principaliter iuraretur contemplatione Dei.nam tunc etiam Papa non remittit sine causa,vt dicetur infra eo.c.quanto. Et videtur mirabile,quod Deus recipiat iuramentum in fauorem facinorosi hominis,cum Psal.dicat: Odisti omnes,qui operantur iniquitatẽ.Et lex ciuilis dicat, quod nemo ex improbitate sua debet actionem consequi.litaque fullo.ff.de furt.Sol.potest dici, quod Deus non considerat vtilitatem suscipientis, sed religionem & promissionem iurantis. Ex quo enim assumpsit religionem iuramenti ad implementum promissionis, quam potest sine suo peccato exequi,debet ob Dei reuerentiam exequi,sed si suscipiens remittit iuramentum,etiam Deus remittit, qa per iuramentum non intendebat placere Deo, sed satisfacere pro-
5 ximo.†Venio ad glo.oppo.contra tex. videtur enim q̃ creditores non debeant compelli ad relaxationem iuramenti, cũ obligatio quęsita eis sit de iure naturali,quę per principem tolli nõ debet in clem.pasto.de re iudic.per Innoc.in c. quæ in ecclesiarum,de consti.Glo.1.metu contrarij,vt arbitror,dicit,q̃ hoc facit ecclesia ratione peccati, quia sine eorum peccato non pot iuramentum adimpleri. Ex hac solutione not.q̃ iudex ex officio suo potest occurrere peccato futuro,& impedire,ne fiat. facit quod legi.& no.in c.ex literis,& iu cap. 2.de spon. Item põt compellere laicum ad restituendam rem, quam sine suo peccato retinere non potest. Glos.subsequenter quærit,quid si debitor soluisset vsuras,& iurasset non repetere? Respondet dando duo remedia. Primum,vt debitor denunciet hoc ecclesiæ, qa ille stat in peccato ; & sic indirectè cõpellitur restituere vsuras officio iudicis.Secundum,vt petat absolutionem,seu relaxationem huiusmodi iuramenti,& postea poterit repetere, nec violat iuramentum petendo relaxationem iuramenti,licet per re laxationem peruenia tur postmodum ad repetitionem, & hoc ideo,quia cum hoc iuramentum sit odiosum, non debet extẽdi,sed in proprijs terminis obseruari,arg.bo. in c.ad audientiã, quod met.cau.facit quod no.Innoc.in c.super hoc, de renunc. Ponit tertium remedium in casu quo vsuræ non essent solutæ, vt compellatur desistere creditor officio iudicis ad exactionẽ illarũ,c.tuas,infra de vsuris.Sed vt plenius, quam alibi habeas hanc materiam hic vtilem, & quotidianam simul collectam, distinguo principaliter in duo membra, & in quolibet ponam duos casus contingentes.Aut enim vsuræ nondum sunt solutæ,aut sic.Primo casu, aut iurauit quis simpliciter soluere vsuras,aut iurauit soluere,& nullam quæstionem, & querimoniã mouere,nec iudici denunciare. In secundo casu, quando vsuræ sunt solutæ,aut iurauit debitor simpliciter nõ repetere, aut iurauit non repetere, & nullam quæstionem, seu querimoniã
6 facere,nec iudici denũciare. †Venio ad primum casum primi membri,scilicet quando simpliciter iurauit soluere, in quo dico multa remedia competere iuranti. Primum facile est, scilicet vt soluat, & sic adimpleat iuramentum, & postea repetat, vt infra

ADDITIONES.

a Ad relaxationem iuramenti. Pondera si dici possit,quod de facto fiat ista relaxatio,ex eo, quia istud iuramentum erat nullum , quia præstitum contra ius diuinum,ius naturale, & ius canonicum,quia iurauit soluere usuras,& ideo Bald.hic dicit,quod si iurasset soluere vsuras expresse , non valuisset iuramentum.Ideo dico,quod emanauit de facto ista relaxatio.Faciat simile de c.graue,de offi.ord.ibi,per te ipsum relaxes.Si opponitur de. c. debitores,infra eod.dic,quod non fuit expressum, de vsuris soluendis , nec est absurdum,quod ponantur uerba de facto,vt patet in c.accedens,cum similibus,vt lit.non contest.vide c.Quintauallis,vbi uerbum, reuoces,intelligitur de facto. And. Barb.

b Obligatio.Pondera.c.sequens,vbi dicitur distringi uinculo iuramenti,quia probatur, quod officio iudicis compellitur , & non actione ad obseruantiam iuramenti. And. Barb.

c Licet iuramentum.Vide Spec.in titu. de legato.§.nunc ostendendum,uersi. hoc quoque,Car.in clem.1.in 13.q.de iureiu.Bal.in Authen.quod eis,C.de nup.& in l.1.col.3.C.de pact,vbi sentit, quod etiam partes possunt tacitè remittere tale iuramentum. Sebast. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

infra eo.c.debitores. Secundum remedium, vt petat creditor rem compelli ad relaxationem iuramẽti, vt hic. Sed hoc remedium dico competere, si non instat terminus solutionis fiẽdæ. Nam, si non posset fieri hæc compulsio, quominus interim incideret periurium, non debet iste audiri, sed debet prius soluere. Ad hoc ratio c. debitores, inf. eo. & hoc ibi aperte sentiũt Io. And. & Vinc. & idem confirmat Io. And. in addi. Specu. in titu. eod. super Rubr. in vlt. q. Idem dico, vbi lapsus esset terminus solutionis fiendæ, & sic incidisset in periurium. Non enim debet audiri volens attẽtare remedium huius cap. quia sic staret in peccato periurij, & peccata tanto sunt grauiora, quanto diutius infœlicem animam detinent alligatam, in c. fi. de consue. & hoc apertè sentit Fede. consi. 300. Tertium remedium est, vt debitor petat absolutionem ab Episcopo. Nam Episcopus põt absoluere a iuramento turpiter suscepto, vt no. Inno. eleganter in d. c. debitores, prælleg. & in c. ad aures, quod met. cau. facit c. 1. & quod ibi no. de voto. vbi dispensat ex causa super voto, q̃ est de iure diuino, sicut iuramentum, vt c. licet, & c. magnæ, de
7 voto, quod tene menti. †Sed dubium est, nunquid prætermisso remedio huius c. possit attentari hoc remedium absolutionis petendæ, an vero sit istud subsidiarium remedium? Innoc. in c. debitores, videtur velle, quod prius sint creditores compellendi, iuxta formam huius c. Et si sic non possunt induci, tũc Episcopus istum absoluat. nam Episcopus ex causa absoluit à iuramẽtis, etiam licitis, vt in c. nos sanctorum, & ca. iuratos. 15. q. 6. Et refert hic D. Ant. sic vidisse alias consultum, sed ipse dicit, licet hoc sit vrbanius, arg. in l. quidam liberus. ff. de ser. vrb. præd. non tamen necessarium est, quia sunt duo remedia æquè principalia, inf. eo. c. si vero, & supra quod met. cau. c. Abbas, & c. ad aures. Sed reperio Io. And. in addi. sensisse oppositum, sequẽdo dictum Innoc. prælle. Sed mihi plus placet dictum D. Ant. Nã si Episcopus absoluit principaliter, quando iuramentũ est metu præstitum, nec est necesse recurrere prius ad iuramentũ suscipientis, vt d. c. si vero, & no. Inno. in d. c. ad aures, ergo fortius in casu nostro. Nam ex his, quæ fiunt per metum, obligatio etiã primaria acquiritur parti, vt no. plenè in c. Abbas, prælle. & nihilominus Episcopus principaliter absoluit, constito de iusto metu. Ergo fortius poterit in casu nostro, in quo ex promissione nihil acquiritur parti, vt in d. c. debitores, & iuramentũ principaliter dirigitur in Deum, vt ibi patet. Ergo congruentius ad hoc videtur, q̃ Episcopus, qui est Dei vicarius in sua diœcesi, absoluat, vt in c. mulier. 33. q. 5. Item vbicunque reperiuntur à iure duo remedia prodita, videntur æquè principaliter competere, nec vnum est subsidiarium ad aliud, vt l. quotjes, ff. de act. & oblig. Nec obst. si dicatur, quod c. si vero, loquitur in Papa, quia in hoc recitat factum. Nam cum Episcopus possit absoluere, vt supra dixi, ergo procedit etiam in Episcopo. An autem in absolutionis actu, debeat Episcopus vocare partem aduersam, dicam infra. Item intelligo, quod hoc remedium competat intelligendo, vt sup. dixi in præcedenti remedio, quando scilicet antequam terminus solutionis fiendæ immineat, actus absolutionis possit expediri, per supradictam rationem, & prædictũ remedium absolutionis apertè sentit in d. c. debitores, in versi. cogẽdi. Quartum remedium satis notabile, si veritate fulcitur, est, vt debitor conuentus ratione iuramenti, excipiat, quod nõ debet cogi ad obseruantiam iuramenti, cum ipse creditor teneatur propter suam turpitudinem illud relaxare, & sic illud si bi relaxari petit. Et quod hoc fieri possit, videtur velle. Fede. cõ fi. 263. alleg. no. per glo. in c. pastoralis, de causa pos. & propr. in gl. pen. Et facit, quia per viam exceptionis potest peti restitutio in integ. l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. Et hanc sentẽtiam sequitur hic D. Ant. Sed contra hanc opi. adduco ea, quæ in præcedentibus membris dixi, & dixit Fede. consi. 300. vbi in fine dicit, quod petens absolui à iuramento, debet præuenire terminum solutionis fiendæ: non enim debet audiri post terminum, cum inciderit in periurium, quia frustra auxilium legis inuocat, & c. de vsur. c. quia frustra. facit quod no. Ioã. And. inf. eod. c. debitores, vbi vult, quod instante termino solutionis fiendæ, non potest peti relaxatio iuramenti, ne interim incidat in periurium. Ideo in præmisso articulo sic dicerem, quod aut lapsus est terminus antequam conueniatur debitor, & nõ põt prædicto modo excipere, ne perseueret in periurio, sed debet soluere, & postea repetere, arg. infra eo. c. debitores. Aut terminus non est lapsus, sed mora committitur ex sola interpellatione, iuxta l. sciendum, & l. mora, ff. de vsur. & post interpellationem non potest supradicto modo excipere, ne incidat in periurium, ratione prædicta. Restat ergo dicere, quod solum potest sic excipere, antequam constituatur in mora soluendi, & quod possit liquere de turpitudine recipientis iuramentũ, ante quam instet terminus adimpiendi iuramentum per prædicta,
a & hæc puto verissima. Quintum remedium a est, vt iudex ex officio compellat creditorem desistere ab exactione vsurarũ, vt in c. tuas, infra de vsur. & hoc remedium proderit, quãdo iurans non constitueretur in mora sine interpellatione creditorum. Nam alias non esset tutum, quia dies interpellaret pro homine, in c. potuit, de loc. †Venio ad secundum casum, quando
8 scilicet iurauit soluere, & nullam quæstionem mouere, & dico quod habet iste primum remedium, s. soluendi, & postea repetendi. Nam non iurauit non repetere, & hoc iuramentũ est strictè intelligendum, arg. in c. ad aures, quod met. cau. Secũdum remedium, vt denunciet ecclesiæ. nam nullum iuramentum obligare potest quis denunciare criminosum ecclesiæ, vt in c. quemadmodum, in fi. infra eo. & no. glo. in c. ad nostram. 1. infra eo. & c. veniens, de regu. & in c. authoritatem, 15. q. 6. debet tamen denuncians se fundare super salute proximi, & nõ principaliter super interesse suo, quia tunc obstaret illi iuramentũ, vt no. Host. in d. c. quemadmodum. Dicit tamen hic D. Ant. q̃
b dupliciter potest venire iste denuncians, b scilicet per viam denunciationis Euangelicæ, vel iudicialis, & tunc habet seruare formam monitionis, de qua in c. nouit, de iudi. & 2. q. 1. c. si peccauerit. Item per viam cuiusdam intimationis, vt iudex certioratus instet circa correctionem peccati, & in hac nõ credit monitionem necessariam. Nihil allegat, sed ego allego bon. tex. in c. præterea, il 2. de spon. vbi casus de hac intimatione, quæ fit ia dici ad peccatum obuiandum sine aliqua monitione, facit ca. tertio loco, de præsump, sed primum dictũ do. Anto. vt habeat hoc casu locum denunciatio iudicialis, mihi non placet, quia illa fundatur magis super interesse proprio, quam super salute proximi. Tertium remedium, vt petat debitor absolutionem à iuramento absque eo, quod faciat citare creditorem. Et hoc remedium sentit Io. And. in prædicta addi. in fi. dicens, quod per eam non detrahitur multum iuri aduersarij. Simile in liberto, qui petit veniam à iudice, vt possit agere contra patronum, l. quisque, in princ. ff. de in ius vocan. Sed hoc mihi non placet ex duplici capite. primo, quia satis exponit querelam de aduersario, proponendo, quod illicitè eum adstrinxit iuramento. Secũdo, quia non potest negari, quin ex relaxatione iuramenti fiat præiudicium creditori, argu. in c. fina. de so. compe. lib. 6. ergo non debet fieri absolutio, eo non vocato, & vocari non potest, quin aduersarius incidat in periurium, exponendo querelã contra illum, & facit, quod infra in fi. dicam. Quartum remedium, vt iudex ex officio suo compellat creditores relaxare hoc iura-
9 mentum, vt hic, vel compellat eos desistere ab exactione, in c. tuas, infra de vsu. †Venio ad secundum principale membrum, quando scilicet vsuræ sunt solutæ. Et primus casus fuit, quãdo iurauit non repetere, & dico, q̃ competunt tria remedia. Primum, vt petat absolutionem huius iuramenti, arg. in c. si vero, infra eo. & declara, vt dixi in præcedenti membro. Secundum, vt petat creditorem compelli ad ipsius relaxationẽ, vt hic. Tertium, vt denunciet hoc iudici. Potest addi quartum, vt iudex ex officio compellat ad restituendum, vt est casus in d. c. tuas. Et declara hæc omnia secundum prædicta. Secundus casus, quando soluit, & iurauit non repetere, nec vllam querimoniam facere, nec denunciare, dic, quod habet remedium denunciãdi, intelligendo, vt supra dixi in alio membro. Item iudex ex officio poterit creditorem compellere ad restituendum, & declara, vt dixi in secundo casu primi membri. †Nunc extra glo. quæ
10 ro, quia supra dixi iurantem soluere vsuras, vel solutas non repetere, posse petere relaxationem, seu absolutionem iuramenti, nunquid in hac absolutione debeat creditor vocari? Io. And. latè prosequitur in addi. prædi. in vlt. q. Et rãdem concludit, q̃ quandoque iuramentum est temerarium, etiam ex parte iuratis, & tunc non requiritur partis vocatio, vt in c. constitutis, de testib. Pro hoc, quia tunc potius requiritur denũciatio, q̃ nõ fiat iuramentum non ligare. Nam in notorijs non est opus vocare ad iudicium, vt in c. quoniam, de fil. presbyt. Si autẽ potest dubitari, tũc puto aduersarium, cui iuramentũ fuit præstitum, vocandum, quia cum sua intersit, ne relaxetur, debet vocari, s. q. 9. c. omnia & c. cauent, de causa poss. & prop. c. 1. & l. de vno quoque. ff. de re iudi. Si vero iuramentum nõ fuit temerarium ex parte præstantis, vt in casibus præmissis, tũc dicit, q̃ siue aggratur, siue petat absolutionem contractus, quem dicit vitiosum tempus soluendis præstito, siue de solution e non reperenda, semper est pars aduersa vocanda, nisi taliter iurasset, q̃ vocari non posset, quin incideret in periurium, puta, secundum eũ, si iurauit illum in iudicio non vocare, vel denunciare. tunc enim, poterit absolui creditore non vocato, hic enim non detrahitur iuri

ADDITIONES.

a Quintum remedium. Vide Lau. de Rodu. in tract. de vsu. q. 123. & Old. in cons. 118. incip. ex ordine videatur, vbi tangit, an fi petatur creditore cogi ad relaxandum huiusmodi iuramentum super vsuris, possit index absolucre dictum, qui iurauit, in contumaciam creditoris. Seb. Sap.

b Iste denuncians. Vide Lau. de Ro. in præal. tract. de vsur. q. 126. & Caldin. de tu. de accu. consi. 5. incip. denunciat Ecclesiæ.

iuri partis, sicut cum libertus petit veniam, vt possit vocare dominum in ius. l. quisque, ff. de in ius vocan. Hæc sunt verba sua, & subijcit, quod ,pcederetur in hoc articulo secundum formã cle. dispendiosam, de iud. Idem, scilicet quod pars sit vocanda, sentit Ioan. And. post Vinc. in c. debitores, prælleg. & Fed. con
si. 300. vbi dicit, quod petens absolutionem à iuramento præ- 12
tendens contractum vsurarium, debet parte vocata probare saltem semiplenè, cõtractum esse fœneratitium, & valebit hæc semiplena probatio ad obtinendum duntaxat absolutionem à iuramento, sed postmodum, vt pronuncietur contractus vsurarius, oportet, quod plenè fiat probatio, nec illa semiplena, facit fidem in hoc iudicio, cum ad aliud agatur nunc, vt in c. veniens. 2. de testi. Et plus dicit, quod iudex ecclesiasticus non dẽt facere inhibitoriam iudici seculari, ne procedat ad executionẽ contractus, qui prima fronte non apparet vsurarius, nisi parte vocata, sicut iudex, ad quem, non inhibet iudici, a quo, nisi vocatis partibus, vt in c. Romana. §. si vero, de appell. lib. 6. Dicit etiam ibi, quod pendente quæstione, an debeat absolui à iuramento, non debet fieri inhibitio iudici seculari, quia coram iudice seculari agitur de executione instrumenti, & coram eccle
a siastico agitur de facto absolutionis, & sic cessat c. tuam, de ord.
a cog. Et subijcit etiam ibi notabile verbũ, a quod postquam qs incidit in periurium, quia non satisfecit in termino, prout iuratuit, non auditur petens absolutionem, sed compellitur satisfa-
b cere, b quia frustra legis auxilium inuocat, &c. de vsur. c. quia frustra. Sed respectu principalis quæstionis refert Do. Anto. infra eod. ca. debitores, se audiuisse Paul. & Cal. consuluisse, quod aut petitur absolutio a iuramento firmante contractum, & debet pars citari, cum ex hoc contingat rescissio cõtractus, & sic agatur de præiudicio partis. Aut illud iuramentum non firmat contractum, sed petitur absolutio, vt aperiatur via ad rescindẽdum contractum, & non est necesse partem vocari, quia non præiudicatur parti, & quia hæc absolutio est potius pœnitentialis, quam iudicialis. Domi. Anto. dicit se putare, quod aut iuramentum non est obligatorium ex parte iurantis, & non requiritur vocatio partis, vt supra dixi, secundum Ioan. And. Aut est obligatorium ex parte iurantis, sed continet turpitudinem ex parte recipientis, & tunc aut non est tanta turpitudo, quin saltem sibi acquiratur secundaria obligatio, & debet pars vocari ratione sui interesse, & maximè hoc procedit secundum eum, si iuramentum firmat contractum, cum ex absolutione sequatur rescissio contractus. Secus dicit, vbi tanta turpitudo verlatur ex parte recipientis, quod nulla obligatio ex iura
mento sibi acquiritur, nec contractus firmatur iuramento. Nam hoc casu, cum nullum interesse possit prætendere, cum obligatio acquiratur soli Deo, non est necesse illum vocari; & satis est, quod absolutio fiat per illum, qui tenet in hoc casu locum Dei. Ponit exemplum in iuramento de vsuris soluendis, vel non repetendis præstito. Nullum enim ius agendi nascitur ex hoc parti secundum eum, licet, vt quilibet alius, possit iudici intimare, quod iurans peccat non obseruando iuramentum. Et subijcit notabile verbum, quod præsupposito, quod pars sit vocanda, tamen tenet absolutio, ea non vocata, sicut dicitur in absolutione ab excommunicatione, vt no. in c. qua fronte, de appell. Item dicit sibi non placere præmissum dictum Fed. Sed quatenus dixit illum, qui incidit in periurium, non posse petere absolutionem, quia iurans erat obligatus ad duo, scilicet ad soluendum in termino, & ad soluendum simpliciter, de dol. & contuma. c. cum dilecti, & l. Celsus, ff. de arb. quia, si non soluit in termino, incidit in periurium, sed quatenus remanet obligatus post terminum, potest petere absolutionem, Domi. Car. in d. c. debitores, simpliciter tenuit cum Ioan. And. & Fed. vt in absolutione sit pars vocanda, cum agatur de ipsius præiudicio, & sic dicit se sæpius consuluisse. Quid dicendum in tanta varie
c tate? c certè multa ex prædictis mihi non placent. & primo il-
d lud dictum Ioan. And. in addi. prædicta, quatenus dixit, quod d cuius iurauit non vocare aduersarium, nec denunciare, quod poterit absolui d absente parte, cum non possit vocari, vel denunciari sine periurio. Nam hoc est falsum, respectu denunciationis, cum, vt 3. dixi, nullũ iurm possit ligare addenunciandũ, eli sit 2 præceptũ Euangelicũ, si peccauerit in te frater tuus, &c. Ité negari non pt, quin parti inferatur præiudicium ex hac absolutione, cũ fine ea nõ poterat in iudicio molestari p aduersariũ, ergo dẽ vocari añ solutionẽ, vt sũũ ius defendat, in capitu. 1. de pos. & propr. cũ alijs superius alle. Scdo nõ placet dictũ Pau. & Cal. quos sequtur D. An. in d. c. debitores in eo, q̃ sentiũt 3ctũ
e rescindi, si tollatur iurm q̃ firmauerit 3ctum. Nam cum 3ctus ex interpositione iuramenti habuerit suam firmitatem, non
e debet corruere, e licet nunc cesset causa confirmans, ex quo non superuenit causa annullans, vt probatur in reg. factum le- 13
f gitimè, de reg. iur. lib. 6. † Facit quod no. Barto. in l. ex facto, f ff. de vulg. & pupil. vbi post Ray. de Forli. concludit, quod si habens filios naturales tantum, fecit eos legitimari, vt sibi succederent, licet postea duxerit vxorem, & ex ea habuerit filios legitimos, nihilominus legitimati succedent vna cum legitimis, & naturalibus, quia ex quo actus legitimationis est completus, & consummatus, non debet irritari, licet peruenerit ad eum casum, à quo non potuit habere principium, vt dicta reg. factum legitimè; & sic non sufficit amodo, quod cesset causa concessionis priuilegij, quod est no. † Hoc idem in proprijs terminis videtur voluisse D. Ang. de Peru. in quadam disputatione, quæ incipit domina Catharina. vbi inter cætera dicit magnam esse differentiam, an contractus conualidetur iuramento, an vero iurans sit tantum adstrictus ad obseruantiam iuramenti. vbi enim contractus iuramento firmatur, licet quis absoluatur a iuramento, non propterea potest venire contra contractum, quia contractus de se est validus propter interpositionem iuramenti, & absolutio hoc solum operatur, vt contraueniens non incidat in periurium, non autem annullat contractum. vnde nullus dicatur, secundum eum, quod minor, qui iurauit super contractu, ut maior, qui iurauit, & est deceptus vltra dimidiam iusti pretij, si absoluatur a iuramẽto per superiorem, possit propterea venire contra contractum, quia contractus est validus, & irreuocabilis. Si autem iuramentum non valdat contractum, sed solum obligat personaliter ad non contraueniendũ immediatè, cum est absolutus, potest venire contra contractũ. Non enim obst. iuramentum, quia est ab illo absolutus per superiorem, non contractus, quia nullus. vnde qui iurauit se soluturum vsuras, aut non venire contra contractum fœneratitium conceptum in forma venditionis, immediatè cum est absolutus, prosequi potest ius suum, quia tale iuramentum non firmauit promissionem, sed solum obligauit eum ad non venien
dum contra, quod est bene no. Et de hac materia, an & quando iuramentum validet contractum, dicam plenè infra eod. c. cum contingat. Concludo ergo contra prædictam opin. quod vbi iuramentum validat contractum, sublato iuramento, non propterea rescinditur contractus. Tertio non placet mihi opi. Do. Anto. inquantum vult, quod ex iuramento præstito super vsuris soluendis, vel solutis non repetendis, obligatio non oriatur parti etiam secundaria. Nam contra hoc videtur tex. hic, g
g vt latius supra, in princip. dixi. Item video, quod iuramentum vi extorrum, obligat parti, vt infra eod. c. si vero, & supra quod met. cau. in c. Abbas, & in c. ad audientiam, cum si. ergo fortius in casu nostro. vbi iuramentum fuit sponte præstitum. Deus enim tenet istud vinculum propter obligationem quæ itam parti, quod patet ex eo, quia parte remittente, Deus remittit si-
ne alia absolutione, vt hic. † Quarto non placet indistinctè dictum Domi. Anto. inquantum dicit, quod præsuppositio, quod pars deberet vocari, tamen si non vocaretur, valet absolutio. Dico enim, quod aut clarissimè constat iuramentum continere turpitudinem ex parte susceptis, & non erit opus partem vocare in absolutionis actu; vnde tenebit absolutio, parte non vocata, argumen. c. cum olim, de re iud. & infra latius dicam. Et hoc casu poterit saluari opin. Domi. Anto. Aut actus, super quo iuramentum fuit præstitum, non apparet prima fronte vitiosus, & non tenebit absolutio parte non vocata. Ratio apertissima est, quia a iuramẽto parti prestito, non absoluit Episcopus, imò nec papa sine causa, cum Deus receperit obligationem in fauorem partis, vt not. glos. in c. quanto, infra eod. & Innocen. in capitu. cum inter P. de renun. Ante ergo, quam sibi constet cãm subesse, non hẽt potestatẽ absoluẽdi, p̃supposito, q̃ subsit, qa ignorat id, q̃ est fundamentũ sue potestatis, vt no. Bar. in l. 2. ff. de iudi. & l. multũ, ff. de condi. & demonst. facit qđ leg. & no. in c. ex parte Astensis, infra de concess. preb. Nec põt sibi de cã ostare nõ vocata parte, qa causarũ merita partiũ assertione pandũtur, l. fi. C. si per vim, vel alio modo, & in c. tũ ex literis, de in integr. rest. Aliud est in absolutione ab excommunicatione, qa illa semper pendet a voluntate excommunicatorum. valet enim

ADDITIONES.

a Verbum. Adde Loffr. in consi. 12. nu. 34. vbi an valeat absolutio, non facta mẽtione de periurio. & ibi an requiratur mẽtio de singulis iuribus, quibus incurrit periurium. Iac. Anellus.

b Cõpellit satisfacere. Vide Ale. in cõs. 224. inci. visa facti narrõne, in 2. no. S. S.

c In tanta varietate. Vide circa hanc q. plura per Lau. de Ro. in præalle. tracta. de vsur. q. 131. & per D. Fran. Cur. in consi. 47. in ci. in facti contingentia, col. 7. ver. aggrediendo, & Do. Ias. in l. nec quicquam. 5. vbi decretum, col. 5. ver. 8. fallit, ff. de offi. procon. & leg. & Ale. in consi. 222. inci., visa facti narratione, col. 4. ver. præterea, in 2. vol. Seb. Sap.

d Poterit absolui. Pondera, quia in odium recipientis iuramentum contingit, vt eo non citato possit absolui, arg. c. ex tenore, de reseri. & licet inferatur illi præiudicium, imputet sibi, quia ex parte sua illud contingit, quia noluit ad iudicium vocari. And. Barb.

e Corruere. Nota contra hoc, quia resoluta causa, resoluitur effectus, quia eo ipso, quod remouetur iuramentum, contractus est nullus, nec dicitur factũ legitimè. And. Barb.

f L. ex facto. Ad istud respondeq, quod habuit initium legitimum. And. Barb.

g Tex. hic. Pondera bene, quia si verbum, Relaxandæ, intelligitur de facto, vt d. c. graue, de off. or. non probatur hoc dictum D. Abb. & sic non obst. iste tex. dicto D. An. And. Barb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim ſemper,ſiue iuſta,ſiue iniuſta ſit excommunicatio,vt patet in cap. venerabilibus.§.vbi autem, de ſenten. excom. lib.6. & hæc not.quia ſæpe accidunt,& puto veriſſima. Quinto non placet reprobatio Do.Ant.ad dictum Fed. cum dicit, quod ſi pars incidit in periurium, quia non ſoluit in termino, non auditur petens abſolutionem; nam puto hoc dictum ſatis æquũ. Nec obſt.ratio Do.An. imo potius facit pro. Nam, ſi poſt ter
a minum remanet obligatus,& ſic perſeuerat in periurio,a ergo debet compelli,quam citius poteſt,vt ab illo peccato ſe abſoluat,& iuramentum adimpleat,vt hic. Si enim compellitur inſtãte termino,vt abſoluatur,vt hic,fortius debet compelli poſt terminum,tum in odium ſui, vt à peccato liberetur, tum vt non perſeueret in peccato,vt ſupra dixi. Puto tamen, quod ſi petendo abſolutionem non perſeueraret in peccato, quod poſſet petere abſolutionem,etiam poſt terminum, licet inciderit in periurium, ſemel contraueniendo.'Exemplum in eo,qui per metum rem vendidit,& iurauit non contrauenire. Licet enim de facto contrauenerit, & ſic inciderit in periurium , nihilominus poterit petere abſolutionem poſtea, vt ſic licitum ſit ſibi venire contra venditionem. Hoc enim caſu ceſſat perſeuerantia in peccato; imponi tamen ſibi debet pœnitentia de per iurio,& in hoc caſu poſſet ſaluari dictum Do. Ant. His autem ſic diſcuſſis,venio ad principalem quæſtionem, in qua breuiter pono hanc concluſionem, quod vbicunque iuramentum eſt obligatorium ex parte iurantis,& aliquam vtilitatem continet ex parte recipientis,nunquam debet reuocari , niſi vocata
b parte. b Ratio huius concluſionis eſt, quia, ex quo per abſolutionis actum præiudicium irrogatur parti in eo, quod ſibi vtilitas adimitur,debet pars vocari,quia nil debet fieri in præiudicium abſentis,in cap. 1.de cauſa poſſeſ.& propr. & in cap. inter quatuor, de maio.& obed. 2.quæſtio.9.cap.caueant,& cap. omnia.ff.de re iudi.l.de vnoquoque.& l.fina.C.ſi per vim, vel alio modo. Partis autem recipientis videtur quaſi ſemper intereſſe,quia vtile eſt habere partem vinculatam iuramento, cum multa iuramentum operetur,& ſaltem accumulet forum foro,in cap.fina.de foro competen.lib.6. & quod ibi not. facit. l. cum pater.§.filius matrem. ff.de lega. 2.& quod ibi no.Item abſolutio non debet fieri,niſi cauſa cognita,vt no.Innocen. in ca. ad aures,quod metus cauſa,& Specula. in titu. de lega.§. nunc oſtendendum,verſi. 24.& ſequen.nam, vt ſupra dixi, non poteſt Epiſcopus abſoluere cauſa non aſſiſtente,ſed cauſæ cognitio adhiberi non poteſt parte non vocata.l in cauſæ.§.cauſa cognita,& quod ibi no.ff.de minori.d.cap.cum ex literis,de in integ.reſtitu.& in l.fin.C.ſi per vim,vel alio modo.Et ſi aliter fiat, abſolutio non valet,per ea,quæ ſupra dixi. Hæc puto vera, niſi notorię conſtet iuramentum continere turpitudinem ex parte recipientis, ita quod certum ſit parti abſenti in hoc nullam defenſionem competere. Nam tunc puto abſolutionem valere parte non vocata. nam,ſi hoc caſu valeret ſententia ſuper principali,vbi agitur de maiori præiudicio, fortius valebit abſolutio,vbi non agitur de tanto præiudicio,ad hoc cap.bonæ.§. contra vero lega.de ele.& c.quanto. & quod ibi not. Innocen. de transla.præla.c.venerabilem,de elect.c.cum olim, de iud. & quod legi.& no.in l.2.ff.de admini.re.ad ciui. perti. Et pro hoc optimè facit præalle.c.tuas,de vſur.vbi mandatur iudici,vt vſu rarios recipientes iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis, vel ſolutis non repetendis, debeat compellere ante ſolutionem ab earum exactione deſiſtere, & poſt ſolutionem illas reſtituere. Si ergo quæſtio iuramenti eſt coram eo, & notoriè conſtat de illius turpitudine, poteſt abſoluere ab illo iuramento, abſque eo,quod vocet partem,& pro hoc bon.tex.in cap.proxi.Et per hoc infero ad intellectum.cap.debitores, infra eod. vbi compellitur iurans ſoluere.Debet enim intelligi,quando non conſtat.& iurauit ſoluere vſuras,vt quia contractus erat ſub forma licita conceptus,non poterat conſtare ante finem termini, vel propter abſentiam partis,vel quia terminus inſtabat,vel procedit,quando pars non curabat petere abſolutionem , vt ibi ſentit glo.& quod ſupra dixi, iurantem poſſe petere abſolutionẽ, & relaxationem iuramenti, procedit non ſolum in terminis huius cap.quando iurauit ſoluere vſuras:ſed idem,vbicunque pars turpiter recepit iuramentum, vt patet in c. proxi. & cap. ſi vero,no.Inno.in c.ad aures,quod me.cau.latius per Fed. conſi. 274.præalle.quod eſt no.habes nunc expeditum hunc vtilem,
14 & quotidianum artic.†Venio nunc ad glo. in ver. diſtrictione, quæ quærit,quid comprehendatur hic appellatione diſtrictionis eccleſiaſticæ.Reſpondet,quod ſuſpẽſio,vel excõicatio, per c.quærenti,de verb.ſig.Sed glo.debuiſſet addere etiam interdictũ,cũ de his trib.fiat mentio in illo c.Vel dicaliter , qđ illud c. loqtur de cẽſura eccleſiaſtica.ſed tex.iſte loquif de diſtrictione, quæ magis congruere refertur ad pœnam temporalem; cenſura vero ad ſpiritualem;licet quandoque capiantur pro eodem. Vlt.gl.quærit,qua poteſtate iſti compellẽt creditores ad relaxãda hæc iuramẽta? Rñdet dupliciter.Primo,q vt delegati. Sed'o, q vt ordinarij,& tene hoc vltimũ,ad hoc,d.c. p tuas, & q not.

Inno.in d. c. debitores;ordinarij ergo hoc facient iure proprio Sed prima expoſitio glo.fuit facta, quia olim in ſuprascriptione dicebatur omnibus Chriſtianis,& ſic videbatur, quod deberẽt facere, vt delegati, ſed hodie illa ſuprascriptio fuit remota ad denotandum,q ordinarii hoc faciant iure proprio. facit quod leg.& no.in c, 1.de voto.& c.ordinarij,de offi.ord.lib.6.

ADDITIONES.

a In periurio. Pondera,quia contempſit iuramẽtum, ideo debet puniri de cõ temptu,& ſic audietur. And. Barb.

b Vocata parte. Adde videndum Old.conſi. 186.Pet.de Anch.conſi.168.Paul. de Caſt.conſi.215.in 1.impreſſis.Cald.conſi. 7.hoc eo.tit. And.Barb. Vocata parte. Vide Alexã.in conſi.91.incip. viſis ac mihi tranſmiſſis,colum.4.in 2.volu.& in conſi.6.inci. præſtantiſſimè Doct.in 4.vol.& in l.4.§. condemnatum,ff.de re iud.& in l.Titia.§.ſi.ff.ſolu.matr.& Aret.in conſi.33. incip.conſultatio præmiſſa,col.3.& in conſi.20.incip. in quæſtione, & do. Franc.Cur.in præalle.conſi.44.col.7. Seb.Sap.

SVMMARIVM.

1 *Poteſt peti abſolutio à iuramento,quod continet turpitudinem ex parte exigentis,licet non vergat in diſpendium ſalutis iurantis.*
2 *Iuramentum,an ſit obligatorium, quando interpositur ſuper rebus iuratis metu.*
3 *In relaxatione,& abſolutione a iuramento,quis eſt competens iudex.*
4 *An iuramentum Prælati præiudicet eccleſiæ, & an Prælatus obligetur.*

CAP. II.

PEruenit. Legitur duobus modis.Primo,quod bus eccleſiæ,& ſecundum hunc intellectum, hoc dicit. Non valet iuramentum præſtitum a Prælato de non repetendis rebus eccleſiæ. Secundo modo intelligi-
a tur, a quod fuit præſtitum ſuper rebus proprijs , & tunc iuma ſic.A iuramento meticuloſo fit abſolutio per iudicem eccleſiaſticum.Communis diuiſio. Secunda,ibi,Cognita. Caſus literalis . Comes Arnulphus ſpoliauit Epiſcopum Laudicen. rebus eccleſiæ ſuæ,& compulit ipſum iurare,quod non repeteret ſic ablata. Peruenit hoc ad dominum Papam.ipſe hoc audito valde doluit,dicẽs, quod per illud iuramentum nullo modo fuit obligatus, vel adſtrictus; tamen ad cautelam ipſum ab
1 ſoluit,quod taliter coactus iurauit. Ber. †Not. 1. quod licet iuramentum poſſit ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ ex parte iurantis, ex quo tamen continet turpitudinem ex parte exigentis, poteſt directa via peti abſolutio à ſuperiore;nec exigitur, vt prius cogatur recipiens iuramentum illud relaxare, facit ad ea, quæ dixi ſupra,c.proxi.No.2.quod vbi ſuperiori conſtat de turpitudine recipientis iuramentum,non eſt neceſſe, vt in abſolutionis actu vocetur aduerſarius,quod latius dixi,ſupra c. proxi. Alia veniunt examinanda cum gloſ. Oppo. videtur enim iste tex.ſibi contrarius,nam primo dicit iſtum Epiſcopum non potuiſſe iuramento conſtringi: ſecundo dicit,quod Papa abſoluit enim.Nam abſolutio præſupponit vinculum, de deſponſa. impube.cap.ad diſſoluendum,& l.decem,ff.de verb.obliga.Solitres intellectus colliguntur ex glo.2.& 3.Primus,quod nullum iuramentum metu extortum obligat; & tunc oportet nos dicere,quod verbũ hoc, Abſoluimus,ſtat hic impropriè, & hunc intellectum ponit glo.2.in princ. qui tamen communiter non tenetur. Secundus intellectus, quod metus non impedit vires iuramenti,vt in cap.ſi vero,infra eod.& in cap. ad aures,& d.cap.ad audientiam,quod metus cau. Ideo neceſſaria huiuſmodi abſolutio. Et dum text. dicit, quod non poterat aſtringi iuramento,dic in effectu,quominus poſſit obtineri abſolutio. Tertius intellectus,quod iuramentum fuit hic interpoſitum ſuper rebus eccleſiæ,ideo ipſo iure nullum,& tunc verbum, Abſoluimus,ſtat impropriè,vt in glo. Aduerte, quia hic ſunt duo examinanda. Primum,nunquid iuramentum metu extortum ſit
b obligatorium b ſuper rebus priuatis ipſius iurantis præſtitum. Secundum,quid ſi fuit præſtitum ſuper rebus eccleſiæ,in dam-
2 num ipſius eccleſiæ?†Ad primum communiter tenetur,quod iuramentum ſit obligatorium,quia metus non excludit cõſum,vt in c.merito, 15.q.1.& l.ſi mulier,ff.quod mc.cau. notat plenè p gl.in c.Abbas,q met.cauſa,& in c.authoritatẽ,15.q.6.
c & idem ibi Archi. Poteſt tamen peti abſolutio c à iuramento, vt hic.

ADDITIONES.

a Intelligitur.Pondera verbum,Diſtringi, quo probatur quod nõ oritur actio ex iuramento,ſed iudicis officium. And.Barb.

b Sit obligatorium. Videtur, quod nunquam Deus acceptet iuramentum præſtitum contra voluntatem, quia Deus reſpicit voluntatem, & non factum,cap.cum voluntate,de ſenten.excommu. 12.quæſtio.5.cap.propoſuit. And.Barb.

c Peti abſolutio. Hoc intellige verum, quando eſt talis metus, qui debuiſſet cadere in conſtantem virum,ut declarat ſignanter D.Abb.in c.cum dilectus,de vit.col.ſupra quod met.cau. Seb. Sap.

d vt hic,& in c.ſi vero,a infra eo.& d.c.authoritatem. Et dicit hic Inno.no.verbum,quod contra proprium iuramentum nõ datur reſtitutioin integ.ſed abſolutio tantum. Contra iuramentum vero abalio præſtitum,bene datur reſtitutio in integ. vbi cauſa exigit,vt in l. nã & poſtea.§.ſi minor.ff. de iureiur. & idẽ Do.communiter hic.Glo.tamen in d.c.authoritatem, videtur velle, quod iuramentum metu extortum , poſſit reſcindi per exceptionem,vel actionem, q met. cau. per totum ti.qđ met. cau.Mihi plus placet primum dictum per iſta iura ſuperius alleg.cum enim obligatio ſit Deo quæſita , oportet,quod remittatur per eum,qui tenet vices Dei,& non per actionem, quod
3 met.cau.†Et aduerte,aut enim agitur, vt quis abſoluatur a iuramento,& tunc oportet, vt adeatur iudex eccleſiaſticus, ad hoc quod no.Inno.inf.eo.c.debitores,& Specu.in tit.de leg.§. nunc oſtendẽdum,ver. 24.& ſeq.facit c.venerabilem,de ele. Aut agitur,vt turpiter recipiens cogatur relaxare iuramentum,& potit hanc compulſionem facere iudex etiam ſecularis,vt no.Fedeconſi. 300.in fi.Hoc puto verum,quando non dubitatur de turpitudine recipientis. Sicut enim compellitur ad obſeruantiam,in c.licet inf.eod.titu.lib.6.melius facit c.ſi.de foro comp. lib.6.& Ioã. And.in nouel.facit etiam quod no.Fed. conſi.255. in fi.ita poteſt ad relaxationem,ſed ſi dubitatur de viribus iuramenti,tunc debet adiri iudex eccleſiaſticus,vt in d.c.venerabilem. Quis autem ſit in hoc competens iudex, an ſcilicet iudex
4 rei,vel actoris,vide quod dixi in c.ſi quis contra clericũ,in prin. de for.comp. †Venio ad ſecundum principale membrũ,quando iuramentum fuit præſtitum per prælatum ſuper rebus eccleſiæ.b Innoc. velle videtur,quod ſit etiam obligatorium, diſtinguit tamen,q aut per violentiam quis iurauit in damnum , & abſolmitur,vt illas repetere poſſit,vt hic,& inf.eo.c.ſi vero,& c. verum, quæ iura intelliguntur generaliter, ſiue rebus proprijs, ſiue rebus eccleſiæ,quis ſpolietur.Si vero iurauit ſine violẽtia, & dolo,tunc dicit,quod ſuperior vel faciet abſolui prælatũ,qui iurauit,vel dabit curatorem bonis, vel prouidebit aliter.prout melius poterit,vt eccleſia res ſuas recuperet,vt iurans non veniat directè contra iuramentum,arg.ff.de neg.geſt.l. at qui naiura.§.cum me abſente,& inf.eo.c.debitores. Si autem per aliũ res eccleſiæ recuperari non poſſunt,quam per iurantem,tunc etiam eidem dabitur licentia repetendi, quia iuramẽtum hoc caſu non poteſt obſeruari ſine interitu ſalutis illius,qui iurauit inf.eo.c.ſi vero,& c.tua. Hoſt. videtur velle, q talia iuramenta non ligent,quæ fiunt in damnum eccleſiæ,ſed potius ſint periuria,inf.eod.c.ſicut noſtris. Videtur tamen ſe reſtringere in vltimo caſu Inno. quando ſcilicet per alium non poſſunt res eccleſiæ recuperari.Io.And.ex ſuo ſummario videtur velle,quod iuſm tale non ſit obligatorium,ſed aliter ipſe diſtinxit in c. cũ veniſſent,de inſti.Ibi enim dicit,quod aut alienans bona eccleſiæ iurauit non contrauenire, aut nullum iuramentum præſtitit.Primo caſu ſubdiſtinguit,aut in confirmatione iurauit non alienare,& ſtatur priori iuramento,vt in cã.intellecto, inf.eod. Aut primo non iurauit, & tunc debet iuramentum obſeruari, vt d.c.cum veniſſent.Si vero in alienatione non iurauit nõ cõtrauenire,& tunc cõtra illa licitè poteſt venire, & ſic intelligit, ſi quis presbyterorum,de reb.eccl.nõ alie.& 35.q.9. c. qđ qs. Hoſt.ibi videtur velle iuramentum ſeruandum, quando aliter poteſt eccleſiæ conſuli,vt d.c.cum veniſſent,alias ſecus,vt in d. c.ſicut,infra eod.Do.Ant.dicit ſe putare,quod ſi in alienatione tangitur præiudicium ſolius prælati,quia ſeparabile eſt præiudicium prælati à præiudicio eccleſiæ,iuramentum obliget, vt in d.c.cum ueniſſent,ſed ſi non eſt ſeparabile a præiudicio eccleſiæ non uidetur,q ſeruari poſſit abſque animæ periculo, ideo iſti non repellit,& nihil aliud inducit.Ego dico,q de hac ſua diſtinct glo.ord.in d.c.cum veniſſent,in uer. obijciebatur. Item addico gl.no.in c.1.de in integ.reſti.lib.6. quæ dicit, q eccleſia in petenda reſtitutione aduerſus ꝺctum eccleſiæ damnoſum, eſt magis priuilegiata,quam minor,qa ſi minor iurauit nõ cõtrauenire, nõ poteſt petere reſtitutio.in integ.ut in Auth. ſacramenta puberum,C.ſi aduerſ. uendi. Si autem prælatus iurauit non petere,uel cõtrauenire,ſic iurando deieraſſet,& eccleſia eodem petente,uel alio ex iudicis officio reſtituitur.35.q.9.c.q quis,& c.ſicut inf.eod.cum ſim.Et ſic illa glo.non diſtinguit,an poſſit per alium conſuli, uel non, nec requirit abſolutionẽ, ut idem poſſit contrauenire. Et per hæc dico,& per rationẽ,quã ſupra tubijciam,nullum iuramentum ligare prætatum in damnum ipſius eccleſiæ.Probo ratione,iuramentum non debet eſſe uinculũ iniquitatis, inf.eod.cap.quãto.ſed ſi iſtud ligaret,beneeſſet uinculum iniquitatis,quia illaquearet ad rem illicitam obſeruandam, contra cap.cum quidam,& c.ſicut,inf.eo. Item per.infm non poteſt ſe quis ſubtrahere ab onere publico,in c.ſi diligenti.de foro compet.ſed hoc eſt onus publicum, quod incumbit prælato circa defenſionem iurium eccleſiæ. 43. diſt. c. ſit rector,& melius in d.cap.ſi quis presbyterorum.ergo &c. Et multum bene facit dictum ca. ſi quis presbyterorum. nam ibi
5 punitur alienator, niſi ſibi per celerem repetitionẽ ꝓſpexerit. Quomodo ergo per iuramentum ſuum põt ſe liberare a pręcepto iuris,facit l.legatus,& quod ibi no.ff.de offi.præſi.

ADDITIONES.

a Et ibi de hoc etiam vide per ipſum Pa.in pen.col.& per Sal.in auth.ſacramenta,in 5.col.C.ſi aduer.uen.ubi dicit,quod licet iuramẽtum extortum metu ſit nullum de iure ciuili,vt in d.Authẽ. tamen de iure canonico non poteſt ſperni propria authoritate,ſed peti debet abſolutio,ita no.in c.ad audientiam,quod met.cau.ubi eſt tex.tenet Inn.in c.venerabilis,de ele. & in c. ad aures,quod met.cau.Arch.in c.2.de pact.in 6.Pau.de Caſt.in d.Authen.vbi tam in leui actu,quam repu. conſtituit naturalem differentiam inter iurm iuterpoſitum per vim,& interpoſitum per metum, attento iure canonico. Adde Ang.conſi.215.Cal.conſi.quod met.cau.melius Are.conſi.14.

b Super rebus eccleſiæ. Adde Franc.Aret.conſi.14.

SVMMARIVM.

1 *An licitum ſit commutare votum de bono in melius , ſine ſuperioris licentia.*
2 *An in commutatione promiſſi iurati,requiratur ſuperioris authoritas.*
3 *Quando me obligaui ſub certa conditione,uel ſub ſpe aliquid conſequendi, ſi mihi non ſeruatur fides,ego non teneor alteri ſeruare.*
4 *Doctor,qui promiſit legere ſub certo ſalario , ſi ſibi non ſoluatur ſalarium, poteſt non legere,& ſi non legit,an illo tempore debeat habere ſalarium.*

CAP. III.

PEruenit II. Non deierat, qui iuramenti implementum in melius commutat.h.d.primo.Non adſtringitur quis iuramento ad implendum quod iurauit,ſi ab alia parte nõ impletur,cuius reſpectu præbuit iuramentum.duo ſunt dicta. ſecundum ibi,Nec tu. Caſus liter. Rex Francorũ promiſit Regi Angliæ,vel alicui alij, præſtare conſilium,vel auxilium ſibi aduerſus ſuos.Simili modo Rex Angliæ promiſit Regi Franciæ præſtare,iuramento interpoſito,vel interpoſitione fidei,ſuper hoc præſtitæ. Rex Angliæ non ſeruauit Regi Franciæ,quod promiſit.Dubitauit Rex Franciæ,an teneretur ſibi ſeruare promiſſũ. Reſpondet Papa,quod non dicitur mutare propoſitum,aut pmiſſum,qui in melius illud cõmutat, nec tenetur illi Regi ad promiſſum ſeruandum,ſi conſtat,cum non paruiſſe conditioni,etiam ſi iuramentum interueniſſet in illa promiſſione, vel
1 fides hincinde data fuerit.B.†Antequam alia attingam, quæro de intellectu literæ in vtroque dicto.Solu.Innoc.videtur intelligere primum dictum in vouente,vt nõ dicatur infringere vo-
a tum,a ſi in melius illud commutat, intelligit tamen ,q fiat cõmutatio authoritate ſuperioris,alleg.c.ex multa,de vo.Idem videtur velle Ioan.And.& Goff.qui dicunt,quod ſi primum votum eſſet noxium, & illud, in quod commutatur, eſſet vtile,
b tunc licet propria authoritate b commutare,vt in c.mulier.22. q.4.& ſic dicunt intelligenda omnia cap.illius quæſtionis.Sed certè illud nõ eſt commutare in melius, ſicut loquitur iſte tex. quia comparatiuum præſupponit poſitiuum.l.vbi autem.ff.de verb.oblig.Sed quando primum votum fuit illicitum non dicitur commutari in melius,ſed potius dicitur deſeri,& hoc nõ ſolum eſt licitum,imo neceſſarium.Hinc dicit canon.In malis promiſſis reſcinde fidem,in turpi voto muta decretum. Impia eſt promiſſio,quæ ſcelere adimpletur,22.q.4.cap.in malis promiſſis.dom.Ant.dicit,quod vbi cadit dubium,an id, in quo fit com-

ADDITIONES.

a Infringere votum.Pondera,quia non facit ad tit.de iureiurã. vnde debuiſſet potius poni in tit.de uoto.Pondera etiam,quia licet in princ. apponat uerbum propoſitum,tamen in fine non replicat,niſi uerbum permiſſum. Pondera etiam,quia utitur illo uerbo,etiam,quaſi ſi tu iuraſti,& alius non iurauit,tu potes uenire contra. And.Barb.
Infringere votum.Vide latè Do.Abb.in c.ſcripturæ,inf.de uoto.& Rich.in 4.ſen.diſt.38.q.8.art.2.& S.Thom.2.2.q.88.ar.vlt. Seb. Sap.

b An liceat commutare uotum propria authoritate.& de hoc vide Beatũ Tho. in 3.q.98.ar.vlt.& uide gl.in uer.redimere.in c.presbyter.82. diſt.
An quis propria authoritate poſſit uenire contra proprium iuramentũ, vel commutare uotum in melius,videas Io.And.in c.1.inf. de uo. & Archi. in c.2.32.q.8.& uide Bald.in marg.ad Innoc.in uer.uotum, & uide Inno.in c.2.de relig.domi.Et quicquid ſit,putarem nunquam licere propria authoritate uenire contra uotum,uel iuramentum, præſuppoſita ualiditate uoti & iuramenti. Fateor enim, quod ſi iuramentum eſſet metu, vel minis, vel per violentiam,aut dolo extortum, illud non obligaret ad obſeruantiam, ut in reg.non eſt obligatorium,de reg.iur.lib.6.& ibi per Ioã.And.plenè in Mercu.& in Auth.quod eis,& ibi per Bar.& Bal.C.de nup.& per Bar.in l.ſi quis pro eo,ff.de fideiu.& in l.fi.C.de pact.& per Bal.in tit. de pa. conſtan. & in §.item ſacramenta,Tamen quia diſpenſatio in uoto , ſeu commutatio non debet fieri ſine cauſa iuxta ea,quæ habentur per gl.in c.non eſt, de uoto, & etiam debet adhiberi cognitio qualitatis & conditionis nouentis, & in iuramento etiam debet adhiberi cognitio an obliget, vel non obliget,iuxta ea,quæ habentur in c.debitores.& in c.cum contingat,hoc eo.ti. Puto tutius eſſe ſemper adire ſuperiorem, qui habeat de hoc cognoſcere, & diſpenſare,uel relaxare,prout ei videbitur,conſideratis his, quæ ſunt in tali diſpenſatione,& relaxatione conſideranda, quia alias non eſſet diſpenſatio,vel commutatio,ſed potius diſſipatio,vel tranſgreſſio, vt dixit glo. in d.c.non eſt de uoto. Ant. Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

commutatio.sit maius bonum, procedit dictum Innocen. vt in commutatione habeatur superioris authoritas. Idem dicit, si euidenter est maius bonum, potest tamen vtrunque adimplere. tunc enim cum commutatio sit voluntaria, non debet fieri sine superioris authoritate, ad hoc c. 1. de voto. Si vero non potest adimplere primum votum, sine desertione, seu turbatione maioris boni: licet tutum sit habere superioris licentiam, tamē etiam sine ea poterit ipse promissor commutationem facere, ad hoc, quod no. in capitu. commissum, de spon. & de regula. c. licet. secundum cum. Aduerte tamen, quod dictum Dom. Anto. est pulchrum, sed non probatur iuribus alle. per eum. Nam
a in capitu. commissum, fuit aditus superior. a Item consulitur illi, vt prius contrahat, sicut iurauerat, & postea religionem ingrediatur. & capitu. licet, potius probat oppositum. Nam ibi dicitur, quod non debet quis intrare religionem strictiorem, nisi
b prius petita licentia [b] a superiore. Sed ego allego text. hoc probantem, in capitu. scripturæ, de vot. & ibi apertissimè hoc sensit Innocen. in princi. Hinc est, quod si prius emisit votum, non cogitur post religionis ingressum illud perficere, vt no. glos. in capitu. monacho. 20. q. 4. ad hoc c. noluit, 33. q. 5. Dico tamen aduertendum, quod istud capitu. in princi. loquitur in proposito, & in promisso. Et pro primo vide bon. tex. in c. qui bona agunt. 17. quæstio. 1. vbi patet, quod postquam quis in animo sui deliberauit aliqua bona, seu meliora facere, si deliberata non
c facit, peccat, quasi ex proposito firmo, obligetur quis Deo. c. Et fortassis propter hoc dicit iste tex. quod non infringit quis propositum, qui in melius illud commutat. Et hanc commutationem in melius puto, quod possit quis sine alia superioris licentia facere, cum non sit obligatus Ecclesiæ, ex quo non peruenit ad expressionem, iuxta no. in c. literaturam, de vo. vide tamen circa hoc omnino, quod ibi no. Ioan. And. post beat. Thom. &
2 Archi. in d. c. qui bona. † Quoad secundum, scilicet promissum, puto vt tex. faciat ad titulum, quod debet intelligi de promisso iurato, & sic sit sensus, quod non dicitur trasgredi iuramētum, qui in melius illud commutat. Quo casu dico, quod aut iuramenti implementum concernit honorem Dei, aut vtilitatem priuatam. Primo casu placet, vt requiratur superioris authoritas in commutatione, si vtrunque potest adimpleri. Et quod iu
d tamentum possit Episcopus commutare in melius, sicut votum, allego Innocen. d in c. debitores, in fi. inf. eod. vbi dicit, quod si quis iurasset ire ad Sanctum Iacobum, & nunc vellet facere maius bonum, poterit Episcopus commutare illud iuramentum, sicut dicimus in voto, & ad hoc alleg. istum tex. in argum. quod est no. Si autem non posset seruare iuramentum sine
e ne turbatione maioris boni, [c] tenet simpliciter do. Anto. vt supra dixi, quod non peccat commutationem faciendo propria authoritate, quod ego indistincte non admitterem. Pone enim quod quis iurauit seruire vni hospitali, nunc vult seruire alteri hospitali magis religioso, & populoso, dicemus ne, quod hoc
f poterit sine superioris authoritate? Certè credo, quod non, f quia sic liberaret se propria authoritate ab obligatione, & contrarium restringeret nimis, c. 1. de vot. Sed si vellet temporale obsequium commutare in perpetuam religionis obseruantiā, tunc puto, quod poterit, & sic loquitur dictum c. scripturæ. Et huius dicti duplex est rario. Prima fauore religionis, secunda, quia impendit, pro temporali obsequio, perpetuum Dei seruitium, quod non contingit, quando simpliciter commutat in maius bonum, & minus ex hoc offenditur iuris regula. Secundo casu, quando iuramentum, seu promissum concernit vtilitatem priuatam, dico, quod sine illius, cui fuerit præstitum, consensu, commutari etiam in melius non potest, nec prodest in hoc superioris authoritas, ad hoc, quod no. inf. eod. c quanto, & Innocen. in capitu. cum inter P. de renun. sentit Ioan. An. in reg. in malis, de regul. iur. in Mercur. Pro quo facit, quia debitor non potest vnam rem etiam meliorem pro alia soluere inuito creditore, vt in l. 2. §. 1. ff. si cer. pet. & Insti. quib. mod. toll. obli-
3 ga. in princip. & per hoc est expedita prima pars c. † Venio ad
g secundam partem c. & quæro g de intellectu ipsius. Sol. dic, vt sentiunt doct. quod potest intelligi, quando quis se obligauit sub certa conditione, vel respectu alicuius rei consequendæ tacitè, vel expressè. Exemplum, obligaui me tibi seruire in bello ratione feudi, quod mihi concessisti. certè, si auferas mihi feudum, non teneor tibi ad seruitium, argumen. in c. 1. si de feu. vasal. de loca. c. potuit. Vel promisi te non expellere de domo tibi concessa per me in emphyteusim, certè tacitè subintelligitur, si solueris mihi canonem, alias, si nō soluis, possum te expellere, quia tu non seruas id, ratione cuius facta fuit promissio. l. quæro. §. inter locatorem, ff. loca. & pro prædictis est illa iuris regula, Frangenti fidem, fides frangatur eidem, vt in reg. frustra sibi fidem, de regu. iur. lib. 6. Hæc etiam procedunt in promissione
h iurata, h vt hic. Eadem ratione Hostien. ponebat casum, in quo quis iurauit alicui seruire vsque ad tempus pro certo salario sibi quolibet mense soluendo, cessatum fuit in solutione. quærebatur, an sine metu periurij posset iste a seruitio desistere, & religionem intrare. Respondetur, quod sic, duplici ratione, secundum eum. Et ex hoc sentit, quod principium, & finis capitu. ponant vnum & idem factum, & licet hoc posset admitti: tamen de modico seruiret prima ratio capitu. quia potest iste venire contra promissionem, secundum hanc casus positionem, etiā
4 non facta commutatione in melius. † Et nota. ex hoc, & ex tex.
i quod doctor, i qui promisit legere pro certo salario sibi soluēdo certis temporibus, licitè desistit a lectura, si sibi non satisfiat in tempore, secundum promissionem tempore obligationis factam. Et hoc habeo pro indubitato, cum non possit doctor agere contra eum, nisi adimpleat contractum ex parte sua, l. Iulia. §. offerri. ff. de actio. emp. & l. ædiles, in fine. ff. de ædi. edi. & d. reg. frustra fidem. Sed dubitandum est, an tempore, quo non legit ex defectu solutionis non factæ, possit petere salarium? Et videtur, quod non, quia ipse non adimpleuit contractum pro parte sua. Pro hoc iura proximè alleg. & maxime facit d. l. ædiles, in fi. per quem tex. audiui, ita determinasse Alber. de Rosa. Ego hoc admitterem, quando potuit adimplere contractum, & non adimpleuit. Nam tunc videtur voluisse recedere a contractu. nam poterat agere contra conductorem actione locati, & sic consequi salarium. si autem non legit, quia propter pecuniæ defectum non potuit stare in loco, satis puto, quod poterit agere ad interesse, ex quo per eum non stetit, pro hoc bo. tex. in l. si in lege. § colonus. ff. loca. ad idem l. qui operas, eod. titu. Sed contra predicta, & contra tex. oppo. videtur enim, quod seruanti fidem, sit fides seruanda, vt in capi. noli existimare, 23. q. 1. vbi dicit, quod hosti est fides seruanda, ad idem c. quod Deo patri, 33. q. 5. vbi dicitur, quod si maritus & vxor promiserunt contentiam, licet alter non seruet, alter tamen seruare tenetur, sacit etiam c. innocens. 22. q. 4. vbi fides fuit seruata illi, qui fraudulenter illam accepit. Solu. de his tribus canonibus glo. opponit, & soluit, vt in ea patet. Sed tu dic clarius, quandoque enim duæ obligationes respectiuantur adinuicem: vt quia promisi tibi certum quid, quia tu prosisti mihi aliud, & tunc, si tu non adimples ex parte tua, non teneor ego adimplere ex parte mea, & ita loquitur iste tex. Ad idem c. constitutus, de pœnis, & l. si proponas, 2. C. de pact. & d. regu. frustra sibi fidem. Idem dico, quando ego solus me obligaui, sed obligatio mea fuit conditionata, respectu aliquid adimplendi pro te, puta, promisi pro te ire Romam, si dederis mihi decem. Sed certè, si non des mihi, non teneor, quia obligatio mea non purificatur, nisi a tempore existentis conditionis, vt l. cedere diem, ff. de verb. sig. & Insti. de verb. oblig. in §. ex conditionali, & ita propriè loquitur iste tex. Nam bis hic reperitur verbum, Conditioni. Quandoque enim obligationes non respectiuantur adinuicem, idcst non reflectuntur ad idem factum, sed ad diuersum, vt puta promisi tibi dare simpliciter certum librum, & iurauit. tu etiam postea mihi rasti aliquid facere pro me. certe, licet ego non adimpleam promissionem meam, tu tamen non euitas periurium, si differas adimplere promissionem tuam, quia tu non promisisti ratione promissionis meæ, sed simpliciter, & de specie ad speciem non admittitur compensatio, vt no. in c. 2. de depo. Et hanc conclusionem voluit Cy. in l. cum proponas. 2. præt. al. l. 1. ff. § pe. ff. de eo per quem fac. erit. Sic potest intelligi c. quod Deo patri, &c. in gl. pro contrario. Loquitur enim de marito, & vxore, qui promiserunt continentiam Deo, & sic quælibet promissio fuit simplex respectu Dei, licet igitur vnus non seruet, non tamen per hoc alter liberatur, ex quo pure, & sine conditione promissum fit. Nam quæ sine conditione promittunt, sine conditione exoluenda sunt, vt in c. vnico, 32. q. 8. Ad c. noli existimare, dic, quod loquitur.

ADDITIONES.

a Aditus superior. Pondera, quia imò ille tex. declarat, quod potest propria authoritate facere. And. Barb.

b Petita licentia. Pondera etiam, quia hic dicitur, quod propria authoritate potest venire contra iuramentum, si sibi non seruantur conuenta. Sic dicit pariformiter intelligi. ergo idem erit in voto, ex quo ita loquitur. hic de in voto, secundum Inn. And. Barb.

c Obligetur quis Deo. Pondera bene, quia nos sumus in tit. de iureiur. ergo debet intelligi de proposito iurato, & sic expresse. And. Bar.

d Allego Inn. Pondera bene, quia hic loquitur, quando quis non adimplet, & permisum, tunc potest commutare in melius, sed quando adimplet, videtur secus. pondera bene. And. Barb.

e Maioris boni. Tu pondera c. quia bona agunt. vbi peccat, qui agit bonum, & deliberat facere meliora, si non facit. And. Barb.

f Quod non. Pondera in rub. C. qui admitt. vbi dicitur, quod potestas iurare seruare statutum, si postea illud statutum efficiatur iniquum, potest venire contra statutum authoritate propria. And. Barb.

g Quæro. Vide Gram. in dec. 103. nu. 155. Iac. Anel.

h Iurata. Et iste est vnus casus, in quo licitum est sibijpsi propria authoritate emittere iuramentum, de quibus videatur per Mod. in c. venerabilem, de sponsa. & Iect. & aliquid per ipsummet Abb. Panor. in c. si vero, in 2. col. versi. 3. eius ratur, &c. inf. eo.

i Quod Doct. Contrarium uoluit Bald. in l. 1. per illum text. C. de aduoca. &c. quod qualiter procedat, declarat Fel. in capitu. quia, infra de magi. vbi dicit, quod non potest Doctor desistere, nisi pateretur tale incommodum, ex nō solutione, quod nō posset insistere lecturæ, & ita intelligit d. Bal. de

8 loquitur, quādo hosti a ad certum actum fuit fides promissa, [b]
b quæ seruāda est, ex quo hostis interim seruat fidem. Ad c. innocens, dic, quod nihil facit. Loquitur enim, quando quis extorsit iuramentum simpliciter, per fraudem, ita quod ipse nil promisit, & loquitur de Gabaonitis. & de intellectu illius c. dic, vt plene ibi no. maximè in §. seq. & ibi per Archi.

ADDITIONES.

a Hostis. Item adde reg. frangenti fidem, & c. non procede in treuga, quia licet vnus fregisset treugam, non tamen est licitum alteri, ita dicunt Inno. Ioan. And. & Imo. hic. Istud idem voluit Ioan. And. in Specu. in tit. de treug. & pa. super rubr. in prin. & ibidem refert Arch. ita tenere in c. illi, 24. q. 3. per tex. in c. inter verba, 11. q. 3. Istud idem voluit Ange. & Imo. in l. si ex legati cautione, ff. de verb. oblig. vbi dicunt, quod istud procedit potius de cōsuetudine, quam de iure; vide Bart. in l. conuentionum, ff. de pact. vbi dicit quod fides non est seruanda hosti a priuato, sed bene a duce belli, vel ab alia publica persona, quod no. Dicit tamen ibi Fulg. quod armigeri nostri temporis seruant contrarium, & adde tex. no. in l. nam & Seruius, in prin. vbi glos. no. ff. de nego. gest. & ibi Ange. dicit illum tex. esse sin. in iure. & idem dicit Bald. in c. ex rescripto, inf. eo. Et aduerte diligenter, quod talis dux belli, tenetur seruare fidem, seu fiduciam, quam dedit nedum in suo territorio, sed etiam extra vbicunque, & ita expresse dicit Bar. in l. illicitas. §. ne potentiores, in 2. col. ff. de offi. præfi. & ibi Alb. in 4. l. & Ang. no. in consi. 314. inci. magnifici domini Antiani.

An treuga debeat seruari illam rumpenti, vel frangenti, dicas, quod seruari debet, imo secundo offendens incidit in pœnam treugæ ruptæ, quamuis alter prius ruperit. Ita Ang. & Bald. in l. cum proponas, C. de pa. & vide ple. per Alex. in l. semel mota, ff. solu. matr. & in l. qui seruum, ff. de verb. oblig. Et adde, quod iudex potest cogere priuatos ad treugam faciendam, vt in l. æquissimum, & ibi per Alex. in apo. ff. de vsufruc. & tene menti, quod dixit Bal. in ti. de pace Constan. in §. vasalli, in prin. vbi dixit, quod treuga magis accedit guerræ, quam paci. Et tene menti, quod treuga etiam finita, de necessitate debet fieri diffidatio. Alias primus erumpens in bellum, uel inuadens territorium alterius dicitur latro, vt no. voluit Bal. in d. §. vasalli, in fi. de pac. Constan. Et adde etiam, quod Capitaneus siue Dux belli, gerens bellum nomine alieno, licet non possit facere pacem cum hostibus, tamen potest facere treugam, secundum Bar. in l. conuentionum, ff. de pact. sed Ang. & Pau. de Cast. ibidem dicunt hoc non esse verum, nisi habeat speciale mandatum a domino, seu Principe, cuius nomine bellum gerit, ar. l. mandato generali, ff. de procu. & l. qui Romæ. §. Callimachus, ff. de verb. oblig. de quo per Specu. in titu. de treu. & pa. in §. 1. in versi. hoc quoque, & in titu. de pro cura. in §. 1. in versi. 22. & vide Ale. singulariter loquentem, in d. l. cōuentio num, in 1. col. cum multis concor. ibi per eum signatis. Et ibi etiam traditur, an talis Capitaneus belli possit facere securitatem bannito, vel hostiabsq; speciali mandato domini. An autem fides hosti sit seruanda, etiam ponit in d. l. cōuentionum. Et dicas, quod a priuato non est seruanda, sed a duce bel li. fin. de quo etiam per Bar. in l. fi. ff. ad leg. Iul. maiestā. & vide Pau. de Cast. in consi. 32. & Alex. in 14. ff. de leg. vbi ponit, quæ pacta sint hosti seruanda. Anto. Franc.

b Promissa. Quando hosti fides sit seruanda, vide Gem. in c. cupientes, in prin. de ele. in 6. Et quod sit seruanda, quando est promissa ad certum actum, probat elegantissimus tex. in l. nam, & Seruius. in princi. ff. de nego. gest. vide ru Bar. aliter distinguentem, in l. conuentionum, vbi moder. ff. de pact. & in l. 2. ff. ad l. Iul. maie. vbi distinguit, an fuerit promissa a publica persona, vel a priuata, vt ibi per eum. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *An appellatione Romanæ Ecclesiæ, veniant Cardinales, & Papa?*
2 *Qui veniat appellatione membri.*
3 *Episcopi non seruantes, vel seruari facientes sacros canones, an incidant in periurium?*
4 *Vna citatio sufficit in actibus extraiudicialibus.*
5 *Quid sit synodus, & quid concilium.*
6 *Episcopi tenentur visitare limina Apostolorum singulis annis, & quid ve niat appellatione liminum.*
7 *Si quis iurauit non revelare secretum, vel consilium, intelligitur de consilio malo.*
8 *Clerici possiunt ferre arma in bello iusto, de licentia Papæ.*

CAP. IIII.

GO. N. Pro summario dic, q̄ ponitur forma iurā menti, septem c. continens, fm quam iurant Papæ, Episcopi, qui sunt exempti. Nam alij non exēpti, iurāt suis Archiepiscopis, vt in c. dilecti, supra de maio. & obe. hodie vero omnes recipientes dignitatem a papa, sibi iurant. vnde & Abbates præstant hoc iusm in benedictione, sicut Episcopi in consecratione. De iuramento vero, q̄ præstat Imperator, dic, vt in cle. Romani, inf. eo. tit. De iuso, q̄ præstant inferiores clerici, habes in c. quanq̄, 23. dist. latius per Hosti. & Ioā. And. inf. eo. c. tua. De iuramento, q̄ præstat vasallius domino feudi, est tex. in c. de forma. 22. q. 5. Et de multiplici iuramento vide in Spe. eo. tit. §. 1. ver. idē aliud. Venio nunc ad declarationem c. attingendo quemlibet articulum iuramenti de per se. Hic n. vt dixi, sunt septem articuli, seu capitula iuramē ti. Secundum est, ibi. Non ero. Tertium, ibi Consilium. Quartū, ibi, Papatum. Quintum, ibi Vocatus. Sextum, ibi Legatum. Septimum, ibi Limina Apostolorum. Casu literali non indiget, quia hic traditur forma, qualiter Episcopi iurant fidelitatem d. Papæ, & successoribus suis. Et no. primo, quod Episcopus iurat
a fidelitatem Sancto Petro, [a] & Romanæ Ecclesiæ, & Papæ tunc existenti, suisque successoribus. † Quæro primo, qualiter ista intelligantur cum B. Petrus, beata patria fruens, non indigeat fidelitate nostra? Solu. dic secundum Innocen. quod seruat quis fidelitatem S. Petro, seruando fidem, quam B. Petrus seruauit, & docuit; & sic videtur per hoc iuramentum se adstringere ad seruandam fidem catholicam. Seruat autem fidelitatem Romanæ Ecclesiæ, tenēdo eam matrem, & magistram, & præ omnibus alijs præcellentem, & dominam, & per verbum, Rom. Ecclesiæ, includuntur Cardinales, secundum Ioan. And. quod etiam ad eos extenditur hoc iurāmētum, cum ipsi cum Papa, constituant Ecclesiam Romanam, & sint pars corporis papæ, ar. in l. quisquis. C. ad legem Iul. maie. & infra de his, quę fi. a præla. c. nouit, & c. quanto. Sed dicit Ioan. And. quod litera sequens eis contradicit, quia secundum id fuerat proponenda. Vult dicere, quod cum statim fiat mentio specifica de pœna, non videtur, quod includantur in hoc vocabulo, Romanæ &c. Nam si litera voluisset per hoc verbum intelligere papam, & Cardinales, fecisset prius saltem mentionem de papa, sicut fecit postea. Sed tenendo primum, pro quo adduco in simili, c. cum clerici, & de verb. sign. potest dicere, quod prius voluit comprehendere totum collegium Romanum, tanquam dignius, cum Papa includatur, & postea ne videatur papa neglectus, vel enim transire sub generalitate, fit specifica mentio de papa. Pro hoc facit quod no. Archi. in c. sunt quidam, 25. q. 1. Et per hoc dico, quod iurans, nō adstringitur cuilibet Cardinali in specie, sed ipsi collegio Cardinalium. Sicut in simili dicimus de obligato Capitulo, vt non sit astrictus cuilibet canonico, vt in c. Episcopus. §. qui manumittitur. 12. q. 2. & d. c. cum clerici, & quod ibi not. Secus in papa, cum specialiter hoc exprimatur. Quod credo serio sè fuisse factum propter causas præmissas, quinimo plus dicunt doct. per istum tex. quatenus specialiter etiam exprimitur nomen proprium papæ, quod vasallus Ecclesiæ tenetur iurare Episcopo, etiam in factis proprijs, 7. q. 1. capitu. scire, sed canonicus non tenetur iurare. d. §. qui manumittitur, & pro hoc facit secundus artic. iuramenti. No. etiam ex hoc primo artic. quod non tenetur subditus obedire Prælato canonicè non intranti in ecclesiam, etiam si iurasset obedire successori, facit. c. alienationes. 12. q. 2. † No. ex hoc secundo articulo, quod ad perditio-
2 nem membri, non sequitur perditio vitæ. Quid autem com-
b prehendatur appellatione membri, [b] vide plene per Bar. in l. 2. ff. de publi. iudic. vbi concludit, quod strictè illud dicitur corporis membrum, quod habet officium distinctum, & separatum, vt pes, manus, oculus, & similia, per quod infertur, quod
c digitus c strictè nō est membrum, sed pars membri, scilicet manus. Quod manus sit membrum, probatur in Auth. sed nouo iure, C. de ser. fug. & est tex. no. & magis clarus, in c. sicut vrgeri, 1. q. 1. vbi dicitur, quod etiam si sit arida, verum quidem membrum est, licet sit inefficax. quod no. quia facit ad multa. Addu co etiam pro conclusione Bar. no. tex. in c. singula. 89. dist. vbi clarè innuitur dici membrum, quod habet certum officium. Faciunt hæc ad intellectum cle. si furiosus, de homi. & ad statuta facientia mentionem de membro. No. ex tertio membro, quod quis declarat alteri voluntatem suam tribus modis, voce, nuncio, & literis. Oppo. contra tex. de incongruitate locutionis. Nam supra locutus est in singulari, vt patet ibi, Manifestabit, & postea loquitur in plurali, ibi, Ad eorum damnum. & sic rela-

ADDITIONES.

a Sancto Petro. Adde, an Episcopus, qui est exemptus, teneatur iurare fidelitatem Metropolitano, si iurauit Papæ. Fran. Aret. consi. 151.

b Membri appellatione, quid comprehendatur, uide Bald. in c. 1. de no. for. fidel. & in Auth. sed nouo, C. de fer. fu. & in l. reos, C. de aecu. Bald. in l. data opera, C. qui acc. in 12. col. Io. de Ana. in c. cum ex iniuncto, de hære. & Bal. in l. fi. fugitiui, C. de ser. fug. ubi ponit, ubi, & quomodo comprehēdatur debilitatum membrum, & Bal. in l. 1. C. de ædil. edi. in ulti. col. & uide nouif. in c. in quibusdam, de pœ. ubi dicunt, quod si quis est damnatus ad mutilationem membri, intelligitur de manu. Adde Barto. consil. incipien. an digitus sit membrum.

Quid ueniat appellatione membri, uideas Ro. in l. 1. 5. colum. ultra hic allegat. ne quis eum, qui in ius uoc. est ni. exi. & uide tex. in Auth. ut nulli iudicum, in §. quia uero. Et ideo in statuto faciente mentionem de membro, debemus intelligere de manu, de quo plene per Ale. post Bar. in l. 2. ff. de publi. ubi post Bal. & Imo. dicit, quod membrum dicitur illud, quod habet propriam operationem in corpore, & uide Ang. Aret. in tract. male. f. in uer. membrum, in prin. & uide Bal. l. data opera, in 15. col. C. qui accu. non post. & in l. reos, C. de accu. ubi ponunt, quid de digito, & quid de barba, & de labijs, an sint membra? & an mutilatio membri sit meri imperij, & an æqui parentur morti. & de alijs circa huiusmodi materiam, uide glo. & Barto. in l. 2. C. de of. eius qui uices alte. ge. & in Authen. sed nouo iure, hic alle. & uide Barto. in l. Imperator. la 2. ff. de stat. ho. ubi inter reliqua dicit, quod membrum non potest mutilari mulieri prægnanti, nisi post partum. Et adde etiā quod propter modicum errorem commissum in pœna pecuniaria non soluta intra terminum, etiam stante statuto de hoc loquente, non debet mutilari membrum secundum Bald. in 1. quamuis, & ibi per Raph. & Imo. ff. de tilari membrum secundum Bald. in 1. quamuis, & ibi per Raph. & Imo. ff. de condi. & demonstr. Et adde, quod illud membrum debet mutilari, stante statuto, cum quo quis principaliter deliquit, puta scriptori manus, cursori pes, testi falsario lingua. Ita Bal. no. in l. 3. in prin. C. de ser. fug. ubi tamen dicit, quod hodie mutilatur sola manus, nisi consuetudo sit in contrarium. Anr. Franc.

c Quod digitus. Vide Bar. Bal. & alios in l. non sunt liberi. ff. de sta. ho. ubi glo. sentit, quod digitus non sit membrum, sed officium membri. Sebast. Sap.

relatiuum discordat cum suo antecedenti, contra c. ad audientiam, de rescr. Sol. dic, quod istud relatiuum, Eorum, refertur ad principium c. vnde dic ad eorum damnum, id est diminutionē fidei beati Petri, vel in derogationem honoris ecclesiæ, vel in læsionem personæ Papæ, secundum Inno. vel Cardinalium, secundum Host. ar. præal. l. quisquis canonizata sub §. verum. c.
3 quæro. 6. q. 1. sed de eis dico, vt supra dixi. † Ex quarto articulo no. quod Episcopus tenetur ex iuramento defendere & adiuuare Papatum, & regulas sanctorum patrum. Et dic papatū, idest, principatum, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, secū dum Innoc. Dic regulas, idest canones summorum Pontificū, & aliorum sanctorum patrum per Ecclesiam Romanam approbatos, 3. dist. canon. 18. dist. per totum, secundum Inno. hic. Alibi dicit canon, quod Episcopi sunt debitores sacras regulas custodire. Et sic potest ex text. colligi dictum satis acerbum, qđ
a Episcopus a non seruans, vel seruari non faciens canones, incidit in periurium. cum iuret defendere, & retinere canones. Nō enim defendit, nec retinet, qui non seruat, nec seruari facit, pro hoc alleg. glos. singu. in cap. sacerdotes, 2. q. 7. quæ dicit, quod a Prælato non seruante canones, potest recedi, sicut receditur ab excommunicato, & ab alio præciso ab Ecclesia. Et quoniam vtrunque dictum simpliciter intellectum, satis acerbum est, dicerem, quod procedunt, vbi ex contemptu, quis non seruat, nec seruari facit canones. Tunc enim Prælatus est periurus, vt hic, & licitè ab eo receditur, vt in d. glos. Est enim hæreticus, in c. alienis, 2. q. 7. Et per illum tex. restringo illam glo. intelligo tamen quod est hæreticus, si credit Papam non habere potestatem condendi, 19. dist. cap. nulli fas. Alias deponitur contemnens. 4. dist. c. denique. §. hæc, & si legibus, de quo vide bo. glo. in c. generali, de elect. lib. 6. ver. inhibemus. No. quod non tenetur subditus adiuuare Prælatum suum, etiam Papam contra ordinem suum, quod intellige, vt in glos. Not. ibi, Contra omnes homines, quod Prælatus tenetur ex debito iuramenti iuuare Papam, etiam contra principem suum. Periurus est ergo prælatus, qui timore sui principis secularis non adiuuat Papā. An teneatur iuuare contra filios, seu parentes proprios, vide
4 bon. glo. in c. de forma, præalle. † Ex 5. art. no. quod prælatus nō tenetur ire ad synodum, seu cōcilium, nisi vocetur. Et per hoc dicit Ioan. And. post Vincen. q. si Episcopus videt omnes alios Episcopos ire ad synodum, non tenetur ipse ire, nisi fuerit vocatus, vt hic, & in c. si Episcopus. 18. dist. No. 2. quod dicit vocatus, & nō peremptorie citatus. Ex hoc enim infertur, quod vna vocatio sufficit secundum Io. And. quod no. Et dic, quod regulariter ad actū extraiudicialem sufficit vnica requisitio, vt est glo. no. in d. c. si Episcopus, & in clem. 1. de hære. & in ver. requi
5 sierit. † Oppo. & videtur, quod text. debuisset dixisse, ad concilium, & non ad synodum, quia Episcopi faciunt synodum, Papa & Archiepiscopi cōcilium. Host. fatetur contrarium, tamē dicit, quod quandoque vnum sumitur pro alio 17. dist. c. nec licuit. 18. dist. per totum, & cum hoc dicto, communiter transeunt hic Doct. Ego dico, quod licet pro dicto Hostiē. videatur tex. in c. sicut olim, de accu. vbi appellatur synodus Episcoporum, & concilium Archiepiscoporum, tamen dico, quod concilium etiam generale rectè potest appellari synodus, vt patet ex etymologia vocabuli. Dicitur enim synodus Græcè, Latinè vero idem est, quod comitatus, seu cœtus, vt dicit tex. in cap. 1. 16. dist. vbi habetur, vnde dicatur concilium, & vide cap. 1. de spon. Sed quæro, nūquid prælatus teneatur ire personaliter ad synodū, seu concilium? Dic, quod sic, nisi infirmitate detētus, & tunc tenetur mittere legatum, vt est text. not. in c. Episcopus ad synodum, 18. dist. Et ex hoc, & ex tex. no quod prælatus, qui iurauit iuxta formam huius c. incidit in periurium, si vocatus non confert se ad concilium, nisi fuerit impedimēto legitimo
b detentus, vt hic. Ex 6. c. no. ar. quod is, cui data est securitas [b] veniendi, vī data securitas redeundi. Non. n. securè venit, qui tute redire non potest, quod tenet Bartol. in l. vtimur, ff. de sepul. vio. facit, quod ipse not. in l. si cui. ff. ex quib. cau. ma. & in l. 1. ff. ad leg. Iul. ma. & ibi format qōnem, nunquid videatur data se-
c curitas [c] semel duntaxat veniendi, an pluries? dic, vt ibi. Not. q Episcopi tenentur sustinere Legatis Apostolicæ sedis, in suis necessitatibus, quæro de quo legato intelligat iste tex. Sol. dicit Host. quod tam de generali, quam de speciali, etiam si simplex
6 nūcius sit, de rescri. c. ad audientiam, de cēsi. c. cū instantiā. † Ex vltimo c. no. quod Episcopi tenent singulis annis visitare Apostolorum limina, aut personaliter, aut per nuncium. Tex. tamē in c. iuxta. 93. dist. videtur limitare istum. Dicit enim quod Episcopi, qui immediatè subsunt Papæ, debēt omni occasione remota, si propinqui sunt, personaliter visitare limina Apostolorum, si remoti sunt, tunc visitabunt per chirographum. Posset tamen dici, quod iuramentum nō adstringit, nisi prout hic dī, quia non debet extendi iuramētum, in c. pen. inf. eo. sed c. illud procedit sine iuramento. Quæro quid intelligitur hic appellatione liminū? Io. And. dicit, q curia Romana. Nam, vbi est Papa, ibi intelliguntur esse limina Apostolorum, ipse. n. fungit au

d thoritate ipsorum Apostolorum. d Non enim potest iste tex. intelligi de Apostolis mortuis, per id, quod sequit in tex. ibi, Nisi
e eorū absoluat licētia. Ex hoc no. quod ibi cēsēt e Roma, vbi est Papa; nō tñ debet Papa, sine causa trāsferre sedē de ciuitate Romana, vt i c. fundamēta, de elec. li. 6. & qđ ibi no. Io. An. & facit tex. in cap. quāuis. 21. dist. Secundo quæro, qualiter visitat quis per

ADDITIONES.

a Quod Episcopus. Vide Rom. in sing. 497. inci. curialis de Florentia, Abb. in c. cum non liceat, col. 1. & in c. sciscitatus, col. 2. supra de rescr. Card. in cle. 1. in 10. q. de æta. & quali. Seb. Sap.

b Ad materiam salui conductus, vide Bart. in l. 2. C. de naufra. lib. 11. per illum tex. Bar. in l. is qui reus. ff. de pub. iud. Et an intelligatur pro una vice tantū data securitas, vide ipsum Abb. Pan. in c. fi. de treu. & pa. plenè distinguentem, & vide quod no. in c. statutum, §. 1. de rescri. Et qñ conceditur securitas alicui cū sociis, qui comprehendantur, & an comprehendantur Iudæi, vide no. per Bal. in l. spadonem, §. iam autem, ff. de excu. tut. per Ang. in d. l. utimur, de sepul. uio. ubi pulchrè loquitur in materia. Adde quod inferior a Principe non pōt dare saluum conductum ueniendi, & reuertendi, text. est in l. relegati, ff. de pœ. ad fi. & in §. sed neque homicidas, iuncta gl. in Authen. de man. prin. Bar. in l. nō omnis. §. fi. ff. de re mili. Voluit plus Bal. sing. in c. 1. §. sacramenta, in ult. col. de pa. iur. fir. quod saluusconductus cōcessus ab inferiore ab Imperatore, & firmatus iuramento, non sit seruandus. Et ea men Bart. in d. l. is, qui reus, ad fi. & ibi eum sequitur. Imo. tenet, quod iudex potest dare saluum conductum reo accusato, vt ueniat ad se defendendū, idem tenet Ang. in q. per eum disputata inci. Bono. in 7. col. quamuis contra rium, & male tenuerit Bar. in l. reos, in 13. col. C. de accu. Limita tamē sing. Bal. in l. sed si hac. §. sed & si per pœnam. ff. de in ius voc. per illum tex. quod saluusconductus per iudicem pōt concedi reo, vt veniat ad se defendēdū, non autem posset concedi actori, uel accusatori, vt ueniat ad agendum, vel ad accusandum, ut ibi plenius per eum, quod bene no. in c. fi. inf. de re iud. Sed quomodo procedant hæc in iudice, si solus Imperator, vel Papa potest saluumconductum concedere? Posset fortè dici, quod primo adducta pro cedant, quando quis fuisset exbannitus ab ipso Imperatore vel Papa, tunc inferior ab eo non posset sibi dare fiduciam, seu saluumcōductum, alias sic. Ita procedant dicta per Bar. in iudice.

Adde, an saluusconductus datus pro ueniendo intelligatur pro redeundo, Alex. consi. 46. lib. 2.

Ad istam materiam de saluo conductu, quia est multum quotidiana, & primo, an intelligatur pro una uice tantum. dicas, quod sic. Ita Bartol. in d. otis. ff. de iu. dot. & in l. 1. in 4. q. ff. ad leg. Iul. maie. & uide Gemi. in c. 1. in §. il le vero, in 2. no. de fil. presbit. lib. 6. per l. boues, §. hoc sermone. ff. de ver. sig. & uide Alex. in consi. 15. in 4. par. consi. Quod intellige verum, nisi saluusconductus esset datus ad certum tempus, quia tunc durante tempore, poterat quis pluries uenire, ita Alex. in d. l. 1. ff. ad leg. Iul. ma. vbi dicit hanc materiam esse hoc modo limitandam, per l. cum in annos, ff. qui. mo. ususfruct. amit. Et ita tenet, Cum. in l. si mihi, & Titio. ff. de verb. oblig. per no. per Bar. & Ang. in Lutimur, ff. de sepul. vio. & per Io. Cald. in q. sua inci. ex otio iudentibus. Et ad illud quod dicitur, quod saluusconductus datus pro veniendo, intelligitur ēt pro redeundo, vide Bar. in l. fi. C. de dig. lib. 12. & per D. Abb. in c. quia diuersitatem, de consti. præben. & habetur per Bar. in Auth. habita, in 1. col. C. ne fi. pro pa. & uide Alexā. in consi. 46. in 2. par. Et adde, quod saluusconductus non debet seruari committentibus delictum in loco cum saluuconductus, vt est gl. in Anth. de mand. princ. in §. neque, in 1. gl. & per Bar. in l. illicitas, in fi. §. ne potentiores. ff. de offic. præfi. quod adeo verū est, ut dixerit Bal in §. item sacramenta, in vlt. col. de pa. iuta. ar. quod iudex etiam securitatem iurans bannito, non tenetur illam seruare de nouo delinquenti. Et ita videlicet seruari Paduæ de quodam bannito, cui fuerat factus saluusconductus pro homicidio, pro quo erat bannitus, & ueniēs expendit scienter falsas monetas, committendo nouum delictum, qui fuit captus, & non obstante saluoconducto punitus. Et adde etiam, quod saluusconductus concessus Titio, & socio, prodest etiam socio Iudæo. Ad quod vide ultra hic alleg. Ang. in l. vtimur. ff. de sepul. uio. & l. 1. ff. ad l. Iul. maiest. vbi dixit, quod licet talis saluusconductus comprehendat etiam Iudæos, non tamen etiam uoluit Ang. in suo consi. incip. datus est saluusconductus, non tamen comprehendit Sarracenos. Et ad prædicta uide glo. in c. noli exiltimare. 23. q. 1. quæ dixit, quod saluusconductus non extenditur ad futura delicta. Et uide plenissime per Rom. in l. 3. in §. si quis seruū, ff. de acq. poss. & uide Angel. Aret. in tract. male fi. in ver. fama publica. in uer. 5. quæri, ubi ponit, an & qñ habens saluumconductum possit capi. Et adde, q saluusconductus cōcessus alicui de eundo, & redeundo secure, cōprehendit ēt nuncium. Ita Bal. in Auth. habita. C. ne fi. pro pa. in 2. no. Ita etiam Bar. ibid. in fi. An ita tem saluusconductus expiret morte concedentis, Bal. in l. 1. C. de postu. dixit quod sic. Sed Bar. in l. uxor, in §. Scæuola. ff. de leg. 3. & in l. post decretū, in 2. col. ff. solu. mat. post Cy. in l. fi. C. de act. emp. uidetur tenere contrarium, quia moriendo quis dī uelle perseuerare in priori uoluntate, nisi expresse reuocet. Ita Bar. in l. more, in 4. col. in prin. ff. de iurisd. om. iud. & in l. pedius. 2. col. ff. si cer. pet. Et adde ēt, qđ saluo conducto hostis nō tenetur quis credere c. ex tranimissa, de rest. spol. no. in c. acce. ut lit. non conte. ubi et per Dd. Abb. quia ubi est iustus timor personæ, non sufficit saluusconductus, & uide de Alex. plene in his, qui reus, ff. de pub. iud. & uide Phil. Franc. in c. ex parte. de appel. Et adde denique, quod saluusconductus concessus ad uenēdū citum intelligitur esse perpetuus, ita Bar. in l. centesimis, in §. si ita stipulatus fuero, in 3. col. ff. de uer. obl. & ibi per Alex. in pen. col. ubi alleg. plures concor. & facit tex. in l. iurisperitos, ff. de excu. tut.

c Securitas. Vide Felyn. in c. 2. col. 2. uer. tene etiam menti, supra de treug. & pa. Sebast. Sap.

d Apostolorū. Vide tñ, q̄ dixit Spe. in tit. de leg. §. nunc ostendendum, in fi.

e Cenſetur. Illud qđ dī, ubi Papa, ibi Roma, habet locū in materia larga, ocus in stricta, ut no. Doct. in c. 1. in ult. col. de schismati. in 6. Item uide do. Ant. in c. fi. in 1. col. de fo. cōpe. & uide D. Ant. hic. uer. quid cōprehendatur. Sed forte melius esset dicere, ibi esse curiā Romanā, ubi est audientia Papæ, licet Papa ibi non sit, per tex. in cle. ne Romani, uer. eo tamen adiecto, de elect. Item uide Dom. in c. ubi periculum. §. 1. in 1. col. de elect. in 6. Et ita de Bal. in l. rescripta, in 3. col. C. de preci. impe. offer. ubi dicit, quod ubi est Papa, ibi est communis patria & alleg. Inno. in c. expositi, de iudi.

per nuncium? dicunt Doct. quod mittet nuncium cum literis patentibus statum suæ ecclesiæ coutinentibus. An autem teneatur pecuniam mittere ad Papam, seu curiam? dicunt Doct. quod non, nisi sit alias debita, vel nisi ecclesia Romana egeat. Tunc enim est illi subueniēdum, quia fidelitatis debitum hoc importat, vt patet de feudis, c. 1. & d. c. de forma. Item Papa est dominus omnium, & vicarius Christi, in cap. cuncta per mundum. 9. q. 3. & de transla. episc. c. 2. Item, cum in tali casu necessitatis sit subueniendum nuncijs Apostolicis, vt in præcedenti articulo, & inferioribus ordinariis, vt in c. cū apostolus, de cēsi. fortius Papæ subueniendum est, de elec. c. licet, in fi. secundum Host. facit quod ipse Hostien. not. in c. 2. de deci. & quod leg. & no. in cle. 2. co. tit. Ex fine literæ no. vnum modum iurandi, ex quo no. iuramentam præstari, licet non exprimatur verbum, Iuro, sicut quidam voluerunt, quod nō est necessarium, vt hic vides, infra eod. cap. & si Christus. An autem Episcopus præster hoc iuramentum corporaliter. Ioan. And. dicit hic, quod sic, p illud verbum, hæc. Generaliter autem, an, & quādo Episcopus in iurando teneatur tangere, dixi plene in c. fina. de iuram. cal. An autem Episcopus iuret alia capitula vltra ista. Ioan. And. addit duo. Primum habetur in c. 2. de feu. secundum in cap. vt super, de reb. eccle. non alie. Venio ad glo. tertiam, & not. primo in eo, quod vult hoc, c. debere coniungi cum c. de forma, ita, vt vnum suppleatur per aliud cum ambo tractent de forma iuramenti fidelitatis, & arguebat Vinc. per ea, quæ dicuntur in hac glo. vasallum non posse testificari pro domino, de quo vide in Spec. de test. §. 1. ver. sed nunquid vasallus, & ea, quæ no. in cap.
7 accedens, il 2. vt li. non con. † Glo. 4. restringit tex. ad consilium honestum, inhonestum autem potest reuelare ei, qui potest p desse, & non obesse, arg. in c. hoc videtur, alleg. in glo. Dicit Hostien. se nescire, quid glo. intendat, cum Papæ consilium præsumeodum sit honestum. Sed ego miror de Host. quod habuerit dictum glo. pro inconuenienti, cum Papa nedum possit pecca
a re ex fragilitate humana. 2. q. 7. c. nos si incompetenter, sed etiā possit esse hæreticus, vt c. si Papa. 40. dist. Et ideo ego no. glos. sing. quod malum consilium non tenetur prælatus, seu vasallus cœlare, ita quod iuramentum ad hunc casum non extenditur, facit c. 1. eo. tit. lib. 6. & debet reuelare ei, qui potest prodesse, & non obesse. Et facit hæc glo. quod si iuraui non reuelare secretum mihi per te dicendum, quod debet intelligi de honesto, & non de alteri nociuo, a & quod tūc possum reuelare, sed non tamen omnibus, sed illi, qui potest prodesse, & nō obesse, vtputa sacerdoti, qui admoneat illum, vt oret pro illo, arg. in d.
c. hoc videtur, quod bene no. & pro hoc vide tex. iuncta glo. fi.
8 in c. nerui. 13. dist. in ver. contagione. † Vltimo not. glo. in versi. Saluo, quæ vult, quod prælatus non debeat iuuare etiam Papā cum armis Io. And. dicit hoc esse verum in psona propria. 23. q. 8. c. 1. & c. seq. & patere dicit, inf. de. voto. c. ex multa. §. de clericis. tenet tñ fm eum mittere, vel ducere militiā, de dila. c. fin. Item pōt hortari ad pugnā milites, vt in c. hortatu, & c. igit. 23. q. 8. fm cū, quæ verba no. Et vide ad prædicta bo. glo. in c. sciscitatis. 7. q. 1. quæ dicit, q in nullo casu, licet clericis pugnare, si possunt euadere. 50. dist. c. de his clericis, possunt tñ alios hortari ad pugnā iustā, & ēt interesse d. c. igitur, & c. vt pridem, ea cā & q. Aduerte, fateor, quod prædicta sunt vera interueniēte Papæ licentia, quia clericatus reddit clericos inhabiles ad pugnādum, ēt cum infidelibus, vt in d. c. ex multa: nisi pro defensione Propriæ psonæ, vt in cle. si furiosus, de ho. Sed ego moueo dubium, nunquid cum Papæ licentia possint clerici, vti armis ēt offendibilibus, & dico, q sic, si est bellum iustum. hoc enim est clericis, phibitū ex sola ordinatione Ecclesiæ; Papa tñ nō debet dispensare propter errorem sine magna causa. Hæc est aperta sententia Io. Cal. in c. petitio, de homi. vbi late prosequit, facit q no. Host. in c. sicut dignū, de homi. vbi tenet Papā posse dispensare cū homicida volūtario, qa irregularitas est de iure positiuo, q ēt sensit Inno. in c. ad audientiā, co. tit. facit c. is, qui. de sent. ex cō. lib. 6. Latius hāc materiam examino in c. cler. arma, de vi. & hon. cler. vbi videas, & ibi tracto generaliter, an, & qñ liceat clericis arma mouere, tam pro se, quam pro alio.

ADDITIO.

a Neciuo. Faciunt no. per Bar. in l. 1. ff. de his, qui sunt sui, uel alien. iur. vbi dicit, quod confirmatio priuilegiorum, intelligitur de iustis, non autem de iniustis, cum multis alleg. per Feli. in c. 2. col. 17. uer. leges insertæ, supra de rescrip. vbi etiam vult, quod confirmatio priuilegiorum non intelligatur de nociuis alteri, vt ibi per eum.

SVMMARIVM.

1 *Pronomen suus, quandoque denotat iurisdictionem.*
2 *Simplex clericus, tunc iurat obedire, quando est suspectus de inobedientia.*

CAP. V.

NVllus. Non tenetur clericus Episcopo suo obedientiæ iuramentum præstare, nisi ratione administrationis sibi concesse. h. d, Casus literal. ex text. verbis cuique apparet, ideo Ber. eum non
1 ponit. † No. ibi clericos suos, quod hoc pronomen, Suus, non semper denotat dominium. Hic enim denotat iurisdictionē & quandam potestatem. Ad idem cap. si tibi absenti, de præben. lib. 6 & de hoc in l. Quintus Mutius, ff. de auro, & arg. leg. per Bart. in proœm. ff. noui. per glo. in c. 2. de postu. præla. Secūdo no. vnum casum, in quo licite iuratur, scilicet pro obedientia præstanda. Alios casus vide in glos. quam no. & vide glos. 2.
2 q. 5. c. 2. † Gl. 21. oppo. de c. quanquam. 24 dist. vbi clerici præstant Episcopo iuramentum obedientiæ Respondet, quod loquitur de illis, quibus committitur rerum ecclesiasticarum administratio, istud vero de clericis simpliciter, ad hoc cap. legebatur, de maio. & obed. Ego do solemnem limitationem ad istū text.
a quod c. istud procedit, quando simplex clericus a non est suspectus de inobedientia, tūc enim data suspicione, potest compelli ad iurandum, pro hoc bon. tex. in c. cum in ecclesijs, de maio. & obed. & d. c. legebatur, in fi. pōderata ipsius ratione, & quod voluit glo. no. in d. c. quanquam.

ADDITIO.

a Simplex clericus. Vide Abb. in c. legebatur, & in c. cum in ecclesijs, supra de maio. & obed.

SVMMARIVM.

1 *Ex simplici promissione de soluendis vsuris, non nascitur obligatio, etiam naturalis.*
2 *An iuramentum accessorium ualeat, si non ualet id, super quo est interpositum iuramentum.*
3 *Inter iuramentum, & simplicem loquelam inualidam, est differentia, secus si loquela est ualida.*
4 *An ei, qui iurauit soluere usuras, prosit regula. Cui damus actionem, &c. & regula, Dolo facis, &c.*
5 *In soluente vsuras non præsumitur animus donandi, & in eo non habet locum regula. Cuius per errorem, &c. nec regula, qui sic soluit.*

CAP. VI.

a DEbitores. [a] Qui se obligauit ad vsuras soluendas, soluere non cogitur, nisi iurauerit, quo casu cogitur, sed repetit. Tria sunt dicta secundum ibi, Si vero. Tertium, ibi, Et cum, &c. Casus liter. Aliquis promisit soluere vsuras, cum vsuræ prohibitæ sint de iure canonico & diuino, quærebatur, vtrum ille sit cōpellendus ad eas soluendas? Et respondit, quod non debet compelli ad hoc. Si vero iurauerit soluere, tunc propter iuramentum debet compelli, & cum vsuræ solutæ fuerint, creditores sunt compellendi per censuram ecclesiasticam, vt eas restituant. Ber. † No. 1. arg. ex tex. in princ. quod ex promissione de
1 b soluendis vsuris non nascitur [b] obligatio, etiam naturalis. Hoc colligo ex eo, quia promittens non cogitur soluere. Nam si naturalis esset orta, cogeretur ratione pacti, vt in c. 1. de pact. sicut cogitur in causa iuramenti. Probo alia ratione, quia vbicunque lex resistit contrahentibus, non nascitur obligatio, etiam naturalis, vt in l. cum lex. ff. de fideiuss. & ibi plene per Bar. quod procedit, etiam si alteri contrahenti tantum resistat, vt ibi not. Bart. & hoc probat aperte. Nam lex non resistit recipienti ad vsuram, ex quo necessitatus facit, vt not. Innocen. in cap. super eo, de vsur. sed ipsi mutuanti, in c. consului, eod. titu. & tamen nulla obligatio nascitur, vt hic patet. No. secundo arg. optimū, quod vbi turpitudo versatur ex parte recipientis obligationem, & non ex parte se obligantis, promissio, seu pactum non obligat sine iuramento; secus cum iuramento. Et sic habes casum, in quo Ecclesia facit differentiam inter promissionem, & iuramentū, de quo, inf. latius. No. ibi. Cogēdi sunt Dño, quod iuramen-

ADDITIONES.

a Debitores. Limita hunc text. vt colligitur ex no. per Bald. in c. 1. supra eod. & declarat Ant. Sicu. in repe. l. cum acutissimi, char. 13. colum. 1. C. de fideicommiss. Seb. Sap.

Vide Host. in summa, de iureiur. §. quomodo censeatur, in 3. col. uer. nam & si iurē vsuras soluere, & vide Bal. in auth. ad hæc. C. de vsur. in 2. col. Item adde, quod licet iuramentum de præstandis vsuris liget, ut hic dicitur, tamen iuramentum de seruando statutum permittens præstationem vsurarū non ligat. Bal. in l. eos. §. super his, C. de usu.

An iurans usuras soluere, etiam ex causa voluptuosa, teneatur ad obseruā tiam iuramenti, absque dubio credo tutius esse, quod sic, quia iurans non potest tutè contrauenire iuramento, nisi prius impetret absolution. em, etiā si iuramentum sit illicitum ex parte iurantis c. fi uero hoc, eod. tit. quatuis Bald. teneuerit contrarium, in l. 4. C. de iureiur. quod forsan posset procedere, si tus resisteret tali obligationi vsurarum, quia non videretur tunc esse necessaria absolutio secundum ea, que traduntur in c. cum contingat, hoc eod. tit. sed cutius credo tenere primam opin. & uide omnino Paul. de Cast. in consi. 168. & Old. in consi. 185. vbi dixit, quod iurans non repetere vsuras, pōt absolui a iuramento officio iudicis, et absente creditore. Ant. Fran.
b Non nascitur. Vide Bal. in l. 1. C. de cond. in de. & in l. eos. §. 1. de usu. & in l. C. de usu. & in l. data opera, in 7. colū. C. qui acco. non pos. & in l. quinque. Alexandrum. C. de adul. Sal. in auth. ad hæc, C. de vsu. Paul. in 2. post. de cond. ob turp. cau. And. Barb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ramentum principaliter dirigitur in Deum, & ei acquiritur principalis obligatio, licet effectus concernat vtilitatem priuatam. No. vlt. quod soluens vsuras, non videtur habere animum donandi, alias non posset repetere, l. Campanus. ff. de oper. li-
2 ber. de quo aliquid, infra. † Venio ad glos. oppo. obligario hic
a non contrahitur, sed iuramẽtum tenet, & sic valet accessoriũ a
b sine principali, b contra cap. si diligenti, de foro compet. & reg. accessorium, de regu. iur. lib. 6. & l. non dubium, C. de legi. cum multis similib. Solu. glo. 1. sentit hic contrarium, sed nõ soluit. Ioan. And. dicit, quod in pactis præter legem valet regulariter accessorium, sine principali. vnde committitur pœna apposita, licet non valeat actus principalis, vt no. glos. in l. pacta, quæ contra, C. de pact. & in dicta reg. accessorium. Hoc tamen non soluit contrarium, quia stipulatio vsurarum est contra legem diuinam & canonicam. ca. 1. de vsu. per totum, & sic etiam accessorium deberet corruere iuxta theoricam glo. de quibus supra Host. reddit hanc diuersitatis rationem. Per iuramentũ potius iurans obligatur Deo, quam homini, & ideo alias vanum & irritum solidat adiectio iuramẽti. 22. q. 1. c. habemus, q. d per promissionem obligatio acquiritur homini, quæ hic impeditur ex prohibitione legis propter turpitudinem contrahentis, sed iuramentum dirigitur in Deum, apud quem nulla repetitur turpitudo, vel prohibitio, & hæc solutio sic declarata est satis bona. Ex qua solutione infertur, quod vbi causa annullans principale non concurrit cum accessorio, & annullato principali, non annullatur accessorium, ad hoc Insti. de inuti. stipu. §. si quis alium. quæ verba not. † Sed contra prædicta oppo. Deus
3 c non facit differentiam inter simplicem loquelam, & iuramentum. 22. q. 5. c. iuſi, sicut ergo qs compellit ad obseruantiam iuramenti, vt hic, ita debet compelli ad obseruantiam promissionis, seu pacti. d. c. iuramenti, & c. 1. de pact. & 23. dist. c. psalmista. Sol. dicunt Goff. & Host. quod licet Deus non faciat differẽtiam, Ecclesia tamen facit, vnde plus peccat transgressor iuramenti, quod patet ex maiori pœnitentia. 24. q. 1. c. non afferamus. Simile in voto solẽni, & simplici, inf. qui cle. vel vo. c. rursus, & c. consuluit, & Io. And. dicit in vtroque casu prædicto, dicendum quod comparatio fit in genere, non in determinata quantitate reatus. Vult dicere, quod loquela simplex, & iurm
d æquiparantur in genere, quia, scilicet vterque peccat, & ex transgressione quilibet est dignus pœna æterna, iuxta illud Sap. 1. Os, q mentitur, occidit animam, & transumpt iuẽ, in d. c. iuramenti, tamen in quantitate plus peccat transgrediens iurm, quam simplicem promissionem, vt probatur in c. monet, & c. habemus. 22. q. 1. & in c. 1. ea. causa, & q. & hoc originaliter voluit glo. in d. c. iuramenti, & c. pen. infra eo. Sed certè istæ sol. nõ placent quoad casum huius cap. Nam si Deus non facit differentiam, nec Ecclesia facere debet, quia iudicium Ecclesiæ debet se conformare, inquantum potest, cum iudicio Dei, vt in c. vt nostrum, vt eccl. benefi & c. a nobis. 2. de sen. excom. Nec ẽt procedit dictum Io. And. hic, quia si iste, qui promisit vsuras, peccaret in non adimplendo promissionem, compelleretur, q promissionem seruare, vt in cap. 1. de pact. nec haberetur respectus ad peccatum alterius. Satis enim est, quod sine peccato iste potest suam promissionem adimplere, sicut obseruatur hic adimplẽdo iuramentum, in quo non consideratur, quod alter magis
e peccet, & grauetur in recipiendo vsuras, sed potius consideratur, quod habetur respectus ad iurantem, e vt non peccet, quia minus malum est, vt vnus peccet, quã duo. Nec debet qs omittere peccatum, etiã minimũ, vt alter euitet maius, vt dicit glo. no. in c, quod ait. 14 distin. Dic ergo clarius, & melius, q illa authoritas præall. Deus non facit differentiam, & c. procedit, quãdo iuramenti & simplicis promissionis datur validitas, sed in casu nostro simplex promissio est nulla propter turpitudinem recipientis, iuramentum vero valet, quia Deus turpiter nõ recipit, nec iurãs peccauit, vt sup. latius dixi, & hæc breuis sol. suffi-
4 cit, not. eam. † Glo. 2. procedit multum inuolutè, imnrisecendo quatuor contraria, quæ veniunt ad diuersos effectus. Et scias, quod prima duo veniunt contra creditorem in fauorem debitoris, reliqua econtra. Capio prima duo. videtur enim, q iurãs non debet cogi ad soluendũ, quia cũ habeat actionem ad vsuras repetendas, vt hic, ergo fortius habet exceptionem, ne cõpellatur soluere per regulam iuris, cui damus actionẽ, fortius exceptionem, vt in l. inuitus, §. cui damus, ff. de reg. iur. & in regu. qui ad agendum, de reg. iur. lib. 6. Item & secundo vbicunque petit, qui restituere tenetur, potest repelli per exceptionẽ de dolo, quia dolose agit, qui petit, quod statim restituturus est, vt in l. dolo. ff. de doli excep. & in reg. dolo facit, de reg. iu. lib. 6. Sed iste vsurarius tenetur postea restituere, ergo põt nũc repelli modo prædicto, & hæc sunt in fauorẽ debitoris contra eundem, quod non audiatur postmodum repetendo. Glos. arguit primo sic. Aut iste debitor soluit debitum, & non auditur repetens, vt l. Iulianus. ff. de condi. indeb. & c. fina. de sol. Aut soluit indebitum, & etiam non debet audiri, cum sciat, quod qui indebitum soluit, videtur conare, l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. & no. in d. c. fina. Item & secundo sic. Qui soluit, vt statim repetat, non videtur soluere, vt in l. qui sic soluit, ff. de sol. ergo iste repetendo non videtur a iuramento absolutus, & sic iuramentum debet obstare repetitioni, & sic repetere non potest, & sic silent duo prima contraria, quæ fundantur super iure repetendi. Et per hoc habes clarè mentem glo. vsque ad ver. Ad hoc dicas. & ibi glo. respondet non ad omnia contraria, sed ũ taxat ad illud de solutione indebiti scienter facta. Dicit enim ta tendum, quod si vsuræ sunt indebitæ, vt tãquam indebitæ possint repeti. Nec obst. quod scienter soluerit, quia nõ animo donandi, sed timore iuramenti fecit, ideo excusatur, sicut ille, qui metu inducitur, hoc voluit glo. vsque ad ver. & sicut. Antequã expediamus illam particulam, examinemus contraria supra
f formata. Ad primum de regula, cui damus f &cæt. respondet Goff. hoc procederet, quando creditor non agit, sed compellitur officio iudicis, & sic non habet locum exceptio, quasi contrarium procederet, vbi creditor ageret, & sic vult Goff. tacitè, quod contra agentem potest ille, qui iurauit, excipere, & sic intellexerunt aliqui finem istius gloss. dum dicit, quod debitor compellitur soluere, nisi petat instrumentum relaxari. Domi. Ant. videtur distinguere inter modos excipiendi. Aut enim excipit de contractu vsurario, petendo absolutionem, vel relaxationem iuramenti, & auditur. per id, quod not. Feder. consil. 300. Aut simpliciter excipit contractum esse vsurarium, vel quod habet actionem ad reperendum, & nõ debet audiri Nec obst. regula prealleg. l. cui damus actionem, &c. procedit enim quando nihil subest magis repellens exceptionem, quam actio nem, hic autem subest iuramentum, quod obstat exceptioni, sed non repetitioni. Hæc est bona solu. & not. eam pro limitatione ad illam regulam, & vide aliam notabilem, quam ponit Innocen. in cap. inter dilectos, de excess. prælato. Sed primum membrum distinctionis, non placet indistincte, quia oportet, quod excipiat petendo relaxationem, vel absolutionem, antequam constituatur in mora. Nam excipiendo instante termino, incideret in periurium, quod est contra mentem huius decret. Item si dictum suum procederet indistincte, istud capitulum esset quasi sine effectu, cum quilibet exciperet petendo absolutionem. Ideo dic, vt plenius, dixi su-

prã

ADDITIONES.

a Si non valet actus principaliter, an & quando valeat aliquod accessorium sine principali, vide per glo. Cyn. & Bald. in l. 2. ff. de iur. omn. iudi. Bald. in l. & si 15, C. de prædi. mi. cano. in c. inter dilectos, de fi. instru. & in d. c. si diligenti, de foro compe. Bar. in d. l. non dubium, C. de legi. Et adde text. sing. in l. fina. ff. de consti. pec. vbi est tex. no. quod si non valet principalis actus, non valet etiam aliqua confessio inde procedens, & illum alleg. pro singu. Bald. in l. absentis, prope fin. C. si cert. peta. in 2. colum. quod si non valet actus principalis, non valet etiam confessio accessoria, vel instrumentum guarentigiæ propterea confectum. Et nunquid extincto principali, extinguatur accessorium, ponunt Cyn. & Doct. in l. 1. C. de iudi. & in l. fina. ff. de eo, quod cer. loc.

b Sine principali. Tu pondera, istud iuramentum est contra legem diuinam & contra legem positiuam, quomodo potest ligare? Item iuramentum habet tres comites, veritatem, iuditiam, & discretionem, c. animaduertẽdum 22. quæst. 3. Illud iuramentum est contra naturalem institiam, ergo non obligat, ideo videtur dicendum, quod debet restringi, quando ex sui serie non apparet, quod iurauit soluere vsuras. vide ibi latè. Ista videtur veritas, sed ea etiam. quia gl. in l. eos. C. de vsur. vult, quod ex tali iuramento de restituendis ststutis, & consuetudinibus, quis non teneatur illa seruare, ergo multo minus tenetur seruare in contractu, quia potentius est statutum, quã pactum, in rub. de decr. detur. Et pondera, quia potest argui, non est prohibitum istud iuramentum ex parte iuranris per no. hic in gl. fi. & c. cum super eo, de vsur. ergo istud iuramentum non est contra. l. diuinam, &c. Respondeo, quia saltem non habet tres comites. Item tendit in perniciem proximi, istud iuramentum, quia facit mutuantem incidere in laqueum, quod non est dicendum, vt c. ille. 22. q. 5. Potest responderi, quod cito remouetur per restitutionem, vt hic dicitur, & facit l. qui sic soluit, ff. de solu. Item pondera, quia iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis, c. quanto, inf. eo. sed istud est huiusmodi, ergo. Responde, quod non est verum, quia hoc iuramentum tendit, vt iurans non incidat in periurium. Pondera, nam ponas quod acceperit ad usuras quis ex causa voluptuosa, & iurauit soluere, an habeat locum iste tex. videtur, quod sic, quia indistincte loquitur. Mihi videtur non esse verum ex eo, quia peccat sic iurans, & iuramentum tale tenedit in perniciem animæ, per not. in cap. super eo, de vsur. Item, quia tale iuramentum non videtur præstitum Deo. cogita bene, quia sunt noua, quæ hic expressi. Pondera, si ligat pro causa voluptuosa, fortius ligat pro causa necessaria. And. Barb.

c Faciunt ad hoc no. per ipsummet Abb. Panor. in c. qnerelam, inf. eod. in 2. col. in fi. ver. vlt. glo. expeditis, quæro, &c. & vide quæ ibi addidi.

d Vterque peccat. Tu pondera, quia vt dicit Cice. in suis paradoxis, æquale delictum est occidere seruum, & occidere dominum, quia semper attenditur non licere. And. Barb.

e Ad iurantem. No. quod attenditur, an ex iuramento isto grauetur vsurarius, quia melius est, vt unus peccet, quam duo. Tu dic, q attenditur illud, quod principaliter fit, vt volunt glo. in l. venia. C. de in ius voc. And. Barb.

f Cui damus. Quomodo procedat illa regula, declarat Do. Abb. in c. diligenti, in 8. colum. supra de foro compe. & Ioan. de Ana. in c. accedens, in 1. colu. infra de accus. & per D. Abb. in c. constitutis. 2. col. fin. infra de appel. vt inde procedat, quando actio, & exceptio competunt ad vindictam, vide Modern. in l. creditori. C. de pact. Seb. Sap.

pra cap. 1. vbi expediui magnam partem materiæ huius cap. Alij, vt refert Goff. dixerunt dictum ℑtium procedere, quando creditor directè ageret, sed c. istud procedit creditore denũciante periurium debitoris. Hoc tamen sibi non placet, qa creditor debet repelli a denũciando ratione sui criminis, cum sit infamis, saltem infamia canonica, & quia bono zelo non denũciat, nec charitatiuè mouetur, infra de simo. c. licet Heli. Videamus latius in quibus casibus possit practicari dispositio huius c. Aut enim iudex videns hunc debitorem in præcipitio deierã di, vult ex officio suo eũ compellere ad soluendũ, & potest; nec ille põt excipere, nec absolutionem petere, nisi intra terminũ solutionis faciendæ possit constare ℑctum esse fœneratitium, vt sentit hic Inno. & latius dixi sup. in c. 1. & in hoc casu clarè p cedit dispositio huius c. Aut creditor denunciat pactum debitoris, ita, quod agit denunciatione. Euangelica, fundans se principaliter super salute proximi: & dicit Goff. q non debet creditor audiri, quia non bono zelo venit. Ego dico dictum Goff. p cedere, quando notoriè contractum constaret esse vsurarium, tunc enim ille repellitur à denũciando ratione criminis, & maxime quia infamis esset, non solum infamia canonica, sed etiã ciuili, vt in l. improbum fœnus, & quod ibi not. Bal. C. ex quib. cau. irro. infam. & 3. q. 7. c. infames. §. porro. Item iudex ex officio suo compellet hunc creditorem ad relaxandum iuramentum, vt in c. 1. sup. eo. & si non vult relaxare, poterit ipse absoluere, vt hic no. Inno. vel ipse absoluet principaliter, f m ea, quæ dixi in c. 1. sup. eo. Item posset compellere creditorem, vt desisteret ab actione, vt in c. tuas, inf. de vsu. Si autem cõtractus nõ appareret vsurarius, tunc posset creditor venire ad denuncian dum peccatum illius in non obseruando iuramentum, & sic se cundo modo posset intelligi iste tex. Tertio modo posset intelligi iste tex. & practicari creditore directè agente, sed primo videamus, vtrum possit directè agere. Dico sic, quod aut ℑctus non apparet vsurarius, quia forte malitiosè fuit conceptus sub forma depositi, vel mutui gratuiti, sed plus fuit scriptũ quam receptum fuerit, & tunc dico, quod optime practicari potest hæc litera. Non enim debet debitor admitti ad excipiendũ, ne incidat in periurium, debuisset enim esse vigilans per prius, antequam instaret terminus, impetrare relaxationem, iuxta ea, quæ dixi, in d. c. 1. Nec habet hic locum officium iudicis, tum, quia non constat de turpitudine contractus, tum quia interim debitor incideret in periurium, & sic propter timorem periurij non habet locum regu. Cui damus actionem, &c. nec regula, dolo facit. Aut contractus apertè apparet vsurarius, & videtur, quod iunc non possit creditor agere. Non enim agit vigore p missionis, quia nulla est, vt in princ. c. Non vigore iuramenti, quia secundum opin. do. Ant. actio, seu obligatio non acquirit parti, propter suam turpitudinẽ, & sine actione nemo experitur l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gest. Hic aũt deficit obligatio, quæ est mater actionis, l. licet. §. ca oblig. ff. de procu. Sed, vt dixi in d. c. 1. credo, quod hæc opi. do. Ant. in hoc non sit vera, & cõ trarium sentit hæc glo. dum innuit creditorem posse agere p vsuris soluendis, vbi interuenit iuramẽtum. Quare dico, quod saltem secunda obligatio acquiritur parti, vt dixi in d. c. 1. ratione cuius iste poterit agere. Nam, ex quo ius præcipit aliquid fie
3 ri, a datur actio saltẽ ex illa. l. ff. de condi. ex le. l. vna. & pro hoc adduco c. tuas, sæpe alleg. inf. de vsu. vbi dr, q iudex non debet cõpellere creditores, qui receperũt iuramẽta, vt desistant ab exactione: ergo præsumit, q actio competat, alias frustra fieret cõpulsio, & hoc casu etiam posset practicari hoc c. quando, scilicet creditor ꝓparuit, instante termino, ita, q ex illa dilatione, ille incurreret periurium. Debet enim iudex eligere, vt potius admittat istũ cum peccato, quam eũ repellendo, patiatur aliũ incidere in periurium, Idem si ille creditor cõparuit, postquã debitor incidit in periurium. Nõ enim debet iudex pati illum
4 stare in periurio, nec debet illum absoluere, tum, quia nõ petit, tum, quia non est dignus hoc remedio, ex quo legem contem
5 psit, incidendo in periurium, iuxta ea, quæ dixi in d. c. 1. † Ex præ dictis habes vltra alios, varios modos practicandi hoc c. & remanent soluta prima duo contraria, quæ veniebant contra secũdam partem c. Veniamus nunc ad alia duo cõtraria, quæ militant cõtra tertiam partem c. in qua permittitur repetitio post solutionem. Glo. ista, vt supra vidistis, respondet ad primũ, qđ timor iuramenti excludit præsumptionem donationis. Ho. t. & Ioan. And. videtur hoc dictum impugnare. Nam ex hoc sequeretur, quod si is, qui non iurauit, soluerit vsuras, non poterit repetere, cũ in solutione cesset timor iuramenti, quod tamen est falsum, secundũ eos, nihil allegant ad hoc. Sed p hoc facit tex. in c. ad nostram, de emp. & vend. & c. illo vos, de pig. & c. clarius, inf. de vsur. c. gaufrustra, & in c. Michael. Dicit ergo Inno. & Ho stiẽ quod hic admittit repetitio, sciẽtia indebiti non obstante, in fauorẽ seruatis iurm, vel p missum, & in odiũ creditoris. Irẽ f m Host il. ℑri. loquitur de solutione, quæ nõ improbatur a l. de quo per eũ. in sum. de vsur. §. fi. ver. sed quomodo. Itẽ & tertio. f m eundẽ, hoc est speciale in vsura, vt repetat, non obstante

ꝙ scienter soluerit indebitũ, & hoc propter periculũ animæ ipsius recipientis. Quartã solutioaẽ ponit D. Ant. dicẽs, quod aut interuenit iurm, & tunc in dubio excluditur præsumptio donationis ꝓpter timorẽ periurij, vt hic. Aut interuenit simplex promissio. Et tũc si ℑstat, ꝙ voluit donare, & casus est clarus, quod cessat repetitio. Aut ℑstat de ℑrio, & tunc datur repetitio, sed si sumus in dubio, dicit adhuc dandã repetitionem, quia, ex quo præcessit causa, præsumitur, quod voluerit satisfacere promissioni saltem naturali, & non donare. Et pro hoc videtur velle Do. Ant. quod in simplici promissione vsurarum, oriatur obligatio naturalis, quod puto falsum, cum lex resistat, vt supra dixi. Dico ergo, quod præsumptio donationis hic excluditur, qa aut a principio soluit, & necessitatus fecit cupiditate consequẽdi pecuniam mutuo, aut ex postfacto, & videtur voluisse soluere, vt parceret pudori suo, ne notaretur de fractione promissionis apud vulgus, arg. op. in l. Quintus Mutius. ff. man. & in cap. tua, infra eod. cum ibi no. Nemo enim est ita supinus, quod libenter soluat vsuras, l. cũ de indebito. ff. de proba. No. tamen ex glo. & ex prædictis, quod vsuræ repetuntur ex quasi contractu, per conditionem indebiti. De hoc remitto ad glo. & Doc. in d. c. Michael, & per glo. 16. q. 6. c. si Episcopum, per Spec. in titu. de act. & per. §. 2. ver. quod autem dixi, vbi consuluit, quod reperẽs se non arctet ad cõditionem indebiti, dic, vt in d. c. tua nos. Ad vltimum contrarium de l. qui sic soluit, glo. hic non respondet, sed Hostien. dicit, quod quando propter iuramentum soluitur vsura, ius non intendit verè solui, sed potius numerari, ita, q ex sola numeratione, iuris interpretatione, satisfacit iuramento, ad hoc Insti. quib. mod. tol. obli. in princ. Vel dic clarius, quia l. qui sic soluit, loquitur in obligatione a iure nõ improbata, hoc autem a iure improbatur, nec potest creditor retinere sine peccato. vnde satis est, vt interueniat numeratio ad satisfactionem iuramenti, vt sic cõsulatur debitori, & creditori. Vel dic, vt fortè voluit glo. ista soluere in versi. vel sic. quod iste purè soluit ratione iuramenti, nec apposuit pactum de repetendo, seu restituendo, licet alio iure repetat, scilicet quia soluit indebitum, & quia ille peccat retinendo sine iusta causa, & contra l. diuinã & humanam. Nũc venio ad vltimam partic. glo. in ver. Et sicut habet, quæ sentit oppositionem de c. 1. supra eo. vbi iurans nõ compellitur soluere, sed creditor compellitur relaxare iuramẽtum. Glo. respondet, q debitor habet vtrunque remedium. nã si vult petere absolutionem, audietur vt ibi, sed si non petit, & cogitur soluere, habet remediũ repetendi, vt hic in fi. Sed certè secundũ hoc vana esset huius c. dispositio, cum quilibet posset petere se absolui. Ideo dic, vt latè dixi in c. 1. sup. eo. Per prædicta habes clarè tria dicta huius c. quare, scilicet nulla nascat obligatio ex p missione vsurarũ. Item, quare compellatur iste adimplere iuramentũ. Item & tertio de iure repetendi.

ADDITIO.

2 Aliquid fieri. Vide Bal. in Auth. ei, qui. C. de bon. autho. iud. possi. vbi dicit, qđ creditor, qui petit vsuras, non dicitur calumniose petere, quia non est in calumnia, qui petit iure permittente. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Absolutus ab excommunicatione, an teneatur præstare cautionem iuratoriam, vel fideiussoriam, vel pignoratitiam.*
2 *Fructus rei pignoratę non computantur in sortem, quando debitor iurauit non molestare, nisi prius sortem soluerit.*
3 *Promittens soluere cum iuramento, si compensat, non est periurus.*
4 *An isti debitores, de quibus in cap. nostro, ex uiolentia illata, cadant à iure eorum.*

CAP. VII.

AD nostram. Si debitor creditori iurauerit rem pignoratam non repetere, nisi prius debitum soluerit, iuramẽtum seruare compellitur. Sic summat Io. And. sed hæc summatio nullam dubitationem continet, sed fortè propter varietatẽ lect. summauit soã. And. ita generaliter. Ideo summo sic. Debitor, qui iurauit creditori nullum grauamen super re pignorata inferre donec soluerit debitum, non auditur repetens pignus, volendo compensare fructus in sortem; sed debet prius debitũ integraliter soluere, & demũ rem cũ fructibus inde perceptis exposcere, & est notabilis casus. Cõmunis diuisio. Secunda, ibi. Ideoque. Casus lit. Quidam P. nomine quandam pecuniæ summam mutuauit quibusdã hominibus, recipiẽdo ab eis quasdã possessiones, & redditus in pignore, præstito iuramento ab eis, quod ipsi P. super illis nullum grauamen inferrent, donec sibi pecuniam soluerẽt. Et antequam de possessionib. & redditibus illis sortem suam deduxisset, cœperũt illũ coram Archiepiscopo molestare, ita quod per Archiepiscopum dictus P. fuit excõmunicatus, vnde super his conqueſtus fuit D. Papæ, & ipse mãdat eidem Archiepiscopo, & eius cõiudicib. quatenus recepta sufficiẽti cautione ab ipso P. q eorũ debeat stare mãdato, ipsum absoluat, postmodũ ꝓpellãt creditores, si est ita, vt possessiones,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& redditus prædictos eidē P. restituant, quia contra iurm suū venerunt, nec sibi molestiam inferant, vel grauamem, donec pecunia fuerit restituta. Cum autem fuerit restituta, sicut iurauerunt, compellant dictum P. vt quicquid vltra sortem recepit, deductis expensis, restituat eis, quod si non fecerit excommunicent illum. B. No. q licitè capit quis in pignore possessiones & redditus. Et no. quod verbum, Possessio, quandoque capitur pro proprietate rei, & non pro nuda possessione, concor. c. quoniam frequenter. §. quod si super rebus, vt lite non conte. No. quod creditor deducit ante omnia expensas, quas fecit in re pignorata, & quod fructus dr̄ solum id, quod supereſt deductis expēsis. l.j. C. de fru. & lit. expen. & l. fructus, ff. sol. ma. No. q vbi est contentio de obseruantia iutamenti, vel de fructibus in sortem computandis, potest adiri iudex ecclesiasticus inter laicos. No. f̄m cōem [a] intellectum, & tene semper menti, q iurm est obseruandum in forma specifica, nec sufficit illud adimplere in effectu. Patet hoc, quia iurans prius soluere, tenetur actua liter soluere, nec sufficit compensare, quanquam compēsatio sit ficta solutio. l. si peculium. §. 1. ff. de sta. lib. de quo inf. latius. No. quem posse compelli per ecclesiasticum iudicem ad restituendum quicquid percepit ex re pignorata, q̄q̄ ℨctus pignoratitius non præcesserit, quasi videatur re ipsa vsuras committere, retinendo sibi fructus, vel redditus occasione mutui præcedētis. No. vl. ex fine literæ, q̄ absolutus ab excommunicatione, cum solemnitate debita de parendo mandato iudicis, non reincidit ipso facto in excommunicationem, q̄q̄ mādato, vt promisit, nō pareat, sed opus est, vt de nouo in illam reducatur, ad idem c. quæstioni, de appel. fallit in casibus contentis in c. eos, de senten. excommunic. lib. 6. Venio ad glo. & primo, quia hic papa mandat recipi in absolutionis actu sufficiētem cautionē, quæro, qualis debet esse hæc cautio? Gl. 3. dicit, quod pignoratitia, seu fideiussoria, ex quo hic adducitur qualitas sufficientiæ. † Sed contra hoc & contra tex. opp. videtur enim q nulla cautio erat hic præstanda, quia vbi excommunicatio est iniusta, debet relaxari sine aliquo grauamine, vt in c. 1. de senten. excom. lib. 6. & c. sacro, de sen. excom. Sed hic fuit iniusta, cum non teneretur creditor restituere res pignoratas ante solutionem sortis. Sol. Host. q contraria procedunt, quando nulla causa exprimitur in sententia, vel exprimitur manifeste falsa, vel iniusta, vel quando nō fuit seruatus ordo, vt in d. c. sacro sed in casu nostro ordo sunt seruatus & causa expressa, quæ non fuit iniusta, vel falsa, sed dubia, quia debitores dicebant de fructibus satisfactum; creditor autem negabat, vnde, quia non cōstabat adhuc de veritate, fit absolutio, & ratione dubietatis debet prēstari sufficiēs cautio. Et no. secundum Io. And. q licet pro dubia causa, non fit quis excommunicandus, lata tamen sententia tenet, [a] similе. 2. q. 6. c. biduum. Vel potest dici secundo, secundum Host. q sufficiens cautio vocatur hic iuratoria, & non pignoratitia, vel fideiussoria, prout dixit glo. quia obstante iuramento ante solutionem pecuniæ, non poterat de fructibus quæstio referri. Et p hoc inducit finem c. vbi non mandat creditorem istum distringi per cautionem pignoratitiam, vel fideiussoriam, sed solum eum reducendum in primam sententiam. Certe vtraque sol. Host. videtur mihi falsa. Prima enim est apertissime cōtra tex. in d. c. sacro. §. caueat, vbi dicitur, q absque manifesta, & rationabili causa non est excommunicatio proferenda, q si contrafactum fuerit, est talis sententia, sine aliquo grauamine, reuocāda. Ad idem c. nemo episcopus. 2. q. 1. & c. graue. 11. q. 3. Sed hęc causa erat dubia, secundum opi. Host. ergo sine aliqua cautione erat relaxanda. Secunda sol non procedit ex eo, quia si non poterat referri quæstio fructuum ante solutionem, ergo excōicatio fuit iniusta, & per consequens sine grauamine relaxāda, ita, vt iurm prętari non debeat. Innoc. dicit, q iste fuit excōicatus pro contumacia, & hoc fuit iustum, & idcirco non absoluitur, nisi prætita cautione & iuramento. Fatetur tamen, q sentētia restitutionis rerum fuit iniusta, & ideo ℨ ipsam mādatur, q res creditoribus restituantur. Hoc dictum nō placet Host. quia aut ipse fuit excommunicatus pro contumacia commissa in non parendo sententiæ restitutionis rerū, & excommunicatio fuit iniusta, cum non teneretur parere illi sententiæ, vt iniustæ, & sic per consequens non fuit contumax, ergo sine cautione venit absoluendus. Aut fuit excommunicatus pro cōtumacia commissa in non comparendo, & adhuc iniuste hic agitur contra eum, cum deberet sufficere iuratoria cautio. inf. de verb. signi. c. ex parte, & c. cum olim, & sic non potest dictum Inno. saluari, nisi dicatur secūdum Hostien. quod creditor violenter restitit debitori in restitutione rerum, quæ fiebat iudicis authoritate, modum excedendo, & monitus noluit satisfacere, ꝓpter quod iuste fuit excommunicatus, & ratione huius offensę, saltem dubiæ, cauere debuit. Vel, secundum eum, iste fuit excommunicatus pp contumaciam, & pp expensas, quibus ante oīa cauendum fuit, de iudi. c. 1. Hę duę vltimę sol. satis sunt veræ in se, licet non multum conueniant literæ. Dico ēt q solu. Inno. pt satis sustineri, quia excommunicatus pro contumacia in non comparendo coram indice non debet absolui sine sufficienti cautione, nec sufficit iuratoria, vt est tex. iuncta glo. no. in c. qua fronte, de app. facit tex. in c. 1. de do. & contum. li. 6. d. An. dicit se putare, q iste ideo absoluitur cum cautione, quia sententia fuit lata ex causa probabiliter dubia in iure, ex quo petebatur, vt fructus compēsarentur in sortem, vt patebit ex his, q̄ dicam in seq. gl. & maxime, quia retractato grauamine sententiæ, restabat aliquid implendum [c] ex parte creditoris, vt patet in fi. c. Hæc solu. licet videatur applaudere literæ, non tamen puto eā veram, quia probabilis error licet habeat excusare iudicem, vt non condemnetur excommunicatus ad interesse, non tamen aggrauat excommunicatum, qui insonis est, vt præstet cautionem de parendo, cum illa exigatur propter præsumptionem inobedientiæ, causatam ex culpa contracta in excommunicatione, & hæc satis colliguntur in d. c. sacro. Illa ergo Innoc. solutio iuuata, vt sup. magis videtur iuri consona, vt dicamus istum fuisse excommunicatum propter contumaciam commissam in non comparendo in iudicio moto ob causam in tex. contentam, & hæc sola solutio suffecisset, sed, vt antiquorum dicta nō transirent indiscussa, instat plus, q̄ oportuit. † Opp. d. 2. & videt, [d] q non teneatur debitor soluere prius integram sortē, sed quod possit computare fructus [d] in sortem, vt in c. 1. & 2. inf. de vsu. cuius contrarium innuit litera. Sol. ex gl. 4. eliciuntur duo intellectus. Primus, vt litera intelligatur cum suppletione, f. vt sors prius soluatur vere, vel per computationem fructuum, vt in cōtrario. In hoc tamen glo. non persistit, sed transit ad secundum intellectum, vt speciale sit hoc propter iuramētum præstitum de non molestando, donec fuerit satisfactum. vnde oportet, q prius soluatur vera sors, & postea q̄cquid inde potuit creditor percipere, repetatur. Gl. habuit in hoc bonum intellectum, sed non ponit bonum exemplum. Nam, vt dicit Ioan. And. & benе, [f] si iurasset debitor non molestare, nisi prius satisfeceret, non procederet dispositio, vel decisio literæ, quia ex quo satisfactū esset de fructib. non diceretur venire contra iuramentum, vt de potuisset iuste repetere pignora. Dicit ergo Ioan. And. q ex forma iuramenti requiritur numeratio pecuniæ, & solutio. q. d. non sufficere, q ex fructibus satisfiat. Et dicit post Boati. q̄ hic non fuerit iuratum de vsuris soluendis, non est locus petitioni relaxationis iuramenti, de quo. sup. co. c. 1. Et hunc intellectum aperte sentit Inno. hic in fi. dicens, q ēt si creditor ageret repetendo pecuniam, non posset debitor fructus compensare, cū iurauerit nō molestare, nisi prius sortem soluerit, non cōpu tatis fructibus. hoc enim actū erat inter eos, & hic intellectus cōiter tenetur, f̄m quem elicitur, vt dixi in vno no. q iuramentum debet impleri in forma specifica, [g] nec sufficit, quod in effectu impleatur. Aduerte, aut fructus superſunt, & in dubio nō potest opponi compensatio per debitorem, si creditor paratus est eos reddere, soluto sibi debito, duplicī ratione. Prima, quia de specie ad quantitatem non fit compensatio, vt no. in c. fi. de depo. & hoc alio modo voluerunt Inn. & quidam alij intelligere tex. istum, sed non est bonus intellectus iudicio meo, quia secundum hoc frustra ponderatur hoc iuramentum. Dictum in est verum in se. Secunda ratio, quare non possit opponi compensatio, est, quia fructus rei pignoratæ non sunt consumpti in causa pignoris, sicut ipsa res principalis. l. quamuis, in fi. & q ibi no. glo. C. in quibus cau. pig. ta. contra. Aut fructus non sunt, quia cōsumpti, & sic creditor obligatur in quantitate. Vel recepit quantitatem ex re pignorata, & tunc non intereuenit̄e iura-

ADDITIONES.

[a] Secūdum communem. Vide ad hoc D. Iaſ. in l. ſi pecuniam, in prin. col. 2. ver. in ea. gl. ff. de condi. ob cau. vbi ponit, quod quando interuenit iuramentū, debet promissum precisè obseruari. Seb. Sap.

[b] Sententia tenet. Tu pondera, quia videtur, quod in dubio debuit fauere reo, c. ex literis, de prob. & sic non excommunicare. And. Barb.

[c] Aliquid impleudum. Tu pondera, quia hic dicitur quod propter hoc fuit ex communicatus, quasi velit dicere, propter illud pactum videbatur contractus vsurarius, vel quia erat vsurarius creditor. And. Barb.

[d] Oppono. Vide Nigus. de pigno. in 5. membro. 5. par. nu. 14. Iac. Anel.

[e] No. hic, quomodo intelligatur, quod dicitur, q fructus pignoris computantur, & vide plenis. per d. An. hic. Et casus in quibus fallit hæc regula, cumulantur in c. conquestus. de vsu. per glo. & Doct. & per gl. 14. q. 14. q. 3. in summa. Et an in sortem computentur non solum fructus percepti, sed etiam q percipi potuerunt, vide late d. Abb. Panor. post Doc. in c. 1. de vsu.

[f] Prius satisfecerit. Facit differentiam. Ioan. And. inter verbum soluere, & satisfacere. Idem dixit d. Pet. in c. si propter, de iescrip. li. 6. in repe. Tu pondera, quia hic iurauit soluere pecuniam. And. Barb.

An iurans soluere, possit aliter satisfacere absque periurio, putarem q̄ iniusto creditore hoc facere non possit, quia satisfacere quis tenetur, sicut voluerit creditor, vt per Specu. in ti. de obliga. & sol. in §. 6. ver. quid si iam. & habetur per Bal. in l. per diuersas, in 13. col. ff. man. & ideo, dicebat Bal. in l. qui satisf. cog. quod satisfacere non dicitur, qui dat fideiussorem per Ang. & q̄. C. de consti. pecu. & per l. ꝓmissor, la 2. in §. cōstituto, ff. e. ti. Et addes q̄ qui cedit creditori actiones, non dicitur satisfacere, vel soluere, vt est glo. in l. legaui, in fi. ff. de libe. leg. & vide Alex. in l. in causa, ff. de procu. And. Barb.

[g] Est passus dubius & disputabilis multum, & idem tenent Innoc. & d. And. de But. in c. veniens, inf. eo. & ibidem per ipsummet Abb. Panor. vbi satis pone examinat, ibi vide concordiam, & discordiam.

iuramento, de quo hic, in dubio est fienda compensatio, & sic debet intelligi. c. 1. & 2. de vsu. & c. cum contra de pig. Aut interuenit iurm de non inquietādo, nisi prius soluatur debitum, & hic casus est dubius. Doctores nostri cōmuniter sequuntur q̄ prædixi, vt non habeat locum compensatio, vt sic iuramētū impleatur in forma specifica. † Sed cōtrariuma reperio sensisse. [3] Bar. in l. amplius, ff. rem ratam haberi, vbi ponit talem qōnem. [a] Quidam promisit tibi soluere certam quantitatem, & hoc iurauit. postea compensat tecum, nunquid per hoc sit periurus? Videtur text. innuere, q̄ sic. Contrarium ipse determinat. mouet, quia edicta seu conditiones debent impleri in forma specifica, sicut iurm, vt in l. qui hæredi. in prin. & l. Mæuius. ff. de cond. & demon. sed iussus dare, seu soluere, implet conditionem compensando, vt l. si peculio. §. 1. ff. de stat. libe. ergo &c. Præterea, si ego impedior iusta de causa facere q̄ promisi, non sum periurus, vt l. fi. ff. qui satisd. cogan. & c. significāte, de pign. Sed si ego non soluo, quoniam tu debes mihi reddere, ego impedior a te, nam ideo tibi non soluo, quia tu mihi non soluis, vnde quasi facto tuo impeditus non debeo esse periurus. Hanc rationem facit tex. in l. 3. circa prin. ver. inde quæritur. ff. de stat. libe. Quid di cendum? Pōt dici, q̄ ante factum, esset sequenda opin. Io. And. & Innoc. sed post factum, vt quis excusetur a periurio, sequenda est opin. Bar. quæ procedit generaliter, quando quis tenetur soluere. Sed opinio. nostrorum Doct. procedit in casu huius c. quando, f. tempore traditi pignoris interuenit hoc iuramentū de non molestando ante solutionem sortis. Nam tacite videtur actum, vt fructus non compensentur ante solutionem, alias nihil operaretur iuramentum, quia de iure est, vt sup. dixi, vt ante solutionem fructuum non fiat compensatio, & hoc casu puto, q̄ possit peti absolutio a iuramento, licet aliter senserit Io. And. post Boat. Nam licet hoc non sit vsurarium, tamen turpiter tenet istum vinculatum iuramento, cum sine aliqua iusta causa [b] recusset cōpensare quantitatem debitam b tōne fructuum consumptorum. Et posset attentari hoc esse vsurarium, cum velit interim percipere vtilitatem huius pecuniæ ℨ illud Euangelicū. Mutuum dantes, nihil inde sperantes. de vsu. c. consuluit. Et per hoc habes intellectum huius c. omissis quibusdam aliis lecturis, quæ magis inuoluunt, quam declarent. † Opp. 3. & videt, [4] q̄ debitores isti debuissent ex violentia illata, cadere à iure eorum, vt l. si quis in tantam. C. vnde vi. & 16. q. 6. c. placuit. Glos. ponit quatuor solutiones. Prima, q̄ in causis ecclesiasticis rigor ille non seruatur. Sed certe hæc solutio est falsa, tum quia causa non erat hic ecclesiastica, nec ratione rerum, nec personarum. Tum quia etiam inter personas ecclesiasticas, dū agitur de earum iure priuato, pœna illorum iurium habet locum, vt patet in c. cum qui, de præben. lib. 6. Secunda solutio, quod non fuit actum ad hoc, & hæc est satis bona. Nam pœna illorum iurium non committitur ipso facto, vt in eis no. Tertia solu. quod isti debitores excusantur, quia authoritate iudicis istum creditorē expulerunt. Hæc solutio mihi non placet, qa authoritas iniuste impensa non excusat, de hoc vide per Bar. in l. iuste possidet, ff. de acq. poss. & vide quod dixi in c. conquerente, de restitu. spol. Quarta solu. quod de hoc cognoscere inter laicos non spectat ad Papam, & hoc placet.

ADDITIONES.

[a] Contrarium. Opin. Bar. sequitur do. Abb. in c. cū dilectus, col. 12. sup. de ord. cog. & Io. de Imo. in l. Iulianus. 1. ff. de condi. & demon. & Io. Fab. in §. in bonæfidei, Instit. de act. Cōtrarium firmat Bal. in c. quæ in ecclesiarum, col. 6. sup. de consti. & vide nō. per do. Iaſ. in l. si pecuniam, in princ. col. pen. ff. de condi. ob cau. Maria. Soc. in c. querelam. inf. eo. Seb. Sap.

[b] Quantitatem debitam. Pondera, quia pactum de non molestando, intelligitur de facto, & non de iure, ut per Bald. in l. 1. C. de his, quæ pēnæ. no. ideo non videtur actum, quod non compensentur fructus. And. Barb.

SVMMARIVM.

1 Renuncians beneficio per metum, non indiget alia collatione.
2 Iuramentum non est seruandum, quādo sine interitu salutis æternæ, uel corporalis seruari non potest.
3 An iuramentum tendens in dispendium salutis sit seruandum, & qualiter dicatur tendere in dispendium.
4 Iuramentum, quod nunquam erit Episcopus, uel clericus, an sit obligatorium.
5 An ualeat iuramentum, quod quis præstat de non fideinbendo pro aliquo.
6 An eleemosyna sit in præcepto.
7 An iuramentum & confessio facta calore iracundiæ, ualeat.
8 Is qui iurauit redire ad carcerem, debet seruare iuramentum.
9 Iuramentum metu extortum, an obliget & in foro pœnitentiali, & in foro fori.
10 Iuramentum metu extortum, an obliget contrauenientem ad peccatum mortale, an ad ueniale.

CAP. VIII.

Si vero. Si iuramentum per metum extortum seruari potest sine interitu salutis æternæ, seruandum est. Ecclesia tamen Romana consueuit a tali iuramento absoluere. Communis diuisio. Secūda ibi. Diximus tibi. Casus liter. Aliquis per metum grauissimum compulsus fuit renunciare beneficium suum, iuramento interposito de eodem vlterius non repetendo; & sic ille compulsor retinuit sibi beneficium illud, quæritur quis illorum beneficium illud debeat habere, an neuter? Respondet Papa, q̄ non est tutum alicui venire contra iuramentum suum, nisi illud tale sit, quod seruari non possit sine periculo animæ, nec Papa vult alicui dare materiam contra iuramentum suum veniendi, ne author periurij videatur, tamen in Romana ecclesia a pluribus Romanis Pontificibus factum est, quod clerici, qui coacti beneficium suum abiurauerunt, de iuramento absolutionis beneficium meruerunt, & ad coercendam iniquitatem illorum, qui illos iurare compulerant, permissi sunt eadem beneficia obtinere. B. Not. primo regulam, ad quam allega. quotidie iste tex. quod iuramentum, quod seruari non potest sine [a] interitu salutis æternæ, non est obligatorium, [a] ita, quod propria authoritate potest iurans contrauenire, & dic, quod non solū potest, sed imo etiam debet. 2 2. q. 4. quasi per totum. A cōtrario collige, q̄ vbi seruari potest sine interitu salutis æternæ, est seruandum, quod tamen falsum est, vt in regu. non est obligatorium, de reg. iur. lib. 6. & ibi bon. glos. & clarius patebit ex infra dicendis. Non enim valet argumen. à contrario sensu, vbi contrarium reperitur expressum, infra de senten. excom. [b] muni. c. a nobis. 2. No. secundo, quod valet renunciatio [b] beneficij metu facta, ad hoc vide quod legitur, & notatur in cap. super hoc, de renun. & per do. de Ro. deci. 362. & in cap. solicite, de restitu. spoliato. & quod ibi dixi. Not. tertio, q̄ a iuramento turpiter recepto potest ecclesia absoluere, nec est necesse, q̄ is qui turpiter recepit, moneatur primo, ad illud relaxandū. Adhoc quod plene dixi in cap. 1. sup. eo. licet hoc dicatur de ecclesia Romana, tamen idem intelligas de episcopo, vt notat Innocen. in cap. ad aures, quod met. causa, & c. debitores, supra eod. Et Romana ecclesia dicitur causa exempli, seu quia sic factum [c] esse reperiebatur. † No. vltimo argu. optimum, quod renūcians beneficio per metum, non indiget noua collatione, sed per actionem, quod metus causa, restituitur in pristinum statū, facta absolutione a iuramento. Et credo, quod dupliciter potest metum passus agere. Primo intentando vtilem actionem in rem, quia per resignationem metu factam, solum perditur directa actio, vt est tex. notab. in l. metum. §. volēti; & l. si mulier, in fin. quod met. causa. Item secundo per actionem personalē, quod metus causa, per quam omnia debent reduci ad statum pristinum, vt in iuribus prælleg. ad hoc adduco istum tex. & c. ad audientiam, & cap. Abbas, quod metus causa, vbi sine noua collatione restitutus fuit renuncians ad beneficium metu resignatum. Sed cōtra prædicta facit tex. iste in ver. permissi, quod verbū denotat dispensationem. Solu. Goff. vt arbitror, metu cō trarij, exponit permissi, id est dimissi, quia secundum eū, post absolutionem non requiritur aliqua dispensatio, sed ius commune est, quod hic dicitur. Et hoc satis placet, & aperte probatur per d. cap. Abbas, & c. ad audientiam. Innocen. videtur intelligere istum tex. de permissione, quæ sequitur ex absolutione iuramenti, quasi permissio fuerit in eo, q̄ superior prætitit authoritatem absolutionis actu. D. Ant. dicit q̄ si teneatur opinio, q̄ renūciatio meticulosa, quasi habens in se annexam volūtatē, excludat ius beneficij, q̄ renūciauit, oportet, q̄ vltra absolutionē ꝓmittat ibid. celebrare, & remittit ad not. in d. c. Abbas. Ego dico, vt ℨ. dixi, q̄ licet renūciās pdat ius & directā actionē, remanet tñ sibi vtilis, per q̄ pōt sine noua collatione repete [c] re beneficiū metu resignatū, & vt aperte ꝓbat in d. c. ad audientiā. Itē dico, q̄ p actionē, q̄ met. cā, oīa reducunt in statū pristinū, vt in d. §. volēti, & q̄ ibi no. Bar. Oppo. secūdo ℨ tex. de c. ad audiētiā, ꝑall. vbi sine absolutione iuramēti fuit ille auditus, qa licet iurauerit resignare, nō tñ iurauit nō repetere. Sol. intelge, q̄ hic nō solū iurauit resignare, sed ēt nō repetere, alias ꝑce deret ℨ riū, cū tunc nō veniret ℨ iurm repetendo, & hoc credo [2] voluisse hic gl. fi. quæ p hoc remanet declarata. † Opp. tertio, vr enim q̄ licet nō vergat in interitum salutis æternæ ſpiritualis, nihilominus iurm nō est seruādū, cum possit vergere in perditionem vitæ corporalis, vt in c. fi. 22. q. 4. Sol. gl. 1. fatetur ℨ riū, & sic ad tex. debet suppleri, per d. c. fi. & ꝓ hoc ego facio hāc rationem

ADDITIONES.

[a] Obligatorium. Vide c. ad audientiam, quod metus causa. vbi utitur uerbo grauissimo. vide l. metum. ff. quod met. causa. in uerb. in constantissimo homine. And. Barb.

[b] Renunciatio. vide Rom. dec. 374. inci. fuit dubitatum. Ioan. de Imo. in c. ad aures, colum. pen. sup. quod met. causa, & Abb. in c. 2. §. 1. colum. 4. supra de restī. spol. Zach.

[c] Metu resignatum. Pondera, si non tenet resignatio metu facta, quia nulla est ipso iure, ergo non est opus intentare vtilem, vel directam actionem, quod me. cau. Quod sit nulla, patet per cle. 1. de pe. & per c. ad audientiem, quod met. cau. in uerbo, carere. Et ratio, quia in contrahendo matrimonio spirituali requiritur libertas. c. vbi periculum. §. cæterum, de elec. lib. 6. ergo in eo dissoluendo, &c. And. Barb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem. Quemadmodum enim non valet iuramentum tendẽs in mortem alterius. 22.q.4.cap. 1.cum quatuor ſequẽ. ita & fortius non debet valere. ſi tendit in mortem propriam, vt in c. ſi non licet. 23. quæſt. 5. Intelligit tamen iſta gloſ. quando directe vergit in mortem, ſecus ſi occaſionaliter. Ponit exemplum in Vltramontano, qui iurauit trahere moram de menſe Auguſti Romæ. Nam ſic iurans debet ſeruare iuramentum, ſecundum glo. quaſi velit glo. dicere, quod licet aliquando ex tali mora ꝓpter intemperiem aeris, contingat vltramontanis mors, tamẽ hoc non ſemper accidit, & ſic directe non tendit ad mortem, ſed occaſionaliter. Sed Ioan. And. dicit dictum glo. verum, niſi ex imminente infirmitate, vel complexione iudicaretur, ſic iurans, moriturus ex tali mora, quod eſt valde not. & probo etiã ratione. Nam ex his circunſtantijs iuramentum apparet temerarium, nec eſt veriſimile, quod Deus velit recipere tale iuramentum, per quod creatura ſua incurrat mortem, quam ipſe tanta attentione formauit. Et per hoc dicerem, quod ſi à peritis medicis diceretur: Fratrem Cartuſien. ordinis non poſſe aliter mortem euadere, niſi per eſum carnium, quod non obſtãte regula, ſeu voto, deberet carnes comedere. Sicut enim iuramentum non ligat propter periculum mortis, ita nec votum, cum paribus paſſibus ambulent, vt no. in d.c. 1. & c. debitores, ſupra eo. & in c. licet, & c. magnæ, de voto. Fertur tamen, ꝙ magiſter Arnaldus de Villanoua ſummus, & quaſi diuinus medicus, fecit tractatum, in quo concludit vitam poſſe reſtaurari ſine eſu carnium. Dixit enim ꝙ vinum mediocre, maxime aromaticum, & vitelli ouorum mediocriter molles, qui acutiſſima digeſtione conuertuntur in laudabilem, & multum ſanguinem, ſunt ad hoc magis competentes, quam carnes, & certe, ſi hoc verum eſt, ceſſat primum dictum. Sed vbi ex circũſtantijs medici dicerent ℨrium, certe ꝓcederet dictum meum. Itẽ poſſet contingere, ꝙ infirmo oua eſſent faſtidioſa, ita ꝙ non poſſet illa capere, vt plures exiſtũt, quo caſu in dubio iſtud eſſet tenendum. Nã ne ceſſitas excuſat ab omni præcepto, vt in c. 2. de obſer. iciu. Concluſio ergo ſit, iurm non eſſe ſeruandum, quando ſine interitu ſalutis corporalis, vel ſpiritualis ſeruari nõ poteſt.

8 †Oppo. quarto & aliter. videtur enim hoc non ſufficere per c. ſi aliquid. 22.q.4. vbi iuramentum non ſeruatur, ſi vergit in deteriorem exitũ. ſeu in diſpendium ſalutis, licet non tendat in interitum Sol. hic gl. 2. in fi. fatetur ℨrium, & facit hanc ſecundam ſuppletionem ad tex. Et aduerte, vt intelligas, quandoque iuramentum vergit in interitum ſalutis ſpiritualis, vel corporalis, quandoque in diſpendium, quandoque in peiorem exitũ. Tũc vergit in interitũ, quando obligat ad peccatum mortale, ꝙ eſt mors animæ. Nam decedens in peccato mortali, punitur pœna æterna 26. diſt. c. vnum oratium, & hoc reſpectu ſalutis ſpiritualis. Vergit autem in interitum ſalutis corporalis, quando obligat ad id, quod eſt mors corporis. Dicitur autem vergere in diſpendium, quando obligat ad veniale. Nam peccatũ venialetẽ dit non in interitum ſalutis, quia per id non priuatur quis vita æterna, ſed in diſpendium, ideſt in diminutionem, quia impedit, vt non cito perueniatur ad vitam æternam. Nam oportet, vt prius purgetur in purgatorio, ſi in illo decedit, vt in c. qualis. 25. diſt. ad hoc c. 2. & ꝙ ibi no. de pac. lib. 6. Tertio caſu, qñ rẽdit in peiorem exitum, attende. Eſt enim hoc multum generale, & poteſt in ſe comprehendere peccatum mortale, & veniale, vnde tex. in c. ſi aliquid, præalle. dicit tale iurm non obſeruãdum.

a Dicit tñ ibi no. Archi. ꝙ iurm vergit in peiorem exitũ a ſex modis. Primo, quando iuratur aliquid, ꝙ eſt mortale. Secundo, qñ iuratur illud, quod eſt veniale in ſe. Tertio cum iuratur aliqd, quod in ſe eſt indifferens, tamen ex circunſtantijs efficitur veniale, vel mortale. Pone exemplum, vt ipſemet Archid. not. in c. animaduertendum. 22.q. 2. ſi quis iurauerit, ꝙ nunquam erit negociator, vel miles, vel quod non recipiet feudum a tali domino, vel quod non recipiet mutuũ, vel gd ſimile. Certe ſi res venit ad caſum, in quo non põt aliter viuere, niſi veniat ℨ iuramentum, nõ tenetur illud obſeruare. Ratio, quia ſia principio fuiſſet iſte caſus, iurm fuiſſet remerarium, & ideo põt ꝓpria authoritate contrauenire, ſecundum eũ, quod eſt no. Quarto, cũ iurm excludit opus ex neceſſitate faciendum, vt quando iurat quis, ꝙ nil ex charitate dabit tali, vel quod non colet Deũ. Nõ enim eſt veriſimile, ꝙ Deus recipiat talia iuramenta, cum ipſe mander opera charitatis exerceri, & iuramentũ non debet eſſe
4 iniquitatis vinculum. Inf. eo. c. quanto. †Quinto, cum excludit opus de genere bonorum, vt cum quis iurat, ꝙ nunquam erit Epiſcopus, vel clericus, vel monachus. In ℨriũ tamen facit text. in c. Archidiaconum, alias incipit, Florentinum, 85. diſt. vbi videtur valere iuramentum, vt nõ accedat, ſeu promoueatur ad Epiſcopatum; idem ſentit glo. in c. innocens. 22.q. 4. in verbo, argu. eſt hic. Idem no. Hug. 20.q. 1. in prin. vbi dicit, quod ſi gs iu-
b rat, ꝙ nunquã erit clericus, b vel regularis, talia iuramenta ſunt
c ſeruanda, c & generaliter, ſecundum eum, omnia iuramenta, q̃-bus iuratur aliquid, quod nec mortale eſt, nec veniale. Idẽ videtur ſentire Gra. in c. inna. 22.quæſtio. 4. Sed Arch. poſt Rayn. ſeu tit contrarium in d.c. ſi aliquid, & in c. innocens, dicens, quod tale iuramentum conſideratur in d.c. Archidiaconum, non ꝙ ſit obligatorium, ſed quia mortaliter peccat temere iurando. Nam duæ ſunt ſpecies iniuſtitiæ, facere malum, & declinare a bono. vnde ſicut nõ obligat iurm ad faciendũ malum, ita vr, ꝙ non obliget ad declinandũ a bono, cũ nulla ſit vtilitas in obſeruatione huius iuramenti. Præterea cum dñs conſulat opera ꝓfectionis, ℨrium quodãmodo eſſet, ſi vellet, ꝙ occaſione talis iuramenti abſtineret a bono. Nec obſt. dictum Gra. quia ſecũm Archi. non dicit, quod huiuſmodi iuramenta ſint obligatoria, ſed quod non prohibentur obſeruari. Hoc vltimũ mihi nõ placet, cũ vult ℨuenire ꝓpter bonum publicum. Primum placet, cũ nititur ꝓpter bonũ priuatum, ſ. vt præſit, & nõ profit, ad hoc
5 c. qui epiſcopatum. 8.q. 1. †Sexto dicitur vergere in peiorem exitum, cum excludit opus indifferens pia intẽtione pro Deo, aut ꝓximo faciendũ, vt ſi quis iurat, ꝙ non loquetur Martino, vel quod nõ intrabit domũ eius, vel quid ſimile. Non. n. tenetur iurans ad obſeruantiã talis iuramẽti, ſi vult ℨrium facere, pia intẽtione propter Deum, vel ſaltem proximi, & de hoc vide, quod
d no. inf. eo. c. cũ quidã. Ex his deciditur quæſtio, d an valeat iura-
c mentum, ꝙ quis qñque præſtat de non fideiubendo e pro alio. Lauren. tenuit, quod ſic, quia ſicut poteſt quis iurare pro vtilitate ꝓximi, ita ꝓ vtilitate ꝓpria, vt recitat Arch. in c. nõ eſt ℨ. 22. q. 1. & Io. And. in c. ſi. de fo. ꝓpe. lib. 6. Sed idem Ioan. And. latius hoc aſſumit in addi. Spec. eo. tit. ſuper rub. & ibi ꝙ eludit, ꝙ ſi ſalus ꝓximi periclitaretur, niſi fideiuberet, non tenetur ad obſeruantiam talis iuramẽti, quia iurm non extenditur ad hunc caſum incogitatum, & ſi cogitatuit hunc caſum, iurm fuit temerariũ, & ſic non obſeruandũ. Simile hr in c. 1. eod. tit. lib. 6. Ego hoc dictum habeo ꝓ indubitato, qa in tanta neceſſitate, tenetur ſubuenire ꝓximo. 86. diſt. c. 1. & 2. & 43. diſt. c. ſcimus. vnde non potuit per iurm ſuum ſe ſubtrahere ab hoc onere, arg. in c. ſi diligenti, de fo. compe. Et plus ego ſentio, ꝙ tale iurm nõ obliget, vbicũque ꝓximus vere indiget tali fide iuſſione, licet non periclitet ſalus ꝓpria, qa tenemur ex præcepto Dei diligere ꝓximos, ſicut nos metipſos, de pe. diſt. 2. c. charitas. §. ꝓximos. Ideo tenemur eis ſubuenire in ipſorum neceſſitatib. ergo per iurm noſtrum non poſſumus nos ſubtrahere ab hac pietate ex neceſſitate fiẽda, vt in d.c. ſi diligẽti, & hoc ꝓcedit tenendo, ꝙ teneamur ſubuenire ꝓximo in ſuis neceſſita-
6 tib. ex præcepto. †Sed ſi volumus tenere opin. B. Tho. 2. 2. q. 32.
f art. 5. vbi examinãs illũ articulũ, an eleemoſyna fiat in ꝓcepto dicit duo ꝓſiderãda, unũ ex parte dãtis, aliud ex parte recipientis. Ex parte dantis dicit ꝓſiderãdũ, ut in eleemoſynam eroget, ꝙ eſt danti ſuperfluũ, ut habetur Luc. 11. Quod ſupereſt, date eleemoſynã. Et dr ſupereſſe nõ ſolũ reſpectu ſuimet, ſed et reſpectu illorũ, quorũ cura ſibi incũbit. Prius. n. tenet qs talib. ſub

uenire

ADDITIONES.

a In peiorem exitum. Quando iuramentum vergat in peiorem exitum, declarat pulchre Bal. l. ſi quis ad declinandam, C. de epiſ. & cler. Seb. Sap.

b Nunquam erit cleri. Quid ſi quis iurauit accipere aliquam in vxorem, & ea relicta intret religionem, an ſit per hoc periurus? Dic quod non, tex. eſt no. in cap. ex publico, de conuer. coniu. & in cap. licet, de regu. bene facit illud quod tenet Hoſt. in ſum. ſua, in titu. de obli ad ratio. in §. ſi quis obligauerit. in ver. nunquid ergo poteſtas, & vide circa prædicta tex. ſolemnem. in cap. cum beatus, 22.q.2.

c Sunt ſeruanda. Caſus eſt de hoc in l. ſi. ff. ad muni. cum modificatione, de qua ibi, quem ad hoc alleg. Rom. ſing. 504. incip. quid ſi vnus iurat. ſup. retuſi. & ſecutus ſum poſt iſtum & alios, quos alleg. in c. ex parte, nume. 4. in apoſti. in ver. periurij. ſupra de reſcrip. & in c. cum inter, nu. 13. in ver. litigare, ſupra de renunc. Zach.

d Deciditur quæſt. Super hac quæſtione conſuluit Old. in conſi. 90. incip. quidam iurauit. Sebaſt. Sap.

e Fideiubendo. Iſtam quæſtionem ponit etiam ipſe do. Abb. Pan. in diſputatione ſua incip. ſtante ſtatuto 35. col. ver. Faciunt etiam, nor. per Pet. de Anch. in d.c. cum C. laicus, & dom. And. in c. cum quidam. inf. eod. Et vide de hac quæſt. Old. conſi. 90. incip. quidam iurauit. Et quod iſtud iuramentum ſalet in antiquo non teneat, quaſi nutriens peccatum, adduco, quod no. Archan. c. ſicut enim 11.q. 1. vbi dicit, quod laicus tenetur fideiubere pro proximo ſuo, quod niſi faciat peccat. Et quod licet non teneatur de iure ſcripto ciuili, vel canonico, tenetur tamen de iure naturali, & ad hoc poteſt cogi, & ꝙ iuramentum de non fideiubendo, non obliget, quando ille, pro quo fideiubetur, eſſet in diſcrimine, niſi pro eo fideiubeat, tenet Ro. in l. non ſolum. ſ. morte, in 2. col. ff. de oper. no. nunc. & alleg. Io. And. in addi. Spec. in rub. de iureiuran. & fa. quod no. Bart. in d. §. morte, de illo, qui fuit proteſtatus, ꝙ ſi contingeret eum fideiubere, non intendebat obligari, et quod non valebat, quod ualeret fideiuſſio.

An iurans non fideiubere pro proximo, debeat illud ſeruare, dicas, quod non, quia uidetur eſſe contra ius naturale, & diuinum præceptum, ubi dilectio proximi, ſicut Dei mandatur, et ideo non obligat. Ad quod unde Spec. in tit. qui ſi. fint leg. in uer. ſed pone quædam. Et ideo tale iuramentum non uidetur obligatorium, vt in reg. non eſt obligatorium, de reg. iur. in 6. & in c. 1. de iureiur. eod. lib. Et quibus caſibus iuramentum ſit licitum de iure canonico, uide glo. in c. ſignificaſti, et in c. nullus, hoc eo. titu. Et in ſpecie de hoc uide no. per Doct. in c. ſi. de fo. comp. lib. 6. Ant. Franc.

f An eleemoſina. Vide Card. Alex. in c. non ſatis. 86. diſt. et Fel. in c. 1. col. ult. diſt. aliquid per eundem in c. 1. ſup. de oſſ. iud. Seb. Sap.

uenire, & poſtea alijs. Ex parte aũt recipientis, requiritur, ꝙ neceſſitatem habeat: nec oĩs neceſſitas obligat ad ci dandũ ex ꝓcepto, ſed illa ſolum, ſine qua neceſſitatem patiens non poteſt aliter ſuſtentari, vt d.c. paſce. & ſic concluditur, ſm eum, quod eleemoſyna tunc eſt in præcepto, cum quis hẽt ſuperflua modo dicto, & ſimiliter eſt in tanta neceſſitate, qđ non põt aliter ſuſtentari, alias eſt de conſilio. Et hoc caſu dico, ꝙ eſt magis dubium, nunquid iurm obliget, ex quo proximus non eſt in tali neceſſitate, ſed nihilominus puto, quod nou obliget tale iurm. Rõ, quia licet fideiuſſio non ſit hoc caſu de præcepto, tñ eſt de conſilio, & eſt opus ex pietate faciendum pp Deum, & amorẽ proximi, ſed vt ſup. dictum eſt, non põt obligari, vt non faciat
a opera pietatis 2 & perfectionis, quia non eſt veriſimile, ꝙ Deus recipiat talia iuſta ℨ ſuum conſilium, cum ipſe dicat. Si vis perfectus eſſe vade & vende oia, quę habes, & da pauperib. vt hr in Euangelio. Si tñ quis non obſeruat, non peccat, vt dixit Gra. in d.c. ſi. Et idem per oĩa puto, qñ quis iurauit non mutuare pecuniam eadem rõne. & hoc not. quia põt decidi multæ qõnes. Et vide ad proximum dictum, qđ no. Ioã. And. in c. 2. de ſol. vbi dicit, quod ſi eccleſia habet pecuniam ſuperfluã, illam recte mutuat. cum enim teneatur de ſuperfluo facere eleemoſynam. 12. q. 2. c. aurum. 16.q. 1. c. ſi. fortius tenetur mutuare indigentibus. Nunc habes ex prædictis multipliciter limitatam regulam poſitam in tex. vt dicamus iurm non eſſe obſeruandum, ſi vergat in interitum ſalutis æternæ, vt hic. Idem ſi ſalutis corporalis, vel ſi vergit in peiorem exitum. Idem dicas, ſi eſt ℨ bonos mores naturales, vt puta ſi prębet occaſionem delinquendi vt in c. quę admodum, inf. eo. & reg. non eſt obligatorium, de reg. iu. lib. 6. & ibi videbis multa exempla in glo. Secus ſi eſt ℨ bonos mores
7 ciuiles, vt in c. cũ contingat. inf. eo. & d. c. 2. de pact. li. 6. † Adde
b aliam nota. limitationem, quam ſentit Io. And inf. eo. c. ſicut ex literis. ſ. cum temeritate, & calore iracundiæ b quis iurauit, quaſi non videatur hr conſenſum iurantis. Sicut in ſimili dicit gl. no. in ꝓfeſſione, in c. ex literis, de diuor. do. Ant. in d.c. ſicut, dicit ſe putare, ꝙ ſi calor iracũdię fuit tantus ꝙ illud deliberate nõ feciſſet iurm, non eſt obligatorium, quia hæc, voluntas nõ eſt diſcreta, vel ſi eſt, de facili eſt per Eꝑm commutãda, de quo per Ray. in ſum. ea. cir. prin. & hoc placet, & credo, qđ hoc idẽ vo-
8 luit Io. And. † Quid aũt c de eo, qui iurauit redire ad carcerem
c Dicit, quod tenetur obſeruare, etiam ſi ſubſit periculum mortis, dummodo carcer modo ſit iniurioſus, de quo vide glo. no. in clem. paſtoralis. de re iudic. in ver. violentam. & per Io. And. in addit. Specu. in titu. ſuper rubr. facit quod no. Barto. in l. relegati. ff. de pœn. Extra hos caſus iuramentum regulariter eſt obſeruandum, licet ſit temerarium. Nam temerarium eſt, quando neceſſitas non repellit ad iurandum, tamẽ nihilominus eſt obſeruandum, vt glo. no. in cap. Archidiaconum, alias Florentinum, prælleg. not. Archid. in d.cap. animaduertendum. Gl.
3. colligit argumen. ex tex. ꝙ iuramentum metu extortũ, obli-
9 gat. † Oppo. in contrarium de c. Abbas. & c. 1. cum ſi. quod me. cau. Soluit, ponendo tres opin. Prima, quod non eſt obligatorium. Secunda diſtinguit, an habuerit animum obligandi ſe, & obligatur, an defuerit animus ſe obligandi, & non obligat. Tertia opi. quam dicit glo. communiorem, eſt, vt obliget, dummodo ſeruatum non vergat in peiorem exitum, vt hic probari videtur. Et in fi. videtur gloſſ. velle facere differentiam inter iuramentum aſſertorium, & promiſſorium. Et dicit, quod aſſertorium dicitur, cum eſt de præſenti, vel de præterito, & iſtud non debet præſtari contra veritatem per quemcunque metum gra
tiſſimum, quia potius debet omia mala pati, & c. quod me. cau. cap. ſacris. Promiſſorium de futuro, cum quis promittit ſe aligd facturum, vel dicturum, & iſtud indubie non eſt ſeruandum, cum ſeruari non poſſit ſine peccato. Si autem ceſſat peccatum in obſeruantia, ſunt opiniones, vt ſupra vidiſtis. Nũquid metus impediat obligationem; & gl. tenet, quod eſt obligatorium, vt hic. Ioan And. & infra eod. cap. verum, & cap. ad audientiam, quod met. cau. videtur velle, quod prædicta ſecunda opin. poſita in glo. habeat locum in foro pœnitentiali, vbi de omnib. creditur confitenti, de homi. ca. ſignificaſti. vnde, ſi non habuit animum ſe obligandi, ſed ſolum voluit tempus redimere & euadere, non obligatur aqua poſt Deum, qui ſolum reſpicit cor. 14.q. 5. cap. ſi quid inueniſti, ſed in foro iudiciali ſibi non creditur, vt in cap. tua, de ſpon. no. Innocen. inf. eod. cap. veniens. Vnde hoc caſu eccleſia in reuerentiam iuramenti ſtatuit, vt debeat obligari, ac ſi obligaret, quaſi velit in hoc oſtendere fortitudinem iuramenti, vt hic, & d. capit. verum. Et idem tenet ibi Hoſtien. idem, ſcilicet, quod obliget in foro iudiciali, tenet Calde. & refert B. Thom. hanc opin. tenere. 2. 2. quæſtio. 79. argumen. 7. & viderur ſentire, quod obliger etiam in foro conſcientiæ, quod intelligo ſecundum diſtinctionem præcedentem. Hanc etiam opin. tener glo. in cap. authoritatem. 15. queſtio. 6. dicit tamen,
d quod licet iuramentum metu extortum, obliget ipſo iure, d da tur tamen exceptio, vel actio, quod met. cau. ad relcindendum ff. quod met. cau. per totum. & no. hoc vltimum Sed Archid. di cit ibi & melius, quod licet habeat exceptionem, quod metus cau. & de iure poſſit agentem repellere, non tamen poteſt ea vti ſine peccato, ſi tamen velit ea vti repellitur agens, & ille vtens eſt abſoluendus a iudice. hoc vltimum ego intelligerem,
10 ſecundum ea, quæ dixi in cap. 1. ſupra eod. † Sed dubium eſt, nũ quid iuramentum metu extortum obliget contrauenientem, ad mortale, an ſolum ad veniale, tex. in cap. verum, infra eod. videtur, quod tantum ad veniale, & ſatis hoc ſentit ibi glo. Ioan. Calde. ſentit hic, quod ad mortale. Et ad cap. verum. §. cæterũ, reſpondet tripliciter. Primo, quod loquitur poſt abſolutionem hæc tamen ſolutio non placet ibi Ioan. And. Secundo reſpondet, quod procedit in foro iudiciali, ſecus in foro pœnitentiali. Tertio, quod tex. ibi, ſolum dicit contrauenientem non puniẽdum pro mortali, non autem dicit, quod non peccat mortaliter. Archid. in cap. habemus. 22.quæſtio. 1. poſt B. Thom. tenet, quod obliget ad mortale. Dixit enim quod periuriũ ex ſuo genere eſt mortale peccatum, quia importat contemptum Dei, nec excuſatur a peccato mortali, non impleꝝ, quod quoactus iurauit. Sed glo. in cap. vnum. §. alias ea demum. 25. diſtin. in fi. clare non aperit intentum ſuum, ſed referendo finem ad principium, videtur ſentire, quod obliget ſolum ad veniale, per illud cap. verum, & ſic intellexit eam ibi Ioan. de Forl. vt ibi recitat Archid. Ego complectendo hunc artic. & præcedentem diſtinguo ſic, quod aut iſte metum paſſus, non habuit animum ſe obligandi, & nõ indiget quo ad Deum abſolutione, quia Deus recipit iuramentum, prout ex corde procedit, vt in cap. humanæ aures. 22.queſtio. 5. peccauit tamen iurando, quia aſſumpſit nomen Dei ſine effectu, erit tamen peccatum veniale. Et forte hoc procedit ſolũ in homine perfecto, ſed in alio nullum erit peccatum, cum excuſetur ratione metus, & pro hoc quod habetur in ſimili, in cap. nequis. 22. queſtio. 2. Aut habuit animũ obligandi, & tunc puto, quod contraueniendo peccat mortaliter, quia affuit conſenſus, ſed ratione metus non punietur ita acriter, ſicut ſi veniſſet contra iuramentum libere præſtitum, argumen. in d.cap. ſacri. & 2. quæſtio. 1. cap. in primis. Et crederem, quod vbi conſtaret de hoc, ſcilicet quod habuit animũ ſe obligandi, deberet puniri pro mortali, licet non ita acriter, & ſic reſtringuo capit. verum. §. cæterum. infra eod. Aut ſumus in dubio, vtrum ſcilicet habuerit animum ſe obligandi, vel non, & dico, quod proprie loquitur d. cap. verum. Nam in dubio ꝑſumendum eſt, quod non haberet animum ſe obligandi, argumen. in cap. ſuper hoc, de renunciat. & l. cum de indebito, ff. de proba. & ita ſentit Ioan. And. poſt Hoſtien. in d. capit. verum, & in cap. ad audientiam, quod met. cau. ſed quia poſſet accidere contrarium. Item ne eccleſia ſic daret materiam deierandi, voluit, quod in dubio obſeruaretur tale iuramentum, quaſi voluerit ſe obligare, ſed poſt factum reſpectu pœnæ, quę eſt reſtringenda, præſumitur in mitiorem partem, vt non puniatur tanquam pro mortali, tum in odium metum inferentis, tum quia ex quo eccleſia procedit ex preſumptione, debet in pœna infligenda temperare ſententiam, vt no. Inno. in cap. quia veriſimile, de preſumpt. & hunc puto verum intellectum illius cap. per quem ſaluatur dictum B. Thom. Archidia. & aliorum. Et ex his poteſt reddi ratio, de qua alias dubitaui, quare votum metu factum non ſit obligatorium, vt no. in capit. Abbas, prælleg. ſed iuramentum ſic, cum ſit quoddam votum, & iudicetur a pari, & no. in cap. debitores, & in cap. 1. ſupra eo. Dico enim quod vt ſupra dixi, iuramentum non debet eſſe obligatorium, ſi non habuit animum obligandi, & ſic deberet præſumi. ſed eccleſia aliter ſtatuit, ne detur materia allegandi metum, & ſic deieranti, cum frequenter iuramentum interueniat in actibus hominum, & vt habeatur in maiori reuerentia, debet peti abſolutio quæ ratio ceſſat in voto, quod raro remittitur.

ADDITIONES.

a Opera pietatis. Pondera, quia non eſt declinare a bono, ſed a perfecto. vnde quilibet poteſt declinare, ſi non contemnat. And. Barb.

b Calore iracundiæ. Vide Roma. in ſingu. 508. incip. uolo commentare, l. quicquid calore. tertio principaliter quæritur, & Fely. in c. Matthæus. infra de ſimo. Seb. Sap.

c Quid autem. De ueritate uide Didacum Couar. in 1. lib. uar. reſ. c. 2. fol. 39. uer. cæterum. Iac. Anel.

d Obliget ipſo iure. Adde Roma. ſing. ſuo 495. incipien. tu ſai, & c. 1. de iureiu. Zachar.

SVMMARIVM.

1 *Monachus an obligetur naturaliter, & cum conſenſu Abbatis an obligetur*
2 *Fideiuſſor clerici poteſt conueniri coram iudice ſeculari. (ciuiliter.*
3 *Interdictum latum pro pecuniario debito, eſt nullum.*
4 *Totus conuentus, an poſſit ſubtrahi pro utilitate monaſterij.*
5 *Abbas an poſſit uni concedere, ut perpetuo ſtet extra monaſterium.*
6 *Abbas an poſſit concedere uni monacho, ut ſeruat uni prælato.*
7 *Laici an poſſint dari in obſides.*
8 *An, & quando monachi & clerici poſſint dari in obſides.*
9 *Iuramentum tollit beneficium Velleiani.*
10 *Promittens factum alienum cum iuramento, obligatur, ac ſi obligaſſet ſe curaturum, & facturum.*

CAP.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. IX.

a EX rescripto. [1]Monachi, qui pro debito monasterij iurant stare in obstagio, & si deiussores, qui iurauerunt creditorem indemnem seruare, iuramenta seruare coguntur. Communis diuisio. Secunda, ibi. Ideoque. & pone casum interminis. Quidam Abbas pro vtilitate monasterij certam quãtitatem pecuniæ recepit mutuo à quodã P. & conuentum fuit inter eos, vt certo loco, & tpe solueretur dicta pecunia per Abbatem dicto P. & pro hac quentione obseruanda, quosdam ex suis monachis obsides dedit, qui de obseruanda quentione iurauerunt. Itẽ promisit dictus Abbas, qđ si illi monachi dati pro obsidib. aliquo casu deficerent, alios in eorum loco surrogaret. Insuper si fidẽ monachi non seruarent, Abb. dedit fideiussores quendam nobilem virum, & eius vxorem, qui sub iureiurando ẽt se obligauerunt. Denique omnib. deficientib. in dicta conuentione obseruãda, iste P. creditor conquestus est Papę, qui mandauit, vt hĩ in litera in ver. ideoque mandamus, &c. No. Abbatem posse pro vtilitate monasterij aliquos ex monachis tenere extra monasteriũ, etiam dando eos in obsides. No. 2. quod clerici, ẽt religiosi, pñt pro vtilitate ecclesiæ se obligare ad standum in obstagio. Et est obstagium conuentio iurata, vel alias obnoxia, adstringens quẽ ad non exeũdum de certo loco, donec fuerit principali conuẽtioni satisfactum. Et est sm Hosti. communiter vulgare linguæ Latinæ, maxime in Frãcia, Lombardia, & prouincia, & vtimur hodie hoc cõiter in Italia. † No. 3. quod monachus põt pro vtilitate monasterij se obligare personaliter, ẽt cum iuso. Ex hoc tex. colligit Host. arg. imo dicit expressim, pro naturali obligatione actionem dari. Nam monachi non poterant obligari ciuiliter, sed naturaliter tantum. Aduerte, de dicto principali dic, vt plene no. in c. 1. de pact. sed quo ad alia credo dictum Host. hic non colligi, quia monachi se obligauerunt cum consensu Abbatis, & pro vtilitate monasterij. Et sic puto, q̃ ẽt ciuiliter fuerunt obligati, cum eorum consensus, & voluntas dependeat a voluntate Abbatis, vt in c. si religiosus, de elect. lib. 6. Puto etiã, quod sine consensu Abbatis monachus non obligetur etiã naturaliter, quia ius resistit huic obligationi, vt in c. nõ dicatis. 12. q. 1. & in c. 2. de rest. li. 6 ergo nulla oritur obligatio vt in l. cũ lex, & ibi per Bar. ff. de fideiuss. quod no. Secus dico in seruo, ille. n. obligatur naturaliter, vt in l. naturaliter, ff. de cond. ind. Et hoc ideo, quia ius ciuile non resistit, sed nec assistit. Hinc forte dixit tex. not. in c. multos. 14. dist. seruitutẽ istam spiritualem, quę est in monacho, esse strictiorem seruitute humana. Et facit ad hoc, quia seruus non renunciat propriæ volũtati, sed monachus sic vt in d. c. non dicatis. Ex hoc infero aliud notabile, quod in obligatione monachi sine consensu Abbatis nõ potest accedere fideiussor. l. 1. & 2. ff. de fideiuss. tamen de his 3cibus monachorũ eleganter in c. cum olim 2. per Inn. de priui. & c. quod quibusdam, de fideiuss. & per Bar. in l. seruus communis ita, ff. de stipu. seruo. No. non esse improbatum, vt clerici etiam religiosi iurẽt super contractu obseruando. Item no. quod laicus iurans super contractu, etiam tanquam fideiussor, potest conueniri coram

a iudice ecclesiastico, facit c. si. de foro compe. lib. 6. † An autem

b fideiussor clerici possit cõueniri coram iudice seculari, [b] cum principalis ibi conueniri non possit, vide per Spec. in tit. de cõpe. iudi. adi. §. 1. ver. sed pone, & conclusio est, quod sic. † No. mi-

3 c rabile, q̃ tota terra c potest subijci interdicto, ex eo, quia dominus non seruat conuentionem iuratam, etiam si conuentio cõcernat commodum pecuniarum, & priuatum interesse. Hodie vero ipso iure est nullum interdictum latum in aliquem iocũ pro pecuniario debito. De quo die, vt habetur in extrauag. Bonifa. quæ incipit, prouide, de sent. exc. Opp. & videtur, quod isti monachi non poterant detineri, vt obsides, arg. in c. nuper, &c. contingit, de sen. excõ. Gl. 1. metu contrarij, vt arbitror, dicit, q̃ isti fuerunt dati voluntate eorum, alias detineri nõ possent. Hostien. dicit hoc non procedere in monachis, quia non habent velle. quare dicit, quod de imperio Abbatis, & pro vtilitate monasteri, seu necessitate, manebunt in obstagio, de postul. cap. 2. Nec obst. secundum eum, quod stabilitas loci, vel claustri sit de regula. infra eo. c. sicut ex literis. & quod monachus sine claustro non viuat. 16. q. 1. c. placuit, & quod Abbas teneatur reuocare vagantem, de off. ord. c. quanto, & c. si. de reg. & quod beneficiat, vel existentes in sacris, non sunt auocandi a diuinis, vt in c. si. 88. dist. & argu. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. sacerdotio. Hoc enim dicit procedere, cum auocaretur totus conuentus, etiam ad tempus vel de vno monacho in perpetuum, sed pro

d necessitate, d vel vtilitate monasterij hoc tolerat ad tps de Abbatis imperio, sicut aliquando manẽt in alicuius prælati, vel magnatis seruitio, quod sit non sine vtilitate monasterij, cum per illum negocia monasterii promoueantur, sicut in simili dr de cle. non resid. c. cum dilectus. & facit quod no. in c. cum l. & A-

4 inf. de re iud. † No. plura. ex his dictis Host. primo, quod totus q̃uentus non potest subtrahi monasterio pro necessitate. vel vtilitate monasterij, ẽt ad tps. Ego distinguerem cãm necessitatis, & vtilitatis, arg. in c. si canonici, de off. o rd. lib. 6. & c. ex parte. ẽ de ver. sig. & in c. 2. de iure pat. vbi bo. tex. sed pro leui causa nõ

5 esset fiendum, & sic procedit d. Hosti. † Secundo no. Abbatem non posse concedere vni monacho, vt in perpetuum ster extra claustrum. In contrarium adduco c. insinuante, qui cle. vel vo. & quod ibi no. Inn. vbi dicit, quod licet Abbas non possit se ad hoc obligare, arg. in c. cum ad monasterium, ver. nec alicui, de statu reg. tñ potest concedere monacho, vt ster in certo loco extra monasterium. in d. c. insinuante. Nam, vt dicit Ab. in c. cum illorum, de sen. exc. vbicunque fuerit monachus, dummodo sit sub obedientia Abbatis, semper fingitur esse in claustro. Sed p dicto Host. adduco tex. no. in c. monachum. 20. q. 4. vbi dr, quod ẽt propter necessitatem infirmitatis, nõ licet monachis relicta congregatione, eligere sibi cellulas solitarias extra septa monasterij. Potest dici, quod sine cã, vel leui non potest Abbas hoc concede-

ADDITIONES.

a Ex rescripto. Rom. in l. sciendum, ff. de iuer. ob. dicit in hac decr. esse sing. casum pro dicto Arch. an c. quamuis, de pact. in 6. & Io. And. in c. cum causam, de emp. & vend. videlicet, q̃ quando in contractu interuenit iuramentum, non requiritur certificatio priuilegij.

An in renunciatione iurata requiratur certificatio iuris renunciati, videas plene per Doct. Mod. in l. fi. in §. idem quæsijt, ff. de cond. inde. & in l. 2. cod. tit. Et adde, quod talis renunciatio iurata per defunctum, afficit etiam heredem, ut ibi per Doct. Dicas etiam, quod renuncians priuilegio non videtur renunciare iuri communi, vt in l. miles, in §. fexaginta, ff. de adult. & habetur per Bal. in l. sed & si quis, in §. quæsitum, ff. si quis caut. Et adde glo. in cle. dudum, de sepul. & gl. in c. cum non deceat, de elect. lib. 6. quæ dicunt, quod renunciatio omnium statutorum, uel beneficiorum, non se extendit ad statuta iurata. Et de huiusmodi certioratione facienda etiam cum iuramento, an sit necessaria, uide no. in l. quamuis, C. ad Velle. & uide glo. in l. fi. in §. penult. ff. eod. titu. & adde per Barto. in l. patroni, in §. Iulianus, & ibi plene per Alexand. in 4. colum. ff. de iureiuran. & uide do. Ant. in c. fi. diligenti, in 6. colum. de foro compe. & adde Bal. in l. 1. in fi. C. ne uxor pro marito. Anto. Franc.

b Seculari. Idem tenet do. Ant. hic in 2. col. uer. quæro an fideiussores laici, &c. & Rom. ponit hoc in suis sing. & idem tenet Bal. in rub. C. de priuil. do. & ne net expresse Arch. & in c. quidem, in 8. 11. q. 1. & alleg. Spec. in loco hic per do. Ant. & ipsum allegato. bene facit gl. in uer. fideiussorib. §. fi. institu. de rep. pli. quæ dicit, quod exceptio, quæ cõpetit principali ratione personæ, non competit fideiussori. Sed priuilegium, quod habet clericus, ut nõ conueniatur coram laico, ei competit ratione personæ, ergo non transibit in fideiussorem. Quid econtra, si clericus fideiussit pro laico coram iudice laico, pro texto illius sententiæ, possit contra clericum fieri executio, uide per Pe. de Anch. in c. ea, quæ, de reg. iu. in 6. 2. 1. q. circa fi. & quid si duo fideiubeant pro aliquo, quorumunus est clericus, alius est laicus, corã quo debebunt conueniri, Bar. in l. præcipimus. §. eodem obseruando, C. de epp. dicit, quod etiam laicus hoc casu debebit conueniri coram iudice ecclesiastico.

Adde quæ no. in meo reper. tit. de fideiuss. in q. quæ incipit, an, & quando priuilegium.

Circa istum passum valde dubium, an exceptio competens principali, competat etiam fideiussori, uide Bal. in l. exceptionem, & in l. tam mandatori, &, de excep. & in l. 2. C. de non nu. pec. & uide Bart. in l. si ea lege, C. de usu. rei iud. & in l. 1. in fi. ubi per Bal. C. de fideiu. mio. ubi inter alia dicunt, quod licet deiussor possit excipere de non num. pecu. reo etiam inuito, ita, quod licet debitor compareat agnoscendo debitum, & confitẽdo pecuniam sibi fuisse numeratam, potest fideiussor opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, quod tamen intelligit Bal. uerum in l. tam mandatori, vt. col. & in l. si cui, C. de nõ nu. pecu. si debitor est pauper, secus si est diues, & ibi dicit quod potest excipere eo casu, quo contractus est usurarius, & si principalis confiteatur contractum esse uerum. Et prædicta intellige uera, & si quis fideiussit non rogatus, ut l. si mulier, in §. fi. ff. ad Velle. & uide Bal. in l. fi. mulier, in 12. col. ff. lol. mat. vbi ẽt dicit, quod fideiussor potest opponere exceptionem competentem reo principali, quam ipse reus etiam opponere ob potest, & uide Rom. in singu. suis in uerbo, exceptiones, quæ. & uide Specu. in tit. de accu. in §. 6. uer. item quæritur, & in tit. de fideiuss. in §. 1. uer. & ne. Dicit tamen Bal. in auth. habita, C. ne fil. pro patre, quod fideiussor scholaris non gaudet priuilegio scholaris, & uide Bar. in l. fi. C. ad Macced. ubi dicit quod fideiussor filiifami. inuuatur beneficio Macedoniani, nisi pater habuerit ratum mutuum factum filiofam. de quod etiam per Bar. in l. sed & si pater, in §. non solum, ff. ad Maced. & no. in l. si filius pro muliere, ff. quæ res pig. obli. poss. Et ad materia uide quæ habentur in l. si eum, in §. 2. ff. si quis cau. & Bal. in l. constitutionib. C. de usu. & in l. si quis post quam, & in l. ubicunque, de fideiuss. Et an fideiussor conueniatur in foro suo, uel in foro sui principalis, dicas quod conuenietur in suo foro, nisi renunciauerit priuilegio fori, quia tunc poterit conueniri in loco contractus, si ibi reperitus fuerit, uel si ibi promiserit se repræsentare, uel soluere iuxta statutum leg. hæres, absens, ff. de iud. & c. Romanæ. §. contrahentes de foro compe. lib. 6. Et uide Bal. fin. loquentem in l. cum Archimedoram, C. ut in po. leg. & ex duob. obligatis unus est clericus, & alter laicus, coram quo iudice ab. conueniri, dicas, quod si promissio est diuidua, quilibet conuenitur in suo foro, alias conuenientur in foro clerici, ut per Barto. in l. præcipimus, C. de app. quia magis dignum trahit ad se minus dignum, ut in c. aqua, de consecra. eccle. uel alta. cum si. Ant. Fran.

c Tota terra. Vide Gem. in c. si sententia, de sen. exc. in 6. & Cald. in tract. de ecclesiastico interdicto, in 2. membro, q. 16. Arch. in c. sicut domini uestimentum. 16. q. 7. Seb. Sap.

d Pro necessitate. Vide Abb. idem tenentem in c. quanto, sup. de of. ord. & Cardin cle. 1. §. ex præmissis, de supp. neghgen. Prælato. vbi dicit, q̃ quando Abbas dedit licentiam cum causa, quod monachus ster extra claustrum, non potest talem licentiam renocare sine causa, ex quo limitatur dictum Innoc. c. insinuante. inf. qui cle. uel nouem. ubi dicit, quod Abb. non potest reuocare, quod monachum non reuocabit. Hoc enim debet intelligi, quando causa subesset reuocandi. Seb. Sap.

6 procedere, sed ex causa vrgenti, & probabili hoc poterit, facit q̃ no. idem Inno. in c. porrectum, de reg. † No. 3. Abbatem posse cõcedere monacho, vt sit in seruitio alicuius prælati, vel alterius magnatis. Pro hoc ego allego c. cũ pastoralis. 2. q. 7. vbi est tex. no. probans monachum posse esse Episcopi cubicularium. Et ibi gl. examinat, an Episcopus, inuito Abbate, possit illũ habere, & facit hoc ad id, quod superius dixi. Nã ibi deputatur ad seruitium Episcopi sine temporis præfinitione, & vide q̃ no. In

7 no. in c. cum I. & A. præall. † Secundo hic gl. 1. principaliter op. vĩ enim quod liberi homines non possint obsides dari, de pig. c. 2. & l. qui filios, C. quæ res pig. ob. possunt. in quibus patet, q̃ liber homo non põt dari in pignus, & qui recipit, punitur, vt in Auth. vt nul. iud. §. quia vero. In contrarium arguit glo Nam iura videntur hoc permittere, vt in c. vt pridem. 23. q. 8. & l. obsides, alle. in gl. Sol. gl. tripliciter. Primo, quod liber homo non põt

a detineri, vt ius constituatur in eo, tanquam in pignore, a nisi in casu l. 2. C. de pat. qui fil. distra. sed bene põt teneri nuda detentione, vt fiat, q̃ conuenit inter partes. Et pro hac solu. facit sm Io. And. quia quandoque tenetur res pro ea pecunia, pro qua obligata non fuit, vt in l. vna, C. etiam ob chirog. pecu. pignus tenepo. Secundo soluit gl. q̃ hic narratur factum, quasi dicat ius hic non poni. Tertia sol. q̃ pro pecunia obligari non põt, sed pro pacto incundæ pacis, vel consimilis sic, vt hic, & c. exposita, de arbi. Gl. 10. q. 2. c. ea enim §. hoc ius, in ver. conflata, tenet primam solutionem, eam tñ restringendo per hanc vltimam, vt pro pecunia non possit ita restringi, c. vt pridem. 23. q. 8. & vĩ ibi velle, quod inuiti retineri possint isti dati obsides, quod tñ dicit non procedere in clericis, quia clericus nõ põt renunciare beneficio can. si quis suadente, vt in c. contingit. 2. de senten. excommunic. Et ad c. istud dicit, quod authoritate papæ pro necessitate ecclesiæ hoc fuit factum. Sed certe hoc est diuinare ad istũ tex. & potius colligitur contrarium. Inno primo ponit solu. glo. posteà dicit, q̃ obsides vocat eos, qui iurant, q̃ non recedẽt de certo loco, quousque ab eis fuerit satisfactum. Nam si detinerentur inuiti, essent excommunicati detentores. 17. q. 4. c. si quis suadente. secus si de eorum voluntate detinentur, dicto c. contingit. & idem sentit Host. Ioan. And. distinguit modum tenendi. Si enim clericus promisit obstagium in castro, vel palatio, & ne dicatur fractor fidei, si ibi sponte manet pudori suo parcẽs, cessat excommunicatio. Si vero tenetur in compedibus, vel in

b carcere inuitus, vt inde fugere non possit, tunc est locus pœnæ. d. And. nil dicit hic de suo, sed sola recitatione fuit contentus. Vnde, cum queritur, an liber homo possit dari in obsidem, [b] facio tria membra. Aut quæritur de laicis, aut de monachis, aut de clericis secularibus. Primo casu dico, quod ab Imperatore suis hostibus, & econtra possunt dari, & isti obsides hoc casu sunt quasi serui. vnde non possunt testari sine licẽtia principis, vt in l. obsides, & quod ibi no. ff. de testa. Idem puto de alijs principibus habentibus iura principis, seu ius indicandi bellum. ad hoc quod in simili no. Bar. ff. de publ. iud. in l. in famem. & isti p̃ prie dicuntur obsides veri. Aut quæritur, nunquid possint dari ab inferioribus? Et glos. in l. 1. C. de pa. qui fil. distra. dixit, quod non, licet fateatur de facto vsurpatum contrarium. Et idem do. Azo in summa, de test. Bar. in l. obsides, non eligit, sed remittit ad istum tex. Ego credo, quod possint dari, vt sunt propric obsi des, vt sic perdant quodammodo libertatem, quia immutare statum hominis est solius principis, arg. l. 1. §. de qua, ff. de post. & forte hoc voluit Inno. hic, dum dixit, quod hic vocantur obsides, qui iurant, quod non recedent, & c. q. d. istos non esse pro

c ptie obsides. Aut dantur, vt non recedant de loco, donec fiat, quod inter partes conuenit, ita quod aliter non alteratur istorũ status, & potest probabiliter dubitari c & credo, quod si non interuenit iuramentum, non possint saltem inter priuatos de iure dari, quia vĩ quædam species seruitutis. Nam video, quod obligatus ad factum præcise non compellitur, cum videatur q̃ diuiduntur, ff. de verbo. obliga & l. si quis ab alio, in fi. de re iud. sacit etiam q̃ no. in l. cum tale, ff. de condi. & demonst. Sed succedit obligatio ad interesse, vt in iuribus præall. no. Igitur fortius dicendum in casu nostro, vt nõ valeat hæc obligatio, quatenus teneatur stare, & non recedere de certo loco. Item hic vĩ quidã carcer priuatus, quem iura miro modo detestantur, vt l. j. C. de priua. carc. Et ad iura, quæ videntur aliud velle, est dicendũ, q̃ narrant factũ, & non ponunt ius, saltem inter priuatas personas, sed si interuenit iuramẽtum, puto quod is, qui iurauit, possit compelli ad obseruationem ipsius, vt stet in loco, donec fiat, quod conuenit, non tamen aliter debet detineri inuitus, & sic intelligerem istum tex. Non enim crederem valere iuramentũ vt possit inuitus detineri, quia esset ℨ bonos mores, contra cap-

8 non est obligatorium, de reg. iu. li. 6. † Venio ad fm membrum, videlicet, qd de monachis. Et puto, q̃ tam in eis, q̃ in clericis secularibus, solus papa possit eos dare obsides, ut proprie sortiantur naturam obsidum, de quo sup. arg. in c. cuncta per mundũ, & c. per principalem. 9. q. 3. & sic procedit gl. in d. c. vt pridem. Aut dantur, non vt proprie sint obsides, sed vt stent in certo loco, & c. vt supra & puto quod Abbas poterit monachum suum deputare pro necessitate, vel vtilitate monasterij, etiam inuitũ, quia monachus non põt Abbati resistere, cum voluntas sua dependeat a voluntate Abbatis, vt in iuribus præalle. Ex qua ratione puto, q̃ cum detinentes, etiam inuitum, dummodo de voluntate Abbatis, non sint excõicati. arg. c. vt famæ, de senten. ex com. sed inuito Abbate, nõ poterit retineri, tum quia habet beneficium can. c. si quis suadente. 17. q. 4 & facit c. nuper. inf. de sentẽ. excommunic. tum quia esset quędam species seruitutis, tenere hominem inuitum, vt sup. dixi in laicis. Si aũt interuenit iurm, seruabo q̃ sup. dixi in laicis. Et idem per omnia dico in clericis secularibus, nisi quia non poterunt per Episcopos deputari, sicut monachi, cũ non sint ita adstricti, nec poterũt inuiti teneri, licet à principio consenserint sine excõicationis pœna, argu. præal. c. contingit. Nec Episcopus in hoc põt dispensare, arg. c. si

9 diligenti, de foro comp. † Opp. contra tex. in eo, quod mandat vxorem compelli ad obseruantiam fideiussionis. Nam mulier iuuatur bñficio Velleiani, vt non teneatur obligans se pro alienis debitis, ff. & C. ad Velle. per tot. no. in c. si diligenti, de foro cõpe. Sol. gl. pen. dat tres solutio. Prima, q̃ mulier audiet, si excipit de suo bñficio. hæc diuinat. Secũda, q̃ forte hęc mulier renũciauit huic bñficio. hæc etiam diuinat. Et an, & qñ valeat renunciatio, dixi plene in d. c. si diligenti. Tertia sol. q̃ hic obligatur

d vigore iuramenti, [d] arg. c. cum contingat, de foro compet. & hoc

ADDITIONES.

a Pignore. Vnũ casum, in quo liber homo est nexus pignori, vide in l. fenatus. §. fi. ff. de leg. 1.

b Obsidem. An liberi homines possint dari obsides, & de hoc vide Bal. vbi ponit Bar. verba in l. ob æs, C. de act. & oblig. & Bal. in extraua. de pa. Constan. in gl. in ver. damna. & per Bal. in d. l. 1. C. de pa. qui fil. distra.

Circa hoc, quod hic dicitur de obside, an dari possit liber homo, dicas, quod homo liber non potest dari pro obside pro qualibet causa priuata, sed bene potest dari pro causa publica, ita Bal. in l. ob æs, C. de act. & oblig. & in l. ob æs, C. de præ. mi. Et an possit dari filius pro patre, vide q̃ habentur in auth. imo, C. de act. & obliga. & per Alexan. post Bald. in l. 1. ff. in ius voc. vt eant. Et adde, quod obses datus sine consensu superioris habentis ius in eo, põt re uocari, quia dari nõ potuit, ita Bal. in l. 2. C. de pa. qui fil. dist. vbi etiam dixit, quod obsides non tenentur seruire ei, cui dati sunt, nec possunt locari, vel pignorari, nec etiam possunt se reuocare in libertatẽ, si consenserunt se dari pro obside. Et adde, quod clericus non põt per Episcopum dari obses pro fiducia treugæ, vt est glo. reputata fing. in c. vt pridem. 23. q. 8. quam allegat etiam pro singu. Ro. in suis singu. in ver. treug. & versi. nunquid Episcopus. vbi etiam dicit, quod nec monachus potest dari obses per Abbatem, nisi cũ authoritate papæ. Ant. Franc.

c Dubitari. Tu pondera cõtra omnes, quia d. c. 1. de pigno. dicit, quod liber homo non põt detineri, ergo confunditur omnis doctrina Doctorũ. Pondera, quia iste tex. loquitur in monacho, q̃ est seruus monasterij, & subditus subiugo Abbatis, & tñ requiritur iurm, ergo liber homo non potest. Item quia hic agitur de fauore monasterij, & sic fauore publico, vt dixit Bal. & Sali. in l. ob æs, C. de act. & oblig. Pondera etiam, quia hic liber homo non potest facere cõuentionem, vt sit seruus. l. 2. ff. de li. homi. exhi. ergo non potest facere pactum, vt detineatur. Pondera, quia legi prohibitiuæ non potest renunciari, gl. in l. 1. C. ne fideiuss. do. den. sed d. c. 2. prohibet, ergo pondera, quia per istud pactum vĩ dari iurisdictio priuato homini, quia ex quo detinet per vim, ergo non valet tale pactum, C. de priua. car. l. 1. Item carcer nõ solum est locus arctus, sed vna ciuitas, vt per Ange. in l. si a bonæfidei, ff. de rei ven. ergo non valet huiusmodi pactio. And. Barb.

Circa hoc quod hic dicitur de libero homine, dicas quod cum liber homo non recipiat æstimationem, vt in l. liber homo, ff. ad l. Aquil. ideo nõ potest vendi. l. liberi. ff. de contrah. emp. l. homo liber, ff. de verbo. oblig. & per Specu. in titu. de feu. in §. 2. in ver. 2. Potest tamen obligari pro pignore in redẽptionem captiuorum. l. ab hostibus, & ibi Bal. C. de post. reuer. & quia non recepit æstimationem, nec est dominus membrorum suorum, vt in d. l. liber homo, & per Bal. in l. ob æs. C. de præd. mi. non potest volens facere se percuti, vt per Bar. in l. 1. in §. vsque, & ibi videas per Alex. ff. de iniur. inſrisi tñ videtur tex. in l. cum homo. 23. q. 5. quod potest obligare ad pœnam corporalem, ad quod vide omnino Bal. in d. l. ob æs. Et adde quod homo liber nõ potest in facie signari ob reuerentiam creatoris, ad cuius similitudinem est facta facies hominis. Ita no. voluit Inno. in c. ad audiẽtiam, de cri. fal. Dicas tamen quod licet homo non sit dominus sui ipsius, habet tamen liberum arbitrium. 23. q. 4. in c. Nabuchodonosor. & in c. qui Episcopus. 23. dist. & in c. fi. de pœ. dist. 2. & ipsi homini omnia subiecta sunt, quia hominis gratia ois fuerunt facta à Deo, clemen. 1. §. indiuid. & ibi plene per domi. Car. de reli. & ven. san. Et an possit se ad carcerem obligare, vide plene per Ang. in l. nemo carcerem, per illum tex. C. de exact. tri. lib. 10. Adde etiam, quod si homo liber est in obligatione, est repetendus & eximendus ab obligatione, iudicis tamen officio erit æstimatio præstanda, & ad illam fiet condemnatio, vt per Specu. in titu. de obliga. & solu. §. 4. in versicu. ad vlteriora. Anton. Franc.

d Vigore iuramenti. Vide Alex. in consi. 42. in 6. col. in versicu. optime facit, & in consi. 94. in pen. col. in 1. vol. & in consi. 222 incip. visa facti narratione, in 2. vol. Imo. in c. cum contingat, in 21. col. inf. eo. vbi dicunt, quod iurm habet vim certiorationis. Nam ad hoc quod mulier possit renunciare Velleiano, oportet quod fit certiorata. Si autem iuramento potest renũciare, ergo iuramentũ habet vim certiorationis, & ad hoc tex. reputatur sin. vide Alex. in l. sciendum, ff. de verb. oblig. & Corsi. in repe. rubri. huius ti. in 13. priuilegio, & d. An. Bauerium in tract. de veritate iuramenti, in 2. & 17. effectu. & Iason in auth. sacramenta pube. col. 14. C. si aduer. ven. & in d. l. sciendum, col. 13. & d. Franc. Cur. in consi. 44. incipien. super contingentia. colum. 5. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc mihi placet,& est valde no. & notabis semper in hoc hunc tex.iuncta hac gl. quod mulier obligatur ex fideiussione, si iurauit. Et plus dicit Bar. in l.si quis pro eo, ff. de fideiuss. quod contractus fideiussionis firmatur iuramento, quod bene no. Nam mulier principaliter iuuatur in fauorem sui, merito contractus in contrarium firmatur iuramento, argumen. in cap. 2. de pact. lib. 6. An autem possit petere relaxationem, vel absolutionem
10 iuramenti, vide quod dicam in d.cap. cum contingat.† Vltimo oppo. videtur enim quod ex alio capite hæc mulier & maritus non poterant conueniri, quia non poterunt promittere factũ alienum. Insti. de inuti. stipu. §. si quis alium. Soluit glo. fi. quod isti solum compellentur ad dandum operam, vt conuentio obseruetur, &c. Aduerte, quia glo. videtur sentire istos fuisse fideiussores obligationis facti, videlicet, vt cõuentio de obsidibus, & alijs obseruetur quo casu cum promittant factum alienum, tenẽtur solum præstare operam, quam possunt, & non aliud. Et secundum hunc intellectum collige vnum singulare, quod li-
2 cet alius promittens factum alienum a ad nihium obligetur, ni si specifice promiserit se curaturum & facturum, vt in d.§. si qs alium, tamen si simpliciter promisit factum alienum cum iuramento, obligatur ad operam præstandam, sicut si se specifice obligasset, vt sic valeat iuramentum eo modo, quo valere potest, argumen. in cap. ad nostram. infra eod. & l. cum pater. § filius martem. ff. de lega. 2. & ad hoc facit tex. cum glo. in cap. ex literis. 2. de spon. Si autem vis intelligere tex. quod isti obligauerunt se, vt fideiussores debiti principalis, tunc cessat motiuum glo. & tunc poterunt conueniri, iuxta ea, quæ habentur in Authen. de fideiuss. in princip. & vt no. in cap. 2. de fideiuss.

ADDITIO.

a Alienum. No. sing. limitationem ad regulam. §. si quis alium, Instit. de inutilitu. cum simil. ex no. effectu iuramenti. Et idem tenet Ang. de Are. in d. §. si quis alium, in 6. fall. & in §. versa vice, in eod. titu. & dom. Iaf. de May. in §. item si quis. in 3. colum. in 9. effectu iuramenti, in fi. Insti. de act. quamuis referat Ioan. Fab. in d. §. si quis, tenere contrarium quod promissio, seu stipulatio facti alieni iurata, non teneat de iure ciuili, per l. non dubium, C. de leg. vbi dicit esse clarum & expeditum, quamuis de iure can. secundum eũ, sub dubio tamen forte, sit secus, per istum tex. & vide quæ addidi in c. quato, inf. eo. tit. in 1. col.

Ad istud de promittente factum alienum cum pena interposito iuramento quod valeat talis promissio, vide Ang. in l. inter stipulantem, ubi etiam per Alex. ff. de ver. obl. & in l. stipulatio ista, in §. alteri, & per Alex. post Ro. & adde, quod valet etiam promissio facti alieni, quando simul promittitur factum proprium, videlicet, quando quis promittit se facturum, & curaturũ, quod alius faciet, ut per Bar. in l. qui autem, in §. si quis, in fi. ff. de const. pecu. & vide Bal. in rubr. C. de constit. pecu. in vlt. colum. Et adde etiam, quod in sponsalibus & matrimonijs, promissio facti alieni simpliciter facta, semper in dubio præsumitur esse cum clausula se facturum, & curaturum. Ita no. uoluit Bald. in l. si in pen. colum. C. de spon. & in l. fina. in 1. colum. C. de non nume. pecu. Et idem dicas, si promittatur factum alienum in quibuscũque spiritualibus, quia semper intelligitur cum clausula se facturum & curaturum, & valet promissio etiam sine pœna & iuramento, secundum do. Ant. & Abb. in c. literis, il 2. an 1. no. de spon. & ibi dicit dom. Abb. quod promittens dare filiam Titij in vxorem alteri, intelligitur promittere, quod curabit iuxta posse, & valet promissio, quod etiam uoluit Saly. in fi. C. de non nume. pecu. Ant. Fran.

SVMMARIVM.

1 *Propter periurium, potest quis a beneficio, & ab ordine deponi.*
2 *Sola cessatio biennij solutionis census, uel pensionis, an, & quo casu sufficiat ad priuandum clericum de beneficio.*
3 *Infamia, nunquid ipso iure priuet quem titulis sui beneficij, dignitatibus, & honoribus,*
4 *Is, cui interest, potest agere ciuiliter de crimine, ut quis removeatur a beneficio.*
5 *Non obseruans fidem, an efficiatur infamis, & priuetur beneficio.*
6 *Periurus non dicitur, qui ob necessitatem non adimplet iuramentum, uide in primo notab.*

CAP. X.

QVerelam. Periurus est, & ab ecclesia remouẽdus, qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum iuramentum. hoc dicit. Prima pars ponit impetrantis querelam. secũda dat iudices, ibi. Quoniam. Casus liter. Gulielmus clericus promisit iuramento interposito R. clerico Linconiensi, se soluturũ annuatim ipsi R. duos bisantios nomine ecclesiæ de statera, sed p biennium a solutione pensionis cessauit, propter quod dictus R. conquestus fuit dom. Papæ. Super hoc Papa scribit iudicibus dicens, quod non merentur ecclesias regere, qui sunt crimine periurij irretiti. Vnde mandat, quatenus, si constiterit dictum Gulielmum clericum contra iuramentum suum cessasse in solutione pensionis non necessitate, sed voluntate, ab ipsa ecclesia ipsum remoueant, & eam præfato R. restituant. Bern. Not. 1.
a quod non adimplens a iuramentum ex necessitate, non incidit in periurium. Deus enim respicit animum. 14. quæstio. 5. cap. si
3 quid inueneris. vide de hoc quod dicetur. infra co. c. breui.† No. 2. quod periurium est remotione beneficii dignum, & colligitur intelligendo, quod iste clericus habebat hanc ecclesiam in titulum, sed si haberet ad pensionem respectu fructuum, & esset vicarius temporalis, tunc istud non colligitur, sed primum dictum est verum. Imo plus dico, quod propter periurium potest quis deponi ab ordine, & beneficio, vt probatur in c. cum non ab homine, de iud. facit c. si Episcopus. 50. dist. & in detestationem huius criminis vide bo. text. in cap. fina. 22. quæstio. 1. & ibi gl. tractat, cui sit maior pœnitentia imponenda, homicidæ, adultero, vel periuro, ibi videas. Oppo. videtur enim quod iste clericus non fuit obligatus ex illo iuramento, eo, quod sine authoritate Episcopi non potuit ecclesiam constituere censuali, vt in c. prohibemus, & c. prærerea, & c. significauit, de censi. Nec ligat iuramentum contra ius publicum prætitum, deforo cõpe. e. si diligenti. Sol. c. istud potest intelligi dupliciter, vt sentit gl. fi. & Doct. Primo, quod ecclesia ista erat annexa præbendæ illius canonici ad sustentationem illius, iuxta ea, quæ habentur in c. extirpandæ. §. qui vero, & cap. exposuisti, de præben. Secundo potest intelligi, quod iste clericus erat vicarius temporalis, & conductor fructuum illius ecclesiæ, & prætitit iuramentum de soluendo, vt patet in litera, & quilibet intellectus est bonus, primus tamen melior, cum litera dicat, qđ debeat soluere no-
2 mine ecclesię.† Op. videtur enim quod sola cessatio biennij sufficiebat ad priuandum istum clericum sine delicto periurij, vt in c. potuit, & c. propter, inf. de loca. Sol. glo. 1. fatetur contrarium; tu dic hoc procedere, secundum illum intellectum habentem, quod iste erat rector, vel vicarius temporalis, sed intelligendo, quod erat rector, vel vicarius perpetuus, sola cessatio solutionis census, seu pensionis, non sufficiebat ad priuationem, ad hoc c. constitutus, & quod no. ibi, de relig. do. Ideo forte poterat hic periurium, & hunc intellectum puto veriorẽ. Nam secundum primum non oportebat adire papam, cum ipso iure cecidisset a locatione, vt in dictus iuribus. Item iste potuisset istum remouere a vicaria temporali ad libitum, vt in c. ad hæc, de offic. vica. Et sic frustra respectu remotionis ab ecclesia, secundum primum, intellectum ponderatur periurium. Glo. 2. quærit, quare periuri non merentur ecclesias regere? Respondet, quia sunt infames, & in famib. portæ dignitatis, &c. Ex hac glo. & ex gl. c. peruenit, inf. de fideiuss. quidam tenuerunt, quod periuri indistincte sunt infames, secũdum canones. Sed certe hoc non dicit gl. imo relata ad tex. non possent melius dicere. Cum enim iste clericus venerit contra promissionem iuraram, fuit statim infamis non solum infamia canonica, sed etiam ciuili, nec respectu iuris canonici tantum, sed etiam de iure ciuili, vt in l. si quis maior, C. de transac. secundum communem intellectum, qui ibi traditur, de quo dixi satis plene in c. testimonium, supra de test. dic vt ibi.† Sed ego quæro vltra glo. nunquid infa-
3 mia priuet quem ipso facto titulo sui beneficii, & alijs dignita-
b tibus, seu honoribus: Ego semper de hoc dubitaui. b do. Cardin. videtur tacite hic sentire, quod nõ. Dicit enim hoc casu, quod
c periurium c non priuat ipso facto quem beneficio suo, licet collatio facta periuro non teneat, vt no. Fede. consi. 48. adducit ipse no. per Innoc. in c. cum nostris, de concess. præben. Sed certe Innoc. ibi nihil specifice dicit de periurio, sed aperte hoc sentit iudicio meo, in c. inter dilectos, de excess. prælato. post prin. vbi dicit, quod petenti beneficium suum, non potest opponi excepprio periurij, vel adulterij, vel alterius criminis, quod non inducit priuationem ipso facto, non tamen loquitur de quolibet periurio. Nam posset intelligi de periuro, quod non infamat infamia ciuili, vt si venit contra iuramentum assertorium, iuxta ea quæ no. Arch. in c. authoritatem 14. quæstio. 6. & dixi in d. c. fisimonium, tamen quicquid sentiar, nihil adducit ad hoc prębandum. Sed in contrarium ego adduco tex. no. in l. 2. §. miles. ff. de his, qui no. infam. vbi aperte videtur innuere, qđ infamia priuat ipso facto quem militia. Et gl. sing. dicit, quod pari ratione priuat quem militia cœlesti, & alijs dignitatibus, & honoribus. Idem videtur gl. velle in l. frustra, C. de re milit. li. 12. ad idē l. infamia, de decu. li. 10. vbi dicit litera, quod infamia, quæ tamen adimit honorem, & sic loquitur per verba præsentis temporis. Ex quo videtur, quod ipso iure priuat honoribus quæ istis, iuxta theoricam gl. in regula, in pœnis, de regu. iu. lib. 6. & eorum quæ dixi in c. si diligenti, de foro competen. Et satis hoc puto procedere in dignitatibus, & honoribus, circa titulos beneficiales. Sed in illis dubito quia non reperio tex. hoc dicentem, imo video,

ADDITIONES

a Adimplens. Quod necessitas excusset, multa adducit Fel. hic & Iaſin 1. princ. pallibus, ff. si cer. per. & Fel. in c. cum in ecclesia. inf. de simo. And. Sic. in extra uagan. sup. de fer. Seb. Sap.

b De hoc dubitaui. Tu vide, quod sic, vt per Rom. sin. 506. incip. fuit a me quæsitum. & ita scripsi in apost. ad illum in c. fraternitatis, nu 7. uer. ipso facto. Ioſ. de rescrip. Zach.

c Periurium. Vide Gem. in c. audeat. 50. dist. col. 2. & in c. quo iure, colu. penul. dist. Io. de Ana. in c. inquisitionis, in princ. inf. de acc. Abb. in c. si coniuncta col. 1. eo. tit. Seb. Sap.

videó, quod quantumcunque quis sit criminosus, non perdit
1 ipso facto beneficium acquisitum per prius, etiam si esset homicida, a vt probatur in cap. clericis, ne cler. vel mona. & in cap. ex literis, de excess. prælat. & tamen homicida est detestabilior omnibus. Est enim irregularis, adeo vt dubitetur, an Papa possit eũ eo dispensare, vt no. in cap. sicut dignum, de homi. saltem negari non potest, quin difficillime dispensaretur, per cap. minor. 50. dist. in. vbi tex. no. facit, vt dispensari non possit, licet quidam illum referant ad difficultatem dispensandi. Facit pro dicto principali, quod no. Innocen. in capit. cum nostris, prælega. & iste tex. in ver. Remouentes, licet possit responderi, quod debeat referri ad remotionem facti. Tamen satis est, quod non dicitur, ꝙ ipso iure, vnde non debemus imponere hanc pœnam specialem, ex quo de iure canonico expresse non cauetur, vt in simili dicit gl. in cap. fin. de iure patro. Fateor tamen, quod collatio facta infami est ipso iure, nulla, vt in regula infamibus, de reg. iu. lib. 6. & in l. 2. C. de digni. lib. 12. facit quod not. in cap. inter dilectos, prælleg. & vide quod ibi no. Et ad primum dictum facit glo. 3. hic in fin. quæ dicit, quod merito iste debuit priuari, cum esset infamis, & sic no. vers. ic. priuari. Oppo. vlterius, & videtur, quod iste priuari non debuit ratione periurij, quia hic ciuiliter agebatur de pensione, & sic etiam probato crimine, priuari nõ debuit. vt in cap. 2. de ordi. cogn. & cap. super his, de accusatio. Et quod agebatur hic ciuiliter, probant Tancre. & Vincen. per
b ver. querelam, b appositum in princip. cap. & no. bene hoc ver. quia istud verbum, Querela, ex proprio significatu conuenit causæ ciuiliter, & criminaliter intentatæ. Et vide de hoc verbo, quod no. glo. 1. in cap. querelam, supra de procurat. & in l. 3. C. quomodo & quando iud. Sol. glo. fin. ponit duos intellectus, vt supra dixi. Primus, quod iste erat vicarius temporalis, & conductor fructuum. Et secundum hunc intellectum cessat contra
4 tium, quia non principaliter ratione periurij, sed ob defectum pensionis non solutæ, intra biennium iste fuit remotus.† Secũdus intellectus, quod habeat beneficium in titulum, & tunc ad contraria respondet, quod per modum denũciationis fuit hæc querela prolata, & adhoc agebat, vt ecclesia priuaretur. Et quãquam Doctor. communiter transeant cum hoc intellectu, mihi tamen non satisfacit, quia denunciationis via, non admittitur, monitione trina non præcedente, vt in cap. nouit, de iudic. melius, in cap. cum dilectus, de accu. Item denunciatio tendit principaliter in finem boni publici, vt anima fratris corrigatur, vt in d. cap. super his, & no. in d. cap. nouit. Hic autem iste canonicus fundat se super iure priuato, vt patet in princip. in versic. querelam. & ex fine, vbi mandat Papa huic canonico ecclesiã restitui. Quapropter dico, quod iste canonicus agebat contra istum clericum, eum deferendo de crimine periurij ciuiliter, non vt deponeretur ab ordine, sed vt ab administratione ecclesiæ tanquam indignus remoueretur, quod fieri potest, vt est bo. tex. in capitu. per tuas. in fin. infra de simo. Et hoc pro suo intellectu, tum quia non soluebat pensionem sibi, vt iuramento fir. mauerat, tum quia cum ecclesia esset sua, vel sibi subiecta, interetat sua, ne ipse periurus & infamis illã detineret, & super hoc impetrauit iudices delegatos a papa, & ob hoc in fine papa mãdat huic canonico ecclesiã restitui, si constiterit ita esse, vt narrabat: vide pro hoc glo. in cap. ex parte, de test. in gl. 1. in fi. & ibi per Doct. Ex his tenet vnum menti secundum hũc intellectum, quod is, cui ecclesia est subiecta, vel aliter interest, potest agere contra rectorem ciuiliter de crimine, vt removeatur a bene-
5 ficio, & vide quod dixi super rubric. de iudic.† Vltimo gloss. expeditis, quæro. supra vidimus, quod ratione periurij potest quis priuari beneficio suo, nunc quæro, nunquid idem sit ratio
6 ne fidei violatæ? e Archid. in cap. iuramenti. 22. quæstio. 5. refert Bern. Ioan. & Host. tenere, quod sic, in capit. querelam, infra ne prælat. vic. su. sed ipse finaliter tenet contrarium, dicens, quod licet omnia ista possint dici iuramenta, tamẽ quia grauius peccat veniens ꝯ iuramentũ, quam fidei interpositionem, non debet iste secundus ita stricte puniri, sicut primus, argumen. cap. non afferamus. 23. quæstio. 1. Ex quo infert, quod non debet priuari beneficio, sicut periurus, & idem videtur velle idem Arc. in cap. 1. de sepul. lib. 6. facit quod in simili no. glo. in cap. pe. inf. eod. & hanc opinionem videtur sentire, & sequi dom. Ant. Sed aduerte latius: nam Gasp. de Cald. in cap. 2. de sponsa. primo recitat Rotam tenere illam opi. Archid. postmodum videtur ab illa declinare, dicens, quod omnia ista sunt iuramenta. vt primo dixit Archid. Do. Card. in d. c. 2. & in c. ad aures. quod meritò sequitur primam opinio. quia, ex quo hęc pœna priuationis non reperitur inducta ꝯ violatorem fidei, nõ debet ad eam extendi, & videtur ibi velle dare regulam in cognoscendo iuramentum a fidei interpositione, dicens nunquam esse iuramentum, nisi exprimatur verbum, iuro. Innoc. vero circa hoc videtur aliter dixit in cap. ad aures. Dixit enim iuramentum esse quando fit super libro, vel reliquijs vel alia re sacra. Et per hoc vltimum videtur intellexisse de libro Euangeliorum, seu Missali, quia alij libri non benedicuntur. Fidei autem interpositionem dicit esse, quando promissio est facta per Deum, vel fidem suam, quæ verba ex toro mihi non placent, nec aliquo iure probatur. Primo enim dictum Innoc. non procedit, dum tacite sensit iuramentum non esse, si non præstatur super aliqua re sacra. Hoc enim expresse est contra c. & si Christus, infra eo. tit. & plene dixi supra eo. super rub. Imo, quod plus est, iuramẽtum dicitur, licet præstetur per creaturam, licet sic iurari nõ debeat, vt in d. c. & si Christus. & 20. quæstio. 1. cap. mouet. Theorica vero do. Card. est aperte contra cap. ego. N. in fi. supra eod. vbi non exprimitur verbum, iuro, & tamen est iuramẽtum, ad idem cap. & si Christus, vbi ponuntur multæ formæ iurandi absque verbo, Iuro, & vide bo. gl. 22. questio. 2. in summa. Et p hoc etiam dico dicta illorum, qui volunt indistincte facere differentiam inter iuramentum, & fidei præstationem, non procedere. Nam sic dicendo. Sic Deus me adiuuet, est iuramentum, vt d. c. ego. N. Vel, Testis est mihi Deus, & c. vtd. c. & si Christus. multo fortius debet dici iuramentum, si dico, Promitto per fidem meam, vel per Deum. Pro hoc facit diffinitio iuramenti, quam posui sup. super rub. Nã hoc casu adhibetur ipse Deus, seu eius fides

ADDITIONES.

a Homicida. Sed mihi videtur, quod sit ipso iure priuatus, ad hoc allega. text. istum, dum dicit, Remouentes, denotat. n. priuationem esse factam ire, sed importat executionem fieri ab homine, allego cap. ex tuæ, de cler. non resid. in simili. & adduco in simili cap. fin. de post. & quod ibi no. do. Ant. & tex. in cap. ex literis, de excess. præla. in uer. amouentes, vbi verbum amouẽtes, importat priuatum esse a iure. Et pondera, quia in cap. seq. dicitur contrarium in verbo, excludat, dic, quod ibi fuit temerarium iuramentum. Et pondera, quia in cap. cum non ab homine, de iudic. non imponitur ipso jure pœna depositionis periuro, ergo multominus hic. Respon. quod ibi agitur de maiori pœna, hic de minori. Item hic agitur de fauore ecclesiæ, vt nõ negatur per periurium. Pondera, quia gl. hic sentit, quod requiritur sententia. And. Barb.

b Ver. querelam. Not. de uerbo querelam, quod dixi in cap. querelam, de elect. & sic pondera, quia in modo opponendi gl. sentit, quod verbum, querela importet causam ciuilem, sed in modo soluendi infert, quod importet causam criminalem. Sed ego allega. aliam in c. Maximianus. 81. dist. Et videtur dicendum hoc modo, videlicet uerbum æquiuocum positum in libello, attenditur penes conclusionem, vt colligitur ex his, quæ remisi ad Lud. Rom. in l. viro, ff. sol. mat. quia libellus attenditur penes conclusionem, vt in c. ex parte, de refer. vt in casu nostro. nam dum Papa hic condemnauit, priuando ab ecclesia, uidetur, quod istud fuerit petitum, arg. cap. licet Hely, de simo. quo casu, ubi petitur naturalis pœna delicti imponi, uidetur agi de crimine ciuiliter, casus est fing. in c. per tuas, de simo. Naturalis pœna periurii est deponere, ut in cum non ab homine, de iud. Sed hic fuit expulsus ab ecclesia, ergo non fuit imposita naturalis pœna delicti, & sic videtur intentasse causam criminalem ciuiliter. And. Barb.

Circa hoc, quod hic dicitur de querela, dicas, quod querela simpliciter, nõ est actio, ita Bar. in l. nam postea, in §. si minor, ff. de iureiu. in 2. colum. imo dicitur esse remedium subsidiarium, ut ibi no. Barto. in l. maximum uitium, in 2. notab. C. de lib. præt. & alibi dicitur, quod est accusatio secundum Bal. in l. certum, in vlt. colum. in princip. C. vnde cog. Barto. tamen in l. posth. in §. si quis, ff. de inoffic. testam. dicit, quod nec est actio, nec exceptio, nec accusatio, sed officium iudicis, ut ibi per glo. in uerſic. successionem. Et de modo formandi libellum, ubi querela intentatur, uide Spec. in tit. de lit. conte. in §. nunc uidendum. in uerſi. sed nunquid in querela, & in tit. de test. in §. 1. in uerſi. in querela, & in uer. sed quare. & uide Bald. in l. nam & his, in §. huius, in prin. ff. de inoffic. testam. & in l. qui repudiantis, §. 1. circa prin. eo. tit. de inoffic. testam. Quandoque tamen capitur pro in integ. restit. quando que pro appellatione, & nullitate. Et ideo quid importet, cognoscitur ex modo concludendi secundum Bart. in l. 3. in 1. col. C. quomodo & quando iud. And. Barb.

c Fidei violatæ. Vide Rotam decisio. 125. incip. item not. & decisio. 435. incip. vtrum violator fidei Alex. in l. si quis maior, & ibi Mod. in repe. in 10. no. C. de transact. & Alex. in l. 3. §. iurari. ff. de iureiur. & Corse. in repet. rub. huius tit. in 6. q. Seb. Sap.

d Extendi. Et pro hac opin. facere uidetur illud dictum Ioan. Fab. in §. item si quis postulante, Instit. de act. ubi querit, nunquid, quemadmodum ex iuramento oritur actio, & exceptio. aliquando actio in factum, aliquando actio ex contractu, si iuramentum est formiter præstitum. Iactori, C. de reb. cred. cum sim. Nunquid eodem modo ex simplici promissione per fidem oriatur actio & exceptio, sicut si esset iuratum. Determinat tandem quod nõ, quia secundum eum, iura multum ponderant iuramentum, ergo non sufficit sola promissio per fidem. Sed huic fundamento respondeo, quod non est uerum, quod iura ita ponderent iuramentum, & actualem præstationem iuramenti, sicut dicit Ioan. Fab. Patet, nam si iuramentum sit remissum, & sic nõ sit præstitum, quamuis actualiter iuramentum non sit secundum, ita tamen oritur actio, & exceptio datur, sicut si actualiter fuisset iuratum. l. nam postea. §. 1. & l. remittit, ff. de iureiuran. ergo non est uerum, quod ad hoc, ut oriatur actio & exceptio, quod l. ponderet ipsum iuramentum. Nec est verum fundamentum dom. Card. dum dicit, quod ex quo hæc pœna priuationis non reperitur inflicta contra violatorem fidei, non debet ad eum extẽdi, quia dico, quod imo est extendenda, quia ubicunque tractatur da dispositione iuramenti, illa dispositio censetur fauorabilis, & consequenter extẽdenda, secundum dom. Anto. in c. fin. in, 1. fallen. de consue. Per. de Ancha. & Imo. in cap. quamuis, de pact. in 6. no. expresse Gem. in c. 1. de temp. ord. per illum tex. & do. Alex. in l. qui iuraſſe, in prin. ff. de iureiuran. Item facit, quia quotiescunque agitur de delicto puniendo, illa est materia odiosa, sed debet extendi, sicut materia mere fauorabilis. Istam regulam tradit Barto debet extendi, sicut materia mere fauorabilis. Istam regulam tradit Barto in l. quemadmodum, circa med. per vnam gl. ibi, C. de agric. & censi. lib. 11. Idem expresse dicit Pau. de Castr. in l. bona fides, per illum tex. ff. depos. Et sicut ratione periurij potest quis priuari beneficio, idem erit ratione fidei violatæ, quia cum ista materia sit mere fauorabilis, vt delicta puniantur & non odiosa, debet extendi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fides ad confirmationem simplicis assertionis. Non enim debent esse cuangelia in maiori reuerentia, quam ipse Deus, seu ipsius fides. Imo per cuangelium iuratur per respectum ad ipsum Deum. Quamobrem puto, quod omnis fidei præstatio sit iuramentum, sed non econtra: vnde fidei præstatio proprie est, quãdo quis interponit fidem suam, vt quia dicit. Promitto per fidem meam, vel per Deum, iuramentum vero generaliter est, quando simplici assertioni interponitur vinculum religionis. Et sic possunt intelligi multa iura, quę ponunt ista, vt diuersa, vt in c.peruenit, & c.fideiussor. & c. querelam, ne præla. vi.su. & c. 2. de sponsa. Et per hoc infero ad dubium principale, nunquid violator fidei veniat priuandus beneficio, & puto, ꝙ sic, quia periurium committitur, vt supra probatum est, & iura volunt, quod pro periurio priuetur, vt hic, & d.c.cum non ab homine. Nec est verum fundamentum tenentium contrariam sententiam, scilicet, quod minus peccat violator fidei, quia dico posa se contingere, quod magis peccaret, a quoniam periurium tanto grauius est, quanto sanctius est id, super quo iuratur, vt in d. cap.mouet. & no. Innocen. in d.c. & si Christus. Sed posset contingere, quod iuramentum esset præstitum per aliquam creaturam, quo casu non est dubium, fidem interpositam esse magis sanctam. Item iura non ponderant quantitatem delicti, cũ quandoque minus, quandoque plus delinquatur, vt supra dixi. Sed simpliciter attendunt periurium, quod est grauissimũ peccatum, maxime in clerico. Videtur enim non obseruans, Deũ contemnere, & ideo gl.no.dixit in capit. 1. de spon. fidei præstationem, & iuramentum æquipollere. Idem voluit glo.in cap.fine præla.vi.su. & in cap.constitutus, de transa.licet Collec.aliud ibi senserit, dicens, quod violator fidei nõ est infamis, sicut violator iuramenti, quod puto falsum per prædicta. Facit c.tua, infra eo.vbi secundum communem lec.probatur, quod ꝓ periurio clericus vitari non potest, quo ad vulgi opi. licet in veritate sit periurus, quia iuramentum non erat licitum, imponitur pena priuationis beneficij, ergo fortius hæc pœna imponẽda est, vbi violauit fidem legitime præstitam.

ADDITIO.

a Magis peccaret. Tu pondera, quia est tex.quem nemo animaduertit in cap. ex rescripto, supra eo.ibi, fidem præstiterunt, & postea dicitur, adimpleant sicut iurauerunt, ecce nunc qualiter fidei præstito est iuramentum. And. Barbat.
Fides est seruanda eodem modo sicut iuramentum, alias committitur periurium, & incurritur infamia, secundũ Spec.in tit.de arb. in §. qualiter, ver. sed idem est, & in ver.sequitur in ver. sed pone. & vide Io. And.in c.1.de sepul.lib.6.in noue. & vide gl. in c.peruenit, de fideiuss. & habetur per Io.An. in c.cum tempore de arb. Et uide Alexan.in l. 5.in §.dato, in fi.ff.de iureiur. vbi dicit idẽ esse, etiam si promissio est facta sub periculo animæ, quia obligat sicut iuramentum, rumpens tamen iuramentum magis punitur, quam simplicem fidem. vide dom. Anto.in cap.querelam, vbi etiam per do. Abb. ne præla. vi.su. & in cap. ad aures, quod met.cau. & vide Arch. in capit. iuramenti. 22. quæst. 1. Ant. Fran.

SVMMARIVM.

1 *Rector ecclesiæ non potest se obligare ad soluendum censum, vel ad augendum solitum.*
2 *Periurus ratione certi beneficij priuatur omnibus beneficijs.*
3 *An pro temerario iuramẽto priuetur quis beneficio, vel inhabilitetur ad promotionem, vel deponatur.*
4 *Qualiter peccat transgrediens licitum iuramentum, vel temere iurans.*
5 *Forma iuramenti, quod præstatur à clerico Episcopo.*

CAP. XI.

IVanos. Si præsentatus iurat præsentanti de antiquo censu augendo, & postea ꝛrium iurat instituenti, valet secundum, & non primum, tamen ab ecclesia remouetur. Communis diuisio. Secunda, ioi. Tuæ igitur. Casus literalis. Monachi, seu viri religiosi habent aliquando præsentationem in ecclesijs, a quibus certam percipiunt pensionem cum ipsi eligunt clericos ad easdem ecclesias, constringunt eos iuramento ad maiorem pensionem, cum vero Ꝑpiscopi eos instituunt, iurant quod pensionem annuam non augebunt. Quæritur hic, quod iuramentum sit seruandum? Respon. Papa, quod cum posterius iuramentũ ratione, & authoritate Lateranẽ. Concilij iuuetur, ideo primo præiudicat, quod de cupiditate processit, verumtamen iustum est, vt clerici illi pro periurio, quod vitare non possunt, ab ecclesijs perpetuo remoueantur. Not. Rectorem ecclesiæ non posse se obligare ad soluendum censum, vel ad augendum præstari solitum de redditibus ecclesiæ, etiam in v.ta sua, quod videtur clarius probari. infra de censi. cap. præterea, in fi. Nam hoc posset esse ecclesiæ damnosum in futurum, argumen. c. peruenit, de arb. Et no. quod etiam patrono sponte soluere nomine censa 2 sus non potest. † No. 2. casum no. ꝙ constituens se inter iuramẽta contraria tanquam periurus est perpetuo ab omni officio remouendus. Et no. bene ex hoc, & ex fine literę, quod ratione periurij, etiam commissi respectu certi beneficij, priuatur quis nõ solum ipso beneficio, sed etiam omnibus alijs, & inhabilitatur perpetuo ad beneficium suscipiendum. Et nota bene hoc procedere, etiam si sit tale periurium, quod infamiam non irroget. Nam periurium, de quo hic, non irrogat infamiam, quia non est proprie periurium, vt dicam statim cum gl. Et pro hoc facit cap. cum non ab homine, de iudic. vbi simpliciter pro periurio statuitur pœna depositionis. Opp. & videtur, quod iste clericus non comiserit periurium, cum proprie periurium sit transgressio liciti iuramenti; vbi autem quis transgreditur iuramentum illicitum, non incidit in periurium: imo meretur transgredien- do, licet peccauerit in iurando, vt probatur. 22. quæstio. 4. per totum, & in c. quanto. infra eod. Quod autem primum iuramentum fuerit illicitum, patet ex no. in 1. gl. & 2. Sol. Gl. 2. metu cõtrarij exponit ver. pro periurio, ideſt pro temerario iuramento, 3 & no. illam expositionem. † Sed tunc fortiter oppo. vltra alios, pro temerario iuramento non debet qs priuari beneficio, imo quod plus est, non inhabilitatur ad promotionem, vt in cap. ficut, infra eod. not. glo. in cap. Florentinum. 85. dist. & 21. quæst. 4. cap. diffinitio. & specifice videtur probari quo ad casum nostrum, in capit. significauit, & cap. grauius, infra de censi. in quibus clericus prestans temere tale iuramentum de soluendo cẽsum præsentatori, fuit absolutus a tali iuramento, imposita pœnitentia pro temeritate iurandi. Sol. quidam sensérunt, quod ratione simoniæ iste clericus priuatur, argumen. c. cum clerici, supra de pac. quod nihil est, cum litera hic se fundet super periurio. Alij dixerunt, quod primum iuramentum poterat esse licitum respectu clerici iurantis. Valuisset. n. superioris postmodũ interueniente consensu, ideo non debuit propria authoritate contrauenire iurando contrarium. Hoc non placet, tum quia non valuit tale iuramentum, etiam quod se, per d. cap. significauit, & cap. grauis, cum similib. tum quia non iurauit contrarium spõte, sed ex præcepto superioris, vt patet in tex. Ideo ego saluo aliter, & sic. Quandoque quis promittit, vel iurat soluere, augere censum, vt præsentetur ad ecclesiam, ita quod promittit temporale pro spirituali consequendo, & tunc ratione simo- a niæ priuatur beneficio, a ita loquitur cap. cum clerici, de pact. Quandoque non promisit, seu iurauit soluere ex pacto, sed simpliciter, ita quod cessat simonia, & tunc aut præstitit solum vnũ iuramentum, & non debet priuari, licet cõtrauenerit, quia non peccat in contraueniendo, sed prius peccauit temere iurando. b Aut postea iurauit contrarium, b & sic scienter constituit se inter duo iuramenta contraria, & habet locum pœna huius c. vt iste priuetur, tanquam periurus, licet in veritate non sit periurus, & hoc ideo, quia quo ad se, & quo ad vulgi opi. non potest cuadere periurium, & sentit hic Innoc. qui dixit, quod iste erat perplexus inter duo iuramenta contraria, vt si vnum seruabat, alterum seruare non poterat. Sentit etiam Ioan. And. dum exponit tex. quod iste non poterat vitare periurium, secũdum fatuam opi. quorundam, vel propter suam erroneam conscientiam. Et ex his habes casum singula. in quo quis priuatur beneficijs propter iuramentum temerarium. Et puto, quod tale periurium non sit sufficiens ad depositionem ab ordine, iuxta notata in d. cap. cum ab homine, cum debeat intelligi de stricto periurio, & habes nunc vltra alios detectum verum intellectum huius c. † Secundo principaliter gl. tangit incidenter, & innolatis 4 qualiter peccet transgrediens licitum iuramentum, vel temere iurans, & capiendo mentem, facit tres casus. Primus casus, cum quis iurat licitũ, & scienter transgreditur, talis peccat mortaliter, vt supra eo.c.querelam, & vide bonum tex. in c. ille qui 22. quæstio. 5. Secũdus, cum quis iurat falsum, credens illud esse verum, & iste nullum peccatum incurrit, vt in c. homines, 22. q. Ioan. And. post Tancr. dicit hoc verum, si adhibuit omnem diligentiam, alias est veniale, vel, si fuit in culpa, mortale. Tertius casus, quando quis iurauit illicitum, quo casu aut iurauit ex deliberatione, & proposito, & peccauit mortaliter in iurando, infra eod. cap. sicut. Aut iocosa leuitate, vel incaute, & est veniale. 25. dist. cap. vnum orat. §. alias ea demum. Vel potest inteligi glo. vt ponat hoc vltimo duos casus. Primus, quando scienter iurauit illicitum, & peccat mortaliter. Secundus, quãdo iurauit indiscrete, vt quia in vanum assumpsit iuramẽtum iocose, vel leuitate quadam, & hoc casu peccat venialiter, & facit g hoc d. §. alias ea demum, in fin. & ibi glos. Sed aduerte latius g Thom. & Arch. in c. habemus. 22. quæstio. 1. aut enim qs transgreditur iuramentum licitum scienter, & peccat mortaliter, & si iocose, vel indeliberate iurauerit, qa periurium respicit Dei contem-

ADDITIONES.

a Priuatur beneficio. Tu pondera text. cum dicit ex cupiditate processit, & postea dicit pro periurio, quod vitare non potest, vnde videtur quod sit verum iuramentum simoniacum, & sic non solum fuit temerarium, sed etiam simoniacum, & sic fuit iuramentum temerarium qualificatum. And. Barba.
b Iurauit contrarium. Nunquid autem, quando quis primo iurauit nullum postea iurat contrarium, primum iuramẽtum debeat seruari, traditur per dentes, in l. duobus. §. idem Pomponius, ff. de iureiuran. & per Felyn. in cap. cum M. Ferrarien sis, colum. 27. uer. & pro hac fallentia, supra de constitu. Seb. Sapia.

contemptum, qui quidem contemptus nõ vitiatur, licet iocose quis iuret, quia non debet nomen Dei iocose assumere, cum sit vnum de decem præceptis diuinis. Nõ assumes nomen Dei in vanum, &c. Qñque quis indeliberate iurat falsum: tñ scit se falsum iurare, & nihilominus peccat ẽt mortaliter pp diuinum contemptum. Qñque quis iocosa leuitate aliquid iurat, quod postea ex aliqua necessitate adimplere non potest, & peccat venialiter, & hoc vltimo casu intelligo tex. cum glo. in d. §. alias ea demum, & vide ad materiam tex. no. in c. primum est. 22. qõ. 2. 1 vbi ponuntur, & distinguuntur octo genera mendaciorũ. † Extra gl. quæro, quia iste clericus iurauit Ep̃o, quod solitam & antiquam pensionem non augebit, quale iurm præstat generaliter clericus Ep̃o? intellige de beneficiato, quia alij rr non iurãt. sup. eo. c. nullus. Sol. dicit Host. ꝙ licet diuersa forma iurandi p rectores, vel curatos, ſm diuersitatem locorum seruetur, hęc tamen vr congrua, & per iura probari. Iurabit enim, ꝙ fidelis erit Ep̃o & obediens, sup. eo. c. nullus. Sub quo intelligas, ꝙ seruabit illius ſnias, & pro posse faciet seruari, quod tñ aliqui exprimũt. Pro hoc sup. de off. ord. c. cum ab ecclesiarum, & c. ad reprimendam. Secundum capirulum, ꝙ mandata sua sancta, & honesta adimplebit, sup. de offi. ord. c. fi. Tertium, ꝙ nihil alienabit, sine ipsius licentia. 12. q. 2. c. Abbatib. 17. q. 4. c. in vẽditionib. Quartũ ꝙ nomine ecclesiæ vltra certam summam, quæ arbitrarie determinatur, mutuum non ꝛhet, inf. de fideiu. c. quod quibusdã. Quintum, ꝙ ecclesiam non relinquet, nec ad aliam se transferet sine ipsius licentia, sup. de renun. c. admonet. Sextum, ꝙ iura ecclesiæ pro posse petet, & defendet, vtilia eius procurabit. & nociua vitabit. Quod dicit intelligendum etiam postpositis negocijs proprij patrimonij, arg. 7. q. 1. c. præsentium. & c. placuit, & 16. q. 1. c. qui vere, & c. nos aũt. Septimum, ꝙ nil dedit, vel dabit, nec aliquod pactum fecit, nec commisit aliquod illicitũ per se, vel per alium ipso sciente, pro adipiscẽda ecclesia, de pa. c. fi. de simo. cap. nobis. Et ꝙ quam cito hoc vitium ad eum pervenerit, insinuabit Episcopo, & ad ipsius voluntatem renuncia bit, de elect. c. pen. Octauum, ꝙ ordines suo tempore recipiet, & hoc si ordinatus non sit, de eta. & quali. c. quæris. Nonum, ꝙ in ecclesia personaliter residebit, & deseruiet in ordine, quẽ ipsius cura requirit, de cle. non resi. c. quia nonnulli, & c. relatum. Decimum, ꝙ non soluet vltra antiquam, & solitam pẽsionem, vt hic, & cum hac forma transeunt hic communiter Doc. Sed certe licet ad omnia superius contenta obligetur promotus, tamen iure non probatur, vt ad omnia hæc clericus debeat iuramento obligari: vnde ego allego tex. & glo. vbi ponitur directa forma huius iuramenti, nec inseruntur tanta sicut hic, 23. dist. c. quanquam, vbi videas, & die, vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *An dignitas delinquentis aggrauet delictum, & quis magis puniatur, maior in dignitate, uel minor.*
2 *Magis excusatur, qui delinquit cum pulchra, quam qui cum deforme.*
3 *Quis magis grauetur de peccato, an peccans occulte, an publice.*
4 *Si professus exiuit ordinem, & accepit uxorem, an inquisitor possit procedere contra ipsum.*
1 *Non ita ignominiosa pœna imponitur nobilioribus, sicut uilioribus.*
c *An iuramentum de non loquendo, uel de non præstando officium charitatis sit obligatorium.*

CAP. XII.

QVm quidam. Epi, de periurio, grauius, quã alij sunt puniẽdi. hoc primo. Illicitũ est iurm de non prębendo subsidiũ ꝓiuncto. hoc scdo, & sunt duo dicta per se patentiam. Casus lit. Quidam Epi de Sardinia receperunt a quibusdã creditoribus quandã pecuniæ quantitatẽ, & iurauerũt illã ad certum terminum persoluere, qd facere ꝓtempserunt: quærit qd sit istis Epis faciendũ pro eo, qd ꝛ iurm venerint? Resp. Papa, ꝙ in ipsos tanto grauius est vindicandũ quanto maiori dignitate præcellunt, & ꝙa corũ exemplo alij ad similia prouocant: illi qdem qui iurauerunt non loqui patri, sorori, vel fratri, nec aliqd subsidium impartiri eisdẽ, ab isto illicito iuro sunt absoluendi, iniuncta eis ꝑnia pro eo, ꝙ male iurauerũt. B. No. 1. duo, rõne quorũ, maior ꝑnia imponit pro delicto. Primo, si delinquẽs est in dignitate, a 1 & tanto maior imponit, quanto in maiori dignitate est positus vide bo. tex. in Papa, in c. aliorũ. 9. q. 3. Sdo ex corruptione proximi pp malũ exemplũ, vt puta, ꝙa peccatũ est palã cõmissum, & tanto grauius ex hoc est puniendus, quanto plures exemplo malæ vitæ corrupit. Vñ Gregor. Scire prælati debẽt, ꝙ si peruersa quã perpetrant, tot mortib. digni sunt, quot ad suos subditos perditionis exemplа transmittũt, vt legit in c. præcipue. 11. q. 3. No. ex ſda parte, non valere iurm ꝛ officium pietatis, charitatis, & propinquitatis, rõnem inf. videbis. Opp. ꝛ tex. in eo, ꝙ dignitatem delinquentis aggrauare peccatum. vr. n. ꝙ acrius sit puniẽdus ignobilis, q̃ in dignitate positus, vt in l. 2. C. ne quis ignobilis, & c. qui ꝛ Ecclesię pacem. Sol. gl. in hoc insist, tandem vr concludere, quod aut quæritur de quantitate pecca- 2 ti, quoad pnam imponendam in fòro ꝓscientię, aut quoad pœnam fori cõtentiosi. Primo casu non ꝓsideratur imediate dignitas delinquentis, sed quantitas contẽptus. b vnde sicut quãto quis magis seipsum affligit, tanto magis est iustus. 7. q. 1. c. aduersitas. §. cũ vero, ita quanto magis ꝓtemnit, tanto magis peccat. Vnde possibile est, qd in eadem specie peccati magis delinqueret rusticus, quã magnus prelatus, qui minus contẽpsit, sed in dubio, vbi non ꝓstat de cõtemptu, maior presumitur magis ꝓtemnere, quia vr magis Deo ingratus, & sic rõne præsumptionis magis punitur, † & sic fm gl. dignitas non aggrauat delictũ, sed magis ipsum delinquentem, rõne præsumptionis, & sic intelligatur tex. iste. idem no. gl. in c. homo Christianus. 40. dist. Secundo membro, f. quo ad forum contentiosum, dicit, ꝙ in pœna pecuniaria plus punitur nobilis, & in dignitate positus, sed in corporali magis punit priuatus, & ignobilis, & sic reducit gl. ad concordiam iura pro, & ꝛ, in c. alle. & hoc vlt. firmat Hostii. in c. ea quę, de sta. reg. vide tu ad primũ membrum, quod no. Io. And. post B. Tho. in c. accusatus, de hær. lib. 6. vbi concludit, qd in eodem genere peccati minus peccat religiosus, quã laicus, c nisi in trib. casib. Primus, cum peccat ꝛ votum religionis, puta fornicando contra promissionem continentiæ. Secũdus cum excedit per contemptũ, quia vr magis ingratus, cum ex Dei beneficio sit productus ad perfectionis, statum, facit quod hr in Auth. de mona. in princ. & in c. fi. 47. dist. Tertius cũ peccat publice, ita qd præbet alijs scandalum: nam tunc tenetur ẽt de delicto aliorum, de voto, c. magnę, & d. cap. precipue. Extra prędictos casus, leuius peccat religiosus, & pp merita præcedentia & sequentia, iuxta illud psal. Si ceciderit iustus non collidetur, qa dñs supponit manum suam. Hinc Hieron. vt hr de pœn. dist. 3. Septies in die cadit iustus, & resurgit. Licet iustus cadat, non tñ perdit nomẽ iusti, ex quo per bona opera illico resurgit. Ex quo infero ad qõ. gl. quod positus in dignitate, vt Ep̃s, leuius delinquit, quam inferior, cũ dicat religiosissimus, vt in c. ex multa, de vo. & sic in statu perfectionis, in c. licet, de reg. & in c. nisi cũ pridem, de renũ. nisi peccet ꝛ votum emissum in receptione ordinis, vel ex ꝓmptu, vel publice in scandalũ aliorũ, rõnib. præal. & in trib. casib. præall. vel eorũ altero, aggrauatur peccatũ ex dignitate, & sic põt recte intelligi iste tex. & c. homo Christianus, præalle. alias secus, vt in c. septies. & in dubio præsumit magis contemnere, vt hic in gl. & in d. c. homo Christianus, & qd ibi d no. de multis circunstantijs aggrauantib. delictũ, vide bo. tex. d 2 cũ gl. in c. 1. de pœn. dist. 5. † Et per hoc põt determinari q. gl. in c. fi. 14. q. fi. & tangit gl. in d. c. 1. vtrum magis gs paccet cũ muliere pulchra, quã cũ deformi, credo per prædicta, quod primo debeat attendi maior cõtemptus, & in dubio magis excusatur, qui delinquit cũ pulchra, quia magis ꝑsumitur tentatus, facit 3 de pœ. dist. 2. c. sciendum. † Item faciunt hęc ad aliam q. gs magis grauetur de peccatis an peccãs occulte, an publice: e De qua vide gl. in c. de hoſe, de celebrat. miſ. & in c. nemo. 32. q. 4. & in f c. clericus solus. 8 1. dist. Iac. But. subtilius distinguit, in l. 3. f C. de sum.

ADDITIONES

a In dignitate. Vide Card. in clemen. 2. in 5. quæstio. de uita & honesta. clerico Seb. Sap.
b Contemptus. Quomodo autem cognoscatur contemptus, declarat Fely. hic, & Iatius in c. 2. col. fi. uer. vlt. circa prædicta, sup. de ma. & obed. & in c. 1. col. 6. uer. alius casus est, sup. de const. Seb. Sap.
c Quam laicus. Põdera, quia religiosus est dignior laico, uel clerico, iuxta no. per gl. in c. a subdiacono. 93. dist. & maiorem gratiam habuit a Deo, quia vocatus ad perfectionem, ergo cadens magis peccat per istum tex. Fatetor tamẽ, quod facilius resurgit, non sequitur, ergo facilius peccas, seu leuius. Vn de pone, qd si incontinenti moriatur, credendũ est tamen, quod Deus non patietur illum mori in peccato. Et põdera quia in Episcopo male loquitur, quia dicit cõtra hunc tex. qui dicit, ꝙ grauius punietur. Et põdera, quia Io. And. loquitur ex eo, quia Episcopus dicitur religiosis simus. l. nulli. l. cũ clericis, C. de epis. & cle. dicitur sanctissimus, ut in Authẽ. de san. Epi. & tamen grauius punitur, ergo. And. Barb.
d Vide bo. tex. In l. aut facta, ff. de pę. Vide Sal. in l. seruos, C. ad leg. Iulia. de vi. pu. ubi arguit contra communem doctrinam. And. Barb.
e An publice. Vide Abb. in c. fane. inf. de celeb. miſ. do. Ias. in §. sequens. uer. ex maleficijs. col. 3. Inst. de act. Ias. in l. si quis id, quod. in 3. no. ff. de iur. om. iud. And. Sic. in consi. 47. incipit. scribit prædiare, col. 2 5. in 1. uol. Seb. Sap.
f In l. 3. Et ibi per Bal. & alios, & uide gl. ibi. C. de inter. ma. qui uolunt qd nunquam excusetur mulier, uel rusticus, facientes actum clam. Et quando dicatur aliquid clam, uel occulte factum, uide Bal. in l. 2. de his, qui ex pu. ra. li. 10. & in l. fi. de præd. cu. eo. lib. Et quod magis puniatur, uide Bar. in l. 5. generaliter, ff. ui bo. rapto.
Licet rusticus & mulier æquiparentur in multis, & excusentur, quo ad iuris ignorantiam, l. 2. in fi. ff. de iu. fi. l. 1. in fi. ff. de eden. habetur per dom. Aut. & Imo. in c. 2. de consti. tamen nunquam excusantur in facto clandestino, qa semper præsumitur contra eos. pro quo uide Alex. plene in l. cum de indebito, ff. de prob. Et quando quid dicatur fieri clam, uide Barto. in l. fi. ff. de ritu nup. & in l. 2. uer. & sic nota. C. de his qui ex publi. ratio. lib. 10. Et uide eundem Bar. in l. prohibere, ff. quod ui aut clam, & in l. elã possidere, ff. de acq. poss. & in l. non intelligi, §. tacite, ff. de iure fif. & uide Barto. in l. post contractum, in 4. col. in prin. ff. de don. & uide plene per Alex. in l. 2. §. fi. post Bart. ff. ui bono rapto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum. Trini. vbi dicit, quod aut tractamus de causa delicti, aut de effectu. Si de causa, quæ est dolus, aut constat de dolo, & nō facit differentiam inter clam, & palam. Aut dubitatur, & tunc si tractamus de his, quæ sunt de genere prohibitorū, non est differentia, quia semper præsumitur dolus. l.1. C. de fica. & in c.1. de præsum. & ꝙ ibi no. Aut loquimur de his, quę sunt de genere permissorum, in specie tamē sunt prohibita, vt matrimonium, & tunc aut fiunt clam, & præsumitur dolus. Aut palam,
4 & non præsumitur dolus, sed error. l. fi. ff. de ritu nup. † Et hæc
a faciunt ad q. [a] quæ fuit de facto. Quidam frater professus [b] exiit ordinem, & accepit vxorem. quærebatur, an inquisitōe hæreticæ prauitatis posset de hoc cognoscere? But. dicebat per p̄dicta, ꝙ aut accepit vxorem clam, & præsumitur in dolo, & nō in errore, ideo inquisitor non poterit cognoscere. Aut accepit palam, & non præsumitur in dolo, sed in errore, ꝙ putaret sibi licere, & quod errauerit in fide, & sic cognitio pertinebit ad inquisitorem, quod no. Prædicta procedunt, cum consideratur delictum ex parte effectus, & tūc peius est cōmittere delictum palam, q̄ occulte, ad hoc d. l. 3. C. de sum. Tri. & d. c. præcipue, & faciunt hæc ad materiam sup. tactam. Quis autem magis meretur in eodem genere boni, an religiosus, an laicus, vide glo. no. in cle. si dominum, de reli. & vene. sān. vbi concluditur, qđ
5 religiosus. † Quoad secundum membrum glo. vide in simili, ꝙ
le. & no in l. desertorem, ff. de re mili. & l. capitalium. §. 1. & §. serui cęs. ff. de pœ. vbi patet, quod pro eo delicto non imponi
c tur pœna ita ignominiosa nobilibus militibus, & aliis viris honestioribus, sicut vilibus, & rusticis. Et facit pro consuetudine hodierna, vt viles tantum furca suspendantur, vt no. Bar. in d. l. desertorem. Et qui dicantur ignobiles, vide bon. glos. in cap. qui contra Ecclesiæ pacem 24. q. 1. & l. ne quis, de digni. li. 12. & per
6 Bar. plenius in l. 1. eo. titu. † Venio ad secundam partem Decre. & oppo. videtur enim quod non sit necessaria absolutio ab isto
d iuramento, cum illicitū iuramentum à non obliget, ne sit vinculum iniquitatis. 22. q. 4. c. inter cætera. Sol. glo. 1. metu contra
e rij intelligit, quod hic fit absolutio ad cautelam. [c] Innocen. refert quondam dicere, quod taliter iurans nō debet loqui parti, donec per superiorem fuerit absolutus, quia tale iuramentum potest obseruari absque detrimento salutis æternæ, superior tñ potest, & debet relaxare, quo facto libere potest loqui. Do. An. dicit se credere, quod in quantum iuramentum dirigitur ad nō loquendum parti ex indignatione, vel quia non velit præbere officium charitatis, nō sit obligatorium, nec eget absolutione, quia militat contra charitatem. Idem dicit si iuramentum fiat præstaretur de alio consanguineo, vel extraneo, quia debet fratri suo, quam citius p̄r, reconciliari. Si vero tale iurm fuerit præstitum ex aliqua iusta causa, vt quia forte locutiones illius erāt corrupti les, iuramentum esset obligatorium, & non absolueretur. In dubio tamen tale iuramentum non habet bonum aspe
f ctum, [d] & quia posset esse obligatorium, fit absolutio, vt hic, ideū dum eum, & sic videtur intelligere istum tex. in casu dubij. Sed certe contra eum aperte facit hæc litera, quæ assertiue dicit hoc iuramentum esse illicitum, & contrarium rationi, & mandat isti imponi pœnitentiam de eo, quod male iuraverit. Vnde
g placet mihi intellectus gl quod absolutio fiat hic ad cautelā. g
h Vel intellige de absolutione h facti, ne taliter iurās notetur de
i facto de transgressione iuramenti. i Et quod tale iuramentum ex indignatione præstitum non liget, bene facit c. qui fœramētō. 22. q. 4. & de pœni. distinc. 1. charitas. §. item proximos. Et generaliter quot modis iuramentum dicatur illicitum, dixi in c. si vero, sup. eo. Et qui possint à iuramento absoluere, no. in c. 1. & c. debitores, sup. eo. & inf. eo. c. quanto.

ADDITIONES.

a Ad quæstionem. Et vide Bal. in d. l. nemo. vbi aliter loquitur. Et pondera, ꝙa licet publice contrahat, videtur, quod non sit ex eo excusatus, quia ista ꝙ̄ videtur esse, quando contrahit in loco, vbi ignoratur, quod est monachus, iuxta no. in l. Barbarius, ff. de off. prætor. & quod no. Bal. in l. qui contra, C. de incest. nup. quo casu non vī facere ex errore, sed ex eo, ꝙa credit occultum cum esse monachum, ideo satis dicitur esse in dolo. And. Barb.

b De hac q. Vide bare. in l. 3. C. de sum. Trini. & Moder. in cap. ad abolendam. de hære.

c Pœna ignominiosa nobilibus. Dic hoc esse verum ex consuetudine Italica, ex Gallica vero secus, vt per Iaco. Rebuff. in l. quemlibet, & in apost. C. de decu. li. 10. Zach.

d Casu, in quibus iuramentum non obligat, vide plene numeratos per Bald. in l. si ad excludendam, C. iureiurān. vbi inter alia dicit, quod iuramentum non obligat, quando est exclusiuum pietatis, vel si iurauit non loqui. Vide etiam Bald. in capi. 1. §. item sacramenta, in titu. de pace iura. firm. & no. 33. distin. c. 1.

e Ad cautelam. Tu pondera, quia tex. dicit, absoluendi sunt, quo casu non venit absolutio ad cautelam, nisi aliter exprimatur, gl. in c. capitulum de rese. ergo non valet solutio gl. And. Barb.

f Bonum aspectum. Pro certo non bene loquitur do. Ant. quia tex. iste dicit, ꝙ est illicitum tale iuramentum, & est contra rationem, ergo loquitur in casu certo. And. Barb.

g Ad cautelam. Sed pondera, quia si tale iuramentum est illicitum, & contra rationem, non requiritur absolutio, etiam ad cautelam. And. Barb.

h De absolutione. Pondera, quia filius tenetur alere patrem, ratione naturali. l. si quis a liberis. §. si vel parens. ff. de li. agn. & sic istud iuramentum est contra naturalem rationem, ergo nullo modo ligat. ad quid ergo necessaria est absolutio? Et do nullum intellectum ad tex. quod in quantum dicit, absoluendi sunt, intelligitur quoad primum in odium iurandi, quia iurauit non loqui patri. istud potest se habere ad bonum & malum. ideo istud iuramentum ligauit, opus est ergo, vt absoluatur, arg. c. iuuenis, de spons. Quoad secundum modum, quia iurauit non præstare subsidium, est contra rationem, ideo non est opus absolutione. Et si opponatur de clausula in fine appositā, ꝙ refertur ad præcedentia, dic ꝙ non semper, quando ratio recti sermonis impedit, vt per glo. in cle. ne Romani, de elec. And. Barb.

i Transgressione iuramenti. Pondera etiam, quia non loqui, non potest se habere ad licitum, vt dicit do. An. quia posito, quod sermones essent corrupti biles, tamen debent loqui admonendo, & sic impossibile est, ꝙ non loqui habeat iustam causam, & eodem modo de non præstando subsidio, qua gl. in c. pœne. 86. dist. & in c. si qui filij. 30. dist. dicit, quod filius tenetur subuenire patri hæretico. And. Barb.

SVMMARIVM.

1 *Abbas, vel Prior depositus ab Abbatia, vel Prioratu, remanet monachus.*
2 *Iuramentum emanatum calore iracundiæ non obligat.*
3 *Clericus abiurans clausturam, nunquid sibi præiudicet.*

CAP. XIII.

Sicut ex literis. Non valet iuramentum monachi claustrum abiurantis,
& sibi de hoc grauis penitentia imponitur. Cōis dui. secūda ibi. Rndemus. Casus literalis. Prior cuiusdā monasterij iracundiæ calore commotus, iurauit ꝙ in claustro eiusdem monasterij, in quo professionē fecit, de cætero cū G. monacho non moraretur. Abbas suus dubitando super hoc consuluit papā, & ipse rndit, ꝙ non licuit illi monacho temerariū facere iurm ꝫ fidem suæ professionis, & suæ stabilitatis propositum. vnde mandat eidem Abbati, vt talem pœnitentiā sibi iniungat, ꝙ alij illius exemplo deterriti, similia facere pertimescant, & in claustro, ꝙ abiurare non potuit, stabilitate perpetua
1 suā pœnitentiā agat. ß. † No. ibi, Prior iuncto tex. & ibi Monacho supradicto, ꝙ licet monachus efficiatur Prior, tñ per hoc
a non desinit esse monachus, a facit c. si. de simon. & ꝙ ibi no. Ex quo p̄ colligi arg. quod prior, vel Abbas retinet ius monachatus, & sic licet renuncier, vel deponatur ab Abbatia vel priorātu, remanet nihilominus monachus monasterij. Contrarium tamen sentit Io. And. in c. cum ad monasterium, de stat. mon. Et idem Fede. qui latius prosequitur consi. 19. & per Ioan. de Lig. in cle. ne in agro, de sta. re. Sed do. Anton. tenet primum in d. c. cum ad monasterium, quod plus placet de æquitate, & pleni us dic, vt ibi no. Secundo no. ibi, cum fidē, &c. quod non valet iuramentum monachi contra suam professionem, & sic ar
2 guo non valere iuramentum cōtra votū. Et est ratio, quia hoc non dependet à voluntate iurantis, vnde iuramētum non posfer seruari sine dispendio salutis æternæ. † No. 3. pœnitentiam iniungendam ei, qui temere iurauit illicitum, nec excusatur ꝓ
b prer calorem iracundiæ. b Ex quo infertur quod calor iracundiæ non excusat a peccato, quod no. Puto tamen, quod minuit
c culpam, c licet eam totaliter non excludat, argum. 2. q. 3. capit. si quem. §. notandum. ad fi. & l. vna, C. si quis Impe. male. l. omne delictum. §. qui se, ff. de re mili. facit c. inebriauerunt, 15. q. 1. Et vide glo. no. in capitu. ex literis, de diuor. quæ dicit confessionem factam calore iracundiæ non præiudicare, nisi detur generantia. Et facit hoc ad quæstion. sequentem, nunquid iuramentum alias licitum, obliget, si emanauit calore iracundiæ? Ioan. And. sentit hic, quod nō. dicit enim, quod iuramentum de quo hic, non obligat istum, etiam si non fuisset professus, ex quo sic temerarie iurauit, & calore iracundiæ. Secus dicit, licet causa, & cum deliberatione iurasset, puta, ꝙ nunquam intraret domum talis mulieris, quam turpiter adamauit, licet sit talibus iuramentis abstinēdum, per id quod habetur in c. clericos. de

ADDITIONES.

a Esse monachus. Facit c. 1. §. porro, de sta. reg. li. 6. c. quoniam, de simo. & c. per exemplr. onem, de priuileg. li. 6.

b Propter calorem iracundiæ. Secus est in confessione, etiam iudiciaria, vt per Ludo. Roma. sing. 510. incipien. uolo commentarij. vbi etiam dicit, quod nec votum, nec iuramentum calore iracundiæ emanatum ligat. Ita non apost. ad istum, in c. at si clerici, nume. 15. in versi. calore iracundia. Supra de iudic. Zach.

Calorem iracundiæ. Vide pulchre per do. Iaſ. in l. si filiam tuam, col. 3. in no. C. de inoff. vbi ponit multa, quæ non valeant facta calore iracundiæ, & limita tribus modis, vt ibi per eum. Et de confessione facta calore iracundiæ, vide Dec. in c. at si clerici, in prin. col. 10. ver. tertio limitatur. sup. de dic. Seb. Sap.

c Minuit culpam. Sed pondera, quia iste tex. contradicit, qui hic calore iracundiæ rauit, & tamen magis punitur. & iura, quæ hic alleg. do. Abb. loquuntur in ebrio. Ad §. notam. die, quod ibi dicitur, quod nullo modo punitur & in quitur dictum c. si quis iratus. 2. q. 3. sed loquitur in delicto successiuo, non in delicto momentaneo. Et pondera, si dici posset, quod puniatur ebrietate, sed non pro delicto, vt dicit gl. in c. inebriauerunt. 15. q. 1. sed loquitur in offendente scipsum. l. 1. loquitur de obloquente de Imperatore, qui est clemens, vide glo. in l. 2. C. ad leg. Iul. ma. vbi non tenet inultum præstitum calore iracundiæ, & etiam pondera, quia monachus debet esse mansuetus, & non iracundus. l. si quis in hoc genus, C. de epis. & clero. vnde videtur distinguendum in personis. And. Barb.

de cohab. cle. & mu. & cap. sicut, quod bene no. Dom. Ant. putat, quod si calor iracundię fuit tantus, quod illud deliberate non iurasset, tale iuramentum non est obligatorium, quia hæc voluntas non est discreta, vel si sit, de facili per Episcopum est commutanda, de quo remittit ad cap. Raynutium. in sum. de iureiureiuran. circa princip. Sed tu vide glo. no. in cap. dudum, de conuer. coniug. in ver. calore, quæ vult, votum emissum ca-
a lore iracundiæ non obligare, argumen. illius capit. & d. §. notādum, in fin. & Ioan. And. soluendo ibi contrarium formatuma de cap. sunt qui opes. 17. quæstio. 4. quod videtur probare contrarium, dicit glo. illam procedere, quando est talis, & tanta turbatio, quod sapit quandam mentis alienationem, & ex multo fauore, alias votum non impediturquia ea, quę in se bona sunt, non indigent deliberatione, & sic intelligit d. ca. sunt qui opes. vbi valet donatio ecclesiæ facta tumultario mentis affectu. Et sic idem erit dicendum in iuramento cum procedant a pari, vt no. supra eod. cap. 1. & cap. debitores. Sed in contrarium adduco dicta bæati Thom. 2. 2. quæstio. 87. artic. 1. quæ recitat Ioan. And. in capit. literaturam, de vo. qui notanter dixit tria esse necessaria in voto. Primo deliberatio. Secundo propositum vo-
Iuntatis. Tertio promissio, & satis bene facit cap. literaturam, & cap. nuptiarum, in princip. 27. quęstio. 1. Dęgo idem in iuramento, quod principaliter dirigitur in Deum. Deus enim respicit cor, vt in cap. si quid inuenisti. 15. quæstio. 5. & vult militem voluntarium. 15. quęstio. 1. cap. non est. Item video, quod confessio non præiudicat calore iracundiæ facta, vt supra dixi, fortius nec iuramentum, quare concluderem, iuramentum non obligare ex abrupto factum, quia non habet in se consensum, ad hoc quod no. Innocen. in dicto capit. literaturam, ad cautelam tamen potest peti absolutio, quę de facili est indulgenda.
ā † Secundo principaliter quęro, iste monachus abiurauit claustrum, nunquid saltem præiudicauit sibi? Videtur quod sic, argumen. cap. ex transmissa, de renuncia. & in cap. quod in dubijs, vbi patet, quod renuncians beneficio in manibus non sui superioris, sibi præiudicat, licet non valeat in præiudicium sui superioris. Ita videtur dicendum hic, quod iuramentum præiu dicet ipsi monacho, nō autem monasterio, quin possit eum repetere, & hanc opinio. tenuerunt quidam, sed Innocen. & Hostien. contrarium. Nec obstant iura superius allega. loquuntur enim in clericis secularibus, qui sine ecclesijs esse possunt, monachi vero non possunt, nec debent viuere sine clausto. 16. qō. 2. cap. placuit, & cap. si cupis. Vel dic melius, ecclesię conferuntur clericis secularibus aliquādo propter vtilitatem propriam, vt habeant, vnde viuant, de preben. capit. cum secundum Apostolum. Aliquando propter vtilitatem ipsius, & bonum publicum, ideo si illas abiurant, valet iuramētum, quatenus eorum vtilitati præiudicet, argumen. cap. ad apostolicam, de reg. Sed monachus tenetur stare in claustro ob propriam professionē, quam fecit, promisit enim stabilitatem loci, & de hac professione facit mentionem hæc litera, a qua quidem obligatione non potuit se per proprium iuramentum absoluere, arg. de fo. com. pet. cap. si diligenti. Et per hanc solutionem soluitur contrariū, quod formari posset de cap. ex rescrip. supra eod. & cap. cum pastoris. 2. quæstio. 7. & de multis alijs iuribus, in quibus patet, qđ monachi, quandoque stant extra claustrum licite. Nam procedunt, quando interuenit superioris authoritas, sed ipse propria authoritate hoc non posset. Nam, vt not. Innocen. in cap. fina. de renunc. monachus notaretur apostasiia, si non esset sub obedientia superioris, facit l. licet. C. de actio. & oblig.

ADDITIO.

a Formatum. Pondera, quia d. cap. sunt qui opes, non loquitur in calore, sed loquitur in tumultuario mentis impulsu, & sic in quadam incauta deliberatione. And. Barb.

An quæ fiunt calore iracundiæ, valeant? dicas, quod iracundia facit contrarium non valere l. quicquid calore, ff. de regu. iur. & l. 4. ff. de diuor. nisi ad pias causas, per cap. sunt qui opes, hic allegat. Et iracundia facit pollicitationem non valere l. licitatio, in princip. ff. de publ. Impedit etiam votum, vt est glos. in cap. dudum, de conuer. coniu. licet glo. in cap. sunt qui opes, videatur tenere contrarium. Et uide glo. in cap. ex literis, de diuor. & Alexand. in d. l. quicquid calore. Et adde, quod iracundia non excusat delictū, l. si non conuicti, C. de iniur. facit tamen mitius puniri. l. 1. si quis Imperaliquid si reuocaui, ubi dicit, quod imo ex toto excusat delictum, vel factum ex iracundia, & non debet imputari, quod etiam uoluit Spec. in tit. de præsumpt. in uersicu. sed pone. Pro quo facit, quia iracundia impedit electionem, cap. auditis, de electio. facit etiam blasphemiam mitius puniri, secundum Archidia. 23. quæstio. 5. in capit. quid. & habetur per Roma. in singularibus suis, in uerbo, iracundia. Impedit etiam vinculum iuramenti, vt in l. 2. C. ad l. Iulia. maiestat. Iracundia etiam in sententiando facit differri executionem sententiæ, vt per Specu. in titu. de executione sententiæ, in §. 4. in ver. porro. Et denique dicit Specu. in titu. de aduoc. in §. 4. in uer. not. quod cautus aduocatus debet procurare, & conari prouocare aduersarium ad iram, quia ira impedit animum, ne possit cernere uerum, iuxta dictum sapientis. Aut. Fran.

SVMMARIVM.

1 *Simplicitas sine dolo, commendatur, contraria discretioni, reprobatur.*
2 *Iurans alicui, & successoribus, vel iurans alicui tantum expresso nomine ꝓprio, vel nomine dignitatis, an teneatur successoribus iurare.*
3 *Iuramentum non ligat hæredes iurantis, & sic obligatio circa spiritualia nō transmittitur ad hæredes.*
4 *Promissio obedientiæ facta per vnum prælatum, obligat alios successores, pro quibus promisit.*

CAP. XIIII.

Veritatis. Vasallus, qui iurauit prælato, successoribus iurare non cogitur. In prima, decisa consultatio. In secunda responsio, ibi. Respondemus. Casus literalis. Clemen. Papa 3. indulsit Gulielmo Regi Siciliæ, vt ipse non teneretur sibi præstare iuramē tum fidelitatis pro regno Siciliæ, ita tamen, quod per hoc non fieret sibi, vel successoribus suis præiudicium, quo minus sibi vel successoribus suis hæredes sui fidelitatem facere tenerētur. Super ista indulgentia quæstio mota fuit in præsentia Regis, vtrū singulis successoribus Clementis hæredes Regis deberent præstare fidelitatem. Duo Cardinales legati Apostolicę sedis, indulgentiam illam sic interpretati fuerunt, quod hæredes Regis tenerentur præstare fidelitatem do. Papæ Clementi, & successoribus suis per iuramentum, quo præsuto alii iurare postmodum minime compellerentur. Cōsultus fuit papa super illa interpretatione, & ipse respondit, vt hęredes Regis, postquam sic iurauerunt, successoribus suis iurare non compellantur, tamen ita
1 tenentur seruare eis fidelitatem, ac si iurassent. B. † No. 1. principium, quod quotidie alleg. hinc dicitur, quod qui verum dicit,
a non laborat. Et no. quod simplicitas a cōmendatur, alibi reprobatur: vnde repellit a promotione. 39. dist. c. Petrus. Sol. Simplicitas ꝓria dolo, commendatur, vt hic, & in ca. si cupis. 16. qō. 1. Et dicitur tunc simplicitas, quasi sine plica, seu mixtura. Illa vero, quæ est discretioni contraria, reprobatur, vt in contrario. Et dicitur tunc simplicitas, quasi sine mistura discretionis, & ita no. in d. cap. Petrus, & cap. si cupis. Secundo no. quod papa habens iura imperij in loco, licite recipit a subditis iuramenta homagij, & fidelitatis, facit clem. pastoralis, de reiud. & cle. ne Romani. de elect. vide bon. tex. cum glo. in cap. tibi domino. 64. distinct. Item not. iuncta gloss. quod regnum Siciliæ est de temporali iurisdictione ecclesiæ: vnde Rex iurat papę homagium, & & fidelitatem. Et pro differentia inter homagium, & fidelitatē, vide bonam glo. in d. clem. pastoralis, in ver. ligius, & ad prin. ū dictum vide bon. tex. ibi. & in d. c. ad Apostolicæ, de re iu. lib. 6.
2 † Opp. dicitur in tex. quod si vasallus iurauit Papę fidelitatem, non tenetur iuramentum iterare in personam successoris. vnde ob. c. longinquitate. 12. q. 2. vbi dicitur, quod liberti tenentur professionem status sui facere successori, non obstante quod eā fecerint prædecessori. Ad idem l. imperialē. §. preterea, de proh. feu. ali. in li. feu. vbi dicitur, quod si maior quatuordecim annis sua, incuria, vel negligentia inuestituram non petit à domino intra annum & diem, perdit feudum, & redit ad dominum. Solu. glo. fin. soluit hoc contrarium dupliciter. Primo, quod hoc capit. contineat in hoc specialem indulgentiam, sed respectu hæredum, non colligitur ex litera: ideo transit ad secundam solut. quod vbi quis iurauit domino & successoribus, non compellitur iterum iurare successoribus, quia ex parte iurantis iuramentum est perpetuum, & sic intelligatur hoc capit. sentit gl. secus esse, si simpliciter fuisset iuratum domino. Extra gl. Doct. hic multum instant, sed tandem in eandem sententiam in effectu incidunt. Ex dictis enim Phi. Goffred. & Hostien. hęc distinctio elicitur, quod aut quis iurauit alicui, & successoribus, &
b tunc non cogitur amplius iurare, b licet teneatur se recognoscere libertum, seu vasallum, seu subditum. Et de hac recognitione

ADDITIONES

a Simplicitas. Adde tex. in §. hæc quidem, insti. de leg. agno. succe.

b Amplius iurare. Pondera, quia iste tex. non probat id, ad quod allegatur, videlicet, quod iuramentum præstitum per defunctum, non transeat ad hęredem quo ad uinculum spirituale, & etiam quo ad forum. Primo, quia hic dicitur, quod fuit indultum Regi, quod nō teneretur iurare: & dicitur, quod hæredes tenentur iurare, ergo sequitur, quod si iurasset, non tenerentur iurare, vnde sufficeret, quod Rex iurasset; & sic a contrario sensu hic probatur contrarium. Et quod sit transitorium quo ad vinculum, facit sermo testantis, qui est proprius sermo hæredis, in Authen. de iureiuran. a mor. præsti. ergo iuramentum testantis, est primum iuramentum hæredis. Item utiliū defuncti transit in successorem, ut cap. quia, de iudic. Barto. in l. ex diuerso, ff. de rei uendi. Vnde fateor, quod si testator fuit periurus, quod periurium non transit in hæredem, qui finitur mortuo testante. Sed si hæres non vult implere, quod defunctus iurauit; & iuramentum respiciat hæredem defuncti, dico, quod eius hæres, qui non vult implere, incidit in periurium. Et si dicatur quod ipse non iurauit, dico quod satis est, quod iurauerit ipse defunctus, quia adeundo uidetur quasi contrahere cum ipso defuncto, ut impleat id, quod ipse defunctus debuit. & uide Abb in capitu. fina. de foro competen. Respon. ad tex. illum, dum dicit, a se, quod satis dicitur a se, cum dicit, a defuncto, per Authen. de iureiuran. a mor. præsti. Vide, quæ dixi in recollectis. And. Barb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne loquitur cap. longinquitatem, allega. pro contrario. & hoc, ne longinquitate temporis pereat memoria originis. Aut nullam mentionem fecit de successoribus in iuramento, sed simpliciter iurauit personaliter, & tunc iurare cogitur cuilibet successori, & sic intelligatur d.l. imperialem. Contra hanc communem theoricam facit iste tex. in eo, quod dicit, si iuratum est nobis, vel alicui successori, &c. & sic sufficit iuramentum esse præstitum sine commemoratione successorum. Ideo dicerem sic, quod aut in iuramento facta est mentio de successoribus, & seruanda quod supra dictū est. Aut simpliciter fuit præstitum, & tunc aut præstitum sub nomine proprio, vel fuit appositum aliquod verbum personale, vt puta, promitto tibi, &c. & tunc procedat opinio præmissa. Si tamen is, cui fuit iuratum, remoueretur à dignitate, non tenetur iurans illi amplius ad iuramenti obseruantiam, quia intelligitur, præstitum personæ ratione dignitatis, & de hoc est tex. in capit. venerabilem, in fi. de electio. Aut fuit præstitum simpliciter sub nomine dignitatis, & tunc dico, quod transit ad successores, quantumcunque non fuerit facta mentio de successoribus, vt si dixerit, promitto obedire Episcopo Senensi, vel Romano Pontifici, quia dignitas non variatur ex diuersitate præsidentium, vt in cap. liberti. 12. quæstio. 2. & in cap. si gratiosæ, de rescrip. lib. 6. facit cap. quoniam Abbas, de offic. delega. & quod no. Barto. in l. centesimis. §. si ita, ff. de verborum obligatio. Et pro hoc potes instrui tu scholaris, an iuramentum semel rectori præstitum, sit iterādum in personam successoris. Consuluit tamen Hostien. quod prælatus iuramentum recipiens, nullam faciat mentionem de successoribus, vt sic iurans astringatur ad iterandum iuramentum successorib. Quid autem si postea vertatur in dubium an fuerit facta mentio successorum? dicit Hostien. quod ei, qui dicit sic iuratum, incumbit onus probandi, ff. de probatio. l. ei qui dicit. Ex prædictis habes, an, & quando iuramentum sit reale, vel personale

3 ex parte recipientis.† Nunc quæro, an ex parte iurantis quando

a que, sit reale, vt sic iuramentum transeat in hæredem, vel successorem iurantis. 2 Sol. Hostien. & communiter Docto. dicunt quod non, etiam si quis iurasset pro se, & successoribus suis, seu hæredibus, quia licet quis possit obligare hæredem temporaliter (imo etiam non faciendo mentionem de hæredib. pactum regulariter transit in eos, vt l. veteris. C. de contrahen. & commit. stipula.) Spiritualiter tamen non potest, quia licet sit honestum, vt in spiritualibus, obligationibus filius sequatur voluntatem partis,

b non tamen est necessarium, vt not. in cap. 1. de desponsa. impub. & in cap. ex literis, de sponsa. in capitu. vnico, de

c desponsa. impub. lib. 6. vnde filius, c vel hæres nunquam esset periurus ex iuramento defuncti, argumen. bonum in cap. pen. infra eo. Sed dices tu, quare quis potest se obligare alicui, & successoribus, non autem obligare se, & successores? Respondetur, primo casu agitur de obligatione propria, quam quis potest facere, prout vult. Secundo vero casu agitur de obligatione aliena, quam non potest facere in istis spiritualibus, nisi interueniat mandatum speciale, de iuramen. calum. cap. fi. lib. 6. Ex his habes no. conclusionem, quod licet obligatio in temporalibus transmittatur in hæredem, secus in spiritualibus. Ratio diuersitatis potest esse, quia in istis spiritualibus ligatur anima, quę sine proprio consensu ligari non potest, vt in iuribus superius alleg. & facit 30. quæstio. 2. cap. vno, & quod no. glo. 24. quę stio. 3. in summa, & 1. quæstio. 4. in summa. Et hanc conclusionem firmat Ioan. And. in capit. fin. de sepul. vbi plus vult, quod non solum hæres non obligatur ex iuramento defuncti, sed ēt, quod ratione iuramenti defuncti non possit conueniri in foro ecclesiastico, & sic quod cap. fina. de foro competen. lib. 6. non habeat locum in hęde, quod est not. & vide quod dixi in dicto c. fina. Alia conclusio est ex prædictis, quodiuramentum ex parte recipientis quandoque est personale, quandoque reale, ex parte vero iurantis semper est personale. An autem semper obliget personam iurantis, dic, quod aut fuit præstitum simpliciter, nō habito respectu ad dignitatem eius, cui iuratum est, nec ad dignitatem iurantis, & semper obligat, si hoc possunt importare verba iuramenti, argumen. 42. quæstio. 8. cap. vno. Aut fuit iuratum respectu alicuius dignitatis, seu alterius qualitatis existentis in persona iurantis, vel recipientis, & tunc cessante illa qualitate, cessat iuramentum. Exemplum, iurauit tibi, quia eras Episcopus, si deponeris ab illa dignitate, non obligor tibi amplius, vt in d. capit. venerabilem. Ex parte iurantis pone exemplum. Iurauit seruare statuta ecclesiæ, tanquam canonicus: si non sum amplius canonicus, non astringor iuramento, argu. d. capit. venerabilem, & cap. cum inter P. & quod ibi not. de renuncia. & renet Feder. consi. 264.† Quæro, an dispositio huius

4 cap. vendicet sibi locum in promissione obedientiæ? Tex. in capit. cum olim, 1. de restitu. spoliat. videtur velle, quod non: vbi innuitur, quem posse promittere obedientiam pro se, & successoribus, & aliis fratribus. Solu. ille tex. prima fronte hoc innuere videtur, sed per istum, & rationes superius alleg. oportet illum restringere, vt ibi dicunt communiter Docto. asserentes, quod promissio obedientiæ facta per vnum etiam prælatum, alios non obligat, nisi de ipsorum mandato promittatur. sicut nec votum, nec iuramentum. Sed dicitur sic, ibi præstari pro aliis in signum, quod alij debent obedire. Vnde dicunt, quod quilibet succedens, illam obedientiam facere tenetur, sed non cuilibet successori, vt hic. Dicunt etiam, quod si alij, pro quibus etiam iuratur, sciunt hanc obedientiam a suo prælato præstari, vel eorum procuratore, & hoc patiuntur, obligantur efficaciter ex iuramento, vel obedientia sic præstita, C. de iuramē. calum. l. 1. & 2. quod est no. facit quod in simili no. Innocen. in cap. ex parte Decani, de rescrip.

ADDITIONES.

a Successorem iurantis. Tu dic, quod iuramentum afficit hæredem, quo ad validitatem contractus, non autem quo ad reatum periurij. Ita not. Ange. in Authen. de iureiuran. a mor. præsti. §. 1. colla. 5. Bald. in l. 2. C. plus vale. quod ag. Pau. de Cast. consi. 65. & consi. 305. Et idem est in iuramento populi, qui semper est idem, & tam successores iurantium non ligantur periurio. Ita multum not. voluit Cardina. in clemen. 1. §. nos. quæstio. 3. de iureiurā. Zacharias.

Circa hoc, an iuramentum afficiat successorem, & trāseat in eum, vide Bal. in l. 2. C. de fru. & lit. expen. ubi singulariter dicit, quod si quis iurat obseruare contractum, vel aliquid facere per se, & successores suos, & hæredes, iuramentum non obligat hæredes, & successores, nisi quo ad obseruantiam contractus, qui transit in hæredes, vt in tit. C. vt ab hær. & contra hær. & in tit. de hær. act. non etiam obligat ad periurium, nec etiam ad illius pœnam. Sebast. Sap.

b Voluntatem patris. Pondera quia spiritualia sunt magis penetrabilia. Nec obs. c. 1. de despon. impub. quia loquit in matrimonio & in actu necessario, sed titulus hæreditarius est actus voluntarius. And. Barb.

c Filius. Aduerte tamen, quod licet iuramentum non transeat in hęredem quo ad reatum periurij, transit tamen quo ad robur contractus, quando interponitur super aliquo trāsitorio ad hæredem, vt no. Bal. in l. fi. col. 4. C. de pa. Declarat Corsi. in rep. ru. huius tit. in 21. priuilegio. Quod iuramentum transeat ad hæredem, tenet Pau. de Cast. in consi. 167. incip. visis & consideratis omnibus, & in consi. 13. in 2. parte, secundum nouissimam impressionem, & Ang. in consi. 236. incip. ex themate, & actis, & Old. consi. 241. incip. factum tale est. Seb. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum metu mortis, uel rerum amissionis, interpositum, est obligatorium quo ad ecclesiam militantem.*
2 *Iuramentum uano metu interpositum, an sit obligatorium.*
3 *Dispositio huius c. an habeat locum in omni coactione.*

CAP. XV.

VErum. A iuramento per metum extorto ecclesia solet absoluere, & eius transgressores, vt peccantes mortaliter, non puniuntur. Prima pars ponit quęstionem, & ipsius responsionem. Secunda responsionis illationem, ibi. Cęterum. Casus literalis. Intuiti, & compulsi fuerūt iurare pro vita, & reb. suis seruandis: quæreba-

1 tur, an isti indigeant absolutione, an ipso iure sint absoluti? Respondet Papa, quod nihil dicit aliud, quam antecessores sui dixerunt, qui taliter iurantes absoluerunt: verumtamen, vt asseratur materia deierandi, non est eis dicendum, vt infrā non teneuent, sed si non ea seruauerint, non sunt propter hoc tanquam pro mortali crimine puniendi, seu tanquam pro directo peri-

1 rio. B.† No. 1. quod iuramentum metu mortis, vel rerum amissionis prętitum, est obligatorium, saltem quo ad Ecclesiā militantem, quæ nō iudicat de occultis, an s. iurans habuerit se obligandi animum, an autem liget quo ad Deum, dic, vt plene, dixi. supra eo. c. si vero.† No. 3. quod iuramentum turpiter recep-

2 tum, vt puta per metum, potest per superiorem remitti, nec est necesse, vt recipiens compellatur prius remittere, sed potest recta via adiri superior, vt ab illo tāquam turpiter recepto absolui, soluat, & sic videtur via ordinaria, de quo plene dixi in c. 1. super eo. Et licet dicatur hic de absolutione facta per Papam idem tamen est de Episcopo, iuxta no. per Inn. in c. debitores. supra eo.

2 sed hic factū narrat. Nota, qđ exēplis principis a iudicare possimus, ad hoc c. in causis, infra de re iudic. & 20. dist. cap. fi. No. q transgrediens iuramentum meticulose prestitum, non puntur tanquā pro mortali. An autem peccet mortaliter, funt opinio. dic, vt plene dixi in d. c. si vero, vbi examinaui intellectum

3 huius c.† Quæro primo, an ꝑcedat tex. in omni coactione? Sol. dantur duæ limitationes. Prima, vt procedat in coactione conditionali, non in absoluta, quia tunc non obligaret iuramentum, & sic non egeret absolutione. Nam vis absoluta, non habet consensum, & homo potius tunc dicitur pati, quam agere. supra, quod metus causa, capit. sacris, de baptis. capit. maiores, 5. distin. c. presbyteros, secundum Goffred. Dictum est verum, in se, sed dicit Ioan. And. se non videre, quomodo quis possit cogi absolute iurare verbaliter, cum non possit quis compelli præcise ad loquendum. Vnde Philosophus, qui Secundus vocabatur

ADDITIO.

2 Exemplis Principis. Idem est in exemplis virorum magnæ authoritatis, secundum Bald. in l. nemo. C. de sent. & interlocu. vide quando exemplis sit iudicandum, per Card. Alex. in c. fine. 9. dist. do. Ant. & Ia. in c. cum materia. de re iudic. Seb. Sap.

cabatur, qui propter causum matris plus loqui nolebat, Adriano scripsit in tabula, Vocis meę proferendę nulla tibi potestas est. Et Boe. de conso. narrat, quod cum tyrannus quidam hominem liberum supplicijs putaret inducere, vt proderet socios coniurationis, ille linguam suam momordit, atque abscidit, & in os tyranni sæuientis abiecit. Secundam limitationem sentit gl. hic secunda, dicens tex. non procedere, intercedente vano metu. Nam tunc non absolueretur iurans, sed necesse haberet stare iuramento, argum. in l. metum, ff. quod met. cau. vbi patet, quod non excusat, nisi metus qui caderet in constantem virum. Host. tenet contrarium, dicens, quod etiam si metus fuit improbabilis, fiet absolutio in odium cogētium, ne ex dolo suo alij reportent damnum, & ipsi commodum, & hoc mihi placet. Nam etiam de iure ciuili subuenitur metum passo ex iudicis officio, licet non fuerit atrox, vt l. fin. ff. quod met. causa, ita not. gloss. & Bart. in l. interpositas, C. de transac. Nec obst. d. l. metū, & similes, quia procedunt respectu edicti, quod me. cau. non autem respectu officij iudicis. De quo vide etiam bon. glo. in c. pen. quod me. cau. in versic. neque metum. Item satis est, quod pars turpiter iuramentum receperit, argum. c. i. supra eod. Vltimo quæro, an finis literæ intelligatur, quando nulla interueniat absolutio? Ioan. And. quod sic, licet quidam contra, sed tu tene primum, qꝑ ēt sentit, gl. pen. si. n. interuenerit absolutio, non imponit aliqua pœnitentia, sup. eo. c. si vero.

SVMMARIVM.

1 *Nunquid pars iniuriata possit ignoscere gratis parti iniurianti.*
2 *Quando agitur de crimine criminaliter, non potest compromitti, secus si agatur ciuiliter.*
3 *Promittens stare mandato alicuius, videtur illum elegisse, vt bonum virum & amicabilem compositorem.*
4 *Iuramentum in foro pœnitentiali, interpretatur secundum intentionem iurantis, sed in foro iudiciali interpretatur secundum ius.*
5 *Clericus, qui se obligauit stare mādato episcopi, si episcopus præceperit, quod renunciet beneficio. & quod non appellet, potest appellare, & nō est opus, vt petat relaxationem a iuramento.*
6 *Per secundum iuramentum, non tollitur promissum alteri factum solemniter.*
7 *Obligans se iuramento ad factum, compellitur præcise, nec succedit obligatio ad interesse.*
8 *Iurans seruare laudum, intelligitur iurare de soluendare laudata, uel soluenda pœna.*
9 *In obligationibus facti, an succedat obligatio ad interesse, quando factum potest adimplere.*

CAP. XVI.

VEniens. Si is, cuius mandato stare iuraui, aliqd mihi præcepit cōtra iuramentum per me prius licite factum, illud seruare nō teneor. h. d. inhærendo verbis literæ. Sed potest aliter intelligi, vt patebit ex. inf. dicendis. In prima parte ponitur querela impetrantis. In secunda prouisio, ibi. Verum. Casus literalis. Qui dam Venetus nomine Alanus habuit verba cum M. Maurien. conuicia inter se inferendo, propter quod ille Alanus graues inimicitias dicitur incurrisse. Quidam amici utriusque partis volentes eos reducere ad concordiam, suggesserunt illi A. ut in satisfactionem iniuriarum iuraret stare mandatis H. & S. & M. consanguineorum ipsius M. ille non credens se tale quid fecisse, propter quod aliquid graue deberet sibi imponi, iurauit stare mandatis illorum. ipsi præceperunt ei sub debito iuramenti, quòd nunquam curiam intraret, nisi quando omnes generaliter vocarentur. Iste recepto tam iniquo mandato, accessit ad papam, exponens sibi prædicta, adijciens, quod erat consiliarius Ducis, & pluribus ecclesijs, quarum erat aduocatus, iuramento tenebatur in iure suo adesse, & nullo modo taliter iurasset, si mandatum sic contrarium præciuisset. vnde super hoc scribit papa illis tribus. Venetis dicens, quod ipse super hoc scribit Patriarchæ Gradensi, vt si mandatum illud priori iuramento licite facto repugnet, ipsum authoritate papæ denunciet non seruandum. Bert.† No. quod super satisfa-

1 ctione iniuriæ possunt partes componendo iurare de stando mandato tertij. Item de stando mandato offensi, vt j̄. e. c. Quintauallis, pro hoc, quia solum agitur de partium præiudicio, vn de gratis potest pars alteri ignoscere, vt in c. si illic. 35. q. 4. Hinc dicit Host. hic no. verbum, quod quantacunq; sit iniuria, iudex debet esse contentus de satisfactione, de qua contentatur iniuriam passus. Nam per nudum pactum, remittitur iniuria, ff. de pact. l. si tibi decem. §. 1. de pig. act. l. si rem. Vin. ramen & Inno. sentiunt aliter. Dicunt enim hic hoc iuramentum sufficere, p satisfactione, nisi tanta sit iniuria, quod fuerit maiori pœna puienda, quod arbitrio discreti iudicis est relinquēdum. & hoc dictum ego approbo, pro quo allego casum in l. licitatio. §. qđ illicite, ff. de pub. vbi patet, quod de eo, quod est contra priuatum, oritur reipublicę ius agendi ad vindictam. vnde licet pars possit remittere, quatenus tangit præiudicium proprium, non

3 tamen in præiudicium iuris reipublicę[a] quæsiti, & vide ad hoc quotidianam quæstionem, quam ponit Bar. in l. inter omnes. §. recte, ff. de fur. facit c. j. & cap. crimina, de coll. dereg. & quod

2 ibi no. & hoc not.† Secundo no. quod licet vbi agitur de crimine criminaliter, non possit compromitti in priuatum, de quo tamen dic, vt in cap. penult. §. 1. de in integ. restitutio. & l. non distinguemus. §. Iulianus. ff. de arbit. secus tamen, vbi agitur de crimine ciuiliter, vt hic, & l. quid ergo. §. cx compromisso, ff. de his, qui not. infa. cap. Quintauallis, prælleg. & cap. literas, de præsump. Not. 3. practicam præcipiendi ei, qui tenetur obedire virtute iuramenti: nam præcipitur sub iuramenti debito, cō concor. inf. capit. proxi. Not. vltimo, quod iuramentum generaliter prætitum de parendo alicuius mandato, non est ita interpretandum, vt comprehendat omnia, quæ ex verborum generalitate posset comprehendere. Non enim debet extendi ad aliquod contrarium priori iuramento alteri præstito, vt hic in fi. Nec verisimiliter est cogitatum, vt colligitur ex narratione facti, de quo inf. latius. Vnde dicit hic gl. j. quam no. quod debet intelligi de idoneo mandato, argumē. capi. causam, de elect. j. vt sit rationabile & honestum, quod mandatur, secundum Hostien. Quod bene no. pro istis iuramentis generaliter prætitis de stando mandato, seu arbitramēto alicuius, de quo

3 aliquid infra, & per hoc sit expeditum princi. gloss. 1.† Oppo. contra hoc, & contra text. videtur enim quod standum sit dicto istorum; etiam si sit iniquum, vt l. diem. §. stari. ff. de arbit. Respondet glos. j. quod isti non fuerint meri arbitri, de quibus loquitur contrarium, sed arbitratores, & amicabiles compositores, quorum laudum reduci potest ad arbitrium boni viri. l. si societatē. § arbitrorum, ff. pro socio. Quod placet Hostien. & dicit hoc probari in tex. in eo, quod iurauit iste stare mandato, & non sententiæ. No. bene ex hoc dicto iuncto tex. quod si promitto stare mandato alicuius, videor illum elegisse vt bonum virum & amicabilem compositorem; non autem vt arbitrum. Sed ego tunc vltra alios oppo. si ergo isti fuerunt arbitratores, quare papa non reduxit istorum laudum ad aliquam moderationem, sed simpliciter mandatum pronunciauit non tenere? Puto posse dici, quod totum mandatum fuit iniquum, & sic non erat aliquid reducibile. Et secundum hoc no. bene ad hoc istum text. quòd vbi iudex aditus super iniquitate laudi, reperit totum iniquum, potest simpliciter illud pronuncia re non tenere, vel annullare, nec aliquid esse, nec in aliquo partem condemnare, vt papa fecit hic. Puto tamen, quòd iudex posset condemnare legitime, prout arbitratores potuissent, cum succedat in locum illorum. Et sic potest facere, quod illi facere debuissent, sicut dicimus in iudice appellationis, vt in cap. Raynutius, & c. Raynaldus, de test. Forte hic non fuit aliquis, qui hoc peteret, nec constitit Papæ, quid iste debuisset pati pro illa offensa; maxime cum alternatim conuincia

4 sibi intulerint.† Glos. 2. primo colligit argu. iuramentum fore

b interpretandum secundum intentionem iurantis.[b] Sed statim opp. & remittit ad cap. ex literis, de spon. & dic, quod hoc argumen. solum colligitur ex narratione partis. sed ex diffinitione Papæ potest colligi argu. contrarium, cum Papa fundet se super iuramento contrario prius prætito, de quo pars nullam fecerat mentionem; sed de hoc vide tu bonam gloss. in c. hoc videtur. §. quæritur. 22. q. 5. & aliquid statim dicam. Sed gloss. transit ad aliam quæstionem in secunda parte, & quærit

ADDITIONES.

a Iuris reipublicæ. Tu pondera primo, quod hic fuit iniuria vocis, vt apparet, in verbo, Conuicia, & sic non fuit illata corpori, puta apponere manum contra alium, etiam si pœnæ stant in arbitrio iudicis, considerata qualitate personæ, ideo non probatur hoc dictum Hostien. in specie, nec dictum Vinc. sed potius probatur dictū Hostiē. habendo respectum ad personam, maxime quia dicit, quod graues inimicitiæ ortæ fuerint, sed possunt concordari per dictum Bar. in l. 1. §. vsque adeo, ff. de iniur. And. Barb.

b Verum iuramentum dubium interpretari debeat secundum intentionem iurantis, vel eius, cui iuratur, & de hoc vide glos. ord. in §. queritur. 22. q. 5. & per B. Tho. in 2. 2. q. 99. arti. 8. in fi. vbi concludit, quòd aut iurans adhibuit dolum, & intelligitur secundum intentionem eius, cui iuratur. Aut non ad hibuit, & intelligitur secundum intentionem iurantis, & vide de hoc per glo. in Auth. iusiuran. quod præ. ab his, in princ. in ver. quæstior euangelia, col. 2. Ant. Franc.

Circa hoc, an iuramentum intelligatur secundum intentionem iurantis, uel quomodo, vltra hic allegata, uide Bal. in c. 1. §. item sacramenta, de pac. iur. fir. in vsibus feu. & Bar. Cœpo. Veron. in rub. ff. de ver. sign. in 7. q. 6. q. princ. vbi dicit, quòd fit conclusio, quod in foro animæ interpretatur secundum intentionem iurantis, in foro autem contentioso secundum intentionem deferentis, & vide D. Car. in cle. 1. in §. fin. in 16. q. 1. de iureiur. & eundem ibidem in 1. q. ubi dicit, quod iuramentum est obligatio animæ iurantis ad aliquid asserendum, faciendum, vel seruandum, Deum vocando in testem. & dicit etiam quod deferens iuramentum alicui, quem credit iuraturum falsum, magis peccat, quam ipse periurus. Ad quod vide gl. no. in c. ille qui cum ca. seq. 22. q. 5. & vide etiam Bal. in l. fi. C. de non num. pec. vbi refert So. And. hic, & dicit, quòd iuramentum interpretatur, restringitur, & ampliatur secundum ius in foro ciuili, & secundum intentionem iurantis, in foro conscientiæ, vt dictum est supra. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rit nunquid virtute huius generalis iuramẽti potuisset sibi præcipere, vt cederet bonis, vel vt ei daret bona sua? Et respondet, quod non, quia non extenditur ad ea, de quibus non fuit cogitatum. debet enim iuramentum generale ciuili modo intelligi: quod bene no. Ex dictis Innocẽ. potest colligi hæc distinctio, quod aut iuramentum fuit generaliter præstitum de parendo mandato alicuius: aut specificè, & determinatè, sed orit ex post facto dubitatio super ipsius intellectu, & interpretatione. Primo casu dicit, quod iuramentum non extenditur, nisi ad ea, de quibus cogitatum est, vel debuit merito cogitari. infra eo. cap. Quintauallis. infra de deci. cap. ex multiplici, cum similib. Refert alios dicere, & non male, secundum eum, non sufficere, si iurans dicat, Non cogitaui, quod hęc mihi præciperes, dummodo pœna nõ excedat culpam, imo omnia potest præcipere, qua tenus culpa patitur, nisi sit contra ius. infra eod. c. Quintauallis, vel contraria primo iuramento vt hic, vel nisi esset tale, quod secundum communem reputationem nũquam iurasset, si credidisset hoc sibi mandari, argumen. cap. petitio. infra eod. & C. quę res pign. ob. possl. 1. in fin. ff. de pign. l. obligatione generali, & no. bene hoc vltimum. Secundo membro principali dicit, quod in consilio, animæ suæ secundum intentionem iurantis est interpretandum, sed in iudicio recipit interpretationem secundum ius. infra eod. cap. venientes, quod est not. Et semper hic allegatur, quod iuramentum recipit interpretationem, secundum ius in iudicio contentioso, sed in pœnitentiali, secundum intentionem iurantis. Qualiter autem iudex interpretabitur secundum ius, vide glo. no. in d. §. quæritur, 22. quæstio. 5. & in c. ex literis. infra de sponsa. Et respectu fori pœnitentialis, vt consideretur intentio iurantis, vide bon. tex. cum ibi no. in cap. tua, de sponsa. cap. significasti, de homi. Et per hoc determinatur quæstio sequens. † Quidam clericus iurauit stare mandato Episcopi, qui præcipit ei, vt beneficio renunciaret, & quod non appellaret. Certè, ex quo hoc non erat verisimile, poterit, præcepto non obstante, appellare, a & ita fuit determinatum, vt habetur in dominicali. quæstio. 26. Et per hoc dico glo. sequen. nõ procedere in eo, quod dicit, si mandatum istud non repugnet priori iuramento, sed alias enormem lęsionem inferret in rebus temporalibus, quod petenda est relaxatio iuramenti. Nã, si verisimiliter non cogitauit istum casum, non video, quod sit opus petere relaxationẽ iuramenti, cum iuramentum non extendatur vltra consensum iurantis, vt patet ex prædictis, & firmat Ioan. And. in cap. vno, de commo. vbi dicit, quod generalis renunciatio casuum fortuitorum, non validatur iuramento ex defectu consensus. per hoc etiam potest decidi alia quæstio.

6 † Quid, si mandatum istorum non fuisset contrarium priori iuramento, sed obuiaret alias solemnis promisso? Solut. dicit Innocen. quod debet seruare iuramentum, seu mandatum factum in virtute iuramenti, & de promisso debet aliter satisfacere, quod probat hæc litera, secundum eum, quia in decisione fundat se super iuramento, & tamen super facta fuerat mentio de promisso, facit cap. nonne, supra de presumptio. Hostien. impugnat hoc dictum, quia si primo aliquid licitum promiserat, ad illud obseruandum obligatur apud Deum, ac si iurasset, 22. quæstio 5. cap. iuramenti. Mandatum ergo contrarium, tanquã contra Deum, & contra ius, non est seruandum. Item non est præsumendum, quod generaliter iurando hoc senserit, vt mandaretur contrarium suæ promissioni, argumen. ex supra dictis. Item & tertio non videtur concedendum, vt possit mandatũ fieri, per quod alieno iuri, illius scilicet cui facta est promissio, præiudicetur, quia nec mandatum Papæ ad talia se extendit, supra de offic. deleg. super eo, facit l. 2. §. si quis a principe, ff. ne quid in loco publi. nec videtur procedere, secundum eum, dictum Innocen. in eo, quod dicit, quod de promisso debet aliter satisfacere, quia non potest inuito creditore aliud solui. l. 2. §. 2. ff. si cer. peta. & Instit. de actio. §. si quis agens. Item quia posset contingere, quod aliter satisfacere non posset, nisi adimplẽdo, quod promisit. Finge enim quod promisit cõtrahere cum Berta, & nunc mandatur ne cõtrahat, certe non valet, quia primam fidem non iuratam seruare tenetur. infra de spon. cap. sicut, & sunt istæ rationes multum vrgentes contra Innocen. Domi. Anto. dicit se putare, quod si prima promissio obligat præcisè, vt quia est obligatio dandi, non arctaretur ad præceptum secundi iuramenti, nisi pars de alio contentaretur, scilicet cui facta fuit promissio. Sed si esset obligatio non præcisa, vt in obligationibus facti, in quibus quis præcise non obligatur ad factum, sed ad interesse. tunc quia potest implere primum, & secundum saltem specificum iuramentum, ad hoc obligaret, licet non forte generaliter, vt si vni primo promisi b tradere rẽ, postea promitto alteri, & iuro. Nam possum seruare iuramentum tradendo secundo, & promissum satisfaciendo de interesse, & dicit se putare hanc fuisse mentem Innocen. secus autem

7 est in iuramentis. † Et dicit hoc not. in obligationibus iuratis, vt quis precisè compellatur ad factum, maxime cum iuramentum habeat vim illius clausulæ, Si non valet, quod ago, vt ago valeat meliori modo, quo potest, vt no. in l. cum pater. §. filius matrem, ff. de lega. 2. & cap. ad nostram, il 3. infra eod. titu. Et si hoc esset verum, multum limitaret materiam l. stipulationes, non diuiduntur. ff. de verborum obligatio. Vult ergo in effectu Do. Anto. quod promissio non iurata, non obliget precise ad factum de iure canonico, sicut nec de iure ciuili, secus si fuit iurata. Sed ego dubito, an hęc conclusio sit vera, & contra primum membrum facit multum, quia apud Deum & respectu peccati, pariter obligat simplex promissio, & iuramentum, vt in d.c. iuramenti. licet non in quantitate reatus, vt no. in c. pe. 7. eo. idem expresse videtur facere c. 1. de pac. & expressius c. qua liter, eo. tit. vbi dicitur, studiosè agendum est, vt ea, quæ promittuntur, opere compleantur: vnde pondera illud verbum generale, Promittuntur, & illud, Opere compleantur, & sic requirit complementum in forma specifica, & non respectu interesse.

8 † Contra membrum fm. in quo dicitur, secus in iuramento, facit no. dictum Inn. in c. per tuas, de arb. vbi dicit, qp licet iuramẽtum e interuenerit in compromisso de seruando laudo, non tamen per hoc precisè d compellitur ad ipsius obseruantiam, sed debet intelligi iuramentum, quod seruabit sententiam arbitri,

---

ADDITIONES.

a Appellare. De multis clausulis, quę intelliguntur in iuramento, vide per Bal. in l. fi. C. de non num. pec. & per Lud. Rom. plene in l. fi. ff. qui fatisd. cog. vbi etiam Iaf. in 2. colum. multa accumulat, & per Ang. de Aret. in §. æque, institu. de exce. col. 2.

b Primo promisi. De hac quæstione uide Io. de Imo. in c. cum cõtingat, col. 234. & seq. inf. eo. quem refert & sequitur do. Iaf. in 1. quoties. colũ. 10. ver. nunc. vltra regulam & fallentias, C. de rei uend. uide Fely. in c. cum super, colũ. 3. ver. no. & supra de off. deleg. & Iaf. in §. item si quis postulante, col. 3. Instit. de actio. Seb. Sap.

c Licet iuramentum. Vide allegata per Do. Iaf. in l. si pecuniam, in prin. col. 2. tepe. ff. de cond. ob cau. & ibi etiam tradit, an iuramentum intelligatur secũdum naturam illius obligationis, super qua interponitur, de quo etiam uideas late per eundem Dom. Iaf. in l. si conuenerit, ff. de iurisd. om. iudi. & in l. si insulam, in vlt. char. colum. 2. ff. de ver. obl. & Dec. post alios in c. 1. colũ. 20. cum sequen. supra de iud. & Alexand. in consi. 42. in 2. colin ver. a quo transactio. in 1. volum. Alexan. in l. nemo potest, in 4. col. ubi Iaf. col. 7. & de lega. 1. Seb. Sap.

d Præcisè. Et hanc opin. quod iuramentum neque de iure ciuili, neque de iure canonico obliget quem præcisè ad factum, tenuit, dom. Anto. sibi contrarius. in c. 1. in 27. colum. de iud. tenent Imo. & dom. Anto. in capit. per tuas, de arb. Ioan. de Imo. sibi contrarius, in l. 2. §. sed si quis, in vlt. col. ff. de dam. Pet. de Anch. in cap. fi. ne prælа. vi. fu. & ibi Ioan. de Ana. in 3. colum. & Fulg. in l. si pecuniam ff. de cond. causa data. Et pro hac sententia, vltra motum, quod facit iste hic, in hoc ver. contra membrum secundum, &c. cui respondet infra 10 uer. Nec obst. facit secundum Pet. de Ancha. in d. cap. fi. & Ioan. de Ana. ibi in vlt. colum. nam ille, qui promittit factum promittit duo, vnũ expresse, aliud tacite. Nam promittit facere, istud est expressum, & si non faciat, promittit interesse, istud est tacitum, l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verborum oblig. in ver. Celsus, & l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudic. Et in cleptione eius est, quod ex duobus istis impleat, vt dictis iuribus. Sed iuramentum etiam de iure ciuil. si apponatur, recipit tacitas conditiones secundum contractum præcedentem, cap. quemadmodum, de iure iuran. l. fina. cum gl. ff. de lib. causa. ergo qui promittit factum & iurauit, cum intelligatur dum promisiste, expressum vnum & tacitum aliud, si interponitur iuramentum, non est uerum dicere, quod præcisè obligetur ad factum. Ad hoc fundamentum, quod satis vrget, respon. in forma, quod iuramentum interpositum per contractu, debet sentiri naturam contractus primordialem, & non naturam accidentalem, quæ ex mora contingat, gl. est no. in l. certi condictio in princip. in glos. 1. in fin. ff. si cert. pet. Probatur in fin. in l. item veniunt, cum prædiximus, ff. de peti. hæred. tunc sic, si promittatur factum, tunc obligatur ad factum. Sed eo casu, quo non faciat, bene propter moram succedit oblig. ad interesse, ergo iuramentum interpositum intelligitur secundum naturam primordialem contractus, non autem accidentalem, quæ succedit ex mora. Tertio pro ista opin. mouetur dom. Anto. in d. cap. 1. per illud, quod ibi uolunt Calde. Imo. Hostien. & Ioan. And. ubi uolunt, quod si fit factum compromissum in arbitrum, & sit iuratum stare sententiæ arbitri, concludunt tamen quod tale iuramentum non obliget præcisè. Sed huic fundamento est facile respondere per tex. no. apud legitlas in terminis nostris in l. si libertus iurauerit, ff. de ope. lib. ubi est tex. quod si libertus iurauerit stare arbitrio, uel patroni, uel alterius, intelligitur si æquum fuerit arbitrium. Sed istud non potest conueniri in terminis nostris. Quarto mouetur Imo. in d. §. sed si quis. & Fulgo. in d. l. si pecuniam, quia iuramentum de iur. non est modus inducendi obligationem, nisi in liberto, l. vt iurisfurandi, in princip. ff. de ope. libe. Si ergo quis promisit factum, & iurauit, quomodo iuramentum potest de iur. ciuil. obligare præcise ad factum. ad hoc respon. de primo, prout respon. Fulg. in d. l. si pecuniam, quod uerisimum est, quod iuramentum de iur. ciui. non inducit obligationem, sed iste, qui promisit factum, & iurauit, necessitatur precise facere uirtute iuramenti, non quod iuramentum obliget de iure ciuili, sed quia alias incidit in periurium, & committitur infamis. l. si quis maior, C. de transactio. l. Lucius, ff. de his, qui notantur. Vel aliter respondeꝛ, & plenius, quod iuramentum in terminis nostris non inducit obligationem, sed inductam bene qualificat. Nam pone per impossibile promisi facere ædificium, & iurauí, certe uirtute obligationis non obligatus facere ædificium, tamen in obligationibus facti cogor præstare, quia iuramentum non inducit obligationem, sed bene qualificat. & sic in terminis nostris non inducit obligationem, sed inductam bene qualificat.

Concludo ergo, quod hęc est uera conclusio, quod tam de iure ciuili, quam canon. in obligationibus facti iuramentum simpliciter interpositum obligat precise ad factum. Et hæc sententia esse tenenda colligendo, & iudicando, quamuis articulus sit uarius, & disputando probabilitatis

---

utraque pars teneri, & istam opin. tenet primo glossella in ver. necesse habeas, in d. l. si pecuniam, quam ad hoc not. Bald. ibi. & in mille locis, in l. 1. C. de sent. quæ pro eo, quod inter. in 9. colum. in ver. nunc quæro de aliquibus. Bal. in l. sed hæ. §. præter, ff. de procu. & in prælud. ijs feud. in 7. colum. & cum illa glos. tenent Ioan. And. Host. & Imo. in c. per tuas, de arb. vbi etiam Mod. satis plene examinant hunc passum, in 16. col. & seq. Idem tenet Inn. in c. 1. de iud. tenet Lud. & magis communiter istl Mod. in d. l. stipulationes, & D. Matthęus. in suis not. dictis in no. 55. & facit in primis trita regula can. quod iuramentum, quod potest specifice seruari sine interitu salutis æternæ, seruandum est, quamuis damnosum, & damnum inferat. cap. cum contingat, de iureiuran. 1. 2. de pact. in 6. Secundo facit tex. in cap. ad nostram, il 1. de iureiuran. Tertio facit l. cum pater, §. filius matrem, ff. de lex. de quo vide infra eo. in cap. quarto, in 1. colum. versi. ex hoc patet, cum his quæ ibi addidi. Quarto ista pars optime fundatur per tex. fing. in l. fideicommissa. §. fi. ff. de leg. 3. vbi si testator grauauit hæredem, quod faceret opus reipublicæ, dicit ibi tex. quod præcisè tenetur facere, & non posset soluendo interesse liberari. Sine ergo dicamus, quod illud ibi sit fauore vltimæ voluntatis, siue fauore reipu. cui opus debet fieri, quod iuramentum obligetur ad factum est longè maior fauor iuramenti, quam reipub. Anima enim cunctis rebus præferenda est, l. ancimus, C. de sacrosan. eccle. Quinto pro ista sententia est melior tex. de iure in c. si ne præla. vi. fu. & ibi D. Anto. ad hoc no. illum tex. Confirmatur ista pars: iuramentum & sententia æquiparantur, l. 2. & l. 1. ed, & si posset. §. si cum de hæreditate, ff. de iureiur. Sed si in sententia quis fuerit condemnatus ad factum, virtute sententiæ obligatur ad factum, & non posset soluendo interesse liberari, vt est gl. reputata sing. in l. qui restituere, in ver. condemnandus, ff. de rei ven. & ibi Bal. & Ang. ad hoc no. illam gl. si ergo sententia obligat præcisè ad factum, multo magis iuramentum. Et ista pars est magis communiter approbata, & vltra Doct. præallę. tenentes ista partem, adde quod istam partem tenẽt Inn. in c. 2. de pig. Ro. in d. l. stipulationes. in prin. Bal. in d. l. 1. in 9. col. & Sal. 16. col. Alex. in d. l. stipulationes, & in consi. 179.

Vtrum iuramentum obliget iurantem, præcisè ad factum, licet multa hic dicantur, existimo quod præcisè non obliget, quia in obligationib. facti inest obligatio successoria ad interesse, ne quis obligando se ad factũ præcisum, videatur se obligare ad seruitutem quandam, vt plene traditur in l. stipulationes non diuiduntur, in versi. Cellus, vbi propria materia, de verb. obligationem autem habet vim clausulæ, vt actus valeat eo modo, quo valere potest, l. cum pater. §. filius matrem, ff. de leg. 2. habetur per Bar. & Doct. in l. si quis maior, C. de transa. & in l. 1. §. si quis simpliciter, & ibi plene per Alex. ff. de ver. ob. Si ergo obligatio facti non tenet respectu ipsius facti deducti in obligatione, sed tantum respectu obligationis successiue interesse, ergo iuramentum interpositum super facto operatur obligationem in interesse. Putarem tamen, quod si esset interpositum iuramẽtum in casu, in quo quis potest præcisè se obligare ad factum, puta in casu. glo. l. stipu. ff. de opere. nou. nunciatio. tunc tale iuramentum firmaret illam promissionem præcisam, & hæc opin. mihi uidetur esse magis æqua, quia iuramentum non validat promissionem inutilem, ut per Barto. in l. si quis pro eo, de fideiusso. Anto. Franc.

---

a Vide. Et dom. Anto. hic, quia etiam posuit hanc quæstionem in cap. constitutus, in 3. colum. de restrip. Et istam q. in terminis vide per Pau. de Cast. in l. in operis, ff. loca. & facit, quod no. Host. in sum. de maio. & obed. §. ad quod obediens, versic. quod si duo. & quod plenè & plenariè habetur, in l. fina. ff. qui fatisd. cog. Et de ista q. in terminis uide per Imo. in rep. c. cum contingat in fi. de iureiur.

---

a de recedere? Vide 2 Ioan. And. in reg. in malis, de regu. iur. lib. 6. in Mercu. & Feder. consi. 191.

ADDITIO.

a Vide. Et dom. Anto. hic, quia etiam posuit hanc quæstionem in cap. constitutus, in 3. colum. de restrip. Et istam q. in terminis vide per Pau. de Cast. in l. in operis, ff. loca. & facit, quod no. Host. in sum. de maio. & obed. §. ad quod obediens, versic. quod si duo. & quod plenè & plenariè habetur, in l. fina. ff. qui fatisd. cog. Et de ista q. in terminis uide per Imo. in rep. c. cum contingat in fi. de iureiur.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio non suspendit obligationem pure quæsitam.*
2 *Religiosi appellantes a præcepto superioris non euadunt notam transgressionis obedientiæ.*
3 *Qui petunt sententiam arbitri reduci ad arbitrium boni viri, non obstante iuramento, an sint periuri.*
4 *Periurium impeditur ex difficultate, & an difficultas impedat obligationem.*
5 *Qui iurauit ecclesiam defendere, an teneatur defendere sine requisitione.*
6 *Promittens defendere ecclesiam, an teneatur, si ecclesia ei fidem non seruat.*
7 *Promittens defendere ecclesiam, si ecclesia, uel prælatus sibi auferat salariũ an teneatur defendere.*
8 *Promittens iuuare ecclesiam, an teneatur contra conscientiam.*

CAP. XVII.

BReuis scisitatus. Qui iurauit ecclesiam defendere, & requisitus sine iusta causa recusat, periurus est, nec eum defendit appellatio. & secunda, ibi, Respondemus. Casus literalis. Aliquis iurauit defendere, ac seruare pro posse suo iura alicuius ecclesiæ, ecclesia requirit ipsum necessitate imminente sub debito iuramenti. ipse appellat: quæritur, vtrum incurrat periurium, si ecclesiam, non defendat, an prætextu appellationis a periurio excusetur? Rñdet Papa, quod in hoc articulo appellatio non excusat illum a periurio, imo periurij reatũ incurrit, nisi difficultas, siue necessitas ipsum excuset propter q̃ non possit ecclesiæ subuenire. B. Not. practicam præcipiendi ei, qui iurauit obedire. Præcipitur enim sub iuramẽti debito, concor. supra eod. capit proxi. Secundo no. quod non obediens secundum iuramentum proprium, incidit eo ipso in periurium, nec

1 requiritur aliqua sententia. † No. quod appellatio, etiam secundum ista tempora, non suspendit obligationem: purè quæsitã Et hodie hæc decre. non habet dubium, cum appellatio etiam extraiudicialis nihil valeat, nisi sit rationabilis, infra de appellat. capit. vt debitus, & cap. 1. eod. tit. lib. 6. Et oportet, quod ex primat causam, vt ibi. Sed olim dubitabatur ex eo, quia omnis appellatio, quæ non erat manifestè frustratoria, deuoluebat causam ad superiorem. 2. quæstio. 6. capit. ad Romanam, & not. in c. vt debitus, & per glo. in d. cap. ad Romanam. Sed ratio decidendi in contrarium fuit duplex, secundum Goffred. Prima, quia per appellationem non potest impediri, quod perpetuo edicto fieri præcipitur, ff. de app. non re. l. vlt. 2. quæst. 6. c. ei, qui §. diffinitiua. Sed perpetuo edicto præcipitur, ne in vanum no-

Universidad de Deusto
Biblioteca

men Dei assumatur. Item ne violetur iuramentum, infra cod. cap. & si Christus. & 22. quæstio. 5. cap. quacunque. Secunda ratio, quia licet secundum ista tempora appellatio sine expressione causæ eximeret a iurisdictione, non tamen ab obligatione,
2 vt supra dixi. † Et ex hoc, & ex tex. not. contra religiosos appellantes, vt plurimum sine causa legitima a præcepto superioris. Non enim cuadunt notam transgressionis obedientiæ, vel iura
3 menti, si prius iurauerunt. † Item etiam optimè facit iste text. contra istos, qui appellant, seu petunt laudum reduci ad arbitrium boni viri sine causa legitima non obstante iuramento præstito de stando laudo. Si enim postea declaratur laudum non reducendum, patet eos esse periuros, nisi probabilis error eos excuset, argumen. cap. sacro, de sentē. excommunic. videte, quod dico, infra, eo. c. Quintauallis. Vltimo no. iuncta gl. i. quod sicut difficultas excusat a periurio, sic & necessitas, supra eod. c. que-
4 relam, & l. fin. ff. qui satisda. cog. † Sed contra hoc opp. de l. continuus actus. §. illud quoque. ff. de verborum oblig. So. glo. 1. respondet, quod difficultas
a impedit periurium committi, sed non liberat a pœna conuentionali, vt in cōtrario. Damasus in sua tertia quæst. dicit quod si impedimentum prouenit ex casu, non committitur pœna, secus, si per hominem, ff. ad leg. Aqui. l. proinde. Ad materiam, quod no. per Dyn. & Ioan. And. in re.
b peccatum, de reg. iur. lib. 6. vide tu latius b per Barto. in l. quod te, ff. si cert. petat. & in d. §. illud, vbi multa prosequuntur circa hanc materiam, & aliquid ponit, in l. si decesserit, ff. qui satisda. cog. & quantum ad propositum in effectu dicit, quod aut pœna venit committenda ex conditionis euentu, aut ex commissione moræ. Primo casu difficultas præstationis, non impedit committi pœnam, vt probatur in l. in illa stipulatione, si Calendis. ff. de verborum obligatio. Exemplum, si tibi non dedero Stichum in Calendis Martij, promitto dare centum: certè licet casu moriatur Stichus, teneor nihilominus dare centum. vt in d. l. in illa stipulatione, & hoc ideo, quia pœna venit committenda, non ex mora, sed conditionis euentu, scilicet si non dedero Stichum, licet glo. aliud dixerit, in d. l. si decesserit. Secundo casu pone exemplum, promitto tibi dare Stichum, & si non dedero, promitto tibi dare centum. Subdistingue, aut in obligatione est factum, aut aliquid dari. Primo casu, difficultas impedit moram committi, & per consequens pœnam, vt l. si vehenda. §. penult. ff. ad leg. Rhod. de iac. vt puta promisi sub certa pœna certo tempore conducere res tuas ad certum locum, certè, si casu fui impeditus non committitur pœna, vt in d. §. penult. Secundo casu, etiam subdistingue, quod aut certam speciem dari est in obligatione, aut quantitatem. Primo casu pœna euitatur ex difficultate præstandi, vt si sub certa pœna promisi dare Stichum, qui casu mortuus est ante moram, vt in d. l. quod te, & d. l. si homo mortuus, ff. de verborum obligatio. Tertio casu dicit moram committi, & per consequens pœnam, vt d. §. illud. Nam si incendium non liberat ab obligatione quantitatis, vt in l. incendium. C. si cert. peta. fortius nec difficultas. Et potest esse ratio huius diuersitatis, quia vbi quantitas est in obligatione, difficultas non liberat, quoniam totum genus perire nō potest. Obligatio vero est in genere, cum certa quantitas promittitur, vt in l. in ratione. §. diligenter, ff. ad l. Fal. Quod intellige, nisi quantitas debeatur, vt species, vt puta promitto cētum ex his, quæ sunt in illa archa, tunc est idem dicendum, quod in obligatione certæ speciei, vt no. in d. §. diligenter, & in l. talis scriptura. ff. de lega. 2. & sic tempera dictum Barto. Item in alio limitarem suum vltimum membrum. Dicerem enim, quod vbi quantitas est in obligatione, & ex postfacto promissor fuit impeditus per eum, contra quem non potest habere regressum, seu casu fortuito, & tunc pœna non committitur, seu saltem restituetur ex clausula generali, si qua mihi iusta causa. & est argumen. opt. in cap. significante, de pig. & in cap. 2. de constit. & in cap. ex literis, de in integ. restit. & l. 1. ff. qui. ex cau. ma. Fateor tamen, quod difficultas, seu casus non liberat ab obligatione, & sic loquitur l. incendium, & l. continuus. §. illud periurium autem semper impeditur ex difficultate, quia iuramentum obligat data duntaxat facultate, 22. quæstio. 2. cap. beatus, & infra eo. cap. & si Christus, supra eo. cap. querelam. An autem impediatur vinculum excommunicationis, si iussus aliquid facere, minimè fecit propter difficultatem faciendi, vide bon. gloss. &
5 quod super ea dixi, de testi. cog. in c. 2. † Vlterius quæritur. text. loquitur, quando is, qui iurauit ecclesiam defendere, fuit requisitus; dubitatur, nunquid sine requisitione teneatur illā defendere? Glo. 2. arguit pro, & contra, & nihil concludit. Ioā. And. remittit ad Spec. in tit. de aduo. §. 1. ver. sed nunquid is, qui iurauit. Et dicit, quod quicquid hic, & ibi dicatur, attendenda sunt verba iuramenti. Aduerte, aut iste iurauit defendere ecclesiam requisitus, & tunc non tenetur, nisi requiratur, arg. c. porro, de priui. Aut iurauit simpliciter defendere ecclesiam, & tunc tenetur etiam sine requisitione, si sciret ecclesiam suo patrocinio indigere, vt in c. de forma. 22. q. 5. & argu. l. in illa stipulatione per te. ff. de verb. obl. Sic salua. Spec. in præalleg. loco, & vide ad materiam bonam gl. in c. cupiente. §. si vero, de elect. lib. 6. in ver
6 contemp serit. † Vlti. quærit gl. nūquid iste, qui iurauit ecclesiam defendere, incidat indistincte in periurium, ex nō defensione? Et respondet, quod non, & ponit tres casus, in quibus non tenetur defendere. Primus, si ecclesia non seruauit ei fidem in suis necessitatibus. Secundus, si ecclesia ei subtraxit suum salarium consuetum. Tertius, si eum remordet conscientia de iniustitia causæ. Dicit tamen gl. quod hoc casu licet aduocatus debeat sequi suam conscientiam, ecclesia tamen habebit eum pro periuro, ex quo nō defendit ecclesiam, vt promisit, arg. c. literas, de rest. spol. A duerte primo circa primum casum. Si enim ecclesia promisit sibi aliqua in suis necessitatibus, & postea non seruauit, non videtur iste casus in effectu differre a secundo, ideo rūdicendum, vt super eo dicam. Si vero gl. intellexit de fide tacite præstita, secundum quosdam, qui dicunt, quod sicut vasallus tenetur adiuuare dominum in necessitatibus, ita & dominus vasallum. ad hoc, quod legi. & no. in cap. de forma. 22. quæst. 5. quasi velit glo. quod ecclesia etiam vltra expressè promissa, teneatur subuenire isti, qui iurauit defendere ecclesiam in suis necessitatibus. certè glo. non bene diceret. Satis enim est dominū teneri in his, quæ expressè promisit, argum. in l. sicut, C. de act. & obliga. Et fortè ob hoc voluit Gui. Naso hic, quod vasallus teneatur iuuare dominum, licet dominus non iuuerit vasallum. Ratio, quia vasallus tenetur per iuramentum, sed dominus tenetur vasallo ex vrbanitate, & nulla pena est non facienti id, ad quod solum tenetur ex vrbanitate, vt no. C. de pig. l. creditores, & l. ciuile, C. de fur. & infra, de loca. cap. potuit, & hoc circa pri-
7 mum casum. † Venio ad secundum, in quo gl. dicit, quod si ecclesia illi subtraxit salarium consuetum, &c. Host. & Ioan. And. dicunt dictum gl. procedere, quando tota ecclesia delinquit in subtrahendo sibi salarium, secus si solus prælatus, alias agat contra prælatum, & iuuet ecclesiam, argumen. in reg. delictum, de reg. iur. lib. 6. nisi iste sub conditione iurasset, scilicet si sibi salarium solueretur, supra eo. c. peruenit, quasi velint, quod hoc vltimo casu sufficiat ad non defendendum, quod salarij sibi non soluitur. No. bene ex hoc dicto, quod factum solius prælati iuste
8 cit, vt deficiat conditio, non autem, vt contractus modalis solua-
tur, modo per ipsum prælatum non seruato, & de hoc vide, quod no. in d. cap. peruenit. & in cap. verum, infra, de condi. apposi. Et ratio diuersitatis potest esse, quia vt contractus conditionalis dissoluatur, satis est conditionem non fuisse adimpletam, etiam si sine culpa hoc contingit, vt in l. in illa stipulatione si Calendis, ff. de ver. oblig. & quod no. Bart. in d. l. si decesserit. Sed quod dissoluatur propter modum non seruatum, exigitur mora, vt d. c. verum sed factum solius prælati non facit ecclesiā esse in mora, arg. 16. q. 6. c. si Episcopum. † Venio ad tertium casum, in quo gl. vult, quod cōtra conscientiam, non teneatur iste iuuare ecclesiam, sed ecclesia habebit eum pro periuro. Hoc vltimum non non placet Hostien. quia sic daretur materia cuilibet per iuramentum adstricto ad adiuuandum ecclesiam, auferendo beneficium seu salarium deputatum, contra cap. satis peruersum. 56. distin. supra eo. c. querelam, & sic iste pateretur damnum, vnde deberet præmium consequi, contra c. sanè, de reuelationibus. Nec ob. secundum eum, iura, quæ alleg. glo. quia loquuntur in matrimonio, vbi timetur collusio, de eo, qui cog. constan. vxorem, capit. super eo. & in quo vertitur periculum incontinentiæ, nec potest per aliū licitè deseruire. Secus in officio aduocationis, quod per alium expediri potest, C. de iudic. l. rem non nouam. Dabit ergo iste subtractum bonum, quod salua conscientia facere poterit arg. ff. de neg. gest. l. at qui natura. §. cum absente. & l. prætor. ff. de iur. om. iudi. & si non posset alium inuenire,
c nō habebitur statim pro periuro, sed cōsiderabitur arbitrio boni viri, ponderata qualitate personę aduocati, & causæ, an hoc faciat fraudulenter. Et si apparet fraus, procedatur contra eum, si bona fides, absoluatur, argum. de rescrip. c. cum contingat. In dubio vero relinquatur conscientiæ suę, arg. infra eod. c. multi, & 1. q. 7. cap. sanctimus. Et certè hęc tria membra vlt. sufficient in hoc argum. præmissis resecatis. Nam si apparet de bona fide, non tenetur dare subtractum: c cum promissio generalis non se extendat ad istum casum, vt defendat malam, & iniquam causam, argumen. in l. rem non nouam. C. de iud. & in c. 1. lib. 6. de const. & l. si procurator, ff. de cond. inde. Ideo dicit D. And. & bene, q; si certum est ecclesiam fouere bonam cām, procedit ad

ADDITIONES.

a Difficultas. Quomodo difficultas excuset, uide Fely. in c. quæ in ecclesiarum. colum. 2 6. in glo. 2. supra de consti. Moder. in l. si quis maior, C. de transac. videtradunt, quod difficultas excusat a periurio. Alex. in consi. 192. incip. Pro quæstionis, in 5. colum. in 1. volumi. & Dom. Caro. Ruy. in repe. l. 4. §. Cato. circa finem oppo. Barto. ff. de uerb. oblig. Moder. in l. 2. §. fi. ff. si quis cauc. post Paul. de Cast. & alios. Seb. Sap.

b Latius. Et uide multum eleganter per Paul. de Cast. circa fi.

c Substitutum. Addequod imo si aduocatus offert se auxiliaturum fouentem in iustitiam, tenetur ad interesse parti, ut tradit Fel. in c. tua nos, inf. de iudic. ibi, quid si consuluit a dstrictus. Seb. Sap.

ctum glo. Si certum est, quod fouet iniustitiam, non erit periurus, nec reputabitur pro periuro. Si est dubium, ex quo constat eum non defendisse, cum fundata sit intentio ecclesiæ allegantis periurium, habebitur pro periurio, nisi ostēdat causam esse iniustam, nec curabimus de sola conscientia ipsius, & credo, quod in hoc casu dubij loquatur glo. nostra, facit c. inquisitioni, de sent. excom.

SVMMARIVM

1 *Princeps non potest componere de damnis subditis, datis non requisito eorum consensu.*
2 *Iuramentum si non potest seruari in forma specifica, debet seruari eo modo, quo potest.*
3 *Iurans verum, qui credebat falsum, est periurus.*
4 *Falsarius monetæ, qua pœna puniatur.*
5 *Expendens falsam monetam scienter, qua pœna puniatur.*
6 *Inferiori a principe, an licitum sit cudere monetam.*
7 *Si in lege fit mentio de pœna capitis simpliciter, intelligitur de pœna deportationis.*
8 *Nunquid Papa, vel Episcopus, possit absoluere a iuramento?*
9 *An ascribens nomen alterius in moneta, incurrat falsum?*
10 *An credatur inscriptionibus librorum, monumentorum, & inscriptionibus columnarum?*
11 *Quot modis princeps, vel alius habens ius cudendi monetam, dicatur eam fraudare.*
12 *Debitor, an teneatur soluere id, quod valebat moneta tempore cōtractus, quæ moneta fuit reprobata, vel deteriorata.*
13 *Si in testamento relinquitur pecunia, attenditur valor monetæ, qui erat tempore testamenti.*
14 *In statutis, mandatis, & gratiis, an attendatur moneta, quæ currebat tempore statuti, an quæ currit post conditum statutum?*
15 *Mutuum, vel depositum pecuniarium, an debeat restitui in eadem forma & materia, vel an possit restitui in diuersa forma, vel in diuersa materia?*

CAP. XVIII.

QVanto. Princeps, q iurauit certam seruare monetam, si sciebat illam legitimo ponderefraudatam, pœnitere debet de iuramento, quod fuit illicitum, & ideo non seruandum. Si vero ignorabat, tunc iuramentum seruet, si illam facit restaurari. sic communiter summatur. Sed ego sum:mo generalius, comprehendendo etiam vltimum dictum c. & sic, Iurans scienter illicitū, non indiget absolutione, sed tenetur illud non seruare. Si vero iurauit ignoranter, debet illud obseruare, si aliquo licito modo est obseruabile. Si autem iurauit licitum, quod putabat illicitū, debet obseruare iuramētum, sed de animo depranato aget pœnitentiam. h. d. Primo consultatio. Secūdo responsio, ibi, super quo. in quo tria membra distinguit. Secundum, ibi, Si vero. tertium, ibi, Veruntamen. Casus literal. Quidam consiliarij Regis Aragoniæ, imo potius deceptores, induxerunt ipsum, vt iuraret, irrequisito assensu populi, vsque ad certū tempus patris sui conseruare monetam, quæ circa mortem eius legitimo ponderefuerat diminuta, ita quod graue scandalum in populo ortum erat. Hoc intellecto Rex, quod indiscretè fecerat, reuocare volebat, & satisfacere populo, vnde petijt absolui ab huiusmodi iuramento. Papa scribit eidem dicens, quod in casu isto, non ram est absolutio necessaria, quam interpretatio adhibenda. Cum enim iuramentum illud fecit, aut credebat monetam illam falsam, aut legitimam. Si falsam, iuramentum fuit illicitū, & ideo non seruandum, & pro eo debet illi pœnitentia indici. Si vero credebat legitimam, iuramentum licitum fuit, & ideo seruandum. Et papa cōsuluit illi, vt moneta illa reprobata, quæ diminuta fuerat a legitimo pondere, alia moneta cudatur nomine patris sui, & illam reducat ad legitimum flatum, quem habuerat tempore patris melioremm, & sic iuramentum seruauit. Veruntamen si credebat monetam diminutam, quando iuramentum illud præstitit, & sua cum conscientia remordet, confiteatur peccatum suum, & pro illicito iuramento pœnitentiam agat. B. No. 1. quod si consiliarij Principis, vel cuiuslibet nō
a recte consulunt, perdunt nomen consiliariorum, a & appellantur deceptores. & hoc ideo, quia officium consiliariorum est iuste consulere, vnde ex consilio fraudulento, quis tenetur, de quo in reg. nullus ex consilio, de regu. iu. lib. 6. & in c. sicut dignum. §. qui vero, de homi. Not. 2. quem debere venire contra factum proprium indiscrete gestum, debet tamen discrete cōtrauenire, quod intellige, vt legi. & no. in c. qualiter, & quando, infra de accusa. Et magnæ sapientiæ est, & c. 22. q. 4. c. magnæ. No. 3. quod ab illicito iuramento, non est absolutio necessaria. Ratio, quia absolutio præsupponit vinculum, de desponsi. impu. c. ad dissoluendum, & l. decem, ff. de verbo. oblig. Sed iuramentum illicitum non ligat, vt 22. q. 4 quasi per totum. Et est ratio, quia iuramentum non debet esse iniquitatis vinculum, ideſt non debet ligare ad iniquitatem. Nam cum præstetur principaliter Deo, vt in capit. debitores, supra eod. Deus non
b vult vinculare quem ad iniquitatem, de hoc infra latius. † No. 4. ibi, irrequisito & c. quod Princeps non debet aliquid agere in præiudicium populi, ipsius assensu non requisito, secūdum Ioan. And. & ad hoc c. ad hæc, de offi. Archi. quod no. & facit tex. iste in argum. secundum Hostien. quod Princeps per se nō potest componere de damnis populo datis ratione gueriæ, de quo remittit ad summam, de pœ. §. fina. ver. sic. sed pone, quod guerra. Ex his no. principem non posse disponere ad libitum de substantia subditorum, pro quo facit, quod not. Innocen. in c. quæ in ecclesiarum, de consti. & legistæ in l. fi. C. si contra ius, vel vti. publi. † No. in versicu. si vero, & tene menti, quod si
2 iuramentum seruari non potest in forma specifica, debet seruari eo modo, quo potest. Nam, vt hic vides, iste Rex iurauit seruare monetam patris sui, & intellexit de præsenti, tamen si illa reperitur fraudata, tenetur facere aliam monetam cudi sub nomine patris sui, vt sic seruet iuramentum, eo modo, quo po-
b test. Ex hoc patet, quod iuramentum b habet vim clausulæ, si
c non c valet, quod ago, vt ago, valeat, vt valere potest, concor. cap. ad nostram. 3. infra eodem. & l. cum pater. §. filius matrem, ff. de leg. 2. & vide quod dixi supra eod. c. ad nostram, & per hoc patet tex. ibi, Vsquequaq; debere exponi, ideſt, eo modo, quo
3 potest. † Not. vlti in versicu. Veruntamen. intelligendo, quod ponat tertium casum, vt videtur placere Io. Cal. & communiter sequentibus, vt sic intelligatur, quando credebat monetam fraudatam, sed non erat. & placet mihi iste intellectus, vt sic differat à præcedentibus, quod iurans licitum, quod credit illicitum, peccat, per quod dicit Io. Cald. quod iurans verum, quod credit falsum, est periurus quoad Deum. Idem dicit in eo, qui credit venire contra iuramentum, & non venit, vt si credebat iuramento non esse satisfactum, cui tamen erat satisfactum, quod satis placet, quia Deus respicit animum hominis, & factum. 14. q. 5. si quid inueniſti, & de pœn. distinct. 1. cap. si si propter a, & c. si cui. † Venio ad glos. & quia hic tractatur de falsa
4 moneta, ḡro qua pena punitur falsarius monetæ? Respondeo assumendo membra glo. 1. declarādo, quod aut falsat quis monetam Principis, intellige de nouo eam adulterando, & comburi dēt. l. 2. de fal. mo. Aut falsat monetā ciuitatis, seu alterius inferioris ab Imperatore, & capite punietur, & sic intelligit gl. l. 1. C. eo. Aut non fabricat monetā de nouo, sed fabricatam radit scilicet minuendo, vel tingit, (puta monetam æream, vt appareat

ADDITIONES.

2 Perdunt nomen consiliariorum. Facit hoc dictum ad quæstionem, dum quæritur, an iurans non reuelare consilium Principis, vel vniuersitatis, possit illicitum reuelare, & teneo, quod sic per glo. fin. in capitu. ego N. in uersicu. nulli pandam, eod. titu. lib. 6. facit in simili. Inemo. §. fi iussu. ff. de regu. iur. vbi iurans seruare statuta, intelligitur de licitis, & glo. 13. distinct. c. neruij. etenim sicut iniquum consilium non meretur nomen consilij, sic iniusti perfusores, consiliariorum appellatione non nominandos esse fatendum est. Zachar.

Circa hoc. An iuramentum de non reuelando secreta, se extendat ad illicita, vide glo. in l. eos, C. de fur. & Innocen. in c. clericus. hoc eod. titu. vbi cōcluditur, quod iurans obseruare statuta, non obligatur ad illicita. & vide Bald. in l. nec patronus. C. de oper. libe. vbi dicit, quod iuramentum nunquam trahitur ad illicita, vt in regu. non est obligatorium, de reg. iur. lib. 6. Ad quod vide glo. & Doc. in c. 1. de iureiu. in 6. & glo. fi. in l. non videntur, in §. qui iussu. ff. de re. iu. & habetur per Bar. in l. fi sub conditione, ff. de cond. ind. & per Bald. in Auth. habita, in 2. q. C. ne fil. pro patre. Imo. dixit ibi Bal. in 4. q. quod iuramentum in statutis illicitis debet relaxari per Episcopum. Anto. Fran.

b Quod iuramentum. Vide Matthæ. in not. 56. incipien. no. hanc regulam, & Alexan. in consi. 3. colu. 4. in 1. vol. & in consi. 53. in 3. vol. Corl. in rep. rub. huius titu. in 32. priuilegio. Iaſ. in l. 1. §. fi quis ita, col. 9. verſicu. iuxta prædicta quærit Barto. ff. de verbo. oblig. Fel. in c. cum super. col. 3. supra de offic. deleg. Seb. Sapia.

c No. vnum no. effectum iuramenti. Et de hoc vide per Bald. in l. fi quis maior. circa fi. vbi etiam per Barto. C. de transac. Et vide circa hoc, quod no. Barto. in l. fi quis in prin. testa. 2. ad fi. ff. de leg. 3. & in l. 2. C. de leg. & in l. omnes populi, in 3. q. prin. ff. de iust. & iur. & in l. fi quis pro eo. verſicu. 7. cum seq. ff. de fideiuſſ. & in l. j. §. fi quis ita, cir. fi. ff. de verb. oblig. & in l. eam quam, verſic. septimus casus, C. de fideicom. Ang. in l. hi, qui. ff. de fideiuſ. Bar. in l. fi maritus, C. de inoffic. testa. & in l. 1. in 3. col. C. commo. vide Barto. & Ange. in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cau. Ioan. And. & alios. in c. 1. de commo. Bal. in c. 1. de contro. feud. apud par. ter. Imo. in c. cum contingat, in 38. charde iureiur. & pro parte affirmativa huius articuli idem tenet Pet. de Anch. in c. licet, in pen. col. de iureiur. in 6. Item aduerte, quod ille. §. filius matrē, probat fin. quod iuramentum in testamento minus solemni præstitum facit, quod hæreditas veniat restituenda instituto a venientibus ab intestato prout facit clausula codicillaris, vt est tex. in l. quærebatur, ff. de mili. test. & Bar. & Bal. in l. ex ea. ff. de testi. per tex. etiam in d. §. filius, coniuncta d. l. quærebatur, probat si. quod iuramentum in testamento appositum habet vim clausulæ codicillaris, quod intellige verum, si in illo testamento interuenit saltem tanta solemnitas, quæ alias sufficeret in codicillis, & ita expresse firmat Imola in rep. c. cum contingat, in 33. char. in vlt. col. illius cha. ver. & per prædicta videtur, quod licet dicamus. Item per illum §. filius matrem probatur id, quod no. ipse D. Abb. Pan. in c. ex rescripto, in fi. supra eo. Item vide Do. Aut. in c. 1. in 2. opp. ad fi. de consti. in 6. vbi dicit iuramentū non habere vim clausulæ derogatoriæ, sed bene, vt valeat omnimodo, quo potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pareat aurea)& punitur vltimo supplicio,vel datur ad bestias secundum conditionem personæ,vt in l. quicunque, ff. de fal.Et no.gl.quæ per hanc dist.aperit intellectum illarum trium legũ, & hunc intellectum sequitur Bar.in d.l. quicunque,& gl.in l.2. præalleg.Alij,vt Iacob. de Are. in d.l.2.dicunt,quod falsans auream monet im Principis,comburitur & sic intelligitur illa l.2. Aut erat moneta ære contaminata, & procedit l.1. & vterque intellectus est bonus.Demum gl.ponit tria specialia in hoc crimine,adde,&quartum,quia accusatori præstatur impunitas,&
5 & quilibet fallarium capere potest, vt in d.l.1.† Extra gl.quæro, quid de eo,qui scienter expendit falsam monetam? Solu. videtur,quod rencatur pœna legis Cor.de fal.quę regulariter est deportatio,& omnium bonorum publicatio.Seruus vero vltimo supplicio afficitur,de quo dicendum, vt in l.1. in fi.de fal.& qd talis expensor teneatur hac pœna,videtur tex.in l.hac leg.ff.ad leg.Cor.de fal.Sed Bar. ibi dicit hoc procedere,quando expendit nummos plumbeos, vel stanneos, quia de eis tantum facit mentionem illa lex,alias debet puniri pęna extraordinaria,ar. in l.saccularij,ff. de extraord. crim.Et sic dicit se multos defendisse a pœna legis Corn de fal.quod est no.etiam in materia ex tenuioris.† Quæro secundo,quia gl.facit mentionem de mone
6 ta ciuitatis, nunquid liceat inferiori a Principe,vel Imperatore cudere monetam? Videtur, quod non,per text.in l.1.& 2.C.de fal.mon.Glo.hoc tangit in d.l.2. & dubitare videtur,tamen residere videtur, vt non liceat sine concessione Principis, & hoc sequuntur ibi Bar. Pet.& Cy.intellige,nisi ciuitas,vel Princeps inferior hoc præscripsisset per tantum tempus, de cuius initio non extaret memoria, vt in cap. super quibusdam,de verb.sig. facit quod no.Bar. in l. vectigalia,de pub.& vectig.vel nisi esset talis, qui præscripsisset iura Imperij, vt not.in simili Innoc.in c. P.tabellio,de fide instrumen.& in l.infamem,ff. de publ.iudic. per Bar. & sic salua istum tex.pro quo vide not. in c.Adrianus. 2.64.distin.quæ dicit Reges Hispaniæ non subiacere Imperio,
7 qui regnum a faucibus hostium eruerunt,de quo in c.per venerabilem,qui fil. sint legit. † Tertio quæro, quia supra dixi,falsarius monetæ inferioris a Principe, vel monetæ areæ ipsius Principis, secundum alium intellectum, debere capite puniri, nunquid debeat intelligi de pœna mortis? Sol. Goffred.& Hostien. referunt Ioan. Cremo. defendisse quendam,qui falsauerat monetam Ciuitatis Bonon. vt non puniretur pœna mortis naturalis,sed ciuilis,quia pœna capitalis est triplex,vt in l.2. ff.de publ. iud. & no.Innoc. in c.qualiter,& quando,de accusſ.Debet ergo intelligi de minori, quia pœnæ sunt restringendæ, de pœn.dist. 1.c.pœnæ, & in reg. in pœnis,de reg.iu.lib.6. & l.pen.ff.de pœ. hodie tamen statuta terrarum communiter prouidẽt, & cum illa opi.Ioan.communiter transeunt hic Do.Reliqua circa ma
8 teriam fraudatoris monetæ dicam post glossſ.† Sed quia hic fuit
a aditus papa super absolutione iuramenti, a nũquid papa b possit absoluere a iuramento? Gl.multum plene hoc disputat,quã
b no.quia quotidie alleg.& in effectu videtur concludere,quod
c ex causa potest absoluere, c & in aliud, quod sit magis Deo acceptum,commutare,sicut facit in voto, sed sine causa non potest,ex quo iuramentum est licitum. Idem Innoc. in c.cum inter P.de renunc.& Archid.in c.authoritatem,15. quæstio.6.vbi glo.circa hoc multum laborat.Idem sentit gl.in cap.non est,de vot.& licet loquatur in voto,tamen ipsius ratio includit etiam iuramentum. Idem Spec. in titu. de leg.§. nunc ostendendum, versi.24. vbi plene examinat istam materiam iuramenti,& per Innoc. in c. venerabilem,de elect.in vlti.colum.Et concludendo in vnum materiam istam, dico sic, quod aut iuramentũ est tale, quod seruari non potest sine periculo animæ, vt si iurauit corrumpere monialem,vel iugulare parentes,vel quid simile, & tunc nõ requiritur absolutio, sed authoritate propria potest contrauenire,vt supra dixi,licet debeat pœnitere de temerario iuramento,vt in d.c.ad audientiam.in fi.de sponsa.& 22.quæst. 4.c.1.& seq.Ita tenet Innoc.in c.venerabilem, & Host.hic.Aut poterat seruari sine interitu salutis æternæ, sed alias erat temerarium, & perniciosum exemplo, vel periculosum, & non debet contrauenire sine authoritate superioris, vt in d.c.venerabilem,& supra eod.c.cum quidam.§.fi.& hoc est dictum Inno. in d.c. venerabilem, quod intelligerem in casu dubij,alias autẽ non obligat, ex quo est contra bones mores, licet possit seruari sine periculo animæ,vt est tex.iuncta glo.in reg.non est obligatorium, de reg. iur.lib.6.de quo vide,q̃ dixi,in c.si vero,& d. c.cum quidam, supra eod.& limita,vt ibi dixi. Aut iuramentũ est illicitum ex parte recipientis,sed ex parte præstantis licitum & tunc non licet contrauenire sine absolutione,vt in c.si vero, & c.verum,supra eod. multo fortius, quando ex vtraque parte est licitum,vt in d.c.venerabilem. Quis autem tunc poterit absoluere a tali iuramento, dic quod aut fuit præstitum per inferiorem in materia spectante principaliter ad papam, vt si iurauerunt canonici non recipere aliquem vltra numerum,& potest Papa etiam sine causa absoluere,quia in tali iuramento intelligitur excepta authoritas Papę,vt in c. venientes,infra eod. quod sic debet intelligi, quod etiam voluit Hosti.hic.Aut fuit præstitum in alia materia,& tunc aut principaliter ob Dei reuerentiam & honorem,& sine causa, nullus præter Deum remittere potest,sic intellige Ioan.And.post Vinc. in c.2. de spons.& Spec. in tit. de leg. §. nunc ostendendum,vers.hoc quoque. vbi prosequitur istam materiam,vbi vide: Papa enim non potest si
d absoluere alium,multo fortius nec seipsum, d arg. c.fi. de institt. & c.per nostras,de iure patro.facit ad hoc, quod no.Ioan.And. in c.significasti, de foro compe.& Do.Ant.in d.c.cum inter.Si tamen papa aliquem absoluit, præsumitur in dubio causa, quo
e ad ecclesiam militantem,vt in simili no. e glo.in d.c.non est,de voto,& per Legistas in l.fi.C.si contra ius,vel vti.publ.Aut subest iusta causa,& tunc papa potest a iuramento absoluere,vt in c.si vero, supra eod.Et est iusta causa, si turpitudinem continet ex parte recipientis,vt ibi, vel propter scãdalum euitandum,vt hic no.glo.& Innoc. in d.c.venerabilem, vel maior vtilitas imminet in commutatione, sicut dicimus in voto,vt no.Inno.in c.debitores, supra eo.Vel subest aliqua alia iusta causa.13.q.6.c. nos sanctorum , & c. authoritatem, quinimo etiam Episcopus poterit his casib. absoluere, sicut & votũ cõmutare,vt no.dicit Innocẽ. in c.debitores.hęc tamen erit differentia inter Papam, & Episcopum,quia in factis magnarum personarum,vel multum dubijs, debet recurri ad Papam, sic potest intelligi, c.venerabilem , sed in alijs poterit etiam Episcopus respectu suę diœcesis,sed papa respectu totius Orbis,& sic no. Spec. in ti.de leg. §.nunc ostendendum, vers.24.ibi tamen sentit, quod sine commutatione non potest Episcopus dare licentiam contrauenien
di,quod ego non admitto,quando subest alia causa iusta, ar.in d.c.si vero, cum simil. Alius autem prælatus citra Episcopum, qui non habeat episcopalem iurisdictionem , non puto q̃ possit absoluere a iuramento , sicut nec in voto dispensare potest,vt no.in ca. 1. de voto,lib. 6. Aut iuramentum respicit principaliter commodum hominis, & tũc sine causa papa remittere nõ potest,sed cum causa sic, vt no.Spec.in ver.hoc quoque,& Archid.in d.c.authoritatem.Is tamen, de cuius commodo agitur remittere potest,vt in cap.1.de iureiur.& c.significauit,de cenfi.& in c.2 de spon. & ibi per Ioan.And. Quod procedit etiam, si iuramentum concernat vtilitatem vtriusque contrahentiũ, vt quia aliqui iurant sibi adinuicem aliquid facere, vt in d.capit.3.Secus puto, vbi quis simpliciter iuraret ad commodum suum, nam non poterit sibi remittere iuramentum,ne authori zet in facto ꝓprio,nec alius poterit remittere sine causa,vt sentit Spec.in d.§. hoc quoque. Adde ad prædicta not. dictum Innocen.in d.c.venerabilem, vbi dicit, quod non solum in temporalibus iuramentis,sed etiam in licitis,licet contrauenire sine authoritate superioris,vrgente necessitate,si non potest haberi superior, a quo petatur absolutio.11.q.3.c. antecessſor. Et idem dicit, si forte magna vtilitas spiritualis hoc exigat. Hoc vltimum non placet ibi Hosti. quia non debet committi periurium propter bonum spirituale contingens,argumen.in c.sic non fuit. 32.q.4.& in c.super eo,de vsu.Sed saluando Inno. posset dici.in dicio meo,quod non committitur periurium, si commutatur iuramentum in maius bonum, in c.peruenit,supra eod.Debet tamen haberi authoritas superioris,si haberi põt,vt in d.c.vene
9 rabilem,& prædicta no.bene.† Opp.in eo,qđ Rex mendat cudi monetam sub nomine patris, si iste Rex credebat tpe iuramenti

ADDITIONES.

a Super absolutione iuramenti.Vide Fel.late in c.2.col.7.ver.extra gl.cra.tatur hic,infra de sponsa. Seb.Sap.

b Papa.An Papa possit absoluere a iuramento,uide aliquid per Bal.in l.6.§.sed hic,infra de sponsa. Seb.Sap.
C.de bo.quæ lib.& Cy.in l.fi.C.si contra ius.Item adde hic,quod papa non potest dispensare cum vasallo periuro circa iuramentum,quod interponat pro domino suo,ita dicit Bal.in c.1.circa prin.de for.fidel.& ita dicit notabiliter Io.And. in nouel.in c.2.de renun.An autem inferior a papa possit interpretari iuramentum in causis & quæstiarduis,ponit & sequitur D.An. in dispu.sua,quæ incip.stan.statu.
Vtrum remisso iuramenti, & quando sit licitum,vel non seruandum,pertineat ad papam declarare, uide in capit.ad audientiam,de cler. non resid. cap.venerabilem,in §.pen.de elect.& vide Spec. in tit.de leg.in §.2.in ver. 24.in prin.& adde,quod iuramentum præstitum in fauorem Dei, non potest remitti etiam per Papam , sed præstitum in fauorem hominis, sic tradit dom.Card.in elem.1.in §.nos autem, in 4.q.de iureiuran.Et adde,quod licet iuramentum remittat, non tamen uidetur remissum id, quod utrique iuramenti uenire explicandum, ut est gl.in l. quæ sub condictione,in princ.ff. in §.quoties,ff.de cond. instit.& uide Pau.de Cast.in consil.160. & in 2.col.um. Ant.Fran.

c Potest absoluere.Vide tex.opti.in l.si hominem,ff.man. And.Barb.

d Nec seipsum.Tu adde hąc q. ventilatam,& decisam per istum,& eą,quæ pro fuit in apo. ad eum,in c. cum inter.nu.9.in uer.dispensare supra de renun.& ibi, qua sit causa dispensandi. Zach.

e Simili no.Vide Abb.in c.proposuit, infra de consef. præb.& Dec.in c.per ea, col.2. uer.circa primum, infra de confir.uti.uel inuti.Fel.in c.conditiones, col.10.uer.generaliter autem,sup.de rescr. Seb. Sap.

menti monetam esse legitimã,& reperitur defraudata, ex hoc videtur Rex committere falsum. Sicut enim in moneta tria de substantia requiruntur, scilicet materia metallica, quantitas ponderis,& publica forma,ff. de contrahen.empt. l.1. ita & in quolibet istorum committitur falsitas.Solu.glo. quæ est in ver. patris, quod inscriptioni monetæ fides non adhibetur,&c.q.d. falsitatem committi in scriptura,quæ probat; non autem in illa,quæ fidem non facit,nota bene hoc dictũ,quia facit ad multa.Sed mihi hęc solutio non satisfacit simpliciter intellecta, qa
d imo inscriptio fit in moneta ad probandum publicam formã, & authorem ipsius monetæ, vnde Christus in Euangelio interrogauit,cuius esset superscriptio illius monetæ,& cum fuisset reiponsum,quod Cæsaris,dixit,Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari, &c.Goff.soluebat, obiectionem procedere, si iste Rex fecisset cudi monetam sub nomine patris, sed hoc non faciebat,sed solum vtebatur veteri. Hoc etiam non satisfacit litteræ, vt patet ibi,Cudatur,&c.Host. dicit, ꝙ iura contraria non habent locum in moneta,sed in instrumentis sic.nam dummodo non falsetur moneta,nec alteri præiudicetur,non refert, an cudatur sub nomine patris,vel filij, vel quæ figura ponatur, vt hic dicit patere.Sed certe satis falsificatur, ex quo inscribit nomen illius,qui non fuit author,de his,quæ fi.a præla.c. quanto. Die ergo formalius, quod istud fiebat ab habente potestatem,
20 sine alicuius præiudicio ad bonum finem, scilicet ut seruaret iuramentum eo modo,quo fieri poterat.†Hæc tamen glos. posſea oppo.de c.sanè,& non soluit. Ibi enim innuitur, quod inscriptioni libri statur,per quem tex.colligit glo.argu.quod si in
21 aliquo lapide,vel columna,inueniatur scriptura,fides est ei adhibenda,& facit ille tex.in contrarium,tenendo dictum glos.ꝙ inscriptio monetæ non probat. Ioan.And. dicit,quod ibi non assertiue,sed sub dubio,fortè dicitur per descriptionem libri de ipsius authore constare,& facit 16.dist. c.1.& c. elementis. Sed tu de his dic,vt dixi in c.causam.de prob. †Nunc glos. declaratis,attingam aliqua circa materiam monetæ. Et primo quæro, quot modis Princeps,seu habens ius cudendi monetam, dicatur eam fraudare? Inn.o.ponit duos modos. Primus,quãdo certum pondus pro quolibet denario a principio ordinatum diminuitur de mandato Principis mandantis illam sic diminutam postea recipi, ac si primi ponderis esset.Secundus cum ab initio cuditur moneta multo minoris ponderis, vel valoris, q̃ esse deberet,deductis inde expensis.Vult enim Innocen.quod
a monetą a in forma debet tantum valere, quantum valet in materia,deductis tamen expensis, quas authoritatem præstans de suo facere non tenetur, ex officio enim non debet habere damnum,ff.ex quib.cau.ma. l.1. & c. cum non deceat, de regu. iur. lib.6.Imo Innocen.plus credit,quod si Princeps indiget, potevit inde sentire aliquale lucrum,vt sic minus valeret,quam valet in materia, etiam deductis expensis, cum ipse ex officio det authoritatem monetæ. Hoc verum, nisi spargeretur extra regnum,quasi cum damno non subditorum hoc facere nõ possit.Credit etiam Innoc. quod in primo casu possit Princeps cũ consensu populi diminuere monetam, quia quilibet potest renunciare iuri suo 7.q.1.cap.quam periculosum. Et dicit sufficere consensum maioris partis magnatum regni, quia negociũ regni, reputatur negocium vniuersitatis,arg. in l.2. C. de iura. calum.Et facit,quod ipsemet Innocẽ.no. in c.fina. de maior. & obed.Sed ego de hoc dubito,cum tractetur de præiudicio singulorum,ar.eorum,quæ no.in c.cum omnes de consti. C. quæ sit longa consuet.super rubr. Fatetur tamen Innoc. consensum populi non sufficere,quando illa pecunia esset expendenda extra regnum,& idem Host.arg.in l.fi.ff.de iur.omn.iud. de consti.c.quæ in ecclesiarum,& c.ecclesia. Sed circa dictum præcedens,dicit Bart.in l.2.§.mutui,ff.si cert.pet.& l.Paul.de solu.qđ pecunia debet tantum valere,quantum valet materia,expensę autem debent fieri de communi,vt l.1.ff.de contrahen.emp.fatetur tamen,quod de consuetudine seruatur cõtrarium,& dic, quod seruatur dictum Innoc.tam in expensis, quam in modo lucro.Host.addit tertium modum fraudandi extrinsecus,vt quia princeps bonam monetam reprobat,& æquiualentẽ, vel minus valentem suscipit,ad hoc, vt reprobata bonum forum habeat,& illam conflari faciat,& cudi,& in summa dic,vt prædixi,quod sicut in moneta sunt tria, ita circa quodlibet põt cõmitti fallsitas,sed hoc vltimum dictum Hostiẽ. concernit vsum
12 monetæ,& competit solum principi.†Vlterius quæro de quæ
b stione quotidiana.tempore b dispositionis, seu contractus debiti, currebat certa moneta, cursu temporis illa moneta est deteriorata,seu diminuta,quæritur, nunquid solutio debeat fieri secundum æstimationem antiquam, vel prout currit,& maxime,si reperitur noua melior? Hanc quæstionem satis succincte tetigit glo.in c.olim,de censi.& in cap.quis ignoret.32.q.4.plenius per Hostien.hic,& Paul.in elem.2.de deci.per Cy.& Odofred.in l.in minorum.C.in quib.cau.in integ.restit. non est necesſ.per Bar.in l.Paulus,alias incipit,creditor,ff.de solu. p Spec. in titu.de sol.§.nunc aliqua,ver.pone, & ibi per Ioan. And. in addi.& do.Ant.satis plenè hic.Sed accipiendo materiam clarè & conclusiuè,considerandum est,quod duobus modis princi paliter potest pecunia,seu moneta deteriorari,seu minui, scilicet respectu cursus,quia stante eadem bonitate intrinseca,non valet tantum,sicut valere solebat.Item ex defectu pecuniæ, qa est diminuta in pondere,vt quia fuit tonsa circumcirca, & per longum vsum est facta erosa, vtputa erat de ære, & insuper habebat de argento,quod ex longo vsu corruit. Primo casu distingue,qnod aut moneta est respectu cursus in totum reprobata,
c vtputa,quia princeps interdixit in totum illius vsum, c & tunc si debitor non fuit in mora,tenuit Pet. & sequitur Cyn. in d.l. minorum,quod potest solui de antiqua, quia satis est mutuum restitui in eadem specie, & bonitate eadem intrinseca, vt l. cũ quid.ff.si cert.pet.Contrarium tenuerunt Iac.& Odoff.& sequitur Bart.in d.l.Paulus,& Do.Ant.hic,& communiter tenetur, licet Host.hic videatur sentire primum dictũ, sed tu tene præcedens,ar.in l.eleganter.§.qui reprobos.ff.de pig.act. Nec obst. motiuum tenentium contrarium, quia non est verum, quod moneta ista reprobata, habebat eandem bonitatem intrinsecam,cum moneta magis consideretur respectu cursus, quam respectu materiæ,ad hoc bon.tex.in c.eijciens.78.dist.Debet ergo solui secundum æstimationem antiquam, & de hoc videt tex.in d.c.olim,& ita tenet Specu. & Ioan.And. vbi supra. Aut non est in totum reprobata,sed tantum alterata in valore,quia non valet tantum,sicut valere solebat.Et subdistingue,aut hæc alteratio contigit in perpetuum,vt quia princeps interdixit,ne tantum valeret forte propter lucrum, vt posset recolligere pecuniam,& facere conflari,& de nouo cudi,& tenet hic Hostiẽ. quod damnum pertinet ad creditorem,ex quo debitor nõ fuit in mora,nec in aliqua culpa,& idem Iac.de Are. & Bart. in d.l. Paulus,quia pecunia ista habet suam bonitatem intrinsecam. Sed Odof.in d.l.minorum,& D.Ant. hic tenet oppositum,scilicet,quod debeat solui ad æstimationem antiquæ monetæ,ratione supradicta,quia bonitas pecuniæ est respectu vsus principaliter,ideo debet illa bonitate fieri restitutio. d.l. cum quid.ff. si cert.pet.Item si in totum vsus pecuniæ esset reprobatus,debe retur æstimatio,vt in precedenti membro dictum est,ergo idẽ, si in parte est diminuta,ar.l.quæ de tota,ff.de rei vendi.& c. pastor.§.item cum in totum,de offi.dele. Præterea hoc probari vi detur in c.olim,de censi.præalle.& hoc mihi placet ne iste creditor ex suo beneficio damnum sentiat.Secundo casu,quando alteratio non est in perpetuum, sed ad tempus, sicut contingit quotidie vnum Florenũ magis valere vno die, quam alio ita, quod crescit,& decrescit valor,secundum tempora, & cõmuniter tenetur hanc variationem non debere attendi,arg.opt.in l.pretia rerum,in fi.ff.ad l.Fal.sicut enim creditor vellet, vt sibi solueretur,si plus valeret, ita debet recipere eandem monetã, si minus valet,cum speretur augmentum.Sic voluit Bar. in d.l. Paulus,& alij in d.l.in minorum,quod est satis æquum.Puto tamen,quod si non esset spes, quod de proximo haberet augmẽtum,quod deberet haberi ratio adæstimationem, quæ erat tẽpore mutui, quia verum est dicere, quod hodie non habet illã bonitatem respectu cursus,quam tunc habebat,& sic militat ratio præcedens,maximè,quia potest esse,quod nũquam cresceret,arg.in l.iurisperitos,in princ.ff.de excusa.tuto. & eius quod no.glo.in cle.2.de reseri.Venio ad secundum casum principalem,scilicet quando ex defectu ipsius monetæ contingit deterioratio,& communiter tenetur per Cano. & Legistas, quod damnum pertinet ad debitorem, quia moneta non habet suã bonitatem intrinsecam, quam habebat tempore contractus mutui,vt d.l.cum quid.Item scias prædicta procedere,etiam si debitor non fuit in mora,si autem fuit in mora,tunc secundũ omnes,omne periculum spectat ad ipsum debitorem. Debet enim reddere secundum æstimationem, quæ erat tẽpore, quo debebat soluere,nisi fuisset temporalis,& momentanea, vt supra

ADDITIONES.

a Moneta.Vide Bar.in l.2.§.mutui datio,col.1.in fi.ff.si cer.pet.ubi dicit,quod de iure pecunia tantam utilitatem debet præstare in forma,quantã in materia, tamen de consuetudine est secus propter expensas, quæ fiunt in cudendo.Et idem dicit Bartol.in l.diuortio,§.ob donationes,ff.solu.matri.& hanc consuetudinem totus mundus obseruat,secundum Bal.in l.libera,C de sent.& interlo. Seb. Sap.

b Vide de hac q.Bal.in l.acceptam,in 17.q.C.de usu.& omnino.Bal.in l.si quis argentum,C.de don.cir.me.Et de materia uide per Bal. in l.illud, ad fin.C. de sacrof.eccl.& in l.quicunque,ad fi.C.de seru.fug.& in l.2.C.com.de leg. & Sali.in l.fina.& in Auth.ibi posita, C.si cert.pet. Ioan.And.in tit. de instr. edi.§.porro.in fi.& quod de materia no.Bald.in l.uoluntas,C.de fideicom. ubi si aliquis confitetur se habuisse centum lib. an intelligatur de grossis, uel minutis.Et istis adde quod no.Bald.in l.fin.C.de non nume.pecu.Et de hac mutatione monetæ,quod tẽpus inspiciatur,uide no.per Cyn.in l.uxori suæ,in prin.ff.de leg.2.

c Illius vsum.Vide Bar.in l.quod te,col.2.ff.si cert. pet. pract. Pap. in forma libelli in actio.hypothe.in uerbo,relaxa.& do.Franc.Curt.in tracta. de moneta,col.2.& 3. Sebast. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pra dixi, per l. vinum, & quod ibi no. ff. si cer. pet. Hoc tamen limitauit Bar. supra, quando damnum contingit in pecunia grossa, secus, si minuta. Mouetur, quia grossa æstimatur per minutã & non econtra: nam vnus denarius non potest æstimari per solidum argenteum, vel aureum, & ideo cum illa minuta non capiat æstimationem, non possumus dicere, quod debeat attendi æstimatio, quæ erat tempore moræ contractæ, vel postea vsq; ad tempus solutionis, sicut in alijs speciebus cauetur in d. l. vinum. Hæc ratio Bart. non videtur multum placere Do. Anto. hic, quia, secundum eum, sicut grossa æstimat minutam, ita minuta æstimat grossam, si forte minuta aliquid affert vtilitatis. nam sicut pro paruis emitur Florenus, ita pro Floreno possunt emi parui, si aliqua necessitas hoc impellat, & hoc plus placet, quam dictum Bar. quod solũ consistit in subtilitate. licet enim vnus denarius non possit æstimari, tamen plures simul sic. vnde dicerem, quod hæc pecunia reprobaretur in totum, & non posset de ea solui, d. §. qui reprobos. Idem puto in alio damno contingente post moram, dummodo directè ipsa deterioratio contingat ipsam monetam paruam, vt quia fuit decretum, vt duo valerent solum vnum de nouis, hæc omnia procedunt,
13 quando pecunia est debita ratione contractus. † Quid a autem
a si ex testamento, vt quia tempore testamenti plus, vel minus valebat moneta, quam hodie valeat? & intellige de perpetua alteratione, & dic, quod debet attendi valor existens tempore testamenti, quia de eo videtur testator sensisse, vt in l. vxorem, §. testamento, ff. de leg. 3. & l. fi. in princip. ff. de an. & arg. leg. tenet Ioan. And. in add. Spec. in d. § nunc aliqua, ver. pone, & ita consuluit Oldr. vt recitat dominus Petr. de Ancha. in d. c. olim. Idem dixit Oldr. in præcepto arbitrorum. Et eadem ratione
14 idem dic in iudice condemnante in certa quantitate. † Quid b
b autem in statuto? pone, cauetur, quod pro tali delicto soluatur 10. libræ, vel quod tot libræ dentur officiali, dum alteratur moneta perpetuo. Dicit notabiliter Spe. in loco præalle. quod debet solui de pecunia currenti, quia de tali videtur statutum sensisse. vnde mutata pecunia, videtur mutatum statutum, argum. c. translato, de const. de quo ego multum dubito. Quid. n. si tempore statuti Florenus valebat longe plus, quam hodie, dicemus ne, quod debeat solui, ita modicum, cum statutum voluerit mensurare pœnam delicti, quod fieri debet? vt in c. non afferamus. 24. q. 1. & l. respiciendum, ff. de pæ. Et idem dico in salario constituto officiali, & casus iudicio meo videtur in contrarium, in d. capi. olim. de censi. Nec ob. cle. 2. de deci. vbi solutio fit de pecunia currenti, quia ibi non alteratur dispositio nam solum ibi dicitur, quid si alicui conceditur decima bene ficiorum, potest solui de pecunia currenti. non enim est vis, de qua soluatur, dummodo soluatur decima. Quid autem in mãdato, seu gratia facta per aliquem dominum, vt puta, quia concessit princeps alicui centum Florenos annuatim super certis redditibus, demum alteratur perpetuo valor Florenj? Dicit hic D. Ant. quod si ignorabat princeps valorem monetæ, debet intelligi, quod fiat solutio de moneta currenti, quod dicit tenere glo. & Gul. de monte Lau. in d. cle. 2. hoc satis placet, dum ponderat ignorantiam principis, alias puto secus, argu. in d. c. olim, & in d. l. fi. ff. de auro, & argen. lega. Et per hoc habes hunc artículum satis plene, & clare, præ cæteris expeditum. † Vl. hic su-
15 bijcio vnam quęstionem quotidianam. Mutuaui c tibi centum
c in auro. nunquid teneor recipere in argento, vel in pecunia mixta? Vel econtra mutuaui tibi in argento, an possis soluere in auro me inuito? vel etiam in eadem materia alterius formæ, puta, mutuaui tibi Florenos Senenses, an possis restituere Florenos Florentinos in eodem valore? Dic concludendo mentem Bar. in d. l. Paulus, quod aut mutuaui cẽtum libras in Florenis, & tunc satis est restitui centum libras, etiam in alia moneta, qa videor æstimando illos Florenos pro centum libris, illos sic vẽdidisse, sicut dicimus in dote, cum traditur æstimata, in l. cum dotem, C. de iure do. Et idem dic in deposito. Aut fuit dictum, Mutuo, vel depono centum lib. in Florenis, & volo mihi restitutionẽ fieri in Florenis, & tunc periculum, & commodum diminutionis, vel augmenti pertinet ad debitorem, seu depositarium, vnde tenetur restituere in Florenis secundum æstimationem existente tempore solutionis fiẽdæ, ar. in d. l. cum dotem. Aut fuit simpliciter factum mutuum, vt puta, Mutuo tibi 10. aut centum Flo. & tunc aut sum passurus aliquod damnum recipiendo in alia forma, & tũc nõ teneor recipere, vt d. l. Paulus Aut nullum damnũ patior, & tunc in alia materia non teneor recipere, puta argentum pro auro, quia mutuum debet restitui in eo. genere, & eadem bonitate, vt d. l. cum quid. & aliud pro alio inuito creditore solui nõ potest, vt l. 2. §. 2. ff. si cer. pet. Aut vult restituere in eadem materia, sed in alia forma, vt puta Florentinos pro Senensibus. & communiter tenetur, quod teneor recipere, vt d. l. Paulus. consuetudo tamen est in multis partibus, vt etiam in alia materia possit restitui, quæ seruanda est, quia tacite videtur contrahi secundum consuetudinem loci, vt l. quod si nolit, §. quia assidua, ff. de ædil. edi. facit l. Labeo, ff. de sup. leg. tenet Barto. vbi sup. & sic consuluit Old. Quid autẽ in depósito, vide tex. no. & quod ibi no. in l. in naue, ff. loc. Et ratis videtur considerandum, quid fuit tacite actum, an scilicet pecuniam depositam ꝓfunderet cum sua, vel teneret separatã.

ADDITIONES.

a Quid Adde, quod hoc idem tenuit Bal. in d. l. vxorem, & Lu. Ro. & Albe. in l. cum quid, si cert. pet. & vide omnino glo. menti commendandam, in l. pen. de fun. inst. quæ uoluit, quod in legatis vniuersalibus, attendatur tempus mortis testatoris, sed in legatis particularibus attendatur tempus conditi testamenti. Ber. For.

b Quid Aduerte ad id, quod voluit Bal. in l. illud, C. de sacrof. eccle. vbi voluit quod quoties tractatur de adhibitione solemnitatis, quod attẽdatur valor monetæ, quæ currebat tempore conditi statuti, & no. quod hanc opinio, Abb. comprobat per hoc fundamentum, validum est ar. ab vltimis voluntatibus ad statuta, Barto. in l. 1. C. de his quibus vt indi. sed in vltima voluntate attẽditur tempus facti testamenti, eodem modo in statutis. Et hanc opinionem secutus est idem Bal. in l. 2. C. comm. de leg. & Bal. in l. fi tibi pecuniam, ff. si cer. pet. Ber. For.

Ad hoc, quod tempus debeat attendi circa valorem monetæ soluendæ, si forsan moneta sit mutata, vel decreuerit in ualore medio tempore inter prẽmissionem, & solutionẽ, vide Bar. in l. cum certum, ff. de auro, & argen. leg. & vide Bald. in l. acceptam, in 17. q. C. de usu. ubi facit mentionem, quando moneta decreuit iussu superioris, vel alio modo. & vide tex. & Barto. in l. 2. C. de uet. numis. pote. libr. 11. & vide Specu. in titu. de obli. & sol. in uersi. & ibi Bald. in add. Et vide omnino do. Card. in cle. 2. an 12. & 13. q. de deci. ubi dicit, quod si currũt duæ monetæ, potest debitor soluere, de qua uelit. & vide Oldr. in consi. 13. ubi dicit, quod inspicitur tempus contractus, vel sententiæ, & non tempus solutionis. Item dicit inspici tempus conditi testamenti in legato pecuniæ, & non tempus mortis testatoris, & vide Oldr. in consi. 31. ubi dicit, quod inspicitur tempus obligationis. & vide do. Abb. in c. olim, de censi. & adde, quod moneta antiqua, quæ non expenditur, uenit appe. argenti, & non monetæ, ut per Bar. l. Quintus, in §. 1. ff. de au. & arg. leg. Ant. Fran.

c Mutuaui. Vide Modernos in l. 2. §. mutui datio. ff. si cer. pet. & do. Ias. in l. quæ extrinsecus, ff. de uerb. oblig. post Bar. ibi, & Bar. in l. mortio. §. ob donationes, ff. fol. mat. & pract. Papi. in prælléga. forma libelli, in actione hypothe. in uer. relaxandum.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitas recognoscens superiorem, non potest aliquid statuere in prẽiudicium præeminentiæ superioris.*
2 *Iuramentum non obligat iurantem in præiudicium iuris superioris, damno do iuret super re pertinente ad superiorem.*
3 *Clericus iurans non exire unum districtum, nisi satis facto suo creditori, & teneatur parere mandato superioris eum reuocantis.*
4 *Episcopus non potest statuere, quod ab interlocutoria non appelletur.*
5 *Populus potest statuendo, vel per viam consuetudinis tollere tempus dilatum iudicatis in actionibus personalibus.*
6 *Appellatio an extinguat iudicatum, an suspendat.*

CAP. XIX.

VEnientes. Iudices, qui iurant intra certum tempus sententias exequi, hoc non obstante, appellationibus ab eis interiectis, deferre tenẽtur. h. d. Vel aliter, & generalius. Non valet iuramentum præstitũ in præiudicium iuris superioris. Dituiditur in quatuor. In prima reprehensio consulum. In secunda, ibi, verum, ipsorũ executio. In tertia ibi, Quia vero. Ipsorum excusationis reprobatio, & generale mandatum. In quarta, ibi, Cum ergo, mandatum speciale, & comminatio non paretis. Casus lite. Quidam
5 † Vlt. opp. & vt, q ex alio capite non valebat statutum istorũ di-
cinis Tudertinus S. nomine, conuentus fuit ab aduersario suo, coram iudice ciuitatis super quibusdam possessionibus, iudex auditis meritis causæ, condemnauit ipsum ad restitutionem rerum petitarum, ab illa sententia appellauit ad dominum Papam Consules ciuitatis, non obstante appellatione, sententiam illa executioni mandarunt, inducentes actorem in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur. Super hoc appellans conquestus fuit d. papæ, cui subest illa ciuitas, quo ad temporalem iurisdictionem, vnde ipse Cõsulibus & populo Tudertino mandauit, vt possessionem ipsam restituant appellanti, alioquin nouerint, quod ipse mandauit Nucerino episcopo, vt eos ad hoc ecclesiastica censura compellat, cuius negocij occasione præmittit papa, quæ præcedunt, dicens, quod ipsi tenentur humiliter & deuote appellationib. ad sedem Apostolicam interpositis deferre, quia etiam leges seculares post sententiam beneficium appellationis non denegant grauatis, sed ipsi sententias appellatione suspensas exequũtur. Consules Tudertini super hoc se excusabant in præsentia papæ, dicentes, quod cum aliqui reo cantur ad officium consulatus, iurant quod super mutuis & plegiarijs iudicabunt secũdum consuetudinem ciuitatis, & intra 28. dies sñas exequentur, vnde saluo huiusmodi iuro, non potérant deferre appellantionibus. Sed ꝫ istam excusationem non cit papa, q iudices non minus ſm leges, quam Consules vel secundum consuetudinem vestræ ciuitatis iudicare iurauerũt, & ideo sicut iudices possent grauare subditos contra legem, sic & consules isti possunt contra consuetudinem suos subditos grauare. vnde præcipit eis, quatenus appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis, deferãt humiliter & deuote cum

cum iuramẽtum illud eos excusare non possit, in quo ius superioris intelligitur exceptum. Ber. No. 1. iuncta glo. 5. q in terris subditis temporaliter Ecclesiæ, appellatur a secularibus iudicibus ad Papam, omisso alio medio, de quo in c. si duobus, de ap
1 pel. † No. 2. quod ciuitates recognoscentes superiorem nõ pos-
a sunt appellationem tollere, a nec super ea aliqd statuere in præiudicium præeminentię superioris. ergo l. oẽs populi, ff. de iust. & iur. quæ dat licentiam subditis statuendi, debet intelligi dũmodo nõ statuant contra ius, & præeminentiam superioris, de quo vide ibi latius per Bar. & aliquid ad materiam tetigi, in c. q clericis, de fo. compet. Si vero ciuitas non recognoscit superiorem, potest tollere appellationem, sicut princeps. l. 1. ff. a qui. ap pel. non licet, tenet Bar. in d. l. omnes populi, intellige in tempore talibus. nã in spiritualib. nemo põt præscribere ɔ̃ suprema potestatem Papæ, vt no. dicit Inno. in c. bonæ. 2. de postu. præla. facit c. nulla. 93. dist. Quid autẽ, si in ciuitate nõ est prouisum de iudice appellationis, vel mortuus est, ad quem debeat tunc appellari, si ciuitas nõ recognoscit superiorem? vide Bart. in l. vbi
b absunt, ff. de tuto. & cura. da. ab his. No. quod iudices debent iu-
b rare, vt iudicent secundum leges, b vt in auth. iusiur. quod præstatur ab his. Ex quo infertur, q secũdum ɔscientiam, quam habent, vt Deus, vel homo iudicare non possunt, de quo in c. pastoralis. §. quia vero, de offi. deleg. † No. id, ad quod quotidie allegatur iste tex. q iusm non obligat subditum iurantem in præiudicium iuris, seu authoritatis superioris. Et sic videtur superiorem posse impartiri subdito facultatem veniendi cõtra proprium iurm. Sed tu hoc intellige in iuramento præstito in materia pertinente ad superiorem, vt hic, alias secus, vt dixi, supra
3 c. proxi. & facit hoc ad qõnem. † Clericus iurauit, in studio exi-
c stens, non exire districtum Senensem antequam suo creditori esset satisfactum, ante solutionem reuocatur ex iusta causa per suum Episcopum, quæritur, nunquid iuramento non obstãte,
c teneatur parere mandato superioris? c Et videtur quod sic, qa non potuit iste clericus in præiudicium iuris, & authoritatis superioris se obligare, vt hic, & ita post multa concludit Io. And. in regula, in malis, de reg. iur. lib. 6. in Mercu. nisi de licentia superioris, seu episcopi fuisset in studio, & pro necessitate studij contraxerit. Videtur enim tunc se obligasse cum licentia epi, q dedit licentiam, quia vno concesso, omnia videntur concessa, sine quibus illud explicari non potest, vt c. præterea, & c. prudẽtiam, de offi. deleg. & l. ad rem mobilem, & l. ad legatum. ff. de procu. & ibid. per omnia concludit idem in patre reuocante filium, qui prædicto modo iurauerat, & ego idem putarem in quolibet subdito, nã ciuitas, seu Princeps potest præcipere subdito, vt non exeat districtum, vel vt non vadat ad certa loca. l. fi. & quod ibi no. ff. de dec. ab ord. fa. & l. mercatores, C. de commer. & merc. non ergo potuit subditus se obligare ad manendum extra, in præiudicium illius iuris superioris, niũ superior prius expresse, vel tacitè dedisset licentiam, quod bene notabis pro Doctorib. forensib. qui sine sui superioris licentia, pmittũt
4 legere ad certũ tempus, extra natale propriũ. † Præterea p hunc
tex. determinatur quæstio, an episcopus possit statuere, vt ab interlocutoria non possit appellari, nisi in casibus, in quib. iura ei talia appellationẽ admittunt? Et dicendũ, quod non, quia non licet episcopo violare ius superioris, & ɔ̃ canones statuere, de quo plene per Io. And. in c. fi. de app. lib. 6. & in c. vlt. de offi. Archi. & per Do. de Ro. dec. 77. & vide respectu laicorũ. q no. Io. And. in addi. Spe. in tit. de app. in §. nunc tractemus. iuxta prin.
5 † Vlt. opp. & vt, q ex alio capite non valebat statutum istorũ di-
sponens, vt intra 28. dies iudicata mandarentur executioni. nã condemnatis in actione personali dantur quatuor mẽses, vt in c. quod ad consultationem, de re iud. quod quidem tempus licet causa cognita possit abbreuiari. ff. de re iu. l. 2. non tamen si ne causa, alias quod deest, suppletur à lege, ff. de regu. iur. l. 4. §. si quis, sed p istam ɔsuetudinẽ, seu statutum restringebatur tẽpus non indistinctè in omni tali causa, ẽt si nulla causa subesset, ergo talis ɔsuetudo, vel statutum non debebat valere. Solu. Goff. fatetur ɔrium, sed secundum Host. Papa non reprobauit ex isto capite, sed ex alio, de quo in litera. Mihi non placet dictũ Goff. licet enim iudex non potuisset sine causa restringere, etiam per viam statuti ratione prædicta, & per ea, quæ no. Bartol. in l. omnes populi, ff. de iusti. & iur. populus tamen bene potuisset hoc inducere in ipsorũ præiudicium per viam statuti, vel consuetudinis, ar. in dicta l. omnes populi, cum per hoc nullũ fieret præiudicium superiori, sed duntaxat ipsis litigãtibus. Venio ad gl. satis breues, & faciles, & quæro quare appellatione pendente, sententia non potest executioni mandari? Glo. pen. respondet, quod per appellationem extinguitur pronunciatum, l. 1. §. fina. ff. ad Turpil. & idem videtur velle tex. in l. 2. §. fina. ff. de pœnit.
6 ? No. glo in eo, quod dicit pronunciatum extingui per appella
tionem. Io. glos. antiq. dicit, q imo suspenditur, vt patet hic in tex. D. Ant. dicit, quod extinguitur de præsenti, sed inspecto exitu de futuro suspẽdit, vt no. in d. l. 1. Sed ɔ̃ hoc facit c. fin. de sequest. poss. & fruc. intelligẽdo, vt ibi dixi, & dic, vt ibi, & vide q Arch. de appel. c. non solum. lib. 6. In glo. fin. dic, vt habetur in c. non solum, de appel. lib. 6.

ADDITIONES.

2 Non possunt appellationem tollere. Adde istum, & quod ibi no. in apostil ad ipsum, in cap. super eo, nume. 4. in ver. clausula, appellatione remota. supra de offic. deleg. & in cap. 1. nume. 1. in apost. in ver. per solum principem, supra de rescrip. ubi legatus de latere non potest, de quo per Alexand. consil. 107. colum. 4. Zach.

Tollere. Vide cautelam, quam ex his colligit Bald. hic, & refert Barth. Veron. fol. 8. in cautela inci. vidistis in c. venientes. Seb. Sap.

b An iudex debeat iudicare secundum leges, vel secundum conscientiam, & quod secundum legem tantum, est tex. 4. dist. c. in istis. Et de hoc, an iudicãdum sit secundum alleg. & prob. an vero secundum conscientiam, vide plures glo. instit. quib. mo. tu. fi. in prin. super ver. ex habitu. & gl. in ver. iudicio, in §. si minus, Insti. de act. glo. an. l. illicitas, §. veritas. ff. de offi. præsi. glo. pen. in uer. atrox, in l. 2. ff. de feriis, & ibi Ang. & ibi etiam glos. no. declarat, qñ aliquid dicatur esse notum iudici, quia ei quando sibi constat ex actis, & fertur Azo. ita respondisse Potestati Bononiæ, & glos. in l. fi irruptione. §. fi. in gl. fi. ff. fi. regun. & glo. fina. in l. 2. ff. de in lit. iur. glo. no. in l. 1. C. qui, & ad quos, & glo. in uer. testificatione, in l. quæ tutores, C. de admi. tu. Vide etiã glo. in uer. sciens, in l. bonorum, C. qui admit. per glo. no. quæ latè disputat, & examinat in c. 1. in glo. in ver. canones circa medium, extra de offic. ord. & ibi plene per mod. & glo. in c. iudicet. 3. q. 7. & in Auth. de md. prin. in §. fit tibi quoque, & glo in c. 2. de postu. præla.

c Mandato superioris. Vide Fede. de Senis in consi. 191. incip. quæstio talis est, scholaris clericus, & Pau. de Cast. in l. in operis. ff. loc. cum allegatis per Ias. in l. fi. col. 2. ver. ista regula facit, ff. qui satisd. cog. ubi refert hanc qõnẽ contigisse de facto in persona Gul. de Cuneo Bonon. & per Feli. in c. consti. colum. 6. ver. authoritas Papæ est excepta, supra de rescri. vbi plura. Seb. Sap.

d Ita proprie distinguit Bal. in rub. C. de app. & ed Bart. in d. l. 1. in fin. ff. ad Turp. indistinctè concludit, quod extinguit. & de hoc etiam vide Bartol. in l. 1. ff. eo. de app. in prin. Et quod appellatio non extinguat, sed solum suspẽdat, tenet Archi. in c. anteriorum, in 3. col. 2. q. 6. pro quo alleg. hunc tex. & c. cũ inter. de re iud. & c. fæpe, ver. quod si, de app. in 6. & in d. c. anteriorum, in ver. orientalis, & vide Arch. 2. q. 6. in c. placuit, circa prin. vbi dicit, quod appellatio extinguit pronunciatum, eo quia ex illa sententia non oritur actio in factum, cum nondum transierit in rem iudi. Sed quod non penitus extinguit, quia eo adhuc appellationem prosequente, sententia posset verti in rẽ iudi. & alleg. l. furti. ff. de his, qui not. infa. Sed super hoc vide pulchrã distinctionem Bal. hic in 1. col. per Bar. in d. l. furti, in prin. ver. circa secundum, & per istum in rub. inf. de app. & tex. in c. pastoralis. §. præterea.

An appellatio extinguat, vel suspendat pronunciata, vide Bar. in l. tale pactum, in §. qui prouocauit. ff. de pact. in repe. vbi dicit, quod quatenus respicit tempus præsens, extinguit, sed quatenus respicit tempus futurum, suspẽdit, & vide Bal. in l. 1. in 2. col. C. ex delic. defun. vbi dicit, quod non omnino extinguit, sed remanent quædam reliquiæ sententiæ latæ, & vide Flo. in l. sed, & si quis, in §. interdum, ff. de usufr. ubi dicit Bald. ibi dixisse in uoce, quod si consideratur aptitudo, appellatio suspendit, si consideratur actus, rumpit sententiam, & vide Bald. in l. minoribus, in 1. col. C. de his, quib. vt indig. ubi dicit, quod suspendit, quoad appellantem tantum, & vide Bar. & Alex. in l. intra utile, in prin. in 2. col. ff. de mino. & vide per Specu. in tit. de app. in §. restat, in fi. & vide plenè per Alex. in consi. 35. in 4. par. de app. & vide per Philip. Franc. in c. constitutus. de app. Et an suspendat possessorij, vide Bal. in l. pendente, in 1. col. C. de secun. tab. Ant. Fran.

SVMMARIVM.

1 *Vsuræ non solum coram iudice ecclesiastico, sed etiam coram seculari possunt repeti.*
2 *Quomodo debeant citari testes, quando ignorantur personæ testium.*
3 *Iudex ex officio potest prouidere, quando debitores iurant non repetere vsuras.*
4 *Iudex, ubicunque æquitas suggerit, & pars non potest agere, potest ex officio prouidere parti.*
5 *Iudex ex officio, an possit inquirere de aliquo impedimento canonico inter coniuges.*
6 *Iudex ex officio potest inquirere de iuribus Principis.*
7 *Iudex regulariter ex officio non inquirit de crimine, cum agitur ad pœnam temporalem.*
8 *Super iuribus ecclesiæ iudex potest procedere ex officio, & ita etiam in actu pio.*
9 *Super iuribus singularium personarum non proceditur inquirendo, nisi sint miserabiles personæ.*
10 *Citatio facta, parte non pertente, non valet.*
11 *Iuramentum nunquid sit remissum debitoribus per illa verba testatoris, ut hæredes restituerent usuras omnibus, qui probarent, &c.*
12 *Emanato edicto, ut qui nouerit ueritatem, compareat ad testimonium proferendum, poterunt debitores comparere, iuramento non obstante.*
13 *In processu contra usurarium, admittuntur in testes debitores, qui soluerũt usuras, non tamen ad faciendam plenam fidem.*

CAP. XX.

AD nostram. Per iudicis officium subueniturilli, qui propter iuramentũ vsuras repetere non potest. Ita summat Ioan. And. Equidem procedit hoc summarium secundũ vnũ intellectum satis clarum, secundum alium notabiliorem summo sic. Iurans vsuras non repetere, potest, iuramento non obstante, ex noua causa repetere. Primo narrat factum, secũdo p. uidet ibi, Manda mus. Casus lit. Quidã ciues Pisani, I. & G. cuidam vsurario P. nomine, multas vsuras soluerunt, iuramento interpositio, quod nec per se, nec per alios dictas vsuras repete-

rent

Universidad de Deusto
Biblioteca

rent,vel apud ecclesiasticum iudicem,vel etiam secularem super his deponerent quæstionem.Creditor postmodum condidit testamentum, in quo præcepit hæredib.suis, vt omnibus, q probarent se dedisse vsuras eidem,ipsas eis restituerent. Sed dicti I. & G.non audebant petere vsuras propter huiusmodi iuramentum, hæredes non satisfaciebant eisdem. Peruenit hoc ad notitiam domini Papæ, vnde mandat Pisano Archiepiscopo, quatenus sub pœna excommunicationis publicè in ecclesia,p-
1 ponat,vt qui super hoc veritatem nouerint,procedant ad testimonium proferendum,& si constiterit de præmissis , compellat hæredes illius per censuram,vt vsuras, quas pater illorum a
a prædictis recepit,restituant vniuersas. Ber.No.1.quod iuramentum de vsuris solutis non repetendis,non operatur remissionē vsurarum,præsumitur enim tale iuramentum extortum, ar.c. super hoc,de renun.†No.ibi,Secularem, ar. quod nedum coràm ecclesiastico,sed etiam coram seculari iudice vsuræ repeti possunt,sed Io.And.dicit hoc non probari hic,quia sunt verba par-
a tis,2 & remittit ad no.per Archid.in c.quid dicam, 14.q.4. & ad glo.in clem.dispendiosam,de iudi.Ego remitto ad plenius per
2 me tractata,sup.de fo.compe.c.cum sit generale.†No. bonam practicam citandi testes,quando ignorantur personę,vt fiat generale præceptum sub excommunicationis pœna, vt qui super tali facto nouerint veritatem, compareant ad testimoniū proferendum.Et quandoquidem iste text. loquatur in materia peccati,idem tamen puto dicendum, vbicunque testes compelli
b possunt,b quia tunc tacere veritatem est peccatum mortale, in c.quisquis.11.q.3.& ca.1.de crim.fal. de quo vide, quod dixi,in c.1.& fi.de test.co.& tene menti hanc vltimam practicam. Et ex hoc,& ex tex.no.q ratione testimonij ferendi potest laicus compelli a iudice ecclesiastico,& credo, q etiam in causa vertente coram iudice seculari poterit iudex ecclesiasticus ad requisitionem iudicis secularis hanc sententiam excommunicatio-
c nis generaliter & in specie ferre, c si persona sint notæ, qa sicut iudex secularis impendit auxilium iudici ecclesiastico, ita eccsa tra debet facere ecclesiasticus.6.dist.c. cum ad verum, facit q no.Innoc. in c.licet ex suscepto,de fo.comp.& 14.q.1. c.quanq Vltimo no.casum,in quo iudex ecclesiasticus procedit ex officio ad inquirendum super veritate, infamia non præcedente. Contra hoc opp.de c.qualiter,& quando,il 2.de accu.Sol.dic, secundum Host.q istud est speciale, vbi agitur de correctione peccatorum,vel vbi imminet periculum animarum , ad idem c.vnicum,vt eccl.benefi.de cler.pereg c.fi.de præb.c.graue, cū simi.Secus, vbi fieret inquisitio contra subditum ad delictum puniendum,vt in contrario,& vide per eundem Hostiē.in d.c. vnico,quod no. Vide aliam limitationem, quam ponit Innoc. in c.1.de postu.præla.vbi dicit,q in inquisitione, quæ fit generaliter,& non de certo crimine,non requiritur infamia præce-
d dens,vt ibi Idem dic in inquisitione generali d personarum, vt in c.1.de offi.ord.& l.cōgruit,ff.de offi.præsi. Et ex isto tex. sumpta occasione tractat hic Inno.in quib.casib.sit iudici permissa inquisitio,& in quibus prohibita. Quæ materia melius & congruentibus expeditur in c.qualiter, & quando prælleg.& per Bar.in l.2.§.si publico,ff.de adul. & l.4.§. hoc autem iudicium, ff.de dam.infect.Sed,vt non desint hæc verba Inno. quæ solent multum allegari,& vt intelligas cum effectu illa, hic subijcio.
3 †Ponit enim aliquos casus , in quibus iudex ex officio suo pōt procedere,& aliquos prohibitos. Primus de concessis est, vbi agitur de restitutione vsurarum,quas debitores iurauerūt non repetere, vt ex quo pars impeditur agere, possit iudex ex offi-
e cio suo prouidere,e secus dicit,vbi pars non sic ligauit se ex iuramento,quia non debet iudex sic procedere ad vtilitatem priuatam,ex quo pars potest agere,& non petit.Fatetur tamen postea q episcopus ℈ eum,quem suspectum habet , potest inquirere de vsura,sicut & de alijs criminibus non ad priuatum interesse alicuius priuatæ personæ,sed ad pœnitentiam imponendam,& sic loquitur de offic.ord.c.1.Dicit tamen Host. q tunc per consequentiam versatur priuatum interesse , quia fructuosam pœnitentiam agere non potest , nisi restituat alienum, 14.
4 q.6.c.1.de vsuris,c.cum tu.†No.q per hoc videtur sentire Inn. quod in primo casu,quando iurauit non repetere, possit iudex principaliter procedere ad vtilitatem priuatam, & pro hoc in-
f duco talem rationem. Vbicunque æquitas f suggerit, & pars non potest agere,potest iudex ex officio prouidere parti. l. planè.ff.de pet.hære.no.Bart.in l.1.§.2.ff.quod vi,aut clam, facit l. Quintus Mutius,in fi.ff.de ann. leg. & ad hoc facit iste tex. quē no.nam Papa videtur hic moueri non solum ob salutem animæ defuncti,sed etiam ob vtilitatem istorum , qui iurauerunt
5 non petere †Secundus casus non dubitabilis, secundum Inno. quando episcopus inquirere vult de consanguinitate inter cōiuges,de diuor.c.porro.35.q.6.c.si duo.Et idem generaliter potest dici,secundum eum,vbicunque vult inquirere de alio impedimento canon. Eadem.n.est ratio secūdum Host. ergo idē ius.pro hoc c.1.& c.significauit, de offic.ordi.Et quod hoc possit in contrahendo,est expressum in c.fi. declande. despon.sed idem dicendum in contractu,ex quo non agitur ad pœnā, sed ad peccatum enitandum,vt no.sup.& per Inno.in d.c.1. de po-
6 stu præl.†Tertius casus, cum vult inquirere de iuribus Principis,C.de bon.vac.l.pen.& vlt.lib.10.de quo remittit Hostiē.ad c.cum dilecta,versi.nolentes,de confir.vti.vel inuti.Respectu
7 vero prohibitionis,possunt elici tres regulæ ex dictis Inno.†Prima,quod regulariter de crimine non inquiritur ex officio, sed tu intellige,quando procedere vult ad pœnam, non præceden-
g te infamia, g alias secus, vt in d.c.qualiter & quando, & expedias hanc regulam melius,vt ibi no.per Bart. in d.§. si publico.
8 †Secunda regula,quod super iuribus ecclesiæ non est procedē dum semper per inquisitionem , sed seruato ordine iuris,scilicet oblato libello nomine ecclesiæ, & aliis ritè obseruatis. fatetur tamen,quod Papa possit ex officio super illis procedere de plenitudine potestatis,& sic videtur intelligere c.cum olim,de test.Sed aduerte,quia idem Innoc.aliter videtur dicere, vel fatem hoc limitar in c.quoniam.§.sunt & alij, vt lite non contest. Dicit enim,quod ratione excessus potest iudex ex officio suo p cedere super iuribus ecclesiæ occupatis , vel male detentis,allege.d cap.cum olim, & illum.§.sunt & alij, de accu.c. qualiter, & quando,prælleg.cum simi.Dictum ergo suum hic oportet intelligere, quando iudex vult procedere super iuribus eccle-
siæ non occupatis , vel male detētis, itaquod cuitatur excessus. Et vide circa hoc,quod no.idem Innoc. in c.episcopi, de rebus ecclc.non alie.sed mihi plus placet, vt indistincte possit iudex procedere ex officio super iuribus ecclesiæ, quia ad vtilitatē pu-
h blicam iudex procedit ex officio.l.congruit.h ff.de offi.præfid. & in Auth.vt nul iudi.§.1 & §.quoniam, no.Bart. in l.4.§. hoc autem iudicium,ff.de dam.infect.sed ius publicum consistit in sacris,sacerdotibus,& magistratibus.1.dist.c.ius publicum. l.1. ff.de iusti. & iur. Item si potest procedere ex officio super iuribus Principis temporalis, vt supra, secūdum Innoc. fortius idē
i est permittendum super iurib.Principis æterni.i Nam bona ecper,de causa poss.& propr.pro quo facit, quod habetur in Aclesiæ sunt Dei,in c.cum ex eo,de elect.lib.6. dixi in c. cum in-
k then de eccl.tit.§.si quis ædificationem, k vbi tam ecclesiasticus,quam secularis iudex ex officio procedit in actu pio, quinimo etiam ad vtilitatem priuatam potest,& debet.iudex procedere,quādo agitur de miserabilibus personis,& de actu pio, vt in l.nec quicquam,§.aduocatos,ff.de offic.procon.no. Bart.
9 in d.§.hoc autem iudicium, quod no. †Tertia regula, quod super iuribus singularium personarum non est procedendū inquirendo,vel extra ordinem,sed libello oblato,& seruato iuris ordine.Quod etiam seqnitur Ioan.And.in c.fina. de fo. comp.
10 lib.6.Ego ad hoc allego.l.ad peremptorium,ff.de iudi.& l.prorperandum.§.1.C.eo.& Auth.qui semel,C.quomodo & quando iud.vbi patet,q iudex non debet citare absentem,nisi parte
l petente,& sic aliter non valet citatio,l vt dixi in c.1.supra de iu di.& not.Bart.in d.l.ad peremptorium.Hoc intellige verū, nisi causa sit miserabilium personarum,quæ non possunt seluare, vt in c.2.87.dist.no.Bar.in d.§.hoc autem iudicium, & Io.And. post Host.in c.2.de rest.spol.vbi dicit,quod in restitutione miserabilis personæ spoliatę,potest iudex procedere inquirēdo,arg. ibi.

ADDITIONES.

a Verba partis.Tu dicas, quod imo probatur,quia licet sit narratio partis, est iuris ministerium, vt habetur in c.post miserabilem, de usu. And.Barb.
b Compelli possunt.Imo procedit ubicunque ueritas aliter sciri nō pōt , quia indistincte potest quilibet compelli testificari,ut uoluit Host.in c.1. de iusti.cogen. And. Barb.
c In specie ferre. Tu dicas,quod imo hoc probat iste tex.tenendo,quod hic ℈ petur,quod vsuræ possint peti,coram iudice seculari,vt probatur in c.quib miserabilem,de vsu. And. Barb.
d In inquisitione generali. Idem dicas in inquisitione, quæ fit super comine do crimine,ut per Inno.in d.c.1 .Idem dicas, si non opponitur quod procedit inquisitio,tex.est in c.1.de accu.lib.6. Ant. Fran.
e Prouidere. Sed alleg.Bart.in contrarium in l.non solum.§. quanquam.ff.de inmu.vbi si quis non potest agere , non potest iudex ex suo officio inquirere ad eius utilitatem.pro dicto Abb. hic uide, quod uoluit Do. Per.in cap. cum inter, de excep. & text. in l. non solum , in §. quanquam. ff. de iniur. And. Barb.
f Aequitas. Vide latè per Alex.in l.3.§.hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. Sebast. Sap.
g Infamia.Vide tu do.Feli.in c.licet,col.2.ver.in glo. singulariter, infra de accusa.vbi dicit,quod quando aliquis denunciatur a persona fide digna, posset superior committere inquisitionem super crimine. Sebast. Sap.
h Lege, congruit.Lex congruit,loquitur in criminalib.ad purgandum prouciam malis hominib. And.Barb.
i Principis æterni.Sed pondera,quia in l.pen.&l.fi.de bon.vac.est expressum, sed in ecclesiasticis non. And.Barb.
k Aedificationem loquitur in ædificanda ecclesia fauore cultus diuini. Andr. Barba.
l Aliter non valet citatio. Adde Feli.in c.1.in 3.no.col.1. ver. valet autem, vbi ponit casus, in quibus an citatio ad partis instantiam facta fuisse per alium, ver. est etiam notandum.& versi. nunquid citatio valeat, & ubi plura ibi aposil.Celsi,& Beue.Vad.supra de proba. Zachar.

11 ibi. †Quæro, nunquid per illa verba testatoris, vt restituerent omnibus,qui probarent & c.videatur istis debitoribus remissū iuramentum? Glo.in ver.probarent,finaliter concludit, quod sic,quia in testamentis debemus facere largam interpretationem.c.cum dilecti,de don.& l.in testamentis,ff.de regu.iur. &
a sic iure legati poterunt petere vsuras a solutas. Hanc opi.sequūtur Goff.& Host.& Do.Ant. Nec obst.secundum Goff. si dicatur legatum inutile,ex quo legatur, quod debetur, vt Instit. de leg.§.ex contrario, quia non est ex toto inutile. Aut enim pecunia non erat soluta,& videtur legasse liberationem respectu p-missionis,& iuramenti,ff.de lib.lega.l.3. Aut erat soluta, & intelligitur legasse exceptionis remissionem,l. si creditor, eo.tit. vnde non obstante iuramenti exceptione, poterunt repetere vsuras.nam pars,in cuius vt ilitatem iuratur, potest iuramentū remittere, vt in c.1.supra eo.& c.2. de spon. & quod ibi no. per Ioā.And. Nec obst.quod tex.dicat, quod repetere non attentabant,& c.quia sine causa timebant,secundum eum, forte teneri subtili reuerentia iuramenti,C.de fide instru. l. fi. & de simo. c.& si quæstiones. Nec obst. si dicatur, testatorem nil istis reliquisse,cum tātum loqueretur suis hæredibus, quia, vt dicit do. Anto.& bene,non refert cum quo testator de sua volūtate loquatur,vnde inspicimus potius effectum,quàm verba.l. miles ad sororem,in prin.& l.peto,& l.cum pater.§.surdo,ff.de leg.2. & per hoc videtur tolli opi. Inno.hic,qui dixit, iuramentū istis obstare,cum nihil fuerit eis remissum,& aliqui sequuntur hāc opin. Inno. Aduerte,quia iste text.facit pro,& contra, primo.n, facit pro opin.Inno.in eo,quod ipsemet Papa dicit,quod timo
re iuramenti non audebant vsuras repetere. Si enim iuramētū in veritate non obtitisset,Papa mandasset denunciari eos iura
mento non teneri,sicut fecit.infra eo.c. Quintauallis,& proce dit in causa ad istorum instantiam, nec processisset ex officio suo.In contrarium facit,quia vno concesso,videntur omnia cō cessa, per quæ venitur ad illud,vt in c.præterea, & c. prudentiā, de offic.delega.& l.ad rem mobilem,& l.ad legatum,ff. de procu.Sed iste mandauit vsuras restitui oibus,qui probarent, &c. ergo videtur remississe omne obstaculum,per quod impedire
b tur probatio. Sed his non obstantibus distinguerem sic,q aut debitores remiserāt liberaliter vsuras b creditori, & per illa verba generalia non puto vsuras legatas, quia in dubio non videtur ius suum iactare voluisse,maxime p verba generalia, de institu.capit.cum venissent,& l.cū de indebito,ff.de proba. Aut non remiserant saltem liberaliter,& tunc cum testator sit obligatus,quoad Deum ad illas restituendas, debemus in dubio interpretari,quod illas legauerit,cum non debeamus præsumere eum suæ salutis decessisse immemorem.11.q.3.cap.sancimus,facit c.fina. de sepul.& hoc expedit saluti animæ suæ, facit q no. in cap.vno, de scru. Verba enim dubia debent intelligi ciuiliter secundum subiectam materiam,ff.de leg.1.l.si seruus plurīū. §.fina.11.q.3.c.rogo.Ad hanc distinct.facit,q no. Ioan.And. in addi.Spec.in titu.de vsur.in 3.col.vbi inter cætera dicit notabile verbum,q si debitor remisit vsuras,an valeat remissio, conIecturandum est per indicia,an fuerit liberaliter facta, an vero in fraudem,arg.in c.2. de renun.lib.6. An autem per illa verba testatoris posita in text. vel similia, probetur testatorem fuisse vsurarium.Dic,quod non, cum simpliciter fateatur se nō vsurarium,de quo vide no.per Fed.cons.62.ar.in l. si non designata.C.de fal.cau.adie.leg.& c.si Papa,de priuil.lib.6.Si autem vis tenere opin.Innoc.& quæras de alio remedio cōpetenti,vel pofirto,q testator nihil dixerit,dic,vt in glo.2.& in ista in fine, quā notabis, & plenius dixi,in c.1.supra eo. Oppo. contra tex.in eo, quod Papa mandat testes recipi,lite non contest.contra tit. supra, vt lite non contesta.Sed glo.vlt.dat tres solutiones. Prima, quod hic procedebatur per viam inquisitionis. Secunda,quod Papa voluit extra ordinem procedi.Sed hodie dic, vt in cle. dispendiosam, de iudic.vbi dicitur. quod in causa vsurarum,pōt procedi simpliciter,&c. Tertia sol.quod hic agebatur de executione vltimarum volūtatum, & no.bene hanc sol. & procedit secundum iutellectum,quod hic fuit facta remissio in testamē to.Et ex ea notabis, quod super executione vltimarum voluntatum potest procedi ex officio inquisitionis,quod in dubio,p-
12 cedit in pijs causis,de testa c.tua.in Auth.de eccl.tit.§. si gs ædificationem.†Vltimo extra glo.quæro, hic fit edictum generale,vt qui super eo nouerit veritatem, cōpareat ad testimoniū Proferendum,nunquid isti debitores poterunt ad hoc comparere iuramento non obstāte? Host. dicit,quod sic, quia hoc nō est contra iuramentum præsupposito,q non fuisset remissum, quinimo,si ad hoc voluissent se adstringere,non valuisset iuramentum,tanquam temerarium. 11.q.3.c.quisquis,de crim.fal. c.1.Licet enim non faciant probationem , posset tamen eis iu-
† ramentum deferri, alleg.de test.c.in omni.& infra c.fi. No.hæc verba,c licet sint aliquantulum dubia,sed intelligo, quod nō satisfiat probationem plenam, cum agatur de eorum commodo, tamen admittentur , iudice procedente per inquisitionem, ad aliqualiter fidem faciendam,cum agatur principaliter ad satisfaciendum animæ defuncti,arg.d.c.in omni. †Ex hoc habes, q in processu generali contra vsurarium admittūtur debitores, qui soluerunt vsuras,in testes, non tamen ad plenam fidem faciendam,de quo vide, quod no.Fede.consil.17. Quid autem si debitor,qui iurauit uon repetere,denunciat, an possit in causa denunciationis testes producere? Pet.quod sic,cum istud sit accessorium ad ipsam denunciationem, quod placet. Tenetur enim dicere Ecclesiæ cum effectu, pro hoc bon.tex.in cap.plerunque.2.quæst.7.

ADDITIONES.

a Petere vsuras. Tu pondera, quia aliud est quærere , vtrum testator remiserit iuramentum, & aliud,utrum competat actio ex testamento legatarijs illis, quia ex quo soluerant,& iurauerant,non repetere,legando in genere,non uidetur,quod ueniant legatarij iurati. Et ad hoc alleg.glo.in clem.dudum, de sepul.quæ dicit,quod licet fiat reuocatio pactorum,non tamen ueniunt pacta iurata. Et eodem modo, licet reuocentur statuta, tamen non ueniunt statuta iurata,vt est glo.fi.in c.cum non deceat, de elect. in 6. & ibi videtur comprehendere legatarios, nisi dicas, quod istud procedit fauore ultimæ voluntatis,& odio usurarum.Et datur notabilis limitatio ad illas glo. Item pondera, quia fateor, quod testator remittere videtur istud iuramentum, sed isti non poterant probare se soluisse vsuras propter iuramentum , quia istud legatum non facit de his specialem mentionem. And. Barb.
b Liberaliter usuras. Istud non est uerisimile,quod liberaliter remiserint usuras,l.fi.§.si fœnerator,ff. quod met. cau. & licet istud dicat Do. Cald. quem iste non allegat,tamen ipse consuluit contrarium,ut hic refert,& facit glo. in l.si conuenerit.ff.de pign.act. Pondera etiam,quia,ex quo adstrinxit eos per iuramentum, ut non repetant,uidetur, quod nulla liberalitas cadere possit. And. Barb.
c No.hæc verba. Vide Bal.in l.dictantib.C.de test.& quæ ibi dixi, And.Barb. Hæc verba.Idem tenet Bald.Fed.de Sen.& Laur. de Rodul.in locis allega. per Do. Alexand. consi.72.incip. inspecto diligenter processu, colum.4.in 1.volu. Sebast. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Generale dictum generaliter debet intelligi,ubi est eadem ratio, secus, ubi diuersa.*
2 *Dictio,quasi,denotat causam imperfectam.*
3 *Iurans per metum obseruare id,ad quod tenebatur de iure,si contrauenit,incidit in periurium,sed potest petere absolutionem a tali iuramento.*
4 *In notorijs,an requiratur citatio,uel sententia.*
5 *Iudex potest iudicare de eo,quod est sibi notum , ut notorium, & extra iudicium.*
6 *Notoriè excommunicatus in una prouincia,si in alia gerat officium publicum,gesta cum eo sunt ualida.*
Si iudex processit tanquam super notorio , & sibi non constabat, an processus ualeat.
An iudex in notorijs & summarijs possit inuitis partibus , uel consentientibus procedere iuris ordine seruato, & an possit iuramento se adstringere ad hoc.

CAP. XXI.

AD nostram. Iudex,qui iurauit in omni causa iudiciarium ordinem seruare,in notorijs subtilitatem ordinis iudiciarij nō seruabit. Vel generalius summo sic. Iuramentum generale debet ita intelligi,si fieri potest, vt non obuiet iuri , alias tanquam temerarium non obligat contra iuris obseruantiam. Diuiditur.Nam in prima parte recitat tenorem iuramenti. In secunda,ibi,Nos,illud dupliciter interpretatur, & secunda interpretatio,ibi,Quanquam. Et vt clarius habeas intellectū, pone sic casum. Archiepiscopus Neapolitanus quasi per extorsionem forte ad instantiam sui capituli,vel populi, præstitit generaliter iuramentum,vt in omni causa obseruaret ordinem iudiciarium. Processu temporis, cum occurrerent facta notoria, dubitauit,an deberet in eis ordinem iudiciarium obseruare. Papa super hęc consultus interpretatus est hoc iuramentū dupliciter.Primo,vt non extendatur ad causas notorias,sed intelligatur secundum subiectam materiam, scilicet vt in causis nō notorijs obseruetur ordo iudiciarius; in notorijs vero non seruetur per omnia,quia ordo in notorijs est,vt per omnia nō seruetur,iuxta illud vulgatum. In extraordinarijs ordo est ordinē non seruare. Secundo dicit posse intelligi, vt referatur ad causas,in quibus ordo iudiciarius est seruandus. Dicit enim, quod si iste Archiepiscopus habuit in animo, vt ordinem iudiciarij in omni causa pariter seruaret, & sic cessat prædicta interpretatio: tale iuramentum,cum sit contra canonicas sanctiones,potius est dicendum periurium, nec aliqua ratione seruandum. No.1.quod iuramentum contra canonem proditum in fauorem publicum,non ligat,facit c.si diligenti, de foro compe. & sup.eo.c.sicut.No.2.quod iuramentum generale debet restringi,& intelligi secūdum subiectam materiam, & reduci ad terminos iuris communis,quantum fieri potest, facit c.1.eo. titu. lib.6.No.ibi,Non per omnia,&c.quod ordo iudiciarius non videtur ex toto in notorijs sublatus,facit ad id, q no.hic in glo.2. No.quod ordo quandoque consistit in nō seruando ordinem solitum. No.quod tela iudicij potest dici ordo in eo, q ordinarie ꝓcedit. Nam qnq; religio appellatur ordo, quia debet esse ordinata

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordinata, & approbata, vt legi. & no.in c. 2.qui cle.vel vo. Quãdoque appellatur ordo character, qui imprimitur in ordinatione clerici, de quo vide, 22.distin.in sum.† Vlt.no.quod dictum generale non semper generaliter intelligitur quod procedit, quando non est eadem ratio omnium contentorum sub genere, alias secus, & sic reducas ad concordiam iura alleg.in fi.quę per hoc remanent declarata. Opp.& videtur, ex quo per extorsionem hoc iuramentum fuerat præstitum, non debebat ligare saltem effectu aliter, ar.supra eo.c.si vero, & c.verum. Sol.gl. 1.dicit, quod ob hoc videbatur non tenere, sed aliter non soluit contrarium. Dic tu simpliciter primo secundum Io. And. quod hic non fuit vera extorsio, secus in contrarijs, facit de cle. c.quorundam, li 6.in prin.& constitutio Io.execrabilis in prin.

2 hic tex.dicit, quasi.† Ex quo no quod dictio. Quasi, diminuit, & rem imperfectam significat, vt no.in l.in facto, ff. de condi. & demon.vbi tex.iuncta glo.& in l.in personam §.qui pecuniam, ff.de pact.vide glo.in c.parochianos, de deci.& c.prout, de dolo & contu.Vnde exponit tex.Innocen. quasi per extorsionẽ, idest contra consilium, vel desiderium tuum, non tamen fuit vera extorsio secundũ eum. Secundo potest dici, quod præsupposito, quod vere fuisset extortum per metum, nihilominus ligat, donec sequatur absolutio per superiorem, vt in cõtrarijs,

3 & dic, vt ibi plenius notatum fuit. † Sed hic aduerte ad vnam quæstionem vltra ibi tactam pone, quod per metum quis obligauit se per iuramentum ad id, ad quod alias tenebatur de iure communi, nunquid tale iuramentum liget, vt contraueniẽs incidat in periurium? Doc.hic instãt, sed in dubio tenerẽ, quod sic.nam si tale iuramentum obligat ad indifferentia, vt in d.c. si vero, fortius ad id, quod est secundum ius. Dicit tamen hic Io.And.quod per superiorem poterit à tali iuramento absolui, quod bene no.Ex quo habes, quod licet quis sit obligatus ad aliquid faciendum de iure cõi, tñ si per metum iurat illud facere, pt petere absolutionẽ, ne forte ꝫueniẽs incidat in periuriũ, vbi alias non incideret, & sic extẽdas.c.si vero, 3.eo.ti.nam iniuria sibi irrogatur in eo, quod illaqueatur iuꝛo ad iuris obseruantiam, vt in c.legebatur, de maio & obed.† Opp.2.in eo, quod

4 tex.dicit in notorijs ordinem iuris non seruandum, quia imo seruari debet. 2. q. 1. c.Deus omnipotens, & c.porro, de diuor. Solu.gloss. 2.supplendo ad literam, quod non est ordo seruandus sic ex toto, sed in parte sic, debet enim fieri citatio, & sententia ferri, vt in contrarijs. De hac materia dic, vt plenissimè no. in c.vestra, & c.tua, de cohab.cler.& mul D.An.dicit hic, quod citatio exigitur, licet non peremptoria. De sententia dic, quod exigitur, sed non cum solemnitate, vel scriptura. Dic, quod respectu citationis variæ sunt opi. Nam glo.in c.porro, præall.sentit, quod non sit necessaria. Inno. fuit varius, vt no.ipse in c.tua, præal & c.quanto, de transl.Epis.& vide gl.2.q.1.in summa, & c.quæ Lotharius.eadem q.quæ mihi semper placuit, quod vbi factum est ita notorium, vt inficiari non possit, nec requiruntur

a aliquæ præsumptiones, a non est necessaria aliqua citatio, nec requiritur solemnis sententia, sed sufficit quoddam præceptũ. Sic possunt intelligi, c.cum olim, de re iud.& c.quanto, de trãsla.Epis.& c.bone, de elect.aliter autem procedat dictum glo. hic. Pro qua optimè facit iste tex.dum dicit, Nõ per omnia, &c. & ibi, Qui debet in alijs, &c.quasi clare innuat, quod aliquis ordo est seruandus.& pro citatione facit c.fi.de offi.dele.lib.6.iuncto c.1.eo.ti.& lib.Et hæc conclusio videtur de mente Io. Cal. in d.c.vestra.vbi plenissimè de hac materia. Sic limitat Innoc. in c.ex parte, de verb.sign.vbi dicit in notorio iudicem procedere potius exequendo, quam sententiar.do. Ad prædicta allego tex.glo.& Barto.in l.ictus fustium, ff.de his, qui no. infa.vbi probatur, secundum vnam lectu.quod non requiritur in notorio causæ cognitio, nec solemnitas sententiæ, sed sufficit iudicis præceptum de exequendo. Ad idem.l.2.§. quod de frumentaria, ff.de admi.rerum ad ciui.perti.vbi clare colligitur maximè per Barto. quod vbi omnia iura partis sunt nota iudici, vt quia producit librum, vbi sunt omnes rationes, potest pronunciare parte absente, & non citata, ratione notorietatis, & hoc voluit

5 Innocen.in d.capitu.quanto.† Sed quæro, vtrum indifferenter in notorijs præmittendus sit ordo iuris? Gloss.ista 2. notabiliter distinguit, quod aut sunt notoria in hac ꝓuincia iudici, & alijs, & procedit, quod hic dicitur. Aut non sunt notoria in hac prouincia, sed alibi, vel si hic sunt notoria, non tamen iudici, sed aliis, & tunc habet iudex duplicem modum procedendi, vt in gl.quam singulariter nota.maxime in eo, quod aperte sentit quod de eo, quod est notum iudici, vt notorium, licet extra iudicium, potest iudex iudicare. Et idem no. gl.in l.1. C.qui & aduer.quos, & bene facit iste tex. facit qđ no.gl. & Bar. in d.l.ictus fustium, ff.de his, qui no.infa. Et inquantum glo.exigit notorietatem in prouincia, ego intelligo de ea prouincia, quæ habet vnum regimen, sicut olim, cum regebatur vno prætide, in c.2. de offi.deleg.lib.6. Sed cũ hodie singulæ ciuitates habeant sua regimina, iuxta no.in l.fi.C. de præsc.lon.temp. requirerem no totietatem in ciuitate, seu suo territorio. Nam de eo, quod est extra territorium, iudex rectè informari non potest, nisi per ꝓ-

6 bationes, argum.l.fina.ff.de iurisd.omn.iud.† Et facit hæc glo.ad quæstionem. Pone quem notorie forte esse excommunicatum in vna prouincia, in alia vero, vbi gessit officium publi-

b cum, hoc erat occultum, b nunquid tenebunt gesta habito respectu ad prouinciam, vbi gerunt, vel nullo considerato, quod semel iste fuerit notorie excommunicatus? Facit hæc glo. quod debent tenere. Idem tenet Pau.de Lea.& refert Ioan. Andr. sic sibi respondisse. Ita recitat Domi.Anto.in c.scisicitatus, de resc. qui tamen opponit de dicto Ioan. And.in dicto c. inquisitioni, de sen.excommuni. Mihi placet primum dictum, quod probatur arg.in l.Barb.ff.de off.præt.& l.2 C.de sen.& 3.q.7. c.infam. §.tria. versic. verum. Nam in illis iuribus dicitur, tenere gesta a seruo tolerato ratione publici officij, est profecto verisimiliter credendum, quod in eorum partibus notorium erat illos esse seruos. Item ratio communis erroris procedit, licet in alia prouincia factum sit notorium. Est enim probabilis ignorantia respectu eorum, quæ geruntur extra prouinciam, infra qui maaccu.pos.in c.fina.in Authen.vt fac. no. const. Ad dictum Ioan. And.in c.inquisitioni, dico, quod non obstat, quia solum dicit, quod notoriè excommunicatus in vna prouincia, potest tanquam notorius vitari in alia per scientes, licet ibi non sit notorius, & sic loquitur respectu scientium, sed respectu ignoran-

7 tium, potius sentit oppositum, & hęc no. † Sed circa hoc quæc ro, c pone quod factum erat notorium, non tamen constabat iudici, & nihilominus processit tanquam super notorio, nunquid teneat processus? Glo. hoc non aperit, potius tamen videtur sentire, quod non in eo, quod dicit iudicem debere hoc casu procedere tanquam super occulto, vel præmittere causæ cognitionem, an factum sit notorium, sed Innocen.in c.tua, in fi. de coha.clem.& mu.tenet contrarium. Ego sic distinguerem, quod aut qualitas notorietaris erat fundamentum iurisdictionis, (pone exemplum in c.1.de off.deleg.li.6. & in c.accusatus, in §.sane, de hær.li.6.) & tunc processus iudice ignorante notorium, est nullus, arg.in l.quæro, ff.de eo, qui pro tu.& in c.ex parte Astensis.& quod ibi no.de concess.præb.ad hoc theorica Barto.in l.2.de iu.& l.multum, ff.de cond.& demon.& Innocen.in c.cum contingat, de off.deleg.vbi generaliter voluit, quod si iudex ignorat id, quod est fundamentum suæ iurisdictionis, non valet processus, præsupposito, quod habeat iurisdictionẽ. Per hoc dicit notanter Barto.in l.multum, & alleg. Innocen.in d.c.cum contingat, quod si iudex mulctauit contumacem, de contumacia prius sibi non constito, non valet sententia. Et idẽ tenet in l.fi finita §.Iul.ff.de damna.infect.quod no. Aut qualitas notorietatis non erat fundamentum iurisdictionis, sed solũ præstabat facultatem respectu ordinis iudiciarij non obseruandi.& valet processus, & hoc casu procedat opi. Innocen. Ratio est, quia error non est in fundamento, sed in quibusdam accidentalibus, ad hoc, l.2.ff.de iud.vbi tenet sententia, licet iudex ignoret iurisdictionem suam esse prorogatam. Ad idem, ꝙ no. Bar.in d.l.2.& in l.si is ad quem, ff.de acq.hær. Et ideo bona cautela est, vt iudex semper per suam interlocutoriam pronunciet factum esse notorium, & postea procedat tanquam super notorio, & valebit hæc pronũciatio in tantum, quia etiam si factum non esset notorium, valebit tñ processus ordine non seruato, ad hoc, quod legi.& no.in cle.pastoralis, in gl.in ver. declarato, de re iu.facit quod in simili no.Inn.in c.2.de dila. Oppo.videtur enim iuramentum esse licitum, etiam si extendatur ad causas notorias, quia in eis potest iudex ad cautelam iudiciarium ordi-

8 nem obseruare, vt in c.bonæ, de cle.† Glo. in ver. Requirit, soluit, & bene, quod iuramentum indifferenter præstitum ex duplici capite videretur iniquum. Primo, quia læderetur nimium ius actoris, cui incumberet onus probandi. Secundo, quia lederetur disciplina iudicialis, cum non possent puniri notoria, nisi probarentur. Ad c.bonæ, respondet, vt patet in ea. vnde læpe crimina remanent impunita, contra c.vt famæ, de senten. excõmu.& sic tale iuramentum induceret periculum salutis, arg.12. q.2.c.cum deuotissimam, secundum Io.And. ego latius in hac materia sic distinguo, quod aut iudex in causis summarijs, non tamen notorijs, vult ꝓcedere iudiciario ordine seruato, & pôt etiam partibus cõtradicentib. quia hoc subijcitur arbitrio suo, vt in

ADDITIONES.

a Præsumptiones. Vide Bal.in l.executorem, col.antepe. C.de exec.rei iud. Bal. & Sal.in l.addictos, C.de appel. Bal.in l.raptores, C.de episcop.& cler. Fel. in c.cum ab homine, col.6. supra de iud. Ro.in consi.473. inci. dubitant primo, ad finem. Seb. Sap.

b Hoc erat occultũ. Tu conclude, quod sic, vt no. Ro.cons.84.& posui in apost. ad istum post alios compostillatores meos, in c.super his.nu.10.in ver. excõmunicamus, supra de rescrip. Zach.

c Quero. Vide no.per Fel.in c.cum ordinem, col.9.versi.quarta declaratio, supra de rescrip.vbi tradit, quod non dicitur notorium, quod non est notorium iudici. Seb. Sap.

vt ja clem.dispendiosam, de iudi.& ibi per glo. Non tamen puto eum se posse ad hoc iuramento ligare, quia licet hoc possit ex libero arbitrio, non tamen posset de necessitate, cum quandoque qualitas temporis aliud suadeat, nec debet posse a se abdicare facultarem a iure sibi ob bonum publicum concessam. Simile in teste, qui non compellitur in causa criminali, & tamẽ illicitum est iuramentum de non testificando, vt in c. constitutus, de testib. Et hoc intelligo, quoad causas, de quibus in d. cle. dispendiosam. Sed in aliis causis, quæ sui natura sunt summarię quas tetigi in c.1.de lib.obla.non puto, quod iudex inuitis partibus possit procedere plenarie, ad hoc 11.q.1.ca. si quis cũ cleric.& in Auth.de man.prin.§.tibi. Aut vult iudex procedere in notorijs iuris ordine seruato, & si partes consentiunt, põt, quia res a de facili redit ad naturã suam, 35.dist.ab exordio. facit tex. in d.clem.dispendiosam, in fi.& vide ibi bo.glo. Aut inuitis partibus.& puto, quod non possit, quia lęderetur ius actoris, vt dicitur hic in glo.& bene facit, d.clem.sæpe, in fi. neutro tamen casu poterit iudex se adstringere iuramento, vt hic per rationes prædictas. Et per hoc potest dari alius intellectus ad c. bonæ, ꝙ ibi pars consensit, vnde sponte actor testes produxit. Et de intellectu illius c.dic, vt ibi plene no.

ADDITIO.

Ad hoc facit, quod vult glo.no.in clem.sæpe, in gl.fi.inf.de uerb.sig.& Imo. in 41.colũ. quod licet causa ordinaria non possit de consensu partium fieri summaria, ut est glo.in c.de causis, de offi.dele. tamen secus est econuerso, quia causa summaria potest effici ordinaria per istam regulam, quia res de facili reuertitur ad naturam suam. Hinc videmus, quod licet alias in correctorijs non fiat extensio nedum ex identitate rationis, sed nec etiam ex maioritate, secundum ueras, & communes conclusiones, quæ traduntur in Authen. quas actiones, C.de sacrosc.eccl. tamen in correctorijs semper licita est extensio, quando reditur ad ius commune, & ad naturam suam, quasi materia tunc sit fauorabilis, & quia res de facili reuertetur ad naturam sui, ita dicit glo.solennis, & melior de iure in c.statutum, in ver. numerandum, de præben.in 6.Do.Ant.in c.olim tibi, de verb.sign.Do.Alex.de Imo.in l.fi con fiante.in prin.in 6.col.ff.fol.mat.

SVMMARIVM

Soluens vni sponte, quod alteri est debitum, non liberatur.
Protestatio non excusat id, quod indebitè fit.
Iuramentum subditi de præstando obedientiam illi, cui non debet, est illicitum.
Quis potest esse vasallus plurium.
Iurans fidelitatem pro syndicatu Archiepiscopo, an sit feudo priuandus.
Ex solutione alteri facta, an augeatur debitum.
Recipiens debitum alterius, an teneatur furti.
Debitor, an possit soluere creditori creditoris, ita ut sequatur liberatio.

CAP. XXII.

Ate. Qui iurauit, cui non debuit, cui debet, iurare compellit, Vel summa generalius sic. Si vnũ iuramentum vni debitum, alteri præstatur, illicitum est, & eo non obstante, cui debetur, præstandum est. Primo ponit exordium. Secundo narrationem, ibi, Sane. Tertio concludit, ibi, Cum igitur. Casus literal. Do. Papa mandauit Archiepiscopo Turritano, quatenus nomine Rom.Eccle. iuramentum fidelitatis exigeret, & reciperet a iudice Carolitano, pro ipso iudicatu. Iudex ille requisitus, noluit iuramentum illud exhibere, asserens, quod illud præstiterat Pisano Archiepiscopo, saluo Eccles. Rom. honore. Papa hoc intelligens, scribit hoc iudici supradicto, dicens quod non remittitur debitũ, sed iugetur, cum alicui soluitur, quod alij est præstandum. Sed cũ iuramentum illud Eccl. Rom. dictus iudex præstare teneatur, si iuramentum iam præstitum contrarium reputet illi, quod Domino Papæ præstare tenetur, primum illicitum est, & illo non obstante, illud præstare debet, quod ab eo petitur. Si vero primum iuramentum non est contrarium præstando iuramento, illud sine mora præstare debet. Ber. † Not. quod soluens vni, qđ alteri est debitum, non liberatur. Hoc intellige, quando sponte soluit; secus autem, si compulsus iniuria ipsius creditoris, vel alter, sine iniuria debitoris. Tunc enim saltem habet exceptionẽ contra verum creditorem, argu. optim. in l. nouissimè, ff. quod iussu. De quo vide plenè per Bartol. in tract. de tyranno, & alibi per Innocen. in cap. nihil, de elec. facit l. si merces. §. culpę. & loca. quod no. Facit enim pro istis, qui soluunt aliorum credi ta Tyrannis, vel intrusis Prælatis, de quo plene per Bar. in loco allegato. † No. 2. quod protestatio non excusat id, quod indebite fit, & hoc, quia videtur contraria facto, de app. c. solicitudinem, hoc facit secundum Host. contra quendam officialem, qui fecit nominem suspendi, saluo iure suo. Item facit secundũ Mo-

7 ra, vt non minus teneatur de iniuria, qui dixit, Salua a reuerẽtia vestra, b vos mentimini per gulam. Nam verbum iniuriosum præcedens, vel subsequens, declarat, quod non habet animum saltandi sibi honorem, ad hoc l. si non conuicii, C. de injur. & l. si quis extraneus, ff. de acquir. hær. & ibi hoc no. Bartol. post Dyn. quod no. † Not. ibi: Illicitum, & tene menti, quod si subditus iurat obedientiam, & fidelitatem ei, cui non debet in præiudicium superioris, seu domini, tale iuramentum est illicitum. Et hoc, quia nõ potest seruari sine salutis periculo, cum non possit se obligare in præiudicium superioris, supra eo.c. ve

4 nientes. facit c.cum contingat, in fi. infra eo.& in cap.2.de pact. lib.6.& ꝙ no. Inno.in c.olim, il 3.de restit.spol. † Oppo. videtur enim, ꝙ iuramentum præstitum Archiepiscopo, semper sit illicitum, cum veniat contra ius superiori debitum, arg. in c. intellecto, infra eo. Sol. potest intelligi secundum Inno. quãdo iurasset Archiepiscopo pro alio feudo, seu alia iusta causa, & non pro isto iudicato, tunc enim valet vtrunque iuramentum. Et sic habes quod quis potest esse pluribus obligatus ad fidelitatem, secus in ligio. Potest enim quis esse vasallus plurium, sed non ligius, de quo vide bon.glo.in clem.pastora.in verbo, homo ligius, de re iudic. † Quæro secundo, an iste, qui iurauit Archiepiscopo fidelitatem pro iudicato, sit priuatus feudo? Host. dicit, quod sic, quia quantum in ipso fuit, feudum alienauit, recognoscendo alium in dominum, vt li.feu.de prohi.feu. alien, c.imperialis, & maximè si fiat contra pacta iurata, C. de transa. l.si quis maior. Sed in contrarium facit iste text. in eo, quod Papa exigebat iuramentum ab isto, pro illo iudicatu. Respondeo dupliciter. Primo, saluando dictum Host. quod feudũ ex hoc incidit in commissum, fauore domini, ideo potest dominus tolerare illum, si vult, arg. in c. potuit, in fi. & quod ibi no. de loca.

5 Vel dic, quia ex iusta ignorantia iste fuit excusatus, & forte ob

6 hoc dixit, Saluo honore sedis Apost. † Oppo. 3. Videtur enim ꝙ solutione alteri facta, non augeatur debitum, cum nulla lege hoc caueatur. Satis enim est, quod soluatur debitum, cuius solutione contingit liberatio. l.2.ff.si cert.pet.& Instit. quib.mod. tol.obli.in princ. Solu.glo.1.& bene, quod debitum augetur, ratione difficilioris solutionis. vnde ex hoc grauatur ad soluẽdũ bis. Et per hoc infert glos.2.quod peius, seu grauius est latroni, qui partitur spolia cum socio, quam si non partiatur Host. post Goff. dicit hoc verum, quando ideo non partitur, quia pœnitet de peccato, & intendit vero domino restituere; secus, quando fidem promissam socio frangit ad sui commodum. Et sic credo debere intelligi tex.cum glo.in cap.si ad peccatum, 22.q.4. vbi glo.videtur contraria tex.& vide quod not.Ioã.And.supra

7 in prœmio super glo.siue sit. † Quæro, hic dicit text. quod soluens alteri, non liberatur, sed nunquid recipiens debitum alterius, teneatur ad aliquid? Gl.2.dicit, quod tenetur furti, nisi creditor ratum habeat, alleg.ff.de fur.l.falsus.§.1. Aduerte, quia gl. generaliter nimis loquitur. Nam primo non videtur procedere in casu nostro, quia in rebus incorporalibus non committitur furtum, sicut nec in alijs reb.immobilibus, vt Instit. de vsucap.§. quod autem, no.glos.in c.dudum, il 2.de elect. sed debet glo.restringi.ad res mobiles, & quando alter recepit, sciens debitum ad alium pertinere, & simulauit se procuratorem, sic loquitur.l. falsus. Vel quãdo recepit nomine proprio sine aliqua iusta causa, secus autem, si credebat debitum ad se pertinere. Tunc enim excusaretur a furto, seu rapina. Insti. vi bono.rapto. §. quia tamen. Idem, si recepit, vt negociorum gestor, arg.l. ꝓpe.

8 ff.de nego.gest.& l.si pupilli. † Nunquid autem possim soluere creditori creditoris mei, ita, vt contingat liberatio ipso iure? qõ est vtilis, & non facta per canonistas. Dico, quod aut quæritur, nunquid creditor meus ex illa solutione sit liberatus, & dico, quod sic, etiam si eo inuito soluissem creditori suo, vt l. soluendo, ff.de neg.gest.& Insti.quib.mod.tol.obli.in prin. Aut quæritur, nunquid ego sim liberatus a creditore meo Bart. in l. solutum.

ADDITIONES.

a Et de hoc vide per Alb.in 2.parte statu.q.45.alias 44.inci. sed quid si quis dicat.& idem dicit Bar.distinguens super hoc in l.quæ omnia, ff. de procu.in prin.sequitur Do.Alex.in l.turpia.ff.de leg.1.& in l.fi.ff. quod quisque iur. Adde etiam ipsum Pan.qui idem tenet in c.cum te, de re iud.quamuis contrarium teneat Spec.in tit.de aduo.§.iam nunc.in ver.hoc tamen caueat. Et pondera, dum iste dicit: Nam uerbum iniuriosum præcedẽs, uel subsequẽs, ponderat uerbum subsequens, nam uidetur uelle, quod indistincte siue ꝓ testatio præcedat, deinde sequatur uerbum iniuriosum, uel econtra, idem iuris sit, ut teneatur. Sed inuenio, quod Io.Ber.in suo repert.in uer. iniuria, in 3.col.tenet, quod si protestatio præcederet, deinde sequeretur, uerbum iniuriosum, quod non teneretur, ut si dicerem Saluo honore tuo, uel salua reuerentia tua, quod essem excusatus. Sed non puto, quod hæc limitatio sit uera. Primo, per regulam, quæ habet in his, quæ uno contextu fiunt, nõ est dare prius, nec posterius, l.nec enim, ff.de sol.iuncta doct.Bar. in fi.in l.2.§. prius, ff.de uulg.& pup. Secundo, per regulam, quæ habet, quod quotiescũque protestatio siue præcedens, siue subsequens est contraria actui, qui geritur, nihil releuat, ut probatur in c.solicitudinem, infra de app. sed inuit ia est contraria protestationi, siue ipsa protestatio præcedat, siue subsequatur, ergo nihil releuat. Et ita uidetur mihi uelle hic Panor.ibi, præcedẽs, uel subsequens, &c. ut sup. dixi.

b Salua reuerentia uestra. uide Do.Ias.in 1.ut uim, col.fina.ff.de iusti.& iure. vbi dicitur, quod potest dari libellus iniuriarum ei, qui dicit tu mentiris, salua reuerentia, & subdit, quod non liceret replicare, imo tu mentiris, ut ibi per eum. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum. §. solutam, ff. de pign. act. sic notanter distinguit, quod aut ego soluo creditori creditoris, qui habet me, vel bona mea obligata. Pone exemplum, si conduxi hospitium ab eo, qui conduxerat ab alio, ei soluens liberor ipso iure, vt in d. §. solutam, vbi tex. no. Nec mirum, cum possim ab illo cogi ad soluendum, vt l. nomen, C. quæ res pigno. obli. poss. & ideo soluendo, etiã creditore meo inuito, liberor. l. vtrum, ff. de consti. pecu. Quandoque creditor creditoris mei nõ habebat me, vel bona mea obligata, & tunc aut ideo ego teneor creditori meo, quia ipse alij soluere tenetur, & possum alij soluere, vt l. si liber homo, ff. de neg. gest. vbi patet, quod si tu gerendo negocium meum recepisti pecuniam mutuatam, liberor a te, soluendo creditori tuo, quia contemplatione mea, tu es illi obligatus. Aut causa, quare creditori meo teneor, est omnino separata a prima, & tunc aut soluo creditori creditoris, creditore meo volente, & in dubio contingit liberatio. Aut eo inuito, a & tunc non contingit liberatio, vt l. innito, ff. de sol. & l. fi. C. de neg. gest. Aut eo ignorante, & contingit liberatio ope exceptionis, vt l. si opera, ff. de do. excep. & ibi bon. glos. Ex his notanter dicit Bar. quod si primus creditor habet instrumentum, in quo continetur obligatio omnium bonorum, & per consequens iste debitor debitoris, seu nomen eius est obligatum, poterit soluere illi creditori creditoris, quod est notandum. Vide tamen gl. Instit. quib. mo. tol. obli. in princ. quæ sentit, quod cuilibet creditori creditoris potest solui, etiam inuito creditore, & contingit liberatio. Sed primum dictum credo verius, per d. l. si opera, & tenet etiã glo. ibi, & in d. l. solutum. §. solutam, & hæc not.

ADDITIO.

a Eo inuito. Vide Bart. idem tenentem in l. non solum. §. fi. in fi. ff. solu. matr. & Bald. in l. 1. de excep. Sebast. Sap.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians licite iurat stare mandato iniuriati pro satisfactione iniuriæ, & cum agitur de crimine criminaliter, non potest compromitti.*
2 *In fœminam potest compromitti, tanquam in arbitratricem, non tanquam in arbitram.*
Fœmina potest esse arbitratrix, sed non arbitra.
3 *Arbitrator, an possit mandatum reuocare.*
4 *Filius hæreticus potest a patre exhæredari.*
5 *In omnibus casibus, in quibus pater potest filium exhæredare, potest ei denegare alimenta.*
6 *Filia, quam pœnituit luxuriasse, debet a patre ali, & dotari.*
7 *Quis sit arbiter, & quis sit arbitrator.*
8 *An arbitrator possit assumi super lite decidenda.*
9 *Arbiter procedit seruato iuris ordine, arbitrator procedit iuris ordine non seruato, coram quo proceditur, lite non contesta. nec sententia datur in scriptis.*
10 *Arbitrator quis potest esse in facto proprio, arbiter uero non.*
11 *Arbiter non iurat, nec partes, arbitrator vero sic, & arbitrium iuratum pariit officium iudicis.*
12 *Arbitrator an possit, ut suspectus recusari.*
13 *Monachus, an possit esse arbiter uel arbitrator.*
14 *Iudex ordinarius potest esse arbitrator & non arbiter.*
15 *Ex arbitramento an nascatur actio.*
16 *Arbitramentum an emologetur.*
17 *Quo iure sententia arbitratoris reducatur ad arbitrium boni uiri.*
18 *Compromissum factum in arbitrum, soluitur morte unius ex compromittentibus; secus, si compromissum sit factum in arbitratorem.*
19 *Attestationes & confessio facta coram arbitro, faciunt fidem coram iudice, secus si coram arbitratore.*
20 *Confessio facta coram arbitro, potest reuocari, etiam post sententiam latam, secus coram arbitratore.*
21 *Litis contestatio coram arbitro interrumpit præscriptionem, secus coram arbitratore.*
22 *Arbiter non potest procedere diebus feriatis, arbitrator sic.*
Instantia an currat coram arbitro, vel arbitratore.
23 *Arbiter & arbitrator, an si semel pronunciauerunt, possint mutare sententias suas.*
24 *Arbiter, vel arbitrator, an cogantur laudare.*
25 *Arbiter non potest sententiam ferre in ecclesia, arbitrator sic.*
Dispositio c decet, de immu. eccl. lib. 6. habet locum in arbitro.
26 *Arbiter, seu arbitrator, an possint extendere manum extra compromissum.*
27 *Excommunicatus an possit esse arbiter, & quis dicatur notorie excommunicatus.*
28 *Arbitrator potest de bonis unius alteri tradere, arbiter uero secus.*
29 *Arbitrium si continet manifestam læsionem & enormem, potest per superiorem retractari.*
30 *Quæ est ratio, quod sententia arbitri non reducitur ad arbitrium boni viri, sed arbitratoris sic.*
31 *Promittens stare sententiæ arbitratoris sub pœna, vel iuramento, non incurrit pœnam, nec periurium, si petit, quod reducatur ad arbitrium boni viri.*
32 *An partes possint per pactum renunciare reductioni ad arbitrium boni viri.*
33 *Reductio ad arbitrium boni viri, pro quanta læsione detur.*
34 *Petens reductionem ad arbitrium boni viri, si succumbat, an incidat in pœnam compromissi.*
35 *Reducens ad arbitrium boni viri, si pro parte succumbat, & pro parte obtineat, an incidat in pœnam totam, an excuse pur.*
36 *Si petitur reductio ad decem, & index reductionis sententiauerit in quinque, si non vult soluere quinque, an incidet in pœnam compromissi.*
37 *In quantum tempus arbitrator debeat arbitramentum explicare.*
38 *Bonus uir est iudex, & ad quem iudicem sit ista reductio 39.*
40 *A sententia iudicis reductis arbitramentum ad æquitatẽ, nõ pot appellari.*
41 *Pendente reductione ad arbitriũ boni viri, impeditur executio arbitramẽti.*
42 *Si est compromissum, tanquam in arbitrum, & in arbitratorem, an sit arbiter, an arbitrator.*
43 *Is, in quem est compromissum, ut possit procedere de iure, & de facto, sed in pronunciando de iure tantum, an sit arbiter, an arbitrator.*
44 *Si arbiter assumptus modo prædicto ferat sententiam iniustam, an ualeat talis sententia.*
45 *Arbitrator pot̃ procedere ad sententiã absentibus partib. arbiter uero non.*
46 *Tertius non eligitur, si duo arbitratores discordant.*

CAP. XXIII.

a QVintauallis. a Qui iurauit stare mandato alicuius, non tenetur parere, si præcepit illicita, b vt quod filium exhæredet, vel vxorẽ subijciat, & est cap. famosum valde, propter materiam arbitratorum, quæ tractatur. Communis diuisio. Secunda, ibi, Quocirca. Casus liter. Filiæ Quintauallis venerũt ad verba cum quibusdam alijs mulieribus, & eis multas iniurias irrogarunt, propter quod dictus Quintauallis iurauit stare mandatis illarum, quæ tale fecerunt illi mandatum, sub debito iuramenti, quod si aliquãdo filij, aut filiæ, aut vxor illius aliquod factum, vel verbum contumelioſum mulieribus illis obijcerẽt, quod ipse Quintauallis filios, & filias exhæraderet, & vxorem a se remoueret. Quintauallis recepto tam iniquo mandato, significauit hoc Papæ. vnde mandat Episcopo Alatrino, quatenus prædictis mulieribus iniungat, vt mãdatum illud reuocẽt, cum licitum fuerit iuramentum, & mandatum illicitum, aliquin denunciet illum non teneri ad obseruationem huius mãdati. B. No. 1. quod pro satisfactione iniuriæ, licite iuro stare mãdato iniuriati, & sic possum valide me subijcere iudicio aduersarij mei, & quanquam pater hoc iuramentum præstiterit occasione iniuriæ illatæ per filias, tamen eadem ratio est in ipsis filiabus, vt probatur supra eod. ca. veniens, & facit l. si libertus, ff. de oper. liber. Et ex hoc, & ex tex. infero, quod licet non possit compromitti, cum agitur de crimine criminaliter, vt in capen. de in integ. restit. & l. non distinguẽ. §. Iulia. & §. deliberari, ff. de arbi. secus tamẽ est, vbi agitur de crimine ciuiliter, vt hic. 2 †Secundo no. q͡ in fœminam potest compromitti, tãquam in c arbitratricem c secus tamen tanquam in arbitram, quia hoc vltimum est officium virile, cum habeat procedere iudicialiter, vt probatur in c. dilecti, d e arbi. & l. fina. C. de arb. Quod intellige, nisi fœmina ex dignitate habeat iurisdictionem, vt quia est Regina, vel Comitissa, vt d. cap. dilecti, & dic, vt ibi no. per glo. & per Bartol. in d. l. fina. Tertio no. quem posse ad obseruantiã arbi-

ADDITIONES.

a Quintauallis. In ampla materia huius c. adde quod D. Ant. in c. super quæstionum, in 2. col. de offi. deleg. dicit, quod si ex statuto omnes sententiæ debeãt poni in catastro, non habet locum in sententia arbitri.

b Præcepit illicita. Vide Bal. in c. 1. §. 1. de lege Cor. & in auth. generaliter, in 2. col. C. de epis. & cler. & in l. fi. C. de contrahen. emp. & in l. 4. C. de do. promis. & in Auth. hæres, C. de secun. nup. & in l. hac edictali, co. ti. do. Card. in c. ex posita, de arb. vbi singulariter loquitur, & pondera bene in ver. filij, q͡ a hic est casus, quod in compromisso, & sic in materia contractus, masculinũ concipit fœmininum, quod est contra Arch. in cap. si quis suadente. 15. q. 3. Vtrum autem laudum iniquum excusẽt a pœna compromissi. vide Ioan. de Imo. consi. 5. & consi. 147. & in consi. suo 161. ubi ponitur consi. do. Flor. in consi. 162. & 73. And. Barb.

c Arbitratricem. Aduerte tu, quia in ar. l. in multis. ff. de sta. hom. uidetur hoc dictum restringere, ut non habeat locum inter coniunctos, & ita debere limitari hunc tex. d. c. dilecti, & l. fi. C. de arbi. per istum alleg. Zach.

Circa hoc, quod hic dicitur de muliere, an possit esse arbitratrix, vide Spec. in tit. de dele. in §. 8. in ver. item, quod est mulier, ubi dicit, quod nec iudex, nec arbitrator esse potest, sed arbitratrix sic. Et ultra limitationem hic datam per istum, existimarem etiam posse limitari, nisi mulier esset in dignitate constituta, quia tunc posset iudicare & arbitrari. Nam mulier habens dignitatem, ut per Do. Abb. in c. significauit, de reseri. & no. in c. dilecti, de arb. hic alleg. Et adde, quod mulier non fungitur officijs ciuilibus publicis, ut per Spe. in tit. de syndi. in §. quid de mulieribus, & in tit. de cura. in §. 5. in uer. sed nunquid mulier. Et ideo nec postulare, nec aduocare potest, ut per Spec. in tit. de dispu. & alle. in §. 4. ver. illud, ubi ponit de illa Calphurnia, de qua loquitur tex. in l. 1. ff. de postulan. Quod nitimum intellige uerum, nisi pro personis miserabilibus, pro quibus potest procurare, & aduocare. c. fi. supra de procu. 3. q. 7. c. sunt autem, C. de aduo. diuer. in l. petitionem. §. licentiam. & uide Bar. in dispu. quam habuit Beata Virgo cum diabolo, quæ incipit: Accessit Mascharon ad omnipotentis Dei præsentiam, in 3. colum. Et adde, quod mulier religiosa constitui potest procuratrix a Papa, ut in c. cum dilecti, de constitu. & uide Card. in clem. 3. in 1. oppo. de proc. Ant. Franc.

arbitramenti se obligare per iuramentum. Et no. quod hoc casu arbitrator præcepit sub debito præstiti iuramenti, facit c breui, & quod ibi dixi, sup. eo. No. 4. quod arbitrator potest pronũciare sub conditione, decernendo in futurum, vt patet ibi, si qñ filij, &c. Et pro hoc, quia dictum arbitratoris non est ꝓpriè sententia, sed potius quidam contractus, seu trãsactio, vt in Auth. vt diffe. ind. in princ. iuncta glo. in Authẽ. si vero contigerit, C. de iudi. No. quod in iuramento generali de obediendo, vel parendo mandato alicuius, non veniunt illicita, pro hoc cap. veniens, supra eo. & c. t. eo. tit. lib. 6. No. vlt. †quod arbitramentũ continens rem illicitam, & a iure prohibitam, est ipso iure nullum, vt probatur in fi. ibi, Denuncies, &c. Non enim mandat a iuramento absolui, sed denunciat non teneri. Is enim qui denũciat, nihil agit. l. hæredes palam, §. si quid post, ff. de testa. Ex hoc infertur, quod verbum præcedens ibi, Reuocet & c. debet intelligi de facto ꝓpter opin. vulgarium. Ex quo verbo potest argui arbitratorem posse suum præceptum reuocare, quod potest admitti, quando pronunciauit contra formam cõpromissi, sua vel quando mandatum non tenuit. De quo tamen remitto ad ea, quæ leguntur, & notantur in l. dicere, in fin. cum duabus seq. ll. ff. de arb. Et potes dicere tam in arbitro, quam in arbitratore, quod si ex toto pronunciauit, ita quod finitum sit officiũ suum, non potest illud reuocare, secus in interlocutoria, per quam non finitur potestas sua. Dic, vt in dictis iuribus plenius no. maximè per Bart. facit cap. si cõpromissarius, de elect. lib. 6. & l. si cui. ff. de seruitu. & c. in literis, de offic. delega. Istæ autem mulieres possunt reuocare mandatum, quia hoc concernebat earum personas, vnde reuocant tanquam partes. Item mandatum fuit ipso iure nullum, & reuocatio potius refertur ad factum, quam ad ius, vt supra dixi. Dic tamen de materia, vt plenius no. Bart. in d. l. dicere, cum seq. & per Ioan. And. in additio. Spec. in rit. de arbi. §. sequitur, ver. sed pone. Contra hoc, & contra tex. oppo. arbitramentum tenet mero iure, quantumcunq; sit iniquum, licet possit peti reductio ad arbitrium boni viri, vt in l. societatem, §. arbitrorũ, ff. pro socio. Sol. intelligo istũ text. quando arbitramentum est contra ius, quo casu est prorsus nullum sine petitione reductionis, vt in cap. examinata, de confirma. vtili, vel inutili. Hoc enim mandatum fuit non solum contra ius ciuile, sed etiam contra ius diuinum, & gentium, vt scilicet filij sine causa sufficienti exhæredarentur, & coniunx sine causa fornicationis repelleretur, vt in Authen. vt cum de appella. cogno. § aliud quoque capitulum, & in cap. 2. de coniug. lepro. Secus autem, vbi mandatum esset iniquum, non tamen contra ius, & ita procedat contrarium. †Oppo. 2. & videtur, qã si etiam mandatum non esset contra ius modo prædicto, tamen iuramentum non astringebat istum Quintauallem, quia iuramentum non extenditur ad verisimiliter non cogitata, vt in cap. veniens, & quod ibi not. supra eo. & quod no. Ioã. And. in cap. vno, de commo. sed verisimiliter in iuramento generaliter præstito, non videtur quis cogitasse, vt exheredet filios, vel vxorem a se abijciat, ergo ad hoc non tenebatur. Sol. glos. 2. videtur hic stare contrario, & bene, & videtur cõiungere duas causas præmissas simul, ex ratione illiciti mandati, & quia verisimiliter hæc non cogitauit, nec obligatur Quintauallis ad obseruantiã istius mandati. Et hinc sumpta occasione enumerat hic gl. causas legitimas exhæredationis filiorum, quibus addũt Petr. & Abb. cum filius est hæreticus, de hæreti. cap. excommunicamus. §. credentes. Et dicit Ioan. And. quod in omnibus casibus, b in quibus pater potest filium exhæredare, fortius potest alimenta denegare, de quo remittit ad Specu. in tit. qui fi. si it legitimi, ver. quid si ipsa, & seq. Idem tenet Bart. in l. Diuus, ff. de liber. agn. †Adde tamen notab. dictum Specu. in loco c præalleg. vbi dicit, q͡ si filia vult pœnitere de peccato, quæ luxuriæ erat dedita, pater debeat eam alere, arg. c. ferrum. 50. dist. Et per consequens dico, q͡ teneatur eam dotare, quia causa doris non minus fauorabilis est, quam causa alimentorũ, vt no. Cyn. in l. non omnì, C. de admi. tut. facit l. 1. ff. si. solu. mat. & quod ibi dixi in c. cũ haberet, de eo, qui dux. in ma. & p Bar. in auth. ex cõplexu, C. de incc. nu. Expeditis glo. tractabo hic aliqua circa materiam arbitratorum, quatenus congruit materiæ huius c. ratione glo. quam posuit hic Innoc. quæ quotidie allegatur, reliqua seruando in titu. de arbit. vbi melius tota materia cadet, & vide in fin. huius tractatus, vbi pono per modum tabulæ, ea quæ tractabo hic, sub compendio. Et vt intrem materiam oppo. sic, hic fuit præstitum iuramentum de parendo mandato illarum mulierum. quibus iniuria fuit irrogata; & sic erant istæ arbitratrices in facto proprio, contra l. pen. ff. de arb. vbi dicitur, quod in facto proprio nemo potest esse arbiter, sicut nec iudex, C. ne qs in sua causa, per to. & 4. q. 4 c. 1. & 23. q. 4. c. inter. Sol. quod contrarium loquitur in mero arbitro. tex. autẽ hic, & in c. veniẽs, sup. eo. ꝓcedit in arbitratore. d In facto enim proprio quis pot esse arbitrator, vt hic, & in l. si libertus, ff. de oper. liber. Ratio diuersitatis est, qa arbiter est quasi iudex, & eligit, ut ꝓcedat iuris ordine seruato, & sm iussideo dicit lex, quod arbitria sunt redacta ad instar iudiciorũ, vt l. 1. ff. de arbit. In facto. n. ꝓprio qs nõ pot esse iudex, qa nemo pot sibi ipsi imperare, vt in iurib. palle. ita nec arbiter, sed arbitrator eligit, vt quidã amicabilis cõpositor, & vt ꝓcedat extra iudiciũ, & cõponat inter partes. q͡ nõ repugnat

ADDITIONES.

a Compromissi. Quod, quando pronunciauit contra formam cõpromissi, laudum sit nullum, probat Rom. consi. 115. incip. viso compromisso, in fi. & in consi. 141. inci. eximie Doctor, & in consi. 175. incip. dictum laudum, imo non pot ratificari, secundum eum, in consi. 155. inci. præmissum laudum, & Ang. in consi. 218. inci. visa narratione, col. 6. Seb. Sap.

b Casibus. Ex quib. causis potest pater filium exhæredare, pot ei alimenta denegare, & hoc idem tenet Do. Ant. & do. Abb. Pan. in c. cum haberet de eo, qui dux. in ma. quam po. &c. & Bar. in tract. de alimen. Et idem videtur dicere glo. in l. fi. C. de alen. libe. & glo. magis expressa, in §. fi igitur omnes memoratas, in Auth. ut cum de app. cog. Eodem modo ex omnib. causis supradictis, ex quib. pater in testamento pot exhæredare, eodem modo filiæ tanquam ingratæ non tenetur dotem dare, sed potest filiam priuare dote, secundum Bal. in l. fi. in 3. col. C. de do. promis. Tamen subdit Bal. quod ex talibus causis non posset dotem præteritam iam datam auferre. Eodem modo ex omnibus causis ex quib. potest quis exhæredari, & meretur, ex illis omnib. pot cogi emancipari, quia ista duo æquiparantur, secundum Angel. de Are. in §. fi. Insti. quib. mod. ius pa. po. sol. in fi. & Ias. in §. hic autem, Instit. de act. Eodem modo ex omnibus illis causis nedum filius pot exhæredari, nedum alimenta denegari, & dos auferri, & inuitus emancipari, sed etiam, quod est fortius, filius perdit priuilegium filij. Et ideo, si pater interficeret filium, qui commisisset in eum aliquam ex illis causis, nõ teneretur pœna parricidij, sed deberet, aut relegari, aut deportari, similiter si filius interficeret patrem, qui aliquam de septem causis ingratitudinis erga filium commisisset, non incurreret pœnam parricidij, sed pœnam deportationis. Ita singulariter determinat Bar. in l. Diuus. ff. de parric. quod est perpetuo menti tenendum, secundum do. Bar. de Bellen. hic, & do. Ias. de May. in l. ius ciuile est, in pen. col. ff. de iusti & iur. qui dicit, qd non meminit se alibi legisse.

Circa hoc, an alimenta possint filio denegari ex illis causis, ex quib. pot etiam exhæredari, de quibus hic, & in §. causas, in Auth. ut cum de appell. cog. dicas absque dubio, quod sic, ut est glo. in l. fi quis a liberis, in §. idem iudex, in ver. detulerat, ff. de lib. agnos. & uide Bar. in l. fi pa. tem, C. de alen. libe. & in l. Diuus, ff. ad leg. Pompe. de parri. Et hoc uerum est, & si mater posteret cogi patrem ad alendum filium, vt in l. 2. & ibi per Bar. C. de alend. lib. Et adde, quod adeo alimenta debentur a patre filio, quod nisi filius alatur, & fame pereat, tenetur pater l. Corn. de sica. vt est glo. & Bar. in l. necare, ff. de lib. agnos. & cogitur pater officio iudicis ad alendum filium, vt plenè p Bar. in d. l. fi quis a liberis, in princ. Nec potest filius patre viuente aliquid vltra alimenta petere de bonis paternis, vt per Bal. in l. quamuis, C. de fideicom. post Cyn. in l. non pot, ff. de adopt. Et istud intellige verum, nisi filius posset laborare, & viuere de suo labore, secundum Bart. in l. 1. C. de mendi. vali. lib. 11. nisi forsan illius etiam artifex non posset artem exercere saluo honore, quia tunc pater, quamuis filius posset viuere ex labore suo, omnino tenetur eum alere, ut per Bar. in l. fi quis a liberis, in uer. quod si filius, & uide ad prædicta etiam Angel. in l. 1. C. diuo. fa. apud quem fi. educa. debe. Et adde etiam, quod si filius haberet, aliunde, vnde se posset alere, non tenetur pater eum alere, vt per Bar. Bal. in auth. res, quæ. C. commu. de lega. Et ad de, quod filia peccans in corpus suum, sicut potest exhæredari, ita possunt etiam sibi alimenta denegari, vt per Spec. in tit. qui filij sint legit. in uer. q͡d si filia, & ibi per Bal. in addi. An autem possit filius inuitus emancipari a patre, dicas, quod filius cogitur consentire emancipationi, quam vult pater facere de eo ex causa, ut quia sit nimis molestus patri, secundum Bald. post Bar. in l. nec auus. C. de emanc. lib. A liis autem non, ut per Bald. in l. vt liberis, C. de colla. per tex. in Auth. quib. mod. natu. effic. fui. in §. & generaliter, & habetur per Bal. in l. quamuis. C. de fideicom. & per Alexan. post Ioan. de Imo. in l. vtrum. ff. de uero. obli. & per eundem post Bar. in l. quidam cum filium, eod. titu. & uide Specu. in titu. de offic. ord. ver. reos uero, & in tit. de dig. §. 2. in uersi. arrogator. Et an econtra pater possit cogi a filio emancipare illum, vt habetur in l. filiusfam. in §. secundum vulgarem. ff. de lega. 1. & in l. in causa. ff. de condi. & demon. & in l. non potest, de adop. & per Paul. de Castan consi. 61. Anton. Franc.

c In loco. In §. pen. in uer. quid si pœnitentiam egerit, & do. Ant. hic, in 3. col. & Bal. in l. ultra, C. de inoffi. testa. vbi Bal. ponit de illa li. quæ fuit meretrix, si pœnitentiam egerit, & reducatur ad bonam vitam, non poterit exhæredari, nec ei alimenta denegari. Tenet do. Alex. in l. 1. in 16. col. in fi. ff. solu. ma. Et sic per hoc sunt limitanda omnia dicta in præcedenti additione, & ille est vnus no. effectus pœnitentiæ, vt per pœnitentiam recuperet priuilegium filiationis. Adde tamen circa hoc dictum Bal. de filia meretrice, adde ipsum Bal. in l. arenam, in co. tit. C. de inoffic. testa. ubi dixit si filia est meretrix, mater non potest eam excludere a querela inofficioſi contra suum testamentum, si ipsa mater etiam fuit meretrix.

Ad hoc, quod hic dr de filia meretrice pœnitentiã agẽte, an recuperet iura filiationis, ita quod no possit tũc exhæredari, vel ei alimenta denegari, dicas, quod licet pœnitentia in foro conscientiæ non to. ac pœnã legalem, ut per do. Vber. in c. 1. de emp. & uen. & habetur per Bald. in l. placet, C. de sacrosan. eccl. & per gl. in c. gaudemus, de diuor. tamen hoc casu talis pœnitentia operatur istum mirabilem effectum, ad quod ꝺt̃ uide Spec. in titu. de compe. aud. ad. in §. 2. in uersi. 17. Et pro hoc facit, quia filia meretrix, quæ pœnitentia ducta matrimonium contrahit secundum materiam, c. inter opera, de ipon. non pot capi personaliter, stante statuto, quod mulier meretrix possit personaliter capi, quia tunc censetur esse pœnitens, secundum Bald. & Doct. in l. confitentem, C. quomodo, & quando ind. & habetur per Io. And. in ad. Spec. in rub. de mul. & dam. da. De matre autem, vt non possit filiam etiam meretricem exhæredare, per ea, quæ habetur hic ultra in alle. Larena, C. de inoffi. testa. adde quæ habentur, & notan. in l. viro atque uxori. ff. so. ma. ubi parta deli. ta mutua cõpentatione tollunt. Ant. Fran.

d In arbitratore. Vide do. Anto. in c. cum uenissent, colum. pen. supra de iudi. & in c. cum omni, in pen. colum. infra de præscri. & Odo. in consi. 156. inci. primum, de quo quæritur, & Ias. in l. qui iurisdictionem, in primis uer. bis. ff. de iudi. omnibus.

pugnat in facto proprio, cum videatur ſibi data poteſtas tanquam bono viro.d.l.ſi libertus,& ff.de fideicom.lib. l. Thais. §. ſorore.Et de materia vide bon.tex.cum gl.in l. in perſonam, §. generaliter,ff.de reg.iur.& in l. in vendentis, C.de contrahen. emp.Quapropter ſcias, quod licet appellatione arbitri genera liter ſumpti veniat etiam arbitrator,ta men in ſpecta vtiuſque natura.in multis differunt,vt eſt originaliter text.nota.& prin cipalis,& clarus in tota iſta materia in l.ſi ſocietatem §.arbitro rum,ff.pro ſocio.vbi dicitur, quod arbitrorum duo ſunt genera, vnum huiuſmodi,vt ſiue ſit æquum,ſiue iniquum parere de beamus,quod obſeruatur, cum ex compromiſſo ad arbitrum item eſt. Alterum huiuſmodi, vt ad arbitrium boni viri redigi debeat,&c.vide glo.ſup.eod.c.veniens.& in c,cauſam quæ,ſup. de electione. Licet quidam dixerint, vt Innocen. hic, & com muniter doct.ſequentes,& Barto.in d.§.arbitrorum, arbitrum diſcerni,& cognoſci ab arbitratore in diuerſitate nominis. Vn de,ſi compromittitur in aliquem tanquam in arbitrum, ille di citur arbiter,ſi tanquam in arbitratorem, ille dicitur arbitrator ſecundum eos.Mihi tamen placet,vt non ex diuerſitate nomi nis,ſed potius ex modo aſſumendi, & poteſtate eis tradita di gnoſcantur.Vnde,vt notab. dicit hic Innocen. arbiter dicitur, qui eligitur,vt iudex,ſ.vt procedat ſeruato in ſubſtantialibus or dine iudiciario,vt litem dirimat coram ſe cæptam , vel quodã alio ordine judiciario ſeruato,licet teneat,etiam ſi inique dirimat,ff.de arbit.l.qualem, & l.diem proferre. §. ſtari.vnde arbi trium diffinitur,quod eſt certus actus perſonarum, quaſi in iu dicio confligentium,vel cauſa in dicendo ius voluntarie poſi ta.Arbitrator autem eſt, qui eligitur,vt aliquid æſtimet , veluti pretium,vel operas,vel partes ſocietatis, vel quid ſimile, & vt arbitretur ſecundum quod ſibi videtur ſine ordine iudiciario. Inſtitu.de emptio.& vendi.§. pretium,ff.de verbo.obliga.l.ſi qs arbitratu.Et quod non ſit coram eo iudicium, patet hic,& in c, veniens,ſupra eod.& d.l.ſi libertus,de operis liber. Nam com promittitur in his iuribus in principalem aduerſarium , quod non poſſet fieri,ſi haberet procedere, vt iudex , quia nullus in re ſua poteſt eſſe arbiter,vel iudex,vt ſup.dixi,& habetur in d.l. penul. Idem probatur in l.ſi de meis.§. recepiſſe, ff.de arbit.vbi habetur quod coram eo, qui aſſumpſit officium inter partes componendi,non eſt iudicium,nec in procedendo , nec diffi niendo,vt per Barto.Ex quibus poteſt inferri,quod ille proprie eſt arbiter,qui eligitur,vt iudex;arbitrator,qui habet aliquid ar bitrari ex bono,& æquo extra iudicium, de præb.capi. niſi.vbi pro bono pacis poteſt de iure vnius,moderate tamen,alteri da re,vt in d.c. niſi. & no. in d.c ſi de meis,§. recepiſſe,ff. de arbitri. per Barto. in d.§.arbitrorum. Opin.autem Innocen.& aliorum vt diſcernatur vnus ab altero ex diuerſitate nominum, poteſt ſaluari, quando ſimpliciter fuit dictum , Compromittimus in te, vt in arbitrum, aut, Compremittimus in te, vt in arbitra torem,& nõ fuit aliquid additum,per quod diſcernatur vnum ab altero ex proprietate cuiuſq;.Pro hoc tex.no. in l. ſi de meis, §. recepiſſe.vbi dicitur,quod proprie arbiter dicitur, q aſſumit
g officium iudicis a in procedendo & diffiniendo.ille autem,qui aſſumit officium componendi,non proprie dicitur arbiter,ſed in dubio poſſet dici arbiter,& melius iudicio meo, quia ſi fuit compromiſſum ſimpliciter in aliquem,tanquam in arbitrum, nec fuit dictum,vt procederet iudicialiter, nec aliquid aliud, per quod poſſit magis cõiecturari de vno,quam de alio,quod ſi tunc fuerit aſſumptus ſuper aliqua diſcordia, videtur electus vt arbiter,ſi ſuper aliquo contractu ad purificationem ipſius, videtur aſſumptus vt arbitrator , & hoc proprie videtur velle tex.in d.§.arbitrorum,cum duab. li. ſeq. & ſic limitarem dictũ Innocen.hic,& Barto.in d §.arbitrorum.& facit ad prædicta,q
8 no Spec.in ti. de arb.§. 1. verſi.arbitrator vero. † Et ex prædictis collige aliquas differentias inter arbitrum,& arbitratorem.Pri ma enim & principalis eſt, quia arbitrator ſemper aſſumitur circa contractum,arbiter vero aſſumitur in lite,ita dixit Iac.de Are.vt refert Cy in l.ſi qui ex conſenſu,C.de epi.aud. Sed iſtud prima fronte videtur cõtra iſtum tex.vbi arbitrator fuit aſſum ptus non ſuper contractu.ſed ſuper ſatisfactione iniuriæ. Item contra l. 1.§.inde quærit,ff.de nou.oper.nunc. vbi aſſumitur ſu per lite.& idem clarius probatur in auth.ſi vero contigerit. C. de iudi.& ideo al.j dixerunt,vt refert Bar.in d.§. arbitrorum,& Innocen.hic,quod arbiter eſt ille,qui habet iudicare de iure,ſe cundum ordinem iudiciorum,arbitrator vero eſt ille,qui aſſu mitur de iure & de facto.Bar.vero i d.§.arbitrorum,dixit,quod ſi bene aduertatur,iſtorum opin.non diſcordant. Nam , quan do aſſumuntur ſuper lite,aſſumuntur ſuper contractu,ſ fiendo quia arbitramentum eſt quædam tranſactio,vt no. in Auth.vt diſ.iud.in prin.vnde dicitur aſſumi ſuper contractu tranſactio nis meũdo Vnde in effectu arbitrator ſemper aſſumitur ſuper contractu,aut,ſcomplendo,quia fuerat à partibus inchoatus, vt d.§ pretium,inſtit.de emp.& vend.aut ſuper ineundo,& per ficiendo, vt,quando aſſumitur ſuper lite,vt tranſigat inter par tes.Nec obſt.ſi diceres,quod ſecundum hoc,nunquam poterit arbitrator aſſumptus ſuper lite in totum abſoluere, vel in totũ condemnare,cum arbitramentum ſit tranſactio, vt dictum eſt, tranſactio vero nullo dato,vel retento non valet, vt in l.tranſa ctio,C.de tranſa.& in c.ſuper eo,ſup.eo.ti.Nam reſpondetur ſe cundum Bar.quod tranſactio eſt genus continens in ſe omnẽ modum,per quem receditur à lite,vt probatur in l. 2.ff. de iure iur.vbi dicitur, quod iuramentum delatum in iudicio à parte
b parti,dicitur quædam tranſactio.Vnde intelligas,quod arbitra mentum eſt quædam tranſactio b in genere,hoc eſt, quædam conuentio,per quam à lite receditur. Contrarium vero procedit in tranſactione in ſpẽ,in qua requirit qđ aliqd deſ., vel retineat.Ex qb infert,qd arbitrator aſſumptus ſuper lite, poterit in totum abſoluere,vel condemnare.Pro hoc iſte tex.& ſup. c.ve niens.Concludo ergo,q prima differentia princi palis eſt, quia arbiter aſſumitur ſuper lite,arbitrator ſuper contractu aut per
9 ficiendo,aut ineundo,vt patet ex prædictis. † Secunda differen tia eſt,quia arbiter eligitur,vt ſit loco iudicis,ita,vt habeat pro cedere iuris ordine ſeruato.d. l.1.& l.ſi de meis,§.recepiſſe.ff. de arbi.vnde non debet procedere diebus feriatis,ſicut nec iudex, vt l.omnes,C.de fer.& plenius dicendum,vt in l.ſi de meis.§.fi. & l.ſi die feriatis, ff. eo. Debet etiam iudicare ſecundum ius,& non tollere vni,vt det alteri,ſicut facere debet iudex, tamen ex iniquitate non retractatur arbitrium, vt l. diem proferre, §. ſtari & l.qualem , ff. de arbi. niſi interuenerit fraus,ſeu pretium, de quo in l. 2.C.eo.Arbitrator vero,vt ſu.dixi,aſſumitur ſuper con tractu,vt procedat extra iudicium. Eſt enim compoſitor, & me diator inter ipſas partes.vnde ſicut iſtæ partes procedunt ad cõ poſitionẽ extraiudicialiter, ita & arbitrator. Hinc dicit no.hic Inno.ſe non facere vim,vtrum iſte arbitrator fecerit litem con teſtari inter partes , vel ſi ſententiã in ſcriptis pronunciauerit, vel ſimpliciter nudo verbo , quod ſibi viſum eſt, dixerit, quia corã eo non eſt iudicium,nec quaſi iudicium, ſed totum in ſua poſitum eſt voluntate, & prædictarum ſolemnitatum obſerua tio non eſt,niſi coram iudice,vel arbitro , & ita non poteſt dici lit conteſt.vel ſententia,ſecundum eum.quæ verba bene nota bis.Per hoc enim dixit in capi.præſentata, ſupra. de teſti. quod licet arbitrator recipiat teſtes ſolemniter , non tamen per hoc atteſtationes faciunt fidem coram iudice,quia illa ſolemnitas perinde habetur,ac ſi non interueniſſet ratione prædicta,& ſic reperiuntur oĩ caſu receptæ ſine li.conteſt. & alio ordine iudi
10 ciario.† Tertia differentia eſt,quia arbiter eligitur etiam ex prædictis, quia in facto proprio quis non poteſt eſſe arbiter,ſed arbitrator ſic, ra
11 tionem ſup.tetigi.† Quarta differentia, quia arbiter non iurat, nec partes debent iurare de obſeruantia arbitrij,vt hodie pro uiſum eſt de iure ciuili,vt Auth.decernimus,C. de arbi. Sed in arbitratore non reperitur prohibitum,vt hic,& ſup.e c.veniẽs. facit l.hac edictali,C.de ſecun.nup.& hoc tenuerũt Bar. & Bal. in d.Auth.decernimus. Quid aũt de iure canonico, certe in ar bitratore caſus eſt hic,& ſup.eo.c.veniens.In arbitro dic , vt le. & no.in c.2.de arbi.vbi de hoc.Dicit tamen no.Bal. in d.Auth. quod licet arbitrium non pariat actionem , quando fuit iuratũ contra tenorem illius Authen. tamen de iure can. poterit iu rans ex officio iudicis compelli ad illius obſeruantiam , argu.c. ſi vero,ſup.eod.dic,vt no.in d.capitu.2.Barto.tamen tenuit cõ trarium,dicens,quod iurans peccauit in iurando. Dictum Bal.
12 plus placet,argum.eorum,quæ dicam inf.eod.capitu.cum con tingat.† Quinta,quia arbiter recuſatur vt ſuſpectus, ff. de arbit. l.non diſtinguemus,§.cum quidam.Secus in arbitratore, ſecũ dum do.Anto.hic, alle.d.§.cum quidam,& d.§.arbitrorum, & d.§.recepiſſe,& l.1.§.& poſt operis,ff.de no.ope.nunc. Sed cer te illa iura non probant arbitratorem non poſſe vt ſuſpectum recuſari, licet pro hac diuerſitate poſſit induci hæc ratio.Dicto arbitri ſtatur omnino metu pœnæ,ſiue ſit iniquum,ſiue æquũ, vt in d.§.ſtari.merito ius prouidet,vt poſſit ante ſententiam re cuſari.Intellige,vt no.in d.§.cum quidam,ex cauſa ſuperuenie te poſt commiſſum,arg.in c.inſinuãte,de offi.dele.Idem puto cauſa prius orta,nunc nouiter detecta,vt eſt gl. no. in c. ſi quis epiſ.in §.exceptio.3 q.6.In dicto vero arbitratorum eſt proditũ remedium,quia pt peti reductio ad arbitrium boni viri, §. arbi trorũ,& hic,& ĩ.eo.c.veniens.Sed hoc non obſtãt, mihi illud dictum non placet.nam video,q in iudice eſt proditũ reme dium

ADDITIONES.

a Officium iudicis.Quod ex modo procedendi cognoſcatur quis ſit arbiter,& arbitrator,vide Cuma.in conſi.7.incip.viſis compromiſſo.in 3.col.Et quid in dubio actus cenſeatur factus,tanquam coram arbitratore,vide Alexan.in conſi.13.col.3.Fran.Cre.in ſin.147.incip.commiſſa eſt quæſtio. Felin c.cum ex officij,col.10.inf.de præſcrip. And. Sicu.in c. 2. in 1.no.ſup.de off.deleg.& in c.volentes,in 1,col.ſup.de offic.dele.Areti.in l.nemo poteſt, ff.de lega.1. Seb.Sap.

b Tranſactio.Vide do.Iaſ.in l.cum te tranſegiſſe,C.de tranſa.vbi poſt.Ange.in ferr,quod ex quo arbitramentum eſt quædam tranſactio, in eo non requiritur ſcriptura, vide Alex.in conſi.85.in 1.vol.Vide etiam quid ex hoc inferat do.Iaſ.in l.ſi ſuper poſſeſſione,C.de tranſa.col.1.ver. per iſtum tex. vbi plura infert. Seb.Sap.

ſiam appell.& tamen poteſt ante factum recuſari,qa periculo ſum eſt coram ſuſpecto agere, 3.q.5.c.quod ſuſpecti,& de app. cum ſpeciali.Poteſt enim ſaltem de facto grauari,& vexari in appellando,& petendo reductionem ad arbitrium boni viri, i. iudicis,& huic grauamini facti iura voluerunt obuiare,de arb. peruenit,& quod ibi no.Item video,q procurator põt vt ſu ſpectus remoueri,ff.de,pcu.l.item ſi ſuſpectus,licet ℈ eum poſ ſegi,ſi male verſaretur in officio.ff.manda.per totum. Item in notoriis,iudex recuſari poteſt, ſi pœna imponenda, non eſt expreſſa in iure, ſed venit imponenda arbitrio iudicis, quia in ſoluendo poſſet grauare partem,vt no.Archid.in d.c.q ſuſpe ctis,[a] & Hoſt.& Io.And.in d.c.cum ſpeciali,de appel.dixi in c.cũ veniſſent,de iudi.ergo idem dicendum eſt in caſu noſtro. Sed licet arbitrator procedat iuris ordine non ſeruato,vt d.§. rece piſſe,tamen arbitrãdo poſſet excedere modum,& periculoſiſſi mum eſt,vt dicto aduerſarij,ſeu ſuſpecti quis ſe exponat,quare credo ipſum vt ſuſpectum poſſe recuſari. b Pro hoc facit, quia tex.in d.§.cum quidam,loquitur indiſtincte in arbitro.Sed lar go modo appellatione arbitri venit arbitrator,vt in d.§. arbitro rum,& nos non ſumus in materia odioſa,vt debeat fieri reſtri ctio,ſed fauorabili;quia recuſatio admittitur ex quadam æqui tate,vt in c.cũ inter,de excep.Sed reperi hanc opi.do.Ant.fuiſ ſe originaliter Gul.de Cu.& Fran.de Are.& ipſemet do. Anto. in alia parte huius cap.refert. Mouetur iſte,q a perſona arbitra toris,antequam arbitretur, non receditur.l. ſi quis arbitratu,ff. de verb.obliga.& l.fin.C.de contrahen.emp.Sed hæc ratio mi hi non ſatisfacit, quia a perſona arbitri non receditur, vt alius aſſumatur,imo vno deficiente, ex toto expirat cõpromiſſum, vt in cap.vno delegato.de offic.deleg.& nihilominus poteſt re cuſari propter ſuſpicionem,vt in d.§.cum quidam. Ergo idem in arbitratore,quinimo in multis caſibus põt recedi a perſona arbitratoris,& alius aſſumi,iuxta no.per Bal.in l. ſi quis arbitra tu,præalleg.q non eſt in arbitro.†Sexta differentia colligitur ex his, quæ dixi in notabilibus, quia mulier c poteſt eſſe arbitra trix,ſed non arbitra,vt hic,iuncta l.fina.C.de arbit. & c. dilecti, eod.titu.rationem diuerſitatis, ſupra dixi. Et ob hoc dixerunt quidam,vt no.Spec.& Ioan.And.in addi.in titu.de arb.§. ſequi tur,ver.quid de ſimplici , quod idem eſt dicendum de monacho,[d] vt non poſſit eſſe arbiter , quia non debet eſſe diſceptator forenſium negociorum.16.q.1.cap. monachi. & c. de præ ſentium, ſed arbitrator ſic , quia eſt officium pietatis reducere diſcordantes ad concordiam,vide bon.tex.in c.iniuſtum. 11.q. 3. De arbitro idem voluit gloſ.in l. Pedius.§. fina.ff. de arbit. & q poſſit eſſe arbitrator,tenet Paul.in clem.2.de reſcrip.requirit tamen licentiam Abbatis,& idem dicit ad hoc,vt poſſit eſſe ar biter,& idem ibi Ioan.de Lig.quia non habet velle , vel nolle, licet Oldra.non requirat licentiam, vt poſſit eſſe arbitrator. Et idem videtur velle Iacob.de Are.vt recitat Ioã.And. vbi ſupra. Ipſe vero Spec.velle videtur, quod non poſſit eſſe arbiter ſine vtilitate monaſterij ſui,& Abbate impetrante,arg.cap.2.de po teſtate.& d.cap.monachi.Sed arbitrator poteſt eſſe ex ſola licen tia Abbatis,& hoc mihi placet circa opinionem in cap.2. de te ſtam.lib.6.Non enim poteſt eſſe executor teſtamẽti, licet actus ſit fauorabilis,ſine ſui ſuperioris licentia,ergo nec arbitrium in se aſſumere,facit 12.q.1.cap. non dicatis. Et optime facit l. illa verba,ff.de verbo.ſignifi.vbi dicitur,quod illa verba, arbitratu Lucij Titij,ſignificant ius,& non cadunt in ſeruum, e ergo nec in monachum,quia detinentur ſtrictiori ſeruitute, quoad abdi cationem propriæ voluntatis.45.diſt.cap.multos, & vide in ſi mili glo.no.in clem.religioſus,de procu.in verbo, ſubſtituere. Et hanc vltimam opin.Bald.ſequitur in l.qui ex conſenſu,C.de epiſc.aud.hoc tene,licet do.Anto.hic inſtet. †Septima differen tia ſecundum quoſdam eſt,quia in iudicem ordinarium,ſubdi tia non poſſunt compromittere,vt in arbitrum,ſed vt in arbitra torem ſic.Tu de hoc dic,vt plene not.in d.l.ſed ſeruum.§. 2. & in cap.cum tempore,de arbi.vt iſta declarentur, & determinẽ tur.Octaua differentia eſt ſecundum Innoc.hic in emologatio ne ſententiæ.Nam ſententia arbitri emologatur, i deſt approba tur taciturnitate decem dierum , vt ſic poſtmodũ detur actio, & exceptio.l.pen.C.de arb Intellige,ſi ſine pœna fuit ꝓmiſ ſum,vt ibi no.& in c.per tuas,de arbit.Dictum arbitratoris non emologatur predicto modo,ſed ſi illud expreſſe confirmẽt par tes,parit exceptionem quaſi tranſactionis,vel pacti.Imo.ſecun dum Hoſtien.ſi æquum ſit, etiam vna parte contradicente,erit officio iudicis executioni mandandum,arg.ff.de re iudi.l. ſi cõ ſenſerit.Et idem,ſi iniquum ſit, poſtquam ad æquitatem fuerit reductum,arg.c. 2.de arbi.& ad ibi not. remittit Hoſtien. & ad uerte,quia hic ſunt duo examinanda.Primo an pro executione arbitramenti detur aliqua actio,& quæ.Secundo an ex taciturnitate temporis emologetur arbitramentum , adeo vt nõ poſſit peti reductio ad arbitrium boni viri. Et de vtraque quæſtio ne,reſpectu ſententiæ arbitri,non eſt materia noſtra, ſed plene tractatur in cap.per tuas,& in c.dilecti,de arbi.& in d.l.pen.C. eod.titu.hic autem tractatur de ſententia, ſeu dicto arbitrato-

15 torum. † Et quoad primam quæſtionem inſtat plurimum hic
f Innoc.ſed in effectu concludit,qđ ſi fuit iuratum,f oritur actio in factum ex iureiurando. Si vero non fuit iuratum ſtare arbi trio arbitratoris,tũc ex ipſius ſententia non oritur actio,nec ꝓ prie dicitur dictum eius ſententia,ſiue arbitriũ, ſed potius quæ dam tranſactio,vt ſupra dictum eſt.Eſt tamen vtilis arbitratio ſi ne iuramento,quia,ſi præceſſit ſtipulatio,agetur ex ipſa , vel ſi ſine aliquo ℈ctu electus eſt arbitrator(puta.vt arbitretur de pre tio alicuius rei venditæ)tunc agitur ad arbitramentum actione ex vendito,vel ex alio ℈cto ſimili,vt in §. pretium,Inſti.de con trahẽ.emp.Quod eſt intelligẽdum,ſm eum,ſi incontinẽti poſt ℈ctum, vel ſtipulationem conuenit de ſtando dicto talis arbi tratoris;ſecus,ſi ex interuallo. Tunc enim ex dicto talis arbitra toris non datur actio,ſed tñ exceptio,ſicut nec ex pacto nudo, ff.de pact.l.iuriſgentium,§. quinimo,& ſeq.ff.ſi cert.pet.l.lecta. Hoſt.autem aliter hic ſentit,vt ſupra dixi. Videtur enim velle, quod ſufficiat nuda cõuentio,& quod plus eſt,quod huiuſmo di dictum habet executionem paratam.Bar.in d.§ arbitrorum, placet dictum Innocẽ.reſpectu ſtipulationis.Item, & qñ ſuper aliquo ℈cto arbitrator fuit aſſumptus. Et pro vltimo adiicit ra tionem.Arbitramentum implet ℈ctum, ergo ex ipſo ℈cto orit actio,vt d §.arbitratorum,& l.vlt.de ℈hen.empt.& l. ſi quis ar bitratu,ff.de verb.oblig.& l.ſi libertus,ff.de oper. libert. Negat autem, q ex iuramento competat actio , licet ſit præſtitum de arbitramento obſeruãdo, quia ſm eum ex iuramẽto nõ oritur actio,niſi qñ eſt deciſorium litis,vt ipſe no.in l.iuſiurandũ,q ex quentione,ff.de iurciu.Sed iuſm, quod apponitur in ꝓmiſ ſo,venit ad confirmationem ℈ctus,merito actionem non ꝓdu cit.Et ex hoc infert,quod ſententia arbitratoris non habet para tam executionem,ſed agendum eſt ex ſtipulatione propoſita, vel ex ℈cto præambulo impleto per arbitramentum , non au tem debet iudex incontinenti exequi,vt in l.nimis,ꝑpere,C.de execu.rei iud.licet Hoſtien.videatur innuere ℈rium,vt ſup.dixi do.Ant.placet dictum Bart. de iure ciuili, ſed de iure canonico tenet cum Innoc.vt ex tali iuramẽto detur actio,vel officij iudi cis imploratio.Idẽ,ſi nõ eſt iuratũ , vt dixit Hoſt. qa negari non põt,hic nõ eſſe ꝓfenſum, q de iure canonico ,ꝓducit ius agẽdi, vt no.in c.1.de pact & ꝑ Hoſt.in c.per tuas, de arbit. Fatetur tñ, quod tale arbitramentum nõ habet executionem paratã. Nec Hoſt.aperte vł hoc velle,qa arbitramentũ nõ habet vim actus iudiciarij, & mihi ſatis placent hæc dicta. Nam iura canonica indi-

ADDITIONES.

a Quod ſuſpecti.Vide Bal.in l.apertiſſimi.C.de iud. And. Barb.

b Poſſe recuſari.Tu pondera, quia ſi dedit poteſtatem lædendi enormiter & enormiſſime,ita, vt hodie ſit,videtur quod nõ poſſit recuſari, vt ſuſpectus, per id quod no.Bal.in l.uenditor.C.de reſcin.uend. quem refert Lud. Rom. in rub.de arbi. And. Barb.

c Quia mulier.Vide Rom.in ſing.d.conſi.84.incip.tu audiuiſti,ubi ponit unum caſum , in quo mulier poteſt eſſe arbitra , quem dicit Canoniſtis incognitum. Sebaſt.Sap.

d De monacho.An & quando monachus poſſit eſſe arbiter, uel arbitrator, & de hoc uide late per Imo.in clem.& ſi principalis,in 9.col. de reſcri.& Archid.in d.c.præſentium.16.q.1.tenet, q non poſſit eſſe arbiter. Et dicit de hoc haberi per Hoſt.in ſum.de arbi.§.ſed quis poſſit eſſe arbiter, in fin. De hoc ét uide per Imo.poſt Guil.in cle.religioſus,in uer. tractat hic, de proc. An autem nouitius exiſtẽs in probatione religionis intra annum probatio nis poſſit eſſe arbiter, uide eleganter per Doct.in c.beneficium,in ult.col. de reg.lib.6.Item adde Bal.in d.l.ſi qui ex conſenſu,in fin.2.col.C.de epiſc. aud.ubi dicit,quod monachus põt eſſe arbitrator, ſed non arbiter , niſi ſit monachus factus Epiſcopus.Et quod monachus non poſſit eſſe arbiter , te net Arch.in c.infames.§.ſi quis uero iudex,cir.prin.per illum tex. cum mo nachus dicatur ſeruus.3.q.7.Bart.in l. non diſtinguemus.§.facerdotio,ff.de arbi.de quo ét per Bar.in d.l.Pedius.§.1.eod.titu. & uide de hoc etiam per do.Ant.hic in 8.differentia.15.col.

An monachus poſſit eſſe arbiter vel arbitrator,uide dom.Abb.in c.cum ad monaſterium,de ſta.mo.vbi dicit,q non, & alle.rõnem gl.& Bar.in l. Pe dius,hic alleg.quia dł eſſe ſeruus,&c Et idem voluit Bal.in marg.ad Innoc. uer.14.& habetur per Spec.tit.de arb.in §.8.& vide do.Card. in clem. per uenit,de arb.& in clem.religioſus,de proc.hic alleg.Et uide eundem Card. plene in cle.2.in 19.q.& 21.de reſcr.ubi dicit,quod de licentia Abbatis po terit nedum eſſe arbiter,ſed etiam arbitrator,& poterit eſſe ét vicarius epi ſcopi,vt ibi per eum in 16.q.vbi omnino uide.De nouitio aũt crederem,q poſſit eſſe,quia nouitij ante factam profeſſionem intra annum ſunt liberi, quamuis gaudeant priuilegio clericali,& dicantur religioſi, vt in c.nullus, de ele.lib.6.& per do.Card.in cle.1.eo.tit.& in clem.2.in 12.q.de priui.ubi dicit,quod gaudent clericali priuilegio,ét quo ad c.ſi quis ſuadente 17. q. 4.per c.religioſo.de ſent.excom.in 6.& ibi et dicitur, quod non eſt monachus,vt per do.Card.in clem.1.de priui.vnde cum ſit in libertate ſua, puto quod poterit eſſe & arbiter & arbitrator,de quo ét habetur in conſi.domi ni Vin.Palleoti,quod eſt in 4. par.conſi.Alex.poſt conſi.46. Ant. Fran.

e In ſeruum.Sed pondera l.cum pater.§.hæreditatem.ff.de leg.2. & in l.ex fa cto.§.ſi quis.ff.ad Treb.ubi deportatus poteſt eligere,ergo & ſeruus,& mo nachus poterunt arbitrari. And. Barb.

f Iuratum.Vide Bar.in l.nemo poteſt,col.3.ff.de lega.1. vbi ponit , quando ex ſententia arbitri oriatur actio.Vide ét Iaſ.in l.arbitro, in quarto intellectu, ff.qui ſatisd.cog.ubi dicit,quod ex ſententia arbitri non oriatur actio , qa conſenſus priuatorũ nõ pot dare iuriſdictionem.Quæ ratio procedit, ét in ſententia arbitratoris,ſecus autem eſſet, quando fieret compromiſſum de licentia iudicis,ut ibi per eum. Sebaſt.Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

indistincte mandant iuramenta & pacta seruari, etiam si contractus præcedens esset nullus, vt in cap. debitores, supra eod. & cap. & si Christus, infra eod. supra de pact. cap. 1. & 3. & plene dixi in cap. cum venissent, de institu. & cap. 2. de pact. vbi plene dico de pacto nudo, & de iuramento. Nec obstat si tu opponeres de d. cap. per tuas, de arbit. vbi agitur ad interesse, si arbitrium non fuit emologatum, quia dico illud procedere in sententia arbitri, cuius dicto præcise non statur, quia a iure fuit illi traditus intellectus alternatiuus, vt scilicet stetur arbitrio, vel soluatur pœna, vel interesse, vbi pœna non fuit apposita, & hoc ideo, quia cum non sit aduersus illius iniquam sententiam de remedio prouisum, voluerunt iura refrenare illius potestatem, vt ibi not. Innocen. sed in sententia arbitratoris hoc non cauetur, quia prouisum est de remedio reductionis ad arbitrium boni viri, vt in dicto §. arbitrorum. Ideo præcise potest cogi ad ipsius obseruantiam, vt hic, & supra eod. cap. veniens, a contra-
16 rio, quod est no. † Venio ad secundam quæstionem, an scilicet
a ex taciturnitate a temporis, emologetur arbitramentum, vt sic non possit amplius peti reductio ad arbitrium boni viri. Vidisti quod supra tenuit Innocen. dicit enim, quod nũquam emologatur taciturnitate decem dierum. Specu. in titu. de arbit. §. sequitur, versi. sed intra quod tempus, videtur dicere, quod ista reductio debet fieri intra decem dies, sicut in appellatione, qa ista est quædam appellatio, seu appellationis species. l. non distinguemus. §. cum quidam, ff. de arbit. & secundum hoc non procederet dicta differentia inter arbitrum & arbitratorem. Bartol. in dicto §. arbitrorum, non placet hæc opinio, quia reductio ad arbitrium boni viri petitur, aut iure actionis, aut officio iudicis, aut per viam exceptionis, vt infra subijciam: sed actionibus, vel exceptionibus non præscribitur tam modico tempo-
17 re, nec officio iudicis, ad hoc l. sicut, C. de præscrip. trigin. anno.
b & l. querela, C. de sal. Egerer, secundum eum, principis declaratione. Sed de rigore iuris, secundum ea, quæ scripta sunt, dicit, quod si per annum taceat, quod videtur arbitramẽtum approbare, per l. qui grauatos, C. de cens. & per æqua lib. 11. Si vero intra annum conquestus est, aut coram iudice, aut extra iudicium, ita quod appareat ex taciturnitate non consensisse, tunc eo casu, quo reductio petitur iure actionis, vel officio iudicis, quod loco actionis proponitur, tanto tempore durat ius petendi, quanto tempore durat illa actio, qua petitur reductio, sed quando officium iudicis in petitione reductionis proponitur loco excep. durat tunc perpetuo, sicut excepcio. l. pure. §. fina ff. de do. excep. & l. licet, C. de excep. Si vero poterat peti reductio ex officio iudicis principaliter intentato, & non loco actionis, vt in contractibus stricti iuris, vt infra patebit, tunc debet peti intra annum hodie, quia regula est, quod quandocunque officium iudicis datur ad rescindendum id, quod de iure communi valet, vtili anno finitur, vt in l. in honorarijs, ver. sed cum rescissa, ff. de actio. & obliga. Hæc dicta non placent Fran. de Are. vt refert hic dom. Ant. eum sequendo. Nam dictus versi. sed cũ rescissa, loquitur in remedio restitutorio, & petitorio, quod solum durat anno, quia restringibile, tanquam competens extraordinario modo, sed ista reductionis petitio competit ex æquitate ciuili, & Iureconsultorum, vt in dicto §. arbitrorum, & materia est fauorabilis, qa reductio est integratio deceptionis realis, & purgatio doli. Non obst. l. qui grauatus, quia ponit casum specialem. Loquitur enim de grauamine iniuste adæquationis ad cognoscendum publicatas functiones, & venitur ibi contra actum factum ab habente authoritatem de publico; vnde potest esse fauor publicæ vtilitatis, vt post annum quis non audiatur, allegans grauamen iniustæ adæquationis, ne illi officiales diu sint in suspenso. Ideo, cum ille casus exorbiter, nõ debet extendi ad decurtandas actiones, exceptiones, vel officium iudicis in alia matetia competentia contra regularem naturãactionum, & exceptionum, ad hoc l. 1. §. meminisse, ff. de ven. inspi. Nam si secus diceremus, eadem ratione posset dici, quod post decem dies non deberet audiri, argu. in l. hi, qui ad ciuilia, C. de appel. Concludunt ergo ipsi. quod durat hæc facultas petendi reductionem secundum naturam remediorum, quæ competunt ad eam petendam, vt si competat officium iudicis, expectãtur xxx. anni, l. sicut, C. de præscrip. trigin. vel quadragin. anno. Si vero per viam exceptionis, tunc perpetuo d. l. pure. Si petitur actione ex eo contractu, tunc durabit tanto tempore, quãto durat actio, & sic non emologabitur taciturnitate decẽ dierum, sicut dicimus in sentẽtia arbitri. Sed mihi plus placet opi. Spec. vt post decendium non audiatur. Moneor primo per l. penult. C. de arbi. quæ licet loquatur in arbitro, tamen, quia arbitrator largo modo potest dici arbiter, vt in d. §. arbitrorũ, & qa eadem, & fortior ratio est in arbitratore, debet esse idem ius, de confir. vti. capit. cum dilecta. Quod sit eadem, & fortior ratio, patet, quia dictum arbitri non restringebat, sed solum ex contradictione reuelabatur, & solum tenebatur ad interesse, si stipulatio interceSSerit, vt no. in dicto cap. per tuas. Dictum vero arbitratorum restringitur præcise, nisi petatur reductio, non reclamando, ergo videtur fortius consentire. Item & secũdo ex non appellatione ius præsumit condemnatum consentire, & facto suo confirmare sententiam, in cap. quod ad consultationem, de re iudi. & l. fina. C. de senten. quæ sine cert. quanti. ergo a paritate rationis idem est dicendum in condemnato per arbitratorem. Fortius enim ex taciturnitate debet præsumi cõsensus in casu nostro, quam in condemnato per iudicem, quia iudicium a principio & ex post facto est necessarium, l. inter stipulantem. §. si Stichum. ff. de verbo. obliga. & cap. intelleximus, de iudic. sed arbitramentum est voluntarium, vnde minus potest conqueri de eo, quem ipsemet sua voluntate elegit, vt dicit tex. in cap. causam, de re iudic. Si enim sibi arbitramentũ displicebat, cur tãdiu tacuit? vt in simili dicit text. in c. 1. de frig. & male. Item videmus, quod si aliquis nominatur ad aliquod officium publicum, nisi statim, saltẽ intra decem dies reclamet, postea non auditur, vt in l. hi, qui ad ciuilia, C. de appel. Nec obstant motiua istorum Doct. Respondeo enim vnico verbo, pro cedũt enim, quando quis directe vellet præscribere cõtra actionem, vel iudicis officium, vel exceptionem, sed in casu nostro ex taciturnitate non causatur præscriptio, sed præsumitur consensus approbatorius, sicut in simili contra dominum non præsumitur libertas, nisi spacio xxx. anno. De quo dicendum, vt in l. 2. C. de præscrip. long. temp. quæ pro libertate, tamen si seruus alicuius ordinatur eo præsente & non contradicente, præsumi tur consentire, adeo quod statim perdit dominium, vt in cap. si seruus sciente 54. distinct. & ad hoc possent adduci multa similia. Et hæc opin. habet magnam æquitatem, vt litium materia auferatur. l. quidam æstimauerunt, ff. si cert. peta. & cap. finem, de dolo & contu. Et hanc opi. videtur sentire Fed. licet nõ multum firmet pedes, consi. 275. † Nunc incidenter pro declaratio
17 b ne prædictorum, quærit, quo iure sententia arbitratoris b reducatur ad arbitrium boni viri? Docto. hic, & in cap. 2. de arbi. & Spec. eod. titu. §. sequitur, versicu. sed quo iure, dicunt, quod officio iudicis, ad hoc cap. 2. de arbi. & c. exposita, eod. tit. Bart. in dicto §. arbitrorum, dicit, quod aut loquimur in contractu stricti iuris, & tunc agitur per officium iudicis, vt in l. libertus, ff. de oper. libert. & sic intelligit opinionem prædictorum. Aut sumus in contractibus bonæfidei, & tunc aut ex eo contractu oritur actio ei, qui vult petere reduci, & petitur actione ex eo contractu, vt dicto §. arbitrorum, & in l. si Neruæ, eod. titu. Aut ex eius parte non oritur actio. Exemplum, in contractu doris fuit compromissum in aliquem, vt statueret dotem alicui mulieri, qui grauando mulierem inique statuit. certe ex parte mulieris non oritur actio ad repetendam dotem constante matrimonio, l. quoties. ff. solu. matrimo. tunc recurritur ad iudicis officium, argumen. dicte l. si libertus. Pro hoc secundum eum, si mulier conueniretur a viro vigore illius arbitramenti, mulier posset excipere de eius iniquitate, & sic per officiũ iudicis mercenarium de eius iniquitate cognosceretur, sed ubi competit exceptio, etiam si non conueniatur, potest iudicis officio super illa agi, ne ab aduersario inquietetur. l. si contendat, ff. de fideiuf. & l. Aurelius. §. centum, & quod ibi no. ff. de libe. leg. Franc. de Aret. vt refert domi. Anto. non placet illud dictum Bart. vt in bonæfidei iudicijs, agatur actione ex eo contractu, quia illa actio non extenditur ad incogitata non comprehensa in contractu, quia ibi non est obligatio, quæ contrahitur ex consensu, ergo nec actio, cum obligatio sit mater actionis. l. ea obligatio, ff. de procu. Quare dicit agendum officio iudicis mercenario deseruienti actioni, argumen. l. 2. C. de actio. emp. Do. Anto. dicit tenendũ, q no. in l. 2. C. de rescin. vend. & sic sentit, q agat in bonæfidei ℈ctibus, actione ex eo ℈ctu, sicut tenuit Bart. nã in l. 2. no. gl. Bar. q ad rescindendam venditionẽ agitur actione ex eo ℈ctu, q̃ satis mihi placet per l. exempto. §. si qs virginem, ff. de acti. empt. tene ergo opin. Bart. in hoc tñ non esset maxima vis tenendo, q ex taciturnitate decem dierum emologaretur
18 arbitramẽtũ. † Nona differentia, qa compromissum factum in
c arbitrum, soluitur morte c alterius compromittentium, de arbit. c. fi. & l. diem proferte. §. 1. ff. eod. vnde non transit in hæredes, nisi specialiter de eis in cõpromisso caueat. Secus in arbitramẽto, qa illud est pactũ, seu trãsactio, quæ trãseunt in hæredes. l. si pactũ, ff. de prob. Hoc tenet Hostiẽ. & cõiter Docto. in d. c. fina.

ADDITIONES.

a Ex taciturnitate. Adde tu ad hoc Anto. Corset. singu. suo 179. in uersi. taciturnitas, quod incip. in onerosis, de quo per Lanfr. in cap. quoniam contra. §. interlocutoriæ, & appellationes, nu. 65. uersi. ex quibus omnibus, & ibi in apost. Cel. in uersi. quod non. vbi ad plenum, & remis. ad saturitatem, dixi etiam in apost. ad istum in c. cum dilectus, nu. 15. in uersi. ad arbitrium, supra de arbit. Zach.

b Arbitratoris. Vide Bal. in l. 2. in 1. q. C. de rescind. vend. & in 3. q. Bart. in Iulianus. ff. de condi. indeb. Sebast. Sap.

c Soluitur morte. Quid autem si aliquid relinquatur arbitrio alicuius, an talis potestas arbitrãdi transeat ad hæredes, vide Ias. in repe. l. quo minus, charpen. col. 3. ff. de flumi. Seb. Sap.

fin. Specu. in titu. de arbi. §. finitur, versicu. sed nunquid arbitratus, tenet etiam Franc. de Are. in d. l. si quis arbitratu. ff. de verbo. obliga. etiam si super contractu ineundo fuerit compromissum, quia spes conditionalis obligationis transmittitur ad hæredes, Institu. de verbo. obliga. §. ex conditionali, nisi sit talis, quæ personæ cohæreat l. centesimis, ff. de verbo. obliga. Nec videtur, quare cõtractus debeat dissolui, cum sit perfectus ex parte vtriusque contrahentium. l. potior, ff. qui po. in pig. ha. Barto. in d. l. si quis arbitratu, distinguit, quod aut arbitrator fuit assumptus super contractu non perfecto, & idem in eo, quod in arbitro, per d. l. diem proferre. Aut super contractu perfecto, vt super aliquo accessorio. (Pone exemplum in §. pretium. Institu. de contrahen. emp.) & tunc transit in hæredes. l. fundi, ff. de acquiren. possess. Mihi plus placet indistincte præcedens opinio per d. §. ex conditionali. Et quia regulariter omnis contractus est transmissibilis in hæredem. l. veteris, C. de contrahen. & commit. stip. & in titu. vt actio ab hære. & contra hære. per totum. Quid si alter ex compromittentibus banniatur? vide Bar-
9 to. in dicta l. si quis arbitratu. † Decima differentia, quia attesta
a tiones, & confessio facta & recepta coram arbitro, faciunt fi-
a dem postea coram iudice, a secus in habitis coram arbitratore,
b b quia coram illo non est iudicium, nec quasi. In hoc tamen sunt opin. & dic, vt plenius dixi in capitu. præsentata, supra de testi. & capitu. fina. de confess. & per Ioan. And. in addit. Specu. in titu. de confess. §. nunc videndum, versicu. quid de confessio
10 ne. † Vndecima differentia colligitur ex no. per Ioan. And. in
d. versicu. quid de confessione. vbi videtur velle, quod confes-
c sio facta coram arbitro, possit reuocari c post sententiam, ante-
quam arbitrium sit emologatum, quia ante emologationem non potest dici finitum negocium, cum non competat ex eo actio, vel exceptio, d. l. penulti. C. de arbit. Et sic debet posse reuocari, vt in c. fina. de confes. sed confessio facta coram arbitratore indistinctè non reuocatur laudo secuto, si est validum, qa negocium videtur finitum per transactionem, vt no. in Auth.
11 vt diffe. iud. in princip. & supra dixi. Duodecima differentia, †
quia lit. contest. coram arbitro interrumpit præscriptionem, l. penul. in fin. C. de arbi. secus in arbitratore, quia coram eo non est iudicium, nec quasi, & sic non potest esse lit. contest. de quo per Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de litis contest. §. effectu, in princip. vbi plenius de hoc, & facit quod dixi in d. capit. præ-
2 sentata. † Tertiadecima differentia, quia arbiter non potest p-
d cedere diebus feriatis, vt supra dixi. De quo dicendum, vt in dicta l. si de meis. §. vlt. & l. si feriatis, ff. de arbi. sed arbitrator d sic, vt no. Barto. in locis præalleg. quia arbitram ẽtum est quædam transactio, & ad concordiam & ad pacem reductio quod cum concernat pietatem, potest explicari diebus feriatis, vt in capi. 3. de ferijs. Ego aliter dicerem, quod aut quæritur nunquid gesta coram arbitratore die feriato, teneãt, & dico, quod sic, quia cum coram eo non sit iudicium, cessat dispositio capitu. 1. de fe tijs. facit quod notatur in clem. vnica, de offic. deleg. Aut quæritur, nunquid debeat arbitrator, vel possit sine peccato procedere, & dico, quod aut speratur pax, aut aliquis actus pius, & potest, vt in dicto capitu. 1. Aut solum speratur adimplementum alicuius contractus, & tum puto secus, quia talibus diebus nõ debent homines intendere negociationi, & mercantijs, vt in capitu. 1. præalleg. facit optime capitu. qualitas, de pœn. distin. 5. Quid autem, si Titius habet arbitrari quantum fuit expẽsum in tali domo, vel collectum ex tali agro, dicemus ne licere, huiusmodi intendere? Certe non, cum homines debeant tunc intendere diuinis, argum. capitu. licet, eod. titu. cum si. Videad materiam quod no. Specu. in titu. de arbi. §. sequitur, versicu. sed nunquid arbitrator, seu amicabilis compositor, & sequenti. vbi dicit arbitratorem posse procedere talibus diebus, sed nõ posse compelli, etiam si partes pacisçantur, quia tale pactum modo prædicto non præiudicat arbitratori, sed ego intelligo cum limitatione prædictorum. Quartadecima differẽtia, quia coram arbitratore non est locus peremptioni instantiæ per lapsum triennij, quia coram eo, vt supra dixi, non est iudicium, vel quasi, & sic cessat dispositio. l. properandum, C. de iud. sed
e coram arbitro e multi tenuerunt quod sic. Alij aliter, cum non habeat iurisdictionem, de quo vide per Spec. in ti. de arbi. §. differt, versi. 1. Idem per Bar. in l. si de meis. §. fi. ff. eo. per Ioan. And. in addi. Spe. in loco præalle. & per Cy. in d. l. properandum. Cy. & Ioan. And. multis recitatis, videntur residere, quod coram arbitro non sit instantia. Mihi tñ de iure ciuili multum placet contraria opi. quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. l. 1. ff. de arbit. Et coram eo est quasi iudicium. d. l. si de meis. §. recepisse. facit l omnes, C. de ferijs. & per consequens debet habe
f locum dispositio l. properandum. Sed de iure canonico vide quod dixi in c. pen. de iud. † Quintadecima differentia, quia arbiter, ex quo semel super toto pnunciauit seruando formã cõpromissi, siue bene, siue male, functus est officio suo, vnde non pt amplius mutare sniam suam, vt le. & no. in l. dicere, in fi. cũ seq. ff. de arb. & supra tetigi. In arbitratore vero sunt opi. Dicũt enim quidam, q̃ cum coram eo non sit iudicium, vt supra dixi, non hẽt locum c. in literis, de offic. deleg. Hanc materiam assumit plene Cy. post Pe. in l. fi. C. de contrahend. emp. facit ẽt ad materiã c. si compromissarius, de ele. li. 6. & q̃ le. & no. in c. cãm quæ & c. nosti, de ele. & c. si quis presbyterorum, de reb. eccle. non alie. Cy. in d. l. fi. post Pe. sic in effectu concludit, quod aut arbitriũ, seu electio competit mihi iure mero, & possum, licet male semel egerim, seu arbitratus fuerim, iterum arbitrari, ad hoc l. hæc conditio, ff. de cond. & demonst. vbi dr, quod si testator legauit mihi centũ, si nupsero, si nupsi inutiliter, possum iterum ℈here, & legatum consequi. Aut competit mihi super iure alieno, & tũc si non seruaui formam, possum iterum arbitrari, d. l. qui tñ, ff. de arbi. Si vero seruaui formam, non possum amplius me intromittere, quia siue bene, siue male, functus sum officio meo, vt in d. c. compromissarius. Ad istũ tex. dic, vt inf.
24 dixi. & sic videtur, quod non sit differentia in hoc inter arbitrũ, & arbitratorem. Quid aũt, si fuit dictũ in compromisso, vt posset pluries pronunciare? Dic, vt no. Bar. in d. l. quid tñ. † Sextadecima differentia, quia arbiter non cogitur laudare, licet susceperit compromissum, nisi ibi sit pœna, vel pignora, sed arbitrator sic, si cõpromissum recepit. Sic refert d. Ant. hic modernos tenere in l. fi. C. de ℈hen. emp. ℈ gl. fi. illius leg. Dic etiam hoc tenere Spe. & Io. And. in ti. de arbi. §. sequitur, ver. sed nunquid arbitrator. Sed certe Io. And. non sic loquitur, nec Cy. in d. l. fi. dũ reprehendit illam glo. Dicit enim ibi gl. tam in arbitro, quam in arbitratore, q̃ non coguntur pronunciare, nisi pœna vel pignora, de standо sniæ, interuenerint. Cy. vero dicit, q̃ gl. nescit, qd dicat, quia in vtroque satis est distinguere, an acceptauerint, & compelluntur, alias secus. Et idẽ Io. An. in loco præalleg. q. d. q̃ vterq; compellitur, ex quo acceptauit, licet pœna non interuenerit, & bñ loquitur. Satis enim est, q̃ interuenerit stipulatio de iure ciuili, vel q̃ arbitrator fuerit assumptus sup aliquo ℈ctu, vt ℈. dixi, vel q̃ de iure canonico fuerit simpliciter cõpromissũ de standо sniæ. Nã tunc sniа non pt esse frustratoria, qa agit ad interesse respectu arbitri, & respectu arbitrorũ pt agi ad ipsius executionẽ, vt patet ex p̃dictis. Nec obst. d. l. non distinguemus. §. 1. vbi dr, q̃ nisi pœna sit adiecta in cõpromisso, non compellitur arbiter pnunciare qa dẽt intelligi, qñ nudo verbo fuit com pmissum. Nã tũc sniа posset esse frustratoria de iure ciuili, quia ex nudo pacto nõ agit, secus aũt si fuisset cõpromissum & p stipulationẽ fuisset promissum de standо sniæ. Nã tunc arbiter compellitur, vt in l. diẽ pferre, in fi. ff. de arbi. & sic intelligit ibi Bar. Quid aũt in hoc sentiant Io. An. & Canonistæ, dic, vt no. per gl. & doct. in c. per tuas, de arbi. q̃ hic non examino, quia non est materia nostra. Nam hic solũ intendo tractare materiã arbitratorũ, & non arbitrorũ. Concludo ergo, q̃ in hoc non sit differẽtia iter arbitrũ, & arbitratorẽ, sed solũ debemus distinguere, an accepta-

ADDITIONES.

2 Coram iudice. Limita, nisi esset redacta in scriptis confessio, per id quod habetur in l. rura, C. de omni agro defer. lib. 11. & in c. fi. de confes. in 6. in gl. idem si quis acceptauit, secundum Bal. in l. Gallus. §. quidam recte, ff. de lib. & posth. And. Barb.

b Arbitratore. Vtrum cõfessio facta coram arbitratore faciat fidem in iudicio, vide Bal. in l. vnica, in 23. col. de confes.

An confessio facta coram arbitro, vel arbitratore, faciat fidem coram iudice, vel possit reuocari, dicas, quod confessio facta coram arbitro, non dicitur confessio iudicialis, nec habet vim confessionis factæ in iudicio. Ita Bal. in l. pen. in fi. C. de arbi. tamen Barto. in l. 1. in fi. C. de confes. videtur tenere contrarium. Sed vide Alex. in consi. 18. in 4. par. consi. vbi dicit, quod quãdo sententia arbitri, quæ esse lata virtute talis confessionis, esset emologata, tunc procederet opin. Bar. alias dicit procedere contrariam opinionem, quod videtur esse contra mentem do. Ant. in c. fi. de confes. Confessio autẽ facta coram arbitratore, valet, ut extra iudicialis, sed facta coram vno ex arbitratoribus, non nocet, secundum Alex. vbi supra, & in consi. 13. in 1. par. consi. Et adde, quod confessio iudicialis potest reuocari etiam potest præcepcum de soluendo factum confesso, iuxta materiam. l. si debitori, ff. de iud. vt per Bal. in l. non fatetur, de confess. Cuius contrarium ipse dicit in l. error in 5. col. in versic. & ex hoc apparet, C. de iu. & fac. igno. & istud credo verius. Ant. Fran.

c Reuocari. Vtrum confessio facta coram arbitro vel arbitratore, possit reuocari. Et de hoc vide per Bar. in l. non fatetur, circa fin. ff. de confessis.

d Arbitrator. Arbitrator potest procedere diebus feriatis in honorem Dei, & idem Bald. in l. fina. C. de fer. & Bald. in l. si vt proponis 1. circa princip. versicu. sed nunquid arbitrator, C. quomodo, & quando iudex. vbi dicit, quod arbitrator potest pronunciare die Dominica, ideo dicit quod ideo tunc poterit æstimare pretium rei, & executores eo die poterunt eligere pauperes, in quibus fiat distributio. Et quod possit procedere diebus feriatis arbitrator, est tex. in l. omnes dies, in fi. C. de fer. & gl. in l. si feriatis, ff. de arb. & vide Bal. in c. 1. de fer.

Quod arbitrator non teneatur seruare ferias, & quod possit die Dominica arbitramentari, vltra hic allega. vide Bald. in l. fin. in 3. quæst. in versi. & hoc apparet, C. de act. empt. & vide per Lanfr. de Oria. in tracta. de arbit. in 7. parte, in 6. q. & vide Bal. & Cy. in leg. si de meis, in §. excompromisso, & etiã per Bar. in l. 1. oppo. ff. de arbit. & per Spec. in tit. de arbit. in §. excipitur, in versi. item pronunciatur. Ant. Fran.

e Coram arbitro. An coram arbitro fit locus peremptioni instantiæ, vide Fel. c. venerabilis, col. pen. ver. coram arbitro, supra de iud. & ibi quid coram arbitratore. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

25 acceptauerit arbitrator, vel non, & hoc not.† Decimaseptima differentia, quia arbiter non potest sententiam ferre in ecclesia, sicut nec iudex, & lata non tenet, de immun. eccle. cap. decet, lib. 6. secus in arbitratore, l. fina. C. de fer. ita tenet hic Ioan. And. secundum Franc. de Are. Aduerte tamen ad hoc dictum. Primo no. quod volnit extendere cap. decet, ad arbitros, illud tamē cap. loquitur solum de iudice. Sed placet mihi, vt habeat locum in arbitro, quia arbiter largo modo dicitur iudex. 2. quæstio. 6. cap. a iudicibus, iuncto cap. sequen. & l. 1. ff. de arbi. & cū illud c. venerit ad peccatum impediendum, non debet fieri strícta, sed larga interpretatio, vt not. Ioan. And. in cap. ex tenore, qui fil. sint legit. & in cap. 2. de diuor. & facit glo. no. in cap. sciāt cuncti, de elect. lib. 6. & in cap. fina. cod. titu. & lib. De quo tamen dubitari posset circa nullitatem processus per id, quod no. ibi glo. in d. cap. decet. De dicto arbitratorum, seu processu indistincte teneo, quod valet, quia est quidam contractus, vt supra dictum est, contractus autem initus in ecclesia, non irritatur, per illum text. vt ibi dicit glo. no. An autem peccet arbitrator ibi procedendo, distinguerem, vt supra dixi in eadem quæst. an sit sibi licitum procedere die feriata, & dic, vt supra in 13. differentia dixi.† Decimaoctaua differentia, arbiter a non potest extendere b manus ad res extra compromissum, vt in c. cum dilectus, de arbit & in l. non distinguemus. §. fina. ff. eod. sed arbitrator sic, vt no. Specu. in titu. de arb. §. excipitur, versic. sed pone, & facit quod ipse no, eod. titu. §. 1. versicu. arbitrator vero. Ratio secundum eum, quia dictū arbitratoris tenet, siue sit æquū, siue iniquum, sed per iudicem reducitur ad æquitatem, vt dicto §. arbitrorum. Ideo dicit, quod si coram arbitratore agimus de certa re, poterit arbitrator illam vni adiudicare, recepta quātitate pecuniæ ab alia parte. Et pro hoc dicto, videtur tex. in canisi, de præben. & sentiunt Doct. in cap. constitutus, de relig. do. vbi tex. secundum vnum intellectum. Aduerte, nam exemplū Specu. procedit de iure, sed dictum suum est nimis largum, vt possit extendere manus ad aliena, de quibus non fuit cogitatū in compromisso, vnde in contrarium facit l. Aquiliana. ff. de transac. maxime iuncta l. vnde si Neruæ, ff. pro socio. & l. cum Aquiliana, ff. de tranla. quod si coram arbitratore est contētio de vno fundo, licet compromissum sit generale, non tamen potest arbitrator condemnare alteram partem, vt recipiat illum fundum, & det aliam rem, de qua non fuit cogitatum. Secus autem, si vult condemnare in pecunia, quia pecunia non dicitur, alia res, cum omnis res per eam æstimetur, l. 1. ff. de contrahen. emp. Nam & iudex aditus super actione communi diuidū do, hoc facit, vt Instit. de offic. iud. §. penult. & l. ad officium. C. commu. diuid. Per hoc dico, quod idem poterit arbiter, sicut iudex. Vnde concluderem, quod in hoc nulla sit differentia inter arbitrum & arbitratorem, ita, quod nemo eorum poterit manus extendere ad ea, quæ sunt aliena prorsus, & incogitata. & sic non obst. cap. nisi. & not. per Docto. in d. cap. constitutus, quia illa non sunt aliena prorsus a principaliter petito, cum in pecunia fuerit facta condemnatio, quod etiam hic sentit dom.
27 Anto. licet non ita clare.† Decimanona differentia, excommunicatus non potest esse arbiter, sicut nec iudex, de re iudic. cap. ad probandum. Intellige de notorie excommunicato, vt ita affirmat Specu. in titu. de arbi. §. differt, versic. item secundum eum. & idem Archid. 2. quæstio. 6. cap. a iudicibus. super 1. glos. & ita refert Specu. in curia fuisse determinatum de mandato Papæ. In arbitratore sunt opin. Bartol. sentit, quod possit, quia excommunuicatus æ quiparatur deportato. Deportatus autem non perdit ea, quæ dependent ex consensu, & sunt de iure gentium. Hoc sentit in l. cum pater. §. hæreditatem, ff. de lega. 2. & in l. ex facto, §. si quis rogatus, ff. ad Treb. Hanc q. plene disputat Ioan. And. in regula, dolo, de regu. iur. lib. 6. in Mercu. Et tandem concludit, in contrariam sententiam, dicens, quod si est notorie excommunicatus, non cadit in eo arbitramentum, q̄ fit per modum laudi, vel sententiæ. Allegat quod de compromissarijs datis ad eligendum. legi. & no. in cap. in causis, de ele. & quod no Archid. 2. quæst. 6. cap. a iudicibus, super 1. glos. vbi dicit, quod illa verba, Arbitratu Titij, &c. sicut non cadunt in seruum, l. illa, ff. de verbo. signifi. ita nec in excommunicatum, qui est seruus peccati, & extra communicationem Ecclesiæ facit cap. pia, de excep. lib. 6. cum simi. Quis autem dicatur excōmunicatus notorie, habes glo. not. in clem. 1. de sepul. & dic, vt ibi. Si vero excommunicatus fuit simplex mediator, & proxeneta, ita quod contractus firmetur ex partium conuentione, & non ex pronunciatione excommunicati, tuncactus tenet. Vnde tandem videtur concludere, quod nec in lite, nec super contractu potest excommunicatus notorie esse arbiter, vel arbitrator, & si contra fiat, non valet arbitrium, seu arbitramentum. Hanc eandem sententiam sentit. Spec. in loco præalle. qui licet non dixerit specifice de arbitratore, tamē hoc satis sensit ex ratione sua, dum dixit, quod excommunicatus non potest contrahere, per cap. cum excommunicato. 6. quæstio. 3. Et videtur hoc per hanc rationem velle Hostien. in cap. veritatis, de dolo & contum. vbi firmauit cōtractum initum cum excommunicato esse nullum. Et secūdum hoc dictum procederet quod prædixi sine scrupulo. Sed tenendo opinio. contrariam, scilicet quod contractus initus per excommunicatum, valeat, quam tenuit Innocen. & multi alij, vt plene dixi in dicto cap. veritatis, est maius dubium, & tenet hic dom. Anton. opin. Bart. contra Ioan. And. quia negari non potest, secundum eum, quin arbitramentum expediatur per viam contractus; sed contractus initus per excommunicatum tenet secundum opin. quam supra tetigi. Fatetur tamen, quod durāte excommunicatione nō potest arbitrator exercere arbitrium, inuitis partibus, quia non tenentur sibi communicare. hæc quæstio videtur mihi satis dubia, sed potius tenerem cum Ioan. And. alleg. bon. tex. in c. post cessionem, de proba. vbi patet, quod excommunicatus nō potest esse procurator, ita quod hoc officium non cadit in cum, vt ibi no. probatur, licet pro facto suo possit esse in iudicio, vt in cap. intelleximus, de iudic. fortius nec officium arbitratoris assumere, cum hoc casu habeat arbitrari tanquam bonus vir, sed non potest dici vir bonus, ex quo perseuerat in excommunicatione, cum ex hoc reddatur suspectus de hæresi, vt cap. fina. de pœni. Infamis autem potest esse procurator, Instit. de excep. in fin. vnde, licet per se possit excommunicatus valide contrahere, secundum illam opinio. non tamen assumere hoc officium ciuile inter alios, argumen. in dicto cap. post cessionem, & cappia. de excep. lib. 6. & secundum hoc non erit differentia hoc
28 casu inter arbitrum, & arbitratorem.† Vigesima differentia est, arbiter debet vnicuique partium reddere, quod suum est, nec debet tollere de iure vnius, vt det alteri. Ideo dicit lex, arbitrū assumere partes iudicis, l. si de meis. §. recepisse, ff. de arbit. Fatendum est tamē, quod si male iudicat, stat snię, & imputet sibi q talem elegit, vt dicit tex. in l. diē pferre, §. stari, ff. de arb. Arbi-
c tratore vero pōt de iure vnius alteri dare, p bono cōcordiæ, ita no. dicit gl. in l. sed & si in seruū. §. si qs iudex, & l. si de meis. §. recepisse, ff. de arb. & hic Inno. Ego ad hoc adduco tex. no. & apertū, maxime iūcta gl. in c. nisi. de preb. Nā ibi impossibile erat de iure, q̄ vnus haberet titulū in beneficiū, & alteri deberet pēsio, tñ, p bono pacis ex potestate arbitraria fuit illud toleratū, q̄ intelligit Bartol. in d. §. recepisse, quando modice lædit, alias reduceretur ad arbitrium boni viri, vt d. §. arbitrorum, & per hoc puto male dixisse Bald. in vsib. feud. in titu. de leg. Conra. cap. 2.

vbi

ADDITIONES.

a Arbiter. Vide Roman. in consi. 55. incipien. si volumus dicere. Alexā. in consi. 124. incip. in causa & lite, in 2. volu. & in consi. 119. incip. titulus, eod. volu. & Rom. in consi. 403. incip. de decisione, & do. Ant. de But. in consi. inci. visis actis, & allegationibus contrarijs, & Rom. in consi. 115. incip. viso compromisso, primo dubio. Sebast. Sap.

b Extendere. Verum arbiter, vel arbitrator possit extendere manus suas extra compromissum, pronunciando super non petitis, vide de hoc Do. Ant. in c. constitutus, in fi. de reli. do. & in c. nisi essent, de præben. & Bald. in l. fi. §. si quis, ver. potest arbiter, C. commu. deleg. Et de hoc vide per Inno. in ex parte, circa prin. de arbi. ubi dicit, quod arbiter potest iudicare super contiguis compromisso. Et ideo dicit, quod poterit pronunciare super expensis, & super fructibus, & præfigere terminum solutioni, licet hoc non sit deductum in compromisso. Pro quo ego alleg. tex. in l. quid tamen. §. solutioni, ff. de arbit. Item ad hoc, quod arbiter possit ex compromisso extendere manus suas, vide plene per Do. Anto. & Abb. Panor. post glo. in cap. cum dilectus, in 3. colum. de arbit, & vide ad hoc elegans verbum, quod ponit do. Anto. in cap. causam. in pen. colum. de re iudic. vbi Bald. etiam dicit, quod si delegatus excedit formam mandati, valet quod facit, dum tamen sit de cōiunctis formæ. Et facit quod no. do. Anto. in repet. cap. uestra in 53. colum. de cohabi. cleric. & mu. facit tex. & ibi Bartol. in l. sicut tibi, C. de iudic. vide domi. Anto. in c. constitutus, in penult. colum. uersi. no. quod delegatus, de appel. per illum tex. Et facit quod in simili de dicto testis no. Innoc. in c. pastoralis, de excep. Bald. in l. peremptorias, circa fi. versi. quæro actor, C. sententen. rescin. non poss. facit quod in simili dicimus de procuratore, qui potest facere uicina mandato, vt l. iam tamen. §. pen. ff. aud. iol. & cap. post translationem, de renun. & no. glo. 1. in cap. licet ergo. 8. q. 1. Et vide quod sin. scribit domi. Anto. in cap. nonnulli, §. 1. in prima colum. versi. no. quod mandatum, de rescrip. Item ad hæc facit, quod scribit Bartol. in l. alio herede, in 2. colum. uer. quæro vtrum executores, ff. de alim. & cib. leg. Et ad id quod dicit Do. Anto. hic, vide Ang. in repe. l. si uacantia, in 10. char. C. de bon. vacā. lib. 10. Item pro hoc facit, quia licet iuramentum sit strícti iuris, vt in c. penult. in fi. eo. tamen extenditur ad confectiua eius, super quo iuratur, tex. est in l. si duo. §. si quis iurauerit, C. de iureinr.

An arbitrator possit pronunciare super non petitis, & extendere manū ad ea, quæ non continentur in compromisso, ultra hic alleg. vide Alex. post Bartol. & Angel. in l. cum Aquiliana, ff. de transa. ubi etiā per Paul. de Cast. ubi dicunt, quod arbitrator electus super certo fundo, potest pronunciare etiam super precio, ut vnus det alteri fundum, uel precium, sed non potest extendere manum ad aliam rem. De quo uide per Alexā. in consi. 144. in 3. par. consi. & uide etiam per Bal. in addi. Spec. in titu. de arb. in ver. an possit, & eiidem Bal. in l. fi. §. sed si quis. in 3. col. C. commu. dele. vbi ét dicit, quod arbitrator in sententia pōt apponere quam conditionem vult, si æquitas suadeat, & uide etiam Spec. & Bald. in add. in tit. de arbitr. 2. char. in ver. sed arbitrator vult, & adde Ro. in sing. in uer. arbitrator. & in uer. an arbitrator. Ant. Franc.

c Arbitrator. Vide Bal. in l. fi. §. 1. C. commu. dele. vbi dicit, q̄ arbitrator pōt in laudo declarare, quod actor vendat omne ius, q̄ habet in re, de qua fuit facto cōpromissum, refert do. Ias. in l. fi sup possessione, C. de trā. Sch. Sap.

vbi inter cætera dixit, quod si arbitrator ex certa scientia de alieno largitur, non valet, quia non est ei permissum dare de alieno, ff. quod vi aut clam. l. prohibere, §. plane. imo secundū eum est species furti quandoque de alieno largiri. Hoc dictum est falsum, ex quo facit pro bono pacis, & concordiæ, & videtur ad hoc habere mandatum, dummodo enormiter non lædat, ut supra dixi. Si autem vis saluare Bald. intellige, quando facit sine cauta, vel quādo in non modico lædit Sed dices. Quæ est diuersitatis ratio inter arbitrum, & arbitratorem? Respondeo arbiter eligitur loco iudicis, & ideo debet per tramitem & semitam iuris procedere, tribuendo vnicuique quod suum est, vt in iuribus præalleg. & supra, in proœ. Gregō. in ver. ideo lex proditur. Arbitrator vero eligitur, vt amicabilis compositor, & transigens inter partes, vt in Authen. si vero contigerit. C. de iudi. Ex natura vero compositionis, & transactionis est, vt possit pro bono pacis de iure vnius dare alteri sine magna alterius læsione. Satis enim lucratur, qui a lite recedit, l. Lucius. & quod ibi no. ff. ad Treb. Vigesimaprima differentia secundum Innocen. hic dictum arbitratoris non mutatur, vbi modice, & non grauiter lædit, alleg. ff. de oper. lib. l. si libertus. tu potes allegare, quæ in præcedenti differentia dixi. Dictum vero arbitri non mutatur, etiam si grauiter lædat, imo, si pœna promissa sit, agitur ad pœnam, C. de arb. l. 1. Et si non fuit promissa, sed tantum stipulatio intercessit, agitur ad interesse, ff. de arbit. l. diem proferre §. fina. & duabus li. sequen. & l. ita demum. Not. quod dicit de stipulatione, pro his, quæ supra dixi, & no. in c. per tuas, de arbi. Si autem simpliciter compromissum sit, & sententia p partes expresse emologata fuerit, & intra decē dies nulla pars contradixit, oritur ex sententia actio, & exceptio. l. penult. C. de arbitr. & agitur tunc condictione ex illa l. secundum Innocē. & no. quia sentit, quod arbitrium pœnale non emologetur taciturnitate decem dierum, de quo in d. l. penult. & in ca. per tuas, præalleg. Vult ergo in effectu Innoc. quod dictum arbitri non reducatur ad arbitrium boni viri, etiam prætextu læsionis enormis, sed dictum arbitratoris sic, ex quo enormiter lædit. Primū
29 probatur in d. §. stari. secundum in præallega §. arbitrorum.† Et circa primum, vide Hostien. in cap. 2. de arbi. qui dixit, quod si
a arbitrium cōtinet manifestam iniquitatem, poterit superior a ex suo officio illud retractare, argumen. illius cap. quod est no. dictum, limitans sing. illum §. stari. Sed ego allego ad hoc ordinariam glo. menti tenendam 2. quæstio. 6. cap. a iudicibus, & idem ibi Archid. Et de hoc ego remitto ad plenius not. in dicto cap. 2. quia hic, vt dixi, non intendo tractare materiam arbitro-
30 rum, cum ibi sit specialis titulus.† Sed venio ad secundum dictum, scilicet respectu arbitratorum, & quæro de ratione istius diuersitatis, quare sententia arbitri non reducatur ad arbitriū boni viri, saltem ad petitionem partis, & dictū arbitratoris sic. Bartol. in dicto § arbitrorum, in vlt. colum. dicit, quod ideo, quia ex compromisso in arbitrum fit iniuria iudici, cuius erat iurisdictio, cum adeatur arbiter, vt procedat iudicialiter, sicut iudex, merito iudex se non impedit de iniquitate, ad hoc l. litigatores. ff. de arbi. Sed quando compromittitur in arbitratorē, tunc nulla iniuria fit iudici, cum fiat super contractu, ut supra dixi, qui celebratur ex partium conuentione, & non iudicis authoritate. Sed contra hoc facit l. 3. §. tametsi, ff. de arbi. vbi dicitur, quod arbiter eligitur tanquam bonus vir; & sic videtur electus vt arbitrator. Solu. dicit ibi glo. not. quod arbiter eligitur, vt bonus vir præcipue, hoc est, vt ipse sit bonus vir, cuius arbitrio pareatur, ita quod non eligitur comparando bonitatem suam ad alterum, sed habetur respectus ad personam suam tantum; sed arbitrator eligitur, vt bonus vir simpliciter, id est, vt dicat id, quod diceret qui libet bonus vir. Quod si non facit, merito recurritur ad arbitrium boni viri, idest iudicis, l. continuus, §. cum ita. ff. de verbo. obliga. Secundum Bartol. in dicta l. 3. Et quanquam ista videantur notabilia, tamen mihi ex toto non satisfaciunt, quia non videtur, compromittendo, irrogare iniuriam iudici, cum hoc fiat lege permittente, C. de adulter. l. Gracchus, & 22. quæstio. 4. cap. qui peccat, & cap. cum ecclesia Vulterana, de elect. Item, si ista ratio esset sufficiens, pari modo iudex non impediret se in compellendo arbitrum ad pronunciandum, nec in mandando executioni sententiam suam, q̄ tamen facit, vt l. 3. ff. de arbi. & l. a diuo Pio, ff. de re iudi. Ego dicerem hanc esse rationem. Arbiter non eligitur, vt arbitratu suo decidat, sed vt procedat secundum ius, in d. §. recepisse. Ideo non potest reduci ad arbitrium boni viri, quia non habet in eo locum arbitratus. Appellari autem non potest, quia ex sententia sua non datur actio iudicati, & sic appellatio non reperit qd
31 suspendat, vt leg. & no. in l. 2. C. de arbit. cum ergo non reperiatur competens remedium, standum est sententiæ suæ, & impotandum est compromittenti, nisi iudex ex officio suo corrigat modo prædicto. Arbitrator autem eligitur, vt arbitratu suo procedat, merito dictum suum reducitur ad arbitrium boni viri, vt in dicto §. arbitrorum. † Nunc circa istam reductionem ad arbitrium boni viri, quæro de pluribus. Et primo quid si quis promisit sub pœna stare dicto arbitratoris, nunquid peti possit
b ista reductio, si arbitrator inique pronūciauit sine metu pœnę? Instar Innoc. & tandem concludit, quod non incidit in pœnam petendo reductionem iniqui arbitramenti, quia iuramentum est fortius, quam pœna; sed iuramentum non adstringit ipsum ad parendum, quousque redactum sit ad arbitrium boni viri, vt hic patet, restat, quod & pœna minus ipsum astringere possit, hoc etiam tenet Host. quādo generaliter est iuratum de stādo dicto arbitratoris. Idem tenet Spec. in titu. de arbi. §. 1. versi. sed pone per istum tex. quod mihi satis placet. Nam verba generalia debent intelligi secūdum subiectam materiam, l. quæro. §. interlocutorem, ff. loca. & l. si vno. eod. titu. Debet ergo pœna, & iuramentum intelligi, si enormiter non læserit. Sic in arbitro no. dicit Inno. in cap. per tuas, de arbi. vt iuramentum de standō ipsius dicto, intelligatur alternatiue, quod stabit, vel soluet pœnam, aut interesse, & hoc not. Sed maius dubium est, si specialiter, & expresse dictum fuit, vt arbitrator possit ius vnius partis in totum, vel in partem dare alteri, & quod quantuncunque inique pronunciaret, standum nihilominus esset dicto arbitri, nunquid possit peti reductio ad arbitrium boni viri, maxime si interuenerit iuramentum, vel pœna? Dicit Host. quod sic, nisi arbitramentum esset contra Deum, quo casu nullo modo esset parendum, vt no. d. c. ad aures, de tempo. ord. melius in c. si dominus, & cap. Iulianus, & cap. qui resistit. 11. quæst. 3. debēt partes arbitramentum obseruare, nec possent contrauenire sine metu pœnæ, siue periurij, si pœna, vel iuramentum interuenit. poterunt enim partes in hoc se ligare, & iuri suo renunciare, ad hoc cap. 1. & 2. de pact. & 7. q. 1. cap. quam periculosum, & l. in re mandata, C. manda. & cap. de his, de sepultu. Dicit tamen, quod forte ex æquitate iudex deberet occurrere iniquitati ex officio suo, pensatis personarum & causæ qualitatibus, de
32 transact. cap. fina. quod verbum est valde notandum.† Et attende, quia prædictorum decisio dependet a quæstione iam multum trita, quæ adhuc sub iudice, pendet. Nam per quot ora discurrit, tot sententias reportat, videlicet nūquid possint partes a principio renunciare reductioni ad arbitriū boni viri? Et præ-
d supposito, q̄ valeat renunciatio, d seu pactum, nunquid extendatur ad oēm læsionē, maxime si interuenerit iurm, vel pœnę appositio? Et quia longissimum, & fastidiosum esset oēs opiniones, & motiua narrare, & maxime cū fiat discursus p multa mē bra, pona primo remissiones, secūdo concludā materiam sub quadam distinctione inserendo Doctor. præstantiorū opin. De hac igitur materia videas per Cyn. in l. pen. C. de arbi. & ibi per multos, & maxime p Bal. & Cy. cōsi. 235. p Spec. in tit. de arb. §. fi. ver. quid si compromis. & ibi satis per Io. And. in addi. Disputauit Io. Cald. & disputatio sua incipit, litigantes. tractauit satis prolixe originaliter Dyn. in reg. scienti, de regu. iur. lib. 6. Iacob. Butr.

ADDITIONES.

a Superior. Nunquid sententia arbitri possit rescindi per officium iudicis, uide Fulg. Bald. Alex. & Inno. in l. arbitrio, ff. qui satisd. co. circa secundum intellectum. Seb. Sap.

b Metu pœnæ. Adde hic Angel. in l. ampliorem, §. fina. C. de appel. vbi dicit q̄ pars non potest renunciare reductioni ad arbi. boni viri, quia daret materiam delinquendi. Item quando partes renunciant reductioni ad arbitrium boni viri, vide not. quæst. quam ponit Bartol. in l. Iulia. in 5. colum. ff. de condi. indeb.

An renunciari possit reductioni ad arbitrium boni uiri, puto opin. Apostilliantis esse ueram, ne uideatur præstari materia delictis. Imo potest peti reductio, non obstante tali renunciatione, & maxime quando dolus interuenisset in sententia arbitri, uel arbitratoris. De quo uide Bald. in l. iubemus, in fin. princ. C. ad Trebel. & in l. fina. in ult. q. C. de contrahen. empt. & uide Paul. de Cast. in consi. 77. inci. primo, & ante omnia, & in consi. 75. inci. quia frustra. ubi etiam ponit quod talis reductio non tollitur etiam per renunciationem iuratam, si læsio fit magna, de quo per Bar. l. si societatem, in §. arbitrorum, in ult. colum. ff. pro soc. & in l. Titia. §. Imperator, de leg. 2. & in l. fi. ff. qui satisd. cog. & per Spec. & Io. And. in tit. de arbi. in §. fina. in uersi. item si compromissum, & per Ang. in suo consi. incip. Ludouicus. & per Roman. in rub. de arb. in uer. fed redeundo, in pen. char. & per Ioan. Calde. in suo consil. incip. duo litigantes, in quibus locis plene habetur de materia. Anton. Franc.

c Renunciare. Dic, quod recta ratio est, quia iudicium redditur in inuitum, l. inter stipulantem. §. 1. ff. de uerb. oblig. Ideo succurritur illi per appellationem. Sed in arbitrum nemo compellitur compromittere, ergo si compromittit, imputet sibi, ex quo uoluntarie compromisit. Ideo dicimus, quod si conuictus ex statuto compromisit, potest appellare, ut l. fin. & ibi Bart. C. de iud. cum simi. And. Barb.

Adde tu, dum quærit dom. Barba. post istum, an renunciatio reductionis ad arbitrium boni uiri iuramento ualidetur, & concludet, ut per Paul. de Ca. consi. 74. inci. quia frustra. Ang. consi. 303. inci. ius petendi reductionē, Bal. consi. 331. inci. præmitto, volu. 3. & Oldra. consi. 136. incip. primum, de quo quæritur, quod non, imo nulla uerborum cautela, aut iuriuran. potestate tolli potest. De quo tu dic, ut per Lanf. de Oria. in c. quoniam contra, §. interlocutoria, & appellationes, ver. ex quibus omnibus, nu. 65. & ibi latissime in apostil. Celli in apostil. mag. in uersi. quod no. sup. de prob. Zach.

d Renunciatio. Vide Fede. de Sen. in consi. 125. & Rom. in consi. 90. & Bald. in consi. 329. in 3. par. vbi refert quatuor opin. Bal. in l. iubemus, in fi. princ. C. ad Treb. in l. 1. C. de his, quæ pēne no. & in l. cum antea, C. de arb. Seb. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Butr.in l.si vnus.§.illud,ff.de pact.& in d.l.penu.Gul.in l.si quis ex consensu,C.de epis.audi & aliquid per d. Card. in c. exposita, de arbi. per d.Ant.hic,& Bar.in d.l.penul.& in l. quæro.§. inter locatorem, ff.loca.& plenius in d.§.arbitrorum. Et concludo sic omnia,quod aut quis absente parte,& extra iudicium renunciat petitioni huius reductionis,& non valet, quia iuris futuri renunciatio non tenet, vt l. si ita scriptum.§. 1.ff.de leg.1. no.plene in l. 1.C.de pact.& c.ex multiplici,de deci. Aut in iudicio,vel extra,in partis præsentia,in quibus casibus tenet iuris futuri renunciatio,quia habet vim pacti de non petendo, iuxta no.in d.l.1.C.de pact.& maxime per Bar.& per gl.in l.ff.de cura.bo.dan.Vel obligauit quis se per pactum ad non petendū hanc reductionem,& sumus in casu dubij.Dyn.in d. reg.scienti,loquens in simplici renūciatione,seu pacto, tenet,quod hoc non obstante poterit ratione magnę lesionis petere hanc reductionem, quia illud pactum debet intelligi,si vt bonus vir fuerit arbitratus,arg.in d.l.quæro.§ inter locatorem,vbi tex.no.dicit,quod si promisit locator non expellere inquilinum,intelligitur,si ipse soluerit pensionem, & idem per illum tex. confirmat ibi Bar.& Io.An.in d.reg.scienti,dicens illud etiā procedere,si interuenisset iuramentum,seu pœna.Idem Bart in d.§.ar
a bitrorum,dicens,quod iuramentum a habet in se illam conditionem,quam habet pactum præambulum,scilicet non venire contra,si æque fuerit arbitratus, alleg.istum tex.& l. fi.C.de non nume.pecun.& l.fi.in prin.ad muni.Operatur enim illud pactum,seu renunciatio respectu modicæ lesionis.& idem tenet hic do.Anto.& videtur quasi communis opinion.Item secundum Dyn.in d.regu.scienti,non valet pactum, quia per illud inuitatur arbiter ad delinquendum contra l.conuenire, ff. de pact.do.& remittitur dolus futurus,contra l.si vnus,§.illud. ff.de pact.& idem Specu.in loco.præalleg.Contrarium tamen sentit Fede in d.consi.285.dicens, quod pactum seu renunciatio iuramēto vallata,stringit ad non contraueniendum respectu cuiuslibet lesionis.Hoc tamen bene non probat.Iaco.But. idem sentit,etiam sine iuramento,vt refert Bal.in d. l. penulti. dicit etiam,quod quicquid dicat Dyn.ipse non vider, quare pactum non possit remitti reductio ad arbitrium boni viri,nisi dolus ex animo procedat.sed vbi lesio interuenit re ipsa,debet pactum valere,ex quo constat de intentione partium.Bal.dicit communiter obseruari,q̄ non obstante quacūque verborum cautela,pp enormem lesionem p̄t peti reductio ad arbitrium boni viri,qa non est verisimile,quod cōpromittētes senserint, quod arbitrator posset eos enormiter lædere,arg.in l.cum Aqliana,ff.de transact.Ego dicerem,quod aut deceptio interuenit ex proposito, & tunc respectu quantæcunque lesionis potest peti reductio,non obstante quocūque pacto,quia sicut expresse non potest renunciari dolus futurus,ita & fortius nec tacite & sub inuolutione verborum.Item si arbitrium retractatur,pter dolum l.3.C.de arbi.& l.ita demum,ff.eod.fortius arbitramentum,& in hoc videntur conuenire communiter Doctor. & dicitur interuenire dolus ex proposito, quando scienter per fraudem,dolum,vel odium,seu gratiam grauat alteram partē. Aut deceptio interuenit re ipsa, scilicet sine dolo arbitratoris, &tunc si modice lædit,non fit reductio,vt no.in d.l.si de meis. §.recepisse,ff.de arbi. & supra latius dixi, etiam si renunciatio non interuenisset,vt supra dixi, & patet in c.nisi, de præb. Aut lædit non modice, & vidistis cōmunem opinionem, quod possit peti reductio,sed mihi non placet, quia secundum hoc illa verba renunciationis nihil operarētur, contra c. si papa,de priuilg.li.6.& in c.in his,eod.titu.& l.si quando, C. de inoffic. testamen.cum ibi no.Nam sine renunciatione,non potuisset petere rationē modicæ lesionis.Dicamus ergo, vt verba aliquid operentur,quod ratione magnæ quantitatis non poterit,secus cus ratione maximæ,seu enormis lesionis,quia illa in dubio videntur excepta,arg.in l.omnes.§.Lucius,ff.de his,quæ in frau. credi.Nec obst.l.quæro.§ inter locatorem, quia ibi verba aligd operantur,vt ibi no.per Bar.sed hic nihil operarentur.Et nota, quia dixi posse peti reductionem, etiam si deceptio interuenit re ipsa.Pro hoc optime facit l.si quis cum aliter,ff.de verbo. obliga.Item,qua latis est, quod non fecit, sicut debuisset facere quilibet bonus vir,vt l.si libertus,ff.de oper.liber. hoc dicit, qa quidam fuerunt in opi.quod nunquam fiat reductio,nisi deceptio interueniat ex proposito arbitratoris,sed primum dictum est communis opi.Venio ad secundum membrum distinctionis.Aut quis renunciauit,seu fecit pactum de non petendo re-
b ductionem,etiam prætextu magnæ b lesionis, & tunc si deceptio interuenit ex proposito,nihilominus potest peti,quia dolus futurus remitti non potest,vt prædixi.Aut re ipsa,& non potest peti respectu magnæ quantitatis, quia potuit pars sibi ex magno pacto prætiudicare.l.1.§ si conuenerit, ff. depo. & in regu contractus,& reg.scienti,de re.iu.lib.6. Sed respectu maximæ,seu enormis sic,ex quo de tali non fuit expressum,quia renunciatio non debet trahi extra intentionem agentis. l. qui iniuriæ,ff.de fur.& in c.cum voluntate,de senten.ex com.Bald.in
c d.l.pen.& d.Ant.hic.Et dicit Bald.quod magna quantitas, c vel parua dicitur respectu personarum & causæ,alleg.l.cum filius. §.hæres meus,ff.de leg.2.vide bonam glo.in capit.fin.de re iudica.lib.6.Aut renunciatio,seu pactum fuit multum generale,
d vt quod posset arbitrator altè d & basse in totum & in partem de iure vnius tollere,& dare alteri, & tunc aut præceptum arbitratoris fuit contra Deum, & non ligat, quantumcunq; sit ratum, vel pœna sit apposita, secundum Hostien.hic,& bene p batur 11.q.3.c.qui resistit,& c.si dominus.Idem puto, vbi fit cōtra ius commune non remissibile per partes,vt in c. examinata,de arbi.& c.peruenit,eo.titu. & de fo. compe. c. si diligenti. Aut est contra ius priuatum ipsius partis, & si deceptio contingit ex proposito & dolo arbitri, pōt peti reductio,per rationem supra dictam.Ita tenet Io.Cald.in sua dispu.& Ioan. And.in addit.prædicta,& Barto.in d.§.arbitrorum, & est commune dictum.Aut interceßit sine dolo,& valet,ita quod non potest peti reductio.Ita tenuit Ioan.Cald.& Ioan. And. in addit.prædicta.Ita refert fuisse in quadam disputatione concluſum,quia fatis hic constat de intentione renunciantis,seu paciscentis.Sed tu aduerte latius:aut enim sumus certi,quòd nō interuenit dolus,aut sumus in casu dubij.Primo casu tenuit do.Pet. de Anc. disputando,vt refert in repetitio.c.canonum,de constitu.q̄ potest peti reductio prætextu enormissimæ lesionis, quia patia sunt dolum interuenire ex proposito,vel re ipsa, d. l. si quis cū aliter,ff.de verbo.obliga.& l.2.ff.de doli exceptio.Sed communis opinio videtur in oppositum,vt sentit Barto.in d.§. arbitrorum.& Ioan.Cald.& Ioan.And.vbi supra,& dom.Anto.hic,& idem refert tenuisse do.Fran. de Aret. Non enim est hic opus coniecturare tacitam voluntatem, ex quo sumus certi de expressa,vt in c.2.de reg.iur. Quisque enim potest iuri suo renunciare,de regu.cap.ad Apostolicam,& 7.quæst.1. cap. quam periculosum.Et ad l.si quis cum aliter,allegatam per domi.Pet.respondeo,q̄ loquitur,quando quis fuit deceptus ignorāter. Sed in casu nostro scienter & appensatè dedit illam ampliſſimā potestatem arbitratori,vnde de se conqueratur,argum.in l. mandato,ff.de procu.& ita voluit Hostien.& Ioan. And. in c.fin.de maio.& obe.& hæc puto vera, nisi fuisset appositum aliquod verbum illius potestatis restrictum, vt puta, quod posset altè, basse,& c.prout sibi videbitur,& placebit.Nam hæc verba, Videbitur & placebit,importāt arbitrium boni viri, vt l. Thais.§. fœrore,ff.de fideicom.liber.l.fideicommissa.§.quanquam,ff.de leg.1.no.in ca.2.de corp.vitia.& idem dicendum in similibus, ad hoc quod no.Bal.in d.c.2.de leg.Cor. Putat tamen do. Ant. quod si ex aliqua legitima cā fuit arbitrator deceptus, de qua p stiaret,quod ex clausula generali, vel iudicis officio subueniret læso,arg.in l.in ambiguo, ff.de rebus dub.& no. Specu. in titu. de arbi.§.sequitur,ver.quid ergo,si proposuisset.Et hoc casu puto posse procedere illud notabile dictum Hostien.prælleg.q̄ in maxima quātitate iudex posset ex officio suo occurrere, vel
e quando dubitatur de dolo, e vt in sequenti membro subijciā.
Alias

ADDITIONES.

a Iuramentum.Vide late per d.Ias.in l.si conuenerit, ff.de iurisd.omn. iud.in l. si pecuniam, in prin.col.penu.ff.de condi.ob cau.Nunquid autem fit necessarium petere absolutionem à tali iuramento?vide Alex..in consi.42.col.3. in prin.1.vol.Abb.in consil.87.in 2.vol.Bald.in consi.464.1.col.in 3. par.& Paul.de Cast.in consi.216.secundum antiquam impressionem.Nunquid autem sit necessaria citatio?vide Fel.in c.cum olim,col.6.inf. de re iud. Barto. Vero.in cau.100.incipien.in multis contractibus. Ias.in l. ne quicquam. 9. vbi decretum,col.nona,de offi.deleg.Alexan.consi.49.col.6.in 4. vol.Et ad prædicta,an requiratur absolutio,vide do.Franc.Cur.in consi.66.incip.supra præmissa,col.20.& in consi.64.incipien.super contingentia. in addi. Et adde hic quod no.idem Abb.Panor.in sua dispu.incipien.stante statuto, in pen.char.& vide d.Ant.hic in 4.char.& in 17.col.versi.quartus casus, quando renunciatio. & vide quod in simili no. Doctor. in c. cum contingat.inf. eo.vide Ange in consi.170.& si quis promittit non opponere de iniuria, & iniustitia,intelligitur de iolita,quæ fit iuris ordine seruato, non insolita,secundum Ang.in consi.185.

b Magnæ.Et adde hic quod no.idem Abb.Panor.in sua disputatione incistante statuto.& vide D.Ant.hic in versi.quartus casus,quando renunciatio. Et vide quod in simili no.Dominicus in c.cum contingat.inf. e. Vide Ang.in consi.170.Et si quis promittit non opponere de iniuria & iniustitia,intelligitur de iolita,quæ fit iuris ordine seruato,non de insolita,secundum Ange.in consi.185.

c Magna quantitas.Quæ dicatur magna,vel parua quantitas, vide Rapha. Cuma.in consi.17.incipien.Hiero.ad fi.& in consi.50.in 2.col.circa medium. Seb.Sapia.

d Et adde quod no.d.Ant.in c.proxi.in 7.col.& vide do. Abb. in disputatione sua incipi.stante statuto, in pen. char. in vlti.col.illius char. & de hoc vide Bal.in c 1.§.inter pares,de leg.Contra.in vsib.feu.vbi alleg.Io.And. in c.humilis,de maio.& obed.& per Bald. in l. in maioribus, C.de app. Et de hoc vide per Rom.in rep.rub.de arbit.in 14.col.uer.sed pone, 11.vbi alleg.Io. And.in d.c.humilis.& Bal.in d. c. 1.§. inter pares, & Pau.de Cast.consi.72. inc.1. & ante omnia,in vlt.col.

e De dolo.Nunquid ex enormi lesione præsumatur dolus.vide sing.per Alex. in l.si superiore, C.de dolo.cuius verba multum commēdat d.Fran.Curtius præal. consi.66.col.antepen. Seb.Sap.

Alias autem non video,quomodo posset se iudex impedire ad vtilitatem priuatam contra pactum expressum, argum. in l.4. §.hoc autem iudicium,ff. de damn. infect.Ipse tamen do. Anto.in alia parte huius c. videtur velle, quod quantumcunque verba sint largè concepta,nihilominus data enormi lesione, etiam re ipsa dabitur reductionis remedium.Mouetur,quia talia verba in genere & effuso sermone prolata,sunt sub confidēta discretionis & amicitiæ arbitrorum,vt captent ipsorum benevolentiam ad non lædendum,ideo non debent ita latè intelligi,sicut verba sonant,qūia de verbis facilè seruitur. Si ergo re petiunt se in hac confidentia deceptos,debet eis succurri, arg. supra eo.cap.quanto,& c.veniens & hic.Et si iuratum fuit, qa verba iuramenti obuiant,absoluentur,vel iudex ex officio suo prouidebit.Et sic refert de facto consuluisse,& videtur hæc opi. concordare cum illa opin.do. Pet. de Ancha. Hæc opinio habet æquitatem,& pro ea optimè facit c.cum venissent, de fide instrum.& l.si libertus, ff.de ope. libe.Alia tamen opi. videtur verior de iuris subtilitate,argu.optimum in c. quam periculosum.7.q.1.& 5.quæst.5.c.qui ambul.§.sed aliud. Sed quia nota rij ex consuetudine solent apponere alia verba generalia, satis potest teneri hæc opi.do.Anto.vt nisi aliter appareat, non videatur quis voluisse pati enormem, vel saltem enormissimā lesionem,arg.l.cum de indebito,ff.de proba.facit quod dicam infra eo.cap.cum contingat.vbi vide, nisi aliud dicatur fauore litium dirimendarum.In vltimo membro,si cum dubitatur de dolo,tunc ratione enormissimæ lesionis, potest peti reductio, saltem officio iudicis,quia præsumitur dolus in tanta lesione, vt l.Lucius.§ creditor,ff.de his,quæ in frau.cre.tenet Bar. in d. §.arbitrorum.& sic dixit posse saluari illud dictum Hostien.Idē do.Anto.hic,& Fran. de Aret.Nam ex facti qualitate præsumitur dolus,in c.2.de renunc.lib.6.& l.dolum, C.de dolo. † Quæro,supra visum est,an,& quādo competat remedium reductionis,facta renunciatione;nunc quæro,in quibus casibus competat,vt puta,quia nulla interuenit renunciatio,vel si interuenit, non impedit reductionem,vt in casibus prædictis, pro quanta lesione dabitur?Sol. non reperitur in hoc specifice prouisum, ideo insurgunt variæ opi.Prima fuit quorundam, quos recitat Cyn.in l.fi.C.de contrahen.empt.vt oporteat quem esse deceptum vltra dimidiam iusti pretij, sicut in simili habetur in l. 2. C.de rescin.vendi.& c.cum dilecti,& c.pen.de empti.& vendi. Quæ opi.non placet Cyn.& Petro, ideo ponunt ibi secundam opi.quod quantacunque fuerit deceptio,competat hoc remedium,quia iura loquuntur indistinctè,vt in d.l.libertum, ff.de ope.libe.& d.§.arbitrorum.Tertia opi.quod sicut pro modico non datur restitutio in integ.l.socio,ff.de minori.& c.1.de in integ.restitu.ita nec remedium reductionis.Hanc sentit Spec. in titu.de arbitris.§.sequitur,versi.sed quo iure.videtur etiam de mente Barto.& Glosin l.si de meis. §. recepisse, & l.sed & si in rem.§.si quis iudex,ff.de arbi.vbi dicunt arbitratorem posse de iure vnius dare alteri,& Barto.ibi dicit,dummodo modicè, alias fiet reductio ad arbitrium boni viri.Quartam opin. ponit Barto.a in d.§.arbitrorum.vbi distinguit,an arbitrator fuerit assumptus super contractu, an super lite. Primo casu requiritur excessus,seu deceptio,saltem in sexta parte totius. hoc nititur probare per dictum §.arbitrorum,iuncta l.vnde si Neruæ,ff.p socio.vbi dicitur,quod si vir.i ex socijs adiudicauit vnam partē, alteri duas, potest peti reductio.Si vero fuit assumptus super lite,non debet considerari simpliciter læsio,respectu quantitatis debitæ,sed debet etiam ponderari euentus litis,& status causę, vt probatur in l.Lucius §.fi.ff.ad Trebellia.vbi valet tranſactio in quarta parte debiti,& sic ponderabitur quātitas læsionis,habito respectu ad quantitatem causæ.Et idem firmat in l...C.de rescin.vendi.Et ad illam legem,quæ in vendītione requirit deceptionem vltra dimidiam iusti precij, respondet, quod loquitur,quando quis lęditur in taxatione pretij facta à se,secus in tatione facta ab alio: tunc enim sufficit excessus in sexta parte, vt dictum est supra.Et p hoc infert ad notabile dictum sub distio fortè, quòd si aliquis est deceptus in aliquo contractu per procuratorem,forte in sexta parte, quòd poterit intentare remedium illius l.2.C.de rescin.vendi sed contra procuratorem non potest habere regressum,argum.prædictorū iurium. Fran. de Are.transit cum opi.illarum glos.vt hic refert do. Anto.qui in hoc articulo dicit sibi videri,quod tex.in d. l. vnde si Neruæ, cū seq. nō pbare, nec de sexta parte,vt dicit Bart.nec de dimidia, vt dicit do. Ant. Rō est in prōptu: Nā ibi fuerunt factæ tres millesimę, & sic partes tres; vni ex socijs adiudicauit mille & sic tertiā partē, alij adiudicauit duas millesimas, & sic duas partes,ex quo euidens resultat iniquitas, & præsuppositā in socijs paritate, fuit alter deceptus non in dimidia, nec in sexta parte debiti, sed solum in tertia parte portionis debitæ. Debebat enim ex tribus millesimis habere mille & quingenta, et go fuit totum deceptus in quingentis,quæ sunt tertia pars mille & quingentorum,licet esset sexta pars totius quantitatis, sed non potest dicere se in tota illa parte deceptum,quia non debebatur sibi totum lucrum, sed dimidium: habito ergo respectu ad partem sibi debitam, fuit solum deceptus in tertia parte portionis sibi debitæ.Probat ergo singulariter ille tex. quod deceptus seu læsus per arbitrum in tertia parte totius debiti, potest dicere arbitramentum iniquum,& petere reductionem ad arbitrium boni viri.Dico etiam non semper requiri læsionem in tertia parte,quia ille tex.non facit hic regulam. sed illud dixit causa exempli, & ea,quæ dicuntur causa exempli, non restringunt regulam,vt in capitu.1. & quod ibi no. ne cle. vel mona. Sed probatur ibi,quod ex euidenti iniquitate potest peti reductio.Quando autem dicatur euidens iniquitas,non credo posse dari certam doctrinam,sed ex varijs circūstantijs bonus vir. i.iudex arbitrabitur. Nam facilius debet arbitrator induci ad dandum de iure vnius alteri,quando non potest aliter sequi bona pax,quàm cessante hac ratione pacis consequendæ. Item aliter,quando ius est dubium,obscurum,& inuolutum, quam quando est clarum.Item aliter quando est dines, quam pauper & sic de cæteris circunstantijs,argum.in l.1.ff.de reb. dub.& in c.de causis,de offic.deleg.& quod no.glo.in cap.fina.de re iudi. lib.6.& quod supra dixi,secundum Bald.in alia quæstione. Pro hoc optime faciunt ea, quæ dixi circa compositionem fiendā,
34 in capitu.1.de mutuis peti.vbi vide, & hæc notabis. † Vlterius quæro, an petens reductionem ad arbitrium boni viri, & succumbens,quia non probauit iniquitatem euidentem iuxta superius dicta,inciderit in pœnam compromissi, cum promiserit sub pœna stare arbitramento,& non contrauenire? De hoc per Barto.in d.§.arbitrorum.plenius in l.qui Romæ, §.duo fratres,ff.de verb.obli.& adhuc plenius in l.Iulianus,ff de condit. indebi.& originaliter in hac quæstione cōsuluit Dy. qui tenuit pœnam committi, maxime quando iurauit non petere reductionem ad arbitrium boni viri,postea petijt,& succubuit.Hoc consilium etiam refert Ioan.And.in addi. Specu. in titu. de arbi.§.excipitur,versicu.item quod compromissum, & ibi refert
c Gul.de Cu.hoc limitasse, nisi habuerit iustam c causam petendi reductionem,vt quia probabiliter credebat arbitramentum iniquum,alleg.l.si quis forte, ff. de pœn. Ego allego tex. optimum,in c.sacro,de senten.excom.& quod no. in ca. fi.de dolo & contu.Sed adde ad hoc duas notabiles limitationes Barto. primam in d.§.duo fratres.vbi dicit,q̄ incidit in pœnam, etiam si sententia, per quam fuit declaratum arbitramentum æquū, fuisset iniusta,& hoc per illum §.duo fratres, vbi videtur tex.in simili.Aliam limitationem ponit in d.l.Iulianus,vbi distinguit q̄ aut iudex declarauit arbitramentum æquum,& sic hac causa expressa absoluit reum,& incidit in pœnam.Nec in hac quæstione pœnæ admittitur pars ad probandum, q̄ arbitramentū fuerit iniquum,vt in d.§.duo fratres.& facit glo. notabilis in d. l.Iulianus.Aut primo fuit reus simpliciter absolutus, vel iudex absoluit,quia non fuit probatum iniquum,& tunc in quæstione pœnæ,poterit de iniquitate probare. Nam per hanc probationem deregitur iniquitas sententiæ,quæ transiuit in rem iudicatam,& sic non obstabit exceptio rei iudicatæ, & vide plenius ad materiam, quod no.in d.l. Iulianus.Et intellige omnia prædicta cum illa limitatione Gul.& Ioan.And.Et ex istis infer
d tur,quod qui allegat iniquitatem d arbitramenti, habet hoc p-
e bare,alias succumbit,quia præsumitur e pro iustitia,l.ab ea parte,ff.de prob.quod tenet Ioan.And.in loco præal.Bar.in d.§ arbitrorum.Probabit autem ex antiquis actis,vel nouis probationibus,sicut in causa appellationis obseruatur,in c.cū Ioānes,de fi.instr.& quod no.in c.in presentia,de renū.& vide per Fed. in consil.

ADDITIONES.

a Bar.Adde Paul.de Cas.consi.70.inci.viso puncto suprascripto, & alijs,de quibus in eo fit mentio,in 2.col.circa medium.

b Ego.Vide Alex.in l.si quis arbitratu in fi.ff.de ver.obli.vbi dicit,quod opi.d. Abb.reincidit in opi.Bar.quod an sit verum,dixi latè in l.3.C.de rescin.vēdi.& vide do.Bar.Ver.in tractatu de simula.contractuum, in 6. casu principali,col.11.versi.quarta opi.vbi infinita ad hoc propositum. & vide etiam ad hæc d.And.Sicu.in c.pen.col.vlt.infra de empt.& vendi.Alex.& alios in l.si quis cum aliter.ff.de verb.oblig. Seb.Sap.

c Iusta causa excusat à pœna compromissi. Adde etiam si non sit vera, ita in terminis dicit Io.And.in addi.Specu in titu. de arbi.§.fi.in versi.item quid si compromittum.& Gul.de Suza,quem simpliciter refert Paul. de Cast. in d. l.Iul.ff.de condi.indebi.in 6.col.Idem tenent Bal.& Ang.in l.tres fratres.ff. de pact. & in d.l.qui cum tutoribus,in prin.ff.de transa.& in l.fi.C. de arb. & in l.non solum,ff.de rei vend.d.Ale.de Imo.con.174.inc.opportune considerato themate.in 3.col.ad fi.facit Auth.omnes.& ibi Bald.C. communia de succes.

d Allegat iniquitatem. Vide Raph. Comen.in consi. inci.stante statuto ciuitatis Vicentiæ,in vlt.col.& d.Ant.in consi.23.in 4.col.cum duab.seq.& Abb. in consi.63.in 2.col.in 1.vol.vbi tenet,quod in dubio præsumitur pro æquitate laudi. Seb. Sap.

e Præsumitur.Vide de hoc per domi.Anto.in c.quoniam contra, in pen.char. de probat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

35 conſi.275.vbi omnino vide in ſolutione.† Sed iſtud dubiũ notabile per iſtos Doc.non tactum eſt,quid ſi pro parte obtinuit. & pro parte ſuccubuit,an incidat in pœnam in totũ,vel in par-
36 tem,vel euitet ex toto? † Quod reperi tetigiſſe Bal.in extraneo loco.l.in vſib.feud.in tit.de lege Cor.c.2. Pone exemplum,arbitrator præcepit,ꝙ darentur decem, iudex in cauſa reductionis, ſtatuit de quinque.Bal.tamẽ videtur heſitaſſe,quid ſi iſta quinque non ſoluuntur,nunquid committatur pœna compromiſſi,ſaltem pro rata,&ſin aliter concludit,ꝙ non,quia agitur non ex compromiſſo, ſed iudicis ſententia. Vnde mutata perſona, ſtipulatio pœnæ non committitur.l.cum apud,ff.iud.ſol.& qđ ibi not. Et ſic ſecundum eum, impune a pœna conuentionali ſententiæ iudicis non parebitur, quia compromiſſum,ſeu pœna in eo apposita ad perſonam iudicis, de quo non fuit cogitatum,ſe nõ extendit, in l. in compromiſſis,ff.de arb.& dicit hoc placuiſſe Bar.non tamen ſpecifice tangit queſtionem,quam in principio formaui. Et primo dubito de ſua concluſione etiam
a in terminis ſuis,quia iudex aditus in caſu reductionis, a ſuccedit in locum primi arbitratoris, vt no. Inn. in c.præſenti,hodie incipit ſtatutum,de reſcr.lib.6 Bar.in l.1.ff.de leg.2. Ergo eſt eodem iure cenſendus cum primo,niſi dicas,ꝙ iſti canones & ꝓuiſiones pœnales ſunt ſtricti iuris,vnde non tranſeunt etiam in iudicem appellationis, vt d.l.cum apud:vnde variato tribunali vel etiam nomine iudicis,nõ habent locum, vt plene per Bar.in d.l.cum apud. Potes ergo concludere, ꝙ aut iudex ſimpliciter confirmat arbitramentum ,& habet locum pœna ſecundũ diſtinctionem ſupra in præcedenti q.poſitam. Aut iudex reformat,& tunc pœna ceſſat in reformatis, quia nõ agitur amplius ex compromiſſo, ſed ex iudicis ſententia. Sed quo ad primam q, quam ego ſupra formaui,nunquid eo ipſo,ꝙ petijt reductionẽ totius ſimpliciter & obtinuit in parte, cõmittatur pœna in parte? Credo, ꝙ non, quia iuſte petijt reductionem totius arbitramenti. hoc probo per l.vnde ſi Neruę.cum ſeq.ff.pro ſocio.iun
b cto.§. arbitrum, prælleg. vide b quod in ſimili dixi in c.finem, de dolo & contum Sed Bal.hanc q. ſpecifice tangit in l. fi.C.de arbi.vbi primo diſtinguit, ꝙ aut capitulũ,in quo fuit læſus,erat ſeparatum ab alijs,& committitur pœna in totum, ſecus ſi erat connexum,vel vnitum,ita,ꝙ non capiebat congruam ſeparationem,arg. in l.etiam.ff. de minori. Poſtea videtur velle,ꝙ inſolidum committatur pœna, cũ debeat clare & ſeparatim ſpecificare grauamen, arg.in l.qui ſolidum, ff.de lega.2. Hoc vltimum videtur mihi ſatis durum,& cõtra illam l.vnde ſi Neruæ. cum ſeq. vnde indiſtincte, vt euitatur pœna,cum arbitramentum ſit quædam tranſactio ſuper toto, vt in Auth. ſi vero contigerit, C. de iudi. non poteſt iſte dicere,ſe magis grauatum ſuper vno artic.quam ſuper alio, ſed grauamen reſultaret ex toto compromiſſo ſimul, cum ſit vnica tranſactio, ſeu vnicus contractus. pro hoc iura ſuperius alleg. Ex his potes inſtrui,nunqd petens reductionem, incidat in periurium, ſi iurauit laudũ ſeruare,& poſtmodum petijt reductionem. & nõ obtinuit,vel ſal-
37 tem in parte. † Quæro intra quantum tempus debeat arbitrator arbitramentum explicare?Spec. mouet quæſtionem in arbi
c tro,c non in arbitratore, in tit.de arbit.§.differt, verſi.ita ꝙ intra triennium, & refert varias opiniones, nec firmat in aliqua pedes.Ioan.And. ibi in addit. videtur ſentire compromiſſum nõ expirare triennio, ſicut quidam dixerunt,per auth. ſi tamen,C. de temp.app.& clem. quandiu,de appel.Bart. ſpecificè in arbitratore tangit,in l.ſi quis arbitratu,ff.de verbo.oblig. & dicit,ꝙ iſta poteſtas finitur eo nolente arbitrari, vt in l.ſi merces, ff.loc. & in §.pretium,Inſtit.de emp.& vend.Sed dubium eſt,quando dicitur nolle arbitrari.ideo in hoc diſtinguit,ꝙ aut arbitramentum fuit collatum in aliquem ex contrahentibus,aut in tertiũ. Primo caſu, ſi compromiſſum conſiſtat circa ea, quę ſunt de ſubſtantialib.contractus,vt circa rem ipſam,tunc debet arbitrari intra 60.dies,vt in l.ꝙ ſi nolit.§.ſi quid ita,ff.de ædi. edic.Si circa aliqua extrinſeca, tunc tenetur arbitrari quam primum poterit,vt l.hæc venditio,ff.de contrah.empt.Secundo caſu,quando confertur in tertium, tunc, ſi intra annum non arbitretur, videtur nolle arbitrari,C.commu.de leg.l.fin §.ſed ſi quis.Nec dicat aliquis, fm cũ,ꝙ ibi ſit ſpãle fauore vltimæ voluntatis,qa in eo ſolum eſt ſpeciale,quod receditur a perſona. Bal.in d.c.2. de legge Cor.dicit ſalua reuerentia Bar.iura ſuperius alleg.non probare ſuam opi. Nam in l.ꝙ ſi nolit erat collatum arbitrium ſuper reſolutione contractus,& non tanquam in bonum virũ, ſed tanquam in voluntatem eius, cuius arbitrium non poterat reduci ad arbitrium boni viri.Nam ibi dicitur, ꝙ ſi res ſit vendita cum pacto, vt ſi diſplicuerit, redhibeatur, nec ſit diffinitum tempus ad redhibendum, ꝙ intra 60. dies poteſt redhiberi, & non vltra. Item d.l.fi.C.commu.de leg.non probat id,ad quod Bar. inducit, quia ibi eſt caſus ſpecialis, vt præſigatur annus, qa expectatur,ꝙ electio conuertat in aduerſarium, ideo ipſe dicit ꝙ terminus debet ſtatui a iudice, vt ff.de iure delibe.l.ſi curato ris.Item ſine termini prefixione, ex quo labitur tantum tẽpus, intra quod bonus vir fuiſſet arbitratus,expirat compromiſſum, cum in eum fuerit compromiſſum, tanquam in bonum virũ, argu.l.1.ff. ſi quis cau.Et videtur ſibi æquum,vt expectetur per annum.computando annum non a die compromiſſi ſed a die, quo potuit cognoſcere preſentib.partibus. Vel aliter,fm eum, aut fuit cõpromiſſum ſuper lite,aut ſup negocio.Primo caſu arbitrator ſuccedit loco arbitri, ideo dabitur triennium. Secũdo caſu,vel aſſignabitur tempus arbitrio iudicis, vel ꝑ lapſum anni inducetur tacita renunciatio compromiſſi, tam partium,ꝙ ipſius arbitratoris,arg.ff.de arbit.l.item ſi vnus.§. ſi multo poſt. Simile de anno in c.quæren ti, de offic.deleg. Hæc dicta Bal.nõ probantur iure,& maxime id,quod ſentit de arbitro,vt expiret ipſius poteſtas per triennium,& aliter ipſemet Bal.notauit in l. fi.§.ſed & ſi quis,C.commu.de leg.Ego dico, ꝙ aliud eſt quærere, nunquid triennio expiret inſtantia coram arbitro,vel arbitratore, & de hoc dixi ſupra. Aliud eſt quærere quanto tempore duret poteſtas,& de hoc in arbitro dicerem, ꝙ durat quanto actio,niſi tacitè.vel expreſsè hæc poteſtas reuocetur a partibus. Hoc videtur probari in d.authen.ſitamen,ibi,[Si decies millies plus quam biennij tempus,&c.] & in d. clemẽ. quandiu. Simile in iuriſdictione delegata, quæ niſi reuocetur, ſemper durat, donec extinguatur, vt in l.falto,C.de diuerſ.reſcrip.& no.in c.ſi autem.c.plerunque,de reſcri. In arbitratore eſt maius dubium, & crederem idem dicendum,quod in arbitro.Hoc probatur in d. auth. ſi tamen.licet enim ibi text. loquatur in arbitro,tamen non apponit aliquid,per quod appareat,ꝙ magis ſenſerit de arbitro,quam de arbitratore. Nam nomen arbitri, eſt commune vt in d.§. arbitrorum, & ſupra dixi,& nullus tex.ſpecifice facit mentionem de arbitratore, ſed communiter loquuntur de arbitro, vnde vbi materia nõ eſt magis proportionabilis arbitro, quam arbitratori, appellatione arbitri debemus intelligere de vtroque,vt in d.§. arbitrorum. Et pro hoc bo.tex in c.expoſita, de arb. vbi arbiter appellatur is, cuius laudum reducitur ad arbitrium boni viri. Nam & arbitrator quandoque aſſumitur ſuper lite ventilata coram iudice,vt in auth.ſi vero contigerit,C. de iud. Hoc verum, vbi ipſe arbitrator dixerit ſe nolle acceptare compromiſſum,quia ſtatim expirat, vt in d.l.ſi merces,ff.locati. Ipſe tamen partes poſſunt poſt acceptationem ſibi prouide re faciendo eum compelli per iudicem, vt ſupra dixi,vel communi conſenſu ab illo recedere l. litigatores,ff.de arb. Alias autem,quod non mutatur,quare ſtare prohibet?vt l.ſancimus,C. de teſt.& l.præcip.mus,in ſi.C. de app.& facit ele.quandiu:vbi tex.loquitur ſimpliciter de cõpromiſſo,& dicit, Quandiu,&c. ſine præfinitione temporis. compromiſſum aut eſt commune
38 arbitro,& arbitratori, de auth. ſi vero contingerit.† Quæro, qs
d eſt iſte bonus vir d ad cuius arbitrium recurritur pro iniquitate arbitramenti?Sol.communiter dicitur,ꝙ eſt iudex, l.cõtinuus. §.cum ita. ff. de ver.oblig.& i.ꝙ ſi Epheſi, ff.de eo,quod cer.loco.& l.vir bonus.ff iudi.ſol.Ita not. hic, & in d.§.arbitrorum,& vide bonam gl.in c.potuit, de loca.in verbo, celeri,in fine,quæ generaliter dicit,ꝙ vbi fit mentio de arbitrio boni viri in genere,intelligitur de iudice per d.l.continuus.† Sed dubitatur,quis
39 iudex erit competensan iudex arbitratoris an rei,an actoris,& ſæpe poteſt hęc quæſtio contingere, cum compromiſſum fit a clericis in laicum, vel a laicis in clericum, ſeu cum compromittentes ſunt laici,& etiã arbitrator, ſed ſunt diuerſi fori Bart. in d.

ADDITIONES.

a SEB. SAP. In caſu reductionis. Vide d.Socy.in l. mulcta,in 5.colum.ff.de cond.& dem. vbi tangit,an procedatur coram iudice reductionis, ſicut coram arbitratore. Vide etiam do.Ant. in conſi.50.incip. pacto iudicem aditum, in prin.& per totum.

b Vide. Tu latius de hoc puncto per eundem Bald. in l.eos.§. ne temere, C.de appellatio.

c SEB. SAP. In arbitro.Vide Pract.Pap in forma libelli,quomodo agitur ad pœnam ex forma compromiſſi,in uer.nec reductio,in vlt.col.Laur.de Ora. in tracta.de arbit.in vlt.par. Alex.in conſi.95.in vlt.colum.in 2.vol.Felyn.in c.quod ad conſultationem,ad fi.infra de re iud.Cor.in conſi.377.ad fi.in 2. vol.& Soc.in conſi.200.col.4.in 2.par.Dec. in conſi.39.colũ.vlt.do.Vitalem in tract.clauſularum,char.83.

d Vir.Coram quo peti debeat reductio ſententiæ ad arbitrium boni viri,& de hoc per Bal.in l.pen.C.de arb.& in l.2.C.vbi & apud quem.& per eundẽ in concluſionib.Spec.in tit.de arb.& per Pet.de Anch. in repe.regu.ea quæ.in 17.co.uer.iuxta prædicta applico,de re.iu.in 6.Et vide Ang.in conſi.1.fi.& d.An.in c.ſi clericus laicum in 11.col.de fo.cõp.Doc.in c.ſtatutum,in principio vlt.col.de reſcr.in 6.Et ſi ſint plures arbitri, quorũ vnus ſit clericus,alius laicus, an debeat peti reductio coram iud.ec laico,an coram eccleſiaſtico, vide Bal.in l.præcipimus,C.de app.Et facit ad hoc quod no.Bar.in l.iuriſperitos.§.cum oriundus,ff.excu.tut.

ANT. FRAN. Corã,quo iudice ſit petenda reductio in caſu,de quo hic mihi placet deciſio,ꝙ pro reductione adeatur, iudex eccleſiaſticus, quamuis unus ex arbitris ſit laicus, & hoc ex priuilegio Eccleſiæ, quæ trahit reũ ad ſuum forum, ad quod uide do. Abb.in c.expoſita, de ar. Magis enim dignum attrahit ad ſe minus dignum,vt in c.aqua, de conſecra.eccle.vel alta. Ad quod etiam uide Ang.in l.qui certo loco,de cond.ind.&uide per Alex. in conſi.131.in 2.par.conſi.uide etiam Ang.in l.ſi ſuſpecta.in §.fi.ff.de inoffic.teſt.& uide do. Card.in cle.1.in 5.q.de app.Fed.de Sen.in conſi.274.& Lanfran.de Orta.in tract.de arb.in 7.par.in 19.q.

in d.§. arbitrorum, recitat aduocatos communiter tenere,ꝙ ſit iudex competẽs iudex appellationis,cum ipſa reductio ſit q dam appellationis ſpecies,l.non diſtinguemus.§.cum quidam, ff.de arb. Ipſe vero tenet contrarium. l.ꝙ ſit iudex is,qui habet iudicare in principali cauſa, ita ꝙ ſi actor in cauſa originali petit reductionem,debet recurrere ad iudicem rei. Si ipſe reus petit,licet recurrere ad iudicem ſuum.Ratio,quia ſiue petatur in re actionis, ſiue officio iudicis, ſemper debet adiri iudex rei,qa ſemper actor ſequitur forum rei, vt in c.cum ſit, de fo.compet. cum hic non agatur ex compromiſſo, & ſic non eſt adeundus iudex arbitratoris.Si autem reus ipſe petit, poteſt adire iudicem ſuum, quia quaſi ſuper exceptione ſibi competenti prouocat, & ſic ad iudicem ſuum, qui eſt iudex principalis cauſæ prouocare poteſt,ad hoc l.fi. C.de vſur. pup. ſecundum vnam lect.ad idem bon.text.in l. cum hi.§.tranſactiones alimentorum, ff.de tranſact.vbi dicitur,ꝙ ille iudex debet arbitrari ſuper tranſactione,qui eſt futurus iudex ſuper lite. Ad hanc ſententiam adduco cap.expoſita,de arb.vbi Papa cognoſcit de arbitramento lato a Duce Venetorum,qui ſibi non ſuberat, partes tamen ſibi ſuberant.Hæc concluſio Bar.placet hic d.Ant. vbi laudum eſſet iu
41 ratum, & dubitaretur ſuper reductione propter iuramentum. Nam tunc debet adiri iudex eccleſiaſticus, vt hic,allego etiam
c text.in c. venerabilem,de elect. Item ſi laudum eſſet in materia pertinente ad eccleſiam,arg. hic, vel ſi euidens nutriret peccatum,de iud.c.nouit. Aduerte latius, omnes conuenire videtur ꝙ ad iudicem arbitratoris non ſit recurrendum, cum iſta reductio non ſit proprie appellatio.quod etiam tenet Colle. in c.cũ dilectus,de arb.ſentit Fed.conſi.265. Sed ego limito, niſi ex forma ſtatuti laudum haberet executionem paratam: tunc enim, cum pars cõqueratur directè de laudo, debet adiri iudex ipſius arbitratoris,ſicut obſeruatur in cauſa apppellationis.2.q.6.c.anteriorum,&c. Romana. §.debet, de appel.lib.6.Ad hoc allego Bar.in l.2. vbi & apud quem.vbi apertiſſimè hoc tenet.Ceſſante vero d.l.municipali,licet Collect.dicat, ꝙ petens debeat adire iudicem aduerſarij, tamen mihi placet illa opin. præcedens Bart. & facit, quod no.ipſe Fede.conſi.137.vbi dicit,ꝙ ſi petitur examinatio teſtium ad perpetuam rei memoriam, debet adiri iudex principalis cauſæ, ſiue petatur a reo, ſiue ab actore,quod plenius dixi in d.c. cum ſit generale,& c.ſi quis clericum,de foro compet.& tenet Bar.in d.§. arbitrorum,& hoc ratione prædicta, & quia cauſa naturalis vincit accidentalem,l.qui, habet, ff. de tut. Debet ergo conſiderari origo cauſæ, & non id, quod nunc accidentaliter petitur. Addo etiam aliam limitationem, ꝙ vbicunque pro parte eccleſiæ petitur reductio,poterit ex ſpeciali priuilegio adiri iudex eccleſiaſticus, ſi allegatur fraus,vel
b minus legitimus contractus, vt notanter, voluit in omni caſu Inn.in c.cum ſit generale, prælle.& vide quod ibi dixi.† Nunc quæro de notabili & quotidiana quæſt.ſup.dixi,qui ſit iudex cõ petens in iſta reductione ad arbitrium boni viri, nunc quæro,a an a ſententia iudicis reducentis arbitramentum ad æquitatẽ, poſſit appellari?D.And.refert hic Bal.in d.§.arbitrorum,tenuiſſe,ꝙ ſententia iſtius iudicis reducentis, non poſſit reduci ad arbitrium boni viri, quia iudex non cognouit, vt arbitror, ſed vt iudex.ſed appellari bene poterit,quia vt iudex fecit.Ioan. And. in addi.Spec.in tit.de app.§.in quibus, verſi.16.recitat Ruſticanum,Doctorem antiquum diſputaſſe, & tenuiſſe,ꝙ a tali ſentẽtia non appellatur. Motus, quia ab arbitramento non appellatur, ergo nec a ſententia iudicis reducentis, quia nõ cognoſcit vt iudex,ſed vt bonus vir. ff.pro ſocio.l.locictatem,in fi.Subrogatum autem aſſumit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur,in c.eccleſia,vt lit.pend. Sicut enim quando arbiter cognoſcit loco iudicis,ab eius ſententia appellatur, de offi.deleg.c.ab arbitris,lib.6.& l.apertiſſimi,C.de iud.& l.arbitro,ff.qui ſatisda. cog.ita non debet appellari a iudice,qui cognoſcit loco arbitratoris,ſeu boni viri.D.Anto.ſequitur hic Butri.ſ.vt poſſit appellari, quia in commiſſis ad arbitrium iudicis appellatur,vt not. in c.ſuper his,de app.Item,quia hic non ſubrogatur iudex in locum arbitratoris per omnia,ſed datur vt iudex iudicialiter corrigat,quod extra iudicialiter eſt malefactum, ſicut in ſimili non appellatur ab excommunicatione,& tamen appellatur a declaratione excommunicationis,adducit no. in c. paſtoralis,de ap. Ad c.ab arbitris,dicit, ꝙ facit pro, quia ibi cognoſcunt vt iudices, ideo appellatur. Dicit enim ꝙ ſi teneretur opi.ꝙ iudex iſte omnia vt arbitrator faceret,poſſet ſaltem ipſius ſententia reduci ad arbitrium boni viri,alleg.gl.in d.c.ſuper his,& ſic ipſe tranſit in contrariam ſententiam,ꝙ nec appellari poſſit,nec reduci ad arbitrium boni viri. Ego adduco Bar.in l.1.in fi.ff.de lega.2. vbi hoc aperte tenet,alleg.Inno.in c.præſenti,de reſcri.lib.6.hodie incipit,ſtatutum,vbi vult, ꝙ quando iudex cognoſcit,vt bo
b nus vir,nõ poſſit appellari,b ſicut nec ab ipſo arbitratore.Idem videtur velle Bal. in l.fi. C.de contrahen.empt. vbi refert Bart. ſic tenuiſſe,ipſo audiente,vt in d.l.1.licet aliqui libri nõ habeãt, ego tamen habeo in meo,& vidi aliam lecturam illud dictum non habentem.Item dicit,quod non poteſt peti reductio ad arbitrium boni viri,vt tenet ibi Bar. Hanc opi. ſequitur do. meus do.Card.Flor.in c.expoſita,de arbitris,& refert Bar.& Salyc.ſic conſuluiſſe. Ego etiam ſic conſului in quæſtione facti. Nam ex contrario ſequeretur, ꝙ partes inciderent in anfractus iudiciorum,quos compromittendo euitare voluerunt. Item iudex ſit per reductione habet procedere, non ſecundum merum ius, ſed æquitate præhabita, ſicut proceſſiſſet arbitrator,ſeu procedere debuiſſet bonus vir, vt d.§. arbitrorum,& ibi per Bart.ergo non procedit, vt merus iudex. Item nõ debet peti reductio ad arbitrium boni viri, quia ſic eſſet proceſſus in infinitum,cõtra l.terminato,C.de fru.& lit.expen.& quia hoc nullo iure cauetur. Non obſt. gl. in d.c.ſuper his,allegata per do.Anto.quia intelligo illam gl.ſecundum glo.ibi præcedentem, ſ.ꝙ debeat ſententia reduci ad æquitatem,ſ. per viam appellationis,quando iudex proceſſit, vt iudex, non loco arbitratoris.Nam loquitur, quando venit pœna imponenda arbitrio iudicis, & ſic loquitur,quando proceſſit vt merus iudex,quo caſu appellari poteſt, vt in l.ſi qua pœna,iuncta gl.& Bar.ff.de ver. ſigni.Nos autem loquimur quãdo iudex proceſſit, vt bonus arbitrator: hęc opi. habet æquitatem, vt cito finis litibus imponatur.† Sed hic
41 annecto dubium notabile, an per petitionẽ iſtius reductionis,
c debeat ſuſpendi executio iſtius arbitramenti.c Do. Card in d.c. expoſita. de arbit. tenet quod non alleg.no. in cap.ex literis,de in integ.reſt.in gl.ſupplicauit.& ſufficit,ſecundum eum,ꝙ hoc iure non probatur. Nec ob.ſi dicatur, ꝙ hæc petitio habet vim appellationis, d. l. non diſtinguemus.§. cum quidam,de arbit. quia non per omnia, vt ibi not. Nam iudex hoc caſu aditur non per viam appellationis,ſed per querelam,& hæc differunt vt in c.concertationi,de app.li.6. Ego indiſtincte tenerem contrarium, quia quo ad effectum differendi executionem, habet hæc petitio effectum ſuſpenſiuum,& ſic vim in hoc appellationis, vt probatur in d.§. cum quidam. Item iura dicunt,ꝙ arbitramentum iniquum, debeat reduci ad arbitrium boni viri,ergo non debet executioni mandari ante reductionem, vt clare probari videtur in d.§.arbitrorum,in fi.iuncta l.vnde ſi Neruæ, cum ſeq.co.tit.Hoc etiam videtur velle Inno.hic qui dicit non valere dictum arbitratoris,niſi ſit æquum,vel ad æquitatem redactum,& idem dicit gl.in c.cauſam quæ,de elect. Sed quia ſupra tactæ ſunt multę differentię inter arbitrum,& arbitratorẽ, tam in modo procedendi, quam finiendi. Item habuiſtis ſupra aliquos modos cognoſcendi & diſcendi arbitrum,& arbitrato
42 rem.† Quæro nunc de aliquibus caſibus dubitabilibus,& quæro primo, quid ſi fuit compromiſſum in aliquem, tanquam in arbitrum, & arbitratorem,erit ne iſte arbiter,vel arbitrator? Solvit Inn.hic,& Bar. in d.§.arbitrorum,& communiter Doctores dicunt, ꝙ ex modo procedendi & pronunciandi perpendimus, vtrum fecerit vt arbiter, vel vt arbitrator, arg.eorum, quæ not. in l.1.ff.de iud.& l.epiſcopale, C.de epiſc. aud.Item dicit Inno. ſi fuit compromiſſum in aliquem, ꝙ poſſit procedere ſeruato ordine iudiciario,vel etiam non ſeruato. Nam illa verba,ꝙ poſſit procedere ſeruato ordine iudiciario, innunt,ꝙ compromittitur in eum tanquam in arbitrum. Alia vero verba, ꝙ poſſit procedere non ſeruato ordine iuris,innuunt,ꝙ tanquam in arbitratorem. Ideo ſecũdum eũ, ſi proceſſit ſeruato ordine iuris, ſtabitur dicto ſuo etiam iniquo,quia videtur proceſſiſſe,vt arbiter. Si vero proceſſit iuris ordine non ſeruato,tunc non valebit dictum ſuum, niſi ſæquum, vel ad æquitatem redactum, quia videtur proceſſiſſe,vt arbitrator. Ego autem (cum reuerentia) hæc dicta non ſequor,quia licet poſſit eligere alteram viam,tamen non eligendo poteſt procedere vtraq; authoritate,ita no. Inno.in habente delegatam, & ordinariam,in c.cum ex officij de præſcrip.Ego allego ad hoc cap.niſi, de preben.vbi ſimpliciter probatur, ꝙ ſi in aliquem delegatum committitur, ille poteſt

ADDITIONES.

a Nũc ſpro.Vide d.Frã.de Arc.in c.ſuper his,in 7.&8.col.inf.de acc.ubi plura.S.S.

b Appellari.Vtrum à ſententia iudicis arbitratoris poſſit appellari,iuxta per Inno.in c.præſenti,quod hodie incipit ſtatutum. de reſcr.lib.6.per Bar.in l.1. in fi.de leg.2.Et iuxta per Bald.in l.1.C.ne lice.in urba cad. cauſa ter.prou. 2.col.& per Bal.in tit.quo tem.mi.in c.ſi.& in l.1.in 14. col.ff.de lega.2.vide etiam Bal.in l.rale pactum.§.qui pronocauit,in vlt.qõ.ff.de pac.in l.1.C.de his quæ pœ.no.& per Bal.in c.ad noſtram, il 2.in vlt.col. uerſi.quæro,nunquid ſtatutum ciuitatis.ſupra eod.& Pau.de Caſt. in conſi.22.inci.circa primum quæſitum eſt videndum, &c.Adde quod Inn. in c.ſi de feriis,dicit, ꝙ in commiſſis arbitrio non poteſt appellari.Item facit, quod no.do.Anto.in c.ſi.infra eo.in 3.col.ubi dicit,ꝙ quando pars ſponte defert iuramentum litis deciſiuum alteri, ꝙ nõ poteſt deferens appellare,ſi ille,cui eſt delatum perfeuerauerit,quia videtur cauſam ſuam commiſiſſe arbitrio iuramẽti ad uerſarii.Sed contrarium in illo articulo dicit d. Ant.poſt Inn.in c.vlt.ꝙ metus cau.in pe.col.Et de iſta qõne hic poſita per iſtum, & per do.Anto.uide Imo.in cle.1.in 3.col.uer.no.bene de iu.ubi alleg.Bar. ſuper hoc in extraua. ad reprim.in uer.hoc edictum.Ad iſtam queſtionem ponderã gl.in uer.vnã in l.3.§.1.ff.de arb.& de hoc uide per Sal.in l.1.C. de app.& in l.ſo cietatem. §.arbitrorũ,ff.,ꝙ ſocio,& Ro.in l.admonẽdi,in pe. char.ff.de iurei.&in rep. ru.ff.de arb.in 28.co.uer.ſed an ſicut ſnia arbitrorũ,&Imo.in l.2.ff.de pu.iu.

c SEB. SAP. Arbitramenti. Vide de hoc articulo per do.Barth. Soc.in l.Iulianus,col.5.ff.de cond.& demon.

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest simul & semel in eadem causa pronunciare, vt arbitrator, & vt delegatus. Ita dico, q̃ si compromittitur vt in arbitrũ & arbitratorem, vt pari ratione possit procedere & pronunciare vtraque potestate, si a principio expresse non elegit, & si contra iustitiam partem in modico læsit, poterit, peti reductio. Et in dubio ex qualitate facti præsumitur hoc fecisse vt arbitrator, vt probatur in d.c.nisi. facit l.quæritur, ff.de stat.ho. & hæc bene no. quia quotidie accidunt, & puto verissima. Et per hoc determinatur alia quæstio. Pone retentis terminis, vt supra dictũ est, processit compromissarius partim iuris ordine seruato, & partim iuris ordine non seruato, vt puta fecit libellum dari, litem contestari, recepit tamen testes partibus non vocatis, & publicatis, sententiam sine scriptis dedit. Dicit Host. in hac quæstione posse dici, q̃ sententia non teneat, quasi eligendo ab initio viam iudiciariam, videatur alij renunciasse, arg. de app.c.solicitudinem & de præsump.c.nonne. Dicit tamen ipse melius esse, vt dicamus sentẽtiam valere si æqua sit, alioquin ad arbitrium boni viri redigendam, vt sic interpretemur talem non arbitrũ, sed arbitratorem. Hoc enim est fauorabile, vt cessent litigia, & hoc mihi satis placet per prædicta, quia, ex quo habuit vtrãque potestatem potuit procedere seruato ordine iudiciario, & non seruato. Ad hoc vltra prædicta optimè facit text. in l.diem proferre.§.si quis litigator, ff.de arbi. vbi possunt partes a principio pacisci, vt arbiter pronunciet in absentia partium, & sicut possunt in arbitro remittere pro parte ordinem iudiciarium, eadem ratione videtur de voto. Vnde licet in iudice hoc fieri nõ possit, iuxta no.in capitu. fina. de re iudi.lib. 6. & in cap.de causis, de offi.de leg. secus tamen in arbitro Ratio, quia arbiter assumit potestatem a partibus, non sic autem iudex, & hoc puto verum, quicquid sentiat Bart. post Dyn. in d.§. arbitrorum, vbi videtur velle, quod postquam elegit viam arbitri, non possit redire ad viam arbitratoris. Illud enim procederet, iudicio meo, vbi haberet necesse eligere vnam viam, arg. l. si cui, ff.de ser.fecus si potuit procedere vtraq; via, nec specificè procedit a principio.† Per hoc etiam potest solui alia quæstio a quotidiana. Pone, fuit dictum, quod compromissarius possit procedere de iure & de facto, pronunciare tamen deberet secundum ius, an talis erit arbiter, vel arbitrator? Bar.in d.§.arbitrorum, dicit se credere, quod est arbiter, quia iudex quandoque etiam cognoscit de plano & summariè.l. nec quicquam.§.de plano, ff. de offic. procon.& ver.sig.cle. sæpe. Nec obst.secundum cum, si diceres ordinem iudiciarium nõ posse remitti, l. 2.§.sed quia veremur, C.de iuram.calum. quia illud est verum, quando litigat coram iudice, qui habet iurisdictionem, secus si coram arbitro, qui habet potestatem a partibus, quod dicit notandum. Hoc vltimũ mihi placet, vt supra latius dixi: sed circa primum, puto per ea, quæ supra dixi, q̃ iste erit arbitrator & arbiter in procedendo, sed in sententiando est solum arbiter, vt patet ex potestate sibi tradita, & idem dicendum in alijs similibus quæstionib.† Sed
44 circa hoc cadit notabilis quæstio: quid si arbiter assumptus, modo prædicto, pronunciat iniuste, nunquid teneat sententia? Bar.in d.l.diem proferre.§.ftari, ff.de arb.notabiliter dicit, quod
b non, quia pronunciat contra formam compromissi. a Fran.de Are.in l.si quis arbitratu, ff.de ver. obli.tenet contrarium, quia exprimitur, quod inest, & sic non dat formam. Item quia non valet compromissum in arbitro, si non remanet sibi libera potestas valide eligendi, quod vellet, ff. de arbit.l.qualem. facit ad hoc quod no. Innoc.in c.prudentiam, de off.deleg.& quod no. Doct.in c. ex insinuatione, de rescript. Do. Antonius putat hoc non procedere in arbitro, sed in arbitratore sic, vt tenet Bart.gaille potest de iure procedere, & sic non inest illud de necessitate, sicut in arbitro. Ego in c.cum dilecta, de rescrip.saluo simpliciter illud dictum Bart. quia licet insit de iustitia, vt arbiter procedat secundum ius, non tamen est de necessitate, nec inest sibi de forma, nunc autem, cum exprimitur in compromisso, inest de necessitate, & de forma. Quod non insit de necessitate, patet, quia arbitrium iniuste latum valet. Vbi autem id, quod inest de iustitia, exprimitur in forma iuris inducit necessitatẽ, vt probatur in c.cum dilecta, prælleg.iuncta gl. 1. Preterea, vbi verba possunt aliquid operari, non debent intelligi sine effectu c.si Papa, de priuileg.lib.6. & l.si quando, C.de inoffic. testamẽto. Sed in casu nostro possunt verba operari præmissum effectũ ergo, &c. Non obst. illud motiuum Fran. quia dico l.qualem, procedere, quando datur sibi certa forma pronunciandi, ita quod aufertur sibi libera potestas. Sed in casu nostro hoc non fit, sed datur sibi libera potestas pronunciandi secundum ius, non autem aufertur libera potestas, si id quod inerat de iustitia, reducatur in formam iuris. Et dictum Inno. respondet, quod procedit, quando id, quod exprimitur, tapit instructionem causæ, secus si dat modum procedendi, & larius dico in d.cap.cum dilec-
45 ta.† Vltimo, vt nil boni ad materiam desit, quæro, an arbitrator debeat pronunciare partibus presentibus? Sol. Cyn. in fi.C. de contrahen. emp. tenet quod sic, aliter non valebit sententia, secundum eum. Mouetur principaliter per l.si quis arbitratu, ff. verbo.oblig. vbi dicitur, quod si per testat, quo minus commissarius arbitretur, committitur pena. Per partes autem aliter stare non posset, nisi ipsis absentibus posset arbitrari. Ex quo infertur, quod partibus absentibus, non potest pronunciari. Bart. in d.l.si quis arbitratu, refert quendam solemnem aduocatum consuluisse contrarium, ipse tamẽ satis prolixè sequitur primã opin. & pro casu allega. l. quod si nolit.§. si quid. ff. de æd. edi. Item licet arbitrator nõ cognoscat iudicialiter inter partes, debet tamen partes interrogare, l.1.ff. vbi pu.educa.deb. & ad hoc allegat multa similia. Franc.de Are. quem sequitur hic do. Anto. dicit, quod si partes sunt præsentes in discussione iam facta, non est necessaria vocatio in arbitratore, argu. C. de adulter. l. quamuis indubitati. Et hoc tenet Cy. post Ia. de Ra. & Pe. quod secus est in arbitro, in l. si qui ex consensu, C. de episco. audi. Si vero partes non fuerunt adhibitæ in discussione, vel non constat, dicit, quod si partes requiruntur, non per hoc laudum erit nullum, quia talis modus procedendi non reperitur statutus a iure ipsis arbitratoribus. Habent enim potestatem æquum arbitrandi sine obseruatione alicuius formæ: vnde esse debet in electione ipsorum, an hoc vel non obseruare, ad hoc l.si defuncta.§. fi. de vsufruct. ad quod in simili dicimus de executoribus, in c. fi. de præsump. & in clemen. vnica. de offic. deleg de honestate tamen debent partes vocari, & si detrectant venire, non cogitur arbitrator iudicare, quia potest sibi dicere non liquere de causa, & hoc modo poterit stare per nõ venientem, quominus arbitretur, & sic ptest intelligi l.si quis arbitratu. Non ob. l. quod si nolit, quia ibi non dicitur, quod in arbitrando requiratur partium præsentia, sed excusatur quis parti a contumacia non restituendo propter absentiam eius, cui debet fieri restitutio. Non obst. iura alleg. per Bart. quia loq̃untur in actibus iudicialibus, vt in contractibus, qui possunt compleri per nuncium, & epistolam. l. consensu. C. de actio. & obliga. & facit l. certum.§. fi qs ff. de confe. iuncta l. Publia, ff. depos. Hanc opin. ego sequor, & originaliter fuit hæc opi. Gul. de Cu. iu l. episcopale. C. de episc. audi. Sequitur Bart. in d.l.si qui ex consensu. & Dom. Cardin. in d. cap. exposita. Sentit Hostien. hic in supra dicta quæstione in eo, quod sentit arbitratorem posse testes recipere & publicare, & sententiam ferre partibus absentib. Idem sentit iudicio meo Innocent. dum dicit, quod coram arbitratore non est iudicium, nec quasi, sed totum in sua positum est voluntate. Nam solemnitatum obseruatio non est, nisi coram iudice, vel arbitro, secundum eum, sed extra iudicium ad sui instructionem laborat arbitrator ad veritatem inquirendam. Et pro hac opinione adducitur vltra prædicta, ff. de leg. 2. l. cum pater, §. hæreditatem, & l. ex facto. §. si quis, ad Trebel. vbi deportatus in longinquam prouinciam in remotis partibus, arbitratur. ad idem ca. 2. de ar. vbi exul, & absens compromisit. Item arbitramentum non est ad instar iudiciorum, sed contractus, vt in d. auth. si vero contingerit. Contractus autem potest purificari etiam partibus absentibus, ex quo dederunt potestatem mediatori, argu. in l. 2. ff. de condit. & demonst. Facit etiam quod no. Inn. in c. fi. de transla. episc. Sed ad prædicta adde limitationem solemnẽ q̃ si arbitrator processit ex abrupto, parte nõ audita, nec requisita, laudum est nullum, & ita allegatum fuit de facto, & etiam pronunciatum, vt no. refert Bal. in lib. feud. in tit. de inuestit. in ma. facta. cap. 1. prope fi. & facit secundum eum, d.l. quod si nolit, in fi. & quod no. Innocẽ. & Ioan. And. in capit. ex ratione, de appella. Pro hoc facit, quia bonus vir debet audire partes, cum earum assertione, causarum merita pandãtur. l. fi. C. si per vim vel alio modo, & c. tam literis, de in integr. restitu. & quod not. Barto. in l. cum prolatis, ff. de re iudic. & sic posses reducere ad concordiam opiniones contrarias. Et quia incidenter dixi Iac. de Raue. Pet. & Cyn. tenere in l. si qui ex consensu, C. de episco. audi. valere sententiam arbitri, si partes fuerũt præsentes in discussione causæ vsque ad conclusionem. Contrarium puto verum per l. diem proferre. §. si quis litigatorum, ff. de arbit. vbi text. singulariter dicit, quod non potest pronunciari partibus absentibus, vel altera earum etiam data contumacia, nisi fuerit hoc dictum in compromisso, quod videtur Barto. habuisse pro indubitato in d.l. si quis arbitratu. & clarius Bald. in d.l. si q̃ ex consensu. Sed ex contumacia committitur pœna compromissi, & expirat potestas arbitratoris, secundum eum, vt in d.§.
46 si quis, quod not. † Vltimo nolo hic omittere quæstionem notabilem

ADDITIONES.

a SEB. SAP. Alia quæstio. Vide Abb. in cap. cum tempore. supra de arbit. & Bald. in l. solam, in fin. C. de testib. & in l. si non speciali, in fin. C. de rebi. cum alleg. per Fely. in cap. 1. colum. 10. ver. & si dicatur procedas de iure, & facto. supra de consti.

b SEB. SAP. Contra formam compromissi. Vide Alexand. in consi. 22. colum. fin. in vlt. vol. Are. in consi. 58. in vlt. colum. Com. in consi. 55. incip. duo habentes, ad finem. And. Siculum in c. 2. colum. 12. supra de offic. deleg. Felate in c. causam. in antepen. colum. inf. de reiud. Lanfran. de Ori. in tracta tu de arbi. in 7. char. uerſi. 1.

tabilem a & quotidianam. Compromissum fuit in duos, & discordant, nunquid iudex possit eligere tertium, seu eos ad electionem tertij compellere? Hæc quæstio fuit de facto, & intelligende arbitratoribus. Nam de arbitris non est dubium, vt in cacum speciali, de appellatio. & in l. item si vnus, §. si duos, ff. de arbit. Bald. in cap. 1. de inuesti. in ma. fac. recitat fuisse per quos-
b dam sapientes responsum, quod non, b quia arbitratores sunt ad similitudinem proxenetarũ. l. si de meis. §. recepisse, ff. de arbit. Sed certum est, quod in proxenetis non est tractandum de electione tertij. Et hæc opinio placet ibi Bald. & etiam mihi, ga a persona non arbitrante, non receditur, vt l. si quis arbitratu, ff. de verborum obligatio. & l. si merces, ff. loca. Nunc ex prædictis sub epilogo per modum tabulæ, vt facilius inuenias materiam, habes viginti & vnam differentiam inter arbitrum & arbitratorem, ex quibus colligitur, (maxime ex principio,) modus cognoscendi arbitrum ab arbitratoribus. Secundo principaliter habes multas quæstiones ad materiam: tres habes incidenter post 8. differentiam. Prima est, an pro executione arbitramenti detur aliqua actio, & quę. Secunda, an ex taciturnitate temporis emologetur arbitramentum, vt sic non possit peti reductio ad arbitrium boni viri. Tertia, quo iure petatur reductio ad arbitrium boni viri. Quarta quæstio post omnes differentias, quare dictum arbitri non reducitur ad arbitrium boni viri, sicut dictum arbitratoris. Quinta quæstio, nunquid possit peti reductio arbitramenti, si partes promiserunt sub pœna stare dicto arbitratoris, & quid si fuit iuratum. Sexta quęstio, qd si fuit dictũ, quod possit altè & bassè arbitrari, & de iure vnius dare alteri in totum, vel etiam in partem: & an valeat renuncia tio, seu pactum de non petendo reductionem. Septima quæstio, pro quanta læsione possit peti arbitramentum reduci ad arbitrium boni viri. Octaua quæstio, an petens reductionem, si succumbit: incidat in pœnam compromissi, vel periurij, si iurauerat, & incidenter tangitur, quis habet probare contra arbitramentum. Nona quæstio, quid si petens pro parte succumbit, & pro parte obtinet, & quid si non seruauit pars arbitramentum per iudicem moderatum, an incidat in pœnam compromissi. Decima quæstio, intra quantum tempus debet arbitrator, arbitrari. Vndecima quæstio, qui est iste bonus vir, ad cuius arbitriũ recurritur in causa reductionis, & an sit iudex arbitratoris, an actoris, vel rei. Duodecima quæstio, an a sententia iudicis reducentis arbitramentum ad æquitatem possit appellari, vel saltẽ peti, vt reducatur ad arbitrium alterius iudicis. Tertiadecima quæstio est, an per petitionem, reductionis suspendatur executio arbitramenti. Quartadecima quæstio, quid si fuit compromissum in aliquem, tanquam in arbitrum, & arbitratorem, & & quid si fuit dictum, quod possit procedere, seruato ordine iudiciario, & non seruato. Quintadecima quæstio, quid si is in quem fuit compromissum modo prædicto, processit partim seruato ordine iudiciario, & partim non seruato. Sextadecima quæstio, quid si fuit compromissum modo prædicto, vt compromissarius possit procedere de iure & de facto, & pronuncia re de iure tantum, & nunquid hoc casu valeat sententia contra ius seu iniusta. Decimaseptima quęstio, an arbitrator possit pronunciare, & procedere partibus absentibus. Decimaoctaua & vltima quæstio, nunquid duobus arbitratoribus discordãtibus debeat deputari tertius. Tractatur etiam in principio cap. an arbitrator seu arbiter possit mutare laudum, & latius in 15. differentia, vbi videquæstiones vero, quæ eliciuntur ex differẽtijs supra positis, poteris faciliter discurrendo videre.

ADDITIONES.

a SEB. SAPIA. Quæstionem notabilem. Vide Franc. Are. in consi. 100. colum. pen. Rom. in sing. 143. incip. tu habes. in c. innotuit, & Peru. in c. cum speciali. col. 3. inf. de app.

b ZACHARIAS. Quod non. Tu vide per Bart. & Alexan. in l. item si unus. §. si duos. ff. de arb. Bald. in l. 1. in lectura antiqua, C. de his, quæ pœne nom. Ioan. Mon. in rubr. de arbit. lib. 6. Ioan. And. in addi. ad Specu. eod. tit. §. seq. ver. quid si taceat.

SVMMARIVM.

Ex causa continentiæ, possunt coniuges licite separare cohabitationem.
Iudex eccle siasticus & secularis, est competens iudex ad compellendum cõiuges ad cohabitandum.
Permissum est coniugibus inuicem se dimittere propter fornicationem, & se parare matrimonium propter continentiam seruandam.
Vnus coniugatus non potest ingredi religionem, nisi alius ingrediatur.
Coniugati vouentes continentiam, si alter labatur, an episcopus debeat eos re integrare?
Coniugati vouentes continentiam, si se reintegrauerint, proles nata est illegitima.
Iurans non diuertere, an ex causa possit diuertere, & non incurrere periurium?
Iurans non redire ad maritum, non obstante iuramento, an possit redire.

CAP. XXIIII.

IVanos. Coniuges abiurare se non possunt. ita summatur. Ego summo sic. Ex causa le ui & temeraria coniuges, etiam quo ad thorum & mutuam cohabitationem, se separare non possunt etiam cum iuramenti interpositione. hoc dicit. In prima consultatio. In secunda responsio. Secunda, ibi, [Nos igitur.] Casus literalis. Quidam B. nomine, & A. vxor eius ad inuicem iurauerunt se nunquam mutuo petituros. postea idem B. coram iudice ordinario, scilicet coram Archiepiscopo Terraconensi, illã instanter repetebat, A. econtrario affirmante, q̃ prius se faceret Sarracenam, quam rediret ad eum, &c. Quæsiuit ordinarius à domino Papa, quid sibi super hoc esset agendum. Mandat Papa eidem, quatenus vtrunque inducat ad continentiam obseruandam, quod si facere voluerint, & seruare eam, maneant separati, alioquin per excommunicationis sententiam, appellatione remota, compellatur mulier ad virum redire, cum iuramentum illud temerarium fuerit, & vterque illorum adulterium commiserit. Ber. No. quod dissolutio non dependet a voluntate coniugum, siue agatur ad dissolutionem, quo ad substantiam vinculi, vt in c. super eo, de eo, qui cognouit consang. vxo. suę. siue agatur de dissolutione, respectu mutuæ seruitutis & cohabitionis, vt hic, & inf. de conuer. coniug. cap. cum sis, &
1 quasi per totum. † No. 2. q̃ ex causa continentię seruandę, possunt coniuges licite separare domicilium & cohabitationem.
a hoc intellige, nisi sint iuuenes a & suspecti de incontinẽtia. Tũc enim iudex debet ex officio suo occurrere & impedire separationem, argu. in c. vxoratus, & c. cum sis, de conuer. coniug. & sentit Hostiẽ. in c. veniens, de regula. inf. vbi dicam. No. 3. quod
p ista verba Moneas & inducas, qđ non mandatur præcise coac-
2 tio, vide quod legi. & no. in c. 2. de sponsi. † No. 4. iudicẽ ecclesiasticum posse & debere compellere coniugem ad petitionẽ alterius coniugis ad cohabitationem matrimonialiter cũ suo coniugali. Et sic ecclesiasticus est iudex, non solum vbi agitur de substantia vinculi matrimonialis, vt in c. tuam, de ordi. cog. & c. lator, qui fil. sint legit. sed etiam, vbi agitur de integratione matrimonij quo ad mutuam seruitutem, & in hoc posset etiam adiri iudex secularis, vt in d.c. non est, de sponsi. & sic vterque est competens. Et not. quod etiam ecclesia, compellit vxorem, vt redeat ad maritum, etiam si præcise resistat, hic tamẽ solum dicitur de compulsione per censuram ecclesiasticam. An autem possit præcise compellere, puta per familiam, vide quod dixi
3 in c. literas, de resti. spol. † Glo. 1. quærit, quare hoc iuramentum con fuit obligatorium? Respondet, quia fuit temerarium, vt in tex. Sed aduerte, quia per hoc non satisfit quæstioni, nam hoc est repetere ipsum quare, ideo est videndum, quare hoc iuramentum fuit temerarium. Ego respondeo, q̃ ideo, quia coniuges tenentur sibi propter bonum matrimonij ad mutua seruitia, & mutuo debitum reddẽdum, nec licet viro dimittere vxorem, nisi ex causa fornicationis, & ecõtra, nec vxori licet dimittere virum suum, 32. q. 7. c. Apostolus, & in c. omnes cautiones. Isti autem diuiserant se quadam leuitate & temeritate. Nam, vt patet ex fine literæ, vterque post separationem commisit adulterium, secus tamen esset, si ex honesta causa hoc fecissent, puta propter continentiam seruandam, vt in cap. quod Deo pari. 33. q. 5. Et hoc est, quod voluit Innoc. hic, dicens, hoc iuramentum fuisse temerarium, quia non fuit promissa contentia, nec animo concepta, quod intellige, vt supra dixi, quando scilicet non essent de incontinentia suspecti. Sed tunc diceres, quomodo præter fornicationis causam, vir dimittit vxorem, contra c. 2. de conuer. coniug. cum simil. Respon. q̃ non dicitur dimittere, sed potius ex causa honesta propter Deum separant cohabitationem, vt facilius vacent orationi, & cõtemplationi, & est honestum, & hoc faciunt authoritate Episcopi, & sic intellige tex. cum gl. in c. si tu abstines. 27. qõ. 2. & vide quod scripsi in c. 2. de conuer. coniug. non est tamen hæc authoritas de substantia, vt hic, & c. quod Deo pari, prealleg. Quærit secundario glo. qualiter isti punientur pro temerario iuramento? & est gl. clara. Inno. hic dicit, q̃ punientur pro mortali, vide tu de hoc bo. glo.
4 & quod dixi in c. tua nos, supra eod. † Op. & videtur quod vnus non possit sine altero commorari, nisi vterque intret religionem, vt in c. ad Apostolicam, de conuer. coniuga. vbi patet, q̃ non permittitur vni coniugum intrare religionem, si patiter alius non ingrediatur. So. gl. 2. q̃ quidam fatentur contrarium, sed ipsa tenet, quod etiam in seculo, causa continentię, possunt diuisim commorari, per d. c. quod Deo pari. Sed si alter vellet religionem intrare, tunc oportet etiam alterum ingredi, vt in contrario. Ratio autem diuersitatis posset esse secũdum Hosti.

quia,

ADDITIO.

a SEB. SAPIA. Iuuenes. Faciunt not. per Paul. de Cast. & Moder. in l. iustitia. §. iuris præcepta, ff. de iustit. & iur. ubi dicunt, quod iudex potest cogere aliquem, quod honeste uiuat, & quod dimittat concubinam, quando habet uxorem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia, si posset vnus profiteri altero iuuene remanente in seculo, posset absurdum hoc sequi, quia iuuene non continente, vel p fessus educeretur de monasterio, vel alter viueret semper in adulterio, ad hoc de conuer. coniuga. c. ex parte. il 1. & c. placet. vbi vero ambo sunt in seculo, si non continerent, nil absurdū sequitur, sed alter cogitur alteri adhærere, vt hic. Aduerte bene nam sentit Hostien. quod si coniuges se separent causæ continē tes, & eam non seruent, debent compelli, vt simul cohabitent, & reddant sibi debitum. Hoc dictum posset satis admitti, vbi non emiserunt votum continentiæ, sed dixerunt simplici verbo Episcopo, cp eā vellent seruare, & sic iudicio meo posset intelligi text. a contrario, dum dicit: Quam si promittere voluerint & seruare, quasi si promittant & non seruent, non debet
5 episcopus eos pati diuisim habitare. † Sed est dubiū, quid si voluissent continentiam, & postmodum alter lapsus est in adulterium, an episcopus debet reintegrare, saltē ex officio, illud matrimonium? vide de hoc quod no. in cap. dudum, de conuer. cō
6 iuga. † Inn. videtur ibi, velle, quod non, immo dicit, quod si isti vouentes, coniugerentur carnaliter, proles inde genita esset il
a legitima. [a] Et idem tenet gl. in cap. ministri. 81. distin. sentit etiā hic Innocen. dum dicit, cp si isti iurassent se mutuo debitū non petituros causa continentiænō possent se vlterius repetere. Sed glo. in cap. nosse. 30. quæstio. 1. & in c. quod Deo pari. 13. quæst. 5. dicit, cp licet alterum repetere non possit, iudex tamen ex officio suo reintegrabit matrimonium, argum. de diuor. cap. ex literis. Sed certe illud ea. non probat. loquitur enim in alio casu, vt ibi no. & in oppositum multum facit illud cap. quod Deo pari. vbi alter fuit lapsus, & tamen Papa non restituit cum alteri, sed hortatur, vt seruet continentiam. Item alter reportaret cō modum de delicto suo, & volens indirectè repetere coniugem cōmitteret adulteriū Sed puto satis posse distingui quod aut altero lapso, si non per hoc vehemens insurgat suspicio de perseuerantia in peccato, nō debet matrimonium reintegrari, & sic loquatur cap. quod Deo pari. Aut est suspicio perseuerantiæ, vt quia est iuuenis & suspectus, & tunc ex officio iudicis reintegrabitur matrimonium. Ratio, quia tale votum videtur fuisse illicitum, nec debebat a principio emitti, vel ab Ecclesia recipi. Sicut enim vnus non potest intrare religionem, altero suspecto remanente in seculo propter timorem incontinentiæ, vt in iuribus supra alleg. ita non est permittendum, vt voueant & permaneant in seculo, & si de facto vouerunt, Episcopus ex officio suo prouidebit, ne maius peccatum inde contingat, quod not.
7 † In secunda parte gl. ista quærit, quid si coniuges iurant nunquam diuertere ab inuicem nunquid tale iuramentū omni casu sit seruandum? Et primo arguit, & concludit, quod si vellent intrare religionem, possunt, quia tunc commutarent iuramentum in melius, & sic videtur velle, quod aliter non possent abinuicem diuertere, obstante iuramento. Ioan. And. dicit, cp si iusta causa subesset, puta consanguinitatis, vel aliud perpetuū impedimentum, tunc non obstante iuramento, alter agere posset ad diuortium, cum subaudiatur ibi, nisi ex causa, quia nec contra ius intelligitur iurasse, supra c. proxi. & c. ad nostram. il 3. Ad uerte, quia in istis exemplis Ioan. And. quæstio non haberet dubium, cum iuramētum generale se non extendat ad casum nutrientem peccatum ex tacita intentione iurantis. Et præsupposito, cp habuisset illum animum, tale iuramentum illicitum nō ligaret, vt probatur in c. 1. de iureiur. lib. 6. Sed dubium est, quid si oriatur causa legitima diuortij, quam iurans posset remittere, vt puta inductam in fauorem suum, vt si mulier commisisset fornicationem carnalem, vel spiritualem, vt infra cap. prox. vel non solueret dotem promissam, iuxta no. in cap. per vestras, de do. int. vir. & vxo. & de dot. post diuor. rest. vel quid simile, cp possit diuortium petere, non obstante tali iuramento generali, videtur bo. tex. in simili in l. quæro. §. inter locatorem, ff. loca. vbi dicit, quod si locator promisit non expellere inquilinum, intelligitur, si soluerit pensionem, & sic si fecerit id, ad quod tenetur ex natura contractus. Item si promisit filium non exhere dare, intelligitur, nisi causam exhæredationis dederit. l. quidam cum filium, ff. de verborum oblig. Item si promisi te non offendere, intelligitur, nisi causam offensionis commiseris, l. qui seruum, ff. de verborum oblig. Et generaliter, secundum Bart. ibi facit ille §. ad omnes contractus, in quibus vltro citroque aliqd promittitur, vt quis non teneatur seruare, quod promisit, si per diuersam partem omnia seruata, non sint. Facit l. Iulianus §. offerri, ff. de actio. emp. Debet ego, secundum hoc, intelligi illud iuramentum de non diuertendo, si alter legem coniugij seruauerit. Pro hoc quia aliter matrimonia non essent libera in dissoluendo ex iusta causa, contra l. libera, C. de inutil. stipul. Pro & contra faciunt ea, quæ dixi supra proximo cap. in q. illa, cum quis iurauit nō petere reductionem ad arbitrium boni viri, vbi
8 vide, & pro prima parte optime facit cap. proxi. in princip. † Gl. pen. quærit, an hæc mulier potuisset propria authoritate iuramento non obstante redire ad virum, & dicit quod sic. Idem tenet Hostien. & Tancr. & Goffred. contra. Dicit Ioan. And. qđ hæc vl. opi. posset procedere, quando esset dubium, an propter incontinētiam, & ad lasciuiam se abiurassent, & dicit, qđ apud eum non posset cadere dubitatio. Aut enim iurauit propter cō tinentiam, & non debet redire sine superioris authoritate iuxta superius dicta. Aut propter lasciuiam, & tenetur redire, cum iuramentum fuerit temerarium, vt in litera.

ADDITIO.

a Esset illegitima. Ego dicerem, quod non, ponderatis, ver. glo. in clemen. 1. & ibi Card. de sent. excommu. vbi dicit conuersos sancti Francisci, cōiugatos posse coire, licet sint continentes, & regulam seruent. idem tenet Specu. in tit. de dispu. & alleg. §. post hæc. uer. generaliter. ubi dicitur uotum inter cōiuges non obstare coitui inter eos.

SVMMARIVM.

1 *Si quis iurauit ductarum aliquam in vxorem, eam repellere potest propter superuenientem fornicationem, præteritam uero ei imputare non potest.*
2 *Deformitas superueniens in muliere, quæ & quibus casibus matrimonij impediendi, & dirimendi tribuat facultatem.*

CAP. XXV.

1 VEmadmodum. † Is, qui iurauit cū muliere contrahere, propter superuenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest, propter præcedentem non. h. primo. Si vir iurauit non accusare vxorem, temerarium est iuramentum, sed si specialiter de adulterio hoc iurauit, denunciare poterit, sed accusare non debet. Hoc, vltimum non est sine dubio, vt infra patebit. Diuiditur in tres partes principaliter. Secunda, ibi, [Illud autem.] Tertia ibi, [Quod si.] Prima subdiuiditur. Nam primo inducit simile consultationi fiendæ. Secundo solu. ibi, [Ita si quis.] Tertio probat solutionem p euitationem absurditatis, & per rationem, ibi, [Alioquin.] Quarto respondet oppositioni iuramenti. ibi, [Non obstante,] quod re spōsum probat per euitationē absurditatis, ibi, [Quod si post.] Secunda pars principalis non subdiuiditur. Sed tertia pars sic, primo ponit casum. Secundo allegat per negatiua, ibi, [Cum scripta.] Tertio pro affirmatiua, ibi, (Sed nunquid.) Quarto soluit, ibi, (Tutius.) Casus litera. Quidam iurauit se ductarum aliquam in vxorem, qaæ post illa sponsalia sic contracta fuit forni cata. quæritur, an teneatur eam ducere in vxorem prætextu huius iuramenti? Respondet Papa per simile, & quasi à maiori, si vir iurasset mulieri, quando contraxit cum illa, quod eam semper pro legitima teneret, eam non posset dimittere pro fornicatione, quam ante contractum matrimonium commisisset. Sed si post contractum matrimonium, & præstitum iuramentum fornicaretur, eam dimittere posset nō obstante huiusmodi iuramento, quia in illo, talis conditio subintelligebat, si illa contra legem matrimonij non peccaret. Eodem modo si aliqs iurauit se ducturum aliquam in vxorem, non potest ei fornicationem apponere præcedentem, sed subsequētem, vt eam ducere non teneatur, quia in illo iuramento talis debet conditio subintelligi, si illa contra legē desponsationis non venerit, alio
2 quin si post tale iuramentum fieret publica meretrix, eam ducere teneretur, quod esset prorsus absurdum. † Et hoc probat p locum a maiori, si vir post contractum matrimonium, propter fornicationem dimittere potest vxorem, multo fortius ante cō iugium celebratum propter fornicationem potest non admittere sponsam, quia turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes. Nec obstat iuramentum, in aliquo istorum casuum, quia iuramentum illud tale est propter conditionem intelligendū, quod potest seruari, & non seruari, sine transgressione iuramēti. Præterea, si post huiusmodi iuramētum mulier fieret leprosa, vel paralitica, vel nasum amitteret, vel quicquam turpius ei contingeret, an teneretur eam ducere in vxorem? Resp. si esset vxor de præsenti, eam dimittere non posset, si sponsa de futuro, eam ducere nō tenetur, quia multa impediunt matrimonium contrahendum, quæ non dirimunt iam contractum.

SVMMARIVM.

1 *Validum est argumentum, a simili, data similitudine in eo, ad quod confertur.*
2 *Per ista uerba promitto, quod tenebo te in uxorem, inducitur matrimonium de præsenti.*
3 *Si duo fecerunt pacem, & unus rumpat, primus rumpens, potest accusari, & non accusare.*
4 *Fornicatio subsequens, dissoluit sponsalia de futuro, quamuis iurata.*
5 *Iuramentum positum super actu, intelligitur cum omnibus conditionibus, & limitationibus illius actus.*
6 *Contrahens non potest allegare debitorem suspectum propter paupertatem præcedentem contractum.*
7 *Iurans non accusare, an possit denunciare, & iurans non denunciare, si denunciat, an incurrat periurium.*
8 *Multæ conditiones generales, quæ subintelliguntur in iuramento.*
9 *Depositarius non potest opponere compensationem, sed deponens sic.*

si sponsa labatur facultatibus, an licitè possit à sponso dimitti?
iuramentum contra legem non tenet, si iuramentum est reprobatum per ius canonicum.
sponsus an possit dimittere sponsam de futuro, si per vim fornicata est?
sponsa de præsenti an propter fornicationem subsequentem, vel deformitatem possit dimitti.
iurans non accusare, an obligetur, & quomodo.
maritus an possit castigare vxorem suam, & immaculare.

§. Illud autem. In § isto q. ponitur, quæ est talis. Aliquis iurauit, cp sup nullo crimine accusaret vxorem, quæritur an istud iuramentum sit seruandum? Respondet Papa, quod iuramentum tale temerarium est, quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare cum viro sine cōtumelia Creatoris, vel vt illum traheret ad mortale peccatum debet statim illam accusare apud iudicem suum, vt eam nisi penitus se coerigat, omnino dimittat secūdum canonicas sanctiones. Sed si iurauit expresse, quod eam super adulterio non accuset, nunquid debet seruari hoc iuramētum? & videtur, quod non, quia dicit scriptura, patronus est turpitudinis, qui crimen tollat vxoris. & in Euangelio dicitur: Si primo & secundo correpta non se emendat, dicendum est ecclesiæ, vt tanquam ethnica & publicana postmodum euitetur. Sed cōtrarium videtur, quod sit seruandum, quia non solum septies, sed septuagies septies, dimittendum est vxori peccanti. Respondet Papa quod in hoc casu tutius est propter iuramentum, vt eam non accuset ad diuortium celebrandum, sed denunciare debet illam ad pœnitentiam peragendam. Ber. † No. 1. quod valet argum. a simili a data similitudine in eo, ad quod confertur, licet in alijs illis non sint omnino similia, vt patet hic in similitudine inducta inter matrimonium contractum & contrahendum, quod no. facit c. cum dilecta, de confirma. vtil. vel inutil. Vide Ioan. And. in c. non potest, de præben. lib. 6. vbi hoc firmat. † No. 2. [b] at. cp per ista verba, promitto, quod tenebo te pro legitima vxore, cōtrahitur matrimonium de præsenti, de quo vide bonum tex. cum ibi no. in c. ex parte 1. de sponsa. Et facit, quod in actibus pendentibus a mera dispositione disponentis, paria sunt dicere. Volo quod Titius habeatur pro tali, vel talis sit, vt puta, cp sit ciuis, vel quod habeatur pro ciue, de quo per Barto. in l. si is, qui pro emptore, ff. de vsuc. † No. 3. & tene menti quod promittens & iurans seruare aliquem contractum, intelligitur se obligare, inquantum alius obseruet pro parte sua; alias nō tenetur ad obseruantiam, concordat l. quæro. §. inter locatorem, ff. loca. & facit iste tex. ad ea, quæ dixi supra c. proxi. & quod no. Barto. in l. cum pater. §. libertis, ff. de leg. 2. vbi per illum tex. dicit, cp si duo fecerunt pacem, & promiserunt illam non rumpere, si si postea rumpunt, qui rumpit secundus, potest accusare primum, sed primus non secundum, quia secundus non erat obligatus, ex quo primus non seruauit pacem, facit quod ipse no. in d. § inter locatorem, & quod legi. & no. supra co. c. peruenit. † No. 4. & menti tenete vos auditores, seu legentes, quod alibi non ita bene probatur, quod fornicatio subsequens dissoluit sponsalia de futuro, etiam iurata. & licet iste tex. loquatur in sponsa fornicante, idem tamen dicendum est in sponso, quia quoad ista non iudicantur ad imparia, vt in c. A postolus, 23. q. 7. & ea. causa, q. 6. c. nihil iniquius, & c. indignantur, & ita in facto Senis consului. Et intelligo, quod fornicatio dissoluit sponsalia, l. in fauorem illius, qui nō peccauit, illic enim potest illam non ducere, sed peccans non absoluitur alio volente, quia delictum suum non debet ei præstare immunitatem, & absolutionem a contractu suo, vt in c. 2. de transla. Epis. facit quod in simili habetur in c. de illis, il 1. infra de despon. impu. No. ibi, (Prorsus absurdum,) quod valet arg. a vitatione absurditatis, concordat c. ex ore, de priui. cum si. No. ibi, (Turpius [c] ejicitur, quā non admittitur hospes,) quod licitè allegamus dicta Poetarū, ex quo iuri non contradicunt. Item de prouerbijs, probatur in c. & si Iudæos, de Iudæ. & quotidie allegatur iste tex. quod facit ius impeditur matrimonium contrahendum, quam dirimatur contractum, qui cle. vel vouen. c. rursus. † No. in ver. (Non obstante,) & tene menti, quod iuramentum appositum in aliquo contractu, recipit omnes subauditiones, seu limitationes, quas habet ille contractus, & idem dico, si apponitur in alia dispositione, seu obligatione, vt reguletur ab illa, pro hoc l. fin. C. de non numer. pecu. & per Inno. qui hoc tenet in c. per tuas, de foi. & Barto. in l. societatem, §. arbitrorum, ff. pro soc. sup. eo. di
in c. Quintauallis, limita tamen secundum no. in c. debitores, supra co. † No. quod turpitudo, seu deformitas præcedens contractum, non potest contra contrahentem allegari, sed subsequens sic, quod optimè facit, vt contrahens non possit allegare debitorem suspectum propter paupertatem præcedentē, cui mores præcedentes, ad quod facit [d] tex. in l. si creditores, ff. primileg. cred. & l. fi. C. de sponsa. & ibi per Barto. & c. præterea, de restitu. spo. & c. fi. de collu. detegen. Et ex hoc tex. arg. Hostien. Prælatum prætextu criminis, prom. otionem suam p[ræ]ce
dentis, non posse repelli, de quo in d. c. præterea, & c. fi. de pur.
7 can. vbi de hoc † No. ex vltima parte, cp promittens, seu iurans aliquem non accusare, potest nihilominus illum denunciare ad pœnitentiam peragendam. Et no. ex hoc, & ex tex. finem denunciationis. Euangelicæ: sit enim non vt imponatur pœna, sed vt cogatur pœnitere. Ex quo no. Pe. quod probato crimine alicuius per denunciationem, superior non priuabit illum, vel suspendet eum officio suo, vel beneficio, sed solum coget pœnitere, nisi in casibus, de quibus in c. inquisitionis, de accus. cp dicit alibi melius non probari. Sed adduco bonum tex. in c. sup his, de accus. vbi melius & generalius pbatur. Sed quæro, quid si quis iurat aliquem non denunciare? Vide gl. in c. ad nostram. 2. supra eo. quæ dicit, iuramentum non est obligatorium, quod est contra præceptum Christi, & bonum charitatis. Dictum n. est, si peccauerit in te frater tuus, &c. de iu. c. nouit, & 2. q. 1. c. si peccauerit, & vide quod dixi in c. a. supra eo. Dicit tamen notāter hic Host. cp aut iurans vult denunciare principaliter periculum animæ delinquentis; & iuramentum non obstat: aut mouetur principaliter propter interesse proprium, & non potest sine metu periurij, quod satis mihi placet. Nam iuramentum valet respectu interesse priuati, sed non respectu interesse publici, l. si vnus. §. pacta. ff. de pact. facit quod dicam super glos. & hoc
8 semper notabis. † Venio ad gl. & notabis gl. 2. quæ in effectu facit tria. Nam primo ponit multas conditiones generales, quæ subintelliguntur in iuramento, quatenus dicit, quod intelligitur conditio, si placet Papæ, intellige quando præstatur in materia spectante ad Papam, sic loquitur c. veniens, supra eo. vbi plene dixi, alias secus, vt patet ex notatis sup. eo. c. quanto. Secundo dicit, quod speciales conditiones non intelliguntur, nisi exprimātur. Tertio in fine dicit, quod propter conditiones subintellectas, iuramētum non dr conditionale, sicut nec alia dispositio: intellige, etiam si exprimantur, vt in c. significasti, & quod ibi no. de electio. Ioan. And. addit alias cōditiones subintellectas. Nam si iuro tibi decem reddere, intelligitur, nisi iudex interdicat: intelligo ex legitimā causa, de cēsi. c. significauit, & ff. qui satisf. cog. l. fi. vel ius commune, ga excommunicatus est: de quo in c. veritatis, de dolo & contu. supra eo. c. debitores. Item quādo pater iurat, se daturum, alicui filiam suam in vxorem, intelligitur promisisse se facturum, &c. de quo vide quod dixi in c. ex literis, de spon. vbi gl. Item intellige saluo iure alterius, supra eo. c. veniens. Item subauditur, quod habes supra eod. c. Quintauallis. Item si iuraui alicui, ab eo debeo absolui. supra eod. c. Quintauallis, & infra de spōsa. c. 2. & vide ad materiam per Hostien. in sum. eo. titu. §. quot sunt species. † In gl. in ver. fortius, in fi. dicit Ioan. And. & melius, quod licet depositarius non posset obijcere compensationē, vt iuribus allegatis in fi. gl. deponens, tamen potest eam obijcere, cum in suum fauorem sit introductum, vt in depositio non fiat compensatio, argum. in c. ad Apostolicam, & c. statuimus, de regula. Op. & videtur, quod ꝓpter superuenientem deformitatem non liberetur quis a sponsalibus: quia iuramētum est seruandum, ex quo potest seruari sine interitu salutis æternæ, vt in c. si vero, supra eo. Sol. glos. in ver. oculos, quod contrariū procedat, nisi quis liberetur a iuramento propter existentiam conditionis subintellectæ, vt hic, quod no. pro limitatione illius c. si vero, & ibi plene dixi. Secundo gl. quærit, quid si sponsa laberetur facultatibus? Dic quod propter hoc non posset a sponso dimitti. Hoc intelligit verum Io. Ant. nisi certa quantitas promissa fuisset & tunc non posset promis-
10 sionem adimplere, infra de condi. app. c. de illis. † No. hoc dictū. Nam illud c. de illis, loquitur qñ iuramentum fuit præstitum ꝓditionaliter: nos autē hic loquimur, qñ simpliciter, sed mulier promisit dare certam rem, vel quantitatem, & non potest promissionē adimplere. Sed aduerte, quia dubito etiam in terminis gl. Nam, ex quo mulier contraxit simpliciter sponsalia, non promittendo certam dotem, vī promisisse oīa sua bona in dotem, vt leg. & no. in l. mulier bona, ff. de iure do. per Bar. in l. si ꝓstante, ff. sol. mat. ergo si labatur facultatibus, & sic non posset oīa, quæ habebat, dare in dotem, non dēt sponsus obligari ad ꝰ hendū, quia deficit conditio subintellecta, l. si res in eodē statu pmansit, vt in tex. & in gl. 2. facit c. per vsas, & quod ibi no. infra
11 de don. inter vir. & vxo. & de do. post diuor. resti. quod. no. † Itē aduerte in eo, quod gl. in 1. parte dicit, quod iuramentum ꝓtra leges

ADDITIONES.

a SEB. SAP. A simili. Vide latè per Abb. & alios in c. translato, sup. de const.
b No. 2. Adde Bar. in l. si maritus, §. 1. ff. ad l. Iul. de adult. contra facit l. rei iudi. ff. sol. matri. vbi aliud est esse patrem, & aliud haberi pro patre, vide l. 1. C. de his, quæ sub modo, & in l. interdum §. qui tutela. ff. de fur. & omnino vide Rom. consi. 92. Ber. For.
c SEB. SAP. Turpius. Vide Bar. & alios in l. 1. ff. si cer. pet. Fel. in c. qualiter & quando, 2. in prin. col. 1. infra de accusa. in c. 2. in fi. supra de rescrip.
d Facit. Et quod no. ipse Abb. Panor. in c. cum non ab homine, cir. fi. de iud. Et vide tex. in l. ꝙ bona, §. de illo, ff. de dam. inf. & vide Bal. in l. dies festos, C. de fer. & in l. ait prætor, §. si debitorem, ff. de his, quæ in fraud. cred. & Bal. in l. fi. de spon. & Ang. in l. nemo carcerem, C. de exa. tribu. Ber. Flor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

leges non ligat, &c. dicit no. Hostien. hoc verum, vbi iuramentum reprobatur lege canonica, facit de foro compe. c. si diligenti, & infra eo. c. sicut. Simpliciter enim in hoc loco non statur legi ciuili, quia nec de foro suo est iuramentum, de iud. c. nouit & de elect. c. venerabilem, ad fi. in Authē. vt clerici apud prop. epis. §. si vero ecclesiasticum, colum. 6. & sic facit, q statutum laicorum non potest impedire iuramenti absolutionem: vide
12 quod dico infra eo. c. cum contingat. † Quæro, quid si sponsa de futuro fornicetur, seu opprimatur per violentiam, nunquid sponsus possit eam dimittere? Gl. ista cōcludit in fine, q sic, & idem Ioan And. non enim, secundum eum, debet compelli contrahere bigamiam. Secus dicit, si fuisset sponsa de præsenti, vt not. glo. in c. raptor. 27. q. 2. quæ etiam approbat præcedens dictum gl. & facit quod habetur in c. discretionem, de eo, qui cog. consang. vxoris suæ. † Quæro, quid si sponsa de præsenti fornicetur,
23 vel incidat in aliquam deformitatem, nunquid a sponso possit ex toto dimitti? Glos. in ver. teneretur, dicit, q non intellige, q propter adulterium potest dimitti, quo ad thorum. l. si vxor. §. diuus, ff. de adulte. sed ali. s deformitatibus non obstantibus, tenetur eam ducere, vt in c. hi qui. 32. q. 7. quod no. No. ex glo. in ver. quamuis. q dictio, Quamuis, regulariter aduersatur præcedentibus, quandoque tamen apponitur causatiuè, vt hic, intel-
14 lige, vbi subiecta materia hoc exposulat. † Opp. & videtur, q si cut non valet pactum, etiam iuratum de nō accusando aliquē de quocunque crimine vt hic dī §. illud, aūt eodem modo non
a debet valere, si sit de certo crimine. Nam vtroque casu a inuita
b tur quis ad delinquendum, & remittitur dolus futurus, b contra l. si vnus. §. illud & §. pacta. ff. de pact. vbi habes tex. expressum, ad idem l. conuenire, ff. de pact. do. Pro sol. capio glo. in verbo, crimine, & in verbo, in hoc casu, & in verbo, desistat, quæ debēt ad hoc coniūgi, & tangunt hoc contrarium multum tacitè, & mens gl. est, q circa crimen committendum, non valet pactū, & sic loquitur §. illud. l. si vnus. sed circa commissum valet, vt hic, & d. §. pacta. & sic videtur intelligere ver. q si. Aliam sol. sen tit d. gl. in verbo, desistat, q pactum de non accusando de certo crimine, puta adulterij, valet, quatenus tangitur interesse priua tum, vt puta, vt non possit accusare ad diuortium celebrandū,
c sed quatenus tangitur publicum, c non valet, vt in cōtrario. Ex ista solutione infertur, q si iste maritus vellet accusare de adulterio criminaliter ad vindictam publicam, valet, iuramēto nō obstante. Aduerte: Innoc. videtur sentire istas sol. gl. Ioan. And. post eum recitando: dicit enim super verbo, diuortium, seruādum esse iuramentum in eo, quod tangit rem vel iniuriam familiarem, vt est pactum factum de præterito adulterio non accusando. In his autem, quę respiciunt animam, seruandū non est, & ideo potest denunciare adulterium commissum: per quam denunciationem præcipiet iudex marito, q non cohabitet vxori, donec pœniteat, quia non iurauit nō cohabitare, sed non accusare. Si autem vxori adulteræ non pœnitenti cohabitare iurasset, non esset iuramentum seruandum, arg. 32. qō. 1. c. 2. Immo si nec per preces, nec per denunciationem ad pœnitentiam posset obtinere per iudicem vel vxoris consensum, qđ cessaret ab eius cohabitatione, posset tunc cā accusare de adulterio, secundum eum, & Inno. Attende, contra primam sol. gl. quam etiam sentit Inn. vt intelligatur tex. de adulterio iam cōmisso, multum facit iste text. in ver. q si expresse, qui venit aduersatiue ad illum §. tamen, cum ibi loquatur tex de non accusando de quocunque crimine committendo, ergo vers. q si ex presse, qui tantum aduersatur præcedentibus, quia loquitur de certo crimine, debet intelligi de crimine committendo. Item si loqueretur de crimine iam commisso, res non fuisset dubia per d. l. si vnus. §. pacta. Item cessaret arg. literæ, quatenus arguit pactum non valere, quia præberetur libera peccandi facultas. Cessat enim hęc ratio, crimine iam commisso, quia respectu cō mittendi iam prompta esset accusatio contra secundam solut. gl. vt intelligatur non respectu adulterij committendi, sed quatenus tangitur speciale interesse. quam etiam solutionem non aperte, sed tacite sentit Inno. facit multum tex. in d. l. si vnus. §. pacta. vbi dicit, q non valet a principio, vt non agatur interdicto, vnde vi. Nam licet respectu restitutionis vertetur vtilitas priuata tamen quatenus præstatur certo modo impunitas, inuitatur quis ad delinquendum, quod est ɔtra publicam vtilitatem, vt in c. vt fāmæ, de senten. excommu. & melius in l. licitatio. §. quod illicite, ff. de pub. & vect. Sed non est dubium, quin vxor fiat liberior ad fornicandum, cum scit se a marito de adulterio saltem respectu diuortij accusari nō posse. Cum ergo hoc iuramentum sit contra bonos mores, valere non deberet, vt in reg. non est obligatorium, de regu. iur. lib. 6. Et ob hoc intellectus huius c. visus est, semper mihi difficilis, & male per Docto. declaratur, forte. Et propter ista dixit hic Gul. Na. quod verbum Tutius, positum in tex. stat comparatiue: designat enim quod maritus non obstante iuramento, possit vxorem accusare, sed tutius est, vt non accuset, & forte hæc lect. non esset mala: facit tamen in contrarium, quia in dubijs eligimus, quod est tutius, vt in cap. iuuenis, de spon. ergo, semper erit eligenda ista via, vē non fiat accusatio. Concludo sic totam materiam, quod aut intelligimus de commisso, & casus est clarus. d. §. pacta. & cap. veniens, infra de accu. Aut de committendo: & tunc respectu accusationis criminalis non valet pactum, nec iuramētum, quia præstat materiam peccādi, vt in d. §. illud, & §. pacta. Aut respectu accusationis ciuilis, scilicet ad diuortium celebrandum ad commodum mariti, & est casus dubius. Credo, q simpliciter pactum non valeret, sed si interuenit iuramentum, est dubium ideo litera arguit pro & contra; concludentes tamen tutius esse, vt non accuset. sed denunciet, cum per hanc viam prouidebitur circa delictum, & iste obseruabit iuramentum. Et propter hoc datur notabilis limitatio ad d. l. si vnus. & sic magis stringit iuramentum. quam simplex pactum, argumen. cap. debitores supra eod. titu. facit quod no. Ioan. And. in Specu. de dona. §. 1. ver. quid si actum. Credo etiam, quod poterit accusare criminaliter, quia in hoc non versatur commodum priuatum, vt supra dixi. Et ideo non sine minestrio dixit litera, quod debet desistere eam accusare ad diuortium celebrandum. Et ex his ha-
15 bes clarum intellectum huius cap. † Glo. vlti. quærit, quid si ista mulier nollet corrigi ad denūciationem ecclesiæ? Sol. Ioan. An. dixit, quod tunc vir potest eam deserere, quia videtur quasi hæretica. Tan. fuit in contraria opin. vt dicitur in fin. gl. quod non debet eam deserere, sed debet eam corrigere, & in vinculis tenere, & castigare, etiam si mariti sui vitæ insidiaretur, inducit iu
d ra in ea allega. Not. 1 ex glo. quod maritus d potest licite ex causa mulierem castigare, & inuinculare, & tene menti hoc vltimum, quia tex. in cap. placuit. per quem se fundat hic gl. loquitur de vxoribus clericorum, adeo quod gl. ibi dixit illud non ex tendendum ad vxores laicorum. Sed glo. in cap. sicut, 7. quæst. 1. dixit maritum posse castigare vxorem suam, sed nō debet verberibus afficere, quia aliena illa esse debent ab ingenuis, vt l. cō sensu, C. de repud. Goffred. & Hostien. hic dicunt, quod illa l. consensu, procedit, nisi ex causa magna fiat, vt in exemplo glo. & nisi verbera sint leuia. Illa enim videntur marito ex causa p missa, argumen. in l. præceptoris, ad leg. Aquil. & de homi. cap. ad audientiam, alias maritus puniretur, si sine causa, vel enormiter hoc faceret, C. de repud. Authen. sed nouo iure. Concludo ergo, quod secundum quantitatem culpæ, potest maritus corrigere vxorē, ita quod non procedat ad sæua. Illa enim sunt iudici relinquenda. etiam in seruis proprijs. Instit. de his, qui sunt sui, vel alie. in. §. sed hoc tempore. Secundo not. ex gl. quod vxor est relinquēda marito, licet insidietur vitæ ipsius. Hoc puto verum, si potest prouideri aduersus insidias, alias non tenetur se opponere periculo mortis, vt in cap. literas, in fin. de restitu. spolia. Sic intellige ea, quæ leguntur, & no. per Doct. in capit. 1. de diuor. & in capit. gaudemus, licet glo. aliter dixerit in c. quicquid mulier, 32. quæstio. 5. Tertio, quo ad principale quæsitum glo. puto, quod similiter potest compesci & castigari ab insolentia sua. Procedat vltima opin. glo. aliàs procedat prima opin. per illud quod supra dixi post Innoc. Vltimo opp. gl. prope medium in eo quod hic denegetur accusatio, & permissa est denunciatio, & sic quod vna via denegatur, alia conceditur contra iura alleg. in gl. De hoc Brocardo, vide quod no. glo. in regu. cum quid lib. 6. & dic, quod ad alium effectum permittitur hæc denunciatio, & ad alium denegatur accusatio. Nam accusatio denegatur, quia agitur ad diuortium, denunciatio permittitur, quia agitur ad pœniteniam.

ADDITIONES.

a SEB. SAP. Vtroque casu. Per hanc rationem ita concludit Bald. in c. 2. §. sed sacramenta col. vlt. de pace iura. fir. Nunquid autem dolus de futuro possit remitti, vide Ias. in l. actione, circa fi. C. de transa. vbi ponit, an possit remitti per indirectum, vide etiam And. Sic. in c. fi. col. 7. infra, de don. Feli. in c. 2. col. 4. uer. fallit 6. infra de fide instru.

b Futurus. Dolus de futuro per pactū remitti non potest: secus, si esset de præterito, & adde hic D. Ant. in 5. col. ver. opp. q pactum non excludit facultatem &c. quod limitat idem D. Ant. in c. fraternitatis, in 28. col. de testi. esse verum in dolo uero, quia dolus præsumptus de futuro posset per pactū remitti. Et adde gl. no. in l. vbi exigitur, ff. de eden. quæ vult, q minor restituatur aduersus dolum præsumptum, licet non restituatur aduersus uerum dolum, l. 2. C. si mi. se ma. dixe. quod dixit Bar. esse uerū in dolo præsumpto de præterito, secus dicit, si est dolus de futuro, quia tunc minor non restitui. & & vide de hoc Bar. in l. 1. §. nunciatio, ff. de ope. no. nunc.

ANT. FRAN. An dolus futurus uerus, uel præsumptus possit remitti, dicas, q regulariter non potē remitti, sed præteritus bene potest remitti. l. si unus, §. illud nulla, & ibi per Bar. & Pau. de Cast. ff. de pac. & no. in l. Aurelio, in §. Caius, ff. de lib. leg. & in l. si quis cum aliter, ff. de uerb. obligat. & in l. tres fratres, ff. de pacti. & in l. in commodato, in prin. ff. commo. & in omnibus his locis per Bar. & per Bal. in l. 1. in fi. C. de usufructi. & vide per Alexand. in l. si unus, ubi dicit, quod dolus præsumptus potest tacite remitti. sed non expresse.

c Publicum. Sed tu limita, quando sit pactum de delicto, quod consistit in omittendo, quia illud posset tolli per pactum, hoc dicit gl. sing. secundum Bal. in diuus ff. ad Sylla.

d SEB. SAP. Maritus. Quomodo sit licitum marito castigare uxorem, uide Abb. in c. cum contingat, col. 8. supra de foro compe.

SVMMARIVM.

Verbum, Necessitas, comprehendit de larga significatione, vtilitatem.
Exceptio iuramenti, est exceptio litis finitæ.
Ad substātiam iuramenti, non est de necessitate verbum, Iuro, sed satis est, quod interponat Deum implicitè vel explicitè.
Conuersi monasterij, non sunt de Capitulo, & possunt, testificari pro monasterio.
Quando duæ negationes faciant affirmatiuam, & quando negent.
An sit licitum iurare per Crucem, per Euangelium, per Angelum, & per salutem Principis.
Ordinarius potest iudicare vltima die suæ iurisdictionis, si successor non venit, delegatus vero indistinctè potest.
Iuramentum sine altero ex suis comitibus, est seruandum, si est honestum.
De dictione, Amen, & Kyrieeleison.
Modus diuersus iurandi.
Quæ sunt simoniaca ipso iure, & quæ per constitutionem ecclesiæ.
An indistinctè prohibitum sit iurare, cessante vtilitate, vel necessitate.
An sit peccatum Christiano iurare per alienos Deos, & an tale iuramentum sit seruandum.
Christianus non peccat, accipiendo iuramentum ab infidelibus, secundum religionem eorum.
Qualiter peccet iurans sine causa & iocosè.

CAP. XXVI.

SI Christus. Monachi, & conuersi, iurare pōt pro testimonio ferēdo in causa monasterij sui. ita communiter summatur. Sed hæc summatio nimis restringit literam. ideo summo sic. Licite ex causa necessaria, etiam per religiosos iuratur. h. d. Diuiditur in quinque partes. In prima respondet authoritati Euangelicæ, qua videbatur prohibitum iurm. Secūda, ibi, (Iac.) respōdet authoritati Apostolicæ. Tertia, ibi [Angelus] probat multis authoritatibus noui & veteris Testamenti, q licitū est iurare. Quarta ibi, [Quædam.] dicit, quare simpliciter prohibetur iurm. Quinta, ibi, [Licet.] dat petentibus licentiam iurandi. Casus literalis. ad finem collige casum, & causam institutionis huius Decre. Abbas & monachi Castellionis habebant cās pro monasterio suo: dubitabāt, vtrum liceret eis ferre testimonium, & iurare pro causis monasterij sui, & videbatur eis, q nō deberent iurare. Primo authoritate Euangelij dicentis, Sit sermo vester, est, est: non, non, qđ amplius est, a malo est. Item Iacobus Apostolus videtur, prohibere iurm, dum dicit: Ante omnia, fratres mei, nolite iurare. Dominus Papa consultus respondet primo authoritati Euangelij, & eam exponit dicens, Sit sermo vester, est, est: non, non, vt affirmatio, vel negatio, sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen malitia hoium excrescente, non creditur de facili simplici assertioni, vel negationi, ideo adiunxit, quod amplius est a malo est. illud amplius i. iurm non est malum: sed a malo illius, qui nō vult credere, nisi iuretur, & est pœna illius, non culpa. Et licet Dominus videatur prohibuisse iurm, non tamen prohibuit iurare per Creatorem, sed per creaturam, ne per huiusmodi iurm trāsferatur ad creaturam honorificentia Creatoris. Vnde cū præmiserit [Nolite iurare omnino.] statim subiunxit. (Neq; per cœlum, neq; per Hyerosolimam, &c.) Tamen si iuretur per creaturam, seruandum est iurm, dummodo licitum sit, qđ iuretur. Secundo respondet authoritati Iacobi Apostoli, dicens, q Iacobus non simpliciter prohibuit iurm, sed voluntatem iurandi, dum dixit Ante omnia, fratres, nolite iurare omnino. quia nullus debent iurare voluntarie, nisi necessitate instāte, & tunc licite iuratur, dummodo iurm habeat tres comites. s. veritatem, iustitiam, & iudicium: sed prohibuit iurare per creaturam. vnde dicit Apostolus: Homines per maiorem suum iurant. ostendens per quem sit iurandum, i. per Deum. Et q iurandum sit in necessitate, ostendit exemplo Angeli, qui iurauit per Viuentem in secula seculorum: & exemplo Domini, qui legitur plus dixisse, quam est, est: non, non, dum dicit, In veritate dico vobis. si n. iurm malum esset Dominus non iurasset. Tertio dicitur, quia quædam prohibentur, quia per se mala sunt. quædam vero prohibentur ex cā, non quia mala sint, sed quia si fiant frequenter, inde mala sequuntur, sicut vinum per se malum non est, sed ex frequenti, & incauta potatione luxuria generatur: vnde dixit Apostolus (Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.) sic & iuramentum per se quidem malum non est, cum sit cōfirmatio veritatis, sed tamen prohibetur ex causa, quia ex frequenti & incauta iuratione periurium sæpe contingit, vnde legitur, Vir multū iurās, implebitur iniquitate. Sed Paulus cōcessit discipulo suo, vt vteretur modico vino pp stomachū, & frequentes infirmitates. Sic certe cū necessitas exigit, p re vera, licita, & honesta, pt̄ securе iurari, q̄a cessante eā cessat effectus. Vltimo rīdet Papa qōni propositæ. licet enim sint viri perfecti, vt quantū cunq; possint iurm vitare debeāt, volensq; indemnitati monasterij, puidere, indulget eis, ne pp defectum testiū monasteriū sui iuris sustineat læsionem, vt deficientib. alijs testibus possint in causis monasterij veritati testimoniū phibere. B. No. q non credere simplici assertioni proximi, procedit ex pœna peccati priorum parentum. inde orta sunt obliuio, ira, incredulitas, & similia. Caro enim tunc corrupta extitit, ex cuius corruptione processit animæ & corporis infirmitas, de quo vide bonam gl. 15. q. 1. in sum. & tex. in c. ita ergo. 22. q. 1. No. 2. non esse iuran-
a dum per creaturam, a sed per Creatorem, quidam enim honor exhibetur illi, per quem iuratur, cum assumatur ad confirmationem actus, qui soli Creatori, vt ipse solus recognoscatur in superiorem, tribuendus est. No. tamen, quod si de facto iuratur per creaturam, ligat nihilominus tale iuramentum, quia iurando per creaturam, videtur habere quēdam respectum ad creatorem, vide bo. glo. in c. quoties. 1. q. 7. in glo. quæ est super verbo, salutem. Et ex hoc & ex tex. no. q licet verba legis prohibiti ua dirigantur in personam, non tamen per hoc iuramentum in contrarium semper inualidatur contractus, Bart. in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. & in Auth. sacramenta puberum, C. si aduer. vend. Patet ex illis verbis hic [Nolite iurare, &c.] & iurans in contrarium, peccat, quia venit contra præceptum Dei, & nihilominus tenetur ad obseruantiam iuramenti, ex quo ipsum quod iuratur, potest seruare sine periculo animæ, vide quod dicam in c. cum contingat. infra eo. & per Arch. in c. non est con
5 tra 22. q. 1. † No. 3. duo requisita ad hoc. vt iuramentum fiat sine culpa. Primo, quod ex necessitate iuretur. Secundo quod iuramentum habeat illos tres comites, veritatem, iudicium, & iustitiam. Et aduerte, quia verbū necessitatis, capitur hic in text. late, vt comprehendat etiam vtilitatem. Videtur enim largo
b modo necessitatus b ad iurandum, quando instat vtilitas, & sibi non creditur sine iuramento. vnde non solum propter vtilitatem propriam, sed etiam proximi potest quis licite iurare, si aliter sibi non creditur, vt probat in c. ita ergo. 22. q. 1. & ibi bon. glo. & per Arch. in c. non est contra eadem causa & quæst. Adde etiam ad prædicta glo. no. in c. Florentinum. 85. dist. quæ per istum tex. dicit omne iuramentum fore temerarium, cum ad iurandum non impellit necessitas, quod intellige largo modo vt supra dixi. No. 4. ibi. [Omnis controuersiæ, &c.] quod licite iuratur, vt recedatur a lite, quod est contra illos, qui verentur subire iuramētum a iudice, vel parte delatum. Et infertur ex hoc,
2 † quod exceptio, quod causa fuit iuramento finita, impedit litis contest. sicut quælibet alia exceptio litis finitæ, cum iuramē tum debeat esse finis omnis controuersiæ, de quo vide bo. glo. in c. 1. de lit. contest. lib. 6. per Barto. in l. cum quærebatur, ff. iud. sol. No. 5. per quem sit iurandum, & quare sit iurandum. Est n. per solum Deum iurandum, & nunquam per creaturam, nisi in casibus in iure expressis, vt no. dicit hic gl. 4. Est autem iurandum ad finem controuersię, intellige, nō solum iudicialis, sed etiam extraiudicialis. l sed & si, §. hæc verba. ff. de peri. hæred. p Bal. in l. amplius, ff. rem ra. hab. Vbi patet, quod controuersia dī ante litem contest. & largo modo ad excusandum iuramentum dicitur controuersia, quando subest necessitas, vel vtilitas, & mihi non creditur sine iuramento, vt paret ex prædictis. No.
c quod per ista verba [In veritate dico vobis, &c.] iuratur, quia si interponat ipsum Deum, qui est veritas, ad confirmationem actus, pro hoc c. in quadam, de celeb. miss. vbi dī, q Christus est veritas, ideo Christus interrogatus a Pilato, qd est veritas, non respondit, ne videretur seipsum iactare, vt ibi no. Et de multiplici forma iuramenti, tam in primitiua ecclesia, quam in hodierna, vide bo. glo. hic & 22. q. 1. in sum. No. quod per illa verba, Morior per gloriam vestram, &c. A postolus iurauit. & constat iurm ex illis verbis (Per gloriam vestram. &c.) Et est sensus ſm Io. An. morior ideſt pericula mortis subeo, vel paratus sum mori, per gloriam vestram, ideſt per gloriam æternam, ad quā
d spero, sic assero, d nam quæ affirmo, scribo. † Ex alijs, & ex præ
3 dictis infero, q ad substantiam iuramenti non est necesse, quod exprimatur verbum, Iuro, sed satis est, quod ad confirmationē veritatis, qs interponat ipsum Deū explicite, vel implicite, de quo vide, vt dixi in c. q̄relā, sup. eo. No. ibi (Redde Deo, &c.) q iurm tenemur seruare ex præcepto iuris diuini. Ex quo infert, q Papa non p̄t sine causa illud relaxare, de quo plene dixi in c. quan-

ADDITIONES.

a ZACHAR. Per creaturam. Adde Bal. in Authen. sacramenta. C. si aduer. ven. Specu. in tit. de iuramen. dela. in princip. Barto. in l. ait prætor. §. iurari, ff. de iureiuran.

b SEB. SAP. Necessitatus. Adde, quod sicut magna necessitas excusat, c. quod non est licitum. de reg. iur. ita & magna vtilitas, vt tradit Feli. in c. vt super, in prin. supra de testi. cog. & in c. cum accessissent, col. 10. supra de constitu. & Ias. in 1. 3. §. iurari, col. 4. supra, de iureiur.

c SEB. SAP. In veritate. Vide Bal. in c. literis, in vlti. col. supra de præsump.

d Sic assero. Codices antiquiores post hæc verba habēt, Cum quo affirmo scriptor. Ego puto clarius legendum, nam quia affirmo, scribo. Aduerte quoque quia tex. Pauli. 1. ad Corinth. 15. vbi habentur hæc verba, dicit, propter gloriam vestram vel pro gloria vestra: non autem vt hic tex. allegat, per gloriam vestram, & sic somniauit Inno. vel aliter quam nos, q habent literam suam, vt asserere videtur ibi, quæ Græce exemplaria. Alex. Lofæus.

quanto. No. ibi. Cum sit cõfirmatio, &c. ℔ iuramentum interponitur ad confirmationem veritatis, idest, simplicis assertionis. additur enim simplici assertioni, religionis vinculum, vnde vide ad hoc quod supra dixi super rub. No. in verbo, quædã, quare fuit iuramentum, cessante necessitate, prohibitum. Non enim prohibetur quia in se malum sit sed propter periurium, quod sæpe ex incauta iuratione oritur. Idem dicunt, ne Dei nomen in vanum assumatur. No. ibi (Modico vino.) iuncta glo. ℔ aliquando indulgendum est corpori, vt sit promptum ad exercitium virtutis. 44. distin. c. conuiuia. Et no. contra istos, qui propter abstinentiã nimiam incurrunt ęgritudines, incidunt enim in peccatum non modicum, & secundũ Hierony. offerunt isti rapinam in holocaustum, dum nimia ciborũ egestate, vel somni penuria corpus suũ immoderate affligunt, quod Dominus odio haber, de quo c. non mediocriter, de conse. dist. 5. vbi text.

4 notab. † No. in fi. ibi, (Vos & conuersi.) iuncta suprascriptione, in qua loquitur Abbati & Capitulo, quod conuersi monasterij

a non sunt de Capitulo, a alias frustra dixisset de cõuersis: de quo vide quod leg. & no. in c. ex eo, quod, in fin. de elect. lib. 6. & per Inn. in c. 2. de insti. Et no ℔ non solum monachi, sed etiam conuersi possunt testificari in causa monasterij: facit c. nuper, supra de test. Aduerte tamẽ, quia tex. hic dicit, (Deficientib. alijs, &c.) & sic videtur innuere, ℔ in defectum dunta xat isti admittãtur. Sed Host. & Pet. simpliciter supplent ad tex. Maxime, quasi etiã alijs testibus existentibus possint exhibere testimonium. Nam quandoque quis estimat se habere tres bonos, testes, & non habet, nisi vnum, quod no. sed vide latius de hoc in Spec. de teste. §. 1. ver. sed nunquid. & plene dixi in c. insuper. in 3. col. supra de testi. Et dic, vt ibi, & ad istum text. potest dici, ℔ ideo Papa dixit, (Deficiẽtibus, &c.) ne isti iurando venirent contra conscientiã:

5 nam dubitabant iurare, ideo dixit, Indulgemus. † Venio ad glo. & primo opp. videtur enim ℔ volens aliquid negare, nõ debet

b geminare b negationem, quia duę negationes c faciunt vnam

c affirmationem, vt in l. duobus verbis, ff. de verb. sig. Cuius contrarium innuit ista litera, dum dicit, Est, est, non, non. Sol. colligitur ex gl. 2. & 3. videlicet, ℔ quando duæ negationes referuntur ad idem, faciunt vnam affirmationem, vt in cõtrario: secus, si referuntur ad diuersa, vt hic. Et enim hic geminatio, vt vna referatur ad cor, alia ad os: quod no. Idem vbi referuntur ad diuersa in eadem oratione contenta, vt no. in d. l. duobus. Itẽ hoc limita, nisi sequatur contrarius, & absonus intellectus. Tunc. n. duæ negationes non faciunt vnam affirmationem, sed vna negatio stat proprie, alia superabundat. Plerunque enim ex abundantia cordis, quis geminat negationes, vt colligitur ex no. in l. 1. C. de ser. fug. vbi per Cyn. facit l. fluminum, in prin. ff. de dam. infe. Sedquid si apponuntur tres negationes concernentes idẽ, neque resultat contrarius, seu absonus sensus? Dic, ℔ duę faciũt vnam affirmationem, & tertia stat proprie. l. 1. §. 1. ff. de hære. in-

6 stit. & no. Bar. in d. l. duobus, & hoc no. & trene menti bene. † Op. 2. videtur enim quod licitũ sit iurare per creaturas, vt per Crucem. per Euangelium, per Ordinem, per salutem Principis, vt in iuribus sperius allegatis, in glo. 4. Sol. dicunt istæ gl. quod nõ licet iurare, nisi vbi in iure exprimitur. Sed aduerte quia gl. non reddit rationem, quare in istis licet iurare, & non in alijs creaturis. Dicerem, ℔ in istis habetur respectus ad ipsum creatorem, non sic faciliter in alijs. vnde gl. no. in c. quoties. 1. qõ. 7. dicit, ℔ iurans per salutem Principis, videtur iurare per eum, cuius iudicio salus Principis consistit, & sic iurans non peccat. Secus si haberetur respectus ad ipsam creaturam duntaxat, intendens illam inuocare in testimonium, seu ad confirmationem actus. Tunc enim honorem Deo debitum impenderet creaturæ, & sic committeret idolatriam, de conse. distinc. 3. cap. perlatum, & c. venerabiles, vbi tex. cum gl. Per hoc arguit Hosti. contra illos, qui plus homines, quam Deum honorant; dum enim coram altari transeunt, nullam etiam inclinationem & reuerentiam exhibent: & quando coram domino veniunt, quasi idolũ colunt iniungendo manus, vtrunq; genu flectendo, non solum pileum, sed chlamydem & zonam remouendo, contra id, qđ legitur Apocalip. 19. vbi Angelus dixit Beato Ioanni cadere volenti ad pedes ipsius. Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum. Et licet reuerentia sit exhibenda superioribus, de maior. & obedien. c. quod super his, & c. his, qui. & ipsi superiores debeant ipsam recipere, ne videantur contemni. l. obseruandum, ff. de offic. præsid. & in c. quando necessitas. 86. distin. hæc tamen idolatria esset corrigenda, & quæ exhibetur & recipitur, debet exhiberi & recipi, iuxta illud, verbum Imperatoris Fede. flectentis se Papæ, qui dixit, non tibi, sed Petro. Et dixit quod maxime Prælati debent a talibus abstinere, ne videantur vt dominantes in clero, de quo vide bon. tex. cum gl. in c. esto subiectus. 95. dist. & in cap. Episcopus, cum cap. sequen. ead. distin. & idem quod ista glo. notauit glo. in cap. si aliqua. 22. qõ. 1. Opp. 3. in eo, quod in tex. dicitur, nolite iurare omnino, & tamen in multis casibus est licitum iurare, vt no. supra eo. c. nullus. Sol. gl. in ver. (Omnino.) dicit ℔ illud verbum, omnino, non stat vniuersaliter, sed exponitur, omnino, idest, ex leui causa, & adducit simile, in l. Græce. §. illud, ff. de fideiuss. Hostien. reprehendit glo. quia illud omnino, stat ibi, pro nullo modo, & sic non est simile. Ego dico etiam, ℔ hic stat pro nullo modo. Nam ista dictio, omnino, nõ qualificat verbum, iurare, sed verba subsequentia, scilicet, neq; per cœlum, neque per terram, neq; per caput, vel capillos, &c. q. d. nolite omnino iurare per creaturam, & tunc stat proprie.

7 † Opp. 3. ℔ iuramentum interpositum per creaturam, nõ sit seruandum, cum iure etiam diuino prohibetur, argu. 10. dist. c. vides, & l. non dubium. C. de leg. Sol. dicit gl. in ver. seruandum, ex quo illud, quod iuratur, est licitum, seruandum est iuramentum, qualitercunque iuretur. Multa enim fieri prohibentur, q̃ si facta sunt obtinent roboris firmitatem, Etiã dat simile: iudex vltima die suę iurisdictionis, iudicare nõ debet. l. cum qui. ff. de iurisd. om. iud. Si tamen iudicat, sententia tenet. l. meminisse. ff. de offic. procon. No. bene hoc vltimum pro intellectu illarum legum, & hanc glo. alleg. Bar. in d. l. cum qui. Sed intellige, ℔ nõ debet vltima die iudicare, scilicet post aduentũ successoris. Eruescit enim propter abdicationẽ iurisdictionis. Ante enim aduentum iurisdictionis successoris, licite iudicat. d. l. meminisse. Item intellige gl. in ordinario: secus in delegato. Nam ille iudicat etiam vltima die iurisdictionis suæ, vt in capit. consuluit, de offic. deleg. vbi per Ioan. And. & vide quæ habentur in Authẽ. de administrato. §. illud, collat. 7. Sed quoad principale dictum glosse. dic, quod non est sufficienter responsum ad contrarium. Ego dico per l. prohiberi, quod lex prohibet iurare per creaturam, non quod ipsum iuramentum in se sit malum, sed vt reuerentia exhibeatur principaliter ipsi Deo. Si autem contra fit, valet nihilominus iuramentum, quia saltem in consequentiam iuratur, per creatorem. Honor enim exhibitus creaturæ redundat etiam consequenter in honorem Creatoris, hoc probat hic text. in versicu. quia testante. Et sic lex, prohibitiua non habet perpetuam & puram causam prohibitionis, & sic cessat contrarium, facit, quod not. glos. in capitu. tua. de sponsa duorum. Glos. in verbo, (Necessitas) est facilis, & not. eam, & dic,

8 vt supra dixi in notabilibus. † Quæro text. hic, & clarius in cap. animaduertendum. 22. quæstio. 2. dicit, quod iuramentum debet habere tres comites, scilicet, veritatem, iudicium, & iustitiam, alias si aliquid istorum defuerit, potius est periurium, quã iuramentum. Qualiter autem ista intelligantur Sol. glo. in verbo, in vertate, cum duabus sequen. ad hoc tendunt, & exponę secundum eas veritatem, scilicet, conscientiæ, scilicet, quod id, quod iuratur, debet quis putare verum in conscientia. Nõ sufficit enim quod in se sit verum, nisi iurans credat illud verum, alias illicite, & contra conscientiam iurat. 22. q. 2. cap. homines. no. glo. in d. c. animaduertendum, & est tex. secundum vnum intellectum, in c. quanto, in fi. supra eo. Dicit iudicium, idest discretionem, vel deliberationem. Debet enim iuramẽtum esse discretum, & dic, ℔ dicitur discretum ex modo, iurandi, & ex causa propter quam iuratur. Si enim iurat per Deum, & ex causa, necessaria, seu vtili, satis est discretum, vt supra dixi, alias secus, vt hic probatur in tex. & supra dixi, & est tex. 22. q. 4. c. Innocens.

ADDITIONES.

a ZACHAR. Non sunt de Capitulo. Adde Roma. singu. 155. incip. fuit a me quæsitum, & quod no. in apost. ad istum in c. ecclesia Sanctæ Mariæ, nu. 3. in ver. vna cum clericis, sup. de consti.

b SEB. SAP. Geminare. Vide gl. Io. Fab. & Ang. Are. in §. cumq; hoc. & Dosi. in gl. in uerbo, nec non, in proœ. Instit.

c Duæ negationes. Faciunt vnam affirmationem. Et adde glo. & no. super ea. in ver. supereſt, in d. §. 1. Adde Bal. in l. qui se patris, in 3. col. C. vnde lib. vbi dicit ℔ duæ negationes prolatæ ab homine grosso, non affirmant. Et idem dicit Saly. in d. l. qui se patris, & Ange. in repet. in princ. & Bal. in l. 1. in 6. col. C. de ser. fugit. Adde Bar. in l. 1. ff. de castre. pecu. Et adde, ℔ quando duæ negationes affirmant innũctæ cum affirmatiua, magis affirmant, quam affirmarent pura affirmatiua, hoc credo probari per tex. in c. in nomine Domini, ibi non inquitabili, de test. iuncto, quod ibi in fi. no. Do. Ant. dum dicit de uera contumacia, & hanc credo fuisse mentem D. Ant. ibi. Item limitarem istam regulam, nisi cõmunis vsus haberet, ℔ duæ negationes non inducerent affirmatiuam, quia tunc non inducerent affirmatiuam, arg. eius quod no. Inn. in c. cum clamor, in fi. & in c. cum causam, il 2. de testib. Item adde, quod de istis duabus negatiuis scribit gl. Bar. & Bal. in l. 1. C. de ser. fug. & Bal. ibi ponit in antep. col. & plenissime Rom. in l. 1. §. si quis ita, ff. de verb. ob. & ibi materiam declara, ut per Do. in e. quod ad nos. in fi. 47. dist. & per Imo. in l. 1. in 1. col. de hæred. instit.

ANT. FRAN. An, & quando duæ negatiuæ affirment, uel negent, uide Bar. in l. fœmine. ff. de fœna. & in l. duobus, ff. de uerbo. signi. & uide D. Card. in clem. 1. de offi. deleg. Et dicas, ℔ duæ negatiuæ simul positæ regulariter affirmant, nisi proferantur a rustico, qui tunc stant in terminis negatiuæ, & forte magis negant, secundum Bal. in l. qui se patris, hic alleg. & in l. 1. de ser. fug. hic etiam alleg. in 8. col. Et uide glo. & Bar. in l. manifestæ turpitudinis, de iureiur. & Bal. in l. fluminum, ff. de dam. infec. & in l. qui pignoris, ff. de acq. poss. & in Auth. de his, qui ingre. ad ap. in §. si uero neuter, & in l. 1. in §. si quis ita, ff. de uer. obl. & in Auth. de hæred. & Fale. in §. in ordinatum. & uide Bar. in l. 1. ff. de enda. puni. & in l. 1. §. generaliter, ff. de leg. præst. ubi etiam dicit Bart. ℔ tres negatiuæ simul positæ negant, sicut una, ℔ etiam in d. l. duobus. ff. de uerb. signi. uoluit, & uide Ioan. And. in addit. Spec. in rubr. de succes. ab intest.

nocens. §. illicitum. cum seq. Dicit iustitiam, idest quod iusta sit iuretur, vt in c. quanto, supra eo. Si enim ista, vel aliquod istorum defuerit, non iuramentum, sed periurium est censendũ. secundum gl. hic, & sunt verba tex. in d. c. animaduertẽdum. Sed contra hoc ego fortiter oppono. Iuramentum interpositum super creatura non habet in se comitem iudicij, quia non est discretum, cum sit contra præceptum domini, & tamen præcipitur illud obseruari, vt hic, ergo est iuramentum, & non periurium. Item si quis discrete, nulla necessitate, vel vtilitate suadẽte, iurat aliquid, quod in se non est malum, tenetur ad ipsius obseruantiam, vt in c. cum quidam, & quod ibi no. supra eod. & §. illicitum. ergo ad esse iuramenti non requiritur illicitum. Sol. dico, ℔ quandoque iuramentum est indiscretum ex parte eius, quod iuratur, vt quia illud illicitum, vergens ad interitum vel dispendium salutis æternæ, & seruari tale non debet. 22. qõ. 4. per totum. Quandoq; indiscretum est ex modo iurandi, vel ex causa, vt quia iurat per creaturã, vel sine deliberatione, seu cessante necessitate vel vtilitate, & tunc dic, quòd iuramentum obligat, vt hic, & in iuribus superius alle. Et ad tex. cap. animaduertendum, dum dicit, ℔ est potius periurium, quam iuramentum: dic, ℔ non est iuramentum, s. licitum sine peccato, sed est periurium, idest, illicitum, & incauta iuratio, capitur. n. ibi periurium largo modo pro incauta iuratione, non pro transgressione liciti iuramenti. Conclude ergo, quia gl. & Doct. hic non declarant, ℔ ad hoc, vt quis iuret sine peccato, & iuramentum ex omni sua parte sit licitum, debeat habere illos tres comites, si tamen aliquid illorum defuerit, dummodo quod iuratur, sit licitum & honestum, est seruandum, & iuramentum est, licet non fuerit licitum, & peccauerit iurando, non tñ talis semper peccat mortaliter, sed quandoque venialiter, ſm quantitatem culpæ, vt no Arch. in d. c. animaduertendum. Hoc videtur probari hic, & clarius in d. §. illicitum, & no. in d. c. animaduertendum. Vel est simile in eo, qui contraxit matrimonium contra votum castitatis: tenet enim matrimonium, licet ille peccaue-

9 rit in ℨhendo, vt in cap. vno, de voto vo. redemp. lib. 6. † Quæro quid est dicere, Amen. Glo. in verbo, amen, exponit. i. sine defectu, & secundum Hug. vt hic refert Io. And. est hæc dictio composita ab a, quod est sine, & mene, quod est defectus: vide c. re vera, in fi. de consec. dist. 2. vbi exponitur, amen, idest verum est. Pro hoc est tex. hic vbi capit amẽ ℔ in veritate, & in effectu idẽ est, quod sine defectu. Aliquãdo exponitur, amen, idest fiat, sic capitur communiter in officijs diuinis. Nam clerici respondẽt, amen. i. fiat, quod petitum est in oratione. hinc Hieron. ad Marcellam dicit, ℔ septuaginta interpretes, quod in Hebraicis legitur, amẽ, amen, transtulerunt, fiat, fiat. Et de verbo, quod dr Kyrieeleison, dic, ℔ duæ sunt partes, & dr Kyrie. idest, dñe. eleyson. i. miserere, vt no. Ioan. And. in addit. Spec. in tit. de sent. prola. §. vt autem. Gl. in ver. [Testis.] ponit formas iurandi in veteri Testamento, & tempore gratiæ, s. in primitiua ecclesia post aduentum Christi, & in ecclesia hodiernae qua manifeste colligitur, quod supra dixi, videlicet, quod ad esse iuramenti non requiritur, quod iuretur expresse per verbum, Iuro, & vide de his pleniorem gl. 22. quæstio. 1. in sum. & in eo, quod in fi. dicit glo. hodie iurari per Dei Euangelium. In contrarium facit quod hr supra in glos. 4. vbi etiam hodie ponuntur alij modi iurandi, ad idem 2. q. 5. c. si quis presbyter. Item ex consuetudine hodierna saltem apud Italcos sufficit tangere quamlibet scripturam, gl. no. in cle. 1. §. porro, de hæret. † Ideo quæro, qualiter sit hodie in dubio iurandum? a Sol. dic comprehendendo glo. in d. cle. 1. in verbo, tacta. & Host. hic, ℔ aut ius expresse in illo casu prouidet puta, vt in teste, quod debet iurare tactis Euangelijs, & tũc oportet sic iurare, nec sufficit aliam scripturam, tangere. 3. q. 9. c. hortamur. Et communiter iuramenta, b quæ deferuntur à iure, à iudice, & partibus, ex necessitate prestantur prædicto modo. 1. q. 7. c. quoties. 11. q. 1. c. testimonium, de iuram. cal. c. fi. & supra c. ego N. Si autem iuraretur aliter, licet illud esset iuramẽtum, & obligaret iurantem, non tamen esset satisfactum iuri, cum pro forma exigat tacturam Euangeliorum: vide bo. gl. in c. vt circa, de elect. lib. 6. Ego puto hoc verum, nisi consuetudo esset in cõtrarium, in c. fi. de consuet. Quandoque iuramentum defertur voluntarie a parte parti, & tunc iurandum est secundum volũ lunratem deferentis, intelligendo tamẽ, ℔ illud sit permissum, l. 1. §. fi cum l. seq. ff. eo. tit. Quandoque partes conuenerunt de iurando non expressa certa forma. Et dicit hic no. Hosti. iurandum esse modo prædicto. s. super Euangelijs, quod placet, vt in dubio videatur actum, secundum quod iura deferunt communiter, arg. ff. de ædil. edi. l. quod si nolit. §. qui assidua, & videtur tex. cum ibi no. per Bar. in l. qui per salutem, ff. eo. tit. & vide de hac materia per Host. in summa, ff. eod. tit. §. quomodo censeatur, ver. per quod. † Glos. in verbo, mala, ponit vnum simile ad text. Nam quædam sunt simoniaca ipso iure, vt vendere spiritualia. Quædam per constitutionem Ecclesiæ, vt dare quid pro benedictione nubentium, vel pro baptismo. Ista duo exempla reprobat Ioan. And. quia certum est, quod baptismus est sacramentum, & benedictio nubentium est sacræ rei signum. & sic per illa confertur & augetur gratia Spiritussancti. ergo prohibitum est aliquid dari, quia simoniacum. Sed forte iudicio meo, saluando glo. posset dici, quod vendere ipsa spiritualia est simoniacum in se: Nam Simon Magus, à quo dicta est simonia, voluit emere gratiam Spiritussancti, vt nota. 1. quæstio. 1. in sum. secundum Archidiac. Sed aliquid pro ipsis dare, vel accipere, non tamen animo vendendi, vel emendi, sed remunerãdi Prælatum, non est in se simoniacum, sed dicitur simoniacum, quia à iure prohibitum. facit bonus text. cum glos. 1. quæstio. 1. capit. emendari. & circa hoc cogitabis, quia esset notabilis limitatio ad materiam simoniæ. Et vide de materia glo. in cap. cum prídem, de pact. & cap. saluator. 1. quæstio. 3. vbi per glos. Quæro, quid de tertio exemplo gl. scilicet cum datur pro ponendis prę latis in sede: Ioan. And. reprobat dictum gl. vt illud sit simoniacum, quia prohibitum. Sed considera, quia glos. non aperit, an velit intelligere de nuda institutione corporali, an etiam de collatoria. Tu vide circa hoc, quæ dixi in cap. 1. de simo. & in repe. §. qui vero, de præben. cap. extirpandæ. Glo. in ver. [Sequuntur] colligit aliquid prohiberi propter malum, quod inde potest sequi, & oppo. in contrarium de l. fina. ff. qui & à quibus ma. lib. non fiunt. vbi dicitur, quod licet stipulari operas, vel mercedẽ à liberto, sed stipulari nõ licet simpliciter mercedem. Ad idem

c l. si vnus. § illud, ff. de pact. vbi dolus futurus c non potest expresse remitti, & tamen potest pacisci, ne agatur depositi, & sic indirecte remittitur dolus futurus. Glo. non soluit, sed dic quo ad l. fina. quod in stipulatione alternatiua nõ est prohibitum, quod solutio fiat voluntarie, cum optio detur ipsi liberto, vt in regu. in alternatiuis, de regul. iur. lib. 6. Ad l. si vnus, dic, quod potest pacisci, ne agatur depositi, scilicet respectu doli de præterito, & dic plenius, vt ibi not. Glo. penult. instant, an, & quando cessante causa esset effectus, & videtur appellare causam finalem, propter quam excludendam, causam expulsiuam, propter quam habendam. Et mens glo. est quod cessante causa finali, cessat effectus: secus si cessat causa impulsiua, & inuoluit se multum. In hoc tamen dic, vt plene, & clare no. in cap. post translationem, de renunciatio. in glo. in verbo, cessante, super ea. Glos. fina. tacite opponit. Illi de collegio indistincte admittuntur in causa ecclesiæ ad testificandum, vt in capitu. super prudentia. 14. quæstio. secunda. & in capitu. insuper, de testibus. ergo frustra Papa hic dicit, indulgemus. Frustra enim indulgetur, quod communi iure conceditur. l. 1. C. de thesau. lib. 10. Glos. metu contrarii exponit, id est, indultum esse ostendimus. Idem Innocent. Vel secundum Hostien. hoc fecit Papa ad saluandas istorum conscientias, qui aliter se securos esse non putabant. Et facit hæc litera in argumẽ. quod regularis in alia causa, quam ecclesiæ, non potest esse testis. Aliter tamen dicit Accur. C. de testibus, authen. si testis productus dicatur, & plenius in Specul. eod. titu. §. 1. versicu. item excipitur, quod est monachus, & ver

12 sicu. quid de monacho, dixi in dicto capitu. insuper. † Extra glos. quæro, an indistincte sit prohibitum iurare cessante necessitate, vel vtilitate? Dicit Innocent. quod sic. Nulla enim, vel modica est differentia, secundum eum, an quis iuret super Euangelia, vel reliquias, siue dicat tantum, Promitto hoc in fide mea, quia non solum per creata, sed etiam per increata prohibetur iurari, nisi necessitas, vel vtilitas hoc exposcat, vt hic, & quod metus causa, capitu. ad aures, de arbitris, cap.

ADDITIONES.

a ZACH. In dubio iurandum. Recurre ad no. per Lanfr. de Oria in cap. quoniam contra. §. testium depositiones, in princip. & ibi latissi. in apost. Celsi in versi. tactis, & quod not. supra in princip. istius capit. in apost. in uersi. per creaturam.

b Iuramenta. Not. hanc doctrinam in omnibus iuramentis, quæ ex necessitate deferũtur à iure, vel à iudice, vel à partibus, si nulla est distincta forma iuramenti, debet iurari super Euangelius, & adde do. But. hic in 4. col. ver. itẽ in omnibus aliis, quæ a iudice. Et adde Bal. in c. 1. §. fi a domino, ad fi. 1. col. in tit. quid sit inuesti. ubi refert Inn. tenere, quod in omni solemni iuramento requiritur tactura Euangeliorum, licet non alleget, ubi Inno. hoc dicat. Et idem punctualiter Bald. in c. 1. §. item sacramenta, in prin. 3. colũ. de pace iura. fir. & alle. l. generaliter. §. fi. C. de reb. cred. & ibi etiam Bald. Item uide Imo. in rep. c. cum contingat. in 33. char. in 1. col. uer. item in quantum dixit esse intelligendum, infra eo. Et contra ista pondera tex. in l. 1. in vlt. respon. C. si mi. se ma. di. Sed potes respondere, quod iuramẽtum non præstatur ex necessitate, sed uoluntate, &c. Circa hoc de iuramento dicas, quod iuramẽtum solemne debet præstari manu tactis corporaliter sacrosanctis Euangeliis, nel etiam quibuscunque scripturis, ut in Auth. ut om. iu. prouin. in §. 1. Et uide Io. And. in c. ut circa, de ele. li. 6. in nouel & uide Spe. in tit. de iu. de la. per totum, ubi plene examinat istum passum, & plene per gl. & d. Car. in cle. 1. in §. porro, de hære. & in cle. 2. de iureiu. ubi dicit hoc procedere etiã in Imperatore iurante fidelitatem Papę, & ibi etiam dicit, ℔ non sufficeret præsentia scripturæ sine tactu, & uide plene per Alex. post Pau. de Ca. in l. 3. in §. iurari, ff. de iureiu.

c Dolus futurus. Quod dolus de futuro, etiam non possit remitti per indirectũ tenet Io. de Ana. contra Dy. in consi. 80. incip. uiris & intellectus, & Iasin Lactione, in fi. C. de transa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 c.peruenit,Item iuramentum a eſt,quando quis dicit ſub periculo animæ ſuæ,de frigid,cap.fraternitatis.Dicit tamen, quod maior eſt contemptus,& maius eſt peccatum fallere iuramentum factum per increata, vel ſuperiores creaturas, quàm per minus ſanctas.Pro hoc allego tex.expreſſum in c.mouet.12.q.1.vbi etiam quæritur,quis magis peccet,an iurãs per creaturas, vel per falſos Deos,& tranſgrediens,an tranſgrediens iuramẽtum factum per Deum?Ratio dubitandi eſt, quia primus peccauit bis.ſ.iurando & tranſgrediendo,ipſe qui iurat per Deum peccat ſolum in tranſgrediendo.Sed dic, q iſtud vnicum peccatum præponderat illis duobus, vt ibi. † Ex his deciditur alia
13 queſtio,an ſit peccatum Chriſtiano iurare per Deos alienos,& an teneatur illud iuramentum adimplere?Inno.dicit, q peccauit in iurando,vt hic,& tenetur adimplere,vt d.c.mouet.Nam q iurat p creaturã iurat quodãmõ p Creatorẽ, qa creatura eſt teſtis creatoris,& creator honoratur in creatura,ſed nõ princi-
14 paliter.† Vlterius quæritur,an peccet chriſtianus recipiendo iuramentum ab infidelibus,ſecundum religionem ipſorum? Inno.dicit,quod non.Pro hoc videtur tex.in d.c.mouet. Vlt.quæritur,qualr peccet iurans ſine cã,vel iocoſe:Vide q legi.& no. 25.diſt.c.vnũ orarium,§.alias ea demum,& c.Florentinum.85. diſt.per Arch.in c.non eſt ☞,22.q.2.& quod nõ ſupra eod.c.tua.

ADDITIO.

2 SEB. SAP. Iuramentum.Hoc idem dicit Gemi.poſt Ioan.And.in c.1.de ſepul.in 6.refert Saſ.in l.§.iurari,col.2.ff de iureiur.

SVMMARIVM.

1 *Cardinales,ſi ante creationem ſummi Pontificis aliud ſtatuant, & iurent,ſi vnus eorum ſit effectus Papa,non tenetur illud ſeruare,ſi eſt contra dignitatem pontificalem.*
2 *Ad vtilitatem Eccleſiæ,nulla præcedente infamia,poteſt inquiri.*
3 *Exiſtens in peccato mortali,an debeat remoueri à beneficio,& an temerarie iurans remouendus ſit à teſtimonio,& ab electione.*
4 *Donatio facta per Epiſcopum de bonis ſuæ menſæ Capitulo,an valeat, & an præiudicet ſucceſſori?*
5 *Stante ſtatuto,quod mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu duorum pro pinquorum,non poterunt iſti conſentire ad eorum commodum.*

CAP. XXVII.

SIcut noſtris. Iuramentum contra vtilitatem eccleſiaſticam præſtitũ, non tenet.Diuiditur in tres partes. In prima punit iuramentum temerarium.In ſecunda punit iurantem ioi,(Pro iuratione.) In tertia committit inquirenda & retractanda,ibi,(Quia.)Caſus literal.Vacãte eccleſia Tudertina, Canonici antequam tractatus aliquis haberetur de paſtoris electione, quædam iuramenta fecerunt in damnum epiſcopalis iuris.Poſtmodum vnus ex illis electus extitit in Epm,& conſecratus.Eps Ipſe videns,q ex hoc redditus epales diminuebantur,quæſiuit a Papa,vtrum iuramenta illa eſſent ſeruanda ? Papa conſiderans,q iuramentum non fuit inſtitutum,vt eſſet inimicitiæ vinculum,& iuramenta,quæ contra vtilitatem eccleſiaſticam attentantur,non iuramenta,ſed periuria nuncupantur,pro iuratione incauta fecit ei pœnitentiam imponi, mandans Epo Amelienſi, quatenus a canonicis illis ſuper p̃miſſis veritatem inquirat, & ſi ita eſſe inuenerit, in ſtatum priſtinum appellatione remota reducat quicquid in damnum epiſcopalis iuris datum eſſe repererit.B.No.1.argumentum, q uacante eccleſia poſſunt Canonici facere ſtatuta, dummodo non ſint ☞ vtilitatem eccleſiæ.An autem durent creato Epo,vel poſſint p Epm reuocari,vide Fed.conſi.16.No.2.ibi,In minoribus ordinibus.)ar.ſm Ioan.And.canonicos non cogendos, vt promoueãtur.Põt tñ hoc intelligi de minoribus per reſpectũ ad etatem, ſeu ordinem epiſcopalem,& ſic non colligitur argumentũ. Et de hoc dicendum,vt legi.& no.in c.quæris, de æta. & quali.in
1 cle.vt hi,qui.eo.ti.† No.q iurans ante ſuam promotionem in præiudicium dignitatis,non tenetur ad obſeruantiam poſt promotionem.Iſti enim canonici forte ſtatuerant, q quicunque ex illis fieret epiſcopus,ſeruaret q̃dam,quæ tendebant in præiudicium eccleſiæ,ſeu pontificalis dignitatis. Ex hoc habes quid dicẽdum,cum Cardinales ante creationẽ ſummi Põtificis aliqua ſtatuunt,& promittunt,ẽt cum iuramento, illa ſeruare, ſi contingat aliquem eorum promoueri ad ſummum pontificatum:Nam puto iurm non adſtringere, ſi iurm rendit in præiudicium dignitatis pontificalis:ar.hic.Nota,illicite & temere iuranti pœnitentiam imponendam,licet non adſtringatur iuro, & vr,q ſit imponenda pœnitentia vnius anni,vt in c. qui ſacramento.12.q.4 vbi bo.tex.cum gl.& vide gl.ſup.eo.c. tua.No.q illicitum iurm largo mõ pt dici periurium, & dic periurium.i. indiſcretũ & illicitũ iurm.Nõ.n.capitur hic periuriũ pro tranſgreſſione iuramenti liciti.Simile in canimaduertendũ. 22. q. 2.dixi ſupra c.proxi. Non. n. peccat qs non ſeruando illicitum iurm,ſed peccat temere iurando,ſupra eo.c.quanto, & 22.q.3.
2 p totũ.† No.vltimo ad vtilitatẽ eccleſiæ poſſe fieri inquiſitionẽ etiam nulla præcedente infamia,facit q̃d no.in l.4.§.hoc autem iudicium,ff.de dam.infec.Sed ☞ hoc & contra tex.op.vr enim,q non eſſet hic neceſſaria inquiſitio, cũ conſtaret de delicto epi ex confeſſione Sol.dicit Io.An q iſti epõ credidit Papa in ſuũ præiudicium ideo ſibi mandat pœnitentiam imponi, ſed in præiudicium canonicorũ noluit credere,ſicut nec debuit,ideo mandat illorũ reſpectu inquiri,& p hoc allego tex.6.q.2.c. placuit,& c.ſi tm̃.vbi patet epõ ſoli non eſſe credendum in præiu-
3 dicium ſubditorum.† Glo.1.colligit ex tex q ſi exiſtens in mortali peccato promouetur,nõ tñ ex hoc debet remoueri,ſed pœnitentia de peccato eſt ſibi imponẽda,ſicut factum fuit hic. In ☞rium arguit de c.quicunq;.81.diſt.& 24.diſt.c.vlt.& 50.diſt.c. ex pœnitentibus.Soluit in effectu.q leuia peccata, non dijciũt iam promotum,vt hic,ſecus in grauibus,vt in contrarijs.Hoc n.peccatum temerarij iuramenti eſt leue. quod patet ex eo, q ſolum imponitur pœnitentia vnius anni,vt in d.c.qui ſacramẽto.Pro alijs aũt mortalibus imponitur 7. annorum. 33.qõ. 2.c. hoc ipſum,& idem tenet Inno. Quæ aũt crimina inducant depoſitionẽ,dixi pleniſſime in c.at ſi clerici,de iudi.Et no. ex glo. q temere iurans peccat mortaliter,& idem ſentit hic Inn. Sed tu intellige,qñ iurauit illicitũ,vt hic,& in d.c. qui ſacramento, ſecus,ſi iuraſſet temere.i.ſine neceſſitate,vel vtilitate,ſeu iocoſe:Nam tunc peccaſſet venialiter. 25.diſt. c. vnum orarium.§. alias ea demum.no.glo.in c.Florentinum.85.diſt.An autem temerarium iuramentum repellat ab electione, vel teſtimonio, vide glo.in d.capitu.Florentinum.tetigi aliquid in c.intimauit, & c.teſtimonium,ſupra de teſti.Vide etiam no.glo.22.quæſtio. 4.c.diffinitio;quæ concludit iuramentum illicitum & temerarium non infamare,nec impedire electionem factam,vel faciẽdã.Quatenus dicit de facta,placet,quia tex.eſt hic,quatenus dicit de facienda,credo,q male dicat,niſi prius peracta pœnitentia,arg.c.ſi.de cle.excom.mini.ſentit glo.in c.Florentinum,ſupra dicto.Pro opinione tamen illius glo.induco bonum tex.in c.1.81.diſt.vbi graue peccatum dũtaxat repellit ab electione,ſed iſtud non poteſt dici graue, vt patet ex impoſitione pœnitentiæ Primum dictum puto tutius,quia omne mortale poteſt dici graue,cum priuet vita æterna 25.diſt.d.§. alias ea demum. Quid de eo,qui iurauit non epiſcopari,an ex hoc repellatur:Io. And.remittit ad c.Archidiaconum,alias Florentinum, præalle.ego remitto ad c.Innocens.§.illicitum.22.q.4.& plenius dixi in c.ſi vero.ſupra eo.Dic,vt ibi.glo.2.colligit, q ſede vacante etiam Canonici nihil poſſunt diſponere in ipſius præiudiciũ, vide c.quia ſæpe,de elect.lib.6 iuncta cle.ſtatutum,co.tit.& 12. cap.ſi qua de rebus.Oppo.videtur,q ex duplici capite iſte met epiſcopus poterat reuocare attentata in damnum eccleſiæ.Primo per c.quod quis commiſit.;5.q.9.& c.ſi quis presbyterorũ de reb.eccle.non alie.vbi dicitur,q etiam ipſemet, qui indebite alienauit bona eccleſiæ,poteſt reuocationem facere,ſcu bona repetere.Item,quia iſte iurauit, vt canonicus, nunc autem erat epiſcopus,pro hoc c.venerabilem,de elec.Glo.fin.fatetur contrarium.Dicit Io.And.hoc verum,ſi intuitu dignitatis vult venire contra iuramentum,ſecus,ſi intuitu perſonæ,quia tunc neceſſaria eſt ſuperioris authoritas,ar.in prædicto c. venerabilem.Hæc limitatio,pcedit reſpectu primi capitis, ſed reſpectu ſecundi,dicit,q etiam ſi iſte iuraſſet tanquam Epiſcopus, non tamen aſtringeret eum,iuramentum,quia ex quo iurm eſt illicitum,& in damnum eccleſiæ,non refert an iurauerit,vt canonicus,an vt Eps,quia neutro caſu valet iuramentum,tanquam indiſcretum & iniuſtum,vt hic,& c.peruenit, ſupra eod. Sed ſi
4 iuramentum alias fuiſſet licitum,bene refert,an iuraſſet vt canonicus, an ut Epiſcopus.d.c.venerabilẽ.tene ergo in hoc gl.† Vltimo iſta litera facit ad quæſtionem,an donatio facta per Epiſcopum capitulo ſuo de bonis ſuæ menſæ,præiudicet ſucceſſori?Videtur quod non,argum.hic,vbi factum capituli non præiudicat fururo Epiſcopo.Iſte tamen text.facit multum à remotis,quia hoc factum fuit illicitum, nec interuenit authoritas Epiſcopi, cum iſte tunc temporis eſſet canonicus. Dictum tamen eſt in ſe verum,& illud tenet Ioan.And.& Vinc. hic.Mouentur ea ratione, quia Capitulum non potuit authorizare in facto proprio, per ea,quæ habentur in ſimili in clemen. 2. de reb.eccl.non alie.& ibi gl.format iſtam quæſtionem.Et p hanc rationem concludebat hic Io.alternatiue tamen,nullam eccleſiam poſſe aliquid dare eccleſiæ cathedrali,authoritate Epiſcopi,18.q.4.c.quæſti.& ita communiter tranſeunt hic doc.Hoc vltimum ego puto verum,quando vellet donare communi mẽſæ Epiſcopi & capituli,quia tunc Epiſcopus authorizaret in fa-
a cto proprio.a Secus,ſi vellet donare ipſi capitulo,vel ad fabricã eccleſiæ cathedralis,quia tunc Epiſcopus non authorizat in facto proprio in alienatione,quam facit,nixta no.per Io. And.in c.ſi propter tua debita,de reſcr.lib.6.& in c.vt noſtrum. in fi. vt eccle.beneſi.Nec Eps dicitur conſentire in facto proprio, quia in alienatione, quam facit eccleſia inferior, non requiritur,niſi authoritas Epiſcopi. 11.quæſtio.2.cap.Abbatibus,& cap. placuit,no.in cap.1.de his,quæ fiunt a præla. Sed dubitabile magis eſt primum dictum Vincen.& Ioan.And.& vide Hoſtien.in c. nouit,de his,quæ fiunt à præla.ſine con. capi. vbi tenet Epiſcopum indigenti Capitulo poſſe aliqua de pertinentibus ad mẽſam ſuam donare,quia non dicitur proprie alienare, cum omnia remaneant in dominio eccleſiæ. l. vnum ex familia. §. 1.ff. de leg.2.Sed tene,quod valet tantum in vita Epiſcopi,ſucceſſor autem poteſt reuocare,quia cum in alienatione, etiam irretractabili, requiratur conſenſus capituli, vt in cap. ſine exceptione. 12. quæſtio. 2. Capitulum tamen iure hodierno non poteſt conſentire ad ſui commodum, vt eſt expreſſum in clemẽ. 2.de reb.eccle. non alie.& hoc tenet Specu.in tit. de his, quæ fiunt à præla.in vlt. addit. ſicut nec tutor authorizat ad ſui commodũ
1 in factis pupi li.l.1. & l.pupillus. ff. de autho.tutor. † Per quod dixit Bar.in d.l.1.quod ſi ſtatuto cauetur quod mulier non poſſit obligari ſine conſenſu duorum cognatorum, non poterunt cognati conſentire ad eorum, commodum, quod not. Puto tamen, quod ſi ex cauſa fieret venditio rerum Epiſcopi,poſſet capitulum palam & publice ſine fraude emere, quia tunc non dicitur conſentire ad ſui commodum, cum ille contractus fiat principaliter ad vtilitatem Epiſcopi, ſicut tutor emit palam rẽ pupilli ipſo conſentire, vt notabiliter probatur in capit. pupillus, & ſequen. & capitulum contrahendo, videtur conſentire, vt not.Ioan.And.in ſimili,in regula qui tacet,de regul. iur.lib. 6.in Mercu.& Barto in l.cum pater.§.libertis,de legat.ſecundo, & Bal.in l.ſi filius,C.de pet.hær.facit quod no. Old.conſ.218.& ſic poteſt reſtringi,& limitari d.cle.ſi vna,de reb. eccl.non alie.

SVMMARIVM.

1 *Reuerentia maritalis, vel clericalis, non facit præſumere metum, uel dolum.*
2 *Mulier ſine iuramento non obligatur, etiam naturaliter,uendendo rem dotalem,nec eius fideiuſſor tenetur de euictione, ſed maritus uendens tenetur, & eius fideiuſſor.*
3 *Iuramentum motu extortum an obligeť?*
4 *An valeat & obliget iuramentum contra legem interpoſitum?*
5 *An ubi requiritur actus geminatus ſufficiat unicus cum iuramento?*
6 *Iuramentum eſt ualidum, factum contra legem humanam ſuper fauore,uel odio priuato,fundatam.*
7 *Iuramentum temerarium,ſi non eſt contra bonos mores, & ex eius obſeruãtia non ſequitur peccatum,eſt ſeruandum.*
8 *An per iuramentum ualidetur contractus de iure ciuili nullus?*
9 *Petita abſolutione à iuramento validante contractum nullum,an per ſtatutum reſcindatur contractus?*
10 *Statutum annullans iuramentum, an ualeat, & an obligetur iurans ſtante dicto ſtatuto.*
11 *Prodigus an obligetur iuramento? 16.*
12 *Statutum laicorum non ualet,quod ex aliquo facto,uel geſto,contractus præſumatur uſurarius.*
13 *Contra præſumptionem iuris & de iure, admittitur probatio per confeſſionem partis.*
14 *Sententia poſtquam tranſiuit in rem iudicatam,ſi conſtat de eius iniquitate per confeſſionem partis, pro qua lata fuit,poteſt reuocari.*
15 *Quoties oritur dubium ſuper iuramento, non debet iudex ſecularis cognoſcere.*
17 *Donatio facta ultra legitimum modum ſine inſinuatione, non firmatur iuramento.*
18 *An iuramentum excludat ſimulationem contractus.*
19 *Renunciatio exceptionis,ſimulationis,uel fictionis non ualet.*
20 *Renunciatio priuilegij inducti propter fragilitatem perſonæ,non ualet.*
21 *Iuran, obſeruare id,quod fit contra legem, uel ſtatutum, an audiatur petendo abſolutionem.*
22 *Filiofamilias iurante in renunciatione Macedoniani, an renunciatio teneat.*
23 *Deceptus ultra dimidium iuſti pretij, ſi iurat, an petendo abſolutionem audiatur.*
24 *Vendens equum,uel aliud animal tanquam cum omnibus uitijs,ſi poſtea appareat aliquod uitium,talis uendens tenetur.*
25 *Iuramentum operatur, quod ſi actus non ualet eo modo, quo agitur, ualeat quo poteſt.*
26 *Defectus ſolemnitatis,an impediat obligationem ex iuramento.*
27 *Iuramentum non ſupplet defectum ſolemnitatis formalis.*
28 *Fideiuſſor ſi ſe obligat ad plus,quam principalis,tenetur.*
29 *Iuramentum non ualidat contractum,ratione rei,ſeu materiæ prohibitum.*
30 *An tranſactio de alimentis, donatio inter uirum,& uxorem, & patrem, & filium firmetur iuramento.*
31 *Iuramentum ſuper ſtipulatione facta alteri,an operetur obligationem.*
32 *Iuramentum an obliget fideiuſſores dotium,& an firmet pactum de non cedendo bonis.*

CAP. XXVIII.

a VM contingat. a Non auditur mulier cõtra alienationem rei dotalis, cui ſponte conſentit, & non ☞nire iurauit.Sic ſummatur cõiter. Sed ego generaliter ſic ſummo. Iuramentum præſtitum ſuper actu a lege infirmato, principaliter fauore iurantis,licet ſecundario in fauorem publicum,neceſſario eſt obſeruandum,ſi non vi,nec dolo fuit præſtitum,& in alterius præiudicium principaliter non redundat.h.d. multum ſingulariter conſiderata medulla capituli. In prima parte ponitur conſultatio.In 2.reſpõ.ibi,[Nos.] Caſus literalis.Aliqs alienauit res dotales, & alias, quas donauerat vxori propter nuptias, præſente vxore & conſentiente alienationi, & ne vxor vlterius contra alienationem veniat proprio iuramento,q cõtra alienationem non veniet,firmat.Poſtmodum matrimonio ſoluto nititur venire in ☞rium. Conſultus autem ſuper hoc ipſe Papa reſpondet, q licet conſenſus mulieris non videatur in talibus obligatorius ſecundum leges, tamen debet mulier ſeruare huiuſmodi iuramentum, ne tali prętextu viam contingat periurijs, aperiri Et hoc eſt verum, ſi iuramentum tale ſine vi & dolo ſponte præſtitum fuit, cum in præiudicium alterius nõ redunder,nec obſeruatum vergat in diſpendium, ſaluris æter-
1 næ.B.† No.ex principio,iuncto fine, q mulier conſentiens alie
b nationi b factæ per maritum de re dotali, vel donata propter nuptias, idem & fortius de re vtriq; communi, non præſumit vi aut dolo inducta,niſi probetur, vnde reuerẽtia maritalis dũtaxat ipſam non excuſat,quod bene notabis,vnde oporter, q p bentur verbera, vel minæ ſufficientes ad incutiendũ iuſtum timorem,ad hoc quod no. Inn.in c. cauſam matrimonij, de offi. deleg. & Bart.in l.ad inuidiam.C.quod met.cau.& vtrobiq; facit tex. ad idem c. accedens, de conuer coniug. Et ſic limita, qđ legi.& no.in l.1.§.quæ onerandæ.ff.qua.rer.actio non datur.Itẽ dic in clerico conſentiente Epiſcopo,& ſimilibus perſonis.† Se-
2 cundo no.q circunſcripto iuramento, conſenſus mulieris ſup alienatione rei dotalis, vel donationis propter nuptias, nullam obligationem conſtante matrimonio inducit, & ſic videtur, q etiam naturalis obligatio non oriatur.Et nil mirum, quia ex cõtractu,qui ſit lege reſiſtente, nulla oritur obligatio, vt in l.cum lex,ff.de fideiuſſori.& quod ibi notat Bar. lex enim huic alienationi reſiſtit,vt ff.de fun.do. per totum , & in Authẽ ſiue à me, C.ad Velleia. & per hoc videtur ſolui quæſtio, quam ponit hic do.Anto. An fideiuſſor accedens huic venditioni,teneatur de euictione?Et ponit multas opiniones,& de hoc vide plene per Bar.in d.l.cum lex.vbi tandem videtur concludere,q ſi mulier vendidit,non tenetur ipſa,nec fideiuſſor,d.l.cum lex.Sed ſi vendidit maritus,vel alius,ipſe tenetur,& fideiuſſor, ar. in l. & ſi is, C.de præd.mi.ſine decre. non alien. Ratio, quia lex non reſiſtit venditioni, & ſic actioni perſonali, ſed alienationi, hoc eſt trãſlationi domini,vnde vxor non obligatur,quia teneret ad tranſlationem dominij.l.empto,de actio. empt. & quod dixi in cap. cum Ioannes,de fide inſtrumẽ.Nec fideiuſſor, quia haberet regreſſum contra mulierem.Sed alius vendens & fideiuſſor tenẽtur,quia nemo prohibetur rem alienam vendere, cum ſolum obligetur perſonaliter ad tradendum rem, vel intereſſe,vt in l. rem alienam,ff.de contrahen.emptio.& hoc tenens omiſſis va-
3 rijs opinionibus recitatis per Ioan. And. & dom.Anto.† Not.3.
c quod iuramentum dolo, vel metu c præſtitum non eſt obligatorium.Aduerte reſpectu doli, caſus eſt clarus, quando fuit talis,quod habuit auferre conſenſum, iuxta not. per Ioan. And. in cap.vno, de commo. Sed dubium eſt reſpectu metus, per c. verum,& c.ſi vero, ſupra eod. vbi patet, q tale iuramentum eſt obligatorium, licet poſſet peti abſolutio à iuramento, vt hic, & ibi,& hoc communiter tenetur,& quoad caſum noſtrum vide tur expreſſe tenere Arch.in c. 2.de pac.lib.6. & multi tenuerũt hoc dicentes ad iſtum tex.à cõtrario, q iuramentum metu extortum,

ADDITIONES.

a Cum contingat.In materia iſtius c.uide late qđ no.Pe. de Anc.in rep.c.canonum ſtatuta,in primo quæſito,in 3.col.illius quæſiti.uer. quid dices in materia iuramenti,ubi ponit quæſtionem, utrum, naleat ſtatutum quod contractus factus a minore, etiam cum iuramento, non ualeat, niſi interueniat certa alia ſolemnitas. Ponit etiam qões ad materiam, uide ibi per eum.Et adde hic,q iuramentum ſuper ſtipulatione prolatum habet vim clauſulæ, rato manente pacto, quia poterit pœna peti & obſeruatia contractus, text, eſt ſing.in l.ſi quis major.C.de tranſa ſecundum d.Bar. de Bel. hic in addit. de quo uide Bar.in d.l.ſi quis,dicentem per illum tex. q iuramentum habet vim clauſulæ,Rato manente pacto, quod limitat Bal.in Auth.decernimus, in 1.no.C. de arb. ſecus eſſet in iuramento appoſito in compromiſſo.Veritas pendet ab intellectu illius Auth.ponunt can.in c.1.ſup.eod.Et de materia huius decr. quando iuramentum ualidet contractum a lege prohibitũ, uide per Bal.in l.non dubium.C.de leg.15.col.Item adde hic octo,uel 9. cõclusiones pulchras in materia iuramenti, quas ponit idem Bal.in c.& ſi Chriſtus in 4.& 5.col.ſup.eo.Qualiter autem ſe habeant leges ad canones in materia iuramenti,uide per Pe.de Anch.in d.rep.canonum, in 26.col.uer.quæro qualiter,de conſti.

b SEB. SAPIA. Alienationi.Vide Abb.in c cauſam matrimonii, col.2.ſup. de off.deleg.ubi Fel.col.2.Mod.an l.tranſactionem.C.de tranſa.

c Vel metu. Aduerte, quod licet iuramentum metu extortum non ſit ſeruandum,ut hic & dixi ſupra prox.ubi tamen præſtaretur metu pœnæ,eſt obligatorium,& ſeruandum,ita multum ſingulariter no.Bal. in l.ſi.§. filii,C. de bon.quæ lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tortum, non obligat, scilicet in effectu, quia potest peti absolutio. Sed certè hęc est impropriatio, & maxime, quia sic loquitur dictum cap. secundum, & cap. licet, infra eod, lib. 6. Ideo dicendum, & melius, quod aut iuramentum est metu extortum in casu a lege non prohibito, & est obligatorium: & sic loquitur, cap. verum, & c. si vero, supra eod. Aut in casu à lege prohibito & tunc non obligat ipso iure, quia propter legis resistentiam oportet, quod sit sponte præstitũ. Et iste est proprius casus istius cap. & cap. licet, & cap. secundi præalleg. & optime facit Auth. sacramenta puberum, C. si aduer. vendi. vbi dicitur, quod nullius est momenti, intercueniente metu, & est singularis limitatio ad iura in contrarium allega. & hanc opin. reperi tenuisse dom. Vincen. Mediolanensem, eximium Canonistam, & hanc opin. semper tenui. Et sic intellige & limita gl. in d. c. 2. Alia non colligo, quia veniunt infra examinanda. Sed antequam descẽdam ad glo. formo vnicam oppositionem contra literam, videtur enim quod respectu donationis propter nuptias, frustra q̃ratur de validitate iuramenti mulieris, quia soluto matrimonio dos redit ad mulierem, & donatio propter nuptias ad virum, vt in cap. fin. de dona. inter vir. & dore post di. restit. Sol. duplex est, forte ex forma statuti, vel pacti mulier superuiuens lucrabatur donationem propter nuptias, ideo volebat nunc venire contra illam alienationem. Vel dic. quod dicebat illam rem sibi obligatam pro restitutione dotis, & sic agebat hypothecaria & dicebat alienationem nullam per illam Authẽ. siue à me.

4 Reblicatur de iuramento, & respondetur, vt in litera. † Nunc attringendo glos. & intrinsecam materiam huius cap. opp. contra text. iuramentum contra legem interpositum est nullum, vt in l. non dubium, C. de leg. & c. si diligenti, de foro compet. Sed lex prohibet fundi dotalis, & rei donatæ propter nuptias alienationem, vt supra dixi, ergo & alienatio & iuramentum nullius sunt momenti, & corrobora contrarium hic, vt in principio glo. ex qua in effectu colliguntur tres solutiones. Primo, quod lex ciuilis irritauit talem contractum considerando id, quod erat vtile & honestũ corpori. Expedit enim mulieres saluas habere dotes, & c. l. 1. ff. fol. matrimo. Sed ea non hic considerat vtilitatem animæ. Anima enim præferenda est corpori, & cunctis rebus. 12. quæstio. 1. c. præcipimus. Hæc sol. est bona in se, & est sensus, quod licet lex ciuilis resistat huic contractui ob salutem corporum & conseruationem patrimonij, lex tamen canonica non vult resistere iuramento, ne propter bona temporalia detur via periurijs. Hæc sol. licet in se sit bona, vt prædixi, non tamen formaliter euacuat contrarium, cum hoc iuramentum sit præstitum contra legem fundatam super bona æquitate. l. 1. ff. solu. matrimo. Secunda solutio, quod aut mulier potest sibi consulere ex alijs bonis mariti vsque ad quantitatẽ dotis, & tunc iuramentum præiudicat mulieri, & ita loquitur hic alias secus, vt in dicta Auth. siue à me, & secundum hoc canon non corrigit legem, sed reducit ad terminos illius Authẽ, siue à me. Hæc solutio non videtur placere glo. & bene, quia in litera loquitur indistincte. Item contra hanc solutionem facit tex. in cap. 2. de pac. lib. 6. vbi tex. dicit, quod omnino debet ciusmodi iuramentum obseruari, ad idem cap. licet, eod. tit. lib. 6. vbi tex. loquitur indistincte, & tenet Archid. in d. cap. 2. Tertia solutia, quod aut lex prohibens habet perpetuam causam prohibitionis & inuariabilem, vt puta, quia prohibet ea, quæ in se turpia sunt, & iuramentorum nihil operatur, vt in contrarijs. Aut non habet perpetuam causam prohibitionis, & procedat iste text. Nam prohibitio huius alienationis non est perpetua, quia si mulier consentit iterum post biennium, etiam sine iuramento, tenet alienatio, vt dicta Auth. siue à me. Iuramentum

5 hoc igitur habet vim secundi consensus. † No. singulariter istã

a solutionem a in se, ex qua habes, quod vbi ad validitatem actus requiritur geminatus consensus, sufficit vnicus cum iuramento: tamen non satisfacit hæc solutio ad text. nostrum. procedit enim solum respectu donationis propter nuptias, & sic loquitur illa Authen. siue à me, non autem respectu fundi dotalis. Et quanquam glo. hic in fine adducat vnum simile in pacto legis commissoriæ, quod est in pignoribus reprobatum, tamen si in teruenit iuramentum, non auditur volens contrauenire, vt in cap. significante, de pign. attamen in veritate non est simile respectu istius vltimæ solutionis, sed potius contra, quia illa prohibitio habet causam perpetuam, phibitionis, & nihilominus iuramentum contrarium est seruandum. Sed potest dici simile respectu huius tex. generaliter intelligendo. Sicut enim hic valet iuramentum contra legem, ita & ibi, sed per hoc non soluitur formaliter contrarium, sed est multiplicare inconueniens. Dyn. in reg. non est obligatorium, de reg. iur. lib. 6. Archid. in c. quamuis, de pac. lib. 6. & multi alij dicunt, quod contraria procedunt, vbi iuramentum interponitur contra ius commune. Istud c. & c. quamuis, & Authen. sacramenta puberum, procedunt, vbi iuramentum interponitur contra ius singulare editũ fauore certarum personarum. Hæc solutio videtur multum colorata & exquisita, sed in contrarium facit cap. significante, de pig. vbi valet iuramentum contra ius commune: Nam pactũ legis commissoriæ, de quo ibi improbatur non fauore certę personę, sed generaliter improbatur quo ad omnes. Alij dicunt, q̃ aliud de iure ciuili, aliud de iure canonico, & hæc solutio incidit in idem cum prima, sed non procedit per Auth. sacramẽta puberum. C. si aduer. vend. vbi valet iuramentum contra legẽ. Vnde formalius & clarius soluendo contrarium dico, q̃ quan

b que lex aliquid prohibet propter bonos mores b conseruãdos, & iusm in contrarium non valet, vt in reg. non est obligatoriũ, de reg. iu. lib. 6 Ratio, ga talis lex est fundata super æquitate naturali, quæ est indispensabilis, & incommutabilis maxime per istum iurantem, cum sit persona priuata, 5. dist. in prin. 7. dist. c. quæ contra mores. Et intelligo de bonis morib. naturalib. non autem de ciuilib. tantum, quia omnis lex est fundata super bonis moribus ciuilib. & æquitate ciuili. 1. dist. c. cum consuetudo, hæc autem æquitas ciuilis est variabilibis, in c. non debet, de cõsang. & affi. Nemo autem dubitat, quin lex, quæ reprobat pactũ legis commissoriæ in pignorib. sit fundata super bonis morib.

c ciuilib. & tamen iuramentum in ℨrium valet, c vt d. c. significãte. & in hoc casu potest procedere ℨrium. Quandoque lex fundatur super bono publico principaliter, & idem dicendum, q̃d supra, quia pactis & iuramentis priuatorum ius publicũ remitti non potest. Ratio naturalis, quis non põt ei renũciare, quod pro se non est introductum, in c. ad Apostolicam, de reg. & hoc casũ possunt intelligi iura in contrarium allegata, ad hoc l. ius publicum, ff. de pac. & c. contingit, de sent. exc. Quandoque lex est fundata non super bonis morib. naturalib. nec super publica vtilitate principaliter, sed in odium aliquorũ. & tunc cũ nulla turpitudo reperiatur in iurante, ita q̃ põt duntaxat cum dispendio reiũ temporaliũ iusm adimplere ℨ legem, obligat iurantem ad implementũ & iste est proprius casus c. significante, de pig. & facit c. debitores, supra eo. Sed non firmat ℨctum, secũdum Bar. & bene in l. si quis pro eo, de fideiuss. vbi taliter iurans habet omnia remedia competentia ei, qui iurat soluere vsurã. Potest enim a principio ante solutionem petere absolutionẽ a iuramento, vel inflare vt creditor compellatur relaxare iuramentum, vt plene dixi in c. 1. supra eo. vel post solutionem repetere. d. c. debitores, & hoc in odium ipsius creditoris, arg. c. si vero, supra eo. & hoc est de mente Barto. in d. l. si quis pro eo. Quandoque lex est fundata principaliter super fauore priuati, licet in consequentiam, & secundario sit fundata super publica vtilitate, vt in casu nostro, & casu cap. 3. de pact. lib. 6. & auth. sacramenta puberum, & iuramentum in contrarium obligat iurantem. Et est iste proprius casus capit. nostri, & iurium proxime allegatorum, nec hoc casu procedit contrarium. Ratio est hæc, quia cum lex non sit fundata super fauore publico, nec iuramentum cõtineat in se aliquam turpitudinem ex parte iurãtis, vel ex parte materiæ, super qua fuit præstitũ, non potest lex impedire, quominus quis se obliget Deo. Nam iuramentum principaliter dirigitur in Deũ, vt in d. c. debitores, & Deus præcepit, Redde Deo iuramenta tua, in cap. & si Christus, supra eo. Potest enim lex ad commodum subiectorum impedire obligationem quærendam homini, l. est lex ff. de fideiuss. sed non obligationem quærendam Deo, cum lex subijciatur Deo: ad hoc 24. quæstio. 3. cap. si habes. & 11. quæstio. 3. cap. Iulianus, & cap. si dominus, & c. qui resistit. Quinimo, etiam lex canonica non posset in fauorem priuatum impedire obligationem quærendam homini, l. est lex, ff. de fideiu. sed non obligationem quærẽ dam Deo. hoc probo per cap. ad Apostolicam, de reg. Non solum enim regula monachorum, sed etiam statutum Gregorij solemniter interdicit, vt ante annum probationis, quis non suscipiatur ad professionem, & hoc fauore ingredi volentis, & monasterij, vt d. capit. ad Apostolicam, & 19. quæstio. 3. cap. Monasteriis, & nihilominus, si antea fit professio, tenet, quia obligatio quæritur Deo, respectu autem Dei iste potuit renunciare fauori suo, non obstãte interdictione legis. Ad idem bo. text. in simili in c. qui post votum, de regu. lib. 6. Ad idem c. debitores, supra eod. Lex enim canonica & diuina interdicunt contractũ vsurarium, de vsur. capi. super eo. Adde, quod ex tali contractu nulla oritur obligatio, d. c. debitores, & tamen iuramentum de vsuris soluendis valet, ex quo ex parte iurantis nullum subest peccatum. d. c. debitores. Vnde lex humana, nec vult, nec potest

ADDITIONES.

a Istam solutionem. Vide do. Franc. Cur. in consi. 16. incip. super præmissa narratione, col. 20. & in consi. 44. incip. super contingentia, & in consi. 77. inci. dominus Ludouicus, col. 6.

b SEB. SAP. Propter bonos mores. Vide Alex. in consi. 157. col. pe. in 2. vol. vbi dicit, q̃ quando iuramentum effet contra bonos mores de iure naturali, vel induceret peccatum, non est obseruandum.

c Valet. Et idem, quod iuramentum validet contractum legis commissoriæ, tenet Imo. in repe. in 33. char. in 4. col. illius char. & in d. rep. in pe. col. ver. adde tamen vnam, &c. in ferendo. Io. And. in addi. Spec. in tit. de rest. ſpol. ver. quia videtur multum restringere, quæ hic dicuntur, sed ipse Imo. ibi non sequitur ipsum Io And. in addi.

test ex solo fauore priuato, vel odio, impedire obligationem quærendam Deo, ex quo nec ex persona iurantis, nec ex parte materiæ reperitur aliqua turpitudo contra bonos mores naturales, seu contra bonum publicum principaliter. Ex his habes clarum & verum intellectum huius c. & c. 2. & auth. sacramenta puberum, omnia enim veniunt contra ius singulare editum fauore hominum. Sed circa intellectum istorum iurium, dubitatur principaliter de duobus. Primo an indistincte valeat iuramentum contra legem humanam, fundatam principaliter super fauore priuato, seu odio. Secundo, an in casibus in quibus

6 valet, firmetur contractus per iuramentum. † Circa primum Bar. fuit in singulari opinione in d. l. si quis pro eo & auth. sacra

a menta puberum, & l. Seius & Augerius, a ff. ad l. Fal. dicens, q̃ aut lex b non dirigit verba sua ad personam, sed ad contractũ, vt quia prohibet alienationem fundi dotalis, seu rei donatæ p̃pter nuptias, seu rerum minoris, & iuramẽtum valet, & in hoc casu intelligit istum tex. & c. 2. & auth. sacramenta puberum, præalleg. Sed si lex præciperet personæ dicendo, quòd mulier non alienet, vel q̃ minor non vendat, seu q̃ aliquis non emat, iuramentum interpositum in contrarium nullius est momenti. Mouetur, quia sic iurans facit contra præceptum legis factæ ab habente potestatem, ergo peccat mortaliter, cum scriptum sit, Qui non obedierit Principi, morte moriatur, de maio. & obed. c. 2. Iuramẽtum autem super obseruatione peccati mortalis, est nullum, quia ita demum debet obseruari, si seruatum non vergit in dispendium salutis æternæ. Pro hoc adducit dictum Ioan. And. & Host. in c. licet. eo. titu. lib. 6. vbi glos. dicunt enim, quòd vbi mulier primo iurauit se non alienaturam fundum dotalem, si postea alienat, & iurat de non contraueniendo, non valet secunda alienatio. Et hoc dicit multum notandũ propter statuta diuersa, quæ sunt per mundum, vt semper inspiciatur, an statutum prohibeat personas contrahere, an contractum fieri rantum. Ego in hac materia feci solemnem disputationem, quæ incipit, stante statuto, & c. Et inter cętera attigi hãc differentiam Bar. quæ communiter non placet Canonistis. De ea enim nõ videtur eurasse Fed. de Sen. consi. 164. alias 272. Immo omni casu sentit, quòd agens contra legem, seu statutum, sit transgressor legis, & quòd iuramentum sit obligatorium, licet contrahens secum, quia peccat contrahendo cõtra legem, tenetur ad relaxationem iuramenti. Hoc tamen vltimum infra plenius discutiam. Hanc etiam differentiam Barto. impugnat hic Ioan. de Lign. & do Episcopus Vinc. quia, quanquam lex prohibeat simpliciter, tamen contrafaciens transgreditur legem, licet verba non dirigantur ad personam, d. l. non dubiũ. Nec est verum, secundum Ioan. de Lign. q̃ quilibet faciens cõtra legem, peccet mortaliter, etiam si lex sit prohibitiua, nisi sit causa perpetuæ prohibitionis, cum alias lex in casibus permittat, & sic non possit esse mortale, sed circa hoc plenius dico in

c. nam concupiscentiam, de consti. Domi. Anton. in effectu Barto. impugnat, concludens, quod si statutum, seu lex est fundata principaliter super fauore solius iurantis, iuramentum semper obligat, etiam si in consequentias remotas adsit prohibitioni fauor publicus, velut quod liberi procreentur, vel quod ciues diuites maneant, & non depauperentur, quia inquantum præceptum dirigitur ad personam fauore personæ, præceptum sa-

c pit naturam c consilij. ff. manda. l. 1. & l. cum pater, §. mando. ff. de leg. 2. & l. Titio, in prin. ff. de condi. & demonst. cum similibus Nam præcepta intelliguntur secundum materiæ subiectæ naturam. 11. q. 3. c. rogo. Idem voluit d. Pet. de Anchar. in sua solemni repetitione c. canonum. de constit. dicens hanc distinctionem Bar. esse verbalem: quia statutum annullando contractum, satis videtur prohibere contrahentibus, ne attentent cõtrahere. c. quia contra iura, de reg iur. lib. 6. Et verba collata in rem, concrenunt potius personas, quam res, de excess. præla. c. tanta, & nõ refert cum quo quis loquatur. l. cum pater. §. donationis, ff. de leg. 2. Vnde concludit iuramentum esse obligatorium, siue lex in prohibitione concernat p̃sonam, siue rẽ. Hãc opi. semper tenui, & ẽm eam decidi, licet d. Ang. de Perusio in quodã suo consilio q̃d incipit d. Catharina. fuerit secutus Bar. Moueor primo in istã istã, quia si res ,phibetur alienari, persona intelligitur prohibita, quia res se ipsam alienare nõ pt. Nõ enim dẽt inspici, cũ quo qs loquatur, sed in quẽ dispositionis effectus dirigitur, vt dicit tex. in l. cum pater. §. donationis, de leg. 2. Sicut enim vno prohibito vendere, alius tacite vẽ prohiberi emere pp naturam correlatiuorum: quia vnum nõ pt esse sine alio, vt l. 1. C. de cupressis ex luco. li. 1. no. Bar. in l. pe. C. de indi. vidui. tol. & l. si. de accepti. facit q̃d no. gl. C. ne fideiuss. do. den. l. 1. Ita re prohibita alienari, & personæ videntur prohibitæ, cũ sine eis non fiat alienatio. lex enim est imposita non verbis, sed rebus, de electio. c. commissa. li. 6. Idem in simili, si locus interdicitur, ne in eo celebretur, clerici videntur interdicti in eo loco celebrare, adeo, q̃ celebrans ibi, durante interdicto, incurrit irregularitatem, vt in c. is qui, de senten. excom. lib. 6. & dicuntur violare sententiam interdicti, vt in c. 2. de postula. præla. & despicere Petri claues, & ecclesiast. eam lædere potestatem, vt in c. fi. de excess. præla. Ex quibus patet, quod interdicta re inanimata, in terdictam dirigitur in effectu ad ipsos homines rem interdictam agitantes. Ad idẽ, illud c. 2. de maiori. & obed. quod allegat Bar. pro se. Nam ibi non fit differentia, an verba legis dirigãtur ad personam, an ad rem, sed simpliciter dicitur, Qui venerit contra decretum Episcopi, ab ecclesia eijciatur, & qui nõ obedierit Principi, morte moriatur. Non enim obseruat decretum Principis, qui alienat rem a Principe prohibitam alienari: immo committit contra legem & præceptum Principis, vt patet ex prædictis, & 12. q. 3. c. si Dominus, & c. Iulianus, & c. quire sistit. Et euidentius probo sic: lex dirigit præceptum ad rem, q̃ res minoris non alienetur sine iudicis decreto. C. de prædijs mino. sine decre. non alie. per totum. Tamen si minor alienet sine decreto, dicit lex, q̃ est factum ℨ legis prohibitionẽ, vt l. non solum, & l. si quidem, & l. si ad resoluendam, C. eo. tit. Hinc est, q̃ nulla oritur obligatio, nec naturalis, nec ciuilis, vt no. Bar. in d. l. cum lex, ff. de fideiuss. Ergo sequitur, q̃ si minor. facit ℨ legem peccat mortaliter, & sic non teneretur ad obseruantiam iuramenti, quod est falsum, vt in præalleg. auth. sacramenta puberum. Ad idem c. 2. de pact. li. 6. vbi dicitur, q̃ lex ciuilis improbat pactum factum a filia, vt dote contenta, nullum regressum habeat ad bona paterna, vt habetur in l. pactum, C. de colla & de pac. l. pactum. Ergo filia paciscens, venit contra ius ciuile, cũ veniat contra vetitum per superiorem, & secundum opi. Bart. peccaret mortaliter, & non deberet compelli ad obseruãtiam iuramẽti: quod est falsum, vt in d. c. 2. Ad idem facit optime & clarissime tex. in l. qui contra senatusconsultum, ff. de fideiuss. vbi dicitur, q̃ mutuans filiofamilias, facit contra senatusconsul. & tũ verba senatusconsulti Macedoniani non diriguntur præceptiue, vel prohibitiue ad personam, sed tãtum dicitur, q̃ il li non detur actio. l. 1. ff. ad Macedo. ergo aperte patet, q̃ ex quo simpliciter aliquid prohibetur, ne fiat, satis videtur prohibita persona ne faciat, & si facit, dicitur facere cõtra legem: q̃ si creditor prohibetur mutuare, ergo filiusfamilias prohibetur accipere: quia dispositũ in vno ex correlatiuis extenditur ad aliud, vt supra dixi. & tamen si minor accipit & iurat reddere, obligatur ex suo iuramento, vt ipsemet Bart. vult in d. l. si quis pro eo, & l. Seius & Augerius, ad leg Fal. Ex quibus videtur cõcludendũ, q̃ istud capitulum procedat indistincte, vt ex quo lex aliquid prohibet principaliter fauore personę iurantis, licet in ꝑse quentiam & secundario in fauorem publicum, iuramentũ in contrarium præstitum est obseruãdum, vt hic, & in d. c. 2. & authen.

ADDITIONES.

a Augerius. Et Bar. hic in l. 1. per glo. ibi C. ne fi. do. den. & ita consuluit in consi. incip. quæro, quid si statutum, & c. cum Bar. tenet Ange. in d. l. si quis pro eo, in princi. & consi. 194. inci Domina Catharina, quod alleg. iste infra eo. proxi. vbi fortius concludit, quod quando statutum prohibet personam minoris, vel mulieris contrahere, etiam si iurauerit, non potest minor iurans compelli ad obseruantiam iuramenti, nedum in foro ciuili, sed nec etiam in canonico, propter peccatum, quod ex iuramẽto resultat, & credo quod hoc fuerit satis de mente Bar. Et dicit Do. Ant. & Alexan. in authen. sacramẽta, quod ista est communis opin. & Legistarum & Canonistarum, & alleg. plures Docto. ita tenere, maxime Ange. in l. Seius, ff. ad leg. Falci. & Bald. in plerisq; locis, qui nihil penitus tãgunt, nec est verum, quod apud Legistas aut Canonistas sit communis & vera opi. Et istam distinctionem Bar. sequitur Per. de Ancha. in c. licet mulieres, in 5. col. de iureiur. in 6. & vide hic late per Ioan. de Imo. in 14. char. in vlti. colum illius char. ver. circa tertium, quod difficilius, cum duabus seq. Et adde hic, quod no. Inno. in clemen. 1. in 8. col. ver. quæro tertio.

b SEB. SAP. Aut lex. Idem dicit Bar. in consi. incip. quæro, dicit statutum, & Ange. in consi. 153. incip. Dom. Catharina, sed in contrarium est communis opi. vt per Moder. in d. authen. sacramenta puberum, vide Paul. de Cast. in l. legis virtus, ff. de legi. & in l. is cui bonis, ff. de verbo. obliga. vide etiam aliquid per Feli. in capitu. 2. colum. 2. supra de maior. & obedien. vbi dicit, quod tale statutum non potest inducere peccatum mortale, prout præsupponit Bar. & sequaces.

c Naturam Idem dicit in simili D. Alexan. & Imo. in l. is cui bonis, ff. de verbo. obliga. & ad hoc optime facit quod no. Bar. in l. 1. in 3. colum. versicu. item oppo. voluntas, C. de pact. & in terminis dixit Paul. de Cast. in l. si constante, §. quoties, in 3. col. ff. fol. matrimo. & vide Imo. hic in repetit. in 15. char. in 2. col. illius char. Et per hoc clare tollitur fundamentum Bart. in locis supra alleg. quod quando lex, vel statutum præcipit aliquid, quod contrafaciens peccat mortaliter, istud est verum, quando præcipit aliquid, quod respicit vtilitatem publicam, sed quando statutum præcipit aliquid, quod principaliter respicit priuatam vtilitatem, hoc casu censetur potius consilium, quã præceptum, tunc contraueniens non dicitur peccare, immo tenetur iuramentum seruare. Ita respondent hic cano. & Bal. in l. si §. filijs autem. C. de bon. quæ liber. Paul. de Cast. & Moder. in d. l. si quis pro eo, & contra Barto. etiam tenet Do. Alex. in consi. 126. visis & ponderatis statutis, in 10. colum. vbi dicit, quod opi. Bar. hic est communiter damnata. Idem tenet late & plenius, q̃ alibi in consi. 27. inci. viso libello producto per procuratoré Petri de Nola, & sit in antedi. col. & duabus seq. vbi contra Bar. adducit decem principalia fundamenta, quæ tamen si recte considerentur, reducuntur ad vnũ vel duo. Et istam phantasiam Bar. qui semper dissonxit, an lex loquatur in rem, vel in personam, reprobat communiter cano. hic secundum Bart. de Bel. hic in addi & reprobat Bal. in l. iurisgẽtium. §. & generaliter, ff. de pac. & in rubr. ff. de iureiu. Salic. Fulg. in d. auth. sacramenta.

Universidad de Deusto
Biblio

then. sacramenta puberum & ita supra summaui. Et posset attẽ tari, ꝙ si iste, de cuius fauore principaliter agitur, iurauerit con trarium, non peccat, & si in aliquo peccat iurando, non peccat obseruando, immo peccaret in ℑueniẽdo. Primũ ꝙ non peccauerit iurando probatur, quia cum lex prohibuerit primũ prin cipaliter in fauorem personæ & eius commodum, non intendit ipsam personam illaqueare ex transgressione ad peccatum, sed potius ipsam priuilegiare, ne quod statutum est in fauorem & cõseruationem rerum temporalium, tendat in damnum & interitum vitæ æternę, contra l. quod fauore, C. de legi. & regu. quod ob gratiam, de regu. iur. lib. 6. Cuique enim licet renun ciare priuilegio suo. C. de pact. l. si quis in conscribendo. & d. c. ad appstolicam. nec ex hoc dicitur in effectu contemnere Prin cipem priuilegiantem, vel consulentem. 3. distin. cap. denique. §. hæc & si legibus. ad hoc text. optimus, in l. 1. §. inde quæritur, ff. de no. oper. nuncia. vbi dicitur, quod si post nouum opus nũciatum, conueniat quis cum aduersario, vt opus fiat, valet conuentio. Nec periculum est, ne pactio priuatorum iussui prætoris antepositа videatur. Quid enim aliud agebat prætor, quam hoc, vt controuersias eorum dirimeret: a quib. si sponte recesserunt, debet prætor hoc ratum habere. Ex quibus satis luculen ter probatur, quod veniens contra ius suum, seu præceptum, fa ctum fauore sui, non peccat. Hoc idem clarius vꝫ probari in d. cap. ad Apostolicam, inducendo, vt supra patet, quod verba di rigebantur ad personam: tamen si contra fit, tenet, quia viden tur renũciasse eorum fauori. Item pone, quod in hoc reperitur aliquod peccatum, non tamen debet permitti, vt veniat iste cõ tra proprium iuramentum, ex quo in eius obseruantią peccatũ aliter non nutritur, ne iterum peccet contraueniendo, vt aper te probatur in cap. & si Christus, supra eod. & c. monet. 22. q. 1. vbi patet, quod præceptum est diuinum, & relatum ad perso nam, ne quis iuret per creaturam, & tamen dicitur, quod si iu ratur, licet iurans peccauerit, nihilominus tenetur ad obseruã tiam iuramenti, ex quo potest obseruari sine peccato. Idem vi detur in alijs iuramentis temerarijs non habentibus comitem discretionis: obligant enim iurantem, ex quo possunt obseruari sine peccato, licet temere iurans peccauerit iurando, vt pro batur in d. c. & si Christus. iuncto c. innocens. §. illicitum. 22. q.
7 4. † Ex quibus potest dari hæc theorica, quod quantumcunque
a iuramentum sit temerarium, seu illicitum, a ex quo tamen nõ est contra bonos mores naturales, nec in eius obseruantia im minet peccatum, semper est obseruandum, vt probatur in iuri bus supra allegatis. Iuramentum enim debet habere tres com tes, scilicet vt omnino sit licitum: non autem, vt sine eis nõ ob liget iurantem, vt plene dixi supra eod. c. & si Christus. & hæc
8 sufficiant quo ad primam quæstionem. † Venio ad secundam, scilicet, an contractus talis firmetur iuramento, an solum obli getur ex suo, iuramento, non ex contractu? & est subtilissimus punctus, & etiam magni effectus, secundum Bart. in d. l. si quis pro eo, & Cald. inter vtrunque casum. Nam si contractus firma tur iuramento, non licet amplius contrauenire per se, vel suc cessorem: secus autem si non firmatur. Nam hoc casu statim, cum obseruaui, ergo possum repetere, cum sine causa incipiat esse apud creditorem. Item possum a principio petere absolu tionem a iuramento, vt in c. debitores, supra eo. Item hæres iu rantis potest contrauenire, cum iuramentum sit personale, &
b non transeat in hæredem, b seu alium successorem, supra eod. c. veritatis. Bar. tenet ꝙ hoc casu, f. cum lex prohibet principaliter fauore personæ, seu fauore reipublicæ secundario, iuramẽtum firmet contractum; quia iurando licet alienare, vt hic, & d. authen. sacramenta. in gl. super verbo, custodiantur. Dom. Ant. te net contractum non firmari iuramento, nisi vbi lex canonica, vel ciuilis hoc exprimit, quia potuit lex ex causa prohibere con tractum, & sic impedire obligationem naturalem & ciuilẽ: lex autem canonica secundum eum, nihil dicit de cõtractu, sed di cit iuramentum inuiolabiliter obseruandum propter peccatũ; vnde nihil cogitat, vt contractus validetur. Non obstant absur ditates, quæ possent sequi secunddm illam differentiam Bar. & Cald. de qua supra, quia secũdum eum, ex quo nulla agitur tur pitudo ex parte tenentis, non habet locum cap. debitores. Nec ob. si dicatur, ꝙ adest turpitudo, ex quo contrahitur contra le gem, quia ex hoc nihil peccat in Deum, licet temere agat, & suf ficiat, si adest pœna nullitatis contractus. Item recipiens iurm, non peccat quo ad legem Dei, quæ permittit, illum fauori tem porali propter votum renunciare. Nec obst. ꝙ postquam iura mentum est impletum, teneat sine causa, ga cãm habet a iuran te respectu secundariæ obligationis ex iuramento, quæ ad Deũ dirigit, vnde habet ius tenendi. Nec obstat, ꝙ non transeat iura mentũ ad hæredes, ga licet personaliter non obligent ad petiu rium, seruare tamen tenent, ne lędant animam defuncti, de se pul. c. si. de rap. c. in literis, Non ob. ꝙ cessionarius poterit con trauenire, quia nõ poterit, habens cãm lucratiuam, vel vbi ces sio fiat cum fraude. Vbi vero habeat onerosam, & non appareat fraus, dicit, ꝙ licet contractus non validetur iuramento, iurgit tamen obligatio, quæ prætendit vinculum in partem super obseruantia ℑctus, qui produceret obligationem similem, & illius naturæ, cuius contractus est & obligatio. & proficit omnibus, q bus obstaret & proficeret contractus, & sic firmiter & inuiola biliter obseruabitur iuramentum. Vult ergo in effectu. ꝙ ℑctus non firmetur iuramento, tamen iuramentũ habet illũ effectũ in retentione rei, quem produceret contractus, vnde putat ad uersus infrm, nisi alia arguatur deceptio, ꝙ non dabitur reme dium. D. Car. dicit tutius tenendũ, vt hoc casu cõtractus firme tur iuramento, & sic vitabunt prædictæ difficultates, tamen te nendo, ꝙ non firmetur, tene, ꝙ hæres non poterit contrauenire, & multo fortius nec ille, qui iurauit, licet semel adimpleuerit Fed. consi. 272. tenet ꝙ firmetur iuramento in casu huius c. & in c. 2. de pac. lib. 6. & auth. sacramenta puberũ. Et sic, ꝙ hæredes non poterunt contrauenire, quia licet iuramentum nõ ex tendatur ad hæredes, vt eos obliget ad periurium, tamen cõtra ctus extenditur, cum sit validatus iuramento, ad hoc tex. cũ gl. in d. auth. sacramenta, alias secundum eũ prohiberet lex, & de ciperet ℑhentem cum interpositione iuramenti. Item Arch. in d. c. 2. & Cald. hic dicens, ꝙ sicut iurans non potest contrauenire, ita nec eius hæres, quia ius, quod quis non habet, non põt in alium transferre, vt in reg. nemo põt, de reg. iu. lib. 6. Et conclu dit, ꝙ in casu huius c. & similib. in quibus solo iure ciuili cõtra ctus improbatur, hæres, vel successor non potest contrauenire. Adducit d. cap. 2. Item quia hoc iuramentum nullam continet turpitudinem, & est præstitum de eo, quod spectat ad iurantẽ, ergo debet actum validare, facit supra eo. c. si vero, & l. cum qs decedens. §. codicillis, ff. de leg. 3. & infra de insti. c. cũ veniſſent, per quæ iura probatur, ꝙ vbi quis renunciat iuri suo, licet ex cã possit cõtrauenire, tamen si iuramentũ interceſſit, quod factũ est, amplius rescindi non potest. Concludit ergo iurm validare contractum, & ita refert Io. Mo. Arch. & Io. And. in d. c. 2. & sic hæc opi. ꝙ in casu huius c. & similibus, contractus validetur iu ramento, est cõis, & eam semper secutus sum, & videt de hoc casus in d. c. 2. vbi expresse dr illud pactum iuramento firmari: vnde sicut in casu illius c. firmatur, pari ratione & in casu huius c. & in auth. sacramenta puberum, cum eadem sit vtrobique ra tio, arg. c. cum dilecta, de confir. vti. vel inuti. Item facit ratio D. Anto. quam retuli in prꝫced. q. scilicet, ꝙ cum lex principaliter concernit fauorem iurantis, videtur potius consultoria, quam præceptoria, & obligatoria. Vnde cum lex hoc casu nõ resistat nec resistere possit iuramento, vt dixi in prædenti q. videtur superueniente iuramento, tollere prohibitionem suam, vt ex presse colligitur ex verbis illius authen. vbi mandat iuramen ta inuiolabiliter obseruari, quod non faceret, si staret in prohi bitione sua, arg. in d. l. si quis pro eo, & quod ibi no. Barto. & sic conualidatur contractus, cum non reperiat resistentiam. Insu per adduco aliam rationem fere concludentem, si iuramen tum non firmaret contractum in casu authen. sacramenta pu berum, & similium, Imperator non mandaret iuramẽtum ser uari, quia iuramentum extraiudiciale non inducit obligatio
c nem c de iure ciuili, secundum opin. Legistarum, per l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. vbi per Bart. Loquitur ergo authen. sacra
menta

ADDITIONES.

a ZACH. Seu illicitum. Adde quid si fit contra legem, uide gl. Cy. & Doct. in l. non dubium, q. 16. C. de leg. Dy. in reg. non est obligatorium, lib. 6. & quot modis dicatur illicitum, no. Arch. in 22. q. 4. in fum. & quando licitum, not. Inno. in c. venerabilem, supra de elect.
Illicitum. Vide Alex. in consi. 59. in 2. vol. & in consi. 54. col. 5. ver. Item sta tutum, in 3. vol.

b SEB. SAP. Hęres iurantis. An hæres iurantis possit contrauenire, quãdo sta tutum infringit contractum in fauorem iurantis, vide Alex. in consil. 59. in 1. vol. col. 3. ubi dicit, ꝙ hæres tenetur obseruare, quia in spiritualib. ius na turale positiuo præfertur. Et idem voluit Alex. in consi. 59. in 4. vol.

c Et vide per Bar. & Moder. in authen. sacramenta. C. si aduer. vendi. & Bald. in cap. 1. §. item sacramenta, de pa. iura. fir. in vlt. colum. vbi assignat rationem diuersitatis, & Vltramon. in l. 1. C. de oper. lib. Et de hoc vide quæ plene no. supra in prin. huius Decret. & de hoc vide per Bal. in authen. sacramenta pu berum, in 4. colum. & Bart. in l. omnes populi, ff. de iustitia & iure. Et adde hic Dom. Anto. in cap. si quis venerit, in princi. de iniorijs. & obedien. vbi dicit illum rex. indaci per Barto. ad q. quod si statutum annullat contractũ facti a muliere vel minore sine certa solemnitate, non valebit cõtractus absque illa solemnitate, etiam si interueniat iuramentum. Et de quæstio. hic posita, uide Ange. in consi. 155. 2. lib. ubi ponit quædam alia circa iuramen tum, & ni. le latis. ne per istum in disputat. sui incipien. stante statuto com muniter in Italia, ui. le Bald. in repetit. l. 2. ff. de iureiuran. ubi in hoc passu se quitur dictum Bart. in d. l. omnes. & uide de hoc per Bal. in cap. 1. §. item sa cramenta, de pace iura. fir. & in consi. huo. 21. & in §. si vero, in fi. Institu. de cura. furi. in vlt. colum. & in cap. & si Christus, in fi. 6. colum. supra eod. tit. vbi dicit, quod si statutum ciuitatis dicat, quod nulla mulier contrahat sine consensu duorum propinquorum, non valebit contractus mulieris sine propinquis, etiam si interpositum sit iuramentum. Item de quæstione hic posita per Dom. Anto. inde Bald. in capit. ad nostram, il 2. supra eod. in vlti. colum. uerte. quæro nunquid statutum, & Per. de Anchar. in repetit. regu. ea quæ, in 5. quæstio. princ. ad fi. & plenissime per Imo. hic in repet. 17. char. cum duabus leg. & in eadem repet. in 23. char. in 2. & 3. colum. illius char. cum quatuor alijs leg.

menta puberum, de iuramento confirmatorio. Placet tamen mihi opin. D. Ant. ꝙ præsupposito, ꝙ ℑctus non firmaretur, ta men hæres, vel successor singularis non poterit contrauenire, & multo fortius nec ipse iurans post adimplementum, per d. c. 2. vbi dicitur omnino esse seruandum dictum iuramẽtũ: vnde per illam dictionem, Omnino, voluit excludere omnem con trauentionem, vt sentit ibi Archid. ad idem tex. in d. authen. sa cramenta puberum, in fin. dum dicit, Inuiolabiliter. Item facit issud cap. & c. licet infra eo. tit. lib. 6. vbi nulla fit mentio de dece ptione alicuius, sicut fit in casu c. debitores, sup. eo. Secus tamẽ puto, vbi lex inhibet contractum odio creditoris, vt in ca. debi tores, & in c. significante, de pign. vt dixi plenius supra, quia in odium ipsius habo cap. debitores, & c. 1. supra eo. tit. licet Fed. in d. consi. 272. sentiat idem, quod in casu huius cap. sed minus
9 bene, per ea, quæ supra dixi. † Sed ultra prædicta aduerte ad il lam difficultatem, quæ oritur, an contractus firmetur iuramẽ to, vel ne. Dicit enim Ang. de Peru. in d. consi. ꝙ vbi actus iura mento firmatur, licet quis absoluatur a iuramento, non propte rea potest venire contra actum, quia actus est validus de se pro pter iuramenti interpositionem, & absolutio hoc solum opera tur, vt contraueniens non incidat in periurium, non autem an nullat contractum, vnde nullus diceret, secundum eum, ꝙ mi nor, qui iurat super contractu, aut minor, qui iurat, & fuit dece ptus vltra dimidiam iusti pretij, si absoluitur a iuramento per superiorem, possit propterea venire contra actum, quia con tractus est aliquis & irreuocabilis, vbi vero actus non firmatur iuramento, sed solum iurans adstringitur ad non veniendum contra iuramentum, immediate cum est absolutus, obtinet. Non enim obstat iuramentum, quia est absolutus a superiore, non actus, quia nullus, vnde qui iurat soluturum vsuras, aut nõ venire contra actum pignoratitium factum in forma venditio nis, immediate, cum est absolutus, prosequi potest ius suum, ga tale iuramentum non firmat promissionem, sed solum obli gat eum ad non contraueniendum, quod est no. dictum, & mẽ ti commendandum perpetuo. Sed Ioan. Calder. & Paul. in quo dam consi. videntur sentire contrarium in eo, quod dicunt, ꝙ petens absolutionem a iuramento confirmante contractũ, de bet facere citari partem, quia tractatur de eius præiudicio, cum sublato iuramento, sequatur rescissio cõtractus. Sed mihi plus placet hoc dictum Ang. quia, vt sup. dixi, per interpositionem iuramenti, lex tollit prohibitionem, & sic contractus remanet validus sine alia prohibitione. Non ergo debet rescindi per ab solutionem iuramenti, quia contractus assumpsit vires ex con sensu partium iuramento vallato, vnde non cessat nunc ex to to causa confirmans, arg. C. quãdo li. ab emp. disce. per totum, & l. nihil tam naturale, ff. de regu. iur. & in c. 1. eo. titu. & hoc te neas. Vnde merito dicit text. in d. authen. inuiolabiliter, &c. & in d. c. 2. omnino seruandum, & c. quasi de cætero debeat vale re, vt contractus. In contrarium tamen faciunt multa, quæ se quuntur. Item secundum opin. Angel. inutilis esset semper hęc solutio, si contractus postmodum foret irreuocabilis, contra cap. si vero, sup. eo. vbi bonus text. Vnde potest distingui, ꝙ aut contractus sustinebatur solo iuramento, & tunc eo sublato, dũ modo legitime, tollitur contractus, quia tollitur illud vinculũ, quo solo sustinebatur, arg. opti. l. Stichum, §. naturalis, ff. de so lu. & c. cum cessante, infra de appel. Aut sustinebatur etiã alio iure, & tunc sublato iuramento, datur facultas interpellandi aliud remedium prius competens ad rescissionem contractus. Exemplum, quando quis in contractu fuit deceptus vltra dimi diam iusti pretij, quo casu contractus non est ipso iure nullus, sed sublato iuramento potest agi condictione l. secunda. C. de rescind. vendi. cap. pen. & cap. cum dilecti, de emptio. & ven di. vel quando in contractu inito per metum interuenit iura mentum, & sic potest intelligi cap. si vero, prællega. hoc de 2.
10 quæstio. † Nunc ad prædicta applico duo dubia quotidiana & multum no. quæ disputaui, & continentur in prælleg. dispu. & veniunt ad limitationem prædictorum. Hic enim patet & in iuribus prælleg. valere iuramentum contra legem ciuilem emanantem principaliter in fauorem priuatum. Pone enim, quod lex seu statutũ irritet etiam iuramentum, vel, forma non seruata, disponit quod contractus habeatur pro ficto & simu lato. Ecce in terminis statutum disponit non valere contra ctum minoris, vel mulieris sine cõsensu duorum agnatorum, etiam si interponatur iuramentum; vel dicit, quod talis con tractus habeatur pro ficto & simulato: nunquid iuramentum, forma statuti non seruata, præstitum obliget iurantem? Et ad hos duos articulos multa adduxi pro & contra in dicta dispu tatione, quæ causa breuitatis omittam, & solummodo veniam ad decisionem. Et primo præmittam opiniones principalio res, quas in materia reperio. Et primo sciendum, quod Iacob. de Beluis tam in filiosamilias, quam in minore prohibito con trahere sine certa solemnitate, disputat vnam quæstionẽ, quid iuris, si contraxit cum iuramento non seruata solemnitate sta tuti? Et concludit in filiosamilias, ꝙ iura[illegible]ẽtum dicto casu nõ dat robur contractui, tum quia est accessorium ad contractum nullum, ergo nihil valet dicta l. nõ dubium, C. de leg. tum quia contra bonos mores. Nam talis contractus præbet causam de linquendi, & parentes depredandi. l. 1. ff. ad Maced. & regu. non est obligatorium, præalle. De minore dicit idem de iure ciuili: sed de iure canonico dicit eum obligari, per istum text. & d. c. 2. & incipit quæstio: Lege Perusina cauetur, quam etiam recitat Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de sent. prola. §. vt autem. ver. sed pone, & similiter transit Fede. de Sen. consil. 272. tangit pri mum articluum, s. quando lex irritat contractum, & annullat iuramentum, & loquitur in filiosamilias, & concludit iuramẽ tum valere, quia obligat in casu fortiori, vt in authen. sacramẽ ta puberum, & hic, & in c. significante, de pign. & dicto c. 2. de pact. lib. 6. Nec obst. quod statutum non annullet iuramentum, quia hoc non potest facere, cum nõ pertineat ad forum suum, sed ecclesiæ, vt in c. venerabilem, de elect. Bart. in l. omnes po puli, ff. de iusti. & iu. in 8. seu 9. col. dicit, quod aut statutum sim pliciter annullat iuramentum non seruata solemnitate, & non valet. Aut disponit, ꝙ contractu aliter celebrato, præsumatur dolus, seu quod minores dolo præsumantur inducti, & valet. Mouetur, quia statutum præsumere potest dolum, sed iuramẽ tum dolo extortum non valet, vt hic, cum simi. Do. Bal. tangit in d. authen. sacramenta, & dicit, ꝙ etiam si statuta non fingãt dolum & simulationem, tamen si habent rationem, & æquita tem, puta, quia malitia illius loci erat multum prompta ad de cipiendum minores, talia statuta annullantia iuramentum va lent, nec iuramentum est obligatorium. Nam cum habeant æquitatem & rationem naturalem, non possunt dici iuri con traria. Fatetur tamen bonam esse cautelam, quæ in multis lo eis seruatur, vt contractus contra statuta gesti præsumantur do lo, seu metu extorti. Sed idem Bald. in l. non dubium, C. de ll. vi detur aliam theoricã tradere. Dicit enim de iure canonico esse dicendum, ꝙ interdum iuramentum tollit causam prohibitio nis iuris fictione, & tunc seruandum est iuramẽtum. V. gratia, si causa prohibitionis est minor ætas, iuramentum figat ma iorem, & ideo tenet contractus: secus si non tollit causam pro hibitionis. Exemplum, statutum prohibet minorem contrahe
a re, quia fingit dolum: certe, secundum eum, iuramentum a nõ tollit causam doli præsumpti. & ideo nihil operatur iuramen tum, arg. l. si quis inquilinos, ff. de leg. 1. Tantum ergo iuramen tum operatur in causato, quantum operari potest in causa, nõ plus. Nec obst. secundum eum, c. 2. de pact. lib. 6. & c. licet, infra eo. titu. & li. & istud c. quia in istis causa prohibitionis erat de iustitia positiua & mutabili & non de immutabili, & ideo in istis potest iuramentum operari. Illa autem iustiria est mutabi lis, cuius transgressio non inducit peccatum de iure diuino. Il la vero est iustitia immutabilis, cuius trãsgressio inducit pecca tum, quia ius diuinum est immutabile, & in hoc fundatur, se cundum eum, regula non est obligatorium, lib. 6. Hæc sunt ve ra, secundum eum, quando agitur de efficacia iuramenti respe ctu iurantis, sed quando prohibitio concernit alium, quam iu rantem, iuramentum vnius, alteri obesse non potest, vt not. C. de bon. quæ lib. l. fin. §. filijs autem. Et ex prædictis breuiter con cludit, ꝙ aut iuratur contra ius iurantis, aut contra ius tertij. Pri mo casu aut ratio prohibitionis fundatur super æquitate natu rali, & non valet iuramentum, aut fundatur super quadã æqui tate positiua, & tunc valet iuramentum. Tertio casu non valet iuramentum, quæ omnia dicit bene no. Ad c. debitores, respõ. ꝙ iuramentum super vsuris est prohibitum in altero extremo, scilicet in recipiente, sed non est prohibitum in promittente, & ideo promittens debet obseruare iuramentum non in fauo rem hominis, sed respectu diuini nominis, quia Deo iuratur, potest peti tamen absolutio, vt ibi, & in c. 1. supra eod. titu. hæc Bal. & de hac materia aliquid per eundem in l. fi. C. de non nu pecu. & in l. pactum, quod dotali, C. de colla. & in l. Seius & Au gerius, ff. ad leg. Falcid. Do. Ant. hic tenet iuramentum in casu nostro valere, licèt statuta annullent iuramenta, vel prohibeãt, quia prohibere iuramentum non spectat ad iudices seculares, nec ad legem ciuilem, vt no. Hostien. in c. quemadmodum, su pra eod. vbi dixi, & Fede. vbi supra idem dicit, si annullarent in strumenta, vel fraudem præsumerent, alia non apparente cau sa præsumendi, vel si imponerent pœnam venientibus contra contractum, quia omnia talia contingi possent ad excludendã iuramentalem obligationem via indirecta, vbi directa fieri nõ potest, contra regu. cum quid, lib. 6. d. c. quanto, de priui. Nec obst. secundum eum, quod dicitur de voto, l. 2. ff. de polli. vbi
ius

ADDITIO.

a Iuramentum. Vide tamen, quod immo iuramentum faciat cessare præsum ptionem doli præsumpti, quia per iuramentum præsumitur deliberata vo luntas, & omnia præsumuntur facta ex certa scientia, ut per Alex. in rub. ff de uerb. obli. circa fi. & in consi. 233. incipiẽs super quæsitis, col. 2. in 5. volu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ius ciuile diſponit ſuper voto, quia non valent leges illę, inquãtum infringunt votum, ad hoc quod not. glo. in capit. mulier 32.q.2.& hoc eſt dictum Feder. in d. conſi. 272. Sed ego intelligo ſecundum no. per Innocen. in c. ſcripturæ. de vo. non enim
11 derogatur ex toto illis legibus, vt ibi ſentit Innocen. † Et per hoc patet, q̃ alio extrinſecus non apparente, iuramentum obliget prodigum, dum tamen ſit conſenſus capax, licèt aliud voluerit Feder. conſil. 32. & Bart. 2 in l. is cui. ff. de verbo. obligat.
a Ad hoc, quia in acquirẽdo æquiparatur pupillo pubertati proximo, vt no. in d. l. is cui. & ex delicto obligatur, vt ibi not. ergo ex iuramento, de deli. pue. c. 1. & 2. Nec ſecundum eum ob. q̃ interdicta ſit ei adminiſtratio: quia per hoc non eſt ei interdictum iuramentum, nec interdicti potuit. Nec obſt. quòd lex æquiparet eum furioſo: quia non attenditur in hoc æquiparatio legis, & quia totum hoc ſit fauore ſuo. Nec obſt. q̃ legis reſiſtẽtia impediat naturalem obligationem, ff. de fideiuſ. l. cum lex, & l. ſi non ſortem, §. 1. ff. de condi. indeb. ergo pari ratione iuramentum. 22. q. 5. c. iuramenti, quia illud verum, quando illi, q̃ hibitioni conſonat ius diuinum, vt in vſuris. Item licèt poſſint infringere naturalem obligationem, inquantum obligat partẽ & etiam iuramentalem quoad ſecundariam obligationem, q̃ dirigitur in partem, non tamen infringit, nec infringere poteſt obligationem iuramenti, inquantum principaliter dirigitur in Deum, nec in hoc tunc ſunt paria ſimplex loquela & iuramentum, quia iuramentum principaliter dirigitur in Deum, loquela in partem. Videtur ergo in effectu concludere D. Ant. quoad vtrunque articulum, q̃ iuramentum obliget, & ſit obſeruãdum, niſi quando lex ſeu ſtatutum præſumit dolum, ſeu fictionem, & habuit legitimã cauſam hoc præſumendi: ſecus ſi hoc fecit mero fauore minoris. Do. Card. refert hic ſe conſuluiſſe ſtatutum valere, & impedire iuramentum, cum præſumit dolum, ſeu aliam iuſtam cauſam, & quia tunc contrahentes ſatis videntur in dolo eſſe. He ſunt principaliores opiniones, quas in materia reperiri potuit, & vt habeas rem clariorem, ſubijciam per bimembrem diſtinctionem, quod mihi in hac materia vr. Et dico ſic, aut ſtatutum ſine alia præſumptione fraudis prohibet obligationem, ſeu alium actum, etiam annullando iuramẽtum, niſi certa ſolemnitate ſeruata, aut præſumit fraudem, deceptionem, dolum, metum, vel quid ſimile. Primo caſu dico iuramentum obſeruandum, ex quo principaliter fauore ipſius iurantis emanat ſtatutum, vt probatur hic, & in c. 2. & capit. licet, & in auth. ſacramenta puberum, præall. Nec facio vim, an ſtatutum dirigat verba prohibitiua in perſonam, aut ad rem, vt ſupra plenißime dixi. Hæc pars ſatis ſupra probata eſt in intellectu huius capit. Nunc reſtat reſpondere ad iuramentum impugnatum per ſtatutum. Dico enim vt ſ. dixi, ſatis dictum eſt, ſtatutum non poſſe impedire ex mero fauore alicuius, obligationem iuramentalem, quę acquiritur Deo, quia inferior nõ poteſt imponere legem ſuperiori, in clemen. ne Romani, de elec. & ſupra latius dixi. Item facit dictum Innoc. in capit. 2. de
b reg. vbi dicit, q̃ in iſtis ſpiritualibus b ius naturale præfertur poſitiuo. vnde concludit, q̃ quoad offerendum filium monaſterio non eſt differentia inter patrem & matrem, facit c. ſi annũ, de iud. lib 6. Vnde, cum contractus minoris vel mulieris, habeat ſuum eſſe ſecundum naturalem æquitatem, & ſecundum ius gentium, & interuenit iuramentum, non eſt eurandum de omiſſione ſolemnitatis iuris ciuilis, vt probatur in l. j. eodem titu. & in dicta auth. ſacramenta puberum, & ad idem facit quod le. & no. in l. 2. C. de ſacroſanct. eccl. vbi concluditur, quòd in concernentibus animam, attendimus ſolum ſolemnitatem iuris gentium, & non iuris ciuilis, & not. in capit. relatum, de teſtibus. Nec potuit ius ciuile, ſeu ſtatutum, reprobare iuramentum, etiam ſi minores erant ſoliti in tali loco decipi, quicquid dicat Bald. in dicta authen. ſacramenta: quia hoc non ſpectat ad legem ciuilem, ſed ad Papam, vt in capitu. venerabilem, de elec. ad idem 96. diſtin. capit. ſi Imperator. vbi expreſſe dicitur quòd in iſtis ſpiritualibus etiam Imperator debet habere re-
12 curſum ad Eccleſiam. † facit quod ponit Feder. conſi. 96. vbi dicit non valere ſtatutum laicorum, quòd ex aliquo facto, ſiue geſto, præſumatur contractus vſurarius, puta ſi apparet ſolutio de minore quantitate, quam contineatur in inſtrumento, intelligatur contractus vſurarius, & habeatur pro plena probatione. Mouebatur, quia cognitio, vtrum debeat cenſeri contractus vſurarius, neceſſario tangit ſpiritualitatem, ideo non poſſint laici ſuper hoc conſtituere, capit. fina. de rebus eccle. non alienan. & capitu. eccleſia Sanctæ Mariæ, de conſtitutio. & capit. tuam, de ord. cog. & capit. lator, qui filij ſint legit. facit etiam quod not. Ioan. And. in cap. ſtatutum, de hære. lib. 6. vbi concludit conſimile ſtatutum non valere, etiam reſpectu pœnæ, vt ſi apponatur pœna contrahenti matrimonium ſine conſenſu parentum. Sic dico in propoſito, quod licet ſtatutum laicorum poſſit prohibere contractum, non tamen poteſt decernere inualiditatem iuramenti, ex quo non præſtatur ſuper re turpi: quia non eſt de foro ſeculari, ſed eccleſiaſtico, de iud. c. nonit, cum alijs ſuperius alle. Nec in hoc habet authoritatem Apoſtolicam: imò mitteret falcem in meſſem alienã. Nec deceptionem, ſeu læſionem minoris curat Imperator, vt in d. auth. ſacramenta puberum. Nec Papa in c. 2. de pact. li. 6. & hic. Nam propter fragilitatem ſexus & ætatis multis deceptionibus expoſitam, emanauerunt illa iura in fauorem minoris & mulieris, vt ff. de mino. l. 1. & ad Velleia. per totum: & tamẽ iuramentum in contrarium valet, quia habetur potius reſpectus ad animam, quam ad fauorem rerum temporalium, vt hic & in ſimili, & hoc quoad primum membrum. Secundo membro principali, quando ſtatutum non ſeruata ſolemnitate præſumit dolum, vel aliam illicitam cauſam, dico, quod aut nulla apparet ſpecifica & veriſimilis coniectura præſumendi fraudem, & non ſufficit quoad euacuandum iuramentum: ga non apparente cauſa vrgente, non debet, nec poteſt impediri obligatio quærenda Deo, argu. 25. q. 1. c. ſunt quidam, & quod no. Innocen. in c. quæ in eccleſiarum, de conſti. & melius in c. quia plerique, in fi. de immu. eccle. & per legiſtas in l. fi. C. ſi contra ius, vel vti. publ. eſſet enim tale ſtatutum cauſa perfidiæ & periurij, contra l. 1. C. ſi aduer. vendi. & iſtum tex. cum ſimi. Aut ſubeſt cauſa præſumendi, vt quia communiter in loco minores decipiebantur, & inducebantur dolo ad contrahendum, & ſæpe fingebantur contractus obligatorij contra minores, vn de ſtatutum arguendo à communiter accidẽtibus, quod licet, in cap. 1. de cler. non reſi. vbi per Cald. & Cyn. in l. neque nateles, C. de proba. induxit quandam ſolemnitatem, qua omiſſa, præſumit ſimulatum contractum, ſiue doloſum, & tunc conſtat in foro animæ per ipſum minorem contractum eſſe verũ, & non fictum, aut doloſum, & puto ipſum adſtrictum ad obſeruantiam iuramenti: quia in foro animæ creditur confitenti in
13 præiudicium ſuum, de homi. capitu. ſignificaſti, no. in clem. 1. de pœ. & ceſſat ratio ſtatuti. Nam, ex quo ſtatutum eſt contra obligationem diuinam, ceſſante cauſa ſtatuendi, ceſſat diſpoſitio, vt no. ſentit Innocen. in capitu. quia plerique, de im. eccle. in fin. facit quod no. glo. in capitu. non eſt, de voto. Et idem opinor dicendum quoad forum contentioſum, vt ſi aperto ore poſtmodum confiteatur contractum verum eſſe, & non ſimulatum, ſiue doloſum, quod teneatur ad obſeruantiam, cum ceſſat ratio & cauſa ſtatuendi. † Nam & contra præſumptionem iuris & de iure, admittitur probatio in contrarium per confeſſionem eius, de cuius fauore agitur, vt probatur in auth ſed iã neceſſe. C. de do. ante nup. & in capitu. is, qui fidem, de ſpon.
14 † Et in d. capitu. quia plerique, de im. eccl. per Innoc. c ſing. dici-
c tur, quod poſtquam ſententia tranſiuit in rem iudicatam, ſi cõſtat de eius iniquitate per confeſſionẽ partis, pro quo lata fuit, debet reuocari: quia ceſſat præſumptio iuſtitiæ, quæ operabatur tranſitum in rem iudicatam, multo ergo fortius debet hoc dici in iuramento, quod principaliter obligat Deo, vt in d. c. de bitores, & c. & ſi Chriſtus, ſup. eo. Et hoc intelligo, quando confeſſio habet ſuas ſolemnitates requiſitas, & per hoc habes bonam practicam in locis, vbi ſunt talia ſtatuta, vt facias iurãtem interrogari iureiurando, an interceſſerit ſimulatio, vel dolus, q̃
d bene no. Aut minor d ſeu mulier allegat fraudem præſumptã per ſtatutum, ſed non dicit contractum licitum, & poterit ſeruari opin. Barto. & Bald & aliorum, vt iuramentum tunc non ſit obligatorium, quia non tollit præſumptionem ſtatuti legitime inductam. Ad hoc tex. ſing. in l. fina. C. de non nu. pec. vbi patet, q̃ ſimpliciter cõfitens ſe recepiſſe mutuum, tamen intra bien-

ADDITIONES.

a Et Barto. Sed contrarium tenet Bal. in recolle. in l. ſi ſciens, ff. de contraha. emptio. dicens idem tenere Iaco. de Are. in l. qui habet, ff. de rut. cuius opin. tenent Ange. & Pau. de Caſt. in d. l. is cui, ſequendo Barto. ibi, quem ſequitur Rayne. & Ange. in l. ſi quis pro eo, in princ. ff. de fideiuſſo. & Barto. in l. 1. in 4. colum. C. de ſacroſanct. eccle. in lect. & in l. ſi. §. filijs autem, C. de bonis quæ liberis, & in rubr. ff. de iureiuran. & in d. l. qui habet, & authen. ſacramenta, C. ſi aduerſ. vend. Sed opi. Do. Ant. in hoc paſſu ſequitur hic Imo. in ſua repetit. in 3. membro prin. & Rom. in d. l. is cui. De hoc artic. vide etiam per Bal. in l. pactum, in 8. col. C. de col. & melius per eundem diſtinguentem, in l. 1. in fi. ff. de cur. furi. Et de iſta q. in terminis vide Bal. in §. furioſi. in vlti. col. ver. ſed iuxta prædicta poteſt eſſe dubium, Inſtitu. de curat. per Bal. in c. ex parte. in 1 col. de conſuet. & vide iſtum infra col. 3. in verſ. in contamen, quod D. Ant. reprobauit, &c.

b SEB. SAP. In iſtis ſpiritualibus. Hoc dictum refert Alex. in conſi. 59. col. 3. in 1. vol. & in conſi. 39. in 4. volu.

c Per Inno. Iſtud dictum Inno. etiam refert pro ſing. idem d. Abb. Panor. in d. c. is, qui fidem, c. fi. de ſpon. & in c. quanto, de præſump. & in diſput. ſua incipien. ſtante ſtatuto, in 18. colum. vbi multum commendat hoc dictum Innocen. quod etiam pro ſing. tenet idem Domi. Abb. in capitu. 2. de purgat. vul. & in capitu. fraternitatis. de frigi. & in capitu. 1. circa med. de conſtit. vti. vel inuti. & in cap. cum inter, in 2. colum. de re iud. & ibi vide quæ circa hoc addidi.

d SEB. SAP. Aut minor. Adde, quod indiſtinctè, ſi minor alienauit ſine decreto iudicis, non obſtante iuramento, poteſt contrauenire. Ita dixit ſigna ter Bal. in conſi. 9. incip. factum, col. 4. in 1. parte. refert Bauaria Bononien. in tract. de virtute iuramenti, in 30. effectu.

a biennium a excipere poteſt confeſſionem emanaſſe ſpe futurę enumerationis, etiam ſi iuramentum a principio fuiſſet interpoſitum, vnde præſumptio iuris non operatur effectum ſuum, etiam ſi interceſſit iuramentum, vnde ſing. ibi probatur, quod omnis præſumptio, quæ eſt n ℈tu, vel conditio tacita intelligitur in iuramento ſuper eo pactito, quod etiam no. ibi Bal. & p Inno. in c. veniens ſupra eo & in c. per tuas, ſupra de arbi. & ſu-
15 pra dixi in c. Quintauallis, & hoc de ſecundo. † Vnum tamẽ nõ omitto, quod eſt in hac materia ſingulare, q̃ in illis caſibus, in quibus dixi iuramentum ligare, non debet iudex ſecularis dicens contrarium de hoc cognoſcere, quia cum ex rationum & opinionum conflictu, reddatur ſaltem probabile, dubium de validitate iuramenti, non poteſt iudex ſecularis de hoc cognoſcere, ſed debet referre ad iudicem eccleſiaſticum, de ord. cog. c. tuam, de ſent. exc. c. ſi iudex laicus, lib. 6. de in. c. nouit. no. de foro compet. c. cum ſit generale, & per Io. And. co. tit. c fi. lib. 6. & per Bar. in l. Titia. ff. ſol. mat. & l. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. & vr aperte, p̃bare tex. in c. venerabilẽ, de elec. q̃ ſolus Papa de hoc cognoſcat, ex quo oritur p̃babile dubium. Sed Specu. in titu. de lega. §. nunc oſtendendum. ver. item Papa, ſing. dicit, q̃ etiam inferior a Papa põt interpretari iuſm, quãdo dubitatur de eius validitate. Ad c. venerabilem, reſpondet dupliciter. Primo q̃ p-
d cedit in negotio arduo, & inter perſonas magnas, vel quando vult dare licentiam cõtraueniendi ſine permutatione & cõmutatione aliqua, & hoc dictum Specu. ſequitur do Ant. ſupra eo. c. quanto. Ego adduco ad hoc, dictum Innoc. ſup. eo. c. debitores, vbi pater ipſum Epiſcopum poſſe ſuper iuſo diſpenſare, & ſic fortius interpretari, q̃mo ẽt de interpretatione expreſſe ſentit in exemplis per eum ibi poſitis, & per hoc habes deciſionem illorum dubiorum. † In eo tamen, q̃ do. Anto. reprobauit opin Fed. in prodigo, plus mihi placet opin. Fede. duplici ratione, ga, ex quo erat ſibi interdicta adminiſtratio, iuſm nõ poterat habere efficaciam, ar. ſup. eo. c. ſicut ex literis. Item, & melius iudex interdicendo adminiſtrationem, tanquam prodigo, videtur ex iuſta cauſa præſumere dolum & fraudem ſecum cõtrahentis, ergo iuſm non obligat rõne fraudis præſumptę, arg. hic, & ex ſupradictis. Et hanc opin. Fed. ſequitur Bal. in l. 1. C. de ſacroſan. eccl. dicens, q̃ ex ℈rio interdictio eſſet fruſtratoria, & hanc opin. dicit etiam tenere Iaco. de Are. in l. qui habet, ff. de
7 tute. † Ex prædictis poteſt inferri b ad deciſionem talis q̃nis, an
b donatio facta vltra legitimum modum ſine legitima inſinuatione, cõfirmetur iuſo, vel ſaltem tale iuſm ſit obſeruandum? Bal. in l. id quod pauperibus, C. de epiſ. & clc. tenet q̃ non, quia pp fraudem, talis donatio ſine inſinuatione a iure eſt prnhibita, vt l. data, C. de do. vide latius per Io. And. in addi. Spec. in tit. de inſtr. edi. §. porro, ver. q̃ ſi. Nam ibi ſentit ℟rium, & poſt multa vr concludere iuſm ſeruandũ, niſi dolo, vel metu fuerit præſtitum, q̃ plus mihi placet, ga lex ciuilis non præſumit firmiter dolum in tali donatione, ſed induxit illam prouiſionem, vt vitaretur fraus, quæ poſſet interuenire ſine inſinuatione, vt lex adſtringit in d. l. data, de do. Emanauit ergo prouiſio illa, vt ſub ueniret deceptionibus priuatorum, ergo valet iuſm in ℟rium, quia quis præſumitur informatus veniens ad iuſm, facit c. 2. de pact. lib. 6. iuncto eo, quod no. Bart. in l. ſi quis pro eo, ff. de fideiuſſ. ad idem c. iſtud, & c. licet, eo. tit. lib. 6. in auth. ſacra puberũ, C ſi aduer. vend. & propter vitandam deceptionem & læſionẽ fuit introductum, vt in contractu minoris interueniret authoritas tutoris, ſeu præſidis, C. de præ. mino. ſine decre. non alie. p totum, iuncta l. 1. ff. de mino. & tamen iuramentum a minore præſtitũ, ſupplet defectum omnium ſolemnitatum, vt in d. authen. ſacramenta puberum. Præterea raro contingit, q̃ in donatione, præſertim a minore facta, interueniat dolus, ergo durum eſt indiſtincte impediri iuramento obligationem.

ADDITIO Nic. Abb. † Annecto nunc aliud dubiũ quotidianum, & difficile, quod etiam diſputaui. Pone retentis ſupra dictis terminis, q̃ is, qui iurat ſeruare ℈tum, maxime, ſi iurat omnia & ſingula fore vera, vult probare ſimulationem vetam contractus, & ſic contrauenire inſtro iurato, nũquid poſſit, nec petita prius abſolutione a iuſo? & hanc q̃nem ſatis arduam vidi in facto, q̃ debeat audiri, probatur ſic: Iu.m obligat iurantem ex intentione ipſius iurantis. 22. q. 5. c. humanę aures, & §. ſi ergo, & § ex his, & ſup. eo. c. quanto, ſed qui ſimulatie iurauerit, alleg. turpitudinem ſuam, videlicet, q̃ Dei nomen & eius religionem in vanũ & deceptorie aſſumpſerit. 22. q. 5. c. quacũque. ergo non eſt audiẽdus maxime cũ iurauit omnia in ℈tu contenta eſſe vera. Nam alleg. p̃rium periurium, allegando ſimulationem, & ſic nõ eſt audiendus, arg. c. cum impoſitionib. inf. eo. ti. lib. 6. multa alia adduxi in d. diſp. ſed cauſa breuitatis omitto, retuli enim prædicta, vt appareat difficultas q̃nis. Nunc veniendo ad ſolu-
c tionem, ſciendum eſt, q̃ reperitur glo. c in l. emptione, C. plus va-

ADDITIONES.

a Biennium. Et ſi eſſet minor, qui iuraſſet ſoluere mutuum ſub ſpe futuræ numerationis, poterit excipere etiam poſt biennium, ita no. dicit Do. Bald. in d. l. fi. in fi. C. de non nu. pec. quod no. ad limitationem d. auth. ſacramenta puberum, C. ſi aduer. vendi. & ad limitationem titu. Inſti. de lit. obli. vt iſto caſu minor propter iuramentum non reputetur maior, nec ipſi minori curat dicta præſcriptio biennij. Et ratio eſt, quia cum iſto caſu deficiat conſenſus eo quia pecunia nõ ſit numerata, iuramentum nihil operatur. Et ad limitationem d. l. fi. adde hic, quod ſcribit ipſemet Abb. Panorm. in col. 4. uer. & utrobique bene facit, quod no. Cyn. &c.

Circa iſtum paſſum, an minor accipiens pecuniam mutuo ſub ſpe futuræ numerationis, poſſit opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, ſi iurauit. Dicas, quod per eum qui eſt confeſſus pecuniam mutuo accepiſſe in inſtrumento cum iuramento, non poteſt opponi: ſecus ſi eſſet confeſſus in contractu, etiam cum iuramento, quia poteſt illam opponere, ſi fit illi ẽt renunciatum cum iuramento, ut plene declarant Bar. & Bald. in l. fin. C. de non nume. pecu. hic alleg. Et adde, quod exceptio non nu. pecu. contra cõfeſſionem factam in ſcriptis, datur intra biennium, ſed contra confeſſionẽ factam, viua uoce, datur etiam poſt biennium, ut eſt glo. in l. ſi non ſinguli, C. ſi cert. pet. & no. Guil. de Cun. & Bald. in l. qui pecuniam, eo. titu. ſi cert. pera. Et uide gl. in auth. rogati, C. de teſti. & omnino Bar. in l. ſi ex cautione, ubi limitat illam glo. C. de non nu. pecu. & uide Alex. in l. ſi ita ſtipulatus, in §. Chryſogonus, de uerb. oblig. in 5. char. ubi ponit, an contra confeſſionem ſine ſcriptis factam coram teſtibus, detur exceptio ultra biennium. Anto. Franc.

b Poteſt inferri. De hoc art. vide Alexan. in conſi. 4. incip. circa primum, col. 5. in 1. volu. Sebaſt. Sap.

c In l. ſi ex cautione. Adde quod idem tenet Bartol. in l. fina. ff. ad Velleia. quod mulier de iure non poteſt renunciare Velleiano, cum ſit introductum propter fragilitatem, tamen dicit Bart. quod de conſuetudine ſeruatur, quod poſſit renunciare non de iure, de quo plene diſputatur per Ludo. Rom. & Moder. in l. ſciendum. ff. de uerb. oblig.

d Doloſa. Hoc uerum, quando tanta ſimulatio, ſeu dolus interueniſſet, quod remouiſſet conſenſum, alias matrimonium doloſe contractum valet, & tenet nec poteſt reſcindi, vt eſt glo. no. & ibi idem Paul. in ult. col. in c. cum dilectus, quod met. cau. Et per eam dicit ibi Imo. in ſpecie in ult. colum. quod ſi aliqua mulier doloſe induxit aliquem, ut ſecum contraheret matrimoniũ ſimulans, & afferens doloſe eſſe multum diuitem, oſtendendo multas pecunias, quæ non erant ſuæ, quia in ueritate nihil habebat, ſi contrahit matrimonium, habebit uires, nec talis dolus uitiat matrimonium.

e Reperitur glo. Illa glo. eſt communiter approbata, ut atteſtatur Alexand. & Iaſ. in dicta l. nemo poteſt, in 1. lectu. colum. 8. ff. de lega. 1. Angel. Aret. Inſtitu. de excep. in prin. col. 19. & Barth. Veronen. in tract. de ſimul. contracti. in 7. præſu. opt. Sebaſt. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

va.quod agi.firmans iuramentum non obstare,quin possit opponi de simulatione,quasi actum sit contra l. C. de legi. l. non dubium,& l.si ancillam.C.de contrahen.emp.Ex qua glo.colligit ibi Cyn.quod pœna adiecta simulato contractui,ex conuentione non committitur, quod dicit proculdubio esse verum,cum in locum reprobati contractus vere agitur alius simulatus.Dom.Angel de Per.in dicto consi. quod incip. domina Catherina,videtur sentire simpliciter, quod quando iuratũ est super contractu simulato,debet prius peti absolutio, loquitur,tamen, quando vnus contractus simulatur loco alterius. Dicit enim quod qui iurauit se soluturum vsuras, aut non venire contra contractum pignoratitium factum in forma venditionis,immediate cum est absolutus,prosequi potest ius suũ, quia tale iuramentum non firmat promissionem. idem sentit Fede.consi.28 .do.Anto.loquitur hic multum intricare,& vix potest elici perfectus sensus. Sed expediendo omnia, clare procedam ad enumerationem casuum qui possunt in materia contingere.Primus casus est, quando intercessit simulatio ex parte vtriusque contrahentis,& actum fuit inter partes, vt tam contractus quam iuramentum essent simulata, & intercessit simulatio ex iusta causa, puta propter iustum timorem,vel debitor anxius inueniendi mutuum, concepit pignus in forma venditionis,vt creditor lucraretur fructus,& tunc siue subrogetur in locum alterius contractus, siue non , iuramentum non obligat,quia deficit consensus,& fuit iusta causa simulandi, ad hoc cap. 1. quod met.cau.l.fina.C. de non nume. pecu. Secundus casus,quando interueniunt omnia, quæ ponuntur in præcedenti casu,sed causa simulandi fuit iniusta & prava. Puta, vt fraudaretur gabella,finxerunt alium contractum,& iurauerũt, vel ad deceptionem alterius,& tunc est maius dubium. Sed di-
a co hoc casu aduertendum ad formam iurandi. a Aut enim iurat singula contenta in instrumento esse vera,& tunc incontinenti fuit periurus,licet in mente conciperet illa esse falsa,quia simulatio intentionis ex iniusta causa non excusat, vt no. in ca. quod interrogasti, 27. dist. sicut contingit in illo, qui prece vel pretio corruptus depositi falsum,de crim.fal.c.2.vnde non debet audiri allegans simulationem, cum fatetur turpitudinem suam,scilicet periurium,dicto cap.inter dilectos, cum simi. Si vero iurauit non venire contra illum contractum,quem simulabat, & tunc puto,quod licet grauiter peccet, quoad Deum, assumendo religionem iuramenti in vanum,maximè ad deceptionem alterius,tamen si transgreditur, non incidit in periurium,quia non affuit intentio se obligandi,vnde respectu Dei non exigitur absolutio, argumen. in dicto cap. tua, de spon.& quod not.glo.in cap.tuarum,de priuil.& Archid. in d. c. quod interrogasti. sed quoad forum contentiosum compellitur iste seruare iuramentum,quatenus venit in sui præiudicium,& nõ imminet animæ periculum,quia non debuit confundere ordinem rerum, maximè spiritualium , & abuti iuramento , maxime ad alterius deceptionem, vnde non debet audiri hanc turpitudinem,alleg.ad hoc opti.d.c.quod interrogasti,& quod ibi no.& per g'os.in d.c.tua. Tertius casus, quando simulatio contractus intercedit ex parte vtriusque, & iuramentum fuit præstitum super tali contractu & actum fuit tacitè,vel expressè, vt non veniret cõtra apparentem contractum, sed in veritate conseruaretur cõtractus verus,puta pignoratitius, & tunc absque dubio non potest contrauenire non petita absolutione, & hoc casu intelligo dictum Angel.& Feder. Hoc enim iuramentum secundum intentionem vtriusque obligat, vt non detegatur simulatio,& vt reseruetur verus cõtractus pignoratitius, forte vt sub isto velamine accipiat fructus loco vsuræ, vnde perinde est,ac si iurasset soluere vsuras, quo casu licet contrauenire,nõ petita absolutione,vt in cap. .& c.debitores , supra eo. Et iste casus iudicio meo non habet dubium , quando constat, quod iuramentum ad hoc fuit interpositum, vt contractus simulatus seruetur,quoad apparentiam, & sic vt non detegatur simulatio.Sed dubium est,quid si iuramentum fuit simpliciter præstitum,& non apparet,quid senserint contrahentes circa iuramentum? & no.de hoc in sequen. casu. Quartus casus, quando contractus fuit simulatus,& iuramentum fuit super eo præstitum, & quamquam possit constare de simulatione contractus,non tamen constat de simulatione iuramenti. Et hunc casum reputo dubium,puto tamen dicendum, quod quoad talem obseruantiam contractus simulati, non obligatur ex iuramento,quia non est præsumendum , q incontinenti ex interpositione iuramenti voluerit contractum valere, de quo actũ erat, vt non teneret, nisi ex interuallo iurasset , vt in simili dixi post Bartol.supra in argumen. Sed quoad obseruantiam contractus in apparenti,donec seruetur,quod licitè fuit inter contrahentes actum, puto in foro animæ standum intentioni iurantis,per ea,quæ notat Innocen.in cap.veniens supra eod. facit cap.significastis,de ho.In foro vero contentioso, vbi fit interpretatio secundum ius,& ex variis circunstantijs, vt no. Innoc. in d.c.veniens,arbitror iuramentum ligare, quia dec.mus præ-

sumere, quod noluerit abuti iuramento,arg.c. estote , infra de
b reg.iur.Item iuramentum b habet vim clausulæ, si non valet q ago vt ago,valeat,vt valere potest,in cap.ad vestram,il 3. supra cod.& l.cum pater.§.filius mattem,ff.de legat.2. & vtrobique facit quod no.Cyn.in dicta l.si ex cautione,C.de non nume. pe-
c cu.vbi concludit, q iurans non opponere exceptionem c non numeratæ pecuniæ , obligatur, licet simplex renunciatio non valeat. Ergo in proposito,si iuramentum non obligat ad totalem obseruantiam contractus simulati, propter contradictionem,quæ inde oritur,saltem obligat quoad obseruantiam apparentis contractus, & maxime, quia hoc tenere tutius est, & verisimilius.Et hunc casum not.quia contingit quotidie,& prædictum casum intelligo,quando ex iusta causa,& non ad decipiendum tertium facta fuit simulatio, aliàs seruetur quod supra dixi.Item nisi aliæ circunstantiæ suadeant oppositũ. Quintus casus, quando simulatio est de vno contractu ad alium cõtractum,qui non potest seruari sine interitu animæ,vel est contra bonos mores, puta agitur contractus simoniacus, sed aliud concipitur, & iuratur, & tunc ex tali iuramento non tenetur nec ad obseruãtiam totalis contractus, nec quoad apparentiã, ex quo in obseruatione imminet peccatum , licet enim peccauerit tunc iurando,non tamen peccat contraueniendo, vt 22. q.4.per totum,facit cap.fin.de pact.Sextus & vltimus casus est, quando simulatio intercessit ex parte iurantis tantum, vt quia gerebat aliud in corde,aliud in ore, vel vsus est verbis duplicibus & callide iurando, & tunc intelligitur secundum intentionem recipientis,& sic Deus videtur recipere,vt est text. 22.q.5. cap. quicunque arte,& §.ex his omnibus.Ex prædictis remanet
21 clare dubium supra formatum, decisum.†Consequenter subijcio quæstionem quotidianam,& valde vtilem, nunquid in casu huius cap.& simili. vbi iuramentũ additum tringit cõtra legis vel statuti dispositionem interpositum, audiatur petens ab illo se absolui? Hanc etiam articulum dispuraui in themate præalleg. & omissis arg. quæ formant ad vtranque partem , solum inseram solutionem.Et primo sciendum est,quod Feder.de Sen. dicto consi. 272. formans punctum quasi in terminis nostris, q statuto cautaris cauebatur, quod certa confessio,seu promissio facta a filiofamilias sine contentu patris non valeret ipso iure, etiam si iurata fuerit,& quidam filiusfamilias hoc non obstante promisit & iurauit,concluxit iuramentum fore obligatorium, sed quia iuramentũ recipiens, fecit contra formã statuti ciuitatis ex causa edicti,cui obtemperare debuerat, & non contrauenire.8 distin.cap.quæ contra,& 11.qõ.3.cap.qui resistit, nec ex transgressione debet reportare cõmodũ, sed potius puniri, q potest cõpelli ad relaxandũ iuramentum, nec in hoc venit iurans contra iusm,imo petendo relaxationẽ iuramenti, fatet se esse obligatũ iuro,sicut accidit in eo,q fatetur se iurasse soluere vsuras,q obligat iuramento , & tamen potest petere relaxationem iuramenti, supra c. 1. Sicut ergo ibi recipiens iuramentũ super re illicita,quoad se,cogit relaxare iuramentũ: ita hic fm eũ iuramentũ erat illicitũ ex parte recipientis propter prohibitionẽ legis municipalis,cui debet obtemperare. Idem videt tenere hic Vinc.dicens,q in termino huius cap. iuramentũ obligat mulierem ad obseruantiam contractus licet debeat instare,vt absoluatur.Contrariũ tenet Archid.in c.q vis, de pac.lib. 6.per verbũ,Omnino,ibi positũ Do. Anto. hic aliter sentit, dicit enim q si nõ arguitur aliqua deceptio,quæ habeat in se dolum annexum,saltem præsumptũ, cõpetit remediũ contra iuramentum per quæcunque verba loquatur statutũ. Sed vbi deceptio argueret ex contractu,tũc haberet remedia , si deceptio esset enormis,ad hoc q no.glo.supra in c.veniens, cũ iurib. ibi alleg.Et hoc,qa est enormis,præsumitur dolus, & subest causa sic præsumẽdi,vt l.omnes § Lucius,ff.de his,quæ in fraud.credi.& l.qui testamentũ.ff.de probat.& quod ibi no Et idem dicit,si contractus fieret cũ veritimiliter consumpturo, vbi hoc pstaret cuidẽtia facti,qa notorie esset ꝓdigus, vel sibi vt ꝓdigo bonis esset interdictũ, qa hic aliqualis esset turpitudo ex parte ꝯhentis,q materiã dat cõsumpturo ad ꝓpriũ ꝯsumendũ,& lex ex cã legitima,f audeat in talẽ præsumit,vt ff. pro empt.l. fi qs cũ sciret,ff.de mino.l.q si minor.§.pen.ff.mand.l. si vero nõ re munerãdi.§.si adolescẽs. Idem dicit, si mutuaret, vel ꝯheret cũ

parato

ADDITIONES.

a Formam iurandi. Vide Alex.in l.Seius Augerius,col.6.ff.ad leg. Falcid. & in consi.36.incip.viso themate,in 2.col.in 2.volu.& in consi.132.incip.viso instrumen.eod.volu. Seb.Sap.

b Iuramentum. Iuramentum importat clausulam , si non valet quod ago, ut ago, &c. idem dicit infra, in pen.colum.in uersic.ad vnum tamen dicit aduertendum, &c.

c Exceptionem Idem do.Ioan.de Lig.in c.fi.de fol.uer.sed quæro. Vide de hoc per Bart.in l.si quis cum sciret,ff.pro emp. & in l.si filio.§. 1.ff. quarum rerum actio non datur.& in l.fi. ff. de alea. & Ioan. And.in addit.ad Spec.in tit.de ac.& fol.in prin.& Bar. in l.is, cui bonis,ff. de verb.obli. vbi tenent contractum non valere,falsa limitat.l.uerum,ff.de min.

a parato ad ludum, a vel corrupto notorie in actu ludi, & in vanitatibus mulierum:tunc enim foret remedium aduersus huiusmodi iuramenta per iura superius alleg.& hæc verba satis placent,vt supra latius dicam.D.Pet.de Anch.in repet.c. canonũ, de constit.aperte nõ exprimit,quid sentiat in casu,quo minor , seu iurans non esset læsus,sed attingit casum,in quo interuenit deceptio,& concludit illud,q Do.Ant.Et quia est casus quotidianus,recitabo prius verba sua.format enim punctum , super quo consuluit in hac ciuitate Senarum . Cauetur enim hic statuto, q nullus contractus finis & quietationis , si fieret per minorem 25.annis,valeat,nec de eo ius reddatur, nisi intercederet certa solẽnitas . Hoc statuto præmisso contingit,q patruus tradidit nuptui neptem suam, datis sibi in dotem quingentis, & ipsa neptis minor renũciauit dicto patruo,omni iuri sibi cõperenti in paterna hæreditate,quæ valebat plus in quadruplũ , & iurauit nõ contrauenire.quærebatur, an esset aliquod remedium rescissiuum huius contractus finis & quietationis?Et cõ-
b suluit ipse q poterit peti absolutio iuramenti, b siue relaxatio. Ad hoc primo inducebat regulam, q iuramentum non debet esse iniquitatis vinculum. c.inter cętera. 12.q.4.quod verbum, iniquitatis, multũ ponderabat. Item iuramentũ debet habere tres comites, veritatem, iudicium,& iustitiam,in c.animaduertendum. 22.q. 2. & c.fi Christus,super eius alleg.In quæstione autem prædicta euidens paret iniquitas,cum pro modico quis renunciat hæreditati paternæ, & ita alterum contingit locupleta ri.Paria enim sunt in dispositione dolum adesse ex proposito, vel re ipsa,vt in l.si quis cum aliter,ff.de verb.oblig.& l.2.ff. de do.excep.hic enim in hærebat dolus re ipsa, saltem propter grue damnum.Nedum enim vsque ad quadruplũ , sed etiam vltra dimidiam veræ æstimationis iura subueniunt deceptis,etiã maioribus.l.2.C.de rescin.ven.& c.cum dilecti,de emp.& ven. In casu autem proposito est cum enormi lesione cõiuncta minor ætas,& sexus fragilitas,quibus iura multipliciter subueniũt & medenter propter naturalem æquitatem , & deceptionẽ verisimilem,tam in contrahendo,quàm in solemnitatibus adhibendis.l. 1.ff. de mino.Ex qualitate autem personarũ, & ipsius facti,arguitur contrahens cum tali sua nepte de dolo. ad hoc.l. 1.& quod ibi nota.ff.de do.excep. Ratione ergo euidentis iniquitatis & doli, saltem re ipsa inhærentis illi renunciationi, videbatur,secundum eum,iuramentum relaxandum.Sicut cum Per metum quis renunciat bonis suis cum iuramento, sup.eo. C.si vero.Paria.n.sunt ista quoad rescissionem contractus, dolus,& metus,c.Abbas,& c.pe.quod me.causa.ad hoc etiam ad ducit præal.dictum Vinc.Si enim in casu huius cap. potest mulier petere absolutionẽ, ergo multo fortius in casu proposito, vbi concurrũt sexus fragilitas,& minor ætas,& enormis læsio , & etiam reuerentia,quam puella,seu fœmina debet habere ad patruum suũ,in cuius dominio , & sub cuius gubernatione remanserat post mortem patris,ad hoc l. 1.§. quæ onerandæ, ff. quarum rerum actio non datur,& quod no. 22.q.4.c.vnusquisque.Et secundum prædicta dicit debere limitari auth.sacramẽ ta puberũ,vt non habeat locũ in casib.in quib.non põt contra
c ctus,seu distractus argui de euidenti iniquitate, c & dolo re ipsa ex perspicuis indicijs.l.dolum,C.de dolo.hęc sunt sua verba quæ satis placent.ideo seriatim recitaui. Est aduertẽdum , quia in quantum supra recitauit opinio. Vin.videtur eam approbare,& per consequẽs sentire,q etiam nulla data læsione, ex quo contraxit contra legem, potest petere absolutionem, & idem sentit etiam recitando præalle.dictum Fede. & cũ eo transeundo.Sed quatenus dixit auth.sacramenta puberum, limitandã, quando contractus non potest argui de euidẽti iniquitate,&c. aperte sentit,q in casu illius auth.nõ competit absolutio: aliàs non esset limitatio , & per consequens videtur idem sentire in casu huius cap.vt non competat absolutio,non data enormi lesione in contractu;& sic videtur recedere a Vin. & vide quasi consimilem q.per Fede.consil. 119.Bart.in d.l.si quis pro eo, ff. de fideiuss.satis sentit , licet non aperte,q ex solo contractu cõtra legem nõ competit absolutio . Dicit enim primo,quod qñ contractus reprobatur odio creditoris, non firmatur iuramento: sed ipsum iuramentum est seruandum:competit tamen absolutio.Sed quando contractus reprobatur fauore debitoris, tunc dicit,q firmatur iuramento:& tunc nihil dicit de absolutione; vnde sentit,q hoc casu non competit absolutio.Ego autem ad totalem materiam euacuandam procedam per casuũ enumerationem : sicut feci in præcedenti quæst. & primo ponam casus minus dubitabiles. Primus ergo casus sit,quando iu
d ramentum ex omni parte est licitum,tam scilicet, ex parte iurantis,ac etiam recipientis,quàm ex parte materiæ, super qua Præstatur,& tunc absolutio non est impendenda, sed compellendus est iurans ad eius obseruationem,supra eod.c.& si Christus,& cap.ad nostram,il 1.quinimmo nulla causa intrinseca apparente, etiam Papa a tali iuramento absoluere non posset: de quo tamen dicendum, vt plene dixi in c.quanto, & c. 1.& c. de
ditores,supra co.Secundus casus, quando iuramentum ex par-

te iurantis potest seruari sine interitu salutis æternæ, seu dispendio;& tunc nulla competit absolutio.Peccatum enim fuit in iurando,non in contraueniendo,supra eod.c.quanto, & 22.q. 4.per totum . Tertius casus, quando per partem iuramentum potest seruari sine interiru,seu dispendio salutis æternæ, sed est contra bonos mores,tunc etiam nulla requiritur absolutio, vt in regula,non est obligatorium, de reg iur.lib. 6.& intellige de bonis moribus naturalibus, vt supra dixi . Quartus casus est, quando iuramentum processit calore iracundiæ,potest tamen seruari sine dispendio animæ, & de hoc dic, vt supra dixi in dicto capit.sicut ex literis. Quintus casus , quando iuramentum est a principio super materia indifferenti , sed postea deuenit ad casum,de quo si cogitasset a principio, non fuisset licitum, seu non iurasset,& tunc not.dicit Archidia.in d.c. animaduertendum. 22. q. 2. quòd potest propria authoritate contrauenire,nec requiritur absolutio,puta,si iurauit non negotiari , vel non recipere feudum a tali domino,& deuenit casus,quòd nisi negotiator sit , vel recipiat feudum , aliter viuere non possit, & vide de hoc,quod plenè dixi in prælleg.capit.si vero,supra. Sextus casus,quando iuramentum fuit dolo aduersarij extortum,& tunc considera,quòd si contractus,super quo præstatur est a lege reprobatus, fauore ipsius iurantis, tale iuramentum non est obligatorium. Casus est hic a contrario literæ,vt supra dixi in vlt.not.nam tex.c. 2. de pact.lib.6.& c.licet.infra eo.ti.& lib.& in auth.sacramenta puberum, communiter excipiunt casum,in quo dolus interuenit,& idem quãdo interuenit metus. Ex quo enim talia iuramenta sunt contra legem,non ligant,ni si sint omnino voluntaria,quod sentit etiam Bart.in d. auth.sacramenta puberum.in fi.Fateor tutius esse , q his casibus petatur absolutio,vt sentiunt multi doct.sed primum verius,& notabilius.Si vero iuramentum non venit contra dispositum a iure,& interuenit dolus:& tunc subdistingue,q aut tantus est dolus,q excludit mentem iurantis , vt puta , quia cessante dolo, nullo modo se obligasset,& iuramentum non ligat , & potest conuenire,nulla facta absolutione,argu.opti.in l.tres fratres,ff. de pac.& in l.si soror,C.de colla.& quod no.Ioan. And. in c.1. de commod.Et sic intelligo Feder.consi. 190. vbi expresse hoc sentit,ponendo terminos in minore 25.ann. quæ seducta a fratribus hæred tati paternę renunciauit,quæ valebat longè plus, quàm quod habuit in dotem, quod est notãdum pro limitatione c. 2. de pact.lib.6.vt nõ procedat,qñ dolus dedit causam cõ-
d tractui.Nam vbi dolus,ibi excluditur voluntas.d l. 1.ff. de dolo, & iusm non obligat vltra intentionem iurãtis,vt in c.veniẽ, &

c.Quin-

ADDITIONES.

a Ad ludum.Circa hoc,an ludens teneatur ex contractu, vel ex mutuo sibi facto in ludo a sciente,vide Barto.in l.si filio,in §. 1.ff. quarum rerum actio. non datur, hic alleg.vbi dicit, quòd non tenetur, si scienter fuit factum mutuum,quod etiam voluit Barto.in l.is,cui bonis,ff.de verb.oblig.& vide Spec.in titu.de ac.& fol.in prin.& ibi per Ioan.And.in addit.Secus autem, si mutuans vel contrahens ignorauit illum velle ludere,l.verum,in §. pen. ff.de mino.quia tunc possent repetere,nisi mutuans esset colluſor: & vide plene per Imo.in l.si quis cum sciret,ff.pro emp.& vide Imo.in c.pen.de vita & honesta cler.Et adde,q lusori,sicut prodigo, & furioso potest interdici administratio bonorum, ita Bart.in l.ea lege,C.de condi.ob cau.& vide Bal.in auth.quod locum,C.de coll.vbi dixit,quòd ludens præsumitur dilapidare bona,& dicitur male vti substantia sua . Et quis ludus sit prohibitus,& quis permissus,vide glo.in l. 1.C.de spectat.lib. 11.& in c.cum decorem,de vita & honesta.cler.& in auth.alearum vsus,C.de rel.& sum. fu. & auth.interdicimus,C.de Epis.& cler.Et concludo, q omnis ludus , in quo versatur fortuna,est prohibitus:secus si ingenium tantum , vt est ludus scacorum , qui est permissus clericis,vt est glo.in c.pen.de vita & honest.cler. & vide Inno.in c.ator,de hære.& Abb.& Imo.post Ioan.And.in c. clerici, de vita & honest.cler.vbi dicunt q clericis non est permissum ludere , ne cessent a diuinis.Immo dixit Imo.in d.c.cler.in 19.colum. quòd etiam laicis est prohibitum ex causa auaritiæ in foro conscientiæ, sed quia ludus in se est permissus,nõ tenetur restituere quod vicit,aut dare pauperib. in ludo scacorum,sed debet agere pœnitentiam de cupiditate . Tamen d. Abb. ibi dicit,q omnino tenetur dare pauperibus. Et quare ludus alearum sit prohibitus,vide per Archid.in c.Episcopus.31.dist. Ant. Fran.

b Absolutio iuramenti.Hanc partem tenet Pet. de Anchar.in c.canonum statuta,in 11.q.prin.de constit.& in c.quamuis,de pact.in 6.& in consi.36.inci. pro clarori.Aret.in consil.93.colum.2.Anto.de Butr. in consilio 46. incip. domina Orabilis.Calder.in consil.8.incip.duæ puellæ , cum multis alleg. per Deci.in consil.180.& consil.181.vide Do.Franc.Cur.consi.66.incip. super præmissa,col.20.& in consil.44.inci. super contingentia.& Alexan. in consi.43.incip.super præmisso themate,in 1.vol. vbi dicit communem opinionem esse q non possit contrauenire.Et hanc partem tenet etiam Roma. in consil.437.incip.in casu proposito.Corn.in consi.11.& in consil.123.in 3.volu. & Abb.in consil.107.incip.quatuor sunt,in 2.dubio.Cuma.consil.180.vide etiam latè per Alex.in l.stipulatio hoc modo concepta.in versic.tertio limita,ff.de verb.oblig. Seb. Sap.

c Iniquitate.Et idem concludit Pet.de Anchar.in c.quamuis,de pact.in 6.& in disput.sua incip.cum C.laicus.

d Voluntas.Quòd vbi deficit consensus,iuramentum nil operetur, not.Bar.in l.sed & si quis,§.qua ſitum,circa fi.vbi latè Moder.ff.si quis caut.Alex.in l. 1.§.si quis ita,ff.de verb.oblig.And.Sicul.in consil.44.incip.sempiterna dignum memoria,col.fi.in 2.vol.& in consi.51.incip.scribit sedulenter,col.fi. eod.volu. Franc.Cur.in consil.3.col.2. Sebast. Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

c. Quintauallis, supra eod. Sed vbi dolus non excludit consensum, vt quia non fiat contractui causam, & tunc exigitur absolutio, quæ debet præstari, non obstante aduersarij contradictione propter eius turpitudinem, & dolum. Et idem intelligo, vbi interuenit metus, vt requiratur absolutio, quæ debet impendi sine difficultate in odium aduersarij metum inferentis, sup. eo. c. si vero, & c. verum, & dic, vt ibi plenius dixi. Septimus casus, quando iuramentum continet turpitudinem ex parte recipientis, & maximè concurrente turpitudine etiam ex parte materiæ, super qua præstatur, sed ex parte iurantis nullum imminet peccatum, & tunc iuramentum obligat: sed potest peti absolutio, non obstante contradictione aduersarij, & iste est proprius
22 casus. c. 1. & c. debitores, supra eod. † Et per istum casum potest pecidi, quid dicendum in filiofamilias renunciante Macedo-
a niano, a & iurante non contrauenire. Bart. in d. l. si quis pro eo, decidit secundum casum prædictum, vt iuramentum obliget, sed competat absolutio. Ioan. And. post Iaco. de Belui. plus sentit in addit. Spec. in tit. de senten. prola. § vt autem, ver. sed pone, s. p tale iuramentum non teneat, quia contra bonos mores est. Do. Ant. hic dicit, q̃ si lex esset in loco, vbi frequentatur, q̃ filijfamilias inducuntur ad parentes occidendos, quod talia iuramenta turpiter præstita, & contra bonos mores, non obligarẽt iurantem, saltem respectu secundariæ obligationis, quæ dirigitur in patrem, & antequam solueret, posset peti absolutio, quia inquantum creditor peteret, turpiter peteret. Vbi autem essemus in loco, in quo communiter non inducuntur ad tantum malum, vt in Christianis hodie, qui talia valde abhorrent, tunc iuramentum obligaret, nec posset peti absolutio. Ad hoc quod no. Innocen. in c. quia plerique, in fin. de immu. eccles. & hanc opin. vt tutiorem fui secutus in dicta dispu. Sed de iuris subtilitate alia opin. quam Iacob. de Bel. & Ioan. And. sentiunt in loco præalleg. videtur verior, quia negari non potest, quin filijfam. inducantur ex hoc ad deprædandum parentes, vel alios, vt habeant, vnde satisfaciant, ne cogantur stare in carceribus, vel cedere bonis, vnde si bene ponderetur l. 1. ff. ad Macedo. illa protusio emanauit non solum in odium creditoris, sed principalius ad compescendam libidinem peccantium, & sic propter bonum publicum corporis, & animæ, contra quod, iuramentum priuatorum nullum est, de foro compe. c. si diligenti, & c. contingit, infra de sent. ex com. & d. l. ius publicũ. Item iuramẽtum reprobatur non solum, quando in se continet peccatum, sed etiam si potest esse occasio peccati, arg. c. cum ab omni, de vita & hone cler. & c. nam concupiscentiam, de constit. facit c. sicut ex literis, supra eo. Octauus casus est, quãdo nulla alia turpitudo reperitur in iuramento, nisi quia est præstitum contra legem, & in hoc distinguo. Aut enim lex resistit in fauorem rei pub. principaliter, & non est necessaria absolutio, quia iuramẽtum non valuit, vt in c. si diligenti, de foro compet. Aut principaliter in fauorem iurantis, licet secundario in fauorem publicum, vt in muliere & in minore, & tunc sumus proprie in casu c. nostri, & in c. 2. de pac lib. 6. & in Auth. sacramẽta puberum, & puto, q̃ absolutio sit deneganda. Primo facit ad hoc regula generalis, quod iuramentum est obseruandum, vbi potest obseruari sine periculo animæ, vt supra c. si vero, cum simil. Item hic nulla reperitur turpitudo. Nam, ex quo lex prouidet fauore personæ, & talis persona iurando renunciat fauori suo, vt supra dixi, nulla reperitur turpitudo in contrahente. Nam lex Dei, hoc ipsum non habet pro turpi, vt seruetur iuramentum, nec ex parte contrahentis potest argui dolus, vel alia aliqua deceptio, nec de se materia est turpis, arg. opt. in simili in c. ad Apostolicam, de reg. vt supra induxi, inducendo in alia quæstione, & sic sumus extra terminos c. debitores, & c. 1. & c. verum, & c. si vero, supra eodem. Ibi enim reperitur turpitudo ex parte recipientis, & peccati materia est prohibita, quia in se mala, de vsu. c. super eo. quæ omnia cessant in casu nostro, & si qua culpa reperitur, satis punitur in retractatione actus, iuramento nõ obstante. Nec videtur dictum Fede. probabile, vt fiat absolutio ex eo, quia contractum est contra legem, vel statutum: Nam si hoc esset verum, de facili euacuaretur dispositio huius c. & authen. sacramenta puberum, & c. 2. præalleg. & in casibus simil. petendo absolutionem a iuramẽto. Nec est verisimile, q̃ in aliquo istorum iurium, quæ emanauerunt ita solemniter, nulla fuisset facta mentio de absolutione, sicut fit in c. verum, & c. super eo, & c. si vero, cum simi. Similiter non placet dictum Vincen. & Areh. & videtur hic casus contra eos, intelligendo secũdum communem intellectum, videlicet q̃ etiam in casu huius capituli, iuramentum metu extortum est obligatorium. Sed procedit hoc arg. a contrario sensu, habito respectu ad effectũ, quia hoc casu fiet absolutio, vt supra eo. c. si vero. si ergo sponte est præstitum, non debet impendi absolutio, quia alias non esset differentia, in sponte, an metu præstaretur. Nec obst. si dicatur, quod turpitudo hæc reperitur ex parte recipientis in eo, quod contra legem seu statutum contraxit, quia vt supra dixi, ex hoc lex seu statutum disposuit fauore perionæ principali-
ter, contrahendo & iurando, renunciat suo fauori, & sic nulla turpitudo, maxime respectu Dei, & in actu spirituali, vbi reputatur maior & discretus, de iudi. c. si annum, lib. 6. & per hoc c. & simi. in quibus excipitur, nisi interueniat dolus, &c. ergo ex solo contractu ℈ legẽ edito fauore personæ, non præsumitur
23 dolus. Nonus casus est. † quando retentis supradictis terminis, vt quia statuto, seu lege resistente contrahitur, & datur læsio vltra dimidiam iusti pretij, statuto non resistente, vt in casu c. cum dilecti, de emp. & vend. l. 2. C. de rescind. ven. uunquid poterit peti absolutio a iuramento? Et dico, q̃ aut læsio est modica, & dicendum, quod non, quia pro modica læsione iura non curant dare speciale remedium, ad hoc cap. Abbas, quod metus causa, & c. frequens, de restitu. spolia. lib. 6. & cap. 1. cum ibi no. de in integ. resti. & d. l. cum simil. Aut læsio fuit enormis, &
b tunc si iuramentũ b fuit simpliciter præstitum de nõ veniendo contra, audietur allegando enormem læsionem, quia in tali enormi læsione præsumitur dolus. d. l. omnes. §. Lucius, ff. de his, quæ in fraud. credi. & l. qui testamentum, ff. de proba. Non enim præsumitur iurans hũc casum cogitasse, arg. eorum, quę notan. supra eo. c. veniens, & c. Quintauallis. Item quia iura cõmuniter excipiunt dolum a talibus iuramentis, sed paria sunt, quod dolus interueniat ex proposito, vel re ipsa. l. si quis cum aliter. ff. de verbo. oblig. Item turpitudo reperitur tunc ex parte recipientis. Et hæc videntur vera, non solum si verba, vel iuramenta ipsius sint indefinita, sed etiam si sint generalia, vt quia iurauit non venire contra vlla ratione, vel causa. Debent enim hæc verba intelligi ciuiliter, & excipi ab illis graues læsiones, arg. opt. in l creditor. §. Lucius, ff. manda. & in l. Aurelio §. 1. ff. de libe. lega. Si autem verba sunt magis specifica & lata, ita q̃ aperte videantur excludere remedia, vt quia iurauit non venire contra, etiam ratione enormis læsionis, & tunc si verba con-
c cludunt ad vnum duntaxat remedium, & non aliud, vt quia iurauit non venire contra rationem minoris ætatis, c illud solum remedium videtur exclusum, & non aliud, vnde non poterit cõtrauenire, tanquam maior, ad hoc vide glo. in c. penul. de emp. & vendi. & C. de rescinden. vendi. l. 2. & vtrobique per doct. Si concludunt ad omnia remedia, vt quia iurat non venire contra, nulla ratione, neque tanquam minor, neque vt maior, & tunc tenet Do. Ant. q̃ iuramentum excludit maiorem, & contractus remanebit validus, ex quo aliter a iure non impugnatur. Idem tenet in minori, quoad hoc, scilicet leuem lesionem: sed quoad enormem putat non valere contractum & iuramẽtum, sed poterit petere absolutionem a iuramẽto in casu enormi, etiam enormissimæ læsionis, quantuncunque dicat, & in iuramento specificet, quod non veniret contra contractum ratione enormissimę læsionis, licet Bart. & alij teneant contrariũ in d. l. 2. Quod dicit etiam procedere, si minor dixisset, quod totum illud quod plus valet, dat & donare intendit contrahenti secum, vt multoties ponitur in contractu, quia non est sine dolo & fraude, qui contrahit, nedum cum consumpturo, sed cum actu male consumente, ff. pro empto. l. si quis cum sciret, & l. si vero non remunerandi. §. si adolescens, ff. manda. & l. 2. ff. qua. re. act non da. Vnde, cum fraus sit ex parte recipientis, canonica iura non assistunt talibus iuramentis, & hoc putat verum, etiam si minor iurauit omnia & singula vera esse, & illud esse verum pretium rei, quia cõstito de oppositio, talia possunt reuocari, infra eo c. cum in positionibus, lib. 6. & quod ibi not. quia iuramentum censetur sic præstitum sub confidentia, q̃ illud

ADDITIONES.

a Macedoniano. De hoc vide late per Imo. hic in repe. in 24. char. maxime in 3. col. cum duabus seq. ver. per prædicta etiam potest inferri, & in ea regem. tit. in 23. char. in 12. col. cum tribus seq. uer. & adde inquantum dixit, quod quando filius tuus beneficio Macedoniano, &c.

b Si iuramentum. Vide do. And. Sicn. in consi. 53. incip. præclare scripsit, col. 3. & col. 10. in 2. uolu. Quid autem, si iurat minor non uenire contra quacunque ratione uel causa, an possit contrauenire ob enormem læsionem, vide Alex. in consi. 42. col. 3. in 1. uolu. & latissime per do. Franc. Cur. in consi. 44. col. 1. no. ubi multa alleg. Sebast. Sap.

c Ratione minoris ætatis. Facit quod optime dicit Bald. in l. fi §. filius autem, C. de bon. quæ libe. circa prin. ubi dicit pone, q̃ filius fam. alienat rem, in qua pater habet usumfructum, & iurat non contrauenire, nunquid poterit contrauenire? Et dicit quod sic, quia contractus illius filijfam. tunc non solum est nullus ratione minoris ætatis, sed alia, quia filius fa. etiam si sit maior, non potest alienare res, in quibus pater habet usumfru. & sic contractus est nullus alia ratione, quam minoris ætatis. Imo plus crederem, etiam si iuraret non contrauenire ratione minoris ætatis, uel alia quauis ratione, adhuc non ualeret propter præiudicium patris, cui debetur ususfructus, arg. l. cum filiusfam. ff. de testa. milit. Item facit optime, quod decidit Bald. in cap. 1. §. item sacramenta, de pac. iur. firm. in 4. col. uersi. pone adultus consensit secudum &c.

Ratione minoris ætatis. Vide late per Iaf. in l. sciẽdum, colum. 13. ff. de uerb. oblig. ubi. &c communem opi. esse, quod minor iurans non uenire contra ratione minoris ætatis, potest alia de causa contrauenire, & idem dicit in auth. sacramenta puberum, col. 14. C. si aduers. uendi.

lud sit verum pretium, de quo est conuentum, vnde constito de contrario, non est periurus, licet taliter iurauerit, supra eo. c. quemadmodum, & 23. q. 2. c. Beatus Paulus, cum §. seq. Et sic di
t cit in facto a se consuluisse in casu cuiusdam puellæ, quæ fuit inducta, vt sic iuraret, maxime, quia talia verba sæpe apponũt notarij ex se ipsis, & aliquando sub inuolutione verborum obripiũtur iuramenta talia a minoribus, & maxime fœminis, quæ non intelligũt, quid agant. hæc sunt satis exquisita, & omni eq tati consona. Sed in eo, q̃ distinguit inter minorem & maiorẽ non ex toto placet. Puto etiam, q̃ maior poterat contrauenire, quantũcunque illa verba late fuerunt concepta, læsione data saltem enormissima, quia notarij solent hodie communiter apponere illa verba ad maiorem validitatem contractus, contrahentes tamen putant illud esse verum pretium rei, nec in ali quo decipi. Vnde, sicut posset contrauenire saltem petendo absolutionem, vbi interuenit dolus ex proposito, ar. d. l. creditor, ita quando dolus interueniret re ipsa, in d. l. si quis cum aliter, de verbo. obliga. Et hoc verum, nisi ex aliquibus circunstantijs appareat cõtrahentem vere voluisse illud, in quo fuit læsus, donare, & sic potest intelligi l. si quis donationis causa, ff. de cõtra hen. emp. In dubio enim quantũcunque illa verba fuerunt late
27 concepta, non præsumam animum donandi, sed potius apposita ex consuetudine notariorum apponentium hęc verba, valet
d enim argumẽtũ a communiter accidentibus, vt supra dixi. † Et ad prædicta optime facit dictum Spec. in tit. de empt. & vendi. §. nunc dicendum, ver. quid si vendens equum. vbi ponit quæ-
b stionem b de illo qui vendit equum dolentem in spatula, non tamen ostendentem dolorem, quando erat calefactus in eundo, dicendo, Do tibi istum equum pro strabone, pro gibboso, dolentem spatulam, & habentem omnes maculas, nec volo ex aliquo teneri. Et dicit Spec. q̃ nihilominus tenetur, ex quo alias specifice nõ ꝓpalauit defectum. Nam emptor fuit deceptus, videns, q̃ falsitatem dixerat in alijs expressatis, & credit verisimiliter eum falsum dicere de morbo spatuloso tunc latente. Sic dico ad propositum, cũ notarij & contrahentes soleant ad cautelam ponere verba valde late excludentia omnia remedia, nõ videtur iste per illa verba generalia voluisse enormissimam pati læsionem, sed potius fuisse passum illa verba apponi ad seruãdum consuetudinem notariorum generalem, facit l. cum de indebi. de proba. & c. cum venissent, de instit. Et idem videtur sensisse Do. Anto. in c. Quintauallis, sup. eo. vbi dicit se de facto consuluisse, q̃ quantuncunque verba late concipiantur in personas arbitrorũ, vt puta, q̃ possent de iure vnius dare alteri ito tum, vel in partem, q̃ nihilominus enormiter deceptus posset contrauenire, licet non appareret de dolo ex ꝓposito, sed tã tum re ipsa, quia talia verba sermone effuso emanata videntur prolata sub quadam confidentia personæ & amicitiæ arbitrotum, & vt caprent amicitiam & beniuolentiam arbitrorum ad non lædendũ, & idem tenuit disputando do. Pet. de Anch. vt dixi supra in c. Quintauallis. & aliquatenus sentit hic Hostiẽ. licet multi contra, & ibi plene dixi, vnde hoc non est sine dubio. Ex his habes quintum casum, quando iuramentũ fuit interpositũ contra legem, prouidentem cõtra deceptionem. Quatuor collige ex his, quæ dixi supra in prin. in discussione intellectus huius c. Decimus casus, quando turpitudo reperiretur ex parte recipientis iuramẽtum, ita q̃ locus est petitioni absolutionis, sed iurans antequam absolueretur, incidit in periurium. dubitatur nunc, nunquid possit petere absolutionem, sicut potuit a principio? & est quotidianus casus, cũ multi ℈ueniant, & postquã excipitur ℈ eos de iuro, ipsi petũt absolutionem, & dic de hoc, vt supra dixi c. 1. Vndecimus casus & vlt. est, quando iurat non repetere, nec absolutionem petere, nec aliquam querimoniã super his deponere, & hunc plene tetigi in c. 1. sup. eo. dic vt ibi, & per hæc habes claræ materiam huius absolutionis. Item habes quinque casus, in qbus iusm apponitur ℈ legem. Primus, qñ lex versatur circa bonos mores. Secundus, qñ circa vtilitatem publicam. Tertius, qñ lex prohibet aliquid in odium alicu ius. Quartus, qñ prohibet fauore ipsius iurantis principaliter, sed secũdario in fauorem publicũ. Quintus, qñ ꝓuidet aduersus deceptiones, vt in casu c. cũ dilecti, de emp. & vend. & l. 2. C. de rescin. vẽdi. & l. pactũ, C. de pact. & ibi gd in eis dicendũ. Sũt & alij vasus, quos ꝓsequit Bar. in d. l. si qs pro eo. Et sit sextus, qñ aliquid ꝓhibet rõne solemnitatis ꝓbatoriæ, quo casu Bart. dicit iusm non conualidare actũ, si talis solemnitas deficit, quia istæ solemnitates sunt ad publicam vtilitatem introductæ, nec pñt pactis nec iuris tolli. d. l. ius publicum, ff. de pac. & in d. c. si diligenti, & l. nemo põt, ff. de leg. 2. † Ad vnum tamen dicit aduertẽdum, q̃ iusm c interpositum super aliquo actu importat idẽ, ac si diceret, Quod si non valet isto modo, quo agitur, valeat
28 omni modo, quo valere põt. Et iõ, si super testamẽto d iurat, & ibi nõ est solemnis numerus testium, perinde est ac si diceret, q̃ si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, l. cũ pater. §. filius matrem, ff. de leg. 2. quod dicit no. Do. Ant. † & dicit se putare, q̃ nisi solẽnitas fundetur omnino super publica vtilitate, eius defectus non impedit obligationem iuris. Exemplum in ℈ctib. in quibus datur solemnitas in fauorem mulierum, vel minorum. Item dicit illud dictum Bar. non ꝓcedere, etiam in illis, in quib. solemnitas inuenta esset ob publicam vtilitatem, si iusm non obseruatum læderet animam, vt in legatis ad pias cãs. Non puto per hæc dicta qõni sufficienter fore responsum, & vt clarius pateat, ponam exemplum in hac solemnitate probatoria. Dicit statutum, q̃ nullum instrm probet sufficiẽter, nisi fuerint rogati duo notarij, nunc producitur instrm iuratum, de quo fuit rogatus vnus dũtaxat notarius, nũquid faciat fidẽ? Certè dico, q̃ in casibus, in quibus valet statutum, non facit fidem, quia sicut non probat ℈ctum, ita nec iusm, arg. in l. fin. C. de non nume. pecu. Sed si aliter constaret de iuramento, puta per testes compellendus est iurans seruare iusm. Item deficientibus ꝓbationib. tenetur in foro animæ, quia statutum non annullat obligationem in fauorem publicũ, sed ꝓbõnem. Satis er go est, q̃ de facto aliter constet, facit q̃ not. in c. sicut, de proba. Nec distinguo, an in fauorem publicum, an priuatum statutũ prouideat, quia idem iuris est, ex quo non potest fieri probatio sufficiens de iuramento. An autem in concernentibus piam causam, habeat locum tale statutum, remitto ad not. in cap. re-
27 latum, de test. l. 1. C. de sacrosan eccle. † Septimus casus, quando aliquid prohibetur, ratione defectus solemnitatis formalis. Exemplum in stipulatione, in qua debent interuenire verba ex vtraque parte, si ex alia parte non respondeatur, non valet, vt in l. 1. §. 1. ff. de verb. obliga. Nunc dubitatur, quid si interueniat iuramentum? Dicit Bartol. in dicta l. si quis pro eo, quod non firmatur, q̃ sit stipulatio, prout agebatur, quia deficit forma, quæ dat esse rei, tamen valebit vt pactum vestitũ, quia iuramentũ habet vim clausulæ, si non valet quod ago vt ago, &c.
28 quod no. † Et per hoc dicit, q̃ licet fideiussor non tebeatur, quãdo interfessit in duriorem causam, vel quando promisit aliqd aliud. l. Græce, ff. de fideiuss. tamen si interfessit iuramentũ, nõ tenetur vt fideiussor, qa deficit forma fideiussionis, sed vt principalis promissor, qñ iurando vult omnino teneri meliori modo, quo potest. h. d. procedere, nisi defectus sit circa cõsensum. Nam tũc si consensus deficit totaliter, vel limitatur certo modo, eodem modo intelligitur iuramentum. Non enim se extẽdit, nisi quatenus est consensus. d. l. vlt. C. de non nume. pecu. &
29 l. fina ff. qui satisd. cogan. l. fi libertus, ff. de oper. liber. † Octauus casus, quando contractus prohibetur ratione rei, seu materiæ, super qua contractus fit, vt si contrahitur super re, cuius nõ est commercium, tunc putat Bar. q̃ non validetur iuramento, qa videtur concernere impossibile de iure, vel de facto. l. apud Iulia. in fin. ff. de lega. 1. & l. inter stipulantem. § sacram, ff. de verbo. obliga. facit reg. nemo, de reg. iur. lib. 6. & quod not. Dy.
30 in reg. semel Deo, in 6. † Nonus casus, quando aliquid prohibetur propter alias subditorũ vtilitates. Exemplũ in l. cum hi. ff. de trãl. vbi ꝓhibet trãfactio super alimẽtis, & l. pactum, C. de pact.
c vbi prohibetur pactum, c per quod quis renunciat successioni futuræ.

ADDITIONES.

a In facto. Et istam opin. Do. Ant. refert & sequitur Do. Alexã. de Imo. in consi. 221. incip. uiso puncto, & instrumentis, in ult. col. & in l. stipulatio hoc modo concepta, supra de uerb. oblig. ubi dicit quod ista opin. est æqua & sustẽtabilis. Io. de Imo. hic in 31. char. & in c. Quintauallis, in antep. char. sup. eo. & in c. quamuis, de pac. & l. quæ superstitis, de acq. hære. multũ dubitauit, an hæc opi. sit uera propter illud, quod tenent gl. ord. approbatæ communiter glo. in c. pen. de emp. & uen. & glo. in l. 2. C. de rescind. uendit. quæ in istis locis tenent, q̃ si fiat uenditio citra dimidiam iusti pretij, quo casu interuenit deceptio re ipsa, non possit tamen rescindi cõtractus, si super eo interuenit iusm. Sed aduerte, quia gl. illæ loquuntur, qñ iusm fuit interposi tum a maiore, nos loquimur in minore. Præterea illæ glo. nihil loquuntur circa relaxationem & absolutionem iramenti, sed solum loquuntur, nun quid habeat locum remedium illius l. 2. & sic non multum ad rhumbum. Et vide quod consuluit Bal. in consi. inci. in Christi nomine, consilium di. &c. vbi dixit, quod si minor iurauerit non contrauenire contra iui ratione minoris ætatis, nec ex alia causa, non obstantibus prædictis uerbis, poterit intentare beneficium l. 2. C. de rescin. uend. mortus, quia non præsumitur consensus, ubi est enormis læsio, & ita uoluit sing. Pet. & Cy. in d. l. 2. in 14. q.

b Quæstionem. Hoc dictum refert & sequitur Abb. in c. inustum. 1. de rer. permut. & And. Sicul. in c. cũ dilecti. infra de emp. & uend. & in consi. 56. col. 3. incip. sapienter scribit, 2. uol. Sebast. Sap.

c Iuramentum. Vide Feli. in c. cum super, colum. 3. uer. no. etiam. supra de offic. deleg. Iaf. in l. 1. §. si quis ita. col. 9. uersi. ulti. circa istam quæstio. ff. de uerbo. obligat. Seb. Sap.

d Testamento. Iuramentum in testamento non solemni interpositum, habet uim clausulæ codicillaris, & idem dicit hic Imo. in repet. 24. charta, in ult. col. & Bar. in l. si quis pro eo. in pe. col. ff. de fideius. & in l. si quis in prin. ante fi. prin. ff. de leg. 3. & in l. eam quam, in 6. casu. C. de fideicom. & Do. Iaf. de May. in §. item si quis, in 3. col. Insti. de actio.

e Pactum. An pactum super futura successione firmetur iuramento, uide Domi. in c. quamuis, in 4. col. de pac. in 6. & glo. relata m ad tex. in uer. illicitum, in c. uenerabilem, de elect. et Bar. in d. l. pactũ quod dotali, C. de pact. et gl. in l. si quando, C. de inoffi. te sta. et in l. pactum, C. de col. ubi Bal. in 5. op. Bar. in l. si quis pro eo, in 1. membro, ff. de fideiu. et in l. fin. uer. secundo quæro, C. de pact. Et an teneat iuramentum de futura successione? die, quod non, de quo uide plene per Io. de Lig. in c. nulla, de concess. præben.

Universidad de Deusto
Biblioteca

futuræ. Etiam his casib. putat Bar. in d.l. si quis pro eo, q̃ actus de iure canonico firmetur iuſo, vt in d.c. 2. de pact. lib. 6. quia hæc non sunt prohibita, quia contra bonos mores, aut vtilitatem publicam, sed vt prouideretur vtilitatib. subditorum; quia de facili pro modico remitteretur illud ius futurum. Idē putat
a in donatione. a quæ prohibetur inter vir. & vxo. & h. d. tenere Gul. de Cu. in l. sed & si possessori. §. item si iuraueró, ff. de iu. im. Idem tenet Fed. de Senis consi. 140. vbi plene vide, & videtur velle, q̃ firmetur iuramento. D. Anto. tenet iuramentum valere, sed non cõfirmare donationem. Tu de hoc dic, vt supra plene dixi. Vide Ioan. de Lig. in cle. Romani. infra eo. vbi idem tenet. Sed aduerte quatenus hic dicit Bar. valere iuramentum super transactione alimentorum. Contrarium tenet in d. l. cũ hi, qui, in prin. Idem sentit in d.l. de his, ff. de transac. quando fit trã
b factio, non visis verbis testamenti. Contrarium b tenet hic Do. Ant. & melius: quia vtroq; casu principalis vtilitas est priuatorum: facit l. 1. & quod ibi no. C. de pact. An aũt donatio facta filiosam. per patrem. confirmetur iuramento, vide per Bald. in l. 2. C. dẽ inoffic. don. & quod in simili no. Io. And. in addit. Spe. in tit. de teste. §. 1. versi. sed pone filius, vbi quærit, an donatio facta patri per filiũ existentem in potestate, valeat interposito iuramento? Vide tam in patre, quàm in filio per Bart. in l. frater a fratre. in vit. col. ff. de cond. indeb. & tex. & gl. in l. 2. C. de inoff.
31 do. † Decimus & vltimus casus, quando iuramentum interponitur in actu, cui lex non assistit, nec expresse reprobat. Exemc plum in stipulatione c alteri facta, Instit. de verb. oblig. §. alteri, vel in pacto nudo de iure ciuili. Bart. putat, q̃ de iure canonico conuentio validetur, sicut pœnalis stipulatio super eo apposita, d. §. alteri. Aduerte, quando præcessit pactũ, non dubito de iure canonico, per c. 1. de pact. & plenius de iuſo extraiudiciali, quãdo non est contra legem, an ex eo detur actio, no. in c. cum venissent. de insti. dic, vt ibi, & etiam respectu iuris ciuilis. Ponit D. Ant. vnum notabile & singulare dictum, dicens, q̃ vbicunque præcedit obligatio naturalis, iuramentum super illa præstitũ, ẽt de iure ciuili, inducit obligationem, per tex. in l. vt iusiur. ff. de oper. lib. ad idem l. 1. §. debitum, ff. de constitut. pecu. Sed ego dubito in stipulatione alteri facta, an confirmetur iuramẽto, de quo vide bo. gl. in c. quoties. 1. q. 7. & posset dici, q̃ vbi oritur naturalis, confirmetur: aliàs secus. Quando sit, colligitur ex no. in l. stipulatio ista. §. si quis insulam. ff. de verb. obliga. & in l.
32 1. ff. de pact. vide quod plenè dico super procœ. huius lib. vbi tãgo, an de iure canonico quis possit alteri stipulari. † Ex p̃dictis
d reuocatur in dubium, an valeat pactũ iuramento firmatum de non cedendo bonis? d vide Feder. consi. 40. Item, an iuramentum obliget fideiussores dotiũ? Bar. in d.l. si quis pro eo, dicit, q̃ non, quia præceptũ dirigitur ad personam. D. Anto. tenet istud dictũ. sed alia rõne, quia est contra bonos mores, cum noteturquædam perfidia & diffidentia inter coniuges. Certè posset attentari contrarium, quia non sunt boni mores naturales, sed ciuiles, vt supra dixi. Nam procedit hoc ex quadam æquitate positiua, quæ est variabilis. Nam sicut aduenièt paupertate, vxor sibi consulit, vt in c. per vestras, de dona. inter vir. & do. post dinor. restit. ita & a principio videtur, q̃ possit sibi cõsulere, quia melius est ante tempus occurrere, quàm post causam vulneratam, remediũ quærere, l. fi. C. in quib. cau. in integ. restit. non est necess. vnde posset hodie lex statuere contrarium, ita q̃ quis p iuramentum posset renunciare huic fauori, maxime argu. l. 1. ff. sol. mat. & hic. Et hæc sufficiant pro complemento huius p̃fundissimæ materiæ In gl. fi. intelligo glo. secundum doct. quãdo directe fieret in præiudicium filiorum: tunc enim non valeret, puta, quia bona essent obligata ex testamento aui, vel aliter. Secus indirecte: nam semper præiudicat filijs, quia alias successissent in re illa, si non fuissent alienata, & vide quod no. gl. in dict. cap. 2. de pact. lib. 6.

ADDITIONES.

a Donatione. An donatio inter virum & vxorem uidetur iuramẽto, vide per eundem D. Abb. in c. fi. de dona. inter vir. & vxo. & quod ibi no. & quod ibi latissime per Imo. & hic in repet. in 44. char. in 4. col. illius chartæ, ver. circa tertium, an valeat donatio.

b Contrarium. Et idem tenet Imo. hic in pen. charta, & ista est melior, per rationem Bar. quia hic non est prohibitum, q̃ sit contra bonos mores, sed qa de facili pro aliquo præsenti quis renunciaret alimentis futuris, & hoc principaliter non tendit ad fauorem publicum: ergo debet valere renunciatio cum iuramento, quamuis Fulg. in d.l. cum hi, sequatur ibi Bart. alij non tangunt, & idem Fulg. in l. qui fidem, in prin. ff. de transactio. per illum tex. con iuncta gl. Et idem tenet Bal. in l. pactum dotali, in vlt. q. C. de colla. motus, quia iuramentum, per quod quis incidit in periculum mortis, vel in discrimen vitæ, non valet, nec est seruandum, prout est istud iuramentum, per qđ renunciatur alimentis de futuro.
Contrarium. Vide Alex. in l. si constante. §. quoties, ff. solu. mat. & in consil. 11. incip. viso, col. 6. in 2. volu. cum alleg. per D. Ias. in l. de his, col. 3. ver. not. reg. ff. de transact. Sebast. Sap.

c Stipulatione. Et quod stipulatio alteri facta validetur iuramẽto, vltra D. Ant. hic, in 15. col. uer. sextus casus, quando lex non resistit &c. Idem tenet Bal. in §. si quis alij, in fi. Instit. de inuti. stipul. & de hoc per Petrũ Anch. in c. licet mulieris, in pe. col. de iureiu. lib. 6. & per D. Ant. supra in proœm. Greg. in 16. col. vbi tenet q̃ ex stipulatione alteri facta possit agi, si sit interpositũ iuramentum, quod tenet Bar. in l. si quis pro eo, in 6. memb. ff. de fideiusso. Imo. hic in 13. charta, dicens ad hoc esse gl. sing. in c. quoties, quam alleg. hic isse. Et idem tenet Bal. in auth. sacramenta, C. si aduer. vendi. in vlti. col. & in l. pactum, in 9. q. C. de codi. & in rubr. C. res inter alios acta, et Pet. de Anch. in clem. 1. de iureiur. et in cle. 1. in prin. de vsur. et Roma. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. in ult. col. de verb. obli. et est de mente Bar. in l. cum quis decedens. §. codicillis, de legat. 3. Sed tu prædicta intellige de iure canonico: nã de iure ciuili non uidetur posse agi ex tali stipulatione, etiam iuramẽto ual lata, per tex. sing. in l. certum. §. si quis absente, in uer. quia nec qui iurat, ff. de confes. et uide de hoc Bal. in l. quod procurator ex re, ff. de proc. Imo. in repe. huius c. ponit in 40. charta, ver. octauum membrum est.

d Cedendo bonis. Vide hic D. Ant. in 16. col. in uer. ex hoc patet &c. Et si tu uis uidere istum passum, an ualeat iuramentum de non cedendo bonis, elegan ter disputatum, uide Do. de Rota in nouis decis. 102. quæ incipit, utrum pos sit renunciari, et eosdem in antiquis decisio. 102. quæ inci. item no. q̃ fecidum aliquos, & plene hic per Imo. in repet. in 12. char. et per eundem Imo. in 44. char. in vlt. col. illius char. circa principium. Contrariam partem uide tur tenuisse idem Do. Ant. in hoc eod. c. in 16. col. in uer. ex his deciditur, et uidetur approbasse distinctionem, cum qua transit iste.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia, ratione pacis fractæ, habet iurisdictionem in laicos.*
2 *Iudex ecclesiasticus, compellit laicum relaxare iuramentum turpiter receptum in omni materia.*
3 *Propter delictum domini, potest sua terra subijci interdicto.*
4 *Iuramentum de reddendo ad carcerem, an sit obligatorium.*
5 *An iurans obligetur, si non consentiat ille, cui fit iuramentum.*
6 *Si duo inuicem iurant, & alter iuste impediatur adimplere, secundo iurans non obligatur.*
7 *Quid sit bellum propriè sumptum, & bona mobilia statim efficiuntur capientium, sed postea assignantur Duci belli, vt ea distribuat; immobilia vero publicantur.*
8 *Non recognoscens superiorem, potest indicere bellum, & hodie inter Christianos non obseruatur ius captiuitatis & postliminij.*
9 *Recognoscens superiorem, si iuste mouet bellum contra subditos, potest concedere, quod subditi capiantur, & bona eorum, & ipsi capti dicuntur potius obsides, non captiui.*
10 *Mouens bellum iuste contra non subditos, vt puta pro defensione sua vel rerum suarum, potest persecutere & interficere cum moderamine inculpatæ tutelæ.*
11 *Imperator an iuste possit indicere bellum contra Papam.*
12 *Papa iuste potest priuare Imperatorem, & alios Reges.*
13 *In dubio an bellum præsumatur iustum, vel iniustum.*
14 *Si aufero rem meam ab aliquo, an detur illi, a quo abstuli, actio vi bonorum raptorum.*
15 *Licitum est mihi furto recuperare rem meam, non tamen per mendacium, si aliter illam recuperare non possim.*
16 *Vocati ad bellum iustum, vel iniustum, an agere possunt contra vocantem ad damna & expensas.*
17 *Mandans tenetur de casu fortuito, de quo verisimiliter erat cogitandum.*
18 *Vocans ad bellum, an possit agere vi bonorum raptorum contra illos, qui spe liauerunt vocatos.*
19 *An vasalli seu milites vocati teneantur ire ad bellum.*

CAP. XXIX.

Sicut & infra. Fides etiam iurata seruanda non est, ci, qui fidẽ frangit. Ego comprehendendo totum tex. summo sic. Mouens bellum iniustũ, compellitur restituere, quæ p violentiam occupauit, & eos absoluere, a quibus indebitè iuramenta extorsit. hoc primo vsque ad ver. (Iuramentũ.) abinde vsq; ad fi. secundum verũ intellectum h. d. Nõ adstringitur qs iuramento ad implendũ, quod iurauit, si ab alio non impletur, cuius respectu præbuit iuramentũ, & vt patet ex prædictis, sunt duæ partes. Secunda, ibi, (Iuramentum.) Et pone sic casum literalem. Quidam Henricus iniuste mouit bellum contra quendam Ioan. in quo multa eius bona per violentiam occupauit, ac eũ captum forte ad iurandum induxit, vt bona sic occupata non repeteret. Vel secundũ aliũ intellectũ, relaxauit cum iuramento de redeundo ad vincula, & hoc fuit primũ iuramentũ, de quo tex. in princ. loquitur. Demum præstitit aliud iuramentum, de quo in fine literę, non apparet super quo: sed forte secũdum Host. & Ioan. promisit Henrico centũ libras, si ipsum nõ offenderet, & ille, licet promiserit, & iurauerit forte non offendere dictũ Ioan. nihilominus eũ offendit: quibus peractis iste Ioan. fuit conquestus Papæ, petens super omnib. de opportuno remedio sibi prouideri. Papa commisit causam quibusdã, quibus mandat respectu primi iuramenti, vt habetur in litera in
a prin. respectu secundi, respondet quid iuris, vt in ver. (Iuramentũ) & sic clara est litera. No. 1. ex parte priori, q̃ bellum mouẽs, a tenetur restituere oĩa occupata, quod procedit, quãdo iniuste mouit bellum, vt in litera, in ver. (Iniuste) aliàs si iuste facit, non tenetur ad restitutionem, secundum Host. sed facit sua, quæ occupauit. 23. q. 5. c. dicat, & no. 1. dist. c. ius gẽtiũ, & infra latius dicam.

ADDITIO.

a Bellum mouens. Vide Bald. in c. 1. de mil. uasal. qui contu. est. Alexan. in l. si quid bello, ff. de cap. et postlimi. reuer. Moder. in l. ex hoc iure, ff. de iustit. et iure. Sebast. Sap.

tam. † No. 2. ecclesiam habere iurisdictionem in laicos ratione pacis fractæ, & posse directe inuasorem compelere ad restitutionem. Nã si bene ponderabis hanc literã, non fuit processum per viam denunciationis, cũ nulla præcesserit monitio: sed via directa per viam querelæ fuit aditus Papa, tam super relaxatione iuramenti, q̃ super restitutione inuasorum, quod sing. notabis pro intellectu c. nouit, de iud. in ver. licet, & duplex põt esse huius dicti ratio. Prima, quia hoc dictum non poterat esse non notoriũ in loco, ratione cuius Papa iurisdõnem exercet in laicos, vt dixi in d.c. nouit. Secunda, quia rumpẽdo pacem, venit quis directe ɔ charitatem. d. ver. licet, & sic loquitur directe cõtra principale præceptũ Dei, merito ipsius vicarius cognoscit, iuxta no. in c. cum sit generale, de foro comp. No. 3. & tene mẽ-
2 ti, † q̃ iudex ecclesiasticus compellit laicum relaxare iuramentum ab eo turpiter receptum, nedum in materia vsuraria, vt in c. 1. supra eo. sed etiam alias qualitercunque turpitudo reperit, ex quo ex parte recipientis non potest seruari sine dispendio salutis æternæ. Ex hoc & ex tex. infero, q̃ etiam iuramentum turpiter receptum, obligat partem saltem secundario: aliter non posset relaxari saltem a parte: nam obligatio præsupponit vinculum. l. decem, ff. de ver. ob. & c. ad dissoluendum, de despon.
3 impube. faciunt ea, quæ supra dixi in c. 1. † Not. 4. q̃ propter delictum domini persecuerantis in contumacia, potest sua Terra subijci interdicto, donec ille satisfecerit: & sic no. q̃ non est spe-
4 sponsal. ad hoc vide a bo. gl. 24. q. 3. in sum. & 1. q. 3. in sum. † Not, intelligendo, quod iste præstitit iuramẽtum b redeundi ad car-
b cerem, q̃ tale iuramentum est obligatorium, quod intelligo, quando bellum esset iustum, tunc enim peccaret non redeun-
c do, vel fugiendo carcerem, c vt no. gl. i. distin. c. ius gentium. & per Bart. in l. relegati. ff. de pœnis. Secus vbi detentio esset iniuriosa, & timeretur tunc de periculo personæ, quia tunc iuramẽtum non posset seruari sine periculo salutis corporalis. 12. q. 2. c. fi. & no. supra eo. c. si vero. vide gl. sing. in clem. pastoralis, de re iud. in ver. per violentiam. & quod no. Io. And. super rub. hu ius tit. in addit. Spec. & sic limita dicta doct. hic. Vnde oportet tunc intelligere istum tex. q̃ hæc absolutio fit ad cautelã, s. quo ad opi. vulgarium, arg. supra eod. c. tua. vel quod hic non erat ti-
5 mor personæ, sed rerum † No. ex secunda parte, ibi, [Si de assensu,] q̃ per iuramentum, vel pactum nullus obligatur, nisi consentiat ille, cui fit iuramentum, quod dicit Pet. esse notandum: quod putat verum D. Ant. nisi ratificet postea. Item hoc verũ quo ad obligationes partis, sed quo ad obligationem, quæ dirigitur in Deum, satis obligatur in absentia, per no. supra eo. c. debitores, & c. cum contingat. eo. Ego dico sic, q̃ aut quis iurauit principaliter in fauorem Dei. i. intendẽs principaliter Deo placere, & non requiritur alterius consensus. Nam Deus vbique præsens est: vnde constito de iuramento, compellitur ad observantiam, supra eod. c. & si Christus, in ver. licet. facit quod not. Inno. in c. ex parte, de censi. Aut iurauit intendens principaliter placere parti, & tunc Deus recipit, sed ad commodum partis, licet absentis, & quia primaria obligatio dirigitur in Deum, supra eo. c. debitores: verũ si pars non curat de implemento, nec etiam Deus, in c. 2. & quod ibi no. de spon. & hoc respectu exigitur consensus partis. Sed non puto hunc esse intellectum huius cap. quod consensus partis hic ponderatur ad inferendum, istum Ioan. non esse obligatum, si altera pars nẽglexerit seruare quod promisit. Sed credo, quod ponderatur respectu tacitæ conditionis. s. si ille H. obseruaret, quod promisit. q. d. si assensu vtriusque partis quisque iurauit, respectu eius, quod erat p aliũ implendum, non teneatur iste Ioan. implere, si ille H. negligit
6 obseruare, quod p̃misit. † Sed quæro: hic dicitur illũ Io. non obligari ex secundo iuſo, si ille H. negligit obseruare, &c. Quid si nõ negligit, sed necessitas, vel aliud iustum impedimentum cum excusat? Sol. dicit Host. secus esse, alleg. sup. eo. c. breui, & c. que relam. Sed certe illa iura non faciunt ad p̃positum nr̃m: probãt enim solum, q̃ impedimentum excusat, quoad hoc, vt iurans non incidat in periurium non obseruando, quod iurauit, sed q̃ alia pars teneatur ad obseruãtiam sui iuri, ex quo respectiue iurauit, illã iura non p̃bant, nec dictum est verum, quia iste vt̃ tacite sub conditione iurare, s. si aliter impleret, quod iurauit, qđ tenet hic do. Ant. & adducit no. in c. si de p̃di. appo. Ego adducto tex. cum ibi no. in l. si vno. §. item cum qdam, ff. loc. vbi patet, q̃ ex casu p̃tingente in p̃sonam illius, q̃ locat operas suas, salariũ nõ debetur, ad idem l. 1. C. de re mili. lib. 12. & l. scio, ff. de annu. leg. & facit q̃ uo. Bar. in l. diem functo, ff. de offi. ass. & l. in reb. ff. cõmo. & l. si cum dotem. §. finautem. ff. sol. matrim. Sed quæro, quid si iste H. nollet istum absoluere a iuſo? Dicit Host. q̃ Ecclesia absoluet, vt in c. si vero, supra eod. vel fiet prius compulsio, de qua in litera. Tu dic, vt plene dixi supra c. 1. Glo. 1. extende & declara, vt supra dixi in vno notabili materiam glo. 2. statim reassumam, & dic, vt dicam statim. Ad contrarium gl. fi. dixit Ioã. And. quod ibi fides data fuit Deo, hic autem homini. Declara tu latius, vt dixi sup. eo. c. 2. vbi declaratur secunda pars
7 huius capituli. † Nunc restat expedire quædam notabilia dicta Inno. hic, & in c. olim, il 1. de resti. spol. quæ hic reseruaui, tum vt materia non esset sparsa, tum quia illud c. satis est oneratum sua materia intrinseca. & dicta hæc concernunt materiam belli, de quo etiam per Doc. in c. pro humani, de homi. lib. 6. dicã satis conclusiue, quia materia de se longa est. Et primo quæro, quia hic mandatur inquiri, si iniuste iste Henri. mouit bellum,
d quod dicatur bellum iustum, vel iniustum. d Sol. de hoc vide gl. 23. q. 2. in sum. vbi ponũtur quinque ſpecies iustitiæ. Host. in d. c. 1. de homi. lib. 6. & Ioan. And. post eum ponit septem, vbi vide. Sed tu, expediendo Inno. hic, & in d. c. olim, breuiter dicas, q̃ duplex est bellum, quoddam ꝓprium, quoddam impropriũ. Bellum proprium est, quod authoritate iuris, seu Principis superiorem non recognoscẽtis inducitur, vt est Imperator, & ma
e xime Papa, e f'm Host. 23. q. 2. c. 1. ff. de capt. & postlim. reuer. in l. hostes. ff. de ver. sign. l. hostes. Papa autem nullũ subest, de ind. c. nouit. de elec. c. licet, in fi. & 9. q. 2. c. cuncta per mundum. Et pro hoc, q̃ Papa ex causa possit indicere bellum contra laicos Christianos, vide in ca. pro humani, de homi. lib. 6. vbi ratione delicti, exponit bona laicorũ quibuscũque. Item inducit seruitutem, vt in c. ita quorundam, de Iudæ. & 15. q. vlt. c. cum multæ, cum si. Et in istis præsertim duab. cõsistit ꝓprium bellum, vt scilicet capti efficiantur serui, & bona efficiantur capientium. Et ex his sequit tertium, s. ius postliminij, de quo in l. postliminiũ. & l. si qđ in bello, & l. hostes, ff. de capti. & postli. re. & est in telligendum, q̃ bona efficiuntur capientium a principio, tamẽ debent postea assignari duci belli, vt ea distribuat inter pugnatores, f'm eorũ merita, & ita seruat̃ de facto. Sic intellige, qđ legitur & no. in d. c. dicat. 23. q. 5. l. si qđ in bello, ꝑal. & p Bar. ibi, q̃ hoc tenet, & idẽ gl. in d. c. dicat Et qđ sit postliminiũ, vide tu Ca no. gl. 1. dist. c. ius gentium. Et intellige prædicta de bonis mobilib. Nam immobilia non efficiuntur capientium, sed publicantur, vt legitur & no. in l. si captiuos. § 1. ff. de capt. & postl. reuer.
f & p Bar. in d.l. si quid in bello. Item prædicti effectus f sequunt ẽt ex parte illorũ, q̃ mouẽt bellũ ɔ Rom. Pontificem in d. l. hostes, ita q̃ ꝓprium bellum est, siue Rom. Imperium moueat ɔ aliquem, siue ɔ illud moueatur ab alio. Qualiter autẽ possint mouere bellum contra infideles, vide per Innoc. in c. qđ super
8 his, de voto. † An aũt is, q̃ nõ recognoscit superiorem de facto, vt Rex Franciæ, vel Reges Hispaniæ, possint indicere proprie
g bellum? dic, quod sic, g quia habent iura Principis, non autem possunt

ADDITIONES.

a Vide. Et istum no. ipsemet Panor. in c. sane quia, supra de offi. deleg.

b Iurm. Vide p. Dida. Conar. 1. li. var. resc. 2. n. 7. f. 39. & 43. uer. cęterũ. Ia. Arel. Circa istam materiã absolutionis, relaxationis, vel interpretationis, aut dispensationis iuramenti, putarem tutius esse, quod nunquam debeat quis cõtrauenire iuramento, incõsulto Papa, vel ecclesiastico superiore, ad quẽ spectat cognoscere de iuramẽto, an sit licitum, uel non, seruandum, uel nõ, & habet illud interpretari & declarari, an debeat seruari, uel non, ut in c. ad audientiam, de cleri. non resid. & in c. uenerabilem, in §. pe. de elect. & in c. uerum. in c. quanto, & in c. intellecto, hoc eo. tit. & vide Spec. in tit. de lega. §. 6. in uer. 14. & istud credo magis tutum, de quo etiam uide in solemni repetit. Ant. Rosel. qui mirabiliter commentauit istum tex. Ant. Fran.

c Carcerem. Vide Abb. in c. 1. supra de testi. cog. glo. in clem. pastoralis in uer. per uiolentiam, de re iud. Ias. in repe. l. admonendi, co. 65. in materia fugæ, ff. de iureiur. Seb. Sap.

d Iustum uel iniustum. Adde per Bar. in l. ex hoc iure, in 1. col. uer. quæro quæ sunt bella licita, ff. de iusti. & iure. & ibi Alexan. & in l. hostes, col. 3. uer. hoc præmisso uideamus. ff. de capt. & postli. reuer. Zach.

e Papa. Quando bellum iustum possit moueri authoritate ecclesiæ, ponit Feli. in c. excommunicamus, col. 3. & col. fi. infra de hære. Seb. Sap.

f Prædicti effectus. Quomodo hoc possit procedere, cum ex una parte oporteat, quod bellum sit illicitum, declatat Do. Ias. in l. ex hoc iure, col. 3. ff. de iusti. & iu. in glo. 1. & ibi etiam tangit, quod bellum dicatur iustum, de quo latè per D. Thom. 22. q. 40. art. 1. & per Io. Fab. & alios in §. fi ab hostiũ. Insti. quib. mo. ius pat. pote. fol. & Io. de Lignano in tract. suo de bello. Seb. Sap.

g Quod sic. Et idem dicit Fulgo. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iu. in Rege Aragonum, & in Rege Francorum, qui non recognoscunt Imperium, cap. per venerabilem, qui filij sint legiti. & dicit, quod dum esset in Concilio Constantiæ, quod eorum legati publicè protestati sunt se uenisse tanquam fideles Christiani, non quia recognoscerent Imperium. Ad idem, quod non recognoscentes Imperium, possunt mouere bellum, sicut Imperator, uide Old. consi. 70. Et sciasi, quod Illustris. Dux Mediolani in terris suis habet plenitudinem potestatis, sicut Imperator, secundum Aug. in consi. 217. inci. in causa accusationis, lib. 2. colum. 1. Et de eo, & de eius suprema potestate uide Paul. de Cast. consi. 225. inci. ad primum, prope fi. consilij. Eodem modo Veneti sunt in quasi possessione libertatis, quam præscripserunt contra Imperium, secundum Bar. in d. l. hostes. Bald. etiam in rub. ff. de rer. diuisio. tenet, quod de iure Veneti sunt liberi, & non alleg. aliud, nisi quia ciuitas eorum est fundata in mari. Item gulfus maris Venetorum est in eorum dominio & possunt de iure interdicere Genuensibus, & alijs uolentibus in eo nauigare, ne possint in tali gulfo nauigare, l. sane, ff. de iniur. & ibi Ray. expressè ponit exemplum de gulfo Venetorum, & expresse, & late consuluit Angel. in quadam differentia, quæ erat inter ipsos Venetos & Genuenses, in consi. 289. inci. Thema tale est, inter cætera capitula pacis, in 2. colum. & dicit Alber. de Rosa. in l. 1. C. de summa Trinit. se uidisse priuilegium libertatis & exemptionis Venetorũ, bullarum bulla aurea, & refert Iac. Alua. in c. 1. in prin. quis dicatur Dux, uel Comes. Et ultra prædicta, an alius, quã Imperator possit indicere bellum, ponit Spec. in tit. de primo & secundo de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cre.§.11.circa medium. Item vltra prædicta, quæ bella dicantur licita & quãdo & quibus liceat bellum indicere, vide multas q. per Bald. & Alb. d.l.ex hoc & Bald.in l.1.in prin.vbi multa dicit, C.de cadu.tollen.Ange.in q.per eum disputata incip:renouata guerra,circa prin.& diffusè per Ioan.de Lign.in tract.de bello.Item scias quodcunque bellum de mundo nunquam esse licitum, nisi diffidatio præcedat.Ita inquit Ioan.And.in c.pro humani, de homici.in 6.in nouella,quem refert,& sequitur Bald.in l.2.in 23.col.C. de serui.& aqua,& in l.si manumissio,de obse.pa.præ.Quid autẽ in duello, quod inter eos fit,nunquid de iure sit licitum,& concedi possit, habutur in c.ex istarum,de purg.cano.& in c.1.& 2.de pur.vul.& in c.1.de cler.pug. in duel.aliquid per gl.in clem.pastoralis,in princi.& ibi D.Card.in 5.q.de re iudi.Ponit Ioan.de Ana.in rub.in c.1.in d.ti.de cleri.pug.& ibi no. ponit Spe.in ti.de accusa.in ver.quid si.& seq.

ANT. FRAN. Circa istud, quod hic dicitur de Venetis, dicas, quòd Bar. dicit in d.l.hostes,de populo Romano,q̃ ex prælcriptione acquisuerunt libertatem.Et vide Bar.in l.1.ff.de re.diui.vbi dicit,quod sunt domini maris Adriatici, & litorum eius,sed in genere,non in specie:quia litora sunt ciuitatum adiacentium litori,& vide Bal.in l.pe.C.de cond.infer.& Barto. in l. quominus,in 2.q.de flu.& Salic.in l.3.C.de nau.fœno.Et adde,q̃ ciuitas in mari, vel vicina mari habet dominium & inrisdictionem in mari vsque ad centum miliaria,vt dicit Bar.in tract.Tiberia.in 2.parte & in tract. de insula,in prin.& vide per Barthol.Capol.in tract.de ser.rusti.præd.in ti.de mari.& eundem in l.eum,qui vectig.ff.de verb.signific.

ANT. FRAN. Per quæ possit indici bellum, vide quæ notantur in c.olim. infra de restitu.spoliat.& per Alex.in l.hostes,post Bart.ff.de capt. & postli.reuer.& in l.ex hoc iure, in 1. col.ff.de iustit. & iure. vbi declarat quæ sint bella licita,& quæ non,& an alius,quam Princeps possit bellum indicere, & vide Oldra.in consi.77.& vide D.Cardi.in clemen.1.de sepul.& vide Bar. in l.si quid bello ff.de capti.& postli.reuer.& per glan.c.1.23.q.1. Et adde, quod bellum contra infideles est licitum, secundum Bar.in l.1. C. de paga. quia tenent occupatam Terram sanctam, scilicet Hierusalem,& vide Inno. in c.quod super his,de voto.

ANT. FRAN. An,& quando,& a quo possit indici duellum, vide Spec.in ti.de accusa.in §.6.in ver.quod si,& vide Alex.post Bar.in l.ex hoc iure, ff. de iustit.& iure.Et quibus casibus permittatur de iure canonico, vide Bal. in c.1.in 3.col.de pac.tenen.in vsi.feud.nu.16.Et adde quod duello non debent interesse clerici, quia sunt irregulares,si faueant alteri ex partibus:vide Cardi.in cle.1.in §.porro,de statu monac.& Bald.in l.ius postliminij,C. de postli.vbi dicit, quod duellum non dicitur illicitum, quando id permittit consuetudo generalis.

---

possunt habere recursum ad superiorem, cũ illũ non habeant in temporalibus. Hoc videtur de mente Inno.in d.c.olim.sed clarius tenet Bar.in d.l.hostes,vbi dicit vnum dictum mentiri tenendum, quod hodie ex consuetudine inter Christianos non seruamus iura captiuitatis & postliminij,vndè capti nõ efficiũ
a tur serui, [a] sed quantum ad bona obseruamus;cui consuetudini stãdum est,sm cum,vt l.postliminium,de capti. & postlimi.
9 reuer.& hoc de bello propriè sumpto.† Quoddam est bellum impropriè sumptum,vt illud,quod non est indictum per Principem modo prædicto,sed per inferiores recognoscentes superiorem,& si non habent iustam causam pugnandi,vt quia non pugnant ad eorum,seu rerum suarum defensionem,hoc est in iustum bellum,& dicuntur isti potius latrũculi.d.l.hostes. Nec bona nec personæ efficiuntur capientium,sed tenẽtur ad restitutionem,vt hic. Si vero habent iustam causam pugnandi,vt quia non pugnant,nisi ad defensionem, & prosecutionem iuris eorum,& tunc refert secundum Innocen.vtrum is,qui bellum agit,habeat iurisdictionem vel nõ.Si enim habeat iurisdictionem super illis,quibus guerram facit, & cõtumaces ei sunt & rebelles,potest statuere & concedere, q̃ liceat vnicuiq; res eorum inuadere & capere,& suas facere, & liberos etiã hoies rebelles capere & detinere,quousq; domino fuerint assignati, vt no.infra de sent.excom.c.à nobis,& secundum Inno. hic,& tales potius possunt dici obsides,q̃ captiui,& secundum hoc ẽt potest intelligi,ff.de leg.3.l.1.primo respo.& §.1.Sed etiam sine aliqua constitutione potest tales rebelles,si terram suam inuaserint, & in ea damnũ dederint, punire & damnare, C. vbi de cri.agi oportauth.qua in prouincia,& patet ex eo, quod legi.&
10 no.in c.1.de rapto.secundum Host.† Si autem is, qui tale bellũ gerit,nullam iurisdictionem habeat super eo, super quo bellũ gerit,& tamen pugnat iuste,puta,quia alius inuadit ipsum, & ipse se vel res suas defendit,& tunc licet ei vim vi repellere, & in defendendo & in repellendo hominem percutere, & etiam occidere,sed cum moderamine inculpatæ tutelæ,de quo no.in d.c.olim. Tunc tamen nec bona aduersarij,nec ipsum aduersarium licet capere,nec capiendo sua facere,nec etiam inuasorẽ detinere:cui tamen inuasori,si in ipsa inuasione spolietur, vel verberetur,actio vi bonorum raptorum, & etiam iniuriarum denegatur:qa exceptio partis criminis obstat ei, infra de adult. c.intelleximus:sed bene potest res,quibus spoliatus est, vendicare, quarum remanet dominus,sicut prius, ff. de rei ven.l.in rem act.secundum Innocen.hic,quæ sunt verba notanda. Et q̃ supra dixi de hostibus habẽtibus iurisdictionem, vt possint ad suorũ,& eorum defensionem bellum mouere, dicit Innoc.d. c.olim,procedere etiam in prælatis quibuscunque iurisdictionem temporalem habẽtibus;ad hoc c.dilecto, & quod ibi no. de sent.excom.li.6.Possunt tamen interesse bello, sed non pugnare propriis manibus: sed voce possunt pugnare & capite: sed caueant,ne dicant occidite,vt no.in c.significasti,il 2.de homic.& c.ex literis,de excess.præla.de quo vide bo.glo.in c.scisci
11 taris,7.q.1.& quod leg.& no.in c.ex multa,de voto.& 13.q.8.c. hortatu.& c.igitur.Et si clerici sunt non habentes iurisdictionẽ, tunc dic,vt supra dixi,vt liceat se & bona defendere; etiam inijciendo manus in clericos,sed cum moderamine inculpatæ tutelæ:de quo plene le.& no.in palle.c.olim. non tamen debent pro defensione rerum procedere ad occisionem,vel alia sæua, vt in c.suscepimus,de homi.de quo dicendum,vt no.in c.olim Quando autem bellum non indicitur à Principe, non dicitur proprie bellum,secundum Inno.& bene, sed potius defensio.
11 † Sed circa prædicta quæro:dixi supra propriè bellum indici ex Imperatoris edicto:quid si Imperator mouit bellum nunc cõtra Papam,nunquid dicitur iustum?& pone in terminis, prout ponunt Ioan.And.& Host.in d.c.olim. Imperator est iniquus & peccator,monitus se non corrigit,sed peiora committit, & tandem excommunicatur per Papam, & omnia contemnit: mouens tandem bellum & indicens propter hoc contra Ecclesiam,dicetur ne iustum bellum ex parte ipsius,cum ab Imperatore sit indictum?Et primo secundum illos,qui dicunt duas iurisdictiones scilicet temporalem & spiritualẽ sic à Deo immediate procedere,vt vna non subsit alteri, & nihil ad ecclesiam de temporalibus,oportet fateri, q̃ sic,sed absit hoc, secundum Ioan.Afid.& Host.a fidelium cordibus. Imperator enim ex officio est aduocatus Ecclesiæ: vnde non debet eam impugnare, sed potius a malignorum oppressionibus liberare, de na. exlibe.ven.c.vno.& adde bon.tex.in cle.ne Romani.infra eo.ti.qui nimo tanta pertinacia,secundum eos, vix carere potest labe hęreticæ prauitatis,ad hoc quod no.ff.de hæretica.c. excommuni
camus.& in tanta iniquitate,etiam si Papa in temporalibus esset inferior,fieret superior propter peccatum ipsius,arg.50.dist. c.multi,in fi.tamẽ certum est,q̃ Papa est superior, vnde ipsum electum examinat,approbat,& improbat,de elect.c.venerabilem,& circa hoc vide,quod plene dixi in c nouit, de iudi.Et finaliter in hac quæstione concludit tale bellum esse iniustum, & q̃ in hoc casu contra iniquum Principem tenentur omnes fideles,& catholici Ecclesiæ adhærere,quos,etiam si vasalli Im
12 perij sunt,potest Papa ex causa absoluere ab obseruantia præstiti iuramenti super fidelitate,vt patet 25.q.6.c. nos sanctorum, & c.iuratos,cum sim. † Ego amplius dico,sic scilicet, quòd Papa potest ex causa ardua priuare Imperatorem,& alios Reges, & contra eos indicere bellum publicum,vt no.in d.c. venerabilem,de elec.& c.nouit,de iudi.& 15.q.6.c.alius,& in c. pro humani,de homic.lib.6.no.glos.iuncto tex.in c.ad Apostolicæ,de re iudi.lib.6.& Do.in c.ex gestis,de cler. non resi.& hodie optime facit,quod habetur in extrauag Bonifacij,quæ incipit: vnã sanctam.Potest enim Papa ex causa ardua iurisdictionem in tẽporalibus,quam a Deo suscepit in habitu,deducere ad actum q̃ tra quoscunque,vt plene dixi in d.c.nouit,vbi videas. Idem dico,q̃ non eo ipso, q̃ Imperator vel Papa indicit bellum contra aliquem etiam inferiorem,dicitur iustum.Nam & ipsi peccare possunt,40.dist.c.si Papa.& 9.q.3.c.aliorum,& d.c.ad Apostolicæ,& cle.pastoralis,de re iudi.Habent enim summi Principes a Deo potestatem pascendi & recte iudicandi subditos,nõ autẽ delinquendi,seu opprimendi.47.dist.c.1.& d.c.alius. Oportet ergo,q̃ subsit legitima & naturalis causa,vt puta, quia sunt contumaces & rebelles Ecclesiæ,seu Imperio.Posset tamen admitti,vt in dubio præsumatur legitima causa in Principe,iuxta no.per Legistas in l.præscriptione,& in l.fi.C.si contra ius, vel vtl.publi.& per aliquos in c.quæ in ecclesiarum,de consti. Puto etiam,q̃ ex causa legitima & notoria posset Imperator indicere bellum contra personam Papæ:non dico contra Ecclesiã, vt si Papa esset hæreticus,& non posset iudicari per Ecclesiam, vel scismaticus,vel alias incorrigibilis,& Ecclesia nõ habeat qd faciat,de quo remitto ad ea,quæ habentur in c. Principes, & c. Regum.23.qõ.5.& in c.in nomine Domini.24.dist. & c.nec licuit.17.dist.& ad hoc no.in c.cũ non ab homine,de iud.& in c. non vos,& c.de Liguribus,23.q.5.& vide glos.in c.tua,de decim.
13 † Ex his infero ad aliam quæstionem, an in dubio bellum præsumatur iniustum, vel iustum?facit iste text.quod iustum, quia dicit,Si constiterit,quod iniuste mouerit, &c. & sic onus probandi incumbit asserenti iniustum.Host.hic tenet contrarium dicens,q̃ regulariter omne bellum præsumitur iniustum & damnatum,C.de glad.l.1.lib.11.& de pur.ca.c.1.& 2.cum suis concor. Ad istum tex.rndet dupliciter:primo q̃ verbum, Constiterit,poterit referri ad verbum, Iniustum, & tunc dicit cõstare de iniustitia eo ipso,q̃ non constat contrariũ,alle.in fi.C.q
mili.

ADDITIO.

a Vide pulchre Bal.in l.1.C.de sacrosan.eccle.in 11.col.in 14.q. eodem modo capti in bello ciuili,nunquam efficiuntur serui capientium,secundum Barto.in l.43.in prin.C.de cadu.tollen.

ZACHARIAS. Adde Cardina.in clemen.2.in 3.rubric.de re iudic.Alexan.in l.si quis in bello,ff.de capti.& postli.reuer.& in l.fina. per Barto. & Alexan.eod.titu.

mili.non pos.l.super seruis,lib.12.Ex quo not. q̃ istud verbum, Si constiterit, positum in aliqua dispositione,non immutat ipsius naturam.Sed satis dicitur constare,ex quo ius cõmune fundat intentionem agentis in illo casu. Secundo hoc verhũ,Cõstiterit,põt referri ad verbum,Mouerit,& tunc tex.non facit,vt bellum præsumatur iustum,& est tunc sensus literæ, Si constiterit,q̃ H.mouerit bellum contra Ioã.Nam facta non præsumũ
17 tur,de offic.dele.c.cum in iure,& secundum Host.hic,cũ quæritur de restitutione damnorum datorum in bello,debet quęri quis fuerit bellum mouens, quasi illi sit imputandum totum commissum in illo conflictu,C.de vi publi.vel priua.l. quoniã multa facinora,ff.ad leg.Aquil.l.si ex plagis.§.1.Et ideo in littera Papa mandat inquiri,si iste mouit bellum. Dic tu procedere respectu restantionis damnorum,sed respectu eorum,quæ fuerunt occupata in bello,distingue,vt supra in q.præced.dixi. Itẽ dico primum dictum Hostien.procedere in bello indicto a recognoscẽte superiorem,vt tunc in dubio præsumatur iniustũ, si autem fuit indictum à supremo Principe,puto ꝫrium,vt dixi supra in 2.q.per ea,quæ no.in d.l.fi.& l.præscriptione,C. si con
14 tra ius,vel vtili.public.† Quarto principaliter quæro:pone,q̃ tu tenes equum meum,& quia mihi repetenti denegas,aufero tibi aliquid violenter,nunquid dabitur tibi actio,vi bono.rapt.ꝫ me.Videtur primo,q̃ sic,arg.in l.extat.ff.quod met.cau. Sed in contrarium facit,quia adeo delinquis tu, qui quod meum est, mihi reddere denegas,sicut & ego,qui te spolio, quia non multum interest iniuste detinere,vel inuadere alienum, vt in c. sæpe,de resti.spol.Et dicit Aug.q̃ si quid inuenisti, & non reddidisti,rapuisti.14.q.5.c.si quid inuenisti.ergo videtur,q̃ si in hoc casu agis ꝫ me, obstat tibi exceptio paris criminis, vt dictũ est. Solu.dicit Inno.hæc delicta esse circa diuersa:ideo non compẽ santur. Itẽ quamuis inuadere & detinere alienum,parificẽtur: hoc verum in foro animæ,vt dicitur in c.sæpe, secus in foro iudiciali. In illo enim non punitur detinens ex sola detentione, nec ẽt cogitur restituere rem alienam, nisi ꝑbanti intentionẽ suam,l.fi.C.de rei vend.Inuadens vero ex ipsa inuasione punit, & restituere tenetur,l.si quis in tantam,C.vnde vi. & 16.q.6.c. 1.Sed is,qui detinet,in contentioso foro potius negligens, vel
culpabilis iudicandus est,q̃ delinquens:is vero,qui inuadit, vere delinquens,& criminosus est.De culpa autem siue negligẽtia non admittitur ꝓensatio ad delictum, q̃ culpæ præponderat,ff.ad leg.Aquil.l.fi ex plagis.§.1. secundum Host. & sm Innoc.exceptio culpæ non impedit ꝓsecutionem actionis de dolo,vel de crimine,ff.solu.matri.l.fi mora.Alij dicunt & melius
a dolus cum dolo ꝓensatur,a & q̃ paria crimina mutua ꝓensatione tolluntur,de adult.c.pen.& vlt.de dolo, c.si duo. adeo, q̃ non solum pecunia ꝓensatur,sed ẽt redditio coniugalis debiti,vt in iuribus præalleg. Quo autẽ ad pœnas temporales, seu ad spirituales,siue etiã pecuniarias,quæ applicantur fisco,nulla fit ꝓensatio,imo omnes qui delinquũt,debent luere pœnas suas, vt patet C.de modo mul.per totum,& no.in d.c.intelleximus, de adult.quæ verba not.Et primum dictum dico procedere,qñ quis põt res suas recuperare per iudicem: aliàs autem in defectum iudicis,põt dominus rem suam etiam violenter, si aliter facere non põt,recuperare,arg.l.nullus.C.de iudic.& l. ait præ
b tor.§.si debitorem,b ff.de his quæ in fraud.cred.no.Inno.in d.c.
15 olim, & Bar.in d.§ si debitorem.& gl.dist.1.c.ius gentium.†Di
c cit etiam notabiliter Innoc.in d.c.olim,q̃ si rem meam nõ possum aliter recuperare,licitum est mihi illam furto subtrahere,c duntamen aliter a detentore iniusto scandalum non oriatur, non tamen licet eam recuperare per fraudem, seu mendaciũ.
d Et no.hoc vltimum.Facit quia non licet mentiri,d etiam ꝓpter salutem alterius. 22.q.2.c.nec quis,& c.super eo,de vsuris.Et sic limita glo.no.in c.cupientes,de elect.lib.6.in ver. malignantiũ.
16 † Quinto quæro,an vocati ad bellum iustum,vel iniustum, age re possint contra vocantem,ad expensas,& damna,quæ ꝓpter hoc passi sunt? Solu.Hostien.& Inno.latè hic prosequũtur.Cõclusio eorum est,q̃ si bellum erat iniustum, non habent actionem mandati,vel aliam ꝫ mandantem,seu vocantem, quia in re turpi non contrahitur obligatio,Instit.manda.§.illud quoq;, & ff.co.l.si remunerandi.§.rei turpis.Aut erat bellum iustũ, & ff.co.l.si remunerandi.§.rei turpis.Aut erat bellum iustũ, & tunc habent actionem mandati ꝫ vocãtem, nisi causa pietatis, vel humanitatis,siue parentelæ hoc faciat,arg.ff. de nego. gest. l.Nesennius.23.q.3.c.non inferẽda.& c.si quis: Vel nisi ad hoc ex debito teneantur.11.q.3.c si Dñs,& c.Iulianus. Et nota bene istos casus,de istis,q̃ tenentur ex debito,dicit Inno.q̃ excusant̃, si inimicis damnum dederint,nisi notorie esset bellum iniustũ vt in d.c.Iulianus,quia in dubio obedire tenentur.11.q.3.c. quid ergo 23.q.1.c.quid culpatur. Adueneintelligo enim,q̃ isti, qui tenentur,ẽt in dubio excusantur. Nam & alij excusantur, si certum est bellum esse iustum,vt in c.dilecto,de sent.excom.lib.6. & quod no.glo.34.dist.in summa.& Inno.in d.c.si vero,de sententexcom.quasi in dubio isti non excusarentur, ex quo ex debito non tenebantur,arg.c.iuuenis,de sponsa.& quod no. glos. in c.vno,de scru.& sic intelligo hoc dictum Innoc. sed subditi in dubio excusantur,quia tenentur obedire.d.c. quid culpatur.
17 † Dicit etiam Innoc.q̃ vocati,qui non tenebantur,possunt agere ꝫ vocantem actione mandati,etiam ad damna,quæ contingunt casu fortuito,dummodo verisimiliter ꝓtingere potuisset, quasi vocans,hoc debuit cogitare a prin.& sic dicit intelligendam l.inter causas.§.non omnia, & §. impendia, aliàs l. si quis. §.impen.ff.mand.secus,vbi damna contigissent ex casu fortuito,qui verisimiliter non fuit cogitatus, vt d.§. non omnia, quæ sunt verba valde notanda,maxime in materia fideiussionis, licet sit secus in commodato,quia commodatarius non tenetur de casu fortuito,vt in ca.vno, de commo.Sed hoc contingit ex natura mandati, quia mandatarius regulariter agit ad omnia impendia,cum non intendat facere de suo beneficium, d.§.impendia,& de fideiussor.in c.peruenit,& c.constitutus. Et circa hoc latius instat hic Innocẽ. quod supra dixi in vlt.summario. Et intelligo prædicta in eo,qui gratis suscipit mandatum. Nam si aliquid mercedis recepit,non dicitur mandatarius, sed locator. Mandatum enim debet esse gratuitum, vt in l.1. ff. manda. Vnde puto,q̃ isti qui veniunt pretio, seu mercede ad bellum, vt sunt hodie stipendiarij,nõ possunt agere ad damna, quæ cõtingunt sine culpa,saltem leui,mandatarij,arg.in l. contractus, ff.de reg.iur.Nam ibi ꝫctus perficitur gratia vtriusque,sed mãdatum explicatur gratia mandantis tantum'. Et circa prædicta Innoc.format aliam quæstionem notabilem de eo, qui mandauit alicui,vt faceret sibi aliquod ædificium in insula circundata mari, propter q̃ mandatarius ex casu naufragij incurrit multa damna,nunquid possit contra mandantẽ agere, & in hoc multum instat.Tandem concludit,q̃ potest,dummodo casus talis sit,quem non incurrisset,si mandatum non habuisset, argu.l.si pecuniã,ff.de ꝓdi.ob cãm.Mihi vr̃ hoc dictũ ꝫ d.§. non oĩa. vbi dr̃,q̃ vbi mandatarius fuit spoliatus in via a latronib.non agit ꝫ mandantem,ideo placet mihi plus distinctio facta ꝫ.aut verisimiliter,aut nõ,&c.& vr̃ sentire Ioã.And.in regu. damnum.de
18 reg.iur.in Mercu.† Sexto quæritur,ex quo mãdator tenetur vocatis ꝓ damnis,vt sup.dictum est, nũquid vocans possit agere, vi bon.rap.ꝫ illos,qui vocatos per eum spoliauerunt.Inno.concludit,q̃ non,quia res ablatæ non erant de bonis suis, nec erat ipse detentor,ad hoc l.2.§.in hac actione,ff. vi bono.rap.sed ipsi homines spoliati,singuli agere possunt. In his aũt casib.& simi libus dat Inno.bonum ꝓsilium,vt mãdator satisfaciat spoliatis, sed ante satisfactionem cedi sibi faciat actiones, sic.n.agere poterit ꝫ spoliatores.C.manda.l. pen. & fi. Post solutionẽ aũt non prodest facta cessio,nisi de ipsa facienda antea cõuenisset, vt ff.
19 de solu.l.Modestinus,quod not. † Vltimo quæro, an vasalli seu
c milites vocati e teneantur ire ad bellum: Dicit Inno.q̃ de iure est,q̃ vasalli licet teneantur esse in ꝓsilio & auxilio,q̃ dominus non lædatur.22.q.5.c. de forma, non tamen milites debent ire cum armis in seruitio domini,nec aduocati tenẽtur pro eo aduocare,vel alia seruitia ei exhibere,nisi ex pactis ad hoc teneantur ad onera ꝓsonalia cum sumptu, vel sine sumptu, vel nisi in casib.q̃ ponuntur in vsib.feud.vel nisi ea ꝓsuetudine debeãtur. Hæc sunt verba formalia Inno.satis generalia & obscura, & in eadem forma hic recitatata p Doct.De materia Io.And. remittit ad no.in c.1.de feu.& ad sum.Host. eo.tit.§.quid sit ꝑfidelitas, & ibi specifice nõ tangitur de militib.& aliis ꝛnbditis.Ego sic dicerem,q̃ sub vno dño quidam sunt vasalli,ꝑprie, vt puta tenẽtes ab eo feuda. Quidam sunt vasalli ꝛproprie, vt quia sunt dũ taxat subditi rõne originis,vel domicilij, nihil tñ tenent ab eo, sed subijciuntur ratione nudi exercitij iurisdictionis. Accedat
ad

ADDITIONES.

a Compensatur.Pondera,quia in contrarium est text.in l.1.§.1.ff. de alea. vbi si rapinam fecerint inter se competit actio, vi bon.rapto. licet indigni sint. And. Barb.

b §.Si debitorem. Istud est contra l.si quis in tantam.C.unde ui. Non obst.§.si debitorem,quia loquitur in alio casu. And.Barbat.

c Furto subtrahere. Ego puto opin.Innocen.de qua hic, non esse ueram, per ea, quæ not.Bartol.in l.si ex stipulatione, & Alexand.post Bartol. in l.eum qui,ff.de furt.ubi tenent & alij Docto.quod hoc casu tenetur actione furti, ut fur,& prædo. Zach.

d Licet menturi. Istud uidetur contra l.cum pater.§.Titio fratri, ff. de legat.2. ubi cum dolo potest quis excludere alium. And.Barba.

Licet mentiri. Ex hoc Bar.inuehitur contra aduocatum mentientem pro clientulo,nel pro fideiussore in l.& eleganter.§.fina.ff.de dolo.& ibi etiam Bal.inuehitur contra Cardinales,qui dicunt aliquem esse idoneum ad beneficium,cum sit indignus.Quod autem sit licitum furari rem suam, tenet Feli.in c.2.col.fi.infra de spon.in c.quoniam.col.fi.infra de fimo.Seb. Sap.

e Vocati.Vide Bal.& alios in c.1.quib.mod.feud.amit.& in c.1.de prohi. feud. alienatione,per Fede.ubi dicit,quod uasallus sequi tenetur dominum, etiã si foueat causam iniustam. Sebast.Sap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad hanc distinctionem, quod no. Bart. in l. 1. de iudic. & melius in l. 1. §. & post operis. in fi. de noui ope. nunc. vbi hāc distinctionem in alia materia sentit, & vide quod no. Hostien. in c. proxi. vbi dicit, q̄ nō eo ipso, q̄ quis habet possessionem intra aliquā prouinciam, tenetur domino ad fidelitatem præstandam, quia res non præsumuntur feudales, nisi probentur, quod latius ibi dicam. Quidam sunt milites veri, vt illi, qui iurāt ea, quæ ponūtur per glo. 1. in l. pen. ff. ex quib. causis maio. & inter cætera nō cuitare mortem pro republica, & isti olim habebant salaria de publico. Quidam enim sunt milites non veri, sed tantum respectu honoris, qui ista non promittunt, sed viuūt vt alij ciues, de quibus per Cyn. in l. 1. C. de iuris & facti ignoran. His præmissis distinguerem sic, q̄ aut dominus vult alios pro libito volūtatis inuadere, non fauore reipublicæ, & non tenentur ex debito aliqui eum sequi ad bellandum, etiam si sint vasalli, arg. c. de forma. 22. q. 5. nisi aliud habeat consuetudo, vel pactum, & sic potest intelligi, quod dicit Innocen. de militibus. Potest enim de militibus generaliter intelligi, idest de militātibus, seu aptis ad pugnam. Aut dominus inuaditur, & tunc, si timor est subitaneus & improuisus, credo q̄ omnes apti ad pugnam, seu custodiam, teneantur, fauore reipublicæ. Nam & clerici hoc casu tenentur ad custodiam, vt in cap. peruenit, & quod ibi no. de immunita. eccle. facit 23. q. 8. cap. omni timore, & ca. si nulla. Aut talis timor non subest, & tunc puto, quod vasalli proprie dicti, teneantur, per d. cap. de forma. Idem de militibus propriè sumptis, dicta l. pen. Alios vero non puto compellendos, dum modo dominus sufficiat de per se ex redditibus, quos habet a laico. Nam propter hoc honorant dominum in redditibus, galbellis, & similibus, vt eos necessitatis tempore dominus defendat. arg. 23. q. 5. c. Principes, & cap. Regum. Si autem non sufficiat per se, tūc puto omnes teneri pro salute Domini & patrię, d. c. si nulla. & c. omni timore, & hæc sufficiant. Abbas.

SVMMARIVM.

1 *Clerici tunc præstant iuramentum laicis, quando ab eis habent feudum.*
2 *Concessio generalis totius prouinciæ facta ab Imperatore uni, non præiudicat habenti castrum in illa prouincia ex concessione Imperatoris, nel præscriptione.*
3 *Ius canonicum potest dici ius diuinum.*

CAP. XXIX.

a NImis. a Clerici non habentes temporalia a laicis, non tenentur eis præstare iuramenta fidelitatis. Primo ponit factum reprehensibile, cui secūdo prouidet, ibi, [Quia,] Casus literalis loco ponitur illud, quod sequitur, per Ber. l. Clerici iuramenta fidelitatis seruare non debent, cum nihil temporale teneant ab eis, quia
c seruus suo domino stat, aut cadit. Bernar. † Quæro primo, quid si clerici tenent temporalia a laicis, nunquid tunc teneantur eis præstare iuramenta fidelitatis? Solu. tex. hic a contrario, videtur, q̄ sic, & sentit glos. 1. dicens, q̄ tunc in illis temporalibus clerici essent inferiores, de maiorita. & obedien. cap. solitæ. Aduerte, non intelligas hoc ruditer in omnibus temporalibus, qualitercunque a clericis possessis, quia essent contra ca. nouerint. 10. quæst. 1. Sed intelligas in temporalibus, quæ tenentur in feudum a laicis, ita q̄ laici sint domini feudorum, & hoc videtur iudicio meo, velle litera, ibi, [Obtinentes ab eis, &c.] Nō ergo sufficit, q̄ obtineant temporalia in prouincia laicorum, nisi obtineant ab eis, & hoc voluit Innoc. in c. solitæ, de maiorita. & obedien. Sic intellige hic text. hoc etiam videtur velle Hostien. hic dicens, q̄ non hoc ipso, q̄ aliquis tenet temporalia intra regnum, vel prouinciam alicuius, debet illi fidelitatē, nisi ipsa se habere in feudum cognoscat, quia non præsumitur feudatarius, nisi probetur. Nam a primæuo iure omnis persona, & omnis terra libera erat. 1. dist. cap. ius gentium. Et facit authoritas Genesis, quam ponit glos. in cap. quanquam, de cen. si. lib. 6. per quam patet, q̄ non omnis res temporalis est feudalis. Et no. hoc dictum, quia loquitur non solum in rebus temporalibus possessis a clericis, sed etiam à laicis quibuscunque, & facit quod supra dixi in cap. proxi. Hoc etiam voluit Inno. etiam respectu infidelium, & vt ipsi sine peccato possideant ex dispositione iuris naturalis, & gentium, vt pulchre per eum videre poteris in cap. q̄ super his, de voto. Ex quibus collige, q̄ Reges & alij domini Terrarum non fundant intētionem suam super singularibus rebus & possessionibus ipsarum prouinciarū, seu Terrarum, nec super vtili, nec super directo dominio, vnde illarum rerum possessores, b non possunt dici respectu illarum, vasalli. Nec obstat, si opponatur de capitu. omnes Basilicæ. 16. q. 7. vbi dicitur, quod omnes ecclesiæ existentes in diœcesi, sunt sub potestate Episcopi, quia subsunt quoad iurisdictionem, nō autem quoad dominium. Nam bona spiritualia non sunt in alicuius dominio, in cap. 2. de iudic. & Institu. de rerum diuisio. §. nullius. Et ita potest dici secundum Hostien. quoad bona temporalia, vt quoad iurisdictionem subsint dominis locorum. Et idem videtur in incolis, & sic potest intelligi. ff. ad municipa. l. incola, & ff. de censi. l. forma. § si vires, & ff. de publi. l. Imperatores, & C. vbi in rem act. l. fina. ff. de offic. præfec. vrba. l. 1. §. cū vrbem. Non autem subsunt quoad dominium directum, vel aliam seruitutem, nisi probetur imposita, vel annexa, infra de censi. cap. licet. facit 10. quæst 3. cap. quia cognouimus, & 18. q. 2. cap. Eleutherius, & cap. seq. Hæc vera secūdum Hostien. vt. l. dominus prouinciæ habeat ius in tota prouincia: nisi aliquis præscripserit omne ius in aliqua ciuitate, vel castro intra prouinciam, maxime si nomine alterius superioris hoc possedit, & præscripsit, argumen. de præscrip. cap. cum ex officij, potest. n. tale castrum cum territorio ad alium dominum pertinere, & sic facere per se territorium a prouincia, arg. ff. de verb. signifi. l. pupilli. §. territorium, & infra de verbo. significa. cap. cum in partibus, & ff. de verbo. significa. l. 2. Tu vide quod in simili no. Ioan. And. in cap. si Episcopus, de offic. ordina. lib. 6. & quod dixi in cap. cum contingat, de foro comper. de eo, qui præscripsit iurisdictionem Episcopalem in certa parte diœcesis, & dic, vt ibi, & no. hoc dictum Hostiē. Sed quatenus dicit istum præscribere omnem iurisdictionem in castro, maxime si possidet nomine alterius, videtur velle per istam dictionē, Maxime, q̄ nomine suo posset præscribere contra superiorem. Ego dicerem, q̄ si iste, qui vult præscribere, erat aliàs subditus domini prouinciæ, tunc licet possit præscribere iurisdictionem in castro, non tamen potest præscribere quoad personam, nisi passiuè, iuxta ea, quæ leguntur & notantur infra de præscrip. cap. cum non liceat, & facit quod dixi post Hostien. in cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi, qu ia non potest esse acephalus, nec se ipsum præscribere, facit quod not. glo. in cap. nulla. 93. distin. secus autem, si erat non subditus. Quam autem iurisdictionem de iure communi habeat in se prouincia, ciuitas, vel castrum, vide pulchre per Bar. in l. j. ff. de dam. infe. Vide de castro, quod dixi in cap. cum ad sedem, de restit. spolia. Vnde autem dicatur iuramentum fidelitatis, cum omne iusm contineat in se fidē, & quid contineat in se, vide per Io. de Lign. in clem. Romani.
2 inf. eod. titu. & 22. q. 5. cap. de forma. † Sed circa prædicta quæro: pone, q̄ aliquod castrū vel ex prescriptione, vel ex Imperatoris cōcessione ptinet ad aliquem: postmodū Imperator concessit totam prouinciam alicui, intra quam situm est illud castrum, nunquid fit isti preiudicium circa castrum? Hostiē. dicit, q̄ nō, quia id facere intelligitur sine alterius præiudicio. ff. ne quid in loco publico, l. 2. §. si quis a Principe, facit optime c. super eo, de offic. deleg. quod maxime procedit, secundum Host. q̄si vterq; habet ab Imperatore Nam tūs valet speciale quo ad quædam, quantum generale quoad multa, de offic. legati. ca. studuisti, & ff. pro socio. §. renunciare. l. actione. Imo generaliter species derogat generi, infra de regu. iur. cap. generi. lib. 6. Secundo quæro principaliter, nunquid clericis a clericis sit hoc iuramentū præstandum? Glo. 2. dicit, q̄ non. Tu de hoc dic, vt notatur in regu. fina. de regu. iur. & in cap. nullus, sup. eod. & cap. tua. glo: si est in se clara, & facit ad propositum hæc authoritas, iungendo, quod dicebatur in prima parte ipsius authoritatis, vbi dicitur, [Tu quis es, qui alienum iudicas seruum? seruus suo domino stat, &c.] quasi dicat, cum clerici non subsint laicis, non de-
3 bent præstare hæc iuramenta fidelitatis. † Nunc extra gl. oppo. contra princip. in eo, quod dicitur, istos laicos nimis detrahere de iure diuino. Nam nullum ius diuinum prohibet aperte hæc iura præstare laicis. Solu. metu, vt arbitror, contrarij. Hostien. exponit ius diuinum pro ecclesiastico, vel canonico, per quod colligit hic, ius canonicum esse diuinum, remittit ad notat. in cap. primo. de iuramen. calum. Sumptum enim est ex diuinis scripturis, infra de accusatio. cap. qualiter & quando, il secundo, in princi. Et ius quod Papa, vicarius Dei promulgat, ipse Deus promulgasse videtur. facit cap. secundo, de translatio. Epis.

ADDITIONES.

a Nimis. De uerbo, Vsurpauerit, in tex. posito, uide Do. Ant. in uer. no. de uerbo, Vsurpare, quod denotat uitium, &c. Aliquando tamen sumitur in bonā partem, ut est bon. tex. in l. si solemnibus. C. de fide instrum. sicut dicimus de verbo, Occupare, de quo est glo. ord. in c. generali, de elect. in 6. Et uide Archid. in c. prædia. 12. q. 2. ubi dicit, quod uerbum, Vsurpare, aliquando sumitur pro re illicita, ut ibi. Aliquando sumitur pro frequenti usu, ut l. 2. ff. de usur. Et uide Archid. in c. priuilegium. 11. q. 3. ubi dicit, quod uerbū, Abuti, & uerbum, Præsumere, & uerbum, Vsurpare, sumuntur in bonam partē, ad unumquodque alleg. iura. & est differentia inter uerbum, Vsurpare, & Occupare, ut l. naturaliter, ff. de usucap. quod no. ad practicam.

De hoc verbo, Vsurpare, quid significet, dicas, quod usurpatio est interruptio usucapionis ex frequenti usu, ut in l. 2. ff. de usucapio. Et dicas, quod licet uerbum, Vsurpare, vt plurimum, capiatur in malam partem, tamen quandoque etiam in bonam, ut hic per istum, & uide Dom. Card. in clem. 1. in prin. & in l. 114. q. de dec. ubi dicit, quod usurpare & detinere differūt. Nam detentio refertur etiam ad ea, quæ cum aliquo titulo detinentur, saltem colorato, ut ibi late per eum. Ant. Franc.

b Possessores. Vide Bart. in l. 1. §. per hanc actionem. ff. de rei uendi. ubi declarat, quomodo Imperator dicatur dominus totius mundi. Seb. Sap.

Episcop. Nec obstat etiam, secundum eum, quòd leges sunt per ora Principum promulgatæ diuinitus, l. fina. C. de præscript. long. temp & 16. q. 3. in fi. quia illud procedit largo modo, sed strictè de solo Papa est intelligendum, quia solus est Christi vicarius generalis secundum eum. Sed contra oppo. de c. non debet, de consang. & affini. vbi constitutiones etiam totius concilij dicuntur leges humanæ, hoc est, quod possunt pro tempore reuocari, vt hic, sed ius diuinum est immutabile. 5. dist. in prin. Item modica sunt in iure canonico, quæ sunt extracta ex nouo & veteri testamento, maxime respectu huius compilationis, & Sexti, & Cle. Ideo ego intelligerem istum tex. proprie, vt loquatur de ipso mero iure diuino. Nam clerici eximūtur a iurisdictione laicorum de iure diuino, vt in ca. si Imperator, iuncta glo. 96. dist no. Inno, in c. 1. de maio. & obed. facit glo. in c. quanquam, de censi. li. 6. merito isti detrahebant iuri diuino, exquirentes hæc iuramenta a clericis, & a non subditis. Abbas.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum clerici præstitum laico in dependentibus à potestate sua, est obligatorium.*
2 *Conspiratio quid sit.*
3 *Iuramentum extortum, an obliget?*
4 *Generale iuramentum de non essendo contra aliquem, an extendatur ad causas suas, consanguineorum, ecclesiæ, vel patriæ suæ?*

CAP. XXX.

PEtitio vestra. Qui iurat non esse contra aliquem, potest in causis proprijs & ecclesiæ suæ, esse contra eum. Ita communiter summatur. Et procedit hæc summatio secundum intellectum glo. Sed habito respectu ad glo. Inno. summo sic: Qui timenti conspirationem iurat de non essendo cōtra eum; potest tali iuramento non obstante, in proprijs & ecclesiæ suæ causis stare contra eum. Sed limita hæc duo summaria, vt infra dicam. Communis diuisio. Secunda, ibi, [Interpretatione.] Casus literalis. Antiochena ecclesia vacante, Princeps Antiochenus, timens conspirationes contra ipsum, iuramentum ex torsit a canonicis Antiochenis, quòd non essent canonici de cætero contra ipsum. Canonici habebant postmodum causas cōtra ipsum pro ecclesia Antiochena, & etiam proprias, quæsiuerunt à domino Papa, qualiter super hoc sibi & ecclesiæ prouiderent propter iuramentum prædictum: Papa interpretatur iuramentum prædictum, canonicos illos non teneri huiusmodi iuramento, quominus libere stare possint contra ipsum Principem pro defendendis iuribus & honoribus ecclesiæ suæ, & pro suis proprijs, coercendo se a machinatione solummodo, per quam Princeps deberet incurrere læsionem personæ, vel amis-
1 sionem sui principatus. Ber. † No. primo, q̄ licet clericus nō debeat præstare laico iuramentum fidelitatis, supra c. prox. nec in manibus suis aliter iurare sine sui superioris licentia, 22. q. 5. c. nullus, de quo tūs dic, vt plene dixi in c. 1. de iuram. calum. tūs si illud præstat in dependentibus a potestate sua, tale iuramentū est obligatorium, quod tene menti. Ex quo no. q̄ trāsgrediens mandatum iuris in iurando, tenetur nihilominus seruare iura-
a mentum, a si illud seruare potest sine animæ dispendio, & facit contra Bar. in l. si quis pro eo, ff. de fideiussor. vt dixi in c. cum
b tingat, b supra eo. No. secundo, q̄ iuramentū de non essendo cō-
a aliquem, est obligatoriū. † No. vltimo ex fine literæ fm Abb. q̄ conspiratio est proprie confœderatio facta in præiudicium personæ alicuius, vel ipsius dignitatis. Sed tu dic hoc procedere in conspiratione illicita: nam conspiratio quandoque est licita, de quo vide per Inno. in c. cum l. & A. infra de re iud. & quod ibi dicam. Opp. vf enim q̄ hoc iuramentum non sit obligatoriū, cum fuerit metu extortum, vt innuit litera, & ad hoc supra eo.
3 c. cum contingat. † Glo. 1. in effectu soluit dupliciter. Primo, q̄ hic allegabatur extorsio, sed de ea non constabat, Secundo q̄ iuramentum extortū, non obligat quoad negotia propria, vel ecclesiæ, vt in litera patet, sed vt nullam conspirationem faciant contra statum Principis, sic. Vnde ad hoc de honestate, & ex
c debito tenebantur, c ideo non curandum de extorsione, & sic arguit iuramētū, p parte valere, & pro parte nō. Aduerte, q̄a gl. nihil boni dicit. vnde dico, q̄ tex. potest intelligi dupliciter. Primo, q̄ loquatur de extorsione per importunas preces, & tunc
d talis extorsio non excusat, d supra eo. c. ad nostrā, il 3. Et credo q̄ de tali extorsione loquatur tex. iste, quia de metu nulla fit mentio in litera. Secundo potest intelligi, q̄ fuit extortum per metum, qui cadit in constantem, & tunc respectu iurium proprio rum esset obligatorium, licet posset peti absolutio, vt in c. si vero, supra eo. Sed in tex. nostro non requiritur quoad negotia p pria, vel ecclesiæ aliqua absolutio ratione metus, sed quia iuramentum istud non extendebatur ad hunc casum, vt patet in interpretatione Papæ, & ex his, quæ infra dicam. Sed quoad machinationem non fiendam, vel respectu causarum extraneārū iuramentum ligat, vt in litera, & in d. c. si vero. Et puto. q̄ licet alias respectu machinationis non fiendæ isti teneantur ex debito iuris; tamen ex quo iurarunt per metum, possent petere absolutionem a iuramento, quia tale iuramētum aggrauat factū eorum, ne ex contrauentione incidant in periurium, ad quod alias non essent adstricti. Et hoc videtur in simili sentire Io. An. in d. c. ad nostram. & vide quod ibi dixi, hic tamen non petebā-
4 tur absolutio. † Sed contra prædicta, & contra tex. opp. videtur enim q̄ ex quo iuramentum fuit generaliter præstitum, generaliter debuit intelligi, vt in c. solitæ, de maio. & obe. & c. si Romanorum 19. dist. Sol. colligitur ex glo. fin. In generali sermone persona loquens intelligitur excepta. Item in qualibet alia persona, quæ debet adiuuari & promoueri, sicut persona propria, vt est ecclesia ipsius loquentis, seu iurantis. Item prouria patria vt in glo. ex qua elicitur prima lect. secūdum quam summaui, vt promittens, seu iurans, q̄ non erit contra aliquem, nō potest esse contra illum ēr in iudicio, nisi pro negotijs proprijs, vel ecclesiæ suæ, vel patriæ. Et in eo, q̄ glo. dicit de patria, videtur extē dere tex. sed satis potest dici propria, ex quo patriæ suæ, argu. 33. q. 8. c. si nulla, & c. omni, & secundū hūc intellectū exponit tex. ibi, pro specialibus vestris, scilicet iuribus. Pet. exponit magis large, videlicet, idem personis coniunctis, vt sit sensus, quod etiam pro personis coniunctis potuerint esse cōtra istum Principem. alleg. c. 3. de postulan. C. de excusatio. tuto. l. humanitatis. Abbas sequendo hunc intellectum, exponit adhuc magis large, s. pro amicis. Inn. vero ponit alium intellectū, intelligendo tex. magis stricte. Dicit enim, q̄ Papa interpretat hic stricte iurm pp verba p̄cedentia: Nā timore conspirationis hoc iurm fuit interpositū, & ideo non dēt extendi ad causas proprias, vel ecclesiæ, secus aūt, si gñaliter ageretur, vt in nullo negotio esset p̄ ipsum; tunc enim in negotijs ecclesiæ non tenetur iurm seruare, supra c. 2. Sed in proprijs debet obtinere absolutionem, si iustus metus interuenit, vel alia causa iusta, quare fuerit iurm extortum, vt no. supra quod metus causa. c. ad aures, fm Innoc. & sic vult Innoc. vt persona loquens non intelligatur excepta, qñ iurm fuit generaliter præstitum, ex quo non apparet extrin secus de causa restringendi, quæ lectura est prorsus contraria præcedenti. Do. Anto. tranfit simpliciter eundem. recitando. Ego autem sic distinguerem, q̄ aut verba præcedentia, & materia subiecta possunt dare intellectum ad generaliter præstitum iuramentum, & fiat interpretatio larga & stricta secūdum præcedentia. sic intellige hic Inn. & in c. veniens. supra eo. Præcedētia enim informant sequentia, & econtra, per sequentia qñque declarantur præcedentia, vt in l. si seruus plurium. §. fin. & l. qui filiabus. ff. de leg. 1. & l. numis, de leg. 3. & c. sedes, de rescrip. & l. fina. §. cui dulcia, ff. de vino triti. & oleo lega. Et ideo, si præstiti iuramentum, q̄ per conspirationem non ero cuntra eum, non videtur actum, vt in iudicio, vel extra pro rebus meis, vel eccle
a siæ, non fim contra eum. Iuramentum c enim generale non extenditur ad verisimiliter non cogitata, supra eo. capit. veniens, & in c. Quintauallis. Si autem præstiti iuramentum de non essendo contra te, eo quia cum in iudicio tecum agerem, inimicitiam conttaxerimus, tunc procedit etiam lectu. Innocen. vt videatur actum, vt etiam, in causis proprijs non fim contra te, quia hoc videtur actum propter præcedentia, vnde tunc necessaria est absolutio, si interuenit metus, vel alia rationabilis causa, vt dicit Inno. Et limitarem ego hoc dictum respectu eorum, quæ inter nos erant agēda de præterito: Nam respectu eorum, quæ de nouo accidunt, non puto iuramentum generale obligare, argu. in eo, quod legi. & nota in c. cum inter. supra de renun. per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres, ff. de verbo. obliga. & in l. quæro. §. inter locatorem, ff. de loc. facit l. si vnus. §. illud, ff. de pact. Nam in tali iuramento generali, debet intelligi conditio, si res in eodem statu permanserit, sup. eo. c. quemadmodū, & q̄ ibi no. Si enim sumus in dubio, quia non apparet de præce dentibus, vel possunt ad vtranque partem deduci, tunc profecto casus est dubius, sed credo faciēdam interpretationem hic contentā. Rō duplex. Prima, quia in dubio non dēt quis p̄sumi, q̄ ius suum voluerit negligere. Esset enim q̄dam donatio, q̄ iura in dubio non præsumunt, l. cum de indebito, ff. de probatio. c. super hoc, de renuncia. & quod no. glo. no. in l. cum quid, ff. si cert. pet. facit optime tex. cum glo. in Auth. si quando, C. de cōsti. pe-

ADDITIONES.

a Seruare iuramentum. Tu pondera, quia istud iuramentum emanauit ad finē licitum, & etiam tenebatur iurare, vt non conspiraret contra Principem, vt in c. si quis laicus, 22. q. 5. And. Barb.

b Contingat. In 6. colum. cum seq. maxime in versi. ex quibus videtur concludendum, &c.

c Tenebantur. Facit quod dixit Bar. in l. 1. C. de sum. Trin. q̄ statuta laicorum honesta ligant clericos. And. Barb.

d Non excusat. Pondera, quia considerata qualitate extorquentis, inducit ius stum metum. c. cum inter R. seniorem, de elec. & l. 1. C. si rector prouincię. And. Barb.

e SEB. SAP. Iuramentum. Vide do. Ias. in l. si conuenerit, col. 4. ff. de iurisd. omn. iudi. Et quæ conditiones subintelligantur in iuramento, ponit Ange. Aret. in [illegible] aque. Insti. de except. col. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sti. pecu. & l. qui insulam. § fin. ff. loca. Secunda ratio, quia in dubio debet fieri interpretatio contra stipulantem, l. quicquid adstringendæ. ff. de verb. obliga. & regu. contra eum, de regu. iur. lib. 6. Sicut in simili dicimus in eo, qui promisit emptorem defendere de iure & de facto ℈ omnem personam. Illud n. verbū, De facto, restringitur fm naturam ℈ctus, de quo no. in l. fi. C. de act. empt. & per Bar. in l. stipulatio ista, in prin. ff. de verb. oblig. & sic limita omnia prædicta. Non tamē placet in hoc casu opi. Per. & Abb. vt veniant causæ coniunctorum, quia esset nimis restringere iurm, sed illæ causæ duntaxat, quæ verisimiliter videntur includi in iuramento generali, vt quia ad eas habet affectionem iurans, tanquam ad proprias, arg. C. quæres pign. obliga. possl. 1. & c. veniens, & c. Quintauallis, sup. eo. ita vt possint dici speciales, prout tex. exigit, sed sic posset persona esse coniuncta cognatione, vel amicitia, maxime vt etiam illorum causæ excludantur, sicut in simili no. in c. nonnulli, & c. ex parte Decani, de rescri. & l. sed & hę, ff. de procu. & l. exigendi. C. eod. Vltimo glo. ista in fin. opponit de multis iuribus, in quibus persona loquens includitur in generali prolatione verborum, sed dico, ꝙ non pōt dari certa & inuariata doctrina, sed secūdum varietatem casuum vario modo decisio sequitur. Abb.

SVMMARIVM.

1 *Debitor agens ad relaxationem pignorum, quasi sit satisfactum forti ex fructibus pignorum, habet probare quantitatem sortis & fructuum.*
2 *Fama in minus se habet, quàm notorium.*
3 *Fama etiam diuulgatissima, non facit plenam probationem.*
4 *In causa usurarum, & in causa, in qua imminet peccatum, deficientibus aliis probationibus & eminentibus indiciis, potest iudex deferre iuramentum de ueritate dicenda.*
5 *In omni causa indirecte, mediantibus positionibus, hodie potest exigi à parte iuramentum de ueritate dicenda.*
6 *Si probatur contrahentem esse usurarium, & per famam, probetur quosdam suos contractus usurarios, est locus delationi iuramenti in defectum*
7 *Iuramentum in defectum defertur repetenti usuras, si probabit aduersarium suum fuisse usurarium, ante & post, & tempore contractus.*
8 *Si per iuramentum de ueritate non potest de uera sorte liquere, iudex ex coniecturis iudicabit.*
9 *Debitore repetente usuras, ad probandum, quod creditor ipsas receperit, an sufficiat probare, quod creditor sit usurarius, & quod tanto tempore duraverit obligatio.*
10 *In iuramento de calumnia respondetur per uerbum, Credo, & Non credo, in iuramento ueritatis per uerbum, Scio & Nescio.*
11 *Confessio de credulitate æque præiudicat, sicut confessio de ueritate.*
12 *Respondens per uerbum, non credit, non incidit in periurium, licèt probetur contrarium, secus si respondet de ueritate.*

C A P. XXXI.

EX literis. Si iudex in principio causæ iurm de veritate à partibus non exigit, in processu illud exigere poterit. Hoc dicit, & sic communiter summatur. Sed hoc summarium, licet sit verum in se, non tamen colligitur ex litera, in qua nō ponderatur, ꝙ à principio non fuerat exactum. Secundo modo secundum alium intellectum summatur sic. Cum agitur de vsuris & probationes deficiunt, si fama est pro petente, in supplementum probationis exigitur iurm. Hæc lectura est notabilis, & potest esse vera in se, sed non congruit huic literæ, quæ non loquitur de iuramento litis decisiuo, sed de veritate dicenda, quæ in se multū differunt, vt infra patebit. Ego inhærēdo verbis literæ, summo sic. Cum agitur de vsuris, pōt iudex in qualibet parte litis ex officio suo, deficientibus probationibus, exigere à partibus iurm de veritate dicenda, & idem puto eadē ratione in qualibet causa, in qua imminet peccatum, vt infra dicam. In prima parte ponitur consultatio. In secunda responsio mandatum continens, ibi [Ne quis.] Casus literalis. Quidam G. nomine impetrauit literas super restitutione vsurarum ℈ E. ad Archidiaconum, & magistrum G. canonicum Tullen. Iudices lite contestata receperunt testes productos ab ipso G. per quos non potuit constare de quantitate sortis, sed de obligatione pignoris bene constitit, & per famam quasi notorium habebat, ꝙ ex quadā terra ipsius G. pignori obligata prædicto E. sortē suam, & amplius idē deduxisset, vnde videbatur iudicibus, ꝙ iurm de veritate dicēda exigeretur à partib. vt per iurm constaret de sorte. significauerūt hoc domino Papæ, ne ex defectu huius iuramenti succūbat iustitia, si veritas occultetur. Mandat Papa, quatenus cōpellant partes per censuras Ecclesiæ ad præstādum huiusmodi iuramentū. B. †No. primo tex. optimū, ꝙ debitor agens ad relaxationē pignorū, quasi sit satisfactū sorti ex fructib. pignoris, hēt ꝓbare quātitatem sortis, & fructuū ꝑceptorum, & sic nō credit sibi asserenti pignorasse pro certa quantitate, ga debet ꝓbare id totum, quod est cā suæ intentionis. Simile in l. 2. C. cōmo. & qd ibi no. Ego in tali dubio, vbi debitor non potest veram sortem probare, consulerem, vt agat rei vēdicatione. Et si creditor excipiet de pignore, habebit ipse probare veram sortem, cum sit fundamentum suæ exceptionis. l. 1. ff. de excep. & in l. in excep. ff. de probat. †Nota, ibi. [Quasi notorium] ꝙ fama in minus se habet quàm notorium, & nil mirum, quia fama sæpe fallit. Nō sic notorium, quod ita se exhibet, vt nulla possit tergiuersatione celari, & de vtroque dic, vt notatur in c. vestra. de cohabita. clerico. & mulie. †Not. tertio, & tene menti, ꝙ fama, a etiam diuulgatissima, non facit plenam probationem, etiam cum agitur de vsuris, seu fructibus computandis in sortem. facit c. cum in dioecesi, & quod ibi notatur, de vsu. Nam hic fama inducebat quasi notorium, ꝙ erat ex fructibus satisfactum sorti, & tamen non sufficit ad probationem, & vide quod de fama plene dixi in cap. veniens, supra de testib. Et no. ꝙ dictio, Quasi, diminuit significatum eius, cui adijcitur. Vide quod not. plene in c. prour, de dolo & contu. vbi tetigi. Not. vltimo, ꝙ iurm de veritate dicenda, potest exigi etiam in fi. causæ. licet ergo debeat, secundum ordinem iuris, præstari in princi. tamen non est ille ordo substantificus, vt hic, & clarius probatur tam in isto, quàm in iuramento calumniæ, vt in cap. 1. de iuramen. calum. lib. 6. †Nunc intro materiam cap. hic non satis iudicio meo declaratam per Doct. Et primo quæro, in quibus causis præstatur istud iuramentum veritatis. Respondet glos. 1. ꝙ solum in spiritualibus causis, b supra de elect. cap. dudum. il 2. in talibus enim nō iuratur de calumnia. Aduerte, quia per hoc videtur sentire glo. ꝙ causa vsurarum sit spiritualis, sed aliter dicit inf. glo. fina. scilicet quod est quasi spiritualis, cum sit ecclesiastica, & ponderara rationē ipsius. Vult enim, ꝙ omnis ecclesiastica causa, idest, ecclesiastici fori, possit dici quasi spiritualis. Glo. in cap. si annū, de iud. lib. 6. videtur dicere eam esse spiritualem, sed Ioan. And. ibi in nouella sentit, quod ſtatim dicam, scilicet ꝙ est spiritualis largè. i. ecclesiastici fori, de iudi. clemen. 2. Et si diceres, quæ ergo fuit ratio dubitandi hic, ex quo ex natura causæ præstari debebat iurm de veritate dicenda? Collige responsionem ex glo. fi. in fi. quæ dicit, ꝙ dubitatur ex eo, ꝙ nō fuit præstitum in principio litis, sicut debet, & respondetur, ꝙ sic, quia non est de substantia, vt præstetur in princi. Ex his colligitur prima lect. ad istū tex. quam tenent communiter Doct. sed mihi hæc lect. visa est improportionabilis ad tex. & fundari ex falsa ratione. Litera. n. hic non faciebat dubitationē, quia in principio non fuerat prę stitum, sed quia res aliter probari nō poterat. Item fundatur super falsa rōne, ga sequit ex rōne gl. ꝙ oīs cā ecclesiastici fori debet tractari, vt spiritualis, & sic dēt iurari semper de veritate dicenda, ꝙ est ℈ c. lras. de iura. calum. iunct. toto tit. Nā in toto timandat iurari de calumnia, & solum excipiūtur cāe mere spirituales, vt patet in ex emplis positis in d. c. lras. qđ c. cum deuiet à reg. iuris, dēt restringi, & solū seruari in ꝓprijs terminis, aliàs i foro ecclesiastico sup fluisset titulus de iur. calū. Vnde dico, ꝙ ī cā vsuraria, cū illa nō sit merè spiritualis, nec annexa, sed solū agat indirecte de peccato, nō debebat regulariter iurari de veritate dicēda, & hæc fuit rō dubitādi hic. Sed Papa hic mādat illud pstari limitatiue, s. deficiēnb. alijs, ꝓbōnib. ne occultata veritate iustitia pereat, & peccatū vsurarū pullulet, & sic ponit hęc decisio noua, vt colligit ex verbo, Mādamus. Nō. n. dixit, Rndemus, simile no. in ver. Nolumus, in clem. vna, de off. iud. ord. in glo. fi. Erit. n. intellectus huius c. ꝙ in cā vsurarū, vel alia, in qua imminet periculū aīarū, licet ex natura cāe nō sit præstandum iurm de veritate, ex quo nō est spiritualis, iuxta not. hic in prin. gl. & in c. 1. de iur. calum. lib. 6. tñ deficientibus alijs, ꝓbōnib. & imminentib. aliquib. præsumptionib. pōt iudex ex officio exigere iurm de veritate dicēda, & est hęc notabilis & noua lect. 5 †Hodie autē consuetudo introduxit modum faciendi positiones in qualibet cā, ad quas cogitur pars respondere de veritate, vt in c. 2. de testi. lib. 6. & no. in c. dudum, il 2. de ele. & cle. sæpe. de verb. sig. & in c. 2. de confess. lib. 6. & l. 2. C. de iura. calū. & & sic in qualibet causa pōt indirecte pars exigere à parte hoc iurm de veritate dicenda. Hoc tamen iuramentum de veritate pōt exigi à principio, d. cap. 1. & postea possunt fieri positiones, d. c.

ADDITIONES.

a Quòd fama. De hoc uide plene & eleganter per do. Isa. de May. in sua no. repet. l. admonendi, ff. eo. in 154. col.

b In spiritualibus causis. Et hoc succedit loco iuramenti calumniæ. Ita no. Inn. in c. literas. infra de iura. calum. Item præstatur in causis criminalibus, no. Doct. in c. cum dilecti, infra de accu. & Bal. in sua marg. ad Innoc. in uer. iuramentum, uer. 4. Aduerte tamen, quod tale iuramentum hoc casu non debet iudex extorquere, quando scit reum commisisse delictum. Ita per Inn. & Doct. in c. clericos. infra de coha. cle. & mulie. Zach.

An iuramentum calumniæ sit præstandum in criminalibus, dicas, quod de iure communi est præstandum, sed de consuetudine, iurat accusator accusationem ueram, & illam non fore productam animo calumniandi, reus uero comparens iurat de ueritate dicenda tantummodo, vt per Glos. Cyn. Bar. & Doct. in l. 1. C. de iuramen. calum. & uide Specu. in titu. de iuramen. calum. in §. 2. & uide glo. in cap. 1. & in cap. 2. de iureiur. Et an tale iuramentum præstetur in causa spirituali, vide glos. in c. literas, de iuram. calum. & glo. in c. cum dilectus, de elect. qui dicunt, quod non præstatur in causa spirituali, tamen Bar. tenet cōtrarium in l. 2. in 3. q. C. de iuram. calum. per c. 2. de iuram. calum. in 6. Ant. Fran.

d. c. dudum. Alia est lectura ad istum tex. vt præmisi, ꝙ loquatur in iuramento deferendo in supplemētum probationis, de quo infra eo. c. fi. poterat hic deferri, quia fama faciebat semiplenā
a probationē, a de quo vide ꝙ plene dixi in d. c. veniēs, de test. Iste intellectus pōt esse verus, vt dixi in d. c. veniēs, vbi tractaui plene de effectu famæ, sed quo ad rex. nīm nō placet, qa hic loquitur de iurō nō litis decisiuo, sed de veritate dicenda. Ista. n. differūt inter se: nā post iurm litis decisiuū, nihil aliud quærit sup. eo. c. & si Christus, & l. 1. C. eo. sed post iurm de veritate, remanet saluū ius cuilibet parti, qa istud defert nona d decisionē litis, sed vt clarius habeatur veritas, vt in c. 2. de testi. lib. 6. & d. c. Ifas. Item fm hūc intellectum, hæc decret. esset de indubio: nā de iure decisum est, an & qñ sit deferēdum iurm in supplemētum, ꝓbōnis, vt inf. eo. c. fi. Et si loqueretur de tali iurō, Papa responderet sub ꝺditione, seu limitatione, s. consideratis qualitatibus personarum, & causę, & dixisset, an actori, an reo fuisset deferendum, put facit inf. c. fi. Tene ergo lectn. quam præmisi, quælibet tamen istarum trium est vera in se, intelligendo, vt su-
6 pra. †Et circa hanc lecturam applico hic duas qōnes quotidianas. Prima: Titius fecit ℈ctum cum Sempronio, & qa pecunia nō fuit soluta in primo termiuo, renouauit ℈ctum de pluri, & iterum de pluri in fine secūdi termini, post mortem Titij reperiuntur instra cācellata, & ꝓbatur per testes, ꝙ Titius erat vsurarius, & ꝙ fama erat illos ℈ctus vsurarios esse, & ꝙ sic illi terantes credebant, quærebatur, nunquid esset locus delationi iuramenti? Io. And. in c. 2. de vsu. lib. 6. refert Io. de Deo tenuisse, ꝙ
7 sic, consideratis tamen his, quæ no. inf. eo. in c. fin. quod no. †Secunda quæstio est, an repetendo vsuras, sufficiat ꝓbare illū esse vsurarium ante ℈ctum, & tempore ℈ctus, & post contractū, & ꝙ consueuit velle habere instīm de duplo, vt sic saltem sit locus delationi iuramenti? Arch. in d. c. 2. determinat, ꝙ non, sed Io. And. ibi dicit hoc dictum non recipi in scholis, & in iudicijs
8 reprobari, quod no. †Et pro hoc facit: nam ex consuetudine hominis presumitur qualitas facti, de pigno. c. illo vos, & l. qui semisses, ff. de vsur. & c. fi qōnes de simo. Vnde saltem ex istis debet redundare semiplena probatio, vt sit locus delationi iuramenti, sed hoc intelligo seruata distinctione, de qua inf. eo. c. fi. Quid enim si iste, cui dicit nunc gratis mutuasse, est amicissimus, vel proxima consanguinitatis vel affinitatis linea coniunctus? Certè non est verisimilis præsumptio, ꝙ cōtractus sit vsurarius, ex circunstantijs ergo iudex arbitrabitur, an sit ei iurm
9 deferendum. †Circa præcedentem intellectum quæro, qd si ꝑ iurm istud de veritate non potest de vera sorte liquere, vt quia creditor dicit de centum, debitor de decem? Sol. dicit Host. cōsiderandum verum precium rei, & consuetudinem creditorū, vt si consueuit velle pignus ad valentiam dupli eius, quod mutuat, & sic sua subtilitate iudex veritatem inquirendo cām decidet, arg. ff. de pign. act. l. si seruos. in fi. & l. qui semisses, præalleg. Vel, secundum eum, his cōsideratis, & fama vtriusque, isti vel illi vsque ad certam quantitatem, de qua sibi videbitur, deferat iurm, infra c. fi. omnibus his deficientibus oportet reū absolui, inf. eo. c. fin. Item faciunt hæc ad aliam qōnem quotidianam, quidam repetit vsuras, quas soluit Titio. probat de sorte, & de tempore, quo duravit obligatio, itē ꝙ ille est solitus fœnerari ad tot, pone, quatuor denarios pro libra, sed de solutione vsurarum ꝓbare non pōt, quærit, an ex præsumptione debeat condemnari pro tempore, quo durauit obligatio ad summā, quam ostendit in ratione quatuor denariorum pro libra? Ioan. And. dicit ꝙ sic, & dicit hoc multoties seruatum fuisse in foro Bononien. ecclesiæ, ad quod faciunt iura superius allegata, in quibus dicitur attendendam fore nominis consuetudinem, vt ff. de proba. l. si chyrographum, & C. de apo. pu. l. quicunq;. lib.
10 Iac. de Are. vt recitat Cy. in l. 1. de proba. tenet ℈rium. dicit enim probandam solutionem pecuniæ factam ex tali causa, sicut probandum est ipsum creditorem tīn de fructib. pcepisse, alleg. istam decr. & c. ad nīam, il 1. sup. eo. Io. And. inhærēs opinioni suæ dicit, ꝙ quantitas perceptionis fructuum non sic venit præsumptiue, sicut quantitas vsurarum, etiam in supradictis terminis, & dicit ꝙ hodie forsan per libros rationum, decidentur prædicta, per clem. vnicam, eo. tit. & cum hoc dicto trāseunt hic communiter Doct. Moder. Ego dubito, quæ istarum opi. præualeat: nam contra Ioan. And. facit, quia causa vsurarū habet in se annexum crimen, ideo iudex ecclesiasticus cognoscit, vt no. 16. q. 6. c. si epm, & infamiam, iuxta ea, quæ no. in c. infames, in §. porro. 3. q. 7. & l. improbum fœnus, C. ex quib. causa. inf. Ideo vr, ꝙ ex solis præsumptionib. nō sit in tanta causa iudicandum, maxime cum non sint violentæ. Vt n. dixi supra, potuit alijs mutuare sub vsuris, sed isti nō, ga erat amicus, vel aliàs sibi seruiebat, & sic nō ꝓbat hoc esse, ꝙ ab hoc ℈ngit abesse, c. 2. de trāsla. epi. & l. neq; natales, C. de ꝓbatio. Quinimo posset dubitare, nūquid sit locus delationi iuramenti. per ea, quæ not. in c. tam literis, de testi. Facit ad prædicta quod not. Innocen. in c. ga verisimile, de præsump. posset tamen admitti ꝑ ea, quæ supradixi, & per c. cum in dioecesi, de vsu. Et in hoc dubio recurratur ad iurm, seruatis tīn his, quæ no. & hīr in d. c. fi. & sic ꝙcor-
10 darem has opiniones. †Quæro, qualiter responderetur per iuramentum istud de veritate? Solu. dicit glo. 1. ꝙ per verbum, Scio, vel Nescio, sed in iurō calumniæ, tñ detur per verbum, Credo,
11 vel Non credo. †Dicit tamen singulariter gl. fi. ꝙ æquè præiudicat ꝓfessio de credulitate, sicut de veritate. Intellige tu de facto
12 ꝓprio, nō alieno, vt in c. licet, de ꝓba. & c. cum cām, de testi. †Itē dic, ꝙ si respondet per verbum, Nō credit, non incidit in periurium, licet postea ꝓbetur ℈rium, secus in iurō de veritate, arg. in c. cum in positionib. inf. eo. tit. lib. 6. & vide latius per Fed. cōsi. 23. in fi. & idem quod gl. ista tenet Spec. in tit. de positio. ver. hoc tamen. & Cy. in l. 2. ꝙ obseruari, C. de iura. cal. Dicit. n. Inn. hic quoad primam partem glo. ꝙ in iuramento de veritate, respondet non solum de eo, ꝙ scit, sed ēt de eo, quod non vidit, si indubitatam habet de eo notitiam. Exemplum de Christo, Cōstantino, & Iustiniano Imperatoribus. Dicit tamen Ioan. And. Arch. dixisse, ꝙ hæc nō sunt verba Inno. Sed certe Inn. hāc sententiam expresse etiam firmat, & latius prosequitur in c. fi. de iura. calum. vbi etiam Io. And. & Host. tangunt, & vide ꝙ ibi dixi, & in c. literas, eo. tit. Secus est in teste, secundum Inno. & ibi & hic, quia testis habet deponere de his, non solum, quæ nouit, seu indubitatam habet notitiam, sed ēt de his, quæ acta & gesta sunt in præsentia ipsius. l. testium C. de testi. & optime, ꝓbatur 3. q. 9. c. testes. Alia d. gl. sunt clara, iō specialiter nō prosequor. Et in eo, quod vltima glo. dicit, non esse malum, vt in causis spiritualibus iuretur simul & de calumnia & de veritate dicēda, dic hodie, vt habetur in c. 1. de iura. calum. lib. 6.

ADDITIO.

a Semiplenam probationem. Quòd fama cum aliquibus adminiculis faciat plenam probationem, & probet quem esse usurarium, tenet do. Abb. in cō si. 82. inci. ex themate, in 3. volu. Et nunquid quando est fama, possit deferri iuramentum, uide Fulg. in consi. 145. inci. quoniam plurimæ. Et quod fama adiuuet ad probandum aliquem usurarium, uide eundem Fulg. in consi. 138. inci. visis præcepto. Seb. Sap.

Quomodo probetur quem esse usurarium, & utrum probetur usurarius per instrumenta usuraria, quæ reperiuntur in eius capsa, uide glo. in uerbo. eorundem librorum. in c. fi forte. 24. q. 2. Barthol. de Bellen.

b Confessio. Vide Tiraq. de retrac. lign. §. 2. in glo. 2. nu. 2. Iac. Anel.

SVMMARIVM.

1 *Reges non possunt facere alienationem de bonis & iuribus Regni.*
2 *Vt administrator ecclesiasticus, ita & positus in dignitate seculari, potest reuocare alienationem à se factam de rebus dignitatis.*
3 *Rex tempore coronationis iurat non alienare bona Regni.*
4 *Si Rex non iurauit non alienare, sed post alienationem iurauit non reuocare, iuramentum non est obligatorium.*
5 *Reges fiunt per successionem, non per electionem.*
6 *An donatio facta per Constantinum, ualeat.*
7 *Quod dicitur, quod Imperator & Rex prohibentur alienare, intelligitur de magna alianatione, non de modica.*
8 *Iuramentum contra iuramentum an ualeat.*
9 *Prælatus iurans non alienare bona Ecclesiæ, inconsulto Papa, si alienat, tenet alienatio.*
10 *Iurans non alienare, si locauit per centum annos, an efficiatur periurus.*

C A P. XXXIII.

2 INtellecto. a Si is, qui præest, iurauit non alienare, non valet alienatio, quā postea fecit, etiam si iurat non ℈nire, sic communiter summatur. Sed hæc summatio nimis restringit literam, quæ fundat se non solum super iuramento, sed etiam super iuris debito, vt inf. latius dicetur, iō summo sic. Si positus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipsemet reuocare debet, non obstante iuramento de non reuocando, maxime si prius iurat non alienare. h. d. fm verum intellectum. Ponit primo factum corrigendum. Secundo corrigi mandat, ibi (Nos.) submittens causam mandati, ibi (Quia) Casus literalis. Rex Vngariæ fecit quasdam alienationes in præiudicium regni sui, & contra honorem Regis, iuramento interposito de ipsis non reuocandis. Significatum hoc fuit domino Papę, vnde scribit Archiepiscopo Colloc. & eius suffraganeis, & eidem Regi super hoc, vt alienationes prædictas studeant reuocare, non obstante illo iuramento, quia in coronatione sua iurauit iura regni sui & honorem illibata seruare, vnde illicitū fuit iurm ab eo præstitum de non reuocandis huiusmodi alie-
1 nationibus, & ideo non seruandum. Ber. †No. 1. Regem nō posse alienationem facere de bonis & iurib. regni. Bona enim sunt dignitatis, & nō ꝓpria ipsius Regis, licet ipse habeat iurisdōnē & administrationē ipsius. Hinc est, ꝙ Regnū, vel Comitatus, seu alia dignitas nō diuidit post mortē Regis inter filios defuncti,

ADDITIO.

a Intellecto. Pro huius decre. intellectu, vide omnino Oldr. in consi. 94. & 95 & Bald. in sua marga. Inno. in uer. iuramentum, in 34. q. qui alleg. Inno. in c dilecto, de præben.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 vt legi.& no.in c.licet,de voto.& de hoc aliquid infra. † No. 2. q̃ sicut administrator ecclesiasticus potest reuocare alienationem, quam ipsemet indebite fecit de iuribus dignitatis & administrationis suæ,vt in c.si quis presbyterorum, de reb.eccle.non alien.ita positus in dignitate seculari,quinimo nedum potest,sed debet,vt hic,& 12.q.2.c.non liceat.35.quę. 9.c.quod quis commisit.† No.3.q̃ Rex coronatur, & tẽpore coronationis iurat non alienare bona regni.Ex quo infertur, quod Rex non est merus dominus iurium regni,sed potius præpositus & administrator.Simile in Episcopo, cum consecratur, vt hic in prin.gl.Item tẽpore coronationis Rex inungitur, de qua inunctione habetur in c.vnico,de sacra vnctio.† Quæro, quid si iste
4 a Rex non iurasset a prius,sed facta alienatione iurauit non reuocare?Sol.iste tex.prima fronte videtur velle,quòd tũc non possit contrauenire, cum non reperiatur hoc iuramentum alteri esse contrarium, & sic cessat ratio literæ. & hoc idem videtur velle glo.in prin.dum arguit vltimum iuramentum de non reuocando esse illicitum, quia est contrarium primo licito, quia si vnum contrariorum est bonum & licitum ,aliud malum est & illicitum.32.dist.c.hospitiolum.Sed contrarium firmiter est tenendum,quia vt supra dixi,bona regni non sunt propria ipsius Regis,sed dignitatis realis. Hinc est,quod glos. notabilis in c.Moyses.8.q.1.arguit per illum tex.Regem eligendum per electionem, sicut Imperatorem. 93.dist.c.legimus.licet gl.arguat
5 contrarium.7.q.1.c.denique,& 24.q. 1.c.fi. † De consuetudine seruatur hoc vltimum,& ita probatur in d.c.licet. de voto. Dicit tamen notabiliter Inn.in c.grandi,de supplen.neg. præla.li. 6.in prin.speciale esse in regno,quòd Reges non possunt priua re nedum filios,sed neque fratres,nec alios consanguineos ex stirpe paterna descendentes,à regno sola voluntate.licet Papa, vel alius superior possit ipsum priuare ex causa,d.c.licet, de vo
6 to.† Hinc.quod fortius est, disputatur de viribus donationis factæ ecclesiæ per Constantinum,quia fm omnes,Imperator nõ potest ad libitum alienare iura Imperij,licet habeat inter seculares Principes supremam potestatem. Et tenetur cõmuniter, q̃ Imperator nõ possit alienare in graue prejudicium Imperij, licet valuerit donatio facta ecclesiæ,quia illa est superior.& nõ est proprie alienatio,cum Papa habeat saltem in habitu à Deo iurisdictionem in temporalibus: de qua quæstione plene per
b Bar.b in proœ.Digest.alias in rub.ff.per Ioan.de Lign. in cle.ne Romani.infra eo.ti.Si ergo Imperator non potest, fortius nec Rex.7.q.1.c.in apibus, & 96. dist.c.si Imperator. Iuramentum ergo de non reuocando alienationem indebite factam, est illicitum,quia cõtra ius commune,& tendit in alterius dignitatis præiudicium,ergo non seruãdum,supra eo. c.cum contingat, in fi.& c.2.de pact.li.6.& c.sicut nostris,supra co.Nam iuramẽtum non debet esse vinculum iniquitatis,supra eo.c.quanto,& 22.q.2.c.animaduertendum.Et hoc videtur velle glo.nostra in medio,in ver.(Huiusmodi.n.iuramenta,&c.) vsque ad fi. Non obst.iste tex.a ℑrio,in eo,q̃ ponderat primum iuramentũ,quia si bene ponderetur,mouetur per duas rationes, quarum quælibet per se est sufficiens.Prima,quia in præiudicium regni & cõtra honorem Regis alienare non poterat, vnde ex hoc tenebatur reuocare. Vnde posito,q̃ cesset vna ratio, nõ cessat per hoc iuris dispositio,Insti.de nup.§.affinitatis.Hãc partem succincte sentit hic d.Ant.per gl.in ver.liberam,in c.2.de sup.negl.prela.li.6.Sed ego firmiter teneo per istum tex.p ea,quę superius dixi & facit c.si diligenti,de fo.comp.vbi dicitur non valere iuramẽtum in prejudicium iuris publici,facit c.fm.supra eo.Et reducẽdo gl.nostram ad concordiam , dic q̃ prima pars fundatur super ratione iuramenti, & de facto tollit excusationem de non reuocando.Secunda pars fundatur super alia ratione tex.fq̃ de
7 iure in præiudicium dignitatis alienare non poterat.† Et quod dixi Regem,vel Imperatorem nõ posse alienare in præiudiciũ
c regni, intelligit notabiliter hic Inn.de alienatione, per quam læditur grauiter dignitas regalis. Non. n. per hoc interdicitur omnis donatio,vel alienatio, quod bene notabitis:Nam ,ppriũ Regum & Principum est donare,in c.1.de dona.idem tenet Io. An.in d.c.grandi,& facit quod ibi no gl.Et idem dic in prelato, qui iurat non alienare,inconsulto Papa, non. n. debet intelligi
d de modica d alienatione,quia iurm nõ extenditur ad verisimiliter non cogitata,sup.eo.c.veniens. Et de istis modicis non vr cogitatum,cum sint exclusa a solemnitate debita.12.q.2.c.terrulas.& ita determinat Fed.consi. 220. & sic iunge cum hoc d.
8 Inn.& no. † Vlterius aduerte,allegatur cõiter iste tex.q̃ alienatio facta ℑ iurm non tenet,ẽt si fit iurata,vnde gl. notabilis in c. licet.inf.eo.li.6.per istum tex.dicit,q̃ si mulier iurat non aliena re bona dotalia sibi donata pp nuptias sine legali solemnitate, si postea alienat,& iurat nõ contrauenire, non valet alienatio, quia vltimum iurm fuit primo licito contrarium. Sed contra hoc ego oppono de c.sicut,de sponsa.vbi valet iurm ℑ iurã,& dicit Inn.i c.dilecto,de ꝓbẽ q̃ si iurauit nõ alienare libros,& postea alienauit,valet alienatio,licet sim periurus.Ad idẽ q̃ no.Io. An.infra,qd semel placuit,de re.iur.li.6.& 13.q.2.c.vnã q̃q;vbi

ADDITIONES.

a ZACH. Si iste rex non iurasset.Adde Old.consi.94.inc.Eleganter circa negocium.Paul.de Cast.consi.96.incip.quia frustra dubitaretur, & per Bart.& Alex.in l.prohibere,ff.quod vi aut clam.

b Per Bar.in l.prohibere.§.fi.ff. quod vi,aut clam.

c SEB.SAP.In præiudicium regni.An Rex possit alienare ciuitates sui regni, vide Card.in consi.133.inci.ad quendam, in 4. col.late per Fel.in c.ad audientiam,colum.3.versi.de alijs vero principibus.infra de præscr. & per Iaso. in l. debitorem pactionibus. circa fina. C. de pact.& in præludi. feudo. char.8.col.3.

d Modica.Idem decidit ipsemet Abbas Pan.in c.vt super, circa medium, infra de re.eccl.non alie.q̃ res modica, seu modicæ vtilitatis,non includitur sub iuramento prælati iurantis non alienare immobilia, Romano Pontifice inconsulto.Et idem decidunt Io.de Imo.& Pet.de Anch.in d.c.vt super.Tangitur per Io.And.in d.reg.qui tacet,in Merc.facit quod vult Ang.in §. hoc etiã.in fi.iu Auth.de alien.emphy.q̃ dispositio illius §.vnde sumitur Auth. hoc ius porrectum.C.de sacrof.eccl.canonizata,10.q.2.non procedit prælato alienãte rem immobilem paruam ecclesiæ,per tex.in d.c.terrulas.12.q. 2.& sequitur Pan.in d.c.vt super,& in c.olim,2.in 2.not. de restitu.spol.Et faciunt ad limitationẽ c.1.qui feu.dar.pos.vbi est tex.in prin.à cõtrario sensu,q̃ prælatus ecclesiæ non ꝓt res ecclesię infeudare de nouo,quando nõ est antiqua cõsuetudo infeudandi.Fallit,quãdo esset res ecclesiæ parua, pura vna vineola,vel prædiolum,tũc licet nõ sit consuetudo, posset tñ prælatus infeudare,vel concedere in emphyteusim. Et possunt prædicta confirmari p multa alia optima cõsimilia,&c in primis per tex.valde notabilẽ & singin l.1.§.sed sciendum,ibi,proinde leuius febricula.& ibi,vel vulnusculũ modicum,de ædil.edic.per quæ dicit ibi Alb.de Rosa.q̃ statutum loquens in vulnere,nõ habet locum in vulnusculo,& tex.ibi h.d.expresse, & Bal.in l. fi.C.de ædi.act.dixit per illum tex.q̃ statutũ loquens de vulnere,non intelligitur de modica scissura,seu graffignatura,vel excoriatura,& idem Bald. in c.cũ adeo.supra de rescr.& Ang.in l.si pign.§.furem,ff.de furt. & in Lex tat.ff.quod met.cau.Lud.Rom.in l.1.§.fina.ff.ad Sillan.Sic constitutio pœnalis pro effusione sanguinis non intelligitur de modica,seu minima,secũdum Bal.in d.c.cum adeo.Bal.& Imo.in d.l.Senatus.§.Marcellus,& Bald.in d.l.sufficit c. cum illorum,in fi.de senten.ex com. Et ita tenet Pan. in c.proposuisti,de consecr.eccl.vel altaris,vbi infert ad statuta disponentia de effusione modici sanguinis.Confirmo etiam per illud,quod vult glo. in vers. substantiam,alias facultatem,in §.hinc nobis , in Auth. de har. & Falc.per quam glo.infert ibi Ange.in 1.colum.quòd si statutum disponit,quòd nullus possidens apothecam,possit personaliter capi , si quis possideat vilissimam apothecam,poterit personaliter capi,non obstante statuto. Facit etiã secundum eundem Ange.in dicto §.hinc nobis, quod vult glos. notab.in l. sciendum,in prin.in glo.1.circa medium,ff.qui satisd. cogan. approbatam per omnes ibi,quòd possidens aliquem vilem cespitem terræ non euitat satisdationem,quam euitat possidentes immobilia,& ibidem dicit Bal.quod idem esset,si possideret aliquam domunculam, & est sing. glos. in l.si fideiuss.§.fina.ff.qui satisd.cog.Confirmo per illud,quod vult glo.in versi. facultatem.alias substantiam,in §.sed & si quis,in Auth.vt hi,qui obl.se perhi.& c.& Ange.ibi in fin.1.colum.& glo.no.in Authen.minoris,in glo. 1.in prin ci.C.qui da.tu.pos.& ibi Bald.& Sal.quod debitor & creditor, qui non possunt esse tutores, remouentur à tutela,non remouebuntur pro modico debito,vel credito,nec pro modica communione,vel vtili possessione, quod est no.dignissimum.Confirmo per id,quod dicit Bald. in Authen. sed iam necesse.C.de dona.,ppter nup. quod licet debitor possit iudicari suspectus propter præparationem fugæ,istud fallit in debito paruo. facit etiã quod vult Bald.in Authen.præterea,in vlt.quæstio.C.vnde vir & vxor.dum quærit,an illa Authen.disponens super cessione dotis non existentibus liberis, habeat locũ in dote parua,de quo per Sali.& alios Moder.ibi,Paul. & Lud. in l.diuortio,in princip.ff.solu.matrimo.Facit etim, quod dicunt doct.reprobando Bartol.in rub.ff.solu.matrimo.quod paucæ membranæ seu chartæ non faciunt censeri volumen esse,aut maius,si adijciantur, aut minus,si volumini detrahantur,argumen.in l.1.§.sed sciendum, versi.vitium , ff. de ædil.edic.& glo.in d.Authen.minoris,& ita domi.Alexand.in d.rub. solu. matrimo.in 3.colum.in prin.facit etiam tex.fing.in l.Senatus. §. Marcellus, ff.de leg.1.secundum intellectum Imo.quem ibi sequitur dom.Alexand.de Imo.vbi prohibitio,de qua in l.cætera §.1.ff.de leg. 1. non habet locum in domuncula.facit etiam quod de capana dicit Bald.in c.si duo fratres. infra de duo.fra.de nouo bene fi.inuesti.cum suis concor.ibi signatis.facit etiam quod voluit Bal.in l.si pro ea,in prin C.si man.vbi dicit non attendi dilapidationem,nisi fit ordinata ad suspicionem,id est q̃ taliter dilapidet, q̃ timere debeat de suo credito.Adde gl.sing.in c.quicunque.16.q.7.quæ vult, q̃ ille,qui dat modicam dotem ecclesiæ, vel altari,non efficitur patronus, & vide omnino do.Ias.May.in l.sciendum,ff.qui satisd. cog. qui ponit fere omnes prædictos casus,& vide eundem in Authen.præterea.C.vnde vir & vxor.Ber.Force.

ANT. FRAN. Circa istam materiam,an si lex, vel statutum loquatur de aliqua re,vel de vno facto,intelligatur de modico,& re parua,vide quæ habentur in c.ad aures,de reb.eccl.non alie.& ideo pro minima læsione non datur restitutio in integrũ,l.fcio, ff.de in integ.resti.i.in rebus.in §.possunt ff.comm.Et hoc verum in his, quæ sunt contra ius commune, secus in his, quæ sunt secundum ius commune,per l.si proprietarius,ff.de dam.infec.& no.Bar.in d.l.fcio.Et ideo etiam pro minimo grauamine,potest interponi appellatio.c.de appellationibus,& ibi per do.de appel.& vide in c. pen. in ver.minimum,de rescrip.Et propterea dixit Spec.in tit.de rescrip.præsentia.in §.9.in versi.quæ dicantur,q̃ modicum incrementum non valet mouere iudicem.Et idem in tit.de iuramen.calum.in §.2.in versi.quid si causa,vbi dicit,q̃ modicitas causæ facit omitti solemnitatem iuris. Et dicit etiam in ti.de loc.in §.6.in versi.vt autem,q̃ gratia modici damni non recedit a iure,& pro hoc facit,quia testes in modico varij non possunt dici varij, vt p d.Ant.post glo.in c.2.de reg.& per Alex.in l.eos, de fal. & in l.in insulam, in §.fructus,ff.fol.mat.quia variatio in modico non facit testem esse varũ. & quando quid dicatur modicum,vel paruum, dicas hoc relinqui arbitrio iudicis,qui considerata qualitate personarum,& vtens circunstantiis, habe hoc arbitrium,ut per gl.in l.hactenus,de vsufru.& gl.12.q. 6.in c.anterio rum,& 12. 2.c.terrulas,& vide gl.& Bar.in l.lex & si fuisceperit. §. 1. ff.de iud.ubi habetur,quod si Rex,vel magnus Princeps daret ẽt duo mille,dicetur etiam modicum dare,& vide Spe.in tit.de iur.dela.in uer. non igitur.

concludit,q̃ licet qs iurauerit non mutare testũ,tñ si mutat,tenet fm,licet testõr sit periurus. quia nullibi reperitur, q̃ actus gestus ℑ iurm.non valeret.Cõtrarium vr difficile,& hic per ali quem nõ tactũ.Ego dico sic,q̃ qñque actus dispositio depẽdet à mera volũtate,seu facultate iurãtis,& tũc ꝓcedit ℑrium,vt valeat alienatio,ẽt nõ iurata ℑ iurm prius præstitum, licet iurans sit periurus.Qñq; actus dispositio nõ depẽdet à mera facultate iurãtis,vt quia interdicit a lege fauore ipsius iurantis. Exemplũ in muliere,& minore in c.cum ꝓtingat,sup.eo.& in Auth.sacra puberum.C.si aduer.ven. Et tũc actus ẽr iuratus ℑ primum iuramentũ nõ valet,sic intelligo gl.d.c.licet. Rõ,qa actus sine iuramẽto erat ipso iure nullus,obstãte,phibitione legis. Rõ autẽ iuri sustineri non potes,qa iam obligauerat se Deo p prius in ℑrium,& sic fm fuit illicitum.Idem & fortius, quando actus pro hibetur rõne publicæ vtilitatis, tunc enim fm iurm non valet ℑ primum duplici rõne.Prima,qa est illicitum, cum sit ℑrium primo licito.Secunda,qa tendit in præiudicium alterius,vt su-
9 pra dixi,& iste est proprius casus huius cap. †Et p hoc potes decidere qõnem notab.quam ponit Gasp.de Cal.sup.eo. c.cũ cõtingat.Prælatus iurauit nõ alienare bona ecclesiæ incõsulto Papa,vt communiter hodie iuratur, demum alienat ℑ iurm, an teneat alienatio? Et concludit ipse,ꝑsulẽdo in qõne facti,q̃ sic, ita q̃ rõne iuramenti solius nõ venit reuocanda,quia regulariter tenet actus ℑ iurm,ex quo lex aliter non resistit, vt supra declarau,& tenet etiam Archi.in c.si a fede.de præb.lib.6.& Spe
10 cu.de emp.& ven.§.tertio loco,ver.quid ergo, in fi. † Quid aũt
a si iurãs non alienare,locauit per centum annos,a nunquid erit periurus? Pro & ℑ facit, quod no.gl.in clem. 1.de reb.eccl. non alie.Ibi tamen finaliter glo.ista ꝓcludit, q̃ ille,qui non põt alienare,nõ põt locare ad centum annos.Recitat tñ Accur.tenuis-
b se ℑrium in l.pen.ff.de leg.2.§.instituto.Gasp.b in præal. loco dixit,q̃ alienationis,verbum ,pprie sumptum,intelligitur, qñ directe transfert dominium, & licet nõ alleget, text. est in l.1. C. de fun. dota. Sed quia materia alienationis rei ecclesiasticæ sumitur largissime, phibitus alienare, phibẽt locare p centũ annos.Item nõ põt pignorare,vt no.12.q.2.in sum.Sed ,pprie sumpto vocabulo,q̃ locat,nõ alienat,vt dicit gl.in l.1.§.quod aũt.ff. de superf.& l.fi.ff.si ager.vect. pe. Iuramenta aũt sunt strictiũris,ideo,secundum eũ,nõ extenduntur ad alienationẽ improprie sumptã,vt est locatio ad centum annos,locans ergo ad tñ tempus,non est periurus,alle.quod in simili no.in c.vt super de reb.eccl.non alie.non tamẽ dicit,q̃ locatio teneat. Ego de hac decisione dubito,& potius tenerem oppositũ, quia iurm præ-
c stitum,intelligitur fm qualitates materiæ, c in qua præstat, vnde assumit oẽs tacitas additiones & restrictiones, & ampliationes,fm naturam materiæ,in qua præstatur,vt in l.fi.C.de cõdi. inde.& l.vlt.ff.qui satisd.cog.no.Bar.in l. societatem.§. arbitrorum,ff.pro so.& Innoc. in c.per tuas,de arb.probatur sup.eo.c. quemadmodũ.Sed verbum. Alienatio, intelligitur largissime in materia alienationis rei ecclesiasticæ, vt ipsemet Gas. ꝓfitet, & probatur in c.nulli.§.1.de rebus eccle. non alien.& quod ibi no.in glo.ergo iuramentum de non alienando super ea præstitum,debet intelligi largissime,& vt conueniat materiæ subiectæ,& hoc credo verum.Abb.

ADDITIONES.

a Per centum annos.Adde Lap.alle.12. & conclude, quod non tenet locatio, nt per Bald.in c.1.ver.consuetudo. vlt.col. ver. item ait,qui feu.da. poss.& Arch.12.q.2.c.Abb. Zach.
Per centum annos.Quæ locatio dicatur alienatio,vide per Angel.in consi. 384.incip.ex forma, & serie dictorum instrumentorum. in vltimo dubio, & Ias.in l.manumissiones,col.2.uer.secundo prin.ff.de iust. & iur.Seb. Sap.

b Gasp.Hãc opi.Gas.Cal.sequitur Couar.li.2.var.resol.c.16.nu.2.f.62.Ia.Anel.

c Qualitates materiæ.Vide Old.in consi.138.incip.cum mulier.& dom.Franc. Cur.in consi.1.col.3.inci.& si subtilissime, col.2.

SVMMARIVM

1 *Licet matrimonium sit fauorabile,non tamen super eius contractu statur sacramento.*
2 *Nec periurium, nec excommunicatio, impedit contractum matrimonij.*
3 *Duæ præsumptiones partis potentię,inuicem se collidunt.*
4 *Ecclesia non paticur, ut quis ueniat contra proprium iuramentum.*
5 *Actore non probante,reus absoluitur,& confessio facta non prodest, sed bene præiudicat confitenti.*
6 *Iuramentum in defectum semiplenæ probationis, an deferatur in causa matrimonij.*
7 *An stanti contra matrimonium deferatur iuramentum in defectum semiplenæ probationis.*
8 *Iuramentum in defectum semiplenæ probationis, an deferatur in causa monachatus.*
9 *Potest quis uti prætextu detentationis,rei uẽdicatione, & prætextu possessionis ciuilis,interdicto, Vti possidetis.*
10 *An quis possit uenire contra confessionem suam iuratam in causa matrimoniali.*
11 *Iudex quid debeat facere, si mulier petat poni banna,ut in cap.fina. de clan desti.despon.*

CAP. XXXIIII.

a MVlieri. a Si mulier iurauit aliquem esse suũ maritum,& succubuit, qa aliter nõ ꝓbauit, non datur, nec denegatur licentia ℑhendi. Diuidit quoad intellectum,quia primo ponitur quæstio.Secundo solutio,& ratio,ibi, [Nec] Casus literalis. Mulier quædã petebat quendam in virum,quæ in iure prẽstito iuramento asseruit,q̃ ille in eam matrimonialiter consensĕrat per verba de præsenti.vir hoc negabat,cum mulier non haberet alias probationes,vir fuit ab eius impetratione absolutus:quæritur,vtrum iudex debeat ei dare licentiam cum alio ℑhendi? Respondit Papa,q̃ non, ne author periurij videatur,nec debet ei prohibere, ne si forte falsum iurauit,matrimonium impediret, sed est suæ
1 conscientiæ relinquenda. Ber. †Not. 1.q̃ licet matrimo. sit res multum fauorabilis,vt in c.ex literis,inf.de pig.& c. fi. de re iudi.cum simi.non tamen intantum,vt super eius ℑctu, ẽtur so
2 li iuramento alterius asserentis contractum. † Not. secundo,q̃ periurium non impedit contrahi matrimo.sicut nec excõmunicatio,vt leg.& no.in c.significasti.de eo,qui dux.in ma.Et crimina impedientia matrimonium,vide per glos.in c.2. infra de
3 pœn.& re.& quod ibi no.† Tertio no.iuncta glo.fi. q̃ vbi cõcurrunt duæ præsumptiones,quarum vna alteri nõ præponderat, sed sunt paris potentiæ,inuicem se collidunt,simile in c.literas,
4 de præsump.No.q̃ regulariter debet ecclesia prohibere, ne qs veniat ℑ propriũ iurm , facit infra de spon.c.ex literis.2. probat enim hoc per locum a speciali.Not.vltimo,q̃ vbi agitur de du-
5 bio peccato,quis relinquendus est conscientiæ suæ. †Gl.prima diuiditur in duas partes. In prima quæritur, an vir iste fuerit legitime absolutus? & respondet,q̃ sic, quia actore non probãte, reus debet absolui,vt in iurib.allegatis in ea. Sed ℑ hoc ego oppono sic, post iurm dictum parti, nihil amplius debet quæri, quia habet vim transactionis.l.1.& 2.ff.eo.& l.1.C.eo. & tex. in c.& si Christus,sup.eod.dicit,q̃ omnis controuersiæ finis,est iuramentum,sed ista mulier in iudicio iurauit istum virum contraxisse secum matrimonium,ergo debet sibi adiudicari, cum actio sibi competat ex iuramento.l.acturi.C.eod. & l. si duo.§. Marcellus.ff.eo.Solu.dic contrarium procedere, si iuramentũ fuisset delatum huic mulieri in supplementum probationis, sed tex.loquitur de alieno iuramento, forte enim exegit iudex iuramentum de veritate dicenda,supra c.ex literis.& confessio facta vigore talis iuramenti præiudicare potest confitenti, nõ aũt prodesse, quia regulariter nõ valet confessio ad proprium commodum confitentis.14.q.2.in princi. Vel loquitur secũdũ Ioan. And. de confessione mulieris facta in positionibus suis, quas suo posuit sacramento,iuxta cap.cum in positionib. infra
6 co.ti.lib.6.† Venio nunc competenti ordine ad secundam partem glo. Pone enim quod mulier habuisset vnum bonum testem,nunquid fuisset sibi deferendum iuramentum in suppli-
b mentum probationis? Et est ista quęstio notabilis b & difficilis,
c in effectu consistens, nũquid in causa matrimoniali c sit locus delationi iuramenti in supplemẽtum probationis. Glos.prima arguit,q̃ sic per iura generalia, sed finaliter concludit oppositum,quia hæc causa est ardua,cum agatur quasi de statu hominis,cũ per hoc seruitus cõstituat in ipso,& not. bene hãc rõnẽ, pro qua facit c.nõ debet,de confan.& affi.& c. oẽs cautiones. 32.q.6.Idem videtur sentire gl.iuris ciuilis in l.3.§.quacunque. ff.eod.tit. Hæc opin.videtur ẽt placere Abb.hic, qui respondet ad c.attestationes,infra de despon. imp. vbi fuit in causa matrimoniali delatum iurm,quod ibi non defertur super principali actione,sed sup articulo postea orienti, super quo magna erat præsumptio contra reum,q̃ consensisset post ætatẽ, vel secundum cũ,ibi actrix habebat præsumptionem pro se, hic non. Et
in hac

ADDITIONES.

a Mulieri.Pro intellectu huius tex.vide quæ latissime scribit Host. in sum.eod. tit.in rubricella de asser.iura.§.& super quibus, uer. quid de causa monachationis,ubi declarat eius medullam.

b Quæstio notabilis.Vide Bart.in l.maritus.in uer.ult.quæro. ff. de quæstio. & do.Iaso.in repe.l.admonendi.col.97.uer. secundo principaliter ex conclusione glo.nostræ.ff.de iureiu. Seb.Sap.

c In causa matrimoniali. Et quod non possit hoc casu deferri iurm in supplementum,tenet Do.in c.1.in prin.per illum tex.de procu.lib.6.Et q̃ nõ, tenet ẽt Bald.in l.in bonæ fidei.in 1.col.uer.item in causis matrimonialib. C. de reb.cre.de quo uide infra c.fi.in 14.col.Et adde,quod in causa matrimoniali põt deferri iurm a parte parti,secũdum do.Ant.in d.c.fi.in 3.col. uer. aduerte tñ,inf.eo.quod crederem esse uerum, quãdo utilitas est per partes remissibile,alias non.Item de q.hic posita,uide per Arch. in c.si quis presbyter,circa prin.2.q.5.De hoc ẽt uide per Azo.in sum.C.de reb. cred. circa med.ubi tenet,quod possit deferri iurm in cã matrimoniali. Et hoc ponit in causa monachationis.Nam Arch.in d.c.si quis presbyter,circa princ. arguit pro & contra,& remittit se ad c.uiduas autem velare, 27.q. 1. quod est palea.ubi multum egregie tangit istum passum,& tandem concludit,quod melius & tutius est,quod ei deferatur iurm, qui matrimonium asserit esse contractum,& ita dicit tenere Host.in sum.§. super quib.uer.quid de causa monachationis,& h.d.le credere esse uerũ,& se ita de facto iam fecisse cõsuli.Vide de hoc late Paul.de Cast.in l.3.§.quacũque.ff.de iureiu. & ibi do. Alex.Imol.Bal.in l.in bonæfidei.in 1.col.Bar.in d.l.admonendi,in 17.col.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in hac vltima solutione vī inclinare in ℑriam opin. huius glo. Ioā. And. dicit, q illa decret. solum vult, q si præsumptio est cōtra reum, qui venit absoluendus in causa matrimoniali, nō absoluetur, nisi iuret ad excludendam illam præsumptionē, quasi velit dicere, & bene, q ibi non loquitur de iurō in supplementum probationis, sed de iurō purgationis, quod defertur reo, antequam absoluatur, vt sic purget præsumptionem ortam ℑ eū. Vnde p illud iurm nullum fit præiudicium matrimonio, nec actori, sed est fauorabile eis, cum aliter veniret pure absoluendus, actore nō probante. Aliter tñ Io. And. non declarat in hac q. mentē suam. Host. hic, & inf. eo. c. fina. & idem Phil. tenent ℑ opi. glo. dicentes, q in omni cā matrimoniali pōt deferri iurm, consideratis tamen circunstantiis. Ponit ipse Host. exemplum in muliere honesta, potente, & diuite, quæ petit aliquem in virum sibi inferiorem, vel æqualem, qui iæp ius de stupro illā sollicitauerat, & probat per vnum testem omni exceptione maiorem, q iste desponsauit eam per uerba de præsenti, adducit de sepult. c. ex parte, de test. c. super eo. il 2. Fatet tñ ipse Host. & idē Phil. q in causis mrimonialib. & similib. in quibus vertitur periculum animæ, sicut ibi, est spāle, vt non transeat in rem iudi. Sic oportet ibi spāle fateri, q si apparet decepta Ecclesia, retractabitur, quod est factum ratione iurī delati, arg. inf. de fri. c. fraternitatis, & C. eo. l. 1. quod est spāle ℑ legem. ff. eod. l. non erit §. dato. Sit ratio, quia in talibus, nec lex præualet, neccō suetudo, sup. de consue. c. fin. Per quæ patet etiam in matrimonio posse iurm deferri, ita tñ, q legitimo matrimonio nullo mō præiudicari possit, nec salus animæ impediri, quoties de ipsius periculo constaret, & sic transit Io. And. cum hac opin. Et videtur hic sentire, q possit deferri cum limitatione prædicta. Bartol. post But. in d. l. 4. §. quacunque, dicit, q statim pro matrimonio pōt deferri, vt iuret pro matrimonio, quia hic nullum periculum est, cum videatur de nouo contrahere sub ↄditione, si ille iurauit, sed stanti ℑ matrimonium non est referendum, quia nō dependet illius dissolutio à facultate partium, & sic videtur sentire Bart. per rationem suam hoc procedere in iurō iudiciali, qđ defertur à parte parti. In necessario. n. quod deferī a iudice, non pcederet primum dictum Bar. cum illud deferatur parte altera non consentiente, l. admonendi. ff. eo. Item fm dictum Bart. non fundatur bona rōne, quia licet iurm deferatur stanti cōtra matrimonium, non tñ p hoc dissolueret ℑugium, imo q̄cūq; constaret de ℑrio, reintegraretur matrimonium, per c. consanguinei, & c. lator, de re iud. & sup. dixi, fm Hostiē. Contra opin. Bar. videtur tex. in d. c. attestationes, & eo mō tollitur ratio glo. in d. l. 4. quæ vī velle, q iō iurm non est deferendum in hac cā, quia amplius non posset quæri de legitimitate matrimonij, ob stante iurō, quod est falsum, qa si sententia non obstat, fortius nec iurm. D. Ant. infra eo. c. fi. dicit, q iurm purgationis, vbi nō est probatum, deferri potest, vt in cap. attestationes, de despon. impub. Iurm vero necessarium pōt reo deferri, q venit alias absoluendus. d. c. attestationes. Sed certe non differt hoc à præcedenti articulo, qa istud nō pōt dici iurm purgationis, ex quo defertur reo. Non. n. defertur sibi in supplementum probationis, cum reus non habeat ꝓbare, sed vt purget præsumptionem ℑ eum ortam. Actori aūt semiplene ꝓbanti non est, fm eum, deferendum iurm necessarium, sed voluntarium pōt deferri, inquantum iurans stat ꝓ matrimonio, quia partes pñt sibi præiudicare, necessarium aūt nō est deferendum, quia cā est ardua. Non obst. q posset retractari, quia forte non potuerunt haberi probationes ad retractandum. Hæc sunt, quæ in diuersis locis scripta reperio, per quæ mihi non vī ad plenum huic articulo quotidiano satisfactum. Ego ꝓprehendendo clare omnes casus dico sic, q aut non ꝓstat de matrimonio, vt quia de ipsius ℑctu disputatur, aut constat, sed disputatur de aliquo impedimento ipsius, puta de consanguinitate. Primo casu, aut actor plene probat, & non est curandum de iurō, vt in c. sicut, de proba. Aut nihil ꝓbat, & idem, quia reus venit sine quolibet iurō absoluendus, inf. eo. c. fi. sentit Ioā. And. in c. 1. de cland. despon. vī etiam tex. in c. 2. eo. ti. Aut ꝓbat aliquid, sed minus q̄semiplene, & tūc non actori, sed reo deferendum est iurm purgationis, & iste est ꝓprius casus c. attestationes, præall. Nam ibi ex nixu ad copulā erat orta præsumptio, q post ætatem legitimam puer consensserat in mulierem, facit quod no. in d. c. fi. Actori aūt non est deferendum, qa non habet semiplenam pro se, vt no. in d. c. fi. & loquor de iurō necessario, quod. s. defertur a iudice parti. Quid autem in voluntario iudiciali, quod. s. defertur a parte parti, dico, q indubie actor pōt deferre reo, quia sine illo venit absoluendus, ex quo plene non probat. Reus pōt deferre actori, si sibi tā tum præiudicat. Nam sicut posset de nouo contrahere, ita posset deferre iuramentum actori, licet semiplene, vel nihil ꝓbet, vt in opi. Bart. Aut semiplene actor ꝓbat, & hic est casus magis dubitabilis, in quo sic distinguo, q aut quæritur de iuramento voluntario, aut necessario. Primum potest deferri reo, cum veniat absoluendus, ex quo plene non cōstat de matrimonio. Est enim hoc fauorabile matrimonio, d. c. attestationes. Actori autem potest deferri, si reus sibi soli præiudicat ratione prædicta. Secus autem, si præiudicaret alteri matrimonio, de quo constaret, quia non posset transigere, tunc, & sic nec iuramentum deferre in præiudicium alterius matrimonij, ioxta no. in d. c. 2. de clan. despon. Secundum, scilicet iurm necessarium indubie potest deferri reo. d. c. attestationes, quia actor non potest conqueri, ex quo suam intentionem plene probare non potest, nec p hoc iuramentum præiudicatur iuri suo, quia quandocunque constiterit de contrario, retractabitur attentatum ratione iuramenti, vt supra dixi, & facit l. admonendi, ff. eo. An autem actori possit deferri, est satis dubium propter arduitatē causæ. Ego indubie crederem per tex. cap. fina. infra eod. iuncta l. 3. §. quacunque, prælleg. hoc fore relinquendum discreti iudicis arbitrio, vt consideratis omnibus qualitatibus, & circūstantijs personarum & causæ, deferat, vel non deferat. Quid enim si actor est optimæ vitę, & petit puellam se inferiorem, vel æqualem, & habet de contractu vnum probatissimum testem, vel forte habet duos testes, quorum vnus non est omnino integer, & sic habet plus, quam semiplenam probationem? Certe satis pōt ad
a iuramentum recurri. Nam nullus, tex. dicit iuramentum a non deferendum in causa ardua, sed iudex potest inspectis personarum & causæ circunstantijs, deferre illud actori, infra eo. c. fina. §. 1. Potest ergo semper, quando circunstantiæ & qualitates personarum suadent, optime facit, quod habetur in simili in c. cū causam, de rap. & est glo. in hoc notabilis in cap. vidua, de regu.
7 †Venio ad secundum membrum principale, quando constat de matrimonio, sed disputatur de aliquo impedimento, & distingue fere per omnia, vt dixi in præcedenti membro, eo saluo quod stans pro matrimonio non possit deferre iuramentū stanti contra matrimonium. Ratio, quia sicut non posset expresse transigere contra matrimonium, vt in c. fina. de transac. & c. super eo, de eo, qui cog. consan. ita nec tacite deferendo iuramentum, & in hoc casu posset saluari illa opi. Bart. non enim est recedendum à matrimonio, nisi per veras probationes, seu plenas de impedimento, de testi. cap. licet ex quadam, in fi. An autem iudex possit deferre, in quo non cadit timor collusionis, argumen. ca. nisi, de præben. dico arbitrarium, prout supra dixi in præcedenti articulo, facit dictum cap. licet. vbi probationes de consanguinitate non sunt necessario concludentes, & tamen dissoluitur matrimonium, de quo constabat. Credo tamen, quod nisi præsumptiones pro asserente impedimentū, sint multum vrgentes, non debet iudex procedere ad delationem iuramenti, per rationem d. c. licet, in fin. & per hoc habes
8 hunc articulum clarissime diffinitum. † Et ex his potest decidi
b similis quæstio, b an in causa monachationis, sit locus huic delationi iuramenti, glo. d. l. 3. §. quacunque, tenet q non, ꝓpter arduitatem causæ. Alij, vt refert Io. And. infra eo. c. fi. dicūt posse deferri. Sed si esset iuramentum voluntarium, vel iudiciale, necessaria erit superioris authoritas, sicut in alienationibus rerum 12. q. 2. c. sine exceptione. 10. qō. 2. c. hoc ius. Secus in iuramento necessario, ad hoc, ff. de reb. eo. l. 5. §. item quæri. Et hæc sunt verba Cyn. in l. in bonæ fidei, C. eo. titu. Sed Cy. in addi. dixit moderniores tenere, iuramentum non deferendum in causa monachationis, quia vinculum authoritate Dei impressum non potest per inferiorem tolli, & hæc sibi placent. Sed certe hæc ratio colligitur per ea, quæ dixi in præcedenti art. Bar. in d. l. 3. & do. Anto. dicunt, sicut supra dixi in causa matrimoniali. Ego dico latius per omnia, vt sup. dixi, quia in hac causa est eadem ratio, quæ in causa matrimoniali, & vide glo. no. in d. c. vidua, de regu. quæ vult posse deferri. Sed reduco illam ad distinctionem, quam sup. feci in præcedēti quæstione, & vide quod
9 leg. & not. in cap. cum causa, de rap. Gloss. 2. est clara vsque ad versi. [Lau.] ibi (Tacite opp. de l. naturaliter. §. nihil. ff. de acquiren. possess.) vbi ille, qui vendicare incepit rem, potest redi-
read

ADDITIONES.

a Iuramentum. Et ita ēt in specie dicunt Paul. de Cast. & doct. in l. 3. in princi. ff. eo. uterque in ult. col. allegantes idem uelle Io. And. c. fi. inf. eo. facit illud, quod no. dicit Bal. in l. in bonæ fidei, in ult. col. uer. 3. inspicitur quātitas rerū, q licet in causis feudalib. quia magnæ sunt, nō deferatur istud iurm necessariū, tñ bene defertur possessori, quia possessio aliquid adiūgit semiplenæ probationi, & hæc diligēter no. quia faciūt ad limitationē eorū quæ notantur per ipsum me Abb. Pan. & do. in c. fi. in prin. in pen. & ult. col. inf. eo. quod i causis famosis & criminalib. ēt ciuiliter motis, nō detur istud iurm. & idem in cæteris causis magnis & arduis est uerū, nisi esset plusquā semiplene, ꝓbatum, ut quia ultra semiplenam, ꝓbōnem aliquid esse & adductū, ut quia, ꝓduxisset quis duos testes, quorum unus nō esset omnino integer, vel adesset aliqua alia præsumptio, tūc, si sit persona honesta, posset iudex deferre iurm necessarium in prædictis causis. et idem dicit Sal. in l. admonendi. ff. eo. in 16. col. in fi. & Lud. Rom. in 27. & clarius in 34. per tex. d. §. 1. in c. fi. inf. eo. Et idem tenet ibi do. Alex. Imol. in 32. col. et in [illegible] 9. & ult. col. & in consi. 265. inci. uiso processū utriusque causæ, in 3. col.

b Similis quæstio. Vide Lap. alle. 36. col. ult. uer. de tertio aūt Iaſ. in repe. l. admonendi. col. 97. uer. 2. principaliter, ff. de iureiu. ubi dicit glo. in c. uidua, inf. de reg. teneretur, quod deferatur iurm in causa monachationis communiter reprobari, uide etiam Abb. iiir c. cum causa infra de rapto.

re ad interdictum, Vti poss. non obst. contrarietate, quæ ex hac vicissitudine oritur. Gloss. soluit, sed non multum clare. Dic, quòd ibi nulla est contrarietas. Potest enim quis agere re vendicatione, prætextu detentionis iuxta ea, quę habentur, & notantur in l. officium, ff. de rei vend. & c. examinata, supra de iud. Interdicto autem, Vti possidetis, potest nunc agere, ratione possessionis ciuilis. Et dic plenius de intellectu illius legis, vt dixi in c. pastoralis, & c. cum dilectus, de causa pos. & prop. Hæc autem mulier non potest excusari a cōtrarietate, cum de facto proprio agens prius iurauit se cum illo viro contraxisse. Nunc autem petendo licentiam cum alio contrahendi, dicit prorsus oppositum. Nam si verum iurauit, non potest contrahere cum alio, quia matrimonium primum legitime contractū non dissoluitur ex eo, q alius transiuit ad alia vota, sed per mortem naturalem duntaxat. 32. qō. 7. c. 1. & 2. & ideo, quia ecclesia dubitat, an verū, an falsum iurauerit, assumit viam mediam, vt hic
10 dicitur. † Sed tunc fortiter opp. ex quo hæc mulier iurauit, non debet admitti volens venire contra confessionem propriam, maxime iuratam, quia quod quisque dilucida voce & c. de proba. c. per tuas, & l. generaliter, C. de non nume. pecu. Sol. potest dupliciter colligi ex dictis Inno. licet ipse non formet hanc oppositionem. Primo, quia istud est speciale in matrimonio pro periculum, quod esset, si continere cogeretur. Vel aliter, & plus sibi placet, quod post, sententiam licet contra suam confessionem venire, de quo remittit ad no. infra de excep. c. cum venerabilis. Intellige hanc solutionem, quando per sententiā fuit confessio reprobata, vt hic, & ita videtur de mente Innoc. vt aperte ipse ponit in d. c. cum venerabilis. Ante enim reprobationem, vel si esset secundum eam pronunciatum, non liceret contra eam venire, vt in contrario, nisi prout no. in c. fin. de confes. & in c. cum venerabilis: Et hanc solutionem no. singula
a riter, quia habes casum, a in quo licet venire contra confessionem etiam iuratam. Et est ratio, nam ex quo iudex illam nō re-
b cepit, nec pars approbauit, b non potest super illa se fundare, & cogere partem ad obseruantiam, vt in regula, ex eo, de reg. iur. lib. 6. & in cap. cum olim, de censi. vide ad materiam, quod no. glo. 30. quæstio. 5. cap. si quis, §. ita, & C. qui pot. in pign. habe. authen. item possessor. & quod no. Spec. in tit. de excep. §. viso, ver. sed quid econtrario, colum. 5. & bon. tex. in cap. 3. de eo, qui
11 mit. in poss. i uncta glo. † Vlti. quæritur, quid faciat iudex, si mulier volens contrahere, petit banna poni, quod de iure est? vt in cap. fin. de clan. despon. Solu. dicit Hostien. quod Episcopus debet illam monere ad continentiam, argumen. in cap. discretionem, infra, de eo, qui cogno. consang. Si vero non potest illam inducere, præcipiat banna publicari, cum protestatione huius decre. scilicet quod per id non intendit dare licentiam, vel denegare, sed illam conscientiæ suæ relinquere. Denegare autem banna non debet, quia denegando præambula contractus, denegaret contractum. Contra hanc literam dicit Ioan. And. dici posse, quod licet protestatio prædicta sit vtilis in hoc casu, nō tamen est necessaria, alleg. ff. de iudic. l. non videtur. Dicit clarius, quod missio bannorum non fit ad dandam licentiam, sed potius, vt ex causa legitima, si qua subest, interdicatur matrimonium &c. Abb.

ADDITIONES.

a SEB. SAPIA. Habes casum. Alium casum ponit Bal. in Auth. iubemus, circa medium. C. de iud. in l. 1. col. 15. uersi. sed pone minor C. de confes. Rom. in consi. 291. inci. tu præposita, circa medium, & in l. si uxor. §. de uiro, in 31. fall. ff. fol. mat. vbi dicunt q in criminalibus, quibus potest uenire confessio nem suam etiam iuratam.

b Approbauit. No. diligenter, q confessio facta etiam in iudicio, etiam iurata, non obligat, si non sit per partem approbatata, seu expresse acceptata, & p iudicem recepta. Et facit ad extensionem eius, quod per multa tenuit Saly. post Richar. patruum suum, in l. 1. in uer. oppo. C. de confes. & in l. generaliter, in 6. q. C. de non num. pec. & idem Saly. c. in l. iubemus, C. de libe. causa; ubi no. decidit, quod confessio facta ad obligandum etiam in iudicio, & in præsentia partis, requiritur quod expresse acceptetur per partem, alias talis confessio nihil præiudicat, secus est in cōfessione liberatoria, in qua sufficit sola præsentia partis. l. tale, in prin. ff. de pac. Et prædictam decisionem Sal. sequitur d. Alex. Imo. in consi. 476. inci. uiso superiori themate, in 5. col. & in consi. 405. inci. in causa appellationis, in 1. col. & no. in consi. 465. inci. in causa & lite nertente inter prouidum mercatorem &c. Nam ex notatis hic per istum, in hoc uer. & est ratio &c. uidetur quod prædicta decisio Sal. sit uera & procedat, etiam si talis confessio facta in iudicio præsente parte esset iurata, quæ perpetuo no. quia utilia sunt ad practicam.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum an extendatur ad actus futuros?*
2 *Iuramentum est stricti iuris, & stricte interpretatur propter periculum animæ.*
3 *Iuramentum non extenditur ad alia ex conuentione partium, quam ad ea, super quæ fuit interpositum.*
4 *Iudex, uel notarius ex licentia eis data, quod possit extendere instrumentū, non possunt addere iuramentum, uel stipulationem.*
5 *Respectu quantitatis reatus magis peccat, qui uenit cōtra iuramentum, quā qui uenit contra simplicem loquelam.*

CAP. XXXV.

Clericus. Qui iurauit seruare statuta edita, & postea per illud iurm aliter non iurādo promisit seruare edenda, seu postea edita, nō tenetur ex iurō ad nouiter edita. h. d. fm verum intellectum. Primo ponitur qō. Secundo solutio ibi, (Licet) Casus literalis. Aliquis clericus iurauit se seruaturū statuta edita in ecclesia, iurō tali præstito, promisit per idem iurm, statutū, quod postmodū factū fuit in ecclesia, fideliter obseruare, quærebat, vtrum teneretur ad obseruationē illius statuti per iurm prius factum? Respō. Papa, q ex promissione sua tenetur seruare, qđ promisit, sed non ex debito præstiti iurī. B. No. 1. clericum licite iurare de seruandis statutis ecclesiæ suę. Idem vī dicendum de Epō, arg. 8. q. 4. c. Artaldus. Quid autem si in volumine statutorum reperiuntur aliqua illicita? dic, vt hī in c. 1. eo. tit. lib. 6. No. 2. q iurm de seruandis statutis ecclesię refertur ad statuta subsistentia fm tps iurī, & non ad statuta postea edita. Ita colligit hic d. Ant. quod non colligitur ex litera, nec est verum, qñ hic restrinxit se iurans ad statuta edita, vt patet in tex. ibi, (Edita) merito iurm non extendebatur ad postea edenda, arg. in c. sicut. inf. de spon. Quid aūt si indistincte se obligasset ad obseruantiā statutorum? dicam latius inf. No. q licet quis teneatur ad obseruātiam nudę, promissionis, supra de pac. c. 1. & 3. & 22. q. 5. c. iurī, adeo, vt dicatur ibi Deum non facere dīam inter iurm & simplicem promissionem; tñ solidus est peccatum, seu promissio, vbi interuenit iurm, vt expressius probatur 22. q. 1. c. 1. & ea. cā. q. 2. c. animaduertendum, & c. super eo, de consang. & affin. vbi
1 bo. tex. cum gl. & ratio infra subijcietur. † Opp. & vī q iurm debet extendi ad edita & ad edenda, per l. fi. C. quæ res pigno. ob. pos. vbi dīq si quis obligat bona sua, vī obligare nedum pñtia, sed ēt futura. So. gl. sentit hoc ℑriū, & dicit q ideo non extendi
a tur ad futura, a quia non debet extendi iurm ad ea, de quib. nō fuit verisimiliter cogitatum, & quæ postea accidunt, sicut dicimus in transactione. l. cum Aquiliana, ff. de transa. hic enim nō fuit cogitatum, nisi de præsentib. cum iurauerit solum obseruare statuta edita, vnde non potuit postmodum ex nudo consensu extendere iurm ad edenda, vel nouiter edita vt litera innuit, & est satis bona responsio, sic ordinando gl. vt dixi Host. respon det magis specifice ad ℑrium, dicit. n. q illud est fauorabile, sed istud. s. vt. s. iurm extendatur, est odiosum, & periculosum, & eo. modo respondet ad c. qa circa, de priuil. & ff. de ser. vrb. præd. l.
2 si seruitus. † Not. bene hoc dictum q iurm est stricti iuris, vnde non dēt de facili extendi pp periculum periurij. Idem not Bal. sup. eo. c. cum contingat, dixi in c. intellecto, sup. eod. opt. facit tex. in c. cum clerici, de ver. sig & sup. eo. c. veniens, & c. Quinta uallis. Io. And. non placet hæc sol. Host. quo ad istum tex. quia verbum, edita, positum in iurm, soluit ℑrium, facit fm eum, ff. de ver. ob. l. si stipulatus, §. cum stipulamur. Ex hoc sentit Ioan. An. & clarius do. Car. q si non fuit appositū verbum edita, sed simpliciter iurasset seruare, obligaretur ēt ad edenda, quod mihi non placet, quia pp metum periurij, iurm est grauioris præiudicij, & strictæ interpretationis, vt prædixi, ideo non est extendendum, imo potius restringendum vt non comprehendat id, quod ex lata verborum significatione posset comprehendere. d. c. cum clerici, & supra eo. c. ad nostram. 3. & c. Quintauallis. Voluit Arch. in c. ne quis. 22. q. 2. posset tñ sic distingui, q aut illa statuta, quæ postmodum fiunt, non sunt multum præiudicia lia, & extenditur iurm ad illa, arg. illius l. fi. C. quæ res pig. ob. & pos. & quod ibi no. & quanquam periurium sit in se grauissimi præiudicij, tñ debemus atttendere, non ad id, qđ venit accessorie, sed ad id, ad qđ iurm obligat principaliter, s. ad statuta fienda, q̄ sunt modici præiudicij, sicut si obligo bona mea simpliciter, veniunt ēt futura, quia in oblatione agitur de modico præiudicio. Ad præmissa facit l. 1. ff. de auth. tuto. & hoc expresse voluit Bar. in l. si stipulatus. §. cum stipulamur, ff. de verb. ob. Aut sunt grauis præiudicij, & iurm ad illa non extenditur, argu. in d. §. cū stipulamur, & in l. si mandauero. §. is cuius. ff. mand. & c felicis §. verum, de pœn. lib. 6. vbi hī, q publicatis bonis alicuius simpliciter, non veniunt bona futura, & hoc pp grauitatem præiudicij, & sic reducitur ad concordiam cum d. l. fi. C. quæ res pig. ob. pos. vt ibi no. & hæc notabis. Sed aliter ℑ hoc, & ℑ tex. opp. vī enim, q licet non teneatur vigore primi iurī, dēt tamen obligari vigore secundi. Nam promittendo per primum iurm, vī iurare saltem per creaturam, valet enim iurm interpositum p creaturam seu creata & facta, vt supra eo. c. & si Christus. So. Io. Cal. fuit in mirabili opinione, fatendo ℑrium. Dicit enim q licet rranſgrediendo nouum statutum, non faciat ℑ primū iurm
tum

ADDITIO.

a SEB. SAP. Ad futura. Vide do. Iaſ. in l. sub prætextu, col. 3. uer. contra principalem regulam, C. de transact. ubi dicit, quod licet iuramentum habeat mirabilem effectum, quod ubi requiritur specialis consensus, & non sufficit generalis, iuramentum habeat uim specialis consensus, tamen non extenditur, nisi ad ea, de quibus partes cogitarunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum quia & ſm fuit iurm, tum quia rem creatam, vel factam adiecit, ſi iuro, iſte clericus debet dici periurus, ad hoc pondera-
tur iſtum tex. in fi. ibi ex debito præſtiti iuri. Do. Anto. dicit hic, hoc dictum procedere, ſi conſtaret, q̃ intenderit iurare, ſed putat ipſe, q̃ iſte iurare non intenderit, ſed iurm antiquum præſtitum ad hoc extendere ex promiſſione, quæ non ſufficit, & hoc tenet Arch. in d. c. ne quis. Vult idem Io. And. in addi. Spec. co. tit. in fi. vbi dicit, q̃ ſi ſubditus, qui primo iurauit domino, con-
2 uenit, q̃t illud iurm poſtea extendatur ad alia, non tñ ſit exten-
ſio, vt hic, ſicut per pactum poſſum obligare ſucceſſorem, non tñ per iurm, vt no. ſupra eo. c. veritatis, quaſi iurm non extenda-
tur ex ſimplici conſenſu, ſed exigatur expreſſa iuratio, quaſi for-
ma iurandi ſit de ſubſtantia, vt hic melius, quam alibi no. pro-
4 batur. † Per hoc ēt dicit Abbas hic, q̃ ſi quis aſſerit aliquid do-
mino per ſacramētum, quod prius fecit, non eſt periurus, licet ſit illud falſum, quod intelligit Io. And. & bene, qñ ad hoc pri-
mum iurm non extendebatur, alias ſecus. Et per hoc ēt notan-
ter dicit do. Ant. q̃ ſi detur licentia notario, vel iudici, vt exten
dat inſtrm, prout vult, q̃ non poſſit ibi addere iurm, vel ſtipu-
lationem, ſi formaliter non interceſſit, quia non poſſunt hæc
ſimplici conſenſu ſuppleri, cum habeāt certam formam, quod
a no. Et generaliter quid poſſit addere ſapiens, a quando inſtrm
eſt ad conſenſum ſapientis extendendum, remitto ad Bar. in l.
ex ea parte, ff. de ver. ob. & latius in l. illa inſtitutio, ff. de hær. in-
ſtit. Ego, quantum ad principalem oppoſitionem ſupra factā,
diſtinguo ſic, q̃ aut is, qui primo iurauit, agit nunc extendere il
lud iurm ad obſeruantiam alterius actus, non aūt de nouo iura
re, vt quia dicit, volo teneri virtute primi iuramenti, vel pro-
mitto per primum iuramentum, & non fit extenſio ratione p̃-
dicta, nec etiam tenetur ex nouo iuramento, quia hoc non in-
tendit. Et hoc iudicio meo, voluit iſta litera ibi, (Quod promi-
ſit, &c.) non autem dicit, quod iurauit, quod facit aperte contra
Cald. & ita ſentit Archid. in d. cap. ne quis, & glo. noſtra hic. Cū
ergo iuramentum dirigatur in Deum, ſupra eo. c. debitores, &
c. & ſi Chriſtus, oportet, quod ſe Deo obliger directe, quod nō
fit, quando agit ſolum iuramentum extendere, nec confirmat
promiſſum per religionem Deo debitam, ſicut debet facere iu
ramentum, ſupra eod. c. & ſi Chriſtus. Aut intendit nunc iura-
re, adhibendo primum iuramentum, & poteſt hoc conſidera-
ri dupliciter: Vno modo, quod intendat iurare per primum iu-
ramentum, ſicut per rem ſpiritualem, vt quia dicit, iuro per pri
mum iuramentum, ſicut ſi diceret, iuro per Euangelia, vel per
Sanctum Petrum, & hoc caſu procederet dictum Cald. Secun-
do modo poteſt conſiderari, quod intendat per relationem ad
primum iuramentum exprimere formam prioris, iuramenti,
vt ſi dicat, iuro per primum, ideſt, ſecundum formam ibi ex-
preſſam, & tunc etiam credo, quod obligetur ex nouo iuramē-
to, non quod extēdatur ad antiquum. Nam video etiam, quod
vbi requiritur notabilis expreſſio, non refert, an exprimatur no
minatim, an per relationem ad aliud, vt patet in ſententia, quā
do iudex dicit. Condemno, vel Abſoluo, prout in actis contine
tur, vt not. in c. pen. de iudi. ¦ Vel quando refert ſe ad certum in-
ſtrumentum, vt no. Innocen. in c. 2. de libel. obla. facit text. in l.
pen. C. de ſen. quæ ſine cer. quan. & quod leg. & no. in c. cum ve
nerabilis, de excep. & de relig. do. cap. cum venerabilis, & præ-
cipue procedunt prædicta eo attento, quod per iuramentum,
principalis obligatio acquiritur Deo, d. cap. debitores, & c. & ſi
Chriſtus, qui non reſpicit ad verborum formam & corticem,
ſed ad mentem ſe obligare volentis. 14. quæſtio. 5. c. ſi quid in-
ueniſti ſicut in voto, no. in cap. literaturam, infra de voto. & per
Innoc. in c. ex parte, de cenſi. & c. porrectum, de regula. Et per
hoc concludo in hac materia, quod ſi poteſt conſtare quoquo
modo in foro aīę vel iudiciali qđ iſte intēdebat nouiter, iurare
obligabitur ex iuramento, argumen. ſupra eod. c. & ſi Chriſtus,
& in dubio ſatis videtur voluiſſe iurare, ſi expreſſit verbum, iu-
ro, vel conſimile, & ſic limita omnia prædicta. † Vltimo no. op-
5 po. videtur enim quod hæc indagatio ſit literæ & prædictorum ſit
conſimilis, & ſuperflua, quia cum certum ſit, iuſtum clericum
obligari ex promiſſione, non refert, an etiam teneatur ex iura-
mento, quia inter iuramentum & ſimplicem loquelam Deus
non facit differentiam, vt in cap. iuramenti. 22. quæſtio. 5. Solu.
gl. noſtra tacite ſentit, & ſoluit, quod reſpectu obſeruantiæ non
eſt differentia, quia pariter obligant, vt in contrario. Sed in con
trauentione eſt differentia, quia maior pœnitentia imponitur
ei, qui venit contra iuramentum, &c. Quam ſol. no. Ioan. And.
b & dicit hanc æquiparationem b procedere quo ad genus, non
quo ad determinatā quantitatē reatus. Dic clarius, quod Deus
non facit inter iſta differentiam, ſcilicet quo ad interitum ſa-
lutis, quia vterque peccat mortaliter, iuxta illud. Os, quod men
titur, occidit animam Sap. 1. & in dicto cap. iuramenti ratione
cuius quiſque meretur primari, & primatus eſt gratia Dei, & vi-
ta æternæ. 25. diſtinct. cap. vſium. §. alias ea demum, ſed reſ-
pectu quantitatis reatus magis peccat, qui venit contra iura-
mentum, & ideo maiori pœna afficitur. Ratio, quia iſte magis con-
temnit Deum, qui firmauit promiſſum ſuum per iuramentum
& tranſgreſſus eſt, 22. quæſtio. 2. cap. mouet, & cap. 1. de iudic. c.
cum non ab homine, & cap. nouit, & ſupra eod. cap. querelam.
ideo iuramentum adiicit maius vinculum, de conſang. & affi.
c. ſuper eo, & c. præterea. 2. de ſpon. & tanto maius, quāto id ſu-
per quo præſtatur, eſt ſanctius, d. c. mouet, & dixi ſupra eo. c. &
ſi Chriſtus, & l. ſi quis maior, C. de tranſa. quæ no.

ADDITIONES.

a SEB. SAP. Sapiens. Vide Card. in conſi. 60. colum. 1. Felyn. in c. ex literis, colum. 5. ad fi. de fide inſtrum. Alexan. in l. 2. §. in fideiuſſorem, ff. qui ſatiſda. cogan.
Quid poſſit addere ſapiens, quando inſtrumentum eſt ad conſilium ſapientis extendendum.
Circa hoc, quando teſtamentum eſt extendendum ad conſilium ſapientis, vel inſtrumentum releuandum ad eius conſil. quid poſſit addere, & vtrum in teſtamento poſſit addere illa verba, iure inſtitutionis, vel claſulam codicillarem, vel derogatoriam, vltra Bar. hic alleg. in lect. do. Abb. in l. illa in ſtatutio, ff. de hær. inſtit. vide Bal. in l. captatoria, in 5. opp. C. de teſt. mil. & eū dem Bal. in l. 1. C. de manu. vin. & vide Bar. in l. 1. in §. ſi plures, in 9. co. ff. de exerc. & vide Arch. in c. 1. ne ſede vac. lib. 6.

b Aeq parationem. Adde d. Ant. hic in vltimis verbis, & quod no. in c. querelā, ſuper vlt. gl. ſupra eo.

SVMMARIVM.

1 *Quid operetur iuramentum iudiciale, neceſſarium, & iudiciale ſimplex, & quid voluntarium.*
2 *Ex quolibet iuramento licito naſcitur actio de iure canonico, dummodo materia ad hoc ſit apta.*
3 *Ex iuramento extraiudiciali, an competat actio, ſi eſt litis deciſiuum de iure ciuili.*
4 *Quando defertur iuramentum iudiciale, neceſſe habet pars uel iurare, uel referre, ſi iuſſum eſt a iudice, aut iurare, aut referre, ſecus ſi non eſt iuſſum.*
5 *Quæ ſit iuſta cauſa recuſandi iuramentum iudiciale, uel neceſſarium.*
6 *Reus poteſt recuſare iuramentum. ſi actor nil probauit.*
7 *An poſt iuramentum præſtitum poſſit recedi per nouas probationes in contrarium repertas.*
8 *Vbi vertitur periculum animæ non remiſſibile per partes, iuramentum iudiciale retractatur per nouas probationes.*
9 *Quando petitur legatum, & non apparente teſtamento defertur iuramentū poteſt a tali iuramento recedi, ſi poſtea reperiatur teſtamentum.*
10 *An per nouos teſtes poſſit recedi a iuramento iudiciali.*
11 *An poſſit appellari a ſententia lata nigore iuramenti iudicialis.*
12 *Ratio, quare in actionibus famoſis non eſt licitum iuramentum referre.*
13 *Nunquid in actionibus famoſis & aliis criminibus, licitum ſit deferre iuramentum indiſtincte.*
14 *Dato, quod reus poſſit in criminalibus iurare, an actor incurrat pœnam talionis, uel pœnam Turpilliani.*
15 *Fama publica excuſat accuſatorem a calumnia.*

CAP. XXXVI.

IVramentum. Hoc capitulum habet principaliter duas partes. Secunda eſt in §. ſane. Et primo legam iſtud principiū, qđ communiter non ſummatur. Sed pro iuuenib. ſum
mo ſic. Iuramentum litis deciſorium, a iudice delatum, ſine iu-
ſta cauſa recuſari non poteſt delatum vero a parte, licite recuſa
tur, & refertur, ī actione tñ famoſa non licet reo refere. Diuidit
hoc principium in tres partes. Prima tractat de iuramento ne-
ceſſario, quod ſcilicet defertur a iudice parti. Secunda de iudi-
ciali, quod ſcilicet defertur a parte parti. Tertia tractat de rela-
tione non fienda per reū in actione famoſa. Secunda ibi, ¦ Quā
uis. ¦ Tertia ibi, (Nec liceat.) Caſus literalis. Aliqui litigabant cō
ram iudice, iudex deferebat iuramentum alteri parti loco pro-
bationis, quæritur, an iſtud iuramentum ſit de neceſſitate præ-
ſtandum? Reſpondet Papa, quod iuramentum recuſari non po
teſt, niſi iuſta de cauſa, qua allegata & oſtenſa, illud præſtare nō
cogitur, ſed ſi vna pars defert iuramentum alteri parti in iudi-
cio, illud iuramentum licite poteſt recuſari, vel referri. Si vero
1 aliquis conueniatur actione famoſa, tunc non eſt licitum refer
re huiuſmodi iuramentum. Ber. † Notabilia hic aliter non col
ligo, quia eſſet replicare iam dicta in ſummario, & ſtatim dicē-
da. Sed pro declaratione ipſius totius materiæ oppo. videtur
enim litera ſibijpſi contraria: Nam primo dicit iuramentum
non poſſe recuſari. Secundo dicit oppoſitū. Solu. dic, vt in prin-
cipio glo. 1. quam melius ordinando, & clarius & latius mate-
riam expediendo, dic ſic, quod quoad propoſitum noſtrum, iu
a ramentum eſt duplex, a quoddam iudiciale, quoddam extraiu
diciale. Primum duplex, quoddam, quod defertur à iudice par
b ti, qđ appellatur neceſſarium, quia b ſine iuſta cauſa recuſari nō
poteſt,

ADDITIONES

a Duplex. Et adde aliud genus, quia quoddam eſt iuramentū implicitū, quoddam explicitum, & quæ interea ſit diffentia, vide Imo. in c. cum contingat, in 88. char. in 1. col. ſupra eo.

b Quia. Et quia iudex neceſſitatur deferre, ut no. per illum in §. ſane. infra eo. in 4. no. & ibi no. in ſecunda additione.

poteſt, vt hic in princ. iuncta ſupraſcriptione, & in l. generaliter C. de non nume. pec. Appellatur iſtud etiā litis deciſorium, ſeu delatorium, quia præſtatur ad litis deciſionem, vt in l. 2. & l. ad
monendi, & l. manifeſtæ, cum ſim. ff. eo. & in c. & ſi Chriſtus, ſu
pra eo. Et hoc iurm producit actionem ēt de iure ciuili, vt in l.
actori, C. eo. ti. & l. ſi duo patroni. §. Marcellus, ff. e. & dic, vt ibi.
Aliud, quod defertur à parte parti, & iſtud ſtat in nomine ſui ge
neris, & appellat iudiciale, & iſtud recuſari pōt, & referri, vt in
ſecunda parte huius principij, quod an ſit verum indiſtincte, vt
recuſari poſſit, dicā infra latius. Et iſtud ēt iurm producit actio-
nem, vt dictis legibus. Secundum principale, ſ. extra iudiciale,
appellatur voluntarium, quia voluntarie & ex cōuentione par
tium ſuſcipitur, nec eſt neceſſe referre, vt ſtatim dicam in iudi
ciali, & de iſto non tractatur hic ſecundum gl. Sed dic, q̃ non
tractatur explicitè, ſed implicitè ſit mentio à ℨrio ſenſu, ibi, qđ
in iudicio, &c. q. d. ſi extraiudiciale non poteſt referri, nec etiam
deferri, niſi ex ipſarum partium conuentione. Et dic q̃ iſtud ex
traiudiciale eſt multiplex: Quoddam aſſertorium, de quo dixi
ℨ. eo. c. ſi vero. Quoddam obligationis introductorium, vt quā
do per iurm aliquid promitto. Quoddam confirmatorii. Exē-
plum in c. cum contingat, ℨ. eo. & in c. 2. de pact. lib. 6. in Auth.
2 ſacramenta puberum, C. ſi aduer. vendi. † An aūt ex quolibet
a iſtorum producatur actio, a non eſt ꝓprie materia nra. De iure
canonico puto, q̃ ex quolibet iuſo licito producatur actio, dū
modo materia ſit ad hoc apta, quia ius diuinum & canonicū
mandant iuramenta ſeruari, ſup. eo. c. & ſi Chriſtus, & c. cū cō
tingat. & c. debitores, cum ſim. ergo competit ius agendi. l. ſta-
tuas, ff. de acqui. rer. do. l. vna, ff. de condi. ex leg. No. gl. in l. cum
liberum, de ſepul. & c. ſi canonici, de offi. ord. lib. 6. & de hoc ar
ticulo plene per doct. in c. cum veniſſent, de inſti. vbi pleniſſi-
3 mè dico. † Sed de iure ciuili Bar. fuit in ſingulari opi. in l. 2. ff. c.
Dicit enim, q̃ ſi iuramentum aſſertorium eſt litis deciſorium,
licet extra iudicium præſtetur, competit actio, & habet execu-
b tionem b paratam. Exemplum, ſi extra iudiciū aliquis detulit al
teri iurm ſuper aliquo ℨctu, ſeu controuerſia: & ille iurauit, q̃
dictum fuit viſum aliquib. Legiſtis durum, & mihi nunquam
placuit, quia iura ciuilia quæ dant in hoc actionem, loquuntur
de iuſo iudicialiter præſtito, vt innuitur in l. actori, C. cod. facit
tex. in l. ſi duo patroni, ff. eo. & rō quam ponit Bar. in l. 4. § ſi ex
conuentione, ff. de re iudi. De inſo obligationis introductorio,
tenuit Bar. q̃ non competit ius agendi, per l. ſi quis pro eo, ff.
de fideiu. vbi ponit hoc dictū. vide in hoc, quod dixi ſupra eo.
4 c. cum contingat. de confirmatorio dic ēt, vt ibi dixi. † Sed cō
tra prædicta & ℨ tex. fortius op. Vī. n q̃ iurm iudiciale non poſ
ſit recuſari, niſi ſaltem referatur deferenti, aliter recuſans ſine
cā debet condemnari, vt confeſſus, vt in l. manifeſte, ff. eo. vbi
dī. q̃ manifeſtæ turpitudinis & confeſſionis eſt non iurare, vel
nolle referre iuſiurandum, ad idem l. delatam. C. eo. & l. iuſiurā
dū & ad pecunias. §. ait prætor, ff. eo. vbi quaſi idem hī. Sol. Ex
ſecunda parte huius gl. poteſt colligi duplex ſol. Prima q̃ con-
trarium loquitur, qñ pars ſuſcepit iuramentum ſibi delatum à
parte, tunc. n. hēt neceſſe iurare, aut referre. Hæc ſolu. nimis illa
iura reſtringit, quæ loquuntur indiſtincte. Secunda eſt, q̃ de iu-
re antiquo procedit ℨriū, hodie vero ſecus, vt hic, & l. gñaliter,
C. eo. Et hanc ſol. ſentit ēt gl. in d. §. ait prætor. q̃ dicit hoc iurm
iudiciale hodie poſſe recuſari per d. l. gñaliter. Hæc ſol. mihi nō
placet, tū quia euitanda eſt iurium correctio, vt in c. cum expe-
diat, de ele. li. 6. tum quia non eſt veriſimile, q̃ l. delata, poſita in
co. ti. corrigatur per l. gñaliter, ibidem ſequentem. Ad quid. n.
fuiſſet ibi poſita l. delata. Io. And. ponit tertiā ſolntionē, vt ℨria
iura intelligant, qñ ſine cā vult quis recuſare. l. gñaliter. & hoc
c. loquat, qñ ex cauſa, & illa iura ℨria non corriguntur p iſta, ſed
gloſſantur & declarantur. Et hanc ſolutionē tenet hic d. Ant. li-
cet mentionem non faciat de Io. And. & Bar. in l. gñaliter. C. e.
reſpondendo ibi ad ℨria. Hęc. ſol. olim mihi non placuit ad iſtū
text. Nam ſi diligenter ponderē, probat q̃ ēt ſine cauſa poſſit
iurm delatū a parte recuſari. Cū enim loquens a principio de
neceſſario, q̃ defertur a iudice, dicat ſine cā iuſta recuſari non
poſſe, poſtmodum aduerſatiuè veniat ver. q̃uis. in quo vī. q̃ de-
latum a parte parti, ꝑt licitè recuſari, debet intelligi, vt poſſit re
cuſari ſine cauſa, quia alias non veniret aduerſatiuè ad præce-
dentia. Nam dictio, Quamuis, eſt præcedentium aduerſatiua
regulariter, vt no. in c. quemadmodum, ſup. eo. in gl. in ver. te-
neretur. & forte ob hoc quidā moderniores Legiſtæ dant quar
tum intellectum ad iſtum tex. dicentes, q̃ dictio, Quamuis, po-
nitur hic aduerſatiuè in hoc, q̃ iurm neceſſarium non ꝑt ſine
cauſa recuſari, etiam referendo, ſed iudiciale poteſt recuſari, dū
modo referat. & ſic tex. ibi, (Ac referri) dēt intelligi, ſm eos,
dummodo re[illegible]ur. Iſte intellectus vī. latis coloratus, ſed im-
propriat literam, dum exponit illam dictionem, Ac, conditio-
naliter. Nam iſta dictio, Ac, ponitur copulatiuè, vt ſit ſenſus, q̃
iudiciale ꝑt recuſari, & referri. Mihi placet quintus intellectus,
quem in duobus verbis ſentit hic Hoſt. & latius Bar. licet non
faciat mentionē de Hoſt. in d. l. manifeſtæ, vt dicamus, quodiu
ramentum iudiciale, quod a parte parti defertur, poſſit libere
libere ſine cauſa recuſari, etiam non referēdo, vt probatur hic,
& in d. l. generaliter. §. ſinautem. Ratio, quia pars non poteſt ne-
ceſſitare partem ad iurandum, vel ad referendum, arg. eorum,
quæ dixi in d. c. prout, de do. & contu. Sed ſi iudex approbat iu-
ramentū delatum a parte iubendo, vt iuret, tūc teneretur pars
iurare, vel referre, & ſic propriè loquitur tex. in d. l. gñaliter. §. ſi-
nautem. Et hoc caſu procedunt ℨria ſuperius allegata, & hunc
intellectum etiam ſentit glo. in d. l. delata, & in d. l. gñaliter, &
in l. in bonæfidei, C. eo. in verſic. per iudicem. etiam facit quod
no. Inſti. de fideic. hęre. §. fi. in gl in ver. habere. Fateor tamen, q̃
5 lectura Io. And. & Bar. in d. l. generaliter, eſt vera in ſe, vt ex cā
poſſit iurm recuſari, etiam per iudicem approbatum, nō obſt.
l. manifeſtæ, & Cy. per dicta l. generaliter, ſed non ſimpliciliter
eſt vera in ſe, vt ceſſante approbatione iudicis, non poſſit recu-
ſari ſine cauſa ꝑ ſupradicta. † Circa prædicta quæritur, quæ poſ-
ſit eſſe iuſta cauſa recuſandi iurm neceſſarium, vel iudiciale a
iudice approbatum? Dic, quod multiplex, vt puta, ſi is, cui de-
fertur, non eſt bene informatus de materia, arg. in l. Marcellus.
1. ff. rerum amota. Vel eſt talis materia, ſuper qua non ꝑt conue
ri. Vel actor plenè probauit, ſupra de proba. c. ſicut. & multos ꝑ
6 ſimiles caſus vide per Bar. in d. l. manifeſtæ. † An autem ex par-
c te rei ſit cauſa legitima recuſandi, quia actor nihil probauit, c di
co, q̃ ſic. Hoc ſentit Io. An. hic in duplici loco. Primo in tex. ſu-
per ver. (Nihil præſtiterit.) Secūdo ſuper gl. 2. Sed iudicio meo
hoc probatur in l. bonæfidei, C. eo. vbi dī, q̃ cauſa cognita, deci
di debet lis per iuſiurandū, ergo non ex ſimplici & voluntaria
delatione. Ad idē iura vulgaria, q̃ dñt reum abſoluendum, acto
re non ꝓbante, ēt ſi nihil præſtitit, vt hic, & c. vnico, vt eccle. bñ-
ficia. cū ſimi. Et hoc vī ſentire gl. & Bar. in d. l. bonæfidei, & l. ad
monendi. & hoc intelligo indiſtinctè, ſiue deferatur a iudice, ſi
ue a parte. Nam ſi ex hac cā poſſunt recuſare iurm neceſſariū,
fortius iudiciale, maxime tenendo, q̃ dixi iudiciale non arcta-
re, niſi approbetur a iudice, & ſic limita dictas le. l. manifeſtæ. l.
d delata, & l. iuſiurandum & ad pecunias. §. ait prætor. b prę alleg.
Et hoc no. quia multi decipiuntur, credentes, q̃ indifferenter
poſſit actor iurm deferre reo. Nam tex. in d. l. gñaliter, aperte di
cit iurm neceſſarium & iudiciale poſſe ex cauſa recuſari. Hæc
autem cauſa ſatis eſt legitima, ex quo actor nihil probat, vt præ
dixi. Facit quod ſentit Ioan. And. in capi. 1. de clan. deſpon. &
tex. in cap. 2. eod. titu. & quod ibi dixi, ſupra eod. capit. mulieri.
Et hanc opin. apertiſſimè tenet Specu. in titu. de iura. dela. §. r.
verſi. ſi autem actor. niſi in caſibus, in quibus iura deferunt iura
mētum reo, etiam ſi actor nil probat, vt in l. fi. §. ſanè, C. de his,
qui ad eccle. confug & l. vlti. C. de fide inſtrumen. de iure deli-
7 berā. l. fi. §. licentia, cum ſi. † Quæro vlterius, an poſt iuramentum de
latum poſſit recedi per nouas probationes in contrarium rep-
tas? Gl. iſta in tertia parte diſtinguit, quod aut iuramentum fuit
delatum a iudice, & poteſt poſtea probari ℨrium. Aut a parte,
& non poteſt recedi, vt l. admonendi. ff. c. & l. 1. & quod ibi no.
C. eo.

ADDITIONES.

a Producatur actio. Vide do. Iaſ. in Auth. ſacramenta puberum, col. 3. in 1. not. C. ſi aduer. vendi. Et adde caſum, in quo etiam de iure ciuili iuramētum ob ligatorium producit actionem, videlicet quando iuratum fuit ab vtraq; par te, vt quia iurauit tibi dare 10. & tu iuraſti mihi dare 10. quem caſum ponit Franc. Crem. in ſing. 119. inci. ex iuramento. Seb. Sap.

b Hunc art. An iuramentum habeat executionem paratam, plene examinat Ia ſon de May. Inſti. de actio. in vlt. char. vbi concludit cum Bart. in d. l. 2. q̃ ſic, Et propterea laudat, & conſulit, q̃ in ſi. cuiuslibet inſtrumenti ſemper ap-
ponatur iuramentum eo modo, de quo ibi per eum.

c Nihil probauit. An reus cogatur ſuſcipere iuramentum, quando actor nō pro bauit, uide Pau. de Caſt. in l. manifeſtę turpitudinis, ff. de iureiur. & multa pro & contra per Iaſ. in repe. l. admonendi, col. 30. eo. tit. ubi dicit, q̃ magis communis eſt, q̃ reus cogatur. Sebaſt. Sap.

d Et idem ibi ad fin. determinant Old. Lud. & Abb. vbi quærunt, pone actor fe cit citari reum coram iudice, & quando eſt coram eo, petit centum ex cauſa mutui, & dicit. Ego nolo litigare, uolo ſtare, domine iudex, iuramēto ip-
ſius rei, nunquid ſibi mutuauerim iſta centum. dicit reus, Si vis aliquid, offe ras, quo oblato tibi reſpondebo. Dicit actor. Nolo offerre libellum, volo q̃ ſine forma iudicij decidatur hæc quæſtio, quōd aut tu iures, aut referas; an teneatur reus aut iurare, aut referre, aut ſoluere? Determinant fing. quōd a-
ctor prius debet offerre libellum, & poſtea ſi deferat iuramentū, quod tunc cogit aut iurare aut referre, & ita dñt debere intelligi & declarari d. §. ait p tor. Mouentur per regulam. l. 1. cum glo. ff. de edend. per auth. offeratur, C. de litis conteſt. In quibus iuribus cauetur, quod in omni cauſa requiritur, quōd offeratur libellus.
Adde hic quod dicit Pau. de Caſt. in l. iudices, circa fi. C. de iud. ubi multū exclamat, quod licet iudex ex officio poſſit interrogare partem ſibi quan-
docunq; videbitur, ff. de interrog. act. per tot. tamen ſi pars faciat tibi vnum interrogatorium circa merita cauſæ, non teneris reſpondere. Puta ſumus coram, iudice, dico. Debes mihi centum? reſponde, utrum ſit, nec ne. Dicit Pau. & multum commendat, quod pars non [illegible] reſpondere, niſi interro-
gatorium fieret circa præparatoria iudicij [illegible] poteſt dicere: Amice faci[illegible] ſiones vel capitula, & tunc reſpondebo tibi. Et dicit Pau. quod in practica iſtud faceret magnum honorē, & quod ipſe iam practicauit & ob-
tinuit. & ultra ibi alleg. per eum uide Bar. in l. 1. in prin. ff. de interrog. act. & in l. 1. ff. de confeſſ. & in l. 2. §. quod obſeruari, C. de iura. calum. in 4. col.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C.eo Quod intellige,etiam si pars aduersa velit probare periurium. Dices,tu: Quæ est diuersitatis ratio cum iurm necessariũ deberet esse maioris roboris, quam iudiciale? Dic, quod ratio diuersitatis est,quia decisio litis, facta per iurm iudiciale habet vim transactionis. Vt enim pars deferens transigere,si alia pars iurauerit. Transactio autem nõ infringitur prætextu probationum nouiter repertarum.l.sub prętextu,C.de transac. Iurm vero necessarium defertur sine consensu partis, & sic non potest habere vim transactionis. Et quia fertur sententia ex probatione non integra sine partis consensu,permittunt iura,vt ex probationib. nouiter repertis possit retractari, quod actum est ex vigore talis iuramenti. d.l. admonendi, & vide aliqua pulchra
8 dicta, quæ circa hoc vltimum dixi in c.proposuisti, de probat. † Limita primum membrum, vt non possit retractari gestum vigore iuramenti iudicialis,nisi vertatur animæ periculum,vt in matrimonio carnali,& similib.& notanter dicit hic Host.&
9 in c.mulieri,supra eo. & ibi dixi.† Item fallit in casu l.fi. C.eod. vbi quando petitur legatum,& non apparente testamento,defertur iurm. Si enim postea reperiatur in testamento nihil relictum,vt supra dixi, habet vim cuiusdam transactionis.l.2.ff.eo. Transactio vero fieri non potest,nisi cognitis verbis testamenti,vt l.de his,ff.de transact.& de hoc per gl.in d.l. fin.Et ex his infertur ad limitationem illius primę limitationis, quam supra dedi,secundum Host.Nam vbi imminet peccatum non remissibile per partes non potest fieri irretractabilis transactio,per c. fi.& quod ibi no.de transa.& c.super eo,de eo,qui cog. consan. merito si post iurm constat de 3rio, debet fieri omnium retractatio. Et tene menti hanc rationem,& not. bene hanc gl.quæ dicit à iuramẽto per iudicẽ delato posse recedi propter nouas probationes.Nec fecit vim inter species probationis. & hoc dico notanter, quia tex.in l. admonendi, loquitur de instrumẽtis
10 nouiter repertis.† Hinc Bar.ibi in fi.format q̃nem, an per nouos testes possit pariter recedi.Et post glos. ibi distinguit, quod quædam sunt causæ,in quibus non admittitur reprobatio p testes,vt l. generaliter, C. de non num.pecu.& in istis non est dubium. Quædam sunt causæ, in quibus admittitur reprobatio p testes,vt in d.l.generaliter.tunc si quidem fuerunt in prima causa examinati & publicati testes, & non poterunt produci, impediente publicatione.Si autem testes non fuissent examinati, possunt de nouo produci eadem ratione, qua instrumenta,ga appellatione instrorum veniunt testes,vt in l.i.ff.de fide instru. & c peruenit,de test.cog.Do.Ant.dicit se putare,quod indistincte admittantur testes non obstante publicatione, quia prima non fuit omnino integra probatio, vnde retractari potest sententia, ex quo clare potest probari 3rium per testes. Mihi plus placet dictum Bart.a Moueor tali ratione,si ante sniam latam,
a publicatis attestationib. voluisset actor,vel reus testes,producere super eo.art.vel directe 3rio,non fuisset admissus propter timorem subornationis,de testib.cle.2. ergo fortius nõ debet admitti post sententiam,cum adijciat vinculum.Nec obst.c.veniens, de testib. quia loquitur,quando ad aliud nunc agitur,quam primo.Nec obst.si dicatur,q̃ appellatione, instrorum veniunt testes,quia illud ex lata, & non ex propria significatione verborum,vt dixi in d.c.peruenit.Quæ quidem lata interpretatio nõ debet fieri hoc casu,in quo recederetur a reg.iur. sed debẽt verba sumi propric,arg.c.statutum,de elec.lib.6.& in l. quæ 3,ff.de leg.Sed in alio casu, s.quando non obstat publicatio,non intantum,receditur a iure merito ex paritate rõnis potest fieri illa larga interpretatio,arg.in c.cum dilecta.inf.de confir.vti.vel inut.
11 vbi tex.sic limitat gl.istam.& hoc nota.† Supra visum est,an decisio facta p̃textu iuramenti sit retractabilis ex postfacto.Nunc quæro, vtrum possit appellari a principio antequam snia lata vigore iuramenti transeat in rem iudicam? Hæc quæstio ꝓ parte expeditur in d.l.generaliter,C.eo Et conclude, q̃d aut lis deciditur vigore iuramenti necessarij,& potest appellari, sicut ab illa sententia.d.l.admonendi.Aut vigore iuramenti iudicialis, & tunc is,qui detulit,appellare non põt,si alter iurauit, quia vt̃ suo consensu transactum.d.l generaliter.Aut is, cui fuit delatũ retulit alteri deferenti,& ille non vult iurare,& fertur sententia contra eum,nec põt appellare, quia ex quo a principio deferẽdo,elegit decisionem per iuramentum,non debet sibi illud relatum recusare,d.l. generaliter.Quod ego intelligo verum,nisi ex iusta cã recusaret.Pone exẽplũ, quia in arca paterna aliqs reperit instrm debiti,q̃d faciebat semiplenã probõnem & non volens alias ꝓbare,detulit iurm reo.ille refert sibi.certe licite illud recusat,ne cogat anceps subire periurio,cũsit de facto alterius.l.Marcellus.§.1.ff.re.amo.Si vero is,cui refert,iurat,est dubiũ nunqd referens possit appellare.Plac.tenet, q̃d sic.Sed Io. & Azo.3 mouentur,quia omnis relator est delator,sed delator non potest appellare,d.l.generaliter, ergo nec relator. Sed pro opi.Pla.facit,quia delator sponte detulit, sed relator non.Nam tenebatur ad alterum duorum, s.aut iurare,aut referre.Cætar autem plus subueniri necessario agenti,q̃ voluntario,de off.de leg.c.ab arbitris,lib.6.& quod ibi not.in gl.Et hoc communius approbatur,s̃m Io.And.& no.in d.l.generaliter, & videtur hoc sequi d.Ant.Ego limitarem hãc opi.per ea, quæ superius dixit. Aut.n. iudex iurm non approbauerat,& tunc cum referens illud fecerit voluntarie, non poterit appellari. Aut iudex approbauit,& mandauit,vt iuraret,& tunc secus,per rationem prædictam,& hæc opi. est indubitanter vera, tenendo lect. quam supra tenui,quia motiua tunc militant.Aut is,cui defertur iurm, recusat iurare non obstante approbatione, seu mandato iudicis, nec refert,& debet ferri sententiam contra eum. Potest tamen appellare,sed nisi coram iudice appellationis probet iustã causam recusationis,iudex ad quem,cõfirmabit snìam, vt probatur in d.l.generaliter.Debet tñ iudex a quo,ante condemnationem pronunciare illum habendum pro confesso, argu. in l. manifestæ,prælleg.iuncta l.eius,qui delatorem, ff.de iur.fis.& hoc not.in d.l. manifestæ, & l.eius,vide de hoc videas.† Venio
12 nunc ad versi.[Nec liceat,]& quæro de ratione, quare in actionib.famosis non liceat referre iusiurandum, sicut in alijs actionibus? Triplex ratio solet assignari,vt no.in d.l. Marcellus. Prima ratio, quia lex defert iuramentum, nam in multis casib.lex defert iurm in istis famosis,& multos enumerat gl. in l.presenti.§. sic vbi.C.de his,qui ad eccle.confu.vide in Spec. de off. iu. §.vlt.ver.6.Hæc solutio non est bona,quia vt colligitur hic,hoc habet locum etiam in iuro delato ab homine. Loquitur enim iste tex.in iuro delato ab homine,cum ver. [Nec liceat,]veniat continuatiue ad præcedentia : & sic debet intelligi in eo casu cum præcedentibus,iuxta ea,quæ habẽtur,& no.in c.maiores, de bapt.in §.cæterum.Secunda ratio redditur in odium criminis: hoc ẽt mihi non satisfacit, quia antequã probetur delictũ potius est præsumendum pro reo, quam pro actore, vt in cap. estote,inf.de reg.iu.& in c.fi.de præsumpt. & iura sunt promptiora ad absoluendum,quam ad condemnandum,de proba.c. ex literis,facit quod no.gl.in c.clerici. 81.distinc.Tertia ratio,& communior est, quia conuentus melius præsumitur scire veritatem,quam actor, seu accusator. Nam si tu subtraxisti mihi rẽ meam clam,& defero tibi super hoc iuramentum,si tu referres mihi,non possem cũ bona cõscientia iurare,sed tu, qui es informatus de facto tuo, debes subire iurm.Et ideo dicit Bar.in l.iusiurandum,& ad pecunias.§. ait prætor, ff. eo. & in l.lex Cornelia.

ADDITIO.

a Bar. Et cum Bar. tenet etiam Imo.hic in vlt.colũ. ubi etiam ipse reprehendit do.Ant.Idem etiam tenet Ang.in l.admonendi,ff.de iureiur.in 1.col.Ludo. Ro.plenius cæteris in 47.col.in uers.ulterius inquantum hic dicit,in fi.&c. Et ibi reprehendit etiam do.Ant hic, & respondet duobus suis fundamentis,quibus mouetur do.Ant.& primo ad fundamentum quod facit,per c.veniens,respondet ipse Lud.aliter,quam respondeat hic iste. Nam dicit quod d.c.veniens, loquitur, quando primum iudicium, in quo facta fuit probatio semiplena,erat summarium,unde cum regulariter probationes factæ in summario iudicio nõ prosint, neque noceant in ordinario iux.c. super,ubi no.de re iud.merito ibi semiplena probatio facta in summario iudicio,nõ abstulit ius plene probandi in ordinario. Sed nos loquimur, quando semiplena ꝓbatio per testes fuit facta in ordinario iudicio,igitur,&c.Ad aliud fundamentum d.Ant.quod refert hic iste, ibi, quia prima, &c.non respondet ipse Lud.& ut clarius habeas responsionem, quia iste hic decisse multũ adducit hoc fundamentum Do.Ant. formo ipsum sic: nam, ex quo nõ fuit omnino integra probatio,retractari potest sententia,ex quo cõtrarium reperitur clare probari per nouos testes. Nam si non obstat sententia probationis fiendæ per testes, certe etiam non obstabit publicatio.cap.licet causam,de prob.cum si.Respondet ipse Lud.ubi supra, quod sententia non obstabit productioni fiendæ per instrumenta, sed ipsa sententia simul cũ publicatione testium bene impedit probationem per nouos testes, per regulam auth.at qui semel,C.de prob.cum si.quæ habet, quod timore subornationis publicatio in una causa impedit testes produci in alia causa,quia sub ornationis timor cessat, si instrumenta producantur.Sed tenendo cum do. Ant. contra Bar. potest responderi, quod noui testes hoc casu admittuntur ad reprobationem aliorum testium,quod fieri potest,& no.Alb.in d.authẽt qui semel, Facit l.fi qui testium,C.de test.Ita dicit Alb.in d.l.admonendi in uer.item quæro,quia hic dicitur,nouis repertis instrumentis, &c.ubi cõcludit contra Bart. ibi,quod non obstante, q̃ testes fuerint antea publicati instãtia præcedenti, tamen poterunt noui testes produci ad retractionem talis sententiæ,motus,ut dixi primo,quia tales testes producuntur ad probationem aliorum testium,ergo admittendi,ut dixi.Item, quia est noua instantia,ergo noui testes,& nouæ probationes admittẽdæ,l. per hãc in princ. C.de temp.appel.Et ista opi.contra Barto.placet do. Ias. de May.in repetitione d.l.admonendi,in pen.char.in uer.5.& ult. quærit Bar. & in fi.Motus ultra prędicta,quia nihil potest imputari parti cum tales testes sint nouiter reperti,& sic cessat timor subornationis, & consequenter prædicta regula auth.at qui semel,quæ ita limitari debet & hoc confirmat ex eo, quod notatur tradit Bar.in d.auth.in 3.col.

ANT. FRAN. An publicatis attestationib.in summario iudicio possint de nouo testes examinari in ordinario,dicas hoc dependere ab arbitrio iudicis,qui habebit considerare,an subsit timor subornationis, vel ne,ut plene per Doc.in c.fraternitatis,& in c.[illegible] de testib.& in [illegible] de testib. Et ad, quod probatio summaria iuncta actori,si reus [illegible] sufficiat in[illegible] in probatio,inde Baldus [illegible] C.ad Carbo.& per Bar.in l.1.circa princ. [illegible] rum bon.ubi dicunt, quod valet etiam in causis [illegible], & potest fieri [illegible] per communem.Et ante Bar.in [illegible] C.de testa.mil.& in l.a.in vlt.col. [illegible] do fi.uel prælleg. ubi dicit,quod probatio summaria sufficit in iudicio [illegible] ratorio alterius iudicij.

lia.§.hac lege, ff.de iniu.quod si actio famosa est talis,in qua accusator seu actor potest esse ita informatus, sicut reus potest iuramentum referre, vt si accuso te,q̃ intuleris mihi iniuriam,& tenet hoc do.Ant.licet non alleg.Bart.& satis placet mihi hoc. Nam ex ratione cõiecturata legis, possumus & debemus leges restringere & ampliare ad limites rationis, vt not.in l. non dubium,C. de legib.per Cy.& per Bar.in l.item quæritur.§.qui impleto,ff.loca.Ex hac ratione infero ad limitationem notabilem omnium prædictorum,vt tunc liceat ei, cui primo iurm defertur, istud refere, quando deferens est, vel verisimiliter esse debet informatus, sicut is,cui defertur.Aliter autem lex esset imposita verbis,& non rebus,contra cap.commissa,de elect.lib.6.
13 Quilibet enim de facili referet illi, quem scit non esse informa
a tum ad iurandum, vt sic releuetur ab onere iurandi.† Nunc circa prædicta & circa tex.quæro,an in actionibus famosis a &alijs criminibus nõ famosis possit deferri indistincte iurm? Iste tex. facit, q̃ sic. Non enim posset referri, nisi prius fuisset delatum. Super quo variæ sunt opi.recitabo principaliores.Spec.in ti.de iura.dela.§.i. ver. vt aũt.dicit tam in criminalib. q̃ in ciuilib.famosis,iurm necessarium non esse a iudice deferendum in supplementum probationis,quia in istis requiruntur probationes luce clariores.l.sciant cuncti,C.de prob.2.q.8.c.sciant.Sed iuramentum a parte parti deferri potest, ẽt si sit talis cã, in qua non possit transigi, quia in delatione iurĩ, non vt̃ confiteri,sicut in transactione, sed potius negare. Secunda est opin.Accur.in l.in bonæ fidei, C. e.qui,vt refert Io.An. hic, tenet q̃ deferri potest. Mihi tñ non vr̃, quod hoc teneat,nisi forte tacite dando respõsum ad l.maritus.ff.de qõ.Sed ipsemet Accur.in l.maritus,simpliciter tenet in criminalibus iurm non deferri.sed in l.3.§.quacunque, ff.eo.tenet distinctionem,quam supra dixi tenere Spe. vt a parte possit deferri,sed a iudice non. Tertia opi.distinguit, an agatur criminaliter, an pecunialiter,vt primo casu non deferatur, secundo sic. Pro vltimo facit,ff.de iniu. l.lex Cornelia. §.hac lege.Sed 3 hoc vltimum apertissimè tenet gl.in c. tam literis,supra de testi.vbi per illũ tex.dicit, quod vbi agitur de crimine,ẽt ciuiliter, non defertur iurm in supplementum probationis,sed si reus esset infamatus deberet se purgare. Quasi velit dicere,quod iurm purgationis possit reo deferri ad purgandam præsumptionem 3 eum ortam ex probatione actoris nõ plena,quod quidam plenius tenuerunt hic, per c.2. de iura.cal. & infra de purg.can.per totum,& C.de pœna iud.qui male iu. in auth.nouo iure. Quarta est opi.Host.hic,& sup.eo.c.mulieri, dicentis in omni cã iurm deferri,in reali,personali,pœnali,vel ciuili,ẽt si agatur de conditione,vel iniuria personæ, vel an mulier sit prægnans, vel an debeat fieri missio in poss. vel non, vel alia quacunque cã.d.l.3.& l.iusiurandum & ad pecunias,ff. eo, Quinta est opi.do.Ant.hic.qui primo prosequitur in criminalib. secundo in famosis.In primo dicit voluntarium & iudiciale posse deferri, ẽt si deferatur actori, quia reus deferens, vr̃ confiteri, si ille iuret. Et per illam dictionem, Etiam,sentire vr̃ quod ẽt reo potest per actorem deferri, necessarium aũt, si agit de crimine ciuiliter,deferri põt,vbi cã est leuis. Qñ aũt dicatur leuis patebit ex his,quæ dicam infra in §.sanè. Idem f̃m eum,si agitur criminaliter,& pecunialiter.Si vero agatur criminaliter & non pecunialiter,põt deferri reo,3 quem est semiplene probatum,& appellatur sacrm purgationis,vt hic patet,& infra de purgat. cano. per totum & in authen. nouo iure, C. de pœna iud.qui male iud.Et hoc verum, vbi actor semiplene probauit, si aũt plene,& reus semiplene defensionem, putat iurm nõ deferendum,ẽt reo,quia esset iurm non purgationis,sed probationis.Actori aũt nõ defertur necessarium indefectum semiplenæ probationis,tum quia cã est ardua, tum quia requiruntur probationes luce clariores,& hoc dicit Butr. In secundis,autem,s.
b famosis,b dicit sacramentum necessarium non deferri,quia est ardua, & probationes requiruntur luce clariores, & sic transit. Sed ego reperio Bar.hãc ipsam q̃nem tetigisse in d. l.3.§. quacunque,& l.eum qui.§.in popularib.ff.eo.& plenius, quam alibi, in l.maritus, ff.de qõ. vbi ponit vltra prædicta suam opinionem,quæ erit sexta in ordine prædictarum. Dicit enim , q̃ aut agitur de crimine ciuiliter,aut criminaliter. Primo casu, si quidem est actio priuata,locus est delationi iurĩ, alleg. dictam l.3. & l.duo patroni.§.Iulianus.ff. eo. Si vero agatur actione popularj,remittit ad no.in d.l.eum qui.§. in popularib. & ibi plene p
c cum. Secundo casu cum agitur criminaliter,aut loquimur de iuro deferendo a parte, aut de iuro deferendo, a iudice.Primo casu,si quidem accusatur de aliquo iudicio publico,non est locus delationi iurĩante li. conte. quia negotium ad hoc non est proprium [illegible]s accusantis,vt l.si cui,ff. de verb. sig.Idem dicit post litem conte.ntatio f̃m eum est, quia si reus in lit.conte.sue rat confessus, non potest sibi deferri iurm ad absolutionem,ga esset actor in manifesta calumnia.d.l.eum, qui. § in popularib. 3 aut negauerat,est verisimile,q̃ iterum negabit, vt l.si cui, ff. de accu.ideo deferẽdo sibi iurm, vr̃ calumniari. Preterea in iudicio publico,quis vr̃ nomine publico accusare,& crimen publicum agere. Sed ille, qui agit cãm alienam,non potest deferre iusiurandum, nisi ei specialiter sit mandatum, vt in l.iusiurãdum quod ex conuentione.§.fi.& l.tutor,ff.eo.& c.qui ad agendum,de procu.lib.6.Præterea,f̃m eum,si quis posset reo deferre iurm, tota materia Turpilliani esset destructa, quia daretur licentia accusatori deferendi iurm reo, & desistendi impune, quod tñ fieri non potest sine abolitione. Et hoc vltimum vr̃ ẽt sentire Cy.in l.bonæ fidei,C.eo.alle.in arg.l. fi.C. de abo.Et idẽ quod supra dixi,vt actor non possit deferre reo, sentit Bar.in d. l.eum,qui,§.in popupillaribus,si agitur de alio crimine ad vtilitatem fisci eisdem rationibus. An autem reus possit deferri actori ad condemnationem, vt quia dicit, Volo esse condemnatus, si actor iurabit,sunt opiniones inter Gulielmum de Cu. qui tenuit, q̃ non, quia in criminalibus debent esse probationes luce clariores.d.l.sciant cuncti,& Iac. But. qui tenuit 3riũ, quia qui defert iurm,vr̃ confiteri sub conditione, si ille iurauerit.l.qui iurasse,circa fi.ff.eo.Sed confessio est probatio luce clarior,& hoc dictum placet Bar.Hoc ẽt tenet Cy.d.in bonæ fidei. Si vero sumus in iudicijs priuatis, tunc antequam perueniatur ad iudicium,põt quis iurm deferre, vt d.l.3.ff.eo.ibi,[Siue pœnali,&c.]& arg.l.iurisgentium.§.fi pacisc.ff. de pac. Sed postquam deuentum est ad iudicium, accusator non potest desistere,vt l. & in priuatis, & in l.fi quis repetere. §.fi.ff.ad Turp. Vnde dicit idem, quod in publicis.Si vero quæratur de iuro,quod defertur a iudice in defectum probationis,tunc reo ad absolutionem bene potest deferri,vt in l. præsenti,C.de his,qui ad eccle.confug.& dicitur iuramentum purgationis. Actori vero ad condemnationem nõ potest deferri,quia requirũtur probationes luce clariores.d.l.sciant cuncti, & in hoc membro intelligitur gl.in d.l maritus.Hoc vltimum videtur etiam tenere Cyn. in d.l.in bonæ fidei.Mihi placet opi. Bar.præterquam in aliquibus.Primo enim sentit,quod si agitur de crimine ciuiliter,indistincte est locus iuramento iudiciali, & necessario, quod mihi videtur durum.Quid enim si actio est famosa,vt iniuriarum? dicemus ne,quod iudex possit deferre iuramentum actori in supplementum probationis,cum tanto discrimine rei? vel quid si non est famosa,sed alias magna & multum præiudicialis? certe non est dicendum, nec credo, q̃ aliter sensisset Bart. si diligenter aduertisset.Nam & in mera ciuili habetur hæc consideratio vt infra §.proxi. Sed procedit eius opin. quando causa est mul-
c tum c præiudicialis,alias secus.Sic concordabimus gl.in d.cap. tam literis cum opinione sua & aliorum. Hoc etiam vr̃ in d.c. tam literis,sentire Hostien.dum limitat illam gl. nisi ageretur ciuiliter ad pecuniæ condemnationem,quasi secus,si immineret aliud personale præiudicium, puta infamia. Dico etiam, q̃ respectu condemnationis pecuniariæ,debet fieri distinctio præmissa,& no.illam opin. Host. Nam hic loquitur magis large.Et
d ad l.3. super qua se fundat Bar. potest dici, q̃d loquitur in iura-
d mento d deferendo a parte non a iudice, vt ibi aperte sentit gl. Secundo non placet dictum Bart. quatenus indistincte dicit,q̃ si agatur

ADDITIONES.

a c SEB.SAP. In actionibus famosis.Vide Alex.in consi.66.incip.viso processu causæ vertentis,in 1.uolum.& in l.3.in princ. ff.de iureiur.& late per Ias.in repet.l.admonendi,col.95.uer.ex ista conclusione, & consi.97. uersi. 3.ex prædicta conclusione.

b Famosis In causis famosis non defertur inramentum necessarium. Adde q̃d idem tenet hic Io.And.& Imo.in 3.col.& Spec.in tit.de iura. dela. in princ. uer.ut autem, cum uer.seq.Sal.in l.bonæ fidei in 7.col.C. eo.Salyc.& Ludo. Rom.in consi.33.in l.admonendi, ff.eo.& dom. Alexan.Imo.in l.3. in prin. ff.eo.in 8.col.Limita tamen,ut no.in c.mulieri.supra eo.in pen.col. in addi. quæ incipit,& ita.

c Multum.Idem tenet ipsemet Abb.Panor.in c.fi.in 1.no.ad fi.supra quod mecau.Nam dicitur ibi,& in l.si quando, C.unde ui,quod uiolentia debet plene probari, etiam si ciuiliter agatur ad damnum,uel interesse.Dicit ibi Panor.quod ubi ageretur de modico, aut leui præiudicio,si uiolentia esset semiplene probata per unum testem,posset deferri iuramentum in supplemẽtum probationis. Idem tenet do.Ant.de But.hic in 9.colum.Et quod immo in causa criminali, etiam ciuiliter mota, ante fit locus huic iuramento necessario,ultra gl.solemnem,quam adducit hic etiam iste,& do.Anto.ibi supra de testi. idem tenet Pet. de Anch. in c. 1.in 3.no.de testi.in 6.Limita tamen ex mente istius in c.mulieri,supra eo.in pe.col.uer.quid enim si actor, &c.& ibidem notaui.

ANT. FRAN. Circa probationem violentiæ, dicas illam posse probari per instrumentum,secundum Io.And.in c.cum ad sedem, de testi.spol.Qd̃ intellige uerum, si instrm sit confectum de uoluntate utriusque partis, alias non,ut per Io.And.in reg.ratum,de reg. iu.lib.6. & per Alex.in l.sena tus,in prin. ff.ad Turp. Et an præsumatur ex dignitate & potentia alicuius, uide Bar. in l.ad inuidiam, & ibi etiam per Alex.C.quod met.causa.& in l. si donationis, eo. tit. Et adde q̃ uiolentia probata per duos testes præualet uoluntati probatæ,etiam per multos testes,ut per. Inn.in c.super hoc. sup. de renun.& Bal.in 1.nec quicquam,in §.proficisci, de offi.procon.& leg.& Bal.in tracta.schis.in 8.col.

d Iuramento.Et ideo aduertendum est ex le[illegible] opi[illegible]uas alleg. Bar.in d.l.maritus,& [illegible]osset dici,quod Bar.non loquitur [illegible]amento necessario,prout in te[illegible]e,sed loquitur in iuramento uoluntario & iudiciali,prout etiam r̃spondet hic iste ad l.3.quam alleg.Barto.Nam dictum doc. est intelligendum secundum leges, quas allegant,ut dicit ipsemet Bar. in l.non solum.§. si liberationis,ff.de libe.leg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si agatur de crimine criminaliter,non ꝑt actor deferre iusiurādum reo. Sed dicerem sic,ꝙ in casibus, in quibus licitum est trā sigere,ꝑt deferri reo iurm per actorem, saltem reo consentiente, cum huiusmodi delatio habeat vim cuiusdā tranractionis.l. 2.ff.eo Et pro hoc facit iste tex.in versi.nec licet.& d. l. lex Cornelia.§ hac lege. An aūt actor ex hoc incidat in Turpil. vt condemnetur pecunialiter,dicerem , sicut dr̄ in ipsa transactione, iurm in poterit deferri,& impedietur processus ad instantiam ipsius ad instantiā ipsius actoris.de quo remitto ad no. per Bar. in l. transigere, C. de transac.& c.fi.sup.eo.ti.Et vtrobique plene no.an & qñ licitum sit in criminalibus transigere , & 2. q. 3.c.si quem.§.prævaricator, versic.in omnibus, in tex.& glo. Tertio, quatenus dicit Bar & multi alij,ꝙ reus ꝑt actori indistincte deferre iurm,quia vr̄ confiteri,si ille iurauerit,ego de hoc dubito, quia non est verū,ꝙ reus simpliciter confiteatur, immo potius negat,vt dicit Spec. in loco superius allega.& vr̄ deferre iurm sub quadam confidentia,ꝙ ille confiteatur ꝯrium vigore iurī. Ad hoc enim defertur iurm: vnde submittit se & corpus suum dicto vnius,ēt aduersarij,ꝙ quidem non vr̄ posse facere, quia nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo , ff. ad leg. Aquil.& c. contingit,de senten. excommu. Ad puniendum aūt aliquem corporaliter,& maximè capitaliter,requiritur clara confessio.l. 1.ff.de quæsti.vel probationes apertissimæ, vt ipse reus vix negare audeat,vt in l.qui sniam, C. de pœnis. Neutrum aūt contingit in casu nostro.Ad idem ēt facit l.non tantū ff.de appella.vbi dr̄,ꝙ in causa corporali ꝑt quilibet appellare, ēt reo inuito,quasi non possit consentire iniustæ condemnationi.Ita in proposito,ex quo iste directe non confitetur crimen, vr̄ ꝙ non possit se subijcere dicto vnius.& maxime aduersarij. Et sic forte opi. Guliel. de Cu. est verior , licet ipse non moueat bonis rationibus. Vltimum dictum Bar. ꝙ est satis commune,
a a placet,vt cum agitur de crimine criminaliter,non sit ꝑ iudicē deferendum iurm actori in supplemētum probationis. Adduco
b rationem,quia in criminalibus b debent esse testes omnino sine suspicione,vt ēt aliquatenus domestici repellantur,ꝙ alias admitterentur in ciuilib.vt probatur 14.q.2.c.super prudentia, & legi.& no.3.q.5.c.1.Ergo fortius ipse accusator non debet admitti ad faciendum aliquem gradum probationis,tum qa præsumitur inimicus,de restitu spolia.c.item cum quis. 2. q.7.c.si quis.tum quia de facili iuraret ꝯ reū, vt euitaret pænam calum
14 niæ, & hęc sufficiant de hoc articulo.†Et per hoc determinatur qō,quam ponit Cy.in d.l.in bonæfidei,& d.An.hic, videlicet ꝑ suppositō,ꝙ actor possit reo in istis criminalibus deferre iusiurandum , vtrū ex hoc incidat actor in talionem , de qua plene leg.& no.in c.super his.infra de ac.& no.in d.l.athletas,§.calumniator. ff. de his,qui no.insa. Et intellige eo casu , quo reus iurauerit illud crimen non commisisse. Et vr̄ primo,ꝙ sic , per id,ꝙ habetur 2.q.3.c.qui non probauerit,& in l.fi.C. de accu. Cōtrariū tenet hic Io.And.arg.ff.de iureiuran.l.eum,qui, in princ.& C. de plus pe.l.vna,& de præben.c.beneficia.li.6.D.Ant.limitat hoc in iuro volūtario,& iudiciali à parte delato , & in hoc casu proprie loquitur Io.And.In necessario aūt actor non releuabit ab illa pœna,ſm eum,nisi dicatur semiplenam probationē dedisse iustā cām litigādi præcedentē, ꝯ. de calum.c.2.& ꝙ ibi no. de electio.c.cū dilectus.Dico,ꝙ licet in priori casu euitet pœnā talionis,non tū euitat pœnā Turpillia.q̄ est quinq; librarū auri. Nō n.ꝑt negari, quin deferendo iurm reo desistat ab accusatione,quo casu incidit in Turpillia.l.ab accusatione,ff. ad Turpil. vbi dr̄,ꝙ desistere cū,qui componit vr̄ aduersario. Pœna vero Turpil.nō est similitudo supplicij,sicut pœna tallionis,sed pecuniaria cum infamilia.de quo dic,vt leg.& no.in l. prævaricationis,cū l.se.ff. de prævari. Ad prædicta facit ꝙ no.Bar.in l.transigere,C.de transact.vbi vult,ꝙ transigens super crimine, licet euitet pœnā calumniæ,non tū pœnā Turpilliani. Ita dicendum in casu nostro,cū ex delatione,& susceptione iurī fiat q̄dam trā sactio,vt l. 2.ff.eo.Si vero iudex detulit iurm reo, qa actor fecit quicquid potuit,& non probauit, dic, ꝙ ex hoc non excusatur actor à pœna calūniæ,nisi alijs apertissimis documentis excu-
15 setur,vt dicit bon.tex.in c.1.de elec.li.6.in fi.† Et dicit ꝙ fama publica,q̄ erat ꝺpe accusationis ꝯ accusatū, est legitima causa credendi,& excusat accusatorem à falsitate & calūnia, vt no. dicit Bal.in l.2.C.si ser.vel li.ad decu.aspi.li.10.arg.l.1.C.de testa.& facit c.infamis. §. veruntū. 3.q.7. Est enim hoc euidentissimum documentum,& idem de semiplena probatione & similibus, & hæc no. Abbas.

ADDITIONES.

a SEB.SAP. Satis commune.Et ita communiter tenetur,vt per Alex.in consi.15.inci.viso processu inquisitionis formatæ,col.1.4.in 1.vol. vide Card.in c.tuæ,de procu.& in c.cognoscentes.in 6.opposi.supra de constitu.

b Item, quia probationes ta[illegible] tendentes,sufficerent ad condemnandum, puta,quia sunt violentia,in[illegible]nalibus tū non sufficerent,ita figit ter tenet idem Abb.l'anor.in c.[illegible]s de præsump.& d.Ant.in c.quanto, [illegible] & Inno.in c.verisimile,eo.ti.Bal.in l.fi.in vlti.col.C.de proba. Iud. Rom.in l.si eius in villa,ff.ad Sylla.d.Ant.Imo.in consi.15.inci.viso processu inquisitionis formatæ per potestatem Parmæ,&c.in 3.vol. Item in criminalibus non creditur testibus non assignantibus sufficientem causam dicti sui,licet non interrogati.Ita no.Sali.in d.l.fi.& d.Alex.in prælleg.consi.in 7. col. Et quod non deferatur istud iuramentum necessarium in criminalibus, est cōmunis & vera opi.quam tenēr communiter glo.& doc.in l.3. ff. eo.in versi. agatur.glo.& Bar.in l.maritus,ff.de quæstio.& glo.hic in verſ.famosa,& gl. fi.in c.cum sint partium,de reg.iur.in 6.& gl.2.in c.tam literis,de testi. Hostien.in sum.huius tit.§.vt super,ver.quid si criminaliter. Arch.in c. si quis presbyter.2.q.5.Spe.in ti.de iura dela.in prin.in ver.vt auté plenius instruatis.Bart. in l.fi.ff.de in lit.iu.& in l.eum qui.§.in popularib.in 1.col.ff.e.Bal. in l.iudices,in oppo.C.de iud.licet contrarium & male tenuerit gl.2.in l.2. & in l.in bonæfidei,C.eo.& idē Bal.sibi cōtrarius in l.q accusare,C.de edē.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum non defertur reo,quando actor nil probauit.*
2 *Reus non tenetur aliquid probare ad absolutionem consequendam.*
3 *Iudex habet necesse deferre iuramentum necessarium.*
4 *Verbum,Oportet,denotat necessitatem.*
5 *An purgationes sint arbitrariæ.*
6 *Quando dicatur actorem nil probasse.*
7 *Quando dicatur plene probatum.*
8 *An semper recurrendum sit ad iuramētum,dato aliquo, gradu probationis.*
9 *Cui deferendum sit iuramentum in defectum,scilicet an actori,an reo.*
10 *An iuramentum sit deferendum,quando actor plene probauit,& reus semiplene,& cui sit deferendum.*
11 *Vnus testis facit semiplenam probationem.*
12 *Casus,in quibus vnus testis non facit semiplenam probationem.*
13 *Domestica scriptura & fuga rei,faciunt semiplenam probationem.*
14 *Dicta testium & sententia inter alias personas,faciūt semiplenā ꝓbationē.*
15 *An pars debeat petere,vt hoc iuramentum sibi deferatur.*

§. Sanè. Quia supra dixerat de iuro deferendo à iudice & parte,ne aligs crederet hoc iurm indistincte posse deferri,subijcit hunc §.in quo ponit notabilē & solēnē limitationē.Et hoc intendit.Actore nihil ꝓbante,reus est absque omni onere absoluendus.Si vero ꝑsumptio est pro eo,defertur reo iurm,vel ipsi actori,ꝑsideratis personarū & causæ circunstātijs. Et pōt diuidi in duas partes.In prima ponit regulā. In secunda eius determinationē,ibi,[Presumptione.] Casus literalis..Dr̄, ꝙ si actor omnino deficit in ꝓbatione,reus dēt absolui,q̄uis nil probet,sed si ꝑsumptio sit ꝓ actore,reo ꝑt deferri iurm ad tollēdā illam presumptionē,& suam innocentiam ostēdendam. Et hoc est verū, nisi iudex cōsideratis circunstantijs personarū &
1 causæ,videat iurm illud deferendum.Bernar.† No.ibi,[Et si nihil,&c.]ꝙ actor nihil probans non ꝑt reo inuito deferre iurm, sed dēt pure reus absolui.hoc ꝓbat illud verbū,[Et si nihil,&c.] Nā,vt faciat ad titulū, dēt intelligi,ēt de iuro, de quo plenius di
2 xi sup.eo.c.in prin.† Secundo no.ꝙ reus non tenet aliquid probare ad absolutionē cōsequendam,sed actore non ꝓbante, dēt
a absolui.a Concordat c.vnum,b vt eccle.bñfic.& l.qui accusare,
b C.de eden.& l.fi.de rei vendi.& 6.q.5.c.fi.No.3.iuncta glo. fi.ꝙ vnus testis dr̄ facere presumptionē,& vide bo.tex.in c. super c. §.1.supra de restitu.vbi dr̄, ꝙ facit præsumptionem non modi-
3 cam,& est ille bon.tex.maxime ad infra dicenda. † Quarto no. quod iuramentum non est de necessitate deferendum reo, vel actori,etiam præsumptione faciente pro actore , sed iudex habet hoc arbitrari, consideratis circunstantijs causæ & personarum,& pro hoc facit verbum, Potest, positum in text. Nam non quicquid iudicis potestati relinquitur, iuris necessitati subijcitur.l.non quicquid,ff.de iud.& c.consuluit,de offic. deleg. Et hoc voluit Host hic,qui vr̄ voluisse hoc fore arbitrarium,nedum in cui deferendo,sed etiam,an deferatur. Dicit Ioan. And. ꝙ quidam habentes in l.in bonæfidei,C.eo.literam , Oportet, tenent contrarium.sed ipse dicit habere verbum,Potest, & sic cōcordat huic,& sic videtur transire cum opi. Host. Sed doc.iu
c ris ciuilis in d.l.in bonæfidei,& Bar.in d.l.admonēdi,c tenēt cōtrarium,

ADDITIONES.

a SEB. SAP. Debet absolui.An reus debeat absolui ipso reo non petente, vide Bar.in l.1.col.3.ver.quæro,quid si non dico,ff.de except.Mod. in l. qui accusare,C.de eden.

b Et ibi vide glo.magistram ponentem aliquos casus,in quibus fallit hæc regula,& idem per Panor.Inno.& alios.no.Specu.in §.probare,in versi. nūc ad propositum,de proba.Vide etiam per eūd.Spe.proponentem 11.casus, in quibus fallit prædicta regula,in d.ti.de proba.in princ. qualdam fallentias etiam ponuot Iac.But.Bal.& Sali.in d.l.qui accusare.

c In vlti.col.& dicit ibi Pau.de Cast.in 6. col. ꝙ ista est communis opin.Et ex hoc habes quod dicitur iuramētum necessarium,tam ex parte iudicis, qui necessitatur deferre,quam partis,quæ necessitatur subire.Nec posset referre,vt supra eo.c.in prin.Intellige tamen verum, iudicem necessitari, si petatur a parte,secundum eund. Bar.in d.vlti.col.& hoc per istum tex.in fi.& ꝙ uis multi in hoc contradicant Bar.tamen vera & cōis [illegible]um Bar.ꝙ requiratur expresse,& ꝙ petatur à parte,nec iudex ex officio [illegible]ferre.Et for[illegible]nam petitionis huius iuramēti,vide per Sali.ibi in d.[illegible]endi. & in d.l.in bonæfidei,in pen.col.circa.Bart.5.q.Et idem dicit [illegible]iuramento in lite, q̄ iudex necessitetur illud deferre, prout do. Rapi[illegible]& d. Alex.in 1.num. fi. de in lit.iur.per illum tex.in ver.non oportet.Intellige cōtrarium requisitis notatis per Bar.in l.in actionib.in fi.de in lit.iurar.Sed ex [illegible]s bene posset iudex non deferre.l.videamus [illegible]deferre.in co.ti.Secus [illegible]in isto nitatur ista necessitatio,quod ex causa [illegible]stet iudex non deferre.

trarium, quia tex.ibi dicit, Oportet, & ideo si iudex non refert,
a vbi ad hoc cōcurrunt necessaria, poterit appellari, a ſm eos,qđ mihi satis placet.Nam sicut potest appellari,qñ deferet habenti iustam cām non iurandi.l.generaliter, C.eo.ita,quando non vult deferre, suggerente legitima causa. Et vidi in aliquibus libris,ꝙ tex.in d.l.in bonæ fidei.dicit,& propter probationū inopiam , litem cā cognita per iusiurandum decidi oportet, & sic
4 inducit necessitatem.† Et nota ex hoc dicto Doctorum,ꝙ verbum,oportet,inducit necessitatem,facit 8.qō. 1.c. oportet. Ad istum tex.dico, ꝙ dat arbitrium in deferendo reo,nisi consideratis circunstantiis,&c. & sic inspecto fine loquitur de arbitrio
5 in cui deferendo.† Item debet reduci iste tex.ad terminos illius l.in bonæ fidei.D.Ant.dicit sibi placere opi.Legistarum in iuro necessario,opi.vero Canonistarum procedit in sacramēto purgationis, quia in causa criminali purgationes sunt arbitrariæ. Hoc vltimum non est verum, quia licet purgationes sint arbitrariæ respectu numeri compurgatorum, non tñ respectu purgationis indicendæ, vbi cā suggerit,sic loquitur c. omnib. 2.q. 5.facit c.2.de pur.can.& c.inter,& 2.q. 5. c.presbyter si à plebe. Opp. ꝯ tex. vr̄ enim ꝙ nunquam sit locus delationi iuramenti. Aut enim actor plene probat, & reus debet condemnari,supra de ꝓb. c.sicut. Aut non ꝓbat, & reus dēt absolui.l. qui accusare. C. de eden.glo. fi.tacite sentit ꝯrium,& non formaliter respondet.Tu dic arg.non procedere,quia fit a partibus non sufficienter enumeratis.Dic enim ꝙ aut actor plene probat,&debet obtinere,aut nihil probat,& reus absoluitur etiam sine iuro. Aut aliquid probat,seu aliqua est pro eo præsumptio, & recurrit ad iuramentum,vt hic, & d.l. admonendi,& l.in bonæ fidei.& ita
6 in eis no. & sic suppleas primam partem glossæ. † Circa quam primo quæro,qñ dicat actor nihil probasse, ad hoc vt reus possit diffinitiue absolui? Respondeo, vt notanter dicit Bart. in d.l.
b admonendi.b Qñque enim iurisdictio iudicis,aut instātia causæ,habet terminum præfixum a lege, & tunc ad hoc, ꝙ dicatur actorem nihil probasse , ad effectum, vt possit sequi absolutio diffinitiuæ, est necesse,ꝙ ei sit statutus terminus ad probandū, quia si statutus non esset,puta quia semper fuit absens, tunc nō diceretur actorem nihil probasse , sed diceretur nihil sufficienter attentatum esse, & sequeretur absolutio ab obseruatione iuter attentatum esse, & sequeretur absolutio ab obseruatione iuter attentatum esse, & sequeretur absolutio ab obseruatione iu

Universidad de Deusto
Biblioteca

cedit in diuitijs iuſte acquiſitis. Si aũt quæſitæ ſint per vſurariã prauitatem vel rapinam, non eſt ſic præſumendum, quia ſicut damnauit animam ſuam in acquirendo, ſic nunc eſt præſumẽdum, quod deieraret, vt obtineret in cã, ar.c.ſemel malus, de re iu.lib. 6. Scdo principaliter attenditur natura cauſarum, vtrum ſint criales, vel ciuiles exigentes perſpicuam probõnem, de his dixi ſ. cod. in prima parte. Tertio attenditur quantitas rerum, vt ſi magna ſit res, quæ petitur, opus eſt maiorib. indicijs. Magnitudo aũt, vel quantitas rerum attendenda eſt ꝓm eum ex ꝓditione perſonarum litigantium, & ex diuerſitate locorum. Nã in quibuſdam locis res vilis, reputatur preciosa & cara. 49. diſt. c. legimus. Quarto dẽt attendi qualitas factorum, vt, magis ſciẽti factum deferatur iurꝫ, q̃ ignoranti, ff. ad Velle. l. q̃q̃. & l. Marcellus, §. 1. rer. amot. Si vero omnia hæc ſunt hincinde æqualia, cui ſit deferendum, refert ipſe quoſdam dicere, ꝙ aut vnus petit, ꝙ ſibi deferatur, & alter non, & tunc non petenti eſt deferẽdum, quia iſte, qui ingerit ſe, eſt ſuſpectus, ff. de procu. l. quę omnia. §. 1. Aut vterq; ſe ingerit, vel neuter, & tunc actori dñt deferendum, qui laborauit in probando ſemiplene. Hæc ratio non placet Cy. quia non eſt hæc remuneratio facienda. Nã ſi actor nihil probaſſet, quantũcunq; laboraſſet, nulli deferretur iurꝫ. Refert alios dicere reo eſſe deferendum, quia fauorabilior. Et ꝙ actori nõ ſit deferendum, vr̃, quia nemo eſt teſtis idoneus in cã propria. 4. q. 1. in d.c. ſi teſtes §. omnib. vnde Azo habuit prorabſurdo ex hac rõne, vt ipſi actori, deferatur. Refert ẽt Cy. Canoniſtas dicere, ꝙ reo ſit deferendum. Refert vltimo Petr. quẽ ipſe ſequitur, tenere, vt omnib. exiſtentib. parib. actori ſit deferendum, & non reo. Probat hoc rõne, quia iurꝫ eſt deferendũ ei, de quo veriſimile eſt, ꝙ minus facile deieret, arg. in l. 2. C. de indic. vi. toll. facit c. clericos, de coha. clc. & muli. Sed magis eſt veriſimile, ꝙ deieraret reus, q̃ actor, quia grauius eſt perdere, quam non acquirere. l. ſi ſponſus. §. ſi maritus, ff. de donat. inter vir. & vxor. Bart. in d.l. admonendi, dicit, ꝙ aut actor habet protũ, quod facit ſuſpicionem, non præſumptionem, vel ſemiplenam probõnem, & tunc nunquam ſibi defertur iurꝫ, quia iuramentum ſuum non perficeret probõnem, vt ſ. dixi. Sed iſto caſu defertur reo ad purgationem ſui, allegat iſtum text. & hoc prodeſt actori, quia admittitur, ẽt poſt ſniam ex nouis inſtris. d. l. admonendi, & dixi ſ. in prima parte. Idem dicit in reo, ſi actor plene probaſſet intentionem ſuam, & reus probaſſet ſolonem per aliquod indicium leue. Non. n. defertur iurꝫ ipſi reo, quia non perficeret probõnem ſuam, ſed defertur actori eadem rõne, qua ſ. Si vero actor haberet ſemiplenam probõnem, tunc ſi quidem actor neſcit veritatem per veram ſcientiam, quæ hr̃ perſenſum, poſito ꝙ ſciret per firmam credulitatem, deferret ei iurꝫ, quod vr̃ tenere gl. in d.l. in bonæ fidei. Ratio, quia hoc procederet ẽt in extraneo teſte, cum habeat deponere de his q̃ percipit ſuo ſenſu. l. teſtium, C. de teſti. & 4. qõ. 9. c. teſtes. multo fortius in facto proprio, & hoc caſu defertur reo. Si vero actor haberet perfectam ſcientiam de eo, qđ queritur vt quia agit de
a mutuo per ſe facto, & tunc ſi quidem ipſe eſt vilis a perſona vel alias infamis, tunc non defertur ſibi iurꝫ eadem rõne, quia ẽt ſi eſſet extraneus teſtis huius conditionis, non perficeret probationem, & ſic defertur reo iurꝫ. Idem dicit eꝫ, ſi reus probaſſet defenſionem ſuam ſemiplene, & actor probaſſet intentionem ſuam plene, non defertur iurꝫ reo, co caſu, quo ſ. dixi non deferendum actori. Sed ſi oĩa iſta ceſſant, quia cã non eſt magna, & actor ſcit plene veritatem, & eſt perſona honeſta, ſi hẽt pro ſe vnum bonum teſtem, defertur ſibi iurꝫ, & perficiet probationem. Et idem eꝫ, ſi reus ſemiplene probaſſet defenſionem ſuã, tunc ſibi defertur iurꝫ, ꝙm illam reg. In ore duorum, (ſ. dicentis, & teſtis ahibiti) ſtat omne verbum. Per quam regulam ñdet ad illud abſurdum Azo. videlicet, ꝙ quis non debet eſſe teſtis in cã propria. Hoc enim non eſt abſurdum, ꝙm eum. Nam decr. ſ. de iud. nouit. refert verba Domini in Euangelio dicẽtis: Si peccauerit in te frater tuus, &c. in qua quidem authoritate in nuitur, vt vnus teſtis ſufficiat cum dicente, & clarius hoc hr̃ in c. in omni. de teſt quod Bar. non allegat. Et illud diuinum alternatiue loquẽs, interpretatur ius ciuile, ꝙm eum, ꝙ in cauſis grauibus & magnis requiruntur duo teſtes cum dicente: in cauſis non magnis, vbi pñt haberi aliæ probõnis, ſufficit vnus teſtis cũ dicente in d.l. in bonæ fidei. cã tñ cognita, vt ibi, & in cauſæ cognitione verſatur quicquid ſ. dictum eſt. Io. And. tenet potius pro reo per hanc decretalem, quæ præſumptione ẽt faciente ꝓ actore, defert potius reo, & quia ſuccumbere approbrioſius eſt actori, qui prouocauit, ideo de periurio plus eſt ſuſpectus, & ꝓ hoc tollit motiua Pe. & Cy. Idem vult do. Anto. alia rõne, dicit enim ꝙ ſi actor ſemiplene probauit, reus dẽt ex iuris regula ab ſolui, quia actore non probante, & c. C de eden. l. qui accuſare, & c. vt noſtrũ, vt eccl. bẽ. ſi. Vnde actor relevatur, & plus grauatur, quia pure non abſoluitur, merito dẽt reus in hoc releuari. vt ſibi & non actori deferatur iurꝫ. Per hanc rõnem ſ. ſi actor plus, q̃ ſemiplene probauit, vt hic, arg. ad predicta in [illegible] m, qui, ff. eod. Si vero actor plene probaſſet, & reus ſemiplenè defenſionem, tunc ſ. m eum, deferendum eſſet ſibi actori prædicta ratione, quia deberet de iure reus cõdemnari, ex quo plene non probat defenſionem ſuam, & actor plene probat intentionẽ ſuã. Et ſ. m hanc opi. dicit, ꝙ nunq̃ quis reperit teſtis in facto proprio. Non ob. in ca. omni & c. nouit, quia loquit in materia peccati, & denunciationis. Quidã alij tenuerunt oppoſitũ cum opi. Bar. vt actori ſit deferendum per c. ſi. de teſti. lib. 6. vbi ſolum dr̃ de actore. Ego conſidero non poſſe negari, quin in cã propria attentis circunſtantijs perſonarum & cauſæ, quis q̃q; teſtificet, vt hic in ſi. & in d.c. ſi & expreſſius in c. ex inſinuatione, de procu. vbi fuit iurꝫ delatũ actori in cã reuocationis procuratoris, per quã quidẽ reuocationem oĩa geſta veniebant an nullanda, & ſic optime procedit ꝓſideratio Bart. Dico tñ illud indiſtincte non admittendũ, ſed placet prima fronte, ꝙ iurꝫ deferat reo, niſi conſideratis circunſtantijs perſonarum & cauſæ, iudex arbitretur deferendũ actori, vt quia actor melius ſcit veritatem, & ſic procedit dictũ c. ex inſinuatione, vel eſt legalior, &c. vt ſ. dixi in opi. Hoſt. Probatur apertiſſime hoc, hic, nõ cauillando literã. Nec ob. c. ſi. de teſti. lib. 6. quia loquit negatiue, dicens non deferendũ indiſtincte actori, ſed cõſideratis circunſtantijs, &c. & ſic in effectu prouidet, vt hic, & fecit mentionẽ de actore & nõ de reo, qa iudex ibi deferebat indiſtincte appellãti, cũ fouẽdo, qa càm ad eũ detulerat: vñ Papa illũ reprehẽdit in hoc, vt ibi no. Io. An. in nouel. Quicqd tñ hic & alibi ſcribat, hoc tñ vr̃ arbitriũ, & raro ꝓtingere ꝑt, ꝙ oĩa vtriuſq; ſint paria. † Sed qa ſ. incidẽt er tetigi, an iurꝫ ſit deferendum eo caſu, quo actor plene ꝓbauit ĩtẽtionẽ, & reus ſemiplene defenſionẽ, q̃ro, an hoc ſit verũ indiſtincte? Sol. do. iuris ciuilis in d.l. in bonæfidei, & l. admonẽdi, & doc. nr̃i cõiter dr̃it, ꝙ aut his, q̃ ſunt dicte ꝓria occurrit plena & ſemiplena ꝓbõ. Exemplũ, ꝙ duos teſtes ꝓbauit, ꝙ mutuauit ibi tali loco & tpe, tu ꝙ vnũ teſtẽ, ꝓbas, ꝙ eras co tpe abſens ab illo, nõ eſt locus delationi iurꝫ, ſed tunc plena ꝓfert ſemiplenę, & illã elidit ĩ totũ. Et hoc caſu, ꝓcedũt iura dicẽtia illũ dẽre obtineri, q hẽt iura potiora, vt, ꝓbat ĩ c. ĩ nra de teſt. & c. licet, de ꝓb. & l. 2 C. de edi. di. Adr. tol. no. gl. ĩ c. ſuggeſtũ, de iu. ꝓ. Sed ſi plena ſunt ꝓpaſſibilia. Exẽplũ, ꝓbo ꝙ duos teſtes de mutuo, tu ꝙ vnũ ꝓbas ſolonẽ, vel pactũ de nõ petẽdo,
b recurrit ad iurꝫ, b alias ſequeret abſurdũ: ſ. m Io. And. qa nulla cauſa

ADDITIONES.

a Vilis. Ita tenet Bar. in l. admonendi. ff. eo. in pen. col. ad fi. & ibidem Ludo. Roia 28. col. & d. Alex. Imo. in vlt. col. ad fi. Idem tenet Bal. in tit. de controuerſ. inueſti. ſuper rub. Ang. in q. per eum diſputata, inci. Aſtenſis miles, in 29. co. & in l. poſtq̃, ff. de pact. Immo generalius, & notabilius. Et eſt iſta no. regula, vbicunque quis repellitur a teſtimonio ex cauſis enumeratis in l. 3. §. lege Iul. ff. de teſt. multo fortius repellitur, ne fibi deferatur iſtud iurꝫ neceſſarium, cum efficiatur teſtis in cã propria. l. ſi. C. de fideic. & conſequenter ſit teſtis irregularis contra regulam l. in omnib. C. de teſti. & l. nullus, ff. eo. Ita no. Bar. in l. qui accuſare, ff. de eden. & refert Lud. Ro. in d.l. admonendi, in 27. col. in 3. fallentia, facit quod ſing. decidit Ang. in l. 2. §. ſi dubitetur, ff. quemad. te. ape. ꝙ ſtãte ſtatuto, ꝙ delictum probetur per ſolam famã, oportet, ꝙ talis fama habuerit ortum a perſonis fide dignis, quæ ſint omni exceptione maiores, quia quotieſcunque admittitur probatio irregularitatis, requiritur ꝙ talis teſtis ſit omni exceptione maior. Et hoc no. multum pro ſtatutis diſponentibus, ꝙ credi debeat iuramento damnũ paſſi. Pone enim quod ille, qui iurauit ſe paſſum damnum, fuit interrogatus de cauſa, & illã non reddidit, certe non valebit tale iuramentum ad ſimilitudinem teſtis, arg. eorum, quæ no. in l. ſolam, C. de teſti. iuncta l. ſi. C. de fideic. Et ita dicit præſtantiſſimus Doctor d. Mart. Lau. in l. ſi poſthumus, §. fi. ff. de lib. & poſthu. ubi dicit ſe audiuiſſe a præſtante doctore, d. Pet. de Beſu. Confirmo per illud quod in ſpecie ponit d. Ant. de Alex. Doctore Nea. in d.l. qui accuſare in 2. col. C. de eden. quod ſtante prædicto ſtatuto, quod de damno dato in fundo alicuius ſtetur ſoli iuramento damnum paſſi, requiritur, quod ille damnum paſſus, ad hoc ut poſſit iurare, ut omni exceptione maior, cum illa ſit probatio irregularis. Vide etiam quod ex prædicta regula infert Ludo. Rom. in d.l. admonendi, in col. 40.

b Iuramentum. Adde, ꝙ cum iſta doctrina ſimpliciter tranſeunt Ful. in d.l. admonendi, in pen. col. Pau. de Caſt. in 14. col. & Bal. in c. 2. de prob. in vlt. col. dicens iſtud ibi no. in illo tex. ſi ſubtiliter intelligatur. Ita etiam tenet Bald. in l. bonæ fidei, ad fi. in vlt. q. & ibi Sal. in 12. q. & do. Ant. de But. hic in 7. col. ubi dicit, quod iſta eſt cõis opi. & d. Alex. Imo. in conſi. 186. inci. in cã & lite vertente inter Albertinum de Mainan. Adde tex. in c. poſt electionem, & ibi do. Ant. de But. & in c. cum ſuper, de conſeſ. præb. & tex. in c. ut noſtrum & quæ ibi no. do. Ant. de off. Arch. Bar. in l. 1. in prin. per illum tex. ff. de veneſpi. per do. Ant. in c. ſi. in vlt. no. de ſucceſ. ab inte. Facit quod no. Bald. in l. ubi peccatum, C. de tranſa. in q. de non ſoluente collectam. & quod no. Bal. in l. imperator, ff. de ſtat. ho. allegando gl. in l. 1. C. qui & aduer. quos. facit ẽt quod dicit Bal. in c. 2. §. ſacramentum, in 4. col. de conſue. recti feu. Confirma per illud quod no. dicit Salyc. in l. ſi qui adulterij, per illũ tex. C. de adulte. quod ſi fundata intẽtione actoris, exceptiones rei & replicationes inſe contradicunt, nihilominus ferenda eſt ſententia pro actore, quia adhuc manet fundata intentio ſua, ſed aliter uidetur tenere Bal. in d.l. admonendi, in 9. col. in princ. ver. quæro, quid ſi actor probauit per duos teſtes. ubi ibi hac q. quod actor per duos teſtes probauit & reus per [illegible] reſpondet, quod ſi tales probationes ſint contradictoriæ ab origine [illegible] nullo, & ſubſtinet tunc præferatur probatio actoris plena. Sed ſi ſint [illegible] poſt facto, ut ſi actor probauit per duos teſtes intentionem ſuam, reus [illegible] per unum teſtem habuit pactum de non petendo, tunc dicit, quod ſic hoc tunc [illegible] in bonæ fidei. Sed ipſe dicit indiſtincte tenere [illegible] probationẽ [illegible] cere, & minus iuſtidam nihil operari, etiam ſi allegando quod eſt contra [illegible] ſ. quantitas tamen ſe ad ea quæ ibi ait in d.l. in bonæ fidei

cã, in qua fundata eſſet de iure cõi intentio agẽtis poſſet deferriurꝫ per ſemiplenam probõnem factam a reo ſuper defenſione ſua. Cui aũt ſit hoc caſu iurꝫ deferendum, Bart. in qõne præced. ſentit, ꝙ ipſi reo, ſi eſt idoneus. Idem ſentit hic Io. And. dum dicit hoc caſu ad iurꝫ recurrẽdum, ſi quantitas cauſæ, & aliæ circũſtantiæ, de quib. in præced. q. hoc ſuadent. Nam reſpũ actoris hæc non ſunt conſideranda, qa ſi non defertur, ipſe obtinet vigore ſuę plenę. D. Ant. ſentit, ꝙ actori, quia grauatur in hoc, ꝙ reus pure non condemnatur, vnde dẽt releuari, vt iurꝫ ſibi deferatur, vt dixi ſ. Mihi placet hoc dictum, quia in defenſione reus eſt actor, vt in l. in exceptionib. ff. de ꝓba. Si ergo hẽt ſemiplenam, defert prima fronte ipſi actori ad purgandam præſumptionem ortam ꝙ eum, niſi conſideratis circunſtantijs, iu-
11 dex deferat ipſi reo, ſicut ſ. dixi in actore. † Nũc quæro, quia ſ. pluries facta eſt mentio de ſemiplena probõne, nunquid vnus teſtis faciat ſemiplenam probõnem? Gl. dicit hic, ꝙ ſic. Idem dicit gl. in l. admonendi, & in l. in bonæfidei. præal. Nam ſi duo faciunt plenam, ergo vnus ſemiplenam, ex quo deponit ſuper eo dem facto. Nam fidem de aliquo hr̃e eſt diuiduum. Non obſt. quod dr̃, ꝙ vox vnius, vox nullius, quiaillud ꝓcedit quo ad plenam probõnem, nõ quoad ſemiplenam. Hoc probatur in c. ex inſinuatione, de proc. & in c. ſi. de ſucceſab inte. facit l. 3. §. duæ
12 aũt, ff. ad Carb. & hoc cõiter tenent legiſtæ, & Can. † Sed aduer te ad aliquas limitationes. Dic. n. hoc dictũ procedere, qñ vnus teſtis deponit ſuper facto, ſecus ſi ſuper indicio ad factum, tunc enim faceret ſemiplenam probõnem de indicio, & non de fa-
a cto, vt no. per gl. & Bart. a in l. ſi. C. fam. erciſ. & in l. ſi. ff. de q. qđ no. Item procedit ſ. m Bar. in d.l. admonendi, & gl. & Do. hic, qñ
b teſtis eſt omni exceptione maior. b Si vero teſtis eſſet alicuius ꝓditionis, ꝓ quam fides eius vacillaret in aliquo, vt puta conſan-
c guineus, c vel multum amicus d parti, & ſimilia, nõ faceret ſe-
d miplenam probõnem, ad hoc qđ notat gl. in l. ẽt matris, de ꝓba. Item ad hoc verum, ſ. m Bar. niſi circa idem poſſent veriſiſ-
e haberi pluries teſtes, vt puta cum aliq̃d eſt probatum ꝑ famã. e Eſt. n. præſumptio ꝙ producentem & ꝙ teſtem, ſi ſolum produ-
f citur vnus teſtis ſuper ea. Item procedit illud dictum niſi teſtis deficiat aliquatenus in dicto, vel quia requirant. vltra duos. Nã tunc, & in ſimilib. caſib. vnus non faceret ſemiplenam probõnem. Ex his potes inſtrui ſup multis limitationib. ſimilib. quas
13 breuitatis cã omitto. † Vlterius queriꝫ, ex quib. præter depõnẽ teſtis, reſultat ſemiplena probo: Sol. hoc eſſet valde longum, & magis laboriotum, q̃ ſubtile. Et circa hoc vide multa, quæ ponit Bar. in d.l. admonendi, & l. ſi. ff. de q. gl. in d.l. admonẽdi, & d. l. in bonæfidei, ponit exẽplũ ĩ domeſtica ſcriptura, & ĩ ſuga rei. De primo vide tu, ꝙ dixi plene in c. 2. de fide inſtrũ. De ſcõo in c. veritatis, de dolo & ꝓtu. de vtroq; ꝑ Bar. in d.l. admonendi. Io.
14 An. hic ſimꝑr approbat gl. Accu. † Vnũ notabile dictũ 8 ponit
g Bar. in d.l. admouẽdi, inter alia. Dicit n. ꝙ dicta teſtiũ recepta & examinata inter alias ꝑſonas faciũt ſemiplenã ꝓbõnẽ, ſicut dicimus de ſnia, ꝙ limita, ſi mõ illi teſtes de nouo examinari non
h poſſunt, alias eſt parti imputãdũ, h arg. in l. ſi. C. de teſti. & c. ꝑsẽ
15 tata, c. ti. vide ꝙ dixi in c. veniẽs, 2. de teſtib. † Quæro, vtrũ pars poſſit, vel debeat petere, vt hoc iurꝫ ſibi deferat. Bal. in d.l. ad-
i monẽdi, i dicit, ꝙ ſic ꝑ l. 3. §. hoc aũt iudicium, ff. de dam. infect. vbi dñt, ꝙ iudex nõ tenet impendere officiũ ad cõmodũ partis nõ petẽtis. Et dicit, ꝙ hoc petere poſſet vſque ad ꝓcluſionẽ in cã, & ſic dicit ſeruare ꝓſuetudinẽ. Ego puto, ꝙ ſine qualibet petitione põt iudex, & dẽt hoc iurꝫ deferre, ꝑ tex. in d.l. in bonæfidei, in ver. oportet, & facit hic tex. in verſi. pt̃, & in ſi. in ver. videat, quinimmo ex petitione vr̃ pars aliquãtulũ ſuſpecta. Si n. extraneus teſtis ſe ingerẽdo redderet ſuſpectus, vt dixi in c. 2. de teſtib. fortius pars, ꝑ hoc ꝙ dixi in alijs qõnib. Itẽ orit euidẽs ꝓſũptio, ꝙ ꝑ ſe iurabit, ex quo illud petit, & iõ ſibi vt ſuſpecto nõ eſſet deferẽdũ iurꝫ, ſed fortius alteri parti nõ petẽti, vt gdã dixerũt, vt refert Cy. vbi ſ. Sed nec obſt. ſi dicaꝫ, iudicẽ nõ teneri impẽdere offiñ iuũ nõ petẽti, qa ſatis eſt partẽ a principio perijſſe iuſtitiã. Iudex aũt dẽt cũcta rimari, & modis oĩb. laborare ad veritatẽ habendam. 30. q. 3. c. iudicantẽ. C. de teſtib. l. nullũ, &c.

ADDITIONES.

a Et ibi etiam Bal. in fi. & illam gl. in d.l. ſi. reputat multum ſin. Ang. in l. ſi. circa ſi. prin. vbi ad hoc adducit duo pulchra exempla ff. quod metus cauſa & ibi vide per eum. Et in terminis noſtris adde Bald. in c. 1. §. ſacramentum, in 4. col. de conſue. rec. feud. & in ſpecie idem dicit Pau. de Caſt. in l. admonendi, ff. eo. in vlti. col. Et vide Ang. in Auth. de teſt. imperfect. in prin. vbi ponderat eſſe aliã gl. ꝙ vnus teſtis non probat indicium ad factum, ſed duo. Et idem Ang. in l. ſi. C. de cod. vbi ponderat de hoc eſſe aliã gl. Bal. in l. ſi quis ex argentarijs §. 1. ver. quid enim ff. de eden. & in l. ſi. in princ. in 1. lect. ff. ꝙ met. cau. & in l. 2. ſi prin. ff. de excuſ. tut. & in d.l. admonẽdi, i 10. col. ff. de edẽ. ANT. FRAN. Ad iſtã materiã, an indiciũ debeat ꝓbari ꝑ duos, teſtes, vel ſufficiat probare per vnũ teſtẽ, dicas vltra hic allegata per d. Abb. videndũ eſſe Bar. in l. maritus, ff. de que. & ꝙ habetur ꝑ Alex. in conſ. 179. in 1. parte, vbi ẽt dicit, quid ſi vnus teſtis probet vnũ indiciũ, & alter aliud, an coniungantur? & vide ẽt Ale. in conſi. 11 in 4. parte conſi. & eũdẽ in l. ſi. ff. de quæſt. & Ioan. de Imo. in l. cũ proponeretur, vbi dñt, ꝙ qñ ex coniectura, vel indi cijs ſurgit plena ꝓbatio, requiruntur tot teſtes ad illud, quot requiruntur ad negotiũ principale, ſed qñ ꝑ indiciũ nõ inſurgit plena ꝓbatio, tũc vnus teſtis directo ꝓbas factũ, facit indiciũ, alias aũt requirũtur duo teſtes, ad qđ vide Inno. in c. ſicut, de ſimo. & Bal. in conſi. ſuo incip. an mandatarius, &c.

b Maior. Quod eſt, quando nulla exceptio, nulla macula impingi poteſt. glo. in verbo idoneos, in §. item verborum. Inſti. de inuti. ſtipul. & gl. in verb. maiores, in c. 1. vbi doc. de conſangui. & affi.

c Conſanguineus. Idem tenent d. Ant. hic, & Bal. in c. 2. in vlti. col. de proba. Sali. in l. bonæfidei, C. e. in 10. col. & ibi Ang. in vlt. & idem Ang. in l. admonendi, in pen. col. ff. eo. bñ facit, ꝙ inquit in ſi. Bal. in c. 1. §. ſacramentum, in 2. col. de conſuetu. recti feu. Et hanc deciſionem Bar. in d.l. admonendi, & gl. doc. hic, ſequitur d. Alex. Imo. in conſi. 13. inci. ex his, ꝙ in themate narrata ſunt, difficultas reducitur, &c. & in conſi. 18. inci. viſo, ꝓceſſu cauſę vertẽtis inter Antoniũ, & in conſi. 22. incip. viſo puncto, & iu dubijs, in cõſi. 164. inci. viſo, ꝓceſſu vtriuſque cauſæ, in 2. col. Adde ſolemnẽ tex. in c. accuſatores. 3. q. 5. gl. no. in §. cogirãdũ, in verbo, teſtes circa ſi. & in Auth. de mona.

d S. B. S. A. P. Multum amicus. Vide Alex. in conſi. 102. ad ſi. in 5. vol. & in conſi. 142. in 2. vol. & in conſi. 133. in 4. col. in 1. vol. & in conſi. 90. in 2. vol. Are. in conſi. 71. in 5. col. circa ſi. Et ad hæc etiam vide Alex. in conſ. 32. in 1. vol. vbi vult, quod non deferatur iuramẽtum propter vnum teſtem, qui plene tamen narrauit factum, & non aſſignauit rationem dicti ſui. Et quãdo teſtis eſt colonus producentis, vide etiam Dec. in conſi. 105. col. 4. & 6.

e Famam. Et idem tenet d. Ant. hic in 5. col. & Bal. in 9. & Bal. in l. in bonæfidei C. eo. in 3. col. & ibi Sal. in 12. & Bar. in d.l. admonendi, in 10. col. ff. eo. & cũ ipſo tenent ibi Ang. Ful. Pau. de Caſt. & d. Alex. Bene facit quod voluit Bal. in l. de quibus, in 32. col. ff. de leg. vbi tenet, quòd vnus teſtis non ſufficiat, vt ſit locus iuramento in ſupplementum probationis ad probandam conſuetudinem, vel notorium, cum veriſimiliter debeãt eſſe multi. Vltra iſtas quatuor falſitatis, in quibus teſtis nõ facit ſemiplenam probationem, aliã vide per Bal. in c. 1. §. ſacramentum, de conſue. re. feu. in 2. col. in fi. quando teſtis deponit ſuper eo, quod eſt remotum à natura contractus. Bene facit quod no. idem Bald. in capit. 1. §. fi. per illum text. quid ſit inueſti. vbi dicit quod cum pacta extranea non præſumantur, vnus teſtis de eis deponens, non probaret ſemiplene. Aliam etiam fallen. vide per eundem Bald. in d. §. ſacramentum, in 2. col. Si teſtis etiam non interrogatus non aſſignat rationem dicti ſui, tunc non facit ſemiplenam probationem, refert & ſeq. Lud. Ro. in d.l. admonendi, in 25. col. in 7. fallentia, & in ſeq. col. in 10. fallentia, & in repe. Rub. ff. de arbi. in 11. col. ſequitur ſimpliciter d. Alex. de Imo. in d.l. admonẽdi, in 31. col. Facit bene vnum dictum Iac. But. qđ pro valde no. refert & ſequitur idẽ Bal. in l. presbyteri. circa ſi. C. de epiſc. & cler. ſequitur Lud. Ro. in repeti. rub. de arbi. in 10. col. & in l. 1. in prin. ff. de op. no. nunc. Ad idem, quod dicit idem Bal. in l. de quibus in repet. in 23. col. ff. de legi. ꝙ teſtis, qui aſſignat rationem ſui dicti, præfertur dicto alterius nõ reddentis, vide omnino ibi per eum ſeptimam fallẽtiam, vide etiam per eund. Bal. in l. ſi. & ibi clarius Ang. circa prin. ff. qđ met. can. Idem Bal. in d.l. in bonæfidei, in 1. col. in 3. oppo. Bal. in d.l. de quibus glo. Bar. & Bal. in l. 1. C. qui & ad ner. quos, Lud. Ro. in conſi. 91. inci. viſis ac percunctatis actis in 5. col. alias vide per Lud. Ro. & Mod. in l. admonendi. ff. eo.

ANT. FRAN. An vnus teſtis ſufficiat ad probandam conſuetudinẽ eſſe, cum iuſo, dicas vt plene traditur i l. de quibus, hic alleg. Addas tñ, quod ſi vnus doctor ſolemnis atteſtaretur de cõſuetudine, eius dictũ probaret cõſuetudinẽ, vt per d. Abb. in c. ex publico, de cõuer. cõiu. quod eſt valde notãdũ.

f S. E. B. S. A. P. Niſi teſtis, vide d. Barth. Veronẽ. in c. 230. & Ale. in cõſi. 32. ĩ 1. vol.

g S. E. B. S. A. P. Notabile dictum. De veritate huius dicti vide per Alex. in l. fæpe, in 6. char. ff. de re iu. & in l. ſi duo patroni, in prin. ff. de iureiur. & Frãciſ. de Aret. in conſi. 164. in 3. col.

h Imputãdũ Idẽ tenet d. An. de But. hic, & Imo. in 3. col. Idẽ d. An. in c. q̃uis, de re iud. Ang. in l. 2. ff. de eden. Ale. de Imo. in repet. l. ſæpe, ff. de re iudi. in 39. col. vbi multũ exclamat, tñ dicit, ꝙ non vr̃ abſque dubio, vt ibi latius per eund. Adde ẽt hic Panor. in d.c. quamuis, vbi reputat hoc dictum bene notandum, tamen dixit relinquẽdum arbitrio iudicantis, vt ibi latius per eũ.

i Admonendi. In ultima col. Pau. de Caſt. in 3. col.

COMMENTARIORVM ABBATIS PANORMITANI
in Secundum Librum Decretalium, Finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X.

Omnes ſunt quaterniones præter X, qui eſt Quinternio.

VENETIIS, APVD IVNTAS.
M. D. XCI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca